
8
4 M
19

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI OPERA, NVNC PRIMVM BIBLICIS ALLEGATIONIBVS IN MARGINE ANNOTATIS, AC DVplici Indice, altero rerum uocumq́, altero locorum Scripturæ paßim explicatorum, exornata: cunctis Theologiæ tam professoribus quàm studiosis, tum verbi diuini præconibus utilißima, quòd syluam disserendi quacunq; de re ad piæ et Christianæ vitæ institutionem spectante copiosißimam subministrant.

Vita auctoris, & scriptorum ipsius catalogus, operi præmissa sunt.

BASILEAE, M. D. LX.

D. LAVRENTII IVSTINIANI Elogia.

PAMPHILVS SAXVS Mutinensis.

Quæ nobis Laurus dat munera, rostra, triumphos,
Arcus, pyramides, sceptra, theatra, duces:
Quæ quoq; iustitiæ ius, pacem, fœdera, leges,
Ocia, diuitias, dogmata, sacra, deos:
Laurus amica deis, scriptis Laurentius istis
Dat tibi diuina Iustinianus ope.
Nascitur hic natura suo cum semine, cælum
Fulget, agunt superi dona beata Iouis.
Firmat, alit, format, docet, improbat, allicit, auget,
Pontificem generat, iuraq; pontificis.
Re patrum princeps, Venetorum clarus in urbe
Patricius, summi clarior urbe dei.
Hæc eme: donantur dederis si mille talenta:
Sumit enim dono sydera, quisquis emit.

IO. ANDREAS RVFVS Calepius.

Qui pia ueridici uis noscere dogmata Christi,
Hoc lege purgato pectore semper opus.
Quod sacer & sacro struxit Laurentius ore,
Aliger in Venetis quà Leo regnat aquis.
Is patrijs florens opibus, Patriarchaq; tantæ
Vrbis, in angusta relligione fuit.
Totaq; dum sophiæ sua tempora commodat almæ,
Hæc monumenta sui non peritura dedit.
Quæ quicunq; leget, terris sciet ille relictis
Ire per ætherei regna beata poli.

BALTHASAR HELMERIcus Francus.

Si tibi iustitiæ fontes cognoscere curæ est,
Aspectuq; Dei tempus in omne frui.
Si quo syncero pietatis amore teneris,
Atq; pijs studijs haud inimicus ades.
Si cupis in superam Christi traducier aulam,
Hæres æterni constituiq; boni.
Si sitis ac optas gelidos haurire liquores,
Languida ut oblato corpora fonte leues.
Si Phlegethonteam speras uitare Charybdim,
Cum mors sub legem te uocatura suam.
Hoc, rogo, sume pium flagranti pectore scriptum,
Atq; sacra hæc niuea dogmata fronte lege:
Quæ tibi suauiloquo Laurentius ore recenset,
Syderea adiutus Iustinianus ope.
Qui ueluti cuiuis affabilis atq; benignus,
Et cui cor placidum, mens moderata fuit.
Cuiq; impollutus sermo, castißima uita,
Cui non liuor edax, bilis amara fuit.
Vtq; inter Venetos re princeps, stemmate clarus
Insigni, patrijs diuitijsq; potens:
Sic quoq; distribuit nocturnas atq; diurnas
Impiger in uera relligione uices.
Sic horis certis mysteria sacra peregit,
Almiferum cecinit peruigil ipse Deum.
Ergo hoc ueridicum fuluo preciosius auro,
Accipe opus, rutili ditia dona poli:
Cumq; aurora polo cæcam dimouerit umbram,
Voluito sollicita terq; quaterq; manu.
Non etenim nugas narrat, quas Græcia solers
Audet commentis commemorare suis.
Hectora magnanimum, non sæua incendia Troiæ,
Non Agamemnonias iactitat hocce rates.
Continet at leges, castæq; exordia uitæ,
Quidue Deo placeat displiceatq;, Vale.

FINIS

Venetijs in templo D. Petri Castelli, aræ marmoreæ imposita est imago B. L. Iustiniani ad viuum expressa, cum tali subscriptione:

BEATVS LAVRENTIVS IVSTINIANVS,
PRIMVS VENETIARVM PATRIARCHA,
DIE VIII. IAN. M. CCCC. LV. (☉)

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI ET DOMINO, D. ANTONIOTTO PALAVICINO GENVENSI, DIVINA

prouidentia Episcopo Prænestino, S. Ro. ecclesiæ tituli S. Praxedis Cardinali dignissimo, uiro doctrina, pietate, sanctimoniaq; insigni, D. Hieronymus Caballus Brixiensis, congregationis S. Georgij in Alga Venetiarum generalis Rector, eius humilis seruus, reuerentiam suiq; recommendationem in domino debitam & deuotam.

IHIL est amplissime pater, quod etsi expugnari non potest, tamen non aliquando oppugnetur. Id quod non in caducis solum fluxisq; rebus eueniré solet, quæ cum multorum singula esse nequeant, alteri eripiendum est, quod quisq; sibi corripit. hoc autem absq; pugna fieri non potest: uerum & in doctrinis ac disciplinis, honore ac gloria, optimis & multa ratione firmatis institutis: quorum etsi absq; alterius damno atque iactura multi diuites esse possunt: nescio cur alijs ista inuideant homines, nisi quòd singulare nec æstimetur, nec est, quod tecũ alij quoq; possideant. Hinc fit, ut omnes alios errasse, se tantum recte dixisse, alios obscuros, se nobiles, alios peccatores, se uerò iustos esse pleriq; monstrare contendant: ac proinde in alios inuehantur, rati, quod non est, si alijs maledicant, si imponant, si detrahant, si eripiant: superesse ut ipsi soli existimentur boni, innocentes ac beati. Verum non assequuntur quod uolunt. Sapientes enim, quorum maxime (non autem imperiti uulgi) iudicium expetendum est, res ex earum natura, non ex uerborum sono metiuntur. Prima ueritas, qui Deus est, nõ potest non fouere ac tueri ueritatem. Hanc ob rem sacrorum ordinum conseruatores ac uniuersales protectores ab summo Pontifice sunt instituti, qui creditos fidei suæ ordines custodiant, protegant, defendant: & ad eos spectantia suo altissimo consilio moderentur. Quapropter nemo unquam, mea sententia, ex ijs qui religiosa aliqua sunt familia, ut Canonicorum & Collegiatorum (ut est nostra) & Regularium, monachorum siue Basilij, siue Benedicti, fratrum tum Dominici, tum Francisci, rem suam tutam & securam esse uolet: quam non auspice generali protectore suo efficiat & exponat. Quum itaq; clemẽtissime pater & domine, superioribus annis in hominis Dei Laurentij Iustiniani, Veneti Patriarchæ primi ex ijs, qui congregationem nostram à principio plurimum illustrarunt, suauissimus libris cõquirendis haud parum laborauerim (nec labor iste meus inanis certe fuerit: quippe qui illius sancti uiri omnia ferè scripta inuenerim, & inuenta emendari, emẽdata imprimi curauerim) cogitare cœpi, cuinam hæc lepidissima & Christianæ pietatis plena uolumina dedicarem. Hæc autem accuratius disquirenti amplissima dominatio tua sese inprimis obtulit, cui iure optimo deberentur. Quis enim diuum Laurentium nostrum (mecum dixi) maiori caritate accipiet, gratiori studio extollet, attentiori uigilantia tutabitur, quàm is, cui tota Canonicorum sancti Georgij in Alga congregatio præcipue est commendata: maximæq; curæ est? Quis autem sit hic beatissimus Laurentius, pientissime pater, non conabor pluribus exponere: quoniam ab reuerenda dominatione tua pro singulari eius ingenij præstantia, & maximo rerum usu, longe melius ex eius codicibus, quàm ex aliorum relatione cognitum iri non

 dubitem.

dubitem. Laudantur sculptores et pictores, quorum archetypi ijs, à quibus deducti sunt, ad unguem quadrãt: idq; causæ fuit, quod Alexander rex ab uno Apelle pingi, & fingi à Lysippo tantum uoluit. Sed tamen non effingunt aut exprimunt mores aut actus, qui literarũ uiua imagine referuntur. At neq; alienæ uitæ scriptores ita sua oratione, ut illi ipsi de quibus scribitur, suis uerbis se ostendunt. Non enim alterius, sed loquela tua manifestum te facit. Cernere est igitur ex Laurentij libris, qualis ei animus fuerit. Nam quale corpus, quilibet è uulgo scire potuit. Quanquam etiam ex corporis facie animi habitus plerunq; dignoscatur: quæ etsi in multis fallat, in seruo Christi Laurentio non fefellit. Fuit enim, quemadmodum qui uidere hominem, testantur, statura procerior, gracili corpore, candidus, erectus, decorus, uenerando intuitu, & qui omni ex parte spiraret sanctimoniam, & uere terrestris angelus erat, ut etiam uidebatur. Id quod ex eius libris cernere est. At quispiam fortasse responderit, Sicut non est secundum faciem iudicandum: ita à labijs cor plerunq; distat. Sit sanè, ut aiunt. Certe absq; igne semper ardere, sine Deo semper de Deo loqui, est impoßibile: ad tempus & locum sanctitatem præ se ferre, non admodum est operosum, nullum tamen uiolentum est perpetuum. Dicunt quando de secularibus negocijs mundi more audiere loquẽtem Laurentium: tota eius conuersatio semper in cælis fuit. Nam unde (oro) tam mellita eloquia, uerba tam ardentia, tam excelsos sermones hausit, quos suis istis diuinis operibus sparsit? E seculi scholis? Ingressus in Deo acceptißimam cõgregationem sancti Georgij in Alga, uix prima rudimenta à præceptore didicerat: & tamen sacris in literis nil continetur, de quo grauißime tractare non posset. Siquando de Deo, de personarum trinitate, de prædestinatione, de incarnatione uerbi, de eucharistia mentionem facit, adeo catholice, pie, & sapienter loquitur, ut cuiuis theologo etiam eminentißimo faciat satis: quo fit, ut illum ingenio plus quàm humano præditum fuisse non dubitem, & (ut de Hierotheo scribit Dionysius) doctum, non solum discentem, sed etiam diuina patientem. Citra illa reconditæ sapientiæ, ad quæ diuini spiritus uehementia nonnunquam rapitur: omnia sunt riui diuino lacte & melle manantes, cælestisq; torrentes uoluptatis. Placet ex ipsis librorum titulis confirmare quæ dicimus. Liber eius primus est De ligno uitæ, quod plantauerat Deus ab initio in paradiso: hoc est de diuina sapientia. Poterat ne sapientius quàm à diuina sapientia scribendi munus auspicari? O quàm fulgentißimum solem in cunctis posthac agendis sibi proposuit. Hoc in libro de omni uirtute disputans, Stoicos omnes longo post se interuallo dereliquit. Hæc sapientia illum, ut postea De disciplina monasticæ cõuersationis, eiusq; perfectione scriberet, impulit. Hic liber necessarijs, pulcherrimis, & sanctißimis abundans institutis, nulli sacris initiato deesse deberet. Sequitur tertius liber De spirituali & casto connubio uerbi, et animæ: quo quid suauius auditu, effatu dulcius, delectabilius cogitatu? Hoc libro te in sponsæ thalamum introducit, in quo Christus rationalis animæ ingenti captus amore illam in fide desponsat, in caritate suscipit, in spe interim nutrit. Videre libet perpetuum & inseparabile animæ cum Christo connubium: quod nisi animæ immortalis morte, quam tamen sola sibi inferre potest, interueniente dirimitur. Ne uerò meretrix anima prostituta desperet, audit à uiro illo uno Christo, cui uirgo casta exhibenda desponsa est: Tu autem fornicata es cũ amatoribus tuis, sed tamen reuertere, & ego suscipiam te. Hoc connubio qui adhæret Christo, cum illo unus spiritus est. Nouerat hoc, qui probauerat Laurentius, cuius omnis cogitatus semper cum Deo, semper de Deo fuit. Intolerabile illi fuit diuelli à Deo suo, cui sic totus inhæserat, ut eius caritate omnia metiretur: proinde flagrantißima eius erga Deũ uolũtate,

ut

ut in ligno uitæ altißimum intellectum contueri datur. Effertur quandoq; generosus hominis animus tali tantoq; dignatus contubernio: propterea habes à Laurētio De humilitate libellum. Quoniam insuper uix sciri potest, quonā modo immortalis animus moriatur, excudit Laurentius De spirituali animæ interitu opusculum, in quo illam Christo inhabitante uiuere, deserente autem mori, edoceris. Scriptum insuper est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Hanc ob rem ne animo deficeres, ne antiquo cum hoste dimicans loco cederes, habes à beato Laurentio opusculum De triumphali agone mediatoris Christi. Et quum in nullo mitiora sint intestina quàm externa certamina, subiecit uenerabilis Patriarcha librum De interiori conflictu. Non multorū uerò est hisce in prælijs superare: propterea edidit De complanctu cordis. Quid singulis immoror? Ea omnia Laurentius scripsit, De corpore & sanguine Christi, De uita solitaria, De contemptu mundi, Fasciculum amoris in cœna domini, De officio pastorali, De obedientia, De gradibus perfectionis: Sermones quadraginta, quorum quum quempiam recitari audisset quidam nostra ætate doctißimus uir, captus diuino stylo redundanti et copioso, nō prius ex cœnobio nostro discedere uoluit, quàm totum exscripserit. Ea, inquam, omnia literis tradidit, quæ non nisi à sapientißimo tradi, non nisi à sanctißimo uiro sciri, & tam dulciter cōgitari potuerunt. Venit igitur ad te amplißime pater & domine, Laurentius noster in libris suis uiuens, loquens, et de diuinis disputans, apud te diutius futurus, quàm si per se aduenisset: si tamen aduenisset, quod ne credam, facit Eugenij quarti Pontificis max. summa autoritas, qua tamen uir sanctus nunquam adduci potuit, ut ad urbem se conferret, ueritus ne altius eueheretur: non quod tanti Pontificis paruifaceret imperiū, sed neque ipse summus pontifex hominem Dei, inuitum cogere uoluit. Venit ad te alter Anselmus aut Bernardus, quē scio abs te omni uenerationis officio excipiendum, cū ob eius cælestem admirandámque doctrinam: tum ob eius innocentiam, religionem, pietatem, cæterásque omnes uirtutes, quarū nulla Laurentio patri defuit. Quum uerò angelicum hominem, uel humanum angelum amplexus, nonnihil loquentem audieris, suos tibi carißimos filios commendabit pro singulari erga nos pietate, & egregia erga amplitudinem tuam fide, Vale.

BERNARDI IVSTINIANI, ORATORIS EXPOLITISSIMI, in beati Laurentij Iustiniani, Venetiarum protopatriarchæ, uitam ad monachos Carthusienses

PRAEFATIO.

ETSI non dubito, uenerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti uiuens solebat, ita etiã uita functus excipiet à uobis omni pietatis officio: iucundiorẽ tñ eius aduentũ esse existimaui, si rationẽ, qua suauissimus gratissimusq́; hospes ad uos ueniat, cognoueritis. Nam quũ eũ à teneris annis dilexissem, plus etiã q̃ parentẽ, atq; illius discessu mœrẽs desiderarẽ aliquid solatij, optabã (ut amantiũ mos est) aliquã illius imaginẽ, non Lysippi quidẽ manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & uerba: quæ nisi literarũ uiua (ut ita dixerim) pictura fideliter atq; perfectè repræsentari nõ possent. Illud igitur unũ cupiebã: illud optabã: singulares illius cœlestesq; uirtutes, & cuiuis pontificum ueterũ merito nõ impares, præstãtis alicuius ingenij literis illustrari. Quod quũ ipse mecũ sępius agerẽ, sæpe etiã cũ his uenerabilib. patribus uestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus uiro Frãcisco Taruisano, præfecto uestri cœnobij, accidit inter nos officij quædã & pietatis plena cõtentio, Quũ orarẽ ego illũ, & ille contra me, ut aliquid de uita nostri pontificis scriberẽ, dicebã esse illi autoritatẽ, esse doctrinã, cõsueuisse per multos annos cũ Laurẽtio, multa uidisse, multa cognouisse, singulari caritate ac reuerẽtia ei fuisse deuinctũ. Vereri me præterea dicebã, ne si ego scriberẽ, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurẽtij causę, & (uelut in foro solet) testimoniũ nepotis in causa patrui suspectius haberetur. At ille eisdem contra me rationib. urgebat enixius, & facultatis, & consuetudinis, & amoris, atq; (ut est præstanti doctrina & usu rerũ) intueri iubebat Ambrosiũ, q Satyri fratris laudes duob. libris cõplexus est, aspicere Bernardũ, qui Gerardo fratri inter cęteras nobilissimas super Cãtica homilias locum præcipuũ eius laudibus inseruit. Neq; Latinos solum memorabat, sed Graecos etiã. Nam & Chrysostomus parentis, & Basilius sororis uitas & laudes queãdmodũ noster Aurelius Monicæ matris, ꝓsecuti sunt. An (pręterea dicebat) si quotidie uides alienos, & externi generis homines cõcurrere ad illius sepulchrũ qui aut statuas, aut flores cereósue in testimoniũ uenerationis apportẽt, quid tandẽ tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendũ est? Te certè audiui, quum diceres, illũ tibi sæpe magnis in laborib. præsenti affuisse numine, queãdmodũ promisit ipse tibi dũ migraret è uita. Nónne igitur, ad illius honorẽ & gloriam (nisi ingratissimus esse uis, & haberi) q̃cquid in te est, aut facultatis & ingenij, aut denique studij & diligentiæ, conferendũ? Hæc igitur ille quũ diceret non minus prudẽter quàm amice, certe in memoriã redigebat, idipsum usu accidisse fere per omnes ætates. Omitto eñ priscos illos gẽtiles, ut Catonẽ, ut Cæsarẽ, ut Thucydidẽ, & Xenophonta, quorũ hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas, adeo nõ de amicis, aut propinquis, sed de seipsis scribere non dubitarunt. Dicã de nostris. Certe Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Barnardus Malachiæ, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysostomus scripsere uitas, aut discipuli omnes, aut amicissimi. Itaq; refragari iã non poterã summæ autoritatis exẽplis. Sed illa præcipue ratione nõ poterã, quã de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt eñ optimus pater ea maxime tẽpestate, quũ me familiãq; meã turbulentissimi fluctus & procellę uarijs modis impeterẽt, ut mergi penitus necesse fuerit (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater in tãtis malis atq; periculis opẽ tuã impetrauisset. Vt extaret igitur aliquod grati animi officiũ, q̃d profecto ab nepote erga patruũ sine scelere omitti nõ potuit, appuli animũ ad scribendũ. Quæ aũt narrabimus, uerè possumus dicere cũ Apostolo, quia nõ solũ à fidissimis testib. audiuimus sed pleraq; ipsi uidimus oculis nostris, & manus nostræ cõtrectauerũt, præsertim quum ab initio pontificatus ad ultimũ usq; uitæ diẽ ab illius (ut aiũt) latere nunq̃ ferè discesserimus. Placuit aũt uobis potissimũ inscribere, clarissimi athletæ Christi. Nã quum Leonardi parentis cineres atq; ossa mei apud uos habeã pignus eximiæ erga uos familię nostræ obseruãtiæ & pietatis, cur germanos optimos atq; dulcissimos, q se incredibili pietate dilexerunt, quãtũ in me est, pari quoq; cõtubernio nõ donem? Venit igitur ad uos

Laurentius,

Laurentius, pater & uita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans, quibus quidem ornamentis quid accedere possit, nõ uideo. Sunt aũt summa omnia hæc: & habitant adhuc in oculis omniũ, ex quibus & uoluptatem in legendo, & fructũ in imitando percipere possitis.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT ORTVS: ET quo pacto adolescens ad disciplinam monasticam sit profectus. Cap. I.

Atus est igitur Laurentius Venetijs Bernardo Iustiniano patre, matre uerò Quirina. De utriusq; familiæ nobilitate neq; multa dicere, neq; omnino silere licet sine illius iniuria. Nã sicut his fortunæ donis gloriari superbiæ leuitatis est: ita fortiter cõtẽpsisse, q̃d Laurẽtius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorũ monumẽtis extat, Iustinianã familiã a Iustiniani posteris defluxisse, tres fratres Cõstãtinopoli pulsos per seditionẽ uenisse in Italiã, atq; Venetijs cõsedisse. Huius familiæ uirtus cùm multis in bellis, tũ in eo maxime claruit, q̃d à Vitali Michaele duce Veneto aduersus Emmanuelẽ Imperatorẽ Constantinopolitanũ feliciori initio q̃ euentu gestũ est. Classem nobilissimã centũ triremiũ & uiginti nauiũ dux Venetus centũ dieb. cõfecit, & in altũ deduxit: quæ quũ omnẽ orã Illyrici maris, portus deinde Epiri, atq; Achaiæ, & deinde maris Aegęi insulas penè oẽs recepisset, captaq; deniq; ac spoliata Chio ad insulã, quæ nunc dicit sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descẽdisset aquatũ (seu pestis illa fuit corrupto cæli tractu, seu quod magis creditum est, infectæ ab hostibus ueneno aquæ) sane incredibili lue uastata est. Iustiniani quicunq; p ętatẽ potuerãt capere arma, classem eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes, sed tantum conatũ infelix exitus excepit. Nam ad unũ omnes, sic uolente Deo, aut ferro aut morbo extincti sunt, domi præter aliquot senes sufficiendæ soboli frigidiores. Fortè euenit, ut unus tantum superesset adolescens Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quàm remige uacuã classem trahẽs in patriã reuersus. & cũ præter alia publica incõmoda, tũ etiã quasi excidij illius familiæ causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat carissima, incidit in populi odiũ. Et ut quoquo modo posset, recõciliaret, statuit non solũ restituere illã in lucẽ, sed copulare etiã sibi sanguine. Impetrat ab Alexãdro iii. Põtifice maximo, ut liceat adolescẽti monacho soluere uinculũ religionis ad reparandã sobolẽ suæ gẽtis, eiq; unicã filiã despondet Annã nomine. Faustę fuere nuptię donauit illos dñs marib. sex, & trib. fœmellis. Lætus tã pspera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens uoti ueteris religionisq; nõ immemor, ad monasteriũ reuersus est, ædificato prius apud Amianũ cœnobio uirginum sub nomine sancti Adriani, in quo Anna uxor ipsa quoq; monasticã cœpit uitã. Multis miraculis ambo claruerũt, atq; eorũ imagines apud ædem sancti Nicolai in testimoniũ sanctitatis ad nostram usq; ætatem peristitere. Quod ne cui fortè mirum uideatur, ijsdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam Guilielmi Siciliæ regis filiam & monacham, & plus quàm quadragenariã Henrico imperatori Federici Barbarossæ filio nuptui cõcessit ad sobolẽ Guilielmi patris, qui Siculis fuerat carissimus, suscitandã. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate è medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater & ipsa clarissimo genere anno ætatis quarto supra uigesimum amisso uiro & quinq; susceptis liberis reliquam ætatem cælibem duxit. domum suam regens (ut Apostoli uerbis utar) & filios in timore Dei, & mandatis instituens, instans orationibus die & nocte: & ne in delicijs uiuens mortua esset, cilicium & catenam æream, quoad uixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & uigilijs florentem ætatem castigans, præcipue autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad eleemosynas filios semper & uerbo instrueret & exemplo. Accesit ad eximium Laurẽtij ornamentũ germanorum fratrum par memorabile Marcus & Leonardus, quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberem ne hic aliquid de illorũ uita moribusq;. Sed quũ magni res operis uideretur, malui nunc soli Laurẽtio dare operã. Vnũ tamen illud non

filebo cũ bona uenia legentium, tres eiusmodi fratres tãta uirtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium scientia præditos (quod quidem scriptorum monumentis extet) uix ulla unquam secula tulisse. Nec falli me amore, neq; fallere prorsus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosissimi, & natus quo die pro insigni apud Clodiã uictoria, uniuersa ciuitas supplicationibus & omni lætitiæ genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lætitia pareret, gaudio quodam animi perfusa Deo primum gratias egisse, quòd eum partum quem tantis in laboribus periculisq; gestasset, in lucem edere cum tanta ciuitatis lætitia: deinde Deum suppliciter orasse, ut hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus, quod certè uidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem primæua ætate declarauit morum elegantiam singularem. Nihil illo uenustius, aut amabilius cum maioribus natu libenter esse, cum æqualibus facilis, minores amplecti. Cæterum excellenti uidebatur animi magnitudine, & ad summas res semper intenta. Nihil illum ludicri delectabat, ut solet cæteros iuuenes, sed ad magnas res diuinas sapientia rapiebat, ut aliquando Quirina mater metuens ne aliorsum erumperet ille ardor animi, & mundi horrores amplecteretur plusquam par esset, quin tu (inquit) hanc mihi fili insaniam mittis? Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurẽtius ueluti per iocum: Noli timere mater, magnum me Dei seruum adhuc uidebis. Hoc de seipso puerile præsagium haud multo pòst dominus impleuit. Annum erat natus undeuigesimum, eius scilicet ætatis, in qua carnis illecebræ ancipitem facere solent humanæ uitæ uiam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere uolens apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius uerba subijciemus: Eram uestri similis quærens æstuanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandem quædam uirgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hæc propius accedens uenusto uultu placidoq; affatu, ô iuuenis, ait, dilecte cur effundis cor tuum? & pacem sectando per multa uariaris? quod quæris, penes me est, quod concupisti, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere uolueris. Quum uerò nomẽ ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quæ propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo læta discessit. Hac igitur uisione perculsus, rem detulit ad Marinum Quirinę matris consobrinum, qui fuit tam uita quàm doctrina sanctissimus. Is, quanquam magnum aliquid portenderet, & ardentem iuuenem ad omnem altissimæ uitæ rationem intelligeret, perspicere tamen penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri maluit. De uestitu nihil mutauit, ne cultus sordidior proderet animi propositum, sed matri nimium amanti secretum esse non potuit: quæ quum præter suspiciones alias ligna quædam rudia super lectum sternere, superq; his lignis cubitare filium deprehendisset (ut est matrum natura mollior) metuens ne filius non satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animũ tentare illius propositum, & nuptias apparare, & quidem uirgo offerebatur forma, nobilitate, & amplis diuitijs pręstans, quam ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atq; ad Marinum auunculum se contulit in religionem Canonicorũ collegiatorũ, qui sancti Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem, initio conuersionis constituisse animo, hinc omnia bona fortunæ, nobilitatem, magistratus, honores, uxorem, liberos, pecuniam, & omnes præterea generis uoluptates, illinc inedias, uigilias, æstus, algorem, seruitutem, sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese ita exegisse. Considera nunc etiã atq; etiam Laurenti, quid agas. Putásne hæc perferre poteris, aut illa contemnere? Tum sese ad crucem domini conuertisse: Tu es domine spes mea, ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo relicta matre, fratribusq;, calcatis pręterea opibus, & honoribus, & florentis ætatis illecebris, ad cælestem militiam profectus est.

Destiti

De siti, fame, uigilijs, & omni corporis attritione. de dolorum tolerantia per omnem eta-tem declarata. Cap. II.

PRimum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius uiā breuissimam iudicauit, si nihil illis molle concederet, sed bellum gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quē nunquā saturitate, sed uix ultima necessitate definiret: nihil de sitis tolerantia, qua nunquam sic torreri uisus est, ut uel per ieiunium, uel manuū operationem, uel peregrinationem, uel ualetudinem adduci potuerit ut potum deposceret, qui si inuitaretur à fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possumus? Vigilias à patribus institutas nō solū ita seruauit, ut ad matutinū primus ueniret, ultimus discederet: sed quum omnium monachorum mos sit, post matutinum ad somnum redire, donec sol illucescat, Laurentius per omnem uitam nunquam de ecclesia discessit, donec ad primam fratres conuenirent. Rigente hyeme accedere ad ignem nūquā uisus est, quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatē. Accidit aūt, ut pater quidā ad ignē inuitaret, recusante illo palpauit pater illius manū, quūq; obrigentē frigore sensisset, admirans inquit: O fili, magnus calor est quo intus ardes, si frigora ista non sentis quibus obriguisti. Quid illud, ut ne in hortū quidē remittēdi animi causa unquā accesserit? q̄d unū solet esse monachorum solatium. Stabat gradu nixus, dum diuina canerentur officia, nō dextra, nō læua sedilib. hærens, quē statū semper in psallendo seruauit. Videnē hæc fortasse minus admirabilia ijs, qui nunq̄ experiūtur, uos aūt nobiles Christi athletæ, qui quotidie facitis harū rerū periculum, scio factu difficiliora, quàm dictu iudicatis. Huius propositi atq; cōstantiæ perseuerauit ad ultimā senectutē, ut in ipsis ægritudinib. uix ulla corpus remissiori ratione foueret. Nā quū medicus eum laborantē iam fermè septuagenariū ad edendas carnes inuitaret Quadragesimæ tempore, & quo facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex ijs recentioribus, qui ob ægritudinem haud maiorē die dominicę passionis pulpam phasiani comedisset, petiuit primū Laurentius, an abstinere posset sine uitæ periculo. Quū ille non negasset, unusquisq;, inquit, abundet in sensu suo. Sed ut uerum fatear, ualde me delectant ueterum exempla sanctorū. Video aūt confessores per carnis macerationē, martyres autem per sanguinis effusionem ad cœlestē patriā contendisse. Itaq; ut ad priores annos redeam, quum factus esset ætate uergente debilior, cogebant eū patres ex Capituli decreto, ut cibo, & somno, & ueste moderatius uteretur. Quod ille ægrè ferēs, quasi ad delicias compelleretur: lubete, dicebat, ut lubet, parebo iussis, scire tamen uos uelim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi uiam nō defuturā. Quærebam ab eo patre, qui hæc narrabat, quid his uerbis significare uoluisset. Disciplinas credebat, id est, uerbera, & plagas, quibus solebat affligi uehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sæpissime apparuisse. Non solum autem euicit has cōmunes naturæ necessitates, sed dolorum patientiam admirabilem ubiq; præstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularum, quas medici appellare scrophulas solent, ijs omne collum repletū est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remediū dabant, si setis equinis per transuersum collum sæpe deductis corrupti humores educerentur, adurerentur deinde ferro cādenti. uerū timebant ne dolorem ferre nō posset. At Laurētius uultu, quo semper erat æquali, quid dubitatis fratres? secet & urat medicus ut libet, an non poterit dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candēti? Traiectus itaq;, & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignū, q̄ præter unam uocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitū edere deinceps auditus est. Cæterum hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris uidissemus. In ultima ætate quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumuisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eadēq; difficilis, angeretur autē animi pijssimus pater domi atq; in cubiculo inclusum uacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetisse penitus immobilē, quū timenti medico diceret: Incide audacter, neq; enim nouacula tua laminas martyrum superabit.

De humis

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominiæ, de paupertatis amore, de dono orationis & constantiæ. Cap. III.

Aec de corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed ueniamus ad animum, ubi plus negocij uidetur. Incipiemus autem ab humilitate, quã ipse cæterarum uirtutum reginam appellabat. Si rector erat monasterij, uelut id sibi muneris contemptui potius esset quàm honori: infima quęq; ministeria diligere, quæ relatu sint etiam indigna. Nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, contemni, ac despici cupere. Semper de humilitate domini Iesu, aut beatissimæ uirginis loqui. Sed omissis quotidianis istis uidete patres, quomodo contumelias tulit. Quum de monasterij negocijs aliquando in Capitulo ageretur, frater quidam simplicioris ingenij accusauit, nescio quid a Laurentio factum: Laurentius autem quamuis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, substitit primum, quasi non audiret, tandem leni gradu in medium procedens genibus flexis, Ignoscite (inquit) patres: peccaui in cælũ, & corã uobis: ecce pœnitentiã quã dederitis, agã. Tactus pœnitẽtia frater ille ad Laurẽtiũ accurrit, & ueniã petẽs eius pedib. aduolutus est. Iterũ aũt quũ simile quippiam falso obijceretur, cõpressa Laurẽtius mordicus lingua nihil respõdit: scilicet ne aut mendax cõfessio malũ exemplum proderet, aut negatio cõtentionẽ gigneret, loquendi & tacendi tempora prudentissime discriminãs. Mũdi uerò fastus atq; superbiã q̃ magnifice perdomuit? Non dico ut opes reliquerit & honores. Neq; enim tãtæ uirtutis est honorẽ cõtẽnere, q̃ contẽptũ appetere. Plus est enim ut male affici negligas, quàm ut bene affici nõ cupias. Cęterũ illud summę perfectionis, ut male affici desideres. Itaq; non silebo, q̃d Maphæus Patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nã quũ de more exijssent ad petẽdum panẽ, fortè accidit, ut frequentiora urbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe (inquit) quid moueris? uadamus constanti gradu, nihil enim profecimus, si reliquimus uerbo mundum, nisi etiã opere declaremus. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triumphum referamus. De paupertatis autem amore quid dicam? Accidit fortè ut tectum monasterij igni conflagraret, ubi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti uerò mœsti fratres triste nuncium cum attulissent, hilari uultu Laurentius, Eia filij, quid mali actum est nobis? nónne paupertatem uouimus? Benedictus Deus, qui nos uoti compotes facit. Ipse qui dat semen serenti, panem etiam ad manducandum præstabit, tantum ne amittamus confidentiam nostram filij, quæ (ut inquit Apostolus) magnam habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebræ uiluerant: ita una illi uoluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidem & cõtemplationis gratia eũ nemo superauit. Qualis enim ueneratio subibat animum, cũ illum ad altare cõspiceres? quæ corporis immobilitas? quæ uultus intentio? quæ lacrymæ? Ex fratre quodã audiui illius in primis familiari, dũ celebraret missam nocte dominicę natiuitatis, post cõsecrationẽ eu charistiæ solutũ in mentis excessum, cũq; diutius perseueraret, accedit diaconus semel atq; iterum. Ille persistit immobilis. Tandem casula tractus à fratre, uelut à somno euigilans, ecce prosequor (inquit) frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postquam Deum secutus est, maternam aut fraternam domum ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, uidere eum ad domus nostræ ianuã pulsantem panes petere, domum tamen aut ianuæ limen non ingredi, sed foris stantem panes operiri. Mater autem filium ægre ferens tanto onere grauem diutius per urbem uagari, iubebat ministris, ut saccum illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, ut operam nauaret humilis mendicationis, & non domestici quæstus. Matris dormitioni interesse pietatis esse putauit: ibiq; noctem egit, ut materni amoris præceptum adimpleret. Dignum illud memoria, quòd matrem quam unice dilexit, morientem uidere potuit sine lachrymis, & plorantibus alijs ipse siccis oculis ultimum persoluit officium. Idem ubique erat, nunquam eum quisquam aut lætitia exhilaratum, aut ira commotiorem, aut solutiorem remissione

remissione animi uidere potuit: non ullum denique uestigium metus, cupiditatis, doloris, uoluptatis.

De dono & efficacia uerbi, quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiæ, & de uocatione illius ad pontificatum. Cap. IIII.

ERat autem illius constantia (quod rarò solet accidere) mira simul & humanitate, & ueneratione condita. Sermone fuit suaui, breui, & pondere pleno, & (ut scriptum est) uerbum quod ex illius ore egrediebatur, uacuum nõ redibat. Fuit illi præcipuus in adolescentia socius, tam genere quàm diuitijs clarus, is fortè aberat, & in Oriẽte negocia gerebat, quando Laurentius dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & iuuenis, & ignarus quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus, & citharœdis, & cũ aliquib. armatis, plane nõ dubitans sociũ ad reditum pellicere, etsi fratres fortè negarent. Tum ui & armis usurus accersit Laurentiũ: quem cum uidisset nõ tã habitu uestis mutatum, quàm oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benigne salutatũ incipit illius animum blando prius sermone tractare, tum paulatim à mundi rebus ad cælestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit, Frater, uerba æternæ uitæ habes, & quoniam frustrata mea spes est, teque ex hoc loco educere non possum, tu sanè ex hoc seculo me ad te deducere poteris: statutum est tecum uiuere, tecumque mori. Prædicationis ad populum facultas ei defuit, quia nec spiritu, nec lateribus esset bene firmis. Sed nihil fuit suauius, quàm sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei uos inprimis, uenerandi patres, optimi testes estis, à quibus uocari sæpe solebat. Vbi aliquando audiui à fratribus uestris, cum sedissent ad umbram patulæ fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri cœlum uisum esse. Cum uerò fratres hinc pluuiam grandinemque metuerent, hinc ægrè ferrent concupita prædicatione fraudari, subridere cœpit Laurentius, & manu monere, Quiescite, inquiens, fratres, hæc sunt Sathanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in ueritate non stetit, nunquid uerbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonẽ instituit, & ecce cœlum uisum est aperiri, diesque lætissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum præbuit officium. Non minori prætereà cura fratribus aderat: mœstos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexabatur frater (ut mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties à Laurentio confirmatum non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat. ad Laurentium autem se conferens, succumbo pater, ait, fer opem. Ecce nisi adiuueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius, sine modo mi frater, & tantum hodie ne abeas. Cras, ut libuerit, deliberato. Nox una in orationibus & lacrymis absumpta sic diabolum fugauit, ut nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius, quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem à patre uenerandæ fidei & autoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius lauri ramusculum, qui decoctus aqua relictus erat in uasculo. Ad fratrem autem conuersus, accipe (inquit) frater, & in horto planta, & si quidem reuirescet, securus esto de perseuerantia tua. Abijt ille, & plantauit, & reuiruit, & de miraculo gaudens memoriam uirgæ Aaron, & palmæ Macarij reuocauit. Cæterum prophetiæ spiritu uberrima quadam mensura dominus eum donauit, & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, ut non aliter ad eum, quàm ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, ubi res postulabit. Interea unum eligemus è multis, uel homine in quo accidit, uel multiplici uarietate, uel certitudine rei præstantissimum. Fantinũ Dandalum scio cognouistis genere, dignitate, uita, & doctrina clarissimũ, qui fuit nuper episcopus Patauinus: hic dũ secularis esset adhuc, & primariũ in nostra repub. locũ teneret, primo die Quadragesimæ ad suscipiẽdum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu alijs horum cinerum officiũ impẽdes. Quod ut audiuit homo secularis, & plus q̃ quinquagenarius, surrexit admirans, neque aliud tũ ibi percũctatus est propter loci maiestatem,

iestatem, sed in claustro prætereuntem expectat. Factus autem ad illum propior rogat, quid illis uerbis significare uoluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quòd cinerem quidem non impones, sed certe populo distribues ramos oliuarum. Fantinus quãuis maiori adhuc admiratione teneretur, quonam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub ijs uerbis latere dubitans discessit. Ecce autem haud multo pòst Martino defuncto, Eugenius Venetus põtifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Deniq; ante uertentem annum legatum apostolicum Bononiam mittit, quò cum uenisset, & primo die Quadragesimæ imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris: ille recusat, quòd ab alio quàm sacerdote fieri non liceret. Instant enixius illi dicentes, id muneris à legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atq; id officij non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij uerbis aduertens. E Die uerò Palmarum cum similis contentio oriretur, & Canonici peterent ut oliuæ ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione uteretur: tandem Canonici summis precibus postulant, ut si in cineribus legatum sese gerere noluerit, saltẽ non recuset oliuarum officium. Quid multa? Victus Fantinus illud officium (ut prædixerat Laurentius) proprijs manibus absoluit. Has autem sancti uiri uirtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi cœpit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi, bis restitit, & stare demum in patrum suorum sentẽtijs deliberauit. Erãt autem ex ijs qui suaderent, non esse summo pontifici obluctandum, sed parendũ Christi uicario. Nonnulli uerò, ut nullo modo susciperet suadebãt, mundi fastus, insueta onera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam qui suaderẽt ut fugeret, & afferebant singuli exempla sanctorum, qui uel suscepissent, uel renuissent, uel incogniti profugissent. Indicto tamen ieiunio, & oratione solẽni decreuerunt patres conari apud Eugenium & literis & nũcijs, ne sibi patrem ducemq; suum auferret, sine quo societas illa plane periclitaretur. Bis misere, bis rescripsit Eugenius, & extant duę illius epistolę, quibus dulcissimis uerbis patres illos consolatur. Rationibus præterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, ne diuinæ uoluntati aduersentur. Non parere igitur non potuit pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, ueste, uictu, & pecuniæ contemptu. Cap. V.

ANno ætatis quinquagesimo primo inijt episcopatum, & quidem nulla pompa, aut comitatu, ut fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum præsulem omnis uicinia cognosceret, quam penè intelligeret aduenturũ. Eam noctem duxit insomnem, Deum precatus orationibus & lacrymis, ut si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, ne se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nosse populi multitudinem, ordinũ uarietatem, amplitudinem principatus secularis, quales & quàm crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contrà uerò uires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum hęc & pleraq; alia cum lacrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, ut non aliter deinceps illius episcopatus, quàm alicuius monasterij munera obierit. Familiam sic instituit. Elegit duos de suo cœtu fratres, quorum altero utebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinq; præterea ministros habuit per tres & uiginti annos, quibus fuit in eo pontificatu, quanquam per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur, pauperes Christi significans. Veste usus est colore, quem dicunt cælestino, iusta longitudine. Tapetas, & aulęa, & cętera ornamenta ædium omnino spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur. Nihil omnino argenti: uescebatur in uitreis & fictilibus, cibo uulgari semper usus, amauit oua, quòd & stomacho amica essent, & uoluptatem non irritarent. Nihil appetere, aut damnare, quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, ut pincerna deceptus colore acetum pro uino apponeret. cum Laurentius admouisset ori, & acetũ esse sensisset, nihil ultra questus prandiũ exigebat sine potu. Pincerna ut

na ut aduertit, ueniã supplex errori deprecat̃. Cui Laurẽtius placido uultu: Eia, inquit curato deinceps officiũ tuũ diligentius. Cubile habuit uix sex pedes protẽsum, tomen to paleari, & opertorio quod ueteres cẽtonẽ, nostri sclauinã uocant: exclusis semper de thalamo omnibus, ut liberius uacaret lacrymis & orationi. Statim aũt operam dedit, ut põtificalis ecclesia superiorũ episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonicorũ ordinem ad nihilum redactum restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, ut plurimæ in quibus uix missa dicebatur, nunc uideantur esse pontificales. Mores deinde cleri castigare adortus, deq; ijs edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturæ. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerũ suis fructibus patiebatur, ut nihil illi oneris imposuerit unquam. Pari cura prosequebatur monasteria, præcipue sacrarum uirginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil deesse pateretur uel ad corporis necessitates, uel ad regulares etiam disciplinas: collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quod cum initio XX. aut circiter obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinq; supra XXX. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret mœstorum & laborantium, qui consolari cuperent. qui iuuari ope, oratione, consilio, ad eum omnes confluere. Plebanus quidem sedulo monere, reddituros aliquando proprij officij rationem. Cæterum pecuniam contempsit, ut neminem unquam magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus patebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti uel expensi uidebat amplius, quàm quid deesset, aut superesset, indignum omnino ratus, ut qui animarũ quæstui præfectus esset, sederet ad calculos. Primum illi de pecunia institutum fuit, ut nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium, quia nihil existimauit ad amorem suæ plebis conciliãdum, fidemq; comparandam efficacius, quàm si tolleret prorsus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem, à qua ut longius abesset, cum Leonardus frater aliquando pauperem eleemosynam petentem Laurentio commendasset, uade (inquit ille) & responde Leonardo meis uerbis, ut tibi ipse subueniat: postquam à domino habet ut de suo dare possit. Illud in amoris fratrem signum retinuit, ut in paschate, & in natiuitate domini, & festo apostolorum Petri & Pauli eos donaret duobus panibus ex farinæ flore confectis. Post mortem autem fratrum idem tributum mihi semper pendit, quin potius & à fratribus adiutus ipse est pecunia grandi in bullis apostolicis episcopatus, & à me deinceps non minori præsertim cum ad Patriarchatum euectus est. In cognoscẽdis aũt penurijs hominũ adhibere solebat uiduas aliquot spectare uirtutis & fidei. Quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiæ opera feruentior, aptior etiã ad indagandas paupertates occultas, eorum præcipue qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maxime miserabatur. Malebat autem aliquando decipi, quàm nimius esse in examinando, ut si in alterutro esset offendendum: mallet cui non oporteret dare, quàm nõ dare cui oporteret. Libẽtius dabat res humano usui necessarias, quàm pecuniam. & plures libentius summas quàm maiores, ut esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquando Laurentium consanguineus eius, non ita pauper, ut pecunia eum iuuaret in filiæ dotem. Respondit Laurentius: Considera, quæso frater si parum dedero, non est quo opus habes, si multum, defraudabo multos, ut uni satisfaciam: & preterea quicquid illud est, quod est ad cibos potius pauperum, quàm ad intortos crines, aut margaritas, ab ecclesia traditum est. Igitur ignosce si dare non possum: Sed nihil fuit ciuitati gratius, quàm lignorum naues onustæ, quas sæuiente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniæ ad eum quotidie confluebant, unde non crederes. Vidi aliquando, quum ab eo eleemosyna peteretur, quòd pecunia non posset, promissione satisfacere, sæpe quum domi nihil reliquisset, æs alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum qua spe faceret, domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facile poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuò submittebat illi dominus pecuniam insperato multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiæ & authoritatis apud omnes ordines comparauerit.

De gratia uerbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia, tum scriptis eius. Cap. VI.

Abuit autem hoc donum diuinitus collatum, ut omnes cum quibus esset, lætos semper placidosq; dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxtà maliq;, modesti, facinorosi, sine ullo penè discrimine illum colebant. Sic uerba, & oculi, & motus, & omnia quæcunq; aut diceret, aut faceret (tanta erat uirtutis & gratiæ uis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pōtificatus quum de mulierum ornatu decretū edidisset, uxorū quarundā maritis ingratum, Dux noster illorum querelis deceptus quasi libertati seculari metuens accersiri eum iubet. Queritur ea de re acrioribus, ut fuit natura uehemētior. Tum Laurentius pater mansuete simul grauiterq; respondens, sic illius animum demolliuit, ut Dux conuersus ad astantes, neq; lachrymas continens: Angelus, inquit, non homo locutus est, uade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps uelut apostolum ueneratus est, ut aliquando per iocum dicere soleret, præter Laurentium neminem esse mortalium, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubijs in rebus, & quanquam irent quasi ad hominem diuino potius quàm humano spiritu respondentem: res tamen humanas tam publicas quàm priuatas, quas nondum illi experiri contigerat (siquidem ante uigesimum annum confugit ad solitudinem, primo & quinquagesimo redijt) sic callere uidebatur, perinde ac semper tractauisset: ut dicere non uerear, nihilo mihi minus prudentiorem esse uisum quàm meliorem, si tamen prudentia bonitatis pars non sit. Iam uerò in iure dicundo sapientiam illi dicant, qui uiderunt, & præsertim curia Romana, quæ nihil unquam ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiæ illius inappellabiles habebantur, & quanquam in irrogandis pœnis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quæ neq; precibus neq; lachrymis frangi posset. Nulli illius cœnaculum uel cubile non patuit. Non causarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Stabat ueluti rupes immobilis ad turbines causarum, quibus nulla ferè (ut opinor) in orbe ecclesia magis agitatur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima inprimis fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & cæteris adeuntibus satisfaciebat facilius, sed qua iustitiæ luce afflatus ad iudicandum ueniret, præsertim maioribus in causis erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduæ est inter haud uulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita quum leges fauere mulieri, quæ uirgo asserebatur, pro muliere pronunciat: Iuuenis, qui sponsionem factam pernegabat, innocentiæ conscius aduersus tantæ authoritatis iudicem, Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum uideret à sapientissimo & optimo alioquin iudice secundum mulierem iudicatum, tamen lacrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in causis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentius facta, iudicat secundum uirum. Propinqui mulieris nihilo segnius tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In discrimine uidebatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentius tantæ contentionis exitum. Quum iudex æquissimus Deus ipse se pro quarto gerere uoluit, & litem omnem dirimere, in lucem producit incestum mulieris, quæ ex consobrino, & eodem clerico grauida quum partū amplius differre non posset, amisso pudore, & patefacto flagitio, diuinam fuisse non humanā Laurentij sententiam cōfessa est. Conscientia aūt fuit explicata, pura, integra, quæ omnia dirigeret æquitate, scientia uerò potius diuinitus infusa, quàm humanitus acquisita uideri posset. Vix enim elementa prima didicit à præceptore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissime respondere. Dicam quod accidisse memini. Venit ad eum theologus qui audierat de illius doctrina, & præsertim quòd didicisset sine doctore: audire uoluit, & periculum facere, mouet illi quæstionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans repetit adhuc, uelut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius. Scriptum est frater, contentiones & pugnas legis deuita, sunt enim inutiles & uanæ, dixi quid sentitirem, si satisfeci, placet, sin minus, quære, qui tibi respondeat sapientius. Compunctus

ctus ille, & gratias agens petita benedictione discessit. Scripsit autem uolumina x v. & sermones quadraginta. Crebra illius scripturarum usurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus, qui si gentilium literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli hi sunt: Lignum uitæ, De disciplina monasticæ professionis, De spirituali & casto connubio uerbi & animæ, De humilitate, De spirituali interitu animæ, De triumphali agone mediatoris Christi, De interiori conflictu, De complanctu ecclesiæ, De corpore Christi & sanguine, De uita solitaria, De contemptu mundi, De sermone domini in cœna, De officio pastorali, De obedientia, De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere operæpretium non iudicaui.

De mansuetudine & dono lachrymarum, & corporis figura. Cap. VII.

QVanto autem magis authoritate & gloria crescebat, eo indies fiebat humilior. Audite mansuetudinem. Nam quum prælatus magnæ plus ob pecuniam quàm uitam, authoritatis, ductus inuidia uarijs eum quotidie calumnijs laceraret, ut expleret animi malitiam, indicit conuentum plurimorum præstantium & doctrina & dignitate uirorum, quasi de theologica aliqua quæstione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit decretis illis contrarias, quæ Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari quam ad rem essent conuocati, qui uerò grauius sentiebant, indigne admodum pati, quòd illud spectaculum non honor Dei, sed maledicendi cupiditas coegisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet, cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere uellet, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratiæ ijs qui uenerant, actæ. Disputatores ad cœnam uocati, atque ita discessum. Affuit quidam patris nostri dilectus in spiritu filius qui huiusmodi re mirificè commotus, quòd homo petulans sanctissimum uirum huiusmodi contumelijs incessisset, accurrit ad Laurentium. Aderam tum ego fortè, quum hic & ira & uia fessus. Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorem tuum ab ijs improbis lacerari? Tum Laurentius. Quid est fili? Ille rem omnem uti se habet, narrat, non uerbis solum, sed & ore, & oculis, & manibus sic indignantibus, ut non eum solum, in quem essent illa iactata, sed quemuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret. Quid tum Laurentius? Putatisne aliquod irati animi signum protulisse? Testor dominum Iesum, quum intentos in eum ad id unũ coniecissem oculos, nihil mutationis in eo uultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est, imò noluit scire, quis affuit, quis dixit, non fronte aut uultu signum aliquando uel minimum edidit animi commotioris. Vt autem mœrentem filium solaretur, placido uultu, noli, inquit, te affligtare fili, dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neque sanè in eo falsus est. Nam paucis pòst mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim uinculis, morte nonnulli affecti sunt. Quanquam autem nihil uidetur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa eucharistiæ sacramentum festo Corporis Christi circunferretur, comitatu (ut solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentius defenderat, ante ostium propriæ domus consistens, dum inde Laurentius transit, Deum nihil ueritus, qui ante eius oculos incedebat, En, inquit, qui pro sancto colitur? O insani, qui talem hominem adoratis. Audit Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo uadebat, perseuerat, non uultum, non oculos deflectit ab sacramento. Et quum aliquot pij homines commoti rei indignitate cum facibus ad illius domum uellent concurrere, uix à me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus uindicauit paulo pòst senatus maiori Laurentij gloria: illâ præter cæteras inflicta pœna, ut perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publice mendacium fateretur. Certauit autem dominus cum senatu nostro in pœna supplicioque miseri. Nam paulo pòst pulsus urbe est, profugusque nunc errat procul à domo, liberisque: inops atque medicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetu-

dinis testimonia. Erat autem uerborum actionumq; tanta mensura, ut si inferiora hæc cælestibus conferri fas est (cælestis enim certe animus esset) uix ego motus cælorum, & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atque mensura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, ut quouis loco aut tempore se colligere uellet, & in cælum mentem erigere, semper posset. Quod si fortè aliquibus, ut solet, imaginibus turbaretur, non aliter abigere se diceret phantasias illas, quàm si muscas oberrantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarum actionumq; turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres, quasi in cælo esset animus, corpus in terris. Rursus autem si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur (ut sæpe fit ab aliquo eum adeunti) uideres sine ulla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ociosum iucundo uultu uenientem excipere, quoad uellet audire. Tanta profecto animi pace, ut angelica interdum uideretur potius quàm humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuinæ bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres ubi lachrymę proftuerent. Donum enim habuit lachrymarum, ut nemo ferè alius, quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis (ut solebat) sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mentis affectu, quid (inquit) agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quòd ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluar, & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est, quas cum profusius emisisset, & erectus uidisset, nos qui aderamus compungi, & illas lachrymas admirari, ueritus ne quid ex his laudis humanæ surreperet, uidetis ne, inquit, has lachrymas? affectus cuiusdam sensualis fuerũt, non ueræ deuotionis, à qua absum longissime: at quàm pulchre diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite uirtutes, aut sanctitatis nomen, facite uos tunc primum eum uidere angelum, nõ hominem credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quàm iusta, gracilioribus membris, colore cãdido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis uerò uniuersum corpus ita moderantibus, ut uenerationem & sanctitatem undiq; spirare uiderentur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione dæmoniorum, de misericordia, de moniali, cui per spiritum eucharistiam communicauit. Cap. VIII.

Ed quia de Marco & Leonardo fratribus nihil hactenus dixi, nolim aliquis existimet ullos unquam sese maiori caritate dilexisse. Visebatur ab his quotidie, ad eum publica omnia & priuata deferebant, sed omnes ferè illorum sermones erant de æterna uita. Cæterum quàm diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, ultimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus ualetudine diuturna, domo per annum non exierat, cupiebat fratrem uidere, quo nihil in terris carius haberet. Recusabat Laurentius uenire. Domo enim fraterna, sicuti materna antea diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius & obsecrare per fraternæ iura pietatis, ut mori eum non uellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat uenire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes ut ueniret, siquidem uiuum reperire uellet. Dicebat, bono animo essemus, uenturum sese quum tempus exigeret, & certe aliquoties uidebatur melius habere. Quum autem apparuit hora quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce uenit ad eum, quum minime expectaremus. Iam propinquus erat emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutat eum dulcissimis uerbis, quasi promissum persolutum uenisset. Marcus hilariori uultu conuersus significato gaudio de illius aduentu inter eius amplexus lætus & uoti compos in domino requieuit. Ne tamen aut forte aut casu hoc accidisse aliquis existimet idem penitus nono pòst anno in Leonardo fecit, quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium uidere non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille respondebat horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem duximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea qua promiserat, uenit. Quũq;

summa

summa cum lætitia eum pater excepiſſet, ueſpera eius diei inter illius brachia ſpiritum feliciter emiſit. Addam illud etiam ad eius gloriam, & ſolatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentiſſimis, & quum aliquot dies ad eum ueniſſem afflictus mœrore adhuc recenti poſt prima uerba ſalutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili, Leonardus pater tuus ſaluus eſt. Hoc ego cũ ingenti gaudio excepiſſem, & quomodo, inquam, ſcis pater? Saluus, inquit, eſt, & aliud ne cures. O lachrymas dulces plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi fudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attuliſſet. Quid autem alia innumerabilia conſecter de ſpiritu prophetiæ? Vitam ſanctiſſimæ abbatiſſæ à medicis derelictam, dilatam à domino dixit, & paucis diebus liberata eſt. In eodem monaſterio ſororem miræ ſanctitatis comploratam, & iam penè exanimem lugentibus alijs bono animo eſſe iuſſit, & illo triduo omnino libera euaſit. Propinquum ſuum, qui triremem conduxerat ad conuehendas ex ponto merces, cauere iuſſit, ne triremem in ponto dimitteret. Ille uerò non ſolum triremem dimiſit, ſed maximo etiam fortunarum naufragio eſt affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores, repulſasq́;, ægritudines & incolumitates, aliaq́; tum proſpera tum aduerſa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum deſperatum à medicis extremum ſpiritum agentem ad eum detuli, ut conſulerem de loco ſepulturæ. Ille ſuſpenſo aliquantulum & uultu & ſermone, reſpondet, tempus adhuc non eſſe talis conſilij. Ego, quia ex peſte familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiuſmodi reſponſum, quonam modo, inquam, potero pater tempeſtiue deliberare, quem iam expiraſſe exiſtimo? Rurſus ille: Redi bono animo, tẽpus adhuc nõ eſt. Reuerſus igitur domum, reperi puerum præter omnem ſpem melius habere. Neq; tempus illud benignitate Dei ad hunc uſq; diem apparuit: & ſpero filium potius de mea quàm me de filij ſepultura cogitaturum. Sanè ipſe ſuum obitum prædixit uirginibus ſanctæ Crucis per dies aliquot ante quàm accideret. Neq; minor in eo fuit dæmoniorũ pellendorum, & diſcernendorum gratia ſpirituum. Qui affuit & uidit, mihi mulierem ad eum deductam retulit, ſpumantem ore, & dentibus frendentem. quod ille uidens, attuliſtisne, inquit, mihi hunc dæmonem tanquã ad Apoſtolum? Ite fratres, & quærite, qui ſit me ſanctior: ſum enim homo peccator. Enimuero illi magis orabãt genibus prouoluti. Age, inquit, ualeat ueſtra fides, quæ Cananeæ profuit, & Centurioni. Impoſita arreptitio capiti manu, quid, inquit, male dæmon ueniſti pauperculã hanc uexare? Vbi nunc ſuperbia tua, quum de cœlo decidiſti? non te pudet depugnare cum muliercula? Age dimitte illam, dominus Ieſus te præcipitem agit. Signaculo ſuo inſignita eſt. Videres inter hæc uerba illam contumaciam, atq; oris diſtorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremq́; in naturalem uerti faciem. Admirantibus omnibus & omnipotenti Deo gloriam reddentibus liberata eſt. Spiritus uerò cogitationumq́; diſcretio ubinam maior apparuit? Decreuerat monaſterium monialium reformare, quod ut facilius aſſequeretur, aſſignare uolebat illis in confeſſorem uirum fidelem & ſanctum. Is autem ut erat bonus & ſimplex recuſabat, timens cum mulieribus implicari. Poſtquam negauit, tactus pœnitentia eſt, deliberat redire. Hunc autem quum Laurentius procul uenientem conſpexiſſet, prius quàm uerbum presbyter ille faceret, aut diceret ad quid ueniret, dextra cingulum tenens, bene facis, inquit, frater: noui ad quid uenias. Velim autem ſcias, ueluti cingulum iſtud (manu ſiquidem cingulum ſuum tenebat) ſic à Deo te mihi eſſe permiſſum. Admirans ille, & magis corde compunctus, accipe pro ſeruulo me, inquit, nunquam mandata tua relinquam. De plebano non tacebo adulterio, ſimonia, furto, & omnibus probris infami, qui ad ultimam inopiam redactus, ut omnino neque ſe, neque filios poſſet alere (quos occultos alebat) impias ſibijpſi manus afferre ſtatuerat. Hoc quum cognouiſſet in ſpiritu Laurentius, accerſit illum, dicit quid cognouerit. Solatur eum uerbis caritate plenis. Tum declarat, accidiſſe hoc permittente domino propter eius flagitia, & niſi reſipiſcat, maiora minitatur. miſereri tamen illius inopiæ. Dat illi deinde aliquot aureos. Quum eximiam caritatem miſer ille uidiſſet, quippe qui uitæ male actæ conſcius pœnas potius aliquas quàm eleemoſynam expectaret, procidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas non poterat diuelli, promit-

tens, & iureiurando contestans uitam reformare, & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos timēs dominum, & in mandatis illius incedens magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant. Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quàm narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipue susceperam: sed ueluti incurrens in hæc, silere non potui. Postea uerò quàm sic necesse fuit, non omittam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædam uirgo erat magnæ sanctitatis, hæc per multos annos abstinentia, uigilijs, orationibus steterat ante dominum. Accidit autem, ut solennitate Corporis Christi neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent, & quum ægrè ferrent, & illa inprimis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, ut si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret, ad populum post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est, detulitq; eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam & contemplationi uacantem, quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit, siue in corpore, seu extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio reliquum missæ peregit. Quum autem uirgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, ut gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi, & ut nunquam donec uiueret manifestarent. Hæc ego, patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimū Deum credide rim uoluisse, siue ut suam bonitatem atq; potentiam nec temporum edacitate cōsumi, nec immutari malignitate morum, nec fidei nostræ tepiditate imminui crederemus, siue ut ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin uideri solent impossibilia, facilius crederentur à nobis. Quippe cum legerimus, Ambrosium, cum esset Mediolani, Martini exequijs interfuisse apud ultimas Gallias, Seuerum item Rauennatem episcopum ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increbrescere tanti uiri fama quotidie & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum sæpius apud se Eugenius pontifex uoluit, semper excusauit, metuens nequid ei noceret curia Romana. Cum autem Eugenius urbe pulsus Bononiam uenisset, efflagitatus ab eo refragari non potuit, quòd amplius neque alpes neque itineris longitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo pontifice frequentibus Cardinalibus his uerbis: Salue decus & gloria præsulum. Ab uniuersa autem curia maxima ueneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere, sed imbecillitatem corporis excusans, paucos ibi moratus dies redijt inde lętior, quàm ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus, pontifex nobilissimus eum dilexit, ut in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cum primum potuit fecit: ita hic patriarcham, cum primum oblata occasio est, creauit. Gradensi siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado nobili quondam urbe transtulit Venetias, idq; nec cognita nec postulata senatus nostri uoluntate quippe qui non minus hominem quàm ciuitatem eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis senatui placebat, uerenti, ne spiritualis & ecclesiastica dignitas aucta opibus & autoritate, ueteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo diremit facile dubitationem. Adijt enim continuo Ducem & collegium: sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitum episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines seculares iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magis pondus præsulatus, quàm augeri, sibi esse in animo hoc oneris, quibuscunq; posset modis deprecari, nisi ipse Dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud, pro cuius honore, quoniam ita de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris mista caritati humilitas. Dux qui rem hanc ægerrime antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statim ex sua totiusq; collegij sententia enixè eum rogare cœpit, ut libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in dignitate

gnitate, ex mansuetissimis sancti uiri moribus gratissimum factum est.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate. Cap. IX.

Ed quia mores & actiones illius hactenus prosecuti sumus, subijciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse à magnis peccatis cauere, id enim esse secularis hominis, sed parua uitare, ne caritas refrigesceret. Non simul ac corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum, propterea enim abstinendum. Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione & gratia. Nam ubi horum aliquod desit, ibi perseuerantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui æstate tenuior quasi serperet, hyeme uerò atque uere inundaret. sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasterijs ampla ædificia, & cum uideret latiora cœnacula, cellásue ampliores, caput quassans dicebat: Non sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leonicum ex sepe & creta, cum tamen latericium facere facile posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum aspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensitanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nedum ineptus suscipitur, aptus ab eo corrumpatur. Dicebatq; cum augeretur nimium numerus, rigiditatem uitæ atque monasticum uigorem diutius non posse consistere. Raram siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse, quem cum intellexisset fratrum nimijs suasionibus pellectum, & patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela, & est longe deterius, ab religionis uita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie missam celebrauit, nisi ualetudine impediretur. Dicebatq;, qui cum posset domino suo frui, non frueretur, facile se declarare, domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis nihil aliud esse, quàm ignem extinguere uelle, & ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nosse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse, nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire, quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset ut esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in uera humilitate cognoscenda. Verã scientiam esse, scire hęc duo: Deũ esse omnia, & se nihil. Sępe monebat nunquã amittendã de Deo fiduciã illã esse, in qua animę uita cõsisteret. Diuitẽ dicebat nõ posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus imperatoris aut ducis q̃ episcopi: quãto difficilius esset, quæ non uideas regere, quàm quę uideas. Inter labores publicos bellorũ, quę eius ætate plurima fuere, dicebat senatorib. nostris: Si uultis dominũ uestri misereri, nihil uos ex uobis aut esse aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti, quia sicut caput & lingua implorat auxiliũ pro reliquo corpore se nõ mouente: ita principis oratio potest placare dominum, quamuis populus alijs intẽdat. Vitanda monebat, quę multis obstáculis impedirentur, quia opera spiritus sancti facilia essent & æquabilia: diaboli uerò aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorũ laboribus cõdolens, nõ sine clementia Dei fieri putabat, ut uirtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumq; delinimentũ aliquod: tãtisper aũt gloriæ cupiditatẽ ignoscendũ, dũ uirtutẽ uelut ancillã sequeretur, nõ aũt quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit & sensit, quæ quidem referre infinitum est. Cæterum iam plenus erat dierum, nomenq; illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo ueniebat ad hanc urbem, qui nõ uel in primis spectaculis appeteret hunc patrem uidere. Taceo uulgus & turbam sine nomine, qui quacũq; incederet, ad eum uisendum ueluti ad angelum de cælo demissum per uias & compita concurrebãt. Cardinales oẽs, duces, & principes domi eũ uisere, uitã inuestigare, thalamũ, cubile, cœnaculũ, omnia lustrare oculis & uenerari. Frãciscus Sfortia Mediolani dux, & Blãca uxor Galeatium maiorẽ

rem natu, & magnæ ſpei filium adhuc impubem Venetias cum miſiſſent, illud inprimis mandauere, ut puerum ad ſanctum uirum deducerent, ut imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus clariſſimus hac ætate dux magnam ad eum uim auri detulit, quam in pauperes diſpertiret. Quod fuit & in militari uiro propter deuotionem, & in patre noſtro propter opinionem rarum & ſingulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannones, Germani, Galli, Hiſpani, uel qui Romam ad limina apoſtolorum, uel qui in Orientem ad Dominicum ſepulchrum pergerent, tum felices auras ſperabant, ſi benedictione huius patris accepta diſcederent. In maximis uerò patriæ periculis Dux noſter atque ſenatus non aliter ad illius orationē confugere, quàm ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, unum aliquid prius, quàm partem hanc claudam, in teſtimonium referemus. Eſt prope Corcyram locus aſper & incultus, ubi uir habitauerat eremita triginta & amplius annos, uitæ abſtinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ ſpiritu inſignis. Gerebat forte Corcyrę negocium uir quidā de noſtris tam genere quàm moribus præſtans, qui cum arderet bellum quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores uiderentur eſſe res noſtrę, adijt uirum Dei, rogat eum, nunquid Veneta reſpublica, ut ferebatur, deplorata eſſet. Ad quem eremita: Cōmotus eſt, inquit, furor domini contra uos, quia uerbum domini proieciſtis, & niſi pontificis ueſtri lachrymæ interpellarent pro uobis, iam dudum quaſi Sodoma perijſſetis. Tale de Laurentio teſtimonium retulit eremita in medijs Corcyræ rupibus & ſpeluncis. Cui non ſolum Laurentius, ſed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi. Porrò caritas illa, qua ſuas oues proſequebatur, uix animo concipi poſſet, nedum uerbis explicari. Totus illi pōtificatus inter grauiſſimorum temporum maximorumq; bellatorum turbines conſumptus eſt. Non erat contentus propria oratione, animabat hortando, monendo, obſecrando, iubendo, ut profectò tanto caritatis & ardoris uel minima pars uim cælo inferre potuerit. Et hoc (ſi mihi liceat) proculdubio dixerim fuiſſe Quirinæ matris præſagium, quod filio naſcenti precata eſt, ijs præcipue temporibus, quibus ter quatérue in præcipiti fuit Venetum imperium.

De ultima ipſius ualetudine, & quæ in ipſa dixit, aut fecit. Cap. X.

Gebat annum quartum ſupra ſeptuageſimum, corpore quidē imbecillo & tenui, ſenſib. aūt integris & ſine ullo uitio ualetudinis, niſi ꝙ ingraueſcens ætas additis inediæ, uigilię, algoriſq; ab ipſa adoleſcētia ſuſceptis incōmodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos autē de eius uita plus q̄ de noſtra ſoliciti hortabamur, ut audiendi onera deponeret, quibus ille: Vultis ne locū, q mihi cōmiſſus eſt, deſerā? Nā q̄d ad ieiunia, uigilias, & caſtigationē carnis attineret ſeneſcere corpus, ſpūs iuueneſcere uidebat̄, & aut Paulū referebat, q nonagenarius ueſcebatur palmulis, aut Hilarionē, qui centenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Vt autem nihil ad cumulatam gloriam deeſſet, perſeuerauit ſcribere uſque ad eam diem. Fortè tunc librum De gradibus perfectionis abſoluit. Dum autem poſt cibum mecum de more ambularet, quàm libenter abirem, inquit, ſi domino placeret. Neque enim melior ſum, quàm patres mei: ſed tu bone Ieſu obſequi non debes uoluntati meæ, ſed utilitati populi tui. Voluit autem dominus preces eius audire. Febri poſt paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus, ille commotior & indignanti ſimilis, mihine plumam paratis? Qui mollibus ſternuntur, in domibus regum ſunt, non in pluma dominus meus, ſed in duriſſimo ligno cubitauit. An non meminiſtis, quid beatus Martinus in re ſimili reſponderit? non decere Chriſtianum hominem mori niſi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, uictiq; ad eius mattam detulimus inter brachia. Cum autem neque medicis neque pecuniæ parceretur, & miniſtrantium circa ſe ſtudium uideret, compungebatur animo. En quanta, dicebat, ob huius ſaci uilis ſanitatem parantur, quanta perduntur, cum interea pauperes Chriſti non panem, non ſtratum, non ignem habeant ubi calefiant. Intellexit autem uir ſanctus migrationis diē aduenisse. Hactenus filij per iocū res acta eſt, ſeriò nunc agitur. Prope eſt ſponſus, eundum illi obuiā, & ſublatis oculis in cælū, uenio (inquit) ad te bone Ieſu. Ob

seruatum est autem ab ijs qui ministrabãt ei, quòd aliquando plenus animi ardore quodam spiritus in cælum ferri gestiebat: interdum uerò in profundum sese humilitatis abijciens, pertimescere uidebatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lachrymis dicerem, quàm læto animo migrare debes ô pater, cui palma cælorum parata est. Decerni, inquit, fili fortibus solet hæc palma, non ignauis, meiq́ similibus. Hæc humilitatis, illa uerò quàm plena fiduciæ? Nam cum nos lachrymari uideret, abite, ait, hinc cum uestris lachrymis, tempus lætitiæ est, non lachrymarum: sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens, inter utrumque medius incedens, ut cum fiducia metueret, nec sine timore confideret. In campum igitur cum morte descensurus armari sacramentis ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulauit. Et cum è strato subleuatus innixus humero meo labantia membra regere non posset, paulum resedit. Effundebar totus in lachrymas. Quod ille animaduertens, quid ploras, inquit, Bernarde fili? da mihi dexteram, quam quum ambabus suis tenuisset, confide, inquit, & bono animo esto, nunquam enim te deseram. O uocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo nõ elanguit cor meum, nisi quòd temperata fuit tam certa promissione mœstitia. Certe illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebro meminisse. Legatum quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omni fide & spe ueluti brachijs amplexabor, quasi obsignatum ab angelis, subscriptum à beatis spiritibus, quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendam fidelis conserui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam uerò supellectilem creditis fuisse compertam in his ædibus? Putatísne aurum aliquod aut argentum? illud admirabilius, quòd nullum omnino librum possederit: cum quotidie legeret aut scriberet, librum tamen ullum possidere noluit. Testamentum omne quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasteriũ suũ, q̃d abest duo milia passuũ extra ciuitatem: ibiq́ in sepulchris fratrũ reponi. Neq; semel pręcepisse cõtentus, quasi diuinaret, quid cõtentionis de illius sepultura esset futurum, uocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de sepultura mandaui? facite quod iubeo, nolite pompam parare. Neq; enim is sum, quem fortè existimatis. Antonium imitatus & Hilarionem, qui in locis obscuris sepeliri uoluerunt, ne colerentur à uicinis.

De oratione quam habuit antequam migraret è uita: & de duobus miraculis. Cap. XI.

VScepta uerò paulo ante diem sacri olei unctione, sermonem habuit de mortis utilitate ac de cælesti uita miro quodam sensu ac grauitate uerborum. Nam ut erat supinus, aliquandiu tenuit in cælum oculos. Tum denuo semiclausis in hanc sententiam fari cœpit (uerba etiam quantum potuimus tenere, subijcientur) Videtis ô filij horam meam aduenisse, benedictus Deus, qui eam tandem aduenire uoluit, cum nulla sit alia uia, quæ ducat in cælum. Ille enim uenit nobis uia, ueritas, & uita, ut eiectis de paradiso miseris exulibus uiam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac uita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim uita hæc, nisi lanugo quædam (ut ille inquit) & ueluti memoria hospitis unius diei prætereuntis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum dominus noster propter nos mori uoluerit. Hunc diem semper ante oculos habui. Tu scis domine, quanquam dum uitam meam considero, confusio sit mihi potius appellanda, quàm uita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me bone Iesu, uita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis prosterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ouis amissa ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto domine ut ad ouile me reducas. Poteśne spernere uocem clamantis & confugientis ad te? Nonne tu ille qui dixisti: clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione? Ecce clamo plus corde, quàm ore domine, ecce tribulatio proxima est, & non est qui eripiat, nisi tu bone Iesu: sed neque felicium spirituũ sedes affectare ausim, qui speciem intuentur sanctissimę trinitatis. Portio tamen aliqua creaturæ tuæ postulat micas suauissimæ mensæ tuæ. Nimium mihi fuerit, & heu quàm nimiũ, si subtus calceos infimi electi tui loculum

aliquem

aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deinde paululum ad astan-
Esa.40 tes: Vos interea fratres seruate domini præcepta. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Contemplamini me. Ecce aruit fœnum, & flos eius cecidit. Horum hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite filij, nihil est præstantius, quàm seruire domino. Hæc cum dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tenebat, caligantibus oculis ut Isaac illum antiquum uidere te diceres, astantibus crucis signo, benedicat, inquit, uobis dominus Iesus fratres & uiscera mea, & benedicat filijs meis qui absunt, quos in domino parturij: det uobis cor, ut colatis eum, aperiat animum in lege sua, neque uos deserat in tempore malo: benedicat principi nostro, & uniuerso senatui, ut sortem commissi sibi principatus ad honorem Dei & commune omnium ordinum bonum sibi traditam recordentur. Benedicat denicp populo meo, cuius amorem, pacem, concordiam dominus indies magis atque magis conseruare & augere dignetur. Dilucescere cœperat, & iam antea percrebuerat uiuere diutius eum non posse. Mota igitur uniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi, quos dulcissime recognoscens, ab his ueniam petebat, si muneri suo non satisfecisset. Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum, tum ut mutuam inter se caritatem seruarent. Postremò rogabat, ut in diuinis officijs sui meminissent. Quid ibi rursus lachrymarum bone Deus? Quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum dominum, præceptorem, ducem. Paulo pòst Procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi uiri. Nullus denique ciuitatis ordo arceri foribus potuit. Loquebatur unicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & principibus pauperes & iustitiam, sacerdotibus honorem Dei, negociatoribus caritatem, aduocatis pauperum causas, singulis denique officiorum suorum munera commendabat, ut admirabile fuerit artus illos penè exanimes intento semper spiritu laborem loquendi benedicendicp per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse. Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari fronte suscepit, ut neque pauperis, neque diuitis, neque secularis ulla apud eum uideretur esse distinctio. Plura interea tum prædixit, tum fecit digna memoratu, quorum duo tantum subijciemus, ut appareat omnem huius sanctissimæ uitæ partem signis atque portentis sicut cæteris claruisse uirtutibus. Erat ei carissimus in Christo filius Marcellus nomine, clarus genere, sed uita clarior, uir bonus & iustus. Laurentium autem sic diligebat, ut palàm diceret, si quid de eo accideret, se nullo modo superuicturum. Cum audisset igitur de illius ualetudine, continuo accurrit, introducitur ad eum, cui ad eius osculum inclinato Laurentius submissa uoce, Marcelle, inquit, quid de discessu meo cruciaris? ego quidem præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic domino placitum est, ut hoc paschate nos iterum mutuo amplexemur. Lætior ille huiusmodi uerbo quàm tristior, initio Quadragesimę acri ualetudine corripitur, & in paschate (ut prædixerat) ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, grauiter laboranti salutem & prædixit & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mortuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus haberent, misit ad eas sanctus hic pater, qui diceret, bono animo essent, neque enim illa ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulo enim pòst reliquit eū febris, & pristinæ ualetudini restituitur.

Deuota spiritus emißio, & inhumati corporis diuturna permansio. Cap. XII.

Ed iam dissoluebantur sanctissima illa uincula carnis & spiritus, & quæ indissolubili pace per tot annos atque concordia uixerant, iubente Deo illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim cœpit oculos, facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore ad requiem transiturus. Quas ibi cateruas angelorum aduenisse uidissemus, si corporeis oculis potuisset uideri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum cęlestes uoces & cātus felicissimus ille spiritus uelut igniculus in cęlū emicuit. Hic finis sanctissimi patris uere felix, uere beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachrymis, &

mis, & liberius lamentari. Vim facio mihi patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibere me possum: sed non est huius loci, secretum cubiculum aptius est, ibi promissa tua, optime pater, quum necesse fuerit, repetam: ibi dexteram tuam testabor, præsertim quum sæpe aliàs in maximis periculis inuocatus me miris modis adiuueris. Orta altera luce effusa incredibili concursu tota ciuitas est, ui pené fores effractæ, ut in ecclesiam subito deferri necesse fuerit ad oculos populi depascendos. Tanta autem continuo circunstetit feretrum multitudo, ut à gradibus chori ubi positus fuerat, raptus deinde sit non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atque impellentium turba usque ad ualuas ecclesiæ. Discissæ uestes, sublati calcei, omnia ad uenerationem direpta. Cæterum ut primitiæ aliquæ sanctificationis & publicum iam apparere testimonium inciperet, scholæ illæ quatuor celeberrimæ (sic enim eas appellamus) non quasi ad mortuum, sed ad uiuentem & sanctum, & uiris frequentissimæ & ornatu ac pompa, non quidem lugubri aut funebri, ut solent in mortuorum elationibus, sed ut in processionibus ac supplicationibus, quum gratiæ publicæ Deo redduntur: sic nullo publice aut priuatim iubente suadentéue, sed ipse per sese, sic instructæ auratis cereis & omni honoris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex uestris fratribus quum ad illud officium, ut cæteri, adijssent, audire sibi uisi sunt suauissimos quosdam cantus & inauditas modulationes. Redeuntibus autem ad monasterium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, audis ne frater has melodias? Quid ni audiam? inquit alter, angelicus plané mihi uidetur iste concentus, non humanus. Idẽ affirmare alius cœpit. Vtrisque igitur admirãtibus nunquã illi cãtus, quoadusque ad monasterium peruenerunt, conticuere. Expletis officijs quum efferendi tempus aduenisset, ecce quo pacto præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulo pòst aperiẽdo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos & fratres sancti Georgij. Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepulturæ, illi sacros canones afferrent, ut prælati in proprijs ecclesijs sepelirentur. neque semper defunctorũ ordinationibus parendũ ex Marcellini põtificis exẽplo, qui quanquã corpus suum inhumatũ sub anathemate permanere iussisset, uisum esset tñ sanctis patribus nõ tã hominis, quàm põtificis habere rationẽ. Interim aũt sacrũ illud corpus in ecclesiæ sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturũ. Accidit aũt res omnibus retro seculis inaudita, pace dixerim sanctorũ aliorũ omnium, q̃d quidẽ extet ex eorũ monimẽtis. Nam ibi corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die nec corruptionis aliquid nec fœtoris apparet: itemque & quinto & sexto, nihilominus integrũ perseuerat. Tantæ rei miraculo excitata accurrit uniuersa ciuitas, uident & exquirunt diligentius, nunquid sit delibutum unguentis, omnia membra contrectant. nihil pigmenti aut artis, nihil rigoris in membris, fœtoris longe minus, quin potius odorem suauissimum membra illa spirare uidebantur. Additur miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere genæ, & uiuus per membra sanguis conspici cœpit. Et iam capere non poterat sacrarium illud concurrentem turbam & sese inuicem comprimentem, ut octauo tandem die necesse fuerit in ecclesiam publice deferri ad oculos populi exatiandos. Tum uerò & admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantius postulant, & hi custodiunt diligentius. Reponitur iterum in sacrarium, ubi per dies quadraginta perseuerauit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non uisitatus est, nunquam sacrarium illud non apertum omnibus fuit uidere & uenerari uolẽtibus, donec septimo supra sexagesimum die, quum alioquin satis commode seruari posse nõ uideretur, sepulturæ traditus est officijs & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum uirtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti cuiusdam reliquiæ sic cum omni honore collocatæ decimosexto, uidelicet, calendas Apriles, quum sexto idus Ianuarias migrasset ad dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atque Epiro ad id ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus ætate nostra omnium nobilissimus, qui eum in hac ægritudine uisitauit, naturæ nulla ui fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febri laborasset. Diffusus enim per uenas putridus & corruptus humor cũ corruperit. Necesse fuit reliquũ corpus, ut impossibile penitus extiterit, absente calore naturali, uel paruum aliquid temporis integrum

incorruptumq́ manere. Qantum igitur quamq́ admirabile spectaculũ fuerit, aliorum sit iudiciũ. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, ut dandũ erat, ꝙ corpus eius triduo inhumatũ substiterit, quid Laurentio nostro tribuendũ, qui tot penè menses integer & incorruptus euasit? Mota ciuitas tantæ rei miraculo dare operã uoluit, ne eiusmodi ornamento uel primi, scilicet, uel sanctissimi patriarchę reliquijs, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc facto relatum in memoriam illud beatissimi Martini Turonẽsis episcopi, qui quũ apud Condatensem Pictauorũ urbem diem obijsset, & Pictaui, apud quos obijsset, retinere uellent, Turonẽses autem repeterent proprium antistitem, tamdiu in contentione res illa uersata est, donec à Turonensibus furto sublatus propriæ ecclesiæ restitueretur. Quæ autem miracula deinceps acciderint, quæq́ accidant quotidie ad sepulcrum illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi satius existimaui: quippe quæ innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab ĳs, quorum sicuti autoritas maior est, & officium solennius, ita uix crediderim fieri posse, ut tanti luminis splendorem Deus iacere diutius in tenebris patiatur.

B. LAVRENTII IVSTINIANI
uitæ finis.

13

OPERVM D. LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, CATAlogus, cum supputatione annorum ac locorum quibus edita et emissa sunt, & qua serie impressa.

γ

De excel-

LIBER DE OBEDIENTIA. fol.60.

LIBER DE SPE. fol.65.

LIBER DE PERSEVERANTIA. fol.74.

LIBER DE PAVPERTATE. fol.79.

LIBER DE SOBRIETATE. fol.87.

LIBER DE HVMILITATE. fol.93.

LIBER DE ORATIONE. fol.103.

DE DISCIPLINA ET MONASTICAE conuersationis perfectione. fol.118.

LIBER DE CASTO CONNVBIO. fol. 201.

FASCICVLVS AMORIS. fol.322.

LIBER DE TRIVMPHALI AGONE Christi. fol.412.

LIBER DE INTERIORI CONFLIctu. fol. 536.

DE COMPLANCTV ECCLESIAE,

DE VITA SOLITARIA LIBER,

LIBER DE CONTEMPTV MVNDI. fol. 763.

LIBER DE SPIRITVALI ANIMAE interitu. fol. 806.

LIBER DE REGIMINE PRAELATOrum. fol. 843

De dupli-

LIBER DE OBEDIENTIA. fol. 930.

LIBER DE HVMILITATE. fol. 1000.

LIBER DE GRADIBVS PERFECTIONIS, cuius prologus est fol.1070.

FINIS TABVLAE TITVLORVM AC CAPITVM LIBRORUM, hoc in codice contentorum.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, Lignum uitæ.

PRAEFATIO.

A

PLANTAVERAT dominus Deus paradisum uoluptatis à principio, in quo posuit hominem quem formauerat. Ipse uerò decretum domini paruipendens: mulieriq; consentiens, factus est mandatorum Dei præuaricator: ex quo multarum effectus est particeps ærumnarū. Insuper de eodem delitiarum loco: in quo honorificè fuerat collocatus, cum dedecore maximo eiectus est: uitaq; priuatus est inuitus: quam pro uoluntate possidebat, lumen quoq; mētis: quod perspicuè perceperat, per quod Dei, suiipsius, naturæq; notitiam habebat, pro magna parte amisit, & præeminentiam obedientiæ: qua cuncta ei animantia subiecta erant, perdidit. Sicq; miser uarijs circundatus calamitatibus, unde obtemperando potuit angelicis spiritibus associari: inde transgrediendo corruit in brutorum opera, & qui ut Deus fieri uoluit, iumento peius prostratus est. Sic nimirum sic debuit mulctari humana præsumptio. Sic iustum fuit, ut puniretur uana elatio, quæ dum metas naturæ suæ transcendere uoluit, amisit concessa, & dum diuinis noluit subdi legibus, astricta est carnis passionibus. O cæca elatio, ô uana præsumptio, nūquid conditori æquabitur creatura, aut proprio arbitrio deificabitur homo. An nō præuidit ratio, cognouit intellectus, hoc non esse æquum. Quare posteritatis dāna non cōsiderasti. cur beneficiorum munera perdere non es ueritus. Tuo crimine progenies tua uulnerata est ô Adam, tuo scelere humana est deteriorata conditio, & hominum genus diri per te tyranni seruitio mancipatum est. Inde infirmitates, hinc lacrymæ, gemitus, dolores, labores, seruitus, rixæ, contentiones, auaritiæ, luxuriæ, & quicquid Deo aduersatur, effluxum est. Breuis fuit consensus, sed calamitas diuturna. Et quis potest fari multifarias pressuras, quæ mortalibus irrogatæ sunt per te ô protoparens noster. Multum tibi debemus, quod occasione tui cōditi sumus, sed (proh dolor) plus est, quod per te perditi sumus. Nihil nasci profuisset, nisi ab æterno liberaremur exitio. Gratias agamus igitur Deo & domino Iesu, qui per carnem, quam de tuo assumpsit semine, in pristinā nos reparauit gloriam, imò longe sublimiorem. Nam in ipso nobilitata est natura nostra, & supra angelicam euecta est ad dignitatem. Nunquam ad thronum peruenisset dignitatis, nisi per uerbi incarnationem. Per se nequaquam restauraretur, nec ad cæli perueniret gloriam. Ipse uerò unigenitus Dei filius nostra accipiens, munificè largitus est sua. Ipse humilitate sua immanissimi à nobis iugum excussit exactoris. Idem dominus spiritualem plantauit Paradisum, sanctam uidelicet ecclesiam, ut illic perditum hominē collocaret: quam ut plantaret, mundaret, sanctificaret, & perficeret, descēdit à regalibus sedibus tradens semetipsum, & effundēs pro dilectione ipsius proprium cruorē. Struem lapidum composuit ad eius custodiam, choros scilicet angelorū. Inseruit in ea arbores & ligna, id est cælestia sacramenta, quorum alimento nutriātur, qui illic collocādi sunt. Lignum etiam scientiæ boni & mali ibi posuit, uidelicet sacra eloquia. Egreditur quoq; de loco uoluptatis fluuius, scilicet gratia spiritus sancti, ad irrigandam hanc paradisum, in cuius fluminis medio positum est lignum uitæ. Hoc est sanctum donum timoris dei permanentis in seculum seculi, & afferentis fructus duodecim, de quo legitur sic Apocalypsis ultimo. Et ostendit mihi fluuium aquæ uiuę, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei uiui & agni, & ex utraq; parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim per singulos menses, reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatē gentium.

Margin notes: Gen. 2 (beside first line); B, C, D section letters; Psal. 45 (beside last line).

gentium. O preciosum lignum, ô lignum salutiferum, quod de medio fluminis oriri dici B
Psal.45 tur, illius utiq; de quo canit Propheta. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Nemo enim sanè intelligentium ambigit, donum timoris speciale esse donum spiritus sancti, sicut Esaias testatur. Et repleuit illum inquit (scilicet dominum Iesum) spiritus timoris domini, unde recte tanquam à spiritu uiuificante procedente timore sortitur nomen ligni uitæ idem timor, cuius radix sancta est, quia in fide unius & ueri Dei fundatū est. Cuius fructus memorant esse duodecim, quia licet omnes uirtutes in ipso permaneant, & sine ipso esse non possint, duodecim tamen specialiter sunt uirtutes, quę in ipso uiuificantur & crescunt, scilicet continentia, prudentia, iustitia, caritas, patientia, obediētia, spes, perseuerantia, paupertas, sobrietas, humilitas, & oratio, siue contēplatio. Quæ uirtutes tribus ordinibus distinctæ sunt, quia triplici statui conueniunt, & per ipsas quilibet illorū ad perfectionem perducitur. Tria nanq; militātium genera, uiq; regna cælorum diripiētium in hac militanti ecclesia, & in hac spirituali paradiso esse perspicuum est, præsidentium scilicet certantium in stadio subiectionis, & quiescentium, quorum sicut distincti F sunt status, ita & eorum statuum uirtutes, quibus ad perfectionem gloriose perueniūt. Vnicuiq; nempe ipsorum quatuor uirtutum exercitijs pollere necessarium est, ut perfecti sint, & ex ipsis uelut quibusdam fructibus saginari & crescere, ut ad uirilē spiritus ualeant transcendere plenitudinem. Quum enim in hac uita nil laboriosius sit prędidentiū officio, & apud Deum nihil beatius, si eo modo militent, quo noster iubet imperator Christus, studeant qui in illo gradu positi sunt, prius sui animi, necnon & corporis non rectos appetitus sub iugo continentiæ restringere, ut subiectorum uitia ualeant sine rubore perstringere, & corrigere, & per experientiam sanare. Deinde ut prudentia & discretione decorentur, indigent, quatinus sciant, quid, quando, & quomodo cuncta debeant disponere. Tertio studeant possidere iustitiam, per quam absq; personarum acceptione unicuiq; tribuant quod suum est. Postremo ut caritate dei & proximi ardeāt, necessarium est, ut nec pro dulcedine contemplationis proximo ministrare negligāt, nec pro utilitate proximi deo per contemplationem uacare postponāt. His fructibus, hisq; G uirtutum laboribus referti præsidētes pertingunt ad perfectionem. Alijs uerò quatuor uirtutibus ornari debent certantes in subiectionis stadio, si ad culmen perfectionis satagunt peruenire. Nam ante omnia discant per patientiæ uirtutem immissas tentationes, illata conuitia, & proximorum errata æquanimiter tolerare. Deinde uoluntatem propriam & sensum potestatiue per obedientiam retundere. Subsequenter cōtendant mētem & affectum uirtute spei ad cælestia erigere. Vltimo hoc non ignorent, absq; dubietate illos adepturos esse hic perfectionem, & in cælis æternam gloriā, si strenue per uirtutem perseuerantię omnes labores & cunctos contrarios euentus gaudenter tulerint. Hæc est subiectorum regula sub compendio. Quiescentes autem (quorum studia semper debent unioni diuinæ bonitatis per internam exercitationē intendere, si & ipsi concupiscunt ad perfectionem sui status attingere, ut nutriātur necesse est reliquis quatuor uirtutum fructibus. Primo nanq; ut abrenuncient per paupertatem uoluntariam omnibus temporalibus usu & affectu. Subsequenter gulæ appetitum per uirtutem sobrietatis restinguāt. Postea utroq; composito homine in profunda dei & sui cognitione per H humilitatē se collocent, ut opificis æterni munera absq; sui præiudicio recipere queant. De quo gradu fiducialiter, & iucunda mente ad uirtutum matrem, sanctā uidelicet orationem, alacri festinatione transcendunt, in qua tanto uehementius proficiunt, quanto in peragendis & conseruandis quæ Dei sunt, sollicitiores existunt. Perueniunt hi ad cōtemplationem & Dei unionem, quæ omnium donorum in quiescētibus gerit prærogatiuam. Isti sunt fructus ligni uitæ. Hi nempe sunt sub breuitate distincti gradus uirtutū, quos in cordibus suis disponunt, qui Deo placere student & desiderant. De istis eñ uirtutibus latius infra dicetur. Et primo de ipso ligno, scilicet de dono timoris, deinde de fide, quam radicē huius esse posuimus. In fine de ipsis uirtutibus sigillatim fiet tractatus, quæ sub appellatione fructuum ipsius ligni supra memoratæ sunt. Immitte ergo ô cælestis amor, ô indeficiens fons uoluptatis æternę, radios almæ sapiētię tuæ in cor serui tui, quem utcunq; perfudisti intima caritate. Illustra oro domine intellectum meum, ut ualeam duce gratia tua reserare supradictarum præconia uirtutum, effectus, & perfectiones,

A nes, quatinus detur legentibus forma profectus spiritualis, & laudis tuæ additamentũ. Ad hoc enim condidisti nos Deus noster, gaudium, & fortitudo nostra, ut agrum cordis nostri excolamus, diligenti cura de ipso eradicando uitia, & uirtutes inserendo, ut possit tibi factori nostro fructum afferre iustitiæ. Præterea ut crescamus in lumine tuæ ueritatis, et accendamur ardore tuæ caritatis, ac per hoc iuge medullatumq; sacrificium tibi offeramus regi seculorum, sicq; actu & affectu imitemur beatorum spiritus, qui sine cessatione tuæ promunt maiestati dignas laudes, de quibus dicitur. Beati qui habitãt in domo tua domine, in seculum seculi laudabũt te. Sed quoniam clementissime domine exprobrasti & improbasti per sanctum Prophetam tuum peccatorem assumentem & proferentem iustitias tuas per os suum, oro dulcedinem bonitatis tuæ, ut digneris mundare cor & labia mea, quatinus pura conscientia & absq; pudore annunciare ualeã uerba sancta tua, tam pro tuæ magnificentia gloriæ, quam pro legẽtium utilitate. Quia nõ nobis domine, sed tibi & tuis propter te uiuere debemus, qui es omnium donorũ elar-
B gitor munificus, & per secula benedictus. Psal. 83.

EXHORTATIO AD AVDIENDA QVAE DICENDA SVNT DE TIMORE

domini, & de ipsius timoris descriptionibus. Cap. I.

OMNES sitientes uenite ad aquas diuinæ sapientiæ, & qui proficiendi in uirtutibus zelum habetis, aurem præbete, properate absq; cunctatione, intelligite quæ dicuntur, & opere cõplere satagite. Videte opera domini, & quãta pro mortalibus fecerit, animaduertite. Spiritualem plantauit paradisum sanguine suo, lignum uitæ plãtauit in ea, uiam uirtutum strauit ad pa-
C triam exemplo suo, ianuam cæli certantibus patefecit. Omnibus patet ingredi uolẽtibus. Nulla ætas, neuter excluditur sexus. Dominus omnium omnibus omnia communia fecit. Neminem perire patitur accedentem ad se. Quis igitur se poterit excusare, quis dissimulare audebit, aut sine tremore contradicere ualebit. Donis nanq; suis conuincit nos, promissis suis ligat nos, ac minis suis terret nos. Stat ipsa incarnata sapientia, dat in plateis latissimæ caritatis uoces suas, & ait. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient, & imprudentes odibunt sapientiã. Cõuertimini ad correptionem meam. En proferam uobis spiritum meum, & ostendã uerba mea Qui enim me audierit, absq; terrore erit, & abundantia perfruetur, malorum timore sublato. Venite (inquit) filij, uenite, & audite me, quia timorem domini docebo uos. Non cursus siderum, non rerum naturas, neq; cælorum secreta, sed domini timorẽ docebo uos. Horum scientia sine timore inflat, timor autem domini absq; scientia illo- Prouer. 1. Psal. 33
D rum saluat. Beatus nanq; uir, non qui multa nouit, sed qui dominum timet, & in mandatis eius uolet nimis. Quoniam potens erit in terra nomẽ eius, gloria quoq; & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Vtilis plane est timor domini, & cũ solicitudine inquirendus. Qui enim sine ipso fuerit, non poterit iustificari. Nõ aliunde debuit ipsa sapientia suæ doctrinæ exordiũ sumere, quàm à timore domini. Nã & ipsius sapiẽtiæ initium est timor domini. Testatur quoq; quodam loco scriptura dicens. Si em sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros foderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiã dei inuenies. Quicunq; ergo iustificari cupit, quicunq; desiderat sapientia & scientia repleri, & qui salutari spiritu munitus anhelat ad culmen pertingere uirtutum, non aliunde incipiat, quàm à timore domini. Nam ipse timor est robur animæ, lumen intelligẽtię, & salutis spes Hoc testatur Esaias dicens. A timore tuo domine cõcepimus, & peperimus spiritum salutis. Alibi etiam dicit scriptura. Corona sapientiæ timor domini, replens pace & salutis dono. Magna enim salutis spes, & maxima in profectu uirtutum causa est ti- Prouer. 9 Prouer. 2. Esa. 26 Eccl. 1

mor domini, quia se possidentem solicitum reddit ad peragenda quæ dei sunt, ne incurrat malum pœnæ, quod peccantibus minatur, aut amittat bonum uirtutis, gratię, & gloriæ, quod desiderat. Sic enim diffinitur ipse timor. Timor est amor fugiens quod ei aduersatur, scilicet pœnam. Itē timor est specialis fuga mali, ne perdat quod amat, scilicet gloriam. Beati itaq; timentes deum, quoniam oculi domini super eos, ut eruātur à morte, confirmentur in gratia, liberentur a malo, & defendantur in morte. B

De multiplici utilitate timoris. *Cap.* II.

Vemadmodum ex uisu pecuniæ auari cupiditas accēditur, ita ex narratione utilitatis uirtutum prouocatur homo ad illas possidendas. Propterea ut ad donum timoris promoueatur animus legentis, in prima frōte narrationis ipsius, describendæ sunt illius multiplices utilitates. Primo nanq; malū culpæ expellit retrahens hominem ab illicito usu membrorum, sensuumq; exteriorum, ac affectionum uitiosarum, ne anima à deo separetur, uel ab illius familiaritate aliquantulum elongetur, quoniam timere deum nil aliud est, quàm nulla quæ faciēda sunt bona præterire. Sicut enim securitas est ad lapsum facilis, ita timor à lapsu protegit, quia odit uitia, uirtutes custodit, cor sedula uigilantia obseruat ab ingressu eius noxias cogitationes repellens claua terribili, uidelicet memoria æternę pœnæ. Ingerit nāque, sicut ueraciter, ita frequenter, quod post hanc peregrinationem tunc edax flamma comburet, quos nunc delectatio carnis polluit, illosq; infinitum baratri chaos patēs deuorabit, quos salutaris timor ab inani elatione, & a deformitate culpæ non custodit. Timor quoq; uirtutes excitat, ne rubigine ocij consumantur, quia nihil in sancto proposito ocio deterius, quod non solummodo non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit. Sanctæ enim uitæ ratio processu gaudet, & crescit, ocio autem & cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis arescentibus uirtutum incrementis, instauranda est mens timore saluberrimo, & uiuendi hoc iter non de transacto, sed de futuro metiendum est. A malo præsentis pœnæ reddit timor hominem securum. Qui enim timet deum, nihil trepidat, quia timor domini fiducia est fortitudinis & qui illum possidet, non corruet. Abundantiam uirtutum ac bonorum spiritualium introducit ipse timor. Nam principium nostræ salutis radixq; sapientiæ, iuxta scripturarum testimonia, timor domini est. De timore autem domini compunctio nascitur salutaris, de compūctione cordis nuditas & contemptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate mortificatio uoluntatum generatur, de mortificatione uoluntatum extirpantur atq; marcescunt uitia, de expulsione uitiorum uirtutes succrescunt, de uirtutum pullulatione puritas acquiritur, per cordis puritatem apostolicæ caritatis perfectio possidetur. Introducit quoq; ipse timor caritatem, & est principium sapiētiæ. Nam priusquam animę deus sapiat, eam afficit ad timendum, & eam instruit ad sciendum. Timet dei iustitiam, timet dei potentiam, & tunc sapit ei deus iustus & potēs, quia timor sapor est. Porrò sapor facit sapientem, sicut scientia scientem. Radix enim sapientiæ est deum timere. Obedientem reddit timor. Hoc testatur scriptura dicens. Qui deum timent, præparabunt corda sua, & in conspectu eius sanctificabunt animas suas. Custodiunt enim mandata eius, & patientiam habebūt usq; ad inspectionem illius. Igitur ô homo, quum audis quod deus tuus dulcis est, attende quid timeas, ut amore & timore dei excitatus legem eius custodias. Hominem timor fortem facit. Nam in uia dei à timore incipitur, ut ad fortitudinē ueniatur. Sicut nanq; in uia seculi audacia fortitudinem, ita in uia dei audacia debilitatem parit, & timor fortitudinem gignit, uincula cupiditatis dirūpit, similiter timor dei uitium corrigit. Nam timor hominum peccandi differt facultatem, & operationem, nō autem aufert: sed retinet uoluntatem, donec habeat opportunitatem uel occasionē, unde & quos suspendit à crimine, auidiores reddit ad crimē, & æstuat animo, quousq; perficiat, quod malum cogitat. Solus enim dei timor est, qui nocentes corrigit, fugat crimina. & perpetem confert bene agendi uoluntatem. Est etiam fons uitæ, & uirtutum causa, dum per iustitiam defert maiori: per prudentiam non credit se sibi, per temperātiam refugit discernere: per fortitudinem se obedientiæ subdit, non ad discernendum, sed ad implendum. Nubes etiam carnalium cogitationum & affectionū fugat. Nam si ad momentum à domo mētis discedat timor, quasi absente domina: cogitationum se clamor,

uelut

A uelut ancillarum garrula turba multiplicat, & affectionum carnalium ignis accēditur. Vt uerò ad mentem timor redierit, mox confusio tumultuosa compescitur, & more ancillarum se ad iniunctum opus mens ipsa tacite reprimit, & tunc cogitationes affectionesq; protinus se causis proprijs ad utilitatem subdunt. Mentem quoq; ipse timor conseruat. Breuis igitur & plena commonitio, qua domino cum amabili timore quis famulatur. Nam sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis delicta semper excludit, & mentem conseruat. Ipse timor riuos concupiscētiarum restringit, reptilia uitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi huius consolidat, ut super illud ambulare quis possit Quid plura. Timor domini, gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exaltationis est. Delectabit nanq; cor, & dabit lætitiam & exultationem in longitudinem dierum.

De diuisionibus timoris seruilis. Cap. III.

NVnc considerandum est diligenter, quàm multipliciter timor seruilis & afficiens animum distinguatur.
B Diuiditur enim ipse timor in segnitiē, erubescentiam, uerecundiam, admirationem, stuporem, & agoniam. Est autem segnities timor futuræ operationis. Infirmus etenim animus antequam operibus exerceatur, timet illa, & ante tempus cadit. Quid autē dementius, q̄ angi futuris. Stultum est timere, quod uitari nō potest. Tutissima res est nil timere, prætet deum. Timidum fortem non facit animum, nisi reprehensibilis uitæ conscientia. Erubescentia autem est timor in expectatione conuicij. Sed plena uictoria lausq; uera est non formidare conuicia, ad clamantem tacere, & non respondere prouocanti. Habet enim qui huiusmodi est, mercedem de sua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Sicut nihil est deformius quàm respondere furiosis, ita nil est utilius, quàm tacere dum prouocamur, quia nullus est finis inimicitijs, nisi ad tempus obtēperetur iratis. Verecundia timor est in turpi facto, in adolescente ac iuuenculo laus magna. Et quid amabilius uerecundo adolescente. Quàm pulchra, quàm splendida gemma est uerecundia, quàm uera & minime dubia, quæ bonæ nuncia spei, bonæ indolis index, omnis turpitudinis fuga est, soror est hæc continentiæ.
C Nullum est ita manifestum signum columbinæ simplicitatis, & interioris testis innocentiæ. Est & lampas pudicitiæ ita iugiter lucens in mente, ut nihil in ea turpe, uel indecorum residere permittat. Nam ipsa spiritualis & commendabilis uerecundia, est gloria conscientiæ, famæ custos, uitæ decus, uirtutis sedes, uirtutum primitiæ, naturæ laus, & causa totius honesti. Admiratio timor est ex magna imaginatione. Sed quid prodest ex admiratione timere, & mala accrescere. Præsens tempus metu futuri perdere stultū est. Quicquid uereris ô formidolose, ne ueniat, id euenisse utiq; tibi propone, & quicquid illud est, tecum ipse metire, ac timorem tuum taxa. Intelliges autem non magnum, aut longum esse, quod metuis. Stupor timor est ex insueta imaginatione. Quem ut caueat homo, debet semper cogitare aspera quę euenire possent, quia minus feriunt iacula quæ præuidentur, ac etiam cuncta futura aduersa mitius præmunt, tolerabiliusq; feruntur, si sedula præuisaq; meditatione ipsorum impetus non formidetur. Agonia timor est per casum scilicet fortuitu eueniens, sed ex conti-
D nua dei confidentia roboranda mens est, alioquin in his nimis læditur. Quemadmodū perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti. In uero autem timore domini est fiducia fortitudinis, & habētibus eum erit pax, quia nihil timentibus deum, deest.

Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimisq; diei extremi iudicij. Cap. IIII.

PAtet clare intelligentibus, quod ex frequenti scripturarum lectione plurimum acuitur humanus intellectus, & ex assidua consideratione periculorum & pœnaliū habituatur anima, & in timore solidatur. Propterea, quoniam teste sacro eloquio beatus homo, qui semper est pauidus, ut in hoc saluberrimo timore legētis animus erudiatur, iustum fore existimaui in hoc capitulo succincte narrare, quæ sint illa, quæ humano cordi possint incutere timorē. Primo nanq; consideratio uehementissimæ passionis Christi. Ex qualitate remedij facile cognoscitur uehemētia languoris. Conspui nanq; Christus uoluit, ut nos lauaret, uelari Prouer. 28

uoluit,ut uelamen culpæ & ignorantiæ à cordibus nostris auferret,in capite percuti,ut B
caput nostrũ,scilicet Adam,sanitati restitueret,colaphis cædi & uerbis derideri, ut nos
labijs & operibus ipsum laudaremus, demum occidi iubetur,ut uulneribus nostris pre
cioso sanguinis illius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici,& factus est medicamẽ
tum phrenetici. Agnoscamus igit̃,quàm grauia sint nostra uulnera, pro quibus necesse
fuit dominum Iesum uulnerari. Secundo,consideratio nostræ culpabilitatis. Si enim tã
tum timet aliquis criminosus,qui scit se reum esse unius criminis, quum est in cõspectu
terreni principis,quantum timere debet,qui multorum reum se esse cognoscit delicto-
rum,de examine regis æterni. Et si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua intẽ
tione cogitandum, & qua diligentia formidandum est iudicium tantæ maiestatis. Sic
nanq; ipse dominus noster uias nostras cõsiderat & gressus dinumerat, ut nec minimæ
cogitationes nec uerba minutissima,quæ apud nos uiluerũt,eius iudicio indiscussa per
maneant. Ita ergo præsentis temporis est agenda lætitia,ut nunquã amaritudo & timor F
sequentis iudicij recedat à memoria. Tertio,consideratio nostrę infirmitatis & impatiẽ
tiæ. Impatientes nanq; dum perturbationi suæ minime obsistunt, etiam siqua à se tran-
quilla mente fuerant bene gesta, confundunt, & improuiso impulsu destituunt, quic-
quid forsitan laborasse longo tempore prouide uidebantur. Considerantes quidem ex
hoc,quod nos leuissima causa turbamur,nostrum debemus formidare casum. Plerunq;
etenim musca,aut aliquid aliud leuissimum ad intolerantiam nos trahit, propter quod
nos amittimus sinceram benignitatem,& mansuetudinem bonorum omniũ ornamen
tum,quæ nunquam sola est,quia de uirtutibus cognoscitur esse generata. Beatus itaq;
qui timorem & mansuetudinem tenet,ut in altero disciplina seruetur,in altera innocen
tia non opprimatur. Quarto,consideratio misericordiæ dei,quam nobis exhibet in prę
senti,quæ est indicium magnitudinis iustitiæ,quam exhibebit in futuro. Lẽto enim gra
du ad uindictam sui diuina procedit ira,tarditatemq; supplicij grauitate compensat. Al
tissimus etenim patiens est redditor. Patiens redditor dicitur,quia quos diu ut conuer-
tantur tolerat,non conuersos durius damnat: & quanto diutius expectat ut emenden- G
tur,tanto grauius iudicabit,si neglexerint. Quinto,consideratio operum iustitiæ,quæ à
deo facta leguntur. Si enim angelis peccantibus deus non pepercit, sed rudentibus in-
ferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & qui non serua-
uerunt suum principatum,sed dereliquerunt domicilium,in iudicium magni dei uincu
lis æternis sub caligine reseruauit,quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenũ
habent fundamentum, consumentur uelut à tinea,si dei mandata præterierint. Et si ori-
ginali mundo non pepercit,sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit,diluuium
mundo impiorum inducens,& ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerem re
digens,euersione damnauit,exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens,non terre
bitur homo plurimis circunseptus criminibus hoc considerans. Sexto, consideratio fa
cilitatis pereundi spiritualiter & corporaliter,quod quotidie in multis cernitur. Vnde
nimium præceps est,qui transire contendit,ubi conspexerit alium cecidisse,& uehemẽ
ter effrenis est,cui non incutitur timor de alieno casu. Amator autem salutis suæ est, qui
alienæ mortis incursu,& cladibus cæterorum,prouidus uitæ suę factus est gubernator. H
Septimo,consideratio omnipotẽtiæ Dei,cui resistere nemo potest,& quem nullus po-
Deut. 32 test effugere,de quo per Mosen dicitur. Videte,quod ego sim solus,& nõ sit alius præ
ter me. Ego occidam & uiuere faciam,percutiam & ego sanabo, & non est qui de ma-
nu mea possit eruere. Leuabo ad cælum manum meam,& dicam uiuo ego in æternum.
Esa. 47 Et alibi legitur. Vltionem capiam,& non resistet mihi homo. Octauo, consideratio sa-
Heb. 4 pientiæ Dei lucide uidentis omnia,& cui nihil potest abscõdi,unde Apostolus. Viuus
est enim sermo Dei,& efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingẽs usq; ad
diuisionem animæ ac spiritus. Compagum quoq; & medullarum, & discretor cogita-
tionum & intentionum cordis,& non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. O-
mnia nanq; nuda & aperta sunt oculis eius. Magna proinde dementia est si dissimulare
uolumus,& non timere. Indicta nãq; nobis est probitatis necessitas,quum agamus cõ-
ram oculis iudicis cuncta cernentis. Nono,consideratio zeli diuinæ iustitię,qui ex hoc
apparet,quod Deus pater potius uoluit,ut unigenitus suus pœnam, quam debebat hu
manum

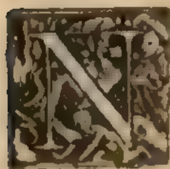
A manum genus, solueret, quàm ipse eam dimitteret. Quàm si non pepercit proprio filio, nunquid parcet figmento, nunquid parcet seruo nequam. Decimo, consideratio extremi iudicij, circa quod multa attendēda sunt. Nam de ipso die sic habetur Sophoniæ primo. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulatiōis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hoc die Paulus ait. Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Attendēda sunt tamē aliqua, quę antecedunt iudicium, aliqua quæ in iudicio erunt. Antecedētia iudicium sunt tria. Primo signa terribilia, sicut legitur in euangelio. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes cælorū mouebuntur. Secundo Antichristi fallacia. Præualebit enim per callidam suasionē, per fallacem sanctarum scripturarum expositionem, per miraculorum operationē, per donorum largitionem, & per tormentorum illationem. Tertio ignis uehementia. Erit nāque ignis uehementia propter mūdi innouationem, propter hominum purgationem, propter maiorem damnatorum cruciationem, & propter maiorem sanctorum illumi-
B nationem. Concomitantia uerò iudicium plura erunt, & primo disceptatio iudicis. In maiestate nanque uisuri sunt omnes Deum, quem humiliatum uidere & considerare noluerunt, ut tanto districtius uirtutem sentiant, quanto ceruicem cordis ad pœnitentiam minus inclinarint. Secundo differentia ordinis. Nam alij non iudicabuntur, & saluabūtur, sicut uiri perfecti, de quibus dicitur. Vos autem sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Alij iudicabuntur, & saluabuntur, de quibus dominus ait. Esuriui, & dedistis mihi manducare. Alij non iudicabuntur, & damnabuntur, de his dicitur in Euangelio. Qui non credit, iam iudicatus est. Alij iudicabuntur, & damnabuntur, quibus dicetur in iudicio. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertio signa passionis, prout dicitur Matthæi 24. Tunc parebit signum filij hominis. Cōsidera enim ô peccator, quanta sit uirtus crucis. In die nanque iudicij sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, ut discas, quantum crux luna lucidior, & sole splendidior sit. Apparebit autem crux ut ostendatur domini nostri Iesu plena & gloriosa uictoria, & ut quàm
C misericorditer etiam electi saluati sunt, clareat. Proinde uide ô homo, quid de Deo tuo sentias, uide quantum de eo præsumas, uide quibus brachijs amoris amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, ut pro te in cruce penderet, & pro te moreretur. Mors etenim ipsius à morte te liberat, sapientia ab errore, & gratia à peccato. Mors nanque per iustitiam suā peregit uictoriam, quia iustus, quæ non rapuit, tunc exoluit. Per sapientiam documentum disciplinæ adimpleuit. Gratia uerò ex illa potestate peccata dimisit: quæ omnia, quæcunque uoluit, fecit. Apparebit etiam crux in ostēsione suæ iustitiæ, ut appareat quod iustissime reprobi sint damnati, ad quos dominus Iesus in spiritu sic loquitur. Ego propter uos homo factus sum, propter uos alligatus, consputus, delusus, flagellatus, & crucifixus. Vbi est tantarum mearum fructus iniuriarum. Ecce precium sanguinis mei, quē dedi pro redemptione animarum uestrarum. Vbi est seruitus uestra, quam pro precio sanguinis mei mihi dedistis. Ecce super gloriam meam uos habui, quum essem Deus apparens homo, & uiliorem me omnibus rebus uestris habuistis. Nam omnem rem uilissimam terræ amplius dilexistis, quàm iustitiam meam & fidem. Et alibi in exprobatio-
D nem reproborum loquitur Sapientia dicens. Vocaui, & renuistis, extendi manum meā, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo uos, quum uobis quod timebatis aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersæ correptioni meæ. Quarto seueritas iudicantis. Non enim flectetur timore, quia potentissimus est, de quo legitur. Non est, qui tuæ possit resistere uoluntati. Tu enim fecisti cælum, & omnia, quæ ambitu cæli continentur, quoniam dominus uniuersorum tu es. Nec flectetur munere, quia ditissimus est. Veniet nanque ueniet

Marginalia: Heb. 11. — Luc. 21 — Math. 19 — Ibid. 25 — Ioan. 3 — Matt. 25 — Ibid. 24 — Prouer. 1 — Ibid. — Hest. 13

dies iudicij, in qua plus ualebunt pura corda quàm astuta uerba, & conscientia bona quàm marsupia plena. Nec flectetur amore, quia iustissimus est. Expectatur dies iudicij ait quis, & aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam accipit. Nec errore falletur, quia sapientissimus est. Ista nempe est scientia summi iudicis, iste tremẽdus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretũ, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine uoce mẽs loquitur. Et ideo quum eius sapientia sit tanta & talis, non præualebit contra eam præclarissimum eloquium, & astutia uersutorum oratorum. Quinto accusator horribilis. Tres accusatores tunc cõtra peccatorẽ stabunt, primus erit diabolus. Præstò enim tunc erit diabolus recitans uerba professionis nostræ, & infusionis gratiam. Obijciet nanq; nobis quæcunq; fecerimus, & in quo loco, & in qua hora peccauimus, & quid boni tunc facere debuimus. Dicturus est enim ille aduersarius. Æquissime iudex iudica istum meũ esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam. Tuus est per naturam: meus est per miseriam. A te accepit immortalitatis stolam, à me accepit hanc maculatam & pãnosam, qua indutus est, tunicã. Tuam dimisit uestem, & cum mea huc uenit. Heu heu poterit ne talis aperire os, qui talis inuenietur, ut iuste cum Diabolo deputetur. Alius accusator erit proprium scelus. Tunc loquentia simul opera nostra dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deseremus, tecum erimus, & tecum ad iudicium pergemus. De hoc sic legitur. Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Accusator erit quoq; mundus. Merito nanq; totus mũdus accusator erit, quia offenso creatore offenditur totus mundus. Scriptum est etiam. Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Sexto testis infallibilis. Tres enim testes habebimus, unum supra nos, scilicet Deum, de quo ait Hieremias. Ego sum iudex & testis dicit dominus. Alium intra nos, scilicet conscientiam propriam. Quisquis es ô homo, qui futurum iudicium times, præsertim conscientiam corrige. Sermo nanq; causæ tuæ testimonium conscientię tuæ. Alium iuxta nos, scilicet angelum custodem nostrum, de quo ait Iob. Reuelabunt cæli, id est angeli, iniquitatem eius. Septimo arctatio peccatoris. O quàm angustæ uiæ tunc erunt reprobis. Superius erit iudex iratus, inferius horrendum chaos. A dextris peccata accusantia, à sinistris infinita dæmonum multitudo trahens ad supplicia. Intus conscientia urens, foris mundus ardens. Miser peccator sic deprehensus quo fugiet. Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Octauo sententia irreuocabilis, quam sequetur miserrima calamitas damnatorum. Ponentur enim in inferno, ubi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, uermis immortalis, fœtor importabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrenda uisio dæmonum, confusio peccatorum, & desperatio omnium bonorum. Erit nanq; miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Quisquis itaq; ad toleranda inferni mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redibit, quia minime ultra misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat.

Margin notes: Sap. 4 (beside "cum erimus"); ibid. 5 (beside "tore offenditur"); Hier. 29 (beside "licet Deum"); ibid. 20 (beside "Alium iuxta nos"). Margin letters: B, C, F, G, H.

De speciebus timoris, atq; ipsius perfectione. Cap. V.

NVnc in hoc ultimo capitulo de timore, Deo fauẽte, de speciebus timoris, & de ipsius perfectione dicendum est, ut clareat intuentibus quo agitantur timore quum trepidant, & quando defectuose, quãdo ue laudabiliter pauent. Horum enim scientia perutilis est. Sciendum igitur, quod septem sunt timoris species, quarũ prima est naturalis. Hoc timore quilibet timet naturaliter nociuum naturæ. Hic timor non est meritorius, neq; demeritorius, quia nõ subiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis, nõ à natura instituta, sed destituta, quia iste timor est pœna pro peccato primorum parentum inflicta. Timor iste de futura morte necessario mentem concutit, & quasi supra uires in terrorem adducit. Isto enim timore Christus naturaliter mori timuit. Secũdus est timor humanus, quo quis timet pelli suæ. Iste timor nascitur ex nimio amore præsentis uitæ, & est quandoq; mortalis actus, scilicet quando quis prius peccaret mortaliter, quàm amitteret uitam suam, quãdoq; est uenialis, ut quum quis faceret prius peccatum ueniale, quàm permitteret se occidi. Propter hunc timorem non debet homo delinquere. Nam inter eum qui decem uixerit annos, & cum qui mille, postquã idem finis aduenerit, & irreuocabilis mortis necessitas,

A transactum omne tempus idem est, nisi quod magis senex magis onustus fasce peccato- Heb. 11.
rum proficiscitur. Non est ergo pro hac mortis ineuitabili necessitate & timore à iusti-
tia declinandum. Tertius est timor mundanus, quando aliquis nimis timet temporalia
perdere. Talis timor fuit in Iudæis, qui occiderunt Christum, ne temporale amitterēt re-
gnum. Iste timor multos habet cruciatus. Diuitiæ enim plus cruciāt adeptæ amissionis
timore, quàm delectet cupiditas adeptionis amore. Non enim formidanda est diuitiarū
amissio, quarum sequela est luxuria, ira intemperans, furor iniustus, arrogātia, superbia,
& omnis irrationabilis motus. Facilis enim res est humanū cor opibus ac libertate dis-
solui, ærumnis uerò ac paupertate ad semetipsum colligi. Quartus est timor seruilis, quo
quis timet peccare propter pœnam principaliter, sed inaniter putat se esse uictorē pec-
cati, qui timore pœnæ non peccat, quia si nō impletur negocium malæ cupiditatis, ipsa
tamen mala cupiditas intus est hostis. Nam si adhuc à praua actione formidanda pœna
prohibet, profecto formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnā non
B metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaq; gratiam libertatis, quem ligat
timoris seruitus. Quintus est timor initialis, quo timet quis Dei offensam & pœnā. Vn-
de quasi habet duos oculos, unum ad pœnam, & alterū ad Dei offensam, & hic est præ-
dictis principalior. Igitur ô tu, qui adhuc initiali & non filiali timore teneris, si te amor
Dei à peccato non cohibet, saltem te prohibeat terreatq; timor iudicij, metus gehennę,
laquei mortis, dolores inferni, ignis urens, uermis corrodens, & flamma tartarea. Ex ta-
lium consideratione Deum time, & hæc non formidabis. Noueris proinde te, disce quę
peccantibus Deus comminetur, ut eum timeas. Sed & ipsum noueris, ut ipsum diligas,
in uno initians sapientiam, in altero consummans, quia initium salutis timor domini, &
plenitudo legis Caritas. Quemadmodum ex noticia tui uenit in te timor Dei, atq; ex
Dei notitia nascitur amor, sic econtrario de ignorantia tui, superbia, ac de Dei ignoran-
tia uenit desperatio. Sextus est timor filialis, quo quis timet offensam Dei, quia nō uult
separari à Deo. Perfectus hic timor in dilectione firmatus foras mittit timorem seruilē,
& perfectam operatur iustitiam. Sed facile deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed
C homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem auferre potest, uoluntatem aufer-
re non potest. Solus est timor Dei & filialis, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocen-
tiam seruat, & perpetuam tribuit felicitatem. Septimus est timor reuerentiæ, qui solus
erit in patria, de quo in Psalmo canitur. Timor domini sanctus permanet in seculum se- Psal. 18
culi. Reuerentia nanq; est resilitio à considerata magnitudine Dei in propriam paruita-
tem. Quum enim supernorum spiritus essentiam Dei simplicissimam, omnipotentem,
æternam, nullius egentem, omnia replentem, scientem, continentem, & transcendentē
conspiciunt, præ admiratione ac ueneratione tremunt, & adorant, quem tamen sine fi-
ne laudabilem & adorandum esse intelligūt. Hic est finis sine fine, & terminus quo gra-
datim ascendit timor domini immaculatus, & sanctus, procedens à uirtute fidei tanquā
truncus à radice. Nemo enim sanè intelligentium ambigere debet, quin ex cognitione
periculi generetur timor, & quod nihil timet qui nihil possidet, aut sperat. Et quum cō-
stet, quod fides est de re inuisibili, clare lucet, quod ex lumine fidei oritur timor. Quo-
D modo non pauebit homo ex illustratione fidei edoctus, infra se esse puteum damnatio-
nis æternæ, & supra se claritatem uitæ perpetuæ, seq; in medio constitutum, præcipuē
quum facilis sit descensus, ascensus autem plurimum difficilis. Merito nanq; qui addit
scientiam fidei, addit timorem ne amittat bonum promissum, aut incurrat in pœnā pro
positam. Beatus igitur cui est donatum timere Deum, & in mandatis ipsius uelle nimis,
quia re uera potens in terra uiuentium erit semē eius. Gloria quippe resurrectionis, im-
mortalitatis, & speciei decorabitur tabernaculum corporis eius, & diuitiæ pacis, exulta
tionis, & æternæ felicitatis in domo conscientiæ ipsius erūt, sed & iustitia operum illius
manebit in seculum seculi. Hunc domini timorem fratres tenete, hunc si ad culmen uir-
tutum anhelatis pertingere, sectamini. Quia in ueritate comperi, nihil tam esse efficax
ad acquirendam uirtutem, ad promerendam gratiam, retinendam, recuperandamq;, &
ad adipiscēdam gloriam, quàm si inueniamur coram deo semper ambulare
simpliciter, & non altum sapere, sed ipsum time-
re, qui regnat in cælis.

DE VIRTVTE FIDEI, QVAE VISIBILIVM VANITATEM, *ac inuisibilium homini efficaciter ostendit ueritatem, atq; de ipsius uirtutis descriptionibus, quæ uirtus hoc opusculo Ligni uitæ eiusdem ligni radicis effectum gerere comprobatur.* *Cap.* I. E

Psal. 12 Llumina oculos meos ne unꝗ obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum. Hanc orationem protulit Propheta in persona omniũ peregrinãtiũ à domino, & in hac religiõe umbræ mortis laborantium, poscentiũ illuminari, ne cadant in peccata, & ab inimicis subsannẽtur. Nihil plane melius, nil breuius, ꝙ lumen flagitare potuit, præsertim se in tenebris intelligens. Donec enim in corpore constituti sumus, plurimis tenebrarũ uinculis irretimur, quib. uerum æternumq; lumen ne uideamus, impedimur. Quid nanq; peccatum dixerim, nisi tenebras, per quod intellectus noster obtunditur & obumbratur, ne ueritatis lumẽ aspiciat. Quid carnem & corpus, nisi caliginem opacissimam nuncupauerim, in quo donec rationalis spiritus detinetur, retrahit̃ ab aspectu diuinæ claritatis & gaudij, quantũcunq; polleat sanctitate. Quidue hic mundus, & omnia quæ in mundo sunt, appellari possunt rectius, ꝙ tenebræ, quanquam enim aliter iudicentur ab ipsorum amatoribus, ueræ tamen tenebræ sunt, & palpabiles. Ostendunt enim se esse, quod nõ sunt, & falsis suis pollicitationibus insipientium deludunt animos. Trahunt illos post se funiculis uanæ spei, & irrationabilis securitatis. Promittũt felicitatem, prolixam uitam, & in extremis misericordiam, quum hæc nequaquam conferre queant. O filij hominum graues corde, ut quid tanta auiditate ambitis hæc, tantaq; sedulitate hæc quæritis. O præuaricatores, reuertimini ad cor, intelligite non intelligentes, quia omnes mũdi promissiones seductoriæ sunt, omnes blanditiæ uenena, cunctæ delectationes pocula mortalia, uiæq; illius sempiterna mors. Cui nanq; suo dilectori dedit quod promisit, quẽ diu regnare permisit. Nonne uno eodemq; tempore sublimauit, & deiecit. Vbi (rogo) potentũ gloria, ubi uaria supellex, deaurata uestis, clientum numerositas, diuitiarum multitudo, & odoramentorũ diuersa genera. Nunquid profuerunt hæc amatoribus seculi, aut ab exitio eripere ualuerũt. Transierũt cuncta, & alienis reliquerũt, quę cũ magno labore cõgregauerunt. Dormierũt utiq; somnũ suũ, & nihil inuenerunt oẽs uiri diuitiarũ in manibus suis. Quare hæc nõ aduertitis, cur aliorũ exemplo nõ erudimini, ut quid pereuntium casus non incutit uobis terrorẽ. An legem nouam seruabit in uobis, & uerax esse poterit, qui semper comprobatus est fallax. Resipiscite ô insipiẽtes, redite ad uos, recogitate de uobis, ne forte rapiamini, & non sit qui eripiat. Veniet, ueniet extrema dies, quũ non putatis. Veniet & horrenda mortis hora, in qua rugiẽt circa uos aduersarij uestri maligni spiritus, qui nunc seducunt blandis promissis, ut miseram animam uestram auferant, & secum inextinguibili igne cruciandam demergant. Circunspicietis, nec erit qui adiuuet, clamabitis, & nullus exaudiet. Fiet super uos cælum æneũ, & super uos aperietur teterrimum chaos abyssi. Peribit tunc omnis spes, & quoniam exosam habuistis disciplinã, non poteritis liberari. Propterea nunc dum tempus est ueniæ ô seculi amatores, apprehendite disciplinam, erudimini, qui habitatis orbem, respuite hæc uana mundi huius, quæ aut concupiscentia carnis aut oculorum, aut uitæ ambitio est. Contemnite uisibilia, quia laquei sunt pedibus peccatorum. Relinquite quæ in mundo sunt, antequam ab ipsis deseramini. Toto desiderio ad inuisibilia animum subleuate. Vociferamini, & clamate. Orate spiritu, orate & mente, & cum Propheta dicite. Illumina ô domine Iesu oculos nostros lumine fidei, ne unquam in morte peccati obdormiamus, dicatq; irridendo, & cruciando inimicus noster diabolus, præualui ad peccatum pertrahendo aduersus eos. Verè enim nisi homo carnalis illustretur lumine fidei, non poterit se cõtinere à peccato, nec iustificari, quia iustus ex fide uiuit. Nã sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamẽ quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex ceterarum uirtutum exercitatione, procedit. Ideoq; in hoc opusculo Ligni uitæ non immerito radicis huius ligni sortitur nomen, tanquam necessarium ipsarum fundamentum uirtutum, de qua necessitate dicitur. Sine fide impossibile est placere deo. Ipsa nanq; est, quæ inuisibilium tribuit notitiam, & uisibilium efficit hominem

Margin notes: F (beside "quantũcunq;"), G (beside "eripere"), H (beside "uisibilia"), Psal. 12 (beside "mate. Orate spiritu"), Hebr. 11 (beside "rum fundamentum").

A minem contemptorem. Sic enim diffinit illam Apostolus. Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Est etiam fides uoluntaria quædã, & certa prælibatio necdum propalatæ ueritatis. Est quoq; fides perceptio ueritatis rerũ cum assertione sine causarum cognitione. Ex quibus patet, quod ex lumine fidei datur inuisibilium intellectus. Quæ quum agnoscuntur, facile & libere omnia quæ possidentur, contemnuntur, & cuncta quæ in mundo sunt, ordinate diliguntur. Vnde quicunq; deo placere cupit, quisquis ad uirtutum cæterarũ perfectionem affectat ascendere, quisquis de peccatorum tenebris liberari desiderat, non aurum, non honores, nõ pulchritudinẽ à domino petat, sed fidem, de qua in sequentibus latius domino donante dicetur. Heb. 11.

De duplici cognitione, & distinctione informis fidei, & formatæ. Atq; de commendatione ipsius fidei formatæ. Cap. II.

B QVoniam in capitulo præcedenti ueraciter dictum est, quod Propheta postulauerat à domino fidem, ipsam uocando lumen, per quod posset ueritatis & inuisibilium notitiam habere, ne omnis cognitio fides appelletur; prius distinguendæ sunt cognitiones, per quas haberi potest notitia dei & inuisibilium, & postea de ipsa fide tractandum est. Igitur notandum est, quod duplex est de deo cognitio, scilicet naturalis, & accidẽtalis. Naturalis duplex est, scilicet ante peccatum, qua homo cognoscebat deũ aperte. Cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo à credẽtibus absens quæritur, sed quadam interiori aspiratione, qua dei præsentiam contemplatur, non tamen ita excellenter, sicut post hanc uitam sancti uisuri sunt, neq; in ænigmate, qualiter in hac uita uidemus. Alia post peccatum, & hæc est per speculũ in ænigmate. Cuncta enim hæc quæ uidentur, sunt quoddam speculũ, per quod cognoscitur deus. Accidentalis uerò cognitio triplex est. Prima acquisita est per rationes naturales, quam habuerunt philosophi, qui ex perpetuitate creaturarum intellexerunt creatorem æternum, ex magnitudine, omnipotentem, ex ordine & dispositione, sapiẽtem, & ex gubernatione, bonum. Secunda est, quæ habetur ex testimonijs scripturarũ, quibus colla subdenda sunt, ut ad intellectum quisq; per fidem ueniat, & ex miraculis. Nam miracula in signum sunt non fidelibus sed infidelibus, quia signum fidelibus non est necessariũ qui iam crediderunt, sed infidelibus ut conuertãtur. Et hæc cognitio fidei informis dicitur. Tertia est, quæ habetur per infusionem gratiæ gratum facientis, & hæc dicitur fides formata, & per talem cognitionem assentit anima primæ ueritati. Vnde ea adueniẽte pereunt omnes aliæ cognitiones accidentales, saltem quo ad actũ. Fides igitur hæc formata per dilectionem & caritatem uirtus est, qua non uisa credũtur. Magna utiq; uirtus est fides hæc. Primo quia est actus uoluntatis. Vnde ille qui intense amat deum, uolũtarius est ad credenda omnia quæ de eo recte prolata sunt, & ei beneplacita. Similiter quia est modus difficultatis, quia consentit deo in ijs quæ contra rationem uidentur esse. Transcendit enim usum naturæ, & rationis humanæ, & experentię terminos. Si enim diuina operatio tota comprehenderetur, non esset admirabilis, nec fides habet meritũ, ubi humana ratio præbet experimentum. Præterea quia est excessus dignitatis. Nam fides est radius uiuus procedens à fonte uitæ, & à sole intelligentiæ. Vnde non solum lucet & calefacit, sed etiam est uita mouens ad faciendum bonum, & declinandum malum. Nisi enim fides teneatur, nullatenus ad spiritualem amorem attingitur. Sed neq; mentis humanæ acies inualida in contemplatione æternæ lucis figitur, si non per iustitiam fidei emendetur. Postremo quia est opus strenuitatis. Perfectorum etenim fides facit carnẽ uincere, proprijs uoluntatibus contraire, delectationẽ uitæ pręsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, & aduersitatis metum in corde superare.

(C and D section letters appear in the margin.)

Quæ sit differentia inter credere deo, credere deum, & credere in Deum. Cap. III.

SIcut in Metallis argentum plumbo est preciosius, & aurum argento, sic & in actu fidei atq; diuersitate magna est differentia. Sciẽdum igitur, quod aliud est credere deo, aliud credere deum, aliud credere in deum. Credere deo, est credere uera esse quæ loquitur, quod & mali faciunt, unde credimus Paulo, sed non in Paulum: credimus homini, sed non in hominem. Credere autem deum, nihil aliud

aliud est, quàm eum cum assertione cogitare. Per hãc credimus deum esse, quod & homines mali faciunt: nã & dęmones credunt, & contremiscũt. Et hæc fides est necessaria, quia sine ipsa nõ possumus adamare deum, nec in ipso sperare. Nã etsi non uisa adamare possumus, incognita tamẽ nõ possumus. Hęc nẽpe fides, qua credũt dęmones & homines mali deũ esse, qualitas est mẽtis, sed informis, quia sine caritate est, quã homines malos posse habere Apost. declarat dicẽs. Si habuero omnem fidem, ita ut mõtes transferam, caritatem autẽ nõ habuero, nihil mihi prodest. Credere uerò in deũ, est credẽdo amare: credendo in eũ ire, credendo ei adhærere, & eius mẽbris incorporari. Per hanc fidẽ iustificaƭ impius, ut demũ incipiat ipsa fides per dilectionẽ operàri. Ea enim sola opera benedicẽda sunt, quæ fiũt per dilectionẽ dei. Ipsa nanqȝ dilectio opus fidei diciƭ. Ad hãc fidẽ mouere nos debent diuina opera, quæ nobis ostendunt diuinam excellentiam. Debemus autem attendere diuinorum operum utilitatem, simul & pulchritudinem, ut eum cognoscamus omnia scientem. Debemus quoqȝ considerare illius operum finẽ, ut sciamus eum summe beneuolentem. In opere etiã reparationis humanæ eius debemus mirari caritatem, & in eo quod redemit seruum, diuinam meditari bonitatem. Quis ergo (nisi stultus) non iudicet esse indignum non credere in eum, qui potest omnia sine resistentia, qui scit omnia sine fallacia, & cui omnia bona placent absqȝ maleuolentia.

1.Cor.13 (margin)

E (margin) F (margin)

De multiplici commendatione uirtutis fidei. Cap. IIII.

Hebr.11

Quoniam dicente scriptura, impossibile est sine fide deo placere: nunc commendationi fidei insistendum est, quatinus ex ipsius pulchritudinis inspectione accendatur animus ad ipsam impetrandam & possidendam. Plurimum nanqȝ deo placet hæc uirtus fidei: quoniam intellectum deo subijcit. Percipit nanqȝ ueritatem rerum sine causarum cognitione: beneficia & mirabilia à deo impetrat. Vade (inquit Iesus Centurioni) fiat tibi sicut credidisti. Credidit qȝ Abraam deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & multarum gẽtium pater effectus est. Hæc uirtus est, per quam deus ad hominem ingreditur, quia est ex sui dignitate porta aurea, per quam intrauit in mentem uirginis dominus omnium, rex seculorum, lux et decus uniuersæ fabricæ mundi. Beatior siquidem fuit gloriosa uirgo Maria percipiẽdo fidem Christi, quàm cõcipiendo carnem Christi. Nihil enim materna propinquitas Mariæ profuisset, nisi felicius Iesum corde quàm carne gestasset. Est etiã fides porta ferrea, quia portæ inferi non præualent aduersus eam, sicut Petro à domino dictum est. Profecto qui intimo cordis amore fidẽ Christi percipit, quicquid ingruit extra, facile uincit, ita ut nec ferro nec igni superari possit. Omnia tormenta propter Christum contemnit: nihil præter peccatum metuit: diaboli artibus intantum resistit, quod etiã quos ipse iam in peccatum adduxit, de manibus eius retrahit. Est etiam porta signata, superliminare cuius dicitur tinctum esse sanguine Christi, ut intuitu passionis eius mens superbiam caueat. Est quoqȝ porta sacrata tabernaculi scilicet ecclesiæ militantis, ubi hostia offerẽda est. Si enim considerantur, quæ domino in ecclesia munera offerũtur, nil gratum esse cõspicitur, quod sine fide offertur. Nam fide Abel plurimam hostiam obtulit deo per quã consecutus est esse iustum, testimonium perhibente eius muneribus deo, & per illã adhuc loquitur. Et similiter hæc porta thesauraria, quia ostendit thesaurum regni cælorũ, quem daturus est seruientibus sibi deus. Hęc deniqȝ beata fides conterit philosophię stimulum, & humanæ prudentiæ indoctam doctrinam. Nam auferuntur argumenta, ubi fides quæritur. Piscatoribus nãqȝ plus creditur, quàm dialecticis. Elegit enim dominus Iesus deus & saluator noster simplices & pauperes, sed in fide diuites, per quos subiugaretur mundus. Relictis planè sapientibus, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pãnosos homines elegit, & prædicatores infirmos abiectosqȝ, qui potentes quosqȝ & fideles populos colligerent, habere dignatus est. Ad prædicandam nanqȝ fidem tales uenire debuerant, qui de laude propria nil haberent, ut tanto solidius diuinum cognosceretur esse, quod agerent, quanto & apertius cerneretur ad hoc illos non esse idoneos, per quos tanta fierent. O beatos piscatores istos, quos dominus Iesus inter tot doctores legis & scribas, inter tot seculi sapientes, ad diuinæ prædicationis officium, & ad gratiam apostolatus elegit primos. Et digna sanè domino nostro, atqȝ conueniens prædicationi eius fuit talis electio, ut in prædicatione nominis sui tanto maioris laudis admiratio nascere-

Rom.4 · G · Matth.16 · H (margins)

A sceretur, quanto eam hominum miserrimi & humillimi secundum seculũ prædicassent, qui non per sapientiam uerbi mundum caperent, sed per simplicem fidei prædicationẽ de horrore mortis humanum genus liberarent. Non ergo nobiles mundi elegit, ne suspecta fieret prædicatio, non sapientes seculi, qui per sapientiam mundi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit piscatores illiteratos, imperitos, indoctos, ut aperta esset gratia saluatoris. Humiles quidem in seculo etiam ipso artis officio, sed præcelsos fide, ac deuotæ mentis obsequio, ignobiles seculo, sed nobiles Christo. Nõ scriptos in albo terreni senatus, sed in gloria triũphantis ecclesiæ. Despectos terræ, sed acceptissimos cælo. Scit enim dominus quos elegit, qui cordis hominum occulta nouit, nõ qui sapientiam seculi quærerent, sed dei gloriam desiderarent, nec diuitias mũdi acciperẽt, sed thesauros cælestes optarent. Hæc beata fides transcendere facit humanum sensum. Nam ille fidelis dicitur, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus tanquam uas perditũ, sed sic perdens animam suam, ut in uitam æternam custodiat eam. Adauget quoq; fides homini meritum. Nam apud deum ille plus habet meriti, qui plus attulit, non argenti, sed fidei. Considera igitur ô homo, quid à te requirat diuina bonitas, quid uelit immensa dei pietas, utiq; quod facile implere possit nuda paupertas, despecta mediocritas, rudis simplicitas. Non per multas detraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus inuolueris. Quod à te, & pro te reposcitur, intra te est, id est, oris famulatus, & cordis affectus, secundum illud. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In anima ergo tua posuit omnia præsidia animæ tuæ dominus deus tuus, ut unde peccatum egreditur, inde & peccati medicina petatur. Ipsa est primogenita uirtutum. Beatificantur, qui non uiderunt, & crediderunt. Nam tales qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraam. Hæc cælestis & sancta fides reprimit fluctus tribulationum insurgentium in hoc mari, & conterit caput serpẽtis antiqui, ipsum inimicum expellit ab homine, & ipsius ignea tela extinguit. Oculum aperit, ut uideatur hostis, qui quum nõ uidetur, per abrupta uitiorum ducit ad mortem, cuius figura præcessit in Sãlone. Fides similiter diabolo contumeliam infert, ostendens ipsum non esse deum, sed totius mali autorem, & iam iudicatum existere. Nam ipse diabolus est mali autor, nequitiæ origo, bonorum hostis, corruptio seculi, homini semper inimicus. Ille laqueos tẽdit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pũgit animas, cogitationes suggerit, mittit iras, dat uirtutes odio, uitia addit, errores serit, discordias nutrit, pacẽ turbat, affectus dissipat, humana uiolat, & diuina contemnit. Nam quanto propinquius finẽ mundi uidet, tanto crudelius tentationes exercet, ut qui se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur. Postremo ipsa fides ingẽti laude esse digna comprobatur pluribus rationibus, uidelicet quia excedit omnem rationem, sicut patet de fide Abraæ, qui deo quod in senectute decrepita filium haberet, pollicenti credidit, & Sarræ, quæ fidei uirtute in conceptione seminis accepit, & præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit esse eum qui repromiserat. Quia excedit omnem comprehensionem, testante scriptura, quæ ait. Vere tu es deus absconditus. Et alibi. Deum nemo uidit unquã. Nam & deo credit, qui sanctis suis credit in quibus loquitur deus. Propterea qui de credulitate inuisibilium solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisq; per spiritum inuisibilium experimentum habentibus credere. Nam stultus est puer, si matrem de luce ideo putat mentiri, quia ipse nihil aliud quàm tenebras carceris nouit. Quia excedit omnem aliam cognitionem, dum attingit fides, quod non capit intellectus. Et quid est quod nõ inueniat fides. Attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsamq; æternitatem suo uastissimo sinu complectitur. Quia docet rudem conditionem, id est humanam. O thesauris omnibus opulentior fides, ô uirtutibus corporeis omnibus fortior, omnib. medicamẽtis salubrior, beati qui possident te. Notandũ aũt quod duo sunt necessaria ad hoc, ut firmiter credatur. Primũ est illustratio ueritatis animã eleuãs: secũdũ est rectificatio autoritatis instruentis animum, quorũ unũ est per fidem, alterum per scripturã autenticã, & per spiritum sanctum editã. Autoritas ergo præbet fulcimentum fidei, & fides assentit autoritati. Vtrũq; uerò per Christũ est: propter quod & splendor, & uerbum dicitur, quia mentem per fidem illuminat, & ueritatẽ per doctrinã ostendit.

Esa. 45
Ioan. 1

(Margin letters: B, C, D)

Quanta bona homini augeantur, & quantum proficiat homo ex fidei uirtute. Cap. V. E

SIcut ex cibi sumptione nutritur, crescit, & roboratur corpus, sic ex fidei abundantia, & claritate coalescit, atq; ad perfectionē ascendit spiritus. Ex qua consideratione ut interior homo concupiscat hanc, & ea studeat repleri, nunc de ipsius multis utilitatibus fidei loquendum est, quia tanto auidius esca sumitur, quanto ualetudini corporis utilior esse dignoscitur. Et quis digne multiplices huius uirtutis fari poterit utilitates. Nam plurimæ sunt, nec tamen silētio tegendæ. Fides est lux splendens in corde illam possidente, & est lux præcedens intellectum, quia intellectus est merces fidei. Est plane mētium illuminatiua, uiarum dei ostēsiua, & dubiorum omnium manifestatiua. Est etiam uiua, fida, & salutaris columna deducens per desertum mundi huius, ostendēs ipsum esse plenum malitia, ubi sunt omnia uitiosa, omnia lubrica, cuncta operta tenebris, & obsessa laqueis, ubi periclitantur animæ, & affligūtur corpora, ubi omnia uanitas & afflictio spiritus, ubi finis dubius, & exitus est horribilis. Ipsa quoq; fides sicut sol in meridie, ita fulget in mente, tribuens ei quadruplicem proficuam cognitionem. Cōfert nanq; homini cognitionem, à quo est, ne sit ingratus de tanto beneficio. Hæc ignorantia perniciosa est, adducens secū ingratitudinis morbum, quæ ingratitudo est inimica animæ, exinanitio meritorum, uirtutū dispersio, beneficiorum perditio, uentus urens, siccans fontem pietatis, rorē misericordiæ, & fluenta gratiæ. Quanto enim maiora beneficia homini conferuntur, tāto grauiora ingrato supplicia tribuentur, quia nihil miserabilius eo, cui collata dona sine gratiarum actione à memoria excidūt. Tribuit quoq; fides homini cognitionem sub quo est, id est dei, ne sit inutilis, & sciat deum glorificare, quia ipse summe potens est, & summe F

Psal. 144 iustus. Magnus (inquit Dauid) dominus, & magna uirtus eius, & magnitudinis eius nō est finis, quam notitiam per fidem meretur homo. Donat etiam fides cognitionem, ad quod sit homo, ut sciat actus dirigere. Qui enim ignorat se peregrinari à domino, fide caret, & qui hanc peregrinationem pro patria diligit, profecto inter dolores dolere nescit. Sed & fides inexercitata cito languescit, & crebris tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrumpit. Assuetum autem bello uirum hesterna uirtus instruit, & gloriose prouehit ad palmam uictoriæ. Fidesq; hominis, uitam militiam esse super terram certa diffinitione docet. Ingerit præterea fides notitiā supra quid est homo, G

Psal. 48 ut sciat inferiora ordinate amare. Qui eīn fide caret omnia terrena ut propria possidet. Sed profecto terrenæ diuitiæ nostræ non sunt, ideo non in ipsis ponamus cor, quoniā teste scriptura, quum interierit homo, non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria domus eius. Tunc autem ueraciter locuples diuitias suas secum ferret, si ad petentis uocem quum uiueret, erogaret. Nam terrena omnia quæ seruando amittit, largiēdo custodit. Fides etiam est lucerna hominis, stella matutina, & corona radiosa, de qua quinq; radij luminis uiui fluunt super intellectum, scilicet timoris, consilij, prudētiæ, intellectus, & scientiæ. Ipsa est causa amoris, quia opus fidei amor est, quem fides concipit, spes parturit, spiritus sanctus format & uiuificat, lactat lectio, meditatio pascit, & oratio confortat, & illuminat. Hæc sancta fides a triplici morte liberat scilicet culpę, de qua dicit. Per misericordiā & fidem purgantur peccata. Tēporali, quia tantā gratiam deus præstitit fidei, ut mors, quæ constat uitę esse contraria, instrumentū fieret, per quod transiret ad uitā. Et æterna, de qua dicit. Omnis qui uiuit & credit in me, nō morietur in æternū. Fūda- H

Ioan. 11

Rom. 14 mentum est omnium bonorum fides, quoniam omne quod non est ex fide, peccatū est. Propterea uidet ruinā quærere, qui sine fide uult ædificare, nec stare poterit ædificium, quod absq; fide fuerit fundatum. Hominē quoq; fides facit dei filiū. Nemo enim sine fide ad filiorum dei potest peruenire numerum. Cuncta bona ante fidē inania sunt, sed & bonū opus intentio facit, intentionē fides dirigit. Tale quippe est, ut sine fide uera quis uelit deo placere, quale siquis tendens ad patriā, ad quā scit se optate uenturū, relinquat itineris rectitudinē, & improuidus sectet errorē, quo non ad beatam uitā perueniat, sed in præcipitiū cadat, ut non gaudium peruenienti det, sed cadenti interitus. Vincit fides mundū, & omnia quæ in mūdo sunt, scilicet delicias, dum ostendit corpus nostrū morti esse condemnatū. Licet enim demus corpus nostrū centū annos delicijs, & alios decies centum addamus, quæ erit ex his recompensatio ad æternitatem. Nōne omne tempus

A uitæ huius, quo delicijs frui uidemur, & indulgere libidini, qua si noctis unius somnus ad æternitatis comparationem. Vincit diuitias, dum æternas eis meliores ostēdit. Diuitiæ nanq; seculares si desunt, non per mala opera quærantur in mundo, si autem adsunt, per bona opera seruentur in cælo. Animum uirilem & fidei uirtute decoratum nec debent, si accedant, extollere, nec debent frangere, si recedunt. Nam omnia bona mūdi triplex interitus tollit. Aut enim ex ipsismet ueterascunt, aut luxu dominorum suorū consumuntur, aut ab extraneis dolo, uel uiolentia, seu calumnia diripiuntur. Illas uerò solas ueras esse diuitias fides comprobat, quas quum habuerimus, perdere non ualebimus. Vincit similiter honores, dum exemplo Christi docet, illos esse tanquam lętale uenenū contemnendos. Propterea quicunq; desiderat honorem cælestem, sequatur humilitatē terrestrem, quia nō qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui iustior, ille maior. Abstrahunt profecto nos diuitiæ & honores, quæ in opinione nostra cara sunt, precio uerò suo uilia, nihil habent magnificū, quo mentes nostras in se trahant, præter hoc quod B mirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudātur, sed concupiscūtur, quia laudantur. Fides etiam ostendit ijs qui in spirituali pugna sunt, si uicerint, eis regnum paratum esse æternum. Et hæc fuit causa efficax, propter quam martyres gloriosissimi talia & tāta passi sunt & tā uaria tormentorū genera. Aspiciebant nāq; uerissime lumine fidei, quod non erant condignæ passiones, quę à carnificibus & tyrannis eis inferebantur, præ magnitudine gloriæ, quę eis promittebāt à domino. Sed quid est quod tanta nos tenet ignauia. Quid est quod nos teneat, etiam si per medios enses incedere oporteat, ut tantam ualeamus fugere miseriam, & ad tam præclaram accelerare gloriā, nisi quod mortua est fides nostra. Non dormientibus prouenit regnum cælorum, nec ocio & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur, sed certantibus uiriliter & fideliter contra uitia & tentationes pro honore domini. Ostēdit insuper fides pugnantibus Christum tripliciter. Primo, ut strenuum ducem strenue agendi exemplum præbentem. Tota nanq; uita eius, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina mo- C rum fuit. Omnia enim bona mundi contempsit, quæ contemnēda docuit, & omnia mala sustinuit, quæ sustinenda præcepit. Validiora enim sunt exempla quàm uerba, & plenius docetur opere quàm sermone. Ideo dominus Iesus quod alios docuit uerbo, ipse suo prius firmauit exemplo, ne superbus homo doctrinam contemneret, quam nō cerneret uirtutibus roboratam. Secūdo, ut fortissimum adiutorem. Nam beato Stephano se dominus Iesus, quum lapidaretur, ostendit, stantem tanq; paratum ad adiuuandū. Plurimum enim sibi unitis præstat dominus in tribulationibus præsidium. Vnde quisquis in cælum ascendere festinat, ubi Christum regnare ostendit fides, & unde ualidum nobis præbetur adiutorium, ipsi domino, qui descendit de cælo, & est in cælo, se uera fidei & dilectionis unitate coniungat, aperte firmissimeq; intelligens, quod nullo modo poterit adiuuari ab ipso, nisi crediderit in ipsum, neq; alio ordine, nisi per eum qui de cælo descendit, in cœlum ascendere poterit. Tertio, ut liberalissimum remuneratorē. Vtrūq; mihi es (ait quidam) ô domine Iesu, & speculum patiendi, & meritū patienti. Vado (inquit dñs) parare uobis locū, & si abiero, & parauero uobis locū, ueniā & accipiā uos ad Ioan. 14 D meipsum. O benigna promissio, ô liberalis elargitio, præcessit ut pararet, ꝓmisit ut homo nō desperaret. Vēturus quoq; est, ut de suis laborib. hominē remuneret. Fides determinat nobis locū pugnę. Nam in hoc mūdo quasi in stadio certaminis positi sumus, ubi Christus mortuus est. Quisquis ergo liuorē uel plagam pro honore cęlestis regis hic nō susceperit, in futuro iudicio miles gloriosus nō apparebit. Ipsa etiā fides uirtus insuperabilis est. Nā sanctissimū humani pectoris bonū est, nulla necessitate ad fallēdum cogit, nullo corrūpitur præmio. Vre, inquit fidelis, cęde, occide, nō perdā fidē, sed custodiā, secreta dolor quæret, sed fides me altius collocabit, malo mihi deesse successum, q̄ fidē. Et ut sub cōpendio dicamus, hæc uirtus fidei est sordiū spiritualiū purgatiua, bonorū generatiua, errantiū ad semitā reductiua, sursum ductiua, in periculis assecuratiua, sui subiecti fortificatiua, in bello uictoriæ collatiua, omnis malę cupiditatis mitigatiua, hostium pugnantiū fugatiua, omnis tristitiæ noxiæ expulsiua, diuinæ flāmę susceptiua, & intellectus ꝑfectiua. Hęc deniq; regit & ordinat totā uitā pręsentē, deducēs usq; ad æternā gloriā, quę nūc ꝑ speculū & fidē uidet, tūc aūt facialiter contēplabit, & æternaliter ꝑfruet.

De commendatione unitatis fidei: Et quod plurimis ostendatur rationibus, solam fidem Christianam ueram esse. Cap. VI. B

Licet nanque diuersis modis dicatur fides, fatendum tamē est unam esse fidē,
Eph. 4 unde ait Apost. Vnus deus, una fides. Siue enim accipiatur pro eo quod
creditur, siue pro eo quo creditur, una fides dicitur. Vnitas autem ueræ fi-
Deut. 6 dei probatur ex unitate obiecti, de quo legitur. Audi Israel, deus tuus unus
est. Ex hac intelligentia fides catholica uniuersalis dicitur, quia idem iubē
tur fideles credere, & unum idemque est quod a cunctis creditur. Probatur etiam unitas
fidei ex unitate principij, quia est lumen infusum desuper, & non est à probabilitate re-
rum quæ creduntur, nec diuersificatur secundum diuersitatem rerum creditarū. Ex uni
tate motiui, quia una est ratio credendi in omnibus articulis, scilicet prima ueritas, cui
fides una semper principaliter innititur. Ex unitate subiecti, quia natura hominum una
est apud omnes. Vnde si intellectus debet deo de iure naturali obsequium fidei, debet
quoque una eademque fides esse apud omnes. Nam fides catholica (quam qui habent, fide
les uocantur, & qui non habent, fideles esse non possunt) communis est omnibus fideli F
bus, sicut pluribus hominibus facies cōmunis esse dicitur, quum tamen singuli suas ha-
beant. Non enim fides numero est una, sed genere, quæ quum sit in uno, est etiā in alijs,
non ipsa, sed similis, & propter similitudinē magis dicimus unā esse, quam multas, sicut idē
uolentium dicitur una uoluntas, quum cuique sit sua uoluntas. Quibus consideratis, et ijs
quæ sequuntur, patet clarē, fidem Christi solam esse ueram, cuius ueritatē plura cōpro-
bant & confirmant. Ipsam nanque solam ueramque esse testificantur, & ostendunt miracu-
lorum operationes. Plantata enim est fides miraculis, sicut ostēdit deus in Noe, Abraā,
Mose, & Helia, qui quum in fide ueri dei essent, miracula plura fecerunt, & donec Iudæi
in eadem fide steterunt, talia miracula fecerunt, quam quum deseruerunt, translata est fi
des & autoritas in Christianos, sicut patet in primitiua ecclesia. Dedit enim dñs Iesus
potestatem apostolis super naturam, ut eam curarent, super dæmones, ut eos euerterēt,
super elementa, ut ipsa immutarent, super mortem, ut illam contemnerent, super ange-
los, ut corpus dñi consecrarent. Hæc etiā potestas data est eorum successoribus iuxta il G
Apoc. 11 lud Apocalypsis. Hi habent potestatē claudendi cælum, & conuertendi aquam in san-
guinem. Exaltata est quoque Christiana fides miraculis, quum data est Apostolis omniū
linguarum notitia, & audacia in loquendo, & totum mundū per paucos simplices sub-
iugando. Licet enim magna, mirabilia, & diuina fuerint, quę dñs Iesus gessit in terris, ta
men hoc super omnia emicuit, quod in paucis simplicib. totum mundum, & eius altitu
dinem subiugauit sibi. Comprobata est etiam fides miraculis, quia omnes creaturæ illā
comprobarunt, & dñi Iesu diuinitati obediendo testimonium reddiderunt. Nam mare
illud deum esse cognouit, & comprobauit, quando sub plātis eius calcabile se reddidit,
atque uoci illius quum intumesceret, obtemperauit. Terra comprobauit, quia ad uocem
uirtutis eius, quum clamaret, Lazare ueni foras, mortuū reddidit. Declarauit infernus,
cuius ipse portas æreas & uectes ferreos confregit, Sathanamque ligauit. Et qui mortuos
suscitauit, cæcos illuminauit, dñs omnium fuisse probatur, quū eadem manu, qua fece-
rat, quod defecerat, reficiebat. Cælum quoque Christi diuinitatē & fidē cōprobauit, quū
ipsum post resurrectionē suscepit ascendentē. Nam dñs Iesus dum naturam humanā si- H
deribus importauit, credentibus & fidei ueritatē, & cælum posse patere monstrauit, &
dum uincentē in cælestib. eleuauit, uictorem mortis, quò sequantur fideles, ostēdit. Ipsi
nanque soli dño Iesu datum est singulariter sedere à dextris patris in gloria coęquali, in es
sentia consubstantiali, pro generatione cōsimili, maiestate nō dispari, æternitate nō po
steriori. Ostenditur etiā ueritas Christianæ fidei ex testium dignitate. Testimoniū enim
Matt. 3 Christo dedit pater dicens. Hic est filius meus dilectus scilicet, præ cæteris, non adopti-
uus sicut cæteri, sed naturalis; in quo mihi bene cōplacui. Filius dedit testimoniū de se,
in transfiguratione, ostendendo corporis sui claritatē, in miraculorum perpetratiōe, &
in uita. Spiritus sanctus testificatus est de eo super illum descendendo in specie colūbę,
& corda discipulorum in ipsius nomine implendo. Angeli confirmarunt fidei ueritatē
in Christi natiuitate. Quū aūt angelus Christi natiuitatē pastorib. nunciasset, & illi de ui
sis & auditis mirarenī, ne unius testis autoritas parua uidereī, pro roboratiōe testimo
nij

A nij subito facta est cum angelo, qui nũciauerat, multitudo militiæ cælestis exercitus scilicet angelorum æterno regi militantium, laudantium deum consona uoce, atque dicentium. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ioãnes baptista quoque Christo perhibuit testimonium dicens. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Multaque alia præclara perhibuit testimonia, ut in Euãgelio patet. Sanctæ etiã fidei catholicæ, & Christo domino magnum præbet testimonium triumphalis martyrũ chorus, qui ferro perempti, flammis exusti, flagris uerberati, uectibus perforati, cruciati patibulo, pelagi periculo demersi, uiui decoriati, uinculis mancipati, linguis priuati, lapidibus obruti, frigore afflicti, & fame cruciati, clarum domino Iesu exhibuerunt testimonium. Veneremur igitur & nos inter tantos Christi martyres fidem nostram catholicam, in qua isti illustres athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Mater nãque martyrij fides Christi est. Veneremur plane in sanctorum martyrum gloria fidẽ nostram. Quomodo fidem nostram? Ab illis enim dum mortis tolerantia indubitanter ex B cipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc uitam sic constanter expenderẽt, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorem certa definitione sentirẽt. In sanctis itaque præconibus catholicæ fidei, & passionis magnanimitas, & resurrectiõis declaratur autoritas. Prompti enim pereunt in melius reparãdi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad plenitudinem gaudiorum. Nouerimus itaque, quod nõ sine magno discrimine de religionis Christianæ ueritate disputamus, quam tantorũ sanguine confirmatam uidemus. Magni periculi ô homo res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum uulnera ueterem Christi fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Patet quoque ueritas Christianæ fidei ex reuelationibus & prophetijs, quæ de ipsa facta fuerunt ante legem. Et hoc claret in dormitione Adam, de cuius costa formata est Eua, in munerib. & morte Abel, in arcę fabricatione Noe diluuij tempore, cui etiam transacto diluuio dictum est, Ponã C arcum meum in nubibus, & erit, &c. in promissione seminis Abrahę, & immolatione filij, pro quo arietem inter uepres cornibus hærentem immolauit, in Isaac benedictione, In Iacob perseuerantia, lucta & prophetia filiorũ, in Ioseph uenditione, castitate, & prudentia super alimonijs. Sub lege & hoc in Mose plenissime elucet, quãdo rubum uidit, in transitu maris rubri, & submersione Pharaonis, in manna, in suspensione serpentis ænei, in aquarum inundatione de petra, quod ipse patenter prophetauit dicẽs. Propheta m suscitabit dominus de fratribus uestris, &c. Et quis potest explicare sermone reuelationes & prophetias, quæ de deo & domino nostro Iesu Christo continentur in scriptura Psalmorum, in libris Esaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, Danielis, cęterorumque prophetarum. Redolent nanque humiliter intelligentibus, & de se effundunt ineffabilem suauitatem huius sacrosanctæ fidei. Et post legem scilicet in Euangelio emicat soliditas catholicæ ueritatis. Non solum ab angelis & prophetis, sed etiam à iustis generatio & fides Christi accepit testimonium. Omnis ætas, uterque sexus uenturorum miraculorum tempore natiuitatis Christi fidem astruxerunt. Nã uirgo generauit, sterilis peperit, mu D tus locutus fuit, Helisabeth prophetauit, adorauit magus, in utero clausus Ioannes exultauit, uidua confessa est, & Simeon iustus expectans uidit, cognouit, adorauit, prophetauit, & consummata promissione in pace quieuit. Hæc sunt testimonia tua domine Iesu, quæ præmisisti, inspirastique, ut mentes fidelium tuorum roborares in fide. Fulget præterea, & ostenditur ueritas Christianæ fidei ex dignissimis conceptionibus, quas sentit de deo. De ipsius dignissima essentia sic sentit, & loquitur dicens. Deus uera & summa essentia, in quo, & à quo, & per quem beata sunt omnia. Deus, à quo auerti, cadere est, ad quem conuerti, resurgere, in quo manere, consistere. Deus, à quo exire, mori, in quẽ redire, reuiuiscere, & in quo habitare, uiuere est. Deus quẽ nemo amittit, nisi deceptus, quem nemo quærit, nisi admonitus, quem nemo inuenit, nisi purgatus. Nam in se est principium & finis. In mundo sicut autor & rector, in angelis sicut sapor & decor, in ecclesia sicut paterfamiliâs in domo, in anima sicut sponsus in thalamo, in iustis sicut adiutor & protector, in reprobis sicut pauor & horror. Est enim uirtus inexplicabilis pietas incomprehensibilis, sapientia ineffabilis. De Christi autem admiranda incarnatione

Luc. 2
Ioan. 1
Gen. 9
Deut. 18

ne confitetur, quod deus pater unicum filium suum in utero uirginis humanæ naturæ E
coniungens deum ante secula sibi coæternum, fieri uoluit hominem in fine seculorum.
Et quem sine tempore genuit, saluandis hominibus sub tempore ostendit. Vnde salua
proprietate utriusq; substantiæ, & in unam coeũte personam, suscipitur à maiestate humilitas, à uirtute infirmitas, ab æternitate mortalitas. Et ad reparandum conditionis nostræ debitum, natura inuiolabilis naturæ est unita passibili. Deusq; uerus & uerus homo in unitate personæ temperatur, sicut nostris remedijs congruebat, ut unus idẽq; dei & hominum mediator & posset mori ex uno, & resurgere posset ex altero. Euidẽter insuper percipitur ueritas Christianæ fidei propter immẽsas perfectiones, quas sentit de
Gen. 1 homine & de deo. De homine asseuerat, quod sit ad dei imaginem factus iuxta illud, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Est enim anima, quæ est potior pars hominis, substantia inuisibilis, incorporea, immortalis, deo simillima, habens imaginem creatoris sui, quæ cæteris omnibus occupari potest, repleri omnino non potest. Capacem enim dei, quicquid deo minus est, non implebit. Ipsius nanq; excellẽtia, F
donec incorruptibili detinetur corpore, ad plenum non agnoscitur, sed quãdo ab ipso liberata fuerit, tũc reuelabitur eius gloria, sicut scriptum est. Carissimi filij dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus, quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. De deo autem fides Christiana confitetur & prædicat dei æqui
1. Cor. 4 tatem, iudicium futurum prædicando. Vnde Paulus ait. Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; ueniet dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Tunc enim in extremo illo examine cum apertis cælis, ministrãtibus angelis, cum sedentibus Apostolis in sede maiestatis, ac potestatis iudiciariæ, Christus apparuerit, omnes hunc electi pariter & reprobi uidebunt, ut & iusti de munere retributionis sine fine gaudeant, & iniusti de ultione supplicij in perpetuum gemant. Prædicat dei liberalitatem, quia filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Nam ipse dominus Iesus pro nobis traditur ad supplicium, ut nos ab æterno liberaret exitio. Ducitur & expalmatur qui uere est palma uictoriæ, spinis coronatur qui G
peccatorum spinas uenit confringere, ligatur qui soluit compeditos, ligno suspenditur qui erigit elisos, aceto potatur fons uitæ, disciplina cæditur, salus uulneratur, uita moritur, & iustitiæ sol obscuratur, occiditq; ad tempus uitam mors, ut in perpetuum occideretur à uita mors. Prædicat dei caritatem in confessione beneficiorum. Minuisti (inquit Dauid) eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eũ super opera manuum tuarum. Insuper & angelos ipsos ô domine in ministerium tradidisti homini. Quæ cuncta singularem erga illum tuam esse indicant caritatem. Confitẽtur dei pietatem in receptione pœnitentium peccatorum. Quotiescunq; (ait scriptura) ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Considera ergo ô homo peccator, qui expectaris ad agendam pœnitentiam, donum diuinę pietatis. Vide ne sis ingratus. Hodiernam enim habes diem, in qua corrigaris. Heri malus fuisti, hodie bonus esto. Cogita diligenter, quàm multi modo moriuntur, quibus si una hora ad agendam pœnitentiam, quæ tibi concessa est, tribueretur, quàm festinanter ad ecclesiã currerent, & ibi flexis genibus uel toto prostrato corpore tandiu suspirarent, plorarẽt, H
& orarent, donec peccatorum suorum ueniam consequi mererentur. Tu uerò comedẽdo, bibendo, iocando, ridendo, & ociose uiuendo tempus perdis, quod tibi deus indulsit ad acquirendam gratiam, & gloriam promerendam. Si dei pietas & patientia non te mulcere potest, terreant te saltem laquei mortis, timor iudicij, metus gehennæ, & quod animæ in inferno cruciantur sine spe misericordiæ. Contueri quoq; potest ueritas Christianæ fidei ex hoc, quod debellat infideles. Et hoc habet ex dei promissione, ex forti uigoratione, ex antiqua assuefactione, & ex prolata condemnatione. Et ut concludatur breuiter, nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior est substantia, quam fides Christiana & catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, cathecuminos baptizat, fideles iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, uirgines, uiduas & coniugales casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, & in hæreditatem æternam cũ sanctis feliciter collocat.

Quæ

A *Quæ sunt necessaria ad hoc, ut fides sit perfecta, quæ sunt septem, & de felicitate beatæ uitæ sub compendio.* Cap. VII.

Quemadmodum ex preciosorum uarietate lapidum regia decoratur et perficitur corona, sic ex diuersitate actuum atque uirtutum fidei perfectio uenustatur & cognoscitur. Sciendum est, quod septẽ sunt, quæ pertinent ad perfectionem fidei. Primum quod sit primæ ueritati innixa, sicut fides Mosis, qui se negauit filium filiæ Pharaonis, magis eligẽs affligi cum populo dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias existimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Secundum quod sit caritate formata, sicut fides Magdalenę, quæ saluã eam fecit, & cui dimissa sunt peccata multa, quoniam dilexit multum. Fides enim huius saluam eam fecit, quia hoc quod petijt, posse accipere non dubitauit, cique in pace ire præcipitur, ut in ueritatis itinere perseueret, & ab eo in uiam scandali amplius non declinet. O uerbum delectabile & B suaue quàm libenter id Magdalena audiuit, & quàm iucũdè recessit, & perfectè ad dominum conuersa deinceps honestè & sanctè uixit, ac domino Iesu & matri eius perseueranter adhæsit, quod totum ex merito formatæ fidei recipere promeruit. Tertium quod sit deuotione feruida, sicut fides illius mulieris, cui dixit dominus. O mulier magna est fides tua. Quod patet ex uerbo & facto ipsius, quia non fuit retardata à feruore petendi propter Christi taciturnitatem, nec postea propter negatiuam responsionem, nec propter illatum conuicium. Eidem dominus in spiritu conuenienter ait. Iam nõ uoco te canem, sed mulierem fidelem, quia tanta est fides tua, ut me superauit, & uicit. Non uidisti mortuum suscitatum, non leprosum mundatum, nec prophetas audijsti, nec legem meditata es, neque mare scindi in diuisiones uidisti. Nihil horum contemplata es. Insuper & despecta & contempta es à me, & non recessisti, sed perseuerasti petendo. Et quia magna est fides tua, copiosa est gratia effusa. Et sanata est (inquit) filia eius ex illa hora. Quartum quod sit operibus probata, sicut fides Cornelij, qui quum esset gentilis, tamẽ C propter fidem religiosus dictus est, & timens deum cum omni familia sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans dominum. Propter quam angelica uisione pręmonitus Petrum accersiri fecit, & ab eo sacrum baptisma suscipere promeruit, sicut patet Actuum decimo. Quintum quod sit fortitudine roborata, sicut fides Stephani, Laurentij, & aliorum martyrum, qui per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones. Sextum quod sit humilitate subiecta, sicut fides beatæ uirginis, quæ ait. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Verè enim fides humilitate subiecta erat in uirgine, quia illud credidit in se fieri debere ad uerbum angeli, quod nunquam à seculis fuerat auditum, nunquam repertum, nunquam uisum, aut ab aliquo cogitatum. O fides Deo accepta, ô humilitas grata, ô obedientia omni sacrificio deo iucundius oblata, ô sublimis mater domini, ô mater humilis ancilla domini. Quid sublimius esse posset? Quid sentire humilius posset. Ancillam se dicit domini, quæ mater eligitur, & repentina exaltata promissione nullam sibi prærogatiuam tantæ gratiæ uendicauit, quin faceret, quod iuberetur. Septimum, quod sit obedientia D decorata, sicut fides Abrææ, qui obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exijt nesciens, quo iret. Demoratus est enim in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitans cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissiõis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatẽ, cuius artifex & conditor deus, scilicet supernam Hierusalem, de qua dicitur. Accessistis ad ciuitatem dei uiuentis Hierusalem cælestem, & multorum milium angelorum frequentiam, in qua dei amatores, & ueræ fidei sectatores mira pascuntur suauitate, replentur gaudio, pace fruuntur, & incomprehensibili gloria propter fidei meritum sublimantur. Recipiunt nanque ab ipso fidei autore & consummatore Iesu, immortalitatis stolam, & de ipsius manibus coronantur corona gloriæ. In ipsa enim corona tanquam preciosi lapides, fulgent duodecim genera gaudiorum, quibus decorantur, qui illuc introducuntur, uidelicet sanitas, absque infirmitate, iuuentus, sine senectute, satietas, sine fastidio, libertas, sine impedimento, pulchritudo, sine deformitate, impassibilitas, sine morte, abundantia, sine indigentia, securitas, sine timore, cognitio, sine ignorantia, gloria, sine ignominia, pax, si-

Luc. 7
Matt. 15
Ibid.
Act. 10
Hebr. 11
Luc. 1
Hebr. 11

ne perturbatione, & gaudium sine tristitia, quod procedit à beata trinitate, à iucũda societate, à loci amœnitate, à corporis glorificatione, à mundi uanitate, & ab inferni supplicijs. Beatus qui fidem rectam, & operibus decoratam usq; ad uitæ consummationẽ seruauerit, quia introducetur in cælestis gloriam Hierusalem, cuius portæ ex saphiro & smaragdo ædificabuntur, & ipsius plateæ ex lapide candido & mundo sternẽtur, & per uicos eius alleluya cãtabitur. Cuius muri circuitus est de lapide precioso, super quo cõstituti sunt custodes, qui die ac nocte, uidelicet sine intermissione nõ cessant laudare nomen domini, qui est benedictus in secula. E

DE VIRTVTE CONTINENTIAE, ATQVE DE IPSIVS *diffinitionibus, quæ uirtus quàm optimum præbet adiutorium homini, ut in pristinum reformetur statum, unde per peccatum ceciderat, & locum in ordine fructuum ligni uitæ possidet primum.* F

Caput I.

Psal. 65

Vbilate deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriã laudi eius. Exhortatio hæc, opera diuina contemplantis est uox, quæ tanto maiori promitur affectu, quanto clariori lumine irradiatur. Non lacrimas, nõ gemitus nec suspiria, sed iubilationes, & laudes omnes prouocat eructare. Vtiq; tanquam quæ intuetur deum in se magnificum, omnia potentem, scientem, regentem, & conseruãtem, in creaturis uerò laudabilem, & incomprehensibilem. Plane omni dignus est laude deus noster, qui quæcunq; uoluit, fecit in cælo & in terra. Terram enim repleuit arboribus, floribus, fructibus, & iumentis, aquam uarijs piscibus, aerem uolucrib. diuersis, firmamentum sideribus, cælum uerò angelicis spiritibus. Condidit nãq; deus angelorum spiritus, ut essent potentes. Condidit spiritus, gloriosos, beatos, distinctos in personis, dispositos in dignitate, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, immortalitate perpetuos, mente puros, affectu benignos, religione pios, unitate indiuiduos, felicitate securos, futurorum præscios, & diuinis laudibus atq; obsequijs deditos. Creauit quoq; hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, scilicet animam, quam insigniuit imagine & similitudine sua secundum memoriam, intellectũ, & uoluntatem, cui copulauit corpus, ut esset obtemperans sine rebellione, esset propagabile sine libidine, esset uegetabile sine mortalitate, esset & proportionabile quantũ ad proportionem æqualem. Fuit enim illud corpus ita cõditum, ut in eo nulla esset pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla imminutio uigoris, nulla corruptio mortis. Quæ immortalitas fuit ab anima, sicut ab influẽte, à corporis æquali proportione, sicut à disponente, à ligno uitæ, sicut à uegetante, à regimine uerò diuinæ potentiæ, sicut ab interius conseruante, & exterius protegente. Factus est sine culpa & miseria, nec ad culpam habuit fomitis incitamentum, quinimo datum est illi quadruplex adiutorium, primum ad rectè uiuendum, quod est conscientia, secundum ad murmurandum cõtra malum, & stimulandum ad bonum, quod est Syndæresis, tertium scientia intellectum illuminans ad cognoscendum deum suum, seipsum, & mũdum istum, qui factus fuerat propter ipsum, quartum caritas accendens affectum ad diligendum deum super omnia, & proximum sicut seipsum. Fecit itaq; deus hominem ratione sapientem, uita innocentẽ, & dominio potentem, quia præpositus est cunctis creaturis, cuius felicitati inuidẽs diabolus tentauit experiẽdo in interrogatione, impellẽdo in assertione, & alliciẽdo in promissiõe. Allexit enim mulierẽ in rationali per scientiã, in irascibili per excellentiã, in cõcupiscibili per suauitatẽ ligni. Et sic inuidit, mẽtitus est, decepit, ex quo suis peccatis exigentib. sibijpsi factus est & homini grauis. Multis eñ oppressus ærũnis, uallatusq; miserijs, cũ nimio labore nũc indiget hõ quęrere, quę prius abunde possidebat. Hinc deniq; est, q; ei in exercitatiõe uirtutũ desudare necesse est, ne ex incuria uitiorũ spinę, & cõcupiscẽtiarũ tribuli germinãtes in agro cordis & corruptiõe carnis reddãt illũ inutilẽ, et sine fructu ante deum. Solerti itaq; cura & nõ modica uigilandũ est circa uirtutem continẽtię, quę aliarũ uirtutũ peropportuna auxiliatrix est, & comes indiuidua, cuius laudabilis

G

H

A bilis operatio est, rationis in libidinẽ atq; in alios nõ rectos animi appetitus firma et moderata dominatio. Continentia nanq; quamuis omnibus, præcipue tamen præsidentibus necessaria sit, ut sine sui detrimento aliorum possint insistere profectibus. Nã qui adhuc impugnantium certamina uitiorum per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Quum uerò tentationum bella per continentiæ uirtutem subegerint, tunc animarum absq; sui præiudicio poterunt sortiri custodiam. Non enim potest, qui præest subiectorum uitia liberè redarguere, nisi ipse ab ipsorum fuerit operatione alienus. Mundet se prius per continentiam, qui aliorum immunditiã mundare festinat. Hæc enim uirtus continentiæ est, quæ hominem deo subditũ reddit, & hominibus recte præsidentem. Sic nanq; diffinitur. Continentia est amor deo sese integrum incorruptumq; seruans, uel est nihil appetere pœnitẽdum, in nullo moderationis legem excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Est etiã per edomitas uitiorum furias mũda & honesta corporis habitudo, de qua uirtute seriatim infrà dicetur.

B *Quam luculenter ex ijs, quæ inferuntur, clareat continentiæ uirtus.* Cap. II.

Eluti ex corporali intuitu percipiuntur uisibilia, atq; ex eodem concupiscentia generatur, æquè ex spirituali uirtutum consideratione apparet dignitas illarum, necnon & affectio ipsarum in corde concipitur. Temporalium amor breuis, amarus, & perniciosus est, sed uirtutum dilectio diuturna, delectabilis, & perutilis. Ille suum extra se trahit possessorem, hæc autẽ & colligit diligentem in se, & eleuat supra se. Temporalium amor animæ mors est, uirtutis uerò dilectio immortalitatis radix est. Primus ut exitiale uenenum fugiendus est. Virtus etenim totis est præcordijs amplectenda. Non poterit esse à peccato immunis, qui uisibilium uoluerit pasci delicijs, & absq; iucunditate spirituali non erit, qui uirtutũ sedulus fuerit imitator. Quoniam autem non potest diligi, quod nequit intueri, ut diligenter legentis animus ualeat in amorem & actum uirtutis continentiæ, de qua sermo exortus est, accendi, conuenienter nunc in commendatione & utilitate ipsius insistendum est, quatenus alacrior eo reddatur ad illam obtinendam, quo fructus eius opulentior & dignitas noscitur esse sublimior. Virtus nanq; continentiæ adeo similis est, quod hominem quodammodo similem reddit naturæ angelicæ. Supergreditur nanq; continentia humanæ naturæ conditionem, per quam homines utcunq; angelis assimilãtur. Maior tamen in aliquo est uictoria continentium q̃ angelorum. Angeli enim sine carne uiuunt, continentes autem in carne triumphant. Differũtq; in hoc homo pudicus & angelus, quod angeli uirginitas felicior, hominis uerò continẽtia fortior esse cognoscitur. Est continẽs Iesu Christi domus amabilis & pulcherrima. Pulchritudinẽ enim quis maiorem potest æstimare decore pudici, qui amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur domino, consecratur deo. Hæc uirtus homini honorem suum custodit. Honor hominis est libertas uoluntatis, quæ apprehensa potest uelle, & non uelle. Nam in brutis & incontinentibus est seruitus appetitus, huic libertati opposita. Apprehenso enim delectabili accendit̃ concupiscentia eorũ, nec habent potestatẽ eam extinguẽdi. Meritò igitur qui post carnẽ ambulant in uentrẽ & libidinem proni, quasi irrationabilia iumẽ-

D ta reputantur, de quibus legitur. Homo quũ in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Deo etiã familiarem reddit cõtinentia, de qua legitur. Incorruptio facit proximũ deo. Vnde pudica & continens anima de sua aliorumq; concupiscentia ingemiscens ait dño. Domine per continentiam colligimur in unum, à qua dilapsi in multa defluximus. Verè enim minus te amat, qui tecũ aliquid amat, quod nõ propter te amat. Ipsa uirtus ad contemplationẽ dei præparat. Nam cõtinentia est amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuãs ad superiorem. Nil enim nobis uolentibus ad contemplationem ascendere penitus plus est fugiẽdum, q̃ ista sensibilia, quæ incontinentiæ maximum sunt fomentum. Cauendumq; magnopere est, dum hoc tegimur corpusculo, ne quo earum uisco pennæ nostræ impediãtur. Quibus integris atq; impollutis opus est, ut ad illam lucẽ inuisibilẽ, quæ nobis promissa est, ab his tenebris euolemus, quam deus nec ostendere quidem dignatur in concupiscentiarum cauea inclusis, nisi tales fuerint, ut ista uel effracta uel dissoluta possint in auras suas euolare. Diabolũ multũ offendit continentia. Scriptum est enim. Post con Psal. 48

cupi-

cupiscentias tuas ne eas, & à uoluntate tua auertere. Si aũt præstes animę tuę cõcupiscẽtias eius, facient te in gaudium inimicis tuis. Ipsi enim inimici continentiam nitũtur auferre. concupiscentiarum laqueos tendunt, primordia bona pulsant, captant rudiméta uirtutum, sancta desideria in ipso ortu festinant extinguere, sciẽtes quod ea subuertere fundata nõ possent. Vitia quoq; carnalia cõtinentia extinguit, quod ut facilius assequatur, freqentur reuoluit apud se pudicitię amator: quale futurum sit cadauer hominis in sepulcro. Nihil quippe ad edomandũ desideriorum carnalium appetitũ tam ualet, quàm ut quisq; amore continentiæ sedulo hoc quod uiuum diligit, mortuũ penset. Gloriose triũphat continẽtia de suo certamine. Nam inter omnia Christianorũ certamina durissima sunt prælia castitatis. Maius proinde miraculũ est de propria carne fomitem eradicare luxuriæ, quàm expellere immũdos spiritus de corporibus alienis. Vas cordis syncerum cu- B

1. Thess. 4 stodit hæc uirtus, de qua dicitur. Hæc est uoluntas dei sanctificatio uestra, ut sciat unusquisq; uas suum possidere in honore. Tale nãq; nos decet seruare deo uas cordis, ut nulla sorde uel contagione carnis polluatur, sed ut castitatis continentia resplendeat. A deceptione quoq; familiaris hostis custodit ipsa continentia. Nulla enim pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris hostis. Præcipue igitur hac nos continentię uirtute ornatos omnes esse oportet. Gestamus nanq; laqueum nostrum nobiscum, circunferimus inimicum, hostem domesticum, scilicet carnem nostram de peccato natam, in peccato nutritam, corruptã nimis ipsa origine, sed amplius ipsa cõsuetudine uitiatam. Hinc est quod tam acriter contra spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, quod est impatiens disciplinæ, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtẽperat, nec ullo timore inhibetur. De qua tunc gloriose triumphamus, quum agnita illius fallacia amore continẽtiæ eam sub disciplina abstinentiæ coarctamus. Seruat etiam munditiam hæc uirtus. Si enim cõtinentiam diligimus, turpia fugiemus, antequàm ueniant, nec alium quenquam uerebimur plusquã nos. Omnia enim tolerabilia sunt præter turpitudinẽ. Ipsa uirtus decorem prouidet moribus nostris, de qua sic per quendam dicitur. Si continens es, animi tui & corporis motus obserua, ne indecori sint, nec omnino illos contemnas, quia latent. Nam nihil differt, si nemo uideat, quum tuipse illos uideas. Est deniq; continentia ornamẽtum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo uilium, solamen mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus omnis regionis, minoratio criminũ, multiplicatio meritorum, creatoris omnium dei amica, soror angelorum, uictoria libidinum, schola uirtutum, & possessio omnium bonorum, quam qui possidebit, habebit pacem in conscientia, lumen in mente, hilaritatem in facie, gaudium in anima, securitatem in morte, & partem in æternitate. E G

De considerationibus, quæ mentem iuuant ad refrænandum amorem uoluptatis. Cap. III.

QVoniam in præcedenti capitulo satis compendiose dictum est de multiplici excellentia & utilitate continentiæ, nunc in præsenti tractandũ est de ijs considerationibus, quæ iuuant mentem ad refrẽnãdum amorem uoluptatis. Superfluum quippe est laudare uirtutem, & uirtutis uiam nõ propalare. Potius se quàm uirtutem laudare conuincitur, qui ipsum finem, nec qua ad eum perueniatur, ostendere nititur. Ad contundendam igitur elatam curiositatem, quæ plus alta quàm utilia profert, & quæ erubescit plana & humilia, ne hæc sola scire uideatur, dicãtur perspicue & simpliciter, quæ sunt illa, quæ compescunt amorem uoluptatis, & hoc ad utilitatem, eruditionẽq; legentium. Primo nãq; cõsideratio loci, in quo sumus plurimum iuuat. In ualle enim miseriarum positi sumus, ubi eo magis flendũ est, quo minus flemus. Vndiq; sunt pericula, circumquaq; discurrunt hostes, rapiunt, expoliant, uulnerant, interimũt. Quoniam uerò ignoramus, utrum euademus, solerter studeamus omnẽ de cordib. nostris eradicare uoluptatẽ. In hoc enim exilio nequaquàm eiecit deus hominẽ de paradiso, ut hic aliam faceret paradisum, sed ut operaretur in sudore, donec reuerteretur in terrã, de qua assumptus fuerat. Excitat præterea ad contemptum uoluptatis tempus, in quo sumus. Vniuersum nanq; tempus præsens quædam est uigilia solennitatis æternę. Vigilia utiq; non est tempus deliciarum, sed dies festus. Ideo fallax suauitas in temporalibus bonis, infructuosus labor, uana spes, perpetuus timor, & periculosa inest iucunditas, cui initium sine prudentia, progressus absq; rubore, & finis cum pœna. Promouens H

simi-

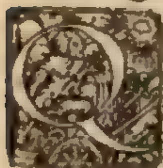
A similiter ad hanc compescendã uoluptatem exempla Christi & sanctorũ. Tota enim uita Christi, quam in terris cum hominib. gessit, disciplina morum fuit. Omnia nempe bona mundi contempsit, quæ contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quæ sustinẽda præcepit. Et quum non possit falli, quum sit sapientia, elegitq; quod carni molestius est, id melius, id utilius, id præeligendũ est. Quisquis uerò aliud docet uel suadet, ab eo tanq; à seductore cauendum est. Ab omni prorsus pollutione uoluptatis mundũ necesse est esse, qui cupit regnare cum Christo. Christi exemplo uiuẽdum est tibi ô pudicitiæ amator, si sanctorum cupis habere consortium. Ab immunditiæ & turpitudinis cogitatu pectus emunda, quoniã nullos nisi sanctos & iustos, simplices & innocẽtes, ac puros cœlestis aula suscipiet. Macula quoq;, quæ per concupiscentiã cõtrahitur, nos ad ipsam comprimẽdam adiuuat. Polluitur enim anima huius pestis colluuione fœdata. O detestanda concupiscentiæ turpitudo, quæ non solum mentem effœminat, sed corpus eneruat, non solum maculat cor, sed fœdat personã. Semper nanq; illam pręcedunt ardor &
B petulantia, semper comitantur fœtor & immunditia, semper sequuntur dolor & pœnitentia, uoluptatis insuper breuitas illã coercet. Voluptas enim breuis est, quæ quo auidius hausta est, eo citius in contrariũ uertitur. Semper famem patitur, quum non habet, quum aũt habita fuerit, prorumpit dolor, angit mœror, hebetatur mens, ingemiscit ratio, exhorretur uita, concupiscitur mors, & tarde cognoscitur diu stare nõ potuisse, qđ male perpetratum est. Voluptatis quoq; indignitas ipsius ardorẽ temperat. Ad illos nanq; diuertenda est consideratio, qui uoluptatib. se tradunt, quarum appetentia plena est anxietate, satietas uerò fastidio, quarum motus quid iucunditatis habeat, ignoratur. Tristes aũt uoluptatum exitus esse, quisquis libidinũ suarum reminiscitur, intelliget, quas si explicare ueraciter uellet, nihil aliud q̃ iumentum se extitisse fateretur, sed nõ decet Christianam professionem amor uoluptatis, non conuenit Christiano delicias uoluptatum quęrere, quum sciat Christũ in tot membris necessaria nõ habere. Propterea Christianũ nomen ille frustra sortitur, qui concupitis uoluptatib. Christum minime imitatur. Parũ
C enim prodest solo nominis decorari uocabulo. Si aũt Christianum quempiam esse delectat, quæ Christianitatis sunt, gerat, & merito sibi Christianum nomẽ assumet. Voluptatum etiam impunitas earum plurimũ suadet contemptũ. Dulcedo nãq; felicitatis humanæ non solum multis amaritudinib. respersa est, sed etiam diuersis pœnarum generibus mulctanda, quod clarè exemplo eorum, qui illis potiti sunt, & transierunt, cognoscitur. Vbi sunt (quæso) amatores mundi, concupiscẽtiarum suarum executores, qui ante pauca tempora nobiscum erant. Nihil aliud ex eis remansit, q̃ cineres, & uermes. Attende quid sunt, & diligenter considera quid fuerunt, homines fuerunt sicut & nos, comederunt, biberunt, lætati sunt, & in suis concupiscentijs exarserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum uermibus, illic anima eorũ ignibus deputatur, donec rursus infelici consortio colligati sempiternis inuoluantur incendijs, ut sicut socij extiterunt in uitijs, ita efficiantur in pœnis, atq; una sentẽtia implicet, quos unus in facinoribus amor copulauit. Voluptatum quoq; uarietas q̃ plurimũ illas conterit, & refrænat. Anima enim delectationis auida, ex quo ab unitate diuinę &
D fraternæ dilectionis recessit, quũ nequeat rerum qualitate satiari, iterũ uarietate impleri desiderat. Nunc ista, nunc illa quærit, nec tamen reperit, in quo requiescat. Cogitationes alternat, mutat consilia, diuersarũ format in se species uoluptatũ, ut suo possit stabiliter frui desiderio. Nunq̃ uerò tali indagatione ad sui poterit pertingere finem desiderij, quia sicut impossibile est lucẽ splendescere cum tenebris, & cum amaritudine perstare dulcedinem, æquè contrarium est & præter naturam, in his temporalibus uoluptatibus pacem perfectè in animo possidere. Quam sententiam profert Ecclesiastes dicens: Vadam, & affluam diuitijs, & fruar bonis, & uidi quod hoc quoq; esset uanitas. Eccle. 2.

Quanta mala homini uoluptatum amatori & sectatori proueniant ex ipsis uoluptatibus. Cap. IIII.

VOniam contraria contrarijs elucescunt, consequenter quibus exaggeretur incommodis mens uoluptatum amatrix, enarrandum est, ut eorũ perceptione fiat quisq; promptior ad continentiam capessendam. Multa nãq; ex uoluptatibus proueniunt mala. Et primo hominem in teterrimam seruitutem redigunt, & carnem contra spiritum rebellare faciunt, unde si cõcupiscen-

piscentiæ cœperint habere irritamenta, eisq; parumper consentiatur ad uotũ, fiunt duo contra unum, & periclitatur conscientia, quia sicut continentia carnem spiritui reddit subditam, sic qui amore uoluptatum delicatè nutrit corpus suũ, postea inueniet ipsum contumax. Nam & spiritus deficit, ubi corpus in uoluptatibus requiescit. Vt enim caro mollibus, sic duris anima nutritur. Illam blanda fouent, & contumacem faciunt, hãc autem aspera exercent, & cælibem efficiunt. Similiter uoluptates multa corporibus mala inferunt, & pessimas consuetudines gignunt. Semper etenim caro malas suggerit uoluptates: breues, & pœnitentia dignas, & nisi magna moderatione temperentur, in cõtrarium abituras. Quis uerò hostis in quenquam tam perniciosus fuit, quam in quemq; uoluptates suæ sunt. Quidam enim uoluptatibus se mergunt, quibus in cõsuetudinem adductis illas euadere, etiam ipsarum calamitatibus attriti, & uarijs incõmodis macerati, nequeunt, & (quod miserrimum est) eo peruenerunt, ut quæ illis superuacua extiterunt, facta sint necessaria. Seruiunt itaq; uoluptatibus, non fruuntur, flagellantur ab ijs, non oblectantur, & mala sua (quod malorum est ultimũ) amãt. Hæ quoq; uoluptates uitiorum labe mentem polluunt. Licet enim sæpe in medio carnalium deus protegat uitam electorum, tamen satis rarum est, ut quisquam inter uoluptates seculi positus à uitijs maneat illibatus, in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamen attrahitur, & fœdatur. Ideo non diu potest esse securus, qui periculis est proximus. Certa sperãda est palma, quando uitiorum uoluptatumq; distat materia. Ipsæ quoq; uoluptates animę impediunt salutem, obliuionem dei inducunt, à sapientia mentem retrahunt, sterilitatẽ bonorum operum inferunt, auferunt animi uirilitatem, hominem impatientem faciunt, & spiritualibus delitijs cor priuant. Delicata enim est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Quis nanq; audeat carnis illecebris deditus Paraclitum expectare. Sicut enim impossibile est, ut ignis inflãmetur in aqua, ita & præter naturam existit, in compunctione cordis, & spirituali delectatione uigere delicias temporales. Hæc siquidem inuicem sunt peremptoria. Illæ enim generant pudicitiam, hę concupiscẽtiam, illæ cor constringunt, & eleuant, hæ dissoluunt. G

Quibus modis ualeat homo incorruptam custodire castitatem & continentiam. Cap. V.

QVemadmodũ continentię thesaurus laboriose acquiritur, ita faciliter amittitur, si eius puritas negligatur. Quapropter nunc sermo formãdus est, per quem erudiãtur zelatores pudicitię, quomodo, quibus ue exercitijs ipsam incontaminatam seruare queant. Vnde sciendum est, quod sex præcipue sunt, quæ ualent incorruptam castimoniam custodire, sobrius uidelicet cibus. Nunquam enim poterit ad decorem attingere pudicitiæ quicunq; uoracitati gulæ fræna laxauerit, neq; ardentes poterit concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ arctare nequiuerit. Interioris hominis castitas uirtutis huius consummatione discernitur. Nequaquam uerò cum robustioribus æmulis colluctare posse fidẽdum est eum, qui in leuiori conflictu cõspicitur ab inferioribus paruisq; superari. Labor moderatus. Veluti enim ex temperato labore carnis incendia cohibentur, sic ex ocio fouẽ-
Ezech. 16 tur, & crescunt. Nam per prophetam Ezechielem dicitur. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas, panis abundantia, & ocium. Nempe ociositas mater est concupiscentiarum: nouerca uirtutum. Ipsa est, quæ uirum pudicum fortissime præcipitat in omnem reatum lasciuiæ, facit suffocare uirtutem, nutrire libidinem: & construere ad gehennam. Habitus asper & uilis. Sicut enim continens & pudicus uilibus induitur uestimentis, ut se oculis diuinæ maiestatis exhibeat mundum: sicut in Ioanne Baptista claret, qui camelorum amictus pilis erat: ita econtrario impudicus & incontinẽs, ut uideatur magnificus, satagit uestiri duplicibus, indui mollib. preciosis ornari, ut ex Sal-
Matt. 11 uatoris patet sententia dicentis. Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid est homo preciosis ornatus uestibus, nisi sepulcrum foris dealbatum, intus autem spurcitia plenum. Vtiq; hyacinthus, purpura, crocus, & byssus in limo putrescent: aurum, argentum, & gemmæ in luto sordescent. Nam quid sit dignitas & honor apparet in puluere: potestas & gloria cognoscitur in cinere: lasciuia autem incontinẽtium & petulantia demergentur in baratri carcere. Custodia sensuum. Ipsa nanq; pudicitiam seruat. Fons etenim elationis, incentiuum libidinis, uiolatio castitatis est sensuum curiositas,

A tas, quoniam discedente mente à fonte uitæ, à lumine ueritatis, à delectatione spirituali, quam in se inuenire poterat, fornicatur in pulchritudine & amore creaturarũ, & moritur, atque suscipitur à prætereunte seculo, & conformatur eidem. Quod fidelibus dissuadetur ab Apostolo, quum dicat, nolite conformari huic seculo, quicquid enim in ipso est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ, quæ omnia continentiæ inimica sunt. Caritas sermonis cum honestate. Alliga ô homo, qui continentiam custodire moliris, sermonem tuum, ne lasciuiat, nec luxurietur, & in turpiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis coerceatur. Citò lutum colligit animus superfluitate uerborum. Iugum sit in uerbis tuis, & statera, atque mensura. Age ut sit grauitas in sensu, continentia in mente, in sermone pondus, atque in uerbis modus. Ingreditur enim mors impudicitiæ per ostium tuum, si turpiter loqueris, si procaciter, si ubi non oportet. Vanus nanque sermo facile polluit mentem. Et propere agitur, quod libenter auditur. Postremo euitatio opportunitatis peccandi, scilicet personæ, loci, & tempo-
B ris. Ante ignem nanque consistens (etiam si frigidus sit) aliquando dissoluitur. Proximus periculo diu tutus non erit. Per assiduitatem citò peccat homo. Sæpe familiaritas implicauit, sæpe occasionem peccandi dedit, & quos uoluptas non potuit in primordio, assiduitas postea superauit. Melius denique est habere malorum diuortium, quàm cõsortiũ, quia sicut bona multa habet laudabilis uita, & frequens conuersatio sanctorum, sic plurima mala societas affert malorum, quam quicunque tenuerit, continentiam nunquam tenere ualebit.

De gradibus continentiæ, & de eius perfectione. Cap. VI.

IN fine commendationis continentiæ & castitatis describenda est ipsius cõsummatio atque perfectio, ut ad quem gradum attigerit, sciat unusquisque legentium. Primus etenim pudicitiæ gradus est, ne euigilantis mens impugnatione carnali moueatur, & elidatur. Secundus est, ne mens uoluptarijs & turpibus cogitationibus immoretur. Tertius est, ne fœmineo, uel te-
C nuiter, ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus est, ne uigilans uel simplicẽ carnis perferat motum. Quintus est, ne quum memoriam generationis humanę, uel tractatus lectio, uel necessitas lectionis ingesserit, subtilissime mẽtem uoluptate actionis perstringat, sed uelut opus quoddam simplex, ac ministeriũ humano generi necessario cõtributum, tranquillo ac puro cordis cõtempletur intuitu. Nihilque amplius de eius recordatione concipiat, quàm si operationem laterum, uel cuiuslibet alterius officinę mente pertractet. Sextus castimoniæ gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum, uel dormiens, illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam nõ sit credendum, concupiscentiæ tamen adhuc latitantis medullitus indicium est. Quam tamen ludificationem diuersis modis constat accidere. Nam secundum illum usum, quẽ uigilans uel exercere uel cogitare consueuerat, etiam dormiens unusquisque tẽtatur. Hic est continentiæ finis, hæc pudicitiæ consummatio, hic est immarcessibilis fructus ligni uitæ, & ascensus primus uictoriæ brauium in carne existens, quem qui possidet, futuræ incorruptibilitatis beatitudinem utcunque prælibauit, percipietque à domino pro suorum
D mercede laborum sexagesimum fructum in regione uiuentium domino & cum domino, qui est incorruptionis fons, & largitor Christus, qui est in secula benedictus.

DE VIRTVTE PRVDENTIAE ATQVE DE IPSIVS

diffinitionibus, quæ uirtus in fructibus ligni uitæ secundum tenet locum. Cap. I.

LVcerna pedibus meis uerbum tuum, & lumẽ semitis meis. Hæc est uera confessio omnium timentium deum, qui luminis gratiam à dei uerbo se percepisse pronunciant, & eo uerius diuinæ sapientiæ arcana intuentur, quo ab ipsa increata sapientia, non à seipsis, se protestãtur imbutos. Est enim increata sapientia uerbum in excelsis, in quo sunt omnia uisibilia, & inuisibilia. Est nãque in illa spiritus intelligẽtiæ, sanctus, multiplex, unicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, humanus, benignus, stabilis, securus, habens omnem Psal. 118

uirtutem, omnia prospiciens, & qui capit omnes spiritus intelligibiles. Vapor est uirtu tis dei, & emanatio est quædam claritatis omnipotentis dei syncera, & ideo nihil inqui natum in illam incurrit. Candor est enim lucis æternę, & speculum sine macula, splẽdor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Est enim speciosior sole, & super omnem di
Sap.8 spositionem stellarum luci comparata inuenitur prior. Attingit ergo à fine usq; ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter. Omnia illi patent, cuncta famulantur, & ab ipsa oẽs spiritus intelligibiles illustrantur noticia ueritatis. Hanc enim sapientiam, hoc uerbum quærit sagax anima & rationalis, cui consentiat ad correptionẽ, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad uirtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformeť ad decorem, quo fruatur ad iocunditatem, & per ipsum recto tramite incedens non erret per abrupta uitiorum. Clamet ergo totis medullis cordis, quisquis à uerbo se sentit alienum & semotum, dicatq; ipsi uerbo. Illumina oculos meos prudentia & discretione, ne unquam obdormiam in morte ignorãtiæ, dicatq; inimicus meus, diabolus, præualui ad uersus eũ, decipiẽdo ipsum. Illis enim præualet diabolus, qui absq; discretione sua agũt. F
Falluntur nanq; diuersimode, nunc nimio zelo, nunc callida suggestione, nunc palliata sanctitate, aliquando inordinata affectione, quandoq; blandis, nonnunquã asperis. Ta
Deut.32 libus uerò exprobrat sanctus Propheta Moses inquiens. Gens absq; consilio est, & sine prudentia, utinam saperent præterita, & intelligerent pręsentia, ac nouissima, futura scilicet prouiderent. Euaderẽt prorsus cuncti protecti diuino auxilio & uirtute discretionis. Quæ uirtus discretionis, quum omnibus perutilis atq; necessaria sit, præcipue tamẽ præsidentibus, & aliorum curam gerentibus, quibus congruit sic pollere prudentia & discretione, ut non solum seipsos, sed etiã omnes sibi commissos imbuant uitare noxia, appetere salubria, diligere honesta, uitare prohibita, operari recta, spernere terrena, & inuestigare cælestia. At si propter imperitiam & imprudentiam hæc minime agent, eue
Matt.15 niet illis, quod scriptum est. Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt, & apud deum duorum sunt noxij, sui uidelicet & aliorum, quibus debuerant præbere monita salubria. Sed hanc foueam, hoc exitiale iudicium generose euadent, qui prudẽ G tia discretioneq; fulgent. Duplici nanq; immortalitatis corona decorabuntur, tam pro propria, quàm pro aliorum laudabili uita, quorum potissima extitere causa. Beata igiť anima, quæ hac uirtute insignita est, quę nouit perniciosa fugere, & proficua amare. Nã nihil aliud est prudentia, quàm scientia rerum bonarum & malarum, cum illarum dilectione, & harum detestatione. Est etiam prudentia amor eorum, quib. adiuuatur, ab ijs, quibus impeditur, sagaciter discernens. Seu prudentia est præsens notio, futurorũ pertractans euentum. De hac enim uirtute ueluti de speciali atq; saluberrimo fructu ligni uitæ in consequentibus domino auxiliante tractandum est.

De diuisione prudentiæ, & quæ memoriæ commendanda sint. Cap. II.

Diuiditur nanq; prudentia in intelligentiam, prouidentiam, atq; memoriam. Intelligentia autem est, per quam animus prospicit ea, quæ sunt. Prouidentia uerò est, per quam uidetur aliquid futurum antequam sit. Sed memoria est, per quam quis repetit ea quæ fuerunt. Est enim memoria thesaurus cognoscibilium, & repositorium quoddam, in quo ueritas utilis, quã ratio in- H uestigando cepit, fideliter seruatur. In ipsa nanq; plura locanda sunt, & tenaciter commendanda, beneficia (uidelicet) innumera, quæ dedit Deus homini. Cõsidera ô homo, clamat mundus, quantum dilexit te qui pro te fecit me, seruio tibi, quia factus sum propter te, ut tu ita seruias illi, qui fecit & me propter te, & te propter se. Si sentis beneficiũ, si recolis donum, redde debitum, si accipis benignitatem, redde caritatem. Memoria mandatorum dei. Tu enim qui ueram requiem, quæ post hanc uitã Christianis promittitur quæris hic inter amarissimas uitæ molestias, suauem iucundamq; delectationẽ gustabis, si eius, qui eam promisit, præcepta dilexeris, eaq; semper in memoria comportabis. Memoria iustitiæ, quam deus exercuit in transgressores mandatorum suorum, sicut patet de filijs Israel, quos deus occidit in deserto propter ipsorum uaria ingentiaq; delicta. Memoria diuinæ misericordiæ contra desperationẽ. Memoratus sum (inquit Propheta) misericordiæ tuæ dñe. Misericors enim es dñe, cum creas, quia nullis beneficijs prouocatis ut pręstes, miserator es, quũ res cadentes tua pietate restauras. Nã misericor

dia tua dñe uirtutum, & rex totius clementiæ, non solum subsequitur ad custodiam, sed
A etiam præcedit ad gratiam conferendã. Si enim solum sequeretur, nemo donata perciperet, si tantũ præcederet, nullus posset collata seruare. Memoria laudabilis uitæ sanctorum. Qui autem sanctorum merita religiose in arcano memoriæ pertractat, & qui iustorum gloriam frequenti narratione extollit, eorum mores sanctos atq; iustitiam imitetur, quoniam quem delectat alicuius sancti meritum, delectare debet par circa cultum dei obsequium. Qua enim re imitari non debet, si laudat, aut laudari nõ debet, si imitari pertractat, ut qui sanctorum merita admiratur, admirabilis uitæ sanctitate reddatur. Memoria aduersitatis in prosperitate, & econtrario, sicut legitur. In die malorum ne immemor sis bonorum, & in die bonorum ne immemor sis malorum. Et alibi. Memẽto paupertatis in tempore abundãtiæ. Memoria peccatorum propriorum. Recogitabo (ait Esaias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. O memoria salutaris, amaritudo dulcis, felices lachrymæ, compunctio fructuosa, quæ de peccatorum rememoratione generatur. Nam lugentes consolatur, pœnitentes emundat, uirtutes erigit, componit mo
B res, fugat uitia, crimina delet, diabolum fugat, cælum aperit, Christo conciliat, deum placat, & cælestium spirituum legiones iucundo ad se trahit affectu.

Quibus affectibus decor & dignitas prudentiæ pateat. Cap. III.

MAgna est prudentiæ uirtus plurimumq; commendabilis. Propterea (sicut scriptura testatur) Beatus est uir, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, quia melior est acquisitio eius negociatione argenti & auri primi purissimi. Lignum nanq; uitæ est ijs, qui apprehenderint eam, & qui illã tenuerint beati. Melior est cunctis opibus, & omne delectabile huic non ualet comparari. Omne aurum in cõparatione illius arena exigua est. Vani enim sunt homines, in quibus non est prudẽtia, nec absq; formidine debent uiuere, quia sicut imprudentia timidum, sic prudentia reddit securum. Prudentia nanq; liberat hominem à periculo. Vbicunq; enim fuerit prudentia, frustrantur uniuersa contraria, ubi uerò prudẽtia negligitur, omnia contraria dominantur. Hæc uirtus propriam confundit confidentiã, Prou. 3
C & alijs prębet in deliberatione assensum. Magna etenim est & infinita prudentia, quam nemo sic assequitur, ut eam non necessario per alios quęrere uideatur. Senes ipsi cõsilio sapientiam discunt, & à maturis in commune quæritur, quod per omnium utilitatẽ tractatur. Solatium curarum frequenter sibi adhibent maturi reges, & hinc meliores prudentioresq; existimantur, si soli omnia non præsumant. Hominem in bono conseruat hæc uirtus. Non enim potest quis à malo fugere, & se in bono conseruare, nisi in cũctis quæ agit, præsit prudentia, per quã discernendo cunctas singulasq; moderari ualeat uoluntates, ne opinio uersipellis fallat, ne decipiat sermo uersutus, ne quod malum est, bonum, ne quod bonum est malum esse credatur. Astutias diaboli superat. Intuetur nanq; antiquus hostis, & humani generis inimicus uniuscuiusq; mores, & cui uitio propinqui sint, examinat. Illaq; opponit ante faciem eius, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem. Nam blandis ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam uanam gloriam, asperis uerò mentibus iram, superbiam, uel crudelitatem proponit. Ibi ergo decipulã ponit, ubi esse decipulam mentis conspicit. Quæ cuncta intelligens prudẽs uir ad nihilum re-
D diget, iuxta id quod legitur Prudentia illius percussit superbum. Hæc uirtus magisteriũ habet cæterarum uirtutum. Nam discretio & prudentia omni uirtuti ordinẽ ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Non solum uirtus est, sed uirtutum moderatrix, ordinatrix affectuum, & doctrix morum, quæ fixo gradu possessorem suũ perducit ad dominum. Nulla enim uirtus perfici potest sine discretione. Tolle hanc & uirtus uitium erit. Ipsaq; affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumq; naturæ. Sine hac uirtute quasi de lumine ad tenebras currimus. Sicut qui importune radios solis aspicit, tenebrescit, & inde nihil uidere compellitur, unde amplius cernere conatur, sic dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso discretionis studio indiscretius erramus, quia plerunq; uirtus, quum indiscrete tenetur, amittitur, & quo plus se nosse contendit, eo sine prudentiæ moderamine deterius in pręceps ruit. Bona domini nobis multiplicat commissa. Thesaurus quippe desiderabilis in tabernaculo prudentis, sed imprudens homo dissipabit. Nam quemadmodũ prudens uirtutibus modũ imponit, ne fiãt uitia, ita econtrario imprudenti si adsit timor, transit in desperationẽ, si do-

lor, in amaritudinem, si amor, in adulationem, si spes in præsumptionē, si lætitia, in disso lutionem, si zelus, in furorem. Hæc uirtus lucerna est in uiam paradisi dirigens. Nā qui non habet prudentiam, licet sit magnæ sanctitatis, similis est homini in altum respicienti, & ubi ponat pedem suum non uidenti, qui de facili potest ruere. Quapropter melius est prudenter scire infirmitatem suam, quàm ea neglecta siderum cursus rimari, & terrarum fundamenta scrutari. Vera enim scientia prudenter afficit, non extollit, nec superbos, quos repleuerit, sed lamentantes facit, qua quisq; quum repletus fuerit, primo loco se scire appetit, & iam sui conscius tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmū in illa uerius recognoscit. Hæc constantem efficit mentem. Nam uirtute prudentiæ medij incedere debemus inter nimium timidos & nimium temerarios, ut simus quidem uerecundiores ijs, qui ut uideantur ad indebitos actus fœda ambitione nituntur, & paulo fidentiores ijs, qui iudicij futuri metu, etiam bonorum actuum cuncta refugiūt. Sine ista, sobrietatis uirtutem minime obtinebimus. Nam cū magno conatu debemus, quicunq; uolumus sobrietatem acquirere, discretionem tenere, quæ nos à nimietate illæsos seruare potest. Nam ad unum finem nimietas ieiunij & uoracitas perueniunt, eodēq; imprudentem dispendio uigiliarum immoderata cōtinuatio, somniq; torpor inuoluit. Vt enī mens cibi auiditate laxa perdit orationum uigorem, dum carnis nimia lassitudine prægrauata compellitur dormitare, ita rursum nimietate uoracitatis oppressa emittere ad deum preces, laudesq;, non poterit. Nam per indiscretionis excessum debilitatum quēlibet ad illum statum reuocari necesse est, in quem negligens per incuriam deuenit. Vtrumq; uerò declinabit prudens nec per uoracitatem, nec per inediam prætergrediens discretionis limitem.

De laudabilibus uirtutis prudentiæ effectibus, qui ipsam inter cæteras uirtutes reddunt commendabilem. Cap. IIII.

Sicut ex fructibus cognoscitur arbor, & ex claritate & candore aeris ortus solis, ita ex multiplicibus effectibus agnoscitur excellentia prudentiæ. Hęc habet enim dirigere actus aliarum uirtutum. Sic enim diffinitur. Discretio siue prudentia, est in dijudicandis rerū causis actibusq; uirtutum prouida humanarum mentium ratio & moderatrix. Ipsius est ostendere quid, quādo, & quomodo sit agendum. Vnde qui prudenter accedit ad rem agendam, necesse est, ut caueat, ne id solummodo consideret, ut illa res honesta sit, sed etiam ut habeat efficiendi facultatem. In quo ipso considerandum est, ne aut temere despiciat periculum propter ignauiam, aut nimis confidat de se propter cupiditatem. Intuendum est quoq; ne plus debito capiat, & proijciendum sit onus, ne sub ipso in uia contingat deficere. In omnibus ergo negocijs priusquam egrediatur ad opus adhibenda est discretio. Cunctam enim disciplinam regularis ordinis moderatur æqualitas discretionis & prudentiæ, ne nimia remissio nutritiua sit criminum, uel impia discretio parricida uirtutum. Ipsius quoq; prudentiæ est prouidere, ut opera nostra grata sint deo, nobis utilia, & proximo fructuosa, quod tunc fit, quum non excedit terminos. Propterea ô prudentiæ amator stude, ne tua prudentia terminos suos excedat, ut nō callidus inuestigator latentium, & scrutator qualiūcunq; noxarum ostendaris, alioquin monstraberis digito, fastu plenus uersipellis, & simplicitatis inimicus, commendatorq; culparum, & postremo uno nomine à cūctis, malus homo uocaberis. In has ergo maculas prudentia immensurata perducet, pro quibus omnibus nec deo, nec hominibus placere ualebis. Prudentiæ quoq; est moderari feruorē precipitantem. Nam uirtus discretionis absq; feruore caritatis iacet, & feruor uehemens sine prudentiæ temperamento præcipitat. Ideo laudabilis est, cui neutrū deest, quatinus feruor discretionem erigat, & prudentia feruorem regat. Quemadmodum enim arcus ex studio distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur, qui si ocium relaxationis non accipit, feriendi uirtutem ipso usu tentionis perdit, sic nimirū fit in exercitatione spirituali, quum aliquādo feruor & uirtus per discretionem temperatur, seruatur, ut tantum post uitia ualenter feriat, ignauiamq; excutiat, quantum ab exercitatione interim prudenter cessat. Hæc uirtus res secundum ueritatem non secundum multorū opinionem existimare facit, unde quisquis prudentiam sequi desiderat, tunc per rationē recte uidet, si omnia prius existimet, & penset, atq; dignitatem rebus nō ex opinione multorum,

A torum, sed ex earum natura constituat. Ipsa uirtus facit, ne relinquatur aliquid inchoatũ, anteq̃ ad perfectionem ducatur. Ad finem nanq; debet perducere ea, quę prudens intẽtio uisa est suscepisse, quia sicut perfectã laudem pariunt, quæ perficiuntur, ita & uituperationẽ generant, quę in medijs conatib. imperfecta deseruntur. Defectus enim eorum aut consilium titubare, aut uires arguit defuisse. Scito igitur ô prudentiæ sectator te in quibusdã debere perseuerare, quæ cœpisti, quædã uerò nec incipere, in quib. perseuerare sit noxiũ, quia cõmendabilius est, ut proposita nõ inchoes, q̃ ut inchoata postponas. Prudentia insuper mutabilitatem cauere facit, si autem prudentiã amplecteris ô homo, ubiq; idem eris. Et pro ut rerum aut temporis uarietas exigit, ita te accommodabis tempori, ut non te in aliquibus mutes, sed aptes. Vir etenim sanctus in sapientia stabilis manet sicut sol, stultus uerò ut luna mutabitur. Ipsa uirtus turpia in occulto sicut in publico uitare facit. Prudenti nempe uiro nihil turpe est faciendum etiam si oẽs lateat, etiam si omnes homines celare posset. Quapropter nihil à nobis auare, nihil iniuste, nil libidi-

B nose, nihilq; incontinenter est faciendum, quia sapientis propriũ est quicq̃, cuius ipsum pœnitere possit, non perpetrare, sed splendidè, constanter, grauiter, honesteq; cũcta disponere. Hæc quoq; potius in prosperis q̃ in aduersis docet consultè agere. Tunc enim sancti uiri, qui uirtute prudentiæ pollent, quum sibi çernunt suppetere prospera mundi huius, pauida suspitione turbantur. In omnibus quæ agunt, cautè se gerunt, quia timẽt, ne hic laborum suorum fructus recipiant, formidantq; ne diuina iustitia latẽs in eis uulnus aspiciat, & exteriorib. eos muneribus cumulãs ab internis & æternis repellat. Sine hac uirtute non potest homo actus rationis (scilicet cogitationes) ordinare. Nã prudentem uirum quicquid pudet facere, pudet cogitare. Propterea tunc poterimus uirtutem obtinere prudẽtiæ, quũ inutiles laboriosasq; cogitationes nostras represserimus, & tũc incipiemus bonas cogitationes dirigere, quũ ab illis quæ malæ sunt, libra discretionis studuerimus spiritũ cohibere. Ipsius etiam prudentiæ propriũ est non solum cogitationes, sed etiã intentionẽ ad finem dirigere, quod pernecessariũ est. Quia si cor imprudentis

C semel noxia intentione corrũpitur, sequẽtis actionis medietas & terminus ab hoste callido superatur, quia omnes fructus arbor amittit, quæ ueneni dẽte in radice uitiata est. Summa igitur cura & prudenti discretione uigilandũ est, ne uel bonis operib. seruiens mens reproba intentione polluatur. Scire itaq; nobis prius necesse est, quæ sint uiciniora fini, & quo ordine debeant fieri, scilicet ut prius fiat quod est utilius ad salutẽ. Quo studio scilicet, ut ardentius, quo uehementius ad amorẽ accenditur. Quo fine, scilicet, ut ad ædificationẽ nostri & proximi. Nam sunt nonnulli imprudentes, qui scire uolunt eo fine tantum, ut sciãt, & hæc turpis curiositas est, alij ut sciantur, & hæc detestãda uanitas est, alij ut scientiam suam uendant pro pecunijs, & honorib. & hic obscœnus quæstus est, alij ut ædificent, & hæc laudabilis prudentia est. Hæc uirtus prudentiæ etiã linguam moderatur, de qua sic legitur. Labia imprudentium stulta narrabunt, uerba autẽ prudẽtium statera ponderabuntur. Sed & qui moderatur labia sua prudẽtissimus est. Diu igitur considerandũ est, quid loquendũ sit, & adhuc tacite prouidendũ, ne quid dixisse pœniteat. Sapiens anteq̃ loquatur, multa prius cõsiderat, quid, cui, quo loco, quo tẽpore

D dicat. Nã solus ille scit rectè loqui, qui ordinate nouit tacere. Hæc quoq; cælestis prudẽtia in spirituali bello triũphat. Vir nãq; sapiens fortis est, & uir doctus, ualidus & robustus, quia innititur bello cum dispositione. Propterea erit salus, ubi multa consilia. Ecõtrario ualde fortitudo destruitur, nisi per consiliũ fulciatur. Quoniam quo plus mẽs interius sine prudẽtia custoditur, eo deterius in præceps ruit. Mens etenim quæ intus cõsilij discretionisq; sedẽ perdidit, foris se per desideria innumera spargit, & eo facilius ab inimicis uulneratur, quo extra se posita, quibus exagitetur tentationibus, non intuetur.

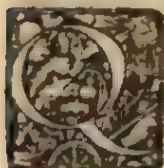
Quàm multa sint, & quæ sint illa, quæ non mediocriter prudentiæ aduersantur. Cap. V.

CVpientibus ad optatum cuiusq; rei finem pertingere duo necessaria sunt scire, uidelicet qua ad eã tenditur, nec ignorare cõtraria, quibus impediantur. Qua de re quũ usq; nunc luculẽter patefactũ sit iter decusq; prudẽtię, aperiendũ est in consequentib. quę ipsi prudentię aduersantur, quatinus sicut in commendatione uirtutis ex præcedentib. ad illam obtinendam lector factus est alacer, ita ex ijs quæ inferuntur, efficiatur prouidus. Tanto nanq; securius iter per

agitur, quanto lucidius quæ sit recta, & quæ sit uia obliqua, non ignorat. Notãdum est tñ, quod ignorantia prudentiæ plurimum aduersat. Est aũt ignorantia multiplex, quædã uitiosa, quæ excusationem non habet, & prudentiæ contrariatur, uidelicet si adsit affectio nesciendi, quæ agenda sunt, uel uitanda, uel negligenda scienti. Multa nanq; nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut uerecundia inquirendi. Est etiã uitiosa prudentia laudabili ualde opposita, quæ triplex est. Est enim prima prudentia carnis, de qua Apost. ait. Prudentia carnis inimica est deo. Hæc studiosius quæ carnis sunt implet, quã quæ spiritus. Vnde necesse est, ut ex ipsius inordinato amore generet pugna animæ laboriosa, & prudentiæ aduersa. Secunda est prudentia terrena, quæ pertinet ad diuitias, & honores, de qua sic legit. Filij quoq; Agar, qui exquisierunt prudentiã, quæ de terra est, negociatores terræ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudẽtiæ & intelligentiæ, uiam aũt sapiẽtiæ nescierũt neq; cõmemorati sunt semitas eius. Tertia est prudentia diabolica, quæ pertinet ad malitiã, de qua dicit. Sapientes sunt, ut faciant mala, bene aũt facere nescierunt. Huiusmodi nanq; prudentiæ est cor machinationib. tegere, sensum uerbis uelare, quæ falsa sunt uera ostendere, & quæ uera sunt falsa demonstrare. Opposita quoq; multum est prudentiæ animi præsumptio. Valde em̃ est difficile, ut is qui se sapientem existimat, mentẽ suam prudenter regat. Nam uera hominis sapiẽtia efficitur humilitas suæ existimationis. Propterea laudanda prudentia est, quæ existimationẽ sui certo pondere examinat. Inordinata etiam cupiditas contrariat prudentiæ. Sicut enim ij, qui per insanam mentem translati sunt, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias uident, ita quoq; imprudentis mens semel uinculis cupiditatis astricta, semper aurum, semper argentum credit intueri. Aurum enim gratius quã solẽ cõspicit, ipsaq; eius ad deum supplicatio aurum quærit, & assidue meditat, quod magnæ imprudentiæ notissimum est indicium. Postremo insipientium societas non mediocriter prudentiæ aduersatur. Hoc sacro attestante eloquio, atq; dicente. Qui cum sapientib. graditur, sapiens erit, amicus uerò stultorum similis illis efficitur. Diuersitas nanq; naturarũ nunquã potest habere concordiam. Vnde & plurimum contingit, ut quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus fiat melior, sed ex malo bonus contaminetur. Ideo liquet, quod multos præcipitare facit à uia prudentiæ imprudentium nefanda societas.

B F G

De quadruplici ordinatione, homini ad perfectionem prudentiæ cupienti uenire necessaria, in qua ipsius uirtutis culmen consistit. Cap. VI.

QVoniam difficillimum, & penè impossibile est ad alicuius rei perfectionẽ attingere absq; ordine, & potissimum in certamine uirtutum, atq; consummatione ipsarum, in hoc capitulo procurret sermo in narrationem earũ rerum, in quibus ordinare debet se mens, ut ad culmen perducat prudentiæ. Tanto etenim homo ad perfectionẽ huius uirtutis erit propinquior, quanto in ijs, quæ sequuntur, extiterit prouectior. Quadruplex autem debet esse prudẽtis uiri ordinatio. Prima est considerationis. Nam consideratio est, quæ cõfusa discernit, sparsa colligit, occulta rimatur, uerum inuestigat, uerisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc siquidẽ est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, & in aduersis prospera præsentit. Redi igitur per considerationem ad cor tuum, quisquis es, qui sapientiam & prudentiam cupis adipisci. Discute assidue teipsum, considera unde uenis, quo uadis, quo modo uiuis, quantum quotidie proficis, quantum deficis, quibus cogitationib. magis incursaris, qualibus affectibus frequẽtius tangeris, uel quib. tentationum machinis à maligno spiritu acrius impugnaris. Quia eo certius, & citius ad culmen prudẽtię proficies, quo statum interioris hominis considerando plenius cognosces. Secũda ordinatio est affectionis. Sapientia est deus, & uult nõ solũ dulciter amari, sed & prudẽter, alioqui zelo suo spiritus illudet erroris negligentẽ scientiã caritatis. Non enim habet callidus hostis machinamentũ efficacius ad tollendam dilectionẽ, quã si efficere ualeat, ut incaute, & non cum iudicio discretionis ambuletur. Tertia est ordinatio negociorum secundũ diuersitates temporum. Prout enim ueræ prudentiæ competit regula, distribuẽda sunt tam spiritualia, quã corporalia exercitia. Cui spiritualia, spiritualia, cui tẽporalia, tẽporalia. In quib. sic exoluat omne debitũ spiritus deo, corpus spiritui, ut si quid fuerit intermissum, si quid neglectũ, si quid imperfectum, suo loco, suo tempore, suo modo nõ

H

tran-

A transeat impunitum, uel irrecompensatum. Hoc tamen sciendũ, & tenaciter annitendũ est, qđ extra quotidianum sacrificium, uel lectionis studium, aut corporale exercitium cõscientiæ, discussioni, emendationi, compositioni pars sua diei negãda nõ est. Quarta ordinatio est ad spiritualem pugnam. Circa quã animaduertẽdum est, qđ uirtus atq; discretio animæ præparãtis se ad pugnam debet esse ad certamina sibi cõpetẽtia, quia qđ libet certamen faciliter exuperat, qui mentem certamini ante certamen parat. Quapropter qui pacẽ, quæ de prælij triũpho prouenit, desiderat, ante bellũ se præparet. Qui uictoriã cupit, pericula cõsideret diligẽter, & qui prosperos optat euẽtus, dimicet arte nõ casu, prudentia animi non robore corporis, quoniã fit sæpicule, ut qui imprudẽter se exponunt in aciẽ, non de uictoria, sed de fuga excogitẽt. Nemo etenim prouocare, nullus audet offendere, quem intelligit prudentiorem, superioremq; se, si pugnet. Nam anima uirtutib. fulta, & prudentia decorata inimicis suis terribilis est, ut castrorũ acies ordinata, quæ etsi aliquando concuti potest, nunq; tamen uinci potest. Hæc sunt, in quib. ordi-
B nata mens ad culmen prouehitur prudentiæ. Ista nempe sunt studia ipsius, ut uidelicet caueat quicq; per ostentationem fingere, sed sensum uerbis simpliciter aperire, uera, ut sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libẽtius tolerare, q; facere, nullã iniuriæ ultionẽ quærere, putare lucrum contumeliã pro ueritate. Sed hæc prudentium simplicitas irridet̃, & à mundi sapientib. fatuitas reputatur. Aiunt enim, quid stultius in hoc mundo, q; amissa nõ quærere, possessa rapientib. relaxare, nullam pro acceptis iniurijs ultionem reddere, imo adiũctis alijs, patientiã præbere. Sed hæc sunt ueræ sapiẽtiæ exercitia. Hæc prudentiæ generosa certamina sunt, quę uirtus se possidentium est ornamentum insigne, atq; in fructib. ligni uitæ memorati secundum obtinet locũ, quam qui habuerit, periclitari non poterit, iuxta Salomonis sententiã dicentis. Si inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quæsieris illam sicut pecuniam, & quasi thesauros effoderis illã, tunc intelliges timorem dñi, & scientiam dei inuenies, quia dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia & prudentia. Custodiet hæc rectorum salutem, & proteget gradientes Prou. 2
C simpliciter, seruans semitas iustitiæ, & uias sanctorum custodiens in secula seculorum.

DE VIRTVTE IVSTITIAE ATQVE IPSIVS DIFFINItione, quæ inter cæteras uirtutes præexcelsa pollet dignitate, & in fructibus ligni uitæ gradum promeretur tertium. Cap. I.

LVx orta est iusto, & rectis corde lætitia. Hanc sententiam Dauid plenus spiritu sancto eructauit, insinuans ex quo fonte pullulet iustitia, et quo fine ad amorẽ iustitiæ prouocet legentẽ. Lucẽ nanq; præmisit ortã esse iusto, lucẽ utiq; gratiæ, ne inaniter iustus de sua se iactaret iustitia. Nõ aũt potest uera esse iustitia, sine prius iustificante gratia. Gratia etenim se homini infundẽs ipsum iustificat. Hoc Apost. manifestat inquiẽs. Iustificati gratia ipsius, &c. Alibi etiã dicit scriptura. Nõ iustificabit̃ in cõspectu tuo omnis uiuẽs, utiq; sine gratia. Gratia etenim est quædã lux diuina di- Psal. 96 Rom. 3
D uinitus infusa, gratis data, quæ interioris hominis illuminat oculos, et excitat affectũ, ut uideat, quę agẽda sunt, et quęcũq; uiderit, opere perficiat. Absq; ijs nunq; iustificabit̃ homo. Ecõtrario quãtomagis in homine abũdat gratia, tãtomagis cumulant̃ in ipso iustitię opera, in quib. abscõdita sunt gaudia & lætitiæ, ueritates, atq; spirituales infusiones, quę solũmodo à rectis corde percipiunt̃, & noscunt̃, quia mãna abscõditũ sunt. Has qui gustant, merent̃ ex ipsarũ participatione cumulatius esurire iustitiã. Tales nempe beati sunt, qui felicẽ esuriem comprobant̃ sustinere iustitiæ, quoniam ipsi saturabuntur. Ex qua saturitate alacres existunt ad tolerantiam aduersorum, impigri ad obedientiã præceptorum, & spiritu feruentes ad contemptum terrenorum, atq; affectuoso caritatis zelo accensi ad cõmoda proximorum. Nam uera iustitia magis alijs q; sibi prodest, et utilitates suas negligit, cõmunia emolumẽta præponẽs. Hoc enim totum præsidentibus ne-
E cessarium est, qui amore iustitiæ, & ardore dilectiõis proximi debẽt opus nõ dignitatẽ quærere, laborem nõ delicias, nõ crescere fastigio, sed humilitate decrescere, ut fiant serui & ministri hominum, propter Christũ, quatenus intermissa Rachele decora facie in-

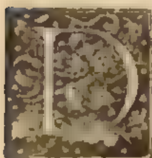
trent ad Lyã oculis lippã, & de monte cũ Mose descendãt de ocio cõtẽplationis ad cã pum & laborẽ actiõis, alioquin strenue subditis ministrare nequibũt, quoniã qui proximorũ lucra quærunt, nõ suam sed aliorũ debent zelare utilitatẽ. Tanto ergo quisq; fit iustior, quãto pro iustitiæ & caritatis zelo omnib. fit cõmunior. Nã iustitia sic describit̃. Iustitia est habitus in cõmuni utilitate seruatus suã cuiq; tribuẽs dignitatẽ, uel iustitia est cõseruatrix societatis humanæ, itẽ est amor soli amato seruiẽs, & ꝓpterea recte dominãs. De hac itaq; uti de singulari uirtute ac speciali ligni uitę fructu specialiter tractandũest. E

De diuisionibus uirtutis iustitiæ. Cap. II.

Voniam iustitia cõmunis est uirtus, ut facilius cognoscat̃ eius elegantia, diuisiones ipsius prius inferendæ sunt, quatinus cõpertis illis in frõte narrationis eiusdem ad ea, quæ sequentur, præconia eius uigilantior efficiat̃ lector. Sciẽdum igitur, ꝙ iustitia diuiditur in religionẽ, pietatem, gratiam, uindicationẽ, obseruantiam, & ueritatẽ. Religio nanq; est, quæ cuiq; superiori curam cęremoniãq; affert. Pietas est, per quam coniunctis sanguine & beneuolentia affectus & diligẽs tribuitur cultus. Gratia est, qua amicitiarum & officiorũ alterius memoria & remunerãdi uoluntas continetur. Vindicatio est, per quam ius, & iniuria, et omne, quod obscurum est, defendendo atq; ulciscendo propulsamus. Obseruantia est, per quã homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore dignamur. Veritas est, per quã immutata ea, quæ sunt, aut fuerunt, uel futura sunt, dicuntur. Potest & breuiter in duo diuidi uelle, uidelicet omnibus prodesse, & nulli nocere. Amabis, ait quis deum, si illum imitaberis, ut uelis omnib. prodesse, & nulli nocere, & tunc uirum iustũ appellabunt te omnes. F

Quod dupliciter, à natura, scilicet, & à scriptura admonemur seruare iustitiam. Cap. III.

Vpliciter admonemur seruare & amare iustitiã, scilicet à natura et à scriptura. Natura enim nos excitat tripliciter. Dedit nãq; rectitudinẽ humano corpori, dedit staturam homini rectã, ut ista corporea rectitudo exterioris uilioris q; figmẽti hominẽ illum interiorem, qui ad imaginẽ dei factus est, spiritualis suæ seruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi, tacite ex hoc illi insinuans nihil indecẽtius fore, ꝙ curuũ recto corpore gerere animũ. Excitat etiam natura ad iustitiam, quum ea quæ iustitiæ sunt, pro magna parte naturaliter in corde hominis scripta sint. Quod Paulus euidẽter exprimit dicens. G

Rom. 2 Quũ enim gẽtes, quæ legẽ nõ habẽt, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, huiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordib. suis, testimoniũ illis reddente conscientia ipsorum. Augus. etiam ait. Furtũ certe punit lex tua dñe, & lex scripta in cordib. hominum, quæ nequaq; æquo animo ipsum furẽ furari patitur. Excitat quoq; ad iustitiã natura, quum bruta animalia multa docẽt, quæ pertinẽt ad iustitiam, ut innocentiam, concordiam, pietatem ad animalia sui generis. Nam cuncta animantia in suo genere probe degunt, & congregari uidemus, stareq; cõtra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat, serpentũ morsus non petit serpentes, nec marinæ beluæ ac pisces nisi in aduersa genera sæuiunt. At homini ex homine plura sunt mala. Non solum (sicut patet supra) natura nos excitat ad iustitiam. sed etiam scriptura, quæ

Mich. 6 per Prophetam nos admonet dicens. Indicabo tibi ô homo, quid sit bonum, & quid dominus quærat à te, utiq; facere iudicium & iustitiam, & diligere misericordiam, & soli- H

Sap. 1 cite ambulare cum deo tuo. Et alibi eius magnificentiam extollẽs ait. Iustitia est perpe-

Matt. 5 tua & immortalis, iniustitia uerò mortis est acquisitio. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam (ait magister bonus, doctor ueritatis, & uirtus dei) quoniam ipsi saturabuntur. Plura alia sunt huius gloriosæ uirtutis præconia, quæ enarrare longum est. Sectemur itaq; iustitiam, per quam ad æterna gaudia pertingitur, iuxta psalmographi sententiam dicẽ-

Psal. 67 tis. Iusti epulentur, & exultent in conspectu dei, & delectentur in lætitia.

Quibus effectibus luculenter appareat uirtutis iustitiæ excellentia. Cap. IIII.

X multiplicibus effectibus dignoscit̃ huius uirtutis excellẽtia. Hæc nãq;

1. Pet. 3 beatificat, sicut dicit̃. Siquid patimini propter iustitiã, beati. Et alibi. Qui

Eccl. 15 timet deum, faciet bona, & qui continẽs est iustitiæ, apprehendet illam, &

ibid. obuiabit illi quasi mater honorificata. Et infrà. Stolam gloriæ induit illum, iucunditatem & exultationem thesaurizabit super illum, & nomine

æterno

A æterno hæreditabit illum. Ipsa in præsenti uita à malo pœnæ custodit, sicut per Danielē dicitur. Conclusit ora leonum, & non me contaminauerunt, quia corā eo iustitia inuenta est in me. Econtrario pœna præsens, quæ animum iniusti à prauis desiderijs non mutat, ab æternis supplicijs non liberat. Sed quē iustitia corrigit, ad sequētia mala nō inducitur. Hæc appetitum boni transitorij restringit. Iustus enim est ille, qui ad terrena nō incuruatur, qui ad cælestia totus erigitur, qui diuinæ uoluntati humiliter subdit, cuius medium non exiens ab extremis paupertate & patientia regulatur. Ipsa quoq; homini pacem tribuit. Duæ sunt amicæ caritatis uinculo conglutinatæ, scilicet iustitia, & pax. unā uis, & alteram non tenes. Nemo est, qui non uelit pacem, sed non omnes uolunt operari iustitiam. Interroga omnes homines, uultis pacem. Respondebūt tibi, uolumus, optamus, cupimus, amamus. Si pacem uis, ama iustitiam, quia indiuisæ amicæ sunt iustitia & pax. Ipsæ se inuicem osculantur. Si iustitiam, amicam pacis non amaueris, nō te amabit ipsa pax. Ipsa etiam mortem, quæ omnibus terribilis est, facit nō timere propter mercedem, quæ iustis debetur. Bona enim est mors iusti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter securitatem. Preciosa utiq; iustorum mors tanquam finis laborū, uictoriæ cōsummatio, uitæ ianua, & perfectæ securitatis ingressus. Econtrario mors iniustorum pessima. Nam mala est in mundi amissione, peior in carnis separatione, pessima in uermis ignisq; contritione. Hæc quoq; tribuit unicuiq;, quod suum est. Si enim cupis tenere iustitiam, redde omnibus, quæ sua sunt. Superiori reuerentiam, & obedientiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Æquali tribue consilium, quo ignorātia erudiatur, & auxilium, quo infirmitas adiuuetur. Inferiori autem & subiecto custodiā, ut possit cauere peccatum, & disciplinam, ut quod minus uitauit, minime maneat impunitum. Ipsa etiam principem & populorum rectorē plurimum commendabilē reddit. Nā regis iustitia est pax populorū, tutamē patriæ, immunitas plebis, munimentū gētis, cura languorū, gaudiū hominū, fœcunditas terræ, solatiū pauperū, hæreditas filiorū, & sibimetipsi spes futuræ hæreditatis. Ipsa est, quæ facit parētes, & omnia tēporalia contēnere. Iustitia nāq; uirtutis splendor est maximus, quæ nō nouit matrē, personā non accipit, ueritatē nouit, deum imitat, & tēporalia cuncta uilipendit. Quod enim peccatores uoluptatē existimant, hoc iusti proculdubio pœnā putant. Iustus uerò mirāda agit, opprobria recipit, ut qui exire foras per laudes potuit, repulsus cōtumelijs ad semetipsum redeat, & eo robustius se intus in deo solidet, quo foris minus inuenit, ubi requiescat. Hæc fructus uidetur esse aliarum cardinalium uirtutum. Nam propinquior esse cognoscit mercedi iuxta illud. Retribuet mihi dn̄s secundum iustitiam meam. Saluti, sicut scriptū est. Salus animæ in sanctitate iustitiæ. Laudi, sicut dicitur de ea. Iustitia perpetua est, & immortalis. Coronæ, prout per Paulum dicitur. Reposita est mihi corona iustitiæ.

Dan. 6 · B · C · 2. Reg. 22 · Eccli. 30 · 2. Tim. 4.

Quot uirtus iustitiæ comprehendit in se uirtutes, quæ ordinant ad proximum, ad seipsum & ad deum. Cap. V.

NOn solum ex ijs quæ dicta sunt, comprehenditur iustitiæ excellentia, sed etiam ex eius dilatatione. Nam generalis iustitia comprehendit uirtutes ordinantes ad proximum, ad seipsum, & ad deum, propter quod iustitia dicitur circuire omnes uirtutes, et quod non tantum est uirtus specialis, sed etiā generalis, comprehendens totius animæ rectitudinem, quum ipsa dicatur rectitudo uoluntatis. Per iustitiam comprehenduntur uirtutes ad proximum ordinantes, uidelicet æquitas: quæ cuilibet dat, quod suum est: quæ negligit propriā utilitatem: ut seruet communem æquitatem. Et liberalitas: quæ est quidam animi motus faciens & approbans liberas largitiones sine spe retributionis. In ipsa autē liberalitate modus adhibēdus est rerum & personarū. Rerum, ut nō omnia uni, sed singulis quædam præstentur, ut pluribus prodesse possint, iuxta illud Prophetæ. Dispersit: dedit pauperibus. Personarū, ut primū iustis: deinde peccatoribus, quibus tantū prohibemur dare: non quia homines sunt: sed quia peccatores. Comprehendit etiam uirtutes, quæ ordinant ad seipsum: sicut est innocētia, quæ est in anima, quæ est integra sine peccato. Sicut enim paruulus nō perseuerat in iracūdia: læsus nō meminit, uidens pulchrā mulierē non delectatur: nec aliud cogitat, & aliud loquitur, sic & nos nisi talē habuerimus innocentiā, & puritatē, non poterimus habere ueram iustitiā, quæ in regnū conducit cælorum. Ordinat

D · Psal. 111

quoq;

quoq; ad seipsum pœnitentia, quę est renouatio baptismatis, emptrix humilitatis, indesinens abdicatio corporalis consolationis, filia spei, negatio desperationis, conscientiæ emendatio, uoluntaria omnium tribulantiũ patientia, & domini reconciliatio. Ad quã peragendam non sufficit mores in melius commutare, & à malefactis recedere, nisi & de ijs quæ facta sunt, satisfiat domino per pœnitentię dolorem, per humilitatis gemitũ, per contriti cordis sacrificium, cooperantib. eleemosynis. Nec solum quæ ad proximũ, & quæ ad seipsum, sed etiam quæ ad deum uirtutes ordinant, comprehendit iustitia, scilicet latriam, pietatem, et obedientiam. Latria enim est cultus deo debitus & exhibitus, uel est uoluntas impendẽdi deo cultum debitum. Triplex uerò est cultus deo debitus, scilicet cordis, oris, & operis. Cultus autem cordis in duobus consistit, in cognitiõe dei, & in affectione cum debita subiectione. Cognitio autem ad cultum dei pertinẽs est credulitas, qua credit anima deo sicut credendum est, scilicet per se, & à se, & super eã, sicut primæ ueritati credendum est. Est etiam credulitas, qua credimus de deo digna deo, ut summam potentiam, summam sapientiam, summam bonitatem, & quod ipse est omniũ bonorum creator & conseruator, mundi gubernator, hominis redemptor, seruientium sibi liberalissimus remunerator, & eorum qui pertinaciter rebelles sunt, zelantissimus retributor. Affectionum autem ad cultum dei pertinentium unà est timor, non qualiscunq; timor, sed quali timendus ille est, cuius potentiæ nullus potest resistere. Alia est spes, non qualiscunq; spes, sed qualis ponenda est in eo, cuius potentię fulcimentum est liberare ab omni miseria, cuius summæ sapientiæ notissima est miseria nostra. Abyssus enim miseriæ nostræ inuocat abyssum misericordiæ illius. Alia est amor, & non qualiscunq;, sed quali amandus est, qui optimus est in se, & ideo omni amore dignissimus, qui est etiam fons omnium bonorum, à quo suscepimus omnia bona, quæ habemus, & quę habuimus, & à quo nos suscepturos speramus, quicquid boni suscepturi sumus. Quisquis ergo est, qui se, qui iustitiam & dei cultum desiderat, deum timeat & amet, ut ab eo ametur. Tunc autem eum amabit, si in hoc ipsum imitetur, ut uelit omnibus prodesse, et nulli nocere. Cultus autem oris est uocalis professio maiestatis diuinæ, quam fideles faciunt frequenter deum orando, laudando, benedicendo, & gratias agendo. Cultus uerò operis est, quum aliquis recognoscit opere singulare dominium dei, genuflectendo,
Esa 45 & curuãdo se, sicut dicitur. Mihi curuabitur omne genu. Et alibi. Curuabo genu deo ex
Mich. 6 celso. Pietas autem quæ ad deum ordinat hominem in obsequio piæ religionis, necessitudini generis antefertur. Nulla enim deo merces melior, quàm ea quæ habet pietatis munera. Pietas nanq; grata deo deum reconciliat, necessitudines fouet. Ipsa est dei cultus, merces parentum, filiorum stipendium, iustorum tribunal, egenorum portus, miserorum suffragium, & indulgentia peccatorum. Obedientia uero, quæ ad deum ordinat hominem, est uoluntas faciendi præceptum superioris, scilicet dei. Si cor nostrum per inobedientiam non reprehendit nos fiduciam habemus apud deũ, quod quicquid pe-
Phil. 2 tierimus à deo, accipiemus. Hanc nobis insinuare uoluit dominus Iesus, per obedientiã quã exhibuit patri, de quæ Apostolus ait. Christus factus est obediens patri usq; ad mortem crucis. Vnde frequenter cogitãdus esset amor ille, ex quo altissimus uoluit pro nobis obedire usq; ad mortẽ crucis, ut confunderemur non obire obedienter, quæ ab ipso nobis iniunguntur.

Quibus studijs exerceatur anima, ut ad perfectionem ueræ iustitiæ attingat, & quæ sit ipsius perfectio. Cap. VI.

Quemadmodum omnis professio omnisq; ars certum habet modũ & exercitium, quo ad sui finem facilius ducatur, ita & uirtus iustitiæ, de qua loquitur præsens sermo, habet studia sua, per quæ homo ad perfectionem ducitur ueræ iustitiæ, tantoq; efficitur deo propinquior, quanto in his exequẽdis extiterit promptior, quia reuera nulla maior est iustitia, quã seipsum deo offerre sacrificium immaculatũ. Cætera nanq; sacrificia cælesti regi grata non sunt, si ille, qui offert, semet prius cum alijs sacrificijs non obtulerit. Primum enim sacrificiũ, propter quod homo ad perfectam proficit iustitiam, est sacrificium contriti cordis pro perpetratione scelerum suorum. Nam contritio sola est, quæ facit animã obhorrere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum, & ueram sectari iustitiam.
Psal. 50 Si uoluisses ait Dauid, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis. Et sub-

A subdit. Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicies. Aliud sacrificium est corporis propter deum mortificati, de quo Apostolus. Rom. 12 Obsecro uos per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentẽ, sanctam, deo placentem. Per hoc enim multa acquiruntur bona gratiæ propter hoc opus iustitiæ. Amaritudinem nanq; radicis dulcedo pomi compẽsat. pericula maris spe lucri delectant, dolorem medicinæ spes salutis mitigat. Qui enim desiderat nucleum, frãgat nucem, & pœnitentiam agat, corpus mortificet, qui uult æterno adhærere bono, & perfectam obtinere iustitiam. Hæc autem Christi præconia narrare possunt, qui ad palmã indulgentiæ peruenire meruerunt. Tertium uerò sacrificium, propter quod implet iustitia, & deus promeretur, est quum miserijs proximorum cõpatimur ex corde. De hoc Hebr. 13 Apostolus. Beneficentiæ & cõmunionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur deus. Misericordia autẽ est affectio, quę nec uoluntate coercetur, nec rationi subijcitur, sed ipsas pias iustorum mentes ad compassionem dolẽtium necessariò cogit affe-
B ctu. Nam misereri dolentium plurimum deo placet. Ipsaq; compassio est timor pius, humilis, fructuosus, qui cuilibet (quantumlibet) peccatori facile misericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem, mansuetudinem, patientiã, & longanimitatem, & ad perfectam prouehit iustitiam. Est & aliud sacrificiũ, quod pro amore iustitiæ homo deo offert, id est cordis igne diuini amoris inflammati. Si igitur uis à uitijs perfecte purgari, & iustitiam perfectam obtinere, inquantum præuales, accende in te ignem diuini amoris. Nam si dulcedinem diuini amoris gustaueris, de temporali delectatione non curabis, tantoq; ardentius iustitiæ opera implebis, quanto amplius cælesti dilectione abundaueris, & tunc deo suauissimum incensum adolebis, quum cor tuũ eius pio sanctoq; amore flagrauerit. Quintum autem sacrificium, per quod iustitia consummatur, si deo iugiter offeratur, est sacrificium laudis, de quo dicitur. Immola deo sacrificium laudis. Psal. 49 Illa uerò summa & digna laus est, quæ non de creatura, sed de creatore concipitur, quæ non mortali, sed æterno regi libatur, quam quum acceperis, nemo tol-
C let à te. Cui aliunde comparata omnis iucunditas mœror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum est omne decorum fœdũ est, omne postremo, quod delectare potest, molestum est. Hæc est, quæ ciues cęlestes lætificat, & beatos facit, sicut in psalmo dicitur. Beati, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Psal. 83 Aliud quoq; est sacrificium iustitiæ, quo nihil in hac peregrinatione perfectius, gratiusq; deo offerri potest, de quo sic legitur. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausti hostiã accepit illos. Sap. 3 Vtiq; tales sunt, qui pro ueritate & iustitia animas suas tradiderunt tormentis, conuicijs, & morti. Consummatio autem huius est introitus ad gloriam. Adeo enim placet hoc sacrificium deo, quod per ipsum omnia mundantur peccata. Huic patent regna cælorum. Nulli nanq; tam secure datur exire de corpore, sicut cui donatum est per iustitiam seipsum deo offerre. Hic est cursus, & hæc est perfectio ueræ iustitiæ, pro qua quicunq; occubuerit, perpetuam recipiet à domino coronam gloriæ, sicut ipse ait. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorũ est Matt. 5 regnum cælorum. Gradus tertius, & fructus tertius in ordine ligni uitæ est iustitia, quã
D qui tenet teneat, nec ipsam deserat, quia hæc est securitas mentis, tranquillitas animi, uitiorum inimica, dæmonum terror, bonorum causa, uirtutum operatrix, hominum auxiliatrix, populorum custodia, securitas mortis, dei amica, angelorum consors, & omniũ gratiarum interuentrix efficax, quam qui tenuerit, non peribit in æternum.

VNDE ORIATVR CARITAS, ET QVAM SIT NECESsaria uirtus, & de ipsius uirtutis diffinitionibus. quæ Caritas in fructibus Ligni uitæ quartum sortitur locum. Cap. I.

Viam mandatorũ tuorũ cucurri, quũ dilatasti cor meum. Psal. 118 O uera confessio, & prædicãda cognitio, quæ ignorat usurpare alienã gloriã, & se extollere supra mẽsurã. Nemo aliũde presumat, q̃ ab æterno caritatis fonte, nullus sibi arroget, q; potest. Hæc una sit omniũ diligentiũ deũ sentẽtia. Omnes dicant domino, uiam mandatorũ tuorum cucurri, quũ dilatasti cor meum.

Quis

Quis potest enim mādatum sine caritate perficere, & quis potest legē absq; cordis dilatatione complere. Nemo absq; te domine potest hoc, sed neq; bonum cogitare. Tuū est domine gratificare, tuum est iustificare, & glorificare. Quē enim prædestinasti in te, uocasti per te, & ei tribuisti caritatem, donum utiq; gratiæ tuæ datum diuinitus ad merendum, sine quo nullus potest mereri, nec in bonum proficere, nec ad gloriam peruenire. Propterea cui plus donatū est, amplius proficit in exercitio uirtutum, perfectius operatur, & ardentius diligit, quo dilectior, & eo amplius currit alacriter uiam mandatorum, quo liberalius dilatatum est caritate cor ipsius. Impossibile nāq; est attingere uirtutum summitatem absq; hac uirtutum genitrice caritate, quæ cum omnib. saluādis prorsus sit necessaria, præcipue tamen præsidentib. quibus dominicarū ouium cura cōmissa est, ut subiectorum profectum, non sua quærant commoda. Quicūq; enim in eo quod præpositus est gaudet, honorem suum quærit, & cōmoda sua solum quærit, se pascit, nō oues. Quapropter discant, qui præsunt, subditorum patres se esse, non dominos, studere magis amari, q̃ timeri. & si seueritate interdum opus sit, paterna sit, non tyrannica. Matres sint fouendo patres corripiendo, suspendant uerbera, & producāt uerba, pectora lacte
1.Cor.13 pinguescant, non typo superbię turgeant. Caritas enim non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, & quum præest subiectorum bonum suo prę ponit, capiēs formam ab ipso caritatis magistro, qui ait. Non ueni ministrari, sed ministrare, & animā da
Matt.20 re in redemptionem pro multis. Hunc, qui præest, imitetur tradens seipsum pro grege, sed & qui subest, ipsum sequatur, qui uenit non ut suam, sed ut patris faceret uoluntatē. Quod totum perficit caritas implens legem. quæ & pręsidentibus & subditis mandatū
1.Timot.1 tribuit. per quod ad perfectionem trāseant. Sic enim eam diffinit Apostolus. Caritas est finis præcepti de corde puro. & conscientia bona, & fide non ficta. Et sumitur finis pro consummatione, quia caritas est consummatio siue perfectio omnis præcepti. Dicitur etiam de corde puro, id est de intellectu puro, quia quanto quis magis intelligit, magis diligit, nisi alioqui impediatur. De cōscientia bona, id est spe, quia qui puram habet cōscientiam, secure sperat. De fide non ficta, id est non simulata nec fragili, sed inter aduersa forti. Est quoq; caritas dilectio, qua diligit̃ deus propter se, & proximus propter deū & in deo. Vel Caritas est uita copulās amatum cum amato. Item. Caritas est uirtus, qua uidere deum & perfrui desideramus. siue. Caritas est uirtus, quæ animi nostri rectissima affectio est. Hæ quatuor diffinitiones sunt quantum ad actum caritatis, de qua pro eius excellentia non est perfunctorie tractandum, sed distincte, ut elucescat magnificentia
1.Ioan.4 eius. De ea dicit Ioannes. Deus caritas est. Et Paulus. Caritas nunquam excidit.

Quod ad salutem sit caritas necessaria propter ipsius effectus. Cap. II.

Sicut qui uidere uult, necessarium ei est, ut illustretur lumine, ita qui saluari desiderat, eum oportet habere caritatem. Nam caritas est bonorum principium, quia est a deo, & quia mouet ad illud. Caritas enim operatur magna, si est, si autem non operatur, caritas non est. Caritas est bonorum medium, quia secundum deum, & quia opera informat. Est nanq; actio rectitudinis oculos semper habens ad deum, glutinum animarum, societas fidelium, ocio non frigida, actione non ficta, non fugax non audax, non præceps. Caritas est etiam bonorum finis, quia propter deum, & quia opera dirigit, & ad debitum finem perducit. Quomodo autem caritas dicatur finis, sciendum est, quod triplex est finis, scilicet consumptionis, consummationis: & terminationis. Primo modo caritas est finis peccatorū, quia ea consumit, secundo modo est finis præceptorum: quia ea perficit, tertio modo tam uita æterna, quam ipse deus est finis nostri laboris, sed uita æterna est finis, quo quiescit̃, sed deus est terminus, in quo quiescitur.

Quanto cæteris uirtutibus commendabilior sit caritas. Cap. III.

Cæteris uirtutibus commēdabilior est caritas, quæ ob suam dignitatē oleo comparatur inter liquida. Oleum enim superenatat alijs liquoribus, sic & caritas cæteris uirtutibus. Si nanq; absq; caritate martyrium tulerimus, & substantiam nostram usq; ad mendicitatem dederimus, huic operi nō tam præmiū q̃ pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta, q̃ corona uictoriæ. Cōparatur etiā auro inter metalla. Nā opera de genere bonorū plūbea nulliusq; ualoris sunt

A sunt sine caritate. Non enim numerositas operum: nō diuturnitas temporum: sed aurea caritas auget meritum. Omne quod patet, & quod latet in diuinis codicibus, tenet: qui caritatem seruat in moribus: de qua dicitur in Apocalypsi: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias. Propter ipsius quoq; excellentiam comparatur caritas igni: de quo dominus: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut ardeat? Meritoq; igni comparatur, quia sicut ignis imperiose ferrum quasi ignem efficit: ita caritas ignitam reddit animam quam possidet. Mens enim quā semel affecerit caritas: sui iuris esse non potest. Metuit quod nescit: dolet quod non oportet: solicitatur plus quam uoluerit, compatitur nolens, miseretur inuita. Ignis quoque nunquam est ociosus: sic nec caritas. Amor enim dei nunquam ociosus est: operatur magna, si est, si autem operari renuit: amor non est. Splendorem adducit ignis, quod facit caritas. Non enim clarescet anima in fulgore æternæ pulcritudinis: si non arserit in officina caritatis. Ignis in puluerem redigit: illud idem agit caritas. Loquar (ait Abraham) ad dominum meum: Apoc. 3 Luc. 12 Gen. 18

B quum sim puluis & cinis: Ignis tendit sursum: similiter & caritas. Cupio dissolui, & esse cum Christo, dicit Paulus, qui plenus erat caritate. Hoc enim habet sancta, & impatiēs caritas, ut quem desiderat, semper uidere, & inuenire se credat. Ignorat siquidem aliunde, quàm de dilecto cogitare: ideo in cælum fertur: ubi suum cognoscit esse amorē. Ignis consumit, sic & caritas. Tanto nanq; igne peccati rubigo consumitur: quanto peccatoris cor caritatis igne concrematur. Ipsa matri comparatur: cuius affectio inter officia & affectus est efficacior. Sic caritas omniū uirtutum mater est. O bona mater caritas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersa exhibens sicut filios diligit uniuersos. Quum te arguit, mitis est, quum blanditur, simplex est, pie solet sæuire: sine dolo mulcere: patiēter nouit irasci: humiliter indignari. Ipsa inter fructus spiritus pro sui excellentia prima numeratur dicente Apostolo: fructus spiritus caritas. Quæ autem alia fructus spiritus debuit tenere primatū, nisi caritas: sine qua cæteræ uirtutes non reputantur esse uirtutes: Ante enim quam ipsa adsit: nullus fructus gratus est, Phil. 1 Gal. 5

C ubi uerò caritas: ubi multus fructus: ut autem multi arboris rami ex una radice prodeūt: sic multæ uirtutes ex una radice caritatis. Nec habet aliquid uiriditatis ramus boni operis: si non manet in radice caritatis. Ipsius etiam excellentia commendatur, quia gratis operatur. Iustitia enim reddit debitum: timor redimit incommodū: quod imminet. Spes emittit commodum: quod obtinere intendit: purus uerò amor de spe uires non sumit. Purus amor mercenarius non est: nec tamen diffidentiæ damna sentit.

Quod ex sui dignitate præcellat ipsa caritas sancta omnes alias uirtutes. Cap. IIII.

Vemadmodum in rebus tēporalibus ille creditur locupletior, qui plura possidet: sic & in spiritualibus, qui plus caritatis habet: ille ditior comprobatur. Caritas nanq; est dulce & salubre uinculum mētium: sine qua diues, pauper: & in qua pauper, diues est. Primo ratione sui, quia thesaurus est. Ipsa nanq; caritas thesaurus est absconditus in agro cordis: pro quo emendo uniuersa essent uendenda, quanquam quicunq; illum cognoscit: etiam si dederit omnem substantiam domus

D suæ pro ipso: quasi nihil despiciet eam. Necesse quippe est ô homo: ut quo præcesserit dilectionis thesaurus tuus: illuc sequatur etiam cogitationis affectus. Ideo ueritas ait. Vbi est thesaurus tuus: ibi & cor tuum erit. Vt ergo in cælis thesaurizemus, cælestia diligamus. Vis nosse: ubi thesaurizas: attēde quid amas: uis nosse quid amas: attende quid cogitas. Ita fit ut thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas: & amorem tuum ex indicio cogitationis intelligas. Est quoq; caritas uirtus ditissima ratiōe habiti, qui est deus. Qui enim caritatē habet: deum habet: sicut ipse caritatis magister dicit: Siquis diligit me: sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Nullæ nanq; maiores sunt diuitiæ, quàm deum possidere, & caritatem habere. Nihil deficiet Deum possidenti. Nam apud ipsum sunt omnes thesauri, & ipse est omnium diuitiarum & bonorum fons indeficiens: largitor liberalissimus: nec improperat, cui tribuit: se libentius quàm sua tradens dilectoribus suis. Caritas etiā plus cæteris uirtutibus locuples est ratione lucri. Aliena enim bona sua facit, sicut in Psal. legit. Particeps ego sum omniū timentiū te. Plenissima peccatorū nēpe obtinet ablutio: & meritorū æque fit participatio: quando totius ecclesiæ una est oratio una est cōfessio, Matth. 6 Ioan. 14 Psal. 18

& concors extat caritatis affectio. Si enim duorum uel trium sanctorum pio consensui omnia, quæ poposcerint, dominus præstanda promittit: quid negabitur multorum millium plebi unam obseruantiam pariter exequenti, & per unum spiritum cõcorditer supplicanti, atq; in uno caritatis uinculo se pariter copulanti? Commendatur similiter caritatis excellentia ratione modi, qui est facillimus. Qui enim amat: non laborat. Omnis nanq; labor non amantibus grauis est. Amor solus est, qui difficultatis nomẽ erubescit. Nil durum, nil amarum, nil graue, nil lætale computat amor uerus. Quæ uulnera, quod ferrum, quæ pœna, quæ mors amorem præualet superare perfectum? Caritas enim impenetrabilis est lorica, respuit gladium, iacula excutit, periculum insultat, mortem irridet, postremo uincit omnia. B

Quantæ sit utilitatis caritas: & quòd sola sit, quæ filios dei à peccatoribus discernit.

Cap. V.

QVid inter dei dona: dignitatesq; uirtutum utilius possidetur, quàm caritas? Ipsa nãq; regni cælestis signaculum est: sine quo nullus ingreditur. Caritas enim est specialis uirtus piorum atq; sanctorum: quum cæteræ uirtutes bonis & malis possint esse communes. Sola enim est dilectio: quæ discernit inter filios dei, & filios diaboli. Signent se omnes signo crucis, intrẽt in ecclesias, impleant parietes basilicarum: cantent omnes alleluia: non discernuntur filij dei, nisi caritate. Qui habent caritatem: nati sunt ex deo. Magnum iudicium: magna discretio. Quicquid uis habe: hoc solum non habeas nihil tibi prodest. Alia si nõ habeas, hoc habe, implesti legem, possidebisq; regna cælorum. Est etiam hæc uirtus beata boni retinaculum, & animi ærarium. Est enim arbor: a qua non excidit nec flos desiderij: nec folium boni uerbi, nec fructus boni operis: quum enim ipsius proprium sit nutrire cõcordiam, seruare cõposita: coniungere dissociata, dirigere praua, & cæteras uirtutes perfectionis suæ munimine solidare: siquis in eius radicem se inserit: nec à ueritate defluit: nec à fructu inanescit. Dei etiam gratissimum sacrificium est caritas. Nam sicut mors corpus interimit: sic ab amore rerum temporalium æternæ uitæ caritas occidit, & animam deo in sacrificium offert. Nam quem perfecte ipsa absorbuerit, ad terrena foris desideria uelut insensibilem reddit: nec sanctus quilibet mori pro domino potuisset in corpore, nisi prius à terrenis desiderijs mortuus uirtute caritatis fuisset in mente. Ipsa quoq; est diaboli iaculum. Antiquus nanq; hostis castitatem in nobis: si sine caritate fuerit, nõ timet: quia ipse carne non premitur, ut luxuria dissoluatur: nec abstinentiã timet, quia cibo non utitur: sed ualde in nobis caritatem ueram, & amorem humilem: quem nobis uicissim propter deum impendimus, timet: ipsoq; iaculo ex liuore inuidiæ uehementer confoditur: quia ipse conspicit nos tenere in terra, quod ipse tenere nolens amisit in cælo. Similiter etiam caritas est iusti gubernaculum: per quod iustus in hoc pelago non deuiat: sed ad perfectionis portum adducitur. Nam dei caritas est gubernaculum salubre: semper possidentem se, dirigens ad perfectionem. Est quædam uernalis pluuia uirtutum: sub qua & bona uoluntas germinat: & operatio sancta fructificans ad maturitatem perducitur. Hæc patiens in aduersis: temperata in prosperis: in humilitate potens: in afflictione lætissima: inimicis beneuola & bonis suis superans malos. Hæc sancta & diuina caritas gignit in anima mititatem & benignitatem: faciens ut nosipsos bene habeamus in ijs, quæ nostra sunt, mala propria patienter sustinendo: ac etiam bona nostra liberaliter largiendo. Gignit quoq; ueritatem & pietatem: ut in ijs, quæ proximorũ sunt, uirtuose nosmet geramus: bonis congaudendo, & mala supportando. Parit etiam in nobis fidem: quia nos ad deum dirigit, eo quòd sit summa ueritas. Caritas enim robur est fidei, fides fortitudo est caritatis, & tunc uerum nomen est, & uerus fructus ambarum: quum insolubilis manet connexio utriusq;. Vbi enim simul non fuerint, simul desinunt: quia sibi inuicem iuuamen sunt: donec desiderium credulitatis impleat remuneratio uisionis, & incommutabiliter uideatur, & ametur summum bonum: quod sine fide non diligitur, & sine dilectione non creditur. Parit etiam spem deducens nos ad deum: qui est summa caritas. Ille etenim uere deum diligit: qui sine tristitia, sine timore: uoluntatis potius studio & spei adiutorio, quàm necessitatis præcepta custodit. Parit quoq; longanimitatẽ dirigens nos ad deum; qui est omnipotens; & magnitudine præmij recompensare potest, F G H

quòd

A quod tardius soluit. Conseruat etiam possidentem se hæc merito laudanda caritas à fraterna æmulatione: quia non æmulatur: à praua actione, quia non agit perperam: à tumida inflatione, quia non inflatur: ab elata ambitione, quia non est ambitiosa: à priuata affectione, quia non quærit quæ sua sunt: à maligna cogitatione, quia non cogitat malū: & à corrupta delectatione, quia nō gaudet iniquitate. Ipsa est mors criminū: Virtus pugnantium: palma uictorum: concordia mentium: societas electorum: quam fides concipit: ad quam currit spes: & cui profectus omnium bonorum seruit.

Ex uirtuosis progressibus quam luculenter eluceat uirtus caritatis. Cap. VI.

TEstante domino Iesu sicut à fructibus operum cognoscuntur homines, ita & ab effectibus uirtutum & gratiarum eminentia comprehenditur caritatis ab ipsa emanantium. Obligat nanque hominem deo obtemperare, quod laudabile est, quia caritas præceptum est, de quo dominus. Hoc est præceptum meū: ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. In obseruatione nanque mandatorū dei: non in pro- Math.7 Ioan.15
B phetia, fide, & alijs dignoscuntur discipuli Christi: Nihil enim arduum diligentibus deū & proximū, & uere humilibus est. Facileque omnia præcepta ueniunt in effectum: quando gratia prætendit auxilium, & caritas tenet affectum: atque obedientia mollit animū. Nec dura in necessitate seruitus: ubi diligit̄, quod iubetur. Caritas ligat deū & hominē, quia uinculum est. O caritas quam magnum est uinculū tuum: quo deus ligari potuit? Si ergo contra deum fuisti fortis: multomagis contra homines præualebis. Nullum uinculum filium dei ad columnam tenere potuisset: si caritatis uinculum defuisset. Nullum ferrum eum in cruce tenuisset: nisi caritas affuisset. Nescio siquid maius in laude caritatis dici potest: quam ut suis uinculis deum ad terram traheret de cælo, & hominem de terra ad cælos subleuaret. Magna uirtus tua ô caritas: ut per te usque ad hoc humiliaretur deus, & usque ad cælos exaltaretur homo. Caritas etiam ditat, & gratificat se habentem, quia filiorum donum est, de quo Apostolus. Non enim accepistis spiritū seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis: in quo clamamus. Abba pater. Sicut Rom.8
C enim pater erga filios semper est solicitus, ut proficiant, & bonis abundent, ac mala deuitent: sic & beata caritas semper ad bona prouocat, quos replet: & ad deum trahit. Et quis ipsius potest fari solicitudinem? Quando ignorabam (ait quidam) me instruxit: quando errabam, me reduxit: quando peccabam, me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando ueni ad ipsam, me suscepit. Neque pro his omnibus quid rependam habeo: nisi tantum ut diligam. Non enim melius, nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Hæc suauissima caritas illuminat, quia lumen est, de quo dicitur. Vnctio eius docet uos de omnibus. Et alibi. Præceptum domini lucidum illuminās oculos. Quisquis eam possidet: utique quæ diligenda sunt: diligit confitens in omnibus donum dei, & dicens: Ordinauit dominus in me caritatem. Sed qui eam non habent: ordinem dilectionis peruertunt: nec modum diligendi custodiunt: quum mundum, qui contemnendus est, diligūt. Aut corpus, & sua temporalia minus diligenda plus diligunt, uel proximos suos sicut Ioan.2 Psal.18 Cant.2
D seipsos non diligunt, siue deum plus quàm seipsos fortè non diligunt. Ipsa caritas sanat, quia medicina est. Huic sanationi testimoniū reddit bona dispositio gustus interioris. Habenti enim caritatem omnia sapiunt: ut sapere debent. O caritas dignissima & melliflua domine Iesu: quanta arte medendi in uino & oleo animæ meæ sanitatem restauras? Fortiter suauis: & suauiter fortis: fortis pro me, & suauis mihi. Caritas adornat: quia nuptiale uestimentum est. Est enim conueniens uestimentum sponsæ regis Christi, operiens multitudinem peccatorum: calefaciens mentem à frigore negligentię, & demulcēs mentem: discernensque filios dei à cæteris. Caritas præterea requiem præstat, quia iugū suaue est: de quo dominus. Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiē animabus uestris: iugum enim meum suaue est &c. primo ratione sui, caritatis iugū suaue est. Omnia nanque sæua & immania prorsus facilia, & prope nulla facit amor. O iugum sancti amoris: quam dulciter capis: gloriose laqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras: fortiter stringis, & prudenter erudis? Ratione exempli, scilicet Christi & sanctorū. Dominus tamen Iesus omnibus omnia factus est, ut ipsius exemplo erudiret suos. Nā pauper pauperibus: diues diuitibus: flens flentibus: esuriēs esuriētibus: sitiēs sitientibus se osten- Math.11

dit:ut necessitatibus suis ad contraria toleranda suos caritatis accēderet desiderio. Ratione auxilij. Pondus enim meum (ait quidam) est unius diei, & si amplius est, nō sentio præ amore. Ratione commodi. Nam caritatis iugum à iugo carnis & mundi liberat: ex quo oritur strenuitas morum: puritas affectionum: subtilitas intellectuum, desideriorū sanctitas, operum claritas, uirtutum fœcunditas, meritorum dignitas, & pręmiorū sublimitas. Ratione quoq; imperij caritatis iugum suaue est: quia qui habet caritatem, uoluntatem suam diuinæ conformat uoluntati: & sicut diuina uolūtas impletur, sic & eius. Iugo enim Christi qui subiectus est: subiecta habet cætera, & non laborat: quia non resistit, quod subiectū est. Et uir bonus æquo animo sustinebit: quicquid ei acciderit. Sciet enim hoc accidisse lege diuina: à qua uniuersa procedunt. Beatus ergo qui iugum hoc domini ab adolescentia sua portauerit. Non solum ex præcedentibus, sed etiam ex ijs, quæ sequuntur: eminentia caritatis elucet. Habet nanq; caritas uim unitiuam. Est enim amor quædam mutua & continuatiua uirtus superiora mouens ad inferiorū prouidentiam: æqualia ad insatiabilem uicissitudinem: nouissima uerò ad meliorū suppositorū conuersionē trahens. Habet etiā uim assimulatiuam. Solus est enim amor ex omnibus animi motibus: in quo potest creatura, & si non ex æquo, suo respondere autori, uel de simili mutuā repēdere uicem: & si minus diligit creatura, quia minor est, tñ si ex toto diligit, nihil deest, ubi totum est. Renuncians enim cunctis alijs affectionibus tota soli incumbit amori: effundens se totam in amorem illius: cui respondere debet in reddendo amorē. Habet quoq; uim diffusiuam. Alios enim parit: cum alijs informatur: alios curat ædificare, alios contremiscit offendere, ad alios inclinat se, cum alijs se erigit, alijs blanda, alijs seuera, nulli inimica, omnibus mater. Extendit se caritas per totum mundū, quia membra Christi in ipsa iacent, ad quem dilatatur. Habet postremo uim generatiuā uirtutum. Caritas nanq; ad cuncta uirtutum facta dilatatur, quæ à duobus præceptis incipit: sed se ad omnia extendit. Nihil aliud est bene uiuere, quam toto corde, tota anima, tota mente deū diligere, à quo existit: ut incorruptus in eo amor, atq; integer custodiatur, quod est proprium temperantiæ: ut nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis: nulli alij seruiat, quod est iustitiæ: ut uigilet in discernendis rebus, ne fallacia dolo ue paulatim peruertatur: quod est prudentiæ.

Tren. 3 | E | F | G

Quæ sunt, quæ uehementer accendunt hominem ad deum diligendum. Cap. VII.

Post multiplicem caritatis commendationem, consequenter enumeranda sunt, quæ uehementer prouocāt caritatem in nobis erga deum. Superfluū etenim ferè uideretur, si ostenso thesauro cælesti, & quid operef in anima: non daretur forma, per quam posset apprehēdi. Sciendum ergo est: quod quatuor sunt specialiter, quæ hominem plurimum ad deum diligendum excitant. Et primo natura. Merito deum cogit amare natura, quia creata ab ipso. Quare inexcusabilis est etiam omnis infidelis: si non diligit dominum deū suum ex toto corde suo, & ex omni mente sua. Clamat nempe intus ei innata & ignota rationi iustitia, quod ex toto illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Si enim naturaliter amat patrem filius: quantomagis deum homo uehemētius debet diligere? Quia insignita natura ab ipso. Parum ne tibi uideť (ait quis) quod te fecit deus? sed cogita qualem te fecit. Nempe secundum corpus egregiam creaturam: secundum animam, creatoris insignem imaginem rationis participem: beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo cohærere fecit sibi artificio incomprehensibili, & sapientia inuestigabili, nec ante promeruit, qui ante non fuit, nec spes retributionis fuit, quoniam bonorum nostrorum non eget. Quia conseruata natura ab ipso. Si enim quis meruisset mortem, & separationem animæ à corpore, foretq; aliquis, qui talem liberaret ab exitio debito: quātū ipsum deberet amare ille: qui talem liberaret ab exitio debito? quantum ipsum deberet amare ille: qui esset liberatus? Ex quo potest colligi: quantum deum debet homo diligere: qui corpus & animam tam mirabiliter coniunxit. Hanc seruauit coniunctionem: quum peccando, mortem multoties meruisset. Quia erecta est natura ab ipso. Belluas nanq; in facies prostratas fecit deus, pastum quærentes de terra: te uerò ô homo in duos pedes erexit: tuam faciem attendere sursum uoluit. Non ergo discordet cor tuum à facie tua: non habeas faciem sursum, & cor deorsum. Habeto magis cor sursum: ne mentiaris H

tibi:

A tibi: defraudesq; intentionem artificis, qui te in faciem erexit, ut tu ad ipsum erigeres cor. Non solum natura: sed etiam omnis creatura nos ad deum amandum incitat. Cælũ, terra, & omnia, quæ in eis sunt: ecce undique clamant, ut deum amemus: nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Dupliciter enim dicunt creaturę, ut deum amemus. Vno modo ostendendo eum dignissimum amore nostro. Bonitas enim uniuersitatis creaturarum ostendit creatorem esse optimum, & ideo amore dignissimum. O quàm diues in misericordia, quàm in bonitate diligendus, quàm in iustitia magnificus, quàm in gratia munificus es domine deus noster? Non est, qui similis sit tibi, qui effundis melliflua bonitatẽ super omnes creaturas tuas remunerator copiosissime: liberatorq; pijssime, ut prælibatione bonitatis, quam in cunctas creaturas effudisti: discamus insatiabiliter concupiscere, & diligere æternum fontem omnium bonorum & desiderabilium: uidelicet te summum optimumq; creatorem. Alio modo dicunt nobis creaturæ, ut deum amemus, quia sunt dona dei & beneficia eius: de quibus sic legitur. Faciamus hominẽ, Gen. 1

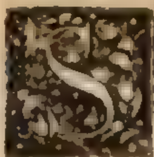
B qui præsit piscibus maris, & uolatilibus cæli, & bestijs terræ: uniuersæq; creaturæ. Gratis nanq; à deo prælatus est homo cæteris creaturis, ut ex hoc cognita ipsius erga eũ dilectione accendatur in amore illius. Tot sunt creaturarum uoces: quot sunt ipsę creaturę. Discat ergo homo dilectus diligere: ne sine dilectione mereatur exterminari. Vehementer etiam nos inuitat ad deum amandum gratia nobis exhibita in opere redemptionis. Et primo humiliatio: de qua Apostolus. Scitis fratres gratiã domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est: quum esset diues, ut illius inopia uos diuites essetis. Semetipsum etiam exinaniuit formam serui accipiẽs. Prouocat etiam fideiussio: quam pro nobis dominus Iesus patri exhibuit: de qua dicitur: Gratiam fide iussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. Vnde ratio iustitiaq; naturalis in fidelem urget totũ se tradere illi: à quo se totũ habet: illumq; totũ diligere debere. Mihi profecto fides tanto plus indicat amandum: quanto plus eum meipso existimandum intelligo: quippe illũ nõ solum mei: sed & sui quoq; ipsius teneo largitorẽ. Inflammat etiã ad deũ 2. Cor. 8 Phil. 2 Eccle. 29

C amandum fatigatio, & passio, quam ipse dominus Iesus pro nobis sustinuit. Super omnia reddit te amabilem mihi ô bone Iesu calix: quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc omnino nostrum facile totum sibi uendicat amorem: hoc inquã est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit uehementius. Multum quippe pro nobis laborauit saluator: nec in totius mundi fabrica tantum fatigationis autor assumpsit. In dictis nanq; suis sustinuit contradictores: in factis obseruatores: in tormentis illusores: & in morte exprobatores, ut accendamur amore ipsius inspicientes uulnera Christi in cruce pendentis, sanguinem morientis: precium redimentis, & liuorem domini patri spiritum commendantis, Caput habet ad osculandum: cor apertum ad diligendum: brachia extensa ad amplexandum: totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sunt cogitemus: hæc in statera cordis nostri appendamus: ut totus nobis figatur in corde: qui totus ꝑ nobis fixus fuit in cruce. Multos enim filios dei fecit unicus filius dei: emit sibi fratres sanguine proprio: probauit reprobatus:

D redemit uenditus, honorauit iniuriatus: reuiuificauit occisus. Quare sibi totum nostrũ amorem non uendicat: qui totum se pro nobis tradidit passioni? Est & quartum: propter quod inardescit anima in deum: si diligenter consideretur (uidelicet) præmium: quod nobis polliceri dignatus est: felicitatis æternæ, & primo ratiõe suæ delectationis. Illuc festinemus properare: ubi semper delectemur in domino: semper uiuamus domino. Si enim sic amamus istam uitam miseram atq; fluuidam: ubi cum tanto labore uiuimus, & ubi uix currendo, satagendo, sudando, suspirando necessitatibus corporis satisfacimus: quantomagis debemus amare illam uitam, quæ omnibus delectationibus plena est: ubi nullum laborem sustinebimus, ubi est semper summa securitas, secura felicitas, felix libertas, & libera beatitudo: de quibus dicit͂ in Psalmo: delectationes in dextera tua usq; in finem? Excitat etiam illud præmium ad deum diligendum propter exaltationis gloriam, quam recipiunt, qui illic sunt, de quibus dicitur. Erunt omnes sicut angeli dei. O felix & gloriosa societas, ô sanctum conuiuium, ô desiderabilis gloria, ô benedicta ciuitas, quæ es angelorũ sanctorũq; omniũ congregatione beata: quã mirifice meritis fulgentibus micas? In te eterna salus exuberat: nullus ciuis tuus inde ejicitur, nullus Matth. 22

malus illuc admittitur, ô quam gloriosa dicta sunt de te. In te pudici angelorum chori B
exultant: in te est societas omnium deum uidentium: in te fit solennitas iugis & dulcis à peregrinationis huius labore redeuntium. In te denique festiuitas sine fine, æternitas sine labe, & serenitas sine nube. Prouocat quoque illud præmium ob satietatis perfectionem
Psal. 16 ad deum diligendum, de quo sic legitur. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. Tanta enim uis in illa cælesti pace nos satiat, ut quod in se quisque non accipit: hoc se accepisse in altero exultet. Vna cunctis erit beatitudo lætitiæ: quamuis non una sit omnibus sublimitas uitæ. Festinemus ergo ad locum tutiorem, & abundantiam superiorem, ut habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio, & satiemur delectationis desiderio. Ex sui etiam æternitate incitat ad deum amandum illud præmium, de quo
Sap. 5 dicitur. Iusti in perpetuum uiuent. In illa nanque cælesti patria: quicquid amabitur, aderit: nec desiderabitur, quod non aderit. Omne quod ibi erit bonum est: ac etiam beatissimum & æternum. Itaque amabimus & uacabimus: uidebimus & laudabimus, & hoc erit sine fine. Nam quid aliud noster est finis: quàm peruenire ad regnum: cuius finis nullus F
Psal. 144 est: de quo in Psalmo dicitur: Regnum tuum: regnum omnium seculorum.

Quibus causis deus ab homine diligendus sit. Cap. VIII.

Icut in præcedenti capitulo dictum est: quæ hominem accendunt ad amandum deum: ita in consequenti dicetur: quibus causis deus diligēdus sit: quæ
Matth. 23 plures sunt. Et primo causa suæ affinitatis, de qua dicitur. Vnus est enim pa-
ibid. 28 ter uester: qui in cælis est. Et dominus in euangelio. Ite, dicite fratribus meis &c. Ipse enim deus humanam naturam diuinæ uoluit associari in unam personam nunquam ab ea separandam: ut sic saltem amaremus: à quo cognosceremus
1. Tim. 2 nos amari. Factusque est hominū & dei mediator ipse dominus Iesus: ut quia per ima nostra longe distabamus à summis: in seipso imo, iungeret ima summis: atque ex nobis uia redeundi fieret: qua summis suis ima nostra copularet: essemusque sicut ipse est unū cū patre: nos quoque cōsummati cū ipso efficacia caritatis. Diligēdus etiā est causa suæ delectationis. Nam si esuris panis tibi est: si sitis potus tibi est: de quo inebriabunt electi præ G
ubertate & suauitate ipsius: si in tenebris es, lumen tibi est: si nudus, immortalitatis tibi uestis est. O uera & summa suauitas omni suauitate dulcior: & omni dulcedine delectabilior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior: omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Multæ sunt tuæ delectationes domine: quibus qui uidēt te, pascunt: easque suscipiūt de te. Amādus quoque est causa suæ largitatis: quia dat omnibus affluenter, & nō improperat. Dedit eñ nobis nedū sua: sed & seipsum. Quid eñ melius seipso potuit dare: Dignus plane est, ut redamet, præsertim si aduertat qs, quos, quantū, & quare amauerit. Omnia nãque abundāter nobis tribuit: quare diligēdus uehemēter est. Amandus est eñ causa suæ inexhaustibilitatis, de qua dicit: Apud te est fons uitæ. Oēs eñ electi haurient de illo fonte indicibiles delectationes: nec tñ minuent. Implebit intellectus sapiētia cōtēplando sapiētiā: uolūtas uoluptatib. æternis, & memoria iucūditate felici. Et sic miro modo ex sola dei contēplatione exuberabit anima innumeris bonis: nec hoc mirum est: quum oculus carnis solem inspiciens illustretur luce solis H
absque ipsius diminutione. Qui habet intellectum, intelligat. Diligendus est etiam propter amoris ipsius utilitatē. Nihil eñ deo fructuosius potest diligi. Nā ipse diligentibus
Luc. 7 se peccata dimittit: sicut legit. Remittunt ei peccata multa: quoniā dilexit multū. Ipse se
Eccle. 2 diligētes illuminat, sicut scriptū est. Diligite deū, & illuminabunt corda uestra. Interdū nãque cōpunctionis ardore tantæ sublimitatis est uis amoris: ut hac nec ipse animus possit cōprehendere: qui eā illuminatus meruit habere. Ipse ad contēplationis gaudium se diligentem adducit. Nam si quis ad contemplationis studium properat: semetipsum prius subtiliter interroget: quantum amat. Machina quippe mentis est uis amoris: quæ eam dum à mundo abstrahit, in alta sustollit. Et ut compendiose: quantum utilitatis conferat diuinus amor, dicatur: considerandum est, quam multiplici motu humanæ conditionis status uarietur. Nihil enim in temporalibus inuenitur, præter unum: quod uitæ cælestis imaginem repræsentet. Sola dei dilectio est: quam non alterat casualis euentus: quam separatio corporalis non diuidit: quam temporalis longitudo non abolet: quæ defectui non succumbit. Sola caritas est, per quam absentes uidemus, alloquimur,

amplexamur

A amplexamur, quæ sic quadam angelica agilitate transuolat, & recurrit: ut nihil de corporeæ molis aut distantiæ localis iniuria conqueratur. Nec solum propter ipsius amoris utilitatem, sed etiam propter fidelitatem: quam dilectoribus suis seruat, ipse Deus est diligendus. De eo dicit scriptura. Amico fideli nulla est cõparatio, & nõ est digna ponderatio argenti & auri. Quadrupliciter nanq; offenditur amicitia (scilicet) quãdo diligens non diligitur, sed hoc in Deo non est. De ipso enim scriptum est. Ego diligentes me diligo. Et alibi: Qui diligit me, diligetur à patre meo (ait dominus Iesus amantium amator) & ego diligam eum. Quum enim posset Deus & dominus noster etiam non moriendo generi humano succurrere, uoluit tamen moriendo subuenire, quia alioqui non minus amasse crederetur: nec uim suæ dilectionis ostenderet: nisi hoc quod à nobis toleratur, ad tempus ipse sustineret. Alio modo amicitia offenditur, quando qui in tempore prosperitatis diligebatur: minus aut non diligitur in tempore tribulationis, de qua dicitur Ecclesi. vi. Est amicus secundum tempus suum, sed non permanebit in tempore

Eccl. 6.

Prou. 8.

Ioan. 14

B tribulationis. Sed non sic in Deo est. De ipso enim dicit Dauid in eius persona. Cũ ipso (id est iusto) sum in tribulatione. Nam qui uerè amicus est, omni tempore diligit. Non illum tormentum separat, labor non lassat, thesaurus non separat, alienus amor non occupat. Non enim propterea debes ô homo amare Deum, ut aliquid tibi præstet, ut pecuniam, uel aliquid cõmodi temporalis. Non enim sic illum amas, sed id quod tibi præstari uis. Amicus amandus est gratis propter se, non propter aliud. Si autem te coarctat regula amicitiæ, ut amicũ gratis diligas, quàm gratis amandus est Deus, qui te gratis amat, & abundantius te diligens in tribulationibus tuis indiuiduus se diligenti dux efficitur? Tertio modo læditur amicitia, quando ij qui uiuorũ amici fuere, inimici ipsorum efficiuntur post mortem, quum suis bonis liberos expoliant, de quibus dicitur Ecclesi. 6. Est amicus, qui conuertitur ad inimicitias: sed non sic in Deo est. De ipsius enim amicitia scriptum est. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Tunc uere quàm maximè Deus hominem diligere ostenditur, quum per corporalem mortem hinc decedit anima. Nisi enim dissolueretur à corpore, non glorificaretur cum corpore. Resurgẽt

Psal. 90.

C nanq; sanctorum corpora sine ullo uitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, depositoq; omni onere, in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Ex quo clarè patet Dei ad hominem amicitiam minimè perfectè posse agnosci nisi post mortem. Quarto modo læditur amicitia, quando ij, qui patris fuerunt amici, filiorum efficiuntur inimici: sed non sic Deus. Nam de ipsius amicitia sic scriptum est Exodi xx. Ego sum dominus Deus tuus, fortis & zelotes, uisitans iniquitates patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia ijs qui diligunt me, & custodiunt mandata mea. Et ut breuiter dicatur: Beatus qui amat te domine, & amicum in te, & inimicum propter te, & cætera ordinatè. Omnis nanq; creatura cum bona sit, bene potest amari & male: bene, si ordine constituto, id est, ad cognoscendum & diligendum Deum: male, si ordine perturbato, id est, si amaueris condita, & deserueris conditorem. Quum enim omnia non amẽtur, nisi quia bona sunt, pudeat hominem eis

D inhærendo non amare bonum ipsum, unde bona sunt.

Quomodo Deus ab homine sit diligendus. *Cap. IX.*

MOdus diligendi Deum est diligere sine modo. In dilectione etenim Dei non est alia ratio, aliaq; discretio: nisi ut sicut ille nos dilexit in finem (scilicet) in immensum, sic (si fieri potest) nos illum diligamus in infinitum. Notandum tamen, quòd quum nullum finem debeat habere deuotio amantis, tamen terminos suos & fines, & regulas habere debet actio operãtis. Modus uerò diligẽdi Deum ostenditur Deutero. 6. his uerbis. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Ille etenim Deum ex toto corde diligit, qui eum sapiẽter diligit, tota anima diligit, qui illum dulciter diligit, tota uirtute diligit, qui ipsum fortiter diligit. Qui enim Deum diligit sapienter nulla superstitione uel leuitate, uel spiritus feruentioris uehementia, metam discretionis deserit. Neq; ille dicendus est Deum ex toto corde diligere, qui intellectũ suum in obsequium Christi nõ captiuat, & ad uisionẽ Dei toto desiderio nõ anhelat. Quadrupliciter aũt captiuatur intellectus, ut ad deũ sapiẽter diligendũ facilius peruenire queat. Primo, ut in ijs q̃ sunt fidei, deo obediat

& merito. Nam soli deo de se credendum est, qui se solus nouit. Alio modo, ut male de se homo sentiat, & bene de proximo suo: quia considerata infirmitas propria, mala excusat aliena. Ideo magis proximorum uirtutes cogita ô homo quam uitia: si uis intellectum captiuare tuum: & deum toto corde diligere. Meditare quid tibi desit potius, quam quid adsit. Quod habes, caue ne perdas, quod non habes: supplica ut habeas. In quantis sis minor, est considerandum: non in quantis sis maior. Si enim cogitas, quantum praecessisti alterum, time tumorem: si uerò cogitas, quid tibi deest, ingemisce: & quum ingemiscis curaris. Humilis si eris, tutior ambulabis: non praecipitaberis, non inflaberis. Nam quanto maioris gratiae lumen percipis: tanto magis reprehensibilem te esse cognoscis. Tertio modo, ut sensum superioris sui: sensui proprio praeponat homo. Vnde lignum in paradiso scientiae boni & mali censura discretionis est, quod in conuersione religionis penes patrem spiritualem, qui diiudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. aeque statuendum est. Ipsius enim est discernere: & aliorum obedire. Quarto modo, ut semet ipsum intendat homo. & ab aliis oculos auertat. Nam qui uerus est dei amator: semper debet mentem discutere: ut ad sui notitiã, ex qua compunctio oritur, ualeat peruenire. Quatuor etenim sunt qualitates: quibus diligentis deũ anima compungitur: & à proximorum operibus oculos auertit. Quum aut malorum suorum reminiscitur: considerans ubi fuit: aut iudiciorum dei sententiam metuens: secum quaerens considerat ubi erit: aut cum mala uitae praesentis attendens solerter moerens cõsiderat ubi est. Aut quum bona supernae patriae contemplatur: quae quia nondum adipiscitur: lugens conspicit ubi non est. His modis captiuato intellectu: homo deum ex toto corde sapienter diligit: quia ab exercitatione interiori, qua deus diligitur ex toto corde: nullis potest seduci fallaciis. Tota anima deum diligit, qui dulciter Christo passo compatitur: cõpungitur, & mouetur. Vnde per quendam deum dulciter, totaq; anima diligentem dicitur. Super omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu calix, quem bibisti opus nostrae redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum uendicat sibi. Hoc (inquam) amorem nostrae deuotionis blandius allicit, iustius exigit, arctius stringit, & uehementius afficit, ne ullis ualeat abduci blanditiis. Tota uirtute deum diligit, qui propter amorem ipsius nulla ui laborum, aut tormentorum: uel etiam metu mortis iustitiam deserit. Cõstans nanq; & profectus debet esse amor noster, ut si necesse fuerit, amore illius moriamur, qui amore nostri placide, & benigne mori dignatus est. Discat proinde à Christo anima Christiana deum diligere, quia & ipse nos dilexit sapienter culpam cauens, dulciter carnẽ induens: fortiter mortem sustinens. Et nos debemus deum diligere sapienter ne decepti, dulciter ne illecti, fortiter ne oppressi, deficiamus.

1. Cor. 2 — B, F, G (margin letters)

De quatuor speciebus amoris. Cap. X.

Diligentium deũ quatuor sunt species: prima est naturalis, quo amore amant omnes deum & boni & mali. De hoc amore ait Augustinus. Deus quem amat omne quod amare potest siue sciens, siue nesciens. Secũda est, quo aliquis amat deum, eo quod cognoscit eum sibi necessarium: de quo Dauid in Psalmo. Diligam te domine fortitudo mea: dominus firmamentum meum: & refugium meum: & liberator meus. Tertia est, qua aliquis amat deum propter delicias, quae in eo sunt. Quum enim deum diligimus, omnia delectabilia & suauia in eo reperimus. Vnus est, qui quaeritur, in quo omnia continentur. O amor suauis: ô lucrum mirabile: ô compendium singulare, quàm uehementer accendis mentem delicias bonitatis tuae sentientem? De hoc amore dicitur Sapientiae VII. Amator factus sum formae illius. Quarta est, qua aliquis amat deũ, eo qđ sit dignissimus amore: qui amor purus est. Amat nanq; caste, qui ipsum quem amat quaerit: nec aliud quaerit quã ipsum. Per se iste amor sufficit, per se placet. Ipse est meritũ: ipse est & praemiũ sibi. Ad hunc gradũ diuina miseratione ducit anima successiue per incrementa amoris. A domino utiq; fit hoc. Ipse etenim deus taliter naturã cõdidit humanã: ut necessariũ habeat iugiter protectorẽ, quẽ habuit cõditorẽ: & sicut p seipsam nõ ualuit esse: ita sine deo nõ ualeat subsistere. Quod sane ne de se creatura ignoret: & sibi (quod absit) arroget beneficia creatoris: uult idẽ conditor hominem tribulationibus exerceri: ut quum defecerit homo, & subuenerit deus (ut dignũ est) ab homine honoretur. Hoc enim prophetica uoce ait. Inuoca me in die

Psal. 17 — H; Psal. 49 (margin)

tribulationis:

A tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Fit itaq; mira conditoris dispensatione: ut homo, qui præter se neminem diligere nouerat: deum propter se diligere incipiat: quoniam frequẽter expertus est omnia posse cum dei adiutorio: & sine ipso nihil. His enim progressibus ad secundum amoris gradum proficit anima: quum deum propter se, non propter ipsum diligit. At si frequẽs ingruerit necessitas: ob quam & frequens fiat conuersio ad deum: & à deo sedula frequensq; liberatio conferatur: nonne & si fuerit ferreum pectus: uel cor lapideum ex collatione gratiæ, ex triumpho uictoriæ, ex hostium depulsione, necesse est emolliri ad amorem, domumq; liberantis, quatinus ascendens ad tertium gradum amoris: homo deum diligat: non propter se tantum, sed etiam propter ipsum? Ex occasione quippe frequentium necessitatum crebris necesse est interpellationibus deum ab homine frequentari: frequentando gustari: gustando probari quàm suauis est dominus. Et ita fit, ut ijs exercitationibus anima euolet ad quartũ amoris gradum: in quo ad purè diligẽdum deũ plus alliciat gustata suauitas, quã urgeat hu-
B mana necessitas. Hæc nanq; est perfectio perfectè te diligentium domine: hoc est gaudium, quod non tribuis impijs: sed eis, qui te toto affectu diligunt, & colunt, quorũ gaudium tuipse es: & hæc est inchoatio beatæ uitæ gaudere de te in te.

De signis, quibus cognoscitur, utrum homo deum diligat. Cap. XI.

Plura sunt, per quæ cognoscitur, utrum homo deum diligat (uidelicet) quum aliquis cogitat de deo libẽter: unde Sapiẽtiæ. VI. Cogitare de deo sensus est consummatus. Vis amoris hoc solet in animo agere, ut quem semper ille cogitat: nullum alium ignorare credat. Vis quoq; amoris intentionem multiplicat cogitationis: quum quis uadit in domum dei libenter. De hoc præbuit nobis dominus Iesus exemplum. Nam ingressus in urbem (sicut dicitur Matth. xxi.) intrauit in templum: dans formam religionis, ut quocunq; imus, primum domum orationis, si ibi est, adeamus. Igitur tu ô homo imitator Christi factus: quum in aliquam ingressus fueris ci-
C uitatem: primo ante omnem actum ad ecclesiam curras. Est & aliud signum, quo dei amator dignoscitur (scilicet) quum de deo libenter loquitur. Nam hic amantium mos est, ut amorem suum silentio tegere nequeant: sed necessarijs curis suis efferunt, & produnt, & flammas suas intra pectus suum cohibere non possunt. Enarrant frequentius, ut ipsa assiduitate narrandi solatium amoris sui capiant: & refrigeria immensi ardoris assumãt. Est quoq; aliud signum, id est quum quis de deo libenter audit: de hoc dominus. Qui ex deo est, uerba dei audit. Maria quoq; quia multum diligebat: secus pedes domini sedens audiebat uerbum illius. Verus nanq; dei amator libẽter uerba illius audit: nõ doctrinam, non scripturam, non personam spernit. Ab omnibus indifferenter: quod sibi deesse uidet, quærit: non quantum sciat: sed quantum ignoret, considerat. Aliud etiã est signum dilectionis: quum quis libenter pro deo dat eleemosynam. de hoc Ioannes in epistola ait. Qui habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clauserit uiscera caritatis ab eo: quomodo manet in eo caritas dei? Dei enim
D amator, mercator est optimus, fœnerator egregius: dat quod non potest retinere, ut recipiat, quod non potest amittere: dat modicum, ut recipiat centuplum: dat temporalem possessionem, ut recipiat hæreditatem æternam. Item quum quis pro deo libenter patitur. Pœna etenim interrogat: si quietus quis ueraciter amat. Nullo nanq; modo onerosi sunt labores amantium: sed ipsos delectant, sicut uenantium, piscantium, aucupantium. In eo enim quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur. Similiter quum aliquis mandatis dei libenter obedit. Si quis diligit me (ait dominus) sermonem meum seruabit. Et alibi. Si diligitis me: mandata mea seruate. Nihil enim arduum diligentibus. Facile enim omnia præcepta ueniunt in effectum: quando & gratia prætendit auxilium: & obedientia mollit imperium. Nec dura in necessitate seruitus, ubi diligitur, quod iubetur. Postremo & hoc est uerum signum amoris temporalium contemptus. Tanto denique magis quis frigescit à curis seculi, quanto surgit ardentius in amorem dei. In insuperabili loco stat animus, qui terrena despicit: inexpugnabilis est, quem multis machinis lacessitum fortuna nõ cõcutit. Nullus est maior, quàm qui aliena dispoluit, suaq; distribuit, & fecit sibi pacem nil timendo, nil concupiscendo.

[Marginal notes: Ioan. 8; 1. Ioan. 3; Ioan. 14; ibidem.]

Quæ sint illa, quæ conferant operanti ea, ut à deo ametur. Cap. XII. B

Sap. 7 Vnt nanque multa, quæ efficiunt, ut possidens ea à deo ametur (scilicet) sapientia: de qua dicitur, Sapientia infinitus est thesaurus hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ dei. Idem facit munditia: si-
Pro. 22 cut scriptum est. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum: habebit amicum regem. Amabilem etiã reddit deo mansue-
2. Cor. 9 tudo. Moses qui deo carissimus fuit: mansuetissimus erat super omnes homines, qui morabantur in terra. Illud idem operatur liberalitas. Hilarem datorem deus diligit: quia ipsius imitator est, qui ex liberalitate fecit, quicquid fecit. Carum quoque deo reddit hu-
Psal. 130 militas. Propter hanc dicit uir secundum cor dei: Domine non est exaltatum cor meum. Tanto enim quisque fit amabilior deo, quanto propter eum fit uilior sibi: & tanto uilior deo, quanto preciosior sibi efficitur. Hoc etiam exercet contemptus temporaliũ. Nemo plane dignus deo, qui opes non contempserit. Temporalia amata inquinant: inquinata autem anima dei amore digna non est. Similiter & dilectio hoc operatur. Nemo enim se amari diffidat, qui iam amat libenter. Dei amor nostrum quem præuenit, subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit nondum amantes. E

Quæ sit differentia inter amorem, dilectionem, & caritatem, & de ipsarum distinctionibus. Cap. XIII.

Ifferentia est talis inter amorem, dilectionẽ, & caritatẽ, licet large loquendo æquiuocum sortiantur nomen. Amor nanq; proprie est naturæ: & dicitur amor quasi animorum unio: quia acquietat appetitum in re amata. Dilectio autem est amor proximi: & dicitur dilectio quasi duo ligans. Sociat enim amatum cum amante in amore: ut mutuo se diligant. Caritas est amor in deum. Hæc amicum determinat, & indicat omnibus cariorem. Vnde dicitur caritas quasi cara unitas: uel carum deo agens. Amor triplex est (scilicet) gratuitus, naturalis, & uitiosus. Amor gratuitus est laudabilis: quia habet principalem finem, bonum incõmutabile: & uirtus est. Hic diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam quis diligit deum purissime non respiciẽs utilitatẽ suã: sed bonitatem amati: hoc modo plus diligit homo deum quàm seipsum. Secundum uerò cõcupiscentiam diligit quis deum: quia remuneratione in eo expectat. Amor naturalis nec laudabilis est, nec uituperabilis: & habet finem indigentiam uel utilitatem propriam. Iste similiter diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam diligimus hoc amore nos: & nostri perfectionem, & nostri conseruationem. Atque ea magis, quæ magis sunt necessaria: ut caput, pro quo totum corpus exponimus. Hic communis est nobis & brutis. Secundum concupiscentiam uerò diligimus deum: quia necessitati nostræ uel subuenit uel subuenitur: quia hoc amore non diligitur res propter se: sed propter usum eius: unde hoc amore plus se diligit homo naturaliter, quàm deum. Amor uitiosus uituperabilis est, quia peccatum est: & habet finem uoluptatem: siue delectationem in creatura. Hic diuiditur in amicitiam: & concupiscentiam. Secundum amicitiam: diligimus hoc amore delectationem creaturæ propter se quamuis in nobis habeatur. Secundum concupiscentiam uerò diligimus hoc amore uoluptatem creaturæ propter nos. Item amor multipliciter diuiditur. Est etenim naturalis erga se: pius erga parentes: iucundus erga socios: iustus erga amicos: uiolentus erga inimicos: sanctus erga deum. Circa dilectionem notandum, quod alia est dilectio affectus, & alia effectus: Dilectio affectus duplex est, quia alia est innocentiæ, alia beneficentiæ. Dilectione innocentiæ tenemur diligere inimicos: quia non debemus eis optare malum, inquantum malum, sed inquantum eis expediens uel reipublicæ. Affectus dilectionis beneficẽtiæ est duplex (scilicet) principalis, & secundarius. Affectus principalis est uelle & optare inimicis bona spiritualia: sicut est gratia, & gloria: hoc modo tenemur diligere inimicos nostros. Affectus autem dilectionis secundarius est optare inimicis bona temporalia: hoc modo non tenemur semper diligere inimicos: quia non semper expedit eis habere bona temporalia. Eodem modo distinguendum est de dilectione effectus: qui est similiter innocentiæ, & beneficentiæ. Primo tenemur diligere omnes inimicos: quia non tenemur eis inferre mala: nisi ratione personæ, uel reipublicæ. Secundo modo distinguẽda est dilectio beneficentię: quia si est beneficiũ spirituale ad salutem necessariũ: F G H

tunc

A tunc tenemur illud inimicis impendere: sicut orare pro eis, nō quidem in speciali, sed in generali. Ita (scilicet) ut non excludamus eos ab orationibus communibus. Si uerò est beneficium temporale: ad hoc non tenemur: nisi in casu necessitatis. Notandum tamen esse inimicum dupliciter: scilicet personæ & ecclesiæ. Igitur personę inimico benefacere perfectionis est: nisi inquantum illi uel alteri beneficium nociuum esset: quia in tali casu beneficium subtrahere utile est. Inimico ecclesiæ beneficiū subtrahere perfectius est: & melius nisi inquantum per beneficium speratur recōciliandus ecclesiæ. De ipsa autē caritate hoc sentiendum est, quòd sit recta uolūtas ab omnibus terrenis ac præsentibus prorsus auersa: iuncta deo inseparabiliter & unita: igne quodā sancti spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa: inquinamenti omnis extranea: corruptionis nescia: nullo uitio mutabilitatis obnoxia: super omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa: affectionū omnium potissima: diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta. Summa actionum bonarum, salus morum, finis cælestium prçceptorum, mors criminum, uirtus B pugnantium, palma uictorum, sanctarum mentium arma, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum: sine qua nullus deo placuit, cum qua nullus unquā peccare potuit: fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerātibus, uictoriosa in martyribus, operosa omnino in omnibus fidelibus: ex qua, quicquid est boni operis, uiuit.

Quibus exercitationibus proficiat caritas: & quæ sint perfectæ caritatis signa & operationes. Cap. XIIII.

Ex ijs quæ sequuntur, ostenditur, quomodo proficiat caritas, & quum perfecta fuerit: dicēdum est qualis sit: ne homo horum ignarus decipiatur credens se perfectum esse. Desiderium nanque magnum proficiendi plurimum adiuuat hominem: ut ad caritatis perfectionem attingat. Magna enim pars profectus est uelle proficere, nolleque progredi est regredi. Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit, & in eo perfectiorem se quisque probat: quo ad maiorem tendit perfectionem. Si nolumus redire, currendum est. Excitat quoque hoc, ut homo à creaturis inferioribus ad creatorem amorem suū recolligat. Quod his uerbis de- C clarat sanctus Augustinus dicens. Ab uno tunc auersus in multis euanui. Exarsi enim aliquando satiari inferius in adolescentia, & syluescere me sensi uarijs & umbrosis amoribus. Intendere doctrinę multum proficere facit: sicut enim paruulus absque sumptione cibi crescendo non proficit, sic anima sine doctrina deficere potius quàm proficere solet. Vnde dicitur Eccle. XXVII. Filia fatua in minoratione fiet. Et in Psal. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Idem facit meditatio beneficiorū dei, proximi, & creaturarum. In meditatione mea (ait Psalmista) exardescet ignis. Est & aliud: quod uehementer excitat ad profectum caritatis (scilicet) tentatio. Electorum nanque desideria deprimuntur aduersitate, ut proficiant: sicut ignis flatu premitur, ut crescat: & unde quasi extingui creditur, inde roboratur: sic nimirum quum per tentionem humilitas in anima proficit: prospera est ipsa aduersitas: quæ mentem & caritate accendit, & ab elatione custodit. His etenim incremētis quum ad perfectionem peruenerit anima, multitudinem D pacis, claritatē luminis, & inexplebilem gustum, sensumque percipit caritatis: quæ caritas ex quatuor insinuat suijpsius perfectionem: uidelicet, ex sua rectitudine. Perfectus nāque dei amor est rectus, efficiens & afficiens animam deum propter seipsum diligere: & nō propter temporalia. Perfecti enim ad hoc utuntur mundo, ut perfruantur deo: imperfecti uerò econtrario: ut perfruantur hoc mundo uti uolunt deo. Ex sua strenuitate. Non enim solum rectus est perfectus amor: sed etiā strenuus. Nihil certe est, quod effrętato captus amore paueat. Plurimi est terroris hostibus perfectus amor, mentisque strenuitas, & nihil damnabilius est in homine perfecto & Christi milite, quā formido: per quā perfectio uirtutum destituitur, nutritur pusillanimitas, obrepit inertia, & ad immunditias actus animus occupatur. Ibant Apostoli milites strenuissimi, gaudentes à conspectu concilij, loquentes cum fiducia uerbum dei: & nulla infidelium formidantes tormenta. Ex sui multitudine desiderij. Est enim perfectus amor desiderijs plenus. Anima nanque amans perfecte fertur uotis, desiderijs trahitur, ignorat siquidem iudicium: multoties ratione caret: nescit modum: nec aliud: quàm quem diligit, cogitare potest: non accipit de impossibilitate solatium: nec ex difficultate remediū: nec consideratione temperatur

Psal. 106
Psal. 38
Act. 5.

ratur:nec pudore frenatur,nec rationi subijcit.Magna plane est uiolētia caritatis ipsum B
dei affectum attingens:& uelut sagitta iecur perfecte se possidentis penetrans & transfigens:quòd senserat qui aiebat. Vulnerasti cor meum &c. Et ex sui communicatione. Quanto enim quis magis attigerit ad perfectionem caritatis: tanto magis per compassionem proximi ,p salute se deierit.Nam qui amare proximū negligit:profecto diligere deum nescit:& tunc plenius in dei dilectione proficimus:non in eius dilectiōis gremio: proximi prius caritate lætamur. Amor dei amorem proximi generat: & amorem proximi calefacit amor dei. Tunc enim ad summam perfectionem caritas mirabiliter surgit: quum ad ima proximorū se misericorditer attrahit: & quo benignius descendit ad ima;
Ioan.15 eo perfectius recurrit ad summa. Quod paucis uerbis notificat dominus dicens. Maiorem hac dilectionem nemo habet:ut animam suā ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco quum quidam à domino peteret, quod esset magnum mandatū in lege: re-
Deut.6 spondit. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo &c. Secundum autem simile
Matth.22 est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum:confirmansq; sententiā ait. In his duobus mandatis tota lex pēdet,& prophetæ. Quibus uerbis perfectio colligitur caritatis, E
quæ comprehendit in se omnem legis & prophetarum perfectionem. Quoniam uerò in præcedentibus capitulis de dei dilectione compendiose tractatū est:nunc succincte pauca de proximi dilectione ponentur: ut luculenter eluceat huius perfectio uirtutis: deturq; omnibus forma ascendendi ad perfectionem:& tunc demū ponetur huic tractatui de caritate finis: quæ est finis,& præsidentium perfectio.

Quibus exemplis atq; documentis incitetur homo ad proximum diligendum.

Cap. XV.

MVltis rationibus & exemplis proximum amare incitamur: uidelicet pro-
Ioan.15 pter utilitatem huius præcepti & leuitatē: de quo dominus. Hoc est præceptum meum,ut diligatis inuicem,sicut dilexi uos. O nimiam dei clementiam:ô ineffabilem dei benignitatem:prēmiū nobis pollicetur:si nos mutuo diligamus:& ea nobis præstemus inuicem, quibus inuicē indigemus. G
Et nos superbo & ingrato animo ei renitimur,cuius imperium beneficium est:& ab omnibus potest impleri:à paupere & à diuite,ab infirmo & à sano. Non est necesse oues aut boues emere,aut ultra mare nauigare,ut hoc impleatur præceptum: de quo in Deute-
Deut.30 ronomio dicitur: Mandatum quod ego præcipio tibi hodie: non supra te est, neq; procul positū est:sed iuxta te est in ore tuo: & in corde tuo: ut facias illud. Incitat quoq; ad amandū proximū fraternitas naturalis: quæ est inter oēs homines. Si putamus non esse proximos,nisi qui de eisdem parentibus nascuntur: Adam & Euam intendamus:& omnes fratres sumus. Propterea deus uoluit unicum hominem primo formare: ex quo oēs procederent:ut tanquam fratres omnes se amarent. Non sic legitur factum esse in angelis uel in brutis:unde dilectio est debitum naturale,quo unus homo obligatus est alteri: à quo debito nullus absoluitur. Sola hæc dilectio est: quæ etiam reddita semper retinet debitorem. Accendit etiam ad amādum proximum spiritualis fraternitas. Omnes quidem fratres secundum quòd homines sumus, quanto magis secundum quòd Christiani? Ad id quod Christiani sumus:unus pater est deus: una mater ecclesia. Hæc fraterni- H
tas tanto est melior fraternitate naturali,quanto meliorem patrem habet deum: de quo
Matth.23 dominus. Et patrē nolite uobis uocare super terrā:unus est eñ pater uester,qui in cælis est. Nā hęc est uera,indirupta & spiritualis fraternitas, quæ gemina amicorū perfectiōe ac uirtute cōcrescit: cuius fœdus nec desideriorū uarietas: nec cōtētiosa diuidere potest contrarietas uoluntatum. Si autem amandi sunt naturaliter fratres qui diuidendo hæreditatem portionem uniuscuiusq; minorem faciunt: quantum amandi sunt, qui portionem augent? Quanto enim plures erunt electi:tanto amplius gaudebunt. Plus etenim
Apoc.1 gaudebit unus electorum de gloria animę alterius,quàm de gloria proprij corporis. Amor quoq;,quem dominus Iesus habet ad homines,ad amandum proximum nos hortatur:de quo dicitur. Qui dilexit nos: & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Noli ô homo tantum uilipēdere amorem; tuumq; contemnere fratrem. Propterea dominus Iesus dominationi mortis se tradidit: ut ipsum à iugo diabolicæ dominationis erueret: suscepit mortis seruitutem: ut illi tribueret uitæ æternæ libertatem. Non ergo despiciendus

A ciendus est, quẽ tam carum dominus habuit. Solicitudo quoq; angelicæ custodiæ nos prouocat ad amandum proximum. De ipsa Dominus dixit. Videte, ne contemnatis unum de pusillis istis: dico autem uobis, quia angeli eorum in cæ.s.v.s.patris mei, &c. Adest enim unicuiq; nostrûm etiam minimo angelus bonus. Angelus domini: qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis: & miserationibus exposcendis quotidie uideat faciẽ patris, qui in cælis est. Non ergo est ab homine despiciendus homo, qui adeò angelo carus est. Dulcedo quoq; fraternæ dilectionis: quæ pacem in cor maximum diligentis diffundit, fortiter prouehit ad proximum diligendum. In tribus (ait Ecclesiast. XXV.) bene placitum est spiritui meo: quæ sunt probata coram deo & hominibus: concordia fratrum, amor proximorum, & uir & mulier bene sibi consentientes. Tale nanq; est bonum pacis: quod ex fraterna oritur caritate, ut in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri: nihil delectabilius cõcupisci: & nihil utilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam uiuificat membra: nisi fuerint unita: sic Spiritus sanctus B nunquam uiuificat ecclesiæ membra: nisi fuerint in pace fraternę dilectionis unita. Hoc etiam prouocat ad proximum diligendum: quia omnes sumus membra unius corporis. De hoc Apostolus. Multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra. Emolumẽta præterea, quæ ex mutua dilectione proueniunt: plurimum accendunt cor ad amandum proximum, quæ sunt quinq;. Primum est uictoria, quæ ex ipsa oritur. De hac dicit Eccle. IIII. Melius est duo esse simul quàm unum: habent enim emolumentum societatis suę. Si quis pręualuerit contra unum: duo resistunt illi. Omnis nanq; pugna unanimiter aggressa parit uictoriam. Secundum est bonorum abundãtia. Quod enim deest homini in se, habet in amico. Fraterna autem dilectio & amicitia adiutrix à natura data est: non uitiorum comes: ut quoniã solitaria non potest uirtus ad bonorum abundantiam peruenire: coniuncta alteri perueniat. Plurimam in se cõtinet hæc bonorũ abundantiam: nullo enim loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Nam & secundas res splendidiores facit: & aduersas patiẽs, cõmunicansq; C leuiores. Tertium est impetratio eius, quod in oratiõe petitur: unde dominus, Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis est. Quartum est mutua exhortatio. De hoc Eccles. IIII. Vnus enim quomodo calefiet? Non equidem potest quisquam bene degere, qui se tantum diligit, qui se tantum intuetur. Alteri uiuas oportet, si uis tibi uiuere. Hęc societas diligenter & sanctè obseruata, quę nos homines hominibus miscet, mutuam parit exhortationem, & indicat aliquid esse, commune ius generis humani. Quintum est consolatio, quæ ex ipsa trahitur. Sicut enim unguento & uarijs odoribus delectatur caro, ita bonis amici consilijs, & fraterna dilectione anima dulcoratur. Quoniam uerò res humanæ fragiles sunt, & caducæ, semper acquirẽdi sunt quos diligamus: & à quibus diligamur. Caritate enim beneuolentiaq; sublata omnis est e uita sublata iucunditas.

Matt. 18

1. Cor. 10

Matt. 18

Quæ sint illa, quæ reddunt hominem amabilem proximo suo. Cap. XVI.

Quamuis appetendum sit ab unoquoq; & amare & amari, magis tamen desiderandum est amare, quàm amari. Beatius utiq; est dare, quàm accipere. Qui D enim amari non amare desiderant, ij ignem esse uolunt in domo proximi sui: & in domo propriæ conscientiæ frigore perire cupiunt. Quoniam uerò laudabiliter amari debet concupiscere quilibet, nunc dicetur, quæ sint, quæ reddant hominem proximo suo amabilem. Et primò modestia in sermone. Vir etenim sapiens in uerbis amabilem se facit: gratiæ autem fatuorum effundentur. Principium amicitiæ est bene loqui: & grande exordium inimicitiarum est maledicere, & contumeliosè iniuriari. Obiurget amicus amicum non iactantiæ studio, sed affectu caritatis, nec admonitio aspera sit, sed dulcis: non sit cõtumeliosa, sed pietate plena. Amabilẽ quoq; reddit uirtus. Est enim insitum bonis, ut unusquisq; uirtutes suas in alijs amet. Econtrariò, Oderunt hilarem tristes, tristemq; iocosi. Nihil quippe est uirtute amabilius, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Tanta est uis probitatis, ut eam uel in eis quos nunquam uidimus: uel quod maius est, in hoste diligamus. Dissimilitudo uerò morum, distantia uitæ, & ingenio contraria dissoluunt amicitiam. Plurimum etiam amabilem facit mãsuetudo. De hac Ecclesiast. III. dicitur. Fili in mansuetudine opera tua perfice: & super gloriam ho-

Act. 20

Eccle. 20

minum diligeris. Qui enim mansuetus est in omnibus motibus suis, nihil facit quod cuiusquam offendat affectum, sed quod suam deceat sanctitatem. Mansuetudo enim est suauitas malo cedēs, subesse sciens, superiori nō resistens, & bonis cōsentiēs. Pia quęrit, honorat sancta, non reprehendit, non resistit, propter quod suum dilectum exhibet E
Rom. 12 possessorem. Ad idem ualent obsequia & beneficia: unde Apostolus, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius, id est, cor eius accendes ad te amandum. Quem etenim delectat amari, ab amore rerum mutabilium liber esse appetat, eaq; libēter eroget. Ex largitione nanq; hac multorum acquirit affectum, & ardentium criminū globos beneuolentiæ suæ fonte refrigerat: ac etiam in riuo largitatis obruit inediam proximorum. Postremò ualde amabilem reddit amor. Nulla em̄ maior est ad amorem inuitatio, quàm pręuenire amando. Nimisq; durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, nolit rependere. Si uerò quæris quomodo amicos plurimos facturus tibi sis: ego demonstrabo amatorium sine medicamento, sine herba, sine ueneficij carmine: Si uis amari, ama: & ut ameris, amabilis esto. F

Quomodo & quibus exemplis proximum amare debeamus. Cap. VII.

Quomodo proximum amare debeamus, tripliciter docemur à scriptura. Dominus nanque Iesus exemplo suo recto præbet nobis exemplum, quomodo
Io. 15 proximum amemus, dicēs, Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem,
1. Ioan. 2 sicut dilexi uos. Amor enim ipsius, quo nos dilexit, gratuitus fuit. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si autem
Ibid. 4 deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere gratis. Ideo dominus, Si diligitis
Matt. 5 eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne hoc & Ethnici faciunt? Fuit etiam Christi amor rectus, uidelicet, non propter eius, sed propter nostram utilitatem. Sic & nos debemus diligere. Amicus enim qui utilitatis causa assumptus est: tandiu placebit, quandiu utilis fuerit. Sed non sunt fideles & recti in amicitia: quos munus, aut priuata utilitas copulat. Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Et G qui prosperitatibus alicuius inducti eius amicitiam secuti sunt: ij fortunam secuti perseuerant in prosperis: si uerò delapsa fuerit, subtrahuntur omnes. Cùm enim recesserit ea res quæ fuit amicitiæ causa, nihil superest, quare possint in amicitia teneri. Quos enim felicitas fecit amicos, infortunium inimicos faciet. Amauit etiam nos Christus amore discreto. Amor discretus talis esse debet, quod personas amet, & uitia persequatur. Christus enim propter nos in carne de uirgine natus, & conuersatus: contagio culpæ inquinatus non est: & tamen ultione culpæ depressus est. Commissa propria non habuit, & tamen pœnam carnalium ex caritate sine culpa suscepit. Æquè & nos ita proximos diligamus, ut ipsorum facinora solicitè odiamus. Nulla est, ô homo, peccati excusatio, si amici causa peccaueris. Nam cùm conciliatrix amicitię uirtutis opinio fuerit, difficile est amicitiā manere, si uirtute defeceris. Hæc enim lex in fraterna caritate sanciatur, ut nec rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Fuit similiter amor Christi uehemens. In hoc ipsius caritatem cognouimus uehementem: quoniam ipse pro nobis animam suam posuit. Cuius imitatione & nos pro fratribus debemus animam ponere. Vehemens nanq; H dilectio fratris remedia fert aduersis: eius compatitur incommodis: hæc amici onera, quasi iniuncta humero portat, nec patientius propriā iniuriam sustinet, quàm amici. Amor quoq; Christi fuit fructuosus, ut apparet in donis nobis ab ipso & per ipsum collatis. Sed & nos amemus fratres. De hoc dicit 1. Ioannis III. Filioli diligamus nō uerbo, nec lingua, sed opere & ueritate. Sunt etiam uerba utilia caritati. Propterea dilectio nostra erga fratrem semper exhibenda est ueneratione sermonis, & ministerio largitatis. Hæc dilectio fraterna & fructuosa est, quæ fratrem ueneratur deuotum, corripit dissolutum: quæ præsenti obsequitur, absentem non rodit, sano applaudit, infirmum non deserit, pacatum non prouocat, iratum ut maiorem metuit. Fuit etiam domini Iesu amor
Io. 13 perseuerans: de quo dicitur. Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Sic & nos perseueranter proximū amare debemus: ij autē non diligunt perseueranter, qui diligunt felicitatē nō hominem. Nam cùm quis in prosperitate positus diligitur, incertum ualde est, utrum prosperitas an persona ametur. Amissio felicitatis uim interrogat

A rogat amoris. Et qui ex aduersitate proximũ despicit, apertè cõuincit, quod hunc nõ amauit. Nõ agnoscitur in bonis amicus. Aspera enim fortuna certos sodalium uultus ambiguosque discernit. Verus enim amator usque ad mortẽ perseuerabit: nec tædio affectus, nec labore fatigatus. Imitabitur dominũ suũ, qui pro suis certauit in stadio caritatis: pro quibus etiam mori dignatus est gaudenter. Secũdo modo docemur in scriptura proximum tanquã nos ipsos diligere: iuxta illud domini mandatũ: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Quod dupliciter potest intelligi. Primò ut illũ diligas ad gratiã, & gloriã in futuro: uel in quẽ teipsum diligis, id est in deum, illũ diligas. Quisquis enim rectè diligit proximum, hoc cum illo debet agere: ut etiã ipse toto corde & tota anima diligat deũ. Alio modo intelligitur, ut hoc facias proximo, quod tibi uis fieri: quod aũt tibi nõ uis fieri, ei nõ facias. Duo nanque sunt erga proximi dilectionẽ seruanda, ut beneficij impensione foueatur, & nulla malitia lædatur. Notandum autem est, quod nequaquã proximum rectè potest diligere, qui prius deum ueraciter nõ diligit. Amore enim dei firmata debet esse di- Deut. 8 Matt. 7

B lectio proximi. Nemo quippe potest fideliter amicus hominis esse, nisi prius ipse sit ueritatis. Ideo inter quos nõ est diuinarũ rerum cõsensio, nec humanarũ plena esse poterit. Necesse enim est, ut aliter quàm oportet, humana existimet, qui diuina contemnit. Nec hominẽ rectè diligere nouit: quisquis eum rectè nõ diligit, qui hominẽ fecit. Illud etiam sciendũ est, quod qui se nõ nouit diligere, utique nec proximũ. Valdeque timẽdũ est, ne ipsum decipiat, sicut & se. Si te interrogẽ ait quis, utrum diligas te, respõdes quod diligis. Quis enim se odit? Audi Psal. Qui diligit iniquitatem, odit animã suam. Quomodo uolebas tibi cõmitti proximum, ut diligeres eum tanquam te, ô homo, qui perdis te? Si enim tuipse te diligis, ut perdas te: sic profectò perditurus es eum, quem diligis sicut te. Nolo autem, ut hoc modo quẽquam diligas, uel solus peri, aut corrige dilectionẽ: aut respue tuã caritatem. Solerter & hoc quoque in hac dominica præceptione cõsiderandum est: quod nõ dixit, Diligas proximũ tuum plus quàm teipsum, sed sicut teipsum. Videtur ẽm plus quàm seipsum proximũ uelle diligere: qui curationi propriæ nõ sufficiens, curã aliorũ cupit Psal. 10 Deut. 6

C assumere. Quare tu homo, quisquis talis es: cui firma satis propria salus nondum est, cui caritas adhuc aut nulla est, aut adeò tenera, atque arundinea, quod omni statui cedat, omni credat spiritui, omni circunferatur doctrinæ uento, cui tanta est caritas, ut ultra mandatũ quidem diligas proximũ plus quàm teipsum: & rursum tantilla, ut cõtra mandatũ fauorẽ liquescat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia trahatur, pertrahatur ambitione, suspitionibus inquietetur, conuitijs exagitetur, curis euisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat. Tu inquam in proprijs teipsum sentiens minus idoneum ad correctionem, qua nunc dementia, quæso, aliena curare, aut ambis, aut acquiescis? Audi quid de hac tanta & tam uigili caritate dicat scriptura. Noli, inquit, esse nimium iustus. Et dominus. Quid prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur? Sufficit qui eiusmodi est, si proximum sicut seipsum diligat, ne tumore se conterat, ne proximum iuuando se deserat, ne alios erigens cadat. Tertio modo docemur in scriptura proximum sicut nosipsos diligere exemplo amoris membrorum cor- Eccle. 7

D poris humani. Primò in hoc, quod unum membrũ nõ inuidet alij membro: licet non habeat idem officium. Nõ omnia nanque eundẽ actum habent membra: nec tamẽ sibi inuicem inuident: sic nec debet aliquis inuidere proximo suo habenti gratiã, quã ipse nõ habet. Inuidia diabolicũ uitium est: & habet matrem suã, scilicet superbiã. Suffoca matrẽ, & nõ erit filia. In hoc etiã docemur, quod unum membrũ nõ sibi appropriat aliquod officium, sed omnibus illud cõmunicat gratis: sic & nos. Nam multi unum corpus sumus in Christo: singuli autẽ alter alterius membra. Similiter cùm unum membrũ ab alio lędi tur, non se uindicat: sic debet esse inter fideles, sicut scriptum est, Nulli malum pro malo reddentes. Item sicut membra infirmiora abundãtius honorãtur: sic & nos nõ debemus despicere eos, qui infirmi uidentur: prout dicitur, honore inuicem peruenientes. Non enim est fraternus amor, nisi se mutuis præueniat obsequijs. Instruimur quoque in hoc, quod siquid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, siue si glorietur unum membrum, congaudent cætera membra. Sic fideles debent gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Datur insuper exemplum istud, quia unum membrum reputat sibi fieri, quod fit alteri, siue bonum, siue malum: sic nos quod alijs irrogatur, nobis agi Rom. 12 ibid. 1. Cor. 6 Rom. 12 1. Cor. 6

Matt.25 existimare debemus. Vnde ipse dominus Iesus Ecclesiæ caput dicit: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Alio quoq; modo docemur: quia sicut unum mēbrum læsioni se exponit pro alio: sic & nos agere debemus imitantes dominū Iesum, qui passioni se exposuit: ictum quem genus humanū meruerat, super se suscipiens. Eodem modo prouocamur, quum uidemus quod cibum, quem os recipit, alijs membris communicat: ita & fideles facere debent: unde Apstolus ait, Siue exhortamur pro uestra exhortatione & salute, siue consolamur pro uestra consolatione & salute. Isto similiter exemplo accēdimur: quia uidemus unū membrū timere ab alijs separari: sic nihil debet tā formidare Christianus, q̄ separari à Christi corpore: ex qbus patet modus dilectionis, quā erga proximum habere debemus. Magna etenim uirtus proficiendi in deum est hęc caritas mutua, quæ data est diuitibus pro gloria, pauperibus pro cēsu, exulibus pro patria, imbecillibus pro uirtute, infirmis pro medicina, pro uita mortuis. Est enim eius suauissimus fomes, affectuosa synceritas, & mutua obsequia, rerum honestarū crebra collatio, parilitas uoluntatum, iugis & inuiolabilis fides. Vera nanq; dilectio tātum inter bonos oriri solet: inter meliores proficere, inter optimos uerò ad perfectionē duci. Cuius perfectionem aperuit dominus, dicēs: Maiorem caritatem nemo habet, ut animā suam ponat quis pro amicis suis. Hęc est uictoria, hic terminus caritatis sanctæ, quæ in fructibus ligni uitæ quartum sortitur gradum: & est brauium consumatæ iustitiæ, & perfectionis præsidentiū, qui nō debent formidare pro grege animam ponere. Ad quam perfectionem uerè inconcusseq; tunc perueniunt, quum prius per cōtinentiæ uirtutem omnibus se abdicauere uoluptatibus: ne honoribus uel libertate irretiti, nō quæ domini sunt, sed quæ sua sunt quærant, & efficiantur in sui cōtumeliam etiam subditis inferiores: qui debent eos, sicut dignitate, ita & uirtutibus præcellere: & quoniam hæc sola uirtus eis non sufficit ad perfectionem: adhibenda est huic prudētiæ uirtus, quæ ordinatè subditorum omnium disponens studia ad Dei gloriam, eorumq; profectum, & ipse præsidens Deo gratissimus efficiatur: iuxta illud: Si separaueris preciosum à uili, ut os meum eris, hominibusq; commendabilis, sicut scriptum est. Gloria patris est filius sapiens. Cui tamen prudentiæ iungenda est iustitia, quæ constanter tribuat unicuiq; quod suum est: ne inordinata dissoluatur affectione, aut ultra metas iustitiæ, ne abstrahatur furore: quod dimicandi genus preciosissimum est. Fiat autem totum hoc non elatione humanæ æstimationis, uel delectatione uirtutis, sed caritate, sed amore Dei, sed desiderio ipsi placendi. Et siue intus per dilectionem Dei ardeat, siue in proximorum se commodis occupet foris: omnem suæ intentionis affectionisq; conatum dirigat ad gloriam Dei, & proximi salutem. In quibus duobus consummatur, tantoq; perfectior erit, quanto pro gloria creatoris fuerit inflammatus amplius: & de proximorū salute extiterit sitibundus. Beati & perfecti, qui hanc caritatis iustitiā esuriunt in hac uita: quoniam saturabuntur, quū deducti fuerint in cælestem Hierusalem post hanc peregrinationem: ubi laudabunt Deum in secula seculorum.

Margin notes: B (beside line 1); 2.Cor.1 (beside "nicat: ita & fideles"); F (beside "parilitas uoluntatum"); Ioan.15 (beside "fectionem aperuit"); Prou.17 (beside "minibusq; commendabilis"); G (beside same line)

DE VIRTVTE PATIENTIAE, ET PRIMO QVARE *hæc uirtus sit homini necessaria: & de ipsius diffinitionibus: quæ uirtus in ordine ligni uitæ fructuum, quintum habet locum.* Cap. I

H

Psal.65

TRansiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium. Hanc sententiam omnibus proferre conuenit, qui post sudores certaminaq; tentationum, meruerunt suorum præmia, id est quietem, internæ pacis possidere laborum. Non enim dantur præmia absq; exercitio: neq; bonum spiritualis delectationis, sine fatigatione impugnationum. Vnde necesse est, ut se præparet ad certamen: quisquis pacis suauitatem degustare desiderat. Magnum etenim pacis est bonum. Est nanq; pax securitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, uinculum amoris, consortium caritatis. Hęc simultationes tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida: nescit extolli, nescit inflari: hanc qui accipit, teneat: qui perdidit, exquirat: quoniam qui in ea non erit, à Deo alienus efficitur. Nec ad hæreditatem domini poterit peruenire: qui bonum pacis non studuerit pos-

sidere

A fidere. Ad pacem nanq; per patientiam peruenitur: tantoq; magis pace frúetur homo, quanto erit patientior. Finis patientiæ pax est. Prius enim collocandum est fundamentum patientiæ, ut securius postea fabricetur altitudo pacis. In hoc nanq; fundamento ædificando fortitudine opus est, non corporis, sed animi. Peregrinanti etenim homini in hac ualle miseriç, multa occurrunt aduersa: aliqua ex innata infirmitate, aliqua ex insolita consuetudine, quædam ex iustitia diuina, nonnulla uerò ex malorum hominum malignitate. Sunt & alia grauiora certamina, quibus fatigatur homo continuè ex diabolica suggestione & operatione: quæ tanto plus affligunt, quanto occultius spiritum premunt. Ex quibus quædam sunt aspera, quia proueniunt ex insueto labore in principio uirtuosæ conuersationis. Per hos enim labores, argumenta componit tentationum callidus inimicus, aliqua sunt uana, quæ de spiritualibus prosperitatibus oriuntur: ipso nihilominus hoste instigante, quædam sunt dubia, quãdo homo ambigit, quid certum de aliqua re tenere debeat, ex quo segnior ad bonum efficitur, & pronior ad malum: quia
B utriusq; ignorat ueritatem. Hac enim decipula irretiuit primum hominẽ, illusitq; ipsius posteritatem. Sunt nonnulla fraudulenta, uidelicet quando ipse Satanas transfigurat se 2.Cor.11
in angelum lucis sub specie uirtutum inducens ad uitium. Suadet enim honestatem, ut inducat superbiam: hortatur ad iustitiam, ut trahat ad crudelitatem, & huiusmodi. Contra quas machinationes quis poterit sine patientia dimicare? Aequalis periculi est accedere sine armis ad bellum, & absq; patientia ad spiritualem subiectionis, obedientiæq; properare conflictum. Ille corpus, iste tempus, animamq; amittit. Et quoniam omnibus necessaria est patientia, peramplius tamen ijs, qui in stadio obedientiæ militare decreuerunt: ipsis nanq; & crebrior pugna inest, & uiolentior. Habet enim intus impetum uoluntatis propriæ, ignemq; concupiscentiarum & phantasmatum: foris uerò improperia præsidentis, diuersos mores, aspera uerba, exercitiaq; non pauca, fratrum etiã contradictiones more inundantium aquarum impingentes sui habituationem: contra quæ procedere debet miles Christi munitus uirtute patientiæ, ne uerecũdè succumbat. Est enim
C patientiæ uirtus contumeliarum & omnis aduersitatis impetus æquanimiter portans: uel est aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum qui irrogat, nullo animi dolore moueri. Aut patientia est honestatis aut utilitatis causa, rerum arduarum & terribilium uoluntaria & diuturna perpessio. Ex quibus patet, quòd patiẽtiæ actus est recipere passionem: ita quòd animus nec succumbat, neq; uindictam appetat inferentis. Quod totum debet non ignorare progrediens ad certamen subiectionis. Quç enim feriunt prçmeditata aduersa, minus lædunt: si tamen illis patientia opponatur, quæ quanto perfectior est, tanto Dei homo redditur securior, & ad perfectionem capessendam habilior & iucundior, de qua in ipso pugnæ primordio se muniat, si in breui ad triumphum per- Rom.15
uenire desiderat, iuxta sententiam Pauli dicentis: Per patientiã spem habeamus, & curramus ad propositum nobis certamen.

De excellentia & effectibus patientiæ. *Cap. II.*

D

Icut aquam denegare sitienti crudele est, ita & huius uirtutis patientiæ præconia silentio tegere malum est: quia in illo subtrahitur alimentum corpori & in hoc uia clauditur, qua spiritus ad cælum deducitur. Ideo omnibus dicendum est, quod cunctis profuturum est. Per patientiam nanq; homo uincit persecutores, ipsos diligendo. Nam patientiæ uirtus est coram hominibus persecutores tolerare: sed coram Deo est ipsos diligere, quia hoc solum Deus patientiæ sacrificium accipit, quod ante oculos eius in altari boni operis per dilectionem persecutorum homo incendit. Tunc enim est quisq; uerè patiens, quando ipsum amat, quem persecutorem patitur. Nam tolerasse & odisse non est uirtus patientiæ, sed uelamen furoris. Vincit etiam dæmones. Vnde beatus Iob, quot uoces patientię in laudem Dei percussus reddidit, quasi tot in aduersarij pectus iacula intorsit, & acriora ualde, quàm sustinuit, inflixit. Vincit quoq; seipsum, quod genus uincendi rarissimum & no- Pro.16.
bilissimum est. Melior est (inquit scriptura) uir patiens uiro forti, & qui dominatur animę suę, expugnatore urbium. Innumerabiles sunt, qui populos, qui urbes in potestate habuerunt, paucissimi qui se. In primo congressu patientia triumphat, in hoc quòd familiaris ei efficitur inimicus. In secundo similiter: quia contemnendo insidias diaboli,

ex ipsis fit propitior. In tertio uerò nō minus triumphat. Qui enim perfectè se uincit, ad E
omnia fortis erit. Per hanc quoq; gloriosi efficiuntur patientes. Ipsorū em̄ strenuitas cō-
probatur. Vir etenim Dei nō debet molestè ferre, quoties in certamine passionum forti
tudo mentis illius exercetur, sicut uirum fortem nō decet indignari: quoties bellicus in-
crepuerit tumultus. Illud enim est magnificū & strenuū, si subiectus quis cōtumelijs iu-
dicia Dei laudet, si uexatus ægritudine iudicia Dei deprecet̄, si inopia depressus nihilo-
minus iustitiā Dei laudet. Assimilatur etiā Christo patiens, quod est gloriosissimū. Sicut
em̄ gloriosum est militi deferre arma regis, sic est & Christiano portare stigmata Christi.
Quāta est gloria sponsæ, assimilari spōso? Nihil gloriosius reputat, q̄ Christi portare op
probrium. Ipsa ędificat coronā æternā. Patiēdi em̄ seruiunt æstas & hyems, & omnia ad-
uersa mūdi, sterilitas agrorū implet eius horrea: fures & latrones, & om̄ia hominbus cō-
traria mūdi seruiūt ei. Ignis domos aliorū exurens ædificat patienti domū in cælis. Tāto
etenim spes in Deū ualidior surgit, quāto quis pro illo grauiora pertulerit: quia nequa-
quam hic retributionis gaudium de æternitate colligitur: quod nō prius pia tribulatio- F
ne seminatur. Patientia hominem ditat. Patiens sapienter agit, ut debita sua soluat. Ni-
hil enim de suo in soluendo expēdit: sed facit ut hostes sui pro se soluant. Illatas nanq; ab
eis iniurias sustinēs ditatur abundè. Et tunc bene irrogata conuitia tolerat, cùm in secre
to mentis: quanta sit ipsorum remuneratio, intuetur. Leue quippe uidetur, quod iniuria
percutitur, cùm in arcano pectoris conspicit, quod peius est quod meruit. Sicq; fit, ut cō
tumelijs magis gratia, quàm ira debeatur: cum earū interuentu Deo iudice & pœna gra
uior declinari posse confidatur: & ingentes thesauri in cōscientia per patientiam recon-
dūtur. Est enim patientia uelut aurum, quod in igne tribulationis depuratur. Sicut enim
sub uno igne aurum rutilat, palea fumat: ita una eademq; tribulatio irruens bonos pro-
bat, purificat, & elucidat: malos autem damnat, uastat & exterminat. Et unde in eadem
afflictione mali Deum detestantur & blasphemāt: inde boni purgātur, & Deum laudāt.
Nihil etiā sic iram Dei & proximi mitigat, sicut hæc. Intelligat homo medicū esse Deū,
& tribulationem medicamentum esse ad salutem, non ad pœnā. Sub medicamento po- G
situm urens, secans, & alligans clamantem non audit medicus ad uoluntatem, sed audit
ad salutem. Proinde uapulem sanè, ut malè operans, si mihi flagella in meritum cōputan
tur. Miserebitur Deus flagellato: qui in me non inuenit, quod remuneret. Ista hominem
martyrē facit. Sine ferro & flamma martyres esse possumus, si patientiā ueraciter in men
te seruamus. Nam signis & miraculis maiorē esse patientiam nō dubitemus. Nō medio-
cris animi est patientia, quæ insuperabilē facit hominem: uirtutum omnium ornamen-
ta defendit, iustitiā custodit, & inexpugnabili prælio aduersus omnia uitia decertat. In-
uicta ad labores, fortis ad pericula: ita ut nec ipsam timeat mortem. Omnia uincit aduer
sa: non colluctando, sed sufferendo: nō murmurādo, sed gratias agendo: Ipsa est quæ fe-
cem totius uoluptatis abstergit: ipsa est quæ limpidissimas animas Deo reddit. Est etiā
efficax ad promerendū cælorum regnum. Donis nanq; suis Deus flagella permiscet, ut
omne quod nos in hoc seculo delectabat, amarescat: & illud incēdium surgat in animo:
quod nos semper ad cæleste desiderium inquietet, & excitet: atq; ut ita dicam, delecta- H
2.Cor.6 biliter mordeat, suauiter cruciet, & humiliter cōtristet. Exhibeamus ergo nos sicut Dei
ministros in multa patientia diffundentes odorem ipsius circunquaq; aduersa toleran-
do. Sicut enim aromata odorem suum, quum incenduntur, expandunt: ita & in nobis
omne quod uirtutibus redolet: in tribulatione per patientiam innotescat.

Quantæ sint utilitatis tribulationes: quæ sunt uia ad adipiscendam patientiam. *Cap.* III.

QVemadmodum in corporibus reparat sanitatē medicina: ita in animabus pa
tientiam tribulatio generat. Quare nunc consequenter, quantæ sint utilitatis
ipsæ tribulationes, differendū est. Nam primò tribulatio illuminat. Vnde di-
citur Treñ. III. Ego uir uidens paupertatem meam in uirga indignationis e-
ius. Oculos em̄ quos culpa claudit, pœna aperit: quod in Tobiæ illuminatione figuratū
est. Posito nanq; super oculos eius felle uidit lumē. Ipsa emollit cor. Nam sicut cera igni
apposita emollitur: & ueterem imaginem deponēs, nouā recipit: ita corda ad ignem tri-
bulationis apposita emolliunt̄, deponūt pristina uitia, & se reformāt in nouum hominē.
Et quoniā difficile est cor malitia induratū ad formā disciplinæ, & speciē honestatis in-
curuare:

A curuare: sic ei necessariũ est, ut tribulationibus reformet̃, sicut expedit, ut dura materia: cũ facilè ad formã nõ flectit̃, ei acrioris flãmæ incendiũ, & mallei grauioris tunsio adhibeat̃. Hæc hominẽ roborat. Sanctorũ eñ mẽtes æternitatis præmia præstolãtes, uires in aduersitatibus sumũt: quia crescẽte pugna gloriosiorem sibi nõ ambigunt imminere uictoriam. Nã dum eorũ desideria premũtur aduersitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, ut crescat: & unde quasi extingui credit̃, inde roboratur. Ipsa uincula amoris dirũpit: quibus aliquis ligatus est mũdo. Dirupisti, ait Dauid, uincula mea. Electis enim suis ad se pergẽtibus dominus huius mũdi iter asperũ facit: ne dum quisq; uitæ pręsentis requie, quasi uię amœnitate pascit̃: magis eum diu pergere, q̃ citius peruenire delectet, & dũ oblectat̃ in uia, obliuiscat̃ eorũ, quæ sunt in patria. Ipse etenim mũdus dum tot amaritudinibus cruciat, dum calamitates ingeminat: quid aliud nisi ut nõ ametur, clamat? Similiter etiã tribulatio hominem probat: unde scriptura dicit, Vasa figuli fornax probat; & homines iustos tentatio tribulationis. Ideo nemo uires suas in pace cognoscit. Si bel- Psal. 115 Eccle. 27
B la desint, uirtutum experimenta nõ proderunt. Improuidus nempe est, qui se fortem in pace gloriatur. Nullus enim quantum profecit, nisi inter aduersa cognoscit. Idcirco aduersitas, quæ bonis uiris adijcit̃, probatio uirtutis est, nõ indiciũ reprobationis. Quis eñ nesciat q̃ prosperũ fuit, q; beatus Paulus prędicaturus ad Italiã pergebat: & tamẽ ueniẽs naufragiũ pertulit: sed nauis cordis in maris fluctib. integra stetit. Hęc hominẽ purgat. Ideo dñs omnẽ palmitẽ, q̃ fert fructũ purgabit, ut fructũ plus afferat. Omipotẽs eñ deus electorũ suorũ aduersarios tẽporaliter permittit excrescere, ut per malorũ sæuitiã expurget̃ uita bonorũ. Nunquã quippe dñs aduersus bonos permitteret malos sęuire, nisi etiã quantũ proficerẽt, uideret. Nã dũ iniusti iniurias inferũt, iusti purgãtur: & utilitati innocentiũ militat uita prauorũ: dũ bos & premẽdo humiliat, & humiliãdo semper ad melius format. Quod flagellũ grano, q̃d lima ferro, q̃d fornax auro: hoc agit tribulatio homini iusto. Quibusdã tamẽ in malitia sua inter flagella perdurantibus potest dici illud Hieremiæ VI. Frustra cõflauit cõflator. Malitiæ eorũ nõ sunt cõsumptæ, argentũ reprobũ uo- 2. Cor. 11 Ioan. 15
C cate eos: quia dñs proiecit illos. Item tribulatio cõseruat. Electũ eñ suũ tunc magis diuina gratia erudiendo custodit, cùm quasi percutiendo deserit: & quò durius ex dispensatione flagellat: eò amplius ex pietate cõseruat (si tamen eam spõte suscipiat.) Altissimus enim ipsam cõtulit pro medicina: & uir sapiens nõ abhorret eam, quia cessare facit peccata multa. Et quis nesciat, quod melius est affligi dolore tribulationũ, quàm ardore uitiorum? Et tamẽ cùm corripimur à domino, donum ipsius cõsiderare negligimus, & de tribulatione murmuramus. Hæc est signum diuini amoris. Quem Deus diligit, castigat: flagellat autẽ omnem filium, quem recipit. Ideo si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Nam electi timentes ultionem, quæ seruatur in finem, feriri paterna correptione desiderant, & dolorem uulneris præcipue caritatis signũ putãt. Nisi enim Deus electis suis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per tribulationes nõ curaret. Non ergo conquerendũ est de uerbere, dum scitur quæ remaneant præmia in æternitate. Successus enim continuus temporalium certũ est futurę Heb. 12
D calamitatis indiciũ. Iniustusq; ad æternã mortem currẽs effrænatis uoluptatibus utitur: quia & uituli qui mactãdi sunt, in liberis pascuis relinquunt̃. Ecõtrario iustus à delectatione transitorię iucunditatis restringitur: quia nimirum, qui ad laboris usum deputatus est, sub iugo detinetur. Cui enim licentia delinquendi eripitur, multum à Deo diligitur. Nihil enim infelicius est felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impietas & mala uoluntas, hostisq; interior roboratur. Hanc sententiam confirmat Augustinus, dicens, Tu semper aderas misericorditer sæuiens amarissimis successibus, aspergens omnes illicitas iucunditates meas, ut in te quærerem sine offensione iucundari. Patiebar enim cupiditatibus meis amarissimas difficultates: te tanto magis propitio, quanto minus sinebas mihi dulcescere, quod non eras. Ipsa quoq; tribulatio à morte æterna liberat. Ideo enim omnipotẽs Deus quos diligit, temporaliter punit: ut æternæ mortis ardores pœna redimat temporalis. In ædificatione enim templi omnes lapides prius tundebãtur, ne in illorum aptatione sonus mallei audiretur: nec in horreo domini ponitur granum, donec flagellis, aut triturantium pedibus sit excussum: sic & ueri lapides, qui in illa ponendi sunt Hierusalem: quæ ut ciuitas ædificatur, uarijs infortuniorum concussionibus polien- 3. Reg. 6

poliuntur, priusquã in ædificio cælestis habitaculi collocetur. Quid uerò in ipsarũ tribulationum laudibus dicendũ est, cùm ipsę glorificent creatorem, cõpellant ad Deum accedere nolentem, erudiant ignorãtem, custodiant uirtutes, protegãt infirmantem, excitent torpentem, humilient superbientem, purgent pœnitentem, cum Deo socient laborantem, debilitent impugnãtem, & coronent innocentem? Nã sancti uiri quot tribulationes patiuntur, tot uictoriæ palmas merentur in cælis. Sed si tribulationes ipsorũ crudeli miseratione minuuntur, paulatim gemmis corona ipsorũ priuatur: quia quantò in hoc seculo persecutionibus paupertate, inimicorum potentia, uel morbi crudelitate fuerint afflicti: tantò post resurrectionem in futuro maioribus honoribus extollentur. E

Distinctio pulcra tribulationum, uidelicet quòd aliæ sint, quæ à Deo, aliæ quæ ab antiquo aduersario, & aliæ, quæ à proximo inferuntur: & quòd cunctæ tolerandæ patienter sint. Cap. IIII.

IN præcedenti capitulo luculenter dictũ est in genere, quàm proficuæ sint tribulationes: nunc uerò distinguendę sunt species, ut uisa uniuscuiusq; utilitate ad ipsarum tolerantiã per uirtutem patientiæ prouocemur. Tribus igitur modis uirtus patientiæ exerceri solet: alia nanq; sunt, quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo etenim persecutiones, damna & cõtumelias sustinemus: ab antiquo aduersario tentamenta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus modis uigilãti animo semetipsam debet mens circunspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij seducatur ad delectationem, uel consensum delicti: ne contra flagella opificis proruat ad excessum murmurationis. Cuncta enim aduersa hæc, si rectè cognoscantur, grauia non erunt. Dei nanq; correptio, quę corporis ægritudo est, gaudenter suscipienda est. Nam spiritus deficit, ubi caro requiescit. Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Illam blanda fouent, hanc aspera exercent. Per infirmitatem corporis experitur homo uirtutem animi sui. Non solum in mari, aut in bello, sed etiam in lecto apparet uirtus: unde ipsa domini correptio patienter ferenda est. Quem enim filium accipit, quem non corripit pater? Ideo corripimur, ut emendemur. Sæpe nanq; scelera dum non resecantur, uirescunt. In augmenta facinoris caro prosilit, si infirmitatis flagello macerata non fuerit. Sciendum tamẽ est, quòd quinque de causis permittit dominus corpus infirmari. Primò ut merita iustitiæ augeantur, sicut apparet in Iob. Quicunq; enim proprium corpus subegerit: nec eius passionibus, aut infirmitatibus permiserit animam suam congrua uiuacitate turbari: hic bene regia quadam potestate se cohibens: merita iustitiæ suæ feliciter cumulat: dum nec per impatientiam captiuus trahitur in culpam: nec præceps trahitur in uitium. Secundò ut uirtutes custodiantur: & homo non cadat in culpam, ut patet in Paulo. Quosdam enim Deus præsciens multa posse peccata committere: flagellat eos infirmitate corporis, ne delinquant, ut eis utilius sit frangi langoribus ad salutem, quàm remanere incolumes ad damnationem. Tertiò ut peccata corrigantur: sicut patet in Maria sorore Mo- F G

Num. 12 sis, & in paralytico curato, cui dominus dixit, Vade, amplius noli peccare, ne tibi ali-
Ioan. 8 quid deterius contingat. Molestus est medicus furenti phrenetico: & Deus indisciplinato uiro, & peccanti. Ille ligando, iste per infirmitatem corpus cædendo, sed ambo diligendi. Si autem isti negligant, & perire permittant, potius odisse quàm diligere dicẽdi H
Io. 11 sunt. Quartò ut glorificetur Deus, ut dicit dominus de morte Lazari. Infirmitas hæc nõ est ad mortem, sed pro gloria Dei. Volens enim Deus sanare, & sanãdo manifestare suã potentiam immittit infirmitates, ut ex repentino miraculo qui uident, Deum glorificẽt:
Ioan. 9 sicut de cæco nato sacra Euangelij testatur historia. Quintò ut fiat non emendatis initium futuræ pœnæ. Nam pœna præsens, quæ iniusti animum à prauis desiderijs nõ mutat, ab æternis supplicijs non liberat, & quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Ex quibus patet quàm gaudenter debeamus hanc domini correptionem
Prou. 3 suscipere: unde scriptura ait: Disciplinã domini ne abijcias, neq; fatigeris, cùm ab eo corriperis. Si ferrum es, per infirmitatis ardorem rubiginem amittis: si argentum, per ignem solidaris: si uerò aurum, exercitatum per ignem à magnis ad maiora proueheris. Soli illi in hac Dei correptione deficiũt, qui sine patientia sunt. Tantoq; magis per ipsam proficit quisq;, quãto in uirtute patientiæ perfectior fuerit. Persecutiones autem proximorũ, quas

A quas constanter ferre debemus, tripliciter patimur: scilicet uerborũ cõtumelijs, uel corporum molestijs, uel amissione rerum. Sed qui uerborum cõtumelijs pressus uirtutẽ patientiæ seruare nõ sufficit: sanctum Dauid ad memoriam reuocet: qui cùm Semei conuicijs urgeretur, & armati proceres ulcisci cõtenderẽt, ait: Quid mihi & uobis filij Saruię? &c. Quibus uerbis indicat, ꝙ insurgentẽ peccato Bersabeæ cõtra se filiũ fugiẽs reduxit ad animũ malũ, quod fecit: & cõtumeliosa uerba nõ tam conuicia, ꝙ̃ adiutoria credidit: quibus se purgari, sibiq; misereri posse iudicauit. Plena itaq; uictoria est ad cõtumeliam acclamãti nõ respõdere, & tacere eo prouocãte. Habes em̃ mercedẽ de tua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Nã sicut nihil est deformius, ꝙ̃ respõdere furiosis: ita nihil est utilius, ꝙ̃ tacere nobis prouocatis. Nullus est finis inimicitijs, nisi ad tẽpus obtẽperemus iratis. Quantã uerò patientiã habere debeamus, in molestijs corporũ, insinuat dñs, dicẽs: Si quis te percusserit in unam maxillã, prębe ei & alterã. Cùm em̃ difficile inueniat̃, qui zelo uirtutis carnẽ suã castiget, amicus existimãdus est: qui ipsius carnis cõcupiscentias corpus affligẽdo resecat. Nã etsi ad tẽpus uideatur onerosum, tolerãdo tamẽ fortiter, pacẽ reperit in corde: qui prius bella patiebatur in carne. Pro amissiõe uerò tẽporaliũ gaudendũ est. Nihil tamẽ perdit, qui se habet. Dicit tamẽ querimoniosẽ qui dilexit & amisit tẽporalia, pecuniã perdidi. Fortasse si nõ perdidisses, illa te ꝑdidisset. Felicẽ te dixerim, si cũ illa auaritiã perdidisti, antequã tu haberes, alius illã perdidit. Intellige tamẽ ꝙ̃ multis cupiditatibus uia pręcisa est. Diues em̃ in superfluitatibus resoluit̃: à iactãtia effręnat̃, currit ad libitũ, & corruit ad illicitũ, & fiunt instrumenta pœnarũ, quæ fuerũt oblectamẽta culparũ. Labor in acquirẽdo, dolor in amittendo, timor in possidẽdo, mẽtem eius semper fatigat, solicitat & affligit. Solæ autẽ illæ ueræ diuitiæ sunt, quæ nos uirtutibus ditant: quas tunc uerius possidemus, cùm nihil in hoc mundo amamus. Qui enim nihil amat, perdit nihil. Sine dolore em̃ amittitur, quod sine amore possidet̃. Quę uerò ardẽter diligimus habita, ardenter cõploramus ablata. Tentationes autẽ diaboli, quãuis laboriosæ sint, magno cũ animo sustinẽdæ sunt. In primis grauis & dirus est

C impetus diaboli: ꝙ si quis forti animo sustinuerit eũ, semper inueniet infirmiorẽ. Quãtò em̃ plus percussus fuerit, tãtò magis refrigescit & deficit. Ad tentationũ igitur pugnas animas pręparemus, & intelligamus: quia quãtò studiosiores pro nostra salute fuerimus, tãtò uehementius ab aduersarijs impediemur. Sed fortior est, qui in nobis est, ꝙ̃ qui aduersum nos est, & per ipsum ualidi sumus: in cuius uirtute cõfidimus. Ob hoc se dñs lesus tentari à tentatore permisit: ut cuius munimur auxilio, ex eiusdẽ muniremur exemplo. Pugnauit ille, ut & nos postea pugnaremus: uicit ille, ut & nos similiter uinceremus. Nulla sunt enim sine tentationũ experimẽtis opera uirtutis, nulla sine probatione fides, nullũ sine hoste certamẽ, nulla sine aggressione uictoria. Vita hæc nostra in medio insidiarum, in medio pręliorũ est. Si nolumus uinci, uigilandũ est. Si uolumus superare, pugnandum est. Et ideo sapientissimus Salomon. Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, prępara animã tuam ad tentationẽ. Vir enim Dei sapientia plenus, sciens studiũ religionis laborem habere certaminis, cùm pręuideret pugnæ periculũ: antè admonuit pugnaturũ, ne forsitan si ad ignorantẽ tentator accederet, imparatũ citius uulneraret. Nos igit̃

D qui diuinis institutionibus eruditi ad agonẽ certaminis accessimus: audiamus dicẽtem Apostolũ. Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarũ harũ, cõtra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. Nõ ignoremus, ꝙ hi hostes nostri cõtra se om̃ia geri sentiũt, quęcũq; nos pro nostra salute agere tractamus: & hoc ipso ꝙ aliqd boni appetimus, aduersarios ꝓuocamus. Hęc em̃ inter nos atq; illos per diabolicę inuidię fomitẽ inueterata dissẽsio est: ut qa illi à bonis exciderũt, ad quæ nos Deo auxiliãte prouehimur, nostris iustificationibus torqueant̃. Si ergo nos erigimur, illi corruũt: si nos cõualescimus, illi infirmãtur. Remedia nostra plagæ ipsorũ sũt: qa curatiõe uulnerũ nostrorũ uulnerãt̃. Ipsorũ nãq; est mala suggerere, sed nostrũ est nõ cõsentire. Quoties eis resistimus, toties superamus, angelos glorificamus, Deũ honoramus: qui mãdat ut pugnemus, adiuuat ut uincamus, cõsolidat ne deficiamus. Nullus in tẽtatione diffidat: quia euidẽs diuinæ dilectionis signũ est ipsa ꝓbatio tẽtationis. Sicut ab uno fonte plurimi emanãt riuuli, ita & à tẽtationibus multifariæ utilitates proueniunt. Et primò tentatio erudit: unde dicit sermo diuinus. Hæ sunt gentes

2. Reg. 16
Matt. 5
Eccle. 2
Ephe. 6
Ibid. 3

Iud.3 gentes quas reliquit dominus, ut in illis erudiret Israel. Ægrescit ꝓfectò ingeniũ, nisi iugi lectione reparetur. Citò expediũtur horrea, quę nõ fuerint assidua adiectione fulcita. Thesaurus ipse, sicut facile exhauritur, si nullis interim pecunijs reficiatur, & citò potest attenuari: sic & patiẽtiæ uirtus deficit, nisi tẽtatione erudiatur. Humiliat etiã tẽtatio. Dũ ẽm uitia tentãt, proficientes uirtutes humiliant. Multos enim sua peius felicitas strauit, pluresq́ diuturna pax elatione prostrauit, eoq́ illos hostis grauius perculit, quo lõgiore quietis usu negligẽtes inuenit. Vnde sancti uiri, cũ multa se ꝓficere uirtutũ prosperitate cõsiderant: quodã supernæ dispẽsationis moderamine exerceri se in tẽtationibus exultant: quia tãto robustius acceptã uirtutũ gloriã custodiũt, quãto tẽtationis impulsu cõcussi infirmitatẽ suã humilius agnoscũt. Hæc negligẽtiã repellit. Sicut ẽm caro, si sale nõ aspergit̃: quãuis sit magna & pręcipua, corrũpitur: ita & anima nisi tẽtationibus assiduis saliatur, cõtinuò resoluitur & relaxat̃. Per ipsa nẽpe tentamẽta anima negligẽtię putredinem excutit: & in spiritus uiuacitate cõseruat̃. Ipsa uirtutes perficit. Vita etẽm nostra nõ potest esse sine peccato, nec sine tẽtatione: qa profectus noster per tentationẽ nostrã fit. F
Nõ ẽm potest absq́ tẽtatione homo ad ꝑfectionẽ uenire, nec sibi innotescit, nisi tẽtatus, nec potest coronari, nisi uicerit: nec potest uincere, nisi certauerit, nõ potest certare, nisi inimicũ & tentationẽ habuerit. Cõseruat etiã tentatio. Tunc ẽm interius bene custodimur, cùm per dispensationẽ dei tolerabiliter tẽtamur exterius: aliquãdo uitijs, aliquãdo pressuris. Nec tẽtatio exterior culpã perficit: quia interior intẽtio sursum trahit. Nec rursum interior intẽtio in superbiã eleuat, quia tẽtatio exterior humiliat. Hęc uirtutẽ hominis notã facit: de quo dicit̃ Deuterono. XIIII. Tẽtat uos deus, ut palã fiat, utrũ diligatis eum an nõ. Proximũ ædificat. Vnde Tobiæ II. Hãc tentationẽ ideo permisit illi uenire deus, ut posteris daretur exemplũ patientiæ eius. Postremò in futuro coronat. Hoc habeat pro certo dñe omis q colit te: quia si uita eius in tẽtatione fuerit, coronabit̃. Quod
Iac.1 euidẽter testat̃ beatus Iacobus, dicens: Beatus homo qui suffert tentationẽ: quoniã cùm probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit deus diligentibus se.

Quod ex quinq; considerationibus rationabiliter uehementerq; præparatur homo ad patientiam. Cap. V. G

QVinq; sunt cõsiderationes, quæ hominẽ ad patientiã pręparãt. Et primò exẽpla, quæ quærimus. s. malorũ, qui tot & tãta sustinent: ut peccata sua perficiãt, qui quotidianis cruciatibus cruciatũ merent̃ æternũ. De quibus scriptura di-
Eccles.21 cit: Via ẽm peccantiũ cõplantata lapidibus, & in fine illius infernus & tenebræ. Similiter exempla illorũ, qui pro minimis & trãsitorijs bonis tot & tanta sustinent.
Iac.5 Ecce agricola expectat fructus terræ patienter, donec recipiat eos. Amant deniq; peruersi homines pro mundi gloria & rebus transitorijs tribulationes: cunctisq́ pro eis sudoribus libenter seruiũt: & grauium laborũ iugo deuotissimè colla submittũt: quod be-
Ose.10 ne sub Effraym specie per Oseæ Prophetam mysticè describitur, qui ait, Effraym uitula docta diligere trituram. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerunq; ad eundem laboris usum etiã non compulsa reuertitur. Ita & prauorũ mentes huius mũdi seruitio deditæ, & rerum temporaliũ fatigationibus affectæ & assuetæ: etiã si eis liberè uacare liceat: subesse tamẽ terrenis sudoribus festinãt. Quarum exemplo iusti mens edocta, H contrarios euentus, & cuncta quę premũt, debet æquanimiter tolerare. Exempla quoq;
Iac.5 sanctorũ nos promouent ad patientiã. Vnde Iacobus ait, Exemplũ accipite fratres exitus mali, lõganimitatis, & laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiã Iob audistis, & finẽ domini uidistis: quoniã misericors est dñs & miserator. Facta ẽm sanctorũ si cõsideremus, grauia
Mich.7 nõ erũt, quæ toleramus. Secũdo circa ea, quæ fecimus. Vnde per Micheã dicit̃, Iram dñi portabo, qm̃ peccaui ei. Tũc ẽm patiẽter illata flagella toleramus, cũ in secreto mẽtis ad mala perpetrata recurrimus: qa per hoc, ꝙ culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna leuigat̃. Patiẽter quippe unusquisq; aduersa portat, cũ piè meminit, ꝙ in se habet fortasse, in quo ipse debeat tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cũ surgente furore animi, cuiq; ad mentẽ culpa reuocatur: quia erubescit peccatis alienis nõ parcere: qui dño uel proximo sæpe se recolit parcẽda perpetrasse. Tertiò circa ea, quæ meruimus. Leue quidem uidet̃, ꝙ iniuria percutimur, dum in actione nostra cõspicimus: ꝙ peius est, q̃d meremur. Quũ enim ab aliquo aliquid iniustè passi sumus, reminiscamur quæ pro peccatis

A nostris merito sustinere debemus: & tunc si patienter ferimus, aut remissionem omniũ accipiemus delictorum: aut si tanta in nobis peccata non fuerint, clarioribus coronabimur meritorũ triumphis. Quarto circa ea quæ patiuntur persecutores. Quanto eñ amplius sæuiunt, tanto magis insaniunt, & perditionem suam operãtur. Phrenetici sunt, & suo se mucrone interimũt. Cuius nanq; pectus tam ferreum: cuiúsue cor tam lapideũ, ut gemitus nõ exprimat, lachrymas non effundat, cùm proximi & persecutoris morbũ uel interitum intuetur, ut patienti nõ compatiatur, & pereunti nõ condoleat? Ipse enim dominus Iesus cùm crucifigeretur, nõ est impatientia cõmotus: cùm malediceretur, nõ maledicebat, nec cõminabatur, cùm pateretur. Quin potius ipsis cõpatiens crucifixoribus Luc. 23
pro ipsorũ perditione: orationem ad patrẽ fudit, dicens: Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Sic & à fidelibus semper persecutores amãdi sunt. Nã tanto se unusquisq; ad patientiam profecisse uerius demõstrat, quanto persecutorũ mala per cõpassionem robustius tolerat. Nã minus in se conualuit, quẽ iniquitas aliena strauit: qui in eo q̃d ferre cõ-
B trarietatẽ nõ ualet, impatientiæ suæ gladio cõfossus iacet. Quinto circa hoc. i. tribulationes à deo sunt: & in ipso domino Iesu fuerũt. Vnde dicit scriptura, Bona & mala uita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. Sed etiã omnia bona terrena cõtempsit homo Christus, ut cõtemnenda mõstraret. Et omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinẽda præcipiebat: ut nec in illis quæreref felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Ideo utrunq; es mihi, ò domine Iesu: & speculum patiendi, & meritum patiendi: utrunq; fortiter prouocat & uehemẽter accendit. Propterea semper habebo te domine non retrò in humeris, sed antè pre oculis, ne portans te, ò dilecte mi, myrrhæ fasciculum, & non odorans onus premat, & odor non erigat. Videns enim tuas angustias domine, meas leuius portabo. Eccles. 11

De gradibus patientiæ, atque de ipsius uirtutis perfectione. *Cap.* VI.

Sicut in cæteris uirtutibus, ita & in hac differentes sunt status. Nam alio modo flagella sustinent & tentationes, qui in incipientium ordine sunt, aliter qui in proficientium numero peruenerunt, atq; aliter qui ad perfectionis brauium
C transuolarunt. Nam sicut proprium est eorum, qui nouiter consuetudinem peccandi reliquerunt, & in Christi militia ascripti sunt: peccata sua deflere, tanquam qui frequenter ex ipsorum recordatione pulsantur: sic dictorum patientiæ status est patienter ferre aduersa. Quum enim reos se cognoscant pro transactis delictis, quicquid ipsis accidit, patienter (licet pœnaliter) portant: ad hoc illos trahente innata iustitia, & rectitudine conscientiæ. Nam qui nescit dolere de peccatis, ignorat patienter aduersa sustinere. Vis etenim compunctionis, porros cordis aperit: & ueræ patientiæ fundamenta disponit. Quumq; se studiosè mens de transacta uetustate atque præteritis peccatis redarguit: ad omnia contraria toleranda se ordinat, & eo in se ualentius impatientiæ motus comprimit: quo se nequius scelera perpetrasse cognoscit. Quum uerò mens iusti in hoc gradu per uirtutem patientiæ, quæ non murmurat, fuerit purgata: tunc ad secundum proficit gradum patientiæ: quæ libenter sustinet. Illuminata enim mens delectationibus meritorum, cuncta libenter patitur. Nihilque condignum arbi-
D tratur, quod patitur consideratione donorum. Læta efficitur: & exponit se ad omnia, ut quod intuetur, possideat. Nutriunt enim præmiorum exempla patientiam, nec quisquam est, qui possit ad culmen perfectionis ascẽdere, quando irremuneratum cernitur, quod conscientia teste laudatur. Proinde ut suos dominus ad tolerandas accẽderet passiones ante ipsorum oculos uoluit transfigurare se, ut ex recordatione gloriæ libenter portaretur pœna. Et sicut in passione sua dignatus est ab omnibus intueri: ita & in ipsius corporis glorificatione & ascẽsione passus est ab hominibus palpari & uideri: ut alacres ad patientiam fierent, cùm non dubitarent de promissione. Tanto nanq; lætior fit miles in periculo certaminis, quanto certius intuetur, quid pro mercede promittatur. Omne enim opus leue fieri solet, quum eius precium cogitatur: & spes præmij solatium fit laboris: atq; tantum proficit animus in uirtute patientiæ, quantum certior efficitur de corona uictoriæ. Perfectorum nanq; patientia est omnia aduersa pati gaudẽter. Perfectus nanq; in patientia, plenus caritate inter aduersa perseuerat cum gaudio: eoq; magis in pœnis gaudet, quo perfectior est. Quicunq; nanq; ad huius perfectionem uirtutis peruenit, non metu frangitur, non potestate mutatur, non attollitur prosperis, nec tristibus mergitur,

mergitur, idem est animo, non minuitur, nō augetur rerum mutationibus, nec ut paruulus fluctuat, aut circunfertur omni uento doctrinæ, sed manet perfectus in Christo, fundatus in caritate, radicatus in fide. Verè enim perfectus est, qui nec ablatum quicquam sentit sibi: nec adiectū, sed in eodem habitu est: qualitercunq; res cedūt, cui siue augeantur uulgaria bona, supra res suas eminet: siue aliquid ex istis, uel omnia casus excusserit, minor non fit: & in cunctis aduersis manet immobilis. Hucusq; est cursus, & hæc uera uictoria perfectæ patientiæ est, quæ suum in aduersis non permittit deficere possessorem: sed feliciter & in pace potius facit animam possidere: quam qui tenuerit, nunquam peribit. Hæc uirtus Deo plurimum commendabilis est, & tenet inter fructus ligni uitæ quintum locum: apud uerò Deum magni meriti est, qui est benedictus in secula. E

DE VIRTVTE OBEDIENTIAE, ET QVOD NECESsaria sit ad salutem: & de ipsius uirtutis diffinitionibus. Quæ uirtus obedientiæ in fructibus ligni uitæ, ex sua excellentia sextum obtinet locum. F

Caput I.

Psal. 72 PRodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Hanc sententiam protulit Propheta intelligens, quàm periculosum sit perficere quod libet. Semper enim sola mala uoluntate miser quisq; efficitur, sed miserior potestate, qua desiderium malæ uoluntatis impletur. Propterea quicunq; Deo studet placere, & sine animæ suæ scādalo uiuere delectatur: contra propriam reluctetur uoluntatem, nec ei uitæ suę unquam tribuat habenas. Præceps nanq; ad malū est, nec iudicio subiacet rationis: uult quod libet, nec cōsiderat, utrum liceat. Grande prorsus malum propria uoluntas qua fit, ut bona nostra bona non sint. Quem enim modum sibi imponit humana cupiditas. Nonne qui per usuram acquirit pecuniam modicam: similiter mundum lucrari conaretur uniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret uoluntati facultas. G Hæc enim tanto grauius corruit, quanto magis sibijpsi relinquitur. Et sicut phreneticō imponenda est custodia, statuenda est lex: ita & uoluntati nostræ. Ipsa est peccatorum origo, criminum fomes, & omnium malorum incentiuum. Propter hanc protoparens noster amisit immortalitatis gloriam, & stolam innocentiæ speciosam. Nemo sine hac corruit, nullus cum ipsa stetit. Ob hoc, ut tantum euitetur malum, sancitæ sunt leges, decreta firmata, & mādata sunt tradita. Imposuit deus legem Adæ, indixit præcepta Mosi & ecclesiæ suæ per sanctos suos, statuta composuit, ne iterum ac deterius præcipitaretur. Nullo enim modo salubrius homo reparatur, quàm per præceptum. Sicut prostratus est proprio arbitrio: ita restaurandus est alieno: & sicut per inobedientiam incurrerat culpam, sic per obedientiam admittendus est ad gratiam: quæ quanto purius impletur, tāto magis dignū reddit hominem deo: ut qui proprio sensu deo similis esse uoluit, humiliatus in pœna, erigatur ad deum iudicio alieno: & discat semper mens non se extollere supra se, quum opus habeat per obedientiam negare se. Est enim obedientia uoluntas faciendi mandatū superioris: uel est boni operatio secundum regulam sacrę scripturæ maioribus quibuscunq; debitæ. H Est etiam obedientia spontaneum & rationabile propriæ uoluntatis sacrificium. Siue obedientia est pio studio proprię uoluntatis abnegatio. De qua uirtute in consequentibus latius dicetur.

Quod ad uirtutem obedientiæ plurimum prouocatur homo exemplis insensibilium creaturarum, angelorum & Christi. Cap. II.

HÆc uirtus nanq; ex sui dignitate cùm sit communis, hominem ad se trahit aliarum exemplis creaturarum: & ex sui maxima excellētia, quæ in effectibus

Psal. 148 comprehendūtur. Ad obedientiam quippe nos inuitāt creaturæ insensibiles & irrationales: quæ deo uniuersaliter famulantur, de quibus dicitur, Præceptum posuit, & non præteribit. Vnde non mediocris est pudor generi humano, imperio dei insensibilia irrationabiliaq; parere, & homines nō obedire: quibus sensus ab ipso

Ibid. 48 tributus est autore. Homo enim quum in honore esset, non intellexit. In ipso honore constitutus habitabat in paradiso, & in loco uoluntatis cōuersatio eius. Nihil molestiæ,

 nihil

A nihil indigẽtiæ sentiebat: odoriferis stipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & cõstitutus super opera manuum plasmatoris fuerat. Magis aũt ob insigne diuinæ similitudinis præcellebat, & erat illi sors & societas cũ genere angelorum, & cum omni militia ciuiũ supernorũ, sed propter inobedientiã suã cõparatus est iumentis insipientibus, & illis similis factus est. Seruauerunt cuncta animãtia legẽ & ordinem sibi impositum, & ideo perstiterũt in natura, qua creata sunt. Inobediens aũt homo idcirco corruit quia non obtẽperauit. Et qui per gratiã futurus erat angelorũ collega, ex neglecto imperio effectus est ministrator iumentorũ. Erudit̃ utiq; ad obedientiã per obedientiã creaturarũ, quæ modo suo dicũt homini. Si uis esse quod fuisti, disce famulari creatori, uti facere cõspicis nos. Pudeat igit̃ hominẽ posse cõuinci in diuino examine de inobedientia à creaturis: quæ quia se nõ extulerũt, steterũt. Ad hanc etiã uirtutẽ inuitãt illa cælorũ Deo famulantia agmina, quæ ex officio obedientiæ meruere angeli nuncupari, de quibus dicit̃. Qui facis angelos tuos spiritus. Sẽper eñ sancti illi cælestis patriæ spiritus sunt spiritus: sed semper angeli uocari nequaq; possũt. Tũc solũ sunt angeli quũ per eos aliqua nũciantur, & ab ipsis procedit uerbũ: quod hic fit, & per ipsos exercet̃ salus nostra. Administratorij eñ spiritus sunt missi in ministeriũ propter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis. Intuent̃ nanq; legẽ fixam, legem iubentẽ sine uoce, legẽ æternã imperantem sine scriptura: sine syllabis & strepitu, semper stantẽ & cõtinuo loquentẽ, & ex illa faciũt quicquid hic fit: in nullo prætergredientes iubẽtis imperiũ. Sed nihil mirũ si angeli sua obedientia nos prouocãt, quũ ipse dominus Iesus deus noster Dei filius, lux, dux, & legifer noster hanc suo nos docuerit exemplo: de quo scriptũ est. Et quidẽ quũ esset Dei filius: didicit ex ijs quæ passus est, obedientiã: ut fieret omnibus obtẽperantib. sibi causa salutis. Si ergo Dei filius obedientiã didicit per experientiam tantorũ laborũ, non debet homini onerosum esse hanc addiscere sui creatoris exemplo: & præcipue seruis suis, qui singularis priuilegio amoris in ipsum obedientiæ stadiũ uocati sunt, quãquam omnes ex debito tenent̃. Voluit enim Deus rationalẽ creaturã uoluntarij boni munere C & liberi arbitrij potestate dotare, ut boni & mali capax utrunq; naturaliter posset, licet quippe illi eligere & respuere, probare & reprobare. Nec est quo magis rationalis creatura cæteris præferatur, nisi q; quũ alia omnia cõditionis & necessitatis tantũ habeãt bonum, hæc sola etiã uolũtatis. Ideo dignũ est, ut munus à Deo collatũ, ipsius largitoris famuletur obsequio. Meliora nanq; merent̃ suscipere, qui cõcessa bona de corde nõ probantur amittere: sed in conditoris laudem per obedientiam continuo student offerre.

Psal. 48.
Psal. 103.
B
Heb. 1.
Heb. 5.

De multiplicibus effectibus obedientiæ, ex quibus clarescit ipsius uirtutis dignitas. Cap. III.

SIcut ex gustu dignoscitur dulcedo mellis, ita ex effectibus comprehenditur uirtutum dignitas. Vnde ut perspicacius eluceat obedientiæ uirtus, aperiendi sunt ipsius effectus. Quanto nanq; clarius patebunt præconia eius, tanto amplius accendetur mens ad ipsam possidendam, quia thesaurus quum manifestus efficitur, hominis in se excitat concupiscentiam. Tantæ enim excellentiæ est D obedientiæ uirtus, quòd hominem fratrem Christi facit. Dum autem dominus esset occupatus in officio prædicandi, suggessit ei quidã de matre & fratribus, insidias tendens, ut spirituali operi carnem & sanguinem anteponeret. Cui dominus. Ecce mater mea, & fratres mei: quicunq; fecerit uoluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Quare sic respondit dominus Iesus? Vtiq; propter nos, ut cõuersos ad dominum, iam non solicitet cura parentum carnalium, & necessitudines illorum non impediant exercitium spirituale. Quandiu enim in mundo sumus, debitores nos constat esse parentum. Postquam uerò per obedientiam nosmetipsos reliquerimus, nos ab eorum necessitatibus cognoscamus esse solutos. Hæc hominem gratum Deo reddit, & ei acceptissimum præstat obsequium. Legitur enim Eccles. 4. Multo melior est obedientia, quàm stultorũ uictimæ. Quia autem Deus cor quærit, cor inspicit, intus testis est, & uelut iudex approbat uoluntates: sufficit ô homo, ut ei offeras per obedientiam tuæ sacrificium uoluntatis. Quum enim potes, ore confitere ad salutem, opere te exerce ad pietatem, quum autem non potes corde laudare, propriam reprime uoluntatem. In ara conscientiæ uictimas uoluntatis impone, & infundetur tibi pax in terra cum homini-

Marc. 3.

bus bonæ uoluntatis. Ipsa etiam Deum glorificat, hominemq; excellentē facit: unde dicitur Esaiæ 58. Si glorificaueris Deum tuum, dum nō facis uias tuas, & nō inuenitur uoluntas tua ut non loquaris sermonem, tunc delectaberis super domino, & sustollā te super altitudinem terræ (ait dominus) Et Deuter. 26. Si audieris uocē domini Dei tui, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus. Quod uult a Deo, impetrat hæc uirtus beata. Si cor nostrū nō reprehendit nos (ait Ioannes) fiduciā habemus apud Deum, quòd quicquid petimus, accipiemus, quia mandata eius custodimus. Non enim obedientis potest repelli oratio, quæ de puritate cordis exhibetur. Sicut enim seipsum Deo tradidit uoluntatē propriam immolando, sic à Deo omne quod poposcerit, cōsequetur. Nam & dominus Iesus quū per obedientiā se in crucis ara immolaret, & effunderet cum clamore ualido & lacrymis preces pro crucifixoribus, non utiq; repulsa est eius oratio, quin potius exauditus est pro sua reuerentia. Ipsa hominē reddit exoneratū. Tu itaq; qui relinquere omnia disponis, teq; sub obedientia exonerare satagis, te quoq; inter ea quæ sunt relinquenda, numerare memento, imò uerò maximè & principaliter abnega temetipsum, si desideras sequi eum qui per obedientiā exinaniuit se propter te. Nihil enim grauius premit, quàm uoluntas propria, quæ auersa ab incōmutabili bono, & cōuersa ad propriū arbitriū, & bonū priuatū aut exterius, aut inferius peccat. Ad proprium nanq; arbitriū cōuertitur, quū suæ potestatis uult esse, ad exterius quū aliorū propria, uel quæcunq; ad se nō pertinent, cognoscere studet: ad inferius uerò quū uoluptatem corporis diligit. Cunctis autem oneribus istis liberū efficit obedientia, à periculo maris huius mundi liberat etiam obedientia. Qui enim suauitatē obedientiæ, cælestisq; uitæ dulcedinē (quantum possibilitas admiserit) constanter & uerè gustauerit, ea quæ in terris amauerat etiam seipsum libenter relinquit, & relinquendo ab omni periculo fit securus. Econtrariò nullo uitio tam præcipitem diabolus trahit hominē sub obedientiæ statu militantē, ac perducit ad mortem, quàm quū neglectis cōsilijs seniorum suo iudicio persuaserit, definitioniq; cōfidere. Sicut enim sine duce nō confiditur de uictoria, & sine gubernatore nō peruenitur ad portū, ita & absq; obedientia impossibile est in huius uitæ pelago nō periclitari. Ista facit hominem triumphare. Dum enim obediens alienæ uoci humiliter subditur, seipsum in corde superat: & de seipso triumphat. Nulla nanque maior uictoria est quàm sui. Nullus laudabilior triumphus, quàm cōsuetudine deprauatam uoluntatē ordinare. Omnis autē uiolenta propriæ uoluntatis reluctatio habet in exordio dolorē, donec in meliorem partē consuetudo flectatur: sed quum peruenerit ad bonū opus & ad obedientiā, paratus erit affectus: quem ut adipiscatur, cum dolore cōsuetudini malæ reluctandū est. Sine hac pugna, nō acquiritur obedientiæ triumphus. Sub hac quoq; homo custoditur à peccato. Nam multi quieti sub præceptore uiuunt, quos si ab iugo obedientiæ soluas, uideas nō posse quiescere, nec se ullo modo seruare innoxios: qui quum protegerentur oratione pastoris, excitarenturq; exemplo fratrum ne in foueā laberentur, amiserunt gratiā propria uoluntate seducti. Hæc deniq; uirtus hominē ditat, lætificat ecclesiā, pacē tribuit, mentē ornat, animā castificat, cælū aperit, uitā felicem homini tribuit, & omnes uirtutes custodit. Sola nanq; obediētia uerissimè uirtus est rationalis creaturę quæ cæteras uirtutes mēti inserit, insertasq; custodit.

1. Ioan. 2. Heb. 5.

Margin letters: B, F, G, H

De ijs quæ uirtuti repugnant obedientiæ atq; aduersantur, & quanta mala ex propria oriantur uoluntate. Cap. IIII.

X ijs quæ dicta sunt, quum possit homo sufficienter excitari, & ad uirtutem obedientiæ capessendam accendi, dignum nunc est, ut quæ præfatæ aduersantur uirtuti, aperiantur: quatinus tanto alacrior efficiatur homo ad se iugo ipsius subijciendum, quanto limpidius ei elucescunt & merita eius, & quę illi aduersantur, ut aut uirtutis decore trahatur, aut uitiorum deformitate retrahatur. Sciendum est igitur, quòd præcipuè sunt duo, quæ obedientiam uehementer impugnant, & eam à suo statu subuertere nituntur (uidelicet) sui confidentia, & propriæ uoluntatis affectio. Et quid nequius quàm de se cōfidere, & præsumere? Præsumptuosus enim in congregatione primus præsidere desiderat, in consilijs primus respondet, non uocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta: quicquid ipse non fecit, aut non ordinauit, nec rectè factum, nec pulchrè existimat ordinatum, iudicat indicantes,

dicantes,

A dicantes, præiudicat iudicaturos: qui si cùm tempus aduenerit, nō promoueatur, aut inuidiæ face accenditur, aut iracundiæ mucrone iugulatur. Non enim potest maiorum & prælatorū subesse iudicio, qui sui ipsius præsumptione languescit. Tātoq; quisq; in obedientia fit perfectior, quāto apud se fuerit uilior. Velle nanq; esse super omnes, uituperabile est: sustinere autem alium super se nimis gloriosum est. Quantū uerò obediētiæ aduersetur propria uoluntas: & quàm ingentia cōmittat mala, quis sufficienter explicare potest? Dico eñ fiducialiter, & ueraciter dico, quod nemini qui in propria uolūtate fundatus sit, posset totus mundus sufficere. Vtinā propria uoluntas rebus istis tēporalibus esset contenta, & in sui perniciem calamitatibus hominum suum repleret affectū. Quinimo etiā in ipsum (quod dictu nefandissimū est) deseuit autorem, & cōtra eum ceruicem cordis non ueretur erigere. Vellent enim Deum, qui huiusmodi malæ uoluntatis sunt, homines aut peccata sua iudicare nō posse, aut nolle, aut nescire ea. Volunt nanq; quātum in ipsis est ipsum non esse deum: cùm concupiscunt illum aut impotentem, seu iniustum, seu insipientem esse. Crudelis equidem detestandaq; malitia hæc est, quæ ut

B liberè uti ualeat peruersa uoluntate, Dei potentiā, iustitiam, sapientiamq; perire desiderat: quoniam quum uult Deum esse impotentem, iniustum, ignorantemq;, quantum ad ipsam pertinet, Deum occidit, & de sua gloria deijcere affectat. Proinde ab ipsa tanquā à corrupta radice procedunt plurima mala. Aufert enim homini Deum. Non enim dabit inobedienti copiam sui Deus & dominus Iesus, qui tantus obedientiæ amator fuit, ut mori magis, quàm nō obedire maluerit. Beneficia Dei subtrahit. Dignū quippe est, ut ab eis beneficijs sit quilibet extraneus, qui eius qui confert, iussionibus non uult esse subiectus. Danti enim rependi quicquā gratius ab accipiente non potest, quàm si ipsius obediat mandatis, gratumq; habeat, quod accipit. Nam spiritui gratiæ contumeliam facit, qui beneficium dantis grata mente non suscipit. Meritum etiam euacuat. Nam insanis, infantibus, in itinereq; dormientibus nihil quod faciant, uel bonum, uel malum imputatur, quia nimirum suæ non sunt compotes rationis, nec usum retinent uoluntatis:

C ac per hoc nec iudicium libertatis, aut condemnationis assequuntur. Quum uerò suæ uoluntatis extiterint, participesq; rationis, pœnam siue præmium merentur: unde per Esaiam. Quum dicant tales domino, ieiunauimus, & non aspexisti, &c. Respondit illi Esa. 58
dominus causam, quare non exauditi fuerint, dicēs: Ecce in die ieiunij inuenitur uoluntas uestra, &c. Igitur cùm uoluntati nec leges imperent, nec principes dominentur: cùm Ibid.
non habeat liberum arbitrium nisi se, meritò non iudicatur nisi ex se: quę quum mala est omne prosus animæ euacuat meritum. Ipsa elatum efficit hominē, & conditorem suum negare facit. Sola etenim obedientia est, quæ fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisq; conuincitur. Nec aliud est contra cōditorem superbire, quàm pręcepta eius peccando transcendere, & à se iugum dominationis eius excutere, cui per obediētiam subesse debuerat. Hominem inobedientiæ superbia, sua dignitate priuat, ut patet de Saule, cui dicitur: Quia proiecisti sermonē domini, proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. 1. Reg. 15
Hæc quoq; turrim Babylonis euertit, linguam confudit, prostrauit Goliam, suspendit

D Absalonem, interfecit Nicanorē, peremit Antiochū, Pharaonem summersit, & Sennacherib interemit: Ionam insuper belluæ marinæ deuorandū exposuit. Hunc etenim Dei fugitiuum tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, & bellua marina absorbet, & quia autoris uoci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suum reus in carcerem reportatur. Hæc etiam hominem morte temporali & æterna dignum efficit. Quid enim odit Deus, aut quid punit, præter propriam uolūtatem? Cesset uoluntas propria, & infernus non erit. In quid nanq; desæuit, nisi in proprias uoluntates? Nam propria uoluntas Deū impugnat, & aduersus eum extollitur. Propterea ipsa est, quę paradisum expoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli mundum subiugat.

De duplici obedientiæ specie, scilicet, reprehensibili & commendabili, & de ipsarum distinctionibus. Cap. V.

Sciendum præterea est, quod alia est obedientia reprehēsibilis, & alia est obedientia commendabilis. Obedientia reprehensibilis triplex est. Primò quum aliquis obedit creaturæ inferiori homine, scilicet, pecuniæ: sicut dicitur Eccles. x. Pecuniæ obediunt omnia. O pestis maligna, ô detestāda auaritiæ obedientia: & semper bonis animis exhorrenda, quid illęsum, quid in-

concussum dimittis? Tu genus humanũ cõfudisti, tu discipulum Christi comitẽ ab apostolatu præcipitasti, tu milites custodientes domini sepulcrũ captiuasti. Amori enim pecuniæ uilis est omnis affectus, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit. Nullumq; est iustitiæ in illo corde uestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Secundò cùm ex remissione superioris inferior præcipit. Quisquis enim ex negligentia pastoris apertè uel occultè satagit, nedum ipse præcipere, sed quod habet in uoluntate, ut ei præcipiatur à prælato: ipse se seducit, & sibi quasi de obediẽtia blãditur. Nec ipse in ea re prælato, sed magis ei prælatus obedit, ac per hoc ad casum & ruinam perducitur: quia nullo uitio tam præcipitem diabolus trahit monachũ, aut perducit ad mortẽ, quàm cùm neglectis consilijs seniorũ suo iudicio suaserit, definitioniq; confidere. Tertiò cùm aliquis suo superiori in malo obedit. Nam sic modus obedientiæ tenendus est: ut bonis in malo nõ consentiatur, nec malis in bono cõtradicatur. Abijcienda planè est obedientia, quæ cõtra diuina mãdata præcipit, & in nullo ei parendũ est, qui propriam magis, quàm Dei præcipit fieri uoluntatẽ. Propter Deum nanq; obediẽdum est, nõ cõtra ipsum. Ideo cùm peccatũ præcipitur, ut impleatur: prorsus obtemperãdum nequaquã est: quia Deo potius quàm hominibus obediendũ est. Obedientia autem cõmendabilis duplex est: quædam enim est necessaria, quædã abundans, atq; perfecta. Obedientia necessaria est in ijs ad quæ tenetur. Nec ideo putandum est quædã cõtemnenda esse mandata, quæ ad salutẽ necessaria sunt, quia leuiora sunt. Cõtemptus enĩ cuiuscunq; præcepti præcipiẽtis iniuria est. In quouis gradu, in quouis proposito æquale peccatũ est: uel prohibita admittere, uel iussa nõ facere. Nã iussa sine culpa nõ negliguntur, & sine crimine nõ cõtemnuntur. Perfecta autẽ obediẽtia legẽ nescit, locis nõ arctaẽ, nec cõtenta est angustijs professionis, sed largiori uoluntate fertur in latitudinẽ caritatis, & ad omne quod iniungitur spõtaneo uigore liberalis alacrisq; animi modum nõ considerãs in infinitam libertatem extenditur. Vnde perfectus in obedientia ille censendus est: qui in nullo prorsus resistat maioribus, aut inuideat paribus, uel cõtra minores per superbiam se extollat, sed prælatis sit obediens, socijs congruens, subditis utiliter condescendens: Deo deuotus, magistro subditus, senioribus obtemperans, & minoribus placens, uerbo utilis, corde humilis, & omnibus mansuetus, atq; eo animo opus iniunctum recipiat, quo præcipitur.

De gradibus obedientiæ, atq; ipsius uirtutis perfectione. Cap. VI.

Postremo in hoc ultimo capitulo dicendum est, quibus gradibus obedientia ducitur ad perfectionẽ. Per ascensum nanq; uehitur anima ad consummationem culmenq; uirtutum. Primus enim obedientiæ gradus est obedire libenter. In ipsa etẽim obedientiæ uia tibi, ô homo, fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ita ut accipias interdũ præcepta nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamẽ suauia uidentur: hoc si molestè cœperis sustinere, si diiudicare prælatũ, si murmurare in corde, etiã si impleas exterius, quod iubetur, nõ est uirtus obedientiæ, sed uelamẽ malitiæ. Verus ergo minister est domini Iesu, qui deuotione cordis libenter audit, quod imperatur, ut perficiat. Nec dubiũ quin ampliorem gratiã mereatur huiusmodi, qui paratum se exhibet ante mandatum, quàm qui obedire satagit post mandatum. Secundus est obedire simpliciter. Sunt nanq; multi, qui post præcipiẽtis imperium plurimas faciũt quæstiones, & sæpius ingeminãt. Vnde hoc uenerit? quis hoc dederit cõsilium? Propter quod oritur murmuratio, excusatio, simulatio impossibilitatis, & aduocatio amicorum: contra quos per Prophetam loquitur dominus: In auditu auris obediuit mihi, ut ostẽderet uno eodemq; momẽto obedientem simplicem, & audisse præsidentis imperium, & obsequium perfecisse. Quod etiã in lege præcepit dominus dicens: Quod præcipio tibi, hoc tantũ facias, nec addas uel minuas quicquã. Propterea nõ debet simpliciter obtemperãtem magistri imperitia, seu indiscreta potestas mouere: sed meminerit scriptũ, quia nõ est potestas, nisi à Deo: & qui potestati resistit, Dei ordinatiõi resistit. Ideo quodcũq; fecerit obediens, operetur simpliciter: & ex animo sicut Deo, & nõ hominibus. Tertius est obedire hilariter. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam in obediẽdi ratione hæc generalis regula teneatur: ut in difficilioribus agẽdis obeditio quidẽ gratior: quàm præuaricatio grauior iudicetur, & in facilioribus minusq; onerosis, contẽptus damnabilior, quàm actus laudabilior existimetur. Quapropter serenitas in uultu, dulcedo in sermonibus,

Psal. 117 · Num. 22 · Rom. 13 · 2. Cor. 9 · B · F · G · H

A nibus, alacritas in opere hilariter obsequentis decorat obedientiã: quia nõ seruili metu, sed caritatis affectu, nõ timore pœnæ, sed amore iustitiæ seruãda est. Quartus est obedire uelociter. Vidisti (ait Sapiẽtia) hominẽ uelocem in opere suo, corã regibus stabit: nec erit ante ignobiles. Vnde cùm uocaret Zachęus, festinãs descendit, ut exciperet dominum: à quo meruit audire, hodie salus domui huic à domino facta est. Promptus itaq, uelociterq obtemperare desiderãs mãdatum nõ procrastinat, sed statim parat aures audituí, linguam uoci, pedes itineri, manus operi: & se totum intus colligit, ut mandatum peragat imperantis. Quintus est obedire uiriliter. Si enim manum (ait quis) misisti, ô homo, ad fortia: agendũ est instãter, & cõstanter obediendũ: nec inter asperitatem uerborũ tam regalis est semita relinquenda. Tunc enim Deo uera obedientiæ obsequia reddimus, cùm nullis occurrẽtibus aduersis ab incœpto opere deficimus. Illeq meritò prędicãdus est, qui percussus nõ cædit: irritatus nõ dolet, grauatus nõ deficit: sed Christi cõmunitus exemplo pugnã, quã semel in obedientiæ stadio arripuit, nullo fractus labore derelin- Prou. 29 Luc. 19

B quit. Sextus est obedire humiliter. Nam unũ atq idem inobedientiæ præsumptionisq genus est: uel propter actionis instantiã, seu propter ocij & orationis desideriũ senioris prętetire mandatũ. Tamq dispẽdiosum est pro somno, q̃ pro uigilãtia: imperãtis statuta cõtemnere. Tantũ deniq est præsidẽtis transire præceptũ, ut legas: quantũ si despicias, ut dormias. Humilitas nanq sola est, quæ propriũ abdicat sensum, & propriæ inimicat uoluntati: atq ab ipsa tanquã à pestifero ueneno ceruicẽ suam excutere cõtendit. Vnde necesse est, ut qui ad obediẽtiæ culmẽ satagit ascendere, mentẽ studeat ab elatione mundare: quia tanto proficiet citius, quãto fuerit humilior. Septimus & ultimus est obedire perseuerãter. Sic currite (ait Apostolus) ut cõprehendatis. Nõ enim poterit quis ad cõsummationẽ uirtutis attingere, nisi uoluerit in ipsius exercitatione perseuerare. Non sufficit planè terrã fodere, arbusta plantare, atq nascentes fructus inspicere, si nõ æquo animo permittãtur etiã maturescere. Sic nimirũ omnis labor, quælibetq uirtus laudẽ non meretur, nisi in eadẽ uiriliter perseueretur. Et quemadmodũ gradiẽs cõtra fluminis im- 1. Cor. 9

C petum (si remigrare desierit) defluit: ita & certanti in obedientiæ cãpo euenerit. Quũ enim proprię uoluntati habenas laxauerit, statim ipsam sentiet cõtumacem. Quare edomãda est perseuerãti infatigabiliq uigore, quatenus ex diuturno flagello discat mãsuescere: ut duce gratia miles Christi ad obedientiæ perfectionẽ ualeat peruenire. Nã quũ per obedientiã ipsam subegerit: plena trãquillitate ac ingẽti pace fruetur: quia pacato interiori hoste, nõ erit deinceps, qui frãgat animũ. Si enim uoluntas subijcitur rationi, quicquid homo à Deo uoluerit, impetrabit. iuxta illud, Si duo ex uobis cõsenserint super terrã, de omni re quãcunq petierint, fiet illis à patre meo, & meritò. Nã qui per obediẽtiæ uirtutẽ adhęret Deo, unus spiritus fit cũ eo: à quo pro mercede suorũ agonũ duplicẽ meret̃ habere coronã, scilicet, certã spem eius uitæ, quæ nũc est futuræ: pro qua potẽs efficitur ad superãda om̃ia certamina occurrẽtia. Et quoniã in obediẽtię perfectione laudabilis spei uirtus, & cælestis pręmij certitudo donat̃: cõuenienter in cõsequentibus de ipsa uirtute & sperãdis rebus loquendũ est: quatenus eo mẽs in agone subiectiõis fiat prõptior, quo Matth. 18

D de mercede certaminis extiterit certior: q̃d clarè aperit Psalmista, dicens: Inclinaui cor meũ Deus ad faciendas iustificationes tuas in æternũ propter retributiones. Fructuũ ligni uitæ sextũ tenet locũ hæc Deo grata obedientia: quã qui uerè perfecteq possederit, ad Deum & dominũ Iesum tutum habebit accessum, qui factus est obediẽs usq ad mortem crucis: propter quod Deus illum exaltauit donãs ei nomẽ, in quo curuatur om̃e genu: nedum terrestrium, infernorumq, sed etiam cælestium, qui est benedictus in secula. Psal. 118 Phil. 2

DE VIRTVTE SPEI, ATQVE DE ILLIVS DIFFInitionibus. *Quæ uirtus Deo militantibus pernecessaria est, & ex sua dignitate in fructibus ligni uitæ septimum consequitur gradum.* Cap. I.

Mitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc uox Prophetæ affectuosa desiderium pandit cęlestium spirituum. Quum enim administratorij spiritus sint in ministerium missi eorum, qui hęreditatẽ capiũt salutis, uideãtq genus humanũ plurimis infirmitatibus circũdatũ: uarijs etiã miserijs obrutũ; nec sua uirtute exigẽtibus delictis suis, posse erigi Psal. 103. Heb. 1

in salutem: pijs desiderijs clamāt ad Deū: ut tātis ęrumnis ponat finem, mittatq; de supernis sedibus spiritū sanctū: q luce sua caligātem illuminet intellectū humanū, & igne sancto suo accendat affectū, quatenus dono suo interioris hominis facies irradiata toto desiderio eleuetur in Deū, & renouetur per gratiā, quæ prius deformata fuerat per culpā. Hic nanq; diuinus & almus spiritus monet memoriā ad recolenda quæ Dei sunt: docet rationem ad cogitandū de Deo, mouet uoluntatē ad dei mandata seruanda. Dat pignus salutis, robur uitæ, scientiæ lumen. Dono sapientiæ negligentiā in pigro repellit: dono intellectus diligenda rationabiliter quærit: dono cōsilij diuinā prudentiam inuenit: dono fortitudinis tentationes fortiter retūdit: dono sciētiæ obliuionem lubricā diu esse nō sinit: dono pietatis humanæ fragilitati clemēter indulget, & dono timoris improuidam ignorantiam ardenter decoquit. Hic nempe infirma roborat, aspera planat, corda purificat: & quicquid uidetur in hoc seculo nequā, difficile & angustum, leue facit & latum, opprobrium gaudiū iudicat, despectionem exaltationē esse persuadet. Tales utiq; sunt fructus, talia sunt opera te possidentium, ô beatissime spiritus: ueni igitur ad nos, illabere cordibus nostris, emitte cælitus radiū tuæ lucis, & illumina sedentes in hac opaca peccatorum caligine. Veni, inquā, propera, festina, ô Pater pauperū, ô lumen mentiū, ô largitor munerum: laua quod est sordidū, riga quod est aridum, rege quod est deuiū, foue quod est frigidū, & sana quod est sautium. Tu enim es, ô diuine amor, requies in labore, gementium consolator, errantium uia, periclitantiū salus, certātium uirtus, quiescentiū gaudium, peregrinantiū comes, peccantiū propiciator, iustorum robur, mœrentium interuentor, salus mundi, animarum uita, Dei recōciliator, cordium scrutator, & genitoris summi genitiq; sanctum osculum & amplexus. Excutiat (oramus te domine) de cordibus nostris omnem torporem præsentia tua. Rumpātur peccatorū uincula, & fluant irrigua lacrymarum fluenta. Roboretur præterea mens nostra ad respuenda cuncta temporalia, & solis cælestibus pascatur delicijs, fugiat uitia, & uirtutū sectetur pulchritudinem, relinquat se, ut possideat te, & possideatur à te, ac per laudabilia opera & cōpositos mores regeneretur in spem uiuam, per quā potens efficiatur in offenso pede pertingere brauiū felicitatis æternæ. Hæc enim spei uirtus, ô domine, donec in hoc corpusculo uiuimus, necessaria nobis est. Ipsam nobis tribue, ut certi reddamur per illam possidere regnum. In æternitatē etenim animū figit hęc: idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, sentit Quæ uirtus cùm omnibus necessaria sit, peramplius tamē ijs, qui sub obediētiæ agone deputarunt se. Quū enim forte atq; arduū arripuerint cōtra se, cōtra proximos, cæteraq; tentamēta inire certamē, nisi per hāc assiduè uirtutē roborati fuerint, ut deficiāt necesse est. Ideo crebrescētibus laboribus à domino illis subministrat̄ efficacius ęterni spes præmij, & cælestis certitudo triumphi. Nec cuiquā cōuenientius q̄ certāti & uincēti donat̄ fiducia regni, & spes gloriæ. Nā spes sic diffinit̄. Spes est certa expectatio futurę beatitudinis ueniēs ex Dei gratia: & ex pręcedētibus meritis. Vel spes est uirtus, qua quis ad id q̄d credit se peruenturū pręsumit. Siue spes est appetitus boni cęlestis cū fiducia obtinēdi. Est quoq; spes uirtus, qua speramus pręmiū uitę æternæ iustorū meritis reddendū. Ex quibus patet, q̄ necessaria uirtus sit ijs, q abnegāt seipsos, & q̄ decenter donet̄ eisdē tanquā prima stola, de qua uirtute in cōsequentibus disserēt domino concedente, quatenus per inspectionē pulcritudinis ipsius, pugiles regis nostri Iesu Christi ad consummationem accendantur certaminis, agnoscentes laborē suum nō inanē esse in domino.

De uarijs spei effectibus, per quos ditantur qui illam possident. Cap. II.

Matt. 11 Enite omnes, qui laboratis (ait dominus) & onerati estis ad me: & ego uos reficiam. Tollite iugum meū super uos suaue, & requiem præstabo, per infusionem spei animabus uestris. Hoc nanq; iugum spei propter sui excellentiā, & multiplices effectus: plurimis donis ditabit uos. Vera etenim spes primo securitatem parit. Meritò nanq; sperās in domino securus est: quia protector est omniū sperantiū in se: eisq; est idem dominus pro muro undiq;, & turris fortitudinis ipsorū, de qua scriptum est. Turris fortitudinis nomen domini. Ad ipsum confugiet iustus sperans in eo: cui occurret dominus quasi ciuitas munita ad eum suscipiendū: iuxta illud Esaiæ:
Esa. 27 Vrbs fortitudinis nostræ Sion: saluator ponetur in ea murus uirtute diuinitatis, & ante
Psal. 90 murale ex merito humanitatis, cui merito cātabitur. Altissimum posuisti refugium tuū.

Ipsa

A Ipsa meretur intelligentiam, & Dei auxiliũ: sicut legitur. Qui confidunt in illum, intelligent ueritatem. Quocunque se uerterint prudenter intelligẽtes, & de Deo suo confidentes: agnoscent etiam aduersa diligentibus deum cooperari in bonum: ut patet in Susanna, de qua dicitur. Erat enim cor eius fiduciã habens in domino: propter quod magnificè meruit liberari. Hæc patienter portare facit onus præsentis miseriæ. Ille etenim bene nouit in exterioribus miserijs sustinere, qui scit de spe interna semper gaudere. Fu u oi ũ spes laborantibus, & sub pressuris pręsentis uitæ desudantibus, requiem parit: sicut in agone positis dolorem mitigat spes coronæ. Spes est quasi columna, quæ totũ spirituale ędificiũ sustentat, qua deficiente ædificium corruit, & in baratrũ desperationis concidit. Est etiã ancora animæ eam seruans, ne procellis tentationũ irrumpatur: de qua Apostolus. Firmissimũ solatium habeamus, qui cõfugimus ad tenẽdam propositã spem, quam sicut ancoram habemus animę tutam ac firmã, & incedentẽ usque ad interiora uelaminis, quo pro nobis præcursor introiuit Iesus secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum. Igitur si te uideris fluctuare in mari isto, noli diuelli ab hac ancora, ante quam intres hunc portum. Fluctuat nauis in ancoris, cõquassatur ueterum suorũ recordatione delictorũ mens: sed nõ diffidat, nec pręmia diuina posse obtinere desperet. Nouit dominus mutare sententiã, si tu noueris emẽdare delictũ. Hæc quoque uirtus hominẽ facit fortẽ. Qui ẽm in dño confidunt, mutabunt fortitudinẽ: propriã siquidẽ fortitudinẽ mutãt in diuinã. Felix sanè ista mutatio. Dum ẽm de suis uiribus diffidũt, diuinũ eis adiutorium præparatũ est. Nihil ẽm tam omnipotentiã Dei clariorẽ reddit, quam quod omnipotẽs reddit ijs, qui in se sperãt. Ipsa est baculus necessarius peregrinãtibus in uia præsentis uitę. Nõ enim fatigãtur, uel debilitãtur sperãtes in domino: quin potius assumẽt pennas ut aquilæ: current, & nõ laborabũt: ambulabũt, & nõ deficiẽt. Quot ẽm labores misericordiæ Deo offerentes exercẽt, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubiculum clausa tenent, & eo minus deficiũt, quo maiora patiuntur. Spes etiã in possessionem regni cælestis animã quodammodo introducit, & existentibus in hac uita mortali: Sap. 3 Dan. 13

C immortalẽ attingere facit: sicut legitur de beatis martyribus scriptũ. Si coram hominibus tormenta passi sunt: spes illorum immortalitate plena est. Ab illis enim dum mortis tolerãtia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidẽter asseritur, & suauiter degustatur. Nunquã enim hanc uitã sic constãter expenderẽt, nisi esse alterã incõparabiliter beatiorem perfecta diffinitione sentirent. In præsenti enim tempore spes est quædã uigilia solennitatis æternæ. Non ieiunat, sed quasi iuge conuiuium celebrat, cùm mentem, quam replet cælestibus dapibus uterumque impingat. Ipsa facit inter dolores gaudere. Si mihi (ait quis) præmia promittantur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant aduersum me pręlia, si fremat inuidus, si sęuiat malignus, si ipsa caro aduersus spiritum cõcupiscat, in te ego sperabo domine. Quicquid igitur mali ferre imponitur, firmo gaudentique animo tolerandum est. Remedium enim malorum, bonorũ spes est. Nec innocentem debilitat mentem illata contumelia, quoniam in aduersis solatium est non meruisse, quæ patitur. Innocentem fortuna deserit sæpe: at bona spes nunquã. Spes namque est arca æterni Sap. 3 Psal. 26

D pręmij, & ponderatio futuræ suauitatis: cui datur intrare in hortum spiritualis uoluptatis, & inde afferre odores ad condiendas amaritudines præsentis aduersitatis. In deserto mũdi delicijs hæc affluit, & temporalium damna nõ sentit. Hęc est quę domino cõfidenter dicit. Quid ẽm mihi est in cælo, & à te qd uolui super terrã? Ipsa est in labore requies, in ęstu tẽperies, in fletu solatiũ. Ideo quiescere debet uox nostra à gemitu, & oculi nostri à ploratu, quia merces nostra magna est nimis. Hæc quoque Deo adhærere facit, & cõfidẽter dicere. Tu es dñe spes mea. Hæc omniũ promissionũ, ait sperãs, mihi una est: & in hoc uerbo tota ratio meæ expectationis solidat. Alter meritũ põdus diei & æstus sustinere se iactet: ieiunare bis in sabbato dicat: postremò nõ esse, sicut cæteri hominũ glorietur. Mihi autẽ adhærere Deo bonũ est: ponere in domino spem meã. Gemma speciosissima, & gratissima spes est: quæ ad modũ gẽmæ perlucida est: & peruia in suo interiori: ita ut per eam uideant bona æterna. Ipsa denique elisos erigit, & uires reparat. Latro agnouit sperando: Petrus uerò timendo negauit. In Petro mõstratur quenquã de se nõ debere præsumere: in latrone nullum impium conuersum debere diffidere. Timeat ergo bonus, ne pereat per superbiam: & malus, ne desperet per malitiam. Nullus desperare de- Psal. 90.

bet ueniam, etiam si circa finem uitæ ad pœnitentiam conuertatur. Vnumquenq; enim Deus de suo fine, non de uita præterita iudicat. E

De quinq; speciebus uirtutis spei, quæ ad cognoscendum proficuæ sunt. Cap. III.

QVoniam in præcedentibus luculenter descripti sunt effectus & dignitates spei: nunc domino donante, in speciebus & diuersitatibus ipsius immorandum est, quatenus à uitio discernatur uirtus. Facilè nanq; in elationem mens corruit: quum distinctiones uitiorum & uirtutum ignorat. Sciendum igitur est, quod quædam spes est maledicta: de qua dicitur. Est infidelis fiducia solius maledi-
Rom. 2 ctionis capax, quum spe peccamus. De hac Apostolus. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam: & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ. Nullum enim scelus corā Deo tam abominabile fit, quàm spe misericordiæ Dei peccata perpetrare. Tunc miserabili quadam spe erigitur anima: cùm turpia & obscœna delectant. Et desinit esse remedij locus: ubi tanquam mores uitia dominātur. Est spes præsumptuosa, quum aliquis sperat se facturum quod uoluerit: cùm uires eius excedat. F
Aduersaria enim præsumptuosaq; confidentia est, quæ periculis pro certo uitam suam commēdat. Et lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. Incerta uictoria est inter hostilia arma pugnare: impossibilis liberatio est flammis circundari, & non ardere. Expedit igitur magis bene timere, quàm malè confidere: & utilius est, ut infirmū se homo cognoscat, & stet, quàm ut de se prǣsumēs cadat. Est spes uana, quū fiducia quæ ponenda est in creatore, ponitur in creatura. De hac Hiere. dicit, Maledictus homo, qui
Hier. 17 cōfidit in homine, & ponit carnem brachium suū, & recedit à domino cor eius. Hic super arundineum baculum confidens (id est in creatura) quæ pro se nihil potest, collidetur ualidè, si fractum fuerit. Spes utiq; huiuscemodi quasi lanugo, quæ à uento tollitur, & tanquā spuma gracilis, quę à procella dispergitur. Est spes falsa, quū quis sperat, quod futurū nō est: sicut ille, cui dictum est: Stultè hac nocte repetent animā tuam à te, & bona quæ præparasti, cuius erunt. De his dicitur. Posuimus mēdacio spem nostram. Quisquis es, ò homo, qui hanc falsam spem de corde tuo eradicare utiliter proponis: mortis G
Luc. 12 horrorem, iudicis terrorem, ardentis gehennę metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam: recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: meditare uitæ humanæ pericula, cōsidera fragilitatem, & in huiusmodi cogitationibus si perseueraueris, nihil reputabis cuncta quæ foris uidentur, in quibus falsè confidūt homines, dum toto corde circa interiorem molestiam occuparis. Est spes uera, si in solo Deo ponatur, de qua dicitur: Quis sperauit in domino, & confusus est? Tunc nanq; ueram esse hominis spem potest cōprobari, si adsit meritum. Integra enim consolatio est, cùm nō solum quid sibi sit sperandum: sed unde sit præsumēdum nouerit quisq; parum habet laudis uirtutum corona, & spei magnitudo, quæ ex labore non descendit. Potest quidem habere palmam, sed non habet gloriam. Hæc est magnarū ratio uirtutum, ut quanto plus homo laborat, tanto plus mercedis acquirat & spei. Item si in tribulatione non deficit: unde Iob. Si etiam occiderit me, in ipso sperabo. Tanto etenim H
Iob. 13 spes solidior in Deo surgit, quanto pro illo quisq; grauiora pertulerit: quia nequaquam gaudium spei de æternitate colligitur, quod hic non prius pia tribulatione seminatur.

Quod multa sint, quæ uirtuti spei plurimum aduersantur. Cap. IIII.

Eccle. 2 SCiendum præterea, quod multa sunt, quæ spei aduersantur, uidelicet, diffidentia de Deo: de qua dicitur. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo: ideo nō proteguntur ab eo. Aduersatur quoq; plurimū spei cōfidentia, quæ in creaturis ponit: quæ triplex est, scilicet, prǣsumptio sui: de qua legit. Qui
Prou. 28 cōfidit in corde suo, stultus est: quoniam qui de nihilo factus est, in nihilum redigeretur: nisi ab autore suo sustentaretur. Ab hostibus insuper suis citò deijceretur, nisi à Deo actualiter sustentaretur. Rursus si boni spiritus se à nobis elongauerint, impetum malignorum sustinere quis poterit? Fatuitas etiam est de se confidere, quum per
2. Cor. 3 se non sufficiat homo bonum cogitare. Non enim sumus sufficientes (ait Apostolus) cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed nec in bono perseuerare. Nam citò bonum amittitur, nisi à Deo largiente custodiatur. Sed paucis uerbis qualis ex se homo

A homo sit, notificat Deus per Oseam, dicens: Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuū. Ideo clamet homo medullis cordis: dicat quoq; uoce. Domine scio me nunquam posse peruenire ad te, nisi gradiendo post te. Sed nec hoc quidem, nisi fuero adiutus ad te. Precor ergo te, ut trahas me post te: quia reuera beatus homo, cuius est auxilium abs te. Secūda est cōfidentia, quæ ponitur in homine. De hac legitur Esaię XXXI. Væh qui descendunt in Ægyptum ad auxilium in equis sperantes, & habētes fiduciam super quadrigis, & non sunt confisi super sanctum Israel, & Deum non exquesierunt: & Hierem. XVII. Maledictus homo, qui confidit in homine. & dignè. Procliuis enim & mutabilis est humana conditio, & quocunq; intendit, eò uergit, & illud præponderat. Nihil ad uirtutum studia, uel ad illecebras uitiorum fugiendas. Vana utiq; est spes hæc: quia uani filij hominum, mendacesq; filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in idipsum. Tertia est in creaturis spem ponere, quæ est summa fatuitas: scilicet in diuitijs & huiusmodi. De hoc Psalmus ait. Diuitibus huius seculi præcipuè non sperare in Ose. 13

B incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo. O amatores, amatores mundi, cui tam solicitè militaris: maior non poterit esse spes uestra in mundo, quàm ut amici mundi sitis. Vbi quid nisi fragile, plenum periculis: per quę pericula peruenitur ad maius periculum? Pereant hæc omnia, & dimittamus hæc uana & inania. Conferamus nos ad illa sola, quæ finem non habent: ponamus spem in rebus æternis. Vita enim hæc mors est miserabilis & caduca, subitò surripitur: & post hæc negligentiæ supplicia luenda sunt. Sunt etiam aliqua alia, quæ eidem uirtuti spei aduersantur: scilicet peccati magnitudo, & multitudo: de qua dicit Caym. Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear, quod indecēs est. Gen. 4
Vbi enim abundauit delictum, plerunq; superabundat & gratia. Et quid tam graue cōmittitur, quod non Christi morte soluatur? Meritò igitur in Christo spes mihi ualida est, qui sanat omnes languores meos, qui redimit de interitu uitam meam, qui coronat me in misericordia & miserationibus. Tam liberaliter nanq; dominus omnem donat iniuriam, ut iam nec damnet ulciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligat Rom. 5 1. Tim. 6

C imputando. Pulcerrimum insuper affectandæ ueniæ, & conuersionis exemplum prærogatum est, quod tam citò latroni peccata relaxātur, & uberior gratia quàm precatio. Semper enim plus tribuit Deus, quàm quis precatur. Nemo igitur desperet. Iudam proditorem non tam scelus, quod commisit, quàm indulgentiæ desperatio fecit penitus interire. Aduersatur quoq; spei tentationum multitudo: sed econtrario multiplicatio tentationum signum est liberationis, sicut dicitur. Qui diligit filium suum, instanter erudit: Prou. 13
& de Israel quoq; hę sunt gētes, quas reliquit dominus, ut erudiret Israel. Vita eñ nostra in hac peregrinatione nō potest esse sine peccato: ideo nec absq; tentatione. Profectus noster per tētationes fit. Nec sibi innotescit quisq; qualis sit, nisi tētatus: nec potest coronari, nisi uicerit: nec potest uincere, nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicū & tentationes habuerit. Ad magnam igitur utilitatem nostram exercitatio tentationum nobis impensa est: ut non superbiat sanctitas, dum tentatur infirmitas, non tepescat uirtus: nō desit profectus, nō diminuatur meritum, non amittatur gloriæ corona. Spei insuper

D cōtrarius est frequens casus, & peccati recidiuatio. Sed considerādum est, quod frequēs casus humilitatē generat, humilitas triumphū. Quis sine peccato extitit? quis in seculo enormius Paulo peccauit? quis in religione grauius Petro? Illi tamen per pœnitentiā & benam spem meruerunt assequi non solum ministerium, sed & magisterium sanctitatis. Quid meruit Publicanus, qui repentè de templo absolutus exiuit? Meritò quippe etiā post peccatū ualde sperandū est. Fit enim plerunq; gratior Deo amore ardens uita post culpam, quàm securitate torpens innocentia: quia qui gaudet in bonis gratiæ & ueniæ, quā inuenit: & recordatur mala, quæ euasit, difficile reddit ad malum. Memoratæ quoq; uirtuti potissimum aduersatur nimia tristitia: de qua dicitur. Mœrore animi deijcitur spiritus. Nunquam ergo tristetur, qui de spe gaudere desiderat. Felix enim qui non habuit animi tristitiam: nec excidit à spe sua. Oportet nos semper de Dei miseratione confidere: & de nostra infirmitate formidare, non tamen funditus obruat spem metus. Eo nanq; fit damnabilior, quo à soliditate spei animus fit longior. Semper nanq; oportet misericordiam & iudicium domino cantare, si uolumus securè de uirtute spei gaudere. Prou. 15

Quomodo

Quomodo tripliciter, scilicet in Deo, in beneficijs Dei, & in sanctorum suffragijs debet se exercere mens, quae uirtutem spei nutrire desiderat: atq; de perfectione eiusdem. Cap. V. E

Sicut cũctis patet, nõ datur in aliquo qualicunq; negotio pertingere ad finẽ sine medio, ita nec ad cõsummationẽ uirtutis. Quapropter ut omnibus detur forma proficiẽdi, in hoc capitulo, quod prae manibus est, aperiẽda sunt, quę iuuant uirtutẽ spei, & quibus cõsiderationibus ipsa uirtus nutriatur & perficiatur. Sunt nanq; multa, quae si cõsiderentur, uehementer exultatione spei replent animã. Quarum considerationum prima & potissima est, cùm rationalis creatura intuitum suum dirigit in deum multipliciter: scilicet in quãtum ipse creator hominis est. Hanc enim praerogatiuam homini creando dedit: quia ad imaginem suam ipsum fecit. Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, caeteris omnibus occupari potest, repleri non potest. Capacem enim Dei, quicquid Deo minus est, non implebit. Et sicut Deus omnem creaturam, sic anima omnem naturam corporalem naturę dignitate pręcellit. Nõ enim potest Deus odisse quod fecit: de quo scriptum est. Diligis nanq; omnia quae sunt, & nihil odisti horũ quae fecisti. Vbi autẽ maiora caritatis indicia, ibi est maioris spei materia. Similiter inquantũ dominus est. Nunquid uolũtatis meae est (dicit dñs) mors impij: & nõ magis ut conuertatur à uijs suis, & uiuat? Deus nanq; tristatur, non de sua iniuria, sed de hominis perditione. Sicut rex audiens criminosas personas, quũ sit benignus, lege quidem compellente ipse mortis sententiam dictat aduersus eas: tamẽ misericordia instigante lacrymas fundit super ipsas, & uult eas adiuuare, & nõ potest contradicente iustitia: quoniã sicut iustitia sine misericordia nõ est iustitia, sed crudelitas: ita misericordia sine iustitia nõ est misericordia, sed fatuitas. Eodẽ modo Deus maluit parcere, q̃ irasci: latiusq; misericordiã q̃ iustitiam cõtra hominem operatur. Prouehitur etiã anima ad spei uirtutẽ, quũ Dei cõtemplatur misericordiã: imò uerius cùm ipsum ipsam esse misericordiã nõ ambigit: hoc psalmo attestãte, q ait, Deus meus misericordia mea. quid dulcius, quid mitius, quid hoc benignius audiri potuit? Nunquid, ait scriptura, potest mater obliuisci filij uteri sui? Tametsi illa oblita fuerit, ego nõ obliuiscar tui (dicit dominus) Misericors planè, & miserator dñs. Misericors est cùm creat: qa nullis beneficijs prouocat, ut praestet, miserator autẽ cùm res cadẽtes sua pietate restaurat. Misericordia eñ est alienae miseriae cõpassio, qua qs si potest subuenire cõpellitur. Propterea dñi miserationum recordabor, ne ingratus inueniar. Multas enim miserationes cõtulit animae meae, quas coram omnibus referabo, ut una sit omniũ uox, & affectus laudis eius. Multi nanq; in seipsis has inuenire possunt, quas dicturus sum. Prima est q̃ à pluribus peccatis adhuc in seculo positũ custodiuit: prima quidẽ non inter omnes, quas contulit mihi: sed inter has quas narraturus sum. Quis nãq; dubitet, quin ut in multa cecidi: ita & in plura poterã cecidisse facinora, nisi omnipotẽtis pietas cõseruasset me? Fateor eñ & toto corde clamabo, nisi qa omnipotẽs deus, & misericors adiuuisset me: utiq; in omnẽ reatũ cecidisset anima mea. Aliã quoq; miserationẽ in me exercuit dñs, quę q̃ benigna, q̃ libera, q̃ gratuita sit, sermone nequit explicari. Heu dñe peccabã ego, & tu dissimulabas, non cõtinebam à sceleribus: & tu abstinebas à uerberibus, & prolongabã ego multo tẽpore iniquitatẽ: & tu clemẽs pietatẽ tuã, q̃d est magnũ miserationis opus: quia non dolere de peccato, q̃d perpetrat: magis indignari, atq; irasci facit Deũ, q̃ multa, quae iam praeterita sunt. Addidit etiã hanc misericordiarũ pater, ut ex uisitatione sua fierẽt mihi amara, quae prius dulcia uidebãtur. Nam hoc est quod nos laetificat in omnibus laboribus, in omnibus periculis huius uitę, hoc nẽpe amarescere facit, q̃d peccãdo prius placebat: amor, scilicet noster in Deum, & pium studiũ, certa spes, & feruor spiritus. Indulsit etiã benignus dominus animae meae donũ istud, ut susciperet misericorditer poenitẽtiã meã: atq; in eorum numerũ me ascripsit, quos beatos psalmus uocat, dicens, Beati quorũ remissae sunt iniquitates, & quorũ, &c. O poenitẽtia quid in laudibus tuis efferã, quid de te dicã? deũ tu placas, hominẽ ad statũ suũ reparas, oñia ligata tu soluis, oñia clausa tu aperis, oñia aduersa tu mitigas, oñia cõfusa tu lucidas, oñia desperata tu animas, & opprobria, quae peccantibus debent, tu tegis. Parũ autẽ hoc uisum fuit diuinae clemẽtiae: nisi etiã tribueret istud mihi, uidelicet uirtutem continendi deinceps: per quam mutarem in melius incompositos mores, nec paterer recidiuum, fierentq; nouissima mea peiora prioribus.

Sap. 11 F

Ezech. 6

Psal. 58

Esa. 49 G

H

Psal. 31

Ex

A Ex quo dono reuoluebā frequenter in animo: & intelligebam grauiorem esse culpam post ueniā: renouatum uulnus peius dolere post curam: molestius hominem sordidari post gratiā. Nam uere indulgētiæ ingratus est: qui post ueniā peccat: sanitatis indignus est, qui semetipsum postquā sanatus est, uulnerat: nec mundari meretur: q seipsum post gratiā coinquinat. Ex his em̄ quæ dicta sunt, à malo me liberauit dominus meus: sed qa nō sufficit abstinere à malo, nisi fiat qđ bonū est: sicut legit̄. Declina à malo: & fac bonū. Psal. 36. Exhibuit animæ meę ipsa diuina bonitas dupliciter suā misericordiā: ut ex plenitudine gratiarū totus transeā in laudes dilectionis eius: & replear spe beatitudinis illius. Quarū prima est gratia promerendi. Sola em̄ gratia est, quæ discernit redēptos à perditis: quæ quū homini infundit̄ cūcta mētis illius abscōdita manifestat. Tunc diligere incipit, qđ prius nesciebat: tunc spe roborat̄, omnia propter deū operatur: & eo magis auget̄ meritum: quo per dilectionē amplius exercet̄: quia sicut æquum est desidiosis laborātiū prę-mia denegare, ita cōuenit diligētibus & operātibus optata remuneratiōis merita cumu-
B lare. Alia est spes obtinēdi. Qui enim gaudet in spe, tenebit: qui aūt spem nō habet: ad rē nō poterit peruenire. Manet enim desuper speculator cunctorum præscius deus, bonis prēmia, malis supplicia dispensans. Nec in deo frustra positæ sunt spes precesq;, quæ rectæ quū sunt, inefficaces esse nō possunt. Auersamini igit̄ ô mortales uitia: uirtutes colite: per spem ad recta animū subleuate: humiles preces in excelsum porrigite, magna uobis est (si dissimulare nō uultis) collata operādi facultas: quoniā bonis operibus uestris repromissa est æterna felicitas. Hæ sunt domine miserationes, quas fecisti ancillæ tuæ. Hi sunt riui profundantes suauitatē ab æterno fonte bonitatis tuæ, irrigantesq; mirifice cor meum. In his cōsiderationibus spe nutritur, delectatiōe pascitur, & uirtutibus roboratur, nec in uia poterit à bono opere deficere, si quæ dicta sunt, nō neglexerit cogitare. Est etiā alia consideratio, quæ singularē habet effectū ad erigendā mentem in uirtutem spei: scilicet beneficiorū dei, quæ possunt quadrupliciter distingui. Quędā enim generalia sunt: ut est redēptio mundi, institutio sacramentorum, & alia quæ ad salutē pertinent
C generis humani. Hæc quis enarrabit? Quę lingua dicere, quę ratio capere sufficit redēptionis beneficia: quomodo factus est homo hominis factor, ut sugeret ubera regēs sidera, ut esuriret panis, sitiret fons, dormiret lux, ab itinere uia fatigaretur, falsis testibus ueritas occultaretur, iudex uiuorum & mortuorum à iudice mortali iudicaretur: ab iniustis iustitia damnaretur, flagellis disciplina cæderet̄, spinis botrus coronaretur, in ligno fundamentum suspenderetur, uirtus infirmaretur, salus uulneraretur, & uita pro mortuis moreretur? Quanti uerò beneficij sit institutio sacramētorum saluti hominum necessaria: non est qui digne loquatur. Ab ipsa nanq; dei sapiētia homine assumpto: à quo in libertatem uocati sumus: pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi sub uno deo libere continerent. Constituta nanq; sunt ab ipsa incarnata sapientia pro salute hominum septem sacramenta, pro diuersitate saluādorum. Primum est intrantium: ut est baptismus. Secundum est pugnantium: ut est confirmatio. Tertium est uires resumentium: ut est Eucharistia. Quartum est resurgentium: ut est
D pœnitentia. Quintum exeuntium: ut est extrema unctio. Sextum ministrantium: ut est ordo. Septimum nouos milites introducentium, ut est matrimonium. Horum etenim sacramentorum magna est utilitas. Baptismus ordinatus est contra originale peccatum: pœnitentia contra mortale: extrema unctio contra ueniale: ordo contra ignorantiam: eucharistia contra malitiam: confirmatio contra impotentiam: matrimoniū contra concupiscentiam: quam temperat, & excusat. Disponunt quoq; hæc sacramenta ad septem uirtutes habendas. Baptismus est sacramentum fidei: confirmatio spei: eucharistia caritatis: pœnitētia iustitiæ: extrema unctio perseuerantiæ, quæ est fortitudinis complementum: ordo prudentiæ: matrimonium temperantiæ. Sunt & aliæ complures horum sacramentorum dignitates, & causæ, quæ omittendæ sunt. Patet enim euidenter ex his generalibus beneficijs, quo uigore in uirtute spei mens ualeat proficere illa considerando. Aliqua sunt beneficia specialia, quæ etiam promouent ad spem, quæ quibusdam collata fuerunt ad legentium profectum à domino Iesu pietatis fonte & uirtutum magistro. Vnde ô domine Iesu omnino propter mansuetudinem, dulcedinem, & caritatem, quæ de te prædicatur & legitur, intrepidæ spei uirtute currimus post te,

scientes

scientes quod non pauperes spernas, peccatores non horreas, infirmos non abijcias, & E ignobiles non contemnas. Nempe pie Saluator dulcissime domine non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Cananeam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in theloneo, non orantem Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, nec ipsos crucifixores. Horum exemplo beneficiorum accensus & prouocatus nequaquam diffidere de me, & sperare de te cessabo. Consideratio quoq; corporaliũ beneficiorũ non mediocriter eleuat & erigit contemplantem: ut est creatio mundi, gubernatio, & ipsius sustentatio: quæ quoniã experientia nouimus, & intelligimus, silentio tegẽda sunt. Tam multa enim sunt, quod nec facundia exprimuntur: nec intellectu percipiuntur: ideo magna ueneratione digna sunt. Ex his etenim cognoscitur ipsorum factor. Tria quidem maxime de creatura scienda sunt breuiter: scilicet, quis eam fecerit: per quid fecerit: & quare fecerit. Si quęrit quis fecerit? deus: si per quid? dixit & facta sunt: si quare fecit? quia bonus est. Neq; quisquã autor excellẽtior est deo: nec ars efficacior dicitur uerbo, nec causa melior, quàm ut bonum crearetur à bono deo. Intelligat ergo rationalis creatura, quod hoc bonũ à summo bono ei ad bonũ traditum sit: ut cognoscat creatorẽ & largitorem uidelicet ex perpetuitate quia creator est æternus: ex magnitudine quia omnipotens: ex ordine & dispositione quia sapiens: ex conseruatione quia bonus: & ex largitione quia caritas. Cælum cæli F
Psal. 113 domino (ait Propheta) terram autẽ dedit filijs hominum. Merito nãq; debet confidere cui tanta donata sunt. Quis autẽ diffidere poterit, si cõuerterit cor suum ad intuenda beneficia spiritualia: quæ fidelibus à deo tribuunt? Infundit enim deus filijs suis spiritum suũ multipliciter ad salutem, ad miraculum, ad auxilium, ad solatium, ad feruorẽ. Ad salutem quum in toto corde reuertimur ad deum. Ad miraculũ, quum signis & prodigijs coruscare facit fideles. Ad auxilium quũ in tentationibus & pressuris adiuuat infirmitatem nostrã. Ad solatiũ quũ per internam suauitatẽ testimonium reddit spiritui nostro, quod filij dei sumus. Ad feruorem quũ in cordibus perfectorum uehementius accendit ignem caritatis: ut non solũ in spe filiorũ, sed etiam in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes: quod est perfectæ spei certissimũ signũ. Hæc etenim quatuor beneficiorum dei cõsiderationes: quasi quatuor flumina sunt egredientia de paradiso uoluptatis, id est ab ineffabili clementia maiestatis diuinæ: & irrigantia totã terrã, corda, scilicet fidelium: ut per uirtutem spei, quæ horum meditatione nutritur & perficitur, proferre ualeant opulentissimos uirtutum fructus, nec deficere pręsiccitate exuberantiũ passionum: quatinus circũquaq; muniti, intrepidi possint ascendere ad ciuitatem sanctã Hierusalem, quæ est omniũ electorum mater: in qua deum sicuti est, uidebunt feliciter. Sunt etenim nõ mediocris exhortationis ad profectum spei suffragia ac merita sanctorũ: quæ ut clarius eluceant, quadrupliciter distinguenda sunt: quarum potissima & summè amabilia sunt Christi Iesu domini nostri suffragia ac merita. Nam ipse dei & hominũ mediator, ut culpam nostræ transgressionis extingueret: & ad cælestia speranda cor eleuaret, uoluit fragilitatis nostræ naturã assumere: in qua opprobria & uaria cõtumeliarũ genera perpessus est, ut efficaciter notificaret: quo nos amore diligeret, qua nos fiducia erigeret: quibus meritis nos ditaret. Voluit quippe ipse dominus p omnia in natura, in passione, in morte assimilari nobis: ut fidelis pontifex fieret ad patrem, & repropitiaret delicta nostra. Talis enim cõgruebat nobis, ut fieret pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cælis factus, & cõstitutus ad dexteram dei in cælestibus super omnem principatũ, & potestatẽ, & uirtutem, & dominationẽ, & omne nomẽ, quod nominatur: non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro ad
1. Ioan. 2 interpellandũ pro nobis: de quo per Ioannẽ dicitur. Aduocatum habemus apud patrẽ Iesum Christũ: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Hæc utiq; est tota spes nostra: omnisq; fiducia: ubi enim natura & caro nostra regnat: ibi & nos regnare gloriemur. In ipso enim domino Iesu dulcissimo iam resurreximus: iam ascendimus: iam in cælestibus
1. Par. 11 consedimus. Sumus membra eius, & ipse est caput nostrum: ex quo totum corpus cõpactum est. Ideo abigenda est omnis dubitatio, & diffidẽtia. Os de ossibus nostris, & caro de carne nostra est. Ideo iã non poterit spernere nos: quia caro & frater noster est. Quã utiq; carnẽ patri ostẽdis cicatricibus plenã, uerberibus fuisse collisam, & pro electorum

salute

A salute in altari crucis extitisse immolatam. Et ex hoc non potest contemni, quod tanto precio redemptum est, tali intercessore postulatur, tam uehementi amore diligitur, & tam mirabili uinculo copulatur. Gaudeamus igitur omnes in domino Iesu, quia non solum in paradisi possessione per ipsum firmati sumus, sed etiam usq; ad diuinitatis thronum in ipso conscendimus, ampliora recepturi per eius ineffabilem gloriam, quàm per diaboli perdideramus inuidiam, quia quos diabolus de primi habitaculi felicitate eiecit, hos dei filius sibi conformatos ad dexteram patris collocauit. Concipienda est præterea magna fiducia in dei & domini nostri genitrice post ipsum redemptorem nostrũ dominum Iesum. Hæc est dulcedo & spes nostra, quia est mater pulchræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. In ipsa omnis gratia uitæ & ueritatis, & omnis spes uitæ & uirtutis est. Quid dei matre nobilius, quid Maria splendidius, quam splẽdor gloriæ elegit, ut ex ipsa naturam nostram assumeret. Hæc meritis copiosa, quia uirtutibus plena. Ipsa fuit corde humilis, uerbis grauis, animo prudens, loquendi magistra, intenta
B operi, uerecunda sermone. Hæc nanq; nouit deum quærere, nullum lædere, omnib. bene uelle, iactantiam fugere, rationem sequi, uirtutem amare. Quando ista fastidiuit humilem, quando irrisit debilem, quando uitauit inopem. Nihil in oculis toruum, in uerbis procax, in actu incompositum. Non gestus fractior, non incessus solutior, non uox petulantior. Talis nanq; fuit, ut ipsa corporis species simulacrum mentis fieret, & probitatis exemplum. Ipsa deniq; est thronus gratiæ, de cuius plenitudine accipiunt uniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator ueniam, iustus gratiam, angeli lætitiam, filij persona humanæ carnis substantiam, deniq; tota trinitas gloriam, ita ut non sit, qui se abscondat à calore eius. Hæc est stella maris in peccatorum conductione, quia per mare huius seculi eos dirigit, ad portum pœnitẽtiæ, & ad filium perducendo. Vnde oculi omnium peccatorum sunt ad ipsam, sicut oculi omniũ nautarum ad maris stellam. Si igitur insurgant uenti tentationum, si incurras scopulos tribulationũ, ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non uis obrui procellis. O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis inter procellas & tempestates fluere,
C quàm super terram ambulare, respice stellam, inuoca Mariam. Si criminum immanitate turbaris, uel conscientiæ fœditate confunderis, aut baratro desperationis absorberis, respice stellam, uoca Mariam. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs cogita Mariam; non recedat ab ore, non recedat à corde, & ut impetres eius suffragium, ne deseras exẽplum. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans nõ erras, ipsam tenens non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia peruenis. Hæc est, quæ dedit cælis gloriam, terris deum, pacemq; refudit, fidem gẽtibus, finem uitijs, uitæ ordinem, & moribus disciplinam. Ad hunc fontem diuinæ gratiæ, quæ emanat in Maria, sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiæ cumulum expanso & dilatato animo erigatur spes nostra, cui humili corde & deuota supplicatione fiducialiter dicamus. O benedicta inuentrix gratiæ, genetrix uitæ, domina angelorum, rogamus te ut per te accessum habeamus ad filium tuum dominum Iesum. Per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, excuset apud ipsum integritas tua culpã
D nostræ corruptionis, & humilitas tua deo grata nostræ ueniã impetret uanitati, copiosa caritas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, & fœcunditas tua, fœcũditatem nobis conferat meritorũ. Quis enim diffidere debet sanæ mentis existens, quũ uideat super se ex miseratione diuina tam sedulam angelorum custodiam. Angeli nãq; boni ad ministerium humanæ naturæ deputati sunt, offeruntq; uota, precesq; hominũ, si sine deceptione puras leuari in cælum manus perspexerint, & eos protegũt ab incursibus inimicorum. De his per Psalmistam dicitur. Angelis suis mandauit de te ut custodiant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quãtam nobis debet hoc uerbum afferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiam pro præsentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Quid igitur sub tantis custodibus timeamus. Superari non possunt, quia potentes sunt, seduci nõ possunt, quia prudentes sunt, minus autem seducere possunt, quia fideles sunt. Tãtũ sequamur eos, quoniam sub eorum protectione deficere non poterimus. Nam quotiescunq; grauissima cernitur urgere tentatio, & uehemens tribulatio propulsauerit, clamemus ad illos, inuitemus

Psal. 90

temus custodes nostros, directores nostros, adiutores nostros in opportunitatib. in periculis. Non enim dormitant, neque dormiunt, etsi ad tempus obaudire dissimulẽt. Quũ enim perseuerauerimus in prece, ipsorum plane sentiemus præsentiam pariter & præsidium. Agunt utique ij cælestes spiritus & uenerandi custodes nostri, diem festum lætãtes super ijs, qui fugiẽtes omne, quod deo odibile est, per exercitia uirtutum, ipsorum festinant se sociare consortijs. Sed uæh nobis, siquando prouocati sancti angeli peccatis & negligentijs nostris indignos nos iudicauerint præsentia & uisitatione sua, qua protegere nos, & abijcere poterant inimicum. Quoniam igitur necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicæ, caueamus omnem offensam, qua possint contra nos quoquo modo alterari. Tunc grata nobis erit eorũ præsentia, tunc præcipua super nos custodia uigilabunt, tunc erga nos eorum erit iucũdus aspectus, quum uiderint nos castitatem, sobrietatem, & humilitatem diligere, quum nouerint nos orationem frequentare, crebros singultus & gemitus amoris ad cælum emittere, quum mentis puritatẽ, caritatis unitatem, spiritus feruorem, & uirtutum perfectionem perspexerint nos uelle apprehendere. Satagamus igitur talibus studijs eos lætificare in terris, quorum suffragijs confidimus eorum posse æqualitatem consequi in cælis. Excitat postremo non mediocriter pusillanimitatem nostram, & spei uirtutem efficaciter inserit, & perficit in cordibus nostris, suffragium & exemplum sanctorum. Summopere enim desideranda nobis sunt sanctorum suffragia, ut ipsorum intercessione nobis donetur, quod nostra non obtinet possibilitas. Ad eorum igitur suffragium confugiendum est, potẽtes in terra sunt, sed in cælo potentiores ante cõspectum dñi dei nostri. Si enim hic dum adhuc uiuerẽt, miserti sunt peccatorum, & orauerunt pro eis, nunc tanto amplius, quanto uerius agnoscunt miserias, orant patrem in cælis, quia beata illa patria non immutauit caritatem eorum, sed augmentauit, & nunc potius induunt sibi uiscera misericordiæ, quum ante fontem misericordiæ assistunt, unde si sanctorũ suffragijs cupimus adiuuari, eorum uitã nobis iugiter præponamus, & sequamur opere, quos orationib. pulsamus. A malitiæ, odij & superbiæ cogitatu mundemus cor, quoniã nõ nisi iustos, innocentes, simplices, & puros, cælestis aula suscipiet. Venite pusillanimes, accedite in spiritu ad hoc spirituale conuiuium oẽs uos, quos cõscientiæ formido & præteritorũ deterret memoria peccatorũ, considerate diuinæ fontem misericordiæ super salute mortaliũ, intuemini quanta hominib. spiritualia, & corporalia dona collata sunt, contemplamini auido corde, quod iucũde omnia illa cælorum agmina deum laudantia suis orationib. iuge uobis præstẽt patrocinium. Sed nec prętereat uos dulcis filij dei & genetricis ipsius recordatio, quõ assistunt deo, orent pro uobis, & compatiant̃. Sumite fiduciã, & in dei bonitate sperate. Hæc cõsiderate quæ dicta sunt, quia uitæ æternæ uerba sunt. Tãto namque solidius & perfectius in dño sperabit cor uestrũ, quanto prius hęc mente tractabitis. Et eo minus in hac peregrinatione deficietis, quo uerius in fontem diuinæ misericordiæ per uirtutẽ spei mẽtis oculos leuaueritis. Hæc est enim uirtus, quæ claritate sua deũ nobis manifestat, hæc est, quę inter hostiũ cateruas intrepide ante faciẽ dñi nos perducit. Tolle hãc à corde hominis, & illico corruet in foueã desperationis & perditionis. Summum utique gradum obtinet hæc inter cæteras uirtutes, apud deum uerò magnum possidet meritũ, sed inter fructus ligni uitæ septimũ sortitur locum. Quam qui tenuerit, perire nõ poterit, sicut dño canit Propheta dicens. In te dñe speraui, non confundar in æternum, & in secula seculorum. (Psal. 30)

B F G H

DE VIRTVTE PERSEVERANTIAE ET DE IPSIVS DIFfinitionibus. *Quæ uirtus pro sua dignitate inter fructus ligni uitæ octauum possidet locum.* Cap. I.

Psal. 25

Domine dilexi decorem domus tuæ & locum habitationis gloriæ tuæ. Animantium mos est, ut semper præsentem habere studeant, quem amant. Tantoque frequentius, quanto ardentius. Nec se ullo ualent satiare modo, quin potius ex gustu esuriem, & ex haustu sitim adipiscũtur, sed nec ipsa plenitudine gradus sui requiem inueniunt, donec dilecti fruantur potitis amplexibus. Fit eis interim onerosa mora, & omnis dilatio pœna. Clamant & ardent, & in ipso clamore deficiunt præ amore, præ dulcedine,

præ

A præ abundantia iucunditatis & gaudij. Sicut enim nõ satiatur oculus uisu, sic nec isti caritate. Qui quum nequeant implere ardorem desideriorum suorum, cogitationibus se exercent. Reuoluunt animo decorem domus dei, & locum habitationis gloriæ ipsius, quæ ex preciositate sui, ex claritate, ex æternitate, & immensitate trahit post se concupiscentias hominum, angelorumq́. Attollunt contemplationis oculos in gloriam conditoris, rimantur ipsius incomprehensibilem pulchritudinem, regni magnificentiã, & domini Iesu inenarrabilem celsitudinem. Discurrunt per admirabilem plenitudinem gaudij cælestium spirituum, non se ualentes capere præ suauitate, unde fit eis onerosus corporis carcer, & prælongatio præsentis exilij pro desiderio æternitatis. Appetunt uotis, instant orationibus, & operibus protestantur ardorem cordis, et corporis dissolutionẽ. Dicuntq́, ô q felix dies erit, quando dñs meus ueniet in splẽdore suo, & ex nomine nostro uocans nos dicet, uenite benedicti patris mei, &c. Et q iucundum erit, quando genitrix ipsius occurret choris circundata uirgineis egrediẽtibus de carnis custodia pro Matt.25
B fiducia exhibenda. Et post rubrum mare præsentis exilij submerso spirituali Pharaone cum suo exercitu, tympanum tenens diuinæ modulationis pro perseuerantia & uictoria militis egredientis præcinet responsuris. Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Horum etenim cogitatio & gustus illorum est, qui sub agone obedientiæ dedicarunt uitam suam, quia nec in tentationib. mollescere, nec in difficillimis nouerũt deficere, qui quotidie pro Christo moriẽtes in Christo uiuere didicerunt. Nam uitæ ianua mors est. Istorum nanq; mentes à propria, firma & inconcussa nequeunt stabilitate moueri, quia sciunt, cui seruiunt, quid acquirãt. Propter quod obliuiscentes, quæ retrò sunt, & ad anteriora intellectum affectumq́; extendẽtes, omnem cogitationem cunctumq́; studium in exercitationem uirtutum, in extinctionem uitiorum, & propriæ uoluntatis oppugnationem conuertunt, quoniã deo reuelante & experientia teste didicerunt talibus exercitijs deum promereri posse, nec ad illa posse pertingere, nisi usq; ad mortem perseuerauerint. Vnde uiriliter arripiunt pu-
C gnam, & fortiter in ipsa perseuerant scientes quod nõ pertingitur ante finem operis ad mercedem laboris. Hanc enim perseuerantiam diligunt, ipsam cæteris uirtutibus anteponunt. Nam etsi omnes uirtutes ad cælum possessorem suum trahant, solam tamẽ hãc esse cognoscunt, quæ accipit brauium. Quam ut facilius assequãtur, sibijpsis præponũt instabilitatis damna, & perseuerantiæ merita & coronas, quatinus & alliciantur dulcedine meritorum, & consideratione cohibeantur pœnarum. Nam perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permansio. De qua uirtute quoniam in tractatu patientiæ plura dicta fuerunt, quæ huic concurrunt, pauca succinctè scribentur, & sic finis erit.

De commendatione perseuerantiæ & multiplici utilitate, quæ ex ipsa procedit. Cap. II.

Sicut enim oculis corporalibus necessaria est lux, ut suo perfruãtur fine, ita & omnibus prædestinatis & uocatis ad regnum cælorum hæc uirtus perseuerantiæ. Et sicut absq; luce frustra aperitur oculus, eodẽ modo inaniter currit, qui usq; ad finem uitę non perseuerat. Quapropter ut omnibus deo
D famulantibus, & in mandatorum dei uia pergentibus detur audacia perseuerandi, hic aliqua in ipsius uirtutis commendationem subscribenda sunt. Nam omnis labor leuis efficitur consideratione mercedis. Plurimum nanq; ad perseuerantiam accedit promissio, quæ perseuerantibus fit, de qua per Ioannem in Apoc. dicitur. Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Nam semper solet diabolus perseuerantiæ insidiari, quam solam inter uirtutes nouit coronari. Vtilitates etiam plurimę quę ex hac proueniunt uirtute perseuerantiæ, dant robur. Nam impetrat, quod uult. Vnde dominus ait de amico, qui media nocte uadit ad amicum, ut panem petat. Si perseuerauerit pulsans, & si nõ dabit, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem eius surget, & dabit quotquot habet necessarios. Si enim homo perseueranter petenti dat ex tædio, multo magis deus qui sine tædio largissime donat, quod petitur, perseueranter petenti donat ex amicitia. Et quomodo non dabit perseuerãtibus in prece, qui ut gratis tribuat nobis, hortatur ut petamus, cui displicet, si nõ petamus. Quomodo autem quicq́ negabit perseueranter petentib. qui sponte obtulit se nõ petentibus. Et qui proprio filio nõ Apo.2 Luc.11

pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum ad occidendum, quō nobis cuncta, quæ perseueranter petimus, non donabit. Hæc uirtus perseuerātiæ difficilia facit leuia. Subito nanq; procedenti de umbra ad solem, de ocio ad laborem graue est ei, quod incipit, sed postq; in his assuescere & perseuerare cœperit, usus tollit difficultatem, & facile esse incipit, quod impossibile ante putauit. Ipsa nihil imperfectum relinquit. Nam nil est, q; non impugnet pertinax, & intenta operatio, ac diligens & perseuerans cura. Videmus mulieres senilis ætatis perseuerando longas peregrinationes perficere, & aquam quæ adeo mollis est, lapidem tam durum perseueranti percussione cauare. Ipsa meretur apprehendere præmium. Nam perseuerantia est singularis filia summi regis, finis uirtutū, earumq; consummatio, sine qua neq; qui pugnat uictoriam, nec palmam uictor consequitur. Nutrix est ad meritum, mediatrix est ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, caritatis uinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle hanc, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est, cui æternitas redditur, uel potius quæ æternitati hominem reddit, dicente domino. Qui autem perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. F

Quàm multa sunt, & quæ sint illa quæ hominem, ne perseuerantiam teneat, præpediunt. Cap. III.

Vpienti proficere, & ad palmam uirtutis peruenire anhelanti nō sufficit, quæ agenda sint scire, nisi etiam cognoscat, quæ debeat declinare. Quare nunc subsequenter, quæ perseuerantiæ aduersanť, dicenda sunt, quatenus utrarumq; scientia edoctus & præmunitus, ualeat facilius ad finem properare. Vnde sciendum est, quod plura sunt, quæ perseuerantię aduersantur,
Eccl. 27 uidelicet primo fatuitas sicut scriptum est. Stultus ut luna mutabitur. Nam sapientia habet idem uelle, idem nolle, diuersitas uerò uitium est, & signum uacillantis animi, ac nōdum habentis uigorem suū. Proponit sibi quod uult, nec in eo quod sibi proposuit, perseuerat, sed transilit, nec tantum mutat, sed redit in ea, quæ prius deseruit, ac dānauit. Variatur quotidie in talibus iudicium, & in contrarium uertitur, ac agitur eorum uita per usum. Aduersatur etiam non mediocriter perseuerantiæ peccatum. Nam cor impij quasi mare fertur, quod quiescere non potest. Iuxta quod scriptum est. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Vsitata nanq; culpa obligat mentē, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur, quia ubi sponte diu perstitit, ibi etiam quum noluerit, cadit. Lex enim peccati est uiolentia consuetudinis, qua trahitur iniustus animus eo merito, quo in eam uolens lapsus est, ad quam quodam progressu peruenit anima. Primo fit titillatio delectationis in corde, deinde cōsensio, tertio operis perpetratio, postremo consuetudo, in quam deueniens anima, suorum extra se trahitur uinculis peccatorum. Multum quoq; reddit instabilem animum impatientiæ uitiū, & ad perseuerantiam ineptum. Quis siquidem tam felix est, ut quum dederit impatientiæ manum, illico statum suum mutare non optet. Coerceri omnino nequit animus impatientiæ uitio commotus, quia zelus sapere nescit, & impatientia consilium nō habet, ratione caret, & sui iuris esse non potest, aut secum commorari, quisquis morbo impatientiæ irretitus est. Carentia timoris similiter uirtute perseuerantiæ priuat hominē. Timor enim stabilem animum reddit, sicut ancora nauem stare facit. Ancora nanq; mentis est pondus timoris. Fugit ouis tremebunda ad caulas ueniente lupo. Abscōdit se columba pauitans accipitre uiso. De cauerna mus exire non audet esuriens ambiente catto. Sic nec qui timet, aut amittere gratiam & gloriam, uel incidere in peccatum, & damnationem à soliditate perseuerantiæ poterit se amouere. Defectus quoq; dilectionis lōge facit hominem à perseuerantia. Amor quoq; boni animum stabilem facit, sicut radix profunda arborem. Qui enim implantatus est, abundabit nequitia. Nam & amicitia tāto certior, quanto profundior est, quia facile mutari non potest, quod per longa tempora custoditur. Qui uerè est amicus, perseueranter & omni tempore diligit. Nam tormētum non separat, labor non laxat, thesaurus non superat, alienus amor nō occupat. Aduersatur etiam uehementer perseuerantię cordis duplicitas & simulatio, de qua dicitur. Vir duplex animo inconstans est in omnibus uijs suis. At contra nihil stabilius, nil felicius simplici corde, quia qui innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod ab alijs formidet. Habet enim arcem animi simplicitatem suam, nec suspectus est pati, quod se fecisse

A cisse non meminit, nec ab incepto itinere deuiat, quum semper roboretur dulcedine internæ puritatis & simplicitatis. Mens autem praua & duplicitate plena semper in laboribus est, semper in fluctuatione, quia aut molitur mala, quæ inferat, aut metuit, ne sibi illa ab alijs inferantur. Tot enim passibus, tot gradibus decidit à perseuerātiæ bono, quot malis machinationibus polluitur, & fœdatur.

Quibus indicijs possit rationabiliter præsumi de hominis perseuerantia, quæ quanto magis in unoquoq; concurrunt, tanto fortiorem ipsum exhibent ad perseuerandum. Cap. IIII.

Vemadmodum ex aeris temperie comprehēditur qualis futura sit messis, ita ex ijs, qui sequuntur, effectibus potest comprehēdi, qualis futura sit hominis perseuerantia, quibus quicunq; caruerit, ad cōsummationem cursus peruenire non poterit. Sunt enim uera indicia soliditatis mentis, qua soliditate quisquis ornatus fuerit, à perseuerantiæ uirtute deficere nequaquā ualebit. Horum enim certum indicium esse arbitror intellectus stabilitatem, de qua per B Paulum dicitur. Non sumus paruuli fluctuantes omni uento doctrinæ. Vnde quicunq; hanc soliditatem apprehendere festinat, non aliunde quàm à fonte, à ueritate, ab altitudine diuinorum eloquiorū ipsam speret percipere. Est enim sacra scriptura nobis à domino exhibita, ut in ipsa intellectus nostri curiositas solidetur, & uelut in quodam speculo interna nostra facies uideatur. Ibi quid uerum, quid falsum sit, cōspicitur. Ibi fœda, ibi pulchra cognoscuntur. Ibi quantum intellectus proficiat, quantum capiat, sine offuscatione aperitur. Quid plura. Nihil in hac uita magis solidat intellectum, solidatumq; ostendit quàm studium sacrę scripturę. Nihil in hac peregrinatione dulcius sentitur, nil dulcius sumitur, nil uerius capitur, nil ita ab amore mundi mentem separat, nihil sic animum contra tentationes, & intellectum contra errores roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus, & omnem laborem, sicut uerborum dei assidua meditatio. Ignitum (ait Propheta) eloquium tuū uehementer, in quo rationalis intellectus tanquam in spirituali igne appositus solidatur, atq; perficitur. Est & aliud indicium ueritate plenum (uidelicet) æquanimitas in utraq; fortuna. Animus enim intuēs uera, peritus fugiendorum ac appetendorū, non ex opinione sed ex natura precia rebus imponens, in asperis blandisq; pariter inuentus, neutri se fortunæ submittens, super omnia quæ cōtingunt imperturbatus, intrepidus, quem nulla uis fatiget, quem nec attollant fortuita, nec deprimant, perseuerantiæ ac stabilitatis suæ certum reddit testimonium. Stat nanq; rectus sub quolibet pondere, nulla illum res minorem facit, nil illi eorum quæ ferenda sunt displicet, quicquid cadere in hominem possunt, in se accidisse non quæritur, uires suas nouit, uincit uirtute fortunam. Loci quoq; stabilitas hominem reddit decorum, & perseuerantiæ filium manifestat. Nam impossibile est in uno hominem figere animum suum, qui non alicui loco prius affixerit perseueranter corpus suum. Qui enim ægritudinem animi sui migrando de loco ad locum effugere nititur, sic est sicut qui fugit umbram corporis sui, seipsum enim fugiens, seipsum circunfert, locum mutat nō animum. Eūdem se ubiq; inuenit, nisi quod deteriorem facit ipsa mobilitas. Quid terrarum iuuare nouitas potest, quid mutabilitas locorum. Irrita quidē est illa iactatio, onus animi de D ponendum est, & tunc omnis placebit locus. Frequens enim migratio instabilis est animi. Vt autem ô homo animum possis continere, primum corporis fugam siste, deinde plurimum remedia continuata proficiēt, sine dediscere oculos tuos, sine aures assuescere sanioribus uerbis. Quotiescunq; enim processeris, aliqua quæ renouent cupiditatē, occurrēt. Dina Iacob filia egressa uidere mulieres regionis Sichemorum corrupta fuit, sic & anima discurrēs per corporis sensus amittit interiorem integritatem, & instabilis efficitur, quia interna despicit, præterita non respicit, præsentia nō conspicit, futura nō prospicit. Firmitas etiam contra uentum tentationum probabilem exhibet hominē uirtute perseuerantiæ. Hanc enim constantiæ & perseuerantiæ prærogatiuam dedit dominus Ioanni Baptistæ, quum de ipso ad turbas loqueretur dicens. Quid existis in desertū uidere, harundinem uento agitatam, quasi diceret, non fuit Ioannes mobilis sicut harūdo, ut leuitate mentis & fidei de domino ambigeret, quem ante prædicauerat. Non fuit harundo Ioannes sed columna immobilis. Non mouebatur uento tētationum, nec prosperis erigi, nec aduersis inclinari nouerat. Nō quatiebatur timore, nec flectebatur adulatione,

Ephe. 4
Psal. 118
C
Gen. 34
Matt. 11

latione,nec eum blandum gratia,nec ira cuiuslibet asperũ faciebat.Sic inimicos ut amicos diligebat,sic potentes ut impotentes arguebat.Discamus & nos harundines uento agitatæ non esse,solidemus animum inter auras tentationum positum, stet inflexilis status mentis nostræ, nulla nos detractio ad iram prouocet, atq; ad remissionem inutilis gratiæ,nullus nos fauor inclinet.Non nos prospera eleuent,non aduersa perturbent,ut qui in soliditate fidei,& amore uirtutis figimur,nequaquam tẽtatoribus, aut rerũ transeuntium mobilitate moueamur.Perseuerantia atq; stabilitas in operatione patẽter ostẽdit operantem in electorum numero computandum,ac uirtute perseuerantiæ esse redimitum.Incassum enim bonum agitur,si ante uitæ terminum relinquatur,quia frustra uelociter currit,qui priusquam ad metas ueniat,deficit.Non potest recipere agricola frumenti grana,nisi in agro laborem messis,in area ardorem solis pro separatione palearũ à grano perseueranter pertulerit,sic neq; nos ad mercedis retributionem pertingimus, nisi in perseuerantia operis fortiter perstiterimus.Quum enim desideria bona concipimus,semen in terram mittimus,quum uerò opera recta incipimus,herba sumus, quum autem ad perfectum boni operis crescimus,ad spicam peruenimus. Sed quum in eiusdem boni operis perfectione solidamur,atq; usq; ad mortem perseueramus, iam plenũ frumentum proferimus,non igni comburendum ut zizania,sed per manus sanctorum angelorum in horrea cælorum deducendum,ubi tanto anima erit felicior, quanto quũ hic esset in corpore,in ardore caritatis,in perfectione uirtutum,in perseuerantia laborũ fuerit promptior,atq; in extinctione propriç uoluntatis extiterit feruentior,quia nõ est uir strenuus,qui laborem fugit,nec diuinis honoribus cumulandus est homo, nisi crescat in dilectione perseuerantiæ animus illius rerum difficultate.Beatus uir,qui non deficit contrario euentu,sed qui proficit de uirtute in uirtutem,quoniam huius mansio cũ angelis in cælestibus collocabitur.Hic finis perseuerantium, & hæc est palma illorum, qui animas suas & corpora pro domino tradiderunt.Quum enim nil terrenum possidere uoluerunt,se diuinis honoribus dignos reddiderunt.Currite currite ô uos omnes milites Christi,properate festine & festiue, quicunq; in obedientiæ & subiectionis stadio certatis,seu certare disponitis ad audiendum,quàm magna uobis perseuerantibus à rege uestro & nostro promissa sunt. Vobis nanq; specialis facta est regni promissio, uobis patefactæ sunt cæli ianuæ,uobis parata sunt regia insignia,& consortium angelorũ. State in pugna, ne(quæso) deficiatis, ne desistatis ab incœpto opere. Solum non perseuerasse,est amisisse coronam.Attollite oculos ad cælum, intuemini ipsum certasse, & uicisse,& certantes fortiter adiuuare exhortationibus,exemplo,uerbis,promissis,& donis.Nulla debet esse trepidationis ignauia in tantis fauoribus. Currite ad montem dei, ad gloriam ipsius contemplandam,ad perfectionem uirtutum,ad cacumen perseuerantiæ.Ibi præparata sunt dona multa,& preciosa monilia. Ibi de manu regis cælestis recepturi estis diadema speciei,& duplicia centuplicata.Ita tamen ascẽdite, scilicet fortiter, simpliciter,confidenter,& perseueranter.Fortiter nanq; ascendendum est, & constanter iter uestrum arripiendum,quoniam multa in stadio uestro aduersa sunt. Nam cõtra diabolum,contra hominum mores,uoluntates,& naturas,contra sensualitatem uestrã, & habitus uitiorum uestrorum,se uestra extendit colluctatio,quæ pro immanitate,pro diuersitate, pro numerositate, pro assiduitate fortissimum exigunt pugnatorem. Nisi enim forti animo certauerit,quisquis hoc aggreditur bellum, necesse est,ut succumbat, & deficiat.Ideo in primo progressu,& ascensione huius intellectualis mõtis,perfectionis(uidelicet) & brauij, subiectionis figendum est tentorium ad radices ipsius uirtutis patientiæ, quatenus per ipsam ualeat strenuus pugil Christi omnia aduersa gaudenter tolerare.In secundo autem simpliciter ambulandum. Ei nãq; qui subest,necessarium est omnem propriam uoluntatem edomare sub præsidentis & præcipiẽtis imperio.Quod nisi fiat simpliciter,inaniter curritur. Exigit enim uera obedientia,ut qui ea potiri nititur,euacuet de corde suo omnem intellectus & uoluntatis propriæ existimationẽ, seq; ex omni simplicitate committat ei, cui propter deum obedire decreuit, & sub quo militare statuit.Tanto nanq; perfectius hanc obedientiæ uirtutem apprehendet quis, quãto simplicius se neglecto alijs obtemperauerit.Quum autem huius secundi ascensus appropinquauerit perfectioni, tunc ex munere diuino fugatis tenebris desperationis, & dubi-

A dubitationis, quantis bonis sit replendus intelliget, intelligendo gustabit, & gustando sperabit illa percipere. Tunc uirtutis spei tertium ascendit gradum, lætanter, uelociter, infatigabiliter, & corde lætabundo eructat affectu plerunq; & uoce illud Prophetę. Lę Psal. 121
tatus sum in ijs, quæ dicta sunt mihi, in domũ domini ibimus, Et iterum. Quàm dilecta Psal. 83
tabernacula tua domine uirtutũ, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Operatur qui huiusmodi est, quæ ei iniunguntur feruenter & humiliter exterius, interius uerò ardet caritate, fertur uotis, gemitus emittit, seq; totum illi committit, quẽ ex toto corde diligit, ac præ magnitudine amoris & spei frequenter ingeminat dicens. Quando ueniam, & apparebo ante faciem dei. Talibus enim exercitijs uirtus spei perficitur. His stimulis agitata mens de tertio ad quartum prouehitur gradum. De uirtute spei, & per uirtutem spei trahitur & currit ad consummationem perseuerantiæ. Quæ uirtus est cæli ianua, paradisi porta, & regni introitus. Quo quum peruenerit abiecto carnis onere, & diruptis peccatorum uinculis, nec non & debellatis hostibus, indicibili exultatione, incõ
B prehensibili gaudio, & flagranti caritate promit dicens. Ecce quod concupiui iam uideo, quod speraui iam teneo, ipsiq; sum iuncta in cælis, quẽ in terris posita tota dilectione dilexi, ac toto corde quæsiui, & simplici intentione seruiui. Talis cursus, terminus talis, & triumphalis gloria perseuerantium in statu subiectionis & obedientiæ, quam eis largitur dominus Iesus ipsorum rex, laus, & dilectio, qui regnat in secula. Amen.

DE VIRTVTE PAVPERTATIS ET DONO, ATQVE DE *ipsius diffinitionibus. Quæ in fructibus ligni uitæ nonum habet locum ex sui non exigua excellentia.* Cap. I.

PAratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo, & psalmum dicam. Vox hæc uox illorum est, qui diruptis terrenarum cupiditatũ uinculis puro corde feruntur in deũ, tantoq; iucundius & expeditius, quãto exterius minus habent, quod amittere possint. Grauis etenim sarcina est, & laboriosa temporalium solicitudo, quæ nunc demulcendo, nunc uiolentando trahunt hominem extra se, & in quoddã cogitationum & affectionum demergunt pelagus. In quod uelut in quoddã turbulentum & procellosum salum rationalis mens ascendit & descendit, percutitur & repercutit, ac plerunq; inundatione aquarum dissoluit, crebris nihilominus & ualidis cõtra eam flantib. auris. Ibi dolor ibi labor, ibi pauor. Dolor pro amissione eorũ, quę inordinate diligunt. Labor pro solicita exercitatione congregandi, & possidẽdi. Pauor ne ex uehementia uentorũ aquarũq; impellat nauis in scopulos, & eodẽ uno ue momẽto rebus homo priuet, & uita. Quis enim non timeat, quũ uideat super se cęlũ turbatum & mare, & omnia secũ ferre, quę possidet. Insipientiũ nanq; est in tãto nõ pauere periculo, & talib. nõ attereri laboribus. Magnæ demẽtię est signũ euidẽs imminẽte tẽporali æternã nõ timere mortem, quæ eo facilius rapit, & deuorat, quo minus præuidet, & fugitur. O lugenda mortaliũ cæcitas, ô detestanda tẽporalium cupido, cur quęris cũ tanto labo
D re ô homo quod possidere nõ poteris, cur uano labore cõsumeris, quare non præuides, quæ futura sunt, ut quid nõ erudiris exẽplis, ubi (obsecro) sunt, qui sibi thesaurizauere super terrã, repleuere horrea, & magna cõstruxere palatia, ubi illorũ uaria supellex, ubi auri & argẽti plurima cumulatio, ubi gẽmę, ubi uaria uestimentorũ ornamẽta, & clientiũ numerosa caterua, nõne hæc omnia uelut umbra trãsierunt. Dormierũt utiq; somnũ suũ, & nihil inuenerũt hi uiri diuitiarũ in manib. suis. Descenderunt in profundũ abyssi, & ipsorum nomina de terra, & de cælo deleta sunt. Receperunt duplicia de manu dñi, biberunt calicem iræ ipsius, & salutis illorum ablata est omnis spes. Torquebunt diris cruciatib. & cælesti inæternum priuabuntur lumine. Et quoniam noluerũt audire, quũ adhuc uiuerent, uocantem dei sapientiam, perierunt in sua insipientia, nec ipsis est amplius locus ueniæ, quia spreuerunt tempus gratiæ. Talis est finis, & hæc remuneratio illorum est, qui contẽnentes diuina monita magis elegerunt temporalib. q; spiritualibus abundare diuitijs. At qui deo fideliter seruire desiderant, qui deum cunctis opib. anteponunt, hi diuitias disperdunt, & paupertatem uoluntariã sectantur. Quum autem ab

omnibus deo famulantib. debeat amplecti hæc uirtus, ab illis tamen præcipue toto cor de diligenda est, qui studio quietis, & orationis amore ab omnibus uisibilib. se abdican tes solo pascuntur desiderio, & contemplatione æternorũ. Non enim possunt deo quie te uacare, qui temporalia diligunt. Nam hæc fugiendarum diuitiarum præcipua causa est, quia uix, aut nunquam sine amore ualent possideri. Præoccupatum quippe animũ temporalium desiderijs, declinat delectatio sancta. Nec misceri poterunt uana ueris, æterna caducis, spiritualia corporalibus. Propterea necessarium est cupientibus ad perfectionem quietis pertingere, ut hanc paupertatis uirtutem teneant, et ipsam pro fundamento collocent. Facile nanque proficere poterunt, si hanc temporalium possessionẽ nõ habuerint. Nam paupertas spiritus est cum spirituali intentione uolũtaria abdicatio tẽporalium, est etiam quædam manuductrix in uia, quæ ducit ad cælum, unctio athletica, & exercitatio magna & mirabilis. Est quoque portus tranquillitatis, nutrix confidentiæ, quietis fundamentũ, orationis adiutorium, peregrinationis exhortatio, & perfectionis porta, sine qua nemo coram deo in spiritu diu perdurare poterit. De hac uirtute pauca sub compendio dicenda sunt, ut uelocius sermo de perfectione quietis percurrat. F

Quàm multa, & quæ sint bona, quibus ditantur paupertatis amatores & sectatores. Cap. II.

Vjuscunque rei bonitas ab effectu ipsius dignoscitur, & uirtutum excellẽtia ab earum multiplici utilitate. Quare sicut & in cæteris, ita & in hac paupertatis uirtute plura consistunt, & emanant bonorum genera, quæ eius dilucidant dignitatem. Hæc digne nanque laudanda tutum efficit suum possessorem. Semper enim tuta est Christiana paupertas, nec pauet in isto mũdo indigentia laborare, cui donatum est in omnium rerum domino omnia possidere. Operãtibus enim, quę bona sunt, non omnino metuendum est, ut eis desit facultas beneoperãdi, quum & in duobus minutis Euangelicæ illius uiduæ sit laudata deuotio, & pro calice aquæ frigidæ, præmium habeat gratuita largitio. Ex affectib. enim benignitatis mensura taxatur. Et nunquam eum mensurandi efficacia deserit, in quo misericordia ipsa nõ deficit. Ipsa hominem reddit expeditum. In hac enim uita peregrinamur, & quotidie ad patriam tendimus. Sicut nanque ridiculum est peregre proficiscentem se onerare lapidibus, ita quoque properantem ad mortem cumulare diuitias. Quare ô quisquis es, qui expedite cupis pertingere ad perfectionem in hac uita, & ad cælestem post hanc abijce à te diuitiarum onera, & amplectere uoluntariam paupertatem, remoue à te uincula cu- G
Matt. 19 piditatum, abijce anxietates & tædia, quæ temporalibus animos inquietãt. Si habes, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, si non habes, grãdi onere liberatus es. Qui enim disperdit temporalia, ad currendam cælestem patriam expeditus est. In obsessa enim uia pauperi pax est, nihilque habere secularis concupiscentiæ magna securitas, quia qui nihil habet in mundo, quod diligat, nihil est, quod eum ab æternorum deside-
Prou. 1 rio impediat. Teste nanque sacro eloquio frustra iacitur rete ante oculos pauperum pennatorum, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ipsa iudicem efficit eum, qui se secta-
Matt. 19 tur, sicut ipse dominus Iesus uiuorum & mortuorum iudex pollicetur dicens. Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hanc enim prærogatiuam dominus pauperibus dare dignatus est, ut sicut præ cæteris hominibus cuncta, quæ mundi sunt propter Christum reliquerunt, ita & illi omnibus gloriosiores in iudicio uideantur. Hæc uirtus hominem reuocat ad deũ, & ad seipsum. Reuocat ad deum, quum ipsum puro corde laudare facit. Adeo enim hæc laudabilis paupertas, & felix inopia ad deũ trahit, ut & ipsum tacite laudet, & de patientiæ suæ uirtute cõcelebret. Mutus est si psallat diues, pauper aũt & inops laudant deum, etiam quum uidẽtur habere silentiũ. Donec abundauit filius prodigus, silentium tenuit, quum uerò egere cœpit, patris misericordiam agnouit, & tacentia ora in uocem humilis cõfessionis laxauit. Reuocat utique paupertas ad se, & merito. Familiaris res est humanum cor opibus, ac libertate dissolui, ærumnis autem ac paupertate ad semetipsum recolligi. Plurimum etiam reddit hæc prædicanda paupertatis uirtus animum quietũ. Magna nanque trãquillitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Nam si ad terrena concupiscenda, & ad diuitias cumulandas cor inhiat, tranquillus & quietus esse homo nullatenus potest, quia aut non adepta concupiscit, ut habeat, aut acquisita metuit ne amittat. H

A Et dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illucque quasi quibusdam fluctibus uoluitur, ac per modos uarios aduersantium rerum uolubilitate uersatur. Si non semel in uirtute paupertatis & appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, nimis rerum temporalium perturbatione uersatur. Expellit hæc ipsa uirtus adulantes à se. Nam adulātium mos est semper in prosperitate mulcere, & donec tēporalia suppetunt applaudere. Adulator est amicus in obsequio, hostis in animo, compunctus in uerbo, turpis in facto, lętus ad prospera, fragilis ad aduersa, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, mensas diuitū frequentans, pauperum domos declinans, graditur cum diuitibus, & pauperum consortia paruipendit. Proinde beata paupertas, & felix inopia, quæ non adulatur aliquādo, neque adulanti credit, quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur, nec facit malum aliquādo, nec patitur, quippe quæ non habet adulationem comitem sibi parcētem, fortunam hominis, & non personam amantem. Ista quoque uirtus uerum demonstrat amicum. Quod B enim diuitijs non potes scire, paupertate scies ô homo. Illa ueros certosque retinebit amicos. Discedunt utique qui non te, sed tua sequebantur. Non enim sunt fideles in amicitia, quos munus aut gratia copulat. Nam cito deserunt, nisi sæpe acceperint. Dilectio nanque quæ pecunijs & munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Vera amicitia eodem oculo respicit diuitem amicum & mendicum, fortem & debilem, sanum & ægrum, humilē & sublimem. Hæc etiam uirtus cupiditates edomat, & uincit. Non enim potest nisi uoluntaria paupertate restringi cupiditas. Qui seruus Christi semel effectus est, nō erit mā monæ famulus, cuius certe ex uoluntaria renunciatione fit dominus. Illa enim ut fugiētem sequi, ita fugere consueuit sequentem. Mens uerò pecuniæ auida cupiditatis est serua, quæ nec abstinere nouit à uetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere cōsensum. Angustatur ex abundantia, tristatur & constringitur ex opulentia. O ignis inextinguibilis, cupiditas insatiabilis quis unquam primo uoto fuit contentus, quum adipiscitur, quod optauerat. Desiderat ampliora, in habendis semper, & nunquam in habitis fi- C nem constituit. Semper amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Ipsa paupertas etiā spiritualibus donis se amplectentem diuitē facit. Qui nanque carnalia & terrena propter saluatorem nostrum dimiserit, recipiet spiritualia. quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi pro uno centenarius numerus comparetur. Non enim sanctus uir ideo terrena deserit, ut hic in hoc mundo possidere multiplicius possit, sed per centenarium numerum qui à domino pauperibus omnia relinquentibus pollicetur, perfectio designatur, quia siquis propter dei nomen temporalia contemnit, hic perfectionem mentis recipit, ut ea non appetat, quæ contempsit. Cēties uerò recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens terrenis non indiget, etsi hæc non habet. Non habet hæc promissio aliquid temporale, aut terrenum in se, sed promittit saluator quasdam spirituales cōsolationes, & primitias spiritus, quæ super mel dulces sunt, & omnibus transitorijs gaudijs iucundiores, atque quodcunque desideratur in seculo hoc nequam, ijs non ualet comparari. Hæc uirtus imitatorem Christi efficit eum, qui ipsam prælegit. Ipse nanque dominus ita pauper fuit, ut ueniens in mundum non in sua, sed aliena domo nasceretur, uiuēs D non haberet ubi habitaret, nec moriens unde nuditatem suam tegeret, nec mortuus unde inuolueretur, nec sepulchrum ubi mortuum corpus locaretur. Et licet in his omnibus præcipuum paupertatis nobis exemplum præbuerit, in natiuitate tamen hoc abundantius exhibere uoluit ipse dominus noster, de qua per quendam sic dicitur. O amanda, ô admiranda dignatio, deus immensæ gloriæ, uermis contemptibilis fieri non despexisti, dominus omnium, conseruus uideri uoluisti, parum tibi uisum est te nobis patrem esse, etiam frater noster esse dignatus es. Et tu domine uniuersorum, qui nullā habes indigentiam, inter ipsa tuæ necessitatis initia nō horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait scriptura, tibi quum nascereris, non erat locus in diuersorio, nec cunabula, quæ teneritudinē tuam acciperent, habuisti, sed in uili presepio sordētis stabuli tu, qui terrā palmo concludis, inuolutus pāniculis reclinatus es, & hoc ipsum à brutis animalib. mater tua mutuo accepit. Consolamini igitur consolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia uobiscum est deus in paupertate. Non cubat in delicijs splendidi cubilis, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Quid ergo gloriaris Luc. 2

ô di-

ô diues res lutea in uolutabro lecti picti & delicati, quũ rex regũ suo recubitu stramenta pauperum honestare maluerit. Quid dura strata detestaris, quum tener infantulus, in cuius manu sunt omnia regna, tuis sericis & plumeis lectis duras iumentorum stipulas prælegerit. Damnauit nempe in stabulo pauperrimo huius mundi honores, põpas, & uanitates. Insuper delicias, mollities, & carnis delectationes, similiter diuitias, abundantiam temporalium, & superfluitates. Et quum esset diues in omnibus, factus est in hoc mũdo omnium pauperrimus, ut quàm magnum esset bonum paupertatis uirtus, prius ostenderet exemplo, quàm uerbo, quam etiam postea commendaturus erat. Acquirit E
Matt. 5 postremo hæc beata & spiritualis paupertas cælorum regnum. Beati (inquit dominus Iesus) pauperes, quoniam uestrum est regnum cælorum. Vnde tibi ô tu, qui egenus propter Christum factus es, non displiceat paupertas tua, nec te frangat egestas, uel temporalium pœnuria. Vis cognoscere, quàm locuples sit. Cælum emit. Quibus thesauris cõferri potest, quod paupertati uidemus indultum. Vt ad regnum cælorum ueniret diues, possessione sua obtinere non potuit, nunc pauper obtinet, ut perueniat. Bonum est igitur cum dispensatione facultates pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi dominum insimul donare, & absolutum solicitudine egere hic cum Christo, & post hanc uitam regnare cum ipso. F

De utilitatibus paupertatis, & ad quantam perfectionem animam deducat ipsa uirtus. Cap. III.

Qvum de paupertatis effectibus in præcedenti capitulo dictum sit, nũc duce dei sapientia de ipsius utilitatibus, & ad quantam prouehat perfectionem animam referandum est. Valet nanq; ad quatuor specialiter, quæ tripliciter distincta præfigurantur pro magno sui ualore, miraq; pulchritudine per illas duodecim prefulgidas gemmas in portis nouę Hierusalem de
Exod. 28 scendentis de cælo positas. Designantur etiam per duodecim lapides preciosos in typico rationali quadruplici ordinatione distinctos, in quibus nomina tribuum duodecim Israel Moses legitur descripsisse. Valet enim hæc, de qua loquimur præfulgida margarita & singulari paupertatis uirtute, ad exterminium iniquitatis, ad exercitium perfectæ uirtutis, ad publicationem Euangelicæ prædicationis, ad possessionem perfectæ iucunditatis & contemplationis. De quibus omnibus in sequentibus distincte dicetur. Efficax primo est ad exterminium iniquitatis tripliciter. Primo propter expiationẽ culpa- G
Esa. 48 rum perpetratarum. Est enim caminus purgans & eliminans sordes uitiorũ, iuxta illud Esaiæ. Collige te in camino paupertatis. Hoc nanq; patet in Lazaro mendico, & diuite epulone. Purgauit enim ignis inopiæ pauperem ulcerosum, & diuitis bona remunerauit felicitas transeuntis uitæ. Illum paupertas afflixit & tersit, & istum abundantia remunerauit & repulit. Quum igitur quosdam pauperes aliqua reprehẽsibilia perpetrare cõspicimus, illos minime despiciamus, quia fortasse, quos superfluitas tenuissimæ paupertatis inquinat, caminus paupertatis curat & abstergit. Secundo exterminat paupertas iniquitates per subtractionem occasionum peccãdi, quia sicut diuitiarum affluẽtia crescunt, sic uoluntaria paupertate minuuntur. Nam Christianus in paupertate cõstitutus, qui sua distribuit propter deum, & abiecit à se superbiæ typum, non erit arrogãs, sed patiens, obtemperans, pudicus, & mitis. Qui uerò in diuitijs constitutus est, multa illum adhuc mala impediunt. Inspiciamus deniq;, quæ sunt, quæ diuites operantur. Rapiunt aliena, æstuãt cupiditatib. nefandos nõ desinunt perpetrare cõcubitus, maleficia cũcta cõmittũt. Nõne uniuersa hęc cõspicimus ex diuitijs generari. Inflãmant quoq; animos, superbiam pariunt, inuidiã parant, & eo usq; mentẽ alienant, ut illos fama pecuniæ etiã nocitura delectet. Nam cum omnib. malis suis etiã hoc malũ habent diuitiæ, quod malignitate peccantes ab ultionib. tuent̃, & qui diuitias possident, semper peccantes nulla pœna reuocant̃, sed sine ullis remedijs uulnera suscepturi sunt. Quo enim impuniti libe- H
rius peccãt, eo uehemẽtius dãnatione plectent̃ æterna. Valet tertio paupertas ad iniquitatũ exterminiũ propter abscissionẽ uitiosarũ radicũ. Abijciamus enim quæcunq; corpus florere faciũt. Vitiãt aũt animã, utputa diuitiæ, delicię, & gloria. Hę sunt nãq; peccatorũ radices pręcipuę. Quãta uerò germinẽt mala, & quãtis scelerib. implicitæ sint, breuiter tibi ô homo monstrabo, ut læto animo ipsas despicias. Si enim pecuniam congregare conaberis, eripies habenti, aut cupiditatibus laceraberis. Si dignitatibus fulge-

A re uelis, danti supplicabis, & qui præire cæteros cupis, poscēdi humilitatē erubesces. Si potentiam desideras, subiectorum insidijs obnoxius periculisq; subiacebis. Si gloriā appetis, per aspera quæq; distractus, securus, & quietus esse desistis. Si uoluptuosam uitam eligis, quis nō aspernat, atq; abijciat uilissimę fragilissimæq; rei, corporis, scilicet, seruus esse. Congregetur deniq; in te, quicquid multi locupletes possederant, ultra priuatū pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura uestiat, & ad hūc te deliciarum & opum perducat statū, ut non tantum tibi habere liceat, sed calcare diuitias, maiora cupere ab ijs disces. Si aūt ad naturam uiues, nunq; eris pauper, si ad opinionē, nunq; eris diues. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Secūdo ualet & utilis est hæc paupertatis uirtus ad exercitium uirtutis perfectę tripliciter, primo quia uirtus acquisita cōprobat. Non enim potest quis præmium accipere, nisi legitime certauerit, nec gloriosa uictoria esse, nisi fuerint laboriosa certamina. Ideoq; dñs in Euāgelio. Beati pauperes spiritu, nō dicit diuites, sed pauperes. Ibi enim incipit beatitudo diuino iudicio, ubi ærumna existimatur humano. Omnis deniq; uirtutis magistra est inopia et index. Non ita laudamus Ioseph, quum frumētum distribuebat, sicut quum carcerem habitabat, & affligebatur inopia. Similiter ualet hæc, quia per illam uirtus probata custoditur. Nam Crates ille Thebanus homo quōdam ditissimus quum ad philosophādum Athenas pergeret, magnū auri pondus abiecit, nec putauit se uirtutes posse simul & diuitias possidere. Deniq; & tu ô miles Christi audita sententia saluatoris, si uis perfectus esse, &c. Verba uirtutis operib. comproba, & nudam crucem nudus sequere, purisq; manib. & cādido pectore, & spiritu, & opere gloriare, expeditior & leuior conscēdens scalam Iacob. Valet prę terea in hoc, qđ uirtus custodita expeditius in finē perducit per hanc. Quapropter non habentes diuitias nō propter hoc doleamus, sed magis gratias uniuersorū deo & dñore feramus, quia nos paruo labore eandē mercedē poterimus, quā diuites, promereri, & si uoluerimus etiā ampliorē. Nam ex paruis magna lucramur. Ante eñ dei oculos nunq; est uacua manus à munere, quū arca cordis repleta fuerit bona uoluntate. Et qm̄ uoluntas ubi deest possibilitas, pro facto reputat, æque diuitib. & pauperib. constat uelle facere eleemosynam. Concludit quod non minus erogat, qui cōpatitur egenti, qui orat pro afflicto, qui hortat, cōsulit, & huiusmodi operat spiritualiter nō habēs quod tribuat corporaliter, q̄ qui solū corporalia peragit, qm̄ quāto anima corpore melior, tāto spiritualis exercitatio superexcedit corporalē, per quā & perfectius uirtutes perficiunt. Ex quo colligit, quod per paupertatē uoluntariā uirtus acquisita probat, probata custoditur, et custodita expeditius in finē perducit. Tertio efficacissima est hæc uirtus ad publicationē Euangelicæ prædicatiōis tripliciter. Primo quia facit illā magis credibilē. Tale enim est lumen uirtutis, & paupertatis efficacia, ut non solum luceat in se, sed etiā ad lucē perducat, & irradiet, qui illam considerant. Quū enim uiderint homines Euangelizantem dei uerbum, omnia præsentia contēnere, & ad futura prparatū ante oēm sermonē operib. illius credent. Quis enim ita est amens, ut uidens eum qui heri lasciuiebat, & ditabatur, omnib. exutum, & ad famē & inopiā, & durā uitā, & pericula, & sanguinē, et occisionē, & ad omnia, quæ uident periculosa præparatū, nō manifestā ex hoc accipiat futurorū demonstrationē. Si aūt prædicator præsentib se immiscuerit, & tēporalia possederit, qualiter credi poterit, quod ad aliā possessionē, & cæleste hæreditatē festinet. Prę sentiū nāq; contēptus certū est indiciū spei æternorū. Itē reddit hæc uirtus prædicationē efficacē. Euangeliū enim diuinæ cognitiōis prędicat[illegible] est, nō bellicis, sed carneis exercitationib. aduersarios deuincens. Pauci nāq; nudi, pauperes, illiterati, uerberati, & mortificati crucifixū corpore mortuū prædicātes, sapientib. & insipientib. prgualuerunt. Igne etenim spiritus sancti quasi nouæ lucis fonte Christus Apost. perfudit, & ut nihil in hoc mundo possiderent, præcepit, ut ipsi postmodum uniuersum mūdum quasi duodecim solis radij, totidem lampades ueritatis lumine, & paupertatis exemplo illuminarent, & ad deum conuerterent. Ac etiam inebriari nouo uino, & futurorum spe erecti, & uita, scientiaq; irrigarent, & accēderent corda omnium populorum. Insuper ipsa paupertas exhibet prædicationem magis acceptabilem. Cuius euidens signum est, quod per Apostolos pauperes reb. & spiritu, quanq; numero paucos, diffusa est Euangelica ueritas in orbē terrarū, ut de ipsis uere dictum sit. In omnē terram exiuit sonus eorum. Qui quum pro-

Matt. 5
B
C
D
Psal. 18

prophetias haberent, miracula facerent, non hæc eos mirabiles fecerunt. Multi nanque B
prophetæ extiterunt, multi infirmitates curarunt, & dæmones de corporib. obsessis eiecerunt, qui quoniam iniquitatem operati sunt, non sunt facti mirabiles, sed diaboli ludibria, & inferni stipulæ. Sed quid est, quod illos, de quibus loquimur, euangelicos pauperes effecit gloriosos. Pecuniarum contemptus, gloriæ temporalis despectus, & ab omnibus uitæ huius negocijs ereptio. Qui si hęc non habuissent, etiam si Christum mortuũ suscitassent, non solum non profecissent, sed et seductores existimati fuissent. Inductiua est quarto hæc uirtus laudanda paupertatis ad perfruitionem iucunditatis internæ, & eleuationem contemplationis excelsæ tripliciter. Primo quidem ratione extrinsecę securitatis, quæ securitas disponit plurimum ad contemplationem. Diuitem enim necesse est plurimis indigere, & turpiter seruire, formidare, & suspicari, & timere eorum, qui suspicantur, oculos, & calumniatorum ora, & auarorum concupiscentias. Sed non paupertas aliquid tale patitur, quinimo uniuersorum regina est, pluribus non subiecta, sed munita portubus tranquillis, palæstra, & gymnasio philosophiæ, propter quod mirabiliter confert ad sublimationem contemplationis excelsæ, quia in nullo solicitatur animus. Nam & dominus Iesus à discipulis suis pauperibus, quos super montem contẽplationis extulit, omnem solicitudinem amouit dicens. Nolite soliciti esse animæ uestræ, quid manducetis, &c. Omnis enim solicitudo pauperibus ueris & ad contemplationẽ anhelantibus interdicitur, quatenus algorem pusillanimitatis & solicitudinem pro necessarijs fugiant, & calorem confidentis caritatis cum promptitudine ad perferẽda paupertatis incommoda constanter assumant, ut in iubilo iucunditatis internæ, sit eis iucũda & secura mens, quasi iuge conuiuium, & sit eis uolatus securus & liber ad contẽplandum deum. Ipsi nanque pauperes sunt spiritualia uolatilia, qui uacantes contemplationi singulari cura pascuntur ab ipso domino, & considerantes magnalia suæ potentiæ, atque dolores suæ assumptæ naturæ abundanter nutriuntur. Sic Helias in solitudine ministrãtibus coruis pascitur, sic Danieli in lacu ad leonum prædam iussu regis incluso, prandiũ diuinitus portatur. Quibus exemplis euidenter ostenditur nihil posse ad necessitatem deficere pauperibus contemplationi uacantibus. Non solum ualet hæc uirtus ad iucunditatem & contemplationem internam propter securitatem, quã de deo concipit mẽs, sed etiam ualet ratione expectatæ mercedis. Quisquis enim diuini amoris stimulo agitatus hic terrena despexerit, ille proculdubio iudiciariæ potestatis mercedẽ obtinebit, ut simul tunc iudex cum iudice ueniat, qui nunc consideratione iudicij, & desiderio cõtemplationis internæ sese spontanea paupertate castigat. Felix ergo paupertas uoluntaria omnia relinquentium propter te domine Iesu, felix (inquam) quæ tam gloriosos reddit in illo singulari fulgore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, & in illo tanto discrimine iudiciorum. Et licet in hac uita hi pauperes in sua humilitate recipiant à reprobis pudorem, & de paupertate aliquem laborem, in alia tamen uita consequentur duplicia (uidelicet) pro pudore honorem iudiciariæ potestatis, & pro labore refrigerium placidissimæ sessionis. Nam ipsa paupertas est, quæ castigat, purgat, probat, humiliat, & exaltat. Valet tertio & ultimo hæc paupertas ad contemplationis erectionem ratione perfusæ consolationis, quæ in ipsa est. Qui enim paupertatẽ cum gratiarum actione suscipiunt, pueris illis tribus similes sunt, qui in ignis fornacem regis imperio missi fuerunt. Sicut pueros illos non incendit ignis, sed dissoluit eorum uincula, sic eorum qui in paupertate gratias agunt, soluuntur uincula peccatorum, & non incẽduntur auaritiæ igne. Nam & illis in igne ros illapsus est, & pauperibus diuinæ consolationis ros immittitur. Etenim maximus est ros non detineri cõcupiscentia diuitiarum. Illi quoque contemnentes regem, facti sunt rege clariores. Ita qui despiciunt mũdana negocia, mundo efficiuntur honorabiles, ut ergo ô homo & contemplatione excelsa & cælo dignus efficiaris, deride præsentia. Ita enim & hic eris clarior iucunditate interna, & futuris potieris bonis in cælesti patria, sicut testatur psalmus. Edent (inquit) pauperes, deum hic contemplando, & saturabuntur, quum gloria domini ipsorum apparuerit, & laudabunt dominum tunc, qui eum requirunt nunc, uiuentque corda eorum in seculum seculi & ultra.

Margin notes: F (beside "munita portubus"); Matt. 6 (beside "tionis extulit"); G (beside "diuinitus portatur"); H (beside "ctionem ratione"); Psal. 21 (beside "& futuris potieris").

A *De gradibus paupertatis, atq; de ipsius uirtutis perfectione.* Cap. IIII.

IN fine tractatus huius ordinandi sunt gradus: quibus anima ducitur ad perfectionem paupertatis. Sciendum igitur est, quod triplex est gradus paupertatis, & hoc triplici ascensu prouehitur anima ad perfectionem huius: de qua loquimur, uirtutis. Primus gradus est abdicatio affectionis temporalium rerum retento usu, earúmque dominio. In quo gradu extitit, de quo dicitur, Erat Abraam diues ualde in possessione argenti & auri: qui quum locuples esset, nequaquã inordinatè diuitias dilexit, quin potius illas pauperibus erogans hospitalitati plurimum intendebat. Vnumquenq; enim Deus non secundum affluentiam rerum, sed secundum inordinatum affectum iudicabit. Nec diuiti obsunt opes, si bene utatur, nec pauperem egestas commendabilem facit, si inter sordes & inopiam ambire non desierit. Habeat homo multas facultates, si in eis non extollitur, pauper est. Non habeat aliquid, sed cupiat, & infletur: inter diuites & reprobos iudicabitur: quia diuites & pauperes in corde *Gen. 13*
B interrogat Deus, non in arca & in pecunijs. Diuitem nanq; illum, quem dominus reprobatum fuisse commemorat, non damnauerũt pecuniæ. Non enim reprehenditur, quod terram coluerit, uel fructus in horrea congregauerit, sed quod fiduciam in eis posuerit, nec pauperibus erogauerit, ut ab eis reciperetur in æterna tabernacula. Nam & magnæ dignitatis fuit apud seculum, sed maioris meriti apud Deum: qui non erat diuitiarum amore diues, sed tantummodo possessione: propterea non excluduntur hi tales à discipulatu saluatoris, nec à paupertatis uirtute. De his dicitur per psalmum. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Non dixit, nolite habere, sed cor apponere. Non damnat diuitias, unde cælum homo meretur, sed ut cor non apponatur, scilicet illas recondendo, & non erogando. De hoc statu etiam Apostolus ad Timotheum scribit, dicens, Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamẽtum bonum in futurum, *Psal. 61* *1. Tim. 6*
C ut apprehendãt uitam æternam. Secundus uerò gradus est, quo quis omniũ rerum temporalium abdicato priuatoq; dominio sustentatur de non suo, scilicet non sibi proprio: sed communi cum alijs à collegio possesso. Huius nanq; paupertatis forma præcessit in turba fidelium, de qua in actibus dicitur Apostolorum. Multitudinis autem credẽtium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, sua esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Quem scripturæ locum tractans Hieronymus ad Demetriadem ait. In actibus Apostolorum quando domini nostri Iesu Christi calebat cruor, & feruebat recens fides credentibus, uendebant omnes possessiones suas, & precia ad Apostolorum ponebant pedes: ut ostenderent pecunias esse calcandas: & dabatur singulis, prout opus erat. Hanc etenim uitam qui imitantur, cœnobitæ uocantur: quæ uita tanto felicior est, quãto magis statum futuri seculi imitatur: ubi sunt omnia communia. De hoc statu dicit Augustinus de communi uita & regula clericorũ, in hæc uerba: Non dicatis aliquid proprium, sed sint uobis omnia communia: & distribuatur unicuiq; ue- *Act. 4*
D strum à præposito uestro uictus & tegumentum: non æqualiter omnibus, quia non æqualiter ualetis omnes: sed potius, sicut cuiq; opus fuerit: sicut legitur in actibus apostolorum: Quia erant eis omnia communia, & distribuebatur uniuersis, sicut opus fuerat. Qui aliquid habebant in seculo: quando ingressi sunt in monasterium, libenter uelint illud esse commune: qui autem non habebant, non ea quærant in monasterio, quæ nequaquam foris habere potuerunt: sed tamen eorum infirmitati quod opus est, distribuatur: etiam si paupertas eorum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterãt inuenire. Tamen non putent ideo se felices esse, quia inuenerunt uictum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt: nec erigant ceruicem, quia associantur eis, ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena non quærant, ne incipiant monasteria utilia esse diuitibus non pauperibus: si diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Et rursus ille qui uidebatur aliquid esse in seculo, non habeat fastidio fratres suos: qui ad illam sanctam societatem ex paupertate uenerunt. Magis autem studeant non de parentum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari. Nec extollantur, si conuentui de suis facultatibus contulerint aliquid: nec de suis diuitijs ma- *Acto. 4*

gis superbiant, quia eas in monasterio impertiuntur, quàm si eis in seculo fruerētur. Et quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: cùm anima misera superbior efficiatur diuitias cōtemnendo, quàm fuerat possidēdo? Tertius autē gradus paupertatis: in quo ipsius uirtutis perfectio cōsistit, est quo quis abdicato omniū rerū temporaliū dñio tam proprio, quàm cōmuni, sustentatur de nō suo, id est, nō sibi proprio, nec suo collegio in cōmuni, sed alieno, piè tamen ab alio sibi pro sustentatione collato. Hanc specialis paupertatis formā tanquam perfectā Christus in semetipso seruauit, & Apostolis seruādam instituit: ac etiā ijs, qui ad perfectionem uenire desiderant, consulendo suasit. Ostendit hanc dominus nascēdo, uiuendo, & moriendo. In stabulo nanq; dominus Iesus nascitur, & à Maria uili fascia cingitur, & in pręsepio inclinatur. Non erat ibi cedrina domus, nec lectus eburneus, in quo pareret omnium creatorem, & hominum poneret redemptorem, sed uelut exul & peregrina in aliena domo mundi peperit dominū, & tanquā fœmina pauper non sericis, sed pannis uilibus inuoluit, & in pręsepio collocauit, quem ut peperit, statim ut Deum adorauit. O stabulum felix, ô præsepe beatū, in quo nascitur Christus, & reclinatur omnium Deus. Ibi fuerunt obstetrices angelicæ potestates, & solatiū angelorum, ibi erāt milia miliū exultantiū: ibi uagiebat Christus in stabulo, & fiebat lætitia magna in cælo: plorabat in præsepio Christus: & tamen de illo exultauit multitudo cælestis exercitus resonans gloria Deo in altissimis, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: quia bonitas cæli nata est in terris. Descenderat pax uera de cælo, & inde angeli exultantes decantant gloria in altissimis Deo. Non solum nascendo, sed & uiuendo, & moriendo ipsam commendauit paupertatem. De qua Bernardus. Vt te domine Iesu per omnia nostræ paupertati cōformares, & omnes uitæ nostræ calamitates susciperes: quasi unus de turba pauperum stipendia & eleemosynam seriatim per ostia mēdicabas. Quis dabit buccellarū illarum māducatarū participem fieri, & illius diuini edulij adipe saginari? Nam & tantę paupertatis fuit, ut in urbe maxima in die palmarum nullum hospitium, nullam mansionem inuenire, sed in agro paruulo apud Lazarum & sorores habitaret. Noluit dominus habere, quod perderet: ne haberet diabolus, quod auferret. Volensq; in summę paupertatis nuditate uitam concludere, nudus elegit in cruce pendere, & nudus mori, atq; in alieno sepeliri sepulcro. Hāc quoq; paupertatis perfectionem Apostolis ipse dominus mandauit, dicens: Nolite possidere aurum neq; argentum. Et alibi. Nihil tuleritis in uia, neq; uirgam, neq; panem, neq; peram, neq; pecuniam. Vnde Apostolus Petrus primus executor dominicæ sententię ostendens se nō in uanum Saluatoris audijsse mandata, cùm posceretur à paupere, ut ei aliquid pecuniæ largireť, ait: Argentum & aurum non est mihi. Tamen non tam in hoc gloriatur Petrus, quod aurū & argentum non habet, quàm quod seruat domini mandatū dicētis, Nolite possidere aurum. Ipsam etiā omnibus se sequi uolentibus suasit, & præcipuè quiescentibus, & solitarijs Deo uacantibus: quod patet in sanctis patribus in Ægypto olim cōmoratis: de quibus sic dicit Chrysostomus. Nunc ueniēs in eremum Ægypti hanc reperi paradiso meliorem effectam. Etenim est uidere ubiq; in regione illa Christi exercitum, & spiritualis regni ipsius dignitatem, ac supernorum ciuium urbanitatem. Extrinsecis rebus exuti, & mundo omnino crucifixi sunt sumentes ad indigentiā cibum. Neq; enim quando ieiunant, uacare per diem dignū existimant: sed apostolicū sumentes zelum manuum operibus insistunt: nocte autem hymnis, sacris uigilijs, & orationibus occupantur. Veneremur igitur omnes illos pauperes, qui nihil præter manus & corpus habentes impensas de labore manuum suarum student acquirere, ac Dei laudibus & contemplationi assiduè uacare: quod nequaquam possent, si temporalia possiderent. Ex quibus omnibus perfectio & altitudo huius declaratur uirtutis. Hęc nanq; uirtus cuidam puellæ pulcerrimæ comparatur. Etenim oculus eius est purus, & præclarus, nihil habens turbulentum: sed mansuetus, tranquillus, delectabilis, ad omnes respiciens, nullum odio habēs, mitis & humilis. Os illi & lingua sana est, plena gratiarum actione, & utilibus amabilibusq; uerbis abundans. Longanimis est, & longè quàm abundantia excelsior. Si esurit paupertas, & Paulus esuriebat: si non habet requiem, nec filius hominis habebat, ubi caput suum reclinaret: si autem fugiunt eam multi, ne mireris. Siquidem & alias uirtutes fugiunt insipientes. Anima quidem inopis uoluntarij fulget uelut nitens margarita: florescit

Marginalia: E (line 1); F (beside "perit, statim ut Deum adorauit"); Luc. 2 (beside "li exultantes decantant"); G (beside "bitaret. Noluit dominus"); Matt. 10 (beside "bi. Nihil tuleritis"); Acto. 3 (beside "gentum & aurum non est mihi"); H (beside "mundo omnino crucifixi").

A rescit autem ut rosa,& redolet ut lilium:non est illi tinea,non furis timor,non erugo cōsumens, non solicitudo huius uitæ negociorum, sed sicut angelus, ita conuersatur. Vis anima huius uidere pulcritudinem? Vis inopiæ diuitias addiscere? Nō subiacet dęmonibus, non assistit regibus: quia militat Deo,& cum angelis ipsi cælorum regi famulatur. Non habet horrea,ubi grana reponat: sed talem abundantiam, ut habere mundum uniuersum nihil existimet. Non habet,quod thesaurizet in terra: quoniam cuncta,quæ possidet,recondit cælo. Non indiget seruis, magis autem seruos, possessiones, & cogitationes,quæ regum corda dilaniant, regnum, aurum, & omnia talia: quemadmodum puerorum ludibria deridet:& sicut præteriens umbra cuncta,quę omnibus cara uidentur,existimat fore contemptibilia. Quid paupertate melius? quid securius? quid iucundius? Tristentur omnes,cuncti gemant,formident uniuersi: hæc semper hilaris,semper eodem uultu, eodem animo perseuerat. Bonum cæleste præstolatur possidere in cælo: ideo nihil habet,quod possit amittere in terra. Frequenter euolat ad supernam patriam, B ubi remuneratorem suum esse cognoscit. Talis est pulcritudo, tales thesauri: & hæc est perfectio,& perfectionis celsitudo huius beatæ paupertatis: qua uelut quodã monili se ornant,quicunque per internam dulcedinem,& cælestem contemplationem Deo adhærere desiderãt: & hanc uti fundamentum spiritualis exercitij, & adiutorium suæ exercitationis præcipuum assumunt. Nam Deo mundo corde uacare penitus nō potest,quisquis temporaliũ rerum implicatur amore,& distrahitur occupatione. Spiritus est Deus, & eos qui eum adorant,oportet in spiritu & ueritate adorare: ut unũ cum Deo efficiantur,quod est proprium quiescentium,quorum uota sursum tendunt, & quorum exercitatio spiritualis est. Vnde ab omni affectione & cura per paupertatẽ uoluntariã omniũ temporalium liberi esse debent,quatenus Deo liberius uacare queant. Vbi nanque spiritus domini,ibi libertas:ubi libertas, ibi pura cælestium cōtemplatio: quam contemplationem quicunque apprehendere festinat,paupertatem amplectatur:quæ uirtus inter cęteras non mediocriter commendabilis est. Ipsa sui diuitem facit possessorem: ipsa etiam C inter fructus huius ligni uitæ nonum sortitur locum: apud autem Deum magnum meritum,qui est benedictus in secula. Amen.

Ioan. 4 | 2. Cor. 3

DE VIRTVTE SOBRIETATIS, ET IPSIVS VIRtutis descriptionibus, quæ inter fructus ligni uitæ decimum sortitur locum. Cap. I.

Beatus qui tenebit,& allidet paruulos suos ad petram. Hanc sentẽtiam uir spiritu Dei plenus protulit, considerans quanta propter esum ligni uetiti,nec non & propter gulæ inordinationem euenerint mala hominibus. Ipsa nanque extitit causa ruinæ, & multorum malorum fomẽtum. Ea propter resecanda est uoluptas,& concupiscentiarũ sunt amouẽda fomẽta. In omne malum ruiturus est quisquis impetũ uoluptatis & uoracitatis non cohibuerit. Hæc nanque Loth in horrendũ filiarum pertraxit cōcubitũ:hæc Noe uerenda detexit:per hãc primogenitūrę honore se priuauit Esau:ipsaque multorũ fi- D liorũ Israel stragem exercuit. Quid nanque mali ex gulæ inordinatione, atque uentris repletione non oritur? Est enim fomes libidinis,flagitiorũ omnium mater, radix criminum, origo uitiorum,turbatio capitis,stomachi lassitudo,subuersio sensus,tempestas linguę, procella corporis,naufragium castitatis,insania uoluntaria,ignominiosus languor,turpitudo morum,dedecus uitæ,honestatis infamia,animæque corruptela. Confundit naturam,amittit gratiam, perdit gloriam, & incurrit in damnationem æternam. Sanè igitur beatus ille est prædicandus, qui iuxta Prophetæ sententiam hanc tenuerit, & paruulos concupiscentiarum cogitatus ualidè brachio sobrietatis & temperantiæ alliserit ad petram. Ille enim uictor existet, qui carnis desideria statim,ut procaciter prorumpunt, extinguit. Laboriosa quidem res est ardorem uentris edomare, & gulæ temperare impetum. Magnus discretionis labor est exactori (id est uentri) aliquid impẽdere,& aliquid denegare, & dando naturam nutrire, & non dando gulam restringere. Vnde necesse est,ut contra carnis desideria abstinẽtiæ arma arripiat,quisquis uirtutem sobrietatis cōtendit acquirere: tantoque illam perfectius possidebit, quanto plus hæc sub rationis dominio coarctauerit. Est nanque sobrietas uirtus, qua nimium ciborum appetitum ra-

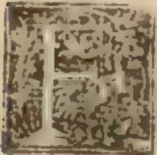
Psal. 136 | Ibid.

tionis imperio resecamus. Est etiam sobrietas mentis & sensus, membrorumq; omnium corporis protectio, tutela castitatis, pudicitiæ proxima, & orationis singulare præsidium. Quæ uirtus quum omnibus Deo placere uolentibus sit perutilis: præcipuè tamen quiescentibus, & in contemplatione se exercentibus omnibus omnino est necessaria. Solitudo nanq; & quies sicut nouit emendatis moribus, & sopitis concupiscentiarum stimulis per sobrietatis uirtutem contemplationem purissimam referare, & intuitu syncerissimo spiritualium sacramentorum scientiam reuelare: ita eorum qui minus emendati sunt uitia, & eorum qui se curis carnis & uentris occupant, nō solum non corrigit uitia, uerumetiam exaggerare consueuit, ac in opacas insensibilitatis & ignorātiæ tenebras cor adducit. Nequaquam enim mens nostra ad cōtemplanda interna & cælestia prouehitur: nisi gulæ appetitum sobrietate coarctauerit, atq; ab ijs, quæ exterius implicant, studiosè se substraxerit. Quod dominus paucis uerbis discipulos edocet, dicens: Videte, ne corda uestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi: quia nunquam affectus uester ad desideria æternorum perfectè accenderetur: neque intellectus ad cælestium contemplationem limpidè acuetur: nisi temporalium rerum occupationes reliqueritis, ac etiam curam carnis & curæ libidinem frequenter, fortiterq; per sobrietatem repuleritis. De qua uirtute in consequentibus dicetur: ut quàm sit utilis, quámue Deo grata existat, elucescat, quatenus omnes, & maximè orationi uacantes inflammentur ad ipsam capessendam, ut cęlo facilius se conferant non habentes carnis concupiscentias, quæ inordinatæ deorsum deprimant.

Luc. 21 (margin, beside "cet, dicens")

E · F (margin letters)

Quod multis suasionibus hortamur ad acquirendam uirtutem sobrietatis. Cap. II.

Facile ad acquirendum plurimum efficitur, quod suasionibus roboratur: unde ad sobrietatis uirtutem plura nos hortari nequaquam negligendum est. Suadet nanque natura, ut sobrietati operam demus. Innatum quippe est ab illo mundi conditore, qui nobis uiuendi iura descripsit, ut sobriè de ijs, quæ naturaliter procreātur, nutriamur, & salui simus: non ut delicatis delicijs uacemus: quæ miserrimè & solicitè comparantur. Vtamur ergo hoc naturæ beneficio inter magna numerando, cogitemusq; nullo modo illam melius potuisse disponere de nobis, quàm quia quicquid ex necessitate desideratur: sobriè & sine fastidio sumatur. Suadent quoque ad sobrietatem mala, quæ ex uoluntatibus proueniunt. Nam quis hostis in quēquam ita contumeliosus fuit, sicuti in quosdam uoluptates suæ? Quidam enim se uoracitatibus ac uoluptatibus mergunt, à quibus in consuetudinem adductis nequaquam declinari queunt. Ob hoc miserum est, quod eo peruenerunt, ut quæ illis superuacua fuerint, facta sint necessaria. Seruiunt itaq; uoluptatibus, non fruuntur: & mala sua (quod malorum est ultimum) amant. Hinc præterea oritur mentis hebetudo, rationis amissio, & mortis formidolosa expectatio. Ab his uariæ infirmitates, podagræ, febres, uentris tortiones, stomachi lassitudines, & similia generantur, quæ naturam hominis maculant, & corrumpunt. Econtrariò abstinentia & ieiunium sanitas est corporis, ualetudo membrorum, mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, & fundamentum castitatis, ac uitę diuturnitas. Suadent etiam ad abstinentiam & sobrietatē exempla. Moses quippe quadraginta diebus abstinuit se à cibo, ut legem accipere mereretur. Ipsum ieiunantem & abstinentem non uoces magnæ, non fulgura, non nubes umbrosa & fumigans Syna perterruit. Neque enim intrasset in nubem, nec uocem Dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audijsset, nisi munitus sobrietatis & ieiunij armis. Iudith quoque omne tempus uiduitatis suæ his sobrietatis armis & abstinentię munita peregit: & omnium Assyriorum circunuenit exercitum: sobrij uigore consilij abstulit Holoferni caput: seruauit pudicitiam, & uictoriam reportauit. Hester etiam pulcrior sobrietate effecta, omne genus suum à persecutione liberauit: ita ut regem sibi faceret esse subiectum: non libidinis ardore flammatum, sed cælesti miseratione conuersum. Sed & dominus Iesus hanc præcipuè uirtutem suo nobis cōmendauit exemplo, ne huic conformaremur seculo: sed crucifigamus sobria abstinentia ueterem hominem, & carnis curam non faciamus in concupiscentijs. Congruit nanque statui nostro, ut donec peregrinamur in hac miseriarum & periculorum ualle: reprimendarum carnalium uoluptatum crucem nobisipsis faciamus: sicut Apostolus

Margin notes: G (beside "delicijs uacemus"); H (beside "radix gratiæ"); Exod. 34 (beside "tiam & sobrietatē"); Iudith. 8 (beside "tus sobrietatis"); Hest. 4 (beside "tauit. Hester")

A dicit: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum passionibus & concupiscentijs. In hac sobrietatis cruce per totam istam uitam, quæ in medijs tentationibus posita est, perpetuò debet pendere Christianus. Non enim est in hac uita tempus euellendi clauos, de quibus psalmus: Cōfige clauis à timore tuo carnes meas. Carnes enim sunt carnales concupiscentiæ: claui uerò uigor sobrietatis & abstinentiæ. His illas timor Dei configit: qui nos illi acceptabilem hostiam crucifigit. Quare si terreno limo gressus nolumus immergere nostros, de hac cruce minimè descendamus. Gal. 5 Psal. 118.

Quod homo sobrietatem exercere debet propter multa, quæ eidem per ipsam proueniunt commoda. Cap. III.

Nter cætera diuinæ largitatis beneficia, hoc ab initio homini præstitū est, ut semper bona concupiscat, & suorum mercedem desideret laborum: quatenus naturaliter appetat summum bonum: uirtutes apprehendere festinet, quæ multorum sunt causæ præmiorum in futuro, & donorum in præsenti. Vnde non mediocriter uti & reliquæ, uirtus sobrietatis & abstinentiæ allicere debet cor hominis ad se possidendā, quum de ipsa quàm plurima procedant commoda. Valet nanq; hæc uirtus ad corporis incolumitatem. Nihil enim sic corpori iucundum est, atq; proficuum: ut cibus sobriè sumptus & bene digestus: nec sic sensuum acumen operatur: nihilq; sic ægritudinē fugat: ut moderata refectio. Sobrietas quippe nutrimentum præstat corpori & sospitatem: exundantia uerò morbum facit, & molestias ingerit, atq; ægritudines generat. Quod enim facit fames, hoc facit plenitudo ciborum: aut potius peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac uita pœnali: excessus autem ciborum consumit & computrescere facit corpus humanū, & macerat languoribus diuturnis: insuper perimit morte crudeli. Hæc quoq; uirtus ad iucunditatem præparat spiritualem. Nam si à carne hoc, quod ei libet, abscidimus: mox in spiritu hoc, quod delectat, inuenimus. Econtrariò ij qui in delicijs, & comessationibus uitam ducunt, resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circunferunt. Quibus ad cumulum malorum, tremor & immatura senectus accedit: sensus uerò tardi, graues & obtusi, & quodammodo iam sepulti. Ipsa etiam Deum glorificat. Si enim, ô homo, quod manducas & bibis, sumis ad refectionem corporis, reparationemq; membrorum, gratias tribuens ei, qui necessitatem tribuit mortali & fragili: ista supplementorum solatia, id est, cibus tuus & potus, laudant Deum. Sobrietas similiter seruat homini rationis libertatem. Nam de sobrietate prodeunt castæ cogitationes, rationabiles uoluntates, salubria consilia, atq; per uoluntarias afflictiones caro concupiscētijs moritur, & uirtutibus spiritus innouatur. Vbi autem est crapula, ratio cespitat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur. Hæc quoq; uirtus membrum nobile, scilicet, os regit, & temperat. Vir etenim sobrius sermones suos præcogitat, & examinat prius in pectore, quàm proferat in ore: qui autem comessationibus deditus est, nullo rerum pondere innixus, loquitur quæcunq; animo suggeruntur. Alliga igitur, ô homo, uirtute sobrietatis linguam tuam, ne inconsideratè loquatur, nec lasciuiat: sed decenter proferat sermones suos. Sub magna enim libraminis moderatione frænanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in uitium defluat, aut restricta à proximi utilitate torpescat. Labilis enim est, & nisi censura uirtutis cohibeatur, penetrat ut sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, uno ictu multos percutit, interficitq;. Blanda est, & subdola, lata, & parata ad exhaurienda bona, & miscenda mala. Qui enim sobrietate & temperantia custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniam mors & uita in potestate linguæ est. Ipsa quoq; uirtus contra spirituales hostes nos uiriliter promouet. Incassum nanq; ad cōflictum spiritualis agonis assurgitur: si nō prius inter nosmetipsos hostis impositus, gulæ (uidelicet) appetitus per sobrietatem edomatur: quia si non ea, quæ in nobis sunt uiciniora, prosternimus: inaniter ad ea, quæ longius sunt impugnanda, transimus. Superuacuè quippe contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra urbis mœnia, ciuis insidians habetur. Nam & Daniel trium hebdomadarum abstinentia leones mitescere fecit: missusq; in lacum, in adamantinam soliditatem sobrietatis abstinentiæq; rigore duratus, non potuit uulnerari. Sic enim disposuerant membra ieiunia, ut in eius corpore ferarum morsibus locus esse non posset. Clausa tenebant leones ora, quæ abstinentia propheticæ sanctitatis comprimebantur: Dan. 6

(Margin letters B, C, D beside the text.)

bantur: ut ea feræ aperire non possent, ueluti quibusdam uinculis alligata. Sobrietas quoque ab igne luxuriæ protegit. Venter nanque cibo meroque æstuans, citò spumat in libidinem. Venter enim & genitalia uicina sunt: & alter alteris subministrat. Ex uicinitate quippe membrorũ sequitur confœderatio uitiorũ. Ciborũ autem saturitas carnis luxuriam suscitat: edacitatis uitio, crescit carnis tentatio, & ciborũ repletioni semper libido adiuncta est. At cõtrà libido abstinẽtia restringitũ: & luxuria sobrietate superatũ. O ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flãma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis inopia, cuius finis gehẽna. Cohibe gulam: & hæc omnia cessabunt. Nunquam enim poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere: quisquis desideria gulæ refrẹnare nequiuerit. Interioris hominis castitas, uirtutis sobrietatis consummatione discernitur. Nequaquam autem robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum: quem in leuiori paruoque conflictu conspexeris ab inferioribus superari. Superfluitates & temporalium appetitum resecat uirtus hæc. Si enim quod satis naturæ est, repellere indigentiam uelis: nihil est, quod fortunæ affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est: cuius satietatẽ si superfluis urgere uelis, aut iniucundum quod infundes fiet, aut noxium: propterea simplicior uictus, & mensa mediocris, plurimum iucunditatis habet & pacis. Diuitum autem mẽsæ execrabiles quodammodo & horridæ: ac membrorum contaminationibus plenæ. Ipsa quoque uirtus prẹterita delet, & facienda præcauet delicta. Bona equidem & salutaris sobrietas & abstinentia, qua redimuntur æterna supplicia, dum remittit peccata. Non solum est abolitio peccatorum, sed etiam extirpatio uitiorum: nec tantum obtinet ueniam, sed meretur & gratiam: non solum delet peccata, quæ commisimus, sed & repellit futura, quæ committere poteramus. Hæc eadem uirtus mentem regit, ne à sui soliditate deficiat. Felix planè sobrietas & satietas salutaris, quæ quanto copiosius sumitur: tanto abundantius sobrietatem mentibus donare dignatur. Quum nanque moderata & sancta sit: ita corpus attenuat, ut mentem eleuet & regat: ne res humilitatis gignat superbiam, & uitia de uirtute nascantur. Nam incassum per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis motibus dimissa mens uitijs dissipatur. Proinde per abstinentiam & sobrietatem uitia carnis extinguenda sunt, non caro. Sic prorsus necesse est, ut artem sobrietatis quisque teneat: quatenus non carnem, sed uitia occidat. Sæpe enim dum in illa hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & plerunque dum quasi conciui compatimur, ad prælium hostem nutrimus. Propterea modicus & sobrius cibus & carni & animæ utilis est. Sunt & aliæ plures utilitates de uirtute sobrietatis procedentes, quæ sub compendio dicendæ sunt. Nam prẹparat ad munditiam, cauet Dei offensam, uigilantiam seruat, ministerio Dei idoneum efficit, aufert diabolo ingressum in hominem, concupiscenti carni contra spiritum uictualia aufert: hominem custodit, & honorabilem reddit: atque à laqueis tentationum protegit. Nam sicut pisces capiuntur hamo, & aues comprehenduntur laqueo: sic illaqueantur non habentes sobrietatem refectionis tempore. Creaturæ enim Dei in laqueo sunt, & in tentatione, & in muscipula pedes insipientium.

Quomodo possit acquiri sobrietas, & quibus medijs. Cap. IIII.

Vum esurienti cibi dulcedo, & nutrimenti utilitas commendatur, & sitienti fontium abundantia propalatur, non remedium, sed maior patienti generatur cruciatus, nisi modus tribuatur, quo suum ipse patiens satiet appetitum. Sic de commendatione uirtutum definiendum est. Nam præconijs efferre uirtutem, & quo ordine ad ipsam possit perueniri non ostendere: nihil aliud est, quàm sitienti frigidam demonstrare aquam, & ei bibendi copiam denegare. Quare ad hoc euitandum post sobrietatis & abstinentiæ commendationem rectè subnectitur, quomodo ualeat adipisci, & quæ sint illa, quæ ipsam faciant possidere. Plurimum nanque disponit ad sobrietatem acquirendam moderata occupatio. Semper enim aliquid agendum est, ne mens distracta per desideriorum campos suis capiatur concupiscentijs. Nam teProu. 21 stante scriptura desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam operari manus
Heb. 12 eius: tota die concupiscit & desiderat, Esau quippe amisit primatus benedictionem: quia maluit cibum accipere, quàm quærere. Ociosi enim mens nihil aliud cogitare nouit, quàm de escis, aut de uentre: & qui ociosa quiete perfruitur, nisi spiritualiter uixerit, more

A more pecudum uitam ducit. At contrà dum plus iusto caro per inordinatos labores affligitur, etiam ab exercitatione boni operis eneruatur: ut ad orationem uel lectionem non sufficiat, dum incendia uitiorum quisq; in se funditus per labores suffocare festinat. Sed quemadmodum chorda in cithara si minus tenditur, non sonat, si amplius raucum sonat: sic qui uel ocio tabescit, aut nimio labore lassescit, dignè Deo laudes per sobrietatem resonare non ualet. Ideo quisquis sobrietatem Deo offerre festinat, magno sibimet debet moderamine præesse: ut nec ad culpam caro per ocium transeat, nec ab effectu rectitudinis ex inordinata operatione lãguescat. Habilitat etiam ad sobrietatem obtinendam fuga illarum rerum, quæ dant occasionem cadendi, sicut est delectabilitas, uarietas & nimietas. Fuge (inquit scriptura) quasi à facie colubri peccata. Si enim accesseris ad ea, suscipient te. Qui autem sensuum curiositati deseruit, facilè corruit. Sensualis appetitus his uisibilibus pascitur, his nutritur, in his delectatur, ignorans quàm perniciosa sit ipsorum adhæsio, quum reuera incautis sit animæ mors. Vidit (sicut scriptum B est) mulier quod bonum esset lignum ad uescendum, & pulcrum oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu eius, & comedit, deditq; uiro suo, qui comedit: & aperti sunt oculi amborũ. Si autem auertisset Eua oculos ab aspectu uetiti, minimè concupiscentiã ipsius sensisset, sed aspexit, concupiuit, comedit, & maledictionis sententiam incurrit: si radicẽ extirpasset, stetisset planè, nec sibi, nec nobis uarias calamitates acquisisset. Ideo non licet intueri, quod non licet concupisci. Promouet quoq; ad sobrietatem obtinendam frequens cogitatio, qualis sit caro futura post mortem. Nihil tam ualet ad domanda carnis desideria, quàm frequens mortis consideratio, quæ carnem macerat, & exterminat. Quis enim non erit sobrius, quum meditatur corpus suum post paululum, cadauer putridum futurum? Tunc nanq; omnis eius tumor cessabit, omnis gloria conquiescet, omnis amor deficiet. Voluetur in panno, ponetur in feretro, reuoluetur in tumulo, & exiguo facto interuallo membrorum robur marcescet, ossium compago dissoluetur, & è carne fœdissima uermes pullulabunt ex ore, ex naribus, ex oculis: qui eam morsibus C deuorabunt acerrimis. Longè tunc erunt amici, qui eos abigant: nec ipsa sibimet prodesse poterit. Resoluetur quod relictum à uermibus fuerit in puluerem. Et uox domini complebitur, dicentis: Terra es, & in terram reuerteris. Versemus hæc sedulò in animo, & circuncidamus carnis concupiscentias. Nemo scit nostrum, quàm propè instet terminus. Sic itaq; formemus animum, tanquam sit ad extrema uentum. Venientem nemo hilaris mortem recipit, nisi qui se ad illam diu composuerit. Nihil æquè proficit ad temperantiam omnium uoluptatum, quàm assidua cogitatio breuis æui, & miserandæ consumptionis humanæ carnis. Memorare (ait sapiens) nouissima tua, & non peccabis. Qui enim quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit præsentia, & ad æterna festinat. Ad hanc præterea sobrietatis uirtutem accendit mentem consideratio futuræ cœnæ, de qua dicitur. Beati qui uocati fuerint ad cœnam agni. Quis etenim non cõmutabit læto animo has carnales epulas pro æternis? Hæc nanq; tanta auiditate appetuntur: quia ignorantur quæ promittuntur. Harum nulla est proportio. Temporales e-D pulæ pascunt corpus, & grauant: ingerunt carni delectationem, dum sumuntur: & tamen post ipsam delectationem, quæ breui temporis interuallo finitur, subsequitur hebetudo, uel crapula, aut uentris inordinata protensio, siue grauedo. Quæ cuncta si desint, ineuitabilis succedit resumendi cibi necessitas, eo laboriosior, quo frequentior. Cœlestes autem epulæ, nec animam grauant, nec pœnam ingerunt: quin potius omnium suauitatum delectatione perfundunt comedentem: ita ut nec amplius aut aliud concupiscere possit. O uerè felix, & gloriosa satietas: ô sanctum conuiuium, ô desiderabiles epulæ: ubi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium: quãdo satietas summa, & summum inerit desiderium. Inuitat quoq; ad sobrietatem frequens meditatio malorum quæ sequuntur post ciborum superfluitatem, uidelicet, mors culpæ, interdum etiã corporalis mors, & postea mors æterna animæ & corporis. De quibus quoniam in præcedentibus utcunq; tractatum est: hic nequaq; de ipsis dicetur.

Eccl. 21 · Gen. 3 · Ibid. · Eccle. 7 · Apoc. 19

Optimum est sobrietate edomare carnales concupiscentias, & gratia stabilire cor. Hæc transeunt, gratia uerò domini manet in æternum.

Quæ euitanda sint ab ijs, qui sobrietatis uirtutem obtinere concupiscunt, atque de eius perfectione. E

Cap. V.

Vicquid sine modo geritur, necesse est, ut aut imperfectè fiat, aut imperfectum relinquatur. Quare ut ad sobrietatis perfectionem pertingere ualeat, quisquis eam adipisci desiderat, dignum esse duxi in hoc ultimo capitulo describere, quibus modis sobrietatis perfectio teneatur, & quanta sint bona, quibus ditantur, qui ea potiri digni sunt effecti. Primò summoperè cauendum est, ne statutum tempus comedendi nimium præueniatur, aut differatur. Recens nanque cibi perceptio tam in uespertinis, quàm in nocturnis orationibus tenuem leuemque sensum non sinit inueniri. Ideo satis commodè & utiliter hora nona refectionis tempus indultum est. In quo reficiens se quicunque contemplationi uacare desiderat: non solum in nocturnis uigilijs leuis & uacuus: uerumetiam in ipsis uespertinis solennitatibus digesto iam cibo orationi aptissimus inueniatur. Secundò deuitanda sunt cibaria lautiora & nimia studiositate condita. De hoc admonet Apostolus Petrus, dicens: Obsecro uos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere uos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Ideo agendum est, ut palatum fames excitet, non sapores. Sunt autem quidam, qui superstitiosum nimis in præparãdis cibis studium adhibent, infinita decoctionum, & condimentorum genera excogitant, modò mollia, modò dura, modò assa, modò sale condita secundum consuetudinem prægnãtium mulierum uaria desiderantes: ita quod ibi desudant coquorum artes: & cum tanta solicitudine præparantur, ut deuoratis pluribus ferculis prima non impediant nouissima, & quum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicat: nondum tamen curiositas satiatur. Horum nanque mores longè sunt à pulcritudine sobrietatis, quæ paruo redimere studet sua desideria. Tertiò, cohibendus est nimius cibi appetitus. Nam longè melius est moderatè carnibus ad usum uesci, quàm uentuoso legumine usque ad uentris repletionem exaturari. Præcipuè quum Esau non de carnibus, sed de lente sit reprehensus: & de ligno Adam, non de carnibus sit damnatus: atque Ionatas ex gustu mellis, non carnium morti iudicatus fuerit. Econtrariò uerò Helias innoxiè carnem comedit: Abraam angelos carnibus gratissimè pauit, & de ipsis sua fieri sacrificia præcepit Deus. Quartò, ne mensura in refectione excedatur inuigilãdum. Nam abstinentiæ sic est adhibenda temperies, ut corpus nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Sic abstinendum est, ut non palpet corpus, & respirare uix possit, sed ut fracto eius appetitu, nec in lectionibus, nec in psalmis, uel uigilijs solito quid minus fiat. Quicunque igitur his prædictis temperata discretione uitam suam decorauerit, fatendum est, quod ad celsitudinem pertigerit sobrietatis. Quæ sobrietas est recti iudicij tenax memoriæ recordationisque inseparabilis uigor, sapientiæ secretorum custos, lectionum & doctrinæ capax, studiorum ac artium bonarum discipula pariter & magistra, ingeniorum & capiendarum rerum pedissequa, bonæ famæ semper nutrix, in cogitationibus salubria atque utilia creans, uirtutis singulare auxilium cuncta cum ratione disponens. In congregatione honestorum seipsam semper ingerens temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officijs obtemperat, superbiam detestatur, domum familiamque cum moderatione gubernat, & fidem sibi cõmittentibus seruat. Hæc denique uirtus in animo se possidentis concupiscentias frænat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, uitiosa castigat, confusa ordinat, cogitationes prauas remouet, sanctas ingerit, ignem libidinosæ uoluntatis extinguit, mẽtem placida tranquillitate componit, atque totam ab omni tempestate uitiorum defendit. Hæ sunt diuitiæ, quibus sobrij ditantur, hæ utique sunt gemmæ huius, de qua dictum est, sobrietatis: quibus redimiti sunt, qui ipsam perfectè obtinent. Quæ uirtus inter reliquas non mediocrem sortitur locum: sed in fructibus huius ligni uitæ ex sui dignitate decimi gradus sublimatur honore: apud uerò cælestem regem summum meretur fastigium: quia sicut ex gulæ transgressione illata est homini confusio & pœna, ita dignum est, ut pro uirtute sobrietatis ei conferatur honor & gloria in secula.

1. Pet. 2 F G H

De

A DE VIRTVTE HVMILITATIS SANCTISSIMAE, *quae in domino Iesu plenissimè claruit: atq; de ipsius diffinitionibus, quae uirtus in ordine fructuum ligni uitae undecimum sortitur locum.*

Cap. I.

Lluxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, uidit & commota est terra. *Psal. 96* Confessio hæc uox est intelligentis opera Dei, & mira ipsius dona rememorãtis. Quid mirabilius, quidue iucũdius dici potest, quàm quod Deus & dominus noster nostri similis fieri sit dignatus? Præcellentissima est hæc ipsius dignatio, inaudita est à seculis talis descensio. Excedit hæc gratia cæterorũ donorum eius innumerabilẽ multitudinẽ, nec ex sui incõprehensibilitate ab hominibus explicari ualet. Et quid mirũ, cũ neq; ipsa cælorũ Deo famulãtia agmina ad plenũ id queant indagare? Stupẽt, mirant, & uenerant humanam in Deũ assumptã esse naturã. Cõtemplari mira & iucũda suauitate nõ desinũt: quo-B modo homo Deus, & Deus homo effici dignatus est. Quod cùm planè nõ capiunt, laudant, magnificãt, & quibus ualẽt, uotis extollunt diuinã bonitatẽ, quæ tam munificè se prębuit mortalibus, nõ tantũ in assumptione naturę, sed etiã in humili cõuersatione. Mirãtur nanq; illũ nunc latentẽ in utero, nunc iacentẽ in pręsepio, nunc latentẽ in gremio; uagientem, plorantem, in Ægyptum fugientem, & genitrici obedientem. Nec non tentatum, fatigatũ, persecutionẽ passum, uẽditum, captum, illusum, consputũ, expoliatum, flagellatum, spinis coronatum, felle potatum, clauis cruci affixum, extinctum, & lancea uulneratum: insuper in sepulcro iacentem, tertia die resurgentem: cum discipulis & inter discipulos apparentem, comedentem, benedicentem, & ad cælos ascendentem, atq; spiritum emittentem. Præterea ipsum cernunt per discipulos, & in discipulis prædicantem, populos conuertentem, & per eosdem miracula facientem. In qua admiratione nil aliud quàm Deo laudes offerre possunt, qui tam eximijs operibus mortalium corda ad C se trahere dignatus sit. Eandem quoque inspiciendo per spiritum uir Deo plenus, Deo gratias reddens, & futura tanquam præterita narrans aiebat. Alluxerunt coruscationes tuæ, ô domine, id est, manifestatæ sunt in carne passibili uirtutes tuæ, doctrina tua, miracula tua orbi terræ. Vidit hæc homo Dei fide, spiritu, & oculis, & mota est terra. Mota sunt planè corda terræ hærentia, terram diligentia, & terram possidentia. Aliter enim ad Deum nequaquam ualebant conuerti homines. Non enim cognouerunt per sapientiam Deum: ideo placuit ei per stultitiam prædicationis, per infirmitatem carnis sanos eos facere, & contundere ipsorum duram ceruicem, atque per humilitatis uirtutem ad suam gratiam & gloriam sublimare: ut sicut superbia extiterat causa ruinæ: ita & humilitas fieret materia reconciliationis. Quæ humilitas perfectissimè elucet in uita & uirtutibus Saluatoris: quibus se comparando homo quid de se æstimare debeat, perspicuè edocetur. Perfectio nanque ipsius humilitatis in nobis collocat fundamentum, dum humana mens in illo miratur omnium carismatum plenitudinem, omniúmque uirtu-D tum consummationẽ, atque in se omnium uitiorum fomitem & transgressionem. In lumine uirtutum ipsius illuminatur de se corruptibilis homo, & per cognitionem eius ueram de se profert sententiam humilitatis. Confitetur in ipso omnem diuinitatis plenitudinem habitare, & in se nullum habitare bonum. Magnificat dignitatem illius, & suijpsius prædicat uilitatem. Ob quam confessionem humilem suorum ueniam obtinet delictorum, & multarum percipit plenitudinem gratiarum. Sicut enim Deus superbis resistit, ita & humilibus dat gratiam. Humiles nanque sunt, qui propriæ infirmitatis conscij sunt. Nam sic describitur humilitas. Humilitas est uirtus, qua homo uerissima sui cognitione sibimetipsi uilescit. Item humilitas est ex intuitu propriæ conditionis uoluntaria mentis inclinatio. Est quoq; humilitas contritæ animæ sensus, & uoluntatis proprię abnegatio. De qua uirtute in consequentibus dicetur: quatenus & per hoc prouocemur ad ipsam obtinẽdam, & cum ipsa gratiam & gloriam acquirere ualeamus. Quæ uirtus omnibus necessaria est, & pręcipuè quiescentibus & Deo per orationis exercitium uacare uolentibus: quia nunquã poterit quis Deo ueraciter inhærere, si nõ fuerit hac uirtute munitus. Ex uisitationibus nanq; Dei superbus intumescit, alijs se pręponit,

1. Cor. 1 *Colo. 2* *1. Pet. 5*

nit, & deterior efficitur. Vnde necesse est, ut humilitate polleat: quisquis ad Dei contemplationem propinquare festinat. Meritò igitur ante orationis tractatum de humilitate dicendum est: ut strenuus Christi pugil humilitatis armis munitus, liberè & absque sui detrimento possit in campum, & latitudinem contemplationis se transferre, ut tanto in suscipiendis spiritualibus donis fiat dignior & capacior: quãto per humilitatis uirtutem extiterit in se profundior & abiectior. Quod Propheta referans domini Saluatoris aduentum, paucis manifestat uerbis. Inquit enim: Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. De quibus in cõsequentibus dicetur domino auxiliãte. E

Esa.40

Quod uerbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorumq; sanctorum nota efficitur laus & excellentia humilitatis. Cap. II.

Egum gloria ex numerositate, & nobilitate dignoscitur subditorum scientia ex facundia & sufficientia clarescit discipulorum: & uirtutum prærogatiua nota efficitur ex autoritate atq; dignitate commendantium. Vnde quum nunc describenda sit humilitatis celsitudo, causa, gradus, & perfectio: dignum est, ut prius magistri humilitatis uerba & exempla ponantur, quatenus quantæ excellentiæ sit hæc uirtus, pateat: quæ à Dei filio domino Iesu prædicata extitit, & operibus comprobata. Quum enim turbas alloqueretur fidelium, nunquid ait, discite à me cælum fabricare, mortuos suscitare, uaria infirmitatum genera sanare, sublimia loqui, & futura prædicere? Non. Sed quid docuit? quid loquutus est? Discite à me, ait sapientia Dei, ait uerbum, per quod facta sunt omnia uniuersa ordinata. Discite (inquit) non uerbis, non disputationibus, sed operibus à me, qui feci uos, qui quæsiui, qui inueni, qui in humeris meis ad patris præsentiam, ad ouile meum misericorditer reportaui: quia mitis sum, & humilis corde. O uerbum dulce, & doctrina saluberrima, breue eloquium, profundus sensus, & ueneranda sententia. quid dulcius, quid facilius, quid efficacius fari potuit, quo conuerterentur corda hominum à uanitate ad uirtutem, ab errore ad ueritatem, ab exterioribus ad seipsos, à creaturis ad deum suum? Prorsus detestanda & miserabilis præsumptio est audire, & oculis fidei conspicere Deũ suum mitem & humilem, & uelle sectari honores, appetere dignitates, & alijs præesse desiderare. Discat homo putredo & uermis, puluis & cinis se humiliare. Imitetur regem gloriæ, qui quum esset dominus omnium, factus est opprobrium hominum & abiectio plebis, ut suo omnes prouocaret exemplo. Quis unquam in uita sua, in actibus suis sic se deiecit, sic se exinaniuit, sicut dominus Deus noster, saluator & redemptor noster? Omnis eius conuersatio, quam in hac peregrinatione habuit cum hominibus, humilitatis exemplar extitit & perfectio. Quæ ut clarius elucescat, discutienda est breuiter: ut uideat homo, quo affectu, quáue sedulitate debeat ipse sectari humilitatẽ, quam sic dominus Iesus in uita sua ostendere dignatus est. Primo nanq; de matre pauperrima nascẽs & humili, uirtutem nobis humilitatis commẽdauit. Fulget planè dignitas & humilitas Christi: non quia magnos progenitores habeat & potẽtes, sed quia exiguos & uiles. Sicut enim mirabilis iudicatur, nõ quia mortuus tantum est, uerum quia etiam crucifixus: sic etiam in generatione illius dici potest: quod nõ solum quia suscepit carnem & homo factus sit, admiratione existat dignus: sed quia etiam progenitores tales habere dignatus est, nihil de nostris uilitatibus erubescens. Per ista proculdubio docens, quod nos quoque de uilitate nunquam erubescamus parentum, sed semper quæramus nobilitari propriarum honore uirtutum. Non est omnino, non est de nobilitate, aut uilitate parentum laudãdus aliquis, uel uituperandus: sed de suarum decore uirtutum, siue deformitate culparum. Nullus igitur in superbiam de gloria eleuetur parentum, sed considerans progenitores dominio: omnem euacuet & comprimat mentis tumorẽ, & solis uirtutibus glorietur. In natiuitate similiter hanc humilitatis uirtutem prædicauit exemplo. Quum enim pastoribus annũciatus, quęsitus & repertus fuisset. nunquid inuenerũt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam regiam diuersis populis personantẽ? nunquid clypeatas militum cateruas? nunquid equos regalibus phaleris insignes? nunquid currus auro argentoq; fulgentes? nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto eburneo recumbentem? nunquid puerum & bysso & purpura inuolutum? Vtique non. Sed potius angustum & humile tugurium, uile squalidumq; præsepium, & magis

Margin: F (beside "perfectio"), Matt.11 (beside "Discite à me"), G (beside "Prorsus detestanda"), H (beside "sic etiam in generatione").

A & magis animalibus, quàm hominibus aptum: puerum uilibus pannis inuolutum, matrem uix tunicam habentem unam, non ad ornatum corporis, sed ad tegumentū nuditatis. Circuncidi quoque uoluit, quod est præcipuum humilitatis exemplum. Nam uestigium nullum habens dominus Iesus, alligaturam uulneris non refugit. Non sic impij, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescit utiq; peccator uulnerum alligaturam, & plerunque uulneribus gloriatur, & qui sine initio est, ac omnium seculorum dominus: non est dedignatus peccator reputari. Confundatur igitur humana temeritas, & humilietur exemplo humilitatis Christi, qui uoluit pro utilitate peccatorum peccator existimari. Quid plura? Voluit præsentari in templo, & redimi peccator. Fugit in Ægyptum ut impotens: subdidit se parētibus, & omnem exercuit humilitatis formam in uictu, in peregrinatione, in discipulorum electione, in necessitatibus, in angustijs, in persecutionibus, in opprobrijs, in passione & morte. Quæ quum nota sint, & humanum transcendāt intellectum, magis silentio prætereunda sunt, quàm paucis & in compositis explicanda uerbis. Luc. 2 Matth. 2

B Omnis nanq;, quam Deus in homine exercuit, conuersatio cum hominibus: summa & inexplicabilis est perfectio humilitatis, quæ eo est uenerabilior, quo incōprehensibilior. Imitanda tamen est, quia ad hoc ostensa. Non solū in uita Christi Iesu relucet excelsæ uirtus humilitatis, sed etiam in sanctis omnibus, qui ipsius domini imitatores extiterunt, & præcipuè in Saluatoris mundi genitrice, sicut eadem testatur, dicens: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce quàm humilis quàm uilia de se sensit: & totum diuinæ gratiæ tribuit. Iudicio suo mōstrauit se humilem: sed respectu supernæ gratiæ sublimem: ut quod natura in primis parentibus per superbiam perdiderat: per ipsius humilitatem acciperet. Ideoq; uerbum patris per humilitatis suæ meritum carnis substātiam, quam sibi uniret, assumpsit: & tunc ad eam, quam prius abiecerant naturam sublimandam per misericordiam respexit. Et quoniam quod erat, humiliter recognouit, dicendo se ancillam: sublimiter quod non erat, mater esse promeruit. Nam ipsa beata uirgo non à filio Luc. 1

C suo domino nostro cęlos didicit fabricare, non angelos creare, non mirabilia, & diuinitatis insignia perpetrare: sed se humiliare, cæteraq; documenta uirtutum intra humilitatis custodiam aggregare: unde & in se solam humilitatem respexisse fatetur dominum: quæ custos est cæterarum uirtutum. Collocauerat enim in tuto stationis portu sublimia meritorum suorum exercitia: & ideo est diuinitus sic illustrata. Propter hanc quoque uirtutem Moses, qui erat mitissimus super omnes homines: qui illo tempore morabantur in terra, qui se domino excusabat, dicens: Quid sum ego, ut uadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto, meruit audire. Constitui te dominum Pharaonis. Per ipsum etiam fecit dominus signa, & prodigia ingentia: & eduxit populum Dei de domo seruitutis: & cum illo facie ad faciem loquebatur, sicut amicus cum amico. Quid de Gedeone dicendum: qui dux & iudex populi sui constitutus est propter humilitatem? Hanc ostendit. Quum enim dominus diceret ipsum Israel liberaturum de manu Madian, respondit: Obsecro mi domine, in quo liberabo Israel? ecce fa- Num. 12 Exod. 3 Iud. 6

D milia mea infima est in Manasse, & ego dominus in domo patris mei. Pro hac etiam uirtute sublimatus est Saul in regno, audiuitq; à domini Propheta: Nonne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitq; te dominus in regem super Israel: misitq; te, & ait: Vade & interfice peccatores, &c. Et quoniā in ipsa uirtute se minimè custodiuit, audiuit ab eodem Propheta: Pro eo ergo quòd abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus, ne sis rex. Dauid similiter hac uirtute decoratus ad regni fastigium: quia humilis erat, prouectus est. Hæc Hieremiam, Esaiam, Danielem, cæterosq; Prophetas insignes fecit. Ipsa Petrum, Paulum, Ioānem, & omnes sanctos sublimes reddidit. Et ut paucis excellentiam humilitatis concludam sermonibus, nemo absq; illa Deo placuit, & nemo cum illa displicuit. 1. Reg. 15

De multiplicibus effectibus uirtutis humilitatis. Cap. III. E

On tantum ex autoritate ac dignitate cōmendantium, sed etiam ab ipsius uirtutis effectibus fulget magnitudo humilitatis. Hæc nanque est, quæ Dei gratiā meretur. Nam qui de suis confidit meritis, & proprijs innititur operibus, in cor illius nō intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo inuenit gratia locum suum. Sicut autem non patitur natura uacuum, quin illud repleat: sic nec gratia humilem, quin illi se infundat. Humiliare igitur, ô homo, Deo: euacua cor tumore elationis, quia tanto perfunderis abundantiori gratiæ suauitate, quanto mundior fueris fece præsumptionis. Ipsa uirtus humilitatis eos, qui se possidēt, glorificat, sicut scriptum est: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & quicunque inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Nam gloriam præcedit humilitas. Quicunque igitur desiderat primatum cælestem, sequatur humilitatem terrestrem. Non enim qui maior fuerit in honore, ille maior: sed qui fuerit humilior, ille maior. Hæc sapientiam in hominem introducit. Sicut enim qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, & sedulus insistit, donec inueniat, quod quærit: sic qui thesauros sapientiæ reperire desiderat, omne pondus terrenum à se abijciat, in se foueā humilitatis agat, nec quiescat, donec ad id pertingat, quod cupit. Ipsa nanque stultitia angeli, fuit elatio cordis. Vera autem sapientia efficitur homini humilitas suæ æstimationis. Hæc caritatem reparat. O homo, qui per elationem amisisti caritatem, fode in te fundamentum humilitatis, & attinges ad fastigium amissæ caritatis: quia sola est uirtus humilitatis, amissæ reparatio caritatis. Hæc uirtus de hoste triumphat: de suo uulnere roboratur, de infirmitate fortior efficitur. Ipsa nanque pacatissima est, in paupere grata est, in diuite gloriosa, inter inimicos blanda, inter amicos officiosissima, in contumelijs pacifica, non extollitur prosperis, non immutatur aduersis: non extorquet seruum, non quærit uoces laudantium: quia se laudatione nouit indignam. Nam superbia accipit corticem, humilitas nucleum: illa florem, ista fructum: illa pulcrum, ista bonum: illa opinionem, ista ueritatem, illa ascendit, & prosternitur: ista descendit, & exaltatur. Sola est humilitas, quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consueuit: non exclamat in iudicio, non prætendit iustitiam. Ipsa est radix uirtutum. Non enim possumus uenire ad libertatem, non possumus habere caritatem, non ualemus seruare unitatem sine hac. Vnde ueraciter illa in nobis uirtus pullulat, quæ in radice propria, scilicet, humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit: quia uiuificantem se inferius humorem humilitatis perdidit. Hæc uirtus hominem gratum Deo & hominibus reddit. Nempe nihil adeò efficax est ad exhibēdum, ô homo, te cunctis beneuolum, quàm si uitæ merito & humilitatis extiteris decorus. Sequere humilitatem, non quæ ostenditur, atque simulatur gestu corporis, aut ficta uoce uerborum: sed quæ puro cordis affectu exprimitur. Nam aliud est uirtutem habere, aliud uirtutis similitudinem ostentare. Sed illa deformior est superbia, quæ sub quibusdā signis humilitatis latet: quia tunc turpiora sunt uitia, quando sub uirtutis uelamine teguntur. Ipsa humilitas est turris fortissima seruorum Dei. Quū enim in sublimi sunt humiles positi: unde se in omnibus despiciunt: inde contra omnia securiores, & super cuncta altiores fiunt. Abstrahunt profectò absque humilitate à recto fine diuitiæ, honores & pompæ: quæ opinione nostra cara sunt, precio suo uilia. Nihil habent magnificum, quo mentes nostras ad se trahant: præter hoc, quod admirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudātur: sed cōcupiscuntur, quia laudata sunt. Securo igitur gressu inter ipsas pergit humilis, qui in sui cognitione se collocans tanto cunctis est fortior, quanto se cæteris sentit abiectiorem. Ipsa uirtus est omni lapide precioso præstantior, omni flore elegantior, omni odoramēto fragrantior. Nam aliter redolet flos uuæ: quia magna est opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliuæ, quia suaue est opus misericordiæ, quod refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia, quæ rutilat, & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candidatur uita carnis de incorruptione uirginitatis. Super hos autem omnes spargitur flos uiolæ, quia uirtus humilium, ultima loca per humilitatem tenet: eo de se uberiorem odorem emittit, quo se intra se, ne agnoscatur, includit, & quum in hominum aspectibus nullius decoris agnosci concupiscit, ante faciem Dei extat gloriosa, & odore suo suauissimo regem cæli miro ad se trahit affectu. Propter hanc

A hanc humilium humillima Maria mater Dei meruit nuncupari & esse. Hoc ipsa psaltria egregia protestatur, quum dicit: Quia respexit humilitatē ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hanc sectemur, hanc totis præcordijs amplectamur, hanc cunctis delicijs præponamus. Tunc enim sublimes erimus coram domino, quum præ omnibus nos uidebimus abiectiores. Tunc redolebimus, tunc audiemus dominum clara uoce dicentem: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni: cui benedixit dominus, qui regnat in secula. Luc. 1 Gen. 27

Quibus considerationibus peruenire potest homo ad humilitatem, & quòd multa commoda conferantur ex iugi mortis memoria. Cap. IIII.

IN humanis peragendis rebus duo potissimum necessaria sunt, ut ad perfectum attingatur operis: æquè in adipiscendis uirtutibus perspicuum est, & præcipuè ad acquirendam humilitatem: de qua præsens tractatus inscribitur, uidelicet, consideratio eorum, quæ ad propositum habilitant opus, & actus operi conformis. Quare ad insinuandum, qualiter homo Dei ualeat humilitatem B possidere, hæc duo inferenda sunt. Plurimum nanque ad humilitatis uirtutem nostra nos trahit cōsideratio: tum ex parte corporis, tum ex parte animę. Quis etenim se extollet, si carnis suæ originem, uitæ calamitatem, & finem diligenter inspexerit? Recogita, ô homo, ut humilieris, originem tuam. Intellige unde uenis, & erubesce: aduerte ex quo conciperis, & humiliare. Nam in putredine conciperis, in sordibus generaris, in latebris confoueris, & in doloribus parturiris. Formatus es nempe, ô homo, de puluere: de luto, de cinere (quodq; uilius est) de spurcissimo atque fœtidissimo sanguine, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in fœtore luxuriæ, & (quod deterius est) in labe peccati, in obligatione delicti. Primam uocem plorando emittis: utpote uallem plorationis ingressus. Sed & hoc cōsiderare non negligas, quod singula quæq; nascētia propria quædam habent munimēta, quibus naturam suam ab incōmodis defendunt. Cortex ambit arborē, penna tegit uolucrē, piscem squamma operit, lana ouem induit, pellis iumēta & C feras uestit, concha testudinem excipit, solus homo inermis nascitur & nudus, ut eo ad humilitatem fiat pronior, quo se cæteris rebus in ipso suæ natiuitatis primordio intuetur abiectior. Qualis uerò sit hominis progressus, dum uiuit, facile (si cōsideretur) agnoscitur. Tantis nanq; malis uita ipsius repleta est, ut comparatione eius mors remedium putetur esse, nō pœna. Hanc enī humores tumidant, dolores extenuant, ardores desiccant, insaniæ morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitia cōsumit, solicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactāt, paupertas deijcit, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit: & post hæc omīa mors interimit, uniuersis gaudijs finem imponit: ita ut cùm esse desierint, nec fuisse putentur. Quo autē fine claudatur hominis caro, insinuant ipsa sepulcra ossibus plena, fœtoribus intolerabilia, uermibus referta. Nam post hominē uermis de ea generatur: post uermem fœtor & horror exhalat. Sicq; in nō hominem uertitur omnis homo. Igitur ô seculi amatores, ô carnis concupiscentiarū fautores: Quū fex, cùm limus, cū res uilissima simus, unde superbimus? Quare D corporis nostri miseriam nō consideramus? O mira fatuitas, ô stupēda cæcitas, ô dedignanda uanitas cordis nostri: cuius ceruicosos motus omnino domare nō potest humilitatis tanta materia, quin adhuc superbiat puluis & cinis. Ex parte autē animæ plurimū humiliamur, si culpæ grauitatem diligēter intuemur. Diabolo nanq; utcunq; peiores sumus, cùm peccamus: quoniam diabolus nulla præcedentis peccati uindicta superbiens peccauit: nos autē uisa eius pœna contemnentes ad peccatū properauimus. Ille in innocentia cōstitutus, nos restituti: ille perstitit in malitia Deo reprobāte, nos Deo reuocāte: ille induratur ad punientē, nos ad blandientē: & si cōtra Deum omnes, ille cōtra nō requirentem se, nos cōtra morientē pro nobis. Sed quid mirū, si humiliamur in statu culpę talia considerātes, cùm etiam nō mediocriter humiliemur in statu gratiæ infirmitatē animæ intelligentes? Nonne se per humilitatē deijciet homo, si solerter conspiciet in se negligentiam proficiendi, difficultatem standi, facilitatem cadendi, laborem resurgendi, & debilitatem uitia uincendi? Hæc sunt nempe, ô homo, in quibus gloriari potes: si tamen hæc gloriam merentur. Age ergo pœnitentiam in cinere & fauilla: & pro tua elatione gemitus compunctionis emitte. Dic ad dominum humili uoce, & uera cōfessio-

ne. Humiliatus sum usquequaque domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Consideratio etiam propriorum defectuum causat humilitatem. Propterea sancti uiri, ut humilitatis in se pariant & nutriant uirtutem: quum quædam mirabiliter faciunt: ante mentis oculos student reuocare: quod nondum agere queunt: ut dũ ex una parte considerant infirmitatem suam: ex ea parte, qua perfectus est eorum animus, non se extollant. Vnde qui plenissimè per sui cognitionem ad humilitatem tendere nititur: talis nimirum debet conspicere, qualis non est: quatenus ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis sit. Lucem enim debet intueri, qui uult de tenebris iudicare. Lumen nanque propriæ intelligentiæ uirtutem generat humilitatis. Ideo quãto quis maioris gratiam intelligentiæ percipit, tanto amplius reprehẽsibilem se esse cognoscit. Respectus quoque meliorum acquisitio est humilitatis. Si enim incentiuum elationis est intuitio deterioris, nemo dubitet, quin in cautela humilitatis est cõsideratio melioris. Nã ad humilitatis gloriam ille citò festinat, qui aliorum bona subtiliter pensat: quia dum ea quæ sunt feliciter facta foris ab alijs aduertit, eum qui de singularitate uictus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Cogitatio insuper mortis & corporis resolutionis uirtutem in nobis gignit humilitatis. Necessario nanque timor & consideratio futuræ mortis mentem concutit, & quasi eleuans omnes carnis motus & superbiæ, ligno crucis affigit. Considera ergo frequenter, ô homo, te iam mortuum, quem scis te de necessitate moriturum. Dispice qualiter oculi uertentur in capite, uenæ rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Talis exercitatio cogitationis fomitem magnum parit humilitatis. O bona mortis cõsideratio, quis quãta per te acquirant emolumenta, ualet intelligere? quis potest capere, quis propalare? Plura profectò de te eueniunt cõmoda. Nam utilis est tui memoratio ad fugandũ uitiorum exercitum, & fugiẽdos peccatorum laqueos. Qui em̃ uigilãter animaduertit, qualis erit in morte, erit semper pauidus in opinione, ac inde in oculis suis quasi non uiuit, unde ueraciter in oculis sui conditoris uiuit. Nil quod transeat, appetit: cunctis uitæ pręsentis desiderijs contradicit, & penè mortuũ se considerat: quia moriturum se minimè ignorat. Perfecta nanque uita est mortis recordatio, quã dum iusti sedula mente pertractant, culparũ laqueos ualenter euadũt. Facilè relinquere mundũ facit mortis memoria. Nihil em̃ tam proficit ad contemptũ omniũ rerum, quàm freques cogitatio mortis. Quotidie nanque morimur, quotidie diminuitur aliqua pars uitæ, & tũc quoque decrescimus, quũ uita crescit. Infantiã amittimus: deinde pueritiam, postea adolescentiã usque ad extremũ. Quicquid trãsit tẽporis perit: & ipsum, quę agimus, diem cum morte diuidimus. Non ergo laboriosum est relinquere, quod teneri non potest: imò quod singulis amittimus horis. Consideretur uitæ terminus, & non erit in hoc mundo, quod ametur. Solicitum quoque exhibet hominem ipsa mortis cogitatio. Congruè unusquisque diem nouissimum formidare debet, & suum ultimum diem assiduè meditari (quia nullus scit, qua hora ueniat) ne quũ uenerit, fortè imparatũ reperiat. Nam ad hoc conditor noster latere nos uoluit finem nostrum, diemque nostræ mortis esse incognitum: ut dum semper ignoratur, semper proximus esse credatur: & tanto quisque sit feruẽtior in operatione, quanto incertior est uocatione. Propterea omnis dies uelut ultimus ordinandus est: quia qualem inuenerit unumquenque suus nouissimus dies, cùm de hoc seculo egreditur: talis in die nouissimo iudicatur. A mortis pauore efficaciter liberat mortis recordatio. Nullus nanque nostrûm scit, quàm prope nos uitę uersetur terminus. Sic itaque mentem ordinemus, tanquã si mori oporteat. Venientem nemo hilaris mortem suscipit, nisi qui se ad illam diu cõposuerit. Sed hoc mirum, quod nemo tam imperitus est, ut nesciat sibi quandoque moriendum: tamen cùm propè accesserit, tergiuersatur, tremit & plorat. Quid autem fles miser? quare trepidas? cur exire dubitas? Omnes hac necessitate ducuntur: eo ibis, quo omnia eunt: ad hãc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc & omnibus ante te: sed nec ambiguus sis: quia etiam hoc cunctis post te. Quantus te populus moriturum sequetur? quantus comitabitur. Fortior (ut opinor) esses, si multi tecum morerentur. Sed multa milia hominum hoc ipso momento, quo tu mori dubitas: animam uarijs generibus emittunt. Nil, fateor, melius æterna lex fecit, quàm quod unum introitum dedit ad uitam, exitus multos. Sed neque ipsa natura quicquam breuitate uitæ contulit præstantius: tot periculorum genera,

tot

A tot morbi, tot metus, tot curæ, toties inuocata mors est, ut nullum frequentius sit uotum. Fatendum igitur est mortem munus necessarium esse naturæ iam corruptæ, quæ non est fugienda, sed potius amplectenda, ut fiat uoluntarium, quod futurum est necessarium. Offerendum itaque est pro munere, quod Deo tenemur reddere. Quemadmodum ex ijs, quæ memoratæ sunt, considerationibus acquiritur humilitatis uirtus: ita etiam exercitatione horum, qui sequuntur, actuum nutritur, & crescit. Aptissimè nanque hanc uirtutem accendit contumeliarum sustinentia. Multi homines culpam suam confitentur, & humiles non sunt. Nam plerique existunt, qui se arguente nullo peccatores esse confitentur: quum uerò de culpa sua fuerint fortasse correpti, patrocinium defensionis quærunt, ne peccatores esse uideantur. Indicia autem ueræ humilitatis sunt, ut sicut unusquisque peccatorem se dicit, ita id de se dicenti alteri non contradicat. Et indicium superbiæ certum est, ut quod fateri quisque de se sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignatur. Humilium quoque familiaritas humilitatem parit. Qui enim communicauerit humili (sicut scriptura testatur) induet humilitatem. Eccls.13

B Nulla nanque res magis animos inducit honestos, & proteruiæ inclinatos reuocat ad humilitatem, quàm humilium uirorum conuersatio: quia necesse est, ut talis efficiatur homo, quales sunt, cum quibus conuersatur. Exercitium etiam humile creat humilitatem. Humiliatio uia est ad humilitatē, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo uirtutem appetimus humilitatis, uiam non refugiamus humiliationis. Sicut sine gradibus non scanditur ad summitatem: ita absque humili exercitio non peruenitur ad humilitatē. Habitus quoque uilis humilitatem parturit. Ornatus quippe uestium priuationis uirtutis humilitatis indicium est. Nemo enim preciosa uestimenta quærit, nisi ad inanem gloriam. Propterea humilitatis amator, uestis tibi pura & uilis circundetur, non ad pulcritudinem: sed propter necessarium tegumētum: ne dum à te foris exquisitus concupitur ornatus, intus humilitatis amittatur amictus.

Quibus indicijs potest cognosci: utrum quis possideat humilitatem. Cap. V.

C OMnium rerum (si bene obseruentur) indicia certa sunt, & argumentū morum ex minimis potest cognosci. Sicut impudicum & lasciuum incessus ostendunt, & flexus oculorum improbū & insanum: sic ex ijs quæ sequuntur, humilitatis cultor deprehenditur. Proprium humilitatis indicium est fuga altitudinis & dignitatis. Considerat autē humilis, quod quāto quisque in superiori constitutus est loco, tanto in maiori uersatur periculo: & quanto splendoris honore celsior quisque est, tanto (si delinquat) peccator maior est. Fuerunt nanque nō pauci, qui in humili constituti gradu seipsos optimè nouerunt gubernare, in laboribus, in uigilijs, in abstinentijs, qui quādiu licuit ipsis esse priuatis, & nihil aliud curare, quàm propria, humiles erant, & Deo placebant, atque inde non modica philosophiæ incrementa rapiebant: at ubi fastigium dignitatis assecuti fuere, & in publico prodierunt, ac multorum imperitias emendare necesse fuit: aliqui inter exordia tantum sufferre pondus non potuerunt officij, & se subtraxerunt: qui uerò tolerare coacti sunt perdentes conscien-

D tiam & humilitatem priorem, sibi intulerunt magna dispendia, & nihil alijs profuerunt. Hæc intelligentes humiles omnem dignitatis altitudinem obhorrent, ne disperdant in pelago, quod magno cum labore in portu adepti sunt. Amor quoque propiæ uilitatis humilitatis insigne est testimoniū. Verus enim humilis uilis uult prædicari, nō humilis reputari: gaudet contēptu sui, laudesque contemnit, tantoque in cōspectu domini fit preciosior, quanto pro amore ipsius est in oculis suis despectior. Sed ualde humiliū est sic ostēso opere autoris gloriam quærere, ut de illa laude nesciant priuata exultatione gaudere. Aliorum quiescere consilio præcipuum est humilitatis signum. Vera nanque discretio, non nisi uera humilitate acquiritur. Cuius humilitatis habetur probatio prima, si non solum uniuersa quæ agenda sunt, sed etiam quæ cogitantur, reseruantur seniorum examini: ut nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia diffinitionibus acquiescat: & quid bonum uel malum debeat iudicare, illorum traditione cognoscat. Re enim uera consilium seniorum ex apertis obscura æstimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus totū. Scit enim quid, quando aggredi debeat, & citò singula & distinctè uidet. Reddit quoque hominem humilem, & fatetur, iniuriarū patientia. Qui enim gloriam

non quærit, iniurias nõ sentit, nec ueretur confundi in præsentia hominũ, qui solum glo- B
riam quærit apud Deũ. Sed nescio quis nostrûm hoc humilitatis genus possit implere,
ut laceretur opprobrijs fama nostra, & exultemus in domino. Eleganter itaq; legitur in
quodã uolumine: Si nõ quęras gloriam, nõ dolebis, si inglorius fueris. quod si gloriã cu-
pis, gloriã respue, & ex humilitate eris omniũ gloriosissimus. Secretũ etiã diligere est hu-
militatis indiciũ. Nõ enim parcit sibi arrogans, non superbus, nõ cupidus inanis gloriæ,
mentiturq; de se. Verè autem humilis parcit animæ suæ, qui ne putetur, quod non est,
quantum in se est, uult nesciri, quod est. Postremò libenter obedire certum est humilita-
tis signum: quod exemplo Christi magis quàm autoritatibus probari potest: de quo A-
Phil. 2 postolus: Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, factus obediens usq; ad mor-
tem. Sed etiam matri subdi per obedientiam non est dedignatus ad nostri instructionẽ,
& nostræ superbiæ confusionem, qui frequenter renuimus subijci illis, & superioribus.
Disce ergo, ô homo, disce terra subdi, disce populis obtemperare, erubesce superbe ci-
nis. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subijcit, & tu dominari gestiẽs F
hominibus tuo te præponis autori? O exemplum singulare, ô medicinam omnibus cõ-
sulentem, omnia tumentia comprimentẽ, omnia tabescentia reficientem, omnia super-
flua resecantem, omnia deprauata corrigentem. Hanc omnes imitemur, quicunq; hu-
militatem adipisci desideramus.

De quadruplici specie uirtutis humilitatis. Cap. VI.

Vemadmodum ex contrarijs elucescũt contraria, ita ex diuersimoda uirtutũ
specie facilè deprehenditur ipsarum decor, atq; simulatio. Quare ut perspica-
citer hæc in humilitatis uirtute capiãtur: subnectẽdęq; sunt distinctè ipsius uir-
tutis species, quatenus uerã à ficta ualeat lector discernere humilitatẽ. Est enĩ
Eccl. 19 humilitas ficta, de qua sic legitur: Est qui nequiter se humiliat, & ipsius interiora plena
sunt dolo. Quidã enim honores fugiunt, ut honoribus fruantur: fingunt subesse, ut pos-
sint præesse. Hi tales statim, ut promoti sunt ad dignitatem: in superbiam extolluntur, &
in iactantiam effrenãtur. Non curant prodesse, sed gloriantur præesse: priores dedignan G
tur, amicos & notos contemnunt, sibi pares despiciunt, antiquos deridẽt, uultum auer-
tunt, ceruicem erigunt, fastum ostendunt, grandia loquuntur, sublimia meditantur, sub-
esse nõ patiuntur, & omnibus uolũt anteponi, quibus dignitate præeunt. Est & alia hu-
militas infirma, quæ ex tentationis impulsu, aut dispensatione lapsus generatur. Sæpe
nanq; pia conditoris dispensatione agitur: ut de se confidens anima dispensatoria tenta-
tione pulsetur: unde infirmata, quid sit inueniat, & præsumptionis fastum propriæ de-
ponat. Fatendum igitur est superbis utile esse cadere in aliquod apertum & manifestum
peccatum: unde per humilitantẽ infirmitatem sibi displiceant, qui antea sibi placebant,
dum starent. Salubrius enim Petrus se infirmũ conspiciens, humiliauit se, quando fleuit:
Psal. 95 q̃ sibi applausit, quãdo præsumpsit. Hoc protestatur Psalmus, dicens: Imple facies eorũ
ignominia, & quęrent te domine. Oportet nanq; humiliter sentire de se nitentem ad su-
periora & altiora: ne dum supra se attollitur, cadat ad se, nisi in se firmiter per ueram hu-
militatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minimè obtinentur, H
propterea qui prouehẽdus est, correptione humiliatus, humilitatẽ meretur. Tu igitur,
ô homo, cùm te per tentationes humiliari uideris, habeto id bonũ signum omnino gra-
tiæ appropinquãtis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationẽ humilia-
Luc. 4 tur. Hoc testantur eloquia diuina, cùm dicũt. Deus superbis resistit: humilibus autẽ dat
gratiam. Est quoq; humilitas uera, & hęc est duplex. Nã alia est humilitas, quã parit ue-
ritas nobis, & nõ habet calorẽ: alia est humilitas, quã caritas inflãmat & informat. Hæc
quidẽ in affectu, illa in cognitione consistit. In eo qui grauiter peccauit, etsi amãda non
est, admiranda tamẽ est. Si quis autem innocentiã retineat, & nihilominus humilitatem
fungat, hic nempe geminũ censendus est possidere decorẽ. Est etiam humilitas sufficiẽs
& abundãs, quæ tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & nõ se æquali prępo-
nere. Secundus est subdere se æquali, & nõ se pręferre minori. Tertius est subdere se mi-
nori: & hæc est perfectio omnis humilitatis & iustitiæ. Est enĩ quędã humilitas, quæ pri-
mo gradui ascribitur, arcta & angusta ualde: ita ut quàm citò ab ipsa pedem uerteris, in
peccatũ cadis. Hæc nõ patitur quenquã alicui se præponere, nec æquare præposito. Sed
eidem

A eidem in omnibus ex corde obtemperare. Est alia humilitas secũdi gradus latior & amplior, uidelicet, nõ se pari æquare, nec minori præponere. Hæc nanq; uetat superbũ esse apud socios, uetat auarũ esse, uerbis, rebus, affectibus, cõmunem se felicemq; omnibus præstat. Nullũ malum alienũ putat: bonum autẽ suum ideo maximè, quod alicuius bonum futurũ est, amat. Qui talis est, nulli onerosus, officiosus cunctis est: neminẽ lędit, superiorem reueretur, ęquali famulatur, ac minori se toto amabilem præbet affectu. Quisquis itaq; huius secundi gradus cupit tenere fastigia, humilitatis ima sectetur. Si uult fratrem æqualẽ præuenire regnãdo, prius illũ pręueniat obsequendo. Vincat eum officijs, ut possit uincere sanctitate. Postremò sicut summa & intolerabilis superbia est superiori se præponere, sic inferiori se subdere plena perfectaq; humilitas est: quæ dignitatẽ gradus tertij sortitur. Hęc nempe humilitas unicuiq; ius suũ reddit, nõ surripit honorẽ Deo, nec sibi attribuit alienũ, sed dat Deo laudẽ, proximo famulatũ, & retinet sibi utilitatem: nullũ dijudicat, nemini se præfert uel cõparat, sed minorẽ omnibus se arbitratur, & locũ

B nouissimũ sibi eligit & optat. Huius summi gradus exemplũ præbuit nobis saluator, cũ coram peccatoribus, & inter peccatores baptizari uoluit, & peccator apparere hominibus. Hãc perfectionẽ insinuauit Dauid, quũ aliquãdo est illi maledictũ à seruo: at ille nequaquã sensit iniuriam, quia præsensit gratiã. Quid mihi, ait, & uobis filij Saruię? O uerè hominẽ secundum cor Dei, qui potius ulciscentẽ dominum humiliter timuit, quàm exprobranti seruo mali quicquã inferendum putauit. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat, quid ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Et quoniam se deiecit, erectus est: subijciebat se omnibus, & omnibus excelsior est effectus. Si huius Prophetæ appetimus dignitatẽ, toto annixu, animo prompto, latoq; affectu illius sequamur humilitatem. 2. Reg. 16

De gradibus humilitatis, atq; ipsius uirtutis perfectione. *Cap.* VII.

Amœnitate florum decorãtur arua, fulget uniuersitas diuersitate creaturarũ, commendabilis est firmamenti celsitudo rutilatione stellarũ, præconio dignus efficitur animus exercitatione uirtutũ, sed & uirtutis laus ex graduũ

C distinctione percipitur. Vnde ut facilius fastigium & perfectio humilitatis, de qua præsens loquitur tractatus, à legentibus cõprobetur: congruè in hoc ultimo capitulo disserendi sunt ipsius gradus: quatenus tanto laude dignior appareat, quãto eius ascensus uidebitur sublimior: & eo lector efficiat ad ipsam capessendã alacrior, quo clarius perspexerit: q; ex adeptione eius æternæ retributioni fiat præ cunctis propinquior. Sciendũ igitur, quòd sex sunt gradus, per quos anima ascendens, attingit ad humilitatis perfectionem. Primus enim gradus est, se peccatorẽ, uel cõtemptibilem esse agnoscere. Cùm nanq; mens ex infusione gratiæ cælestis irradiari cœperit & iustificari: tunc reuelantur, quæ prius fœda latebant: tunc animi deformitas, peccãdi pronitas, casus frequentia, omniumq; uitiorũ fomites deteguntur. Et ex hoc lumine conuincitur mens cognoscere infirmitatem suam, & horrere per gratiam, quod antè ignorabat in culpa. Nec potest se nõ intelligere peccatricẽ esse, quãdo in se, & cõtra se tot uidet deformia apparere

D delicta. Hoc totum fit ex illustratione superuenientis & illustrãtis gratiæ: quia teste Paulo omne quod arguitur, à lumine manifestatur. Postquã autem anima ex memorato cœperit repleri lumine: tunc sagacius perlustrãs cordis sui latebras ad secundũ humilitatis ascendit gradũ, in quo anima affectualiter sentit de se uilia, & se peccatricẽ comprobat, quod totum prius superficie tenus ex dono gratiæ intellexerat. Intuetur quantus sit, qui offensus est, quoties, qualiter, & quis sit, qui deliquit. Quę omnia cùm grauent peccatũ, & innumerabilium se mole oppressum uideat delictorum, formidare incipit, facinorosum se corã Deo clamat, pectus tundit, lacrymas fundit, nec diuinam desinit implorare clementiã, tanto affectuosius, quanto uerius uulnerũ suorum detegit fœditatem. At ubi anima per cõpunctionis gemitus, & lacrymarũ inundationũ terserit priorum sordes uitiorum: nihil aliud restat, q; ut ipsamet uel per confessionis sacramentũ, seu per peccati odiũ alijs referet: quod sibi soli est notũ, quatenus ex hoc capiat plenam de pręteritis facinoribus indulgentiã, pronunciãs cum Propheta: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu domine remisisti impietatẽ peccati mei, propter quam propalationem meretur transcendere ad tertium humilitatis gradũ: ad quẽ quicunq; peruenit, alijs Ephe. 5 Psal. 31

narrat cõtra se, quid sibi de se reuelatum est. Beatus plane, qui saluberrima conpunctione perfusus alijs non ueretur dicere, quod intus latet in corde. Talis nanq; cõfessio meretur ueniam, delet culpam, acquirit gratiã, & nutrit humilitatem. Quum autẽ sint nonnulli, qui se peccatores esse cognoscunt, & alijs uoce propria confitentur, non tamẽ ita uolunt credi de se, certum est, quòd tales necdum attigerũt ad quartum humilitatis gradum. Nam ijs qui ad illum peruenerunt, hoc est proprium (scilicet) malum, quod de se ipsis sentiunt hoc etiam uelle, ut ab omnibus credatur. Nec hoc mirum est. Qui enim uolunt, ut aliud homines de se sentiant, quàm quod est ueritas, utiq; se ueritatis aduersarios ostendunt. Sed nõ sic uerus humilis, non amat latebras, non se excusat, non cupit uiuere in cordibus hominum, nec mortalium fauores exquirit. Quin potius contra se odium concipiens, & suum detestans scelus, & uoce propria ipsum manifestat, & hoc ab alijs credi toto affectu desiderat. Non uult extra se in laudibus transitorijs gaudere, cùm conspiciat se in se in squaloribus uitiorum turpiter iacere. Qui autem eiuscemodi est tactus compunctione sancta, & accensus amore humilitatis, non hoc gradu contentus est. Nã quemadmodum qui corporis languorem perpessus est: non planè de febrium, aut dolorum cessatione quietatur: nisi etiam pristinam recipiat ualetudinem, & amissam naturæ resumat uirtutem: sic neq; qui uitiorum tabe pollutus extitit, gaudere potest sola abstinentia priorum peccatorum, si non eidem à domino concedatur quoq; palma uirtutum. Quapropter humilitatis amator, quum in quarto ipsius uirtutis gradu se iam esse deprehenderit: ignitus sancti face amoris ad quintum euolare molitur. Erigit nanq; se cõtra se: propriũ affectuosè agnoscit facinus, alijs confiteri non erubescit: affectatq; ut ab omnibus credatur esse miserrimus: & ut in ore hominum extinctus sit, desiderat: ut à cunctis dicantur errata sua. Nam hic est terminus quinti gradus humilitatis: unde qui illum possidet de se (ut patet) uult ab uniuersis dici: quicquid in se deprehenderit uitiosum. Talis mundum spernit, fauores calcat, carnem macerat, carnalia desideria extinguit, & in hoc mundo solo corpore retinetur. Restat igitur, ut toto conamine, & magnitudine desiderij exultet in opprobrijs & contumelijs, quisquis anhelat ad perfectionem huius uirtutis, quæ sexti gradus obtinet principatum. Ipsius est enim proprium gaudere in derisionibus, in infamijs, & ab omnibus cõtemptibilis reputari. Proponit sibi Saluatoris exemplum, sanctorum uitam meditatur, & uirtutum altitudinem rimari non desinit. His etenim urgetur stimulis, talibus inflammatur lampadibus, se pro posse deijcit, & cuncta pro quibus commendabilis uideri possit, obhorret. Quum irridetur, gaudet: quum despicitur, exultat: quãdo persecutionem patitur, securus est. Si maledicitur, econtrariò benedicit. Quicquid applaudit, fugit: omne quod abiectum est, gratanter suscipit, & ueneratur: & quum nihil sit foris, quod appetat, aut timeat, pleno intus humilitatis lumine & ardore caritatis cælestem gloriam præstolatur. Illud sæpe animo reuoluit, quod pius Saluator protulit, dicens: Beati eritis, quum maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me, gaudete, & exultate: quoniam merces uestra copiosa est in cælis. Hucusq; cursus, & hæc est humilium meta, atq; perfectionis indicium infatigabiliter sitire opprobria, scrutari iniuriarum causas sine causa, nec non esurire per omnia Christi conuicia, ita ut ueraciter ualeat dicere: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ascensus in descensione, sublimis in humilitatis decore. Quæ uirtus in fructibus ligni huius uitæ sortitur undecimum gradum, in conspectu uerò cælestis regis altum meritum, & honorabile fastigium sortitur. Hanc quicunq; dilexerit, quæsierit, inuenerit: & infatigabiliter tenuerit, in æternum perire nequibit: quin potius cum humillimo cælorum rege domino Iesu regnabit per secula: cumq; angelorum choris in cælestibus mansionibus, ubi pro opprobrijs gloriam, pro contumelijs dignitatem, pro persecutionibus supernam ciuitatem, & pro sui abiectione consequetur beatitudinis perpetuam fruitionem, atq; pro sui condemnatione gaudijs replebitur infinitis. Et hoc ab ipso Deo, qui est benedictus in secula.

Margin notes: E; F; G; Matth. 5; H; Gal. 6

A DE VIRTVTE ORATIONIS, ATQVE DE IPSIVS *diffinitionibus. Quæ uirtus plurima ueneratione ex sui prærogatiua digna habenda est. Tenet autem hæc in fructibus ligni uitæ duodecimum gradum.* Cap. 1.

Vis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Æstuantis animæ, & ad contemplationē decoremq; orationis ascendere affectantis uerba sunt hęc. Nec ab re tanto id exposcit desiderio: quippe cùm se aspiciat carne circundatā, carnis uoluptatibus oppugnatā, ac multis modis pręsentis peregrinationis anfractibus collisam. In his nanq; se uersans, nec internę dulcedine pacis, nec superni fulgore luminis repleri atq; irradiari se intelligēs, toto nixu, & omi, qua ualet, uirtute cōtendit iugū à se excutere tēporalium actionū, quatenus expeditis gressibus, ac celeri uolatu ad cælestium cōtemplationem secretorū ualeat properare. Retūdi autē sentit se, quoties relicto
B quietis portu ad lata huius procellosi seculi negocia egreditr: propterea tāto studio ad se redire cōpellitur: nec breui tēporis interuallo sui dulcedinē ocij interrūpi (quantū est in se) patit: tāto tenacius, quāto uberius in uirētibus contēplationis pascuis inebriatr. Hoc nimirū, hoc persenserat spōsa fidelis in canticorū cāticis: cùm tam sedulò tamq; suaui allocutione nunc sororis, interdū columbæ, aliquādo speciosæ nomine uocitaretr à spōso: ut ei aperiret, secumq; exiret: aut pro subleuāda inopia pauperū, seu pro spirituali profectu delinquentiū uocanti excusationis uerba proferret, & diceret: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Sagaciter nāq; se prouocāti pādit suæ quietis profectū, nec nō & actionis defectū: ut hęc audiēs sponsus uolētibus infestare deuotionē contemplātis imperet, dicēs: Adiuro uos filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectā: donec ipsa uelit. Tūc sedet securius, tunc dulcius iocūdatur: funditus extinguit in se exteriorū solicitudines, affectionibusq; temporaliū se exuit, atq; sanctæ cōpunctionis ardore omnē humanæ cōuersationis ma- Cant. 5
C culam à corde abstergit: ita ut sic libera, sic dealbata & munda possit feliciter introire in thalamum sponsi, in amplexus dilecti: nec inde discedere, donec tota caritate perfusa, delectatione repleta, lumine irradiata possit ueraciter confiteri. Viuo ego: iam non ego, uiuit autem in me Christus. Tales enim siue diuina dispensatione, siue pigra exercitatione, uel forsan proximi dilectione elongentur à solita & interna delectatione solent rememorare præteritorum: recogitare quàm suauiter, & dulciter inhærebant sponso, & uacabant Deo, atque per assiduam meditationem quàm delectabiliter cælestibus pascebantur. Quibus considerationibus cōuertunt se ad dominum: & omni quo queūt, desiderio flagitant auxilium. Interdum uerò non sustinentes cordis sui teporem ex recordatione donorum præteritorum: & absentia sponsi, quem totis præcordijs diligunt: se conuertūt ad suffragia sanctorum, angelorumq;: ipsos interpellando, & orando, quatenus suis precibus impetrent ad pristinum eos restitui caritatis affectū: sicq; gemebundo cordis affectu, uoto pij amoris ingeminant, & dicunt: O quis dabit nobis pennas si- Galat. 2
D cut columbæ? Vtique si hoc merebimur, uolabimus per orationum frequentiam, & requiescemus in plenitudine summi boni per contemplationis studia. His nanq; exercitijs erigemur de imis ad summa: unde cecidimus euolādo. Huiusmodi exhortationibus cuncti, qui uel deliquerunt, siue temporalium curis se immerserunt: aut quietis cupiunt tenere portum, se prouocare non desināt: sed præ omnibus adimplere desudent: qui uitam solitariam elegerunt, ac soli Deo uacare decreuerunt. Cùm enim omnia & seculi & carnis oblectamēta repudiauerint: si non per internam delectationem mentem saginauerint: necesse est, ut langueant ab arrepto proposito, & solo corpore militent Saluatori: cùm reuera ipsorum statui congruat in spiritu ambulare: spiritualia intelligere, & spirituali quadam anhelatione Deum & futura gaudia sitire. Quis uerò attinget hæc absq; orationis exercitio, & contemplationis dono? Munera nempe ista sunt uerè quiescentium: & ad Deum ignito amoris desiderio per orationis studia currentium. Nam sic à diffinientibus describitur oratio: Oratio est mentis conuersio in Deum per pium & humilem affectum. uel Oratio est ascensus intellectus in Deum. siue Oratio est ostensio uolūtatis nostræ ei, à quo impetrare speramus id, quod desideramus. aut Oratio est piæ

mentis ad Deum conuersio fide, spe, caritate subnixa. De qua uirtute in consequētibus latius dicetur: deinde pauca de contemplationis dono subinferentur: quatenus cognita eius eximia dignitate, accendatur lector sagax ad illius studia non segniter uel superficialiter: sed ardenter humiliterq;. Tales enim ipsa sancta cupit habere cultores. E

Qualibus effectibus elucescat uirtus sanctæ orationis. Cap. II.

Eluti ex sonora uocum dulcedine psalterij, uel organi docta agnoscitur artificis manus: & ex uerborum ordinata prolatione doctoris patet facundia: sic ex effectibus uarijs orationis, illius percipitur excellētia. Magna em̄ cùm sit uirtus, sublimes meritò debet proferre effectus. Infirmitatē nanq; hæc orationis uirtus sanat: de qua sic legit: Fili in infirmitate tua ne despicias teipsum, sed ora Deum, & ipse curabit te. Quum autem ægrotaret Ezechias ad mortem, nullum adhibens medellæ remedium: conuertit se ad parietem, fleuit, orauit, & sanitati illico restitutus est. Voluit Deus ipsius exemplo cunctis uim orationis innotescere, ut dum homo morbo percutitur, discat à Deo flagitare auxilium. Omnes medici pecunijs, Deus autem noster pura oratione ad conferendam sanitatē placatur. Hæc spirituales sanat morbos. Nam hæc est potissimum remedium eius, qui uitiorum tentamentis æstuat, ut quotiescunq; quolibet tangitur uitio, toties se ad orationem uertat: quia frequens oratio uitiorum expugnationem extinguit. Et sicut aqua ignis extinguitur: ita concupiscentiarum uitiosarum impetus oratione superatur. Ipsa orationis uirtus in corporali bello triumphat: quod euidentissimè in Mose patet. Nam quum Amalech expugnaturus esset, ascendit in montem non armis, sed precibus pugnaturus. Extensis ad cælum stabat manibus, deuoto orans affectu: non de terra, sed de cælo auxilium postulans, ut quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat: orationis effectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Mose orante pugna occulta, sed manifesta uictoria. Solus orabat, ut multi seruarentur: sed desinit Israel uincere Mose desinente in prece: perseuerante autem illo perseuerans uictoria roboratur. Denique tandiu ista diuersitas ualuit, quandiu iugis oratio defuit: ut dum diuersa populis exhiberentur, orationis nobis potentia demonstraretur. Quis enim iustorum non orando pugnauit? Quia non hostem deprecando deuicit? Orationibus Danielis sopiuntur flammæ, feræ hebetescunt, cadunt hostes, inimici uincuntur. De spiritualibus etiam hostibus uictoriam reportat oratio. Huius rei exemplum nobis præbuit dominus Iesus: qui quum proximus passioni & in agonia positus prolixius oraret, Angelicam uoluit in oratione habere præsentiam: post quam ultro se hostibus exhibuit: quatenus debellatis qui non apparebant: etiam uisibiles superararet aduersarios. Nam ab oratione tanquam à flagello fugiunt aduersę potestates. Instandū tamen est in ea, dum pugnāt contra nos. Non ipsorum hostium turba, non debellantiū forma, nō quasi fulgens uitrea terreat armatura. Donabit certātibus uictoriam, qui orandi dedit audaciam: quod testatur Dauid, dicēs: Benedictus Deus, qui nō amouit orationem meam, & misericordiā suam à me. Deniq; orationis uirtus hominem illuminat. Nam & oratione melius soluūtur dubia, quàm inquisitione alia: citiusq; pandūtur secreta precibus, quàm studio. Oranti enim Danieli aperiūtur mysteria, fiunt reuelationes: & quod seculi sapientibus erat clausum, illi per orationem efficitur manifestum. Ipsa quoq; ad tranquillitatem adducit: unde Iob: Si diluculo surrexeris ad Deū, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet tabernaculum tuum. Sed etiā quoties impugnationibus, aut laboribus agitaris, ô homo, propera ad orationis suffragium, insta precibus, ora gemitibus, & lacrymis deprecare: quia si magno in oratione te exhibueris studio, amissam recuperabis gratiam, atq; exuberanti trāquillitate ex illa repletus abibis: nec alibi quàm in oratione quæras eam, quin potius quādo ira animū tuum turbat, mentē enormat, tranquillitatē fugat: ascende in pręsidiū, ad altitudinē orationis confuge, ibiq; ab infestationibus securus lata tranquillitate frueris. Hæc Deum mitigat, & uelut quoddam scutum ab ira Dei protegit. Nam oratio posita est, per quā ira Dei suspēditur, uindicta differtur, uenia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur, cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur: pręsentem sibi facit, quem ante præ confusione mentis uidere nō poterat: atq; ad penetralia iudicis adducit, & nullus in ea respuitur, nisi qui in ipsa tepidus inuenitur. Quid multis immorandum

Marginalia: Eccle. 38 — Esa. 38 — F — Exo. 17 — G — Psal. 65 — H — Iob. 8

A randum est. Nam oratio est animæ sanctæ subsidium, angelo bono solatium, diabolo supplicium, Deo gratum obsequium, uitiorum extinctio, uirtutum mater, huius peregrinationis solatium, animæ speculum, conscientiæ robur, cognitionis uia, confidentiæ nutrix, caritatis incentiuum, laborum solatium, compunctionis causa, cæli porta, cogitationum malarum interēptrix, coadunatio dispersionis mentis, ignitarum affectionum receptaculum, angelorum imitatrix, & omnium spiritualium bonorum interuentrix optima: quam qui perseueranter tenuerit, perire nequibit.

Quales esse debent, qui in oratione Deo uacare uolunt: & de duplici præparatione ad orationem.

Cap. III.

Accedere uolentes coram terreno rege, prius debent se ita disponere, ut nil aut habitu, aut uerbo incompositum sit, quod principis animo displiceat: multo magis id perficere debent cupientes adstare ante hominum & angelorum regem. Quare ut orationi uacare uolentes non ignorent, quales esse debeant: nunc quomodo se ante illam præparent, congruenter B differendum est. Sciendum igitur est, quod duplex est ad orationem præparatio, scilicet remota & propinqua. Præparatio nanque remota, est orantis uita laudabilis. Multum enim iuuat orationis puritatem, si in omni loco, actu & tempore, nos ab operibus temperemus illicitis, & diuinis obediamus præceptis: si semper ab ociosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcunque enim sæpius agere, loqui, uel audire consueuimus, necesse est frequenter ad animum quasi solitam propriamq; recurrant ad sedem: quia sicut uolutabra sues palustria: columbæ limpida solent uisere fluenta: ita cogitationes impuræ mentem perturbant: & uita laudabilis animam purgat, & sanctificat: atque orantis precem efficit acceptabilem. Sed non est mirum, si nos peccatores postulantes tardè à dominó exaudimur: qui præcipientem dominum uix, aut in nullo audimus. Non enim possumus habere precum certam fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei pigritamus. Quia quos peccandi recordatio dele-C ctat, quod in oratione interpellant, adipisci non merentur. Nam hoc exigit iustitiæ regula, ut non ualeat impetrare homo peccator ab illo bonum, quod flagitat: cuius legi non obedit. Viuat igitur secundum Dei mandata: quisquis ambit recipere, quod concupiscit obtinere. Ad propinquam uerò præparationem pertinet, ut animus ab exterioribus ad interiora reuocetur. De hoc admonet dominus, dicens: Tu autem, quum Matt. 6 oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum. Ante nanque orationem purgandus est animus: atque temporalium rerum cogitationibus restringendus: ut pura acie uerè, & simpliciter ad spiritualia dirigatur: quia longè adhuc est à Deo, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus. Propterea electorum mentes, si quas in se præsentis uitæ cogitationes inueniunt: pœnitentiæ ardore consumunt, nec cogitationes suas extra se dilatari permittunt: sed eo se districtius in seipsos colligunt, quo feruentius assistere ante Deum per orationis studium disponunt, quia reuera absq; confusione Deo uacare non potest, qui extra se mente inaniter extiterit dilata-D tus. Ad propinquam quoq; præparationem expectat cōsideratio sui. Vnde iugiter debemus nosmetipsos coram Deo cōstituere, quasi facie ad faciem: & in lumine eius prospicere, gemere, & flere debemus, quæ turpiter cōmisimus. Nec cessare fas est cōsiderare, quales facti sumus per naturam, quales per culpam, quales per gratiam: si ad orationem sine detrimento properare satagimus. Frustra nanque cordis oculum erigimus ad Deum, si nondum idonei existimus ad uidendos nosipsos. Prius enim est, ut cognoscamus inuisibilia spiritus nostri, q̃ possimus habiles esse ad cognoscenda inuisibilia Dei. Quod si nō ualemus agnoscere nos, nō præsumamus apprehēdere, quæ sunt supra nos. Proprium autem speculum, & principale ad intuendū Deū, est animus rationalis intuēs seipsum. Ad propinquam etiam præparationem congruit, ut attendatur ad illum, cui sacrificium orationis offertur. Vacate (inquit Propheta) & uidete, quia ego sum Deus. Psal. 45 Deus utiq; splendor nunquā deficiens, uita non moriens, fons semper scaturiens, seminale uitæ seminariū, sapientiæ principiū, initiale bonitatis initiū. Tantæ nanq; excellentiæ est, tātæq; præcelsæ immensitatis, q̃ implet omnia, tenet omnia, cōplectit omnia, superexcedit oīa, sustinet oīa. Nequaq̃ ex una parte sustinet, atq; ex alia superexcedit:

neq;

neq; ex alia parte implet, & ex alia circumplectitur: sed circũplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet, sine inquietudine superius regens: absq; lassitudine inferius sustinens, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circundãs. Est itaq; inferior & superior sine loco: est amplus sine latitudine, est subtilis sine extenuatione: & qui per molem corporis nusquam est, per incircunscriptam substantiam suam nusquam deest. Meritò igitur uigilanter & humiliter ei per orationem assistendum est, qui ex sui dignitate omnem supereminet creaturam. Nam tanto eidem orationis sacrificium deuotius exhibetur, quãto sagacius qualis & quantus sit, mente conspicitur. B

De impedimentis orationis, quæ faciunt illam non exaudiri à domino. Cap. IIII.

QVemadmodum qui terram colit, solerter sentes debet eradicare, ut uberiores ualeat colligere fructus: ita qui concupiscit dulcedinem deuotionis in oratione gustare: summoperè studeat ipsius impedimenta declinare: quia incassum currit ad portum orationis: quisquis illi aduersantia non tota intentione refugit. Multa enim sunt orationis impedimenta. Primò enim plurimum aduersatur eidem peccatum: de quo Esaias: Quum multiplicaueritis preces uestras, non exaudiam: manus enim uestræ plenæ sunt sanguine. Alibi etiam per Hieremiam dicitur: Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus te: idcirco inexorabilis es. Nam omnipotens Deus orationem illius sæpe in tribulatione nõ audit, qui illius præcepta in operatione adimplere cõtempsit. Dignum quippe est, ut ab eius beneficijs quisq; sit extraneus: cuius iussionibus non uult esse subiectus. Ideo quicunq; cupit orationem suam exaudiri à domino, prius studeat illius obedire imperijs: quia tunc cor fiduciam in oratione accipit, & non in prece repellitur, quum sibi uitæ prauitas in illa non contradicit. Præpedit etiam orationem orantis dubietas: quia reuera indignus cœlesti benedictione esse conuincitur, qui dubio quærit affectu. Indignum nanq; est, ut mens dubitatione in oratione frãgatur, cùm magnam exauditionis precum suarum habeat materiã. Adest in cælo dominus Iesus, hominũ mediator, & redemptor, & frater: cui uota fundũtur, & qui orat pro nobis uoce, affectu & sanguine: & quã pro nobis assumpsit humanitatẽ offert patri interpellatricem orationis. Nec repellere quibit fideliter orantem, quum & ipse sit orans. Impedit quoq; orationem, quia petitur, quod non petendum est. Nam fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius uitæ, aut pro quacunq; alia causa misericorditer non exauditur. Prouidet enim Deus meliora, quàm petuntur. Sicut contingere assolet paruulis, qui Deum exorant, ne in scholis uapulent: sed non datur talis postulationis effectus: quia impedit exauditio ad profectum. Indignitas quoq; eius, pro quo oratur, inexorabilem reddit orationem: sicut Hieremias dicit: Noli orare pro populo isto neq; assumas pro eis laudem: quia nõ exaudiam. Sancti nanq; uiri pro seipsis exaudiuntur: iuxta domini pollicitationem dicentis: Quicquid orantes petitis, fiet uobis: sed non semper pro alijs exaudiuntur: quia quum peccare non desinunt, Deo offerũt, quod pro se factam orationem repellit. Abundantia etiam malarum cogitationum plurimum, ne exaudiatur oratio, obstat. Meritò non exaudiri meretur, qui obscœnis irretitus cogitationibus non intelligit, quid oret. Propterea magno studio prauæ & superfluæ amputandæ sunt cogitationes, ne fructum nostræ orationis exterminent. Nam & si funditus diuelli nequeunt à corde, quia fomitem suum habent in corde: semper tamen conterendæ sunt, ne procedant ad actum. Certum enim est, quod ad peccatũ, quod opere perpetratur, non perueniet: quisquis incentiua uitiorum statim, ut nata fuerint, in mente iugulabit: & paruulos Babylonis allidet ad petram. Istis nanq; fomitibus quasi quibusdam gradibus omne peccatum coalescit. Cogitatio enim praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatẽ, necessitas mortẽ. Ex quo patet, quod resecta cogitationis radice cũcta peccati arbor exiccatur. Qua prostrata pura euolat ad cælum deprecãtis oratio, & à domino postulata reportat. Efficaciter etiam oppugnat rancor irrogatæ iniuriæ, ne exaudiatur deprecantis oratio. Relinque (ait scriptura) proximo tuo nocenti tibi: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Et dominus in Euangelio: Quum statis ad orandum, dimittite siquid habẽtis aduersus aliquem: ut pater uester dimittat uobis peccata uestra: quod si non dimiseritis

Margin notes: F (beside "incassum currit ad portum orationis"); Esa. 1; Hier. 4; G (beside "cælo dominus Iesus"); Hier. 29; Marc. 11; H (beside "Meritò non exaudiri"); Eccl. 28; Mar. 11

A titis: nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Itaque à nobis tota hæc res sumit exordium: utrum oratio nostra exaudiatur, atque quale futurũ de nobis debeat esse iudicium. Ne enim uel irrationalis quisquam, aut in magno aliquo, aut exiguo delicto conqueri posset ipsum reum dominum illius sanctæ esse sententiæ, quemadmodũ tu ipse iudicaueris: ita & te exaudiam, teque iudicabo. Si enim dimiseris cõseruo tuo, à me quoque eandẽ gratiã cõsequeris. Et certè nequaquã istud æquale est. Tu enim remittis, quũ ipse remissione indigeas: Deus uerò cùm nullius indigeat unquam, ignoscit. Tu cõseruo remittis, Deus seruo suo. Tu quidem mille peccatorũ reus, Deus autem ab omni peccato extraneus. Et tamen sic abundantiã suæ miserationis ostendit. Quo igitur digni supplicio sumus, quũ tali nobis à Deo potestate donata, ipsi orationi nostræ & saluti efficimur proditores? Nihil enim tam exorabilẽ nostrã reddit orationem, quàm ut malignis & nos lędentibus simus placabiles. Additio similiter peccati potissima est causa, ne oratio exaudiatur. Vnus enim orãs (ait sermo diuinus) & unus maledicẽs: cuius uocẽ exaudiet dominus? Eccl. 34

B quasi dicat neutrius. Nam duobus modis impeditur oratio: ne impetrare ualeat postulata, uidelicet si adhuc quisque mala committit, aut si delinquenti sibi debita peccata non dimittit. Sicut autem nullum medicamentum proficit, donec ferrum latet in uulnere: ita nihil prodest illius oratio, cuius uoluntas uersatur in scelere, uel odium proximi manet in mente. Non parum resistit paruitas desiderij: quatenus orationis effectũ obtineat, qui petit. Dominus nanque noster sciens clemẽtiæ suæ pondera atque mensuras interdum non exaudit orantem, ut eum probet: & magis ac magis eum prouocet ad orandum: & quasi igne examinatũ iustiorem & ardentiorem faciat ad orandũ & petendũ. Profectò liquet, quod exaudibilẽ apud Deum nõ efficiunt orationem uerba nostra, sed desideria. Æternam enĩ uitã si ore petimus, non corde desideramus: clamãtes tacemus: si uerò corde cõcupiscimus, etiã nihil loquendo clamitamus. Agit tamẽ nonnunquã diuina prouidẽtia nobiscum, ut differat utiliter: quia liberaliter donare disponit, ut discamus magna magnè desiderare: quia quo diutius abest, quod ardenter diligitur, eo robustius expectãtis

C desideria cumulantur: tantóque dulcius sapit, & cautius conseruatur, quod percipitur: quanto diutius in prece suspensus extitit petentis affectus. Postremò defectus perseuerantiæ in orando ualde aduersatur affectui orationis. Virtutis nanque pondus nec impetrandi gratiam possidet oratio: quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Vnde igitur, ô homo, ne per inconstantiam deficias in oratione. Deus quod concessurus tibi est, etsi differt, non aufert. Non leuitate utitur, qui promisit: nec facilè Dei sententia mutatur: quod promisit fixum est, fallere nõ potest: habet unde tribuat. Viriliter itaque perseuera in prece: si effectum concupiscis reportare de oratione.

De iis, quæ disponunt animum ad orationem, & quæ eam exorabilem reddunt. Cap. V.

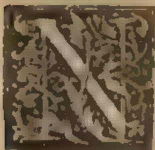
Vemadmodum inire satagentibus conflictum cum hostibus uisibilibus pernecessarium est non solum scire, quomodo euadant insidias inimicorum, & detegant eorum machinamenta, sed etiam qualibus eis resistant uiribus atque prudentia illorum conterant contumaciam. Æquè in spirituali reor non

D ignorandum esse certamine. Horum enim quæ obstant uirtutibus, habere notitiam laudabile est: non tamen ualde proficuum est, nisi addatur eidem cognitio materierum: quibus uirtute adipiscuntur. Vitiorum nanque fuga, & uirtutum exercitatio sunt duo, quæ efficiunt Christi militem strenuum, ac coram cæli ciuibus honorabilem. Qua in re, quum in præcedenti capitulo plura dicta sint, quæ impediunt, ne oratio exaudibilis sit: nunc pandenda sunt ad Dei gloriam, legentiumque profectum: quæ adminiculum præbeant orãtibus: ut ipsorum deprecatio cælesti regi fiat grata, illisque fructifera. Ista etenim latere non debent Deo famulantes, & præcipuè ad Deum festinare cupientes per quietis statum, ac orationis studium. Aliter ambigendum minimè est, quin inaniter laborarẽt. Igitur sciendum est, atque memoriæ tenaciter tradendũ, quod puritas plurimum ualet, ut deprecantis oratio fiat accepta: & ipsius orantis animus ad orationem idoneus efficiatur. Beati (inquit dominus) mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebũt. Matth. 5
Deus ineffabilis est. Qui eum uult uidere, cor mundet: quia nullam habet similitudinem, ut appareat dormienti, nullam corpoream speciem, ut appareat uigilanti: nec ulla rationis indagine capitur. A mũdo corde humiliter amanti uideri potest, & apprehẽdi.

Nam

Ose.2 Nam Aaron nisi prius ter lotus fuisset, non ingrediebatur in sancta sanctorum. Disponit quoque plenissime solitudo: de qua per Oseam dicitur: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Quandiu nanque animus permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium uolutatur: nec uacat soli Deo, nec segregatus est à uulgo. Propterea, ô anima, quæ per orationem & cõtemplationem Deo uacare decreuisti: esto sola, hominum consortia fuge, tumultuosas mortalium cõuersationes deuita, ut illi soli te solam serues, quem ex omnibus elegisti. Sponsus enim tuus amator est uerecundus: & nõ uult sponsæ suæ secreta sua reuelare in publico. Habilitat etiam non parum animum ad orationis & contemplationis donum & gustum: exercitatio in operibus actiuæ uitæ. Vnde conuenienter qui prius in actiua uita proficit, bene ad contemplatiuam ascendit: & iuste ad istam extollitur, qui in illa utilis inuenitur. Quapropter quicunque ad arcem orationis, & contemplationis pulcritudinẽ attingere desiderant: prius semetipsos in campo per exercitium operis probent, quàm ad quietem transeant, quatenus sciant, an illata conuicia à proximis æquanimiter portant: an oblatis temporalibus bonis mens lætitia soluitur: an sublatis uehementi dolore sauciantur: an quum ad se introrsus redeunt: in eo quod spiritualia rimantur, secum umbras transeuntium rerum ferunt: uel fortasse tractas à mente, manu discretionis abigunt. Quisquis hęc patitur, adhuc in actiuæ uitæ operibus non est purgatus: nec ad sanctæ orationis ocium idoneus. Afflictio similiter ac tribulatio patienter accepta: non mediocriter mentem ad orationẽ disponit. De hoc legitur in Deu-
Deut.8 terono. Afflixi te penuria, & dedi tibi cibum mãna. Nam prius exurit cordis rubiginem tristitia & tribulatio: & caligo uitiorum detergitur: deinde raptim & abunde incircunscripto lumine mens illustratur: atque in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur: & quasi post defectum præsentis uitæ ultra se rapta in quandam nouitatem recreatur. Ibi mens ex immenso uisionis supernæ rore aspergitur: ibi nõ se sufficere ad id, ad quod rapta est, cõtemplatur, & ueritatẽ sentiendo uidet: quia quanta est ipsa ueritas, non uidet, cui se tãtum longe esse existimat, quantum appropinquat. Nam nisi illam utcunque prospiceret, non eam aspicere se non posse sentiret. Promouet etiam ad hoc sanctæ orationis bonũ,
Tren.3 silentium. Sedebit (inquit Hieremias) solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se. Et alibi: Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. Libenter enim se infundit uerbum expectanti & tacenti. Vnde fit, ut dum illo pascitur, terrenũ pabulum non requirat. Nec enim potest panem seculi cupere, qui suaui gustu reficitur Saluatoris. Negligit plane curam corporis, qui pabulo orationis intendit: nec hominum colloquia habere uolet, qui diuinis in oratione saginatur consolationibus. Hæc nanque oratio est, quæ replet mẽtem exultatione, animam illustrat supernis splendoribus, & complet uiscera suauitate melliflua. Ieiunium præterea & abstinentia ad orationis eleuat summitatẽ. Nihil enim sublimius, nihil potentius homine orante. Qui autem orat cum ieiunio, duplices habet alas: quibus ad rimanda cęlestia sustollitur: nam nec oberrat, nec torpet, nec perire permittitur. Quamuis uerò ieiunium morbos auferat uitiorum, carnis amputet passiones, criminum causas propellat: tamen sine deuotionis unguento, absque orationis exercitatione, sanitatem mentibus non reponit, nec à terrenis animum quiescere sinit. Quies insuper cùm sit orationis fomẽtum, se possidentem efficit oratorem, & contemplationi propinquum. Nunquam enim commotioni contemplatio iungitur, nec præualet perturbata mens intueri spiritualia, quæ uix tranquilla ualet: quia quemadmodum solis radius nequaquam cernitur, quum commotæ nubes cæli faciem obducunt: nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriam ostendit: sic nec inquietus animus Dei caritatem in orationis speculo potest conspicere. Imitetur itaque mentis quietem, pacisque amplectatur bonum: quisquis exuberantibus, quæ in oratione donãtur: cupit inebriari uoluptatibus: quia nullo modo animus ad uim intimæ contemplationis rapitur: nisi prius à terrenorum desideriorum tumultu per adeptionem quietis sopiatur.

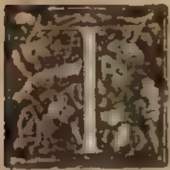
Vbi & in quo loco orandum sit, & quo tempore. Cap. VI.

1.Tim.2
Vnc autem ubi orandum sit, breuiter intimandum est: ac deinde quo tempore. Vbi enim orandum sit, insinuat Apostolus, quum dicit: Volo uos orare in omni loco leuantes puras manus ad Deum. Non enim tantum locus quærendus est, quãtum sensus. Hieremias orans cõfortatur in carcere,

Daniel

A Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace exultantes & deum benedicentes tripudiāt. Iob nudus in sterquilinio triūphat, paradisum de cruce latro promeruit. Et quoniam non est locus, ubi non sit deus, ubiq; effundenda est ad illum deprecatio. Vbi sunt pericula, illic petendum est suffragium. Nec quærendus est locus, quum à deo & ad deū noster prouocatur affectus. Tria tamen specialiter loca ad orandum cōgrua esse cognoscuntur, & primo locus secretus, de hoc dicit dominus. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum. Minus enim uanis cogitationib. stimulatur, qui orat, ubi non est hominum frequentia, sicut minus auaritia tentatur, qui concupiscibilia non cernit. Et quia iucundum est habitare secum, & cum deo familiariter loqui, fuge ô orationis amator multitudinem, fuge paucitatem, fuge uel unum, quatenus sine tui dispēdio absq; humano respectu tua ad cælū ualeas dirigere uota. Quòd si coram hominibus tibi orare contigerit, non uoce clamosa orabis ad dominū, sed con scientia recta stude placare illum, quia non est uocis sed cordis auditor. Caue ne tunc Matt. 6
B orans aliquid noui facias, quod audiant astantes, non manus extollas, nec oculos leuabis, sed affectu intimo cælum clamoribus replebis. Templum quoq; materiale ideo dicatum idoneum ad orandum esse non dubitatur, de quo loco sic legitur. Oculi mei erūt aperti, & aures erectæ ad orationem eius, qui intrabit in locum istum. Nam elegi & sanctificaui istum, ut sit ibi nomen meum in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor ibi cunctis diebus. Nam & dominus Iesus frequentabat templum, ut ibi doceret, & oraret. Hoc nanq; decebat, ut tanquam bonus filius patris adiret domum. Nos igitur Christi imitatores effecti, quum in ciuitates, quum in castra, & monasteria introimus, ante omnes actus in ipso introitus primordio accedamus ad ecclesiam, introeamus in templum, & ibi orationum uota, & gratiarum actionum offeramus sacrificia, egrediētesq; de illo armet oratio, sicq; ad peragenda negotia accingamur. Tertius deniq; locus ad orandum aptissimus est spirituale templum, scilicet cor mūdum & purum, de quo Apostolus ait. Tēplum dei sanctum est, quod estis uos, in hoc enim templo oramus spiritu, 3. Reg. 8 2. Para. 6 1. Cor. 3
C oramus & mente. Nam talis oratio cordis est, non labiorum, nec enim precantis uerba intendit deus, sed orantis cor aspicit. Quid oratio prodest strepitu labiorum, ubi est cor mutum. Sicut enim uox sine modulatione auribus hominum onerosa existit, sic oratio absq; deuotione auribus dei inexaudibilis est. Sed ille in spiritu etiam ueraciter orat, qui amorem in cōpunctione habet, & gemitus ardenti caritate emittit, nec infructuosa esse poterit, quando de cordis amore & puritate procedit. Quo uerò tempore sit orandum, liquet, quia omni tempore orandum est, iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Oportet semper orare, & nō deficere. Nequaquā enim debet Christi miles orationis arma abijcere, donec perseuerat pugna. Quoniā uerò quousq; uiuimus, in acie militiæ desudamus, oremus continuè, nihil autem tam ualidum reperitur ad hostium nostrorum conterendam rabiem, quàm orationis perseuerans opus. Sed quia alia negotia hoc minime permittunt, non prætermittenda, sed intermiscenda est nostris oratio actionibus, quamuis magna uoce ille clamet ad dominum, qui etsi lingua taceat, bonis tamen operibus perseuerat. Innitendum autem est, ut in primordio saltem cuiusq; operis dirigatur oratio, et Luc. 18
D diuini suffragij imploratio, quia sicut militem procedere ad conflictum non congruit sine armorum protectione, ita nec homini Christiano absq; orationis munimine aliquid agere licet. Egredientem igitur de hospitio armet oratio, regredientem de platea comitetur, cum ambulante ambulet, cum operante collaboret, nec prius corpusculū requiescat in stratu, quàm anima precibus reficiatur.

De duabus speciebus orationis, infructuosis scilicet & fructuosis, & de ipsarum diuisionibus. Cap. VII.

Testante Apostolo didicimus uaria esse spiritus dona, quæ Christi fidelib. elargita sunt, quum tamen unus sit spiritus cuiq; diuidens, prout uult. Pari quoq; modo fatendum est esse diuersa orationum genera, quæ sub uno orationis actu ab omnibus immolantur, quæ licet distincta uocabula sortiantur, unum tamen uirtutis orationis corpus efficiunt, quod in sequentibus clarius elucescet. Hoc igitur uigilanter sciendum est duas esse orationis species, & ipsarum effectus uarios. Alia nanq; est oratio infructuosa, & alia fructuosa. Harum pri- 1. Cor. 12

A gentiliceat nescire, quid negligat, uel ut prouocatio caritatis amorem in eis ultra se proferens accendat. Ex quo tamen fit, ut multi fallantur, qui quum pascantur pane filiorum se filios arbitrantes, inde deficiant, unde proficere debuerant. Et ex uisitante gratia eua nescant à conscientia sua se arbitrantes aliquid esse, quum nihil sint. Gratiarum actio est in intellectu & cognitæ gratiæ dei bonę uoluntatis indeficiens & irreflexa intẽtio. Nullum enim officium referenda gratia magis necessarium, quia maiora meretur suscipere, qui collata bona de corde non probatur delere. Disce ergo ô homo in gratias referẽdo non esse tardus, disce ad singula gratias agere, diligenter considera, quæ tibi præstantur à dño, ut nulla ipsius dona debita gratiarum actione frustrentur. Nam iugiter sibi subuenire facit, cui impensum beneficium ante oculos semper assistit. Sed etiam inuitatur ad magna, qui de paruis gratias agere assuescit, & spem de futuris recipit, qui transacta beneficia recognoscit. Propterea ô dñe Iesu quamuis de innumeris donis mihi exhibitis nunquam tibi gratias debitas ualeam referre, tamen illud certe ubiq; non desinam con-
B fiteri me referre non posse. Hæc etenim humilis confessio non parua est gratiarum satisfactio. Contemplatio est uerus certusq; intuitus cuiuscunq; rei, seu apprehensio ueri, & non dubia consideratio. Nam & contemplatio est illa species, quæ rapit omnem animã desiderio suo tanto ardentiorem, quanto mundiorem, & tanto mundiorem, quanto ad spiritualia magis exurgentem, & carnalibus desiderijs, ac terrenis affectibus morientẽ, de qua latius paulò inferius dicetur.

De ijs in quibus preemineat actiuæ uitæ contemplatiua. Cap. VIII.

Verorum mos est cuncta secundum sensum eligere. Nihil enim sapiunt, nisi quod pulchrescit uisu, mulcet auditu, lenocinatr odoratu, sapit gustu, & mollescit attactu. At spiritualis homo omnia dijudicans, hæc paruipendens, sola spiritualium examinatione delectatur. Quapropter quum pręsens orationis tractatus illis solis congruat, qui spiritualium exercitationi uacant, dignũ duxi enucleare in hoc capitulo, quantum præcedat actiuam contemplatiua uita, quatenus qui illam
C cupiunt sectari, prouocentur ardenter, & qui iam illam elegerunt, amplectentur & teneant cautè. Singulare enim donum est, & paucis concessum, ideo qui tenet, teneat, nec ipsam ante finem uitæ derelinquat, quia post hanc peregrinationem perficietur. Notandum est igitur, quod contemplatiua uita in pluribus actiuæ uitæ præeminet. Et primo quia contemplatiua uita intendit meliori, scilicet deo, quum actiua intendat proximo. Nam contẽplatiua uita est caritatem dei tota mẽte tenere, & ab exteriori actione quiescere, soli conditoris desiderio inhærere, & calcatis curis omnibus ad intuẽdam creatoris faciem animo inardescere. Actiua uerò uita uestiendo nudum, suscipiendo peregrinum, gubernando subiectum, redimendo captiuum, tuendo uiolenter oppressum, iugiter se ab omnibus iniquitatibus suis emundat, & uitam suam bonorum operum fructibus ditat. Præcellit etiam contemplatiua in hoc, quia clarius uidet. Nam mens quæ cõtemplando ocia appetit, plus uidet, sed pauciores filios deo generat, qui uerò ad prædicationis laborem se dirigit, minus uidet, sed amplius parit. Et quis ignorat, quod sicut ocium studiosum ineffabilem suauitatem sapientiæ cælestis, & iucundum lumen laten-
D tis ueritatis infundit ocioso, ita spiritualis occupatio laborum sanctorum multiplices affert fructus humanæ societati occupato. Itineribus quippe diuersis incedũt, sed ad unã patriam tendunt, & ad unum regnum disparibus militãtes officijs Christo rege omniũ uocante perueniunt. Præeminet quoq; in hoc contemplatiua, quia mũdior est. Laui (in- *Cant. 5*
quit sponsa contemplationi uacans in canticis canticorum) pedes meos, quomodo inquinabo illos. In istis nanq; uisibilibus quæ intuemur, cor nostrum spargitur, premitur, & fœdatur, & quicquid de se intrinsecus agatur, obliuiscitur, dum extrinsecus occupatr. Si igitur homo ita creatus est, ut per id quod in eo præcellit, attingat id, quod cũcta præcellit, & unum uerè optimũ, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instituit, nullus usus expedit, ipse quæratur, ubi mũda sunt nobis omnia, ipse cernatur, ubi omnia nobis certa sunt, ipse diligatur, ubi nobis recta sunt omnia. Commẽdabilior etiam est actiua uita contemplatiua, quia securior. Nam & temporalium occupatio multis uallatr periculis, & plena est spinis. Versari in his & non lædi diuinæ potentię est, non uirtutis humanæ. Hoc probat transeuntium raritas, periclitantiũ multitudo. E cõtrario qm frustra *Pro. 1*

iacitur rete ante oculos pennatorum, & facile euadit laqueos mētis, qui oculos habet in cælis, illa tuta uia dicenda est, in qua nihil est, quod timeatur, quæ compensatur mentis placiditate, leuatur usu, sustentatur ocio sancto, non occupatur aliquibus molestijs, nō urgetur humanis discursibus. Excellētior præterea iudicanda est contemplatiua uita q̄ actiua, quia quietior. Nam contemplatiua pacatis uitiorum tumultib. optata in Christo mentis quiete fruitur, quum in plurimis actiua turbetur. Cessare quoq; dominus à mūdi laboribus imperat, & sanctæ quietis dulcedinem suadet, & tamen uæsana hominū mēs plus se assequi aspera carnaliter, q̄ blanda tenere spiritualiter gaudet, plus acerbitate fatigationis, q̄ quietis dulcedine pascitur. Præstantior similiter est cōtemplatiua propter hoc, quod iucundior. Merito enim iucundior est, quia actiua uita habet solicitum cursum, cōtemplatiua gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in illa percipitur, hæc facit pulsare bonorum operum uelut quibusdam manibus ianuam, ista uocat con- B
Esa. 32 summandos in patriam, in hac contemnitur mundus, in ista uidebitur deus. Sedebit (inquit Propheta, de contemplatiuis) populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Apparet etiam præeminentia contēplatiuæ uitæ, quia permanentior est. Contemplatiua hic incipit, & in cælesti patria perficitur, quia amoris ignis, quo hic ardere inchoat, quum ipsum, quē amat, uiderit, in dilectiōe amplius ignescit. Actus autem cum corpore deficit, quia panem non porriget esurienti, quoniam nemo esuriet, neq; cætera opera pietatis aget, quia non erunt necessaria. Fulget insuper dignitas contemplatiuæ uitæ, quia preciosior, & hoc quia rarior. Actiua nāq; uita multo- F
Gen. 6 rum est, contemplatiua paucorum. Quod in Noe arca figuratū fuit, de qua dicitur, q̄d inferius erat lata, & in cubito summitas consummabatur. Videmus enim multos in ecclesia superbire, lasciuire terrenis rebus, irasci, rixari, & proximum lædere, sed quia illos ecclesia tolerat, quasi in latitudine arcæ bestiæ fuisse referūtur. Videmus alios aliena nō rapere, illatam iniuriam æquanimiter tolerare, rebus proprijs contentos esse, humiliter uiuere, & diuinis solicite famulari præceptis, sed quoniam iam pauci sunt, angustatā arca. Cernimus uerò nonnullos possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, G
inimicos diligere, carnem domare, omnes motus ratione premere, atq; per cæleste desiderium contemplationis pœna subleuari, quoniam autem sunt parati, arca iuxta cubitum consummari perhibetur, ubi homines & uolatilia continebantur. Postremo in hoc præcellit actiuam contēplatiua, quia uitæ cælesti est similior. Actiuæ uitæ exercitia sunt panem esurienti tribuere, uerba sapientiæ nescientem docere, errantē corrigere, ad humilitatis uiam superbientem proximum reuocare, infirmantium curam gerere, & quæ singulis quibusq; expediāt dispensare. Quum autem nil horum exerceatur in patria, & in his non se occupet contemplatiua, nisi in sola cognitione, & laude conditoris, cōspicuum est contemplatiuam exhibere imaginem æternæ patriæ, ubi uidebimus & amabi-
Psal. 83 mus, amabimus & laudabimus, quod est beatitudinis gaudium iuxta Prophetæ sententiam dicentis. Beati, qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te.

Quæ debent concurrere, ut perfecta sit deprecantis oratio. Cap. IX.

IN rebus humanis ille sagacior, ille prudentior esse cognoscitur, qui in agēdis negotijs proprijs uel alienis seruato modo, loco, & tempore opus arreptum ad finem ducit. Æque in spiritualibus fatendum est, & præsertim in orationis actu, quia quanto excellentior est operatio, tanto prudentius debet fieri. Quoniam uerò deo astare, & illi laudis sacrificium offerre angelorum imitatio est, perutile existit non ignorare, qualiter nostras ei debeamus dirigere orationes, ut & in seipsis perfectæ sint, & cui offeruntur acceptæ. Multa nanq; sunt, quæ debent concurrere, ut perfecta sit deprecantis oratio. Primo enim orandum est attente. Nam in orationibus uigilandum est, ne animus cogitet aliud, præter id solum q̄d precatur. Indignum quippe est in corpore astare deo, & mente per campos inutiliū cogitationum euagari. Qui enim in sensu cordis orat, & præsentem dominū in sua oratione cognoscit, nil horum patitur, sed totum se colligens in se ante faciem dei se statuit, ut ei æstus amoris, dilationem patriæ, peregrinationis ærumnas, tentationū impulsus, frequentes casus, necessitates non paucas, et hostium inuisibilium importunos insultus pādat, & ab illo suscipiat iuxta uota auxilium spirituale. Quemadmodum aūt preces, quæ H

A attente & puro animo fundunt, à domino reportant, quod petunt, ita despiciunt leues, dissidentes, inutiles, in seculi curis anxiæ, rebus temporalibus implicitæ, & bonorũ operum fructibus infœcundæ. Item orandum est cum magnitudine desiderij. Sic nanque scriptum est Deuteronomij 4. Quum quæsieris dominum deum tuum, iuuenies eum, si tamen toto corde quæsieris. Magnitudo quippe desiderij clamor est quem deus exaudit. Hoc tamen nequaquam silentio prætereundum est, quod sæpe mens statim non potitur eo, quod ardẽti desiderio à domino postulat, & importune pulsare per orationes cogitur, quod magis ad profectum efficitur orantis, quàm ad contemptum, quia quum superficietenus petitio negligitur, uota exorantis altius in cogitationum radice solidantur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur, & quo ad superficiem tardius exeũt, eo ad frugem cumulatiora consurgunt. Sancta enim desideria dilatione crescunt, & unde ad tempus detrimentum tolerare uidentur, inde maiora lucra in retributione reportant. Orandum quoque est cum lacrymis & gemitu. Quum esset (inquit scriptura) Anna amaro animo, orauit dominum flens largiter, & abunde obtinuit, quod petiuit. Nemo ad deum aliquando flens accessit, qui non, quod postulauit, acceperit. Nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetrauit. Ipse est enim, qui consolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. O lacryma humilis tua est potentia, tuum regnum, tribunal iudicis non uereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis, non est, qui te ad deum accedere uetet. Si sola intres, uacua non redibis. Quid plura. Vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium uirginis, aperis cælum, fugas diabolum, tu cibus animarum, roboratio sensuum, abolitio delictorum, uitiorum exterminiũ, uirtutum præuia, gratiæ socia, refectio mentium, & lauacrum culparum, tu odor uitę, sapor spiritus, gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentiæ, reconciliationis iucunditas, serenatæ conscientiæ suauitas, & electionis æternæ spes ualida. Qui te orationis suę comitem habebit, gaudeat, quia post orationem securus abibit. Orandum denique est humiliter. Respexit (inquit Propheta) in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Ille nanque perfectam deo exhibet orationem, qui semetipsum, quàm pusillus sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Econtrario perfectam deo exhibere orationem, atque contemplari dei sapientiam non ualent, qui sibi uidentur sapientes, quia tanto ab eius luce longius sunt, quanto apud semetipsos minus sunt humiles. Nam in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, & orationis puritatem, & contemplationis aciem claudit, sicque unde se lucere præ cæteris existimant inde se lumine priuant. Orandum præterea est perseueranter, quoniam exaudiri in prece à domino nequaquam meretur, qui confidẽti animo ac perseueranti studio nõ poposcerit. Sicut enim certaminis brauium non assequitur, qui antequam ad metas attingat, deficit, sic orationis fructu priuatur, quisquis in illa nõ extiterit importunus. quod dominus Iesus euidenter ostendit exemplum proponens iudicis iniqui deum non timentis, & homines non reuerẽtis, qui improbitate uictus uiduæ, uindictam illi fecit de aduersario eius. Nemo igitur nostrũ deficiat ab oratione, nullus paruipendat orationem suam, quoniam ipse ad quẽ oramus, nõ paruipendit eam. Postquam autem egressa est ab ore nostro illam ipse scribit in libro suo, propter quod unum è duobus sperare indubitanter possumus, quoniam aut dabit, quod petimus, aut quod nouit utilius. Hæc est forma, & ista sunt, quæ nostram, quum effunditur, perfectam efficiunt orationem.

1. Reg. 1 (margin, beside B)

Psal. 101 (margin, beside C)

Luc. 18 (margin)

D

De gradibus contemplationis, quæ orationis est finis. Cap. X.

Viatorum hæc est consuetudo, & commẽdabile propositum ab incepto nõ deficere itinere, donec ad terminum, quo pergunt, attingant. Hoc agunt strenui bellatores, quod non prius discedunt de loco certaminis, nisi post consummationem uictoriæ. In omni re, in quolibet negotio uidendus est finis. Nihil laude dignũ est, quod imperfectũ relinquitur. Cœpisse, nec perfecisse opus, non caret reprehensione. Hoc contingit in agricultura, hoc in ædificijs cõstruendis, hoc in studio literarũ, hoc in moribus cõponendis, peramplius uerò in adipiscendis uirtutibus. Nõ profecisse nanque in uirtute in uanũ cucurrisse est. Studeant ergo, qui in statu sunt quiescentiũ, quique deo adhærere, & unũ cũ illo effici spiritũ per orationis

uirtutem & exercitationem elegerunt, nullam spiritui suo dare requiem, nunquã à con- B
cepto languescere desiderio, donec uotorum fiant compotes suorum. Ne uero ignorã-
tia fallantur putantes se ante terminum culmen attigisse orationis, dignum duxi, & fore
proficuum arbitratus sum in hoc ultimo capitulo tractatus orationis distinctos enarra-
re gradus, quibus ueré quiescentes perueniunt ad fastigium contemplationis, quæ ora-
tionis finis est, prout superius patefactum est. Sex nanq; sunt gradus contemplationis,
per quos proficiens anima ad portum ueræ quietis ducit. Primus enim gradus consistit
in sola imaginatione. Tunc etenim contemplatio nostra in imaginatione uersat, quum
obstupescẽtes attendimus corporalia ista, quæ sensu corporeo haurimus, q̃ sint multa,
q̃ magna, q̃ diuersa, q̃ pulchra & iucunda. Et in his omnib. creaturis illius summæ diui
næ essentiæ potentiam, sapientiam, munificentiamq; mirandam ueneramur. Veneratio
ne nanq; omni dignus est, qui talis est, ut potentia sua cælum ornaret syderibus, aerẽ uo
lucribus, aquas piscibus, terram animantibus diuersarum specierum. Nam & ipsam fœ-
cundauit uarijs fructibus, diuersis arboribus, multarum herbarum speciebus, florib. in- F
numeris, quæ omnia ex sui dignitate deum magnum magnifice confitẽtur, quod intuẽs
Psal. 8 Propheta spiritu sancto refertus aiebat. Dñe dñs noster q̃ admirabile est nomen tuũ in
uniuersa terra. A solis ortu usq; ad occasum laudabile est nomen tuum ô domine. Secun
dus gradus exercetur in imaginatione, & secundũ rationẽ. Rimatur enim uniuscuiusq;
rei ordinem, dispositionem, causam, modum, & utilitatem. In qua consideratione inter-
lucet contemplanti quædam spiritualis lux diuinæ bonitatis, quæ miro modo se cõmu
nicauit etiam insensibilibus, tribuens illis uirtutem curandi, effectum procreãdi, donũ
roborandi, & alia quamplurima. Vni dedit suauitatem odoris, alteri dulcedinem sapo-
ris, atq; alteri preciositatem ualoris, et sic diuersis diuersa contulit pro beneplacito uolũ
tatis suæ. Hoc speculatione contemplationis intuens animus præ admiratione clamat
cum Propheta, & dicit. Quàm magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapiẽtia fe
cisti. Tertius gradus est, quando per rerum uisibilium speculationẽ subleuamur, & qua
Rom. 1 dam manuductione ad inuisibilia suspendimur. De hoc Apostolus ait. Inuisibilia enim G
dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq;
Psal. 99 eius uirtus, & diuinitas. Hæc enim uisibilia confitentur creatorem suũ, & modo suo di-
cunt. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Illustratur mens contemplantis quadam dulcedine
admirationis, & iucunda suauitate respersa in laudem prorumpit dei. Efficitur ergo in-
tellectus cogitantis contemplatio amantis formans illum in quasdam spirituales conso
lationes, quæ cor & dilectione replent, & desiderio accendunt cælestium gaudiorum.
Quartus gradus est, quando segregato omnis imaginationis officio solus animus intẽ
dit, quæ imaginatio non nouit, sed quæ mens ex ratiocinatione colligit, uel per rationẽ
comprehendit, ut quando inuisibilia nostra, quæ per experientiam nouimus, & intelli-
gentiam, in considerationem adducimus, & ex eorum consideratione in cælestium ani
marum & spirituum beatorum intelligibilem contemplationem assurgimus. Tunc q̃
magna sit multitudo dulcedinis dei, timentibus absconditæ, percipiunt. Contemplanẽ
enim qui huiusmodi sunt, regni cælestis gloriam delitiarum abundantiam, regis magni
ficentiam, ciuium supernorum naturam, numerositatem, & beatitudinis supereminen- H
tiam. Talibus nanq; referti considerationibus, & ardenti plurimum repleti caritate, atq;
desiderio affecti societatis ipsorum, qua ualent, uirtute ignitis affectib. in spiritu dicũt.
Psal. 83 Quàm dilecta tabernacula tua dñe uirtutum, concupiscunt, & deficiunt animæ nostræ
introire in atria tua. Beati nempe serui tui domine, qui stant coram te semper, & contẽ-
plantur gloriam tuam semper, teq; laudare non desinunt. Quintus gradus est, quando
ea, quæ ex diuina reuelatione cognoscimus, nulla nostra ratiocinatione integre inuesti
gare sufficimus. Talia sunt, quæ de diuinitatis natura & quæ de simplici essentia credi-
mus, & scripturarum diuinarum autoritate approbamus. Super rationem, & non tamẽ
præter rationem, censenda sunt, quoniam id quod intelligentiæ acie cernitur, humana
non potest ratio inuenire, tamẽ facile acquiescit, & sua attestatione alludit. In hac enim
carne uiuentibus, & in hoc statu inæstimabili uirtute crescentibus, contẽplationis acu-
mine potest æterna dei claritas uideri, & sensu illuminati amoris attingi. Intelligendus
enim est deus cogitandusq; quædam uita æterna uiuens & uiuificans, immutabilis, om
nia

A nia mutabilia immutabiliter faciens, ueritas fixa, stans indeclinabilis, ex qua uera sunt omnia, quæ uera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium euenientium temporaliter, cui uita ipsa essentia est, quæ uita uiuens ipsa sibi est, quæ est ipsa deitas, æternitas, magnitudo, bonitas, uirtus in semetipsa existens, & subsistens, excedens omnem locum uirtute naturæ illocabilis, æternitate uerò omne tempus, quod uel ratione uel opinione comprehendi potest. Quæ certius sensu humilis & illuminati amoris, quàm quolibet cogitatu rationis attingitur, & semper melius est, quàm cogitatur, melius cogitatur, quàm dicitur. Ipsa est summa substantia, non subiecta prædicamentis uocum, sed rerum omnium subsistens causale principium, in quo esse nostrum non moritur, intellectus non errat, amor non offenditur, qui semper quæritur, ut dulcius inueniatur, dulcissime inuenitur, ut diligenter quæratur. Sextus contemplationis gradus est, quando animus illa ex diuini luminis irradiatione cognoscit, quib. omnis humana ratio declinat, & intelligibilium intelligentia rationem amittit, & omnem humanam ratiocinationem &
B intentionem transcendit. Hinc emanans fluminis impetus lætificat animum contemplantis memoria abundantiæ suauitatis dei, in quo gustu quum ad deum totis præcordijs amandum facile abducat hominem potentia eius, & uirtus, & gloria, maiestas, bonitas, beatitudo, ad contemplanda eius amabilia per seipsa in affectum cordis contemplantis elucentia, hoc potissimum amantem rapit in amabilem, quia ipse in seipso est, quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, cui bono amore ipsius boni sic se intendit pius affectus, ut non se inde reuocet, donec unus cũ eo spiritus effectus sit, quod quum in eo fuerit perfectum, iam solo mortalitatis huius uelo differt, ac diuiditur à sanctis sanctorum, à summa illa beatitudine supercælestium, qua tamen in fide & spe eius, quem amat, in conscientia fruitur. Iam quod superest, tolerabili præstolatur patientia. Hic est destinatus solitarij certaminis cursus, hic finis, hoc præmium, hæc requies laborum, consolatio dolorum, & ipsa perfectio, & uera hominis sapientia deum quærentis, & deo uacantis, & adhærentis per orationis studium, per contemplationis ociũ. Quæ
C orationis uirtus quantæ apud deum sit dignitatis, comprehenditur in prætactis, & quãtæ existimationis apud homines percipitur ex hoc quod & duodecimum sortitur gradum, & ultimum possidet locum fructuum ligni uitæ, quos domino opitulante ordinaui, descripsi, & ad finem deducendo peregi.

PERORATIO.

QVis autem ascendet in hunc montem domini, aut in locum sanctum eius? Vtique uere quiescentes, si tamen strenue abdicauerint à se omnem mundi substantiam, omnem facultatem, & cuncta, quæ mentem ab interiori exercitatione diffundere ualent, & uoluntariam elegerint paupertatẽ prorsus se diuinæ committentes prouidentiæ, quæ neminem despicit, uel in se confidentem derelinquit. Sed nequaquam hoc solo contenti sint, quin potius concupiscentias gulæ, & uentris illecebras iugulẽt mucrone sobrietatis & tẽperantiæ, quatenus redacto in rationis seruitutẽ crudeli tyranno, mẽs igne diuini amoris succensa, læta, & expedita ualeat se colligere in se, & per internas cordis exercitationes, & uirtutẽ orationis ascen-
D dere supra se. Hoc tñ non lateat quiescentem, quod ut facilius ascẽdat, quiescat dulcius, securiusque possideat dona, quæ ei donanda sunt, prorsus associãda est duabus prioribus humilitatis uirtus, quæ cælestis regis singularis filia esse cõprobat, adeo ut illi nec paupertatis uirtus, nec sobrietatis bonum, nec ieiunij labor, nec eleemosynarum elargitio, aut orationis sacrificiũ sine ista placere queat. Custos enim uirtutũ est, & ante deum astare uolentib. pernecessaria. Nulla nanque potest esse in oratione repulsa, quando hæc deprecantis fuerit socia, & orationis præuia. Eo nanque mens in oratione erit alacrior, & in contẽplatione sublimior, quo in se extiterit abiectior, atque humilior. Propterea seruus Christi, uirtutum amator, orationis sectator humilitatem habeat, humilitatẽ exhibeat in negocijs, in moribus, & per amplius in orationibus. Quæ uirtus quũ animã cõpleuerit, deiecerit, liquefecerit, tunc incipiet cor dilatari dilectione, irradiari ueritate, repleri lumine, perfundi exultatione iucundari suauitate, saginari deuotione, eleuari spiritu, inebriari iubilo, contemplatione nitescere, potiri amplexibus, circundari splendoribus, odoribus aspergi, atque ineffabilibus gaudijs ditari. Hinc secretorum oritur reuelatio, scri-

pturarum declaratio,futurorũ cognitio,ſenſuum corporalium alienatio,cæleſtiũ bono E
rum medullaris participatio,diuinæ bonitatis adhęſio,& unitatis ſpiritus beata fruitio. Quod totum hauritur ex orationis exercitio,& contemplationis ocio, & opitulatione diuinæ miſerationis afficientis uniuſcuiuſq; cor,& prout uult dona diuidẽtis. Nõ enim literatoria ſunt hæc ſtudia,non uoluptaria,non robore corporis acquiſita, ſed ſpiritualia,pacifica,humilia,humilibus conſentientia, deuotis exhibita, mundis corde tradita, diuina non negligentibus mandata conceſſa.Quæ non foris exercenẽ,ſed intus potius aguntur in ſpiritu mentis,in feruore ſpiritus,in emundatione cordis,ubi renouatur ho-
Eph.4 mo induens nouum hominem,qui ſecundum deũ creatus eſt in ſanctitate,& iuſtitia ueritatis.Ibi enim fit animus,ibi fit intellectus bonus omnib.facientibus eum. Prius eñ q̃ hæc diuina pandanẽ,q̃ hæc cæleſtia infundanẽ,exercendus eſt animus in operib.miſericordiæ,in obſequijs pietatis,in patientia multa,in tribulationib.multis, in tentationib. uarijs,in infirmitatib.crebris,in uigilijs aſſiduis,in neceſſitatib.plurimis, in iniurijs non paucis,in perſecutionib.iniuſtis,in conuicijs duris, nonnũquam & in mortis periculis. F
Quum autem purgatus his & ſimilibus fuerit animus,tunc nouo lumine clarificaẽ,inſolito affectu depaſcitur,& contemplationis munere fœcũdatur,quia nec corona tribuitur ſine certaminis labore,nec uirtutis bonum abſq; uitiorum impugnatiõe,& uictoria neq; cõtemplationis faſtigium ſine aliquali perfectione uirtutum. Quapropter uirtutũ nõ horreat inire conflictum,qui deuotionis concupiſcit guſtũ,ſed læto animo,lato deſiderio,uoluntate pertinaci,caritate nõ ficta,magnanimitate ingenti,corde ſtrenuo, prudenti diſcretione,ſagaci ingenio,humili mente,oratione aſſidua, ſolicitudine nõ pigra & perſeueranti ſtudio ſe diſponat,ſibi uim faciat in acquiſitione uirtutum. Nõ enim guſtu dei priuabitur,neq; cæleſti remuneratiõe expers erit, quiſquis uitiorum acerrimus impugnator,& uirtutum pro caritate Chriſti Ieſu extiterit non ocioſus amator. Beatus
Pſal.83 (inquit Propheta dño)cuius eſt auxilium gratiæ operantis abs te, qui aſcẽſiones in corde ſuo poſuit,in ualle lacrymarum euellendo,diſſipando,diſperdendo,deſtruendo conſuetudines,concupiſcentiasq; uitiorum,ut ad uirtutum perfectionem aſcendat,quoniã G
ei tribuet benedictionem,& exultationis abundantiam,ſpiritualium prælibationẽ bonorum legiſlator,per quæ poſt hanc peregrinationem,poſt deuictum triumphatumq; mundum,depoſito carnis onere facialiter,& uiſione limpida,atq; iucunda uidere merebitur deum deorum in Sion,qui eſt omnium ſe diligentium ſalus,uita,beatitudo,et pax in ſecula ſeculorum.Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI IN DISCIplinam, & perfectionem monaſticæ conuerſationis,

PROLOGVS.

Diuina bonitas ſuorum uolens animas electorum cęleſtibus remunerare diuitijs,donec in hac mortali degunt carne,ſpiritualibus non ceſſat eos ditare chariſmatibus,ut per ipſa exercentes ſe, & proximorum profectibus ſe H
accommodãtes,diuinę legis factores,& fraternæ ſalutis cooperatores ef-
1.Cor.12 ficiantur.Spiritualia quippe dona,ut participentur,elargita ſunt. Nã Paulus hoc teſtatur, dicens. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ,alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum,alij fides in eodem ſpiritu,alij gratia ſanitatum in uno ſpiritu,alij operatio uirtutũ, alij prophetia,alij diſcretio ſpirituum,alij genera linguarum,alij interpretatio ſermonũ. Hæc autem omnia operatur unus,atq; idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult. Diuidit certe ipſe ſpiritus dona ſua,non ut lateant,non ut ſine fructu ſint, ſed ut erogata proximis lucrifaciant poſſidẽtes.Proinde graui periculo ſe ingerunt, qui dei munera ſuſcipiẽtes,nullũ ex eis fructum ad dei gloriã elicere ſtuduerint. Rationẽ etenim poſiturus dñs cum ſeruis ſuis, fidelibus & ſolicitis tribuet perennes honores, infidelibus uerò & tepidis,immenſa ſupplicia. Ad hoc nanq; cõmunicat ſua beneficia, ut multiplicẽtur ad profectum illorum quibus donantur,& non ipſius. Bonorum enim mortaliũ non eget domi-

A dominus, cui cuncta ad uotum suppetunt, & uoluisse perfecisse est. Delectatur tamē, ut mutui profectus exerceatur amor, & qui abundat, tribuat indigenti, non temporalem substantiam tantum, sed & spiritualem gratiam, & dona spiritus quæ prorsus gloriæ ipsius ministeria sunt. Nil enim sic deo laudes, & ipsum exhibet laudabilē, sicut donorū spiritualium fraterna, & humilis communicatio. Ex his caritas nutritur, quæ omnino solitaria esse non potest. Nam semper est ad erogādum hilaris, semper læta ad tribuendū, nedum sua, sed etiam se, ad proximorum commoda. Hanc mādauit dominus, ut uerbo & opere erga fratres exerceatur, propterea ne præcepti transgressores existant, ne proximorum salutem paruipendere comprobenē, quicunq; cælestis gratię participes sunt, magnopere studeant fratribus sibi collata diuinitus munera impertiri, maxime quę profectibus eorum deseruire ualent. Impium enim est erogantis dona euertere intentionē, ut quæ ille contulit, ut publicentur, silentio tegantur. Ideo priorum temporum uenerabiles patres memoria digni tam sedulo, tamq; liberaliter propalare proximis conabantur

B tur per exhortationis uerbum, per epistolarum directiōes, per librorum uolumina, quæ illis dominus in arcano pectoris reuelare dignabatur, ne absconditi talenti rei tenerentur. Quærebant nempe nō suam, sed domini gloriam, & proximorum lucra, hoc solum contenti stipendio, quod dominus laudabilis appareret, quæstum enim suum diuinam gloriam esse censebant, & fratrum profectum proprium arbitrātes, uti de suo, sic de alieno lætabantur. O uera caritas, quæ sua non facit sua, quos nanq; replet, non quæ sua, sed quæ aliorum sunt, concupiscere facit. Hoc qui accensi sunt sancto zelo, sæpe altissimo uota fundentes impetrare conantur, quatenus per ipsorum instrumētum laudabilis idē dominus apparere dignetur, quorū pia desideria omnipotens ex alto prospectās, optato dignos efficit uoto. Nihil utilius, nihil rectius, quàm dei gloria, & proximorum salus concupisci potest. Hoc irradiatus lumine, hoc sancto perfusus odore, nō meis fretus uiribus, sed fraterna pręuia gratia roboratus, operam dare statui apud me seruorum Christi ultimum, talentuli mei spiritualia cumulare lucra ad laudem dei mei, atq; simplicibus

C fratribus in cœnobijs & congregationibus deo dicatis conuiuentibus, quę ipsorum statui congruant, reserare. Magnum nempe pietatis opus est, atq; deo satis acceptabile sacrificium, dæmonum fallacias detegere, uitiorum actus & causas aperire, uirtutum altitudinem pandere, certamina spiritualia docere, & monasticæ conuersationis disciplinam, & perfectionem manifestare. Hoc quamuis arduum, quamuis imperito laboriosum sit, cognitum tamen dei sapientia operante in singulis, difficile nō est. Nempe ipsa est, quæ mutorum soluit ora, & infantium linguas disertas facit. Ipsa olim puerū Dauid prophetam fecit, piscatorem Petrum implens doctorem egit eximium, & ut plurimū, *Psal. 8* ex ore infantium & lactentium perfecit laudem suam. Mirum quippe & nunc non erit si ad laudem nominis sui, & suorum profectum seruorum simplicium, per homūculum indoctum, & hebetem opusculum hoc perficere dignabitur. Eo nāq; gloriosior cognoscetur, quo per instrumentum fractum & inutile ueritatem suam pronunciare dignabitur. Adesto igitur nunc ô increata sapiētia, & de altitudine sedium tuarum illabere micanti lumine gratiæ tuæ in cor indigni serui tui. Fuga ô splendor diuinæ maiestatis, ô can-

D dor paternæ gloriæ, ô meridiana lux, ô dator munerum, ipsius erroris tenebras claritate tuæ almæ ueritatis, & illi reuelare digneris incerta & occulta sapientiæ tuę, quatenus te solo intus docente & non alio, promat militibus, & seruis tuis in monasterijs, & congregationibus tibi famulantibus, quibus se præmunire debeant spiritualibus armis, antequàm in hunc durum & diuturnum conflictum conuersationis monasticæ ingrediantur, quæ agere, quæ ue declinare, & qualiter in eodem cum hostibus eos oporteat decertare, nec non quibus exercitijs ad perfectionem ualeāt peruenire. Hoc autem (ut nosti) proprijs uiribus attentare non audet exiguus seruus tuus, quia impares sunt. Zelus uerò tuus, & de bonitate tua concepta fiducia, atq; fraterna dilectio præbent illi ausum fandi de talibus. Da ergo ô fons æternæ prudentiæ te sitienti seruulo irriguum inferius, & irriguum superius, ut rectè, humiliter, & absq; errore arcana proferat huius sancti conflictus ad laudem gloriæ tuæ, & tuorum profectum fidelium, qui puro corde tibi famulari desiderant uiuenti in secula.

QVALITER DEI PIETAS LABENTI HOMINI AB INNOCENTIAE STATV TRIPLICI EI LEge peccatorum remedia contulit, atq; in temporis plenitudine misit unigenitum suum, ut uerbo, & exemplo fideles ad contemptum mundi, & uirtutum palmam accenderet. Cap. I.

Ostquam paradisi gaudijs per priorum parentum præuaricationẽ expulsum est humanum genus in hanc lacrymabilem peregrinationem ærumnis plenã, sicut multarum particeps calamitatum effectum esse cognouimus, ita ingentibus delictis obnoxium non ambigimus. Vnde suis exigentibus meritis semper ad ima dilapsum est, amittendo pręstita, & perpetrando prohibita. Qua in re medullari pietate permota ac paterna attracta miseratione diuina clementia, ne ad nihilum deueniret quod condidit, uiscera suæ benignitatis super exulem ægrotum aperuit, atq; succedentibus temporibus opportuna eius adhibuit medicamenta uulneribus. Dedit enim in primæuo naturæ legem mortalium cordibus insitam, qua duce contemptores mandatorum conditoris, reparentur ad uitam. Adiunxit nihilominus huic sacrificia pro expiatione facinorũ, quatenus qui in multis per singula quæq; momenta offendebatur, talibus munerib. placaretur deus, operante hoc offerentium fide. Crescente autem hominum malitia ita inoleuit peccatũ, ut pene originalis iustitia deleret. Proinde addidit omnipotens per sanctũ puerũ suum prophetã decalogi legẽ, in qua iudicialia, cæremonialia, & moralia edidit præcepta, ut transgressoribus naturalis decreti tolleretur per paginas dei digito conscriptas omnis excusationis materia, patenter indicans qualiter deum placare, illiq; placere deberent. Hanc secundo præuaricatus est homo dei legem. Discessit nãq; à seipso, rationis amisso lumine. Recessit à patre obedientiæ spreto bono, & in regionem lõginquam peregre profectus est, in qua distracto patrimonio naturalium, gratuitorũq; donorum omni se tradidit uoluptati. Sicq; iusto deo iudicãte factum est, ut qui in propria domo uirtutum fuerat dominus, in aliena uenundatus cunctorum uitiorum efficeretur seruus. Iacebat deniq; elatus, qui noluit stare subiectus, & qui longe plus cæteris animãtibus precellebat dignitate, ad ipsorum æqualitatem redactus est sua iniquitate, hoc attestante Propheta, qui ait. Homo quum in honore esset nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Vnde omni humano atq; proprio destitutus auxilio solo cælesti iuuandus erat adiutorio. Complacuit itaq; æternæ bonitati etiã tertio noua homini remedia præstare salutis, aut quæ innatam olim aboleuerat legẽ, & aliam per ministeria angelorũ sibi datam contẽpserat, noua iterũ lege erigeretur. Dum igitr medium silentiũ teneret omnia, & mortale genus hominũ in maximo peccatorum fœtore iaceret prostratũ, atq; sub diro sæuissimi tyranni dominio teneretur captiuũ, uenit in tẽporis plenitudine unigenitus dei patris per carnẽ ad homines homo factus. Apparuit in homine uisibili inuisibilis deus, cum hoste pugnaturus æquitatis lãce, qui post humillimã reclinationẽ in pręsepio, post pœnalẽ sanguinis effusionẽ incircũcisiõe, post peregrinationẽ in Ægyptũ pro intentata nece, post gloriosos tẽtationũ triũphos in eremo, post illuminationẽ cœcorũ, sanitates infirmorũ, resurrectiões mortuorũ ueluti rex pacificus magnificusq; dñs, & triũphator in omnib. gloriosus ualedicturus suis in natura passibili tribuit & ipse legẽ cęteris sanctiorẽ. Tradidit mãdatũ dilectiõis, ut hoc uno reliqua complerent, & quod alijs deerat, isto suppleret. Lex hæc caritas est, lex amoris, lex dulcedinis & totius suauitatis, lex perfectiõis & sanctitatis, lex nẽpe quæ leue facit omne onus. Hęc utiq; lex nõ ut olim in tabulis lapideis conscripta est, sed in cordib. mũdis, & humilib. per spiritũ sanctũ diffundit. Quos em̃ replet hæc caritas, erigit spe, roborat in fide, dirigit in naufragio huius uitę, deducit in sui cognitionẽ, perducit ad pacẽ, in humilitate deijcit, iniqtati cõgaudere nõ sinit, & in dilectionẽ ac desideriũ cęlestis pręmij deuenire facit. Hac legifer noster accedit ad spũale certamẽ fideliũ corda, abstulit timorẽ, & infudit amorẽ, ut delectabile fieret quicquid imperabat. Amanti nãq; nihil difficile, nihil laboriosum est. Ignem, carceres, tormenta, & ipsam ultimũ terribilium non uere-

Psal. 48

Sap. 18

F G H

A uereturmortem.Præsentia deserit spe futurorum,temporalium damna lucrũ existimat æternorũ amore.O mirabilis artifex è cælo missus.O incarnata sapientia magister amoris,qua arte reparas lapsos,quibus uinculis trahis post te filios Adã,qua ue uirtute totũ legib.tuis subdis orbem.Grauia suades,contraria corpori consulis,& tamẽ innumeros tibi quotidie uendicas amatores,difficiliora iubes quàm olim in lege, & nihilominus innumerosiores tibi aggregas sectatores.non metu mortis,non terrore iudicij, non horrore gehẽnæ,sternis sub iugo tuo colla mortalium,sed solo id amore. Iugum etenim amoris tui suauiter prementis,ô quàm fortiter trahit,quàm dulciter capit. Vis nãq; tua amor est tui.Nõ armis carnalibus, sed facibus amoris inflammas tuorum mentes fidelium ad currẽdam uiam mandatorum tuorum,atq; ad capessendam perfectionem cõsiliorum tuorũ.Quis uerò auderet terrena relinquere,temporalia oblectamẽta spernere,carnem assidua maceratione edomare,& crucem suam(sicut mandasti) quotidie baiulare post te, si tui nõ traheretur amore.Intuet̃ quippe fidelis et deuotus homo,his grauiora te sustinuisse pro Luc.9

B se,& hac cõtemplatione edoctus,hoc amoris fulgore irradiatus,se totũ exponit pro te, indignum arbitrãs fore,ut floreat in seculo seruus,dño crucifixo. Sic sic melliflue amor, & super omnia diligende,exaltatus à terra omniũ corda puro intuitu aspicientiũ te trahis ad te,ducis post te,caritatisq; igne uulneras de te,ut totis medullis desideriorum suorum transformentur in te.Non uerbo tantũ. O uere hominum amator, sectatores tuos ad uirtutum palmam, & contemptum terrenorum exhortari uoluisti, quin etiam cõfirmasti exemplo.Proinde naturam uniuersæ mortalitatis, quam induere tibi cõplacuit, exposuisti flagellis,opprobrijs,sputis,mortiq;,ne obhorrerent secutura membra, quod in te sancto capite agnoscerent præcessisse.Paupertatem deniq; elegisti,humilitatẽ ostẽdisti,cæterasq; uirtutes dicto factoq; commendasti, quatenus cunctos tibi famulantes ad perfectionis iter animares.Præcipue tamen subiectionis bonum,& obediẽtiæ uirtutem tuis mandasti,ut per hæc assuescerent propriam extinguere uoluntatẽ, quæ omniũ

C potissima est causa malorũ.Congruũ quippe fuit,ut sicut homo propria ruerat uoluntate,ita erigeret̃ aliena.Propterea ô excelsa & deifica sapiẽtia,te inspirãte erecta sunt monasteria,& cœnobia constructa,ut in illis spreto letali luxu carnalium uoluptatum,atq; abdicato usu tẽporalium cupiditatum,mentes tibi placere cupientium,aptius cõtra se, & feruentius cõtra uitia dimicarent. Quoniam uerò arduũ institutioni propositum est hoc,& superexcedit hæc lucta,huiusmodiq; conflictus humanã uirtutem,sine gustu caritatis tuæ,& absq; præmonitione pugnæ,illud aggredi nemini fas est. Quisquis igitur per internam inspirationem afflatus,& ex prælibatione quadam spiritualium gaudiorũ accensus est,ad currendum post te in odorem tuorum unguentorum, dissoluat iugum exactoris, quo premitur,& concito gradu capessat monasticam conuersationem,moriturus in ea.Non tñ absq; consilio eorum,qui in eodem certant stadio, id attentare præsumat,nec cuiusq; se committat arbitrio.Habeat uirum prudentẽ,pugnæ assuetum,uirtutibus ornatum,qui magis experientia,quàm sola sit edoctus scientia.Quum talem inueniet,realiter se committat illi. Difficile nãq; reperitur qui spiritualis certaminis ualeat enodare secreta,nisi abs te dñe singulari munere prius fuerit edoctus.Plane autem bea

D tus quem tu erudieris dñe,& de hoc uirili certamine monasticæ conuersationis docueris eum,ut alios instruere idoneus inueniatur. Ignorantia nanq; horum plurimum perniciosa est,sicut econtrario scientia perutilis est,& potissima causa uictoriæ.

Quod ex admonitionibus domini Iesu,ex consideratione utilitatis, & instabilitatis rerum temporalium,ex comparatione spiritualium gaudiorum,exhortentur seculi amatores ad contemptum mundi. Cap. II.

Vlneratus caritate dñs Iesus, & salutem sitiens animarum, fideles omnes uocibus hortatur pij amoris,& affectu intimæ caritatis ad se imitandũ,dicens. Venite ad me omnes,qui laboratis in aggregatione temporalium diuitiarum,& onerati estis fasce propriarum uoluntatum,& ego uos reficiã. Matt.11 Tollite iugum mandatorum meorum super uos, quoniam suaue est, & onus dilectionis meæ leue, & requiem inuenietis animabus uestris. O salubre consilium,ô suasio fidelis,ô admonitio salutaris.quid hac exhortatione consultius, quid breuius, quid melius dici potuit. Docuit his paucis humanata ueritas terrena despicere, spiritualia appetere, uana fugere, uisibilia non amare, pacem quærere, & cælestia possi-

possidere. Quis hæc audiens se continere poterit, quin obtemperet tam prudenti consi E
lio. Quis autem compos sui dissimulare audebit, & nõ magis toto animo totoq; affectu tanto se præparabit obedire præceptori, præcipue quum pacem suis spondeat sectatoribus, quam naturaliter concupiscit rationalis creatura. Quicunq; igitur pacem diligit, quicunq; liberis gressibus peregrinationẽ huius uitæ peragere cupit, atq; à ceruice cordis graue onus temporalium actionum excutere satagit, imitetur dominum Iesum non corpore, sed spiritu, non passibus carnis sed affectibus caritatis. Tollat super se iugũ suaue amoris ipsius, ut secum habeat coadiutorem laboris sui. Iugum enim hoc nõ premit sed roborat, non perimit sed reficit, non onerat sed singulariter refugium præstat. Nam portat portantem se, & in laboribus fortitudinem subministrat. Tunc nanq; huius sancti iugi Christi suauitas degustatur, quum realiter ipsius dominio se substrauerit homo. Tunc delectationibus insuetis exuberat, tunc intima fruitur tranquillitate mentis, tunc delectatur in multitudine pacis, quam dominus Iesus quum ascensurus esset in cælum, suis in solatium, in præsidium, in dilectionis signum discipulis dereliquit. Expergiscan- F
tur itaq; omnes labentis seculi amore detenti, euigilentq; uniuersi à graui somno carnalium uoluptatum miserabiliter oppressi, antequam pręcidantur, contemnant quę ad tẽpus possident, ut diuitijs ditentur æternis. Erogent superflua pauperibus, ut reponãt ea in cælum, uideant mentis oculo quàm mutabilis sit mundus iste, qui semper tẽdit ad nõ esse, & per momenta singula fluit in nihilum. Intelligant non intelligẽtes, quàm plenus sit laboribus, doloribus, anxietatibus, periculis, & innumeris flagitijs, qui suis spondet amatoribus, quod nõ habet, atq; his blanditijs ad interitum eos trahit æternũ. Cui nãq; promissa seruauit, cui ad uota successit, cui sine retractione sua bona donauit. Cunctos in se cõfidentes decepit, uniuersosq; sibi inhærentes lethaliter præcipitauit. Nemini etenim fidelis est, nemini parcit, nullumq; ueretur. Non ætati, non sexui, non dignitati, nõ prudentiæ, non conditioni miseretur. Vno promissionis calice cunctos sui inebriat dilectores, eodemq; oẽs infidelitatis mucrone interimit. Hoc uniuersis ipsi fidelior, quod nulli fidem seruasse probatur. Hunc extollit honoribus, cæteros facit antecedere digni G
tate, primatu eum ornat, ac permittit in populis præ omnib. principari, hinc uallaẽ multitudine famulorum, inde copiositati nobilium præfertur, efficitur enim honorabilis in oculis omnium. Sed quum ad horam floruerit, illico sorte mutata contemptibilis existimatur. Nam priuatur honoribus, denigratur opinione, subsannatur in turbis atq; declinatur ab ijs, qui paulo ante eum ut deum uenerabantur, & qui usq; ad cælos fauorib. hominum extollebatur, usq; ad abyssum ignominiæ præcipitatus cognoscitur. Alium diuitijs replet, possessionibus dilatat, pecunijs cumulat, gemmis ornat, familia nobilitat, uariaq; supellectile præcelsum ostentat, mox emergente causa amissa substantia temporalium facultatum, ablatis possessionibus, & decedente familia, ad tãtam deuenit inopiã, ut penè fame periclitetur. Esto autem, quod quibusdam prosperitas arrideat, dum uiuunt, in ipso autem separationis momento fallax hic mundus adimit quod concessit, uixq; uilissima sindone eosdem tegi permittit, quos tantis prius ditauerat facultatibus, atq; in breuissimo sepulchro cadauer collocat uermium escam futurũ, quod sericis uestimentis antea decorauerat. Quid multa. Iste nempe mũdus quotidie deijcit & eleuat, H
ditat & spoliat, blanditur & iniuriatur, milleq; modis mortalium genus ludificando percutit, & occidit. Et (proh dolor) quum tot alternantibus successibus sine interuallo defluat & illudat, uix reperitur, qui hæc intelligat, atq; ipsius laqueos euadere studeat. Cęcata etenim mens, & peccati labe polluta, ac carnalibus irretita passionibus, etsi aliquãdo raptim quodã naturali illustrata rationis lumine capere præualet, quàm fallax sit mũdi gloria, diuturna tamen male uiuendi prægrauata consuetudine nõ potest in eo perseuerare quod uidet, sicq; duplici confusione se ream facit, conscientiæ scilicet & rationis, dum aliter agit quàm id quod agendum esse dijudicat. O filij hominum incircuncisis auribus, & graues corde, ut quid cum tãto animi ardore ambitis fugitiuos honores, fallacem gloriam, temporalem substantiam, breuissimas uoluptates & perituram uitã. Aduertite diligenter cui militatis, cuius iugo colla submittitis, quo ue tenditis. O pręuaricatores redite ad cor, resipiscite à uijs uestris, ne post paululum in æternũ pereatis. Cohibete corda uestra, ne post suas abeant concupiscentias, ne quando uos mors rapiat,

A necesitqui crispiat. Vendite quæ possidetis, & hoc felici commercio cælestem gloriam adipiscamini. Donate Christo quod seculo relicturi estis, præmittite ante uos facultates uestras, quatenus necessitatis tempore multiplicatæ restituantur uobis. Voluntariè abrenunciate mundo, ne cum mœrore de eodem exire cogamini. De necessitate uirtutem facite, & post hanc uitam regnum accipietis æternum. Finem illorum diligēti examinatione cognoscite, qui præcesserunt uos, atq; uiuere uoluerunt tanquam uos. Nempe in seculo floruerunt, diuitijs abundauerunt, & omni se uoluptati dederunt. In canticis, in choris, in conuiuijs, in commessationibusq; lætati sunt, duxerunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descenderūt. Exiguo exultarunt tempore, & æterno damnati sunt exitio. Non sic autem contingit ijs, qui Deo militant, qui pro Christo animas suas tradiderunt, & sub præceptoris imperio absq; ulla requie proprias crucifixerūt uoluntates. Diuites (inquit Propheta) eguerunt & esurierunt: inquirentes autem dominum non deficient omni bono. Qui enim domino famulantur (naturaliter uiuentes) Iob.21 Psal.33

B paucis indigent: non exquisita uolunt cibaria, non lautiora appetunt fercula, sed ijs quæ apponūtur contenti, minimè quæ non habēt, inquirūt. Omnes carnis suæ appetitus sub imperio cohibēt præsidentis. Semper eīn quod uolunt, habent: quia nihil aliud q; quod habent, uelle noscuntur. Pacata nanq; mens, & intimo decorata caritatis affectu, potentissimè sensualitatis passiones sub rationis frænat dominio: suiq; libertatem neq; opulentia, neq; egestate uendit alienis. Propterea quia nil possidet, nihil amittere formidat. Quo enim cernit minus sibi terrena suppetere, eo ardētius assuescit cęlestia sperare. Tenet enim pollicitationem domini dicētis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. O beata paupertas uoluntaria nihil in hoc seculo possidens, nihil formidans, quoniam omnem thesaurum suum recondit in cælo. Non irruentes piratas, nō insidiantes latrones, non terræ sterilitatem, nō aeris tempestates pauescit. Quicquid infortunij, quicquid noui eueniat secura est, semper hilaris, semper abundans est, & quum nihil habeat, omnia sibi communia facit, omne incommodum suo facit profectui de- Matt.5

C seruire. In facie lęta, iucundiórq; in corde Deum ubiq; reperit prouisorem: hominum facultates renuens: in solo diuino innititur suffragio. Tanquam uiator uacuus, & peregrinus in hoc seculo semper gaudet, qui hac fuerit ornatus. Margaritam quippe absconditam in agro inuenit: pro hac distraxit omnia sua: insuper abnegauit se ipsum, quatenus ipsa dignus efficiatur. Nemo certè nisi expertus percipere sufficit quàm amabilia, quàm dulcia, quámue preciosa sint, quæ largitur Deus ijs, qui pro ipsius amore suis, sibiq; renunciant. Supereminent nanq; omnibus quæ oculis placent, aures mulcent, odoratum reficiunt, gustu sapiunt, & mollescunt tactu, & quum in solo conditore lætentur, nihil præter ipsum est, quod eos ualeat satiare. Magna prorsus sunt stipēdia, quæ pro sua participant subleuatione laborum: longè autem præstantiora existunt, quæ illis pollicentur futura: si tamen usque ad uitæ terminum dimicauerint. Hæc etenim utcunq; conspiciuntur fide, ac tenentur spe, sed amplectuntur caritate. His roborati encęnijs Christi milites, nec labore deficiunt, nec timore fugiunt, nec tentatione succumbunt, quin potius

D quotidie talibus saginati spiritualibus dapibus: per hæc quæ sibi cognoscunt esse præstita, discunt ardenter amare promissa. Pietatis igitur eruditi testimonijs abijciamus, ô fratres, ô Christi fideles opera tenebrarū: excutiamus à nobis iugum Ægyptiacæ seruitutis, atq; quæ ut homines possidemus in terra, pauperibus erogemus, sicq; nudi, & ab omni solicitudine liberi per obedientiæ regulas curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorē Iesum, qui pro nobis obediens factus proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Exeamus igitur extra patriam, extra cognationem, extra nosipsos, ipsius improperium portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: ideo futuram quæramus: ut sicut cum ipso patimur, ita & cum ipso regnemus.

Quod noui & ueteris testamenti docentur admonitionibus, qui seculo renunciare uolunt: ut prudenter præmeditentur status, loci, personarumq; conditiones, cum quibus Deo militent: ne à dæmonibus decipiantur: qui multimodè Christi seruos tentant. Qua uirtute qui priuati fuerint, grauiter ceciderunt. Cap. III. B

Exod. 12 Triusq; testamenti paginis, & quotidianis erudimur exemplis, ut quotiescunq; aliquid arduum aggressuri sumus, prius diligenti examinatione perscrutemur quid in ipso opere sit opportunum ad id perficiendum. Legimus enim dominum per Mosen Hebræis mandasse, quũ illos de Pharaonis seruitute, qua premebantur, eripere decreuisset: ut non solum ipsi cum mulieribus, & liberis discederent, sed etiam secum deferrent oues, bouesq;, & quicquid diuino cultui, ac proprio usui necessarium esset, ne Deo fierent odibiles, si unde placari posset, libamina defecissent, aut fatigati alimoniæ defectione, in Ægyptum quam reliquerant, reuerti cogerentur. Dominus quoque Iesus in Euangelio mandat, ut si quis turrim ædificare disposuerit: prius recogitet apud se, si sumptus, qui in eodem expediunt ædificio habeat, ut ad sui perfectionem ducatur, ne forte deficientibus pecunijs imperfectum opus cõpellatur relinquere, & fiat cunctis prætereuntibus ridiculũ, quia cœpit ædificare, nec ualuit consummare. Solent quoq; qui maria transfretare disponũt, qui ad nundinas pergere festinãt, antequã iter aggrediantur, præparare uictualia, domum, familiam, suaq; ordinare negotia, quatenus quietius ea, quę agere intendunt, ualeant pertractare, atq; debito fine concludere. Sic nimirum, sic matura consideratione cuncta præsentia, & futura præuidere debent: quicunq; renunciare seculo, & Deo militare desiderãt. Studeant nanq; diligenti examinatione, priusquam in spirituale intrent stadium: animi sui constantiam, spei fiduciam, corporis ualetudinem, status congruentiam, personarum qualitatem, internam uocationem, & operis discutere finem, ne si hæc considerare neglexerint, eos contingat cum rubore à cœpto proposito resilire. Rarò nanq; contingit quempiam esse uictorem, qui sine armis congruentibus, & absq; prudenti circunspectione: sed sola mentis temeritate decertare præsumit. Non enim minus prudentia, quàm robur necessaria est bellatori, præsertim in hoc spirituali certamine. Non autem in hoc conflictu bellum arripitur cum hominibus tantum, qui interdum prece placantur, uel precio abiguntur, aut fuga declinantur: sed etiam aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus, qui sunt malitia pleni: nocendi auiditate accensi, pugnandi assiduitate, & tentandi calliditate conspicui. Inimicantur etenim homini, ut laborum eius diripiant mercedem: suadent mala, ut consentientibus bonum auferant gratiæ. Insidiantur deniq; operibus nostris, ut si quid in ipsis reprehensibile cognouerint, illud Deo in damnationem proponant nostri: sitiunt interitũ nostri, & de casibus nostris gaudere non cessant. Nobis stantibus ipsi tristes fiunt: nobis uerò à Dei itinere deuiantibus consolatione replentur. Nõ diebus, non noctibus persequi desinentes, inuisos laqueos parant incessanter animabus nostris. Dolent quippe uehementer ipsi subdoli, & inuidiæ facibus accensi, nos illuc posse conscendere: unde ipsi irremediabiliter cecidere. Hac potissimum ratione nos tentãt: hac de causa nobis seculi oblectamenta suadent & promittũt, quatenus pro temporali lætitia diripiant consentientibus æternam. Protoparentes nostros (proh dolor) tali deceperunt fraude. Dum enim eis æqualitatem Dei, & boni ac mali scientiam spoponderunt, si de uetito ederent, eos immortalitatis dote, atq; innocentiæ stola spoliauerunt. Nemo igitur tam sanctus, nullus tanta perfectione præditus est, ut eorum tentamenta ad plenum ualeat superare. Quum autem spiritus sint, & nullo repelli possint materiali obstaculo: temerariè solitudines irrumpunt, monasteria ingrediuntur, domos inuadunt: ita ut non sit, qui se abscondat ab infestationibus eorum. Nec mirum. Si enim
Matt. 4 ausi fuere suasionibus suis dominum Iesum appetere in eremo, in ciuitate sancta, in uertice mõtis, in cruce, quis ab illorum insidijs audebit esse securus? aut quis (nisi qui sensu caret, & omni priuatus est iudicio rationis) pręsumet cum ipsis habere conflictum, quin diligenter præuideat, qualiter eos ualeat superare? Fuere nempe nonnulli, qui hoc attẽtare moliti sunt, & in sua imprudẽtia defecerunt. Nã quidã eorũ in ipso exordio pugnæ uicti fuerũt, & tãquã canes ad uomitũ redeũtes, fecerũt nouissima sua peiora prioribus.

Alij

A Alij uerò minus cautè incedētes, atq; de bonis domini se inaniter extollētes, ambulauerunt in uanitate cordis sui: nil laude dignū de sua cōuersatione reportātes. Vnde ad ipsorum correptionem tradidit illos Deus in ignominiæ passiones, & in uarios lapsus enormiū delictorū: atq; supra uirtutē misericorditer tentari permissi sunt, quatenus ex his casibus patēter eruditi: resipiscātes à sui ignorātia, discerēt in domino gloriari, & nō in se. Pleriq; etiā extiterūt, qui propter instabilitatē terga uerterūt, & à sancto ꝓposito (quod semel bona fide, ac simplici corde cœperūt) cōmoti sunt: eligētes in alio statu, ꝙ in eo ad quē uocati fuere, domino militare. Ingēti nempe crimine tales reos se fecere. Hi etenim tacitè Deū calumniauerūt insipienter egisse: se statū arripere nō cōgruentem sibi. Talis eorū opinio omni uacua est ratione, imò iniquitate, & cæcitate plena. Qui eñ hominē sua sapiētia plasmauit ex nihilo, & ex sua mera caritate: potuit ne ignorare quid illi opus sit, aut illū prodere: si in cōgregationē eum uocat, in qua animę salutē adipisci nō ualet? Ridiculū, & ab omni æquitatis iure semotū est arbitrari Deum sapiētia sua mundi & o-
B mnium quæ in mūdo sunt, probatissimū esse rectorē, & in hac sola uocatione defecisse. Horum autē finis & Dei gloriā, & ipsorū patefacit errorem. Nam si in prima uocatione remissè, & negligenter conuersati sunt: in secunda longè deterius se habent. Efficiuntur tales ut plurimū instabiles, sicut experientia docet, & tanquā folium, quod à uento mouetur: huc, illucq; discurrūt. Tot mutāt loca, quot (ut ita dicam) cogitationes in mēte resurgunt. Gyrouagi & dyscholi cùm sint: nō sibijpsis profectū acquirūt: populis uerò, & cæteris Christo famulantibus uertuntur in opprobriū. Tales nanq; cùm neq; in primordio suæ cōuersionis, neq; in progressu prudentiā habuerint: in ōmia hæc ruerūt mala. Et quoniā inimicorū insidias præuidere neglexerūt, in suis defecerūt iniquitatibus. Ipsorū igitur exēplo qui cum diabolo & proprijs cōcupiscētijs pugnaturi sunt, erudiant priusquā ad pugnā ꝓcedāt: diligētissimè in quo loco, in quo statu, cū quibus personis, & sub quo debeant pręceptore militare, per seipsos, per notos sagaciter inuestigent, quibus se desiderijs munire debeant: antequam in campū intrent, quæ pati, quę agere, quæ uitare,
C & ad quē finem uocationis suæ cursum dirigere teneantur. Horum omniū quicunq; fuerit magis expertus: Iesu Christo domino duce facilius, celeriusq; ad perfectionis gloriosioris attinget triumphū. Perspicuum ualde intelligētibus est: quod in initio uocationis, in progressu, in fineq;, prouidentiæ & discretionis uirtus pernecessaria est propter inimicorū insidias, ac uarias deceptiones, & tentationes innumeras, quas patiuntur qui domino eligunt famulari. In his autem omnibus non debent terreri, nec effici pusillanimes. Deo nanq; inhærentes simpliciter, eidemq; se humiliter in oratione prosternētes, ac deuotè se cōmittentes, instrui merentur à domino, neq; deseri possunt, quin eripiantur à superuenientibus tentationibus. Insuper & quæq; fidelis anima Christi sponsa effecta per quotidianam exercitationem spiritualium studiorū, quæ per seipsam, & per alios experitur, instruitur abundè tam de fraudibus inimicorum, quàm etiam de uirtutū profectibus, atq; ex uerbis sacri eloquij, & patrū consilio eruditissima efficitur: tanto celerius ad perfectionis culmen attingens, quanto ardentius Deo in omnibus placere cōcupiscit.

D *Quod triplicem diuitiarum scilicet propinquorum, & carnis propriæ debent euacuare de corde perniciosum affectum, qui seculo renunciare uolunt, & ad perfectionē attingere: Et quod ex consideratione unionis carnis & spiritus euidenter eliciatur: quantum Christus ecclesiam diligat, qualiter unusquisq; proximum diligere debeat, & quòd humanæ saluti humiliatio sit necessaria.* Cap. IIII.

QVicunq; supernę gratiæ illustratione irradiatus est: quicūq; caritatis zelo accēsus, & supercælestis Hierusalē decore affectus est, quicūq; dñi Iesu suaui amore, & perfectionis desiderio uulneratus crucē suā post ipsum baiulare disponit: studeat summoperè priusquā in obedientię agonē se transferat: mentem suā ab ōmi temporaliū amore emūdare, & uoluntatis propriæ indumēto se exuere, quatenus liberè, & absq; sui præiudicio Christo ualeat militare. Maxima nempe abusio est affectibus carnalibus prægrauatū, cacumē perfectionis uelle cōscendere: quū etiam sine ullo duce iter difficile sit. Quisquis hoc attentare præsumit: se à ueritatis lumine, ac prudētiæ uirtute fatetur alienū. Nā olim dñs Mosi sancto præcepit, ut pedes suos nudaret, cū in loco sancto staret: ipse uerò Propheta diuino nō est ausus appropiare fulgori, Exod. 3
nisi postquā de pedibus abstulit calciamēta sua iuxta dñi mandatū: quo peracto securus

stetit, liberè dominū adijt, uocē ipsius audiuit: populi ducatū promeruit: uirtutem'q; miraculorum faciendorū tunc adeptus est, cùm mundi huius materiam abiecit. Sic Helias Prophetarum eximius cùm esset cum Helisæo, & incedentes sermocinarentur: uelletq; eum dominus per turbinem eleuare in cælum, antequā igneum ascenderet currū: palliū suum domino permittēte reiecit. Voluit tūc sub figuris spiritus sanctus posteros admonere, ne ad perfectionis statū auderent accedere, antequā carnales affectus de cordis habitaculo expellerēt. Purus nanq; est Deus: & diligendus simpliciter ab ijs, qui illum apprehendere concupiscunt. Indignum nempe se facit eo, quisquis cum eo aliquid uitiosè amare uoluerit. Incongruū etenim est carnis & spiritus simul miscere affectus: cùm adinuicē cōtrarij sint. Carnis quippe affectus deprimit ad ima: spiritus uerò sursum rapit. Visibilibus nutritur caro, inuisibilibus uerò spiritus. Corruptioni semper propinquat caro, & in ea delectat: incorruptibilis uerò cùm sit spiritus, incorruptibiliū delectatur amore. Hęc pręsentia incessanter appetit, ille nisi ęternorū repleri nō potest. Nemo carnaliū affectionum prępeditus onere cælū petere pręsumat: cùm Apostolus dicat: Carnē & sanguinem regnū Dei possidere nō posse. Nam redemptor noster in carne apparēs, erigere uolēs hominis affectū in imis iacentē, ut facilius summa appeteret, triplicē illi interdixit affectū. Sciebat nanq; ipse dominus hominē, quē plasmauerat, absq; dilectione nō posse persistere. Re etenim uera aut delectatur in summis, aut in imis: quo uerò ardentiori studio iucundatur in summis, eo uehemētius torpescit ab infimis: & quāto amplius affectu inhæret imis, tanto plenius fastidit summa: utrunque enim pariter amari non ualet. Propterea cælestis bonitas, priusquam infundat in animam suæ caritatis diuinum liquorem: lutosos antè uoluit euacuare affectus. Morem quippe seruauit medicorū, qui morituris medentur corporibus: nunquam enim ægrotantibus restaurantē prębēt medicinā, nisi prius purgationibus abstulerint humores noxios, & corruptos. Sic doctus agricola primū uomere radicitus euellit sentes, & postmodū in terræ sulcos spargit semina. Prudenter nanq; intelligit, q̄d ad maturitatē nō ualet spica coalescere, quæ fuerit sentibus præfocata. Hac usus arte cælestis medicus, & doctissimus agricola noster dominus Iesu mandauit fidelibus suis, ad perfectionis culmen attingere anhelantibus: priusquam se diuinis imbuendos traderent disciplinis, ut abdicarent à se temporalium rerū, & propinquorum suorū, ac carnis propriæ inordinatos affectus: quatenus habiliores fierēt ad sui dilectionis plenitudinem capessendam. Hi nempe suprà memorati affectus ingentium, innumerorumq; delictorū gignunt effectus: nec non & multorum afferunt impedimēta bonorū. Quis etenim enumerare sufficit quāta exuberēt peccata ex inordinato amore temporalium facultatū? Ex ipso nanq; odia nedum inter extraneos, sed etiā inter propinquos generātur & affines. Nam quos uno amoris uinculo natura copulauit: hos cupiditas, & habēdi amor abinuicem segregauit, & fecit alienos. Hinc lites, iurgia, rixę, furta, homicidia, rapinæ prodeunt. Hic affectus prauis animū machinationibus replet, & qualiter proximū fraudare ualeat, consilia adinuenit. Hic humanitatis officiū, & pietatis extinguit, & proximo misereri nullatenus permittit. Ignorat hic perniciosus affectus fratrem diligere: nescit aliena damna: quia proprio & singulari gratulatur bono. Hic præsentia amat, tēporalia cumulat, spiritualia negligit: quia nec credit ꝓmissa, neq; sperat futura: & cùm totus se spargat in imis: nil potest amare de summis. Heu quantos hic quotidie perire facit? quātos ab itinere cælestis patriæ deuiare cōpellit? Internos hic claudit oculos, nec futurū finit pręuidere iudicium. Diuturnā pollicetur uitā, prosperos promittit successus, & cùm animi ab uniuersali corporis resolutione amouerit cogitatū: mox cupidi animā in baratrum demergit æternuū. Hoc expertus est in se diues ille, qui multa cōgregare cogitās bona, horrea ampliare disponens sua, atq; per plurimos annos ipsis terrenis frui opibus sperās, dicebat intra se: Ecce anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, & epulare. Sed diuina repentè ultione percussus, subsequenti nocte cum graui mœrore defunctus est: iustoq; Dei iudicio factū est, ut qui tēporali substantia solummodo gaudere curabat: uno momento & temporalē pariter, & æternam amitteret gloriam. Dignum quippe fuit, ut tali feriretur sentētia, quia in creatura potius, quàm in creatore lætari uolebat. Nō enim dati commodum, sed dantis diligi debet affectus. Meritoq; iudicādus est, qui uana seductus spe temporalibus rebus inhæret

Marginalia: E; 1.Cor.15; F; G; H; Luc.12

A inhæret amore. Qui igitur perfectionis apicem conatur apprehendere: necesse est, ut labentium facultatũ abijciat onus. Nã iuxta domini sententiã, qui nõ renunciat omnibus quæ possidet, Christi legitimus nõ meretur esse discipulus. Cõpescuit quoq; ipsa incarnata sapientia imitatores suos ab inordinato amore parentũ, cùm ait: Qui nõ odit patrẽ suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus. Sciebat nãq; ipse dominus hunc amorẽ ualde perniciosum esse cupiẽtibus esse perfectis. Nõ tamen inhibuit naturali, & moderato affectu parentes diligi, cùm ipse in lege iubeat honorare parentes. Vult em̃ dominus Deũ pręponi parentibus: nec quicquã de diuinis prætermitti præceptis sub prætextu carnalis pietatis. Nã sunt quàm plurimi, qui adeò carnali genitoribus & propinquis inhærẽt affectu, ut supernæ aspirationi obtẽperare negligãt propter eos. Vocãtur à Deo, ut seculo renuncient, & cõtemnunt, cùm uiderint parẽtes de sua absentia cõtristari. Talem debet calcare affectum, quisquis militiæ Christi ascribi desiderat: magisq; tenetur diuinis acquiescere consilijs, q̃ blanditijs propinquorũ. Deo nanq; indignũ se facit, qui spirituali & æterno carnalẽ prępponit patrẽ. A Deo nanq; accepimus animę decorẽ, à parentibus autẽ carnis originẽ. Sed inspiciamus qualẽ. Exiguã prorsus corpori nostro ministrauere materiã fœtidissimã, & horrore plenã, & nil amplius contulerunt. Non ab eis accepimus membrorũ formas, nõ sexum, nõ uitam, nõ animam, quin potius conceperunt nos in feruore libidinis, in ignominia passionis, in pollutione peccati: ante nos fecerunt damnatos quàm natos, procreaueruntq; nos seculo ad laborẽ, & (heu) secũ nos trahere uolunt ad sempiternũ interitum, tanquã illis damnatio propria nõ sufficiat. Cùm enim audierint liberos uelle de seculo fugere: uelut de undoso naufragio, ut securius Deo uacare queant: illico gemũt, lacrymas emittunt, tundunt pectora, crines dilaniant, uestes scindunt, seq; morituros mœrore denunciant, & quasi super cadauera extincta diros ad cælũ proferũt eiulatus. Ostendũt deniq; ubera, ruunt in amplexus filiorũ, ut lætifera imprimãt oscula: quatenus emollire ualeant secundũ animi cõceptum rigorẽ. Proh dolor, ô quot exorbitare fecere à uia Dei parentum insidiæ? quot demerserũt in profundum malorũ cognatorum affectus? ô quot cæ-

C lestẽ amiserũt gratiã iniqua decepti persuasione propinquorũ. Dum em̃ lenire filij moliũtur deceptorũ, & carnalẽ propinquorũ affectum, & dolorẽ: ipsi paulatim tepescũt, ac à sancto defluũt proposito specie seducti pietatis, atq; ex assidua eorũ blãda cõuersatione obliti quales fuerint, in omnẽ postmodũ se transferũt uoluptatẽ. In hãc nempe peccatorum decidũt foueã, qui Dei dilectioni parentũ prę ponentes amorẽ, indignos se faciũt cõuersatione angelica, & Christi amicitia, domino dicente: Qui amat patrẽ aut matrem plus q̃ me, nõ est me dignus. Qui autẽ dulcedine caritatis respersi sunt, qui Christo inseparabili amoris uinculo copulãtur, qui supernæ lucis irradiãtur splendore: nullũ in hoc seculo præterquã regnantem in cælis agnoscunt patrem: cui quotidie à uerbo in carne apparente edocti medullatũ offerunt deuotionis sacrificiũ, dicentes: Pater noster qui es in cælis. Hi etenim animi magnanimitate, & rectitudine cordis decẽter ornati, ac caritatis iaculo uulnerati uolucri cursu, spretoq; omni affectu carnaliũ propinquorũ cõfugiũt

D ad Christum, eligentes potius abiecti esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Et quoniã ardenti desiderio parua cõtemnunt, sublimibus donis ditãtur à Christo. Quid autẽ de proprio & pernicioso carnis amore dicendũ est: cũ ipsa ex sui natura spiritui inimica sit? Sẽper em̃ cõtraria suæ saluti cõcupiscit. Si nutritur, impinguata & incrassata recalcitrat: si inedia & laboribus atteritur, murmurat: si preciosis induitur uestibus, extollit̃. Blãditijs feræ mansuescũt syluestres: hęc autẽ proteruior efficitur. Ipsa deniq; domestica est hostis, quæ spiritui aduersari nõ desinit. Nam infirmitatibus referta, animã suis grauat officijs. Nunc dolorẽ patitur capitis: nunc uiscerũ torquetur tortionibus, nunc stomachi debilitate lassescit. Oculorum, dentium, pedũ, cęterorumq; membrorũ languoribus absq; ulla dilaniatur quiete, frigore, fame, siti, caloreq; cõsumitur: A planta pedis usq; ad uerticem capitis nulla in ea sanitas reperitur. Esto tamẽ, q ab his libera sit ęrumnis: aduerte obsecro, ô homo, cũ ipsa incolumis est: quid emittat per nares, quid per oculos, quid per os, ac cęteros corporis meatus, quod enarrare pudet, tam fœdum est. Velut enim abominabile quoddam sterquilinium sine interuallo scaturire non cessat horrendum fœtorem. Talis nanq; ex sui natura est, quòd nisi miro modo cõdito-

Luc. 14
ibid.
Matt. 10
Matt. 6
Psal. 83

ris sapientia singulari amoris glutino animam eidem naturaliter copulasset:illi omnino E
intolerabilis esset: quod incredibile nequaquā est,consideratis utrarūq; naturarū uarijs affectibus. Spiritus enim sobrietatē,caro uerò diligit saturitatē. Spiritus uigilijs se exercere conatur, ut Deo magis uacare possit: caro autem tanquā sus lota in luti uolutabro sopori funditus immergitur:sibi soli uacare studens. Spiritus ut futurum queat uitare iudicium,se mœrore afficit,ac diligenti inquisitione,atq; sancto cōpunctionis ardore spiritualia uitia resecare nō desinit:hęc autem tota exterioribus occupata illecebris,ita illis pasci concupiscit, & refici,acsi nunquam debeat iudicari. Postremò spiritus cælestis patriæ captus amore,& supernæ Hierusalem afflatus desiderio pijs gemitibus synceræ caritatis lætus & exultans dicit:Quando ueniam & apparebo ante faciem domini? Putrida uerò caro suis in unum affectibus congregatis (prout ualet) ait:Venite,fruamur bonis quæ sunt,coronemur rosis antequā marcescant, sicut plenius in libro Sapientiæ cōtinetur. O altitudo diuitiarū sapiētiæ & scientię Dei,quàm incōprehensibilia sunt opera eius,& inuestigabiles uiæ eius? Quæ causa,quæ ratio,quæ dispensatio huius tantæ confœderationis carnis & spiritus? Cōtrarij cùm sint,quomodo in unū conuenire possunt? F
Videmus nanq; cōtraria elementa nullo modo sibi posse uniri. Si ignis apponatur niuibus:illico aut extinguitur,aut niues resoluens in bullientem aquā conuertit. Quomodo ergo fit,ut caro tam onerosa,tam infirma, tamq; contraria, & despicabilis diligatur à spiritu, & ab eo tam sedulo foueatur obsequio, dicente Apostolo: Nemo unq̄ carnem suam odio habet:sed magis eā fouet, & nutrit. Nemo ab eius retrahitur dilectione, q̄uis corruptibilis, q̄uis de uili materia procreata sit: quin potius eam secum uult cōmorari secum uiuere,tantoq; cum illa amore coniunctus est:ut neq; post mortem sine ipsa propria plenus sit spiritus glorificatione. Mysterijs quippe cælestibus referta est, & magnā spiritus redolet suauitatem sanè intelligentibus. Hæc tamen mira connexio carnis & spiritus diuersa in naturis, & concors in affectione & dilectione. Magnum hoc sacramentum est,Christi uidelicet & ecclesię. Nam quantūcunq; infirma sint membra, quantuncunq; iaceant & fœteant,non repelluntur à Christo, non deseruntur ab ipso: sed fo- G
uentur, pascuntur, curātur & uiuificant̄. Quoties uolui cōgregare filios tuos (ait ad Hierusalem) quemadmodū gallina cōgregat pullos suos sub alis,& noluisti? Nōne Samaritanum semiuiuū iacentē,uulneratū,& à prætereūtibus derelictū suscepit in humeris: reduxit ad stabulū,fouit, uulnus alligauit, & stabulario cōmendauit? Nūquid abiecit Publicanū spiritu ægrotantē? nonne suscepit eum,humiliter orantem exaudiuit,& iustificatum de tēplo abire permisit? Quid de Maria dicendū est,quæ tantorū immanitate scelerum oppressa iacebat? q̄ dulciter eam traxit, q̄ suauiter emolliuit cor eius? imbribus lacrymarū sibi lauari permisit pedes,extergi crinibus,& oculis deliniri,nec inde eam discedere passus est:donec cunctorū ueniā reciperet delictorū. Cur hęc? Nēpe quia membrum suum diligebat:etsi nondū sanū,tamē sanandū. Nō aspiciebat dominus quid tunc ipsa erat:sed quid futura erat,tanquā si artifex,& faber lignorū de sylua excidat rudē arboris truncū, de quo uelit ingenio suo formare imaginem ad decorē regiæ domus. Iam enim imaginē operatus est in corde suo antequā dolare lignū inchoet. Iam in suo gau- H
det artificio: tantiq; rude lignum æstimat,quanti quod ex ipso elicere meditatus est. Sic (nimirum) sic agit optimus artifex omnium dominus Iesus. Diligit nanq; quos prędestinauit electos suos,illos tolerat,illos intimo fouet caritatis affectu,non ut ipsorum commendet facinora: non ut placeant ipsorum spirituales sordes ei, cui nihil immundum placet:sed quoniā prędestinati sunt ad uitam,præstolatur Dei sapientia,ut suo tempore eos mundet per gratiā,iustificet à peccatis, ditet uirtutibus, donisq; spiritualibus ornet: ita ut digni efficiātur qui sint preciosi lapides in structura cælestis Hierusalē. Ipsos itaq; electos suos:non quales sunt in fœtoribus criminum: sed quales in arte summæ sapientiæ suę illos facere disponit,amplectitur & amat Deus. Nam licet in hac uita absq; sceleris contagione esse nequeant:quandoq; tamen in superna patria futuri sunt sine ruga & macula,atq; laudaturi Deū in secula seculorū. Qualiter etiā proximū unusquisq; diligere debeat, notificare curauit dominus ex hac quam inseruit mira carnis & spiritus dilectione. Sicut eñ dominus mandauit,ut proximū tanquā nosmet diligeremus: ita penes nos,& in nobis hāc formā imprimere uoluit caritatis; quatenus omnino inexcusabilis esset,

Marginal notes: Sap. 2; Rom. 11; Ephe. 5; ibid.; Matt. 23; Matth. 22

A esset, quicunque hanc uiolaret, hanc ignorare se diceret. Ex te igitur, ô homo, ô Christiane fratrem tuũ nõ carnis, non sanguinis, sed naturæ, sed cõmunionis, sed gratiæ, disce diligere. Quãto studio amas te? Infirmat̃ uerbi gratia oculus: nõne manus sana lãguẽti oculo solicita est remedia adhibere? Se totã exponit in ipsius obsequiũ, palpat, linit, medet̃; & si quid aliud impartiri ualet solatij, semper præsto est. Quantũcunque occupet̃, quãuis ex labore fessa sit, nunquã tamen se retrahit à ministerio. Nam oculi malum suum putat propter confœderationem naturæ. Hoc agit os, hoc pes, hoc cuncta alia membra. Omnia enim membra uno cõsensu, pari uolũtate, libenti animo, & absque ulla requie se exercent: ut oculus recuperet sanitatem. Non labor, non uigiliæ, nõ inedia ipsa tepescere faciunt, ut non famulentur ægroto: ita ut uno languente cætera infirmari non dubitent, & tamen alia in formæ specie, in operis ministerio est oculi natura, alia manus, alia pedis. Vnũquodque membrum iniunctum sibi à natura exhibet famulatum: singula suis inhęrẽt officijs. Nõ oculus auditui se immiscet, nec manus ambulandi unquam sibi uendicat a-
B ctum: sed unum membrũ naturę obtẽperat iuxta donũ & actum suũ. Inter ipsa nullũ auditur schisma: nullũ odiũ, neque aliquando aut inuidię liuor, aut cõtentiosa nugacitas oborta est. Et ut paucis dicam, tãta in eisdem humani corporis mẽbris inest copula, tantus amor, tantaque inseparabilis, atque insuperabilis dilectionis unitas: ut unum sine alio non ualeat gaudere. Lętitia illis communis est: pœna æqualis, etsi non in actu, tamen in affectu: ita ut quod uni tribuitur, cætera recepisse se gratulentur. Redi igitur ad te, ô quicũque hæc audis. Ex te qualiter proximum diligere debeas aduerte. Non cælum, nõ angeli, nõ alia contra te producentur testimonia. Tu tui accusator eris, tu testis, si hoc mandatum fueris prætergressus. Disce secũdum præceptũ domini proximũ sicut teipsum diligere: si conspicis ipsum egere, si fame periclitari, si frigore atteri: tribue illi non totum quod possides, non partem, sed necessitatem solam, ut alteri etiã erogare queas. Recipe peregrinantes hospitio, infirmantes aliquo refoue obsequio: consolare mœstos, consule ignaris, & errantes reuocare ne cesses, omnibus de tuis facultatibus præsta (si potes) hu-
C manitatis beneficium, si non uales: semper omnibus compassionem saltem, & pietatem ostende. Hoc denique est sacrificium, hoc est munus, quod diuitibus & pauperibus commune est. Possunt quippe deesse temporalia stipẽdia, corporisque ualetudo, & cætera naturę dona, per quæ proximi inopiam subleuari oportet: nunquã tamen ac nulli deficere debet cordis pietas, & internæ affectio caritatis. Hæc nanque caritas si uidet proximum tentationibus fatigatum, cõpatitur & orat: si intuetur fratrem à Deo flagellis percussum, miseretur: si conspicit aliquem in Dei itinere remissè, ac nequiter incedentẽ, hortatur uerbo, & prouocat exemplo: si attendit quẽpiam in quodquã decidẽtem delictũ, gemit corde, eiusque turpitudinem celare festinat. Non illud publicat, non de peccatore murmurat, non detrahit, sed ipsum admonendo, aut increpando, aut orando erigere studet. Qui autem murmurat, & detrahit, omnino se à caritate fatetur alienum. Triplici enim crimine reum se facit, qui murmurat. Nam fratris æstimationem in corde perimit audientis: audientis quoque animum in odium concitat delinquentis, & propriã
D animam mucrone percutit detractionis. Non est hæc caritatis lex. Nam caritas patiens est: benigna est, non æmulatur, & cætera quæ Paulus describit. Non ut detegantur, ut publicentur peccantes mandauit dominus. Sed quid? Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe inter te, & illum solum. Non præcepit, ut in plateis diuulgetur, non ut uindictæ zelo prædicetur in fratribus, sed tanquam frater corripiatur blandè ac dulciter. Nam mollibus potius quàm duris sermonibus compungitur animus delinquentis. Sunt tamen nonnulli, qui magis asperis inuectionibus, quàm dulcibus uerbis emendantur. Talibus dura & fortis increpatio ex ore proferatur: semper autem erga illos compassio seruetur in corde. Hoc enim modo siue intus per compassionem, siue foris per admonitionem lex implebitur caritatis. Tanquam igitur ægro corporis membro: ita peccanti fratri nunc exhortationis unctio, nunc increpationis adustio exhibeat̃, prout ars iudicat medicantis. Neque enim minus diligitur cùm corripitur, quàm quum lenitur: quia utrunque de fonte oritur caritatis. Reducet quoque non mediocriter in animo cõtemplãtis, ex hac carnis & spiritus unione & dilectione quædã diuinæ bonitatis mira & iucũda dispẽsatio saluti humanę prorsus necessaria. Creauit nãque Deus rationalẽ spiritũ,

1 Cor. 13
Matt. 18

& ipsum plurimis decorauit uirtutibus, ac ex sua naturali dignitate fecit illustrem. Sociauit uerò eundem carni & luto passibili: quatenus ex hac infirmitate eruditus disceret nõ eleuari supra se. Nam semper spiritus ex sui natura ad alta tendit: spiritualia quærit, cęlestia appetit, & terrenis nõ indigens indesinenter ad degustandũ diuina euolare festinat. Et sicut cæteras creaturas præcellit nobilitate naturæ: ita cum eisdẽ naturaliter cohabitare dedignatur. Duplici itaq; ratione Dei sapientia rationalem spiritũ fragili atq; passibili copulauit naturæ: ut qui luteo amictus erat indumento, atq; in hoc exilio cũ cæteris positus animantibus æquianimior esset, ac humiliter præstolaretur tempus: quo de hac traheretur peregrinatione. Præterea ut ex assidua consideratione corporeæ fragilitatis occasionem caperet conseruandi eximia dona suæ ipsius spiritualis naturę: quia propalatæ diuitiæ facilè deprædãtur: quæ uerò latent, custodiuntur sine labore. propter quod Dei sapientia sub carnis uelamine munera spiritus celare disposuit. Nam post lapsum & pręuaricationem ueteri Adam cum omni sua posteritate tunica pellicea, & carne corruptibili, & mortali contexit, atq; in hac miseriarum ualle collocauit peregrinaturum: ut ex qualitate exterioris hominis discat nõ elatè præferre se cæteris. Sed ex cõtinuis punctionibus, quas indesinenter propter infirmitates & necessitates carnis patitur spiritus materiam sumat se in humilitate custodiendi, & omni circunquaq; se muniens diligentia cum summa alacritate cordis, & animi desiderio ad patrem, qui in cælis est, repatriare festinet. Miro eñ modo (Dei operante clementia) quod illi illatũ est ad peccati supplicium, cõuertitur in salutis adiutorium: & ipsa caro, quæ malè suadendo ærumnis & passionibus prægrauatur: omnium misericorditer efficitur custos donorũ. Quis igitur audeat asserere carnis substantiã etiã esse perimendã, per quã, & de qua tot eliciũtur bona? Quis definire præsumat dominũ mãdasse, quã ipse condidit, ut odio habeatr naturã? Nã ipsa caro, quæ de luto terræ per manus Dei formata est (sicut sacra testãtur eloquia) debet diligi tanquã Dei creatura, & bene condita, atq; hominũ utilitati plurimũ proficua. Ipsa uerò opera, quæ de ipsa prodeunt, postquã labe peccati fœdata est, cõtemnenda, & odio habẽda sunt. Hoc nanq; Apostolus cõmemorat, dicẽs: Manifesta autẽ sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, immũditia, auaritia, luxuria, idolorũ seruitus, ueneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulatiões, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, cõmessationes, & his similia. Sic uerò cõcludit, quoniã qui talia agunt, regnũ Dei nõ cõsequentur. Luculenter igitur ex præmissis patet, quod carnis natura: qualis ab autore formata est, ualde bona est, & plurimũ diligenda. Ipsa autẽ desideria, quæ de peccati fomite generãtur, omnino resecanda sunt, ab ijs præcipuè quæ mundũ cõtemnere, & Deo uacare uolunt. Hæc etenim mãdauit dominus, ut odio habeantur, tanquam spiritui inimica. Non ergo negligant hos concupiscentiarum affectus de suo eradicare corde: quicunq; sub iugo Christi strenuè cupiunt militare. Poterit nanq; Dei amor in ipsorũ mentibus fructum generare iustitiæ: si fuerint mundi à sordibus carnalis concupiscentiæ.

Galat. 5

Quòd ex iustificatione impiorum laudabilis appareat Deus, & quòd ex comparatione mundialis seruitutis Christi seruitus comprobetur: propter quam assequendam, quicunq; seculo renunciare disponit, in sue primordio conuersionis omnem à se debet repellere metum triplici excitatus adiutorio. Cap. V.

Omnia quæ sunt siue uegetabilia, siue sensibilia, seu rationabilia, pro Dei gloria creata sunt. Cęli uolucres, terrę reptilia, & hominum genus, atq; quicquid fulget desuper, si quid in aquis mouetr: cũcta propter seipsum cõdidit uniuersorũ dñs. Peruersitas hominũ, & ipsa nequitia spirituũ immundorũ Deo militare cogunt. O prouida cõditoris nostri uenerãdaq; sapiẽtia, quæ plurima bona de peccatis hominum producit in lucem glorię suę. Eo nanq; gloriosior Dei laus cõprobatur, quo hominũ culpa deformior esse cognoscitr. Quid uerò deformius in uniuersitate naturæ esse deprehenditr, q̃ hominis mali inordinata uoluntas, quæ nec iudiciũ timet, nec Dei iustitiã reueretr. Hæc Dei mãdata negligit, & innumera redẽptoris beneficia parui pendit. Nõ temporalem, nõ æternã meditatur euadere pœnam. Horret quicquid pium, quicquid honestum est. Hæc omni belua sæuior, omniq; serpẽte uenenosior inuenitur. Quum deterius labitur, quum horribilius delinquit, securior stat. Non diuinam præsentiam, non potentiam, non bonitatem ueretur. Superbia deniq; eius ascendit semper, & donec sibijpsi relicta fuerit, omnino incorrigibilis est. Si autem diuina clementia stillicidia

A licidia gratiæ suæ irrorare uoluerit: si superno splendore claritatis suæ peruersæ uoluntatis domicilium irradiare decreuerit: illico fugatis tenebris peccatorum opaca nox sicut dies illuminatur, & quæ prius præ sterilitate horrida iacebant corda: mox florere, mox germinare misericordiæ opera conspiciuntur. Nonne ut inculta eremus mens erat Pauli dum sęuiret in Christum, dum omnes in Christum credentes uinculis materialibus, ac legalibus captiuare satageret, & ducere in Hierusalem? At ubi de cælo clamauit dominus: ubi diuina bonitas persecutorē cælesti circunfulsit luce, ubi tonātissimam audiuit uocē dicentē: Saule, Saule quid me persequeris? sine mora in uirum mutatus est alterum. Factus est deniq; de blasphemo confessor, de persecutore doctor, de ministro iniquorū Iudæorum, dux fidelissimus cunctorū Christianorū. Cuius sunt hæc mira stupendaq; opera? Nonne eius qui olim mare conuertit in aridam, & sicco uestigio filios Israel transire permisit? Nonne eius qui de tenebris facit lucem splēdescere? & uocat ad nutū ea quę nō sunt tanquā ea quę sunt, ita ut nō sit qui illius resistere ualeat uolūtati? O Act. 9

B quātos quotidie cernimus mole peccatorū obrutos: à Dei cognitione alienos, sine cōpunctione, absq; misericordia, & ab omī laudabili proposito extraneos, repentè uocari cælitus & operante in eis diuina gratia uitam corrigere, mores in melius mutare, lacrymas ubertim fundere, cōpunctionis gemitus ad cælum emittere, & desiderijs sancti amoris intus ardere, atq; prius tacentia in diuinis laudibus postmodum ora laxare. Tales nonnunquam conuersatione cōmuni minus contenti, arctiorem propositi rigorē assequūtur. Suos em̄ relinquūt propinquos, sua erogāt pauperibus, seipsos etiā in monasterio perpetuo damnāt carceri sub imperio pręsidētis. Et q paulò antè nullis legibus subesse uolebāt: omī postea deposita feritate, tanquā agni mitissimi cūctis efficiuntur humiliores. Vnde fit, ut contra eos acerrima permittente Deo moueantur certamina. Nā inuidię liuore exagitatus diabolus, dura contra illos ordinat bella: de quibus omnibus uictoriæ palmā consequentibus diuina mirabiliter laus exoritur, quæ spiritū mole corporea uestitū, facit spiritum sine carne superare. Hoc ante fideliū oculos superna clementia

C quotidie proponit spectaculū, ut tali exemplo animati, si qui intra uocari se senserint ad obedientiæ statū, nō resistāt gratiæ, quin potius toto conamine de Dei bonitate confisi, crucē suā post Deū baiulare nō trepidēt. Debēt nāq; hoc diuinæ uocationis magni pēdere munus, & tam singulare Dei donū minimè à se repellere. Quid (oro) excellētius in hac assequi potest peregrinatione, q̄ ut diuino quis mancipetur obsequio? q̄ ut Christo persoluat quod accepit à Christo? & dominū sibi faciat debitorē, cui antea multa debebat? Qui legit, intelligat. Cōspicimus etenim persæpe homines sagaciter laborare, proprias exponere facultates: mortis periculo ultro se dare, ut cuiuspiā prępotētis principis fungātur amicitia: quos tamen interdū cernimus post assecutos honores, post ademptā familiaritatē, post diuitiarū aggregationē, ex sola maledicorū inuidia, & animi cōcitatione furētis, nūc decapitari: nunc suspēdi patibulo: nunc exilio relegari. Heu pręualere ne poterit plus in cordibus hominum dilectio tyranni morituri, quàm amor ęterni Dei uiuentis? An pluris æstimabitur tēporalis substantia, quàm cęlestes facultates? terrena di-

D gnitas, q̄ angelorū æqualitas? Pudeat hoc dicere, pudeat uel cogitare. Hæc nēpe est sola altitudo appetēda: hæc est sola præfulgens dignitas quærēda: hæc est sola secura, proficua, stabilis, honesta, & iucunda præeminentia diligenda, quæ Christo nos facit esse subiectos. Christi enim seruitus uera ingenuitas esse probatur. Nam cęlorū, terrę, maris, diuitiarū, uitiorū, hominū, dæmonumq; dominū apertissimè esse cognoscitur: quicunq; Christi legitimus extiterit seruus. O perfecta & ignota libertas Christi famulatio, facultatibus & morte redimēda. Reliquæ prætereūt dignitates: hęc incōcussa persistit. Cæteræ curis & timoribus plenæ sunt: hæc autē pace & gaudio referta suū lætificat possessorem. Sermo nō explicat: uerba nō suppetūt, animus nō capit, mens nō apprehēdit huius præcellētissimæ seruitutis sancta pręconia. Omīs laus hac inferior est, propterea melius silētio, q̄ uoce prædicatur. Qui igitur uerā appetit libertatē, Christi seruus esse festinet, fugiat mente & corpore seculū, & ipsius laboriosa cōmercia: atq; toto animo, omniq; alacritate spiritus cōuolet ad monasteria. Meminerit tamē se ab immūdis spiritibus plurimas passurū infestationes: ideo spiritualibus se muniat armis, anteq̄ in stadiū ingrediatur. Prius abdicet à se humanum & seruilem timorem, si Christo cupit uiriliter famulari. Est autem

autem hic timor perniciosissimus decertare uolentibus, & Deo ualde odibilis. Legitur B
eñi in libro Iudicũ, quod quũ decreuisset dominus per manus Gedeonis populum Israel
de manu Madianitarũ eruere: essetq; uirorum ingens multitudo cõgregata: ut cum hostibus dimicarẽt, dominũ ipsi Gedeoni mãdasse, ut præconizaretur in populo: q; omnis timidus & formidolosus remearet ad propria. Ex hoc nanq; innuit, q; pauidi cordis non sunt illi grata seruitia. Quare omnis metus de animo Deo seruientiũ abijciendus est. Ille solus paueat, qui à Dei protectione se alienũ putat. Sed huiusmodi secedat de prælio, & tanquam meticulosus iuxta domini mandatũ redeat ad domũ suã: nec omnino certamẽ præsumat arripere: quia aut cum dedecore è bello fugiet, aut miserabiliter gladijs inimicorũ occumbet. At cuius mens de Deo rectè sentit: sicut de se prorsus diffidit, ita in Deo habet omnem fiduciã. Illuminatę etenim mẽtis certum hoc indicium est nihil de se con-
Phil.4 fidere: sed cum Apostolo dicere: Omnia possum in eo qui me cõfortat. Qui hoc cõfitetur, diuinæ sapientiæ particeps efficitur: atq; ipsius arcano irradiata splendore ueraciter degustat stillicidia spiritualium gratiarũ defluentia incessanter: & abundè ab ipsius bo- F
nitatis æterno fonte. Nemo itaq; desipiat, nullus quippiam boni de se quasi à se arrogare præsumat, siue in temporalibus, siue in spiritualibus. Si quid commodi acciderit, ab
Iacob.1 ipso est. Omne datum optimũ, & omne donum perfectum (teste Apostolo Iacobo) desursum est, descendens à patre luminũ. Quãuis enim quis scientia polleat, quãuis sensu uigeat, quamuis futura præuideat, uel præsentia prudenter disponat: totum hoc diuino habet ex munere. Nam qui habuerit de inimicis uisibilibus uictoriam, ipso pugnãte uictor existit. Si aduersus spirituales nequitias quis præualuerit, ipso protegente insupe-
Psal.128 rabilis perstitit. Nisi dominus custodierit ciuitatem (sicut Propheta clamat) frustra uigilat qui custodit eam. Se deniq; petentibus suffragium præbet, se inuocantibus adest, de ipso præsumentibus gratiam uirtutemq; subministrat. Tanto etenim quisq; in omnibus robustior inuenitur, quanto de Dei amplius confisus fuerit bonitate, & eo debilior, quo de suis uiribus securior. Qua igitur ratione debent Christo famulari cupientes, cum hostibus dubitare inire certamen: quum in se, & pro se dominum habeant propu- G
gnatorem? Custodit nempe ipse dominus suorũ castra seruorũ: præcedit bellaturos, hortatur pugnãtes, neq; ad momentũ se ab eisdem patitur absentare. O mira Dei dignatio, ô laudibus extollenda largitio, quę profectibus nostris tam sedulò ministrare cognoscitur. Operatur enim salutem nostram per seipsum: operatur etiam per angelos suos, di-
Heb.1 cente Apostolo: Nonne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Magnam prorsus & inuiolabilem præbere debet fiduciam cunctis Deo militantibus sanctorum angelorum indefessa custodia. Nã si orant, eorum preces offerunt Deo: nec uacui reuertũtur ad illos, si pugnant, æquè ipsi cum eisdem pugnãt: si quiescunt, nempe excubias agunt, ne quid mali ab aduersarijs patiantur: si ignorant, docent eos: si cadunt, erigunt: si pusillanimes efficiuntur, sanctis exhortationibus ipsos roborant, & accendunt: & qua parte humana curuatur infirmitas, ea parte se opponunt casuris. Sicq; custodiunt electos in omnibus uijs suis: ne fortè offendant ad lapidem pedes. Cur igitur trepidas, ô formidolose? quare dubitas pro Deo H
sub tantis ducibus militare? Regem nanq; cælorum inhonoras, angelos offendis, sanctis gaudium subtrahis, proximum non ædificas, teipsum perimis, si te à certamine subducis. Suscipe fidei oculo patens cælum, intuere Iesum stantem, cõtemplare sanctorum cœtus cum ipso regnantes: & deposito metu aggredi pugnam, ne uerearis. Noli formidare aduersarios tuos. Maiora minãtur quàm possint. Moliuntur tibi metum incutere, ut tuum ualeant debilitare principium. Toruos ostendũt oculos, diramq; faciem, ut terrorem ingerant. Suggerunt animo difficultatem uictoriæ, asperitatem uiæ, longitudinem uitæ, fragilitatem naturæ, infirmitatem carnis, laborem pugnæ, ut tuum queant reuocare propositum. O quot (aiunt) ausi sunt pugnare contra nos, qui non præualentes cum dedecore ad seculum rediere? O quantos egimus suggestionibus nostris seipsos suspendere laqueo, ignibus cremare, aquis suffocare, gladio se ferire, atque duplici interire morte. Nunquid tu omnibus nobis eris fortior? Nunquid stare poteris aduersus nos? Tantis te opprimemus tentationibus, tam sæuis lacessemus iniurijs, támque innumerosis circumueniemus fraudibus, ut labore, aut tædio, aut importu-
nitate,

A nitate superatus cogaris deficere, & Christũ negare. Saniore propterea utere cõsilio, & nostris suasionibus acquiesce. Fruere gaudijs huius mũdi, quæ Deus ad humanum condidit usum. Memento quia scriptũ est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Poteris transacto in delicijs seculi iuuentutis flore ad Dei confugere gremium. Misericors enim quũ sit, cum gaudio semper suscipit pœnitentes: sicq; ab eodem benignè susceptus, temporalem pariter & æternam consequere lætitiam. Hæc & his similia interius in corde loquuntur, nemine audiente, non ut uerum suadeant, sed ut tuam intentionem Deo seruiendi inuertant. Et quoniam uirtute nequeunt te uincere, deceptione seu metu conantur te superare. Nolunt si eis conceditur, tecum habere conflictum: quia tuis inuident triumphis. Norunt ipsi subdoli protectorem tuum & custodem tuum: ideo pugnare recusant. Tu uerò, ô Christi miles ex tuorum metu inimicorum esto securior. Timor nanque ipsorum infirmitatis & impotentiæ notissimum est signum. Nam etsi ex sua natura uiribus fortes sint, & intellectus acumine transcendant nos: tamen uirtutem suam ad libitum nequeunt exercere, quia debilitata est. Dei quippe sapientia descendens ad nos, nostramq; fragilem naturã assumens obiecit se diabolo, atq; cum eodem pugnauit. Quẽ cùm gloriosè superasset, alligauit, eiusq; uasa diripuit. Ab eo tempore, & citra uires suas amisit, potestatem perdidit, & nihil contra nos ualet agere, nisi permissus. Si illi resistimus, fugit à nobis: si autem ei præbemus assensum, dominium sibi uẽdicat in nobis. Debilitate nostra fit fortis, sed uirtute infirmus. Nostrum est aut uincere, aut succumbere: Nostro mucrone aut percutitur, aut perimit nos. Igitur, ô tu, qui uocaris à domino, omnem abijce metum domino tecum pugnante, & ne trepides cum spiritualibus potestatibus habere conflictum. Incipe præliari uiriliter, & intelliges experientia te docente, quod maligni spiritus nihil possunt contra te sine te. Ex crebris triumphis, ex assiduo profectu quotidie magis strenuè dimicabis. Tunc clarè percipies quod ex Dei munere, & nõ uirtute propria uales pertingere ad coronam. Factus itaq; in spiritu alacer, in mente deuotus domino iugiter in corde cantabis, dicens: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo dominum: & ab inimicis meis saluus ero semper.

[Margin: Eccle. 11 — B — Luc. 11 — C — Psal. 17]

Vt prius spiritualibus habilitet se exercitijs quàm seculo in toto renunciet quisquis in uia Dei proficere desiderat: & prudentia ac proposito perseuerantiæ se muniat: præcipuè tamen desiderio mala patiendi pro Christo uiriliter armetur: per quod multa consequetur spiritualia commoda. Cap. VI.

Solent qui ad uisibilem pugnam pergere uolunt, antequã belli statutus instet dies, se diligẽtissimè præparare. Armis nanq; se induunt, equos cõscendunt, hastam uibrant, & acsi adessent inimici, tota se qua ualent, exercẽt industria. Nunc fugere aduersarios, nunc insequi cõspiciuntur. Aliquando ictus intorquent, quandoq; declinant: sicq; certamini se habilitãt, quatenus cùm præliari eos cõtigerit, minimè superẽtur. Facilè etenim prosternitur: qui nec oneri assuescit armorũ, nec usu acuitur luctãdi, nec oportunis armis se munit. At si cuncta quæ memorata sunt, suppetant, mox pugnaturus hilarescit, mox de uictoriæ palma sperare incohoat, & ut præfixum dimicandi tempus adueniat, ardẽter cõcupiscit. Nec immeritò. Nam uictoriæ spes plurimas uires adijcit bellatori: atq; facilè ille uictor efficitur, qui à se humano abiecto timore uiriliter præliari proponit. Sic quippe Christi miles, sic qui ad obedientiæ statũ festinat accedere, se solerter exercere studeat in spiritualibus negotijs, ne fortè si inexpertus in stadio ingredi ausus fuerit, ab aduersarijs opprimatur. Conetur nanq; corpus coaptare ieiunijs, assuefacere uigilijs, edomare exterioribus actionibus, hominum declinare consortia, orationi uacare, humilitati se dare, propriam abnegare uoluntatem, cor à fluxu secularium cogitationum restringere, seq; spirituali deuotione totũ occupare. Hæc quippe sunt, in quibus se probare debet quisquis in cõgregationibus Deo seruire eligit. Absq; horũ experientia facilè humana prosternitur fragilitas. Cuius uerò mens aliquandiu in talibus se exercuit, in monasterij campo pugnaturus nõ trepidet. Properet audacter de domini bonitate confidens. Non ullis propinquorũ suasionibus: non domesticorum blanditijs conuertat se retrorsum, ne ut olim uxor Loth in statuam mutetur salis. Regno nanq; Dei indignus esse conuincitur, qui gratiã negligit redemptoris.

[Margin: D — Gen. 19]

redemptoris. Qui autem simpliciter obtemperat, non confundetur in æternum. Non se excuset, qui ad domini cœnam per internam inspirationem inuitatur, ne postea ob contemptum beneficium à cęlesti exclusus cōuiuio permaneat semper ieiunus. Facilè enim se diuina clementia negat ingratis, & qui obedire dissimulat, torquebitur inedia. Nam si quis ad mortalis obsequium regis uocatus omnino cōtradicere non præsumit, qua pœna dignum iudices: quisquis omnipotēti Deo resistere audet? Dissimulat summa maiestas delinquentium peccata, ut illos ad emendationem prouocet. Non conuersos autē durius ferit. Cōtemptores quippe sui Dei sapientia ad tempus tolerat: in fine uerò æterno eos damnabit supplicio. Nam derisoribus sui ait per quendam. Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum: & increpationes meas neglexistis: Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: Quando uenerit super uos tribulatio & angustia: tunc uocabunt, & non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, & nō acquieuerint consilio meo. Itaq; quicunq; uocantur à Deo, imperantis iussa perficere non tardent. Pręparent se, ut securi in acie perseuerent. Abijciant enim à se carnalem affectum, amoueant de suis cordibus humanum timorem, & tanquam duabus gemmis ornent se uirtute discretionis, & desiderio patiendi. Discretio nanq; contra deceptiones, & aduersariorum fraudes pernecessaria est: non tamen minus patiendi amor aduersus tentationes, & carnis colluctationes. Vbi enim pugna agitur, ibi aptitudo certandi, & fortitudo tolerandi bellorū discrimina, adhibenda sunt. In hac quippe lacrymarum ualle, & potissimū in Dei itinere multimoda insurgunt incōmoda, quę animi magnanimitate perferēda sunt. Hęc autem uita nil aliud quàm spiritualis quædam militia, seu tentatio appellāda est. Propterea Deo seruire cupientem, diuinus sermo hortatur, dicens: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & prępara animā tuā ad tentationes. In hunc uerò spiritualē cōflictum desideriorū armis, & zelo patiendi pro christo procedendum est. Qui enim absq; huiusmodi zelo in hunc spiritualem agonem intrare præsumpserit, facilè uincetur: qui autem ad cuncta toleranda aduersa pręmunitus fuerit, gaudeat: quia supra durissimam petram fundatus à sua soliditate euerti nō poterit. Hoc nanq; desiderium tanquam firmissimus adamas in spiritualis structura ædificij pro fundamento locandum est. Tale etenim habentes desiderium homines seculi negocijs deditos pro adipiscendis dignitatibus, pro acquirendis diuitijs, pro sectandis uoluptatibus uidemus die noctuq; sub fascibus laborum desudare, pericula contemnere, corporis quietem nihili pendere, pacem mentis amittere, ipsamq; mortem ultimum terribilium non formidare. Si tantum potest hic amor in cordibus peccatorum, quantum ualebit in cordibus iustorum, qui pro cælorum gloria, pro paradisi gaudijs, pro perenni felicitate decertare noscuntur? Nā etiam si causa suppetat, debent Christi serui spontanea uoluntate se morti tradere. Semper autē pro sui regis honore seipsos contra uitia crucifigere. Hoc ante nos desiderio accensi fuere multi pueri, puellæ, uiri, senes, decrepiti, & cuiuscunq; ætatis, uel discretionis: quorum quidam uastitatem eremi, cauernas petrarum, concaua montium, inuia solitudinum, & deserta solis syluestribus habitabilia feris, penetrare ausi sunt: ut iucundius Deo uacarent, & in diuinis laudibus sine strepitu se indesinenter occuparent. Aliqui autem corpus attenuantes ieiunijs, uigilijs edomantes, lacrymarum imbribus madefacientes, ut carnem spiritui subigerent, pœnitentiæ crucem pro rege suo Christo baiulare toto uitæ suæ tempore non trepidarunt. Nonnulli etiam hoc ebrij amore atroces pœnas flammarum, lampadum, carcerum, scorpionum, equuleorum, peregrinationum, & opprobriorum perpeti non formidauere, ut immortali Deo gratissimum fierent holocaustū. Tantorum enim ducum exempla in cordibus Deo seruientibus, globum ignis, & incēdium sancti amoris excitare debent. Mortales nanq; erant sicut ij, fragilitate carnis amicti: & tamen spe cælestis præmij animati, caritate Dei adusti, & patiendi desiderio inflammati nullis cessere periculis, ut regni participes, & regis amicitia digni haberētur. Quis enī huius sancti desiderij ualet profectus explicare? Animo quippe uires subministrat, & pœnam exhibet leuiorem, perseuerantiam præbet, sanctitatem adducit, coæquat martyribus,

Marginalia: B (beside line 1); Prou. 1 (beside "no eos damnabit supplicio"); F (beside "& non exaudiam"); Eccl. 2 (beside "uire cupientem"); G (beside "desideriorū armis"); H (beside "multi pueri, puellæ").

A tyribus, & cælesti patria dignū suum efficit possessorē. Opera nanque eo fiunt superno iudici gratiora, quo ardentiori fuerint facta caritate. Nō qui plus operatur, sed qui plus diligit, magis cōmendatur à Christo. Amor em̄ desiderijs nutritur: desideria autē ab amore tanquā calor ab igne prodeunt. Quare absque magna remunerationis mercede esse nō poterit, quisquis ardore patiendi accensus extiterit. Parū quippe operatur, quāuis multa agat: qui nō amplius agit affectu, quàm actu. Non meruit secreta scire cælestia Propheta Daniel, quia ieiunauit: sed quia cōcupiuit, dicente angelo: Ego autem ueni, ut indicarem tibi, quia uir desideriorum es. Et quis potest uerbis propalare sanctorum desideria? Soli experti norunt amantium affectus, quàm sæpe desiderio patiūtur, dilaniātur, uruntur, occumbunt. Quod si liceret, nō segnius sustinerent actu, quàm desiderijs concupiscāt. Immensa est amoris uis, & nullo abbreuiata fine: quæ sicut nutritur de se: ita dilatatur in se, nō alieno indiget adminiculo, sibijpsi sufficit, quū uirtutem suam exercere ualet. Om̄ia em̄ trahit ad se, cùm est in meridie. Exultet humiliter gratias agēdo, qui huc Dan. 9

B usque peruenit. Introductus nanque in cellā uinariam arcana audiet, quæ non licet homini loqui. Vult nempe sponsus dona sua silentio tegi. Ideo fas non est propalare uerbis, quę sponsus mādat esse secreta. Hoc patiendi desiderium ijs prorsus congruit, qui uirtutum zelo accensi sunt. Nam ascensus ad uirtutes difficilis est, & multis inaccessibilis. Vnde nisi Christi miles toto se conamine exercuerit, ad uirtutum perfectionem attingere non merebitur. Quædam enim ipsarum naturæ, quædam consuetudini oppugnare noscuntur. Vtrarunque laboriosa est pugna. Nemo nisi qui magnanimitate præditus fuerit, ac amore ignitus aduersa tolerandi, contra naturam suam, & inolitos mores audebit habere congressum. Qui uerò talis est, ardua aggredi non timet, aspera sustinere nō ueretur: non minis, non plagis, non opprobrijs, non tentationibus cedit. Amore quippe uulneratus nequit à cœpto proposito declinare, quæ retro sunt obliuiscens: in anteriora se infatigabiliter extēdit. Trahitur enim ratione, trahitur dono, trahitur uisione, trahitur caritate. Et quoniā proficiendi desiderio nunquam desinit spiritualia superaddere fomen-

C ta, facilè peruenit quò cupit, quāto amplius progredit̄, magis habilitatur itineri, & uiam reperit planiorem. Vires restaurat, quum decertat, & eo fit robustior, quo plus exercetur. Quid multa? Quicunque huiusmodi desiderij igne fuerit perfectè comprehensus, & suauitate illectus, insuperabilis est, & coronę propinquus. Talis ueraciter cum Apostolo dicit, Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an nuditas, an fames, an persecutio? Certus enim sum, quia neque mors, neque uita, separabit me à caritate Christi. Securè igitur pergat ad pugnam, qui huius sancti desiderij primitias habere iam meruit. Non tamen hoc solo contentus sit, sed huic addat propositum perseuerandi in eadem, qua positus est uocatione. Facilè enim ruit, qui hoc perseuerantiæ desiderio non fuerit præmunitus. Non loca mutet, non institutiones uariet, qui uult Deo placere. Vbique nanque potest esse perfectus, quicunque in acquirendis uirtutibus, & multiplicandis charismatibus extiterit studiosus. Non extra se, sed in se uigilet: & in corde disponat ascensus in ualle lacrymarum: quisquis satagit esse perfectus. Nō sibi credat, nec se pro- Rom. 8

D prio committat arbitrio; sed sub præceptoris se coerceat disciplina, ne inimicorum insidijs capiatur. Innumeri quippe fuere, qui ab aduersarijs prostrati gratiam domini perdiderunt, præsumpserunt proprio iudicio, & non seniorum consilio consensum præbere. Ardua nanque quum sit uia Dei, & insidiatoribus plena: necesse est, ut in illa deficiat, quicunque inexpertus & absque duce ipsam peragrare uoluerit.

Quod in congregationibus Deo dicatis, & uniformiter uiuentibus: perspicuè eluceat status cælestis patriæ, & qualiter sub obedientia se exercere debeat, quisquis in ipsis congregationibus laudabiliter Christo militare uoluerit. Cap. VII.

IN humanis rebus, & in hac peregrinatione nihil tam efficaciter gerit in se imaginem cælestis patriæ, quàm monastica conuersatio & congregatio diuino cultui dedicata. Supernis nanque ciuibus una est mansio, una gloria, communis lætitia, concors uoluntas, mutua dilectio, & sempiterna securitas. Æque in congregationibus uniformiter degentibus reperitur. Vna quippe est omniū habitatio indistincta, & cunctis ad usum æqualiter concessa. Communis nanque ipsorum est gratia. Sibi enim inuicem spiritualia communicant dona. Nam humilitas unius, om-

nium proponitur in exemplum. Caritas quoque alterius se singulis præbet in adiutorium B
& solatium: sicque reliquæ uirtutes specialiter præstitæ cunctis militāt ad profectum. Nō
in his regnat inuidia, non boni alterius perniciosa æmulatio, sed quod est uni proprium,
uniuersis fit commune: hoc mirabiliter operante caritate, quæ nescit æmulari. Non hic
est dissensio uoluntatum, non disceptatio opinionum, non odia, non detractiones, sed
prorsus animorum pax, morum conformitas, lætitia conuiuentium, & quædam imita-
tio spirituum supernorum. In istis nanque qui in ecclesia militant, tanquam in illis, qui in
Matt. 18 cælis regnant, Christus habitare dignatur: quanquam aliter, ipso domino dicente: Vbi
fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Ab illis uerò Deo
laudes, & sine intermissione gratiarum persoluuntur actiones. Ab istis statutis horis,
quamuis non desint in carne uiuentes, qui uotis agunt, quod illi actu perficiunt. In hoc
potissimum distant, quòd illi cum Christo regnant: isti autem pro Christo pugnant. Illa
triumphantium, hæc congregatio dicitur militantium. Maxima illorum multitudo pri-
mo huic militiæ ascripta fuit, postea uerò perfecto certamine angelicis sociata spiriti- F
bus. Nam quod illi tenent in re, isti habent in spe. Illius cælestis ciuitatis iste est introi-
tus. Iste nempe est locus, de quo ait sanctus Iacob: Verè non est hic aliud, nisi domus
Gen. 28 Dei, & porta cæli. Qui hic uiriliter & perseueranter certauerit, coronabitur illic glorio-
sè. Ambo castra Dei, ambo sedes sapientiæ, ambo sanctorum ciuitates. Qui in hac lau-
dabiliter conuersatus fuerit, ab illa excludi non poterit. Profectus istius, illius est gau-
dium: & huius multiplicatio aggregatio est alterius. Illa choris angelicis uelut marga-
ritis ornatur: ista uerò beatis circunuallatur spiritibus propter inimicorum incursus. I-
psi etenim angeli sicut cupiunt hominum consortium: ita præbent illis iuge ministe-
rium. Hic uiui lapides deteguntur, quadrantur, insculpuntur, ut cœlorum cœtibus ha-
bilius inferantur. Illa pro ista solicita est, preces fundit, salutem concupiscit, & præsen-
tiam diligit: quia illa sine ista nequaquam perfecta esse potest. Vnus est & illorum, & i-
storum dominus, una hæreditas, unaque societas. Securè speret post hanc peregrinatio-
nem ad illam supernam intrare Hierusalem: quicunque in iustorum congregationem fue G
rit uocatus. Magnum quippe electionis indicium est huius fraternitatis habere consor-
tium. Facileque ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus. Ideo cum omni circun-
spectione, & animi maturitate se studeat, quisquis in hæc sancta collegia Deo dicata uo
catus est: ne diaboli fallacia, aut sui negligentia, seu ignorantia amoueatur ab illis. Po-
tissimum uerò stabilitatis remedium, saluberrimumque consilium est obedientiæ super
se iugum assumere, & propriam uoluntatem omnino abnegare. Grauissimum nanque à
se onus reiecit, qui suam repulit uoluntatem. Propria uoluntas Deo semper inimicatur.
Dominari toto posse conatur, rationis iudicium extorquet, suo faciens arbitrio milita-
re. Non maioribus acquiescit, non reueretur, non obtemperat, nulli subesse potest: nec
commoditate flectitur, nec minis humiliatur, semper procax est, effræenata in locutione,
incomposita in moribus, inordinata in affectionibus, ignara sui, & à proximi dilectio-
ne aliena. O malum detestabile, ô antiquata nequitia quantum præuales? quantum do-
minaris? Per te angelorum ruina facta est, & cælorum agmina minorata, per te delitia- H
rum paradisus homine orbatus est, & humanum genus innumeris cladibus sauciatum:
Te suadente corruit Adam: & innocentiæ stola nudatus est: A te dominandi ambitio,
& à Deo apostatandi sumpsere principium: Tu cognatorum amorem scindis, & con-
iugum diuortia facis: Tu amicitiarum iura uiolas, & domesticorum uota dissoluis: Tu
cunctum perturbas orbem, & plurimis reples flagitijs: Tu bellorum discordias gene-
ras: Tu pacem fugas, & odiorum uenena disseminas: Tu infernum ditas, & gehennali-
bus flammis fomentum subministras. In cælo præualuisti, & in hoc seculo principaris:
Vnico solo remedio debilitaris, & uinceris: quo quicunque caruerit, saluari non poterit.
Obedientiæ nanque uirtus, & subiectionis amor te percutit, & occidit. Magnum quippe
bonum, & saluti necessarium est obedientia, quæ gratiam confert, Deum honorat, cæ-
lum reserat, animam ornat, & propriæ uoluntatis uirus euacuat. Hanc in specialem eli-
gat sponsam, quisquis Deo famulari desiderat, in solitudine, in domibus, in ciuitatibus
obedientia tenenda est. Præcipuè tamen in cœnobijs & congregationibus Deo dica-
tis hæc tenaciter custodienda est. Propterea quicunque collegialiter uiuere decreuit, in
suo

A suo principio propriam abdicet uoluntatem, seq; alicui prudenti, & probato de eadem quam elegerit congregatione committat realiter, & absque eius consilio, & uoluntate nil agat. Omne suum iudicium, & deliberationẽ in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio, ut quod hic approbauerit, & ipse laudet, & quod condemnauerit, ipse similiter condemnet. Deum uerò in illo loquentem non dubitet, illiq; tanquam Christo subesse non obhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem nunquam deserit dominus. Qui enim olim per subiugale animal & irrationale Prophetam docuit: ipse per rationalem creaturam & sibi famulantem, instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi nanque dubia, aut simulata agitur obedientia: abest profectus subiectionis & diuinæ prouidentiæ gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui uirtutis gustu, & cælestis patriæ delicijs frui cõcupiscit. Non differat subesse, quum pro se idoneum apud altissimum reperit fideiussorem. Imprudentiæ etenim notissimum est testimonium uelle quem de se Deo reddere
B rationem, quum quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos incedere audebit auro, & gemmis onustus per deuia, & syluestria loca, atque latronibus repleta, quum ualeat alicui præpotenti, & fideli uiro totum hunc, etiam tutò commendare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus nauigare præsumit; & hoc spirituale mare magnis scopulis plenum, procellis, & tempestatibus agitatum: in quo draco ingens & sæuus ad illudendum positus est: confidet Dei seruus uadare securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, non sunt sine duce, & solus Christi miles erit sine directore? Incongruum est hoc. Vbi nanque ualidior, & sagacior est hostis: ibi diligentior custodia adhibenda est: & ubi preciosiores thesauri reconditi sunt, ibi solicitiori uigilantia incumbendum est, ut seruentur. In uisibili bello uisibilis est hostis, & temporalis amissio facultatis. In spirituali uerò inuisibilis, & dirus est inimicus, & preciosissima margarita. Qui enim hac se permiserit priuari margarita, amittet Deum: cælestium gaudiorum non fiet
C particeps, à consortio angelorum excludetur, uitiorum & dæmonum erit captiuus, & à collegio sanctorum alienus. Ideoq; sine duce & defensore in Dei itinere non maneat, qui cælestis gratiæ, & præfulgidæ margaritæ possessor effectus est. Omnis prouincia, quælibet ciuitas, singulæ domus præceptorem habent. Quisq; quamuis potens, quãuis nobilis & diues, superiorem recognoscit: & Christi famulus erit absque præsidente? Magna nẽpe abusio hæc est. Esto autẽ, quòd prouinciæ, ciuitates, uel domus ex incuria inordinatę cõsistant: Christi tamen spõsa nullatenus debet inordinata relinqui: nec sine pastoris custodia: præcipuè ꝓpter importunos incursus, & inopinatus insultus spirituũ immũdorum. Nam die noctuq; fieri debent excubiæ à præsidentibus, ne à rugientibus leonibus rationabilium Christi ouium uel una rapiatur. Non enim cessant suæ malignitatis uenena diffundere: ut perimant innocentes. Proinde sicut animarum ducibus incessanter congruit super sibi commissos uigilare: ita ut unaquæq; ouis sub proprij umbram pastoris confugiat, & ibi quiescat, ut ab irruentibus latronibus secura permaneat.
D Quæ uerò soliuaga, & absque duce uagatur, cibus efficitur intellectualium bestiarum. Habitet illa, quæ propriam diligit salutem cum cæteris. Pastoris sui agnoscat uocem, uestigia imitetur, mandatis obtemperet, & suam sub illo abneget uoluntatem. Proprio pastori tanquam Christo obediat, & semper in præsidente Deum audiat loquentem: Christiq; reformet imaginem. Qui enim spiritualis patris mandatum contempserit, Dei quoque sui contemptor reputabitur, ipso dicente: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Ideo non minus superioris, quàm Dei paruipendenda uox est: *Matt. 10*
præcipuè eius, qui specialiter animam suam pro sibi commisso non recusat exponere. Rarò quippe inuenitur, qui animam suam pro amico exponere dignetur. Quando talis inuenitur, uenerandus est, & fideliter diligendus: atque ut ipsemet, & plus quàm cætera carior æstimandus. Adiuuandus est, quatenus super impositum illi onus libentius ferat. Tunc autem adiuuatur: tunc ipsius participatur labor: tunc lætus effectus pondus non sentit: quum prompto obeditur affectu. Coacta nanque seruitia fastidioso suscipiuntur animo. Quæ uero alacri mente, placido uultu, & uolenti exhibentur corde, lætificant præcipientem. Totus se exhibeat, qui obedientiæ regulam uiolare timet:

& uoluntate propria tanquam confusionis indumento se expoliet, qui Christum imitari desiderat. Totum tribuat, qui totum possidere uult. Nam qualem se quisque pro domino esse studuerit: talem dominum sentiet erga se. Purè nanque obsequentibus omnino seipsum negare non ualet. Elaboret igitur, qui aggregatim prælegit domino famulari: obedientiam diligere, obedientiam peragere, obedientiamq; custodire: ne inaniter, & solis hominum aspectibus militet. Nam qui suaue Deo cupit offerre sacrificium, & in subiectionis campo quærit obtinere triumphum: conetur obedire libenter, ut sibi per obsequium uoluntarium in cælis aggreget æternam mercedem. Nil etenim sic cumulat merita, sicut libenter famulari. Simplici quoque corde obtemperare studeat, ne præceptore prudentior esse uideatur: atque iterum cogatur resumere supra se, quod alteri tradiderat pondus. Famuletur lætanter, ut Deo amabilis reddatur: sanctosq; imitetur angelos, qui indicibili dulcedine, & iucundissima conditori suo obediunt caritate. Obsequatur uelociter, nec imperantis uotum procrastinet, sed repentè iussa perficiat, ut euidenter eluceat totum ipsum pendere in patris arbitrio, dêtque illi semper ex sua festinatione ausum imperandi. Obtemperet uiriliter, ne minus in arduis, quàm in leuibus cognoscatur parere mandatis, magisq; superioris, quàm propriam in omnibus æqualiter se habens diligat uoluntatem. Obediat humiliter, ut non tantum præeminentiora, sed etiam uiliora peragat cum hilaritate obsequia: nec solis senioribus, sed etiam se inferioribus subiectus sit. Postremò famuletur perseueranter, ne præteritorum laborum amittat mercedem. Parum nanque prodest aliquantulum fortiter cucurrisse, & antequam perueniatur ad metas, deficere. Non enim placet homini immaturus fructus, nec Deo imperfectum opus. Tunc autem obtutibus redemptoris grata fiunt humana obsequia, quum ingenti aguntur ardore caritatis, & laudabili concluduntur fine. Hanc obedientiæ formulam sibi in corde proponat: quisquis in monasterium Deo militaturus accessit. In ipsa tanquam in quodam spirituali se componat speculo: & iugiter contempletur, ut interioris qualitatem hominis intueri ualeat. Poterit nanque deformitatem suam reformare, animæ maculas tergere, mentemq; erigere, nisi fortè solo corpore sanctitatis statum assumpserit.

Quòd spiritualium gustus delectationum nouiter conuersis necessarius est, propter quod debent introduci ad uitam & passionem Christi meditandam: & de triplici meditantium statu: animali scilicet rationali & spirituali. Atq; qualiter meditantes diabolus conetur decipere. Cap. VIII.

Acræ tradunt historiæ, quòd dominus Iesus postquam Hebræorum populum in signis & portentis mirabilibus de Ægyptiaca liberasset seruitute, atque submerso in mari rubro Pharaone cum omni suo exercitu duxisset in desertum: quum terrena consumpsissent cibaria, illis cælestia præstitit alimenta. Nam manna illis de cælo pluit ad manducandum, ut cælico satiati pane, escas quas in Ægypto reliquerãt rursus nõ appeterẽt. Cuncta ipsi populo carnali, ac rudi in figura contingebant. Re autem uera ad eruditionem nostri scripta sunt. Indicauit tunc in illis diuinus sermo posteris, quod sicut qui de Ægypto educti fuere, cælesti necesse fuit ut pascerentur cibo, ne iterum corpore & desiderio reuerterentur ad illam, de qua redempti fuerant seruitutem, si nimia fatigarentur inedia. Ita & qui de uoluptuosa ac fœtida seculi huius conuersatione exeunt, & in spirituale solitudinem monasticæ asperitatis introducuntur: omnino ne defluant ad illa, quæ deseruerunt, & ad uomitum redeant: oportet ut supercælesti pascantur refectione, & spirituali reficiantur alimonia. Humana etenim mens temporalibus assueta delicijs: nequaquam illis priuari patitur: nisi spiritualia utcunque degustet. Quæ uerò istis caret, & illa non habet: facilè ad pristinam cupit remeare seculi conuersationem, & murmurans contra dominum dicit: Vt quid induxisti me in hanc sterilem solitudinem, ut fame & siti periclitarer? Igitur his præmoniti animarum patres, & Christi ouium rationabilium pastores solerter uigilent, quum primum susceperint nouum militem recenter ablatum de Ægypto, & positum in monasterio ipsum spirituali reficere exhortationis pabulo, & salutari recreare deuotionis poculo, antequam mentis patiatur ariditatem, & immundorum spirituum experiatur insultus. Qui autem hoc agere neglexerit, sibi ipse iudicium, & subdito graue inducit dispendium. O quot ex incuria pastorum ignoran-

tes

Marginalia: E, F, G, Exod. 16, H

A tes quæ Dei sunt, & quæ sancto congruunt statui, à sancto retrocedunt proposito? Heu quanti ariditate spiritus confecti, & deuotionis gustu alieni: quia sicut oportuit in primordio conuersionis spiritualibus non fuerunt imbuti: uocationis gratiam, quam habere meruerant, perdiderunt. Sunt etiam quàm plurimi, & utinam non maior pars illorum, qui super se iugum domini tulerunt, & domino Iesu famulatum exhibere uidentur: qui prorsus ignari exercitationis spiritus, & à dulci deuotionis suauitate extranei solo corpore Christo seruiunt: mente autem obscœnis, & inutilibus, & terrenis cogitationibus implicantur. Hi nanque ieiuni ab interna refectione famem ut canes patiuntur: & si non saturentur, murmurant. Tales de nomine sanctitatis sibi plaudentes, atque de sola professione confidentes: omne sibi ad promerendam gratiam, ad acquirendas uirtutes indultum tempus in uaniloquijs, in iocis, huc, illuc discurrendo consumunt. Non intelligunt huiusmodi quod dominus cordium, & renum scrutator est, & ab unoquoque exiget iuxta sui status qualitatem. Non hominum eget testimonio, qui in faciem uident:
B non exteriori delectatur habitu, neque numero personarum: sicut dicit per Prophetam: Multiplicasti gentem: sed non magnificasti lætitiam. Quin potius mentem diligit humilem, uirtutibus decoratam, sapientia & discretione fulgentem, sanctitate insignem, puritate nitidam, mundano affectu uacuam, desideriorum sanctorum calore succensam, & sua caritate refertam. Talium est cælorum regnum: & hæc est generatio quærentium faciem Dei Iacob. Quemadmodum enim exterius se componit: quæ mortali placere uult sponso, & cunctas de corpore abstergit sordes: ita qui cælestem amat sponsum, spirituales sui spiritus diluet fœditates. Nempe qui carnaliter uiuit, terrena concupiscit ornamenta, ut humanis splendeat oculis: generosus uerò Christi miles uirtutes acquirit: ut diuinis redimitus conspiciatur obtutibus. Vbi thesaurus, ibi cor. Propterea in dirigendis animabus qui deputati sunt, toto posse elaborent, ut subditorum imbuant corda spiritualibus disciplinis. Studeant præcipuè eorum præcordijs imprimere Iesu dulcem affectum. Nil hoc gustu sapit dulcius, nil utilius diligitur, nil congruen-
C tius cogitatur. Quid nanque in hac uita sapit dulcius, quàm cælestis sponsi mellifluus amor? Quid utilius amatur, quàm creatoris sui immensa bonitas, & incarnata maiestas? Quidue congruentius reuolui potest, quàm redemptionis humanæ ineffabile sacramentum: per quod peccati chirographum deletur, impius iustificatur, fidelis saluatur, gratia donatur, culpa soluitur, & cælorum aditus reseratur. Quoniam uerò rudis nouitius quasi cæcus de tenebris mundialis conuersationis procedens ad lumen fulgentis ueritatis reuerberatur fulgore spiritualis uitæ: manu ducendus est prudenter, donec assuetus mentali exercitationi ualeat percipere per seipsum, quod absque præceptore non poterat. Diligentissimè igitur redire ad se doceatur, & per iugem meditationem commorari secum: quod nequaquam agere quibit, nisi seris diuini timoris, & censuræ spiritualis obstruxerit curiositatem exteriorum sensuum: per quos noxia antè ingredi consueuerant. Per hos nanque sensus quasi per quasdam ianuas, carnales concupiscentiæ introeuntes ad cor: perniciosis desiderijs, & imaginationibus illud fœdare non ces-
D sant: sicut per Prophetam dicitur: Mors intrat per fenestras nostras. Proinde omnino resecandus est eorum inordinatus affectus, quatenus amoto hoc obstaculo mens adhuc infirma facilius & quietius ualeat spirituali meditari. Sed quia rationalis spiritus ab exterioribus semotus illecebris diu in se persistere non est idoneus: necesse est, ut instruatur qualiter absque animi mœrore id agat. Proponatur itaque illi ad sedulò meditandum domini Iesu humana conuersatio. Nihil autem ita fructuosè ad meditandum inexperto offertur nouitio: sicut Christi uita, & potissimum ipsius passio gloriosa. Sunt enim Saluatoris gesta spirituale lac, introducendis nouitijs proficuum: & prorsus necessarium, quoadusque sensim, & per diutinam exercitationem sensualibus animus assuetus uoluptatibus, & transitorijs cogitationibus, abstrahatur ab his, & discat salubriter, & sine sui detrimento carnalem spiritualiter diligere delectationem in carne redemptoris, atque corporalia spiritualiter cogitare, quæ Dei filius gessit in corpore. Nam animalis homo percipere non ualens quæ Dei sunt: spirituali nullatenus est in principio exercendus studio: ne unde proficere debuerat, cogatur relabi. Nempe lacte pascendus est: & illis exercitijs nutriendus: quibus ab amore seculi, & à pristinis

[Margin notes: Esa. 9 (beside "Multiplicasti gentem"); Matt. 5 (beside "Vbi thesaurus"); Hier. 9 (beside "Mors intrat")]

abstrahātur consuetudinibus. Sunt nanque complures, qui prorsus discretionis uirtu- E
te carentes: in ipso itineris Dei ingressu, corporalibus se implicant, ac temporalibus negocijs, aut spiritualium se tradunt exercitationibus. Vtrorunque etenim labor periculosus est, & penè absque profectu. Nam primi sola intentione mutata, ad primas seculi cui renunciarunt, redeunt actiones, ignorantes quid de ipsorum occupationibus dicat e-
1.Tim. 4 lectionis uas. Timotheo nanque scribens ait: Exerce teipsum ad pietatem. Nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est: promissionem habens uitæ quæ nunc est, & futuræ. Secundi uerò, & ipsi curiositatis, uel elationis directi spiritu: antè fieri cupiunt magistri, quàm discipuli. Audiant tales hominem se-
Psal. 130 cundum cor Dei domino fiducialiter decantando, dicentem: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei: neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Ideo per experiētiā eruditus: alibi quid singuli agere debeāt notificat:
Psal. 126 quum dicit: Vanum est uobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis. Sedeant igitur omnino in suo exordio uocationis nouitij, si uelint Deo utiliter militare: non ut F
tabescant ignauia, non ut ocio consumantur: sed ut quietius instruantur de ijs, quæ illis congruunt. Sedeant quippe secus pedes Iesu: non tamen ante Iesum. Sedeant humiliter, & deuotè, ac purè: quatenus ex ipso exteriori habitu internam exhibeāt humilitatem. Nullus enim alius locus debetur nouitio, quàm ubi sunt pedes Iesu. Sed primo retrosecus pedes ipsius domini Iesu sedeat: ut postmodum mereatur sedere ante Iesum, & ad pedes Iesu: atque ab ipso Saluatore cum Maria uerbi saginetur dulcedine. In his nanque si fideliter se exercuerit, dignus efficietur surgere ad Iesum. Cuncta uerò hæc suo & proprio fiunt tempore. Proinde absurdum est, ut qui adhuc terrena, & carnali fœdatus est cogitatione & actione, erigatur ad Iesum. Detergendus prius est, probandus, & sanandus, antequam spiritualibus imbuatur disciplinis. Itaque, qua ualet, mentis humilitate: prosternat se nouitius secus pedes Iesu: ibique cum ingenti singultu, & profluuio lacrymarum recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ. Consideretque diligenter quanta contra Deum commisit delicta, turpia, perniciosa, ociosa, cogitando quanta o- G
misit bona, quæ agere debuerat: quanta erga proximum perpetrauit, nunc detrahendo, nunc iudicando, nunc irridendo, & quòd multimodè proximi dilectionem, quem ut se amare debuerat, prætergressus est. Hæc & innumera errata alia reminiscendo, adeò mœrore compleatur, ut uix se capiat præ compunctione. Talis etenim cùm salubri hac perfunditur compunctione, lamentabiles ad cœlum emittit uoces, suspiria trahit ex intimo pectore, ingeminatque ad Deum lamenta contra se: nec prius ab hoc cessat compunctionis opere, donec abstergat suorū debita delictorum: & fiat propè per cōtritionis donū, qui lōgè fuerat per deformitatē culpę. Tunc audet accedere ad Iesum, tunc ad sancta attingit uestigia Saluatoris: oscula imprimit uenerandis pedibus, lacrymis lauat, capillis tergit eo familiarius, quo mūdius, ac fidelius accedit: nec inde (quantum in ipso est) recedit: nec secedit longius, sed toto studio, & omni, qua ualet, uirtute in illa sancta se occupat actione: non spirituali, non rationali, sed animali. Nam ablutis animæ maculis, & mundato interiori oculo, meditando intueri meretur humanitatem Christi, & H
ipsius gesta cogitare. Tunc omnia illius acta tanquam myrrhæ fasciculum intra sui pectoris arcana recondit: & cum ingenti cordis lętitia meditari non desinit: qualiter mundi Saluator statim, ut natus est, reclinatur in præsepio in medio duorum positus animalium: qualiter agnitus est à pastoribus, circuncisus in carne, adoratus à Magis, oblatus in templo, fugatus in Ægyptum, reductus ad propria, perditus in turba, inuentus à matre, & subditus parentibus. Denique se præsentem exhibet, quum baptizatur à Ioanne, quum tentatur à diabolo, quum prædicat in populo, quum discurrendo miracula facit. Sicque domini sui sedulò pertractans cuncta, quæ ut homo gessit, ad passionis eius ruminando deuenit mysteria. Tunc totus se colligens in se pietatis affectu præsentem, & cōpunctum: passionem domini quantum ualet meditari conatur. Cœnantem nanque dominum Iesum cum discipulis aspicit: & discipulorum pedes lauantem miratur. Quum in horto orat, præsens est, quum sanguis emittit sudorem, nimio dolore uulneratur, quum traditur à discipulo, uallatur à turba, sistitur coram pontifice, accusatur iniustè, alapis cæditur, facie conspuitur, irridetur, flagellatur, condemnatur, & cruce angaria-

tur,

A tur, oculo fidei aspicit, & compatitur. Quum in patibulo pendet, lacrymari non cessat:
atque cætera passionis eius acta usque dum exanime corpus in sepulcro reconditur:
mirari non desinit, & redeuntem dominam in ipsa sua meditatione consolatur. His
nanque cogitationibus refectus, ac lacte spirituali nutritus, nimio iucundatur gaudio:
obliuiscitur quæ reliquit in seculo: & omnibus se priuat exterioribus delectationibus.
Discit quippe Christũ ex his meditationibus humanitatis carnaliter diligere: & ueluti
carnalis nõ quæ Christi, sed quæ sua sunt quærere. Quod tamẽ illi nequaquam à domi-
no imputatur: quia paruulus est: quia inexpertus est: quia inhabilis ad solidiorem ca-
piendum cibum. Ideo lacte hoc humanitatis Christi alendus tandiu est, donec ad ma-
turiorem crescat ætatem: in uirum perfectum, in plenitudinem ætatis Christi: ita ut
cum Apostolo dicere possit: Etsi nouimus Christum secundum carnem: sed iam nunc 2.Cor.5.
non nouimus. Hæc nempe sunt rudimenta, quibus imbuendus est nouus Christi mi-
les, ut possit spiritualia degustare mysteria. Hæc fundamenta in principio conuersa-
B tionis cuiuscunque nouitij iacienda sunt: quatenus sequuturas tentationes ualeat su-
perare. Tandiu nanque se exerceat in meditationibus infantiæ uitæ, & passionis Chri-
sti purè, piè, humiliter, & assiduè: quoadusque intus luceat cordi meditantis altitudo,
longitudo, sublimitas, & profundum tanti sacramenti. Hoc etenim lumine irradiata
mens aduentus Christi agnoscit causam: pro se carnem sumpsisse, pro se esurijsse, &
mortem pertulisse non ambigit. Tunc sugit mel de petra, & oleum de saxo durissimo.
Tunc dominum Iesum ardenter diligere inchoat: aspersus fragrantissimo odore uir-
tutum illius. Tunc gratiarum innumeras actiones ei offerre non desinit: ne ingrata in-
ueniatur de munere. Sic sic erudita mens meditationibus humanitatis Christi, perci-
pere meretur lumen ueritatis, & ardorem caritatis Christi: & quæ prius tanquam ani-
malis retrò secus pedes steterat Saluatoris: solummodo carnis opera simpliciter cogi-
tando: cætero de rationalis effecta sistitur ante Iesum, ut uirtutũ illius efficaciam: & per-
fectionis altitudinẽ indagare queat. Re etenim uera de qualibet Christi operatione stu-
C diosa mens, & meditationibus intenta: excutit & concipit cognitionem, & dilectio-
nem: ex quibus prudens & amans efficitur. Altero autem ipsorum deficiente languet
homo in spirituali profectu: quia nec uirtutes ualet acquirere absque prudentia: neque
tentationes superare sine dilectione. Vbi uerò melius prudentia, quàm ab ipsa percipi-
tur sapientia? Et qualiter congruentius amor accenditur, quàm quum de ipso amoris
fonte cogitatur? Vtrunque Christus est. Est nanque patris uerbum & sapientia: est &
ipsa caritas. Idcirco quicunque esse Dei fidelis seruus & prudens desiderat: Saluatoris
gesta, & præcipuè ipsius passionem ruminare non negligat. Quisquis autem amator
Christi cupit fieri, eius uerba & facta reuoluere intra se non tepescat. Nec uereatur qui
huiusmodi est, priuari delicijs, & contubernio Iesu, si uitam eius meditari frequenter
segnis non extiterit. Dona nanq; Dei non tepidis, non elatis, non uerbosis tribuuntur.
Diligit enim Deus solicitos, humiles, & diuina in suo corde charismata recondentes.
Proinde qui erigi ad Iesum anhelat, qui intima illius amicitia frui desiderat: per inania
D mentem euagari non sinat: sed ad suum reuocet redemptorem: atq; uirtutes, quas medi-
tando agnouit in Christo, imitari non negligat. Suumq; redemptorem magis ac magis
amare peroptet. Expectet autem domini præsentiam, agat quæ agenda sunt uiriliter: &
per orationis studiũ pulsare non desistat, donec uerbum Dei cælos aperiat: & de regali-
bus sedibus, de angelicis choris, illabať ad animã cælesti spõso copulandã. Quis queat
enarrare: imò propalare audeat delicias, quæ tũc hinc inde affluũt? Quis (nisi expertus)
ignitos affectus, amplexus castos, sanctaq; colloquia mutua detegere ualet? Tunc cun-
ctus seruilis abscedit timor, & omnis pręmeditata locutio lõgè fit, prout suggerit amor,
spõso fatur spõsa. Et si qua adulterina se immiscuerit dicta uel gesta: quadam perspicua,
& illuminata discretionis manu abigũtur à spõsa: ne tãti solatio spõsi, elatione priueť. O
quoties, quę minus in amoris arte erudita est, decipiť, deprædať, ,psterniť? O quoties e-
uolat sponsus, atq; ab aspectibus euanescit dilectæ? Repètè quippe, ut supra se inaniter
erigiť anima, fugit Christus. Humilis eñ humilẽ diligit: elatã uerò tanquã indignã repu-
diat, & repellit. Hæc nanque aspernatio, & hic sponsi discessus miro incredibiliq; mo-
do cruciat diligentem: prudentem tamen efficit ad discernendorum spirituum discre-

tionem. Ad hanc nempe cognitionem per assiduam orationem, per casus mœrorem, E
& per spirituale, & occultum sponsi magisterium facilè peruenitur. Sed antequam sapientia imbuatur anima, priusquam Dei uerbo amoris uinculo cōfœderetur: sæpe labitur, errorem pro ueritate suscipiens. Plerunq; tamen permittente sponso, ut sibi ardentius di
1.Cor.11 lectam copulet: aut ad altiora prouehat, aut prudentiorem efficiat: Satanas in lucis angelum transformatur, atq; illo tanquam sancto contubernio admiscetur: quem quum anima adhuc cælestium ignara uisitationum erroris admiserit spiritum, & ueluti domino se illi substrauerit: sine mora secedit sponsus, & illico succedunt tenebræ, ac quædam opaca mentis hebetudo. Continuo obdurescit animus, & propria confusione contunditur: atq; ex his quæ patitur, perspicuè intelligit spiritum quem suscepit inimicum. Mox fluunt lacrymarum imbres, & gemitus emittuntur mœroris indicia, ingeminantur preces, mentis proponitur custodia, & cordis omnimoda uigilantia de cætero statuitur. Talibus itaque prouocatus singultibus, talibusq; promotus spiritualibus studijs, aduenit sponsus, & placido se ostentat aspectu. Nam diu sibi dilectam affligi non patitur. In isto F
uerò secundo aduentu quis sermo, quæ facundia, quódue humanum ingenium capere ualet quanta exuberent dilectionis solatia? Ibi intellectus excluditur, sopitur cogitatio, & solus amor mutuarum deliciarum testis efficitur. Amor loquitur, amor discurrit, amor castissimo contubernio in uno ambos copulat uinculo caritatis, & arcana dilectionis proferuntur uerba, quæ non licet homini loqui: eo dulciora, quo affectus est uehementior, & amor purior. Tota in hac spirituali & singulari unione resoluitur anima dilectione: tota inebriatur & deficit in se transiens in dilectum. Nil est in quo exterius delectetur, quum intus immensis pascatur bonis. Hoc solo afficitur desiderio, ut magis magisq; accendatur amore. Et quamuis tota ardeat caritate, tamen omne quod sentit, parū putat præ concupiscentia dilectionis. Nempe sic inflammata quendam diuinum, infinitum & æternū induit laudis & caritatis affectum: & licet corpore teneatur in terris, desiderio tamen cōmoratur in cælis. Semper cupit (si liceat) sic esse: quia quē quæsiuit, inuenit: quē diligit, dulciter amplectitur: illiq; copulata est corde, quē totis uisceribus cōcupiuit. Diu uerò ei nō datur taliter permanere: unde sibi derelicta, & ad se rediens, aut de G
mādato sponsi, seu ex incumbēte proximorū cura, cōpellitur ad exteriores egredi actiones, & uacare proximis, & animarū exercere lucra: quę omnia intolerabilia forēt amāti, nisi hoc sponso placere recognosceret. Occupationibus nanq; subiecta est nō uolēs: sed propter eum qui eam subiecit: in spe interiori tamē implet exultatione: reminiscēs quia & ipsa quādoq; liberabitur ab omni seruiture actionis, & corruptionis, quū transierit in libertatē angelorū Dei, & electorū sanctorū. Tunc plenè trāsformabitur in ipsum quē diligit, & diuinis interā laudibus æterno saginabitur conuiuio. Exhilarata eñ ex speciosissimo dilecti aspectu, & beatorū cōsortio tota lęta, tota dulcedine inebriata, per latissimas Hierusalē plateas discurrēs, & tripudians alleluya cantabit. Interim uerò spe nutritur, promissionibus sustentatur, & subarratur quadē prælibatione futurorum bonorū, quatenus ei sit tolerabilis huius ærumnosi exilij incolatus, & corporeę molis grauis sarcina tanquā spirituali & ardēter amāti, spiritualibus roboratur & reficiť alimonijs. Nemo igitur audeat apprehēdere hunc summū amoris gradū, nisi prius ut animalis humanam diu meditatus fuerit Christi cōuersationē: & ut rationalis animæ Christi agnouerit ex parte perfectionē. Qui enim in paruis negligēs est, sublimium donorū omnino indignum se facit: at qui in paruis fidelis existit, spiritualium ditabitur multitudine gratiarū. H
Propterea, ô nouus Christi tyro, ô tu qui seculo renunciasti, & Deo uacare prudenter elegisti, in tuæ primordio conuersionis in meditationibus te exerce. Relinque parumper exteriora negocia, teq; totum redde tibi, quatenus ualeas gustare in te, quàm suauis est dominus. Contra antiquas tuas malas consuetudines decerta, & animi tui fluctuositatem contende recondere in te: imò in Christo, sedulò meditando quæ idem innocens, & mitissimus dominus pertulit pro te. Hæc uerò non ab ore, non recedant à corde, quia in ipsis reperies ingentes thesauros, & suauissimum deuotionis liquorem: per quem lapsi eriguntur, refouentur debiles, restaurantur casuri, lætificantur tristes, animantur pugnantes, quiescētes pascuntur: & omniū fidelium mentes immutātur in melius. Caue aūt summoperè, ne ab hac simplici meditatiōe frāgaris. Duobus quippe modis solet humani

A mani generis inimicus tibi inuidens: sanctis tuis studijs aduersari: ut tuæ præripiat meritum sanctitatis. Primo nanque conatur mentis tuæ domicilium uarijs exagitare tentatiõibus, aut hebetudine obnubilare: quatenus ex his impulsionibus tuo perturbatus animo nequeas cogitare q̃d prius quietus meditando dulciter gustare consueueras: ac per hoc affectus tędio usum actũq; deseras meditãdi. Hac machinatione aduersarij, qua plurimi prostrati fuere: arbitrantes se magis placere Deo, si lectionibus, uel operibus manuum occupentur, quàm si reluctantes contra seipsos, mentis suę sterilitatem meditando, & orando abigere contendant. Horum deceptoria deliberatio prorsus ab orationis placida tranquillitate eos abstrahẽs, in turbulento mari diuersarum inutilium cogitationum naufragare coegit. Quod si hac nil se uiderit arte proficere uersutus hostis, simplicitatem studet irridere meditantis: & hoc meditationis sanctum opus tuum, nouitiorum asserit esse principia: uerecũdumq; fore suggerit, ut post diuturnam in uia Dei conuersationem nouitiorum debeas exercitia sectari. Ista suadet inuentor malorum dia-
B bolus, ut hac palliata decipula seductus subtiliora & magis profunda quęras, quàm tibi conueniant: in quibus nihil proficias: imò tua meritò elatione prostratus amittas quod dulciter utiliterq; tenebas. His itaque edoctus paginis, ô noue Christi miles, qui cupis Deo feliciter inhærere: uide ne ullo modo à consueto meditandi frangaris modo. Non hebetudo mentis, non tentationum infestatio, non inimici qualiscunq; suggestio à consuetudine diuellat meditandi. Si enim memoratas constanter superaueris tentationes, tanquam triumphator egregius in latissimæ orationis campum misericorditer proueheris.

Quòd magni periculi sit officium præsidentium, & quod solerter considerare debent qualiter circa unumquenq; se habere oporteat: & qua uia sibi commissos ad perfectionem dirigant, nec non quòd multa sint merita illorum, qui utiliter præsint. Cap. IX.

HAbent hoc proprium, qui medicinæ arti inseruiunt: & corporum morituC rorum moliuntur patrare remedia, ut quum cœperint uisitare ægrotum, mox ipsius morbi causam, originẽ, naturamq; indagare non desinant: quatenus habita horum quæ prætacta sunt agnitione, ualeant oportuna languenti irrogare subsidia. Nam difficulter quod ignoratur, curatur malum. Hac nimirum prudentia, hoc medicandi ingenio pollere debent, qui animarũ profectibus deputati sunt: & qui nouitiorum introducendorum in uiam Dei funguntur officio. Primo, & præ omnibus studeant naturas, mores, ac singulorũ sibi commissorum desideria diligenter agnoscere, ut postea unicuiq; possint congrua inferre antidota. Nõ enim omnia uno medicaminis genere sanantur corpora, neq; cunctę animæ pari institutione purgãtur. Propterea inæquali modo sicut expedire censetur dirigendæ sunt, ut in uirtutibus crescant. Ideo grauiter errauerunt, qui in dirigendis animabus ducatum habẽtes, in hac discretionis regula esse neglexerunt. Persæpe ex admonitione inexperti ducis, in barathrum deductus est subditus desperationis. Nonnunquã etiã ex imprudẽtia pastoris ij qui ad summã uirtutũ arcem, & perfectionis fastigiũ facilè conscendissent: euanuerũt
D nil de fuga proficiẽtes, cõuersatione: & q̃d deterius est, à sancto proposito resiliũt. Terra etenim quæ sagaci excolitur agricultoris manu, uberẽ producit ex se fructũ. Si autẽ hæc eadẽ negligenti tradatur ac nescienti operario, repente urticis repletur & uepribus. Qui legit, intelligat. Proinde onus graue & ualde formidabile esse cõprobatur animarũ regimen. Sed heu hodie à multis desideratur, quæritur, emitur, & absq; timore obtinet: quia quale sit, ignoratur. Attendũt huiusmodi præsentia, nec futura prospiciũt. Magni existimant, si pręponãtur cæteris, si alijs imperẽt, si honoribus extollãtur. Gaudẽt iuxta domini sententiã uocari ab hominibus rabbi, & à subditis ut patres uenerari. Attendũt quid æstimẽtur, nõ quid sint: nec considerãt ipsi elatione tumidi, mente cæcati, intẽtione corrupti, & moribus perditi, quàm sit breue ipsorũ gaudiũ, q̃ formidabilis status, q̃ fugitiui honores. Nam tanquã somnium surgẽtium de stratu est uita hæc, & omnis illius delectatio ad instar puncti. Labitur eñ quũ tenetur, amittitur quũ possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundũ, nil securũ, nihilq; æstimatione dignũ. Quo autẽ dulcius tenet, eo durius ac laboriosius relinquit: & quãto quis in ea sublimior fuerit, tãto maiora ab eodẽ exigẽtur. Teste nãq; scriptura. Iudiciũ durissimũ fiet ijs q præsũt. Veniẽt q̃ppe, ueniẽt dies, q̃ñ dominus

Matt. 23
Sap. 6

dominus Iesus uiuorum iudex & mortuorum à singulis suorum inquiret munitissimam rationem donorum. Vnusquisque nanque pro se redditurus est rationem: prælati uerò pro seipsis, & pro commissis respondere cogentur. Si autem pro se uix reperitur, qui satisfacere ualeat: quomodo qui præsunt, pro se & pro multis? Stabunt omnes: præcipuè tamen animarum duces ante Christi tribunal: & ibi de operibus, de omissionibus, de uerbis, de cogitationibus, de intentionibus, de affectibusq; fiet interrogatio uniuersalis. A pastoribus autem exigetur si doctrina, exemplis, & solicitudine lucra quæsierunt animarum. Nam à Deo ideo præpositi sunt, ut subiectorum insistant profectibus: & emendatiores reddant Christo, quos acceperunt ab ipso. Propterea meritò pœnas luent pro negligentijs, & pro subditorum delictis, si dissimulasse, si tacuisse, si non clamasse, aut non orasse fuerint deprehensi. Si qua uerò ouicula ex ipsorum errauerit perieritq; incuria, tunc ipsius sanguis de eorum extorquebitur manu. Proinde debent sine interuallo admonere uerbis, redarguere increpationibus, ac terrere minis: quatenus omnes sub loris diuini timoris coerceant, & quantum in ipsis est cunctos saluificent. Vniuersis quoq; ut sint speculum sanctitatis, uirtutis exemplum, & morum forma, necesse est. Nec tamē desistere debent, quin domino assistāt in oratione: & lacrymis humilibus, ac deuotis supplicationibus Dei exorent clementiā, ut ipsis sapientiam tribuat, & prudentiā ad bene gubernandū cōmissos. Subditis autem gratiā obediēdi, & tolerantiā perseuerādi. Hoc totū agant: quatenus quod deest ipsorum ministerio, diuino cōferatur auxilio: nec exaudiri dubitent. Nam exaudibiles prorsus sunt præsidentium preces: illorū maximè, qui Dei gloriā, & sibi cōmissorum utilitates quęrunt. Vnde prece, prudentiaq; animarū rectores uigilent super gregē suum: atq; assiduè cogitēt qualem patrifamilias de sua uillicatione exhibeāt rationē. Quod tunc aptius fit, quū solerter ipsi attendūt mores, & sibi commissorū inclinationes ad bonū: atq; pro quali exercitio illis Deus gratiam largiorē cōferre dignatur. Diuina enim sapientia, summaq; bonitas non uniformiter operatur in omnibus: sed in alio quidem sic, in alio autē sic. Opus quippe suum ipse prænoscens, utpote optimus artifex cuiq; impertit suorū qualitatē donorum, & unūquenq; dirigit: ueluti expedire dijudicat. Ideoq; diuersos in ecclesiæ corpore ordinauit status: quatenus cōgruentem sibi quisq; reperire ualeat uitam. Distinxit etiā exercitia laudabilia: in quibus humana fragilitas huius seculi naufragosum possit incolumis peruadere pelagus. Pater nanq; cùm sit omniū Deus, cunctorū salutem misericorditer prouidēs gratiam & naturā disponit singulis saluti proficuā. Propterea illuminatæ oculo prudētiæ, nō quòd sibi libeat, sed quòd Deo placere, ipsumq; operari cognouerit: prouidè debet indagare prǽlatus in subdito. Vnde si quē uiderit orationis gustu uisitari à Christo: atq; in ea exultatione humili, seu uera cōpunctione perfundi: hūc & ipsa hortetur uacare Deo & orare, modū tempusq; illi tribuere nō negligat. Si uerò alium perspexerit in cellula sibijpsi utiliter uacare: hunc nequaquā cōpellat cōuersari in publico, nisi fortè necessitatis causa, aut maxima utilitate secutura: ne gratiam quam inuenit in cella, amittat in foro. Si autem quempiam intuebitur nec per orationis studium, neq; per quietis silentium proficere, & in Deum eleuari: sed pacem in anima, refrigerium in tentationibus, bonum in corpore, tranquillitatem in conscientia, per manuum operationem abundanter gustare: hunc cum humanitate dulci, & prudentia ordinata exerceat: illiq; iniungat quod iudicabit opus competere. Sicq; in singulis se habeat prælatus tāquam nutrix in puerum: quæ solicitè uigilat super infantem: nunc ab eodem amouendo noxia, nunc suadendo
Matth. 24 utilia, nunc necessaria conferendo. Beatus seruus quem constituit dominus super familiam suam: & nil prætermittit eorum, quæ subditis proficua sunt: quoniam ueluti præful-
Dan. 12 gens gēma in Dei tēplo collocabitur: iuxta quod scriptū est: Qui ad iustitiā erudiūt multos, sicut stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Nihil enī tam carum, atq; tam gratū Deo offertur munus, quàm anima à sordibus libera uitiorū, & uirtutū profectibus decorata. Pro animabus saluandis, fœcundandis, atq; glorificandis ipse mundi conditor carnem assumpsit: carnis cōuicia passionesq; sustinuit. Propterea Dei sui eximius imitator est, qui pastoris ueri fungens officio: animas quas uitiorum labe fœdatas amisit de seculo, spiritualium studiorum dealbatas lauacro laborat largiri Deo. Hic corona redimitus immortalitatis inter choros angelorū magnificè sublimabit. Negligēs uerò pastor,
&

A & sola temporalia concupiscens, sua quærens, & subditorum commoda partipendens, uti fœtidum cadauer in profundum demergetur abyssi. Ibi cum tenebrarum principe ultricibus traditus flammis, æternis damnabitur cruciatibus. Diuina enim iustitia sicut nouit strenuos remunerare operatores: ita non prætermittit, quin grauiter puniat gratiæ contemptores. Studeant autem magnoperè Christi ouium præpositi sibi commissos spiritualibus (si capaces existūt) coaptare disciplinis: quatenus ex his purgatiores efficiantur, & Deo per orationis studium, & amoris desiderium propinquiores. Quod si talibus nequaquā habilitātur deuotionū affectibus: tūc eis foris per corporale opus suadeāt occupari. Meminerint tamen nunquā quenquā ita permittere spirituali intendere ocio, ut penitus certis horis nil operetur manibus, aut in cella, aut extra cellā. Neq; sic aliquē patiant̄ se exercere exterius, ut nō interdū orationi uacet. Plus autē actioni, q̄ ocio frequētēt operariū, & amplius orationi q̄ operi manuū solicitēt deuotū. Sciat quippe pastoris prudentia singulis impertiri, quod cuiq; magis proficuū est: alioquin nō sine suo præerit
B dāno. Curet quoq; solerter qui præsidet, æqua discretionis lance, & nō propria affectione, uel passione singulorū dijudicare itinera. Accidit nāq; persæpe, ut minus purgata rectoris mens dirigere conetur subditos, prout sibijpsi libuerit, uel sicut ex propria cognouerit experiētia menti suæ esse cōforme, atq; parui fore meriti arbitretur: quisquis ab eo q̄d ipse aut uiuēdo, aut loquēdo cōmendauerit, dissentit. Sola quæ iuxta propriū sunt appetitū laudat: cætera uerò nūc dissuadēdo, nūc detrahēdo deprimere molit̄. Hoc omnino nō expedit: sed singula in singulis Dei extollēda sunt dona: quæ quāuis cōtraria esse uideātur: uno tamē laudabilis intētionis cōsensu & in Deū tendūt, & Deū pariter magnificare noscūtur. Propterea debet qui præest, ne in has errorū decidat foueas, sibiq; cōmissos trahat: mentē habere à passionibus liberā, & supernę splēdore sapientiæ decoratam, atq; fraternæ cōpassionis affectu perfusam. Cuncta quæ agit, prudentiæ lumine semper conspiciat: prius se uideat, se discutiat, quàm aliorum proferat sententiam: & sua potius quàm aliorum studeat emendare delicta. Animi constantiam seruet, ne reprehensibili-
C ter exeat extra se. Corripiendos ut pater arguat, in inobedientes uerborum inuehatur asperitate, intus nihilominus seruata pietate. Mitibus & humilibus se tractabilem & benignum reddat: atq; tanquam æqualem se illis faciat: seruato tamen modo & tempore. Discretionis & sapientiæ polleat cognitione: ne ipsius nescientia subditis perniciosa sit. Sic uiuat, ut ipso tacente sua loquantur opera. Nihil indisciplinatū: nihil (si possibile est) in eo appareat uitiosum. Tunc suam, tunc suorum operatur salutem, quum cuncta quæ agit, subditis proponit in utilitatis exemplum. Vt autem utiliter præsit, reformet se in subdito sana & salubri consideratione, ne segnius subditi, quàm proprium concupiscat profectum. Re nanq; uera omne bonum sibi cōmissi uti proprium arbitrari debet. Gloria enim patris est filius sapiens: & discipuli disciplina declarat magistri sufficientiam. Prou. 17 Matt. 7
Nam qualis arbor, tales ipsius fructus sunt: & qualis sit homo in se opera manifestant. Quis Deo gratior sit an præsidens, an obediens, ignoratur. Neque gradus meliorem, neq; abiectio efficit uiliorem. Nec merita efferunt, nec demerita quenquam dejciunt.
D Horum nanque certa in die domini habebitur scientia. Nunc uerò cuncta in latibulo sunt: ne quis se extollat, ne proximis calumniam inferat. Nulli quanti sit meriti notum est. Soli Deo claret cuiuscunq; cor, qui lucem habitat inaccessibilem: cui omnia nuda & 1. Tim. 6.
aperta consistunt. In die etenim magno aperientur libri: opera manifestabuntur, detegentur intentiones, cogitationes cognoscentur: & qualis quisq; fuerit in se, patebit ex meritis. Non erit latebræ locus, non tergiuersandi tempus, non testis excusans, non precium redimens, nō adiutor protegens. Iudex proprius conscientia propria erit. Euacuabitur principatus, & omis auferetur potestas. Singulorū opera deducētur in mediū: bonorum malorumq; unusquisq; uices recipiet. Beatus qui sic uiuit, ut securè dormiat. Felix qui domino incorruptū tribuit, quod accepit à domino. Dignus uerò sempiterna fit gloria, qui nō solum se, sed etiam plurimos secum Christo proprijs laboris gratia in se operante lucratus est. Tantorum prorsus erit particeps meritorū, quantorum salutis extiterit causa. Hoc est propter quod honorabilis redditur præsidentium dignitas: hoc est, propter quod (si licet) appetenda est. Vt enim prosit, non ut præsit, desiderare debet uir Dei. Exiguū nanq; est hominis meritum, nisi profectibus cumuletur aliorū. Ideo uerus

pastor

pastor ouium Christi, totis desudet uiribus, tum pro Dei gloria, tum pro subditorum utilitate, tum etiam pro suo commodo: quatenus quos regit, ditescant meritis, uirtutibus crescant: & quotidie mentis spiritu renouētur. Hęc quippe agens sedulò animam suam liberat à periculo: & illam cælo habilitat, atq; pro suorum salute filiorum ipsam cælesti E
2.Cor.9 militiæ commendabilem reddit. Propter hoc conuersis aiebat Apostolus: Nonne uos estis gloria mea ante dominum? Agit enim Dei clementia in electis suis hoc, ut tot fulgeant gaudiorum meritis, quod pro ipsorum doctrinis reperti fuerint saluati. Non igitur renuant pręlati infatigabiliter pro saluandis laborare: scientes quia duplici fulgebūt stola, quicunq; pro commisso sibi grege humiliter, ac perseuerāter pati nō recusauerint.

Quòd cunctis Deo famulantibus prudentiæ uirtus præcipuè sit necessaria: per quam singulis horis proprias debent diuidere actiones. Et quid cuilibet operi competit, ut perfectum sit: atq; circa quæ Christi serui mentis suæ principaliter dirigere debeant intentionem. Cap. X.

OMnes prouinciarum duces, ciuitatumq; rectores quo prudentiores sunt, eo populum sibi commissum ordinatius regunt. Nam ad hoc præcipuè intendunt, ut singulis illas iniungant actiones, & officia diuidant, quæ sufficientiæ ipsorum norint congruere. Condunt nihilominus leges, statuta ordinant, iura proponunt: ne quid aut incuria, aut præsidentium ignorantia incompositum confusúmue remaneat. Nam ubi ordo non est, ibi tumultus, rixaq; mox sequitur. Econtrariò certum est, quòd moderati prouida dispositione regiminis cuncta succedunt prosperè, & debito clauduntur fine. Hoc in naturæ operibus luculenter apparet, quæ nequaquā ullo casu, ulloq; euentu conditoris legem sibi iniunctam, uel in minimo prætergressæ sunt. Præceptum illis summus imposuit artifex: quod à suæ constitutionis primordio irrefragabiliter custodiuit: Vnaquæq; etiam urbs & quantulacunq; domus ne confundatur & deficiat, necesse est ut moderamine componatur. Quod si in humanis & corporalibus rebus ordo omnino expedit, ut seruentur, ne confusione deficiant: quanto magis in spiritualibus habendus est? Vbi enim maior incumbit iactura, ibi solicitiorem congruit diligentiam adhibere. Quid uerò preciosius, quid carius æstimari ualet, quàm regnum cæleste, & gloria paradisi? Quid autem ardentius concupisci potest, & prudentius inquiri, quàm angelorum consortium, & supernorū ciuium iucunda societas? Hæc F G
2.Cor.4 omnia simul amittit, quicunq; gratia Dei suis demeritis se facit indignum. Possidentes igitur Christi serui immensum thesaurum in fictilibus uasis reconditum: præcipua tamen diligentia in se uigilare non desinant, ne illo priuentur. Omne à se amoueant uirtutis obstaculum, omneq; peccati blandimentum, ut illud securius custodire queant. Semel nanq; si perditur, aut uix, aut nunquam recuperatur. Non prece, nō precio, non cuiuscunq; fauore humano redimi ualet. Solo diuino ex munere cęlestis redonatur gratia: quę hominis malitia propulsatur & amittitur. Ne itaq; hoc singulari supernæ gratiæ deprędentur dono: sub obedientiæ iugo, & præsidentis imperio infatigabiliter substernāt se, quotquot Christo militare in stadio monasticæ cōuersationis elegerunt, seq; circunquaq; muniant prudentiæ uirtute, ne quid in ipsis inordinatum prætereat. Quod enim inconsultè agitur, uix uacat à culpa: qui uerò inconsultè uiuit, lapsui propinquus fit. Cōspicimus quippe ducibus bellatorum, exercitibusq; eorum maximam esse fugę uel exitij causam, quum inire certamen cœperint, si non prius parent arma, acies disponant, insidias meditentur, cunctumq; ita exercitum ordinent, ut nulli ignotum sit, quando & ex qua debeat parte certare. Confusa nanq; & inordinata turba facilè prosternitur & dissipatur. Nec minus in collegijs Deo dicatis, & in unaquaq; mente casus, & ruina formidanda est, si prouidentia desit. Proinde debent animarum rectores prudentiæ oculo super sibi commissum uigilare gregem, ne à recto exorbitent itinere. Debent quoq; subditi non minus super seipsos attendere. Nam plerunq; ex obliuione, aut negligentia, uel alia qualicunq; causa quędam omittuntur ordinanda à præsidente & rectore: quæ ut disponantur à subdito omnino expedit. Cuncta quippe à pastoribus nequeunt imperari: sicq; congruit, ut quod prætermittitur à præposito, reformetur à subdito. Singuli itaque Deo famulantes studeant proprias interioris & exterioris hominis loco & tempore dirigere actiones: ne anteponenda postponant, & agenda prętereant: quia frequenter seductoria persuasione decipiūtur, qui absq; sedula discussione in uia Dei pergere assuescunt. H

A sequi. Maximi proculdubio periculi res est, prout suggerit animus uelle degere. Propter ea cunctis consulendum est, ut taliter unumquodque disponat opus: quatinus qualibet hora propriam habeat actionem. Sciant quando orationi, quando lectioni, quando operi manuum incumbendum sit, ne acidiæ spiritu in mentis dubietatem, uel hebetudinem euecti: tempus suum inaniter consumant. Semper studeant potiora opera quietiori, & congruentiori tempore coaptare. O quoties immundorum spirituum ridiculum efficiuntur imprudentes? O quantis spiritualibus deprędātur profectibus ij qui spreto mentis cōsilio suis inseruiunt uoluptatibus? Quàm sæpè lectioni uacāt quū orare deberent: orationi insistūt quum liceret operari: ac per hoc torpore depressi, fraudeque decepti cuiuscunque operis debito priuantur fructu, insipientia ipsorum hoc perpetrante. Non sic uerò qui pollent prudentia: & qui cælestem magnipendentes gratiam, cælorū regna sagaciter diripere moliuntur. Suo etenim tēpore orant: suo tēpore legunt, suo tēpore manibus operantur. Singula singulis peragunt horis: nec penes ipsos quicquam
B inordinatum prætermittit̄. Et quoniā cuncta statutis perficiunt tēporibus: ideo proficiunt: uitamque suam sine tædio deducunt: atque quum semper anhelo sitiant operandi desiderio, ad anteriora procedere, solicite perficere satagunt, quæ tenent præ manibus. Renanque uera caritas, quæ illorum cōpleuit corda, eos nequaquā quiescere sinit. Dei quippe amor, qui acidiæ inimicatur, operatorius semper est. Ideo nec laboribus fatigat̄, nec tædio frangitur, nec exercitijs minoratur. Vbique hilaris, ubique iucundus est: & quantum uigeat in corde, patefacit ex opere. Zelatores itaque caritatis, & uirtutum æmulatores sic sua disponunt negocia, sic diei spatium metiuntur: ut cuncta alacri faciant animo: non ex consuetudine, neque ex necessitate, aut ex tristitia. Quæque etenim res, quæque operatio, ut deo placeat, & uirtuose fiat: habere debet in se tempus. & modum, & intentionem. Si autem aliquo horum caret, imperfecta est: nec ad plenum diuinis splendet obtutibus. Beatus qui hæc dijudicat. Sine speciali nanque sapientiæ dono nequit hoc fieri: sed neque absque his ad perfectionē attingi potest. Libra enim perfectionis est prudentia ordinans
C omnia. Fons autem prudentiæ est cordis munditia. Munditiā cordis gignit oratio: orationem uerò sanctam ornat & nutrit caritas. Caritas quoque quum sit abyssus indeficiēs, riuus defluens, paradisus affluens, lumen irradians, cibus replens, satietas fouens, exultatio eleuans, uinculum uniens, amor liquefaciens, gustus inebrians? sicut ordinatur à deo: ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones: quæ quanto purius exercentur, tāto uehementius ipsam, de qua prodeunt, augent caritatem. Vicissim nāque sibi famulantur, & perfectio operis, & effectio caritatis. Ideo amici dei, & Christo in cōgregationibus seruientes caritatis affectum cōcipere, & nutrire debēt: ut expeditius ad perfectionis metas attingere ualeant. Cuius celsitudinis dignitatem eo celerius apprehendent, quo prudentius sua spiritualia, & tēporalia negocia congruis tēporibus, modis, & intētionibus disponēt. Oēs igit̄ Christi serui, cuncti deo placere cupiētes, primordia diei & actionū conent̄ cōsecrare altissimo: quatinus cætera secutura opera à suo nō declinent principio. Vnde mox ut à somno euigilāt, semper cor sursum erigere cōtendant.
D Prima uox, prima cogitatio, primus affectus diuinā resonet laudē, ignitā ad deum dirigat supplicationē, & illi se syncero corde cōmittat, qui ualet potēter de imminentibus periculis liberare. Mundissimo nanque domino mundissimū debet offerri sacrificiū: nō terrenis fœdatū cogitatiōibus, nec obscœnis imaginationibus coinquinatū. De stratu quoque quo iacet tāquā de uinculis diri carceris ardēter, properèque se excutiat: ut ueluti strenui milites ad bella processuri: crucis signaculo frontē, os, pectusque suū muniāt. Circa duo potissimū adimplēda se pręparēt deo amabilia, & saluti omnino humanę necessaria: uidelicet ad persoluendas diuinas laudes, & ad exercēda spiritualia domini pręlia. Hæc nēpe seruorū dei propria sunt exercitia: hæc illorum qui Christo famulant̄ sunt studia: in quibus toto se debent occupare desiderio. Nam in his comprobatur caritas, uirtus dignoscitur, gratitudo commendatur, augetur meritum, cumulatur gratia, uictoria acquiritur, & gloria corona fidelibus condonat̄. Vere etenim nil cōgruētius, quàm dei cōcupiscitur laus. Propterea q̄ in sensu cordis dn̄o militant: nullā in cunctis quæ agūt priuatā quærūt laudē, nullosque de suis actibus humanæ æstimationis uolūt fructus. Solā sui cōditoris appetunt laudē: solā dei gloriā de suis laboribus expectant mercedē.

Magnum putant consequi pietatis lucrum, si in se, & per se deum suum efficiunt lauda- B
bilem. Non tamen hoc cõtenti, uoto ut opere perficiant quod gerunt in corde: suæ mẽtis intentionem uigilanter extendunt: tam ad uitiorũ extinctionẽ, quàm ad uirtutũ perfectionẽ obtinendã. Ex qua re sæuã aduersum se concitant inimicorum rabiẽ: qui nullã legitime certãtibus præbentes requiẽ, suis eos cogunt importunitatibus à mentis custodia, & ab animi rigore non relaxare spiritum. Nam strenuo militi, & feruenter dimicãti: nunquã immundorũ spirituũ desunt certamina. Impugnat & repugnat: insidias patitur, & orat: tentationũ iaculis impetitur, nec succumbit: atq; in his positus colluctationibus diuino sentiens se roboratum suffragio, ad resistendũ hostibus semper insurgit ardentius. Certa nanq; intelligit definitione, quòd triũphus ex spirituali proueniens cõflictu, deo gloriam, & uictori perpetuam confert palmã. Vnde diuinæ laudis accensus desiderio, & cælestis patriæ prouocatus gaudijs: quantum profectibus quotidianis attollitur, tantum dæmonum infestationibus acrius urgetur.

Quod semper diabolus humano generi aduersatus est: & potissimum post aduentum Christi fidelium populum triplici tentationum insecutus est specie: & confusus per gratiam Christi: Atq; de multiplici tentationum utilitate: & demultimoda exhortatione ad tolerantiam tentationum. Cap. XI. F

IN uniuerso terrarum orbe diaboli suadente malitia hoc spirituale inoleuit uitium, ut quanto quis amplius temporalibus floret honoribus, pecunijs ditescit, prosperitatum successibus pollet, hominũq; opinione extollitur: tanto plures felicitatis suæ æmulos patiatur. In quo nanq; corde abest caritas, inuidiæ liuor facile reperitur. Hæc etenim est antiqua pestis: hic est detestabilis morbus: qui ab ipso diabolo traxit originẽ: per quem etiã in hoc exiliũ ęrũnis plenũ mors introiuit. Mox quippe ut ipse antiquus hostis ruit: inuidere cœpit homini stanti: nec passus est eundẽ ascendere, unde ipse peccãdo expulsus fuit: neq; sustinuit, ut gratia quã ipse amiserat, in humanũ diffunderetur genus. Hac de causa primo inuidens homini, & suarũ successorẽ sediũ uidere non patiens: callida machinatus est arte, ut ipsum tãto priuaret bono. Nec à suo letali, quod meditatus est, fraudatus est desiderio. Nã fraudulenter, & uersute suadens falsum pro uerò, hamũq; sub esca tegens, captiuũ sibi fecit hominẽ: quẽ suæ gloriæ futurũ nõ ignorabat possessorẽ. Hac aũt obtẽta uictoria in malitia aduersarius roboratus, hoc triumpho in superbiam euectus: omni Adæ posteritati, cunctisq; mortalibus factus est inimicus. Singulas enim generationes insecutus est: nec fuit aliquando q illius tyrãnidẽ posset euadere: nullũq; suarũ tẽtationũ permisit esse exortẽ. In omnibus pariter propriæ intorsit malitiæ iacula, quãtum desuper permissus est. Ipsum quoq; dei filiũ dominũ Iesum suis suasionibus aggredi ueritus non est: quẽ quum insuperabilẽ persensisset, ad extinguendũ nominis eius cultores tota se armauit cõstantia. Quum ẽm disponeret oẽs in Christũ credentes abolere: principũ orbis aduersus fideles cõcitauit animos: ipso nihilominus intrinsecus persequente. Hinc martyrũ persecutiones, carceres, uincula, flagella, tormentorum horrenda genera, & mortis uiolenta crudelitas effluxerunt. Ab eo diuersarum hæresum perniciosa & cæca intelligentia: errorum uenena innumera, opinionumq; contentiosa loquacitas: ac schismatum elata cupiditas hauserunt uires. Ab ipso spiritualia certamina, infestationes, tentationes, & deceptiones multæ productæ sunt. Sed meditata de fidelium perditione diaboli malignitas confusa est à dei uerbo humana carne uestito. Dei nanq; sapientia mira arte egit, ut debellaret superbum. Prius quippe per seipsam eundẽ prostrauit antiquũ hostẽ in deserto, in ciuitate sancta, in monte excelso, in uarijs persecutionũ & tẽtationũ generibus, in passione, in morte. In cunctis enim insultibus semper gloriosissime triũphauit. Parũ uerò fuisset, si sapientia malitiam: si creator superasset creaturã. Voluit insuper per fideles suos tunica mortalitatis circũamictos, immũdi spiritus cõterere audaciã: suãq; magnificare ecclesiã: atq; unũquẽq; credentẽ, & certantẽ iuxta pugnæ qualitatẽ facere gloriosum. Quis etenim explicare ualet uerbis celsitudinem martyrũ, inclytosq; illorũ triumphos: q pro immaculatæ fidei cõfessione, & amore unici & ueri dei se flãmis dederunt, cruciatibus, & morti? Sanguine nanq; ipsorum roborata est ecclesia, cõuersus mundus, fideles accensi, fides aucta, & decoratum cælum. Impellebat enim diabolus ministros suos, terrarum principes: ut tormẽtorum atrocitate tam strenuos prosterneret athletas

G

H

&

A & faceret illos negare Christum: pro cuius confessione cōspiciebat eosdē cælos conscē
dere. Sed nequaquam præualuit eius truculenta seueritas. Quo enim amplius sæuiebāt
persecutores, eo magis credentium populus augebatur: fidei ueritas propalabatur, &
inuidorum malitia confundebatur. Triumphabat in his omnibus Christus, & martyres
coronabantur à Christo. De falsis uerò dogmatibus, & hæreticorum uersutia quàm cla-
rum ueritatis emicuerit lumen, facile dignoscitur. Sancti etenim patres supernæ sapien
tiæ scientiam habentes, tanquam honoris dei, & salutis animarum zelatores ueri: intu-
entes ex dolosa hæreticorum argumentatione simplicium mentes populorū in errorē
trahi, disputationibus & scriptis se illis opposuerunt: euidentissimis rationibus eorū cō
futantes opiniones: detestandaq; falsiloquia. Nec hoc solo contenti fuere. Nam pro fu-
turorum munimento libros condiderunt innumeros, per quos irradiata fundatur eccle
sia miro sapientiæ fulgore, & ornata suauissimo eloquentiæ nectare, ita ut nullum erro-
ris argumentum remansisse noscatur, quod non facillime conuincatur. Summa uerò &
B inscrutabili dei prouidentia actum est: ut quemadmodum malitiæ inuētor diabolus ca-
tholicam fidem sua uoluit obtenebrare fallacia: ita Christus, qui est dei sapiētia, per san-
ctos suos illam dilucidauerit doctores, eosq; pro ipsorum remuneratione laborum, ue-
luti fulgentissimas stellas, in cælestibus collocauit sedibus regnaturos per æuū. Nil au-
tem profecisse se sciens, ad alia se conuertit nocendi ingenia. Nihil enim suasor malorū
in martyres per gentium reges, nihil per falsos cernens præualuisse doctores, magnam
se arbitratus est obtinere uictoriam, si per seipsum aduersus homines iniret conflictum.
Ignorabat tamen ipse homicida malitia excæcatus, quod non contra homines: sed con
tra deum haberet certamen. Merito itaq; sicut in prætactis insultibus confusus fuit, ita
& in tertio. Non enim est fortitudo, neq; consilium contra dominum. Quem ipse salua- Pro. 21.
re decreuerit, nemo poterit superare: quē ipse elegerit in se: nulla tribulatio, nulla homi
num persecutio, seu dæmonum fraus prosternere poterit in finem. Sed quoniam quos
prædestinauerit deus, ignorat diabolus: cunctos suis non cessat sagittis appetere: ut per
C mentis consensum ad illecebras trahat peccati. Propterea post uaria errorum dogmata
fideliū animos diuersis suggestionum modis, plurimisq; tentationum generibus cōcus
sit: afflixit, & penè prostrauit. Nam pacis tempore facilè uincitur hostis. Concupiscen-
tias quippe carnis, & oculorum, nec non & huius uitæ gloriæ concupiscentiā adeo ue-
menter cōcitauit in hominibus: ut ferè omne genus hominum in hac periclitaretur pu-
gna. Vnde aduersus huiuscemodi dæmonum machinamenta debilitatas uiri dei suas
sentientes uires: inspirati cælitus de medio laqueorum innumerabilium, & cœnosi secu
li fugere decreuerunt. Prudenter nanq; cognouerūt, quia letale est: & dementię signum
cohabitare cū latronibus, & homicidis. Hac de causa deserta, quæ solummodo feris syl-
uestribus habitabilia erant, hominibus repleta fuere: & squalentia loca, inuiaq; tāquam
dei ciuitas, & castra domini facta extiterūt. In quibus seruorū innumerosæ cōgregatio-
nes dominū Iesum die noctuq; laudantiū cōmoratę sunt. Hoc deniq; exemplo instituta
sunt cœnobia, & collegia Christo famulantia: quæ ueluti fideliū tutissima & munitissi-
D ma castra orationibus, exhortationibus, & exēplis eos prouocāt, protegūt, & defendūt
ab incursibus immūdorū spirituū. In immensum autē Christi operante, uirtute, suūq; no
mē magnificante, creuit taliū militū cælestis cōuersatio: ita ut per uniuersum terrarū or
bē diuina personet laus: & nullus sit locus, prouincia, uel ciuitas, qui seruorū Christi re-
fertus nō sit. Inter quos nō mediocris est turba mulierū cōtinētiū, uirginūq;. Cuius nāq;
hæc magnifica sunt opera, nisi tua ô domine Iesu? qui splēdore diuinitatis tuæ fugas te-
nebras, gratiam pręstas, prosternis superbos, & exaltas humiles pręsumentes de te. Vn
de hodie tanta pax diffusa est in ecclesia tua: & in cordibus fidelium te diligentium, nisi
abs te domine? Tu enim secularium principum tumentes animos sub iugo tuę sanctę
fidei misericorditer subijcis. Tu nempe dominaris potestati maris: & motum fluctuum
eius tu mitigas. Tu ô pie domine Iesu humiliasti sicut uulneratum superbum diabolū:
& in brachio uirtutis tuę dispersisti omnes inimicos nostros. In multitudine uerò glo-
riæ tuę, & in delectatione dulcedinis tuæ, congregasti dispersos tuos electos in unum,
ut narrent mirabilia tua, & laudent, atq; glorificent te, qui es refugium nostrum, & uir-
tus, necnon adiutor in tribulationibus. Nam quamuis sæuire callidos aduersarios, &

spirituales nequitias permittas ad tempus aduersus nos: nequaquam illos sinis preuale- E
re in finem. Ad eruditionem quippe & profectum nostrum hoc facis ô domine Saba-
oth. Proinde ignorantia pleni grauiter errant: & in animas suas peccãt, qui audent mur
murare contra te totius bonitatis æternum fontem: quia illos permittis diuersimode ab
angelis Satanæ impugnari. Alieni nanq; quum sint à gustu æternæ sapientiæ tuæ: & nõ
percipere ualentes inscrutabilem altitudinem iudiciorum tuorum: opera tua secundum
carnis sensum iudicare non cessant. Sed tu, ô secretorum cognitor, & cunctorum crea-
tor, qui omnia in sapientia fecisti: abscondisti horum scientiam à sapientibus, & pruden
tibus huius seculi: & reuelasti illam paruulis, mundis corde, & de te in bonitate sentien-
Matth. 11 tibus. Non enim potest humanum cor peccatorum tenebris inuolutum, arcana tuæ pe
netrare dispensationis, atq; iudiciorum tuorum rimari secreta. Cui uis aperis ô domine,
& cui non aperis, proculdubio ille in sua cæcitate perseuerat. Non igitur operũ tuorum
latentes rationes iudicare præsumat hominum ignara temeritas: sed prona quod nõ in-
telligit, ueneretur mẽte, pulset humiliter, ut sibi aperiatur. Agnoscat se nihil posse absq; F
te. Ideo prosternat sui paruitatem intellectus sub te, qui es fons sapientiæ in excelsis: de
quo hauriunt non solum omnes qui sanè sapiunt, & peregrinantur à te: sed etiã omniũ
cælestiũ spirituũ beata agmina. Hi etenim, domine, à uerbo ueritatis, & splendore tuę sa
pientiæ irradiantur perspicue, atq; delectabiliter inebriant̃ ab ubertate domus: & à tor
rente uoluptatis tuæ sempiternæ. Nã quicquid sapiunt, percipiunt à te in te. Confitendũ
est itaq; ô summa bonitas quod omnia quęcunq; facis nobis: in uero agis iudicio siue de-
primẽdo, siue exaltãdo. Non em̃ ut hominũ, ita sunt opera tua: neq; sicut illi uident, ita
& tu. Quin potius iuxta propheticã sententiam, Sicut exaltantur cæli à terra, sic exalta-
tæ sunt uiæ tuæ à uijs nostris: & cogitationes tuæ à cogitationibus nostris. Cuncta quip
pe tua sapientia metiris. Ante em̃ quàm fiant quæ futura sunt in te ordinata, & à te præ-
cognita sunt. Si domine nec foliũ arboris absq; tuo cadit nutu, quãto minus credẽdũ est,
quod tentationes tuis eueniant fidelibus præter te: quibus cælestem promisisti hæredi-
Esa. 55 tatẽ? Quod si ô pie plasmator iniquis & scelestis prouidentiæ tuę gubernacula nõ sub- G
trahis: quis audeat asserere amicorũ tuorũ te curã negligere: qui sua & seipsos dederunt
propter te? Electos etenim tuos quũ uarijs tẽtationibus agitari permittis, tenerrime di
ligis: & tanquã uerus pater in ipsis optime cõplaces: & illorũ salutem dulciter operaris.
Heb. 12 Tu domine p Apostolũ tuũ dixisti: Ego quos amo, arguo, & castigo. Multiplices nãq;
utilitates ex tuis proueniũt flagellis: atq; diuersimode proficiũt, qui flagellãtur à te: si tñ
humiliter, si æquanimiter sustineãt. Fateor audacter ô rex cælorũ, q; omnino tuis nõ cõ
gruit electis sine disciplina correctiõis in hac uiuere peregrinatione. Ideo redeãt ad se,
q te agẽte, aut permittẽte affligunt̃, & pręterita nõ prętermittãt cogitare tẽpora. Iustitię
em̃ tuę operibus bonis mercedẽ, iniquis uerò cõdignam cõuenit reddere retributionẽ:
quod aut in præsenti, aut in futuro expedit ut fiat seculo. Quis aũt diligẽter cõsiderans
quãta aduersum te cõmisit delicta: & quàm grauia pro his passurus est tormẽta, nõ gau
debit, quum intelliget in temporalem te æternam cõmutasse sentẽtiam: atq; pro purga-
torij igne tentationũ incendia tolerare? Certum nanq; est: q; omnis tentatio in præsenti H
quidẽ non uidet̃ esse gaudij: sed mœroris. Postea uerò exercitatis per eã pacatissimum
fructũ reddet iustitiæ. At quis mẽtis suę cõpos tuorũ recogitans multitudinẽ beneficio
rũ tã liberaliter, tã sedule, tãq; affectuose collatorũ: recusabit suscipere à te patiẽter quas
cunq; infligis tentationes, quũ constet te eas nõ nisi amãdo tribuere: Pudeat humanam
fragilitatẽ quid sinistrũ de tua ineffabili caritate suspicari. Æque enim in electis tuis ut
dona, ita militant & flagella. Proinde impudicę mentis, & ingratę indicium notissimũ
est lætari in prosperis: & murmurare de aduersis. Qui autem magis tua, quàm te quæ-
runt domine, facile turbantur, quum illis cuncta ad uota nõ suppetunt. Tu solus ô bea-
torum exultatio, propter teipsum diligẽdus & considerandus es. Ideoq; fideles serui
tui ut ergà te uerum dilectionis affectum se habere perhibeant: nullo modo pro illatis
debent tentationibus perturbari. Resistant fortiter, & in tua dilectione permaneant:
quia tentari, nec ab amore tepescere: perfectæ caritatis est signum, & tuæ maiestati sa-
crificium suauissimum. Peccator autem, & à tua caritate alienus tunc gratias aget: tunc
confitebit̃ tibi: quũ benefeceris ei. Quũ em̃ radices nõ habeat, nec de tuę dilectionis nu

triatur

A triatur humore: credit ad tempus, & à te in tẽpore tentationis recedit. Tui uerò dilectores tanquam electi palmites in te uera uite manentes purgantur assidue, ut fructum coram te iustitiæ proferant. Re etenim uera neq; uirtus sine tentatione perficitur, neq; gratia absq; probatione cumulatur. Hac de causa omnes sancti qui tibi ab initio placuerũt: in camino tribulationum & tentationum examinati sunt. Nullum exortem passionum esse uoluisti, ut magis, magisq; spiritualibus ditarentur donis, & perfectioribus uirtutibus ex quotidianis impugnationibus efficerentur ornati. Complacuit quoq; tibi o diuina prouidentia, ut hac occasione electi tui cognoscerent, atq; faterentur se positos esse in exilio, & ex inundantia tentationum cogerentur redire ad te: apud quem est secura quies, quieta lætitia: læta felicitas, felix libertas, libera immortalitas, & sempiterna beatitudo. Noluisti ut donec in luto erant inuoluti, perfectè iucundarentur in seculo: quatinus per experientiam cognoscerent, quãtum inter peregrinationem distet, & patriam. Vt autem seruis tuis tolerabilia fierent flagella, quæ pro expiatione culparum: aut augmento uirtutum passuri erant: tu o domine Iesu misericordiarum deus, & multæ miserationis, calicem passionis bibere uoluisti, fecistiq; dulcescere in te, & per te, quod sine te erat importabile. Postquam uerò passus es o rex gloriæ, angelorum gaudium, & totius caritatis abyssus indeficiens, traxisti post te hominum innumerabilem multitudinẽ cruces suas alacriter baiulantium propter te. Perspicue nanq; uerbis, exemplisq; cunctis insinuasti, quod non potest pertingi ad triumphum supernæ gloriæ, nisi præuijs tribulationibus. Non enim in hoc seculo diuitijs, uoluptatibus, honoribus, & prosperitatibus florere uoluisti: sed neq; in amplis nasci palatijs uel stratu deauratis ornamẽtis cooperto, quin potius mox ut in hoc mundo apparuisti, iacere super fœnum: reclinari in præsepio in medio animalium, & in uilissimo diuersorio elegisti. Insuper post persecutionem Herodis, post parentum obedientiam: post famem, sitim, nuditatem, peregrinationes, in oratione pernoctationes, diaboli tentationes, post pharisæorũ detractiones, obseruationes, oppresiones, post sudorem sanguinis, uenditionem discipuli, post C falsa testimonia, sputa, alapas, flagella, opprobria, blasphemias, coronam spineam, fellis potum: tandem inter iniquos tanquam reus, & homicida super crucis patibulum in Caluario monte mori dignatus es: ut uiam, qua tenderetur in cælum, tuis demonstrares fidelibus, & non obhorrerent serui sustinere pro domino, quod dominus pro seruis pati uoluit. Huius nempe consideratio tam præcipuæ, tamq; uehementissimæ caritatis: cunctas suauificat pasiones & omne leuiuificat tentationum pondus. Leuemus ergo fratres desideria nostra ad Christum: erigamus omnes nos, qui domino Iesu elegimus militare, mentis oculos in crucem domini, quum tentamur: & leue existimabitur, quod toleramus comparatione illius. Gloriemur inquam in cruce domini nostri Iesu Christi, & Gal. 6 in tribulationibus, in tentationibus, in infirmitatibus, in necessitatibus pro Christo. Nõ est legitimus miles, qui regẽ suum imitari recusat: Neq; dignus cælesti gloria, qui Christo domino non uult conformari in pœna. Consideremus etiam quam breue est: quod patimur comparatione retributionis æternæ. Quod enim momentaneũ est, & leue tri- 2. Cor. 4
D bulationis nostræ, in sublime pondus gloriæ operatur in nobis. Pudeat nos palmã obtinere uelle absq; certamine, & cum strenuis militibus sine belli periculo ęqualiter triumphare. Sicut illi certauere: pugnemus & nos: & usq; ad mortem non secedamus de prælio. Aequalis illis, & nobis sit sors, quibus communis est gloria: quia si compatimur, & Rom. 8 conregnabimus. Omne quoq; gaudium existimemus: quum in uarias inciderimus tentationes. Luc. 1 Nam tunc magna salutis nostræ concipienda spes est: quum agrum suum dominus dignatur excolere: ut uberiorem cælestem afferat fructum. Tunc cælestis medicus iacenti ægroto largitur remedia sanitatis. Desperaret utiq; de nobis, si non aliquod præberet tentationis remedium. At postquam nostri memor est: & crebris tribulationibus erudit nos: notum facit quoniam diligit nos, nec longe à nobis abesse patitur. Igitur tanquam fideles dilectores, & bellatores strenui, atq; filii carissimi patris disciplinã ne abiiciamus: sed qualecunq; immiserit nobis tẽtationis genus, alacri animo & uiriliter toleremus. Nequaquam uereamur ad tempus pati pro Christo, & flagellari. Breuis est pugna: & sine ullo dilabẽs interuallo: remuneratio uerò perpetua: & multa nimis: Exẽpla nos roborent sanctorũ ad patientiã, & innocẽs uita crucifixi Iesu. Non congruit ut

membrum illæsum permaneat sub capite uulnerato. Propterea tanquam uera capitis nostri membra communicemus Christi passionibus, ut in reuelatione eius gloriæ exultantes gaudeamus. E

De multimodis tentationum generibus, quæ seruis Christi à diabolo inferuntur: Et de ipsarum remedijs. Cap. XII.

Vemadmodum si quis stellas cæli, aut pluuiæ guttas, seu arenam maris dinumerare uoluerit: casso consumitur labore: ita & quicunq; uarias dæmonum fraudes ad plenum reserare conatus fuerit, superuacue desudabit. Nempe ipsorũ uenenata malitia inscrutabilis est: & prorsus ignota mortalibus. Deo solo reuelante eorum possunt detegi insidiæ. Tortuosi nanq; quum sint colubri, & anfractibus assueti plurimis, mox quum teneri putantur: è manibus defluunt. Mille enim modis inuestigabiliq; nocendi arte: ac infatigabili circumuẽtione simpliciũ animas decipere moliuntur. Nunc blandis persuasionibus ignorantium mentes decipere studẽt: atq; quibusdam rationibus fictis ad peccatum eos alliciunt. Nunc callidis machinationibus & astutijs eosdem præcipitare contendunt. Tales nanq; nisi maiorum per omnia acquiescant cõsilijs: irremediabiliter ruunt. Aliquando uerò ut manifestus hostis totis uiribus per aperta certamina corda impetunt: & euertere nituntur laudabile mentis propositum bellorũ Christi. Si autem sagittis eorum igneis scutum opponatur patientiæ, cũcta quæ intorquẽtur resiliunt iacula. Nam impenetrabile est patientiæ scutum, et ferè in omnibus tentationibus necessarium, quo quicunq; caruerit, facile superabitur. Quandoq; etiam horribiliter humanæ menti se ostentant per tetras imagines, & insolitos aspectus: atq; per terribiles comminationes, insuetosq; terrores tremorem conãtur ingerere uehemẽtem: quatinus relicta cõfidentię anchora in pusillanimitatis pelagus ipsam demergant. Horum autem insultus non sunt formidandi: Grandia minantur quũ nihil possint. Quid uerò mirum si erga Christi seruos infirmi sunt: quum neq; in brutis animalibus præualere queant: prout euangelij textus proloquitur: Aliquãdo assiduis tentationibus deo misericorditer permittente impetũt animam superbiæ uitio: & propriæ sufficientię ueneno infectam: atq; in obscœnis eam delictis prosternũt. Postea uerò desperationis laqueos contra eandem tendunt. Mox autem ut cecidisse se cognoscit anima: quæ prius stare uidebatur, ad humilitatis remedia illico confugiat, & diuinã erga præsumentes dispensationem cogitare studeat, qualiter Petrus apostolorũ princeps Christũ negauerit, qualiter Dauid prophetarum eximius in adulterium, & homicidium deciderit: ad memoriã reducat, & post perpetratum delictũ abundantiorẽ super se gratiã collatam esse mirari nõ cesset. Talibus nanq; roborata cogitationũ suffragiis dei in se laudabit clementiam, quæ ex percussione tantã illi emendationis intulit gratiã. Hoc expertus est Propheta: qui dixit. Misit deus ignem in ossibus meis: & erudiuit me. Interdum ipsi deceptores dei misericordiam, & ipsius largissimam bonitatem falsis rationibus obtenebrare decertant obiiciẽdo interiori homini suorum sarcinam peccatorum, quæ irremissibilia esse prę multitudine: prę magnitudine, prę obscœnitate demonstrãt: quatinus pondus cõscientiæ, & suæ deformitatis turpitudinẽ non ferens homo in barathrum desperationis amissa spe ueniæ se mergat. Huic nãq; tam pestiferæ suggestioni opponenda est domini nostri Iesu Christi sanctissima mors, & quanta pro humani generis restauratione pati uoluerit, attente animo reuoluenda sunt. Nullũ enim adeo est graue peccatum, quod Christi sanguine non deleatur. Si autem crucifigentium scelus aboleuit sacrosancta domini passio: quis dubitet quin aliorũ ualeat auferre delicta: Propter hoc dei filius carnem de humana sumpsit propagine: ut hominum peccata deleret. Toties ergo confugiat peccator sub crucis Christi umbraculum: quoties desperationis iaculo se cognoscit transfixum. Hac uerò fraude si repugnantem nequeũt animam superare, illico deum tam misericordem erga peccantes seductoria assertione prędicant, ac si nec iudicare peccata, nec peccatores damnare ullo modo patiatur. Dæmonum uerò callida intẽtio est animam in dissolutionem & audaciam delinquẽdi allicere, ut amisso timoris gubernaculo in omne eam nefas inuoluant. Tunc si assensum præbuerit: quodam temeritatis mucrone occulte se necans, criminibus fræna relaxat: nullamq; de uirtutibus exhortationẽ patitur audire; iuxta quod scriptũ est. Impius quũ in profundum malorum

F (margin, beside "machinationibus")
G (margin, beside "propriæ")
H (margin, beside "barathrum")
Pro.18. (margin, beside "tutibus exhortationẽ")

A malorum uenerit, contemnit. Meminisse tamē debet, qui hac peste percussus est: quam seuere contra delinquentes deus suam iustitiam exercuerit. Nam peccantibus angelis nequaquam pepercit deus, sed mox ut extulerunt se, æternis damnati fuerūt incendijs, & irremissibili ultione percussi condignam suæ præsumptionis suscepere mercedem. Peccanti quoq; primo homini: quamuis dei manibus plasmatus fuisset: quamuis in paradiso deliciarum collocatus, & supra dignitatem cunctorum animātium euectus: nequaquam indultum fuit. Repente nanq; ut legem obedientiæ transgrediens de uetito comedit: cum dedecore eiectus sententiam quam ei dominus comminatus fuerat, in se recepit. Didicit nanq; ex pœna quid meruerat per culpam. Non uniuerso orbi diluuij tempore: non populo dei in idolis fornicāti: non Mosi mitissimo omnium hominum, qui tunc morabantur in terra: non Dauid uiro secundum cor dei: non cuncto Israeli legis mādata præuaricanti: inulte pertrāsire permissum est. Sic enim deus peccatis & iniquis aduersatur operibus: ut potius permitteret ignominiosæ morti suum tradi filium: B quàm ut impunitum remaneret peccatum. Plerunq; etiam deo dispensante, ipsi spiritus nequam ita pusillorum conscientiam confundunt dubietate, ac multitudine stimulorum: ut neq; (ut sic dicam) pedem ualeant mouere præ timore conscientiæ: qui sic tētantur. Aguntq; suis persuasionibus & importunitatibus: ut quid minimū aut nullum peccatum est: mortale credatur. In immane se ferunt præcipitium: qui huiusmodi tentationi assensum præbent. Atq; aliquando propter conscientiæ onus grauiter delinquunt in ijs, quæ sine peccato agere potuerant: quoniam qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennā. Talis conscientiæ impulsus omnino audacter refellendus est: & tanquam antiqui hostis figmentū debellandus. Tunc etenim plene debellatur, tunc huius tentationis qui impugnatur, uictor efficitur: quū ex aduerso suggestioni se opponens, uel in minimo nullo modo eidem obtemperat. Hoc nanq; manifeste comprobat istud diabolicum esse opus, quia & conscientiæ resistitur, & nihilo minus conscientiæ pax reperitur. Nonnunquam quoq; ipsi callidi insidiatores fugam se arripuisse simulant: & de cæ- C tero nullam bellatori Christi molestiam se illaturos fatentur. Discedunt quippe ad tempus, quatinus animus a sui custodia remissior factus: grauius sua securitate sternatur. Prudens uerò Christi seruus intelligens se in medio positum laqueorum eo suspectior erit, quo quietiores contra se sentiet inimicos. Vbi nanq; latenter pugnatur: ibi omnis uigilantia adhibenda est. Nam manifestus aduersarius facile uincitur, occultus autē insidiator uix à quoquam superari potest. Proinde omni tempore cunctisq; momētis diaboli insidiæ præcauendæ sunt. Donec hac pelle tegimur: cor, lingua cæteriq; sensus corporis diuino sunt muniendi timore. Nulla cum inimicis spiritualibus pax firmanda est. Semper mētiuntur: & absq; rubore laqueos tendunt. Sui etiam confusiones paruipendunt, dummodo ad peccati consensum animas trahere ualeant. Solent quandoq; maligni spiritus, qui secessisse uidebātur repente irruere, ac tanta uehemētia furoris rabiem in corde hominis accendunt: ut nisi diuina opitularetur clemētia: & in deum blasphemia dirigeretur, & proximis uita auferretur. In ipso furoris impetu quicunq; deducitur, D non dei dilectionem, non cælestis patriæ desiderium, non gehennæ metum: non mortis formidinem: non maiorum reuerentiam: non proximorum caritatem, non sui ipsius amorem habere se sentit, & nisi diuina miseratione tentatio ipsa cohiberetur, nullus illorum, qui tali insania uexantur, sanus fieret. Solus omnipotens tam ignitam irrationabilem, & perturbantē impulsionē extinguere potest. Deo gratias agat inexpertus: expertus autem ori suo custodiā ponat, hominum pro tunc consortia uitet, & deo (si potest) substernat se humiliter ipsius implorando auxilium. Assueti sunt etiam hostes humani generis seruos Christi aggredi uarijs: importunis, obscœnisq; cogitationibus, & impudicis phantasmatibus, adeo ut cuncta quæ præterita commiserunt delicta: reuocent ad memoriam, loca, personas, tempora, modosq; suggerendo: quatenus inexperti milites fatigati ex crebris impulsionibus: & uehementibus ictibus ignitarum cogitationum efficiantur formidolosi, & resiliant à proposito cœpti certaminis: uel sentientes se flexibiles ad consensum cogitationum, quibus impugnantur, opprimantur tristitia: quæ tentatis ualde perniciosa est. Sed nouerint tales pro his tentationibus potius gaudere debere, quàm tristari. Ex diaboli liuore ipsorum procedit infestatio.

conspicit enim ipsos strenuos futuros Christi milites, & ad magnam peruenturos perfectionem. Vnde hæc non ferens inimicus: qui omni inimicatur bono, conatur totis uiribus illos euertere. Deus autem dolum eius conuertit in caput ipsius. Nam ipse suos in certamine confortans milites quotidie eos efficit fortiores. Intuentes uerò Dei serui ex solo mentis consensu hominem posse cadere, & non ex impugnatione sola aduersarij, interioris hominis muniunt sensus, & diaboli resistunt tentationibus, quæ tanto minus formidandæ sunt, quanto amplius displicent. Interdum consueuerunt ipsi magni spiritus in cordibus simpliciũ procaciter loqui contra Deum uerba blasphemiæ. Audent nanq; in auribus eorum, præcipuè quum orationi insistunt, & sacrosancta tractantur mysteria: diuinam maledicere maiestatem, & obscœna quædam aduersus Dei genitricem immittere phãtasmata: atq; sanctorum omnium chororum cum Christo regnantium subsannare gloriam. Ista nempe impudici aduersarij sunt uerba. Olim nanq; Esa. 14. temerariè locutus est. Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Consueuit enim tanquam alienus à Deo, & omni spe ueniæ priuatus tam nefanda pronunciare. Hæ autem ipsorum immissiones uelut fulgura & iacula fortiter intorta pauore repentè cor penetrant. Sed tanquam nix solis radijs resoluta euanescunt huiusmodi cogitationes, & nusquam comparent: si tamen sine tristitia impugnati animus perseueret. Confunduntur prorsus & colliduntur in seipsis talium authores maledictionum: atq; ipsorum blasphemiæ super eos deuoluuntur. Caueant uerò qui huiusmodi nefandis blasphemiæ tentationibus impugnantur: ne expauescant aut ex ipsis turbentur, uel fiant pusillanimes. Ad arcem semper recurrant rationis, hanc muniant, hanc custodiant, hanc clauis diuini configant timoris: hanc interdum uinculis diuinæ caritatis religatam teneant. Firmissimè nanque in hac ueritatis sententia roborentur, & confidant: quod nũquam potest animæ inferre mortẽ infestatio tentationis, nisi in uno secum consensu conueniat deliberatio uoluntatis. Pacem quidem mentis perturbare tentationes possunt, gratiam uerò Dei auferre nõ possunt. Impugnando labores ingerunt, & coronas immortalitatis parant. In paucis qui à diabolo infestantur, uexantur, postea autem in multis bene disponentur. Nam Deus illos tentare permittit, faciet uerò eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probat illos, & quasi holocausta hostiæ accipit illos. Transacta autem post hanc peregrinationem tentatione fulgebunt iusti sicut sol, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Iudicabunt quoq; nationes, & dominabuntur populis: regnabuntq; cum Deo in ęternum. Nonnullos etiam ipsi callidi seductores de prædestinatione tentare consueuere, quibus persuadere nituntur iudicium iam factum esse, & contra eos diuinam promulgatam sententiam: cunctamq; propriæ salutis spem, ex ipsorum cordibus conantur extinguere. Huic autem irrationabili suggestioni facilè respondetur. Sicut enim ratione caret: ita leuiter superatur. Cunctis nanq; sanæ mentis patet, quòd Deus nullum iudicat, antequam de corpore exeat. Donec enim in carne uiuit homo, aut damnari aut saluari potest. Solum post resolutionem corporis aduersus singulos uel condemnationis, uel absolutionis profertur sententia. Qualis uniuscuiusque uita fuerit, talis erit & sententia. Causa nanq; hominis tota ab eo pendet, nec aliter iudicat Deus, quàm secundum quod quisq; uixerit. Ignotus quippe omnibus mortalibus est singulorum finis. Sed neq; ipsi angeli boni: qui Dei contemplantur gloriã (nisi fortè ex diuina reuelatione) scire ualent: utrum quis damnetur, an saluetur. Quanto autem minus angeli Sathanæ, qui ab initio mendaces fuere, hoc noscere possunt? Paruipendenda est ipsorum falsa comminatio. Studeat quilibet laudabiliter uiuere, Dei mandata custodire, se de Deo humiliter sternere: proximum ut se diligere, patienter quęque aduersa tolerare, & usq; ad finem in uirtuosis actibus perseuerare. Taliter itaq; uiuendo quisq; de diuina bonitate plurimum confidat: quia de numero non segregabitur electorum. Si uerò non tepuerit in operando: sed magis opera bona augmentare studuerit: ab hac qua pulsatur tentatione prædestinationis liber erit. Aliquando falsis suasionibus ipsi homicidæ mentis simplicitatem peruertere moliuntur: atq; globum maximum tenebrarum: & infidelitatis uenenum oriri faciunt in secreto cordis, per quod omnis tranquillitas animi confunditur. Asserere quippe ac rationibus affirmare conantur, Deum non esse: nec beatam uitam, nec futura supplicia: sed solummodo præsentia, & temporalia

A ralia esse oblectamenta. Potissimum autem aduersus immaculatam & ueram catholicam fidem, & Christi diuinitatem detractionis argumenta fingunt. Moliũtur enim persuadere alias infidelium sectas, & inanes opiniones ueritatẽ continere in se, atq; Christi miracula, & quæ de illo in sacris cõtinentur libris, nequaquã fuisse uera. Mox etenim si huic tentationi accõmodaretur consensus, illico deficeret omne bonum inceptũ opus, & cunctis uoluptatibus fræna laxarentur: præsentis uitæ amor cõsurgeret: & si quid boni aut mali post cursum huius peregrinationis sequeretur, recogitare negligeretur. Ideo totis uirib. huic pessimę suggestioni renitendum est. Animi quoq; uirtute potius quam ratione reluctandum est: quia supra omnem rationem, & ultra humani captum ingenij sunt opera fidei. Perseuerantia, & propagatio Christianæ fidei, multitudo fidelium toto terrarum orbe diffusa: uita uirorum, iuuenũ, uirginum cuiuscunq; conditionis seculo renunciantium, prophetarum oracula, auctoritates scripturarum, martyrum pro Christo effusus sanguis, & ecclesiarum thesauri, imperturbabile fundamentum, inuincibilis ratio,
B credibilia nimis sint testimonia catholicæ ueritatis. Si enim iuxta legem ueterem, & sententiam Saluatoris in ore duorum uel trium testium omne uerbum consistit: & si in quocunq; seculari uel ecclesiastico iudicio totidem testibus indubitanter ac firmissime creditur, qua temeritate, quáue animi pertinacia tam innumerabilibus quis audebit cõtradicere testimonijs? Prudenter itaq; & fortiter conculcanda est & sopienda omnis curiositas humanæ intelligentiæ sub iugo fidei: ne plus sapere uelit quàm oporteat: sed ad sobrietatem. Sufficere cunctis potest pro ratione fidei: quòd patres ueteres, & doctores sancti qui tanqam luminaria in ecclesiæ firmamento fulgebant, de fidei ueritate crediderunt, & intellexerunt: atq; operibus confirmauerunt. Summæ etenim imperitiæ argumentum est uelle discutere uel reprobare quod illi tantis rationibus definierunt. Humiliter igitur & fideliter singuli credere debent, quod uniuersalis Christi confitetur ecclesia. Solent etiam angeli Sathanæ ex diuina dispensatione seruorũ Dei mentes in tãtam obdurationem, & cordis insensibilitatem deducere: ut cœlum illis esse æneum, & omni
C potentis Dei aures ad exaudiendũ obturatæ uideantur. Adeo nanq; tanto tædio interdum afficiũtur, ut monasterium angustissimus & intolerabilis eis carcer appareat: psalmodiæ suauitas laboriosa ualde sentiatur, orationis tranquillitatem tanquam flagellum maximum arbitrentur: atq; omne spirituale exercitium ueluti ingentem obhorreãt cruciatum. Non legere, non meditari, non uiuere sub disciplina monasterij, non operi manuum uacare libet: sed cuncta, quæ spiritui prodesse possunt, odibilia tunc iudicantur. Sicq; agitati, & acidiæ tabe perfusi sunt: ut de sua perseuerantia trepidẽt, & de propria salute diffidant. Hæc autem si diu perseueraret tentatio: uix de milibus unus sufferre ualeret. Proinde diuina pietas pro subleuanda hominis fragilitate manum suam dignatur apponere. Nam mox ut suum uiderit seruum deficientem, & tentationi consentientem illustratione sua & quadam spirituali dulcedine omnem dissoluit cordis duritiem, & teporem quo undiq; uallata fuerat ipsius mens: in rorem piæ deuotionis conuertit. Tunc resoluta interioris hominis glacie suauiter fluunt imbres lacrymarum: tunc pacato mentis domicilio, atq; fugatis spiritualibus tenebris in omni opere, in omni loco Dei in corde resonant laudes, & gratiarum actiones. Eo etenim beato tempore, remigio alarum
D amoris cor sursum fertur in Deum: illicq; copulatur iucundissimo caritatis uinculo. Ipso autem perdurante cordis iubilo nec præterita memorantur mala, nec futura formidantur. Contra uerò hanc cordis insensibilitatem optimum, & salubre remedium est, cõsueta deuotionum & uirtutum exercitia infatigabiliter custodire: neq; ab illis actu deficere & desiderio, imò ea potius augere. Studeat qui tentatur de Dei bonitate resumere spem sibiq; ipsi dicat: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in Deo: quoniam adhuc confitebor illi. Nam si bona de manu domini suscepimus: mala autem quare non sustineamus? Patientia nanq;, & animi fortitudine uictor efficietur, quisquis in hoc positus fuerit conflictu. Consueuerunt quoq; maligni spiritus hanc aduersus Dei strenuos bellatores tentandi exercere artem. Quũ enim conspexerint eorũ mentes ex omni parte prudẽtiæ, & disciplinæ uigore munitas: illico in omnẽ se cõuertunt immanitatem, & nullo in tentãdo seruato ordine cũctorũ uitiorũ ignitas immittũt cordi sagittas: ut fatigatus animus ex crebra suggestionũ reluctatione ui quadã ipsarũ trahatur ad de-

lectationis cõsensum. Nam laboriosum est in tam sæuo certamine inflexibilem seruare mentem. In nullo autem terreantur, qui harum diuersarum cogitationum tentationib. impugnantur, quin potius resumentes uires cum medullari cordis lætitia & mentis cõstantia reluctentur, & uincant: clament: & ingeminent uoce & affectu Iesus mellifluũ & sanctum nomen. Est enim aereis potestatibus terror maximus, & intolerabile flagellum: ad cuius inuocationem tanquã ab igne resiliunt. Leuẽt nihilominus ad cœlũ cor, diuinum flagitantes auxiliũ: & mox spiritualibus fugatis inimicis cæleste in se sentient adiutorium. Tunc in quoddam mentis deducti tripudium pro adepta uictoria deo lau-
Exod. 15. des decãtabunt: & dicent. Cantemus domino: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorẽ deiecit in mare, &c. Hac nãq; experiẽtia eruditi, hoc spirituali roborati præsidio, in omni dæmonũ infestatione & pressura ad dominũ clamẽt quum tribulẽtur, &
Psal. 49. liberabuntur. Ad hoc seruũ suum tentatũ per Prophetã dominus hortatur: quũ dicit. Inuoca me in die tribulatiõis, eruã te, & honorificabis me. Re etẽm uera magnã de ꝓpria salute debẽt cõcipere spem, qui huiusmodi diuersis tentationib. agitantur. Nisi ẽm ipsorum cõuersatio Deo acceptabilis, & inimicis esset onerosa: nequaquã tanta illorũ cor aggrederentur importunitate, atq; conarẽt euertere mentis domiciliũ à stabilitate sancti propositi, quod arripuerũt. Dei aũt clementia cunctã immũdorũ spirituũ fraudẽ in suorum militare facit profectum seruorũ. Ex his quippe tentationib. qui amoris Christi & perfectionis feruent desiderio, maximam sumunt occasionum tantarum fieri possessores uirtutum, quantorum impugnantur suggestionibus uitiorum. Vnde quum superbiæ cogitationibus tentantur, ne in ipsum corruant uitium, humiliantur. Quum de iracundia pulsantur, ne succumbant: patientiæ uirtutem fortiter seruant. Quum de gula alliciuntur, ne uoluptatibus habenas laxent, temperantiæ iugo substernunt se. Quũ de inuidia uruntur, ne fratrem suum odio habeant: caritatis uiscera induere conãtur. Quum de habendi cupiditate infestantur, ne ultra necessitatẽ temporaliũ cura aggrauet, quandoq; etiam necessaria subtrahunt, quũ carnis delectationibus accenduntur: ne serui efficiãtur luxuriæ, corpus nõ cessant edomare ieiunijs, uigilijs, & laboribus, ut pudici fiant. Quum uerò acidiæ uitio premuntur, ne tempus ociosè cõsumant, ad orationem, uel opus manuum se conuertunt. Miro itaq; diuinæ dispensationis ordine fit, ut quot suscipiunt in se tentamenta uitiorum, tot inueniant instrumenta uirtutum. Et quod illis præparatur ad casum, hoc uertatur ad triumphũ. Habent etiam ipsi nequã spiritus hoc proprium, quòd non uniformiter omnes tentant. Obseruant autem loca congrua, tempora aptiora, & singulorum naturas: ut ad suum quos tentant, trahant consensum. Callida etenim arte unicuiq; (permittente Deo) secundum proprium gradum tendunt ad decipiendum laqueos. Incipientes nanq;, & nouiter introductos impugnant de difficultate spiritualis belli, de austeritate uitæ, de asperitate pœnitentiæ, de memoria præteritarum delectationum, de affectione parentum, de sodaliũ & amicorũ lasciua cõuersatione: de instabilitate status, de tentatione & laboriosa impugnatione, de multorum casu qui cœperunt nec perseuerauerunt, & de impossibilitate perseuerantiæ usq; ad uitæ terminũ. Contra uerò proficientes nimio furore bacchantur. Nam aduersus eos omnium tentationum genera (ſi permissi sunt) irruere faciunt. Pronos ipsos ad iracundiam, ad elationem, ad gulam, & ad singula quæq; uitia reddunt: præcipuè tamẽ ad fornicationẽ. Non diebus, non noctibus ab illis secedunt. Nimia enim inuidiæ face succensi: de ipsorũ profectibus grauiter cruciantur. Propterea tanquã rugientes sæuiq; leones sine ulla requie infesti sunt militibus Christi generosè certantibus: si quo modo eos impingant in consensus delictorum. Ipsi autem diuino fulti præsidio quotidie robustiores fiunt: & ex usu ad dimicandum aptiores, atq; cælesti igne accensi tanto acrius aduersarios prosternũt, quanto uehementius ab illis impelluntur. O mirandum Deo & angelis tale spectaculum, uidere scilicet spiritum fragili & infirma carne uestitum debellare & uincere spiritum nullo carnis pondere prægrauatum: spirituali assuetum certamini naturali acumine perspicuum, nec ullo locorũ spacio inclusum. Ipse nempe est, qui præsumpsit animi ceruicem erigere contra suum conditorem, & dicere. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & fiam altissimo similis. Nunc autem in suæ opprobrium elationis à fragili superatur homunculo. Viros autem perfectos ad spiritualia assuetos certamina

A certamina, callidè semper obseruat. Illis nanque in lucis angelum transfigurat se: & uitia sub uirtutum specie suadere continuè nititur. Nam sub colore zeli furorem inserit: sub iustitiæ imagine crudelitatem: sub uelamine caritatis carnalem affectionem, sub prætextu honoris Dei, priuatam laudem, & sub desiderio salutis animarum, prælationis officium suadet: ut quæratur. Hortatur etiam ad prædicationes, ad secularium conuersationem, & ad uirorum, mulierumque indistinctam collocutionem: illud Apostoli commemorans. Omnibus omnia factus sum: ut omnes lucrifaciam. In his omnibus latent fraudes, & inimicorum laquei formidabiles, quibus capiuntur qui carent prudentia, & elatum habent cor. O quot, qui iam inter astra nidos suos collocasse credebantur, occasione fraternæ caritatis in lutum carnalis concupiscentiæ turpiter corruerunt. Quot temporibus nostris fuerunt, & sunt, qui tanquam ardentes lampades & mundi luminaria lucebant coram hominibus, paulatim ex frequenti secularium conuersatione & confabulatione tepefacti: ad pristina opera secularis uitæ miserabiliter redierunt? Quàm B multos quotidie intueri possumus, qui donec in humili statu & sub obedientiæ disciplina perstiterunt, in mentis puritate, cordis celsitudine, & uirtutum perfectione se custodierunt: sed post adeptam dignitatem, post assumptum pastorale officium, propter insuetos honores & nimias occupationes obliti quales fuerant, ad ima miserabiliter descenderunt? Apostolorum sanctorumque opus est in prælationis dignitate humilitatem, in secularium conuersatione mentis puritatem: in condescensione proximorum cordis seruare rectitudinem, & corporis castitatem. Ideo qui stat, uideat ne cadat: & qui ascendit, diligenter aspiciat quo ascendit. Verecundum nanque coram hominibus, & deo odibile est, post ascensum descendere. Qui legit intelligat. In omnibus igitur insultibus spirituum immundorum, in cunctis tentationibus quibus Christi serui impugnantur, abijcere conentur propriam confidentiam, & diuinum non cessent flagitare auxilium. Si enim sub Dei timore se strauerint, frequentauerint orationem, sui cordis cogitationes obseruauerint, impetus animi sub rationis imperio subegerint, uirtutes acquirere C studuerint, & pacem mentis possidere quæsierint: gaudeant quoniam cadere uix ualebunt, tamen si ceciderint non collidentur: quoniam Dominus supponet uelociter manum, ut erigat eos.

1.Cor.9.

1.Cor.10.

Quod diabolus multoties ut instrumento utitur hominibus ad tentandum eos, qui in congregationibus degunt, & simpliciter atque uirtuosè conuersantur: ut illos impellat ad casum. Cap. XIII.

Onsueuerunt utplurimum homines quandocunque aliquod difficile aggressi sunt opus, quum ad id peragendum impares se uiribus senserint, mox ab amicis & domesticis subsidia quæritare: quatinus quæ propria nequeunt uirtute perficere, alieno ualeant adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc sagaci ingenio, uti solet humani generis antiquus hostis & seruorum Christi implacabilis inimicus. Quum enim ad debellandos & exercendos fidelium animos ex superna dispensatione constitutus sit in hoc aereo & caliginoso loco, quibus ualet modis & industria, eos tentare non desinit, ut decipiat, & prosternat. Apponit nanque incessanter calli- D ditatis suæ uenena, quantum ei à Domino conceditur: sed non ad uota. Nam si ad decipiendos mortales plenam à Deo susciperet potestatem, prorsus non fieret salua omnis caro, nec quisquam reperiretur qui laqueos illius posset effugere. Diuina autẽ dispensatione & pia agitur miseratione cum electis, ut nequaquam supra uires tententur. Quoties nanque præualet aduersarius, & casui appropinquant: adest Dei clementia: atque fugatis hostibus, suis præsidia militibus subministrat. Ipsis etenim tanquã membris infirmantibus, ac debilibus in fide, spiritualia adhibet deuotionis nutrimẽta, per quæ in caritate crescãt, roborentur in spe: & fiant aptiores ad dimicandũ. O mira omnipotẽtis bonitas, ô dei nostri inenarrabilis sapiẽtia, qua caritate, quáue paterna teneritudine foues seruos tuos, q simplici tibi corde famulant? Indefesso ẽmpietatis intuitu sup ipsorũ uigilas custodia, & imminẽte ruinę periculo sub latissima alarũ tuarũ umbra ꝓtegis & defẽdis. Hoc in spũ Propheta pręsẽserat, quũ dicebat. Abscõdes eos in abscõdito faciei tuę; à cõturbatiõe hominũ: ꝓteges eos in tabernaculo tuo à cõtradictiõe linguarũ, & spirituũ immũdorũ. Quãuis aũt cœleste sup dei seruos diabolus sentiat adiutoriũ, & q nemině saluãdorum de manib. dñi Iesu eripere ualeat, nõ cessat tamẽ ipse malignus quin to- Psal. 30.

tis

tis conatibus illis infestus sit,nunc per seipsum,nunc sæpè per alios. Ideo ad tentandum E
humano utitur instrumento:potissimum aduersus eos,qui in monasterio & congregatione Deo militant. Hæc nanq; est fraus maxima, & ad cognoscendum difficilis. Hoc enim argumento primũ hominem de loco deliciarũ deiecit, expoliauit tunica immortalitatis,priuauit gratia:& obligauit ad mortem. Hac arte, apostolorum principem ad Christum negandum induxit. Hoc medio martyrum mentes emollire ac flectere curauit. Hoc instrumento cõplures superauit:quos dinumerare lõgum est. Prouide itaque in uia Dei incedendum est:& prudenter inspiciendum,ne iniĳciamus pedes in tendicula inimicorum. Nec minus solerter elaborandum est:ne nos ipsi efficiamur laquei proximorũ,atq; uices geramus dæmoniorũ:quod in congregationib. Deo dicatis frequenter euenire consueuit. Quandocunq; enim quis in collegio degens, detractionibus uitam absentiũ dilaniat:proculdubio diaboli minister est,& fraternæ cædis reus. Gladio nanq; detractionis suæ famam proximi,cui detrahit,occidit in corde audientium. Audientes quoq; uulnerat detractionis sagitta,eosq; plurimum prouocat ad illius odium,de F
quo murmuratio sit. Propriam uerò perimit animã,& à Dei gratia alienũ se facit. O quã ferales laquei ad capiendas animas sunt labia detrahentium? A caritate excisum se fatetur,qui detractionibus assuetus est. Hæc etenim pestis, per quam caritatis uinculum dissoluitur,à collegĳs seruorum Dei omnino amouenda est. Deo quippe & fratribus odibilis est omnis detractor. Qui diuinum cupit effugere iudiciũ:murmurationis uerba nõ
Sap. 1. proferat. Custodite uos (inquit Sapiens) à murmuratione, quia nihil prodest, & à detractione parcite linguæ:quoniã obscurus sermo in uacuũ non ibit. Impiũ enim est de-
Rom. 2. tractioni accommodare os,quod diuinis laudib. deputatũ est. Benedicite (ait Apostolus) nolite maledicere. Maledicus nanq; & detractor regnum Dei possidere non ualebunt. Fugiendæ itaq; sunt detractiones,ne ad odiũ proximi prouocentur. Rarus quippe reperitur,qui aduersus suum detractorem silentium sibiĳpsi uelit imponere. Rarior aũt qui nullo odĳ rancore moueatur. Qui uerò fratrem ut se diligit, erga aliũ detractionis uerba nõ loquitur,neq; loquentem libenter auscultat. Alio quoq; modo caritatẽ fra G
ternã,& pacẽ simul conuiuentiũ, cunctorũ inuẽtor malorũ diabolus dirũpere conatur. Nam cõtentiones generare inter Christi seruos nõ desinit. Est enim cõtentio ignita diaboli sagitta ad perdendas animas. O quanta iurgia,quanta odia ex cõtentiosis oriuntur sermonibus: O quoties ueritas occultať,& falsum pro uero defendiť timore cõfusionis Pessimũ nanq; malũ est cõtentioni uacare,per quã amicitiarũ cõpago dissoluitur,& animorũ dulce uinculũ dissipať. Qui cõtẽtiosus existit, antiqui hostis in se immissiones admittit,diaboli ministeriũ operať,dirũpit pacẽ,rixas cõcitat,parit odiũ,furorẽ nutrit,denigrat honestatẽ,sapientiã perdit,rationẽ cõfundit,oculũ mẽtis obnubilat,gratiæ lumẽ repellit,fraternã dilectionẽ frãgit,& ipsam cęlestẽ in se occidit caritatẽ. Qui à cõtentionibus linguã cohibet,humilitatis amator est. Cõtentiosus uerò & pertinax elatiõe & superbia se plenũ esse cõfitetur. Vt uictor appareat cõtentiosus,fratrem in publico cõfundere nõ ueretur,& de fratris opprobrio magnum se putat reportare triumphũ. Vęh qui de tali lætatur cõmercio,& qui garrulis clamorib. ueritatẽ conatur euertere. Hanc con- H
tentionis rixam fugere hortatur Apostolus,quũ dicit. Cõtentiones & pugnas uerborũ
Tit. 3. deuita,generant enim lites. Seruũ Dei non oportet litigare,sed mansuetum esse,& cum modestia docentem eos qui resistunt. Consueuit etiam nonnunquam ipse nequam spiritus minus graues & timore Dei uacuos ad irrisionem commouere simplicium uerbo aut gestis,quatinus perturbet animarum puritatem simpliciter conuersantium,faciatq; illos simplicitate amissa omittere inchoatum bonum, aut perpetrare quod oderunt malum. Diabolicũ est figmentum hoc,& prorsus caritati contrarium. Non enim alteri irrogare debet quis,quod sibiĳpsi uidetur intolerabile. Hoc naturæ lex mandat, hoc caritatis Christi iura uolunt,ut illud proximo præbeatur:quod erga se quisq; fieri gauderet. Regale quippe mandatũ est dilectio mutua,quæ omnem legis institutionẽ perficit, O bona caritas,ô proximorũ laudanda æmulatio,quis tua potest reserare præconia? quis effectus atq; profectus tuos ad plenum magnificare ualet? Tu Deum hominib. propitiũ exhibuisti,tu sempiternũ Dei uerbũ induisti carne, suspendistiq; in ligno: tu proximorũ onera,& amicorũ delicta æquanimiter toleras,tu locũ tempusq; obseruas,ut pec
cata

A cata corrigas. Exclamas exterius cõtra delinquẽtes iustitiæ zelo, & gemis interius, atq; ardes dulcedine pietatis. Tu irridere nescis, & subsannare quempiam uehementer formidas. In proximo Christum semper uidere meditaris, & fratrem tanquam te amare cõsueuisti. Omnes astrictos tenes indissolubili caritatis compagine. Quos potes hortaris, quibus uales auxilium impendis, debiles foues, inscios instruis, errantes reuocas, cadentes erigis, & pereuntes defles. Nulli onerosa es, cunctis uerò beneuola, amabilis, & iucunda. Nullum irritas, nullum confundis, nullum supplantas. Temporalem indigentibus præbes substantiam, si illam possides. Si ea cares, compateris pietatis affectu. Neminem à te uacuum abire permittis. Deo carum, angelis amabilem, hominibusq; uenerabilem reddis possessorem tui. Qui te habet, semper hilaris est, in prosperis humilis, in aduersis fortis, in periculis securus custoditur. Qui uerò proximo suo contumelias & irrisiones irrogare non metuit, diaboli instrumentum & tuo indignũ se facit contubernio. Seruum etenim tuum nulli congruit irridere, sed potius ut sit mansuetus, benignus, &
B pius. Est & alia tentatio cæteris periculosior, quam in cordibus seruorum Christi in congregatione uiuentium, & minus caute conuersantium, humani generis aduersarius ad exterminandam caritatem, concordiam, & mentis tranquillitatem disseminare non desinit. Frequenter nanq; face æmulationis, & inuidiæ liuore quorundam accẽdit animos contra aliquos collegij, simpliciter, humiliter, & solicite cõuersantes. Agitq; suis persuasionibus, ut negligentibus intolerabilis sit uita bonorum. Nam repleti huiusmodi diabolica malignitate, & inuidiæ sagitta transfixi profectum fratrum suorum proprium iudicant detrimentum. Propterea instigante liuore detractionibus linguę habenas laxãt, & uitam proximorum murmurationibus dilaniare non cessant, obseruant gressus, uerba discutiunt, & mores illorum quibus inuident, semper dijudicant. Eorum derogãt deuotionibus, eorum uirtutibus lacessuntur, eorumq; bonis operibus affliguntur. Facile & pro minimo aduersus eos quos æmulantur, turbantur, nec spiritu liuoris agitati suũ ualent cohibere uel dissimulare furorem. Non possunt pacifice loqui, sed mox ut uerba
C protulerint, feruere intrinsecus inchoant, forisq; contumeliosa uerba iaculantur. Bonũ illorum malum dicunt, sed uel utinam malum bonum. Insanabilis prorsus est istorũ languor. Non enim placantur blanditijs, non mulcentur obsequijs, non rationibus acquiescunt. Quin potius quemadmodum ignis accẽditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione uirtutum. Hominibus insanabilis est hæc spiritualis infirmitas, deo autem nihil est impossibile. De eodẽ hoc uitio sautiati fuere filij Iacob aduersus Ioseph, de quibus scriptum est. Oderant enim eum, nec quicquam ei pacifice loqui poterant. Gen. 37 Nam quum ad illos properaret quadam die mansuete, & humaniter gratia directus à patre, ecce (inquiũt) somniator uenit, occidamus eum, & uidebimus quid ei prosint somnia sua. Fecissentq; inuidia instigante tam immane scelus, nisi dissuasisset Ruben. Veruntamen ipsi liuore bacchantes puerum Ismaelitis uendiderunt, atq; uẽditiõis germani facti sunt noxij. De hoc quoq; letali ueneno ex omni parte abundauerũt Iudæorum Sacerdotes & Pharisæi contra dominum Iesum, de quibus in libro sapientię sic scriptum est. Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est
D operibus nostris, Sap. 2 factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad uidendum, quoniam dissimilis est alijs uita illius. Tanquã nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à uijs nostris, tanquam ab immunditijs. Contumelijs et tormento interrogemus illum, & probemus patientiam eius, morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorũ, & nescierunt sacramenta dei. De hoc inuidiæ morbo quum plenus est animus, suasiõe diaboli non indiget. Ipse nanq; sibijpsi laqueus & insidiator est. Qui autem ab hac pestifera tentatione liberari desiderat, proximum suum tanquam fratrem, tanquam cælestis regni cohæredem diligat, & complectatur intimis uisceribus caritatis. Caritas nãq; uera, & fraterna dilectio huius tentationis, & cæterarum, quę de proximo, aut erga proximũ generantur, est interemptrix mirifica, & docta triumphatrix. Hanc quicunq; in ueritate possederit, non capietur à diabolo, non proximi detractor, non contentiosus, non irrisor, non inuidus esse ualebit.

Quod perniciosum sit seruis Christi collegialiter uiuentibus ocium, quod magnopere deuitare debent plurimis suasionibus & exhortationibus, nec non qualiter illud declinare debent. Cap. XIIII. B

Diuinum atq; naturale ius, necnon & humanæ leges clamant, ut cui plus dilectionis, humanitatis, & muneris elargitũ est, tanto amplius exigatur ab eo, & tanto magis ingratitudinis uitio quisq; sit reus, quanto cõtra honorem, uolũtatem, & præcepta sui largitoris segnior, atq; proteruior extiterit. Propter hoc rationalis creatura, quæ præ cæteris nobilitate naturæ, & gratuitis donis sublimata est, plus cunctis suo debet famulari cõditori. Debet quippe ipse homo infatigabiliter exercere se, quatenus ad cognitionem beneficiorum dei ualeat deuenire. Nunquam (si fas est) desinat excitare mentem, purgare affectum, præmonere fragilitatem, ut ad hoc attingat lumen. Contulit nanq; dei pietas hac de causa munera sua hominibus, ut ex ipsis spiritualem cõsequantur profectum. Per seipsum nihil deo gratum potest homo agere, neq; suis uiribus, aut propria sufficientia ualet quis satisfacere creatori. Nisi enim deus gratis homini tribueret unde debita solueret, nunquam ad indulgẽtiam perueniret. Dedit autẽ ipsa diuina bonitas rationali creaturæ plura beneficia, per quæ facile ad dei ualeat ascendere cognitionem & dilectionem. Maxime etenim mortalium multitudini præbuit intellectus acumen, naturalium scientiam, fidei communionem, sacramentorum participationem, & alia huiusmodi ueluti primitias quasdam, ut per hæc præstantiora mereantur munera, si de his ingrati non sint. Sublimiora uerò, & potiora quædam charismata aliquibus præstat, in quibus ei complacet propalare latissimam suæ mirificæ caritatis gratiam ad eruditionem & excitationem illorum, qui nondum talia percipere digni habiti sunt. Sed nullus est, qui de dei excellẽtissima diffidere debeat largitate. Nunquam enim ipsius minuũtur thesauri, tepescit amor, dormitat prouidentia, sapientia errat, & misericordia ociatur. Absq; personarum acceptione semper se diffundit pro captu & meritis singulorum, ita ut nemo reperiatur, qui multarũ sit expers cælestium gratiarum. Excellentius tamen & dulcius seruis suis, qui iugo ipsius substrauere colla, se communicat. His etenim sicut cæteris sublimiora accipiunt dona, ita maiora debita cumulantur. Ideo tum pro debito obedientiæ, tum pro recompensatiõe singularium gratiarum, tum etiam pro mera dilectione illius, à quo se diligi ex testimonio donorum non ignorant, debent huiusmodi insatiabiliter pro honore dei, pro salute animarum, pro augmento uirtutũ laborare, neq; tædio, aut fatigatione lassescere ab expletione cælestium mandatorum. Vitio nanq; ingratitudinis obnoxius habendus est, quisquis magna percipiens minima negligit adimplere. Quum enim quotidie ac continue diuina clementia se suorum mentibus seruorum propalare & diffundere non desinat, ut illos euigilet, erudiat, repleat, & attollat, quomodo ipsi absq; maximo propriæ salutis periculo tabescere præ ignauia, & à dei lege uel modicum declinare ualebũt. Cordis quippe hebetudo, paruitas desiderij, querimonia laborum, corporis quies, mentis dissipatio, & præsentis uitæ amor, ingratæ animæ indicia manifesta sunt. Super omnia uerò temporis amissio absq; ulla interioris & exterioris hominis exercitatione. Hoc etenim modo ociari, deo & hominibus odibilem reddit. A tali nanq; torpore & ocio cuncti cauere debent, & potissimum serui dei. Nam mens quæ sic ociatur, de se emittere nõ cessat inutiles cogitationes terrenas, & perniciosas. Si ipsius desideria qualia sint discutiantur, prorsus carnalia & sine sensu esse noscentur. Nil mundum, nil deo gratum uersatur in illa, sed (proh dolor) consumit in se rorem cælestis gratiæ, supernæq; benedictionis desiccat fontem. Tempus enim quod illi misericorditer ad detergendum delicta, ad promerendam gratiam, ad adipiscendam ueniam, ad beatam uitam possidendam concessum est, totum dissipat, amittit, & paruipendit. Donum nanq; tam preciosum pro nihilo ducit, & tanquam irrationale animal sine sensu pro luto commutat aurum, gaudiũ pro dolore, temporale pro æterno. Non præsentia cogitat lucra, non damna metuit imminentia, non futura præuidet bona. O si mentis oculo diligenter prospicerent extremum diem, & horam ultimam. O si temporis preciositatem considerare non negligerent. Nulla quippe hora, nullumq; temporis momentum pertransit, in quo non ualeat quisquis æternas sibi congregare diuitias, & immensos lucrari honores. Nã donec spiritus mortali corpori copulatus est, donec suprema dies aduenit, & mors præsentis uitæ ter-

F (margin, beside "tori. Nisi enim deus...") G (margin, beside "strauere colla...") H (margin, beside "cti cauere debent...")

A terminum intercidit merendi facultas à deo homini donata est. At ubi finis uiuendi adest, pariter & promerendi gratia aufertur. Quantumcunq; enim sanctitate homo dū adhuc in carne degit, ornatus extiterit, quamuis multipliciter sua merita cumulauerit, nil suorum post hanc uitam augere potest gratiæ meritorū. Propterea donec dies est, quoadusq; acceptabile tempus instat ad promerēdum, operib. bonis, & misericordię actib. uacandum est, ne superueniente noctis caligine repēte anima trahat̄ de corporis carcere absq; ulla spe ueniæ, unde scriptum est. Quodcunq; potest manus tua, instāter operare, dum uiuis, quia neq; ratio, neq; scientia est apud inferos, quo tu properas. Nō prætermittendum est uel breuissimum præsentis temporis spatium sine spirituali fructu. Nam tēpus seminandi nunc est, colligendi uerò post hanc peregrinationē. Pro ut unusquisq; seminauerit, metet. Si in carne seminauerit, corruptionē metet, si in spiritu, uitā æternā. Carnalis aūt homo hęc considerare negligit, dūmodo in hoc seculo floreat, quid futurū sit cogitare non curat. Existimat se stare stabiliter, & tēporali cæcatus felicitate nō intel- Eccl. 9 Gal. 6

B ligit, quod semper ad nō esse festinat. Indesinēter etenim fluunt tēpora, & succedentib. sibi spatijs tanq; torrens inundans resoluūtur in nihilum, dilabunt̄ sine ulla mora, ita ut quum esse cœperint, raptim transeant ut non sint. Adeo nāq; pręteritis futura succedūt, ut pręsentiū nō appareat locus. Suo nēpe cursu, suaq; uelocitate mouet omnia tēpus. Eo aūt discurrēte uniuersam secū trahit in hoc exilio positā creaturā, defectus ipsius cęteris rebus finē immittit, ita ut hāc ipsius legē nemo sit, qui possit euadere. Hoc clamāt præteritę generationes, hoc desolata regna, hoc urbes euersę, hoc collapsa mœnia, hoc ipsa quotidiana experiētia protestat̄. Animaduerte igit̄ ô serue dei ociose, ô quisquis es, qui ad dei seruitiū positus negligēter dies tuos peragis, quia decurrēte tpe pariter tu quoq; leto appropinquas. Quū uerò extremus aderit dies, quū suprema mortis hora te de corpore exire cōpellet, tunc (& utinā non serò) cognosces quanti æstimare debueras preteritū quod absq; ullo spirituali profectu inaniter cōsumpsisti tēpus. Recogitabis ipsa hora transactos annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Taliq; consideratione cruciabunt̄

C interiora tua, atq; indicibili pœna dāni dilaniabit̄ cor tuum, qm̄ uno fine, & æquali cōditione defecerunt tibi peccati delectatio, peccādi facultas, & tēpus pœnitentiā agendi. Non erit qui de te tā laborioso ualeat liberare cōflictu, neq; qui uel unius horæ spatiū tibi possit indulgere ad tuorū satisfactionē delictorū. Nō scientia diu studiose acquisita, non facultates per multa tēpora congregatæ, non amicorū propinquorūq; solatia, & lacrymæ te ab examine iusti iudicis eripere ualebūt. Frustra tūc de professiōe regulari, de habitu sanctitatis, & de mortaliū opinione tibi applaudes. Hęc etenim potissimū cōtra te clamabunt, hæc aduersum te testificabunt̄. Quis nāq; ignorat, quod status sublimior, habitus religiosior, gratia singularis sanctiorē exigunt uitā, et conuersationē excellētiorem. Quid reprehēsione dignius, q̄ ornamēta sumpsisse regalia, & in lutosis operib. tota die uersari. Bellica quippe arripuisse arma, & ad prælīū recusare accedere propter metū, ualde ridiculosum est. Non tn̄ minus uituperabile est mundo solo corpore & hominum aspectib. renunciasse, atq; in monasterio ociosam ducere uitā. Cōsidera ô serue ne-

D quā, piger, & ociose, quod in stadio certaminis positus es. Oportet em̄ te pugnare, alioquin miserabiliter occideris. Omnis tibi fuga interdicta est, & pugnādi indicta necessitas. Non aūt putes te esse securū, quia ad monasteriū confugisti. Quid (oro te) prodest æquoris euasisse procellas, marisq; pertransisse pericula, & in portu præ negligētia periclitari. Multi nanq; pereunt securitate. Pericula quippe hominē (ut plurimū circumspectum, uigilantē, solicitum, & robustum faciunt, securitas uerò dormitantē, lentū imprudentē, & remissum. Sed donec uiget fames, donec uiuit caro, donec diabolus insidiatur, noli esse securus. Vbiq; laquei, ubiq; bella, undiq; pericula, undiq; tētationes. In solitudinib. in foris, in domib. in congregationib. in monasterijs non desunt pugnatores, & pugnæ. Quocunq; pergis ô piger, reperies inimicos. Mundus hic insidijs plenus est. Nullum locum, nullum tēpus inuenies, in quo ualeas esse securus. Siue enim dormias, siue uigiles, uel comedas, uel ieiunes, te ut impugnet, obseruat aduersarius. Quū legis, quū oras, quum proximo ministras, quum manib. operaris, expedit, ut lucteris, ne cadas. Si fugis in secretum cellulæ tuæ, si cum proximis cōuersaris, si aliquantulum fragilitati carnis indulges, adest diabolus. Quomodo igitur potes in medio tot periculorū, tam cru-

delium inimicorum,& tantarum insidiarum constitutus securus esse. Ociosum nanque te intuens aduersarius irruit repente super te,& nullo illi renitente uinculis suæ malignitatis te tenēs astrictum ducit te,quò uult. Esto aūt quod diabolus desinat impugnare,nōne consideras,q̄d tu tibi acerrimus es persecutor. Attēde(oro te)cōcupiscētias procreatas in carne,innatas necessitates,& inueteratas consuetudines, cōtra quas euaginatum semper oportet ut teneas gladium spiritus,& tunc q̄ solicitus esse debeas, facile cōsiderabis. Si ad animæ languores,ad passiones uitiorum,ad hebetudinē mētis, ad desideriorum seculi lenocinia,& ad inutilium noxiarumq́; cogitationum innumerabilem exercitum accommodabis intellectum, pene desperabis etiam fortiter luctando posse euadere. Quanto magis autem ociose uiuendo. Quod si nec temporis decursus infatigabilis, nec pericula præsentis uitæ,& insidiantium dira rabies, nec propriæ infirmitatis grauis sarcina,& implacabilis inimicus operarium te efficiunt,uel saltem pudeat te cæteris laborantib. creaturis,ociari. Omnia nanque q̄ omnipotens creauit siue in cęlo siue in terra, iniunctū sibi à deo exhibent ministerium. Et tu ô tepide qui angelicā uitā ducere crederis,qui sanctitatis habitum induis,qui cælestia gaudia contemplari debes, qui laborib. pauperum & eleemosynis egenorum sustentaris,uis esse ociosus. Suspice cælum, & solis,ac lunæ,stellarumq́; infatigabilem cursum contemplare. Terræ arbusta, herbarū germina,cælorum uolatilia,terrarum reptilia,aquarum pisces,& omnium genera iumētorum quadrupedum & serpentium diligenter attende. Et siqua uideris ab ingenita lege naturæ,uel ab imposito conditoris ordine aliquātulum declinare, atque ab incepto actu in ullo desistere,edicito. Hęc omnia coram uniuersitatis dn̄o aduersum te testimonium dicent. Nihil enim de operib. naturæ ociosum reperies, & tu solus uis ab opere uacare, qui plus cæteris ex debito iustitiæ astringeris dei mandata seruare. Cōsidera quoque ô piger,q̄d in ipsa cælorum militia,& angelorum innumerabilis exercitus à suo propter q̄d conditi sunt,nō cessant opere. Nā mılia milium ministrant æterno deo,& immortali seculorum regi,suoq́; famulanť imperio,& tuo inseruiunt profectui. Decies uerò cētena milia eidem assistunt sine ullo proculdubio tēporis interuallo laudis sacrificium offerētes. Putas ne quod dn̄s deus te de duris seculi eduxerit laborib.& de oneroso cōmercio mundi in maligno positi liberauit,ut in claustro ocio tabescas. O ingrate piger,an ignoras,quod agrorum cultores,artifices mœchanici,terræ negociatores, populorum iudices,prouinciarum duces,gentium reges,omneq́; genus humanū utriusque sexus & cuiuscunque conditionis si prudēter attendit,ad tuum sunt quoquomodo deputati obsequiū. Quare hæc cōsiderare negligis. Cur illis laborantib.& tibi ministrantib. tu dies tuos inutiliter transis. Vt quid manum sub axilla tenens maximā tuæ uitæ partem ociose cōsumis. Proh pudor,quotidie sedes per monasterij claustra,per angulos domus uaniloquia tractando,scurrilia sectando,& inutilia,atque perniciosa cogitando. Discurris huc illuc, nunc clamitando,nunc ridendo,nunc curiosa,nunc ociosa peragendo. Non aduertis ô miser,quod inertia tua,& infructuosa conuersatio scādalum generat fratrib. tuis pro te laborantib. Memento dn̄m dixisse. Qui scandalizauerit unum de pusillis istis,qui in me credunt,expedit ei,ut suspendať mola asinaria in collo eius,& demergať in profundum maris. Remissius tibi fuisset quisquis talis es,si in operibus hominum, si in mundi huius negocijs omni tempore uitæ tuæ desudasses pro uescendo pane,q̄ in claustro positum, & militiæ Christi ascriptū ociose,& absque uirtutis exercitio dies tuos finire. Seruus nanque piger qui nullum de talēto accepto reportauit lucrum,& à dn̄o expoliatus ac reprobatus est,huic præfatæ sententiæ testimonium perhibet. Isto etenim exemplo omniū hominum,& præcipue sibi famulantium uoluit dn̄s damnare ocium. Proinde diuinæ uocis oraculo eruditus ô ociose tuam expelle pigritiam,mentē excute,& singula corporis membra ab hac letali peste redimere stude. Noli dehonestare statum tuum, quoniā angelicus est. Supra naturam,supra humanas uires, præter cōmunem hominum usum est uocatio tua. Talis igitur sit cōuersatio tua,qualis congruit ordini & professioni,cui militare elegisti. Sentiant quoque sentiant orationum tuarum fructum,qui purganť in igne, & qui in camino tribulationis constituti sunt, ac etiam quotquot ipsarum suffragia seu supplicando,seu eleemosynas erogando flagitarunt à te. Ædificentur insuper & cuncti te aspicientes de tua modestia & solicita exercitatione. Trahantur uniuersi qui asperfi sunt

Matt.18

A sunt lumine supernæ gratiæ ab odore sanctitatis tuæ, quatenus imitatiōe tui, & ipsi sprẽto seculi luxu, & terrena substantia Christi fideles efficiantur discipuli. Gaudeāt omnes ciues cælestis Hierusalem super te, & de tua laudabili conuersatione, & infatigabili prōptitudine dignas gratiarum actiones, & excelsa præconia persoluant omnipotēti deo, qui quum uult, de puluere eleuat egenum, & de stercore pauperẽ, ut sedere eum faciat cum principibus, atq; tenere solium gloriæ. Lætetur quoq; anima tua pro acceptis muneri b. & pro augmento spiritualium donorum, quæ perceptura est. Nam iuxta dñi sententiā omni habenti desiderium proficiendi dabitur facultas, & abundabit diuitijs cęlestib. ei autẽ qui non habet, etiam id modicum religiositatis quod uidetur habere, auferetur ab eo. Noli (precor) te tātis fraudare bonis spiritualib. per ocium & inertiā. Neq; uelis omnes priuare electos gratia caritatis, qui laudabilium actuum tuorum ex cōtubernio dilectionis efficiunt participes. Exultent angeli, & cōgratulent regnantes cū Christo, utpote in suum qñq; te recepturi consortium. Hoc nāq; facile assequeris, si uiriliter,

B & perseueranter oẽm à te propulsaueris torporem, atq; si semper aut interius, aut exterius in aliquo uirtutis exercitio fueris occupatus. Habeto tñ tecū duos coadiutores ueraces, unum à dextris, & alterum à sinistris quorum stimulis indesinenter agitatus ociū fugias, & ad perfectionis arcem ascendere non tepescas. A sinistris habebis timorẽ pœnæ, à dextris uerò dei amorem, & beatitudinis desiderium. Vt aūt timere ualeas, iugiter memorare ineuitabilem mortis necessitatẽ, ipsius incertum euentum, horrendū chaos, ignis inextinguibilis ardorem, & inferni æternum uæh. Sed ut amoris delectabilem gustum in te excitare possis, ne cesses cogitare dñi Iesu indicibilem caritatẽ erga te, actualem dei prouidentiam, supernæ felicitatis concupiscibilẽ gloriam, sanctorum omnium communem lætitiam, & beatorum spirituum omnium delectabilium abundantiā. His cogitationib. alternatis suo loco & tempore fugatur ocium, tepor expellitur, negligentia abigitur, amor accenditur, calor excitatur, mens erigitur, animi alacritas resumit, &

C bene operandi insuperabilis uigor roboratur. Hęc nanq; omnia dei seruo ad perfectionem tendenti necessaria sunt. Nam tanto unusquisq; in dei seruitio fit promptior, quanto timore & amore fuerit locupletior.

Quod serui Christi cum magno affectu diligere debent silentij uirtutem, & linguæ lapsum toto posse uitare, per quem maxima animæ oriuntur detrimenta, & in quibus occupare se debeant sermonibus, qui domino placere appetunt. Cap. XV.

DVm terreni reges & gentium principes urbium suarum possessores pacifici fieri appetunt, hac prudētia & huiusmodi ingenij calliditate utuntur, ut uidelicet de ciuitatibus amoueant, & condemnent quotquot sui principatus suspectos habēt, ac suæ dominationi aduersarios effici posse formidāt, quatenus ablatis seditionis fautorib. tutè & absq; metu ualeant dominari. Consueuit quoq; doctus agricola uomere radicitus sentes ex agro diuellere, ne forte si reuiuiscerent, & denuo germinarēt, seminatæ segetis immaturum præfocarent fructū. Sic quilibet Christi seruus, sic quisquis animi sui inordinatis motibus pacifice principari desiderat, & spiritualem fructum deo amabilem ex agro interioris, exteriorisq; homi

D nis proferre cupit, agere non desistat. Studeat nāq; solerter abdicare à se oẽm cordis sui fictam & coinquinatam intentionem & affectionem, atq; supprimere perniciosum & inordinatum usum membrorum corporalium, ut segregata & sopita per uirtutis habitum, & continentiæ magisterium utriusq; hominis carnali & uitiosa consuetudine, deo pacifice, & suauiter uacare queat dominatrix anima, atq; per laudabilia spiritualis exercitationis opera fructum ex se ualeat uberem producere iustitiæ. Habent quippe cūcta corporis membra actuum suorum reprehensibiles motus, habēt spiritui aduersantes insolitasq; concupiscentias, de quibus innumerabilia generantur delicta, quæ nisi disciplinæ rigore diligenter conculcentur, graue animæ pōdus inferunt, miserabilemq; ruinā. Quis etenim oculorum sine prohibitione uane & curiose circunspicientium, ualet humano sermone narrare concupiscentias, quas hauriunt ab exteriorib. & letaliter transmittunt ad cor. Quis tanta pollet prouidentia, & tātæ custodiæ sui munitus est clypeo, ut à telis concupiscentiarum oculorum liber existat. Ab ipsis enim dominandi amor, indumentorum fastus, morum ęlatio, diuitiarum cupiditas, domorum, agrorūq;, & habē-

di inordinatus procreatur affectus. Adulteria, fornicatiões, furta, homicidia, uitę similis illecebrosus amor, & q̃ plurima alia uitiorum genera ab his fomentum accipiunt. Quis aurium, narium, manuum, pedumue, aliorumq; membrorum corporis, humana potest referare facundia quanta sint peccata, q̃ enormia, & q̃ deo detestabilia. Hæc nãq; quia inexplicabilia sunt, melius silentio q̃ calamo traduntur. Præ omnib. autem alijs linguæ membrum diuturna & mala deprauatum consuetudine perniciosius operatur. Est quippe modicum membrum (ut ait Iacobus Apostolus) & magna exaltans. Ignis quoq; est uniuersitas iniquitatis. Nam lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totũ corpus, & inflammat rotam natiuitatis inflãmata à gehenna. Omnis etenim natura bestiarum, & quadrupedum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana, linguam autem nullus domare potest. Inquietum nanq; est malum plena mortifero ueneno. De ipsa uerò tanq̃ de suo fonte indesinenter emanant hi iniquitatũ riuuli, scilicet iuramentum, periurium, blasphemiæ, contra deum murmuratio, proximi detractio, adulatio, mendacium, maledictio, infamatio, contẽtio, impugnatio ueritatis agnitæ, discordię seminatio, proditio, falsum testimonium, derisio, contradictio obediẽtiæ, uaniloquium, multiloquium, stultiloquium, turpiloquium, uerborum curiositas, iactantia, peccatorum defensio, rixa, risus, lenocinium, & alij multi. Hæc autem omnia sola taciturnitatis censura declinantur. Qui uerò silentium negligit, sciat se peccatorũ memoratos laqueos prorsus uitare non posse. Nihil enim ita incongruũ homini deo famulanti, & ad perfectionem tendenti reperitur, sicut effrænata lingua nullo cõsiderationis moderamine religata, quæ omnem mẽtis unitatem dissipat & occidit. Ideo qui deo uacare, & inhærere elegit, hanc regat, hanc refrænet, hanc sub rationis dñium subigere conetur. Est nãq; ianua per quam sæpe diabolus ingreditur ad cor, & per quã patet omnis interioris hominis status. Vbi enim cõposita est lingua, ibi nil potest esse occultũ. Hęc si moderetur, reddit hominem moribus ornatum, mente tranquillum, conscientia sincerum, & cunctis amabilem. Nemo sapiens, qui uerborum suorum pondus nõ discernit, existimandus est. Priusq̃ proferantur diligenter examinanda sunt uerba, quum enim indiscussa emittantur, sine reprehensione esse uix possunt. Prout suggerit animus, imprudens loquitur. Qui uerò deo placere cupit, taciturnus erit. Non est æternæ sapientiæ uerus amator, qui procaciter loquitur. Pacifica autem mens cultrix dei, & uirtutum amatrix, atq; in oratione pure ardenterq; domino astare desiderans prouida gubernatione intra claustra silentij cohibet linguam. Nil enim sic dissoluit mentem, compunctionem dissipat, confusionem adducit, denigrat honestatem, et interioris gustus dulcedinem répefacit, sicut inanis, & pręsumptuosa loquacitas. Obmutui (ait Propheta) et humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Propter hoc concaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Nam quemadmodum ignis quanto magis in unum colligitur, tanto amplius nutritur, & flammas euaporans sursum impetuosius erumpit, ita & mens, quum diutius intra se commorata fuerit, & ardẽtius per amoris incendium urit in se, & per desiderium eleuatur in deum. Sed si tunc uerba quædam protulerit, tota ignita, sapientiæ nectare condita, ueritatis splẽdore irradiata, & diuinarum laudum suauitate plena erunt. Sic matrem domini gloriosam egisse legitur. Nã post spiritualem & angelicam salutationem, post uerbi ineffabilem ex se incarnationẽ, post desideriorum humilium ardorem, & innumerabilium gratiarum exhibitam deo actionẽ, post Helisabeth tacitam salutationem, tanq̃ plenissimum uas odoramẽtorum cælestiũ in se nimia ardens caritate, quum os sanctissimum aperire cœpit, eructauit canticorum illud eximium, canticum æternis iubilationib. plenum, & sacramentis multis refertum, & ait. Magnificat anima mea dñm, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo, &c. Nec mirum. Nam tacentes & orantes dñs ut plurimum uisitare dignatur. Non autẽ tantũ deuotione uisitat, sed etiam sapientia imbuit, & discretione erudit, ut sciant quid eos oporteat loqui. Hoc nanq; in Christi discipulis præcessisse nouimus. Ante enim Christi resurrectionem eosdem rudes ingenio, literis inexpertos, mente timidos, carnales sensu, & diuinæ legis ignaros fuisse cognoscimus. At ubi dñs cælos ascendit, postq̃ in silentio orationi uacare cœperunt, spiritus sanctus super illos descendit abunde, omniumq; linguarum scientiam, omnium dogmatum disciplinam ipsis tribuere dignatus est. Tan

Margin notes: Iac. 3 (beside "pe modicum membrum"); Psal. 38 (beside "pefacit"); Luc. 1 (beside "& ait. Magnificat"). Margin letters: B, E, G, H.

A to quoq; uerbi dei imbre, tāta fortitudine & spirituali intellectu eorum corda repleuit, ut breui temporis spacio in omnem terram exiret sonus prædicatiōis eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum audirentur. Hoc etenim exemplo posteros spiritus Iesu docere uoluit, ut nemo publice loqui audeat, nisi prius in secreto cordis silentio per oratiōis studium instruatur ab ipso. Ezechiel quoq; propheta anteq̃ prædicationis officium sumeret, reuelationum mysteria uidit, & dn̄m audiuit ad se loquentem uerba hæc. Fili hominis omnes sermones meos, quos loquar ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & uade, ingredere ad transmigrationē, ad filios Israel, & loqueris ad eos, & dices eis. Hæc dicit dominus deus, &c. Propterea quicunq; sapiētiæ uerba utiliter fari desiderat, in silentio prius discat intus, quod postmodum uiua uoce foris loquatur. Re quippe uera nullus scit fructuose loqui, qui ignorat prudenter tacere. Taciturnitas nanq; bene loquendi principium est. Nec quenq̃ mouere debet sane intelligentem, quod per Hieremiam prophetam dicitur. Væh mihi, quia tacui. In persona enim hoc loquitur prælato-
B rum animas regentium, quibus omnino silentium interdicitur, ad quos dn̄s per Esaiam dicit. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocē tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Graui itaq; crimine reos se esse cognoscāt, atq; ingenti supplicio plectendos esse non dubitent, qui pastorale officium habētes subiectorum delicta corrigere dissimulant, & zelo fraternæ caritatis frigidi nullo exhortationis uerbo eos ab erroris tenebris reuocare conantur. Tales propheticus sermo redarguit, quum ait. Canes muti non ualentes latrare. Nam quemadmodum latratibus canum lupi à gregibus arcentur ouium, ita clamoribus prædicatorum maligni spiritus, & uitia fugantur à cōuentu populorum. Nemo igitur præsumat pastorale onus assumere, qui idoneus non sit ad alios docendos uerbis, uel moribus, & uita ædificādos, qui autem aliter audebit, caueat ne pereat. Vnde sicut rectoribus animarum omnino congruit alios admonere, ne per ignorantiam deuient, & per negligentiam ab incepto proposito tepescant, ita sub obedientia præsidentium, & monasterij disciplina positis prorsus cōuenit
C silentium, ne aut præsumant, aut proximis scandalum ingerant. Pone (inquit Propheta in persona talium) ô domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis, ut non declines os meum in uerba malitiæ. Nec ab re, hæc Propheta sanctus orādo poscebat à domino. Sciebat enim quod effrenata lingua nullo temperantiæ freno religata, facile in detractionis & contentionis sermonem dilabitur, atq; ex hoc toti congregationi scandalum efficitur, & pacificis mentibus tanq̃ ignis deuorās. Ab hac ergo peste inconsideratæ locutionis, & à damnabili consuetudine garrulæ loquacitatis summopere immunes sint, quotquot sub obedientia in monasterio deo militare statuerunt. Discant quando & quomodo debeant proferre sermonem. Silentij etenim uirtus hæc est non semper tacere, sed illa sola quæ loqui non licet. Hanc nanq; discretionis regulam multi ignorantes grauiter delinquunt. Quidam enim ipsorum extremo se restringunt silētio, & solam taciturnitatem uirtutem esse putant. Tacēt utilia proferre ijs, quibus prodesse ualerent, & interdum necessaria proximis interrogantibus respondere negligunt. Huiusmodi quippe discretione carētes proximis scandali occasionē præbent, & sibijpsis in-
D sidiatores efficiuntur, dum proximorum mentem & fraternam caritatem, quæ silentio maior est, offendunt, & grauem in se excitant luctam iudicando, & condemnando loquentes. Alij quoq; reperiuntur, qui ideo tacent, quia loqui non audent, aut nesciūt. Tales tamen cogitationum tumultus patiuntur in corde, & intus absq; cessatione loquuntur, atq; nullo respondente rixas agunt, clamores ingeminant, iudicia uersant, interrogant, opprobria inferunt, & amplius q̃ uociferantes in foro silentij censuram dilaniant. De his scriptum est. Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Nemo istorum sibi silentij uirtutem arroget, nullus talium de sua sibi applaudat taciturnitate. Cuncti nanq; prudentiæ lumen non habentes in suis decipiuntur cogitationibus. Regium etenim silentij iter patefacit sanctus Propheta, quum dicit in psalmo. Dixi custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Non ut taceam (inquit) sed ut non delinquam. Fugiant igitur omnes domino Iesu placere cupientes extremum silentium. Fugiant quoque ociosa, contentiosa, detractoria, inhonesta, adulatoria, & pompatica uerba, & secundum Apostoli sententiam ipsorum sermo, semper in gratia sit sale conditus, ita ut

Psal. 18 · Ezech. 3 · Hier. 6 · Esa. 58 · Esa. 56 · Psal. 140 · Psal. 11 · Psal. 38 · Col. 4

ualeat ædificare audientes. In omni loco & tēpore adhibeāt ori custodiam, & præcipue E
quū humanitatis gratia simul congregantur. Tunc nil indiscussum proferant, sed quod ædificet, loquanť. Sic enim sanctos patres uirtutū sectatores, zelatoresq; animarū olim egisse legitur. Statutis quippe dieb. è proprijs egredientes cellulis utilitatis causa côueniebant in unum. Eo itaq; tempore nihil reprehensibile audiebať in eos. Non extollentiæ, non murmurationis, non irritationis uerba sonabant, sed totum quod dicebať, animæ cibus erat, unde spirituales nutriebātur sensus. Ibi modesta locutio, uilis habitus, humilis conuersatio, lacrymarum effusio, cōpunctionis & dilectionis gemitus relucebat. Nec quisq; sine spirituali profectu inde discedebat, quia omnes propter cōmunē & priuatam utilitatem conueniebant. Iuxta ipsorum laudabile propositum dei clemētia mirabiliter operabatur in singulis. Sed heu hodie nō sic. Nam rarus inuenitur, qui ædificationis uerbum possit pronunciare. Rarior aūt qui ex operandi desiderio ad audiendum sit auidus. Frigescente nanq; spiritu, & ab interna exercitatione cessante deficiūt, qui cōuenire in unum cupiāt, & utilia, quæ proferanť uerba. Quod absq; seruorū Christi ignominia nō fit. Videmus nēpe agricultores quum in unum coadunanť, repente & sine tædio de ijs, quæ agriculturæ sunt, sermocinari. Artifices mœchanici de artificijs suis, mercatores de mercimonijs, oratores de suis facultatib. confabulari. Et (proh dolor) soli dei serui quæ proprio congruunt statui audire uel loqui non curant, aut ignorant. Si tñ cōueniant simul, ut plurimum tacent propria & utilia, & de alienis proloquūtur negocijs. Quum uana audiunt, & scurrilia loquuntur, intenti sunt, quum uerò spiritualia, cito fatigantur, & persæpe miserabiliter merguntur somno. Sicut enim olim filij Israel de Ægypto egressi cælicum mannæ cibum fastidientes concupierūt ollas carnium, pepones &
Exod. 16 allia, ita & hi dei uerbum, animarū pabulū dulcissimum subsannantes, quæ mundi sunt, interdū uotis cupiunt, sermocinationib. uerò sæpissime pertractant. De talib. aūt nequaq; tam frequenter fabularenť, nisi in ipsorum amore detinerenť. Commorantur etenim in pascuis uirentib. & resident iuxta fluenta plenissima, & tñ fame tabescunt, ac siti periclitanť. Expellunt à suo cōsortio sanctos angelos, ipsumq; dñm angelorū suis ad irā prouocāt inanib. uerbis. Nō enim ipsorum cœtib. delectať totius sanctitatis dñs. Vbi uerò G
humiles congregantur simul, ubi utilia pro animabus, ubi spiritualia & cælestia tractantur, ibi adest dñs. Vbi nanq; fuerint duo uel tres in nomine meo congregati (ait dñs Iesus) in medio eorum ego sum. Quantum autem dño placeant, qui diuina proferunt eloquia, & q̄ gratanter cum eisdem conuersetur, post resurrectionem patēter declarare dignatus est. Cum duob. quippe discipulis pergentib. in Emaum, & colloquentib. de ijs quæ acciderant de eo, & ipse tertius comes effectus est cum illis cōfabulans, & incedēs. In medio simplicium habitat dñs, & cum ipsis sermocinatur. Vbi uerò detractiones & nugæ fiunt, abest. Neq; enim particeps peccatorum esse potest saluator noster. Quomodo autem approbare ualebit, quod idem minatus est iudicare. De omni, inquit, uerbo ocioso quodcūq; locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Nam si exigētur ratio de ociosis sermonib. quid de irrisorijs, mendacib. murmuratorijs, & huiusmodi, qui omnino seruis Christi non congruunt. Sunt tamen multa uerba, quæ in se ridiculosa & uana esse uidentur, quæ interdum prudenter & opportuno dicūtur tempore, uel H
pro propria subleuanda fragilitate, uel proximorum amouenda tristitia. Hæc nempè talia ab infirmis mentibus nequaquam redarguenda sunt, quia ociosa non sunt. Plerunq; huiusmodi magis fructificant, q̄ spiritualia & diuina. Non autem in consuetudinem deducenda sunt sub intentione subductoria, sed rarò suo loco & tempore pronuncianda.
Luc. 3 Laude nanq; dignissimus est, qui intentione non decipitur simulata. Qui uerò nō offendit in uerbo, ille perfectus est uir. Studeant ergo Christi serui, quum in unum congregātur, & inuicem reperiuntur, semper de rebus necessarijs, uel de animæ profectib. haberē sermonē. Maximā nāq; & indeficientē loquendi materiam inuenient, si de miseria præsentis uitæ, de periculis huius peregrinationis, de uarijs tentationum generib. de diaboli fraudibus, & de uitiorum difformitate, de uirtutum ornamentis & meritis, de mortis ineuitabili necessitate, de pœnis inferni, de regno dei, & præmio paradisi, frequētius uerò de dei ineffabili caritate humano generi per Christū & in Christo exhibita. De huiusmodi aūt tā pro dei amore & dilectiōe, q̄ pro audiētiū ædificatione & suimet profectu dei

A seruí tractare non desinant spiritualibus spiritualia propinãtes. Dent uerò unicuiq; proprium uerbi pabulum iuxta personarum qualitatem, & temporum. Nemo autẽ de ignorantia excusare se ualet, quum dominus per Prophetam dicat. Aperi os tuum, & implebo illud. Quod patenter in se Dauid completum fuisse testatur, quum dicit. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Non enim tam cõposita uerba, & humanæ scientiæ eloquentia ornata, quàm ignita, & puro prolata corde approbat dominus. Sicut duo uiduæ paupercule minuta grata effecit saluator, ita uirtutem tribuet euangelizanti simpliciter. Absq; spirituali nanq; fructu esse non potest, quicquid de fonte producit̃ caritatis; quia non scientem, sed amantem diligit omnipotens. *Psal. 89* *Psal. 118*

Quod Christi seruum conari debet à se abijcere superabundantem tristitiam, quæ multorum malorum, & præcipue desperationis causa existit. Et secundum deum quum delinquit, dolere studeat. Semper autem in domino iuxta Apostoli sententiam gaudere disponat. Cap. XVI. *Phil. 4*

B Vnctis ad montium altitudinem, & ad sublimium celsitudinem collium ascendere desiderantib. duo potissimum necessaria esse noscuntur. Vt uidelicet deponant omne temporalium onus, quo grauantur, & excutiant à se animi pusillanimitatem, & patiẽdi metum, qui utiq; oritur ex assumpto laboriosi, & difficilis ascensus proposito. Altero nanq; horum deficiente quum intolerabilis sentiatur itineris labor, aut uix, aut nunq; attinget̃ quo tenditur. Sic sic prorsus expedire fatendũ est ijs, qui arduũ perfectionis iter aggressi sunt, & sub obedientiæ agone in monasterijs decertare pro dño elegerunt. In ipsorum etenim conuersationis exordio non negligant à se abijcere omnem terrenarum rerum periturã facultatem, & propriæ uoluntatis deprimens & importabile pondus, atq; pusillanimitatis patiendi pro Christo, & tristitiæ graue sarcinã, ne forte huiusmodi fatigati pressuris cõpellantur ex tædio diuturni itineris ab arrepto languere proposito. Hęc nanq; si adsint, plurimum degenerare faciunt Christi militem pergentem ad pugnã. Nec de talibus uictoria speranda est, quum in ipso ingressu certaminis succumbant, & sibijpsis impugnatores existant. Propterea quicunq; uolucri cursu, & indubitanti animo ad fastigium anhelat perfectionis ascendere, spretis temporalibus diuitijs, & propria abdicata uoluntate nudus nudum crucifixum imitari non desinat. Sua eroget, seipsum pro Christo uendat, ut læta fronte, & mente libera coram domino semper ualeat apparere, nec hoc solo contentus sit commercio, sed aliud æque necessarium possidere festinet. Summo enim cum studio de proprio corde propulsare non differat animi pusillanimitatem, internam consumentem fortitudinem, & ignauiam spiritus, mentis uigorem extinguentem, atq; cordis tristitiam, quæ animam sibi fœderatam iugiter desperationis mucrone confodit. Pessima quippe pestis est, irrationalis & superabundans tristitia, quæ omnem prorsus adimit proficiẽdi fiduciam. Ipsa uerò prostrata magnum post se trahit spei solatium. Desiccato autem fonte internæ spei illico tota mens deuotione arescit, tabescit ignauia, dormitat præ tædio, tristitia opprimitur, tentationibus agitatur, desperatione confunditur, cogitationum confusione colliditur, affectionis dulcedine priuatur, pauore replet̃, animi uigore spoliatur, tenebris inuoluitur, lumine spirituali spoliatur, formatæ fidei iucũditate caret, caritatis pabulo ieiuna iacet, pręsentia mala omnino pati recusat, & æterna præmia obtinere nõ sperat. Sicq; ad omne spirituale studium inutilis effecta sibijpsi immensam lapsuum foueam subministrat. Quoniam autẽ nil tam indignum dei seruo cognoscitur, q̃ à gustu spei diuinæ deficere, & tristitiæ tabe seipsum confundere, caueant quotquot deo placere desiderãt, ne prosternant̃ ab illa. Ipsam manu sancti desiderij, & dulcedine spiritualis gaudij abigãt à domicilio mẽtis, atq; toto conamine caritatis uiscera obtinere satagãt. Quod si aliqñ permittente dño, aut ex fragilitate propria, aut impulsu tentationũ delinquunt, tristentur quidẽ, sed mẽsurate, sed humaniter, sed scienter, sed confidenter. Quantumcunq; enim cadant, quãuis spiritu tepescãt, nunq; tñ amittere debet orandi fiduciã, nunq; carere debẽt spe resurgendi. Desperatio nanq; in minimis etiã detestanda est. Hac qui percussus est, à uenia alienus est. Ideo astute antiquus hostis uigilat, ut ipsum immittat in animam, & per eam delinquẽti obstruat aditum accedẽdi ad deum & exorandi. Ipso autẽ clauso facile committitur omne scelus. O quoties sub specie boni, & sub imagine sanctæ compunctionis inexpertos, & ad spirituale certamen indo-

indoctos ludificat diabolus,& occidit. Latēter nanq; inuenit occasionē intrādi ad ipsorum cor,& tanq; angelus lucis suadere conat̄ huiusmodi redire ad se, & humilitatis causa suorum diligenter considerare sarcinam peccatorū. Hoc ipsis minus caute peragētib. idē aduersarius paulatim aggregat dolorē,aggrauat delictum,accēdit tristitiā,& aufert spem. Nec prius hi insidiatoris calliditatem agnoscunt,q̄ in foueam ruant desperatiōis. Re etenim uera pusillanimis, iracundis, & spiritu tristitiæ assuetis ualde perniciosa est propria consideratio,& frequens lapsus. Ex his nanq; abūdans tristitia & desperatio generant̄,quæ omne animæ robur extinguunt. Erudita uerò mēs & internæ gnara pugnę nequaq; sic prosternit̄. Mox etenim ut ex immoderata se sentit agitari tristitia, erigit se contra se,pondus pensat delicti proprij misericordiam sui cogitat conditoris, & redemptoris mortem,quam pro delinquentib. pertulit,rememorare non cessat. Suā quoq; fragilitatem humiliter proponit ante dn̄m,emittit suspiria,lacrymas ubertim fundit, præces ingeminat,& se satisfacturam esse fiducialiter protestat̄. Nec ante ab oratiōe surgit, q̄ deum erga se intelligat esse placatum, atq; in corde suscipiat obtētæ ueniæ notissimū signum. Ex hoc quippe fit,ut quanto sæpius spiritualis homo hac irrationabili pulsatur tristitia,tanto uehemētius animet̄ ad uirtutes,roboret̄ in spe, alacritate repleat̄,illustretur cognitione,& dei caritate dilatetur. Nec immerito. Consueuit enim superna clementia animam de se sperantem,& de sua humiliter largitate præsumentē protegere, & suis spiritualib. donis uisitare,quatenus experimento manifestet,q̄ uerum sit,quod dei spiritu exuberans canit Propheta dicens. Accedite ad eum,& illuminamini,& facies uestræ non confundent̄. Nam semper præsto est cælestis maiestas latissimo suæ caritatis melliflux gremio fouere ad se accedentē,credentem,præsumentem,amantem. Propterea diuinā quisquis propitiam cupit habere munificentiam,ad ipsam accedat credendo,& de ipsa præsumat amādo. Nam plenius amore q̄ timore capitur,& potius deuotiōe q̄ mœrore mulcetur. Non enim mœstitia,sed dilectione peccata soluuntur, Paulo attestante qui ait. Caritas operit multitudinem peccatorum. Vulneribus aūt peccatorum prębuit deus antidotum caritatis. Semper nanq; omnipotenti deo magis cōplacuit amari, q̄ timeri. In ueteri quippe lege primum ac singulare mandatū posuit dilectionis dicēs. Diliges dn̄m deum tuum ex toto corde tuo,&c. In nouo aūt testamēto,in quo incarnata sapiētia dedit in capite plateatū uocem suam,quid sæpius mandat̄,quid dulcius suadet̄ q̄ dilectio. Omnis ipsius sermo dilectione miscetur,omnis actio,omnis promissio redolet caritatē. Computrescere quippe fecit ipse Saluator iugum à facie olei. Dedit legem,modum docuit,& præbuit formā caritatis. Misit deniq; hunc sanctum ignem in terrā, ut arderet,ut corda sursum attolleret,ut cælum reseraret,ut rubiginem peccatorū consumeret,ut reformaret mores,ut pessimas cōsuetudines aboleret,ut fugaret uitia, ut uirtutes insereret,ut congregaret errantes,ut pacificaret discordes,ut recōciliaret auersos, ut roboraret debiles,ut reciperet pœnitentes,ut deū homini, & hominem deo indissolubili amoris uinculo copularet. Nūquid tāta amoris uis nō ualebit cor hominis infirmitatib. prægrauatū expergefacere,atq; à pusillanimitate spiritus liberare. Nunquid poterit uel minimū mœroris uestigiū in mēte remanere post tantarū cōsiderationē insignium gratiarū. Velut em̄ quidā rapidissimus turbo,& tanq; uelocissimus torrēs inundātiū aquarū exterminat de humano corde tristitiā diuinæ gustus caritatis. Nō habet locū mœror, ubi sancta caritas posuit habitaculū. Augmentū caritatis tristitiæ diminutio est. Certum nāq; est,q deus deprimentē nō approbat tristitiā,quū tantis pręconijs extollit caritatē. Sane aūt intelligendū est,quia nō oēm deus reprobat tristitiā, sed solū illā, quæ caritati aduersat̄. Nā secundū deū tristitia pœnitentiā in salutē stabilē operat̄. Hęc nequaq; caritati cōtraria est,imò plenissima caritate. Dolet quippe amās & mœrēs,quia amor offensus est. Nō tristat̄ ꝓpter se,sed propter eū cuius cōtēpsit imperiū,cuius prętergressus est mādatū. Tristat̄ inquā quū delinquit,ut satisfaciat dilecto,ut reuocet illū ad se,quē propter culpā à se declinasse cognoscit. Dolorē em̄ in corde sumit tāq; legitimi amoris indiciū. Ideo tādiu gemit,q̄diu reuocat dilectū. Mox aūt ut persentit ipsius fragrātiā,statim ut illū ad cordis sui habitaculū appropiare per internā intelligit aspirationem,cunctum quē prius cōceperat,abijcit mœrorem. Se reddit hilarē,se humilē,se iucundū facit,ut læta facie occurrat uenienti. De talibus dicit dominus. Beati qui lugēt propter offensam,

Marginal notes and section letters: B (line 1); F (beside "q̄ deum erga se"); Psal. 33 (beside "tu exuberans canit Propheta"); 1. Pet. 4 (beside "qui ait. Caritas"); G (beside "deus antidotum"); Exod. 20 (beside "meri. In ueteri"); H (beside "tiarū. Velut"); 2. Cor. 7 (beside "aduersat̄. Nā secundū"); Matt. 5 (beside "ta facie occurrat").

aut

A aut sponsi absentiam, quoniam ipsius potentia consolabuntur. Hoc nanque paucorũ est. Illorum solum est, qui solido amoris utuntur cibo, & exercitatos habẽt sensus ad discretionem boni & mali. Consultius igitur securiusque lactis dulcedo deuotionis, & spiritualis lætitia in uia dei potius quàm tristitia pro communi usu capienda est, præcipue quũ humanæ fragilitati, & teneritudini spiritus singulare adminiculum sit ipsa interna deuotio, arduum nanque quum sit homini crucem suam tollere, & Christum sequi, carnẽ edomare uigilijs, ieiunijs macerare, atterere laboribus, in carcere monasterij recludere, cibi delitias denegare, aquæ potu sitim restringere, atque carnalium sensuum curiositatẽ supprimere, qua nil iucundius secundum carnem in hac uita gustari potest. Nam omne hominum genus, ut plurimum delectationem capit à sensuum lenocinio, quos refrenare debent ij, qui deo strenue cupiunt militare, iuxta quod scriptum est. Qui autẽ sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Dignum est ut tãtus labor spirituali aliquo temperetur leuamine. In alio quoque spirituali conflictu cõstitutus Christi miles ne succumbat, necesse est, ut spirituali lætitia ad tolerãtiam animetur. Ad exercitationem nanque spiritus permittuntur à deo tentationes uariæ, acerrimæ, & assiduæ mentis hebetudines, insensibilitates cordis, dubietates fidei, spiritus blasphemiæ, pusillanimitates, & quamplurima similia, quę experti norunt. In hoc spirituali martyrio quũ reluctatur Christi seruus, ne succumbat, uterque homo, caro scilicet & spiritus crucifigitur, & nisi diuina uirtute, humana in tali conflictu infirmitas roboraretur, proculdubio deficeret. Præbet autem præsidium domini misericordia homini sic oppresso, nunc hostem repellendo, nunc uirtutem fortiter resistendi præstando, nunc dolores & flagella mitigando, nunc gustum internæ pacis infundendo, nũc celsitudinem immensitatemque æterni præmij uictoribus repromissi lumine quodam ineffabili patefaciendo. Sicque spiritus sapientiæ de regalibus sedibus spirans in corde afflicti quando uult, & quomodo uult, eundem ab instanti pressura respirare facit. Nam quamuis dei pietas homini iusto flagellato opem misericorditer ferat, licet neminem electorum diuina clementia supra id, quod potest, tentari permittat, faciens cum tentatione prouentum, debent tamen ipsi concesso uti adiutorio propriæ rationis, & naturali prudẽtia, quatenus facilius possint laboriosum huius peregrinationis peragere iter. Nil enim in natura arbitrandũ est deum fecisse ociosum. Ratione quippe dominus insigniuit hominem præ cæteris creaturis, quæ morantur in terra, ut ea uteretur pro instrumento uirtutis, & pro solatio laborum, quos in hac peregrinatione passurus erat. Proinde prudentissimum censendũ est, & deo gratum, si dei seruus pondere miserrimæ carnis prægrauatus, concupiscẽtiarum aculeis creberrime uulneratus, ignorantiæ & imbecillitatis proprię langore depressus, & à dæmonibus tentatus, ab hominibus lacessitus, curis tẽporalium occupatus, & à uisibilium uoluptatibus illectus, interdum humanæ capiat auxilium lætitiæ, atque deo suo semper in spiritus exultatione seruire contẽdat, maxime quũ ad hoc diuina exhortatione permoueat᷑, dicente Propheta. Iubilate deo omnis terra, seruite dño in lætitia, introite in cõspectu eius in exultatione. Nemini aũt in hac uita cõstituto sic cõgruit gaudere, sicut Christi famulis regi cælesti militantib. qui adoptionis spiritũ recipiẽtes, tanque electionis uasa diuino cultui mancipati sunt. Cui eñ angelorũ consortiũ, celorũ possessio, dei uisio, & cęlestis repromittit᷑ gloria, debet᷑ indubitãter cordis lętitia. Peccatori uerò cui gehẽna, inferni cruciatus, horribilis dęmonũ aspectus, et æterna mors pręparata est, incessabilis esse debet ꝓfluuius lacrymarũ, inenarrabilis gemitus, & cordis inconsolabilis mœror. Gemãt igit᷑ peccatores, & tristent᷑, atque sine interuallo lugeãt q̃d passuri sunt. Currũt nãque extẽto collo, & infatigabiliter ad sempiternũ pergũt exitiũ. Lætent᷑ autẽ & exultẽt oẽs Christo famulantes nõ inaniter, nõ carnaliter, sed in spiritu, nõ in seculo, sed in dño, qui sua eos propria uirtute uocauit & gratia. Tu itaque ô serue Christi, tu (inquã) qui ex miserantis dei dono ad monasticam uocatus es conuersationem, depone cunctũ animi tui mœrorem, & omnem tristitiam te deprimẽtem, & in domino gaude semper, qui de te cœnoso seculi naufragio, & mundi oneroso discrimine assumere, & in loco uoluptatis, securitatis, & pacis collocare disposuit. Te etenim de tenebris delictorum in admirabile lumen gratiæ suæ uocare, te à sordibus uitiorum abluere, te annulo formatæ fidei subarrare, te collegio sanctorum suorum aggregare, te assidue per spirituales

Marginal notes: Gal. 5 (beside "Qui autẽ sunt Christi"); B (beside "sti miles"); C (beside "id, quod potest"); Psal. 65 (beside "Iubilate deo"); D (beside "ctionis uasa").

les consolationes uisitare, te in ministrum suæ laudis eligere, tibi incerta & occulta sapientiæ suæ reuelare, tibi sacramentorum cœlestium sacrosancta mysteria committere, tibi iudiciariam dignitatem & uitam æternam promittere, sua ineffabili bonitate dignatus est. Tibi iterum dico qui talis es, gaude in domino, ut illi alacrius et ardentius ualeas famulari, ut per dilatationem iucundissimæ caritatis expeditius mãdatorum eius uiam currere queas, ut sacrificium laudis & fragrantiam uotorum tuorum purius illi offerre ualeas, ut per iugem gratiarum actionem, & ignitum cordis amorem amabiliorem te illi exhibeas. Pro his causis secure & indubitanter gaude. Sic tamen age, ut modestia tua nota sit omnibus hominibus, atq; percipiãt ex uerbis, ex facie, ex moribus te semper in domino gaudere. Sint uerba sancta & sapientiæ sale condita, sit facies hilaris sine sensuũ curiositate, sint mores graues, compositi, & modestia pleni. Si sic eris, facile cunctis suadebis, quod uere in domino gaudeas. Non sic autem, non sic apud eos, qui gaudent, sed non in domino. Esto igitur talis, ut merito cum Propheta iucũda cordis iubilatione cãtare ualeas, & dicere. Ego autem in domino gaudebo, & exultabo in deo Iesu meo. (Abac. 3) F

Quales esse debeant, qui diuinis intersunt laudibus, & deo psallunt, & quod plurimum congaudeant sancti angeli in alacritate psallentium. Necnon & de angelorum dignitate, atq; de gloria cælestis Hierusalem. *Cap.* XVII.

Ortalium regum ministri, & terrenis imperatoribus famulantes quotiescunq; suorum se præbent aspectibus dominorum, cunctas quas uel in uestibus, uel in facie gerunt sordes, diluere studiose conãtur, ne quid in ipsis incompositum, aut indecorum appareat, quod oculis principis despicabile uideatur. Dignum quippe est, ut quicquid sordescit, quicquid deforme est, amoueant à se, quatenus aspectus illorum alliciant, quibus placere concupiscũt. Capitur etenim animus plerunq; ex ornatu & speciositate creaturarum. Hanc regulã, hũc quoq; morem solerter custodire debent omnes æterno regi militantes. Illis nanq; congruit ita exteriorem habitum, corporis gressus, morum actus, animæ cogitatus, animorumq; affectus componere, ut nil in eis reprehensibile cognoscatur, pro quo rationabiliter repellantur à præsentia redemptoris. Delectatur prorsus dominus Iesus in grauitate uitæ, in cordium puritate, & in perfectione uirtutum seruorum suorum. Si enim cum tanto studio, & tanta sedulitate temporales homines ministros cupiunt habere formosos, morigeratos, prudentes, & nobiles, quantomagis seculorum regi immortali, & inuisibili, cui soli honor & gloria exhibenda est, conuenit sibi astantes habere ornatos uirtutibus, & omnium morum elegantia. Propterea angelicam conuersationem tenere conentur, quotquot cælesti domino gratissimum desiderant exhibere famulatum. Magni nempe periculi res est sordescentes, impudicos, criminososq; audere diuinis astare aspectibus, & spirituales deo promere iubilationes. Non enim speciosa laus est in ore peccatoris. Sanctos rectosq; decet collaudatio. Proinde Christi serui qui die noctuq; in ecclesia dei excubias celebrant, qui septies in die laudes proferunt creatori, studeant labia habere impolluta, corpora casta, & immaculata corda, ut iucunda, grata, decoraq; sit ipsorum laudatio. Vnde priusquam in templum domini intrent, antequã domino assistant, & diuinas erumpant in laudes, toto conamine, & quadam animi uirtute de suis cordibus, atq; de memoriæ domicilio abijciant omnem terrenam occupationem, & labentiũ affectionem, ita ut (si dicere fas sit, & possibile agere) solo spiritu ingrediantur. Reuocare quippe non negligant cunctam animi sui intentionem, & omnem cordis sui dispersionem in unum, ut sibijpsis dicant. Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Magnum nanq; adiutorium & efficax incitamentum ad pure diuinam laudem promendam est, quum cor redit ad se, & diligenter intelligit quid acturum sit. Nam quicunq; absq; præmeditata intentione cantica profert cælestia, facile uagatur mente, & elongatur à se, atque admittit immunda phantasmata. Itaq; qui cupiũt strenue spirituales persoluere laudes, & psalmodiæ sacrificium deo pure offerre, se repræsentent coram dei tribunali, & ipsum in spiritu præsentem habeant, uti est, nihilq; inter se & eum habere uelint, sed tanquam amicus cum amico colloquantur domino. Est enim psalmodia quædã dei ad hominem, atq; hominis ad deum dulcis, læta, & familiaris allocutio, quæ immensas in se cõtinet

Margin notes: E (top right); Psal. 32 (beside "ctibus, & spirituales…"); G; H.

A tinet delectationes. Ideo indignum est, ut quandiu anima cum Deo sermocinatur, aliò se diuertat. Intendere debet omnino illi, qui intendit sibi: & omnia uerba sacri carminis suspensa debet audire mente, tanquam si ipsi soli essent prolata. Quod autem uoce clamat, concordet sensu, seseq; coaptet intellectui scripturarum. Nihil uerò de ijs quæ foris sunt, illo beato tempore cogitet, nihil appetat, sed sola ei sufficiat præsentia redemptoris. Quicquid enim tunc importunè ex impulsione dæmonum, aut ex propria fragilitate in corde obortum fuerit: mox manu sancti desiderij arceatur procul, ne sacrosanctum contaminetur Dei sacrificium. Sic nanq; olim sanctissimus patriarcha Abraham quum uictimas Deo offerret, egisse legitur. Nam quum in hora holocausti aues cœli teterrimæ irrumperent, ut carnes diriperent, magno caritatis zelo, & peruigili cura eas ab altari abigebat: ut quod mundum mundo obtulerat corde, totum sine macula adoleret holocaustum. O quàm longè distant studia nostra ab huius senis uigilantia? O quot nostris laudum sacrificijs intersunt rapaces uolucres aeris huius caliginosi, ut ea fœdent illusio-

B nibus plurimis? Ipsas autem nequaquam abigimus, sed tãquam & insensati, & sine corde: cunctis earum suggestionibus aurem præbemus. Multimodè nanq; maligni spiritus obseruãt, ut rapiant psallentium corda ab intentione diuinæ laudis. Nunc enim obscœnorum uoluptuosorumq; phantasmatum fœtorem immittunt, ut psalmodiæ suaue polluant sacrificium. Nunc uerba diripiunt, & intercidunt carmina, quum oscitare importunè, aut insensibiliter dormitare faciunt. Nunc omnium membrorum ingerunt lassitudinem, ita ut nulla corporis pars illæsa esse uideatur. Omnis quippe mora tunc intolerabilis sentitur, hoc totum spiritu acidiæ operante in homine negligente. Nunc mentes psallentium terrena negocia, & secularia gesta ingerendo distrahunt, atq; per abrupta & deuia noxiarum & inutilium cogitationum impellentes animum: totam dissipant laudis oblationem. Et (proh dolor) quum ita callidè seducãt, uix reperitur, qui hoc intelligat, & uincat. O quàm sæpe qui diuinis occupantur in laudibus, solo assistunt corpore, & tanquam garrulæ aues sine interiori sensu emittunt uerba. De talibus per Pro-

C phetam dominus dicit: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum lõgè est à me. *Matt. 15*
O quoties tædio præuagata mens ab omni gustu cælestium cantionum ieiuna pertransit. Loquitur, & ignorat cui, clamat uoce, nec seipsam intelligit, nec percipit, quid dicat. Nam totaliter extra se euecta atq; uelut amens effecta aduersum se Deum prouocat uehementer. Nunquid huiuscemodi sacrificio honorificatur Deus? Nũquid polluta laude effertur diuina maiestas? Corda quippe non corpora, gustum mentis, non solum uocis, affectum animi, non linguæ motum requirit omnipotens. Hoc Citharœda sanctus Dei spiritu plenus persenserat, quum dicebat: Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite sapienter. *Psal. 46* Sapienter utiq; dicit esse psallendum: ut quod pronunciatur per os, ruminetur in mente. Vnde Apostolus idem sapiẽs dicit: Psallam spiritu, psallam & mente. *1. Cor. 14* Nec immeritò. Nam quicquid in psalmis resonat, quicquid profertur, spiritus sancti sententia est. Sancti enim prophetæ cœlitus imbuti, & diuinitus afflati sancta cantica condiderunt. Vnde non loquenti, sed intus reuelanti ascribenda sunt. Habẽt quoq;

D sub uelamine literæ, & sub uerborum cortice mirabiles ueritates, & iucunda mysteria, atque arcana sacramenta, quæ meditationibus ac cogitationibus tanquam granum de paleis excutienda sunt, & tanquam suaue uinum de racemis exprimenda. Sic nanq; ad lucem ueritatis prolata intellectui placent, & cordis palato dulciter sapiunt. Hac edoctus experientia Propheta canit, dicens: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo? *Psal. 118* Indignum nempe est, ut tam suauissimus cibus absq; attritione indulgentiæ glutiatur. Proinde diuina carmina attenta sunt intentione ruminãda, atq; alacritate spiritus pronuncianda, alioquin psalmodia ualde onerosa erit: quoniam omne quod sine gustu agitur deuotionis, operanti laboriosum est: præcipuè tamen diuini officij decantatio, quæ corpori cunctam subtrahit uoluptatem. Deficiente etenim in psalmodia interna delectatione, & nihil existẽte in ea, quod carnales mulceat sensus: omnino fatigatur qui psallit, & mente, corpore, ac uoce languere dignoscitur. Vox nanq; remissa tempore diuinæ laudis arentis cordis signum notissimum est. Quæ uerò in sensu cordis & iucunditate uocis prolata sunt cantica, animo dulciter sapiunt, auribus sonora sunt, angelis fiunt amabilia, atq; ipsi Deo suauissimum redolent laudis odorem. In modula-

tione autem psalmorum cor à lingua non discrepet, ne repellatur quod petitur. Inexaudibiles nanque efficiuntur, quę in diuinis laudibus aguntur orationes: quando qui postulant, ignorant quid petunt. Vt autem exaudiantur, intelligendæ sunt: ut uerò intelligantur, cogitandum est cui offeruntur. Vt autem per cogitationem agnoscatur, cui preces offeruntur: ipsius opera inuestiganda sunt, quæ ex earum excellentia prædicant creatoris deitatem. Vnde scriptum est per quendam: A magnitudine speciei creaturarum facilè creator agnoscitur. In præsentia itaque tantæ maiestatis iucunda laus exhibenda est. Psal. 97 Propterea Psalmographus ait: Iubilate domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite: Psallite domino in cithara, in cithara, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubæ corneæ. Iubilate in conspectu regis domini. Non segnis, neque remissa laus in auribus domini sabaoth, delectabiliter sonat: sed repellitur, & fastidit. Ab ipsis quoque sanctis angelis, qui coram cælorũ rege solennes indesinenter exercent excubias, & promunt laudes cælestiũ cantionũ, toties abijciuntur, quoties negligẽter pronunciantur. Hi etenim superni ciues & sancta agmina intersunt choris laudantiũ, exultãtque in laudibus psallentium: si tamẽ distinctè, si attentè, si uigilãter, si ardẽter, si cõcorditer, si humiliter dicãtur. Discurrũt nanque inter illos: utpote ipsorũ cõciues, & cõsortes regni. Comprimũt & immundorum spirituum impetus, nec eos sæuire patiuntur tanquã fideles custodes. Nunc ascendũt, nũc descendũt semper ad illorũ profectũ. Vbique uerò alacres sunt, ubique festiui, ubique soliciti, ne diuina interrũpatur laus, ne cælestia cantica maculẽtur. At si uel ad momentum tepescat affectus, distrahatur animus, aut dormitet oculus: illico indignãtur sic oscitantes, & nõ inuenientes quid offerant, suam mox præsentiam subtrahunt. Verecũdum igitur & ualde perniciosum est in cõspectu tantorum principum irreuerẽter psallere, uerba intercidere, inutiles cogitationes tractare, & corde torpescere. O si præsentiam suam propalare ualerent? ô si quantum congaudeant de puritate alacriter psallentium, eis liceret ostẽderet? prorsus omnis torpor abscederet, omnisque ignauia fugaretur. Venustus nanque aspectus, & suauis ipsorum affatus, cunctam animi depellũt tristitiam, atque indicibilẽ intuentibus cõferunt iucunditatẽ. Rutilant enim immortalitatis candore uestiti, nec minus fulgẽt caritatis diademate redimiti. Toti decori sunt, toti affabiles, toti deiformes. Pulchritudine quippe incõparabiles sunt, atque fortitudine inuincibiles. Si illorũ exquiratur sapiẽtia, sciunt omnia, quæ scienda sunt: si eorũ gloria cõtempletur, omnem prorsus transcendit humanũ intellectum. Nam siue eleuentur per admirationis contemplationẽ supra se, siue per sui custodiã firmentur in se, siue per dilectionẽ proximi descendant sub se: Dei semper uisione fruuntur, Dei delicijs pascũtur, Dei dulcedine inebriantur. Celebritas enim illorum nullo clauditur fine, nullo euentu uariatur, nullis momentis interrumpitur. Vinculis nanque perfectæ caritatis astricti, nulla ualent ratione ab amplexibus conditoris diuelli. Veneremur itaque dilectissimi, quum in ecclesia Dei psallimus, quum in diuinis occupamur laudibus, cæli ciues, & sanctos angelos. Veneremur, inquam, senatores supernæ Hierusalem, & cum ipsis purè, alacriter, & solenniter semper in corde, ac iugiter ore domino decantemus. Indecorum ualde est præsentibus angelorum cœtibus psallere negligẽter, atque uerba sacri carminis arido corde promere. Proinde in diuinis officijs ardeat affectus, clamet uox, uigilent oculi, & uita concordet, Psal. 137 ut meritò dicere ualeamus: In conspectu angelorum psallam tibi Deus meus, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo domine. Quid autẽ sublimius in hac peregrinatione celebrari potest, quàm pari consortio angelorũ in Dei laudibus occupari? Quid dulcius, quidue suauius cogitari potest, quàm in terra agere, quod sanctorum cõciues, & beata cęlorũ agmina in excelsis perficiunt? Illis beatis spiritibus sine interuallo, nobis autem certis temporibus huic tam strenuo operi uacare licet: quia illi re- 1. Cor. 13 uelata facie: nos autẽ sub specie per fidem, & in ænigmate Dei gloriam contemplamur. Illi nempe tanquam triumphantis ecclesiæ duces honoratissimi & Deo præsentes, puras, ignitas, immensasque summæ maiestati offerũt laudes: nos autẽ pusilli, & debiles, atque corporis sarcina pręgrauati, & peregrinantes à domino, mixtis interpollatisque laudibus efferimus conditorem. Si tamen & illis & nobis una laudandi intentio, par uotum, ęqua uoluntas, quãuis dispar sit laus & gloria. Erimus autem quandoque etiã nos iuxta domini Ibid. 15 pollicitationẽ sanctis angelis similes: quãdo dominus Iesus tradiderit regnũ Deo, & patri,

A tri, atque euacuauerit omnem principatum, & uirtutem. Tunc enim uidebimus eum sicuti est: tunc laudabimus perfectè, amabimus ardenter, uacabimus actualiter, inhærebimus indissolubiliter, iucundabimur lætanter, satiabimur sufficienter, & transformabimur totaliter. Erit nanque tunc Deus omnia in omnibus. Nam nihil in nobis à laude cessabit. Erit enim rationi Dei sapientia, plenitudo lucis: erit affectioni Dei bonitas & clementia, multitudo pacis, & superabundantia dilectionis: erit memoriæ Dei mira essentia & maiestas, continuatio fruitionis. Erit quippe tunc in cælesti gloria læta societas, concors uoluntas, communis felicitas, sempiterna libertas, secura tranquillitas, indicibilis honestas, plena pax, uera dilectio, mutuus amor, una gloria, eadem mansio, & imperturbabile regnum. O quàm dilecta sunt tabernacula tua domine uirtutum. En super flumina Babylonis sedens seruus tuus clamat anxiè, pulsat assiduè, concupiscit affectuosè, dolet dulciter, suspirat iugiter: dum fidei oculo intuetur regem in decore, assistentium laudes, lætantium choros, epulas conuiuantium, ministrantium uota. Ardet B nanque affectus, & humiliter dicit non sine admirationis gaudio: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Sed heu me, quoniam incolatus meus prolongatus est: quoniam in loco horroris, in corpore mortali, in ignorantiæ tenebris obuolutus sum: factusque sum alienus ab ijs, qui ineffabiliter diuinam laudant magnificẽtiam. Propterea absque ulla cessatione (si dominus dederit) in toto corde meo, & cum omnibus præcordijs desideriorum meorum clamare non desinam, & dicere: O quãdo ueniam, & apparebo ante faciem tuam? Ecce seruus tuus cupit uidere te, nec ualet, conatur, nec apprehendit. Spe nanque nutritur, fide roboratur, dilectione tenetur, attenteque præstolatur: donec fiat uox de firmamento, & de throno Dei, & dicat: Veni electa mea, egredere de ergastulo carnis, & de medio laqueorum: intra in gaudium domini tui. Concupiui speciem tuam, mihique complacuit tibi dare regnum electis paratum ab origine mundi, ut mecum regnes in secula, & feliciter uiuas in æternum.

1.Cor.15. Psal.83 Psal.136 Psal.83 Cant.4

C *Quòd in creaturis laudabilis Deus apparet, præcipuè in humana creatura iustificata. Et de bono orationis. Et qualiter orantes se habere debeant ante orationem. De multijugo ascensu in Deum per orationis exercitium. De uarijs insultibus, quos patiuntur orantes, & de ipsorum remedijs. Atque de modo orandi, & tempore. Nec non de ipsius orationis effectibus, & laudibus.* Cap. XVIII.

N institutione uniuersi innumeras creaturarum species Deum procreasse: atque earum singulis iuxta proprias naturas uaria dedisse loca ad habitandũ: prout sua sapientia quibusque congruere iudicauit, perspicuum est. Iumentis enim tanquam tardioribus, ac minus puris terram habitabilem cõcessit. Auibus autem ueluti puritate, & corporis agilitate, atque alarum remigio amplius decoratis, purius ac nobilius aeris elemẽtum tribuit. Stellas uerò longè cæteris insensatis, & irrationabilibus creaturis excellentiores: sicut perpetua operandi uirtute, luminis fulgore ornauit: ita in eminentiori cęlorum regione, scilicet in firmamento collocauit. Angelis autẽ in natura dignioribus, in specie pulcrioribus, in intellectus acumine perspicacioribus, in uirtute potẽtioribus, in gratia locupletioribus, in meritis sublimio- D ribus cunctis alijs creaturis: empyreum tradidit cælum ad habitãdum: non ut in illo circunscribantur, sed ut illud ornent. Singulis itaque creaturis diuina bonitas sua dona impertita est secundum qualitatem naturarum, potiora potioribus communicando: & ita unicuique diuisit gratiam donationis suæ, ut conditoris opera nemo sit, qui dignè, uel in minimo possit arguere. In his enim tanquam in speculo mundissimo elucet diuinæ sapientiæ altitudo. Vnde Apostolus ait: Inuisibilia eñ Dei à creatura mũdi per ea, quæ facta sunt, intellecta cõspiciuntur: sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. Per hæc cõsiderantis animus mirabili iucunditate repletur. Ideo Propheta canit: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Ab his effertur magnificẽ artificis industria, & omnipotentia. Propterea Citharœda in Psalmis dicit: Cęli enarrant gloriam Dei: & opera manuum eius annunciat firmamentum. Vocibus nanque suis & modis, quibus ualent: omnes creaturę Deum laudant, & confitentur. Ad hoc nempe creatæ sunt: sicut in trium puerorum exprimitur cantico Deum laudantium, & dicentium: Benedicite omnia opera domini domino, laudate, & superexaltate eum in secula, &c. Dignatus tamen est ipse dominus humanam procreare naturam: per quam non

Rom.1 Psal.91 Psal.18 Psal.102

minus laudabilem in ipsa sola, quàm in cæteris alijs simul, manifestare se uoluit. Longè B
nanque sublimiore consilio usus est, quum hanc formaret, quàm reliquas, pluraque contulit dona. Quum enim uniuersum conderet terrarum orbem, & omnia quę in illo sunt,
Psal. 102 à principio: dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Non aliter angelorum naturam, quàm cuiuscunque uermiculi creauit, non amplius laborauit. Æqualiter cuncta proprio creauit arbitrio. At uerò quum hominis naturam plasmare uellet, ut ostenderet qualis
Gen. 1 esset, quem facere uolebat, quantumque illum diligeret, ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non autem uilis putãdus est, quem ad Dei imaginem formatum non ambigitur. Quod si ex creatione propter corporalem, passibilemque naturam non apparet quanti sit homo: ex restauratione tamen & redemptione luculenter agnoscitur. Quanta enim pro humana natura Deus fecerit, quãta pro eadem pertulerit, quantaque illi donauerit: non lingua hominum, non lingua angelorum ad plenum sufficit reserare. Ineffabilia nanque sacramenta, & omni ueneratione dignissima in ijs, quæ ad
Psal. 144 humanam pertinẽt restaurationem, latent. Meritò igitur laudabilis est Deus, sicut Propheta canit in ecclesia sanctorum. Perspicuè quoque ipsius fulget misericordia in consilio iustorum & congregatione: pro quibus dura, dira, & laboriosa dignatus est sustinere. Sicut enim in reprobis & peccatoribus iustus & rectus dominus comprobatur: ita & in electis & iustificatis miserator & misericors, patiens, dulcis, & longanimis cognoscitur. Vnde prrophetico plenus spiritu homo secundũ cor Dei canit in Psalmo: Quàm F
Psal. 72 bonus Israel Deus ijs, qui recto sunt corde? Et alibi: Confitebor tibi in ecclesia magna,
Psal. 34 & in populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor tibi domine in toto corde meo in
Psal. 9 consilio iustorum, & congregatione. In congregatione etenim iustorum, & in collegijs Deo famulantium euidentissimè cælestis miseratio, & diuinæ caritatis mira dignatio prorogata ostenditur. In illis autem tanquam in uasis mundissimis, & in templis sanctificatis diffusa est abundantia spiritualium charismatum, atque singulis diuersimodè spiritualiter donatum est, quod cæteris omnibus creaturis naturaliter & corporaliter cõcessum est. Participãt enim aliqualiter cum cũctis alijs creaturis. Quibusdã nanque ipsorum G
tanquã rationabilibus iumentis temporaliũ administratio cõcessa est: per quã nõ suam, sed Dei gloriam, & proximorũ commoda quærere cõprobantur. Aliqui autẽ tanquam spirituales aues, repudij libellũ uitijs & uoluptatibus carnis dãtes, quę semper ad ima trahunt, per uirtutũ exercitia & desideriorũ pennas se ad spiritualia appetenda sustollunt. Talibus nil nocent figmenta diaboli, & omnis ipsius meditata malitia euanescit. De his
Prou. 1 dicit Propheta: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorũ. Nonnullis uerò scientiæ claritas, & notitia spiritualium sacramentorum abundè tributa est: per quam tanquã radiãtes stellæ in ecclesiæ rutilant firmamento, cunctis præbentes lumen supernæ sapientiæ.
Dan. 12 De ipsis ait Propheta: Qui ad iustitiam erudiunt multos: fulgebũt sicut stellæ in perpetuas æternitates. Sunt quoque quidam purgati à uitijs, & ab omni cœnosi & carnalis amoris onere exuti: qui quasi angeli effecti, & ad summa euecti per ardorem diuinæ caritatis, & studium orationis in cælestibus conuersantur. Hi nempe cum Apostolo dicunt:
Phil. 3 Conuersatio nostra in cælis est. Tales etenim radiantes introrsus per conscientiæ puritatem, & dilectionis uehementiam tantũ cæteros præcellunt sanctitate, quantum contemplatiua actiuæ uitæ meritis & dignitate supereminet. Nam nulli sanè intelligẽti ambiguum esse debet, quod in multis contemplatio & oratio dignior sit, quàm operatio. H
Contemplatio nanque quoniã principaliter intendit Deo: est rectior, est clarior, est mundior, est securior, est quietior, est iucundior, est permanentior, est rarior: & est beatæ uitæ similior: si tamẽ iuxta suæ excellentiæ puritatem exerceatur. Est nanque intuitus purus, & actus spiritualis, atque prorsus in spiritu operandus. Vnde pro sua nobilitate ac perfectione solis illis congruit, qui spretis temporalibus facultatibus, & calcata omni affectione labentium rerum: uniuersali domino se totaliter dedicarunt. Certum quippe est, quòd mens quę ad arcana sacramentorum cælestium contemplanda, atque in suauitate spiritus ad eadem degustanda accensa est, ut eleuetur ad summa, opus habet se intimis spoliare. Alioquin laborioso onere temporalium prægrauata curarum frustrà ad alta nititur. Irretita etenim & obligata compedibus polluti amoris, se omnino erigere non ualet. Toties nanque reuerberatur & obtunditur caligine affectionum terrenarum: quoties se supra

A pra se conatur eleuare. Propterea multa eget prudentia & magna spiritus libertate: qui Deo per orationis studium uacare desiderat. Debet nanque se diligenter custodire in uerbis, in moribus, in cogitationibus, in affectionibus, ac immaculatum seruare: quatenus tam beato orationis tempore purè, & absque sorde noxiarum imaginationum Deo astare queat. Est quippe humana mens multorum receptibilis phantasmatum. Hæc quum sibijsi sine diligenti uigilantia relinquitur, reuoluere intra se ac ruminare non desinit. Talia enim animus imprudens & absque diuini timoris custodia cogitat qualia ei cogitanda offeruntur, atque uelut iumentum indomitum discurrit effrænis per deuia uitiorum. Proinde solerti industria, quadamque uirili intentione ab animo omnia ante orationem amouenda sunt: quæ orationis tempore ipsam possint coinquinare. Qui autem hoc agere negligit, nunquam mundo orabit corde, nisi fortè repentè à superueniente uisitetur gratia. Interdum enim consueuit diuina bonitas suos inopinatè, & sine ulla prorsus præparatione, aut dispositione interno illustrare splendore: siue ut iacentis
B animi torpentem excitet ignauiam: siue ut elationis, & propriæ æstimationis auferat materiam: siue ut pusillanimitatem ac fragilitatem foueat & erigat humanam. Caueat tamen Christi seruus, ne ob hanc domini degustatam dulcedinem, quasi propter donum securior effectus, erga sui custodiam remissior sit: atque ad se disponendũ tepidior. Turpiter nempe ridiculum fieret spirituum immundorum, si hoc agere non formidaret. Debet ita quisquis, tanto esse solicitior ad bene uiuendum, atque ad promerendam gratiam supernæ uisitationis promptior: quanto cælestis infusionis amplius se participare cognouerit. Nam si Dei ueneranda maiestas frigidam amoris eius & segniter conuersantem uisitare dignatur mẽtem: quanto magis feruentem spiritu & se solicitè quærentem peramplius afflabit gustu cælestium deliciarum? Sed grata mens, & uerè caritatis iaculo uulnerata nihil, quod ad se pertineat, perficere negligit. Eadem uirtutum exercitia, idem orationis studium peragit, quum spiritualis lætitiæ pœnuriam patitur: sicut quum diuino calore repletur, licet id non eodem agat gustu. Scit nanque sapientiæ
C erudita magisterio, quod maiorum donorum dignior efficitur, post labores & certamina. Hoc significare uoluit Propheta, quum diceret: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Paucorum uerò est quod suprà commemoratum est. Nam perfectæ caritatis argumentum notissimum est in aduersis fiduciam non amittere, & uirtutes uniformiter semper operari, atque sub Dei disciplina eodem animo, eodemque uultu perseuerare. Negligentibus hoc impossibile uidetur: amantibus uerò nihil. Agat itaque Christi seruus, qui Deo uniri cõcupiscit, tam in præparatione orationis, quàm in cæteris quæ agere debet quod suum est, ut Deo carus fiat. Reliquum autem totum diuinæ realiter committat uoluntati, quæ nullum bonum, quãuis minimum, irremuneratum relinquit. Diligit enim Deus suos, nec quicquam à se diligentibus retrahit opportunum. Qui hoc fideliter nouit, in cunctis & ubique pacificus erit. In orationis uerò hora, quum miles Christi ad orationem procedit, in sensu cordis cogitet propter quid accedit, ut quoties mens per inania de-
D fluxerit: aut à concepto calore tepuerit, reuocata ad se sibi dicat: Ad quid uenisti? Confusio nanque amissæ gratiæ, & agnitio extincti desiderij ad pristinum facilè reuocat deuotionis exercitium. Ante orationem quoque se componat orationis amator, & qualem esse cupit, quum orat, talem se ante orationem exhibeat. Memoretur iugiter quod Deo astare debet, & cuncta solicitè fugiat, quæ coram Dei conspectu animæ ruborem possint afferre. Indignum ualde est erubescẽtiam pati orationis tempore: in quo nihil aliud, quàm Dei laus & gratiarum actio in spiritu resonare debet. Præsentiam autem domini ante mẽtis oculos (si ualet) actualiter teneat Dei famulus: quoniã efficaciter mẽtem ad orationem hæc cogitatio ordinat & disponit. Prouidebam (inquit Citharœda sanctus) dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Propter quod orationis tempore lætatum est cor meum: & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescit in spe. Cuncta etiam fugiat quæ orationi aduersantur: quisquis delectationibus, quæ in oratione percipiuntur, repleri desiderat. Laboriosum quippe satis est mentem aptificare orationi. At si efficaciter à ab illa comprehensa fuerit, ubique orare ualebit. Veris etenim oratoribus, & diu in spiritu exercitatis: omnis locus & om-

Psal. 93

Psal. 15

ne tempus congruet orationi. Pusillis autem & lacte nutriendis locus & tempus habile accommodandum est. Solius Dei est orationis præstare gustum, & deuotionis affectum: sed hominis est orandi adinuenire modum. In diuinis uerò uoluminibus facilè agnoscitur qualiter se homo in oratione habere debeat, ut in ipsa proficiat, crescat, uniatur, liquescat. Non enim ab omnibus eadem orandi forma seruãda est, idemq; ascensus in Deum. Aliqui nanque psalmos, dominicam orationem, & quædam alia deuotionis uerba uocaliter & attentè proferendo: Deo se sentiunt esse propinquos. Quidam infantiam, uitam, actus, miracula, passionem, ad inferos descensum, resurrectionem Saluatoris ascensionemq; seriatim in oratione meditantes inardescunt spiritu, & per deuotionis gustum Deo propinqui fiunt. Nonnulli se humiliter prosternentes corpore, & spiritu, atque per compunctionis gemitum, & suorum rememorationem delictorum se plus omnibus uilipendentes, & condemnantes: quo se longius à Deo esse arbitrantur, eo per humilitatem uiciniores fiunt. Alij per scripturarum latitudinem, & allegoriarum suauitatẽ internos meditando elicientes sensus: ueritatis gustu recreantur, & à Deo uisitari merentur. Plerique Dei beneficia, tam corporalia, quàm naturalia, & spiritualia in sua oratione iugiter, & distinctè reuoluentes per medullatum holocaustum actionis gratiarum Deo acceptissimum, omnipotentem Deum aduocantes ad se, præsentia eius efficiuntur digni. Nonnulli coram Deo corpore & spiritu se statuentes: ipsius bonitatem, excellentiam, & diuinitatem laudibus & uotis, quibus ualent, extollentes & magnificantes: efficaciter in Deum per amoris uehementiam & delectationem mentis trahi se sentiunt. Quidam nouo ueritatis irradiati splendore ex superuenienti gratia ita exuberanti gaudio repentè perfunduntur, & intima pace fruuntur, ut Deum in corda sua aduenisse non dubitant. Aliqui ex consideratione beatæ uitæ, & futuræ felicitatis contemplantes angelorum, sanctorum, & animarum iustorum inenarrabilem gloriam: eleuantur supra se, atque ex ardenti desiderio societatis illorum se illis copulantes Deo ex parte assistere merentur. Alij ex diuina reuelatione utcunq; Dei essentiam & immensitatem oculo illuminatæ fidei aspicientes, in admirationem & raptum supra & extra se euecti Deo dulciter uniri merentur. Sunt quoque nonnulli, qui diuini luminis irradiatione, & cælestis caritatis æterno & plenissimo fonte repleti, atq; potati Deum supra omnem humanam intelligentiam, & uirtutem gustare digni efficiuntur. Hi nempe inebriantur ab ubertate bonorum Dei, & potantur à torrente inexhaustibilis uoluptatis ipsius. Hic planè gustus ad Deum amandum ex totis præcordijs absorbet hominis affectum, & amantem rapit in amabilem: adeò ut solo huius mortalitatis indumento diuisus sit à summa illa cælestium spirituum gloria. Omnium uerò ascensuum artifex & doctrix est Dei æterna sapientia, quæ iuxta arcanum suæ dispensationis consilium unicuique seruorum suorum tribuit prout uult. Nullus tamen est etiam illorum, qui apud eum minimum sortiti sunt gradum, qui ultra condignum meritum de manu domini non susceperit. Ideo ab unoquoq; seruorum Dei tristitiæ pondus, & inuidiæ liuor: qui de proximi prosperitate affligitur, propellendus est. Tenaciter autem & tota animi intentione in corde ab omnibus zelus proficiendi tenendus est, atq; desiderium imitãdi eos, qui Deo per uirtutum merita uiciniores sunt, ut ipsorum donis participes efficiantur. Nutriendũ est igitur quicunq; muneribus cælestibus locupletari anhelat, orationis studium, quod quandiu uixerit, non derelinquat. Est nanq; oratio uia breuis, ascensus facilis, iter securum: per quod ad Dei notitiam dulciter & ueraciter peruenitur. In ipsa autem oratione qui profectum illius cõcupiscit obtinere, mentis curiositatem deuitet: quæ incerta & occulta diuinæ sapientiæ penetrare consueuit, meminerítq; scriptum: Altiora te ne quæsieris, & sublimiora te ne scrutatus fueris: quoniam scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Religet etiam altitudinem intellectus sub humilitatis iugo: & sola quæ sibi cogitãda proposuit, gustare studeat. Non eñ quæ eleuent, sed quæ pascant & accendãt in oratione perquirenda sunt. In qualicunque cogitatione affectus rapitur, immorandum est, nec ab eadem resiliendum est, donec idem perseuerat gustus. Debet autem humana mens spirituali se substernere immissioni, & semper illi solicitè coaptare se. Vbi uel qualiter impetus spiritus orantis animum dirigere uoluerit, consentiendum est. Nam quisquis secundum suæ uoluntatis beneplacitum supernam

A nam aspirationem & Dei uisitationem torquere conatus fuerit, præsumptionis uitio seductus, atq; ignorantiæ tenebris circunseptus non profectum, sed prorsus iudicium de sua reportabit oratione. Homo quippe Deo, & non Deus homini subesse debet. Propterea Christi seruus prudentia decoratus, quum in oratione positus est: cuncta dona, quæ eidem diuinitus largiuntur, humiliter suscipiat: gratias Deo agat, & horum indignissimum ueraciter se arbitretur. Qui autem conditoris gratiam repellit, & qui Dei dona impudenter dijudicare non ueretur: nunquam spiritualibus ditabitur donis. Dignatur nanq; dominus simplicem uisitare mentem, & secum amica confabulatione habitare. Nec immeritò. Quum enim repugnare nesciat, & contradicere non præsumat, realiter se diuinæ subijcit uoluntati. Magni quippe æstimat quicquid illi à Deo donatur. Nõ extollitur de beneficijs, non eleuatur supra se inaniter, largitoris gratiam non disperdit, non iudicat aliquem, non murmurat de aliquo, arcana Dei non pandit, tota ductilis est, semper docilis, ad parendum facilis, hilaris ad tribuendum, atq; ex his diuinæ laudis o-
B ptimum efficitur instrumentum. Nam cordis simplicitas hominem exhibet esse deuotũ.
Nam cordis simplicitas hominẽ exhibet esse deuotũ. Humani uerò generis aduersator diabolus eo amplius erga orantes æmulationis face accenditur, quo magis uiderit illos in deuotione proficere. Vnde cõsueuit deprecãtis animũ memoria perpetratę culpę repeutere: quatenus ex hoc amittat fiduciã, & ex impedimẽto cõceptę pusillanimitatis nõ ualeat deuotionis exercitia secundũ cõsuetudinẽ peragere. Huic autẽ fallaci suasioni nequaquã fides accõmodanda est. Proinde Christi miles egregius caueat ne cõfundat̃: sed cũ se peccasse cognouerit, humiliter in spiritu ante pedes dñi se prosternat: confiteat̃ delictũ suũ dño, blandisq; uerbis offensum mulceat dilectũ, & statim gratiæ intelliget adesse pręsentiã: per quã resumptis animę uiribus, & cõcepta fiducia de cætero dño quieto animo uacare ualebit. Nõ tamẽ facilè hęc admittẽda sunt, sed prudẽti ratione discutienda: quia maligni spiritus persæpe sub cõpunctionis specie ardorẽ desiderij, deuotionis gratiã de orãtis corde dissipãt & extinguũt. Solet tamẽ interdũ diuina bonitas ab orãtis
C affectu se subducere, eumq; totũ aridũ, totumq; reddere in deuotũ. Tũc quicquid meditãti offertur, desipit, quicquid cogitare disponit, indiscussum præ ariditate spiritus derelinquit. Nihil sapit, nihil delectat, nil reperit̃ quod pascat affectũ: quin potius ubiq; tenebræ dẽsissimæ palpãtur: ubiq; sterilitas sentitur: quasi prius nihil dulce gustatũ sit. Fiunt quoq; intus fragores, tonitrua, coruscatiões, & immissiones per angelos malos, ut euertant à sua stabilitate animũ, faciantq; illũ ab oratione cessare. Eo autẽ tẽpore, quo hæc aguntur, orationis actus prætermittẽdus nõ est, sed perseueranter custodiendus. Si enim qui ista patitur, petierit dulciter, accipiet: si quæsierit prudenter, inueniet: si pulsauerit fideliter, aperietur ei lumen superni fulgoris: uidebitq; solem, qui prius erat in nubilo, fulgentem in meridie. Qui legit, intelligat. Retunditur etiam quandoq; ex Dei dispẽsatione orantis animus innumerabilium uarietate cogitationum, quæ præ sui multitudine & importunitate ipsum instabilẽ reddunt, ac ipse more carinæ fluctuantis in medio pelagi huc illucq; agitatus per tentationum scopulos collisus atteritur: atq; amisso delectabilis
D quietis trãquillo portu incessanter ad dominum clamare cogitur, & dicere: Saluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquæ usq; ad animam meam. Infixus sum in limo profundi. Psal. 68 Tunc iactandæ sunt anchoræ bonæ spei in mare diuinæ miserationis. Tunc toties ad cælum uociferandũ est humili & ardenti cordis desiderio: quoties impingitur orãtis animus ab impetu perniciosarũ cogitationũ. Pius aũt dñs, nõ permittit diu laborare clamantem ad se: sed imperat uentis & mari: & fit repẽtè tranquillitas magna. Post hæc uerò diuina laus, & gratiarũ actio domino decãtatur pro obtenta pace, & inimicorũ fuga. Iusto nanq; iudicio dominus tepidos spiritu, & ad orandũ pigros tentari permittit: quatenus necessitate cõpulsi orare cogantur. Magnus quippe dominus omnia in sapientia disponẽs hominũ salutem mirabiliter operatur. Nunc humiliat, nunc exaltat, nunc mortificat, nunc uiuificat, cuncta autẽ semper irreprehẽsibili disponens iudicio æquitatis ad illum, quẽ ipse ordinat, singula deducit finẽ. Nemo est, qui illi resistere ualeat: nullus qui debeat tanto unumquenq; dirigit consilio caritatis. Propterea ipsius maximè sunt iudicia ueneranda: quę quamuis incomprehensibilia sint: tamen semper uera & iusta sunt. Caueat igitur diligenter, ne in ipsa impingat, quisquis inoffenso mentis pede ad Deum

per orationis studium accedere festinat. Ob hoc quippe uigilãter iugiterq; orationi uacandum est, & in sensu cordis semper domino assistendum, quatenus ex frequenti consideratione ueritatis, fumus humanæ sapientiæ, & caligo carnalis intelligentiæ, ab interioribus animæ aspectibus irradiante gratia amoueri possit. Alioquin mens quasi quadam consuetudine ad orationis actum deducta: aut tanquam cæca ingeret se superno fulgori, & inde reuerberata prosternetur: aut per lubrica & inania insensibiliter raptabitur & deuiabit: quod sine magno spirituali dispendio fieri nequit. Qui enim huiusmodi illusiones in oratione patitur, nullum de sua oratione percipiet fructum. Hoc exprimere uoluit Propheta, dicens: Populus meus seductus est non habens cor: uidelicet ad intelligendum & diligendum. Hi ut resipiscant, & ad se redeant, optabat Moses, cùm
Deut. 32 dicebat: Vtinam saperent quàm grauia fuere quæ commiserunt delicta, quãta amiserũt spiritualia lucra, qualia meruerunt supplicia. Vtinam intelligerẽt fugaces seculi blanditias, & importabilia onera, Dei super se internam aspirationem, multiplicem Deum diligẽtibus pacem præstitam, & Saluatoris erga homines ineffabilem caritatem. Vtinam nouissima prouiderent, ineuitabilẽ scilicet mortis necessitatẽ, horæ mortis incertitudinem, pœnarũ inferni importabile suppliciũ, & cælestis gloriæ triumphale præmiũ. Horum nanq; cõsideratio uigilantem efficit orantis animũ. Eorum quoq;, quæ dicẽda sunt, ignari nequaquam esse debent Deo per orationis exercitium uacare cupientes. Nam seruorum Christi mens, quæ minus cautè ante orationis tempus se composuit, plerunq; solet tædio affici ipsa orationis incumbente hora, atque ab oratione uehementer subter fugere, tãquam ignara quid in ea agere, quídue cogitare debeat, utpote minus in spiritualibus exercitata, & disciplina orationis minus imbuta, atq; delicijs quæ in oratione percipiuntur insueta. Ad hanc itaq; coercendam ignauiam, ad hanc pusillanimitatem mentis compescendã, optimum saluberrimumq; medicamentũ est meditationis quendam generalem modũ in corde suo statuere & firmare: quatenus orantis animus semper præparatam habeat materiam utilia cogitandi. Gesta igitur Saluatoris, uidelicet ortus, uitæ progressus, passio, & resurrectionis, nec nõ & ascensionis exultatio, si diligẽter meditantur: maximũ spiritualis dulcedinis animo cogitantis ingerũt nutrimentũ. Nulli aũt famulantiũ Christo fas est has postponere meditationes redemptoris, ut ex ipsarũ cõsideratione intelligãt humano generi caritatem exhibitã, pati concupiscãt, cõpati discãt, redamare studeãt, & Deo gratias agere nunquam desinant. In his utiq; meditationibus assiduè ardenterq; incumbẽdum est, & singula diligenter pertractãda sunt: nisi fortè ex superuenienti nouo gratiæ lumine, aut ex abundantiori caritatis affectu cor ad alia meditanda raperetur. Nã huiusmodi infusionibus nunquã resistendũ est. Quicquid eñ tũc cogitatur, uel cogitandũ præponitur boni, intermittendũ est, & ad tẽpus seponendũ, ac sic tota spiritus alacritate cęlesti immissioni subdendum est cor, atq; prout gratia cõmunicauerit, obedire non renuat. Repugnare autem & uocanti Deo nolle humiliter acquiescere nil aliud est, quàm fluenta gratiæ desiccare, & ad sui præiudicium aditum in-
Psal. 75 ternarum deuotionũ obstruere, ac Dei iram contra se fortiter aduocare. Propterea Pro-
1. Tes. 5. pheta dicebat: Terribilis est ei qui aufert spiritum. Et Paulus: Spiritum nolite extingue-
Eccl. 10 re. Alibi quoq; dicitur: Quum spiritus potestatem habens irruerit super te, da ei locum. Hoc quippe beato tempore consueuit anima perfundi splendore nimio, aut solito ardentiori spiritus calore ignescere. Nec immeritò. Tunc etenim per seipsum dominus animam uisitare dignatur. Tunc rex gloriæ cultu deposito regio, & tremendæ maiestatis reiecto sceptro uelut placidus sponsus animæ thalamum ingreditur: potissimum si ipsam humilitatis uirtute decoratam agnouerit. Hunc autem sponsi aduẽtum in Can-
Cant. 2 ticorum canticis sponsa insinuare uoluit, quum dicebat: En ipse stat post parietem no-
Ibid. strum respiciens per fenestras, prospiciens per cãcellos. Et deinde: En dilectus meus loquitur mihi. Aperi mihi soror mea, columba mea, &c. Nõ enim absq; maxima animi impudentia, & spiritus præsumptione resisti potest amabili & æterno sponso tam dulciter, tam humiliter, tam sagaciter uenienti. Hic nanq; sponsi aduentus, qui in oratione fit, facilè cognoscitur, si diligenter obseruetur. Quum orantis mens humili repentè repletur exultatione, quum admirationis illustratione clarescit, quum cordiali & melliflua dilectione liquescit: tunc sine ambiguitate dominus est. Non sunt eo tempore uerba cõponenda

A nenda: sed sicut suggerit spiritus, agẽdum est. Spiritus autẽ tunc postulat gemitibus pro nobis inenarrabilibus. Tam diu in hoc amoris tripudio immorãdum est, quàm diu perseuerat affectus: quo deficiente, aut tepescẽte ad interposita meditationis studia redeũdum est: ne post percepta charismata spiritus peresfluat animus: atq; ex pollutione noxiarum cogitationum fœdetur templum domini, quod paulò antè per Dei præsentiam mundatum & sanctificatum fuerat. Obseruandi proinde sunt prudentissimè, atq; uigilandi corde examinandi omnes interioris hominis motus orationis tempore, quo spiritu, quáue intentione dirigantur. Nam immundi spiritus omni, qua ualent, calliditate fœdare, ac perturbare orantis animum nituntur: ut in diuersa illum rapiant, aut in præcipitio tentationum collidant. Intermiscere utique falsa ueris, & inspirationibus tentationes moliuntur. O quoties spirituali gaudio mentis leuitatem & securitatem inordinatam, quæ à sui custodia remissum reddunt animum, ingerunt: quatenus foras reiecta grauitate faciant gaudere. O quàm sæpe incautam mentem tempore deuotionis im-
B pellunt, ut postposita reuerentia plus quàm congruat, domino faciãt adhærere, atq; humilitatis oblita secum loquatur: quod non licet creaturæ & seruo? Nam quod aliquãdo ex uisitante gratia, & præ abundantia caritatis deuota anima experta est: hoc idem interdum præsumit etiam non uisitata à Deo, aut uocata. Istud nempe periculosum audaciæ genus est, & omnino à conspectu domini amouendum. Si ego (inquit dominus) u- *Malach. 1*
bi honor meus? Propterea qui ad spirituale orationis conuiuium à domino inuitantur, in nouissimo per humilitatem cordis debent recumbere loco, ut ab inuitãte eis dicatur, ut ascendant superius. Caueant tamen hoc deceptionis offendiculum, ne scilicet nimio humilitatis zelo in tristitiæ, seu diffidẽtiæ, aut hebetudinis mẽtis decidant foueam, quæ orantis animum dissipare consueuit: quoniam inaniter laborarent. Quia uerò indicibile est, & prorsus impossibile explicare quibus modis, quibúsue fraudibus furtum mentis in oratione proueniat, solicitè in hoc uigilandum est. Causas autem norunt, quamuis non ad plenum, qui custodiã super cor suum constituerunt, atq; ex superna reuelatione
C astutias Sathanæ nõ ignorant. Hi etenim congruè mentis latebras: immundorum spirituum argumenta, uitiorumq; affectus propalare ualeant. Proinde ut ad hãc spiritus perspicuitatem, & orationis perfectionem pertingere possint, quicunque uacare Deo cupiunt: studeant quum orationi insistunt, mentali exercitationi incumbere: & à uocali oratione cessare. Nam iuxta incarnatæ ueritatis sententiã, adoratores ueri, Deum in spi- *Ioan. 4*
ritu & ueritate adorant. Quum Deus sit spiritus, tales quærit, qui in spiritu illum adorãt. Nõ tamẽ semper uocalis oratio ab adoratoribus ueris repudienda est orationis tẽpore, aut cõdemnãda. Frigescẽte nanq; spiritu, & ab exterioribus ad interiora redeũte, opportunum ad miniculum ad deuotionẽ excitandam est uocalis oratio. Accenso uerò deuotionis igne: ori silentium imponendum est, & à uocali oratione cessandum, ne pro exiguo maximum præpediatur bonum. Seducitur enim quisq;, quum superuenientis gratiæ perfunditur dulcedine: si oranti linguę non interdicit loquelam: excepto dumtaxat illo tẽpore, quo diuinorũ officiorũ persoluit debitũ, ad quod tenetur. Tũc etenim (si ua-
D let) oret spiritu, oret & mẽte. Omnibus nẽpe modis nitendũ est, atq; subsidia adinueniẽda sunt siue per uocalẽ orationẽ, seu per prostrationes, aut manuũ extensiones, uel quomodo libet, ut mẽs absq; impedimẽto eleuet̃ in Deũ, quũ orationi insistit. Nã orationis finis hic est, ut anima Deo uniatur per pium caritatis affectũ pręuio lumine diuinę agnitionis. Quicũq; autẽ aliter se exercet, uel aliud orãdo quærit, in tenebris ambulãs nescit, quò uadit. Vt autẽ facilius mẽs assequi possit, q̃d orãdo habere desiderat, diligẽter cõsiderãdum, atq; illud tẽpus prudẽter eligendũ est, in quo animus magis se sobriũ senserit, & ab onere corporis ac alimentorum eius minus aggrauari cognouerit: ne à curis terrenarum actionum, atq; ab earum phantasmatibus repercussa mens inepta efficiatur ad id capessendum, quod quærit, & adipisci desiderat. Nõ autem mediocriter aduersatur corporis inordinatio, & exteriorũ tumultus ad pacem mentis, & animi obtinendam tranquillitatem: quæ oranti omnino necessaria sunt. Illud etiam solerter obseruet, quisquis in pacifico orationis portu à fluctibus huius naufragosi seculi abstractam nauem mentis religare desiderat, ne statutum orandi tempus ullo modo prætereat: ne pro opere manuũ, aut quouis alio exercitio illud postponat, sed tenaciter & irrefragabiliter custo-

diat

diat. Consueuerunt quippe maligni spiritus orationis horas obseruare, & fortiter tentare, ut eam impediant. Solummodo autem propter corporis necessitatem, & obedientiæ uirtutem, atque proximi manifestam caritatem, indictum orandi tempus intermittendum est. Cæteris uerò omissis ueniente statuto tempore orationi uacandum est. Habeat itaque Dei seruus præfixum orandi tempus, quod iuxta uirtutem propriam, & gratiam sibi collatam in hoc tam sancto ocio dispensare ualeat sine mentis ignauia. Illud autem temporis spatium quod sibi quisque elegerit, nec propter cordis duritiem multum diminuendum, nec propter mentis deuotionem inordinatè prætergrediendum est. Vtrobique latent insidiæ. Nam in diminutione negligentia sæpe triumphat, in prolongatione autem indiscretio dominatur. Sic uerò æqua discretionis libra utrunque prouide disponendum est: & orationi tempus accommodandum, ut eadem fiat absque fastidio, & in ea perseuerare non pigeat. Hoc nempe tunc ueraciter fit, quum animus orandi famem patitur, & ipsa oratione pascitur & nutritur. Nam quum plus debito oratio insuetè protenditur, ipsius gustus facilè amittitur. Vnde per quendam sapientem scriptum est: Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne in fastidium uersus euomere incipias. In cunctis igitur prudentia adhibenda, & præcipuè in orationis actu, in qua innumera laqueorum genera tenduntur ab aduersarijs: qui nisi præuideantur & euitentur: omnem orationis disperdunt fructum. Non autem nisi quibus donatum est spirituum discretio, & diuinæ dulcedinis gustus, atque ipsius mentalis orationis opus, intelligere ualent uerbum hoc. Peracta igitur orationis hora ante discessum fidelis & Christi deuotus seruus uirtute, qua ualet, totus redeat ad se, secumque habitans affectuosè Deo gratias agat de sibi collatis gratijs. Videat uerò ne uacuus ab oratione recedat, etiam si ad sui probationem ualde insipidus steterit: sed animi constantia super domini dispensatione præmunitus, aut affectione pia compunctus, aut cogitatione aliqua sancta deuotus, sinum sui cordis replere non desinat: quatenus omne tempus in cõditoris laudibus occupet: iuxta quod scriptum est: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Quisquis itaque Deo placere affectat, quicunque huius seculi laboriosam peregrinationem peragrare desiderat, si spretis transitoriæ uitæ lenocinijs æterni conuiuij spirituales ac supercælestes delicias apprehendere ac degustare concupiscit: studio orationis se tradat, ad illam alacriter & paratus accedat: In ea ardenter, & in sensu cordis coram domino assistat: nec non & in ipsa quotidie perseueret. Est quippe beatissima uirtutum nutrix, uitiorum interemptrix, culpæ uenia, peccatorum abolitio, interuentrix mundi, salus hominum, caritatis mater, castitatis robur, iustitiæ regula, prudentiæ speculum, sanctitatis decus, scientiæ lumen, sapientiæ cellarium, domestica Dei, fiducia animæ, medicamentum pusillanimitatis, gaudium cordis, fida huius peregrinationis comes, mœstorum consolatio, impugnatorum impenetrabile scutum, secretorum Dei cognitrix, humilitatis norma, fidei clauis, honestatis præuia, obedientiæ plenitudo, securitatis fons, angelorum imitatrix, iustorum exultatio, temperantiæ magistra, pacis pelagus, dæmonum fugatrix, quiescentium refugium, conscientiæ ornamentum, additamentum gratiæ, amoris incentiuum, porta cæli, petitionum nuncia, auxiliatrix strenua, mediatrix præcipua, & cælestium sacramentorum reseratrix optima. In ea nil sordidum, nil curuum, nil reperitur coinquinatum, & quum tota sit pulchra, & omnium donorum fœcunda, semper hilarem, semper iucundum sui exhibet dilectorem. Clamat hoc sacrosancta uirtutum regina, & gratiarum nutrix, dicens: Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Fructus etenim meus super mel dulcis, & hæreditas mea sempiterna est. Ego utique mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. In me nempe omnis spes uitæ: in me omnis plenitudo gratiæ. Propterea qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino.

Psal. 75

Eccle. 24

E F G H

Quod

A *Quòd dominus Iesus in stadio militantis ecclesiæ duo potissimum saluberrima instituit sacramenta, confessionis, scilicet & eucharistiæ tanquam præsidia spiritualia pugnantibus necessaria, per quæ tribuitur uulneribus peccatorum salus, & robur pro reparatione uirium deperditarum. Et qualis debet esse confessio. Atq; de effectibus eucharistiæ, & præparatione ad ipsam. Nec non de multiplici consolatione, qua potiuntur qui ad illam dignè accedunt. Cap. XIX.*

Onsueuerunt laborãtes in agris & in uineis post sudores operis, meridiani æstus ardorem declinare, umbras petere, atq; uirentia prata eligere: quatenus in ipsorũ planitie & amœnitate residentes, fesso corpori iucundius cibaria subministrẽt. Habẽt etiam nautæ hoc proprium, ut post sedatas tempestates, post sulcata per tẽpus prolixum æquora quærãt portum: solicitè perlustrent littora: in quibus descendãt, nauem religẽt, uela resarciant, atq; quicquid uetustate corruptũ, aut procellis dissipatũ est, restaurẽt: quatenus iterũ flãte prospero uẽto B marinis se fluctibus tradãt. Cãpi ductores quoq; & exercituũ principes cũ aduersus hostes uisibiles dimicare disponũt, tentoria & quædã specialia deputãt loca: in quibus pro resumẽdis uiribus, pro supplẽdis necessitatibus, seu medẽdi causa accedere ualeãt bellatores. Sic quippe dux noster, sic spiritualiũ militũ inuictissimus rex Christus, certãtibus in hoc spirituali & inuisibili stadio militãtis ecclesiæ: spiritualia quędã ordinauit munita præsidia, ad quæ pugnãtes cõfugiant: ut in illis resumptis uiribus, uel sotis uulneribus iterũ in campũ redeãt acrius bellaturi. Hæc nẽpe tutissima & inexpugnabilia loca à domino Iesu eius parata militibus ad refocillãda corda, & ad detergẽda animæ uulnera, spiritualia sunt sacramẽta. Per hæc nanq; datur lapsis requies, debilibus robur, formidolosis audacia, & semel prostratis fiducia dimicãdi. Quis etenim ualeret aduersus immundos spiritus pergere, in acie perseuerare, & de talibus aduersarijs obtinere uictoriã, nisi diuinis interdum esset recreatus alimentis, & exhortationibus animatus? Quis in tam diuturno certamine cõtra tam acerrimos luctatores persistere unquam posset, nisi super C cælesti adiutorio, & uerbi Dei pabulo pasceretur? Nullus sibi arroget causam uictoriæ nemo de proprijs uiribus præsumat: agat Deo gratias in cunctis operibus bonis, atque domino exercituũ, suum de inimicis ascribat triumphũ. Ipse nanq; est, qui electos suos eripit de manibus persequentium: ipse est, qui oues suas in mõtes excelsos, & in pascua pinguia deducit: easq; misericorditer protegit ab incursibus bestiarum: ipse est, qui milites eligit suos, eos faciens contra aereas potestates resistere, & perseueranter pugnare. Ipse nempe est, qui ad se de spirituali prælio redeuntes fouet, & nutrit sacramentalibus alimẽtis. O quàm salubria sunt cibaria hęc? ô quàm munita sunt diuina præsidia? Si quis em̃ ueneno diaboli perfusus est: si quis peccati morbo percussus incõtanter ad refugium confessionis accedat, & ibi suarũ recipiet medelam plagarum. Si quis uerò inedia tabescit, uel fatigatus in prælio reparare uires cõcupiscit, sacrosancta corporis Christi fideliter sumat mysteria, & statim conualescet, in melius pristina restaurata uirtute. Est nanq; sacramentum hoc tanquam cellarium quoddam omnium aromatũ in se con- D tinens preciositatẽ & uirtutem. In ipsum qui ingrediuntur, refocillãtur ab omni fatigatione, nec deficiunt, donec pręsentis uitę terminus finiatur. Est etiam mysteriũ hoc quasi ingens arbor uirentibus referta folijs, sub quã quicunq; fugiunt laborãtes & peregrinãtes, protegũtur in ipsius umbraculo ab diei æstu: à turbine quoq;, & pluuia. Cõfessiones uerò sacramentũ uelut sinus pacatissimus est, in quo hominũ cõsciẽtiæ relegãtur, ne à procellis absorbeanť delictorũ. Deiecta erigũtur, amissa reparãtur: & quicquid immũditiæ inundãtibus tentationum tempestatibus, aut operãte malitia in nauim cõscientiæ perfusum est, reijcitur & purgatur. Hæc deniq; sacramenta in remedium infirmitatis humanæ diuina cõtulit miseratio omnino saluti necessaria. Nemo em̃ quãtũcunq; sanctus, quantũuis innocẽs, & perfectus, secerniť. Nullus prorsus est, qui hoc cęlesti nõ indigeat auxilio. Om̃es quidẽ peccauerũt, & egẽt gloria Dei. Sed neq; q nõ peccet reperiť. Quis enim (sicut scriptura loquitur) castum gloriabitur se habere corť aut mundũ esse à peccato? Quicunq; igitur deliquisse se meminit: siquis reatum suum agnoscit, ad confessionis remedia quanto citius potest, recurrat. Nam delicti confessio ueniam impetrat, gratiam promeretur, humilitatẽ nutrit, cælum aperit, iram Dei coercet, pacẽ reddit, & offensam

maiestatem

maiestatem citò propitiat, dummodo debito modo fiat. Debet nanque confessio simplex esse, & nullo duplicitatis errore fuscata. Non autem ut hominibus satisfiat, nō ut laus capiatur humana, non ex solo mortis uel gehennæ metu cōfitendum est: sed solum ut placetur Deus: & ut omnipotens remittat errata. Vnde sanctus Propheta dicit: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Sunt autem complures, qui duplici corde incedentes ideo confitentur delicta: ideo peccatores se dicunt, ut iusti existimentur, & humiles prædicentur. Horum quippe confessio inanis est, & diuino reprobanda iudicio. Excelsus etenim quū sit dominus, tamē humilia respicit. Proinde humilem diligit confessionem, quæ animo & lingua non discrepat, quæ pudore perfusa est, quæ ex compūctione emittitur, quæ lacrymabili uoce profertur. Qui enim uerè humilis est, qui uerè pœnitentiæ lamenta suscepit in se, humiliter, purè, & fideliter confitetur, suorum non dubitans ex hoc se percepturum esse ueniam delictorum. Ideo cælesti illustratus gratia, sacerdoti tanquam Christo assistit, humi prostratus, uultu demissus, animo pauidus, dolore confossus, & compunctione perfusus. Præmeditetur autem prius quàm ad confessionem accedat, quæ dicturus est: ut compungatur, ut nihil horum quæ deliquit iuxta possibilitatem omittat: ut non aliter, quàm prout sunt, peccata manifestet. Sic nanque, quia ut plurimū confessio absque diligenti consideratione facta caret contritione, & multa prætermittit accusanda delicta. Non consuetudine, sed in sensu cordis, in spiritu mœroris, in feruore caritatis cōfitetur. Nam peccata ab eo, qui ueniam habere desiderat, distinctè & nudè propalanda sunt: non sub excusationis uelamine tegenda: non generaliter, sed particulariter, prout perpetrata sunt confitenda. Prudenter tamen, ne proximi accusentur, ne scelerum consortes agnoscantur. Propria autem, & non aliena sunt manifestanda delicta. Non coactè, non ex seruili timore, sed libenti animo, & sua sponte uerè pœnitens confitetur. Caueat nanque quod à multis reprehensibiliter agitur. Sunt nempe multi, qui propterea ad confessionem accedunt: quia confitendi instat tempus: uel quia ecclesiastica statuta compellūt, aut quia patrum decreta sic ordinant. O quàm libentius hi tales sine confessione præterirent: ô quàm iucundius, quia ipsorum cor non est rectum cum domino, sua peccata cælarēt? Sed ne calumnientur in publico, ne in congregatione detegantur, ne redarguantur à prælato, id faciunt. Sciant uerò huiusmodi, quoniam ipsorum talis confessio Deo parum grata, & sibijpsis modicum est proficua. Sicut autem uoluntarium fuit delictum: ita spontanea debet esse confessio. Nam tepidi, indeuoti, & ingrati cordis est indicium, nolle confiteri. Qui uerò ueraciter se agnoscit, & Deum ardenter diligit, frequenter confitetur. In minimis utique se arguit. in omnibus se deliquisse accusat, atque plus cęteris peccatorem se profitetur. Quod enim sibi displicet de se, alteri aperire non ueretur: non dimidiat confessionem: sed integraliter suijpsius condemnator existit: quum ei licet, sacerdoti iugiter confitetur: quum autem sacerdotis copia deest, soli Deo quotidie confitetur. Hoc quum agere uult, se reuocat ad se, & in spiritu mœroris, & zelo compunctionis statuit se ante Dei tribunal, & humiliter de omnibus quæ cogitatione, omissione, uerbo, uel opere commisit: accusat se, atque ut sibi ignoscatur, exorat. Nec diu perseuerat in prece, quin sentiat ueniam se percepisse à domino, dummodo purè ac fideliter confiteatur. Hæc nanque regula, hic confitendi modus à cunctis, qui Deo militant, & ad perfectionem attingere desiderant, seruandus est. Eo etenim mens Deo fit propinquior, quo mūdior custoditur: atque tāto quisque dignior efficitur ad sumendū dominici corporis sacramentū: quāto à sordibus peccatorum fuerit purgatior. Duo nanque sacramenta hęc in unum conueniunt: amboque simul à Christi fidelibus frequentari oportet. Neque confessio absque eucharistiæ sacramento, neque sine confessionis sacramento eucharistiæ perceptio proficit ad salutem. Sicut enim qui quotidie delinquit, ita quotidie (saltem domino) cōfiteatur: & qui quotidie peccando deficiunt, quotidie spiritualiter communicando restaurentur: sacramentaliter autem interdum. Non enim ab omnibus uniformiter communicandum est, sed à quibusdam sæpius, à quibusdam rarius, prout uniuscuiusque affectus trahitur, & uirtus meretur: potissimū tamen ab ijs, qui Deo dicati sunt, sumi debet sacramentum hoc. Ex ipso quippe dignè sumentes maximum consequuntur spiritualē profectum. Nam uiuificantur interius, corpori Christi incorporantur, spiritualiter reficiuntur,

Psal. 31 · E · F · G · H

A ciuntur, deuotione augmentantur, dulcedine nutriuntur: caritatis scilicet ad Deum, & dilectionis ad proximum, & suauitatis in seipsos. Fit quoque ex ipsa sumptione in illis fomitis mitigatio, gratiæ collatio, uirtutum roboratio, peccatorum remissio, contra diabolum armatio, spei eleuatio, amoris excitatio, fidei commendatio, angelica conuiuatio, regni cælestis largitio, intellectus illuminatio, & omnium bonorum participatio. Quis autem huius excellentissimi sacramenti dignitatem sufficienter fari potest? Humanam & angelicam transcendit gloriam. Quicquid in illo est, diuinum est. Sub ipsius namque accidentibus totus Christus est: Deus uerus, & homo uerus, integer permanens in diuisione sacramenti: totus sub unaquaque particula. A singulis sumitur totus, à quibusdam dignè, à quibusdam indignè. Non laceratur manibus, non atteritur dentibus, sed semper in seipso incoinquinatus, & impassibilis perseuerat. Quoniam uerò iudicium sibi manducat: quisquis ad illum peccatorum sordibus pollutus præsumit accedere: ideo iuxta Apostoli consilium probet se homo, & sic de pane hoc edat. Videat uerò
B quilibet, ne consuetudine, aut cordis elatione ad perceptionem ducatur tanti mysterij: sed deuotione, sed præuia meditatione. Nam alia sacerdotum, alia cæterorum debet esse consideratio, & mentis dispositio. Excellentior quippe gradus perfectiorem exigit preparationẽ. A cunctis tamen requiritur puritas castitatis, affectus deuotionis, memoria Dominicæ passionis, amaritudo contritionis, & promptitudo atque desideriũ bonæ operationis. Iuxta mensurã caritatis effectus percipitur huius sacramenti quandoque sensibiliter, quandoque insensibiliter. Vir nanque bonus unquam caret profectu spirituali. Nam etsi deuotio plurimum huic congruat sacramento: tamẽ prius uita commendabilis habenda est: deinde deuotio. Nam uita sine deuotione multum confert, absque uita deuotio nihil. Hoc autem definiẽdum est, quòd nec laudabilis uita sine deuotione esse ualet: neque uera deuotio sine recta uita subsistit. Vtranque uerò Christi milites habere semper studeant. Nam ita cautè uiuant, ut deuotionis gratiã mereantur adipisci: & sic in deuotionibus occupent se, ut in nullo (si possibile sit) uirtutem prætermittant. Deuotionis
C nanque sanctæ testimonium est commendabilis uita, & laudabilis conuersationis adiutorium est interna & spiritualis deuotio: quæ potissimum percipitur in hoc sacramento. Nemo autem seruorum Dei ab hoc prorsus se subtrahat sacramento, quamuis actualis desit deuotio: nec quisquam eo priuetur. Diuersimodè etenim operatur Dei sapiẽtia in sibi famulantibus effectus gratiarũ suarum: nullique fas est iudiciorum Dei arcana rimari. Incomprehensibilia nanque sunt, & intellectui inaccessibilia humano. Propterea non debet à sancto domini conuiuio repelli indeuotus iustè uiuens, uirtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè confitens, & reuerenter accedens. Talis quippe insensibiliter ac spiritualiter hoc sacramẽto nutritur, & uiuit. Nam manna absconditum est in se continens omnium spiritualium abundãtiam deliciarum. Maxima nempe deuotionis materia in ipso est. Et quis non excitetur ad mentis deuotionem: quum diligenter consideret tam ineffabilem diuinæ dignationis caritatem sic inclinari ad se: ut nequaquam horreat hominis uilissimam substantiam, deformatam naturam, & damnabilem culpam?
D Aut quis non compungatur, quum dominũ gloriæ recogitat uenturum ad se corporaliter? uel quis non corde prostrato totis medullis ueneretur tantæ præsentiam maiestatis? Cuius uel ferreum pectus, aut adamantina mens non liquescat præ deuotione, cùm Deum sibi, & se Deo senserit corporaliter unitum? Non capit cor, lingua deficit, humanusque sopitur sensus ad inuestigandum tanti arcana mysterij. O quantæ ibi deliciæ, quãtus odor, qualia uerba, quàm uehemens amor, quàm casti amplexus gustãtur? quis propalare ualeat? Nil tunc ibi nisi dulcisona interioris hominis cantica, clamores desideriorum, gratiarum actiones, laudum præconia, affectionum gemitus resonant in laude dilecti. Pia etenim mens tanti sponsi lætificata præsentia uenerando hoc mediante sacramento repletur gaudio, exultatione perfunditur, humilitate deijcitur, lumine irradiatur, pace satiatur, roboratur fide, deuotione saginatur, atque indissolubili amoris uinculo redemptori interius copulatur. Ex quo feruentior in dilectione, fortior in labore, promptior in opere, in tentatione prudentior, solicitior in uirtute, in administratione alacrior: nec non & in ipsius frequentatione efficitur ardentior. Talia nempe sunt munera tua, ô domine Iesu, taliaque amoris encænia: quæ amicis tuis deuotis & dilectis per

hoc sacrosanctum mysterium conferre dignaris, ut omnem transeuntis uitæ superent E
delectationem. Per illud nanque uenerabile mysterium tradis teipsum fidelibus tuis, quatenus discant ex ipsius suauitate amare te, tenere te, cognoscere te, laudare te. Aperi igitur, ô melliflue amor: aperi, inquam, ô diuina bonitas, interiores fidelium oculos, ut formatæ fidei irradiati lumine mereantur uidere te. Dilata etiam domine affectum ad suscipiendum te, ut eruditi à te quærant te per te: & requiescant in te omnium desiderabilium æterno fonte. Tu enim, ô domine Iesu es mœrentium consolator, peregrinantium comes, errantium uia, protector simplicium, fortitudo rectorum, peccatorũ spes, merces iustorum, salus mundi, triumphator inferni, dux ad patriam, beatorum gloria, sanctorum laus, angelorum dominus, ciuitatis Hierusalem inextinguibile lumen, principium, sine principio, candor lucis æternæ, speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, imago paternæ bonitatis, sapientiæ thesaurus, æternitatis abyssus, caritatis incendium, uerbum continens omnia, latitudo amplectens omnia, uita uiuificans, pietas sustentans, & omnium bonorum totum continens. F

Qualiter ante refectionem seruorum Christi præmunienda mens sit. Et in ipso discubitu quales esse oporteat, qui Deo placere desiderant. Et quòd magna post cibum adhibenda est sui custodia, ne superfluat mens. Cap. XX.

VSus docet, quòd quanto quis uberiores uult colligere fructus, tanto diligentiori & soliciti ori cura terram excolit uomere, sentesq; de ea eradicare conatur, ne nascentes aristas præfocare possint. Nam si inculta permaneat, uepribus urticisq; repletur, & hominum usibus omnino inutilis efficitur. Neque uerò minori diligentia humani corporis terrena substantia disciplinæ spiritualis uomere colenda est, si ex se gratos Deo ualeat procedere fructus. Certum quippe est si ad momentum inexercitata permaneat, quòd repentè cõcupiscentiarum aculeos, desideriorumq; carnaliũ stimulos innumeros generat ex se, & nutrit in se. Labe etenim peccati polluta, & fomite delictorum primorum parentum uulnerata nihil sanctum, nihil laude dignum educere ualet. Quicquid autem de immundo conceptum est semine: immundas necesse est ut procreet fœditates, quæ mox ut natæ apparere cœperint, resecandæ sunt gladio spiritus, & zelo disciplinæ: ne cælestis gratiæ germina sua opprimant, & sterilem agrum cordis efficiant, de quo fructus debuerat exuberare iustitiæ. Plura nanq; sunt carnis desideria spiritui inimica: quibus nisi resistatur, corpori animæq; mortem inferunt. Inter hæc autem sæuit acerrimè gulæ appetitus, & ciborum immoderata ingluuies: secum trahens uitiorum exercitum numerosum, quæ mentis habitaculum sua malignitate euertunt. Propterea bellatores Dei, & Christi fideles serui, qui tam pro honore Dei, quàm etiam pro ipsorum salute propria cum carne, & carnis desiderijs pugnam aggressi sunt: aduersus hanc dimicare non desinant: atque temperantiæ loris ipsam religatam tenentes, eandem spiritui omnino seruire coarctent. Laboriosus planè hic conflictus est & diuturnus, sed laude dignissimus. Ideo uirtute indiget non modica: quisquis de eo triumphare desiderat. Quia uerò cælorum regnum uim patitur, & illud uiolenti diripiunt, ideo formidolosus, aut pusillanimis, atque H
debilis in stadium spiritualis pugnæ, & in collegia Deo dicata ingredi non præsumant: nisi uiriliter pugnare uelint, ne forte ipsorum timor, & negligentia cæteris fortiter certantibus inferat impedimentum, uel scandalum. Exemplis nanq; & uita plurimum roborantur, aut debilitantur intuentium corda. Vnde duplici scelere rei sunt, qui opus Dei faciunt negligenter: quia & proximis obijciunt cadendi offendiculum, & sibijpsis maximum acquirunt supplicium. Itaque quum Christi seruis indicta sit bene uiuendi necessitas, ac uirtutes operandi, ne maledictionis incurrant sententiam: id potius agere studeant zelo caritatis, quàm impulsu necessitatis, quoniam leuius perficitur & uerius. Contra uitia uirtutum desiderio pugnare conentur. Aduersus superbiam humilitate, aduersus iram patientia, aduersus inuidiam caritate, aduersus propriam uoluntatem obedientiæ uirtute decertent. Contra luxuriam castitate, contra auaritiam liberalitate, contra acidiam animi magnanimitate, & contra gulam temperantiæ & sobrietatis rigore resistant. Ad hanc igitur gulæ edomandam ingluuiem refectionis horam anticipare obhorreant Christo militantes, atque cibum capere segregatim deuitent, nisi compellat

A pellat necessitas. Simul omnes habitent, simul reficiantur. Vnus sit cunctorum discumbendi locus, una hora, unus cibus, unaque uoluntas, quatenus unitatem cælestis patriæ terrena congregatio imitetur. Ducantur autem ad refectionem magis pro sustentatione naturæ, quàm pro explenda uoluptate. Euntes uerò ad hoc carnale conuiuium uocari se ad æternum arbitrentur, & in illud tota suspendantur mente. Considerent nanque conuiuantium numerositatem, residentium unitatem, deliciarum affluentiam, ciborum uniformitatem, cœnaculi immensitatem, & bonorum omnium opulentissimam satietatem. In his etenim euecta mens, & spiritualibus dapibus saginata uix corpori necessaria indulgere ualebit. Longè quippe à carnalibus spiritualia distant alimenta, & auidiori sumuntur desiderio. Ex repletione carnalium enim hebetatur mens, sensus obtunditur, animus dissipatur, uenter distenditur, calor naturalis accenditur, & corporis organum humoribus præpeditur. Ex spirituali uerò refectione irradiatur intellectus, exhilaratur cor, iucundatur animus, & cælesti caritate inebriatur affectus. Carnales quo-
B que epulæ fastidium: spirituales autem acuunt desiderium. Illæ onus corpori: istæ delectabile ingerunt gaudium menti. Post illas corporalis omnino secutura mors est: post istas etiam uita æterna donanda est. Ideo illæ ad solam sustentationem capiendæ sunt sobriè: istæ semper inhianti corde, & dilatato affectu concupiscendæ, & percipiendæ sunt. In corporalibus alimentis non quod palatum mulceat, uel excitet appetitum, appetendum est. Hæc nanque secundum carnis desideria, & proprias uiuentes uoluntates quærunt. Comedendum est simpliciter, quod apponitur cum gratiarum actione: summo autem studio caueant Christi serui: ne murmurent fastidientes, quæ illis præparata fuerint. Hoc etenim in congregationibus & refectionibus iustorum detestabile uitium est: quibus omne quod offertur, diuino prouisum est munere. O si tales Dei dona, & sua opera diligenter examinarent: etiam aqua frigida se arbitrentur indigni. Si ex qua radice ipsorum procedat murmur, sagaciter intuerentur: prorsus uerecundarentur. Deberent hi ingratitudine, & gulæ uitio uulnerati reuoluere intra se quanti sint, quibus de-
C sunt ea, quæ illis copiose supersunt. O quàm multi sunt, qui ex diuina permissione de suis expulsi sunt domibus: expoliati possessionibus, deprædati diuitijs, & omni facultate nudati præ egestate coguntur ostiatim eleemosynas quærere: per alienas ædes quotidie huc illucque discurrere: & cibum prece, & cum rubore sumere? quibus, cùm in proprijs essent habitationibus, temporalium inerat abundantia facultatum, & numerositas seruulorum: quorumque cellaria panibus referta erant, atque promptuaria eructabant ex hoc in illud? O quanti qui uitam innocenter ducunt, & simpliciter conuersantur: solo panis alimento indigere noscuntur? O quàm multæ mulierculæ in uiduitate degentes, pupillos suos oleribus, & aqua uix alere possunt? quæ magna apud Deum pollent sanctitate, cælum crebris pulsant singultibus: & intus erga proximos induunt uiscera pietatis. Quanti infirmi in platearum iacentes porticibus carent uilissimo tegumento: & arido pane. Sunt quoque fœminæ in puerperio decubantes, quæ tam pro seipsis, quàm pro uagientibus infantulis extrema afficiuntur inedia. Qua igitur fronte, quáue ratione Chri-
D sti serui, qui crucem post dominum baiulare uidentur: qui carnalibus desiderijs resistere creduntur: qui perfectionis uiam aggressi sunt: mumurare audent, si omnia, quæ illis apponuntur, gustu non sapiunt. Ignominiosa quippe res est hæc. Nunquid dominus Iesus hæc docuit uerbo aut opere? Nunquid sanctorum gesta, & illorum monita suadent talia? Ipsi certè tanquam milites strenui, & zelatores Dei ieiunijs corpora macerabant: & carnem prolixa inedia subiugabant: ita ut quasi uita deficerent præ lassitudine. Leguminibus nanque, oleribus, pane, & aqua parcè utebantur. Et ijs contenti, quibus natura sustentabatur: spiritualibus potius, quàm corporalibus nutriebantur alimonijs. Sed (heu) temporibus nostris refrigescente caritate, & deficiente calore spiritus: non est qui saltem delectabilibus priuari uelit. Nam preciosa exquiruntur uina, exquisita appetuntur fercula: saporesque uarij desiderantur, ut prouocent appetitum. Quibus deficientibus adest obtrectatio: coquorum inscitia redarguitur: & persæpe aduersus monasterij dispensatorem fit proclamatio: ueluti ad personam, quæ caritate proximi caret. Non considerant huiusmodi: quod pro amore gulæ fraterna scinditur caritas. Non prece, non precio, neque pro humano fauore illis ministratur: sed solo Christi amore. Sed nec

ipsimet laborant pro suo uictu corporaliter, uel mentaliter, quin potius paratas suo tem- B
pore sedent ad mensas aliorum sudoribus ordinatas, & (proh dolor) neque sic contentan-
tur. Serui namque uentris quum sint, saturari se non arbitrantur, si quid ad uotum gulæ de-
fuerit. Quàm nequam seruus est gulæ deditus: ô quàm crudeli se strauit tyranno. Inue-
recundus est & impudicus: infirmitatem simulat, caritatem ostentat, prudentiam ha-
bet, futura præuidet illectus delectatione præsentium. Redeant igitur ad se, quicunque
gulæ tentationibus agitantur: diuina non cessent beneficia meditari: egenorum ino-
piam oculo mentis conspiciant: fratrum sibi ministrantium laborem, & humilem cari-
tatem recogitent: ingratitudinem propriam, detractionem, & uentris immoderantiam
condemnare nequaquam prætermittant, & sic forsitan ipsorum curabitur morbus. Si
uerò extremam horam, mortis horrores, sepulcri claustra, inferni que tormenta iugiter
considerabunt, suam poterunt resecare ingluuiem. Serui autem Christi non fastidiunt
apposita: non concupiscunt quibus carent, sed de ijs, quæ habent, qualiacunque sint, na-
turæ debitum, quæ paucis contentatur, persoluunt, & tanquam de manu altissimi de- F
uota mente suscipiunt. Priusquam carnale capiant alimentum, Deo gratias, & laudes
immensas uoce ac spiritu pro ijs, quæ apposita sunt, reddunt, prout diuina clementia
ministrauerit: post quas cibum sumunt parcè, uoracitate religata. Non circunspiciunt
quid alijs appositum sit, non qualiter, uel quantum cæteri comedant: sed honestè se-
dent, ante se posita intuentur: mente nihilominus ad altiora suspensa. Indignum pror-
sus est, & à uia spiritus alienum, ut mens, quæ nullo corporali eget alimento, corpo-
re se reficiente ieiuna permaneat. Propter quod semper refectionis tempore aliquid
de diuinis scripturis legendum est: quatenus interior homo habeat unde nutriatur. Di-
uina namque eloquia, & lectio scripturarum sic animæ, sicut panis corpori tribuit nutri-
mentum, iuxta domini sententiam dicentis: Non in solo pane uiuit homo: sed ex omni
Deut. 8 uerbo, quod procedit de ore Dei. Eapropter sancti patres cælesti afflati spiritu, & sa-
Luc. 4 pientiæ lumine radiantes sanxerunt, ut in congregationibus & refectionibus Christo
militantium, quum mensis discumbitur, martyrum certamina, aut sanctorum gesta, seu G
ipsorum dicta ab uno alta uoce cantentur, ut ex ijs quæ pronunciantur exterius: ele-
uata mens ab infimis in sensus carnalium non transeat delectationum. Igitur lingua o-
mnino sub silentij rigore persistente tota mens in consideratione eorum, quæ leguntur,
delectabiliter occupetur, & de ijs saginetur, nec aliò uagetur, nisi fortè ex superuenien-
ti gratia ad altiora traheretur. Deficiente autem eo, qui legat, circa ea, quæ paulò supe-
rius narrata sunt, exerceatur animus. Prorsus quippe lingua refectionis tempore reli-
ganda est à seruis Dei, quibus omnis congruit disciplina sanctitatis. Quis autem expli-
cet uerbo, quanta inania, dissoluta, & detractoria in conuiuijs proferantur uerba? quan-
tum distrahatur animus? repleatur uenter? & offendatur Deus? Si uerò hæc in secula-
rium comessationibus detestanda sunt, quanto magis in refectionibus seruorum Chri-
sti, quibus omnino interdicitur huius confirmatio seculi? Ipsius enim incumbit necessi-
Matt. 5 tas, ut non quæ placent, sed quæ ædificent, agere debeant. Sic (inquit dominus) luceat
lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem ue- H
strum, qui in cælis est. Non enim sufficit sibiipsi satisfacere ei, qui ad perfectionis subli-
mitatem uocatus est. Debet quippe cautè uiuere, ne quod infirmis mentibus det offen-
diculum. Nam in uerbis, & in omni morum grauitate illos decet redimitos esse: præci-
puè tamen refectionis tempore: in quo cadendi materia plurimum uiget. Ideoque absque
lectione, aut mentali exercitatione minimè fas est in refectione discumbere: ne in car-
nalium uoluptate epularum absorbeatur in homine præsidens ratio, & compellatur so-
la carnalia cogitare. Sicut autem rationalis spiritus cum Deo coniunctus unus cum illo
1. Cor. 7 efficitur spiritus: ita & carni confœderatus (ut sic dicam) una efficitur caro. Propterea
quemadmodum mulier, quæ uiro alligata est, quæ mundi sunt, cogitat: quomodo pla-
ceat uiro: sic & spiritus carni irrationabiliter copulatus tanto uehementius, quanto na-
turali amoris uinculo conglutinatus est strictius. Thori namque amor perquàm frequen-
ter concupiscentiarum impulsu polluitur, animi concitatione diuiditur, sed omnino
morte interueniente extinguitur. Animæ uerò & carnis affectio nullo euentu, nul-
laque lege, nec in præsenti, nec in futuro dirimitur, quin potius purius, ardentius, perfe-

A ctiuscp in animæ & corporis glorificatione perseuerat. Proinde quia rationalis spiritus inclinatione quadam naturali, & non parum, quæ corpori utilia, & delectabilia sunt, cogitare cogitur: aliquo spirituali pabulo in ipso discubitu erigendus est: in quo quanto amplius fuerit occupatus & illectus, tanto minus carnalia cogitabit. Reprehensibile nempe est, ut rationalis spiritus, qui est imago Dei, sapientiæ sedes, & beatitudinis capax: sic à naturali sua degeneret dignitate, ut se transferat in actus iumentorum. Ad hoc igitur euitandum congruum ualde est, ut ita animus sua spirituali exerceatur consideratione, sicut caro pascitur propria & carnali refectione: alioquin omnis rationis censura dissoluitur, & omne iudicium confunditur discretionis. Completa uerò refectione corporis, studeant domino famulantes corde & lingua gratias altissimo exhibere, ne ingratitudinis uitio obnoxij indignos ac debitores se faciant sumpto conuiuio. Magni nanque periculi res est domini dona suscipere, & ipsi domino gratias non persoluere. Consummato autem officio gratiarum actionum, qui minus soliciti sunt, col-
B loquijs se immiscent inutilibus & iocosis absque fræno custodiæ. Consueuit quippe semper post uentris saturitatem, & repletionem stomachi lingua fieri effrænatior: & corporis sensus minus compositi: atque facile ex hoc animus ad illicita perpetranda dilabitur. Hos Propheta redarguit, dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo. Non sic autem agunt, qui dilectione Dei feruent, qui erga suum cor uigilant custodia diligenti: qui ad uirtutum perfectionem auido anhelant desiderio. Hi nempe post refectionem arctius se stringunt, scientes quòd ubi procliuius tenditur ad ruinam: ibi solicitior uirtutum censura seruanda est. Propterea eadem hora hominum frequenter declinant consortia, aut si cum proximis conuersantur, adhibent linguæ custodiam, uel in aliquo, si opus sit, corporali occupantur exercitio: quatenus transacta utiliter hora æstuantis stomachi, in qua noxiorum mens est perceptibilis phantasmatum: de cætero sine corporis læsione animus ad quæcunque uoluerit, ualeat reliquum dispo-
C nere tempus. Duobus nanque contrarijs simul militari non potest, nec carnis & spiritus pariter teneri delectatio potest. Ideo expedit omnino: ut qui in uia Dei proficere cupit: sensuum inordinationem & carnis illecebras, quæ ex se delicta germinare non desinũt, refrænare contendat. Si utrisque quis uoluerit famulari, casso desudabit labore. Carnis nanque uoluptatibus dedito, spiritui seruire non licet. Sed & spiritus desideria qui curat perficere, prorsus carnis desiderijs renunciare compellitur. Alteri quippe ipsorum, scilicet carni, aut spiritui expedit principaliter uacare. Vnicuique eligendi quodcunque placuerit datur optio. Talem uerò quisque uiam eligat, qualem eligere uoluisset, si in mortis articulo constitutus esset. Consideret quilibet, quòd mors uenire non tardat. Singulis enim horarum spatijs semper fit propior. Nulli scit parcere, nulli promittit dilationem: omnes suspectos sua reddit incertitudine. Nec hon r, nec diuitiæ, nec ipsa iuuentus de ipsius manibus eruere potest. O quàm sæpe ueluti irruentes inuadit latrones inopinata mors? nec unius hebdomadis ad pœnitendum cõcedit tempus: quandoque nec diei spa-
D cium, quandoque nec horę. Semper igitur præcauẽda est, semper laudabilis uita eius ictibus obijcienda est, ne indispositos reperiat, quos exire de corpore, uelint, nolint, sua cõpellit tyrannide. Quum enim mortis necessitas naturæ intolerabilis sit, hoc solo lenitur remedio, si conscientia seruetur innoxia, & futurorũ bonorũ iugis habeatur memoria.

Deut. 32

Quòd serui Christi in actionibus temporalium, & exterioribus exercitijs non se totaliter occupare debent: sed partim actioni, partim deuotioni se tradant. Et qualiter in operibus exterioribus, & necessitatibus proximorum, ipsos habere oporteat, ut uirtuosè agant. Cap. XXI.

Visquis intra urbis mœnia constitutus ad remotas disponit peragrare regiones: prius necesse est, ut proprias metiatur uires: nec nõ & quæ illi pro quotidiano usu sunt necessariæ, præparet alimonias, ne uiribus destitutus, aut sumptibus deficientibus cogatur præ inedia deficere: seu ad locum unde discessit remeare. Similiter qui in cõgregationibus sanctis in tutissimo loco sunt positi, atque circa deuotiones & spiritualia studia suæ primordia cõuersationis cõsecrarũt: priusquã terrenarũ actionũ iter arripiãt, & seculi huius uoluptuosi ad negocia pertractãda se trãsferãt: ꝓprias uirtutes discutere nõ desinãt, ac quantũ in uirtutibus, quantũ in moribus pro-

fecerint, qualesq́ in tentationibus, qualésue in oblatis honoribus inueniãtur, diligenter B
considerẽt: ne spiritus deficiente uigore in his temporaliũ curis succumbere, aut mente & corpore destituti ad secularia coacti sint redire oblectamenta. Hoc per scripturas patrum nouimus, hoc per quotidianã experientiam multis accidisse perspicuum est. Propterea quicunq; Dei militiam aggressus est, quicunq; propriam salutẽ diligit, atq; gratiã sibi cælitus datã custodire desiderat, caueat ne repente se transferat ad exteriora exercitia: atq; ne in eo quod agit corporaliter totus extra se rapiatur: quatenus amissa ex hoc morũ honestate, & mẽtis grauitate, ad se ut expedit, redire nõ curet. Sunt autẽ multi, qui spiritus leuitate permoti, & inordinato feruore sub prętextu caritatis seducti, adeò in exterioribus actionibus implicãtur: ut de se nihil curare uideantur. Diẽ quippe totũ in his occupãt, mentẽ dilaniant, corpus atterũt, & spiritualia studia negligũt, sola temporalia cogitantes. Istorum autem quale fuerit opus, exitus cõprobabit. In diuinis nanq; legitur
Exod. 18 scripturis, ꝙ Moses, quũ ex Ægypto egressus esset, & absq; interuallo causas populi occupatus audiret: à Ietro suo cognato admonitus est, ꝙ stulto labore, & ultra uires proprias desudaret: cũ minora maioribus anteponeret, & plus debito in exterioribus se dilataret. Et quis Mose sanctior? quísue feruẽtior? qui à Deo dux populi Israel electus est? qui super omnes homines, qui tunc morabãtur in terra mitissimus? qui causas populi ac dẽtissimo caritatis zelo iudicabat? ut audeat sine læsione persistere in eo, in quo sanctus Propheta perseuerare nõ ualuit. Audito nanq; gentilis uiri consilio prudẽter restrinxit negocia proximorũ: ut in ijs quæ Dei erant, suo quietius uacaret tẽpore. Nõ enim tãtus Propheta saniori dedignatus est acquiescere cõsilio: propter quod etiã plurimũ profecisse dignoscitur. Huius admonitione exẽpli erudimur utilibus semper parere consilijs atq; operibus exterioribus spiritualia deuotionũ intermiscere exercitia: quatenus gustu eorũ resumptis uiribus, & roborata mente, utilius iucundiusq; exteriora agamus. Videmus quippe iumenta post lõgos labores, post diei æstus duci ad præsepia, & cibarijs illis cõgruentibus refocillari: ut ex hoc reparata pristina fortitudine iterum laborare cogantur. Naues quoque post diutinam nauigationem ad portum ducuntur, super littus trahuntur, resarciuntur, renouantur: ut denuò petant ęquora. Humana etiam corpora post diei fatigationem cibantur: in stratis ut nocte quiescant, somnum capiant, uirtutem recuperent, componuntur. Et solus rationalis spiritus temporalibus curis attritis, innumeris cogitationibus dilaceratus, onere carnis pressus, spirituali pabulo remanebit ieiunus? Egent ne ista exteriora ocio & restauratione, & non magis humanus spiritus? Nunquid iumentis & corporibus morituris tam sedulò ministrabitur, & animæ salus
Matt. 6 atq; profectus negligetur? Nonne pluris est anima, quàm corpus? Nam etsi pro corporibus arbusta, pisces, uolucres, cæteraq; animantia, terra mariq; condita sunt: tamen ipsa corpora, cælum, & quicquid in cælo fulget, aut in terris mouetur, principaliter pro animabus creata sunt: ut in ipsis tanquam in uisibili speculo gloriam intelligant conditoris. Quicunq; igitur suæ mentis compos est, & futura bona pręsentium mercede mercari cupit: modum habeat in ijs, quæ foris sunt, ne horum impedimento interioribus priuetur bonis. Præponat spiritualia temporalibus lucris, & inuisibilia uisibilibus. Memi- H
Matth. 16 nerit etiam à domino ueraciter dictum: Quid prodest homini, si lucretur uniuersum mundum: animæ uerò suæ detrimentum patiatur? Parum quippe proderit in hora exitus, & in die iudicij monasteria ampliasse, magna ædificia erexisse, redditus & prouentus cumulasse, & spiritualis animæ neglexisse profectus. De operibus pietatis, de mũditia cordis, de perfectione uirtutum, nõ de operibus manuum principalis fiet interrogatio. Non terrenas opes, non humana opera: sed hominum animas requirit omnipotens. Nõ enim pro mundi rebus, sed pro animabus Christus passus est. Esto autem quòd hæc tẽporalia corporibus Deo seruientiũ necessaria sint. Esto ꝙ qui soli Deo uacare studẽt, corporalibus egeant alimonijs: nunquid propter hæc diuina laus prætermittenda est? Nũquid ita corporalibus uacandũ est, ut omnino cõtemnatur, ꝙ spiritus adhęreat Deo, à quo tẽporalia pariter & spiritualia possidẽt. Sicut corporalia, sic sunt spiritualia lucra
Matt. 23 quærẽda. Nã iuxta domini sententiã ista oportet facere, & illa nõ omittere. Vtriusq; prudẽter propria tẽpora coaptãda sunt. Neq; eñ ita spiritualia exercitia extollẽda sunt, ut corporalia damnẽtur, aut exteriora opera sic laudãda, ut spiritualibus detrahat. Scimus nanq;

A nanque quod in eadẽ domo, ubi dominus Iesus residebat interfuisse sorores, Marthã scilicet ministrantẽ domino, & Mariã dominũ audientem. Ambas sanctas, ambas Deo gratas, ambas cõmendatas à domino, & dominũ in eodẽ suscepisse hospitio. Nõ eñ ad Mariã neglecta Martha accessit: nec opus Marthæ sine ocio Mariæ requisiuit. Vtrunque uoluit dominus, utrunque laudauit, utriusque actus sibi placere perhibuit. Significauit tũc spiritus Iesu, & posteros monuit, ut intelligerent, quod opus Marthæ absque ocio Mariæ ex nimia occupatione & turbatione pręcipitet, & rursus ocium Mariæ sine adiutorio Marthę stare nõ ualet. Nã & ipse dominus Iesus uerbo & opere insinuauit fidelibus suis (dũ adhuc esset in corpore passibili) hoc esse faciendum. Per diem nanque prædicationi uacabat: pernoctabat autem in oratione Dei. Hoc ipsum agant Christo militantes, illum sequantur: quia in erroris tenebras præcipitari non poterũt. Partem temporis Deo, partem exterioribus tribuant actionibus. In ipsis uerò prudenti se circunspectione custodiant. Nam solet interdum in eisdem animus effrænari & lingua: ita ut omissa omni B grauitate spiritu leuitatis totus feratur in præceps: neque quid agat, uel quomodo, considerare uelit. Facilè tunc uerba proferuntur nullo sapientiæ sale condita: quæ audientium corda impatientiæ iaculo feriunt, & totam dissipant dulcedinem caritatis. Vix etenim temperantiæ fræno religata lingua peccatum euadere ualet: quanto minus autem absque disciplinæ rigore permissa? Semper enim tanquam indomitum animal gubernaculo indiget: semper coercenda est sub imperio rationis, & potissimum in exterioribus actionibus: in quibus (ut plurimum) silentij claustra irrumpere conatur, quæ si licentiam habuerit, interioris hominis extinguit incendium. Ideo in sanctis cogitationibus occupanda mens est, quum corporale fit opus: ut pariter cordis & corporis gratum altissimo offeratur holocaustum. Quod si hoc fieri nequit, uerbum pronuncietur ædificationis, uel uocalis saltem non deseratur oratio: ut dominus dupliciter laudetur. Debent quippe, qui Deo placere cupiunt, nihil horum prætermittere, quæ ualeant cor accendere, aut proximum ædificare. Licet interdum, quamuis rarò, quum commu-
C nia fiunt exercitia: quædam humana, & iocosa proferri uerba pro propria, aut pro fratris subleuanda fragilitate, & deprimenda tristitia. Paucorum nempe est rigorem ubique seruare silentij. Vnde ne inordinati cogitationum tumultus sentiantur in corde, uerba quandoque honesta audiantur in ore: non disceptationis, non elationis, non murmurationis, sed caritatis, & pacis, quæ possint ædificare audientes. Quum autem quippiam operis à superiore iniungitur: cuncta cordis alacritate suscipiendum est, ac diligenti sollicitudine perficiendum. Nihil huic fas est anteponere: non orationem, non lectionem, non corporis quietem. Cuncta negocia, & proprias uoluntates præsidentis præcedat imperium. Nulla prorsus ratione frangatur, nullisque persuasionibus omittatur, nisi forte diuinis contradicat præceptis. Tunc enim si præceptoris imperia conditoris aduersentur mandatis, repudienda omnino sunt: quia Deo potius quàm hominibus obtemperandum est, in manifestis tantum: in dubijs uerò superioris iudicio magis quàm proprio credendum est. Illi nanque tanquam Christo obedire oportet, & quæ ab illius ore
D sunt prolata: dominum Iesum dixisse fatendum est. iuxta illud Apostoli dicentis: An experimẽtum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Propter quod animarũ rectores in omnibus prouidi sint, nihil agant reprehensibile, nihil proferant indiscussum, ne ponant simplicibus cadendi offendiculum. Nam qui præsunt, diligenter uideant, quid imperent: subditi autem animaduertant, qualiter contradicant. In omni obedientia non hominibus, sed Deo obtemperare existiment. In cunctis actionibus, præcipuè in ijs, quæ circa corporalia, uel spiritualia proximorum commoda sunt: omnis adhibenda est diligentia, & spiritus promptitudo. Tanquam Deo illis famulandum est, in singulis Saluatoris persona configuranda est. Ipse nanque dixit: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Maximum quippe gaudium, copiosam mercedem, & dulce laborum leuamen percipiunt à domino: quicunque proximo seruientes Christo ministrare se cogitant, sicut & faciunt. Cum hominibus nanque conuersatur ipse Christus, in pauperibus ipse pascitur, potatur, induitur, sepelitur, exhortatur in proximis: supportatur in illis, persecutionem patitur in illis: prout Paulo seruos suos persequenti ait: Quid me persequeris? Dignatus est autem ipse dominus se cum suis unire fidelibus mi-

2.Cor.13

Matt.25

ra ac indissolubili compagine caritatis. Vnde ipse ecclesiæ suæ caput, & fidelium congregatio eius corpus effectum est. Propter quod quicquid impēditur corpori, siue boni, siue mali, capiti exhiberi dubium non est. In cælos uerò ascendens caput: ibidemq; & ubique regnans: corpus suum in terra dereliquit: quatenus dilectio & dilectionis operatio, quæ glorificato iam capiti impendi non potest, in suo corpore demonstretur, experiaturq; euidentissimè quantum ipse ab omnibus diligatur. Vt etiam seruorū suorū fidelium caritas exerceatur, crescat & perficiatur: permittit ipse dominus quosdam electorum suorum egere temporalibus necessarijs, pati penuriam, infirmitatibus flagellari, pressuris opprimi, tentationibusq; agitari. Valet nempe ipse dominus per seipsum, quum uult, omnibus subuenire, atq; cunctis corporis & spiritus solatia irrogare: sed ne tepescat caritas, ne dilectio mutua amittatur, ne fraternitatis unitas dirimatur, obijcit ante singulorum oculos calamitates miserorum, ut compassione permoti qui diligunt, & zelo dilectionis accensi, qui Deo placere cupiunt, misericordiæ operibus se exponentes misericordiam & ipsi consequantur: sicut idem dominus polliceri dignatus est, F
Matt. 5 quum diceret: Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Ob capitis itaq; reuerentiam debemus membris infirmantibus subuenire gratanter. Si temporalia abundant, impertiri studeamus cum illis: si spiritualia adsint, nec minus cōmunicare cum ipsis. Nihil sit proprium, sed omnia conditoris dona communia sint. Qui habet non habenti tribuat, qui potest ministret impotenti, & qui scit erudiat ignorantē: ut adimpleatur lex Christi. Æqualis quippe natura cunctis hominibus donata est: eadem fides ab omnibus confitetur: eademq; felicitas singulis repromittitur electis. Improbum etenim est, ut impietas, infidelitas, & inhumanitas secernat, & diuidat, quos natura, gratia, & gloria fecit æquales. Caritatem igitur, & caritatis unitatem, quam habituri sumus in cælo, initiemus & teneamus in terris, quam facilè assequemur, si futuram communem gloriam assiduè cogitabimus, si Christi humanitatem in membris singulis intuebimur. Nam qui corporalem redemptoris substantiam in proximo deuotè perspexerit: corporales & spirituales proximorum infirmitates læto animo, & dulci caritate æquanimiter tolerabit. G

Quòd in collegijs Deo dicatis moderatè, modesteq; cum proximis conuersandum sit propter multa, quæ in eisdē conuersationibus eueniunt pericula. Et qualis esse debeat habitantium in monasterio mutua & fraterna conuersatio. Cap. XXII.

Volentes domos, aut palatia cōstruere primò studēt in imo supra petrā, uel supra stabile solū fūdamēta locare, & postmodū reliquas ędificiorū partes suis locis & tēporibus ordinare: quatenus firmato fundamēto cætera ædificāda seruent. Quale etenim fuerit cuiusq; rei fundamētū: talis erit eiusdē perseuerantia & laus. Hoc in materialibus, hoc in secularibus humanisq; negocijs cōtingit: nec minus in spiritualibus iudicandū est. Proinde quicunq; in cōgregationibus militātium Christo cupiūt absq; sui detrimēto, & proximorū scādalo fratrū & domesticorū habere cōsortia: prius uerę caritatis conētur in seipsis fundamēta iactare, atq; demū poterūt seruatis cōgruis modis & tēporibus, utiliter cōuersari. Non enim paruipendēda sunt hæc. H Maxima nanq; pericula & formidāda, innumeriq; casus latitāt in cōuersationibus proximorum. Nam & sub redolente rosa pungētes teguntur spinæ, quæ imprudentiū perforant manus aculeis suis. Proximorum quippe conuersatio, & socialis uita delectabile bonū est, & multorum laborū singulare leuamē esse agnoscitur, si prudēter agatur. Hāc etenim uirtuosè adipisci non ualet, qui proximū, sicut mādauit dominus, diligere nescit.
Deut. 6 Sic præceptū est: Diliges proximū tuum sicut te ipsum. Prius diligat se, deinde proximū sicut se: quicunq; proximi utile & Deo gratum uult habere consortium. Qui enim non se diligit, quomodo fratrem suum diligere poterit sicut se? Qui uerò fratrem suum non diligit, prout amare debet, neque ipsius conuersationem uirtuosè obtinere ualebit. Propterea seruus Dei in congregatione positus studeat, sicut caritatis lex iubet: diligere se, ne nequiter proximum diligat, quem debet diligere sicut se. O quàm rari sunt, qui diligant se. O quàm difficilè reperiūtur, qui ordinato amore uelint diligere se. Nemo certè diligit se, qui Dei mandata negligit, qui ipsius uoluntatem adimplere non satagit. Quantumcunque carnem suam foueat homo: quamuis contraria corpori de-

uiter,

A uitet, honores ambiat, & obtineat: innumeras congreget diuitias, possessiones acquirat: deaurata ædificet palatia, uestibus preciosis induatur: comitatus incedat multitudine seruulorum, nequaquam ex his diligere se censendus est: si nequiter uiuit, si uitia sectatur, si concupiscentijs carnis habenas laxat, si in temporalium prosperitatibus spem figit suam: si delectationibus & uoluntatibus Dei suas anteponit. Huiusmodi nempe tanto amplius se odit, quanto magis delinquit. Hoc sanctus Propheta testatur, quum dicit: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Hoc in Euangelio dominus aperuit, Psal. 10 ubi ait: Qui amat animam suam, perdet eam. Sicut autem non se diligere, sed odisse di- Ioan. 12 cendus est, quisquis pro breuissimo delectationis spatio corporalem sibi irrogat mortem: ita neque se amare iudicandus est, quicunque pro momentaneis præsentis uitæ uoluptatibus supplicia mercatur æterna. Maximè prorsus dementiæ argumentum est cœli diuitias, & gaudia paradisi pro temporali commutare commercio. Ille solus prudentia pollere, ille solus seipsum diligere æstimãdus est, qui corporalibus sensibus denegat le-
B nocinia: qui carnalibus uoluptatibus lora restringit: qui contra uitia & delicta repugnat acriter: qui uirtutes appetens de ijs, quæ Deo grata sunt, nihil negligit, qui cælestia diligens Deo adhærere per amoris uinculum toto corde concupiscit. Qui talis est supernæ gratiæ splendore illustratus, seipsum diligere nouit: & illi sicut se proximum diligere mandatur. Huic uero amore diligenti se, & sic proximorum sicut sua propria quærenti spiritualia lucra, nequaquam interdicenda est proximorum conuersatio: sed suadenda & iniungenda. Absque sui detrimento multorum profectibus hic autor esse potest. Liberè nanque in omni tempore cum omnibus conuersari ualebit. Qui uerò minus proximum diligit, quàm se, qui adhuc paruulus est, & sensuum delectatur illecebris: qui nec dum perfectam adeptus est caritatem: caueat, & diligenter obseruet qualiter cum proximo conuersetur: ne sub imagine caritatis dono gratiæ priuetur. Nam & diabolus consueuit sub uelamine sanctitatis multimodè insidias tendere imprudentibus, easque tegere, ne agnoscantur. Propterea cupientes placere Deo, & ad perfectio-
C nis fastigium ascendere, prudenti examinatione cuncta, quæ agunt, considerare non cessent: ne in diaboli laqueos inijciant pedes. Præcipuè tamen uideant cum quibus conuersentur. Omnes quippe diligendi sunt, boni in Christo, mali propter Christum. Cum multis amicitia custodienda est: moderata autem conuersatio cum solis Deum timentibus, & uirtuosè uiuentibus habenda est. Qui enim cum discholis conuersari uoluerit: proculdubiò fiet illorum similis. Multorum nanque & specialiter obtrectantium & impudicorum aspernanda sunt consortia, quia inficiunt sibi adhærentium animos. Secum etenim gerunt letale uenenum: & simplicium animas ualido perditionis mucrone confodiunt. Semper huiusmodi discurrunt, semper similium sibi consortia quæritant: in angulis, in latibulis, silentij tempore ut plurimum confabulari appetunt: & absentium uitam lacerare non desinunt: & tanquam ipsis non sufficiat propria perditio, alios secum damnare conantur. Nil autem perniciosius detractore in collegijs iustorum. Dissipat nanque caritatem, dissoluit unitatem, humilitatem fugat, pacem tur-
D bat, rixas parit, nutrit discordias, lites mouet, odia generat, & omnem dirimit sanctitatem. Est quippe detractor mortifera sagitta emissa de pharetra Sathanę ad perdendas animas: à quo quicunque declinauerit, Deo & hominibus amabilis erit. Considerent quoque prudenter qui detrimenta, quæ in familiari conuersatione eueniunt, fugere appetunt: qua intentione conuersantur. Nam si ex puro supernæ caritatis amore, aut pro propria utilitate agatur, sancta quidem, & commendabilis est: sin autem, segreganda. O quot sub specie caritatis seducuntur, & seducunt? O quanti simulata pereunt dilectione? Heu quàm multi in principio purè, & sine deceptione conuersantes ex nimia familiaritate paulatim infecti in immane præcipitium dilapsi sunt: eo miserabilius, quo fœdius? Sub ueræ caritatis nanque prætextu in tales subintrat amor sensualitatis. aliter enim nequaquam decipi possent. Hic amor cùm in corde imprudentis exortus rãdices mittere, ac pullulare cœperit, corporalem quærit dilecti præsentiã, cum eodem cohabitare, cum eodem loqui desiderat. Sicut autem ex ipsius gaudet aspectu: ita absentia cõtristatur. Solus uult cum eo, quẽ sensualiter diligit loqui: solus cũ eo cõuersari, quia in illius mẽte habitare iã cœpit. Liuore quippe inuidiæ accẽdit: si quẽpiam ab eodẽ diligi,

&

& cum eodem conuersari perspexerit. Absentiam etiam ipsius magnam sibi delectationis iacturam existimat. Sicut enim amat singulariter, ita & amari uult: atque cæco seductus errore, ignorat se uesano amore percussum. Passione namque uictus ducitur inuitus: & tyrannicè superatus ad opera carnis, quadam (ut sic dicam) necessitate abstractus, & illectus: ac intentione quadam latenter palliata & polita seductus, ut suum ualeat assequi appetitum: patrum ordinationes frangit: monasterij institutiones non obseruat: silentia paruipēdit: orationem postponit: cellulæ secretam quietem negligit: & intus nihilominus stimulante & urente conscientia uelut amens post suam totus trahitur concupiscentiam. De uerbis, de actibus mutuis, de cogitationibus obscœnis tacendum est: quæ sub colore caritatis omnia ex inordinata paulatim familiaritate generantur. De talibus dicit Apostolus: Videte ne quū spiritu cœperitis, carne cōsumamini. Proinde interdicenda est assidua & priuata conuersatio in collegijs seruorum Christi: quæ quanquā in nullo alio reprehensibilis sit: sine proximorum tamen scandalo fieri nequit. Moderatè uerò, modesteque, ac congruo tempore cum ijs, qui uirtuosè degunt, conuersandum est: ut ab eis bene uiuendi forma capiatur, instruantur mores, excitetur spiritus, accendatur amor, propulsetur tepor, abigatur tristitia, & humana complexio pariter recreetur. Socialis etenim naturæ quum sit homo, & socialiter uiuere gratuletur: ita prudenter regenda est: ut & natura subsidium, & spiritus non patiatur detrimentum. Nam solent in conuersationibus familiaribus, nimiumque assiduis (nisi agantur cautè) intermisceri uaniloquia, scurrilitates, detractiones, & effrænati risus: per quæ mens distrahitur, compunctio dissoluitur, gratia subtrahitur, proximus malè ædificatur, oratio confunditur, confidentia amittitur, conscientia obtenebratur, atque preciosissimum tempus inutiliter consumitur. Ista norunt, qui iugiter exitus horam: diemque iudicij cogitāt: & qui Deo ardenter adhærere cupiunt. Frigescentes autem in amore Christi, & omne opus bonum tepidi derident hæc. Derisor autem (sicut scriptura dicit) deridebitur. Tales namque sibijpsis parcentes, quia ignorant, quæ Dei sunt: carnem spiritui subigere non curant. Propterea quoniam interiora solatia, & spiritualia patrocinia non habent: carere exterioribus non patiuntur. Ideo amant sibi similium contubernia, iocis delectantur, spatiari desiderant, noua semper audire & uidere appetunt: & aliorum negocia percunctari sedula curiositate non cessant. Nec aduertunt huiusmodi, quod tanto uehementius interius infirmantur in spiritu: quanto magis exterioribus pascuntur: & quodam hydropis morbo laborantes: quo auidius labilem huius uitæ delectationem hauriunt: eo acrius ipsam sitire coguntur. Hanc etenim sitim illecebrarum carnalium facillimè ualerent extinguere: si Dei consolationem humilibus præstitam suauiter degustarent. Quia uerò in præsenti pro sua negligūt laborare salute: sentient in ultima hora sua pauperiem suam: quādo irremediabiliter eorum extinguetur lampas oleo deficiente. Dolore tunc cruciabūtur, sed infructuoso, seroque pœnitentiam agent. Clamabunt & ingeminabunt uoces, nec illis aperietur: quia exosam habuerunt disciplinam: & quoniam Dei præcepta, dum uiuerent, contempserunt, meritò exitio punientur æterno. Ideo dum adhuc dies est, dum acceptabile tempus accommodatum est: præcauenda est mors: atque cuncta præcidenda, quæ tunc opem miseris ferre non ualeant.. Intermittenda est etiam proximorum cōuersatio, ut Deo uacare liceat, libeatque. Interdum quoque habenda: ne ex prolixitate exercitationis corpus plus iusto grauetur: & spiritus à suo rigore languescere compellatur. Vt adiuuetur spiritus, non ut deprimatur cum proximis conuersandum est. Eo tamen pacto, ut pro ædificatione fratris, aut sui fiat: ut tempore congruo, & honesto modo teneatur. Sit in ipsa mens pura, conscientia munda, intentio recta, lingua moderata, & exterioris hominis sensus tēperantiæ fræno restricti. Exhibeatur cum superioribus humilitas: cum paribus caritas, & cum inferioribus sobria & pudica humanitas. Cum his uerò qui foris sunt, ne scandalizentur, prudēs maturitas, quæ in facie sit læta, in moribus cauta, & in sermonibus circunspecta. Quando namque conuersatio talis est, Deo efficitur grata, angelis iucunda, hominibus amabilis, & pariter conuersantibus plurimum fructuosa.

Galat. 5

Eccl. 13

B F G H

A *Quòd ex multis rationibus euidenter appareat, quàm sit congruum mortificatis carnalibus concupiscentijs: corpus proprium prudenter, discreteq; regere. Et quòd in plurimas decidant contrarietates, qui hoc agere negligunt. Atq; de ipsius corporis beatitudine post resurrectionem. Cap. XXIII.*

INter cætera creaturarū corpora: quæ ad sui gloriam diuina condidit bonitas: humanū corpus reliqua dignitate præcellere, rectè intelligētibus perspicuum est. Hoc nanq; uarijs ornauit membris, quæ in uno amoris confœderata uinculo, miram opificis efferunt omnipotentiam. Diuersa etenim quum sint, & forma, & effectu: in parem tamen omnia conueniunt intentionem. Pedes quippe pro sustentatione corporis: manus pro administratione: aures pro auditione disposuit: oculos autem tanquam nobiliores & necessariores, in publico, ad decorem aliorum, & regimen collocauit. Oculorum nanq; ministerium cęteris membris adminiculum præstat. Pes quippe claudicat: manus tardius operatur sine illo: & penè singula membra imperfecta permanent isto deficiente. Instar quoq; materialis B instrumenti æquè nobilitate præexcelsum rationalem Deus cōdidit spiritū: quem ut uiuificaret corpus, infudit. Ornauit nempe illum uirtutibus: ueluti spiritualibus membris: patientia ad aduersa æquanimiter toleranda: pietate ad erogandum egenis necessaria: obedientia ad diuina implendum præcepta. Prudentia uerò & discretione ad discernendum & dijudicandum præsentia, ad præuidendum futura, ad memoriæ cōmendandum præterita. Hæc nanq; prudētiæ uirtus, quæ ubiq; intueri solet, in rationali spiritu tanquā spirituales sunt oculi: sine quibus cætera uirtutū spiritualia mēbra imperfecta censenda sunt. Neq; enim patientia, aut pietas, uel obedientia, si discretione carent: uirtutes perfectæ esse ualent. Nam hæc prudentiæ uirtus interiori & exteriori homini ad decorem & regimen necessariò data est. Hac qui priuatus fuerit secundum spiritum, per anfractus ducitur uitiorum: & multimodè labitur in foueas delictorum spiritualiter. Corporaliter uerò per immania præcipitia in ægritudines diuersas, & tādem in mortē deuenit. Vt aūt informentur mores, uirtutes perficiantur, animæ potētiæ erudiātur & crescāt: spirituale C hoc à Deo discretionis lumen donatum est. Vt uerò homo à cæteris discernatur animātibus, ut illis præsit, ut corporis membra debito fungantur officio: præstitum est nihilominus lumen hoc. Nullum etenim opus quāuis delectabile, quāuis pulcrum, per instrumēta agitur corporalium sensuū: quod nō perfectione careat, si ratio desit dijudicās inter bonū & malum, uerū & falsum. Principatur nanq; uirtus prudentię, nedū in spirituali hominis natura: uerum etiā in corporali. Rationalis quippe spiritus quū discretionis est compos, & sensibus utitur corporeis: per eosdē aut prouehitur ad fastigium angelorum, aut prosternitur, & deducitur ad opera iumentorum. Toties uerò angelorum sibi dignitatem uendicat, quoties ex aspectu speciei creaturarum, ex numerositate, ex diuersitate, ex forma, ad inuisibilia rapitur contemplanda. Quandocunq; autem ex auditu sonoræ & dulcisonæ uocis, ex harmonia symphoniæ, sambucæ, horumq; similium musicorum amore spirituali accenditur, & in laudibus conditoris effertur: proculdubio angelis coæquatur. Sicq; fit ex rationabili & ordinato usu cęterorum corporalium sensuum. At D uerò si per uisum, auditum, aliosq; corporis sensus seductus animus in concupiscentias carnis, & amorem præsentis seculi deciderit: proculdubio propria amissa dignitate, insensatis brutis similis efficitur. Ideo non est paruipendenda huius corpusculi cura: per quod rationali spiritui siue uitæ, siue mortis ianua aperitur. Tanquam irrationali creaturæ accommodatus est corpori intellectualis spiritus: quatenus discretionis oculo ratione semper præuia abstrahatur à noxijs, & in utilibus exerceatur. Vnde sicut caro prudentia caret, ita à delicto immunis est: nec ipsi irrogatur culpa flagitij, uel attribuitur palma uirtutis: sed spiritui rationali inhabitanti & regenti. Quoniam uerò iustitiæ regula mandat, ut per hæc puniatur homo, per quæ deliquit: nequaquam à pœna humanum corpus esse liberum, nec in præsenti uita, nec in futura: potissimum in damnatis, fatendum est. Sicut enim quum in uno bene operandi conueniunt proposito & actu, caro & spiritus præmium merentur æternum: ita ambo pariter puniendi sunt, si delinquunt. Debent itaq; uniuersi, & præcipuè domino famulantes summo cum studio discretionis censuram seruare in corporis regimine. Non illi superflua aut illicita concedenda sunt ex inordinato amore; neq; necessaria deneganda ex immoderato feruore.

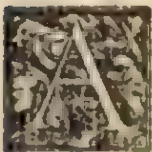
re. Quamuis autem uilissimum sit cadauer, corruptibile, & spiritui contrarium: non tamen eius cura postponenda est. Humanum quippe corpus custodiri debet, & quadam uia regia nutriri, tanquam ad promouendũ necessarium instrumentum, dummodo uirtus non prætermittatur. Impium etenim ualde est zelo indiscreto substantiam corporis uelle necare: cui rationalis spiritus quadam ui innata naturæ copulatus est. Quotidiano nanque experimento erudimur naturam in nulla creaturarum specie, quamuis minima, ab esse suo uelle deficere. Nam terra quodam naturali instinctu procreandi ac germinandi uirtutem restringit in se hyemis tempore: ne acerbitate frigoris pereãt nascentia: & esse desinant, quum cœperint pullulare. At ueris tempore in suis (ut sic dicam) dilatata uisceribus, omnes quos prius recluserat, emittit humores: propter quod campi florent, prata uirescunt, arbusta pullulant: & cuncta terræ germina, quæ paulò ante mortua uidebãtur, frigore inimico depulso, suo modo reuiuiscere & gaudere conspiciũtur. Reptilia quoque, & cuncta terrę animantia, uolucresque cæli suos agnoscimus fouere fœtus, donec ad perfectũ deueniant robur. Tunc quippe quasi per se ualidos, & ad capiendum cibum necessariũ idoneos, à se abijciũt & repellunt. Sic & infantes tãdiu lacte sub nutricis uberibus coaluntur, donec habiles sint per seipsos sumere alimentũ: nam fame periclitari cogerẽtur, si ante legitimã ętatem parentũ mammis priuarentur. Si igitur natura irrationabilis & humana proprios norũt alere filios, ne uita deficiãt: qua ratione sola carnis substãtia negligẽda est & extinguenda: quæ omni carẽs discretione tanquã ægrota, insanabilis, & morti propinqua in suis iacet cõcupiscentiarum fœtoribus prouoluta. Nullũ sibijpsi per seipsam ualens caro adiutorium conferre: alieno prorsus, ne moriatur, indiget auxilio. Vnde ab uiuificãte spiritu alẽda est, nõ solũ propter sui impotentiã & imbecillitatẽ: sed etiã ob naturæ debitũ. Tãta nẽpe naturæ cõfœderatione caro & spiritus colligati sunt: ut nec caro sine spiritu subsistere queat, nec spiritus absque carne quicquã mereri ualeat. Caro em̃ sine spiritu moritur & putrescit: spiritus autẽ absque carne ad plenũ gaudere & beatus esse nõ potest. Ambo uerò in unã coeuntes personã, hominem perfectũ efficiũt in natura: & æternæ felicitatis sine ruga uel macula capacẽ. Hac itaque ratione tanquã collegę suo, & portioni ipsius, ne in uia deficiat, ne & ipse de suo ante tempus coarctetur egredi tabernaculo: sedulum rationalis spiritus humano corpori studeat exhibere ministerium. Horrendũ omnino est, & secũdum naturã prolongandũ tale diuortium. Pauet quippe humanus spiritus, quũ hoc deserit seculũ: & per ignotas alterius uitæ regiones cogitur introire: nullo pręter opera ipsius illũ comitante: pręcipuè quum dæmones formidabiles aspectu occurrũt, & immanissima pœnarum genera ipsum pati oportet. Delicta nanque, quæ in hac peregrinatione per pœnitentiæ lamenta deleta non sunt: in alia uita ignis atrocitate purgantur. Proinde rationali spiritui quoadusque in hoc positus est exilio, quãdiu hac mortalitatis tunica, & fragili carne uestitus est: misericorditer à Deo conceditur posse pœnitere, atque de proprijs reatibus satisfacere conditori. Transacta uerò hac uita, quantũcunque spiritus cruciatibus atteratur, quamuis multum deliquisse pœniteat: nil illi computatur ad meritum. Præsens enim seculum locus est ue-
2.Cor.6 niæ; locus est promerendi, locus est, in quo operari licet: locus ubi tẽpus acceptabile, & salutis dies saluandis tribuuntur. Nã nunc misericordiæ prærogatur tẽpus: quo euoluto
Psal.100 iustitiæ tẽpus subsequitur. Vnde Propheta canit: Misericordiã & iudicium cantabo tibi domine. Propterea donec miserẽdi adest tempus, nõ cessent domino seruiẽtes exhibere
Rom.12 corpora sua hostiam uiuentẽ, sanctam, Deo placentẽ. Ita tamen agant, ut rationabile sit ipsorum obsequium: quatenus nõ pręripiant corpori ex immoderato feruore indultũ à Deo pœnitẽdi tẽpus. Crudelis nanque sibi efficitur, & Deo cẽsendus est aduersarius: quisquis prudẽtia carẽs uitã sibi abstulisse conuincitur: quoniã instrumentũ per quod peccata delere, & merita augere poterat: imprudenter amisit, & cõditoris opus dissipauit. Teste
1.Cor.6 quippe Apostolo humana corpora spiritus sancti sunt tẽplũ: quę ob illius reuerẽtiã, cuius factura sunt, nõ polluẽda, uel extinguẽda sunt: sed mundãda & custodiẽda. Nõ mediocris etenim criminis rei iudicãdi sunt, quicũque Dei plasma temerare, aut necarę præsumpserint. Hoc nanque quàm plurimi discretionis oculũ obtusum ex nimio desiderio tenentes, cõsiderare negligũt. Pusilli em̃ cùm sint spiritu, magna corporaliter perficere, & supra uires operari moliuntur. Onera pœnitẽtiæ, & carnis macerationẽ ultra propriam uirtutem

A uirtutẽ baiulare festinãtes: sub fasce periclitari coguntur. Hi nempe sanctorum gesta, & præcedentiũ patrũ uitã solummodo attẽdentes exterius, nec percipere ualentes quæ maxime superna gratia fulgebant, & abundabãt interius, toto eos affectu satagunt imitari, sed deficiẽte illis cooperante gratia, more auiũ absque alarũ remigio cæli alta petentiũ, ad ima terrarũ ruere cõpellunt. Cælestis nanque gratia omnibus se cõmunicat, non tñ æqualiter. Cũctos saluare uult deus, nõ aũt sanctificare. Quosdã eñ elegit diuina misericordia, quibus tantã donorũ spiritualiũ præstitit affluentiã: ut cõmunẽ hominũ transcendẽtes cõuersationẽ, angelicã potius quàm humanã uideant ducere uitã. Hoc paucis donatũ est. Horũ quippe acta magis uenerãda, quàm imitãda sunt. Per inhabitãtẽ eñ spiritũ, quod cæteris impossibile credit, illis est facile. Vnde debiles in spũ, & discretionis lumine carentes, quãdo oculis carneis aspiciũt, mirãtur. Sola sanctorũ exteriora opera magnipẽdũt, & in ipsis spũalia bona cõsistere arbitrãtur. Ideo hæc agere, hæc adimplere totis uiribus elaborãt: nõ intelligẽtes quod nequaquam ex corporalibus operibus, sed ex uirtutibus animę,
B & dilectiõe gratificatur homo deo. Ieiunia nanque crebra, prolixæ uigiliæ, parsimonia cibi, extrema paupertas, corporalia exercitia, & his similia, nequaquam deo amabilẽ exhibẽt operantẽ, nisi cordis habeat mũditiã, in aduersis patiẽtiã, humilitatẽ in prosperis, ad inimicos beneuolentiã, & super omnia erga deũ & proximũ ignitã dilectionẽ. Hoc Apostolus testatur dicẽs: Si linguis hominũ loquar & angelorũ: si distribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas: si tradidero corpus meũ ut ardeã: si habuero fidẽ ita ut mõtes transferã, caritatẽ aũt nõ habuero: nihil mihi prodest. Talia igitur imprudẽtes, & immoderato desiderio præcipites parũ cõsiderantes: nõ iacientes in interiori homine fundamenta uirtutũ: sed in aperto exteriorũ operũ ædificiũ erigentes: casso labore desudant. Deuotionũ quippe tẽpore quũ pace mentis fruuntur, fortiter se affligunt: sed protinus irruente tentationum procella, seu deficiente deuotionis imbre, arescunt: & tãquã sine ulla spiritus soliditate homines in itineris medio opus intermittũt, aut miserabiliter succumbunt. Intermittunt utique opus, quũ ab incœpto resiliũt proposito: succumbunt ue-
C rò, quum per corporis ægritudinem se defecisse testãtur. O quantos quotidie cernimus diabolica fraude deceptos, qui discretionis metas trãscendẽtes: corpore infirmati sunt. Hi nempe quemadmodũ in incolumitate positi, in ieiunijs, uigilijs, carnisque mortificatione cæteros antecedere conabantur: non sine quadã præsumptione uel mentis leuitate sibi ignota, deo autẽ manifesta: ita postea spiritus feruore deficiente pristino, cunctis tepidiores efficiuntur. Merito etenim in itineris medio defecere: & in nõ præmeditata corporis debilitate & ægritudine deuoluti sunt: quoniam supra donum gratificãtis gratiæ agere præsumpserunt. Alijs onerosi fiunt, & sibijpsis. Nam impatientiæ morbo detẽti, si quid eis desit ad uotũ, gemitibus & improperijs quæritate non cessant. Heu clamãt: ubi fraterna caritas? ubi ad languentes compassio? ubi lex Christi? ubi sanctorũ imitatio? aliorũ tunc non propriã soliciti sunt imperfectionem discernere: & sine aliqua spiritus fortitudine decubãtes, obliti quales fuerãt, omni se curæ carnis præcipites præbẽt. Vnde alieni à uirtute, siquid deuotionis, siquid religionis, quicquid feruoris, quicquid bo-
D ni operis prius habere uidebantur, in ipsa corporis ægritudine se amisisse operibus protestantur. Tunc discretionis oculũ aperit infirmitas carnis: tũc serò intelligũt errorẽ suũ, & experimẽto discũt, quòd omne, quòd absque discretionis disciplina agitur, diu perseuerare nõ ualet. Re nanque uera nemo absque sui lęsione repẽte ad summa cõscendit. Prudẽtia decoratus tarde semperque proficiẽs suo tẽpore ad perfectionẽ attingit. Opus uerò quod ante finem intermittitur: nec diuina, nec humana dignum est laude. Ideo nõ omni spiritui credendũ est, sed ex fine singula dijudicanda sunt: maxime in dei itinere, in quo pergentibus innumeri inuisique tenduntur laquei: quos ille solus ualet euadere, qui cælestis sapientiæ lumine, & ueræ discretionis iudicio ornatus extiterit. Hic nempe uires corporis, animi constantiam, cordis desideria, spirituales immissiones, interioris exteriorisque hominis gesta propria consideratione examinat. Vtilia enim sequens, & noxia quæque deuitans, sui corporis substantiam ad uirtutis instrumentum sumere nouit. Carnis quippe desideria insequens, & naturã diligẽs, nõ de extinctione corporis, sed de mortificatiõe uitiorũ gloriosum studet obtinere triũphũ: Nõ quid sit caro, sed cuius sit factura cõsiderat: nec tñ qualis in sepulcro esse debeat: sed etiã qualis post resurrectionem in cęli pala

1. Cor. 13.

tio regnatura sit, sedula meditatione recogitat. Nam etsi contẽptibilis appareat, licet ex B
peccati pœna calamitatibus plena sit, quãuis ex debito originalis culpæ temporali leto subiaceat, & exanimis effecta in puluerẽ redigenda sit: tñ quin propriã quãdoq; resumptura formã, & in cælestẽ prouehenda sit gloriã: dubiũ nõ est. Decorẽ quippe immortalitatis induet omni deposita corruptibilitate. Nullũ sui patietur detrimẽtũ, nullãue mẽbrorũ diminutionẽ. Nõ dolorẽ, nec de suscepta gloria post resurrectionẽ sentiet amissionis timorẽ. Semper hilaris, semper iucunda erit: quia erit de æternitate secura. Nimia quoq; claritate fulgebit: ita ut Solis septies transcendat splendorem. Nõ aũt lumine suo intuentiũ se reuerberabit aspectũ: sed ineffabili quodã modo cõfortabit, clarificabitq;. Erit tota eius substantia corporeis oculis uisibilis: adeo ut uiscerũ, cæterorũq; membrorũ harmonia cõditoris declaret magisteriũ admirandũ. Tanta insuper agilitate erit prædita, ut in momento in omnibus obtemperet imperio spiritus præsidentis, absq; retardatione, & sine ulla grauedine eo se diuertet: quo impetus spiritus diriget se. Deniq; quũ in hac uita degit, & peregrinatur à domino, animalis naturæ est: post uerò resurrectiõis F
gloriam tota spiritualis efficietur: ita ut omne solidum ei sit peruiũ. Non claustris teneri poterit inclusa: nõ uinculis religata: non restricta custodibus, sed liberã ingrediendi, & egrediẽdi ubiq; recipiet facultatẽ. Nũc quoq; quũ sit passibilis, & uarijs ægritudinibus, diuersisq; casibus subiecta uideatur: intm̃ ut non prętereat tẽporis momentum, in quo propria nõ flagelletur necessitate, uel fragilitate. Tunc omni fatigatione semota incor-
1.Cor.15 ruptibilitate uestietur. Tũc quodã ineffabili repleta gaudio cãtabit. Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Gloria quippe & honore, & immortalitate, & æter-
Eph.4 nitate circũamicta suo inhærebit autori, sine deformitate, sine læsione, & absq; macula in mensurã ætatis plenitudinis Christi reformata, per oẽs suos sensus multimodis exuberabit delicijs. Delectabitur oculus in amabili redemptoris aspectu, quẽ uidebit regẽ in decore suo gloria ornatũ, ac diademate redimitũ: quo coronauit eũ mater sua in die desponsationis cordis illius: quũ cælũ Solis, Lunæ, stellarũq; splendore rutilans intuebitur. Harmonia cælorũ, melodica cantica ciuiũ supernorũ non mediocriter mulcebunt G
auditũ. Super muros nanq; Hierusalẽ custodes constituti sunt, qui die noctuq; nomen domini laudare nõ cessant. Sed & per uicos & plateas illius à cunctis infatigabiliter alleluia cantatur. Fragrans quoq; suauitas cælestium odoramentorum mira liquefactione resperget odoratũ. Hos prælibauerat (tenuiter tamẽ) qui dicebat. Odor tuus ô domine excitauit in me concupiscentias æternas. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium, mellifua quadam & iucunda satietate oris saginabit palatum. Nec mirum. Nam exultationes dei in gutture eorum erunt, & misericordias domini inæternũ cantabunt. Ipse demum tactus sibi congruis abundabit delicijs, quas experti norunt. Fas etenim non est, ut in illa cælorum gloria quicquam uacet à dei laude: quin potius iustum, ut cuncta corporis membra suum modo proprio efferant conditorem: quatinus sicut
1.Cor.15 ab ipso sumpsere principium: ita & in illo deducant suæ beatitudinis finem, ut sit deus omnia in omnibus.

Quibus spiritualibus studijs exercere se debeant militantes Christo: ut ad perfectionis fastigium attingere queãt. Et de statu perfectorum in uia. Necnon de animarum felicitate in cælesti patris cum Christo regnantium, Cap. XXIIII. H

Rtifex omnium increata & ęterna dei sapientia, quẽadmodũ cũcta potẽter creauit ex nihilo: ita singula prudẽtissimo disponẽs cõsilio, certũ ordinauit ad finẽ. Quæquę nãq; res, quælibet creaturarũ species, propriũ ad quẽ cõditæ sunt, appetũt finẽ. Nulla quippe ui humana, nullaq; ratione ab insita & innata diuelli possunt lege cõditoris. Sẽper quippe procliues sunt, semper mobiles, donec attingãt, ad quod naturaliter præordinatæ sunt. Lapides quidẽ, qm̃ ut terræ soliditate sustẽtentur, facti fuerũt quãtacũq; uirtute iaciantur sursum, sua põderositate semper ad ima tendunt. Marinę uerò beluæ, & aquarũ pisces, quãdiu in aquis sunt mouentur, uiuunt: mox autem ut ex fluctibus auferuntur, & aridã tangunt, palpitant, et mortem uicinam euidentibus signis esse denunciãt. Sic omne quod per spaciosum uolitat aerem, quadam agitatur anxietate, quoadusq; in caueis recludatur. Vt uerò naturali potitum fuerit libertate, alas protendit, cantus promit, & inter densissima nemorum fo

lia

A lia latitare festinat. Quid multa? Cuncta quæ omnipotens in hoc seculo condidit naturali instinctu, esse suum perpetuare conantur: & ob hoc illa sola concupiscere: illa quærere noscuntur, per quæ uiuere ualeant. Habet quoq; ipsa humana natura insitum in se, & proprium appetitum, ad quod infatigabiliter properat. Quilibet nanq; homo naturaliter appetit uiuere: sed diu, sed feliciter, sed beate. Hoc solo ex culpę debito errore deluditur quisq;: quia quid sit beata uita, ad quam possidendam laborat, ignorare conuincitur. Nulli quippe sit dubiū, quin beatā uitam inhianti desiderio oēs ueraciter perquirerent: si in ea, qua cōditi sunt, naturali puritate consisterent. Sed ex amissione naturalis decoris exigentibus delictis, beatę uitæ ignorantia inoleuit. Hinc est, quòd de huiusmodi ueritate tam uariæ opiniones in uniuerso mundo diffusæ sunt. Quidam nāq; beatam uitam in corporis uoluptatibus esse definierūt. Hos redarguit Apostolus dicens: Quorum deus uenter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiūt. Et alibi. Esca uentri, & uenter escis: hūc & has destruet deus. Aliqui in diuturna sui memoria & laudibus Phil. 3 1. Cor. 6
B hominum. Quid laudatis defunctis conferre possunt laudantium uoces? Tanquam folium quod à uento rapitur: & uelut nix, quæ solis ardoribus resoluitur: sic laudantium, & laudatorum exterminatur imago. Qualis esse debeat finis eorū, qui in fauoribus hominū esse beatā uitā iudicauerunt, indicauit Propheta dicens: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt: quomodo deus spreuit eos. Alij in prosperitatibus seculi: & aggregatione diuitiarū spem suā cōstituentes: hāc esse uitā beatā arbitrati sunt. Taliū insipientiā redarguit & erudit Apostolus scribens Timotheo sic. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundāter ad fruendū, bene agere, diuites fieri, in operibus bonis, facile tribuere, cōmunicare, thesaurizare sibi fundamētū bonū in futurū, ut apprehendāt uitā æternā. Nonnulli in inflante sciētia, & naturaliū cognitione beatā uitā esse censuerūt. Huiusmodi (ut plurimū) se præ cæteris extollūt: sapientiam, quæ de terris est, quærūt: & ut scire sciant, cōcupiscunt: nō tamē cōsiderāt, quòd siderū cursus, Psal. 52 1. Tim. 6
C uirtutū herbarū, omniū cælestiū terrestriūq; habere notitiā parū prodest: si suipsius, uel eius, qui supra se est, sciētia desit. Juxta Pauli sententiā Sciētia inflat: sed caritas ædificat. Hi oēs in suis euanuerunt cogitationibus: & beatā uitā in huius mūdi uoragine apprehendere cupientes, casso labore desudantes, dies suos inaniter consumpserunt. Sola illa beata uita dicenda est, quæ caret morte, nō subijcitur miserijs, nō perturbatur aduersis casibus non uariatur, nō alienis indiget adminiculis: sed per seipsam sibijpsi sufficit, sibi placet, semper læta, semper secura, repleta pace, abundans exultatione: sua absq; sui diminutione cōmunicans, nulla tenebrarū caligine aut ignorantiæ cæcitate depressa: omnia sciēs, cūcta potēs, singula dijudicās, ubiq; præsens, ubiq; discurrēs, mouens uniuersa, & immobilis manēs: disponēs omnia mirabili æquitate: perlustrās quæq; proprio lumine: dās cūctis et à nullo recipiēs: nō subiecta lineamētis, nō tēporū mēsurata spacijs, nō perceptibilis corruptione, nō uisibilis corporeis oculis, nō manibus palpabilis, aut ulli carnali sensui captabilis: sed solis mūdis corde, & purgatis affectu cognoscibilis: nō 1. Cor. 8
D tñ ad plenū, sed ex parte, sed per fidē: sed in ænigmate, donec reuelāte se sicuti est: ab ijs quos prædestinauit in se, uocauit, iustificauit, glorificauit: per se in se uideatur. Non igitur in hac peregrinatione quicquā ad plenū beate uiuere cōcessum est: in futura uerò uita id donatur electis: in qua deus facie reuelata cōspicitur, in qua diuina maiestas in sua simplicissima & excellētissima cernitur puritate. Hæc nāq; ex sui participatiōe, ex inhæsiōne, ex cōprehensione beatū efficit contemplantē: prout dei sapientia in carne uelata testatur dicens: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum deum, & quem misisti Iesum Christum. Nil autem est beata uita, nihil aliud æterna uita dici potest quàm deus, qui est bonitas, sapientia, omnipotentia, uirtus, æternitas, iustitia: & quicquid melius rectiusq; fari uel cogitari potest. Per hunc quippe quisq; tanto fit beatior, quanto fuerit illi propinquior: non loco, sed fide: non corpore, sed spiritu, sed imitatione, sed intentione, sed affectu, sed uisione. In hoc uerò seculo fidelis anima disponitur: & illi beatæ uisioni coaptatur per uirtutū exercitia, & sanctæ caritatis incremēta: ut eo aptior efficiatur, quo purgatior à uitijs, moribus ornatior, & dei imagini extiterit similior. Hęc nāq; præsens uita, quę tēporū spacijs uoluitur, uarijsq; casibus uariatur: illius beatę uitę atriū est. In hac electo Ioan. 17

rum quislibet se cōponere debet diuersis odoramentorū meritis, uirtutū margaritis, bonorū operum monilibus, & præfulgida nuptiali ueste uenustissimæ caritatis: quatinus quū corā uniuersali domino & cælorū apparuerint rege, nihil in eis deforme cōspici ualeat: quod oculis diuinę displiceat maiestatis. Quocūq; em̄ operū indumento, & meritorū gratia in hac quisq; fuerit insignitus uita: eisdē in illa beata decorabitur uiuorū regione. Qui hic parce seminat, illic parce & metet: & qui in benedictionibus seminat, de benedictiōibus metet uitā æternā. In arbitrio quippe seminantiū in terra: messis glorię cęlorū constituta est. Proinde quicunq; illius sempiternæ uitæ delicijs, diuitijs, honoribusque abūdare desiderat: donec in carne uiuit quādiu operari licet, uirtutū semina spargere non desistat, ut meritorū manipulos in horreis cælestibus ualeat aggregare. Semper proficere studeat: qualiter in uia dei crescere possit, assidue meditet. Et nunquā eradicari de se permittat perfectiōis desideriū: quin potius quantūcunq; profecerit, quāuis plurimis uirtutibus locupletatus extiterit: cōtinue cū Apostolo dicat. Ego em̄ me nō arbitror cōprehēdisse. Vnū aūt quæ quidē retro sunt obliuiscēs, ad anteriora meipsum extendens ad destinatū prosequor brauiū supernæ uocationis in Christo Iesu. Atq; ex his æstuātis amoris prouocatus stimulis semp maiora appetat dona: & meliora spiritus charismata cōcupiscat. Indesinenter etiā interioris hominis habitus cōponat, latebras detegat, tergat sordes, & uelut amœnissima paradisus, in quā sponso libeat declinare, areolis aromatū mentē plātare nō cesset. Ascensiones quoq; in corde suo, quoadusq; in hac ualle lacrymarū constitutus est, disponat: per quas tanquā per spirituales gradus ad perfectionis fastigiū ascendere queat. Hoc si cupit assequi, totus reddat se sibi: secū cōmorari libeat. Nil sit foris, quod polluto quærat affectu, quū sciat intra se habitare, quē amat. In se agenda ordinet, loquenda discutiat, eligat diligēda, & quasi spiritualis rex in rationis solio præsideat animus dijudicans internos motus: cōpescendo noxios, & exequendo pios. Qui uerò adhuc suipsius ignarus exquisitor est, qui nondū secum habitare cōsueuit, paruulus quū sit: à perfectiōis arce plurimū distat: & uirtutes perfecto operari nō potest. Est nāq; hominis ratio, quum splēdore illustratur sapientiæ: & diuino appropinquat lumini, quædā spiritualis regula, & magistra uirtutū: per quā quid rectum, quidue obliquū uersetur in corde, quid agendū, & quid omittendū sit, sufficiēter intelligit. Ideo Christi legitimus seruus, & perfectionis amator nunquā cesset rationis iudicio uirtutū actus examinare: ne incuria discretionis uitiū sub uirtutis uelamine ad opus exeat. In huiusmodi quippe frequenter ruit decipula, qui sua discernere negligit, uel ignorat. Currit & nescit quò pergit: nec percipit quā. Super arenam mentis domū ædificat: & arbitratur se super solidā petrā fundamenta locasse: secundū corporis fatigationē animæ putat esse mercedē. Non aūt considerat, quòd parū prodest non adhibita intentionis rectæ custodia, multa operari. Sicut em̄ auri exigua massa magnū superexcedit cumulū uilis cuiuscunq; metalli: ita pauca opera peracta cum incendio puræ caritatis in cōspectu conditoris magis fulgent, atq; gratiora fiunt, quàm multorū exercitia laborū prodeuntia ex radice negligentiæ, & de fonte intentionis incultæ. Spiritualis itaq; homo omnia dijudicet in corde, nec quicquā immundum in conscientiæ domicilio morari permittat. Discat recto examine ipsam impollutā liberamq; seruare: ne delicta grauioris culpæ quā sint æstimet, aut deploranda contēnat. Casso nempe dolore cōpungitur, & inutili pœna afficitur, quisquis oēs insurgentes animi motus cohibere uolens & non ualēs, stimulis uritur conscientiæ. Discretionis uerò uirtute carens qui talis est, nudato homini similis est: qui extensis brachijs flantes cupit carpere auras. Consultius huic est ex quadam animi concepta libertate regionem relaxare uirtutis, quam conscientiæ naiculam in errorum collidere scopulos. Melius quoq; illi est cum uno oculo ad mentis tranquillitatem pertingere, quàm duos habentem demergi in desperationis abyssum. Cauendum nihilominus est ne ex hac libertate concepta mens ad illicita defluat: atque insensibilis effecta nullo conscientiæ aculeo mordeatur. Vtroque etenim modo conscientiæ serenitas maculatur, & perfectionis meta transcenditur. Propterea quicunque ad perfectionis culmen concupiscit attingere: præuio discretionis lumine per quandam uiam regiam conetur incedere: ut ad libertatem perueniat conscientiæ: quatinus adepta interiori pace, & pacato conscientiæ stimulo, ad altiora sine impedimento conscen-

Marginal notes: B (line 1); Phil. 3 (beside "rimis uirtutibus"); F (beside "tror cōprehēdisse"); G (beside "potest. Est nāq;"); H (beside "dicet in corde"); Math. 18 (beside "errorum collidere").

A conſcendere, atq; intentionem cordis ardentius ad perfectiores uirtutum actus dirigere queat. Eſt nanq; intentio animi amantis quidam uirtutum auriga, qui actus informat uirtutum: potiora eligens, altioraq; inceſſanter concupiſcens. Vnde in peragendis negocijs interioribus, uel exterioribus adeſt celeri diſcretionis iudicio, precioſum ſeparãs à uili. Nunquam dormitat, nunquam à proprio lãgueſcit ſtudio. Perfectione ſiquidem illectus Chriſti miles, & uirtutum ignitus amore, quo purior intentione efficitur, eo ardentior ad ſpiritualia exercitia inuenitur. Suorum quidem percipiens quaſdam primitias ſpiritus laborũ: exultatione perfunditur, accenditur deſiderijs, profectibus animatur, ſuaui pace repletur, & bonis operibus fœcundatur. Propter hæc uerò ad orationem alacer, ad contumelias patiens, ad aduerſa intrepidus, ad fratrũ obſequia indefeſſus, ad ſilẽtium promptus, ad ſolitariam quietem expeditus, & deo ſuo per mentis eleuationem inuenitur deuotus. Ipſum ſibi præſentẽ cõſpicit, ſuorumq; actuũ inſpectorẽ cognoſcit: intentionũ cogitationũq; arbitrũ eſſe certiſſime fatet. Ideo aũt nil in cõſciẽtia fœdũ, nihil in intentione admittit obliquũ. Oẽs quippe actus ſuos obtutibus obijcit cõditoris,
B tãto libẽtius ac crebrius, quãto de intentionis fonte purius emanãt. De habitibus nanq; uirtutũ actus ſuos eliciens, medullatũ deo in ara cordis exhibet ſacrificiũ. Et quantũ humana patitur fragilitas in arca memoriæ intentionẽ animi ſtatuens, in nullo alio præter q̃ in ſui directione, uel cõditoris oblectatione occupari permittit. De hoc aũt minime cõtentus amator Chriſti, magis magiſq; ad perfectiora ſui interioris hominis potẽtias extẽdere affectat. Propterea cũctas ſui cordis cogitatiões ſub diſciplinę iugo reſtringit: pernicioſas obhorrẽs, inutiles deuitãs, & quę ſine ſenſu ſunt omnino abijciẽs, indeſinẽter mẽtis lubricitatẽ reſecare conat. Indignũ etenim arbitrat ut ſapiẽtiæ ſedes alienis tradat: & intellectus perſpicacitas in alio, quàm in ueritatis lumine exerceat. Nã per ipſum ſapiẽtia intrat ad cor, ipſi loquitur arcana, reuelat myſteria, & abdita pãdit: ipſum illuſtrat ſplẽdore, & ſapore ueritatis impinguat. Nũc ad opera naturæ, nũc ad creaturarũ ſpeciẽ cõtẽplandã deducit. Aliquãdo uilitatẽ per propriã carnis originẽ, p incremẽta, p actus,
C per finẽ cognoſcendã obijcit. Quãdoq; uerò ſpiritualis eſſentiæ nobilitatẽ, ſpecioſitatẽ formę, immẽſitatẽ capacitatis, immortalitatẽq; naturæ cogitare cõpellit. Interdũ quoq; ad innumera beneficiorũ dona inueſtigãda trãſmittit: in quib. prę immẽſitate, diuerſitateq; deficit. Iugiter aũt ad uerbi incarnationẽ, natiuitatẽ, cõuerſationẽ, & paſſionẽ meditãdã trahit: in qua fugit mel de petra, oleũq; de ſaxo duriſſimo. In his & huiuſmodi cogitationib. quę circa mores ſunt, erga naturę opera, & creaturarũ mirabilia, atq; Chriſti ueneranda myſteria eruditus intellectus ſub ſapientiæ diſciplina, & magiſterio uerbi, habilitatur paulatim ad ſublimiora rimãda. Capaxq; effectus ſpiritualiũ myſteriorũ contẽplationis radio, ſub cælorũ excelſa prouehitur: eo clarius, dulcius, & ſæpius: q̃ in ſe purgatus, & ab exterioribus ſegregatus, in ſapientiæ ſplẽdore amplius delectatur. Mira etenim quãdoq; claritate circũfuſus, ac ſuauitate refertus: cælorũ militiam, & beatorũ ſpirituũ gloriã cogitare meretur. Angelorũ quippe ordines mentis oculo diſcurrit: ſingulorũ officia meditatur, naturã ueneratur, dignitatẽ miratur: & ſpecies, decorẽq; illorũ ad
D plenum indagari nõ ualẽs ingenti iocunditatis ſtupore inebriatur. Sicq;, modo quo poteſt, ſupernorũ ciuiũ beatitudinẽ cõſiderare nõ ceſſat. Nõ tamen ſine exultatione cordis, & dulcedine caritatis. Talibus ſaginatus ſpiritualibus delicijs, ad immẽſitatẽ dei, & diuinæ maieſtatis eſſentiam conſiderandam trahitur: quam non ſicut eſt, neque prout ipſe uult, ſed iuxta ſibi cælitus donatam menſuram intelligit, & comprehendit. In hac quippe contemplatione æternæ ueritatis, uidet non uidens, capit non tenens, & repulſus admiratur. Nimio nanq; fulgore diuinitatis obtuſus intellectus, & humanus reuerberatus ſenſus, ad ſe redire compellitur: non tamen uacuus, ſed clamoribus deſideriorũ, & ſuaui admiratione repletus. Poſt hunc etenim guſtum ex parte ſanctificatus animus, ad id quod ſemel perceperit, pro poſſe humiliter redire conatur. Totus de cætero in arcano ſui pectoris ſe colligit: ſecum habitat, & ſolo dilecti contentus contubernio, hominum conſortia quantum licet deuitat. Hinc familiarior efficitur: ex aſſiduaq; ſponſi allocutione amor creſcit, affectus accenditur: & feruere inchoat caritas, quę prius humiliter in corde reſidebat. O quàm ſæpè in ipſius ſponſi præſentia dilatatur cor, rapitur animus, & quodam amoris igne omnia interiora ardere uidentur. Tunc uox ſilet, labia

non mouentur, & nullus exterius clamor auditur: intus uerò nũc gemitus desideriorũ: E
nunc amoris suspiria, nunc uerba incõposita sonãt: hominum quidem auribus ignota, sed maiestati diuinæ sapientiæ manifesta. Nec mirum, quum ipsa materia sit loquentis amoris artifex. Affectus quippe cordis in amati præsentia leges non seruat, timorem abijcit, tacere nescit: sed prout amoris uis impellit deducitur. Crebro nanque si uisitatur à sponso quendam amoris induit habitum, per quem tepescere non sinitur, nec in diuersa uagari, quin potius sæpissime ignitis desiderijs & precibus pijssimis, ad diuinæ pulsans ostium bonitatis introire meretur: in cuius aspectu astans sponsaq; miro amoris & amandi flagrat desiderio. Se etenim totaliter caritatis uinculis uinciens cum dilecto, inhæret illi amore pio, amplexu casto, delectatione suaui, & humilitate iucunda. Amat quidem ardenter, ardentiusq; amare peroptat. Hoc orationibus flagitat: hoc toto desiderio concupiscit. Amari nanque se sentiens, amandi uoto cruciatur anhelo: quia non potest actu perficere quod cupit affectu. Tunc erudita à uerbo & dilatata per gratiam, quodam diuinæ laudis perfunditur gustu, tanto delectabilius, quanto uehementius. Tunc laudes eructat cælestes: tunc dulcisona pronunciat amoris carmina in honorem dilecti: præconijs illum extollit, laudibus honorat, gratiarumq; actionibus ueneratur. Effert ipsum quibus ualet uerbis, qua uirtute, quoue desiderio: nec tamen plene satiatur, nimio amore allecta. Supra se quidem euecta, & in hoc mortali corpore cõstituta, atq; carnis onere prægrauata, sponsum nõ ualet laudare quantũ illũ intelligit laudabilẽ. Ex hoc ei grauis efficitur carcer corruptibilis naturæ: & maximo diuinę laudis accensa desiderio: clamat totis medullis cordis in cælũ, & omni qua ualet uirtute, ut cælestibus admisceatur choris, ut perfecte laudãtibus societur: tantoq; amore in deũ rapitur, ut beatorum omniũ laudes ipsa persoluat, laudis desiderio. Tali uerò indicibili & incõprehẽsibili (nec cognito nisi ab expertis) inebriata desiderio laudãdi: utiq; corpore deficeret, si diu perseueraret. Modificãte autẽ sponso desiderij ardorẽ, paulatim dilectã totã relinquit sibi ne uiribus deficiat: perficiatq; quicquid peragendum ex caritate iniunctũ est. Ex illo deinceps subarrata caritate, ualidũ amoris uulnus latenter gestat in G
pectore, in testimoniũ diuinæ miseratiõis, & indissolubilis caritatis. Ex huiusmodi nempe uulnerata amoris sagitta, hilaris effecta, suspensa incedens mente: & seipsam quantũ ualet immaculatã custodiens: spiritualia & amatoria cantica in laudẽ non cessat promere dilecti. In cordis enim sui penetralibus illũ tenet absconditũ. Si quid agit ardenter operatur, psallit ex corde, orat ex corde, operatur ex corde: & quadam inuincibili sui custodia, sponsi semper præsentiã meditatur: quæ mentem non sinit effluere & affectũ caritatis tepescere. Alternatis etenim successibus & spiritualibus clarificatis sensibus: iucundo cursu & delectatione non modica de uirtute proficit in uirtutem: de claritate trahitur ad claritatem, & de affectu accenditur in affectum. Superna siquidem illam præcedente & comitante gratia, nec laboribus frangitur, nec honoribus extollitur, nec aduersis retrograditur: sed ad perfectionis altitudinẽ quotidie festinat ascendere. Præterita nanq; obliuiscens, & se ad anteriora protendens, ex acquisitis charismatibus nequaquã efficitur segnior, maiorũ animata donorũ desiderio. Quãto aũt potiora à spõso percipit, tãto ardẽtiora accẽdi[illegible] perfectiõis face: atq; in carne degẽs cælestem cõuersationẽ imitari conat̃. Corporis [illegible]q; resolutionẽ à cunctis formidãdã, tãquã singulare bonũ toto desiderio cõcupiscit. Hæc sunt spiritualia studia per quæ quisq; seruorũ Christi metiri potest quantũ profecerit. Hæc sunt nempe interioris hominis exercitia & perfectionis indicia, quæ in cælestibus sedibus tanto deo propinquiorem efficiunt animã: quantum in ipsis dum peregrinatur prouectiorem iudex omniũ fuisse cognouerit. Proinde omnes æterno regi militantes semper esuriem & sitim patiantur iustitiæ: quærant semper proficere, ne in agone spiritualis militiæ cogantur deficere. Caritatem uerò cunctarum matrẽ uirtutũ in præcordijs suis gestare soliciti sint. Nam iuxta eiusdẽ caritatis mensurã, æternæ retributionis gloria condonatur. Non gradus, non nobilitas, non prudentia remuneratur in cælis: sed caritas, laboribus, tentatione, patientia, orationibus, uigilijs, ieiunijs, puritate, fraterna dilectione, rectitudine conscientiæ, & uirtutibus cõprobata. In his & huiusmodi dei seruitus laudem meretur à deo, perpetuamq; uictoriã: si ta-
1. Tim. 1 men secum habuerit caritatem, quæ sit de corde puro, conscientia bona, et fide nõ ficta.

Hæc

A Hæc utiq; dilectionis opera, perfectionisq; desiderium omnes habere debent: & potissimum Deo famulantes: in quorum præcordijs zelus diuini honoris cõgruit, ut semper uigeat: utpote amici Dei à conuersatione seculi segregati, participes sacramẽtorum, & secretorum cælestium speculatores effecti. Grande etenim pondus ij qui Deo seruiunt ferunt supra se, si realiter, ardenter, perseueranterq; non se exerceant in stadio Christianæ militiæ ad quod uocati sunt: habentes sanctos angelos, & ipsum angelorum dominum sui certaminis inspectorem. Parum quidem Deum se fatentur diligere qui negligenter uiuunt, & hoc immensum bonum paruipendere se operibus protestantur. Quotidie seculi amatores morti se tradunt pro fugitiuis honoribus, pro carnis illecebris, pro cumulatione pecuniarum, & pro suorum dilectione benefactorum. Quid igitur acturi sunt dilectores Dei pro sublimi regni cælestis gloria, pro remuneratione perpetua, & pro honore æterni regis uiuentis in secula? Debent nempe indubitanter, & alacri desiderio omnibus periculis, & cunctis tormentorum generibus se dare: quum omnia ipsis
B illata, ne exiguæ quidem guttæ æternæ felicitatis ualeant comparari. O si scirent mortales qualia & quanta sint gaudia electis reposita in cælorum conuiuio. O si Christo famulantes gustarent, quæ præparauit Deus diligentib. se: excuterẽt prorsus à se omnem torporem, omnemq; mentis hebetudinem abijcerent sine mora. Quæ autem mens non ferueat desiderio, non elangueat caritate, non repleatur exultatione: si recogitet diligẽter delicias paradisi? si humani spiritus futurã gloriam assiduè meditetur? Magna quippe est & immensa, atq; angelorũ beatitudini per omnia coæquanda. Diuinis nanq; splẽdoribus & perpetua claritate fulgebit rationalis potentia. Incomprehensibili nanq; lumine, ueritate perspicua, serenitate lucidissima, & iucũda uisione illustrabitur. Nam fœcunda Dei uerbo, & clara ei inhærens uisione, inscrutabilia secretorum Dei iudicia, & ineffabilia sapientiæ ipsius arcana, uero percipiet cognitionis intuitu. Videbit quidem Deum in seipso, uidebit se in Deum: & Deum in se. Videbit Deum in creaturis, & creaturas in Deum: sicq́ue uespertina, matutina, & meridiana luce decorabi- 1.Cor. 2.
C tur. Lumine nempe quodam gloriæ circunfusa, æternũ ab æterno æternaliter genitũ cõtuebitur: atq; meridiano splendore illustrata, sine differente medio, uel obnubilãte, seu disponẽte, Dei essentiã contẽplabitur: nõ quòd est, sed sicuti est: tãto perspicatius, quanto ardentius Deũ in præsenti uita dilexit. Hæc nanq; uisio & uisionis admiratio, uita æterna est: quam Dei sapientia passibili unita naturæ, per crucis patibulũ, aspersionemq; sanguinis prædestinatis acquisiuit fidelibus: nõ ex ipsorum præcedentibus meritis, sed propria, mera, & libera sua ipsius gratuita dignatione. Cõcupiscibilis quoq; potẽtia, & ipsa plenissima atq; perfecta abũdabit caritate. Tota etenim in Deũ tẽdẽs, tota Deo plena, Deũ ex toto corde, ex tota anima & ex omnibus uirib. diliget: supra quã dici potest exuberabit gaudio præ multitudine amoris. Per caritatis quippe excessum, & sobriã ebrietatẽ, extra se rapietur, supra se & in Deum posita atq; Deo unita, nõ aliũde quàm de Dei gloria, de ipsius bonitate, immensitate, æternitate, uirtute, & sapiẽtia beata erit. Mutui siquidem amoris suaue uinculũ, & participatio diuinæ caritatis: quicquid proprium Deut. 6.
D est, cõmune faciet. Nam perfectus amor, & amoris uera unitas, nil habet priuatum, nil possidet singulare. Exponit sua, tribuit se liberalissima caritate. Non inuidet, nõ abscondit, non negat quod habet, sed totum communicat diligenti dilecto. Ex hoc nempe sanctarum animarum cum Christo & in Christo regnantium felicitatis & amoris casti latitudo utcunq; cognoscitur: quæ quum Deo perfectissimo caritatis contubernio coniunctæ sint, bonorum omnium, & totius beatitudinis ipsius participes esse merentur: quãuis aliter ipse de seipso, quàm illæ de ipso gaudeant. Satis illis erit, quòd plenæ erunt exultatione, cognitione perspicuæ, refertę lætitia, iubilatione festiuæ, caritate superferuidæ, amore exuberantes, & ultra quàm humanus capiat sensus de Deo in Deum ineffabili iucunditate, & iucunda dilectione perfusæ. Nihil aliud appetẽt, nil quęrẽt Dei lætissimæ uisionis capaces. De puro nanq; fonte æternæ uitæ hauriẽtes aquã sapientiæ, & diuinæ caritatis suauissimũ liquorẽ, inebriabũtur ab ubertate domus Dei: & torrẽte uoluptatis gloriæ ipsius sufficiẽter potatæ, atq; deificæ effectę de cętero sitire nõ poterũt. Saturabunť caritate, laudabũt infatigabiliter, delectabunť q; mirificè in multitudine pacis & gratulabũť de numerositate societatis. Ex ipsa siquidẽ locupletiores effectę, p participatione

patione fraternæ beatitudinis inexplebili replebuntur exultatione,& præ nimio carita B
tis ardore communem omnium proprium singularem existimabunt honorem. Occupabuntur in Dei laudibus,& ipsæ toto laudantes affectu. Lætabuntur insuper de angelorum consortio, de speciositate, de plenitudine, & de felicitate ipsorum, tanquam de conciuibus suis. Nam ibi angelorum hominumq; concors erit uoluntas, grata societas: æqualis gloria: eadem beatitudo, consona, dulcis æterna, indefessa, melliflua, perfectaq; Dei laudatio. In Dei quippe clara uisione absorpti, præ admiratione, præ satietate, præ gaudio, præ delectatione, præ amoris ardore, diuina præconia, laudesq; ipsius omnino
Psal. 83. tacere nequibunt: iuxta illud citharœdæ Dauid. Beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te. Inhærendo etenim Deo, & cum ipso unum effecti nil aliud quàm Deum laudare ualebunt. Ab immensitate decoris, à perennitate gloriæ, à suauitate spiritus, à liberalitate infusionis, à continuitate gaudij, ab inhæsione dilecti totaliter comprehensi: omnes circunfusi quodam irreuerberabili intuitu, & imperturbabili quadam pace Dei beatissima fruentur essentia. Sicq; totus rationalis spiritus Dei in F
signitus imagine, in suum se transformabit autorem: nulla polluendus labe, nulloq; timore turbandus. Tunc laborum suorum percipiet fructum, & quanta, qualisq; eius futura sit gloria: manifestè patebit. Tunc electi omnes pari uoce exultationis, lætoq; animo decantabunt: Sicut audiuimus, sic uidimus in ciuitate domini uirtutum: in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum. Seq; erigentes in Deum, nec se præ multitudine suauitatis & amoris continere ualentes, cum ingenti iubilatione pronunciabunt, quod sequitur. Secundum nomen tuũ ô Deus: sic & laus tua in secula seculorũ, Amen.

BEATI LAVRENTII IVSTINIANI VEN. PROTOPA.

In librum cui titulus de spirituali & casto uerbi animæq; connubio.

PROOEMIVM.

G

Vum omnium Deus sit uita mortalium, cunctorumq; & ipse largitor sit munerum, æquissimum profectò est: ut sic quisq; suos studeat mores componere, suaq; disponere dona, quatinus honori Dei, & proximorum commodis ualeat militare: alioquin negligentiæ atq; ingratitudinis iudicabitur reus. Sua nanq; Deus erogat munera, non ut in sudario occultẽtur: sed
Matth. 10. ut indigentibus impertiantur gratis: unde in Euangelio Veritas ait. Gratis accepistis, gratis date. In nullo igitur tam gratanter tamq; salubriter cuiusq; potest occupari uita, quàm quum sibi dona præstita uniuersis profectus spiritualis causa, ardenter pureq; cõmunicare studuerit. Est quidem sacra pagina uiua quædam & perpetua uox cælitus infusa ad communem omnium profectũ mortalium. Nam multis in locis plurimisq; personis uno eodemq; se ualet accommodare momento absq; cuiusquam detrimẽto. Hoc attendentes uenerabiles patres nostri, atq; utriusq; legis doctores, quorum excelsa memoria in cælestibus indeficienter, in terra uerò iugiter celebratur: sedulo curauere man H
dare posteris, quod ipsi diuinitùs acceperunt. Proprijs quippe non contenti stipendijs, multorum sibi aggregare conati sunt diuitias meritorum. Eorum utiq; sancto studio & zelo laudabili librorum tanta sunt exarata uolumina: tam perspicuis rationibus Christiana religio dilucidata est, tantorumq; corda uiuentium salubribus ipsorum documẽtis mutata in melius. Hoc præteritorum temporum: hoc quotidiana asseuerat experientia, quòd in aliquo studio tantum acceptabili Deo & ecclesiæ proficuo occupari nemo potest: quantum in sanctarum explanatione scripturarum: earum potissimum quæ Dei notitiam, amorem diuinitatis, & morum honestatem ualent conferre legentibus. Magni siquidem meriti apud altissimum huiusmodi autores arbitrandi sunt, quod prophe
Dan. 12. tæ Danielis testimonio comprobatur. De talibus enim ait sic. Qui ad iustitiam erudiũt multos, quasi stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Ipsa quoque sapientia sapientis
Eccl. 24 uoce sic loquitur. Qui me elucidãt, uitam æternam habebunt. Talibus ergo eruditus testimonijs, huiuscemodi prouocatus exemplis, summopere curaui præteritorũ patrum imitari uestigia non tamen pari gressu: neq; æquali sufficientia aut meritis: sed diuina opitulante

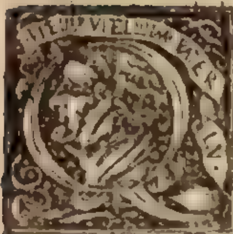
A pitulante gratia: eodem zelo honoris Dei laudisq; conditoris, atq; simili æmulatione fraternæ caritatis. Acceptum quippe talentum occultare nolens, nequaquã passus sum habere solus: quod multis prodesse poterit. Nõ autem de meo quicquã nec à me, sed de indeficientibus æternæ sapiẽtiæ thesauris exponere in publicũ, atq; legentibus erogare concupisco. De ipsa quidẽ amabili sapientia, de sempiterno Dei uerbo: diu animo me tacitè reuoluente quid scriberẽ, tandem statui propalare iucũda, quæ in deuota mẽte celebrantur, sacramẽta. Erit nanq; in opere hoc plena ipsi gloria, quũ de se per me quid loquetur laudabile. Quo etenim cithara, in qua citharizatur, est uilior, eo pulsantis manus suauiter cõmendabilior audientiũ iudicio existimatur. Quid uerò paruitate mea uilius: quid cõtemptibilius? Nullũ (fateor) meo abiectius reperire Dei sapientia ualuit instrumentũ, per quod se suis notificare potuisset. Hac fretus fiducia diuinæ uolui aspirationi præbere assensum. Nã potest, quod uult: per quẽ, & sicut uult manifestare. Homo quippe ipsius: nõ aũt ipse humano eget auxilio. Iustè quoq; mihi: siquid reprehẽsibile, hono

B rabiliter uerò illi, siquid cõmendabile exaratũ sit, ascribi poterit. Tu itaq; ô sapiẽtia in sublimi residẽs cælorũ throno: ó uerbũ, per quod facta sunt, quæ sunt siue corporalia, siue spiritualia, seu cęlestia: adesto mihi, largaq; benedictiõe tuæ fluẽta gratiæ infũde in me: ut & ego effundã ꝓpter te arcana tui amoris sancti, & ueneranda mysteria, atq; spiritualis ac castissimi cõnubij tui delectabilia gaudia. Ex hoc quidem accẽsi qui legerint, feruentioribusq; prouocati studijs semper ad altiora (te duce) cõscendent. Nihil prorsus arbitror posse dulcius suauiusq; ad gustandũ apponi peregrinantib. amatoribus: quàm tui connubij exercitia, colloquia, oscula, & amplexus. Nemo igitur hoc perficere ualet, nisi afflante spiritu tuo intus trahatur à te: ducatur ad te, collocetur in te. Talis nanq; gustus gratuitus est, nõ humanus, ideo nõ uirtute sola gratia præuenta, sed prece assidua, & humilitate intima hoc obtinendũ est. Nã uelle (ait Apostolus) mihi adiacet, perficere aũt nõ inuenio. utiq;, nisi ex gratia. Quamobrẽ sicut gustus talis in hominis nõ est potestate: ita nec in huiuscemodi affatus. Loqui nãq; de affectib. caritatis absq; experimẽto, Rom. 7.

C temeritatis nota est. Quemadmodũ aũt nullus, quæ in homine sint, scire ualet, nisi hominis spiritus, ita nemo, quæ sunt Dei, nisi ipso Dei spiritu reuelãte. Proinde ô melliflue amor, ó Dei ineffabilis sapiẽtia oro te, per te ut prius erudiar experiẽtia, quam proferam lingua: prius cordis palato degustem, quàm uoce pronunciem: ne ęs efficiar sonans aut cymbalum tinniens. Incongruum quippe est: ut in tenebris positus alijs ueritatis aperiam lumen, atq; æternæ uitæ demonstrato uerbi fonte: ipse ariditate deficiam. 1. Cor. 2.

QVOD DEVS SIT CAVSA FINISQ'VE VNIVERSORVM, ET DE HVIVS VITE PEREGRINATIONE: *atque de multifarijs inimicis, à quibus impugnantur peregrinantes.* *Caput I.*

D

Voniam uniuersitatis artifex Deus sua creaturarum omnium numerositatem ita disposuit sapientia: ut singulæ naturali suo cursu tendant indefessæ ad ipsum, ad quem conditæ sunt, finem: indubiè definiendum est nullam scientiarum omnium utiliorem esse: quàm illam propter quã agnoscitur uniuscuiusq; rei causa & finis. Hac quicũque carẽt cognitionis regula: multiplicium inuoluunt errorũ caligine. Vtilia quidẽ sępissimè noxijs, uera falsis, spiritualia corporalib. uirtutes uitijs, cęlestiaq; obscurato mẽtis iudicio, postponũt terrenis, utunt fruendis, & fruũtur utẽdis, quod est nefas pessimũ, & Deo inimicissimũ. Hac ignorãtia subuertitur ratio, diuina aboletur lex, naturæ iura mutantur, euacuant promissa, honestas confunditur, perit fides, iustitia negligitur, lãguet spes, & ipsa cæteris uirtutibus caritas eminẽtior tepescit. Neq; enim caritas nec uirtutes cæteræ esse ualent, ubi Dei ignorantia locum habet. Qui Deum nescit, ignorat quoq; aliarum rerum causam & finem. Vniuersorum quippe causa & finis Deus est, causa per quã, finis uerò ad quẽ. Omnia quidẽ fecit ꝓpter se, ideo efficiẽs & finalis

nalis causa omnium ipse est: qui ait. Ego sum alpha & o, principium & finis: Rebus ta- B
Apoc. 1. men singulis esse generaliter tribuit, propriumq; effectum, ut ex altero sapiētia & ex altero eius bonitas comprobetur. Vniuersis nanq; quę sunt, esse illis Deus dedit, ut sint: aliquibus earum esse simpliciter concessum est: ultra quod nequeunt: quibusdā ut uiuant donauit Dei clemētia (in melius tamen proficere non sperant) alijs præstitū est, ut bene uiuāt (tali nihilominus lege, ut pro suo arbitrio ualeāt & possint proficere in melius, aut in deterius labi) hi nanq; homines sunt. Sunt uerò alij angelici, (uidelicet) spiritus, quibus gratis tributū est: ut beatè uiuant. Sicut enim propter cōfirmationis gratiā nequeūt à beatitudinis arce, in qua cōfirmati sunt, defluere: ita nec ad excellentiorē substantialis gloriæ gradum ascendere. Soli igitur humano generi licet mereri & demereri: proficere & deficere: quod irrationabiliter uiuentib. nō datur, neq; angelis. Omnis prorsus causa uiuendi bene, mortalib. uniuersis hæc esse debet: ut ad finē attingant laudabilē. Nō aūt omnis finis cōmendatione dignus est. Est quidē priuationis finis: ad quē quiq; tendunt
Eccl. 3. uiuētes: dicente Sapiente. Vnus est interitus hominū & iumentorū. Est quoq; finis per- F
1. Tim. 1. fectionis, & hic caritas est, de qua Apostolus ait. Finis aūt præcepti, caritas. Hūc intuitus Propheta sanctus lętabūdo aiebat corde: Omnis cōsummationis uidi finē, latū man
Psal. 118. datum tuū nimis. Est etiā localis terminationis uniuersis cōmunis: quāuis dissimilis. Nā infidelibus, & peccatorib. atq; à Deo alienis: pro ultimo peruētionis fine supplicia æterna deputata sunt, inferni claustra, & dæmonū horridæ uisiones: iustis uerò, & Dei cultoribus, ac uiris probatis in omni sanctitate, sicut cælorū regna, angelorū contuberniū, immortalitatis stola pollicent: ita uitę cōsummato agone, felicitatis perpetuæ stipēdia prę rogantur, quibusdā cumulatiora, aliquibus uerò parciora, prout cuiusq; suppetūt merita. Eo nāq; quisq; in illa cælorū regione erit beatior, quo fuerit in caritate perfectior. Caritas quippe æquitatis statera est, in qua appendunt merita singulorū: per quā homo fit proximus deo: cuiusq; exercitatione & profectu cōsummat uerbi connubiū, & anima sponsa efficitur sapiētiæ. Quādiu aūt ad terminationis tēditur finē, in hoc proficere per fectionis licet. Per carnis nanq; cōsumptionem quemadmodū ad æternam peruenitur G
gloriā: ita etiam merēdi adimitur copia. Quamobrem donec uiuitur, donec peregrinationis terminatur cursus: in huius mūdi stadio pro hac sancta caritate pugnare suppetit, & in illa crescere, atq; ad Verbi connubiū attingere posse donatur. Nihil pro cōmissis culpis assumptus dolor, nihil post hanc uitam prodesse ualent cōcepta desideria. Ad lucrum exequendū nō pecuniæ, non honoris, nō uoluptatis, sed uirtutū, sed meritorū, sed caritatis præsens tēpus accōmodatum est. Hoc aūt scire negligunt, qui terrenis impliciti sunt curis, qui uisibilibus delectantur, qui carnis incolumitati inseruiūt. Horū siquidē corda huius seculi princeps excæcauit, ne eis fulgeat æternæ uitæ splēdor: ne fidei lux irradiet illos, & sanentur. Quum enim mundi istius ciues se esse fateantur, futuræ quam ignorant, uitæ ciues fieri dedignantur: tument in seipsis, contra insontes sæuiūt, & aduersus Deum cordis ceruicem erigere non uerentur: atq; ipsum cōtemnentes tanquam si humana non iudicaturus esset opera, peccata peccatis aggregare non cessant. De tali bus sub unius persona Propheta testatus, Propter hoc (ait) irritauit impius Deum, di- H
Psal. 9. xit enim in corde, non requiret. Meritò quidem impius, quoniam licentius uoluptatibus ut uacaret: hac unica sentētia diuinā destruere legem, iustitiæ Dei detrahere, extremum negare iudicium, & futuram uitam abolere, conatus est. At uerò iustorum men-
Psal. 11. tes, quæ pie de Deo sentiunt in bonitate, legis diuinæ approbant autoritatem, & cum Propheta dicunt. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatū, probatum
Psal. 18. terræ: purgatum septuplum. Et iterum. Lex domini immaculata conuertens animas. Iustitiam quoq; Dei iudiciumq; confitentur cum eodem dicentes Propheta, Iustitia & iu-
Psal. 88. diciū præparatio sedis tuæ. Propterea aiunt. Iustus es domine, & rectū iudicium tuum.
Psal. 118. De suis autem operibus retributionem præstolantes æternam: illud memorati Prophetæ sæpè reuoluunt animo. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æter
Psal. 118 num propter retributionem. Se nanque peregrinos agnoscentes, suorum non in hac, sed in futura expectant mercedem laborum. Vnde illam Saluatoris memoriter tenent sententiam: quam quum de ultimo loqueretur iudicio: protulit dicens. Et ibūt hi in sup
Matth. 25. plicium æternum: iusti uerò in uitam æternam. His itaq; ueritatis eruditi sermonibus & innume-

A innumerabilibus sanctarum scripturarum testimonijs omnem abigētes infidelitatis errorem tanquā aduenæ, & peregrini seculi istius uiuunt: uniuersam siquidem uirtutū atq; perfectionis regulam sectantes operibus insistunt pietatis, propria largiuntur egenis, corpus abstinentia macerant, disciplinæ spiritualis uigore uoluptates abscindunt, affectum ab inferioribus retrahunt, mente uisibilia transcendunt, aduersa fortiter tolerant, & omni præsentis uitæ abrenunciant delectationi. De talium consortio se fatebatur Apostolus, quum dicebat. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus. Ideo alibi aiebat. Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: qui emunt, tanquam non possidentes: qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura huius mundi: Meritò quippe præterit, quia non patria, sed peregrinationis est uia. Hic nanq; seminatur, & alibi metitur: hic operandi licentia datur, sed alibi operum fructus percipiendi. Qualiter quisq; in corpore hoc mortali constitutus uixerit: taliter in alio seculo merita consequetur. Vita etenim hæc iter est, per quod graditur ad patriam: Heb. 13. 1. Cor. 7. Rom. 14.

B uia utiq; laboriosa, anfractibus plena, referta doloribus, sollicitudinibus anxia, inuoluta periculis, latronibus circunsepta, perturbationibus agitata, inquieta casibus, fraudibus perfusa, malis mista, & liuore simulata: nunquam enim læta est, nunquam secura, sed ex emergentibus infortunijs semper formidolosa, semper suspecta, nulli sanè rectè sapienti permittitur in ea frui felicitate, nulli diu iucundari: quia delectationibus caret, delectabilibusque ignara est bonis. Locus quippe certaminis est, & stadium pugnæ præsens uita, sed futura remunerationis. Hæc peregrinatio est, illa autem hæreditas sempiterna. Ad illam nemo accedet, nullus feliciter in ea renaturus est, illorum (uidelicet) qui sanæ sunt mentis: si hic non fortiter dimicauerit. Quamobrem ab uniuersis mortalibus, & præcipuè mente ac corpore uerè peregrinantibus, quorum intentio ad cælestē est tendere patriam, & supernæ Hierusalem ciues fieri, atque beatorum angelorum agminibus aggregari, solerter animaduertendum est, ubi sint, quo pergant, qualiter uiuant, quibus se componant moribus, qua intentione dirigantur, cum

C quibus pugnaturi sint hostibus, qualibus muniantur armis, quibus obstaculis retardari queant, quid habeāt quærere, quid concupiscere, quid lucrari: quæ sit promissa corona uincenti, qualis sit merces in præsenti, & qualis in futuro. Nil horum ignorare debet, quisquis Christi militiæ ascribi desiderat, & ad sacros Verbi aspirat amplexus. Legitimi amoris hæc lex est, huiusmodi exercitatio & excelsa perfectio. Torpentibus quidem negatur sponsi connubium & contubernium sapientiæ: magnanimis autem promittitur & donatur. Proinde pugnandum est strenuè, prudenter considerandum, diuq; perseuerandum. Sicut non deest, qui impugnet, ita deficere non debet, qui repugnet. Ascēsus difficilis, acerrimus hostis, & uictoria multiplex est. Gloriosissimus in hoc congressu efficitur uictor: uictus uerò peccati seruus, confusionis mancipium, electorum eruditio, humilitatis magisterium, & æternæ mortis filius. Necessitatis indicta lex legitimum exhibet bellatorem. Non enim longè sunt, qui certamina moueant. Apud quemque, & in unoquoque plura, & uaria sunt inimicorum genera eo ad uincen-

D dum difficiliora, quo in una malignitatis cathena confœderatiora noscuntur. Non est Sathanas contra Sathanam diuisus, sed caro aduersus spiritum mirabiliter. Nam carnis natura peccati colluuione fœdata & in priorum parentum concepta delicto: rationali spiritui aduersari non desinit. Calamitatibus quippe prægrauata, attrita miserijs, necnon innumeris fatigata doloribus, crudelissimum animæ excitat bellum: ita ut neque ad momentum quiescere illam patiatur. De hoc quidem certamine per Paulum dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc etenim lucta miro æquitatis iudicio uigere permittitur. Debuit nanque homo sibijpsi molestus fieri, qui bene conditus diuinæ legi noluit esse subiectus. Nam in constitutione humanæ naturæ, hanc Dei sapientia indixit legem, pactumque firmauit, ut caro spiritui, & spiritus famularetur Deo, quamuis propter inobedientiæ delictum, contrarium uideatur. Non ut dominaretur, sed ut obtemperaret, caro ex terræ limo plasmata est. Huiusmodi uerò dominatus, quem aspicimus quotidie sibi uendicare: aculeiq; eius, quos aduersus spiritum indesinenter profert: non ex naturali prima conditione, sed ex fomitis peccati rediuiua pullulatione, ex diuinæ permissione iustitiæ, atque ex inolita Gal. 5.

corruptione prouenisset. Propterea necesse est, ut quicunq; ingenitam dignitatẽ & natu- B
turalem rationalis spiritus dominandi principatũ reformare peroptat: contra carnẽ pu-
gnam minimè uereatur assumere. Neq; enim de triumpho desperet, quoniã quod natu-
raliter insitum est, quamuis incautè amissum: ex diuina opitulatione & uigilanti studio,
atq; perseueranti certamine redimitur, & obtinetur. Non quidẽ inermis, & absq; proui-
da consideratione in spiritualẽ campum pugnaturus accedat. Dupliciter se, qui trium-
phare desiderat, muniat, spiritualiter (uidelicet) & corporaliter. Resolutionem carnis
& qualis inter sepulcri angusta eadem caro futura sit, esca, scilicet, uermiũ, cadauer fœ
dissimum, uisu horridum, naribusq; intolerabile, rationalis spiritus ruminare non negli
gat. Non tantũ quid sit, uerumetiam quid futura sit, diligenter examinet. Tali siquidem
consideratione sui impetum cohibebit amoris, & tanquam grauissimo euigilans som-
no ex quadam animi magnanimitate dedignabitur tam uili lubesse mancipio, unde suę
ponet modum uolũtati, suæq; uoluptati tẽperantiæ habenis fortiter reluctabitur. Nam
huic spirituali colluctationi ut de carnis putredine reportet uictoriã, adijciat disciplinæ F
uigorem, atq; corporalis regulam abstinentiæ, quatinus caro attrita uerberibus, labori-
bus flagellata, necnon sobrietatis exarata uomere, concupiscentiarum spinas & tenta-
tionum aculeos germinare desuescat. Sic nempe prudenter edomita paulatimq; in me-
lius proficiẽs & ardorem temperabit suum, & ad ministerium spiritus se facillimè accõ-
modabit. Non tamen hoc repentè fiet: non ex humana uirtute solum, aut ex industria
propria: sed etiam cælesti Dei suffragio. Deus quippe ipse est, qui carnis naturam immu
tat, eiusq; mortificat uoluptates. Ipse nanq; per Prophetã ait sic. Videte: quòd ego sim
Psal. 45. solus: & non sit alius præter me. Ego occidã & uiuere faciam: percutiam, & ego sanabo:
& nõ est qui de manu mea possit eruere. His testimonijs uictoriæ compotes eruditi; nõ
Psal. 113. sibijpsis, sed Deo palmã sui ascribentes certaminis: cum Propheta cantabunt. Non no-
bis domine nõ nobis, sed nomini tuo da gloriam. Non tamen securi efficiantur huius-
modi, quasi inuictissimi: propè enim se insidiantem attendant aduersarium superandũ.
Hic nanq; cùm carne inijt fœdus ad subuersionem spiritus. Inimicus iste blandus quidẽ G
in facie: sed in effectu perniciosus & dirus, est præsentis uitæ dulcis illecebra, quam na-
turaliter in carne uiuens appetit omnis homo, eo ardentius: quo minus futuræ uitæ de-
gustat gloriam. Hæc sanctis & spiritualibus uiris inimicatur, hæc peregrinanti in corpo
re insidiatur animæ, & delectationum reticulo ipsam sibi fraudulenter captiuare moli-
tur, unde contra illam conspirare non cessat. Hinc est: quòd tam crebræ in interiori do-
mo coniurationes fiunt, simulata consilia, seductoriæ allocutiones, innumeræq; sugge-
stiones. O quàm sæpè malum ab ipsa sub tegumento palliatur boni, & quod culpæ est,
ascribitur naturæ? Difficillimè & uix post lapsum huiusmodi machinamenta noscũtur,
& rarus inuenitur, qui euadat illæsus. Tam uersuta, tamq; naturæ cohærent oblectamẽ-
ta hæc, ut ab exercitatis mente laboriosè penè fugiantur. Omni siquidem laude cẽsen-
dus est dignus: qui ita gratia suffultus est, ita pollet prudentia: ut quod satis est, naturæ
tribuat. & quod superfluum, deneget uoluptati. Talia intus in animo gerũtur: foris uerò
quot perstrepent aduersitates, quanta immittantur tentationum iacula, quàm sæpè pul
sent, irruantq; oblectamẽta peccati: quis intelligit? quis enarrare sufficit? Patet quippe H
semper accessus ad animam per sensus carnis: qui si non diligẽter diuini timoris obstru-
antur seris, rationalem supplantant spiritum, & interioris hominis sibi uendicãt princi-
patum. Verùm quàm indecorum sit, quanque detestabile, ut animus spreto incom-
mutabili bono, atq; deserto ueritatis & æquitatis iudicio, se totus preceps effundat per
sensus, curiositati uacet, carni laxet habenas, & solum quæ carnis sunt, sapere studeat:
illi ueraciter norunt, qui cælestis uitæ gaudia contemplari merentur. Nam sicut caro ui
sibilibus, ita inuisibilibus enutritur animus. Quamobrem ualde ab ingenita degenerat
dignitate: quum aliunde quàm in Deo, uel de Deo, aut propter Deum delectationes
Psal. 48. inquirit. Rationalis etenim quum sit, inhærendo terrenis sitiendoq; uoluptates, simi-
lis efficitur iumentorum: ideo uoce prophetica de ipso perhibetur, ubi dicitur. Ho-
mo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & si-
milis factus est illis. Debet itaque homo, qui Dei imagine insignitus est: suæ con-
formari imagini, debet se erigere supra se, & à uisibilibus transcendere ad inuisibilia.
Dedignetur

A Dedignetur igitur delectari in imis, qui ut summa possideat, procreatus est. Validissimum ergo contra præsentis uitæ illecebras medicamentum, est futuræ uitæ habere notitiam. Absq; æternæ uitæ scientia & gustu, istius non habemus cõtemptum. Nam futura gaudia præsentis uitæ ærumnas produnt, & tanto minus in peregrinatione temporalia diligimus, quanto ardentius ad cælestem patriam suspiramus. Aeternorum enim memoria, præsentium ærumnas gemere cogit. Hoc Propheta sanctus sentiebat, quum diceret. Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. *Psal. 136* Quamobrem iugiter meditemur, quæ nobis in cælis repromissa sunt, ne earum seducamur blanditijs, quæ ad usum nobis cõceduntur in terris. Vile existimemus omne, quod auditum mulcet, sapit palato, aut pulchrescit uisu, comparatiõe æternorum. Vocem sumamus pariter & affectum Psalmistæ dicentis. Renuit consolari anima mea, memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus, & defecit spiritus meus. *Psal. 76* Fugiamus etenim, cælestia meditando, præsentis uitæ illecebras, fugiamus humanos fauores & adulãtium linguas.

B Plurimum quippe obsunt peregrinantibus, & ad æternam patriam tendentibus. Infirmis nanq; mentibus multum nocent detrahentium labia, proficientibus autem & spiritualiter uiuentibus, si incauti fuerint, non minus plaudentium uerba. Hic nanq; cõtagiosus languor hebetat animum, & ab interioris eneruat proposito rectitudinis, dissuadet deprædari gloriam, & priuatam captare facit, atq; suorum denudat animam multitudine meritorum, excæcat quidem mentis oculos fumo extollentiæ, & propriæ infirmitatis lumen aufert, dum magis adulantis linguæ quàm consciẽtiæ approbat testimonium. Reprimendus nempe est hic callidus insidiator humilitatis uirtute, necnon scripturarum autoritatibus conuincentibus. Intorqueatur in illum Propheticum illud memorabile. Populus meus qui beatum te dicunt, in errorem te mittunt. *Esa. 3* Et illud Dauidicum. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. *Psal. 140* Et iterum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. *Psal. 13* Pauli quoq; Apostoli flagelletur sententia,

C qua ait. Quid enim habes, quod non accepisti, si autẽ recepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis. *1. Cor. 4* Deprædator etenim diuinæ est gloriæ, quicunq; sibi quippiam arrogat boni, quum constet, quia nõ possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia à deo sit. Quid nanq; sunt nostræ iustitiæ, nisi pannus menstruatæ. *Esa. 64* Proinde si ueram appetimus gloriam, si dignitatum ambimus altitudinem, illam non in præsenti sed in futuro, non in peregrinatione sed in patria, non elatione sed humilitate quæramus. Meminerimus dei sapientiam dixisse. Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. *Luc. 14* Pernecessaria quippe est humilitatis uirtus peregrinantibus, & in hoc seculi stadio pugnaturis. Hanc enim malignorum spiritũ innumerabilis exercitus tanquam flagellum perhorrescit, & fugit. Hi nãq; spiritus aerei acriter nos lacessunt, & omni qua ualent uirtute iter nostrum impedire contendunt eo uehementius, quo ardẽtius uiderint nos ad perfectionis culmen uolare. Sed re uera asperrime torquentur, quũ profectus aspiciunt nostros, quum augentur merita, quum incalescit spiritus, quum quotidie succrescit in cordibus nostris amor æternorum. Inuidentiæ nempe urunt̃ face agno-

D scentes ad cælorum nos alta posse conscendere, unde ipsi irremediabiliter corruerunt. Ex hoc quidem discordiæ seminarium ortum est, ex hoc bellorum existit causa singularis. Tanto etenim contra nos odij liuore tabescunt, ut nulla ualeant arte mulceri. Implacabilis sane illorum est uenenata nequitia. Hęc eorum est omnis intentio, ut suæ nos miserabili captiuent tyrannidi, suęq; damnationis faciant esse consortes. Quamobrẽ iuxta Petri sententiam sobrie uigilemus, & in fide mediatoris illis uiriliter resistamus, *1. Pet. 5* magnã in domino habeamus fiduciam, quoniam ipse pro nobis dignatur inire certamen, nõ tamen sine nobis. Præbet nanq; nobis uirtutem reluctandi, tribuitq; liberaliter spem uincendi, dummodo non à nobis, sed ab ipso teneamus fiduciam triumphandi. Zelus itaq; *Ioan. 2* dei nos comedat, & diuini nominis reuerentia aduersus nequam spiritus penetralia cordis exurat. In conflictu hoc honor dei agitur, imago ipsius requiritur, & ut illius tẽplum polluatur, ausu temerario attentare præsumitur. Nefas igitur est dormitare, atq; à repugnandi uirtute languescere, quoniam nemo nisi consummata uictoria pertinget ad coronam. Veruntamen quisquis trophæum certaminis de malignis dæmonibus reporta-

re concupiſcit, neceſſe eſt, ut duplici armorum genere munitus ſit. A ſiniſtris quidẽ humilitate, à dextris uerò oratione ſe protegat. Humilitas nanq; omnem animi tumorem cunctamq; ſuimet fiduciam de cordis repellit habitaculo. Proinde miles omnis Chriſti ſibi diſſueſcat credere propriumq; iudicium dubie tenens, iudicio ſe totaliter committat alieno, non autem cuiq; ſe ſubdat, ſed illi tantum, cui conſulendi diuinitus cõceſſum eſt donum. Talis uerò eſſe debet, qui alteri conſilium tribuet, ut ſeipſum formam alijs præbeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, ut ſit ſermo eius ſalubris atq; irreprehenſibilis, conſilium utile, uita honeſta, & ſententia decora. Nam qui ſibijpſi conſulere ignorat, quomodo alteri utilis erit. Quis enim prudentem eum cauſæ alienæ iudicabit, quem inutilem cernit uitæ ſuæ. Quis autem in cœno fontem requiret. Quis de turbida aqua potum petet. Itaq; ubi intemperantia, ubi dominandi libido, ubi morum inordinatio, ubi confuſio uitiorum. Quis ſibi inde aliquid ſalubre hauriendum exiſtimabit. Nam qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit. Supra nos itaq; eſſe debet, cuius nos cõſilio committere debemus. An uerò idoneum putabimus uacare nobis, qui non uacat ſibi, cuius animum uoluptas occupat, libido deuincit, cupiditas perturbat, deuaſtat ira, & negligentiæ torpor hebetat. Impudica quidem uita famam cõmaculat, & uitiorum deformitas conſulentis autoritatem interimit. Aduertimus igitur, quod in acquirendo conſilij dono plurimum adiuuet uitæ probitas, uirtutum prærogatiua, beneuolentiæ uſus, & ſapientiæ gratia. Fraterno deniq; uallatus conſilio, & humilitatis clypeo à ſiniſtris munitus, quicunq; immundorum ſpirituum inſultus patitur, ſi uictoriæ compos & peregrinatiõis huius laborioſum iter intrepide peragrare deſiderat, orationis iacula indeſinenter in dextera tenere non negligat. In nullo ſiquidem armorũ genere ſic conteritur inimicorum rabies, in nullo ſpirituali ſtudio ſic ipſorum deteguntur inſidiæ, quemadmodum in orationis exercitio. Tot nanq; repercutiuntur & uulnerantur ſpiritualium ictibus ſagittarum, quot orationis affectibus diuinum contra illos imploratur auxilium. Hæc nempe ſunt arma, quibus Chriſti milites ueſtiuntur, hęc ſunt ſalutis argumenta, quæ ſancti patres & Chriſtianę militiæ inuictiſſimi duces, in ſpirituali certamine frequentare conſueuere. Hoc Moſes, Dauid, Helias, Heliſæus, Daniel, cæteriq; prophetæ, & amici dei fideles egerũt, ut certiſſimum eſt. Ipſe quoq; uniuerſorum dominus & ſaluator noſter his uſus eſt armis. Paſſionis nanq; ſuæ tẽpore noluit niſi præmiſſa oratione ſubire certamen. Non autẽ pro debilitate animi, non pro infirmitate propria, non pro ſuccũbendi formidine, ſed pro noſtra prorſus eruditione ipſum oraſſe certiſſimum eſt. Exemplum enim ſaluberrimum poſteris fidelib. ſuis dereliquit, quatenus quoties impugnantur ſpiritu, flagellantur in carne, perſecutiones patiuntur ab inuidis, & diuerſimode tribulationum grauantur preſſuris, orationis arma diſcãt arripere. In arduis, in dubijs, in laborioſis, in aduerſis, in proſperiſq; nunquam oratio pretermittenda eſt. Ipſa peregrinationis noſtræ indiuidua ſit comes. Si accubare, ſi ambulare, ſi operari, ſiquid aliud agere diſponimus, ſemper præmittatur oratio, & ubiq; pręſto ſit. Reprimit nanq; hoſtium audaciam, noſtræ peregrinationis fatigationem temperat, animi uirtutẽ roborat, & intelligentiæ oculum ſapientiæ luce perfundit.

De excellentia ſpiritualis lucis, & qualiter ad ipſius perueniatur notitiam. Cap. II.

Nter cætera, quæ omnipotens deus ad ſui gloriam creare dignatus eſt, elucet pleniſſime in hominis natura ipſius emanatio bonitatis. Sic nãq; hominem condidit, ut factorem ſuum agnoſceret, agnoſcendo diligeret, diligendo quandoq; frueretur, & inde beatus eſſet. Quoniam uerò diuinum contempſit ſeruare imperium, à dei ſui facie longe proiectus, in huius plorationis exilium relegatus eſt, ubi quãta patiatur mala, & quàm multa amiſerit bona, ipſa miſeriarum uorago & flagellorum interminata perpeſſio, eidem clariſſimum tribuũt magiſterium. Nullo, ut de hoc inſtruatur, indiget doctore. Redeat quidem ad ſe, & abſq; erroris umbraculo intueatur ſe, & facile intelliget, qualis ſit. Adeo quippe ipſius putruerunt cicatrices, tãtaq; in illo exuberat ſanies delictorum, ut nulla interioris exteriorisq; hominis pars à corruptione ſit libera. unde propheticum illud ueriſſime in eo completum eſt. Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis uſq; ad uerticẽ ca-
Eſa. 1 pitis non eſt in eo ſanitas, uulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumligata, nec curata

A rata medicamine, neq; fota oleo. Nam amisso æternæ bonitatis suauissimo fonte, ignorantiæ, dubietatis, & fatigationis pœna mulctatus est, propter quod ut cæcus cadere, ut dubius errare, ut seruus laborare cōpellitur. Hæc sine ulla patitur cessatione, nec ab his, quantacunq; polleat scientia, decoretur moribus, humana fulciatur potentia, se ualet redimere, quin potius tanquam à durissimis exactoribus Pharaonis, in temporalium curis & afflictionibus seculi quasi in luto & lateribus cogitur desudare. Præfigurauit nãq; in Ægypto Hebręorum corporalis captiuitas spiritualem nostram, in qua sub peccato uenundati sumus, liberatioq; ipsorum imaginem nostræ prætulit libertatis. Omnia quidem illi populo rudi, carnali, & electo contingebãt in figura, quæ in nobis spiritualiter completa sunt. Præmonstrauit etenim tunc dei sapiētia futura, & in oculis populi illius eximia suæ uirtutis opera patefecit, tam ut excitaret præsentes, quàm ut erudiret futuros. Ex comparatione quippe ipsorum nostra tempora declarantur, illis corporalia, nobis spiritualia, illis temporalia, nobis æterna sunt præstita. Per Mosen illis, nobis in filio Hebr. 1
B deus locutus est, illis terrena possessio & reprobarum confinia gentium, nobis uerò cælestis hæreditas, & immundorum spirituum sedes deuenere in præmium. Vniuersa hęc mira conditoris dispensatione gesta sunt, quatenus discat Christianus populus se deo subdere, præcepta seruare, agnoscere dona, uenerari iudicia, potiora intelligere, semper gratias agere, & diuinę caritatis incessanter uices rependere. Graue equidem super se æquitatis iudicium tolerabit, si hæc rememorare neglexerit. Quamobrem in suæ mētis altitudinem conscendant, qui de tenebris uitiorū, & de seculi opaca uoragine in admirabile lumen diuinæ cognitionis uocati sunt, & quãta secum miseratione actum sit, recogitare non desinant. Ipsi nanq; genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis uocari & esse meruerunt. Nam olim captiui, nunc liberi, olim lõge, nunc prope, olim inutiles serui, nunc filij carissimi sunt, si tamē in ea, in qua uocati sunt, perseuerauerint gratia, alioquin melius esset illis iustitiæ uiã non agnoscere, quàm post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Nõ igi- 1. Pet. 2 2. Pet. 2
C tur insolescant, non securitate torpeant, non huius peregrinationis itineri hæreãt, quia liberi, quia amici, quia facti sunt filij. Donec peregrinantur à domino, quandiu hac corporis mole grauantur, nauigãt in incerto. Nam stare possunt & cadere, proficere & deficere. Itaq; non præsumant de eo, quod habent, sed potius adipisci studeant, quod necdum habent. Verus quippe amor gradu uno contentus non est, ad altiora semper nititur, & ad perfectiora indesinenter concupiscit attingere. Quas habet, non magnipendit uirtutes proficiendi accensus desiderio. Hinc est, quod Apostolus syncero caritatis flagrãs amore aiebat. Non quod iam acceperim, aut perfectus sim, sequor autem, siquo modo comprehendam in quo comprehensus sum à Christo Iesu. Fratres ego non arbitror me comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscens ad anteriora extendens me, prosequor ad ipsum destinatum brauium supernæ uocationis Christi Iesu. Quicũq; igitur perfecti sumus, hoc sentiamus. Ex seipso beatus Apostolus omnes instruit, ut uolentes ad uirtutum fastigia conscendere, semper studeãt perfectiora rimari. Semper enim quod esse debent, & cupiunt, ardenter mente conspiciant, ne ex eo, quod Phil. 3
D se esse agnoscunt, inaniter intumescant. Nullus quidem tam sanctus, tam humilis, tam patiens reperitur, qui non longe ualeat in bonitate esse præstantior. Si autem palmes in uite manens & fructum afferens magis magisq; purgandus est, ut uberiores afferat fructus, quanto qui incultus est solicitius excolendus est. Si nauis in portu sita gubernatore indiget, non indigebit, quæ in medijs adhuc agitatur fluctibus. Si demum perfecti uiri ne deficiant, uel ut amplius proficiant, diuino egent præsidio & gratiæ opitulatione, putabimus minus perfectos non egere. Singuli nãq; cum Propheta dicere possunt. Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Quamobrē sit hæc uox peregrinantium una & assidua omnium. Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me festina. Vbi enim ignorantia est, ibi sapientię, quę deus est, implorandum est adiutorium. Vbi error est & dubietas, ibi præceptoris ac pręcessoris adiutorium uerbi flagitandum est. Vbi quoq; labor & fatigatio, ibi remunerationis & mercedis æternæ, quæ deus est, petendum est adiutoriū. Hæc nanq; uita ignorantiæ, erroris, & laboris anxietate referta est. Proinde qui in illa peregrinant̄, ut ad uerã perue- Psal. 93 Psal. 37

niant Hierusalẽ,quæ est in cælis mater utiq; electorũ omnium, adiutorio indigẽt lucis, B
ducis,& mercedis. Lucis,ne per ignorantiã cadant. Ducis,ne per uitiorum deuia errẽt.
Mercedis,ne laboribus lassati deficiant. Absq; his nẽpe opus neq; inchoatur, neq; persi
citur laudabiliter. Vniuersi huiusmodi egẽt adiutorio. Quis autem temerario ausu asse-
uerare præsumat se ignorantiæ carere caligine, quum Propheta sanctus hoc affirmare
Psal. 17 nõ audeat. Ait enim. Deus meus illumina tenebras meas. Alibi quoq; sic. Illumina ocu-
Psal. 12 los meos,ne unquam obdormiã in morte. Quo uerò lumine se illuminari deposcat,insi
Psal. 42 nuat dicens. Emitte lucem tuam & ueritatẽ tuã. Lux quippe patris filius est,lux dei uer-
Psal. 118 bum est. unde idem Propheta memoratus. Lucerna pedibus meis uerbum tuũ, & lumẽ
semitis meis. Hæc nanq; lux non corpore,sed mente percipitur, nõ carnis oculo patet,
sed iudicio rationis. Sapientia quippe est,ueritas est,uerbũ est,lux spiritualis est,de qua
Esa. 9 per Prophetã dicitur, Gẽtium populus,qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnã.
Habitantibus in regione umbræ mortis,lux orta est eis. De eadem luce Ioannes in euã
Ioan. 1 gelio ait. Erat lux uera,quæ illuminat omnem hominẽ uenientem in hũc mundũ. Ipsam F
Ioan. 8 quoq; uerã lucem de se testimonium perhibentẽ audiamus. Ego sum lux mundi,qui se-
quitur me,non ambulat in tenebris,sed habebit lumen uitæ. Nemo quidẽ habet uitam
sine luce hac,nullusq; recte uidet sine ipsa. Quã uerò illustrauerit mentem, uidere facit
laudabiliter,prudẽter,discrete,& in ipsius lumine æterna intueri. Absq; luce ista nemo
sapiẽs,ubi autem ista,nullus indoctus,impudicus nullus,nemo uitijs deditus esse ualet.
Sobrietatem enim docet,& sapientiã,& iustitiam,& uirtutem. Hæc quippe educit,ad-
ducit,conducit,educit de uitijs,adducit ad gratiam,cõducit in requiẽ. Vel sic. Educit de
seculo ignorantiæ tenebris possesso,adducit ad gremiũ unitatis & oscula caritatis, con
ducit ad splendorem deitatis & gloriam immortalitatis. Porrò hæc diuina lux præfigu-
rata fuit in exitu Israel de Ægypto. Præcedebat enim (ut legitur) dei populum peregri-
Exod. 13 nantẽ in eremo,& ad repromissionis terram pergentẽ rutilans colũna ignis,quę ex suo
radiante fulgore depellebat tenebras,insidias detegebat,& intuentiũ animos in fide ro
Eph. 5 borabat. Quis sapiens,& intelliget hæc. Sacramentum hoc magnum est. Christi dico et G
ecclesiæ,uerbi & animæ. Nemo illud capit (nisi sapientia illustretur) nisi in lumine uer-
bi. Altitudinem autem uerbi quis nisi in splendore percipiet sapientiæ? Tenuiter tamẽ,
quia ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Excellentiam quoq; huius almæ
lucis quis inuestigabit? Inaccessibilis nempe est propter suã claritatem,propter simpli-
citatem,propter munditiã. In suæ etenim diuinitatis essentia tantæ est sublimitatis lux
hæc,quod mens de illa cogitans deficit,quum sit incõprehensibilis. Sensus eam non ca
pit,quum sit inuisibilis,lingua ipsam non explicat,quũ sit ineffabilis,tempus illam non
metitur,quum sit interminabilis,locus eam nõ capit,quum sit incircunscriptibilis, scri-
ptura ipsam non declarat,quum sit inæstimabilis,uirtus illam non attingit,quum sit in-
accessibilis,desideria & uota transgreditur,quum sit incomparabilis, ueruntñ ut intelli
gibile fieret uerbum,ut diuina lux hæc conspicua efficeretẽ hominib. humanam assume
re naturam dei sapientia uoluit,eaq; tanq̃ nube obumbrari dignata est. Nam per huma
nitatis formam, ad diuinitatis gloriam ascensus cõponitur, ideo Propheta sanctus ait.
Psal. 103 Qui ponis nubẽ ascensum tuum. Quisquis igitur uerbi ineffabilem claritatem concupi H
scit iuxta humanæ fragilitatis modulum utcunq; conspicere,nõ alibi, q̃ in assumpta hu
manitate tanq̃ in speculo illam contempletur. In hoc quidẽ speculo lux ipsa delectabi-
lis apparet,atq; iucunditatem quandam spiritualem ueluti quosdam radios ad se intuẽ-
tium oculos affluenter emittit, dummodo nullo mundanæ sapientiæ humore caligent.
Nam sicut ægris oculis odiosa lux est,ita sanis delectabilis cõprobatur. Mundãda itaq;
est acies cordis,detergendæ sunt interioris hominis maculæ,assuefacienda est mens cõ
templationi huius sancti luminis,ne tanquã inexperta et immunda diuinis reuerberata
fulgorib. opprimatur à gloria. Quicunq; uerò æterni luminis arcana ausu temerario in-
dagare uoluerit,cæcitate percussus exteriores proijcietur in tenebras. Huiusmodi autẽ
indignitati infirmitatiq; summa obuiauit sapientia. Quemadmodum enim olim Moses
diuina locutione effectus dignus sibi super faciem uelamẽ imposuit,quia adhuc carna-
lis & rudis populi turba Hebræorum, splendorem uultus ipsius sustinere non poterat,
ita & uerbum dei ad homines ueniens maiestatis suæ gloriam humanitatis obtexit ue-
lamine,

A lamine, quatenus capabile fieret. Obijciendo nanque humanis aspectibus formam serui, quam induerat, quosdam per illam ordinauit spirituales gradus, quibus rationalis mẽs proueheretur ad diuinæ notitiam claritatis. Lumen quippe diuinitatis suę nequaquam totum exhibere uoluit, sed paulatim & per incrementa, prout intuentium uirtus capere ualebat, unde sicut ætate proficiebat, ita & sapientiæ opera & diuinitatis magnalia demonstrabat. In primordio quidem natiuitatis suæ quum intra angusta præsepij infantulus decubaret super fœnum, crepusculum suum spirituale lux hæc pastoribus uigilias noctis custodientibus patefacere uoluit. Candore autem huiusmodi exhilarati de omnibus, quæ audierant & uiderant, deum laudare cœperunt. Succedente deinde tempore & lucis huius appropinquante die rutilans aurora emicuit. Nam quum à parentibus puer Iesus duceretur in templum, repente Simeonis oculi, qui præ nimia senectute caligare inchoauerant, hac luce perfusi fuere. Mox quidem ut infantem uir longæuus & sanctus suscepit in ulnas, agnouit, adorauit, benedixit, & ait. Nunc domine Luc. 2
B dimittis seruum tuum in pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Eadem quoque hora Anna uidua sanctissima hoc irradiata lumine cõfitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel. Quo facto lux ista suos continuit radios, atque sub nubis tegumento se occultãs usque ad tempus lucere desinit. Transacta denique puerili ac iuuenili ætate quum ad uiriles deuenisset annos, essetque in uertice montis tribus cum discipulis, subito lux ipsa in clarum erupit diẽ, & Apostolorum reuerberans oculos suo nimio splendore eosdem prostrauit ad terram, & (sicut sacratissima Euangelij narrat historia) resplenduit facies Iesu tãquam sol, atque ipsius uestimenta ut nix alba effecta sunt. Deinde prædicato Euãgelio, patratis miraculis, consummatoque passionis agone quum lux hæc prorsus extincta crederetur, magis magisque rutilare cœpit. Fulgentissimum nanque candorem suum hæc eadem lux multis aperuit, quum resurrectionis gloriam, mortisque triumphum, ac regiam notam fecit
C potestatem. Præcipue tamen quum coram positis discipulis & sanctorum turba non modica cælorum alta petere decreuisset. Dum enim eleuaretur in cælum, & unde uenerat, regrederetur, stuperentque, qui astabant, præ tanti admiratione luminis, illico duo angeli apparuere dicentes. Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, hic Iesus, qui assumptus est à uobis in cælum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum eũtem in cælum. Hi omnes uerum lumen uiderunt, & illi adhærentes tanquam radiantes stellæ in ecclesiæ sunt positi firmamento, perhibentque lumini testimonium, à quo lucem acceperunt, unde per Prophetam dicitur. Stellæ dederunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt, uocatæ sunt, & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Luxerunt utique ei, qui fecit, illas non sibi. Nam si sibi, & non cõditori luminis obsequium præbuissent, repente amisso splendore ad tenebras corruissent. Non æterno lumini, sed sibi lucere uoluit ille, qui priuatam gloriam quærendo, dicere præsumpsit. In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in latere Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Propterea à cæ-
D lorum sublimi sede & ab arce ingenitæ dignitatis præcipitatus, in tenebrosum tartarum intrusus est cruciandus, & quia in ueritate non stetit, ueritas in illo non est. Non autem sic amicus sponsi, uox uerbi, præco iudicis, præcursor ueritatis. Lucerna quippe erat ardens & lucens, fulgens stella, & accensa lampas, & tamen nihil proprium sibi arrogare præsumpsit. Nam uerbo incarnato testimonium perhibuit dicens. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, gaudio gaudet propter uocem sponsi, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Discipulus quoque, quem diligebat Iesus, ipsi clarissimum perhibuit testimonium dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Et infrà. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quotquot autem sancti tam ueteris, quàm noui testamenti ueritatis lumine & sapientiæ splendore fulserunt, in ipsius lumine uerbi lumẽ uidere meruerunt. Communicat enim absque sui diminutione lumen suum, communicat & dona. Nemo uitiorum tenebras, pericula peregrinationis huius, & inimicorum insidias ualet euadere sine hac præeunte luce. Hæc quidem lucet in corde, sentitur in

Marginal references: Luc. 2; Ibid.; Matt. 17; Act. 1; Bar. 3; Esa. 14; Ioan. 3; Ioan. 3; Ioan. 1; Ioan. 1; Ibid.

corde, & cordis nobilitat habitaculum. Mundet igitur cor, quisquis almæ lucis huius B
particeps fieri concupiscit. Non qui fulgent in seculo, non qui diuitijs abundant, non qui extolluntur honoribus, sed qui pauperes sunt spiritu, & qui mundum habent cor, beati prædicantur. Hi lumen hoc admittentes, in se deum uidere merentur, iuxta Salua
Matt. 5 toris sententiam dicentis. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Ipsa uerò spirituali luce quicunque priuati sunt, humano indigent ducatu, ne in huius uitæ pereant naufragio.

De triplici peregrinantium statu, necnon de cuiusque proprio spirituali duce. Cap. III.

Vemadmodum diuina narrat historia, quum diuina miseratio suũ de Aegyptiorum seruitute populum liberare decreuisset, ducem illis & præceptorem dare dignata est, qui sui uicem in populo gereret, cui etiam turba uniuersa tanquam deo obtemperaret, fieretque mediator dei ad plebem & plebis ad deum. Per hunc quippe ad populum præcepta legis, mandata uitæ, ritus sacrificiorum, cæremoniarum instituta, & iudiciorum decreta dabantur. Per eũdem quoque populi uota, alimentorum inopiæ, atque mentium secreta offerebantur altissimo. Hic iram Dei mitigabat, occulta pandebat mysteria, hostium superabat audaciam, inimicorum orando debellabat sæuitiam, hortabatur plebem, resistentium sibi reprimebat increpando duritiam, atque seditiosorum Dathan & Abiron prędixit sententiã. Istius ducis ministerio, horrenda portenta & diuina miracula fuere celebrata. Induxit quidem in Ægypti regionem palpabiles tenebras, aquas cõuertit in sanguinem, ranas produxit & cyniphes, uineas extinxit & ficulneas, atque omnium primogenita Ægyptiorum diuina ultione percussit. Insuper ipsius uirga aperitur mare, exiccantur profunda æquoris, submergitur Pharao, liberantur Hebræi, & ab eisdem laus diuina depromitur. Quid multa? Petra percutitur, de ea aquarum fluenta ebulliũt, satiatur populus, necnõ & singulis repromissionis terra diuiditur. Vnde tanta ducis huius autoritas, cur tanta uni homini uirtus collata, cur hæc gesta, cur literis sunt memoriæ commendata? Certe G
figuræ erant, monita erant, mysteria erant, & futurorum exempla. Instruebat nanque tũc spiritus sapientiæ fideles suos, seruos suos, & per caritatis donum ad se uocandos, ut nemo pœnitentiæ deserti in uia penetrare, & cum malignis spiritibus inire certamen auderet, atque promissam sanctis patribus cælestem hæreditatem possidere speraret, si non sub duce sibi ab ipso præstito strenue militaret. Quis etenim in hac præsentis uitæ positus peregrinatione, & in huius spiritualis eremi constitutus uastitate, ubi errores innumeri, inimicorum sæua genera, & prædonum discurrens insidiatur exercitus, incedere securus absque directore audeat, quum uix euadere ualeat, qui præceptorẽ habet, & qui spiritualis expertique ducis munitur prudentia. Nemo quippe indoctus conuincere per seipsum credat errores, nullus inermis ad pugnam pergere, nec quisquam solus præsu-
Eccl. 4 mat belli obtinere uictoriam. Væh soli (ait sermo diuinus) quoniam si ceciderit, non habet subleuantem. Quamobrem spiritualem habeat præceptorem, ducisque unius mandata custodiat, quicunque uirtutum culmen, spiritualisque pugnæ habere triumphum, atque ad dulcissimum uerbi cupit peruenire connubium. Non autem ad hoc elatus mente, H
non scientiæ inflatus spiritu, non animo remissus & tepidus, non temporalium admittitur curis implicitus, sed humilis, sed mansuetus, sed solicitus, sed interiori exercitationi prudenter intentus, sed cælestium secretorum amator ignitus. Huiusmodi quippe donum non ex arbitrio pendet uolentium aut currentium, sed ex libera largitate miserentis & inclinantis se uerbi, non pro tempore conceditur, sed pro meritis, non ætas, nõ sexus, non conditio discernitur, sed gratia. Omnes nanque in domino unum sunt. Nam seruus in domino liber est. Pauper & facultate nudatus, in Christo diues efficitur, ignobilis prosapia, diuina generatione sublimatur, quatenus non se extollat caro, nec quisquã donis naturalibus glorietur. Vera quidem ingenuitas & gratissima deo progenies ex spiritus nobilitate & uirtutum perfectione agnoscitur, ut ille sublimior qui humilior, ille fortior qui infirmior, ille sapientior qui mẽte purior, ille superior qui inferior, ille domino Iesu iudicetur acceptior, qui in oculis proprijs ex infuso lumine se omnium abiectiorem esse aspiciet. Non enim sicut uidet homo, ita deus. Nam quod altum est in ocu

lis,

A lis hominum, diuinis fœtet aspectibus. De lumine sapientiæ uniuscuiusque prodeat iudicium, ut uideat æquitatem, ducem quisque habere studeat proprium, ne in huius peregrinationis inuio errare contingat. Vniuersis obedientiæ regula indicta est, cuncti indigent præceptore, quamuis non æquali. Quemadmodum uerò alia sunt infantium ioca, alia iuuenum exercitia, alia senum instituta, ita etiam spiritualiter. Non enim incipientium, proficientium, & perfectorum similia sunt, licet finis dissimilis non sit. Primi circa exteriora, secundi circa interiora, circa diuina tertij exercentur. Primis homo, medijs ratio, ultimis paraclitus ducatum præbet. Incipientes nanque tanquam nouellæ plantationes ex Ægypti diuulsæ nemore, quoniam proni sunt redire ad illa, quæ reliquerunt in seculo, ueluti delicati, debiles, & minus capaces per hominem dirigendi sunt. Instruendi quidem sunt, quàm utile fuit, quod deseruerunt, quantis præsens uita sit plena periculis, quàm fugitiua, quàm finis eius incertus. Annunciandum quoque illis est, quanta supplicia reprobis, & à uia dei retrogredientibus parata sint, ignis (uidelicet) in
B extinguibilis, dentium stridor, horridus dæmonum aspectus, palpabiles tenebræ, lacrymarum imbres, fœtor sulphuris, conscientiæ uermis, diuinæ uisionis carentia, & omnis salutis certa desperatio. Ne autem nimio absorbeantur timore proponatur interdum illis, quàm magna electis & in sancto proposito perseuerantibus sint præmia condonanda, grata scilicet & iucunda sanctorum societas Apostolorum, patriarcharum, prophetarum, martyrum, confessorum, uirginum, beatorumque omnium, angelorum quoque, archangelorum, uirtutum, potestatum, principatuum, dominationum, thronorum, cherubim, seraphimque, aspectus delectabilis incarnati uerbi, & diuinæ uisionis incomprehensibilis maiestas. De his meditentur non semper neque uniformiter, sed pro loco & tempore, atque mentium dispositione, quatenus prudenter edocti non frangantur labore, aut inchoatæ pœnitentiæ non fatigentur pusillanimitate. Discant itaque corpus ualenter macerare ieiunijs, uigilijs atterere, attenuare fatigationibus, uoluptatibus priuare lætiferis, & maxime sensuum curiositatem temperantiæ lege atque disciplinæ cohi-
C bere uigore. Erudiendi non minus sunt, ut linguæ moderamina & ori suo (iuxta Prophetæ uocem) custodiam imponant, ne forte in uerba prorumpant blasphemiæ, detractionis, discordiæ, mendacij, periurij, elationis, impudicitiæ, adulationis, iactantiæ, scurrilitatis, & uaniloquij, meminerintque notabile illud propheticum. Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos. Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Propterea ne in talibus idem Propheta caderet, de se aiebat. Dixi custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Doceantur insuper incipientes, quàm irrefragabiliter debeant obedientiæ disciplinam custodire, subesse omnibus, senioribus obtemperare, nulli in bono resistere, nemini in malo acquiescere, sibijpsis nõ credere, ducis sui ac præceptoris nequaquam monita præterire, illi quomodo adhærere ipsos oporteat, consilia non negligere, & in cunctis tanquam Christo eidem famulari. De ipso sentiant magna, iudicent recta, sanctaque cogitẽt, ne callida diaboli suggestione opinione deuotionis & fides conceptæ dilectionis ad patrem, intereat. Nam decipitur facillime, atque spirituali ruinę efficitur proximus, quisquis ducis sui laudabili æstima-
D tione priuatur. Hoc quippe casus & apostatandi initium est. Quamobrem spiritualis dux & animarum rector talis esse studeat, ut nulli subditorum nullique ipsum imitari uolentium tribuat offendiculum, uel occasionem delicti. Doceat magis uita quàm uerbis, ipsius mores subiectorum documenta sint. Induat uiscera pietatis, nõ ex affectu sed ex ratione causas iudicet. Præsit semper in illo mentis deliberatio, ne passione uictus in temerarium proruat iudicium. Proximorum in se reformet personam, motus sui temperet animi, & in cunctis prodesse conetur, sui ipsius solicitus examinator sit, ne elatione uulneratus damnationis sententia perimatur, nullius personam accipiat, patrem se ostẽdat non dominum, & amari potius uelit, quàm timeri, nõ obliuiscatur, quod homo est, & à deo præpositus alijs, ut non solum de se, sed & de uniuersis sibi commissis rationẽ strictissimam redditurus. Pro subditis quoque intercessor sit, hortetur pigros, corrigat inquietos, elatos premat, foueat simplices, mœstos consoletur, erudiat inscios, omnesque pio amplectatur caritatis affectu. Foris ad subiectorum profectum iustitiæ censuram teneat, intus uerò humilitatis custodiam non relinquat. In sermone grauis, rarus,

Psal. 38 (beside "bere uigore … Pro-")
Psal. 33 (beside "rilitatis … qui")
Psal. 38 (beside "quantur dolum … cu-")

sit, & modestus, nilq; ex suo ore proferat, quod audientes non ædificet. Nam testimonium cordis uerbum est, & qualis quisq; maneat apud se, lingua declarat, ideo in uerbo & in omni suo opere animarum dux prudentia munitus sit atq; sapientia decoratus. Est quippe, qui præest, quasi speculum quoddam, in quo incipientes uiuendi formam accipiunt. Igitur irreprehensibilis esse conetur, ne infirmis anteponat infidelitatis materiã. Non solum uerò ab illicitis, uerumetiam à licitis interdum abstineat, sciens uitam suam ad subiectorum debere militare profectum. Instituuntur nanq; (disponẽte sempiterno dei uerbo) duces animarum, non ut honoribus pręferantur, non ut in clero dominẽtur, inflenturq; potestate, sed ut ordines distinguantur, ordinetur uniuersitas, & caritas demonstretur. In commissis quidem tunc præsidentis fulget dei amor, quum eosdem conatur ad perfectionis prouehere fastigium, & ad spiritualis pugnæ triumphum. Proinde ut uigilet semper, necesse est, ne quem eorum aberrare contingat. Nam insidiatur callide prosperis incipientium successibus commentor malorum diabolus, nunc suadẽdo blande, nunc aspere comminando, ideo ducatu indigent alieno, ne resiliãt territi, aut cadant seducti. Absq; experimento autem quis immundorum spirituum euadet laqueos. Quis uerò sine pręceptoris magisterio ualet esse expertus. Prima nanq; incipiẽtium rudimenta sub spiritualis patris disciplina ordinanda sunt, ut locato in humili obedientia prius fundamento ad proficientium perfectorumq; possint structuram conscẽdere. Incipientes disponunt sua ad imperium præsidentis, proficientes autem ad iudiciũ rationis, ideo secum habitare conantur, & interiora sua dijudicare non cessant. Nam in uirtutum stadio proficientium corona fabricatur. Triplici enim mentis habitu quasi margaritis tribus proficiens ornatus sit, desiderio (uidelicet) fortitudine, & cognitione. Desiderium quippe uirtutum in acquisitione uirtutis necessarium est. In omni peragẽdo negocio siue corporali, seu spirituali hoc congruit. Quis inuitus ad pugnã pergens uictor existit. Quis nisi amator sit sapientiæ, efficitur sapiens. Magna uictoriæ pars est uincendi desiderium. Facile nanq; animus sui uictor efficitur, quum contra se pugnare non ueretur. Desiderium quippe uires auget, attollit cor, debilitat aduersarium, laborem temperat, exhilarat mentem, disponit ad gratiam, & deo reddit amabilem. Quis uerò proficiendi non ardet desiderio, quum regem gloriæ sui intelligat inspectorem, adiutorẽ, iudicem, remuneratoremq;. Virtus enim nunquam irremunerata relinquitur. Nemo nisi uirtutis amator à deo diligitur, uerus autẽ amor ex uirtute cognoscitur, uirtus uerò magnanimitate possidetur. Vis animi amor est, amor autem legitimus fortis semper est, nescit cedere, aspera non ueretur, pati non recusat, aggreditur ardua, aduersa sustinet, dolorem non sentit, semperq; ad altiora conscendit proficiendi accensus desiderio. Si pugna excitetur, si ebulliant uitia, si totus concitetur mundus, diligẽs fortiter prosterni nõ ualebit. Aquæ multæ, sicut legitur, non potuerunt extinguere caritatem, quoniã in fortitudine sapientiæ, & in soliditate uirtutis fundata est. Qui autem nõ diligit, atq; qui pati formidat, uirtutis palmam non apprehendet. In arduis uirtus locata est, uiolẽter pro illa certandum est. Est nanq; incontaminata in se amica regis, cæli scala, bonorũ mater, præuia meritorum, gratiæ auctrix, spei nutrimẽtum, caritatis præco, uitiorum mors, cõscientiæ pax, peregrinationis leuamẽ, angelorum imitatrix, naturæ habitus, uitæ ratio, morum pietas, cultus deitatis, honor hominis, intellectus decor, & totius speculum sanctitatis. Ex ipsius cognitione, feruore possessionis illius accenditur animus, necnon & roboratur ad tolerantiam arduorum, quæ in eius acquisitione tolerãtur. Hic nempe funiculus triplex difficile rumpitur. Isto quidem uinculo quum proficientis animus ligari cœperit, erigitur fortiter contra se, concupiscentiarum motus, uoluptatem affectus, animi fluctuationes, cordis hebetudines, innatas passiones, inolitas consuetudines, & cunctas interioris hominis inordinatas affectiones sub rationis contendit deprimere imperio. Nunc prostrata eleuat, nunc elata humiliat, miroq; certandi modo huc illuc se diuertens omnem animi petulantem familiam ad spiritus unitatem disciplinæ uigore coercet. O grande spectaculum, triumphus gloriosus, mirabile prodigium uidere gratiam oppugnare naturam, & animum inniti aduersum se. Rara uirtus hæc, spirituale certamen, & merces eximia. Huius quidem uenerandi conflictus iudex & inspector est deus, testes angeli, theatrum mens, remuneratio uirtus, dux ratio. Hæc

A autem minime per se sufficit. Hæc ex sola ingenita & naturali probitate non ualet ini-
micorum sæuitiam, & uitiorum numerositatem debellare, nisi uerbi sapientiæq; illustre
tur splendore, atq; ipsius doceatur elogio. Est enim in ipsa sapientia spiritus intelligẽtię
sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, immobilis, incoinquinatus, certus, suauis,
amans bonum, qui nihil uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnẽ
habens uirtutem, omnia prospiciens. Nulli quidem dubium, quin cui illa se accõmoda
uerit, & qui illa dignus fuerit, spiritualis pugnæ uictor existat, laureatusq; de proficien-
tium statu ad perfectorum ascribatur numerum. Prudentiam quippe in sui tenẽs cordis
penetralibus tanq; in spirituali libro eruditus ab ipsa intelliget, quid agendum, quid ue
sciendum sit. Scire uerò utile est, dummodo sciatur, quo studio, quo ordine, quo fine sci
ri debeat. Quo studio, ut illud ardentius agnoscatur, per quod uehementius accẽdatur
animus ad amorem, quo ordine, ut illud prius, per quod maturius ad salutem, quo fine,
ut nõ propter obliquum. Sunt quidam, qui curiose scire uolunt, ut sciant, quidam ut ina
B niter sciantur, aliqui ut turpis lucri causa scientiam uendant, nõnulli (& hi rari) ut ex ca
ritate ædificent, & ædificentur. Tales porro incontaminatæ sunt amatores sapientiæ. Ipso
rum ratio per uerbum instituta, errores latebrasq; uitiorum detegens semper ad altiora
prouehitur, iaculo autem quodam spirituali intimi amoris uulnerata & sapientiæ lumi
ne perfusa, perfectorum studia utcunq; degustare meretur, nõ tamen absq; paracliti du-
catu auderet uel posset. Quanto enim ascensus altior, tanto maturius incedendum est,
quia & ruina miserabilior, si fieri contingat. Ideo diuina cum maxima semper sunt uene
ratione suscipienda, prudenter agnoscenda, nunquam uerò curiose inaniterq; rimãda.
Hoc donum, hanc spiritualem scientiam nullus accipere nisi ex magisterio spiritus san
cti meretur. Nemo paracliti disciplina dignus efficitur, nisi prius carnem spiritui, & ani
mum subegerit uirtuti. De cætero huiusmodi licebit contemplari diuina. Quadam etẽ
enim bonitatis suauitatisq; aspersus fragrantia, ueluti quadã nebulæ umbra protectus,
admittitur ad secretius sponsi cubiculum, ibiq; eidem incerta & occulta diuinę sapiẽtię
C iudicia & arcana reuelantur tanq; præcipuo amico, non autem repercutitur eius acies,
confunditur facies, redarguitur fiducia, desideriorumq; clamor, sed pro humilitate, pro
puritate, pro flagrantissima caritate, nunc eleuatur ad summa, nũc ad exteriora profun-
ditur, nũquam carens duce, uix autem & ipse dormitans à custodia sua. Quum enim at-
tollitur supra se, aut intelligentiæ oculo dei sapientiam omnia disponentem, aut ipsius
beneuolentiam singulis sua liberalissime communicantem, siue eius excellentiam cun
cta transcendentem, & delectabilia omnia in se continentem, iucundissime cõtempla-
tur. Interdum uerò insueto amoris igne accenso non nisi in cælestibus affectu commo-
rari permittitur, eo, uidelicet, tempore, quo lumine caloreq; intimo repletus, humanos
agnoscitur transcendere limites. Si uerò ad ima dilabitur, cõpunctione liquescit, os cõ-
primit, & siquid illi pro proximi utilitate iniungitur, id pernici motu corporis perficere
festinat, nunquam inutiliter tempus consumit, sed quandoq; pro alijs, semper pro se spi
ritus uigore compellitur, hoc nimirum operante, qui præcordia compleuit, spiritu ueri
tatis. De uirtute in uirtutem, de lumine in lumen, de affectu in affectum sensibiliter pro
D ficiscitur tanquam à domini spiritu. Ex his nempe profectibus & uerbo fit familiarior
& crebrius uisitur ab ipso, in ipsa tamen uisitatione reciproci amoris pię caritatis prorũ
pit in uoces, & dicit. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, quando ueniã, & Psal. 119
apparebo coram te. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut in-
ueniam te foris, & deosculer, apprehendam te, & ducã in domum matris meæ, & in cu-
biculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, & mu-
stum malorum granatorum meorum. Qui legit, intelligat, quoniam uerbum mysticum
est. Nemo igitur ad huius gradus tertij fastigium attigisse confidat, nisi primi secundiq;
ascensum fecerit. Possunt quippe ex diuina dispensatione quædam primitiæ secundi &
tertij in primo gustari gradu, sed longe inter se meritis distant, id quod ex dei largitate
repente sentitur & transit, & id quod ex mentis habitu possidetur. Nullus tamen quan
ti apud deum sit meriti, dijudicare ualet, sicut nec utrum odio an amore dignus habeatur.
Omnia uerò incerta futuro iudicio reseruantur, ut cũctum sui animi tumorem compri-
mat homo sub humilitatis censura, quæ cæterarum est tutissima custodia uirtutum.

Quod

Quod per peccatum naturalis affectus ueri & boni debilitatus sit, & qualiter restauretur, atq; de spirituali iustorum peregrinantium mercede. Cap. IIII.

Vplicem inesse naturaliter homini affectum cuilibet recte sapiēti notissimū est, uidelicet, appetitum boni & ueri. Hi nanq; ab ineūte ætate pariter nutriū tur, pariter crescunt, eo uehemētius, quo altius homo rationis est capax. Hōc autem non sine uenerabili bonitatis dispositione cōditoris ac miro ipsius sapientiæ ordine gestum est. Qui enim fecerat hominem propter se, iustissimū fuit, ut taliter conderet, qualiter iuxta naturalē instinctum si uiueret, non aliò tenderet, aliudq; diligeret, quàm id ad quod & propter quod plasmatus erat. Quod si aliter de ipso homine dispositū fuisset, defecisset utiq; hominis natura. Cūcta quidē suo naturali cursu indesinēter pergunt ad illum, propter quē ordinata sunt, finē. Finis aūt hominis quum sit deus, debet & ipse, qm̄ bene conditus est, suo naturalē cursum dirigere fini. Totum ergo hominis delictum & omnis illius prȩuaricatio tanto grauior censeī, quanto à suo fine longius euagaī. Diuinæ tunc legi derogat, suæ bonum naturæ abolet, predestinata beatitūdine se priuat, ipseq; contra se acerrimus efficiī impugnator. Hoc quidē sanctarū testimonio scripturarum luculenter probaī. Tradit nanq; diuina historia, quod quū ex callida serpentis persuasione parentes primi de ligno uetito comedētes diuini prȩcepti trāsgressores fuissent, uterq; propter inobedientiam dei sententia percussi fuere. Mulieri inflicta est pariendi pœna, multiplicatio ærumnarum, & subiectio seruitutis uiri. Adæ uero cui grauior inerat culpa, dictum est. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua assumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Post huius autem promulgationem maledictiōis pariter de uoluptatis paradiso a facie dñi eiecti, in hac, in qua nunc peregrinamur, terra exilio dānati sunt. Hinc naturæ deordinatio, lucta carnis & spiritus, creaturarum inobedientia, cælestis patriæ amissio, ueri ignorantia, & boni insensibilitas effluxerunt, sed nō prȩualuit piri iniquitas opus Dei funditus destruere. Vulnerauit quidem, nō tñ totaliter extinxit naturæ bonum. Nam ueri & boni inest illi appetitus licet lōge debilior, quàm prius. In hoc quippe maxime propter peccatum læsa est hominis natura. Ex appetitu nanq; ueri sciētiæ & cognitionis desiderio fatigamur, ob hoc quoq; cogitationes in animo uersamus multiplices, cōsilia adinuenimus, leges statuimus, occulta rimamur, ignota quærimus, & secreta etiam dei mysteria atq; profunda iudicia penetrare cōtendimus. Qm̄ uerò de sero uero deo ueri acumen naturale inuestigandi debilitatū est, & pro maiori amissum parte, tot opiniones, errores, sectæ, argumenta, sophismata, schismata oborta sunt, quorum mundus hic plenus est. Hinc idolorum cultura, dæmonum ueneratio, ariolādi ars, uaticinia falsa, superstitionum adinuētio emanauere. Ex ignorantia etiam summi & ueri dei diuinitatis honor ligno, lapidi, metallo, hominiq; exhibitus est, & commutauerūt homines gloriam incorruptibilis dei in imaginem corruptibilis hominis, uolucrū, quadrupedum, & serpentium. propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorū in semetipsis, quia cōmutauerūt ueritatē dei in mēdaciū, & coluerūt, & seruierūt creaturæ potius, quàm creatori, qui est deus bñdictus in secula. Veruntñ humano diuina clemētia cōdolēs errori, opportuna huic lāguori adhibuit remedia. Hācq; statuit legē, ut quicunq; eis uteretī ad bonū, ueritatis lumē agnosceret, qui uerò ad malū, seu contemptor existeret, æternæ dānationis pœna feriret. Duobus quippe modis hominē dei sapientia docuit erigere intellectū ad cognitionē ueri, per intelligentiā, uidelicet, diuinorū eloquiorum, & per obedientiam fidei. Est nanq; sacra pagina scalæ, quam in somnis uidit sanctus Iacob, comparata, cuius summitas cælos tetigisse describitur. Per ipsam etenim quasi per quosdam gradus prouehitur intellectus ad agnitionem ueri & summi dei. Est & tanquam mensa multarum dapium numerositate referta. Super hāc quot libri, quot sententiæ, tot ferculorum diuersitates appositæ sunt. Nemini licet exire ieiuno, cunctis proprius infertur cibus, siue indoctus siue doctus inuenit quisq; quod edat. Cōuiuium quippe sapientiæ est cibus grandium & paruulorum lac. unde & uoce sponsi, uerbi scilicet inuitantis animam, dicitur. Veni soror mea sponsa, miscui uinum cum aromatibus meis, comedi fauum meum cum lacte meo, comedite amici mei & bibite, & inebria-

Margin notes: F; Gen. 3; G; H; Gen. 28.

A ebriamini carissimi. Nullus autem ad hoc pingue uerbi conuiuium, nisi credat, accedere præsumat, alioquin uelut immūdus & sordidus foras eijcietur. Nemo altus corde, nemo infidelis intrare permittitur. Humilis est ianua, humanus est spiritus sapientiæ, ideo humilem requirit, cui suam aperiat claritatē. Sinite, inquit, paruulos uenire ad me. Non nobiles secundum seculi & carnis prosapiam, non potentes, uel locupletes temporaliū facultatum, non sapientes secundum elementa huius mundi inuitat ad se, sed pauperes, humiles, simpliciterq; credentes. Tales porrò docibiles sunt, nesciunt contradicere, repugnare nolunt, de diuinis non extolluntur muneribus, autoritatibus sanctorum fideliter acquiescunt, & tanquam dei filij cælestibus oraculis dissentire non audēt. Huiusmodi nanq; elegit semper dominus, ut per ipsos sua ostenderet magnalia mundo. Quid Abraham, Isaac, Iacob, Moses, Dauid fuere, nisi ouium pastores? Quid Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes extiterunt. Nonne piscatores, & in seculo cōtemptibiles? Stultam fecit deus mundi sapientiam, & quoniam in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo per stultitiam prædicationis & per simplicitatem fidei saluos facere credentes, ut non glorietur omnis caro coram eo, sed qui gloriatur, in domino glorietur. Apertum est fidei ostium simplici idiotę, & ingenioso patet aditus cognoscendę ueritatis. Quicunq; aliunde quàm per ostium ingredi præsumet, uelut fur & latro dānabitur. Humiliet se humanus intellectus, fidei iugo colla substernat, cedat diuinæ autoritati, patrum sententijs non deroget, & quicquid non capit ratione, fide teneat. Tunc ueritatis radius splendoribus replebit cor, tunc meridiana lux uerbi, fugatis tenebris insolito fulgore clarificabit intellectum, ut quæ prius dubia, fiant certa, & quæ occulta, manifesta sint. Tunc in uoce exultationis & confessionis laudes deo persoluet, lætusq; cantabit. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis domine. Hucusq; de appetitu ueri. Ex appetitu uerò boni quot labores, quanta studia, quàm multa subeāt pericula, quis enarrare potest. Qui dominandi potestatem bonum summum esse iudicant, bella cōmouēt, neces hominum paruipendunt, pauperum oppressionibus nō mouentur, ut sui uoti cōpotes fiant. Ex hoc quoq; accensi quidam desiderio boni, maria transierūt, fluctibus se undosis dantes peragrarunt regiones exteras ignotasq;, perambulauerunt uastas solitudines, alta montium & collium excelsa transilierunt, nemorosas ualles speluncas, cauernas terræ lustrauerunt, ut auri gemmarumq; uenas ac loca perquirerent. Hinc etiam uenereæ uoluptates, incestus, stupra, adulteria, alieni uiolatio horti, obscœnæ cōtrectationes, & huiusmodi, q̄d dicere nefas est. Hinc ioca, uerba scurrilia, theatrici luxus, comessationes, ebrietates, læta conuiuia, uaria epularum fercula, & omne quod ad explēdam spectat corporis uoluptatem, exortum est. Hinc humanæ affectus laudis, crebra uigiliarum fatigatio, inuidiæ faces, inimicitiarum, odiorum, dissensionū seminaria, detractionum uenena, adulantium fraudulenta uerba, ficta seruitia, simulati mores, prostratiōes, salutationes, blanditiæ, hypocrisis, sanctitatis imago, prelatiōis ambitio, & dominandi amor sumpsere principiū. Talia autem sectantes, gehennalib. cruciabunť flammis. Nā incōmutabili & summo spreto bono cōmutabili & infimo adhæserunt. Summū quidē bonū non corporis sensib. capitur, spirituale enim est & æternū, intellectu cōspiciť, affectu degustať, fide cōprehendiť, spe concupisciť, caritate teneť, amoris brachijs amplexať. Nil tēporale, nil falsum, nil sordidū, immundū, & peccati fece pollutū reperiť in illo. Omne pulchrū, omne delectabile, omne iucundū ipsum esse scito. Si immensitatē illius quæris, intellige illud excelsius cælo, inferno profundius, longius terra, & mari latius. In se cōtinet omnia, p se regit omnia, uiuificat omnia, cōseruat omnia. Sine labore sustinet, sine errore discernit, sine sui mutabilitate mutat, sine passione punit, sine sui detrimēto tribuit, sine personarū acceptiōe misereť. Non circūscribiť loco, non uariať casib. nō pręterit cū tēpore, nō indiget auxilio. Per se sufficit, per se placet, per se pōt, cælū replet, terrā metitur, uniuersitatē regit. Cuncta illi patent, omnia famulanť, nihil ipsius ualet præterire imperium. Largitur enim dona, delicta punit, indulgentiā pollicetur, retribuit merita, & relaxat facinora. Eo quisquis dignus fuerit, carens omni malo, summo fruetur bono. Non in uita hac, quæ malis & bonis, iumentis & hominibus plena est, uideri potest, sed in cęlis, ubi angelorum archangelorumq; gloriosus manet exercitus. Ibi nanq; pugnantium, pœnitentium, peregrinantiumq; se constituit præmium. Nemo illud

Matt. 19
1. Cor. 1
Psal. 92
B
C
D

A *Qualiter animus ducitur ad celestia contemplanda, & de sponsi elegantia, atque supernæ ciuitatis gloria.*

Cap. V.

Vum diuina mens humana nititur pandere mysteria, fatigatur uehemẽter: tum ex sui paruitate, tum ex profunditate materiæ. In hoc plorationis loco constitutus, ac multimodis prægrauatus curis: uix ad momentum homo erigitur supra se. Pondere quidem carnis fatigatus, cælestia cogitare nõ ualet. iuxta Sapientis sententiam. Nam corpus (ait) quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Visibilium quoque usui assuetus, inuisibilia quomodo penetrare ualebit? qualiter referare? quibus uerbis? quo modo? quo ordine? Veluti si quispiam Hebræorum ignorans regionem: ignarus idiomatis eiusdem, nulliq; notus Hebræo, uellet eorum elementa proferre: dicere consuetudines, & gesta narrare: nonne uideretur magis barbaricè frendere, quàm Hebraicè loqui? audientesq; prius prouocaret ad risum, quàm ad intelligentiam B excitaret? melius etiam silentio, quàm uerbis erudiret? Hoc usus docet, & mens apprehendit humana. Hinc deijcitur animus, clauduntur ora, lingua comprimitur, & omnis carnalis sapientia obmutescit. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, sed neq; spiritualis, nisi diuinitus instruatur, aut per imagines & per exempla manuducatur pedetentim. Spiritualia sunt, cælestia sunt, & diuina. Illa nec oculus uidit, nec audiuit auris, nec in cor ascendit hominis. Ideò qui ad ipsarum indaginẽ peruenire desiderat, uerbi indiget magisterio. Non humana sapientia, non naturali ingenio, sed per uerbum instruendus est. Dei quidem sapientia, ut doceret hominem, uenit ut lux, & iuxta hominis capacitatem ad ima descendens, inuisibilia & æterna per materialium similitudines delectationum: per corporearũ formas rerum apponere curauit: quatenus ex carnalibus ad spiritualia, & ex uisibilibus ad inuisibilia ascendere ualeret: quod mirabili sapientiæ arte & præcipuo caritatis feruore actum est. Quum enim incomprehensibilis sit Deus secundum sui naturam, hominem misericorditer assumens comprehensibilem utcunq; C se fecit: per ipsumq;, quem assumpsit, hominẽ: ad capiendum inuisibilia & cælestia uiam strauit, modum dedit, regulamq; instituit, cui cõtradicere uerbis uel moribus fas nõ est. Nemo credat se impunè transire, si uocanti, inuitãti, exhortanti, cõminanti resistere præsumet. Vox quidẽ sapientiæ ad cõtemptores hęc est: Vocaui, & renuistis: extendi manũ meam, & nõ fuit qui aspiceret: despexistis omne cõsilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo: quũ quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & tempestas quasi uentus ingruerit: quãdo uenerit super uos tribulatio & angustia: tunc inuocabũt me, & nõ exaudiam: mane cõsurgent, & nõ inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinã, & timorẽ domini nõ susceperint, nec acquieuerint cõsilio meo, & detraxerint uniuersæ correctioni meę. Terrentis nõ confundentis, amantis nõ indignantis ista uerba sunt. Cõminatur ut corrigat, hortatur ut erigat: inuitat ut liberet: clamat ut excitet: futura prædicit, ut non feriat. Omnis ipsius uox amoris est. Non potest non diligere, quos cõdidit, quos elegit, quos pro- D prio redemit sanguine. Nunquid potest obliuisci mulier infantis uteri sui? Nunquid ualet non amare caritas? Nempe ipsa sapientia mater est, sicut per Sapientem ait: Ego mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. Ipsa pater, quia uerbo ueritatis suæ nos genuit: est etiam frater & sponsus. Sic habes, & sic in Canticis loquitur: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa: uulnerasti cor meum: non lancea, non gladio, non sagitta: sed amore, sed compassione, sed beneuolentia, sed caritate. O quàm uehementer uerba Verbi penetralia cordis perforare, quàm fortiter accendere, quàm delectabiliter inebriare ualẽt: iacula sunt, & amoris faculæ. Nil aliud quàm caritatẽ sonãt: in aliud redolẽt, nec immeritò. Nam uerbũ amor est, sapientia est, caritas est, sponsus est. Si intres ad cor illius, liquescẽs agnosces, hominum salutẽ sitiens, patris honorem zelans, restaurationem Hierusalem concupiscens, sponsæ amorem flagitãs, in ipsius amplexus ruere spiritualiter flagrans intelliges. Si ad opera manuum illius tuam dirigas considerationem: cælum & quicquid cæli ambitu cõtinetur, seu solem, seu lunam, seu stellarum multitudinẽ, opus illius esse iudicabis: unde Propheta: Quoniã uidebo cælos tuos opera digitorũ tuorũ: lunã, & stellas, quæ tu fundasti. Quicquid in cælo fulget, quicquid ue-

Marginal notes: Sap. 9 · 1. Cor. 2 · Prou. 1 · Esa. 49 · Eccle. 24 · Cant. 4 · Psal. 8

getatur & uiuit in terra: omneq; quod in aquis natat, uel per aera uolitat, si quid placet uisu, mulcet auditũ, & sensu capitur: facturã illius recognosces. Præterea siue angeli, siue throni, siue dominationes, uirtutes, potestates, cęteręq; beatorũ spirituũ innumeræ legiones, scias, quòd ipsum uenerantur ut Deum, famulãtur ut filio Dei, ut patri coęterno, cõsubstãtiali & simili. Est enim uerbum, per quod facta sunt omnia, in quo uiuunt omnia, sine quo nihil: de Deo Deus, de lumine lux, splendor paternæ gloriæ, iustitiæ sol, diuinitatis radius, candor æternæ lucis, speculum sine macula, imago bonitatis Dei, genitus de patre in cælis sine matre, in terris sine patre de matre: Deus ante secula, homo in fine seculorum factus nobis sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. Si uerò ad elegãtiam humanæ speciei te uertas, audias Prophetam dicẽtem: Speciosus forma præ filijs hominum. Quis unquam illo pulcrior? quis modestior? quis sapiẽtior? Ornatus in moribus, maturus in gressibus, in sermonibus facundus, in cõuersatione circunspectus, in redargutione seuerus, in exhortatione blandus, in collocutione suauissimus, & in omni suo opere uenerãdus: aspectus illius uenustate plenus, humilitate uerecundus, suauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia distillantia, uerba uitæ æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem resonabat in ore, quod latebat in corde: ideo solabatur mœstos, urebat frigidos, resuscitabat mortuos, infideles illustrabat: cunctosq; ad se accedentes reddebat beneuolos: sermonibus quoq; suis audientium corda ad mũdi animabat contemptum: ad uirtutum profectum instruebat: maximè quum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradisi. Quis autem non languesceret? quis iucundo nõ inebriaretur amore, si uideret ambulans Verbum, sapientiam loquentem, unigenitum Dei cum peccatoribus conuersantem, lacrymantem, orantem, spiritu frementem, in carne patientem, carnisq; langores sustinentem. Prorumpant nunc in medium probra, cõtumeliæ, blasphemiæ, illusiones, sputa, alapæ, flagella, corona spinea, sceptrũ arundineum, purpurea uestis, effusio sanguinis, poculum fellis, apertio lateris, dolor matris, & cruciatus ignominiosæ ac diræ mortis. Omnia hæc habent uoces suas amoris: cuncta ista sapientiæ uerbi præconia clamant. Quãto nanq; se magis deiecit, tanto sublimiorem ostendit se: & quo ampliora pertulit opprobria, eo maiores meretur laudes. Nam quum patitur, suam exhibet patientiam, nostram informat, quum substernit se, suam patefacit humilitatem, & nostram terit elationem, cùm loquitur, suam declarat sapientiã, nostram uerò erudit insipientiam: sicq; si ingreditur mens ad cotemplandum interiora cordis sponsi, si ad sublimiora Verbi, si ad exteriora opera conditoris, si ad ima humanitatis, nil aliud perspicit, quàm amoris immensitatẽ, sapiẽtiæ fontẽ, bonitatis affluentiã, & uirtutũ omniũ singulare magisteriũ. Nil uacat in cunctis operibus & sermonibus uerbi ab eruditione amoris. Qui legit, diligat: & intelliget propositionem. Amor agnoscitur amore: amore sentitur, nec ad ipsum nisi amando intratur. Initiatur autem amor ex exteriorum cõsideratione, nutritur ex uirtutũ perfectione, perficitur ex diuinitatis cognitione. Habes in sponso carnem, animã, & Verbum, antiquũ, nouum & æternũ. Ascensiones fecit de se, in se, ad se, ut te traheret ad se. Alios noli gradus quærere, multo minus tibi cõponere, ne cõdemneris ut fur. Si inexpertus es, si nec dũ cœpisti, si expedit ut lacte nutriaris: meditare infantiam Saluatoris, quomodo uagiebat in angusto positus præsepio, quomodo genitricis sugebat ubera, maternis fouebatur in ulnis, pauperrimisq; tegebatur panniculis. Si in spiritu adultus es, spõsi reuolue fatigationes, uigilias crebras, humilitatem summam, orationem assiduam, mirabilem patientiam, caritatem ignitam, rectitudinis zelum, cæterasq; uirtutes, quas uerbis commendabat & opere. Si ad perfectum caritatis robur transilijsti, & corporis resolutionem præ amoris magnitudine concupiscis: uerbum fidei & dilectionis oculo contemplare in patris gremio quiescens, ad patris dexteram sedens, immortalitatis gloria pręfulgens. Vbiq; tibi occurit festiuum, suauitate plenum, amore feruidum, ad erogandum liberalissimum, ad excipiendũ paratissimum, & ad te amplexandum dispositum. Paruulis paruulum se fecit, ut doceret tenere innocentiam, seruare obedientiam & diligere castimoniam. Proficientibus animi constantiam, cordis sapientiam, diuini honoris fragrantiam exhibuit, ut maturus & longæuus uir. Perfectis autem æternæ felicitatis & futuræ gloriæ se largitorem, regem, & dupliciter possessorem ostendit. Omnibus se prębet diligentibus se: cunctos mellifluis uocibus

Psal. 43 (margin, beside "humanæ speciei"); margin letters: E, F, G, H

cibus

A cibus caritatis inuitat uenire ad se, neminem suæ beatitudinis uult esse expertem. Ipsius illa uox est, quæ ait: Trãsite ad me omnes, qui cõcupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini: spiritus enim meus super mel dulcis, & hęreditas mea super mel & fauum; memoria mea in generatione seculorum: qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibũt me, adhuc sitient: qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, nõ peccabunt: qui elucidãt me, uitam æternã habebũt. Hac exhortatione quid dulcius? quid utilius? quid amabilius? Sui quidẽ dilectoribus pollicetur præsentis uitæ mercedem, & pręmiũ futurę: hic beatè uiuere tribuit, illic æternaliter. Vt autẽ tantis suasionibus prębeamus assensum, & ne inuitãtis spõsi monita negligamus, erigenda est mẽtis acies ad inuestigandũ, quãta & qualia sint, quæ nobis proponũtur in præmiũ: quatenus tum ex cõsideratione remunerationis, tum ex amplissima caritate largiẽtis omnis interioris hominis affectus ad ea capessanda se dirigat. Magnitudo nãq; mercedis aufert tędiũ laboris, & amori pręstat additamentũ. Cui aũt peregrinãti, laborãti, patiẽti leuamen nõ irrogabit: cùm audit, Ecclc.24

B nõ sunt cõdignę passiones huius tẽporis ad futurã gloriã, quę reuelabit in nobis? Cuius amãtis nõ elangueat præ iucunditate cor: cùm Prophetã audit dicentẽ: Inebriabunt ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen? Et illud: Beati qui habitant in domo tua domine; in secula seculorũ laudabũt te? Cuncta ibi magna, omnia delectabilia, omnia perfecta, quãuis beata, magna ciuitas, delectabilis cõuiuentiũ unitas, perfecta corporis animæq; immortalitas, & beata diuinæ uisionis satietas. Ciuitas quidem hęc ciuitas magna, aspectu grata, ab hostibus secura, à doloribus aliena, à perturbatione extranea, à morte liberrima: nil immundũ in ea est, nil sordidum, nil corruptioni obnoxiũ, totum in illa placet, totũ lucet, totũ arridet: platęę eius auro mũdo sternũtur: portę ex sapphiro & smaragdo ædificantur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: super turres, super muros custodes constituti sunt, qui die noctuq; nomẽ domini laudare non cessant: sed & per plateas uicosq; mirabili exultatione ab uniuersis alleluya cantatur. Nõ indiget solis aut lu- Rom.8 Psal.35 Psal.83

C næ lumine, ut illustretur: quoniam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius agnus est. Fulget enim claritate, amœnitate floret, æternitate uiget, & mirabili dilatatur immensitate, sine consummatione magna est, sine comparatione pulcra, sine defectu conspicua, sine oppositione præclara. Ibi uirgines, quæ nescierãt thorũ in delicto, omẽs auro textis ornatæ cycladibus choreas ducẽtes, sponsiq; uestigia imitantes, hymnos amoris personare noscuntur. Nulli autem datur, qualia ipsis, promere cantica: quoniam uestimenta non inquinauerunt sua: sed à concupiscentiæ colluuione seruauerũt illæsa. Harum quidem uoces sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis. Ibi martyrum innumerabilis exercitus Deo laudes exhibere nõ cessant. Omnes hi laureati, claritate circũamicti, sanguine purpurati, cicatricibus corusci, amore feruidi coram suo immortali rege excubias celebrant, triumphi sui coronas deponunt, honoribus Deum efferunt: & mirabili modulatione uerbi magnalia confitentur. Ibi apostolorum sacratus chorus sponsi præconia propalare contendunt. Iudiciaria nanq; dignitate pręditi, singulari cum rege glo-

D riæ amicitia fœderati, cunctis honore præpositi se Deo laudis sacrificium offerre lætantur. Ibi prophetarum eximius cuneus seruitutis obsequium uerbo actitare festinant. In illa deniq; inuictissimi regis ciuitate nullus tristis, nullus inuidus, nullus ignobilis inuenitur. Omnibus omnia communia, cuncta nota, quæq; manifesta sunt. Vniuersi de uno potantur uoluptatis fonte: de uno irradiantur ueritatis lumine, & in uno copulãtur uinculo caritatis. Ideo nil proprium habent, nil priuatum quærunt, quin potius non minus alieno, quàm suo congaudent bono. Vicissim dona communicant, participant bonis, quia una uisione fruuntur. Dispar quidem gloria, at concors illis est desiderium uoluntatis. Omnis ipsorũ affectus, omnis actio in Dei cognitione & dilectione subsistit. Singuli quoq; in illa terra uiuentiũ duplicibus uestientur. Corporibus quippe inerit iucundus splendor & immortalitatis decor. Nunc quidem seminatur corpus in corruptione: resurgẽt tunc in incorruptione: seminatur in ignobilitate, resurget in gloria: seminatur in infirmitate, resurget in uirtute: seminatur animale, resurget spirituale. Omnia nanq; huius corpusculi membra quendam diuinæ bonitatis personabunt concentum: ita ut nihil à Dei laude uideatur alienum. Nulla deformitas, nulla membrorum erit inæquali- 1.Cor.15

tas. Videbunt enim oculi regē in decore suo, & in diademate, quo coronauit eum mater sua in die despōsationis suæ, & in die lætitiæ cordis illius. Sicq; singula singulis decorabuntur ornamentis. In plenitudine ętatis Christi: in perfectione gloriæ fiet tunc uera resurrectio mortuorum. De cætero nullus luctus, nullus clamor in illa perstrepet ciuitate: sed lætitiæ uox, exultationis laus, gratiarum exhibitio,, benedicentium uota, atque dicentium: Benedictio & claritas, & sapientia, gratiarum actio, honor, uirtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Absorpta quidem erit mors in uictoria: propterea felici securitate & iucunda pace gaudebunt. Non erunt mali qui exerceant, non inimici qui tentent: non æmuli qui lacessant: non mors quæ cruciet: sed sempiterna requies, inenarrabilis tranquillitas, satietas sine fine. Tunc immortalis Dei potentia, uerbi sapiētia, paraclitiq; clementia cognoscetur. Tunc sponsi gloria, encęnia sponsæ, regni magnificentia, regnantium gaudia, & beatorum omnium perpetua beatitudo patebit. Angelorum animarumq; æqualis erit gloria, eadem uisio, una societas, unanimis affectio, similis actio, quamuis angelorum natura sit longè sublimior. Quod autem minus deerit, supplebit gratia cōditoris. Videbitur Deus in se, & cuncta in ipso: quia erit omnia in omnibus. Hoc erit hæreditas filiorum Dei: hoc pauperum, mitium, esurientium, lugentium, miserantium, mundorum, pacificorum, persecutiones patientium, præmium. Cūcti sacerdotes, omnes reges, uniuersi diuites, singuli potentes, quiq; sapientes existent. Non minorabitur ex conuiuantium numerositate cumulus felicitatis: non ex graduum diuersitate affectus caritatis. Æquè paruus ut magnus beatus erit. Singuli in suo ordine & de propria mensura lætabuntur. Non sexus, non conditio, non officia, non dignitates: sed merita discernentur. Iuxta mensuram caritatis cuiq; dabitur corona mercedis. Quem delectat igitur celsitudo remunerationis: non terreat asperitas laboris. Sine pugna nemo coronandus est. Post trituram in horreis grana reponuntur: & post peregrinationem peruenitur ad requiem. Nullus nisi prius examinatus ad regis aulam, ac sponsi cubiculum intrare merebitur. Necesse est, ut tentationibus erudiatur, quisquis ad uerbi spirituale connubium concupiscit assumi.

Margin: Apoc. 7 · 1. Cor. 15 · Ibid. — Right margin: B · F · G

Qualiter fidelis anima accendatur ad pugnam: & erudiatur de inimicis habere triumphum. Cap. VI.

SIcut in pręcedentibus ueraciter definitum est: nullus nisi probatus ad summa prouehitur. Hanc humana prudentia cōsuetudinem tenet, hoc naturalis diiudicat ratio, hoc etiam iura uolunt: quicūq; uerò aliter præsumpserit, suo repelletur iudicio. Quis unquam manipulos colliget, nisi antea seminauerit? Præcedit in cunctis labor mercedem. Proinde pati non formidet, qui spitualibus ditari uult. Degeneris quidem animi est fugere ante pugnæ finem. Prius uitia resecanda sunt, & uoluptates cohibendæ, quàm de stadio secedendū. In bello pugnantis uirtus agnoscitur. Omnes pacis tempore uictores sunt, cùm non sit qui repugnet: quū autē tubæ insonuerit uox, quū dimicandi superuenerit hora, & armorū fragor ingruerit, qualis quisq; maneat apud se, notum fiet. Non uerborū pompa, non uulgi fauor, nō propria æstimatio, sed animi uigor, magnanimitas cordis, diffidentia sui, Christi militem commendabilem reddit. Commendata est Abrahę obedientia post tentationem: Ioseph castitas post adulteræ insolentiam: Iob tolerantiam post sobolis restitutionem. Virtus nempe certaminis merces est: pugna autem testimonium uirtutis, amor uerò utriq; famulatur. Qui non diligit, nec in certamine fortis, nec possessor potest esse uirtutis. Amor pugnandi & dilectio uirtutis fortitudinem confert, ministrat animo uires, consūmmat uictoriam. Sine caritate qui certare uult, omnibus ridiculus erit: aut enim hostiū captiuus fiet, aut ante exitum pugnæ de stadio discedet inglorius. Melius est non inire cōflictum, quàm nō perseuerare in ipso. Difficillimè quidem uincitur, qui ardēter diligit, & ad tentationum toleratiā prudenter se munit. Ob hoc tam solerter Sapiens pugnaturū hortatur, dicēs: Fili accedens ad seruitutē Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animā tuam ad tentationē. Cognouit autē uir sapiētia eruditus naturæ imbecillitatem humanę, inimicorū liuorem, oppugnantiū sæuitiā, diuturnū conflictū, & militātium Christo maximā esse repositā gratiā. Ideo nō dissuasit pugnā, sed cōmendabilem ostēdere uoluit pugnæ prouidentiā. Minima quæq; si improuisa ueniāt, grauiter feriunt. Ante omnē euētum quæ futura sint aduersa, cogitāda proponātur, & futura tanquā pręterita examināda sunt, ut nil

Margin: Eccle. 2 — Right margin: H

noui

A noui cõtingere uideatur. Tunc mens à soliditate nõ decidit: quũ premunita fortitudine pati ardua nõ refugit. Nemo tamen de se cõfidat, nullus de proprijs uiribus in hoc spirituali cõflictu præsumat, totũ ascribat Deo, totum se illi cõmittat. Nõ in uirtute (ait Propheta) mea, sed in Deo meo transgrediar murũ. Sicut enim in corporali pugna audacia Psal. 17
uiresuitã & in spirituali sui diffidẽtia uictoriam subministrat. Angelorum etenim magisterio edocti ac protecti custodia, in cunctis tentationibus triumphũ sperare debemus. Nam quum ad capiendum Helisæum multa armatorum manus à Samarite rege mitteretur, domumq; uallasset: ab Giezi clamatum est, insidiæ, insidiæ. Quod quum Propheta 4. Reg. 6
audisset, puerum ne paueret hortatus est, orauitq;, ut ipsius aperirẽtur oculi: qui mox uidit omnẽ mõtis superficiem, domumq; armatis uallatam militibus: & ait: Plures pro nobis sunt, quàm contra nos. Huius exemplo non formidolosè, sed cõfidenter tentationũ bella aggredi debemus cælestiũ militũ muniti legionibus. Memoratum quidẽ Prophetam, ne in minimo quidẽ, ut illũ raperẽt missi, lædere ualuerũt: quin potius orante Pro-
B pheta ipsi cæcitate percussi sunt. Veneremur igitur protectores nostros sanctos angelos: ueneremur diuinã præsentiã. Vtroq; præsidio septos pudeat nos inimicis terga uertere. Nõ nos certandi labor, nõ certaminis incertus finis, nõ infirmitas carnis, non tepor spiritus cõcutiat. Ad uirtutẽ difficilis ascensus est, breuissimus labor maxima recõpensatur mercede. In acie positi sumus: qui uicerit, spõsi amplexibus dignus fiet. Potuit olim Dauid, ut regis gener esset, incircuncisorũ centum auferre præputia cum sui periculo, & non poterit Christi seruus, ut sapientiæ dignus habeatur cõnubio castissimo, tentationũ supprimere insultus? Valebit ne mulieris amor plus quàm uerbi? Alliciet ne amãtis cor plus carnalis copula, quàm sapientiæ perpetuum contubernium? Innumeri sunt, qui ut terreni fastigia teneant imperij, omni se labori etiam cum corporis animæq; detrimento exponunt: & qui Christi nuncupãtur serui, ut æterni regni participes sint, tabescẽt ocio, & præ ignauia dormitabunt? Vtiq; prudentiores robustioresq; tenebrarũ filij sunt filijs lucis in negocijs suis, & in temporaliũ cumulatione. Stupeat cælũ, clamet terra: & omnis
C creatura miretur, quũ hominem plus alliceat labor, quàm requies: mors quàm uita: creatura quàm omniũ conditor. Nõ absq; cordis cęcitate fieri potest hoc. Ignorãtur quippe, quãta sint cælestia gaudia, ignoratur quoq; quid sit uirtutis bonũ. Attendũt homines, q sine fatigatione maxima uirtus nõ ualet acquiri, & pati refugiunt, quia parũ diligũt. Cõsiderãt tentationũ & tribulationũ certamina, nec percipiunt quid inde sequañ. Vtinã saperẽt, & intelligerẽt, ac nouissima prouiderẽt, fortè resipiscerẽt. Sine mirabili Dei consilio nemo dubitet Christi seruos flagellari aduersis. Non ut alieni, sed ut filij habentur, quum disciplina erudiuntur. Quem filium non corrigit pater? Est quidem in iustis tribulatio, amoris indicium, futuræ beatitudinis præsagium, & prædestinatiõis testimonium. Hoc scriptura sacra, hoc sanctorũ uita testatur. Non absq; spinis redolens nascitur rosa, neq; sine tentationibus perficitur uirtus. Ambo connexa sunt. Factum est (inquit scriptura) uespere & mane dies primus. Virtus enim languet, nisi exerceatur: lacessita autẽ Gen. 1
crescit. Ignis quo plus agitatur, plus serpit. Videmus syluestres feras, quũ irritãtur indo-
D mitas fieri: quũ uerò quiescunt, mansuescere. Quis sufficienter narrabit, ad quãtum perfectionis culmen sanctum Iob euexerit tentatio? Prius soli Deo notus erat, prius uirtus menti inerat tanq; nouella plantatio: post probationem uerò uelut ingens arbor proficiens, & per humilitatem ad ima terræ radices sparsit, & in alto foras erecta cacumine omnem sua uiriditate lætificauit ecclesiam. Transierũt multa iam annorum curricula, nec tamen arbor hęc fructificare destitit. Electorũ siquidem uirtus tentationum examinata incendio & rubiginem uitij amittit, & perfectione sua rutilans elucescit: unde Sapiens: Sap. 3
Aurum probat fornax, & uiros iustos examinatio tentationis. Ad uirtutis perfectionẽ proculdubio tentatio uia est, quæ nõ solũ hominẽ perficit, uerumetiã diuinæ prouidentiæ thesauros patefacit. Opera nanq; Dei ex sui profunditate incõprehensibilia sunt in se. Quis autẽ nisi tentationibus probatus, quãtum supra se diuina sapientia prouidè euigilet, indagare ualeat? Quis uerbi magisteriũ in tentationibus nõ miretur, si intelligit. Flagrat interdum mens libidine dominandi, dignitates ambit, honoribus extolli peroptat: sed mox diuina disponente sapientia in aliquod apertum permittitur collabi scelus: per quod omnis interioris hominis euacuatur tumor. Cõfusionem nanq; sui elatus nõ ferẽs

sponte humiliationi colla substernit. Sæpe caro concupiscentijs inflammatur, illicitam in operationem præceps impellitur, & tanquam indomitū animal in uenereas uoluptates se præcipitare conatur. Repentè autē dispensante sapiētia fortis illā languor inuadit: qui robur omne debilitat, medullarū calorē refrigerat, audaciā cōprimit, & flagello castigatā spiritui reluctari nō sinit. Ideo Propheta aiebat: Misit ignē in ossibus meis, & erudiuit me. O altitudo diuitiarū sapiētiæ & prouidētiæ Dei, quam incōprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius? Tentationis enim aqua incendium extinguit libidinis percussione carnis uulnus sanat mentis, perpetratione sceleris uirtutem nutrit humilitatis: de infirmitate ualetudinē, de egestate abundantiā, de tribulatione sciētiam, de mœrore gaudium, & de tentatione erumpere diuinæ lumen facit prouidētiæ. Cuius hæc sunt opera? Cuius tam mira mutatio, nisi dexteræ excelsi, & doctricis sapiētiæ? Cuncta suo disponit moderamine, uniuersaq; suo cōpellit militare imperio. Pro suo omnia ordinat beneplacito, collapsa erigit, abiecta colligit, fortia deserit, confusa componit, & alta deijcit: & tamen nemo est, qui ista Dei magnalia, cur fiant, penetrare possit. Intellectus obtunditur, ratio conquiescit, caligat mens, hebetat animus, & in horum consideratione omnis humana uincitur sapiētia. Per uerbum quippe & in uerbo suo Deus dijudicat singula, & quis inuestigabit? Quis sempiternum uerbi lumen in hoc mortali intueri potest corpore? Quis inaccessibilem diuinæ sapientiæ claritatem ualet agnoscere? Quum enim uisibilia inuisibiliter operatur, non sine maximo æquitatis moderamine id agere fatendum est: ideo ueneranda potius, quàm inuestiganda sunt diuina iudicia. Miseretur, cui uult: & quem uult, indurat: hunc humiliat, & illum exaltat: nunquam tamē iniustè. Petro, ut se sequeretur, dixit: Ioannem autem, ut sic maneret, sibi placere perhibuit. Reprehendit nihilominus Petri curiositatem, qui non ad sobrietatem, sed plus, quàm oportebat, sapere cupiebat: illiq; ait: Quid ad te? tu me sequere. Instruimur ex hoc, ne plus iusto diuinam scrutari uelimus uoluntatem. Sufficit, ut tentari omnes discutiant propriam infirmitatem, ut sanentur: non dijudicent Dei uoluntatem, ne damnentur. Optimum quidē humanæ infirmitatis medicamentum est tentatio. Ex impulsu tentationis humilitatis lux emicat: dum sibijpsi animus notus fit, qualis sit. Ex cognitione sui nutritur humilitas. Quo melius modo apostolorum princeps ad sui deuenire potuisset notitiā, quàm ex tentatione? Stabat in se confidens de se, & nesciens se, sed tentatus per ancillam mori timens negauit ueritatē: pòst autē inspectus à domino recepit à luce lumen, uidit, agnouit, erubuit, amarè fleuit. Fleuit inquā delictum suum, ignorantiam suam, infirmitatem suam, & lōgè salubrius profecit ex tētationis flagello, quàm ex eruditione magistri, licet tentatio magistri fuerit admonitio. Bona tentatio, sed melior tentationis instructio: quia gratiæ dona à muneribus naturæ discernere facit, oculos aperit, ut sapientiæ lumen excipiant, ne in sui ignorantia caligent. Perniciosa nanq; sui nescientia est, & ad omne facinus procliua: quæ dum se stare putat, iacet miserabiliter. In tenebris obuoluta est uidere se arbitrans, sed fellis collyrio inungenda est, ut rectè uideat, manuq; tentationis erigenda est, ne pereat. Vtrunq; uerò per uerbum. Est enim Dei uirtus, & Dei sapientia. Virtus quidem, quia quos amat, arguit, & castigat: sapientia autem, quia exemplo suo docet tentationū flagella æquanimiter tolerare. Non enim (inquit Apostolus) habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatū pro similitudine absq; peccato. Ipsius quippe tentatio nostrarum singulare leuamen est. Dulcescunt nostræ, quū cōsiderantur illius. Afflictiones nostræ propè nihil sunt comparatione pœnarum eius: propterea qui tentantur, qui aliquo dolore cruciantur, proponāt sibi exemplū sponsi, & in speculo passionis eius, quāta indignè ab indignis dignatus est pati, considerare non desinant. Percipient planè consolationem nō minimam. Nec immeritò. Fecit autem antidotum spirituale sputo, aceto, felle, sanguine, flagellis, irrisione, opprobrijsq; compositum: quo uulnera, dolores, tentationes, cruciatusq; linirentur nostri: & fierent tolerabiles Saluatoris exemplo. O stupor, ô caritas, ô uerbi ineffabilis sapiētia, qua arte mederis? quo uinculo trahis? quo uulneras amore? O quàm dulciter allicis, quàm suauiter blandiris, quàm rectè capis, quàm fortiter tenes? Quis ut ouis tua non sequetur uestigia, ô pastor bone? Quis te cælestem ducem in passionum, tentationum, & laborum certamine imitari uerebitur? Quis tuis, ô excelsa

Marginalia: E (beside line 1); Tren. 1 (beside "diuit me. O altitudo"); F (beside "& alta deijcit"); Ioan. 21 (beside "sed plus, quàm oportebat"); G (beside "damnentur"); Heb. 12 and H (beside "nim Dei uirtus"); Heb. 8 (beside "enim (inquit Apostolus)").

A excelsa Dei sapientia saluberrimis monitis obtemperare negliget? Trãsfige, ô dulcissime Iesu corda nostra sagittis ignitis amoris tui: irrumpe, ô domine domine penetralia mentium: illacp misericorditer tuo illustra diuino splendore, ut uulneratis de te, & illuminatis à te, in te sit habitatio nostra, pax nostra, delectatio nostra, requies nostra, deliciæ nostræ, satietas nostra, spes nostra, amor noster, exultatio nostra, uita nostra, refectio nostra, lux nostra, tranquillitas nostra, fiducia nostra, & omne bonum nostrũ. Tuo ẽm amore quid dulcius? tua caritate quid salubrius? tua dulci memoria quid iucũdius? Te, ô sapiẽtia, nihil melius quæritur, nil arctius stringitur, nil ardẽtius amplectitur, nil suauius possidetur. Norunt hæc, qui diligunt te. Amor quidem tuus immortalitatis origo est, sapientię fons, fluuius uoluptatis, uita credentium, abyssus caritatis, paradisus deliciarum, peregrinantium solatium, beatorum merces, nutrimentum dilectionis, uirtutum radix, meritorum statera, certantium robur, conuiuentiũ uinculum, & totius sanctitatis stabile fundamentum. Qui sitit, ueniat ad te, & aqua sapientiæ salutaris potabitur: Qui fatiga-
B tur, ueniat ad te, & accipiendo onus tuum leue super se, requiescet. Qui aduersariorum & tentationum exercetur insultibus: ueniat & ipse ad te, & audiendo atcp imitãdo te uictor existet. Permisisti etenim te tentari, ut in tuis nostras instrueres superare tentationes. Commendasti quocp nobis in ipsis loci solitudinem, ciborum parcitatem, temporalium contemptum, diuinæ legis meditationẽ, & orationis frequentiam. His munitus armis, tu omnium ô fortissime cum hoste dimicaturus intrasti in stadiũ, & reportasti triumphũ. Necp enim licet, ut milites tui alijs utãtur armis. Quisquis igitur exemplo domini de inimicis spiritualibus uictoriæ trophęum obtinere desiderat, hominũ consortia declinet, tumultus deuitet, & in secretiorem se conferat locum: quatenus super sui custodia diligentius ualeat uigilare. Diffusa quidem per exteriora mens, ad interiora cõsiderandа minus sufficit. Vtricp uacare nequit, proinde ne fœdetur, ne tentationum ignara uincatur, frequentiam fugiat, & ad remotiora secedat diuinum flagitando suffragium. Est nempe solitudo amica mœroris, mater quietis, locus contemplationis, & recepta-
C culum supernæ uisitationis. Hac edoctus experientia Propheta cùm tentaretur, aiebat: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine: Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Amicus quocp sponsi eruditus à uerbo quum adhuc in tenella esset ætate, deserti antra, fugiendo hominum cõsortia, petiuit, ne ad horam cederet aduersarijs, ne aut innocentiæ nitorem tenuissima delicti contagione fœdaret. Psal. 54
Non est tuta in urbibus conuersatio: ubi omnium exuberant materiæ peccatorum, ubi elatio regnat, excruciat liuor, rixæ conturbant, libido dominatur, diuitiæ dilaniant, uoluptas blanditur, & socialis carnalium colligatio animum effœminat. Vix qui sibi uacat præsentis uitæ naufragium potest euadere. Habitent in seculo, qui se diligunt, qui pugnandi uel uincendi pro uirtute nullo caritatis accensi sunt zelo: at quicunque ad perfectionem anhelat ascendere, quicuncp præ animi magnitudine cum uitijs & spiritualibus nequitijs non pauet habere congressum, iuxta uerbi consilium primum cunctis, quæ possidet, renunciet: deinde solitudinem sibi in seipso ædificet, in qua Deo in-
D tendere & spirituali pugnæ non desinat loco & tempore: etiam domesticorũ consortia fugitando. Habeat redemptoris exemplũ: qui quũ à diabolo tentaretur, solus in deserto esse uoluit: post cõsummatã autẽ uictoriã homines secũ habitare permisit. Solitudo semper amanda est: tenẽda uerò nõ semper. Quisquis illa prudenter usus fuerit, gloriosum de hostibus uictoriæ triumphũ in tentationibus reportabit: si tamen eidem adijciat abstinentiam. Nam solitudinem tenere, & gulæ fræna laxare, brutorum est uita. Animalia nancp syluestria syluas incolunt & solitudines, sed quia nullo temperantiæ moderamine carnales cohibent impetus, omnino feræ sunt. Parum quidem prodest solitudinem quærere, & carnis uoluptates non frænare. Temperantia semper solitudini indiuidua comes sit. Solitudo corpus: abstinentia autem corporis edomet passiones. Vtrunque suo dominus commendauit exemplo. Nusquam nisi in solitudine legitur Saluatorem ieiunasse. Sobrietas quidem ciborum, tentationum tempore plurimum laudabilis est. Timet antiquus aduersarius cum abstinentibus habere conflictum. Si parentes primi abstinuissent à uetito cibo, nunquam à suæ celsitudinis arce corruissent. Discant qui tentantur, sobrietatem custodire, discant suasionibus non acquiescere: studeãt diligen-

tissimè temporalia non amare. Perniciosius enim est hic amor pugnantibus. Abijciat à se terrenas facultates, qui spirituali militiæ ascribi desiderat. Nunquam tentationibus carebit, qui terrena dilexerit. Sunt quippe opes arma diaboli, tentationum fomentum, rubigo mentis, exterminium quietis, passionum auctrices, & perfectioni inimicæ. Graue onus est temporalium affectus. Contemptor sit mundi, sit & contemptor sui, qui Deo placere cupit. Læto semper animo ad cælestia tendit, qui ex corde seculo renunciauit. Securus accedat ad pugnam, qui uitiosè nil diligit. Acerrimus contra tentationes præliator esse potest, quicunque temporalium contemptor est. Ipse Saluator saluberrimum de cōtemptu mundi, cùm à diabolo tentaretur, nobis prębuit documentū. Nihil quippe temporale diligere debet, qui cum aduersario pugnare cœpit. Solum cælestia diligat, & in diuina lege iugiter meditetur. Est quidem sacra pagina pharetra quędam spiritualis, in qua sagittæ acutæ & ignitæ latitant. Hanc nemo Deo militans derelinquat. Ex assiduo cogitatu uirtutem intelligat scripturarum: ut iuxta qualitatem suggestionis, responsionis intorqueat iaculum. Hac accinctus dominus Iesus perrexit ad pugnam. F
Ex eadem tres eduxit sententias quasi sagittas, & prostrauit aduersarios: unde Propheta: Emitte sagittas tuas, & dissipabis eos. Eruditur quoque animus scripturarum meditatione ad agnoscendas diaboli astutias. Sic enim legitur in Psalmo: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. Per se non sufficit. Non autem aliunde congruentius, non plenius, non suauius edocetur, quàm in eloquio sapientiæ: dummodo non sit elatus, nec infidus. Tales nempe refugit Dei sapientia. Lux est sapiētia, & in humilium cordibus se diffundit: ideo Propheta ait: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Fiat humilitate paruus, qui sapientia magnus fieri concupiscit: sanctarum meditationibus scripturarum se muniat, quicunque cum maligno spiritu uult habere conflictum. Tanto de uictoria magis fiet securus, quanto & in diuinis eloquijs exercitatus, & in oratione Dei amplius fuerit assiduus. Vterque simul optimè cōueniunt, & in quadam spiritus confœderatione concurrunt. Vix absque orationis suffragio diuinæ legis haberi potest notitia. Sed oratio sæpe decipitur, si sapientiæ ueritate illustrata non fuerit. Consueuit angelus transfuga in lucis angelum se figurare, ut decipiat simplicem, & minus scientem falsa opinione seducat. Postulanda ob hoc est à Deo sapientia. Nam sapientia errorum detegit latebras, & oratio tentantium prosternit insultus. Maxima uictoriæ spes oratio est, & præcipua ad sapientiam uia. Sustollit animum à uisibilibus, & suo humili ac suaui uolatu facit proximum cælo. Replet illum claritate Dei, & cognitione sui, quibus nihil utilius est in uita hominis.

(Psal. 143; Psal. 118; Ibid.)

De triplici Deo famulantium ordine, atque de singulorum tentationibus, earundemque remedijs: Cap. VII.

QVicunque Dei mirabilia opera diligenti consideratione indagare uoluerit, alia corporalia, alia uerò esse spiritualia uerissimè iudicabit. Corporalia quidē, quæ sensuum usibus, uel lineamentis subiecta sunt, aut esse possunt: spiritualia autem, quæ rationali ui animæ percipiuntur, uel tanguntur affectu. Corporalium scientia innumeri reperiuntur peritissimi: spiritualium uerò pauci. In occupatione corporalium penè totus mundus est deditus, in spiritualium contemplatione rarus, qui se exerceat, inuenitur. Corporalis exercitatio ex industria procedit humana, H
spiritualis ex gratia diuina. Nemo sibi arroget, si quid de diuinitate, uel de spirituali natura cognoscit. Magnarum quippe mentium hoc opus est, & earum potissimum, quæ Dei uerbo connexæ sunt uinculo caritatis. Ex familiari nanque uerbi alloquutione instruuntur, & inde hauriunt mentis exultationem non modicam. Quomodo possunt non gaudere in contemplatione ueritatis, quæ animarum proprius est cibus? Lætantur quippe in lumine sapientiæ, sed non ad plenum. Tunc quidem ad plenum & perfectè, quum reuelabitur gloria domini: quum filiorum Dei dignitas apparebit. Videbimus etenim tunc Deum non per speculum aut in ænigmate, sed prorsus sicuti est. Hæc est uita æterna, hoc est sanctorum præmium. Nunc autem donec peregrinamur à domino, donec hac mortalitatis ueste tegimur, per fidem ambulamus. Hinc est, quod de spiritualibus naturis diuina (uidelicet) angelica, & rationali tam laboriosè inuestigamus, tam tenuiter capimus, tamque modicum, quod attingimus, possidemus: quum teneri creditur, repentè labitur, & quum inter spirituales suauiter degustatur amplexus, absque ulla euolat

(1. Cor. 13)

A euolat præmonitione. Experimento discit, amantis animus ex his altercationibus amo-
ris, perfectam non esse in præsenti uita fruitionem dilecti. Efficitur sagacior ex hoc, ar-
dentior robustiorq́ ad agnitionem ueritatis, & gustum caritatis. In his nanque nutritur,
& per hæc quotidie renouatur spiritu, transformaturq́ de claritate in claritatem. Vltra
modum nempe amanti fortiter & dulciter, onerosus fieret huius peregrinationis inco-
latus, nisi frequenter sponsi munusculis foueretur. Nec immeritò. Conspicit enim se ua-
nitati esse subiectum. Atteritur assiduis fatigationibus. Contendit semper per internam
ei, quem diligit, placere exercitationem: amoris uritur desiderijs, & crebris examinatur
tentationibus. Hæc cuncta quamuis ex spiritus feruore sint leuia: ex carnis tamen pon-
dere plurimũ laboriosa esse noscuntur. Quamobrem ne mens deficiat, ne in labore suc-
cumbat, & caritate pascitur & ueritate. Caritate quidem, ut à seculi amore se uoluntariè
subtrahat: ueritate autem, ne ignara tentationibus cedat. Quod autem non agnoscitur,
eius periculum tum declinatur. Quum uerò hominis uita super terram tentatio sit, nec
B quisquã sine tẽtatione uiuere possit: definiendũ est, quòd nullũ tam utile ab eo, qui Deo
seruit, suscipitur munus, quàm spirituum discretionis & internorum motuum claræ ex-
perientiæ. Non multum interest, si diuinæ naturæ, angelicarumq́ substantiarũ mens ca-
reat sciẽtia: sed non mediocris est damni, si spiritualium tentationum & affectionum nõ
habet notitiam. Multi in sua simplicitate per fidem saluati sunt: quis autem sine sui agni-
tione saluus fiet? Proficua ualde tentationum scientia. Nemo ad uirtutum perfectionẽ
absq́ hac potest ascendere. Hæc est uia sine errore: hæc est perfectionis scala. Quisquis
itaq́ uirtutum amator est, sui diligens inquisitor sit. Quo impulsu, quóue affectu ipsius
moueatur mens, considerare non negligat. Multifarij sunt interiores animi motus, &
ad cognoscendum difficiles. Aliter qui incipiunt, aliter uerò proficientes mouentur. Si-
cut inæquales ipsorum motus: ita & remedia. Ex cognitione morbi congrua ægroto
præbetur medicina. Vbi originis infirmitatis est nescientia, ibi animæ corporisq́ pro-
pinqua mors est. Discant, qui ad perfectionẽ uolunt conscendere, horum differentias &
C causas. Qui infirmi sunt, & spiritualis pugnæ prorsus ignari, suos habent internos mo-
tus, quibus in tentationes (ut plurimum) impelluntur. Mouentur enim uoluptuosè.
Quum autem quæ carnis sunt, sapiunt, & recenter carnalia reliquerint opera, facilè ad
eadem relabuntur. Ignorãt sæpe huiusmodi se quispiam uitiosè diligere, non intelligũt,
quid carnaliter quídue sit naturaliter amare: ideo seducti seducũtur, à suis captiui ducũt
passionibus: sua quærũt cõmoda, & omne q̃d libet, sibi licere arbitranť. Proprias his co-
nantur perficere uolũtates, atq́ cõplere uoluptates, & post carnis cõcupiscẽtias currere
non cessant, nec prius ista percipiunt, quàm in grauem ruant foueam delictorũ, aut ten-
tationum laqueos. Tunc intelligunt, quo fuerint agitati spiritu, tunc serò apertis mentis
oculis suum agnoscunt errorem. In fatuarum numero uirginum computandi sunt: quo-
niam delectationi carnis, curiositati sensuum, & amori uisibilium, postposito spirituali
gaudio, ac interiori bono, prostituerũt se. Insipidi quidem quũ sint diuinæ consolatio-
nis & inexperti, in creaturarum pulcritudine & delectabilitate suum conãtur perficere
D desiderium. Quod nequaquam assequi ualent. Ideo relicto æternę uitæ fonte in sua per-
manent siccitate. Hinc tentationibus grauantur, anxietate laborant, & absq́ ulla requie
perseuerãt. Nũc ista, nunc quærũt illa, & tanquam profugi super terrã & instabiles noua
semper meditantur adinuenire oblectamẽta. Fiunt sibijpsis (dispensante Deo) onerosi,
& sua amplius delectatione utuntur. Ex alio impellũtur in aliud: & quo plus satiari cu-
piunt, eo ardentiori uoluptate fatigantur. De hac aqua (iuxta Saluatoris sententiam:)
Qui biberit, sitiet adhuc. Sed si quis de aqua, quam ipse dare pollicetur, biberit, non si- Ioan. 4
tiet unquam: quin potius fiet in illo fons aquæ salientis in uitam æternam. Hoc autem
optimũ est ac salubre remedium ad comprimẽdum uoluptuosos animi motus: ut si quis
hac se senserit peste uulneratum, omni qua ualet uirtute, studeat diuina frequentare sa-
cramenta. De dilectione Dei ad homines, & humanitate Christi iugiter in se cogitando
reuoluat: & potissimũ de futura electorum felicitate. Poterit quidem cælesti illũ opitu-
lante gratia: si perseueranter se in his occupauerit, uoluptuosum animi affectũ, condito-
ris amore, & cęlestis patriæ suauitate retundere: atq́ carnis delectationem in spiritus iu-
cunditatem commutare: quod supergloriosum est. Est & alius perniciosus animi motus
ineruditum

ineruditum Christi militem inuadere assuetus. Hic ex cõsideratione perfectionis, uirtu- B
tum altitudinis, & patrum sanctitatis præcedentium mentem efficit pusillanimẽ, hebetem & frigidã. Suggerit quoq; illi, quanta sit inimicorum importunitas, sagacitas, & fortitudo: quanta uitiorum numerositas debellandorum: quàm grauis carnis spiritusq; cõflictus, quàm diuturnus & consolationis expers, quámue ignotus sibi animæ profectus. Et ex his quãdam cogitationum tentationumq; format congeriem: sub qua effœminatam obruit desperatione mentẽ: nõ se necãdi, sed proficiendi. Quo peracto quũ captiua se mens tali subegerit desperationi pusillanimitatis: quis enumeret quãtis dilanietur tentationibus, & cogitationibus dilatet? De cætero uelut mortua effecta singularia negocia cogitat quid in mũdo agatur perquirit, quæ ipsa egerit, quid facere potuisset, sedula cõsideratione meditatur: recluditur in cella corpore: mente uerò (ut sic dicam) omnem seculi perlustrat ambitum. In diuinis insensibilis est laudibus, qui talibus agitatur motibus, quũ per orationis studium Deo uacare uult, uanis potius intendit cogitationibus, interdum etiam obscœnis. Tempus omne cõsumit: nunc scurrilia loquendo, nunc per- F
tractando inania, ocio tabescit, uigilias obhorret, ieiunia refugit, silentiũ nõ custodit, disciplinę morum subesse nõ patitur. Fit miro Dei iudicio, ut dum nullis se uult pro acquirendis uirtutibus dare laboribus, amplius ociando & dormitando laboret. Dum tentationes se euadere arbitratur, in grauiores se præcipitet tentationes. Omniũ nanq; tentationum hæc periculosissima est, aut nõ tentari, aut nescire se tentari: quod Propheta in-
Psal. 25 telligens aiebat domino: Proba me domine, & tenta me. Ignauię (ut plurimũ) uel insensibilitati nõ tẽtari ascribendũ est. Probi eñ & generosi milites uix ad momẽtũ quiescũt, sed uir uirtutis in suo etiã labore pacificus est: qui autem uirtute caret, quiescendo laborat. Ergo quicunq; iucũdè & fortiter præsentis peregrinationis iter peragrare desiderat: iugum super se suaue, & leue sapiẽtię onus tollat, atq; magnanimiter pro adipiscẽda uirtute pugnare nõ negligat. Sentiet post certamẽ, quãtus sit uirtutis triũphus: quale meritũ, & quàm suaue gaudiũ. Qui autẽ domini talentũ nullo de ipso facto lucro in terra abscõderit: timeat, ne tanquã indignus à spõsi cõuiuio amoueatur. Est quidẽ disciplina cæ- G
lestis uelut mare. In eo nihil, nisi uiuat, perseuerare potest: omne eñ morticinũ & immũ-
Apoc. 3 dum ad littora proijcit. Hinc est quod in Apoca. dicit: Vtinã frigidus aut calidus esses: sed quia tepidus es, & nec frigidus, neq; calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Væ qui euomitur, quoniam regno Dei ineptus iudicatur. Deo autem cũcta possibilia sunt. Quisquis igitur hos perniciosos animi motus, & quæ ex ipsis tentationes generantur, euadere cõcupiscit: mortis acerbitatem, illius incertã horam, horrendũ Dei iudicium, & pœnarũ inferni æternitatẽ, acerbitatemq; iugiter meditãdo reuoluat. Poterit eñ resipiscere, & rediuiua resurrectione Deũ laudare, uitã corrigere, & ueræ resurrectionis particeps esse. Proficientiũ uerò interni motus, & pugnãtiũ pro Christo & uirtutibus (ut plurimum) proueniũt insultus & tẽtationes ex infirmitate, ex ignorãtia, ex cõsuetudine, ex natura, ex diuina dispẽsatione. Ex infirmitate quidẽ, cùm diuino mens afflata desiderio, & uirtutũ animata profectu: in cunctis quę agit & loquitur, rectitudinẽ seruare contendit, nec ualet. Reuerberata nempe propria infirmitate relabi cõpellitur. Nam peccati fo- H
mite depressa patitur nolens, & bene agere uolendo non sinitur. Hęc est originalis pœna delicti, à qua nemo quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei, & hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi: unde propheta uoce om-
Psall. 50 niũ gemens, ait: Ecce eñ in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater
Rom. 7 mea. Hinc Apostolus deplorãs, dicit: Nõ eñ quod uolo bonũ, hoc facio: sed quod nolo malũ, hoc ago: si autẽ quod nolo, illud facio: non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatũ. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: uideo autem aliam legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mẽtis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati, quę est in mẽbris meis. Mox uerò sanctorũ cum Christo regnantiũ libertatẽ considerãs, & eandẽ concupiscens, suamq; infirmitatẽ, nisi corruptibilis carnis deposito onere non posse declinare sciens se, optansq; ipsorũ beatorũ cõsortio sociari exclamãdo subinfert:
Ibid. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum dominũ nostrũ. Hãc itaq; infirmitatẽ pro pœna peccati, Dei sapiẽtia ordinatissimẽ
dominari

A dominari in suis permittit electis, ut semper unde se humilient, seque exerceant, materia non desit. Conantes enim, quod nequeunt agere, humiles, & ex ipsa eadem impotentia efficiuntur fortes: conualescũt de infirmitate, & de bello fortiores fiunt. Hoc diuinæ sapiẽtiæ magisterium est, quę uirtutis defectũ ad sanctorum suorũ facit militare profectũ. Hoc de fonte æternæ caritatis noscitur emanare. Nunquam uult, ut deficiat, qui impugnet: ut ex certamine nunquam desit, unde coronet. Sic cùm populum suum ad terrã duceret promissionis, uoluit ut causa semper adesset, per quã ipsum tentãdo probaret: Permisit ut insequeretur Pharao, ut in deserto aqua deficeret, ut populi, ad quorũ terrã possidendam uocabantur, resisterẽt: ut etiã eadẽ possessa reliquiæ gentiũ tributariæ, in medio eorum remanerẽt. Cuncta illa in figura ipsis cõtingebãt. Non desperet, sed pugnet, qui se intuetur bonũ non posse facere, quod uult. Permittit infirmitatẽ hanc in carne regnare, permittit etiã ignorãtiã in anima perseuerare, quæ multarũ tẽtationũ fomitẽ subministrat. Quis tentatione carebit, quũ se ignorare uideat, quod expediat. Quis securus
B dubitãdo incedet? Nesciẽtia dubietatẽ, dubietas timorem, timor gignit pœnã. Hinc est, quòd Propheta sanctus tam sedulò precaẽ, dicens: Doce me facere uoluntatẽ tuã, quia Deus meus es tu. Qui eñ diligit, & quod Deo magis placet, nõ ignorat: alacriter operatur, quamuis laboriosum sit: qui uerò ignorat & dubitat, remissè agit. Vbi nescientia, ibi mentis inconstãtia, animi pusillanimitas, cogitationũ confusio, alternatio consiliorum, perturbatio pacis & spiritualis gaudij. Delectabile bonũ est scire quid optimũ. Beatus proinde, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia: quoniam melior est acquisitio eius negociatione argẽti & auri primi & purissimi. Lignum quidem uitæ est ijs, qui apprehenderint illam: & qui tenuerit eam, beatus. Ipsa planè ignorantiæ fugat tenebras, tentationum tumultus propulsat, securitatem adducit, lætitiam nutrit, & proximum Deo facit. Pro hac adipiscenda laborare non negligat, qui Deo dicatus est. Non in fatigatione corporis, sed in oratione se reuelat. Amat in cordis habitare secreto. Mundet se, qui ignorantiæ tenebris carere gliscit. Huius etenim diminutio tentationum mino-
C ratio est. Ex consuetudine præterea peccandi quot tentationum bella moueantur aduersus proficientes, & pro Christo luctantes: solum norunt qui ipsam demoliri conantur. Semper enim ad id quod reliquit, consuetudo reflectitur. More quidem fluminis defluentis in alueum hæc repetit, & quandam necessitatis legem redeundi ad pristina suo imponit possessori. Gratia indigent non mediocri, qui inueteratos cupiunt, & uolunt abolere mores. Huic rei, difficilis seniorum impudicæ uitæ conuersio, perhibet testimonium. Rarus quis eorum inuenitur, qui realiter conuertatur ad dominum. Obruti pessima consuetudine tanquam quodam arenæ aggere, nisi grandi ac terribili uoce excitentur: è monumento resurgere nequeunt. Nemo itaque tardet in suo senio conuerti ad Christum. Dum arbusta noua sunt & tenella, pro agricolæ beneplacito flectuntur sine difficultate: si autem durato cortice fructificare cœperint, in propria de cætero inflexibilitate perseuerant. Beatus planè, qui domini iugum super se ab adolescentia portare consueuit. Ex longo usu etiam difficillima, leuia fiunt: potissimum ubi gra-
D tia cooperatur: ubi uerò natura rebellis consuetudini copulata est prauæ, ibi absque dubio insuperabilis est pugna, & tentationum rixa indefessa. Mens quippe, quæ horum duorum insultus patitur inimicorum, indiget indui uirtute ex alto. Semper ut uictoriam obtineat, euaginatum spiritus teneat gladium ad ultionem aduersariorum, atque mox ut ipsorum paruulos exortos esse conspexerit: ad petram eos allidere non sit segnis. Quod si à sui custodia neglecta uirtute dormitare inchoauerit: crudelem in se uitiorum sustinebit tyrannidem. Nam uitia continuo in deterius (nisi uirtutum disciplina coerceantur) proficiscuntur. Superbia ne contra Deum & proximum se erigat, humilitate comprimenda est: uoluptuosa carnis delectatio, ne mentem ad peccati consensum subijciat, pudicitiæ uigore refrænetur: cupiditas ne in amorem temporalium accendat animum, desiderio cælestis patriæ repercutiatur: iræ impetus ne irascentem ad odium fratris commoueat, patientiæ fræno coarctetur, inuidia ne ad dolorem de bono proximi mentẽ impellat, dulcedine caritatis durissimè flagelletur, gulę petulantia ne aduersus spiritũ carnẽ excitet, sobrietatis iugo subijciatur: acidiæ ignauia ne à cœpto proposito animũ faciat tepescere, amore uirtutũ & rememoratione æternorum

Psal. 142

Prou. 3

Tren. 3

sine

fine ulla requie ftimuletur. Vitijs, uirtutũ oppositiõe resistendũ est. Nunquã ut ad actũ, E
nunquã ut pertrahãt ad cõsensum, permittẽda sunt. Sicut intus fremunt, ut prosiliant ad
opus: ita quoq; intus mucrone resistẽtiæ iugulẽtur: iuxta Prophetæ ad monitionẽ dicẽ-
Psal. 4 tis: Quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris cõpungimini. Huiuscemodi
arte dimicandi, propitiante gratia, debilitatur etiã consuetudo inueterata, & natura re-
bellis reformatur in melius. Plus ualet gratia, quàm natura: quia superior est. Neminem
spernit, nulli se subtrahit, quin potius anticipat quærentes se, & præoccupat dignos se.
Nemo itaq; de infirmitate, de ignorantia, de consuetudine, de natura excusationem ac-
cipiat, quod non proficit: nullus quia tentatur, conqueratur: nulli nisi ignauo & tepido,
ac resistere nolenti tentatio nocet. Feruens & pugnans militat ad salutem. Quosdam su-
pra communem modum & ultra humanas uires Dei sapientia tentari permittit: ut illos
continua & acerrima pugna præ cæteris gloriosiores faciat. Neq; ad momentum per-
mittuntur quiescere, ut deuicto triumphatoq; hoste iucundius in perpetuas gaudeant
æternitates. Non sunt igitur Dei iudicia curiosè rimanda: non de permissione diuina ra- F
tio inuestiganda. Quisq; sub uerbi gubernatione se ponat, cuncta sibi occurrentia etiam
aduersa & inscrutabilia reuerenter excipiat. Nõ potest Dei sapientia errare, fallere nun-
quam consueuit. Omnes diligit, omnium salutem paterno peroptat affectu. Sui etiam
contemptores non relinquit ex corde, benigna est & exaudibilis: nemo expers est be-
neficiorũ eius: infirmos flagellando custodit: exercitatos tentãdo erudit, prouectos spi-
ritu deserendo accendit; debiles quidem in spiritu, ut se cognoscant, ut humilitatis fun-
damenta iaciant, internis exagitari tentationum impulsibus misericorditer annuit: ro-
bustos & spiritu calescentes, ut ex tentationibus profectum uirtutum reportent brauiũ:
in ijs quę sunt pœna peccati, grauiter impugnari permittit: qui uerò de uitijs obtẽta per-
fecta uictoria in Christo suauiter quiescunt, tentantur & ipsi: non tamen sic, ut cadant,
sed ut cadere posse se agnoscant, nisi ex occulta forte & æquissima dispensatione. Diui-
næ sapientiæ lex imponenda non est. Qui cadit, iustè, & qui stat, cum illo agitur miseri-
corditer. Incomprehensibilia sunt opera spiritus & ueneranda. Interdum qui in imis ia- G
cent, repentè sustolluntur: & qui cælos ascendisse credebãtur, deijciuntur. (Singulorum
tamen status & merita ex perseuerantia iudicanda sunt.) Nam & perfecti quamuis ten-
tationibus humilientur: cæteros nihilominus præcellunt sanctitate. Ex habitibus uirtu-
tum ad exteriora impelluntur: & quo commotos esse arbitrantur ab infirmis, eo imitan-
tes incarnatum uerbum fortius stant. Interdum habent & ipsi motus suos, sed alijs dissi-
miles. Accenduntur quidem zelo rectitudinis: & erga delinquentes inuectionis iacula
intorquẽt. Dedignantur, sed non dedignanter persecutiones excitant: sed amantes, nõ
hominis naturam: sed hominum uitia insequuntur, ut corrigant, non ut perdant. Salua-
toris in hoc confirmantur exemplo: qui facto de resticulis flagello de templo boues &
columbas uendẽtes eiecit, subuertitq; numulariorum æs. Hoc Moses accensus zelo ui-
ginti tria milia uirorum, qui uitulum aureum adorare præsumpserant: uno in die iugu-
lauit. Hoc Finees repletus maximam fornicatorum exercuit stragem: unde illi ad iusti-
tiam in sempiternum reputatum est. Quotquot ad perfectionis ascenderunt fastigium: H
hoc rectitudinis zelo ardeant. Sua prius insequantur uitia: deinde subditorum, sua sine
misericordia: subiectorum autem non absq; pietatis zelo: potissimum illorum, qui cor-
rigibiles sunt. Bonus rectitudinis zelus, sed pietatis non minus necessarius. Vtrunq; te-
neat, qui perfectus est, ut misericordiam & iudicium domino ualeat decantare. Vtroq;
usus est suis causis & temporibus redemptor noster. Fleuit super Hierusalem: fleuit su-
Ioan. 2 per defunctum Lazarum: sed increpauit Petrum, & respexit Petrum: mundauit tem-
plum uenalibus, dicens: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum
Io. 7 negociationis. Docebat quoq; in templo, & clamabat. Si quis sitit, ueniat ad me, & bi-
bat. Præcipuum suis in hoc fidelibus Dei sapientia præbuit documentum: ut quos de-
linquentes uiderint, corrigant: & quos compunctos aspexerint, pietatis uisceribus fo-
uendo erudiant. Quisquis itaq; alios ex rectitudinis zelo monere uult, semetipsum, ne
tentetur, consideret quia homo est: si autem pietatis zelo compatitur delinquẽti: caueat
ne potius pusillanimitate, quàm compassione reticeat. Vtrobiq; disciplina censura ser-
uetur. Corripiatur peccatum seuerè, & ametur frater delinquẽs. Veruntamen quoniam
in

A in cunctis difficillimum est, ita rectitudinis pietatisq; zelum custodire: ut neq; ad dexteram, neq; ad sinistram uir spiritualis incedat: tertium contra se zeli feruorem non negligat assumere. Recurrat uelociter ad pœnitentiæ lamentum, & se deliquisse grauiter confiteri minimè erubescat, atq; satisfacere non dissimulet, quum se in fratrem peccasse cognouerit. Sciens quidem Dei sapientia sine contagione delicti etiā probatissimos uiros non posse uitæ suæ cursum consummare, dedit generale pro omnium facinorum satisfactione remedium: pœnitentiæ (uidelicet) portum, ad quem quisq; fideliter confugerit: quamuis ingenti delictorum fasce oneratus sit, damnari non poterit. Est nanq; pœnitentia una munitissimarum ciuitatum, quas dominus Mosi mandauit segregari in salutem fugitiuorū: quatenus si quis incautè proximi effunderet sanguinem, securè & absq; sui detrimento in qualibet ipsarum habitare ualeret. Est pœnitentia commune bonum pro salute omnium accommodatum. Nullum tam immane scelus est, quod non cordis compunctione deleatur. Infirmus es, & tentationum procellis obrutus, clama ad dominum de profundis, & liberabit te. Iuxta est ijs, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Miles Christi es, & cōtra uitia pro adipiscendis uirtutibus certare cœpisti. Quū ex infirmitate & ignorantia tentationū pateris incursum, & tu cum Propheta clamare ne obliuiscaris, & dicito: Iudica domine nocentes me, expugna impugnantes in me: apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi: effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui tribulant me: dic animæ meæ salus tua ego sum. Spiritualis effectus es, & in omnibus probatus: si ex immoderato zelo ut homo in aliquod incidisti delictum: dic & tu cum eodem Propheta: Ne projcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me: redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Est quippe uincendi singularis fiducia, quum quis in tribulationum uel tentationum certamine positus nouit ad quem tutum possit habere confugium.

B — Psal. 33 — Psal. 34 — Psal. 50

Quibus considerationibus humanus in spirituali certamine spiritus roboretur. Capitulum octauum.

C QVemadmodum diuinę, longè ab humanis distant cogitationibus, ita & affectiones. Hoc qui rectè sapit, capit. De cogitationibus quidem ait Propheta: Non sicut uiæ meæ uiæ uestræ, & cogitationes meæ cogitationes uestræ: sed sicut exaltantur cæli à terra: ita exaltatæ sunt uiæ meæ à uijs uestris, & cogitationes meæ, à cogitationibus uestris. Nam humanæ cogitationes quum futura prospiciunt, ex opinione iudicant: præterita pauca & imperfectè memorando pertractant: præsentia uerò tenuiter & cum magno adinueniunt labore: nec tamen illa sine dubietatis caligine contuentur. Hoc perspicuè cognouit Propheta, quum diceret: Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur. Non autem de Dei scientia sic. Cognoscit quippe temporalia æternaliter, commutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura præsentialiter, dependentia independēter, creata increatè. Nec hoc per alia: sed à se, in se, & per se. De affectionibus autē ratio suadet, & quotidiana experiētia docet. Qui humanè diligit, quid aliud, quàm felicitatem temporalem, & delectationem propriam in amore quærit dilecti? Cupit qui sic diligit, dilectum florere in seculo, extolli honoribus, dignitatibus sublimari, diuitijs abundare, & diuturna uiuere uita. Hanc humanam apostolus Petrus affectionem erga dominū se habere ostendit. Quū enī dominus multa se prędiceret passurum esse in Hierusalem, & in ea moriturum: Petrus fiducialiter ait: Propitius esto tibi, nō fiat hoc. Quia ardenter (sed humanè) diligebat, quærebat, si fortè ex sua suasione à passionis & mortis posset eum, quem carnaliter amabat, acerbitate liberare. Dei uerò incarnata sapientia hāc carnalem discipuli affectionem inuectione durissima repressit, dicens: Vade post me Sathana, scādalo mihi es: non enim sapis, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Nam hominis affectio ad ea, quæ sunt carnis, se extendit: diuina autē ad illa, quæ spiritus sunt. Homo sola in diligendo præsentia prospicit, Deus futura intuetur. Homo ut fruatur dilecto diligit: Deus uerò ut dilectus diligentem possideat. Homo delactabilia: Deus autem diligendo utilia suadet. Qui legit, intelligat. Hinc ęst, quod uerbum caro factum nō delectabilia carni, sed spiritui proficua commendauit: non pacem, ut uisibilia quęrerentur, sed bellum: ut inuisibilia lucrarentur, ponere in hominibus uoluit: unde ait: Non ueni pacem mittere in terram, sed gladium. Concitauit bellum, ut separentur ab inuicem,

Esa. 55 — Psal. 38 — D — Matt. 16 — ibid. — Matt. 10

qui se inordinate diligūt: ut contra uitia pro amore uirtutū dimicent: qui ipsum habere E
peroptāt: ut temporalia pro æternis relinquāt, qui felicitatis supernæ cupiunt esse participes. In stadio nos constituit, pugnandi necessitatem indixit: certaminis nostri se iudicem fecit: uincenti coronam proposuit, pugnāti plurima adminicula pręstitit. Nihil reliquum est, nisi ut in conflictu hoc strenue pręliemur. Munitissima nanq; præparauit nobis præsidia, ad quæ quoties in bello fatigamur, ad ipsa accedamus: quatinus resumptis uiribus robustiores ardentioresq; in certamina redeamus. Tutus etenim locus & inexpugnabilis est uerbi ueneranda humanitas, in qua protectus quisq; ab inimicorum incursibus liber efficitur. Ad hunc inuitabat ipse Saluator, ut accederemus locum, quū
Matth 11. dicebat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Magnam quippe deperditarum uirium sentit restaurationem, qui in præsidio hoc habitare nouit. Omnes pene concupiscentiarum sopiuntur motus, omnis inimicorum sæua rabies supprimitur: quum in præsidio hoc spiritus requiescit. Non audent aduersarij irrūpere & secretum turbare uerbi perterriti maiestate: sed & inimici, sponsæ pauent aspe- F
ctum. Vident quidem ex allocutione sponsi faciem illius solito fulgentiorem, desideria ardentiora: uires quoq; fortiores, & locupletiorem gratiam. Quis eñ aduersus robustū militem ex omni parte armis obtectū habere cōgressum nō ueretur: Nemo pugnantiū ignoret locū hunc. Pacis tempore respersus est suauitate mirabili: belli aūt tēpore inuictis munitus custodijs. Semper accedere uolentibus patet: nullus est, qui prohibeat. O pugnatores ostia hęc intuemini diligentissime, lateris, manuū, pedumq; fixuras uidete redemptoris, apertæ sunt, introire ne timeatis, intus est latitudo immensa, delitiæ inęstimabiles, odoramenta, per quæ omnes interiores animæ sensus reparantur, & pacatissima quies. Experimini, uidete, gustate q; suaue est, q; iucundū, quàm ue tutū cōmorari in latere Saluatoris. Quum infesti sunt aduersarij, quū illis impares uestras senseritis uires, quum titubare, formidare, & ipsorum suggestionibus inclinare cœperitis, sine mora ad præsidia currite uerbi, ad petræ foramina, ad uulnera redemptoris. Consueuit quidem fortiter pieq; protegere accedentes ad se. Non autem corporis gressibus, sed animæ af- G
fectibus, sed sedula meditatione, sed intentione recta, sed corde pio in eadem ingrediendum est. Si attenta mente ô milites æterni regis & humili deuotione cogitaueritis, quanta in carne, dum uiueret Saluator sustinuit, fatigationes, peregrinationes, persecutiones, flagella, conuicia, sputa, opprobria, contumelias, & milia huiusmodi, in pedum foramina intrastis: si autem donatas sanitates, mortuorum resurrectiones, documenta cælestia, & spiritus charismata, si quomodo condidit uos, quęsiuit uos, elegit uos, quotidianis beneficijs fouet uos, & innumeris donis sine temporis interuallo reficit uos, uigilanti meditatione pertractaueritis, in manuum uulnera procul dubio ingressi estis: sed si caritatem ipsius ignitam: latitudinem dilectionis: sapientiam præclarissimam: thesauros diuinitatis: affluentiam donorum sponsi: unionem utriusq; naturæ: tunc exultate & lętamini: quia lateris arcana penetrastis. Munitissima sunt præsidia hæc: & inimicis inaccessibilia. Ibi reparantur uires: recalescit animus: reuiuiscit spiritus: renouatur mens: reintegratur, quod dissipatum fuerit: quod amissum: quod debilitatum: quod H
fuerat periturum. Hęc de humanitatis præsidijs. Habet & diuinitas præsidia sua. Ad illa accessus est: sed non inhabitatio. Habitant in eis: qui è carcere liberati ipsius clara uisione fruuntur: in eis quoq; ipsa spirituum supernorū cœlestia agmina suas fecere mansiones tanquàm incolæ: & tanquàm carissimi perpetuæ uinculis caritatis: & indissolubilis funibus amoris ei dulciter copulati. Illis uacare, uidere, inhabitare, frui licet: nobis autem accessus & recessus accommodatus est. Quoties supra nos attollimur: & diuinæ miserationis profluuium erga delinquentes considerando rimamur: quàm (uidelicet) longanimis sit dissimulando eorum peccata: ut ad pœnitentiam redeant: quàm sedulus corrigendo per corporis flagella: per temporalium damna: per carorum amissionem: & multarum inflictionem pœnarum quàm paratissimus pœnitere uolentibus ad gratiam suscipiendum: toties prostrata omni desperatione & diffidentia ueniæ ad præsidium munitum euolauimus. Sed etsi reuoluamus animo liberalissimā diuinę bonitatis largitatem circa cuncta, quæ fecit: quomodo cuiq; creaturarum iuxta speciem suam particularia dona concessit: minoribus minora, & potiora præstantioribus: quibusdam

A busdam solum esse, aliquibus esse & uiuere: nonnullis esse, uiuere, & sentire, alijs uerò esse, uiuere, sentire, & intelligere: tunc de quodam nubilo mentis eruti in quandam exultationem luminis, & admirationis assumpti tanquam in præsidio sublimi nos stare uidebimus. Præterea si opera diuinæ sapientiæ non negligenter: sed matura meditatione cogitabimus: qualiter omnia (quamuis in speciebus diuersa & dissimilia: quamuis in naturis contraria) quandam diuinæ laudis ex suo ordine efficiant harmoniam: sentiemus utique in iucundo diuinitatis præsidio nos positos. Multa his similia sunt præsidia: in quibus pugnantis animus collocare se meditando ualet. Pigris hæc quidem ignota sunt: amantibus autem dulcia & nota. In his Dauid figuraliter: quum à facie Saul fugeret: cum suis habitabat: ideoq; in cunctis agens prospere ad regni ascendit fastigium. O dei clementia, quæ omnibus mirabili prouidentia præsto est. Nam sicut spiritualibus spiritualia præbet præsidia: ita & infirmis humana proponit exempla. Quid est aliud sanctorum uita: quàm infirmorum exhortatio: & pugnantium uigor?
B In theatro quippe Christianæ militiæ omnes constituti sunt. Singuli sua quæq; proponunt fortia gesta, in ipso pueri, puellæ, iuuenes, uirgines, uiri, senes, & decrepiti. Omnes fidei oculo inspiciendi sunt: & quanta uirtute certauerint considerandi: præ cæteris tamen agones martyrum multum fideles quosq; ædificant ad certandum. Vnde ipsa dei sapientia ut eorundem gloriosissimum exercitum proferret in exemplum pusillis uoluit in Ecclesia passiones illorum tam iugiter recitari: inter quos extitere nonnulli utriusq; sexus: qui ultra hominis naturam pugnauerunt accerrime. Quis etenim non confundetur tepore dormitans? aut quem non accendet pugnantem pro Christo & tribulationibus laborantem ad tolerantiam: si audierit, qualiter beata Agatha lætissime & glorianter ibat ad carcerem: & quasi ad epulas inuitata suum agonem precibus domino commendabat: ipsaq; quàm fortis in mamillarum tortura: in mortis perpessione extiterit? Cæciliam quoq; quum carnem cilicio domuisse: quum organis cantantibus ipsa in corde domino: ut corpus ipsius fieret immaculatum decantasse: quum plurima
C tormentorum genera superasse cognitum fuerit: nonne & ipsa suo multum prouocabit exemplo? Cuncta beatissimorum martyrum uulnera, uincula, carceres, aculeorum cruciatus, lampadarum adustiones, membrorum sectiones: excoriationes, persecutiones, uerbera, opprobria, exquisita & auditu horrenda tormenta suis uocibus clamant: ut fortiter dimicetur. Præ omnibus uerò incarnati uerbi passio in exemplum proponenda est. Hæc quidem roborat debiles: fouet pusillanimes: excitat pigros: nutrit paruulos: certantes prouocat, accendit perfectos. Huius consideratio tanquàm myrrhæ fasciculus inter ubera mentis commoretur: ut quoties aduersa premunt, tentamenta grauant: uires animi in crucifixi speculo reparentur. Cuius etenim saxeum pectus non emolliant uulnera saluatoris? Quis pati renuet patiente domino? Crucifixus quidem reliquit exemplum: ut sequamur ipsius uestigia. Proinde nullus à doloribus Christi debet fieri alienus: nemo extraneus sit à communione sponsi: si gaudij illius cupit esse gustator. Præcessit gigas magnificus: & passionis subijt certamen: ut cæteri ei militantes
D similia sustinere non paueant. Verecundum quippe est, ut irrumpente duce tribulationum cuneos reliqui imitari dedignentur. Non est abiectum in seruo: quod præcessit in domino. Dolorem serui dolor lenit domini. Passio passione uincitur, et cruciatus cruciatibus superatur. Aspicientes igitur in autorem fidei, & consummatorem Iesum per patientiam curramus ad propositum nobis certamē: nam & ipse proposito sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contempta. Habemus aūt in illo exemplum, habemus & adiutorium ab eodem. Paruū quidem sine adminiculo proficeret exemplum. Vtrunq; egit. In ipso instruimur, & ab ipso prouehimur. Talis fieri uoluit, ut uideretur, audiretur, palparetur, pateretur, & moreretur. Tales quoq; nos facere uoluit, ut à natura docceremur, duceremur, & perficeremur. Ipsa quippe natura in salutis adiutorium accommodata est. Quid enim rationalis ipsius uis naturaliter appetit, nisi sapientiam? Ab illa eñi eruditur in omni regula ueritatis: ex ipsius magisterio, de morum probitate, de iudicio æquitatis, de gubernatione rei familiaris, de cognitione sui, de scientia naturalium, de spiritualium discretione, de contemplatione cœlestium, de illuminatione diuinitatis habet notitiam. Ipsa quidem uerbi instrumentum est, templum est, sedes, & exemplar. Heb. 12

Ipsa est hominis ornamentum, gubernaculum actionum, iudex rerum, & pedissequa E
sapientiæ. Tolle hanc, & sua hominem priuabis dignitate. Si hæc absit, non erit, cui in homine loquatur sapientia. Ista deficiente deuiabit amor, languescet caritas, diripientur spiritualia lucra, sordescet conscientia, æquitas peribit, præcipitabit opus, offendetur Deus, deficiet meritum, caro dominabitur, & omnis interioris hominis species denigrabitur. Ipsa edomat concupiscentiam, detegit errores, cogitationes parit, discernit intentiones, affectiones erigit, uirtutes attollit, & uitia reprobat. Concupiscibilis nempe uis animæ tanquam indomitum difflueret animal, si non rationis gubernaretur habenis. In mentis etenim arce constituta, & uelut in tribunali residens clamat innata, ac naturalis ratio, ut toto corde Deus & ex omnibus uiribus diligatur. Quomodo non diliget anima eum, à quo nouit se esse: per quem uiuere se intelligit, & de cuius uisione credit futuram se beatam? Naturaliter si bruta & irrationabilia ex instinctu suo diligere uidentur ea, per quæ uel ex quorum ministerio uiuunt, cur non magis homo rationis compos Deum diliget, de cuius munere confitetur se esse, quod est? Cæli auiculæ, F
catelli, & cætera domestica animalia, quæ socialiter apud homines habitant, quis non miretur, quanta alacritate, quo tripudio, quibúsue amoris nutibus erga beneficos suos gratitudinis signa exhibeant? Non tamen minus homo, si in propria naturali permaneat puritate. Vbi ratio non peruertitur, & uoluntas non repugnat, ibi naturalis decor
Matt.18 elucet, & Deus pura diligitur caritate. Si duo hi consenserint in spiritus unitate, quicquid petierint, fiet illis à patre. Altero ipsorum à suo naturali tramite deuiante non potest esse in homine pax. Vbi hæc conueniunt, ibi nil difficile. Nequaquã beati martyres illata ualuissent superare tormenta: nisi amborũ excellentia fuissent armati. Rationalis quippe uis uerbi illustatra splẽdore absq; ulla ambiguitate, sine aliquo errore Deum esse cognoscit unum principium, à quo omnia, per quẽ omnia, & in quo omnia, ipsumq; bonorum & malorum retributorem: ipsum etiam summum & perfectum bonum, cuius fruitio beatitudo est, & uita perennis. Hunc solum diligendum, quærendum, possidendum esse ratiocinando concludit, & concupiscibiliter proponit. Concupiscentia autem in amore mox summi accensa boni omni, qua ualet, uirtute nititur eo frui. Hinc G
exæstuans uis nascitur amoris. Quo nanq; plus diligit, eo diligendi ardor magis accenditur. Sicq; de seipso nutritur amor, dum amor amorem acuit, amore pascitur, amando crescit & perficitur. Vt uerò totus eidem inhæreat, nec (si fieri possit) uel ad momentum separetur, neu quid interponat se, quod amorem tepescere faciat, cum uitijs luctam aggreditur. Quamobrem irascibilem uim animæ in suum excitat adiutorium, tanquam sibi naturæ uinculo copulatam. Hæc de sua ingenita dignitate nescit uitijs cedere: nullius patitur habere dominiũ soli Deo se subijcit, soli obtemperare cunctorũ regi præbet assensum, carnis insolẽtiam, & sensualitatis petulantiam sub rationis redigit imperium: uirtutes naturaliter appetit, præeminentiam cupit, æterna concupiscit tanto liberius ar-
Eccle.4 dẽtiusq;: quãto magis ratione suadetur, & beatitudinis urgetur cõcupiscentia. Iste nẽpe funiculus triplex est, qui difficilè rumpitur: si in sua naturali maneat dignitate. Nõ aduersis frangitur, nõ tormentis flectitur, nõ minis uincitur, nõ blanditijs seducitur, nõ corrũpitur promissis: nõ ipsa omniũ terribilissima morte superatur. Ex hoc funiculo athletæ H
Dei & Christianæ professiõis uictoriosissimi martyres fuere cõstricti, ideoq; nullis cessere supplicijs: nullis huius seculi uoluptatibus inclinari potuerũt. Gratia nãq; ipsorũ naturæ utente instrumento eosdem insuperabiles reddidit. A bono quidẽ Deo bona cuncta faciente, hominis natura bene cõdita maximũ salutis est adiutorium. Nam etsi nunc inordinata uideatur, non conditoris, aut ipsius conditæ naturæ defectui ascribendum est: sed delinquenti homini, cuius uitio huiusmodi deordinatio suborta est. Sic nempe peccati lex & peccandi consuetudo inoleuit: ut naturæ bono homine abutante, cunctum decorem ipsa uideatur amisisse natura. Dei autem super hominis restauratione ac salute plurimum commendabilis est prouidentia, quæ deordinationi huic uoluit adhibere remedia. Ad humanæ nanq; custodiam naturæ, ministeria instituit angelorum. Singulis hominibus proprium deputauit angelum: quatenus ipsorum adiutorio ualeant præsentis uitæ transire discrimina. Ipsi etenim sancti angeli aereas coercent potestates, ne ad libitum nos tentent, eorum detegunt fraudes, eorum argumentis obuiant: si ca-

dimus,

A dimus, nos erigunt: si ignoramus, instruunt: si frigescimus, accendunt: ubique tanquam fidi comites nos tuentur dormientes, stantes, deambulantes, quiescentes, operantes: illuminant quoque intellectum nostrum excitando, disponẽdo, & lumen in nos diuinum transformando, purgant nos phantasmata amouendo, quum eleemosynas damus, quũ oramus, nostras perferunt ad cælum orationes & oblationes & Deo offerunt, nobisque deferunt gratiam ac spiritualia dona: nostris gratulantur profectibus, nostris uirtutibus delectantur. O quanto exultant tripudio, quum aspiciunt crebris nos cælum pulsare gemitibus, & assiduis orationibus diuinum flagitare suffragium? O quàm suauiter lætantur, si uiderint nos sapienter psallere, deuote canere, legere frequenter, iugiter meditari, sine intermissione orare, uigilias celebrare, diuinis interesse laudibus, diuina frequentare mysteria, lacrymas fundere, & sedulum Deo exhibere obsequium. Maximum spei de salute nostra capiunt solatium, si super cordis nostri non dormitemus custodia, si mentis dispersionem aggregemus in unum, si cogitationes subtiliter discer-
B namus, si intentiones dirigamus, si prius, quàm proferantur uerba, pensemus singula: si in gestis, in moribus, & in omni opere matura circunspectione uiuamus. Nos diligũt, nostramque zelant salutem, tanquam ciuium suorum & æterni regni cohæredum. Ipsorum inspirationibus sanctis annuere, eorumque saluberrimis monitis obedire debemus. Nõ autem sub sanctorum positos custodia angelorum, formidare fas est. Vt pugnemus uiriliter, ut in spirituali, qua constituti sumus, Christiana militia perseueraremus, supernorum spirituum diuina nos uoluit sapientia muniri adiutorio, eidemque complacuit cęlestis patriæ gloriam polliceri uincentibus. Veruntamen ne ulla strenue dimicandi maneret excusatio fidelibus suis: hanc ipsam pro se certãtibus gloriam patefecit militibus. Protomartyr siquidem sanctus Stephanus, quum saxorum crepitantium turbine quateretur: nõne inter æthereos cęlestis aulæ sinus uidit Iesum stantem ad patris dexteram? Act. 7
Vidit fidei oculo, & certissima ueritate agnouit cælos apertos esse pugnantibus pro Christo & perseuerantibus in Christo: unde ipse dominus: A diebus (inquit) Ioannis re- Matt. 11
C gnum cælorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Non tamen ab re Dei uerbum dominus reseratum cælum, seque suo militi in articulo mortis cõstituto ostendere dignatus est. Magna quidem sapientiæ arte usus est. Nam tacitè imitatoribus suis & amicis fidelibus significauit: quod qui seculo renunciat, & cui negatur terra, tribuatur cælum. In talium persona Propheta sanctus ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Olim Abraam patriarcha ad dominicam iussionem de terra sua, de cognatione sua, & de domo patris sui egressus est, ut repromissionis terram sortiretur: & nõ cunctis, quæ possidet, renunciabit Christianus, ut cælorũ possideat terram, de qua memoratus Propheta ait: Portio mea in terra uiuentium? Nam quemadmodum Christiani hæreditas est uberior, ita & sit abrenunciatio liberalior. Seipsum nanque Dei uerbum, quo nil excellentius, nil melius, in suorum se præbuit hæreditatem seruorum. Sublimis & locuples est hæreditas hæc, ac nullis terrarum thesauris, aut preciosissimis comparanda gemmis. Pro hac adipiscenda seculi reges, & prin-
D cipes, atque omnium prouinciarum populi sub fidei catholicæ iugo colla strauerunt, martyrum sanguis effusus est, repleta monachorum deserta, patrimonia distracta, monasteria constructa, & Christianæ religionis propagata confessio. Ob amorem nempe diuinitatis, & pro consequendis cælestis Hierusalem delicijs, omnis labor & ipsa mors optanda est. Nulla huius peregrinationis mala felicitati æternæ æquanda sunt: ideo Apostolus ait: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quamobrem, ô milites Christi, ô uos qui diuinis mancipati estis obsequijs, ad quos mea dirigitur oratio: excutite de torporis compedibus pedes uestros: abijcite opera tenebrarum, & induite arma lucis. Non hominibus: sed omnipotenti Deo, cui cęlorum militiæ famulantur, obtemperare cœpistis. Memẽtote scriptum esse: Maledictus qui opus Dei facit negligenter. Si humana absque diligentia, & caritate acta non placẽt seruitia, quanto magis diuina? Præponẽtem argentum auro, plumbum argento quis nõ arguet? Nõne amplius, si quis pluris æstimauerit tẽporalia, quàm æterna, uisibilia quàm inuisibilia? Redite ad cor, considerate cui militatis, uestramque militiam. Non est uobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantum, sed etiam

Psal. 15 | Psal. 141 | Rom. 8 | Hier. 48

aduersus uitia, contra seculi uoluptates, & innatas atque inolitas concupiscentias. Aduersus quoque rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Laboriosa planè pugna uestra est, & dubius successus: ideoq; magna sit prudentia uestra, ignitus affectus, timor sanctus, non dormitans oculus, & constantia perseuerans. Hæc sunt militiæ uestræ arma: facilè sine his quisq; superatur. Nemo uestrum ad hoc spirituale certamen audeat inermis accedere: nullus cum inimicis absque prudentia habeat congressum. Nam qui inconsultè uiuit, fallitur leuiter: qui autem prudens est, tanquã ciuitas munita efficitur. Vestrum est, ô athletæ Dei, certare: uestrum & uincere. Sine pugna nõ obtinebitis uictoriam. Propulsate humanum à cordibus uestris timorem. Formido enim & infidelitas Christianæ professioni aduersæ sunt. Pudeat quenque uestrum diffidere de Dei immensa bonitate. Præparauit equidem pugnantibus tutissima præsidia, ad quæ confugiant: proposuit exempla, quæ erudiant accendantq;: præbuit adiutoria, quę prouehant & custodiant: patefecit cęlestia regna, ut in quæ introeãt. Currite igitur, currite prius quàm ianuæ claudantur: ne cum fatuis uirginibus exclusi à regno ingemiscatis, dicentes: Domine, domine aperi nobis. Donec dies est, dum operari licet, concito gradu ad alta uirtutum pergite. Iuxta Prophetæ uocem quærite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est. Nam qui olim longè erat, prope factus est. Fecit quidem grande conuiuium, nuptias celebrauit. Nemo itaque ipsius uerbi castissimo dignus fiet connubio, nisi in spirituali conflictu probatus fuerit & coronatus.

Matth. 25 Esa. 55

B

De unione in Christo celebrata diuinæ & humanæ naturæ in unitate personali. Cap. IX.

INter cætera, quæ diuina maiestas ad sui dignata est condere gloriam, hominis natura excellentior comprobatur. Duplici nanque fulget dignitate, ornatu (uidelicet) corporalium, ac spiritualium sensuum. Per corporis quidem sensus uisibilium & corporalium notitiam habet. De coloribus, speciebus, uocibus, sonis, odoribus, fœtoribus, & huiusmodi multa optimè dijudicat (nisi fortè aliquo sensus carnis impediantur obstaculo.) Spirituales quoq; habet sensus, ut spiritualia discernat. Non enim ueritas, bonitas, caritas corporis oculo inspici potest, sed mentis. Spiritualia dona, internæ aspirationes, substantiæ cælestes, & amoris sancti præludia interioribus animæ sensibus patent, non corporalibus. Carnales carnalibus, & spirituales utuntur spiritualibus. Primi diffluunt extra se quæritantes, qualiter pascantur uisibilibus: secundi autem longè præstantiores, secum habitant, suas secum ferunt delicias, unde nutriantur: nunc uisu, nunc interno reficiuntur gustu. Nam quamuis exterior ipsorum homo corrumpatur: tamẽ is, qui intus est, renouatur in dies, ut ad suam reformetur imaginem. Oculos aperiunt ad Dei intuendum magnalia, aures, ut audiãt, quid in illis loquatur Deus: olfactum, ut futura præsentiant: gustum, ut quàm suauis sit dominus, percipiant: tactum, ut de uerbo uitæ, quod apud patrem erat, & apparuit hominibus, certi sint. Nam etsi Deus spiritus simplicissimus est & inuisibilis substantia: ut spiritualibus animæ sensibus fieret capabilis, maximo suæ pietatis mysterio uisum, auditum, cæteráque sensuum officia, ac humani corporis membra sibi inesse in sacro uoluit attestari eloquio. De uisu nanque & auditu Propheta ait: Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: uultus autem domini super facientes mala. De olfactu autem, quum peracto diluuio sanctus Noe de cunctis pecoribus & uolucribus mundis obtulisset holocaustum, diuinus sermo sic ait: Odoratusq; est dominus odorem suauitatis. De ore Esaias ait: Et uocabitur tibi nomẽ nouum, quod os domini nominauit. De manibus propheta inquit: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. De pedibus alter ait Propheta: Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Ex huiusmodi quidem tropicis locutionibus non dedignatur serenissima & inclyta Dei maiestas humanam se ostendere habere formam, ut informet homines. Inclinando enim se erigit nos, infirmando sanat & erudit. Nemo tamen sic desipiat, ut humanam arbitretur Deum habere formam, aut humanis subiacere sensibus. Nullo horum diuina indiget natura, quamuis in homine à uerbo assumpto cuncta membra fuerint humana, tanquam in homine perfecto. Omnes istę locutiones de Deo, & de anima humano prolatæ usu spiritualiter intelligendæ sunt. Nam talium sacræ paginæ plenæ sunt.

C 2. Cor. 4 H Psal. 33 Gen. 8 Esa. 62 Iob. 10 Esa. 66

A sunt. Propterea in sanctarum expositione atq; lectione scripturarum, & potissimum in
materia sacri uerbi animęq; connubij: quę in hoc uolumine ipso fauente uerbo tractan-
da est: omnis carnalis intelligentia, omnisq; indoctę humanę scientiæ sensus amouēdus
est. Qui enim spiritualia & diuina carnaliter intelligit, cæcatur à luce: ex dulcedine ama-
rescit, & proprio mucrone se perimit. Ad suæ notitiam ueritatis diuinus sermo humilē,
rectè credentem, simpliciter ambulantem, & ardenter amantem admittit: cæteros uerò
tanquam indignos se, foris stare permittit. Quis nanq; (nisi sanum habeat cordis pala-
tum, & oculos mentis diuina luce perfusos) capere ualebit cælestis mysteria sacramen-
ti: quum Iesum Dei uerbum in Euangelio audiet loquentem & dicentem: Simile est re- Matt. 22
gnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo? Quæret, qui carnem sapit, ubi
sponsus, ubi sponsa, ubi nuptiarum locus? Quum autem nusquam carnales uiderit epu-
las: symphonias & musicorum non audierit sonitus, nec choreas ducentium senserit tu-
multus: esse deliramenta putabit, quod Prophetarum uocibus spiritus sanctus prolo-
B quitur. Præter id quod sensibus subiacet, nil esse arbitratur. At quisquis spiritu uiuit, &
spiritu ambulat, qui iudicans omnia à nemine iudicatur, qui Prophetarum oraculis cre-
dit, & sanctorum autoritatibus cedit: fideliter hæc omnia confitetur, ueneratur & co-
lit. Vtriusque nanque testamenti doctus eloquijs quod didicit, fatur: & quod expertus
est, non ueretur asserere. Prophetam audit dicentem: Quasi sponsum decoratum coro- Esa. 61
na, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Et eundem iterum: Et gaudebit sponsus
super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Alium quoq; Prophetam, & plus quàm
Prophetam, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, audit loquentem sic: Qui Ioan. 3
habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet
propter uocem sponsi. Sub hoc quidem sponsi ac sponsæ uocabulo sanctus spiritus di-
uinam ad hominum genus uoluit commendare caritatem, & uerbi ad animam spiritus
unitatem. Si enim relinquens homo patrem & matrem, & uxori adhęrens fit unum cum
ea: & sic efficiuntur duo in carne una: quanto magis humana diuinæ adhærendo na-
C turæ in unitate personali unum fient? Sed & si quis adhærens meretrici unum efficitur 1. Cor. 6
corpus: nonne amplius, si ecclesia adhæret Christo, unum corpus sunt? Sacramenta
magna hæc sunt, profunda mysteria, spirituales nuptiæ, & spiritualiter perscrutandæ.
Sponsus nanque Verbum est: sponsa humana natura: sponsa sancta ecclesia: sponsa fi-
delis anima: non qualiscunque, sed talis, quæ meritis & dilectione sponsæ uocabulo
digna sit. Vt autem uerbum Deiq; sapientia suas cum filijs hominum delicias esse noti-
ficaret: humanam homo factus, assumpsit naturam, sibiq; copulauit ecclesiam: atque in
fide & caritate desponsauit: & quotidie desponsat deuotam sibi animam semper castè,
semper misericorditer. Nunquam sua quærens commoda, sed sponsæ. Nulla capit mens
sacramentorum altitudinem, donorum numerositatem, unitatis uinculum, & immen-
sitatem caritatis: quæ inter diuinam naturam & humanam, inter Christum & eccle-
siam, inter uerbum & animam concurrunt mirabiliter. Omnis caligat intellectus, ra-
tio excluditur, miratur cælum, uenerantur cælorum militiæ, tantorum arcana myste-
D riorum fari nequeunt, & tacenda non sunt. Gaudeat homo in hac superari materia.
Cuncta nanq; diuina sunt, quæ in ipsa sunt: cuiq; proprius propter sui excellentiam de-
bentur tractatus. Prout poterit (non tamen ut dignum est) sermo explicabit pauper-
culus: indocta lingua, ingenium rude, & repens animus. Quis autem percunctari ualet?
quis sufficit reserare Dei dignationē, & hominis gloriam in ipso Dei hominumq; me-
diatore? Humana etenim natura, quæ prius iacebat deformis, & contemptibilis ut a-
dultera: nunc ad diuinitatis thronum euecta residet, ut carissima sponsa: & quę ante dia-
boli tyrannide premebatur ut serua, nunc supra omnem beatorum spirituum eleuatur
gloriā: & uenerabiliter honoratur ut regina. Totum hoc fit: quia Deo copulata est: quia
uerbi sponsa est: una persona, & unus emanuel. Hanc autem humanæ naturæ glo-
riam longè antè, quàm manifestaretur: pro hominum exhortatione & solatio priori-
bus patribus, sanctisq; Prophetis Dei bonitas uoluit præmonstrare. Hinc est, quod su-
perno irradiati splendore, & mira præsentiæ illius respersi fragrantia: atque uenustatis
maiestatisq; ipsius allecti decore, tanto cum desiderio eiusdem mediatoris flagitabant
aduentum. Vnde Prophetarum eximius dicebat: Obsecro te domine: mitte quem mis- Exod. 4

Psal. 84 surus es. Alius quoque aiebat: Ostende nobis domine misericordiã tuam, & salutare tuum E
Esa. 45 da nobis. Alter etiam sic: Rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem. Iterumque: Vtinam dirumperes cælos, & descenderes. Amoris nanque illius ardentes desiderio, uoces sui tam sedulò ingeminabant affectus. Sciebant quidem delectabilem ipsius esse præsentiam, locupletem gratiam, sublimem gloriam,
Amos 9 uberemque mercedem. Propterea Propheta loquebatur, dicens: In illa die stillabunt mõtes dulcedinem, & colles fluent lac & mel: tunc lætabuntur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans. Ipsi uidebunt gloriam domini, & decorem Dei nostri. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut ceruus, claudus: & aperta erit lingua mutorum. Quare sanctorum omnium tanta iubilatio? Quæ ipsorum causa lætitiæ, nisi quia Deus in homine uisus est, & cum hominibus conuersatus est? De hoc testimonium Euãgelista perhibet, dicens: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratiæ & ueritatis. Verbum sponsus, caro sponsa. Virginalis uterus thalamus, in quo factum est, & de F
quo egressum est, ut habitaret in nobis. Hoc exprimere citharœda sanctus uoluit, quum in psalmo caneret, dicens: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Meritò talis eligitur thalamus, in quo diuina celebrentur mysteria. Erat quidem beata uirgo thalamus puritate nitidus, moribus ornatus, & omni prędítus sanctitate, floribus aspersus, uirtutibus decoratus, fragrans castitatis odore, caritate feruens, uirginitate redolens, pollens humilitate. Ipsa est gloriosa domina, & beata fœmina, innupta & fœcunda, mater & uirgo, ancilla & genitrix, quæ culpam abstulit, & dedit gratiam, quæ contulit mundo pacem, hominibus Deum, finem uitijs, uitæ ordinem, moribus disciplinam. Ipsa est, quæ suscepit uerbum, concepit filium, & peperit Christum. Ipsa effecta est porta cæli, paradisi ianua, stella maris, solatium mundi, peccanti refugium, naufraganti portus, auxilium periclitanti, erranti uia, desperanti salus, mundi interuentrix, interemptrix peccati, diaboli terror, & spiritualibus nequitijs G
pauor. Ipsa est tabernaculum testamenti, arca fœderis, templi propitiatorium, thronus Dei, uirga florida, nubecula leuis, hortus cõclusus, signatus fons, porta clausa, columba immaculata, rosa redolens, lilium candens, flos nitens, uirgula fumans, oliua uirens, uitis fructificans, cupressus se attollens, palma frondens, terebinthus se expandens, campus germinans, terra pullulans. Est etiam ipsa gloriosa aurora surgens, lucifer rutilans, luna pulcrior, sole splendidior, auro purior, gemmis preciosior, balsamo suauior, margaritis carior, nectare dulcior, omni harmonia delectabilior. Hæc est uirgo pudicissima, quæ chirographum aboleuit decreti: & protoparẽtum abstulit opprobrium, quæ arenti seculo stillicidia gratiæ irrorauit, & ipsum fœcunda ditauit fruge: quæ pereunti mũdo & aquarum diluuio inundanti: portum salutis aperuit. Hæc nempe est uirgo sanctissima, quæ uirtutum omnium ornata decore, & gratiarũ plenitudine, atque donorum cælestium irradiata fulgore, cælorum regem suo ad se traxit odore. Nimio nanque innocentiæ ac uirginitatis respersa candore, tanquam præ cæteris sanctior Dei mater efficitur. Hęc quidem propter humilitatis meritum & feruentissimũ caritatis affectum ab altissimo adamat̃: eligitur à uerbo, fœcũdatur spiritu, diuina prole dital̃, in scripturis præfiguratur, à prophetis prænunciatur, præponitur archangelis, cælesti omnique præfertur H
militiæ. Quę eñ cæli capere nequeũt, & omnis natura miratur, Maria mẽte cõcepit: cõcepit in uentre, gestauit in utero, nutriuit lacte, fouit gremio, brachijs amplexata est. Dignum quippe fuit, ut talis esset mater unigeniti Dei plasmatoris omnium conditoris seculorum. Quicquid honoris, quicquid dignitatis, quicquid meriti, quicquid gratiæ, quicquid est gloriæ, totum fuit in Maria. Magna quum nascitur, maior quum concipit. Vbique sancta, ubique plena, ubique immaculata. Sancta quidem mente & corpore, plena gratia & uirtute: immaculata uerbo & sponso. Veruntamen si tanta donorum prærogatiua beatæ uirgini collata est: ut genitrix fieret domini: quantam putandum est prærogatam esse homini Deo? Si innumerabiliũ ornamentis meritorũ nouimus præditũ thalamum nuptialem, qualia æstimanda sunt sponsæ monilia? Quantũ à solis splẽdore lunæ distat claritas aut stellarum: tantum munera Christi à matris muneribus. Nulla hominis

A minis facundia, nullus humanus explicat sermo excellentiam unionis diuinæ humanæque naturæ. Itaque quum ad intelligendum huiusmodi sacramentum mens accedit humana: abigat omnino à se terrenarum caliginem rationum: & ab illuminatæ fidei oculis mundanæ sapientiæ fumus abscedat, præcedat intelligentiam fides, & ratio cedat Dei sapientiæ, semper sibi deesse arbitretur. Nemo enim ad cognitionem ueritatis magis appropinquant, quàm qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat, sibi nunquam deesse, quod quærat. Quis uerò ad plenum capere sufficit, quod credere cōpellitur: qualiter (uidelicet) uerbum Dei manens cum patre, nostra suscipiēs, & propria non amittens, in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseuerat? Verbū quippe Deus dum conciperetur, ueritatem carnis accepit ex uirgine: & quum nasceretur, integritatem uirginitatis seruauit in matre. Neque enim sic serui formam accepit, ut amitteret formā Dei, in qua patri ęqualis est. In forma nanque serui, quam assumpsit, minor est patre: sed in forma Dei antequam formam serui acciperet, æqualis est patri. In forma B Dei uerbū, Deus de Deo, de æterno coæternus, de luce lux. In forma serui natus ex muliere, factus sub lege. In forma Dei fecit hominem, in forma serui factus homo, in forma Dei dominus angelorum, in forma serui ab angelis paulo minus minoratus. Suscipiendo enim humanitatem non amisit diuinitatem: factus humilis mansit sublimis. Ex Deo Dei filius secundum ueritatem diuinæ naturæ, & ex homine hominis filius. Non autem duo filij, sed unus filius confitendus est. Non uerbum in carnem conuersum aut mutatū: sed carne ut carnalibus congruenter appareret indutum. Ita sanè factū, ut nō tantum ibi sit Dei uerbum & hominis caro, sed etiam rationalis animal. Atque hoc totum Deus dicatur propter Deum, & homo propter hominem. Tanta uerò est unio utriusque naturæ, ut totus dicatur Deus, totus homo, & uicissim Deus homo, homo Deus. Hanc naturarum unitatem in una persona diuina comprobauit autoritas. Quum enim Moses Deo loqueretur, posceretque instāter, ut ipsius ostenderet gloriam, responsum accepit. Dixit nanque illi Deus. Non poteris uidere faciem meam, non enim uidebit me homo, & uiC uet. Et iterum. Ecce (inquit) locus est apud me: stabis supra petram: quumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea donec transeam: tollamque manum tuam, & uidebis posteriora mea: faciem autem meam uidere non poteris. In Euangelio quoque ipsa uox patris euidentissimè testificatur: quum transfigurato dño apostolis ait: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Eadem ipsa ueritas Christus de seipso dicit sic: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo. Adeò quippe ineffabilis & incomprehensibilis est unio uerbi hominisque: tantæque pefectionis, ut uerissimè Deus dicatur ab hominibus uisus, cum hominibus conuersatus, pro hominibus illusus, flagellatus, crucifixus, mortuus. Econtrariò homo fecit cælum & terram: condidit angelos, gubernat uniuersum, in sede residet maiestatis, in throno trinitatis, ad dexteram Dei, ad æqualitatem patris. Nam Deus & homo una est persona, unus Christus, unus mediator Dei & hominum: & si quid melius dici potest. Nullum tamen diuinitas suæ omnipotentiæ detriD mentum subijt: nec serui forma Dei formam uiolauit: quia summa & sempiterna Dei essentia, quæ se ad humani generis inclinauit salutem, nos in suam gloriam transtulit: & quod erat esse non desijt: unde quum unigenitus Dei minorem se patre confitetur, uel quum se dicit æqualem, ueritatem in se formæ utriusque demonstrat, ut & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas. Maiestati igitur filij Dei corporea natura nihil abstulit, nihil contulit: quoniam incommutabilis substantia nec augeri potest, nec minui. Quod enim uerbum caro factum est, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod à uerbo in unitatē personæ sit caro suscepta. Ideoque Apostolus, ut in domino Iesu Christo & uerbi diuinam prædicaret essentiam, & assumptus homo ad quantam prouectus sit, notificaret gloriam, ad Hebræos scribens, ait sic: Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè autem loquutus est nobis in filio, quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula, qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portánsque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ

Exod. 33

Math. 3

Ioan. 3

Heb. 1

illis nomen hæreditauit. Ad tantam itaque hominis natura à uerbo assumpta est gloriæ sublimitatem, ut supra omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, prælata sit. Neque dedignantur eundem deferre honorem assumpto homini, quem Deo, quum Deum & hominem unum agnoscant Christum. Ipsius mirantur gloriam, uenerantur præsentiam, obtemperant maiestati, subijciuntur imperio, laudant magnalia, delectantur specie, fruuntur sapientia. Non autem ualent non magnificare & colere: cuius pedibus uident cuncta subiecta, omnia famulari: quem uident sibi præpositum, præsidentem cælo, regentem terram, implentem uniuersa. Eo quidem uenerabilius ardentiusque eundem honorare ac laudare desiderant: quo perspicacius diuinam in homine contemplantur essentiam. Nam ipsius cognitio beatitudo est: un-
Io.17 de idem dominus ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum: & quem misisti Iesum Christum. Ipsum itaque honorificant tanquam Dei filium, tanquam patris imaginem, gignenti coæqualem, seculorum regem, electorum caput, conditorem suum, suæque restaurationis autorē. Maximam quippe naturæ ipsorum exercuit ruinam ille apostata angelus: qui corde elatus, & summum bonum atque priuatum commo-
Esa.14 dum propria quærens uirtute aiebat: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in latere Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quotquot autem illius nefariæ cogitationi præbuerunt assensum: cum eo simul in damnationis baratrum perierunt: ob quorum exitialem irremissibilemque casum magnam ciuium suorum iacturam cælestis Hierusalem pertulisse cognoscitur. Non enim dignitate, non felicitate: sed numero imminuta est: quæ nisi per hominem, hominumque naturam restaurari non debuit. Nam ad hoc ipsum, hominum genus conditum fuit: propterea Propheta sanctus angelorū hominumque naturam ardenter concupiscens post utriusque lapsum restaurari instanter dominum pre-
Psal.50 cabatur, dicens: Benigne fac in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem. Quamobrem Dei sapientia induens se miseratione ex alto semetipsam exinaniuit: serui formam suscepit, centesimam quæ perierat, ouem quæsiuit, errantem per deuia inuenit, inuentamque suis humeris (solito prius ouis debito) ad superna pascua reportauit. Abinde citra, maceria angelorum & Hierusalem sancta reędificari cœpit: atque quotidie reintegratur de uiuis lapidibus quadratis & sectis tribulationum ferro & exercitio uirtutum. Factus est ex hoc paries unus, una societas, par gloria, cōcors fraternitas hominum angelorumque: faciente ipso uerbo carne Dei & hominis filio hoc in se.
Ephes.2 Est nanque angularis lapis: qui parietes duos copulauit in unum hominem: pacem faciens ijs, qui longè, & ijs qui prope. Hinc est, quod apparente in carne uerbo angelus se non permittit ab homine adorari. Agnoscit quidem in homine puro imaginem hominis Dei regnantis super se uiuentis in secula. Quam enim intuetur hominis naturam ad Dei æqualitatem eleuatam in unitate personæ: nequit despicere, nec ualet non diligere. Veneratur in homine Deum, adorat Deum hominem, in quo omnis diuinitatis plenitudo habitat corporaliter, hominumque consortio lætatur uehementer. Ob hoc maxima hominibus lætitiæ oboritur causa: & magna nobilitatis suæ ingenitæ notitia: atque diuinæ caritatis ad ipsos præcipua experientia, dum naturam suam conspiciunt ad tantum gloriæ culmen esse prouectam. Si sic angelus hominem honorificat Deum: quid ipsi agere debent homines? Si angelus alienam sic colit naturam: cur non magis homines propriam? Veneremur itaque Deum hominem omni, quo ualemus, affectu. Honoremus in Deo homine naturam nostram, diligamus nos in ipso, seruemus nos ipsi, ambulemus ad ipsum, permaneamus in ipso, delectemur in ipso, ut postea fruamur ipso. Pluris quidem in ipso, quàm in nobis æstimandi sumus. Nos etenim sine ipso inutiles sumus: filij computamur gehennæ: uasa efficimur mortis, & stipulæ æternis deputandæ incendijs. In ipso autem filij existimus Dei: socij gloriæ angelorum, membra corporis Christi. De huiusmodi corporis unitate, de cōpagine capitis & membrorum: de nuptijs Christi & ecclesiæ sequens tractatus exponet. Diuinum igitur exhibeamus honorem Dei filio & hominis: uerbi sponsam naturam nostram magnificè laudemus: quoniā in ipsius ineffabili & sacrosancto connubio magnū est sacramentum pietatis &

unitatis

A unitatis, quod manifestatũ est in carne, iustificatum est in spiritu: apparuit angelis, prædicatum est gentibus: creditum est in hoc mundo, & assumptum est in gloria.

De plenitudine gratiæ & sapientiæ Christi: atq; de spirituali copula Christi & ecclesiæ.

Capitulum decimum.

Omo quemadmodum alijs omnibus carior est Deo creaturis: ita ab eodem potiora suscepit munera. Naturam quippe ipsius uarijs donorum tam naturalium, quàm spiritualium decorauit gemmis: ut in ea suæ largitatis aperiret thesauros: disceretq; homo in seipso, quantum Deo deberet honorem: quantumq; illi impendere dilectionis affectum. Nam beneficium amoris indicium est. Contulit nanq; illi inter præcipua naturæ ornamenta, ut esset sociale animal, nec solus posset uiuere. Hoc sanctorum autoritas, hoc naturalis ratio, hoc uniuersalis testatur usus, & experientia singulorũ. Hinc est, quod in omni terrarum orbe tot hominum milia utriusq; sexus, diuersi generis, imparis conditionis, complexionisq; uariæ:
B in ruribus, in castris, in ciuitatibus sparsim cohabitare, & simul uiuere noscũtur: unde ciuitas à ciuium unitate nomẽ sortita est. Vbi autem unitatis cõpago deest: etiam ipsa affinitatis, fraternitatis, familiaritatisq; naturalis affectio dissoluitur, & periclitatur. Quotidie nanq; bella, seditiones, contentiones, liuores, odia, perturbationes, & his similia cernimus oriri inter parentes & notos: & eosdem tãquam ferales beluas, & iumẽta irratiõabilia se uicissim opprimere, dilaniare, percutere, & interimere. Quare hoc? nisi quia quisq; illorum relicto communi & uniuersali bono proprium requirit ac priuatum? Eo nanq; unitatis & caritatis citius dissipatur uinculum, quo ardentius sua non aliorũ quilibet lucra sectatur. Non autem sic naturalis societas, non sic amor fraternitatis, & unitas caritatis. Hæc etenim nihil habent singulare, nil proprium, non minus alieno, quàm suo gaudent bono, sua libenter impertiuntur, gratis tribuunt, hilariter communicant, se exponunt, ut aliena quærant: suo se priuant commodo: ut prosint cæteris. Sed unde minui ab insensatis arbitrantur caritatis & unitatis diuitiæ, inde augent̃ & crescunt. Quum
C erogantur, multiplicantur: cùm ad profectum militant proximorũ, cumulantur. Hoc in diuinis figuratur historijs. Nam cùm fames Israelitarũ terrã inuaderet, & cælum per dies plurimos non daret pluuiam: ad mulierculamq; quandã diceret Helias & subcineritium paruulum ei de modico farinulæ & olei cõficeret panem: illa Prophetæ uerbo obtemperans, hoc promeruit: ut ex illa die usq; post triennium farinæ hydria non deficeret, & olei lecythus non minueretur. Tanto quidem largius abundauit: quanto confidentius Prophetæ uitam de propria studuit sustentare inopia. Non enim sapientiæ & caritatis possunt minorari thesauri: sed neq; occultari debẽt. Nam sicut erogati ex caritatis æmulatione fraternæ augentur: ita quoque negligenter occultati depereunt. Quanto igitur quisq; profusior est ad communicanda sibi dona concessa pro conseruando unitatis uinculo, & augendo caritatis bono: tanto efficitur Deo gratior, populis amabilior, & meritis ditior. Producantur ad hoc comprobandũ in medium Ioseph, Mosisq; exempla post ad mediatoris nostri gratiam, unionem, caritatemq; commendandam sermo decurrat.
D Ipse nanq; operis huius autor est & causa. Erat Ioseph sanctus super uniuersam præpositus Ægyptum: qui ob sibi diuinitus sapientiæ concessam gratiam quum in horrea regis innumerabilem frumenti congregasset copiam: uidissetq; populum cunctum periclitari fame, sui immemor commodi plebis inopiam studuit subleuare. Vnde mox apertis horreis singulis recepto communi precio tribuit uictui grana necessaria. Nec ab hoc unitatis & caritatis desijt opere: donec fertilitas terris reddita est. De omni labore suo nil aliud, quàm regiæ dignitatis ac facultatis ampliationem: atque egenorum uitam & gratiam reportare curauit. Moses quoque uir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra: quum dux esset populi Hebræorum: fecissetq; idem populus uitulum aureum, eumq; adorasset, dicens: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti: Dei iustitiam acriter irritauerunt contra se. Quum autem omnem multitudinem de superficie terræ se uelle delere dominus comminaretur, dicens Mosi: Cerno quòd populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos: & deleam eos: faciamq; te in gentem magnã. Propheta sanctus: qui dei gloriam & populi salutẽ cupiebat: fiducialiter aiebat domino. Peccauit populus iste peccatum maximum: fecerunt sibi

Exod. 32
Ibid.
Ibid.

sibi deos aureos, aut dimitte eis hanc noxã, aut si nõ facis, dele me de libro tuo, quẽ scripsisti. O uirũ admirabilẽ multis præconijs efferendũ: qui nimio unitatis caritatis & amore feruescens non laboribus attritus, non iniurijs lacessitus, non mortis periculo atterritus, non damnationis suæ metu uictus est. Vt autem Dei mitigaret uindictam, seipsum opposuit innocentiæ scuto munitus, ut populum ab exitio imminenti eriperet, se de uitæ libro deleri poposcit. Præualuit caritas, & placabilis ad supplicantis preces effecta est diuina maiestas. De mediatoris uerò nostri zelo ꝓ caritatis ac unitatis amore quid, quo exordio, qua facũdia, quibus uerbis, quóue sensu explicari potest? Erat quippe uerbum apud Deum Deus in sinu patris quiescens, & in gremio residens immortalitatis. Hoc utiq; de regalibus ueniens sedibus mortalitatis nostræ humanitatem assumere dedignatus non est. Venit (inquam) ad nos non recedens à patre, nostra suscepit, sua non deserens, factusq; homo Deus esse non desijt. Homo quidẽ perfectus, passibilis, mortalis, nostri similis in natura: quamuis longè dissimilis in gratia, in scientia, in meritis. Hic itaq; Ioseph sanctior, Moseq; præstantior, & omni quauis creatura cunctarum plenior extitit multitudine gratiarũ. A sui nanq; cõceptione plenissimè ac perfectissimè habuit gratiam excellẽtiæ personæ singularis (uidelicet) habitum caritatis propter uerbi unionem. Et ex ipsius affluentia exuberat sensus & motus in sibi adhærentia membra. In utero enim positus repletus est spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis: nec non & spiritu timoris domini. Poterat ex sibi collata gratia iustificare impium, remittere peccatum, sanctificare iustum. Quum sanaret ęgrotum, cæcum illuminaret, erigeretq; mortuum: hoc propter gratiæ plenitudinẽ sibi præstitæ absq; ulla poterat agere præuia oratione. Orauit Helias, orauit Heliseus, ut adolescentulos suscitarent: orauerunt apostoli, ut credentes per suarum impositionem manuum spiritum sanctum reciperent, & obtinerent orationis suffragio à domino: quod non ualebant per se: non sic autem homo Christus. Cæcis ut uiderent: iacentibus ut surgerent, mortuis ut reuiuiscerent: mandauit, & sine mora factũ est. Calcauit maria, imperauit uentis, tempestates compescuit, multiplicauit panes, mutauit ad libitum elementa. Cæteri sancti si qua perpetrarunt miracula: hoc per ipsum: ipse autem per se. Ipsi quidem datus est principatus & honor regni: ei seruient tribus, populi, & linguæ nunc & in æternum. Resurrectionis quoq; autoritas eidem tãquam primitiæ morientium & mortuorum primogenito prærogata fuit. Sanctis nanq;, qui ante illum præcesserunt, data fuit sinus Abrahæ requies. liberi extiterunt à pœna, & immunes à gehenna: non tamen assumpti in gloria, nisi resurgeret dominus uirtutum, & rex glorię: ipse autem resurgente multorum corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt cum eo, & introierunt in sanctam ciuitatem: illocq; ascendente in cęlum in iubilatione & in uoce tubæ cunctus iustorum præcedentium cœtus cum eodem pariter ascendit: captiuam secum duxit captiuitatẽ, deditq; dona hominibus. Hinc est uox illa Prophetæ dicentis in psalmo: Currus Dei decem milibus multiplex milia lætantium: dominus in eis in Sinai in sancto. Alius quoq; admirãs in persona supernorum ciuium, ait: Quis est iste, qui uenit de Edom tinctis uestibus de Bosra formosus in stola sua, gradiẽs in multitudine fortitudinis suæ? Resurgens quidem mediator portas æreas contriuit: & confregit uectes ferreos: sicq; cælorum additus, qui per tot annorum curricula obstructus fuerat ex tunc & deinceps patefactus est (domino prius resurgente atq; ascendente, ubi erat ante.) A patre autem data est illi omnis potestas in cælo & in terra: ac etiam autoritas iudicium facere: quia filius hominis est. Non enim Dei forma, sed serui apparebit, ut uideant, in quem transfixerunt. Cicatrices uulnerum, signa clauorum, & ipsa crux, domino iudicante, manifesta erunt. Vndiq; ipsius exuberant gratiæ beneficia: multimodè cognoscitur illius gratiæ plenitudo. In eo nanq; fuit gratia sufficientiæ, quæ in iusto quolibet reperitur: fuit gratia copiæ, quæ apostolis donata est, spiritu sancto super ipsos descendente: sicut scriptum est: Repleti sunt omnes spiritu sancto. fuit gratia uniuersitatis quæ est in ecclesia, cui nullum deest donum: fuit gratia excellentiæ, quæ beatæ uirgini concessa est: fuit gratia superfluentiæ, de qua dicitur: Plenum gratiæ & ueritatis: fuit quoq; in ipso mediatore à sui conceptione gratia capitis. Non solum autem inquantum Deus caput est ecclesiæ: sed etiam inquãtum homo & influit motum spiritus & gratiæ in cunctos, qui illi copulantur

Marginalia: E; F; G; Matt. 27; Psal. 67; Esa. 63; H

A tur per fidem rectam, uel fidei sacramentum. Fuit etiam gratia unionis, de qua supra dictum est. Hæc de plenitudine gratiæ Christi. Veruntamen sicut in ipso fuit omnis plenitudo gratiæ: ita & omnis plenitudo sapientiæ non solum quantum ad cognitionem: uerumetiam quantum ad modos ac differentias cognoscendi. Est autem quædam cognitio sensualis, per quam multa per sensuum experientiam spiritus rationalis percipit. Non enim ad cognitionis perfectionem attingi potest absq; hac. Potest quis habere scientiam de dulcedine mellis, de corporis languoribus: de laboribus exercitiorum: de importunitate & tentationum molestia. Quum autem ad horum experientiam deuenerit: quod non intelligere ualebat: ex tolerantia plurimum agnoscit: fitq; doctus, cautus, & in multis probatus: eruditus experientia. Sic mediator noster plenam de dolorum natura, de qualitate tentationum, & huiusmodi habebat notitiam. At ubi eadem expertus est: quædam ut homo didicit, quæ prius tanquam inexpertus nesciebat. Longè etenim amplius didicit humanæ condolere miseriæ: postquam dolores pertulit, quàm antè: ardentiusq; fleuit ex corde: unde Apostolus inquit. Quum esset filius Dei, didicit ex

B ijs quæ passus est, obedientiam & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Itaq; ex sensu & scientia perfectam ut purus homo eorum, quæ ad humanitatem attinent: possedit notitiam. De naturalibus quoque præ cunctis philosophis ac physicis sapientior fuit: necnon & ipso protoplasto: qui tanta pollebat naturalium & creaturarum omnium scientia: ut ex naturali acumine ingenij cuncta animantia, & uniuersa uolatilia cæli, & omnes bestias terræ appellaret nominibus suis, non inopinate, sed scienter iuxta uniuscuiusq; naturam & proprietates. Nihil quidē in uniuersi cōstitutione extitit, de quo homo Christus perfectissimam nō haberet notitiā: nihilq; ipsum latuit de ijs, quæ ad humanā pertinent redemptionē. Cæteris prophetis diuersis diuersa sunt reuelata mysteria: quibusdam minus, quibusdam amplius de incarnatione uerbi, & generis humani reparatione: ipsi autem Christo longè excellentius quàm omnibus angelis, patriarchis, aut prophetis. Non enim solum habuit scientiā per habitum Heb. 5.

C innatum, ut, Adam & angeli: sed etiam per habitū infusum, uelut sancti per gratiam illuminati. Verbo quidē unitus ignorare nil potuit. Nā ab instanti sui cōceptionis Dei fruens faciali uisione ut homo omnia cognouit, finita quidē cognitione actuali, infinita uerò non nisi cognitione habituali uel excessiua. Sicq; Christi anima per comprehensionis gloriam capiebat, quantumcunq; natura finita unita infinito capere potuit. Quoniā autem Christus Deus & homo est: ex parte deitatis cognouit omnia simul finita & infinita. Nā Deus uidet se per se, & in se uidet uniuersa, quæ fecit, & quæ agere posset, quāuis infinita sint. Itaq; Christus dominus omni plenissimus fuit sapientia: adeò ut nil quātumuis occultum fuerit, uel sit, ualeat ignorare. De hoc Apostolus ait. Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoq; & medullarum, & discretor cogitationum, ac intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt ante oculos eius. Quū igitur homo Christus in carne adhuc te- Heb. 4.

D neretur passibili, essetq; sanctitate incōparabilis, meritis ditissimus, gratia plenissimus, & sapientia præ cunctis pręclarus mortalibus; solus suas noluit possidere diuitias: quin potius uelut unitatis & caritatis zelator Dei filios, qui erant dispersi, in unum uoluit cōgregare, & tanquam uerus pastor per infidelitatis deuia, & uitiorum abrupta errantes colligere oues, atq; sicut legitimus animarum sponsus electos quosque ad unitatis gremium summo cum studio coadunare curauit. Post etenim sacræ rudimenta infantiæ, post paternæ uocis super Iordanis ripam auditionem oraculi, post uerbi Dei & cælestis prædicationis propagatum semen, post laboriosam castrorum urbiumq; circuitionem, post duros aduersantium hominum conflictus, post pœnales famis, sitis, lassitudinisq; agones, post acerrimos innocentissimæ passionis illius cruciatus, tandem super crucis lectulū ueraciter obdormiuit, in qua soporatione sanctam sibi castissimo mysticoq; connubio copulauit ecclesiam. Quiescente nempe illo dum miles crudelis lancea latus eius aperiret, continuo sacramenta regenerationis, ac redemptionis humanæ profluxerunt ueneranda. Aqua quidem pro abolitione originalis delicti: sanguis uerò pro satisfactione actualis peccati. Hæc nanq; sunt sacramēta cælestia, hęc sunt diuina myste

ria: per quæ in toto orbe sancta mater aggregatur ecclesia: immaculata sponsa, corpus Christi. Mater quippe propter spiritualem prolis fidelium fœcunditatem, immaculatā spōsa propter fidei integritatem, & castimoniæ puritatem: corpus Christi propter spiritus unitatem, & membrorum connexionem. Nemo absq; horum participatione sacramentorum ad corpus potest pertinere Christi. Nullus nisi sanguinis Christi emundetur lauacro, ad supernorum ciuium societatem perueniet. Sed neq; nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, intrabit in regnū cælorum. Nam quemadmodū tres sunt, qui testimonium dant in cælo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt: ita & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres unum sunt. Quisquis igitur cupit fieri membrum Christi, per sacramenta ecclesiastica corpori uniatur ecclesiæ, congregationi se iungat fidelium. Sicut enim corpus Christi uerum ex purissimis constat membris: ita corpus ipsius mysticum (uidelicet) ecclesia ex puris constat fidelibus. Veruntamen pro ut corporis membra humani non uiuificantur à suo spiritu, nisi in membrorum uiua unitate persistant: sic nec quis à spiritu uiuificatur Christi, nisi in uera perseueret unitate ecclesiæ: quæ est columna & firmamentum ueritatis. Hanc utiq; ecclesiam dei filius homo Christus adamauit, suscepit, & copulauit. Pro hac patrem reliquit & matrem, ut fierent duo in spiritu uno. Sacramentum hoc in Eua & Adam à mundi exordio figuratum est. Non .n. gratis illam dilexit. Reliquit patrem pro ea, quum semetipsum exinaniuit: reliquit matrem: quum omnem priscę legis ritum synagogamq; destruxit, ut huic suæ castissimæ adhæreret uxori. Tanti etenim suum æstimauit amorem, ut ne periret ipsa, se morti tradere non dubitauerit. De huiusmodi tam sancto & ignito amore Apostolus ait. Viri diligite uxores uestras sicut & Christus ecclesiam: & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ: ut exhiberet ipse sibi ecclesiam gloriosam non habentem maculam, neq; rugā, aut aliquid eiusmodi: sed ut sit sancta & immaculata. Huic quidem spirituali sponsæ, quam de errore ad ueritatem, de inimicitia ad pacem, de dispersione ad unitatem, de tenebris reuocauit ad lucem: ut ad sui arctius deuinciret amorem, plurima & preciosa erogauit donaria. Dedit quidem illi in animabus ligandis, soluendisq; maximam potestatem: ita ut ratum uelit esse in cælo, quod ipsa egerit in terra. Vnde Petro confitenti Christum dei filium ex totius persona ecclesiæ dictum est: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: tibiq; dabo claues regni cælorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Magna quippe autoritas hæc, magnumq; caritatis indicium: si tamen non abusa fuerit. Ideoq; ne erret, ne male eo, quod optime concessum est, utatur, & ipsi ruinæ occasio fiat, quod ad decorem profectumq; tributumq; est: contulit sponsæ suæ ecclesiæ etiam scientiæ clauem: quatinus sciētia erudita autoritatem derigeret ad lucrum animarum. Nouerat enim dei sapiētia, quod cogitationes hominum uanæ sunt: nisi superno illustrentur lumine. Nouerat, quòd facile quisq; in sublimi positus, & dignitate præditus sua præceps ducitur uoluntate, nisi scientiæ ueritate imbutus cohibeatur. Prona nanq; ad lapsum hominis natura celeriter suo paret affectui, & quid libet, leuiter sibi licere dijudicat. Propterea optime simul conueniunt autoritas & scientia. Nam autoritas sine scientia errat: & scientia absque autoritate iacet. Habeat scientia à sinistris conscientiā ut timeat, à dextris autem sapientiam, ne foris inaniter se diffundat. Autoritas quoq; à sinistris humilitatem, ne extollatur: à dextris uerò rectitudinem, ne flectatur. Hæc quidem utriusq; propria sunt ornamenta: sine quibus stare non possunt. Magna deniq; præsidenti æquitatis censura tenenda est, ne reum absoluendo se liget, aut insontem iudicando se damnet. Vtroq; enim modo se priuat autoritate sua, suoq; mucrone se percutit. Non est iniustus deus: ut flagitiosum liberet, neq; iniquus, ut innocentem damnet. Vt ergo suam erudiret ecclesiā, autoritatē pariter & scientiā eidē conferre dignatus est: quatinus per autoritatē tumētes deprimat, & per sciētiā innoxios absoluat. Claue autoritatis cælorū ianuas claudit, reseratq; potētū elationē ligat, per lōga terrarū spacia se dilatat, cōpede peccatorū obligatas liberat animas, energuminos ab immūdis eripit inimicis. Claue aūt sciētię arcana mysteriorum pandit, scripturarū obscura penetrat, errorū conuincit argumēta, hæreticorū fallacias

Marginal notes: Ioan. 5. (beside "testimonium dant in cælo"); Col. 5. (beside "uit amorem"); Matth. 16 (beside "Christum dei filium"). Section letters in right margin: E, F, G, H.

A cias detegit, gentilium superstitiones rationabili castigatione eliminat, mores instruit, uitia detestatur, attollit uirtutes, omnemque instruit regulam sanctitatis. Ex authorite sacramenta eucharistiæ, ordinis, cæterorumque conficit & ministrat: sed ex scientia futuræ felicitatis, extremi iudicij, tormentorum inferni, angelorum naturæ operumque mira perspicuitate sacramēta discernit. Habet quoque pro singulari priuilegio caritatis sancta ecclesia, ut sit tanti capitis corpus mysticum. Nam & Apostolus ait. Sicut corpus unū est, & membra habet multa: omnia autem membra corporis quum sint multa, unum sunt corpus: ita & nos in Christo. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes uno spiritu potati sumus. Hoc itaque ecclesiæ corpus dominus diuersis ornauit uirtutibus tanquam membris & cuique proprium contulit donum. Quamuis autem uaria sint ecclesiæ spiritualia ornamenta gratiarum: in uno tamen conueniunt caritatis ac unitatis uinculo ad utilitatem cuiusque membri. Quosdam enim posuit Deus in ecclesia apostolos, quosdam prophe- 1.Cor.12.
B tas, doctoresque: quibusdam uerò dedit gratias curationum, uirtutum, opitulationum, gubernationum, generis linguarum, interpretationis sermonum: singulis autem, prout uult. Neque quis inflari debet, quanquam potiora uideatur recepisse munera. Propria enim non sunt. Sed etiam: ut illa alijs membris ministret, suscepit. Non potest dicere oculus manui, opere tuo non indigeo, neque caput pedibus, non estis mihi necessarij. Sed multo magis quæ uidentur corporis membra infirmiora esse, magis necessaria sunt, & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis: ea honore abundantiori circundamus: ita & quos contemptibiliores in ecclesia, humana esse arbitrantur iudicia: Dei obtutibus sæpè honorabiliores sunt. Incerta sunt Dei iudicia, & dona spiritus ignota. Sunt qui fulgent coram hominibus, & fœtent Deo, & sunt qui hominum æstimatione apparent damnabiles, & tamen omnipotenti Deo charissimi sunt. Cuncta Deus reliquit incerta hominum merita, ut unus non intumescat præ alio. Qui humilis est, qui unitatis amator est: nescit extollere se: confert alijs, quod accepit, absque disceptatione congau-
C det animaduertisse in altero, quod non uidet in se: omnia aliorum sua putat esse dona: sicut & sua aliorum. Hæc est ecclesiæ unitas, hoc est caritatis uinculum, per quod corporis Christi membra composita sunt, quæ quamuis diuersa sint ministerio, ordinatissimè tamen in uno sunt instituta ecclesiæ corpore: quam quidem institutionem Apostolus notificare curauit, quum diceret. Et ipse quosdam quidē dedit apostolos, quosdam Ephes.4.
prophetas: alios uerò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei: in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tunc quippe quum fient hæc, nullo suorum ecclesia indigebit ministerio membrorum: non erit in suo corpore infirmum quid: nullam patietur necessitatem. Suo nanque capiti coniuncta uelut plena luna in sponsi sui regno gloriosa fulge- Pro.31.
bit. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim amici eius uestiti erunt duplicibus: lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt.
D Qui oderunt illam, confundentur, & qui persecuti sunt, tabescent eius contemplantes decorem: atque capita mouentes dicent. Hæccine est ciuitas sancta, & militantium congregatio? Nonne hæc est quæ in terris posita tantarum fluctuabat inundatione procellarum: dilaniabatur à carnificibus, includebatur in carceribus, seditionibus quatiebatur, torquebatur angustijs, & plagis sautiabatur? Insuper seipsam atterebat ieiunijs, inedia macerabat, sua distrahebat, aliena humiliter quæritabat, squallebat sordibus, stridebat dentibus, ab omnibus spernebatur. Vix qui eam aspiceret, reperiebatur. Nunc uerbis, nunc minis, nunc contumelijs afficiebatur: & in his cunctis ueluti insensibilis reddebatur. Quum malediceretur, non maledicebat: quum pateretur, non cōminabatur: nul- 1.Pet.2.
li malum pro malo retribuebat: alebat egentes, uisitabat ægrotos, concordabat litigiosos, oppressos eruebat, potentum consortia fugiebat, obhorrebat superborum mores, humilium humilis sectabatur uestigia. Nunc autem quantis exuberat meritorum gaudijs? Quātis lætatur filiorum triumphis? Nunc quoque delicijs affluens tota super suum innititur dilectum: de labore ad requiem, de peregrinatione transmigrauit ad patriam: & quoniam uniuersa patienter tolerauit mala, æterno digna effecta est conuiuio &

angelorum contubernio: sponsæ nomen dignitatemq; meruit: quia fidem illibatam cu B
stodiuit. Hæc de uniuersali ecclesia: hæc de unaquaque fideli anima reproborum uox est. Qualibet seu ecclesia siue deuota anima prius studeat spiritu copulari uerbo, dum peregrinatur: ut postea diuinis & æternis digna efficiatur amplexibus. Hic inchoantur, in futura perficiuntur uita: hic dantur primitiæ, ibi perfecta copia prærogatur. Quanto quis hic fuerit ardentior caritate, tanto erit ibi sublimior dignitate. Nullus sponsæ merita lucrari negligat: qui eiusdem gratiam possidere desiderat. Quo autem ordine, quibus studijs, quaue solicitudine merita sponsæ & gratia obtineantur, sequentia declarabunt. Ad hoc quidem omnis huius operis intentio destinatur.

Qualis esse debeat anima, quæ merito, uerbi sponsa debeat nuncupari.
Caput XI.

Diuina opera atque sapientiæ ipsius profunda mysteria quo diligẽtius con
siderantur, eo amplius contemplantis animum admiratione replent & F
gaudio. Admiratione quippe propter altitudinem sapientiæ: gaudio propter claritatem ueritatis agnitæ. Quis uerò non miretur & gaudeat, si ad naturæ innumerabilia opera mentis oculum figere uoluerit, atque cogitando penetrare? In quocunque elemẽto infinita sunt ueneratione digna. Quum enim prata rident, & flores uernantis uarijq; coloris circunquaque sparguntur: quis nõ exultet spiritu in opificis laudibus ad odorem decoremq; florum, & terræ fœcunditates? De eodem solo exiguo in loco unde tantæ species, tam diuersæ formæ, tam multi colores? Nemo de hoc terræ elemento, quanta germinent, sufficit enarrare. Auri fulgor, argenti nitor: sonoritas æris, cæterorumq; metallorum uaria genera: Carbunculus, smaragdus, saphirus, chrysolithus, topazius, adamas, & aliæ quamplurimæ gemmarum qualitates: Balsamum, cinnamomum, fistula, nardus, crocus, piper, cyminum, multaq; alia odoramentorum genera: Cupressus, cedrus, palma, oliua, abies, pinus, arbores quoque aliæ, & fruteta quasi innumerabilia de ipso terræ elemento procreari noscun- G
tur. Quinetiam ipsum hominem his omnibus præstantiorem de eadem principium habuisse perspicuum est. Sic nanque diuina testantur eloquia. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Cuncta hæc quæ memorata sunt, sensibus patent carnis: longè autem meliora sunt quæ latent in ijs, quæ gignuntur de uentre terræ, & nota sunt, uel esse possunt rationi mentis: uidelicet de uirtutibus herbarum, de proprietatibus rerum. Multi quidem horum tractatores fuerũt, qui non omnia, sed de plurimis aliqua inuestigando dixerunt. Quod autem de ijs, quæ ex terra producuntur: hoc de reliquis elementis dici posset. Cuncta ista breuitatis causa reticenda sunt. Miranda equidem sunt, quæ naturaliter diuina operatur maiestas. Sed multo mirabiliora existunt opera gratiæ. Talium nanque ratio inuenitur licet difficillimè: qui aũt curiosus fuerit explorator gratiæ Dei, tanquam cæcus in parietem impinget. Quare hunc eligat, & hunc reprobet, humanus non capit intellectus. Cur istum donis ditet spiritualibus, illum in sua relinquat paupertate, non quærat, qui errare non uult. Legimus in diuinis historijs Saul à Deo in regem electum, à Propheta un- H
ctum, & à populo confirmatum, tandem fuisse reprobatum: Dauid autem à patre reprobatum, à fratribus expulsum, & tamen ad regni fastigium honorabiliter sublimatum. Quis non miretur Saulum tanto cum furore ecclesiam dilaniantem: per synagogas sanctos trahentem, ligantem, percutientem, carceribus mancipantem, rabido latrantem ore repentè mutatum in Paulum ecclesiarum omnium solicitudinem gerentem, à Iudæis persequutionem patientem: uincula sustinentem, uerberum uirgas tolerantem, carceres seditionesque alacriter perferentem, dominum Christum coram regibus & seculi principibus atque uniuerso orbe magnificè prædicantem? Publicanus Matthæus, qui telonei lucra publicè turpiterque quærebat, eligitur: & Iudas in apostolatus apice sedens relinquitur, se funesto suspendens laqueo. Quotidie uidemus nefandos homines nequiter uiuentes, diripientes aliena, peccantes publicè, & impudice mutari in melius: cælibem ducere uitam, & meritis transcendere multos, qui longo tempore diuinis fuerant mancipati obsequijs. E diuersò quosdam, qui

A sanctorum uidebantur per omnia sectari uestigia, & nubium celsitudinem contemplatione peruolare: conspicimus miserabiliter corruisse, & in obscœnis operibus uoluptari. Hæc ueneranda sunt, non inquirenda. Per hæc enim occulta & iusta iudicia eruditur peccator, ne desperet: iustus, ne præsumat. Nā pœnitēti parata est uenia: peccanti uerò iustitia. Peccator quidem uigilet, quomodo ad libertatis gratiam ascendat, & ueniam consequatur: iustus aūt qualiter de uirtute in uirtutem proficiat, & dona potiora sortiatur. Peccator deniq; ut iustus sit, iustus uerò perfectus. Peccator nullam sibi tribuat requiem, donec amicus uerus efficiatur dei: iustus aūt donec fiat legitima spōsa uerbi. Ad hunc quidem obtinendum gradum maxima in spirituali exercitio diligentia adhibenda est. Sublimis gradus excelsa uirtutum exigit studia. Rarus reperitur, qui iure sponsæ nomine nuncupetur, non nisi præuijs multis tribulationibus & laboribus ad id attingitur. Ne aūt seducantur, aut se legentes seducant, arbitrantes se esse quod non sunt: in præsenti capitulo qualis esse debeat anima, quæ sponsæ uocabulo (& merito) digna sit, de-
B scribendum est. Nec ab re. Nam sæpe speculi claritas ignotam notificat deformitatem, & aperit oculos, quos priuatus amor obstruxerat. Decet itaq; uerbi sponsam decoram esse facie, ut suo placeat sponso. Nam si deformis sit: sponsæ nomine, quia re caret, digna non est. Quemadmodum igitur corporis facies quatuor decoratur sensibus: ita & eisdem animæ aspectus ac uultus ornari debet. Primo omnium expedit, ut ignara non sit cælestium inspirationum. Super hoc plurimum uigilare eam oportet: alioquin seductorios multimode admittet spiritus: & sæpe sponsi resistet aduentui. Amant quidem nequam spiritus mentis irrumpere domicilium, pacem euertere animi, omnemq; cordis intentionem maculare. Quod quum apertè nequeant, fraudulenter id agere conantur. Alienam speciem sumunt, claritatem cælestium angelorum se habere fingunt, ut facilius suadeant quod uolunt. Ad ipsorum uerò detegendas insidias expedit, ut qualemcunq; internarum uerbi sponsa habeat notitiam inspirationum: quatinus ex infusa sapiētia seu ex indocta experiētia sciat suscipere angelum, & propulsare inimicū. Am-
C bo quidem decertant ut trahant animam ad se: dissimiliter tamen. Inimicus agit, ut furetur, mactet, & perdat: angelus ut conseruet, illuminet, & sponso habitaculum paret. Vterq; suadent, uterq; audiri uolunt, ut aperiatur illis. Habet nanq; angelus immissiones suas bonas, quum incitet semper ad bonum, aut docendo, aut corrigendo, aut accendendo: habet etiam suas apostata angelus. Sicut de domini proditore dicitur: misit diabolus in cor: ut traderet eum Iudas. Non autem dubium est, quin suas habeat sponsus immissiones. Sto (inquit) ad ostium, & pulso. Quoties prouocat ad dilectionem, ad uirtutes, toties pulsat, ut aperiatur. Inspirationes sanctæ utiq; sunt uerba interna spiritualia & sponsi uoces: quas ignorare non expedit, neque negligere. Quàm sit hæc detestabilis ignorantia: qui amat, nouit. Debet semper sponsa, ut has internas intelligere ualeat uoces, super sui uigilare custodia: omni spiritui facile non accommodare fidem humili cogitatione: unde, quo, qualia ue sint, quæ sentit in se: sicut Mariam egisse legitur: quum ab angelo officiosissime salutaretur. Prius nanq; intelligēdæ sunt, quàm
D perficiendæ spirituales immissiones. Sicut autem reprehensione digni sunt: qui desideria sancta intelligentes implere negligunt: ita qui non intelligendo eadem opere cōnantur perficere. Primi ignauiæ morbo languent: secundi imprudentia obuoluuntur. Non autem sic: quæ sponsa est. Habet quidem pro ornamento interni ac spiritualis auditus intelligentiam & obedientiam. Hæc quippe sunt animæ aures: quæ mentis faciem uenustant. Intelligentia tunc uera est, quum operatur quod intelligit. Testimonijs scripturarum utrunq; probatur. Quod uerò ad auditum spectet intelligentia, Propheta insinuat, quum deprecatur in Psalmo dominum, dicens: Intellige clamorem meum: intende uoci orationis meæ. Præmiserat enim. Verba mea auribus percipe domine. Sed quod obedientia & ipsa ad auditum pertineat, idem memoratus ait Propheta. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. O quàm cōmendabilis anima est, quę nec fallacijs seducitur, nec torpore deprimitur: quæ intelligendo & operando diuinam sine intermissione exequitur uoluntatem: quæ auriū spiritualium ornata decore, corde ueraciter ait domino. Loquere domine: quia audit seruus tuus. Hęc de auribus sponsæ. De oculis uerò quid? Nunquid audit, nec uidet? Potest ne carere

[Margin notes: Ioan. 13. — Apoc. 3. — Psal. 5 — 2. Reg. 22 — 1. Reg. 3]

oculis, & placere sponso? Absit, ut uel in modico maculata sit sponsa, potissimum in ea E
parte, quæ præstantior est. Habet aures, habet oculos: per quos ob ipsorum speciem
Cant. 6. ad se sponsum attrahit. De ipsis sponsi uoce in Canticis dicitur. Auerte oculos tuos: ipsi me auolare fecerunt. Ecce quàm fulgidi, quàm perspicui, quàm decori sunt, qui sic sponsum alliciunt: ut non accedere, sed ipsum faciant auolare. Vno quippe oculo scientiæ luce perfunditur: ut cognoscat præsentia. Alio sapientiæ splendore clarescit, ut futura contempletur. Per scientiam mala qualiter uitare debeat, intelligit: quid sit, à quo sit, & ad quid sit, nouit. Proximorum necessitatibus subuenit: temporalia prouide ministrat, pericula cauet, timet ne cadat, aduersa æquanimiter tolerat: sic præsentibus utitur, ut non priuetur æternis. Sapientiæ uerò oculo quanta sint electis reposita bona?
Psal. 15. Ruminat, Dei præsentiã cunctis intuetur horis: iuxta Prophetæ uocẽ dicentis. Prouidebam dominum in conspectu meo semper. De dilectione Dei alta percipit: interdum
Esa. 33. beatorum perlustrat agmina, & supra se attollens diuinam miratur omnipotentis maiestatem, De hoc intimæ lucis splendore aiebat Propheta. Videbunt oculi tui regem F
in decore suo. Hi nempe sunt spirituales sponsæ oculi: per quos peregrinationis huius graditur semitas, nec aduersis frangitur, nec prosperis eleuatur. Ipsorum ne obtenebretur lux: uniuersa fugit lumini contraria: nec quidem ad momentum patitur se hac luce priuari. Magno nanque cum studio carnales cohibet motus: carnis reprimit passiones Valde etenim mentis oculis carnis inimicantur desideria: & nisi uiriliter conterantur, internæ se aciei opponunt, & tanquam depressissimus paries oculos grauant: ne supernam ualeant contemplari claritatem. Nunc suggerunt necessaria: nunc suadent blanda, nunc aduersa minantur, suisque suasionibus adeò infesti sunt, ut nullo sinant pacto animum quiescere, nullaque tranquillitate potiri. Amouet itaque solicitè à se obicem carnalium uoluptatum: detergit non minus uigilanter ab oculis puluerem terrenarum actionum. Vehementer quidem temporalium implicatio mentem obnubilat, ne lucis internæ dulcedine pascatur. Rapiunt extra se animum, terrena negocia huc illucque captiuam ducunt animam, nunc ista cogitare compellunt: nunc illa rixas commouent, iurgia fabricant, deiecta ædificant, collapsa erigunt: qualiter amissa & distracta colligi, custodiri habita: & non habita congregari debeant, prudenter erudiunt. G
Quum'que in his omnibus captiuatur animus, per maximos curarum dilaniatur anfractus. Insensibilis nanque effectus & lumine priuatus tota die molere, & per circuitus deambulare compellitur. Nunquam qualis maneat apud se, percipit, nisi quum ab exterioribus uacans ad se redire uoluerit. Tunc tenebras interiores, tunc cæcitatem suam intelligens, quas passus sit, insidias recogitando cognoscit. Innumerabilem phantasmatum in domicilio suo sentit exercitum: uidet se repelli à se: & quàm longè fuerit à se, lacrymabiliter intuetur. Meritóque hæc se pati considerat, quia magis alienis à se quàm sibi intendere studuit. Hanc sui erroris mercedem iustè se percepisse dijudicat, quum inordinatè exterioribus uacando & negligendo interiora sua ad hoc deuenerit: ut ad se reuerti, secumque habitare non liceat. Damno igitur sponsa erudita alieno, quotidianis edocta exemplis: sua'que facta prudens experientia mauult esse speciosa & sterilis: quàm lippa & fœcunda. Si ocij condemnatur, æquo fert animo, H
Luce 10. meminit'que uerbum dixisse: Martha Martha turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Hinc est, quòd sponsi roborata sententia, quantum fas illi est, terrenis refugit ingeri actionibus, ne fœdatur: animi quoque resistit passionibus, ne turbetur. Non quidem mediocriter furor mentis oculum offuscare consueuit: ideoque Propheta hoc in se patiens dicebat. Turbatus est à furore o-
Psal. 6. culus meus. Nil prorsus sic mentis statum euertit: uelut conturbans furor. Est quidem animi passio subuersio naturæ, dehonestatio hominis, opprobrium seruorum Christi, repulsio gratiæ, fraternitatis dissipator, dęmoniaca imitatio, fugator paracleti: omnis'que sanctitatis inimicus. Nullum sanum consilium, nulla matura potest esse deliberatio, ubi iræ passio dominatur. Periclitatur ratio, inebriatur cor, incomposita uerba prosiliunt: immutatur facies, lumen oculorum præsente furore caligat. Propterea sponsa ne in illo tyranni huius pessimi detrimentum patiatur: in patientiæ & mititatis arce se collocat, timoris ac silentij seris os obstruens, desuper'que prospectans
cunctas

A cunctas animi commotiones mox, ut leniter flauerint, tranquillitatis ac pacis gladio trucidat: perseuerat quieta in se spirituali quadam claritate perfusa: oculos mentis apertos tenet in diuini contemplatione luminis: & quamuis pro ueritatis agnitione sit læta, nunquam tamen ualet esse secura. Oportet enim ipsam omnino non dormitare. Quanquam autem carnalium parietem cupiditatum ualenter repulerit, quamuis terrenarum puluerem actionum prudenter exterserit: licet insani motus furoris sub rationis dominio fortiter subegerit: restat adhuc, ut elationem cordis, humilitatis uinculis ligatum teneat. Præ cæteris mentis tumor scientiæ ac sapientiæ lumen obnubilat: & à ueritatis tramite seducit. Simul præsumptio & sapientia nequeunt habitare. Sic nanque in sapientiæ legitur libro. In maleuolam animam non introibit sapientia. Humilitas sapientiam, & superbia ignorantiam generat. Qui in sapientiæ speculo præsentia disponere: & futura cupit ueraciter intueri: elationis maculam de mentis oculis amouere non negligat. Sicut enim albugo in oculo nascitur, & oculi lucem perdit: sic elatio plerunque Sapi. 1
B de lumine oritur intelligentiæ, & ueritatis lumen caligat. Qui enim plura nouit, & se sub tegmine alarum humilitatis nequaquam custodit: quo amplius sapit, eo tumore cæcatus miserabilius desipiendo ruit. Hoc Propheta sanctus expressit: quum gloriam casumque Luciferi descripsit dicens. Tu signaculum similitudinis: plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi fuisti: omnis lapis preciosus operimentũ tuum: sardius, topazius & iaspis, chrysolitus, onyx & beryllus: sapphirus, carbunculus & smaragdus: tu cherub extentus & protegens: & posui te in monte sancto dei, in medio ignitum lapidum ignitorum: ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Hæc quippe sponsa uerbi erudita magisterio non ignorans tota satagit in humilitatis latere latibulo. Non minus in humilitate studet proficere, quàm in cognitione sapientiæ. Iugiter memorabile illud reuoluit animo, quod in Canticorum canticis sponsi uoce ad sponsam dicitur. Si ignoras te ô pulchra inter mulieres: egredere, & abi post uestigia gregum. Ob hoc tam sedulò uirtutum exercitio uniuersa, quæ interiori Ezech. 28 Cant. 1
C aduersantur lumini, de cordis habitaculo eliminare non desinit. Sicque fit, ut quanto magis timet, & timendo resistit uitijs: tanto amplius uideat: & uidendo sciẽtiã ac oculos sapientiæ lucidiori puritate custodiat. Veruntamẽ sicut obedientiæ addidit sapientiã: ita & sapientiæ associat fidem. Nouit scriptum esse. Sine fide impossibile est placere deo. Hebr. 11
Est quidem fides spiritualis animæ sensus illi diuinitus accommodatus ad inuisibilia & æterna percipienda. Sic ipsam describit Apostolus. Fides (inquit) est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Quod intelligibiliter percipit obedientiæ auris: quod scientiæ & sapientiæ contemplatur oculus. Hoc dei olfactus discernit: occulta penetrat, remota rimaẽ, sempiterna degustat: agit magna, aggreditur ardua, impossibilia credit, futura nouit, uentura prædicit, æterna quærit: non pauet tormẽta, mortem non ueretur: & cælestia sperat. Istiusmodi fragrantissimo odore sancti noui ac ueteris testamenti patres resperli ueram & uiuentium supernam repromissionis terram à lõge odorantes, aspicientes, salutantes, cõfitentesque se hospites esse atque peregrinos in hoc Hebr. 11
D seculo fatebanẽ: unde ipsa quoque uerbi legitima & dilecta sponsa ne præsentis uitæ corrumpatur lenocinijs, ne irretiatur uoluptatibus, ne honoribus extollatur, formatæ fidei refouetur odore, per quem facile uisibilia spernit, temporalia deserit amore æternorum. Vt igitur animæ ipsius facies suo placeat, cui uiuit, sponso: exteriorem auditum, & corporis aures obturat detractionibus, uaniloquijs, & scurrilibus uerbis, quatinus spirituales ualeat intelligere immissiones: unde ueniunt, uel quò uadunt. Carnis oculos diligenter custodit, ne uideant uanitates & insanias falsas: ut liberius puriusque intueatur in certa & occulta diuinæ sapientiæ, atque scientiæ uerbi. Odorem suum ab his auertit uisibilibus & labentibus cunctis: ut per lumen & formatæ fidei delectationem usque ad dei inuisibilia se queat erigere. Os quoque & linguam carnis refrænat à perniciosis, murmurijs, & ociosis sermonibus: quatinus magis quiete ac prudenter sciat quid loqui deo, quando, aut qualiter debeat loqui proximo. Nemo quidem quomodo deo: quid proximo dicat, scire sufficienter meretur, nisi prius didicerit ori suo ponere silentium. Oportet ut assuescat lingua taciturnitati: deinde sermocinationi. Sic (inquit Iacobus) omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem Iac. 1

ad loquendum. Os nanq; quod silere nouit, facile fari prudenter discet: quod uerò in- E
continens est, multa proferet (præter uoluntatem) & redargutione digna. Salubre
Psal.38 quidem consilium est non à noxijs tantum, uerumetiam ab utilibus interdum linguam
cohiberi sermonibus. Obmutui utiq; à noxijs, & silui à bonis (ait Citharœda sanctus)
& dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me. Pronus est semper ad ma-
lum, ac ruinæ propinquus, qui linguosus est: qui autem eruditam possidet linguam,
tanquam turris Dauid, quæ ędificata est cum propugnaculis. Mille quippe clypei pen-
dent ex ea: omnis armatura fortium. In cunctis itaq; sponsa sufficienter instructa tem-
pus nouit esse silentij & tempus eloquij: propterea quum opportunum esse arbitratur,
hominum declinans consortium, & linguam inter claustra reprimens, atq; corde cla-
mans sponsum ad se aduocare non cessat. Si enim abest, lacrymis, gemitibus, desideri-
orumq; uocibus ipsum insequitur: ac humiliter ut reuertatur, exorat: si autem præsens
est, nunc blandis illum affatur sermonibus: nunc amatoria profert: nunc ignitis pro-
rumpit in laudibus. Talibus nanq; sagittis sponsi cor uulnerat: ita ut & ipse amore lan- F
Cant.4 guens dicat. Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua: hortus con-
clusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus: emissiones tuæ paradisus
malorum punicorum cum pomorum fructibus. His nempe spiritualibus ac mutuis
uerbi sponsæq; allocutionibus, feruescente caritate nihil dulcius degustatur. Ex sui qui-
1.Cor.15 dem excellentia sicut in cor inexperti non ascendunt: ita nec ab expertis manifestari li-
cet: quoniam arcana sunt. Quisquis qualia sint noscere cupit: crescat, ut capiat: profici-
Eph.4 at ut sponsa. Propalatio nanque pulchritudinis illius cunctis sit forma proficiendi.
Non enim gratis accepit ut fieret sponsa, sed gratia secum cooperante hoc meruit.
Quemadmodū ergo decet sponsam speciosam esse facie: ita & amore pudicā. Nullum
præter dilectum diligit, nullum scire desiderat, ne polluto amore fœdetur. Totam se illi
tradit, quem totum cōplectitur uisceribus caritatis. Ipsum præcipue, & omnia in ipso
diligit. Sicut nihil reliquit de se, quod non daret sponso: sic nil habet extra se, quod sine
ipso diligat. Vt alteri nihil sui impertiatur amoris, diligit iuxta humanæ modulum fragi- G
litatis ex toto corde, ex tota anima, ex totis uiribus. Si quid in corde uersatur, aut de il-
lo, uel propter illum est: si quid agere intēdit: ipsum sibi prius proponit: quatinus inten-
tionem dirigat futurum opus: & intentio actionem perficiat. Sit nanq; omne quod fit,
si non fiat in caritate & ex caritate: sitq; reflexibile caritati, sponso placere non pos-
se: ideo sicut caste, ita sancte diligit. Quum enim esset paruula, de sponso carnaliter sa-
piebat ut paruula: cogitabat ut paruula, diligebat ut paruula: quum autem sponsa effe-
cta est, utiq; euacuauit, quæ erant paruulæ: unde spiritualiter diligens cum Apostolo fi-
2.Cor.5 ducialiter dicit. Etsi nouimus Christum secundum carnem: sed iam non nouimus. Ante
quàm de uerbi altitudine haberet notitiam, carnem uerbi solam diligebat: at ubi de di-
uinitate uerbi hausit dulcedinem, ubi uerbum propter nos carnem factum esse credi-
dit, cognouit, gustauit: tota in amore ipsius caritate resoluta est: præcipue quum se nō
ut amicam, non ut filiam, sed ut sponsam sentit diligi. Hinc nedum sancte, sed etiam ar-
denter diligit: quatinus ad operandum sit ualida: sedula ad inquirendum, & ad possi- H
dendum tenax. Non debilitatur aduersis, sed roboratur: non tentationibus superatur,
sed crescit. Quo uehementius ipsius flamma uentilatur amoris, eo amplius inardescit.
Si caret sponsi præsentia, ne tepescat: & tanquam indigna repudietur: laborat exterius,
intus uociferatur: suaq; ui, quod amisisse uidebatur, multiplicatum recipit: ideo Pro-
Psal.93 pheta ait. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo cōsolationes tuæ
lætificauerunt animam meam. Si uerò præsentia potitur, tunc ardentius diligit. Nam
ferrum ferro acuitur: ignis igne nutritur, & amor amore augetur. Voto suo (sed non
ad uotum) utitur. Quem quæsiuit, intuetur: quem diligit, tenet: non tamen qualem uel
quantum concupiscit. Differtur, ut perficiatur: non quidem in hac peregrinatione, sed
in patria. Quousq; in hac mortali spōsa includitur carne, satiari nequit: eoq; minus, quo
amplius ac perfectius diligit. Quum igni superponuntur ligna, lignorū magis fit capax.
Nec aliter de uera caritate intelligendum est. Quanto ignis est uehementior, tanto su-
um latius diffundit splendorem, pariter & calorem. Sic quæ uerbi legitima est sponsa,
profusius alijs suæ sanctitatis spargit calorem, & morum splendorem. Ex ipsius quidem
uirtutum

A uirtutum perfectione secernitur à cæteris, ac præ cæteris commendabilior iudicatur. Est nanque in moribus circunspecta: in uerbis grauis, in agendis prouida, in facie hilaris, in exhortando humilis, in corripiendo recta, in perferendis malis læta, in prosperis suspiciosa, in orationibus crebra, in uigilijs assidua, in diuinis laudibus iucunda, in compassione procliuis, in dilectione singularis, in animo serena, in consilijs matura: in humanis placida, in diuinis suspensa, in corpore ueluti in carcere detinetur, in cælo mente ac desiderio conuersatur. Talis est uerbi sponsa, & huiusmodi uirtutum splendoribus rutilat amica sponsi ô filiæ Hierusalem. Non frustra sponsæ nomen sortita est, neque sine causa talem unigenitus dei adamauit animam. Est quidem facie speciosa, dilectione feruens, & morum probitate uenusta. Hæc de sponsæ elegantia sub compendio dicta sunt. Nunc qualiter prouehatur rudis anima: sequens percurret tractatus.

Quibus gradibus sponsa prouehatur ad fruitionem uerbi.

B *Cap.* XII.

Olent quicunque ab humanæ dignitatis sunt collapsi fastigio, toties mœrore sautiari: atque alta ab imo pectoris eructare suspiria, quoties reuoluunt animo, quid fuerint, & quid sint. Augmentum quippe præsentis infortunij memoria est præteritæ felicitatis. Et eo grauiori confodiuntur doloris uulnere, quo sublimior fuit transacta prosperitas. Veruntamen si sic temporalium ac fugitiuorum pompæ bonorum, quæ singulis horarum momentis decurrunt, mentem afficiunt: quanto magis amissio æternorum: Si homo de eo, quod (uelit nolit) perdit, sic cruciatur: quanto amplius de immortalitatis gloria, quam primus homo in innocentiæ statu positus, si uoluisset, tenere poterat: & amisit: omne hominum genus intolerabili debet mœrore transfigi? Qui enim cælestis Hierusalem se ciuem profitetur, incolatus præsentis exilij ærumnas ægre ferre debet, quoties delicias recolit amisisse, quas habuit: unde in persona peregrinãtium Psaltes egregius flebili *Psal. 13*
C uoce ait. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion. Quis nanque rationis compos non gemat sua, & totius Adæ posteritatis damna, quũ recogitat quid perdidit, & quid patitur? Conditus etenim homo fuit, ut deũ agnosceret, diligeret, ei inhæreret, eo frueretur. Cæteris prælatus fuit creaturis, imagine dei ac similitudine insignitus, ut non mori posset, si uellet: ut paradisi delicias terreni haberet, tandemq́ consummato (iuxta dei ineffabilem prouidentiam) uitæ suæ cursu in superna cælorum patria cum angelis, archangelis, uirtutibus, dominationibus, reliquisq́ beatorum spirituum agminibus diuina frueretur uisione, nunquam illa cariturus: in omnibus suis partibus, corpore (uidelicet) & anima glorificandus. Peccatis uerò suis exigentibus deserto æternæ bonitatis fonte ad hoc deuenit, ut huius miserrimi factus sit ciuis exilij. Decurrentibus quippe annorum curriculis, & in hoc plorationis loco firmata statione iam pene ex hominum memoria deletum est illud antiquę nobilitatis diuinum genus, ita ut nemo reperiatur (nisi qui inuisibilis gratiæ splen
D dore illustretur) qui qualis fuerit, cuiusque conditoris in protoparente possit aut uelit agnoscere. At quibus adhuc naturalis inest (gratia mediante) uigor acuminis & innatæ sensus probitatis: ij sunt quibus præsentis uitæ onerosus est cursus. Hos quidem in seipso Propheta expressit, dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: *Psal. 119*
habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Tædebat eum tunc huius uitæ carceris pœnalitate grauatus præsentium & dilatione ęternorum. Pati se uidebat, quod nolebat: nec habere, quod desiderabat: angebatur hinc inde: gemebat sub fasce undique terrenæ habitationis, quotidie fame, siti, lassitudine, frigore, calore, nuditate, egestate cernebat hominum genus affligi: insuper doloribus cruciari, laboribus premi, infirmitatibus attenuari, diuersis calamitatibus fatigari, & ineuitabili morte consumi: ideoque compassione ac desiderio anxius aiebat. Vsquequo domine obliuisceris me in finem, usquequo auertis faciem tuam à me? Memor esto opprobrij seruorum tuorum. Sciebat quidem uir sanctus neminem sine diuino posse saluari adiutorio, atque ab instantibus erui flagellis: propterea tam obnixe domini exorabat clementiam. Potest utique quisque per seipsum delinquere, se interimere, cælesti

gratiæ

gratiæ repugnare: multaq; enormia perpetrare facinora (non autẽ absq; speciali dei auxilio) à uijs prauis resipiscere: conditori se reconciliare, deperditam in se reparare gratiam. Malum nanque potest per se: non autem sine dei adiutorio potest bonum: proinde mediatoris indiget gratia. Misit enim deus filium suum in similitudine carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatum in carne sua: ipse quoque ueniens mediator, ut pro hominis satisfaceret erratibus: quod non ualebat delinquens, ipse perfecit. Hinc est, quòd tanquam ouis ad occisionem seduci pertulit: & quasi agnus coram tondente se non aperuit os suum: se despexit: non pepercit sibi, ut ignosceretur peccatori homini: omni se exposuit iniurię propter nimiam suam ad hominem caritatem: urebatur intus dilectione, & piæ liquefiebat desiderio compassionis, ex forma flagellati corporis, ex pallore angelici aspectus igniti incendium amoris aperuit: non peccauit, & peccantium super se flagella sustinuit. Acerbitatem causamq; ipsius mediatoris passionis paucis Propheta eximius insinuauit, quum dixit. Vidimus eum, & non erat aspectus: & desiderauimus eum despectum: nouissimum uirorum, uirum dolorum, & scientem infirmitatẽ: & quasi absconditus uultus eius & despectus: unde nec reputauimus eum. Vere lãguores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à deo atque humiliatum: ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis super eum, & liuore eius sanati sumus omnes: Nos quasi oues errauimus unusquisq; in uiam suam. Venit igitur pius pastor & Samaritanus benignus rationalem quærere ouem: & languenti homini uulneribus adhibere remedia. Nisi ardenter diligeret, non tam sedulo quæreret: unde solicita percunctatio magni amoris est exhibitio. Quæsiuit utique nos propter nos: quæramus & nos ipsum propter ipsum: nec sine ipso. Nemo illum inuenire præsumat, si non diligenter perseueranterq; quæsierit. Non enim repente inuenitur, quum etiam solicite quæritur. Quibusdam nanq; gradibus peruenitur ad ipsum. Nullus ad ultimũ attinget, nisi gradatim ascendat. Quærat itaq;, qui prudenter ad uerbi cupit amplexus deduci, qualiter consentiat legi. Impudicum quidem satis est tantæ maiestatis pręsentiam polluto corde: immũdis labijs, gressibus obliquis, atque squallidis uestibus quærere: atque familiari contubernio uelle eidẽ adhærere. Quæq; etenim anima prius, quàm uerbi notitiam habeat, tota fœtet: tota deformis est nigredine peccatorum. Corde nanque inculta est: animo inordinata, affectu curua, intentione obliqua, sermone effrænata, moribus incomposita. Nil nisi carnem alliciat, sapit: nil nisi sensibus arrideat, delectat: nil nisi adulatione aures mulceat, gratanter suscipit. Solum uacat quomodo carnis perficiat desideria, impleat uoluntates. Prorsus ab omni spirituali gustu aliena est: suarũ quoque concupiscentiarum mancipium facta nullum de spiritus libertate iudicium habet. Intus quidem forisq; inordinata tanquam quædam confusionis est domus: ideoq; quum primum dei uerbum concupiscit agnoscere: legem uerbi quærat, ut illi consentiat ad correptionem: unde uerbum audiat in euangelio loquẽs sic. Esto cõsentiens aduersario tuo, dum es in uia. Aduersarius quippe delinquẽtium lex est, quæ dum prohibet, aduersatur. Potissime autem lex, quam uerbum in corde fixit mortalium: quæ omnino uetat concupiscentias. Hanc ignorat, quisquis lumine caret gratiæ: ideo tanquã indomitum animal per abrupta trahitur uitiorũ. Nulli uult rationis subijci iudicio, nulla disciplinæ lege fręnari. Iustus autẽ quamuis sciat se non esse legi subiectum: nõ uult tamẽ absq; uerbi lege uiuere. Hoc Apostolus indicans de se ait. Iis qui sine lege erãt, tanquam sine lege essem: quũ non essem sine lege Christi. Lex quidẽ uerbi spiritualis est nõ atramẽto & stylo exarata, sed dei digito in corde depicta: sicut Propheta testatur. Os (inquit) iusti meditabit sapientiã, & lingua eius lequetur iudicium: lex dei eius in corde ipsius, & nõ supplantabuntur gressus eius. Lex etenim hęc illabente gratia in hominẽ imprimitur cordi, & aduersatur carni. Rixam aduersus uitia excitat, ut tota familia animæ ad uerbi se exponat obsequium. Rationalis quippe spiritus agnito (etsi tenuiter) præuenientis gratiæ lumine obtẽperare eidẽ nititur tanquã superiori suo. Intelligit nullo modo carnis & spiritus simul posse intẽdi operibus. Hinc zelo rectitudinis armatus interiori aduersario conatur obedire. Irrupit quidẽ cordis hospitiũ, ut omni aduersaretur carnis uoluptati. Venit, ut pararet uiã uerbo, disponeret habitaculũ mentis, excitaretq; animũ ad quęrendũ uerbum.

Marginal notes: E; F; G; Matth. 5; H; Rom. 7; Psal. 36

A uerbum. Præcipua itaq; regula animæ affectantis uerbi connubium est, ut proprijs uiriliter repugnet concupiscentijs malis: quas aut ex carnis colluuione contrahit, aut expectandi consuetudine nutriuit. Prægrauata etenim his nunquam ad uerbi se inquisitionem eriget: consentiat legi spiritus, quam Dei sapientia præmittit ante se: cōtra sibi aduersantes pugnam arripiat: quos si ignorauerit minime superare ualebit. Quærat igitur uerbum, ut illustretur ad agnitionē. Sicut sine lumine ipsum intueri non potest lumen: ita absq; uerbi lumine ad ipsum non peruenitur uerbum. Ardenter quidem anima concupiscens in uerbi amore proficere: & per ipsum ad perfectionem transcendere: legem spiritus, hostium qualitatē, uerbiq; personam nō ignoret. His si sufficienter fuerit erudita, facile ad summa euolabit: finaliter inuacuū elaborat. Lex spiritus lumē est, uirtus est, habitus est: amor est in animam infusus per donum gratiæ gratum facientis. Hæc quidē semper bona suadet, præteritos ueteris hominis detestatur mores, æterna aperit, conscientiæ secreta detegit: seculi pompā, quàm uilis, quàm labilis, quàm puerilis, quāq; damnabilis sit, edocet. Omne temporale quàm sit breue: quid sit æternū, cordi ingerit. Huic
B nemo cōsentiens perire potest. Quos prædestinauit deus ad gloriam, hos uocat ad gratiā: illis confert gratiā. Qui legis huius nouit effectū, nunquā insolescet, nunquam præsumet, nunquā diuinū sibi usurpabit honorē. Siquid boni, siquid uirtutis, siue in se seu extra se operari detur, totum huic ascribet. Veluti prudēs paterfamilias proferet de thesauro sui cordis noua & uetera. Vetera utiq; cogitādo delicta intelliget, quod fuerit ex se: noua uerò uirtutū acta nouæ attribuet gratię, nouæq; legi. Fuistis (inquit Apostolus) aliquando tenebræ: nunc aūt lux in domino. De se aūt sic ait. Gratia dei sum id, quod sum, Alio quoq; in loco clarius exprimens dicit. Lex autē spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Quotquot enim legis huius uel gratiæ participes effecti sunt: debitores nō carni & sanguini: ut secundū carnē uiuāt, sed spiritui. Qui secundū carnē uixerint, morientur: qui uerò spiritu facta carnis mortificauerint, uiuent. Lex quidē hæc tanquā uerbi lumen seipsam sane intelligi ostendit; ne qui illius particeps est, de se
C præsumat. Ostendit inimicorū qualitatē: ut sciat cui resistat. Inimicæ enim carnis docet desiderijs esse resistendū: spiritus aūt fructibus assentiēdū. De utrisq; Apostolus loquēs ait sic. Opera carnis sunt fornicatio, immūditia, impudicitia, auaritia, quæ est idolorū seruitus: inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, homicidia, comessationes, & his similia: fructus uerò spiritus est caritas, gaudiū, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas, Aduersus huiusmodi non est lex. Qui aūt sunt Christi, carnē suā crucifixerūt cū uitijs & concupiscentijs. Qui utiq; sunt Christi, legi spiritus consentiunt ad correctionē: atq; cū concupiscentijs carnis luctū habētes ipsas cruci affigūt: ut expeditius uerbū quærant in lumine uerbi per assumptū hominē. Humanitas quidē Christi lumē uerbi est (uidelicet) illuminatū à uerbo. Verbū uerò lumen est illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Tunc uerò & ipsa humanitas lumen uerbi effecta est, quū uenit temporis plenitudo: in quo dei sapientia, ut dragmam perditam inueniret, lucernam accendit:
D domumq; euertit: unde uerbo unita humanitas & ipsa lumen est nō tantùm illuminatū, sed etiam illuminans propter personalem unionem, perfectam, incōprehensibilē, & diuinā. Quū igitur capabile effectuū sit uerbū: ut illuminentur uerbi cognitione oēs, qui ad fruitionē & amoris ipsius unionē cupiunt ascendere: ipsum uerbū in assumpto quærant homine. Omnis qui sic quærit, inuenit. Nā sic quæsisse ex parte inuenisse est. Quærat etenim ardens anima uerbū, ut de cognitione ad uirtutē transeat, de uirtute ad sapientiam, de sapientia ad decorē, de decore ad fœcunditatē, de fœcunditate ad fruitionē, Nemo quidē facilius cōuenientiusq; de cognitiōe uerbi, quæ ex parte mōstrata est, peruenit ad uirtutē: quàm per exemplum uerbi. Est enim uirtus animi uigor omnia dirigēs ad rationem. Quid autem rationabilius, quàm ut seruus dominum, creatura deum, anima uerbum, ratio sapientiā, infirmus uirtutē imitetur? Omniū quidē uirtutū in homine hominibus formā exhibuit uerbū, Caritatis: sicut ipse ait. Animā meā pono pro ouibus meis, Humilitatis: de qua dicit. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Obedientiæ: quia parentibus subditus fuit. Patientiæ incōparabiliter: pręcipue passionis tēpore: sicq; cæterarū uirtutū. Præbet quidē formam, & uigorē ingerit. Vtrūq; nāq; necessariū est:

Ephe. 5
Rom. 8
Gal. 5
Gal. 5
Ioan. 10
Matth. 11

est. Cuius etenim animi uigor nō incalescat & roboretur: quum uerbum pro se factum: B
Ioan. 12 pro se humile, laborans, patiens, & moriens perspexerit? Quū exaltatus (inquit) fuero à terra: omnia traham ad meipsum. Itaq; ut uirtutū formam, uirtutis uigorem: uirtutem animi induat quis uniatur uerbo, ne aduersis prosternatur, eleuetur prosperis: ulloque euentu uel pusillanimitate à mentis constantia & actu laudabili moueatur. Hoc autem tunc poterit pugnantis animus: si in sapientiæ lumen se reformare studuerit. Arduum quippe uirtutis est iter: & sublime perfectionis ipsius fastigium. Facile in eo languet animus: & resilit ab eo: nisi uirtutis irrigetur dulcedine: deuotione nutriatur, trahatur amore, & sapientiæ gustu reficiatur. Nam sapientia diuinus est gustus accommodatus animæ ad perficiendam fidem: roborandam spem: infundendum uigorem, appropinquandum deo, laudandum deum: &, si expediat, intrepide moriendum pro deo. Cum enim sapientia intrat ad cor, fugantur tenebrę, abscedit tristitia, castificatur amor, sanctificatur timor, exultat spiritus, uiget animus, cor accenditur, replētur uiscera, illuminatur ratio, erigitur mens, & totius interioris hominis reformatur aspectus. In sapientiæ nanq; lumine, in uerbi splendorē animæ species reformatur & conformatur eidem, per uirtutē purgatur: atq; ut lumen sapientiæ uideat, mundatur. In sapientiæ lumine reformatur, lumini uerò sapientiæ reformata conformatur: ut ad ingenitum perueniat decorē. Habet quippe dei in se imaginem: per quam est honorabilis in se, angelis commendabilis, amabilis uerbo, & carissima sponso. Hæc nanq; imago & imaginis pulchritudo non in corporis elegantia: nō in carnis progenie, non in decore uultus, aut in ualetudine, seu fortitudine membrorū, sed intus in anima cōsistit. Hanc secundū naturam pauper & diues, nobilis & ignobilis, infirmus & sanus possident. Hanc deformat culpa tanto deterius, quanto grauior est. Sapientia autē reformat in lumine suo eo uehementius, quo abundantius se cōmunicat. Tāto uerò perfectius se communicat, quanto amplius ipsam ad se suscipiendum dispositā reperit animam. Disponit quidem illam peccatorum dolor: cordis gemitus, lacrymarum effusio, assidua lectio, diuinarum scripturarū iugis meditatio, pura confessio, linguæ circuncisio: & humanitatis uerbi attenta cogitatio: ipsius autem decor relucet in conscientiæ claritate, in innocentia cordis, in intentionis rectitudine, & in uehementia caritatis. Tunc uerò conformatur uerbo, tunc specimen eius sponsi assimilatur decori, tunc sapientiæ grata sedes efficitur: cum ueritas in mente fulget, & mens in ueritate se uidet, cū amoris desiderio habitat in summis, & contēplationis penna eleuatur in cælestia: cum maturitatē animi custodiens secū cōmoratur, semper pudica, ubiq; circunspecta: nil utique agēs, quod cōscientiæ euacuet gloriā, obliquet oculū, quo erubescat præsentiā ueritatis, quo confundatur in se, & cogatur faciē cordis auertere tanquā cōfusam, & repercussam à splendore uerbi, à lumine sponsi. Quanto autē nitidior in se, quanto caritate profusior est ad uerbū quo intus clarescit amplius, eo decorem suū maturius per membra & sensus diffundit exterius, ita ut omnis illius eluceat actio, sermo, aspectus, incessus, & risus grauitate mistus. Huiuscemodi anima decore uenusta sicut zelat sponsum, ita ab eodem zelatur. Mutuus quidē amor & uehemens pari incedit gressu: ęquali nutritur intentione. Nam quemadmodum quæsita est à uerbo, ita quærit uerbum, sicut lucrata est à uerbo: sic uerbo fructificare conatur, quoties se offert causa: H
quandocunque impellitur seu uocatur à uerbo, non minus ardenter quàm prudenter postponit se, sua interponit, ut uacet proximo, ut proximi fœcundetur profectibus. Nullo quidem exercitio congruentius occupatur sponsa, quàm cum animarum intendit lucris. Hoc etenim sacrificio nil maius, nil suauius uerbo redolet. Vnde Petro cū diceret,
Ioan. 13 amas me: illeq; responderet: domine tu nosti omnia, tu scis, quia amo te: ipse mox intulit: pasce oues meas. Nihil amanti ardenter carius potuit committere, quàm illud: propter quod exinaniri uoluit & mori. Hoc exemplo, quantum illi fraternus amor placeat, & potissime cum circa animæ salutem occupatur, uoluit commēdare. Hoc uerbis: hoc in seipso operibus approbauit. Ideoq; sponsa uerbo contradicere non audens, eidemq; nedum intus in imagine, uerumetiam exterius in actione se conformari satagens animarum profectibus intendere non recusat. Hortatur quos potest, docet quos potest, proximorumq; mentes nunc terrendo, nunc mulcendo ad agnitionē prouehit ueritatis Cunctos pio souet affectu, nullū despicit, nulli se petēti denegat, aliena damna sua iudicat

A cat, ut ueræ caritatis repleta zelo ſciat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus,
non ſuum, ſed in omnibus uerbi concupiſcit honorem. In hoc efficitur anxia, hoc agere
nititur, ut ſui nõ amittat cuſtodiam, dum proximorum utilitatibus inſeruit, ne pro alio-
rum commodis mẽtis innocentiam perdat. Vno quidem oculo uigilat, qualiter frater-
næ proficiat caritati; altero autem quomodo ſponſo ſe immaculatam exhibeat. Nouit
tanquam in multis experta quamplurimos immoderato caritatis zelo accenſos cordis
amiſiſſe munditiam, & deuotionis nectare ſpoliatos eſſe, dum inconſulte uacantes pro
ximis ſeipſas negligere non timerent. Laudabilis quippe proximorum inuigilare ſalu-
ti, non tamen minus uacare ſibiipſi neceſſaria actio. Nõ ualet prodeſſe alijs, qui ſibi ne-
quam eſt. Maxima indiget prudentia, cum animarũ lucra quærit, quiſquis interiori uer
bi ſaginatur dulcedine, ne ſurrepentibus concupiſcentijs, aut curarum multiplicium gra-
uatus pondere ab interna mentis exercitatione langueſcat. Peramplius illum uigilare
oportet, cui nulla ſpiritus fomẽta tributa ſunt. Si uix naufragium ſuſtinet, qui ad ſinum
B portus præuio lumine reducit ſe, ut diſperſa recolligat, reſarciat ſciſſa, collapſa reſtau-
ret, quid de illo iudicandum eſt, qui ignorat portus tranquillitatem, caret lumine, & ua
gatur à ſe. Nemo (niſi ualde ſanctus) abſq; ſui detrimẽto proximorum curis occupatur.
Nam etſi animarum lucris intendere ſit deo amabile, non tamen cũctis prodeſt. Vnuſ-
quiſq; proprium habet donum à deo. Quiſq; prius debet ſuam, deinde aliorum, ſalutẽ
quærere. Quid (inquit Veritas) prodeſt homini, ſi mundum uniuerſum lucretur, animæ Matt.16
uerò ſuæ detrimentum patiatur. Nullus animarum ſibi uendicet principatum. Magna-
rum mentium hoc opus eſt. Vocandus eſt dignus, indignus autem repellendus. Sẽper
etiam dignus timeat ne præſumendo ruat. Si non timet ruinam, timeat culpam, timeat
amittere gratiam. Nam gratiæ amiſſio occaſio fit culpæ, perpetratio uerò culpæ princi-
pium ruinæ eſt. Hinc eſt, quod ſponſa in canticorum canticis dilecto pulſanti atq; blan
dis mellifluiſq; ſermonibus eandem ad animarum ſubeundum miniſterium inuitãti de
ſe ſuſpecta ac de mentis coinquinatione pauida aiebat. Expoliaui me tunica mea, quo- Cant.5
C modo induar illam, laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Sẽper enim humi-
lis caſum ueretur, temerarius autem quoniam luce ueritatis caret, pene poſt ruinam ad
ſui peruenit notitiam. Diues ſæpe meditatur, ne in latronum incidat incurſus, qui uerò
nil poſſidet, facile ſe exponit periculis. Sic ipſa, de qua loquimur, anima cum cognitio-
ne, uirtute, ſapientia, & interiori fulgeat decore, ne his omnibus, ſi minus iuſto cauta ſit,
priuetur, quando ad proximorum lucra procedit, ſuiipſius diligens cuſtos efficitur. Ma
gni æſtimat, ſi pro dei honore profit proximo. non autem minoris, ſi ſe illibatam cuſto-
diat uerbo. Propterea laudabili diſcretionis moderamine ſic ſecum agit, ut nec pro cõ-
modis proximorum contemplationem deſerat, neq; pro amore contemplationis alio-
rum curam funditus derelinquat. In utroq; ſe conſtituit medio. Nam cum licet, uacat ſi-
bi, cum caritas urget, ſe exponit proximo, ſic tamen, ut continue anhelet ad cubile ſpõ-
ſi ſecreti reditum, de quo fraternæ caritatis accenſa zelo egreſſa eſt. Semper cũ foris ma
net, cordis poſtes prudenter obſeruat, ne cum ad ſe tota reuertitur, iniquitatis maculam
contrahat, per quam ſponſi aſpectibus ualeat diſplicere. Ideoq; ex fœcunditate ſpiritua
D lis prolis uerbi fruitione dignior efficitur. Quemadmodum autem realiter ſe expoſuit,
caute ſe cuſtodiuit, fiducialiter egit opus iniunctum, perfecit ardenter, ſoliciteq; ad ſe
rediit ſic in uerbi amplexus iucũdiſſime ruit, dulci guſtu repletur, perfunditur gaudio,
exultat affectu, lumine coruſcat, & dilectione langueſcit, cũctorum, quæ foris ſunt, ob-
liuiſcitur, horum, quæ pertulit malorum non meminit, deſiderata uerbi fruens præſen-
tia. Inde ſi liceat, nunquam cupit exire amoris referta dulcedine, ardet & gemit, clamat
& tacet, tenet & deficit, amplectitur & ſuſpirat, magnoq; amoris deſiderio anxia quo
plus paſcitur, eo uehementiori caritatis uulnere ſauciatur. Tanto autem magis ſui obli-
uiſcitur, quanto amplius uerbi inhæret ueſtigijs. Tunc propheticũ illud dulci ualet pro-
mere modulatione. Defecit caro mea & cor meum deus cordis mei, et pars mea deus in Pſal.72
æternum. Et illud. Defecit in ſalutari tuo anima mea, & in uerbum tuum ſuperſperaui.
Hæc quidem (ex parte tamen) ſunt caſti amoris exercitia, hæc uerbi animæq; preludia, Pſal.118
quæ nequaquam pro uoto aut ſuſcipientis merito aſcribenda ſunt, ſed beneplacito tri-
buentis. Ipſe quippe eſt dominus, qui omnia, quæcunq; uoluit, fecit in cælo & in terra.

Quisq; quod suum est, agat, & iuxta suam possibilitatem, ut dignus ad uerbum in se suscipiendum efficiatur, humiliter ac diligenter se præparet, reliquum uerò totum uerbi committat prouidentiæ, quoniam paterno omnes amans affectu nihil subtrahit animæ profuturum, quamuis mens hæc humana non capiat. Qualis autem sit huiusmodi præparatio, quæ inferentur, declarabunt. E

Qualiter sponsa ad sui habitaculum cordis suscipiendum uerbum præparare se debeat, atq; spirituales excubias celebrare. Cap. XIII.

VIcunq; mortalium occupationes subtili uoluerit inuestigare iudicio, laboriosas quidem & ignorantiæ cæcitate inuolutas esse rectissime acclamabit. Quid laboriosius, quàm sine laboris fine desudare? Quid tenebrosius, quàm tenebras opacas lucem, & meridianam lucem nuncupare noctem? Esa. 5 Væh (inquit Propheta) qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras, & qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Hi nempe sunt, qui incommutabili spreto bono, toto mentis affectu commutabili adhærere conantur. Laborant, desudāt, quærunt, nec inueniunt, quotidie maria peragrant consilia mutāt, & ueluti irrationabilia iumenta sensualitatis motu trahūtur. Priuati quidem rationis iudicio in huius peregrinationis uastitate errantes prius uita carnis deficiunt, quàm assequātur, quod cupiūt. Hos F Psal. 106 propheta sanctus exprimere uoluit, cum in psalmo ait. Errauerunt in solitudine, in inaquoso, uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt esurientes & sitientes anima eorū in ipsis defecit. Longe etenim à se scrutati sunt, quod in seipsis quærere debuerūt, ideo defecerunt scrutantes scrutinio. Bonum quippe deus condidit infra nos, et bonum posuit supra nos, nosq; in horum medio collocauit. Bonum nanq; quod cōstituit infra nos, dedit ad solatium, ad usum, ad adiutorium, & ad remedium. Ad solatium nempe contulit peregrinationis, ad usum necessitatis, ad adiutorium uirtutis, & ad remedium infirmitatis. Bonum autem, quod præparauit supra nos, uoluit declarare, ut diligatur, quæratur, inueniatur, & eo fruamur. Ipsum debemus toto affectu diligere, tota intentione quærere, intra nos inuenire, post peregrinationem frui. Nobis uerò in medio constitutis liberum G præbuit arbitrium, ut quod uolumus, eligamus, dedit & rationis iudicium, ut quid præstantius sit, intelligere ualeamus. Decidente igitur ab ingenitæ nobilitatis arce homine ita hominum elanguit genus, ut sub peccato uenundatus pristinam libertatem amiserit, & rationis oculo plurimum caligauerit. Ideo nec, quod uult, agit, neq; quod rectum est, iudicat, atq; cum iniquitatum sit fasce oneratus, nec se ad id, quod supra se bonū est, possit erigere, ad illud, quod infra se est, curuus inflectitur. Vt autem hanc deus sanaret infirmitatem, misit uerbum suum in terras carne indutum passibili, quatenus & qui bonum, quod infra positum est, concupiscunt, inuenirēt in homine uisibile, palpabile, humanumq; bonum. Et qui frui appetunt bono, quod supra omnia est, intuerentur in uerbo inuisibile, summum, & inenarrabile bonum. Vtrunq; Christus est, deus (scilicet) & homo. In ipso omnes, qui bonum quærunt, reperire possunt, unde saginentur. Non expedit, ut cæli latitudo, terrarum spacia, & abyssi profundum rimetur, ut ad ipsius indaginem attingatur, quanquā in cælo & in terra, & in abysso sit, sicut Propheta ait. Si ascen- Psal. 138 dero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. De terra autem sic legitur. Spi- Sap. 1 ritus domini repleuit orbem terrarum. Perfectius tamen in rationali hominis mēte per- H cipitur, in qua uelut in propria sede residet sapientia. Incommutabile itaq; bonum, uerbum sempiternum, sapientiam transcendentem omnia quisquis apprehendere satagit, quamuis incomparabiliter humanam atq; angelicam supereemineat dignitatem, quærat (si potest) in se. Talis tamen prius sit, ut uerbi inhabitatione sit dignus. Præparate (inquit dominus per prophetam) mihi templum, & habitabo in medio uestri. Templum utiq; non lapidum structura compositum, non auro tectum, non gemmis ornatum, sed 2. Cor. 6 uirtutibus, sed morum probitate, sed spirituali exercitatione fabrefactum, de quo Apostolus. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos. Est quidem cor hominis uerbi receptaculum, ad quod gratanter se, ut inhabitet, declinat. Qualis autem inhabitator, tale sit & receptaculum. Prius locus præparandus est, postea aduocādum uerbum, deinde suscipiendum, postremo quærendum. Cætera alia præcedit in susceptione uerbi Psal. 20 cordis dispositio, qua deficiente frustra reliqua quæruntur. Magnus (inquit Propheta) domi-

A dominus, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Sicut magnus est, ita & ipsius sit habitationis locus. Non autem locorum spacio, non altitudine, seu longitudine dilatatur cor, sed desiderijs. Si parum diligit, si desideriorum magnitudine non accenditur, angustum est, & ad suscipiendum uerbum minus dignum. Quomodo dignum est uerbo, cum non toto affectu diligat? Debet quidem caritas dilatari, eoque uehementius, quo amplius deum nouit esse diligendum. Ipsa creaturarum numerositas, quantum deus sit diligendus, clamat. Clamat cælum uoce sua, clamant cælorum ornamenta, clamat terra, & cuncta, quæ in ea sunt, ut diligatur deus. Videmus imaginis picturam mira arte compositam nil habentem deformitatis in coloribus, in uultu, & in cæteris membris. Subito laudamus artificis magisterium, uerbis extollimus, ipsumque opificem alios artis suæ præcedentem mentis affectu amplectimur, & tanquam ueneratione dignum prædicamus. Ex hoc hebetudinis humanæ tepor conuincitur. Nemo inuenitur, qui uerbi magisterium considerare dignetur. Nonne omnia,

B quæ facta sunt, opus sunt uerbi? Nonne ipsius sapientiæ excellentiam prædicant? Verbo domini (ait Propheta) cæli firmati sunt. Psal. 32 Sed & in principio (uidelicet) in uerbo creauit deus cælum & terram. Quanta sunt, quæ per ipsum facta sunt? quàm pulchra, quàm bona, quàm delectabilia, quàm iucunda? Cui omnia hæc ascribenda sunt. Opifici an operi? O cæca mortalium mens, ô insania hominum detestanda. Bibis de riuulo, & uiuum prætermittis fontem. Lucernæ lumen magnificas, & Solis claritatem non attendis? Micas mensæ comedis, & ipsum cōuiuium pingue non degustas? Si recte saperes, si sanum in te esset cordis palatum, utique per ea quæ facta sunt, illorum intelligeres autorem, intelligendoque diligeres. Quoniam uerò interno lumine priuaris, non intuendo sed palpando dijudicas. Diligis quidem sed obliquo amore, sed inordinato, sed impudico, ideoque subuersum est cor tuum in te, & priuatus amor summo ac diuino te fraudauit amore. Redi igitur ad te, & disce, quem diligere debeas, in quo est beatitudo æterna, & indefessa laudatio. Dilige illum, qui tanta tibi diligenda proposuit, mi-

C rare ipsius industriam, uenerare sapientiam, & corde dilatato uerbum, per quod uniuersa creauit, amplectere, per hæc ascende, diligendo accede, perspicueque cognosces, quoniam inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus & sapientia. Ex decore igitur, ex ordine creaturarum dei claret sapientia, ex usu autem & commodo bonitatis indeficientia. Quo etenim amore, quo ardere debet desiderio contemplantis cor, cum uniuersitatis dominus nedum ad intelligentiam sapientiæ, sed etiam ad famulatus ministerium omnem sibi deputauerit creaturam? Sol lucet, tenebras fugat, cunctis generandi uirtutem præstat, calorem infundit, lætificat naturam, & de se magnum perseuerantis obedientiæ tribuit documentum. Imber de cælo descendit, terram, ne solis adustione sterilis maneat, madefacit, & inebriat, ut semen det serenti, & panem præbeat ad manducandum. Tempora alternatis uicibus ut hominis eleuent fastidium, sibi iniunctum exhibent ministerium. Nulla uacat ab opere, nulla creatura ab hominis subterfugit obsequio, aut mini-

D strando, aut obsequendo, aut exercendo. Clamat grandi uoce ad humanum cor omne uniuersum ut deum tam dilatato diligat affectu, quàm multa intelligit per creaturarum ministerium sibi collata esse beneficia. Ne ingratum sit, diligat uehementer, repleatur laude, dilatetur in immensum, & tanquam inundans fluuius per adiacentia sibi fundatur corda. Suo bono solus non gaudet, quisquis in amore ueraciter conditoris accenditur. Nescit inuidere, priuatum nil habet, quod accepit communicat, dantis non suam quærit gloriam, profectumque aliorum suum putat, non tantum propinquos, domesticos, & notos, sed latissimo caritatis sinu omnes complectitur, tenet dilectione, fouet oratione, hortatur uerbo. Hanc cordis dilatationem Apostolus se habere ostēdit, cum ait. Os nostrum patet ad uos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Cuius dilatationis 2. Cor. 6
affectum alio in loco aperuit dicens. Nam cum essem liber ex omnibus, omnium me 1. Cor. 9
seruum feci, ut plures lucrifacerem, factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrifacerem. Et post pauca. Omnibus omnia factus sum, ut omnes saluos facerem. Ibid.
Meritoque in suo dilatato corde uerbum susceperat, & aiebat. Viuo ego, iam non ego, uiuit Gal. 2
autem in me Christus. Ad ipsius imitationem Apostoli quæque anima, quæ uerbum in

se suscipere concupiscit, amoris desiderijs quantum ualet, se dilatare non negligat, in B
speculo uniuersi dei uerbum, per quod cuncta sunt condita, mirari, laudare, & magnificare non desinat, diligat in opere opificis sapientiam, in operandi modo ueneretur potentiam, in operum ministerio amplectatur clementiam, in proximo autem uerbi imaginem intueatur, & diligat, ipsius salutem cupiat aliquando uerbis, aliquando obsequijs, semper uerò desideriorum affectibus, & orationum suffragijs. Sit quidem effecta magna & desiderijs dilatata, magnum capax erit ad suscipiendum uerbum, dummodo non sit immunda & peccatorum fecibus deturbata. Incontaminatus sponsus
Esa. 1 impollutum uult fieri, ad quod reclinet, cordis habitaculum. unde per Prophetam sic admonens ait. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Quot enim noxiæ cogitationes, tot cordis sunt maculæ. Has quippe nemo
Prou. 2 est qui ad plenum deuitet, atque qui eisdem carere ualeat, cum scriptum sit. Quis gloriabitur castum se habere cor, aut mundum esse à peccato? Nullus tamen hanc, de qua lo-
Matt. 5 quimur, desperet posse obtinere munditiam. Beati (inquit dominus) mundo corde, F
quoniam ipsi deum uidebunt. Prophetam audiamus quàm breuiter, quamque sapienter
Psal. 4 notificauit, quomodo, quo ordine ad ipsam perueniamus. Quæ dicitis (inquit) in cordibus uestris & in cubilibus uestris compungimini. Est quidem cordis contritio optimum ad percipiendam munditiam medicamentum. Mox ut germinare inchoauerint fœdæ cogitationes, compunctionis gladio interimat ipsas, qui cordis sui uerbum cupit habere possessorem, uirilem super se adhibeat custodiam, quæ nec seducatur, nec alliciatur, ab intus mugitus emittat tanquam canum latratus, & à mentis penetralibus omnem abigat inimicum, euellat odia, destruat cogitationes noxias, disperdat cordis elationes, dissipet carnis concupiscentias, ut in mentis pomerio ædificare ualeat contemplationis receptacula, atque plantare uirtutum pascua, & sanctarum cogitationum affectionumque arbuscula. Nisi uerò solerti uigilauerit cura, nunquam ad cordis attinget munditiam. Nam cor est receptaculum quoddam & radix omnium iniquitatum,
quando absque disciplinæ uigore relinquitur. Vniuersa etenim facinora prius quàm cõpleantur opere, & ad publicum ueniant, consummantur in corde, intus radicantur, G
Matt. 15 ac deinde actionis ramos foras germinant. De corde (ait Verbum) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem. Peruersum utique est cor hominis, facile corrumpitur, laboriose corrigitur, leuiter seducitur, stabilitur nunquam. Quid humano corde fugacius? quid mobilius? quid ad edomandum difficilius? Cum tenetur, labitur, cum restringitur, aufugit. In breuissimo quidem temporis momento terrarum multa perlustrat spacia, discurrit per prouincias, bella mouet, homicidia perpetrat, cumulat pecunias, palatia construit, erecta euertit, honoribus attollitur, superbia inflatur, sicque tãquam rapidus flatus, & torrens diffluens continua sui mobilitate rotatur. Proinde omni frænandum est industria, timoris uinculis restringendum, habenis amoris regendum, tergendum lacrymis, atque uera compunctione mundandum, necnon & confessionis sacramento in sua munditia custodiendum. Nil autem sic cordis amissam repa-
rat gratiam, sicut iugis oris cõfessio. Si delictorum maculis fœdatur, si hebetudine grauatur, si desperatione tangitur, si agitatur tentatione, currat ad confessionem, & liberabitur. O beata confessio, quæ deum placat, reconciliat pœnitentem, cęlum aperit, mundat cor, onus aufert, mentem lætificat, & remittit peccatum, unde Propheta sanctus. H
Psal. 31 Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sit itaque frequens, sit humilis, sit deuota, sit integra, sit lacrymosa perseueransque. Quanto grauius est delictum, & crebrior recidiuatio, tanto amplius assidua sit confessio. Eo quidem corporis facies fit mundior, quo magis abluitur. Hoc de interiori facie sentiendum est. Sordes quippe corporis aqua, cordis autem contritio diluit & confessio. Suscepturus igitur quisque uerbum in cordis habitaculo illud amoris dilatet desiderijs, mundet à maculis delictorum, ornetque decore uirtutum, alioquin sponsum uerbum fugabit à se. Si enim mortalis suscepturus mortalem tanto cum studio interiora domus mundat à sordibus, atque diuersis componit ornamentis, quanto magis uerbum susceptura anima sic se extergere, sicque disponere debet, ut nil in se indecorum, nil
inordi-

A inordinatum remaneat, quod aduentantis aspectui ualeat displicere. Est nanque spiritua
le & præcipuum cordis ornamentum prudentia, quæ sua interiorem domum decorat
uenustate. Luce etenim sua mentis illustrat oculum, ut uideat, quid, qualiter, quo ordi-
ne, quo'ue tempore agendum sit. Quid, ne agat noxia, & utilia negligat, qualiter, ne ui
tia uirtutes se simulent, ne relicto rationis gubernaculo præceps in passionibus feratur
animus. Quo ordine, ne id prius, quod posterius, ne temporalia spiritualibus, ne huma
na præponantur diuinis. Quo tempore, ne importunitas noceat, ne affectio decipiat,
ne immoderatio fastidiat. Futura quoque prouida consideratione prospectat, ne ullo for
tuito euentu sternatur animus. Præsentia autem intelligendo disponit, ut cum proxi-
mo absque scandali offendiculo conuersetur, agenda recte ordinet spiritualia uota, im-
missiones, tentationes, inspirationesque matura consideratione examinat. Præterita ue-
rò memoriæ recondit, ut experientia præteritorum præsentia uel futura dijudicet, atque
sub discretionis libra cuncta ponens sciat bona melioribus postponere, & semper po-
B tiora elicere. Omne quidem rationalis animæ ornamentum prudentia est, per quam si
bi inuicem præsunt homines, & angelorum uendicant dignitatem. Non autem per se
ualet, nec sola ad animi sufficit ornamentum. Nam sicut oportet, ut sit prudentia deco-
ratus, ita ut sit temperantia insignitus. Virtus quippe hæc docet nihil appetere pœni-
tendum, in nullo legem moderationis excedere, & sub rationis iugo cupiditatem do-
mare. Hæc nanque cæteris uirtutibus, ne limites suos prætergrediantur, legem imponit,
carnem subigit spiritui; uoluptates frangit, refrænat libidines, inordinatos temperat
motus, petulantiam mitigat, sensualitatis appetitus mortificat, uentris ingluuiem lasci-
uire non sinit. Mens etenim, quæ temperantiæ uirtute decoratur, omnem corporis mo
tum regit, & informat, oculos à delectabilium, & concupiscibilium & uoluptuosorum
speciebus auertit, aures à detractionibus, uerbis impudicis, seculi uanitatibus, obscœ-
nis fabulis, & iocis puerilibus claudit, manus à contrectationibus uoluptuarijs, odora-
tum, gustum, & cætera corporis membra ita modificat, & regit, ut quendam diuinæ
C laudis agant concentum. Non enim latere potest, ut per carnis organum non emittat
radios maturitatis & continentiæ. Et sicut deo intrinsecus gloriam, ita extrinsecus ho-
minibus odorem reddit sanctitatis. Omnes autem tunc temperantiæ actiones mens
operatur, cum uirtutem fortitudinis quasi oculi pupillam custodit. Non enim absque
animi robore carnis tam ualidæ passiones suppeditaret. Fortitudinis quidem uirtus est
supra periculi metum agere, nihil nisi turpia timere, tolerareque fortiter aduersa. Est qui-
dem ille animo fortis, qui se in dolore positus consolatur, qui seipsum uincit, iram con-
tinet, nullis illecebris emollitur & flectitur, non aduersis perturbatur, non secundis ex-
tollitur, & quamuis uento quodam uariarum rerum circunferatur mutatione, stabili
tamen perseueret animi constantia, qui contra conditoris interiora exterioraque flagel-
la nouit non murmurare, non ipsius redarguere iudicia, sed æquo animo, forti proposi
to, uiriliter tolerare, atque ut olim beatus Iob gratias agere, deum corde uoceque laudare.
Hanc autem animi fortitudinem se habuisse monstrauit Apostolus, cum ait. In omni- 1.Cor.4
bus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, per
D secutionem patimur, sed non derelinquimur, deijcimur, sed nõ perimus. Propter quod
in sublime fortitudinis sui turrem cordis ædificasse innotuit. Quid autem sublimius
magnificentiusque, quàm exercere mentem, afficere carnem, & in spiritus seruitutem re
digere, ut obediat rationis imperio, consilijs obtemperet, & in exercendis laboribus
impigre exequatur propositum, atque animi uoluntatem? Est itaque fortitudo excelsior
cæteris, sed nunquam incomitata uirtus. Non enim seipsam committit sibi alioquin
fortitudo sine iustitia iniquitatis materia est, & quo ualidior, eo ad nequius agendum
promptior. Regula autem iustitiæ hæc est tribuere cuique, quod suum est. Quid uerò iu-
stius, quàm deo in omnibus obedire? Mens quippe iusti nil prætermittit mandatorum
dei, uoluntati se conformat diuinæ, non suum, sed dei honorem zelat, cruciatur, cum
alios delinquere conspicit, seipsam tanquam dei templum impollutum custodit, illud
Apostoli memorans, si quis templum dei uiolauerit, destruet illum deus, uirtutes cona
tur adipisci, nunquam à bono quiescit opere, ueritatem, quam tenet in corde, profert
ore, nulli nocere, nullum uult lædere. Non enim decet uirum iustum declinare à uero,

& damno iniusto quenquam afficere, nec doli quicquam annectere, fraudesq; compo nere, sed syncero diligere affectu, potentis personam in iudicio non accipere, damna non timere, non adulatione, non prece, non naturæ uinculo à iustitia reflectere, pro iustitia usq; ad mortem certare, innocentem de manu uiolenti liberare, maioribus obtemperare, omnibus prodesse, & beneuolentiæ beneficia impendere uniuersis. Ipsa denique iustitia propter sui excellentiam complectitur in se uirtutes ordinantes ad proximum, ut est æquitas & liberalitas, ordinantes ad seipsum, sicut est pœnitentia & innocentia, ordinantes ad deum, prout est pietas & obedientia. Istæ etenim memoratæ uirtutes in uno sunt connexæ uinculo, adeo ut nemo possit esse prudens, nisi temperatus, fortis, & iustus sit. Vicissim sibi unaquæq; proprium commodat ministerium. Vita quoq; interioris exteriorisq; hominis super has quasi super cardinem uertitur. Optime itaq; ornatus est animus, cum prudentiam, quæ in ueri inuestigatione uersatur, & scientiæ plenioris infundit cupiditatem. Temperantiam, quæ modum ordinemq; seruat omnium, quæ uel agenda uel dicenda arbitramur. Fortitudinem, quæ in rebus arduis magnanimitatem & uirtutem præbet animo, & corpori uires. Iustitiam, quæ suum cuiq; tribuit, alienum non uendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem custodiat æquitatē, intra se possidet. Hæc quippe sunt interioris habitaculi cordis ornamenta, quæ præparare debet, quisquis uerbum in se suscipere concupiscit. Cum autem desiderijs caritatis dilatatum est cor, delictorum sordibus mundatum, ornatumq; uirtutibus, nil superest, nisi ut obseruetur sponsus, & fiant excubiæ, ne ueniendo pertrāseat. Indignum nēpe & regiæ maiestati uerbi incongruum est: ut pulset, nec sit, qui ei aperiat. Quo enim pacto ualet dormitare, qui diligit, cum sciat sponsum omnino uenturum? Timeat dormiens, ne ob neglectam gratiam discedat uerbum denuo non reuersurum, quanquam ineptū se exhibeat uerbo sua tepiditate, qui dormit. Consueuit nonnunquā diuina bonitas minus se diligenter obseruantem deserere, diu fatigare quærentem, tandemq; se inueniri quæsitum. Hoc spōsa in canticis exprimere uoluit, cum ait. In lectulo meo per noctem quæsiui, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni, surgam, & circuibo ciuitatem, per uicos & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & nō inueni, paululum cum pertrāsissem, inueni, quem diligit anima mea. Verus tamen & perfectus amor semper studet præuenire dilectum, non parcit sibi, non corpori requiē, non somnum oculis, non præstat palpebris dormitationem, siquando contingat se absentare uerbum. In sui latitudine corporis corporales quæritat latebras, fugit publicum, hominum consortia deuitat, notorum facies declinat, ut licētius suspirijs, gemitib. inenarrabilibus, singultibus, quibusdamq; amoris nutibus suum, quem diligit, ualeat aduocare dilectum. Ab huiusmodi nunquam uacat amoris actibus donec uerbum adesse intelligat, sentiat, gustet, & amplexetur. Quo nanq; uehementior est amor, eo de dilecti uerbi præsentia dilationem patiens est impatientior, inquisitionibus solicitior, affectib. ardentior, castior præsentia, humilior donis, precibus crebrior, munditia nitidior, uirtutibus ornatior, lumine clarior, profusior caritate, sanctitate excelsior, commēdatione dignior, ditior meritis, & in sponsi obseruatiōe sagacior. Scit etenim uberē ipsius esse præsentiam, nimium delectabilem, & æternæ uitæ præsagium, salutisq; indicium. Hoc in sapientiæ libro ipsa, de qua loquimur æterna sapientia testatur, cum ad sui expectationē aduentus omnes exhortans suaui affatu ait sic. Nunc ergo filij audite me, beati qui custodiunt uias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam dicentem beatus uir, qui audit me, qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino. Congruit itaq; amanti dulciter, ut tantæ autoritatis pulsanti sponso confestim aperiat, & in secretius cordis cubiculum lætanter humiliterq; suscipiat toto uenerationis affectu. Quod ut expeditius agat, secum commoretur, & super sui, necesse est, ut uigilet custodia, potissime quum eiusdem aduentus non obstrepet auribus, appareat carnis aspectibus, sed spiritualis sit sensibilisq; rationali spiritui. De hoc propheta ait. Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Illabitur quidem ad cor non paulatim & per incrementa, sed repente, sicut de sancti spiritus aduentu significatur, cum dicitur. Factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum,

Margin notes: E (top right); F (beside "uel agenda"); Cant. 3 (beside "quæsitum"); G (beside "tatem"); H (beside "sentiam")

A domum, ubi erant Apostoli sedentes. Sentitur quidem, sed nescitur unde ueniat, aut quo uadat, gustatur, minime autem uidetur, ex affectibus uerò ipsius absentia præsentiaq; manifestatur.

De cognitione sponsi, & alternatione ipsius accessus & discessus. Cap. XIIII.

Um ad diuinæ sapientiæ inuestiganda inscrutabilia humanus attollitur intellectus, ut succumbat, necesse est. Si enim de naturalibus cogitans parū proficit, & ad latentes rerum causas perquirendo non uenit, quid de diuinis censendum sit, iudicet, qui rectè sapit. Humana quippe scientia si diligenter examinetur, quid nesciat, non scientia, sed uerissime potiusq; ignorantia uocabitur. Innumera nanq; sunt, quæ prorsus ignorat. Quid de ijs, quorū an sint, nescit, cum de ipsis, quæ quotidie uidet & palpat, nullam conuincitur habere notitiam & rationis scientiam: Si sciscitetur, ut rationem reddat, cur oliuarū lauriq; folia potius, quàm uitis ac fici in hyeme uirescāt, penitus ignorabit, si quæratur, cur formica sine ala
B rum remigio creata, cur talia & talia facta sint, omnino suam conuincetur cōfiteri ignorantiam. O elata præsumptio, ô tumens humana existimatio, indocta scientia, & nescia doctrina quid inflaris? quid extolleris? cur terminos excedis tuos? cur erecta ceruice, extento collo, ductis superciliјs graderis? & quasi de singulari inflaris scientia? uisq; à cunctis uocari Rabbi? quare cæteros despicis? quare simplices inhonoras de sola te iactitans humana scientia? Reddere de minimis rationem nescis, & de magnis intumescis: Stultam fecit deus sapientiam tuam tibi obijciendo multa inscrutabilia & exigua, quarum nullam habes scientiam, quatenus ex ijs discas non inflari, sed humiliter agnoscere, quia quam habere te iactas scientiam, non est tua, neq; abs te. Non enim unus omnia, sed multi multa scire potuerunt, non uno tempore, sed per multorum curricula annorum. Hinc est, quod tot in diuersis facultatibus diuersisq; temporibus tanta composuerunt librorum uolumina. Discis utiq; tu, quod alij didicerunt & scripserunt, ideo dixi, quod non tua est scientia, sed neq; abs te. Vis autē scire, à quo acceperis, si quid forte
C scis, quod ignorent cæteri? Audi quid sapiens in sui exordio libri dicat, & intelliges, unde tuam habeas scientiam. Omnis (inquit) sapiētia à domino deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuum. Eccl. 1
Scito igitur, quia nihil habes, quod nō acceperis ab eo, cuius omnis est scientia & sapientia. 1. Cor. 4
Et disce illi, de quo accepisti, gratias agere, ut rectè scias. Nam si gratias non agendo intumescis, etiam sciendo multa desipis. Scientia quidē sine gratiarum debita actione inflat & perdit. Præstantiusq; est humiliter nescire, quàm sciēdo præsumere. Non scientia, sed ad salutē humilitas est necessaria. Multi simplices & humiles cælos penetrant, nullus uerò arrogans, quamuis omniū liberaliū polleat scientia, ad cæleste admittetur conuiuiū, tantoq; grauioribus cruciabitur pœnis, quanto nequius donum dei tractauerit. Nam inter dona spiritus sancti scientia cōputatᵉ. Res quidem sancta est scientia, si diligendo operatur, quod nouit, per se enim non sufficit. Non solam sciētiam à domino poposcit Propheta, sed bonitatē (inquit) & disciplinā, & sciētiam doce me. Psal. 118
Tunc nempe utilis est scientia, cum perducit ad sapientiam, cum diuinitatis radios ostendit, cum uerbi præbet notitiam, cum rectè uiuēdi mores instruit, cum
D ad cælestia contēplanda animū attollit, cū ad deum diligendum erudit, cū ad illū quærendum & possidendū omnia cordis interiora inflammat. Hæ quippe sunt causæ, propter quas quisq; scire debet, sine quibus nemo rectè sapit. Ille autem sapit rectè, qui se nescire sciens, gradus scrutatur, per quos ad uerbi ascendat sapientiam, & in lumine maneat sapientiæ. Beatus (sicut scriptum est) uir, qui in sapientia morabitur, & in sensu cogitabit circunspectionem dei, qui cuncta, quæ agit, in lumine operatur, & à lumine dirigitur uerbi. Eccl. 14
Felix quidem anima illa dicenda est, quæ ex sui sanctitate frequenter uisitatur à uerbo tanquam carissima, felicior autem illa, quam inhabitat uerbum, quæ non lingua tantum, sed sermone ueridico dicere audet. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Eccl. 24
Quàm magna dei dignatio, quàm uerbi ueneranda descensio, quando peregrinantem & in teterrimo corporis carcere constitutam animam uisere dignatur. Longe uerò laudabilior amabiliorq;, quando (ut sic dicam) in ipso carcere cum sibi prædilecta cohabitare non exhorret. Non propter corporis utilitatem, carnis immunditiam, loci indecentiam, naturæq; corruptibilitatem compescitur, neque pro-

pter animæ infirmitatem, ingratitudinis malum, ignorantiæ tenebras, & delictorum maculas retrahitur uerbum, quin uadat & ueniat, ueniat nec recedat nimio amoris telo percussum. Lancea materiali in carne, spiculo uerò flagrantissimæ caritatis fuit trãsfixum in corde. Semel & ab uno in corpore, multipliciter & ab innumeris sauciatur in corde. Ipsius illa uox est, quæ in Canticorum Canticis ait. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum. Mirum igitur non est, si ipsam, pro cuius dilectione uulneratum se clamat, tanta cum anxietate requirit. Amor sane ignitus, quale sit habitaculum, non considerat, dummodo fruatur cõuersatione dilecti. Caret pudore, dignitatem non attendit, paupertatem non æstimat, legem non habet, non modum, non ordinem, non respicit personam, non tempus, non locum, cum præceps rapitur in amplexus concupiti. O amor uehemens, ô uerbi caritas, ô sponsi dilectio, ô sapientiæ connubium quæ uis est tua? quæ tua potestas, cum ad illam, quam tui amore replesti, raptim illaberis, animam? Taceat hic lingua, exultet cor, mensque iubilo perfundatur. Sola nouit experientia quid præsens innuat sermo. Ex magisterio quidem uerbi ars discitur amoris. Ii norunt optime, quid sit amor, ad quos dei sapientia declinare consueuit, aliosque instruere ualent amoris uicissitudine. Omnes diligentes se diligit, neminem se dignum pertransit, quin sua illustret præsentia. Non tamen uniformiter, nõ semper eodem modo, non pari affectu. Ex affectibus quippe uarijs animus amoris gnarus, quando uenit uerbum ad cor & transit, & quando ut mansionem faciat accedit, prudenter intelligit. O quoties mens diuersis exagitata tentationum procellis nimia cæcitate caligans ignorat, quid agat? Nunc tædio affecta, tristitia oppressa, insensibilitate fatigata supra modum & supra uirtutem grauari se sentiat. Nunc innumeris cogitationibus omniumque tentationum generibus dilaniata, tanquam ciuitas sine custode & absque murorum circuitu ab hostibus deprædata, spiritualium nequitiarum patiatur insultus, ita ut pene in desperationis baratrum impulsa, aut seipsam relicto temperantiæ fræno, & diuini timoris iugo præcipitet in uoluptatum uoraginem, aut superabũdantiori perfusa mœstitia, & cordis dolore saucia ab eo, quod cœpit, sancto proposito resilire meditetur. Destitutam quidem nunc omni humano auxilio atque proprijs labefactatam mentem uiribus omnino absorberet inimicus insidians, nisi diuina miseratio subueniret. Vnde repente uerbi splendor irradians penetralia cordis, glaciem resoluens insensibilitatis, cuncta immundorum spirituum cateruam, qui irrumpere, iamque mentis arcem possidere cœperant, sua fugat præsentia. Nemo dubitet tunc adesse uerbum. Solius dei est in momento temporis sic immutare animum, reparare uires, aereasque compescere potestates. Quod ut uerissimè comprobetur, prius humana ac propria permittuntur deperire suffragia, quàm diuinum impendatur adiutorium. Hoc totum indicauit Propheta dicens. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à deo escam sibi, ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur, exibit homo ad opus suum. Consueuit quoque nonnunquam (deo iuste amabiliterque permittente) mens quodam teporis spiritualis frigore, & quadam diuini gustus priuatione perfundi, adeo ut nil reperiat, per quod ualeat erigi. Quum lectioni uacare uult, somno grauatur, & omni caret scripturæ sensu, cum silentio se astringit, tumultuationem inutilium innumerabiliumque patitur cogitationum, cum ineuitabilis corporis resolutionis & horæ exitus, seu fragoris extremi iudicij, atque æterni cruciatus incendij recordari conatur, ut se compungat, non potest, quum orationis studio & meditationi ardenter intendere nititur, coramque domino prostrata crebris pectoris tunsionibus & amaris gemitibus cæleste implorat suffragium, prorsus omni arescit dulcedine caritatis, quumque desudando in prece perseuerans pulsat ut aperiatur, subito iucunditate repleta ac lumine corusca ubertim emanare inchoat profluuium lachrymarum, & quæ prius tanquam lapis corde induruerat, nunc superno liquefacta, respectu præ dulcedine & exultatione præsentiæ uerbi se à lacrymis continere non ualet. Cui talis recessus & accessus ascribendus est, nisi uerbo? Nam de ipso sic in Psalmo euidentissime legitur. Ante faciem frigoris eius quis sustinebit? emittet uerbum suum, & liquefaciet eam, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Sunt quidem lacrymæ quæ ex mentis deuo-

Margin notes: F (line 1); Cant. 4 (beside "corde. Ipsius illa uox est"); F (beside "la nouit experientia"); G (beside "tiori perfusa mœstitia"); Psal. 103 (beside "totum indicauit Propheta"); H (beside "eo ut nil reperiat"); Psal. 147 (beside "me legitur").

A deuotione sparguntur, amoris indices & aduentus concupiti ueri testes. Quotidie uidemus homines ex adeptione cuiuscunque desideratæ rei subito obortis exultare lacrymis. Quid mirum si hoc idem uerbi operetur amor & amabilis æterni sponsi præsentia? O quàm sæpe mens dum uerbis diuinis, dum prędicationi suspensa intendit, ut inde quid salutare hauriat, quo ædificari ualeat ad uirtutes & morum probitates, seu ut accendatur amplius in amore conditoris, repente sermonis iaculo uulneratur? Verbum enim dei ignitum ex caritate prolatum uehementer prouocat ad amorem, & penetrat cor, unde Propheta ait. Etenim sagittæ tuæ transeunt. Iterumque. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent. Eloquia quidem dei non immerito accendũt, quia uerba sunt uerbi. Quod autem rectè uereque pronunciatur, uerbi est. Nam uerbum ueritas est, sicut de se ait. Ego sum uia, ueritas & uita. Ideoque quicunque ueritatem annunciat, non ipse, neque de suo. Apostolus hoc testatur, quum dicit. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quomodo uerò de suo, quum scriptum sit, omnis homo mendax? Veritas utique de fonte trahitur ueritatis, unde efficaciter mẽs amore repletur, quũ non hominem loquentem, sed uerbum in homine & per hominem loquens attendit, sicque loquens ut per auditum sermonis intret ad cor. Nam fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, ideo uerbum est quod auditur, ipsumque est quod ingreditur, & accendit, & amore caritatis audientem inebriat. Non solum quum prædicatur, per corporis aures intrans transigit animum, uerumetiam quum meditando aut legendo ipsum uerbum auditur. Sacra nanque pagina spiritualis est locus, in quo deum loquentem mens audit. Per prophetas quidem sanctosque doctores deus ad homines locutus est. Misit per ipsos uerbum ad posteros, ut de ueritatis notitia, de diuinæ uolũtatis agnitione nemo per ignorantiam se ualeat excusare. Sub literæ igitur uelamine latent perspicua diuinitatis scientia, intelligentia uerbi, futuræ felicitatis iucundissima & desiderabilis excellentia, promissiones dei, sacramenta fidei, uirtutum perfectiones, innumerabilesque ueritates, in quibus rationalis mens tanquam proprio cibo alitur & nutritur.

Psal. 76; Psal. 44; Ioan. 14; 1. Cor. 13; Psal. 115

C Interdum etiam accenditur affectus ex lumine agnitæ ueritatis, sicut per Prophetam dicitur. In meditatione mea exardescet ignis. Nullus uerò hãc uerbi esse operationem dubitet. Lux enim est, & amor uerbum, lux ut rationem informet, amor ut affectum excitet, lux ut notitiam præbeat ueritatis, amor ut caritatis infundat gustum. Itaque & quũ ex sacri auditione eloquij & sacrarum intelligentia scripturarum humana mens tangitur, & caritate repletur, euidentissime patet, quia tunc accessit uerbum, suamque ex hoc uoluit significare præsentiam. Semel corporaliter agere uoluit, quod spiritualiter iugiter operatur. Nonne legimus quod post ipsius resurrectionem cum duobus euntibus discipulis ipse dominus tertius esset comes, eisque pergentibus Mosis ac prophetarum interpretaretur scripturas, magnam ex ipsius alloquio notitiam illos recepisse ueritatis, uehementique exarsisse incendio caritatis? Vnde quum post paululũ euanuisset uerbum ab ipsorum oculis, dicebant ad inuicem. Nonne cor nostrum ardẽs erat in nobis dum loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas? Vtrunque per seipsum agi indicauit, & quum auditur per hominem, & quum loquitur per scripturas. Vtroque etenim modo

Psal. 38; Luc. 24

D intrat ad cor. Quandoque etiam ex oborta admiratione propter uisam creaturarum pulchritudinem, auditum, sonũ, & huiusmodi, quãdoque ex repentina cordis lætitia, mentis exultatione, conscientiæ pace, spiritus alacritate, uerbi intelligitur præsentia. In omnibus præmissis ex ipsorum effectibus sic uenit uerbum ad cor, ut transeat. Nam etsi perseuerat gratia, tamen subtrahitur gustus, quibusdam tardius, quibusdam uerò citius, prout uerbi sapientia latenter prudenterque disponit, prout quisque magis est dignus & in doni conseruatione dispositus. Talia autem occulta iudicia ipsius accessus & recessus humanus non capit sensus. Inscrutabilia & ueneranda sunt. Sunt & alij sublimiores excellentioresque spirituales effectus, quos uerbum dum uenit ut maneat, in anima operatur. Certum quippe est ipsum uerbũ interdũ ita ad cor uenire, ut etiã recedat. Sic nãque ait. Vado, & uenio ad uos. Quñque ita uenit, ut tñ nõ discedat. De hoc quoque dicit. Si quis diligit me, sermonẽ meũ seruabit, & pater meus diliget eũ, & ad eũ ueniemus, & mãsionẽ apud eũ faciemus. O quàm beata mẽs, ô quàm cõmendabilis anima, ad quàm uenit uerbũ ut nõ recedat, sed ut in ipsa faciat mãsionẽ. Multa prorsus digna est laude, quę propter sui innocentiam

Ioan. 14

centiam in conspectu inuictissimi æternicp regis astare non uerectur, & ad quam ueluti in proprium thalamum cælestis festiue declinat sponsus. Nisi diligeret, non mereretur hoc. Non tamen diligeret, nisi prius diligeretur. Non quia diligit diligitur, sed quia diligitur, diligit. Dilectio nanq; qua deus ante mundi constitutionem dilexit nos, efficit causam nostræ dilectionis. Diligit deus nos, ut ipsum postea diligamus. Hoc & A- E
1.Ioan.4 postolus Ioannes testatur dicens. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Præcessit caritas dei, subsecuta est nostra. Nūquam diligeremus, si non diligeremur. Diligendo igitur nos dilectores suos nos facit, talesq; ut ex sua ineffabili bonitate digni simus ut ueniat ad nos, & in nobis habitet. Venire nanq; & abire illius multis concessum est, uenire autem & mansionem facere paucis. Lac quidem infirmorum & paruulorum nutrimentum est, perfectorum uerò qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali, ueritas cibus est. Ad istos uerbum accedit, nec recedit, sed si interdum ad horam dispensatiue, non tamen diu. Nam uehemens amor cito reuocat, quod leuis fugauit culpa. Non ualet per F multa abesse spacia, ubi stabilem in corde uerbum posuit mansionem. Reciprocus etenim amor hoc non patitur, nec discordia neq; absentia perseuerare queunt, ubi ueri scintilla superfuit amoris, qui autem ardentius diligit, citius reconciliatur. Hinc est quod à corde perfecti diu abesse non ualet sponsus. Ex subsequētibus manifeste ipsius declaratur stabilis præsentia. Quum uides animam post longam diuersarum tentationum exercitationem, post diutinam malignorum spirituum experientiam spirituum discretione pollere, & in omni spirituali conflictu obtinere triumphum, intellige eandem æterni uerbi possidere præsentiam. Non enim nisi per inhabitantis spōsi gratiam tam gloriose, tam prudenter, tam robuste, tamq; perseueranter posset aduersus acerrimos, eruditos, atq; crudeles luctatores præualere. Talis nanq; uictoria inhabitanti, inuisibili, æterno uerbo ascribenda est non instrumento uisibili, mortali, hominiq;. Sunt etenim qui tentantur, & in ipsa tentatione succumbunt, & deficiunt sine domini suffragio, sunt & alij qui tentantur & desudant, uulnerantur & uulnerant, nunc sternuntur, G nunc superant, quandoq; fugiunt, quandoq; aduersarios insequuntur, tandemq; post prolixum conflictum prǽualent, & de campo uictores abscedunt. Hos adiuuat dominus. Inueniuntur quoq; nōnulli, quibus tanta inest gratię copia, tantus caritatis feruor, tam uigilans spiritualis oculus, & exercitata uirtus ad pugnam, ut quum primum inimici sit facta suggestio, repente obuiant, persequuntur, uincunt, exterminant, atq; de cordis habitaculo omnem amouent immunditiam. Istos Propheta sanctus expressit, quī
Psal.110 ait. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Nulli dubium est, quin ubi suppeditata tenetur tētatio, & mens ex spirituali uigore in arce præsidet fortitudinis, ibi dominus sit, & suam posuerit mansionem. Si quenpiam Christo militantium agnosces, post laudabilem cōuersationem, post multimodam tentationum uirtutumq; probationem, ueterem cum actibus suis crucifixisse hominem, & per interiorem exercitationem pacem possidere mentis, atq; cunctos sensualitatis motus dominio subijcere rationis, scito ibi habitare uerbum. Huiusmodi per tranquillitatem & animi imperturbabilem pacem, quā duce H
Matt.5 gratia adeptus est, dei filius nuncupandus est, dicente dño. Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur. In seipso nanq; tanquam in excelsa residens rationali sede omnem cordis familiā prouida gubernatione castigat. Huic dicit uade, & uadit, alij ueni, & uenit, atq; seruo corpori fac hoc, & facit. Nullum plus debito iuxta sui possibilitatē insolescere patitur cordis motum, sed mox ut apparet resecat, & occidit. Tenet gladium spiritus euaginatum, ut dei zelo accinctus mundet cor ab omni inquinamento peccati. Hoc figuraliter sponsæ uoce in Canticorum Canticis in sponsi laudibus exprimitur, ubi dici-
Cant.3 tur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenētes gladios, & ad bella doctissimi, uniuscuiusq; ensis super fœmur suum propter timores nocturnos. Quemadmodum aūt mentis inconcussa pax & animi surgēs munditia præsentiæ uerbi argumentum notissimum est, ita & cordis intima dulcedo perseuerās nō à natura seu ex leuitate prouenieēs, sed ex fiducia obtinēdę æternę felicitatis. Vbi uirtutes exercentur, ibi spei gaudia abundant. Nam spes est certa expectatio futuræ beatitudi-

A tudinis procedens ex dei gratia, & ex procedētibus meritis. Illa uerò certa spes est, quæ bonis operibus comitatur, quæ autem sola existit, præsumptio nominanda est. Quomodo autem diffidentia confundi potest, in cuius corde caritas dei diffusa est per spiritum sanctum? Quomodo trepidare ualet de uita, in quo habitat uerbum uitæ. Talis nanque pignus spiritus accipiens robustus ad labores efficitur, ad mortem intrepidus, & securus de gloria. Illi minime dubitare fas est, qui accepta uenia affluentem in se sentit gratiam. Quotidiana siquidem diuinę bonitatis experientia nutrit fiduciam, infirmitatem erigit, contemnit præsentia, futura prospectat, lætitiam parit, iucunditatem adducit, metum repellit, spirituale lumen infundit, & dei cognitionem subrogat. Ipsa quippe diuinitatis uera scientia est, quæ non solum uerbis exprimitur, intellectus acumine penetratur, confitetur fide, uerumetiam comprobatur operibus, ueneratione colitur, & amplectitur caritate. Dilectio nanque cordis uirtutibus associata scientiæ atque præsentiæ uerbi perhibent testimonium. Hoc sapientia in Euangelio loquitur. Si quis Ioan. 14
B diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ille etenim sapientiæ ueritatisque possessor est, qui legem dei custodit, qui autem operari negligit, utraque caret, quamuis diuinitatis scientiā habere se iactet, unde Ioannes ait. Qui dicit se nosse deum, & mandata eius non seruat, 1. Ioan. 2
mendax est, & in illo ueritas non est. Vbi igitur uera est dei notitia, ibi operandi solicitudo, cordis lætitia, & præsentia maiestatis. Vbi uehemens est amor, & amoris uulnus gestatur in præcordijs, ibi proculdubio perseueranter habitat uerbum. Nil hoc certius signo. Qui capit, sapit. Istud nempe munus est sponsæ, & animæ singulariter prædilectæ. Non confunditur, non relinquitur, non tepescit, non obtenebratur, quicunque meruit hoc. Propria efficitur certus salute, lumine gaudet ueritatis, pręsentia exultat sponsi, gustu pinguescit caritatis, experientia nutritur amoris, non semper actualiter, sed habitualiter. Nemo etenim tam sanctus, tam in amore præcipuus, tamque dilectione ignitus ac dilectus, qui amoris uicissitudini non subiaceat. Donec quis carnis corruptibi-
C lis indumento uestitur, quandiu peccandi necessitati subest, hanc legem patitur. Tolle peccatum, & hęc uicissitudo cessabit, da animam nulla delicti contagione pollutam, ut fuit mater domini, & actualem in ipsa reperies gustum sapientiæ. Itaque quoniam nullus est, qui non saltem in multis uenialibus offendat, equidem nemo inuenitur, cui sæpe diuinus non subtrahatur gustus. Habitibus ueri amatores pascuntur. Actus eo solicitus concupiscunt, & quærunt, quo ardentius diligunt. Hæc pugna, hoc opus, hic labor est ante eos, donec intrent in sanctuarium dei. Tunc erit uerbi læta, perfecta, manifesta, æternaque fruitio. Nunc diligentissime humiliterque obseruare decet, quare ac qualiter se subtrahat, ut facilius hoc cognito strenuus amator eundem quærendo inuenire ualeat.

De spiritualibus profectibus, quos absentante se sponso consequitur sponsa ardenter. Cap. XV.

D Isibilis radios solis quisquis irreuerberata acie intueri uoluerit, unde lumen uidere appetit, inde proprium amittit. Tanta quidem ipsius uis penetrabilis est, tantæque uirtutis, ut prospicientium oculos exiccando consummat, & lumine priuet. Quamobrem tunc delectabiliter eius fruimur luce, & absque detrimento aliquo, quum non ipsum solem, sed quæ illius splendore reuerberata coruscant, aspicimus. Quod autem in eo quærimus, & ob ipsius nimium fulgorem ac inaccessibilem claritatem attingere non ualemus, hoc in ipsi oppositis sufficienter inuenimus. Quicquid uerò de hoc materiali atque humanis obtutibus uisibili dicitur sole, illud idem de luce inuisibili, æterna (uidelicet) dei sapientia, definiendum est. Quicunque igitur in illa superbe curioseque intueri conabitur, nullam inde ueritatis notitiam reportabit, quin potius quod exiguum habet, amittet lumen. Adeo quippe incomprehensibilis est eius diuinitas, tamque inaccessibilis sublimitas maiestatis, ut prorsus quid est, agnosci nequeat. Caligat nanque omne ingenium, intellectus obtunditur in diuinæ sapientiæ pura contemplatione, & tanquam imbecillis & inualida humana repercutitur mens, quum ad illud arcanum & ineffabile appropiat lumen. Circunfusa etenim dei magnifica claritate ad se redire compel-

compellitur,admirationeq; plena laudare non desinit,quem ad plenum non cognouit. E
Soli ipsi notus est,quid est,cæteris autem ex parte,prout cuiq; ipsa sapientia communi-
Eccl.1 care dignatur.In seipsa nempe inuestigabilis est,unde quidam sapiens ait.Arenam maris,pluuiæ guttas,& dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cæli,latitudinem terræ, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam dei præcedentem omnia quis inuestigabit? Fons quidem sapientiæ uerbum dei in excelsis,quod nemo uiuens apprehendere ualet.Nullus itaq; attentare audeat,quod non ulli conceditur uiatori.Hæc plena uisio,& uisionis summa delectatio reseruatur in patria, quum nouo gloriæ lumine aspectus animæ roboratus & solidatus sine reuerberatione aliqua ineffabili diuinæ essentiæ claritate iucundissima contemplatione fruetur.Hoc temporis interuallo donec ambulantes per fidem peregrinamur à domino,pro nostri solatio itineris, pro nostrorum recompensatione laborū,& pro nostri exercitatione amoris,etsi de ipso æternæ uitæ fonte sapientiæ clarum non possumus haurire lumen,ipsum in illi oppositis cōtemplemur.
In nulla autem re tantum de mirabili sapientiæ arte erudiri possumus,quantum in rationali anima.Ipsa etenim ad imaginem dei condita est,ipsa uerbi sponsa, ipsa sedes est sapientiæ.Ratiocinando utiq; perscrutemur humiliter causas,propter quas sponsus tam frequenter etiam à perfectis & in caritate ardentibus se absentare cōsueuit. Hoc nanq; humano iudicio plurimum aduersatur amantibus.Fas quoq; non est uerbum in aliquo errare,neq; enim potest,quia ueritas,quia sapientia est. Ad reprimendam igitur hominis audaciam sapientissime interdum se subtrahit sapientia non odiendo,non contemnendo,sed amando.Quis autem nisi quandoq; relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? Continuus successus occasionem parat elationis. Vix quippe flagellis eruditus animus,& tentationibus attritus suam ualet intelligere infirmitatem. Nemo Apostolo F
2.Cor.12 sanctior,& tamen de seipso ait sic. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ,qui me colaphizet. Quis unquam arbitraretur hominem usq; ad tertium raptum cælum,imò in paradisum, ibiq; arcana diuinitatis audisse uerba, quæ homini loqui non licet,cuius conuersatio propter amoris uehementiam mentisq; munditiam in cælis erat, qui non ab homine quod prædicabat accepit Euāgelium,sed per Iesu Christi reuelationem,qui fiducialiter dicebat,certus sum, quia G
Rom.8 neq; mors,neq; uita,neq; angeli,neq; principatus,neq; uirtutes,neq; instantia,neq; futura,neq; fortitudo,neq; altitudo,neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate dei,quę est in Christo Iesu,ne eleuaretur inaniter supra se,necessario doceri habuit per se de se.Non autem dubitandum est de tanto credere uiro,quod ipse de se testatur.Nemo tanti se æstimet,ut quamuis charismatibus multis ornatus sit,absq; disci-
Gen.8 plinæ documento possit euadere.Prona quidem ad malum est hominis natura ab adolescentia sua.Secum sibi aduersantem portat.Priuatus etenim amor ignotum illum reddit sibi.Facile & recte iudicat aliena quum aperiuntur ei,sua uerò non potest. Medicamine igitur eget alieno,quum suo nequeat liberari. Quamobrem sapientia quādoq; se subtrahit,ut quem diligit,humiliando custodiat. Nam maximum humiliationis genus est uehementer pureq; amantem dilecti sui priuare præsentia. Opponit præsumptioni obstacula antequam ueniat,suiq; dilectoris,quamuis dolentis,quamuis nolentis, & renitentis salutis operatur remedia. Nullum isto probabilius suæ præcipue caritatis po- H
Apoc.3 test sentiri argumentum.Sic enim in Apocalypsi loquitur.Ego quos amo,arguo,& castigo. Patienter itaq; & humiliter hanc sustineat amoris uicissitudinem etiam sponsa.
Prou.16 Gaudeat erudiri,ne præsumat,discat se agnoscere,ne cadat,sciat scriptum esse. Ante ruinam exaltatur cor. Præstantius uerò est innocenter humiliari,quàm iuste. Nam innocētia meritum cumulat,iustitia autem persoluit debitum. Iuste quippe Propheta sanctus humiliatum se agnouit,qui post uiolatum proximi thorum,post contra dei uoluntatē,
Psal.118 populi numerationem, post perpetratum homicidium aiebat. Prius quàm humiliarer, ego deliqui. Iuste quoq; Propheta alius se & populum dei humiliatos cōfitebatur, quū
Dan.3 lacrymosa prece diceret domino. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie gessimus, & recessimus,& declinauimus à mandatis tuis,atq; iudicijs,neq; enim in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam,sed in miserationib. tuis multis.Propter peccata quidem nostra & iniquitates patrum nostrorum Hierusalem & populus

A pulus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Innocenter uerò humiliatus fuerat Iob, uir utiq; simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: qui post amissam substantiam, post natorum interitum, post uulnerū cicatrices, & uermium rosionem in sua perseuerans innocentia dicebat confidenter: Non peccaui: & in amaritudine moratur oculus meus. Iob.17 Præ omnibus deniq; innocenter, & sine causa humiliatus est dominus Iesus: qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius: & tamen Esa.53 sicut ouis ad occisionem ductus est: & tanquam agnus coram tondente se non aperuit os suum. Non tristetur quæuis anima: etiamsi sponsæ gratiā promeruit: quum se ad tempus uerbum subtrahit, & humiliādo custodit. Nam si iuste, sustineat æquanimiter: si uerò innocenter, cum exultatione. In nullo Dei ualet errare sapientia. Non quidem mediocris est commodi huius dispensatio uicissitudinis. Toties recalescit spiritus, renouatur animus, & amor augetur: quoties post latebras sui prębet copiam sponsus. Commota sunt (sicut sacra narrat historia) uiscera Ioseph super Beniamin fratre suo, quum post Gen.43

B lōga temporis spacia illum uidere promeruit. Sed & spiritus Iacob reuixit, quasi de somno graui euigilans, Gen.46 quum Ioseph uiuere atq; uniuersæ terræ Ægypti dominari audisset. Deinde uidēs illum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit: dixitq; ad Ioseph: Iam lætus moriar, quia uidi faciem tuam. Ibid. Si sic exarsit spiritus per præsentiā carnis, quid aget amantis spiritus, cùm reuisit uerbum? Nemo explicet uerbis huius gaudia reditus. Quis ualet dicere: quanta hinc inde resonent dilectionis eloquia pro præsentia, exultationes, gemitus pro dilatione, compunctiones pro culpa, pro uenia emendationes, amplexus pro fiducia, ardores pro amplexibus, pro ardoribus humiles liquefactiones, pacisq; suauissimam abundantiam post animæ liquefactionem? Hæc nempe spirituales uicissitudinum deliciæ sunt sponsi & sponsæ. Ista sunt sancti tripudia amoris. Nullus experiretur talia, nisi qui ardenter diligit. Ignitus uerò amor ex priuatione agnoscitur. Qui parum amat, nec dilecti recessus causas inquirit, nec exurgit, ut quærat: non gemit pro delicto, neq; dolet pro dilecto. Non ita autem, qui diligit multum. Nunquam enim sine

C dolore amittitur, quod cum maximo amore possidetur. Amoris uehementia ex inquisitione colligit̃. Legitimus nanq; amator mox, ut abest sponsus, redit ad se: cordis sui latebras perlustrat diligenter, intensiones, cogitationes, affectionesq; examinat: si quid in uerbis, si in factis deliquerit, subtiliter dijudicat, utrum erga fratrem peccauerit, aut proximo suo aliquid scandali posuerit offendiculum, rememorat. Quod si se errasse deprehenderit, tādiu dolore affligitur, donec pacatam in se uideat conscientiam. Tunc inquisitioni uacat, non sine gaudio mœrori admisto. Gaudet quippe, quia pacem satisfaciendo reperit: tristatur uerò, tum propter delictum, tum etiam, quoniam pauet, ne quid inultum remanserit. Nam perfectus amor semper suspiciosus est, semper anxius: & interdum dolet ob culpam, quam aut deleuit pœnitentia, aut utrum commisit, ignorat. Gaudium nanq; inquisitionis laborem temperat: mœror autem diligentiam adijcit inquisitioni. Hoc testatur Euangelium. Nam quum domini parentes semel ad diem festum ascendissent: Luc.2 eadem peracta solennitate cum ipsis descendentibus remansisset puer Iesus

D in Hierusalem: atq; existimantibus eum esse in comitatu uenerunt iter diei unius. Quærentes uerò anxiè: & post triduum in templo in medio doctorum reperientes, ait mater: Fili quid fecisti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Quæsierunt utiq; cum dolore, quem ardenter dilexerunt. Dolor itaq; amoris indicium est, & inquisitionis stimulus. Nullus autem inuenire ualet quem quærit, nisi dolori iungat prudentiam. Est quidem prudentia in cunctis necessaria: multo amplius uerò in uerbi adinuentione. Hæc duo, sapientia (uidelicet) & prudentia uicissim sibi inuicem famulantur. Nullus sine sapientia potest possidere prudentiam: sed neq; sapientiam quis habere ualet absque prudentia. O quàm multi uano illuduntur errore: ô quanti pergunt per uias non bonas, & semitas scrutantur difficiles, ut sapientiam inuenire queant. Sunt qui astutijs & humanis inseruiunt fallacijs: uigilant, qualiter fraude circunueniant iustum, innocentisq; pedibus decipulas parent. Noua quotidie argumenta componunt, deceptiones fingūt, mendacia loqui non erubescunt: pleni utiq; omni dolo, blasphemi, contumeliosi, detractores, Deo odibiles, sine misericordia, & absq; omni recto iudicio ęquitatis. Hi etenim Prou.2 gloriantur, quum malefecerint: & exultant in rebus pessimis. Tales uulgò sapientes ap-

Sap. 1 pellantur & cordati. Sed teste sacro eloquio in maleuolam animam non introibit sapientia. Huiusmodi dicentes se sapientes stulti facti sunt. Sed tantum præcedit sapientia horum stultitiam, quantum differt lux à tenebris. Est quoq; aliud hominum genus, qui curæ carnis & seculi uoluptatibus se accommodant, dies consumunt suos, & noctes ducunt insomnes, totumq; ipsorum studium in aggregatione diuitiarum, in adipiscendis dignitatibus, in temporali felicitate, in delicijs corporalibus, in illecebrosis conuersationibus, & in uoluptuosis uersatur choreis. Neque hi uiam disciplinæ inuenerunt: unde beati Iob uoce dicitur: Sapientia uerò ubi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius: nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Itaque quantumuis splendeat homo honoribus, affluat delectationibus, plenitudinem non capiet sapientiæ. Viri quidem iusti se præbet in solatium sapientia: peccatoris autem & cupidi declinat consortium. Hoc pronuncians Sapiens, ait sic: Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam: & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem & curam superfluam, ut congreget, & addat: sed & hæc uanitas & cassa solicitudo mentis. Ille siquidem prudenter quærit sapientiam, qui iustè uiuit: & innocentiam custodiendo ab inquisitione non deficit. In inuentione sapientiæ necessaria est perseuerantiæ fortitudo: qua qui caret, nunquam ad uerbi attinget connubium. Perseuerantia quippe caritatis est filia, gemma uirtutum, certantium corona, fidelium merces, laborum leuamen, & cælestis ianua regni. Ipsa deficiente, mens torpet, deficiunt uires, iacet ratio, caro dominatur. Nemo sine hac præmia cælorum adeptus est. Hæc uim facit Deo: & sanctorum compos efficitur desideriorum. Stabat mulier amore æstuãs, ad monumentum plorans: & solam uerbi quærens carnem, alijs recedentibus perseuerauit lacrymis profusa in prece. Quoniam uerò ab inquisitione non destitit, meruit inuenire quod quærebat. Audiuit enim uerbum in carne, quod amabat: uidit quod tenere cupiebat: & post pusillum pedes tenuit, quos lacrymis rigando dulciter fuerat osculata. O bona perseuerantię uirtus magnarum utique mentium uigor, pusillanimitatis interemptrix, fiduciæ mater, militum Christi laus, amoris speculum, sanctitatis decus quãtum potes? quantum uales? Quid tam arduum, tamq; difficile, quod tua indefectibilitate non superes? Cuius tam ferreum cor, & adamantina mens, quam tua longanimitate non emollias. Tuis uiribus natura mutatur, iustitia cedit, abolentur crimina. Tu strenuos amatores secernis à fictis, à debilibus robustos, & spirituales à carnalibus. Non mediocre quidem bonum tuum, quando inter sponsi uicissitudines triumphũ tenes: & reuocas: quem fortè iustitia, aut dispensatio fugauerat sapientiæ. Reuocando autem eundem suades diligentius custodire. Nemo etenim, nisi post paupertatis ærumnas & necessitatis angustias, diuitiarum nouit commoda: nullus sanitatis bonum, sospitatisq; dulcedinem, nisi ex crebris languoribus, & ex diuersorum comparatione dolorum sufficienter ualet agnoscere. Ex tenebris lux, ex bello pax, ex iucunditate tristitia, ex abundantia egestas, ex bono malum, ex spei claritate desperationis caligo, & ex suauissimo uerbi contubernio absentiæ illius cruciatus intelligitur. Ille igitur ueraciter penes se totis sponsum conseruat conatibus, qui præ amoris uehementia passus est uicissitudinis damnum. Proximis compatitur amantibus, præcauet pericula, causasq; discessus prudenter deuitat, suis sapiens efficitur pœnis, suisq; tentationibus eruditus. Planè laudabilis paupertas, quamuis non in se, sed propter fructum, quæ amorem acuit diuitiarum. Commendabilis casus, & non respuenda tentationum molestia, per quam mens ad uirtutum exercitia robustior assurgit. Non enim minus honore dignus est miles Christi, qui postea quàm prostratus est: uiriliter pugnam resumens gloriosum triumphum obtinet: quàm qui sine ullo belli discrimine perseuerauit in certamine. Dauid post perpetratum adulterium, spiritum promeruit propheticum: Petrus postea quàm magistrum negauit: amarè fleuit: discipuli instante passionis articulo fugientes, denuo congregati spiritu repleti sunt sancto: & plerunque ubi abundauit delictum, superabundat gratia. Cuncta tamen hæc in diuinæ reposita sunt thesauris sapientiæ. Nemo audeat delinquere, ut locupletiorem habeat gratiam. Quisque timeat, quisque uideat dum stat, ne cadat: sed & quum ceciderit, operam det uelociter surgere. Sic & cui aufugit uerbum, cui Dei dulcedo sublata est, totis ad se studeat illud reuocare conatibus, atque in

Marginal notes: Iob. 28; Eccle. 2; Ioan. 20; Matt. 26; Act. 2; Rom. 5. Section letters: E, F, G, H.

A in se restaurare, quod deperijt: nec tamen minus cautè custodire, quod laboriosè adeptus est. Facilè quidem amittitur, quicquid sine diligentia possidetur. Ipsæ quoque urbes & mœnia inimicorum patent incursibus, si absque uigili relinquantur custodia. Qua igitur ratione mentis urbs, & quæ in ipsa sunt aggregatæ spirituales diuitiæ, debent seruari illæsæ, quum undique illius reserati sint aditus? Quid enim sunt corporis sensus, nisi ad animam accessus? Per hos nanque (ut plurimum) consueuerunt maligni irrumpere spiritus, & animam iugulare. Quoties siquidem concupiscibilia seculi nequam huius, aut quid delectabile obtutibus apparet humanis, mensque sine rationis permanens custodia ab istiusmodi capitur illecebra: nonne toties hostes per oculorum ingrediuntur aditum? Sed etsi obtrectationum uerba & mala, & suadentium eloquia audiuntur, atque ad sui animum consensum trahunt, utique per aurium ianuas intrat mors. Illud idem de odoratu, gustu & tactu dijudicandum est. Hi nanque sensus corporis fenestræ sunt, per quas letale uirus pestiferæ delectationis, & horror tenebrosæ mortis

B ingreditur ad animam: dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Sed nimirum introeunte morte discedit uita, accedente carnis concupiscentia recedit uerbi præsentia. Nulla etenim conuentio est lucis ad tenebras: uitæ ad mortem, spiritus ad carnem, Christi ad Belial. Hæc quippe sibi inuicem omnino contraria in unum nequeunt copulari. Solerti proinde diligentia ista munienda sunt ostia: quorũ occasione recedit spõsus à mentis hospitio: obtenebratur animus, & spiritus disperguntur opes. Ipse quoque tepor cordis longè fugandus est. Nam plurimum aduersatur amori sancto. Est nanque quasi quædam uitiorum sentina: de qua ebulliunt cogitationes uanæ, impudicæ, perniciosæ, & absque ulla grauitatis modestia. Non autem mediocriter ex huius torporis uitio læditur animus. Ab omni siquidem rectitudinis deuiat regula. Vtque hoc summe amabile bonum adipiscatur, nullo accenditur zelo, nulloque mœrore compungitur: sed tanquam propriæ saluti contrarius non alicuius attollitur amore uirtutis. Quumque hac fuerit peste repletus, stimulis non urgetur conscientiæ: mortis non trepidat metu: hor-

Hier. 9

2. Cor. 6

C rendi chaos inferni non agitatur sententia: neque futuræ uitæ attrahitur dulcedine. Quicunque sapientiæ amator est, quisquis uerbi delicijs frui concupiscit, torporem à se cordis abijciat. Nam caritatem suffocat, deuotionem extinguit, uirtutes debilitat, oculos cæcat, aggrauat corpus, eneruat mentem, fraterno priuat consortio, ingratam reddit animam, & concupiscentiæ carnalis ignem accendit. Præcurrit etenim ocium, & tepor animi: atque uoluptuosæ cupiditati habitaculum parat: qua ingrediente repentè abscedit sponsus, frigescit amor, omnisque mẽtis tranquillitas dissipatur. Dignissimus quippe est uerbi amor, & tantæ excellentiæ, ut nullum cum uitijs patiatur consortium. Intrante hoc uitia latitant, & in illius nequeunt astare præsentia. Si uerò torpuerit animus, & congruis fomentis sanctum caritatis ignem nutrire neglexerit, atque habenas uitijs laxare cœperit, mox domum cordis diuino sentiet calore priuatam. Nam quemadmodum duobus nemo potest dominis seruire: ita amor carnis uerbique dulcedo in uno non ualet mentis commorari hospitio. Nec immeritò. Sicut enim absque maximo nuptia-

Matt. 6

D rum dedecore fieri non potest, ut in uno eodemque thalamo sponsa quiescat & adultera: sic sine euidentissimo non ualet esse dispendio, ut quis in suo uelit cordis secreto sapientiam tenere & uoluptatem. Alteri earum necesse est præbere famulatum. Longè tamen nobilior est sapientia, quàm uoluptas: imò sapientia sole speciosior est: & super omnem dispositionem stellarum lucique comparata prior inuenitur: uoluptas autem deformis est & squallida: puritatis inimica, pudicitiæ exterminium, esca diaboli, peccatorum incentiuum, rubigo mentis, conscientiæ abolitio, aduersatrix Dei, animarum interemptrix, & totius consumptrix honestatis. Hanc quisquis rectè sapit, quisquis uult uitam, cupitque dies uidere bonos, fugiat: eiusque amicitiam uelut aspidum ac uiperarum aspectum obhorreat: det uerò animum ad inuestigandam sapientiam, & ipsius habere notitiam. Illam omni auro æstimet cariorem, cunctisque anteponat delicijs. Clara est, & quæ nunquam marcescet sapientia: & facile uidetur ab ijs, qui diligunt illam: & inuenitur ab ijs, qui quærunt eam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce uigilauerit, ad illam non laborabit: assidentem illam in foribus suis inueniet. Cogitare de illa sensus est consummatus. Initium enim illius uerissima est disciplinæ concu-

piſcentia: concupiſcentia uerò ſapientiæ deducet ad regnum perpetuum. Si ergo, ô Chriſti milites perpetuis lætamini ſedibus, diligite ſapientiam, lumenq; diligite ſapientiæ, ut in perpetuum regnetis. In æterna quidem cælorum gloria ſtabilis erit poſſeſſio ipſius, quamuis in præſenti peregrinatione illius ſit neceſſaria uiciſſitudo. Amantibus quippe laborioſa, ſed exercitatis perutilis. Huiuſmodi nanque uiciſſitudo parit humilitatem, cuſtodit innocentiam, offenſam mundat: accendit ſpiritum, dolorem inducit, prudentiam perficit: commendat perſeuerantiam, cuſtodię adhibet diligentiam, torporem excutit, concupiſcentiarum flammas extinguit, ad inquiſitionem prouocat: qualiterq; reperiri ualeat, ſufficienter edocet. E

Qualiter uerbum per contemplationis ocium ualeat inueniri. Cap. XVI.

QVUM ad diuinam uerbi contemplandam celſitudinem humanus ſe diſponit intellectus, & mens rationalis anhelat: prius neceſſe eſt, ut compedibus, quibus irretita tenetur, abſoluatur: ne forte quum ad alta ſe eleuare conatur, proprijs repercuſſa uinculis ima petere compellatur. Nunquam auiculæ rete, uel compede aſtrictæ libero, celerique uolatu alta petunt: ſeu frondoſas perluſtrant nemorum arbores, niſi diruptis uinculis. Ligatur auis fune uiſibili: humana uerò mens inuiſibili. Habet quidem ſua mens uincula, quæ eleuantem deprimunt. Magnum prorſus uinculum terrenæ ſunt facultates, & temporalium negocia: quæ (uelit nolit) mentem præpediunt. Nam quum animus per multa diffunditur, utique minus in ſe ualidus eſt. Non enim interioribus exterioribúſque uacare perfectè poteſt: ſed nec cuiquam intendere ualet operi, niſi applicet affectum. Vbi affectus apponitur, ibi ligatus tenetur: quum autem ſpe, affectione, & ſuperflua animus occupatur cura, procul F
1.Tim.6 dubio diaboli laqueis captiuus tenetur. Hos Apoſtolus Timotheo ſcribens euadere docebat, dicens: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli: in deſideria multa, inutilia & nocua, quæ mergunt homines in perditionem.
Ibid. Et paulò pòſt: Diuitibus autem huius ſeculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incertum diuitiarum: ſed in Deo uiuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Magnum uinculum eſt carnis prudentia. Hoc quippe Dei magnalia metitur humano modo, & facta ſpiritus ſecundum carnem iudicat. Quod capit ratione, credit: impugnat autem quod intelligere nequit. Ignorat enim diuina longè ab humanis diſtare: nec iugo puræ fidei ualet colla ſubmittere. Aduerſatur ſimplicitati, quæ mater eſt internæ dulcedinis. Alijs credere non poteſt propter ſuæ tumorem ſuperbiæ. Legi nanque Dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt. Si in aliquo intelligentiam percipit, inflatur: ſi in ſua permanet cæcitate, obſtinatione obdureſcit: quum ad ſpiritualia meditanda, ſeu contemplanda cæleſtia operam dat: mox carnalium cogitationum repercuſſa caligine G
1.Cor.2 relinquitur ſibi. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt. Si myſterijs ſub literæ uelamine latentibus intendere ſtudet, tanquam indigna foris manet: nec ſanctum
Matth.7 canibus, neque margaritæ apponuntur porcis. Huiuſmodi quidem fatigata conatibus uelut famelica panem quærens, uel ſaltem micis ſaturari non meretur: quærit, & non inuenit: pulſat, nec illi aperitur: quoniam ipſa ſibijpſi aduerſatur. Nullo alio impugnante grauem contra ipſa ſe mouet rixam. Ipſa infeſtatur & infeſtat: fugit & inſequitur: mentem excitat, ut ad ſumma ſe erigat: ſed dum erigitur, reprimit, proſternitq;. Quid hoc iugo grauius? quid iſto tenacius uinculo? Nemo iſto ligatus compede cæleſtia guſtare meretur. Ligatur quippe anima carnalis prudentiæ uinculis: ligatur etiam funibus peccatorum. Quot delicta, tot funes. Nullus niſi per gratiam ſoluitur: non tamen omne delictum alligatam tenet mentem: peccatorem autem ſoluit gratia: ſoluit dolor: ſoluit miniſter. Gratia quidem per ſe: dolor uerò per confeſſionem: ſed miniſter per apoſtolicam autoritatem. Hæc etenim teſtimonijs confirmantur ſcripturarum. Nam quum in carce- H
Act.12 re apoſtolorum princeps incluſus teneretur (ſicut in actibus legitur Apoſtolorum) eſſetq; catenis uinctus duabus: aſtitit angelus domini, & lumen refulcit in habitaculo carceris: ſtatimq; percuſſo Petri latere ac excitato: catenæ, quibus ligatus erat, ceciderunt de manibus eius. Non ipſe catenas abſtulit, nec aliquis alius; ſed angelica hoc factum

A ctum esse uirtute certissimum est. Petrus enim peccatorem, caeteri peccata, angelus autem gratiam figurabat. Adolescentior quoque filius, qui luxuriose uiuendo substantiam omnem consumpserat, quum in regionem peregrinaretur longinquam, effectus ligatus obsequio unius ciuium regionis illius, ad se rediens, atque dolore compunctus: suae erubescens seruitutis officia intra se ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo: surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in caelum, & coram te: iam non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Surrexit, accessit, confessionem fecit: remissionem nedum accepit, sed etiam stolam primam, annulum in manu, & in pedibus calciamenta habere promeruit. Insuper pro ipsius reditus gaudio saginatus occisus est uitulus. Hoc quidem exemplo Dei immensa gratia & humilis cōfessionis utilitas commendatur. Iacebat praeterea Lazarus (prout lectio narrat euangelica) in monumento mortuus: iamque quatriduanus foetebat. Adfuit ad tumulum uerbum: imperauitque defuncto, ut egrederetur. Repente prodijt uiuus, qui fuerat ligatus institis: mox uero apostolis ut uinctum soluerent, mandauit: qui a mortis compede liberatus abscessit: & postea dominico efficitur dignus conuiuio. Isto unico miraculo uerbi ineffabilis gratia, peccatoris a mortis uinculis absolutio, & apostolicae autoritas dignitatis demonstratur. Beati plane (iuxta Prophetae sententiā) quorū remissae sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: cui dominus non imputauit peccatum. Istiusmodi quippe tanquam a uinculis alieni libere supra se ualent contemplationis penna euolare: & sponsi praesentiam, atque locum habitationis gloriae uerbi diligenter perquirere. Nil etenim in omni spirituali exercitio sic mentis apperit libertatem, quemadmodum contemplationis actus. Vbi uero deest libertas, procul est contemplationis dulcedo, in qua ubi sponsus cubet, agnoscitur: ideoque quisquis ardenter inuestigare desiderat uerbi locum, ante a se temporalium affectum, ipsorum administrationem, carnisque prudentiam, atque delictorum pondus amoueat: quatenus ab his spiritualibus absolutus uinculis diuinae laudi, ac intimae contemplationi congrue ualeat uacare. Horum uinculis liberatum se nouerat Propheta sanctus, quum conditoris laudis flagrans desiderio aiebat: Dirupisti uincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis. Non utique labiorum tantum, sed & cordis. Corde quidem iuge Deo exoluitur sacrificium, corde uerbum quaeritur, corde tenetur. Parum nanque proficit, qui uerbotenus Deum laudat: unde dominus taliter laudantes per Prophetam exprobrat, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me. Vt igitur uerbi iucunda decoraque sit laudatio, exhibenda est corde. Vt autem ignito ualeat offerri corde, praesens necesse est: cui exoluitur, ut sit. Nihil uero uerbo praesentius. Vbique totum, ubique praesens, non loco circunscriptum: non casibus uariatum, non subiectum accidentibus: est intra omnia non inclusum, extra omnia non exclusum, supra omnia non elatum, infra omnia non oppressum: cernit cuncta absque errore: regit uniuersa sine labore: tuetur omnia sine timore: sentitur ab iniustis: uidetur autem a mundis corde. Mundet itaque cor, qui uerbi cupit contemplari praesentiam. Quamuis enim ubique sit totum, non tamen in omnibus uniformiter. In rebus nanque est multipliciter. Per naturam est ubique, potentialiter, praesentialiter, essentialiter: effectiue autem diuersimode. In inferno quidem adest ut iudex, in iustitiae solio residens cuique iuxta culpas tribuit: non diuitis, non potentis personam respicit: sed delicta punit, stillicidia gratiae non infundit. Rorem misericordiarum non pluit ibi. Nam locus ille (teste beato Iob) tenebrarum terra est: & umbrae mortis, ibi nullus ordo: sed sempiternus inhabitat horror. Merita ibi non remunerantur: quia non sunt: soluuntur uero debita, etiam usque ad minimum quadrantem. Pro diuersitate facinorum uaria sunt poenarum genera. Ignis est ibi corporeus, inextinguibilis: carens necessitate fomenti materialis: diuina tamen uirtute corpora concremans: spiritus autem non calefaciens, sed crucians. Lucet quidem ad poenam: minime autem ad consolationem. Ibi frigus incomparabile est, & dentium stridor: ibi quoque est fumus teterrimus, tenebrae palpabiles, lacrymae interiores, horrida daemonum uisio, improperij clamor: ariditas sitis: foetor sulphuris, uermis conscientiae, spiritualia uincula, carcer squallidus, timor crucians: palpitans tremor: anhelus dolor, pudor confundens, inuidia urens,

Marginal notes: Luc. 15 (beside "substantiam"); Luc. 15 [?] (beside "mercenarij"); Luc. 11 (beside "monumento"); B (beside "functo"); Psal. 31 (beside "quorū remissae"); C (beside "laudi"); Psal. 115 (beside "Dirupisti"); Esa. 29 and Mat. 15 (beside "Populus hic"); D (beside "ri praesentiam"); Iob. 10 (beside "Nam locus ille").

disserpens rancor, tristitia affligens: carentia diuinæ uisionis, omnisque spei abolitio & E
salutis. Cuncta hæc de diuinæ prodeunt thesauris iustitiæ, quæ unicuique reddit secundum opera sua. Quis ad tantæ non paueat præsentiam maiestatis? Quis non iudicis huius formidet aspectum? Ipse quidem sine passione iudicat, sine commotione terret:
Esa. 1 absque compassione damnat. Væ (iuxta Prophetæ uocem) genti peccatrici: populo graui iniquitate: semini nequam, filijs sceleratis, qui dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, alienatique sunt retrorsus: quoniam iudicis huius (nisi pœnitentiam egerint) sententiam non effugient. Obtenebrescet lux in tabernaculo ipsorum, arctabuntur gressus uirtutis illorum: & omne eorum consilium præcipitabitur. Vndique terrebunt eos formidines, deuorabitque brachia illorum primogenita mors: calcabitque eos quasi rex interitus. Rapit utique iudex hic, quum uult, nec est, qui eripiat, aut eius ualeat resistere potestati: unde Propheta: Tu terribilis es, & quis resistet
Psal. 75 tibi? Præsidet itaque uerbum in inferno ut iudex: in mundo autem ut rex: ideo ipsa
Prou. 8 sapientia in Sapientiæ libro ait sic: Quando præparabat cælos, aderam: quando certa F
lege & gyro uallabat abyssos: quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circundabat mari terminum suum: & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: cum eo eram cuncta componens. Omnia quippe per uerbum sapientiam facta sunt, uniuersa legibus gubernantur sapientiæ. Inanimatis etenim & insensibilibus præceptum posuit, quod præterire non possunt. Cælis motum dedit, imponit ordines, uirtutes infundit, mutat tempora: ætates uariat, condit leges, naturam uertit: & quicquid ei libet, potest. Omne quod per aera uolitat, natat in aquis: graditur seu reptat super terram, ipsius absque ulla contradictione famulatur imperio. In uniuersis quidem quæ uidentur, claret illius præsentia: sapientia lucet, delectat bonitas, potentia laudatur, apparet præscientia, largitas manifestatur, seruatur ordo & diuinitas commendatur. Longè tamen excellentius cuncta hæc in hominis contemplantur regimine. Quis nanque in homine de uerbi dubitet præsentia: quando peccantem terret, solatur mœstum, debilem roborat, cadentem erigit, inscium docet, famelicum sa- G
tiat, bonisque replet esurientem: Cùm autem contemplationis pœna mens eleuata diligenti consideratione miratur hoc humani organum corporis, quanta sapiētiæ arte formatum est, sensuum membrorumque perscrutando uarietates: quomodo uegetetur, nutriatur, sensificetur, & per incrementa crescat, qualiter rationalis in ipso incarceratus teneatur spiritus, regat hanc corporis molem, circunducat, uiuificet, cunctaque illius membra sigillatim proprijs coaptet officijs, in uno eos astringat uinculo dilectionis: ipsius uerò rationalis spiritus quanta sit ingenita ac naturalis nobilitas: quàm multa, quàm magna, quàm diuersa in latitudine sinus memoriæ contineat: in illaque repositum seruet non localiter, sed spiritualiter & imaginariè gyrum cæli, stellarum multitudinem, solis lunæque decorem: multa quoque maris terrarumque spacia innumeras corporum species, & multifarias conclusiones: atque ad multo plura capabilis sit. Intelligendo autem sine loci mutatione terræ uiscera, naturæ secreta, cordium arcana, cælestium occulta mysteriorum, diuinitatisque essentiam per cooperatricem agit sapientiam: quæ H
ore Sapientis ita loquitur: Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. In spirituali quoque contemplationis delectatione, in exultatione spiritus: in gratiarum actione, in interiorum atque exteriorum receptione donorum, in copiosissima beneficiorum exhibitione uerbi sentitur bonitas. Quod de exigua uilique materia tam mirabile humani corpusculi uas, quod ex nihilo rationalis sit conditus spiritus: quod spirituum immundorum insidias euadere ualeat: quod contra seipsum pugnam arripiat homo: tandemque uictor efficiatur, hoc totum uerbi potentiæ ascribēdum est. Quum autem noscit, quæ futura sunt, insidias detegit spirituum malignorum, præuidet pericula, præmeditatur casus, prædicit uentura, & ad beatam adipiscendam uitam uiaticum parat, operaque præmittit: nonne præscientiæ uerbi opus est? Sic enim scriptum est: Nouit præterea, & de futuris existimat, scit uersutias sermonū, & dispositiones argumentorum, signa & monstra scit antè quàm fiant, & euentus temporum & seculorum. Quis uerò dubitet, quum tot & tam uaria sint homini præstita beneficia, & uniuersæ de
Psal. 8 domini mandato illi famulentur creaturæ, ita ut (iuxta Prophetæ sententiam) omnia

A sub eius sint subiecta pedibus oues (uidelicet) & boues uniuersæ: insuper & pecora campi: uolucres cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris: quædam pro corporis alimento: aliqua pro exercitatione spiritus: cuncta de uerbi prouenire largitatis affluentia: Videmus præterea in humano composita corpore tantam membrorum uarietatem in unitate ordinis permanere, atque unumquodque iniunctum sibi exercere ministerium, ita ut oculus uideat: auris audiat, nares odorem, os gustum, manus sentiant tactum. Similiter in anima. Ratio dijudicet, memoria conseruet, uoluntas opera perficiat. Sed unde tantum in utroque putamus homine prodire ordinem: nisi ab eo, de quo Propheta ait: ordinatione tua perseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi: Qantum autem in hominis regimine magis, quàm in cæteris creaturis uerbi emineat diuinitas, superiora declarant. Ipse quidem homo ab huius mundi sapientibus minor appellatur mundus, tanquam in ipso uniuersa uisibilis mundi complectantur mirabilia. Est nanque diuinæ speculum sapientiæ: sicut Propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Psal. 138

B Meritò igitur quemadmodum in hoc uisibili mundo præsidet ut rex uerbum, ita & in homine tanquam præcipuus doctor in propria sede residet sapientia: quæ est emanatio quædam claritatis omnipotētis Dei syncera: ueruntamen non in qualicunque homine, sed in homine per gratiam iustificato, unde de illa sic scriptum est: Quum enim sapientia sit, una omnia potest, & manēs in se: omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus: nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. In homine itaque iustificato residet ut doctor sapientia, & in ecclesia principatur tanquam paterfamilias in domo. De hac ipsius domo ita legitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, subdidit sibi gentes. In ipsa quippe domo ecclesia (uidelicet) fidelium dona diuidit, instruit mores, & merita pollicetur. Sicut enim singulorum nouit uirtutem: ita distribuit munera. Nemo ad libitum fit sapiens, nemo continens, nemo iustus, quin potius (iuxta Apostoli sententiam) alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij Prou. 9 1. Cor. 12

C autem sermo scientiæ, alij fides, alij gratia sanitatum, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Optima quidem gubernatione sapientiæ spiritus ordinat uniuersa. Quosdam præesse, aliquos coesse, nonnullos subesse facit, non tamen sine mirabili iudicio æquitatis. Non solum autem impertitur dona uirtutum, uerumetiam uniuersis præbet monita salutis uberrima. Doctrix est enim disciplinæ Dei, & electrix est operum illius. Si sensus optatur quis horum, quæ sunt, magis quàm illa, est artifex: & si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent uirtutes: si fortitudinem quis adipisci desiderat, exemplo actionis & illius disciplinæ instruetur eloquijs. Sobrietatem quippe, & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem: quibus utilius nihil est in uita hominibus. Nullus aliunde, quàm de sapientiæ fonte hauriet sapientiam. Si uoluntatem Dei, si scientiam scripturarū: si uirtutum sublimia, si arcana supernæ Hierusalem sacramēta noscere quis

D cupit, accedat ad uerbum, ascendat ad cor: pulsando non recedat, & illi aperietur. Qui mane (inquit ipsa) uigilauerit ad me, inueniet me. Nihil quippe inuidum in illa, nihil altum, sed totum suaue, totum redolet, totum sapit, delicias possidet æternas, immensa monilia, iucundam lucem, satietatem perpetuam, triumphales coronas, & ineffabilem immortalitatis gloriam. Hinc est, quod pro se certantibus strenuè, atque uincentibus polliceri dignatur, dicens: Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, quæ descendit de cęlo à Deo meo & nomen nouum. De labore quidem huiusmodi ad requiem, de tenebris ad lucem, de exilio ad patriam, de carcere ad libertatem, de consortio militantium ad ecclesiam transilient triumphantium. Vtrobique etenim præsens est uerbum, filius utrobique amabilis, delectabilisque. Hic docet, protegit, roborat, ibi pascit, satiat, replet. Hic deducit, conducit, adducit, ibi inebriat, rapit, unitque. Ibi siquidem in beatorum habitat animabus tanquam sponsus in thalamo, & sponsa in ipso. Perpetuæ nanque indissolubilibus colligati uinculis caritatis fieri nequaquam potest: ut unum non sint. Aperit quippe illis uerbum clara, inenarrabili & iucun- Prou. 8 Apoc. 10

dissima uisione diuinæ indeficientissimos bonitatis, sapientiæ, potestatisq; thesauros B
ueluti dilectissimis ac sponsis singularibus: ex qua uisione cognitionis atq; amoris inebriatæ dulcedine totaliter rapiuntur in ipsum. Perfusæ etenim diuinitatis radijs & sapientiæ splendoribus præ admirationis suauitate totius transcendunt humanitatis limites in uerbo plenariè quiescentes. Tunc perfectæ experientiæ magisterio eruditæ
1.Io.4 noscunt: quod Ioannis uoce dicitur: Deus caritas est: & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. O beata unio charitatis, & caritas unitatis, quàm affluẽter delecta
Esa.15 tione aspergis permanẽtes in te? De te quidẽ per Prophetã dictũ est: Et faciet dominus exercituũ omibus populis in mõte suo conuiuiũ pinguiũ, cõuiuium uindemiæ, pinguiũ medullatorum, uindemiæ defæcatæ. De torrente nanq; uoluptatis uerbi abundè potati in æternum esurire, uel sitire nõ poterunt. Quo autem pacto sitire ualent, quum apud se, & in se uitæ fontem habeant? Omnibus etenim sanctæ regionis illius incolis, ac supernæ ciuibus Hierusalem se Dei communicat sapientia, omnesq; inhabitat. Nam hominum & angelorum Deus est. In angelis quippe præsidet ut spirans. Hos enim spiritus F
pro singulari beneuolentia caritatis ad humanam deputauit custodiam: ipso uerbo in
Matt.18 Euangelio testante, qui ait: Angeli eorum in cælis semper uident faciem patris mei, qui in cælis est. Ipsis inspirat cuncta, quæ ad hominum salutem necessaria sunt. In speculo sapientiæ contemplantes discunt, qualiter suum debeant perficere ministerium. Orationes singulorum offerunt, eleemosynas exhibent, uota pandunt, & quæque laude digna diuinis repręsentant obtutibus. Inde uerò reportant gratiam, & si quid deuotionis, si quid uirtutis, si quid cognitionis, si quid meriti. Vniuersi siquidem: quæ ad salutem pertinent, per ipsorum efficit ministerium angelorum. In archangelis autem reuelat ut lux. Per istos utique notificat omnia, quæ ad promotionem spectant fidei, prophętias reuelat, mysteria pandit, & quicquid ad incarnationis Christi reflectitur sacra-
Luc.1 mentum. Hinc est, quod ad beatam uirginem Gabriel mittitur archangelus. In uerbo quidem aspicientes multa cognoscunt, non omnia, sed quæ diuinæ sunt placita uoluntati: à superioribus tamen suscipiunt, quas reuelant, illuminationes: dæmones ab G
hominibus arcent, & à dæminibus homines de domini liberant mandato. De hoc sa-
Tob.3 cer proloquitur sermo, quum Tobiæ & Sarræ historiam narrans, ait: quòd angelus Raphael apprehendit dæmonem, qui septem occiderat uiros, & religauit eum in deserto superioris Ægypti. Sed & quod per angelorum ministeria reuelationes fiant, & mysteria aperiantur, testatur Propheta, qui loquentem sibi audiuit angelum, & di-
Dan.9 centem: Vir desideriorum noli timere, pax tibi: ueni enim, ut docerem te, quæ uentura sunt populo tuo in nouissimis diebus. In uirtutibus uerò operatur ut uirtus. Infatigabiles quidem hi spiritus sunt ad executionem faciendorum, & per eos miracula fiunt.
Gen.19 Nec mirum, quum per angelos factum fuerit, ut ignis de cælo plueret, & sulphur super Sodomam & Gomorram, & super omnem regionem, atq; consumeret omnes habita-
Ioan.5 tores, & cuncta terræ uirẽtia. Angelus quoq; aquam mouebat piscinæ, & sanabatur, qui primus ingrediebatur, sicut in euangelio legitur. In uerbi siquidem contemplatione aspiciunt, quid agere debeant, celeriq; ueneratione obtemperant. Insuper etiam perfectis hanc possunt conferre uirtutem miracula operandi. Vt autem aliquid miraculum sit, expedit, ut sit à Deo, quod sit præ existentia naturæ, & supra eius ordinem fiat: quod sit euidens, & quod sit ad fidei roborationem, alioquin mirum non miraculum dici potest. Nam quamuis magica arte fiant multa signa: uel per medium naturæ, quod possunt angeli, sed etiam dæmones. Sola tamen illa miracula dicenda sunt, quæ operatur uerbum per ministerium angelorum, quibus hoc in priuilegium præstare dignatur, aut per sanctos, in quibus idem agit. In potestatibus quoque nos tuetur, ut sit salus. Istis etenim spiritibus aereæ sunt subditæ potestates, & per ipsos arcentur, ne quan- H
Exod.12 tum uolunt, hominibus noceant. Hoc nanque in exitu Israel de Ægypto, quum Ægyptiorum primogenita ab exterminatore angelo occisa sunt, claret. sed etiam in plaga pestilentiæ, quam exercuit dominus in populo suo pro numeratione eiusdem, quam
4.Reg.19 fieri iusserat Dauid. Quis autem multiplicibus immundorum spirituum agminibus, & ipsorum fraudulentis posset repugnare suggestionibus, atque sustinere impetus: si non ipsorum de uerbi mandato per angelicas potestates reprimerentur impulsus, uir-
tusq;

A tusq; debilitaretur. Concitant nanque ipsi dæmones in mari tempestates, inter regna & gentes bella, in ciuibus seditiones, & inter amicos & affines odia: ut homicidia perpetrentur, & quantum in ipsis est: omne student humanum abolere genus. Diuina uerò sapientia sic eorum per ministros suos angelos modificat nequissimam uoluntatem, ut ipsi maligni sæuiant, quantum sat est ad iustitiam, non autem ad uotum: unde disponente uerbo quod illi agunt, ut interimant, ad electorum militat profectum. Ipsarum quoque potestatum proprium est eos, qui in spirituali desudant prælio: exhortari, ne amisso spirituali regno Babyloniorum efficiantur captiui. In principatibus etenim regit, ut principes. Ad hos quidem spectat uniuersale ordinare regnum, reges, duces, principésque seculi instruere de regiminis forma. Quum igitur quisque uix pro se sibi sufficiat, quomodo pro innumerabilium multitudine sufficiet populorum? Hinc est, quod Moses per angelum in nubis columna, & ignis de ijs, quæ ad populi ducatum pertinebant, tam sedulò docebatur. Nam & ipsam legem per angelicos meruit recipere

B principatus. Hoc testatur Apostolus, dicens: Lex propter transgressiones posita est, donec ueniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Gal. 3
Istiusmodi quoque prælationes regnorum prouinciarúmque Prophetæ innotuerunt, quum ei per angelum, qui dominicas aperiebat reuelationes, dicitur: Princeps regni Dan. 10
Persarum restitit mihi uiginti & uno diebus. & ecce Michael unus de principibus primis uenit ad adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Et iterum. In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus: qui stat pro filijs populi Dan. 12
tui. Horum nempe sublimis est dignitas principatuum. Regunt prouincias, regna, & ciuitates, ipsosq; pastores ecclesię de animarum instruunt regimine, atq; subditos, ut prælatis obtemperent: hortantur, & accendunt. Cuncta siquidem supradictorum spirituum agmina ad uniuersi totius delegantur dispositionem & ordinem. In arte sapientiæ uerbi erudiuntur, non per uoces, nō per signa, sed in ipsa uerbi cōtemplatione. Est enim fons, exemplar, splendor, & diuinitatis imago. De ipsius spiritualibus radijs sapientia com-

C plentur, de futuris illuminantur, informantur, de agendis tam angelici, quàm humani spiritus atq; in ipso immensitatis diuinæ pelago ebriātur delectatione ineffabili. Vnde Propheta uerbi emanationem in omnes exprimēs aiebat: Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Psal. 45
Sic quidem illę angelorum legiones ad ministerium exeunt uniuersi: ut tamen nunquam desistant à contemplatione uisionis uerbi. Neq; à ministerio propter uisionem, neq; à uisione propter ministerium retardantur. O altitudo diuitiarum sapientię uerbi quàm incognita sunt opera tua, quàm indefectibiles tuorum sunt thesauri mysteriorum? Rom. 11
Hos propter carnis onus non capit homo, nec scit, quid lateat in te, ideo non diligit te, non laborat pro te, non delectatur in te. Parumper excelsa sapientia, ô meridiana lux tuæ claritatis diffunde radios super filios hominum: ut expergefacti à torporis somno, fugatis cordium tenebris te in te, ministrosq; tuos in te contemplationis oculo intueri ualeant. Deflenda quippe plurimum est huius peregrinationis ærumna: quæ tātorum nos priuat cognitione ministrorum. Continuè discurrunt circa nos pro nobis:

D nec quales sint, aut quid agant nobiscum, scimus. Nostris sine nobis instant profectibus, nobis non sine nobis æternum acquirunt regnum: nos docent, nobis famulantur, nos tuentur, non propter nos primò: sed propter uerbum, quod fecit nos, redemit nos, & diligit nos in se. In dominationibus dominatur, ut maiestas. Isti nanq; cæterorum disponunt ministeria inferiorum angelorum tanquam excellentiores. Non enim ministrando exeunt, sed assistendo se inferioribus ordinant. Nam summa & laudabilis Dei sapientia quibusdam ex his angelicis spiritibus ueluti in bonis gratiæ & gloriæ perfectionibus cæteris (licet in eo, quod immortales, inuisibiles, indissolubiles, simplices, discreti in personis, incommunicabilesq;, alteri naturæ sint omnes æquales) dedit ex munere, ut inseparabiliter Deo assistant. Sic enim ipsa angelorum numerositas distinctis est condita ordinibus, officijsq; uariata ac meritis impar, ut imperturbabilē in se custodiant nihilominus caritatem, minores famulentur maioribus, maiores se elatè non præferant minoribus, sed omnes in uno conueniant, infatigabiliterq; occupentur diuinæ laudationis affectu. Cuncti quidem inebriantur de uno eodemq; fluuio uoluptatis sapientiæ uerbi, & singuli sibi iniuncto intendunt ministerio: ut (scilicet) superiores

assistant

assistant & disponant: inferiores uerò exeant & ministrent. Hanc etenim astantium ac ministrantium diuersitatem Propheta expressit, quum diceret: Milia milium ministrabant ei: & decies milies centena milia assistebant ei. In thronis uerò sedet, ut æquitas. In istis nanque tanquam in spirituali throno sedens, sua discernit iudicia. Non enim eorum eget æterna sapientia consilio, quæ sibijpsi sufficit: sed præcipua illos decorando gratia ad suorum eos per contemplationis sublimitatem admittit intelligentiam iudiciorum. De hoc per Prophetam dicitur: Benedictus es in throno regni tui, qui intueris abyssos. Quos abyssos alius memorans Propheta ait: Iudicia tua abyssus multa. Tanta quippe naturæ subtilitate, tantaque gratiæ exuberant plenitudine, ut quę alijs inferioribus occulta sunt, eis fiant per uerbum nota iudicia, ipsorumque cæteris reuelent mysteria: atque eo flagrantius in laude conditoris assurgant, quo perspicaciori contemplationis lumine in maximo illa uident esse disposita iudicio ęquitatis. In hunc etenim sensum Propheta supra se erectus uenerat: quum dicebat: Thronus tuus Deus in seculum seculi, uirga æquitatis uirga regni tui. Nam quæcunque in hac miseriarum ualle nequiter fiunt: quæcunque obliqua aguntur intentione, quamuis confusa & inordinata appareant: in ipso tamen æterno iudiciorum consilio inordinata nō sunt. Sapientiæ quidem arte ad ueritatis productæ lucem in uerbi æternitate ordinata fuisse noscuntur: propterea idem ait Propheta: Principium uerborum tuorum ueritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. In Cherubim noscit ut ueritas. Hi nanque spiritus tanta scientiæ repleti sunt luce: quatenus Cherubim, quod scientiæ plenitudo interpretatur, meritò uocitentur. Ex sui etenim ad uerbum propinquitate clariorem præ cæteris diuinitatis habent intelligentiā, adeò ut plenitudinem scientiæ, quam suscipiunt: alijs inferioribus communicando transfundant. In uerbum quippe contemplationis penna attollentes se: in sapientiæque thesauros introeuntes: non motu aliquo: sed intelligentia ultra quàm dici potest, splendoribus clarescunt diuinis. Veritatis siquidē amore, quam apertè intuentur, sic ignescunt, ut mereantur omnium habere scientiā. Quo uerò pacto nō sciunt omnia, cùm scientem omnia sciant? In Seraphim denique amat ut caritas. Hi etenim Deo ita immediatè iunguntur, ut inter ipsos & uerbū nulli alij intersint spiritus. Ineffabili quidē caritatis uruntur flamma: & zelantissimo sapientiæ uulnerati amore extra se amatum non diuertunt: rapido suauitatis amore feruntur in Deum, omnisque ipsorum actus amor est. Cæteris longe eminēt in amore, gratia, & perfectione: meritoque Seraphim appellantur (uidelicet) incendium, quia tanta inardescūt caritatis flamma: ut non amātes modò, sed ipse (si fas est) dici possint amor. Non autem aliunde: quàm à uerbo, in uerbo, & per uerbum huius concipiunt amoris flammam. Non solum autem ipsi, sed etiam illius supernæ patrię ciues omnes de ipsius satiantur contemplatione, ac ebriantur uoluptate, sicut scriptum est: quod fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradisum, uniuersam (scilicet) supernorum ciuium multitudinem, qui & in quatuor diuiditur partes, ut (uidelicet) omnem ecclesiam suarum fœcundet imbre gratiarum: ita ut nemo sit, qui saluus esse ualeat absque uerbi sancta & gratuita irrigatione. Qui salutem diligit, qui cælestium cupit esse gustator, qui ad sanctum uerbi anhelat connubium: uerbum diligat, uerbo adhærere studeat, uerbum teneat, quum habet: sedula percunctatione quærat, si non habet: non solo amoris ipsius cōtentetur habitu. Actū semper (si est possibile) amoris exerceat, ut uirtutum operibus abundet, ut meritorum fructibus crescat, ut deuotionibus nutriatur, & ut spiritualibus locupletetur muneribus. Non enim incassum diligitur sponsus, neque uacua illius ualet esse amoris amicitia. Iuxta cuiusque ei famulantium statum talia sunt encænia. Ex donorum qualitate gradus agnoscitur militantium, nec non ex conditione præmij amicitiarum puritas commendatur.

Margin notes: Dan. 7 — Psal. 35 — Psal. 118 — E — F — G — H

De triplici interiori consideratione, per quam ad propriæ infirmitatis clarè deuenitur notitiam. Cap. XVII.

VLTA sunt, in quibus consueuit humanum se occupare genus: ut huius possit exilij sine fatigationis tædio tolerare ærumnas, & ex his qualemcunque captare delectationis gustum. Nam taliter homo à suo conditus est autore, ut nequaquam absque aliquo queat uiuere amoris solatio. In nullo tamen sui uoti ita efficitur particeps: sicut grata amicitiarum confœderatione: quæ quoniam sublimis est, rara inuenitur. Præ cęteris uerò illa familiarior,

illa

A illa dulcior, illa amabilior iudicatur: quæ pari affectu, & mutua caritate sacramenti uinculo copulatur. Ista quidem omnibus fortior, cūctisq; indissolubilior est. Huius etenim sermonis sententiam sanctarum confirmat autoritas scripturarum. Nam quum huiusmodi diuinitus institutum fuisset sacramentum: ad eius commendandum perfectionis uinculum dictum est: Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori: & Matth. 19
erunt duo in carne una. In isto siquidem sacramentalis uinculo caritatis nihil est proprium, nihil occultum, nihilq; fraudulentum: sed mutuo sibi inuicem communicant sua: bonum & malum, diuitias & paupertatem, mœrorem & gaudium: ita ut sola ualeant separari morte ab hoc caritatis fœdere. Gerit quippe sacramentale connubium hoc imaginem spiritualis (uidelicet) uerbi & animæ: quamuis omnia in spirituali longè eminant, quàm ea, quæ in sacramentali sunt. Nil quidem est in hoc casto connubio proprium: sicut uerbi uoce ad seniorem filium dicitur: Fili tu semper mecum es: & omnia mea tua sunt: & tua mea sunt. Nil occultum, prout ueritas testatur: Iam non dicam (in- Ioan. 15
B quit) uos seruos: sed amicos: quia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis.
Nil fraudulentum, Dei sapientia hoc dicente: Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in Ioan. 18
mundum: ut testimonium perhibeam ueritati. Quemadmodum autem obtenebrescere non potest lux: ita nec ueritas fallere. Excellit quoque in hoc spirituale, quia quum sacramentale dirimatur morte: spirituale post carnis defectionem perfectius consummatur. In hac quidem uita subarratur sponsa: quædamq; munuscula recipit à uerbo: ut per illa proficere in uirtutibus & in augmentum ualeat caritatis: facilè nempe languescit amor: nisi fomentis nutriatur amoris. Solus esse non patitur: appetit & omnino mutuas exigit amoris uices. Sicut autem ignis naturaliter iuxta sui naturam quærens in proprio conseruari esse, omne refugit frigidum: calefactibile uerò, aut calidum appetit: sic & amor semper amanti, uel amabili reflectitur secum non sustinens odium, aut teporem. Eget itaque in spirituali connubio amoris adiutorio, ne deficiat. Hinc est, quòd tam sedulò à sponso internis ac spiritualibus reuisetur sponsa muneribus: sed nec
C minus à sponsa sponsus secundum humanę modulum infirmitatis nunc se, nunc sua puro offerente caritatis affectu. Non tamen pari currunt uoto. Plurimum enim ab humano diuinus distat affectus. Exæstuās uerò sponsa, quod nequit per se, ex auxilio uerbi implere cupiēs post præcedētis tergum clamitās, dicit: Trahe me post te: in odorem curremus unguentorum tuorum. Veruntamē carnis pressa pondere quamuis trahatur, quāuis currat uelociter, sponsi non ualet sequi uestigia. Pro amoris igitur solatio, pro spe roboranda, ne à præuolante uerbo contēpta & repudiata uideatur: atq; ex hoc currere desinat: quasdam futuræ uitæ suscipit primitias: per quas uerbū uerbiq; percipiat in se clementiam. Nam alia sunt iustorum dona, alia amicorum, alia sponsę. Iusti etenim ex infuso lumine culpæ detestantur, & abhorrent deformitatē, uirtutis bono lætantur, temporalia ordinatè diligunt, aliena non cōcupiscunt, sua cōmunicant, honoribus non inflantur, extolli non appetūt, nemini calumniantur, potentis personā non accipiūt: egenorū causas defendūt, diuinis obtemperāt præceptis: & magis futurā quàm præsentē conanē
D obtinere gloriā. Cuncta uerò hęc possidēt bona ex dono gratificātis gratię. Amici autē tanquā perfectiores sicut uberiori replentur gratia: ita potioribus ornati sunt donis. Ipsi etenim communi non contenti conuersatione, neq; mandatorū obseruatione quieti ad perfectionem anhelantes consiliorū iter arripiunt. Sua quidē deserunt, & cuncta egenis erogant, ut uerbo conformari ualeant: de quo Apostolus ait: Christus quum diues esset, 2. Cor. 8
pro nobis egenus factus est: ut eius inopia nos diuites esse possemus. Obedientiæ iugo colla summittūt: ut domino famulentur, eumq; sequantur dicentē: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Secularium quoq; declinant tumultus & conuersationem: ne illorum coinquinentur exemplis: silentij secreta petūt, ut Deo liberius queant uacare: & ut per omnia saluberrimis uerbi sermonibus, sublimibusq; consilijs obtemperent, atque ueri sapientiæ efficiantur discipuli: quæ ait: Qui nō odit patrē & matrem propter nomē meum: adhuc autē & animā suā, nō potest Luc. 14
meus esse discipulus. Parētes, propinquos, & cūcta, quæ homines possidēt: ac etiam seipsos relinquunt, ut legitimi fiant amatores domini. De talibus nanq; domino per Moy- Deut. 33
sen dicitur: Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio uos, & fratribus suis, ignoro illos,
&

& nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & seruauerunt iudicia tua. At uerò sponsa, quæ in omnibus perfecta est: uniuersa iustorum amicorumq; suscepit dona, atq; his alia longè præstantiora. Non enim multis potest carere ornamentis, quæ æterni regis filio desponsata est: sicut per Prophetam illi pollicetur, dicens: Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia & miserationibus: & sponsabo te mihi in fide. Proinde plurima ex utraq; sponsi ac sponsæ parte deferuntur munera: quæ qualia sint, norunt experti. Tres tamen specialiter recipit sponsa de uerbi thesauris preciosas ac radiantes gemmas: quibus ornata etiam angelicis spiritibus, prout regiam cõdecet maiestatem, delectabilis est. Nam etsi extrinsecus despicabilis apparet: intus tamen nimia uenustate coruscat. Huius siquidem pulcritudinis elegantiam exprimere Propheta uoluit, ubi ait: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus. Quomodo autem speciosa non est: quæ sapientiæ splendore circũfusa de se spiritualis luminis emittit radios: per quos intuentium lętificantur aspectus. Sicut autem intus fœcũda est gratia, ita quod spargit foris: in uerbo, in opere gratiæ iucunditate non caret. Hinc est, quod ex interna affluentia mœstos consolatur, iacentes erigit, compeditos soluit, debilium genua roborat: tentationibus fatigatos liberat uenientes ad se. Non sibi hæc arrogat: sed inhabitantis gratiæ sponsi, ne inflata elatione crepet. Pro tantorum igitur conseruatione donorũ sui data est illi perfecta cognitio. Non enim tam multiplicium fieri posset capax gratiarum absq; nitente hac gemma. Prouehendis nanq; ad alta spiritualium mysteriorum sacramenta sui necessaria est scientia: qua quæcunq; caret, ad laboriosa seculariũ impellitur actionum, & uelut cęca inimicorum fallacijs semper uergitur per circuitum. Hoc diuinus figuraliter indicauit sermo, cum de Sansone loquens diceret, quod Philistiim apprehenso Sansone statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam uinctum catenis: & clausum in carcere molere fecerũt. In sui etenim cognitione persistere inuigilat sponsa, & in hoc sæpe se intuetur lumine, non tam ne ad secularia captiua ducatur negocia pauida, quàm ne indigna & elata repudietur à uerbo. Iugiter quidem memorans, quod in Canticorum canticis sponsi uoce ad sponsam dicitur: Si ignoras te, ô pulcra inter mulieres, egredere: & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Humilis nanq; non humiliata manens apud se quo se uidet abiectiorem, eo amplius adamatur à uerbo. Humiles quippe nunquam Dei contemnit sapientia: ideo respexit humilitatem ancillæ suæ. Veruntamen sicut humilia respicit: ita alta à longe cognoscit. Potest enim quis humiliari inuitus: nunquam autem sine propria cognitione humilis esse. Est uerò cognitio sui margarita quædam preciosissima, atq; thesaurus desiderabilis in cordis agro absconditus: ad quem non nisi cum maximo peruenitur labore. Prius quidem tres spirituales referandi sunt sapientiæ claue fontes: ut deinde ad hunc attingatur thesaurum. In uacuum autem desudat, quisquis aliter ad sui concupiscit uenire notitiam. Non enim aliunde hoc sponsa: sicut & cætera sortita est donum, quàm ex intimo sapientiæ contubernio. De primo quippe aperiendo fonte multiplex ebullit ignorantia. Quis uerò sui diligens inquisitor de intelligentiæ ualebit unquam euacuare fonte inundationem ignorantiæ, quam habet in se boni & mali: ueri & falsi, commodi & incommodi? Nullus ad hanc attigisse plenitudinem sapientiæ gloriari potest. Multi quidem ex parte, sed nemo ad perfectum. Ex parte (ait Apostolus) cognoscimus, & ex parte prophetamus. Abyssus hic nescientiæ abyssum summæ exigit sapiẽtiæ ad bonum discernendum & malum. Nam quædam sunt bona simpliciter, quædam mala, quædam ad utrunq; iuxta uniuscuiusq; dispositionem flectuntur. Virtutes nanq; semper in se bonæ sunt. Est autem uirtus naturæ habitus animæ datus, uitæ ratio, pietas morum, cultus deitatis, honor hominis: & æternæ meritum beatitudinis. Hęc etenim tunc perfecta est: quum medium seruat in agẽdis, nec supra, infra, & contra modum prætergreditur. In habendis (uidelicet) inter superfluum & indigentiam: sicut per quẽdam dicitur: Diuitias & paupertates ne dederis mihi, sed tantum uictui meo tribue necessaria. In sustinendis (scilicet) non eleuari in prosperis, nec aduersis deijci, sicut per Paulum dicitur: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Quis autem tantæ perfectionis est: ut in cunctis uirtutum actibus sciat, quid dextrum, quidue sinistrum? Dicat de hoc

Marginal notes: Ose.2 · Psal.44 · Iudic.16 · Cant.1 · 1.Cor.13 · 2.Cor.6

Margin letters: E · F · G · H

A hoc Propheta, & ueram sententiam proferat: Omnes (inquit) declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum. Virtutis namque defectio ignorantiæ errorem detegit, uel malitiæ abundantiam: utræque ultrò damnabiles, utræque Deo odibiles. Hæc de uirtutis bono: de malo autem quid? Malum quidem semper in se peccatum est. Nam peccatum est diuinæ legis præuaricatio, & cælestium inobedientia præceptorū. Nullus autem inuenitur, qui hac careat ignorātia. Hinc est, quod Propheta ait: Delicta quis intelligit? ab occultis meis mūda me. O quàm sæpe uirtus putatur uitiū, & uitium uirtus. Nā ira zelus, præsumptio autoritas, libidinosa uoluptas, fraternus amor: gula discretio, remissio humilitas, acida cōpunctio, rācor iustitia, auaritia prudētia, insensibilitas fortitudo, rectitudo crudelitas, malitia sapientia, māsuetudo timiditas, audacia libertas: liberalitas prodigalitas: inepta lætitia iucunditas: uanitas caritas, pusillanimitas mititas nuncupatur. Sunt milia huiusmodi: quorum humanum genus plenum est ignorantia. Non autem hoc magnum esset, si in solis talis ignorantia dominaretur peccatoribus. Nam peccatis obuoluti, & iniquitatibus referti nequaquam ualent internæ gratiæ splendorem aspicere. Tenebrosi quidem effecti: imò tenebræ uerbi lucem recipere non merentur, hoc testāte Ioanne, qui ait: Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt. Verumetiam ipsi iusti, qui per adoptionis gratiam filij Dei nuncupantur, & sunt: hac multifariā inuoluti sunt ignorātia non damnabili & perniciosa: sed tolerabili ac laboriosa. Quanta quotidie incidunt in peccata: nunc operis, nunc oris: semper autem cordis, qui non in uirtutum actus tantum: sed in ea, quę utroque modo uti ualent, per ignorantiam delabuntur. Multoties quippe paupertatis caminum, persecutionum procellas, tentationum æstus, infirmitatū flagella, damna amicorum, notorum atque propinquorum funera impatienter sustinent: quoniā ignorant, de qua prodeant radice iustitiæ. Econtrariò diuitiarum opulentiā, affluentiam temporalium: corporis incolumitatem: naturale ingenij acumen, mentis lætitiam, spirituales consolationes, & innumera Dei beneficia nescientes, qua uti debeant sobrietate, humili obtenebrantur de lumine, de medicina sauciantur, attenuātur cibo: & plerunque ulta moriuntur. Cuncta uerò hæc sustinēt aduersa: quia ignorantiæ boni & mali seducuntur tenebris. Veruntamen utinam hanc solam nescientiam paterentur. Aliam quoque habent non minus noxiam ueri (uidelicet) & falsi ignorantiam: ij etiam, qui dicuntur iusti. Quis autem sermone enodare ualet, quātum deficiant in hoc? O quoties uelut cæci spiritum sequuntur erroris: fallacijs irretiuntur diaboli, ipsum lucis angelum arbitrantes, tentationibus consentientes, & suas perficientes uoluntates præcipitantur in foueas, nesciunt discernere, nec quicquam rectè dijudicare: desiderijs uirtutum sine ulla se accommodant disciplinæ regula: omnique quasi spiritui credunt, & tanquam absque gubernaculo naues colliduntur in scopulis: si quas habuerint internas inspirationes, non intelligentes donum, nil de ipsis utilitatis assequuntur. Eis sæpe accidit, ut admittant hostem: & sponsum pulsantem, & introire cupientem, repellant qui est error pessimus. Consueuit etiam hæc ueri falsique ignorantia diuinam usurpare sibi gloriam, se aliquid existimando, quum nihil sit. Bonitati derogat sapientiæ consilijs terga uertit, & sese omnia ab altissimo accepisse non intelligit: nonnunquam uelut indigna expellitur foras: & cōdensa tegitur nube, ne cæli latitudinem uidere queat: deuotionibus priuatur, orationem minimè gustat, scripturarum arcana non penetrat, futuram uitam esse non sentiendo: quid sit nescire, fatetur: facilè se temporalibus coaptat tanquam Babyloniæ ciuis: & nisi uerbi radijs ueritate erudiatur, ad cuncta præceps trahitur facinora. De ijs uerò, quos hæc crassa ueri & falsi obsorbuit ignorantia Propheta loquitur, dicens: Væh qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Summoperè quidem talis fugienda est insipientia: quoniam amori sapientiæ prorsus inimicatur. Trahere etenim solet post se commodi & incommodi ignorantiam. Nemo ualet hac carere, nisi diuinitus fuerit edoctus. Solius est uerbi scire, quid cuique opus sit. Illud per quod facta sunt, quę non erant, nouit, quod expediat singulis. Omnis humanus caligat sensus: ignorat scientia, prudentia deficit, ratio non attingit, ut rectè agnoscat, quid melius. Et plerunque euenit (Deo æquissimè dispensante) ut hoc sit saluti oppositum, quod uidebatur necessarium: atque illud reprobetur à domino, quod mortalium iudi-

Psal. 18

B C D (margin section letters)

A ociosas. Quotquot hoc mortalitatis teguntur indumento, ijs subiecti sunt. Qui lotus est (ait Veritas) non indiget, nisi ut pedes lauet. De peccato quidem aliquando, quandoque uerò de peccati pœna generantur. Iustus sit homo, sanctus sit homo: uana semper cogitatione polluitur. Tanto autem quisque ab ipsis magis est mundus, quanto est exercitatior mente. Nam & terra, quæ sulcatur uomere, spinarum germina pullulare uix potest. Disciplinæ igitur sarculo mentis terram excolat, & desiderij manu de fonte memoriæ exteriorum cogitationes exhauriat, qui uerbi dignus uult esse connubio. Frustra tamen laborabit, nisi concupiscentias suas extirpare conabitur. Habent quippe & ipsæ suũ, unde emanant, fontẽ. Est quidẽ in anima uoluntas, quæ concupiscibili associatur, & concupiscentias nutrit innumeras, potissimũ si summi careat gustu boni. Tunc etenim tanquã effrænum animal per concupiscibiliũ rapitur delectationes præsentia sola concupiscẽs, foras spargitur, uelut famelica porcorũ siliquis saturari desiderat: undique sibi objiciũtur laquei & concupiscentiarum tendicula. Nam quicquid in mundo est: aut concupiscen- Ioan. 13 | 2. Ioan. 2

B tia carnis: aut concupiscentia oculorũ: aut superbia uitæ est. Et quis ad has fugiẽdas idoneus? Tot enim quilibet funibus ligatur: quot concupiscentijs irretitur. Iniquitatis suæ (inquit Sapiens) capiunt impium: & funibus peccatorũ suorum unusquisque constringitur. Potest quis (gratia secum cooperante) fugere, ne concupiscentiarum efficiatur seruus: non tamẽ ualet agere, ut ab ipsis omnino sit alienus. Caro nanque hominis uoluptatum origo est. Sed & ipsa anima corpori infusa humano effecta est concupiscẽtiæ fons, sibique ipsi aduersatur, & agit, ut homo semper in se uideat: unde humiliationis materiam sumat. Propter hoc aiebat Propheta: Humiliatio tua in medio tui. In homine igitur posita est regula humiliationis & speculũ: unde agnoscat se. Non acquisita eget scientia: sed infusa sapientia. Sicut autem cæcus, quantũcunque doctus sit, nõ uidet se: ita & peccator ad ueram nunquã potest sui attingere cognitionẽ. Quomodo se peccatorẽ ualet agnoscere, & in peccatis perseuerare? Peccato autem nil deformius. Quisque uerò appetit naturaliter pulcher esse. Quum in homine non habitet bonũ: & summo bono aduersetur Mich. 6

C hominis malum: ille recte malum suum (uidelicet) se agnoscit: qui ut summũ possidere possit bonum proprium detestatur malum, detestando corrigit: corrigendo autem bonus efficitur. Quum aũt bonus esse cœperit, iam ipse nõ est. Est quippe per essentiã, nõ est ipse per culpam. De talibus Propheta ait: Verte impios: & non erunt. Cognitio igitur uera sui in propriæ impotentiæ, ignorantię, & concupiscentiæ sciẽtia cõsistit. Est quoque propria tunc uera cognitio: quando quis dona gratiæ à suis absque ullo discernit errore. Nemo ad uerbi ualet ascendere notitiam sine sui cognitione. Quemadmodũ de sui sciẽtia humilitas: ita de dei scientia generatur caritas. Dupliciter autem de deo habetur notitia, dilectionis (scilicet) & excellentiæ. Facile quippe ad dei ascendit intelligentiam: quisquis erga se de uerbi dilectione habuerit notitiam. Pro. 12

De euidentibus indicijs, quibus uerbi legitimus amor in sponsæ præcordijs adesse cognoscitur. Cap. XVIII.

D HAbent hoc proprium, qui secularium principum deputati sunt famulatui, ut in cunctis quæ agunt, illis placere studeant: quib. obsequuntur, magni quoque æstimẽt, si suorum captent beneuolentiã dominorũ. Omnis eorum circa hoc uersatur intentio. Cætera quippe assequi non dubitant: si hanc beneuolentiæ gratiam obtinere meruerint. Nec ab re. Vbi enim uerus est amor, nihil negari potest. Ab hac amoris carnalis regula non immerito spiritualis trahitur forma. Omniũ etenim deo militantium ista præcipua ipsorum esse debet intentio, ut sic disponant sua, quatinus diuinis sint grata aspectibus. Hanc suorum putent dignam mercedẽ laborũ, si diligantur à uerbo, si fidelium in numero ascribantur seruorum. Donec mereantur hoc, semper pauidi, semperque suspecti maneant. Facile quidem, qui non diligitur, repellitur. Quid uerò miserabilius, quã à uerbo repelli, & alienũ esse? Quid abiectius, quã nõ agnosci à patre, atque exhæreditari? Vel quid damnabilius, quã ab æterni fonte luminis excludi, & manibus ac pedibus ligatis in tenebras proijci exteriores? Cuncta hæc euasit sponsa. Nil horum sentit aculei uerbi certificata amore: ideo læta, & festiua, secura, gaudens cum Propheta canit: Introibo in domũ tuã: adorabo ad templũ sanctũ tuũ in timore tuo. Non cõfunditur: non erubescit amoris insignita signaculo. De gazophylacio quidẽ uerbi hanc secundã reportauit rutilãtem gemmã, spiritualẽque thesaurũ: per quẽ in nullo prosternitur.

Renouatur quotidie spiritu mentis, exultat animo, quoties tã specialiter amari à spon- F
so se meminit. Interdum tanta ex hoc iucunditate perfunditur, ut uix à clamoribus con-
Psal. 41 tineri se possit. Vritur desiderijs, anhelat amore, corde uociferatur, dicens: Sitiuit anima
mea ad deum fontem uiuum, quando ueniã, & apparebo ante faciem dei: Hæc & his si-
milia ingeminans caritatis lacrymas ubertim emittit, quia non ualet esse, ubi quem dili-
git, esse nouit. Præmittit ad illum gemitus ac suspiria amoris testes, totaq; in expectatio-
2. Tim. 1 ne erigitur sæpe in animo repetens. Scio cui credidi: & certa sum, quia potens est depo-
situm meum seruare in illum diem iustus iudex. Hęc nempe sunt spiritualia sponsæ exer
citia, quum dilectionis uerbi erga se memoria tãgitur. Non autem sic, quæ adhuc dubia
est anima, atq; minus in amore perfecta. Siquidem omni pœnæ tentationis agitatur uẽ-
to, omni subito mouetur impulsu, iugiter replicat illud Niniuitarum humile susurrium.
Iohel. 2 Quis scit, si cõuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & nõ peribimus?
Non enim potest non timere, quæ & delictorum fasce oneratã se sentit, & nullũ adhuc
intimæ caritatis in se agnoscit indicium. Nam etsi transactarum confidit se indulgentiã F
recepisse culparum: non tamen lætari audet tanquam sponsa singulari priuilegio carita
tis. In commune ingressa est atrium regis: sed non in arcanum sponsi cubiculum. Rece-
pit munera, nequaquam autẽ oscula: uidit introeuntem sponsam: & pudore perfusam se
foras derelictam. Magnum prorsus hoc doloris est iaculum introgredi cupienti: conso-
latur tamẽ se prophetico sermone, qui ait: Adducentur regi uirgines post eam: proxime
Psal. 44 eius offerentur tibi. Nam & plerunq; quod non præualuit amor: potuit humilis longa-
nimitas: & quod nõ impetrauit meritũ, obtinuit importuna petitio. Nemo de uerbi bo-
nitate desidat, nemo de se desperet. Plerunq; quod dari differtur ad tẽpus, suo deinde tẽ
pore traditur cẽtuplicatũ: similiter & qui post ad nuptias accessit, primus recubuit. Cur-
Luc. 24 rebãt olim Petrus & Ioannes ad monumentũ: sed ille prior introiuit, qui aduenerat po-
Matth. 20 sterior. Erunt (inquit Sapientia) nouissimi primi, & primi nouissimi. Quisq; igitur præ-
sumat de uerbo, diligenterq; se exerceat: ut magis magisq; in amore coalescat: ut & ipse
(si fieri possit) ad mensurã pertingat sponsę. Nam uerbo hoc difficile nõ est. Ipsa etenim G
aliquãdo Christũ secundũ carnẽ cognouit: quãuis nunc nõ agnoscat. Per incremẽta ad
maturã peruenit ætatẽ spiritus nõ ex proprio labore: sed ex merito pręuenientis ac sub-
sequẽtis gratiæ. Gratia nanq; & caritas prouehũt ad perfectionẽ: & semper pariter ope-
rantur. Gratia quidẽ iustificat, caritas ornat, utraq; uerò exaltari merentur. Iuxta gratiæ
mẽsurã donatur & caritas. Vbi gratia gratũ faciẽs, ibi caritas. Sicut per gradus gratia: ita
caritas erogatur. Non nisi ex effectibus caritatis perfectio innotescit. Qualis autem &
quanta macula in corde: solus ille nouit, qui scrutatur renes & corda. Quædam etenim
habet indicia ipsa caritas: quæ ex certa scientia & euidentissimis signis sponsæ pręroga
ta est: ob quam inenarrabili & glorificata exultatione lætatur. De huiusmodi nanq; pręs-
sens sermo proloquitur. Est autem caritas donum dei de diuinæ bonitatis emanans fon
te gratuitum, accõmodatũ animæ ad promerẽdũ immortalitatis gloriam: ad cumulan-
da merita, ad uirtutes perficiendas, ad custodiendam gratiam: ad dei filios à gehennæ fi-
lijs segregãdos. Clauis enim est regni, perfectionis mater, uirtutum uirtus, thesaurus in-
comparabilis, cunctorumq; meritorum principium & finis. Notissimum nanq; diuinæ H
miserationis argumentum est. Vbi uerò est caritas: ibi patientiæ constantia. Caritas (ait
1. Cor. 13 Apostolus) patiens est, nescit turbari, nescit inflari: suiq; cõditoris flagella æquo fert ani
mo. Cõsueuit quippe dei sapiẽtia sua probare dona, & quos caritatis nobilitat munere,
Apoc. 3 flagelli uirga erudire. Ego (inquit ipsa Sapiẽtia) quos amo: arguo. Nunq; sine patientiæ
exercitio esse caritas solet: spiritualibus animæ lacertis dimicat, & qualis sit, ostẽdat pati
entia. Impudicę quidẽ mẽtis ac frigidę experimẽtũ est nolle pati, reprobæ uerò murmu
rari de uerbere. Quid uerò deformius, q̃ aduersus corrigẽtẽ & amantẽ irasci patrẽ? Hoc
Pro. 3 etenĩ exhortãdo Sapiẽs prohibet, dicẽs: Disciplinã dñi fili mi, ne abijcias. Quẽ enim di-
Heb. 12 ligit dominus, corripit: & quasi pater in filio cõplacet sibi. Apostolus quoq; ait: In disci-
plina perseuerate. Tãquã filijs offert se deus. Quis enĩ filius, quẽ nõ corripit pater: quòd
si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri: & nõ filij estis. Fi
liorũ itaq; est cũ exultatione, amicorum cum patientia, alienorum uerò inuite, & cum
murmurio domini percussionem tolerare. Hoc naturalis testatur ratio, hoc sanctorum,
&

A & maxime uerbi exempla confirmant:ut eo quisq; durius in præsenti flagelletur:quo arctius amatur. Diligit quidem dominus patientem,diligit & proximum amantē:non minus,qui fratrem diligit,quàm qui uirgā uerbi æquanimiter sustinet, diligitur: ambo tamen cari,ambo diuinæ cōplectuntur uisceribus caritatis. Si diligamus inuicē (ait Ioannes) deus in nobis manet:& caritas eius in nobis perfecta est. Extraneus ēm à grege dominico censendus est,qui fraterna nudatus est caritate. Non potest pertinere ad corpus Christi,quicunq; nō diligit mēbra Christi. Vbi unitas:ubi proximorū cōpassio:ibi profus compago membrorum:ibi dei diffusa est caritas. Viuificatur corpus spiritu rationali:uiuificatur fidelium unitas spiritu uerbi. Fraternæ præbent exemplum dilectionis humani corporis membra. Quanta inter ipsos unitas? quāta cōfœderationis indissolubilitas? Quis non miretur? quis non gaudio repleatur in cōtemplatione tāti mysterij? quis in organo corporis,opificis non efferat sapientiam? Tanta siquidem unitatis compagē ipsa corporis membra copulata sunt:ut unum non patiatur membrum,quin compatiā- 1.Ioan.4

B tur & cætera. Hæc est spiritalis eruditio sapientiæ: hæc est fraternæ commendatio caritatis. Per humanum mysticum instruxit:& per carnalem spiritualem edocuit. Audi unū de spiritualibus,membrum corpori mystico adhærens, unitatem seruans: omnia ut seipsum diligens. Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? quis scādalizatur: & ego non uror? Verum nempe hoc membrum erat sua non quærens: sed Christi, sed capitis, sed membrorum. Non quæro (ait alio loco) quod mihi utile sit:sed quod multis. Agnouerat enim dilectionem capitis:meminerat sapientiam dixisse:quia non uenit ministrari,sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Sciebat uerbum,quū crucifigeretur,orasse: Pater ignosce illis,quia nesciunt quid faciunt. Vnde tanquam uerus strenuusq; discipulus Apostolus imitabatur opere,quod didicerat in magistro:ideo discipulis aiebat:debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere,& non nobis placere:unusquisq; uestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Etenim Christus non sibi placuit:sed sicut scriptum est. Improperia improperātium tibi ce- 1.Cor.11 Matt.20 Luc.23 Rom.15 Rom.15

C ciderunt super me. Plurimum nanq; deo commendabilis exhibetur fraternus amor,qui uerbi autoritate probatur. Est quidem abbreuiatū uerbum omnem legis & prophetarū in se scientiam continens:est utiq; spirituale stadium:in quo,quanta dei sit in homine caritas,demonstratur, necnon & quanta sit hominis ad deum dilectio. Vicissim sibi hæc duo famulantur præcepta:ita ut nemo proximum diligat: qui deū non diligit, & nullus deum,qui proximū non amat,dicente Ioanne: Qui non diligit proximum,quem uidet, deum quē non uidet,quomodo potest diligere? Vbi amor est proximi,ibi prius suū dei caritas pedē fixit: ubi spiritualiū est scientia:ibi sapientię dilectio est. Nō est sapiētia,ubi deest caritas. Suū quippe uerbum diffundit lumen:ubi suū præstat amorē. Quā sapientia replet mentē,replet & cognitione. Cognoscere illam facit,quæ nescienda sint, deinde quæ scienda, postremo quibus medijs ad scientiā perueniatur. Sunt nanq; quædam, quæ nescienda sunt:quia humana nequeunt perscrutari ratione. Credi debent: non aūt curiose inquiri. Quis aūt (nisi aut elatione tumidus,aut ignorantia cæcus) præsumat in- 1.Ioan.4

D telligere posse,quid sit deus? Quod autem deus sit, omnis creatura testatur. Ipsæ quidē lingua sua fatentur opus se summi & æterni dei esse, & dicunt: Ipse fecit nos: & non ipsæ nos. Est enim deus naturæ uox:qua omnia pulcra testantur ipsum pulcerrimū, dulcia dulcissimum,sublimia altissimum,pura purissimum:unde quemadmodum in patria deus est speculum, in quo relucent creaturæ, ita in uia creaturæ sunt speculum, in quo creator uidetur:ideo Apostolus ait: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt,à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Ratio quoq; naturalis, quæ per effectum in cognitionem omnem peruenit,ratiocinando deum esse concludit. Omne nanq; creatum indiget aliquo,ut sit:uerbum autem deus:per quod omnia sunt,quæ sunt, siue angeli, siue archangeli,siue throni, siue seraphim,seu quicquid mouetur in cælo,uel in terra, est apud deū. Ipsum dicimus principium & sapientiam:in quo & per quā facta sunt uniuersa: de quo principio per Mosem dicitur: In principio creauit deus cælum & terram,& cætera, quæ particulariter narrando distinguit. Sed & de sapientia sic scriptum est. Dominus possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ordinata sum: & ex antiquis antequam terra fieret,quando præparabat cælos: aderam cū Rom.1 Gen.1 Pro.8

eo cuncta componens. Fides etiam catholica nō solum credit deum atque credit deo uerum etiam credit in deum: amando credit: & credendo in membra ipsius incorporatur. Hinc est quòd per orbem terrarum uniuersa canit ecclesia. Credo in unum deum patrē omnipotentem factorem cæli & terræ: uisibilium omnium, & inuisibilium. Pro fide hac martyres flammis se dederunt, cunctisque cruciatibus inuisibilia pro uisibilibus commutantes. Eorum insuper quidam obturauerunt ora leonum, fugauerunt aciem gladij, & exterorum castra uerterunt. Certi nanque per fidem facti: quòd deus erat: pro huiusmodi usque ad mortem certauerunt ueritate. Cognoscere uerò deum, sicuti est: non est instantis tēporis, sed futuri. Donec in hac peregrinatur homo carne: quousque corruptiōi est subditus: ad hanc cognitionis non attingit celsitudinem. Deuicto autem triumphatoque mūdo si in sortē ueniet electorum: hanc uisionis gloriam consequi merebitur: de qua Ioannes ait: Carissimi nūc filij dei sumus, & nōdum apparuit, quid erimus, scimus, quod quū apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Prima nāque dei cognitio peregrinantiū ac uiatorum est, secunda triumphantium & angelorum: tertia autem nec hominum neque angelorum. Omnem quippe creatum supereminet intellectū. Ipse etenim cognoscit se per se in se. Non aliqua eget luce. Verbum lux est, per quod cognoscit se finite infinitum: non in tempore, sed æternaliter: non confuse, sed perspicue lympidissimeque: quoniā in eo tenebrę non sunt ullę. Hęc est uita æterna, quę credi debet, nō inuestigari. Lucem quippe habitat inaccessibilem: Vnde scrutator ipsius maiestatis opprimitur à gloria. Quemadmodum igitur diuinę altitudo essentiæ ratione comprehendi nequit: simplici uerò fide credi debet: ita quoque ecclesiastica sacramēta. Quæ capit ratio, quæ humana percipit intelligentia, ut fieri possit quod baptismi aqua corpus tangat, & animam mundet: ut elementum accedente uerbo fiat sacramētum? Similiter ut per manuum impositionem ligandi, soluendique potestas conferatur hominibus? Atque quod his omnibus maius est, qualiter sub modici panis uinique specie totus Christus deus & homo realiter sit? Cuncta hæc humanæ metas transeunt intelligentiæ. Maximam quippe sub sacramentis dei uerbum horum institutor aperuit suæ bonitatis beneuolentiam, dum in re uisibili inuisibilem confert gratiam. Nam sacramētum illud est, in quo sub tegmēto uisibilium rerum diuina uirtus secretius operatur. Operatur quidem multa, quū per hæc à peccato mundat, in bono confirmat, corpori Christi mystico incorporat, impium iustificat, ad futuram præparat uitam, erudiendo illuminat, & à malo præseruat. Non autem sine causa æterna hoc agere uoluit sapientia. Hominis nempe altum humiliat sapere, dum fidei colla subijcit: & in se inferioribus salutem quærit propriam, meritumque suum credendo multiplicat. O dei sapientia quanto consilio tuorum salutem operaris fidelium. Non uiolenter non imperiose illos tibi uendicas: sed illorum mederis languoribus, ipsorumque indulges erratibus. Sponte quidem se tibi sternentes, tuisque institutionibus parentes humiliter, tumorem suum euacuant credendo, quod non uident, tuā uenerantur maiestatem non resistendo, non percunctando, non discutiendo, sed fideliter famulando, suoque satisfaciunt errori, dum se altiora quæsisse, dum legi tuæ detraxisse, dum multimode tuam erga se prouocasse iustitiā puro corde, fide simplici, & salubri confessione pronūciant. Cuius hæc opera, nisi tua ô alma sapiētia: ô intenebrabilis lux, peccatorum uenia, mœstorum gaudium, bonorum spes, & uniuersitatis regimen? Consuesti nāque tuæ ueritatis radios, tuæque uirtutis riuulos in nos semper diffundere. Tu itaque ô dominatrix sapientia cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quū uolueris, posse, misereris tamen omnium, quoniam omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis quippe omnia, quæ sunt: & nihil odisti eorum, quæ fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti. Quomodo autē posset permanere aliquid, nisi tu uoluisses? Aut quod à te uocatum non esset, conseruaretur? Parcis itaque omnibus: quoniam tua sunt ô sapientia dominans, quæ animas amas. Non aūt licet quærere, quod latere uoluisti: quamobrem tuorum altitudinem sacramentorum tuorumque profunditatem iudiciorum inuestigare præsumere ultimæ dementiæ est. Si em̄ difficile existimātur, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inueniuntur cum labore: quæ in cælis sunt, quis inuestigabit? aut quis hominum poterit scire cōsilium tuū? uel quis ualebit cogitare, quod tu uelis? Nemo itaque sensum tuū attingere sufficit,

1. Ioan. 3

E F G H

A sufficit, nisi tu dederis sapiētiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Quum enim magna sint iudicia tua domine, & inscrutabilia opera tua: propterea indisciplinatę animæ hæc perscrutari molientes grauiter errauerunt. Alta igitur Dei cōsilia nullus inquirat: quin potius quisq; studeat sic nescire quod nō expedit: ut non negligat scire, quæ ignorare non oportet. In altero quidem temeritas: in altero autem negligentia redarguitur. Quid uero iustius, quidúe potest rationabilius ruminari & recoli, quàm diuinæ miserationis sublime opus, & uerbi Dei sacramentum pietatis? Quod enim pro hominibus gestum est: debet etiam ab hominibus rememorari, ne ingratitudinis surrepente uitio amittatur immensæ bonitatis spiritualis fructus. Præ cunctis quippe hoc mortales Deo exhibet debitores: quòd Deus fieri dignatus est homo passibilis. Passibilis quidem in nostra: in sua uerò permanens natura immortalis Deus. Accipiendo quod non erat, non destitit esse, quod erat. Nihil diuinitati intulit indignum: nihil maiestati suscepit contrarium. Quod enim uisibili inflictum est formæ: hoc inuisibilis substantiæ mi-
B litauit ad gloriam. Quid gloriosius diuinæ ualet ascribi naturæ, quàm ut pro offensa gratiam, pro ignominia honorem, pro contumelijs beneuolentiam, & pro temporali morte uitam præstaret æternam? Optimum nanque uindictæ genus est culpam ignoscere, & humanitatis beneficia non negare, mala pati, & stillicidia gratiæ communicare. Hoc supernæ deitatis opus est, quæ quotidie innumerabiliter iniurijs lacessitur, & sustinet: blasphematur, & non irascitur. Hoc euangelicæ quoque perfectionis est, quæ una percussa maxilla debet præbere alteram, quæ auferenti tunicam tribuere debet etiam pallium: ideo Apostolus aiebat: Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. Ipsa etiam sapientia perfectionis regulam insinuando, dicit: Diligite inimicos uestros: benefacite ijs qui oderunt uos, & orate pro persequentib. & calumniantibus uos. Sed parum fuisset docuisse uerbis, nisi confirmasset exemplis: unde ipsa ueritas in suis semper patiens persecutionibus, in pœnis fortis, morte insuperabilis, nunquam à suæ caritatis mota est stabilitate: dilexit persecutores suos, sermone hortata est, sicq; ut etiam cor- Rom. 12. Luc. 6.
C ripiendo non minus amaret, in se suis præbuit uiuendi formam: caritatis regulam, pietatis modum, refugij locum, fiduciæ portum, æternitatis gustum, & gloriæ meritum. Huius itaque mysterij pietatem, & caritatis latitudinem nunquam de cordibus decet aboleri mortalium: non aliquo postponi euentu: ut etsi non semper, tamen interdum de ipsa cogitetur. Affectum nanque accendit, mentem eleuat, lumen huiusmodi affert cogitatio. Discit quidem, qui suam in uita uerbi occupat mentem, quomodo inæstimabili uices debeat rependere caritati: quomodo suos componat mores, sua'que disponat negocia. Non autem ignorandum est, quæ Deo placeant, quæ'ue displiceant: quæ ex gratia, & quæ à natura proueniant. Minimè quippe ualet opere perfici, quod ignoratur. Virtuosa actio commendat hominem Deo, non scientia, non opinio, nō popularis aura: non generosa prosapia, nō propria æstimatio sui. Omnia ista sole apparente iustitiæ liquefiunt, & tanquam glacies ęstiuis reuerberata caloribus nusquam sui uestigia relinquunt. Non enim in ore hominum: sed in conscientijs spirituales sunt con-
D dendi thesauri. Qualis quisque fuerit apud se, talis à domino iudicabitur. In ipso quidē Dei examine cuncta discutientur, & uniuersa æquitatis ponderabuntur lance. Intentiones, cogitationes, affectiones, & opera ducētur ad medium. Non magna & nota tantum: uerumetiam parua, ac minutissima, & quæ ignorantur, delicta discutientur à uerbo. Non potentis, non diuitis, non sapientis personam accipiet. Potestate æqua cuncti ferientur. Virtutes itaque amandæ sunt, & probabilium sunt imitanda gesta uirorum: eorum (uidelicet) qui diuinis obtemperantes legibus laudabili cursu præsentis peregrinationis terminum finiere. Hos etenim elegit Deus, hos cunctis posuit in exemplū: non autem quos humana falsitas iudicat gloriosos. Tales nempe quum uitijs pleni sint, quę Deus odit, & flagellis insequitur, summæ sapientiæ placere nequeunt: uirtus uerò quum ex se sit ornatissima, suum decorando possessorem diuinis illum reddit gratum aspectibus. Aspernanda prorsus sunt uitia, uirtutesq; sectandæ: quæ mortales ad sidereas prouehunt cælorum sedes: eo altius sublimando: quo peraguntur perfectius. Parum quidem prodest ad tempus florere diuitijs, honoribus, incolumitate'que, & pòst paululum æterno demergi in baratro. Post specialem cōditoris amorem nil ad bene uiuen

 dum

dum sic fideles excitat, quemadmodum iugiter cogitare: quæ trāsacto huius uitæ cursu B
iustis reposita sint in cælis præmia, peccatoribusúe supplicia. Nulli quippe hæc ignorare licet. Sunt quidem summæ fundamenta imputribilia ueræq; philosophiæ immortalitatis principia, uirtutum organa, uerbi doctrinæ, sapientiç: thesauri, ornamenta intelligentiæ, futuræq; uitæ patens ostium. Quicunq; ista ignorauerit, nō agnoscetur à uerbo, & tanquam reprobus cum infidelibus deputabitur: quanquam æquali plectēdi sunt exitio, qui sciunt, nec faciunt. Non auditores, non doctores legis, sed factores iustificantur apud Deum. Optimum uerò ad hæc perficienda suffragium est humilitas non labiorum sed cordis, quæ magnam cum uerbo habet autoritatem. Hanc ipse docuit sermone
Esa.66. & uita. Super quem (inquit per Prophetā dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilē, & quietum, & trementem sermones meos. Est & mentis munditia sufficiens ad hæc suscipienda rudimenta cælestia. Docibilis quidem est, capabilisq; donorum, Deo amabilis, tabernaculum sapientiæ, rationi subiecta, lumine corusca, exuberans gaudio, pace referta, secura in se, libera ad Deum, nulli onerosa, sibijpsi in suis sufficiens delicijs: F
intenta uerbo, alliciens uerbum, uerbiq; fidelissima sponsa. Est utiq; contemplationis oculus, mysteriorum domus, speculum gloriæ, imitatrix Dei, sociaq; beatorū. Huic se o-
Matth.5. stendit Deus, dicente Sapientia: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deū uidebunt. Exhibet nempe testimonium certum diuinæ caritatis ipsa cordis integritas: necnon ad uerbum pura dilectio. Nemo potest diligere Deum, nisi diligatur à Deo: non communi sed filiali dilectione. Iuxta ipsius mensuram in nobis noster ad Deum dirigitur affectus. Reciproci nanq; sunt: nec ab inuicem ualent separari. Qui Deum syncero diligit corde: se-
Cant.2. curus gaudeat, quoniam à uerbo irrefragabiliter adamatur. Hinc exultatio sponsç, hinc amicitiarū indissolubilis nexus: ideo lætanter nec præsumptuose, ait: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Proinde fidenti caritate sublimiora diuinæ contemplationis appetens usq; ad interiora uelaminis (uidelicet) sponsi gloriam satagit introire. Quum enim amoris sit auida, dilectione sautia, donis prouocata, clara lumine, uirtutibus splendida, pietate circunfusa, cognitione plena, ac fortitudine roborata, non repellitur: sed tanquam carissima admittitur sponsa, ut de thesauris sapientiæ fulgentiorem cæteris suscipiat margaritam, possitq; reliquos de ijs quæ uidit, & audiuit, instruere, non ad sui, sed sponsi gloriam: à quo habet, quod est. Non enim ociosè audiuit Sa- G
Ioan.14. pientiam dicentem: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego manifestabo ei me ipsum. Attētis hoc audiuit auribus, uigilanti corde, & auida intentione, unde suo non est fraudata desiderio, quoniam dilecta dilexit. Gustauit & uidit, quia suauis est sapientia, & diuinæ intelligentiæ lumen uniuersis spiritualibus donis præeminet, cæteraqúe transcendit.

De diuersis contemplationum gradibus, quibus animus ducitur ad summæ notitiam trinitatis. Cap. XIX.

VSus docet neminem ad cuiuscunq; artis peritiam posse pertingere, nisi gradatim, & per exercitationem assiduam. Hoc lanifices, hoc cœmentarij, cæteriq; opifices fatentur. Si diligenter humana exercitia, mundanæ scientiæ ac spirituales disciplinæ perlustrentur, hoc ipsum clamabunt. Præ cæteris H
uerò diuina contemplatio, quæ ad Dei prouehit notitiam, gradibus quibusdam indiget spiritualibus, ut ad sui perducat perfectionem. Sic enim exigentibus priorum parentum culpis hebetata est humana mens: sic ab ingenita gratuitaq; dignitate diuulsa, ut corporalia, & quæ iuxta se sunt, attingere non ualeat, nisi exigua, & maximo cum labore. Spiritualia autem potius palpitando, quàm discernendo diffinit, nisi irradiauerit intus sapientiç diuinus splendor. Tunc prout gradus est luminis, est & cognitionis. Diuina uerò perquirere quis potest? Dei supereminentem scientiam quis enarrabit? Omnis quidem caligat intelligentia, singulorum acies reuerberata cæcatur, si ineffabile se immerserit lumen, si Dei se ingesserit sapientia. Ad ipsam non festinanter, non immunde, non elate accedendum est. Humilitas nunquam abijcitur, quia procul sedet in se, nisi excitata & illecta non appropiat: quoniam non ambulat in magnis ac mirabilibus supra se. Munditia & ipsa admittitur. Non enim absque præuio lumine pedem mouere audet: hoc eidem pedissequa suadente humilitate. Timorosa quoque

maturitas

A maturitas uelutí moribus ornata, decorata sapientia, ueneratione tremens, experientia erudita tanquam digna contemplationi coaptatur diuinæ. Quemadmodum nanq; cōtemplatio se importunè carnaliter quærentem fugit. Ita reuerentem, & spiritualiter simpliciterq; se non quærentem insequitur. Hæc diuina narrat historia. Erat Moses omniũ hominum, qui in terra morabantur, mitissimus: pascebat oues in deserto simpliciter, uidit rubum, quia arderet, nec combureretur: audiuit uocem clamãtem se, quamuis se humiliter excusaret, prælatus est populo uniuerso Hebræorum: postquã prodigia ac signa ingentia in caliginem introiuit, domini uocem audiuit, cum ipso tanquam amicus loquebatur cum amico, innumeras habuit reuelationes, Deiq; digito legem scriptam suscipere promeruit. Non eligitur doctus, non diues, non eloquens, sed ouium pastor, deserti incola, lingua impeditus, sermone incompositus, humilis, mansuetus, simplex, & timens Deum. Non humana Deus eget sapientia, non uirtute, non sanctitate. Cuncta perfectè in ipso sunt: imò etiam uniuersorum bona, dona ipsius esse probantur. Non Num. 12.

B hominũ quærit suffragium, solatio non adiuuatur alieno, qui dat homini scientiam, pręstat uitam, donat'que gratiam. Erga illum itaque maxima exhibenda ueneratio est, & humilitatis obedientia. Non nisi uocata ad ipsum appropiare mens debet, ne repulsa cum pudore sternatur: unde de quibusdam procacibus per Prophetam dominus conqueritur, dicens: Si ego dominus, ubi honor meus: & si pater, ubi amor meus? Nec uerus honor sine dilectione: neque paternus amor absque reuerentia esse potest. Debet quidem humilis, & deuotioni contemplationis uacans semper diuini se subijcere radio luminis, quatenus trahenti & uocanti spiritui continuè se accommodet. Nam spirat quando uult, & de quo uult. Hinc est quòd Propheta sanctus quum animalium sanctorum prophetias narraret, ait: Quum fieret uox supra firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & summittebant alas suas. Expedit etenim, ut crebrò foris remaneat: quæ humiliter, patienter, prudenterq; internam mens non intelligit uocem. Quis est homo, ut cum Deo loqui temerarie debeat? Nam & senex maturus & amicus Dei, Malach. 1 Ezech. 1.

C gentiumq; multarum pater quum loqueretur cum domino, se indignum arbitrans, aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Nec mirum, si sic dicebat, qui sapientiæ lumen ex diuina in se receperat allocutione. Semper enim superna gratia humilitati sociatur. Quæ nanq; comparatio luci ad tenebras, uitæ ad mortem; illi qui est, & ei qui nihil est? Repudiatur in contemplatione elatio, repudiatur, quę in adhuc animali statu posita est, dicente domino ad Mosen: Bestia quæ tetigerit montem, lapidabitur. Prius sensualis habitus pristinę conuersationis exuendus, quam ad montẽ cõtemplationis accedendum. Deus nempe spiritus est, qui non ambulat in spiritu, spiritualia non discernit: neq; de spirituali proficit alimento. Crescat lacte nutritus, sensibus roboratus, gratia præuentus, amore accensus, spiritu exercitatus, mente suspensus, ut post ista ad contemplationis arcem ascendat. Gratia primum, deinde uirtutes, postremo instantia humilis uigilansq; per contemplationis actum ad Dei notitiam cor eleuant. His deficientibus ad scientiam diuinitatis nemo peruenit. Gratia præuenit, uirtutes habilitant, Gen. 18. Exod. 19. Ioan. 4.

D usus autem utrasq; perficit. Superuacue in cunctis laborat homo sine gratiæ adminiculo quod exemplis scripturarum, testimonijs, & rationibus facillimè comprobatur. Mens quoque uirtutibus uacua ad diuinum non accedat aspectum. Abhorret quidem puritas æterna uitiorum labes & scelerum deformitates. Vbi Dei uera adest cognitio; ibi delictorum abest uoluntaria perpetratio. Hinc est quòd à domino Propheta nominatissimus audiuit. Non uidebit me homo, & uiuet. Ideo ante resecanda sunt uitia gladio spiritus & uirtutum mucrone, quàm ad contemplationis ocium supersedeat mens. Præstita igitur superna gratia subactis disciplinæ uirtutum uitijs, euolet quisque ad contemplationis exercitium. Sunt quippe tanquam spirituales pennæ: per quas usque ad deitatis mens prouehitur thronum. Has optabat pennas Propheta, quum diceret: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Non tamen uniformiter contemplationis somno quiescentes uolitant. Varij quidem sunt contemplãtium gradus iuxta qualitates gratiarum & meritorum mensuram. Quandoque etenim mens trahitur ad Dei notitiam creaturarum consideratione, circunquaque perlustrat; & in cunctis tremendam Dei potentiam, admirabilem sapientiam, amplectendamq; Exod. 33. [illegible]

conspicit

conspicit clementiam. Tot laudãtium audit uoces, quod creaturarum intuetur species: B
quandam quoq; spiritualem sentit in corde harmoniam, quæ interiora omnia complet
iubilatione. Non enim à conditoris se ualet continere laude, quum uniuersa in diuinis
præconijs occupata intelligit opera. Si cælestia aspicit corpora, hoc agnoscit, si elemen
tatas considerat species, hoc gustat. Omnia uocibus suis iucundissimum agunt concen
tum: unde fragrantissima respersus suauitate animus tacitè uociferare cõpellitur, & di-
cere. Domine quis similis tui? In uniuersis quippe creaturis Deum intuetur, & per singu
las delectabiliter pascitur. Hunc habere sensum expressit Propheta, quũ ait: Delectasti
me domine in factura tua: & in operib. manuũ tuarum exultabo. Liber quidẽ pulcherri
mus intus & foris depictus est creaturarũ uniuersitas: in quo Dei perspicua habetur no
titia. Propterea in sapientiæ uolumine continetur sic. A magnitudine enim speciei crea
turæ cognoscibiliter poterit horum creator uideri. Est & alius contemplationis gradus
superiore maior, quum mens in sanctarũ dilatatur meditatione scripturarum. Est nanq;
sacra pagina sapientiæ uerbi speculũ, & diuinitatis armarium. Nullus in ea purè, pruden F
ter, humiliterq; accedens, recedit uacuus. Omnium quidem morum scientiam cõtinet.
Quis non Dei miretur sapientiam, quũ tot mysteriorum sacramenta: tot ueritates sub li
teræ cortice esse uidet contenta? In ipsa prædicatur omnipotentia diuina, quum de mũ-
di creatione modum insinuat, multaq; narrat dei magnalia: nunc per angelorũ ministe-
ria: nunc per hominum instrumenta. Sanctæ paginæ potissimè bonitatem conditoris
commendant. Nostram uoluit per has deus erudire ignorantiam, informare fidẽ, spem
solidare, ablactare à uisibilibus, & inuisibilibus pascere. Prorsus cunctus cæcatus esset
mundus absq; adminiculo scripturarum, quæ confundunt errores, iniquis supplicia mi-
nantur æterna, iustisq; præmia pollicentur perpetua. Sicut enim scientia sacra superbos
caligat, ne Dei gloriã uideant: ita humilibus se familiariter notificat: ideo Propheta aie
bat: Declaratio sermonũ tuorũ illuminat: & intellectum dat paruulis. Quantum uerò
per sanctarum scripturarum in Dei cognitione proficiat mens, qui sapiunt, intelligunt.
Quicquid enim dicitur, quod catholicarũ autoritate scripturarum non probatur, a san- G
cta non approbatur ecclesia. Est quidem fundamentũ solidum, super quod omnis fidei
ueritas, omnis'que ueritatis solidatur autoritas. Suauis nempe percipitur per illam sapi
entiæ gustus: si meditata & mansa teneatur. Thesaurus desiderabilis (ait Sapiens) re-
quiescit in ore sapientis. Non enim cõmunis est cibus sacer sermo, nec contemplatio-
nis infimus gradus. Illis solis datus, qui docibiles sunt & capaces, & qui omne fermen-
tum malitiæ ac nequitiæ euacuant. Aliud tamen in scriptura est scientia: aliud scientiæ
gustus. Scientiam habere potest malus: scientiæ autem gustum non nisi bonus. Cui e-
nim gustus accommodatus est, in uirum mutatur alterum. Nam & Moses accepta diui-
næ legis scientia ultra in Aegyptum reuersus non est. Maximum quippe peregrinatio-
nis huius solatium est scripturarum contemplatio, quæ splendoribus ueritatis illustrat
cor, & diuinitatis claram præstat scientiam. In hac uerò scripturarum contemplatione
alia admodum iucunda reposita est consideratio diuinæ cognitionis: tanquam rota in
medio rotæ. Ipsa est probatissimorum uirorum & sanctorum cõmendabilis uita: in qua
singulariter dei laudanda est maiestas. Quosdam etenim sapientia æterna de hominum H
uniuersitate elegit uiros, ut ipsos ueluti radiantes stellas in ecclesiæ suæ collocaret firma
mento. Istis nemo sanè intelligentium dubitat tantam infusam esse gratiam, tantam præ
rogatam uirtutem, ut in eis perspicuè eniteat summæ scientia ueritatis. Nam si in talibus
magnanimitas attendatur & animi zelans constantia: proculdubio uirtus in eisdem in-
superabilis habitare noscetur. Quis immundorum spirituũ innumerabilem exercitum
infatigabiliter mentis robur oppugnantem: quis tanquam maris arenam inundantes
tentationes uincere sine dei uirtute ualeret? Præualuere utiq; strenue aduersus leonum
insidias rugientium: fugauere eos impetu spiritus tanquam puluerem, quem uentus
proijcit à facie terræ. Non cessarunt eorum importunitatibus: nec fatigati sunt, quũ ten
tarentur, quin potius illos sub pedibus strauerunt suis. Nam fortes uincierunt catenis
indissolubilibus, & cuncta ipsorum bellica asportauerunt arma. Arma quidem dia-
boli mundi sunt reges, & iniqui homines, quorum ipse princeps est: sicut incarnata
Ioan.14. affirmat Veritas dicens. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quic-
quam

A quàm. Tot ab immundis spiritibus ablata sunt arma, quot sanctorũ exemplo, et uditione, & meritis uerbo lucratæ sunt animæ. Adeò quippe in hoc certaminis conflictu extitere robusti, ut omnem iugo fidei subigerent orbem, non armis uel ferro, non multitudine pugnatorum, non precio, non minis, sed animi constantia, uirtute fidei, proprioq; cruore. Se enim tormentis, exilio, igne, iaculis, carceribus permiserunt interfici, potius quàm uinci: occisi quidem tunc extitere uictores. In suo laureati sunt sanguine, in sua triumphauerunt morte. Vincebat nempe omnipotens in ipsis, cui tota ascribenda est uictoria. Vicit quippe in martyribus mundũ: superauit in confessoribus uitium. Quemadmodum Dei uirtus & potestas commendatur in illis: sic & in istis. Ardua est uitiorum pugna, gloriosissimusq; est naturæ triũphus. Nemo naturaliter carnem odit suam: sed magis eam fouet, & nutrit: & tamen carnales edomantur concupiscentiæ, & sub spiritus rediguntur dominium. Abnegando quidem se homo desinit esse, quod erat. Nouum induit hominem: noua incipit esse creatura, dum in spiritus ambulat nouitate, dum Ephe. 5
B uirtutem induit ex alto. Fortis contra uitia: sapiens aduersus insidias: sed non minus honorabilis per sapientiam, quàm per uirtutem. In uno & pari sunt gradu fortitudo & sapientia, nec una maior altera. Fortis pater, sapiens uerbum. De hac unitate ait Iob: Sapiens corde est, & fortis robore. Et idem: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. In fortitudine patris uirtus: in sanctorum uerò prudentia uerbi sapientia ueneratur. Est autem sapiens pater, & forte uerbum. Sapientiam intelligere uis patris? audi Prophetam: Omnia in sapientia fecisti. Fecit in sua sapientia uniuersa, quæ sunt. Filij uirtutem audi: Vsque modò pater meus operatur, & ego operor. Alia est sententia, quæ omnem aufert ambiguitatem unitatis & æqualitatis. Ego (ait Verbum) & pater unum sumus. Et iterum: Ego in patre, & pater in me est. Igitur in sanctorum uita utriusq; commendatur uirtus, amborumq; sapientia. Quamuis enim actus diuersi sint: de uno tamen diuinitatis emanãt fonte. Sanctis quippe se pater communicat in filio, & filius in patre: ideo uirtutem præbet & sapientiam. Ad huius cõfirmationis testimoniũ legitur, quòd quum bea- Iob. 9 Psal. 103 Ioan. 10 Ioan. 14
C tus Stephanus in concilio esset positus Iudæorum: pro Iesu nomine ipso loquente ueritatis uerba, uidebãt uniuersi, qui aderãt, uultum eius tanquã uultum angeli stantis inter illos: nec resistere poterãt sapientiæ & spiritui, qui loquebat̃. Apostolus quoq; sapiẽtiæ fortitudine, & fortitudinis sapientia plenus dicebat: Arma militiæ nostræ nõ sunt carnalia: sed potentia Dei ad destructionem munitionũ, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Quãuis enim hoc loco uirtutem se accepisse fateretur & sapientiã, alio tamẽ in loco ait: Sapientiam autẽ loquimur inter perfectos: sapientiam uerò nõ huius seculi, quæ destruitur, sed loquimur Dei sapientiã in mysterio, quæ abscõdita est: quã prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quã nemo principum huius seculi cognouit: itaq; sicut patris potestas in uirtutibus fulget sanctorum: sic uerbi sapientia in eorundẽ sermonibus. Hinc est, quòd tam multiplex locuplesq; scientia sanctis est pręstita. Illos nanq; potauit uerbum, atq; de ipso hauserũt fonte, qui in die- Act. 6 2. Cor. 10 1. Cor. 2
D bus carnis suę quũ esset in templo, clamabat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Nõ utiq; materialem aquã, sed sapientiæ aquã, de qua multis in locis diuinus sermo loquit̃: Quicunq; ueritatem loquitur: de ueritatis sapientiæ illam trahit fonte, & qui supra uirtutem operatur uirtutes: de patris manu recipit fortitudinẽ. Sed de spiritu sancto quid? Nõne pater & filius unus Deus est? nonne & spiritus sanctus? Tres sunt (ait Ioannes) qui testimonium dant in cælo, pater, filius, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Vnus quidem Deus, una uirtus, una essentia, una diuinitas. Nam quamuis in personis sit distincta trinitas: est tamen in substantia unitas, qualitas, ęternitas, potestas. Operatur pater, operatur filius, operatur spiritus sanctus. Sanctæ nanq; trinitatis opera indiuisa sunt, quanquam singulis personis diuersi appropriantur actus: utpote patri potestas, filio sapientia, spiritui sancto bonitas. Veruntamen sicut in sanctorum commendabili & excellentissima uita, patris uirtus, uerbi sapientia relucet: ita etiã spiritus sancti bonitas. Est quidem uoluptatis fluuius, & gratiarum torrẽs inundãs spiritualibus donis animas foecundãs. Nam prophetiã, linguarum genera, uirtutes curationũ, sermonũ interpretationes, spirituumq; discretionẽ, ipse spiritus sanctus tribuit. Insuper si quis timoris sancti & ca- 1. Ioan. 5

Iti tactus est dono, si pietatis gerit uiscera erga proximorum necessitates, & de erratis E
delinquentium, atque peccātium perditione uritur zelo: si prouida gubernatione, humana nouit pertractare negocia, & de nauralibus scientia imbutus est, si animi fortitudine ualet aduersa æquo tolerare animo, & in nullo euentu contrario à rectitudine flectitur, si in discernendis iudicandisque casibus, & maximè in discernendorum spirituum cōsilio pollet, ac tentationū spiritualium lumen recepit: si intelligentiæ acumine, & sacramentorum notitia splendet, atque diuinorum mysteriorum cognitionem sortitus est: si diuinitatis gloriam, bonitatem, sapientiam, & caritatem degustat: nec non futurorum cælestiumque bonorum cum memoria tangitur spiritus exultatione repletur: spe pascitur, & amore liquescit: nō aliunde, quàm de gratuita spiritus bonitate talia percipit. Est etenim indeficiens Dei emanatio cælestium gratiarum: ita ut quos inflammat & fœcundat: nedum humanam laudabiliter, uerumetiam angelicam facit ducere uitam. Coæquat nanque illos, atque angelis similes efficit per obsequiorum exhibitionem, archangelis per instructionem, uirtutibus per miraculorum operationem: potestatibus, tentationibus diabolicis resistendo: principatibus suis maioribus reuerentiam exhibendo: dominationibus F
carnē spiritui subiugādo: thronis per æquitatē, cherubim per cognitionē, seraphim per caritatē. Tota igitur summę trinitatis maiestas, atque maiestatis unitas in omniū sufficientissimē rutilat uita sanctorū, quum in uirtutibus pater, in sapientia uerbum, in donis paracletus agnoscitur. Ab hoc uerò dulcissimo contemplationis genere aliud isto excellētius excitatur in amātis animo. De auroræ sinu refulget solis claritas, & de fidei cognitione ad speciei uisionem transitur, atque de sanctorum uita peregrinantium, triumphantium gloria utiliter cōparatur. Dispar plurimum singulorum est status, dissimilis gloria, inæqualis beatitudo, intelligentiaque ualde differens. Quamuis cunctorum unus sit finis, unaque cognitio: aliter tamen illi, & aliter isti iuxta cuiusque capacitatem. Quāobrem sicut distans est scientia diuinitatis pugnantium sanctorum, à clara uisione regnantium: ita etiam sublimius Deus agnoscitur, & perspicacius intuetur in sanctorum felicitate, quàm in iustorum conuersatione. Hic nanque per fidem, ibi in ueritate: hic ex parte, ibi perfectè: G
hic sub uelamine, ibi uerò lympidissima aspicitur claritate. Hic etenim sancti uerbi illustrati splendore laudabilem in seipsis ostendunt sapientiā: in cælesti autem patria ipsam uerbi contemplātes sapientiam sapientiæ candoris quodā induuntur lumine, per quod efficiuntur lumen. In uerbo aspiciunt intelligentiæ oculo, & recipiunt ab ipso uniuersarum notitiā creaturarū per ideas, quę in ipso sunt. Nam ideæ sunt formæ principales rerum, quę in diuina intelligentia cōtinentur: quæ ante mūdi cōstitutionem in mente erāt cōditoris: unde nō aliud inspexit exemplar, quàm se, quādo uniuersum cōdidit. Hūc intuētes librū omniū in momento sciunt creaturarū uirtutes, causas & effectus. Animæ rationalis excellentiā, naturę perspicaciā, intelligentię profunditatē, & lumē in uerbo agnoscūt gloriæ. Naturæ quoque angelicæ contēplantur in ipso dignitatē, essentiæ subtilitatē, intelligentiæ lympiditatem, liberi arbitrij facultatem, & discretionis personalitatē, uirtutes & officia singulorū, & quod his omnibus est mirabilius: eiusdē naturę diuinæ uerbi & humanæ euidentissimè intelligunt sacramentū: ad quantā prouecta sit gloriā ipsa H
humanitas: maxima cum iucunditate mentis acie cernūt: se in ipso uidēt, & ipsum in seipso, & omnia in ipso. De hoc uerbi conuiuio nimia exuberātium pascūtur lætitia uolu-
Ioan. 17 ptatum. Experiuntur cōpletum esse, quod ueritas in carne passibili patri dixerat: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut uideāt claritatē meam, quā dedisti mihi, quia dilexisti me ante cōstitutionem mūdi: ego in eis, & tu in me, ut sint cōsummati in unum. Hęc in uerbi uisione, & sapiētiæ cōtemplatione. De bonitatis autē & diuinæ caritatis torrente quis ualet edicere, quis capere, quid hauriant sancti, qualemque hinc concipiant dilectionis affectum? Proximorum quidem anhelant salutis desiderio uidētes illos in plorationis loco inter innumeros mortis laqueos grauiter laborare. Clamāt, ne deficiant: orant, ut uiuificent & percipiant, quod ipsi possident: quatenus diuina laus ex laudantium aggregatione augeatur, & diuina imago in eis non pereat, atque ipsorum accidentalis cumuletur gloria. Eo quidē horum amplius accendūtur desiderijs, quo in caritate perfectiores sunt. Pro seipsis quāto exultant tripudio, quo uruntur affectu: qua perfundūtur lætitia, nemo intelligit, quū se fluctuātis seculi procellas, & teterrimum

A mum inferni chaos, atque intolerabilia pœnarum genera euasisse cognoscunt, quum se in tanto felicitatis culmine positos: in regia dignitate confirmatos æternaliter sciunt. Resoluuntur dulcedine, gaudio liquefiunt, caritate languent, & in gratiarum se ineffabiliter dilatant actione. Omnis laudatio, cuncta ipsorum exhibitio gratiarum uotis eorum impar est: seque ultra se affectu extendentes quantum ualent, actu laudant: plus uerò affectu, quàm laude perficiunt. Omnium quæ laudabiliter gesserunt, cunctarumque suarum illi gratias referunt uictoriarum. Hoc expressit Ioannes, quum diceret: Et adorabant uiuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & uirtutem. Maxima pars ipsorum affectus est in sui laude conditoris, bonitatis illius illecti dulcedine, quam in se suauissimè degustant: propterea uehementi inflammãtur resurrectionis desiderio, ut nihil in eis à diuina uacet laude, sed sit Deus omnia in omnibus, atque cum Propheta dicere queant. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Appetunt quoque per omnia assimilari uerbo, ut ingrediendo & egrediendo in ipso contemplationis pascua Apoc. 4 Psal. 83
B inueniant: unde illa ipsorũ uox est, de qua in Apocalypsi legitur: Quod sanctorũ animę interfectorũ, quæ sub altari Dei erãt, clamabãt. Vsquequo domine sanctus & uerus nõ uindicas sanguinem nostrum de ijs, qui habitãt in terra? Spiritu quidem fruuntur Deo, corpore autem fruãtur uerbi humanitate, quod est gaudium iucunditate plenissimum. De ipso quoque diuinæ bonitatis torrente inenarrabilem suauitatem hauriũt, quum tam singulariter: tantoque se uident amore diligi, atque delectabilis uinculo caritatis amplecti. Quum se supernæ Hierusalem ciues esse conspiciunt: quum gloriosissimorum triumphis militum participes fiunt, quum angelorum sanctorum æquales esse merentur, quũ humanitati uerbi similes, quum diuinæ consortes naturæ esse se intuentur dignos: ponunt ante mentis oculos (sine timore tamen) uniuersa, quæ ex diuinæ bonitatis miseratione euaserunt pericula: cuncta absque rubore, quæ commiserunt scelera: omnia sine dolore, quæ passi sunt supplicia: ut iucundius ualeant domini misericordias in æternum Apo. 6
C cantare. Ardent ex his dulcis amoris flamma: caritatis nimiæ calore flammescunt, atque (ut sic dicam) quasdam rutilant ex se dilectionis scintillas: unde aliquam in seipsis reportant imaginem caritatis. Sed quum suæ contemplationis aciem in luminum patrem dirigunt: apud quem nulla est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio: ipsumque originale principium sine principio esse intelligunt: mirabili detinentur stupore. Ab illo autem tanquam à fontali omnium bonorum plenitudine emanare cernentes cunctarum dona creaturarũ: nec non ad ipsum uniuersorum affectus medulatas laudes actionesque gratiarum refluere ueluti ad mare flumina: nec tamen redundare quandam admirationis soliditatem, & fruitionis irreflexibilitatem concipiunt: à qua uehementi apprehensionis dulcedine in æternum non diuelluntur. Ex hac contemplationis specie sanctorum animę, quę in æterna iucundantur felicitate, quoddam in se deiforme exemplar repræsentant, & simillimam imaginem trinitatis: in qua qui per contemplationis eleuantur excessum, aspiciunt, maximam de diuinitatis essentia percipiunt notitiam: ma-
D gnumque hinc concipiunt beatitudinis desiderium intelligentes, quàm beati sint, qui habitant in domo domini: quoniam eum in secula seculorum laudabunt: unde nouo exultationis perfusi gaudio, & cordis deuotione inhianter, ardenter, dulciterque melodicantur sic: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, cõcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Alijs atque alijs amatorijs iubilationibus suorũ lætitiam cordium, quã de sanctorum gloria contemplantes habere meruerunt, diuinis offerũt aspectibus. In ipso uerò oblationis & laudis sacrificio interdum raptimque mens in illud arcanum diuinę uisionis rapitur lumen: raptimque relinquitur sibi: in quo omnipotentia, sapientia, bonitas, ęternitas in suo puro fonte degustatur raptu, prout creaturæ in carne adhuc passibili uidere licet. Hæc est perfecta gloria sanctorũ per uerbũ & cum uerbo regnantium: de qua fari nõ decet, quum polluta labia & carnalia corda gestemus. Illi utique animæ, quæ ueræ sponsæ dignitatẽ sortita est: talis ad loquendũ congruit materia, quoniã huiusmodi meruit uisionis gratiã: impudicissimum autẽ & uerecundũ est de talibus inexpertum uelle loqui. Ideo digitũ superpono ori meo horum me inexpertum profitens uniuersis. Non enim sponsę mihi uendico dignitatẽ. Vtinam uel in adolescentularũ inueniar minimus. Psal. 83

Hæc trifaria cognitionum & contemplationum genera sui uidelicet diuinæ caritatis in E
se, & conditoris in ipso pro singulari à uerbo sponsa suscipiēs munere maximum ex his
spiritualem consequitur profectum: quanquam alia nonnulla admittit spiritualia à spō-
so munuscula, de quibus fari opus nō est. Satagit tamē & ipsa tanto largitori, suoq; spō-
so non minus amoris, quàm muneris uices repēdere: unde pro singulo cognitionis do-
no speciale exhibet uerbo deuotionis, & uirtutis holocaustum tanquam de talento lu-
crum, de arbore fructum, & spiritualem de labore profectum.

De ficta ueraq; humilitate, atq; de ipsius exercitatione & perfectione. *Cap.* XX.

BOnitatis naturaliter proprium est se communicare eo amplius, quo perfe-
ctior est: unde summa bonitas Deus excellētissimè perfectissimeq; se com-
municat filio: ita ut naturaliter nil habeat, quod illi non communicet. Fons
nanq; bonitatis Deus pater filium sibi æqualem generat, cui suæ per omnia
communicat plenitudinē maiestatis. Est nanq; Dei filius sensus, quo cuncta
cognoscuntur: sapientia, qua cognita disponuntur: uirtus, qua disposita perficiuntur: F
uerbum, quo perfecta nunciantur: lumen, quo perfecta clarescunt. Non autem acciden
taliter quicquam in filio est: uel aliud est, quàm pater. Non dedit illi pater, ut esset sapiēs:
sed esset sapientia: neq; ut esset potens, sed ipsa potētia: neq; bonus esset, sed bonitas: un-
Ioan. 10 de uerissimum est, quod idem filius ait: Ego & pater unum sumus: & quāuis Deus & ho
Phil. 2 mo esset, non tamē rapinam arbitratus est se Deum fateri, quum dicit: Qui uidet me, ui-
Ioan. 14 det & patrem. Nam una persona, unus mediator, unus Christus Iesus Deus & homo est.
1. Tim. 2 Propter hanc enim perfectissimam unitatem naturarum & Deo tribuitur, quod homi-
ni, & homini, quod Deo: unaquæq; tamē natura in sua manente proprietate. Nulli uerò
nisi filio dedit, quod est maius omnibus. Nā illi dedit esse, quod est: cæteris ex parte: ipsi
Col. 2 autem totaliter: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, &
Col. 1 per ipsum habemus redemptionem & remissionem peccatorum: qui est imago Dei in-
uisibilis primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt uniuersa in cælis & in
terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue pote- G
states: omnia in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, non adoptione, sed naturaliter,
Heb. 5 sed generatione filius, sicut Propheta testatur, dicens: Filius meus es tu: ego hodie ge-
nui te. Nemini itaq; diuinitatis nomen nisi filio arrogari potest. Cætera quidem cæteris
communicauit: nulli autem diuinum unquam uoluit uendicare honorem. Quotquot e-
nim illum sibi usurpare moliti sunt, perierunt. Quis quandoq; hoc attentare ausus est, &
impunè præterijt? Quis gloriā Dei sibi temerè appropriauit, & non statim consumptus
est? Hanc semper omnipotens adamauit: suū sibi semper reseruauit honorē. Clamat per
Esa. 45 Prophetā, & dicit: Viuo ego, quia mihi curuabitur omne genu. Et alius: Honorem meū
Esa. 42 alteri non dabo. Hunc sibi rapere Lucifer ausus est, & repentè à sua corruit celsitudine:
Esa. 14 ideo ei Prophetę uoce per increpationem dicitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui ma-
ne oriebaris. Angelos quoq; cæteros, qui suum humiliter non seruauerunt principatū,
sed dereliquerunt suum domicilium: in iudicium magni Dei uinculis ęternis sub caligi-
gine seruauit. Sed & ipse Adam, qui manu cōditoris plasmatus est, honore sublimatus, H
cæteris prælatus creaturis, & in loco uoluptatis atq; paradiso deliciarum positus, quo-
niam noluit humiliter stare in se: ab ea in qua eminebat, mentis arce pręcipitatus est. Ni-
mis etenim Deo odibile est, ut homo insolescat, & contra propriū factorem calcaneum
elationis leuet. Vt obliuiscatur, quid est, & æquari uelit ei, qui supra omnes est? Quid su-
perbis, ô homo? quid cinis inflaris & puluis? Nonne in ualle lacrymarum, in hoc mise-
rabilis mundi exilio relegatus es, effectus socius & minister iumentorum, & ferarum
cohabitator? Vbi bella sæuiunt, terrores & tempestates conturbāt: pestilentiæ famesq;
crebrescunt: clades flagella cruciant: morbi, febres, innumeraq; mala affligunt? Vbi nil
stabile, nil purum, nil incontaminatum inuenitur? Vbi nox diei succedit, gaudio tribu-
latio, sanitati infirmitas, prosperitati infelicitas, & uitæ mors? Vbi cuncta incerta sunt,
uniuersa dubia, & anxietatibus plena? Sed si hæc tibi uidētur exigua: attende (oro) quid
es. Vtiq; cadauer putridum, & esca uermium. De uilissima quidem ortus materia, con-
ceptus in uulua, in fœtore luxuriæ, in concupiscentia carnis, in damnatione mortis, in
sordibus iniquitatis, productus in lucem, moriturus post paululum, atque rediturus in
fauillam.

A fauillam. Quid te uilius? quid contemptibilius, quem fames, sitis, lassitudo, frigus, labor, calor, quies, peregrinatio, torpor atterunt? Quem diuitiæ extollunt, honores inflant, paupertas deijcit, successus dementat, odia urunt, liuores accendunt, libido inflammat, gula subigit, ira discerpit, & omnium uitiorum rabies supplantat? Quem ignorantia cæcat, dolor affligit, tristitia deprimit, inepta lætitia surripit, spes uana occidit, timorq; seruilis interficit? Redi ad te, & uide, qualis sis, qualis ortus, qualis status, qualis uita, qualis conditio, qualis tuus futurus sit finis. Non enim hæc mediocriter ad humilitatem disponunt. Præcedit nox diem, hyems æstatem, flos fructum, & humiliatio humilitatem ueram. Est quippe quædam humilitas ficta, quæ ueræ omnino aduersatur. Hac quicunq; utuntur, aliud in ore ostentant, & aliud gestant in corde. Hi etenim sunt uiri subdoli, malitia pleni, dolo astuti, ministri diaboli, iniquitatis magistri, semper praua meditantes: mendacia componentes: cauterizatam habentes conscientiam, hypocrisim sub tegmine sanctitatis tegentes: quorum perditio festinat, & confusio propè B est. Innocentum quidem animas subuertere nituntur: quæstum pietatem putant: hominibus placere anhelant: honores, dignitates, & ecclesiastica omni cum studio quæritant beneficia. Et quoniam fures sunt & latrones, non per ianuam, sed per maceriam in ouile ingrediunt. Nō ut prosint, sed ut prӕsint, & cunctis præferantur, & in clero dominentur, prælationes assequuntur. Huiusmodi sua sola quærentes, marsupia implere conantes: commodis proprijs uacantes nil curant: si iaceat in uico peregrinus, si pauperes esuriant, si frigescant, si necessitate periclitentur ignorātes, aut scire nolentes, quòd sunt patres, non domini: dispensatores, non raptores, atq; omnium pauperum est illa, quam sibi appropriant, facultas. Proh dolor non erubescūt tales rapinas agere, reseruare frumēta, & erga Christi pauperes misericordiæ uiscera claudere. Meritò quippe nec illorum miserebitur dominus. Auerterunt faciem suam à paupere, & Deus auertet se ab illis. Qua mensura mensi fuerunt: ipsis similiter remetietur, & tanto peius, quāto perfectiores esse debuerunt. Iugulant subiectorum animas exemplis pessimis: non aduertūt populorum C perditionem: nec luporum sæuientium in grege arcent rabiem: quin potius ipsi rapaces lupi sunt, & cunctis beluis cruentiores. In portentum sunt, in signum subditorum, & in prouerbiū in populo. Amant cathedras, primas salutationes in foro, & uocari ab omnibus domini: memoriæ non habentes, quòd unus est dominus, qui in cælis est, unusq; magister Christus. Sed etsi intelligere uellent, quòd caro sunt: spiritus uadens & non rediens, utiq; non se extollerent: imò plus cæteris se deijcerent scientes, quòd cui plus donatum est, amplius exigetur ab illo. Ab alijs sui ipsorum exposcetur ratio: à pastoribus uerò omnium subditorum fiet interrogatio. De manibus quidem illorum dissipatarum ouium requiretur sanguis: & nisi à uijs suis resipuerint pessimis, duplici morte punientur. Talis nanque eorum finis est, qui simulato incedentes corde fictam operientes humilitatem, ueram se habere in oculis hominum mentiuntur, donec honoris cathedram consequantur. Non enim diu latere possunt. Quum autem sublimati sunt, quales lupi sint intus, ostendunt foris. Nihil (teste domino) opertum est, quod non reueletur: D aut occultum, quod non sciatur. In humilitate uerò sancta nil fictionis est: nil fraudis: tota simplex, tota recta, tota ordinata & innocens, atque à peccatis aliena. Nam sunt, qui nequiter humiliant se, peccatores se fatentur, & sunt: accusant scelera sua, nec defendunt, uirtutes laudant, bonorum uitam extollunt: quos tamen imitari nequaquam uolunt: detestantur uitia, & sequuntur: prauos improbant mores, nec ab ipsis resipiscunt: malorum oblectamenta uituperant, & quærunt, continentes sine labore, humiles sine irrisione, uirtutibus ornatos absque exercitatione se esse concupiscunt. Horum enim humilitas perstrepentium sonitus foliorum similis est, nullo solidata fundamento: nullisq; uirtutibus roborata. Ideo tales donec compunguntur, donec deformitati intendunt propriæ, illis displicet, quod uident in se. Vellent quoque non perpetrasse illa: de quibus erubescunt, grauiterq; ingemiscunt esse, quod sunt. Mox uerò compunctionis transacta hora obliuiscuntur cuncta, quæ agere proposuerant, & se offerente delicti materia tanquam nil boni unquam cogitassent, obruuntur in facinus. Tales sunt, de quibus ait Veritas: Qui ad tempus credunt, & in tentatione recedunt. Neque hi nisi conuertantur, manus effugient domini. Remissius autem agetur cum illis, quàm cum

Tim. 4
Ioan. 10
Matt. 4
Matt. 23
Psal. 77
Luc. 12
Luc. 8

primis: sed etiam facilius conuertitur. Est tamen tertium humilitatis genus prioribus E dissimile. Quidam nanque sunt, qui nec ficte se humiliant, nec nequiter: sed inuite humiliantur. secum domino disponente iuste: quamuis occulte. Istiusmodi quippe sancti sunt, innocenter uiuunt, nulli onerosi, nulli molesti fiunt: quibus possunt, prosunt: cunctisq; pro uiribus solatia impendunt: amant ex corde, confitentur ex corde: sicq; uitam suam pudice ducunt, acsi quotidie morituri: nihilominus ita opprimuntur aduersis, tentationibus uruntur: interdum etiam infirmitatibus flagellãtur: tanquam si omnium essent rei flagitiorum. Quouis fugiant, manum domini super se extentam sentiunt, & quasi de ipsorum pœnis uident dominum lætari. Percutiuntur & tenentur, uirgam patiuntur impiorum, & iusti sunt: ut seductores à multis arbitrantur, & sunt ueraces: uelut inimici iudicantur, & sunt carissimi. In ipsis quamuis nulla appareant dilectionis uestigia: splendent tamen in oculis diuinæ sapientiæ. Horum patientia in conspectu summæ redolet maiestatis. In eorum cordibus elationis non agnoscitur indicium. Crebra enim flagella cunctum de eisdem euacuauerunt tumorem. Istorum uocibus aiebat Pro- F

Psal. 43 pheta: Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. Humiliantur tales, ne extollantur in bonis, ne temporali affluentes prosperitate cælestem amittant gratiam. Rarò quidem contingit, ut quis sublimetur exterius, & intus humilis perseueret, ut manifestis decoretur donis, & apud se uilis maneat. Propterea misericorditer (ut plurimum) irrogantur aduersa diuinitus, ut ad sui quisque ueniat agnitionem: quanquam sunt nonnulli magni in uirtutibus eruditi, atque in humilitatis bono amplius prouecti: in quibus huiusmodi humiliationis non seruatur modus. Hi etenim exercitatione interiori custodiuntur ab elationis uitio immunes. Cunctas, si quæ in se oriri senserint, superbiæ cogitationes: prudenter repercutiunt præ oculis semper habere studentes maiorum gesta fortia, & sanctorum patrum sublimes perfectiones. Ipsorum uitam tanquam speculum mundissimum tenent in memoria, suaq; opera metiuntur ad eorum regulam, atq; aliquos spirituales cõponunt in seipsis gradus: per quos cùm ascendunt, ad Dei conspicuam attingunt notitiam: descendendo uerò propriam, G qualis sit, agnoscunt miseriam. Vt enim æterna sapientia uniuersos sibi famulantes sub humilitatis disciplina custodiret, atq; à propriæ æstimationis ueneno compesceret: omnem tam militantium, quàm triumphantium per ordines distinxit multitudinem: quatenus singuli aspicientes superiores se non intumescerent de ijs, quos esse uident sub se: quanquã cuncti queq; Deo gratiorẽ se deberent arbitrari. Quoniã uerò humana elatio cum labore uix de se ualet iudicare, quod est: ascensiones in corde disponendæ sunt, ut ad scalæ humilitatis pertingatur celsitudinẽ. Facilè quisq; extollitur, qui seculo, & secularibus abrenunciauit negocijs, quum in sui comparatione eorum, qui in turbinum medio conuersantur, attendit uitam. Attollat autem parumper mentis oculos ad confessorum conuersationem sanctorum: diligenterq; illorum grauitatem, probitatem morum, profluuia lacrymarum, orationum prolixitatem, uigiliarum longitudinem, uitæ austeritatem, parcitatem uictus, uestium nuditatem, uastitatem solitudinum, carnisq; crucifixionem, & tunc suam nec saltem memoria dignam intelliget conuersationem. Super H hos uerò patrum uenerabilium, & sacer doctorum ordo positus est. Hi etenim mente suspensi, sapientia illustrati, scientia præditi, prædicatione insignes, sanctitate præcipui, contemplatione ebrij, animarum zelatores mundum purgauerunt erroribus, sententijs firmauerunt, suaq; doctrina ecclesiam ornauerunt, atq; salutaribus monitis uniuersos imbuentes, qualiter uiuere, qualiter mores componere, nec non qualiter Deum proximumq; debeant diligere, docuerunt. Quos tamen præcellere, quamuis sanctissimos, quamuis Deo carissimos: gloriosos martyres dubium non est, dicente domino:

Ioan. 15 Maiorem caritatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Isti quidem athletæ illustrissimi tanta ferbuerunt caritate Dei, ut pro ipsius amore, atque fidei zelo carceres, exilia, uincula, uerbera, flagra, ferrum, ignem, omniumq; tormentorum genera non pauerent: quin potius in eisdem alacres, festiui constantesq; extiterũt: tanquam si opulentissimis recrearentur dapibus. Insuper ipsam cunctis formidandam mortem omni cum iucunditate perpessi sunt. Verũtamen isti triumphatores & bellatores egregij nequaquã sanctis apostolis æquiparãdi sunt. Nam cũctos excedit dignitate

&

A & gloria apostolorum gradus. Ipsi amici Dei appellati sunt: ipsi in carne uerbum, in humanitate sapientiam uidere meruerunt, secum loqui, secum conuersari, manducare, bibere, peregrinari, in suis tentationibus permanere: miracula, mores, uirtutesq; aspicere. Ipsi ecclesiæ fundamenta iacere: sanguine fidem approbare, mundum uerbo subigere, dæmonia fugare, illuminare cæcos, leprosos mundare, infirmos uarijs detentos lāguoribus sanare, salutis uerba prædicare, errantes corrigere, docere inscios, & infidelitatis morbo laborantes ad fidei gremium (gratia secum operante) ducere potuerunt. Hi nēpe cæteris fulgentiores sunt in regno cælorum & in ecclesia Christi. Nulli fas est sua æquare merita apostolis: quorum uita, prædicatio & mors tanquam lucidissimæ stellæ in ecclesiæ firmamento nitent atq; coruscant: quoniam æterno iustitiæ Soli alijs propinquiores, & dilectione cariores in seipsis ab illo micantis lucis suscipiunt radios. Quamuis uerò tales sint, & uniuersos transcendant sanctitate: possunt ne ipsi gloriari tanquam omnibus sanctiores? Nunquid hi sine humilitatis sunt speculo, & absque gradu prioritatis?
B Habent & isti, si uerbi sermonis meminerint, si mentis oculos supra se erexerint, unde humilientur. De Ioanne ait Veritas: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: sed qui minor est in regno cælorum, maior est illo. Non est omnino puritas & amoris syncerita cuiuscunque uiatoris, quamuis sanctitate insignis: comparanda minimo angelorum cum Christo regnantium, uel cuiuis inferiori sanctorum. In hac nemo dissentit sententia. Quis autem ualet angelorum innumerabilem computare exercitum? Quis beatorum edicere potest multitudinem: quorum singuli peregrinantium excedunt perfectionem? Et tamen in ipsis distinctiones sunt. Angelus quidem unus alio excellentior. Nam etsi in natura, & in confirmatione: in immortalitate, in indissolubilitate, in simplicitate, in inuisibilitate sint similes: in bonis tamen gratiæ & gloriæ dissimiles sunt: unde non loco, sed dignitate inuicem superiores existunt. In ordinibus quoq; maioritas minoritasq; disposita est: quatenus gratia discernatur & gloria. Nā archangelorum sublimior est gloria, quàm angelorum, uirtutum quàm archangelorū: po- *Matt. 11*
C testatum quàm uirtutū: principatuū quàm potestatū: dominationū quàm principatuū: thronorum quàm dominationū: cherubim quàm thronorū: seraphim q̄ cherubim: sicq; ab infimo angelorum ordine usq; ad supremum seraphim quanta sit nobilitatis distantia, nemo capere sufficit. Habet nihilominus, qui summus est seraphin, se dignitate superiorem. Nulli hæc prærogatiua tribuitur, nisi beatæ uirgini: de qua confidenter uniuersa canit ecclesia. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros angelorum ad cęlestia regna. Ipsa quoq; habet, quem miretur supra se, illum utiq;, qui ob diuinitatis gloriam in patris dextera residet gloriosus. Ipsius enim in Canticis canticorū uox est beatę uirginis propter huiusmodi graduum discretionem. Nolite (inquit) me considerare, quòd fusca sim, quia decolorauit me sol. In quantum autē homo Christus Deum habet supra se, dicente apostolo: Caput Christi Deus. Deus uerò est, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus ipse à quo omnia, per quē omnia, in quo omnia, qui est Deus benedictus in secula. Huiusmodi enim sunt gradus & ascensiones, quas disponūt humiles in cordibus *Cant. 1* *1. Cor. 11*
D suis in hac lacrymarū ualle. Ista nempe est scala, quā Iacob sanctus in somnis uidit, cuius summitas cælos tangebat, angelosq; in ea ascendētes & descendētes: super quā filius hominis innixus manet. Super hos frequenter sponsa contemplando ascendit gradus: tum ut in humilitate solidetur, tum ut uerbi delectabiliter aspiciat munificentissimā bonitatem. Ipsius super omnes incomparabilē gloriam, atq; in ordinatione singulorum eiusdē ineffabilem sapientiam: in qua non mediocres spirituales captat delicias. Habet tamen aliquos ipsa sponsa descensionis gradus penes se reconditos: per quos eo amplius ascendit, quo purius descendit. Rediens quippe ad se, secumq; humiliter sedens uniuersa, quę ab ineunte conceptionis ætate dona naturæ (scilicet) fortunæ & gratiæ tacita consideratione pertractat, atque unde tam multa, tam diuersa, tamq; continua susceperit gratuita munera, mirari non desinit. Non autem aliunde ipsa, quàm ab ineffabili æternæ bonitatis fonte recepisse uera definitione fatetur. Non enim dubium est, quin omne datum optimum, omne donum perfectum desursum est à patre descendens luminum. Quare quicquid habet boni: si quid egit commendatione dignum: diuinæ totum ascribit clementiæ. Econtrario delicta iuuentutis, & cuncta quæ perpetrauit pec- *Gen. 28* *Iac. 1*

cata corde, ore, opere, omissione, consensuq;: quæ quidem penitus innumerabilia sunt, humili meditatur cogitatione, lacrymosoq; suspirio. Quid metuerit, quòd non satisfecerit: quidue de manu admiserit domini intelligens, incomprehensibilium se uidet obrutam multitudine beneficiorum ueniaq; delictorum: dum pro pœna gratiam, pro damnatione ueniam se percepisse cognoscit. In hac quidem meditatione, omnium bonorum decore prorsus se intuetur exutam, & pro innumeris criminibus confitetur se satisfactioni obligatam. Non habet unde eleuetur in bonis non suis: inuenit tamen unde humilietur de peccatis suis. Humiliatur pro se, & gloriatur in domino. Descendit præterea cogitatione non corpore ad inuestigandum, cuiusmodi sit. Carnis quidem originem corporis elegantiam, membrorum formam, artuumq; proportiones considerat. Vilissimam, exiguam, horrẽdamq; materiam se suscepisse à patre: locum carceremq; conceptionis, in qua nouem mensium nutriretur spacio, agnoscit recepisse non sine Dei dispensatione à matre: sexum uerò, formam, uitam, augmentum, & uniuersa quę ad corporis spectant naturam: non nisi à Deo recognoscit, dicente Apostolo: Nescitis, quia corpora uestra templum sunt spiritus sancti? Alibi quoq; ait: Non enim estis uestri. Vnde sicut bona, quæ egit, & dona quæ habet esse à Deo: ita etiam corpus opus Dei esse absq; ambiguitate definit. Conuertit etiam suæ considerationis intentionem ad rationalem in se existentem spiritum: in quo opere non progenitores, nõ angelos, non ullam deniq; creaturam, sed solum Deum agnoscit autorem. Qui eundem spiritum non de elementis, aut de quauis format materia elementata: sed potius de nihilo, non ante corpus, sed creando infundit, & infundendo creat: ita ut uno fiat in tempore & momento creatio & infusio. Ex hoc euidentissimè colligit ipsum opus esse Dei: nec non ad ipsius factum imaginem, sicut sacra de creatione hominis testatur historia, quum dicit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Addit quoq; beneficio huic & aliud, quod (uidelicet) Christi Iesu preciosissimo redemptus est sanguine: addit & tertium, quia liberatus est à miserabili dæmonum seruitute: unde se intelligit non pertinere ad se, neq; suam esse, sed eius, cuius uirtute est condita, redempta sanguine & munere liberata. Glorianter, & maximo cum gaudio intuetur se non esse suam, sed illius quem diligit: concupiscit quoque inhianter, sicut sua non est, sic nec habitare in se, sed in ipso cuius est. Nemo ualet intellectu solo capere, in hac suæ consideratione nihilitatis quanto sponsa exultat tripudio, quanta de salute propria repletur spe: imò certitudine fœcundatur, caritate accenditur, amore erigitur, laudibus inebriatur. Videt se nil pertinere ad se secundum utrunq; hominem. Hinc munditię nutritur amor, animi magnanimitas, uirtutum desideria, pugnandi uigor, uictoriæ fiducia, pacis abundantia, & ad sponsum suauissimus amplexus. O beata unio sponsi & sponsæ, uerbi & animæ? quantæ in te sunt deliciæ? quanta dilectionis indicia? amoris prærogatiuæ, & sanctæ immortalitatis præsagia? Ascendit etenim sponsa usq; ad uerbi solium à se, & amore tangitur, admiratione rapitur, & diuinæ cognitionis illustratur lumine. Descendit à se in nihilum, & reperit se in eo, quem pio ueneratur corde, & ardentissimo amplexatur affectu. In hoc itaq; lumine sapientiæ & nihilitatis proprię, perfectæ habitus perficitur humilitatis, quę est certa diuinæ essentiæ suæq; non existentiæ notitia. Eo nanq; mens humilior est, quo in hoc sapientiæ radio exercitatior est. Hunc quæ sponsa est habitum induens, ex intuitu, ex amore, ex zelo uerbi non potest extolli. Quotquot elationis excitantur in corde motus, quot propriæ æstimationis cogitatus, repercutiuntur à lumine in habitãte. Nam hunc aperuit sensum Apostolus, quum diceret: Omne quod arguitur, à lumine manifestatur. Per hunc quidem habitum cognitionis & amoris humilitas in sponsæ anima nutritur. Omnem altitudinem obhorret, dignitates fugit, latere appetit, apparere refugit, deijci concupiscit: neminem odit, uilipendit se foris, intus nihili pendit: pro uoto subijcitur cunctis: quamuis non in actu perficiat, facilè compungitur: difficulter passionibus euertitur, contumelijs non irritatur, nec à uitijs subiugatur: ueluti carissima uisitatur à sponso, interno clarescit lumine, exultatione perfunditur, securitate dulcoratur, contemptibilis apparere satagit, & exaltatur: latere uult, & ponitur ad publicum, quia non accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, sed super candelabrum, ut multis luceat, fauores horret, & cunctis cõmendabilis uidetur: renititur in se, & obedit uerbo, seruatq; semper

Margin notes: E (line 1); 1.Cor.6 / F (line "poris spectant naturam"); ibid. (line "corpora uestra"); Gen.1 (line "factum imaginem"); G (line "re ad se, neq;"); H (line "itaq; lumine"); Ephe.5 (line "hunc aperuit sensum").

A semper in affectu humilitatem, quamuis foras nō iudicetur sic. Huiusmodi etenim sunt sanctæ perfectæq; humilitatis exercitia. Hęc sunt sponsæ spiritualia studia, per quæ acceptissimum Deo offert indesinenter humilitatis holocaustum. Pro munere quidem propriæ cognitionis suscepto humilitatis & ipsa exhibet sacrificium, tanto uerbo suauius redolens, quanto caritatis ignis ardentius illam concremauerit.

De perfectione caritatis Dei & proximi, nec non de reformatione imaginis Dei in homine.

Cap. XXI.

INter cętera, quæ militantibus Deo consueuerunt aduersarij, ignorantia est, quæ multiplex esse cognoscitur. Est autem ignorantia damnabilis & confusione digna. Quum homo uoluptatibus deditus, & peccatorum illecebris inuolutus à propria non uult resipiscere delinquendi consuetudine: omnem obhorret correptionem: monita salutis nō audit: bonorum declinat consortia: si quem suis peruersis moribus uiderit contrarium: deridet & spernit: unde de

B ipso ueraciter diuinus sermo testatur, dicens: Impius quum uenerit in profundum malorum, contemnit. Habet quidem rationem intus clamantē contra se: habet synteresim murmurantem: habet conscientiam: quamuis pręoccupatam & obcæcatam: habet gratiam cordis pulsantem ostium: habet eloquia sancta, quæ illi ad bonum suadent. Sed uniuersa hæc obseratis sensibus audire dissimulat: nec iuxta Prophetæ uocem intelligere uult, ut bene agat. Hoc etenim ignorantiæ genus pessimum est, & diuinæ cōtrariatur bonitati. Malitia nanq; huiusmodi cor possidet, & omne rectum extinguit æquitatis iudicium, nec prius illud deserit, quàm à uita deficiat. Alia quoq; ignorantia est, & ipsa dānabilis: sed magis corrigibilis, quum quis ex carentia diuini timoris, ex defectione desiderij salutis propriæ negligit scire, quæ Deus præcipit. Hæc quippe crassa ignorantia ex cordis oritur insensibilitate: ex pessima nutritur consuetudine, & ex delectatione consummatur peccati. Tali possessus ignorantia excusabilem esse se putat, & diuinum arbitratur posse euadere iudicium: quia perficere desijt, quod nesciuit. Sed non sicut

C homo, ita uidet Deus. Longè quidem ab humanis optimis distat sensus. Nemo prorsus condemnationem fugiet, qui negligenter omisit scire, quod omnino sciendum est: dicente Apostolo: Ignorans ignorabitur. Est & alia ignorantia inutilis, sed excusabilis. Quis non excuset simplicem, bonum, pudicum, & idiotam? Legis enim ignorat talis sanctiones: mādatorum Dei perspicuam non habet notitiam: neq; statuta ecclesiæ nouit: pro posse custodit, quod intelligit, nil prętermittit eorum, quę scit. Habet quippe in affectu uirtutes: licet propter ignorantiam ipsas actu non perficiat. Scire appetit, addiscere laborat, pati non recusat: & tamen nunquam ad profectum attingit: quia naturalis caret acumine ingenij, nec aliud ualet erogare: quàm quod accepit, talētum. Ista etenim ignorantia hominum opinione reprobatur: sed plerunque diuinis fulget aspectibus. Non habet in se tumorem superbiæ, non iudicia proximorum, non uerborum phaleras, non adulationis uenenum, non propriæ fastum excellentiæ. Manet humilis apud se proprio contenta statu: non concupiscit ambulare in magnis: neq; in mirabilibus su-

D per se. Tantum ab immanitate scelerum existit libera: quantum ab humana fallacia perseuerat immunis. Non habens astutiam deceptionis diuina protegitur bonitate, persequutionem malorum patiens uerbi gubernatione defenditur, dicente Propheta. Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum: dominus autem derelinquet eum in manibus suis: nec damnabit eum, cùm iudicabitur illi. Bona simplicitas ignara, quę Deū suum habet protectorem, quæ suæ innocentiæ seruat custodiam, quæ nō æmulatur malignantes, neq; zelatur facientes iniquitatem. Multo quippe amplius Deo placet humilium simplicitas, quàm peritorū tumor: ideo æternæ sapientię non displicet inutilis simplicitas: dum non ex uitio, sed ex natura prouenit. Inuenitur & alia ignorantia dispensatiua & ualde proficua: quæ in electis & caris interdū dominatur fidelibus. Ab hac nemo immunis, quamuis sanctus & purgatus. Hanc se habere Propheta perhibuit, cùm dominum deprecabatur, dicens: Doce me facere uoluntatem tuam. Et iterum: Intellectum da mihi, & uiuam. In Sapientiæ quoq; libro sic scriptum est: Et si quis erit consummatus inter filios hominum: si affuerit ab illo sapientia tua, in nihilum computabitur. Proinde aiebat Sapiens: Mitte sapiētiam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut me-

Prou. 18

1. Cor. 14

Psal. 36

Psal. 142

Psal. 118

Sap. 9.

Ibid.

cum sit, & mecum laboret: ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Scit e- B
nim illa omnia, & intelligit: & deducet me in operibus meis sobriè: & custodiet me in sua potentia, & accepta erunt opera mea. Huiusmodi etenim dispensatiua nescientia humanum humiliat intellectum: laudabilia protegit acta: insolescere non permittit: quum eorum corda, qui proficiendi in uirtutibus accensi sunt zelo: replet dubietate. Dubietas quidem ignorantiæ filia est, & humiliationis pedissequa. Dubitare permisit dominus quandoque discipulos, ut eosdem erudiret. Et quis est, qui sæpe non dubitet, quid uelit Deus: quid prosit sibi, quibúsue spiritualibus honoret muneribus conditorem? Ista nempe dubia nescientia amantes affligere consueuit: præcipuè quum diuersa patrum uenerabilium laudabilia exercitia se illorum mentibus offerunt: quibus Deo placuerunt, atque quale eorum acceptabilissimè summæ redoleat maiestati, ignorant. Quo enim amor ardentior est, eo solicitior existit, quomodo Deum amplius ualeat honorare. Sunt quidem pleraque exercitia, quæ diuinæ bonitati suauem spargunt sanctitatis odorem: sed offerentium animos perplexitate complent: dum illorum cogi- F
tationibus nunc ista, nunc illa importunè certatimque se ingerunt: quasi singula exposcerent debere præ cæteris eligi. Inter hæc opponit se proximorum compassio, tanquam ea nil melius. Quãtum munus hoc Deo acceptum sit, quod ipsius opere peregrinorum, egenorum, infirmorum, pupillorum, uiduarumque subleuentur inopiæ, quod de hoc solum in iudicio fiet disceptatio: & quàm innumeri extiterint, qui placuerũt Deo propter istud: ac etiam angelos hospitio susceperunt, persuadere conatur. Commendabilis quidem est proximorum caritas, & grata uerbo, de qua testimonium perhibet, dicẽs: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Est autem occupatio exteriorum opus laude dignum, si prudenter, si modestè, si pacificè, si suo tempore perficiatur. Per ipsam nanque plurimi præsentis uitæ pericula declinantes: exilij huius tædium transeuntes patienter: mentem quoque ab obscœnis cogitationibus, & corpus à noxijs uagationibus cõpescentes domino tempus suum & opera laudabiliter obtulerunt. Fuerũt etiam nonnulli, qui arctioris uitæ propositum arripientes corpus suum afflixerunt multis ieiunijs, uigilijs G
prolixioribus, fame, siti, frigore, nuditate, in nullo penè sibi parcentes, ut à uitijs domitam possiderent carnem. Nil autem dubium est, quin tales Deo gratum exhibuerunt sacrificium, dum non sua: sed seipsos fecerunt holocaustum. Non enim ociosè exhor-
Rom. 12 tantem Apostolum audierunt, & dicentem: Exhibete corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem. Multi præterea extiterunt: qui proprio renunciantes arbitrio pro amore uerbi aliorum se subdiderunt imperio: hoc suum arbitrantes esse quæstum & suam libertatem alijs donantes, ut liberis gressibus imitarentur Dei filium, qui usque ad mortem crucis obediens factus est. Quidam insuper fuerunt, qui neglecto hominum consortio & spretis seculi huius cunctis illecebris uastas elegerunt habitare solitudines: nunc operi manuum, nunc lectioni, nunc orationi uacantes: quatenus immaculato corde & innocenter præsentis uitæ iter peragrare ualerent. Istiusmodi etenim sunt seruorum Christi studia: per quæ uniuersorum regi iuge offerunt sacrificium, & æternæ sapientiæ continuum exoluunt famulatum. In his autem sponsa se occupat con- H
gruis locis, negocijs, & temporibus. Non enim semper intendit proximo, aut exterioribus actionibus: non semper corpus atterit, uel propriæ renunciat uoluntati, siue hominum societatem fugit: sed cuncta hæc matura disponit ordinatione: quamuis ipsa ueluti perfecta, & in singulis erudita à uerbo penes se repositum spirituale teneat talentum: quod suo immortali offert sponso. Nõ autem talentum hoc corporalibus compositum est institutis: sed sicut spirituale est: ita spiritualibus constat exercitijs. Talentum ipsius rationalem dixerim eius mentem, quæ dignissimum munus est uerbo: si tamen sit aureum, debitum habeat pondus, & uerbi gestet imaginem. Meritò quidem non plumbeum, non æreum, non argenteum, sed aureum oportet esse talentum. Sunt nanque quædam metalla, quæ speciem quandam ostendunt auri, & aurum non sunt. Est etiã aurum, quod auri naturam habet, perfectionem non habet: ideoque uerbo condignum munus non est. Caritas uerò, quid aliud, quàm aurum optimũ est? Excedit metalla omnia aurũ, & caritas uirtutes uniuersas. Ad cordis ægritudines ualet aurum, & cõtra peccata pluri-
1. Pet. 4 mum proficit caritas, dicente Ioanne: Caritas operit multitudinẽ peccatorũ. Aurũ commune

A mune est & materia, per quam temporalia omnia acquiruntur: nec minus caritas ad uirtutum sufficit lucra: imò uniuersas in se connectit uirtutes: unde Apostolus ait: Caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. Ductile est aurum, & caritas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Aurum non putrescit: sed conseruatur per curricula annorum multa: sed caritate quid durabilius? Siue prophetiæ euacuabuntur: siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur: caritas nunquam excidit. Aurum denique expedit, ut sit fulgidum & examinatum, sicut in Apocalypsi dicitur: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias: caritas quoque nisi ignita sit & probata, sua caret perfectione. Habeat utique necesse est, & intus ignem diuini amoris, & ardorem fraternæ dilectionis, nec sufficit, ut diligat Deum sine proximo, aut amet proximum sine Deo. Vtique sibi cohærent, neque ab inuicem disiungendi sunt. Magnum mandatum & primum esse ueritas dixit, diligere dominum Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex omnibus uiribus, & addidit. Secundum uerò simile huic: diliges proximũ tuum sicut teipsum: in his duobus tota lex pendet & prophetæ. Dei nanque dilectio exhiberi debet de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: alioquin non fulgebit, sed in conspectu diuinæ sordescet sapientiæ. Non enim placet Deo duplicitas & simulatio: non malitia & peruersitas, nõ dolus & hypocrisis. Sanctus est, purus est, sicq; mentis debet diligi puritate, & sanctitate syncera. Non segniter, non elatè, non obliquè amandus est Deus, sed alacriter, sed sponte, sed rectè, non ex timore, nõ ex utilitate, nõ ex consuetudine, imò potius ex mera & simplicissima caritate, non ex præmio, sed propter seipsum, quia dignissimus est. Renouatio quoque spiritus & transformatio dilectionis procul abijciat amandi consuetudinem: proximi uerò dilectio oportet, ut non sit naturalis, non sit propria, non sit remissa, nec sit polluta. Naturalis etenim dilectio propinquos, parentes, amicos plus cæteris diligit, secernit propinquitatem, & carnali reflectitur compassione. Propria autem non ad dilecti commoda, non ad æquitatis iudicium respicit, sed ad utilitatem propriã, & ad priuatã mercedem. Remissa uerò tardat implere promissa, & potius importunitate, uel pudore, aut conscientiæ stimulis, quàm caritate mouetur. Polluta nempe uoluptuoso diligit affectu: concupiscentia cæcatur, libidine urgetur, & temporali amore agitatur: præsentia sola aspicit nil de futuris prospectans. Sed non sic uerbi adimpletur præceptum. Nam talis est amor proximi, quum pro amore impẽditur sapientiæ. Diligit nanque propinquos & extraneos, amicos inimicosq; latissimo fouet sinu caritatis: eoq; plus quosque diligit, quo uirtuosiores esse cognoscit: non affinitatem discernit, sed dona & merita: quod amato prosit, diligenter considerat, quod placeat in bonum: aliorumq; lucra, non sua, quærit: nec operari procrastinat, quod utile iudicat: nec differt præstare commoda, aut implere promissa: sed tota expedita, tota beneuola, tota grata, liberalis & humana. Tribuit cum simplicitate: dolet ex compassione, consulit sine fraude, hilariter obsequitur, propria facit cõmunia; lucrari se putat, quum quod habet, eroget: quia non homini, sed Deo: non carni, sed uerbo præstare existimat. Ideo non in terra thesaurizat, sed in cælo: non temporalem, sed æternã consequi exoptat mercedem. Amat castè, amat in uerbo, & propter uerbũ: propterea omnem saniem carnis, cunctumq; fœtorem à se abdicat uoluptatis. Pro obscœna atq; illecebra breuissima indignum arbitratur æternam, perpetuoq; manentem commutare iucunditatem. Magis inuisibilia, quàm uisibilia appetit: mortem pro animarum salute pati non ueretur: & usque ad uitæ terminum Deo placens non frigescit in proximo. Talis itaq; est perfectæ caritatis ignis ad Deum, & feruor ad proximum. Verũtamen tunc plenam meretur laudem, quum probata non deficit. Probatur aurum in ignis fornace, probatur & caritas in incendio tribulationis. Non est perfecta caritas, quæ non examinatur, aut probata deficit. Passionis quidem tempore discipuli domini defecere. Nec in prosperis agnoscitur amicus: nec in aduersis latet inimicus. Vera autem caritas in utrisque stabilis perseuerat. Quamuis enim uerbo Dei cuncta sint nota: probare tamen non cessat, quos suo dignos facit amore. Non ut ipse sciat, sed ut alijs innotescat, agit ista: atque, ut quod est uirtutis & utilitatis latens, ad ædificationẽ manifestetur. Per interiora recta & sancta magnificatur Deus, per exteriora uerò laudabilia, quanquã honoratur Deus,

Marginal notes: 1.Cor.13 (line 2); Apoc.3 (line 8); Deut.6 (line 12); B (line 14); C (line 26); D (line 37)

Deus; ad bonum tamen excitatur proximus. Ideo caritas, quum ignita est, in conspectu fulget sapientiæ: & quum probata est, in facie splendet ecclesiæ. Ardebant intus martyres sancti caritate: sed probati foris per tormenta redolebant miram uirtutum suauitatem. Ignorabatur, utrum Deum diligerent propter Deum, an propter seipsos: in pœnis autem examinati rectam ad Deum propter Deum perhibuerũt se habere dilectionem. Non ut serui, non tanquã mercenarij, sed ut filij, ut legitimi amici dominum amauerunt. Nam probatus amor aperit amoris synceritatem, & amantis intentionem. Seruus in flagellis eruditus deficit: mercenarius in pœnis probatus non subsistit. Caritas autem perfecta undiq; munita est, ubiq; secura, & in omnibus perseuerãs. In Canticorũ quidem cãticis ignitæ probatæq; caritatis excellentia cõmendatur, cùm dicitur: Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lãpades eius lampades ignis atq; flammarũ: aquæ multæ non potuerũt extinguere caritatem. Ardet itaq; caritate Dei mens sponsæ, feruet proximi dilectione, probata non deficit tribulatione: non autẽ minus ponderosa ac matura est in interiori exercitatione. Cogitationes quidem suas ne erroris seducatur tenebris, ne ignorantiæ caligine inuoluatur, rationis maturitate dijudicat, maximè ne offendat in lapide pedem suum, atq; irretiatur ab incursu & dæmonio meridiano. Frequenter nanq; ipse diabolus transfigurat se in angelum lucis: ut decipiat sine prudentia gradientes. Affectiones quoq; non minus examinat. Consuerunt quippe latenter paulatimq; pollui, nisi purgato mentis oculo intelligantur ipsæ animæ affectiones. Eo etenim diligentius perscrutandę sunt, quo clarius uidentur imaginem gerere caritatis. Nam inimicus manifestus facile declinatur: qui autem insidias meditatur, quis euadet hostem? Seductoria nanq; affectio in ijs, qui Deo militant, & æterni regis gestant insignia: semper caritatis uestitur tegmine. Non enim qualis sit: in primordio amicitiarum se pandit: sensim autem & per incrementa cordis arcem rapit, utilia suadet, spiritualia simulat, interdum ociosa & blanda immiscet colloquia, sicq; alternat nunc spiritualia, nunc carnalia, ut uix à paucissimis agnoscatur. Tandem affectio ignota sic crescit, ut exterminata de corde columba illic coruus nidificare incipiat. Quæ autem inde sequantur: silentio prætereundum est. Non igitur imprudenter, uel sine causa sponsa mentis suæ curiosè perquirit latebras, ut quid in cogitatione, quid in affectione uersetur, intelligat, ne pro ueritate falsitatem admittat, aut sub prætextu caritatis affectum teneat sensualitatis. Optimo quippe hoc agit sapientiæ consilio & matura consideratione. Fundamentum enim totius exterioris hominis mentis est qualitas. Non aliter foris cõuersatur homo, quàm intus maneat. Nam si circunspecta sit mens apud se: cuncta exteriora ordinatè disponit: si uerò lubrica & absq; rationis iudicio sola præceps ducatur uoluntate, latere non ualet. Negocia nanq; exteriora, & sermo incompositus improuidæ animæ testimonia sunt. Proinde sponsa uerbo placere concupiscens omnem suæ mentis statum sapientię regulis componit & ordinat. Hinc est, quòd ipsius uerba prudentiam sapiunt, & ratione fundata sunt. Nil ex eius ore murmurationis, nil fraudis, nil elationis egreditur. Pauca, proficua; saleq; condita sunt illius eloquia: ita ut penè irreprehensibilia sint: opera quoque eius lance æquitatis & consideratione uirtutis sunt facta. Singularitatis notam fugit: præcipitationem deuitat, mores incompositos non sequitur, & sic conuersari satagit: ut nemini noceat: nulli onerosa, nulliq; odiosa sit: unde fit, ut uniuersis amabilis reddatur: omnibus cara, & cunctis beneuola: atque ipsius uita singulis proponatur ad imitationis exemplum. Ista nanque spiritualia operatur exercitia, non ut propriam adipiscatur gloriam, aut humanos captet fauores: sed pro honore Dei, pro amore sponsi, & pro ædificatione proximi. Non enim potest esse ingrata eius, quam sibi impendi nouit, dilectionis. Proinde tam ardenter prudenterq; Dei in se sedula est custodire imaginem. Agnoscit quidem rationalem se esse, & per hoc uerbi gerere similitudinem: sedem esse sapiẽtiæ, & ueritatis illustrari lumine. Intelligit quoq; se immortalem conditã, ut est Deus, & corpus suũ uiuificare, ut facit Deus: quãuis Deus sit uita uiuẽs in se: per se uiuificans omnia, beata de se, beatificãs sibi inhærentia caritatis uinculo. Anima uerò uiuẽs (non tamen per se) uiuificãs mẽbra corporis: tota in toto, nõ plus in uno, quàm in membris singulis: beatitudinis capax, immortalitate digna, Dei nobilem in se portãs imaginem. Quo nanq; in amore sponsi feruẽtior est, eo se minus diligit propter se. Tota se diligit

Margin notes and section letters: Cant. 8 (beside "cãticis ignitæ"); B, F, G, H in right margin.

A ligit in sponso: mundam se seruat sponso, dilecti honorem zelat, & quicquid uerbi potest deformare imaginem, uehementer obhorret. Deformatur quidem Dei similitudo in mente, quoties sectatur uana, per errores ducitur, & ignorantiæ caligine tenebratur animus. Non enim naturalem intelligentiæ amittit dignitatem: nec sapientiæ capabilitatem, sed spirituali uelamine præpeditis oculis rationis nequit ueritatis penetrare splendorem: & uidendo non uidet, intuendo minimè discernit, atque lumine priuatus se perspicuè aspicere profitetur: quod est pessimum cæcitatis genus. Temporalia insuper diligendo, uisibilibusque fruendo propriam deturpat dignitatem. Quanto nanque tenacius labentibus innititur rebus: tanto deterius ab ingenita labitur nobilitate, & immortalitatis spoliatur decore, dum præponit temporale æterno. Nam sicut qui adhæret Deo, unus spiritus fit: ita qui fugacem amplectitur mundum, unum efficitur cum eo. Proinde Dei sapientia illi, quem suo discipulatu dignum facere cupiebat, ait: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Non enim uitam in se tenere posse indicauit mortuis in peccato copulatum. Dubium quippe non est quemque eo amplius deformari ab immortalitatis gloria: quo ardentius caducis se immerserit curis: potius eligendo possidere, quæ uidet, quàm patienter sperando præstolari, quæ non uidet: sicque non solum immortalitatem perdit: uerumetiam uita priuatur, atque propriam perdit pulcritudinem. Non enim sine delicti pollutione fieri potest, ut quis deserto uitæ fonte, caducis inhæreat & mortalibus. Vtrique inseruire nemo ualet. Ideo expedit, ut quicunque speciem animæ custodire desiderat: peccatum omne materiamque peccandi summo cum studio derelinquat. Quid uerò sic fœdat mentem: deique deformat imaginem, quemadmodum scelera? Quot delicta: tot maculæ gestantur in anima. Iuxta culpæ qualitatem denigratur interior pulcritudo. Omnino autem aduersatur Deo peccatum: aduersatur & homini. Nil odit Deus: nil punit in homine, nisi delictum. Quum primum deliquit homo, Dei perdidit amicitiam, perdidit sapientiam, & uerbi in se deformauit imaginem. Nunquam uerò ad pristinum amicitiarum reducitur statum, nisi uiribus totis conetur reparare: à quo cecidit, atque reformare, quod peccando deformauit. Quomodo autem Deo potest esse coniunctus, qui ipsius Dei offuscauit imaginem, corrupit similitudinem, contempsit præceptum, amisit gratiam? Vt satisfaciat desiderijs, necesse est, satisfaciat & operibus: potissimũ oportet sapientię reformare imaginem antè quàm ad cõnubij spiritualis pertingat dignitatem. Indignum prorsus & à ratione alienum est, ut anima uoluntariè delinquens, & propriam non agnoscens deformitatem copuletur uerbo Dei & cælesti sponso. Proinde quæ legitima est sponsa, & quæ non didicit: sed gustauit in uero sensu, & in suorum præcordijs desideriorum, quàm suauis est dominus, quàm dulcis amor, quàm castus amplexus, & quàm mellifluum est uerbi connubiũ, incessanter elaborat, qualiter trinitatis imaginem in se ualeat reformare, incontaminatam tenere, & absque macula custodire. Hinc est, quod tam sedulò, tamque ardenter spiritualibus intendit exercitijs. Vacat quidem lectioni, & sanctarum meditationibus scripturarum: ut siqua erroris macula rationi adhæserit, per sanctorum patrum sententias detergat. Est nanque sacra pagina intelligentię spirituale lauacrũ, per quod opiniones erroneę cõuincuntur, & ignorantiæ caligo propulsatur. Orationi & cõtemplationi instat, ut de uiuo æternoque uerbi fonte stillicidia hauriat sapientiæ, atque per internam aspirationem diuinis illius mens illustretur splẽdoribus. Sanctorũ quoque gloriã: futuræ uitæ gaudia, & cælestis Hierusalem spirituales nõ cessat excogitare delicias, quatenus omnẽ delectationẽ temporalis uitæ, cũctasque illecebras cœnosæ sensualitatis repercutere queat. Nam difficilè transitoria relinquuntur bona, si non prælibantur æterna, atque laboriosè quis eleuatur ad summa, nisi affectu sit liber ab imis. Præsens quippe prosperitas futuræ opponitur: uixque inuenitur, qui & seculi gloriam & mentis possideat innocentiam. Propterea sponsa æterna meditatur, ut transeuntia fugiat: cordis studet munditiæ, innocentiæ candorem sectatur, conscientiæ paci inuigilat, puritatem seruat, feruorem nutrit, eleuationi mentis innititur: omnique peccato reluctari cõtendit, ut puram in se Dei custodiat imaginem, & incontaminatã se tribuat illi, cuius est. Talibus etenim exercitijs mentis reformatur claritas, uerbi fulget imago, & interioris apparet hominis gloria. Ibi libẽter declinat uerbum: ubi suam intuetur similitudinem: ubi caritatis mansio præparatur: ubi

1.Cor.6 Matt.8

(Marginal letters B, C, D mark sections.)

ubi diligi nouit. Munus quoq; illud gratanter suscipit, quod non de cellario, nō de marsupio, sed de cordis synceritate exoluitur. Vnde sponsa sciens se singulariter à uerbo diligi, multipliciter in se sponsi amorem persentiens, ne ingrata sit, amori uices rependere satagit: sponsumq; suum spiritualibus conatur honorare muneribus: se melius nil inuenit, quod offerat, nihilq; iucundius donet, quanquam nihil uerbo gratius, nil carius exhibetur. Toto itaque affectu, simpliciq; intentione tanquam spirituale talentum mentem suam offert Deo ardētissima ignitam caritate, amore languidam, maturam in moribus, in cogitationibus circunspectam: sobriam in affectione, in rectitudine non curuam, in qua uerbi rutilat imago, & indiuiduæ similitudo cernitur trinitatis. Hāc pro recompensatione amoris, & in signum exhibet perpetuæ caritatis. Hanc non semel bisq;, sed persoluit millies, prout amoris impetus rapit. Amore quidem sautia, amandi auida, amati sitibunda quid aliud, quàm amoris offeret munus? Non tamē solum, sed laude mistum, sed præconijs plenum, sed gratiarum actione refertum, sed exultatione iucundum, sed mentali oratione saginatum, sed præcipua deuotione redolens. F

De exercitatione & profectu mentalis orationis, ac perfectione diuinæ laudis. Cap. XXII.

Sap.11 Isibilium & inuisibilium conditor Deus in sua uniuersa disponens sapientia singula quæq; ordinauit sic, ut nihil eorum, quæ fecit, absq; certa prouidentiæ lege reperiatur confusum. Omnia (prout diuina pandit scriptura) in numero constituit, pondere & mensura: cuncta quoq; proprium & sibi congruum direxit ad finem. Decuit quidem uerbum Dei, per quod cælestia terrenaq; subsistūt: taliter creare omnia, ut in toto uniuerso nulla esset creatura, quamuis parua, quàuis aspectu contemptibilis, quamuis ignota, quæ non more suo proprium laudaret opificem: quæ non ordine suo æternam prædicaret sapientiam. Indixit etenim legem cuique rei: gradus actusq; singulorum ita distinxit, ut seruato conditoris instituto nil reprehensibile uideatur. Nam quanquam nonnulla confusa & inordinata cernuntur in se: in arte tamen summæ sapientiæ, & in uerbo Dei mirabili pollent ordine, atq; ineffabili iudicio æquitatis. Quod autē confusum apparet, non ex defectu regētis: sed ex pœna agitur hominis delinquentis. Hoc quippe perspicuè claret in ipso homine, si illius attendatur causa originis & finis. Causa quidem, ut incola esset paradisi, & operaretur, & custodiret illum: finis uerò, ut Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo frueretur, fruendoq; beatus esset, non temporali, sed felicitate æterna & interminabili. Quod autem innumeris implicitus sit curis, diuersisq; occupationibus intentus, quod uarijs calamitatibus, multis infirmitatibus attritus sit, quod delictorum fasce, & peccandi sit necessitate constrictus, quòd caro repugnet spiritui, & resoluatur morte, ac redigatur in puluerem, quòd spiritus ignorātia, infirmitate, impotentia, peruersitateq; inuolutus existat, ex reatu primi hominis, & obedientiæ transgressione emanauit. Nil conditori ascribi debet, qui fecit omnia ualde bona, & ipsum hominem plasmauit rectum: quamuis ipsemet in multis se immerserit tribulationibus, quæstionibus, & flagitijs: dignéq; sibijpsi pœna, & causa pœnæ effectus est, non solum transitoria, uerumetiam perpetua, & sine fine. Nam incommutabili spreto bono, suasione deceptus, uoluptate illectus, ratione caligatus, spe falsa irretitus adhæsit commutabili, & dum potius blandienti fœminæ, quàm imperanti Deo obedire maluit, sicut de loco uoluptatis: ita de cordis innocentiæ expulsus domo hanc terram bestijs communem habitare cœpit. Quamobrem totum humanum genus in protoparentis infectum delicto tanto amore uisibilia appetit, temporalibus delectatur, corporalia cogitat, & extra se tam insensibiliter commoratur. Videtur nanq; ipsum nil scire, nisi quæ corporeis patent sensibus, & carnis mulcent illecebram. Spiritualia fastidire cernitur opera, & illa nimio cum labore sectatur: corporalia uerò delectabiliter peragit, quanquam onerosa sunt & infructuosa. Non uerecundatur iumentorum intendere actibus, & illis sæpissimè ministrare. Ignorat nanq; qualis sit, & quàm preciosum in se gestet thesaurum. Incurrit quidem in opacam noctem, & nescientiæ deprehensus tenebris, huc illucq; disperditur. Amisso etenim superno æterni luminis ducatu, & rationis intimæ gubernaculo iudicare non ualet, quid est, quóue tendat. Præceps fertur nescius, & ad scopulos uitiorum colliditur uelut amens. Sub tyrannide pessima insensibiliter sternitur inimicorum, concatenatur, iugulatur, perimitur. In uoluptate carnis

A carnis & in exercitio exteriorum se totaliter occupat, sed non naturaliter tēdit extra se. Intus exerceri debet, intus quærere necessaria saluti. Parum quippe corporalis ualet exercitatio, pietas uerò ad multa promissionem habens eius uitæ, quæ nunc est, & futuræ. 1.Tim.4
Non enim corporeis deus patet sensibus, sed spiritualibus, ideo rationale animal fecit hominem, ut haberet, unde se illi præberet uisibilem. Et hæc est præcipua mortaliū dignitas, hæc est humanæ elegātia naturæ. In hoc assimilatur uerbo, per hoc intelligit uerbū, dilectusq; à uerbo, quæsitus, assumptus, & glorificatus. Sed (heu) illud miserrimus ignorat homo, & quum magni sit, nullius se æstimat. Thesaurum immēsum proexili uilissimoq; dat precio, & qui a suis debuerat mercedē accipere corruptoribus (proh dolor) ipse sua omnia seq; impudico amore prosternit. Victus nāq; uoluptate, immemor cuius sit, quo redemptus sanguine, quib. plasmatus manibus, qua ratione cōditus, quo fine creatus, à naturali plurimum nobilitate degenerat. In hunc prorsus errorem omne pene humanum genus dilapsum est, adeo ut ille innocens, ille arbitretur sanctus, qui
B communem non agit uitam, & uniuersitatis non sectatur uestigia. Re nanq; uera difficillimum est in tot seculi uoraginibus, in tot peruersitatis exemplis syncero immaculatoq; pedis affectu præsentis peregrinationis peragrare iter. Nullusq; esset à spiritualib. liber laqueis, nisi cælestis in corde stillaret gratia, irradiaret lumen, protegeret manus, & diuina suauitas roboraret. Non autem proprijs debet homo inniti uiribus, nec totaliter destitui. Agat quicquid ualet ex se, totis animæ lacertis manum porrigat ad se erigētem deum, non ore, non animo, non desiderijs desinat suum inuocare adiutorem & tāquam nauis inter undas seculi uelitans frequenter in orationis ingrediatur portū, quatenus siquid ex humana deperditum est cōuersatione, si quid ex tentationum concissum impulsu, aut uetusta uita dissipatum, restaurare queat. Nil etenim in omni spirituali exercitatione uel Christiana militia sic mentis habitum, uirtutis zelum, cordis oculum, perfectionis desiderium redintegrat & custodit, quēadmodum orationis studiū. Est nanq; oratio actus mentis sapientiæ lumine directus, & spiritus sancti calore succē-
C sus; quæ quum pure perficitur, humano non indiget cōsilio, nec ornatu uerborū. Nam in ipsa paracletus docet, quid & quomodo agere debeat orans. Non tantum huiusmodi orandi modus uocis sonitu aut strepitu labiorum perficitur, sed cogitatione tacita, mente suspensa, corde non dormitante, intentione non diffusa, prudenti animo, proposito stabili, affectu unito, & gratia in his omnibus cooperāte. Multi uoce, rari autē corde deprecantur. Non est ueræ orationis operatio in hominis potestate. Solius dei est huius, sicut & cæterarum, dona conferre uirtutum. Potest quisq; parare uas ad liquoris susceptionem, non autem implere. Petēdi inest nobis facultas, sed petitionum effectus desuper expectandi sunt. Facile etenim quispiam exauditur, si à se accedendi timorem, dubietatem impetrandi, & diffidentiam amouerit possidēdi. Nemo uerò accedere ad deum, suaq; illi offerre uota timore compescatur. Non seris aut ferreis uectibus, non ianuis uel custodibus aditus interdicitur. Nullus est qui inhibeat deo appropiare uolentem. Sola cuiusq; conscientia ausum præbet, si munda est, repellit autem, si delictorum colluuione polluta est. Libētius nempe dominus suscipit, quàm ejiciat, paratior quoq;
D ad tribuendum, quàm homo sit ad flagitandum. Ob hoc plerunq; præuenit uota, atq; merita donorum erogatione transcendit. Inuitat trepidos, expectat pigros, sustinet delinquentes, induratos stimulat, renitentes hortatur, & quosq; ad se pergentes benigna refouet caritate. Quid igitur pertimescis ô homo? cur ad deum appropinquare formidas? Depone iniquitatis fasciculos deprimentes te, abijce à te cupiditatis onus, absterge maculas interioris aspectus, & lota animæ facie atq; ueste induta nuptiali securus accede ad ipsum, tuasq; illi petitiones edicito, in autorem tuum conspice, & scito quia frater tuus est, os ex ossibus tuis, & caro de carne tua, attende diligenter illius uulnera, lateris apertionem, & pedum manuumq; cicatrices, & intelliges quantum in illo præsumere debeas. Qui dedit se tibi, denegabit ne sua? Qui locauit te in se, poterit contemnere te? Si prudenter inuestigabis, utiq; nobilius reperies te in illo, quàm in te. Contēplare si uales uerbum, & te in ipso inuenies. Nam quod factum est in ipso uita erat. O uita uiuens, in qua uiuunt omnia, uiuifica me non uita carnis, sed spiritus, non aliūde, quàm de te in te, ut per te uiuam tibi. Nemo enim uiuit, qui non tibi, sed sibi uiuit. Quomodo

sine uita uiuere quis dicendus est? Dixisti nanque ô mellifiue amor (& uerè dixisti.) Ego B
sum uia, ueritas, & uita, uia credentium, ueritas contemplantium, & uita regnantium. Quos enim eligis, ut in æterna regnent uita uiuificante nunc reples gratia. Manifestas te illis, illos rapis in te supra se, & iam non sunt in se, sed in te, uident se nō in se, sed in te, exultant in se de te, suauiterque cōmorantur extra se, quia sunt in te, iucundiusque manent in te, quàm in se. Nec mirum. In te nanque torrens est uoluptatis æternæ, deliciarum abūdantia indefectibilis, amoenitatis spirituale plantarium, sapientiæ æterni thesauri, cunctorumque laudabilis fruitio bonorum. Prius tamen quilibet tui strenuus amator debet te quærere in se, ut postea se inueniat in te. In homine origo amoris est, in te autem finis & perfectio. Nullus quippe dei cultor, quod diligere debeat, scrutetur aliunde, quàm in seipso. Fons amoris hominis est ipsius cor, fons autem caritatis Deus. Hanc tanquā riuulos diffundit in prędestinatos, & per hanc gratificantur, qui dei filij nuncupant, & sunt.
1. Ioan. 4 Non ab re igitur inquirit iustus deum in se, quia deus est caritas, & in cordibus iustorū diffusa est ipsa per spiritum sanctum. In cordis siquidem puritate facile reperitur deus, F
quia & ad ipsum libenter declinat, & in ipso cōquiescit. Vbi autem exteriorum tumultus & corporalis occupatio, quamuis ibi sit deus, difficulter tamē inuenitur. Pax enim
Psal. 75 est, & in pacis manet habitaculo, ideo Propheta aiebat. Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Pacem itaque habeat in se, qui uerbum pacis gustare desiderat. Ab exterioribus ad interiora redeat, ut ab interioribus ad superiora conscendat. Nunquam superiora suauiter perseueranterque gustabit, quicunque sua negliget interiora. Ad superiora mens uia est, in superioribus uero perpetua pax, imperturbabilis requies, & diuturna tranquillitas. Assuescat habitare in se, qui uult ascendere supra se. Prudēti quidem ingenio & cura peruigili erudiēda mens est, ut possit, illique libeat habitare secum. Hoc etenim spiritualis ædificij solidum est fundamentum, hæc est accedendi ad deum uia regia, innocentiæ speculum, magisterium uirtutum, & certa immortalitatis spes. In officina quippe quietis & per orationis infatigabile exercitiū secum habitare mentisque arcem erigere ualet homo, qui uerò hæc in contemptum habet, nunquam possessor fiet G
sui, sed neque dei. Poterit quidem habere deum possidere autem minime. Longe inter se distant habere & possidere. Deum in se habent iusti omnes, soli autē perfecti possidēt. Ex mera gratia habetur, possidetur uerò ex gratia & diutina interiori exercitatiōe. Potest quis saluari, si non possidet deum, non autem si eo caret. Paucorum nanque est possidere uerbum. Veruntamen sicut aurora solem, ita suijpsius possessio dei præcedit possessionem. Ambo donū dei, ambo interioris hominis exercitia sunt, quæ nemo segnis, & desiderijs spiritualibus priuatus, atque perfectionis non auidus capere ualet. Maximo prorsus studio interiori expedit, ut se accommodet, quicunque se possidere, secumque habitare concupiscit, ac mentem lubricam ab assuetis satagit compescere uagationib. sed nihil aptius ipsam refrænat, quàm attenta meditatio, quæ in oratione proponitur. Hæc quidem ab exterioribus cor amouet, & ad se redire compellit. Hæc est disciplina mentis, spiritualis pædagogus, orationis funiculus, incipientium eruditio, & intētionis mētis prouida gubernatrix. Præcurrit orationem spiritus, disponit ad contemplationem, animæ munditiam operatur, ministrat deuotionem, in corde spiritualem lætitiam ebullire facit, atque sapientiæ parat domicilium. Ex ipsius assiduitate stabilitur mens, cogita- H
tiones purgantur, solitudo sapit, delectat deus, ingenium acuitur, castificantur sensus, illustratur ratio, loquela restringitur, & animus ad alta suspenditur. Ipsa est spiritualis ianua orationis, per quam uerbum ab ingredientibus agnoscitur, & puris muneribus honoratur. Quandiu mentis oratio ueraciter possideatur, tanquam oculi pupilla meditatio custodienda est, uerum tunc non est funditus postponenda. Veluti quoddam spirituale depositum seruanda est. Nam quum mentis oratio præsto est, superflua ac noxia meditatio esse dignoscitur, quum uerò abest, perutilis & necessaria esse censetur. Meditatio quidem orationem excitat, oratio autem deo præsentat, & uerbum possidere facit, præsente uerò deo & uerbum possidente anima gratissimum laudis exhibetur sacrificium. Iuge quippe laudis holocaustum & perfecta actio gratiarum ex certissima uerbi
Psal. 49 agitur præsentia, unde Propheta uoce domini ait. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare dei. Præcedit itaque ueram laudem cordis medulla-

A dullaris oratio. Ex gustata uerbi iucunda præsentia habitus formatur orationis mūdæ. Ex munda oratione depuratur animus, exhilaratur affectus, pascitur caritas, appetitus dilectionis augetur, certificatur fides, conualescit spes, exultat spiritus, uiscera quatiuntur, pacificatur cor, ignis accenditur, ueritas aperitur, fugatur tentatio, abscedit tristitia, renouatur sensus, uirtus debilitata reparatur, excitatur feruor, fugatur tepor, uitiorum rubigo consumitur, cælestium desideriorum scintillę emicant, & diuini amoris flamma succrescit. Magnis nanque meritorum prærogatiuis fulta est, multis donorum spiritualiū splendoribus, atque præcipuis uirtutibus pura mentis oratio decoratur. Illi quippe patet cælum, arcana panduntur, & dei aures intendunt. Non repellitur, neque cōtemnitur, sed placido aspectui creatoris uniuersorum præsentatur. Vacua inde non recedit, nec sine affectu. Exauditur quidem, dummodo humiliter deprecetur. Humilis etenim deprecatio cælos penetrat, cælorumque opificis mulcet aures. Non potest humilem dei sapientia spernere supplicantem. Mosem quippe omnium mitissimum non abiecit exorantem.
B Publicani quoque uerecundiam & preces grata benignitate suscepit. Quis audiuit unquam humilem esse in prece confusum, potissime quum ex ignito precatur affectu? Humilitas nanque & caritas spirituales orationis sunt alæ, quarum remigio usque ad interiora ingreditur uelaminis, ubi uerbum in sinu residens paterno æterna uirtute generatur. Pulsat regni cælestis ianuas humilitas deprecantis, caritas uerò ipsam introducit orationem, eamque exaudibilem facit. De his uirtutibus figuraliter loquitur ueritas dicens. Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Humiliet igitur se, succensoque oret affectu, quisquis cupit suam non repudiari orationem. Cui tamen addat uitæ honestatem, conuersationem sanctam, morum probitatem, linguæ temperantiam, & cælestium flagitationem gratiarum. Non terrena substantia, aut temporalium commoda, sed spiritualia dona & Angelorum cōsortia importune postulanda sunt. Nam etiam ipse dominus eadem gratantius impertitur. Qui autem petit, in fide postulet nihil hæsitans, ut exaudiatur. In huius uerò actus
C puræ spiritualisque orationis deus ante mentis aciem constituendus est. Facile quippe orātis intentio deuiat, & in ociosis ac noxijs labitur cogitationibus, si deus in ipsa oratione non quæratur. Hoc præcauere Propheta satagens aiebat. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Psal. 26 Optime quidem congruit, ut altissimo assistat, qui uota sua exaudiri desiderat. Nam innocentiæ indicium notissimū est iudicis non formidare aspectum, perfectæ autem caritatis infatigabiliter ac sine interuallo uerbi sitire præsentiam. Hoc ex pura & ignita mentis perficitur oratione, præcipue quum longa exercitatione interioris orationis amoris facibus succensus animus diuinæ sapientiæ uerus amator extiterit. Anxia nempe amoris uis est, quæ amantium corda diu ab inuicem abesse non patitur. Quamobrem uerbi sponsa fidelis caritatis iaculo transfixa & de dulcedine dilecti saginata inuictum uigoris animum ab oratione non relaxare conatur. Dilecti corporalem præsentiam assidue meditatur, ne cordis sui intentio ad alia diuertatur. Sicque tādiu in hoc meditandi studio elaborat, donec per orationis frequentationem & amoris incendium copulata uerbo, sapientiæ debriata suaui
D tate ab eius amplexibus diuelli non ualeat. Tunc illi lex imponenda nō est, neque de modo orandi instruenda. Ipse amor cogitandi materiam ministrat, orandi formam tribuit, orationisque perfectionem sufficienter infundit. Fit igitur sponsa per orationem mūda, de uerbi præsentia hilaris, in sapientia erudita, uotis præceps, exultatione tacita, amore libera, festiua spe, munere solicita, caritate solida, prouida in actione, mente erecta, & proficiendi amore succensa. Omnis ipsius affectus in dilectione trahitur sapientiæ, ad illamque tanquam ad locum proprium currere non desistit. In hunc amandi uenerat affectum Propheta, quando dicebat. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, Psal. 41 ita desiderat anima mea ad te deus. Multipliciter etenim tunc se sponsa dilatat in se, & eo ardentius se exercet, quo dulcius trahitur, atque clarius intuetur. Nam quum de bonitatis dei fonte plenissimo potatur, & quàm in se diffusa sit, sentit, quodam suaui delectationis respergitur gustu, & quadam animi pace repletur, dulciter requiescit in eo, quod capit, atque sua pascitur spiritus uoluptate, domini præsentia sui immemor gaudet, dicit sæpius repetens propheticum illud; In pace in idipsum dormiam & requiescam, tenet

in se, quem diligit, & amoris brachijs sapientiam amplexatur, se exaltari conspicit, quū B
dei se uidet dignam præsentia, metitur merita sua, uirtutes considerat, & in nullo per se
iudicat talia promereri, gratis sibi hoc esse donatum intelligit, & totum per beneuolen
tiam fieri non dubitat conditoris. Proinde magno cordis exultat tripudio, & immēsas
promit gratiarum debitas actiones. Hoc prenunciauit Propheta, quum ait. In uoce ex-
ultationis & confessionis sonus epulantis. Quomodo non exultet anima, quæ se sentit
dignam effectam uerbi præsentia? Si præcursor in utero positus exultauit ad aduētum
uerbi, quare non magis sponsa in amplexibus sponsi? Non ad insipientiam sibi exultat
Luc. 1 sponsa in cordis thalamo sponsum adesse cognoscens. Nam & spiritus Mariæ exulta-
uit in deo salutari suo, quanquam longe excellentius, quàm ista. Anna quoq; prophetę
Luc. 1 Samuelis mater quum prolem, pro qua orauerat, suscepisset, exultans clamauit. Exulta
uit cor meum in domino, & dilatatum est cornu meum in deo meo. Sic & hæc corā uer
Psal. 144 bo exultat, dicens. Exaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in seculum, &
in seculum seculi. Verbis sufficienter non ualet exprimi, quanto gaudio, quantaq; exul F
tatione repleatur anima in sui præsentia sponsi & casto amoris contubernio. Exoluit
gratias, dona perstringit, ostēdit uota, & oscula imprimit. Huius felicis consortij in spi-
ritu odorans Propheta delicias & sponsam ad exultationem inuitans aiebat. Exulta &
Esa. 12 lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Exultat quidem ex ijs ar
denter permota, quæ agi sentit in se, laudat uerò admiratione perfusa ex ijs, quæ cōtem
platur in deo. In diuina nequaquam ualet esse laude muta, quum hymnidici angelorū
chori, sanctorumq; innumerabilis exercitus quàm diligentissime & incessanter in dei
laudibus occupentur, tacita mente recogitat. Feruor ex hac consideratione diuinæ lau
dationis, & amor cælestium cantionum adeo contemplātis cor rapit, & in sublimia ele
uat, ut interiora omnia in diuinam uideantur prorumpere laudem, seq; mens quamuis
in mortali corpore inclusa teneatur, supernorum ciuium cœtibus sociare conetur. Psal
lit spiritu, & interdum ex abundantia infusæ dulcedinis prorumpit in uocem iucundita
Psal. 83 tis, dicens. Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit ani- G
ma mea in atria domini. Circumquaq; etenim cælorum sancta agmina cogitatione per
lustrans uniuersos festiuos stolis candidissimis ornatos, coronis aureis ac coruscantib.
gēmis redimitos, gloria & decore præfulgidos, felici immortalitate uestitos, & in æter-
ni regis laudibus intentos mirari non desinit, & quum carne sola tunc grauetur in ter-
ris, desiderio tamen & intentione commorāt in cælis. Amat quod uidet, astringit quod
gustat, possidere exoptat in perpetuum, quod contemplando rimatur, seq; beatam fo-
re nō ambigit, si illis sociari meruit, ideo inter ipsas animi delicias & laudum uota illud
Tob. 13 Tobiæ sancti replicare non cessat. Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad uiden-
dam claritatem Hierusalem. Quum autem reuoluit secum, unde illis tāta sit lætitiæ cau
sa, de thesauris diuinitatis id prouenire considerat. Quamobrem amore feruescēs, & ca
ritate confidens suæ oculos intelligentiæ attollit in diuinæ maiestatis essentiam, & q̄
incircunscripta sit, q̄ potens, quantisq; affluat uoluptatibus, potius credendo q̄ agno
scēdo miratur. Hinc ineffabilis atq; insatiabilis laudis appetitus exoritur, hinc flamma
desideriorum uehemens ebullit, & omnem ad se trahens animi uirtutem dilectam alie H
nat à sensibus, atq; insensibilem foris effectam immensis intus facit eam uerbi exubera-
re delicijs. Cælesti se conspicit circundari lumine, accendi ardentissimo amore, & infi-
nito inflammari laudis desiderio. Laudat quantum potest, & nimio cruciatur laudis de
siderio, quum se uidet non posse perficere, quod amabiliter concupiscit. Ad se uerò re-
diens os laude repletū, oculos lacrymis, cor humilitate, animamq; deuoto mœrore per
sentit, quum non esse, ubi se tam delectabiliter fuisse recogitat. De cellario tamen spon
si egrediens, indeq; mentem saluberrimo amoris uulnere sautiam reportans ab oratio-
ne & dei laude uix ad momentum uacare ualet. Laudandi quippe face succensa & lau-
dis dulcedine ebria laudati semper rediuiua caritate concalescit. Non enim debet à lau
de cessare, quæ usq; ad dei solium euecta est. Memoriam abundantiæ suauitatis sponsi
eructans corde flammigero ait cum Propheta. Regnum tuum regnum omnium secu-
lorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Talis laus talis affectus,
soli sponsæ uerbi congruit, quæ de donis conditoris sui ingrata non est. Pro cognitio-
ne

A ne nanq; propria, quam pro munere accepit, humilitas exoluit holocaustum, pro gustu diuinæ caritatis erga se talentum & ipsa exhibet intimæ dilectionis, pro notitia autē excellentissimæ maiestatis medullare atq; perfectum offert uerbo sacrificium laudis. Propterea illi tanquam sponsæ pręcipuè pręcbenda est corporalis, sacramentalis, & spiritualis copia sponsi, quatenus donec peregrinatur à uerbo, habeat, unde uerbi pascatur delicijs. Nam iuxta ipsius sententiam omni habenti dabitur, & abūdabit. Nulli quidē magis digne, quàm fortiter amanti spiritualia pręrogantur dona. Non enim illa in sudario reponit ociose, non dispergit inutiliter, sed tanquam dominicæ pecunię fidelissimus dispensator spiritualia lucra reportat ueluti quotidie de omnibus, quæ suscepit, reddita rus sit integerrimam rationem.

Quòd sponsa per meditationem decursus uitæ incarnati uerbi plurimum in amore proficiat. Cap. XXIII.

SApientia dei irreprehensibili gubernatione uniuersa disponens quēadmodum nihil eorum, quæ fecit, odit, sic neminem illorum, quos salutis lauacro Sap.11
B ab originali mundat delicto, quantum ad se pertinet, perire lætatur, quin potius ineffabili suæ miseratiōis pietate gratiæ stillicidia super hominum filios irrorare non desinit, miro uarietatis modo singulis diuidens, prout uult. Nam tanq; peritissimus animarum medicus diuersis medetur antidotis iuxta cuiusq; uulneris indigētiam. Propterea contemplantis animus non sine gaudio miratur, q; prouide unūquēq; electorum ad salutem ducat multipliciter operando. Quædam nanq; terribilia, quædā mirabilia, nonnulla delectabilia operatur, singulos tamen erudit, & trahit ad se singulari consideratione. Ex solis affectibus profectibusq; conuersionum diuinæ gratiæ mirabilia declarantur, ideo Propheta domino de se aiebat, dicens. Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu formasti me, & posuisti super me manum tuam, mirabilis facta est scientia tua ex me. Terret nanq; flagellis innumeris, pestilentiā immittit, Psal.138 bella, seditiones, oppressionesq; permittit, terræ sterilitatem, aeris intemperiem, aquarum inundationes, ædificiorum conflagrationem quæ sæpe audiuntur, terribilibus pla
C gis omne seculum plenum est, ita ut nemo inhabitantium illud expers disciplinæ inueniatur. Ipse quoq; carnis interitus adeo communis effectus est, ut ab eo nullus liber existat. Quis autem est homo qui uiuet, & non uidebit mortem, quum ille solus, qui nil in se dignum morte habuit, ut suos ab æterno liberaret exitio, ipsius mortis sponte uoluit subire sententiam? Cuncta quippe hæc, quæ in hoc seculo homines patiuntur aduersa, diuinæ iustitiæ sunt opera, per quæ q; terribilis & q; formidandus sit, se notificat deus, unde per Prophetam clamat. Videte, uidete, quod ego sim solus, & non sit alius, præter me, ego occidā, & uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo, et non est qui de manu mea possit eruere. Nō ut confundat, sed ut corrigat, tam terribiliter clamat. Quos aūt saluat Deut.32. flagellat temporaliter, quos uerò dānat, duplici flagellat pœna. Præsens nanq; flagellū pœnitentiæ incentiuum & pœnitentibus causa est ueniæ, impœnitentibus aūt damnationis exordium. Per disciplinam quippe iustitiæ deus timeri uult, per ostensionē uerò potentiæ agnosci. In constitutione etenim uniuersi incomparabilis eius uirtus ostenditur. Quis nanq; ex nihilo cuncta crearet, cælum ornaret sideribus, aerem repleret uolu
D cribus, aquam piscibus, terramq; fœcundaret arboribus, nisi omnipotens deus? De illo per Prophetam dicitur. Ipse dixit, & facta sunt. Dixit quidem, non uoce, non per ange- Psal.32 lum sed uoluntate. Volūtas eius uox ipsius est. Quum autem uoluit, per uerbum suum fecit. Verbum non transiens, non sonans, sed permanens in seculum seculi. Per hoc uerbū facti sunt angeli, archāgeli, uirtutes, cherubim, seraphim. & omne quod uiuit, quod mouetur, quod discernit, siue corpus, siue spiritus, per ipsum factum est. Omnia (inquit Ioan.1 Ioannes) per ipsum facta sunt. Vniuersa igitur quæ sunt, autorem suum fatentur deum. Per illa se uoluit innotescere, illa uoluit communicare hominibus, ut per ea erudirētur in scientia dei, accenderentur in dilectione, proficerentq; in sapientia. Rari tamen inueniuntur, qui illis non abutantur. Bona nempe sunt, & ad salutem proficua, si utantur bene, si autem quod bonum est, utuntur non bene, bonum operatur malum in malo propter malum. Abutenti non creanti ascribenda est culpa. Non ut abuterentur, sed ut uterentur quæ sunt, facta sunt. Dedit etiam, per quod uterentur, ut in omnib. deus mirabilis appareret. Appareret nedū mirabilis, uerūetiā esset dulcis & amabilis. Mirabilis ra-

tioni, amabilis affectui, ut totum ad se traheret hominem. Quantū & in quantis se amabilem exhibeat deus, quis sapit? quis capit? Quæ obtēperant, quæ dulcescunt, quæ placent, quæ mulcent, nonne sibi? Nunquid propriū aliquid deo uendicant? Gloriā utiq; quærunt eius, cuius sunt, & à quo sunt. Instrumenta sunt, uestigia sunt, media sunt. Principiū aūt horum uerbum sine principio, finis uerò non alius, q̄ ille, in quo sunt. Vtrūq; expressit uerbum, quum in Apocalypsi, ait. Ego sum alpha & ω, principiū & finis. Quū itaq; in multis mirabilis amabilisq; appareat deus, in nullo tamē sic mirabilē amabilēq; suam hominib. patefecit esse caritatē, sicut quum deus homo factus est. In cęteris donis quāuis eximijs, quāuis multis sua tantū cōtulit, in hoc aūt dedit se. Facile quippe quisq; amico suo, quæ possidet, tribuit, præcipue quum aliena sunt a se. Non autem reperitur, qui tanto amicitiarum fœdere sit coniunctus, ut pro amico cum sui iniuria & detrimento tradat se, uerbum uerò dei deus sic humanum dilexit genus, ut sua illi daret, & se. Libentiusq; se communicauit, q̄ sua. Se quidem præbendo intimæ dilectionis uiscera demonstrauit, propterea Zacharias sanctus in suæ prolis ortu prophetans, inquit. Per uiscera misericordiæ dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Reliqua omnia sua munera nobis deus præstari posse spem dedit, quando filiū suum unigenitū cæteris rebus illi cariorem tam liberaliter præstitit. Non tantū ut descenderet ad nos, quod singulare ac præcipuū esset munus, uoluit deus pater, sed etiam ut fieret nostri similis, in natura non in culpa. Naturā etenim assumpsit uerbum humanū de massa Adæ, & illas quas uoluit passiones, non tamen habuit traducem de Adam, nec transgressiones imitatus est filiorum Adæ. Quod elegit ipse Christus dn̄s, hoc habuit. Nil in illo coacte aut præter eius fuit uoluntatē. Esuriuit, quia uoluit. lacrymatus est, quia uoluit, occisus est, quia uoluit. In hoc nanq; gratuita nos caritate dilexit, quoniā nullo astrictus debito, sed propria passus est uoluntate. Liber quippe quum esset à debito, humanam libere perfecit redemptionem, unde Propheta ait. Deus ultionum dominus, deus ultionū libere egit. Quod non egisset, nisi fuisset homo. Quamobrem anima, quæ merito & nomine uocatur sponsa, ne tanti beneficij ingrata sit, sedula meditatione reuoluit in se sacrosanctum diuinæ humanæq; naturæ mysterium, per quod lapsi hominis reparatio facta est. Mirari quidem non desinit, quomodo deus quum in natura sua æternus esset & inuisibilis, in nostra apparere uoluerit temporalis & uisibilis, & qui in cælo angelis notus erat, in terra quoq; manifestaretur hominibus. Hac etenim dei uisione homo nō ex natura carebat, sed ex culpa. Acceperat quidem in suæ primordio creationis duplicem oculum, carnis (uidelicet) & rationis. Carnis nanq; ut corporalia aspiceret sensibus carnis communia, atq; per ipsa se exerceret, & ad agnitionem pertingeret conditoris. Sūt quippe uisibilia cuncta quasi quoddam uehiculum rationis, & speculum trinitatis, in quo humanus proficiens animus maximam de natura diuinitatis eruditionem acquirit. Non enim frustra anteposita esse homini corporalia hæc arbitrandum est. Quidam intelligētiæ & amoris spiritualis pædagogus sunt peregrinantibus mortalibus. Completa uerò peregrinationis uia nullo horum indigebunt saluati adminiculo. In uerbo contuentes, omnium quæ sunt, plenam habebunt notitiam, ipsis quoq; dei uisio manifesta erit, propter ea medio aliquo non egebunt. Tanquam igitur paruulis nunc proponūtur uisibilia, quæ corporeo cernuntur aspectu, ideo carnis oculus necessarius esse cognoscitur. Acceperat quoq; ipse homo oculum rationis, ut per ipsum se intelligere ualeret et deū. Difficile omnino est, ut quis absq; sui agnitione ad scientiam pertingat dei. Est nāq; rationalis & creatus spiritus sibijpsi scala ascensus ad æternam dei sapientiam. Nec iustū est, ut in sua animus permanens ignorantia ad summam diuinæ essentiæ perueniat notitiam. Ratiocinando quippe humanus spiritus, & se à uitijs abstrahēdo poterat ex parte ad sui & dei transcendere ueritatem. Verum hoc præcipuum & maximum donū tūc peccator homo amisit, quum obedientiæ lege transgressa, ligni ueriti escā gustare præsumpsit. Mox etenim præuaricationis sententiam excipiens ignorātiæ nube protectus est. Super se nanq; quum aspiceret, quandam ueluti caliginem densissimam spiritualē sensit, per quam illi cælestia & diuina obumbrata erant, non aūt in se, de qua obnubilatione per Prophetam dicitur. Posuit tenebras latibulum suū. Quum uerò ad se rediret, cæcitate se perculsum non dubitauit. Proinde foras à se expulsus propriā erubuit nuditatem,

Marginal notes: Apoc. 1. & 22 (beside "expressit uerbum…"); Luc. 1 (beside "monstrauit…"); Psal. 93 (beside "redemptionem…"); Psal. 17 (beside "tione per Prophetam…"). Section letters E, F, G, H in right margin.

A tatem. De hac nempe interiori cæcitate liberari cupiens Zacharias propheta uoce omnium redemptoris præsentiam exoptans deprecatur, dicens: Illuminare ijs qui in tenebris & umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Lucem itaq; supernam tectam sibi uidens, nec locum in se propter interiores tenebras inueniēs totus præceps extra se fluere cœpit. Hinc humani generis apostatatio initiū habuit, hinc carnis uoluptati habenæ laxatæ sunt, hinc exiliū pro patria diligi inchoauit, & ex illo deinceps semper in deterius dilapsum est. Ab hoc autem errore nunquam redimi potuit, nisi quum temporis plenitudo aduenit. Dei nanq; sapientia humano condolēs generi sic prostrato modo mirabili illud erigere curauit. Ignorantiæ quippe tenebras, unde illi omne acciderat malum, repulit primo ut cæteris postea facile ualeret mederi languorib. Speciem utiq; uisibilem speciosissimam assumpsit humanam, quæ ad se delectabiliter aspicientium traheret animos, illamq; uirginalem in thalamum uerbum uniens fecit, ut esset deus & homo unus Christus, & tandiu uoluit hoc latere consilium, donec uirgi- Luc. 1

B ni tempus pariendi adesset. Vocibus tamen omnium suorum prophetarum prenūciari fecit ipsum futurum, ut tanto auidius susciperetur, quanto solicitius prædiceretur. Tempore igitur congruo quum uirginalis partus instaret, essetq; puellæ mens plus solito caritatis igne succensa, deuotione pinguior, & desiderio saluatorem uidendi promptior, repente coram se positum aspexit Christum. Absq; detrimento nāq; uirginitatis sine dolore partus suam pudicissima mater genuit prolem. Quem ut uidit, mēte & corpore humillime adorauit, ipsumq; reclinauit in præsepio, quia (teste Euangelio) non erat ei locus in diuersorio. Tunc quidem uerus Adam de terræ limo plasmatus est, tunc terra herbam germinauit uirentem, de qua fons irrigauit superficiem terræ, tunc (iuxta Prophetæ uaticinium) ueritas de terra orta est. Misericordia enim & ueritas prius obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt, ideo in ipsius infantis ostensione angelorū innumerabilium exercitus psallentium dicentiūq; auditus est. Gloria in altissimis deo, Luc. 2 Psal. 84 Luc. 2

C & in terra pax hominib. bonæ uoluntatis. Gloria quippe deo, qui gratis ingratis se præbuit uisibilem, pax autem hominibus, pro quibus reconciliandis homo & mediator fieri uoluit. Quis hanc ineffabilem inauditamq; dei dignationem potest uerbis exprimere, ratione penetrare, menteq; percipere? Latebat quidem in carne uerbum, in infantia sapientia, sub tegmento humanitatis dominus maiestatis, iacebat in præsepio, & fulgebat in cælo, dominus angelorum factus erat socius iumentorum. O stupor, ô prodigiū intueri uerbum pannis uilibus inuolutum, fascia ligatum, uagiens in stabulo infantilibus membris. Non illud exterruit fimi horror, stabuli fœtor, iumentorum presentia, fœni asperitas, præsepij angustia, frigoris uehementia, nuditatis opprobrium, noctis obscuritas, lassitudo itineris, paupertas matris, & propriæ distantia regionis. Tanquam uerò athleta fortissimus, gigasq; magnificus se uisibilem & palpabilem dominus de uentris erumpens ergastulo cum hoste pugnaturus, hominesq; docturus apparuit. Qualis tunc sanctæ genitricis esset animus, qualis affectus, qualeq; incendium caritatis, nullus sufficit cogitare. Se mirabatur esse matrem & uirginem, intactam & fœcundam, dei filiam & genitricem, nutritam & nutricem, stupebat de mysterio, pauebat de

D miraculo, exultabat de filio, se humiliabat de obsequio, undique inflammabatur amore, in omnibus sapientiæ splendore illustrabatur, fouebat puerulum in gremio, & à Verbo amplexabatur, lactis poculum præbebat filio, & deuotionis nectare pascebatur, oscula imprimebat infantulo, & dilectionis iaculis uulnerabatur, perambulabatq; latissimos contemplationis campos, indeq; redolentes carpebat amoris flores, non aduertebat, ubi erat nimia ebria caritate. Iam in filio esse cœperat, quem genuerat, dulciusq; habitabat in filio, quàm in se. Quomodo eum aleret, quomodo illi ministraret, apud se sedulo pertractabat, sui obliuiscebatur de prole cogitans, à uisibili specie ad inuisibilem rapiebatur substantiam, nec considerare cessabat, quomodo dei uerbum simplicissimum sic humanæ se uoluerit associare naturæ. Merito quidem mirabatur mater, nosq; mirari debemus cum gaudio, quando cum paupertimo ditissimus, cū infimo potentissimus, cum despecto excellentissimus, cum mortali se associauit æternus. Visibilem quippe naturam, quam Verbum assumpsit inuisibile, humanis obiecit obtutibus ornatam prorsus omni speciositate naturali, moralibus insignitam uirtuti-

bus,& spiritualibus redimitam donis,atq; scientiarum omnium faciẽdorumq; miraculorum gratiam possidentem. Per ipsam utiq; corpoream formam incorporeã diuinãq; patefecit substantiam hominibus corporalibus intendentibus formis uisibiliaq; amantibus. Fecit quoq; mirabiliter, ut per uisibilem naturam de inuisibili illuminaret homo, qui ab inuisibilium cognitione turpiter descendendo in solo uisibilium amore quiescebat. Hoc Ioannes Apostolus perhibet, quũ dicat. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de Verbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitã æternã, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Maximũ itaq; diuinæ agnitionis profectum per incarnatum Verbum hominibus collatum est, dum in homine manifestãs se deus hominib. qua ascenderetur ad deum, indicauit. Illic (inquit Propheta) iter, quo ostendã illi salutare dei. Singulare etiam intimæ caritatis indicium idem deus & homo Christus (uidelicet) Iesus demonstrauit hominib. qui quum solus esset inter mortuos liber, in serui forma seruum se esse ostendere dedignatus nõ est, quod absq; pręcipuo fieri non potuit caritatis affectu, intuentiumq; profectu. Ipsa nanq; dei sapientia, quę uniuersa creauerat, parentib. pauperibus, humilib. & mortalibus subesse nõ erubuit. Horũ siquidem obedientiã usq; ad uirilem seruauit ætatẽ suo docens exẽplo, quãta diligẽtia quisq; diuinis debeat obtẽperare mandatis. Idẽ insuper legislator legalib. humiliter subdi uoluit sanctionibus, atq; sine delicto pro peccatoribus iudicari peccator, propterea octaua post natiuitatem suam die circuncidi se permisit, sanguinemq; suum in ipsis cunabulis effundere non expauit, ut spiritualiter nos circuncidendos esse erudiret, dicẽte Propheta. Circuncidimini corda uestra, & non præputia uestra uiri Iuda. Completis demum purificationis matris diebus parentum manibus ad templum ferri se fecit, atq; in ulnas longæui & sanctissimi prophetæ Simeonis baiulari, necnon turturum seu columbarum oblatione redimi. Vnde in Verbo incarnato & in unigenito dei, qui minime legi suberat, nec quicquam expiandum habuit, tanta legis custodia, nisi quia legem sanctam esse, legisq; finem aduenisse tacite præmõstrauit? Lex quidem sancta, ait Apostolus. Alibi quoq;. Finis autem legis Christus ad iustitiam omni credenti. Non enim spiritualis debuerat institui lex, nisi cęremonialis compleretur. Dederat nãq; deus per Mosem seruum suum fidelem, legem, quæ in se dura & grauia continebat, quæ concupiscẽtiam excitabat, nec extinguebat, quæ peccatum ostendebat, nec contra illud adiutoriũ præstabat, quæ præmia non tribuebat, sed solum à pœna liberabat, de qua Petrus ait. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus? Hanc utiq; dei sapientia non uenit soluere, sed adimplere, suosq; fideles ab ea liberare. Dedit autem legem amoris, quæ non grauat, sed cętera mãdata leuiuificat, quæ carnalem mortificat concupiscentiã, quæ peccatum tollit & cõsumit, quæ paucis continetur, quæ æternam uitam ipsam perficientib. confert. Hac lege nil dulcius auditur, nil rationabilius præcipitur, nil perficitur fructuosius. Habet quidẽ lex hæc in se unitiuam uim, quia amantem copulat cum amato, habet & transformatiuam. Nam quum amantis repleuerit animum, illum rapit extra se, & transformat in dilectum tanto amplius, quanto dilexerit ardentius. Quemadmodum enim famulo præstantior est filius, ita seruili lex amoris est potior. Decebat nanq; filium, ut amoueret laboriosa, & mandaret leuia, utilia, & spiritualia, unde Apostolus, nõ enim (inquit) accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus. Abba pater. Pauca quidem noster mediator Christus docuit sermonibus, exemplis uerò innumerabilia. Potius operibus, quàm uerbis morum perfectionem, uirtutum sublimitatem, & ipsam quam ad nos gerebat, uoluit ostendere caritatem, quanquam etiam in illius sermonibus maxima eniteat sententiarum sapientia, maximaq; documenta sanctitatis. Recogitet itaq; deuota mente quisq; fidelium, quæ uerbum dei pro hominibus egit in carne, ut quanti ab illo æstimatus sit, sciat, ut quantum debeat diligere, non ignoret, ut in ipsius speculo qualiter propriam per disciplinã uirtutum possit componere conuersationẽ, intelligat. Reuoluat igitur exercitatione peruigili et tacita cogitatione quomodo sempiternum Verbum Christus in homine ab eo assumpto cõpleto silẽtij dispositi tẽpore quũ manifestare uellet, quid esset, & quare uenisset

Margin notes: 1. Ioan. 1. — Psal. 61 — Hier. 4 — Rom. 7 — Act. 15. — Rom. 8 — B — F — G — H

A nisset ad Iordanis ripam, baptizandus accessit, non ut maculas, quas nō habebat, abstergeret, sed ut omni impleta iustitia sanctificaret aquas ad abolitionem originalis culpę, & regenerationem salutis æternæ. Quo peracto mysterio repente super ipsum dei unigenitum cæli aperti sunt, spiritus sanctus in columbæ specie mansit, paternaq; uox audita est, quę ait. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Dignum nanq; fuit, ut incarnatum uerbum talia haberet testimonia, & diuina famularentur obsequia, quatenus perspicue clareret fidelibus, quàm stabile, quàm uiuū esset fundamentum, supra quod eorum fides ædificāda esset. Vt autem ipse dominus sibijpsi perhiberet operibus testimonium, mox ut baptisma suscepit, impulsus est in desertum à spiritu, ut à diabolo tentaretur. Quumq; quadragenario dierum noctiūq; perfecto numero acriter esurire cœpisset, ibi Satan affuit, & ipsum de gula, auaritia, & inani gloria importune stimulauit, sed nihil ualuit aduersus sapientiam antiqui hostis meditata malitia. Veluti impudens canis reiectus est, & statim astiterunt Verbo sancti Angeli, & tā Matt. 4
B quam strenuissimo duci ministrauerunt illi. Ex tunc regnū cælorum, pœnitētia, & perfectio euāgelica prædicari, inchoauit. Nam ipse mediator de deserto egrediēs, & quos uoluit eligens discipulos, per ciuitates, per castella ambulans, salutis monita euangelizabat uniuersis. Leprosos quidem mundabat, iacentes erigebat paralyticos, dæmoniacos uerbo curabat, illuminabat cæcos, surdis præbebat auditum, claudis ambulādi uirtutem reddebat, salutem infirmantibus, & mortuos restituebat ad uitam. Quibus operibus sacerdotum principes & Iudæorum seniores inuidiæ aduersus eum liuore succēsi, illum perdere cogitauerunt. Consilio autem inito ordinauerunt, ut si quis ipsum publice audiret prædicantem, uinctum illum duceret ad pontifices. Iam enim dominus Iesus propter eorum conspirationem non timore prostratus, sed ut locū daret nequitię, non ibat palam apud Iudęos. Ante uerò diem festum pascatis sciens Iesus, quia uenerat eius hora, ut de hoc mundo transiret ad patrem, parato in cœnaculo pascate cum suis recubuit, atq; ultimum uale facturus eis corporis & sanguinis sui cūctis tribuit sacrosancta Ioan. 13
C mysteria. Deinde aqua in pelui missa se præcingens linteo cœpit suorum lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo præcinctus erat, dans ecclesiæ documentum, ut inuicem sibi lauare debeant pedes fideles. Iterum autem recumbens proditorem suum discipulo recumbenti in sinu eius patefecit, atq; ad tolerandas mundi persecutiones & de uinculo seruandæ caritatis melliflua exhortatus est eos allocutione. Qua completa surgens & trans torrentem Cedron egressus, quum in horto orasset ter, sanguinisq; sudorem irrigue sparsisset, tanquā athleta fortissimus contra persecutores processit suos. Quibus in terra uerbo prostratis se teneri permisit, ligari, & duci ad Annam primū, ubi alapa percussus est, deinde ad Caypham, ad Pilatum, ad Herodem iudices, semper illis accusantibus Iudæis ductus est. Tandem à Pilato data sententia tanquā mortis reus iniquorum traditur manibus, prius tamen durissime flagellatus. Mox accepto spinarum diademate acutarum, & cruce super humeris posita extra portam per ciuitatis plateas iter faciens, ut crucifigeretur, ductus est. Quid multa? Expoliatur, extenditur, affigitur, leuatur ueluti hominum opprobrium & abiectio plebis, in medio duorum latronum Ioan. 18
D rex gloriæ constitutus conuiciabatur à pharisæis & scribis ad alterutrum dicentibus. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Pluraq; alia proferebant blasphemiæ uerba. Ille autem, qui pro hominum salute tanta patiebatur, nulla fractus iniuria, & nullo dolore permotus, malum pro malo, aut maledictū pro maledicto reddere noluit. quin potius suis pro crucifixoribus exorauit latroni paradisum donans, & discipulo matrem commendans. Sicq; in agone ualidissimo constitutus quum patri, cur illum reliquisset, dixisset humiliter, fel acetumq; sitiendo gustasset, consummatis omnib. quæ à prophetis prædicta fuerant, cum clamore ualido patri commendans animam capite demisso expirauit, atq; tam beato fine redemptionem compleuit humanam. Cui uerò tam ferreum pectus & adamantina mens est, quod huiusmodi narratione non repleantur cōpunctione uiscera, cor amaritudine, oculi lacrymis, ora singultibus, linguaq; clamoribus? Quis non doleat morte domini, in cuius transitu sol obscuratus est, uelum tēpli scissum, mōtes dirupti, & aperta monumenta? Poterit ne humana mēs saxis esse durior, & inanimatis insensibilior? Plangat quæ nō dolet anima super ijs, quę dicunt, quoniam Matt. 27 Luc. 23

niam merito plangenda est. Aliena quidem esse uidetur à corpore, quum non tristatur capitis passione. Timeat uerò præcidi tanquam putridum & inutile membrũ. At sponsa, cui compungibile & lacrymosum est cor, non sic. Quoties in ipsius insonuerit auribus dilecti sui cruciatus passionis & opprobria crucis, toties mucronis uulnere transfigitur doloris. Ipsa quoq; ut uerbo inseparabiliter uniri ualeat, quendam sibi spiritualem componit fasciculum totius uitæ illius, quæ ruminando nutrit cunctos suos internos sensus, & ueluti mundum animal in intelligentiæ reuoluens palato in ipsius iucunda dulcedine requiescit. Parua cum paruulo efficitur, cum fugiente fugit, cum ambulãte pariter ambulat, & cum dormiente quiescit. In omnibus quæ meditatur, mentis sensum coaptare conatur, atq; amoris ignem de sua excutere cogitatione non cessat, unde cum Propheta ait. Cõcaluit cor meũ intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. B
Psal. 38 Nimium interdum in his intenta uerbi incarnati meditationibus accenditur desiderio ipsum uidendi, ita ut pene deficiat. Eo quidem in hoc uehementius inflammatur, quo attentius meditatur & mundius. Quum autem ut cupit, suum nequeat perficere desiderium, sacramentali saltem illius præsentia delectatur, oculo fidei conspicit, quod carneis oculis intueri non ualet, suoq; statuto tempore hoc modo illud in interno recipit cordis hospitio. F

De perfecta proximi caritate à uerbo in Eucharistiæ sacramento exhibito. Cap. XXIIII.

Iquis odij seu æmulationis exardescit facibus, semper toruo inimicum intuetur oculo & obliquo aspectu, si quid de illius prosperitate audierit, si ipsius successibus felicibus florere conspexerit, grauiter angustatur. Famã eius laudabili tanquam re sibi contraria dolet, bonum ipsius malum suum æstimat, & malum bonũ. Super omnia uerò onerosa illi est præsentia corporalis, à qua ueluti lux resilit à tenebris, ita & hic elongatur & latitat. Huiusmodi Satanæ se membrum esse fatetur, quia uestigia imitatur. Nam & ipse homicida lumen ueritatis non habet in se, quia non stetit in ueritate. A splendore quidem repercussus sapiẽtiæ de sublimibus cælorum in hunc caliginosum retrusus aerem suo tempore in tenebroso inferni carcere æternis uinculis cruciãdus reseruatur. Inuidia etenim & odio succensus quotquot ualet huius ueneni tabe commaculans suæ perditionis socios aggregare, non desinit. Hoc illi studium est & cura solicita rapere quos potest Christo, & facere gehennæ filios. Econtrario consummata caritas, quem repleuerit, cunctis facit esse beneuolum, singulorumq; gaudere profectibus. Inflammat, ut quibus ualet, prosit, quos potest, facultatibus, obsequio, auxilijs, & consilijs sustentet. Aliena non concupiscat, alijs non noceat, suaq; gratanter impertiatur, magis ut in erogatione, quàm in cumulatione lætetur. Neminem odit caritas, nemini derogat, nulli calumniatur, sicut uniuersos diligit, ita nullius obhorrendo cõuersationem aspernatur, nullius ueretur faciẽ, uitia si redarguat, naturam amat, unitatem non frangit, pacis non repellit bonum. Hãc quippe ueræ caritatis regulam de fonte æternæ hausimus sapientię. Ab ipsa enim uirtutem perfectæ caritatis quemadmodum cæteras didicimus uirtutes. In diebus quidem carnis suæ quum in homine conuersaretur cum hominibus, omnem exhibuit patientiam, omnem dilectionem, mansuetudinem, & longanimitatem. Non irritauit, non irrisit, non inuidit, non cuiquam irrogauit malum, aut inflixit maledictũ. Nunc quoq; omnes dilectionis uinculo amplexatur, & singulorum profectu congaudet, dicente Propheta. Gaudium etenim domini est fortitudo uestra. Gaudet quidem, quum nos uiderit sanctitate conspicuos, puritate nitidos, humilitate infimos, contemplatione sublimes, & amore ignitos. Nequaquam autem desinit, quin nostrum quotidie erga se succendat amorem. Sua quippe nos ditauit præsentia, qua amantis animus uehementi uritur caritate. Pro dono nanq; hoc nobis præstitit singulari. Nam profecturus ad patrem, & ab his carneis oculis amplius non uidendus, quum in ultima cœna cum discipulis recumberet suis, tanquam singulare uisibilis præsentiæ corporalis solatiũ, quam subtrahebat de mundo, & inferebat cælo, corporis & sanguinis sui sacramẽta reliquit, sub quibus non corporeis sensibus, sed spiritualibus cognoscibilem se fecit, quoniã tota ibi est præsentia corporalis. Poterant quippe tunc nimium tristari illius tam cita absentia, qui cum ipso fuerãt cõuersati, si non hoc roborarent mysterio, poterãt quoq; posteri, G H
Neem. 8

steri,

A steri(nec ab re)diffidere,si & ipsi eius dulci essent fraudati præsentia. Cũctos in una eademq; pacis stabilitate firmauit. Vniuersis dedit seipsum præsentibus & futuris. Præsentibus se palpabilem uisibilemq; exhibuit, futuris autem sub accidẽtium uelamine se minime denegauit, non tamen minus istis, quàm illis contulit. Vnus enim idẽq; Christus, qui in corpore passibili cum Apostolis conuersatus est, & qui sub panis & uini accidẽtibus uniuersæ se præbuit frequentandum ecclesiæ catholicæ. Dispar modus & unus Emanuel, inæqualis uisio, sed æqualis fides. Ambo per fidem ambulauerunt. Non uerò minus beati sunt, qui non uiderunt & crediderunt, quam qui uiderunt & crediderunt. Ioan. 20
Non autem beati, qui uiderunt & crediderũt de eo quod uiderunt, sed de eo quod crediderunt. Aliud uiderunt, & aliud crediderũt. Quod uiderũt in carne uerbum, & tamẽ non credentes perierunt? Non enim uitam dabat, quod apparebat, sed quod latebat. Ideo discipuli beati, quia in eo quod latebat, credebant. Super hoc sententiam ueritatis audiamus. Quum autem semel interrogasset dominus à discipulis. Vos quem me esse
B dicitis, & Petrus uoce omnium respõdisset. Tu es Christus filius dei uiui, illico audiuit. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cælis. In fide utiq; beati efficiuntur, quotquot gratificantur in Christo. Nec cuiquam profuit, quia in humana Christum uidit carne, si non credidit in uerbi absconditam diuinitate. Omnis enim iustus(in quãtum iustus)ex fide fit. Iustus autem(sicut Apostolus ait)ex fide uiuit. Quoniam uerò sic apparuit in uisibili specie dei sapientia, ut cõpleto dispensationis suæ ministerio regrederetur ad patrem unde uenerat, & à quo nõ discesserat, congruum fuit, ut taliter se exhiberet, quatenus nec quos elegerat, præsentes relinqueret, nec uenturis se negaret, sed cunctos pari se ostenderet dilexisse caritate. Quod quidem optime perfecit, quum se sub modica panis uiniq; specie realiter communicauit. Merito etenim tale opus diuinæ conuenit sapientiæ, nulliq; nisi uerbo sempiterno huiusmodi debebatur elargitio caritatis. Quemadmodum autem cuncta ex nihilo per ipsum facta sunt, ita etiam per ipsum restauranda. Neq; tamen minus laudabi-
C le agnoscitur, dum restaurat, quam dum creat. Vt uerò clarius disseratur, longe excellẽtius honorandum est uerbum in renouatione humani generis, quam in prima constitutione. Nihil quippe egit inglorium & diuinitati indignum, quum condit hominẽ. Verbo conceperit deus, ut faceret & uerbo perfecit. De terrę limo plasmauit illum, & absq; fatigatione & sine ullo adminiculo spirauit in eo uitæ spiraculum, factusq; est homo in animam uiuentem. In restauratione autem ipsius quis sufficienter enumerabit? quis enodabit, quanta cælestia sint celebrata mysteria? Taceo de mysterio angelorum, de oraculis prophetarum, de patriarcharum promissionibus, quæ concurrerunt in illa. Taceo, quod uerbum coæternum, & deo patri consubstantiale seruilem pro salute hominis induerit formam. taceo quanta in ipsa humanitate faciendo mira, dura sustinuerit, docendo salubria, acceperit ignominiosa, suadendo utilia, susceperit indigna. Pertranseo enim, quod à discipulo uenditus, à cunctis derelictus sit, sputa, alapas, flagella, clauos, lancea, & mortis acerbam sententiam, & quæ quotidie à peccantibus irrogantur opprobria, solum memorans illam, quam erga homines in hoc sacramẽto expressit ui-
D scerum eximiam caritatem. Hanc nemo, nisi qui incredulus & inexpertus est, se propalare confidet. Quis non stupeat? quis non miretur cũ gaudio, & exultet præ admiratione, quum regem maiestatis & deum glorię sic tegi uoluisse, sic cogitauerit ipsi placuisse abscondi? Non tantum abscondi, uerumetiam humano in corpore reclinari? Non à solis bonis & iustis, sed etiam ab iniustis sceleratisq; peccatoribus, quorũ uita in luxuriæ fœtore ducitur, in seculi uoluptatibus nutritur, in ludis, comessationibus, ebrietatibus, fraudulentijs, rixis, contentionibus, æmulationibus, obscœnisq; cõsumitur actibus, se permittat tractari manibus, laniari dentibus, & ore contingi. Nam si hoc sanctis concederet, magnum utiq; foret. Quid autem si hoc etiam tribuit, à quibus blasphematur indesinenter? Semel precio traditus est in carne, sed millies in sacramento, die una suæ pertulit ludibria passionis, quotidie uerò ab infidelibus ministris super mensam altaris, semel in cruce pendens expiauit, quotidie autem quoties per mysterium immolatur. Hæc (inquit uerbum) quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. O memoriale salutificum, ô sacrificium singulare, ô hostia acceptabilis deo patri, panis Matt. 26

Matt. 16 / Rom. 1 / Gen. 2

uitæ,

uitæ, pabulum suaue, refectio iucunda, saginate uitule, immaculate agnus, mellifluum E
manna quis digne potest te sumere, sufficiēter laudare, ad plenum intelligere, syncero affectu uenerari, & totis desideriorum suorum præcordijs tenere? Deficit cor meū cogitando de te, non ualet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, sufficio magnificare te. Da mihi domine eruditum sensum, linguam magniloquam ad cui sacramenti promenda magnalia. Non enim quanta sunt, humanus ualet explicare sensus, neq; angelicus intellectus. Solus ille nouit ista, qui solus uoluit & potuit facere tanta ac talia. Non tamen ab eius debet laude cessare etiam peccator, quamuis impar etiā iustissimi sit omnis illius laudatio. Ab ipso siquidem mundi exordio sicut incarnandi uerbi sunt reuelata mysteria, ita frequenter etiam quibusdam corporis & sanguinis instituenda sacramēta. Hæc nanq; Melchisedech sacerdoti summo reuelata fuere. Nam quum benediceret Abrahæ à cæde regum reuertenti, pro sacrificio panem uinumq; obtulit in figura spiritualis huius refectionis. Præfigurabantur etiam hæc in agno paschali, in quo præsignabatur humani generis liberatio à diabolica seruitute. Hæc in māna prænotata sunt propter multiplicem effectum gratiæ, hæc in legalibus sacrificijs quoad reconciliationē, in oblationibus quoad satisfactionem, in holocaustis quoad conseruationem præfigurata fuerunt. Decuit nanq; ut tam salubre sacramentum, tam adorāda immaculataq; hostia ex sui excellentia multorum testimonio fulciretur, atq; eius uera præconia prędicata legerentur. Continet quidem in se continentem omnia, & plurimis sunt decorata mirabilibus. In hoc quippe sacrosancto altaris sacramento totum est corpus Christi, illius formæ terminos non excedens, perfectum in membris, in quātitate completum, decore pulcherrimum, eandem habens speciem sub sacramento, quam nunc habet, quū regnat in cælo. Sunt quoq; ibi accidentia sine subiecto. Et sic panis in corpus cōuertitur, ut tamen non fiat materia corporis Christi, nec etiam annihiletur. Miro etiā modo quū uideatur oculis, tractetur manibus, prematur dentibus, & digitis diuidatur, non tamen Christi corpus tangitur, nec in ullo patitur læsionem. Cuncta enim hæc circa uisibiles palpabilesq; species peraguntur. Habet & hoc mirabile in se, quod quum ibi non sit panis & uinum, possint tamen accidentia illa pascere, satiare, & inebriare. Quum cōsecratur panis uel uinum, non augetur corpus ex multarum cōsecratione hostiarum, nec ex sumptione minuitur. Est quoq; corpus idem numero in locis plurimis. Nam angelicæ naturæ datum est, ut uno sit tantum in loco, ibiq; operetur, ubi est, diuinæ uerò naturæ, ut sit ubiq; incircunscripte, nullis conclusa locis, nullisq; indigens corporalib. lineamētis. Corpori uerò Christi harum tenenti medium naturarum propter uerbi unionem datur, ut sit pluribus in locis. Tanti insuper transmutatio sacramenti prorsus incomprehēsibilis est. Non enim artificialiter mutatur, sicut multa fiunt quotidie ex solerti hominū ingenio, non est accidentalis, ut subiectum maneat in diuersis accidentibus sibi inuicē succedentibus, non est substantialis, ut materia sub diuersis maneat formis, sicut in trāsmutatione patet ad inuicem elementorum, est autem hæc transmutatio siue transubstātiatio supernaturalis & diuina. Non enim ibi remanet materia, nec subiectum, sed tantum accidentia sine subiecto sunt. Hoc quidem opus diuinum est nō humanum. Minister quidem sacramenti huius homo est, institutor uerò & autor uerbum. Sacerdos etenim, cui cōmissum est officium ministrandi, foris operatur. Nihil tamen ualeret quod exterius agitur, nisi uerbum interius operetur. Illud quidem uerbū de exigua panis & uini materia corporis & sanguinis sui efficit sacramentum, quod de nihilo cōdidit uniuersum. Non indiget deus aliquo instrumēto, quum quicquam facere disponit. Quod agit, sola perficit uoluntate, nec minus difficile est ille de materia formare aliquid, quā de nihilo. Omnia quæcunq; uoluit dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Quamobrem quoniam uoluit, potuit, & fecit, ut per homines ministerium (suorum tamen uirtute uerborum) panis substantia in corporis mutetur sacramētum. Sic quidem nouæ legis ministris contulit, ut hoc mirabile conficiant sacramentum, sic ut prophetis ueteribus præstitit, ut supra naturam operarentur multa. Præter naturam quippe fuit, ut ad sonum percutientis uirgæ propheta maris profunda detegeret, undæ in murorum altitudinem solidatæ se protenderent, & tandiu perseuerarent immobiles, quandiu populus patrum sicco trāsiret uestigio. Idem quoq; Propheta quū omnis

Gen. 14 (margin, beside "ta. Hæc nanq; Melchisedech") — F (right margin, beside "batur humani generis") — G (right margin, beside "palpabilesq;") — H (right margin, beside "ster quidem sacramenti") — Num. 20 (margin, beside "quippe fuit")

Hebræo-

A Hebræorum multitudo siti periclitaretur, eadem uirga bis silicem percussit: & repentè petra, quas prius non habebat, affluentissimas profudit aquas: ita ut sufficerent omnibus, & abundarent. Dies nanque deficeret, si quæ fecerunt Iosue, Helias, Heliseus, plurimique Prophetæ, narrare uoluero. Ipse Deus per suos ministros tanta peregit, qui etiam per seipsum hoc instituit sacramentũ. Vbique omnipotens, ubique apparet gloriosus. Præcipuè tamen in hoc sancto mysterio illius caritas, illius commendatur maiestas. Caritas, quia præbet se: maiestas, quia non iumentorum caro, sed corpus est Christi. Quid autem se maius dare potuit? Se fecerat fratrem: se ad humanæ inclinauerat naturæ consortium. Parum se iudicauit egisse, nisi etiam se daret in cibum. O inexcogitata clemẽtia, & incomprehensibilis bonitas. Vt iustis prodesset, non se peccatoribus denegauit: ut per quotidianum experimentum ipsius agnoscatur dilectio: usque ad mundi terminum uoluit, ut hoc perseueret mysterium. Facilè quidem memoriæ recõditur, quod assiduè cernitur. Nostræ prouidit ignauiæ, quum nobis sic uoluit esse propinquus. Quæ autem est
B tam grandis natio, quæ deos suos ita propinquos habeat: sicut Deus noster adest nobis? Non ad cælorum alta conscendendum est: non perlustrandum sidera: non mõtium cacumina petendum, non Hierosolymam ad orandum pergẽdum est. Accede in quoduis ecclesiæ catholicæ templum: esto ibi, dum diuina celebrantur sacramenta (à catholico tamen & uero, credentique sacerdote, & iuxta ecclesiæ ritum ministrante) nec dubites ibi de sublimi cælorum sede cum innumerabili angelorum multitudine uerbum in ueram perfectamque descendere humanitatem. Inclinat quidem se certissimè, quum sacramentalia proferuntur uerba: nec in manus dedignatur se tradere ministrãtis: atque tanto spatio temporis corporalis illius adest præsentia, quanto perseuerant & formæ. Non aliud sumit bonus quàm malus, sed aliter. Merita quidem discernuntur, non esca. Nam sacramentũ unum, idem corpus, Christus unus ab omnibus sumitur: dispariliter tamen. Quemadmodum autem non omnes qui resurgunt, immutãtur: ita neque omnes qui hoc sacramentum sumunt, manducant. Sunt enim qui non manducantes manducãt: & sunt
C quidam, qui manducantes non manducant: aliqui quoque sunt, qui manducantes manducant. Non manducantes autem manducant fideles omnes, qui in caritate uiuentes, deuotionibus uacantes, laudabilibus actibus insistentes corpori ecclesiæ mystico uniuntur: & per unitatem caritatis spiritualiter manducant. Nam in sacramento altaris quiddam est sacramentum tantum, ut est species panis & uini: quiddam est ibi res tantum, ut corpus Christi mysticum: quiddam est ibi res & sacramentum, ut corpus Christi uerum: quod traxit de uirgine. Illud nanque est res primi, & sacramentum secundi: unde euidenter colligitur, quod ille non manducando manducat, qui mandata dominica opere perficiendo, & misericordiæ exercitijs inseruiendo corporis Christi membris copulatur. De hoc enim dicitur: Crede, & mãducasti. Dum electorum nanque meritis consortes sunt: sic de spiritu Christi uiuunt, sicut de suo humanum corpus. Nam Christus & ecclesia unum mysticum corpus efficiunt. Quotquot autem in huius corporis unitate consistunt: quamuis sacramentaliter corpus nõ manducent Christi: spiritualiter tamen
D manducare noscuntur. Sed quẽadmodum laude sunt digni, qui non manducãtes manducant: ita etiam plurimum exprobrandi, qui manducantes non manducãt. Quid uerò damnabilius, quàm rem sanctam: imò ipsum dominum sanctitatis scelerato corde suscipere? Ve quicũque pollutis manibus & maculato corpore sacramẽta sancta tractare præsumit. Non enim irreuerenter ad altare domini accedendum est: neque cum mortalis delicti macula. Si enim impunè non transijt, qui arcam domini inclinatam præsumpsit erigere, quomodo diuinam poterit euadere ultionem: quisquis in mortali constitutus temerario ausu mysteria cælestia manducare uoluerit? Qui enim (teste Apostolo) manducat & bibit indignè: iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Malus nanque bonum manducãdo malè facit: nõ quia malum sit manducare bonum, sed quia malum est bonum non manducare bene. Res quidem sancta sicut iustis in adiutorium: ita iniustis & peccatoribus uertitur in iudicium. Solis lumen sanis oculis delectabile est: ægris uerò odiosum: corpusque dominicum innocẽtibus salutis medicamentum est: scelestibus autem animæ mors. Mundet igitur se cõpunctionis & lacrymarum lauacro: carnis lumbos castitatis funiculo accingat: sibi deuotionis affectu se cõponat: uirtu

tum se ornet gemmis: sicq; dominicæ memor passionis quisq; ad sanctum accedat altare E
diuina suscepturus mysteria. Tali nanq; preparatione mundatur immundus, ut mundissimum digne ualeat sumere sacramẽtum. Detergẽda siquidẽ est cõscientia: animę facies lauãda, atq; omnis culpæ macula abolẽda prius, quàm ad altare pergatur. Probet se (in-
1.Cor.11 quit Apostolus) homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat, ne sacramẽtaliter, non spiritualiter edendo, manducãdo nõ mãducet. Parũ nanq; prodest uisibilẽ foris speciem quẽquam sumere, & mentis pabulo intus remanere ieiunum. Ille quippe solus instituentis sacramenti uoluntatẽ exequitur: qui manducando manducat: qui sacramentũ & rem sacramenti humili suscipit deuotione. Ad hoc quidem ordinatum est mysteriũ tam sanctum, ut frequentetur. Non enim ex sola indignitatis æstimatione à cõmunione se quis subducere debet. Nam peccato amoto eo quisq; fit dignior, quo indigniorem se putat. Nemo ad hoc suscipiendum per se dignus est, quamuis multa sit præditus sanctitate. Obedientia quemq; dignum facit, non uita. Quis nisi suaderet dominus, diuina ausus esset sumere sacramenta? Moses sanctus quum oues pasceret in deserto, uocem Dei uocantis illum de rubo audire non potuit: nisi calciamenta, quæ in pedibus habebat, extrahe- F
ret. Populus quoq; Hebræorum monti, in quo Deus loquebatur, propter fulgura & tonitrua, quæ sentiebat, appropriare ausus non est. Sed & Helias propheta quum Deum in sibilo auræ tenuis audisset, exterritus pallio suo uultum operuit. Vnde ergo nunc tanta est in ecclesia Dei fiducia, ut diuina maiestas essentialiter præsens sit: & intrepido ad illam accedat animo non solum iustus, uerumetiam peccator & iniustus? Non solummodo accedat, sed & manu tãgat, sumat ore, uniat corpori? Nã etsi sub uisibili lateat specie uerbum, & impassibilis sit illius caro: certissimum tamen est, quòd declinat in ma-
Ioan.6 nus hominum, & ab hominibus manducatur. Nam uerbi sunt uerba illa dicentis: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Hæc itaq; fiducia non de meritis prouenit manducantium: sed ex ineffabili bonitate uerbi sic uolentis. Taliter nanq; in sacramento hoc se uoluit exhibere hominibus: ut forma opertus uisibili nõ uideretur, ut à fidelibus præsens esse non dubitaretur, ut seposito seruili G
timore ardentius sumeretur. Si enim qualis est, humanis intueri uoluisset aspectibus, nullus esset, qui dominicum auderet manducare corpus. Prudentissimo igitur Dei uerbum usum fuisse consilio perspicuè claret, ut se corporaliter daret hominibus (& tamen accidentibus uelatum) quatenus ex præsentia nosceretur caritas: & per operimentum uisibilis formæ humana ad ipsum accedere ualeret infirmitas. Dignum quippe fuit, ut institutio hæc sacramentalis potius ad caritatis promotionem, quàm timoris ordinaretur fidelium. Apparente siquidem in carne uerbo, omnis legis duritia ablata est. Nam à facie olei computruit iugum. Venerat autem Deus ad homines: non ut onus adderet oneri, & mandatum augeret mandato, sed ut auferret onus, & leuificaret mandatum. Parum quippe profecisset homo, si placatus non uenisset Deus. Venit nanque, ut iniuriam remitteret, non ut imputaret culpam. Pacem secum Dei attulit sapienti: & in carne occultauit celsitudinem maiestatis. Per ipsam quidẽ humanam carnem pacis se Dei
Eph.2 & hominum fecit autorem: unde Apostolus: Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque H
unum: & medium parietem maceriæ, soluens inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis euacuans: ut duos condat in semetipso: in unum nouum hominem faciens pacem, ut recõciliet ambos in uno corpore Deo: per crucem interficiens inimicitias in semetipso: & ueniens euangelizauit pacem, & nobis, qui longè fuimus: & pacem ijs, qui propè: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad Deum. Huius
Matt.28 etenim pacis se obsidem fecit: quum se in hoc præbuit sacramento: propterea ait: Ecce ego uobiscũ sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Hinc est, quòd tam exuberans confertur gratia hoc sacramentum dignè sumentibus. Ex illo nanque quædam uiuificantis spiritus, & mellifluæ suauitatis degustatur emanatio, per quam omnis uigor interioris hominis roboratur. Reparatur quidem in homine per istiusmodi sumptionem, quicquid uitiorũ impulsu collapsum est aduersusq; inimicorum rabiem truculentam mẽs armatur humana. Quis cõtra spirituales præualeret nequitias, si absq; adiu-
Psal.22 torio hoc cum ipsis haberet congressum? Hoc Propheta fatetur, quum ait: Parasti in cõspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Omnino humana deficeret uir-

A tus, & huius peregrinationis medio fatigata iaceret: si non spirituali hoc pabulo nutriretur: unde ueritas de turbis triduo sustinentibus, nec quid manducarent habentibus, ait: Si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. Tanquam enim spirituale uiaticum præsentis exilij corpus suum dominus ordinauit, ut subueniret per ipsum laborantibus; infirmantibus optimum recuperandæ salutis præstaret antidotum, afflictis tolerantiæ solatium, prostratis erectionis auxilium, dubijsq; diuinæ miserationis notissimum demonstraret indicium: ideo Propheta inquit: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus: escam dedit timentibus se. Vniuersis quippe prodest fidelibus timentibus Deum iuxta singulorum animæ dispositionem. Nouiter nanq; conuersis, & adhuc in spirituali infantia constitutis cibus iste sapit, & ex illo ueluti lacte aluntur, & crescunt. Ad ipsum propter seipsos accedunt: & tandiu illum frequentant, quandiu delectatio perseuerat interna. Ipsa uerò deficiente pusillanimes fiunt: quia uberibus assueti cibi asperitatem sustinere nequeunt. Nil nisi quod iudicant, arbitrantur bonum. Marc. 8

B Metiri uolunt spiritualia secundum sensum proprium, atque illud perniciosum putant, quòd non interiori delectatione perfunditur. Lacte indigent, lac quærunt, lactisq; nutriti poculo probationis ferculum pertimescunt. Non autem proficientes sic. Quum enim in pelagi medio se constitutos uideant: & huc illucq; contrarijs flatibus agitari frequenter se sentiant, euadere per seipsos posse desperant, si non diuino suffragentur auxilio. Ideo sæpe in oratione positi, etsi cælestem non degustent dulcedinem: desideriorum tamen cælum replent clamoribus de sublimi throno poscentes auxilium. Maximum autem in uenerandi huius sacramenti sumptione percipiunt robur: totiesq; deperditas recuperāt uires: quoties tanti mysterij communione sunt digni. Non tam quærunt gustum, quàm fructum: neq; delectari in cibo, sed nutriri desiderant. Primi tanquā inualidi saporem concupiscunt sacramenti: secundi uerò per gratiam uolunt uiuere sacramenti: perfecti autem his eminentiores sponsi præsentiā amplectuntur in sacramento: non quærunt sua, ut primi: non custodire se uolunt, ut secundi: ascendere gaudent

C supra se tanquam perfecti. Istorum principatum tenet, quæ sponsa est. Ipsi soli notum est, quantis spiritualibus reficiatur donis, quantis pascatur amoris solatijs. Facilè credi potest, quòd maximo ebrietur amore, quum & in cordis cubiculo, & in corporis cubiculo præsentialiter uerbum adesse non dubitet, præ suauitate spiritus cum Propheta canit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco pascuæ ibi me collocauit. Singularē suæ peregrinationis iucunditatem capit in huiusmodi refectione: & tolerabiliter uerbi absentiam sustinet, cuius amore languet sacramentali saginata uisitatione. Ambulando per fidem nutritur in fide. Nutritur quidem sacramentaliter, sed spiritualiter perficitur. Ex sacramentali ad spiritualem transcendit uerbi præsentiam, in qua perfecti amoris & futuræ beatitudinis notissima experientia degustatur. Psal. 22

Qualiter in peregrinatione hac, sponsa spirituali uerbi fruatur præsentia.

Cap. XXV.

D CVNCTA hominis ratione utentis intentio, & omne studium peregrinantium à Christo in æterna felicitate adipiscenda esse debet. Ad illum quæque res dirigenda est propter quem creata est. Nam quieta in se esse non ualet, si aliò se conuerterit. Hinc est, quòd homine nihil miserabilius, qui finem ignorat suum. Quoquo se uertat, aduersa patitur: extra se tumultus patitur continuos: in se autem incessabile bellū. Iustum quippe est, ut perturbetur foris, qui in se à se discordat. Quàm grauis, quàmue lugēda sit rixa exterior, nullus scit, nisi qui pacē mentis qualemcunq; gustauit. Qui ignorat quid sint tenebræ, lucis bonū iudicare nescit: & qui mali inexpertus est, prosperitatis dulcedinem quomodo discernere ualet? Sic quicunque internam nunquam gustauit tranquillitatem, quanta sint, quæ foris perstrepant, omnino æstimare non sufficit. Re nanque uera onerosum ualde est, quod tolerat homo, & quo atteritur, flagellum. Ab ijs quæ sunt supra se, ut est grando, pluuia, hyems, calor nimius, & similia, assiduè affligitur. Quàm enim sint multa iuxta se, quibus eruditur, nullus explicat. Nunc famis inedia: nunc cladis sæuitia, nunc bellorum fragoribus cruciatur. Ferarum fugit morsus syluestrium: repentium uenena pertimescit: maris inundationes, ne mergatur, deuitat; ignis lambentem flammam diligenter

custodit: sicq; omni ex parte uerberibus depressus status sui miseriam damnare com- E
pellitur. Vniuersa hæc quamuis pro peccati pœna iustè inflicta sint homini: ualet ta-
men de omnibus proficere, si caueat à recto tramite deuiare: unde Apostolus ait: Om-
nia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam in-
terior dispositio causas effectúsque exteriorum sibi militare facit, siue in bonum, siue in
malum. Quemadmodum autem uisibile opus inuisibilis animi dispositionis est signum:
ita amor testis est intimæ dispositionis. Qui enim amorem suum absque errore iudicij
metiri potest: proculdubio operum suorum non ignorabit precium. Qualis amor, ta-
lis merces. Secundum amoris propositum compensantur actus. Ideoq; nil æquè in ho-
mine componendum sic est: sicut cordis affectio. Facilè nanque seducitur, qui hoc ca-
ret iudicio. Inordinatus amor nihil timet: non Dei sententiam, non hominum facies,
non propriam conscientiam: quicquid est decoris, quicquid honesti, quicquid ratio-
nis exhorret, sua lege contentus est: nec diuinis, nec humanis arctatur. Nam etsi in qui-
busdam pœnę timore repercussus ab actibus nefarijs coerceatur: intus tamen suæ mali- F
gnitatis nunquam deserit appetitum. Agit nequiter, quod ualet impunè. Voluptatis
seruus libertatem spiritus apprehendere nequit. Sibijpsi flagellum est, dum obliquis
graditur itineribus. Floret ad tempus, ut damnetur in perpetuum. E diuerso autem or-
dinata dilectio diuino semper se timori subijcit. Quæ facit laudabilia, delectabiliter, &
non uiolenter operatur: uirtutis amore trahitur, honestatis tenetur uinculo, testimo-
nio gaudet conscientiæ, interna pace perfruitur, magis futurorum, quàm præsentium
remunerationem quærit: sanctorum imitatur uestigia deuitans iniquorum consortia.
Amor rectus ueritatis amator est. Sibi uicissim inseruiunt ueritas & caritas.: neque si-
ne caritate ueritas, neq; absque ueritate caritas ualet subsistere. Veritatis semitas non
declinet, quicunque ad caritatis arcem festinat ascendere. Semitæ nanque ueritatis uir-
tutes sunt. Nemo ad ueritatis perspicuam agnitionem potest attingere, si uirtutibus or-
natus non fuerit. Nec minus contemplationi ueritatis uirtus congruit, quàm luci uisi-
bili pura oculi pupilla. Nam uirtus est qualitas mentis bene dispositæ, qua bene uiui- G
tur: sine qua nullus laudabiliter conuersatur. Regit nanque uirtus omnem animi inor-
dinationem, & rationi solium erigit: de quo nil, quod à uirtutis discordet regula, tran-
sire permittit inultum. Venustat quidem habitudinem animæ, morum probitatem de-
corat: ab imis erigit animum, & ad magnanimitatem adducit: uitia abhorrere facit:
gratiam à natura discernit: robustos segregat ab infirmis: & firmam cum Deo contra-
hit amicitiam. Virtute si quis insignitus non fuerit, ueritatis lumini quum primum ap-
parebit, rubore suffusus discedet inglorius. Clara quippe est ueritas, aspectu delectabi-
lis, amabilis supra modum, nil in se coinquinatum admittens. Ideo præmittenda est uir-
tus, quæ caret confusione. Nam præbet fiduciam, serenat conscientiam, mentis faciem
tergit, mensuram ponit operibus, motus inter nos regit, & subijcit rationi. Ex usu uir-
tutum & uitiorum fuga constantiæ habitus & discretionis lumen exoritur. Absque his
nanque ueritatis speculum non apparet. Ex dono quippe Dei, & uirtutis habitu ueri-
tas in corde tanquam in propria sede gloriæ suæ diffundit radios, per quos perfecta cō- H
templatio possidetur. Inaccessibilem etenim inhabitat lucem ipsa ueritas: atque præ
nimio diuinitatis suæ fulgore, sicut est, uideri non potest. Quum igitur ad purum illius
aspectum humana sit inualida acies, per media quædam cognoscibilem se fecit. Ra-
dios quidem emittens suos in sua apud se permanet claritate. Temperauit se, ne men-
tem hominis sublimi suo reuerberaret fulgore. Vniuersa enim mundialis machina quid
aliud, quàm æternæ ueritatis est speculum? In ipso diligenti consideratione prospe-
ctans animus quibusdam lætificatur radijs ueritatis. Singula uidet mira ordinatione di-
sposita, uarietate decorata, & proprietate distincta. Non summa confundunt infima,
nec ima inuident summis. Vnaquæque in suo perseuerat ordine: in proprio proce-
dit tempore, suaq; contenta est habitatione. Legibus suis singulæ parent, & proprio
famulantur instinctui. Non alia, non altiora, non pulcriora appetunt ueritatis lætifi-
cante iudicio. Sic nanque uniuersa disposuit, ut nec dici, nec cogitari possit melius.
Quemadmodum natura, ita distinxit dona. Angelicis quidem spiritibus tanquam in
natura sublimioribus dedit pro habitatione cælum: pro contemplatione se: non per

speculum

A speculum aliquod, sed sicuti est. Tales sunt conditi, ut gratiæ consentiendo, gratificatique per uerbum diuina uisione sint digni: à qua quamuis mutentur loco, contemplatione minimè diuelluntur. Quum enim ad Dei perficienda exeunt ministeria, præsentem uident, præsentia beatificantur deificæ ueritatis. Quod autem semel acceperunt ex munere, amittere nequeunt ex administratione. Quò se uertunt, ipsam supra se per diuinitatis essentiam, ante se per contemplationis præsentiam: in se per amoris copulam mirantur pro incomprehensibili excellentia suspensi, pro sapientiæ claritate prouidi: & pro fruitionis dulcedine ebrij: sobria tamen spiritus & caritatis ebrietate. Tales decuit, ut ministri essent ueritatis: cælorum incolæ, uniuersitatisque rectores: in quibus nulla deformitatis macula, nullaque imperfectionis oppositio appareret. Qualis conditor, tales (ex parte tamen) sunt, qui assistunt. Deiformes sunt: & ultra quàm dici possit elegantia insignes. Horum aspectus diuinæ laudationis parit affectum. Non patent oculis: quia intueri non possunt. Rationi utcunque sunt noti. Post hos nanque rationales ipsa ueritas cōdidit spiritus. Quos propter carnis infirmitatem paulominus ab istis minorauit. Intelligentiæ acumen intellectusque dignitatem habent, ut angeli: non autem tam perfectè propter corporis carcerem, sensuum usum, peccati fomitem, peccandi necessitatem, loci peregrinationem, & naturæ minorationem. Quamuis post carnis resolutionem illis conferatur per gratiam, quod deest in natura: & auferatur per gloriam, quod additum est ex culpa: his nihilominus spiritibus supposita sunt uniuersa: mundus intelligibilis factus, & per ipsum, qui condidit omnia. Plurimum per hæc quæ uidentur, inscientia proficiunt diuinitatis. Nam radios suos per illa quæ sunt siue uisibilia, siue inuisibilia, ueritas emicat: & cognoscibilem intellectui se præbet humano: ita ut sapientiam ueritatis, & ueritatem sapientiæ negare non ualeat. Ne quid uerò minus deesset de gloria ueritatis, & ad hominis eruditionem de cognitione sapientiæ, sanctarum nobis contulit scientiam scripturarum. Ipsam quidem Hebræorum generi per prophetas & doctores sanctos manifestam fecit ueritatis claritatem sub cortice tegendo literæ atque signorum. Ad quam propter eorum cordis hebetudinem penetrare non ualentes solo literæ contenti intellectu à pabulo ueritatis ieiuni remanserunt. Non enim spiritualis intelligentiæ mysteria carnalis mens & infidelitatis tenebris inuoluta capere sufficit. Hinc est, quòd post aduentum ueritatis in carne tanta scripturarum intelligentia propalata est. In se, & per se docuit earum interpretationes: dedit quoque scientiæ, intellectus, & sapientiæ spiritum fidelibus suis: per quem duritiam penetrauere literæ, & ad claritatem ipsius peruenerunt ueritatis. Hoc expressit Propheta, ubi ait: Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu uerò perfecisti eam: animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Quod enim consequi non potuerunt, quibus donata fuit ad eruditionem propter patres carnis, perceperunt qui per spiritum adoptantur. Istud uelata facies Mosi ob nimium fulgorem significauit, quæ per ipsam detegitur ueritatem. Quamobrem Apostolus loquitur, dicens: Nos autem reuelata facie gloriam domini contemplantes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. In diuinis nanque eloquijs aliud litera, aliud intelligentia, aliud est ueritas. Litera quidem per sensum: intelligentia per spiritum: ueritas uerò per infusionem apprehenditur. Literæ signa intelligentiæ sunt: intelligentia autem ueritatis radius, lucens ratio, notitia non caligans, & testimonium sapientiæ: ueritas uerò secundum se incomprehensibilis est: bonum summum, fons sapientiæ, lux lucis, sempiternum uerbum, & interminabilis uirtus. Effectiuè uerò delectabile lumen uerbi, & diuinæ sapientiæ quædam emanatio: quæ quum in humanum illabitur cor, fugat tenebras, depellit tristitiam, duritiam liquefacit, renouat desideria, amorem accendit, clarificat conscientiam, infundit spem, uirtutes solidat, exultationem commouet, & cunctam mentis habitudinem reformat in melius. Ex huiusmodi luminis & gustus infusione quasi duabus fultum pennis, amantis cor ab imis eleuatur ad summa: de intelligentia transcendit ad ueritatem: eo altius, quo intuetur clarius, suauiusque degustat. Magna tunc mens potitur pace & gaudio iucundissimo. Nam quod sitibundo quærebat affectu, inuenit: ideoque requiescit. Rationalis quippe mentis cibus proprius ueritas est, sententiarum intelligentia,

2.Cor.3

rationis distinctio, gestorum agendorúmque matura deliberatio. Hinc est, quòd in sapientiæ lumine cogitationum suarum cursum figit tanquam ad suum euecta principium. Altitudinem diuinitatis, uerbi æternam generationem, paracliti processionem, cælestis patriæ indefectibilem gloriam, summorum spirituum, angelorum, archangelorumq; gradus præmia mirando ueneratur. Sapientiæ nanque splendoribus circunfusa, intelligentiæ aciem ab eo quod uidet, diuertere nequaquam potest delectatione illecta, gratiæ riuulis madefacta, & contemplatione suspensa. Tota se intentione firmat in se, & anxia animi auiditate commoratur secum: nec inde nisi pulsata foras, aut relicta sibi exire ualet. Quum uerò egreditur, tanquam imbres emittit eloquia sapientiæ, quæ audientium corda penetrant & transfigunt. De pharetra quidem caritatis euulsa, illum, de quo plena sunt, infundunt calorem. Aliena etenim ab incendio caritatis esse non potest mens, quæ in cellarium sapientiæ meruit introduci. Proficit de omnibus, & qua se uerterit, scintillas dilectionis admittit. In sublimi quodam considerationis solio residens nimia exultatione lætatur, quum se uerbi sponsam esse non dubitat. Perfectus enim amor dubietate caret. Intuetur tacitè uniuersa posita sub se, súoque famulari obsequio. Si quid sonorum audierit: si quid dulci modulatione in ipsius concrepuerit auribus, ad profectum sui conuertit amoris. Species quoque corporum, qualitates rerum, siderum rutilationes, elementorum productiones, atque omne quod redolet, quod sapit, quod nutrit, quod mollefacit, sibi concessum esse non dubitat. Ipsi de mandato uerbi cuncta fauent: plaudunt omnia tanquam carissimæ sponsæ: miroq; modo suadente amore ex iniuncto obsequio singula clamant intus, & dilectionis uoces ingeminant. Quendam nanque in corde sponsæ gignunt spiritualem concentum amore plenum: amoris testem, nuncium desponsationis, & sponsi pedissequum, per quem omnia interioris exteriorisq; hominis præcordia ebulliunt caritate, & in sui laudem mouentur conditoris. Exemplis nanque pariter excitata, ac uotis resoluitur intus præ amoris dulcedine, præ suauitate spiritus, præ ardore desiderij, præ liquefactione caritatis: præcipuè quum tantis se prælatam uidet, famulari à tantis, electamq; de tantis. Merita rimatur, nec inuenit: dona considerat, & agnoscit maculis referta: promissa cogitat: & supra modum excelsa illa esse miratur: sicq; amore & admiratione constricta alta emittit suspiria: gemitus de profundo cordis trahit ignitos: atque uirtute, qua potest, castissimo se copulat sponso. Illum in latissimo mentis collocat sinu: illi amoris æstus, desideriorum uota, arcana pectoris aperit: illum effert præconijs, laudibus magnificat, amplectitur affectu, stringit uotis, cum illo sibi bene esse sentiens, ab illo nunquam deesse concupiscit. Quod quum sibi non licere cognoscit, quendam in se reformat habitum gestatæ sapientiæ, & intimæ caritatis: in quo requiescens actualem ardentissimè uerbi semper præstolatur aduentum. Non enim actualiter cuiquam se præsens exhibet Verbum. Accedit quippe, & recedit pro suo beneplacito nulli alternatiõis huius causas referans. Non autem parum profecit, qui memoratum sapidæ caritatis, & ignitæ ueritatis in se reformauit habitum. Thalamus quidem nuptialis est: in quo casta uerbi & animæ connubia consummantur, & tanquam in sede propria suauiter residet sapientia. In eum non audent irrumpere aduersarij propter angelorum custodiam uigilem. A sponsi inhabitantis uelutì à facie gladij fugiunt aspectu. Ibi iuge celebratur conuiuium, & uitulus sæpissimè comeditur saginatus. Pax in illo gustatur interna: secura tranquillitas, tranquilla felicitas, iucunditas magna, fides serena, amabilis societas, oscula unitatis, contemplationis delectatio, suauitas in spiritu sancto. Ibi cæli ianua est, & paradisi porta. Sponsa frequenter de thalamo ascendit in cælum: & de cælo iugiter sponsus descendit in thalamum. Non pauida, non de salute incerta ingreditur sponsa in supernorum mansiones: sed tanquam in dilecti domum, & in propriam possessionem. Vt enim illam emeret, uendidit sua: & tradidit egenis, ut illam lucraretur: pugnauit in tentationibus: pugnauit cum spiritibus nequam, quotidieq; pugnat contra se. Non temerariè, sed confidenter in atria intrat sponsi. Nam etsi aliàs aduena illius sanctæ fuerit ciuitatis: nunc uerò ciuis effecta est sanctorum, & sponsa Verbi: cui ex amoris priuilegio omnia, quæ sunt sponsi, debentur. Amor quippe uerus nil priuatum habet: nil proprium: sua seq; gratanter impertitur: ea quoque lege, eademq; caritate,

qua

A qua largitur propria, utitur alienis. Ex amoris igitur mutui exuberantia tanta est inter uerbum & animam familiaritas, loquutionis fiducia, gloriæ certitudo, & conditionis inconsideratio. Nunquam præsumeret anima, quamuis munda, quamuis sancta, accedere ad uerbum, loqui illi, importunisq; petitionibus inuincibile uincere, si non interueniret amor. Sed neque maiestati uerbi congruit talem habere sponsam, quæ corruptione grauetur carnis, pollutione maculetur peccati, delinquendi legi subiecta sit. Vehemens tamen amor sicut indignitati non repugnat, sic neque derogat maiestati. Æquat nanque in spiritus unitate, quos disæquat imparilitas naturæ. Nam in amoris fœdere, nec maiestatem attendit infirmitas, neque infirmitatem exhorret maiestas. Infirmitas etenim per amorem erigitur, dum gratis eligitur, uerbo copulatur, fœcundatur spiritu, & caritate uulneratur. De ingrata efficitur amica, de extranea domestica, de adultera carissima: & de prostituta fidelis sponsa. Cuius hæc mutatio est, nisi dexteræ excelsi? nisi dignationis uerbi? Nihil se reputauit indignum iustificando scelestam &
B peccatricem. Proinde mirentur cæli, & exultet terra in huiusmodi uenerando cõnubio. Non sit qui desperet de uenia, quum sponsæ considerat gratiam, & sapientiæ honorabilem beneuolentiam: quum ad cordis habitaculum conspicit declinare Dei uerbum. Poterat quisque dubitare de gloria, si non in sponsa tanta præcessisset gratia: postquam uerò Deus homo factus est, postquam fidelis anima connubij uinculo uerbo sociata est, omnis timoris causa sublata est. Innouata sunt signa, prodigia immutata, & antiqua restaurata miracula, dum sapientia ex altissimi ore prodiens, in montibus saliens, collesq; transiliens humanæ illabitur menti non recessura, sed ibidem perpetuò moratura. Meritò igitur pro tanti laude connubij obseruanda est dies & hora, quando uerbum ingreditur in mentis thalamum, ut una cum sponsa grata captet secreta silentij. Clanculo quidem diffundendi sunt uernantes flores, conuallium lilia, & rosatum odoramenta, ut thalamus omnis suauiter redoleat. Tunc prophetarum cuneus sancto feruentium spiritu aduocandus est unà cum patribus cunctis testamenti ueteris: uniuersi quoque
C nouæ legis sancti, & præcipuè uirginum sacratus numerus inuitandus est, ut consona modulatione epithalamij huius efferant præconia. Ipsa etiam angelorum, & archangelorum, cæterorumq; beatorum spirituum agmina, nec non & cantatores omnes, atque cantatrices cælestis Hierusalẽ & curiæ paradisi exhortandi sunt: ita ut ipsorum nullus remaneat, qui uenerandi connubij non seruet excubias: resonent ibi organa & uox sambucæ ac psalterij bene sonantis. Sonus exultationis, iubilationis, & laudis per uniuersum audiatur orbem. Ascendat nubium altitudinem, transcendat alta cælorum, & ad aures usque perueniat domini exercituum: illicq; immensas referat gratiarum actiones pro tanti dignatione mysterij, tamq; exuberantissima sui unigeniti caritate. Omnis quippe laus, omnis honor, & gloria exigua est tanti respectu connubij. Quamuis autem humana non ualeat explicare facundia, quod sentit, neque quantum debet magnificare sufficiat: indignum tamen est, ut à diuina muta sit laude. Nihil enim in huius peregrinationis tempore sic angelorum imitatur uestigia, sicut pura laudatio. Cuncta illo-
D rum intentio & omne desiderium in conditoris laude firmatur. Optimè utiq; occupatur mens, quum diuinis exercetur in laudibus. Est nanque diuina laus sacrificium salutare, oblatio munda, thymiama suauissimum, munus acceptabile, grata libatio, fragrantissimus odor, & hostia immaculata: præcipuè quum de corde puro, de synceritate animi, de ardore desiderij, de humilitatis arcano, de feruore spiritus, de lumine fidei, de ueritatis cognitione, de intentione caritatis, de abundantia deuotionis, de conscientiæ nitore, de contemplatione cælestis patriæ, de affectu futuræ uitæ, & de contubernio æternæ procedit sapientiæ. Hæc quidem iustificat impium, torpentem excitat, soluit ingratum, & damnat incredulum: placet Deo, placat iudicem, cælum aperit, honorat uerbum, impetrat ueniam, & confert gratiam, gloriamq; meretur. Nullus diuinæ laudis ualet æstimare precium, profectum intelligere, & pensare gaudium. Hoc attendens Propheta maximo cum feruore uniuersos hortatur, dicens: Laudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. De se uerò ait sic: Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude: potissimum in huius consideratione connubij, ubi ima summis, humana iunguntur diuinis, ubi anima sempiterno fœcundatur uerbo, & rationalis Psal. 116 Psal. 114

spiritus æternæ copulatur sapientiæ. Quisque quantum potest, laudet: nec peccator sileat, nec quiescat iustus. Reconciliabitur peccator, si uerbi laudes tacere noluerit, & dignus fiet, ut laudet: iustus quoque magis magisque laudando iustificabitur: singuli tamen laudis uoces proferant, offerant uota, magnificéntque præconia. Si quid uerò deerit à laude, supplebit, quæ intus est, sponsa. Talis nanque est, ut repudiari laudando non debeat. Quomodo repudiari potest, quæ adamatur à uerbo, in sponsam eligitur, tenetur ut carissima? Non mediocris gratiæ hoc est. Rara quidem inuenitur anima, quæ ex uitæ merito, ex muneris priuilegio, ex immensitate amoris sponsa uerbi uocitetur: de qua sponsus in eius laudem dicat: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ. Quum talem inuenit, singulari eam diligit caritate. Frequenter uisitat, alloquitur familiariter, dulciter amplexatur, & uix se ab illa patitur absentare. Discedit interdum ab illa: non ut iratus, sed ut amore succensus. Quo enim tardius redit, ipsa dilatione uehementius inflammatur, pulsat crebrius, prouocat ardentius, & dicit: Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea in foramina petræ, in cauernam maceriæ, ostende mihi faciem tuam: sonet uox tua in auribus meis: uox enim tua dulcis, & facies tua decora. Præceps nanque amor dilationem non patitur: moras nescit desiderio fruendi, quo diligit. Amoris artem amandi nescius non capit: solus nouit expertus: indoctus autem in sole positus non uidet, & igni appositus frigescit: sponsa uerò ex contubernio erudita uerbi, plurima intelligit amoris argumenta: non tamen omnia. Nam ignitus amor semper meditatur noua, & insueta componit. Impatiens nanque quum sit, cogitare non desinit quomodo ardentius diligat, diligatur dulcius, fortius teneat, familiarius conuersetur. Nil secum amari uult: solus cordis concupiscit possidere principatum. Hinc zelotypia, hinc querimoniæ, hinc amoris murmur, ingeminatio uerborum, & absentiæ intolerantia. Nec à clamore uox, nec gemitus à corde, nec ab inquisitione solicitudo, nec ab intimis conquiescit desiderij ardor, nisi per præsentiam dilecti: qui nanque feruentius diligit, fatigatur uehementius, quamuis ipsum amoris immensitas non permittat considerare laborem. Ex lege igitur amoris, sancti connubij quanta sint gaudia, quantaque flagratio caritatis, comprobari potest. Ex eadem quoque sponsæ excellentia, atque illius donorum sublimitas, deliciarum opulentia, latitudo cordis, mentis magnanimitas, suauitas spiritus, amoris confidentia, deuotionis delectatio, ueritatis scientia, conscientiæ puritas, uirtutum perfectio, caritatis uinculum, exultationis tripudium, iubilationis gaudium, desideriorum æstus, pacis abundantia, contemplationis gustus, rectitudinis constantia, morum probitas, sapientiæ facunditas, luminis delectatio, humilitatis exercitatio, compassio fraternæ dilectionis, innocentiæ candidatio, munditiæ decor, iucunditas sanctitatis, diuinæ magnitudinis laudatio, & uerbo sufficienter agnoscitur ipsius inhæsio salutaris. Quod habet, teneat sponsa: non præsumat, ne perdat: non tepescat, ne repudietur: non satis habere se credat: ne fastidiat: non peruenisse se putet, ne retrogrediatur: gubernaculum prudētiæ non deserat, ne precipitet: spiritus consueta studia non deserat, ne claudatur foris: ad anteriora se extendat, ne congregata amittat: futura semper concupiscat æstimatione præsentium: sic uiuat quasi quotidie in domino moritura: de uirtute proficiat in uirtutem: in lumine uultus sponsi ambulet, & in ipsius nomine tota die exultet: æstuanti amore uociferetur assiduè. Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Totisque præcordiorum affectibus, quem in mentis fouet gremio, desideret uidere regnantem in diuinitatis solio sponsum suum Iesum Christum dominum nostrum: qui cum patre & spiritu sancto immortalis Deus uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Margin: B; Cant. 2; F; G; H; Cant. 1

DIVI

A DIVI LAVRENTII IVSTINIANI IN LIBELLVM QVI *Fasciculus amoris in cœna domini inscribitur. Prooemium.*

Mnis sapiētia à dño Deo est: & cū illo fuit semper, & est ante æuū. Hoc lex diuina prонūciat, ut humilitatis regula instruat uniuersos. Nouit ꝙ facilè ad sapientiā per humilitatis itinera gradiatur. Est planè uera humilitas de cordis puritate procedēs sapientiæ prǽuia: sine qua esse sapiens nemo potest. Quemadmodū aūt ascendendo descēditur: ita ascēditur descendēdo. Hoc suo mones exemplo ille, qui humilitatis semitas superbiendo deseruit, dicēs: Sedebo in mōte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendā super altitudinē nubium, & similis ero altissimo. Vnde quoniam in humilitate stare neglexit, meritò audiuit. Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Econtrario Dei & hominū mediator, qui mitis erat, & humilis corde, sortitus est nomē super omne nomē: ita ut in ipsius nomine omne genu flectatur, cælestiū scilicet, terrestriū & infernorū. Quamobrē decet ad ueræ doctri- *Eccle. 1* *Esa. 14*

B nam sapiētiæ ascendere cupientē, ut nō aliunde, ꝙ per humilitatis incedat exercitia. Agnoscat se per se: quàm uidelicet sit in natura infirmus, deformis in moribus, uitijs procliuus, & gratiæ splendore præuentus. Hęc si ignorauerit, æterni regis gloriā usurpabit, se aliquid scire arbitrans, cùm sciat nihil. Vtiq; nihil scire conuincitur, qui sui ignarus de diuinitatis scientia multa scire uidetur. Porrò Deum scire non ualet, qui ignorat se. Ordinatissima ueræ scientiæ regula hæc est, ut homo prius se, deinde Deum agnoscere studeat. Hoc testimonio suo Propheta cōfirmans ait: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Redeat igitur ad se, & in cordis sui domicilio conquiescat: qui sapiētia imbui concupiscit. Se compunctione & lacrymis, atq; uirtutū colluuione detergat, quatenus humilitatis magisterio perfectam suimet ualeat habere notitiā. Hanc dum adeptus fuerit, fugatis ignorantiæ tenebris lumen percipiet, nō solis uisibilis, sed æternæ sapientiæ, quæ radijs suis ęlectorum omnium mētes illustrat. Discet profectò ubi sit sapientia, ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi lumen oculorum & pax. Discet (inquam) uerbum in principio a- *Psal. 138*

C pud Deum, per quod facta sunt omnia: in quo uiuunt, à quo sapiunt, qui intelligentiæ percipiunt lumen. Sic enim habes: Fons sapientiæ uerbū Dei in excelsis. Altissimus Deus creauit illam spiritu sancto, & effudit illam super omnia opera sua: & super omnē carnē. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Est planè dominus Iesus uerbum Dei: & sapientiæ fons: atq; fons uitæ utiq; in excelsis: de quo per Prophetam dicitur: Apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. De ipso siquidem fontis puro meatu, qui supernæ Hierusalem effecti sunt ciues, inebriantur ab ubertate illius, & torrente uoluptatis eius potantur ad satietatem, pacem, sempiternamq; lætitiam. Vnde caritate feruidi, ac iubilatione perfusi inexhaustibiles Deo persoluunt laudes, & gratiarum interminabiles actiones. Non autem sic, qui peregrinantur. Nequaquam de ipso hauriunt fonte, sed de fontis riuulis collium æternorum ministerio defluentibus in hac plorationis ualle pro inhabitantium solatio: & ærumnarum suarum pio leuamine. Ne igitur in uia deficiant, aqua sapientiæ salutaris potantur, & si non sapientia. Sa- *Psal. 35*

D pientia uerò quando? Vtique quum mortale hoc immortalitatem induerit. Tunc & ipsi fruitione sapientiæ lætificati, felicitate locupletabuntur æterna. Interim sapientiæ reficiuntur aqua: eloquijs scilicet scripturarum: earum potissimum, quæ ab ipsius sapientiæ ore prolata noscuntur. In his quotidiana exercitatione tanquam columbæ super aquarum riuulos, quæ resident super fluenta plenissima, depurantur, & sapientes fiunt: ex munere quippe sapientiæ communicante se illis, ut alijs se communicent ipsi. Hinc occultare nequeunt, quod gratis acceperunt, præcipuè cum propalatione ueritatis largitoris quærant gloriam, & erogationis merita sortiantur. Horum igitur eruditus magisterio ad te misericordiarum patrem nunc cordis mei genua flecto: quatenus mihi seruorum tuorum minimo ueram præstare digneris humilitatem, ne tuorum elatus largitione donorum mentis ceruicem erigam, meritòque repellar à te, pro quo sum: cui milito, ad quem suspiro, in quo requiesco: quem totis uisceribus diligere, laudare, atque magnificare concupisco. Da mihi etiam, ô domine sedium tuarum astitricem sapientiā: ut nedū sciam quid acceptum sit coram te omni tēpore, uerū etiam eiusdem ualeā propalare mysteria, atq; riuulorum exhaurire sacramēta, quę in ultimo

timo cœnæ suæ sermone sunt cōdita. Ipsius nanque dulcedinē sub literæ uelamine latentē ad tui gloriā, tuorūque profectū reserare curabo. Fari igitur incipienti benedictionis tuæ imbrem tribue, ut opus perficiatur per te: quod te suadente inchoatur: Fiet profectò te loquente per me, ut agnoscaris per te, honorificeris in te, & diligaris propter te, à quo omnis sapientiæ ac scientiæ commendabilis procedit facundia. E

QVOD AD SE CONTEMPLANDVM DIVINA MAIESTAS RATIONALEM ANGELORUM hominumque naturam condiderit. Cap. I

HVmana quidē experientia, atque naturali eruditi, ingenio perspicuē intelligimus neminē solis lucē posse aspicere: qui clausos tenet: seu ægros habet oculos. Est em̄ lux uis quædā, quæ naturali suo impulsu in disposito se diffundit oculo, ut illū cōfortet, solidet, orneté. Secundū sui naturā habere appetit, cui se cōmunicet. O mirabile æterni solis exēplar, & diuinæ sapientiæ altisona uox. Pro documēto imbecillitatis humani ingenij uniuersa uisibilia omīpotēs cōdidit: ut de corporalibus spiritualia, atque de uisibilibus inuisibilia eliceremus. Hoc Apostolus testatur, dicēs: Inuisibilia Dei à creatura mūdi per ea, quę facta sunt, intellecta cōspiciunt: sempiterna quoque eius uirtus & sapiētia. Est autē lux uera, æterna, spiritualis, diuina, incōmutabilis in se, irreprehēsibiliter mutās omnia: intelligibilis per se, mētis oculis cōspicua, uniuersa penetrās, omīa cōplectens, supereminēs cūctis, sine macula, absque deformitate, sine obūbratione nesciētiæ: delectabilis in se, delectabilia cōtinens omnia: delectationemque infundēs, Dei uidelicet sapientia, quæ claritatis suæ radios in bene dispositis, & se dignis cōmunicare cōcupiscit. Nulla quippe creaturarū ratione carentiū, siue earū, quę corporis fulgent oculis, mulcēt auditū, olfactū delectāt, & dulcescunt gustui, huius almæ lucis ualet esse particeps. Solus rationalis spiritus splēdoris illius perceptibilis est. Quamobrē ad declarandā cōferendāque diuinitatis suæ gloriā duplicem Dei clementia intellectualē cōdidit naturā, alterā scilicet in sublimibus cælorū sedibus residentem: alteram uerò in huius uitæ exilio peregrinantē. Illi etenim, quæ super cælos habitat, non in ænigmate, neque per imagines aliquas, sed sicuti est: se præbuit contemplandam, utpote ex naturæ generositate, ex gratię dono, atque ex liberi arbitrij merito effectę dignissimæ. Non quidem ex natura hoc meruit, sed ex operante, atque cooperante in se gratia. Spiritualis quippe luminis irradiata splēdore, mox ut est condita, per liberū probata arbitrium: & in gratiæ bono corroborata Dei inenarrabilem gloriam contemplari promeruit. Inuenta tamen est, non numero integra, sed prædestinatione. Ipsorū nanque pars maxima spirituum, dum suo contempsit inhærere autori, ab ea, in qua, & ad quam facta est, celsitudinis corruit dignitate. Tanto siquidem elatione sua effecta est abiectior, atque deformior: quāto in sui institutione extiterat in natura sublimior. Dum enim noluit diuinæ fieri bonitatis exemplar, ordinata est, ut sit iustitiæ speculū, magisterium humilitatis, ultrix delinquentium, & peregrinantium infatigabilis impugnatrix. Porrò multitudo, quæ cecidit, in eo quod patitur dignē Dei iustitiam: quæ uerò stetit, per id quo fruitur, gratuitam in se commendat misericordiam. Hoc admirans Propheta, inquit: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Nempe absque misericordiæ dono illa, quæ regnat, stare minimè potuisset. Eleuanti se arbitrij porrexit manum, pulsanti uoluntatis aperuit ianuam, & uocanti per gratiam obtemperando respondit. Tanti etenim fuit istiusmodi consensio libertatis, ut supernam sibi æternaliter clementiam uendicaret. Repentè quidem, ut assensum gratiæ tribuit, arcana Dei mysteria, & sapientiæ illius ineffabiles thesauros intuita est. Hinc beatitudinis, quam habet exordium sumpsit. Naturæ suæ bono perfectio gratiæ, felicitatis præmium, Dei adhæsio sempiterna, atque diuinitatis clara cognitio, in qua omnis sanctorum beatitudo consistit, aggregata illi fuisse dignoscitur. Ex uisione autem hac refusa lumine, caritatéque perfusa, laudis purum, nec non & gratissimum ipsa natura angelica inchoauit exoluere sacrificium. Suorum igitur recepto cumulo meritorum, atque essentialis ultra suscepturа nil præmij totis se desideriorum uotis conditoris occupatur in laudem.

Margin notes: F; Rom. 1; G; H; Psal. 100

Suum

A Suum iam ad finē perueniā quid est, quod concupiscere superſit? Conditoris gloriæ, gratiarum actionis exhibendæ, hominumq́ue salutis flagrantiſſimo tamē ebriatur amore. Hinc est, quòd minimè in electorū ministerio fatigat, neq; conticeſcit in laude. Quod potest, agit per ſe: quod uerò nō ualet, perficere exardeſcit in altero. Hinc est, quod homines, & præcipuè Dei amicos intimo ueneratur affectu: atq; erga eorum quęq; tam ſedulū peragit dilectionis obſequium. Delinquentes hortatur, ut pœnitentiæ arrepto certamine à ſceleribus reſipiſcant. Stantes, ne cadant, protegit, docet inſcios, conſolatur mœſtos, errantes reuocat, exulesq; blandè monet, ne cæleſtis patriæ itinera derelinquāt. Omnibus planè fidelibus tanquam conciuibus ſuis, in quibus ſui conditoris elucet imago: ſe præſtat beneuolā, amabilem, officioſamq;. Hominē quidē non qualis ſit, aſpicit, dum carnis corruptione ueſtitur: ſed qualem illum futurū eſſe nō dubitat, quando uiſibile hoc atq; mortale ab æterna incorruptibilitate abſorbebitur. Quādiu peregrinatur à domino obtectum est, quod illi pollicetur, cùm ad pręordinatum finem peruenerit. Re etenim uera

B mortalium genus ſic ab artifice ſummo plaſmatū est: taliq; lege mundi huius homo colonus effectus, ut obedientiæ cuſtodiendo ſtatuta, poſt pręſentis uitæ decurſum immortalis fieret, & beatus: non tamen hominibus cunctis immortalitatis ſtola donanda eſt: ſed prædestinatis tantum, uocatis, iuſtificatisq;. Hi ſoli per adoptionis gratiam Dei filij nuncupantur. In iſtis tanquam in ſede propria Dei reſidet ſapientia: ſuasq; apud eoſdem arbitratur eſſe delicias. Nam à peccatoribus, & tenebrarum filijs omnino ſemota eſt: nec inuenitur in terra ſuauiter uiuentium. Omnis ipſius æternæ ſapientiæ clarificatio apud primitiuorum eccleſiam eſſe: atq; electorum congregationem dubium non eſt: ſiuè eorum, qui adhuc carnis inuoluti ſunt fece: ſeu illorum, qui de corruptibilis corporis ergaſtulo liberati, in perpetuas æternitates feliciter tranſiere. Triumphantibus nanq; ſuper cælorum ſidereas manſiones reuelata ſe facie manifeſtat. Peregrinantibus uerò ſe in fidei lumine, & teſtium ueridicorum aſſertione declarat. Vtriſque tamen tanquam proprij corporis cohæret membris, & in qualibet ipſorum congregatione ſuæ præſen-

C tiam communicat maieſtatis: unde ait: Vbi fuerint duo, uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum. In eorum etiam ſingulis, ueluti in membris proprijs ſpiritualis gratiæ impertitur dona De hoc inquit Apoſtolus: Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia ſecundum menſurā donationis Chriſti: propter quod dicit: Aſcendens in altum captiuā duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipſe quoſdam dedit eſſe apoſtolos, quoſdam autem prophetas: alios uerò euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ędificationem corporis Chriſti. Quemadmodum igitur ab infidelibus, & peccatoribus abeſt ſapiētia: ita in omni iuſtorū adeſt collegio myſtici ſui corporis inſinuans ueritatem. Propterea cùm in ultimo ſuæ cœnæ cōuiuio iam diabolus in proditorem introijſſet, illeq; accepta intincti panis bucella, ut facinus perpetraret, de cœnaculo exijſſet, idem mediator in ſpiritu exultans inquit: Nūc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo. Vniuerſos, qui tunc aderant, ex quo perditionis ſeceſſerat filius, ſuos eſſe cognoſcens, in ipſis tanquam in ueriſſimis

D membris ſe eſſe clarificandum aſſeruit. In uerbo ſiquidem intuendo, facienda ueluti iam facta affirmat. Quòd enim ſe clarificatum dicit, futurum erat, & tamen ait: Nunc clarificatus eſt filius hominis: quatenus tam præterita, quàm futura in uerbo eſſe præſentia inſinuaret. Nec ab re ſe per diſcipulos clarificādum dicit. Magna ſiquidem & prorſus ſtupenda claritas homini Chriſto aucta eſt: cùm per eos, quos de mūdo ipſe elegit, ueritatē fidei, & diuinitatis amorē in corda fudit credentiū. Nempe nō in ſeculo nobiles, non facundos ſermone, nō moribus ornatos, neq; facultatibus elegit locupletes, per quos Dei ſapientia orbem ſibi ſubigeret uniuerſum. Sed diſcipulos uoluit habere ignobiles, imperitos, rudes, & pauperes, ut non glorietur omnis caro: ſed ut qui gloriatur, in domino glorietur. Illis dedit ſapientiæ ſpiritum & intellectus, ne in doctis humanæ ſapiētiæ uerbis prædicaretur Chriſtus: ſed in doctrina ſpiritus, & in ſermonibus ſapientiæ: ita ut in omnem terram exiret ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba prædicationis eorum audirētur. Tribuit etiam eiſdem faciendorum poteſtatem miraculorum, adeò ut uerbo curarent languores, eijcerent dæmonia: mortuosq; ſuſcitarent. Non autem illi per ſeipſos operabātur talia, ſed ipſe per illos, qui ait: Sine me nihil poteſtis facere. Nam quòd creuit

Marginal notes: Matt. 18 — Epheſ. 4 — Ibid. — Ioan. 13 — Ibid. — 1. Cor. 1 — Ioan. 15

creuit ecclesia circumquaq;, quòd Christi diuulgatum est nomen, quòd populorum innumerabilis multitudo credidit Deo, non apostolis prædicantibus, sed sempiternæ sapientiæ, quæ eorum ora compleuit, ascribendum est. Præcones utiq; habere uoluit, qui aduentum in carne suum, remissionem peccatorum, & nouæ perfectionem annunciarent uitæ: cõgregarentq; ad se Dei filios, qui erant per mũdi huius climata quæq; dispersi. Hoc quippe clarificationis Christi, de qua nunc agitur, exordium fuit: & hæc nascentis ecclesiæ initia, in qua uerbi humanitas agnoscitur, colitur, adoratur. Tanquam candelabrum aureum ardens & lucens, in ipsius medio posita est, ut qui ingrediũtur, lumen uideant: non tamen qualecunq; lumen, sed uerum æternumq;. In hoc etenim lumine habitantis in carne paternæ gloriæ agnoscimus lumen, & per illud diuinæ efficimur consortes naturæ, Dei nuncupamur filij, & in angelorum consortium transmutamur. Commendatur insuper Dei caritas, quæ nobis in filio locuta est, & per illum agnosci, atq; in eo clarificari complacuit. Clarificauit planè sapientia patrem, clarificauit pater filium, non utiq; per angelos, aut humano quouis modo: sed in semetipso. Reciproca nanq; patris ac filij clarificatio est. Nec filius sine patre, neq; absq; filio ualet clarificari pater: quoniam essentia una, eadem deitas, par gloria, æqualisq; maiestas filij & patris est. Hanc æqualitatis gloriam sine initio pater dederat filio: quia gignendo illi dedit, ut esset æqualis. Nihilq; habet pater proprium, quod non communicet filio ipso unigenito attestan- F
Luc.15 te, qui ait: Omnia mea tua sunt: & tua mea sunt. Quamobrem sicut in domino Iesu clarificatus est Deus, ita Deus illum clarificauit in semetipso: sibi illum ostendẽdo æqualem. Huius etenim generationis sublimitatem credere magni est meriti. Illam autem cognoscere uita æterna est: gaudium inenarrabile, & beatitudo perfecta. Hoc tamen instan-
2.Cor.3 tis non est temporis, sed futuri: quando uidelicet reuelata facie gloriam Dei speculantes transformabimur de claritate in claritatem, contemplantes uerbum in patris gremio feliciter quiescens. Tunc filij claritas glorificatis nota erit, tunc quod dedit pater filio: maius omnibus mira cum exultatione intuebitur: tunc pater in filio, & filius agnoscetur in patre. Et hęc supernaturalis uisio omnem angelicam humanamq; intelligentiam supereminet. Huiusmodi cum Christo, & in Christo regnantibus uisionis fruitio pro remuneratione tribuitur meritorum: peregrinantibus uerò repromittitur. Interim ipsi trahuntur deuotione in fide ambulantes: & quibusdam reficiuntur infusionibus sapientiæ. Percipiunt quasdam primitias spiritus: per quas delectabiliter recreati præsentis seculi toleranter ferunt ærumnas. Promissionibus nonnunquam æternis subleuati, & per contemplationem supra se interdum euecti diuinas erumpunt in laudes, atq; amoris modulationes promunt ex memoria abundantiæ suauitatis, ac iucundissimo sapientiæ contubernio, quam in se aduentasse præsentiunt. Non enim desinit ipsa sapientia uisitare, quos diligit, ac ne deficiãt in laboribus refouere. Quis etenim absq; præeũte lucé, & exhortante gratia tutus potest istius exilij peragrare uias? Quisue sine cælestium pollicitatione, & spe futuræ hæreditatis inconcussum in dilectione Dei tenere ualet animum? Quum enim humana mens nequeat satiari temporalibus, oportet ut nutriatur æternis. Pro futurorum itaq; certitudine spirituales infundente Deo degustat dulcedines, quæ donantur humilibus in peregrinationis præsidium, & dilectionis indicium, augmentumq;. In ipsis tamen neq; diu, neq; ad libitum perseuerare ualent. Largiuntur quidem: & pro dantis beneplacito auferuntur. Nam in arbitrio uolentis non sunt, neq; quærentis, sed largientis Dei. Hoc insinuans Saluator ait: Filioli adhuc modicũ uobiscum sum.
Ioan.13 Quæretis me, & (sicut dixi Iudæis) quo ego uado, uos nõ potestis uenire. Omni corpori ecclesiæ loquebatur sapientia. Præsentibus quidem suam prædicebat futuram corporalem absentiam, spiritualem uerò futuris. Quæsierunt utiq; apostoli delectabilem domini Iesu faciem corporaliter. Quærunt & deuoti spiritualiter indesinenter. Neutri uerò istorum ad uotum uerbi fruuntur præsentia. Resurgente quippe domino, & cælos ascendente discipulos reliquit in seculo, illisq; humanitatis abstulit spem concupitæ. Eodem etiam uisitante uerbo deuotorum mentes, & discedente illud pro libito tenere, aut reuocare non ualent. Calescente quippe in anima caritatis igne, & de sponsi amore feruente mira suauitate respergitur. Cunctorum obliuiscitur dilecti capta dulcedine. Quantocunq; temporis spacio talibus pascatur delicijs, parum esse arbitratur æstuantis nimietate

A nimietate desiderij. Fitq; sæpe, ut repentè quē inseparabiliter amplecti gloriabatur anima, aufugiat: & se tanquā alienus occultet. Vnde uehemēti sponsa dolore sautia, cùm se solam cōspicit, cùm se sibi derelictam intelligit, surgat properè, diligenter quærat, petat importunè, clamet fortiter, gematq; incōsolabiliter, donec quem diligit, reperiat. In hac siquidē sponsi reuersione querimonias, preces, suspiria, & sponsę blanditias suaues quis excogitet? Amor etenim cū sit suspecta res, suspectiosam de dilecti abscessu reddit sponsam. Ex hoc effecta pauida infirmitatis propriæ deplorat ærumnas, cùm perfectè illi inhærere nō ualet, quem inseparabiliter possidere cōcupiscit. Nequaquā in carne posita, & mundi cupiditatibus irretita ad illius potest attingere celsitudinē, qui nulla corporis oneratur molestia. Hāc itaq; libertatem dominus de proximo per resurrectionis gloriā habiturus omnibus mēbris suis aiebat: Quo ego uado, uos nō potestis uenire. Nouerat illos quādiu corruptibilis corporis includerētur ergastulo, nec ad ipsius diuinę essentiæ gloriam, neq; ad puræ cōtemplationis inseparabilem pertingere posse quietē. Illis tamē *ioan.13*
B tanquā animarū uigilantissimus pastor: atq; de filiorū gloria cupidus pater iter ostēdit, per quod gradiētes post peregrinationis suæ cursum adipiscendæ gloriæ capaces, suorumq; fierent cōpotes desideriorū. Seruandæ igitur caritatis mandatū instituit, atq; fraternæ dilectionis cūctis mēbris suis legem imposuit, per quā, quoniā bono, quod supra eos est, frui nequeunt, saltem in illud, quod iuxta se habent, exerceantur. Propterea cùm dixisset: Quo ego uado, uos non potestis uenire, subdidit: Et uobis dico modò, quòd in præsenti scilicet tenaciter custodiatis. Mādatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Vt & uos diligatis inuicem. Audite hæc omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem. Simul in unum cōueniant diues & pauper: seruus & liber, nobilis & ignobilis. Os quippe domini loquitur sapientiam, & apertio labiorū ipsius scientiam atq; prudentiā. Accedant in spiritu, deuoto assistāt corde: ut sermonū domini elegantiam, profunditatē sententię, caritatisq; dulcedinē in eisdem latitantem auido mētis hauriant desiderio. Inde pascantur, ex ipsis erudiantur, inflammentur amore, nec nō ue- *Ibid.*
C ritatis illustrentur splendore. Eloquia hæc teste Propheta, eloquia sunt casta, argentum igne examinatum, probatum terrę purgatū septuplum. In uniuersa prorsus ueteris legis pagina his similia minimè reperiuntur. Equidē decebat, ut per uerbū dilectionis initiaretur mandatū. Transierant umbræ, figuræ pręcesserāt, ipsaq; abolita erat lex. Ideoq; reuelante se per carnem ueritate, nouaq; de cælo apparēte luce, congruum erat, ut noua omnia fierent. Nouæ gratiæ conuersationi nouæ nouum associatur mandatū. Senescēte hominū propagine, & prope interitum ueniēte æquitatis censura poscebat, ut restauraretur, atq; rediuiua resurrectione reformaretur. quamobrem dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens Dei sermo de regalibus sedibus ueniens humanam deformitatem suæ magisterio sapientiæ reformare curauit. Quod anteacta ignorauere secula, & antiquorum nō attigit peritia: uerbo propalante notissimum factum est. Quæ (oro) præcedētium generationes (prout oportet) socialem duxere uitam? Quis proximū suum sicut se, dilexit? Priuata nanq; commoda, *Psal.17* *Sap.18*
D iura dilectionis ignorant. Naturæ bonum proprius extinguit amor. Inolente delicto, caritatis dulcedo præfocatur. Paucissimisq; datum est per rectas fraterni amoris incedere semitas. Porrò ante redemptionis tempora diabolus in cordibus mortalium cupiditatis, ac uoluptatis desideria sparserat, atq; interiores eorum caligauerat obtutus: ne quod amiserant naturæ bonum agnoscerent, diligerent, recuperarent. In ortu uerò luciferi, & in æterni coruscatione luminis huiuscemodi dissipatæ sunt tenebræ. Aperuit in cœnaculo posita, atque in suorum Dei sapientia conuentu discipulorum constituta os suum, indeq; dilectionis pręcepta, tanquam diuinitatis luminaria & amoris emisit iacula: quatenus uniuersam illustraret ecclesiam, eamq; saluberrimo transfigeret uulnere caritatis. Præceptum (inquit Propheta) lucidum est illuminās oculos. Lucidum etenim quum sit in se, se custodientibus præbet sapientiæ lumen. Docet quem timere, & à quo debeamus retributionis sperare mercedem. Nam ut deuitetur supplicium, uel ut remuneratio conferatur, mandati sanctio statuta est. Altero horum deficiente paucissimi, qui obtemperent, reperiuntur. In quolibet operis labore præmij expetitur recompensatio. Ex intentione speratæ mercedis roboratur in labore animus, facileq; mādato colla submittit. *Psal.18*

Psal.118 Inclinaui (ait Citharœda sanctus) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternū propter retributionē. Qui arat, spe ducitur: suæq; mercedis finem in terræ fertilitate cōstituit. Mercenariorum est hoc proprium sua quærentiū. Mercenario, ut laboret, spōdetur lucrum. Seruo autē minatur ex ociositate flagellum. Verum ex diuino præcepto utrunq; consequitur. Ex obseruatione quippe illius declinatur suppliciū, pręmiumq; meretur. Attamen qui filiorū nobilitantur affectu: utrorumq; transcendendo uirtutem solo caritatis obsequūtur amore, nō flagelli, aut gehēnæ metu: neq; remunerationis auiditate trahūtur. Quomodo placeant ei, quē diligunt, meditantur. Sufficientē operū suorum mercedē arbitrātur, si tātum dilecti fruātur gratia. Pluris existimāt beneuolentiā quouis dono. Recōpensantq; pro dilectionis merito delectationē uirtutis: quanquā huic præponant caritatis affectū. Hæc est caritatis regula, hęc est iustorū & diligentiū Deum ordinata intentio. Hunc qui ignorat dilectionis ordinē, mandatū Christi adhuc perficere negligit. Nō in timore, neq; in mercede, sed in sola fraterna dilectione suū sapientia pręceptum instituit, quando ait: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem. Noluit mādare, ut diligeremus Deum. Hoc innata ratio, hoc natura: hoc ipsa creaturarum uniuersitas clamat. Planè gehennæ pauor, suppliciorum cōminatio, & remunerationis immensitas suadent, ut cunctorum conditor diligatur Deus. Pręceptum itaq; sapientiæ, & lex Christi lex caritatis est, lex amoris, & elegantiæ: nō coacta, neq; in terrore posita: sed in gratuita & spontanea cordis dilectione solidata. Nullam uoluit, ut ab ipso, quem diligimus pręter ipsum solum, expectaremus mercedē. Se causam, se præmium dilectionis fecit. Seipso melius nil dare potuit. Sapientissimè tamen sapientia legalium præceptorum summam, & omnis disciplinæ compendium in suo conclusit mandato. Tale illud esse uoluit, ut uirtutem reformādi, quod in homine deperierat, possideret. Nouerat ab exordio propagationis humanæ, quantam priuatus amor iacturam fecerat. Proinde uoluit suo pestem hanc, quæ totius mali causa fuerat, abolere mandato. Quod enim priuatum erat, uoluit esse commune: cùm inquit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem. sicut dilexi uos. Mandauit quatenus diffunderetur amor, ut cresceret. Nescit erogata caritas detrimentum pati, neq; amitti potest quod diuinitatis agitur dilectione. Propter se exigit Deus, ut diligatur proximus, sibiq; factum esse fatet̄, quicquid propter ipsum in alterū geritur. O bona caritas, ô mādatū sanctum, nulla redargutione dignum, nulloq; prætermittendū precio. Omnium per se perficit obseruantiā præceptorū, dicēte Apostolo: Qui diligit proximū, legē impleuit. Nā nō occides, nō adulterabis, nō falsum proferes testimoniū, & siquid est aliud mandatū in lege, in hoc restauratur, diliges proximum, sicut teipsum. Vnitatem compagemq; membrorū custodire docet. Hac seruata unitate desinunt lites, contentiones, murmura, rapinæ, odia, & quicquid pacis aduersatur bono. Pax nostra Christus est, qui fecit utraq; unum. Duos nanq; parietes contrarios copulauit in se, faciens pacē ijs, qui longè, & pacē ijs, qui prope. Hos etenim miro in se amoris uinculo colligauit relaxando delicta, & gratiam cōferendo. Vno omnes ad se uenientes nō congregauit in loco, sed in uno posuit corpore, unoq; conglutinauit fraternitatis amore. Quamobrem illius mādati præuaricator à Christo alienus efficitur, & ueluti corruptū membrum ab unitate ecclesiæ, atq; sanctorum collegio segregatur. Neminem Christus nouit ad regnum suo non obtemperantem mandato. Stateram quandam spiritualem diuini amoris proximi uoluit esse dilectionem. Est autem proximi amor affectio quædam animi de Dei caritate proueniens, hilaris, læta, abundè tribuens, compassibilis, sine indignatione, liuore carens, multaq; exuberans pace, dilatatur uoluntariè, & in se uniuersitatem complectitur hominum, omnium salutem diligit, omnibus se præbet beneuolā, mansuetam, affabilē, personā non accipit diuitis: pauperē nō spernit, afflicti & inopis miseretur, cunctorūq; necessitates arbitratur suas. In singulis intuet̄ Christū, infirmat̄ cū infirmis, flet cū flētibus, & cū gaudētibus gaudet. Se materno in cūctis diffundit affectu. Quos ualet eripit de interitu, erigit de peccato, ducit ad Christū. Nō lassat̄ labore impinguata profectibus proximorū. Mente excedit Deo, hominū saluti inseruit. Nil se amisisse putat: cū postponēdo se aliorū utilitati incūbit. Maximi prorsus inęstimabilisq; meriti apud Deū est huiusmodi fraternę caritatis affectio, qua quicūque ornatus est, totā implet legē Christi, amicus efficit̄ Deo, hominibusq; carus habet̄.

Margin notes: Psal.118 (B); Ioan.13 (F); ibid. (G); Rom.13; Ephe.2; (H)

A *Quàm suauiter iustorum corda uerbi Dei reficiantur eloquio.* Cap. 11

Vicunque populorum post se festinant allicere multitudinem: illam exemplis consueuerunt hortari, & uerbis. Vtrunque necessarium esse dignoscitur. Verborum quippe exhortatio, sine exempli adiutorio perstrepētium sonitus est foliorū. Aures cōplet clamoribus, & ieiunam relinquit mentē. Vita uerò cōmendabilis absque sermonis exhortatione: etsi prouocet, nō tamē erudit. Verbū itaque patris in hominis forma ad homines ueniēs: ut in captiuitate positos, & per seculi inuia circunquaque diffusos facilius cōgregaret ad se, dulcisona uocis exhortatiōe, & eximia morum probitate allicere studuit uniuersos. Quis enarrare sufficiat, quanta dulcedinis suauitate audientium tangebātur corda, cū de regno Dei, de futura electorū fœlicitate, de seruandæ caritatis uinculo, de humilitatis fragrantia, de cæterarumque perfectione uirtututum circunstantē alloqueretur plebem? Nempe sapientiæ ipsius uerbi delectabilitate nimia affectus apostolorū princeps: ab eodemque uel modicū diuelli nō patiēs cōstanter
B aiebat: Domine ad quē ibimus? uerba uitæ æternæ habes. Suspensos in sermonū amœnitate profunditateque sententiarū: & exhortatione uirtutum audientiū tenebat animos. Erant enī eloquia sapientiæ illius, tanquā sagittæ flammigeræ caritatis emissæ arcu, quæ fidelium mētes amore saginarēt, & deuotionis replerēt nectare. Vrebāt quidē, nec consumebant, corrigebāt, nec confundebāt, reficiebant, & dilectionis zelo corda reformabant. Hoc experti sunt, qui aiebāt: Nōne cor nostrū ardēs erat, quū loqueretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Ardebāt, nec immerito. Nā rationalis spiritus uerbo Dei accenditur, erudit, alitur, roboaturque: nequaquā famis inedia, aut quauis alia poterāt periclitari necessitate, cū quibus gradiebatur sapientia, & quorū eloquia uerbi corda penetrabant. Māna suauissimū erant sub uocis ac elementorū cortice coopertū, quod eo dulcius reficiebat, quo sumebatur auidius. Nēpe elatis pigris, nefarijsque fastidio habebātur. Humilibus autē, iustitiā esuriētibus, & corde purgatis præ cūctis dapibus incōparabiliter sapiebāt. Horum saginatus propheta interiori gustu inquit: Quàm dulcia faucibus
C meis eloquia tua super mel ori meo. Hoc idē sancta mulier illa, quæ ad uerbi pedes residens intēta cordis aure sermocinantē audiebat sapientiā: O quàm suauibus pascebatur dapibus, ô quàm frequēter repetebat intra se. Fauus distillās labia tua, ô diuina sapiētia: mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorū tuorū super omnia aromata. Hinc est quòd nimia delectatione detēta sorori laborāti nequaquā ualebat pręstare suffragiū. Ebria prorsus caritate atque à carnis sensibus aliena in interiori feliciter eiusdē sapiētiæ thalamo recūbebat. Nēpe trahit Christus ad se audiētes simpliciter se, & unit sibi. Illisque incerta & occulta sapientiæ suæ reuelat mysteria. Nam sine præcedente atque illustrante uerbo difficilè & ferè cum errore contemplationi quis uacat ac quietis mentis graditur semitas. Consueuerunt innumeræ diuersæque immundorum spirituum legiones per huius spiritualis contemplationis eremi uastam discurrere solitudinem, imprudentes, incautosque decipere, expoliare, perimere. Vestiuntur hi nequam spiritus lucis indumento, cælestis regis insignia capiunt, seque bonos angelos esse mentiendo simulant: uitium sub uirtute, & ma-
D lum sub boni specie palliantes. Hoc fraudis ueneno, hacque nocendi arte quot & quantos quis enumeret, demerserint in profundum? Non igitur minus in uirtutis ac pietatis, quàm in mali specie cauendum est. Sanctitatis amor, & proficiendi inordinatus affectus plurimos periclitari fecit. Solerter ob hoc discretionis libra in sapientiæ lumine nostræ ponderandæ sunt cogitationes, nostraque sunt probanda desideria: absque tamen fraude, & cunctatione curiositatis: ne fortè sub deuotionis germine, deceptionis lateat coluber. Qui enim sensui tenaciter inhæret proprio, ruinæ fit proximus: & qui curiosè Dei munera discutit, spiritualibus nunquam locupletabitur donis. Qui uerò uiribus suis uirtutum alta conatur ascendere, repercussus inuisibiliter deijcietur in profundum. Solus ille securus incedit, qui sub ducatu graditur uerbi, atque in splendore ueritatis interioris exteriorisque hominis sui non cessat iudicare negocia. Quicunque talis est, ex familiaris contubernio inhabitantis sapientiæ fœcundatur gratia, atque eruditur prudentia, ne in offensionis lapidem impingat pedem, & corruat. Quod si ceciderit, non tamen collidetur: quia dominus supponit manum, atque in delicti fouea diu illum iacere non patitur. Grandis porrò uia est interiori se committere lumini, & paucis nota. Solis (ut arbitror)

Ioan. 6
Luc. 24
Psal. 118

arbitror) perfectis uiris, & exercitatis in spiritu manifesta: qui solido utentes cibo inter nos sensus ad boni maliq; discretionem adultos habent. Nemo facile hoc acquisisse pręsumat. Huiusmodi nanq; status ueridici testes sunt ignitus & nunquam dormitans affectus, mentis imperturbabilis quies, conscientiæ beata pax, diuinæ præsentiæ certa sciẽtia, in tribulatione fortitudo solida, spirituale lumen, exultatione cor replens, gaudium in spiritu sancto, & unitas caritatis. Vbi horum experientia deest: abest etiam magisterium sapientiæ. Descendat in propriæ cognitionis angulum, qui in recubitũ huiusmodi necdum uocatus est. Communi uescatur filiorũ cibo, ad cõmunem recumbat mensam, ut præstantiori dignus sit alimento. Nempe qui filij sunt, sacrarum pascuntur atq; erudiuntur eloquijs scripturarum. Quæ uerò sponsa est: interna uerbi, & à uerbo reficitur alimonia. Illi hominum: hæc autem iugiter alimentis uescitur angelorum. Vterque uerbi pabulum est, quamuis alter longe distet ab altero. Sacra pagina peritum & cautũ, sed uerbi doctrina ignitum exhibet & sapientem. Literas literati docent, sapientiam uerò quis nisi à uerbo didicit. Homo aures replet, uerbum in corde mysteria loquitur. Ab homine & à uerbo erudiri utrunq; dei donum est: & uerbi ministerium, quamuis meritis dispar, & delectatione dissimile. Porro uerba uerbi siue in corde formata, seu humana prolata uoce optime congruunt ad imbuendum sapientiam, ad imaginem reformãdam, ad notificandum deum: ad purgandum cor: ad accendendam caritatem, ad inuisibilia reuelanda, ad subleuandum in cælestibus animum, ad propalandam sanctorum gloriam, & ad uniendum uerbo. Sublimia nempe istiusmodi sunt hortamenta Verbi: at que spiritualibus delectabilia. At uerò quibus ab eodem uerbo simplices trahuntur & insipientes non minus proficua esse noscuntur Primi utiq; mentis illuminatione: ultimi autem exhibitione uirtutum. Nobile profecto docendi genus est: & ad se alliciendum animos incentiuum, laudabilibus instruere gestis, atque discipulum præire exem-

Matt. 5 plis. Luceat (inquit uerbum) lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona. Parum sine operibus prosunt uerba: uirtus autem absq; sermone plurimum. Ex infusione cælesti, & eloquiorum dei intelligentia instruitur anima: atque accenditur, ex uita uerò exemplari formatur uirtus, & mores optime componuntur. Ex influentia sapientiæ diuina bonitas in homine commendatur: ex morum autem probitate uirtus hominis decoratur. Ambo tamẽ hęc laudabilia sunt, ambo prouocatiua, ambo imitanda. Verus proinde censendus est doctor, meritoq; colendus, qui opere perficit, quod hortatur eloquio. Hanc doctrinæ regulam nemo unquam perfectius protulit: nullus insinuauit clarius, quam mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Ipse nanque elegantissime & cæteris perspicacius diuinam prædicauit essentiam, fidei disciplinam, uirtutum regulam, futuram gloriam, & quicquid ad spiritualium, naturalium, moralium, seu diuinorum scientiam pertinet. Ipse (inquam) seculi contemptum, morum normam, formam religiositatis, humilitatis perfectionem, constantiam patientiæ, compassionis affectum, obedientiæ censuram, dilectionis altitudinem, & siquid aliud probitatis est: siquid sanctimonię, siquid honestatis sufficientissime in sui incolatus tempore, & quoadusque cum hominibus conuersatus est, præmonstrauit. Speculum etenim praeclarissimum omni carens imperfectionis macula, omnique deformitate uirtutis Christi uita fuisse dignoscitur. Nullus nisi liuore accensus: seu infidelitate cæcatus, aut diabolica circumuentus fraude poterat in illo, quid digne redargueret, intueri. In uerbis quidem sapientiam, in moribus honestatem, maturitatem in incessu, parcitatem in cibo, in uestitu paupertatem, sanctitatemq; portendebat in facie. Erat prorsus in correctione seuerus, in collocutione dulcissimus: tranquillus in iniurijs, in opprobrijs paratus, in accusationibus tacitus, in collatis contumelijs securus, lætus in uerberibus, atque in cunctis aduersis tolerandis paratissimus. Quædam etenim deiformis species fulgebat in illo: quæ aspicientium ad se affectus traheret, repleretq; admiratione, & gaudio. Quis ineffabili non debuit perfundi lætitia, ac exhilarari dulcedine, dum agnoscebat ambulare uerbum, sapientiam loqui, dei filium uirginis mammas sugere, uetuliq; foueri in gremio? Postremo discurrere, discumbere, dormire, comedere, cęteraq; humanitatis officia tanquam homo uerissimus exercere? Inauditum, omniumq; nouitatum singulare prodigium fuit, ut deus fieret homo, & hominum communicare passionibus

uellet

A uellet: non necessitate compulsus; nec proprio permotus commodo, aut quouis obligatus debito. Quòd enim carnem assumpsit, quòd carnis infirmitates subijt, ex ipsius caritatis immensitate profluxit. Prius enim quàm spiritualis conderetur natura, antequam ulla sensibilium uel uegetabilium species produceretur in esse, in æterno atq; incommutabili deificæ trinitatis consilio initialiter definitum est, ut uerbum caro fieret, habitaret cum hominibus, & pro hominibus moreretur. Non igitur se humana extollat fragillitas, ut pro suorum locupletatione meritorum, seu pro uirtutum magnitudine tale sibi ascribere audeat beneficium. Quid de hoc Apostolus sentiat, audi: Propter nimiam (inquit) caritatem suam, qua dilexit nos Deus, filium suum misit in terras. Ipsa etiam sapientia ait: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Nõ tua, ô homo, promeruit caritas, ut suum tibi Deus filium daret, sed sua sic uoluit, qua ante mundi constitutionem dilexit te. Totum caritati illius arroga, quod habes, & quia es. Quid habes, quod non acceperis? Quod autem es: unde habes, nisi ab eò, qui est absque Ephe.2 Ioan.13
B origine, & sine fine? Ille prorsus solus est, qui gratis dilexit te, & sine te fecit te. Qui in seculorum ultima generatione, dum præcepta uitæ suis dare decreuisset discipulis, inquit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Commendaturus nempe mandatum caritatis mandati ipsius uoluit prius iura seruare. Nouerat facilè contemptui haberi, quod præcipitur, si non operis attestatione muniatur. Mandatum dilectionis instituit, & ipsius dilectionis iussa perfecit. Fecit & docuit, ideo maximus uocatur in utroq; regno cælorum. Nemo quicquam illi obijcere in huiusmodi ualet lege mãdati: quando quod præcepit, præ cæteris perfectius adimpleuit. Impleuit utiq; in se, & de se formam exhibuit: docuit uerbo, insinuauit exemplo, qualiter proximum diligere debeamus. Non in lege, neq; ab hominibus discere studeamus quo ordine, quo modo, quantumq; proximum diligamus. Mediatoris eruditione id sufficienter percipere ualemus. Dilectionis ordo, quem docente domino custodire debemus, est ut proximi amorem auro, gemmis, possessionibus, & quouis delectabili pluris existimemus. Salu- ibid.
C tem proximi, animarumq; lucrum, plus quàm corporis sospitatem, Dei sapientia amare nos docuit, unde ait: Maiorem caritatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hic nempe fraternæ dilectionis est ordo, quem à Christo didicimus. Hęc est regia uia, per quã incedendo ad perfectionis sublimitatem prouehimur. In eadem è cælo dimittitur scala, cui sapientia Dei innixa est, ut manum porrigat, sursumq; erigat conscendere festinantes. Prior tamen ipsa ascendit, cucurrit, seq; sequentibus semitam præmonstrauit, & nunc sermone placido inuitat ad palmam. Modum insuper diligendi expressit in se, cum nullis lacessitus conuicijs, nullis fessus laboribus ab hominum salute elanguit. Non maledicebat, quum malediceretur, nec comminabatur, quum pateretur, quin potius nimio caritatis ardore succensus æquanimiter uniuersa: quę sibi irrogabantur, perferebat opprobria sine indignatione, sine murmure, & absq; ullo contradictionis uerbo. Attendebat quidem non quod patiebatur ipse, sed quod erant ipsi, nempe infirmi, ignorantia cæcati, à fide alieni, compassione nudi, & caritate uacui. Letali etenim Ioan.15 1.Pet.2
D morbo laborantes, atq; eum, à quo sanari poterant, nescientes, ut phrenetici sustinebantur à medico. Curare uenerat putrescentes humani generis cicatrices, multifariosq; languores, quos potius patiendo, ac compatiendo, quàm ulciscendo sanauit. Insigne prorsus atque imitandum posteris fidelibus seruandæ caritatis exemplum exhibuit. Mensuram, modum, ordinemq; custodiendæ unitatis sicut sermone docuit: ita operibus confirmauit. Audiant nunc æmulatores legis, discant domini Iesu sectatores non indignari aduersus delinquentes: sed eorum condolere erratis. Assuescant contra proximos nullo tabescere odio: nullo liuore morderi: linguam omnino à detractionibus compescere: obtrectãtium uoces tanquam letale uirus obhorrere, atq; cauterizata eorum uerba obturata aure transire. Nequaquam Dei sapientia docuit ore hominum lacerare carnes, proximos lingua perimere: quod homicidij genus esse Deo odibile comprobatur. Planè unitatem commendando seruauit compagem, cordiumq; dilectionem putam inuiolabiliter fouendam esse præcepit. Hanc mandato suo nouo uirtutibus prætulit uniuersis. Non in faciendis prodigijs: non in angelorum, cælestiumq; uirtutum diserta facundia: non in cruciatibus corporis, ac flammarum tolerantia, seu aliquo illato mar-

tyrio: non demum in montium (ex fidei magnanimitate) in fluctus translatione: non in totius propriæ erogatione substantiæ: sed in sola mutua dilectione suos uoluit agnosci discipulos. Illa nanque sine hac prosunt nihil: hæc uerò absque illis plurimum per omnem modum. Sine martyrio, scientia, facundia, facultatibusq; possunt homines cælorum adipisci regna: sine proximi uerò dilectione nunquam. Disciplina incarnati uerbi tota in proximi dilectione, tanquam in fundatissimis aureis basibus constructa est. Culmen etiam apostolatus, atque regale euangelicæ perfectionis solium ex fraterno uendicatur amore, agnoscitur, & probatur. Huiusmodi sententiæ definitionem æterna Dei sapientia suo mellifluo promulgauit ore, inquiens: In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Tollitur huius pronunciatione sermonis omnis uirtutum disceptatio: omniumq; spiritualium studiorum contentiosa fabulatio. Nulla prorsus uirtus huic præponi debet, quam Dei filius singulariter commendauit. Nullum opus, nulláque commendabilis exercitij disciplina saluti proximorum anteponenda est. Cæteræ uirtutes ad regulam metiuntur caritatis. Sed & ipsa caritas dilectione dignoscitur. Examinat se per se absque ullo erroris iudicio. Hic etenim dilectionis affectus, quamuis in omnibus existat Christi membris, uarios tamen in singulis sortitur affectus. Quemadmodum in humano corpore diuersa subsistunt membra, uno nihilominus omnia diriguntur spiritu, sine confusione atque discordia: ita & in mystico ecclesiæ corpore, nec non & in quolibet sanctorum collegio unus caritatis spiritus subiecta in unitate sibi copulat membra: discernit in munere, diuiditq; in ministerio: adeò ut de fidelibus uix reperiantur duo, qui in affectu & actione cognoscantur æquales. Multiformis gratiæ quum sit spiritus, sibi inhærentia decorat electorum membra, mirabilíque ornat uarietate uirtutum. Ab hac radice caritatis, deuotionis trahitur pinguedo: quæ uirtutum fœcundat ramos, facitq; diuinorum eloquiorum uernantia germinare folia, & desideriorum cælestium redolere flores, atque consummatæ iustitiæ maturescere fructus. Hæc alimenta sunt, quibus pascantur, qui in spiritu ambulant. Hæc sunt caritatis sanctæ, dilectionisq; mutuæ incrementa. Ex his cohæret corpus capiti: & membrum membro præstat famulatus officium. Confœderantur simul, sibiq; inuicem communicant donorum spiritualium margaritas: thesaurosq; cælestium uicissim participant meritorum. Locupletantur omnes ex abundantia singulorum, & uniuersis filijs suis sancta mater caritas hæreditatem diuidit sempiternam. Quum enim in cælorum regno beata hæc ineffabili sublimetur honore, diuitijsq; ditetur: qua ratione putandum est, ut quum suos alumnos amplectatur dulciter, eos egere aliquo patiatur, aut esse inglorios? Non cumulare sibi, sed largiter erogare, caritatis est proprium. Proinde omnibus sufficienter tribuit extraneis & amicis. Extraneis quidem temporalia & terrena: amicis uerò spiritualia & æterna. Neminem suorum pro sibi ingenita liberalitate expertem sinit esse donorum. Quotquot paris uerbo, quósue suæ fouet humanitatis gremio, post huius peregrinationis consummatum agonem ad sydereas secum prouehit mansiones: & tanquam uerissima genitrix de suorum gaudet gloria filiorum. Hoc spiritu reuelante, persenserat Propheta: quando exultatione repletus, aiebat: Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem. Vtroque enim nomine, sterilis uidelicet & matris, pro suæ merito dignitatis diuina caritas uocitatur. Porrò dum uacat Deo: quando diuinis splendoribus mentem irradiat: quando desideriorum igne contemplantis cor replet: quando ipsius respersus dulcedine, atque supra se erectus animus iucundam Deo laudum exhibet modulationem, & sanctissimum spiritualium, cælestiumq; cantionum persoluit holocaustum: tunc quoniam non egreditur foras, nec quippiam operis sensibus captabilis carnalibus exercet, sterilis nominatur: quanquam hæc sit omnium actionum præcellens actio, atque occupationum præcipuè opus: dignum Deo, gratum angelis, uniuersæq; cælesti curiæ placidissimum. At uerò quum ministerio incumbit infirmorum, quum languentium medetur languoribus, extergit cicatrices, dolores lenit, pascit famelicum, uestit nudum, uisitat carceri mancipatum, sepelit mortuum, concordat litigiosum, docet insciurn, reuocat errantem, dubitanti cōsulit, uerbum salutis annunciat, & animarum lucris inhianter inuigilat: quum singula hæc agit, non inanis laudis seducta affectu, non quæstus gratia,

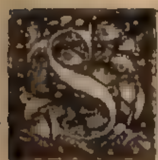
Marginalia: Ioan. 13 (beside "quòd discipuli mei estis"); Psal. 112 (beside "ne repletus, aiebat"); section letters B, F, G, H in right margin.

A gratia, aut cuiuscunque temporalis commodi appetitu: sed intentione pura, sed fraterna æmulatione, sed uirtutis zelo, sed diuini honoris desiderio: tunc procul dubio mater nuncupari meretur. Est itaque sterilis & mater: fœcunda & uirgo, iuxta suæ exercitationis laudabilem caritatem. Ad uos nunc, ô milites Christi, qui uestræ conuersationis studia Deo obtulistis, quique uirtutum sublimem arcem scandere nitimini: meus sermo dirigitur. Sectamini caritatem: fraternam æmulamini dilectionem. Sunt siquidem in illa immensæ opes, merita cumulatissima, copiosa pax, gratia abundans, dulcedo latens, suauitas spiritualis, cælestis delectatio, securitas mentis, serenitas conscientiæ, fidei certitudo, inuisibilium gustus, castissimus amor, solicitudo non pigra, proficiendi desiderium, alieni boni congratulatio, mali odium, detestatio delictorum, uirtutum sitis, concupiscentia æternorum, conuiuium fuge, cordis iubilatio, lætitiæ causa, cognitio Dei, contemplationis auiditas, puritas orationis, dissolutionis corporis expectatio, & futuræ resurrectionis indubitata spes. Soliciti, inquam, estote seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, in amore fraternitatis, in amicitiarum fœdere, in copula

B animorum: ut hanc uirtutum reginam possidere ualeatis. Mementote, quæso, cuius filij sitis, quid uouistis, quid accepistis, quid agere debeatis. Excelsa profectò professio Christianitatis est, & maxima perfectione decorata. Si illam apprehendere nitimini, caritatem concupiscite, caritatem tenete, cui uirtutes reliquæ, ueluti spirituales pedissequæ famulantur. Exiguo laborabitis tempore, si in solam dilectionem uestra studia direxeritis. Dei amicos uos faciet, summis locupletabit opibus, uosque in perenni gloria honorabiles reddet: atque in regali cælorum palatio alma hæc caritas mirificè collocabit. Accelerate, oro, gressus mentis: ocius currite, prius quàm uobis sol occidat, expiret dies, & inclinentur umbræ. Festinate ingredi portas eius in exultatione cordis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes Deo lætitiæ carmina, atque iuxta Prophetæ exhortationem laudantes dominum in sono tubæ, in psalterio & cithara, in tympano & choro, in chordis & organo: in cymbalis bene sonantibus, atque in cymbalis iubi- Psal. 150

C lationis. Vobiscum etiam aduocate, quotquot ratione sunt præditi, siue qui peregrinantur in terris, siue qui in cælis regnant: quatenus uoce consona, & pari modulatione omnis spiritus laudet dominum.

De triplici, carnali uidelicet, sensuali, & spirituali amore. Cap. III.

SAPIENTIAM Dei paulò superius salutis monita, atque utilissima dilectionis præcepta dantem discipulis præsentibus, & uniuersæ secuturæ ecclesiæ iucundè audiuimus, mente cognouimus, diligenterque oculis perspeximus cordis. Aiebat enim: Mādatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Nouum instituebat mandatum: quia infirmabatur uetus, & consumptioni proximum erat. Ne igitur sine lege uiuerent homines, & tanquam indomita animalia uoluptatibus fręna laxarent: traditum est illis mandatū sanctum, cæleste, naturaleque, omni plenum dulcedine, delectatione refertū, mercede exuberantissimū, nō tēporali, sed æterna. Debuit quidē sapientia adamantina hominū corda, quæ sub dupli- Ioan. 13

D ci transierant lege: nec cælestē aduenientem super se admiserant imbrem, ut molirentur in fide, & Deo grati fierent per fidem, amoris statuere legē. Noluit tamen pręcepto solo sibi famulātes ad obedientiam exhortari. Promissiones addidit, dicēte Propheta: In custodiendis illis retributio multa. Et quoniā multa est retributio legem Dei seruantibus: ipsius amore succensus, inquit alibi: Inclinaui cor meum ad faciēdas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Præbuit insuper exemplū, quatenus omni ex parte circūuentus pręuaricator homo nullū terga uertēdi à domino aditū reperiret. Seipsum in exemplū exhibuit, quod sequamur: se formam dedit, cui imprimamur. Quamobrem in sui pronūciatione mādati, inquit: Mandatū nouum do uobis, ut diligatis inuicē, sicut dilexi uos. Non enim ait simpliciter: mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem: sed signanter intulit, sicut dilexi uos. Sciebat in hac uirtute caritatis, quemadmodū & in cęteris, solere fraudulentū aduersariū zizania miscere cum tritico, & sub lucis imagine, tenebras palliare. Ne igiē deciperemur: separauit à zizania triticū, & ne tenebris inuolueremur, caritatis pręmōstrauit lucē. Tacitè quidē suis nos sermonibus erudiuit, ut prudēter ab amore amorē, tanquā à zizania triticū diuideremus, & lucē à tenebris. Vt autē Psal. 18 Psal. 118 Ioan. 13

elucescat clarius, quod adhuc sub literæ uelamine latet, triplicem sciendum est esse amorem, carnalem uidelicet, sensualem & spiritualem. Carnalis nanque amor uoluptuosus est, & deseruit libidini. Aduersarius quum sit Dei, carnis opera perficere concupiscit, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Suæ actionis finem constituit uoluptatem, neque aliam sui operis quærit habere mercedem. Comedendo esurit: & nunquam famis eius saturatur inedia. Perambulando per loca inuia, & inaquosa arbitratur se requiem inuenire posse, nec tamen ualet: quoniam nihil reperit suo dignum amore, aut cui affectionis uinculo inseparabiliter hæreat. Quod enim deforme, seu imperfectum est, nec amoris auferre famem, neque humani cordis sibi ualet arripere principatum. Quod satis sibi esse non potest, alijs quomodo sufficiet? Creaturarum inopiam insinuat hoc, atque uniuersa: non ad fruitionem, sed ad usum fuisse condita manifestat. Porrò lex ista, lex est sapientiæ: qua naturale eruditur ingenium: ut non aliunde suæ uelit capere peregrinationis solatium, quàm a suo atque omnium conditore. Sic itaque carnalis amor, peccatum, & pœna peccati esse cognoscitur: dum se auertendo ab eo qui est, & delicti reus efficitur: & in concupiscentia creaturarum semper est uagus & profugus. Diligendo in procelloso seculo pelago pacem quærens non reperit, ubi suæ dilectionis figat pedē. Quamobrem ad Deum: in quo pacis imperturbabile bonum, & dilectionis inest beata tranquillitas, remeare compellitur. Hoc nimirum diuinus sermo, quum pereuntis per diluuium mundi narraret historiam, intimare curauit. Nam quum Noe scire cupiens, utrum diluuij diminutæ fuissent aquæ, emisisset de arca columbam: illaque circunquaque peragrãdo minimè reperisset, ubi pedum suorum uestigia figeret, ad eum, a quo directa fuerat, redire coacta est. Mysterium hoc præcipuum est, & carnalis amoris documentum quàm maximum. Qui legit, intelligat. Sensualis autem amor carnali minus perniciosus, indiget & ipse diligenti examinatione, peruigilique custodia, ne labatur in deterius. Bonum quidem respicit, bonum diligit, & allicitur bono. In sui exordio totus sanctus, totus mundus, totus fructuosus esse censetur: quum re uera sub eodem multifariæ insidiæ lateāt, quæ non melius, quàm ex dilecti deteguntur absentia. Nam amatæ rei de absentia cõceptus mœror amori sensuali perhibet testimonium. Sensualis ideo dicitur: quia corporeis sensibus nutritur & pascitur. Se pariter cum dilecto diligit, delectationē propriā diligendo diligit, & nisi cum difficultate, cuius diligit carentiā, patitur. Veniam facilè meretur: tametsi cõmoditatem, seu delectationē propriam quæritet: quoniam intentionis suæ radicem in caritatis uirtute solidauit. Vt prosit, siue iuuetur, mutuam dilecti exigit conuersationem: propter quod nõ ualet perspicaci æquitatis iudicio affectionis suæ agnoscere maculas. In carnalis & spiritualis amoris constitutus est medio, procliuiusque fœdatur carne, quàm in spiritum transeat. Proinde maximo timoris ac prudentiæ dirigendus est moderamine, ne sordibus uoluptuosi polluatur amoris. Nunquam ad libitum illi conuersationis habena laxanda est, ne fortè prostratus, uel seductus tendat, quo ei minimè licet. Vix & cum difficultate euadere quis potest latentes in hac sensuali affectione insidias, quum inter carnalem, naturalem, spiritualemque amorem habitationis suæ collocauerit sedem. Quis inter tot affectionum scopulos mentis nauem inconcussam deducere ualet? Perfectorum hoc proprium est, qui ex diuturna consuetudine, atque inhabitante sapientia eruditi exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Vnde euaginatum semper aduersus inordinatos animi motus gladium spiritus tenentes repente, ut in se pullulare deprehenderint, uiriliter necant. Hoc agens Propheta, suo nos uolens exhortari exemplo, inquit: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Hinc rationabili examinatione utriusque affectionis: sensualis uidelicet, & spiritualis colligitur proprietas. Sensualis quidem mixtus est, carnali proximus, & priuata impulsus delectatione, atque bono regimine indigens, ne in deterius labatur. Spiritualis uerò purus est, solidus, & exercitatus: Dedignatur pro sui innocentia, ac generositate terreno fœdari puluere, & à diuino detorqueri amore. Virtute quippe ducitur, mouetur ratione, trahitur caritate, resilitque uiriliter, si fortè qualicunque pulsetur ille-

Psal. 100

cebra

A cebra. Se totum Deo dedicat: se ad Deum dirigit: & quantum illi fas est, in Deo requiescit. Sic se exercet exterius: sic corporalium sensuum utitur instrumēto, ut Deum, quem toto dirigit caritatis affectu: totis uiribus præ oculis habere conetur. In istiusmodi munitissimo diuini amoris constitutus præsidio minimè cæterarum affectionum iaculis uulneratur. Impenetrabile siquidem caritatis est scutum, si discretionis dextera sustentetur, si obijciatur ictibus: si uigili corde seruetur. Eneruatur autem ex negligentia: atque ex sui fiducia amittit robur suum. Dormitante anima: & à sui custodia præ tædio languente totius boni aduersarius cupiditatis aquam caritatis superinfundit incendio. Illud pedetentim tepescere facit: atque à naturali diuertere motu. Quandoque etiam (nisi solerti cura spiritualium studio amoueantur contraria) prorsus extinguitur, & uertitur in fauillam. At uerò fiducia propria, quum ex mētis deliberatione elationis sit filia: spiritualium facultatum dispergit copiam: atque ad opus bonum infirmum reddit animum: adeò ut illa perdurante in corde nunquam firma proficiendi spes uigeat. Quamobrem B dubium non est solùm perfectos atque apostolicos uiros huiusmodi spiritualis affectionis decoratos esse uirtute. Alieno nequaquam indigentes solatio: neque sensuum delectatione propter paracliti præsentiā, & supereminentiam caritatis, qua induti sunt, cuncta, quæ diligunt, recta amant intentione: nedum propter Deum, uerumetiam in Deo: cuius sociali familiaritate exhilarātur, & uiuunt. Hoc præcipuo defœcatoque amore spiritus sanctus cælitus emissus Christi discipulos insigniuit. Igne nanque eorum corda inflammata diuino omnem repentè carnalis sensualisque amoris amisere rubiginē. Tanto præterea imbre inexhaustibili & æterno cælestis Hierusalē fonte spiritus emanauere aquæ: ut totam inordinati amoris abolerent scoriam. Longè antè ore prophetico tam nouum facturus prodigium enunciauit dominus. Effundam (inquit) super uos aquam mundā, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris. Psaltes quoque egregius huiuscemodi donum se percepturum non dubitans aiebat domino: Asperges me hysopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Nō autem tale munus in uirtute pro- C pria utriusque testamenti uenerandi meruere patres: sed ex superueniente in eis: atque per eos diuina cooperante gratia. Prius etenim quàm illa replerentur, sensuali ipsos amore refertos fuisse dubium non est. Hoc perspicuè in apostolorum claret principe. Ille quippe, quamuis fide cæteris esset ornatior: quamuis plus alijs diligeret dominum: tametsi regni cælorum claues ad ligandas animas, atque soluendas susceperit: licet apostolicæ dignitatis cathedra sublimatus fuisset: non tamen ad spiritualis fastigium amoris, nisi post aduentum spiritus attingere meruit. Tenertimè quidem ante domini resurrectionem eundem diligebat dominum, & ardenti illum amplectebatur amore: non tamen carnali: quia illo per gratiam fuerat euacuatus: neque spirituali, quoniam paracliti gratiam nōdum perceperat, sed sensuali, priuatoque. Hinc est, quòd eo plenus ab ipso domino Iesu nusquam abesse patiebatur. Vbique illum nimia illius captus dulcedine comitari cupiebat. Nam semel quum uniuersi præter duodecim, à domino discipuli discessissent, ad eos qui remanserant, ipse conuersus ait: Vultis & uos abire? Illico Petrus sapientiæ D sermonibus assuetus responsum dare non distulit, dicens: Domine ad quem ibimus? Verba uitæ æternæ habes. Pabulo uerbi saginatus creberrimè, illoque priuari formidans sine cunctatione sui soliditatem patefecit amoris. Alio etiam tempore, quum in montis uertice transfigurati domini aspiceret claritatem, quadam mentis profusus dulcedine hanc prorupit in uocem: Domine bonū est nos hic esse: si uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Mosi unum, & Heliæ unum. Quemadmodū infans, qui matris adhærēs uberibus, ac lactis dulcedine pascit̄: nequaquā se ablactari permittit: sic Petrus delectabili præsentiæ Christi captus illecebra nolebat relinquere quod tenebat. Proinde construendorum tabernaculorū consilium dabat. Ignorabat tamē, quid diceret: nō aduertens, quòd contemptis cæteris priuato seducebatur amore. Denuo cùm idem mediator passionis suæ futura narraret ludibria: atque de proximo in Hierusalem se prędiceret moriturum: ipse Apostolus magistri non ferens absentiam taliter exorsus est. Absit à te domine. Non fiet hoc. Cui humanè sapienti, sensualiterque diligenti cum indignatione respondit dominus: Vade post me Satana: scandalo mihi es. Nō enim sapis quæ Dei sunt: sed quæ sunt hominis. Merito siquidem discipuli puerilem obiurgauit sensum, qui salutem

Ezech. 36

Psal. 50

Ioan. 6

Matt. 17

Matt. 16

salutem corporis, suiq; amabilem præsentiam conditoris expectantium commodo: ac redemptioni præferebat humanæ. Minimè redargueretur si non sensualiter moueretur. Ita quoque nunc eodem, quo prius, sensuali ductus affectu loquenti domino, inquit: E
Ioan. 13 Domine quò uadis? Peruigili etenim corde, ac ore tacito dominum audierat, dicentem: Filioli adhuc modicum uobiscum sum: quæretis me: & (sicut dixi Iudæis) quò ego uado, uos non potestis uenire. Audierat etiam illum dilectionis mutuæ legem statuentem. Cætera postposuit, & de solo corporali turbatus discessu, quem metuebat maximè: & nolebat ut fieret, inquit: Domine quò uadis? Toties, ô domine repetitũ passionis sermonem te referente intellexi: te ad hoc paratissimum semper agnoui: unde in præsenti Luc. 22 conuiuio dixisti: Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum, antequam patiar. Multa etiã insueta te agere conspicio: paschæ solennitatẽ adesse intueor: tuum præterea uereor abscessum, mortisq; expauesco suppliciũ. Non autẽ ad id amplius dissuadere audeo: pro quo te uehemẽter increpasse me recolo. Quod si ut remaneas, impetrare non ualeo: unum tamen flagito, ne deneges mihi, edicito saltem quò uadis. Si te nequeo F retinere mecum: enarra (obsecro) quò uadis, ut ego ueniam tecum: quatenus sicut particeps consolationum fui: ita passionis consors inueniar. Memento (quæso) quòd tuæ speciem gloriæ, tuæq; diuinitatis altitudinem patre tuo mihi reuelante cognoui. Splendorem etiam faciei tuæ sole fulgẽtioris intueri merui: & in cunctis præcipuum erga me exhibuisti affectum. Cur nunc igitur non uis exaudire me: neq; quò iturus sis referares? Absentiam tuam æquo nõ ualeo sustinere animo: ideo precor te, ne me deseras, neq; solum sine te derelinquas. Quocunq; perrexeris, pergam. Siue ad dexterã ieris, siue ad sinistram, tecum pariter proficiscar. Vna amborum sit mansio, mutuiq; amoris iucunda utriusq; sit conuersatio tam ualida, tamq; perseuerans, ut corporis sola morte diuidatur. Ad hæc dominus: Quamobrem, inquit, ô Petre, querimoniam agis cõtra me? cur tanto nunc mœrore consumeris? quare suffusis lacrymis ubertim ploras, atq; flebili importunaq; uoce dicis: Domine quò uadis? Putásne quia nõ diligo te? Cùm enim semper amauerim te, teq; mihi familiari fecerim adhærere contubernio, qua uales modo ambigere G ratione: ut sicut heri, & nudiustertius non te diligam, quoniam te mecum ducere nolo? Talis, ô Petre, cogitatio nõ surrepat in cor tuum, taliaq; fari desine. Te diligo, & tanquã mihi amplector carissimũ. Volo quidẽ, ut ubi ego sum, tu similiter sis. Carnẽ propterea sumpsi, in hanc miseriarum uallem peregrinaturus adueni humanis communicans passionibus, ut te per me traherem ad me: quum hoc non posses per te sine me. Securus igitur esto, neq; de mea contristeris absentia. Non te negligo, non te abijcio, nõ te odio habeo: dum te post me superstitem derelinquo. Ad profectum tuum hoc ago: atq; pro tuorum cumulo meritorum. Verum ne suspensa te diutius mente dimittam: ne nutanti cogitationi, tuisq; sermonibus querulis respondere plus differam: scito quia quò ego uado, non potes me modò sequi. Tener es, & inualidus animæ uiribus, atq; spirituali adhuc lacte nutriendus. Quod petis, perfectorum est. Timore quidem seruili suppositus es: nec me spiritualiter, sed sensualiter diligis. Cresce in uirtute, roborare in fide: in caritate te perfice: præcinge te patientiæ cingulo: uestimentis te indue nouis, deposito H prius uetere homine cum actibus suis. Non enim hæres esse ualet cum filio liberæ, ancillæ filius. Nam etsi non potes me modò sequi, quia debilis es, sequeris utique postea. Oportet ut ego præcedam te: atq; exilij huius, quibus ad beatam graditur uitam: semitas sternam: quatenus tu facilius post me incedere ualeas. Mors quippe corporis, quã ego sponte sustineo, diraq; mei agonis crudelitas, qua examinatus inteream: tuas omnino transgreditur uirtutes. Proinde tibi dico, quò ego uado, non potes me modò sequi. Postquam autem resurrexero: postquam cælorum alta conscendero, ad te paraclitum dirigam, qui mẽtem tuam tanta soliditate firmabit, ut nullo modo ualeas superari. Igne siquidem amoris sui concremabit te: & dulcedine sua adeò reficiet te, ut inimicorum minimè tormenta pauescas. Dono sapientiæ intellectusq; compleberis: cuius adiutorio fultus omnem humanã poteris cõfutare prudentiam. Constãtem etiam te faciet fortitudinis dono atq; magnanimũ: ita ut pro illatis flagellis te faciat gaudere uehementer. Parumper etenim desideriorum tuorum gradum tempera, ne immaturius uelis assequi, quod exposcis. Quis temeritati nõ ascriberet & insipiẽtiæ, inermẽ uidere cum aduersa-

rijs

A rijs sæuis ac ferocibus uelle habere congressum? Quis imperitò consuleret, ut cum disciplinatis & doctoribus disputationis haberet conflictum? Quamobrem proprias metire uires, ut non supra uirtutem perfectorum audeas appetere pugnam. Scio: & optimè scio, quis sis, quãtumcꝫ ualeas. Nullus mihi de tua sufficientia inest error, nullusqꝫ de profectu tuo liuor, quatenus suspectos meos te oporteat habere sermones. Nam si ego certantibus coronam polliceor, illámque uictoribus fideliter tribuo, qua deberem ex causa dissuadere pugnam, atque terroribus debilitare animos bellatorum? Nonne ego sum, qui in terram ueni mittere gladium? Veni semper separare filium aduersus patrem suum: & filiam aduersus matrem: & nurum aduersus socrum suam. Nempe dominus exercituum ego sum. Ad hoc apud uos diuinitate descendi, ut mundi prosternam principem, meæqꝫ potestatis alligem uinculis, atqꝫ illius spolia diuidam. Si dux ego sum militiæ angelorum, cur non etiam hominum? Certè hominum & angelorum ducatũ teneo; & per eosdem mea gero certamina. Ex ipsis ordino bellatores, constituo duces, agminaqꝫ dispono. Te itaqꝫ in terris militantiũ ducem feci, te elegi de milibus, & meis prętuli fidelibus uniuersis: regijsqꝫ armis insigniui te: & ut te pugnare nolim arbitraris? Prorsus uolo, ut decertes cum hostibus meis uisibilibus & inuisibilibus, mihiqꝫ totum subijcias orbẽ, ac meas sparsim per infidelitatis deuia errãtes colligas oues, ecclesiam meam instituas: & tunc demũ cum triumpho martyrij laureatus uenies ad me: teqꝫ de pręlio reuertentem angelorum mihi famulantiũ cœtus in suum admittet consortium perenniter regnaturũ. His Petrus auditis sui cordis ardorẽ non sustinens, & ultra quàm dici potest, exhilaratus de sibi facta futuræ gloriæ sponsione inquit (nimio quippe sui redemptoris urebatur amore) Duri mihi sunt, ô domine, quos audio, sermones meis uotis dissimiles: Nã (ut agnosco) omnino recessurus es. De præsentia tua melliflua, ô domine, quãuis suauiter lætatus sim: quãuis nõ modicũ de eadem profecerim, ut ad patrem, unde exijsti, redeas: quoniã expedit, fiat uoluntas tua. Subijcio me idipsum uolẽs, quod tu. Liberaliter abnego me. Diuino honori, quẽ de tua non ambigo emanaturũ passione, propriã postC pono uoluntatem. Humanam redemptionem, quam in patibulo suspẽsus celebraturus es, quamqꝫ æstuanti sitis caritate, & ad quã iucundissimo accedis amore: ego tecũ, quanquã affectione impar, pergere concupisco. Incongruũ est, ut solus eas. Tu quidẽ tanquã sacerdos magnus sancta sanctorum in sanguine testamẽti solenne celebraturus sacrificiũ fiducialiter introibis. Ego uerò ueluti minister tuus: nõ tamen sine sanguinis effusione, neqꝫ pro cõmuni redemptione: sed pro tua moriar dilectione. Sũmus es pontifex, & altissimi sacerdos. Proinde minimè decet, ut absqꝫ ministro offeras sacrificiũ. Mosi, quãdo Sinã ascendit, ut legẽ tuo sancto scriptã digito mereretur accipere, associatus est Iosue. Heli Samuel ministrauit. Helisæus Heliæ. Tu autẽ æterni sacerdotij pontificatũ gerens, & præsules omnes dignitate præcellens, sine ministro aliquo tuum uis libare holocaustum? Oro te domine nõ fiat hoc, ut nõ tuæ deroges maiestati. Cùm tibi milia miliũ angelorum ministrent in cælis, unico uel nunc contentus esto ministro. Nec dubites, ô amantissime magister de carnis meę fragilitate, aut suppliciorum immanitate. Animam D meam gratãter pro te ponam: tecumqꝫ & in carcerẽ & in mortẽ ire paratus sum. Nõ enĩ uereor impiorũ minas: nõ tortorũ sæuitiam, nõ irridentium subsannationem: non ipsam deniqꝫ mortẽ. Caritate tui cùm uulneratus sim: quũ tanto tẽporis spacio sanctis tuis sim exhortationibus roboratus, refectus consolationibus, exẽplis solidatus, atqꝫ promissionibus animatus, putásne deseram te solatiũ singulare animæ meæ, & desideriorũ meorũ cõcupita satietas? Experire (obsecro) utrum idoneum ministrũ elegeris, cui ouium tuarum curã cõmisisti. Nunc igitur amore præcinctus tui sequar te: & usqꝫ ad crucis patibulum, etiam te inuito, nõ dimittam te. Erras (inquit dominus) ô Petre: & nimium falleris. Vehemens amor, quo me plus cæteris diligis, iudicio uero carere dignoscitur. Præceps est, & inconsultus: propterea infrænãdus. Præcipitaret prorsus, si proprio duceretur motu. Prudentiæ statera pensandus est: ordinandus est, ne dextera læuáue declinet. Audio etenim te maxima polliceri. Placẽt planè mihi desideria tua, in tuiqꝫ spiritus feruore delector, ac magnanimitate pugnãdi. Vnũ tamẽ sapientiæ meæ dissonum esse uidet: quod ad tui profectũ celatum iri nõ patior. Cur uidelicet inexpertus quũ sis talia, tamqꝫ ardua spõdere nõ uerearis? Taceo ꝙ homo sis, taceo ꝙ tãquã imbecillis: & neophytus nõ spiritualiter,

Luc. 12

tualiter, sed sensualiter me diligis. Edicito (te oro) mihi, quot iniisti certamina, quot hostes superasti: quę sint uictoriarum tuarum insulæ triumphales? Scirem etiam libentissimè abs te quales qui te impugnant, sint aduersarij, quæúe tibi sit consuetudo certandi? Nemo prudentia pollens si dissuetus, aut ignarus sit pugnæ, belli palmā se reportare præsumit. Nam dimicādi ars perficitur usu: usus exhibet audacem, mētis audacia uictoriæ cōcipitur spes. Spes autem uires ministrat, & ad triumphum usq; perducit. Nihil horum adhuc in te esse conspicio. Nonne me dixisse recolis, quòd nuptiarum filij lugere ac ieiunare non possunt: quandiu cum illis est spōsus: quum uerò auferetur ab eis sponsus: tum in illis ieiunabunt diebus? Nam etsi mecum in meis permansistis tentationibus, utiq; protexi uos, ipsasq; lenificaui, ne plus debito grauarent uos. Nunc autem recessurus à uobis corporaliter tantum expetiuit Satanas, ut cribraret uos sicut triticum, arbitrans sine præsentiæ meæ adiutorio uos facillimè suo uendicare dominio. Ego autem quamuis pro omnibus: præcipuè tamen rogaui pro te, ô Petre, ut non deficiat fides tua. Magnum contra te cerno parari conflictū, grauemq; super te imminere ruinam: propterea rogaui pro te, ne deficias: atq; succumbendo in tuorum inimicorū deuenias prædam. Si ista crederes: sicq; futura, ut ego, agnosceres: fateor quia nequaquā diceres: quare nō possum te modo sequi? Animā meā pro te pono. Vt igit̃ latius apertiusq; tibi, quæ acturus es, referem, scito prænoscens, quia antequam gallus cantet, ter me negabis. Ad hoc expauit cor Petri, & incredibili mœrore sauciatus est. Sciebat nanque ueracem esse magistrum, semper uera nunciare. Quamobrem digitum superposuit ori suo, conticuit: nec ultra aduersus dominum fari ausus est.

Marc. 2 — Luc. 22 — Matt. 26 (margin)

E — F (margin)

Qualem Dei filius profecturus ad patrem discipulis exhibuerit exhortationem. Cap. IIII.

Eregrè profecturus quisq; paterfamilias suis in unū uernaculis congregatis, prius quàm iter arripiat, uniuersa prouida gubernatione disponit. Singulorum officia diuidit, agendorum modum ordinemq; insinuat: futura prædicit pericula: se tamen reuersurum prænunciat: atq; ipsorū animos nimia ne illius abscessu mœstitate prostratos, blandis conatur mulcere sermonibus. Multum etenim proficiscentibus confert, si mente pacatam, compositam moribus, ac agibilibus instructam familiam dereliquerint. Sic Isaac sanctus & longęuus uniuersæ carnis debitum soluturus, ac descensurus ad inferos, quum oculis præ senio caligaret, antequam moreretur: suam (ut moris erat) primogenito Esau dare uoluit benedictionem: quanquam diuina aliter ordinauerit prouidētia. Ipse quoq; Iacob, qui à Deo dilectus, & a matre præmonitus fratri pręripuit benedictionem, quum decubaret, & morte uicinus esset, omnibus conuocatis filijs magna cum autoritate singulis spiritu reuelante enarrare inchoauit, quæ super eos, & posteras filiorum suorum futura erant generationes. Nil siue boni, siue mali conticuit, quin panderet illis. Moses similiter omnium, qui morabantur in terra, mitissimus: prius quàm uocante illum Deo montis uerticem conscendisset, & promissionis terram longè positus circunquaq; lustrasset, coadunatis pariter filijs Israel uniuersis egregium canticum illud exposuit, in quo præuaricationem, ac uenturæ damnationis ipsorum sententiam luce clarius patefecit: nō indignatione, seu liuore permotus: sed caritatis zelo compulsus, si fortè diuinis comminationibus auditis resipiscerēt, obduratiq; mollescerent, atq; ultionem formidabilem reuocarent. Sic in ultima seculorum generatione Dei sapientia in carne passibili constituta: quum in extremo uitæ suæ termino in medio suorum cōsederet discipulorum, perfectis ritè paschalibus sacramentis tanquam delegato testamento excellentissimum de mutua seruanda dilectione edidit sermonem, monita saluberrima continentem, suæq; caritatis incentiuum permaximum. Nemo planè huiusmodi ualet dignitatem explicare eloquij: quippe cùm ab ipso purissimo emanarit sapientiæ fonte. Discipulis quidem suis adhuc paruulis, ac caritatis dulcedine nutriendis, tanquam spirituale lac talia propinauit. Oppresserat illos mœror pro cari discessu magistri: & pro ipsorum exili fide atq; fiducia fluctuante. Ignorātes etenim quid de seipsis fuerat euenturum, uarijs cogitationum agitabātur procellis. Diuinam nondū super se intellexerant prouidentiam continuo uerbi fulti præsidio. Hoc intuens dominus, qui propinqua & remota, futura & præterita uniuersa prospectat: consolatoria uerba exorsus est, dicens: Non turbetur cor uestrum. Pius pater magno cura-

Ioan. 14 (margin) — G — H (margin)

A rum æstuantes turbine blande filios adhortatur. Nempe ueluti peritissimus medicinæ regulis imbutus opportunam illis exhibuit medicinam. Non autem illis de diuinitatis essentia, aut beatorum gloria sermonem edidit, sed de pacis suasione. Sublimia illa inquieti quum essent, capere minime potuissent. Nam inquieta mens non ualet erigi supra se, neque erudiri sermonibus sapientiæ. Ex sui quippe dissensione indocilis efficitur, atque ex perturbatione aditum in se obstruit ueritati. Proinde mirando quodam humanæ prudentiæ ingenio dei sapientia commotis discipulis pacis ac quietis suadet bonū, quatenus iactato in eorum corda stabilitatis fundamento securum doctrinæ suæ domicilium superædificare ualeret. Non turbetur (inquit) cor uestrum, tāquam semper uos deseram, fluctuationem animorum propellite, aduocate pacem, tranquillitatem tenete, ut uobiscum conferre ualeatis, quæ uidistis de me, uel audistis à me. Nūquid magnalia operum meorum atque stupenda obliuioni mandastis? Nunquid præclara diuinitatis meæ testimonia, quæ multifarie didicistis, aduertere nequitis? Redite ad uos, ut in me B pacem habere possitis. Interim tamen creaturas omnes interrogate de me, in quib. deitatis magnalia operatus sum, & ædificabunt uos, terra, mare, cæteraque elementa, & ipsa cælorum astra se manuum mearum opus esse fatebuntur, & dicent. Ipse fecit nos, & nō ipsi nos. *Psal 99* Recolite quid in sapientiæ libro de me per me scriptum sit. Quando præparabat cælos aderam, *Prę. 8* quando certa lege & gyro uallabat abyssos, quādo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Ego sum dei filius, de quo scripta sunt hæc, pro humana à patre restauratione directus. Propterea nō turbetur cor uestrum, quia uisibilem naturam amoueo, cum diuinitate semper uobiscū sum. Creditis in deum, creditis dei ubique esse præsentiam, creditis illius super uos prouidentiam, & in me eadem similiter credite. Non fidem uestram carnis tollat materia, caritatisque dulcedinem, & perseuerantiæ firmitatem euertat. Visibilis & inuisibilis natura unum dei efficiunt filium. Nec humanitas adimit diuinitati, neque diuinitas proprium tollit humanitati. Vna enim persona perfecta, indiuisibilis, & inconfusa deus & homo C est. Humanam tamen substantiam, quæ ex tempore cœpit habere originem, sideribus importabo, & super omnem efferam creaturam. Nullam igitur fidem uestram arbitremini habere iacturam, quia dixi, creditis in deum, & in me credite. Nullum quoque detrimentum uos passuros esse formidetis, dum corporalem meam ab oculis uestris pręsentiam subtraho. Totum hoc ad profectum fiet uestræ fidei, exaltationisque augmentum. Quemadmodum enim propter uestra morior delicta, uestramque resurgo iustificationē ita ad glorificationem uestram uobis uidentibus cælos ascendam. Præcedam itaque uos, non ut uestram præripiam gloriam, uel ut solus tāquam naturalis & uerus filius totam cælestem possideam hæreditatem, sed ut illam mecū pariter habeatis. Nec uos terreat, *Ioan. 8* quia alio dixi in loco, seruus non manet in domo in æternum, filius manet in domo in *Ibid.* æternum. Quod ibi secutus sum, mementote. Si filius liberauit uos, uerè liberi eritis. Vt liberem uos, crucis supplicium subire non dubito. Quamobrem uobis non inuideo, ut cælestis regni consortes mei sitis, pro quo gratis patiēdo uos libertati restituo, neque gloria meá derogabit uestræ, nec uestra meę, quippe quum in domo patris mei mansiones *Ioan. 14* D multæ sint, nō locis, aut limitibus distinctæ, sed meritis. Domus utique hæc patris, de qua loquitur Sapientia, cælorum habitatio est, quæ est pręclara domus, & sublimis, æterno coruscans lumine, luminosa in se, ciuium numerositate referta, diuitijs plena, dignitatibus insignis, fulgens honoribus, pace secura, latitudine incomprehēsibilis, gaudio abūdans, omniumque locuples bonorum. Ordinibus quidem distincta est, decorata gradibus, & mansionibus segregata. Habent in eadem domo Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, ac Seraphim, proprias māsiones diuisas, in quibus honorabiliter exaltati perpetuas deo exhibent laudes. Non solum autem hi angelici spiritus, qui ab initio domus huius habitatores fuere, proprijs in cælesti aula nobilitantur mansionibus, uerumetiam quotquot homines prædestinati sunt ad salutem. Ambigendum etenim nō est patriarchas sanctos, sublimes uates, Apostolorum honorabile collegium, martyrum laureatum chorum, concordem confessorum numerum, uirginum candidatum exercitum, sacratumque sacerdotum ordinem speciales in ipsa domo possidere mansiones. In uno siquidem uniuersæ sunt loco, una ta-

mē quæq; earum pro meritis inhabitantiū fulget, delicijsq; exuberat spiritalibus. Quis B
uerò domus huius gloriam, incolarum felicitatem, cōcordiam animorum, mansionūq; speciositatem enarrare sufficiat? Generositatem, atq; ipsius excellentiam à longe, & ex parte cognoscens Propheta, amator effectus illius, eaq; participare desiderans in exul-
Psal. 83 tatione spiritus aiebat. Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum? cōcupiscit &
Psal. 25 deficit anima mea in atria domini. Alibi quoq; inquit sic. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Merito quippe concupiscentiæ illius deficiebat amore, nam superexcedit bonū omne, quod uidit oculus, auris audiuit, & in cor hominis ascēdit. Domus illius decorem nullus agnoscit & negligit, nullus possidet & amittet. Sempiterna utiq; est diuino irradiata splendore, innumerabilium habitatorum capax, cunctorumq; delectabilium contentrix. In ipsa facie ad faciem uidetur deus, intelligitur uerbum, amborum spiritus adoratur. Non annua, sed continua ibi celebratur solennitas, & sponsa sponso castissimo atq; puro amoris connubio copulatur, fœcundatur spiritu, amore fœtatur. Nil est, quod displiceat, nil, quod amātium perturbare ualeat animos, reperitur. Tota pacifica, tota læta, semper fidelis, nusquam coinquinata, F
nunquam dilectione languescens. Ex gustu fruitionis caritatis indeficienter desideriū innouatur, ex caritate autem dilectionis modificatur ebrietas. Semper in illa sobrietas cum ebrietate uiget, satietas cum desiderio perseuerat. Mutui amoris tanta est in ea sua uitas, tantaq; pro commūnicata felicitate fraternitas, ut fiat cooperante caritate conuiuium unum, populus unus, & cor unum in sacrosanctæ osculo caritatis. O domus dei, ô præfulgidæ mansiones, ô ciuitas regis summi quanta in te sunt gaudia, & quam gloriosa sunt de te dicta? Dilexi quidem speciem tuam, & concupiui iucunditatem exultationis, quæ est in te. Ad te (fateor) suspirat cor meum, quoniam in te sunt lætitiæ meæ, laborumq; meorum concupitus finis. In te temporalem, quamuis minimam & caducā, quam contempsi, felicitatem restaurandam esse non ambigo. Sapientiæ contuberniū, cui afficior, me in te adipisci confido, diuinam etiam, quam desidero perficere laudem, in te persoluere non diffido. Merito proinde diligo te, quæro te, clamo ad te, quiesco in G
te, uulneror propter te, sitio te, & cupio affectu anxio uidere te, plateasq; tuas auro stratas, muros tuos sapphiro, & smaragdo, omniq; precioso constructos lapide, ciues tuos immortalitatis candore fulgentes, regem tuum diuino diademate renitentem quidem in se, uniuersis uerò beneuolum, atq; in astantium omnium oculis honorabilem. Vtinam tuarum saltem unam minimam habere merear mansionum, quas deo coæterna sapientia præparauit in te electis suis regnaturis in te. Præparauit (inquam) æternaliter in se, perfecitq; temporaliter per se. Has positas in te mansiones eadem sapientia sibi ad
Ioan. 14 hærentibus liberaliter discipulis repromisit dicens. Non turbetur cor uestrum, creditis
Ibid. in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Turbabātur enim non mediocriter eorum mentes de humanitatis domini futura absentia, uerbi delectationum inexpertes, propterea promissione cælestium mansionum cōsolabatur eos in-
Ioan. 14 quiens. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnam tantum esse nō dixit, sed multas, ne solum propriam nominasse uideretur. Habet nanq; sapientia etiam ipsa mansionem suam, sicut cæteri suas, alijs nihilominus longe dissimilem. Sinus nanq; patris, coæternitas, consubstantialitas, parilitas, æqualitas, maiestas, diuinitasq; genitoris unigeniti uerbi ineffabilis & spiritualis est mansio, ad quam nemo angelorum siue archangelorum attingit, & in quam nullus prædestinatus ingreditur. Cognitio uerò diuinitatis, H
patris limpida & facialis uisio, immortalitatis stola, stabilis & quieta cælorum inhabitatio, incorruptio resurrectionis, gloriæ cælestis perfecta adeptio, angelorum æqualitas, societas ciuium supernorum, electorum perpetuæ esse noscunt mansiones. Ad has sperandas, capessendasq; debilium animos hortabatur dñs, utpote sciēs quid diceret. Nolebat enim, quos paternaliter diligebat, elegeratq;, ut habitarent in summis, luteas ac tē
Luc. 24 porales appetere mansiones. In illos itaq; tacite inuehebat dicens. O pusilli, & tardi corde ad credendū ijs, quę uobis per me dicta sunt. Quare carnis sensu ducimini, & nō magis spiritu? Cur instanti separationi attenditis, & temporalem tātum de me consolationē exquiritis? Futura fidei oculo prospicite, spiritualia diligite, æterna sperate. Dilatamini igitur in diuinorum desiderio, dilatamini, & uincimini. Erigite ad cælos mentis
aciem,

A aciem, & roboramini. Me spiritualiter amate, & caritate mea inflāmamini. Expergiscimini inquam, lætamini, & exultate, atq; abijcite de meæ carnis uisione tristitiam, & iucunditatis indumento ornate uos. Cogitate (oro) diligēter recessus mei causam, sermonum meorū mementote, māsionumq; mearum cautionem tenete, & intelligetis, quod gaudere uos potius, q̄ mœrere oporteat. Vtiq; tristari debueratis, si quo minus dixissē uobis, quia uado parare uobis locum. Quamobrem penes uos ratum habete, & de uestris cordibus nullius persuasione, nullo euentu, nulloq; deleatur terrore, aut supplicio, quoniam si abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam, & accipiā uos ad meipsum, ut ubi sum ego, illic & uos sitis. Audite nūc ô uos discipuli, qui hactenus in mœrore fuistis, & amoris desiderio, corde patulo, attentisq; auribus distincte auscultate, quid dicat dei uerbum, quid in carne & per carnem æterna loquatur sapientia. Recedere uelle à uobis se dicit, & ad patrem ascendere, ut excelsas & magnificas, quæ in regali cæli palatio sunt, preparet mansiones, faciatq; id eis (sicut propheta cōmemorat) omnibus electis suis solenne conuiuium pinguium, conuiuium uindemiæ, pinguiū medullatorum, uindemiæ defæcatæ, & recumbat ibi in regno cælorum, cum Abrahā, Isaac, & Iacob. Quibus rite paratis, iterum uēturum se asserit, ut uos accipiat ad se. Amore siquidem casto, hominum illectus amore reuertetur, ne superabundātiori de absentia illius corda uestra absorbeanē tristitia. Veniet prorsus, sicut uenturū se dicit, & non tardabit, non discessurus amplius, sed uobiscum, & cum omni ecclesia commoraturus usq; ad seculi consummationē. Neq; enim tunc discedet, & ascendet solus, sed iuxta ipsius pollicitationem accipiet nos ad seipsum, ut ubi ipse est, nos simus cum ipso. Quid est quod dixit, accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum & uos sitis? Non potest non esse magnū, atq; præcipuum quod ait, ut ubi ego sum & uos sitis. Quamobrem ipsum dominū interrogemus, ubi est, quatenus hoc cognito, mente affectuq; esse incipiamus, ubi ille est. Dic igitur nobis ô domine ubi es, dic inquā, ut scire ualeamus, ubi futuri sumus. Ardenter satis id scire desideramus. Non nisi delectabiliter stare poterimus, si in æternum non separandi à te, erimus tecum. Dic oro, domine ubi es? Te in cœnaculo cernō cum tuis. Cum illis iam es, quibus dicebas, accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum & uos sitis. Si sub uerborum uelamine nihil significare potuisti, quid magni polliceris dicens, ut ubi ego sum, & uos sitis? Si nihil latet, tecum sunt, & ultra expectare quid debent, si quod promittis, habent? Quoniam uerò iuxta mei captum ingenioli, sub mysterio loqueris, curiositate semota, scire cupio abs te, ubi es, & ubi nos futuri tecum. Es ne forte in palatio aliquo manufacto, parietib. deauratis, gemmis ornato & purpura? Es ne in sede regia, eburnea, preciosis circumsepta monilibus, uarijsq; strata tapetibus? Talium scio domine, quod non eges. Hæc omnia gētes & seculi amatores quęrunt. Noui Apostolum tuum dixisse. Non in manufactis habitat deus. Nusquam horum quæ uidentur habitationem tuam esse, de qua sermo nūc agitur, certissimum est. Ore prophetico (ni fallor) audio te dicentem, ubi es. Cælum, inquis, mihi sedes est, & terra scabellū pedum meorum. Alium etiam te reuelante agnosco referentem clarius ubi es. Quis (ait) sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra. In altis itaq; habitas, in cælo præsides, in sublimibus regnas. Sedes tua (teste propheta) ô deus, in seculum seculi, & uirga directionis uirga regni tui. Regnum quoq; tuum regnū omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Habitatio tua æterna est, stabilis, pacatissima, restauratione non indigens, nulla uetustate senescens. Cuncta hæc diligentium te affectum mulcent, cordis sapiunt gustu, & flammam in eis tuæ caritatis accendunt, quum te in cælis esse audiunt tecumq; se sine fine regnaturos non ambigūt, iuxta quod scriptum est. Et fecit nos reges, & sacerdotes & regnabimus in seculum. Nempe audiebant sapide delectabiliterq; ab ore præceptoris Apostoli, se cum Christo futuros. Non tamē perspicue intelligebant, ubi tam grata societas fieret, neq; qua perueniretur illuc. Rudes adhuc erant, & in fide pusilli, atq; spiritualium ignari, spiritualis inexperti copulæ, & cælestium inscij mansionum. Assueti quidem sensib. mysteria non poterant intueri diuina, quoniam perhibente testimoniū Apostolo. Animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. Quod intelligebant discipuli, hoc loquebantur. Vnde eorum unus Thomas nomine, uerborum domini minime capax, sciscitatus

[Margin notes: Ioan. 14 (beside "quoniam si abiero"); Esa. 25 (beside "cæli palatio"); B (beside "bus electis"); C (beside "non separandi"); Act. 17 (beside "stolum tuum"); Esa. 66 (beside "fallor"); Psal. 112 (beside "meorum"); D, Psal. 44 (beside "itaq; habitas"); Apoc. 1 (beside "non ambigūt"); 1. Cor. 2 (beside "malis homo")]

Ioan. 14 est dicẽs. Dñe, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Audierat quidẽ ipsum dñm dicentem. Quo ego uado scitis, & uiam scitis. Hæc cum non spiritualiter intelligeret, sed ad solam corpoream dñi referret naturam, se uiam qua iturus erat, nescire fatebatur. Ideo aiebat. Dñe nescimus quo uadis. Paucis igitur prudentissimi dei sapientia nescièti satisfecit discipulo. declarauit enim profunditatis eloquio, quod inerudito
Ioan. 14 discipulo uidebaẽ obscurũ. Ego sum, inquiẽs, uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad me nisi per me. Quid euidentius, quid profundius, quid' ue breuius de se dicere potuit sapientia? Verba hæc spirituali intellectu sunt grauida, & discussione dignissima. Via etenim est dñs Christus, non humanis calcanda pedib. sed angelicis ueneranda spiritibus. Porrò uia hæc, uia recta est, carens anfractib. ab errorib. munda, & absq; terrore ullo, in quã non discurrunt latrones, nec leonum perambulant catuli rugientes, ut quærant escam sibi. In quã antiquus serpens & tortuosus coluber non irrumpit, non dilaniat, neq; mactat, ut perdat. Sepibus quidem & macerie est circundata, atq; ualida armatorũ protecta manu, indicibili uidelicet angelorũ hincinde multitudine custodiẽ. In hac prorsus quicunq; simpliciter graditur, confidenter ambulat, gratia illum præcedente diuina, comitante deo, angelo protegẽte, subsequentib. meritis. In ea qui incedit, securus, hilaris, festiuus existit, nec immerito. Regia enim est, deducens usq; ad ciuitatem sanctã Hierusalẽ. Fidei quippe synceritate, non corporeis passib. per ipsam pergitur, neq; locali peragratur motu, sed animæ affectib. eruditis cogitationibus, profectibusq; uirtutũ. Qualis uia, talia incedentium esse debẽt itinera. Spiritus ait Propheta, ante faciem nostram Christus dñs. Quamobrem in lumine fidei, in nitore conscientiæ, in ardore caritatis, in fraternitatis amore, in decore animæ, in sapientiæ illustratione, in perfectionis zelo, in eleuatione mentis, in cælestium cõtemplatione, & in uigili cordis custodia gradientiũ semitæ diriguntur. Via igitur nobis factus est Christus adducens ad gratiam, cõducens ad deum, reducens ad se. Via inquam fulgens in cælo, illuminosa in se, credẽtibusq; perspicua uniuersis. Candore siquidem rutilans uerbi, & ueritatis splendore clarescẽs nulla ignorantiæ densatur caligine. In hac uia, qui ueritatem nescit, deuiat. Qui uerò comitatur ueritatẽ, uiuentium tendit ad patriam. Nil enim peregrinantibus adeo sicut ueritas dignoscitur necessarium. O ueritas alma, quàm præcipua & excelsa est tuæ generationis origo? In paterno siquidẽ æterni regis ueriq; dei pectore initium habes sine initio, & uitam sine fine. Omnia tibi nuda & aperta sunt. Attingis etiam à fine usq; ad finẽ
Heb. 4 fortiter. Propterea disponis suauiter uniuersa irreprehensibili æquitatis examine, nec quisquam redarguere, quod agis, ualet. Radios quoq; tuos de sublimibus regiæ potestatis sedibus super corda diffundis filiorum hominum, ut diuino illos facias consortio dignos. Nixibus nanq; suis superuacue elaborat humana temeritas, nisi pio tuo illos fauore sustentes. Primatum tenes coram deo, & in conuentu hominum angelorumq; nimio decore coruscas. Venerantur te, qui norunt te, nec tamen ut sunt, tua ualẽt enarrare præconia. Vltra cuiuscunq; creaturę ingenium tua praexcelsa protenditur dignitas. Beatos dixerim, qui tuo digni sunt astare conspectui, quiq; mellifluo tuo sunt copulati connubio. Immortales enim efficis, quos diligis propter te, apud quos tuam statuis mansionem. In cordibus eorum tanquam in tibi placidissimo declinas ac requiescis uiridario, indeq; amœnos uernantes redolentesq; caritatis colligis fructus. De talibus sic arbitror te quodam dixisse in loco. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cõclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorũ fructibus. Vnius personam exprimis perfectorum uolens ostẽdere unitatem. Tibi huiusmodi se custodiunt. seq; ordinatissime componunt propter te. Pulchritudinis quippe tuæ illecti magnitudine uniuersis præponunt te, seq; exponunt pro te, minusq; se diligunt q̃ te, se amant in te, in te agnoscunt se, nilq; se esse fatẽtur sine te. Nec immerito. Tuæ nãq; caritatis dono ex toto corde dulciter, ex tota anima sapienter, ex omnibus uiribus fortiter diligunt te. Porrò agnoscunt se melius uiuere in te, quàm in se, quiuis uita æterna, esse immutabili & beato de te in te, uiuificasq; cuncta, quæ uiuunt naturaliter, seu uita spiritus. A te nanq; ô uia incorruptibilis uniuersa habent, ut sint. Sunt autem, quia uiuunt in te, non per se, sed per te. qui es finis omnium quæ sunt, iuxta ordinationis tuę arcanum, ineffabile, tectumq; consilium. Nam cuncta fecisti propter te. Quæ uerò deuiat

A à te, malo suo, suaque impellente malitia hoc faciunt. Legi quippe tuæ sanctæ inobedientes deordinant naturam suam in imagine tua, qua honorabiliter insignisti eos, propterea æterna digni sunt morte, quæ in tuorum ultionem inimicorum per irreprehensibilem iustitiam tuam statuta est. Non tamen tu ô ueritas summa in perditione lætaris impiorum, quatenus eos sempiternaliter punias, qui omnes diligis, ut uiuant sancte, uiuantque gloriose in te. Lætaris autem, dum delinquentes feris in tua iustitia coæterna tibi, quæ punit facinora, quæ aliena sunt abs te. Quæ enim non fecisti, displicent tibi, qui bona omnia & ualde bona constituisti in pondere, numero & mensura, dans singulis secundum naturæ suæ qualitates, proportiones cōgruas, per legem perfectionis sapiētiæ tuæ irreprehensibiles, ordinatissimas mirādasque. Quis autem mortalium redarguere ualet, quod tu omnium artifex summa sapientia ueritatis tuæ lumine cōdidisti? Aut quis non miretur uniuersitatis creaturarum speciem, indefessamque perseuerantiam earum sub lege tua, quas fecisti ex nihilo, solo tuæ uoluntatis imperio in laudem, in tuæque
B diuinitatis præconium sempiternum? Exposuisti utique eas rationali creaturæ tuæ, quæ in opacis exilij huius itineribus peregrinatur abs te, ut per illas eidem te innotesceres, & glorificaret te. Non quidem ut tibi, quum non habebas, uendicares gloriam, sed ut per ea manifestares quid es. Inuisibilia enim tua à creatura mundi per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque tua uirtus, & diuinitas. Prouidisti optimè mortalibus uniuersis iuxta tuæ ineffabile consilium sapiētiæ adiutorium, per quod erigeretur ad te. Pōdere carnis corporalisque fecis spiritualis natura, quæ præerat, latebatque grauata ergastulo, minus erat idonea ad cognoscendum te. Ipsa etenim quæ ratione carebat, insolescente natura, tuo abusa dono uertit ad uoluptatem, quod eidem tribueras ad salutem. Condideras quippe eam, ut rationalis quam iuxta se habebat, naturæ subesset imperio. Veruntamen tua ex hoc nequaquam indignata bonitas aliud mirabilius, per quod repararetur, quæ perierat consilium adinuenit. Non enim tu ô misericordiarum plenitudo, & bonitatis indefectibilis fons, quemadmodum passionibus agitaris,
C quatenus malum pro malo tribuere debeas, quin potius benefaciendo, dissimulando, compatiēdo nostrorum toleras multitudinem delictorum, ut pœnitudine ducti à uijs nostris resipiscamus pessimis, & cōuertamur ad te, qui gratuito nos amas affectu. Quoniam uerò per tuæ opera sapientiæ non cognouit te mundus, tibi placuit ô Sapientia per stultitiam assumptæ humanitatis saluos facere omnes credentes in te. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei quàm incomprehensibilia sunt iudicia tua, & inuestigabiles uiæ tuę. Quis cognouit sensum tuū ô domine, aut quis consiliarius tuus fuit? Humanum sapere miro humiliasti modo, ut qui delinquendo se indignum fecerat erudiri per te, saltem per inferiorē se agnoscere te. Nam crucis tuæ prædicatio sicut Iudæis scandalum, ita à gentibus stultitia esse iudicatur. Horum uerò nemo quandiu infidelitatis deluduntur errore, quandiu cruci tuæ cordis ceruicem subdere dedignātur foris remanentes, nunquam ad diuinitatis tuæ attingunt notitiam, nunquam etiam tuę habiles efficiuntur fruitioni gloriæ. Proinde, quod scriptum est, dixisse te reor. Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Quis mentis suæ cōpos credere au-
D deat se posse peruenire ad patrem sine te? Mediator quū sis uerus, duce ueritate tua ad diuinitatis in te credentes cognitionem prouehis. Tenebræ quum sint, in tenebris ambulant, quicunque à tua semoti sunt gratia. Mox autem ut te cōmunicas illis, lux efficiuntur in te. Quod uerò lucem aspiciunt, quod participatione lucis efficiūtur lux, prorsus agitur per te, qui candor lucis æternæ nuncuparis, & es. Lux (inquam) spiritualis es, & diuina. Oculis quidem corporeis inuisibilis, sed angelis & hominibus mūdis corde intelligibilis delectabilisque. Verbo enim tuo sempiterno rationali illaberis creaturæ, illā sine uerborum fragore, aut corporis motu instruis, facisque ut uideat te, amet te, delectetur in te, qui prope es, nec agnosceris, nisi ab ijs, quibus per illuminationem fidei ostendis te. Venit itaque ad patrem per te, qui te suscipit in se, necnon qui diuinæ ueritatis tuæ irradiatus lumine redemptionis tuæ efficitur particeps. Nam gratificatur interpellante te, teque sanguine pro illo fundente liberatur. Quum enim quæ non commisisti exoluis debita, tuo nos precio redimis, adoptatosque perducis ad patrem.

Rom. 1

Rom. 11

1. Cor. 1

Ioan. 14

Quod non nisi ex diuino gustu humanus affectus ualeat satiari. Cap. V. B

Nter præcipua, quæ in suę conditionis primordio omnipotens deus homini præstitit dona, naturaliter illum concupiscibilem fecit, quatenus suũ naturali impulsu semper cuperet conditorem, in quo concupiscibilium omnium sciret esse dulcedinem. Naturali igitur motu infatigabiliterq; humanũ requirit cor, unde delectatione pascatur. Non corpore neq; mente quiescit delectationis flagrans desiderio, si quo modo delectabilium omnium æternum inuenire ualeat fontem, ad quem pertingendo se satiandum esse non ambigit. Casso proinde semper labore resudat, delectabilia quæritando quoadusq; experiatur (quamuis tenuiter) quàm suauis sit dominus, & quàm magna ipsius sit multitudo dulcedinis, quã abscondit seruiliter timentibus se, perficit uerò illis, qui sperant in se, & diligunt se. Modica istius scintilla dulcedinis copiosum caritatis accendit ignem, cælestiq; desiderio
Psal. 72 mentem ferueſcere facit. Tali urebatur incendio Propheta, cum diceret. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. Non mediocriter diligebat, quãdo renes etiam suos commutatos esse commemorabat, quippe qui prius carnali atq; uoluptuoso pascebantur amore. Tunc spirituali quadam dulcedine ebrius effundebat in carne, quod præ amoris abundantia in mente continere non poterat. Plenitudo quidẽ hæc ex agnitione deitatis emanat. Se minime cohibere, seq; humanus capere non ualet animus, quum illius spirituali obtutu innotescit deus. Exultat cor, lætificatur spiritus, pariter castificatur & caro, atq; tota se diuino mancipatur obsequio. Hoc Citharœ-
Psal. 83 da sanctus insinuare curauit dicens. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Porro quicunq; familiari potitur uerbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi uacat, uersiculi huius sententiam nouit. Necdum uerò adultus in spiritu nequaquam uerborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tãgit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autem quisq;, & caritate feruidus ueritatis pascitur cibo, utpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt cõuiuio, perire sinit. Nempe ex his diem festum agit domino. Reuoluit G animo, quæ contemplando gustauit, & quadam suauitatis circumfusus abundãtia, lau-
Psal. 72 dis prorumpit in uocem. Deus inquit cordis mei, & pars mea deus in æternum. Iuxta enim inspectæ ueritatis mensuram amoris uehementia prærogatur. Neq; uerus amor sine cognitione, nec infusa ueritas absq; caritate subsistit. Quę etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur sciẽtia, quoniam à caritate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animum, & reddit insipidum. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per seipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniam appetit inaniter sciri. Tanquam terebinthus expandit ramos suos, solaq; exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dietim operatur, propterea nunquam ditescit. Sibi soli profutura quærit, æterna negligẽs temporali mercede lætatur. Quæ autem de sursum est sapientia, pudica, humilis, consentiens, & delectabilis est. Se in mentis interiora recõdit, in propria dulcedine requiescens. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat imprædabiles. Supra diuinitatis fundamentum ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indesinenter sugit mel, atq; olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Caritatis atq; sapientiæ uerbi potatur stillicidijs, necnon ex eorum cibarijs enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longè uerò suauius debriatur, quũ rapitur supra se. Vbiq; caritatis indicia, ubiq; sapientiæ uestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicunq; his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur ut stercora, cunctorumq; habentium absq; mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiam, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde ut perseueret donum, magis magisq; ut augeatur, exorat di-
Psal. 26 cens. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram sem-
Psal. 41 per. In huiusmodi autem oratione calescens, petitionum uota ingeminans ait. Sitiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine
Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

A uis maxima ab eodem uidisset, audisset, didicisset, percepissetque, potiora tamen concupiscens quod non posset amittere, postulauit. Voto suo minime satisfacere posse dubitabat, si secum semper in carne haberet uerbum, si à dei nunquam discederet sapientia. At suo ut se cognouit fraudari desiderio, ex imminenti passionis articulo patrē sibi demonstrari prudentissime quid diceret, nesciendo petiuit. Nempe petitione hac sola patris filijque præsentiam requisiuit. Non enim à patre filius, neque à filio diuisus est pater. Vna amborum est gloria, una maiestas, unaque substantia, quamuis non eadem persona. In personis est proprietas, in essentia unitas, in potestate æqualitas, & in diuinitate paritas. Cęlestium omnino ignarus Apostolus liniamentis Deum suspicatus humanis esse subiectum, patrem sibi exposcit ostēdi. Humano simplicitatis fallebatur errore. Nō est corpus deus, neque aliquo corporis sensu capabilis. Spiritus est deus incircūscriptus, simplex, ubique totus, ubique præsens, quem non uidet oculus, auris non audit, sed intelligit ratio, sentit affectus, percipit mens, tenuiter tamen, & ex parte. Nam per fidem B ambulamus, non per speciem. Per speciem autem quando? Quando huius corruptibilis naturæ mole deposita filiorum dei sortiti fuerimus libertatem, sicut Ioannes inquit. Filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Tunc quod flagitabat Philippus, consequemur, tunc patris gloriam absque uelamine aliquo contemplabimur, tunc uita fruemur æterna, quæ in patris filijque agnitione consistit. Nunc ad illam non ualemus attingere, tum propter diuinitatis inaccessibile lumen, & supereminentem gloriam maiestatis, tum propter inualidam mortalitatis nostræ aciem, quæ infirmitate propria repercussa diu supra se stare non potest, neque æternæ sapientiæ altitudinem penetrare. Quamuis enim patris deitatem sicuti est comprehendere non ualemus, possumus tamen diuitias æternæ eius bonitatis inuestigare, opera meditari sapientiæ, atque potentiæ illius considerare mirabilia, quæ præuio fidei lumine diuinitatis conditoris utcunque arcana patefaciunt. Quamobrem dei filius per carnem apparuit, & coram se C positis tam uisibiliter, quàm intelligibiliter tanta, quæ de eo leguntur, operatus est, quatenus perspicue claresceret in ipso diuinitatis habitare corporaliter plenitudinem, fieretque cunctis credentibus perlucidum paternæ maiestatis exemplar. Nequaquam tamen, quantum sciebat, loquebatur, nec iuxta suæ magnitudinem operabatur potentiæ, sed pro intuentium, audientium, & legentium captu, quæ de illo scripta sunt, eadem gessit in carne. Quis nesciat solo uerbo leprosos mundare, illuminare cæcos, ægrimonias curare, ipsosque suscitare defunctos, reuelare cordium secreta, elementis imperare atque immundos spiritus de obsessis corporibus eijcere, non humanæ, sed uirtutis esse diuinæ? Vniuersa hæc per mediatorem Christum facta sunt, in quo erat dei uerbum caro factum. Per eundem itaque in miraculis potestas, sapientia in eloquijs, in beneficijs exhibitis bonitas, in passione æquitas, in tolerantia & contumelijs patris declaratur longanimitas. In ipso homine assumpto longe excellentius, quàm in quauis alia, siue cælesti, siue terrestri creatura adipiscitur diuinæ naturæ scientia. Ob hoc insinuandum postulanti Philippo, domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis, pro D tinus idem dominus Iesus intulit dicens. Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui uidet me, uidet & patrem. Qui uidet (inquit) non sicut tu, qui humana tantum audis uerba, humanam intueris formam, & humanos inspicis actus, sed qui uidet me in forma Dei, uerbum in principio de patre genitum, ante creaturam omnem cum patre regnantem, in ipso æternaliter quiescentem, atque genitoris sapientiam uniuersa gubernantem, qui talem me uidet, omnino uidet & patrem. Clara huius contemplationis uisio, reuelataque uerbi species non in præsentiarum habetur, sed creditur, creditur uerò, ut habeatur. Hanc Propheta confirmat sententiam, ubi ait. Nisi credideritis, non intelligetis, nisi credideritis in præsenti, non intelligetis in futuro. Hoc idem Dominus ipse notificare uoluit. Quum enim dixisset, qui uidet me, uidet & patrem, illico subiunxit. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Signanter tamen dixit, non credis, quatenus sciremus in uisionis pollicitatione patris & filij, non agnitionē, sed fidem fore necessariam. Nūc quamdiu (uidelicet) in hoc passibili uiuo corpore (ait Apostolus)

1. Ioan. 3

Ioan. 14

Ioan. 14

Esa. 7

1. Cor. 13

cognoſco ex parte, mediante ac reuelante fide. Tunc autem quando ſcilicet omni triũphata corruptionis moleſtia manifeſtata erit dei eſſentia, cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Id uerò tantum, quod ex parte cognoſcimus, & per fidem credimus, de patre per filium, & de filio in patre nobis ſuadent eloquia ſapientiæ, eiuſdemq́ opera mirabilia. Maius ſermonem ueritatis, teſtimonium habere non poſſumus. Mentiri quidẽ non poteſt, quum ſit ueritas. Nec poteſt non eſſe, quod aſſerit, & affirmat, quum ſit ſapiẽtia,
Mar. 13 propterea aiebat. Cælum & terra tranſibunt, uerba autem mea non præteribunt. Solidum igitur & irrefragabile fidei fundamẽtum ſunt uerba uerbi, & ſcripturarũ eloquia, quæ reuelante uerbo conſcripta ſunt, quib. cõtradicere ac nolle acquieſcere deo odioſum eſt, atq; prophanum. Nẽpe diuinis quiſquis aduerſatur eloquijs, dei ſe opponit ſapientiæ, quæ ab initio ſanctorum prophetarum, ſuorumq́ ſeruorum fidelium ora com
Heb. 1 pleuit. Hoc Apoſtolus patenter aſſeuerat dicens. Multifarie multisq́ modis olim deus loquens patribus in Prophetis, de ſeipſo ſic ait. An experimentum quæritis eius, qui in
2. Cor. 13 me loquit̃ Chriſtus? Quæcunq; etenim dei filius per ſemet locutus eſt, & quæ per ſuos, de uno eodemq́; prodeunt ſapientiæ fonte, tametſi malus eſſet uera loquẽs. Quod per malos plerunq; loquatur deus, dubium non eſt, & ſanctarum perſpicue probari poteſt teſtimonio ſcripturarum. Vnde ſi malo tanquam Deo per illum loquenti bonum credendum eſt, quanto magis bono? Et ſi bono homini, multo amplius dei bonitati, quæ eſt ipſa ſapientia. Optime nanq; in uno bonitas & ſapientia uinculo colligãtur. Ambobus pariter teſtificantibus omnino credendum eſt. Nec immerito. Bonitas nec poteſt fallere, neq; uult, ſapientia uerò errare neſcit. Quamobrem uiciſſim ſibi inuicem famulant̃, & pariter ſine diſceptatione conueniunt. Hinc eſt quod Vates eximius inter ſuas,
Pſal. 118 quas iugiter domino offerebat preces, aiebat. Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiã doce me. Sciens nanq; ſine ſapientia bonum, & abſq; bonitate ſapientem eſſe non poſſe, utrunq; ſagaciter poſtulauit. Hinc ualidum eloquiorum Chriſti ſit teſtimonium colligimus, ſi qualis erat, qui loquebatur, fideliter cogitamus. Bonitatem ſiquidem aſſumpti hominis Chriſti ſpiritus plenitudo, quæ ab inſtanti cõceptionis ipſius fuit, declarat
Eſa. 11 lucidiſſime. De ipſa Propheta ſic inquit. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapiẽtię & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eũ ſpiritu timoris domini. Huiuſmodi ſpiritus fretus abundantia indefectibili tantum in boni
Ioan. 8 tate excreuerat, ut prorſus à peccato immunis exiſteret. Ideo fiducialiter aiebat. Quis
Luc. 2 ex uobis arguet me de peccato? De ſapiẽtia uerò illius habes ſic. Puer Ieſus proficiebat ætate & ſapientia coram Deo & hominibus. Nec mirum ſi ſapiẽtia complebatur, quũ
Col. 2 eſſet dei ſapientia, & in ipſo homine eſſent omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi. Humanitas quippe illa perfectiſſimum erat uerbi inſtrumentum, unde quicquam nec agere, nec loqui poterat, niſi qualiter quãtumq́ ab inhabitante dirigebatur uerbo.
Ioan. 14 Quamobrem diſcipulis loquens aiebat. Verba quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor. Quid euidentius dici poteſt? Diſtinxit nanq; ab operibus diuinitatis, humanitatis dona. Loquebatur ipſe, ſed non à ſeipſo. Gloriam non quærebat propriã, ſed eius, à quo fuerat miſſus. Si enim à ſeipſo loqui ſe diceret, priuatam concupiſceret gloriam. Hoc ſi agere præſumeret, nihil eſſet. Qui non dei, ſed gloriam quærit propriam, quoniam mendax eſt, nihil eſt. Audi quid ſapientia Chriſtus loquatur, & qui calumnianti-
Ioan. 5 bus Iudæis de ſeipſo dicat. Ego ueni (inquit) in nomine patris mei, & nõ ſuſcepiſtis me. Alius ueniet in nomine ſuo, & hunc recipietis. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia ueritas in eo non eſt. Quare in eo ueritas non eſt? Vtiq; quia in ueritate non ſtetit. Cur in ueritate non ſtetit? Quoniam priuatam gloriam concupiuit, quæſi
Eſa. 14 uit, nec inuenit. Leuauit aduerſus conditorem ſuum cordis ceruicem, & ait. In cælũ cõſcendam, ſuper aſtra cæli exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Merito igitur ſtare non potuit, quia in ueritate non ſtetit, dei gloriam non quæſiuit. Quod gratis acceperat, humiliter recognoſcere noluit. Propterea corruit, & ab ingenita præcipita-
Ibid. tus dignitate Prophetico ore elationis ſuæ increpationẽ audiuit ſic. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum, ſuper te ſternetur tinea, & operimentũ tuũ erunt uermes. Quomodo cecidiſti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris? Nõ ſic autem media-

A mediator noster, non sic in carne sapientia, nihil sibi arrogauit indigne. Et quoniã à ueritatis tramite minime deuiauit, non ruinam, sed incomparabilem sortitus est gloriã, de qua Propheta dicit. Gloria & honore coronasti eum dñe, & constituisti eum super opera manuũ tuarũ, omniaq; subiecisti sub pedib. eius. Non tantũ oues & boues uniuersas, uerũetiam angelos, archangelos, principatus, potestates, cũctamq; cælorũ militiã. Voce etenim ueridica, quod acceperat gratis, profitebaт palàm, neq; denegabat, quod ex natura essentialiter erat. Gratis quippe acceperat, ut mediator dei & hominũ fieret, ut tanq; uerus sponsus caput esset ecclesiæ, ut primogenitus fieret mortuorũ, & princeps regũ terræ, ut à uerbo in unitate assumereт personali, ut de ipsius gratiæ plenitudine acciperent oẽs, ut per eius sanguinis effusionẽ dareт remissio peccatorũ, atq; cælorum ianua prædestinatis tantum pateret ad gloriam. Alia insuper multa idẽ assumptus homo à deo accepit, quæ humani tenuitas non capit ingenij. Ipsa nẽpe beatorũ spirituũ agmina gratiarũ ipsius incõprehensibile culmẽ lætando miraт, uenerat, adoratq;. Pro ijs igi- Psal. 8 Col. 1 Ioan. 1

B tur, quæ admiserat gratis, laudes inmensas, & gratiarũ ineffabiles Deo agebat actiões. Humilitatẽ præ cunctis mortalium filijs idem Christus homo dilexit, custodiuit, exhibuit. Vnde præuia sapientia, uerbo duce, ipsaq; famulãte uirtute in nullo limites excessit proprios. Neq; propter sapientiam usq; ad serui formam exinaniri, neq; parentibus pauperrimis subdi, passionumq; ignominijs subijci erubuit. Neq; propter humilitatis uirtutem diuinitatem suam, quam æqualem habebat cum patre, atq; maiestatis gloriã, quæ latebat in carne, desiit confiteri. De his loquentem audi. Ego, inquit, & pater unũ sumus. Fidelissima sapientiæ uerba hæc sunt. Humilitatis autem. Pater maior me est. Et quod in præsentiarum dicitur. Verba, quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Indicibili quodam ueritatis moderamine ita loquebatur, ut naturarum interdũ proprietates distingueret, interdum uerò unitatem personæ commendaret. Hanc sapientiæ loquendi regulam quidam ignorantes ab unitatis se diuiserunt gremio, atq; faciẽtes schismata turpiter ac damnabiliter perierunt. Sancta aũt mater ecclesia capitis sui sectãdo Ioan. 10 Ioan. 14

C doctrinam sagaciter alterum distinguit ab altero. Quamobrem diuinitatem offendere non ueretur, quum dei filium crucis ignominiam passum dicit, atq; hominis filium supra angelorum naturam in patris dextera residere gloriatur. Instructa siquidem à uerbo, quod intus sibi loquentem audit, hoc uiuæ uocis promit oraculo. Idipsum egit dñs dicens. Verba, quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Testimonium, quæ loquebatur in homine sapientia, perhibebat. Verum ne à semetipsa hoc dicere uidereт, aliud æquale subintulit testimonium inquiens. Pater autem in me manens ipse facit opera. Verba nanq; Christi inhabitantis sapientiæ testimonium perhibebant, ipsius uerò opera patris in illo declarabant præsentiam. Quãuis enim beatæ trinitatis indiuisa sint opera, patri tamen specialiter tribuitur potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas & clementia, quanquam pater sapiens sit & bonus, filius sit bonus & potens, spiritus sanctus sit potens & sapiens. Ad personarum quippe trinitatis discernendam intelligibiliter proprietatem, quædam uni, quædam ascribuntur alteri, quum uerissime patris, & filij, & spiritus sancti una sit potestas, sapientia una, unaq; bonitas simplicissima, indiui- Ibid. Ibid.

D sibilis, & æterna. Pater igitur iuxta uerbi sententiam in filio manens ipse facit opera. Irrefragabile prorsus diuinitatis Christi testimonium eximia sunt opera, quæ per ipsum facit pater. Vnde alio dicebat in loco. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me. Quis non crederet mortuos suscitanti, & super undas solido atq; sic congressu deambulanti? Sed Iudæorum corda excæcauit malitia, & inuidiæ rubigo consumpsit, ne Deo crederent miracula facienti. Discipulorum uerò humanæ carnis infirmitas, quam assumpserat de Adam, inualidam reuerberabat eorum fidem, ne intelligere ualerent latentem in homine maiestatem. Quoniam uerò qui in carne non agnoscebant deum, uix quæ aspiciebant, credere poterant, quædam sublimia atque manifesta dominus Iesus se intuentibus proponebat opera, quatenus tali subuecti adiutorio uisibili ad uerbi diuinitatem fide mediante inuisibilem raperentur. Mittebat illos foras ad considerandum uisibilia, qui in lumine inuisibilium intus stare nequibant. Hoc Propheta sanctus in spiritu, uerbi oraculo monitus considerans, credensq; dicebat. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Ioan. 5 Psal. 138

Psal. 118 Alibi quoq; sic. Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Conuincebat ab B
Ioan. 20 sens præsentes. & uerbi uerificabatur sententia dicentis. Beati qui non uiderunt & crediderunt. Quātum autem in hoc spirituali Propheta memoratus profecerit scrutinio,
Psal. 61 quantumq; intelligentiæ adeptus sit lumen, alio notificauit loco. Nonne (inquiēs) deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum, nam & ipse deus meus, & salutaris meus, adiutor meus, non mouebor amplius. Non se amplius ullo infidelitatis impulsu fatetur esse mouendum, quoniam se percepisse firmissimæ petræ fundamentum, atq; præclaræ ueritatis scientiam lætabatur. Pro qua re non timore elatus, sed sapientia præditus, & fraternæ caritatis amore succensus, quod ipse perspicue nouerat, alijs longe la
Ibid. teq; constitutis insinuare curauit dicens. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda uestra deus adiutor noster in æternum. Reticere minime ualebat, quod absq; ambiguitate spiritu reuelante ipse didicerat. Dei utiq; prędicabat gloriam, quam prophetico spiritu cernebat in Christo, quatenus populorum corda ad fidei traheret gratiam, pararetq; domino plebem perfectam. Quod si seruus tanta seduli F
tate honoris cultum de eo, quod diuinitus acceperat, domino persoluebat, quid patri aget filius? Si Propheta sapientiæ illustratus radijs deo pure confitebatur, nec sibi diuinitatis arrogabat quicquam, sed in medio ecclesię ueritatem annunciabat uniuersis, occultabit ne genitoris gloriam ipse filius, in quo sunt thesauri omnes sapientiæ & scien-
Ioan. 14 tiæ absconditi? Plane confessus est, & non negauit. Ait nanq;. Verba quæ ego locutus sum uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Verū ne fides, quam ipse unigenitus dei audientium mentibus imprimere cupiebat, inanis uideretur & ociosa, quam sit sublimis meritis, quàm donis locuples, quam'ue credentem familiarem exhibeat deo, indicauit dicens. Amen amen dico uobis, qui credit in me, ope
Ibid. ra quæ ego facio, & ipse faciet. Non enim inquit, qui credit me. Hoc dæmones faciunt, & contremiscunt. Neq; qui credit mihi, quod faciunt omnes, qui fideles uocantur, & in peccatis degunt, quorum fides nihil proficit ad salutem. Sed signāter inquit, qui credit in me, quod est electorum proprium, qui credendo diligunt, & illi recte uiuendo uniri G
atq; incorporari satagunt. Opera igitur quæ facit Christus, quicunq; huiusmodi insigniti sunt fide, faciunt & ipsi. Ad consolationem quippe ipsorum, qui faciūt, & exhortationem uidentium, tale à Deo percipiunt munus. Animantur quidem ad fidem intuentiū corda signorum operatione, & prouocantur, ut ueniant ad gremium catholicæ unitatis. Eorum uerò mentes, qui sanitatum gratiam consequunt, quotiescunq; agunt talia, humilitate fœcundantur & gaudio. Gaudio pro adepto munere, aspicientiumq; profectu. Humilitate aūt, quū sacro eruditi eloquio tacite cogitant intra se prophetiæ atq; faciēdorū dona miraculorū electis ac reprobis esse posse cōmunia. Norūt Euāgelica au
Matt. 7 toritate multos dñō in die iudicij esse dicturos. Nōne in nomine tuo pphetauimus? dęmonia eiecimus? & multa signa fecimus? Quibus responsurus est Christus. Amen dico uobis, nescio uos, discedite a me operarij iniquitatis. Proptereà nequaq; magnipendūt, quod ad uitæ non prodest meritū. Quid enim futura prædicere contulit Caiphæ? quid Iudæ profuit fugare dæmonia? quid Ægyptiacis Magis ingentia prodigia facere utile fuit? Nempe ad decorem gloriæ fidei, & ad declarandam dei potentiam, necnō ad san- H
ctorum eruditionem, etiam hominibus malis præstātur talia. Ista minime hominem efficiunt sanctum, nec deo carū. Prouocant tñ infideliū mentes ad fidē, dicente Aposto-
1. Cor. 14 lo. Signa data sunt infidelib. non fidelibus. Fideles nanq; rationi potius, & prophetarū oraculis, q̃ miraculo acquiescunt. In exordio tamen nascentis ecclesiæ miracula magis q̃ prophetię congruebant. Vniuersam siquidem infidelitatis tenebræ occupauerāt terram, excepto duntaxat Hebræorum populo, in quo unius dei uigebat notitia, dicente
Psal. 75 Propheta. Notus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. Quod in tenebrarū plaga, quam ualida manus domini in Pharaonem Ægypti regem exercuit, præfiguratum
Exod. 10 est. Sic enim habes. Et factæ sunt tenebræ horribiles in uniuersa terra Ægypti. Tribus diebus nemo uidit fratrem suum, nec mouit se de loco, in quo erat. Vbicunq; autem habitabant filij Israel, lux erat. Ad has igitur abigendas, quando filiorū Dei dispersa multitudo fuerat congreganda, tantam dominus discipulis suis contulit signorum gratiā, ut nemo tam claris miraculorum testimonijs, assertionibus Apostolorum cōtra dicere

aude-

A audiret. Vnde in Apostolicis actionibus legitur, quod per plateas ponebant infirmos in lectulis & grabatis, ut saltem transeunte Petro obumbraret quenquam eorum, & sanarentur à lãguoribus suis. Hoc ueridica incarnati uerbi lingua spoponderat, quando dicebat. Qui credit in me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horũ faciet. Nusquã de dño legitur, quod ægrotos sua liberauerit umbra, prout de ipsius Apostolo euidentissime comprobatur. Quod promiserat, implere curauit. Nec erubuit uniuersitatis dñs maiora per discipulos suos prodigia fieri, quàm per se. Fauoribus non indigebat hominum, neq; suam propter se ostentare cupiebat diuinitatis gloriã, sed propter nos, ut credendo in eum salui per illum efficeremur. Difficile itaq; non est omnib. quæ dei Sapiẽtia egit, aut locuta est, accommodare fidem, quando quædam mirabiliora per Apostolos suos, in ipsius tamen nomine acta fuisse minime dubitamus. Nam populi Iudæorũ limites dominum prædicãdo legimus non transisse. Dixerat enim. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. At post illius ad cælos ascẽsum uniuersa gentiũ multitudo ad fidem conuersa est. Quod gratulabũdus Propheta Apostolorũ uoce pronunciat dicens. Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Propterea cordis sui ardorem non sustinẽs inquit. Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Nihil prorsus sibi derogauit dñs, quando miraculis & prædicatione honorauit suos. Nam discipulorum commendatio laus magistri est, & eorum prædicatio diuinæ sapientiæ perfecta testificatio est. Qua re extiterint commendabiles, enarrat idem Propheta dicens. Principes populorum congregati sunt cum deo Abrahã, quoniam dij fortes terræ uehementer eleuati sunt. Eleuati utiq; sunt, non ob id quod erant, sed propter ea, quæ à Christo admiserant. Quid (oro) antequã ad fidem uocaretur, erat Apostolorum princeps? quid gentium doctor? quid Apostoli cæteri? Quales fuerint quicunq; scire uoluerit, Euangeliorũ legat apices, intelligetq; ipsorum dignitatẽ diuini esse muneris, non possibilitatis humanæ. Eorum sublimem gloriam Vates sanctus cõsiderans mentis erectus stupore inquit. Nimis honorati sunt amici tui deus, nimis cõfortatus est principatus eorum. Decebat prorsus regiam sapientiæ maiestatem tales habere ministros, quorum prosapia minime decoraretur ipsius imperiũ, seu dilataretur sciẽtia. Huiusmodi fauoribus terreni indigent principatus. Aliena opus habent nobilitate ornari, gubernari consilio, atq; attolli laude, quoniam per se non sufficiũt sibijpsis. Rex autem noster Christus, cui datus est cælorum principatus, & honor immortalis regni, non uisibilem in sibi famulantibus ornatum quærit, neq; humana indiget facundia, quum ipse sit qui dat homini scientiam, paruulis intellectum, & omnes simplici corde credentes in se uirtutibus, ac spiritualibus uenustat muneribus. Talibus nedum facturos pollicetur maiora, quàm ipse, uerumetiam impetraturos quæcunq; poposcerint. Vnde & Apostolis in persona uniuersalis ecclesiæ dicit. Quodcunq; petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Magna & omnino excellentissima est catholicæ religionis & Christianæ fidei apud deum autoritas, ut quod petierit in Christi nomine, consequatur. Declarat quidem hoc Christi gloriam, & diuinæ essentiæ in eo naturam. Deum illum esse dubitare quis potest, in cuius nomine tanta in eum credentibus animarum & corporum beneficia prærogantur? Non enim rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, dum diuinitatis sibi uendicauit honorem. Quod loquebatur ipse de se, hoc pater operibus fatebatur. Plane si non esset Deus, mendax fieret, & elatione, qua nulla est maior, reus existeret. Porrò illi supplicium deberetur, non gratia. Aduertant ex hoc, qui recte sapiunt, quum ubiq; deitatis Christi insignia fulgeant, quum fidelium populi sparsim per orbem terrarum illius resonent laudes, uerba pronuncient, testentur mirabilia, atq; in ipsius nomine fugentur dæmones, ægroti sanentur, aliaq; multa fiant ueneratione digna, utrum ipse sit deus, & uera sint quæ idem asseruit, quem pater omnipotens tanto insigniuit honore. Non enim delinquentium fautor est deus, neque aliquod impune relinquit præterire delictum. Quamobrem suspicari minime fas est in solo Christo legem deperisse iustitiæ, quæ aduersus elatos omnes diuinumq; diripientes honorem magnam ab ipso creaturarum exordio ultionis exercuit iram. Cessent igitur ô mortales apud uos argumenta uerborum, à uestris procul cordibus arceatur humanarum caligo rationum, atque omnis infidelitatis ambigui-

Marginalia: Ioan. 14 (beside "Nusquã"); Matt. 15 (beside "Non sum missus"); B; Psal. 46 (beside "Subiecit populos"); ibid. (beside "Omnes gentes"); Psal. 46 (beside "Principes populorum"); C; Psal. 138 (beside "Nimis honorati"); Ioan. 14 (beside "Quodcunq; petieritis"); D.

tas propulsetur. Puram cunctorum conditori exhibete seruitutem, & erga mediatorē Christum fidei regulam atq; incontaminatam custodite caritatem. Nihil de illo sentite indignum, nihilq; catholicæ contrariū ueritati. Diligite quod ipse dilexit, seruate quod ille mandauit, credite indubitanter quod docuit, quatenus uestra aggregentur merita, gratificentur opera, dona cumulentur, atq; uestra in excelso exaudibilia fiant supplicationum uota, necnon in filio pater honorificetur omnipotens. E

De uarijs effectibus, & sublimitate amoris Christi. Cap. VI.

IN uniuersis quę dei sapientia per assumptum hominē inter homines gessit, humanam procuratam fuisse salutem dubitet nemo. Quando nanq; blandis alloquebatur sermonibus, se habebat ut mater. Quando increpa tionum emittebat iacula, rectitudinem seruabat ut iudex. Quando diuini tatis sacramenta pandebat, autoritatem protendebat ut doctor. Quando eruditionis monita dabat, instruebat inscios ut magister. Quando uirtutum formā exhibebat in opere, præcedebat ut lux. Quando orationi uacans interpellabat patrē, me diatoris gerebat officium. Quando ab inuidis patiebatur aspera, agnosci uolebat ut re demptor. Quando uerò miracula faciebat, potestatem exercebat ut deus. Horum nihil agebat propter se. Nostræ quippe infirmitati compatiens, nostræq; mederi cupiēs pra uitati, minime, ut prodesset nobis, sibi pepercit. Tanquam probatus agricola suā in no bis desiderabat inserere caritatem, quatenus iustitiæ fructus prodiret ex nobis. Illi etenim omnino non placet, ut noster ociosus sit amor, sed neq; potest. Inquieta res amor est, & proprijs stimulis agitata. Quem suis alligauit uinculis, suæq; subdidit ditioni, nequaquam quiescere patitur, neq; ociari permittit. Præceps ducit, uulnerat dulciter, suauiter mulcet, & in amati trahit amplexus. Suspitionem mouet, replet timore, & obediētiam perficit. Summopere cauet, ne dilecti offendat animum, aut amore quid agat indignum. Nil esse delectabilius arbitratur, quàm dilecti potiri præsentia, ipsiusq; beneuolentia detineri. Nam etsi permissiue separatur ad tēpus, toto agit conamine, ut redeat in idipsum. Nullo interpellante utitur medio, nulloq; intercedēte dirigit preces. Quod appetit consequi, impetrare non trepidat. Nam eadem obtinere sperat, quę est paratus impendere. O quam iucundum est amoris negocium, & quàm in hac peregrinatione necessarium, si tamen honestatem sapiat, si uirtutibus nutriatur, si concors sit moribus, si pari ambulet gressu. A natura concipitur, crescit beneficijs, consuetudine roboratur. Porrò inter peccatores nequeunt legitimi amoris iura seruari. Conscientiæ nāq; exagitati aculeo diu in amoris fœdere perseuerare non ualent. Vbi caritas nō est, nec animorum copula esse potest. Hinc claret perspicue amor Christi, quàm potens, quàm dulcis, & quàm diuturnus sit. Ideo potēs est quia utilis, ideo dulcis quia delectabilis, ideo diuturnus quia honestus. Quid (oro) honestius Christo diligitur? Quum non essemus fecit nos, suaq; decorauit imagine. Nobis factus est pater, nō carnali generatione, sed spi Ioan. 1. rituali, & diuina, dicente Ioanne. Dedit eis potestatem filios dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Delectabilius etiam dei filio diligitur nihil. Amorem quippe nostrum totum sibi uendicat, nosq; sponte currentes trahit ad se. Quomodo non trahet nos, quum factus sit homo propter nos? Gratis dilexit ingratos, quæsiuit errantes, pœnitentes suscipit, fouet amantes. Plane amor Christi totus delectabilis est. Cur non delectet Christus, quū in ipso uniuersa delectabilia sint? Si te pulchritudo delectat, utiq; præ filijs hominum speciosus est forma. Si potestas placet, audi quid de illo Propheta Dan. 7 dicat. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non cor- Col. 2 rumpetur. Si sapientiam diligis, de illo scriptum esse memento. In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi. Si tuum diuitiæ mulcent affectum. Prophetā Psal. 111 de ipso pronunciantem ausculta. Gloria & diuitiæ in domo eius. Alibi etiam in sinistra illius diuitiæ & gloria. Si regni moderamina magnipendis, quantus sit iste aduerte. Et Apoc. 19 habebat (inquit Ioannes) scriptum in femore suo, & in uestimentis suis, rex regū & dominus dominantium. Si familiarem tanquam humanæ naturæ solatium conuersationem diligis, Euāgelium lege, & ipsum cum publicanis, & peccatoribus familiarissime conuersantem, & manducantem agnosces. Omne nanq; tempus, quo cum hominibus habi-

A habitauit: adeò familiaris extitit: ut qui ab initio fuere cum illo, ab eodem uel modicum diuelli non possent. Et ut cuncta paucis explicem, omnium plenitudo donorum, quæ in eo diffusa est, delectabilem atque ualde carum illum reddit hominibus. De utilitate demum amoris illius quid dicam? Omnium disciplina uirtutum erudit diligentes se. Sic enim habes: Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Informat profectò nos, qualiter mores cōponere debeamus, ordinare uitam, res familiares distribuere, corpus regere, habere cum hominibus conuersationem, atque omnia interiora & exteriora nostra disponere temperanter. De spirituali quoque docens nos pugna inimicorum instruit fallacias spernere, tentationum species uarias superare, preciosum separare à uili, à tenebris lucem, agnoscere gratiam, uitia declinare, cor sursum erigere, pro temporalibus æterna mercari, mentem extergere, cælorumque secreta penetrare, obtemperare maioribus, supra æquales non insolescere, caroque minores uenerari affectu. Carnem præterea spiritui, & spiritum subijcit Deo. Ad

B proximos benignum, immitem erga se ipsum, suum exhibet possessorem. Porrò ardenter Christum diligenti nil difficile uidetur. Ignem, ferrum, uincula, carceres, persecutiones, flagella, aduersaque omnia Christi amor tolerare facit. Valida est (sicut legit) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Aquæ etiam multæ non poterunt extinguere caritatem, neque tribulationum inundātia flumina obruent illam. Hoc martyrum cicatrices, stridores cathenarum, lampadarumque adustiones, exilia, uerbera, & huiusmodi mille, quibus tolerandis impares humanæ sunt uires, mirificè protestātur. Quis ad tam ardua patiēda esset idoneus, si non caritatis Christi impinguaretur dulcedine? Maximus planè amoris Christi fructus est, & exuberans delectatione: si tamen legi obtemperet sapientiæ. Duplici siquidem gaudet priuilegio. Præsentibus enim utitur, & futuris. Consolationes spirituales & amoris quædam admittit munuscula, per quæ peregrinationis huius modificatur tædium, & tribulationum pressuræ leuigātur. Nō est ingratus Deus, ut obliuiscatur, sub tentationum fasce laborantium. Vnde Propheta aiebat domino: *Cant. 8*

C Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto? Apertè dicens: *Psal. 93*
Neque iniquus, neque immitis es, ut laboriosa mandes, & absque delectationis suffragio operarios fatigari sinas. Quamobrem confirmando in spiritu sententiam hanc, inquit: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Alibi quoque sic: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus uidimus mala. De quo autem ista prodierint fonte, quibúsue meritis prærogata sint, dubium non est, quin ex Paracliti gratia Dei pro suis membris interpellante sapientia. Hoc nanque polliceri dignatus est, dicens: Si diligitis me: mandata mea seruate: & ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit uobis. Mira hæc sapientiæ sententia est. Se protestatur patrem rogaturum, ut diligentibus se, suisque obtemperantibus mandatis alium det paraclitum, ne quasi absque paracliti gratia posset quis diuina custodire præcepta. Quis autem sine paraclito Christum ualet diligere? Paraclitus quippe ipse patris filijque amor est. Ipse caritas est, qua diligimus Deum, diligimus proxi- *Ibid.* *Psal. 89* *Ioan. 14*

D mum: per quam cælestia præcepta seruamus. Nemo absque ipsius caritatis dono obtemperare domino ualet. Vicissim sibi famulantur caritas & obedientia, nec segregantur abinuicem. Qui ueraciter diligit, absque difficultate obedit: qui autem famulari negligit, certum est, quòd non diligit. Æquissima amoris statera præceptorum impletio est. In hac uoluit, ut nostrum appenderemus affectum: non ut ipse agnosceret, qui antequam fiant, cognoscit uniuersa: sed ut nobisipsis cognoscibilem faceret: atque utrum perfectè diligeremus, minimè ignoraremus. Nouerat optimè quàm sæpe priuatus amor rationis iudicium tollit: & mentis claudit oculos, quos mandati transgressio reserat. Diuinæ etenim legis custodia amoris Christi testimonium est. Quid igitur ait Dei sapientia præcepta sua seruantibus? Ego rogabo (inquit) patrem, & alium paraclitum dabit uobis. Intelligamus sanè, ne in uerbis domini nos errare contingat: atque ueritatis lumine caligare. Non enim simpliciter ait: Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit uobis: tanquam duos ostendere uellet esse paraclitos: quem habebant diligendo unum, alium quem pollicebatur: sed signanter addidit, ut maneat uobiscum in æternum spiritus ueritatis. Porrò si diligimus, paraclitum habemus. Fit uerò orante pro *Ibid.*

te pro nobis Dei filio: ut quem habemus, abundantius habeamus: quatenus ipsius in nobis gratia crescat, magis magisq; augeatur: & bonorum quotidie operum cumuletur merces, efficiamurq; digni, ut ille ueritatis spiritus nobiscum maneat in æternum. Tunc etenim nobiscum manet in æternum, quum illuc nos perducit, ubi manere ualeamus in æternum. In uita hac non in æternum, sed temporaliter manemus. In futuram uerò uitam, ubi angeli diuina uisione cum electis omnibus perfruuntur: quicunque introierit, eaq; particeps fuerit, non mouebitur in æternum. Hoc expressit Propheta, dicens: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Vt igitur agnoscamus hoc, atq; in æternum manere concupiscamus, nostri meriti non est, sed diuini muneris operante paraclito. Quos ipse docuerit, despicere facit terrena, & amare futura: calcare uisibilia, inuisibiliaq; sperare. Se possidentem agit aduersa pro æternorum mercede æquanimiter tolerare. Proinde paraclitus, & ueritatis spiritus nūcupatur. Paraclitus quidem, dum in huius peregrinationis itinere, ne labore deficiamus, aut decipiamur illecebris, sua consolatione nos refouet. Veritatis uerò spiritus, quando ueritatem ipsam, quę Deus est, nos diligere: atque bona inuisibilia, quæ æterna sunt, concupiscere facit. Sine illo quicunque sunt, non cælestia, sed temporalia diligunt. Tales Propheta sanctus arguit, dicens: Filij hominum usquequo graui corde, ut quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium? Sempiternam siquidem beatitudinem ignorantes caducam seculi uanitatem toto conamine amplecti satagunt. Mendacium uerò incessanter quærunt, dum ueritatis spiritum non habentes spiritu seducuntur erroris: principibusq; tenebrarum efficiuntur serui, qui filiorum Dei consortio annumerari potuerant. Quos enim ueritatis hic spiritus replet, libertati restituit. Vnde Apostolus iustificatis fidelibus, ueritatiq; obtemperatibus inquit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum filiorum, in quo clamamus abba pater. Filij Dei meritò uocantur, & sunt, qui à patre luminum ueritatis spiritum acceperunt. Per ipsum quippe de hoc nequam eruditi seculo in regnum Dei filij dilectionis transferuntur: eundemq; ueritatis spiritum, tanquam futurorum bonorum spiritualem cautionem, atque diuinæ caritatis subarrationem in corde custodiunt. Hunc mundi amatores accipere nequeunt: quoniam pleni sunt. In uno non capiuntur loco, amor Dei, & uoluptuosus seculi amor: unus succedit alteri. Vt igitur accipiant caritatem, euacuent uoluptatem, & replebuntur. Vt intelligant ueritatem, imitari prius desinant uanitatem, atque à se abdicent falsitatem. Tunc percipient, tunc diligent, tunc diuina renati generatione in sortem sanctorum & filiorum Dei computabuntur numero. Ambulabunt quoque in lumine, & de splendore gaudebunt matutinæ lucis, atque susceptione gratificantis gratiæ. Nam quandiu in seculi cupiditatibus delectantur, donecq; delictorum inuoluuntur tenebris, almæ ueritatis candorē, ipsiusq; præclarissimum lumen nec uidere, nec agnoscere possunt. Solis autem corde mundis, iustis & innocentibus, in fide fundatis, ac cælestia diligentibus patet: suæq; diuinitatis pandet arcana. Illis etenim se negare non ualet, qui spreto mundi istius lenocinio, suiq; corporis calcatis uoluptatibus toto se desiderio subijciunt Deo, Christo famulantur, altum sapere reijciunt à se: pro adipiscendis uirtutibus laborant: spiritualibus ditari student diuitijs: sitiunt gustare cælestia: atque supernorum ciuium hæreditatem consequi non desistūt. Porrò tales erant, quibus Christus Dei sapientia de eodem ueritatis spiritu aiebat: Vos autem cognoscetis eum: quia apud uos manebit, & in uobis erit. Elegerat enim illos de mundo, sibiq; adhærere fecerat. Qui delectabili uerbi præsentia admonitionibus saluberrimis, atque deiformi ipsius conuersatione eruditi contemnendo temporalia sapientiæ imitabuntur uestigia. Quamobrem idem ueritatis spiritus diligebat eos: illorum etiam præcordia saginabat dulcedine, agnitione irradiabat, accendebat caritate, ornabat donis, uirtutibus fœcundabat, atque in eorum mentibus tanquam in proprio thalamo sibi grato familiariter habitabat. Quomodo ille ueritatis spiritus non diligeret: quos dilexerat, elegerat, sapientiaq; possederat? Felices prorsus dixerim, quos sapientia diligit, & ueritatis inhabitat spiritus: caritas replet, & ueritas instruit. Beata domus illa, quam sibi Deo coæterna ædificauit sapientia. O quàm sæpe in eam salubriter declinat: in ipsaq; suauiter requiescit, lætatur iugiter, omnemq; abigit tristitiam

Psal. 124 — Psal. 4 — Rom. 8 — Ioan. 14

B — F — G — H

A tristitiæ mœrorem. Domus quippe hæc sanctorum sunt mentes, & amantium corda. Cum ipsis esse gaudet sapientia, suamq; in eis delectabiliter collocat mansionem. Sic enim in libro Sapientiæ ait: Et deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Iucundum in illis suæ maiestati reperiens habitaculum diu se absentare non patitur. Nam diligentes se, diligit: seq; in ueritate quærentes præoccupat. Eius quidem uox illa est: quæ postquam de spiritus ueritatis præsentia sententiam protulerat, dicens: Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit: & in uobis erit: illico subiunxit: Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Non patiebatur benignus sapientiæ spiritus, quos uehementi diligebat affectu: & apud quos mansionis suæ perpetuam poluerat stationem, de sua uel ad momentum tristari absentia. Propterea blando eos alloquebatur affatu, ueniam inquiens ad uos: Adhuc modicum & mundus me iam non uidet. Ad patrem omnino ascensurus sum: & hanc, quam aspicitis humanitatem in cælo collocabo. Nam & si meam mundo præsentiam subtraho, quam uidere dignus non est: uos tamen non re-

Prou. 8

Ioan. 14

Ibid.

B linquam orphanos: neque diu sine me stare permittam. Veniam utique ad uos in eadem corporis forma, & eadem carnis substantia, quanquam minime in ipsa corruptibilitatis natura. Passibile nunc quidem gero corpus & infirmum, uestræq; mortalitati consimile: quum autem rediero ad uos, omni deposita corruptionis sarcina, & ipsa natura passibili mutata in melius usque ad seculi consummationem ueniam commoraturus uobiscum. Decorem siquidem immortalitatis induam: resurrectionis gloriam patefaciam: & quantum sublimata sit in uerbo humanitas, notificabo. Tunc prædicante me, fide reuelante, signis ac prodigijs declarante me patre, ipsoq; ueritatis spiritu suggerente & docente: scietis quod ego uiuo. Non, inquam, uita mortali, sed uita spiritus, uita diuturna & æterna, uitaq; uiuificante. Proinde & uos uiuetis. Mihi adhærendo tanquam capiti membra uiuificabimini, & mecum in æternum uiuetis. Quod ego ex natura possideo, ex gratia consequemini. Nam quum mortale corpus uestrum immortalitate, de qua mihi nunc sermo est, se uestierit: & ipsa corruptibilis natura sortita

C fuerit incorruptionem: tunc intrepido animo, atque gratulabundo corde cantabitis: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? In æterna etenim positi uita, & in cælestibus mansionibus collocati meam contemplabimini maiestatē: meaq; fruemini gloria. In illo autem die cognoscetis: quia ego in patre, uos in me, & ego in uobis. In illo, inquam, die. In quo? Dic, ô domine, apertius, dic euidentius, in quo die id fiet: quatenus illum expectare, illúmque obseruare ualeamus? Quantis uita hæc dierum spacijs labitur: quantis temporum momentis effluit: quantísue annorum circulis uoluitur. Est ne, ô amor dulcis, præcláraque sapientia in hac dierum numerositate dies iste? An fortè in futuris temporibus celeberrimum diem hunc præstolari debemus, in quo te esse recognoscemus in patre? Dicam tamen te præsente quod sentio: & quid in scripturis tuis sanctis de die isto concipio. Non enim coram te eruditissimo magistro errare potero, atque à ueritatis semita deuiare. Attamen si tanquam homo ignorauero, emendabis: nec non & erudies me. Quamobrem fiducialiter loquar, & non ti-

1. Cor. 15

Ioan. 14

D mebo. Aperiam in psalterio propositionem meam, quam tibi, ô doctrix, proposui sapientia. Dies quippe ille, de quo nunc agitur, temporalis non est: nec horarum decursu tenditur, nec dierum anni numero computatur: est autem æternus, unicus, stabilis, uerissimi solis luce coruscus: nulla noctis aut tenebrarum opacus caligine: semper conspicuus, semper lætus, semper desiderabilis. Nunquam nubium densitate illius tenebrescit lux: nunquam uertitur ad occasum: sed meridies perfecta clarescit. De die hoc Prophetam dixisse arbitror: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Vna merito, inquit: quia unica, quia singularis, quia cæteris longè dissimilior diuturnitate, felicitate, incomprehensibilitate. In hac peregrinatione dierum sunt milia gaudijs & mœroribus mixta: iniquitatibus & laboribus referta, curis & tentationibus fatigata, temporum uolubilitate labentia, & pœnarum uicissitudine plena. In atrijs autem domini una tantum esse dicitur, atque esse debet: quantum per se sufficit: per se placet: nunquam fastidit, nunquam uariatur. Ideo Propheta memoratus diei istius illectus dulcedine aiebat: Concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Concupiscebat quidem nimio diei ipsius affectus amore. Deficiebat uerò propter æterni Dei iucundissimam ui-

Psal. 83

Ibid.

sionem, atque spiritualium exuberantiam gaudiorum. Nam perennis beatitudo dies congruentissimè nominatur: quoniam diuinæ uisionis illustratur aspectu. In ipsa etenim angelorum electorúmque omnium felicitas perpetua, inenarrabilis satietas, festiuitásque lætissima celebratur: nullo exhaurienda fine, dolore nullo miscenda, nulloq; deordinanda fastidio. O quàm magna, quàm præclara, quàm celeberrima dies illa est, quæ luce sua, & fulgentibus radijs intuentium animos æterna suauitate lætificat, inebriat charitate, atque sapientiæ splendore uenustat. Sola dies illa desiderabilis, sola amabilis, sola uenerabilis est, in qua diuinitatis immensitas puro contemplatur intuitu. B

Ioan.14 Ista nempe dies illa sublimis est: de qua dominus Iesus inquit: In illa die cognoscetis, quia ego in patre. Non tamen tanquam in continente contentus, aut in maiore minor, seu in antiquiore recentior: sed ueluti in luce splendor, in bonitate imago, coæternus in æternitate, in omni potentia omnipotens, identitas in substantia, & in incomprehensibilitate parilitas. Quæ (oro) solis claritas lunæ, uel stellarum, aut qualiscunque uespertina, seu matutina lux huic diei (uel ultimæ parti) comparari ualet? Hunc ut uideret F

Ioan.8 diem patriarcha Abraham (ex parte tamen) exultauit. Vidit utique, & gauisus est. Hunc etiam ipsa unica sponsa (quamuis tenuiter) contemplata est. Quamobrem nimio ex eadem lætificata uisione, feruore succensa, capta admiratione, lætitia ebriata, & ultra quàm cogitari ualeat: saluberrimi amoris iaculo uulnerata ignito corde, totisq; animæ medullis prorumpit in uocem, dicens: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas,

Cant.1 ubi cubes in meridie. Indica (inquit) ô sponse, & uotorum meorum thesaure singularis, ubi angelorum legiones, & sanctorum omnium animas uisionis tuæ dulcedine pascas, & ubi in immortalitatis gremio cum patre, & in patre cubes in meridie. Vehementissimo id scire appetens desiderio tanta cum auiditate deposco. Hoc ipsum, quod flagrantissimo amore requirit sponsa, Dei sapientia pollicetur. Illa impræsentiarum impleri posse desiderat. Sapientia autem in futuro id perficiendum esse declarat, dicens:

Ioan.14 In illo die cognoscetis, quia ego in patre. Ecce accubitus maximus, inaccessibilis, uerbo atque unigenito proprius. Iste meridies est præclarissimus, in quo iustitiæ sol nescit G

Ibid. occasum. Vos (inquit) in me, & ego in uobis. Ecce pascua uirentia, fœcunda, insignia, iucunda, suauia, plurimúmque reficientia. In his sponsus pascitur, deambulat sapientia, currit atque discurrit fratuellus noster Christus. Ipsum eadem promittentem audis

Ioan.10 Per me si quis introierit (inquit) saluabitur: ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ipse nanque ostium est, per quod introitur: ipse cibus, ipse pascua indeficientia, ipse pascitur: ipse nempe est, qui pascit uos (ait) in me. Pastum intellige, & concupisce. Et ego in uobis. Pascentem contemplare, & inardesce. Quid dulcius, quid iucundius, quid secretius? Cupiditates reseca, ut ascendas: maculas terge, ut uideas: teporem excute, ut attingas. Grauat cupiditas, obtenebrescit uanitas, repellitur insensibilitas, habilitat libertas, humilitas adamatur, amplectitur caritas. Diligenter aduerte,

Ioan.14 quid intulerit sapientia, & caritatis sententiam ueritati innexam intelliges. Qui diligit (inquit) me, diligetur à patre meo: & ego diligã eum, & manifestabo ei meipsum. Quicunq; ardenter amat, sapit: qui sapit, capit, cur dictum sit: manifestabo ei meipsum. Qui H autem nondum capit, petat humiliter, ut accipiat: sedulò quærat, ut inueniat: pulset infatigabiliter, ut sibi aperiatur.

Qualiter homo à sua naturali degeneret dignitate. Cap. VII.

QVVM innumerabiles optimus artifex Deus ad sui gloriam cõdiderit creaturas: humanam præ cæteris speciem sublimauit. Naturalibus quidem illam insigniuit donis, & potissimum ratione, qua uniuersis præeminet animantibus. Angelicam imitatur dignitatem, à falso discernendo uerum, & à bono malum: quod nulli alij conceditur creaturæ. Quamobrem ualde à sua degenerat origine, quoties ueritatem discernere negligit: atque bono præponit malum. Æterna meritò plectendi sunt morte, qui tales sunt. Huiusmodi ore prophetico

Esa.5 co redarguuntur, ubi ait: Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Quum enim hoc faciunt, Dei se priuant gratia: & tanquam animalia irrationalia uiuentes magna ex parte nobilitatis suæ amittunt glo-

Psal.48 riam: quemadmodum scriptum est; Homo quum in honore esset, non intellexit: compara-

A paratus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sensum quippe carnis imitantes, propriásque sectantes concupiscentias: post quas abire prohibentur, diuinæ intelligentiæ non assequuntur gaudia. Vnde nunquam ad ueram Dei pertingunt sapientiam: in qua est præsentis exilij præcipua delectatio. Hanc soli percipiunt, qui pro ueritatis amore ab illicitis se abstinent uoluptatibus, secúmque quàm fugitiua ac perniciosa sit uitæ præsentis illecebra, pertrectant sedulò. Bonum ineffabile in sapientiæ lumine ratiocinando cognoscunt. Latentem thesaurum hunc ut possideant, semper effodiunt. Non laborant, neque deficiunt excellentiæ ipsius illecti decore. Diuitias incomparabiles, quas nec ærugo consumit, nec demolitur tinea, neque deprædantur latrones, se reperire confidunt. Hac nutriuntur spe, & quadam illius, etsi nondum perfecta, tamen inchoata participatione reficiuntur. Quanto nanque uerius quod quærunt, apprehendunt: tanto sciunt certius ad illius speciem in hac mortali carne peruenire non posse. Infatigabiliter currunt, si forte comprehendant, in quo comprehensi

B sunt. Indeficientérque ad brauium supernæ contemplationis aspirant, seq; hortantur, & in cordium suorum penetralibus dicunt domino: Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Ex ijs quæ meditando cognoscunt, qualia esse debeant, quæ attingere nequeunt, utcunque definiunt. Definiunt quidem, nō ex rationis acumine, sed ex fidei merito. Quū enim fides sit sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium: procul dubio illuc peruenit: idque intelligit, quod non capit auris: uisus non percipit, neque in cor hominis ascendit. Tunc rationem, prout ualet, fides ipsa informat, mentem imbuit, erigit spem, gaudiúmque immittit: secum nihilominus cooperante caritate. Tunc reserantur mysteria; cælestia patefiunt, reuelantur futura, & diuinitatis secreta panduntur. Huiusmodi excelsa sunt dona, spiritualiáque charismata: quæ carissimis Deo, & sapientiæ amatoribus prærogantur: non repente, sed per incrementa uirtutum. Porrò quicunque segniter uiuunt, remissè diligunt, & uirtutum fastigia ascendere pigritant, talibus existimantur indi-

Psal. 64

Heb. 11

1. Cor. 2

C gni. Perfectorum ornamenta esse probantur, qui domitas tenentes carnis & animæ passiones nequaquam sibi uiuunt, sed Christo: cuius pascuntur delicijs, donis ditantur, & ebriantur amore. Meritò igitur recreantur introrsus, ac sapientiæ dapibus saginantur, ipsa eadem ministrante sapientia. Infundit nanque eorum mentibus intelligentias nonnullas spirituales, sublimes, & ueras: quas naturalis non penetrat intellectus: non tamen palàm, & facie reuelata, sed aspirando tenuiter. Hoc diuinus sermo notificare curauit, qui ad Heliam Prophetam factus est, dicens: Egredere, & sta in monte coram domino: & ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum. Non in spiritu dominus, & post spiritum commotio. Non in commotione dominus, & post commotionem ignis. Non in igne dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis, ibi dominus. Istiusmodi nanque spirituales infusiones, & alloquutiones misticæ probatis uiris panduntur, & in uirtutibus perfectis: paruulos uerò latent. Nam etsi aliqua sciant, docente homine didicere. Porrò prius

3. Reg. 19

D quàm Samuel sibi loquentem audiret dominum, ministrando Hely, ab eodem imbutus est. Helias & ipse sibi adhærentem instruxit Helisæum. Apostoli iugiter admonentem saluatorem habuerunt. Donec in passibili corpore cum eisdem fuit dominus, minimè intus spiritum intellexerunt loquentem. At ubi petendo cælos uisibilem amouit substantiam: tunc emisso cælitus spiritu sapientiam in suis docentem penetralibus persenserunt. Quam sæpe euangelicus sermo illos dominum interrogasse propter spiritualis scientiæ carentiam proloquitur: præcipuè tamen in ultimo cœnæ conuiuio. Agnoscentes quippe magistrum discessurum, tanquam minimè de cætero habituri docentem, ut eruditione ipsius omnem de eorum cordibus propulsarent dubietatis caliginem, eundem dominum interrogauere simpliciter. Nam post Ioannis, Petri, Thomæ, Philippiq; sciscitationem Iudas (non ille Scariothis) quum redemptorem referentem audisset, quòd se illis & non mundo manifestaturus esset, percunctatus est, dicens: Domine quid factum est: quia manifestaturus es teipsum nobis, & non mundo? Sapientiam audierat discipulus hic apostolis poscentibus melliflua quadam & affabili humanitate respondisse. Proinde quæ ignorabat, interrogare ueritus non est. Cui do-

Ioan. 14

Ioan.14 minus ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum: & B
ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Spiritualem utique non corporalem insinuat dominus illam futuram esse manifestationem, quum patrem secum uenturum denunciat. Incorporeus est pater, nullisque limitibus sensibilibus circunscriptus. Spiritus est, & illum in spiritu & ueritate coli atque adorari oportet. Non enim tanquam corpus cernitur, uel palpatur: sed uti spiritus spiritualiter degustatur, dicen-
Psal.33 te Propheta: Gustate & uidete, quoniam suauis est dominus. Venit igitur ad cor pater: uenit & filius, ut in eo sibi perpetuam collocent mansionem. Ad ipsius aduentum
Psal.67 præparandam uiam, uocem Propheta audisse commemorat: qui ait: Iter facite ei, qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Exultate in conspectu eius. Porrò iter, per quod uerbum ad cor graditur, amor est. Nequaquam abesse potest ab eo, qui diligit. Sola caritas est, quæ gratificat hominem, ipsumque facit dignum deifica maiestate. Caritas (inquam) quæ diuinis est intenta præceptis: & quæ conditoris est subdita legibus. Inaniter etenim se Deum quis arbitratur diligere, qui præceptis illius obtempe- F
Ioan.13 rare dissimulat. Sententiæ huic sapientiæ uerba concordant, dicentis: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Quomodo illum diligere ualet, cum quo discordat uoluntate, affectu elongatur, & moribus contradicit? Vbi perfecta caritas est, ibi dissensio nulla, nullaque discrepantia uoluntatis. Habet nanque perfectus amor uelle idem, idemque sapere: & tandiu his nutritus fomentis coalescit, quandiu pari uoto concordat. Vnde (oro) rixæ, lites, obscœnæ cogitationes, desideria illicita, blasphemiæ, liuores, odia, & his similia in peccatoris corde uersantur: nisi quia à caritatis bono, quæ malum non cogitat, semoti sunt? Vnde homicidia, ebrietates, adulteria, seditiones, contentiones, detractiones, negligentiæ, & huiusmodi talia, nisi quòd à delinquentium animo caritas aliena est, quæ malum non operatur? Veridica itaque Saluatoris senten-
Ibid. tia est, quæ ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Cuius etenim mandatum paruipendit quis, eius omnino dilectionem non habet. Væ autem non diligentibus Christum: uæ sapientiæ legem, atque uitæ præcepta contemnentibus: quoniam G
necessitatis tempore: & in exitus hora ipsi similiter contemnentur. Hæc quippe sunt
Prou.1 præmonentis sapientiæ uerba, dicentisque: Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum uobis quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me. Præmonuit impræsentiarum, ne damnet in fine. Ne autem uile uideretur quod loquebatur: & ne ab insipientibus & peccatoribus diuinæ legis imperium, & erga mediatorem ipsum nullius meriti deuota censeretur affectio, quum reuera inæstimabilis sit, & æternis retributionibus digna: cuius autoritatis essent, quæ loquebatur uerba, declarauit, inquiens: Et sermonem quem audistis non est meus. Quid est quod dicis, ô ueridica sapientia? Quomodo non tuus est sermo, quem loqueris? Video te solum, te loquentem audio, & suauiter disserentem. Quomodo igitur nō tuus est sermo quem H
loqueris, quum eundem ipse tu proferas? Nemo suadet, nullus tibi, ut loquaris, imperat:
Ioan.14 & tamen dicis: Et sermonem quem audistis, non est meus. Contradicere uoci tuæ non audeo: sententiam tuam negare non præsumo, sed neque dubitare corde, quum te Dei confitear sapientiam, teque æternam adorem ueritatem. Depelle igitur, ô cordis mei solatium singulare: & peregrinationis meæ præuia lux, mentis meæ hebetudinem: instrue tarditatem, atque sermonis tui irradianti splendore illumina tenebras meas. Dic (inquam) cuius est sermo, quem loqueris, si tuus non est? Infirmorum utique excitabuntur corda: & debilium genua roborabuntur ad tuorum obedientiam præceptorum: si per te loquentis in te autoritatem agnouerint. Sermonem (ait dominus Iesus) quem audistis, non est meus: sed eius qui misit me patris. Loquitur pater in filio, & cuncta quæ ab eodem audit, profert. Nempe patris ad filium uox illa est: quæ per Prophetam ait: Ad omnia quæ mittam te, ibis: & quæ mandauero tibi, loqueris ad eos. Idipsum
Hebr.1 Apostolus apertius manifestat, dicens: Multifariè multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis loquutus est nobis in filio suo. Si pater lo-

quebatur

A quebatur in filio iuxta testimonia scripturarum: filij uerba propria non erant, sed patris. Vt autem in petram scandali non impingas, & per infidelitatem non corruas, hoc quod dictum est ad humanam naturam, quæ à uerbo suscepta est, referas. Nihil homo ille loquebatur à se, sed quod instruebatur à uerbo. Nam si ad sumentem attendas, loquebatur filius, quemadmodum & pater. Si autem ad assumptum, pater loquebatur in filio. Vtrunque uerum est, filius cum patre loquitur: Et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Maximum est sacramentum hoc, atque inscrutabile: credendum fide, sed non ratione quærendum. Omnis enim humanæ sapientiæ deficit ratio propter unionis ipsius mirabile mysterium. Iacet quidem per se cogitantis mens diuino repercussa fulgore, nisi per fidem erigatur, & erudiatur per spiritum. Quæ etenim eloquia ex ore prodierunt sapientiæ, obscura & profunda sunt in se: sed propalante spiritu sancto intelligibilia facta sunt. Quamobrem idem Paraclitus à patre missus est, ut fidelium imbueret corda de uniuersis, quæ ipsa hominibus protulit
B sapientia: sicq; diuinum perhiberet testimonium ueritati. Hoc notificare curauit dominus, quando ait: Hæc loquutus sum uobis ineruditis, & in fide paruulis, manens utique apud uos. Quæ uidelicet, quum attingere nequeatis; ne infructuosa maneant penes uos: Paraclitus spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, uos docebit omnia, & suggeret omnia, quæcunque dixero uobis. O quàm commendabilis Christi agnoscitur disciplina, quæ tantorum autoritate describitur. Loquitur pater per filium: loquitur filius per assumptum hominem, loquitur spiritus sanctus per ora Prophetarum, doctorúmque: & eadem quæ loquitur operatione miraculorum, atque spirituali reuelatione confirmat. Profectò hi tres, qui in cælo dant testimonium: pater uidelicet, uerbum & spiritus sanctus in terra concordant similiter: & catholicam clarificant ueritatem. Proinde nequissimus est: & nedum diuino, uerumetiam humano damnandus iudicio, quisquis negare præsumit, quod horum sancitum est testimonio. Nemo igitur contradicat sermonibus ueritatis: nullus infringere audeat, quod Christus asse-
C ruit. Credant corde, ut ad salutem eorum fiat oris confessio: sed caueant ne discordent moribus à fidei confessione. Quod corde credunt, testentur & uita. Sola fides illa apud altissimum promeretur laudem, quæ pijs operibus sociatur, atque uirtutibus tanquam preciosis ornatur gemmis. Quum uerò in sola oris confessione consistit, mortua esse censetur, dicente apostolo Iacobo: Fides sine operibus mortua est. Vt ergo uiuat, ut Deo placeat, operibus roboranda est, atque caritate informanda. Nam abinuicem earum nulla ualet segregari. Est nanque fides uirtus & caritas funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Hunc spiritus sanctus contexit, & ordinat. Per fidem subijcitur anima sapientiæ, per uirtutem eandem imitatur: per caritatem uerò copulatur, atque perficitur. Perficitur (inquam) quum afficitur caritate, & eo mentis habitu induitur: quo Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus uiribus diligit. Hunc quum attigerit gradum, septiformis spiritus repletur donis. Castè siquidem timens Deum custodia, qua potest, offensam cauet, abhorret delicta, deuitat noxia, ne inobediendo amit-
D tat, quem timendo diligit. Discit erga delinquentes tenere pietatem: & quo ordine, quibúsue studijs dilectionis ualeat implere mandatum, iugiter meditatur. Pertractat secum sine intermissione opere perficere: quod ex ore dicitur sapientiæ. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Scientiæ pollet acumine, illudq; semper exercens in distributione donorum sibi cælitus collatorum rituale quærit lucrum, ne traditum ad quæstum in terra conuincatur collocasse talentum. Fortitudinis robore decoratur. Per ipsam nanque in Dei solidatur amore, ne ad pugnam imparata progrediens hostibus cum dedecore terga uertere cogatur. Nouit hominis uitam esse militiam super terram, nouit tentationum multimoda bella, quæ congruenter animi uirtute superantur. Consilio fit prouida: ut præteritis futura metiendo inter aduersa & prospera Saluatoris sectetur uestigia. Crucem quotidie post ipsum baiulat, studétque consultè semper abnegare, quod est. Curas seculi, & carnis desideria per intellectus gratiam infatigabiliter iustitiæ mucrone consodit, earúmque paruulos prudentissimè allidit ad petram, quatenus sordibus mundata ad spiritualium sacramentorum attingat notitiam. Nisi enim ab exterioribus mundetur cor, ad inte-

Ioan. 14
1. Ioan. 5
Iac. 2
Ioan. 15

ad interiorum indaginem peruenire non ualet. De sapientiæ uerò dono quid dicam, E
quum ad ipsius suauem gustum, contemplationísque speciem absque spiritus adiuto-
1.Cor.2 rio nullus ducatur? Nam Apostolo teste spiritus scrutatur etiam profunda Dei. Hoc
ibid. sapientiæ donum se percepisse idem Apostolus gaudens fiducialiter aiebat: Non enim
in doctis loquimur humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spi-
ibid. ritualia comparantes. Iterúmque: Sapientiam loquimur inter perfectos: non sapien-
tiam huius mundi, sed sapientiam in mysterio absconditam. Vnde autem illam habue-
rit, certissimum est, quòd ex spiritus sancti gratia. Quod euidenter aperuit, quando
1.Cor.12 ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij sermo scientiæ secundum eun-
dem spiritum: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum in uno spiritu: alij ope-
ratio uirtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij inter-
pretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur idem spiritus diuidens singulis, prout
uult. Diuidit quidem fidelibus singulis tanquam corporis Christi membris iuxta cuius-
que mensuram. In quo corpore ecclesiæ ueluti honorabile caput, ipsa præsidet sapien- F
tia. Propterea ad sacrosanctum hoc declarandum mysterium missus est spiritus san-
ctus: quatenus doceret omnia, & suggereret omnia: quæcunque diceret ipsa, siue per
assumptum hominem, seu per aspirationem uerbi. Nempe quod pronunciatur uoce, i-
dem spiritus docet. Suggerit autem, quod infunditur corde. Vtrunque agit spiritus ue-
ritatis à patre in filij nomine missis in cordibus credentium. Vtitur tamen hominis in-
strumento, non pro necessitate, sed pro suæ beneplacito uoluntatis, quippe quum om-
nia operetur in omnibus. Ex hac igitur doctrina uel suggestione spiritus audientis utri-
usque hominis eruditur status, & pacificatur affectus. Eruditur enim ad custodiendam
pacem membrorum, & pacificatur in caritate Dei. Hæc nullus ambigat per sapientiam
fieri, quæ cum patre & spiritu sancto unus est Deus. Vnde ad insinuãdum id, addidit
Ioan.14 eadem sapientia. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Quid pace dulcius,
quid utilius, quid amabilius? Pacẽ relinquere, pacemq; dare debuit ipsa pax diuina, pax
æterna, pacifica in se ipsa, pacificans uniuersa in se. Pacem utiq; reliquit, & pacem dedit. G
Reliquit cum Deo, dedit uerò hominibus. Magna sunt hęc, sensu profunda, ueritate cõ-
spicua: & ab ipsa Dei sapientia meritò pronuncianda. Quis tam sublimia promeret pau
cis, nisi ipsa sapientia? Dixit aliquid, & maximum aliquid suggerere uoluit. Nisi præces-
sissent inimicitiæ, superflua uideretur donata pax. Quoniam uerò præcesserant, pacem
ideo dedit, pacémque reliquit. Vnde autem profluxerint, audi. Quum fecisset Deus
parentes primos, uirum de limo terræ, mulierémque de uiri costa, & eos in uoluptatis
Gen.2 paradiso collocasset, præcepit eis, dicens: Ex omni ligno paradisi comedetis, de ligno
autem scientiæ boni & mali ne comedatis: In quacunque enim die comederitis, mor-
te moriemini. Hanc conditoris legem mox ut præuaricati sunt, inimicitiarum contro-
uersia subsequuta est, atque duplex mors pro transgressionis pœna inflicta. Harum al-
teram euaserunt multi: non tamen nisi per mediatoris Christi fidem & meritum effu-
sionis sanguinis illius. Alteram uerò (uidelicet) corporis nullus, quamuis sanctus &
Psal.88 innocens euitare potuit, dicente Propheta: Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit H
mortem? Patiente siquidem domino, & pro originali satisfaciente delicto æterna ani-
mæ mors prædestinatis iustis temporale supplicium commutatur: persistẽte nihilomi-
nus corporis morte in memoriale prioris culpæ, atque in eiusdem pœnam peccati. Chi-
rographum hoc damnationis æternæ ipse Mediator tulit de medio, & cruci illud affi-
xit, nósque patri reconciliauit. Sicque factum est, ut qui demeritis exigentibus no-
stris eramus longè, interpellente semper pro nobis Christi sanguine accedentes per fi-
dem efficiamur propè. Et qui flagitiorum oneribus pressi iudicis faciem uerebamur,
nunc caritate feruidi gratificante nos sapientia patris uultum aspicere concupiscamus.
Accendimur prorsus facibus amoris, quoties cogitatione sapida diuinam erga nos
meditamur exhibitam caritatem, pro qua à Deo pax nobis donata est, & à Christo ad
patrem proficiscente relicta. Tunc etenim pacem nobis donauit pater, quum in simi-
litudine carnis peccati in mundum filium misit, ut de peccato damnaret peccatum in
carne sua. Tunc illam filius reliquit, cum soluto sanguinis precio recõciliauit nos Deo,
Ioan.14 & triumphator migrauit ad superos. Pacem (inquit) relinquo uobis, ut à debito libe-
ri ignito

A ti ignito Deum diligatis affectu. Pacem meam do uobis, ut syncero amore inuicem di-
ligatis. Quàm compendiosè, quàm sapienter binam nobis uerbis his commendauit di-
lectionem, Dei uidelicet, & proximi? In horum perfectione mandatorum Christi pa-
cem consequimur: & possidemus testante Propheta, qui ait: Pax multa diligentibus Psal. 118
legem tuam, & non est illis scandalum. In pacis igitur adeptione fragores mundi, con-
tradictiones hominum, uitiorum bella uitamus. Replemur dilectione, delectatione pa-
scimur, illuminamur fide, sensu fœcundamur, & imbuimur sapientia. Ista proculdubio
ignorant carnis desideria sectantes, minimèque reperiuntur in cordibus peccatorum.
Munera sunt sapientiæ suis amatoribus prærogata. Proinde dicebat, quum recumbe-
ret. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Quàm uera ueritatis sententia est? Di- Ioan. 14
stincta sunt Dei & seculi dona. Quod non habet in se mundus, suis non ualet præstare
cultoribus. Fraudibus quum sit plenus, & liuoribus agitatus, atque omnium iniquita-
tum ueneno refertus, pacem quomodo tribuere potest? Ab autore pacis, pacis fuerant
B condonanda encænia. Quamobrem pacem (inquit ipse) uos, ô amici mei, domestici
mei, meiq; corporis membra, diligite, quam relinquo, pacem custodite inuicem, quam
mandando do uobis: ipsam tanquam futuræ beatitudinis cautionem tenete: ipsa in
meæ solatium corporalis absentię resideat penes uos. Non igitur turbetur cor uestrum, ibid.
quum humana à uobis mea ablata fuerit forma, neque formidet sæuientium iniquo-
rum persequutiones, quas me absente excitabunt aduersum uos. Mementote quoties
dixi: Vado & uenio ad uos. Profectò si diligeretis me, gauderetis utique (quia uado ibid.
ad patrem.) Magnam Christi discipuli de ipsius discessu, excepto duntaxat horrendo
passionis mortisque supplicio, debuerant habere lætitiam, si priuato caruissent amo-
re. Quandiu nanque in carne passibili cum hominibus conuersatus est, quanta conui-
cia, quot labores, qualiáue mediator noster pœnarum perpessus sit genera, quis hu-
mano ualet explicare eloquio? Latebat etenim sub humanitatis nubecula diuinita-
tis splendor: propterea minimè uidebatur, quæ adoraretur maiestas. Paruulus ap-
C parebat inter homines, dominus magnus, nimiúmque laudabilis. Agnosci quoque
noluit, ne ignosceretur sibi. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam cruci- 1. Cor. 2
fixissent. Postquam passus est, & deuicta immutataq; omni corruptionis angustia, post-
quam ad patrem, unde nunquam discessit, rediit: tunc quis esset, agnitus est: tunc hu-
mana à uerbo suscepta substantia supra omnem cælorum militiam, supra ipsa Cheru-
bim ac Seraphim agmina in patris dextera perenniter regnatura conscendit. Ideo aie-
bat. Si diligeretis me propter me, si non propria quæreretis: utique gauderetis. Post- Ioan. 14
ponite igitur uestra, priuatum abiicite amorem, & meam fidei oculo futuram post mo-
dicum intuemini dignitatem: quam quoad uixero, penes uos habiturus non sum.
Completa tamen patris obdientia, consummatísque Prophetarum dictis condignam
consequar de mea passione mercedem: nec non uniuerso insinuabo orbi, quantum
patri placuerit obedientia: quid contulerit mihi, quámue profuerit uobis. Nempe u-
triusque, meæ uidelicet & uestræ obedientiæ copiosus est fructus. Mihi pro eadem fle-
D ctetur omne genu, siue cælestium, seu terrestrium, aut infernorum. Vobis autem cælo-
rum reserabitur ianua, quę per annorum curricula plurima extitit clausa. Cuncta hęc me
ascendente ad patrem fient. Ideoq; si diligeritis me, gauderetis utique: quia uado ad pa- ibid.
trem: quia pater maior me est. Propterea nunc dixi uobis, quæ futura sunt, prius quàm
fiant: ut quum factum fuerit, quod prædico uobis, credatis. Quid, ô domine? Dic (oro)
quid credere debemus? Me utiq; Dei filium me uerbum ante secula: Deo patri consub-
stãtialem, coæternumq;: ex natura Deum, in tempore autem factum hominem propter
uos, mediatorem uestrum, redemptorē, ac plasmatorem, me in carne passibilē, mortalē
de uirgine natum, de patre incõmutabile uerbũ incomprehensibiliter genitũ. Hæc pror
sus de me credere debetis. Iam uerò agonis mei incumbente tēpore nõ multa loquar uo
biscũ. Venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquã. Mũdi huius princi ibid.
pem diabolũ nominat, qui mũdi amatoribus principatᷓ. Peccatores nanq; & scelesti do-
minatorem omniũ cõtemnentes Deum, eiusq; mãdata implere negligentes, tenebrarũ
principis dum perficiunt uoluntatem, ipsius mancipia fiunt, & delictorum serui, ipsa di-
cente Sapientia: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Mala seruitus hæc, quæ ad sem- Ioan. 8
piternum

piternum trahit interitum, & naturalis innocentiæ spoliat indumentum, atque liberi arbitrij aufert dignitatem. Non aliunde iunior filius à patre discedens, & proficiscẽs peregrè distracto cum meretricibus patrimonio egere cœpit. Istius etenim principis captiuus effectus de porcorum siliquis uoluptatis famem, atque concupiscentiæ uentrem ad saturitatem replere satagebat. Ab hac uerò inedia miserabili, & detestando seruitio, nisi redeundo ad patrem, redimi non potuit. Hoc iste: hoc quotquot de Adæ propagine originem ducunt. Traducem quippe habentes de massa peccatrice, atque originalis culpæ maculam contrahentes antè fiunt damnati, quàm nati. Hinc est, quod Propheta gemens, ait: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hac de causa importunus exactor iste principabat̃ in seculo, & humanæ damnationis debitum quotidianis facinoribus aggregabat. Hinc diuini honoris cultum usurpauit in homine, atque dominatum sibi uendicauit indebitum. Adeò totum legibus suis subdidit orbem, ut nemo tyrannidis illius fieret exors. Vnde & Propheta dicebat: Non est, qui faciat bonum: non est usque ad unum: omnes simul inutiles facti sunt. In elatione igitur principandi euectus hic angelus, quoniam in cælo regnare non ualuit, sedem suam ad Aquilonem instituens, in hoc nequam seculo solium iniquitatis erexit. Nemo ab ipso mundi initio, usque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediatore, eiusq; genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Hunc cæteris similem agnoscens in naturæ debito: dissimilem autem in moribus, in sapientia, in sanctitate quisnam esset inquirere studuit. Proinde uarijs illum tentationibus lacessiuit, probauit argumentis, obseruationibusq; prospexit, si quo modo illum, ut primum hominem ac posteritatem eius sternere posset. Quicquam uerò fraudis commentor in mediatore ipso non reperit suum, quoniam nec in conceptu, neque in toto uitæ decursu aliquid colluuionis admisit. Sanctus quippe fuit, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, cælisq; excelsior factus: ita ut peccatores iustificare, sanctificare noxios, atque uerbo suo posset mundare pollutos. Tanti siquidem fuit meriti, ut morte sua ab æterna damnatione eriperet uniuersos. Hoc dum egit, quantum patrem diligeret, patenter significauit. Proximus igitur passioni discipulis constanter aiebat: Surgite, eamus hinc. Surgite ait alacriter, constanter, properè. Eamus corde corporeq; hinc ad locum certaminis: ad conflictum passionis. Tacebitis uos, imò fugam capietis, & ego irrisiones, sputa, flagella, crucem, & mortem sustinebo. Non tamen necessitate coactus, sed uestri amore succensus: non ut satisfaciam pro me, sed ut cognoscat mundus, quòd diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Mandatum etenim à patre accepit Christus, non ut moreretur: sed ut prædicando, exhortando, erudiendo genus saluaret humanum. Quod ut efficacius ageret, seruata iustitiæ lege idem Dei & hominum mediator crucis patibulum spontè perpessus est. Quamobrem Adæ debitum soluit, Deo honorem restituit, insignemq; omnipotentis Dei, quam primus homo gustando uetitum denigrarat, reparauit imaginem. Nil excellentius, nil Deo offerre charius ualuit, quàm ut centesimam, quæ perierat, ad ouile dominicum proprijs humeris reportaret ouem: atque antiquæ cælestis Hierusalem, quæ Lucifero superbiente factæ sunt, reædificaret ruinas. Non autem iniquum hominis detentorem uoluit uirtute debellare, quum posset: sed sapientia sola, quatenus qui fraudis commento primum superauerat hominem: ab ipso redemptore sapientiæ magisterio uinceretur.

Psal. 50 · Psal. 13 · Heb. 7 · Ioan. 14 · Ibid.

E · F · G · H

Quòd Dei dilectio dilectionis nostræ efficiens sit causa. Cap. VIII.

Peregrinationis huius leuamen optimum cordium non corporum, morum non locorum fraternitatis copula esse comprobatur. Est enim homo sociale animal, sibi appetit simile, & cui cohæreat, quærit: quatenus unitatis solatio gaudeat. Hoc illi à natura præstatur, hoc ab inhabitante gratia ministratur. Nempe ipse Christus nos docet unitatem diligere, docet eãdem etiam custodire. Porrò nec sine causa diligitur, neq; sine dilectione custoditur. Vtrunq; nobis donatur à Christo. Vnde gratiam habeamus, Ioannem dicentem audi: De plenitudine (inquit) eius nos omnes accepimus. De dilectione autem sic legitur: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Non enim diligeremus Christum, nisi diligeremur à Christo. Dilectionis nostræ efficiens causa est Dei dilectio, qua ante

Ioan. 1 · Apoc. 1

mundi

A mundi constitutionem in uerbo dilexit, & per eundem elegit nos. Non solùm hoc, uerumetiam gratificauit nos in dilecto filio suo. Nisi gratificaret, minimè diligeremus, sed nequaquam gratificaret, nisi in ipso filio diligeret nos. Agnosce, ô homo, prærogatum munus, ne ingratus sis, & inde deficias, unde proficere debuisti. Omnia quantumcunque amabilia sint, quæcunque grata percepisti, agnosce à Christo. Non autem cognosces, si non in ipso, qui ueritas est, permanseris. Audi Dei uerbum, & diligenter aduerte, quòd in illo te manere oportet. Ego (inquit) sum uitis uera. Non qualis quotidie ab hominibus excoli cernitur, quæ in terra radices ponit: botrosque producit ad hominis lætificandum cor, sed neque qualis illa erat, de qua Propheta loquitur, dicens: Plantauit uineam electam, & ædificauit turrem in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit, ut faceret uuas, & fecit labruscas. Propter quod à domino dictum est: Auferam sepes eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam. Non putabitur, neque fodietur, & ascendent super eam uepres, & spinæ, & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem. Non talis uitis Christus, quæ huiusmodi audiat comminationes: sed uitis prorsus uera, quæ radices ponit sursum, & fructum facit deorsum. In terra siquidem uiuentium iuxta uitæ fontem plãtata consistit. Quamobrem irrigua semper, & fœcunda perseuerat. Illius non defluunt folia, fructus non marcescit, non fastidit odor, neque suauitas deficit. Semper uirens, semper florens, semper amœna est. Aspectus nanque illius delectabilis est, fructus est dulcis, secura umbra, ramique protenti implentes latitudinem terræ tuæ, ô Emanuel. Consideret, qui potest, quàm longè lateque effusum est nomen Christi, & agnoscet uitis huius eminentissimam dignitatem. Vitis huius ille prospexerat latitudinẽ, qui dicebat: Leua in circuitu oculos tuos, & uide. Omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi, filij tui de longe uenient, & filiæ tuæ de latere surgent. Tunc (uidelicet) quando fiet hoc, uidebis, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris: fortitudo gentium uenerit tibi. Vnde autem tanta uitis hæc ubertate decoretur, si scire cupis, sapientiã differentem ausculta. Quum enim C dixisset: Ego sum uitis uera, addidit: Et pater meus agricola est. Nunquam fructificaret taliter, nisi à tam probatissimo excoleretur agricola. Quod uerò fructus illius ipse sit autor, agricolæ uocem ad filium per Prophetam agnosce. Postula (inquit) à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ipse planè cælestis pater uitis huius cultor existit, & diligentissimè nutrit: ut sanctitatis proferat fructum. Nihil in ea infructuosum, nil aridum, nihilque relinquit inutile. Ideo racemos præcidit infœcundos, ne uitis pulcritudinem decolorent, ac fructuosorum palmitum fertilitatem deperire faciant, eosque præcidendos reddant. Ideo uitis ipsa dicebat: Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum. Tollet (inquit) eum. Quem? Non ferentẽ in me fructũ. Signanter ait, Non ferentem in me fructum. Sunt etenim, qui fructum ferunt: sed non in Christo. Hi inter infructuosorum cõputantur numerũ. Fuere hæretici, qui malè de Christo senserunt, errorũ suorum uenena in fidelium plebem sparserunt, fecerunt sectas, unitatemque ecclesiæ uastare moliti sunt. De talibus uoce sponsi D pastoribus ecclesiæ dicitur: Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliũtur uineas. Sunt quoque hypocritæ, qui aliud corde gestant, aliud proferunt ore. Huiusmodi sub uelamine sanctitatis animas decipiunt, populorum fauores captant: sanctos se gloriantur uocari. Sed sicut primi palmites ueri non sunt. Specie tenus adhærere uidentur Christo: ab ipso diuisi sunt. Quum enim in hominum laudibus oblectentur, illasque pro suorum quęrītẽt mercede laborũ, in hæreditate Christi, quæ in futuro humilibus pollicetur, participare nequeunt. Computantur prorsus in fatuarum consortio uirginum, quę à regno cælorum expulsæ, à Christo nesciri dicũtur. Omnes præterea superbi & peccatores, qui Christianæ religionis sacramẽta sumpsere, & nequiter uiuunt, in huius uitis palmitibus esse non censentur. Nam etsi confiteantur se nosse Christum, negant autem factis. Nil illis prodest uerbosa confessio. Non enim sonitum labiorum tantum, sed simplicitatẽ cordis approbat omnipotẽs. Nonne sapiẽtiæ uox illa est: quæ ait: Nõ omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum cælorũ: sed quicunque fecerit uoluntatẽ patris mei? Verba utique uirtutibus decorata Deo, grata noscuntur. Ideo suos ex ueræ fidei cõfessione, atque operibus caritatis agnoscit palmites. Infructuosos quippe tanquã inutiles tollit:

Marginal notes: Ioan. 15 — Esa. 5 — Ibid. — Esa. 60 — Ibid. — Ioan. 15 — Psal. 2 — Ioan. 15 — Cant. 2 — Tit. 1 — Matt. 7

&

Ioan.15 & æterno deputat igni, fructuosos autem purgat, ut fructum plus afferat. Studiosus plane agricola nunquam desinit terram excolere, semina mittere, inserere arbores, olìueta plantare, uineasque purgare suas. Inde fructum, inde percipit gaudium. Cælestis agricolæ attende peritiam Quomodo terrã spirituali bonitatis suæ excoluerit uomere: Prophe-
Psal.84 tam audi: Benedixisti (inquit) domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Quid
Ibid. uerò ex Dei benedictione ipsa produxerit terra: significare curauit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Porrò fructus terræ huius sublimis seminatus denuo cælorum replet horrea. Non enim impræsentiarum istius messis ubertas noscitur. Quãdo autem? In futuro: sicut Citharœda sanctus commemo-
Psal.126 rat: Quum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, filij merces, fructus uentris. Quod autem cœlestis hic agricola nouas quotidie inserat arbores: plebs indicat gentium. Quum enim syluestres essent oleastri, in naturalem & bonam oliuam in-
Psal.51 serti sunt. Vnde iustus quiuis prophetico potest dicere ore: Ego sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Nempe harum F
Psal.127 omnium fœcundatam matrem cernebat ecclesiam, quando dicebat: Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Quòd autem uitem suam peritus purget agricola, testatur ipse palmitum spiritualis ac uberrimus fructus. Discurre (obsecro) mentis oculo per generationes singulas, & ueram intelliges esse sententiam sapientię Porrò nullus
Gen.4 reperitur ab ipso mundi exordio palmes uerus, qui non tribulatione purgatus sit. Abel
Gen.7 innocens iniustè moriens fratris iniquitate purgatus est. Noe filij illusione, & aquarum
Gen.13 inundatione purgatur. Abraham de terra sua cognatione, & domo patris sui egrediens
Gen.27 multarum insidiarum, plurimorumque laborum attritione purgatus est. Iacob irati fratris declinans rabiem, quantas perpessus fuerit in peregrinatione sua, quis enumeret passio-
Gen.41 nes? Ioseph in Ægypto uenundatus tanquam ueræ uitis palmes, calumniæ, inediæ, com-
Exod.2 pedum, carcerisque sustinuit sectiones. Moyses ipse opprobrium Christi Ægyptiorum
1.Reg.24 diuitijs præferens uarijs lacessitus iniurijs Christo configurari promeruit. Dauid prophetarum eximius superbi regis persecutiõe purgatus iustitiæ fructum Deo protulit copiosum. Vates etiam uniuersi diuersas principum, populorumque ferentes contumelias G
Heb.11 electorũ palmitum collegio sociantur. De his loquens Apostolus, ait: Alij distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem. Alij ludibria & uerbera experti, insuper & uincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in
Luc.22 occisione gladij mortui sunt. Præterea apostoli, quibus dicebat ueritas: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, tanquam oues in medium luporum mittun-
Luc.21 tur, cæduntur in Iudæorum concilio, ad reges trahuntur & præsides: quatenus ueræ adhærentes uiti germen ualeant procreare uirtutum. De martyrum uerò palmitibus quid dicam? Quanta sint purgati diligentia nemo sufficienter explicet uerbis. Fuere nanque attriti uerberibus, flagris excoriati, obruti lapidibus, ignibus concremati, lampadarum adusti incendio, afflicti fame, carceribus inclusi, deportati exilio, iniurijs lacessiti, ferro onusti, laboribus fatigati, suspensi patibulo, facultatibus nudati, membris præcisi, ferarum morsibus traditi, diuersarumque pœnarum generibus extincti: ut Christo cohærendo fructificent, repleantque ecclesiæ torcularia sanguine suo, quatenus eo ebriati fideles H cæteri de ipsorum locupletati supererogantí thesauro meritorum cælestium cumulatissimum pariant fructum. Nemo itaque iustus, teste Apostolo ab hac purgatione secerni-
2.Tim.3 tur. Ait enim: Omnes qui piè uolũt uiuere in Christo, persecutionem patiuntur. Quam-
Heb.12 obrem conuersis Hebræis & afflictis dicebat: Quis enim filius, quem non corripiat pater? Quòd si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Quanti uerò sit meriti huiusmodi purgatio, eisdem intimauit, dicens: Omnis autem disciplina in pręsenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite semitis uestris. Ex his agricolæ huius peritiam intellexisti? Esto talis, ut & tu meritò purgeris à Christo. Caue tamen, ne purgatus murmures, & agricolæ detrahas sapientiæ. Nequaquam dolorem uulneris, sed sanitatis attende dulcedinem. Purgationis incisionem abhorrere noli, si centuplicatum fructum percipere concupiscis. Eris proculdubio oliua uberrima, amœna, grata, foliisque

A uirens, si agricolæ purgationem æquo sustineas animo. Si uerò cultoris manum impatienter abegeris, tanquam infœcunda arbor radicitus euelleris, & æterno concremaberis incendio. Memento (quæso) quanta populus Hebræorum perpessus sit mala, quoniam contra dominum murmurij leuauerunt uoces. De quibus Apostolus ait: Neque tentetis Christum: sicut quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Sectionem igitur medici, patris disciplinam, & cælestis agricolæ purgationem uide ne spernas, & contra omnipotentis manum (obsecro) ne indigneris, quin potius gratulare te in Christi sanctorumq; connumeratum esse consortio: qui immania tormentorum genera perpessi, locupleti fœnore ad cœlestem gloriam transiere. In quorum siquidem persona Psaltes egregius ait: Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentū. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti 1.Cor.10 Psal.65

B nos in refrigerium. Probatio etenim cum peregrinantibus necessaria sit, non est fugienda, sed uolenti animo complectenda. Neq; quid concupiscat caro, sed quid suadeat spiritus, attendendum est. Nam spiritus indeficienter concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, inuicemq; dissentiunt. Caro pręsentia ac temporalia: spiritus uerò futura & æterna naturaliter appetit bona. Vtrisq; deseruire nemo potest. Potiora quęrenda sunt, atq; præstantiora uilioribus præferenda. Ad hoc ratio inserta est homini, & uniuerso intellectualis creatura prælata est: ut cuncta sub se instituta ordinatè disponat, exteriora uidelicet usui corporis, ut coaptet: corpus subijciat spiritui, spiritum uerò Deo faciat famulari. Hic est rationalis creaturæ prudentissimus ordo, quem de sponsi cellario, sponsa attulisse lætatur, dicens: Ordinauit in me caritatem. Hoc nimirum deficiente in anima uitia germinant, concupiscentiarum aculei grassantur, & delicta coalescunt: quæ ferro, igne, & purgatione indigent. Maximum proinde diuinæ miserationis indicium est, cùm mundatur anima, purgaturq;. Mūdatur quidē, ut purgetur: purgatur au- Gal.5 Cant.2

C tem, ut fructificet. Purgari non ualet, nisi mundetur prius. Mundatur aqua, tribulatione uerò purgatur. Mundatos illos esse notum fecit Sapientia, quibus dicebat: Iam uos mūdi estis propter sermonem, quem locutus sum uobis. Nouerat quippe eos purgari non posse ad salutem, nisi mundarentur prius. Quomodo autem mundantur, & per quem mundantur? Mundati planè fuerant semel, & mundatur quisq; salutari baptismatis lauacro. Non tamen simplex aqua habet hoc proprium. Potest utiq; corporeum maculas tergere, potest sordium amouere putredinem, sed non ualet animarum abolere contagia. Immergat se quis in æquoris, fluminum, seu fontium aquis, talis mente egreditur, qualis introiuit, non autem sic in baptismo. Descendit quisq; baptizandus ad fontem lauacri originali obligatus peccato, uel etiā immanissimis sceleribus reus. Credat, cùm mergitur, in nomine sanctæ trinitatis, statimq; super niuem dealbatus omnium suorum deponet sarcinā delictorum. Vnde (oro) tanta in aquis uirtus, ut corpus tangat, & mentem abluat? Quis tam potenter operatur nemine uidente, aut sentiente? Videt oculus Ioan.15

D elementum, per quod elementata purgantur: auris uerò ipsum, per quod animarū peccata mundantur, credit sacramentum. Quomodo autem efficitur sacramentum? Vtiq; per uerbum Christi, per sermonem sapientiæ. Accedit nanq; uerbum ad elementum, & fit sacramentum. Tātæ nanq; uirtutis est mediatoris sermo: ut naturam mutet elementorum, & operetur inuisibiliter, atq; supra humanum sensum, supra intellectum potentiæ suæ insinuat celsitudinē, quæ per fidem solam fidelibus declaratur. Nempe ad tam sublimis mysterij non, nisi fide mediante, peruenitur indaginem. Nisi credatur, non percipitur, neq; intelligitur. Ex auditu fides est, & per fidem aperitur auditus. Per fidem, inquā, Christi, qui uerbo suo mundat immundos. Nemo, scriptura teste, potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus. Hoc leprosus immundus agnouit, quando ait: Si uis, potes me mundare. Mundat planè immundos, seu mente, seu corpore. Corpore paucos, plurimos mente, prædestinatos uidelicet ad salutem. De quorum numero erant, quibus ipse dicebat: Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum uobis. Nouit dominus, qui sunt eius: nouit quos mundet ad uitam: ut mundati maneant in æternum. Parum quidem prodest mundari ad tempus: & in Rom.10 Iob.14 Matth.8 Ioan.15 2.Tim.2

ordibus deficere: atque uelut canis redire ad uomitū. Mundatus igitur quilibet cohæreat B
mundāti immūdos, ut mundus permaneat, alioquin recidiuam patietur: fientque nouissi-
Matt. 12 ma hominis illius peiora prioribus. Duplicis quoque erit reus delicti, cōtēptæ scilicet gra-
tiæ, & superadditæ culpæ: propter quod ingratus efficitur & iniquus. Vtroque nēpe ut ca-
reat morbo, ambos ut euitet laqueos, ueritatis summę & Dei sapiētię sententiā audiat, di-
Ioan. 15 centis: Manete in me, & ego in uobis. Hæc ut perfectū reddant hominē, indissolubiliter
cōglutinātur. Nec homo in Christo, nec Christus manet in homine, nisi copulet caritas,
quæ parium uoluntatum est confœderatio, dulcis uirtutum nexus, & diuinæ legis con-
summatio ueneranda. Sine caritate in Christo manere nemo ualet. Radix caritas, uitis
Christus, palmites Christiani. Non aliunde homo Christus Iesus Dei & hominū media-
tor uirtutis suæ efficaciam, suorumque prærogatiuam haurit meritorū, quàm de radice ca-
ritatis: quę Deus est, dicēte Ioāne: Deus caritas est. In ipso siquidē Mediatore plenitudo
diuinitatis corporaliter habitat: pro qua ultra humanā æstimationem hominum ange-
lorumque transcendit merita. Diffundit quippe se uerbum in sibi unito homine: & tan- F
Ioan. 1 quam in supposito congruenti suipsius bona cōmunicat. Vnde Ioannes: Vidimus (in-
quit) gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratię & ueritatis. Quod au-
tem ipse accepit in se, effundit absque sui diminutione in fideles suos: sibi ueluti ueros pal-
mites inhærentes, quatenus fructificent sanctitatis fructum, & uirtutum plantaria inte-
rant. Non enim nisi a uite recipiunt palmites fœcunditatis humorem, sicut nec uitis, ni-
si à radice. In radice uitis, in uite uerò palmites manent, uiuunt, fructificant. Deus (sicut
1. Ioan. 4 Apostolus commemorat) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Christus etiam
Ephe. 3 esse in homine comprobatur, dicente Apostolo: Habitare Christum per fidem in cor-
dibus nostris. Meritò in quo Christus non est, neque caritas est. Vbi uerò caritas non est,
nec fidei ueritas, nec iustitiæ fructus, neque compago unitatis. Vt igitur unitas, fides, iu-
stitia, caritas maneat in homine: in Christo maneat homo, alioquin inutilis erit. Ideo do-
Ioan. 15 minus Iesus: Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in uite,
sic nec uos, nisi in me manseritis. Magna dignitas est manere in Christo: & Christum G
habere manentem in se. Primitiæ quidem sunt hæreditatis æternæ. Quis tanto non glo-
rietur habitatore? Si gustetur hoc, quid sapit dulcius, suauius meditatur, strictius pos-
sidetur? Latet in cordibus amantium sacramentum hoc. Quanti sit, quod dicitur, ne-
Apoc. 2 mo nouit, nisi qui accipit. Est enim absconditum manna, & calculus candidus. Porrò
ibid. Christi mellifluus amor in anima manna absconditum est. Calculus uerò candidus pius
ad uerbum animæ affectus est: honorabile connubium, & thorus immaculatus. Hoc
nullus, nisi qui accipit, intelligit. Nemo, nisi qui sponsa est, accipit. Accipit utique a uer-
bo in ipso per amoris casti desiderium manente, atque fructificante. Quamobrem qui-
cunque in cęlo thesaurizare concupiscunt, quicunque in terra profectum fidelium sua-
uitatis odorem germinare uolunt: Christo ueræ uiti cohæreant. Ipse nanque ait: Qui ma-
Ioan. 15 net in me, & ego in eo: hic fert fructum multum. Qui manet in me: Ecce gratuita præ-
uentio, obeditio salutaris, & depurata affectio. Et ego in eo: Ecce sponsus in thalamo,
dilectus in horto: Deus in homine, caritas in humilitate. Quisquis talis est, fructum fert H
multum. Quare fert fructum? Quia manet in uite, & de uitis pinguedine humorem tra-
hens abundat, & crescit. Quare multum? Vtique quia palmitum omnium participat in-
crementis. Acquirit in altero, quod minimè sufficit per se. Nil enim in ecclesiæ corpore
proprium, nil utilitatis compago facit suum. Singulis membris esca una diuiditur, & in
electis uniuersis omnium merita impertiuntur. Quod natura humano agit in corpore,
Psal. 118 hoc operatur caritas in fidelium unitate. Sic habes expressum ore prophetico: Parti-
ceps (inquit) ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Aduer-
tis unde cumulus fructuosorum augeatur palmitum. Nempe ex uicissitudine amoris,
ex uinculo caritatis. Conglutinantur simul ueri fideles, non inuidentiam, non liuorem
recipiunt, pacis amore lætātur: fraternitatisque dilectione contenti sub uno capite, in uno
corpore, ab una uite uitalem gratulantur carpere uitam. Se amant, ut fratres, sibi com-
municant dona, ut palmites: fructificant in communi, quoniam in una sunt uite. Porrò
ex uitis dignitate existimantur palmitum merita. Ideo palmitum fructus multus esse di-
citur, quia sublimis uitis & radix diuina. Fructus (inquam) hic quomodo non multus,
quum

A quum immarcessibilis sit,& hæreditatem sortiatur æternam? De ipso ait Apostolus: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatã, & immarcescibilem, conseruatam in cælis. Declarat quum dicit hæreditatem incorruptibilem,& incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cælis, quàm multus sit fructus. Vitis autem fœcunditatem notificat, inquiens: per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Caue igitur ne insolescas, ne præsumendo arroges tibi, quod uitis est proprium. Sicut in radice uitis, ita in uite agnoscant se palmites, fateantur, & dicant: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vitem audiant palmitibus dicentem: Sine me nihil potestis facere. Rectè sine uerbo fideles facere non possunt nisi nihil, quum sine ipso non sint. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Peccatum solum sine uerbo factum est: quoniam nihil est. Quæcunque uerò sunt siue cælestia, siue terrena, seu spiritualia, seu B corporalia per uerbum facta sunt, & sine labore facta sunt. Cur sine labore? Quoniam ex sola uoluntate. Non enim quum operatur Deus, forma eget, uel materia. Materia, qua Deus operatur omnia, eius uoluntas est. Sic in constitutione uniuersi habes scriptum: In principio, uidelicet in uerbo, fecit Deus cælum & terram. Deinde legitur, & dixit Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, & cætera, quæ ibi plenius continentur. Informem igitur materiam creauit ex nihilo: ut scias, quòd omnia quæcunque uoluit dominus, fecit in cælo & in terra. Formam itaque habuit nullam, ut faceret quæ sunt. Ipse nempe forma est, non formata, sed formans formanda. Formanda (inquam) quoniam quod factum est, in ipso uita erat. Quod autem in ipso est, uita est. Quamobrem formata & formanda sunt, siue futura sunt, quia in ipso sunt. Peccatum uerò, quoniam in ipso non est: nihil est, & quoniam nihil est, facere potestis (ait Sapientia) sine me. Turpis detestandáque potestas quempiam sine Deo posse delinquere, atque peccando amittere quod est. Quid est sine Deo? Nunquid ualet quis, præter Dei uoluntatẽ, perficere quic-C quam? Planè nemo. Peccatum uerò, quoniam nihil est, potest sine Deo. Sine Deo (inquam) cooperante, non autem sine permittente. Quæ enim bona sunt operatur Deus, & agit ut sint: quæ uerò mala, quoniam malum nihil est, permittit ut sint. Agit igitur, ut bonum sit: malum uerò permittit, ut sit: si tamen aliquid malum est. Sic autem permittit, ut de malo ipse eliciat bonum. Inscrutabilis quippe est altitudo consilij illius, per quod uniuersa disponit optimè, occultè, irreprehensibiliterque. Cuncta etenim ordinante ipso siue horum, quæ sunt, siue quæ uidentur esse, & non sunt, ad ipsius militãt gloriam. Quæ sunt, utique ad commendationem misericordiæ, bonitatis, ac potentiæ ipsius. Quæ uerò non sunt, ad decorem sapientiæ iustitiæque. Præsidet quidem in se, ut summus artifex, & per uerbum suum operatur omnia, regit, & ordinat sine motu, sine fatigatione, sine errore, & absque passione. Ipse prorsus est, de quo ait quis. Tu autem dominator domine iudicas omnia cum tranquillitate. Tibi enim subest posse, quũ uis. Vera itaque Verbi sententia est. Sine me nihil potestis facere. Hinc bene operandi excellentia, hinc liberi ar-D bitrij dignitas commendatur. Tunc etenim hominis arbitrium liberum est, quum bene operatur, quum operatur Deus in illo. Secus autem liberum non est: liberũ nequaquam esse ualet, quũ peccando conditoris prętergreditur legem. Teste nanque ipsa Dei sapientia qui facit peccatũ, seruus est peccati. Si seruus, liber nõ est. Si non est liber, libertatis amisit dignitatẽ. Maxima proinde libertas nil boni posse sine Deo, bonitatis fonte, largitoreque bonorum. Cõmendabilis uirtus, & amplectenda potentia Deum cooperatorem in bonis actibus possidere. Ipse est, qui operatur in nobis uelle & perficere. Apostoli super hoc sententiã audi. Non possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quamobrem tanquã fructuosi palmites in uite uera: mediatore scilicet Christo maneamus, ne excidamur, sed fructum feramus plurimum. Ipse nanque ait: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet. Si quis in me non manserit tanquam palmes in uite per dilectionem & obedientiam, mittetur foras utique de consortio sanctorum, & participatione thesaurorum ecclesiæ, & ueluti putridum membrum de Christi præcisum corpore arescet, nullum de uitis pinguedine uigorem admittẽs. Nam etsi ad ecclesiam cum cæteris, qui talis est, peregit: quamuis in

[Marginal notes: 1.Pet.1 — Psal.113 — Ioan.15 — Ioan.1 — Gen.1 — Ioan.15 — Ibid. — Ioan.8 — 1.Cor.12 — Phil.2 — Ioan.15]

conuentu fidelium sedeat, foris tamen est, & non pertinet ad fidei unitatem, quæ est cor- E
Matt. 13 pus Christi. Ideo suo tempore eum colligent angeli, per quos iudicium fiet, & in ignem mittent, & ardet. Væh qui mittuntur foras, & excluduntur à Christo. Horum pars erit cum angelis tenebrarum. Mittentur in inferni incendium: ibiq; cum diabolo æternaliter cremabuntur. Nulla tormentis eorum erit requies, nullus finis, refrigerium nullum. Sicut oues in inferno ponentur, mors depascet eos. Depascet, & non deficient, morientur in tormentis uiuentes, & absq; defectu deficient. Vociferabunt ad cælos, nec exaudientur, implorabunt auxilium, & non ueniet. Omni destituentur suffragio, omniq; carebunt solatio. Teterrimo arctabuntur ergastulo: & in regione umbræ mortis, ubi nul-
Iob. 10 lus ordo, sed sempiternus est horror, eorũ fiet habitatio. Ibi miseri igne cruciabuntur inextinguibili, frigore uehementissimo, horrenda dæmonum uisione, immortali uerme, fœtore intolerabili, liuore fraterno, corporum lassitudine, debilitate membrorum, atq; ueniæ diffidentia. Talis infructuosorum palmitum finis, talisque discedentes à Christo manet interitus. F

Quòd ex beneficiorum numerositate homo dilectionem Dei erga se agnoscere ualeat. Cap. IX.

Donec rationalis spiritus in hoc mortali constitutus est corpore, quandiù peregrinatur à ciuitate sanctorũ, promissionibus sustentatur & donis. Promissio nanq; uires operario subministrat: donum autem dilectionis nutrit flammam. Quis (oro) in laboribus perseuerantiam, patientiã in doloribus, & in persecutionibus custodiret pacem, si promissa nõ fierẽt? Quis deniq; absq; ullo amoris indicio diligens se crederet diligi? Dona quippe inter amãtes mutuæ dilectionis sunt signa. Nemo fortius, quàm dilectione trahitur, neq; potest nõ diligere, qui agnoscit se diligi. Est enim amor uirtus quędã reciproca, tenax, & indissolubilis animorum colligatio, naturæ uis, laborũ leuamen, laborantium robur, peregrinationisq; solatium singulare. Ex munere utrum quis diligatur, intelligit. Arguitur quàm maximè ex hoc humanus tepor, & frigida ad Deũ affectio hominis, qui conditorẽ suũ tenuiter diligit, quũ se ab illo inexcogitabiliter nõ dubitet diligi. Vniuersitas nãq; creaturarũ nonne G cõditoris sunt dona ad salutis adiutorium homini prærogata? Vnde tam sedulũ eidem ab uniuersis prębetur obsequium? Nunquid ex propriæ actionis merito? Prorsus minimè. Prius etenim quàm fieret homo, cui deseruiunt creaturę: earũ innumeræ species initium habuere & ordinẽ. Nam ultimum in uniuersi cõstitutione humana species habuit locum. Quamobrẽ si attendas meritũ, nunquid iniquitas & præuaricatio legis sibi meritum uendicabunt? An fortè iniustus est Deus, ut peccata dissimulet, & sontes patiatur
2. Pet. 2 esse impunes? Absit. Angelis quippe peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Sed & originali mundo nequaquam indulsit diluuium mundo impiorũ inducens. Exosam semper Deus habuit peccantium nequitiam, semperq; correxit errata: tametsi impræsentiarum in plerisq; iustitia non manifesta appareat. Attende diligẽter, & agnosces primum hominem conditoris arte, manuq; plasmatum post delictum in huius exilij regionem proiectum, ac de opificis manu duplicia recepisse. Cui tamen ex toto non desierunt, quæ facta sunt, H ministrare, ut omne creaturarum obsequium de sola omnipotentis bonitate prouenire non dubitet. Porrò inferiorum famulatus diuinæ caritatis indicium est. Ex his, ô homo, quantum diligaris, aduerte. Clamat intus ingenita ratio, ne contemptor munerum esse proberis, ut mutuæ persoluas debitũ caritatis. Dilige igitur, quem te diligentẽ agnoscis ex munere, uenerare obsequijs, à quo pollicitatione sustentaris. Si obtemperaueris, non eris ingratus: si ardenter dilexeris, recipies potiora: si assiduè oraueris, proculdubio impetrabis. Amor uerus obedientiam parit: obedientia gratam Deo orationem exhibet: oratio obsequentis fideliter cęlos penetrans consequitur, quod exposcit. Propterea nec sine obedientia caritas, nec obtemperatio sine gratitudine: sed neq; absque fructu obsequẽtis ualet esse deprecatio. Cuncta hęc quàm prudẽter Dei notificauerit sapientia, di-
Ioan. 15 ligenter ausculta: Si manseritis (inquit) in me, & uerba mea in uobis manserint, quodcunque uolueritis, petetis, & fiet uobis. Nempe ubi unitas, ibi caritas est: ubi caritas, ibi cognitio, & spiritualis copula comprobatur. Ibi utique sapientia, bonitas, & ueritatis unitas. Hæc omnia in Christo, imò omnia Christus. Est patris sapientia indeficiens bonitas,

A tas, ueritas infallibilis, & unitas indiuisa. Quapropter qui manet in ipso, & in quo manet ipse: à sanctorum consortio, & caritate Dei excidere non ualet. Huiusmodi etenim inhabitatio nequaquam corporalis, sed spiritualis est, affectionũ est, & animorum. Felix hæc mansio pacis ornata decore. Beatus quem Dei inhabitat uerbũ. Qui possidetur, ut possideat: diligitur, ut diligat: atq; in illo manet, in quo thesauri omnes sapientiæ Dei abscõditi sunt. Nemo tamẽ tali dignus est cõtubernio: nullusq; in ipsa ualet quiescere sapientia, in quo eiusdem sapientiæ uerba non manent. Reciproca sibi sunt, & pari caritatis uinculo colligata: mansio hominis in Christo, & eloquia sapiẽtiæ Christi in homine. Vicissim duo hæc sibi cohærent: ita ut alter nequeat segregari ab altero. Rectissimè autem Sapientiæ uerba manent in homine, quũ opere perficiuntur, quũ à sensu uerbi uita nõ discrepat Christiani. Nam qui negligit implere, quod præcepit Christus, utiq; nõ manet in Christo. Qui autẽ non manet in Christo, minimè Christi uerba habet in se. Si hæc scitis (ait alibi) beati eritis, si feceritis ea. Magnus planè fructus, & grata societas manere Col. 2 Ioan. 13

B in Christo, & Christi uerba in se habere manẽtia. Dic itaq;, ô bone Iesu, angelorum rex, gaudiũ cæli, & corona iustorũ: dic, inquã, seruo tuo, quæ merces, qualis fructus, aut quid boni cõsequatur homo, dum manet in te, & tua in ipso uerba cõsistũt? Eruditione quidẽ tua incalescit mens, ueritatis lumẽ fulget in corde: exultat spiritus, hebetudo dissipatur, & interiora omĩa gaudio perfundũtur. Quodcunq; (inquit) uolueritis, petetis, & fiet uobis. Sublimis est ista promissio tua domine: desiderabilior super aurũ & lapidẽ preciosum multũ, atq; dulcior super mel & fauũ: si tamẽ intelligatur planius, clariusq; eluceat. Loquar igiť ad te domine, quanquã sum puluis & cinis, & peccatorũ ultimus. Quid est, quod dicis, quodcũq; uolueritis, petetis, & fiet uobis? Nõne apostolus Paulus electiõis uas & doctor gentiũ, qui usq; ad tertiũ cælũ raptus fuerat, audieratq; arcana uerba, quæ homini nõ licet loqui: qui etiã ore ueredico discipulis suis agebat: An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Christus: manebat in te, & uerba tua manebãt in ipso? Hũc tamẽ nouimus te rogasse ter, ut à carnis liberareť stimulis, nec impetrare promeruit. Li- Ioan. 15 Ibid. 2. Cor. 12 2. Cor. 13

C berari prosus cupiebat, petijt ut liberareť, & obtinere nõ ualuit. Nũquid in uerbis tuis, ô laus Israel, deceptionis est nubilum? An fortè spõdes aliquid, quod recuses implere, aut perficere nequeas? Absit hoc à te domine. Veritas es, & semper quod uerũ est, profers: neq; aliter q̃ quod asseris, esse potest. Es etiã omnipotẽs, & tibi subest omnia posse, quũ uis. Vt autẽ dicã te inspirante quod sentio. Arbitror, q; nullus tunc perfectè manet in te, neq; uerba tua in ipso, qui nõ in una tecũ pariter uolũtate cõcordat. Vbi em̃ uolũtatum est discrepãtia, cõsummata unitas nõ est. Vbi abest unitas uoluntatis, adest ignorãtia, & & perfecti boni nesciẽtia. Porrò nil aliud sermonibus suis docet sapiẽtia, q̃ Deũ cognoscere, ipsumq; diligere, atq; in omnibus illis perficere uoluntatẽ. Sapientiæ igitur uerba ordinatissima Dei uolũtas est: à qua quisquis uel in minimo discordat, ignorat quid intus eadẽ loquatur sapiẽtia. Est aũt sapiẽtia ars Dei coæterna sibi, quæ uniuersa diuina lege disponit in se, atq; sine errore ullo, ad quẽ facta sunt, dirigit finẽ: nõ ab hominibus discretum ac notũ, sed in uerbi diuinitate præordinatũ & cognitũ. Lex etenim hæc uerbi

D Dei, & huiusmodi uerba diuina sapientiæ nõ audeat discutere humana fragilitas, quin potius illis se humiliter subijciat. Non repugnet, neq; cõtradicat, sed in omnibus simpliciter famuletur. Hãc quippe legẽ si nõ ignorasset tunc Paulus, prorsus aduersus id quod illi proderat, nõ orasset. Vnde nec audisset: Sufficit tibi Paule mea gratia: nam uirtus in infirmitate perficitur. Hoc ut audiuit in spiritu loquentem sibi sapientiã: lætus pro eruditione affectus, atq; robustus pro munere: Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Proinde quicũq; in precibus exaudiri cõcupiscit: prius in Christo maneat, ipsiusq; uolũtatẽ agnoscat, nec aliter uelit quàm ipse, & semper quodcunq; uoluerit, impetrabit. Nempe ubi ordinata uoluntas est, oratio nõ repellitur. Nõ autẽ nisi in Dei uoluntate, quę sapienter cuncta cõponit, humana ualet esse ordinata uoluntas. Extra sapientiæ legem nil ordinatũ est. Ex ordinata itaq; uoluntate ordo fulget sapientię. Ex sapientiæ uero ordine uniuersa irreprehensibiliter disponuntur. Ex dispositione autem rerum diuina cõmendatur autoritas: eo excellẽtius quo in illis humana nihil capitur ratione. Sanè in nulla horum quæ uidẽtur dispositione, sic omnipotẽtis elucet autoritas, quemadmodũ in institutione militantis ecclesiæ, quæ supra apostolo- 2. Cor. 12 Ibid.

rum fundamentū locata dignoscitur: ipso tamen existente angulari lapide Christo Iesu. B
Totum quod in ipsa est, uenerabile, gloriosum, atq; diuinū est. Hoc asserere uoluit Me-
Ioan.15 diator, quādo ait: In hoc clarificatus est pater meus, ut fructū plurimū afferatis, & efficia
mini mei discipuli. Meritò nanq; pater in apostolorum fructificatione clarificatus est,
quia per infirmos & inscios mundum restaurare, atq; ad fidei ueritatem congregare di-
gnatus est. Non enim sapientes elegit de mundo, ut ad se cōuerteret mundum, sed igno-
biles & rudes, ne insolescat mundus, & quod Dei est, propriæ sufficientiæ tribuat. Vn-
1.Cor.1 de & Apostolus: Videte uocationem uestram fratres: quia non multi sapientes secundū
carnem, non multi nobiles, non multi potentes: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus:
ut confundat sapientes. Et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Et ignobilia
mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt: ut ea quæ sunt, destrueret, ut
non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in domino glorietur. Qui
Ibid. gloriatur (inquit) de eo quod gratis accepit, nō in se glorietur, sed in domino, qui sapien
tiæ, scientiæ, fidei, linguarū loquelæ, interpretationis sermonū, uirtutū, miraculorū uni- F
cuiq; prærogat dignitatem. Nam singula hæc prout uult in singulis diuidit membris.
Hinc est, quod ecclesia sancta in spiritualibus donis tam locuples esse cognoscit: ideoq;
palmites suos extēdit à mari usq; ad mare. Ideo per apostolos sanctos in orbem uniuer-
sum suas dilatauit propagines, quia in Christo uera uite permansit. Prius etenim q̄ pal-
mites hi insererentur in uite, nonne inutiles erant, & infœcundi? At ubi adhęserūt Chri-
sto, postquam æternæ sapientiæ fieri discipuli meruerūt: botros inumerabilium germi-
nauere populorum, quod totum ad Dei prouenire gloriam minimè dubium est: qui suę
abundantiam caritatis effudit in uite: ut eadem uitis ipsa sibi adhærentes emanaret in
Ioan.15 palmites. Hoc paucis saluator indicauit, dicens: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos.
Eadem siquidem caritate, qua dilexit me pater, ut uester fierem redemptor, & ego dile-
xi uos, ut efficeremini oues meæ, mēbra mea, fideles amici mei, filij mei carissimi, & uni-
ca spōsa. Ne igit᷑ corpore deficiatis, aut seducamini errore, seu elatiōe excidatis ab ea: in
qua uos inserendo elegi dignitate, uobis dico: Manete in dilectiōe mea: manete, inquā, G
tanquam in uite palmites, ut nō deseratis cōfessionem fidei, iustitiæ normam, formā ui-
tæ, atq; propositū sanctitatis ex impulsu futurorum malorum, & persecutionum pressu-
Ibid. ra, quæ permittente me super uos uentura sunt. Si enim præcepta mea seruaueritis, ma-
nebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius di-
lectione. Si seruaueritis pręcepta mea uos inuicem diligendo: miseris misericordiā pręs-
stando, ex corde pariter peccata donando: erogando temporalia, inimicos diligendo:
ijs qui oderunt uos benefaciendo, exorando pro persequentibus uos, sectando humili-
tatem, custodiendo pacem, cordis innocētiam, animæq; puritatem seruando, spernēdo
uisibilia, uitijs repugnādo, sanctorū præcedentiū uestigijs inhærendo, abnegando uos-
metipsos: crucē baiulātes sequēdo me, & æterna uobis promissa bona possidere cupiē-
do: utiq; manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei pręcepta seruaui, & maneo
in eius dilectione. Maneo (ait) insinuare uolens irrefragabilē erga patris præcepta obe-
dientiam. Semper & in cūctis seu magnis, siue minimis obtemperauit patri: nec ad mo- H
Ioan.8 mentum se flexit ab eo quod uoluit. Vnde alibi dicebat: Quæcunq; placita sunt ei: facio
semper. Cur uerò de unitate sui & ecclesiæ: de fructificatione palmitū, & infructuosorū
dānatione: de dilectiōe patris ad ipsum & ipsius ad nos: de utilitate custodiæ ipsius man
datorū, atq; perfectione dilectionis eius ad patrē superius dixerit: per illa quæ sequūtur,
Ioan.15 indicauit. Hęc aūt (inqt) locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis sit, & gaudiū uestrū
impleat᷑. Agit nanq; erga fideles suos dominus, sicut quisq; pater in unicū sibi agere con
sueuit carissimū. Se quippe carnalis pater amat in filium: in ipso uiuere se sperat. Quod
proprio nō habet in corpore: in filiorū propagine quęrit. Agnoscit diu se nō posse sub-
sistere: unde & posteris sui memoriā derelinquit in filio. Hinc est, q̄ domū cōiungit do-
mo, & agrū agro copulat, ut possessionū suarū dilatet terminos. Insatiabiliter quoq; au-
ri, argenti, gemmarumq; diuitias aggregat: adeò ut non minus affectu possideat, quod
nō habet, quàm quod habet. Omnis ipsius solicitudo, omnis amor, omnisq; intētio cor-
dis requiescit in unico, quem sibi superstitē, suumq; cōcupiscit esse hæredem. Quicquid
prosperitatis arriserit, quicquid acciderit gaudij, quicquid felicitatis successus inopina-
tè

A tē,ſiue ex induſtria uenerit,tanquã ſibi totũ cõmunicat filio:quatenus delectatione quadã filij ſe trãsformet in filiũ. Hoc natura docet:hoc diuturnitatis appetitus ſuggerit:hoc caritatis iura miniſtrãt. Verùm ſi naturalis hoc format amor: ſi uiuēdi libido hoc ſuadet, quid aget diuinus? Humanus planè affectus iuſtitiæ legē ut fugiat:ſolus eſſe nõ patitur: diuinúſne ſolitarius erit? Prorſus minimè. Quo nãq; diuinus perfectior,eo profuſior eſt: atq; eo dulcior,quo ardētior. Habet utiq; Dei ſapiētia filios,quos genuit uerbo ueritatis ſuæ, & propria inſigniuit imagine: ſuoq; cruore redemit. Hos etenim ueluti cariſſimos ſingulariter diligit,fouet,amplectitur. Ipſos uirtutibus ornat:effert muneribus,fœcũdat gratia. In ipſos ſe diffundit,nõ ut uiuat in ipſis,quemadmodũ carnis genitores: ſed ut hi per illã uiuant in illa. Nõ eñ ipſis illa:ſed illi indigēt ipſa. Nunquã ſine ipſa illi: ipſa autē abſq; illis uiuit in æternũ. Excelſa nempe hæc mater eſt, diuina,dominatrixq;. Attingit nanq; à fine uſq; ad finē fortiter,& diſponit omnia ſuauiter. Peccatoribus quidē temporalia & terrena:iuſtificatis uerò filijs cæleſtia & diuina largitur. Caritatem etenim in ſibi

B adoptatos diffundēdo prorſus ſpirituales illos efficit & diuinos. His potiora tribuit dona, hæreditatem ſeruat perpetuam, atq; in antiquas angelorũ ſuperbientium prouehit manſiones:ad ſe trahit omnes,ut ſua felicitate fruantur. Prius tamen miſerationis amorē permota ipſa deſcendit ad profugos:qui à facie tantæ matris declinauerãt:naturalis gratiæ ſubſtantiam conſumpſerant,egeſtate tabeſcebant: deficiebãt inedia,& in genitricis huius indignationē incurrerant. Deſcendit,inquam,obtecta gloria, & mortalitatis ueſte ſuſcepta:ne agnoſceretur,qualis erat,ut facilius ſaluare poſſet, qui perierant. Quæſiuit illos per huius exilij duros anfractus:tandemq; inuenit in loco horroris & uaſtę ſolitudinis:ubi cæleſtis panis alimonia,& ſalutaris aquæ deerat refectio. Tunc pro filijs anxia,læta pro incolumitate, feſtiua pro gaudio, expandit alas ſuas in ligno, atq; portauit eos in humeris ſuis,& impletum eſt,quod prophetarum eximius dixerat: Verè languores noſtros tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Gratificauit illos ſanguine offenſis ignoſcendo,ditauitq; chariſmatibus:quatenus exhibita caritate,qua nulla eſt maior: ge- Eſa. 53

C nitricis gaudiũ in filiorum præcordia funderetur. Quale autem ipſius ſit gaudiũ, quam ſublime,quàm excelſum,quamq; inſcrutabile,quis enarrabit? quis intelliget? Nēpe gaudium ipſius diuinũ eſt,quo nõ tēporaliter,ſed æternaliter gaudet in ſe de ſe. Non autem aliunde,quàm de ſeipſo gaudet Deus:neq; creſcit eius gaudiũ, aut aliquo euentu minuitur:quia ſempiternũ atq; perfectum eſt. Nõ patitur mutabilitatis uiciſſitudinem:nec ab aliquo dependentiã,quum ei coæternum ſit de ſeipſo ſine origine procedēs,& in ſeipſo indiuiſibiliter perſeuerans. Gaudium nempe Chriſti amorem patris & filij dixerim:ſanctum uidelicet ſpiritum:Deum uerum procedentem à patre,& in filio permanentem. In perſona quidem diſcretũ:ſed in maieſtate æqualem:cõſimilem in poteſtate: in ſubſtãtia unum, & in æternitatis gloria non diuerſum. Nam pater amat filium, & filius patrem amore reciproco,beato,ſempiterno,incommutabiliq;. Amor iſte patris ac filij gaudium, oſculum & amplexus eſt. Hoc planè gaudiũ Chriſti tunc in unoquoq; fideli eſſe cognoſcitur,quũ gratuito & puro Deum diligit amore,atq; diligi dignus efficitur. Hoc profe-

D ctò donum caritatis eſt de corde puro,conſcientia bona,& fide non ficta,quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctum,qui datus eſt nobis. Datur nimirũ in præſenti,ut iuſtificet impios,roboret debiles,& innocentes repleat pietate,doceat ignaros,pugnãtes adiuuet,cuſtodiat patientes,erudiat dubios,intelligentes illuminet,amãteſq; caritatis face ſuccēdat. Ipſo enim duce peregrinationis huius uaſtitatē peragramus intrepidi: ipſo comitãte,inimicorũ inſidias inſultuſq; uitamus acerrimos:ipſo protegente ac dirigente in æternæ felicitatis tranquillum portum ingredimur. Cælitus igitur datur nullo condigno ſuſcipientiũ merito præcedente. Creſcit uerò quotidie nõ in ſeipſo:ſed in nobis iuxta beneplacitum ipſius,& cuiuſq; ſedulitatem poſſidentis. Quamuis per ſe poſſit omnia:noſtrã tamē nõ ſine nobis operatur ſalutē. Nos autem omnino ſine illo minimè boni agere ualemus quicquã. Spontaneum à nobis obſequium exigit:ut efficiatur meritorium. Abſq; uoluntate libera nihil eſt Deo gratũ. Voluntas autē per gratiã inhabitantis ſpiritus renouatur, quæ amabilem magis, magiſq; ſolicitũ reddit operatorem. Hinc fiducia,hinc ſcientia,hinc caritas,& gaudium oritur in ſpiritu ſancto. Non tamen plenũ gaudium, ſed implendum, quum uidelicet finita præſentis uitæ uia in ſanctorum tranſ- Rom. 5

feremur consortium, & Dei clara digni erimus uisione. Tunc inebriati ab ubertate domus illius, atq; uoluptatis eius torrente potati: nec non bonorum omnium locupletati abundantia, replebimur gaudio ineffabili atq; diuino. Ipso autem nemo dignus efficitur, nisi qui præceptorum Dei diligens custos extiterit. B

Quod ad reparandam deperditam scientiam per mediatorem Christum caritatis mandatum institutum fuit. Cap. X.

IGnorantiæ quisquis inuolutus est tenebris: impellente spiritu ad ueritatis lumen peruenire conatur: eo ardentius, quo naturalis ingenij acumine pollet. Homo nanq; quũ rationale sit animal, scientiæ appetitũ & amorem sapientię intus habere dignoscitur. Hunc quippe sciendi affectum primus homo in sui creatione recepit: quatenus naturali impulsu illum quęreret, à quo fuerat conditus, & in quo omnis scientiæ atq; sapientiæ exuberat plenitudo. Cui inuidendo diabolus deceptionis suæ parauit insidias. Non autem diuitias, non fugitiuos honores, nõ seculi lenocinia, aut corporis uoluptates, seu filiorum propagines, illum ut superaret, pollicitus est. F
Gen. 3 Diuinitatis honorẽ, boni ac mali scientiã eidem spopondit, dicens: Eritis sicut dij sciẽtes bonũ & malũ. Dolose satis tentationũ retiacula tetendit. Naturã quidẽ illius cõsiderans sola illa promisit, quibus eum allicere posse cognouit. Neq; ipsum fefellit meditata iniquitas. Istiusmodi etenim homo suasiõe deceptus summi boni gustu, & ueritatis sciẽtia, quã prius acceperat: magna ex parte priuatus est, atq; ad uidendũ nuditatis suæ pudorẽ apertos tenuit oculos: quos paulò antè protegente innocentia clausos habebat. Ex illo cum labore maximo, & sudore uultus sapientię panẽ comedere cœpit: minimè tamẽ ad saturitatẽ: iustitiæ sic definiente sentẽtia. Nec hoc quidẽ potuit per se suo exigẽte demerito: sed diuina illũ cõditoris opitulante clemẽtia. Nam ad reparandã deperditam naturæ scientiã eidem scriptã digito suo cõtulit legẽ: in qua scientiæ ac sapiẽtiæ fluenta consistũt: quatenus per ipsam eruditus agnosceret, quod dedidicerat delinquẽdo. Nõ tamẽ ad perfectionis peruenit scientiã interiorem oculum quotidie obnubilãte delicto. Lex igitur hominis pædagogus fuit: quandiu Dei sapientia promissam per uates suos suam distulit exhibere præsentiam. Itaq; tanquam paruulus sub mundi huius elementis erat seruiens: donec uenit plenitudo temporis: in quo mediator Dei & hominũ homo Chri- G
Gal. 4 stus Iesus legem institueret caritatis, quæ uniuersa ueteris legis mandata contineret. Natus ergo ipse mediator ex muliere, factusq; sub lege uniuersis caritatis scita mandauit, quæ alienis pacem, lumẽ nescientibus, uulneribus medicinã, peccatisq; tribuerẽt ueniã.
Psal. 18 Lex quidem hæc sancta & immaculata cõuertens animas se custodientibus uirtutis habitum: bonorum operum fœcunditatem, amoris gustum, spei fiduciã, cognitionem sui, diuinitatis scientiam, & perpetuæ felicitatis largitur meritum. Hæc cunctis nota debet esse saluandis: hæc ab omnibus debet fideliter custodiri. Non enim custodiri ualet: nisi sciatur, neq; sciri, nisi prædicetur. Non autem ab hominibus primum prædicata est, sed unigenitus, qui est in sinu patris, enarrauit nobis, inquiens sic: Hoc est præceptũ meũ, ut
Ioan. 15 diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Magister bonus legem instituit caritatis, & formã bene uiuendi paucis patefecit uerbis. Quod uoluit, ut facerent cæteri: hoc prior ipse compleuit. Nullus planè præceptũ hoc perfectius consummauit, quàm ipse legislator, mandatiq; institutor. Dilexit quidẽ ecclesiã caritatis amore uehementissimo: adeò ut relicto patre & matre adhęreret illi, & semetipsum pro ea traderet: mundãs aquæ lauacro & sacrosancto suo cruore: quatenus sibi ipsam sine deformitatis macula exhiberet in sponsam. Amore quippe ipsius suauiter uulneratus de regalibus cælorum sedibus ueniens: in humani corporis squalidissimum onerosumq; carcerem introire dedignatus non est. Non est passus illam in suorũ perire sordibus delictorum. Se pro illa exposuit, se exinaniuit, se humiliando subiecit, atq; uibrantis gladij ictus, & diuinæ iustitiæ ualidam manum, ne illa feriretur, super se suscipere nõ expauit. Huiusmodi præcipuum caritatis af- H
Ioan. 15 fectum insinuauit, dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hæc nempe affectio ponẽdi animã pro amicis suis rara atq; excelsa est, quæ perfectũ ad Deum in se fore notificat amorẽ. Hęc cõmuni dilectionis non cõtenta lege uitam carnis, qua nihil in hoc seculo carius possidet, pro amicis suis exponit alacriter. Hanc dilectionis formã: hanc caritatis regulam initiauit Dei sapiẽtia: hanc

A in exemplum posteris dereliquit. Quod egit ipsa, persuasit suis. Solos amicos illos habere uult, qui perficiendæ caritatis accensi zelo sicut seipsos proximos diligunt, atque nihil de mandatis suis facere prætermittūt. Qui tales sunt, totis uestigijs sequuntur dominum Iesum, relinquunt sua, exponunt se, crucem baiulāt, & Euangelicæ sanctionis culmen conantur attingere. Meritò igitur in filiorum computantur numero, & in consortio fidelium amicorum. Seruili nanque timore deposito libertatis spiritu, & cælestis affectu se induunt caritatis. Tales proculdubio erant, quibus ipse aiebat Mediator: Iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius. Mundum contempserāt, & ea quæ in mundo sunt, & carnis à se abdicauerant uoluptates, ut amatores fierent Sapientiæ. In illius comparatione aurum ueluti arenam maris, prædia gemmarumque decorem tanquā lutum æstimauerāt platearum. Totis uiribus ut placerent Christo, ipsius satagebant custodire mandata. Anhelantes igitur ad perfectionis currere brauium: seque totaliter Deo uouentes nequaquam serui debuerant nuncupari. Scimus nanque carnales Ioan. 15
B seruos affligi durè, laboribus fatigari, crebris inuectionibus argui, attenuari fame, siti, frigore, ac nuditate, uapulare uerberibus, cunctis subijci, illisque dominorū suorū secreta occultari. Absit aūt, ut uniuersorū dominus inhumanitatis huiusmodi officia in quēquam uel minimū suorum exhibeat seruulorū. Quāuis autē idem dominus, quos diligit, uarijs premat infirmitatibus, doloribus, & pressuris: quanquā persecutionibus, tormētis, iniurijs, cōtumelijs, plagis, carceribus, exilio, rerūque direptionibus lacessi permittat iniustè, tametsi innumeris tentationibus, milleque modis diabolo suadēte, impellēte, fallēte, uincente illos affici patiatur, nō tamē ut opprimat, neque ut propria quærat cōmoda, quemadmodū temporales domini, agnoscitur agere. Cuncta amicis Dei militāt ad perfectū, dicēte Apostolo: Omnia cooperātur in bonū ijs, qui secundū propositū uocati sunt sancti. Non illos percutit, ut deserat, nec aduersis exercet, ut odiendo interimat: sed tanquā uerus pater, ut erudiat, & emendet. Ipsum audi loquentē: Ego quos amo (inquit) arguo. Et Apostolus: Quis enim filius, quem non corripit pater? Horum nempe tribulatio patientiam operatur, patientia probationē, probatio uerò spem: spes autē non confundit, Rom. 8 Apoc. 3
C quia caritas Dei diffusa est in cordibus eorū per spiritum sanctū, qui datus est eis. Hinc efficiuntur spe gaudentes, & in tribulatione patientes: quoniam non seruitutis spiritum acceperunt in timore: sed spiritum adoptionis filiorum: in quo affectu & uoce clamant: Abba pater. Ipse nanque spiritus sanctus testimonium reddit spiritui eorum, quòd sicut ipse Deus est pater: ita illi filij uocitantur, & sunt. Vnde etiam uerbi eruditione commoniti in suis quotidianis precibus audent sine rubore dicere domino: Pater noster, qui es in cælis. Vt filij agnoscant patrem: ipse pater potius uoluit nominari, quàm dominus, & amari potius, quàm timeri. Quisque pro libito filius, uel seruus efficitur. Amoris legem indixit omnibus, ut se patrē ostenderet, non dominū. Amicitiarū fœdera promulgauit, quū de dilectione mutua mandatum instituit. Nempe nos adoptauit in filios, & tanquā amicos uult nos habere carissimos. Filius patrem diligit, amicus dilecti præsentiam cōcupiscit: seruus autē aspectū iudicis perhorrescit. Qui delinquit, timet ne puniatur: qui Rom. 5 Rom. 12 Rom. 8 Ibid. Math. 6
D uerò mandatis obtemperat, de retributione securus hilarescit. Illos utique non seruos, sed filios: amicosque fideles esse fatebatur, quibus dicebat: Iam non dicam uos seruos. Fuerāt quidem: sed iam abluti erant, iam sanctificati, iam in filios assumpti, iamque in amicorum numero copulati. Adhæserant ei amoris contubernio: unde minimè ab illo separari uolebant: neque ullis aduersitatibus diuelli ualuerant. Illis nanque perhibendo testimonium dixerat: Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Propterea tanquam filijs, & cohæredibus prædilectis dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnū, ut edatis & bibatis in regno meo, & sedeatis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Meritò quoque nunc audierunt: Vos autē dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis. Præsentibus loquebatur & secuturis fidelibus, atque omnibus ecclesiæ suæ mēbris huiuscemodi eloquia caritatis. Eloquia domini eloquia casta, & hoc salubre amoris uerbū, ô quàm dulciter in auribus amantiū sonat, & quàm suauiter exultatiōis iubilo eorū mētis replet habitaculū. Magna prorsus illi facit, qui potens est, quem amicū nominat: cui etiam incerta & occulta sapientiæ suæ sacramēta manifestat. Cōputrescere utique facit exactoris iugum à facie olei. Timoris dissoluit uincu- Ioan. 15 2. Cor. 6 Luc. 22 Ibid. Psal. 11 Psal. 50

la: tenebras fugat ultiorũ, peccatorumꝗ rubiginem in amoris consumit incendio. Nem- B
pe de morte ad uitam translatus est: diem domini uidit, & gauisus est. Vtinam mihi quo-
que contingat non iam amplius uocari seruus, sed amicus, nec qualiscunque, sed uerus,
fidelisque. Quandiu enim uænundatus sub peccato fui: quandiu temporalium illece-
bris delectabar, quando operibus carnis operam dedi, & uoluptatibus fræna laxaui:
scio quòd seruus eram, mortis filius, alienus à sorte sanctorum, & ab amicorum segrega-
tus numero. Ignorabam dominum, ultricem flammam non uerebar: meamꝗ miserabi-
lem seruitutem minimè obhorrebam. Ducebar ut captiuus pro libito dominãtis tyran-
ni: nec prece, nec precio me ualebã redimere: tametsi conarer, ut fieret. Frustra desudaui
semper: donec matutina lux noctis meæ tenebras suo rutilanti splendore detersit. Tunc
quid eram, ubi iacebam, quò ducebar, & à quo impellebar, apparuit mihi. Ad istiusmo-
di mentis aspectũ cor elanguit, uires defecere, atꝗ pauore indicibili contremuerũt om-
Psal.39 nia ossa mea. Clamauiꝗ ad dominum, qui eduxerat me de lacu miseriæ, & de luto fecis.
Statueratꝗ supra petrã pedes meos, & gressus meos direxerat in uiam pacis. Quis (oro) F
tunc non exultasset mecum lætitia quadam inenarrabili pro exulis reuocatione, libera-
Luc.15 tione captiui, inuẽtione perditi, & mortui resurrectione? Hinc ueri pastoris gustatur sen
tentia, quæ super uno peccatore pœnitentiã agente angelos gaudere testatur. Gaudent
planè: non tamen minus pro benignitate miserentis Dei, quàm pro erectione pœniten-
tis serui. Iustificare nanꝗ impiũ, non humanæ uirtutis, nec potestatis angelicę, sed solius
omnipotentis Dei grata dignatio est. Hanc sibijpsi seruauit uirtutem, nulli hãc cõmuni-
cauit gloriã, quatenus quicunꝗ gloriari uoluerit, tantũ in ipso domino glorietur. Iusti-
ficari itaꝗ immeritus merui, & ad unitatem fidelium reuocari. Accepi etiam tanquã fi-
lius stolam primam: uestem uidelicet nuptialem: in manibus annulum: calciamenta in
pedibus, & uituli saginati suauem escam. Heu tamẽ cum mœrore nimio coram uniuer-
sa militantium triumphantiumꝗ congregatione profiteor non custodisse gratiam, neꝗ
seruasse innocentiã. Irritam quippe feci promissam fidem, & Dei mei, quã gerebam, fœ-
daui imaginem. Amisi decorem animæ, caritatis iura contempsi, & perceptorũ mune- G
rum merita dissipaui. Auerti me ab incommutabili & summo bono, creaturarũ illectus
dulcedine: nec intellexi hoc nefas esse coram domino. Ex hoc tremulum effectũ est cor
meum: mens præ dubietate pauida, & animus in cogitatione suspẽsus. Cõcutitur pror-
sus, quoties recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ: sciẽs quòd irritauerit iram
tuam, ò domine, & malum coram te fecerit. At uerò post compũctionis iudiciariam di-
scussionem quando dignaris seruuli tui uisere hospitiũ: redderecꝗ illi lætitiam uultus tui
concupitã diu, atꝗ miserationũ tuarũ reserare fontẽ: quoties quoꝗ eidem transactarum
consolationũ dulcedinem reiterato aduẽtu infundis: toties reuiuiscit spiritus, uires repa
rantur: spes penè collapsa erigitur, atꝗ æternæ salutis arram se percepisse lętatur. Tua si-
quidem delectabili præsentia innouantur interiora omnia, & uox exultationis, amoris
canticum, sacrificium laudis, gratiarumꝗ actionis ignita confessio in ipso cordis taber-
naculo dulcisona concrepat modulatione. Quanto exhilaretur tunc mens spirituali iu-
bilo, quãta profluat caritate, sola docet experiẽtia. Si Propheta sanctus, spiritus permo- H
tus impulsu, coram testamenti arca nudatus omnium filiorum Israel oculos nõ erubuit,
nec à plausu manuum cæterorumꝗ membrorum se ualuit continere, ut iuxta possibili-
tatis suæ modulum dignas Deo exolueret laudes, quid fidelis anima, quid sapientiæ hu-
milis sponsa in aduentantis uerbi præsentia agere debeat, qui potest, excogitet. Id quo-
Psal.83 niam expertus fuerat, eundem arbitror expressisse, quũ diceret: Cor meum & caro mea
exultauerũt in Deum uiuum. Sponsa similiter in Canticorum canticis si ad unam spon-
si uocem animam suam liquefactam esse testatur: in amplexu illius quid senserit sola:
quid acceperit, nouit. Patefacere noluit amoris præludia, quum illum tenuisse gloria-
Cant.3 tur, dicens: Tenui eum, nec dimittam, ne donorum cælestium manifestatione uideretur
rea. Fortè autem, quia non ualuit. Sunt etenim arcana quædã munera sponsi, quæ omni-
Esa.24 no nõ licet percipienti loqui. Vnde Propheta ait: Secretũ meum mihi: secretum meum
mihi. Quamobrẽ sicut detegere, quæ occultanda non sunt, laudabile est: ita & impro-
bum prodere, quod conticere debuit. Exultauit igitur Propheta corã domino: liquefa-
cta est spõsę anima ad uocẽ sponsi. Sed nõ minus illos exhilaratos fuisse pium est crede-

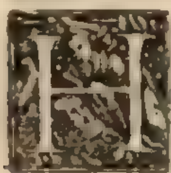
A re, quibus dicebat sapientia: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci uobis. Itaque non ab re dixerim cupere me in amicorum consortio ipsius æternæ sapientiæ nuncupari. Scio equidem, & uerè scio maximas amicorum Christi esse delicias, omniumque præsentis uitæ delectabilium transcendere iucunditatē. Gratis utique donantur, non pro libito uolentium, aut quærentium. Tribuit enim se, cui uult, & quem ipse elegerit, dilectionis suæ connubio efficit dignum. Hoc planè autoritatibus scripturarum, & potissimè ex præsenti Saluatoris sententia cōprobatur. Quum enim dixisset: Vos autē dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre, nota feci uobis: repentè intulit: Vos nō me elegistis, sed ego elegi uos. Nempe si electionē Dei hominū præcederent merita, absurda domini sententia uideretur. Fatendum est igitur nulla in electione Dei opera bona præcedere. Vt quisque eligatur ad uitam, gratificetur ad ueniam, & in unitate persistat, in Dei pendet arbitrio. Quē enim prædestinauit ad gloriā, per gratiam uocando iustificat. Vnde & cum Propheta dicit: Misericordia eius præueniet me. Quæ Ioan. 15 Psal. 58
B (oro) in Iacob præcesserunt merita, ut antequam egrederetur de utero, cum Esau fratre suo decertaret, & uinceret? Nondum ad lucem uenerat, nil boni adhuc egerat, genitoribus ignotus erat, & tamen prioris germani plantam tenens futurorum præsagia figurabat. Qui agnoscebat intus, & diligebat in se, atque prædestinauerat ad uitam: gratiæ suæ portenta mōstrabat. Porrò in electione Dei in iuniore gratia nihil inuentum est dignū, & tamen ore prophetico dominus testatus est, dicens: Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Tanquā solus rex potens, & dominus dominantium in æterno solio gloriæ suæ residens cum tranquillitate iudicat uniuersos. Discernit quidē merita: uerum nullius omnino secernit personam. In æquitatis etenim censura disponens omnia, nemini calumniam irrogat. Nam cui uult, miseretur: & quē uoluerit, indurat. Iuxta igitur sententiam Pauli: Non uolentis, neque currentis, sed miserentis est Dei prædestinationis electio. Tot hominum milia in Iudæa erant, quum ipse dominus regnum Dei prædicaret, & tamen non quos hominum commendabat opinio, ad apostolatus elegit apicem: sed quos ipse Mal. 1 Rom. 9
C uoluit. Nempe quos præsciendo prædestinauit, hos uocauit, iustificauit, glorificauit. Quemadmodum autem in aula regia uasa sunt multa, quædam in honorem, quædam uerò in contumeliam: ita & in ecclesia Dei populus est multus: quorum alij ad gloriam: alij ad sempiternum sunt præsciti interitum. Nam qui ad gloriam prouehuntur, prius quàm fierent, prædestinati sunt, eorum nullis præcedētibus meritis. Huic sententiæ cōcordat Apostolus, inquiens: Qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati coram illo. Stabant ecclesiæ pastores in nauicula sua, reficiebant retia, & audierūt præceptorem Christum. Venite (ait) post me, faciam uos fieri piscatores hominum. Præter eorum uota fuit ista promissio. Certè Matthæus ipse publicanus & peccator erat: in theloneo sedebat turpis lucri causa: dominum non agnoscebat secularibus intentus negocijs, & tamen audiuit: Sequere me. Nemo horum talis ante conuersionem extiterat, ut proprijs meritis apostolatus acquireret gratiam. Efficiente quidem prædestinatione Dei eandem adepti sunt dignitatem. Apostolus etiam Pau- Ephe. 1 Matt. 4 Matt. 9
D lus pontificatus sui ministerium commendans, ait: Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: cuius testimonium temporibus suis cōfirmatum est: in quo positus sum ego prædicator & apostolus. Veritatem dico, nō mentior, doctor gentium in fide & ueritate. Vnde autem talem sortitus sit gradum, ne quis hoc suis ascriberet meritis: sed potius diuinę gratiæ, ad Galatas scribens aperire dignatur, dicens: Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in gentibus: continuò non acquieui carni & sanguini. Cōplacuit ei, & uocauit per gratiā suam, ut reuelaret (inquit) filiū suum in me. Alibi quoque ait: Fiduciam talem habemus per Christū ad Deum: nō quòd sufficiētes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficiētia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera, sed spiritu. Præclara igitur & irrefragabilis est mediatoris Christi sentētia: quæ ait: Vos nō me elegistis, sed ego elegi uos. Elegi utique tanquā gemmas preciosissimas cœlestis Hierusalē, nō ut sedeatis à seculi fragoribus remoti, aut cōtemplationi futurorum bonorū uacetis intenti: sed prorsus ut eatis, & fructum 1. Tim. 2 Gal. 1 Eph. 3 Ioan. 15

afferа-

afferatis. Eatis (inquit) uerbum uitæ disseminando, & ueritatis scientiam ubiq; prædicando. Sal quippe terræ uos estis, & per uos cæteri condiendi: estis & luminaria mundi sapientiæ thesauros continẽtes. Nolo igitur uos latere sub modio: sed lucere super candelabrum, quatenus in ecclesiæ atrium ingredientes per fidem me uerum iustitiæ solem cernere ualeant. Volo autem, ut eatis sicut oues in medio luporum: non clypeo, uel armis carnalibus protecti: non propria uirtute, aut humano auxilio fulti, sed fide, sed fortitudine: & afferatis fructum immarcessibilem, incõtaminatum, & sanctum: salutem uidelicet animarum infidelitate languentium. Seminauerunt quippe Prophetæ: aliiq; iusti, qui fuerunt ante uos: sed in labores eorum introistis. Messem multam congregabitis, & ad ecclesiæ aream illam feretis manipulis alligatam. Manifestabitur ex hoc gloria mea: merces autem uestra in immensum augebitur. Fructus iste, quem uolo, ut afferatis, nõ erit temporalis, ut transeat: sed spiritualis, ut maneat in æternum. Peccatoris quidem fructus nulla radice solidatus: nulloq; humore gratiæ madefactus: carnalium aspectui summè placens, & terrena quærentibus concupiscibilis temporalis quũ sit, mox ut manu carpitur, exiccatur, & deficit. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quæsiui, & non est inuentus locus eius. In arena siquidem labentis seculi positus, quoniam sine caritatis radice coaluerat, diu stare nõ potuit. De huiusmodi peccatoris fructu Psaltes egregius cecinit, dicẽs: Mane sicut herba transeat: mane floreat, & transeat: uespere decidat, induret, & arescat. De iusto autem quid? Iustus (inquit) ut palma florebit sicut cedrus Libani multiplicabitur: plantatus in domo domini in atriis domus Dei nostri. Alio etiam in loco sic dicit: In memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit. De ipsius autem operibus ait: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculũ seculi: cornu eius exaltabitur in gloria. Manet utiq; iustitia eius in seculum seculi: quoniam in cælo præmissa fideliter custoditur: ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, neq; fures effodiunt, & furantur: ubi merces iustorum redditur cumulata sine defraudatione & tabe. Meritò igitur cornu eius, operum scilicet & orationum exaltabitur in gloria: quoniam incontaminatum fuit & humile. Vicissim adminicula perferunt uirtutis opus, & orationis deuotio. Sine oratione uirtus infirma est, & oratio absque uirtute polluta. Quis itaq; dabit mihi uirtutum pennas sicut columbæ? Volabo quidem per orationis studium, & in contemplatione ineffabilis boni suauiter requiescam. Ibi nempe abscondar ab aspectibus hominũ, & præsens ero uerbo: Pascar deliciis paradisi, interero angelorum cœtibus, & sponsi Christi fruar amplexibus. Non erit, qui tunc exterreat me excubantibus cælestis patriæ ciuibus foris: intus autem residente uerbo tanquam sponso in thalamo suo. Cõfido certè, quòd angelis suis mandabit, & dicet: Adiuro uos, ô filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.

Matt. 5 · Psal. 36 · Psal. 89 · Psal. 91 · Psal. 111 · Ibid. · Cant. 3. 5. 8

Quibus indiciis cordium secreta noscuntur. Cap. XI.

Abent hoc proprium, qui amoris succensi sunt flamma, ut diu latere non ualeant. Est autem amor uirtus quędam cordis ualida & præceps, quæ occultari nequit. Nempe ex operibus quid quisq; diligat, cõprobatur. Nam præ cæteris ardentius quæritur, quod specialius concupiscitur. Hoc in cogitationibus: hoc frequẽtius sonat in uerbis. Sunt nanq; cogitationes cordis quædam spiritualia amoris germina: ex quibus quid diligat homo, quidue odio habeat, euidenter agnoscitur. Thesaurus uniuscuiusq; proprius affectus est. Vbi autẽ thesaurus, ibi cordis est cogitatio. Cor uerò quum hominibus occultum sit, absq; indice intueri non potest. Duplici sanè testimonio cordis patent adita, operum uidelicet, & uerborũ. Operibus quisq; obtinere nititur, quod ardenter amat. Est autem os cordis ostiũ: per quod egreditur, quod intus clausum tenetur. Hoc dominus Iesus sua autoritate cõfirmat, dicens: Quæ procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominem. De thesauro igitur cordis sui bonus homo bona profert eloquia. Qui autem sermone incompositus est, est & cogitatione confusus, sensu uacuus, pollutus corde, uagus affectu, moribusq; indisciplinatus. Non potest placere Deo, neq; hominibus esse amabilis, qui oris sui amissa custodia effrẽnis est lingua. Aduerterat Propheta sanctus, quãta mala ex immoderata prodirent locutione, illaq; declinasse testatur, quando ait: Posui ori

Matt. 15 · Psal. 38

meo

A meo custodiam, quum consisteret peccator aduersum me: Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Quātum autem profecerit: quidue de suo silentio adeptus fuerit, indicare curauit, dicēs: Et dolor meus renouatus est: Cōcaluit cor meum intra me: & in meditatione mea inardescet ignis. Obstructo siquidem inutilium uerborum meatu, inclusus amoris ignis cogitationes modificat: compūgit animum, fugat uitia, lacrymarum educit fontes, custodit ostia, sectatur pacem, sursum cor erigit, Deoq; coniungit. Tunc composita proferuntur eloquia sale condita, & consideratione circunspecta. Regula igitur bene loquendi est, ut prius discat quisq; tacere, quàm loqui. Nunquā sciet fari, quod expedit, qui tacere ignorat. Congruus etenim discendæ sapientiæ modus est: & salubre caritatis adminiculū est sibiipsi indicere silentium. Qui autē effrenis est lingua, repellet sapientiā, igne sancto euacuabit cor: & proximi dilectionem offendet iugiter. Obtrectationem nō effugiet multiloquus, quę fraternā consueuit extinguere caritatē. Quis enumeret, quàm multa ex inordinato sermone prorumpāt flagitia? De ore quidē procedūt *Psal. 38*

B detractiones, cōtentiōes, periuria, rixę, blasphemię, turpiloquia, uaniloquia, uerba scurrilia, mendacia, agnitę ueritatis impugnatio, falsa testimonia, adulationes, clamores, cōtradictiones, & fraternæ caritatis impugnationes manifestæ. Qui Christum possidet, in horū aliquod sponte minimè corruet. Pone (ait Propheta) domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis: Neq; declines cor meum in uerba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Eruditus corde, sapientiæq; amator cohibendo linguā sustinebit usq; ad tempus: insipiēs autē sine discretionis iudicio respōdebit. Mediatoris exemplū uerbosus statuat ante se: ut illius magisterio eruditus taceat. Vsq; ad maturam siluit ętatem: quamuis posset sine redargutione loqui. Vniuersos quippe docere uoluit, ut secum prius cōmorari discerent: & secreta Dei mysteria intelligerent, diuinam legem perficerent opere: Dei ac proximi caritate feruerent: sicq; demū linguæ suæ ostia aperirēt. Sana prorsus doctrina hæc est, ut duplici caritate antè homo inardescat intus, quàm ex locutione assidua exire assuescat foras. Qui tepescit corde, uaniloquus erit: qui uerò *Psal. 140*

C dilectione ignescit, caritatis telo audientium transfiget corda. Qualem liquorem continebit uas: talem haurientibus propinabit. Saluatoris nostri mētis attende cellarium, illudq; uidebis diuino amore succensum: coruscum lumine, sapientia præditum, uirtute perfusum, & uehemētissima proximi compassione repletum. Ex hoc si ipsius uerba discutias, agnosces ea pollere prudentia, sacramentis esse grauida: supernę ueritati innixa, fide splendida, documentis conspicua, & flagrantissima caritate esse redolentia. Horum illectus amore ista persenserat, qui dicebat: Ignitum eloquium tuum uehementer: & seruus tuus dilexit illud. Hinc est tam crebra in sermonibus eius caritatis fraternæ repetitio. Præcipuè tamen in ultimo cœnæ eius conuiuio dilectionis mandatum reperies frequēter expressum. Porrò præcepti uirtutem nouerat, qui caritatis legem tam iugiter instituebat. Sapientia erat, nolebat inuidere: propterea nec celare uoluit: per quod expeditius homo proficeret ad uirtutem: augeret meritum: peccatū aboleret: acquireret gratiam, pertingeret ad coronam. Quamuis igitur semel, bis, terq; caritatis instituta impe- *Psal. 18*

D rasset: eadem tamen reiterare curauit, dicens: Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Mādatum quidem dedit magister sapiens, hominumq; amator: ad quod perficiendum suaderet ratio, impelleretq; natura. Suadet nō parum innata ratio, ut illum diligas, quem tibi uniuersorum dominus præcipit diligēdum. Nempe ut illum diligeres arctius tuum fidei suæ fecit esse consortem: per quam unius corporis efficeremini membra: parium sacramentorum participes, & cælestis regni conciues perpetui. An non diliges eum, cum quo in cælorum palatio debes sine fine lætari? Ipsum decet ut diligas sicut te, qui eundem habet patrem, quem tu, formam similem, non disparem imaginem, & gratiā æqualem. Suadet quoque ratio, ut non minus diligas, quàm uelis diligi. Amari uis? ama & tu: çupis ut tibi impendantur humanitatis beneficia? eadem tu rependere stude: alioquin tu inhumanus eris: ingratitudinis reus: & diuinæ legis transgressor. Latorem legis quid dixerit, audi: Quęcunq; (inquit) uultis, ut faciant uobis homines: & uos facite illis similiter. Conuincit te lex, si non diligis. Hortatur ratio, ut diligas, natura te instruit: ut tibi similem tanquam te diligere concupiscas. Brutorum omnium, piscium, quadrupedum, uolucrum, serpentium, atq; reptilium natura est, ut speciem suam quisq; amet, simul gra- *Ioan. 15* *Matth. 7*

diantur, pascantur, cubent, copulenturq;. Vnde (oro) in humana specie iurgia, odia, lites, dissensiones, furta, homicidia: & cætera exorta sunt crudelitatis opera? Prorsus ex naturæ deordinatione: ex lege peccati, ex suggestione diaboli, ex obligatione delicti. Vitijs etenim quisque deditus: quemadmodum conditoris legem contemnit: ita naturalium bonorum dissipator existit. Legis quippe diuinæ custodia naturæ decus est, naturalium donorum additamentum, caritatis speculum, iustitiæ forma, brauium uirtutum, perfectionis semita, mentis gaudium, compago unitatis, dilectionis regula, cælorum ianua, meritorum officina, pedissequa fidei, spei ancora, religionis cultus, diuinitatis honor, renouatio hominis, angelorum lætitia, cordis deliciæ, diuitiæ spirituales electorum magisterium, seculi custos, totiusq; ornamentum uniuersi. Cuncta naturæ opera se sub omnipotentis Dei lege concordant. Da quempiam in omnibus obtemperantem legi, & nullum in eo reperies contradictionis scandalum. Quod enim homini aduersatur in homine: de peccati radice procedit. Tolle peccatum, & naturæ gratiam recognosces. Nil ante peccatum homini repugnabat. Illi famulabantur cuncta, secum habebat pacem: Dei fruebatur amicitia, atque animantium terræ possidebat imperium. At ubi peccatum uiguit, postquam peccati inoleuit lex: facta est manifesta in uniuerso mundo dissensio, quæ de peccato ad peccati pœnam euenisse cognoscitur. Ex originalis igitur causa delicti tenebrarum princeps suum in mundo dilatauit imperium: solis tantummodo diuinæ legis præuaricatoribus præsidens: quoniam in iustorum sede coæterna Deo præsideat sapienti. Hinc liuore succensus inimicatur eisdem. Ex sola cælestiũ præceptorum obedientia nefandissimus hostis agnoscit quemq; suam euadere posse tyrannidẽ. Quamobrem ut quemlibet persenserit iustitiæ semitas aggredi uelle, diro tentationum certamine eundem conatur appetere. Paret igitur se ad perferendas huius hostis insidias, quisquis diuinæ legi uoluerit esse subiectus. Meminerit Sapientem dixisse:
Eccle. 2 Fili accedẽs ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore: & præpara animam tuam ad tentationes. Hoc ipsum dominus Iesus insinuauit suis discipulis in conuiuio loquens. Cùm
Ioan. 15 enim dixisset: Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem: mox intulit: Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. Nouerat uniuersos persequutiones uarias esse passuros, qui piè in ipso uiuere cuperent. Præmonebat utique milites suos ad persequutionum tolerantiam, ne imparati ad certamen accederent. Sciebat quippe semper iustis bella ab humani generis aduersario commoueri, quæ nedum aduersus homines, qui uisibiliter infestantur: uerumetiam contra hominum conditorem concitari noscuntur: non tamen ut inuincibilis debelletur: sed ut ipsius gloria in hominibus denigretur. Bacchatur itaq; aduersum iustos, per quos utcunq; diuina perficitur laus: quatenus ex laudantium perditione magnificentiam diminuat laudati. Ad iniuriam quidem suam ascribit susceptam pro cordis elatione uindictam. Insequitur ergo in seruis dominum, in fidelibus Christum: in professoribus ueritatis coæternam Deo ipsam unicam ueritatem. Huic ab suæ creationis exordio aduersatus est. Propterea in eo ueritas non est, quia in illa diu stare non ualuit. Confunditur autem in sui reatus opprobrium, quum in carne passibili hominem intuetur in tot mundi discrimina conditoris obedientiam custodire, quam in cælo positus ipse seruare neglexit. Implacabili etiam liuore tabescit, quoties illuc homines ascendere conspicit: unde turpiter ipse superbiendo descendit. Iustorũ igitur profectibus inuidens, eorũ ascensus ad gloriam impedire conatur. Hinc tentationũ immittit iacula, hinc deceptionũ parat insidias: hinc persecutionũ cõmouet bella: hinc tribulationum exaggerat mala. Nempe quotquot uiderit suis operibus aduersari, nunc per se, nũc per suos, mũdi uidelicet amatores insequit̃. Sunt nanq; peccatores, & pereuntis seculi dilectores diaboli membra: sicut iusti sunt Christi. Non igitur permittit mũdus tanquam diaboli corpus iustos pacificè uiuere penes se. Quantum ualet illos opprimere studet, ut ab eis conditoris auferat gratiã. Elatus quippe humilem, pacificũ inquietus, iracundus mansuetum, immitis misericordem, sanctificatũ iniustus, pollutus & noxius pudicum atq; innocentem inimica æmulatione lacessit. Hoc etenim diffidentiæ & liuoris seminarium: ex quo homines in terra esse cœperunt, inimico diabolo suggerẽte initium habuit. Porrò ueridica comprobatur Sapientis esse sententia, quæ ait: Inuidia dia-
Sap. 2 boli introiuit mors in orbem terrarũ: imitantur autẽ illum, qui sunt ex parte illius. Hoc

in

A in Caym & Abel: in Noe & Cham: in Isaac & Ismael: in Esau & Iacob: in Ioseph & fratribus: in Mose & Chore: in Dauid & Saule: in Daniele & Chaldæis: in tribus pueris & impio rege: in prophetis cæteris & Hebræorum populo: de quibus dicit dominus: Hierusalem, Hierusalem, quę occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, assertione euidẽtissima declaratur. Nõ igitur miremini uos, ô fideles mei discipuli, & amici mei carissimi, si mundus uos odit: quia me priorem uobis odio habuit. Me in membris meis semper insecutus est, in sanctis meis me semper abolere curauit. Redargutus quidẽ à lumine ueritatis, atq; sapientiæ claritate percussus, dum fraudis suæ uenena, ac uitiorũ tenebras occultare non ualuit, ueritatẽ ipsam debellare inchoauit. Sic omnis, qui malè agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Non autem sic, qui facit ueritatem. Sine rubore quippe ac simulatione aliqua ad lucem uenit, ut manifestentur opera eius: quia in Deo sunt facta. Quoniam igitur ueritatem facitis, ueritatem diligitis, ueritatisq; discipuli effecti estis: mundus uos odit, sicut & me. Nã si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat, diligeret. Diligeret (inquã) non amore delectabili, utili, uel honesto, sed corrupto, peruerso, & omnino damnabili. Priuato uos amaret affectu, tanquã testes suos, & innocentium deceptores. Nunc autem, quia de mundo non estis: sed ego elegi uos de mũdo: propterea odit uos mũdus. Eratis aliquãdo de mũdo, mundi sectantes illecebras, carnis desideria facientes in concupiscentijs uestris, amantes tẽporalia & caduca, alieni à consortio iustorum: delictorum tenebris circũsepti, & à regno cælorũ prorsus extranei. Dum tales eratis, diligebat uos mundus, ut secum uos ad æternum interitum duceret. Quoniam uerò ego de mundo elegi uos, nõ meritis uestris, aut ex operibus iustitię, quas fecistis: sed gratia mea, & uoluntate mea libera: propterea odit uos mundus. Nullus profecto electorũ tale odium sibi ad iniuriam debet ascribere, quũ de uirtutum radice prodeat. Virtuti nanq; semper inimicantur uitia. Vitiorum autẽ diabolus incentor & amator est. His quũ sit plenus, ac eorum infatigabiliter sectetur opera, quotidie magis magisq; in elatione tumescit. Superbia (inquit Propheta) eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Hinc est, quòd iniquitatis uenenum, atq; inueteratæ malitiæ corruptionem, quã gerit in se, in quibus ualet, disseminare conatur, ut disperdat gratiam, euertat sensum, naturam fœdet, aboleat iustitiam, lumen auferat, & extinguat caritatem. His de causis tentationes suggerit: discordias concitat, mundiq; odium aduersus iustorum uitam prouocat, & accendit. Huiuscemodi tamen odium testimonium sanctitatis est, uirtutis decor, innocentiæ pręco, pedissequus gratiæ, bonorum morum denunciator, & rationabile argumentum prædestinationis æternæ. Gaudeat igitur, quẽ mundus persequitur, malorum lingua dilaniat, bella fatigãt uitiorum, & diaboli exercet nequitia, atque seruata iustitia mundi pressura non deserit. Nam quemadmodum non ualet iustos diligere: sic non potest mundus suos non amare fautores. Est autem amor iste perniciosus, & Deo aduersus, atq; odiosus, dicẽte Iacobo: Qui enim amicus uoluerit fieri mundi huius, inimicus Dei cõstituetur. Vnde alio in loco discipulos suos hortabatur, sic: Nolite (inquit) diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis autem diligit mundum, non est caritas patris in eo. Est ergo mundi amicitia detestabilis, sicut honorabilis illa Dei. Quis bonus & prudens malorum, atque insipientium non euitabit consortia? Quis sobrius ac pudicus ebriosorum, & incontinentium non erubescet societatem? Hic mundus in maligno totus est positus. Fornicationes, comessationes, ebrietates, furta, rapinas, usuras, fraudes, inuidias, rixas, sectas, odia, homicidia, contentiones, lites, iurgia, testimonia falsa, sacrilegia, oppressiones, detractiones, stupra, incestus, adulteria, ueneficia, animositates, æmulationes, elationes, & multa alia huiusmodi flagitia quis enumerare sufficiat? Talis est mundus iste, ut non nisi ab insipientibus diligatur. Quicunque gratiæ cælestis splendore sunt prædití: illius blandas despiciunt uoluptates. Qui autem pro consuetudine ad discretionem boni & mali exercitatos habẽt sensus: plurimum iu eiusdem persequutione proficiunt. Sibi dominum dixisse cognoscunt: Beati eritis, quum maledixerint uobis homines, & persequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me. Gaudete & exultate: quoniam merces uestra copiosa est in cælis. Illos igitur solos, qui ignorant Deum: & futura non præuident, decipit mundus. Aureo etenim eos inebrians calice, uarijs donis, pollicitatio-

Marginalia: Matt. 23 — Ioan. 3 — Ioan. 15 — B — Psal. 73 — C — Iac. 4 — D — 1. Ioan. 5 — Matth. 5

citationibúsque deludens ad sempiternum trahit exitium. Spondet multa, & exigua tribuit. Auertit quidem corà ueritatis semita, illúdque odibile reddit altissimo. Non enim Deo placere potest, qui diuina contempta lege sola, quæ mundi sunt, appetit. Bini nanque affectus uicissim oppositi in uno nequeunt corde subsistere. Christianæ religionis affectus de dulcedine prodeunt caritatis: mundi autem de carnis uoluptate scaturiunt. De caritatis origine sic ait Apostolus: Caritas (inquit) Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. De mundi uerò concupiscentia legitur: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est: & concupiscentia oculorum, & superbia uitę, quę nõ est ex patre: sed ex mundo est. In unum conuenire nequeũt caritas & uoluptas. Quæ participatio lucis ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial? quæ societas carnis & spiritus: quorum diuersa sunt germina? Nempe carnis opera manifesta sunt, uidelicet fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, & similia horum milia, quæ superius memorata sunt. Fructus autem, qui de spiritus ubertate germinãt, sunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Porrò carnaliter uiuentes, carnis sequuntur desideria. Qui autem Christo caritate copulati sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitijs, & concupiscentijs. Caritatis igitur æmulator, carnis ac mundi renunciet uoluptatibus, si illam in penetralibus suis possidere desiderat. Concupiscentiarum uerò amator, caritatis aspectum tanquam oppositum sibi ferre non præualet. Sanè ubi intrat caritas, uoluptas fugit, ueluti à solis æterni reuerberata fulgoribus: & tanquam à facie spiritualis gladij letaliter transfixa. Est quidem caritas Christi gladius cælestis, qui carnis animæq; confœderationem noxiam diuidit, & emollit, rixas commouet, & pacificos perturbat hostes. Pugnare facit, ut uirtutis trophæum reportet spiritus, atque naturalem carnis sibi uendicet dominatum: nec non & recto tramite supernæ felicitatis pergat ad locum. Cælum rationalis spiritus patria est: carnis autem domicilium uisibilis mundus hic esse cognoscitur. Amborum quilibet propriæ ciuitatis nutritur affectibus. Qualẽ in Deum debeat habere fiduciã, qui in spiritu ambulat, dum se despici, atq; odio haberi à mundo persenserit, facilè percipit. Mundus quippe, quem insequitur, diligere nescit. Illum planè mundus conatur euertere, quem diligit Christus. Ex caritatis autem dono Christi dilectio comprobatur. Quem uerò suo amore Christus efficit dignum, de mundo segregat, mundiq; permittit tolerare flagella. Nempe ex tali odio cordis resultat gaudium, mentis nutritur fiducia, coalescit caritas, roboratur uirtus, sempiternaq; beatitudo donatur. Beati (inquit dominus) qui persequutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Magnus profectò beatitudinis est cumulus eorũ, qui mundi persequutiones pro Christo percipiunt. Non tamen minor est gloria Christi passionibus conformari. Communicãtes (inquit Petrus) Christi passionibus gaudete, ut in reuelatione eius gloriæ gaudeatis exultantes. Et si exprobramini pro nomine Christi: beati estis, quoniam quod est honoris, glorię, & uirtutis Dei & qui est eius spiritus: super uos requiescit. Vtriusq; lætitiæ ingens est causa & persequi pro Christo: & cõformari Christo. De persecutione quidem merces: & de cõformitate prouenit honor. Nemo igitur seruorum Christi sibi ascribat ad dedecus si easdem, quas dominus, perferat contumelias. Non decet omnino, non decet Christianum opprobriorum Christi esse exortem, ut quemadmodum in futuro illius festinat ad gloriam: ita impræsentiarum eiusdem passione participet.

(Margin: Rom. 5; 1. Ioan. 2; 2. Cor. 6; Gal. 5; Ibid.; Math. 5; 1. Pet. 4 — section letters E, F, G, H)

Quòd ex comparatione perfectionis Christi clara sanctorum decoloretur uirtus. Cap. XII.

IMbecillitatis humanæ hoc semper est proprium erudiri exemplis. Sicut enim iacet per se: ita aliena uirtute erigitur. Hinc est, quòd ab ipso mũdi exordio semper sanctorum propalata est uirtus. Porrò Abel innocentia, iustitia Noe, Abraham hospitalitas, simplicitas Isaac, longanimitas Iacob, Ioseph pudicitia, mansuetudo Mosis, Samuelis pietas, Dauidq; humilitas diuino cõmendatur eloquio. Temporũ itaq; labente curriculo, & generationibus sibi inuicem succedẽtibus nunquã in ecclesiæ firmamẽto stellarũ defluit claritas, quæ seculi huius nõ fulgeret in tenebris. Splendorẽ quippe in suis dedere custodijs: & luxerũt illi cum iucunditate qui fecit eas, atq; gratiæ suæ candorẽ uirtutũ ministerio sedẽtibus in opaca uitiorum

rum

A rum regione ostendere curauerunt. Nam quidem priuata laude contempta, tota animi intentione conditoris laudem quæsiuerunt. Lumine quippe suo utcunque fulgentes futurum ueri solis aduentũ hominibus præmonstrabant. Quot uirtutibus insignitæ erant, tot spiritualis lucis fulgoribus rutilabãt. In ipsis enim tanquam in mundo speculo illius lucis claritas apparebat: de qua in Sapientiæ libro sic legitur: Candor est enim lucis æternæ, & speculũ sine macula: splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Quandiu uerò lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mũdum, uenire distulit: delectabilis, & clara uidebatur stellarum lux. At ubi lux ipsa mũdi placidissimo ortu suo diuinitatis radios diffudit in orbem: stellarũ splẽdor palescere inchoauit. Hinc præcedentium patrum ecclesia in Canticis canticorum, ait: Nolite me cõsiderare, quòd fusca sim, quia decolorauit me sol. Peramplius nanque & perfectius uirtutes, quæ fuerunt in patribus, emicuerunt in domino: qui legalem iustitiam euangelica perfectione compleuit. Quemadmodũ igitur solis claritas stellarum splendorem excedit: ita sanctorum omnium redemptoris gratia supereminet sanctitati. Corpori etiã suo in membris singulis locupletem largitus est gratiam: ita ut de plenitudine eius accipiant uniuersi. Totus quoque in capite & in corpore Christus, qui charismatum omnium continuit plenitudinem. Se propterea uoluit transformare in singulos, ut caritatis cõpagine singulos reformaret in se, conformaretque sibi. Quamobrem sicut dolor capitis ascribẽdus est membris: sic membrorum uirtutes referendæ sunt capiti. Nempe qui de uirtute gloriatur: glorietur in capite: & si quis dolet ex membris, uiriliter patiendo se consoletur in capite. In proprijs quisque contumelijs iniuriarum Christi sit memor. Mulcescet utique dolor, & amaritudo dulcescet, si mediatoris passionibus coaptetur. Disces planè non dolere, quæ pateris, si domini tui Christi erudieris exemplo. Ipsum audi, quid dicat. Mementote (inquit) sermonis, quem ego dixi uobis. Non est seruus maior domino suo. Non est unde queraris, si opprimaris à seculo, dum eadem ipsum perpessum fuisse cognoueris. Esse ne uis domino iustior? An fortè arbitraris te in pace tua posse quiescere, quum præter omne iudicium æquitatis aspicias dominum Iesum à mundi amatoribus multipliciter fatigatum? Ille innocens, impollutus, iustus, pius, & sanctus patienter sustinet, quod nõ debet: & tu quum noxius, impudicus, impius, crudelis sis, & mendax, si quid patiaris aduersi, murmuras, & exclamas? Magnipende (oro) quæ pateris, duntaxat non ut fur, aut criminosus, & malus. Iucundare, & gaude, si cum domino, & pro domino tribularis. Mundi odium tibi ascribere debes ad gloriam. Nempe dum pateris, te Christi mẽbrum esse ostendis, atque in ipsius uiuere corpore. Fecit se sicut te, ut te faceret sicut se. In eodem prorsus est corpore, in quo tu: aliter tamen quàm tu. Tu tanquam corporis membrum: ille tanquam corporis uita. Sine te corpus uegetatur & manet: absque Christo autem minimè corpus ecclesiæ uiuit. Viuit utique ecclesiæ corpus de spiritu Christi, uiuit per Verbum uitæ. Viuificat ipse Christus totum corpus, uiuificat singula mebra. Sublimantur quidem in corpore membra: sublimatur autem corpus in capite. Defluit capitis honor in membra, & membris communicat quod habet. Sicque compactum est caput & corpus, corpus & mẽbra in unitate spiritus, & uinculo caritatis: ut quod patitur corpus, patiatur & caput: & quum honoratur caput, honorentur & membra. Maximum mysterium hoc Christi & ecclesiæ, indissolubilisque connexio capitis & membrorũ. Et manifestè magnũ est pietatis sacramentũ, quod manifestatũ est in carne, iustificatũ est in spiritu, apparuit angelis, prædicatũ est gẽtibus, creditũ est in mundo, assumptũ est in gloria. Capitis super hoc sententiã audi, & quid de se, suorumque cõpage membrorũ testet, aduerte. Si me (inquit) persecuti sunt, & uos persequẽtur: si sermonẽ meum seruauerũt, & uestrũ seruabũt. Seruabunt (inquam) sermonẽ uestrum: nõ propter uos, sed propter me, quia seruauerunt meum. Nemo planè apostolorũ apostolicorumque uirorũ sermones custodit & perficit: nisi prius Christũ in se loquentẽ audiat. Loquitur intus Christus, loquitur Sapientia ad humanum cor: illudque erudit, ut docentiũ sermones intelligat. Nisi audientis cor imbuerit Sapientia, frustra doctoris lingua uerba disseminat. Reserat quippe audientium corda, & in ore loquentium componit eloquia. Aperi (ait ad Prophetam) os tuum, & implebo illud. Quis arbitretur se absque magisterio Sapientiæ posse utiliter uerba proferre? Spiritus Sapientiæ habitans in homine per hominem mysteria loquitur.

Marginal notes: Sap. 7 — Cant. 1 — B — Ioan. 15 — C — D — 1. Tim. 3 — Ioan. 15 — Psal. 80

Non igitur audio Paulum propter Paulum: neque credo in Paulum, quia Paulus: nec B
homini obtempero propter hominem: sed homini propter Christū obedio: credo Pau-
lo tanquam Christi seruo: & audio Christum loquentem per Paulum, & manentem in
2.Cor.13 Paulo. Quid ipse de se loquatur, attende. An experimentum (inquit) quæritis eius, qui
in me loquitur Christus? Quamobrem prædicantium ideo seruantur eloquia: quia Chri-
Luc.10 stum annunciāt, atq; in ipsis habitans loquitur Sapientia. Sic ait ipsa Sapientia: Qui uos
audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Non igitur se ueritatis annunciator extol-
lat, quum ea quæ profert, gratanter aure percipiuntur, opereq; complentur. Veritas i-
psa est, quæ in discipulis, & per discipulos operatur suos. Prius enim placet in corde, &
coalescit in mente: deinde foris in actione perficitur. Nunquam ueritatis iussa seruaren-
tur in opere: nisi antè ipsa fulgendo placeret in corde. Propterea quem delectat ueritas,
uirtutis opera placent: illam quærit in se, aliisq; communicat: quibus uerò odiosa est, uir-
tus etiam displicet. De ea non ualent loqui, audire non possunt, nec delictorum illius
Ioan.15 queunt sustinere præsentiam: ideo tanquam sibi auersos persequuntur eosdem. Vocem F
ueritatis ausculta. Si me (inquit) persecuti sunt, & uos persequētur. Omnis quidē malus,
inquantū malus, & quādiu malus, bonitatem pariter & ueritatem persequitur. Vtrunq;
Deus est: sicut bonus, ita & uerax est. Quàm bonus sit, magistrum ueritatis audi. Quid
Marc.10 me (inquit interroganti se) dicis bone. Nemo bonus, nisi solus Deus. Verbum Dei ueri-
Ioan.14 tati testimonium perhibens audire uis? Ego (inquit) sum uia, ueritas & uita. Ad patrem
Ioan.17 quoq; ait: Sermo tuus ueritas est. Hoc idem Propheta testatur, dicens: Bonus es tu: & in
Psal.118 bonitate tua doce me iustificationes tuas. De ueritate autem sic, Principium uerborum
Ibid. tuorum ueritas: in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. Vnico autem uerbo utrunq; sa-
Eccl.5 piens complectitur, inquiens. Altissimus est omnipotens, patiens, & redditor. Cur uerò
iusti omnes, qui membra sunt Christi, & professores ueritatis, à mundi amatoribus per-
Ioan.15 secutiones perferant: ipse dominus declarans, ait: Sed hęc omnia facient uobis, quia ne-
sciunt eum, qui misit me. Quis etenim dominū Christū, suosq; discipulos auderet perse-
qui, si ipsius diuinitatē agnosceret? Nemo illi cōtradiceret, nullusq; eius uerba neglige- G
ret: nec quēquam seruorū ipsius uel ultimū præsumeret tangere: si qualis sit, quantusq;,
mēte intelligeret. Quis (oro) quāuis temerarius, quāuis robustus corpore, cuiuspiā prin-
cipis eodē præsente paruipendēdo derogaret imperio? Aut quis inermis armato bella-
tori irrogaret iniurias? Si infirmus homo & impotēs aduersus potentē belligerū, iratūq;
tyrannū insurgere nō præsumeret, præsumet cōtra Deum? Vnde uerò proterua inobe-
dientia hominis erga Deum causetur, ex sola ignorantia arbitror euenire. Ignorāt pror-
sus mortales uoluntariè delinquentes, æterni Dei maiestatem tremendam, insuperabi-
lem uirtutem, colendā bonitatem, iustitiam inflexibilem, amplectendā gloriam, lōgani-
mitatem honorandā, incomparabilem pietatem, iudiciorū inscrutabilem ueritatem, ca-
ritatem summam, desiderabilem pulcritudinem, uenerabilem ubiq; pręsentiam, sapien-
tiamq; ipsius totis uisceribus diligendā. Quoniā uerò ignorātiæ atq; infidelitatis obuo-
luti caligine absq; diuinitatis gustu persistunt: ideo sanctam cōtemnunt legem: terrenis
inhiant: malis operibus uacāt, diuinis cōtradicunt eloquiis, & immaculatā Christi spō- H
sam in membris suis persequūtur ecclesiam. Nunquam igitur ex quo iusti super terram
tribulari cœperunt: Christi defuit persecutio. In Abel quippe occisus, & in Noe illusus
agnoscitur. Quid multis immorer? Quandiu iustitia persecuta est, quandocunq; exosa
Heb.13 est bonitas, in mysterio corporis sui persecutus est Christus. Christus Iesus (inquit Apo-
stolus) heri & hodie, ipse & in secula. Sacramentum hoc magnum est: ad quod uidelicet
insinuandum mystica locutione, quū iudicabit orbem terrarū in æquitate, & populos in
Matth.25 iudicio: dicturus est dominus: Esuriui, & dedistis mihi mādūcare: sitiui, & dedistis mihi
bibere: hospes fui, & suscepistis me: nudus, & cooperuistis me. Quibus hæc dicet? Vni-
uersis utiq; iustis, qui misericordiæ opera perfecerunt. Atq; ut sciremus cuncta hæc hu-
Ibid. manitatis officia Christum suscepisse in se, concludit, dicens: Quandiu uni ex minimis
meis fecistis, mihi fecistis. O largitas Dei, ô diuina clementia, ô immensa pietas: & com-
pago indissolubilis caritatis. Cælorum fabricator, angelorum rex, archangelorū domi-
nus, sanctorū gloria, uniuersorū conditor, omniumq; beatorū lætitia sempiterna digna-
tur in famelico saturari: in sitiente potari, suscipi in peregrino, in nudo uestiri, uisitari in
languido,

A languido, in compedito consolari, sepeliri in mortuo. Hæc sunt unitatis, pietatis, humanitatisq; pia testimonia domini Iesu, qui antequam in carne nasceretur, uoluit pasci, antequã loqueretur, uoluit pati: antequã corporaliter cerneret, uoluit agnosci. Exultauit quidẽ Abrahã longęuus, sanctus, & pius, ut uideret diẽ eius. Vidit, & gauisus est. Et hoc unde? Vtiq; ex mysterio & sacramento Christi & ecclesiæ. Nunquã ab exordio propagationis humanæ, ac deinceps sicut esse non desijt ecclesia: sic neq; Christus. Ipsum audi. Antequam Abraham (inquit) fieret, ego sum. Omnes itaq; iusti qui corpori Christi usq; in finem seculi in terra peregrinanti ministrauerint, mercedem consequentur æternam: iniusti autẽ pro illatis contumelijs, pœnas luent perpetuas. Æqua lance retribuetur singulis. Iuxta cuiusq; opera condigna recompensabũtur præmia. Nullius secernetur persona, nõ genus, non dignitas, nõ fortuna. Ille Deo erit uicinior, qui fuerit in caritate feruentior, corde humilior, atque uirtutibus locupletior. At qui in malitia extiterit nequior: in exequendis mandatis tardior: in diuina laude tepidior: ille in æterna calamita-
Ioan. 8
Ibid.

B te fiet miserior. Quid tunc potẽtes in seculo & auari, qui confidunt nunc in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarũ gloriantur? quid astuti in sermone, & in innocentum circũuentione callidi? quid uoluptuosi & seculi ꝓsperitatibus dediti, acturi sunt? Quid uel ipsi Iudæi, qui Christum in capite & in membris occiderunt, dicturi sunt? Nempe ipsi uidebunt, in quem transfixerunt. Videbunt corporis cicatrices: uidebunt in manibus & pedibus loca clauorum: uidebunt passionis Christi insignia, suæ uidelicet iniquitatis præclara testimonia. Quem enim noluerunt agnoscere redemptorem, iratum aspicient iudicem. Illis quippe missus est Christus, sicut idem ait, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quoniam uerò ipsum recipere neglexerunt: præ cæteris deliquerunt grauius. Suis etenim exigentibus culpis caligauerũt: in lumine pro munere deteriorauerunt, magisq; obdurauerunt pro exhibita caritate. Abutentes nanq; bono, quod ad bonũ illis præstitũ fuerat, in sensum reprobũ deciderunt. Bonus uenit ad malos, ut faceret bonos, bonumq; tribueret. Mali uerò bonũ hoc malè tractantes bonũ
Matt. 15

C sibi cõuerterũt in malũ: bono nihilominus in propria subsistente bonitate. Hos per Prophetam durè redarguens dominus ait: Filios enutriui & exaltaui: ipsi autẽ spreuerũt me. Cognouit bos possessorẽ suum: & asinus pręsepe domini sui: Israel aũt me nõ cognouit: & populus meus nõ intellexit. Væh gẽti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis: Dereliquerunt dominũ: blasphemauerũt sanctũ Israelem: alienati sunt retrorsum. Retrorsum utiq; alienati sunt, quoniã sanctũ Israelem, qui salutẽ eorum operabatur in medio terræ, blasphemantes agnoscere noluerũt. Vnde sceleris sui inexcusabiles facti sunt, dum non ignorãter: sed per malitiã peccauere. Hanc uerò sententiã ipse dominus Iesus autoritate sua cõfirmat, dicẽs: Si nõ uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatũ non haberẽt. Nunc autẽ excusationẽ nõ habẽt de peccato suo. Cur aũt excusationẽ de peccato suo nõ habeãt Iudęi, ad quos missus es, & ad quos redimẽdos uenisti: dic nobis, ò domine, nobisq; enarra, ô ęterna Sapientia, quatenus occasione ipsorum nos erudiamur abs te, qui credẽdo suscepimus te, eorumq; cõteratur proteruia, qui necdum dignãtur agnoscere te, atq; in tuo corpore coaptari. Erit profectò eloquium tuum
Esa. 1
Ioan. 15

D omni ecclesiæ tuæ solidũ adiutorium ad credendũ. Declaratio quippe sermonũ tuorum illuminat: & intellectũ dat paruulis. Si opera (inquit) nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit: peccatum nõ haberent: Nũc autem excusationem nõ habent de peccato suo. Quæ autẽ ista sint opera, quæ nemo alius, præter quàm ipse dominus Iesus fecerit, intelligant uniuersi, ne infidelitatis errore seducti nullã de peccato suo excusationẽ habeant. Prius tamẽ credãt, ꝙ intelligere uelint: qui nisi crediderint, nõ intelligẽt. Mentis aciem abstergant credẽdo, & per fidem percipiẽt intelligentiã sapientiæ. Nullus planè ab ipso mũdi initio fuit: quamuis sanctus: quãuis sanctificatus in utero: qui sine colluuione peccati, & absq; uirili semine conciperet: atq; de intemerata uirgine nasceret. A domino Iesu factũ est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hoc prorsus nõ capit sensus, ratio nõ attingit, natura nõ patitur, humana experiẽtia nescit, ut uirgo cõcipiat, uirgo pariat: & post partũ uirgo permaneat. Omnẽ transcẽdit intelligentiã, hominũ uidelicet, & angelorũ. Hoc ut crederẽt homines factũ, ne insolita nouitate repercuterẽtur dubietate: per uates suos lõgè antequã fieret, prænunciauit esse futurũ. Esaiã audi: Ecce (inquit) uirgo cõcipiet, & pa-
Psal. 118
Ioan. 15
Esa. 7

riet filium:& uocabitur nomen eius Emanuel,quod interpretatur nobiscum Deus. Isto E
nihil uerius, nihil euidentius, nihil utilius dici potuit. Loquebatur quidem non homo,
sed Deus per hominem, qui fecerat hominē, ut illum erudiret ad fidem:& purgaret per
Ezech.44 fidem,atq; nutriret in fide, donec proueheretur ad speciem. Ezechiel quoq; ait:Et conuerti me ad uiam portæ sanctuarij,quæ respiciebat ad orientē,& erat clausa.Et dixit dominus ad me:Porta hæc clausa erit: & non aperietur,& uir non transibit per eam: quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam: eritq; clausa principi. Per uiam portæ ingredietur, & per uiam eius egredietur. Hæc porta sanctuarij, quæ clausa perhibetur, beata uirgo est.Per ipsam minimè per materialem coitum transiuit Ioseph: quoniā uniuersorum dominus solus ingressus est per eam, ignorāte sacramentum hoc tenebrarum
Ioan.1 principe. Nunciāte quippe angelo,uirgineq; diuinæ uoluntati annuente uirtute altissimi uerbum in utero puerperę caro factum est:Deus scilicet & homo unus Christus,qui ut habitaret in nobis, fieretq; uerus Emanuel incōtaminato uirginitatis signaculo egressus est tanquā sponsus de thalamo suo.Propter quod in ipsius ortus tempore tanto permoti miraculo:& pro tam ineffabili dignatione succensi milia angelorum decantauere, F
Luc.2 dicentes: Gloria in altissimis Deo:& in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Fecit ne
Ioan.9 aliud opus mirabile, quod à nemine mortalium legatur factum? Fecit planè. A seculo non est auditum, ut quis aperuerit oculos cæci nati, sicut dominus ipse. Quis unquam quatriduanum fœtētem resuscitauit mortuū? Quis super liquidas æquoris undas,quoties uoluit,sicco perambulauit uestigio?Quis autoritate propria leprosos mundauit,iacentes erexit: fugauit dæmones,surdis reddidit auditū,claudis gressum,mortuis uitam, omniumq; languentium unico sermone curauit molestias? Quis (oro) in generationibus seculorum unquam tanta præditus fuit gratia, ut faciendorum miraculorum uirtutem alijs prærogaret? Fuere quidem nōnulli,quamuis pauci, qui orationibus suis obtinuerunt à domino,ut ęgris salus,defunctis redderetur & uita.Horum autem nemo fuit, qui huiusmodi cui uellet, sua delectione tribueret potestatem. Quamuis autē dominus Iesus hanc præstiterit uirtutem:quicunq; scire uoluerit,euangeliorum sanctarumq; perlegat uolumina scripturarum: & cognoscet perspicuè hoc tantum mediatori Christo esse concessum, ad declarandum utiq; ipsius diuinitatis incomprehensibilem maiestatem. Talibus etenim miraculis catholicę religionis & Christianæ fidei imputribilia fundamenta locauit: super quæ uniuersi credentes uirtutum arcem superædificarent intrepidi.Nequaquam igitur fas est,tam claris testimonijs,tamq; euidentibus signis incarnati Verbi ullo modo resistere. Porro nullus incredulus & irrisor euadet impunè. Quamobrem abundantius oportet nos credere,quæ de domino nostro Iesu Christo uel dicta, G
Heb.2 uel facta leguntur, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus:& omnis pręuaricatio & inobedientia condignam accipit retributionis mercedem:quanto magis non effugiemus nos, si Dei sapientiæ neglexerimus credere? Exemplum nobis incredulitatis facti sunt ij,quibus loquebatur in carne. Si enim illi nō effugerunt recusantes eum,qui super terram loquebatur:nos quid acturi sumus,si de cælo nobis loquentem non aduertimus? Super terram quippe profugi incedunt sine lege, H
sine uate, sine rege, & absq; sacerdote: propterea quia nedum Dei uerbo obtemperare recusarunt: uerumetiam diuinis eius operibus procaciter detraxerunt. Agnoscebant quidem diuina opera dominum facientem:sed ipsius maiestatis gloriam confiteri recusabant.Liuoris facibus accensi abnegabant,quod opera testabantur: uidebant,& inuidebant, nec credere uolebant: ideo odio illum habentes gratis opprimebant. Gratis propterea dixi:quia innocens erat: & quoniam de iniquitate sua nullum,præter pecca-
Prou.21 tum, fructum reportare ualuerunt. Non enim est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra dominum. Euanuerunt ipsi in uirtute sua domino permanente. Non enim ualet contaminari ueritas,non potest euerti mediatoris sanctitas, quin in puritate propria perseueret.Est quippe lampas fulgentissima æternæ lucis decorata splendore.Est & lapis durissimus excisus de monte sine manibus:super quem qui ceciderit,confringetur.Conteret autem,minutatimq; disperdet,si super quempiam ipse ceciderit.

De

A De excellentia diuinæ lucis, quæ à mundis corde cernitur. Cap. XIII.

SOlis lucē quisquis sano cernit intuitu, agnoscit perspicuè ipsam alienæ lucis nō indigere suffragio. Per se nanq; sufficit sibi. Ostēdit seipsam, ostēditq; alia intuētibus se. Hæc est natura uisibilis solis: hæc est uirtus tēporalis lucis, quā Deus in cęlo cōstituit, ut illustret corporalia, quę obijciunť ipsi: & diuidat tēpus per annos, mēses, dies & horas. Si aūt tanto splendore coruscat, quæ uidetur lux, ut nō indigeat lucernarū adminiculo ad lucendū per diē, & tamen tēporalis est: qd de ipsa inuisibili luce & ęterna, per quā cętera luminaria, quę facta sunt, siue solis, siue lunæ, siue stellarū arbitrandū est? Est nanq; ueritas Christus, iustitiæ sol, & lux uera atq; perfecta, quæ nō solùm omnē hominē uenientē in hunc mundū illuminat: uerumetiā uniuersorū spirituū gloriosum exercitū in cęlorū palatio quiescentiū. Omnis quippe cognitio seu corporaliū, seu spiritualiū de fonte nasciť ueritatis. Illeq; agnoscit altius & clarius intueť, q primę ueritati propinquior est. Ad ipsam acceditť nō gressu cor- Ioan. 1
B poreo: sed humilitate uera, puritate mētis, deuotione cordis, exercitatione uirtutis: tranquillitate animi, & flagrātissimo amore diuinæ caritatis. Lux etenim ipsa alicuius quomodo egebit splēdore: cū æternæ paternæq; lucis ipsa sit cādor, & diuinę maiestatis imago? Coruscat quidē ineffabiliter in se, atq; lucis ꝓpriæ spirituales radios in omnē diffundit rationalē creaturā. Quicquid eñ intelligibile est, ueritatis luce clarescit. Opaca penetrat, rimať occulta: ita ut nō sit, q lucis illius splendorē effugere ualeat. Adeò quippe per se rutilat: ut alterius nequaq; testimonio egeat. Ex infirmitate intuētiū m causať ipsius ignota sciētia. Queadmodū igiť de coloribus cęcus iudicare nescit: sic neq; de luce ueritatis peccatorū animus. Lux quidē spiritualis est, in qua nullæ tenebræ sunt. Illi minimè propius ualet accedere, qui infidelitatis uelamine tegiť: seu delinquēdi uolūtate grauať. Sine macula cū sit, immaculatis uisibilis apparet obtutibus. Ait nāq;: Beati mūdo corde: quoniā ipsi Deū uidebūt. Mūdet itaq; se, quisquis ueritatis mūdā cupit cernere lucē. Interim tamē dum mūdare se satagit: & anteq; lucē ipsam intueri sufficiat: lucis testes sim- Matth. 5
C pliciter imiteť. Pro imbecillitate etenim intuentiū nō pro se testes uoluit habere ueridicos. Cælestis nāq; pater omnipotēs manifestū testimoniū perhibuit ueritati. Nēpe cū in Iordanis alueo incarnata staret Veritas: apertis cęlis uox patris intonuit, dicēs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui: ipsum audite. Paraclitus quoq; spiritus, ut dño Christo testimoniū redderet, in colūbæ specie descēdit in ipsum. Hoc autē solo minimè cōtētus apostolorū corda caritatis igne succēdit. Istud quidē prius, q fieret, futurū esse prędixit, ut nō casu, sed ipsius uoluntate factū esse cognoscas. Quū uenerit (inquit) Paraclitus, quē mittet pater in nomine meo, ille testimoniū perhibebit de me. Testimoniū etenim sanctus spiritus exhibuit Christo, quū sapiētię lucē cordibus credentiū infudit: uereq; esse quæcūq; gessit & docuit: ratione corroborauit & sensu. Rationē quippe per fidē instituit: sensum uerò per affectū dilectiōis expressit. In fide nāq; scientiā: in sensu autē sapientiā tribuit. Vtrūq; prorsus Paracliti donū est. Ipse sciētiæ largitor: ipse spiritus sapiētiæ diciť. Nemo ueritatē nouit, nisi scientia mediāte: sed neq; quis sapientiā gu- Matth. 3 Ioan. 15
D stat, nisi spiritus sancti præsentia adsit. Hoc persenserat, qui dicebat: O q suauis est spiritus tuus in nobis. Pręterea cū tres sint in cælo, qui testimoniū perhibēt ueritati: pater scilicet, Verbū, & spiritus sanctus: ita tres sunt, qui testificanť in terra: spiritus uidelicet, sanguis, & aqua: Ad imbuendū igitur sacramentū fidei, declarandāq; mediatoris gloriā, huiusmodi sufficere poterāt testimonia. Testes tamē alios uoluit habere idoneos: per quos infideliū plebē erudiret ad fidem, corporiq; ecclesiæ copularet. Illis etenim eligēdo, dicebat: Et uos (inquit) testimoniū perhibebitis: quia ab initio mecū estis. Vt igitur Christi fideles existerēt testes illi, ad quos loquebať, ueritatis spiritū acceperūt, quatenus quę uera sunt, promerent. Sine hoc spiritu quod uerū erat, fari nō possent: quoniā dicente Propheta cognouimus, q omnis homo absq; hoc spiritu inaniter loquitur: Nō autem Deus falsitatis eget testimonio, qn potius iuxta Prophetæ memorati sentētiā perdit omnes q loquūtur mendaciū. Accepto itaq; apostoli ueritatis spiritu cōticere nequibāt, quod spiritu reuelāte didicerāt. Vnde & dicebāt: Non eñ possumus, quę audiuimus, & uidimus, nō loqui. Nā apostolorū princeps in cōcilio positus Iudæorū, sacerdotibus, pharisęis, & magistratibus eorū domino Iesu uolēs reddere testimoniū: ait clara uoce spiritu sancto illi prębente fiduciam. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem uos interemistis 1. Ioan. 5 Ioan. 15 Psal. 5 Act. 4 Act. 5

suspenden-

suspendentes in ligno. Hunc Deus principem & Saluatorem exaltauit dextera sua ad dandam pœnitentiam Israeli, & remissionem peccatorũ. Et nos sumus testes horum uerborum & spiritus sanctus, quem Deus dedit omnibus obedientibus sibi. Audiamus & E
Heb. 1 alium ueridicum testem, quid de Christo asserat: Multifariè multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quẽ constituit hæredem uniuersorum: per quem fecit & secula. Audiamus & tertium: quatenus secundum legis sententiam in ore duorũ, uel trium testium ratum censeatur Mediatoris
1. Ioan. 1 testimoniũ. Quod fuit (inquit) ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerũt de uerbo uitæ: & uita manifestata est: & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam æternam, quę erat apud patrẽ, & apparuit nobis. De cælo igitur sicut præfatum est, pariter & de terra testimonium habuit ueritas: quanquã nec illi ab inimicis defuerit. Nonne de obsessis corporibus exi-
Matth. 8 bant dæmonia, clamantia, & dicentia: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? uenisti ante tẽpus torquere nos. Hos solos cõpescuit Saluator. Noluit enim ut mendax spiritus, in quo ueritas esse non potest, quãuis uera diceret, ipsius fieret testis. Horum tãtum testimonium approbat, qui ueritatis repleti spiritu à semetipsis minimè loquũtur. Nouit sapiẽtia Dei, quòd omnis homo mendax. Propterea ne mendacium loquerentur mendaces, ueritatis spiritum suis infudit testibus, ut non ipsi, sed qui in eis erat, spiritus loqueretur. Quoniam uerò sciebat dominus Iudæos persecuturos esse apostolos, quemadmodum & i- F
Ioan. 16 psum: illos præmonere curauit, dicens: Hæc locutus sum uobis, ut non scandalizemini: absq; synagogis facient uos. Non autem detrimentum erat de Iudæorum synagogis excludi: ex quibus iam ipse discesserat dominus. Relictis nanq; illis gentibus uerbum uitę
Marc. 16 prædicari mandauerat, dicens: Euntes in uniuersum mundum prædicate Euangelium
Act. 13 omni creaturæ: quod & fecerunt. Sic enim legitur: Vobis quidem oportebat loqui uerbum Dei: sed quoniã repulistis illud, & indignos uos iudicatis æterna uita: ecce conuer-
Esa. 49 timur ad gentes. Sic enim præcepit nobis dominus: Dedi te in lucem gentium, ut sit salus mea ab extremis terræ. Hoc autem completum fuisse prophetico spiritu insinuauit, G
Esa. 9 inquiens sic Esaias: Gentium populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam. Sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. Psaltes quoq; uates egregius uo-
Psal. 65 cationi gentium congratulans in spiritu ad diuinam laudem hortatur eas: Benedicite (inquit) gentes dominũ Deum nostrum, & obaudite uoci laudis eius. Iterumq;: Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in uoce exultationis. Meritò itaq; sicut alibi scri-
Matth. 23 ptum est: Derelicta est domus eorum deserta, quoniam nedum dominum ipsum, uerumetiam prædicatores suos de illorum finibus abiecerunt. Ducebantur quidem suorum passionibus uitiorum, atque à proprijs cogitationibus seducebantur. Zelo Dei &
Ioan. 9 legis æmulatione Christum uidebantur persequi. Vnde & dicebant: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Carnem sapientes non nisi carnaliter spiritualem nouerãt intelligere legem. Vtiq; si spirituales fuissent, sciuissentq; dijudicare omnia: nõ minus seipsos, quàm legem spiritualiter agnouissent: intellexissentq; cordium suorum latentem intentionem liuoris morbo corruptam. Quoniam uerò uelamen positum erat super eorum cor, radiantem non ualebãt aspicere ueritatem. Ideo malum sub specie bo- H
Ioan. 16 ni non uerebantur agere. Hoc magister bonus insinuauit, dicens: Venit hora, ut omnis, qui interficit uos, arbitretur obsequium se prȩstare Deo. Zelum quidem Dei Iudæi habebant: sed non secundum scientiam. Impietatis sacrificium offerebant Deo: & unde illum placare credebant: inde aduersum se acriter irritabant. Defensores legis ignorabant legem. Si enim intellexissent legem, cognouissent Christum. Lex enim Christum annunciat in figuris, in prophetis, in ceremonijs. Erat nanq; umbra futurorum. Hinc est
1. Cor. 10 quod Apostolus ait: Nolo uos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt: & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus. Hæc autem in figura facta sunt nostri. Nonne & Prophetarum uox illa est, quæ ait: Da mercedẽ domine sustinẽtibus te, ut Prophetæ tui fideles inueniãtur. Iudæi uerò solũ literæ corticem aspicientes: spiritũ autem sub tegmine literæ non intelligentes offende-

runt

A runt in lapidem offensionis, & in petram scandali: ita ut caderet. Stare quidē potuissent, si in humanitate Verbum, & in Verbo credidissent patrem. Credere autem poterant, si ex operibus uerba Christi: atque ex uerbis latentem in carne diuinitatem considerassent: sicut idem testabatur, dicēs: Opera quę ego facio, testimonium perhibēt de me. Quòd si mihi nō creditis, operibus credite. Diuinitas etenim per assumptū hominē operabatur miracula, prædicebat futura, reserabat cordium abdita: quæ simplex homo agere nō ualeret. Filium igitur nesciebat, nec patrē, quisquis potestatem & sapientiā patris nō agnoscebat in filio. Hebræi autē persecutionem inferebāt membris: quia gloriā capitis ignorabant. Vniuersa tamen hæc suos noluit Veritas latere discipulos. Antequam fierent, futura esse prædixit, ut minus terrerent, quum fierent. Neque enim minus quæ futura sunt, quàm ea quæ sunt, Verbo præsentia sunt. Videt in se, & per se omnia: propterea futura ueluti pręsentia, & pręsentia tanquā futura loquebatur. Hoc ex fidei merito percipiētes apostoli, duplici mœrore sautiabātur ex ijs, quæ domino referēte didicerāt: tum uidelicet de persecutionibus sibi imminētibus: tum de celeri discessu magistri. Quemadmodū itaque ad perferēdas mūdi pressuras eos plurimū fuerat exhortatus: ita de suo debuit illos cōsolari discessu. Ideo addidit, inquiēs: Vado ad eum qui misit me: & nemo ex uobis interrogat me, quò uadis: Maxima huius locutionis profunditas est. Cum discipulis sedebat, epulabatur, non mouebatur: & tamen loquebatur: uado ad eum qui misit me. Se ire asserebat ad eum, cum quo erat, & à quo non recedebat. Sic enim dixerat alibi: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descēdit de cælo filius hominis, qui est in cælo. Opposita ualde sibi uidentur hæc sedere, & ire: in cælo esse, & loqui in terra, ibique esse, quò itur. Porrò si alicubi homo est, non expedit, ut eat, ubi est. Si autem it, necdum est, quò pergit. In nobis hęc uera sunt: quia simul esse non possumus, quò tendimus. In Mediatore autem nostro, quoniam à nostris longè ipsius distant uerba & opera: quod dixit, uerum est. Qui enim dixit: uado ad eum qui misit me. Veritas æterna est infallibilis & immutabilis. Sacramenti huius altitudinem, uerborumque profunditatem deprehendere poteris, si utrarumque naturarum proprietates: diuinæ scilicet, & humanæ, quæ sunt in domino Iesu, discernas. Deus nanque erat & homo. Quæ Dei sunt, in Deo, & quæ hominis erant, operabatur in homine. Ex unione quidem ipsa naturarum proprietates non confundebantur, sed agnoscebantur. Non persona secernebatur in Christo, sed substantia. Persona una, substantiæ duæ: & tamen unus Christus. Humana substantia ex parte tantum carnis uisibilis erat: ex parte spiritus inuisibilis. Verbi uerò substantia prorsus inuisibilis est. In Christo nanque caro, spiritus, & Verbum sunt. Verbum enim, quoniam Deus est: semper cum patre est. Non circunscribitur loco, non accedit motu, tempore non uariatur, semper est, quod est: semper est, ubi est: & nusquam deest: quia Deus ubique totus est. Est in se totus, totus in patre filius, totus in filio pater est. Caro autē Christi: quamuis corruptionem non uiderit: non tamen semper habuit immortalitatem. Mortalis erat, passibilis, & necessitatibus uoluntarijs fatigata. Quandiu peregrinata est, suo naturali motu ducebatur, & impellebatur ad libertatem, impassibilitatem, & immortalitatem. Spiritus uerò in ea parte, qua intelligit, & discernit, diuinamque in se gestat imaginē: quæ propter rationis dignitatem superior dicitur, unitus uerbo ad patrem ire non dicitur. Verbi nanque fruitione beatus quum primum creatus fuit, diuinam essentiam contemplatus est. Non enim antè factus, quàm substantiali gloria extitit beatus. In ea tamen parte, qua uiuificat corpus, dolet cum corpore, patitur per corpus: corporis mortem formidat: quamuis non simul moriatur cum corpore: quoniam totus immortalis est: & ipse ibat ad patrem, atque immortalitatis stolam, quæ ad solam carnis substantiam pertinet, appetebat induere. In Mediatore igitur nostro idem spiritus simul miser & beatus erat, passibilis & gloriosus, uiator & comprehensor: missus & mittens. Passibilis in carne, gloriosus in uerbo, uiator propter corporis mortalitatem: comprehensor propter filij personalem unionem. Missus à patre: mittens Paraclitum cum patre. Accedens per carnem ad patrem: & in peruentione in sinų patris feliciter requiescens. Quantum itaque sapio, quantum agnosco: & prout locutionis altitudo elucet in corde meo, se Deum arbitror dixisse & hominem, quando ait: Vado ad eum qui misit me: & nemo tamen ex uobis interrogat me: quò uadis. Istiusmodi uerba non sustinentes qui aderant, mœstitia grauabantur

Marginal notes: Ioan. 10; B; Ioan. 17; Ioan. 3; C; D; Ioan. 16

uabantur. Nec immeritò. Ardua atq; aspera illis proposuerat Veritas, quum adhuc pu- E
silli essent: & ad perferendum mundi persecutiones inexperti. Maximas illis prænunciauit à seculi amatoribus inferendas esse persecutionum contumelias: adeo ut absq; synagogis fierēt: & ueluti oues à lupis esse dilaniādos, opprimendos, perimēdosq;. Quod autē addiderat, dicēs: Vado ad eum qui misit me: his omnibus uidebatur grauius. Quis etenim etiam assuetus in prælio non metueret tāta sibi minari supplicia? Aut quis strenuus & probatus miles absq; duce cum ualidissimis hostibus auderet habere congressum? Vel quis (nisi fortè furibundus & amēs) uicinam non expauesceret mortem. Non ab re ergo dixerim, quòd tristitia perfundebantur discipuli de magistri dulcis absentia: & pręç dolore, quò iret, interrogare nō poterant. Ingens planè metus pro seipsis: pro magistro autem intolerabilis mœror in eorum corda obrepserat: adeo ut minimè loqui ualerent. Illorum uerò pius dominus dolore permotus ultra se continere nolens, adiecit:
Ioan. 16 Sed ueritatem dico uobis. Expedit uobis, ut ego uadam. Quid est quod loqueris domine? Qualem ex tuo ore ueridico sententiam profers? Nonne tristitia immoderatior eo- F
rum uires obsorbuit? Sic inermes, tuoq; destituti suffragio, quomodo pugnabūt? A quo consilium capient? Scis etenim quòd importunus pauor animi, fortitudinis, consilij, & intellectus euertit regimen. Nam si ex unico sermone tuo sic eorum corda sunt territa: quid in persecutionibus ipsis eosdem arbitramur esse acturos? Magnarum planè mentium & perfectorum est contumelias ferre: æquanimiter tolerare flagella, persecutionibus uexari, dilaniari, expoliari, publicè cædi, exulare, in carcere & compedibus detineri, & ad ultimum iugulari. Vniuersa hæc illos asseris esse passuros, quos in fide nutantes, in caritate imperfectos, nudos uirtutibus, spirituali exercitatione ignaros, inexpertos ad tentationum bella, & ineruditos non ignoras esse scientia. Quanto melius, quantoq; consultius foret (saluo tamen sapientiæ tuæ honore) ut manerent penes te, & tanquam tenelli spiritu doctrinæ tuæ lacte nutrirentur, roborarentur mente: atq; ab incursibus dæmonum, tentationibus uitiorum: hominum persequutionibus: terroribus tormentorum, sub alarum tuarum tegerentur umbraculo? Sic domine, sic custoditi per te G
seruarentur tibi: tuis ut olim inhærerent uestigijs: docerentur exemplis: exhortationibus accenderentur, atq; paulatim admonitionibus sanctis ad perfectiora conscenderēt. Tolerabilius est, ut illos infirmos possideas, quàm extinctos amittas. Hæc tecum, ô æterna Sapientia, & cordis mei thesaure concupite familiari alloquutione disserui: non ut tuos procaciter audeam sermones arguerę. Temeritatis quidem nimiæ deprehenderer reus: si tuo conarer resistere uerbo. Vt igitur insipientiam meam erudias: ut legentium animos ratione communias: utq; prostratam audientium fortitudinem erigas, edicito nobis (oro te domine) cur loqueris sic: & quare apostolis expediat, ut corporaliter abeas. Fortè, imò certè instruemur & nos: quibus in spiritu tuus quotidie contin-
Ibid. git abscessus. Ad hæc dominus: Si non abiero (inquit) Paraclitus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos. O responsio amantium mentibus iucunda: ô diuinitatis consilium proficuum præsentibus & futuris: per quod dilectionis suspicio tollitur: & amoris incendium generatur. Non enim discedis & deseris, humanitatem tuam H
subtrahis & contemnis: sed potius, ut dona cumules, & mentes in tua caritate confirmes, tuam subducis præsentiam. Polliceris quidem Paraclitum mittere: quatenus cælesti igne tuorum accendat corda seruorum: illósque erudiat de omnibus, quæ te disserente intelligere nequiuerunt, faciátque opere perficere quod mandasti. Nempe idem Paraclitus eius, quem possidet, inflammant affectum: nec abs te longè ire permittit. Nequaquam autem illo præsente tuus, ô laus hominum, angelorúmque, potest obesse discessus, qui æquissimo iudicio uniuersa moderaris, nec agnosceris, nisi ab eis, qui diligunt te. Veritatis nanque spiritus, quem missurus es, immutat, quos replet, teq; spiritualiter diligi facit. Hactenus discipuli tui dilexere te propter se, suaq; quæsierunt in te: quum tamen talis sis, ut diligi debeas propter te. Non enim ullus adulterinus, seu mercenarius amor in tuo nuptiali admittitur thalamo. Casto semper & puro amatiuis corde: ideo te contingi non pateris ab ijs qui alta sapiunt, & te carnaliter concupiscunt. Quantum autem dicere fas est, quos elegisti de mundo te tanquam hominem sanctum: in miraculis potentem: facundissimum in sermone: in uirtute præclarum: &

à Deo

A clarum,& à Deo missum pro Israelis tantum redemptione fatentur. Diuinitatis gloriã ignorant carnis pondere ac fidei imbecillitate grauati,humana solum sapiunt de te, terrena sperant per te,solatia tantum humana quærunt in te.Propterea indigent reformari in spiritu,ut altiora sentiant de te, & puriori affectu diligant te. Supra carnis sensum se erigere nequeunt,quamdiu carnem tuam aspiciunt, carnisq; delectabili cõuersatione pascuntur.Prorsus ablactandi sunt,ut transeant in uirum perfectum, & ad mensurã ueniant tuæ dulcissimæ caritatis.Tunc te spiritualiter diligent,tunc quas dici passuros persecutiones nedum forti,uerumetiam alacri animo sustinebunt.Intrepide quidẽ ante reges stabunt & præsides, nomen tuum coram magistratibus & seculi potestatibus prædicabunt,atq; in gentium Iudæorumq; concilijs deitatis tuæ celsitudinem nunciabunt. Discurrent per urbes populorum, in signis & prodigijs fidem tuam magnificabunt.Sicq; tuum disseminabunt uerbum,ut in omnem terram exeat sonus eorum, atq; in fines terræ audiantur uerba eorum.Glorificaberis in illis,& ipsi exaltabuntur per te.
B Venerabuntur tanquam Veritatis præcones,uerbi nuncij,sapientiæq; æternæ discipuli.Cuius autem ô domine ista sunt opera, nisi almi spiritus, quem in tuo pater missurus est nomine ad declarandum utiq; gloriam tuam in gentibus,& renouandum orbem totum sub legibus caritatis?Ipse nempe præsentia sua mundum arguet de peccato, & de iustitia,& de iudicio. De peccato quidem, quod non dimiserunt, de iustitia,quam contempserunt,de iudicio,quod minime præuiderunt. Digne satis de peccato infidelitatis arguetur mundus,quum tibi domine tuisq; neglexerit credere. Tanta siquidem omnipotentiæ tuæ ostendisti miracula,ut inexcusabilis sit,quisquis tuæ noluerit se subijcere seruituti. Nimis tua ô maiestas inclita credibilia facta sunt testimonia. Clamat martyrũ sanguis,oracula pronunciant prophetarum,atq; innumerabilis fidelium multitudo in tuo nomine congregata rationali suadet creaturæ,ut tibi famulãdo credere debeat,cui tantorum iustorum fides ministrando testatur. Fas igitur catholicæ non est repugnare ueritati,quæ uniuerso mundo diffusa conspicitur. Nam uoluntate potius,quàm ratione resistit, qui Christianæ religiõi annuere negligit. Arguitur enim à spiritu sancto,qui uerbo tuo ueridicum perhibet testimoniũ.Ipsum quippe ô syncera Veritas misisti, nedum ut de peccato mundum arguat,uerumetiam de neglecta iustitia. Ascendendo nãque ad patrem mundo testes tuos reliquisti discipulos. Hi etenim sancto perfusi spiritu custodiendo iustitiam insinuabant omnibus non perituram & labentem seculi pompam,sed æternam atq; beatam uitam totis uotis esse quærendam. Quũ enim quis amore æternorum præsentia deserit,inuisibilia præstantiora esse,quàm quæ uidentur,certa definitione cognoscit. Iustorum quidem hæc est consummata iustitia corde oreq; fateri te humanis ablatum aspectibus uiuere in æternũ, sicq; eloquijs tuis assensum tribuere,ut non dissentiat uiuendo ab eo, quod credendo testatur. Nequaquam autẽ humani spiritus uirtus hæc est,sed illius ô domine quem misisti de cælo Paracliti, qui aduentu suo mundum arguet de iudicio. De iudicio arguet (inquam) quoniam principis mũdi finem aduenisse ostendet. Quamdiu nanq; defuit,qui per uirtutum exercitia cũ apostata angelo congrederetur ad pugnam, idem mundi pacifice obtinuit principatũ. At
C (margin letter beside "ne resistit" line)
D ubi tu ô Sapientia de cælorum regali sede in seculi campum cum tyranno hoc pugnaturus intrasti,quoniam illo es fortior,depulisti eũ de antiquo, quod possidebat imperio. Dedisti utiq; cunctis, qui tenebantur in uinculis, pacem tuam, quatenus mente libera tibi redemptori suo exhiberent famulatum. Dilatasti plane signa imperij tui à mari usq; ad mare,& à flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Hoc est iudicium, quod alio in loco futurum prænunciabas dicens. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Hoc Citharœda sanctus, homo uidelicet secundum cor tuũ, uotis omnibus anhelabat inquiẽs. Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis, Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Quod autem prædicebatur futurum, completum aspicimus. Tuum quidem regnum incommutabile est, quoniam tu immortalis & omnipotens es domine. Tibi reges uniuersi suas inclinant ceruices, te uenerantur, adorant coluntq;. Sibi Prophetam audiunt dicentem. Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Beati igitur omnes, qui sperant in te domine, tuoq; infatigabiliter ob-

Ioan. 16
Ioan. 12
Psal. 71
Psal. 2

sequuntur imperio. Nam terreni reges terrena stipendia conferunt, non aliunde habẽtes quid erogent. Tu autem ô inuictissime angelorum rex non temporalem, sed æternam tribuis pro labore mercedem. Præstas nanq; te puro diligentibus corde, tibiq; obtemperantibus fideliter delectationes maximas, quibus affectus omnis uoluptuosi extinguitur seculi. Non autem ualerent tentationibus reluctari, atq; carnis carere illecebris, nisi spirituali tuo reficerentur pabulo. Infirmitati etenim compatiendo humanæ deuotione reficis, quos diligis. Paterno ad illos inclinaris affectu, qui animi debilitate nequeunt ascendere ad te, & usq; ad mortem certare pro te. Es nanq; domine bonum ineffabile, pro quo adipiscendo, qui te agnosceret, mori millies non expauesceret. Rationalis ergo spiritus corporis fragilitate depressus, atq; sensibus hebetatus suæ intelligentiæ aciem ad ea, quę sensibus capiuntur, inflectit. Qua re ne uisibilibus uoluptuose inhæreat, illi Paracliti consolationem tribuis. Ipse nanq; est qui timorem sanctum mentibus electorum inserit, pietatis uiscera emollit, docet hominem scientiam, fortitudinẽ in aduersis tribuit, prouidos in consilijs facit, spiritualium intelligentiam largitur, æternorumq; gustum sapientiæ infusione communicat. Hæc prorsus insinuasti, quum diceres. Quum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Veritatem omnem instruit, quum dona sua liberaliter præstat, quæ uirtutum omnium continent ueritatem. Vtiq; quum manifestat te, in quo thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi sunt, quum reuelat diuinitatem tuam, potentiam tuam, gloriam tuam, sapiẽtiam tuam, omnem instruit ueritatem. Tu enim es limpidissima ueritas, & æterna patris uidelicet sapientia, atq; cognitio, in qua omne quod uerum & bonum est, stabili lege consistit. Hanc absq; præuia & comitante tui spiritus gratia non attingimus ueritatem. Eodem spiritu referante menti nostræ mysteria cognoscimus, sicut legitur. Ipsa unctio docet uos de omnib. Loquitur enim ad cor, & sine ullo corporis uel labiorum motu intus auditur, non per uocis sonoritatẽ, sed per ueritatis intelligentiam. Nõ enim in ipso corporum lineamenta sunt. Est nanq; spiritus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, disertus, nobilis incoinquinatus, certus, suauis, amans bonũ actũ, qui nullum uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens uirtutẽ, omnia prospiciens, attingens ubiq; propter suã munditiã. Vapor est enim uirtutis Dei, & emanatio quædã claritatis Dei sincera, atq; spiritualis & diuina lux, propterea spiritualiter loquitur, quanquã nõ à semetipso, quia nõ est à semetipso. Est autẽ de Deo Deus, de æterno coæternus, procedens à patre, & te filio patris unigenito. Quoniã uerò à seipso non loquit̃, à quo loquat̃ nobis edicito dñe, quatenus eruditi abs te à ueritate catholica minime deuiemus, quæcunq; audiet loquet̃. Auditus iste, ut arbitror, æterna cognitio est. Quemadmodum igitur non est à semetipso, ita nec cognoscit. Cognoscit à patre & te filio, sicut ab ambobus sempiternaliter procedit. Nõ autem cognoscit tanquam inferior aut posterior, quum sit æqualis, consubstantialis, & coæternus. Nempe trinitatis sanctæ, sicut una est essentia, par gloria, æqualis maiestas, ita & cognitiõis eadẽ est perfecta scientia, & tamen nõ à seipso loquitur, quoniam patris & filij spiritus amor & osculum est. Loquetur, inquit, quæcũq; audiet, manifestabit uidelicet quęcũq; cognoscet uobis ad salutem fore necessaria, alijsq; profutura. Non enim omnia quæ futura sunt, docet. Quanta fuerunt, & uentura sunt, quæ à mortalib. nesciuntur? Nihil tñ quod humanæ saluti congruat (spiritu reuelante) occultum est. Instruit quidẽ, non de omnib. omnes, neq; cuncta simul. Prouehit aũt rationalem mẽtem, & iuxta cuiusq; mẽsuram lumen infundit sapientiæ. Prouectio ipsius cognitionis ascensus est. Quo uerò solicitior quisq; est, quo humilior, quo gratior, eo spirituali ac diuinæ cognitioni habilior. Sine meritis istiusmodi habilitas condonatur. Nisi gratis aspiceret Deus, singuli sine peruacue laborarent. Aspice itaq; ô Sapientia de sede sancta tua in me peccatorũ minimo, & miserere mei. Oculo tuo recto, & in beneplacito populi tui respice inquã in me, non ut impræsentiarum delicta defleam, sed ut uideam te lumẽ in lumine, tuaq; delectabili absorbear caritate. Deterges utiq; aspectu tuo placidissimo cordis mei maculas, illustrabis ignorantiæ tenebras, & tepore fugato animum excitabis meũ in laudib. tuis, in dilectione amoris tui, in pace tua & in pijs amplexib. caritatis. In spiritu ueritatis & in spiritu ardoris hæc bona facies mecum. Spiritus nanq; tuus bonus deducet me ad te. Tuus

Margin: B (line 1); F (line 15); Ioan.16 (line 17); G (line 32); 1.Ioan.2 (line 25); H (line 48)

A Tuus(inquam) quia habet à te, unde erudiendo ducat me ad te, sed nõ sine te. Quomodo aũt sine te, quum tecum unũ sit? Vbi est substantiæ unitas, deitatis æqualitas, uirtutisq; parilitas, esse non ualet operationis diuersitas De tuo igit̃ accipit, quę audiẽdo docet, teq; clarificat in nobis, non tñ præter te, quoniã in sapientiæ tuæ splendore nos imbuit. Profunda sunt hæc dñe, & absq; ueritatis tuæ lumine incõprehensibilia. Præcedẽte aũt luce tua, quando ista cognoscimus, supra humanum sensum erigimur, supra intellectum trahimur, & fortiter inardescimus uidere te fontem sapientiæ, datorem gratiæ, torrentemq; uoluptatis æternæ. Exercendo tñ differs, & differendo accẽdis, quatenus per ascensus uirtutum & cumulos meritorum feliciter te nobis suo tempore tribuas.

Quòd uarijs pressuris purgatus animus spirituali gaudio repleri mereatur. Cap. XIIII.

Humani animi Deo dicati ordinatissimus ascẽsus siue ad perfectionis culmẽ, seu ad contemplationem cælestium est, ut salubriter purgetur, deinde ut erudiatur sapienter. Alter si segregetur ab altero, amanti plurimum nocet, currẽ
B tisq; profectum retardat. Nam & terra sterilis diuq; inculta si prudenti agricultori excolenda tradatur, prius sarculo & uomere mundatur à sentibus, postea repletur seminibus, ut uberem ex se proferat fructum. Porrò multifarie purgatur animus, flagellis uidelicet, tentationibus, pressuris, compunctione, lacrymis & uirtute. Flagellis attritus Paulus stimulos carnis suscepit in corpore, ne elationis morbo periclitaret̃ in mente. Tentatus est sanctus Iob probatus & coronatus. Tentationem pertulerũt ij, de quibus legitur. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate Sap. 3
plena est, quoniam deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se, tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos. De pressuris hominũ & tribulationum quantus purgationis fructus accrescat, Propheta sanctus notificauit, quũ in persona iustorum omnium loquitur sic. Induxisti nos in laqueos, posuisti tribulatio- Psal. 65
nes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Trãsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Compuncti quoq; cordis uox illa est Prophetæ, Psal. 50
C quæ ait. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundũ multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Purgationis igitur ueniã sperans se per effusionem lacrymarum esse consecuturum, idem alio inquit in loco. Laua- Psal. 6
bo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Hinc uirtutum germina in plangentis corde dum pullulant, uitiorum ejciunt spinas, & mentem gaudio replent. Hoc expressit Propheta, dicens. Qui seminãt in lacrymis, in exultatio- Psal. 125
ne metent. Huiuscemodi purgationum profectus compendiose sancta mulier in Tobiæ uolumine declarauit inquiens. Hoc autem pro certo habeat omnis qui colit te do- Tob. 3
mine, quoniam uita eius si in probatione fuerit, coronabitur, si autẽ in tribulatione fuerit, liberabitur, & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam peruenire licebit. Nõ enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Vtrunq; ascendentis gradũ, purgationis scilicet, & eruditionis uir secundum cor Dei reformans in se ait. Asperges me Psal. 50
domine hysopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo da
D bis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata. Vnde (oro) munditiam & cãdorem percepturum se dicit, nisi ex purgationis amaritudine? Gaudium uerò, lætitiam, & exultationem non aliunde, quàm ex auditu erudientis Sapientiæ. Eruditionem autem multiformis Sapientiæ nemo explicat uerbis. Non ordine, non tempore, non loco, nõ personarum dignitate, non fastu circumscribitur eloquentiæ. Spirat agnitionem ueritatis, ubi, quando, quomodo, & de quo uult, nunc per prophetarum oracula, nunc per loquentium uerba, nunc per angelos, nunc per creaturarum decorem, ordinem, usum, uirtutemq;, nunc per aduersa, nunc per prospera, nunc per intelligentiam, nunc per affectum, nunc per dona, nunc per subtractionem munerum, nunc per aspirationem intus, nunc foris per exemplum, nunc per alios, quandoq; & per se. Eruditionis eius nullus curiose inuestiget causas, ut eius sortiatur effectũ. Quisq; proficere studeat, ne gratiam negligendo amittat. Ab ea discat quid diligere, quid sperare, quid credere, quid agere, quid contemnere, quid quærere debeat. Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Hæc si præsto sint,

purgant, & instruunt, custodiunt, & Deo amabilem reddunt. Beatus quem Dei sapientia de magisterio uirtutum erudierit, ut ad perfectionis fastigiũ prouehat. Vtiq; per cõtemplationis ocium, & illuminatæ caritatis affectum communicabit se illi, quanquam non ad libitum ipsius. Nam etsi in electis suis collatam custodiat gratiã, deuotionis tamen affectum actualiter nemini prærogat. Quamdiu enim peregrinamur in corpore, per fidem ambulamus, carnis stimulos spiritui aduersantes patimur, quotidianis excessibus delinquimus, cogitationum phãtasmata sustinemus. Propterea uicissitudini amoris & subductioni deuotionis (etiam inuiti) subiacemus. Hinc est, quod carentia sponsi ad tempus, si demerita consideremus nostra, breuis est. Si amoris impetum, & fruitiõis gustum (dum adest) metiri uoluerimus, breuissima hora est. Itaq; quoad cõditionis statum, modicum abest, quo uerò ad delectationis affectum, modicum præsens est. Hoc locutione mystica ipse Christus Dei uirtus & Dei sapientia apostolis insinuauit, dicẽs. E

Ioan. 16 Modicum & iam non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad patrem. Si de corporali sui uisione loqueretur, ad eos quibus loquebatur referri debet, si autẽ de spirituali, prout sequentia manifestant, prorsus ad uniuersos. Sermonis huius altitudinem & spiritualem sensum non attingente discipuli prolixa collocutione inuicem contulerunt. Necdum illis Sapientia sensum aperuerat, ut scripturas intelligerẽt, necdum ueritatis spiritum promissum acceperant, necdum ipsum dominum Iesum spiritualiter diligere nouerant. Proinde merito dicebant. Nescimus, quid loquitur. Corporalem ipsius præsentiam affatim habuerant, absentiam corporis aut spiritus experti non fuerant, ideo locutionis sententiam ignorantes interrogare cupiebant. Illos autẽ præuenit magister optimus, & per id quod ipse corporaliter discessurus erat, quid spiritualiter ipsius actura esset ecclesia, declarare curauit. Discipulis nanq; suis tanquã principalioribus ecclesiæ membris atq; perfectioribus sic locutus est. Amen amen dico uo F

Ioan. 16 bis, quia plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Plorat sancta mater ecclesia damna moriẽtium filiorum, lacrymatur quotidie, & gemit sponsi sui absentiã, suæq;

Psal. 119 peregrinationis ærumnam, dicens. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitãtibus cedar. Plorat utiq; in singulis, flet pro omnibus. Singula quæq; membra lamentum sumunt prius pro seipsis, deinde pro cęteris, nec ante flere desistũt, quàm ad optatam domini sui præsentiam ueniant. Quamdiu delinquunt, plorant, quãdiu longe à Deo se sentiunt, lacrymantur, quamdiu delicta proximorum uident, lacrymas fundunt. Quis etenim tam iustus est, tamq; innocens, qui sua quotidiana non de- G

Psal. 6 beat flere delicta, quum Prophetam audiat dicentem. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo? Multa plane sunt singulorum delicta, quæ diluenda sunt fletibus. Quanta (oro) quotidie cogitationib. noxijs, illecebrosis, uanis, terrenis, temerarijsq; errata committimus? Quàm crebro uaniloquijs, detractionibus, scurrilitate, iactantia, contẽtione, periurijs, simulationibus, perniciosisq; sermonibus diuinam aduersum nos irritamus iustitiam? Nunquam desistimus nunc omissione, nunc opere, superaddere peccata peccatis, & debitis debita cumulare, quę nisi laboribus, lacrymis, orationibus, gemitibus, uigilijs, ieiunijs, assiduis compunctionibus, pijsq; operibus abolere conemur, maximis obligationibus astricti ab hac uita subducimur. Salubriter ista quæ contra diuina præcepta agimus, ad tempus plangẽda sunt, ne incassum æternaliter defleantur. Ploremus indeficienter nostra, ploremus iugiter proximorum delicta. Non potest non dolere de alienis, qui ueraciter plãgit sua. Extraneũ se esse à caritate fatetur, qui peccanti non compatitur proximo. Sanum membrũ in corpore positum si languentibus cæteris non auxilietur, nonne superuacue locum suũ occupat? Sic & fideles quiq; in ecclesię corpore constituti si peccantes fratres agnoscant, ociose uiuunt, si non flendo aut compatiendo de delinquentium perditione non doleant. Mandat caritatis lex gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Multo tamen amplius flere iubet super eos qui plangenda committentes aut nolunt, aut negligunt, aut flere se nesciunt. Sic Samuel sanctus superbum lugebat regem, quem à facie Dei nouerat esse proiectum. Sic Dauid Saulis, & Ionatæ, ac populi extinctionẽ fleuit, cunctumq; Iudam plorare mandauit. Sic mediator noster super perituram ciuitatem lacrymatus est, quæ eo magis plangenda erat, quo se minime flebilẽ agnoscebat. Quot H

quot

A quot igitur caritatis succensi sunt face, proximorũ tanq̃ propria deflent scelera. Nemo tñ digne plangit aliena, qui uoluntarie delinquẽdo negligit sua. Ex proposito peccare desinat, qui erratib. uult condolere alienis. Nullus quãuis sanctus, quãuis perfectus, & iustus, propria cesset flere delicta, tametsi cum dolore maximo ac compassiõis ardorẽ plangat aliena. Vtrunq; agat ex corde, qui in ecclesiæ corpore uiget. Ploret se, defleatq; mundum nescientem plangere se. Ignorat lugere se, quicunq; in mundo degens, nõ in dño, sed in seculo temporaliter gaudet. Gaudet quidem mundus, quum locupletatũ diuitijs, possessionibus ditatur, extollitur honoribus, uoluptatibus pascitur, nobilitatur progenie, familia multiplicatur, suasq; ualet perficere uoluntates. Nec aduertit miser, quoniam temporalis prosperitas secuturæ calamitatis initium fore dignoscitur, dicẽte Sapiẽte. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Eruditus igitur de uanitate mundialis gaudij idem alibi ait. Risum errorẽ putaui, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Iustorum fletus & gaudij impiorũ qualis utriusq; sit finis, sacri textus de-
B clarat eloquij. De fletu iustorum inquit Propheta. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent, euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, uenientes autem uenient cũ exultatione portantes manipulos suos. De iniquorum autem prosperitate, & peccantium gaudio quid beatissimus Iob sentiat, audiant uniuersi. Qua re, inquit, impij uiuũt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs? Semen eorum permanet coram eis, propinquorũ turba & nepotum in conspectu eorum. Domus ipsorum securæ sunt & pacatæ, & non est uirga Dei super eos. Bos eorum concepit, & non abortiuit, uacca peperit, & nõ est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vtrorumq; statum, iustorum scilicet, & peccatorum Dei sapientia declarans in Euangelio, ait. Væh uobis, qui ridetis nunc, quoniam flebitis. Iterumq;. Væh uobis diuitibus, qui consolationem habetis in hoc seculo, quoniam in futuro lugebitis. De iustis autem inquit. Beati qui lugent, quoniã ipsi
C consolabuntur. Ad discipulos quoq;. Amen amen dico uobis, quia plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos uerò contristabimini, sed tristitia uestra conuertetur in gaudium. Bonus luctus, qui spiritualem lætitiam plangentibus affert. O beatę lacrymæ, castæ, & mundæ, ô sancta pro absentia sponsi tristitia, uere peregrinantib. spirituale solatium, & spes certa perueniendi ad perpetuam pacem, felicitatemq; mansurã, q̃ dulciter sapiunt, purgant salubriter, uehementer reficiunt, suauiter accendunt, & plangentis animum delectabiliter iucundant? Vtiq; iusti flentes & amantes, q̃diu peregrinantur à dño, corporis uoluptates calcant, & pereuntis seculi fugitiua gaudia spernũt. Quomodo, inquiunt, cantabimus canticum dñi in terra aliena? Ieiunijs carnem macerant, orationib. uacant, gemitibus se affligunt, proximorum commodis incumbũt, assiduis laborib. fatigantur, die noctuq; nunc pietatis operibus, nunc scripturarum sanctarum lectionib. nunc meditationibus & deuotionib. insistunt, ut post consummatũ cursum præsentis exilij cum sanctis angelis epulentur, floreant, & exultent. Tristia lętis, & temporalia anteponunt æternis. Diuino erudiuntur oraculo in constitutione mundi
D prius factum esse uespere, postea mane. Sibi etiam dicentem audiunt Prophetã. Ad uesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nõ enim prius quod spirituale est, sed prius quod animale, deinde quod spirituale. Primus Adam factus est in animam uiuentem, & secundus in spiritum uiuificantem. Quamobrem rectus ascendẽdi ordo est, ut caro, carnalisq; concupiscentia prius dometur, & sub spirituali uirtutum disciplina cohibeatur, q̃ spiritualis internę iucunditatis, & delectabilis pacis expectetur fructus. Non potest de corruptione nisi corruptio meti. Corruptionis cohibeat impetum, quicunq; ad incorruptibilitatis anhelat gloriam. Sentes quippe uitiorum spinasq; cupiditatum uitiata germinat caro, quæ cum doloris ac laboris studio euelluntur. Subductis etenim uoluptatibus, carnisq; delectationibus abdicatis anima sensibus & sensibilib. assueta gemit. Non enim absq; mœrore amittitur, quod cum amore possidetur. Qua re si diligenti exerceatur studio, & forti perseuerantia excolatur, uirilem induit habitum, magnanimitatis gemma decoratur, & de muliere efficitur uir, atq; de anima animus diuinis utiq; aptus obsequijs, ac multorum saluti non mediocriter profuturus. Non enim

Marginal notes: Psal. 125 — Iob. 21 — Luc. 6 — Ibid. — Matt. 5 — Ioan. 16 — Psal. 136 — Psal. 29 — 1. Cor. 15

ad uirtutum conscendit arcem mens adhuc puerilis & debilis, nisi pugnam arripiat cōtra se, & consuetudines euertat noxias, atq; spiritualiter dimicandi acquirat usum. Hoc autē sufficienter perficit, si cælestis gratiæ rore præuenta consideratione peruigili sanctorum sibi proponat exempla, uirtutis immarcescibilem fructum, necessitatē indictā pugnandi, tētationum supergloriosum triumphum, & præ omnib. laboriosissimum & inuictissimum mediatoris agonem. Istiusmodi considerationib. optime quisq; animat ad prælium, sed supra modum consummata uictoria lætatur, & exultat in dn̄o. Non ualet inanis & infœcundus esse labor, cui Christi miles & amator sapientiæ pro dn̄i honore succumbit. Hunc etenim pro stipendio emeritæ militię imitant mentis exultatio, spirituale lumen, tranquillitatis imperturbabile bonum, caritatis habitus, uirtutū læta possessio, futuræ felicitatis suauis gustus, & immarcescibilis gloriæ imprędabilis spes. Pro his omnib. medullari fruens gaudio, ita pręsenti lætitia pascit, ac si nunq; in tētationum certamine desudasset. Spiritualis etenim merces diuinę dulcedinis mox ut cordis penetralia tangit, pristini mœroris propellit aculeos. Nā & mulier, quum parit, tristitiā hēt, quia uenit hora eius, quum autē pepererit, iā nō meminit pressurę propter gaudiū, quia natus est homo in mundum. Ita, inquit dn̄s, & uos humiles sectatores mei, amici quos de mundo elegi, quos lumē mundi esse institui, uos (inquā) nunc quidē tristitiā habetis de abscessu meo, & pro imminentib persecutionibus uestris, tanq; ultra nō sim reuersurus, in tribulatiōib. deficere debeatis, atq; ab ea, quā uobis cōtuli, excidere gratia. Quāobrem hortor uos, & de ijs, quæ in me futura sunt moneo, ut nō abundātiori absorbeamini tristitia. Pēdebo quidē in crucis patibulo, efficiar opprobrium hominum, & abiectio plebis, tandēq; cunctis uidentibus expirabo. Deponar de ligno, atq; reclusus in tumulo uestris aspectib. amouebor. Descendam quoq; ad patres, qui detinentur in uinculis, meumq; inhianti animo præstolantur aduētum, expoliabo inferos animab. iustorū, mecum illos in manu potenti & brachio extēto reducā ad superos, & tanq; gloriosissimus uictor euigilabo de sepulcro. Resumam utiq; corpus meum integrum, & obstructo speluncæ ostio, astantibusq; custodib. educā illud immortalitatis cādore uestitum. Hæc quæ prædico uobis, quum fuerint cōsummata iterum uidebo uos, & cicatricum mearum ostendam signa, atq; meæ potestatis regiæ insignia patefaciam. Tunc me uiso & cognito gaudebit cor uestrum gaudio magno, & lætitia inenarrabili, & glorificata, reportātes fructum fidei uestræ, atq; expectationis uestræ solatiū singulare. Gaudebit (inquā) cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet a uobis, potissime quum cōpleto præsentis uitæ decursu ad perpetuas beatorum ducemini mansiones, ubi uerum est gaudium, perfecta lętitia, sempiterna gloria, inuicta potestas, dulcis societas, diligenda libertas, læta securitas, perpetua pax, iucunditas sine fine, puritas sine labe, uita sine dolore, beatitudo sine mœrore, ubi angelorum hominūq; una est felicitas, par gloria, concors uoluntas, eademq; laus, ubi uirgo sacratissima uerbi mater & filia sacris cum uirginib. comitata, tympanum tenens modulatione dulcissima uniuersos inuitat ad laudes. Oēs nanq; deauratis circumamictæ uestib. ornatæ monilibus, gēmis ac margaritis cōpositæ diē festum ad honorē immortalis sponsi celebrare non desinunt, ubi martyrum chorus triumphali corona laureatus nimio splendore coruscat, ubi patriarcharum coetus, prophetarum numerus, apostolorum senatus, iustorumq; omnium innumerabilis populus flagrantissima caritate succensus indefessas omnipotenti deo gratiarum exhibent actiones. In illo siquidē die in tanto positi honoris culmine, in tam exuberantissima caritate firmati, in conspectu tremendæ maiestatis gratis assumpti me nō interrogabitis quicq;. Nulla etenim egestate fatigati, nulla erroris obtenebrati caligine, nullaq; defectibilitate soliciti, non erit tunc quod petere debeatis.

Ioan. 16 — B — F — G — H

De diuersis hominum cupiditatibus. Cap. XV.

Sitientium ista solicitudo naturalis est, ut sedula inquisitione aquarū fluenta perlustrent, quatenus ex liquoris haustu ardorē sitis extinguāt. Quilq; naturæ impulsu & abhorret quod cruciat, & cōcupiscit quod diligit. Habet rationalis spiritus appetitus suos, quos implere desiderat sicut & caro. Nemo est, qui sine concupiscentia uiuat, nisi solus qui ratione caret. Vbi uiget ratio, adest amor, impellit concupiscētia, desideriorum tumultus excruciat.

Mor-

A Mortalium desideria quis intelligit? Sed & amãtium uota quis satiat? Ex satietate utiq; coaluntur, & ex delectatione succrescunt. Hydropim spiritualiter patitur, qui ardẽter aliquid concupiscit. Concupiscentiarum multa sunt genera, cõcupiscibilium multiplices species, sed concupiscentium infinitus numerus. Sunt qui temporalia & terrena cõcupiscunt. Horum copiosior est multitudo docente experientia, testantibusq; operib. Quantos intuemur quotidie cupiditatis siti æstuantes infatigabiliter laborare, cumulare pecunias, aurum acquirere, erigere prædia domum domo, & agrum agro copulare? Huiusmodi quo plus bibunt, eo amplius sitiunt. Inueniũtur quoq; q̃plurimi, qui dignitatum fastigia ambiunt, & cæteros præcellere honoribus concupiscunt. Hi amant primas cathedras in concilijs, in conuiuijs superiores discubitus, & salutationes in foro, tã quã alijs excellentiores in scientia, in potestate, in nobilitate generis, in acumine intelligentiæ, in sermonis facundia, inq; diuitiarum locupletatione. Tales ascendẽtes descẽdunt, & honorib. fulti efficiuntur inglorij, quoniam absq; humilitate se præferunt. Irre-
B fragabilis prorsus est ueritatis sententia, quæ ait. Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Sũt etiã, qui carnis curã totis uirib. perficere satagunt in concupiscentijs suis. Horum deus uenter est, & gloria in confusione, qui terrena sapiunt. Vacant comessationib. potationibus, ebrietatibus, & conuiuijs, ut uoluptatib. corporis, obscœnisq; impudicitiæ actibus, atq; detestandis luxuriæ criminib. intendentes æstus sui ualeant saturare libidinẽ, Istorum nulli, quoniam in arenti solo fontem delectationis inquirunt, ad satietatẽ attingere poterunt. De talibus inquit Propheta. Errauerunt in solitudine in inaquoso, uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitiẽtes, anima eorum in ipsis defecit. Illi ergo solummodo desideriorum suorum utcunq; ualent temperare calorẽ, qui cælesti caritate afflati nouerunt amare spiritualia atq; mansura. Ex gustu & cognitione inuisibilium, uisibilium edomant uoluptates, & dum in terris uitiose nil appetunt, quãta in cælorum patria diligentib. deum maneant bona, meditando degustant. Quotidiana si quidem exercitatione deputati interdum eleuantur in summis, & amoris facib. salubri
C ter inardescunt, atq; diuinæ consolationis stillicidia mentis auiditate suscipiũt. Reficiũtur quippe ex munere, sed pro recepta delectatione solito uehementius desiderio concremantur. Tacendo clamant, bibendo sitiunt, sitiendo debriantur, in ipsaq; sui spiritus ebrietate succensi conditoris sui speciem amabiliter concupiscunt. Propheticum illud Psal. 41
ô quàm sæpe promunt ore, cordeq; pertractant dicentes. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem dei? Felices tales dixerim, si tamen non intumuerint elatione, si non cæca securitate tepuerint, si non sponsi præcipua dona neglexerint, quoniam consummato uitæ cursu in ijs, quæ acceperunt, utiq; inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos domine. Apud te est fons uitę. Vides, unde satietas speranda sit. Prorsus non in hoc seculo, non in uoluptate labentium, neq; de quauis creatura, sed ab ubertate domus Dei, de torrente diuinæ uoluptatis, de fonte uitæ. Ista prænoscens Propheta memora Psal. 16
tus aiebat. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. A quo autem talia consecutus sit, & Psal. 26
D quibus medijs, si scire uolueris, ipsum alio in loco audies dicentem. Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitæ meæ. A Domino igitur oratione mediante habitationem domus Dei, in qua est bonorum omnium ubertas, torrens uoluptatis, & fons uitæ impetrasse se meminit. Quamobrem quicunq; futuram gloriam, aut quippiam boni obtinere desiderat, propria excludat, siqua illi sunt merita, & simplici animo Deum patrem in unigeniti suo nomine postulet, & certissime consequetur. Ne autem uocem meam hanc esse quis censeat, ipsum Dominum Iesum audiat dicentem. Amen amen (inquit) dico uobis, siquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quid liberalius aut breuius dici potuit? Hoc Ioan. 16
ait Veritas, hoc Sapientia loquitur, hoc spondet caritas, quæ non inuidet, hoc pollicetur melliflua bonitas, quæ dat omnibus affluenter, nec improperat. Nihil excludit, nil retinet, quin exponat totum, si tantum in suo nomine postuletur. Postulas itaque ô homo, sed non in nomine Saluatoris, siqua saluti tuæ contraria petis. Quum terrenas flagitas facultates, fugitiuos honores, inimicorum necem, maledicto-

rum damna, temporalem felicitatem, & his similia, nō petis in nomine Christi, dū talia poscis, imprecaris aduersum te. Non enim deus iniquitatū fautor, aut flagitiorū exauditor est. Pete ergo sancta, rationabilia, iusta, & spūalia, si exaudiri desideras. Caue tamen ne præceps tua sit postulatio, ne sit dubia, ne sit elata, ne sit iniqua, sed pura, sed humilis, sed deuota, sed ignita, sed perseuerans, aliter infructuosa repellitur. Verum ne proprio seducaris iudicio, ne affectio tua ad impetrandum suadeat, quod non licet, disce prius quem petas, disce, quo egeas, disce, quid postules. Quem orare debeas, magistrum docētem audi. Tu autem, quum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrē tuum. Ad discipulos quoq;. Quum oratis inquit, dicite. Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. Prorsus uniuersis egemus, quæ in ipsa oratione dominica cōtinentur. Hoc nos instituit dei sapientia petere, quo egere cognouit. Posuit quidem sub compendio, quicquid humanæ saluti necessarium est. Quid uerò particulariter petere debeamus, ut consequi ualeamus, aduerte, quid dicat. Petite, & accipietis, ut gaudiū uestrum plenum sit. Petite ait, non motu labiorum, aut prolatione uerborū tm̄, sed deuotione, & mentis affectu. Languet aūt oratio, si nō bonis operib. comitetur. Nā opus laudabile orationis uehiculum est, quo gradit̄ ad superiora cælorū. Quid prodest tota die preces fundere, noctesq; transire peruigiles, et dei aduersum se iustitiā peccatorū sordibus prouocare? Ambo conuenire debent, simulq; in uno uinculo sociari cor & lingua, uita & oratio, uirtutis opus & affectio caritatis. Horum alter si diuidat̄ ab altero, iacet orantis animus, & oratio inexaudibilis reperit̄. Si duo ex uobis (inquit dn̄s) consenserint super terram, de omni re quācunq; petierint, fiet illis à patre meo. Qui igit̄ orationi uacare desiderat, suasq; postulationes offerre altissimo, sic se cōponat intus corā oculis dn̄i, ut non minus ipse, q̄ eius fiat acceptabilis deprecatio. Non placet deo orationis sacrificium, nisi placeat prius ipse, qui offert. Vtrūq; approbat dn̄s, uterq; placabilis inuenitur. Respexit (sicut legit̄) dn̄s ad Abel & munera eius, ad Caim aūt & munera eius nō respexit. Nam etsi redolebat sacrificiū, fœtebat tm̄, qui immolabat. Maximū ex his orandi documentū elicit̄, quatenus homo minime confidat in prece, dum sordet in opere. Quid Sapiens de hoc sentiat dilig̃ter aduerte. Qui obturat, inquit, aurē suā, ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Cōcordent ergo simul mores & oratio, dilectio & obedientia. Hunc orandi modū mediator noster insinuare uoluit inquiens. Petite, ut gaudium uestrum plenū sit, & accipietis. Summā oratiōis petitionūq; perfectionē hoc unico sermone conclusit. Nouerat oēs ideo orare, ut uotorum concupitū sortiant̄ effectū, quo percepto gaudium in mente generatur. Quàm multi sunt, qui tēporale quærentes gaudium irato exaudiunt̄ à dn̄o, qui consequentes quod postulant, reperiunt̄ de propria perditione lætari? Gaudent tales, sed non recte, quoniam obliquo itinere gradiuntur. Illi soli recte lætantur, qui in dn̄o gaudent, & de eo, quod debent, exhilarantur tēperanter. Temperanter inquam, quoniam quandiu anima uiuit in corpore, sicut perfecte gaudere non ualet, ita nec effręne lætari. Qn̄ aūt poterit? Quū uinculis mortalitatis soluta, deletisq; peccatorū sordib. ad deū uenerit, atq; in ipsius gaudiū sempiternaliter introierit. Tūc plenū habebit gaudiū, tūc undiq; exuberabit lętitia, tunc pro adepta felicitate exhilarata beata dn̄i uisiōe fruet̄. Hoc nos docuit Sapiētia petere, hoc solicite quærere, hoc totis præcordiorū flagitare uotis dicens. Petite, & accipietis, ut gaudiū uestrū plenum sit. Alta sunt hæc, præcipua, spūalia, & æterna. Ipsa nō capit animus, nec intellectus penetrat, nisi intus infundēte uerbo erudiat spiritus. Porrò nō pręsente uerbo, nec instruēte spiritu per sensibilia & humana distendit̄ animus, quia teste Apostolo animalis homo nō percipit ea, quæ Dei sunt. Vbi uerò adest uerbum, & docet per spiritū, palàm omnia fiunt. Ipsius sententiā intellige, & uera esse, quæ dicūtur, minime dubitabis. Hęc in prouerbijs, inquit, locutus sum uobis. Venit aūt hora, quū iam nō in prouerbijs loquar uobis, sed palā de patre meo annunciabo uobis. Quæ est hora hæc? Vtiq; quū ab ipso dei uerbo emissus de cælo paracletus sapiētiæ & intellectus dono fideliū repleuit corda. Tunc quidem lōge reformati in melius de diuinitatis essentia, de æternitate patris, de uerbi generatione, de processione spiritus, de beatorū gloria, de arcanis sanctarū scripturarū mysterijs multa perceperunt. Igne nanq; sancto eorū depurata corda illa, quæ prius ignorauerant, intelligentia postmodum penetrauere subtili. Probant

Margin notes: Matt. 7 (beside "cētem audi"); Ibid. (beside "tuum. Ad discipulos"); Ioan. 16 (beside "debeamus"); Matt. 18 (beside "orantis animus"); Gen. 4 (beside "nitur. Respexit"); Prouer. 21 (beside "Quid Sapiens"); Ioan. 16 (beside "edientia"); Ioan. 16 (beside "rere, hoc totis"); 1. Cor. 2 (beside "instruēte spiritu"); Ioan. 16 (beside "Hęc in prouerbijs"). Section letters in the right margin: B, F, G, H.

A hęc apostolorum scripta. Quum enim ante aduentum Paracliti imperiti & legis essent ignari, unde didicerunt genera omniũ linguarum, sermonum interpretationes, sensus prophetarũ, & sacramentorũ profunda mysteria? Prorsus ex inhabitante uerbo, & spiritu reuelante. Eorum unum quanta post aduentũ spiritus floruerit facũdia, audiamus. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deũ, & deus erat uerbũ, hoc erat in principio apud deũ. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil. Alius quoq; inquit. Bñdictus deus, & pater dñi nostri Iesu Christi, qui secundum magnã misericordiã suam regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis in hæreditatẽ incorruptibilẽ, & incontaminatã, & immarcescibilẽ, cõseruatã in cælis. Nũquid piscatorũ literas nescientiũ istiusmodi essent uerba? Humanæ intelligentiæ metas transcendunt. Has nisi illustrasset spiritus, neq; ipsi doctores & legis eruditi fari potuissent. Solus spiritus scrutatur etiam profunda dei. Proinde, quos replet, instruit, & sapiẽtes facit, donans illis diuinitatis præclaram scientiam, sui cognitionem, & spiritualis exercitationis uberem cognitionem. Hinc est, quod ueritatis discipuli quãuis diuinitatis opera cernerent, quãuis eloquia sapientię audirent, qm̃ necdum in ipsis ad erudiendũ habitabat spiritus, indocti spiritualiũ de dño Iesu sola, quæ humanitatis sunt, nouerant. At ubi spiritus eosdem docere cœpit, diuinitatẽ illius agnoscentes ipsum tanq̃ dei filiũ interpellauere fideliter. Verum hoc sicut ueritatis magister prænunciauit futurum dicẽs. Illo die in nomine meo petetis, ita ab ipsius ueritatis discipulis cognouimus esse impletum, atq; ab uniuersali ecclesia quotidie frequentatum. Quanta Petrus & apostoli cęteri interuentione nominis Christi mirabilia gesserint, quisquis scire uoluerit, apostolicarum actionum perlegat uolumina, & huius nominis intelliget sanctitatẽ. Cęterum eorum institutionibus inoleuit mos, ut in cunctis suffragijs, quæ uel publice uel priuatẽ fiunt, terminetur per Christum dñm nostrum. Nouit quippe ecclesia nominis Christi uirtutẽ, atq; experimento didicit non esse aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo ualeant salui fieri. Quamobrem tanq̃ integerrima mater pro omnium salute sollicita per orbem uniuersum nomen hoc disseminare conata est. Factumq; est, ut quicũq; in necessitatibus, seu pro adipiscendis bñficijs, in marinis fluctibus, in solitudinibus de uijs, in ciuitatibus, in cubilibus, aut in quouis loco, tribulationibus fatigati deũ deprecari uoluerint, interpellato Iesu nomine facile uotorũ suorũ salutarem consequanẽ effectũ. Nempe nominis huius uirtus cęlũ sicut penetrauit & inferos, ita & mortaliũ corda trãsfigit & replet. Viuus est dei sermo et penetrabilior omni gladio ancipiti pertingẽs usq; ad diuisionẽ animæ & spiritus, cõpagumq; & medullarũ, & discretor cogitationũ, ita ut nulla creatura inuisibilis sit ei, sed omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Dulcescũt plane omniũ fideliũ mẽtes Iesu mellifluo inuocato nomine. Hoc longe ante in epithalamio nuptiali sponsa persenserat dicẽs. Oleũ effusum nomẽ tuũ, ideo adolescẽtulæ dilexerunt te nimis. Nimis utiq;, quoniam pro ipsius amore contẽpserunt mundũ, carnis se uoluptatibus abdicarunt, uitijs repugnantes uirtutum conscenderunt arcem, ac corporis uitã animi magnanimitate neglexerunt. Probauerunt uerum esse, quod in eodem legitur cantico. Fortis est, ut mors dilectio, dura, ut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatẽ neq; flumina obruent illam. Quid uerò est, quod quum tam flagrãtissime sponsus ipse ab ecclesia diligatur, amori uices rependere non uidetur? Quum enim ipsa in illius nomine deum petere nunquam desistat, ille postulationis ipsius affectum, tanquam si parui penderet, ait. Et non dico, quia rogabo patrem de uobis. Consueuerũt se mutuo amãtes in dño indesinenter orare pro inuicem, obsequiorumq; sibi munuscula impendere. Hoc aũt de tanto sponso suspicari nefas est. Quomodo potest illã non diligere, pro qua carnem mortalem assumere dedignatus non est? Vel quo pacto pro eadem non intercedet, quum pro ipsa proprium cruorem effundere non expauit? Diligit Christus ecclesiam, & sine intermissione patrem pro illa interpellat. Aduocatum (inquit Ioannes) habemus apud patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris, & non tantũ pro nostris, sed pro totius mundi. Orauit in cruce patrem dicens. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Rogat indesinenter eundem in cælo exhibendo uulnerũ cicatrices, quæ pro redemptione fideliũ in suo perpessus est corpore. Nemo itaq; credat

Ioan. 1
1. Cor. 1 [sic: 1. Pet. 1]
1. Cor. 2
B
Act. 4
C
Heb. 4
Cant. 1
D
Cant. 8
ibid.
Ioan. 16
1. Ioan. 2

Dei

Dei sapientiam despicere, orare pro ecclesia, illamq; non diligere, quam tãti æstimauit, B
ut precio sanguinis illam sibi perpetuam uendicaret in sponsam. Quãobrem uerbi dili-
genter discute uerba, ne sine intelligentiæ luce offendas in lapidem, cadasq; retrorsum
Ioan. 16 male sentiendo de Christo. Non enim ait. Non dico uobis. quia rogabo patrem pro uo
bis, sed signanter dixit de uobis. Vsus quidem docet, ut qñ quis potentẽ quẽpiã aduer
sus imbecillẽ & subditum iratum uiderit, cõpassione permotus pro oppresso effundat
preces, ut conturbati odientisq; mulceat animũ. Consueuit etiã humana cõpassio pro
captiuis interuenire, potissime obliuioni traditis. Plane ubi deest dilectio & miserendi
Ioan. 3 obliuio, ibi piæ intercessionis adest singularis occasio. Neutra horum de causa expedit,
ut filius patri suadeat de nobis. Sic enim deus pater dilexit mundum, ut filium suũ uni-
Esa. 49 genitum daret pro reparatione illius. Quẽ uerò tam speciali amat affectu, illius obliui-
sci non ualet. Prophetæ super hoc sententiam audi. Nunquid potest mater obliuisci in
fantis uteri sui? Et tñ si illa oblita fuerit, ego nunq; tui obliuiscar, dicit dñs. Expressit igi
tur dñs Iesus sermonẽ suo præcipuũ ad homines Dei patris affectũ. Non negauit suæ ip F
sius orationis suffragium. Vt aũt scias uerũ esse, quod dicitur, intellige uerborum illius
Ioan. 16 sequentiam. Quum enim dixisset, non dico, quia rogabo patrem de uobis, addidit. Ipse
enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis, quia à deo exiui. Obserua ta-
men diligenter, quod ait ipse pater amat uos, quia uos me amastis. Nunquid amor no-
ster, quem Christo gerimus, aut fides, qua in illum credimus, diuini amoris est in nobis
efficiens causa, uti ipsius Christi sonant eloquia? Prorsus minime. Nõ enim diligimur,
quia diligimus, sed ideo diligimus, quia diligimur. Diligit deus ecclesiam dilectiõe sua
spontanea, etiam antequam diligeret, aut fieret. Nam ideo facta est, quia dilecta. Non
enim formaretur, nisi diligeretur. In ipso siquidem mũdi exordio qñ de Adam Eua for-
mata est, diuinus tunc erga ecclesiam expressus est amor, quæ de latere Christi dormiẽ
tis in cruce spiritualiter formata est. Diligit itaq; pater nos in filio, ut diligamus filiũ, cre
damus in filium, & trahamur ad filium. Vt autẽ diligamus filium, oportet ut diligamur
à patre, ut uerò credamus in filium expedit ut trahamur à patre. Mors quidem filij, pa- G
tris in nobis caritatem commendat. Sed & fides, qua uiuimus credentes in filium, pa-
Ioan. 6 ternæ attractionis est donum. Nemo (inquit filius) uenit ad me, nisi pater, qui misit me,
traxerit eum. Trahit pater ad filium mediante fide. Non enim accedimus ad Christum
2. Cor. 5 corpore, sed fide. Pes animæ fides est. Per fidem (inquit Apostolus) ambulamus nõ per
speciem. Tantum uadis, quantum credis. Credis multum? curris uelociter. Parum cre-
dis? remisse ambulas. Si nihil credis, mortuus es. De infidelibus loquens Dei sapientia
Matt. 8 dixit. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Vt igitur accedas ad Christum, crede, ut
autem credas, pete, ut traharis. Nisi traharis, nunquam credes. Sponsam ausculta postu
Cant. 1 lantem se trahi. Trahe (inquit) me post te. Nullus tamen inuite credit. Si autem sponte
credit, quomodo trahitur? Et tamen quisq; trahitur, & sponte credendo trahitur. Tra-
hit pater ad filium, quum agnoscere facit filium. Non enim potest agnosci uerbum, nõ
potest uideri ueritas, non potest gustari sapientia, & non diligi. Si uerò diligitur, concu
piscitur, quod si concupiscitur, quæritur. Quum autem quæritur, affectus trahitur. Ex
fide itaq; cognitio, ex cognitione amor, ex amore concupiscentia, ex concupiscentia H
inquisitio generatur. Propterea ut homines, qui apostatauerant à suo conditore, trahe-
rentur ad ipsum, exposuit illis filium suum, & ipsum cognoscibilem fecit, quatenus crẽ
dentes in ipsum tracti per ipsum saluarentur ab ipso. Nihil illo melius habuit, quod da-
ret, nil delectabilius, nilq; ad trahendum aptius. Venit itaq; dei filius tanquam agricola
doctissimus, atq; uerbis, miraculis, & exemplis in agro præsentis seculi fidei semina ia-
ctauit, ut fructificarẽt iustitiæ germen, & ad patrem, unde exiuit, iterum redijt, sicut idẽ
Ioan. 16 ait. Exiui (inquit) à patre, & ueni in mũdum, iterum relinquo mundũ & uado ad patrẽ.
Ex huiusmodi aũt opere caritatis talem mediator noster honorẽ à Deo sortitus est, ut
nemo ad deũ, nullusq; ad cælestem patriã (nisi ipso mediante) perueniat. Nõ aũt ab re
mediatoris nomẽ accepit. Mediatione siquidẽ ipsius homo ad eandẽ, propter quã con
ditus est, pertingit beatitudinis gloriã. Hoc uerbis docuit, hoc ab uniuersis credi mãda-
uit. Nempe hæc est ueræ fidei recta cõfessio, quæ iustificat impios, & de incredulis fide
les facit, atq; ab alienis secernit filios. Huius etenim disciplina fidei eruditi Apostoli cõ
fessio-

A fessionis suæ regulam coram ipso preceptore exponẽtes dixerunt. Nunc scimus, quia scis omnia, & nõ est opus tibi, ut quis te interroget. In hoc credimus, quia à deo exijsti.

Quam perniciosa sit suimet ignorantia, quæ plurimum in concitato animo dominatur. Cap. XVI.

Egrotantiũ corpore mos est, ut eo magis infirmitatis propriæ ignari sint, quo amplius morbo fatigantur. Euertit nanq; passionis nimietas rationis iudicium, nec permittit discernere, quid proficuum, quid ue contrariũ sit. Proinde alieno potius, quàm proprio sunt committẽdi regimini. Fallitur quidem sæpissime discretionis examen, affectionis impellente uirtute. Quod autem dictum est in humanis agitari corporibus, hoc non incõgrue de infirmis sentiendum est mentibus. Consueuit quamplurimum in languentium mentib. spiritualiter suimet ignorantia dñari. Ab hac prorsus cæteræ passiones animæ originẽ trahũt. Sub ipsa nutriuntur, crescunt, fructificant, perficiũturq;. Facile humani intellectus acumen seducitur, quum à sui cognitione cœperit animus dormitare. Vnde Prophetę uoce dñs ait. Populus meus seductus est non habens cor. Huiusmodi qui ignorant se quales sunt, alieno se subdant arbitrio, seniorumq; acquiescant iudicio, si sanari desiderant, atq; prudentes effici concupiscunt. Optimum plane restaurãdæ salutis animarũ, & adipiscendæ prudentiæ initium est sibi omnino nil credere, potissime quũ ex emergentib. casib. non lateat hominẽ se ignorare, quid sibi expediat. Nõ sui ignarus, sed mortuus ille censendus est, qui cadens frequẽter se cecidisse nescire nescit. Nam quẽadmodũ qui cadens cõpungitur, sanabilis est, ita & insanabilis qui quũ delinquit, nõ sentit. Amisso siquidem uitæ sensu & perpetuę mortis timore, quõ uiuere, quomodo peccator sanabilis dicendus est? Quo medicamẽto ignotus curandus est languor? Deo tñ omnia possibilia sunt, qui quęcũq; uoluit, fecit in cælo & in terra. Quãobrẽ inter pręcipua dona humanæ saluti necessaria primũ tenere locũ infirmitatis propriæ scientiã definire non uereor. Huic tanq; spũales pedisequę cordis cõpunctio, peccatorũ cõfessio, effusio lacrymarũ, delictorũ emendatio, precũ importunitas, mẽtis innocẽtia, alienę uitę cõmẽdatio, extrinseca humiliatio, & cordis humilitas famulant̃. Qui in lumine ueritatis suijpsius percepit notitiã, alieni cordis secreta curiose nõ quærit, neminẽ iudicat, nullũ cõdemnat, nulli iniuriã irrogat, non irascitur, nõ contradicit, non detrahit, nõ mentit̃, honores non appetit, nescit inflari, nõ extollitur in naturalib. neq; in donis specialib. eleuat̃. Propriam quippe nõ excedens mensuram potiorib. semper ditari meret̃. At qui sui est nescius, ex quotidianis excessib. congregata dispergit, amittit munera gratis accepta, atq; frequẽter in eos, quos humilis declinat, ruit laqueos. In tenebris ambulans latẽtes in corde foueas quõ intueri ualet? Hãc suimet notitiã Propheta se habere declarauit dicẽs. Ego uir uidens paupertatẽ meã. Hanc Psaltes egregius se possidere cõfessus est dicens. Dñe non est exaltatũ cor meũ, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilib. super me. Istiusmodi propriæ cognitiõis regulã necdũ habentes apostoli se percepisse arbitrabant̃, cũ dicerẽt dño, in hoc credimus, quia à deo exijsti. Fefellit tñ illos opinio propria. Poterãt utiq; in suo persistere scelere, si nõ pręsente magistro ueritatis uulnus propriũ detexissent. Voluit aũt cęlestis medicus & secretorũ cognitor Deus corrigere, quod ipsi nesciẽdo simpliciter reserauerãt. Voluit plane dei sapientia coercere illos à mẽtis tumore, ne eleuati supra sese existimarẽt esse, quod nõ erãt, atq; se crederẽt scire, quod penitus ignorabãt. Quũ enim dixissent credimus, q; à deo exijsti, illico ex ore ueritatis audierũt. Modo creditis? Ecce uenit hora, et iã uenit, ut dispergamini unusquisq; in ꝓpria, & relinquatis me solũ. Exitus quidẽ probauit, q̃ uera fuerit Saluatoris sentẽtia. Quũ em̃ à turbis uallatus tẽtusq; fuisset, repẽte eo relicto fugerũt oẽs. Quod uerò illis corporaliter, hoc in nobis quotidie spiritualiter perficitur. Tentatus quisq;, si ad momentum se diuina subduxerit gratia, repente qui se aliquid autumabat posse, experitur qualis sit. Prona quidem mens est, dũ deuotionis gustu tãgitur, eleuari de munere, atq; in proprię soliditatis uirtute utrunq; confidere. Hoc de se insinuãs Propheta ait. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Sed qualem se agnouerit, ex amotione gratiæ mox intulit. Auertisti manum tuam à me, & factus sum conturbatus. Maximum ex hoc documentum elicitur, ut non de nobis quid cooperante nobiscum gratia ualeamus, existimare debeamus, sed quid sine ipsa à nobis sumus.

Marginal letters: B, C, D. Marginal references: Tren. 3; Psal. 130; Ioan. 16; Psal. 29; ibid.

Velle quidem iudicare de nobis, quales per gratiā sumus, quid aliud est, quàm de alienis diuitijs se extollere? Non enim spiritualia bona, quibus uirtutes acquirimus, & laudabiliter uiuimus, nostra sunt, sed ex diuino prodeunt munere. Siquid boni naturaliter possumus, quanquam & hoc sit donum conditoris, si suadet ratio uendicemus nobis. Nam quod præter naturam bonum est, totum nobis diuinitus concessum est. Attendamus (oro) naturam nostram, non qualis ab artifice summo condita est, sed qualiter concepta & propagata sit, & perspicue intelligemus nos de aliquo (præterquam de malo) gloriari non posse (si tamen de malo gloriandum est.) Adeo quippe exigēte culpa atq; impellente humana species in naturalibus uulnerata cognoscitur, ut in bono infirma, ad peccatum uerò semper procliua sit. Tantum ualet operari bonum, quātum iuuatur ut possit. Tamdiu erecta perseuerat, quamdiu tenetur, ne corruat. Nutat tamen tanquā uetustissimum ædificium, momentisq; singulis ruinam minatur, atq; frequenter labitur propria defectibilitate grauata. Diuina autem miseratione nunc iacens erigitur, nunc sustentata roboratur, ne tendat in nihilum. Dei pietatem, atq; clementiam, & humanæ E F
Psal. 102 naturæ utilitatem Propheta sufficientissime paucis aperuit dicens. Quantum distat ortus ab occidente, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se. Quomodo ipse cognouit figmentum no-
Psal. 177 strum, recordatus est, quoniam puluis sumus, spiritus uadens & nō rediens. Quum igitur in cunctis, quæ agimus, conditoris nostri egeamus auxilio, prouida examinatione caueamus, ne de ipsius extollamur muneribus. Facile quidem amittimus, quod donante deo accepimus, si hoc humiliter non custodimus. Hoc etenim optime diuinæ bonitatis fulget in oculis, si quisq; iugiter quod habet, gratis accepisse se meminit. Qui autē ignarus huiusmodi nescit gratias agere, spiritualibus nunquam ditabitur donis. Nemo digne eleuatur in summis, nisi qui in humilitate se collocat. Proinde quoties insolescit animus, quoties pro cælesti gratia intumescit, aut attollitur in prosperis, & qualis sit obliuiscitur, relinquitur sibi, & ad propria cum dedecore redire compellitur. Tunc tentationum deo permittente agitatus aculeis, atq; concupiscentiarum abstractus illecebris cogitur scire, quid sit. Vexatio nanq; ipsa dat intellectum, & quam patitur, tribulationum pressura ad orationis suffragium hortatur accedere. Experimēto discit per seipsum nil posse, propter quod elationem omnem, quam de se ipse conceperat, euomere cogitur. Vnde hæc eadem mutatio, nisi ex irradiantis gratiæ splendore efficitur? Præsente nanq; ueritate euanescit falsitas, & noctis opaca caligo clarescit, atq; ad intuitum sapientiæ cuncta ignorantiæ propriæ albugo fugatur. Agnoscit quidem in his animus dei in se præsidentem bonitatem, intelligentiæq; attollens oculos ineffabilem gloriam maiestatis ipsius ueneratur in ipso. Quum enim sit omnipotens rex, immaculata ueritas, fulgentissima sapientia, uita immortalis, & emanatio sempiterna, suæ tamen diuinitatis nullum patitur habere consortem. Domino Iesu tantum diuini honoris communicatum est nomen propter uerbi substantiam, quam gerit in homine. Quod enim in natura inest uerbo, hoc assumpto gratis datū est homini. Solus igitur Christus inter mortuos liber, solus inter homines Emanuel est. Humana itaq; imbecillitas, & mediatoris Christi ex ijs, quæ præmittuntur, declaratur autoritas. Nec sine patre uerbum, neq; sine uerbo confitendus est pater. Hanc fidei disciplinam dei filius insinuauit ecclesiæ, ut nō G H
Ioan. 16 inaniter in hunc peregrinationis curreret stadium. Quum enim discipulis dixisset, ecce uenit hora, ut dispergamini unusquisq; in propria, & relinquatis me solum, mox addidit. Et non sum solus, quia pater mecum est. Maximum catholicæ unitatis robur est, ut omnipotens pater cum unigenito suo sit filio. Nō enim ulla potest esse, nisi personalis filij patrisq; discretio, quum amborum una sit gloria, eademq; essentia dicente filio.
Ioan. 14 Qui uidet me, uidet & patrem. Alibiq;. Ego & pater unum sumus. Huiusmodi ueritatis eloquia non pro se, sed pro soliditate, atq; consolatione credētium Dei locuta est Sapientia, quatenus nedum in futuro, uerumetiam in præsenti sensibilem fidei suæ gustū sortiantur, & meritum, sicut in sequentibus ait. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Optima pacis pollicitatio, non carnis est, sed spiritus, non hominum, sed animorum, quam non nisi in Christo consequimur. Humani siquidem animi appetitus talis est, ut semper pacem inquirat, semper ut illam possideat, absq; intermissiōe laborare

non

A non desinit. Nullum sine bono pacis experitur gaudium: nulla fatigationū suarum mercede lætaſ. Circuit mare, & aridam, uniuersaq; seculi istius delectabilia quęrit, ut in ipsis cōcupitæ pacis solatium inuenire ualeat. Fastidiūt demū cuncta, quę pacem cōferre nequeunt. Proh dolor, q̄ maxima in creaturis omnibus penuria est: quoniā earū nulla potest pręstare sui dilectoribus pacē. Pacis satietatē minimè tribuunt, sed acrius accendūt. Fatigāt quęrētis animū, nō pacāt, illūq; uana promissione deducūt. Carēt prorsus eo, q̄d in ipsis exquiritur, bono. Horrendū igitur spectaculū, & cōpassiua cōsideratio est cæcū sitientē aspicere, & aquæ riuulos quæritantē, atq; in luti uolutabro se mergentē, ut inde sitis suæ satiet appetitū. O cęcū mortaliū genus. O cōtemptores & pręuaricatores redite ad cor. Cōsiderate uos, uias uestras discutite, desideria uestra trutinate: supra mentis uestræ tribunal ascendite (si tamē ualetis) cassumq; laborē uestrū rationis iudicio tēperate. Nūnq; quò tendere nitimini, peruenietis. Pacē cupitis, pacē quęritis, pacemq; in infimis possidere speratis. Aliūde quærēda est, quoniā alibi est. Venite itaq; ô sectatores pacis,
B & incōcussi boni amatores: qui hactenus superuacuè laborastis, & pereūtis seculi amore onerati fuistis. Venite, inquā, & gratis narrabo uobis, quāta fecerit Deus animę meę. Cōmunicabo uobis, p̄ Dei gloria, uestroq; profectu, q̄d in cordis penetralibus occultè percepi. Erā & ego aliquādo uestri similis, quærēs anxio æstuātiq; desiderio pacē in extrinsecis, nec inueni. Tandē diuina pręuētus gratia dum sic laborarē, speciosissima quędā sole splēdidior: balsamoq; suauior mihi apparere dignata est: cuius omnino nomē ignorabam: Hęc nāq; propius accedēs uenusto uultu, placidoq; affatu inquit: O iuuenis in me diligēde cur effundis cor tuū, pacēq; sectādo uariaris per multa? Quod quæris in me est, quod cōcupiscis, tibi polliceor, spōdeoq; (si tamē me in spōsam habere uolueris) Fateor quoniā ad eloquiū illius elanguit cor meū, & amoris eius iaculo trāsfixus sum. Cōpleuit quadā insueta lætitia mentē meā, & omnia interiora mea spirituali exultatione perfusa sunt. Quū uerò in his positus nomē ipsius, dignitatē, & genus scire peroptarē, adiecit se Dei sapientiā uocari, & esse, quæ in tēporis plenitudine pro hominū recōciliatione hu-
C manam formā suscepit, & quæ antè inuisibilis erat cum patre, uisibilē naturam, ut aptius amaretur, accepit ex matre. Cui cum ingenti gaudio dum præbuissem assensum: dato pacis osculo læta discessit. Tunc & deinceps amoris illius flāma excreuit, memoria uiguit, & dulcedinis illius abundātia perdurauit. Hanc itaq; amaui ut sponsam: hanc ut carissimam tenui: ipsaq; mediante pacis bonum, quod antè quæsieram, utcunq; gustaui. Hinc hortor fiducialiter uniuersos properare ad illā: sciens quòd lætissimè suscipit omnes accedentes ad se: pacisq; inebriat poculo: ita ut ultra sitire nō possint. Ne autem mendacē arbitremini me, ne me de corde meo ista proferre credatis: ipsius sententiā audite. Hæc (inquit) locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Quicunq; pacem uerā cupit, quisquis trāquillitatē internā tenere desiderat, ad Christū pergat: Christiq; sectetur uestigia. Ipse nanq; est pax nostra, qui facit utraq; unum. Sicut in illo habebit pacem: ita & in mūdo pressurā. Premit mūdus, quos recipit Christus, persequitur diabolus, quos inhabitat Sapientia. Hoc scientes, ô imitatores Christi, & æternæ Sapientiæ discipuli nolite turba-
D ri: neq; expauescat cor uestrū, quum aure auditis, aut experimēto discitis pati pressuram in mundo. Admonitio ista Sapiētiæ est, quæ ait: In mundo pressurā habebitis. Memen- Ioan. 16
tote autē, quod ipsa permiserit. Hæc (inquit) locutus sum uobis, ut in me pacem habea- ibid.
tis. Si de pacis sponsione exultastis, ut quid de mūdi pressuris, uel in modico turbamini? Si pacis uictoria placet, nequaquā displiceat mundi cōflictus. Vtrunq; necessarium est. Nec triumphus sine bello: neq; strenuū bellū esse ualet absq; triūpho. Arma ergo certaminis spiritualia arripite, & uiriliter cōtra mundum & uitia præliamini. Quemadmodū certandi uester est labor: ita & uestra uictoria erit. De labore quidē mercedem, & de uictoria reportabitis gloriam. Merces utiq; abundātis pacis erit in uobis: uobis autē corā ciuitatibus cæli militibus gloria. Prospectāt sancti angeli uestri certaminis exitū: coronas gemmis coruscātes tenentes in manibus, ut illas perseuerātibus largiantur. Pudeat uos, oro, pudeat in conspectu cęlestis senatus, & imperatoris æterni segniter dimicare. Sicut de uictoria gaudium: ita duplex uestra erit de perditione cōfusio: damni uidelicet & pudoris. Quāobrem rumpite cupiditatū nexus: humanū ac seruilem timorem abijcite, atq; in mediatore Christo spei uestræ ancorā collocate: quatenus mellifluæ pacis gustū per-

cipere ualeatis. Verbis sapientiæ illius cordis aurem accommodate, & in eisdem triplex E
reperietis spirituale solatiũ: præmunitionis scilicet, exhortatiõis, atq; mercedis. Præmo-
Ioan. 16 net, quũ futura mala prænunciat, dicens: In mundo pressuram habebitis. Exhortatur au-
Ibid. tem quãdo ait: Confidite, quia ego uici mundũ. Mercedis uerò pollicitationẽ insinuat,
Ibid. quũ in eo nos pacem habituros fatetur, inquiens: Hæc loquutus sum uobis, ut in me pa-
cem habeatis. Optima ad pugnandũ præmonitio: merces aũt plurimũ delectabilis post
triumphũ: exhortatio uerò efficax in præsidiũ. Interim exhortationi intendamus, & re-
gis nostri præponamus agonẽ. Cõfidamus nos posse uincere: quia ipse patiẽdo mundũ
superauit. Ideo nanq; uicit, quia pugnauit. Si nõ certasset, quomodo ad palmã uictoriæ
peruenisset? Discamus & nos pugnare, sub inuictissimo duce minimè paueamus cũ ho-
stibus habere certamẽ. Exemplũ nobis prębet, atq; pręsidiũ. Exemplũ de pugna, & præ-
sidiũ pro uictoria. Vtroq; accẽdimur, utroq; roboramur. Pugnauit ut uinceret: debella-
uit aduersarios, ut illos nobis uincibiles faceret. Quis nisi uicisset ipse, aduersus tam fero
ces inimicos pugnare auderet? Roboramur igitur de illius pugna, & accendimur de ui- F
ctoria. Victoria ipsius nostræ occasio fit. Triumpho illius accendimur ad coronam. O q̃
uiriliter exhortaremur ad pugnã, si fidei oculo cerneremus, quanta princeps noster ae-
reas potestates cæde mactauit. O si regis nostri insuperabilem agnosceremus uirtutem.
O si triumphi illius supereminẽtem gloriã cordis gustaremus affectu. Vtiq; prouocare-
mur ad pugnã, delectaremur de gloria, erigeremur ad cęlestia. Id uerò quoniã non uale-
mus ex nobis, audiamus mediatorẽ nostrũ patrẽ poscentem pro nobis. Ipse nanq; ad cę-
Ioan. 17 lum subleuatis oculis orauit sic: Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus cla-
rificet te. Orauit, inquam, nõ ut claritatem acciperet, sed ut illa, quã habuit antequã mun
dus fieret, nota esset fidelibus. Iam enim in patre clarificatus, iamq; erat in immortalita-
tis gremio collocatus: quanquã nondum Verbi gloria serui absorbuerat formã. Adhuc
paulominus ab angelis minoratus erat, adhuc substãtia quæ uidebatur, passibilis erat, &
mortalitati subiecta. Non tamen dubia de uictoria, neq; de immorlitate incerta. Verbi
habebat cautionem corporaliter habitãtis in se. Potiorem etiam sui partẽ iam diuinitate G
fruentem, iam cum uerbo in Deo clarificatã nouerat. Postulabat, ut quod in pręestina-
tione latebat, atq; in resurrectione futurum erat, in gloriæ reuelatione fieret manifestũ.
Reuelatio gloriæ Christi ipsius clarificatio est. Filij autem exaltatio, claritas est patris.
Clarificatur itaq; per patrem filius, quando diuinitas filij manifestatur in populis. Pater
uerò per filium, quũ quicquid gloriæ, uirtutis, & laudis habet filius, patris esse decernit.
Nõ em̃ à seipso est filius, sed illũ sibi genuit pater æqualẽ. Filium hoc cõfitentem audia-
Ioan. 10 mus: Quod dedit mihi pater, inquit, maius omibus est. Hoc ad Dei formã retulit. Ad ho
Matt. 28 minis autẽ quid? Data est mihi (ait) omnis potestas in cælo & in terra. Apostolus aũt de
Phil. 2 suscepti hominis forma dicit sic: Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomẽ quod est super
omne nomẽ, ut in nomine Iesu omne genu flectaẽ, cælestiũ, terrestriũ, & infernorũ. Hoc
q̃d acceperat, ut esset Dei filius in unitate personæ, utq; esset mediator Dei & hominum,
poscebat ut fideles credẽdo agnoscerẽt, agnoscendoq; diligerẽt: quatenus ex fide, quæ
per dilectionẽ operaẽ, promissam per ipsum cõsequerẽtur mercedẽ. Clarificationẽ qui- H
dem suã, mercedẽ nostrã esse dicebat. Merces autẽ nostra nõ nisi de confessione fidei, &
agnitione Christi erũpit. Quã ut habere possimus, idem filius patrẽ pro nobis orabat. Si-
cut dedisti ei, id est filio tuo potestatẽ omnis carnis, sic utiq; credãt. Dedit nãq; Deus pa-
ter unigenito suo, ut habeat potestatẽ super omnem carnem, & præsit omni carni. Non
autẽ arbitreris, ô homo, dominũ Iesum talem potestatẽ accepisse super omnẽ carnẽ, qua
lem in principibus seculi huius uidere cõsueuisti. Nõ illum misit pater in mundũ, ut secu
lare sibi acquireret regnũ, aut mortalium famulatũ: quippe quũ in cælis subiectã habeat
omnem angelorum militiã: & in terris uniuersam uisibilem creaturã. Missus est illumi-
nare hominum ignorantiam, restaurare collapsa, & æternæ beatitudinis omni credenti
Luc. 4 donare stipendia. De seipso quid per Prophetam dixerit, audi: Spiritus (inquit) domini
super me: propter quod unxit me: euangelizare pauperibus misit me: sanare contritos
corde, & pędicare captiuis remissionem, & cęcis uisum, dimittere confractos in remis-
sionem: prædicare annum domini acceptum, & diem retributionis æternæ. Ipsum uerò
unigenitum cęteris clarius dicentem, cur acceperit potestatem omnis carnis attende: ut
omne

A omne quod dedisti ei, inquit: det eis uitam æternam. Currite huc, ô reges terræ, & gentium principes, atq; uniuersi seculi huius amatores ad audienda diuinæ sapientiæ præclara eloquia. Promittit se uobis daturam, quod maximo cum ardore concupiscitis. Vitam nanque diuturnam, dies plurimos atq; felices, & multas (si fieri possit) anxiè appetitis uidere generationes. Hinc sanitatis studium, ciborum exquisitus apparatus, morbi timor, infirmitatum remedia, & mortis causatur pauor. Nemo uotis uestris tam sufficiẽter annuit, nullusq; est, qui per omnia uestris sic faueat desiderijs: quemadmodum ipsa, de qua loquimur, Sapientia. Debueratis omni uestra facultate distracta etiam precibus emere, quod ipsa pollicetur gratis. Debueratis prorsus laboribus, uigilijs, solicitudinibus, & amicorum interuentionibus quærere, quod uobis sponte donatur. Currite, inquam, moras rumpite: & ut audiendo intelligatis, amota infidelitate cordis aurem præbete. En uerba ipsius proferam: en sermonem illius coram uobis positus recitabo. Patri nanq; ait: Ad hoc misisti me, ad hoc humanitatis naturam me sumere uoluisti, ut omne
B quod dedisti mihi, det eis uitam æternam. O quãtum uestra debuerũt exhilarari corda, ô quantus desiderij ardor, & uitæ concupiscentia uestris in mentibus ebullire. Quis longæuus fieri non ambiat super terram? quis uitam nõ cupiat possidere perpetuam? Hoc mortales, & corruptioni dediti cõferre nequeunt. Solius unigeniti Dei est hoc præstare posse, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Immortalis sibi inhærentes efficit immortales, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus. Scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus eum sicuti est. Verũ ne Apostoli, uel ipsius domini uerba carnaliter intelligatis, ne quid corporalis illecebræ in eius spõsionibus esse arbitremini, quid idem dominus intulerit, auscultate. Verba sua exponere uoluit, ut à uisibilibus ad inuisibilia, & à temporalibus mentem erigeret ad æterna. Hæc est (inquit) uita æterna, ut cognoscãt te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vitam æternam nõ in corporis incolumitate, aut in immortalitate eiusdẽ, sed in Dei cognitione esse perhibuit. Vita æterna in animæ felicitate,
C quæ ueritate pascitur, & caritate nutritur, esse credenda est. Cibus nanq; animæ rationalis, quo alitur, ut uiuat in æternum, ueritas & sapiẽtia est. Cibus animæ amor est, pax, immortalitas, beatitudo, uita, & bonitas. Hoc totũ & longè excellentius quàm dici, aut cogitari potest, Deus est. Ipse dat animæ uitã, imò uita est animæ. Sicut enĩ corpus terreno alitur cibo, ita anima Dei uisione, & ueritatis agnitione. Istiusmodi cõtemplatio deificæ ueritatis, in qua animæ uita subsistit, in qua beatè uiuit, & diuinitatis efficitur particeps: nõ est præsentis temporis, sed futuri: quum (uidelicet) anima Dei uerbo copulata supra naturalem sui intelligentiã luce irradiabitur sapientiæ, uestieturq; lumine gloriæ, atq; de claritate transformabitur in claritatem, angelicæ per omnia simillima dignitati. Tũc de Dei cognitione beata, de angelorum societate læta, de cõtemplatione creaturarum refecta ineffabili & iucundissima Dei laude replebitur. Totum quod offeret super altare Dei, erit sacrificium laudis ardẽtissima caritate succensum. Hoc Propheta insinuare uoluit, dicens: Beati qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te. Odorabat iam in excessu mentis factus suauitatem quandam mirifici sacrificij illius, illicq;
D quamuis in carne positus, esse cupiebat inhianter, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum uiuum: quãdo ueniam, & apparebo ante faciem Dei? Quo quoniam adhuc illi minimè ire licebat: spei tamen solidissimã cautionem tenens fiducialiter aiebat: Vota mea domino reddã in cõspectu om̃is populi eius, in atrijs domus domini, in medio tui Hierusalẽ. Huius quippe medullaris laudis indefessa delectatio de sola prouenit cognitione cõditoris: quæ cõpleto istius peregrinationis itinere donat̃ electis. Tãta siquidẽ clarescit luce, tãta supereminet puritate, tãtaq; caritatis suauitate pinguescit, ut ad illã nullo modo, quãdiu passibilis carnis tegimur indumẽto, noster attingat obtutus. Prouidè tamen, misericorditerq; Dei bonitas humanã respexit fragilitatem, ne diffidentia periclitaretur in uia. Verbum nanq; suum quod mãdauit in mille generationes in temporis plenitudine, uerus permanẽs Deus, humanitatis specie obtexit uisibili. Hũc etenim quẽ suscepit hominẽ Deũ fecit: quatenus ipso mediãte diuinitatis sciẽtia, & si nõ perfecta, mentibus infunderetur fideliũ, discerentq; credentes ex ijs, quæ de Verbo gustabant per hominem, quanta incõprehensibilia essent bona, quæ in ipso originali deitatis fonte prædestinatis

Margin references: 1. Ioan. 3 (beside "rentes efficit immortales"); Ioan. 17 (beside "mentem erigeret"); Psal. 83 (beside "luit, dicens"); Psal. 41 (beside "quamuis in carne").

communicantur in cælis. Plenam autem atque perfectã in assumente Verbo habitante in homine beatitudinẽ, diuinitatem, & maiestatẽ inesse fatendũ est: tametsi propter humanitatis copulã impræsentiarũ nequeat agnosci. Neque enim inferioris est gloriç filialis contemplatio deitatis in homine, quàm paternæ claritatis in Deo: quãuis minoratio quędã esse uideatur. Quod ut uerum esse fatearis, ipsum filium eadem referentem audi: Hęc est (inquit) uita æterna, ut cognoscãt te solũ Deum, & quẽ misisti Iesum Christũ. Vt autẽ fideles caperẽt quod dicebat, profunda sapientię suæ tẽperauit eloquia, ut ad redemptionis humanæ mysteria, in quibus diuinitatis lumẽ, patriaque maiestas emicuit, eorũ reuocauit intuitũ, ne claritatis immensæ reuerberati splẽdore infidelitatis incurrerẽt tenebras. Ex his etenim, quæ patri dixit, erudiuit ecclesiã: nec tamẽ mentita est ueritas, dum quod futurum erat, factũ iam asseueraret, inquiens: Ego te clarificaui super terrã, opus consummaui, quod dedisti mihi, ut facerem. Apparẽte quippe in carne uerbo multa se intuentibus diuinæ uirtutis ostendit opera, quæ patri ascribens de quo erat, illũ exhibuit esse laude dignissimũ, atque in credentiũ mentibus eundẽ clarissimũ reddidit. Nõ enim humana cõtradici poterat ratione, quin diuina essent quæ agebantur à uerbo. Emanabat utique de ore ac de pectore Iesu quædã fragrãtia cælestis, quæ instar fluminis irrigãdo corda fidelium illos dilectione replebat & gaudio: quod in spiritu Propheta prospectans manifestauit, dicens: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Lætificat planè ecclesiam uniuersam, quum lacteo suo cruore ipsam à pristina delictorũ redimens turpitudine, in speciosam sine ruga & macula sibi copulat sponsam. Hoc quidem humanæ redemptionis opus est, quod sibi datum à patre filius asserit cõsummatum, per quod optimè idem pater super terram clarificatur à filio. Congruũ tamen fuerat, ut perfecto ipsius redemptionis opere agnosceretur ab homine, quis tanti beneficij largitor existeret. Reus utique de percepto beneficio fieret, si non reparatori suo gratiarum exolueret actiones, quas, nisi illum cognosceret, omnino exhibere non posset. Necessaria itaque sicut patris, ita fuerat filij clarificatio, ut ad ęternam uitam patens aditus appareret. Vtrunque congruebat sciri, à quo scilicet, & per quem à patre species humana condita est, & restaurata per filium. Pro ipsius siquidem moriendo salute illam reconciliando patri reuocauit ad uitam. Igitur quemadmodum filius moriẽdo clarificauit patrem, ita & pater debuit clarificare filium illius manifestando gloriam. Vnde filius aiebat: Et nunc clarifica me tu pater claritate, quam habui, prius quàm mundus fieret apud te. Nihil si diligenter aduertas, sibi nouæ claritatis tribui poposcit, sed petijt, ut pro eruditione credentium agnosceretur, quid erat, quod est uita æterna, & felicitas sanctorum. Quæ autem est claritas, quam habuit apud patrem priusquam fieret mundus. Vtique ut sit coæternus de æterno, ut sit candor æternæ lucis, patris imago, sempiternum uerbum, increata sapientia, Deus de Deo, & principium sine principio. Hæc nempe est claritas, quam ante creaturam aliquã noster habuit mediator. Ipse per spiritum hominibus reuelari uoluit, ut sub hac fidei regula uiuerent, atque per iustitiæ semitas gradientes ad æternam pertingerent uitam. Errauerant quidem per multa annorum curricula in inuio præsentis exilij, nulloque supernæ ueritatis illustrati splendore, uanitatis seculi, ac infidelitatis sectantes tenebras, æternam absque retardatione pergebant ad mortem. Quorũ erroribus Sapientia Dei compatiens, ut reuocaret eos, se illis cognoscibilem præbuit, seuiam fidei esse mõstrauit, per quam in ueritate qui graditur, immortalis uitæ consequitur brauium.

Margin notes: Ioan. 17 (beside "uideatur"); Ibid. (beside "turum erat"); Psal. 45 (beside "stauit"); Ioan. 12 (beside "lium illius"). Section letters in right margin: E, F, G, H.

Quòd diuinorum iudiciorum mortalibus inaccessibile sit lumen. *Cap.* XVII.

VEniens in carne Dei Sapiẽtia, dominus scilicet Iesus, tãquã cõmunis omniũ dominus uniuersos, quantũ in se fuit, docuit detestari uitia, uirtutes appetere, ueritatẽ agnoscere, atque ad æternã uitam currere festinãter. Non autem omnes uitæ perceperunt uerba, sed ij tantũ, quibus datũ fuerat desuper. Tales introrsus gratia præuẽti uerbum salutis susceperũt, & corpus Christi effecti sunt. Nouit dominus qui sunt eius, nouit prędestinatos ad uitam, suo tempore iustificãdos, atque glorificandos. De ipsis solum & specialiter patri loquebatur, dicens: Manifestaui nomẽ tuũ hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Cõsidera diligenter, quibus patris nomẽ unigenitus manifestet, nõ utique sapiẽtibus seculi, nõ dignitate fulgẽtibus, nõ prosapia præclaris, nõ uolentibus, aut poscentibus gratiam, sed illis tantum, in quibus sibi cõplacuit pater,

Margin note: Ioan. 17 (beside "dominus qui sunt eius").

A pater, quos elegit in filio ante secula in sui laudem & gloriã. Cæteri uerba Dei corporis aure perceperũt, crediderũt ad tempus, uitæ sacramenta susceperũt: sed in eis, quoniã in ipsis minimè sibi cõplacuit pater, perseuerare nõ potuerũt. Cum quibus cõnumerabantur, sed nõ gratificabantur, neq; pariter eligebantur. Incomprehensibilis est electio hæc, nulli prorsus mortalium nota. Caligat naturale ingenium in consideratione ipsius, & à nimio splendore eius reuerberantur sublimium oculi. Quis curiosus inscrutabilia Dei iudicia inuestigabit impunè? Quis (oro) ineffabile lumen secretorum diuinæ maiestatis constitutus in carne poterit intueri? Solis illis spiritibus angelicis, quamuis non ad plenum, datur iudiciorum Dei scientia, in quibus tanquam in throno proprio diuina præsidet Sapientia. De ipsis nanq; ore prophetico dicitur: Qui sedes super thronos, & intueris abyssos. Psaltes etiam præcipuus de illis ait: Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. Per eosdem iudicia exercens Deus æternæ æquitatis illis sapientiam & scientiam notificat. In uniuer- Psal. 95

B sis Deum contemplantur mirabilem, iustaq; consilia ipsius maximo cum tremore uenerantur. Sine reuerberatione uident, sine redargutione mirantur, & absque ulla defectione pascuntur. Tranquillitate potiuntur summa, intima luce clarescunt, dum irreprehensibili ueritatis iudicio secretorum cęlestium ordinem intuentur. Discant qui domos habent luteas, & terrenum inhabitant fundamentum: quid de uerbo Dei credere debeant, & quàm reuerenter, quàm pauidè diuinæ se debeant contemplationi ingerere, nec non quàm cautè arcana omnipotentis rimari iudicia. Apostolus namque Paulus, qui usque ad tertium cælum raptus est, qui arcana Dei uerba audiuit, quæ homini non licet loqui, eadem intueri ausus non est, dicens: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quam incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Nempe si electionis uas, qui sapientiã loquebatur inter perfectos: sapientiam, inquam, in mysterio absconditam, illa inuestigare noluit, quid cæteri acturi sunt, qui propinqua & uisibilia uix intelligunt? Nemo igitur 2. Cor. 12 Rom. 11

C prædestinationis altitudinem, & prædestinatorum causas curiosa percunctatione præsumat inquirere, quæ in sola æternæ Sapiẽtiæ cognitione absq; errore sunt posita. Quisque indubiè fateatur uerissima & rationabilia esse Dei iudicia, quamuis occulta. Studeant singuli cælestibus obtemperare præceptis, sperentq; ab uniuersali domino cõdignam factorum suorum percepturos esse mercedẽ. Quis saluandus sit, quisue damnandus, nemo discutiat. De numero illorũ se unusquisq; esse arbitretur: de quibus ipse mediator patri dicebat: Tui erant, & mihi eos dedisti. Tui erant (inquit) non ex ipsorum meritis, sed ex electione tua. Præcedit quidem diuina electio electorum merita. Nam hominum merita tẽporalia sunt, sed electi sempiterna. Merita ex Dei gratia, hominisq; arbitrio originem habent: electio uerò per uoluntatem Dei ante tempora secularia sine initio. Merita in hoc mundo, quandiu anima mortali carne uestitur, per corpus augentur & in corpore: sed electio ante mundum, omnemq; creaturam, & ipsum corpus facta est. Non sine nobis nostra accrescunt merita: electio autẽ omninò perficitur pręter nos. Di- Ioan. 17

D uina electio meritorũ nostrorũ efficiens causa est: sed electionis uerbum Deo patri coæternum. Absq; ipso uerbo electio hominis minimè fructũ habet. Apostolũ audi: Qui elegit nos in ipso uidelicet uerbo ante mundi constitutionem. In uerbo ante seculi creationem singulorum electio facta est: effectum autem habere cœpit post uerbum in carne. Per carnem quippe uerbi operãte in carne sua uerbo peccatorum purgatio facta est. Hoc Apostolus confirmãs, ait: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substãtiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Purgatio uerò ipsa effectui electionis est præuia. Purgari nemo potest, nisi per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum. Illos purgauit per se, quos in uerbo suo elegit omnipotẽs pater. Quamobrem (inquit) quoniam tui erant, & mihi eos dedisti, ut purgarem sanguine, lauacro mundarem, & sanctificarem ex munere: ideo ipsi sermonem meum seruauerunt, & cognouerunt: quia omnia quę dedisti mihi, abs te sunt. Seruando nanq; per uirtutum opera, quæ mandaui eis, cognoscere meruerunt. Hoc idem Propheta in se completum esse perhibuit, dicens: A mãdatis tuis intellexi: propterea odiui omnem uiam iniquitatis. Præceptum etenim domini quum Ephe. 1 Ioan. 17

in se lucidum sit; se perficientium illuminat oculos, & cælestium sacramenta cognoscibilia facit: sicut in Christi apostolis patet: de quibus dicitur: Ipsi sermonem meum seruauerunt & cognouerunt. Cognouerunt utique per fidem, quæ præcedit speciem, donec per speciem cognoscere mirabimur. Ambulamus per fidem, & per fidem uidemus. Manifesta quidem uisio in specie est: in fide autem uera sententia, sed non perfecta cognitio. Fides peregrinantium singulare solatium est: species uerò triumphantium merces. Nullus tamen absque fidei confessione ad triumphantium aggregatur consortium. Vtrunque iustis competit, utrunque saluandis congruit. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & se inquirentibus remunerator sit. Hinc operandi nascitur uirtus, hinc legis custodia, mandatorum Dei impletio, & spei causatur certa lætitia. Tolle laboranti mercedis spem, & illico manus illius contabescet in opere. Tolle uiatori perueniendi fiduciam, & statim præ lassitudine in uia deficiet. Robur igitur actionis in spe remunerationis includitur. Remuneratio autem per fidem reuelatur in Christo: sicut ipse ait: Et cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Cognouerunt utique, non in homine tantùm, quem uidebant, sed in uerbo per hominem, quod non aspiciebāt. Totum quod assumptus homo habebat, à patre gratis acceperat. Quando enim ex merito acquireret, ut esset Deus? Nempe alia est assumpti hominis in Christo seruilis forma, alia assumentis uerbi naturalis dignitas. In uerbo semper maiestas regia, immensa potestas, patri æqualitas, & unitas indiuisa est. In suscepti uerò hominis natura, temporalis existentia, gratuita prædestinatio, præeminentia capitis, atque singularis personæ incomparabilis sublimitas est. Omnia quippe, quæ homini Christo inesse noscuntur, illi à patre donata sunt, qui talem sibi illum fecit, ut adoptaret in filium. Verbum nanque non dicimus, sed sine initio à patre genitum: sicut ore prophetico idem pater ait: Eructauit cor meum uerbum bonum. Huiusmodi uerò generationis eructatio, quod non sit temporalis, non sit communis: sed singularis, sed æterna: per eundem uatem filium audi: Dominus (inquit) dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Vnus tamen Christus Deus & homo est, una persona, unus mediator Dei & hominum, unúmque ecclesiæ caput. Quamuis enim diuersa esset operatio, una tamen persona: sicut dictum est: Deus & homo est. Loquebatur quidem homo, non sine uerbo, agebatq; omnia, quæ humanitatis sunt propria, disponente ipso uerbo habitante in homine per hominem. Hoc fides credit, hoc catholica cõfitetur ecclesia. Huius confessionis ueritatem sancta mater ecclesia non habet ex se, sed à domino Christo: sicut ipse testatur, dicens: Verbã quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt uerè, quòd à te exiui: & crediderunt, quòd tu me misisti. Sapientiæ gustum, & cælestium sacramentorum notitiã, atque fidei regulam, unde ecclesia sortita sit, his paucis intellige. Accipiendo nanque uerba Christi sapientia Verbi impleta est. Non nisi reuelante uerbo agnoscere ualet mysteria. Deum (ait Ioannes) nemo uidit unquam, nisi filius, qui est in sinu patris: ipse enarrauit nobis. Capitis siquidem affluentia in corpus defluens illud sui participatione dignissimum facit. Donorum autem ineffabilis plenitudo per uerbum sempiternum in ipso capite permanet. Ab ipso uerò capite charismata transfunduntur in membra. Corporis igitur, ac membrorum dignitas per ipsum, & in ipso capite fulget, fitq; operante Verbo, ut qui de dono aliquo siue cognitionis fidei, siue uirtutis præcipuæ, siue prophetiæ, aut interpretationis sermonum gloriari potest, in solo domino glorietur. Non enim haberet de quo gloriaretur, nisi acciperet unde gloriaretur. Flumina ad locum unde exeunt, reuertuntur, ut iterum fluant. Ideo autem fluunt, quia de maris hauriunt abundantia, quod fluant: & tamen ipsum mare non redundat. Semper itaq; capitis eget auxilio ecclesiæ corpus: semper uerò membra ipsa indigent corporis unitate. Tolle ab unitate ecclesiæ membrum, & inutile redditur. Nil etenim liquoris trahens à capite illico marcessit. Cohærent uicissim sibi caput, corpus, & membra. Sine capite corpus mortuum est: absq; membris uerò corpus non est. Omnis autem capitis solicitudo, quandiu passibili carne uestitur, quum gemit, quum esurit, quum fatigatur, quum plorat, quum prædicat, quum orat, quum patitur, quum moritur, pro ipsius ecclesiæ agitur corpore. Horum nemo particeps esse ualet, qui in corporis compage non permanet. Ipsius capitis attende uocem, ut quantum ecclesiam

Margin notes: Ioan. 17 (beside "bilia facit"); Heb. 11 (beside "Vtrunque iustis"); Ioan. 17 (beside "sto: sicut ipse ait"); Psal. 44 (beside "dem pater ait"); Psal. 2 (beside "eundem uatem"); Ioan. 17 (beside "uerunt uerè"); Ioan. 1 (beside "nisi filius"); Eccl. 1 (beside "deo autem fluunt"). Side letters: E, F, G, H.

A ecclesiam diligat, recognoscas. Ego pro eis rogo, inquit, non pro mundo, sed pro eis, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Quæ dicuntur, si fideles considerent, timore replentur & spe. Timore quidem, ne ab unitate diuidantur, ne tentationum, dolorum, aut delictorum impulsu à fide deficiant, ne capitis priuentur suffragio. Spe autem pro adiutorio, pro consortio, pro mercede, pro dilectione. Quis non ineffabili quodam exuberet gaudio, quum reuoluit mente sanctorum adiutorium angelorum, qui sine fatigatione atque interuallo excubias celebrant super plebem Dei, cœtúsque fidelium? Ministerio ad hoc suo intendunt, ut peregrinantes in seculo ad beatorum cum Christo triumphantium consortium prouehant: ubi pro operibus pietatis, pro sudore spiritualium studiorum æterna prærogatur merces, & remuneratio copiosa. Ex quibus omnibus diuinæ caritatis affluentia, ac dilectionis unitas commendatur, quæ in Christo & ecclesia perfectè subsistit. Istiusmodi unitatis dilectio, unde trahat originem, undeq; honoris ac commodi sortiatur effectum (si scire uolueris) ex consequentibus mediatoris sufficientissimè imbueris eloquijs. Et mea (inquit patri) omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. O Christianæ religionis dignitas. O ecclesiæ Christi unitas ueneranda, quanto sublimaris fastigio? quò proueheris? quò trahetis? ubi collocaris? Æterni regis copularis filio, in angelorũ proueheris gloriam. Supra sydereas cælorum traheris mansiones, atque in immortalitatis gremio collocaris. Sponsa utique Christi efficeris carissima, beatis spiritibus coæquaris, aulæ cælestis nobilitaris mansione, & perpetuæ pacis felicitate potiris. Hæc sunt sponsi tui dona, ô immaculata mater & sponsa. Hæc sunt munera Verbi, ipsiúsque dilectionis insignia, quibus in huius peregrinationis nutriris loco. Pro mundi etenim contemptu tibi promittitur cælum: pro spretis seculi uoluptatibus delicijs frueris paradisi: pro temporali labore, sempiternam requiem, & pro humilitate tui filij Dei contubernium assequuta es. Supereminet prorsus copula hæc cunctis, quæ placent oculis, quæ interioris hominis affectum refouent, & animum delectant. Volue & reuolue, cogita, atque recogita, quid est, quod dicitur: Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt, & ego clarificatus sum in eis. Considera diligenter quis, cui, de quibus, & quare proferuntur talia. Vniuersa ista amantibus sapiunt, & intelligentibus fulgent. Nempe cor pascunt dilectione, mentem perfundunt sapientia, dulcedine affectum inebriant, sursum animum erigunt, replent palatum nectare, interiora pace fœcundant, spiritúmque cælesti exultatione perornant. Vnitatem caritatis in uerbo ueritatis cõmendat: quod dictum est: Sacramentum hoc magnum est. Erat in patre uerbum, erat in corpore, erat in cælo, erat in terra, erat cum angelis, erat cum hominibus aliter atque aliter. An non in patre cum angelis, & in cælo se esse fatebatur, dicens: Et iam non sum de mundo? & tamen in mundo cum hominibus se esse inferẽs testabatur, & ego ad te uenio. Cum angelis quippe erat uerbum, atq; ab eisdem esse agnoscebatur Sapientia, imago patris, principium, unigenitus, uirtusq;. Sed cum hominibus existens præceptor, mediator, redemptor, caput, & his similia credebatur. Absq; reuerberatione eo fruebantur angeli tanquam à corruptione liberi, & ab omni impedimento alieni. Semel etenim confirmati ab ea, in qua nunc felicitate sunt positi: ultrà minimè ualuerunt excidere. Homines uerò longè ab angelis dissimiles, corruptione grauati, mortales effecti, peccatóque obnoxij omnino indigent adiuuari. Hinc est, quod patris æterni filius, dominus scilicet Iesus, quoad uixit in carne passibili, tanta erga illos se exercuit caritate. Ipsos nanque fouebat, ut debiles: hortabatur ut pauidos, blandiebatur ut paruulis, docebat ut inscios, alebat ut famelicos, deducebat ut cæcos, sustentabat ut infirmos: pro ipsisq; incessanter orabat, ut filijs. Nouerat quidem in quantis essent periculis constituti. Nunquam sic mater aliqua circa infantis curam facta est anxia, sicut ipse dominus erga sui corporis membra. Illius nempe ad Iudæos uox est: Quoties (inquit) uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti? Alibi quoque ad discipulos: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent: & si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. Angebatur, urebatúrque pro suorum compassione membrorum, quos agnoscebat debiles, & corporaliter relinquebat post se. Quamobrem patri aiebat: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut

Marginalia: Ioan. 17 (line 1); B; ibid. (Et mea...); C; ibid. (Omnia mea...); ibid. (dicens: Et iam non sum...); D; Matt. 23 (anxia...); Marc. 8 (pullos suos...); Ioan. 17 (rum, quos agnoscebat...)

& nos. Videbat utique quanta ab infidelibus uiris, & spiritibus malignis passuri fuerant. E
Proinde tam sedulò, ut seruarentur, orabat. Quis etenim absque diuino suffragio sæua persequentium ualeret tolerare supplicia? Quis sine adiutorio perfectionis conscenderet fastigium, & non deficeret? Non est uirtutis humanæ mundum spernere, uoluntati propriæ repugnare, ac mortis sponte subire sentẽtiam. Supra naturam resolutionis corporis appetitus est. Nemo sapiens pro eo quod non habet, id quod habet, exponit. Duplici itaque auxilio indiget, qui in agone constitutus est mortis, fidei uidelicet, & fortitudinis. Fides quippe certitudine futurorum commutat præsentia. Est nanque sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Fortitudo autem magnanimitate sui naturalem timorem superat. Horum deficiente altero quisque prudens in mortis certamine trepidat. Has spirituales geminas gemmas redemptor noster militibus pro se pugnantibus tribuit: quatenus cælesti à dextris atque sinistris muniti præsidio consona modulatione propheticum illud ualeant cantare dicentes: Cantemus domino, gloriosè enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Quoniam F
uerò triumphi laudem sibi omnino nequeũt uendicare, uno ore, pariq; intentione promunt, quod in eodem cantico legitur: Quis similis tui in fortibus domine? Quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia? Nempe uictoria conflictus mortis illi solummodo ascribenda est, qui ex cognitione mercedis pugnandi constantiam subministrat. Non enim humano studio, aut ingenio naturali futurorum cognitio possidetur. Donum quidem cæleste est, & redemptoris nostri exhibitio ueneranda. Lumen etenim fidei sibi adhærentibus refundens in membris, quanta inuisibilia sint, ueraciter notificat. Proponit spiritualium cælestiumq; mercedem, ut concupiscentiam ualeat excitare pugnantis. Gloriæ coronã tenet in manibus, ut robur perseuerantiæ conferat bellaturis. Rex quippe noster arduum atq; laboriosum perfectionis ac mortis sciens esse certamen, præmium uincentibus promisit æternum. Superant utiq; supra modum sudores militum, quæ in cælo sunt stipendia meritorum. Nam Apostolo teste, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis (oro) non moriatur millies, ut perpetuæ hæreditatis sortiatur triumphum? Quis impræsentiarum refugiet pati, ut gloriosi capitis Christi spirituale efficiatur membrum? Quis demum ab omni torpore non excutiat animum, quum patri filium de suis fidelibus audiat dicentem: Pater serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos? Appetunt homines pastorales infulas, & imperialia diademata: quatenus celebre posteris suis de se ualeant relinquere nomẽ. His prorsus est maius, quod credentibus Veritas repromittit: & heu paucissimi sunt, qui illud apprehendere curent. Discipulatu Christi nil excellentius, nil utilius, nil honorificentius agitur. Quouis regno ac seculari dignitate esse præstantior noscitur, dummodo illibato corde seruetur. Gradus nanq; sublimis est uirtute decoratus & gloria. Neminem repellit rectè atq; simpliciter accedentem ad se. Solum illos abijcit, qui torpore depressi, seu simulatione delusi, aut elatione decepti, quãti sit gratia Christi, gustare nõ possunt. Hinc est, quòd nõ omnes qui illum recipiunt, seruãt. Quotidie à sancto proposito ad uomitũ redeũtes H
resiliũt plurimi, atq; discipulatu Christi se reddũt indignos. Quæ reliquerũt, repetunt, & quæ damnauerũt, denuo agere nõ erubescũt. Prius q̃ deserãtur, iugũ suaue abijciũt, atq; humilitatis semitas incedere nolũt. Potius eligũt momẽtaneæ delectationi deseruire in seculo, quàm in cælorũ mansionibus perennes delicias cum Christo possidere feliciter.

Heb. 11 | Exod. 15 | Rom. 8 | Ioan. 17

Quantum qui affectu adhæret uisibilibus à naturali dignitate degeneret. Cap. XVIII.

Visquis congruum peregrinationis suæ cupit captare solatium, domini Iesu toto corde studeat inhærere uestigijs. In illo prorsus reperiet, quo nutriatur ad uitam. Aliunde si quis lætari uoluerit, non sine dispendio id agere poterit. Creaturarum siquidem blandæ illecebræ absque sapientiæ gustu humano cordi uenena transfundunt. Insipientium enim affectum mulcent, mentem penetrant, euertunt iudicium, sensusq; interioris hominis sibi uendicãt principatum. Fitq; ut malè sana mens uæsano amore seducta, dum sui conditoris transgreditur leges, propriæ dignitatis amittat gratiã. Plurimũ quippe degenerat ab eo quod est, quando euecta extra se sensibilium delectationibus pascitur. Prodigo filio efficitur similis, qui patris turpiter

A hæreditate consumpta porcorum siliquis se saturare cupiebat. Quid (oro) uilius, quid esse abiectius potest, quàm incommutabili deserto bono, creaturarum contubernio fœderari? Nequaquam sine diuinitatis offensa agitur, quum uisibilibus & caducis se spiritualis natura prostituit. Quæcunque facta sunt, siue quæ in cælo fulgent, siue per aera uolitant, siue mouentur in aquis, aut uegetantur de terra, uel uiuunt super terram, ideo facta sunt, ut eorum consideratione rationalis erudita creatura ad opificis summi ualeat peruenire notitiam. Creaturarum etenim species ornatusq; earum præclarissimum diuinæ maiestatis est speculum, optimeq; in illo conditoris uirtus inspicitur, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus, atq; diuinitas. Se igitur offerunt, se intuentibus exponunt, ut cognoscibilem exhibeant illum, qui fecit eas, & eundem laudabilem reddãt atq; amabilem. Quotquot de Deo rectè sapiunt, atq; de ipsius bonitate suauiter sentiũt, ordinato creaturarum usu eriguntur in Deum: & in illo delectabiliter iucundãtur. Hoc *Rom. 1*
B Citharœda sanctus intus irradiante Sapientia salubriter degustabat, quum in excessu mẽtis effectus domino diceret: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarũ exercebor. Non delectauit me (inquit) factura tua, sed tu domine delectasti me in factura tua, id est, mediante factura tua. Delectationis suæ finem nõ in eo quod factũ est, sed in eo qui fecit, instituit, ne utranq; amitteret. Prorsus uera creatoris & creaturæ delectatione priuatur, qui nescit delectari in domino. Rectus itaq; delectationis ordo est, ut quisq; in originali prius delectationum fonte lætetur, quàm in profluẽtibus riuulis. Optimè quidem & ad sobrietatem creaturarũ delectatione fruetur, si non ignorauerit conditoris indefectibilem delectationis abundantiã: quæ non aliunde quàm ab ipso domino Iesu percipienda est. Ipse planè ipse est, qui delectabilium omnium affluentiam continet, noxiarumq; delectationũ reformat affectũ. Vapor est enim uirtutis Dei, & emanatio quædam est omnipotentis Dei sincera, quæ omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas sibi adhærentes se transfert. Par- *Psal. 91*
C ticipatione quidem sui, suaq; præsentia uoluptuosum carnis amorem, & creaturarum inordinatam delectationem cõmutat in melius. Gustus eius super mel dulcis, amor suauissimus, præsentia delectabilis, floridus aspectus, eloquium ignitum, pulcritudo incomparabilis, elegans forma, gratia exuberans, uirtus omnipotens, diuina sapientia, gloria cælestis, immortale regnum, inaccessibilis lux, sublime solium, & generatio inenarrabilis est. Quum utique sit uerbum manens, limpidissima ueritas, imago patris, creaturarum speculum, splendor meridianus, æterna uita, caritas non excidens, bonum indeficiens, bonorúmque largitor, ineffabili quadam miseratione ad homines se inclinare dedignatus non est. Pietatis siquidem uiscera induens homo factus incubuit super hominem, ut exanime corpus spiritualem reuocaret ad uitam. Dat itaque uitam mortuis, cæcisque lumen refundit, solatur mœstos, debilium genua roborat, atque ab insultu intellectualium bestiarum tanquam uerus pastor rationales protegit oues. Custodit prædestinatorum numerum cura peruigili, & eorum neminem perire permittit.
D Hoc profectò insinuauit, quum diceret patri: Quum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, custodiui: & nemo eorum perijt, nisi filius perditionis. Quod de discipulis ecclesiæ typum gerẽtibus loquitur, hoc prorsus de omni electorum congregatione testatur. Seruat singulos, custodit omnes, qui huius uitæ concupiscentias respuentes tota mentis intentione reuertuntur ad ipsum. Tales etenim bonitatem domini degustantes, facilè seculi istius spernunt blanditias. Protectorem nanq; suum agnoscentes, omni se illi cordis humilitate subijciũt. Esto etiam mihi, ô domine in Deum protectorẽ, & in locum refugij, ut saluum me facias. Custodi (oro te) ut pupillam oculi seruum tuũ: atq; sub umbra alarum tuarũ protege illũ, ne profugus incedat super terrã; & ne à gratia tua decidens tanquam perditionis filius spirituali desperationis laqueo se perimat. Amoue à me elationem spiritus, seculi amorem, mentis hebetudinem, & uisibilium uoluptatem, ut nihil mihi libeat extra te, nihilq; placeat præter te. Sufficias mihi ad saturitatem, me reficias ad uotum: in bello me protegas, atq; me prouehas ad coronam. Lætabor utique in te, & mecum pariter lætabuntur, quotquot nouerunt te: scientes te in tentationibus sui esse custodem, in itinere ducem, adiutorẽ in laboribus, præsi- *Ioan. 17*

dium

dium in periculis, & in peruentione mercedem. Lætabuntur (inquam) maximã captantes de tua miseratione fiduciam. Te nanq; dulciter possidentes in se, seq; humiliter prosternentes tibi medullatum laudis sacrificium, melliflua amoris carmina, atq; gratiarum iuges actiones coram te, quem suaui caritate in cordis sui cubiculo amplectuntur, & tenent, exhibere non cessant. In ipso autem deuotionis exercitio, & in ipso gustu diuini caloris inardescit eorum animus caritate, & insolito feruore fertur in amorem dilecti. Interdum incalescente deuotione rapiuntur supra se, & cælorum cœtibus inseruntur. Amant, & laudant: gemunt, & clamant: lacrymantur, & gaudent: pascuntur, & esuriunt: sitiunt, & inebriantur: totoq; amoris conamine in te, quem fide uident, humilitate uenerantur, desiderio quærunt, caritate fruuntur, se transformare festinãt. Tunc experimento intelligunt uerum esse, quod dixeras. Nunc ad te uenio, & hoc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Habent utiq; gaudium tuum, ô domine, impletum in semetipsis: non quantum in illo est, sed quãtum in mortali corpore percipere ualent. Plenitudinẽ etenim gaudij tui nec ipsi beatorũ spiritus sustinere possunt: quoniam perfectum, immensum, & æternum est. Pro suorũ tamẽ mercede laborũ electi omnes, ut beati sint, & iuxta singulorũ mensurã de ipso participent, ingrediũtur in illud: E F
Math. 25 sicut dixisse te nouimus: Serue bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Non gaudiũ in ipsos, sed ipsi in gaudium intrare dicuntur, ut omni ex parte lętitia exuberare noscantur. Interim tamẽ dum peregrinantur abs te, quũ habent te in se, impletũ habent gaudiũ magis magisq; implendũ. Quomodo nõ implenť gaudio, quũ sentiãt te in se, seq; agnoscãt in te, se diligãt propter te, se uideãt diligi à te, singulariq; dilectione cõglutinatos tibi? Totum hoc ex sermone tuo operante, atq; cooperãte gratia tua, quę gratuita & diuina est, in illis quotidie agitur, ut roborentur ad perferendas seculi passiones. Insequitur
Ioan. 17 nanq; mundus, quos tua inhabitat gratia, teq; diligere nouit. Sic patri inquis: Ego dedi eis sermonem meum, & mundus eos odio habuit, quia nõ sunt de mũdo, sicut & ego nõ sum de mũdo. Hinc electorũ impletur gaudium, hinc caritatis unitas cõmendatur, hinc spiritualis membrorũ dignitas reuelatur, quæ in capitis Christi cõfiguratione clarescit. Interna siquidem aspiratione eliguntur à Christo, ut illius cõmunicantes passionibus in futuro exaltentur cum ipso. Sic corporis decor agnoscitur, & membrorũ perfectio consummatur. Vnũquenq; etenim electorũ dominus tãdiu tẽtationibus, ac mũdi pressuris exerceri permittit, quãdiu erudiri ualeat ad uirtutẽ. Ipsa aũt tribulationũ exercitatio, nõ crudelitas, sed miseratio summa cẽsenda est. Cui futura merita donarẽtur, si de belli medio milites traherentur? Certãti, nõ fugienti debetur triumphus. Quãobrem ipse dominus futura prospectãs pugnãtium laboribus cõpassione nõ flectitur. Nõ em̃ pugnã intercipit, sed certantibus tolerãtiæ uirtutẽ tribuit, ne deficiãt. Sic olim populo Hebręorũ Amoræũ, Ethæum, Feregæũ, cęterasq; exterarũ reliquit gentiũ nationes: quatenus exercitatione earũ prœliãdi nõ dediscerent artem, neq; pro adepta promissionis terra de uirtute propria ad sui perniciem intumescerent. Porro in cunctis electorũ suorũ gressibus benignus est spiritus Sapiẽtiæ: siue dum certãt, siue dum pacis suauitate fruuntur, in certamine custodiuntur à malo, ne cadant. In pacis uerò tranquillitate in ueritate sanctificantur, ut gaudeant. Vtrunque peregrinanti corpori competit Christi. Nam iustorum quidam exercentur, ne se extollant: quidam autem sanctificantur, ut crescant. Orauerat G H
Ibid. quippe ipse mediator pro perseuerantia & stabilitate pugnantium, dicens: Non rogo, ut tollas eos de mundo: sed ut liberes eos à malo. Nunc uerò pro augmento precatur
Ibid. quiescentium addens: Sanctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Versiculi huius sententiam nouit, qui contemplationi ueritatis inhæret. Est autem ueritas summum & incommutabile bonum, lux spiritualis, erroris in se caliginem non admittens, penetrans omnia splendore suo: cuncta prospectans, uniuersa æquitatis iudicio rectè disponens: sapientiam & scientiam donans filijs hominum, angelicisque spiritibus omnem in se continens delectabilitatem, omnémque de se communicans sanctitatem. Tanta siquidem & talis est, ut omnis laus illi inferior sit. Nemo tamen ad contemplationem ueritatis admittitur, nisi præuia sanctitate. Eo nanque claritati ipsius quisque fit propior, quo per exercitationem uirtutum factus est sanctior. Plurimum conformantur simul sanctitas & ueritas, nec omnino ualent ab inuicem separari. Detegit quidem

A dem ueritas latebras uitiorum: ut sanctitati præparet habitaculum. Introeunte sanctitate fugantur uitia, & ueritas in mente pariter confirmatur. Confirmata ueritate, & operante in homine nedum interiora, uerumetiam exteriora componit: atque possessorem suum duplici sanctimonia exhibet refulgentem. Deo nanque & hominibus illum reddit amabilem, nec nō ad seculi mala perferenda disponit. Si mente excedit, Deo qui huiusmodi est, pabulo pascitur ueritatis. Si fraterna caritate trahitur extra se, præcedente semper graditur ueritate. Nullo prosternitur tentationum impulsu ueritatis clypeo munitus. Ad hominem iustum ueritate protectum quid Propheta dicat, ausculta: Scuto (inquit) circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta uolante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Vtrorunque igitur statuum, pugnantium scilicet, & quiescentium, dominus Iesus, uerbum patris, æternaque ueritas se fautorem ac directorem esse perhibuit, dicens: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. Ecce quò pugnantes mittuntur, & à quo. De quiescentibus autem quid? Et pro eis (inquit) sanctifico meipsum: ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. Nempe qui aduersus mundi concupiscentias dimicant, diabolicisque suggestionibus resistunt, redemptorem suum, ducemque sequuntur. Qui autem per mentis munditiā sanctificati quieti contemplationis uacant, utique in cognitione & gustu ueritatis suauiter refouentur. Istiusmodi spirituales actus cùm sint diuersi: sub uno tamen rectore, atque eodem spiritu peraguntur. Hoc nemo fieri ambigat: quum quotidie in humano corpore uaria uideat membra sub unius tantū spiritus ducatu proficere, pacemque integerrimam inuicem custodire. Vnus quippe est spiritus ueritatis in donis locuples, & multiplex in uirtute. Hic in sibi adhærentia membra distincta gratiarū munera subministrat, dicente Apostolo. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundū eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Tanto ergo honorabilior apparet, quanto prudentius in unitate diuersa cōponit & ordinat. Viuificat quidem ecclesiæ corpus, regitque fidelium membra mirando quodam, atque ineffabili regimine ueritatis: ita ut in eis non schismata, non inuidentia, non extollentia uideatur, sed pax, lætitia, unitas, & concordia dulcis. Omnes copulat sibi, & pacificat in se communicans se. Vniuersos materno complectitur caritatis affectu. Quod tribuit singulis, dispergit in omnibus cunctorum salute solicitus. Præcipua insuper inest illi cura seruandæ unitatis in membris. Hinc est, quòd tam frequenter mutuæ caritatis mandatū instituit. Hinc tanta repetitio, atque commendatio fraternæ dilectionis. Hinc patri aiebat: Non rogo pro eis tantum, sed pro ijs, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint. Quid uerbis his dulcius? quidue delectabilius? Nō poterat expressius redemptoris caritas, atque ecclesiæ unitas commendari. Alia enim quum sit patris persona, alia filij: pater tamen & filius unum sunt. Sic & fideles cùm sint multi, mandauit, ut caritatis uinculo colligati ecclesiæ corpus efficiant, se ament, sibi famulentur, sibique inuicem præbeant omnem dilectionis beneuolentiam. Et hoc pro reuerentia diuinitatis, cuius gratia unum cum ipsa facti sunt. De hoc autem spirituali amoris glutino, quamuis innumera exuberent caritatis beneficia, hoc tamen specialius elucet: ut tàm qui intus sunt, quàm qui foris per culpam: aut ab unitate diuisi per erroris defensionem, quum ad unitatem corporis redeunt omnes, non minus corde credant ad iustitiam, quàm oris confessione in capite Christo, quem Deus pater pro restauranda humanitatis natura misit in mundum. Porrò per eundem hominum genus reformari debuit, per quem ab initio fuerat plasmatū, ne opus Dei tam præcipuum, imperfectum maneret. Hac etenim de causa humanam Deus condiderat speciem, ut quotquot ex illa purgari ab originali culpa, atque à quotidianis sordibus delictorum ad æternam pertinerent beatitudinē: supra cælorum proueherentur habitaculum, fierentque digni, ut in ipsis esset Deus, & ipsi Deo fruendo inhærerent eidem. Sicque conditoris in eis reformata imagine, omnique labe detersa deiformem quandam in se ostenderent speciem. Huius autem conformitatis

Marginal notes: Psal. 90 (beside "Scuto (inquit)"); Ioan. 17 (beside "Sicut tu me misisti"); B (beside "quiescentibus"); 1. Cor. 12 (beside "Vnicuique datur"); C (beside "sermonum"); Ioan. 17 (beside "Non rogo pro eis"); D (beside "sona, alia filij").

decor, quandiu corpus mortale hominis corruptioni obnoxium est: atq; corruptibilibus deditum, nequaquam perfici ualet. Reseruatur uerò in prœmium solis prædestinatis ad uitam, in quibus propter gloriæ abundantiam ita inhæret Deus: ut & ipsi dij meritò
Psal. 81 nuncupentur, dicente Propheta: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Quorũ excel-
Psal. 46 lentiam alio in loco admirans, ait: Dij fortes terræ uehementer eleuati sunt. Absorbentur nanq; à plenitudine diuinitatis: & æterna in tãtum replentur gloria, ut in ipsis nil desforme appareat, nil uacuũ: sed plenissimè & perfectè sit Deus omnia in omnibus. Id uerò quod dicitur, quod est beatum esse, sempiternũ: atq; deificum, quãuis futurum sit iam
Ioan. 17 factum, Veritas ineffabilis expressit, dicẽs: Et ego claritatem, quã dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint cõsummati in unũ. Hæc nempe est indissolubilis unitas caritatis Dei hominumq; per uerbum cõsummata, interueniente redemptionis ac noui testamenti sanguine, præcedẽte tamen æterna prædestinatione: ut Deus sit solus, iustus, & iustificãs omnia in omnibus, ex se subsistẽs. Perficitur autem unitas ipsa quotidie in corpore Christi mystico, aucto meritis fidelium, aggregato eorundem numero, donisq; ornato, donec completo electorum consortio ipsa sancta mater ecclesia in membris perfecta copuletur, cui se despõsauit, Christo. Interim prouehitur, & crescit in singulis tota: quoadusq; ad suæ ueniat plenitudinem unitatis capiti suo cohærendo, quod in membris sui corporis etiam dum peregrinatur, operatur in omnibus, secundum potentiæ suæ uirtutem cuiq; impertiendo, prout uult, cælestia do-
Ephe. 4 na. Vnde Apostolus: Qui descendit, ipse est, qui ascẽdit super omnes cælos, ut adimpleret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos: quosdam autẽ prophetas: alios uerò euangelistas: alios autem pastores, & doctores ad cõsummationem sanctorũ in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitate fidei, & agnitionis filij Dei in uirum perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tunc in unum consummata electorũ ecclesia sine macula, sine ruga, in regium cęlorum introducta thalamum, non erit quod ultra concupiscat. Imprę sentiarum igitur subarrata quibusdã spiritualibus munusculis nutritur ex fide, atq; infatigabiliter laborat: ut suas edomet passiones, uitia resecet, & suo naturali decore uestiatur, quatenus oculis diuinę placeat sapientiæ. Optimè nanq; nouit cuius gerat imaginẽ, tenetq; in cordis secreto sponsi sui pollicitationem, tanquã cautionem firmissimã, per quã anhelo caritatis affectu con-
Ioan. 17 cupiti amoris sperat prę sentiam. Meminit equidem illum dixisse: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, & uideant claritatem meam, qua dilexisti me ante mundi constitutionem. Audite hęc, ô fideles populi, & potissimè uos, qui militatis Christo, qui tribulationibus fatigamini, & mundi pressuris, ac diaboli tentationibus attriti estis, audite, inquam, quæ sit uobis facta promissio, quæ uestrorum merces sit futura laborum, & quid de uobis suggerat patri omnipotens uerbũ. Nolite (oro) ad id quod toleratis, aspicere: neq; intuemini, quid estis, aut quid patimini, sed quid paulò post futuri. Regem uestrum in decore suo diligite, caput uestrum in cælo præsidens agnoscite: redemptorem uestrum, cunctorumq; factorem supra sydereas mansiones inter beatorũ cœtus fidei oculo considerate fulgentem. Cælum uobis apertum est: cælorumq; paratæ sedes. Consortes uestri patriarchę, prophetæ, apostoli, martyres, triumphantes iusti iam diu peruenerunt, quò tenditis, tenent quod speratis, possident quod amatis: & eadem, quæ uobis promittitur, fruuntur sempiterna gloria. Gaudent cum angelis, lætãtur cum archãgelis, & cum uniuersa multitudine spirituum supernorum diem festum agunt coram immortali rege suo & uestro. Vestrum etiam aduentum ad illos ardentissimè præstolantur. Quamobrem diligentissimè obseruate, ne ulla labentis seculi oblectamenta sensum euertant uestrum, atq; à sancto proposito, quod cepistis, faciant resilire. Nempe aduersa, quæ patimini, si uiriliter tolerabitis, exiguum quũ pertransierit temporis, unigeniti Dei, ac mediatoris uestri Christi contemplabimini claritatem. Illum nanq; supra omnem principatum, & potestatem, & uirtutem intelligetis euectum, atq; in patris de-
Ephe. 2 xtera residentem: uosq; in illo, quemadmodũ Apostolus commemorãs ait: Qui conresuscitauit, & consedere nos fecit in cælestibus in Christo. Erit tunc per speciem reuelatum, quod in ænigmate nunc tegitur, & speratis in fide. Speratis (inquam) ex dono fidei mediatoris, cuius gratificati estis beneficio, & imbuti sapientia. Nõ enim meritis uestris,
sed

A sed ipsius gratia illuminati futura prospicitis, atque inuisibilia amatis. Effecit quippe uerbum uerbi, & dilectio patris ad ipsum filium, & filij ad uos, ut dilecti diligatis. Sic nanque in sui fine sermonis ipse conclusit. Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Ecce quo mediante notũ uobis factũ est sacramentum, seculis præcedentibus ignotum. Præceptorem Dei filium habuistis in uia, & in patria habebitis, quãdo discumbentibus uobis in regno cælorum cũ Abraham, Isaac, & Iacob, ipse præcinctus transiens ministrabit, non corporis alimoniã, sed spiritus. Comedetis iuxta Prophetæ præsagium uetustissima ueterum, & nouis superuenientibus uetera abijcietis. Inebriabimini præterea ab ubertate domus Dei, & torrẽte uoluptatis illius potabimini. In hoc cõuiuio pinguium medullatorum, ac uindemiæ defæcatæ caritatem Dei diffusam possidebitis in uobis, per quam saginati dulcedine, atque suauitate referti laudum præconia, uota exultationis, amoris cantica, & iubilationis carmina pie, dulciter, ignite, indesinenterque persoluetis æterno sponso uestro & genitori illius. B Succensi quippe dilectione sancti spiritus, qua pater uerbum suum diligit, eritis cognitione beati, pace securi, læti fruitione superferuidi caritate, communicatione pleni, uisione sapientes, amore languidi, suspensi admiratione, lumine circumfusi & transformati in gloriam Mediatoris habitantis in uobis, & uos in illo, nõ localiter, sed affectiue præsentialiter, reciproce. Ipso nihilominus dirigente, erigente, erudiente, & præsidente in uobis, in quo sunt substantialiter omnes thesauri sapiẽtiæ, & sciẽtiæ Dei Iesu Christi domini nostri, qui cum patre, & spiritu sancto unus est Deus permanens in secula seculorum. Amen.

Ioan. 17

Leuit. 26

Psal. 35

Col. 4

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE

C *in opus De triumphali agone mediatoris Christi,*

PROLOGVS.

AEdificaturus quis materialem domum ad temporaliter habitandum, prius quàm ædificij iaciat fundamenta diligentissime considerare debet ædificij locum, habitaculi longitudinem latitudinemque, sumptuũ sufficientiam & propriæ uirtutis industriam, quatenus inceptum ualeat perficere opus. Nam quoquam eorum, quę dicta sunt, deficiente, casso qui ædificat, labore fatigatur. Nil quippe dignũ est laude, quod sine discretionis agitur libra. Verum facile ad ima dilabitur omne quod nutanti superponitur fundamento. Hoc sacra docent eloquia, hoc naturale ingenium, experientiaque quotidiana, quæ ualidum erga agibilia ac persuasibile noscitur argumẽtum. Huiusmodi eruditus admonitione quisquis spiritualem cupit construere domum, dijudicare nõ D negligat, quæcunque in suo illi sunt opere necessaria, non dedignetur à corporalibus spiritualium capere formam, atque per uisibilium rudimenta ad inuisibilium arcana pertingere. Videmus paruulos ante quàm solido pascantur cibo, lactis liquore nutriri, infirmi quoque per tempus leuioribus cibantur alimẽtis, donec conualescant, & pristinas reparauerint uires, alioquin recidiuam incurrunt, per quam facile appropinquãt exitio. Sic quippe terrena mens solũmodo uisibilium assueta imaginibus, sola carnalia sapiẽs prouehenda est, atque ad spiritualia manuducenda, quatenus solido incedens itinere nõ in phantasmatum lubrico suorum pedum uestigia figat. Nullus etenim structurę collocãdæ aptior, quàm in petra, reperitur locus. Est quidem petra solida, naturalis, dura, & ad superædificandum optime coaptata, & potissimum illa, de qua dicitur. Petra autem erat Christus. Quotquot autem superno fuere illustrati splendore, atque cælesti gratia decorati, super hanc spiritualium studiorum suorum locauere primordia. Nemo uere ædificantium aliunde cœpit. omnibus prorsus saluatis notus fuit locus hic, eoque cuiusque laborantium spiritualis altius excreuit fabrica, diutiusque perseuerauit, quo petræ Christi

1. Cor. 10

perspicacior habita est notitia. Hinc est, quod non omnes uniformiter operãtur. Nam B
1.Cor.3 teste Apostolo alij supra fundamentum hoc ædificant aurum, argentum, lapides pretiosos, alij uerò ligna, fœnum, stipulam. Vnius uerò cuiusque opus quale sit, tribulationis ignis, & persecutionis, ac tentationis probat procella. Incerta quippe cuncta hæc humanæ sunt existimationi, sed diuinæ nota prouidentiæ, atque in extremo patefacienda iudicio. Singuli interim spirituali intendant exercitationi, claramque de Christo studeant habere notitiam, ut indubitanter suo ualeant insistere operi. Ædificent supra petram, sed non nisi petram. Optime nanque petra congruit petræ, & petra ponitur super petram. Opus petræ in petra locatum durabile est. In illud impetunt flumina, impingunt manus, auræ perflant, tempestates pulsant, nec ualet cadere. Audi in petra fun-
Rom.8 datum. Quis me separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Bona domus hæc & imputribili fabricata materia, quæ nescit cedere, non ualet flecti, nec ab eo, quod cœpit, resilire nouit. Hæc nempe non sectis aut quadris erat contexta lapidibus, sed spiritualibus fabricata studijs, atque assiduis actionum Christi cogitationibus copulata. Nam quemadmodum petra iungitur petræ, ut corpori habitaculum fiat, ita cogitatio cogitationi, ut spirituale animæ perficiatur domicilium. Habitat in domo corpus, & mens in cogitatione. Quales cogitationes, talis mansio. Nulla autem salubrior ad mentis construendum habitaculum cogitatio reperitur, quàm passionis Christi lapidis durissimi. Per ipsam quippe humanæ salutis restauratio, & ineffabilis Dei ad homines agnoscitur summa dilectio. Nemo aliunde diuinæ caritatis æternum fontem degustat melius, quam in huiusmodi attenta sedulaque meditatione. Quicunque igitur deo per internam exercitationem inhærere concupiscit, quicunque mentis suæ dispersionem ad se reuocare desiderat, in hoc aromatum cellarium sponsi introire conetur. In ipso deuotus inquisitor ingressus meditando distincte seriatimque consideret diligenter, quis, qualis, ubi, qualiter, & qua re patiatur. Ista nempe sunt, per quæ meditantis animus inflammatur ad amorem, ad imitationem prouocatur, & ad cognitionem. Nec ab re promouetur.
Psal.47 Quis etenim alius est, qui patitur, nisi is de quo per Prophetam dicitur, hic est Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum? Qui nimirum per assumptam carnem in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Propter unitatem quidem personæ
2.Cor.5 Deum crucis subijsse patibulum uerissime definiendum est. Vnde Apostolus. Deus (inquit) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Sic tamen passionis perpessus est ignominiam idem mediator, ut sine detrimento maiestatis, sine obnubilatione gloriæ id fieret. In hoc quidem diuinæ humanæque naturæ sacramento nec uerbo detrahẽdum est aliquid dignitatis, neque homini sensum passibilitatis. In ea nanque natura, qua deus erat, nullam sustinuit pœnam, opprobrium nullum, quin potius impassibilis, immortalisque permansit. Est enim Deus bonum summum, incommutabile sempiternum, nullius egens, cunctis omnia tribuens imperturbabile, beatumque de se in se. In ea uerò natura, qua homo erat, flagellatus est, consputus, crucifixus, & mortuus, non tamen sine H
Deo, quoniam sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus, unus Emanuel, unusque mediator Dei & hominum. In Christo quidem nec ab humanitate diuinitas, neque à diuinitate ualet separari humanitas. Nam sicut natura humana à uerbo suscepta est, ut passibilitatis non amitteret proprietatem, alioquin uerus non esset homo, si hominis non posset suscipere passiones. Carnem itaque assumpsit de Adam, sed de Adam peccatum non habuit, unde & mori potuit, qui ad abolendam uenerat mortem. Vt igitur uerus põtifex fieret, atque damnationis deleret chirographum apparuit Deus in carne mortali, non tamen omnes, sed quas uoluit in se recipiens passiones. Tentatus est ut homo, uenditus ut homo, iudicatus ut homo. Nam si ipsum cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Deus itaque homo propter hominem passus est. Et hæc est fides recta, & regula ueritatis. Vt autem meditantis animus colligatur in unum, ut amicabiliter teneat Christum, ut sciat cui compatiatur, non dei substantia, quæ incomprehensibilis est, sed assumpti hominis imago meri-

A te formanda est. Cogitandus est uir utiq; elegantissimus, statura procerus, pulcherrimus forma, aspectu uenerabilis, compositus moribus, sermone rarus, plenus facundia, maturus incessu, uestitu pauperrimus, nullam habens maculam, deformitatem nullam; quem uenerantur angeli, famulantur archangeli, uirtutes colunt, principatus ac potestates tremunt, throni benedicunt & dominationes, & ipsi Cherubim ac Seraphim iucunda modulatione collaudant, mirantur, efferuntq;. Humanam igitur effigiem deuota mens, & adhuc tenella componat in se, quatenus sensibus sensibilibusq; assueta pedetentim crescendo per uisibilem speciem ad inuisibilis substantiæ uerbi attingat notitiam. Non autem absq; medio hominis subiecto ad diuinitatem peruenitur in carne latentem, nisi forte id ex spiritus fieret reuelatione, qui spirat ubi uult atq; uocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt. Humano tamen diuina sunt quærenda ingenio, donec fiat manus domini super cor hominis, & cælorum secreta nouo irradiante lumine pandantur pro exultatione, pro dilectione, pro iubilo. Tunc qui huiusmodi est, fidenter
B ueraciterq; dicere potest. Et si noui Christum secundum carnem, sed iam nunc non noui. In alterum siquidem mutatus uirum ex superueniente gratia, naturalisq; ingenij transcendens metas contemplationis ueræ gustu effectus est dignus. Tunc amore repletur, superabundat gaudio, pace fœcundatur, pascitur dulcedine, caritate uulneratur, & omnis interioris hominis affectus laudabili quodam lætificatur tripudio. De cætero quippe spiritualiter egere non ualet. Nam in sponsi cellarium obtenta introeundi licentia iugiter (quamuis non ad uotum) exuberantium fouetur dulcedine uoluptatum. Hic perfectorum solidus est cibus, qui in spirituali diu exercitati ac eruditi studio didicerunt mentem Deo, carnem spiritui, temporalia necessitati, animum sapientiæ, affectum inuisibilem, obedientiæ intentionem, præsentia coaptare futuris. Prius autem quàm ad hoc singulare fastigium ascendat Christi discipulus, & nouus in spirituali militia præliator labor ei & dolor adhibendus est iuxta Prophetam dicentem. Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam. Igitur non fastidiat ima,
C quicunq; summa concupiscit. Ad celsitudinem humilitate conscenditur, prius quod animale est, deinde quod spirituale. Cum essem paruulus (ait Apostolus) sapiebam ut paruulus, loquebar ut paruulus, cogitabam ut paruulus, cum autem factus sum uir, euacuaui quæ erant paruuli. Nempe paruulis spiritu infirma, perfectis uerò magnalia propinantur meditanda. Noli autem contemnere infirmum Dei, quoniam teste Paulo quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Quamuis enim dominus Iesus Dei sit uirtus & sapientia, tamen in ea parte, qua infirmus apparuit, propter te infirmatus est, & ab angelis paulominus minoratus. Vt ergo ab infirmis caperetur, ut eorum mederetur languoribus, ut exules reuocaret ad patriam, ut contemptores & incredulos restitueret gratiæ, atq; ad iustorum reduceret prudentiam, Dei se exinaniuit sapientia. Poterat quidem omnipotens maiestas aliter quàm se exinaniendo perditum reparare hominem, sed ut sciret quantum deliquerat, quantum diligeretur, quantiq; se æstimare deberet, id agere uoluit, sciret quoq; quid de eo deberet, qui pro peccatore, pro perdito, pro ingrato tantis se dignatus est exponere passionibus, tam diræ se tradere morti. Ma-
D ximum etenim hoc amoris incentiuum est, tum pro causa, tum pro persona, quæ patitur. Est qui patitur unigenitus Dei, uerbum sempiternum, sapientia attingens omnia, salus mundi, reparator hominis, uirtus pugnantium, corona uincentium, errãtium uia, naufragantium sinus, merentium solatium, comes peregrinantium, nutantium robur, sustentatio debilium, mortuorum resurrectio, regnantium merces, angelorum gaudium, diuinitatis speculum, caritatis fons, origo luminum, ueritatis contemplatio, deliciarum paradisus, omniumq; bonorum emanatio indeficiens. Patitur tantus ac talis, non pro se, sed pro hominibus, nec pro uniuersis, sed tantum pro electis, prædestinatis, uocatis, iustificatis. Huius passio quoniam flagrantissima fuit exhibita caritate, uehementem in meditantis corde accendit affectum, atq; locupletem reddit fructũ, amoris (uidelicet) & sapientiæ, compassionis ac deuotionis. Amorem quidem & sapientiam spiritualibus & perfectis incipientibus uerò & inexpertis compassionem ingerit & deuotionem. Nemini se meditantium hæc ueneranda passio saluatoris denegat, nulliq; sui subtrahit mercedem laboris. Magnis & eruditis proponit patientis dignita-

2.Cor.5
Psal.72
1.Cor.13
1.Cor.1

rem & patiendi causam, ut illos caritate ac sapientia repleat, introducendis autem modum & seriem formar, quatenus componat compungatq;, ita ut nemo sit qui se abscondat à calore eius, qui pure, humiliter, ardenterq; ipsam degustare uoluerit. Est quippe absconditum manna sub carnis ignominia, & latitudo immensa tecta sub uulnerati corporis breuitate. Vt igitur per cicatricum fixuras dulcedo distillet sapientiæ, & per lateris ianuam diuinæ ebulliat flamma caritatis, seriem modumq; passionis succinctus sermo percurret, quatenus debiles spiritu & neophiti habeant unde pascantur, erudiãtur, & crescant. Nam diuinitatis & cælorum militiæ sacramenta doctis ac spiritualibus reseranda relinquens agonis Christi formulam tractare proposui, quorundam seruorum Dei deuictus precibus. Scio tamen, & uerissime scio in me non esse, unde talia attentare confidam. Est tamen, qui hæc & his maiorum præstare sufficientiam ualeat, Dei (uidelicet) incarnata sapientia, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipsa itaq;, quoniam de ipsa materia tractandum est, suffragium expectabo. Erit nanq; sicut opus, ita & ipsius laus omnis & gloria nunc, & in secula. B F

QVOD MIRO DIVINAE AEQVITATIS IV-

dicio actum est, ut per incarnationem uerbi humanæ redemptionis celebraretur mysterium.

CAPVT PRIMVM.

Habente ab ingenita innocentiæ dignitate homine per multorum curricula temporum in trinitatis sacrosancto collegio mirandum misericordia & iustitia inuicem habuere conflictum. Ipsarum quidem altera pro hominis reconciliatione, altera uerò pro eiusdem condemnatione æquissimum Dei interpellabat iudicium. Prima nãq; carnis fragilitatem, serpentis suggestionem, ac (ne mulier contristaretur) humanam condescensionem ducebat in medium, iustitia uerò ex aduerso inobedientiæ præuaricationem, posteritatis obligationem, necnon & innumera, quæ ab his effluxerunt, mala obijciendo, ne absolueretur, acriter insistebat. Tandem diuinæ placuit bonitati huiusmodi dirimere controuersiam utraq; in suo robore perdurante. Misit itaq; misericordiarum pater, & Deus totius consolationis, quando non sperabatur, unigenitum suum in similitudinem carnis peccati in hunc mundum, ut de peccato damnaret primorum parentum peccatum in carne sua, fieretq; Dei & hominum uerissimus mediator, lapisq; angularis, in quo utraq; essent unum. Talem siquidem illum fecit, ut pro originali delicto satisfacere posset, deberetq;. Nam inquantum Deus poterat, inquantum uerò homo erat, debebat. Quis enim nisi Deus diuinæ ualet satisfacere offensæ? & quis alius nisi homo debet? In una igitur persona conuenit Deus & homo unus dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo patre sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Hic secum de cælo detulit oleum & uinum, ut semiuiui hominis in delictorum iacentis uolutabro mederetur uulneribus. Misericordia nanq; permotus super ipsius calamitate plangenda ad ecclesiæ stabulum proprijs humeris deportauit. Noluit considerare, quis esset, quem ferret, quid deberet ineffabili quadam pietate sue census. O magnum pietatis opus, ô diuinæ miserationis indicium singulare: delinquit homo, & Dei filius condemnatur, & moritur. Quo autem ordine, quo modo, quibusue supplicijs, nunc narrationis series inchoet. Quis uerò dabit intellectui meo scientiam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut sacratissimam domini mei passionem uerbis ualeam congruentibus exarare? Non enim absq; lacrymis & compunctionis gemitu debet scribi, legi, & meditari. Tota dolorib. tota amaritudinis absynthio referta est. Quo se deuotus uertat animus, iaculo perfoditur pietatis, undiq; reperit, unde pascatur. Quamobrem ô mi dilectissime lector spirituales cordis fauces para, & cuncta, quę legis, ruminando meditare, ut ubertim erumpant flumina lacrymarum, efficiarisq; mũ G H

dum

A dum animal diuino aptissimum sacrificio. Tibi ut deuotionem acquiras, cælestia apponuntur alimenta. Noli in tam suaui conuiuio permanere ieiunus. Memento scri- Eccl. 13
ptum esse. Cum uocatus fueris ad mensam potentis, considera diligenter, quæ apponuntur tibi. Vitulus enim saginatus, & immaculatus agnus passionis igne assatus tibi datur, ut ore intelligentiæ comedas. Illum tibi in literis his, quem ipsemet in corpore, in spiritu, in sacramento sumendum dedit fidelibus, offero. Ipse nanque innocentissimus dominus, qui totius mundi aboleuit delictum, cum paschatis tempus instaret, in quo de hoc mundo transiturus erat ad patrem, prius quàm Hierusalem ciuitatem (uidelicet) regiam ingrederetur, duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ci- Matt. 26
uitatem, & ecce occurret uobis homo lagenam aquæ baiulãs, sequimini eum, & quocunque introierit dicite domino domus. Vbi est refectio mea? ubi pascha cum discipulis meis manducem? Non autem humilis dominus, & humiliatus magister, qui ministrare uenerat, non ministrari, hoc egit, ut seruile obsequium à suis extorqueret disci-
B pulis, sed ut eruditionis causa hoc sacrum pietatis commercium miro sapientiæ dispo neret ordine. Hinc est, quod nunc Dei, nunc domini, nunc magistri, nunc serui uli pro temporis & pro negocij qualitate exhibuit ministerium, non autem sine mysterio fuit, quod dicitur. Duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo lagenam aquæ baiulans. Latet prorsus sub uelamine literæ, & sub historiæ serie spirituale documentum minime prætereundum. Duo hi discipuli qui domino refectionis locum parant, præfigurabãt duo, quę in spiritu ambulantibus & domino in se hospitium disponentibus necessaria comprobantur, fides (scilicet) & intellectus. Quantum sit necessaria fides militanti Christo Apostolum audi. Sine fide (in- Heb. 11
quit) impossibile est placere Deo. Gratificat enim hominem, & amabilem Deo fides facit, atque ad spiritualia optime habilitat. Repugnat enim ad profectum curiositas, & elata dubietas, quæ ratione diuina gestit inuestigare mysteria, cum re uera non nisi humilibus corde pandantur dicente domino. Confiteor tibi domine pater rex cæli & Matt. 11
C terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paruulis quidem & credentibus simpliciter se communicat dominus. Vnde non doctos aut elatos elegit ipse, sed ignobiles, pauperes, imperitos, & rudes, ut elationis materiam auferret hominibus. Hoc Paulus insinuans ait. Vbi sapiens, ubi scriba, ubi 1. Cor. 1
conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Videte igitur fratres uocationem uestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia & ignobilia & contemptibilia & ea, quæ non sunt, elegit, ut ea, quæ sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Voluit quippe Deus instruere homines, atque per fidei meritum reuocare ad se, quatenus inde sanaret ægrotum, unde in infirmitatem incurrit. Concupierat Adam esse tanquam Deus sciens bonum & malum, ideo ipsius posteritas debuit per fidei nescientiam ad intelligentiam promoueri. Est quippe fides nescia, dum cogitur supra sensum & supra intellectum credere, non tamen
D caret intelligentia, cum ipsam parturiat ex se. Prius enim credendum est, quàm ad ueritatis notitiam ueniatur. Ideo aiebat Propheta. Nisi credideritis, non intelligetis. Cre- Esa. 6
de, si uis intelligere, quoniam intellectus est merces fidei, utrunque autem simul conueniunt, fides & intellectus. Alterum si separetur ab altero, perit diuinitatis scientia, perit & hominis intelligentia. Scientiam nanque diuinitatis unde habemus? nonne ex fide? tolle fidem, quid de Deo intelliges? quid de angelis, quid de anima, quid de futura uita, æternisque supplicijs? Horum prorsus ignorans eris. Quod si ista nescias, quomodo deuotus eris? quomodo compungeris? quomodo mandatorum Dei custodies legem? Ex fidei itaque intelligentia accenduntur homines ad amorem Dei, ad dilectionem proximi, ad uirtutum exercitia, ad concupiscentiam futuræ felicitatis, ex quibus in spiritu uiuitur. Vera est igitur sententia illa, quæ ait. Iustus ex fide uiuit. Viuit pla- Abac. 2
ne, quoniam ex fidei illustratus ueritate ueram uitam quam agnoscit, cupit, cupiendoque per mandatorum obseruantiam & morum probitatem illam apprehendere co-

natur. Congrue satis utrunque significauit dominus, fidem per Petrum, atque per Ioannem intellectum, dum ambos misit passionis tempore in ciuitatem ad cœnaculū praeparandum, insinuare uolens quod nullus ad notitiam sacramentorum catholicae ueritatis, atque gustum ipsius passionis attingit, nisi fide & intellectu preuijs. Duo haec sapiētiae magisterio diriguntur, ut electorum componant ecclesiam, ornentque, quae sub cœnaculi nomine designantur. Nempe ipsa est ad quam disponendam mystice Petrus mittitur & Ioannes. Tanti siquidem est, ut Apostolorum praecipui illi ministrare non dedignentur. Sed quid mirum, cum ipse Apostolorum dominus & magister in ea paschalia uoluerit initiare mysteria? Ipsa nanque spirituale cœnaculum est grande propter sui latitudinem caritatis, quae saluandos omnes tenet in se, complectitur, perficit, purgatosque caelo recondit. An non grandis est, quae per totum terrarum orbem circumquaque diffunditur, predicatur, colitur? In ea propter magnitudinem ipsius ab aquarum inundatione omnis uiuens anima saluatur, sicut de illa per Noe arcam praemonstratum agnoscimus. Grande itaque est cœnaculum hoc & stratum, grande ex electorum numerositate, sed stratum donis caelestibus, & spiritualibus sacramentis, atque uarijs uirtutum respersum floribus, & miro preciosorum lapidum splendore coruscum. Tale est, ut dignissimum se Dei uerbo exhibeat habitaculum. In hoc cœnaculo rite sanctum perficitur pascha, diuina instituuntur sacramenta, agnus innocentissimus mystice immolatur, sacrum manducatur corpus, sanguinis poculum degustatur, abluuntur scelera, humilitas commendatur, praedicatur caritas, nouae legis sanctio firmatur, reuelatur resurrectio, uidetur Christus, palpatur manibus, digitis attrectatur, ligandi soluendique potestas ecclesiae donatur, seruatur unitas, custoditur pax, paraclitus mittitur, diuinus amor infunditur, linguarum genera dantur, miraculorum faciēdorum tribuitur uirtus panduntur arcana scripturarum, mysteriorum secreta noscuntur, timoris, pietatis, scientiae, fortitudinis, consilij, intellectus, & sapientiae percipiuntur charismata. Quicunque igitur donis cupit ditari caelestibus, quicunque sanctorum collegio aggregari desiderat, in sacrosanctum hoc ingrediatur cœnaculum, nouum in eo celebret pascha, manducet azima cum lactucis agrestibus, nihilque secum inferat fermentatum, iuxta Pauli sententiam dicentis. Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio, extra hoc non est habitatio tuta. Insidiantur enim inimici, catuli leonum rugientes circumeunt, ut quaerant escam sibi, draco saeuissimus latebras fouet, tendit decipulam ut rapiat, furetur mactet, & perdat. Extra hoc omnes sunt haeretici, schismatici, infidelesque, & quotquot diuinae legis transgressores fiunt. Hi nanque aures habent, & non intelligunt, oculos & non agnoscunt, linguam magniloquam, & tamē sine ueritatis intelligentia infœcundis arboribus similes sunt, & cymbalo tinienti. Speciem sanctitatis tenent, & solo nomine gloriantur, cum re uera arentia sint membra, & ab ecclesiae corpore praecisa, atque ab ipsius unitate extranea. Quisque itaque uideat, utrum intus sit, & qua ingressus sit, diligenter examinet, uerbi rudimenta teneat, quicunque in hoc absque dubietate cupit intrare cœnaculum. Fidem rectam habeat uirtutum decoratam operibus, intellectum ueritatis illustratum lumine in se custodiat, & a prophetarum oraculis non deuiet. Hoc etenim insinuare dominus uoluit, quando discipulis duobus praemittendis ante se ait. Et ecce occurret uobis homo lagenam aquae baiulans, sequimini eum. Nempe homo iste propheticam denotat scientiam, quae catholicam unitatem suo manifestat eloquio. Merito scientia aquae comparatur, quae ardorem libidinis & sitim extinguit mundanae cupiditatis. Ea quisquis bene utitur, à uitiorum incentiuo optime remouetur. Reficitur quidem pabulo illius, delectatur gustu, & aeternorum notitia saginatur Hinc est, quod in ijs, quae foris sunt, lenocinari non sinitur sapientiae amore detentus. Rationalis ueritatis splendore & concupiscibilis repletur dulcedine, dum scientia praeuia interior homo suaui poculo atque uerae uitae pascitur alimento. Huiusmodi uir iustus nutritus alimonijs ad aduersa praesentis uitae tolleranda robustus, ad edomandas passiones alacer, & ad perfectionis studia sectanda efficitur prudens, minime autem per se ad spiritualia exercitia tam ualidus fieret, nisi pane uitae & intellectus, atque aqua sapientiae salutaris a domino interius foret recreatus.

Margin notes: B (beside line 1); F (beside "numerositate"); G (beside "gregari desiderat"); 1.Cor.5 (beside "tum, iuxta Pauli"); Luc.22 and H (beside "tarum oraculis").

A tus. Ideo mystice Apostolis mandatur, ut aquæ baiulum sequantur, ne proprio delusi sensu per errorum deuia & hæreticorum abrupta præcipitari cogantur. Magno etenim sapientiæ Dei consilio actum est, ut quæcunque de Christo futura erant, prophetarum prædicerentur oraculis, ne ueris falsa miscerentur. Debuit prorsus perspicuæ ueritatis declarari testimonio, quod pro hominum agebatur salute, quatenus Christiana plebs & intellectum fidei & fidem subderet conditori. Hoc prophetæ sancti, qui de Christo uaticinati sunt, agere studuerũt. Veritatem quidem, sed sub uerborum uaticinati sunt nubilo, ut nec fides careret merito, neque intellectus ab inquisitiõis deficeret studio. Vides ut optime mysterio congruat, ut qui lagenam aquæ portat, Petro & Ioanni cœnaculum manifestet. Disce itaque ex his, quæ dicta sunt, spiritualia rudimenta, ut ad perfectionem proueharis. Disce (inquam) Hierusalẽ ingredi, cum Apostolis parare cœnaculum, & cum domino Iesu sanctum pascha cęteraque celebrare mysteria. Habeto pacẽ cum Deo tuo, habeto cum omnibus, ut Dei uisione fruaris. Nunquam ad diuinã attinges
B contemplationẽ, nisi pacificus fueris. Vbi tumultus perstrepit uitiorũ, ubi cogitationum confusio resonat, abest præsentia domini. In pace factus est locus eius, & habitatio eius in Sion. Propterea beati pacifici, quoniam patris uisione iugiter lętanẽ. Inquire (iuxta prophetæ uocem) pacem, & persequere eam, ut Hierusalem introeas, & in te habitationem dño construas. Si enim pacem habueris, si tẽtationum bella subegeris, poteris proculdubio ad cordis latitudinem peruenire. Est quidem cordis latitudo uerbi receptaculum, mysteriorum domus, sapientiæ schola, nuptiale conuiuium, & spirituale tabernaculum sanctitatis. Tunc dilatatus eris in te, cum Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota uirtute dilexeris, cum proximum syncero mentis amaueris affectu, cum omnes amoris uinculo tenueris dulciter, exhortatus fueris iugiter, atque omnibus factus fueris omnia, ut Christo lucrifacias uniuersos. Sectare uirtutes, concupisce cęlestia, uaca orationi, laudis exolue sacrificium, ut spirituale cœnaculum fias. De ipso omnem elimina sordem, cunctasque maculas absterge, ut stratũ sit. Vtrunque cõueniunt, *Psal. 33*
C ambo sibi inuicem famulantur puritas & caritas. Vbi enim mentis est puritas, ibi frequens exultatio est, deuotionis gustus, fraternitatis dilectio, animi trãquillitas, sanctarum cogitationum aggregatio, & perpetuæ caritatis dulcis inhæsio. Vbi uerò dominatur incendium caritatis, ibi uitiorum rubigo consumpta est, ibi castitatis pollet dilectio, innocentiæ rutilat candor, supernorum cantica celebrantur, lætitiæ riuus & puritatis fons emanare non desinit. Ista nẽpe sunt ornamenta mentis, hæc est spiritualis cœnaculi acceptabilis præparatio. Ad hanc tñ peruenire non poteris, nisi fides præcesserit. Hæc nanque inuisibilia, & quæ futura sunt, insinuabit. Non enim extinguetẽ in nocte lucerna ipsius, quoniã de cælorũ palatio eidem fomentũ assidue ministratẽ. Hãc sancti patres memoria digni irrefragabiliter tenuere. Nempe Abraham fide de cognationis suæ domo exiens in terrã repromissionis habitando in casulis expectabat fundamẽta habentẽ ciuitatẽ, cuius artifex & conditor Deus est. Fide quoque Moses grãdis effectus negauit se esse filiũ filiæ Pharaonis magis eligẽs affligi cũ populo Dei, quàm tẽporalis peccati habere iucunditatẽ, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorũ improperiũ
D Christi. Aspiciebat enim per fidem in remuneratorem, eumque tanquam uidẽs sustinuit inuisibilem, propterea non ueritus regis animositatẽ reliquit Ægyptũ, celebrauit pascha, & sanguinis effusionem, ne qui uastabat primitiua, tangeret eos. Quid plura memorem? Quicquid commendatione dignum, & acceptabile Deo gestum est, perfecit fides, ideo Apostolus de Hebręorũ patribus ait. Deficiet enim tẽpus me enarrantẽ de Gedeone, Sansone, Dauid, Samuele, & alijs prophetis, qui per fidẽ deuicerunt regna, operati iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerũt ora leonũ, extinxerũt impetũ ignis, effugauerunt aciẽ gladij, conualuerũt de infirmitate, fortes facti sunt in bello. Nam & distenti sunt, atque ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres. Omnes nanque testimonio fidei probati acceptabiles Deo inuenti sunt. Ipsi etiam Christianæ militiæ principes dono fidei insigniti suis pedibus calcarunt maria, æquoreos mitigauerunt fluctus, signa fecerũt plurima, uicerũt dęmones, curuauerũt imperia, & ipsam gentium numerositatem religioni catholicæ subiugarunt. Triumphalis insu- *Heb. 11*

per exercitus martyrum non aliter ignes, gladios, carceres, exilia, damna rerum, parentum extinctiones, cruciatus immensos, & horrenda supplicia, atq; pauendam mortem, quàm armis fidei superare ualuerunt. Nullus absq; fide tentationes, labores, & carnis certamina sustinere potest, sed neq; propriæ animæ salutem adipisci. Sanctorum igitur præcedentium sectare sanctimoniam, imitare fidem, ut ueritatis intellectum merearis adipisci. Sine intelligentiæ lumine ambulabis in tenebris, corrues E
Psal. 118 in peccatum, & uita priuaberis. Hinc est, quod Propheta exclamans ait. Intellectum da mihi, & uiuam. Habeto intelligentiam boni & mali. Agnosce Christum, qui est lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Naturalem custodi intellectum, ne à concupiscentijs seducaris, efficiarisq; sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Construe quoq; tibi mente spirituale cœnaculum, & domini Iesu in eo sedens iugiter recole passionem, super iniquitatibus tuis cōpunge te, & cordis innocentiam, quantum uales, illibatam custodi, quatenus aduenienti Christo possis apponere anniculum agnum sine macula, assatum igni, necnon F
& panes azimos cum lactucis agrestibus. In his etenim occupatus sta super custodiā tuam, ut quum redemptorem tuum adesse cognoueris, reuerenter humillimeq; occurras illi, atq; coram ipso procidēs horteris, ut ingrediatur ad te dicens, quod parata sint omnia. Sic quippe fideliter & in sensu cordis exercens te obedies uerbo, necnon &
Luc. 22 Apostolos imitaberis, de quibus legitur sic. Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha.

Quare legalia uoluerit dominus Iesus perficere sacramenta. Cap. II.

IMminente dispensationis tempore, quo Dei sapiētia per crucis patibulum humanum genus saluare decreuerat, prius quàm ad passionis procederet pugnam, pascha cum discipulis celebrare disposuit. Quamuis enim ipse dominus esset de hoc mundo transiturus ad patrem, utpore uerum pascha atq; phase ueteris figuram completurus, noluit tamē prætermittere, quin legale sacramentum hoc etiam perficeret corporaliter. Voluit nanq; legem sicut spiritualiter, ita & actualiter consummare, quippe qui uenerat, non ut ipsam solueret, sed ut adimpleret. Proinde se circuncidi permisit, & tanquam peccator uolucribus redimi. Tulit enim ex legalibus obseruantijs Iudæorum sacerdotibus & Scribis calumniandi & persequendi occasionem, ostenditq; legem diuinitus datam bonam & sanctam esse. Hac de causa etiam in cœnaculum ingressus est, ut nouis sacri G
Leuit. 26 ficijs uetera reformaret. Hoc Prophetæ uoce prædixerat dicens. Comedetis uetustissima ueterum, & nouis superuenientibus uetera abijcietis. Immolabatur quidem agnus, & celebrabatur phase. Vtrunq; idem perfecit mediator, quoniam significabat utrunq;. Nempe ipse nouum solenne instituit pascha, dum ad patrem transiens totum ecclesiæ corpus transito in baptismo mari rubro atq; deserto seculi cælestis patriæ fecit hæredem. Ipse prorsus uerissimus agnus est, cuius cruore roseo postes fidelium cōsecrantur. Vt igitur figuris finem daret, & noua conderet sacramenta, uenit cum suis in cœnaculum, sanctam præsentia sua nobilitaturus ecclesiam. Introeat nunc quisq; fidelis & spiritus ac mente contempletur, quæ & quanta sunt in ipso futura mysteria. H
Nil prætereat, nilq; apud unumquenq; remaneat indiscussum. Cuncta enim sunt plena documentis, referta figuris, & grauida sacramentis. Quamobrem currite uniuersi, qui de Deo uultis sentire in bonitate, atq; in simplicitate cordis illi approximare concupiscitis, & maturo animo considerate mirabilia, quæ facturus est dominus. Currite (inquam) ad hoc singulare conuiuium, in quo discumbit Deus cum hominibus, cum piscatoribus uerbum, & sapientia cum simplicibus & imperitis. Discumbit autem, non ut sibi ministretur, sed ut ipse ministret, frangat panem, calicem porrigat, distribuat agnum, & postremo sacramentaliter præbeat semetipsum. In isto nempe conuiuio, ubi diuina recumbit in carne maiestas, non seruorum numerositas sericis ornata indumentis, non lautiorum abundantia ciborum, non regius conspicitur apparatus, sed legales cibi, atq; mensula pauperrima pannosis hominibus circumsepta. Cōfudit quippe Dei sapientia in hoc suo immoderatum gulæ appetitum, delicatiora fercula,

A culà, obsequia famulorum, & sumptuositatis inordinatam uoluptatem. Pudeat merito, confundaturq; humana uoracitas dominico temperantiæ ac humilitatis erudita exemplo. Frugalitatem & lasciuiam non solum admonuit fugiendam, uerumetiam summæ nobis sectandæ humilitatis exhibuit formam. Non erubuit ipse rex magnus & omnipotens cum paruis infirmisq; discumbere, atq; Dei filius cum ignobilibus mãducare. Voluit cum infirmis ægrotare, ut sanaret languidos, atq; cum inscijs cibum sumere, ut erudiret ignaros. Ideoq; in hoc discubitu prius quàm ullum caperet corporis alimentum, suos intuens discipulos uoce humilima sic exorsus est. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum ante quàm patiar. Vulnerati cordis, & flagrantissimæ caritatis est uox hæc. Habet in se, unde pascat ruminantes se. Quid sapientia paucis insinuare uoluerit, accipe. Ab instanti quidem conceptionis suæ ipse homo uerbo Dei unitus ecclesiæ suæ copulam ardentissime concupiuit, se quoq; illi congruentius amabiliusq; tradere nequiuit, quàm per corporalis copulæ unitatem. Luc. 22

B Nã diuinitatis natura ubiq; præsens est, uariosq; (prout uult) præsentiæ suæ operatur effectus, aliter in cælo, aliter in inferno, aliter in angelis, aliterq; in cæteris agens creaturis. Miro autem modo diuersimode sic disponit singula, ut nequaquam desit esse in omnibus. Præbet se uniuersis, præbet & singulis. Nec pluralitati quid adimit singularitas, neq; singularitati pluralitas detrimentum facit. Quoddam tamen præcipuum idem mediator suæ uolens conferre ecclesiæ, quod nunquam noscitur fuisse collatum, corpus illud uisibile, passibile, palpabile, & mortale, quod susceperat uerbum, communicauit in cibum. Tale siquidem munus, taleq; dilectionis pignus suæ iturus ad patrem ecclesiæ dereliquit. Hoc autem illi solatium præstitit, hoc ardentissimæ caritatis indicium demonstrauit, quatenus uisibilis humana eius absentia illi fieret tolerabilis. Voluit nihilominus, ut usque ad seculi finem hoc modo eadem mater ecclesia de sui capitis sacramentaliter præsentia lætaretur, aggregarenturq; ipsius merita, quum de uisibilis formæ absentia patientiam, atq; de corporali occultata specie fidei

C robustissimam exerceret constantiam. Hos ergo aliosq; plurimos in uerbo Christi anima uidens per istiusmodi institutionem sacramenti futuros esse ecclesiæ suæ profectus, quum in eodem, in quo memoratum initiandum fuerat sacramentum, se conspiceret reddere conuiuio, tota feruore ebria, feruida caritate, iucunda exultatione in lætissimæ iubilatiõis uoce prorupit, & ait. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum antequam patiar. Mira res. Proximus erat passioni, noueratq; quantas ferre debebat contumelias, & tamen ex hilaritate cordis se noluit continere, quin desideriorum suorum æstus exprimeret. Attendebat aliorum commoda, proprij immemor ludibrij. Præter usitatum & communem naturæ ordinem est, ut homo morti uicinus exultet, & obliuiscatur sui. Hinc magnanimitas, hinc caritas, hinc redemptoris declaratur diuinitas. Pœnarum quippe intrepidus, & discipulorum profectu sollicitus, atq; amoris flamma succensus, qualis latebat intus per oris apertionem manifestauit foris. Vt igitur ignem igne, desiderium desiderio, & amorem excitaret amore, inquit. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum antequam pa- Ibid.

D tiar. Istiusmodi eloquia de cellario ardentis pectoris ideo mediator ipse protulit, ut in amorem sui sanctam excitaret ecclesiam, traheret ad se, & copularet sibi. Illam siquidem nimium diligens corporis sui pabulo saginare cupiebat, quatenus indissolubilis caritatis pace firmata sanctissimi connubij celebrarentur insignia, fierentq; duo in carne una, quemadmodum ab ipso mundi exordio per Adam uaticinatum fuerat. Quum enim Deus mulierem, quam de ipsius Adæ costa formauerat, statuisset ante eum, ait. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Nempe dominus Iesus Dei & hominum mediator ipse est, qui ob amorem sponsæ immaculatæ ecclesiæ reliquit in cælo patrem suum, quando formam serui suscipiens semetipsum exinaniuit. Reliquit & matrem, dum synagogam de qua carnis trahens originem propter infidelitatis demeritum repudiando contempsit. Suæq; adhæsit uxori, quum in cruce pendens dato sanguinis precio, atque aquæ lauacro, sibi eam inseparabiliter copulauit. Cui etiam pro amoris pignore;

Gen. 2 (margin, beside "fierentq;")
Ibid. (margin, beside "quamob-")

gnore, procꝗ fœdere maritali corporis & sanguinis sui sacramenta concessit, ut non solum in spiritu, uerumetiam essent duo in carne una. Eia nunc lætare mater Ecclesia, & in cordis modulatione age diem solennem domino, quoniam rex omnipotens terrarum cœliꝗ fabricator præcipuo amore dilexit te, pro te de solio patris in uterum intrare dignatus est uirginis, insuperabili caritate quæsiuit te per uepres & spinas, & huius seculi uastam solitudinem, ut filios tuos errantes reuocaret ad te, teꝗ duceret ad se. Quid igitur retribues ei pro omnibus quæ gratis tribuit tibi? quæ uota, quas laudes, quas'ue actiones gratiarum persolues eidem? Te immensis monilibus decorauit, te redimiuit diademate precioso, deaurata ueste, & fulgentibus margaritis, celebre fecit nomen tuum, constituitꝗ filios tuos principes super omnem terram. O quàm speciosa & suauis es, atꝗ carissima in delicijs. Nempe effecta es pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata, ex quo Dei filius adamauit te, & factus est in te qui fecit te. Perpetua nanꝗ caritate dilexit te, & te attraxit ad se miserans tui. Tuarum sordium priorum oblitus sic te sibi elegit in sponsam, ac si nunquã maculata fuisses. Quid F inquam facies? quid dignum conditori tuo rependes? quid sponso tuo donabis acceptabile? Tacebis ne, an forte præ tædio & amoris carentia dormitabis? Consurge, consurge (iuxta Prophetæ admonitionem) induere uestimento fortitudinis tuæ Siõ, & indumento iucunditatis gloriæ tuæ. Non taceat lingua tua per diem & noctem, neꝗ conquiescat os tuum diuinas persoluere laudes, per uicos & plateas tuas, resonet lætitiæ uox, amoris canticum, laudationisꝗ tripudium. Exalta in uirtute uocem tuam, audiãt filij tui quanta tecum fecerit Deus tuus, magister, & sponsus. Audiant & mirẽtur, exultent & laudent. Sicꝗ in domino Iesu mater cum filijs, & filij pro matre lętentur, qui nedum habitare facit sterilem in domo, uerumetiam matrem filiorum lætãtem. Is etenim flammigero amore succensus quum recumberet in cœnaculo cum suis, quos de turbinibus seculi uocauerat ad se, dixissetꝗ desiderio desideraui hoc pascha mãducare uobiscum, inter ipsas conuiuantium epulas surrexit à cœna, uestimenta sua deposuit, linteum accepit, seꝗ præcinxit eodem. Deinde aquam misit in peluim, & suorum cœpit G lauare pedes discipulorum, atꝗ linteo, quo ipse præcinctus erat, extergere. O insolitũ mirandumꝗ prodigium, ô nouitatum nouitas, & uirtutum supereminens uirtus Dei filium intueri succinctum balteo, & defixo in terra poplite discipulorum pedes abluere, extergere, osculari. Quis non obstupescat? quis non gaudeat, quis non lacrymetur ista legens uel audiens? Prorsus hæc (iuxta historiam) humilitatem docent, deuotionẽ accendunt, atꝗ mentis innocentiam nutriunt, iuxta uerò spiritualem intelligentiam diuinæ bonitatis thesauros pandunt, mysteriorum Dei reserant sacramenta, contemplantis animum superno splendore irradiant, fidem roborant, erudiunt sapientia, interiorisꝗ aciem hominis suaui reficiunt caritate. Nempe paruulus in Christo ipsius exemplo pascitur, exercetur meditatione, ad meliora prouocatur, atꝗ ex lætificante gratiã contra futura tentamenta animatur. Habẽt plane istiusmodi saluatoris gesta foris quid delectabile, intus autem mirabile supra modum. In altero rudes spiritu reformantur moribus, in altero uerò perfecti summæ sapientiæ debriantur amore. Sunt quidem infirmorum lac, & grandium cibus. Discurrit inexpertus, atꝗ de historiæ superficie, quasi de uernantibus floribus suauiter redolentibus, meditando nutritur, spiritualis uerò H & exercitatus sensibus dijudicans omnia, quid discubitus, quid uestimenta, quid cœna ipsa, quid linteum, quid pedum ablutio, quid extersio significet mystice, tacite secũ contemplando perquirens maxima quædã atꝗ iucunda sub historiæ uelamine & cortice literæ reperit. Nequaquam ab re aut ociose scriptum est, quod Dei sapientia à cœna surrexit. Cœna hæc magnum quid de inquisitione dignum legentibus innuit. Cœna quippe hæc in qua uerbũ dei sedet, sinus est patris, & æternæ beatitudinis imperturbabilis pax. In ipsa à patre sempiternaliter generatur uerbum, de æterno utiꝗ coæternum, Deum de Deo, & de lumine lumen. Quum enim sit splendor paternæ gloriæ, & candor lucis æternæ, omniaꝗ portet uerbo uirtutis suæ, in diuinitatis pacatissimo sedet solio, non gratuite, non particulariter, non temporaliter, sed æternaliter, sed naturaliter, sed plenissime, & æqualiter. Est nanque imago Dei inuisibilis, ita ut qui uidet uerbum, uideat & patrem, quoniam uerbum & pater unum sunt. In hoc sacrosancto

A sancto uerbi conuiuio angelorum, archangelorum, uirtutumq; recumbit exercitus, atque omnium spirituum beatorum candidatus residet numerus. Vniuersi hi de plenitudine hauriunt uerbi, thesauris ditantur sapientiæ, à generatione ineffabili filij lætificantur, atq; ab amborum osculo insatiabiliter saginātur. In illo conuiuio omnia redolent, omnia sapiunt, reficiunt uniuersa, reliquiarum pars nulla deperit, nullus minuitur cibus. Conuiuij huius autor uerbum est, sodalis conuiuantium, & minister. Ab hoc utiq; cœnæ conuiuio quum surrexit, prius quàm suorum lauaret pedes discipulorum, deposuit uestimenta sua. Vestis etenim qua in isto tam honorabili, tamq; opulentissimo conuiuio induitur uerbum, quis intellectus capere, quæue narrare sufficit lingua, quanti decoris, quantæq; sit excellentiæ? Omnium prorsus quæ in terra magni pendi possunt, siue sit aurum, argentum, pretiosiq; lapides, odorum fragrantia, musicalis sonoritas, & dignitas imperialis, aut quæ fulgēt in cælo, sicut sunt cæli luminaria, & astra rutilantia, seu super cælos uiuunt, ueluti sunt angeli, principatus, dominationes,
B & potestates, cæteræq; angelicæ legiones, plus quàm dici possit, præcellit, & incomparabiliter supereminet. Hæc nempe speciosior est sole, & super omnem dispositionem stellarum, atq; comparata luci inuenitur prior. Vestis (inquam) uerbi diuinitatis est gloria, incontaminata intelligentia sapientiæ, paternæ generationis origo sine principio, actus sine tempore, perfectio sine fine, atq; plenissima absq; diminutione communicatio. Hæc etenim uestimenta nisi deposuisset, minime uideri potuisset. Inualida nanq; est hominis mens, quamuis iusti, quamuis innocentis ad huiusmodi uestimentorum claritatem intuendam. Hanc quum (ex parte tamen) in monte aspexisset Petrus & duo condiscipuli, fulgorem illius ferre non ualentes, & sursum oculos leuare non audentes prostrati ceciderunt. Propterea ut traderetur, flagellaretur, crucifigeretur, occideretur, illa deposuit. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam crucifixissent. Depositis autem uestimentis accepit linteum, & præcinxit se. Tunc se præcinxit linteo, quum in forma Dei existens semetipsum exinaniuit formam serui ac-
C cipiens, atq; à patre intemporaliter generatus in temporis plenitudine natus est de muliere, & factus sub lege. Nempe quando uniuersitatis naturam assumpsit, & passibilitatis illius est particeps factus, se spiritualiter præcinxit baltheo, non tamen ad decorem, sed pro ministerio. Quod autem suscepit pro homine, tradidit homini in exemplum, in adiutorium, in cibum, & in precium. Hinc est quod ad subeundas corporis passiones, atq; ad exequendas uirtutum perfectiones tam alacer fuit, tamq; infatigabiliter perdurauit. Desideranter enim opus quod illi dederat pater ut faceret, perficere cupiebat. Obedientiæ igitur iugo suppositus, tanquam linteo præcinctus, nec ad dexteram nec ad sinistram declinauit, nō fauoribus hominum, non se flexit honoribus, sed nec lacessitus iniuria, neq; persecutionibus fractus, nec superatus morte cessit aliquando. Proinde illi donatum est nomen, quod est super omne nomen, & factus est ecclesiæ honorabile caput, quam ut aggregaret in unum toto orbe diffusam, spiritum sanctum misit in terras. Hoc mystice designatum est, quando aquam in peluim ipsum misisse describitur. Aqua hæc spiritus sanctus est, sicut Ioannes patenter manifestat, quum in tem- Ioan. 7
D plo stante domino & dicente, si quis sitit, ueniat & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, intulit. Hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes. Nemo itaq; mundatur à sordibus delictorum sine spiritus sancti gratia. Est autem idem spiritus tanquam aqua mundissima, quæ carnalium æstus desideriorum refrigerans, & pollutam corporis naturam compunctionis dolore respergens castimoniæ puritate nitificat. Hoc precabatur Propheta dicens. Asperges me domine hysopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Effudit itaque in eccle- Psal. 50
siæ peluim regenerationis lauacrum, per quod originale aboleretur delictum, dicente Apostolo. Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, qui tradidit semetipsum pro illa mundans eam lauacro aquæ in uerbo. Effudit quoque gratiam spiritus in dilectionis pignus, per quam actualia ipsius extergerentur crimina. Agnoscebat quidem neminem, quandiu hac carnis corruptione tegitur, à contagionis culpa posse subsistere. Ideo opportune misericorditerq; hanc spiritus ablutionem eadem Dei sapientia suæ donauit ecclesiæ, quatenus deperdita per infirmitatem Col. 5

carnis

carnis ac spiritus baptismali puritate & conscientiæ nitore per huius uirtutem lauacri E
quæq; fidelis anima gratia sancti spiritus effecta digna suo queat reformari principio.
Nullus etenim quamuis sanctus & mundus humana indigens conuersatione & corporis necessitatibus subditus reperitur, qui hac non indigeat spiritus lotione. Nã etsi peccata operis, nequaquam tamen omissionis & cogitationis ualet uitare contagia. Quis est qui frequenter se affectu inordinato non polluat? Quis enim in tota hominum numerositate sic uiuit, ut non diligat quod nõ debet, aut nõ diligat quod debet, seu quod diligendum est, minus diligat, siue inordinatius iusto diligat? Affectiones nanq; istę, tã quam animæ pedes, quoniam terreno cohærent pulueri, indesinenter lauandæ sunt, cuius militantis Christo solicitudo in hoc optime comprobatur. Amor autem futuræ beatitudinis uiua diuinæ præsentiæ fides, sedula ad deum intentio, puritatis ac innocẽtiæ dilectio, uirtutum non dormitans pugna, ignita affectio sapientiæ, timoris dei clauus, resolutionis corporis iugis meditatio, extremi iudicij atq; perpetui incendij euigilans memoria, conscientiæ maculas in iusti anima diu inhærere non sinunt. Aquam spi F
ritus quisq; dei amator in cordis uasculo deferat secum, ut quicquid in se cogitatione seu affectione pollutum senserit, statim abluat, & abstergat. Hoc fieri mandauit dominus per Prophetam inquiens. Lauamini, mũdi estote, auferte malum cogitationum ue
Esa. 1 strarum ab oculis meis. Quamobrem ut quod pręceperat fieret, misit aquã in peluim, & ne infructuosa uideretur ipsius aquæ infusio, cœpit ipsemet suorum lauare pedes discipulorum. Quis etenim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Minime quidem discipuli sibijpsis lauerunt pedes, sed dominus. Probauit se esse mundum, qui uerbo suo mundat immundos. Non igitur se extollat humana præsumptio, non audeat de proprijs uiribus intumescere. Sciat se non sufficere sibi, nilq; boni à se agere posse. Totum quod habet gratiæ, quod uirtutis, quod intelligẽtiæ, quod bonitatis, dei uerbo ascribat, atq; de riuulis ineffabilis mediatoris clementiæ illud emanare non dubitet. Non enim à gratuita solum defluunt dei caritate singulorũ merita, uerumetiam à plenitudine donorum hominis Christi. Propter gratiam quippe G
personæ singularis, idem dominus in corporis sui mystici membra, quod est ecclesia, infundit sensum & spiritualem motum secundum formalem plenitudinem omnis gratiæ in ipso habitantis. Ideo ipse est qui peccata diluit, qui tribuit dona, qui etiam passione sua chirographum damnationis aboleuit. Humanitatis nanq; substãtiam, quam ab homine suscepit, pro ipso exposuit morti. Sicq; delictorum sordes, quas per sanctificationis spiritum lauit, per carnis naturam patiendo detersit.

De preconijs uere humilitatis, que in Christi ministerio elucet pulcherrime Cap. III.

Rudens quisq; architectus collapsi ædificij structuram erigere ac restaurare disponens semper à fundamenti opere sumit exordium, rationabiliterq;. Nihil enim nisi supposito fundamento superædificari potest. Quamobrem dominus Iesus humani generis ruinam reformare uolens uirtutũ fundamenta summo studio per seipsum collocare curauit. Cæterarum siquidem uirtutum fundamentum imputribile, nulloq; labefactandum impulsu, humilitatem dixerim. Sæuiat mundus, tentet aduersarius, repugnet caro, humilitas semper se- H
cura est. Non habet quid amittat, neq; quo doleat, in sui secreto cubiculi intrepida requiescens bono fruitur suo, habitans secum non consueuit se cum alienis miscere, sed neq; suos (nisi opportune ac temperanter) patefacit thesauros. Nihil laude dignum habere se dicit, uel arbitratur, quoniam diuino muneri totũ ascribit, quod est. Proinde qđ non est suum, facit suum, dum pure simpliciterq; in suo conditore lętaī, eoq; efficitur locupletior, quo se nil proprium habere fatetur. O sancta humilitas sola in tuis uilis oculis tuo te condẽnans iudicio quantũ deo amabilis es? q̃ cara? q̃ dignitate sublimis? q̃ diues meritis? Quis te digne laudare ualet? quis sufficienter tua potest enarrare præconia? Tu latronũ acies imperterrita transis, tu fauores hominum impauido corde contemnis, tu semper uigilas incessanter, dei gloriam tibi uendicare ignoras, tu omniũ te nouissimam credens cæteros honorabiliter antecedis. Dum descendis, ascendis, dum gloriam fugis acquiris, dum latere cupis efficeris manifesta. Sine tui detrimento proficis, sine elatione præes. Te nesciente ædificas, fœtes tibi, & extra te bonæ famæ

suauis-

A suauissimum spargis odorem: in cordis tui angulo tacitè requiescens in latitudine platearum matris ecclesiæ diffamaris. Tibi soli non posse sufficere putans multorum animos ad meliora immutas. Deformitatem tuam sæpissimè intuens, ô quàm pulcra es in oculis domini. Ex uenustate tua, & faciei tuæ splendore summi regis filius adamauit te, & te suo fecit dignam connubio. Te dilexit in uirginem, & propter te uirginem elegit in matrem: sicut eadem testatur in Cãtico, dicens: Quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Te nascendo secum habere uoluit. Ideo præsepe anguistum, & diuersorij non deuitauit sordes: atq; iumentorum cõsortia non erubuit: Quid multa? te in corde suo reposuit: te magnificauit uoce: te opere confirmauit. In habitu, in moribus, in incessu, in sermone, in obedientia, in ministerio te sui amatorem, tuiq; fœderatum contubernio euidentissimè patefecit: potissimum tamen in ultimo sui transitus sacro conuiuio tui præcipuum reliquit exemplum nulla tem porum mutabilitate abolendum. Quum enim aliquãtulum discubuisset cum suis, surre- Luc. 1.
B xit, ut suorum lauaret pedes discipulorũ. Posita igitur aqua in peluim, præcinctoq; linteo, ac sedentibus cunctis uenit ad Simonem Petrum: quatenus illius (sicut agere disposuerat) lauaret pedes. Hoc mox ut uidit Petrus ad tanti expauit aspectum prodigij, seq; continere nõ ualens uoce tremula ait. Domine tu mihi lauas pedes? Te, ô domine, cerno sine uestimento præcinctum baltheo: & dimisso poplite inclinatum. Dic (oro te) domine dic, quid uis facere? Nunquã te uidi talia molientem, taliterq; dispositũ. Quę est hæc nouitas? quæ est hęc, quã intueor, inusitata uoluntas? Loquere ergo domine, ut audiat seruus tuus, ne admiratione nimia cõprehensus rapiatur extra se, aut tabescat in se. Visne facere quod opinor, quod uereor, quod nunquã me passurum esse polliceor? Tu ne mihi lauas pedes? Tu (inquam) qui fundasti terrã super stabilitatem suã, qui illam fœcũdasti arboribus, multiplicasti frugibus, animãtibusq; replesti. Tu qui omni animæ uiuenti pręstas uitã, prębes alimentũ, refugium tribuis. Tu, dico, qui totum uniuersum mirabili ratione gubernas generationes adducẽs, producens fœtus, emittẽs lucẽ, inuoluẽs Ioan. 13.
C tenebras, faciens pacem, creans malum. Tu qui mundum metiris palmo, æthera uibras, moues cælos, firmamentum ornas, aquas diuidis, distinguis mansiones, ministeria ordinas, congregas electos, angelos mittis, beatificas spiritus, atq; hominum & angelorum merita subtilissima examinatione dijudicas. Tu sine initio Deus, sine comparatione pulcerrimus, sine obstaculo omnipotens, sine errore sapiens, sine personarum acceptione iustus, sine diminutione munificus, sine retributione bonus, sine macula sanctus, & sine admixtione beatus. Tu sempiternus, immensus, ineffabilis, dulcis, complectens omnia, uidens singula, regens uniuersa mihi lauas pedes? Ego tibi famulari debeo, tuaq; adorare uestigia, & tu mihi lauas pedes? Desine (oro te domine) surge uelociter, depone linteum, resume uestimenta, & ne uelis lauare mihi pedes. Memento (quæso) qualis per culpam fuerim, qualis sim per naturam, & uidebis non esse congruum, ut laues mihi pedes. Tu uniuersorum domine, mihi omnium peccatorum minimo & maximè contemptibili, immundo, sanie delictorum scaturienti, ad bonum peragendum infirmo, &
D procliuo ad malum lauas pedes? Nonne tu, ô domine, de limo terræ me plasmasti, & sicut lac coagulasti: pelle me uestisti, & carnibus, ossibus, atq; neruis compegisti? Cur mihi lauas pedes? Non possum pati, neque ualeo te uidere prostratum ante me: quare ergo mihi lauas pedes? Altitudo diuinitatis tuæ, & profunditas miseriarum mearum absorbuerunt me, & mihi lauas pedes? Intuere (obsecro mi amantissime domine) profluentes lacrymas, cordis gemitum, atque mentis intolerabilem dolorem, & ne uelis lauare mihi pedes. His atque huiuscemodi mentis, orisq; clamoribus Petri commotus dominus, placido illum admonuit sermone, dicens: Quod ego facio, nescis modò: scies autem postea: sine tantum, ut mysteria perficiam: permitte, ut secuturis meis ouibus tibi commissis humilitatis exemplum præbeam, & patienter fer, ut lauem tibi pedes. Quomodo fructuosum erit quod dixi, discite à me, quia mitis sum & humilis corde: si tibi roganti consensero non lauare pedes? Decet nos omnem implere iustitiam, & omnem uirtutis tribuere formam: propterea noli ultrà contradicere, ut tibi lauem pedes. Ioannem memorare præ reuerentia metuentem uerticem meum tangere, & nolentem baptizare me: & tamen ad uocem mei conticuisse imperij. Quamobrem illo noli uideri ibid. Matth. 11

sanctior, nec ultra replices, domine tu mihi lauas pedes? Docebo te quid significet hoc, quidue lotione hac insinuare uelim: & tũc scies me instruente postea, quod modò ignoras. Petrus uerò diuinitatis lumine, & propriæ uilitatis admiratione percussus in proposito perseuerans intrepidè (sed temerariè) respondit domino, & ait: Non lauabis mihi pedes in æternum. Zelum quidem habuit, sed non secundum scientiam. Nimium iustus esse uolens, & imprudenti, atque impudenti succensus desiderio non considerabat, cui resistebat. Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creaturarum uniuersitas famulatur: de quo ait Propheta: Non est qui tuæ possit resistere uoluntati: tu enim fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus uniuersorum tu es. Subticuisset planè, si memoriter tenuisset, quod scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Quanto consultius dixisset nunc, quod postea timore perterritus compulsus est dicere. Quid autem, ô Petre, est dicere: Non lauabis mihi pedes in æternum? Quantumcunq; uis, roges: quantum uis, imperes: etiam si decies, si centies, si millies preces ingeminaueris, non lauabis mihi pedes. Quod semel statui, & mentis deliberatione firmaui, non frangam, neque ullo modo transgrediar: ideo fiducialiter aio: non lauabis mihi pedes in æternum. At uerò dominus, qui ad saluandos peccatores uenerat, emendare discipulum uolens ab immoderato rigore illum retrahere curauit, inquiens: Si nõ lauero te, non habebis partem mecum: si non te per regenerationis lauacrum lauero, si te per gratificantem spiritus sancti gratiam, quã præfigurat aqua hæc, ab originali, exitiali, seu ueniali non emendauero delicto: non habebis partem mecum, si te nõ lauero, in meis non cõnumerabere membris, neq; poteris cõsortio meo aggregari. Visne separari à me, quẽ diligis, quem confessus es, cui totis mentis & corporis uestigijs adhæsisti? An ignoras, quòd nemo mihi contrarius, meæq; inobediens uoluntati mecum partem habere potest? Suadeo igitur tibi redire ad te, cõsiderareq; prudenter uerborum meorum sententiam formidabilem. Noli solum exteriora inspicere, sed tecum pertracta, quid hæc significet lotio, & præbebis assensum. Exemplum est, figura est, sacramẽtum est. Subijce itaq; te mihi, & te abnega propter me, ut sis meus discipulus, nec non partem mecum habere ualeas: alioquin si contentiosus fueris, si in tua perstiteris uoluntate, non habebis partem mecum. Monui te blando alloquio, & nunc te terreo aspera inuectione: scias autem si te lauari minimè patieris, æterna feriam damnatione. Ad hanc domini comminationem expauit cor Petri, contremuere uiscera, sensus aufugit, elanguit animus, & uigor omnis demollitus est. Vix dominus uerba finierat: & ecce Petrus, qui prius procaci humilitate dixerat: Non lauabis mihi pedes in æternum, respondit: Domine, nõ tantùm pedes meos, sed & manus, & caput. Fateor, ô domine, quòd uox tua nimium prostrauit me, eo quòd dixisti: nihil mihi intolerabilius. Te nanq; plus omnibus diligo, imò etiam plus q̃ me: quomodo igitur ualeam esse sine te? Ego te elegi in dominũ, in patrem, & in spõsum: & tu dicis: Si nõ lauero te, nõ habebis partem mecũ? Nunquid abijcere me uis? nunquid pro inobedientia me repudiare meditaris? Certè nunquam fiet hoc. Laua manus, laua pedes, laua caput, laua me quantum uis. Ecce totum expono me, tantum ut habeam partem tecum. Confiteor mi amantissime magister labijs, corde credo, & nullatenus dubito, quin si lauabis me, super niuem dealbabor. Quia hoc intelligo domine, subijcio me tibi: totum me tibi præbeo, ne moreris propter meipsum rogo te, ne lauare me differas, ut non dubitem amplius tecum partem me habiturum. Si laueris, certum me reddes, quòd tecum ero, tuis fruar delicijs, tuo dignus ero consortio, tuisq; associabor electis, atque à tuis nunquam diuellar amplexibus. Te sicuti es, te in patre, & patrem in te ineffabili quadã iucunditate conspiciam. Hæc est pars habitantium tecum, quos lauisti in sanguine tuo, tuoq; mundasti sanctificationis spiritu. Illorum ergo ne amittam felicitatem, ne ab eis separer: iterum dico tibi, ut non solùm laues pedes meos, sed & manus, & caput. Hoc ubi audiuit dominus, lætus pro discipuli correctione effectus inquit: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus: utique qui sacramentali lotus est regeneratione. In eadem mundatus est totus: propterea non indiget, nisi ut pedes lauet. Tanta etenim uirtute, tamq; efficaci gratia illud lauacrum operatur, ut corpus tangat, & mentem abluat, atque uniuersa peccata, quamuis enormia, quamuis arenæ numerum excedentia, suo illico abstergat contagio: hoc nimirum uerbo

Hest. 13 / Psal. 75 / Ioan. 13 / Ibid. (marginal references); E, F, G, H (marginal section letters)

A bo Dei operante in elemento & sacramento. Istiusmodi autem sacramẽtalis lotio, quoniam reiterari nequit, aliam spiritualis renouationis suæ Christus donauit ecclesiæ. Hãc per spiritum sanctum inuisibiliter agit, qua quilibet indiget Christianus. Hanc prorsus expressit, quando ait: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Quo dicto cœpit rex angelorum humiliter, diligentissimeq; suorum lauare pedes discipulorum. O humanæ pudor superbiæ, ô altitudinis terrenæ confutatio singularis, uidere Dei filium aquam infundere, & refundere, sordidantium pedum puluerem proprijs abluere manibus, & linteo, quo præcinctus erat, extergere: atque singulorum pedibus oscula imprimere dulcissimæ caritatis. Non ualet ullus sermo explicare, quantã deuotionis suauitas, profunditas humilitatis, caritatis ardor, atque uirtutum exemplaritas sub huius lateat cortice ministerij. Miror equidem si quisquam mortalium suo naturali ingenio ad tantæ rei peruenit indaginem. Nempe etiam ipsis angelicis spiritibus admirabile factum est istiusmodi seruitutis obsequium. Verum non intelligentiæ acu-
B men, non argumenta philosophorum, non scientiæ mundanæ curiosa profunditas, sed deuotio lacrymarum, sed cordis innocentia, sed puritas dilectionis, sed assidua meditatio tam sancti negocij secretum ingreditur. Sed quemadmodum aperitur humilibus, ita elatis, & peccatoribus seris firmissimis obseratur. Efficiatur itaque humilis, qui contemplari uult magna, innocens, & absque malitiæ ueneno sit, qui spiritualium gustum habere desiderat. Obhorret quidem, & de se præsumentes fugit, sed humilibus, Deumq; timentibus diuinæ bonitatis se delectatio offert. Excelsus est dominus, & humilia respicit in cælo & in terra. Respicit planè, ut esurientes repleat, trahat amantes, pœnitentes emolliat, doceat credentes, & accendat quiescentes. Venite huc omnes, qui in oculis uestris humiles estis, accedite propius, & quid egerit dominus, diligenter audite. Narrabo fideliter uobis omnia, quæ gessit, quæ ue in hoc conuiuio ultimo loquutus sit. Non igitur tepescat cor uestrum, neque infidelitatis nubilo obturentur aures, quin potius audiant, ut cor inde pascatur. Est enim uerbum animæ cibus salutificus,
C & corda lætificans. Verbum quidem dixerim dominum Iesum, qui postquam lauit pedes discipulorum, accepit uestimenta sua, & iterum recubuit. Quid est, quod dicitur? Postquam lauit pedes eorum, accepit uestimenta sua, & iterum recubuit? Nunquid sine causa hoc egit Dei sapientia? an fortè ociosè scriptum est? Minimè. Quæcunq; enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: & quod in carne gessit uerbum, ad profectum nostrum fecisse cognoscitur. Aperiat itaque sapientia cordis nostri sensum, ut scripturas intelligamus: sicut suis post resurrectionem aperuit apostolis: quatenus occulta operum, uerborumq; suorum sine errore agnoscamus mysteria. Lotio igitur hæc, de qua nunc dicitur, humanæ redemptionis designat sacramentum: de quo Ioannes ait: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Postquam prædicauit Apoc. 1
regnum, sanauit languidos, cæcorum aperuit oculos, sacramenta instituit, tentus est, consputus est, crucifixus est, & mortuus est: quæ omnia ad opus redemptionis pertinent, à mortuis deuicta morte resurrexit. In ipsa itaque resurrectione gloriam immor-
D talitatis, quam deposuerat patiendo, tanquam uestimenta propria resurgendo resumpsit. Sic nanque surrexit, ut omni calcato corruptionis uestigio, in supernam conscenderit gloriæ claritatem, acceperitq; in cælo & in terra regiam potestatem: ita ut ubique fulgeat diuinitatis ipsius clara maiestas. De hac per Prophetam dicitur: Confessionem Psal. 103
& decorem induisti, amictus lumine sicut uestimento. Horum uestimentorum ineffabilem fulgorem Apostolus intuens sustinere non ualuit, quando Damasco appropians de cælo lumine circumfusus, & in terram prostratus Iesum audiuit, dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Reuerberatus quidem diuinitatis splendore mox corporali priuatus est lumine. Horum quoque uestimentorum sanctus Isaac, quoniam caligabat oculis uidere non potuit, fragrantiam tamen persensit in spiritu, quando ipsorum miro respersus odore: inquit: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus: & bene pleni, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitabat: de qua plenitudine testatur Ioannes: Et uidimus (ait) gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratiæ ueritatis. Plenitudinem igitur gloriæ & resurrectionis, ac immortalitatis stolam in se complendam esse post resurrectionem indicauit.

(Act. 9; Gen. 27; Ioan. 1 — marginal references)

In eo quod postquam discipulorum lauit pedes, accepit uestimenta: post quorum receptionem etiam recubuisse legitur. Maximum recubitus iste ingerit sacramentū. Ad cælos enim in eo innuitur ascensus, & supra angelicam dignitatem ad patris dexteram alta consessio. Teste enim sancto Euangelio ipse dominus quadragenario resurrectionis suæ transacto numero, quum plurima discipulorum turba simul congregata existeret, cunctis cernantibus, & præ gaudio admirantibus cum inæstimabili angelorum exercitū usque ad Trinitatis solium gloriosus ascendit. Nempe super omnem principatum, & potestatem, & dominationem, & uirtutem, atque super omne nomen, quod nominatur: nō solum in hoc seculo, sed etiam in futuro accepit dignitatem & gloriam. Istiusmodi quidem sublimitatis honorem propter uerbi personalem unionem hominis natura suscepit. Hoc in spiritu Propheta contemplatus est, quando lętabundo corde psallebat, dicens: Adorate eum omnes angeli eius: audiuit & læta est Sion. Huius accubitus speciositate accensa in Canticis canticorum sponsa amore flagrantissimo aiebat: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Cunctis enim replet se fruentem delicijs istius sessionis uisio salutaris: unde Propheta sanctus hac pollicitatione securus aiebat: Adimplebis me lætitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem. In tali igitur figuraliter throno residens Dei sapientia suos tanquam uerus legitimusq; magister cœpit docere discipulos, sicut renitenti Petro ac nescienti se antea facturum insinuarat. Scitis (inquit) quid fecerim uobis: uos uocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim Non quippiam se indigni arrogauit sibi Dei uerbum, quum se asseruit esse magistrum & dominum. Ipse quidem est, qui docet hominem scientiam, ueritatem instruit, reuelat mysteria, rationem illustrat, & de proprijs thesauris incerta & occulta sapientiæ & prudentiæ manifestat. Est & ipse dominus uniuersorum, cui terrena atque cælestia famulantur. Quomodo non illi obtemperent omnia, quum per ipsum omnia facta sint, & sine ipso factum sit nihil? Omnia (inquit Propheta) in sapientia fecisti. Non autem dominus cæli, aut dominus terrarum, seu angelorum dicitur: sed simpliciter dominus, ut uniuersæ potestatis ipsum monarchiam tenere non dubites. Si ego (inquit) laui pedes uestros dominus & magister: ita & uos debetis alter alterius lauare pedes. Hortatur exemplo suo ad mutuæ caritatis officia peragenda: quatenus tanquam unius corporis uicissim sibi membra famulentur. Duplex uerò ipsa Dei sapientia ministerio suo commendauit nobis uirtutis officium. In altero quidem humilitatis, in altero uerò caritatis. Consueuerunt (quemadmodum naturalis etiam insinuat intelligentia) minores maioribus, dominus serui, & discipuli obtemperare magistris: nusquam autem dominum seruo subiectionis exercuisse obsequium legitur. Huiusmodi famulatus institutor & autor est Christus. Ipse est, qui homini fabro & intemeratæ uirgini se subdidit, ut obedientiæ sanctæ & perfectæ humilitatis iaceret fundamenta. Ipse est qui discipulis ignobilibus secundum seculi prosapiam, & rudibus proprijs manibus plantas extersit, & iuge seruitutis exhibuit ministerium. A seculis non est auditum tantæ humilitatis prodigium, támque insigne deiectionis officium: nulli prorsus, nisi uerbo Dei, congruebat talia præbere uirtutum magisteria. Ad hoc uenerat, ad hoc uisibilem sumpserat humanitatis formam, ut informaret mores, errores detegeret, resecaret uitia, ueritatis instrueret uiam, uitæ ianuam aperiret, reseraret misericordiæ fontem, diabolum uinceret, recuperaret perditum, reciperet prodigum, famelicum saturaret, crucifigeret peccatum, mortem aboleret, & Deo reconciliaret hominem: ut quemadmodum humanæ speciei fuerat autor, fieret etiam lapso homini per uirtutum exempla sapientissimus reparator. Hinc est, quòd tam sedulò humiliauit se, seq; subegit, atque de se luculentissimam perfectionis demōstrauit formam. Alio nullo indiget plebs fidelium uirtutum doctore: in Christo solo fulgent omnium documenta uirtutum: præcipuè tamen in hoc coram nobis exemplo proposito, humilitatem prædicauit in opere, & fraternitatis amorem exhibuit in mysterio. Egit utiq;, ut intelligeremus, miraremur, delectaremur, imitaremurq;. Intelligeremus quidem sacramentum, exinanitionem miraremur, delectaremur obsequio, imitaremur exemplum. Imitemur ergo, ô milites Christi humilitatis exemplum, & mutuæ dilectionis Deo gratum obsequium: ne tanquam contemptores nos puniat. Mentem etenim nostram proximi caritate

Margin notes: Psal. 96; Cant. 1; Psal. 15; Ioan. 13; Psal. 103; Ioan. 13. Margin letters: E, F, G, H.

A tate repleamus, compatiamur cadenti, & erranti: iustitiæ semitas pandamus, in nos peccantibus ignoscamus, atque aliorum mala nostra esse putemus. Ita nos coaptemus omnibus: ut sciamus gaudere cum gaudentibus: & flere cum flentibus, tribuamus ex corde, oremus ex corde, nihilque simulatum, nihil fraudulentum, nil in nobis appareat incompositum, quod fraternæ ualeat maculare nitorem conscientiæ. Sic uiuamus nobis, ut ad Dei gloriam, proximique profectum nostra militet uita. Transformemur in singulos, communicemus nos omnibus: ita ut illud Apostoli compleatur in nobis. Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifaciam: seruatis duntaxat modo, mensura, tempore, & rationabili iudicio caritatis. Cautè quoque uigilemus, ne fraternus in nobis tepescat amor, ne misceatur cœno, ne plus iusto accendatur: & mandatorum Dei prætergrediatur semitas. Quotiescunque igitur huiusmodi prudenti, ignitoque amore erimus decorati, gaudeamus & exultemus in domino: quoniam saluatoris exemplo infundimus aquam, pedes lauamus, extergimus linteo, & mutuæ exercemus officium caritatis. 1.Cor.9

B *De fidei excellentia, & autoritate catholicæ religionis.* Cap. IIII.

Inter difficilia, quæ humanæ saluti necessaria fore noscuntur: primum tenere locum sacramẽtorum, rectam fidem quis dubitet? Nihil enim in ipsa esse cernitur, quod sensibus subijciatur humanis: unde sensitiuæ pars animæ erigatur ad fidem, seu solidetur in fide. Non in ea color est ullus, per quem oculorum acies ualeat delectari: non odor, non sapor, non corpus aliquod in illa est, per quæ olfactus, gustus, & tactus experientia promoueri debeat. In uno tantùm sensuum corporis (uidelicet) auditu aditum inuenit fides introeundi ad hominem, & interioris hominis penetralia possidendi: unde Apostolus ait: Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Fides itaque ex auditu est: auditus autem per uerbum Christi. Verbum igitur Christi fidei autorem, promotoremque dixerim. Nihil enim in Christi uerbo dubietatis esse debet, non aliter, quàm quod dixerit, esse potest. Irrefragabilis quippe est omnis illius sententia, nec aliquo indigens testimonio. Maximè proinde dementiæ, multæque temeritatis censendus est quisquis dissentire uoluerit ab eo, C quod asseruit Christus. Quamobrem omnẽ Christianæ religionis controuersiam damnabilem esse nemo dubitet. Magni itaque periculi res est aduersus sanctum dogma catholicæ fidei uerbosis rationibus, & garrulis uelle concertare clamoribus. Cesset necesse est omnis mundanæ scientiæ curiositas, omnisque perspicacia naturalis ingenij, & humili assensu fidei iugo colla submittat: quatenus omne os obstruatur, & totus mundus fiat subditus Deo. Quis etenim (nisi qui desipit) indocto atque imperito potius quàm eruditissimo, & uniuersarum facultatum imbuto credet uiro? potissimum si sapienti insit conscientiæ synceritas, mentis rectitudo, & non fallendi inuiolabilis opinio. Optimo & docto homini indubiè credendum est. Nam bonitatem scientia ornat, & bonitas roborat scientiam. Altera horum deficiens in homine adimit uerbis fidem, diffinitionibus autoritatem, imitationem moribus, & opinionem sanctitati. Hinc colligitur, quàm contemptibile sit impij uiri prolatum testimonium uita reprehensibili sociatum. Quomodo credibile ualet perhibere testimonium ueritati, quicunque conuersatione & operibus D aduersatur legibus ueritatis: Seipsum ferit iniquus, & aduersum se sentẽtiam profert, quoties Dei iustitiam, ueritatem fidei, ac boni uiri commendabilem uitam laudare uoluerit. Nemine loquente clamat contra delinquentem innata ratio, conscientia agitata, præceps & deordinata affectio. Prorsus damnationis reum se facit, qui diuinam legem, & uirtutum perfectionem nequiter agendo sermonibus efferre conatur. Huic sententiæ ore prophetico diuinus sermo præbet autoritatem, quum ait: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Deo quidem odibilis, & hominibus quisque contemptibilis est: qui ueritatem, quam uerbis approbat, moribus confundit. Vox & uita, actus & intentio, opus & cogitatio, affectio & inquisitio in probato uiro dissentire non debent. Talis quisque esse studeat, qualis ab hominibus uideri concupiscit. Non minus propriam, quàm alienam debemus erubescere conscientiam. Iustitiæ amicus non est, qui sordescens intus, foris ab hominibus iustificari desiderat. Displiceat tibi, ô homo, facinus tuum: abominabilis tibi sit animæ

Ephe.3

Psal.49

turpitudo:neq; de extraneo,sed de tuæ gaude conscientiæ testimonio. Præter conscientiam propriam nullum coram Dei iudicio habebis defensorem. Illam igitur mundam, illam exhibe innocentem, ut ad ueri conspectum iudicis irrepercussa maneat. Parum etenim proderit exultasse ad horam de fauoribus hominum, & post obitum confusione repleri. In gaudio tuo caue, ne misceatur alienus: ut non super perditione tua lętetur inimicus. Æternum facile amittit præmium, qui temporaliter lætari non ueretur. Nec bonæ famæ habebit gratiam, qui uitæ suæ negligit innocentiam. Sanctitas enim & opinio confœderantur in unum. Quicquid sanctus uir approbauerit absque euidentissima ratione, improbandum non est: quod si uiro iusto propter cõscientiæ lumen, gratiæq; decorem credendum est: multo magis sanctificanti Deo. Nam si illuminata fulget lampas, cur non magis illuminans lumen? Si ueritatis discipulus mentiri non potest, mentietur forsitan ipsa ueritas? Ex hoc Christianæ religionis agnoscitur indissolubile fundamentum. Non enim ab homine, neq; per hominẽ initiatum fuit aliquãdo: nõ humana industria, aut intellectuali discussiõe inuentũ. Sempiternũ Dei uerbũ, quod in sinu est patris, ipsum enarrãdo disposuit, & reuelando manifestauit. Potentiæ suæ uirtutẽ, & sapientiæ inuestigabiles rationes sub uelamine abscõdit fidei, quatenus credenti nõ desit meritũ, dum quod nõ uidet, credit: & quod nondũ ratione percipit, confitet. Nã iuxta Apostoli
Heb. 11 sententiã, fides est sperandarũ substãtia rerum, & argumentũ non apparentiũ. Habet tamen ipse Christus tanquã fidei autor clauem secretorum Dei: ideo magnalium suorum reuelare ualet arcana: non autem errare potest, quũ sit uerbum: neq; ignorare, quũ sit sapientia: neq; fallere, quũ sit bonitas: neq; cõtemnere, quũ sit misericordia. Per potentiam quidem uerbũ, per gubernationẽ sapientiam, bonitatẽ per cõmunicationem, & per re-
Psal. 129 demptionem se misericordiã esse indicauit. Apud dominũ (sicut Propheta canit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Vt igitur se uerbum sapientiam, bonitatem, & Deum misericordiarum esse ostenderet, ipse dominus miserator & misericors in suo ultimo cœnæ conuiuio escam dedit timentibus se in memoriã suorum mirabiliũ. Transiturus etenim de hoc mundo ad patrem, cœnam fecit, non sicut Herodes funestus, ut innocentis sanguinem funderet, sed ut corporis & sanguinis sui sacramenta conficiendo ministraret principibus populi sui, & primis aulæ cęlestis. Ad quod peragendum nõ patriarchas, non prophetas, non angelos, non archangelos, non uel supremum cælestium legionum misit: sed ipse per se implere curauit. Potuisset planè mentis acies infidelitatis obtenebrari caligine: atq; ab illuminatæ fidei resilire splendore, si creaturarum quælibet tanti mysterij fieret institutor. Abegit itaque omnem dubietatis opinionem, omnisq; argumentum erroris, quando per se ipsum id uoluit consummari. Nihil hoc sacramento uerius, nihil certius credi potest: cuius institutionis Deus autor est. Nempe quum Dei filius in assumpta humanitate summi & æterni sacerdotij fungeretur hono-
Psal. 109 re: iuxta uaticinium Dauid, dicentis: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: officij dignitatem sacrificijq; libamen ad similitudinem perfecit senioris Melchisedech: quamuis illo nobilior esset dignitate, genere, & oblatione. Nam sacerdotij sui dignitatem non ab hominibus, sed à Deo, neq; temporaliter, sed æternaliter sorti-
Esa. 53 tus est, sicut dicitur: Tu es sacerdos in æternum. Generationem uerò eius quis enarrabit? Natus est enim in terris de matre sine patre: & in cælis de patre sine matre: de Deo Deus: de æterno coæternus: ita ut illius, de quo genitus est, sit imago inuisibilis absq; ulla gloriæ & diuinitatis dissimilitudine. Oblatio quoque illius plus quàm dici potest, supereminet, & excedit. Nam Melchisedech oblatio figura fuit: illa autem domini Iesu ueritas figurata. Illius sacrificium terrenũ erat: huius uerò cæleste. Illud corrumpendũ: hoc immortale. Secundũ sacerdotij qualitatẽ, ita eorũ oblatio. Mortales erãt ueteris legis sacerdotes: ideo morituorũ atq; irrationabilium animaliũ uictimas immolabant. Et quoniã morte interueniẽte diu permanere prohibebãtur: propterea plures fiebãt in lege, ne sacerdotalis dignitas deperiret: dñs autẽ Iesus eo q; maneat in æternum, sempiternũ habet sacerdotiũ. Ideo per semetipsum accessit, nõ in sanguine alieno, neq; uictimas immolaturus iumentorũ, sed sui corporis hostiã immaculatã pro totius mũdi satisfactione de-
Heb. 7 licti. Talis prorsus (iuxta Apostoli sententiã) decebat ut nobis fieret põtifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior factus, qui nõ haberet necessita-

A necessitatē, quemadmodū sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre: deinde pro populo. Hoc aūt fecit semel in consummatione seculorū ad detestationē peccati per sui corporis hostiā, & ad suorū abolēda scelera electorū: cuius uiuificę oblationis memoriā in sacramētali panis & uini hostia dereliquit. Illud igitur eucharistiæ sacramentū, quod in hac cœna instituit dominus: irrefragabiliter tenendū est, credendū, confitendūq;. Tenēdum quidē memoriter, ueraciter credendū, & liberè cōfitendū. Corde em̄ creditur ad iustitiam: ore autē cōfessio fit ad salutē. Vt igitur iustificeris per fidē, & per cōfessionem laudis pertingas ad salutē, propius accede uerbo cū duodeno discipulorū numero discūbente, & fortè gustabis & tu de hoc sacramēto, cui, quid, & qualiter credere debeas. Accede (in quā) nō corpore, sed mēte, sed cogitatione, sed affectu in simplicitate & uirtute, in deuotione & fide: & si nōdum perfecta & adulta, tamē ex familiari meditatione uerbi formāda atq; pficiēda. Omnē depone formidinē, & altū sapere reijce: ut diuinę gratię receptaculū fias: nō ut uideas speciositatē aliquā, nec per dulcedinē ori delectabilē inuiteris: ut

B gustes, sed ut per fidē, quæ ex auditu est, erudiaris de uerbo. Aurē itaq; para, aurē aperi, nō corporis, sed animi: ut audias quid loquatur dominus Deus, quidue sempiternū dicat uerbū. Verbū utiq;, quod erat in principio apud Deū nō transiēs, nō syllabis & humana uoce prolatū, sed cōceptū mēte, corde eructatū: ac ineffabiliter generatū: per quod omnia absq; instrumēto, uel adiutorio facta sunt, siue terrena, seu cælestia, in quo sunt, quæcunq; sunt, mouētur, & intelligūt: in quo uiuunt, qui uiuunt uita, carnis, & spiritus. Hoc diligēter ausculta, & uerbi cordis auribus percipe uerba, attēde, & gaude, cùm panem in manus suas sacratissimas accipit, cùm ad cælū oculos leuat, cùm gratias agit, benedicit, & suis tribuēdo discipulis ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meū, quod pro uobis tradetur. Vidésne unde mirādo gaudere debeas? unde fides germinet? unde spei nutrimento pascaris? Nempe comedūt apostoli, atq; de uerbi manibus suscipiunt nō uitulorum, aut hircorum carnes, seu azimos panes: prout accidentia illa portendebant oculis, naribus insinuabant, ac manibus palpanda suadebant: sed re uera corpus Christi ue- Luc. 22.

C rum, quod de Maria uirgine per spiritum sanctum conceptum fuit & natum, quod loquebatur, uidebatur, tangebatur, edebatur, quod nimirum in cruce pependit, expirauitq;: non deniq; similitudinem illius, neq; aliud, sed ipsum uerissimum, idem in quantitate, in substantia, in identitate: ex anima & carne cōstitutum unitum uerbo, humanisq; membris compositum, atq; perfectum: sub diuersis quidem opertum speciebus, sed nullum ex illis patiens diuinitatis, seu humanitatis detrimētum: neq; diuisum ex [illegible]arum numero hostiarum, aut in maiori maius, siue in minori minus: sed unum idemq; in singulis locis & hostijs, non prorsus angelico ministerio, sed diuina consecratum uirtute. Expergiscere nunc anima mea, expergiscimini & uos amatores ueri & incōcussi boni: atq; tota cordis intentione considerate, quàm dulciter, quàm humiliter, quantoq; dilectionis affectu dominus Iesus adhuc passibilis impassibiliter seipsum tribuit in sacramentum, & efficitur cibus hominum dominus ac cōditor angelorum. Cōpletur planè nunc, quod ore prophetico fuerat prænunciatū: Panem cæli dedit eis: panem angelorū man- Psal. 77.

D ducauit homo. Singuli discumbentium eundem accipiunt corporis cibum, idémque sanguinis poculum: & (quod mirabile est) suo non se denegat proditori: quem sciebat iam aduersum se leuasse calcaneum, suiq; domini perditionem quærere. Vno Petrus & Iudas cælesti pascuntur alimento: aliter tamen: nam ad meritum & profectum Petrus: proditor uerò manducat ad ruinam atq; interitum. Pro sumentium dispositione cibus hic dispares etiam operatur effectus. Quem enim reperit mundum & iustum, amplius mundat atq; sanctificat: quem autem sordescentem inuenit & immundum, deteriorem facit: quoniam sancta & immaculata iniquitatibus pollutus præsumpsit sumere sacramenta. Suis nanq; demeritis, nō Dei uoluntate malus malè sumens efficitur peior: in remedium quippe humanæ infirmitatis, fidei meritum, solatium amātium, & caritatis augmentū hoc suum uerbi clemētia instituit sacramentū. Noli tu ergo Iudam imitari, noli dominū tuum, atq; teipsum uenūdare in peccatū: noli ita de Dei bonitate pręsumere: ut de te pręsumendo cadas, atq; intereas. Quod ordinatū est sanctè, sanctificatus accipe, ut sanctificeris adhuc. Nunq̄ qualis sis, obliuiscaris: ne tuę infirmitatis immemor elata cordis ceruice diuina suscipias. Optimū etenim susceptionis remediū mētis humilitatē fore

non dubites. Eo nanque ad eucharistiam percipiendam eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, uirtutibus solicitior, & uita inuentus fueris sanctior. Habes itaque mensam spiritualem appositam, cælestibus refertam dapibus: habes uitulum saginatum, immolatum, occisum, assatum: habes sacerdotem magnum, lineis uestitum ministrantem tibi: habes sodales tuos terræ principes, pinguia manducantes: ades (inquam) nuptiali conuiuio solenniter celebrato. Caue ne epulantibus cæteris, atque bibentibus ipse fame tabescas: & de tam honorabili consortio discedas cum rubore ieiunus. Noli stare eminus, tanquam alienus à sorte sanctorum. Recole Prophetam dixisse: Accedite ad eum, & illuminamini, & facies uestræ non confundentur. Iterumq́: Gustate (inquit) & uidete, quoniam suauis est dominus. Propheticis ergo exhortationibus accensus, ac discumbentium animatus exemplis, accede & tu seruili deposito metu: ut inebrieris ab ubertate caritatis Dei, & torrente uoluptatis uerbi pascaris. Prius tamē quàm te cœtui misceas recumbentium, in secretum cubiculum tui cordis ingredere: ibiq́ cum ingēti gemitu & compunctione, effuso (si uales) lacrymarum imbre ora genitorem tuum cælestem: ut suo te gratificet filio, illumq́ tibi præstet placatum, teq́ minimè patiatur à tam sanctissimo repelli conuiuio, & repudiari uelut indignus. Hoc autem quum deuotè perfeceris, & cor tuum ex concepta fiducia roborari cognoueris: tunc exauditas tuas orationes intellige, atque à domino te inuitari non dubites. Quamobrem uiduitatis ueste reiecta, & nuptiali induta ad uerbi reuerenter prouolue uestigia: illa lacrymis ablue, & deuotionis unguento undique linire ne cesses. Demissis igitur in terram luminibus caritatis, ac humilitatis prorumpens in uocem dicito: O domine Iesu, uerbum patris, lumen indeficiens, sol iustitiæ, occasum nesciens, salus mundi, angelorum conditor, supernorum spirituum lætitia sempiterna, bonum summum, omnium bonorum origo & finis, plenitudo gloriæ, gratiarum largitor optime, animarum sanctarum corona, peregrinantium socia, robur debilium, uirtus iustorū, errantium reuocator, peruenientium dux, certātium auxiliator, amantiū amor, & totius cōsolationis cellarium indeficiens. Ecce tantillus seruus tuus coram te corde prostratus clamat ad te totis desideriorum suorum præcordijs, in spiritu humiliatis, & in animo contrito. Ego, ô domine, ego sum prodigus ille, qui cæleste patrimonium, omnemq́ substantiā carnaliter uiuendo dissipaui: atq́ consumpsi, propter quod filius uocari dignus non sum. Ego (inquam) ouis sum [illegible]ita, quæ per uitiorum deuia diu errās luporum dentibus laniata permaneo. Tu igitur pijssime pater suscipe uenientem, pœnitenti occurre: atq́ esurienti saginati uituli alimoniam præbe. Tu pastor bone inuentā recognosce ouem, & ne iterū errare incipiat, in humeris ad ouile reporta. Respice in me, ô domine, & miserere mei, & ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, uelociter exaudi me: te sustinui tota die: te præcipuè diligo, te cupio, te totis uisceribus sumere concupisco. Oro te domine, ne derelinquas me, neq́ despicias me Deus salutaris meus. Sine te quidem nec lætari, neque esse, aut uiuere uolo. Redde mihi te, tuo me pasce corpore, sanguine inebria tuo: tui me amore transfige. Eia nunc descende domine mi in hortum tuum, & ancillæ tuæ desideriorum collige fructus. Nempe omnia poma noua & uetera seruaui tibi dilecte mi. Cur sic diligentem te crucias? cur tanta illum dilatione affligis? an ignoras domine moram omnem amanti nimium esse diuturnam? Quamobrem rumpe moras, accelera, propera, festina ingredi ad seruum tuum. Præstolatur te in se cupiens se transformare in te. Quare ergo dissimulas clamantis ad te uota perficere? Fortè ne tecum tacitè loqueris, dicēs: Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Vtiq́ domine uerum dicis: si hoc inquis. Canis sum: canem me esse profiteor. Nonne autem, ô amor mi, ô desideriorū meorum præsidium singulare, atq́ spei meæ pacatissima quies catelli edunt micas, quæ cadunt de mensa dominorū suorum? Canem me dixisti, & sum domine: ut canē (oro) habeto me. Da igitur huic miculā, quæ in hoc tuo, ô domine, ministratur cōuiuio: ne ultrà me fame patiaris affligi. Dic autē mihi precor te, ô meridiana lux tenebrarum carens caligine, quæ uniuersa tuo illustras splendore, responde (inquā) interrogāti te, sine indignatione tamē. Nolo eñ ut elationi ascribas, quòd tecū audeā loqui, sed dilectioni. Scis enim quia amor ratione caret, reuerentiā nescit, personā non accipit, tempus non sustinet, neq́ modum seruat. Nonne illa uox tua est, quæ ait: Venite ad me

omnes

Marginal notes: Psal. 33 (beside "tam dixisse"); ibid. (beside "rumq́: Gustate"); Matth. 15 (beside "loqueris, dicēs"). Margin letters: E, F, G, H.

A omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam uos. Si tua est, imò quia tua est: cur uociferationibus desideriorum laborantem: atque dilationis nimietate oneratum mœrore non reficis? Quare potius dolorem addis dolori, & onus oneri? Num tu ille es, qui clamabas in templo: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ? Vtrunque dixisti domine: ego itaque utroque indigeo. Ne igitur domine uerbis tuis dissimilis uidearis in opere, ne exhortationibus tuis contrarius deprehendaris, refice me, pasce me de te: tuo me cruore inebria: nolo ut de cælo manna descendere facias, & illo me pascas, sicut patres in deserto annis plurimis enutristi, sed carne tua, quam de mea suscepisti. Neque peto, ut aqua sapientiæ me potes: aut spiritualem illam mihi præbeas aquam, quam Samaritanæ mulieri pollicitus es, dicens: Qui biberit ex hac, quam dabo ei, aqua, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Hanc in præsenti postpono, atque recuso, calicem exposco, quem in mensa positum cōspicio tuo sanguine fœcundatum. De ipso prophetico ore dixisti: Calix meus inebrians quàm præclarus est. Hunc postulo: hunc habere desidero. Illū utique ideo replesti, ut (iuxta Prophetæ sententiam) in te credentes, tecumque manducantes sanguinem uuæ biberent meracissimum. Non igitur poscenti negare debes, quem, ut tribueres, propterea consecrasti. His itaque huiuscemodi amoris collocutionibus dominum continere se non posse, quin uotis annuat postulantis, nemo dubitet: potissimè quum ipse in amantium corde formet sapientiæ uerba: nec non & supplicandi præstet affectum. In tali ergo amoris uicissitudine: in tam suauissimo & spirituali preludio caritatis serena facie & aspectu placidissimo se uertit dominus cōpleturus uota loquentis ad se, ac iacentis post se, & uestigia amplectētis, deosculantisque. Cuius ista meditantis non ebulliat cor? uiscera moueātur? inflāmetur corporis organū? & totius animæ non reuiuiscat uirtus: quū coram se uerbum astare uideat sui corporis in manibus tenentē mysteria? Caritatis summæ, profundæ humilitatis, & uirtutis ineffabilis est hoc grāde spectaculū. In cōmunicatione caritatē, humilitatē in cōdescensione, in ministerio autē uirtutem intellige. Nempe in caritate unitas, in humilitate parilitas: & in C collatione potestas. Oro autē te, quisquis es: cui talia, tantaque à uerbo in spiritu cōmunicantur amoris solatia: ut prius quàm progrediaris meditādo tota animi intētione cōsideres, quis est, qui assistit, quidue tibi daturus sit. Nōne ipse est cęlorū, syderū, angelorū, hominum, uniuersorūque cōditor? Nonne ipse est Deus, dominus & redēptor tuus, amor tuus, delectatio tua, suauitas tua, beatitudo tua, sapiētia tua, iucūditas tua, robur tuū, & omne desideriū animæ tuæ, quē tam ardenter quęsisti, tam dulciter aduocasti, tamque blandè allocutus fuisti? En adest, en tibi prętò est. Vocasti illū, nec uenire renuit: rogasti, & exaudiuit te, ubi ad uotum paruit: tuisque postulationibus satisfecit. Nūc ergo fruere illo: ipso delectare, tuosque in eo fige obtutus: ipsius effigiem, elegantiam, reuerentiam, deitatem contemplare: quatenus indicibili quodam caritatis affectu flagres intus, lingua taceas, corde iubiles, amore liquescas: post sponsi cælestis contemplatā speciem ad id, quod tenet manu, tuam dirige cōsiderationem. Maximum nanque & inscrutabile sacramentū est opertum fide, diuinitate præditum, uerboque contentū. Vt autē intelligas, quid sit, recole D in ipsius institutione, quid dixerit: Ipse te doceat de se, ipse se reuelet per se. Vt scias, quid de eo credere debeas, interroga illum, & respondebit tibi. Non enim te contemnet humiliter flagitantem. Dic, ô domine mi Deus, dic (quæso) quid est, quod gestas manu: loquere domine, quoniam audit seruus tuus. Enarra (obsecro) mihi, quid tribuere uis. Estne sub specie panis, quā cerno, quicquā ueneratione dignū? an fortè præter ipsa accidētia, quæ cōspicio, aliquid cōtinet? Totus foris maneo, & intus quid quærā? Ad hæc dñs: Hoc quod uelatū accidētibus manu teneo, diuinū mysteriū est: & ut paucis te erudiam, corpus meū est. Ipsum uerissimè suscepi de te, gero pro te, & fideliter trado tibi. Quod dico, crede, & nullatenus dubites. Surge igitur, comede, cū meis discipulis epulare, sume me, ut suscipiaris à me. Nō ego mutabor in te: sed tu mutaberis in me: nō tamē in substātiā, sed per gratiā in dilectionē meā: quoniā qui in ueritate adhęret mihi, unus efficitur spiritus. Dilata fide cor tuū, mētis perorna thalamū, ut recipias in te, q fecit te. Spiritualiter nūc māduca me, quoniā sacramētaliter nō licet semper. Erudieris experiētia, quantū internæ dulcedinis, quātamque cōferat gratiā hæc mea in spiritu facta cōmunio. Sēper quidem plurimumque prodesse dignoscitur, quia in fidei simplicitate, in humilitate cordis, in

deuotionis

Ioan.17
Ioan.4
Psal.22

deuotionis feruore celebratur. Nam sacramētalis susceptio sine spirituali aut obesse, aut prodesse parum censenda est: utraq; uerò simul facta actualem in præsenti gratiam, & in futuro locupletem tribuit beatitudinis gloriam. Aperi igitur os tuum, & ego implebo illud. Hac exultationis & lætitiæ audita uoce protinus Deum tuum in spiritu & ueritate adora. Tunc uenerabiliter in spiritu suscipe sacramentum, & in cordis tui secreto dominum Iesum reconde deuotè: atque illum in te præsentialiter adesse non dubites. Ei quas uales, gratias age, laudes persolue, ac modulationis carmina (si illa agere consueuisti) iucunda mente pertracta. Spiritualem refectionem hanc comitantur semper amoris cantica, & sanctæ deuotionis delectabilis gustus: quo qui caret, temerario labore desudat. Deuota quippe fides absq; mercedis fructu esse non potest. Deuotæ fidei nouus deuotionis feruor accrescit. Ista uerbis tantùm explicari nequeunt: at in doctrina spiritus quicunq; eruditi sunt, minimè quæ proferuntur, ignorant. Quam in corporis spirituali sumptione tenuisti regulā, deuotionis (scilicet) fidei & caritatis: hanc in sanguinis sacramento custodi. Eadem enim mysteria pari sunt frequentanda deuotionis officio.

Psal. 80 — B — F

De inscrutabili & uenerãda Dei dilectione. *Cap.* V.

Celebrato nunc mysteriorum cælestium spirituali edulio ad ea, quæ mediator noster tam in discipulorum suorum admonitionem, quàm pro uniuersorum salute exercuit, sermo percurrat. Illorum siquidem cupiebat profectum, eorúmque uerebatur casum, tanquam nutrix peruigil, atque anxia mater super unici dilecti salute solicita. Nec immeritò. Pręcellit nanque omnem maternum ac filialem affectum uerbi Dei immensa caritas: neque humano ualet explicari eloquio, quo circa unumquenque moueatur amore. Iustos iniustosq; æqua diligit lance caritatis, quamuis inęqualia illis conferat dilectionis encænia. Diuina etenim natura nulla personarum utitur discretione, neque à nobili discernit ignobilem, ut iusti animam: ita & animam condidit peccatoris. Idem naturalis ingenij acumen, eandē intelligentię dignitatem pręrogauit utrisq;: cunctos quoq; homines sua insigniuit imagine. Quamobrē rectissimè defintendū est, omnes à Deo pariter diligi, & neminē ab eodē odio haberi. Caritate quippe sua, quæ immēsa est, quæ ineffabilis, quæ incōprehensibilis, quæ æquissima, quæ diuina est: pari motu & æquali singulos diligit actu immense, ineffabiliter, incōprehensibiliterq;, & hoc quidē quo ad se, & in se: quo aūt ad singulorū effectū & dilectionis fructū, distat plurimū. Digniorē nempe suæ caritatis effectū exhibet in homine iusto, q̃ in peccatore, & propter hoc dicitur: Iacob dilexi: Esau odio habui. Quis uerò asserere audeat Deum odisse quēquam: cùm scriptū sit: Nihil odisti eorū, quę fecisti. Vtrunq; tamē iuxta humani captū intellectus uerū est. Nihil odisse Deū, certissimum est: sed & Iacob illum dilexisse, & Esau odisse contrariū non est. Consueuerunt quippe homines erga alios timorē cōcipere & amorē, dolorem & spem. Sunt hæc innatæ passiones, quibus carere nemo potest. Ex ipsis (ut plurimū) odia beneuolētię, beneficia, dilectio, cōgratulatio, & his similia oriuntur. Qualis intus animæ uiget affectus, tale foris producit opus. Vix possunt, qui homines sunt: ijs quos oderūt, benefacere: aut ijs malè, quos diligunt. Qualis arbor, talia germina. Ex qualitate operū singulorū noscuntur affectiones. Absit autē, ut in Deo horū reperiatur quicquā, aut in eo ulla sit affectionum, seu cogitationū diuersitas. Immutabilis enim cùm sit, mutabiliter disponit omnia. Caritas quum sit gratuita, dona dispari gradu sine acceptione diuidit personarum. Iustus quum sit, delinquentium peccata absq; odij motu damnat, & corrigit. Apud ipsum, & in ipso nulla est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Nam quemadmodum uoluntariè genuit nos uerbo ueritatis suæ, ita nostri uult esse arbitrij generationis huius posse dignitatem amittere: quatenus inexcusabilis sit quisque, quum peccat: peccator uerò quum uoluntariè damnabiliterq; delinquit, sanctæ generationis huius nobilitate priuatur. A Deo enim ex hoc alienus efficitur. Qui autem sine Deo est, omnino inter mortuos deputandus est. Præfatæ autem generationi gratis suam diuina bonitas auget gratiam: qua qui bene utuntur, potioribus donis efficiūtur digni. Quibusdā itaq; Deus ex cōgruo, non ex condigno præstātiora supererogat gratiarum munera, per quæ ipsorum grauiora & meritoria magis, quàm prius fiunt opera. Hāc gratiam gratū facientem appellauerim, sine qua nullus gratuitè diligit Deum, nullus sanctorum est dignus consortio

Mal. 1 — Sap. 11 — G — H

A fortio & hæreditate cælesti. Quotquot ipsa gratificante gratia uidemus participes illos à Deo diligi, astruere non dubitamus: quos uerò ipsa carere agnoscimus, eosdem odio haberi humano loquendi usu dicere non trepidamus. Dum re uera odium non sit hoc: sed effectus similis odientium, memoratæ generationis actus, qua nos Deus uerbo suæ ueritatis genuit, est ipsa diuina caritas, qua æternaliter dilexit & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ipsius autem generationis effectus est: quum nos per regenerationis undam gratificat: ut simus initium aliquod creaturæ eius. Quod totum diuina fit uoluntate, non ex debito nostro, aut uoto, sicut Apostolus ait: Non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Nam si nõ uoluntariè, sed ex præcedente causa genuisset nos Deus, non iam diuina posset dici generatio hæc, sed humana: sicq; gratia nõ esset gratia. Gratiæ igitur diuinæ ascribamus, quod uolũtariè uerbo ueritatis suæ nos genuit. Nisi uoluisset, nec in carne, neq; in spiritu uiueremus. Vita igitur spiritus, quã diuina cõfert generatio, fundamentum est: supra quod gratiarum reliqui gradus construuntur, & crescunt. Præcedit nanq; in omnibus gratia diuina, ut gratificentur Deo: deinde opus fit laudabile: post quod subsequitur meritum. Opus igitur laudabile auget meritũ, per gratiam uerò perficitur opus, & accrescit gratia. Gratia itaq; finis est gratiæ: opus autẽ medium utriusq; est. Ex hoc luculenter apparet, quòd ex operis negligentia gratiæ fit diminutio, sicut ex solicitudine aggregatio. Quoniam uerò ex diuinæ miserationis æterno fonte semper præstò est gratia: atq; in singulis superfluit iustè, irreprehẽsibiliterq; gratiã deserẽte peccator quisq; relinquit sibi, & fit alienus à Deo. Nemo etenim à Deo deseritur, nisi ipse se deserat. Tũc quisq; se deserit, quũ illũ à quo factus est, & per quẽ uiuere poterat, peccãdo derelinquit. Suo hoc Propheta sanctus roborat testimonio, dicens: Prius q̃ humiliarer, ego deliqui. Quãuis quod dictũ est multarũ ꝓbari posset autoritatibus scripturarũ, exemplisq; innumeris: unico tamẽ proditoris Iudæ eliciatur exẽplo: qui iugiter à Christo admonitus uitam deserẽs sua se sponte duplici morte peremit. Quo autẽ id factum sit ordine, ex ijs, quæ sequũtur diligenter aduerte. Nẽpe discũbente domino Christo cũ apostolis cæteris & Iuda, postquã omniũ lauit pedes, & sui corporis ac sanguinis tribuit sacramenta, cùm dixisset: Ecce manus me tradẽtis mecũ est in mẽsa: amodo dico uobis prius q̃ fiat: ut cũ factũ fuerit, credatis quia ego sum: repẽtè turbatus est. Quæ turbatiõis causa esse potuit, ut ille turbaret̃, de quo Apostolus ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unũ: ut ipse qui in se dissidẽtes & turbatos recõciliat, turbari uideatur? & tamẽ prout scriptũ est, turbatus est. Tanquã uerus homo dñs Iesus prorsus turbatus est: sed nõ sicut cæteri, qui animi cõmotione turbãtur, suæq; turbationis nesciũt habere metas. Nõ sic (inquã) turbatur in carne uerbũ, & in assumpto homine Dei sapiẽtia potestate, nõ necessitate, aut infirmitate turbatur. Cũ uult, quãdo uult, de quo uult, turbat̃ sapientia: sine passione tamẽ, sine impetu, & absq; redargutiõe aliqua. Neq; minus in eo laudabilis est ipsa turbatio, q̃ animi illius plena trãquillitas. Turbatio quidẽ omnis ex ratiõe, ex causa, ex modo, ex tempore discernẽda est. Nõ ideo reprehensibiliter potuit turbari sapientia, quæ fecit omia in põdere, numero & mẽsura: ne tamẽ tu de illius turbatiõe turberis, audi turbatiõis eius causam, ut magis mireris illũ turbatũ, q̃ quietũ. Nõ utiq; propter se turbabat̃ caritas: nõ de sui dolebat iniuria, ut turbaret̃ ueritas: sed alterius perditio eius turbationis erat efficiẽs causa. Nouerat furẽ in ouile suũ esse ingressum: & unã de collegio suo ouem (prædestinatã tamẽ ad interitũ sempiternũ) rapuisse, ut mactaret & perderet. Iam eñ diabolus in cor Iudæ introierat, suaseratq;, ut illũ traderet. Quem? Discipulus magistrum, seruus dominũ, perditionis filius regẽ cælestis curiæ. Suaserat proditionẽ diabolus, cui Iudas consenserat, nõ ex suasione sola: sed mediante cõsensu Iudæ diabolus possidebat cor. Nil omnino nocuisset suasio, nisi consensus affuisset. Potest quidem suadere mala, potest suggerere delectabilia, & suggerendo potest componere falsa: uoluntatem autem nunquã potest euertere, mẽtisq; domicilium absq; ipsius deliberatione nõ ualet irrumpere. Quoniam uerò proditoris animum inuaserat: omnemq; statum pristinæ gratiæ euerterat, meritò turbabat̃ dominus: suæq; signa mœstitiæ portendebat in facie: nec quòd turbaretur latere uoluit, quia perditi salutẽ ardẽtissimè cupiebat. Quamobrẽ tanquã uerus pastor ouẽ perditã recuperare satagens, tacitè illam admonere curauit: si quo modo rediret ad se: reatum suum agnosceret: agnoscẽdo fleret: flendoq; ueniã salubriter impetraret.

Marginalia: B (at "crescunt. Præcedit"); C (at "tribuit sacramenta"); D (at "turbabat̃ caritas"); Rom. 9 (at "Non est uolentis"); Psal. 118 (at "Prius q̃ humiliarer"); Ephe. 2 (at "Ipse est pax nostra"); Ioan. 13 (at "prout scriptũ est"); Ibid. (at "ouem (prædestinatã").

impetraret. Propterea quod cõceperat proditor, quod maligno corde gestabat, sibi tantùm significauit nullum specialiter nominãdo. Ideo postquã turbatus est: ut ex qua causa turbaretur, innotesceret, delinquenti ait: Amen dico uobis, quia unus ex uobis, qui Ioan.19
manducat mecum, tradet me. Poterat hoc Iudæ ad emendationẽ sufficere: poterat uerbi præsentiam in Christo intelligere: dum cordis sui consilia deprehensa aspiceret: poterat bonitatis illius compungi dulcedine, quũ se coram discipulis agnosceret occultari. Insigne nanque præcipuæ bonitatis argumentũ est, insidias pati, & silentio tegere persequentem, calumniatoremque amando corrigere. Hoc tamen quum audissent cæteri, quamuis innocentes se scirent, quamuis talia nunquam cogitasse minimè ambigerent, contristari & ipsi ualde cœperunt. Ex ueritatis sermonibus auditis ipsismet potius suspecti fiebant, quàm de propria conscientia securi. Nouerant uerbo patere omnia, & nil eidem esse absconditum. Viuus quippe est Dei sermo: & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus: compagumque & medullarum, & discretor cogitationum: ita ut nulla creatura sit ei inuisibilis: sed omnia nuda & aperta. Vt igitur certi de proditore fierent, & quis tanti sceleris autor futurus esset, magistri audirent ex ore: F
primo quæsiuere inter se: deinde dominum sigillatim interrogauere, dicentes: Nunquid ego sum domine? Pauidi etenim effecti de se quomodo credimus eorũ quæque post magistri uerba repẽtè rediisse ad se propriam interrogasse conscientiam, cordisque latebras maxima cum diligẽtia perlustrasse, si fortè latere deprehenderẽt in se, quod ex uerbi ore didicerant. Humilis etenim innocentia semper formidolosa, semper sibiipsi suspecta est. Facile quod sibi obiicitur malum, in se latere, seu habere se putat. Quamobrem nõ se excusat, non defendit se: neque ex aliis quæ egit operibus pietatis, innoxiam se ostẽtare præsumit. Omne simplicitatis ac munditiæ suæ iudicium illi cõmittit introrsus, in quo error nullus, nullaque placet criminis excusatio. Nõ autem sic peccator tumidus perpetrati sceleris non ignarus. Qua enim ualet simulationis arte, quibúsue potest sermonibus excusationis, suæ tegit sordes cõscientiæ: ne foris appareat, qualis lateat intus. Delicti sui deformitatem erubescẽs, sub sanctitatis tegumẽto iniquitatem propriam occultare conatur. Talem se nequissimus proditor esse ex uerbis indicauit. Iam conceperat dolũ, & pepererat iniquitatem, iam pecunia corruptus uniuersitatis dominum in manus spoponderat tradere peccatorũ: & tamẽ ne agnosceretur, ne suo aduersus se uideretur testificari silentio, temerario ausu interrogauit & ipse magistrum, & ait: Nũquid ego sum Rabbi? Interrogatio hæc hypocrisi plena est & malignitate: nõ ut ex ore ueritatis ueritatem audiret sciscitatus est proditor, homicida, latro, fraudulentus & cupidus: sed ne cæteris interrogantibus, si taceret, ipse crederetur reus. Repercussus tamẽ est à lumine ueritatis, & à uerbo sapientiæ fortis nemine intelligente ipse in corde, atque in cõscientiæ penetralibus audiuit. Tu dicis: Hoc solus Iudas audiendo cognouit, nec tamẽ compunctus est. Cæteri qui astabant uerborum sonum audiuere, sensum autem minimè. Ipse tantùm pro quo dicebatur, conscientia aduersum se testimonium perhibente intellexit, & in malo proposito perdurauit. Addidit uerò dominus aliquid apertius: unde scelestus conuerteretur. Ait nanque: Et quidem filius hominis uadit, sicut definitum est de illo: Væ autẽ homini illi, per quem tradetur, bonum erat ei, si natus nõ fuisset homo ille. O saxeum Iudæ cor: ô proditoris mens adamante, silice, & ferro impenetrabilior: quã emollire nequiuerunt sermones sapientiæ, æternum uæh, & maledictionis irreuocabilis sententia. Proinde bonum erat (uti uerbi testantur eloquia) si natus non fuisset. Minori prorsus: imò nullæ culpæ teneretur obnoxius, si nõ fuisset natus. Poterat planè, si mẽtis suæ existeret cõpos, quod scriptum est, uoce flebili dicere: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perii? Cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus, ne tale facinus perpetrarem? Sed auertit homicida hic & omnium sceleratissimus faciem suam: ne cælum, cælorumque uideret dominũ. Tremẽdam quoque noluit diuinæ iustitiæ prospicere animaduersionem. Vocationis suæ, qua in duodenario discipulorũ numero accepit sortem: recordatus non est: non gratiæ curationis: non prædicationis officii, non dignitatis apostolatus: per quam iudiciarii honorẽ culminis, si in ea quã inchoauerat, purè, simpliciter, & absque terrenæ cupiditatis macula perseuerasset electionis gratia, erat adepturus. Omnia simul amisit, quum cæcatus cupiditate dominũ tradidit. Stare utique diu non ualuit,

Matth.26 · Luc.22 · Marc.14 (marginal references); G, H (right margin section letters)

A ualuit, quoniam recto corde dominũ Iesum secutus non est. Nam de illo sic legitur: Fur erat, & loculos habens: ea quæ mittebantur, portabat. Nequaquã tam facilè corruisset, si aliquando supra petram Christũ interioris domus fundamẽta iecisset: quod dum nõ fecit: posuit in lubrico pedẽ, & non habens cui inniteretur: a ueritatis tramite, & à uia uitæ reflexit animæ gressus. Hinc est, quòd sapientiã Dei inuisibili & intelligibili uerbo monentem intus, forisq; per assumptum hominem clamantem, detegentem, corripientem, cõminantem ad emendationẽ percipere recusauit. Gratia quippe ipsius præuentus multipliciter: quoniam obedire neglexit: meritò derelictus est, suæq; amisit gloriç principatum. Proinde bonum illi erat, si natus nõ fuisset. Si natus enim non esset, cõtra proprium & uniuersorum dominũ nequaquam calcaneum leuasset: neq; gehennæ filius fieret. Nõ autem bono conditori, sed desertori boni ruina talis ascribenda est. Bene etenim à summo bono conditus, misericorditerq; prçuentus specialiter in discipulorum ipsius collegium assumptus est. Verùm ille donorũ omnium, quæ gratis acceperat, ingratus existẽs B suaue largitoris sui iugum, quod ferre debuerat, damnabili cõtradictione reiecit: atq; ut peccans supra modum peccator fieret, antiqui hostis se tyrannidi subiugauit: factus est duplicis reus criminis, dum dominum legitimũ deseruit, & aduersarij illius sponte turpi se mancipauit obsequio. Mira res. Aderat lupus in consortio ouium ignotus & rabidus. Inflammatus quidem à tenebrarum principe tanquam illius mancipium præstolabatur: quemadmodũ pastorem magnum raperet, & occideret: quatenus oues disperderet congregatas. Complessetq; ocius malè dominantis imperium, nisi diuinæ sapientiæ miseratio illum misericorditer tenuisset: necdum suæ pietatis auertat oculos à patricida nefando. Expectabat patienter, si fortè resipisceret proditor, & perficiẽdæ nequitiæ cõsilium uariaret. Interim uerò dum præstolaretur ad pœnitentiam Iudas, dubijq; tenerentur cæteri: quisnam grande malum hoc facturus esset: Simõ Petrus alijs feruentior, & in proditoris inquisitione solicitior innuit discipulo illi, quẽ diligebat Iesus, qui tunc in sinu recumbebat illius, ut interrogaret dominum, quis eum fuerat proditurus. Prudenter C quippe arbitratus est hoc dilecto sciscitanti discipulo celari nõ posse, quemadmodũ gestum est. Suadente igitur Petro recubuit iterum, & supra pectus domini dilectus discipulus se denuò reclinauit, & tacitè quidem domine, inquit, quis est? Non dubitauit hic suam repelli interrogationem. Fidum illum magistri sui caritas fecerat, & gustata in magistro suauitas se reclinãdi solicitũ. Recubuit planè supra pectus: in quo corporaliter habitat diuinitatis plenitudo. O dilecte apostole, ô secretorũ uerbi cognitor, quanta nunc potiris gloria? quãtis delicijs spiritualibus frueris? quid ignorare debes? quid tibi negari potest? dum in sacratissimo recumbis pectore, dum pasceris cum spõso, dum cũ eodem cubas in meridie? Iam (ut credo) ascẽdisti ad cor altũ: iam sapiẽtiæ arcana cõtemplando rimaris, curris per angelos, discurris per archãgelos: cæterasq; cælestiũ spirituũ legiones cõsiderationis penna percurrẽdo rimaris. Nullã opinor te habere requiẽ: donec ad serenissimum uerbi attingas thronũ. Mira & quadã ineffabili iucunditatis ebrietate detẽtus spiritu ad eos, qui foris sunt, & tuũ præstolantur audire responsum, redire nõ uales. Tibi D nunc pandũtur sapientiæ indicibiles, diuiniq; thesauri: tibi reserãtur reuelationum sacra mysteria, diuinitatis altitudo, æterna uerbi generatio, & cælestis gloriæ triumphale regnum. Nec mirum. In ipso quidẽ, super quẽ delectabiliter inniteris, sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Bibe igitur, ô carissime Dei, & epulare in domino, disce in uerbo, quæ nobis postea ualeas propalare: celsitudinem Christi attento cõtemplare animo: quatenus te reuelante, te scribente, te docente tollantur schismata, & hçreticorũ falsa dogmata destruãtur. Fluenta euangelij de ipso sacro dominici pectoris fonte, in quo ab exteriorũ fragore semotũ delectabiliter repausare te cerno, haurire ne cesses: ut omnis ecclesia altisona prædicationis tuæ uoce te de uerbo sublimia proferẽte ualeat erudiri. Tene quod habes, ô Ioannes, tene: nec inde (nisi sapientiæ lumine fueris irradiatus) exire uelis. Vtinã mihi quoq; omniũ minimo tuis daretur in spiritu frui delicijs: utinã uel guttã unam aquæ sapiẽtiæ, qua tu potaris abũdè, prælibare mererer: atq; de ijs, quæ in tuo supersunt cõuiuio, saturarer micis. Preciosiora utiq; mihi fierẽt super aurũ & lapidẽ preciosum, ac dulciora super mel & fauũ. Quoniã uerò tãti nõ sum, ut in ipsa uerbi mẽsa spirituali tecũ recũbere ualeam: efferre tamẽ nõ desinas fragmentorũ reliquias,

Ioan. 13

Ioan. 13

quæ tibi superabundant, ne pereant. Paruuli multi sunt, qui panem petunt, atque per te reuelationem quæcunque audisti, seu cordis oculis conspexisti, scire cupiunt abs te. Vnum in fine suadeo tibi, ut discretionis metas non præterire formides. Vide (inquam) ne quæ te præstolatur, turba tædio fatigata, aut coinquinata liuore pro mora tua de te murmurare incipiat. Tunc igitur parumper contemplationis gaudia interpone, & discumbentium fratrum caue, dum tibi soli uacas, animos inquietes. Nunquid postulationis Petri oblitus es? En detegente magistro, suspensus nimium per te proditoris personam scire concupiscit, paratum intuetur dominum prodere, quod nosse desiderat: dummodo tu sis audire paratus. Silent discumbentes: nemo ultrà progreditur, nil loquitur dominus, nihil interrogant discipuli: donec redeas ad te, audiasque tuæ interrogationis responsum. Tibi soli principaliter huius rei notitia reseranda seruatur. Rumpe moras, ut fraternæ ualeas satisfacere caritati. Hæc dum sermocinatione dulci dilecti discipuli pulsasset animum: illico à contemplationis expergefactus somno prosiliuit, & tanquam sponsa de sponsi procedens thalamo placido uultu, humilique aspectu ad os Christi aurem reclinauit, audiuitque dicentem sibi: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudę Simoni Scariothi. Acceperat nefandissimus hic obsequium à domino in pedum ablutione: acceperat de ipsius manibus corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: ab eodem etiam monita perceperat saluberrima: in quibus illius lapidea mens malitiæ obtecta rubigine, quæ compūctione emolliri debuerat, uel ad momentum permota nō est. Quamobrem æquissimo sapientiæ Dei iudicio hic debuit intinctam panis buccellam suam cauterizatam præfigurantem conscientiam comedere solus: qui aliorum minimè contentus consortio in saluatoris necem pertinaciter uigilauit. Proinde igitur de eodem ore prophetico dicitur: Dilexit maledictionem, & ueniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: meritoque illi accidit, quod à memorato Propheta scribitur: Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quā fecit. Quam enim domino suo parauit necis foueam, in eādem deterius ipse corruit miserabiliter. Nā mors domini temporalis & in carne fuit: illius autem in anima, æternaliterque: propter quod eius se uendicauit dominio, cuius delinquendo satisfecit imperio: & quoniam spiritualiter in sacramento neglexit suscipere dominum in perceptione buccellæ: Satan in suæ mentis admisit domicilium: unde scriptum est: Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, nō ut in hospitio seruus, sed ut fieret in perpetuum dominus. Hucusque manu domini, ne præceps rueret, sustentatus est Iudas: hucusque monitus est, ne periret. Non enim lętatur dominus in perditione uiuorum: nec uult peccatoris mortem: sed ut magis conuertatur, & uiuat. Hinc est, quòd delinquentium peccata dissimulat: hinc est, quòd temporaliter punit, ne in perpetuum damnet. Quantum in ipso est, omnes saluare desiderat. Si qui pereunt, propria pereunt uoluntate. Repudiāt quidē gratiam, & exhortantis, exorantisque suasionem intelligere negligunt. Obturant cordis aurem, ne audiant legem: ideo eorum oratio & uita Deo efficitur execrabilis. Suæ autem pro merito iniquitatis cordis malè concepta desideria implere sinuntur, quod futuræ damnationis notissimum præsagium est. Quid uerò timenti Deum formidolosius esse debet, quàm consummandæ nequitiæ accipere facultatem, atque in perpetrādis criminibus nulla aduersitate fatigari: hoc proditoris domini testimonio roboratur. Quū enim dolosè cogitasset magistrū prodere, ab eodem obtenta licentia ad propriæ mortis triumphū audire promeruit. Quod facis, fac citius: quod pertractas mēte, opere perfice: nullo detineberis impedimēto: nemine tibi cōtradicēte uoti tui cōpos existes. Vęnūdedisti misericordiā, & carebis uenia: accipies pecuniā, & amittes uitā: quod facis, fac citius. Hoc autē nemo sciuit discumbentiū, ad quid dixerit ei. Quidā enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme ea quæ opus nobis sunt ad diem festū: aut egenis aliquid daret. Innocētes apostoli quū essent & sancti, nil mali de ꝓditore cogitare sunt ausi. Quod nefas à se alienū nō ignorabant: hoc cōdiscipulo ascribere uerebant̄. Humilis nanque difficulter proximorū corda scrutatur, & cōscientiæ iudicium refugit alienæ, quū propriā iudicare uix arbitret̄ posse sufficere. Suo etenim sentiēs se grauari pōdere quomodo iudicio fatigabitur alieno? Res perdifficilis, dubia, & periculis plena est occultorū rimari causas, & cordiū scrutari secreta. Proinde humilis proprio priuatus iudicio omnino uitę refugit

Marginalia: E; F; Ioan. 13; Psal. 108; Psal. 7; G; Ioan. 13; Sap. 1; Ezech. 18; H; Ioan. 13

A refugit esse iudex alienæ. Nouit dixisse dominū: Nemo hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est. Quicqd ignorat de se, quicquid latet in altero: diuino 1.Cor.2 totū cōmittit examini, cui patēt oĩa uisibilia inuisibiliaq;. Ex hoc quidē cęlesti irradiat̄ lumine, & quo amplius per humilitatē tenebrescit: eò pspicacius intuet̄. In lumine qppe Dei uidē lumē. Nō errore fallit̄, neq; falsā opinione seducit̄. Splēdore cōscientiæ perfusus totus à diuinę claritatis nequaquā reuerberat̄ aspectu. Hęc est sanctorū pars, & certa in spiritu ambulātiū spes. Impij uerò & scelesti à tali sunt semoti cōuiuio. Hinc est, q perditiōis filius sanctorū assuetus collegio, postq; tenebrarū in se admisit angelū: postq; delictorū est inuolutus caligine: ęterni solis lumē sustinere nō ualēs, mox ut sibi derelictus est: de cōuiuio exiliēs q̄d nequiter agere statuerat, implere curauit. Propterea quū accepisset buccellam, exiuit cōtinuò. Exiuit planè uim claritatis intimæ non patiens. Obtenebrata nanq; illius conscientia, atq; proprij sceleris gnara quomodò sapientię examen & puritatem innocentię posset intueri? Quemadmodum enim sanis oculis amabilis: ita B ægris semper lux odiosa est. Ideo semper latibula peccator quæritat, & abdita sua obtusus mentis cæcitate meditatur. An nō parentes primi inobedientiæ transgressione culpabiles: iamq; confusionis propriæ damnatione mulctati sibi de ficuum folijs fecere perizomata, atq; lignorū condensa paradisi à facie Dei ad auram post meridiē ambulantis fugere curauere. Vocē nāq; Dei & diuinitatis illius nullo modo potuerūt sustinere pręsentiam. Detegebat enim conscientia sceleris turpitudinem, quā sauciata nuper satagebat occultare natura. Quamobrē foliorum sibi tunicam texuerūt: ne appareret nuditas, & excusationis uerba protulerunt, ne agnosceretur iniquitas. O quanto consultius egissent, si prostrati solo suas ore proprio accusassent culpas, dixissentq;: Peccauimus, iniustè egimus, iniquitatem fecimus domine in omnem iustitiam tuam: ecce polluimus animas nostras, innocentiam amisimus, obediētiæ legem transgressi sumus: ignosce domine, & pater pijssime miserere. Si autem tu miserationū, ô æterne fons misericordiarum Deus, miserorumq; miserator obseruaueris iniquitatem quis sustinebit? ad quem cōfu- Dan.3 C giemus? quem implorabimus? in quem spei nostrę ancoram iactare poterimus. Expulsi quidem de hoc uoluptatis loco, & in fructuoso seculi pelago cōstituti quo duce, quaue pręuia luce ad te pacatissimum trāquillitatis & securitatis portum attingere ualebimus? Insurgent prorsus in nos piratę crudeles, atq; tartareæ legiones tuum pusillum deuastabunt gregem. Fiet domine maxima periclitantibus nobis in uniuersitate creaturarum, quas in tui nominis laudem condidisti, deordinatio. Porrò quod de nobis in æterno sapientiæ tuæ cōsilio statueras facere, oportebit impleri per te. Ne igitur dehonestetur maiestas, ne carnis mortalitate induatur diuinitas, ne se impiorū exponat opprobrijs, flagellis, cōtumelijs, sputis, subijciatur & morti: pietatis sinum aperi, atq; uulneratos corde, ac mœrore cōfectos suscipere fouereq; ne dedigneris domine. Prærogata nobis uenia fiet posteritati nostræ incentiuum maximū caritatis, atq; futuræ felicitatis incontaminanda spes. Nequaquā repulsi ab innocentiæ nitore cecidissent, si humiliter, si deuotè, si perseueranter indulgentiā flagitassent. Non enim diuina se ualet bonitas continere: quin pu- D ro corde, & lacrymabili mente poscentibus ignoscat. Illis solis gratię stillicidia denegat, qui diffidentia pleni ad misericordiæ fluenta attingere posse desperant. De talium numero Iudas extitit domini sui & propriæ animæ homicida nefandus. Cōtempsit ad saluatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberāt gratiarum, accedere pœnitendo, suiq; reatus ruborem nō patiens crudeli se nece peremit. Seris nanq; ferreis interioris domus obstruxit ianuas, uectibúsque firmauit: quatenus ad salutem eius cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fouere, quàm ad dominum Iesum humili confessione procedere. Deniq; sicut supernæ gratiæ expertem se fecerat: ita ab apostolorum Christi sancto se collegio segregauit. Exijt solus foras accusatus, deprehensus, condemnatus, praua mentis suæ desideria peracturus. Erat autem tunc nox. Tenebrarum quidem filio erat nox: cæteris autem meridiana lux. Occubuerat illi iustitiæ sol, & fulgentissimæ claritas sapientiæ. Nō se absentauit Christus: neq; sacrilego suam denegauit præsentiam. Omnibus præsto est, ut communicet se: proditor tamen ipse secessit. Oculos quidem apertos tenere potuit: sed uerbi lucem intueri non meruit.

De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicium perferendum. Cap. VI. E

1. Tim. 2. Ediator dei & hominũ homo Christus Iesus passionis suæ uolens perficere sacramentum, propter quod in mundum uenerat, quum expleto ultimæ cœnæ suæ conuiuio mellifluum cõsummasset de caritate sermonem, surrexit cũ undecim, ut in campum pugnaturus intraret. Iam enim duodecimus: Iudas (uidelicet) Scarioth secesserat: iam ad sacerdotum principes abierat: quatinus petita ab ipsis militum cohorte acceptaq; pecunia rediret: & nefandissimum proditionis perficeret scelus. Egressus itaq; est de cœnaculo, in quo tam eximia celebrarat mysteria, & tam sublimia documenta præbuerat. Abijt utiq; trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius: non autem illuc, ut se occultaret, accessit: sed ut se inueniendi occasionem tribueret proditori. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iam incipiunt mysteria: nunc lamentabile passionis initiatur certamen. Abijt enim dominus Iesus. Quo? Vtiq; trans torrentem Cedron. Nempe torrens iste, per quem transiit mediator: mortalitatis designat fluxum, in quem primus homo delinquendo ceciderat. Non enim de uoluptatis diuinæ abundantia profluxit hic torrens: sed de calliditate serpentis, atq; consentientis hominis uoluntate. Mortis quidem sententiam, quam idem deliquẽdo perceperat, in omnem generis sui posteritatem induxit. Quamobrem adeo inoleuit decedẽdi necessitas, ut nemo sit, qui eandem fugere ualeat. Hoc Propheta insinuare uoluit dicens. Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? Hanc quippe nulla necessitate compulsus: nulliusq; uoluntate coactus noster subijt mediator. Non enim ipse, ut cęteri, quibus indicta est moriendi necessitas, corporis resolutionem pertulit. Quando uoluit occisus est: quo passionis genere illi placuit, cruciatus est. Totũ in illo egit caritas & uoluntas. Voluntarie se patri dum obtulit: resurrectionis stolam gloriose promeruit. Et quoniam de mortalitatis ac passionis torrente in uia bibit: nec non redẽptionis ardore succensus per Cedron transiuit torrentem. Nouerat quid ibi passurus erat: nouerat propriam uirtutem, nouerat retributionis suæ mercedem. Prorsus amoris desiderio fatigatus quod mente conceperat, perficere conabatur. Tota siquidẽ animi intentione dirigebatur ad crucẽ, quãquã caro uiriliter repugnaret. Qualis conflictus? qualis pugna? quale spectaculũ? Impellebat spiritus paternus, aduocabat honor, suadebat ratio, restaurationque cogebat humana. Reclamabat utiq; natura ipsa passibilis pœnarũ immanitate perterrita: nolebatq; dominantis animæ imperio famulari. In horũ uerò medio constitutus tãquam strenuus ac insuperabilis miles carnis non ferens blanditias spiritus iussa implere curauit. Triũ igitur discipulorũ numero sociatus relictis cęteris perrexit ad montem. Ipsis adhuc præsentibus tãquã uerus homo contristari cœpit, & mœstus esse. Quid est hoc domine? Contristaris ne? & uere paues? Nunquid cõtristatur, per quem contristati recreantur? Nunquid cõtristatur gaudiũ? pauet fortitudo? timet uirtus? gloria tædium patitur? beatitudo denigratur? confunditur maiestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas? & latitudo coarctatur? Armatorũ neminem uideo: nullũ cum gladijs & fustibus uenientẽ cerno, & times domine? Christianæ militię dux esse cognosceris. Certantibus aduersus aereas potestates praees, & paues? Dominus exercituũ diceris & es: gladium non pacẽ in terrã uenisti mittere, & præliari formidas? Si bellatorum princeps trepidat, si certamẽ, ille qui præsidet, inire ueretur, quid cæteri agent milites & pugnaturorũ turba seruorũ? Vellẽ utiq; domine pauoris huius scire causam. Vellẽ tædij tui nosse mysteriũ. Non eñ militibus tuis uirtute inferiorẽ te iudico. Illos quidẽ agnosco uicisse regna: imperia curuasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignẽ: feras domasse, & mortẽ ipsam nullatenus formidasse. O inauditũ à seculis prodigiũ: ô gloriosum religionis Christianę trophæũ oblatas diuitias spernere, honores fugere, uoluptatesq; calcare, appetere carceres, prouocare tortores, & illatis cõuicijs suauiter gaudere. Audiuimus, nouimus, cõfitemur. Abs te domine Iesu per fideles tuos hæc uniuersa sunt facta: nõ tñ illos te robustiores dicimus: diuinã attamẽ in sanctis tuis cõmendamus gratiã: in te aũt humanã prædicamus naturã. In martyribus miraculũ: in te uerò fuisse dicimus documẽtũ. In illis donũ: in te aũt miserationis sacramentũ attollimus. Erexit plane cælestis uirtus supra naturæ limites fidei confessores: in illisq; benedictio diuina refulsit. Ipse autẽ mediator relictus sibi

Ioan. 18 (margin, beside "ret scelus. Egressus itaq;…") F (right margin, beside "trans torrentem Cedron…")

Psal. 88 (margin, beside "Quis est homo…") G (right margin, beside "am uirtutem…") H (right margin, beside "uenientẽ cerno…")

A sibi pauere uoluit & tædere. Agnosce igitur, ô homo, Saluatoris tui dignationē. Se curuauit ad te, ut te eleuaret ad se: humiliauit se propter te, ut te exaltaret in se: depressit se, ut in perpetuū beatificaret te. Caue tamē, ne ingratus de munere scādalizeris pro infirmitate. Apostolū audi: Quod infirmū est Dei, fortius est hominibus. Quū esset impassibilis Deus: homo factus infirmatus est propter te, pauorē habuit propter te. Horrēdæ mortis tędiū pertulit propter te. Potius miserationem mirare, ꝙ pœnā: magis caritatē, ꝙ formidinē lauda. Non eris ingratus, si beneuolentiā redēptoris agnosces. Mœstitiā itaq; illius cōfitere, pauorē dilige, tædiū uenerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit, fleuit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit. Non eñ fecit mortem, nec morientium perditione lætatur. Ex his mœroris eius intellige causam, & gratias age, te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit (inquā) & supra modum doluit: adeò ut morti fieret proximus. Sic eñ ait: Tristis est anima mea usq; ad mortē. Nemo doloris eius sufficienter immensitatē exprimit: mœrore tamē suo, quid in nostro agere debeamus, indicauit. Discat ergo de exēplo remediū, qui in afflictionibus proprijs cupit habere præsidium, nō de terra, neq; ab hominibus: sed à Deo opportunū quæsiuit auxiliū. Ad orationis quidē suffragiū, ad quietis portū, ad implorationis adminiculū festinãter accessit: nō autē labore uictus, aut prostratus tædio, seu doloris nimietate superatus: quippe qui poterat, si uellet, euadere: sed dulci cōpassione cōmotus orãdi ambitū adinuenit. Suo nos uoluit erudire exēplo, ut in arduis, in periculis, in omniq; inopinato euentu ad orationis refugiū fugiamus. Quid ages tu, ô elate, qui proprio arbitrio duceris, tuoq; inniteris sensu. Validioribus ne, ꝙ Christus, succinctus es armis? Nunquid tu Christo fortior, aut saluatore cōstantior? Ille in agone cōstitutus ad orationis solatiū reclinauit, tu absq; imploratiōis medicamine tribulationū uulnera perferre pręsumis? Ille nisi oratione præuia pugnæ noluit habere cōgressum: tu quãuis immundorū spirituum bella sustineas: quanquā indesinenter in uitiorū foueā corruas: tanquā securus de palma nullius flagitabis opem? Hinc delictorū tuorū, & deuiationis causa, hinc tam frequēter C prosterneris, spoliaris, uulneraris, occideris. Absq; diuino adiutorio in tribulatione quis stetit? quis sine illo in spirituali bello pręualuit? quis inimicis terga nō uertit? quis in huius uitæ solitudine nō errauit? Prophetā in tribulatione positū, quid fecerit, audi: Ad dominū (inquit) quū tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et iterū: Tribulationē & dolorē inueni, & nomē domini inuocaui: ô domine libera animā meā misericors dominus & iustus. In certamine uerò cōstitutum attende deprecantē. Deus (inquit) in adiutoriū meū intende: domine ad adiuuandū me festina: confundantur & reuereantur, qui quærūt animam meam, ut auferãt eam. Mosen cōtra Amalech pugnantem memento orasse: Iosue aduersum Gabaa, Gedeon aduersus Moab, Iepte contra Amon, Samson in ruinam Philistiim. Samuelem quid memorem, Dauid, Ezechiam, Heliam, Heliseum, Danielem, Ezechielem, Hieremiā, cæterosq; uates, & iustos omnes Dei milites semper in bello aduersus uisibiles & inuisibiles hostes indesinenter orasse? Disce igitur & tu in omni negōtio, in tentationibus, in pressuris, in necessitatibus, in dubijs, in omniq; euētu, omni temD pore, & ubiq; orare. Equidem perire non poteris, si in his, quæ dicta sunt, iugiter oraueris. Mediatoris exemplo, quē ante cordis oculos præsentē habes, qualiter orare, quidue in oratione tua petere debeas, diligenter aduerte. Maximum quippe in uerbis & in modo tibi præbet orandi documētum, quum aduersi quid pateris. Ab hac caue summoperè, ne discrepes, orationis formula, si à uirtutis tramite deuiare non uis. Auulsus nanq; à discipulis, quantum iactus est lapidis, positis genibus procidit in faciem suam super terram, & deprecabatur, ut si possit fieri, transiret ab eo hora, dicens: Pater mi omnia tibi possibilia sunt: transfer à me calicem hunc: ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Secessit prius ab aspectibus hominum, nō propter suffragium mentis, sed propter exēplum tui: ut tu, quum orare uis, elongeris ab omnibus: quatenus facilius intrare ualeas in cubiculum cordis tui: ibiq; rogare patrem tuū. Deinde genua posuit, in faciem suam procidit: sicq;, quod uolebat, exposuit. Ex his collige orandi modum, & Dei præsentiā meditare. Re etenim uera, quum oras, assistis Deo, & cum omnipotēte loqueris: si tamē non inaniter oras. Quis non paueat assistentiam maiestatis? quis diuinam non uereatur præsentiam? quis domini sui non timeat displicere conspectui? Quamobrem quū oras,

1.Cor.1

Matth.26

Psal.119

Psal.114

Psal.37

Luc.2

quum preces fundis, altissimo diligentissimè intende: quis, cui, nec alterum diuidas ab altero. Hæc duo simul iuncta humilitatem docent, congregant mentem, phantasmata propulsant, orationem ornant, flectunt Deum, compungunt animum, & exaudibilem efficiunt deprecātem. Nō erit difficile tibi etiā prostratus solo lingere terrā, si Dei tuiq;, quum oraueris, notitiam habebis. Non autem aliunde arbitror cordis in oratione euenire duritiam, mentisq; effusionem, quàm ab ignorantia horum. Si consideras, quantam mortalibus in sublimi fastigio positis reuerētiam exhibes, asseuerabis uerum esse, quod fateor. Disuesce (inquam) magis hominibus deferre, quàm Deo. Vtrisq; debitum honorem impēde. Deum utiq; honora propter se: hominibus uerò te subijce propter Deum, iuxta singulorū dignitates & merita. Hoc apostolica cōmendat autoritas. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturę propter Deū, siue regi quasi pręcellēti, siue ducibus tanquā ab eo missis ad uindictā malefactorū: laudē uerò bonorū. Omnes honorate, fraternitatē diligite, Deū timete, regē honorificate, serui subditi estote in omni timore dominis, nō tātùm bonis & modestis, sed etiā dyscolis. Deo itaq; latriæ uenerationē exolue: hominibus uerò famulatus obsequiū. Toto corde in sensu animę tecū habitādo cum humilitate mētis maxima, corporisq; prostratione (si uales) Deo in oratione te subijce. Quod si nō potes corpore, mēte minimè id agere desinas. Scrutator etenim renū & cogitationū est Deus. Hūc assistēdi Deo in oratiōe modū te tuus mediator edocuit, ipsum obserua, ipsum imitari ne differas. Modū igit̃ didicisti: disce nūc magisterio eius, illiusq; exēplo, quid postules. Patri nāq; in faciē suam prostratus sic ait: Trāsfer à me calicē hūc. Assumpti quidē hominis uerba sunt hęc: nō tamē eius, qui ratione pollet, præest intelligentiæ dominatu, atq; discernit, ut angeli, sed qui corpus uegetat, regit sensus, carnē fouet, & tanquā suā naturaliter nutrit ac diligit. Habet quippe homo, quanq; rationale sit animal, aliquid cōmune cum animātibus cæteris, & aliquid cōmune cū angelis. In ea siquidē parte, qua uigebat sensibus, eratq; passibilis, omnino pati refugiēs aiebat: Trāsfer a me calicē hūc. Volebat (si fieri posset) acerrimas, quę illi imminebāt, euadere passiōes. Suadēte utiq; ratione illas prorsus nouerat esse tolerādas: propterea antequā pateretur, acriter angebat̃. Sēsualitati autē renitēs ratio cōstanter, intrepideq; subinferebat, dicēs: Veruntamē nō sicut ego uolo, sed sicut tu. O q; mirandū certamē, ô quāta pugna in mediatore Christo, carnē aspicere, repugnare spiritui, & spiritū carni: tanquā si quispiā decubaret infirmus, cui pro restaurāda ualetudine poculū amarissimū porrigeret̃ à medico: duplici hic desiderio traheret̃, euitādę (uidelicet) potionis, & cōsequēdæ sanitatis. Suggereret ratio amaritudinis haustū, quē omnino sensualitas obhorreret. Porrò quādiu in hoc perduraret agone, anhelo cruciaret̃ affectu. Illa uerò superior fieret pars, cui cōsensus uoluntatis insisteret. Eundē in mediatore nostro fuisse cōflictum ambigat nemo. Bino nāq; impellebatur cruciatu, eo uehemētius, quo acerbior spiritus animæ materia portendebat: utrobiq; impulsus nimius, & importabilis causa. Passionis etenim pœna ex sui magnitudine intolerabilis uidebatur, sed & amoris uehementia, atq; satisfaciendi ardor ad subeundum crucis patibulum supra modū urgebat. Saluberrimū igitur & amborum cōmune medicamentum idem mediator inuenit. Nolens siquidem se nec ad dexteram, neq; ad sinistram inflectere, paternæ se realiter subdidit uoluntati, dicens: Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Tali prolatione uerborum, taliq; mentis assensu renitentis carnis spiritus palmam obtinuit. Huius itaq; pugnæ celebrato triumpho ab oratione surgens ad discipulos, quos orandi causa reliquerat, redijt: illosq; dormientes inuenit: dixit autē Petro: Simon dormis? O sapientiæ uerba, ô moderata locutio caritatis. Ex obliquo, prudentissimeq; discipulorum obiecit negligentijs, & potissimè illius strauit pertinaciā, qui quāuis succensus zelo: tamen cæteris fuerat audacior, atq; de se fidētior. Quid ait: Simon, dormísne? unde tātus sopor, & tam profunda mentis hebetudo: nūquid obliuioni mandasti, quæ mecum discumbens pollicebaris, dicens: Tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire? Armatos milites necdū uidisti irruere super te. nullus te impulit, nemo tibi molestus est, & tamen dormis. Et si non pro te, saltem expergiscere propter me: quem paulò ante conspexisti pauentem atq; dicētem: Tristis est anima mea usq; ad mortem. Quāuis enim amor excusserit timorem ex te: ipsa tamen imminens, & mœstitia præsens compassionem tibi immittere deberet de me: cur igitur dormis? Ad cæteros

Marginal notes: 1.Pet.2 — Luc.22 — Marc.14 — Math.26

Marginal letters: E — F — G — H

A ros uerò conuersus dominus, inquit: Sic & uos grauati, ac mœrore depressi non potuistis una hora uigilare mecū? Quomodo carceres, uincula, opprobria, flagella sustineretis & mortem: si hora una tātùm nō potuistis uigilare mecū? In minimis & leuissimis agnoscite, quid in maximis & grauissimis de uobis existimare debeatis. Vigilate igitur, & orate, ne intretis in tentationem, ne seducamini, ne intretis denuò in tentationem: uigilate, & orate. Ordo pulcerrimus ad euitandas tentationes. His paucis sapientia Dei omnem spiritualis certaminis insinuauit peritiam. Porrò uniuersa quæ mentem inquietant & prouocāt, aut ex nobis pullulant, aut inferuntur nobis. Quæ ex nobis pullulant, concupiscentiæ sunt: quæ uerò ab aduersario suggeruntur, uel ab hominibus fiunt, tentationes sunt. Aduersus ergo concupiscentias ne seducant, ne alliciant, ne sensum euertant, uigilare oportet: uerùm contra nequam spiritus, & proximorum nequitiam orationum armis muniri: quāquam iuxta domini sentētiam etiam solerter aduersus diaboli astutias uigilare debeamus. Illud (inquit) scitote, quoniā si sciret paterfamilias, qua hora fur ueniret, uigilaret utiqꝫ, & non sineret perfodi domum suam. Quamobrē tam cōtra concupiscentiarū impulsus, ꝙ immissiones diaboli, hominumqꝫ fallacias erga cordis custodiā uigilare nos congruat. Quicquid aduersi foris pulset, seu obstrepet intus, obesse nil potest: dummodo diuinus timor, non dormitans intentio, proficiendi studium, innocentiæ gustus, puritatis ac munditiæ zelus, atqꝫ internæ pacis affectio cordis possideant penetralia. Re nanqꝫ uera nemo læditur, nisi à seipso. Quisque igitur eo fit robustior, quo erga se uigilantior: atqꝫ tanto in periculis & tentationibus securior, quanto in oratione solicitior reperitur. Ista duo, interioris (uidelicet) hominis uigilantia, orationisqꝫ frequentia optimè conueniunt, & sibi uicissim salubriter famulantur: adeò ut non sine dispendio ualeant ab alterutra separari. Cordis quippe munditia, quæ ex cogitationum nutritur custodia, ignitam rationem germinat: ipsa uerò oratio in sui custodia prudentiorem exhibet mentem. Hæc si quando oratione neglecta cœperit à sui custodia dormitare, repentè cupiditatibus fręna laxantur, & immūdis cogitationibus aditus reseratur. Tunc in ipsius mentis habitaculo tumultuosa uitiorum contentio oritur, concupiscentiæ carnis ebulliunt, spiritus prudentia deperit, atqꝫ nō mediocriter tepere inchoat incendium caritatis. Nam etsi spiritus tunc propter innatos habitus promptus est: caro tamen ipsa infirma sentitur: quoniam uigorem animi præripiente negligentia, quæ ex carnis prurigine causatur, omnem mentis familiam deordinat, atqꝫ subuertit. Difficillimè prorsus, & nimio cum labore concepta desideria spiritus perficiūtur opere: carne (uidelicet) importunè spiritum debellante. Non igitur ab re discipulis dormitantibus, & amantibus dominus quum dixisset: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, intulit. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nouerat magnum afferre spiritui detrimentum ad uirtutum profectum ipsam carnis infirmitatem, quæ eo minus desipit & lasciuit, quo uigilando & orando mentis puritas custoditur. Hoc exhortatione & exemplo ipse mediator erudiens post prolatā sententiam iterum ad orationis rediit locū. Docuit sapienter nos, ut quoties pressuras patimur, quoties tentationū agitamur procellis, ad pacatissimum orationis accurramus portum. Nil sic impugnantes nos reprimit, sicut precum instantia, & humilis coram Deo assistentia. Accessit itaqꝫ denuò ad orationem dominus se in faciem suam prostrauit: repetitaqꝫ oratione patri inquit: Pater mi (si uis) transeat à me calix iste: ueruntamen fiat uoluntas tua. Aduerte diligenter, quoniam eadem poscens quæ prius: in patris tamē uniuersa reliquit arbitrio. Id ipsum age tu, qui altissimum deprecaris. Antè prouida examinatione considera quid postules: pete quoqꝫ humiliter: postremò cuncta dispositioni diuinę committe. Quantūcunqꝫ honesta, quantumcunqꝫ utilia & spiritualia poscas: nūquam tamen in tuarum fine petitionum addere pretermittas, fiat uoluntas tua. Ambiguū etenim quū sit, quid nobis præstātius sit: ad sapiētiæ Dei semper adeundū est thronū. Ibi offerēda sunt uota, petitiones exponēdæ: detegenda necessitas: totusqꝫ cōditori nostro cōmittendus est orationis effectus, quemadmodum eadem sapientia in sua oratione nos docuit. Qua perfecta rursus ad discipulos rediens eosdem dormientes inuenit. Erant etenim eorum oculi grauati, & ignorabant quid responderent ei. Illos (ut prius) redarguere noluit tanquā ad suscipiendam correptionem inhabiles. Silentio suo maximam ad subiectorum regimē eruditionem dedit,

Matth. 24 (margin, beside "uigilare debeamus ... fur ueniret")

B (margin, at "niret, uigilaret")

C (margin, at "in ipsius mentis")

Matth. 26 (margin, beside "Spiritus quidem promptus")

D (margin, at "ad pacatissimum")

Indicauit quippe ex se, ut eo tantò tempore delinquẽtes arguantur, atq; uitiorũ macula E increpationibus detergatur, quo is, cui dicitur, corrigibilis est, alioquin uulnus superadditur uulneri, & passioni passio cumulatur: fitq; frequenter, ut grauior sit recidiua correptionis, quàm damnũ perpetrati criminis. Nõ autem iudicium effugiet: qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulã: ambo tamen ferientur, ambo iusto plectentur supplicio: qui (uidelicet) deliquit, & qui inconsultè fratri scãdalum suscitauit. Quamobrem magna est adhibenda in correptione prudentia. Cõsideranda est peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruersitas, correptionis tempus, & uerborum mẽsura. Horum quoq; deficiente, redargutio ipsa uix absq; delicto committitur. Itaq; ut fraterna dilectio incontaminata seruetur, memoratam correptionis regulam: qui proximum arguit, custodire non negligat: atq; qui peccat, emendantis uerba humiliter suscipere non recuset. Hoc etenim modo caritatis perficitur lex, quæ nulli (præter debitũ) onerosa est. Nouit silere quũ expedit, scit etiã fari quũ opportunitas exigit. Vtrunq; ipse legislator prudentissimè egit. Ab oratione siquidẽ surgẽs, primò dormientes discipulos increpãs, F

Matth. 26 ait sic: Non potuistis una hora uigilare mecum? Secundò rediens, eosdemq; reperiens dormientes omnino conticuit. Vides quàm maturè se habuit: primò admonitionis eloquia protulit: secundo dormientibus nil dixit, quin potius ad orationem denuò regressit. Orante autẽ illo prolixius angelus domini de cælo apparuit: atq; pauentem officiosissimè confortauit. Confortauit (inquam) ut ab inchoato redemptionis nobilissimo nõ desisteret opere: quoadsq; cõsumaret illud: nulla tamen impellente mediatoris debilitate spiritus, confortãs angelus astitit: quippe qui quum alacri animo ac uoluntariè illum pateretur agonem. Erudiebatur equidem in ipso plebs futura fidelium: quatenus angelica exhortatione cognita ardentius & ipsi orationi incumberent. Commẽdatur ex hoc orationis actus, cui tam familiariter intersunt angeli. Nam angelos frequenter assistere

Tob. 12 orantibus, atque eorum preces offerre Deo dubitet nemo. De Tobia nanq; legitur angelum dixisse: Quũ orabas tu & nurus tua, ego orationes perferebam coram Deo. Sed

Act. 10 & de Cornelio dicitur: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã coram Deo, utiq; per angelos. Optimè comitantur orantes angeli: quoniam orationis instantia, quæ purè exhibetur altissimo, sicut angelorum est opus: ita angelicum deprecãtis efficit animum. Vnde sancti angeli non immeritò exultant, atq; famulantur orantibus: quum rationales spiritus corruptibili natura uestitos aspiciunt supra cælorum altitudinem ascendere in spiritu: illosq; tametsi non ita perfectè in terris agere, quod ipsi absq; defectu ullo, aut temporis interuallo in cęlo perficiunt. Meritum itaq; orantis animi, atq; afflicti suo uoluit dominus insinuare exemplo, quum illum orantem & pauentem angelum confortasse legatur. Nec mirum est angelos mœstorum & Deum exorantium interesse cœtibus, cùm de domino angelorum Propheta dicat: Iuxta est dominus G

Psal. 33 iis, qui tribulato sunt corde. Et alibi de uiro iusto: Clamauit (inquit) ad me, & ego exau-

Psal. 90 diam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiã eum, & glorificabo eum. Propè igitur est dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate, quemadmodũ illos hortari dignatus

Psal. 49 est, dicens: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Hinc unitati orantium & gementiũ, quæ hoc loco exprimitur, plena spei atq; lætitiæ materia causatur: H quãdo huiusmodi autoritatibus roborati angelicos spiritus, & ipsum dominũ angelorũ sibi adesse non dubitent. Verùm si iustis mœstitia saucijs & interpellantibus Deum supernorum ciuium societas pro solatio datur: cur non magis Dei & hominum mediatori Christo? Attamen non eadem causa fuit in illo, quæ in cæteris esse probatur. Certum nihilominus est illi angelum apparuisse oranti. Tanto siquidem premebatur tædij ac pauoris impulsu, ut in agonia fieret: dumq; prolixius perseueraret in prece, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrã. Accedite nunc huc in spiritu omnes uos, qui pietatis uiscera gestatis, & qui de domino sentitis in bonitate, atque in simplicitate cordis quæritis illũ. Accedite (inquam) & quale uobis coràm positum sit compassionis incentiuum, attentissimè cõsiderate. Redemptorem uestrum, regemq; cælorũ, orantem, pauentem, agonizantem, sanguine sudantem mentis oculo contemplamini: nõ tamen sine profluuio lacrymarum. Quomodo (oro) lacrymas cõtinere ualebitis aspicientes pijssimi domini guttas sanguinis decurrentis in terrã? Cernite diligẽter dominũ Iesum

A sum totius suauitatis fontem pallentem facie, genibus flexum, trementē corpore, corde uerò mœrore trāsfixum: uultu rubicatum sudore sanguineo, & iuxta angelum eundem adhortantem. Compatimini, gemite, flete, ululate. Quāta lateat in corde tristitia, ex uultus madefactiōe cognoscite, quàm intolerabilis futura sit passio, ex sudoris qualitate colligite. Porrò si ex sola passionis consideratione illius penè deficit uita: quid in ipso crucis aget supplicio? Si in certaminis sui initio tantùm præualuit mœror, alapa, conuicia, flagella, acetum, fel, arundo, sputa, claui, lancea, quantum actura sint, qui potest, excogitet. Plorate itaq;, & mente propius accedendo mœrenti cōformamini, atq; iuxta cordis uestri prudentiam consolatoria uerba proferte. Maximum quippe eloquia pia, & lacrymosa compassio afflicto solatium præstant. Quamobrem exhortationē meam suscipite, meosq; sermones negligere nolite. Quid in eis lateat, exercitatio deuotionis aperiet. Perseuerate igitur in lacrymis, & in pietatis prece persistite, quoadusq; mediator orationi finem imponat. Tunc quæ secutura sint, diligenti consideratione pensabitis.

B *Quid agere, & qualiter Christi miles in spirituali se debeat habere certamine.* Cap. VII.

Strenuissimis interdum accidere bellatoribus solet, ut ante terminum pugnæ, seu in ipso calore certaminis pro armorum ineptia, uel pro uiribus utcunque sumendis quantulumcunq; secedant de stadio: quatenus ex corporis restauratione parumper suscepta robustius in acie perseuerent. Illis minimè prorsus ignauiæ ascribēdum est, quum magis prò amore uictoriæ, q; ob pugnæ metum id agere consueuerint. Nempe in cunctis prudētiæ uirtus cōmendabilis est, quū ad optatū, quò tenditur, dirigit finē. Quod in agone uisibili euenire descripsimus: hoc in spirituali atq; inuisibili contingere dubiū non est. Imbecillis quidē & exigua est hominis fortitudo, ut in certaminis stadio absq; defectione ualeat perdurare. Proinde quādoq; secedendū est, & reparādę uires, ne laxato animi uigore inimicus pręualeat odiosus. Quò autē declinandū est? Vtiq; in secretiora loca, ubi fragor nullus audiatur armorū, nullusq; hostium timeatur incursus. Cordis igitur secreta petēda sunt, in

C quibus obstructis sensuum ianuis: perlustratis dūtaxat prius spiritualibus latibulis, atq; phantasmatibus cunctis inde fugatis animus se in quiete cōponat. Tunc quippe magna pace potitus se statuat ante se: & tanquā in tribunali residens operū suorū familiā iudicet, agnoscat cogitata, desideria penset, collapsa erigat, scissa resarciat, delicta defleat, prudētiq; examinatione agenda disponat. Ab huiusmodi nō se exercitatione subducat: donec omibus introrsus ritè ordinatis lætificantē in se aduenisse sentiat Paracliti gratiā. Hanc, quū uenerit, suscipiat reuerēter, pertractet humiliter, custodiat diligēter, atq; suauiter amplectatur. Nil etenī pugnaturis sic expedit, sicut gratiæ huius læta societas. Hęc nanq; caritas accēdit flammā, humilitatis adhibet cautelam, pugnādi ministrat uires, lumen largitur prudentiæ, inimicorū propulsat pauorē, expeditū efficit animū, spemq; uictoriæ adducit permaximā. Nemo absq; hac securus pergit ad prælium: nullusq; sine comitante gratia cogitat de triūpho. Porrò quicunq; uadēs ad pugnā salutari caruerit gratia, in primo aduersariorum congressu prosternitur, seu cōcitatur ad fugam. Qua ratio-

D ne (oro) triumphali honore censendus est dignus, qui inermis & imparatus accedit ad bellum, hostium potissimū considerata qualitate atq; sæuitia. Arma equidem hæc spiritalia sunt: quemadmodum inimici & prælium. De his Apostolū audi: Arma militiæ nostræ nō carnalia, sed spiritualia potentia à Deo ad destructionem munitionum ad euacuandam omnē altitudinem extollētem se aduersus scientiā Dei. Vnde alio in loco ait: 1.Cor.10 Induite uos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quia nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus principes & potestates: aduersus Ephe.6 mūdi rectores tenebrarū harū: cōtra spiritualia nequitiæ in cælestibus. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate: induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in pręparatione Euangelij pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladiū spiritus, quod est uerbū Dei: per omnē orationē & obsecrationē orātes omni tempore in spiritu, & in ipso uigilantes in omni instātia & obsecratione. Nusquā igitur apertius istiusmodi cōponunt arma, certamen ordinatę, donatur & gratia, q; in orationis quiete, & deuotionis affectu. Quantum in ipsa proficere possis, te etiā docuit Christus, suoq; Dei sapientia te instruxit exēplo. In

orationē

oratione quidem sua angelum consolatorem habuit: & inhabitantam gratiam patenter ostendit. Ex animi magnanimitate, ex reiectione pauoris, ex se persequentium obuiatione, atq; quærentiũ quod dicitur, facilè comprobatur. Vt autem ex operibus fidem uerbis accõmodes (obsecro) quid idem post orationem egerit, solerter attende. Quum surrexisset (inquit Euangelista) ab oratione, uenissetq; ad discipulos, & reperisset dormientes, ait illis: Dormite iam, & requiescite: sufficit, ecce uenit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorũ: surgite, eamus: ecce appropinquat qui me tradet, & propè est. Vidésne quàm robustus, quàm alacer, & intrepidus ab oratione surrexit? Non enim inimicorum suorum declinauit præsentiã, quinimo se capere uolentibus occurrit: atque ultrò se illis cognoscibilem fecit. Vt igitur erudiaris in spiritu, & opere perficias, quod discis: intellige quantũ oratio conferat, quæ pauentem & agonizantem recipiens B

Matth. 26 dominum illum exhortantem reddiderit atq; intrepidum, unde aiebat: Surgite, eamus: ecce appropinquat qui me tradet. Neminẽ tamẽ moueat, quòd præmittitur dominũ dixisse discipulis: dormite iam & requiescite. Latẽt in his paucis profunda mysteria ueneratione atq; inquisitione dignissima. Non eñ incõsultè tam seriatim sibi inuicẽ cõtraria uerba cõtexit. An nõ opposita sunt, dormite & surgite: requiescite & eamus? Facillimè in ipsis offenderet animus, & deuiaret à uero, si diuinæ sapiẽtiæ nõ essent eloquia. Quoniam uerò illius huiusmodi sententia est, nõ improbanda, sed potius differẽda est. Quales esse debeãt uerbi Dei prędicatores: aut qui se tentationibus & seculi persecutionibus obijciũt, uel regimini animarũ incũbunt, his uerbis indicauit. Difficile quippe est quietis tranquillitatẽ deserere, proximorũ lucris insistere, tentamẽta pati, crucemq; imitãdo Christũ quotidie baiulare. Hęc utiq; sanctorũ sunt opera & exercitia perfectorũ. In talibus nemo nisi uocatus se ingerat: nullus nisi impellente necessitate, uel obedientia urgente se occupet. Priusquã huiuscemodi studijs se miles Christi tradat, uacet deuotioni, orationi intendat, quietem diligat, deuitẽt tumultus, & interiori exercitationi mẽtis suæ componat habitum. Suas quoq; assuescat calcare passiones: sua uitia resecare, antiquatas cõsuetudines reformare, cõprimere uentrem, linguã circuncidere, domare carnem, mores corrigere, & quicquid deforme est, sub disciplinæ uigore compescere: quatenus ex se discat, quid de alijs debeat agere: quidue sentire, atq; cęterorũ passiones impassibiliter coercere. Ridiculũ equidẽ de se intuentibus facit, qui uoluntariè delinquẽdo aliorum conatur errata corrigere, ignoransq; se qualis sit, de proximorũ occultis uult proferre sententiam. Fit ex hoc sæpissimè, ut in foueam cadens iacentes erigat, & damnãdo alios ipse damnabilior existat. Velitq; cæcus & tumidus ducatum prębere cernentibus: propterea dum multis prodesse desiderat, se non mediocriter offendit. Nobile igitur ad F

Ibid. euitandum hoc doctrix sapientia documẽtum instituit, quando discipulis prius dormite & requiescite, quàm surgite, & eamus, inquit. Suos breui sermone fideles admonuit, ut prius propria, q̃ aliorũ debeant emendare delicta, atq; antè in quietis se agnoscere ocio, quàm ad exteriorũ tumultus foras exire. Facilè etenim quisq; quod acquisiuit, amittit: si nõ uocatus se inconsultè exponit. Diuturna quies lacte deuotionis enutriat, quos adultos & fortes probatio tentationis examinet. Nullus itaq; inaniter dominũ in passionibus imitari præsumat, nisi impellẽte spiritu aut uocatus quiescat, crescat, agnoscat, diligat, ne cadat. Audiãt tumentes & inexperti sponsam quieti deditã, & dilectam se humiliter excusantem. Non enim audebat sequi uocantem: quoniam de se minimè confi- G

Cant. 5 debat. Quamobrem pulsanti sponso, atq; dicenti: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenũ est rore: & cincini mei guttis noctium, respõdit: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illã? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Verũ nõ minus quũ se excusauit dilecto placuit, quàm si imprudenter repẽtè erupisset. Discãt ergo singuli præsentibus sponsæ sermonibus: discãt omnes sponsi admonitionibus, quando surgere, qualiterq; eundẽ debeant imitari. Sensum H

Psal. 126 hunc apertissimè Vates egregius exposuit, dicẽs: Vanũ est uobis ante lucẽ surgere, surgite postquã sederitis, qui mãducatis panẽ doloris. Ordinatissimè igitur & magno cum moderamine nobis in discipulos locuta est sapiẽtia, inquiẽs: Dormite iam, & requiescite. Sufficit. Ecce uenit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorũ. Surgite, eamus. Ecce appropinquat qui me tradet: & propè est. Ipso adhuc loquẽte uerba hęc: ecce

Iudas

A Iudas unus de duodecim plurimis uallatus militum turmis superuenit, ut illum apprehenderet. Immemor nanque beneficiorum, beneuolētiæ ingratus, ignarus sceleris, insensibilis de se, de supplicijs infidelis, inhumanus in magistrum, impius erga se, auarus de pecunia tam horrendum proditionis non erubuit committere facinus. Dederat quippe persequutoribus signum, dicens: Quēcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè. Quid peruersius, quid scelestius agi potuit, quàm autorem pacis sub pacis osculo uenundare? Inimicus pacis pacem simulando tradebat. Accessit utique ad Iesum, & salutatione dolosa, inquit: Aue Rabbi. Ad quem cōuersus dominus, ait: Amice ad quid uenisti? O magistri miranda humilitas, ô discipuli inaudita crudelitas. Non enim reatus discipuli latebat magistrum: & tamen illum se ignorare ostendebat, dicens: Ad quid uenisti? Proditoris facinus blanda alloquutione tegebat, nolens illius mortem: sed ut magis conuerteretur ad uitam. De salute uerò propria ille desperans propius accedendo uitæ autorem ad mortem osculatus est. Cuius nō horrescant nunc uiscera in tam obdurata mente discipuli? Dic, ô uniuersis crudelior, quid iniuriæ, quid damni, quæue inimicitiarum præcesserit causa, ut tantum facinus perpetrares? Magistrúmne tuum in scelere aliquo deprehendisti? an fortè tibi quicquam defuit, ut egestate compulsus maiestatis dominum precio uenundares? Dic (oro) dic quæ tanti causa delicti. Cur taces? quare concidit uultus tuus? quare uel post perpetratam culpam reatum non confiteris tuum? cur præsente adhuc domino nō flagitas ueniam, qui pro peccatoribus redimendis factus est homo? Ad indulgentiam suscipiet te: si tamen humili confessione fatearis delictum. Vt autem uideo nimio suffusus rubore nil loqueris: cupiditatis laqueo iam necatus in baratrum desperationis immergeris. Te iam extinctum mediator intelligens proditionis tuæ detexit facinus. Iuda (inquit) osculo filium hominis tradis. Hac uoce percussus proditor, parumper secessit: quatenus armatis militibus circunuentionis locum daret. Horum uerò nihil ueritus dominus, tanquā bellator robustissimus, & Christianæ militiæ insuperabilis dux ijs, qui eum detinere cupiebant, procedens obuiam, dixit: Quem quæritis? O regis nostri magnanimitas strenua, assistit, loquitur, interrogat, dicens: Quem quæritis? Illi uerò: Iesum Nazarenum. Quibus dominus: Ego sum. Non fugit, non latitat, non se excusat, non se defendit: sed inquit: Ego sum. Quæ est ista confessio? quæ tam compendiosa responsio? Quid est dicere, ego sum? Dixisset saltem: Ego sum quem quæritis: ego sum quem tenere desideratis: uel (quod his excellētius est) ego sum Deus: ego sum qui creaui cælum, formaui terrā, plasmaui hominē, atque uniuersa guberno. Magnum hoc esset uerissimū, honorabileque. Expressius tamen, profundius, ac uenerabilius explicauit suæ celsitudinē maiestatis, suæque diuinitatis potentiam simpliciter inquiēs: Ego sum. Quæ nāque sunt in eo quòd mutabilia sunt, in eo quòd à seipsis nō sunt, in eo quòd finita sunt, eorū nullum dicere potest, ego sum. Quomodo dicent, ego sum, quū ab alio pendeant, & terminatam qualitatem, uirtutem, gratiam, & circunscriptū habeant esse? Quicquid ab aliquo est, à semetipso non est: quod autem à semetipso nō est, sed alieno (ut sit) auxilio indiget: nequid ueraciter dicere, ego sum. Ille itaque solus est, qui sempiternū habet esse, immutabile atque beatum. Qui à nullo est, nullius indiget, nusquā deest, qui sine contradictione potens est: sine errore sapiens: sine passionis motu iustus: sine personarum acceptione beneuolus: sine infirmitate patiens: sine æquiparatione summus: sine defectu bonus: sine sui derogatione misericors. Qui in eo quod essentialiter est, à nullo est: sed omnibus quæ sunt, præstat ut sint. Quæ nanque sunt bona, ipsius bonitatis facta sunt, quæ habent uirtutem, ab ipso gratis acceperunt: & quæcunque sunt, utique ab illo facta sunt, qui ait: Ego sum. Ipse dominus Iesus, Verbum patris, Deus & homo, hominū mediator, & uniuersorū cōditor. Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierūt retrorsum, & ceciderunt in facies suas. Fulgorem siquidem æternæ ueritatis sustinere non ualentes, ab ipsius lumine repercussi, & diuinæ uocis tonitruo territi, retrorsum ceciderūt. Tunc quippe si uoluisset, occultare se poterat. Poterat etiam uerbo suo omnes perimere: sicut unico sermone prostrauerat: uerùm qui serui susceperat formam, & nō uenerat occidere, sed saluare: noluit potestate pugnare, sed humilitate uincere, atque fortitudinis tolerantia superare. Quamobrem diuinitatis prostratos potentia permisit surgere: ut libera, si uellent credere, eorum esset confessio, quibus denuò ait: Quem quæritis? At ipsi Iesum

Matth. 26

Luc. 22

Ioan. 18

B

C

D

Iesum Nazarenum. Perditi homines prostrationis suæ uiso miraculo prorsus credere, B
confiteri, atq; adorare debuerant: sed mansuetissimi pastoris uocem: quoniam de ipsius ouibus nō erant, nequaquā audierūt. Rapaces erāt lupi, & immaculati agni sanguinem sitiebant. Sitiebant (inquam) & tamen nisi permissi bibere non ualebant. Expectabant ab eo licentiam, ut raperent, crucifigerent, occiderent, biberent. Hæc omnia quoniā pa-
Ioan. 18 ti uenerat, audierunt. Dixi uobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire. Attende diligenter quàm præcipuum erga discipulos demōstrauit affectum. Semetipsum obtulit: illos autem illæsos abire concessit. Nouerat quippe ad tolerādas persecutiones eosdem adhuc minus esse idoneos. Distulit ad tempus quoadusq; habiles fierent: quemadmodum nutrix circa infantis curā materno uigilans affectu, donec educatus ualidior fiat: tunc & ipsa quem prius fouebat gremio, exercet laboribus: & ad mundi perferenda mala non parcit. Nec tamen minus diligit, quum fatigat, neq; minus amplectitur dulciter, quum eum abesse permittit. Bona nutrix sapientia, quæ quos elegit in filios, miro ac mellifluo circunfouet amore: quandiu crescant, atq; ad maturiorem spiritus pertingant F
ætatem. Singulorum uirtutes disponit, & ordinat: eorumq; neminem supra uires tentari patitur: ne cadentes ab illa efficiantur extranei: cæteros autem tanquam alienos à se ma-
Ibid. lignos sinit cōsummare conceptus, sicut eos quibus dixit: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Hoc nanq; dicto cohors, tribunus militum, atq; Iudæorum ministri, qui propterea uenerant, comprehenderunt eum: illo quippe comprehenso dixerunt, qui aderant: Domine si percutimus gladio? Carnales erant discipuli, & gentium sequentes mores, per-
Matth. 5 secutores suos perimere cupiebant: obliuioni tradiderant, quod dixit mediator: Si per-
Ibid. cusserit te quispiam in maxillam: præbe ei & alteram. Et illud: Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui oderunt uos: & orate pro persequentibus uos. Proinde eorum unus, qui cum Iesu erant, habens gladium, eduxit eum, & percussit pontificis seruum, atq; amputauit auriculam eius dexterā. Voluntate ferebatur, non ratione: carne, nō spiritu arbitrans illum uiolenter de eorum eripere manibus. Nempe discipulū qui hoc præsumpse-
Ioan. 18 rat, pius magister prudenti admonitione repressit: Mitte (inquit) gladium tuum in ua- G
ginam: nolo ut me eruas: nolo ut pro me decertes: nolo ut te pereunte me liberes. Ignoras quòd qui gladio feriunt, gladio peribunt? non utiq; materiali, sed spirituali, atq; diuino. Habet equidem Deus gladium, quo tempore congruo feriat delinquētes. Aposto-
Heb. 4 lum audi: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus: compagum quoq; & medullarū, & discretor cogitationum. De hoc ipso gladio ait Propheta: Et percutiet terrā uirga oris sui, & gladio labiorum suorum interficiet impium. Plurimos planè quotidie cernimus percutientes gladio iudicis aut inimicorum nō perire mucrone: neminem uerò ferientem gladio, diuinam asseueramus posse ultionem euadere: tametsi impræsentiarum perspicuum minimè uideatur. Quis etenim credat aliquod impunè præterire delictum? Quod autē differtur, non negligitur: sed proprium reseruatur in tempus. Nempe quod præsens non erudit aduersitas temporalis, futura illis, seu perpetua irrogatur uindicta pro suorū cuiuslibet qualitate facinorum, diuinæ æquitatis sententia prærogatur. Æqua siquidem lance H
etiā munitissima pensat Deus humana delicta. Veridica igitur esse probatur definitio sapientiæ, quæ uniuersos gladio ferientes, gladio percutiēdos esse denunciat. Hæc noluit latere discipulum, ut quàm districta sit animaduersio diuina cognoscens, manū à feriendo compesceret. Immoderatum itaq; discipuli zelum, ex eo quod sequitur, dulci admo-
Ioan. 18 nitione coercuit. Calicem (inquit) quem dedit mihi pater, nō uis ut bibam illum? Huius
Psal. 22 calicis excellentiam expressit Propheta, quū diceret: Calix meus inebriās, ô quàm præclarus est. Inebriat prorsus cōtemplantis animū dominicæ passionis calix: & mentis rapit affectū, eumq; iucundo amore perfundens tanquam ebrium facit. Quomodo nō inebriet meditantem: quum amor ipse inebriauerit patiētem? Amore quippe ebrius mediator suam coram omnibus exhibuit nuditatē. Alter equidem Noe præfiguratus in spiritu ecclesiæ plantauit uineam, quæ extendit terminos suos à mari usq; ad mare: & usque ad flumen propagines illius. Huius uitis ebrietatis dulcedine obtecta maiestatis gloria humanitatis uerenda nudauit. Caritatis eius percussus iaculo serui forma suscepta in crucis patibulo non erubuit mori. Istius calicis necdum Petrus expertus dulcedinem, salu-

tem

A tem diffundendam in gentes serui percussione cohibere curauit. Merito eruditus à domino audire promeruit. Calicem quem dedit mihi pater, non uis ut bibam illum? Desine ultra indignari, & pone gladium in locum suum, permitte ut perficiant quod cœperunt. Ad hoc descendi ad uos, propterea illis licentiam dedi, profecto absq; uoluntate mea nil peragunt. Quiesce igitur tacens. Nempe si ego qui patior, contradicere renuo, cur non magis tu? An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones angelorum? Poterat (inquam) quoniã ad ipsius uotum omnia famulantur agmina angelorum, sicut scriptum est. Millium millia assistebant ei, & decies centena millia ministrabant illi. Angelorum siquidem noluit liberari suffragio, quum propria posset uirtute saluari. Quod ergo tanquam infirmus homo teneri se uoluit, non fuit amissio potestatis, sed humilitatis ostẽsio, causa pietatis, uirtutis forma, & indicium caritatis. Patienter itaq; se comprehendi sustinuit, & suis detentoribus humanitatis beneficium non negauit. Quam enim Petrus absciderat auriculã, tangendo sanauit, ut disceres ipsum esse per spiritum, qui cordis reserabat auditum, quem sacerdotum impietas infidelitatis gladio amputare cupiebat. Ipsi plane erãt, qui ut credentium obstruerent aures aduersus Christi ecclesiam, persecutionis inferebãt procellam. Prohibebant utiq;, ne audirent dicentẽ. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et iterũ. Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Eorum nequitiam longe ante Iacob patriarcha prænoscens ait. Simeon & Leui fratres uasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non ueniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Eadem apertius ipse patriarcharum & prophetarũ dominus manifestauit ad eos, qui uenerant ad se principes sacerdotum & magistratus populi inquiens. Tanquam ad latronem exijstis cum gladijs & fustibus comprehendere me, quotidie apud uos sedebam docens in templo, & non me tenuistis, sed hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum. Iuste satis redarguendi fuerant sacerdotes, qui gloriæ dominum, angelorum, uniuersorumq; tanquam latronem capere præsumpserunt. Debuerant sane, quem nouerant in plebe tanta fecisse miracula, atq; solo tactu coram se sanasse auriculam, maxima cum ueneratione excolere. Debuerãt (inquam) sacerdotum dignitatem, magistratus honorem, generis excellentiam, facinoris magnitudinem, solennitatis diem, legisq; prohibitionem attẽdere, sed heu cum armatis lictoribus se turpiter sociarunt. Venerat nanq; eorum hora, tenebrarumq; potestas, in qua illis in uitæ autorem concessum est crudeliter desæuire. Callide igitur fraudis commentor agebat, ut (si fieri potuisset) Christi corpus extingueret. Caput etenim ipsum tenẽs in manibus astantia quoq; illius membra cõprehendere satagebat. Humano nanq; discipuli timore prostrati se tenere uolentium de manibus exierunt. Cito (iuxta prophetæ uocem) fecerunt, obliti sunt Deum, qui saluauit eos, fecitq; in populo ante eos mirabilia, cæcos illuminando, sanando paralyticos, leprosos mundando, atq; uarijs ægrimonijs laborantes propria uirtute curando. Omnes igitur terga uertentes pariter fugerunt, impletũq; est quod prophetico ore prædicitur. Noti mei recesserunt à me, obliuioni datus sum tã quam mortuus à corde. Nam & qui iuxta me erant, de longe steterunt. Fugit Petrus cęteris prõptior: fugit Ioãnes qui in cœna supra pectus Iesu recumbere meruit. Sic enim habes. Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerũt eum, at ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Interim uerò & tu ô fidelis anima parumper ab hoc crudeli secede spectaculo, non pusillanimitate repulsus, aut passionis timore perterritus, sed deuotione inflammatus, ac compassione transfixus. Secede (inquam) & gradu cõcito, scissis uestibus, sparso crine, cinere capiti superiecto, & ab oculis ubertim lacrymis defluentibus, atq; ad gloriosissimam uirginem domini matrẽ accede, quæ suspenso animo nimiumq; mœrenti auide præstolatur, si forte aliquo referẽte audire ualeat, quid unico dilecto acciderit filio. Ad ipsam quum adieris, demisso ad terram uultu, uoce pauida, & corde mœstitia sautio prouoluere pedibus, sanctæ atque cum ingenti singultu dicito illi. Heu heu domina angelorum, regina cæli, mundi interuentrix, refugium peccatorum, naufragantium portus, salus iustorum, porta paradisi,

Marginal notes: Matt. 26 (beside "cur non magis tu"); Dan. 7; B (margin letter); Matt. 11; Ioan. 7; Gen. 49; Matt. 26 (beside "Tanquam ad latronem"); C (margin letter); Psal. 105; D (margin letter); Iob. 19; Mar. 14

mater Dei, templum paracliti, lætitia supernorũ, sapientiæ sedes, receptaculũ gratiarũ, B
uirtutum magistra, humilitatis speculũ, uirginitatis decor, pudicitiæ titulus, honestatis laus, innocentiæ candor, patientiæ exẽplar, sanctimoniæ splẽdor, perfectionis summa, & æterni patris filia prædilecta. Heu (inquam) cur natus sum? Cur relictus sum uidere crudelissimũ horrendumq; delictum? Exanimis prorsus effectus sum ex eo, quod proprio nuper aspexi intuitu. Vidi quippe magna & à seculis inaudita, quæ maximũ pijs auribus ualeant inferre dolorẽ, & ne mœstis te ultra sermonib. protraham, reliqui dñm meum unigenitum tuum in manib. peccatorũ. Astãtibus itaq; mulierib. sanctis, & quæ de ore tuo promuntur humiliter audire satagentib. lugubri genitrici ordinatissime & prudenter uniuersa quæ circa mediatorẽ in cœnaculo, in oratione, in proditione, atq; in discipulorum fuga contigerant, dicito, quæ quum lacrymando narraueris, blandis quibus uales eloquijs dominam solare mœrentem, si forte pijs sermonib. tuis uehemẽtissimũ eius possis mulcere dolorẽ. Tandiu igitur in hoc perseuera pietatis officio, quã diu fletibus finem imponat, teq; remittat ad filium, quatenus ea, quæ super ipsum secutura sunt, postea te referente cognoscat. His etenim sic gestis meditando remea ad dominum iniquorum uinculis iam constrictum, atq; curiose in mẽtis repone secreto omnia quæ in eo gerentur, quatenus beatæ matri eadem seriatim edicere possis. F

De commendabili uirtute sanctorum, præconijsq; uirtutis. Cap. VIII.

Abent sanctorum mentes hoc proprium ut iugiter compungantur in fletibus, quum inimicorum suorum damna persenserint. Caritatis siquidem telo transfixi quemadmodum mala irrogare nesciunt, ita nequeunt (ut plurimũ cogitare) omnes in Christo diligunt, cunctis prodesse cupiunt, cuiq; nocere fortiter perhorrescunt. Fit igitur, ut eorum disciplina uirtutum Deo hominibusq; exhibeatur amabilis. Semper utiq; uirtutem disponẽte Deo laudem promeruisse cognoscitur. Quum enim altissimo placeat, hominibus displicere non potest. Nam etsi foras interdum iniquorum sermonib. improbetur, cogitationibus tñ semper intus attollit. Innata minime ualet ratio derogare uirtuti. Naturali etenim decorata instinctu tanq; bene condita afficitur illi. Quod autẽ malus quisq; uirtuti cõtrarius extat, ex corrupta naturæ radice consurgit. Virtutis equidem decor proprium arbitratur esse pudorẽ. Nam ex mali æquiparatione, boni sublimitas cõmendatur. Ne igitur degener & indignus quisq; malus appareat, uirtuti derogare nõ cessat. Eo aũt fit quisq; deterior, quo importunius uirtutem publice impugnare præsumit. Hinc Iudæorum & potissimum sacerdotum, pontificum, pharisæorumq; incõparabilis agnoscitur esse malignitas, qui uirtutũ dñm regemq; gloriæ tam infatigabili dolositate opprimere studuerunt. Ad diuinitatis illius nequaq; deduxit notitiam conuersationis eius irreprehensibile speculũ, nõ melliflui oris documenta suauia, non miraculorum ueneranda prodigia, non humilitas summa, imperturbabilis mansuetudo, sapientia prænoscens, elegantissima forma, aspectus reuerẽdus, liberalis benignitas, atq; ipsius iniusta detentio, nullatenus eorũ poterãt corda placari inueterato illis dominante liuore. Hinc est, quod cũ armatis illum appetere G
Psal. 21 non erubuerunt, sicut ore prophetico dicitur. Circũdederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me. Obsederunt utiq;, ut circũuenirent, raperent, ligarent, ducerent. H
Quo? Ad Annã pontificem. Nẽpe innocentissimus dñs, tanq; homicida crudelis sine honore, sine pietate, & absq; pudore ductus, Annę pontifici sistitur iudicandus. Vt enĩ oẽm fidelibus suis præberet patientię formã, iniqui iudicis uniuersorũ iudex nõ renuit astare conspectui. Disce qui iudicaris, humilitatis normã, uirtutis documentũ, sapiẽtiæ regulã, & æquitatis nõ declinare sententiã. Non potestate fultus, non circũuentione securus, non amicitiarũ dulcedine fretus, sed sola ueritate ante iudicẽ armatus accede, sectare ueritatẽ, ueritati innitere, ut ueritatis ualeas esse discipulus. Equidẽ quum assisteret iudici, non argumenta cõposuit, non aspera dixit, non protulit blanda, ut iudicãtis flecteret animum, sed quod prudentiæ, quod magnanimitatis, quod uirtutis, quod glo-
Ioan. 18 riæ. De discipulis & de doctrina illius sciscitanti, sic ait. Ego palam locutus sum mũdo, ego semper in synagoga & templo docui, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Palam quippe dñs mũdo loquebat, quia ueritatẽ omnib. fatebatur. Nõ enim amat latibula ueritas, nõ diuersorijs delectat, nõ angulos quærit, appetit aũt publi-

A publicum, cupit coram omnib. prędicari. In illa siquidem non est fraus, non duplicitas, non simulata locutio, neq; caligo tenebrarũ, quin potius lux, claritas, gaudiũ, trãquillitas, & abundantia pacis. Quomodo obscuritate fallaciæ inuolui potest, quũ diuinus in illa splendor inhabitet? Porrò turpitudo uitiorũ & obscœnitas criminum sola ueritate detegitur. Apostoli sententiã audi. Omne (inquit) quod arguitur, manifestatur à lumine. Serenitate siquidẽ illius, mentis opacà clarescunt, fraudisq; uenena noscuntur. Hãc oẽs imitantur & diligunt, qui sunt ex parte illius. Proinde dñs Iesus iustitiæ sol, & ueritatis candor mundo palàm loquebatur, ut ueritatis specimẽ notificaret omnibus, & q̃ concupiscibilis esset, nemini occultaret. Claritatis suæ radios emisit in publicum, ut ambulantibus in spiritu iter uitæ ostenderet. Vniuersis gratissime illam exposuit, & in occulto locutus est nihil. Quantum ad illum attinuit, omnes splendore suo uocauit ad se, priuatã siquidem non quærens gloriam, nilq; dignum redargutione pronunciãs, ut loqueretũ, silentij secreta non petijt. Hinc errorũ magistri, & falsarum hæresum fautores facile deprehendunt̃, ne ueritatis agnoscantur in lumine, renuunt apparere in publico, prius de seipsis, q̃ de alijs turpiter erubescunt. Nemine contra illos testimonium perhibente ipsi se accusant, & damnant. Sibimet nanq; rationabiliter displicentes turpitudinem propriam collocant in secreto. Saluatoris ueram in se protestantur esse sententiã dicentis. Qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucẽ, ut non arguantur opera eius, quoniam mala sunt. Sic & Adã præuaricationis deprehensus in scelere fouit latebras, quatenus quod ei apparebat deforme, Deo similiter tegeretur, minime tamẽ occultare se potuit aspectibus ueritatis. Dum enim erubescẽtem se uocauit ad se, dira illum increpatione corripuit. Corripuit plane, & omnes quotidie corripit delinquentes. Lux etenim atq; illa increpatio ueritatis esse cognoscitur, quum delictum displicet, & iniquitas redarguitur in cuiusq; corde peccantis. In mente siquidem iustificati hominis tan q̃ in propria sede subsistens toties repulsa colaphizatur, & cæditur, quoties diuinam legem idem homo uoluntate transgreditur. Vides ne quàm sæpe moraliter colaphizetur ueritas, quę peccatoris animo, quod rectum est, suggerit? Hoc frequenter in spiritũ patitur, quamuis semel tantum figurate sustinuerit corporaliter. Dum enim astaret põtifici, unus ministrorum ei dedit alapam, dicens. Sic respondes pontifici? Cui dominus inquit. Si male locutus sum, testimoniũ perhibe de malo, si autem bene, cur me cædis? Nusquam legitur ipsum calumniam inferenti publice restitisse, nisi hoc solum in loco, ut scias illius figuratam esse reprehensionis uocem, quæ in delinquentis consciẽtia clamat. Non uult enim peccatoris mortem, sed magis ut conuertatur, & uiuat. Quoniam uerò uult ut uiuat, uociferatur in corde, ne moriatur Deo. Multũ quippe proficit uox hæc in corde peccantis, quamuis minime semper. Nam impius quum in profundũ uenerit malorum, contemnit. Potuit uox ista reuiuificare quatriduanum mortuum & fœtentem, potest quotidie moriẽtem erigere, atq; resuscitare ad ueniam. Huius equidem fremitu uocis effrænos & mortuos ad uitæ semitas conuerti frequenter aspicimus. De hac nanq; uoce ore prophetico dicitur. Ecce dabit uoci suæ uocem uirtutis, date gloriã Deo Israel. De nullius igitur salute, quamuis grauiter sit delinquens, diffidendum est usq; ad uitæ terminum, istiusmodi uocis considerata uirtute, quæ in humili redargutione dantis alapam designatur. Audisti percussionis mysterium, considera nunc exemplum. Est plane in illo unde multum proficias. De sermonibus quidem sapientia erudiris, pro contumeliæ uerò irrogatione ad tolerantiam informaris. Maximum prorsus sapientiæ documentum in ipsius responsione colligitur. Docet mandata uitæ in aperto coram multitudine prædicari, instruit redarguere publice coram omnibus delinquentem, quod & Apostolus inquit. Admonet uniuersos salutis iter cum uocis & operis autoritate ostendere. Docet ex his sobrietatem et sapientiam, ex tolerantia autem iniurię iustitiam & uirtutem, quatenus discas nulli malum pro malo reddere, aut maledictum pro maledicto, non indignari contra inimicum, non murmurij uocem emittere, sed pacem cordis, silentium uocis, dilectionis affectum erga proximũ irrefragabiliter custodire. Suo uniuersos mediator instruxit exemplo. Cũctis se fecerat debitorem, qui pro omnium salute carnis naturam acceperat. Quamobrem quia sapientiæ proferebat eloquia, & ueritatis notificabat lumẽ, loquebatur palàm, & in occulto nihil. Quoniã uerò

Ephes. 5 — Ioan. 3 — B — C — Ioan. 18 — Psal. 67 — D — 1. Tim. 5

in uirtutis ostensione singulorum profectum quærebat, alapam uoluntarie suscipere B
non expauit, non illam renuit neq; declinauit, quum potuisset, sed sponte se ferienti ge
Tren. 3 nas exposuit, sicut longe antè Propheta de illo uaticinatus erat, dicens. Dabit percutiē
ti se maxillam, saturabitur opprobrijs. Neminem tamen moueat, quod idem mediator
Matt. 5 percutienti maxillam non præbuerit alteram, quum aliàs dixerit. Qui te percusserit in
maxillam unam, præbe ei & alteram. Nempe si personam illius attendamus & factum,
nihil inuicem in negocio hoc reperiemus aduersum. Aliam utiq; si uoluisset, porrigere
poterat, sed maluit respondendo insinuare mysterium, quàm faciem exhibendo demō
strare uirtutem. Vtrunq; tamen sufficientissime egit, nunc quidem mysteriū sapientiæ,
postea autem patientię documentum. An non offerre potuit genas, qui totum corpus
Esa. 5 exposuit? Audi quid per Prophetam dicit. Corpus (inquit) meum dedi percutiētibus,
& genas meas uellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentib.
in me. Prorsus hæc, quæ pertulit, maiora sunt. Sed quemadmodum illa oportuit ipsum
dicere, ita & ista pati nō omittere. Decebat equidem Dei filium, ut quo cæteris clarius F
præeminebat hominib. eo profundiora uerba illius essent & facta. Omnia quippe quæ
in ipsius agone scribuntur, sunt plena mysterijs atq; grauida sacramentis. Astabat pon-
tifici, calumniabatur, cædebatur, mysteria loquebatur, nec agnoscebatur. Implebatur
Ibid. utiq; in illis, quod de illis Propheta prædixerat. Auditu (inquit) audietis, & non intelli
getis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius, &
auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt, ne quando uideant oculis, & au
ribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Hæc de pontificibus
& populo Iudæorum esse prænunciata dubitet nemo. In profundo nanq; iniquitatum
positi ad altitudinem diuinitatis Christi nec aspicere ualebant, nec ascendere. Sapiētię
audiebant eloquia, & minime intelligebant, quoniam corde & auribus grauati nō cre
debant, quoniam uerò non credebant, tanquam insanabiles Dei filium illudēdo ferie-
bant. Dum igitur mediator hæc coram pontifice pateretur, aderat præ foribus palatij
Petrus cupiens introire, si potuisset. Quod ideo nō perficiebat, quoniam ostiariæ igno G
tus erat, propterea alieno indigebat auxilio. Vbi enim familiaritas nulla est, intercessio
domesticorum necessaria est. Hinc peccatoris colligitur status. A collegio nāq; sancto
rum segregatus, & à gratia conditoris alienus nunquam sine interuētione ecclesię do-
mum Dei intrare permittitur. Est autem uniuersalis iustorum congregatio interuētrix
indefessa, quæ assiduis exorationibus peccatores ingredi facit, die noctuq; dn̄o assistēs
singultibus pijs, & orationum instantia pro omnium delinquētium interpellat salute,
atq; à fide extraneos conuocat ad gremium, necnon & in facinoribus sepultos suarum
ad uitam resuscitat contemplatione lacrymarum, fitq; ipsius prece, ut qui ignorabant
Deum gratificati diuina agnitione exultent. Et qui propria grauati conscientia pater-
num non audebant intueri uultum, pacis suscipiantur ad osculum, non tamē quotquot
admittuntur ad gratiam & introducūtur ad Christum, perseuerāt in bono. Quot (oro)
quotidie cernimus irritam facientes, quàm perceperunt, fidem ambitione cæcatos, seu
timore subuersos retrogredi ac deteriores fieri. Priorum figuram tenuit Absalon, qui
post perpetratum fratricidium restitutus ad gratiā dominandi inflatus desiderio se cō- H
tra patrem erexit, quatenus de regio illum reijceret solio, atq; mucrone suo nequiter iu
gularet, minime uerò diuino operante iudicio remansit impunis. Alieno siquidem oc-
cubuit iaculo, qui proprio genitori necem inferre curabat. Eorum autē, qui timore pro
strati ueritatem negant, Petrus gessit imaginem. Meruit profecto coapostoli eius Ioan
nis interueniente suffragio in pontificis introire palatium. Verum ille mortis pusillani
mitate deiectus diu in eodem perseuerare non ualuit. Nō enim humiliter, neq; cōstan-
ter (ut debuit) ingressus est, & fortasse ideo corruit, quoniam non ut pugnaret, sed ut fi-
nem uideret, accessit. De propria nanq; infirmitate paulo ante eruditus ubi tantus per
secutionis feruebat impulsus, se minime ingerere debuit. Iam enim sopore grauatus ne
quiuerat uigilare, iamq; mortis timore concussus relicto magistro arripuerat fugā. Ne-
mo igitur de se præsumat, quisq; proprias metiatur uires, potiusq; eligat infirmus hu-
militer cedere, quàm elatus & inermis ad certamen intrare. Vix absq; casu & ignomi-
nia euadit, qui temerario ausu bellare contēdit, facileq; euertitur domus, quæ supra sui

igno-

A ignorantiam esse fundata dignoscitur, uentorum equidem impulsa fragoribus, atque tentationum agitata procellis diu stare non potest. Humilitas in cũctis Deo grata cognoscitur. Erigitur si cadit, protegitur quum tentatur, triumphat quũ pugnat. Sine ipsa nemo uincit, nullusque in bono perdurat. Hanc si examinatus tenuisset Petrus, dñm utique non negasset. Post casum didicit, quod ante debuerat, suo propterea cæteros instruxit exemplo. Dñm quippe ignarus sui, passione timidus, & frigidus caritate solo corpore sequebatur. Si enim dilectione ferbuisset, ad ignem minime accessisset. Exteriorẽ utique quærebat, qui amoris calore tepebat. De illo nanque sic legitur. Accenso autem igne in medio atrio sedebat cum ministris in medio eorum, ut uideret finẽ. Deterioraucrat uehementissime Petrus, & ab apostolatus plurimũ degenerauerat dignitate. Porrò Dei filij usus fuerat contubernio, atque sapientiæ audierat uerba, & nũc (proh dolor) sceleratorum hominũ residebat in medio, et illorũ potissimũ, qui dñm ipsius tenuerãt, ligauerant, atque percusserant. Tales equidẽ obscœna semper & impudica consueuerũt proferre eloquia. Vnde tanta ô Petre mutatio, tãque tibi repentina deiectio contigit? Paulo ante cum senatorib. cæli terræque principib. præsente uerbo habitare solebas, & nunc cũ uilissimis resides & indignis. Tuas prius diuinis eloquijs accõmodabas aures, impræsentiarum autem nugis, obtrectationibus, blasphemijs. Feruere etiam cõsueueras dilectionis incendio, & modo remissus & gelidus foueris, ut inuidus. Obsecro te, ut ad tui considerationem redeas diligenter, & ubi, cum quibus, & qualiter sic maneas, perpendere uelis. Nonne tu ipse es, qui transfigurati dñi aspexisti gloriam, paternamque uocẽ de sublimi cælorum throno audire meruisti? Nunquid non es ille, qui cælesti splendore irradiatus in corde fiducialiter aisti, tu es Christus filius Dei uiui? An non tibi Apostolici culminis dignitas est collata? & ligandi atque soluendi pontificium suscepisti? Tua adeo in terris autoritas creuit, ut quodcunque ligaueris super terram, ligatũ sit & in cælis, similiter & quod solueris, sit solutum. Cur non aduertis ista? quare pastorali tantũ derogas cathedræ? atque regale sacerdotium inhonoras? Certe et si nõ propter te, saltem propter illum qui elegit te, teque prætulit uniuersis, nequaquam sic agere debuisti. Oro ut prudẽter attendas, quoniam in te omnis elucet ecclesiæ pulchritudo, cunctaque põtificalis potestas. Surge ergo ocyus, & de medio istorum te segrega. Quę enim cõuentio lucis ad tenebras? quæ participatio filij lucis cum filijs tenebrarum? aut quæ pars fideli cum infidelibus? Nempe uereor, ne quid tibi accidat mali. Nemo bonus secure cum malis habitat. Corrumpunt utique bonos mores colloquia mala. Crede mihi, quoniam minime eorum cum quibus es, deuitare poteris laqueos, si non secesseris cito, & ab hoc te subduxeris letali consortio. Nunquid ignoras diabolum caput esse malignãtium, atque semper in eorum residere collegio? Age igitur quæ tibi suadeo, nec cõsiderare uelis loquẽtis utilitatem, sed quid qua'ue intentione loquatur. Magistri tui memor esto uerborum, ne quod tibi futurum esse prædixit, eueniat, seroque uelis sano parere consilio. Vt autẽ temeritati non ascribas quod assero, superponam digitum ori meo, & tui exitũ corde pauido præstolabor. Hæc quum Apostolo retulissem, mecumque Saluatoris uerba tacitus cogitarem, ecce ancilla ostiaria ausu nimium temerario ac sermone procaci circumstãtib. ministris sic Petro exorsa est. Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Ad hęc expauit cor Petri, palluit facies, & corpus illius penè exanime effectũ est, secũ mirabiliter rixabatur ignorans quid diceret, quid'ue responderet. Hinc conscientia propria, magistri amor, atque cognitio ueritatis, inde uerò humanus timor, astantium atrocitas, atque mortis periculum imminens maximum in Apostoli mente agebat conflictum. Stimulus equidem ueritatis agnitæ & dilecti magistri dulcis affectus illi ingerebant audaciam, ut uoce publica confiteretur Christum. Sciebat nanque ipsum dño dixisse. Tu es Christus filius Dei uiui. Meminerat etiam quanta aduersum proditorem (quem tamen nesciuerat) fuerat indignatione commotus. Sed & promissiones, quas dño fecerat, illũ minime negaturum, suadebant eidem ut potius mortem carnis eligeret, quàm animæ uitã negaret. Econtrario sensualitas reclamabat. Vt quid sponte morti subeundum est, quũ differri ualeat? Est ne quod tibi indicitur irremissibile malum? Ages utique post perpetratam culpam, pœnitentiam salutarem. Benignus est & misericors dñs, atque super hominum malitia ualde præstabilis. Facile merebitur ueniam, quod non malignitate aut

Margin notes: Matt. 26 (beside "medio atrio"); B (beside "rant, atque percusserant"); Ioan. 18 (beside "limi cælorum"); C (beside "illum qui elegit"); D and Ioan. 18 (beside "tib. ministris"); Matt. 16 (beside "ciam, ut uoce publica").

infidelitate,sed sola tormentorũ pusillanimitate cõmittitur.Licet deneges uoce,corde B
confitere,& insons efficieris.Nihil ad Deũ de ijs quæ foris sunt,pertinet,qui cordis in-
Hier.11.17 spector est dicente sacro eloquio.Ego sum,qui probo renes & corda.Confidenter igitur
& lingua tantum te illum nescire dicito prius,q̃ in te manus iniiciant,& trahant ad iudicem.
Voles forsitan(quãuis incassum) tunc dicere, quod nunc absq; supplicio in tua
est positum uoluntate.Quid(inquam)agis? cur contraria multipliciter meditaris? Rũpe
moras,propere loquere,ne suspectus habearis in crimine.Qualis conflictus? qualis
concertatio? Aderant angeli,aderant & dæmones.Dæmones quidẽ parati ut raperẽt,
angeli uerò ut coronarent.Incredibili prorsus agone fluctuabat mẽs Petri,nolebat negare
Christum,nec propositũ ualebat ferre suppliciũ. Quoniã uerò nec latere poterat,
neq; silere licebat,horum alterum oportebat ipsum eligere.Tandem mendaciũ aduersus
ueritatem,& iniquitas contra bonitatem in bellatoris mẽte præualuit. Nam sensualitas
rationi,& caro spiritui dominata est,propterea eum negauit coram omnibus , di-
Ioan.18 cens.Mulier,non sum.Quo dicto exijt foras ante atrium, & subito cantauit gallus . En F
mulier quæ male suadendo Adam de paradiso expulit, Apostolorum principẽ tentando,
de atrio eiecit.Sexus hic muliebris semper suspectus est, illo frequentissime abutitur
diabolus.Quantos robustissimos telis fœmineis prostrauit uiros? Quot ab initio seculi
damnauit fraudibus mulierum? Non armatos aduocauit milites, ut debellaret Apostolum.
Vnius mulierculæ lingua Christianæ militię deuicit ducem.Quid de membris
inferioribus sperare poterat Belial,quando ecclesiæ principẽ sic leuiter superauit? Superauit(inquam)quum
illi negationis uulnus inflixit . Habuit enim contra se galli cantum,
& suæ conscientiæ testimonium.Proinde confusus & Apostolatus ueste nudatus
exiuit de stadio suæ non ualens mentis ferre pudorem.Exeunte autem illo de ianua, uidit
eum ancilla alia,& ijs qui ibi aderant,inquit.Et hic erat cum Iesu Nazareno. O insatiabilis
diaboli liuor,ô uirus semper disserpens , nonne ad perditionem sufficit prima
negatio? An ignoras quia unico peccati consensu tuæ quisq; subijcitur potestati? Satis
tibi sit,quod Deum negauit semel.Noli eum tentare amplius,ne duobus criminib.obnoxius G
fiat.Parce imbecillitati,parce timori(si tamen potes) scio autem quod minime
uales.Implacabilis es,& ab omni humanitate extraneus. Malitia tua sicut mortis te fecit
autorem,ita & animarum deceptorem cõtinuum.Laxa igitur fræna cupiditati tuæ,
quantum potes,contra sanctæ religionis bacchare pontificem.Bis terq; illum ad negãdum
impelle.Procul dubio uidebis ad confusionem tui,quoniam in quo abũdabit delictum,
superabundabit & gratia.In hac itaq; exprobratione, dum talia dicerentur,iterum
cum iuramento negauit Petrus, quia non nouisset hominem , addidit negationi
etiam iuramentum,ut peccans supra modũ fieret peccator . Interuallo uerò facto qua-
Matt.26 si horæ unius unus astantium ait.Nonne ego te uidi in horto cum illo? Hoc audiẽs Petrus,
seq; deprehensum agnoscens, expauit supra modum . Vnde mortis timore suffu-
Ibid. sus anathematizare cœpit,atq; iurare , quia nescio hominem quem dicis . Et continuo
cantauit gallus.Ecce deprædator cruentissime diabole,inuasisti,rapuisti,occidisti.Lætare
pessime , quoniam de Christi collegio duas ouiculas fraudulenter abstulisti . Tecum
quidem proditionis filius erit,minime autem Petrus.Crede mihi,quoniam nõ lõge H
abest pastor,qui quærat perditam,quam nouit esse suam.Rapiet utiq; ipsam de manu
tua,& ad suum perducet ouile,ad suiq; maiorem gloriam , iterum atq; iterum supra
uniuersum illum constituet gregẽ.Sciet ex proprijs alienis passionibus compati.Vnico
pietatis intuitu innocentissimus dominus illius uincula prauitatis tuæq; potestatis
resoluet catenas.Tenere nequaquam ualebis,quem ille relaxari uoluerit.Profecto nõ
latuit dominum,quando illum se Petrus cognoscere denegauit,unde mox,ut cantauit
gallus,illum intueri dedignatus non est.Non autem ex galli cantu discipulum cecidisse
cognouit.In conuiuio nanq; positus hoc futurum esse prædixit. Quamobrem respicere
distulit,donec quod prænunciauerat impleretur,quatenus discipulus ex minimis
disceret maiora credere . Ad dominicũ igitur aspectum totus in lacrymas Petrus resolutus
est,recordatus est uerbi quod dixerat, quia illum ter fuerat negaturus . Respexit
Luc.22 (inquam)dominus Petrum,non corporis, sed pietatis intuitu . Eodem quippe modo
respexit Petrum,quo respexit humilitatem ancillæ suæ,sed non pari effectu . Illo siquidem

A dem intuitu proposuit discipulo, qualis factus fuerat, quid dixerat, quantúmq; negãdo deliquerat. Huiusmodi uisione mente consternatus Apostolus foras egrediens fleuit amare. Maximum quippe sub hac trina Petri negatione latet diuinæ miserationis atq; infirmitatis humanæ mysteriũ, quod minime prætereũdum esse decerno. Interim itaq; orationi instandum est, ut ille qui reuelat mysteria, occulte etiam præstet intelligentiã ueritatis. Habet equidem scientiæ clauem, & cui uult, ut aperiat, tribuit. Quos enim sapientiæ illustrauerit lumine, secretorum suorum facit esse docibiles. Proinde nemo sibi arroget, quod intelligit. Rationali quidem menti loquitur uerbum, & quantã uult, illi scientiam insinuat ueritatis.

De triplici spirituali animarum medicamento. Cap. IX.

Aegrotantes corpore maxima recuperandæ sanitatis sustentantur fiduciã, quum uarijs languoribus fatigatos restitutos fuisse audiunt ad salutem. Idem quippe non diffidunt obtinere, quod cæteri, potissimum quum ua-
B letudinis spes ad restaurandam sospitatem optimum agnoscatur esse remedium. Hoc quotidie in corporibus fieri, hoc & in animabus hominũ agi minime dubitamus. Quot etenim nobis diebus singulis in ecclesia sanctorum recitantur exempla, atq; peccatorum conuersiones præcipuæ, tot ad incolumitatem animarum reformandam spiritualia propinantur antidota. Sancta quippe mater ecclesia tanquam fidelissima nutrix consolationis lac infirmantibus filijs ministrare non desinit. Habet nanq; spiritualia ubera uino fragrantia, ac redolentia unguenta optima, ex quibus internos animæ nutrit sensus. Nullum (quantum in se est) fame, siti, lassitudine, aut languore aliquo patitur deperire. Triplici equidem ad fouendos debiles, consolãdum miseros, languoresq; curandos remedio utitur. Sunt etenim sacra scripturarũ eloquia maxima mœstis solatia, atq; ad mitigandos peregrinationis huius labores præsidium singulare, dicente Apostolo. Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. In illis nã- Rom. 15
C que Dei nobis loquitur uerbum, & occulta sapientiæ suæ mysteria pandit, necnõ & futuræ felicitatis stillat dulcedinem. Iustitiæ cibo pascit famelicos, aqua salutaris sapientiæ quiescentes inebriat, suauitate interna alit operantes, suoq; irradiante splendore roborat certantes. Quanta uerò hæc honorifica genitrix præbeat beneficia sanitatum, per ecclesiastica sacramenta cõgruo modo suscepta nec rationalis animus capere, neq; mortalium lingua ualet exprimere. Nemo plane tam infirmus, tamq; letali morbo percussus est, qui pœnitentiæ sumpto remedio illico non curetur. De Eucharistiæ uerò Ioan. 6
quid dicam mysterio, quum de eodẽ dominus inquiat. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Si quis languore uoluptuosæ concupiscentiæ infirmatur, casto connubio copuletur, & statim euigilabit ad uitam. Hæc nempe ad omnem se coaptant animæ ægrimoniam. Concupiscibili medetur connubium, irascibili pœnitentia, rationali uerò Eucharistiæ perceptio. Est & tertium spirituale remedium debilitati humanæ ualde proficuum, sanctorum (uidelicet)
D gesta. Hæc quotidie ad exhortationem fidelium in ecclesia recitantur. Quis enim desperet de uenia, quum persecutorem Saulum audit olim fuisse mutatum in Paulũ? Diuina siquidem manu tactus repente in uirum mutatus est alterũ. Sedebat præterea (sicut legitur) Publicanus in Teloneo turpis lucri causa, sicq; currẽs pergebat ad inferos, Luc. 5
sed cælesti benedictione afflatus Verbi uocẽ audiuit dicentẽ sibi. Sequere me. Mox autem superno circũfusus lumine Saluatoris inhærendo uestigijs peregrinatiõis illius factus est indiuiduus comes, & annũciator præcipuus. Petrus etiã passionis tẽpore cũ ministris pontificũ dũ sederet ad prunas, diuina permissione tẽtatus à fœmina, quod Christũ nõ agnosceret, iurare non timuit, & tñ post paululum aspectu illius quẽ negauerat, compunctus nimium egressus foras fleuit amare, deinde à domino audire promeruit. Matt. 9
Simon diligis me plus his? Pasce oues meas. Factumq; est, ut confessione trina trinum Ioan. 21
negationis aboleret delictũ. Porrò, quod Petro cõtigit, frequẽter in ecclesia dominus operatur. Quammulti sunt in ecclesiæ gremio constituti, qui & salutaris lauacri & gratificãtis gratiæ sortiti sunt munus, & tamẽ sub specie uirtutis atq; sanctitatis delusi ima-

gine in seculi huius atriũ intrant, in quo maligni spiritus principantur, & dñm illudunt Iesum? Ingrediuntur (inquam) non ut negent Christum, sed ut hæreant Christo, & fraternæ dilectionis fructum accumulent. Inermes utiq; accedunt ad pugnã sola præsumptionis lorica uestiti, quamobrem pedetentim defluentes exiguum illud quod habere uidebantur, amittunt propositũ caritatis, unde miseri nuptiali ueste nudati torpore frigescunt, & ad uoluptatis ignem properare coguntur. In mundi etenim medio semper uoluptatis ac cupiditatis accensus est ignis. Hoc expressit Ioannes Apostolus, dicens, Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorum, & superbia uitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Videsne quàm perniciose in atrio hoc concupiscentiarum uigeat flãma? Huic die noctuq; circũstant peccatores tanquã Satanæ ministri, ut quoquomodo corporis ex se excutiant ignauiam, & carnis ualeant perficere opera. Tales audi, quid in libro Sapientię dicant apud se non recte cogitãtes. Exiguum & cum tædio est tempus uitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus, tanq; si non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur, tanq; mollis aer, & transibit uita nostra tanq; uestigium nubis, & sicut nebula dissoluetur, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriã habebit operum nostrorum. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tãquã in iuuentute celeriter. Vino precioso & unguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos tẽporis. Coronemus nos rosis, anteq; marcescãt. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Profecto quisquis Dei legẽ transgreditur, istiusmodi se immiscet. Compellitur enim seculi lenocinijs superatus, seu diaboli tentationibus prostratus diuinam, quam prius confessus fuerat, negare ueritatem. Quis (oro) innocentiæ candore uestitus delictorum puluere non fœdatur, si nõ in disciplinatorum deuitet consortia? Facile etiam amoris extinguitur flamma infidelitatis exposita uento. Sed (heu) peccator à Dei timore alienus, suæq; infidelitatis ignarus hæc cogitare negligit, unde post casum perpetratumq; flagitium reatus sui deformitatem agnoscere cogitur. Introducitur quidem per mulierem in mundi huius atrium, adducitur ad ignem per teporẽ & uoluptatem, seducitur uerò per eandẽ ostiariam fœminam, quæ prius illum introire suasit. Quænam est mulier hæc tam potens, tam domestica, tam fallax, quæ uirum de apostolatus culmine deijcere ualeat? Vtiq; carnis natura est. Ordinatione etenim diuina in suæ creationis exordio ancillæ ministerium sortita est, sed peccati consuetudine inolente uiri sibi usurpauit imperium, adeo ut reperiatur difficile qui carnẽ spiritui prout debet, subigere ualeat. Hæc sub suggestionib. suis uirilem eneruat animũ, & à ueritatis tramite deuiare facit, atq; agnitã fidem fœdis operib. negare compellit. Toties quippe anima Christum negat, quoties carnis substernitur uoluptati. Ista profecto apostatantis à Christo est prima negatio, aduersus uerò hãc naturalis & innata ratio clamat, atq; uociferationib. suis tanq; gallicantus conscientiæ replens domũ delinquenti dissuadet separari à Christo. Rationalis aũt mens huiusmodi cõpuncta clamorib. de diaboli atrio, ac seruitute peccati exire conatur. Erubescit equidem plurimũ, quod se ancillæ suæ prostituit. Verũ illi talia cogitãti, ac pœnitẽtię initia aggredi cupienti in ipso emendationis uitæ primordio ueluti in atrij limine alia occurrit ancilla, pusillanimitas (scilicet) & patiendi formido, quæ importunitate sua & cogitationib. crebris se egrediẽti opponit. Laboriosum quippe pœnitẽtiæ iter, arduũq; carnis ac spiritus asserit esse certamẽ, atq; omnino quoad uiuit irrefragabiliter custodiendũ. Desine, inquit, desine agere, quod cœpisti, ut quid casso te labore attenuas? Mollis & delicatus es, uigilijs & corporis macerationib. dissuetus. Non poteris contra uarios dæmonũ præualere insultus, neq; carnis concupiscẽtias edomare. Deterior fies recidiuãdo secũdo, q; in ipso pugnæ cõgressu secedendo humiliter, minusq; uerecundũ erit nõ inchoasse, q; iam cœptũ intercidere opus. Ne uelis igitur opprobriũ effici hominũ uias tuas reiterãdo tã sæpe. Misericors dñs & miserator est, facile tibi in ultimis constituto ignoscet, & gratanter te suscipiet reuertentẽ. Nunquid Chananęam post se repulit clamitantẽ? An forte peccatricis mulieris cõtẽpsit lacrymas? Abiecit ne prodigum filium, qui patrimonium omne luxuriose consumpserat? Propter te tuiq; similes hæc

1. Ioan. 2

Sap. 2

E F G H

A exempla sunt posita, ut in exitus hora ad Deum minime negligas conuerti. Tūc resipisces à malo, tūc scelerū tuorū pœnitebit te. Nunquid diuinę miserationis clauditur ostium? Talibus suasionibus blandis mens seducta collabitur, atque effecta deterior cū iuramento Christum se non agnoscere confitetur. O peccantiū conditio miserabilis, ô tentationum horrendum genus sub spe indulgentię facinora grauiora cōmittere. Porrò ista desperationis est species, inchoata quidem, nondum autem perfecta, sed perficiēda. Paulatim quidem crescit, & ad maturam iniquitatis transit ætatē, dum rubore deiecto, sumptaque peccādi audacia procaciter publiceque delinquit. Nullius admonitionem recipit, neminem ueretur, omnesque abhorret sibi dissimiles. Impletur utique in illo quod dicitur: Impius quum in profundum malorum uenerit, cōtemnit. Nec immerito. Spretis quippe cunctis exhortationibus cum anathematizatione, detestatione, atque periurio se nescire Christum, ac æternam Dei clementiam operibus protestatur. Hæc negatio tertia desperati & in omni iniquitate consummati uiri, de quo Propheta inquit: Dixit iniustus, ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius, quoniā dolose egit, ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Desperans enim de salute propria demergit se sponte in sceleribus uniuersis. Diligenter tamen cōsidera quod perditus hic peccator nequaquam repente, sed per incrementa malitiæ & à iustitiæ descēsu hucusque deuenit. Prius quippe Christum simpliciter negat, dicens. Mulier non sum: Deinde ex priore delicto effectus debilior cum iuramento ueritatem se nescire fatetur. Postremo tanquam sine resurrectionis spe mortuus sub anathematizatione Dei filium spernit, & abijcit. De similibus ait Propheta: Væh qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis, & quasi uinculum plaustri peccatum. Huiusmodi tamen quum ab hominib. incorrigibiles sint, damnandi profecto non sunt, neque de eis desperādum, nisi imitatione sola. Quod enim apud homines impossibile esse uidetur, apud Deum impossibile non est. Nam qui de lapidibus filios quotidie suscitat Abrahæ, ille nimirum de sceleratissimis, & uniuersis flagitijs deditis, in sortem efficit transire sanctorum. Hos (ut plurimum) terrore iudicij & respectu miserationis conuertit ad gratiam. Quis (oro) mentis consideratione iudicem intuetur iratum, & non contremiscit, & deficit? Quis diuinam animaduersionē attendens uoluntarie delinquit ulterius? Hoc expressit Vates eximius, dicens: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? de cælo auditum fecisti iudicium, terra tremuit, & quieuit. Quieuit (inquam) quum peccare ex proposito desiit. Salubris ergo huiusmodi iudicij comminatio est, sed nō minus proficuus pius patris aspectus. Illa cum tremore cognoscitur, iste uerò cum suauitate suscipitur. Cuius non emolliat mentis hebetudinem, & compungat in lacrymas diuinæ miserationis assidua meditatio? Montes (prout Citharœda sanctus canit) sicut cera fluxerūt à facie domini, à facie domini omnis terra. Equidem quum humano lux diuina illabitur corde, & aspectus gratiæ cælestis agnoscitur, absque cunctatione liquefit cor, exhilaratur animus, mēs adorat, & intellectus prius elatione tumidus omni cum festinatione procliuus solo humiliatur. De hoc amabili caritatis intuitu inquit Propheta, Aspexit, & dissoluit gentes, & contriti sunt, montes seculi, incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Vtrunque in Petri conuersione signatur. In galli cantu iudicis terror, in aspectu Christi gratiæ cęlestis infusio. Pręcedit iudicij pauor, subsequitur autem beneuolentia caritatis. Ambo tamen immutāt propositum, adducunt fletum, dilectionem ingerunt, amoris enutriunt flammā, & conuertūt ad Christum. Tua hæc sunt dona ô domine Iesu, quæ fidelibus & electis tuis dare consuesti. Permittis interdum, ut aspectibus hominum radicitus euellantur, & tanquam infructuosæ arbores ignibus debeant deputari æternis. Hoc dicunt, qui secundum faciem iudicare nouerunt, tu autem ô meridiana lux & secretorum cognitor longe aliter existimas. Distant quippe multum nimis ab humanis iudicia tua. Quos enim prædestinasti ad uitam, & in tuorum sorte connumeras electorum, ad tempus tantum errare concedis. Nunquam pietatis tuæ oculos ab eorum amoues uijs, tametsi ignorent ipsi. Probat autem hoc illorum exitus. Quamuis enim premantur iugo captiuitatis, aut per semitas deuient delictorum, congruo nihilominus tempore ineffabili, alta, & repentina mutatione illos trahis ad te. Non enim uis ut quos tuo mundasti, sanctificasti, & gratificasti sanguine, pereant in æternum. Illi autem solum gehennæ sunt filij, qui

Marginal notes: Pro. 18 (beside "Impius quum in profundum"); B Psal. 90 [sic] (beside "Dixit iniustus"); Esa. 5 (beside "Væh qui trahitis"); C (beside "& respectu miserationis"); Psal. 75 (beside "Tu terribilis es"); Psal. 96 (beside "Montes"); Abac. 3 (beside "montes seculi"); D (beside "sione signatur").

qui tibi non placuerunt in te. Hinc est quod Iudas proditor irremissibiliter corruit, & E
Petrus ecclesiæ pastor pro negationis crimine largiter fleuit.

Vnde nocendi inscrutabilis malorum animositas originem trahat. Cap. X.

Onsueuerunt, qui accensi sunt nocēdi animo, infatigabiliter cogitare, qui bus modis inextinguibilem erga odiosos sibi suam ualeant perficere uoluntatem. Nocent magis magisq; nocere desiderant. Illius gehennæ, quæ inextinguibilis est, se filios esse insinuant, operaq; patris eorum faciūt, qui interminabiliter cruciantur in illa. De talium numero pontifices, sacerdotes, pharisæi, & omne Iudæorum concilium fuisse fatēdum est. Neq; enim tam pertinaci animo insequi potuissent mediatorem Christum, qui utiq; propter miraculorum uirtutem, mirabilem sapientiam, & præcipuam sanctitatem laus erat Israel, & Hebræorū plebis regale ornamentum, utpote de eorum stirpe progenitus, atq; ipsorum patribus ante multa annorum curricula repromissus, nisi gehennæ eiusdem extitissent facib. inflammati. Illos promouebat diabolus tanq; sua membra, ipsi autem eius nefarias sugge F
Ioan. 8 stiones quasi obedientes filij implere curabāt. Hoc illis dixerat dominus. Vos (inquit) ex patre diabolo estis, & opera illius perficere uultis. Hinc est quod Annas pontifex post alapam à pōtificis ministrō dño Iesu traditam, post trinam Petri negationē ipsum dominum eadem nocte misit ligatum ad Caypham pontificem, ubi scribæ, & pharisæi, & omnes seniores, atq; uniuersi Iudæorum conuenerant pontifices. Ibi etenim coram summo pontifice constituti falsum quærebant testimonium contra Iesum, ut eū morti traderent. Falsidicorum utiq; quæritabant suffragium, ut ad mortem damnarent uitā, ne uiuerent in æternum. Vicissim contendebant, ut candorem æternæ lucis suis obnubilarent tenebris. Fiebat autem ut quo solicitius inuestigarēt ista, eo in depressioribus ipsi tenebris remanerent perseuerante in suo splendore incommutabili ueritate. Illos
Psal. 63 Propheta descripsit, dicens. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio. Volebant inermi manu durissimum confringere silicem. Sed quid? Præualuerunt ne? Minime. Manus contriuerunt suas, cassoq; defatigati labore facere potuerūt nihil. Va- G
rias nocendi artes & maligna consilia inuenire conati sunt, ut perderent sapientiam, & tamen in propria insipientia perstiterunt. Nempe quum plurimas finxissent oppositiones ueritati æternæ, & superuacue desudassent, testes duos repererunt, qui dicerēt, nos audiuimus eum dicētem. Ego soluam templum hoc manu factum, & post triduū aliud non manufactum reædificabo. Poterant hi testes esse ueridici, si prout dñs dixerat, retulissent, sed consueuit semper iniquitas superaddere ueritati, ut puritatem mendacij cœno commaculent. Sic enim inquit. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod uoce protulit, potentiæ suæ uerbo perfecit. Post suæ etenim passionis triduum quum in tumulo corpus, quod erat animæ tabernaculum & diuinitatis templū, iaceret exanime, illud omni deposita passibilitatis molestia resuscitauit ad uitam. Fecit quod se facturum esse promiserat, ut ueritatis ostenderetur assertor, & futuræ resurrectionis atq; structuræ cælestis imputribile poneret fundamentum, quatenus omnis superædificata habitatio cresceret in templum hoc sanctum in dño. His testibus auditis pontifex iniquitatis dolo plenus de iudiciario surrexit solio nolens falsiloquorū obiectiones, neq; Christi discutere innocentiā. Maximam profecto mediatori afferebāt lau- H
dem prolata aduersus eū & nō probata testimonia. Nequaq; ut iudex astabat tūc Cayphas, sed ut calūniator & hostis, quamobrē ueritatem, quam minime diligebat, nō scrutabatur, sed meditatā calumniā, quā refertus erat, insidiabatur quasi leo in spelunca sua, & sicut catulus leonis habitans in abditis. Obseruabat callide, si forte ex ore mediatoris aliquem incompositum & reprehensibilem prolatum sermonem agnosceret, propterea cernens, quod nil falsis obiectionibus respondisset, tentauit, si quomodo ipsum concitaret ad loquendum. In tacentis quippe lingua nihil reperitur indignum. Ait igitur. Non respondes quicquam ad ea, quæ tibi obijciuntur ab his? O subdola & uenenata antiqui serpentis astutia, ô malignitatis eloquium tumens, ô pontificis summi inueterata canities. Gradu sicut præeminens cæteris, ita & peruersitate præcellis. Cur tentando ad loquendum prouocas sapientiam? Cur accusationibus falsis quæris ut satisfaciat ueritas? Nouit deprauatum cor tuum, omnes calumniatores domini esse menti-

A tos. An forte sciscitaris respõsum, ut ipsius agnita sanctitate innocentẽ absoluas? Nẽpe os tuum abundauit malitia, & lingua tua concitauit dolos, sedensq́ aduersus fratrem tuum locutus es, & aduersus filium matris tuæ posuisti scandalum. Veniet, ueniet tempus (crede mihi) in quo deprehẽdaris in crimine, & malitia tua proferatur ad publicũ; atq; toti mundo efficiatur nota. Nunc tua solum te accusat conscientia, nunc corã paucis, qui tecũ in uno conueniunt nocendi cõsensu, exponis illam, ut inde cõsequaris laudem, tuæq́ dolositatis effectum, aliàs autẽ aliter fiet. Stabis proculdubio ante tribunal eius, qui astat tibi, & quem moliris occidere. Iudicabit ipse te nõ sicut tu, sed iusto tecũ iudicio contendet, statuet te contra faciem tuã, & te iudicabit per te, nõ alterius indigebit testimonio, prout agis nunc tu, te faciet esse testem, teq́ iudicem tui, ostendet prius te tibi, tuamq́ de te auditurus est abs te sententiam contra te, neq; aliter iudicabit de te; q̃ tu. Non autem errare ualebis. ducet te sapientia eius per cordis tui latebras, & multa quæ ignoranter cõmisisti, deteget delicta. Iuxta te erit æquitas, & quid uirtus, quid ue

B uitium mereatur, insinuabit. Tunc clamabis aduersum te nemine contradicente. Proferes tuipse in te sententiã de te, quam ille quem nunc contemptibilem, afflictum, mœrentem, tacentemq́ uides, coram angelis & cælorũ approbabit militia. Impræsentiarũ quã uis possit, nihil tamen falsis oppositionibus respõdere uoluit, ut omne secuturis fidelibus daret de se humilitatis exemplum. Incorrigibiles nanq; agnoscens illos neq; excusationis, neq; admonitionis sermonẽ exprimere uoluit. Verba sancta in spinis seminare, & eloquia sapientiæ supra aridam terram, & petram durissimam iactare passus non est. Sed quid egit? Orabat utiq; patrem corde intentissimo propheticũ illud dicẽs. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerũt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Sibi (inquam) & non dño mentita est, qui nouit latebras mẽtium penetrare, atq; delinquentium damnare facinora. Orante autem illo nõ pro ipsis; sed pro se suoq́ mystico corpore quasi meditata eorũ fraude frustrati, uniuersi qui astabant, illumq́ manibus uinctum retinebant tanquam canes famelici, & rapaces lupi im- Psal. 26

C petum unanimiter fecerunt in eum, certatim illi iniuriam irrogantes. Hi ueluti ignobiles palàm dño insultabant, non tamen sine consensu & uoluntate pontificum. Humano siquidem sacerdotes cohibebãtur pudore, dñm publice laniare, tametsi intus æstuarent nocendi desiderio. Hinc odij impellebat ardor, inde repellebat sacerdotij dignitas ab mediatoris aggressu. Tandem dominante furore ultra se minime continere ualẽtes cæteris foras eiectis plus q̃ dici possit, in illum furere cœperunt. Vnde eorum quidam expuerunt in ipsum, alij uelabant faciem eius & oculos colaphis eum cædentes, nõnulli palmas in genas eius dederunt, dicẽtes. Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Fuere quippe ex ipsis, qui calcibus dñm pessundantes, scapulas, os & omne corpus liuorib. compleuerunt. Inter ipsos ille beatior, illeq́ præstantior credebatur, qui in contumelijs irrogandis, infligendisq́ uerberibus crudelior extitisset. Flete nunc oculi mei, & flumina emittite lacrymarum in hoc tam crudeli horrendoq́ spectaculo. Non parcat pupilla per diem & noctem lacrymarum imbres erumpere, nec hoc intermittite opus, quandiu hac luce fruimini. Maxima prorsus & inaudita coram uobis plorandi Matt. 26

D est oblata materia, si tamen quæ geruntur, peruigili consideratione aspicitis. Verũ cordis omnem aduocate intentionem, ut una uobiscum concorditer lugeat. Per uos indicabit illa quid sentiet, discutiet illa singula, penetrabitq́ profanæ plebis secreta mentium, & animorum occultas aperiet cogitationes. Hinc ubertim defluent aquæ, decurrentesq́ in terram pauimenti duritiam emollient. Hinc tam salubri consilio date manus, præbete auditum, quatenus opere perficiatis, quæ dico. Poteritis ne cõtinere uos quum regem gloriæ, uitæ autorem, dominum maiestatis, atq; hominum redemptorem uideritis conspui, facie uelari, colaphis cædi à gehennæ filijs, à peccatoribus alapis uerberari, ab elatis irrideri, iniuriari ab immundis, atq; à corde pollutis multipliciter blasphemari? Hæc omnia agebant ipsi uiri utiq; sine misericordia, absq; ratione, sine Deo. Nequaquam reueriti sunt diuinitatem Verbi habitantis in homine, aut conditoris omnipotentiam latentis in carne. Se quippe exhibebat tanquam uas perditum, propterea uituperationem audiuit multorum commorantium in circuitu. Occultabat se quod erat, ut quod non debebat, durius pateretur. Hominibus tacendo ignotus erat.

Deo

Deo autem in gemitu cordis, aiebat. Propter te sustinui opprobrium, operuit cõfusio faciem meam, extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. Nã
Psal. 68 & zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantiũ tibi ceciderunt super me. Silebat labijs, & in medio sceleratorum stabat humilis angelorum & hominum dominus. Quis considerando non defleat, & flendo non gaudeat, quum intuetur mẽte in humanitate sapientiam in medio assistere Iudæorum, & uultu demisso impiorum audire contumelias, præterea uultum, quem desiderãt angeli prospicere, fœtidissima suscipere sputa, & acerrimas alapas? Nullus plane in ueritate sufficit explicare, quanta qualiaue flagella, opprobria, & illusiones à nefandissimis pertulerit sacerdotibus. Plus quàm triennio sitierant, quod tunc illis permittebatur implere, quamobrem eos noua irrisionũ genera contra dominum meditatos esse indubiũ est. Grauiter nanq; se offensos arbitrabantur ab illo. Eorundem quippe uox illa est, quæ in sapientiæ uolumine continet.
Sap. 2 Circumueniamus (inquiunt) iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad uidendum, quoniã dissimilis est alijs uita illius. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à uijs nostris tanquam ab immunditijs, & profert nouissima iustorum, & gloriatur patrẽ se habere Deũ. Videamus ergo si sermones illius ueri sunt, & tẽtemus quæ futura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est uerus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelijs et tormento interrogemus illũ, ut sciamus reuerentiam illius, & probemus patiẽtiam eius, morte turpissima condẽnemus eum. Hinc clamoribus, inde conuicijs subsannabant illi. Nunc calcibus, nunc manu, nunc uirga, nunc impulsionibus uenerandum dilaniabant mediatoris corpus. Maiora prorsus & grauiora sunt, quæ à sceleratis pontificibus ac pharisæis perpessus est, quàm cogitari ualeant, tametsi inaudita quædam meditentur & aspera. Hæccine aiebat ille,
Matt. 23 qui populis in opprobrium nostrum prædicabat, dicens. Super cathedram Mosis sederunt scribæ & pharisæi, omnia quæcunq; dixerint uobis, seruate, & facite, secũdum uerò opera eorum nolite facere. Alligant onera grauia & importabilia, & ponunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Nobis uerò sic. Væh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim nõ in-
Ibid. tratis, nec intrãtes introire permittitis. Væh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ qui decimatis mẽtam, & anetum, & ciminum, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudiciũ, misericordiã, & fidẽ. Væh uobis pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparẽt hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossib. mortuorũ & omni spurcitia, sic & uos quidẽ à foris apparetis hominib. iusti, intus aũt pleni estis hypocrisi & omni iniquitate. Quotiescunq; talia repetebãt, furore bacchãtes ingeminabãt flagella, reiterabantq; cõuicia, & uelut amẽtes in illũ rabido ore ac armata manu sæuiebãt, at ubi clamorib. & uerberibus fossi illum seminecẽ reddiderunt, maximo cũ dedecore expulerunt à se, atq; ministrorũ pro foribus expectantiũ tradiderunt in manibus, ut illum cõpedibus astrictum arcta recluderent custodia usq; mane. O bonitas summa, ô pietas immẽsa, ô melliflue amor quo doloris iaculo te contẽplantiũ corda trãsfigis? Discessit itaq; ab eorũ conspectu uniuersitatis dñs & beatorum laus, tanq; emptitius seruus nil dicens, nullãq; lamentationis uocẽ emittens, & pessimorũ famulorum datur in manibus. Hi dominorum suorum sectantes uestigia ueluti ludibrium quoddam ante se Dei filiũ posuerunt, & easdem quas à sacerdotibus uiderant, seu audierant, uel ex se cogitare potuerant, contumelias perficere studuerũt. Demum & ipsi magis labore & somno attriti, quàm caritate cumpuncti illum ultra iniurijs appetere desiere, quanquam ille ad perferenda grauiora paratissimus esset. Secundum igitur imperium principum sacerdotum in loco indecentissimo dominum posuerunt, ubi fœtores purgamẽtorum, uermium multitudo, & tenebrosus carcer, atq; quædam mortis erat imago. Tunc manib. post tergum ligatis regem gloriæ in compedibus reliquerunt. Impletum autem tũc est
Psal. 87 quod prophetico ore dominus dixerat. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in umbra mortis. Sed & figurata ueritas finẽ sortita est, quæ in sancto puero Ioseph pluri-

A plurimis præcedentibus annorum curriculis facta fuerat: de quo sic legitur: Misit ante eos uirum, in seruum uænundatus est Ioseph, posuerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertransijt animam eius, donec ueniret uerbum eius. Nunc igitur, ô anima mea, si qua pietatis in te remansit scintilla: carceris claustra irrumpe: seris prius ac uectibus confractis uiriliter, & cordis cum anxietate, atque lacrymarũ irriguo fonte coram cælorũ domino, & uniuersitatis unico rectore prouoluere pronus in terrã, pedis deosculare plantas, astringe, amplectere, compedes madefacito lacrymis, solue manus ligatas à tergo, uincula dirumpe, præcide funes: & quanta uales uirtute in pristinam libertatem restitue redemptorem. Illi compatere intimo caritatis affectu, & fesso corpori, ac uerberibus attrito adhære post scapulas, flebilique uoce, atque eidem suadere mœrenti corde conare, ut dignetur reclinare se super te: & si nolit propter se, agat tamẽ hoc propter te. Illi itaque humili allocutione dicito: O domine, domine, gaudiũ paradisi, corona sanctorũ, salus mundi, occasus inferni, uita iustorum, naufragãtium refugium, solamen mœrentiũ, spes mea, Gen 37

B dolor meus, & Deus cordis mei: quomodo sic aspicio te fatigatũ corpore, membris debilitatum, tumescentem facie, sputis illitum, & omni humano destitutũ auxilio? Nempe tu es, qui cum patre in sublimibus sedibus aulæ cælestis triũphas, & resides. Tu (inquã) es, qui uniuersam sanctorum ecclesiam, atque omnem angelorum militiam in laudem & gloriam essentiæ diuinæ disponis, & ordinas. Corde etiam credo, labijsque cõfiteor, quòd tu es, qui habes immortalitatem, & lucem habitas inaccessibilem: atque in patris gremio beata identitate, æquali gloria, sempiterna generatione feliciter requiescis. De qua utique generatione ineffabili tibi per egregium Psalten loquitur pater sic: Tecum principiũ in die uirtutis tuæ, in splẽdoribus sanctorũ ex utero ante Luciferum genui te. Tãtus igitur & talis quum sis domine: cur in hoc uilissimo stabulo conquiescis? quare te in ergastulis mancipatum cerno? ut quid in loco horroris & calamitatis summæ te turpiter abiectum esse conspicio? Abiecerunt utique Hebræorum sacerdotes te põtificem gloriosum, & inuictissimum regem, quasi non esses unctus oleo, & tanquam diuinum nihil esset in te. Psal. 109

C Obliti sunt quantas uirtutes & miraculorum prodigia in medio eorum operatus sis. Te deriserunt, percusserunt, conspuerunt, uulnerauerunt. Verumetiam, ut occideretis, te præsidi tradere cõsiliauerunt, quod his omnibus grauius est. Quis autẽ mihi det, ut moriar pro te dulcissime domine? Quòd si non merui hoc, concede saltem, ut quocunque ieris, sociem te, tuorumque tormentorum ac ignominiarum efficiar cõsors. Hæc cum eo loquere lacrymis suauiter defluentibus: ita ut earũ inundatione tua pariter & ipsius aspergantur uestigia. Eris utique sic affecta suauitate, dolore, & fletibus plena adhærebis Christo: & caritate liquefacta tota transformaberis in dilectum. Efficieris insuper sicut humilis in oculis tuis, ita amabilis uerbo: & in conspectu omnium supernorum ciuium admirabilis, dicentique de te: Quæ est ista, quæ sic deuotè ac largiter plorat in carcere, affluit delicijs, & amore ardentissimo super suum est innixa dilectum? Tu autem corde iucundo, irradiata splendore, caritate transfixa, & eleuata spiritu propheticum illud cantabis: Et nox illuminatio mea in delicijs meis. Nec immeritò. Nam nox illa tibi sicut dies illuminabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Psal. 138

D

De prærogatiua, & effectibus caritatis, atque malignitatis. Cap. XI.

Abet hoc proprium, quicunque diuina est caritate succensus, ut assiduè & corde peruigili mediteur, qualiter in spiritualibus studijs proficere ualeat, caritate dilatari, & ad perfectionis culmen attingere. Dei nanque amor igni meritò comparandus est. Quo enim crebrius agitatur, uehemẽtius inardescit. Nunquã ex natura sui (dummodo materia non deficiat) ardere desistit. Sic ipsa caritas, quę gratis hominibus irrogatur à Deo, siue exerceatur aduersis, siue spiritualibus ditetur donis, suo semper uiget impulsu. Nunc intus promouetur desiderijs: nunc foris beneficijs dilatatur. Satagit absque intermissione, & sine mentis hebetudine omnipotenti Deo placere, quem diligit: & cui se amoris uoto constrinxit. Flagrat, & sursum tendit, uitiorũ cõsumit rubiginẽ, depurat cor, excoquit passiones, seculi expellit amorem, cælestiũ arcana penetrat, futurorum bonorũ degustat pascua, sacramẽta pandit diuina, lucet ad gaudium, splendorẽ uirtutũ dirigit ad exemplũ, amicitiã Dei parit, placat omnipotentẽ, aduocat angelos, sanctos imitatur, & hominũ sibi beneuolentiã uendi-

cat. Hæc etenim quemadmodum ad omnia bona perutilis est: ita & malignitas, atque peccati deliberata uoluntas ad uniuersa flagitia procliuis esse cognoscitur. Caritas per gratiam spiritus fidelibus prærogatur, dicēte Apostolo: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Malignitatem uerò apostata spiritus suggerit, docet, cōmouet, & inflammat. Nam propterea tanquam malignitatis incensor ab Apostolo nominatur malignus. Scribo (inquit) uobis adolescētes, quoniam uicistis malignū. Caritas in exercitatione uirtutis nunquā satis dicit: sed neque mala uolūtas in uitiorum perpetratione. Dei quidē imaginē caritas: diaboli autē consummata malignitas. Electorum est pedissequa caritas, & reproborū dominatrix malignitas. Vtraque tamē ex operibus cōprobatur. Corporaliū specierū quædā ex uisu, quædā ex auditu, odoratu, & gustu, nōnulla cōprehenduntur ex tactu. Caritas aūt & malignitas nūc ex uerbis, interdum ex operibus. Semper uerò & absque ambiguitate ulla ex cogitationibus dignoscuntur. Vbi cogitationum inest certa scientia: ibi etiam malignitatis ac caritatis adest cognitio. Huiusmodi scientia cæteris præstantior esse probatur. Beatus planè, qui cogitationum suarum notitia imbutus est. Qui talis est, malignitatis contemptor, & amator efficitur caritatis. Ab hac prorsus Iudæorum pontifices se fatebantur esse alienos, qui obstinatissimo animo insequebātur dominum. Totam siquidem noctem penè ducentes insomnem nullā domino requiem tradiderunt. Sed nunquid hoc peruersæ eorū uoluntati suffecit? Minimè. Nā sic euāgelicus textus eloquitur, ut factus est dies, plebis seniores, sacerdotumque cōuenerunt principes: quatenus inito cōsilio morti traderent redemptorē.
Dan. 13 Ecce simile Susannæ sanctæ memorabile exemplū. Conuenerunt olim presbyteri duo iniquitate pleni: dierumque malorū inueterati, ut aduersus mulierē innocentē, quę eorum desiderijs malignis noluit præbere cōsensum, falsum proferrēt testimonium. Verùm iudicante Deo eandem, quā proximæ suæ parare moliti sunt, pertulere necem. Ita & hi, ut innoxium cruorem effunderent unanimes conuenerunt: quatenus communi prius decernerent consilio, qua fraude, quo modo, quáue mediatorem Christum facerent causa perire. Hoc nefandum eorum consilium per Prophetam ipse expressit, dicens: Et qui custodiebāt animam meam, cōsilium fecerunt in unum, dicentes: Deus dereliquit eum: persequimini, & cōprehendite eum: quia nō est, qui eripiat. Celebrato ergo sacerdotum pharisæorumque cōsilio ministros direxerūt, qui illū ducerēt ad se. Interim aūt tu, ô fidelis anima, ocyus ad beatā uirginem perge: illicque cum gemitibus & lacrymis refer uniuersa, quę per totam noctem dominus pertulit, & potissimum qualiter de custodia eijciendus sit: quatenus ad interrogata respondeat, præsidique tradendus. Quis ualeat enarrare, quāto sit intemerata mater dolore compressa, dum talia audiuit? Quotiesque syncopizauerit nimio mœrore absorpta? Deficere quippe poterat præ dolore, nisi filiū uidendi eam uiuificasset amor. Sētiebat tunc (quamuis nō ad plenum) Simeonis uaticinium. Iam enim usque ad ipsius animā unigeniti pertransierat gladius, atque in carne pręmortua solius unici uigebat affectus. Propterea resumptis uiribus, ac fœmineo deposito metu ad locū, ubi dominus tenebatur, cōcito perrexit gradu. Caue autē ne solā patiaris incedere. Nequaquam mulierem decet inter populorū cōmisceri turbas. Secedet igitur honestissima & pudica mater, & cum cæteris mulieribus sanctis, iuxta fores pontificis expectauit, donec filius deduceretur ad iudicem. Tu uerò summi sacerdotis aulam ingressus illum reperies do-
Matth. 26 minum sciscitantem. Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei benedicti. Didicerat pontifex ex operibus Christi, didicerat ex uerbis eius ipsum Dei filium esse. Verùm nimia malignitate detentus credere non ualebat. In unum consi-
Sap. 1 stere nequeunt malignitas & sapientia: sicut nec tenebrę & lux. Sic enim scriptum est: In maleuolam animam non introibit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Ad hoc usque peruenerat miser, ut in spiritum sanctum blasphemādo peccaret. Quod utique peccati genus nec in seculo hoc remittitur, neque in futuro. Obstruxerat etenim cordis sui ianuam malitiæ seris, ne ad illud sapiētiæ lumen gratia præeunte intraret. Hoc ta-
Luc. 22 citè ipsa indicauit sapientia, dicēs: Si uobis dixero, quia Dei filius sum, nō creditis mihi: si autem & interrogauero, non respondebitis, neque dimittetis. Optime qui corda hominum nouerat, Iudæorum implacabilem malitiam, atque incredulitatem aperuit. Eos nanque fefellit diabolus, quemadmodū & protoparentes. Illos quippe dum boni & mali scien-

tiam

A tiam repromisit: paradisi regionem, atq; innocentiæ stolam amittere fecit. Isti autem hæreditatem Dei, & legalia sacrificia sibi maligno suadente uendicare uolentes sacerdotalem, ac regiam dignitatem, atq; cælestem patriam perdiderunt. Illis tamen suæ iudiciariæ potestatis gloriam occultare noluit, quamuis sciret esse incredulos. Occasione igitur eorum erudiens nos, inquit: Veruntamen dico uobis: amodo uidebitis filium hominis sedētem à dextris uirtutis Dei, & uenientē in nubibus cæli. Venit nanq; dominus in aduentu primo: quum inter homines uisibilis homo apparuit in humilitate: propterea iudicium eius sublatum est. Veniet autem in secūdo in eadem hominis forma, sed in uirtute, sicut Propheta ait: Vox domini in uirtute, uox domini in magnificentia, & confringet dominus cedros Libani: superbos (uidelicet) & scelestos: cōminuetq; usq; ad fundamentū: ita ut eorū nō uideantur uestigia. Veniet (inquā) cum angelis & archāgelis, cum potestatibus & uirtutibus, & cum omni cęlorū militia: sedebitq; super soliū excelsum & eleuatum: adeò ut ab uniuersis ualeat intueri: iudicabit planè orbem terræ in æquitate, Matth. 26 Psal. 28

B & populos in ueritate sua. Appendet singulorū merita singulis propria reddens. Veniet (inquam) iudicaturus, qui uenit iudicandus. In nubibus cæli ueniet, cum sanctis scilicet omibus: sicut ipse ait: Sedebitis & uos super sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel. De quo etiam aduentu per Prophetam dicitur: Ecce apparebit dominus super nubem candidā, & cum eo sanctorū milia. Tunc quāta peccatorū confusio sit, animaduertendum nunc est: quū ad iudicantis imperium conscientiarū aperientur libri: fientq; nota omnibus delicta singulorum. De hoc apertissimè in Apocalypsi sic legitur: Et uidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum: à cuius cōspectu fugit & cælum: & non est inuentus locus ab eis: & uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in cōnspectu throni. Et libri aperti sunt: & iudicati sunt mortui ex ijs, quæ scripta erant in libris secundū opera ipsorum. Nō erit itaq; tunc latendi locus, pœnitētiæ tempus, modus excusationis, merendi facultas, preciúmue redimendi. Cum causa propria quisq; procedet, sicut Apostolus docet: Omnes (inquit) stabimus ante tribunal Christi, & tunc recipiet Matth. 19 Apoc. 20 2. Cor. 5

C unusquisq; propria, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quid gentiles? quid Christiani nomine? quid Iudæi sacerdotum pontifices & pharisæi, qui ipsum dominum agnoscentes per legem prædicantem, & miracula facientem uidentes crudeliter peremerunt? Grauius prorsus præ cæteris punientur. Exquiretur ab eis omnis sanguis iustus, qui à sanguine Abel, usq; ad Zachariæ sanguinem super terram effusus est. Insuper & mediatoris Christi, cuius maiestatem tractantes indignissimè in homine pertinaciter effuderunt. Obmutescent equidem retinentes memoriter, quod audierunt nunc. Stabunt coram iudice Christo corpore fœtentes, squalidi, deformes, infirmi, uerecundi, cōfusi, cruciatibus pleni, mente autem mœrore saucij, angustiati timore, desperati de uenia, liuore tabescentes, sensus ac damni pœna attriti, tremendam nimium iudicis sententiam expectantes, qua dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Qualis hęc erit mutatio? quàm inæqualis eorum sors futuri ad præsens? In futuro conuenient, resurgent, iudicabuntur, & damnabuntur: impræsentiarum uerò Matth. 25

D nil de futuro meditantes sedent in consilio, inflati superbia, accensi nocendi desiderio, & paratissimi occidere Dei immaculatum agnum. Vnde idem per Prophetam inquit: Tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. Quid frenduerint, quídue acclamauerint, audi: Blasphemauit (inquiunt) quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus de ore eius, quid uobis uidetur? Istaq; dicentes pariter surrexerūt illi blasphemijs insultantes, cædentes eum flagellis, alapis percutientes, deturpātes sputis, ac toto corpore crudeliter dilaniantes. Demū in cōsilio omibus proclamātibus ipsūm reū mortis esse, mādauit pōtifex astātibus ministris, ut uinctū illū deducerēt ad Pilatū. Hoc audito illos præueni, & gradu celeri ad sanctissimam genitricē accede, quæ mœrore uehemētissimo urebatur. Illiq; cū lacrymis dicito, q̄ morti à pontificibus dānatus sit, atq; ob hoc præsidi pręsentādus. Ad hanc uocem expauit cor uirginis, uiscera tremuerunt, aufugit sensus, caligauit uisus, obmutuit loquela, & omne corpusculi defecit robur. Accessit tamen præ foribus pontificis circunstantiū fulta præsidio. Eminus autem introspiciens intendebat anxiè, non sine pauore, si quem diligebat, cernere posset. O amor, ô timor cordis Mariæ. Filium quippe flagrantissimo amorē Psal. 34 Matth. 26

amore intueri satagebat, filiusq; cruciatus aspicere perhorrebat. Hinc timor, inde amor B
matris præcordia laniabat. O quomodo uersa est cithara in luctum, & dulcedo cordis uirginei in absinthium. Nequaquam tunc Noemi (uidelicet) pulcra uocari poterat, sed mara, hoc est amara, quoniam eam amaritudine repleuerat dominus, atq; afflixerat omnipotens. Erecta quidem stabat tremulis genibus, uoce rauca, lacrymis defluentibus, ut procul aspiceret uenientem. Et ecce tumultuantibus turbis ducebatur rex gloriæ, uinctis à tergo manibus: multorum uallatus multitudine armatorum. Tunc beata uirgo fœmineo pudore seposito, urgente dolore ante omnes accessit, ut prætereuntem uideret filium, filiusq; matrem agnoscere posset. Proh dolor oculos attollente Maria, dominum Iesum uidit oculis liuidum, crine dissolutum, dilaniatum barba, scissis uestibus, facie tumentem, sordidatum sputis, ac debilitate maceratum. Vidit & filius genitricem mœroris gladio transfixam, ubertim lacrymantem, seq; intuentem brachijs sustentari fidelium. In ipso quippe primo eorum aspectu incredibili se percussere dolore. Vix mater filium ex liuoris deformitate agnoscebat. Verùm quanto illum diligentius attende- F
bat, tāto cruciabatur uehemētius: uocē tamē emittere nō ualebat. Absorbuerat enim cor illius tristitiæ nimietas, uocisq; organū, & linguæ detinebat officium, ne quid loqueretur ad filium. Eo autem angebatur acrius, intusq; uociferabatur, quo foris loqui minus poterat. Attamē filius nō minus de materno, quàm de proprio urgebatur dolore. Nouerat genitricis afflictionē, nouerat innocentiam. Proinde sicut de mœstitia, ita de matris sanctitate fatigabatur, quæ pro tali pœna dignum nil egerat. Nempe ambo in passionis se exercebant palæstra: ambo aduersum se decertabant: utrunq; mutuæ afflictionis gladius penetrabat. Gemebat filius, quòd mater in tam horrendo præsens esset spectaculo: de ludibrio uerò unici sui sancta genitrix incōsolabiliter lamentabatur. Ad cor uirginis loquebatur uerbū, dicēs: Vt quid uenisti columba mea, formosa mea, immaculata mea, mater mea? Dolor tuus meū auget, cruciatus tuus transfigit me. Recede (obsecro) hinc mater mea, reuertere in domum tuam. Fas quippe non est, ut uirginalis pudor homicidarū admisceatur cœtibus, & ut aures tuæ angelicis assuetæ colloquijs turbarum furentium clamoribus pateāt. Si abieris, utriusq; dolorem temperabis, amborumq; tristitiam G
lenies. Ad hoc ego humanā suscepi carnem, ut patiar, & ut pro antiquis criminibus satisfaciam. Ad te nō pertinet hominum reparatio. Nam quemadmodū nullum commisisti delictum, ita nulla delictorum tibi pœna debetur. Innocentia tua delinquentium supplicium non meretur: sed triumphantium meritum. Ad propria igitur remea, & in quietis portu te colloca. Habebis Magdalenæ consortium: habebis & dilecti discipuli solatium. Dum enim ego delibor, & ad passionem pergo, uacabis orationi, assuetę contemplationi incumbes, cælestiumq; potita dulcedine leuabis te super te. Inde capies qualecunq; refrigerium: ex his saginata interius tuum à passione mea cogitatum auertes. Cui mater: Cur ista faris fili mi, magister & domine? Cur ancillæ tuæ talia suades? Scis, ô amor mi, dolor mi, & Deus cordis mei, quoniā præsente te omnia mihi licēt. Adeò quippe mœror tuus absorbuit cor meum: tantumq; in præcordijs præualuit tristitia, ut præter te nil ultra cogitare queam. Nusquā accedere possum, nulliusq; concupisco leuamen. In H
te collocaui cor meum, nam in corde tuo constitui mansionem: quoniam uita mea tota pendet ex te. Porrò si tu nouem mensiū spacio in utero meo tanquā sponsus in thalamo quieuisti, cur non mihi hoc triduo in te liceat pausare? Sic sic cōsolabor, sic mearum utcunq; solatium captabo pœnarum (si tamen patiente te aliquam ualeam cōsolationem admittere.) Absconde igitur me in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominū, protegeq; me in tabernaculo cordis tui à cōtradictione linguarum (si tibi placet) ut lateam. Si enim hoc egeris, ô salus mea, turris fortitudinis meæ, refugium meum, meorumq; lumen oculorum: te flagellato flagellabor, te irriso irridebor, tecumq; cōtumelias, opprobria, colaphos, sputa, fel, acetum, crucem, & ipsam percipiam mortem. Hoc autem mihi uidetur consultius (saluo tamen semper sapientiæ tuæ honore, tuoq; sacrosanctæ ordinationis tuæ arcano consilio) ut supplicium hoc permittas me subire pro te. Gratissimum quidem erit mihi uniuersas perferre molestias: dummodo tu liber euadas. Absentia nanq; mea parum oberit mundo: tua uerò dispēdium ingeret supra modum. Iam dispersum cernis gregem tuum te pastore percusso: iam ouis una mactata est. Quid de cæteris

A teris futurum sit, tua iudicet sapientia. Nempe si in ipsius tuæ passionis initio tãtum prę-ualuit lupus, tantum tuæ ecclesiæ offuit: quid aget in te pendente, te moriente, te quie-scente, te descendente? Quamobrem (obsecro) parce tibimet, & si non propter te, sal-tem propter nos, quos desolatos relinquis & mœstos. Regredientur utique ad unitatis gremium, quotquot dispersi sunt, si te suum conspexerint ducem. Huiusmodi in spiritu matre sermocinante cum uerbo tanquam mundantis aquæ lacrymarum riuuli deflue-bant: adeò ut astantium animos genitricis luctus mœstitate perfunderet. Flebant ergo, qui aderant intelligentes ex lacrymis Mariæ dolorem esse uehementissimum. Flebat mater filium, flebant astantes genitricem: sicq; cælum ipsum clamoribus insonabat. Hęc dum agerentur, impellentibus ministris mediatorem progredi coegerunt. Vnde Ma-ria filij destituta aspectu plus, quam dici ualeat, tristitia premebatur. In præsidis igitur domino ingresso prætorium ipsi non introiere pontifices, ut non contaminarentur: sed manducarent pascha. Contaminationem prætorij metuere uidebantur pontifices, &

B contaminationem effusionis sanguinis innocentis non pauebant. Attendere nolebant, quòd non nisi ex consensu mentis coinquinatur actus. Legem secundum literæ corti-cem sciebant: sed legis sensum penitus ignorabant. Contaminari timebant coram homi-nibus, qui teste conscientia apud Deum iam contaminatos se nouerãt. Nunquid conta-minati sunt illi, qui iubẽte Mose eos, qui uitulo immolauerant aureo, peremerunt? Au-dierunt nanq;, hodie consecrastis manus uestras domino. Est ne contaminatus Finees, qui gladio suo trucidauit scortantes? De illo Propheta inquit: Stetit Finees, placauit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei ad iustitiam à generatione in generationẽ usq; in sempiternum. Nequaquã igitur contaminati essent, si in prætorium introijssent: insuper & dominũ occidissent: si duntaxat quod opponebãt illi, uerum fuisset, sed sub hypocrisi se sacerdotes tegebant. Cauterizatã habebãt conscientiam, & cognosci metuebant. No-luerũt in prætorium ingredi, ut possent comedere pascha, & interficere desiderabãt, qui sacramentaliter latebat in pascha, umbram ueritate deserta tenere curabant: sicq; in suis *Exod.32* *Psal.105*

C euanuere cogitationibus neutrum possidentes. Ipsos arguit Propheta, dicens: Vani filij hominũ, mendaces filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in idipsum. Ve-rum siquidem manducassent pascha, si in Christum dei filium credidissent. Hos fefellit diabolus sicut proditorem Iudam, deceptionis laqueos istis tendens subter legis folia occultauit. Iudæ retiaculum sub argenteis palliauit, illos de regno & sacerdotali deiecit infula: hunc autem de duodenario apostolatus apice. Cupiditate nanque corruptus hic sanguinem iustum tradere non extimuit. Nondum miser audierat, qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Mox etenim ut pecuniam acquisi-uit: se derisum agnoscens, laqueo se suspendit. Sic enim legitur: Tunc uidẽs Iudas, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus proiectis in templum argenteis, abiens laqueo se su-spendit. Compleuit utique, quod de illo fuerat uaticinatum. Constitue (inquit Psalmo-graphus) super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris eius. Quum iudicatur, exeat cõdemnatus, & episcopatum eius accipiat alter. Dilexit quippe maledictionẽ, & ueniet *Psal.61* *Matth.27* *Psal.108*

D ei, noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Verùm eadem, qua usus est arte diabo-lus ad subuersionem Iudæ, quotidie ad perditionem utitur animarum. Imprudentibus nanq; homicidij, adulterij, odij, rapinę, & his similia suadet crimina: horum culpam dicit esse nullã, uel leuem, aut remissibilem. Talibus suggestionibus allicit concupiscentiam, & hortatur ad experientiam: semel posteaq; pœnitentiam spondet. At ubi delictũ con-summatum est, blanditur, ut iterum atq; iterum perpetretur. Quod si gratiam agnoue-rit mentem præuenire peccantis, ac displicere uiderit, quod antè placuerat: tunc fraude mutata delinquentis animum igneis impetit conscientiæ iaculis, ut illum in desperatio-nis trahat foueam. Æquissimum dicit Deum iudicem esse, & minutissima quæq; pecca-ta damnantem: quem paulò antè misericordem fore laudarat. Grauissimam ostendit cul-pam, quam prius fatebatur exiguam, atq; sufficere ad perditionis interitum, quod semel commissum est, asseuerare conatur. Hinc iratum Deum, iudicem implacabilem, & irre-cuperabilem esse affirmat gratiam: inde difficultatem pœnitentiæ, importunitatem ha-bitæ concupiscentiæ, atq; diuturnitatem ostendit uitæ. Fit autem persæpe, ut peccator huiusmodi tentationum bella non sustinẽs, aut corporalis interitus sibimet uiolentiam

inferat, aut in flagitiorum omnium se præcipitet uoluptatem: tanto minus ueniæ efficiatur idoneus, quanto ardentius se subegerit culpæ. Maximum præterea de uenditionis Christi precio moralitatis nobis sacramentum innuitur: de quo dicitur, quòd consilio inito emerunt figuli agrum in sepulturam peregrinorum. Qui sunt peregrini hi, pro quorum sepultura precio sanguinis figuli emitur ager? Peregrinos illos utiq; dixerim, qui huius uitæ renuunt blandimenta: qui in hoc mundo amando nil possident: qui totis uiribus carnis illecebras fugiunt: qui carnem subigunt spiritui: qui corporis resolutionem pro Christi amore perferre non metuũt: qui flagrantissimo amore ad futuram cælorum hæreditatem currunt: qui patris summi speciem anhelo spiritu concupiscunt, seq; beatorum spirituum æqualitatem esse percepturos minimè diffidunt. Hi nempe peregrini uerè dicendi sunt, qui sicut uoce, ita corde confitentur, & dicunt: Non habemus hic ciuitatem manentem: sed futuram inquirimus, cuius artifex Deus est. Peregrinantem corpore & spiritu quid asserat, quidue gemendo insinuet, attende. Heu mihi (inquit) quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Proinde alio in loco orans ait: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Horum uerò peregrinorum spiritualis sepultura pax est, & mentis tranquillitas, quæ in fidei unitate, in fraternitatis amore, in uitiorum triumpho, in possessione uirtutum, in deuotionis exercitatione, in cælestium contemplatione percipitur. De qua (uidelicet) pace Apostolus inquit: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras. Magna siquidem tranquillitatis pace potitur anima, quæ per fidei unitatem, & caritatis incendium Christo copulata est, atq; sic conuersatur in terra: ut quantum in ipsa est, fraternitatis in nullo minuat dilectionem. Qui talis est, frequenter se ab hominum occultat tumultibus: seq; in cordis sui secreto tanquam in sepulcro collocat: quatenus liberius eidem per contemplationis studiũ Deo uacare liceat De hoc sepulcro legitur sic: Ingredieris in abundãtia sepulcrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Meritò autem in agro figuli cõstitutum esse perhibetur: quoniam in humano celatum est corpore. An hoc exprimere curauit Apostolus. Habemus thesaurum istum absconditum in uasis fictilibus? Erat utiq; tunc in agro figuli peregrinorum materiale sepulcrum. Est uerò nunc in cordibus iustorum Deum cõtemplantium, proximumq; diligentium requies pacatissima: in qua à curarum uoraginibus secedentes sponsi fruuntur præsentia. Caueant autem, qui dona huiusmodi perceperũt, sibi arrogare, quod habent. Agnoscant gratiam, ne defluant in culpam. Meminerint iugiter, quoniam precio sanguinis Christi peregrinorum sepultura empta est. Vt autem non ignorent sanguinis huius impreciabile precium: Apostolum audiant dicentem: Non enim corruptibilibus auro, uel argento redempti estis de uana uestra conuersatione paternæ uestræ traditionis: sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi. Paulus quoque inquit: Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore uestro. Quisq; igitur seruorum Christi in hoc spirituali agro proprium sibi studeat uendicare sepulcrum. Habeat in se, ubi interdum requiescat, atque deperditas intus reparet, quas horis singulis amisit, uires. Plurimum nanque naturalis decoris, & gratuitæ caritatis amittitur terrenarum solicitudinibus curarum, quæ non nisi ex reformatione diuinæ imaginis in speculo restaurantur conscientiæ.

Marginalia: B; Heb. 13; Psal. 119; F; Psal. 141; Philip. 4; G; 2. Cor. 4; 1. Pet. 1; 1. Cor. 6; H

Qualiter qui præsunt alijs, se in humilitate custodire, atq; iudicare debeant. Cap. XII.

PAstores animarum, populorumq; principes, quemadmodũ cæteris dignitatẽ præeminent, ita Deo obligatiores fiunt. Quamobrem qui præsunt alijs, minimè cathedram attendant, sed onus. Nam absq; ponderis examinatione (si solus consideretur honor) facile dum sibi ab omnibus deferri conspicit, mens elatione extollitur. Ne igitur intumescat, qui præsidet, iudicem qui supra eum est, diligenter agnoscat. Ipse etenim summus quũ sit in examine iudicij sui, personas nõ accipit, dignitatibus nõ defert, prosapias nõ discernit, humanas opiniones nõ sequit̃, sed rectissima ęquitatis cẽsura causas singulorũ attẽdit & merita. Equidẽ corã ueri tribunali iudicis nõ accedũt qui excusent: nõ comitant̃ q eripiãt, neq; assistũt qui redimãt. Nudus quisq;, & omni hominũ suffragio destitutus astabit Christo operũ suorũ recepturus uices. Proinde

A de qui præsunt,nō inflētur,satagāt solicitè sui ministeriū implere officij: studeāt sicut attolluntur dignitate,ita se humilitate deijcere, ne humana laude cōtenti cœlestē negligāt principatū.Nequaquā in futuro sortiūtur electorū gloriā,qui in sublimi positi humiliari dedignātur.Est nāq; humilitas iter regiū,patēs uia angelorū munita præsidio: per quam semper descendēdo ascēditur,humilitatis præceptore dicēte:Qui se humiliat, exaltabitur.Nā quemadmodū descendēdi ad inferos elatio:ita initiū ascendēdi ad cælos, atq; ad perfectionis triumphū humilitas est,quæ potissimè in sui agnitione cōsistit. Cognoscāt igitur se,qui alijs imperāt,seq; in humilitate custodiāt,ne elati corruāt.Singulorū causas subditorū exquirāt ut ,pprias,ut nō peruerso euertātur sensu.Decet quippe iudices semper maturè incedere,& quęq; diligētissimè inuestigare:ne aut absoluāt noxiū,aut innocentē damnēt.O quāta iniquè,ô quāta ignorāter iudicia fiūt? Vtrunq; malū est.Qui enī. iniquè agit,quod iustè debet,reus est mortis:qui uerò ignorāter, maxima redargutione est dignus.De prioribus dicit:Iudiciū durissimū fiet ijs,qui præsunt.Ignorātibus autem Sap.6
B Propheta inquit:Interroga patrē tuū,& annunciabit tibi:maiores tuos,& dicēt tibi:Nō Deut.32
erubescāt interrogare,quæ nesciūt,sed iudicare,quod ignorāt.Munera nō accipiāt,quę iudicū consueuerūt corrūpere animos. Tēporalem nō trepident amittere gloriā pro amore iustitię:quā ut oculi pupillā diligere tenētur sacro dicēte eloquio:Diligite iustitiā, Sap.1
qui iudicatis terrā. Sciāt postremo se corā uniuersali iudice nedū de proprijs,uerumetiā de alienis criminibus reddituros esse rationem. Non enim poterit euitare iudicium, qui iusti innocentiam iudicādo custodire neglexerit.Hoc si cōsiderare uellent, qui honoris cathedrā appetunt, profectò ambire desisterent. Gratis minimè se exponerēt periculis, remq; uilissimā,& breui tempore duraturā tanti nō emerent.Quid(oro)uilius populari aura? Quid uerò preciosius cælorū regno,& rationali spiritu? Vtrunq; autē imprudenter cōmutat & perdit, qui immoderato affectu fauores quærit humanos. Tales enim erant,de quibus Apostolus ait:Dilexerunt magis gloriā hominū,q; gloriā Dei.Talis erat Ioan.12
Pilatus ipse, qui humani imperij timore turbatus ueritatem ipsam in mortē tradere non
C expauit.Nouerat Christi innocentiā,nouerat accusantium calumniam:& tamen carnaliter territus mentis suæ iudicium flexit.Obiectiones nanq; pontificum Iudæorum scire uoluit,Christi sermones audiuit. Verùm eorundem cōminationibus prostratus,iniquā sententiam dedit,prout sequentia manifestant.Foras itaq; de prætorio egrediente Pilato,occurrerūt pontifices,illiq; dixerunt:Inuenimus hunc subuertentem gentem nostrā, & prohibentem tributa dari Cæsari,& dicentem se Christū regem esse.Tria opposuerūt domino,sicut malitiosè,ita ab omni ueritate aliena.Nō uenit in carne uerbū,ut à ueritatis uia subuerteret homines:sed ut subuersos reuocaret ad uitam : quod præuidens Propheta in spiritu exultans ait:Deo nostro sit iucunda decoraq; laudatio.Ædificās Hierusalem dominus, dispersiones Israelis congregabit. Apostolus etiā in euangelio hoc idē apertius indicauit.Nā quū Caiphas dixisset:Expedit ut unus homo moriatur pro populo,ne tota gens pereat,intulit.Hoc autem à semetipso nō dixit : sed quum esset pontifex anni illius,prophetauit,quia Iesus moriturus erat pro gente: & non tantū pro gente,sed Psal.146
D ut filios Dei,qui erant dispersi, cōgregaret in unum. Quos enim diabolus ab unitate segregauerat,dominus ad sui corporis retulit unitatem: & quos subuerterat ille, Christus ad Dei agnitionē reuocando conuertit:sicut idem per Prophetā se facturū ait: Visitabo oues meas,& liberabo eas de omnibus locis,in quibus dispersæ fuerāt in die nubis & caliginis,& educam eas de populis,& cōgregabo eas de terris,& inducā eas in terrā suam, & pascā eas in mōtibus Israeal,in ruinis,& in cunctis sedibus terræ:in pascuis uberrimis pascam eas, & in mōtibus excelsis Israel erunt pascua earū. Quòd autē dominus prohibuerit censum dari Cæsari,falsissimū est:unde mētita est Iudæorum iniquitas sibi aduersus ueritatē testificātium iniquè. Quū enim interrogasset Petrū,quid tibi uidetur? reges terræ à quibus accipiunt tributum,uel censum,à filijs suis,an ab alienis? illeq; dixisset,ab alienis:respōdit dominus: Ergo liberi sunt filij. Vt autē non scandalizemus eos:uade ad Matth.17
mare,& mitte hamū,& eum piscem,qui primus ascenderit,tolle:& aperto ore eius inuenies stateram:illum sumens da eis pro me & te.Alio etiam tempore quū illum tentarent Matth.22
Pharisæi,si liceret censum dari Cæsari,an non,audierūt.Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari,& quæ sunt Dei Deo.Minimè igitur prohibuisset quasi illicitū,quod per se & Petrum

exolui mandauit, atq; ab alijs definiuit esse soluendum. Quis autem dicere audeat tributa regia, ac uectigalia ciuilia fore prohibita? Non sunt illa denegāda tributa, quæ ad potestatem onera ferenda honestè, & nō tyrannicè ordinata sunt. Quæ si deessent, prorsus dignitates redigerentur ad nihilum potestatibus non existentibus. Vbi iustitia? ubi ordo? ubi regimē? ubi legum decreta? ubi obedientia subiectorum? Nempe uniuersa præ confusione deficerent. Ad coercendos ergo malos, timoremq; incutiendum indisciplinatis dispositæ sunt leges, prælati, principes, atq; iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat: Omnis (inquit) anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Non sine causa gladium portat. Dei minister est. Vindex in iram ei, qui malum agit: unde sic cōclusit: Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum tributum, cui uectigal uectigal, cui timorem timorē, cui honorem honorem. Vidéſne quàm prudenter in eandem conueniant sententiam discipulus & magister? Exorbitabāt utiq; à uero pontifices intentione nocendi opponentes mendacia ueritati: nedum in soluendo tributo: uerumetiam in regia dignitate à domino publicè prædicata. Non enim se in corde extulit mediator, neq; inanibus uerbis hominē captauit fauores, docebat humilitatem, seculi pompā operibus ac sermone insinuabat populis esse fugiendā. Quū enim semel uellent turbæ illum cōstituere regem, aufugit & latuit. In cunctis igitur claret cōspicuè sacerdotes contra dominū esse mentitos: illos tamen quū audisset Pilatus, in prętorium ingressus ipsum sciscitatus est, dicens: Tu es rex Iudæorum? Ne amitteret Pilatus, aut alteri commune fieret, quod solus habere uolebat, mediatorem nostrum, an rex esset, percunctatus est. Carnalis quū esset, non nisi carnaliter sapiebat. Non autem sicut temporalis, ita cælestis est dignitas. Nempe terrena potestas quū pręrogatur uni, detrahitur alteri: cælorum uerò regna, & iustorum potestas regia donatur innumeris. Quisq; illorum per se sufficit sibi. Quod habet, hoc possidet. Non angelorū, non hominum, nō subiectorū eget suffragio. Deo tātum indigēt uniuersi. Dat singulis gloriæ bona, ut mutuo gaudeant bono. Bonum suum in seipsis habet, quū Deum habent, quo nihil melius, nihil dulcius, nihil salubrius possidetur. Aliò se minimè diuertūt, intendētes in eum, quē amplectuntur in se, & uident supra se. Tenent quippe amoris brachijs in affectu intimæ caritatis. Vident autē intelligētiæ oculo illum supra se, & supra omnem rationalem atq; corpoream creaturā. Huiusmodi dignitas regia, quā in resurrectione uniuersali prædestinati percepturi sunt, omnes reges, omnes principes angelorū facit esse cōsortes. Hæc etenim à temporalibus potestatibus aliena sunt, quoniā ignorāt Deū, fraternū nesciunt bonū, & cōmunitatis negligūt iura, atq; uirtutis sita cōtemnunt. Hoc quemadmodū experiētia, sic Pilatus edocuit. Quū eñ audisset, an à seipso diceret, si rex esset Christus, omni repentè cordis grauitate reiecta prorupit in uocē, & ait: Nūquid ego Iudęus sum? Gens tua, & pontifices tui tradiderūt te mihi. Quid fecisti? Insipientiā quippe suam paucis indicauit uerbis. Non propter astantium notam, neq; ob præfectoriam dignitatem animi sui immoderatum compescuit motum. Decet prorsus iudicem omni postposita cordis feritate audire diligenter, & ad interrogata respondere. Nunquid enim iustitiæ singulis reddet debitum, si mentis suæ ignorauerit habere dominium? Spirituales nanq; animi passiones sunt, quæ iudicum euertunt sensum, abolent leges, statuta confundunt, degenerant naturam, mores deordinant, ingenij acumen obnubilant, & iustitiæ pacta non seruant. Debet prius dominari sibi, qui causæ constituendus est iudex alienæ. Ridiculum est aspicere foris in cathedra residētem, & intus in passionum fœtoribus sepultum. Virtus nēpe animi iudiciarijs sedibus præferenda est honore, desiderio, æstimationeq;. Virtutes etenim diuitiæ imprædabiles sunt, omni inquirendæ tempore, ubiq; extollendæ, colendæq;. Quò pergit cultor, possessorq; uirtutis, odoris miri ex se spargit fragrantiā. Inter barbaros, apud exteras nationes securus est. In tuto quippe thesaurū recōdidit suū, aliena nō eget custodia. Nam suijpsius uirtutis amator custos est. Quādiu uult, diues est, & inuincibilis perseuerat. Solus esse nō ualet, qui in uirtutum magisterio animū collocauit. Principatū nanq; sui tenens coram Deo regali dignitate præfulget. Abdicat à se uisibilium

Margin notes: B; Rom. 13 (beside "cat: Omnis (inquit)"); F; Ioan. 18 (beside "torium ingressus"); G; Ibid. (beside "repentè cordis"); H

A uisibilium concupiscentias, atque incentiua libidinum, ut spiritus naturalem sui uendicet libertatem. Hinc claret perspicuè, quòd lasciuiæ deditus, ac uitiorum seruus nunquam præerit utiliter. Præcellere poterit cæteros potentia, diuitijs, obsequentium numerositate, delicijs, & fastu. Suberit tamen in ea parte, qua imperialis dignitas decoratur. Abutetur utique honoris cathedra, quæ solis sapientibus debetur. Sapientibus (inquam) illa sapientia, quæ de sursum est, quæ est pudica, humilis, consentiẽs, beneuola, ima despiciens, futura prospectans, donans æterna. Hæc habet regnum, & reges facit non auro fulgentes, aut gemmatos, sed ornatos uirtutibus, & caritate coruscos. Ne autem huius almæ sapientiæ regnũ carnaliter cogites, qualiter cætera consuesti regna cogitare, quid eadem Pilato dixerit, audi. Regnum meum nõ est de hoc mundo. Regnat quidẽ Dei sapientia in hoc mundo: sed regnũ nõ habet de hoc mundo. Non est locus, in quo non regnet sapientia. Attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Nempe ubi ordo est, ibi imperat sapientia, quæ òrbem uniuersum in æquitate gubernat. Vbi agnitio ueritatis est, ibi sapientia illustrando regnat. Si superiora cælorum aspicias, si cælestium corpora attendas, ibi præsidentem ordinantemque intelliges sapientiã. Audi quid uoce sapientis dicat: Quando præparabat cælos aderam: quando certa lege & gyro uallabat abyssos: quãdo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Si terrena cõsideres imperia, ibi reginam hanc dominari agnosces. Sic illam loquentem habes. Gyrum cæli circuiui sola, in fluctibus maris ambulaui, in omni gente primatũ tenui, superborũ & sublimiũ colla propria uirtute calcaui. Si ad uniuersitatem creaturarũ mentis aperias oculos, ibi lege ineffabili regentẽ sapientiam proclamabis. Omnia (inquit Propheta) subiecisti sub pedibus eius: oues & boues uniuersas insuper & pecora cãpi: uolucres cæli, & pisces maris, qui perambulãt semitas maris. Insensibilia igitur, uegetabilia, irrationabilia sapientiæ ordine custodiuntur, regũtur, renouantur, & sunt: unde ait Propheta: Omnia fecisti in sapiẽtia domine. Homines etiã mali, & ipsi dæmones (quãuis inuiti, & nesciẽtes) imperio subiacẽt sapiẽtiæ: nec ualẽt etiã minima sine permissione cõplere. Possunt omnes mali perficere malũ, quia permittũtur posse: nõ tamẽ ad libitũ, sed quod uult ipsa sapiẽtia. Ore prophetico illius sentẽtiã audi: Extra me (inquit) nõ est Deus formãs lucẽ, & creans tenebras: faciẽs pacẽ, & creãs malũ. In hoc igitur mũdo tanquã paterfamilias in propria æde præsidet sapientia, quæ nihil in se inordinatũ permittit: tametsi extra se talis nõ appareat ordo. Attingit quæ dicũtur fides: perspiciũt ista in ipsius lumine sapiẽtiæ. Intus capiũtur, quoniã spiritualia sunt. Proinde ipsa sapiẽtia ad spiritualem intelligentiã impellens animũ, nolensque ut qualia tẽporalia sunt, ipsius arbitraremur regnũ, addidit. Si ex hoc mũdo esset regnũ meũ: ministri mei decertarẽt, ut nõ traderer Iudæis. Decertarẽt utique ministri: sancti (uidelicet) angeli, qui uigilanter insistũt: quatenus in omnibus imperiũ perficiãt sapiẽtiæ. Expeditissimus plane horũ est famulatus, atque dominatrice dignissimus sapiẽtia. Quis ministrorũ taliũ dignitates, ministrãtiumque officia humana poterit enarrare facũdia? Fulget in terris ex parte: in cælo uerò perspicuè ipsorũ generositas, collata potestas, atque coeternæ Deo sapiẽtiæ regij culmen honoris, & generationis sacrosanctũ mysteriũ: quãuis illius in cælo & in terra sit dilatata potestas: miro tamẽ æquitatis ordine gloriosissimũ supercælestis Hierusalem disponit regnũ: ita ut indecorũ nihil, nihilque in ipso eadẽ statuente appareat imperfectũ. Sic nanque coæquat ima summis, & cælestia humanis, atque spiritualibus spiritualia, ut in conspectu æterni opificis regimen ipsius ineffabilem unitatis & caritatis reddãt cõcentum. Non fastidiunt, neque erubescũt illa beatorũ spirituum agmina, qui perpetua felicitate fruuntur: peregrinantibus, ac in domibus luteis habitantibus ministrare: quatenus ei placeant, cui se efficiunt sacrificium laudis. Non discernũt quid agant, sed propter quẽ: quoniam humanis minimè coinquinantur contagijs. Ducuntur affectu, quum foras ad ministerium exeunt: & tamẽ nõ discedũt longè à contemplatione eius, qui est. Præsidet utique in suæ diuinitatis solio, superiora ac inferiora regit, cõtemplaturque ab ijs, qui in spiritu sine carne sunt: & qui tales sunt, ut illo sint digni. Remotis nanque & propinquis legẽ tribuit aliter atque aliter: quũ tamen ipse omnibus præsens sit. Ab illo remotos dixerim, qui peccatorũ fœditate maculatos naturalẽ suum amisere decorem: propinquos uerò, qui gratiã seruauerunt exhibitam. Angelorũ siquidẽ legiones sibi amoris uinculo inhærentes

Marginalia: Ioan. 18 (beside "Regnum meum nõ est de hoc mundo"); Sap. 8; B; Prou. 8; Psal. 8; Psal. 103; C; Esa. 45; Ioan. 18 (beside "Si ex hoc mũdo esset regnũ meũ"); D

tes in ministerium dirigit: per quos remotos quotidie aduocat ad se, & propinquos custodit in se. Soliciti sunt hi pro singulorum salute & regimine uniuersi, dicente Apostolo: Omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Quidam etenim eorum, qui mittuntur, ad humanam sunt deputati custodiam: quidam uerò ut futura prænuncient, dilucident mysteria fidei, atque cęlestium arcana insinuent. Sunt ex ipsis, qui faciendorum miraculorum potestate accepta caritate sedula Dei notificarũt uirtutem. Alij autem nimia pietate succensi, affectu pio, atque rectitudinis zelo aereos coercent spiritus, ne sæuiant ad uota, & euertãt ad culpam, quos miseratio superna conuertit ad gratiam. Nonnulli eorum sunt, qui ciuitatum, prouinciarum, regnorumque præsunt regimini, & imperantium personis inuigilant: quatenus ipsorum eruditionibus non nisi, quæ agenda sunt, faciant. Vniuersi sanè hi angelorum ordines prius quàm ad ministeria perficienda exeant, instruuntur de omnibus, sicut in uitæ continetur libro: nec in minimo prætergrediuntur magisterium sapientiæ. Præsidet nanque ipsa omni cælesti curiæ, neque quisquam eorum, qui in illa sunt, aliud nouit, uel habet, quàm quod ab eadem didicit, aut accepit. In excelso siquidẽ residens throno, atque ineffabili claritate coruscans angelorum hominumque stipata militia maxima cum tranquillitate singulis impertitur, quod expedit. Communi uoluntate omnes obediunt imperanti, atque in tam innumerabili coronatorum exercitu non clamoris, non contradictionis, non turbationis perstrepit motus: sed pax, ordo, caritas, concordia, & æterna diuinæ laudationis inest iubilatio. Huiusmodi triumphalem gloriam regni Propheta cõtemplatus aiebat: Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Quicunque etenim istius beatitudinis fragrantissimã gustauere dulcedinem: alijs etiam pro caritatis officio intimare festinant. Quamobrem ipsi angeli, & qui in eadem sunt sancti sedulitate quammaxima, quanta sint regni illius magnalia, peregrinantibus insinuant: sicut prophetico dicitur ore: Notam faciunt filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui. Solus igitur Christus, Dei uirtus, & Dei sapientia, qui in cælo & in terra imperij sui dilatat habenas, immortalis est rex. Sic de illo legitur: Et habebat scriptum in uestimento & in femore eius: rex regum, & dominus dominantium. Hunc exercitus angelorum uirtute potentes, natura immortales, beatificati per gratiam, benedicunt & laudant perficientes uerbum illius in audiendo uocem sermonum eius. Huic uniuersi mortales famulantur, indictamque sapientiæ ipsius nõ prætergrediuntur legem. Cæteræ etiam creaturæ, quæ in exordio mundi fuere conditæ, impositas exequuntur leges, dicente Propheta: Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit. Noluit autem rex ipse Christus cum cæteris terræ regibus quicquam habere commune. Venit itaque in carne humilis, pauper in rebus, in uestitu contemptibilis, in comitatu solus, austerus in corporis delicijs, & superborum aspectibus despicabilis atque abiectus. Intus uerò in spiritu qualis erat, noscebatur. Non poterat esse paruus, cui ministrabant angeli, famulabantur archangeli, & quem omnis cælorum militia uenerabatur laudibus. Apparuit (inquam) in mundo, non ut ostenderet quis esset, sed ut ignotam seculo ueritatis scientiam prædicaret. Sic enim ait: Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Latebat quippe ueritatis lumen in religionis cultu, in morum disciplina, & in cognitione finis. Rara prorsus erat in mundo unius uerique Dei fides. Vsurpauerat etenim diabolus sibi diuinitatis honorem, & in mentibus mortalium sparserat errores multiplices. Iacebat ratio, quæ naturaliter principatur in homine. Nesciebatur uirtus, & ingenita morum honestas à suo nimium deuiauerat fundamẽto: ex hoc potissimum, quoniam futurorum malorum, bonorúmque non expectabatur merces. Hinc non ualebat mundus, nisi ad ea quæ sensibus utuntur, diffundere sui cordis affectum: propterea nec in religione deuotus, neque in uirtutum augmento poterat esse solicitus. Tandiu ergo elanguit, tandiu errauerunt seculi incolæ supernæ ciuitatis habitaculum non inuenientes, quandiu in humanitate Dei apparuit sapientia, quæ uerbis suis inuisibilis unici & ęterni Dei notitiam præbuit. Moribus instituit formam, propalatam esse cælorum uiam indicauit, atque ueritatis ignotę scientiam cordibus infudit credentiũ, quam illi percipiũt soli, qui ex ueritate sunt. Illos tantummodo ex ueritate nuncupauerim,

Heb. 1 · Psal. 144 · Apoc. 19 · Psal. 148 · Ioan. 18

B F G H

A rum, qui ad æternam prædestinati sunt uitam. Istis planè suo tempore efficitur nota cæteris remanentibus foris. Alieni quippe à ueritate non nisi ad tempus claritatem ipsius intueri merentur. Horum Pilatus præfigurauit imaginem, qui quum percunctatus fuisset, quid esset ueritas, illico exijt uim claritatis eius ferre non ualens. Veritatis quippe factus est testis, quum nullam mortis causam se inuenisse perhiberet in Christo. Obhorrebat falsitatis fieri testis, qui multa fuerat cum ipsa ueritate loquutus. Participauit utcunque de lumine ueritatis, quamuis non ad uitam, donec præsentem habuit ueritatem. Sicut quum quis pertractando aromata odorem de uestimentis effundit & manibus; ita & infidelis hic atque indignus. Studuit nanque ueritatem commendare non pertinentibus ad illam, & quem traxerat, odorem foras exhibuit: sed quoniam eandem minimè habebat in se, usque ad penetralia Iudæorum nequiuit immittere. Vnde obstinatissimo animo, & cordis sensibus obduratis contra ueritatem suasione pestifera clamauerunt. Commouit populum incipiens à Galilæa usque huc. Hoc itaque audiente præside ad Herodem direxit dominum, non tantùm ut incõsultè iudicaret alienum, uerùmetiam ut iudicium declinaret iniustum. Luc. 23

B

De quadruplici specie non rectè militantium Christo. Cap. XIII.

HVmano quid incomprehensibilius corde? Quemadmodum latebris fouetur innumeris, ita & latitudinem infinitam inhabitat. Quũ uerò à seipso ad plenum inuestigari nequeat, quomodo ab extraneis cognoscetur? Solus illud qui cõdidit, nouit: atq; quale sit perfectã habet scientiã: quoniam ingrediendi & egrediẽdi in eo obtinet potestatẽ. Ex sui igitur profunditate nõ in sede propria; sed ex effectibus patet. Quis (oro) attingere ualet, quo affectu, quibúsue cogitationibus moueatur? Quantos quotidie intuemur fucata arte cordis sui palliare secreta? Latent sanè ad tempus, sed nõ semper dicente domino: Nihil occultum, quod nõ reueletur: neq; absconditum, quod non sciatur. Multi quippe sunt, qui sanctitatem obhorrentes, illius tantum gerunt imaginem. Talium plurimos in sinu suo fouet ecclesia; tanquã cum tritico comburenda zizania. Vitæ uias, atq; uirtutum arripiunt semitas: in conspectu quoq; se intuentium maturitatem prætendũt honestatis, quãuis intus alio nitantur incedere. Hi nanq; (ut plurimũ) honoris cathedrã, populorumq; fauores, seu temporalis lucri mercedem quæritant. Mali nempe quũ sint, sicut duplici incedũt corde, ita & in ueritatis itinere claudicant. Laboris quippe suum inaniter exponentes ipsius fructum spargunt ad auras, nihil de suis operibus portant, unde in futurum ualeant gaudere: hypocrisis pleni atq; hypocritarum sectantes uestigia æternã gloriam pro temporali laude cõmutant. Sunt & alij, qui Dei sapientiã simplici atq; remisso corde perquirũt. Vno tãtùm claudicãtes incedũt pede: sed nõ sicut sanctus Iacob, cuius post colluctationẽ angelicam femoris emarcuit neruus. Talium pes, animæ (uidelicet) affectus, remissus & tardus est: quoniã intelligentiæ nõ sustẽtatur adminiculo. Cõsueuerunt persæpe aut negligenter uiuere, aut minimè perseuerare, qui in Dei itinere solo mẽtis mouẽtur impulsu. Nam quemadmodum nutrimentum ignis oleum & ligna sunt: ita amoris augmentũ clara est cognitio ueritatis. Impellitur affectus ueritate, quæ cognitiuæ uirtutis inhabitat sedem. Huiusmodi de quibus dicitur, quum ex natura, seu ex negligẽtia taceant, tanquam debiles & claudi ad Deum tardè perueniunt. Prioribus hi minus odibiles sunt, facileq; merentur ueniam, quamuis summum bonum ea, qua deberent, animi sedulitate non quærant. Reperiuntur & tertij, qui Deum ignito, sapido, sed elato corde requirunt. Mentem coaptant sapientiæ, & ueritatis lumine repleri concupiscunt. Desudant, laborant, & uacant: atq; in prospecta eminus ueritate exultant. Se nanq; spiritualibus ditari arbitrantur, si quam uident, tenuerint sapientiam. Hi quoniam absque humilitate scire concupiscunt, falsa sui opinione euanescunt. Viriditatem quidem seruant in arbore, sed deterentem uermem in radice non sentiunt. Vermis hic tumor est mentis, per quem euectus interior deuoratur fructus. Exultant quippe in scientiæ lumine, atq; arcana mysteria, quorum perceptione non sunt digni, imprudenter ac curiosè scrutantur. Quum autem nequeunt inuenire quod optant, in superbiam moti turbatione deficiunt. Sunt etiam effœminati nonnulli cor puerile gerentes, qui Christi amabili conuersatione audita, repentè mouentur in lacrymas, amore ardent, atque ad uidendum illum se tota

Matth. 10

C

D

mentis

mentis intentione, ac cordis meditatione disponũt. Istis equidem permittente Deo datur consequi, quod anhelant. In meditatione etenim sua illis cognoscibilis efficitur sapientia iuxta eorum captum, gratiæq; mensuram. Assumuntur utiq; de seculo, à peccatoribus segregantur, spiritualis dulcedinis gustatores fiunt, atq; futuræ felicitatis stillicidia quædam merentur percipere. In his dilatantur, & gaudent, & tanquam ipsam præsentem in carne sapientiam habeant, meditando exultant. Ex consuetudine nanq; quotidiana, qui tales sunt, spirituale donum sine sui cognitione fastidiũt. Gratiam enim Dei irreuerenti animo pertractãtes supra id quod sunt, paulatim eleuantur incautè. Se utiq; non ex se, sed ex acceptis muneribus æstimant. Hinc absq; humilitate percunctari satagunt diuinæ sapientiæ occulta mysteria non attendẽtes scriptum esse: Non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: fitq; illis prudenti consilio sapientiæ omnia in æquitatis consilio disponentis, quod legitur: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam petunt, nec accipiunt: pulsant, nec eis aperitur: clamãt, nec illis respõdetur ad uota: quoniam sicut debent nõ quęrunt, neq; postulant. Hi absq; soliditate fundamenti spirituale ædificium attollentes diu perseuerare nequeũt. Repercussi nanq; à gratia uelut indigni non considerantes reatum suum illud exigere, paulatim intermittunt spiritualia studia, atq; contemptui habere inchoant, quæ prius dulciter amauerant. In peius igitur quotidie effluentes simplicitati Christo deuotè famulantium in sui operimentum pudoris detrahere non uerentur: quod nil aliud est, quàm Christum candida ueste illusum remittere ad Pilatũ. Tãdem bonorũ obhorrentes consortia ad seculi redeunt uomitum: & inimicitiam reijcientes, quam cum diabolo & mũdo pro Christi amore contraxerãt, efficiuntur amici. Tales cæteris sceleratiores difficilè corrigũtur, dicente Apostolo: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati gustauerunt etiam donũ cæleste, & participes sunt facti spiritus sancti (Gustauerũt nihilominus bonum Dei uerbũ, uirtutesq; seculi uenturi, & prolapsi sunt) rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes. Audisti spiritualis illusionis mysterium, quã per homines malos, & à sancto proposito decidentes quotidie patitur sapientia. Attende nunc documentũ ipsius, quod in se per Herodis irrisionem exhibuit tibi: quę enodatè superius gerit imaginem. Vtrunq; etenim in operibus colligitur Christi exemplũ (uidelicet) morum, & spirituale mysterium. In altero introducendi erudiuntur, in altero uerò illuminantur perfecti: singulis tamen ad disciplinam prodest uirtutũ. Quis (oro) non excitetur ad pietatem, atq; accendatur ad uirtutem, quum regem gloriæ uinctis à tergo manibus iniquo Herodi cogitauerit esse oblatum? Hunc quippe quũ uidisset Herodes, gauisus est ualde, signum aliquod fieri ab eo desiderans. Fama siquidem propalante de ipso audierat multa. Verum quod infidelis rex curiosè quærebat, obtinere non meruit. Ostentationis quidem fuisset indicium uiro improbo spirituales apponere escas, atq; diuinitatis magnalia absq; alicuius insinuare profectu. Ne igĩt mediator margaritas proijceret ante porcos, sub silentio sapientiam, & sine exhibitione miraculi potestatem coercuit maiestatis. Quamobrem scelestissimus rex indignatione cõmotus cum exercitu suo illudens dominum eundem cum accusatoribus remisit ad præsidẽ. Qua de re ablata inimicitiarum controuersia amici inuicem facti sunt. Ecce pax nostra, quæ fecit utraque unum. Copulauit quidem parietes sibi contrarios, & in unum regem & præsidem redegit amicitiarum cõtubernium. Reddidit illis pro malo bonum, ut caritatis perficeret legem, possetq; propheticum illud dicere: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Suscepto itaq; denuò redemptore in prætorium præses pontificibus ait: Obtulistis mihi hominem hunc, quem coram uobis interrogãs nullam mortis in eo reperio causam: sicut nec ipse Herodes, qui illũ illæsum remisit ad nos. Proh dolor alienigenarum principes innocentiæ Christi defensores erant: & Hebræi ipsi, de quorum patribus secundum carnem fuerat natus, & ad quos uenerat redimendos, morti illum tradere satagebant. Sed quemadmodum regina austri, quæ de ultimis terræ finibus Salomonis uenit audire sapientiam: atq; Niniuitarum populus, qui in Ionæ prædicatione pœnitentiam egit, in iudicio surgentes condemnabũt Hebræorum gentem: ita Herodes atq; Pilatus. Nullam hi mortis causam se in Christo inuenisse dixerunt. Isti autem mortis reum illum esse clamauerunt. Debuerant planè confundi, gentis suæ uirum tantia

Marginalia: B (beside "mentis intentione"); Rom. 12 (beside "gunt diuinæ"); Prou. 25 (beside "æquitatis consilio"); F (beside "ta: quoniam"); Hebr. 6 (beside "efficiuntur amici"); G (beside "per homines malos"); H (beside "suo illudens"); Psal. 7 (beside "gem, possetq;").

A tantis signis & uirtutibus approbatum à Deo tam importunè persequi, cui nil redargutione dignum opponere ualebant. Agnoscebātur quidem ab alijs, ipsi uerò minime uidebant se, eorum oculos obtenebrante malitia. Propterea nec coram alijs erubescebāt, neq; in se. Vnde Pilato iterum in multis illum accusare cœperunt. Noua semper inania meditabātur & falsa. Æterni solis lucem opacam exhibere studebāt, quanquā & ipse in oculis peccatorum fulgere recusaret. Ideoq; accusatus tacebat, & nihil pro suę defensione innocentiæ loquebatur. Cōtra humanam cōsuetudinem saluator agebat. Quis accusatus iniustè puritatem suam ueritatis clypeo nō defendit? Quis intortas calumniarū sagittas in suos aduersarios nō retorquet? Quis sanctorū ad profectum cæterorum famā suam neglexisse cognoscitur? Nihil tamē simile ueritas egit: quippe quū nosset diuinitatem suam toti mundo suo tempore esse propalandā. Longè autem cōmendabilior uidetur quum silet, quàm si uera loquens aduersarios cōfutaret. Ipsius tamen silentij causam præses admirās, ait: Nunquid nō audis, quanta aduersum te dicūt testimonia? Domino B autem nil omnino dicente præses uehemētissimè mirabatur. In tribunali uerò illo sedente, atq; stupente uxor eius nuncium delegauit, qui diceret: Nihil tibi, & iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Maxima prorsus diaboli arte actum est, ut Pilati uxor tam constanter, ne passio ultra progrederetur, instaret. Iam enim diabolus expauescere cœperat, ne esset ipse, per quem futura esset salus Iudęorum & gentium. Ex his nanq; quæ complura iam uiderat, futura arbitrabatur, quæ nondum pręnunciata acciderant. Nam præteritorum exhibitio uenturorum est certitudo. Trepidabat profectò hic pestifer antiquū amittere ius, quod sibi in homine nequiter usurparat. Nouerat uaticinatū fuisse de Christo: Quia liberabit pauperē à potente, & pauperem cui nō est adiutor. Iterumq; iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperū, & humiliabit calumniatorem. Nec ab re metuebat Satanas. Supra humanam cōsuetudinem atq; uirtutem, patientiam, mansuetudinem, humilitatemq; Christi esse cernebat. Proinde ut illius posset impedire agonem, ad consueta cucurrit muliebria arma, cum quibus plurimos o- C lim strenuissimos debellauerat duces. Adā quippe de paradisi amœnitate deiecit: Loth in filiarum compulit stuprum: Samson in manu Philistiim dedit: Dauid in adulterij atq; homicidij crimen induxit: Salomonem etiam sapientia perdita alienigenarum deos thurificare coegit: apostolorum nouissimè principem in magistri negatione prostrauit, hominum quoq; redemptio Pilati mediante uxore, ne fieret, laborauit. Consultius tamen propositi sui poterat obtinere effectum, si quos inflammauerat, sacerdotū animos euertisset: sed (sicut legitur) nō est scientia, nō sapiētia, non est consiliū cōtra dominū. Quod enim bonū per mortem Christi Deus perficere statuit, noluit ut diabolica impediretur astutia. Præualuit itaq; sacerdotū dolus, & succensa uis odij, cui resistere nequiuit præsidis infirma uoluntas. Volens etenim occasione homicidæ uiri, seculi saluatorem de eorum eripere manibus Hebræorum senioribus inquit: Est quippe consuetudo uobis, ut unum ex uinctis dimittam uobis in pascha, uultis ergo dimittam uobis regem Iudæorum? Veritatē Pilatus loquebatur sapiēter indoctus, uerùm nesciēnter dicebat Christū D dominū regem appellans. Rex utiq; erat Christus, in cuius persona Propheta ait: Ego autē constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prędicans pręceptum eius. Non ut dominaretur iniustè, sed ut æquitatis censura iudicaret ecclesiam, regiam dignitatem accepit. Hoc Psaltes egregius in spiritu longè antè prænoscens orabat sic: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Irreprehensibiliter quidem dominus Iesus regni sui disponit leges, gradus distinguit, erogat dona, discernit merita, & singulorum iudicat acta. Rex tantum super Israel lætitiæ oleo fuerat unctus: sicut idem testatus est, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Nondum enim uisibiliter regni sceptrum extenderat super gentes. Hoc autem quando impletum esse cognoscitur? utiq; post resurrectionem cum legatis suis per uniuersum orbem directis regni sui gloriam gentibus reuelauit. Tunc ueraciter impletum est, quod pater ad filium per Prophetam inquit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. In spiritu autem præuidens Propheta memoratus, quòd dominaturus esset à mari usque ad terminos orbis terrarum, cæteros reges more prophetico al-

Matth. 27
Psal. 71
Pro. 21
Ioan. 18
Psal. 2
Psal. 71
Matth. 15
Psal. 2

Psal.2 loquutus est, dicẽs: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus. Veritatem itaq; fatebatur præses Iudæorum regem Christum esse denuncians. Ignorabat tamen quantus & qualis rex esset. Si enim sciuisset, profectò adorasset illum, atq; de manibus infidelium liberasset. Vtinam Prophetam legisset dicẽtem Esa.9 de ipso: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperiũ super humerũ eius, & uocabitur admirabilis Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum magnũ nõ fuit, si Pilatus alienigena à testamento Dei extraneus Christũ immortalẽ regem esse nesciebat, quũ Hebræorum põtifices, quibus in diuinis eloquijs de ipso fuerat uaticinatum, se eundẽ ignorare fatebantur. Potuerũt planè illũ membris infantilibus panniculis Matth.2 inuolutum, in præsepio recubantem Herodi nunciare, scriptũ esse dicentes: Ex te enim exiet dux, qui regat populũ meum Israel. Et nũc iam adultũ, miracula facientẽ, uirtutum magnalia exhibentẽ, dæmonibus imperãtem, regnũ Dei prædicãtem negare nõ formidant. Prætulerũt quippe illi latronem, dicẽtes: Tolle hunc, quẽ Iudęorũ asseris regem, & F iuxta cõsuetudinem dimitte nobis Barabbã, qui latro fuerat: atq; propter seditionem & homicidiũ quod fecerat, detinebatur in carcere. Totum quod fidei, quod cõmodi, quod uirtutis, quod honoris illis fuerat, tacuerũt: & quod perditionis, fraudis, & dedecoris, clamauerũt. Magnã ꝓrsus Iudæis uertebať ad gloriã de sacerdotali, ac regia stirpe ducẽ habere, qui in cęlo & in terra monarchiã teneret imperij: sed eorũ exigentibus culpis quicquid esse poterat ad honorem Christum morti tradendo sibi ad ignominiam uendicarunt. Nonne opprobrium est Hebræis negasse Deum, quem mundus totus colit, confi- Ioan.19 tetur, & laudat? Nonne ad eorũ confusionẽ publicè in ecclesijs illos dixisse legitur: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam? Quem isti perdere insistebãt, gentilis præses absol Ibid. uere conabatur. Hinc est, quòd sermone iterato inquit: Quid igitur regi faciam Iudæorum? Volebat quidẽ nõ ui, sed importunis suasionibus, atq; honesta ratione, adamãtinũ eorũ corda ad pietatis erga Christũ emollire cõsensum. Secum nanq; tacitus cogitabat. Obstinatissimos istos sine ratione, sine humanitate, & absq; ullo caritatis affectu esse cõ G spicio. Porrò si innocentem hunc uirum, qui Hebræus est, ex eorũ patrũ stirpe progenitus, illis ex lege promissus, à quo innumera beneficia recepere, tanta animi malignitate calumniantur, quid in me gentilem & aduenam agerent, si reprehensibile quippiam reperirent? Agam quod uolent iustitiæ censura postposita. Nemo erit qui reatum meum dijudicet, uniuersorum hunc approbante clamore: prius tamen corripiam Christum, si forte illius flagellatione commoti, eundem uiuum abire permittant.

De multifarijs amicitiarum causis. Cap. XIIII.

Micitiarum multæ sunt causę. Quidã mẽsæ sodales sunt. Taliũ plurimi gulæ dediti, atq; uẽtris sui serui, nõ amicos, sed uitiorũ ac hominũ se faciũt seruos. Nunquã hominũ se famulatui subderẽt, nisi serui fierẽt uitiorũ. Adulationi huiusmodi & iocis intendere cõsuerunt, ubi ciborũ stipẽdia uendicẽt. Præ- Esa.22 ponũt hãc uoluptatibus cæteris. Comedamus (inquiunt) & bibamus, cras enim morie- Phil.3 mur. Verũ istis quid ullius, quorũ deus uenter est, & gloria in cõfusione ipsorũ, qui tantũ H terrena sapiũt? Iumentorũ siquidẽ sectãtes morẽ solo carnis ducũtur affectu. Fitq; ut immoderatè uiuẽtes epularũ ardore rationis suffocẽt bonũ, atq; ab ingenita nimiũ dignitate degenerent. Taceo quãta hinc facinora germinẽt libidinũ, detractionũ, iocorũq;. Se- Exod.32 dit (inquit diuinus sermo) populus manducare & bibere, & surrexerũt ludere. Est nanq; gula fomes pessimus, à quo morbi innumerabiles effluunt animarũ. Horũ talium perniciosa est amicitia, & penitus euitanda, cui cohęrent infamia, lasciuia, & diuinitatis offensa. Est & aliud amicorũ genus, quos locorũ inhabitatio fœderat. Huiusmodi ciuitatum, mœniorumq; eorundẽ prædia possidentes ex uicinitate quadam amicitiarũ iura custodiunt. Duntaxat singuli proprijs cõtenti aliorũ substantiam ambire desistãt. Nempe ubi alienarũ inest cupiditas rerũ, uera amicitiarũ abest caritas. Tales imprecãdo arguit Pro- Esa.5 pheta, dicens: Vęh qui coniungitis domũ domo, & agrum agro copulatis usq; ad terminos loci. Sunt etiã qui in administratione reipublicæ, in potestatibus iudiciarijs par sortiuntur officiũ. Hi collegæ nomẽ habẽtes tũc perfecta fruuntur amicitia, quũ in collatione sentẽtiæ, atq; distributione iustitiæ personas nõ accipiũt, priuata nõ quęrũt cõmoda,

humanos

A humanos fauores nō appetunt, alter alterū rationibus supplantare nequaquā conatur, sed una omniū est cōmunis intētio pro honore diuinitatis nemini habēti denegare iustitiam. Reperiuntur quoq; peregrinationis comites, qui amicitiarū cōtubernio perfruuntur. Istorum tunc itineris leuigatur labor, tunc societas delectabilis atq; iucūda perseuerat in finē, quū moribus nō discrepat, neq; in uoluntate dissentit. Nempe ubi idem uelle, idēq; deest nolle, ibi amicitiarū firmitas esse nō ualet. Nō per corpus, neq; ex cohabitatione mutua, sed ex animorū cōglutinatione cōmendabilis amicitiæ iura seruātur. Hinc clarè colligitur, q inter scelestos & iniustos nequaquā perfecta amicitia reperitur. Non enī habēt simul uitia unitatē, prorsus maiori ex parte intra se diuisa noscuntur, dum graue bellū cōtra suum cōmouent possessorem. Hoc Propheta sua autoritate cōfirmat: Nō est (inquit) pax impio. Ex hoc euidentissima ratione colligitur, quòd si quod in uita hac perfectæ unitatis inuenitur uinculum, atq; mutuæ pacis bonum, penes illos esse cognoscitur, qui Christi dilectione iunguntur. Pax multa (inquit Propheta) diligētibus legem Esa. 48

B tuam, & non est illis scandalum. Multa (ait) non perfecta. Perfecta (ut arbitror) in hoc seculo esse non potest pacis amicitia, quando ij, apud quos inueniri non debet, perfectè pacifici non sunt. Qui enim in seipso diffidet, cum cæteris quando concors erit? Talis nempe est uita hæc (si tamen uita dicenda est) ut perfecta nemo proximum diligat caritate, quæ amicitiarum est finis. Caritatem autem dixerim esse perfectam, quum prorsus habet nil proprium: quum in eo quod diligit, Dei gloriam quærit, suiq; conditoris concupiscit honorem: quū profectui dilecti se totum accommodat, ita ut in nullo præsentium, aut futurorum mercede cordis trahatur affectu. Hanc solummodo perfectionis regulam in domino Iesu definio stabiliter extitisse. In cæteris uerò sanctis ad tempus reperiri potuit. Inconcussè autem, & sine reflectione inueniri non ualuit. Quandiu uiuimus pro quotidianis excessibus satisfacere cupimus, ut ad æternam patriam expeditius introducendi curramus. Hinc est, quòd nemo quamuis sanctus & iustus à mercedis concupiscentia ualet se liberare, quæ ex uirtutum exercitatione, atque proximo- Psal. 118

C rum administratione donatur. Solus itaque Dei & hominum mediator, sicut ab omni labe peccati probatur immunis, ita perfectæ amicitiæ, ac inuiolabilis caritatis iura seruauit. Amore siquidem dilexit gratuito, quos proprio cruore redemit. Quæ enim in carne gessit passibili, nihil illi ad satisfactionis profuit meritum, nihil ad beatiudinis cumulum militauit. Non enim habuit quod deleret, neque supra id quod erat ascendere potuit. Illius igitur nostra sunt merita, illiúsque profectus nostri est causa. In illo planè perfectæ dilectionis fulget sublimitas, quæ amantium cordis penetralia replet. Est nanque dilectio uitæ lignum spirituale, quod in electorum mentibus diuinitus plantatur. Ipsius quippe radix est caritas: uirtutes uerò cæteræ spirituales rami esse noscuntur. Vbi enim est caritas, ibi & bonorum operum fœcunditas. In illa tanquam in radice uirtutes uniuersæ insertæ sunt. Viuunt prorsus quandiu in dilectionis radice subsistunt. Succide radicem, & repentè rami, fructus, exiccantur & folia. Tolle de corde hominis iustificati caritatem, & infructuosæ cæteræ efficiuntur uirtutes. Quid prodest castitas? quid

D ieiunium? quid sine caritate patientia? Si linguis hominum (ait Apostolus) loquar, & angelorū: caritatem autē nō habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalū tinniens: si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: si tradidero corpus meum, ita ut ardeam: si fidem habuero, ita ut montes transferam: absq; caritate nihil mihi prodest. Gratificat utique uirtutes omnes caritas, easq; facit fructificare uehementer. Sine fœcunditate uirtutum esse non ualet. Audi quid de electis in Canticorum legitur canticis: Omnes (inquit) gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eos. Ex uirtutum abundantia tanquam ex fœcunditate fructuum caritatem agnosce, ita in alijs quemadmodum & in te. Nolo ut ex amœnitate florum, aut foliorum uiriditate, seu ex numerositate immaturorum fructuum, sed ex maturitate & perfectione eorum excellentiam caritatis intelligas. Multas quotidie uidemus arbores in ueris tempore redolere, nitescere, & mira pulcritudine decorari, quæ paulatim decidentibus floribus uernantem amittunt speciem. Quantas præterea aspicimus folijs tantùm esse refertas, quæ aurium mulcent auditum, palatum uerò minimè pascunt? Sunt quoq; nonnullæ, quæ in æstate maximam afferunt fructuum abundantiam: uerùm superueniente autumno decimam ex omnibus uix nu- 1. Cor. 13 Cant. 4

triunt partem. Qui legit, intelligat, quoniam figurata sunt uerba. Perseuerãtia igitur est, B
quæ fructus malos secernit à bonis. Multi gaudenter, fœcundè, & delectabiliter inchoant: paucissimi autẽ in eo quod cœperunt, persistunt. Multi (ait ueritas) sunt uocati, pauci uerò electi: sed soli qui usq; ad finem perseuerant, salui fiunt. Signanter autẽ de domino Iesu dicitur: Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in fine dilexit eos. Excellentiorem quippe erga homines in fine uitæ suæ dilectionem exhibuit, quàm in primordio egerit, ut in eorum cordibus arctius infixa remaneret. Quod enim ex corporali actione deerat, ex immensitate in fine suo suppleuit operis. Talia nempe gessit, ut mortaliũ omnium sibi ualerẽt uendicare affectũ. Vt igitur, ô homo, scias, quanti te æstimauerit Christus, ut compassione patiaris cum illo, utq; amori ipsius uices rependere possis, hortor, atq; commoneo: quatenus in spiritu in prætorium Pilati introeas, diligentissimeq; cõsideres, quid tuus propter te in eo sustineat Deus. Lacrymas habeto paratas, cordis gemitum tene, ut quum lamentationes, carmen, & uæh in libro uitæ repereris scriptas, non solùm te, uerumetiam qui te audierint, prouoces ad lamentum. Nullus (ut arbitror) à fletu continere se debet, quum Dei filium, ut ibi durissimè flagelletur, in prætorium mente conspexerit introduci. Nunc itaq; horrendum coram te positum attende spectaculũ. Accedunt ministri crudelitatis ad dominum, quatenus detractis uestibus illum nudum exhibeant. Porrò tanquam agnus coram tondente se non aperuit os, conuicia patienter audit, tranquillo animo se expoliari permittit. Tanta siquidem mansuetudinis est usus modestia, ut fortè de astãtibus quosdam incitaret ad lacrymas. Cuius (oro) tam ferreum pectus tanti non emolliret duritiam benignitas redemptoris? Ligatur, cæditur, totoq; flagris corpore dissipatur. Nunc scapulas, nunc uentrem, nunc brachia, nunc crura cingunt. Vulnera uulneribus, plagas plagis recentibus addunt. Hinc liuor tumens, inde sanguis erumpens. Variatum cute decoriata reddit corpus: adeò ut membrorum compages uisibiles fierent. Prophetæ uaticinium tunc completum fuit, dicentis: Vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum uirorum, uirum dolorum, & scientem infirmitatem: reputauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipsius autem reuera liuore sanati sumus. Nam propter iniquitates nostras uulneratus est, & attritus propter scelera nostra. Vulneribus tandem circunquaq; in carne diffusis, uinculisq; solutis proprias cõpellitur resumere uestes. Secessit igit̃ solus, & doloris nimietate debilitatus sine alicuius adminiculo induit se. Hoc unico exemplo potentum, superborumq; superfluos damnat famulatus. Non habuit maiestatis dominus adiutorem, saltem uel minimum, qui in tanta necessitatis uehementia suffragij manum apponeret. Congregata itaque ad illum uniuersa cohorte chlamyde coccinea induunt, coronam spineam plectentes capiti eius imponunt, atque arundineum sceptrum in manibus tenere compellunt. Hic parumper, ô anima mea, considerationis tuæ gressus fige, & redemptoris tui intolerabilem dolorem attende, modum cogita, ludibrium meditare, atque tormenti huius immanitatem ex teipsa metire. Te in persona statue domini, taliaq; arbitrare esse passuram: capitis delicati sensibilitatem considera, spinarum punctiones cerebrum perforantes mirare: sicq; sanguinem decurrentem lacrymarum inundatione absterge. Debuit planè mori tanto dolore transfixus, se tamen reseruauit ad uitam, ut his etiam grauiora perferret. Tanquam gigas fortissimus imperterritus stetit, & coronationis pœnam immutata mente sustinuit: nullo frangebatur tormentorum impulsu, sciens locupletem sanguinis sui esse mercedem. Illum quippe constanter ueluti spiritualia spargebat semina fertilem animarum messem postmodum percepturus. Repleuerat enim sputo faciem, atque deformem, in quem angeli perspicere desiderant, reddiderat uultum. Factus fuerat tanquam uas perditum, & sicut homo mortuus à corde audiens uituperationem multorum commorantium in circuitu. Eorum siquidem nonnulli irridentes illum genu flectentes dicebant: Aue rex Iudæorum. Quidam uerò arundinem accipientes in manibus uenerandum eius caput cædentes irrisoriè aiebant: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? O inaudita à seculis crudelitas, ô horrendum spectaculum, regem aspicere gloriæ, cui cælorum famulantur obsequia, tantis lacessi iniurijs, opprobrijs grauari, atque incomparabilibus dilaniari pœnis. Mirabantur planè cæli, mirabantur angeli, omniúmque cælestium

Marginal notes: Matth. 20; Ioan. 13; Esa. 53; Ibid.; Ioan. 19. Margin letters: F, G, H.

A stium spirituum legiones uidentes uerbum, per quod facta sunt omnia, contemni à perfidis: sapientiam hominum sordidissima super se sputa suscipere: undiq; Dei filium attritum, despectum, agitatum, illusum. Sume igitur nunc & tu, ô anima mea, lamẽtum grãde: plange dolores domini tui, depone nuptialem uestem, ornamenta regalia tibi concessa: induere cilicio, asperge caput tuum cinere, faciem immuta: atq; cordis tui gemitu illius leni mœrorem, totam te illi conforma, & si non uales corpore, saltem hoc age mente. Qualis antè sponsus fuerit tuus, utique præ filijs hominum speciosus recole. Elegantiam eius, aspectum decorum, suauem facundiam, incessum maturum, benignitatem, mansuetudinem, humilitatem, serenitatem uultus, pristinamq; pulcritudinem meditare: quem quum mente tenueris, delectabiliter aspexeris, atque dulcissimè fueris amplexata, ut cognoscas qualia, quantáque tulerit propter te, tuæ uerte considerationis oculum ad illum, qui astat tibi coccinea amictus chlamyde, coronatus spinis, sputis illitus, cruore sordidatus, cordis dolore transfixus, corporalibus pœnis incomparabiliter cru-
B ciatus, plagis plenus, circundatus uulneribus, liuoribus tumidus, sanie deturpatus, illusus ab hominibus, à gentibus flagellatus, à discipulo uenditus, ab apostolis derelictus, persequutus à pontificibus, subsannatus à turbis, accusatus iniustè, à rege expulsus, & omni humano auxilio destitutus. Clama in fortitudine, & quasi tuba exalta uocem tuã: non oris, sed cordis, illiq; dicito: Es ne tu domine ille, qui paulò antè per ciuitates & castella Iudæorum discurrebas benefaciendo, languores curando, & oppressos à diabolo liberando? Loquere mihi, ô domine, ut audiat seruus tuus, & enarra, si fortè tu idem ipse es, qui glorificatus in monte diuinitatis tuæ potentiam discipulis ostendisti. Si tu es de quo loquor, quomodo immutatus es? quomodo pristinum amisisti decorem? Regia dignitas, honorabilis aspectus, fulgentissimus faciei splendor, uestimentorũ candor, cur sic repentè pertransijt? Delectabar utique prius in te nihil deforme reperiens: nunc (proh dolor) te intueor nouissimum uirorum, uirum dolorum, sine specie, sine decore, absque gloria, sine honore, & absque ulla corporis sanitate. Obtexit cruor defluens i-
C maginem uultus, sputa humanam deturpauere formam: sicq; factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum. Planè domine in hoc tuo aspectu dolore deficerem propter te, & omnino desperarem de me, si non diuini consilij altitudinem te duce attingerem, si nõ cordis tui penetralia lustrarem. In ipsis fateor, quia sustentor, pro ipsis refrigeror, ipsis condelector, atque exulto. Totum quod in te uideo, à Deo factum esse non ambigo. Si neque folium arboris absque nutu patris decidit, uenient ne super te tanta sine illius uoluntate flagella? Si sine causa nihil super terram fit, inconsultè fiet passio tua? Prophetæ ad patrem uox illa est, quæ ait: Tu uerò despexisti, & distulisti Christum tuum, auertisti testamentum serui tui, prophanasti in terra sanctuarium eius: minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Cur hoc in te actum est domine? Nempe (ut arbitror) ut sanares lãguores meos, & uinum ac oleum infunderes ulceribus meis, ut satisfaceres pro me, ut errantem ouem reduceres ad patrem, ut me reuocares ad te, ut te mihi amabilẽ redderes propter me, ut supernæ ciuitatis destructæ rui- Psal. 88
D nas reparares, ut cælestium ciuium redintegrares numerum. Hæc in arcano æterni patris pectore ad te facta sunt uerba, quum de cælorum sedibus in hoc ærumnosum exilium descendisti. Perfecta quidem sunt in te, quæ de excelso gloriæ throno dicta sunt tibi: non tamen sine te. Te nanq; suadente, te uolente, te consentiente totum, quod pateris, factum est. Per Prophetam enim dixisti: In capite libri scriptum est de me, ut facerem uoluntatem tuam, Deus meus uolui. Voluisti prorsus domine: quemadmodum Propheta alius testatur de te: Oblatus est (inquit) quia ipse uoluit. Et unde uoluisti? aut cur uoluisti, ô dulcedo æterna, amor caste, & unice mediator? Tui utique genitoris te impellente gloria, mea te trahente infinita miseria, diuina te arctante iustitia, & superna atque ineffabili in te habitante gratia. His funibus ad columnam ligatis, caritatis circumamictus purpura gaudenter ludibria sustines, pietatis cõpassione succensus iucundissimè spineam coronam gestas in capite, rectitudinis animatus zelo arundineo baculo prudentissimè, quanta sint delicta mea, metiris. Vt me robores, læto animo debilitaris in carne, uenustas me tuo cruore, tuo liuore perornas, tuoq; amore inebrias, ardes intus dilectione, nimioq; amore succenderis. Mœstitiam meam tua propulsat cari- Psal. 39 Esa. 53

tas, dolor quoque meus, quum in corde tuo alto attollis me, diu mecum perseuerare non ualet. Conuertis domine planctum meum in gaudium mihi, amaritudinem in dulcedinem, in lucem tenebras, metum in securitatem, desperationem in spem, teporemque in flagrantissimam caritatem immutas. Hæc planè non est hominum, sed mutatio dexteræ excelsi. Hanc nemo nisi dilectus percipit, nisi possessus tenet, nisi exercitatus degustat. Amantium deliciæ sunt, & sponsæ munera preciosa. Canticum nouum est, & suauissimum amoris carmen. Hoc modulatione dulci, libertate præcipua, feruida caritate promit, quisquis uerbi uulnus dulcissimum suscepit in pectore: at uerò qui illo adhuc dignus non est, lamentationes sumat in corde, atque dolenti domino compatiatur ex corde. Nullus profectò amoris carmen ueraciter tenet, qui in lamentationis libro non fuerit eruditus. Incipientium hoc, illud autem donum esse noscitur perfectorum. Primi de exemplo, ultimi de arcano Dei pascuntur consilio. Vterque suo tempore proprium spirituale recipiunt alimentum. Verùm ab hoc spirituali conuiuio nunquid proficientes excluduntur uiri? Prorsus minimè. Habent planè & ipsi, unde spiritualiter nutriantur. Imbuuntur isti mysterijs, saginantur sacramentis. Quanta in hoc memorato saluatoris ludibrio mysteria lateant, diligenter aduerte: quatenus spirituales proficientium delicias non ignores. Vestitur quippe purpura, arundinem gestat in dextera, coronatur spinis, sputis deturpatur, genu flexionibus irridetur, & ut prophetizet à persequutoribus prouocatur. Equidem his paucis omne ludificationis, per quod ab hominibus malis Dei contemnitur sapientia, uoluit exprimere genus. Sacerdotalem in ueste purpurea, quæ pontificibus & regibus congruit, insinuat dignitatem. In ea toties illuditur Christus, qui secundum ordinem Melchisedech uerus est pontifex: quoties qui præsunt in ecclesia, honores ab hominibus quærunt, preciosarum uestium apparatu nitent, dominatum sibi in clero uendicant, & transitorijs prosperitatibus delectantur.
Matth. 11 Nempe teste domino, qui mollibus induuntur, in domibus regum sunt. Vbi (oro) mutato habitu illusus est Christus? Nonne in domo Herodis regis, & Pilati præsidis? Iam attende palatia præsulum. Ponunt signa, sua signa sericis apparatibus ornantur, preciosis uestimentis induuntur, famulorum uallantur multitudine, adulatoribus replentur, & quod sine mœrore dici non potest, domus quæ egenorum esse receptacula debent, imperatorum palatia iudicantur. Taceo de cibis, poculis, electuarijs saporibus, uasis argenteis & deauratis, iocis, confabulationibus, obtrectationibus, & alijs quàm plurimis talibus, quæ in secularium principum ædibus frequentantur. In locis ubi huiusmodi fiunt, habitationem non inuenit sapientia, neque qui illam agnoscat, reperitur. Propterea quasi ignota & aliena irridetur, & subsannatur. In plateis itaque præsulum malè uiuentium, & in ecclesia temporalia lucra quærentium, ac superbiæ fastu tumentium misticè Christus in purpura illuditur: sed à diuitibus diademate spineo coronatur. Sunt etenim diuitiæ spinæ acutissimæ, quæ rationale caput hominis pungunt, & perforant: indeque sanguinem ebullire faciunt copiosè. Incredibiliter diuitiarum amor, & terrenarum immoderata cogitatio facultatum mentem spargunt, dissipans unitatem, pacis bonum perdunt, & amatores suos innumerabilibus delictis immergunt. Iuxta criminum quantitatem spiritualiter sanguis emanat. In sanguine quippe peccatum
Psal. 50 exprimitur, dicente Propheta: Libera me de sanguinibus Deus. Possidendæ igitur sunt diuitiæ ordinato cum affectu. In ipsis nequaquam finis constituendus est. Erogandæ sunt, ut multiplicentur, atque proficiant in futurum, quemadmodum Apostolus exhor-
1. Tim. 6 tans, dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Contemptus ergo opum futura non caret mercede, & præsenti commodo. Mentis etenim extollentiam deijcit, & dominandi extinguit affectum. Cohærent frequenter simul bonorum temporalium affluentia, & principandi amor. Hoc indicauit mediator, qui illudi uoluit sicut in corona spinea, ita & in arundineo sceptro. Meritò terrena dignitas arundini comparatur, quæ exterius uiret: & tamen infructuosa, intusque inanis est, & uacua. Quis in aspectu primo potentum seculi non appeteret fastum? Quicquid in ipso est, arride-
re.

A re, atque uirescere creditur. Accede autem propius, diligenter considera, quantis intus agitetur curis, quale etiam foris proferat germen, utique inutile, & citò periturum. Ex præteritorum scientia præsentia iudicabis. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: transiui, non erat: quæsiui, & non est inuentus locus eius. Infœcundi prorsus sunt, qui dominantur, & uacui tanquam arundines: infœcundi alijs, sibijpsis autem uacui. O quantum in ipsis, & per ipsos æterna illuditur sapientia, quæ ex sui munditia, & naturali excellentia attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Illam profectò irrident, quum illius honorem sibi arrogant, & uolunt tyrannicè præesse hominibus. Vt dominaretur terræ animantibus, non hominibus, institutus est homo. Sic habes dictum hominibus: Dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Solus enim Deus rex est potens, & dominus dominantium, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Nunc itaque reges intelligite, erudimini qui iudicatis B terram, nolite extollere in altum cornu uestrum, neque loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoties ex potestate uestra insolescitis, atque delinquitis, uestro arundineo baculo Christi caput percutitis. Mementote (obsecro) quid futuri estis, seruite domino in timore, apprehendite disciplinam, ne iniustitiam amantes pereatis iustè. Quod habetis, humiliter recognoscite ab ea, quæ ait: Per me reges regnant. Ipsum uos admonentem audite. Intelligite (inquit) reges, discite iudices finium terræ, præbete aures uos, qui continetis multitudines, & placetis uobis in turbis nationum, quoniam data est à domino potestas uobis, & uirtus ab altissimo qui interrogabit opera uestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam quum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum uoluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit uobis: quoniam iudicium durissimum in ijs, qui præsunt, fiet. Pro eruditione igitur uestri in illusione sui arundinem tenere in dextera uoluit: sed pro doctorum ecclesiasticorum carnali confutanda intelligentia in faciem conspui dedignatus non C est. Spiritualiter quippe conspuitur Christus, quando carnaliter intellecta diuina in ecclesijs prædicantur eloquia. Nempe sapientiæ cælestis pulcritudinem fœdant, qui uerbum Dei annunciãtes carnaliter uiuunt. Præconem ueritatis audi: Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutẽ redigo, ne fortè cum alijs prædicauero ipse reprobus efficiar. Nouerat uitam laudabilem plurimũ prædicationi conferre: ne igitur contemneretur sapientia uerbi, ne Christi facies sputis illusionũ spiritualiter turparet, tanta se Paulus cæde mactabat. Cauebat ne mundi huius sapientiã loqueret, ne doctrina discreparet à moribus, fieretq; ludibrium auditoribus Christus, qui loquebatur in Paulo, dicẽte ipso: An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Timeant itaq; uerbi Dei tractatores in uitæ suæ deordinatione illudere Christo. Studeãt suum uirtutibus decorare sermonem: atq; diuino in morũ probitate autoritatẽ prestare eloquio. Æqualis periculi res est Dei uerbum malè uiuendo proferre: & sanæ Christi doctrinæ nequiter uiuendo cõtradicere. Vtrunq; damnabile, utrunq; odiosum est Christo. Porrò sapientia mores deD testatur malè uiuentium, eorum potissimum, qui cauterizatam habentes conscientiam sub uerborum sonora altitudine, aut sub sanctitatis uelamine derogant ueritati. Hi totum ecclesiæ corpus commaculant, atq; corrumpunt. Per blandos sermones & fucata uerba imprudentium corda subuertunt. Ostentant quippe ex uerbis, ex simulatis actibus se honorare Christum, quum re uera illi turpiter illudant. Horum gessit imaginem sacerdotum irrisio, quando genua ponentes dicebant: Aue rex Iudæorum. Ore suo benedicebant: sed corde suo maledicebant. De talibus per Prophetã dominus conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, quasi gens, quæ fecerit iustitiam & iudicium. Hypocrisi quum sint pleni, quandiu peccandi captauerunt facultatem, sanctitatem simulant. Quum opportunitas illis aderit, præ cæteris Christum spiritualibus illusionibus derident. Horum sicut & aliorum propera erit perditio. Sua quippe damnatione, suisq; illusionibus fideles erudient, nec auertent: sed potius conuertent ad Christum. Pro eisdem patrem deprecans ait: Non erubescant in me, qui expectant te domine uirtutũ, non confundãtur super me, qui quærũt te Deus Israel. Hæc sunt spiritualia monita tua domine Iesu, quibus in mysterio cor-

Psal. 36
Gen. 1
Psal. 2
Pro. 8
1. Cor. 9
2. Cor. 13
Esa. 29
Psal. 68

poreæ illusionis tuæ proficiētes erudis uiros, & per ipsos ecclesiam: quatenus uirtutum perfectione imbuti uæh perpetuæ mortis euitent. Tu nempe solus es, qui lamentationis promoues gemitum, & carmen amoris immittis: atq; interminati supplicij lacrymosum uæh euadere doces. E

Qualiter concitati animi furor ualeat demulceri. Cap. XV.

Vllum ad excitati animi placandam iram ualidius arbitror fore medicamentum: nil ad euigilandam compassionem & iniuriam patientis sic congruit, quemadmodum miserorum miserias anteponere illis. Facilè innatam & naturalem compassionem trahit ad se calamitas pauperum, & tribulati cordis deprimens mœror. Hac rex & Propheta Dauid usus est arte. Cùm enim post adulterium & homicidium prolem ex delicto genitam dominus uellet perimere, ille tandiu in cilicio stans: atq; orando lacrymas fundēs de cordis sui exhibuit gemitum, quādiu uixit infantulus. Quo defuncto abijciens humiliationis habitum cōpescuit fletum. Fleuit etiam Anna Samuelis mater coram domino exercituū humiliter in sylo ab æmula irrogata conuicia. Quamobrem sterilitate depulsa Deo gratissimam meruit suscipere prolem. Sic & ipse mediator Christus, ut diuinam aduersus humanum genus concitatam pro criminibus posset mulcere iustitiam: cicatrices uulnerum sibi reseruauit in corpore: quatenus haberet semper, quod pro reconciliāda hominū specie ira to ostenderet patri. Hoc idem egit Pilatus in Iudæorum turba furenti. Flagellatum etenim dominum, coronam gestantem spineam, atque purpureum uestimentum populo F

Ioan. 19 exposuit, dicens: Ecce homo. O grande mysterium, ô diuinæ miserationis ineffabile signum uidere Dei filium, angelorum gaudium, & cælestis Hierusalem inextinguibile lumen, solem (scilicet) iustitiæ totum cruentatum & squalidum coram uniuersa astare Hebræorum plebe. Quis contemptibilius, quis unquam reum quempiam crudelius tractari conspexit? Debuerant plane saxea emolliri corda, omnemq; indignationem euomere ad aspectum talis ludibrij. Tunc Prophetæ uaticinium nouerant esse completum,

Psal. 21 quod in persona domini prænunciauerat sic. Ego autem sum uermis & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis. Mediatoris itaque calamitatem præses populo G

Ioan. 19 insinuauit, inquiens: Ecce homo. Illi quippe tribuit, quod nulli miserrimo denegatur. Quod quisque naturaliter habet, commemorauit in Christo. Ecce (inquit) quem persequimini, quem occidere nitimini, flagellatus, coronatus, consputus, illusus, contemptibilis adest. Obijciens nanq; illis uisibilem formā despicabilem, plurimumq; deformem nihil de diuinitatis excellentia, nil de innocentia uitæ, nilq; de collatis uirtutibus recolens, ait: Ecce homo. Verum profectò dixit, quòd homo erat Christus: reticuit autem, quòd Deus erat. Erat utiq; uerbum apud Deum Deus, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil. Erat splendor gloriæ, & figura substantiæ patris, portabatq; omnia uerbo uirtutis suæ. Nam idem uerbum quamuis caro uellet fieri, & cum hominibus habitare, manebat tamen cum Deo Deus indiuiduus in essentia, consors in diuinitate, in potestate æqualis, & sine initio coæternus. Quòd homo erat, dignationis non diminutionis causa fuit. Verùm diuinæ lucis radijs obcæcati Iudæi, atq; tanti sacramenti altitudinem H penetrare non ualentes, mox ut dominum prospexerunt, uæsania cōmoti solita clama-

Ibid. uere, dicentes: Crucifige, crucifige eum. O insensati & infideles diaboli ministri, mortis filij, & gehennæ flammis æternaliter deputandi: quæ est uox hæc, quam profertis? quid est quod à præside perfici postulatis? Occidere ne uultis, per quem seculo uita donatur? perimere ipsam concupiscitis uitam? ut quid miseri sic clamatis? cur irruitis in hominem tanquam in parietem inclinatum, & in maceriem depulsam? Nam (ut cer-

Hier. 11 no) opere complere nitimini, quod per uirum sapientem aistis: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium, & non memoretur nomē eius amplius: casso tamē labore desudatis. Nihil proficiet malitia uestra, præualebit quidē, sed ad tempus tantum. Impossibile erit illum detineri apud uos. Nunquid cùm dormierit, nō adijciet, ut resurgat? an forte in ira uestra continebit misericordias suas, aut obliuiscetur misereri, & præsentiam suam abscidet à generatione & generatione? Fixum est Dei consilium, & mutari non potest. Sicut locutus est per os sanctorū, qui à seculo sunt prophetarum eius, sic fiet. Quòd tradēdus, quòd flagellandus, quòd crucifigēdus, q; perimēdus sit

Christus,

A Christus, uaticinatum est: qui uerò prenunciauerunt ista futura, predixerunt etiam eundem resurrecturum, ascensurum, iudicaturum, & in perpetuum regnaturum. Supplicia insuper quæ pro hoc immani passuri estis scelere ad eruditionẽ fidelium, retexere curauerunt. Nam egregius Psaltes homo secundum cor Dei de progenie uestra, regnansq; super uos quid dixerit, audite: Obscurentur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorum semper incurua: fiat habitatio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea: appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam: deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur: quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem uulnerum eius addiderunt. Quid etiam dominus per prophetarum eximium, qui de seruitutis domo uos eduxit, promulgauerit, auscultate. Congregabo (inquit) super eos mala, & sagittas meas complebo in eis: consummentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eis cum furore trahentium super terram atq; serpentium: foris uastabit eos gladius & intus pauor, iuuenem simul ac uirginem lactentem cum homine sene. Expauit ne cor uestrum super comminationibus istis? Verum nullum (ut arbitror) sanum ualetis capere consilium indignatione nimia & malignitate succensi: saltem uel hominem gentilem attẽdite, quid uobis furentibus dicat, quidue de Christi innocentia sentiat: accipite eum uos (inquit) ego non inuenio in eo causam. Causam nullam iudex in illo se inuenire dicit, ut ipsum crucifigere debeat. Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Malebat potius suæ in aliquo derogare potestati, quàm uiro sancto necem irrogare iniustam: propterea aiebat: Accipite eum uos, & crucifigite. Cui respondere pontifices: Nos habemus legem, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Ad uos nunc, ô legis periti, meus sermo dirigitur. Legem habere uos dicitis, quæ Christũ damnat, quoniam Dei filium se facit: legem utinam haberetis, nõ in membranis, sed in cordibus scriptam: legem tenetis lucri causa & honoris appetitu, sub prætextu scientiæ legis primos in cœnis desideratis accubitus, & salutationes in foro, atque ab hominibus uocari Rabbi. Legis periti uocari, non autem esse, concupiscitis. Nunc uerò præuaricatores legis attendite legem, & utrum lex Christum damnet, qui se Dei filium asserit animaduertite. Nonne in lege uox patris illa, quæ ait: Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & susceptor salutis meæ, & ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. An non uox illa filij est: dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quid euidentius, quid perspicacius dici potuit? Attrita ne est frons uestra? Insurrexerunt (inquit de uobis filius) in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Aliud tamen de lege uestra prolatum audite testimonium contra uos. Hic est (ait Propheta) Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hoc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Nempe facta est uobis lex in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Aduersum uos, non contra Christum clamat lex, dicens: Alienati sunt peccatores à uulua, errauerunt ab utero, loquuti sunt falsa, delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum ut comprehendantur in superbia sua, & de execratione & mendacio annunciabuntur in consummatione in ira consummationis, & non erunt. Lex quippe sancta mendacio uestro fauere nescit. Illud insequitur, illud ueritati perhibens testimonium suis conuincit eloquijs. Salutare tuum expectabo domine, inquit grandæuus ille & sanctus Iacob. Moyses quoque ait: Prophetam suscitabit dominus Deus uobis de fratribus uestris, tanquam me ipsum audietis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. In Psalmo: Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Deficiet potius dies, quàm in Christi laude prolata in lege testimonia contra uos. Non ualet lex quasi blasphemum Dei filium damnare, quę semper approbat ueritatem. Quomodo damnabit eum, cuius præsentiam tam ardenter poscebat, inquiens, osculetur me osculo oris sui? Illius igitur diuinitatem annunciat lex, illum in carne futurũ fatetur, illũ cùm uenit, ueneratur, & colit. At scelesti sacerdotes Hebræorum illũ secundũ legẽ morti esse obnoxiũ Pilato suadere conãtur. Verùm ille legis ignarus dñm quis esset sciscitari uoluit. Expauerat quippe supra modũ cor eius, cũ audisset: secũdum legẽ debet mori: quia filiũ Dei se fecit: quãobrẽ in prętoriũ ingressus dixit: Vnde

Marginal notes: Psal. 68; Deut. 32; B; Ioan. 19; Esa. 53; Ioan. 19; C; Psal. 88; Psal. 2; Psal. 26; Psal. 47; Bar. 3; Psal. 57; D; Gen. 49; Deut. 18; Esa. 52; Cant. 1

Vnde es tu? cui quum nullum dominus daret responsum, ait: Mihi non loqueris? O superba locutio quid te iactas? quid de te sentis, ut Verbo Dei audeas dicere, mihi non loqueris? Oblitus ne es te arundinem esse sterilem, uacuam, & à uento inanis gloriæ agitatam? Cur te extollis? Nunquid ab eo talia didicisti? Debueras planè ex uerbis, ex gestis, ex ipsius mansuetudine humilitatem discere: atq; de ore tuo sale conditum proferre sermonem. Attamen si quid ulcerosum in te est, si quid in corde tuo præsumptuosum latet & fœtidum dicito. Quandiu cælestis adest medicus, donec præsens est sapientia, maculas detege proprias, quatenus salutarem saluatoris medicinam accipias. Porrò curari poteris, dummodo consilium non contemnas, & sapientiæ uerba prolata non negligas. Aperi citò os tuum, & quod in mente uersatur, profer. En expectat dominus, ut te aperiente, te agnoscente, te confitente, remedium tibi sapientiæ tribuat. Inde præses sequutus adiunxit: Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tumebat profectò terra, eleuabatur, grandiaq; paritura uidebatur. Tandem aperuit se, emisit uentum, mendacium protulit, & de se ueritatem sapientibus ridiculum fecit. Quis de se supra se præsumentem non irrideat? Dominus autem, qui peccatores saluos facere uenerat, cor illius sanare curauit, minimè illum passus est in superbiæ tumore deficere: propterea inquit: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi datum tibi esset desuper. Maximum dominus sermonibus suis humilitatis & sapientiæ præstitit documentum. Repressit responsione prudenti præsidis ignorantiam. Nemo nisi dispensante Deo potestatem sortitur in terris. Non tamen omnes laudabiliter diuina dispensatione utuntur. Præsunt quidam, & prosunt alijs, & magnum de potestate accepta animarum reportant lucrum. Tales duplicibus uestiuntur, dum proprijs subiectorumq; profectibus gaudent. Nonnulli uerò sunt, qui cum sui dispẽdio alios ad regendum deputati sunt, dominari huiusmodi appetunt, præesse delectãtur, nilq; de regimine suo, nisi ut reuereantur, eliciunt: futurum iudicium spernentes incumbunt præsentibus, semperq; (si liceat) illis uiuere libet. Sine timore Dei sunt hi, superno abutuntur munere, permittenteq; opifice summo alienam excolũt terram, & inde iustitiæ fructum percipiunt nullum. Satius istis fuisset sub aliorum ducatu Christo militasse, quam cum damno proprio infirmis præesse. Non tamẽ ex hoc arguenda, sed potius Dei est sapientia ueneranda, qui irreprehensibiliter ordinatissimo suo iudicio uniuersa disponit. Præsidet quippe in se, & mirabili lance æquitatis in se cuncta componẽs ad sui facit gloriam triumphare. Hanc siquidem diuini consilij altitudinem nemo attingit, nisi gratis assumptus. Profectò in ipsa iudiciorum Dei luce inaccessibili omnis rationalis spiritus caligat scientia. Se retinet sibi in se tanquam nullius indigens. Ex hoc potissimum cunctis se intuentibus seipsum mirabilem exhibet, profundum se contemplantibus imponit silentium, accendit ad amorẽ, in luce solidat, & beatificat in se, in uniuersi utiq; regimine suauissimum sapiẽtiæ facit cõcentum, iucundissimũ quidẽ regnãtibus cum illo: sed desideratissimum suspirãtibus ad ipsum. Primi in mensa nuptiali recumbunt alimentorũ cælestium ubertate referta, nec mirũ. Transiẽs enim mediator, atq; præcinctus illis ministrat, noua apponit animæ alimenta, delectabilia immittit gaudia: ita ut saginati atq; refecti nil extra id, quo fruuntur, concupiscere queant. Secundi autem micis pascuntur recumbentium: non tamen ad uotum, neq; ad satietatem, sed pro libito dominãtis, atq; gubernantis altissimi. Ipse nulli detrahit quod meretur: nulli denegat quod eidem congruere nouit. Humiliat, & exaltat: mortificat, & uiuificat: in potestate attollit, & deprimit: cuncta hæc in sapientiæ suæ arte componens. Verissimam igitur sententiam Pilato protulit Mediator, dicens: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Ex qua responsione erudiuit præsidem, quãuis non ad plenum. Exinde opportunitatem quærebat dimittere illũ, meditabatur utilia, honesta cupiebat, sed nõ ea uirtute, qua debuit. O quanti quotidie iudicis huius imitantur inconstãtiam: ô quot ab eo quod disponunt sanctè agere, se subuerti permittunt. Proinde maxima in uirtutibus, ac spiritualibus desiderijs cautela nobis est adhibenda. Insatigabiliter Deo seruientibus diabolus aduersatur, & omne laudabile uirtutis propositum conatur euertere. Nulla hora, nulloq; momento ab illius fraudibus oportet nos esse securos. Quod non ualet per se, per mẽbra sua operari nõ desinit. Per sacerdotũ igitur pontifices Hebræorũ, quos possidebat

Marginalia: Ioan. 19 (beside "queris? Oblitus"); ibid. (beside "sequutus adiunxit"); ibid. (beside "biæ tumore"); ibid. (beside "Mediator, dicens"). Section letters E, F, G, H in right margin.

A bat ut proprios, acutissima blasphemiæ, ac maledictionis iacula dirigebat in Christum: & ut mortis ipsius mali uoti sui fieret compos, per eosdem timoris sagittas in Pilatum intorsit: quatenus & ipse perterritus perficeret quod uolebat, quamobrem clamauere, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Ioan. 19 Nouerant nefarij Romanorum regem nolle, ut quis absq; sui, senatusq; consulti autoritate, regis sibi nomen imponeret. Cùm igitur Christus Romanorũ non sibi fauorem asciuerit, ut fieret rex occasione hac tam Christo, quam præsidi accusationi calumniam inferebant. Tali siquidẽ adminiculo non indiguit mediator, ut rex uerus agnosceretur esse: quippe quum de illo sit scriptum: Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Psal. 73 Apostolus etiam de ipso sic ait: Regi seculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum. 1. Tim. 1 Regni uerò sui in uniuersali iudicio excellentiam demonstrabit. In obsequium quidem suum angelos, archangelos, & omnem cælorum adducet militiam: quando (uidelicet) sedebit in sede maiestatis B suę, iudicabitq; cunctum hominum genus, atq; singulis reddet secundum opera eorum. De huiusmodi triumphali regno nil præsidi pontifices loquebantur, sed de temporali regia dignitate, cuius Pilatum nouerant esse ministrum. Propterea meditatam obiectionem Pilatus expauens pro tribunali sedens, morti adiudicauit morte indignum. Multifariè quippe attentauerat Christum de eorum manibus liberare. Quod quum perciperet se casso desudare labore, ipsorum obstinatissimæ paruit uoluntati. Pueriliter denique agens coram populo aqua accepta, lauit manus suas, dicens: Innocens ego sum à sanguine hominis istius. Matth. 27 Lauit manus suas, tanquã si per ablutiones corporis sordes tergerentur animarum. Fefellit autem illum stulta opinio. Non est corporalium macularum punitor Deus, sed spiritualium: neque de exteriori, sed de interiori statu hominum iudicat. Lauamini (inquit per Prophetam) mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Esa. 1 Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. Nitorem igitur cõscien- C tiæ, animæ pulcritudinem, mentis munditiam, atq; synceritatem uitæ ab unoquoq; nostrûm exigit. Nec discutit, utrum quis non lotis manducet manibus, aut immundis incedat pedibus, seu maculosis, scissisq; uestimentis gradiatur. Ego sum (inquit ipse) qui scrutor renes & corda, & do unicuiq; secundum opera sua. Hier. 17 Nihil horum sciens Pilatus, Iudæorum sequebatur ritus, qui diuinæ legis ignorantes sensum, literæ cultum perficere conabantur. Non autem corporalis actus per se obesse, aut prodesse multum potest sine uoluntatis, ac rationis consensu. Quod malè consummatur per corpus, si ex uoluntatis deliberatione prodierit, dupliciter punietur: ubi uerò absque corporis ministerio, peccatum agitatur in corde, simplici cordis compunctione mundatur, dicẽte Propheta: Quę dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compungimini. Psal. 4 Dupliciter igitur deliquit præses, & neutrum satisfaciendo detersit. Pro humano timore contra mentem egit, & iniustissimè damnauit innoxium. Proprium alijs imposuit facinus, atq; sine compũctionis gemitu, sola manuum ablutione se Deo satisfacere credidit. Verùm diuinam D sicut cæteri euadere non meruit ultionem. Quoniam uerò minus malitiosè deliquit, remissius cum illo, quàm cum Iudæis, iudiciũ actum est, sicut domini uoce eidem dicitur: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Ioan. 19 Iudæorum nanq; populus, & potissimum Pharisæorum, ac turba pontificum supra modum grauiter deliquerunt. Sciebant quo animo, quáue nocendi intentione agerent contra dominũ. Nouerant meditatas fraudes, & argumenta fallaciæ. Nequaquã seipsos apud se excusare ualebant, aduersus eos conscientia ipsorum testimonium perhibente, ac etiam cogitationibus cordium se inuicem accusantibus. Attamen non sunt ueriti impudentissimè uociferari, dicentes: Sanguis eius super nos, & super liberos nostros. Quod petierunt, dupliciter consequuti sunt. Nam temporalem æternamq; sententiam pro innoxij cruoris effusione perceperunt. Non autem diuina funditus eos consumpsit iustitia, sed super terram profugos fecit: sicut ore prophetico dicitur: Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Tren. 1 Ob promissiones igitur patribus factas inter gentes habitare sinuntur, quod Propheta ascribens Christo in persona eorum sic ait: Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua uiuemus in gentibus.

Ad

Ad eruditionem quoq; fidelium ipsorum reliquiæ remanserunt, quemadmodũ Psaltes E
Psal. 58 præcipuus ex Saluatoris uoce inquit: Deus ostẽdit super inimicos meos, ne occidas eos: ne quando obliuiscantur populi mei, disperge illos in uirtute tua, & depone eos protector meus domine. Cur autẽ hoc illis acciderit, intulit. Delictum oris eorum, sermones labiorum ipsorum comprehendãtur in superbia sua. Nempe quod uaticinatũ fuit, sine iudice aliquo nostris claret temporibus. Quæ (oro) gens est, quæ ad habitandũ non habeat regionem? Quis uerò populus cũctis terrarum nationibus sic odiosus agnoscitur, quemadmodũ Hebræorum? Illis nanq; regnum, ciuitates, & cæremoniæ sacræ ablatæ
Tren. 2 sunt. Hoc in spiritu præuidens Propheta deplorat, dicens: Factus est dominus quasi inimicus, præcipitauit Israel, præcipitauit omnia mœnia eius: dissipauit quasi hortum tentorium suum: demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit dominus in Sion festiuitatem & sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem. Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ. Vnde istis acci-
Matth. 27 derint hæc, præsens eorum sermo denunciat: Sanguis eius (inquiunt) super nos, & super F
liberos nostros. Illis ista clamantibus Iesum flagellis cæsum tradidit præses uoluntati eorum, ut crucifigeretur.

Qualiter post uictoriam exultare soleant bellatores. Cap. XVI.

VI inuisibili conflictu dimicant, si contigerit eos cum robustissimis bellatoribus post fatigationem nimiam, pòst hinc inde directos ictus obtinere triumphum gaudent quidem: sed labore attriti sui nequeunt cordis insinuare lætitiam, quoadusq; aliquantisper recreati consumptas reparent uires. Tunc exultant, tunc adeptæ uictoriæ student patefacere gaudium. Nil etenim rebellionis sentientes in se, nulloq; illis renitente se totaliter in aspectus astantium transferunt. Illis quid gaudij habeant in se ipsis, quid triumphi perceperint, referare conantur. Hoc idem sceleratissimos egisse arbitror Hebræorum pontifices, in necis Christi prolatione sententiæ. Exultauere utiq; in semet: quemadmodum uictores capta exultant præda. Verùm fessi corpore, quod gestabant intus, foris manifestare nõ pote- G
rant. Laborauerant quidẽ mente falsa meditando, & componendo inania. Corpore autem non desudauerãt minus uociferationibus, ratiocinationibus, exhortationibus, nugis, hincinde discurrendo, nunc suadendo præsidi, nunc Herodi dominum accusando, nunc turbam pro Barabba instigando. Sicq; noctem totam penè ducentes insomnem, diemq; clamoribus consumendo quid iniquitatis, quidue pro redemptoris morte sentirent lætitiæ, notificare non ualebant. Illo autem pendente in ligno: tum ex potita quiete, tum ex auiditate nocendi insultauere uehementius. Promulgata igitur mediatoris sententia suscipientes, ut perderẽt, chlamyde abiecta purpurea proprijs uestibus induerũt. Nempe seipsum in eorum manus tradebat dominus cruciãdum. Corpus quidem exponebat flagellis: affectu autem totus ferebatur in Deum, semetipsum patri exhibebat hostiam uiuentem, sanctam, atq; rationabilem. Magnipendebat prorsus pro honore diuinitatis tanta sustinere, ac talia impenso sibi amori uices rependere cupiens, tametsi quæ patiebatur parua essent cõparatione donorũ. Porrò ut Dei & hominũ fieret mediator, H
electorũ caput, ecclesiæ spõsus, mortuorũ primogenitus, princeps pacis, pater futuri seculi, rex regum, dominantiũ dominus, hominum redemptor, reparator angelorum, atq; Deus & homo: unus Christus, acceperat gratis. Pro huiusmodi & alijs incomprehensibilibus charismatibus, quæ idem assumptus perceperat homo, nunquam arbitrabatur se Deo satisfacere posse, quemadmodum nec ualebat ad humanam naturam tantum consideratione habita. Nam secũdum naturam diuinam, quæ in ipso erat, uerbum nil gratis habet. Naturaliter est quod est: atq; in diuinitate, potestate, æternitate, maiestate æqualis est patri: utpote naturæ unius, eiusdemq; substãtiæ. Dona igitur quæ in Christo fuisse prædicãtur, ad humanam solùm ipsius spectant naturam, quæ ex mera gratia in prædestinatione sortita est. Quamobrem semper se Deo subijciens infatigabiliter, actualiterq; Deo gratias agens in cunctis ipsius se subdidit uoluntati, adeò ut uelle eius meritò diceretur esse diuinum: propter quod ei pater testimonium perhibens de cælo clamauit, di-
Matth. 3 cẽs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Nec ab re sibi pater in illo complacuit, qui nunquam illius imperium prætermisit: nũquam ab eius laude

cessauit,

A cessauit, nunquam ipsius gloriam (etiam usque ad carnis interitum) quærere desijt. Erat profectò in hoc passionis suæ agone ultra omnium mortalium uires afflictus, in corpore (uidelicet) & anima. In corpore quippe supra modum cruciatibus premebatur, in anima uerò doloris atq; compassionis transfigebatur iaculo: tametsi deificata in uerbo diuinis absq; interuallo inhæreret amplexibus. Quanquã totus deificatus esset homo Christus Iesus per assumẽs uerbũ, erat nihilominus passibilis nondũ glorificatus, sed glorificandus. Distulit autẽ glorificare, quẽ assumpserat totum, ut posset pati, sciret cõpati: hortareturq; patiẽtes. Sacramentũ hoc inæstimabile est, nec potest capi: ut idẽ homo sit beatus & miser. In cruce pẽdeat, & triumphet in cęlo, Deũ fruitione felici uideat, sputa, illusionesq; sustineat. A domino factũ est istud, & est mirabile in oculis nostris. Verùm prętermissa impræsentiarum gloria Christi ipsius ignominiam attentissimè meditemur. Se offert nobis, se nostris inserit cordibus, quatenus mediatoris passionibus cõmunicantes: in illius quoque resurrectionis triumpho exultantes gaudeamus. Educitur igitur de Psal. 117
B prætorio, ut crucifigatur. Crux parata super illius imponitur humeros, ut per ciuitatis medium, & per plateas Hierusalem usque ad supplicij baiulet locum. Tunc tumultus in tota fermè ciuitate factus est maximus, pro foribus palatij aderat innumerabilium concursus populorum, quoniam (ut moris est) omnes ad hoc confluxerant spectaculum. Susurrantibus itaque sparsim inuicem turbis, ecce Dei filius egreditur de ianua crucem super proprios ferens humeros. Incedebat demisso uultu, incessu humili, totus fatigatus & anxius: quippe qui tota nocte fuerat flagellatus, colaphizatus, consputus, illusus, atque oppressus. Defecerat prorsus in illo naturalis uirtus: propterea cruciabatur immensè. Tunc quidem pressus pondere impellebatur ad patibulum, quando post fatigationes nimias pausare debuerat. Compellebantur illius aures uociferationibus & susurrijs blasphemiarum, contumeliarumq; uocibus, atq; plangentium mulierum gemitibus inenarrabilibus. Quis non eiulasset ex corde super angelorum regem & dominum lento gradu, tremulis genibus, oculis liuentibus, crine sparso, facie cruentata, scissis uestibus,
C spinis capite coronato crucem propriam baiulantem? Planè maxima hæc mutatio erat dexteræ excelsi. Porrò per quam urbis ianuam paulò antè asello insidens populorum uallatus agminibus palmarum, oliuarumq; ramos in manibus gestantium, atq; clamantium: Osanna benedictus qui uenit in nomine domini rex Israel: perrexit ad templum Ioan. 12
per eandem hodie blasphemantibus turbis, tam ignominiose reiectus ad crucis supplicium trahebatur. Si attendas his interpositis diebus, quid egerit dominus: nihil redargutione dignum inuenies. Attamen quemadmodum communis die illo uox populi erat: Osanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini: ita hodie in plebe omniũ Matth. 21
sentẽtia fuit: Tolle, tolle, crucifige eum. Quid egit hic? quid interuenit? quid accidit noui, ut uox sanctitatis & laudis in uocẽ liuoris & blasphemiæ sic repentè mutata sit? Hæc profectò est populi huius antiquata malitia. Moysi quoties restitit? quoties illũ prouocauit ad mortem? Non illos Ægyptiacæ seruitutis ereptio, non diuinæ legis exhibitio, non sacrarum sanctionum institutio: non demum usq; ad sui deletionem de libro uitæ Ioan. 19
D perfecta dilectio ad beneuolentiæ eius firmitatem adduxit, quin potius murmurationibus, calumnijs, obiectionibus, atq; lapidibus uitam illius de terra auferre conati sunt. De Samuele quid dicam, qui Propheta Dei fidelis est agnitus? Hic iudex quum esset in populo, ab eis turpiter eiectus est. Quid plura? Quem enim Prophetarum non sunt persequuti eorum patres? Occiderunt q; eos, qui illis pronunciabant de aduentu Christi. Acceperunt insuper legem in dispositione angelorum, illam uerò minimè custodierũt. Ad suæ nunc damnationis cumulum, ut sanguis iustorum omnium, qui effusus est, aduersum eos ultionem clamet: in ipsum prophetarũ dominum detestabilius desæuierũt. Nam ad maiorẽ illius ignominiã quũ ad patibulum deferrent illum, duos latrones cum eo direxerũt: ut cum eodẽ pariter crucifigerẽtur populis suadere conãtes: ut sicut in pœna pares, ita & in crimine essent æquales. Euanuerũt tamẽ miseri in cogitationibus suis. Erexerunt quippe iudicij tribunal, & ueniæ ianuam peccatoribus patefactam, atque ex regni collatione Christi largifluam notificauerunt caritatem. Consueta etenim opera sapientiæ suæ referauit omnipotens, quum de malitia sapientiam, de nocendi proposito benefaciendi affluentiam, de malo bonum, de peccatorum tenebris miserationis fecit

splendescere lucem, atque de ipsa crucis angaria spirituale contulit sacramētum. Nam de ciuitatis porta propter crucis importabile onus egredi domino non ualente Simonem angariantes illam portare fecerunt. Non eorum pietate, sed dispensatione diuina hoc euenisse cognoscitur. Nempe Simon iste obedientium personam mysticè præfigurat, qui in ecclesia ad hæreditatem cæli properare uidentur, non uoluntariè, sed coactè crucem pœnitentiæ baiulantes. Quot enim in sinu suo temporibus nostris sancta mater fouet ecclesia, qui habitum religionis assumunt, Dei mādata specietenus seruant, carnem suam ieiunijs ac uigilijs macerant, sed mentem ab omni spirituali disciplina uacuam gerunt. Tales ne oculis displiceant hominum, uel ut fauores captent humanos, uirtutibus ornatos apparere nituntur, atque sanctorum acta se imitari ostentant, quum re uera tanquam infœcundæ arbores solam sanctimoniæ imaginem teneant. Hos Simon iste expressit, qui crucem quidem portauit post dominum: sed cum illo mori nō meruit. Quomodo mori spiritualiter dicendi sunt, quum professionem sanctitatis cōfiteantur exterius, & à uirtutis habitu alienentur interius? Vt uiuant seculo, cum Christo interire refugiunt. Quandiu probandæ uirtutis immineat locus, pœnitentiæ crucem tolerāt: opportunitate uerò cogente, tum pro humano timore, atque pudore, tum pro suimet amore reijciūt, quod uirtutis, quod sanctitatis, quod religiōis sectari uidebātur. Nā qui simulato graditur corde, permittēte Deo diu latere nō ualet. Væh itaque, qui hūc Simonē imitātes mente duplici uitæ incedūt semitas. Porrò quicunque pro fauorabili aura absque rectitudinis zelo corpus macerant dupla confusione plectuntur. Præsentis etenim uitæ minimè fruentes illecebris ad perpetuam calamitatem infatigabili uelocitate decurrunt. Hi Babylonis sunt filij. Gaudent quippe, quum temporalibus affluunt, ut hic floreant, cupiunt, quid pòst sequatur, ignorant. Vt uerò Hierusalem ciues pœnitentiæ lamenta ex corde suscipiunt, pro dilectione de proximorū gemunt incommodis: atque per deuotionis excessum supra se frequenter assurgunt. Christo commoriuntur quotidie: & si non corpore, saltem affectu. Sic tales deuotioni uacant, ut uirtutum nequaquā studia prętermittant. Sic proximorū curæ inseruiunt, ut se omnino non negligant. Talium nonnullis interdum consueuit accidere, quatenus ex prælibata spirituali dulcedine immoderato feruore ducantur: in quo diu dum perseuerare nequeunt, propositum coguntur relaxare conceptum. Nam eorum studium quāuis laudabile, quamuis congruo inhæreat fini: quoniam prudentia caret, diuinæ tamen sapientiæ non placet obtutibus. Bonum siquidem exercentes non bene mulierum nomen meritò sortiuntur. Illis optimè mediatoris

Luc. 23 sermo plangentibus super se mulieribus prolatus figuraliter coaptatur. Filiæ (inquit) Hierusalem nolite flere super me, sed super uos ipsas flete. His etenim paucis eruditur quisque deuotus imprudens: ut deuotione interdum seposita se reuocet in se, se plangat, suaque minus composita desideria agnoscere studeat. Periculosa prorsus res est neglecta spiritualium passionum scientia se attollere supra se. Hoc etenim quāuis mens cum deuotione pascitur, nō agnoscat: scire tamē cōpellitur, dum relinquitur sibi, dumque uarijs tentationibus agitatur, cogiturque iuxta mediatoris sententiam in perturbationum constituta procellis tanquam uirtutis ignara, & sola lactis assueta dulcedini repetere intra

Ose. 10 se, quod præfatis dicitur mulieribus: Montes cadite super nos, & colles operite nos. Mortem quippe carnis non amoris desiderio, sed tentationis fastidio clamat, ut ueniat, seque operiat. Hinc solerter intuendum est, quàm ruinæ sit proximus, quisquis sine præparatione uirtutis, atque cautela prudentiæ irruentem super se præsumit tentationis sustinere impulsum. Maximum tamen atque spirituale deuotionem mentis ad tentationum tolerantiam dicimus esse præsidium, quæ animum ad uirtutis habitum, ad contemptum seculi, ad perferenda aduersa, ad sui odium habilitat, atque disponit. Quamobrem uirtutis studio mentis est copulanda deuotio, quatenus coalescant pariter, & reciproca dilectione proficiant. Nam si in mente erudita atque deuota, quæ ligno uiridi comparatur, tanta tentationum insurgit tempestas, ut penè in desperationis baratrum obruatur, quid in arido fiet: quisquis mentis est compos, discernat & iudicet. Hæc quæ in corde sibi famulantium quotidie loquitur sapientia, uocis oraculo ad turbas super se plangentium protulit. Illas super se tanquā super miserum flere prohibuit. Non enim dominus plangēdus erat, ut cęteri: cùm spōte ad crucis patibulū properaret: cæteri uerò tanquā miseri peccatis

A peccatis obnoxij flagellati inuite, atque à sanctorum cœtibus peregrini omnino plangendi sunt, potissimè tamen Hebræorum populus, qui à Romanorum principibus excidio, famisque inedia fuerat deuastandus. Illis meritò pronuncians ait: Ecce dies uenient, in quibus dicent: beatæ steriles, quæ non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. Nam si in uiridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Se quippe in quo nil erat purgandum, propter diuinitatem inhabitantis uerbi lignum esse dixit uiride, peccatores uerò aridum. Nempe si in illo, in quo nulla erat iniquitatis macula, tot exuberabant flagella, quid in hominibus reliquis, qui ligna sunt arida, futurum sit, clarè colligitur. Hoc autoritate sua per spiritum edoctus Apostolus roborat, dicens: Tempus est, ut iudicium incipiat à domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Euangelio? Et si iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi apparebunt? Prolata igitur ad flentes mulieres sententia ad Caluariæ locum, ubi crucifigendus erat, perrexit. Erat autem Caluariæ mons, ubi homicidæ atque damnatitij perimebantur. Quò quum Satanæ uenissent B ministri, exonerato Simone crucem in montis uertice deposuerunt. Domino itaque appropiantes detractis uestibus nudauerunt eum. Porrò repentè de cicatricibus recentibus cruor emanauit abundè. Inhæserat quippe corpori cruentato inconsutilis tunica, quæ sanguine hausto siccata erat: quamobrem pellem totam detrahere compulsa est. Quoniam uerò in expoliatione hac quid doloris, quid impietatis, quid uirtutis acciderit, nullius quamuis eruditi sufficit enarrare facundia. Taceat lingua, côquiescat manus, & calamus iaceat, quatenus meditantis cor lacrymis defluentibus degustare sufficiat. Redemptore ergo denudato illum supinum super crucis stipitem posuerunt. Ecce Isaac noster uetus repromissionis filius, in quo uniuersæ gentium sunt benedicendæ familiæ, quomodo patri obtemperando humiliter se super struem componit lignorum, seque in holocaustum præbens perferendum substernit ad mortem. Non auditur clamor, nô côtradictionis uox, neque excusationis indicium: sed iuxta Prophetæ uaticiniũ: Sicut ouis ad occisionem ducitur, & tanquam agnus coram tondente se, os suum non aperiẽs C obmutescit. Illo igitur super crucis extenso patibulo ueluti intrepidus propugnator, ut uoluntarium esse eius sacrificium manifestaret, dextrum crucifixoribus exhibuit brachiũ: quod illi sine cunctatione apprehendentes toto conamine dilaniata potius, quàm perforata manu clauo presserũt in ligno. Vidisses illico (quod dictu audituque horrẽdum est) affatim profluere sanguinẽ, corpus totum rigescere, faciem plus solito pallescere, uenas brachiorumque arterias præ doloris magnitudine coarctari. Nequaquã uerò ab hoc diro longè inclyta domini mater spectaculo aberat, quæ ultrà quàm credi potest, angebatur pro filio. Audiebat populorũ perstrepentium sonitũ, & côfusas militũ crucifigentium uoces. Audiebat malleorũ clauos infigentium ictus, totiesque in corde suscipiebat doloris iacula, quoties super clauos resonabãt percutientium uerbera. Penetrabant etiã illius aures sparsim per Caluariç deuexa uociferationes, gemitus, lacrymæque plangentiũ turbarum. Hæc quippe intemerata uirgo pro filio anxia, pro côtempto uerbo transfixa, mœrens pro populo, suppressa uoce lacrymis ubertim decurrentibus ingeminabat, di-D cens: Heu me fili mi Iesu, Iesu fili mi, quis mihi det, ut moriar pro te fili mi Iesu, Iesu fili mi: lumen oculorũ meorũ, & baculus infelicitatis meæ? ut quid superstes remaneo post te? cur mortua nô sum antequã aspicerem te unicũ meum tam crudeli examine finiri? Quare armatorũ militum nô irrumpo acies, uenioque ad te, ut passionis tuç cruciatũ impediã? Quod si nequeo, cur me nô suppono pro te, uel unà tecũ cruce suspẽdor? Nẽpe ad carnificum prouoluerer pedes, & lacrymis, precibus, ac clamoribus cordis eorũ duritiam emollirem. Hęc secũ dum Maria pijssima loqueretur, cœptũ crudelitatis opus perficere satagentes ui maxima manũ alteram fixerũt in ligno. Demum conglobati pariter funes ligantes in pedibus manuum dilatata foramina, atque iam côtractas brachiorũ iuncturis extensis pedum plantas crucis côfixere patibulo. Tunc iuxta uatis oraculũ uniuersa sanctissimi corporis ossa numerabilia facta sunt. Tunc tanquã texentiũ pannus, redemptoris caro in ligno distenta est. Et ueluti brutorũ pellis Christi membra sunt clauis in cruce firmata. Stabat ipse pœnarum ac tormentorum immensitate grauatus, luminaribus in cælum erectis, atque corpore perforatus plangentium ac exultantium audiens uoces, spiritu uehementissimè urebatur. Compatiebatur quidem gemitibus flentium, & pro per-

Luc. 23

1. Pet. 4

Esa. 53

euntium exultationibus lacrymabatur. Gaudebāt planè miseri eo, de quo inconsolabiliter dolere debuerant. Ducebantur ipsi pro temporali nece autoris ad interitum sempiternum: sed illorum cordibus infidelitatis uelamine superposito, quò tendebant, penitus ignorabant. Confixo itaq; mundi autore in stipite aliquantisper milites quieuerunt: quatenus resumptis uiribus crucis uexillum erigerent, & mediator Christus uniuerso populo uisibilis appareret. E

Quare sanctæ crucis uexillum manifestatum sit mundo. Cap. XVII.

Ellatorum duces quoties cū aduersarijs suis uolunt habere cōgressum, prius quàm cōtra hostes acies suas emittāt, signa propria erigunt: quatenus agnoscant, qui de illorum sunt parte, quo in omni contrario euentu fugere debeant. Proinde quippe hoc agunt, ne pugnatorum deuiet turba, atq; sine ducatu principis per abrupta discurrant. Sunt nanq; signa ipsa quędam clamoris exhortatio, fatigationis remedium, ac tuitionis refugium optimum: quod in pugna uisibili exercituum duces faciunt. Hoc ipsum in spirituali, atq; conflictu inuisibili hominum mediator Christus agere dignatus est. Mortalitatis quippe nostræ naturam assumens in mundi campum cum diabolo pugnaturus intrauit. Quamobrē imminente hora, qua cum Tartareis legionibus dimicari statuerat, pro roborandis cōmilitonum suorum animis signū suum erigere uoluit. Vexillū etenim hoc nedum in ipsius hora certaminis uoluit esse cōspicuum: uerū toto præsentis uitæ decursu, quatenus quandiu perseuerat pugna, uictoriæ quoq; illius appareant signa. Signū utiq; mediatoris triumphale sanctæ crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illam cruore sanctificauit suo, atq; aeris potestatibus terribilem, honorabilem angelis, hominibusq; eam fecit esse amabilē. Nempe à die, qua uniuersorum dominus pepēdit in illa, tantus diabolo & complicibus eius pro hoc signo terror inhæsit, ut ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritualiter sentientes, ad solam illius occultantur imaginē. Semper quod pertulerunt opprobrium, atq; quod impræsentiarū dispendiū patiūtur, præ oculis seruāt. Antiqui dominatus, quē in hominibus possidebāt, toties deflent damna, quoties uictoriæ Christi intuētur hoc signū. Meritò igitur signi illius nō ualent ferre potētiam, in quo debellati atq; debilitati fuisse noscūtur. Verum quemadmodū miseri dęmones de crucis Christi gemunt uirtute, ita sancti exultant angeli. Gaudent prorsus regis sui triumpho, atq; perditi hominis reparatione lætantur. Honorant semper signum, in quo eorum autor occubuit. In homine adorāt uerbum, sacramentum in signo, atq; in imagine ueritatem. Virtutem equidem latentem agnoscūt, profluentem gratiam, & occulta mysteria. Hinc eorū causa lętitiæ ueneratio diuinitatis, reuerentiæ respectus, atq; delatio oritur famulatus. Semper alacres, semper in honoris exhibitione sunt proni. Quòd si cruci sanctæ tātum honoris deferūt ij, quibus ad gloriā nil profuit augmentū, quid acturi sunt, qui eius saluati sunt meritis? Ad hominū tantum salutē crucis spectat profectus. Nequaquā pro dæmonibus, qui ob eorū obstinatissimā uoluntatē restaurādi nō sunt: neq; pro angelis, qui ab ipso pœnę suæ creationis exordio cōfirmati fuere, gloriæ Christi uexillū erectū est. Pro solis itaq; mortalibus, qui in carne militāt, huiusmodi eleuatū est signū. Habēt quò fugiāt, unde sperent, ubi requiescāt. Est quippe tanquā turris Dauid ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendēt clypei, omnis armatura fortiū. Eleuata est super uerticē mōtium, manetq; secura à tēpestate, turbine, & à pluuia. Nullus hostiū propter sagittarū coruscationes ex ea micātes illi appropinquare ualet. Angelorū siquidē est uallata custodia: est etiā ex sublimitate tutissima, ex ꝓfunditate inaccessibilis, ex lōgitudine stabilis, & ex dilatatiōe capacissima, ex sublimitate sua cæli cacumē attingit, & usq; empyreū protēdit ad cælū. Penetrat quoq; ex ꝓfunditate terrę abdita, descēditq; ad inferos deorsum. Omnē pręterea perferre facit tribulationē ex sui lōganimitate. De latitudine illius quid dicā, quū omniū electorū sit capax? F G H

Gen. 6 Capabilitatis eius arca illa, quę iubēte domino diluuij tēpore à iusto Noe fabricata fuisse legitur, figurā gessit. Huius crucis excellentiā cupiens Apostolus, ut discipuli cōuersi

Ephe. 3 agnoscerēt, orabat dicēs: Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ut det uobis uirtutē corroborari per spiritū in interiorē hominē, habitare Christū per fidem in cordibus uestris: ut possitis cōprehēdere cū omnibus sanctis quæ sit latitudo, lōgitudo,

A sublimitas, & profundũ. Scire etiã supereminẽtem scientiã caritatis Christi. Altissimum igitur est crucis mysteriũ, tutissimumq; refugiũ, profundũ & latum: ad quod qui in spirituali stadio dimicãt, confugere debent. Pro ipsis præcipuè erectũ est, & in ipso est, unde plurimũ sperent. Quomodo nõ sperent, quũ in ipso nostra spes pendeat? Porrò in cæteris bellorũ uexillis pro discretione, agnitioneq; quædã depingũtur imagines. In hoc autem dominus Iesus imago patris confixus est. Se exponere uoluit, ut esset nedũ in Iudæa notus, uerumetiã in gentibus, dicente Propheta: Leuabit dominus signũ in nationibus procul. Notissimũ hoc effectũ est signũ, ita ut ad illud gentiũ cõfugerit populus, & in illo suę constituerit spem uictoriæ: atq; magna mentis sub illo potiatur pace: unde in persona illius in Canticis sponsa inquit: Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Pro his itaque omnibus suos exhortans filios ad pugnam, ad spem, ad agnitionem, ad pacem, ubiq; per uniuersum terrarum orbem sancta mater canit Ecclesia: Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis conditor suspensus est patibulo. Tunc uerè æterni regis uexillum erectum est, quum procurantibus Hebræorũ pontificibus in crucis stipite confixus est Christus, atq; in monte Caluariæ eleuatus. Tunc ad pugnam animata sunt fidelium corda, tunc ad debellandas contrarias potestates, atq; ipsum capessendum cælum succensæ sunt credentium mentes. Quis (oro) pugnare refugiat? quis pati recuset? quis turbetur aduersis, quum interiori oculo angelorum regem, & hominum in crucis agnouerit pendere supplicio? Proponamus ergo nunc nobisipsis rei gestæ modum, ordinemq;: quatenus recensito immensæ caritatis sacramento nobis efficiatur nouum, ac per hoc excitati ad deuotionem, ad compassionem permoti, ad imitationem igniti inueniamur & liberi. Meditemur (inquam) quo ingenio, qua uirtute & arte, non sine intolerabili pendentis pœna stipitem leuauerunt. Erat quippe mediator confixus in ligno omni carens doloris temperamento. In se nanq; premebatur angustia, in corpore cruciabatur uulneribus, & foris conuiciabatur opprobrijs. Hinc inde sanctissimum mouebat caput præ spinarum punctionibus debilitatum. Vbi illud firmaret, minimè reperiebat. Nunc in sinistrum latus, nunc se uertebat in dexterum, requiem quærens, nec inueniens. Quũ cruci adhærebat, spinæ infigebantur arctius, quum illud erigebat sursum, diu perseuerare nõ poterat. Satis autẽ fuisset, si huiusmodi tantũ capitis cruciatus supplicio extitisset: sed huic nõ minus aspera iungebantur. Triũ solũmodo suspẽsus tenebatur uirtute clauorũ. Nã corpori omni ex parte attrito crux ipsa statera facta est. Porrò quãdo pro subleuãdo corporis afflicti dolore clauatis innitebatur pedibus, afficiebat incredibiliter: si uerò in brachiorũ uigore pro mitigãdis cruciatibus pedũ suspendebatur, manuũ supra modũ dilatabantur fixuræ, addebãturq; uulnera uulneribus, & rediuiua fessis membris supplicia inferebantur: sicq; incomprehensibili modo inde patiebatur uehemẽtius, unde dolori occurrere cupiebat. Nouerat solus ipse, quæ, quantàue sustineret tormenta. Venerat in maris latitudinem, adeò ut penè illum tempestas demergeret. Tanquã petra durissima in undarũ positus medio procellis tribulationum tumentibus impellebatur, nec tamen frangebatur: ab inhabitante profectò roborabatur uerbo. Illa siquidẽ immania perferre supplicia humanæ minimè uirtutis erat. Propheticum illud poterat ex suo ore proferre: quoniam (ut arbitror) in ipsius fuerat persona prædictum: Dolores inferi circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Et alibi: Circundederũt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Inuocauit planè dominũ, & exaudiuit eum. Inuocauit (inquam) nõ pro se, sed pro membris suis, pro crucifixoribus suis, quos prædestinauerat ad uitam, & quos in se nouerat credituros, & impetrare promeruit. Pro ipsis utiq; patrem deprecatus est, inquiens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid est quod audio? quid est quod loqueris, ô domine? Te isti filij Belial turpissima damnarũt morte, te in medio duorum latronum suspenderunt quasi eorum principem: & ais patri: Ignosce illis? Es ne oblitus irrogatæ iniuriæ? an dolor tuus transijt? Nunquid de eo quod nequiter egerunt compuncti sunt, ut eorum debeãt ignosci delicta? Planè ueniam meretur, qui de peccato dolet, desinitq; peccare. At uerò neutrum eorum in istis cõspicio. Si dolerent, utiq; emitterẽt gemitus, lacrymas funderent, mœrentes abirent, & ultrà adijcere trepidarent. Hæc nanq;

Margin notes: Esa. 11 (beside "Leuabit dominus signũ"); Cant. 2 (beside "Sub umbra illius"); B (beside "ditor suspensus"); C (beside "punctionibus"); D (beside "tur: ab inhabitante"); Psal. 17 (beside "Dolores inferi"); Psal. 114 (beside "Circundederũt me"); Luc. 23 (beside "Pater ignosce illis").

uerae compunctionis notissima sunt indicia. An non attendis, quòd in delictis suis pertinacissimi sunt, & contra te linguas suas acuunt sicut serpentes, uenenumque aspidum est sub labijs eorum? Desine (oro te domine) orare pro impijs: quin potius quoniã tempus uisitationis suae minimè agnouerũt: effunde super eos iram tuam, & furor irae tuae comprehendat eos: fiatque habitatio eorũ deserta, & non sit qui habitet in ea. Diu domine misericordiae tuae sinu fouisti illos, & semper deteriorati sunt. Ne igitur iustitia pereat, ne impunè pertranseant, ne deteriora in te agant contra se, leua manus tuas in superbiam eorum: disperge illos in uirtute tua, & depone eos protector mi domine. Nunquid mi- E
Num. 16 tius, quàm Dathan & Abiron, quos uiuos in abyssi baratrum demersisti, isti peccauere? Illi aduersus Prophetam tuum suas erexerunt ceruices: isti contra te Deum suum & dominum. Impone, ô iudex aequissime, iniquitatibus eorũ finem. Agnoscant meritò in supplicijs te, quem in miraculis contempserunt. Erunt quidem in monumentũ posteris, si in reatibus finierint suis. Scis, ô Sapientia, quę nõ falleris, esse cõsultius putridũ abscindere membrum, quàm reseruare intactũ, ut sana cõmaculet. Nolo ut occasione uindictae extermines eos, sed potius ut iustitiae zelo, quatenus caeteri timeant insurgere cõtra te. Assistentibus ergo angelis manda, ut illis reddãt duplicia pro uniuersis sceleribus eorum, & repentè fiet. Tunc tua quae te genuit mater seminecem deponet de cruce: tuique habebit curam, donec sanitati restitutus denuò prędicationi incumbas. Alienigenis te manifestabis & gentibus. Nam ij ad quos colligendos es missus, se fecere indignos. Magnificaberis in populis nationũ, ad te gentes omnes confugient, perficieturque quod prophe- F
Esa. 55 tico aisti sermone: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem gentibus. Ecce gentes, quas nesciebas, uocabis: & gentes, quae te non cognouerunt, ad te current propter dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificauit te. Ad hęc dominus: Desine talia fari, non enim sapis, quae Dei sunt, sed quae hominum: neque tibi pater meus reuelauit haec, sed caro. Dissuades mihi, ut non pro meis crucifixoribus orem, sed ut eos
Ezech. 33 in suis iniquitatibus perdam. Nunquid uoluntatis meae est mors impij, & non magis ut conuertatur, & uiuat? Quamobrem pro eis deprecor, ut conuertantur, & uiuant. Indignae sunt orationes eorum propter scelera ipsorum. Delinquunt grauiter, & ignorant quid faciunt. Nempe quando precibus interuenientibus meis agnoscent me, tunc suum lugebũt reatum, & quod nunc inscienter peragunt, in se salubriter puniẽt. Totum quod in ipsis futurũ est, deficeret bonum, si in proprijs (ut digni sunt) nunc morerentur peccatis. An ignoras quòd nõ propter iustos, sed propter peccatores iustificãdos in hoc seculum ueni? Iustificabuntur planè in sanguine, quẽ crudeliter fundunt. Vis ut sontes perdam? Quis (oro) uestrum saluabitur? poteris ne tu euadere, si perierint peccatores? Pro- G
Psal. 5 phetam audi: Non est qui faciat bonũ, non est usque ad unum: omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt. Saluari ne uis? Deprecare mecũ, ut saluentur ij, quos sicut teipsum diligere debes. Potius ut uiuant, quàm ut pereãt, cõcupisce. Laudabilior apparebo eorum propter poenitentiã dissimulãdo delicta, quàm puniendo. Nũquid oblitus es me dixisse
Matth. 5 uobis: Diligite inimicos uestros, benefacite ijs, qui oderũt uos, orate pro persequẽtibus
Exod. 32 & calumniantibus uos? Non uis ut perficiam opere, quod sermone protuli? Orauit Moses pro populo praeuaricante: orauit Dauid pro inimicis: deprecati sunt Prophetae cęte- H
Matth. 13 ri pro delinquẽtibus, & ego super illos irascar? Parabolae zizaniorum recordare, & longanimitatis ac patientiae reperies documentum. Orabo igitur nunc semper pro peccatoribus, preces fundã, nedum in cruce, uerumetiã in caelo. Plus eorũ animas, quàm corporis mei magnipẽdo salutem. Nam etsi cruciatus, quẽ patior, mihi grauissimus est, eorum tamẽ acerbior mihi esset perditio. Solùm ne pereãt, haec perfero. Diluet errata eorũ cruor meus, ipsa quae nunc agunt in me, non tamen crucifigentium omniũ, sed prędestinatorum ad uitam. In ipsis quos cernis quosdam diligo: pro illis rogo, non pro caeteris. Mihi noti sunt, pro quibus dico: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Satis mihi (fateor) fecisti domine. Tanquam insipiens locutus sum. Fefellit me tui inconsiderata compassio. Sperabam persuasionibus meis ex ijs, quae pateris, te eripere poenis. Age igitur, ô mi amantissime domine quod coepisti. Iugiter pro peccatoribus deprecare, quorum maximus ego sum. Delicta quippe iuuentutis meae, & ignorantias meas tuis abole orationibus; attamen oro, ut etiam quotidiana non negligas. Quoties delinquo, igno-

A ro quid facio. Profectò si scirem te, corrigerem me, custodirem'q: quoniam uerò semotus à tua cognitione sum, ita pronus ad culpam inuenior, ad compunctionem tardus, remissus ad gratiam. Quamobrem supplico, ut tua mihi ignoscat pietas, tua pro me ueniam precetur oratio. Hæc autem dum demisso ad terram uultu attento meditarer corde, & loquerer coram domino, contigit ut præsidis ministri qui aderant, super mediatoris nostri caput ponerent causam scriptam, quam idem præses dictauerat. Titulus
nanq; erat talis: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc quippe titulum sancto afflante Matth. 27
spiritu scripsit Pilatus, in se continentem multa. Ipsum proprio appellat nomine Saluatorem uocans. Sic enim ab angelo dictum est Ioseph: Et uocabis nomen eius Iesum: i- Matth. 1
pse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Verè populum suum saluum fecit pro ipso moriendo: ad distinctionem uerò præcedentium, qui hoc sortiti fuerant nomẽ, addidit Nazarenum. Ipse utiq; Nazarenus est: quia floridus, semper uirens, semper fructificans, nunquam marcescens. In aspectu quidem est placidus, in odore suauissimus, in
B amœnitate decorus. Ipsius nempe de se uox illa in Canticis canticorum: Ego flos cam- Cant. 2
pi, & lilium conuallium. Non autem de terra hac, quæ calcatur pedibus, procreatus, sed de intemeratæ uirginis utero genitus. De illa (uidelicet) terra, de qua Propheta gratula-
bundus cecinit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fru- Psal. 84
ctum suum. Et de qua uates alius inquit: Et fructus terræ sublimis. Sublimis, inquam, Luc. 4
nam excelsior est cunctis, & sublimior uniuersis: dominatur enim à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarum: ideo regem ipsum appellat. Rex quippe potens est, atq; inuictus. Quos enim cõdidit uirtute, sapiẽtiæ suæ magisterio regit. Nullum post se successorẽ expauescit. In sublimibus cælorum sedibus, ubi ipsius uiget regnum, multa potitur pace. Habet planè cælestem Hierusalem, quæ uiuis quotidie ædificatur lapidibus, ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Nam illuc ascenderunt tribus tribus domini ad testimoniũ spiritualis Israel ad cõfitendum nomini domini. Super Israel quippe, & super populũ regnat Iudæorum: nõ autem Iudæorũ secundũ carnem, sed se-
C cundum spiritũ. Nã carnis circuncisio, & corporalium sola depositio sordiũ nil prodest, ut in domini Iesu admittatur regnũ. Porrò qui in manifesto Iudæus est, minimè ad illum pertinet: sed qui in spiritu Iudæus est, & confitetur quoniã dominus Iesus ipse est Deus.
Confessio uerò hæc non labiorum est tantum, sed cordis. Corde enim creditur ad iusti- Rom. 10
tiam: ore autem confessio fit ad salutem. Proinde Christus nõ Iudæorum tantùm est rex, uerumetiam gentium: earum (uidelicet) qui in spiritu, & in fidei confessione ambulant. Nulla igitur distinctio est Iudæi & Græci, aut cuiusuis nationis. Nam idem dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis quicunq; inuocat illum, saluus erit: si tamen illum inuocauerit in ueritate. Quotquot autem inuocant illũ in ueritate, in synceritate fidei, in cordis innocentia, in sanctimonia uitæ, in caritate non ficta, in fraternitatis amore, ad ipsius spectãt regnum. Hi nempe Israelitæ sunt, & spiritualis populus Iudęorum, in quibus Iesus Nazarenus regnat. Regnum ergo hoc spiritus sanctus in titulo,
quẽ Pilatus super crucẽ figi mandauit, uoluit designare. Ipsum autem multi legerunt Iu- Ioan. 19
D dæorum: quoniã prope ciuitatẽ erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Legebãt utiq;, sed nõ intelligebãt, quia nõ credebant. Habebant enim infidelitatis uelamen super cor positũ: propterea eorum caligabãt oculi, ne diuinitatis Christi splendorem agnoscerent. Quoniam uerò secundum literæ corticem legendo intelligebant, pontifices pręsidi dicebãt:
Noli scribere rex Iudæorũ: sed quia ipse dixit: rex sum Iudæorũ. Impudẽtes põtifices sub Ibid.
uerborũ phalera scelus suũ tegere conabãtur. Nusquã Christũ dixisse legimus se Iudæorum regẽ esse, nisi Pilato. Rex quippe erat spirituali unctione perfusus, & tamẽ ut formã humilitatis pręberet fidelibus, regiã quoad uixit occultare uoluit dignitatẽ. Idipsum Hebręorũ põtifices agere conabãtur se ab opprobrio læsæ maiestatis redimere satagentes. Proinde aiebãt pręsidi: Noli scribere rex Iudęorũ: sed quia dixit rex sum Iudęorũ. Ille autem de ipsorũ uesana importunitate fatigatus respõdit: Quod scripsi, scripsi. Noluit quã uis sero derogare ueritati: sed neq; diuinæ ualuit cõtradicere uoluntati. Dictãte etenim spiritu sancto titulũ scripserat, quẽ prius mutare nequibat. Qui fecit Iudæorũ principẽ prophetare, coegerat scribere præsidẽ gentilẽ. Nil sancto spiritui difficile est. Æquè per malos, sicut per bonos, quãdo uult, ueritatẽ atq; futura prænũciat. Cur per rationalẽ ho-

minem ueritatem promere nõ ualebat, quãdo per irrationale & subiugale animal Pro- B
Num. 22 phetę uesaniam corripere potuit? Repercussi igitur, & sua malignitate frustrati pontifices ad conuiciorum opera pristina rediere. Ergo itaq; uberiorem caritatis flammã dilectoribus Christi exhibebat mysterium passionis ipsius, quo frequentius atq; uehementius illum contumelijs lacessebãt. Excolebãt quidẽ æterna permittente sapientia humanitatis terrã iniquitatis suæ uomere, ac uenenatæ linguæ sarculo, ut centuplicatũ redderet sanctę ecclesiæ fructum. Virtutes etiam mediatoris Christi, quæ in occulto diuinitatis gazophylacio latitabant, hac occasione produxerũt ad publicum. Verùm & fragrantissimus æternæ ac indefectibilis caritatis odor, qui in cellario cordis illius repositus erat, circunquaq; per orbis latitudinem emanare fecerunt. Nihil ergo spiritus Iesu eorum quæ aduersus se in se acta sunt, sine spirituali fructu dereliquit. Quod egerunt pontifices ministriq; ipsorum: quod scripsit Pilatus, quod perfecere milites, qui crucifixerunt illum sacramentis est grauidum. Diuiserunt utiq; uestimenta Christi, & sortiti sunt tunicam inconsutilem: sicq; miserunt sortem, ut quis quid tolleret. O Dei sapientia quàm oc- F
cultè, quàm profundè operaris in omnibus, ignota alijs quæcunq; agis, tibi notissima sunt: placido tamen illapsu instruis, quẽ uis. Prædixisti quæ eras factura, ut reserares mysteria dignis te. Quem enim erudis, intus in secreto cordis thalamo doces nemine id sciente, nisi is qui tua melliflua percipit uerba. Ex fragrantia quippe suauissimorum eloquiorum tuorum, ex candore spiritualis lucis, ex sui spiritus exultatione tuam honorabilem intelligit præsentiam, te non uidendo uidet, absq; uocis prolatione te audit, amplectitur te in te se sentiens in te, te diligit in se, requiescit in te, non discedit à se, ne elongetur à te: per se attingit ad te, & tamen sine te nunquam ueniret ad te. Id caritate mediante fieri confiteor, si tamen ipsa medium dici debeat. Medium est non locare, sed spirituale, sed gratuitum, sed diuinum. Interueniente igitur caritate reuelas mysteria. Hinc rectissimè colligitur, quòd sicut instruendo, lætificando, dirigendo, eleuando ades iustis, ita à peccatorum & infidelium cordibus abes. Tui enim capaces non sunt, quemadmodum lucis luminaria clausa. Fuga ergo, ô meridiana lux, & æterna sapientia mentis G
meæ tenebras luce tua superna, impuri habitaculi mei absterge sordes, cordis aperi aures: quatenus adsit magistra ueritatis & amoris fons, audiam quid in mysterio, uestimenta tua à crucifixoribus inter eos diuisa significent: quid ipsa inconsutilis tunica desuper contexta per totum denotet. Non arbitror id ab re factum, sed neque prænunciatum.
Psal. 21 Tu enim per os sancti Dauid pueri tui dixisti: Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Aliquid nempe & magnum aliquid sub figuræ tegmine latere non dubito: quod à te, ô alma sapientia, scire concupisco. Ista dum tacitus perorassem: serenissima (ut semper est) uultu ad me eadem conuersa sapientia inquit: Quod ad me tam ardenti percunctaris desiderio, sacramentum est: quod compendioso tibi enodabo sermone. Minimè tibi debet esse molestum, si in tanto constituta supplicio tecum paucis loquar. Est enim taciturnitas mœroris pedissequa. Equidem fateor, quoniã dolor uehemens in tua nunc ad me interrogatione proposita cor meum absorbuit, dum nõ præsentia, sed futura mẽtis cõsideratione prospecto. Quid ad me in ultimo cõstituta H
de uestimentis attinet? Cur de ijs, quæ corrumpenda sunt, de mundo transiens dolere debeam? Et nihilominus rationabilẽ mœroris mei causam esse, quũ locuta fuero, recognosces. Dolebis quoq; mecum, si qua in te amoris mei scintilla remansit. Ne uerò diutius protraham scito crucifixores meos, hoc in loco pastores, animarumq; rectores, ac ecclesiæ significare ministros sua non mea quærentes. Diuisa autem uestimenta temporalium bona in pauperum alimonijs deputata. Ipsam uerò inconsutilem tunicã fidelium unitatem. Quod isti nunc agunt, in ecclesia mea futurum nõ dubites. Talium plenus est mundus, qui ideo cathedras quærunt, & pastorales infulas cõcupiscunt, ut lucra terrena sectentur, & habeant unde suas expleant uoluptates, suorumq; marsupia repleant. Solùm præsentia diligunt ambitione circũuenti, seu cupiditate cæcati pecunias cumulant, ut ad altiora tendere ualeant. Isti thesauros meos, quos in cruce confixus acquisiui, membris meis pauperibus erogandos consumunt & deuorant. Tanquam patrimonio proprio meis abutuntur diuitijs. Sicq; impudenter ac securè uiuunt, ac si ignorem talia, nullamq; de ijs reddituri sint rationem. Horum maior pars est, qui inter se uestimenta

A mea diuidentes uoluptati & carnis curæ inseruiunt. Fuere etiam nonnulli, qui naturali pollentes ingenio, & liberali imbuti disciplina fidelium plebem post se trahere curauere. Sectas istiusmodi initiare ac schismata facere minimè ueriti sunt. Sortem mittunt, ut quis quid tollat, dum opinionum suarum fautores multiplicare conantur. Iudicia hominum sibi uendicant, nomen præcipuum in ecclesia habere moliuntur, atq; sub sanctitatis & ueritatis uelamine catholicam unitatem tantùm penes se esse persuadere cõtendunt. Porrò catholicæ ueritatis unitas inconsutilis est tunica, & cõtexta per totum: quæ quoniam corpori meo adhæsit, scindi non ualet. Diuiserunt se ab unitate hæretici, non ipsi unitatem diuiserunt. Nonne in suis euanuerunt cogitationibus? Et retrorsum alienati sunt, quotquot schismata composuerunt? Vbi Arrius, Sabellius, Fotinus, cæteriq; horumq; similes? Singuli tunicam hanc habere uoluerunt: super quam etiam miserunt sortes. Scindi illa nõ potui. In iniquitatibus suis pereuntibus schismaticis in propria eadem integritate permansit. Durauit quidem usq; ad diem hanc integerrima unitatis tu-
B nica, perseuerabitq; per æuum. In carne & per carnem meam, cui famulando inhæsit, hoc sortita, ut prorsus dilaniari nequeat. Ventiletur, deprædetur, sortiatur. In suo ipsa robore custoditur, tenet pulcritudinem, & fortitudinem seruat. In persecutionibus eius agnosce fortitudinem: in donis uerò illius pulcritudinem uenerare. Nõne speciosa & pulcra, dum per totum contexta est? Corpus totum attende ecclesiæ, ipsius spiritualia dona considera, & omnino uestis uarietate delectaberis. Illius speciosam uarietatem exprimere curauit Propheta, quando ait: Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato circundata uarietate. Qualis hæc sit uarietas uis nosse? Apostolum audi: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in eodem spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Tot in illa uarietates sunt, quot spiritualia eidẽ collata sunt dona. Ex his catholicæ fidei decoratur unitas, atque latens in ea potest sciri ueritas. Ista si mentis intelligentia per-
C tractaueris, quid in uestium mearum diuisione, quidue in tunicæ sortione sacramenti lateat, recognosces.

Psal. 44

1. Cor. 12

Quare homo naturaliter curiositati inseruiat. Cap. XVIII.

Voties in foro, uel plateis nugatoria fiunt spectacula, numerosa populorum turba illuc confluere consueuit. Semper noua & inuisa humana mens quærit. A natura hoc illi insitum est. Abutitur tamen naturæ bono sectando similia. Factus est homo, ut cælestia consequatur, inuisibilia concupiscat, & maiora se quærat. Impellitur igitur à natura, ut summũ uidere appetat bonum. Inferiora ideo tanta cum auiditate perlustrat, ut si quod in illis summi boni uestigium est, percunctãdo reperiat. Illuditur itaq; puerilibus promissionibus peccator, & cæcatis animæ luminaribus molere cõpellitur: sicut figuraliter de Sãsone legitur. Terræ marisq; perambulat spacia, & nihil in quo curiositatis suæ gressus figat, comperit. Iacet tanquã paralyticus in grabato membrorũ spiritualium debilitate fatigatus. Huc illucq; iactatur quærẽs requiem,
D nec inueniens. Et tãdiu in hoc perseuerat ludibrio, quãdiu carnis à spiritus uita deficiat. Maxima igitur Hebræorũ turba istiusmodi curiositatis agitata impulsu foras de ciuitate exierat: quatenus uniuersitatis dominũ in cruce pendere atq; expirare cõspiceret. Insuetum ac singulare arbitrabantur hoc esse spectaculum: propterea illi cernere cupiebant. Verè tamen spectaculum angelis & hominibus erat mirandum. Simile huic nunquam fuerat uisum. Nunquid à seculis auditum est, ut Deus homo factus crucifigeretur, illuderetur, pateretur, moreretur? Nempe hoc magnum pietatis sacramentum est, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Hoc nil profundius, nilq; mirabilius. Se spectaculum fecerat Deus, ut nouitate quadam insolita dispersos per abrupta uitiorum ad se traheret populos. Ipsum mediatorem audi: Quum exaltatus (inquit) fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Traxit planè, quia trahere potuit. Efficacissimum erat spectaculum hoc ad se ad alliciendos mortales omnes considerare uolentes. Sufficientiam plenissimam habebat in se, quamuis efficaciam non nisi in prædestinatis ostenderet. Inuitabat tamen uniuersos: ideo publicè celebratum est extra ciuitatem

Iud. 16

1. Tim. 3

Ioan. 12

uitatem supra montis uerticem, & in crucis patibulo. Hodie etiam in ecclesię medio patet, annunciatur liberè, fideliter confitetur. Nam si alicubi latet, ijs qui pereunt, occultatur. Si quosdam minimè trahit, non ex uirtutis defectibilitate, aut attractionis oritur indigentia, sed ex indignitate humanæ malitiæ renitentis, quæ à summo bono rationabilem diuertit affectum. Se iustitiæ sol exponit, se offert, se communicat intueri uolentibus. Vnde quum quis illum nequaquam agnoscit, peruersitati ignorantis deputandum est. Occulto autem quum hoc fiat iudicio, iniustum esse non potest. Cur in propria quisque reprobus nequitia deseratur: potius uenerandum est, quàm discutiendum. In ruinam ipse dominus Iesus pendens in ligno positus est, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur. Quemadmodū prophetatum, ita & impletum est, in ruinam positus est infidelium, & in resurrectionem credentium. Quomodo uerò in signum cui contradicatur, constitutus sit, attende. Stabat in patibulo fixus tanquam intellectuale spectaculum agnoscere cupientibus. Stabat (inquam) quasi signum ad sagittam, ut contradictionis & irrisionis uerba susciperet. Quales quisque astantium sagittas emiserit, ex consequentibus considera. Aderat populus multus finem expectans. Ex ipsis quidam irrisionis intorquebant iacula, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum saluum faciat, si hic est Christus Dei electus. Huiusmodi erant maledicentium turbarum sagittæ. Militum uerò, custodientiumq́: Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac. Prætereuntes & ipsi blasphemiæ dirigebant spicula, aientes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: si filius Dei es, descende nunc de cruce. Similiter & sacerdotum pontifices cæteris sceleratiores illusionis iacula emittentes ad alterutrum cum scribis & senioribus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si uult: dixit enim, filius Dei sum. O uenenata antiqui serpentis fraus, ô meditata leonis rugientis rabies, quanta calliditate, quantáue peruersitatis arte inuictissimum Christianæ religionis ducem conabatur euertere. Ordinarat quippe aduersum illum acies, in omnibus ipse certabat, si quo modo concupitæ ualeret fieri compos uictoriæ. Primò turbas, deinde milites, pòst excitat prætereuntes: postremò pontifices, & seniores uexat. Omnes certatim paratas in pharetra sagittas in signum contradictionis intorquent, paulatimq́ pugnæ exaggerant impetum. Porrò si singulorum discutiantur uerba, semper in malignitate agnoscentur proficere. Horum dolositatem Propheta expressit domino inquiens: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Pugnæ uidisti ordinem, attende nunc fraudem. Duo in singulis recognosce: irrisionem (uidelicet) & persuasionem. Per irrisionis uilipendium ipse malorum omnium cōmentor diabolus pendentis mediatoris subruere animum, atq; in desperationis & impatientiæ foueam præcipitare nitebatur. Quis (oro) tam crebro, tam iniuriose, nec non & à tot æmulis lacessitus, immobilis permaneret? Sibi inuicem succedentes sine interuallo, & absque pietate opprobriorum, ac illusionum adeò crebrescebant ictus, ut fesso & afflicto nulla requies præberetur. Importunitate quadam conuiciorum bellatoris fortitudinem debilitare studebant. Præualuerunt ne? An fortè mouere potuerunt, seu mollificare durissimam petram? Prorsus minimè, quin potius suis seipsos transfixere sagittis, atq; proprio se iugulauere mucrone: quemadmodū uoce prophetica dicitur: Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Istorum hostium machinationes gloriosissimus noster superauit dux. Fortitudinis scutū sagittarū opposuit ictibus, & irrisionum uerbis, atq; cōtumeliarum irritationibus. Insanos illos esse cernebat, nec non ab immundo uexatos spiritu. Incorrigibiles etenim quū essent, tunc superuacuè admonitionis eloquia audissent. Tales potius silentio, quàm sapientia cōpescuntur. Noli (inquit Sapiens) fatuo respondere, ne fortè cōtrouersijs allidat te. Illusionū audisti bellum pariter & triumphū, persuasionū nunc uenena ausculta. Plurimi nempe eorum qui aderant, diabolo instigante uerbis domino suadere conabātur, ut de cruce descenderet. Hoc turba, milites, prætereuntes dixere pontifices: quatenus ex suadentium multitudine procliuior fieret ad descensum. Callideq; satis se credituros simulabant, ut tanquam saluator uerus crediturorum salutem nō negligeret. Iam pauere diabolus cœperas: iam ipsum Christum esse credere: iam adeptum impudenter in hominibus domi-

hium

Margin: E; Luc. 2; F; Matth. 27; G; Psal. 73; H; Psal. 36

A nium amittere trepidabat. Hinc ut descenderet, hortabatur. Verùm hac capitis & membrorum malitiam sapienter agnouit, confuditque. Non autem ab re legimus, quòd sapientia uincit malitiã. Attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Non armis, nõ argumentis, nõ redargutionibus, sed inimicũ patientia superabit. Obmutuit ad cõtumelias, & nõ aperuit os suũ, quãuis factus esset tanquã uas perditum, quãuis audiret uituperationẽ multorum commorãtium in circuitu. Ad suasiones uerò nõ præbuit aures, fraudes eorũ intelligẽs. Patienter sustinẽs perseuerauit in cruce, donec spiritũ exhalaret: nõ quia nõ posset, sed ut seipsum resuscitaret: ideo de patibulo descendere recusauit. Potestatem quippe habebat ponendi animã suam, & iterũ sumendi eam: eadem facilitate poterat de ligno descẽdere, qua uoluit in manibus inimicorũ se dare. Dubium prorsus fieret, utrum pro utilitate petentium, seu ad confusionem descenderet irridentium, si postulantium uotis annueret. Quoniã uerò filiorum hominũ corda nouit, quod præstãtius erat, elegit. Solidũ ergo patientiæ exemplũ fidelibus nõ descendẽdo reliquit; Sap. 8
B & insultantium uesaniã repressit: atque antiqui hostis insidias redegit in nihilũ. In cunctis autẽ se diabolus superari erubescens unam, quæ in iniquitatis suæ pharetra remanserat, sagittã extorquere nõ desijt: si fortè qui in maximis fortiter dimicarat, improuidè uinceretur in minimo. Quamobrẽ latronẽ, qui à sinistro mediatoris pendebat latere inflãmauit uehementer: adeò ut & ipse blasphemiæ proferret obloquia. Vnde idem aiebat: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum & nos. Malus erat, & bene loqui nõ poterat. Iam illum diabolus absorbuerat, & in corpus suum traiecerat. Ideo nisi quod ille uolebat, agere non poterat. Figuram gerebat, nec nõ de eorũ erat numero, qui ad sinistrã iudicis ponendi in die iudicij audituri sunt: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Inter mortuos cõputatus erat: propterea uitã quã habebat iuxta se, minimè cognoscebat, quin potius deridebat, blasphemabat, expellebat. Hoc quũ audisset qui pendebat à dextris, sustinere nõ potuit. Iustus quidem erat, & iustitiam diligebat. Proinde irrogatas innocenti & iusto calumnias cœpit arguere, dicens: Neque tu times Luc. 23 Matth. 25 Luc. 23
C Deum, qui in eadem damnatione positus es. Sine timore (inquit) Dei es, morti uicinus, & in mortis sententia constitutus. Cur ergo sic loqueris? quare tam procaciter blasphemiæ faris eloquia? Impiè agis, inconsultè uerba pronuncias, subduceris, à maligno spiritu agitaris. Discute (oro) sermones tuos, ipsius & nostri causam examina, & perspicuè intelliges, quoniam nos quidem iustè patimur, nam factis digna recepimus. Multa commisimus enormia, & plurima scelera perpetrauimus, pro quibus congruè præsens supplicium sustinemus. Hic autem quem contumelijs præsumis appetere, nihil mali gessit. Sanctus est, innocens, impollutus, sine peccato, absque crimine, & damnatus iniustè. Vita illius immaculata est, sermones ueri, & sapientia pleni, cor humile & feruidum caritate. Amator est pauperum, mœrentium consolator, uia errantium, periclitantium salus, lux mundi, peccatorum uenia, magister optimus, doctor præcipuus, singularis animarum medicus, tutissimus naufragantium portus, strenuus pugnantium dux, & uerè peregrinantium comes indiuiduus. Neminem spernit, nullum abijcit, nulli un-
D quam nocuit, neque alicui onerosus fuit. Clemens est, in doloribus patiens, in contumelijs imperturbabilis. Non est planè inuentus similis illi in uniuersa terra, qui incomprehensibiliter conseruaret legem excelsi. In nostra quippe natura abiectus & contemptibilis apparet, sed in sua sublimis & gloriosus est. Habet utique regnum, regia insignitus est potestate, & angelorum semper uallatus est militia. His itaque dictis, conuersus ad dominum ait: Domine memento mei, quum ueneris in regnum tuum. Maxima sancti latronis huius fides est, & nimium commendabilis. Nullum de eo audierat prædicantem, nullum excusantem, neminemque illum agnouerat laudantem. Non regales uiderat infulas, non uestium apparatus, non ministrorũ famulatus, non diuitias, non honores, non palatia, non miracula, non æternæ uitæ ab ipso didicerat uerba proferri: quinimo populum, milites, pontifices, senioresque Hebræorum contra illum cernebat insurgere. Nam transeuntibus opprobrium fuerat factus. Videbant enim illum, & mouebant capita, dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas illud. Verè propheticũ poterat proferre sermonem: Factus sum in derisum omni populo canticũ tota die. Latro autem iste (quod magis est mirandum) eundem dominũ in patibulo tam ignomi- Ibid. Marc. 15 Hiere. 20

ignominiosè positum, mortiq; intuebatur propinquum: & tamē post hanc uitam ipsum E
certissimè nouerat regnaturum, proinde constanter aiebat: Domine memento mei, dum ueneris in regnum tuum. Nō humana eius sunt uerba: neq; scientia mortalium acquisita, sed fidelissima, uera, profunda, cęlestia, diuinaq;. Illa didicerat reuelāte patre, ministrāte uerbo, & certificante spiritu. Electorum beatus iste portendebat imaginem, &
Matth. 25 unus eorum erat, quibus dicetur à Christo: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Quoniam uerò erat prędestinatus ad uitam, meritò uitæ uerba ex ore uitæ audire promeruit, dicentis: Hodie mecū eris in pa-
Luc. 23 radiso. O felix latro, quantum tua confessio ualuit, quantum Deo fides tua extitit grata. Sine ferro, sine cruciatibus, & absq; labore pœnitentiæ populorum arripuisti regna ad
Matth. 20 undecimam horam in uinea uocatus es, & mercedem prior accepisti, pręcessisti nō meritis, sed beatitudinis fruitione antiquos patres, discipulos (uidelicet) & apostolos. In te miserationis suæ affluentiam saluator exhibuit. Exemplo tui desperatorum eruditur uita, delinquentium roboratur animus, erigitur spes, exhilaratur affectus, & antiquatæ F
consuetudini malæ renouatio suadetur. Profectus quippe tuus aliorum militauit saluti. Vtinam mihi daretur tua, ô latro, sectari uestigia. O si mediatoris promererer audire uocem dicētis: Hodie mecum eris in paradiso: dies profectò lætitiæ, dies exultationis, dies (inquam) tripudij & gratiarum actionis mihi esset. Nempe totus festiuus, totus hilaris in domini mei gaudium introirem. Quod si non hodie, saltem in die exitus mei de corpore, saltem uel post annorum curricula in paradisum Dei ingredi dignus efficiar. Fortunatus autem hic peccator, qui sua confessione iustificatus cęlum acquisiuit: & sanctorum cœtibus nō tactis purgatorij flammis associatus est: satis illi uidebatur facinoribus acclamantibus, si de eo in cælorum regno tantum memoria haberetur. Vltra meritum, præter spem, & supra uotum consecutus est. Iuxta fontē quippe æternæ uitæ pendens, residensq; prope fluenta plenissima gratiam simul accepit & gloriam. Præuentus nanq; est in benedictionibus dulcedinis: ideo suscepit coronā de lapide pretioso. Lætus quidem ob promissionem factus est, sed propter munus lætior. Vnde uerò hæc, aut a quo? G
Prorsus gratis à domino: nam in cruce tanquā rex in solio, stabat dominus Iesus: singulis ea, quæ habebat, singula diuidēs. Furentibus quippe turbis, & aduersus se uociferātibus
Luc. 23 eorū tribuit ueniā ignorātiæ, quādo patrē deprecatus est, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciūt. Pōtificibus, senioribus, atq; se crucifigētibus corpus suū tradidit per-
Esa. 50 hibente Propheta in persona illius: Corpus meū dedi percutiētibus, & genas meas uellentibus, faciē meā nō auerti ab increpātibus & cōspuentibus in me. Militibus se custo-
Psal. 21 dientibus propria uestimenta reliquit, sicut per Prophetā ait: Diuiserunt sibi uestimenta mea. Latroni in dextera pendenti paradisi gloriā donauit, inquiens: Amen dico tibi, ho-
Ioan. 19 die mecū eris in paradiso. Matri uerò quid? Præsens erat, & iuxta crucē erat cum multis mulieribus sanctis. Poterat & ipsa, nisi dolore nimio absorpta teneretur, munus aliquod expectare à filio. Aderat enim ibi prope filium. Nusquam cogitationis suæ intētionem diuertere ualebat. Tota erat cum filio, & tota rapiebatur in filium, in corpore filius: in mente uerò erat genitrix crucifixa. Oculos lacrymis suffusos erigebat ad filium: illosq; H
illico demittebat. Non enim ualebant materna uiscera horrendum nati intueri supplicium. Quo se illius figebat obtutus, mœstus retundebatur animus uisionis horrore. In capite coronam spineam, in facie sputa, gelatum sanguinem, & speciem deformatam, in manibus ac pedibus clauos infixos, uulnera dilatata, defluentem cruorem, rigidosq; neruos. In toto demum corpore liuores, tunsiones, excoriationes, tumoresq; cernebat. Vndiq; uehementissimi doloris aspiciebat insignia, & tamen iuxta crucem stabat. Tenebatur funiculo triplici, doloris (uidelicet) admirationis, & amoris. Dolore quidem, quia præsentis passionis gladius ipsius transfixerat animā. Veruntamen in corde transuerberata gladio & mēte crucifixa, quò se diuertere ualebat? Admiratione autem, cùm quis pendebat, tacita cogitabat. Illum uerum Deum esse sciebat in sui natura impassibilem, immortalem, inuisibilem, atq; beatum. Quoties igitur conferebat in corde suo, & eundem passibilem, & impassibilem: mortalem, & immortalem: uisibilem, & inuisibilem: & miserrimum intelligebat, atq; beatum: ultrà quàm credi possit, admiratione suspensa tenebatur. Quomodo admiratione non raperetur extra se, & redderetur immo-

bilis,

A bilis, cum teste sacro eloquio scrutator maiestatis absorbetur à lumine gloriæ? & quis unquam congruentius, purius, familiariusq;, quàm beata uirgo in diuinæ contemplationis agnitione admissus est? Nam etsi sexaginta sint reginæ, & octoginta concubinę atq; adolescentularum non sit numerus, una tamen erat columba sponsi speciosa, suauis, dilecta atq; amabilis. Amore uerò, quia unicus ei erat filius cunctis formosior, sanctior uniuersis, decoratus moribus, uirtutibus plenus, ac gratiarum locupletatione conspicuus. Materno siquidem amoris uinculo secum conglutinata tenebatur. Præualuerat tamen dolor, & mentis ipsius ita secreta compleuerat, ut in comparatione illius uix admirationis & amoris reperiret locus. Nec immeritò. Fecerant enim admiratio & amor riuulos duos, qui indesinenter in doloris alueum profluebant, propter quod rapidissimum in corde uirginis ex huiusmodi alluuione congregarant torrentem. Quamobrē in persona ipsius in Threnis legitur. O uos omnes, qui transitis per uiam, attendite, & uidete si est dolor similis sicut dolor meus. Iuxta admirationis & amoris mensuram do- *Thren. 1*
B loris inerat magnitudo. Offensam quippe Dei in pendentis æstimabat iniuria, & pro cruciatu filij acriter affligebatur in filio. O quantus hinc indeq; conflictus exercebatur in uirgine? Tanquam in spirituali constituta erat stadio, & indomitarū attrectata morsibus bestiarum. Porrò ueluti inundans fluuius, ita doloris in ipsius erat corde rugitus. Præterita quoq;, præsentia, ac futura prospectans quasi clauis tribus ferreis iacebat spiritualiter in nati cruce confixa. Sic igitur oppressa uulneribus filij uulnera suis uulneribus aggregabat. Hanc uerò cum uidisset dominus dolore nimio fatigatam, uidissetq; discipulum, quem diligebat, uirginem consolantem, misericordia motus non minus illorum, quàm propria condoluit pœna, unde ad eos conuersus dixit matri suæ. Mulier ecce filius tuus. Secq; alloquētem ut audiuit mœstissima mater, reuiuiscere cœpit, & deperditas parumper resumpsit uires. Mœrentem quippe eius animum unici leniuit eloquium uerum ut mediator conticuit, tanquam prudentissima secum singula discutere initiauit uerba, necnon & uerborum sententias. Cur mulier inquit, & non potius ma- *Ioan. 19*
C ter? Mater utiq; illi sum, tametsi meritis & conditione indigna. Natura & sexus mulierem me fecerunt, gratia uerò & prolis conceptio matrem. Vt sim mulier, sicut cæteræ gratis accepi, ut autem sim mater, ex speciali amoris priuilegio consecuta sum. Mater illi sum, mulier mihi. Mulier (inquit) ecce filius tuus. Quid est, quod loquit̄? Vnicus mihi est, uniceq; dilectus, post ipsum nullum habui, sed neq; cum illo alium habere uolo. Plane si de se ait, si seipsum insinuare uoluit, dicere debuerat, ecce me filium tuum, ecce quem genuisti, uel cur ostenderet præsentem, quem uideo, quem audio, quem cognosco, si autem de alio aliquo inquit, de quo dicat, certam me reddat, ne dilaniata & uariata in multis ab eo diuellar. Sermonis huiuscemodi causas scire concupisco. Nempe fortuitu aut imprudenter locutus non est. Est enim sapiētia Dei patris, cui omnia nuda & aperta sunt. Sed neq; cor meum reprehendit me, ut illum aduersum me in aliquo concitauerim, unde non matrem sed mulierem uocare debuerit. Hęc secum uirgo. Ad filium autem in spiritu ait. O fili cordis mei singularis amor & doloris ac secretorum conscie meorum loquere ad eam, quæ te genuit, & ambiguitatis altercationē edissere, cur mu-
D lierem me potius, quàm matrem uocaueris, aut quem loco tui mihi ostēdas filium, uel forte tribuere uelis mihi miserrimæ, reserare digneris. Filius es mihi, & ego tibi sum mater. Si ego genitrix nomen hoc dulcissimum mihi, & mœroris mei mitigatiuum, quare conticuisti? Verum si tu mihi filius, cur alterum mihi demōstrasti? Quomodo alium q̄ te, seu loco tui mihi censebo in filium, cum tui neq; in cælo neq; in terra similis sit? Nam quamuis te in stipite pendentem, uulneratum, & seminecem uideam, quanquam hinc post paululum nouerim te transiturum ad patrem, nullum tamen uolo præter te. Tu mihi omnibus carior, tu mihi amabilior uniuersis. Te uolo sic liuidum, sic cruentatum, sic transfixum, te mihi filium esse ore profiteor, & corde concupisco. Ista Maria tacite proferente præ doloris uehementia ac profluuio lacrymarum ultrà non ualente procedere silere compulsa est. Corde & affectu pietatis tota liquefacta remansit, atque filium ex nimietate mœroris intueri non poterat. Cui filius. Vt quid tanto dolore consumeris? Quare cogitationes uariæ conturbant cor tuum? Fateor quia cruciatus tuus gladius acutissimus mihi est. Pone igitur finem lacrymis, impetum afflictionis cohi-

be,atq; pro ijs, quæ locutus sum, non amarescat cor tuum. Vocaui te mulierem non matrem, ut magnanimitatis fidelibus meis exempla præberem. Nam naturalis dilectio tametsi reprehensibilis non sit, est tamen sensualitati propinqua. Te amplius diligo,quia sancta,quia pudica, quia humillima,quia caritate succensa es, quàm quia mater, & de te secundum carnem procreatus sim. Non enim oblitus sum te genitricem meam esse,me fuisse educatum à te,tuisq; obsequijs ad adultam peruenisse ætatem. Nō erubesco te uocitare matrem,talem te feci,tantis te ornaui gratiarum monilibus,ut merito prodirem ex te,teq; omnes generationes faterentur esse beatam. Nolui autem uocare te matrem,ne prolis dulcedine, quæ sub hoc latet uocabulo, tua transfigerentur præcordia. Facile (ut nosti) filiorum blanditijs uiscera materna complentur. In matrem te habere uolo,te ut genitricem uenerari. Viderer legem soluere,quam mandaui, si te appellare matrem,aut honorare cōtemnerem. Discipulum uerò,quem diligo præ cæteris,tibi commendo in filium,ut quemadmodum comes, ita & integerrimæ uirginitatis tuæ sit custos. Obtemperabit tibi ut filius,& tu de illo sicut de me qualicūq; frueris solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritius mihi. Ascendam & ego ad patrem hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit uices. Præclarum etiam scito in hac commēdatione discipuli latere mysterium. Ipse nanq; typum gerit ecclesiæ,quæ est immaculata & uirgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam tanquam me dilige,exhortationibus robora,confirma consilijs,exemplis erudi. Posset equidem in hoc seculi naufragoso discrimine absq; gubernatore perire. Multæ aduersus illam procellosæ tempestates, persecutiones acerrimæ,hæreses diuersæ concitandæ sunt. In fide adhuc debilis est minus fundata uirtutibus, & insueta pugnæ facillime succumbet, aut hostibus terga uertet,si duce priuatam se senserit. Ex meo ignominioso ac repentino exitu scio,quod turbanda est. Tuis informationibus erigetur,tua protectione solidabitur,atq; ex præsentia tua deperditas,si quę fuerint,recuperabit uires. Volo igitur,ut illam de cætero in filiū habeas, illam tuis orationibus protegas,atq; uirtutibus auctam ad me perducas. Eidem quoq; mandabo,ut te tanquam matrem ueneretur,te diligat,ad te confugiat,te inter Deum & se mediatricē faciat. Te aduocabit in periculis,in dubijs consulet,in necessitatibus implorabit. Non minus de te quàm de me captabit fiduciam. Faciam prorsus, ut omnes concurrant ad te,eritq; nomen tuum honorabile in omni generatione & progenie. Nemo in tui inuocatione spernetur, nullusq; deuotus tibi à me efficietur alienus. Indissolubili caritatis fœdere te illi & ipsam copulabo tibi. Hæc matri ad discipulum uerò inquit. Ecce mater tua, illi famulare, illam honora, post me secundus habere. Quicquid exhibebis illi siue obsequij, siue reuerentiæ, seu iniuriæ ascribam mihi. In præsenti afflictione eius esto illi consolator dulcis, indiuiduus socius & obediens filius. Non hinc discedat sine te, ubicunq; esse uoluerit, ipsius adhære uestigijs. His dictis inualescentibus passionis angustijs, atq; exitus imminente hora, conticuit. Ex illa ergo hora & deinceps iuxta domini præceptum accepit eam discipulus in suam.

E F G — Ioan. 19

Qualiter naturalem pauorem mortis superauerunt sancti. Cap. XIX.

Nemo sane intelligentium ignorat carnis & spiritus separationem esse terribilem, & potissime cum uiolenter ac præter naturæ ordinem euenire contigerit. Illam plane natura obhorret ueluti suijpsius cōsumptionem, propterea declinat pericula, dolores fugit, atq; expauescit omne, quo mediante decidit. Hinc infirmitates, cruciatus, & senium, quæ propinquæ mortis notissima indicia sunt, pati formidat. Quantum ualet, ab his se redimit, & medetur ipsis. Remedia uniuersa pœnis corporis resolutionem oppositis sedula inquisitione rimatur. Hinc uirtutis herbarum curiosa percontatio, hinc medendi peritia sumpsere principium. Omnes naturali impulsu quemadmodum diuturna felicitate uiuere appetunt, ita tormenta refugiunt, pericula trepidant, atq; tota, qua ualent, industria animæ exitum differre conantur. Hoc autoritate sua Apostolus roborans inquit. Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed magis eam fouet, & nutrit. Verum cum plurimos sanctorum legamus ultro se exposuisse cruciatibus, mortemq; minime declinasse, cum possent, hos nequaquam dixerim pœnarum seu exitij caruisse metu, sed illum

H — Ephes. 5

A tunc uitæ desiderio superasse. Habebant plane in seipsis pariter pauorem mortis, & im mortalitatis affectum. Præcedebat tñ amor odiũ, & perpetuæ uitæ gustus (gratia operante) separationis homini uincebat metum. Supra naturam diuinitus donum hoc illis erat prerogatum. Plane nihil humanę naturæ ascribendum est, cum potestate absoluta Deus operatur in homine. Ipse nanq; est, de quo egregius Psaltes cecinit dicẽs. Omnia Psal. 134
quæcunq; uoluit dñs, fecit in mari & in omnibus abyssis. Veneranda est igitur in homine omnipotentis gratia, cũ præter id, quod naturaliter est agit quis, sed & quilibet supportandus, quando naturæ impulsu agitatur, & regitur. Non sunt ob hoc redarguendi neq; damnandi, qui nimijs grauati passionibus signo aut clamoribus calamitatum suarum uehementiam notificant. Tales proculdubio exhortandi, alendi, & fouendi sunt, ne desperatione deficiant, & utriusq; uitæ stipendia amittant. Quis domino Iesu perfectior? quis illo in tolerandis cruciatibus robustior? in illata morte quis eo constantior, & tamen Euangelio testante didicimus, quod in ultimo cõstitutus cum immanissimis
B doloribus premeretur, uoce tonãti clamauit. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Porrò si in tormẽtis positus fortissimus sic uociferatus est gigas, quid aget infirmus homunculus? Si turris inuictissima tempestatis impulsu pené mota est, & tremuit, quid arundo tenuis & delicata? Non tamen arbitrandum est ex debilitate animi, seu carentia patientiæ mediatorem nostrum talem clamoris emisisse rugitum. Se uerum esse hominem, se carnem gestare passibilem, se mortem pauere insinuare curauit. Quanta pro hominibus pateretur, sub eadem uociferatione contexit. Ex passionis ergo immensitate, amoris magnitudinem declarauit. Nisi tenerrime ardenterq; diligeret, doloris nimietatem tolerare non posset. Vincebat plane in illo, atq; supereminebat mortis supplicium amoris magnitudo. Proinde ex consideratione mœroris ac pœnæ caritatis illius affectus notus efficitur. Quantum doluerit, quantumq; crucis patibulum perferẽdo laborauerit, quis sufficienter intelligit? quæ facundia enarrabit? Omnem humani ingenij excedit altitudinem doloris & amoris ipsius altitudo. In illo complebatur, quod in
C Threnis ore prophetico dicitur. Foris interficit gladius, & domi mors similis est. In cor Thren. 1
pore quidem passionis sæuiebat gladius, & in mentis habitaculo mœroris torrens maxime inundabat. Nulla profecto corporis pars seu sensuum siue membrorum à cruciatu erat illæsa. Insonabant utiq; in eius auribus uerba blasphemiæ, diuini contemptus sermones, irridentium, plangentium, uociferantium, maledicentiumq; tumultus. Oculis intuebatur cum illusione capita agitantes, atq; dicentes. Vah qui destruis templum Matt. 27
Dei. Matrem cernebat mœrore sautiam, & uberrime lacrymantem amicorum & affinium sustentari manibus, foueri blanditijs, exhortationibus consolari. Fœtore autem cadauerum occisorum & sanguinis putrescentis eius complebatur olfactus. Myrrhati quoq; uini potus mellifluum illius os amarescere fecerat. Postremo in stipite positus infixos clauos gestabat in manibus. A planta igitur pedis usq; ad uerticẽ capitis nil à tormentis remanserat liberum. Erat factus spectaculum Iudæis & Græcis, Latinis & Barbaris, iustis & peccatoribus, diligentibus & odientibus. Merito dicere poterat, quod ait Propheta. Ego sum uermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio ple- Psal. 21
D bis. Omnes uidentes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput. Sperauit (inquiunt) in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. Sane supra naturam erat, ut homo in tantis corporeis doloribus constitutus uiueret, loqueretur, uociferaretur, & non moreretur. Viuificabat prorsus seipsum, ut ad tam diuersa perferenda supplicia habilis fieret. Absq; diuina dispensatione agi non potuit, ut mortalis caro in passionis uegetaretur igne, & in tribulationum non absorberetur pelago. Mirabilis quippe in eo uita corporis, sed longe erat mirabilior animæ tolerantia. Tota etenim passionis uis omnis corporis cruciatus in animæ uirtute pendebat. Quicquid caro patitur, anima mediante eademq; sentiente patitur. Tolle à corpore animam, & ad quæq; tormenta insensibile redditur. Incide ipsum, adure, percute, dilania, & dolet nihil, neq; proclamat. Vnde hoc? nisi quia abest illa, quæ prius uegetabat, dolebat, regebat, atq; intelligebat. Ex animæ igitur dispositione cruciatus carnis nedum sentitur, uerumetiam leuigatur, siue grauatur. Porrò dum introrsus mens gaudet, utiq; in exterioribus flagellis exultat, si uerò tristatur, oneratur in minimis. Ibant Apostoli gaudentes

Act. 5 à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. B
Lætificati enim paraclito frangi exterioribus non ualebant. Ipsi plane erant, qui delectabantur pœnis, & idem ipsi, qui grauati mœstitia, uigilare minime potuerant. Non tamen uno eodemque temporis momento talis eorum mentibus diuersitas inerat, sed aliter atque aliter iuxta qualitatem ac dispositionem animæ se habebant. Non autem sic in mediatore nostro Christo. Vno siquidem tempore & Dei fruebatur uisione, & intolerabili passione gemebat. Altissimo uerò diuinitatis consilio actum est, dum pendens
Matt. 27 clamaret. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? ut tota diuinæ fruitionis gloria in eo militaret ad pœnam. Nam quemadmodum omnes cognitione antecessit, ita etiam & mœrore. Apposita est illi scientia, appositus est dolor. Secundum bonitatis, sapientiæ, caritatis, maiestatisque Dei notitiam doloris cremabatur incendio. Affligebatur itaque pro offensa Dei, pro abiectione sui, non propter se, pro contemptu gratiæ, pro futura sui corporis mystici persecutione, & pro plebis Hebræorum reprobatione. Afficiebatur in singulis, afficiebatur pro omnibus. Hoc uoluit Propheta sentire, dum di- F
Esa. 53 ceret. Omnes nos quasi oues errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit, & dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Modo igitur quodam indicibili in omnibus electis suis omnia perferebat pœnarum genera. Persequebatur in Apostolis, lapidabatur in Stephano, assabatur in Laurentio, sicque in singulis singula martyrũ cæterorumque iustorum sustinebat tormenta. Nemo igitur prædestinatus ad uitam sicut à sanguinis Christi precio expers est, ita nec ab ipsius mœrore alienus. Omnes in sanguinis sui lauacro à contagionis culpa mundauit, uniuersorum errata reformans in se, exhibuit sanctitate conspicuos, uirtutibus ornatos, & gratia coruscos. Corpore siquidem & mente crucifixus pro omnibus dicere compulsus est. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Minime tamen arbitrandum est ipsum à Deo totaliter fuisse derelictum, quem in unitate sumpserat personali, sed in puris naturalibus sensibilem partem dereliquit. Fluenta etenim æternæ uoluptatis continuit, ne impetu, quo solebant, emanarent in Christum. Quamobrem toto super se humanæ infirmitatis incumbente onere, atque diuinæ æquitatis in se suscipiente flagello ad patrem uocis suæ dirigendo clamorem inquit. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Clamauit, & exauditus est. G
Præsto miseratio superna illi affuit, quæ ab instanti conceptionis eius ipsum inhabitando possederat. Nequaquam ei defuit, quod cuilibet per Prophetam promittitur
Psal. 49 iusto. Inuoca (inquit) me in die tribulationis eruam te, & honorificabis me. Non tamen ab imminente tribulatione sic erutus est mediator, ut ab illo auferretur pœna, sed refulgente in anima sole, qui prius erat in nubilo, rediuiua luce sua humanitatis reparauit uires, ne passionis nimietate deficeret. Emergente uerò anima, quæ decurrentibus tribulationum fluctibus in profundi limo immerserat, nec pusillanimitatis formidine, nec pauore mortis territa est, quin potius examinata atque referta flagrantissimo amoris incendio passionis agonem, quem penè superauerat tolerando, repetere cœpit. Magnanimitatem siquidem, quam gerebat introrsus, foris ad suorum exercitationem fidelium cedere uoluit. Quamobrem ut, quæ deerant consummanda, perficeren-
Prov. 9 tur, sicut in sacro continentur eloquio, ait: Sitio. Ædificabat plane sapiẽtia domum Ecclesiæ ad habitandum, quemadmodum in sapientiæ uolumine conscribitur, quę potissime sacrarum autoritate scripturarum solidatur. Præuidens enim spiritus sanctus imbecillitatem humanam in credendo, ut ipsam in fide erigeret quicquid de Christo, super quem fidei fundatur autoritas, futurum erat, longe ante prophetarum prędixit oraculo, quatenus iam completa crederentur, quę sanctorum uoce prius quàm fierent, futura esse prænunciata sunt. Sitiebat itaque mediator passionem suam perficere prophetarum ore prædictam, ut inde sequeretur, quod in uerbo certissime pręuidebat. Ardebat profecto desiderio, ut diuinus repararetur honor, qui primo cadente homine deperierat. Sibi nanque illum diabolus uendicabat in homine, & quantum ualebat, aduersum Deum cordis erigebat ceruicem. Retinebat adhuc, quod male superbiendo con- H
Esa. 14 ceperat dicens. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & ero similis altissimo. Vt ergo non uiolenter sed rationabiliter profuga de sede non sua deijceretur angelus, & uerus Deus rectissime colendus crederetur, agnosceretur, diligeretur, uenera-

A neraretur, uenit in carne Christus pro ueritate in corpore moriturus, prædicando siquidem ueritatem, quæ Deus est, diabolicos detegendo errores, uitiorum sordes, hominum cæcitatem, tyrannicam patefaciendo seruitutem, mortalium exhortabatur genus ad ueræ fidei agnitionem uenire. Hæc quippe dum diceret, ab infidelibus occisus est Christus. Meruit optatum prædicatio eius effectũ, quæ solum diuinum quæritabat honorem. Iecit quidem uerborum, uirtutum, sacramentorum, & sanguinis spiritualia semina, cupiensq; fructum colligere, quem præsciebat esse futurum, aiebat. Sitio. Præterea quemadmodum aquarum fontes desiderat ceruus, ita ipse mediator cælestis Hierusalem restaurationem anhelabat. Affectabat equidem ut numero, ut felicitate, ut unitate compleretur, quatenus reuelata Dei gloria laus, honor Deo persolueretur, & gloria quæ affatim non nisi ex perfecta eius cognitione perficitur, cuius exolutionis debitum, laudisq; holocaustum non illi, cui redditur, sed ipsius, qui laudat, efficitur beneficium. Gratulatur Deus in se, de se. Honoratur autem uocibus

B laudantium ipso per Prophetam dicente. Sacrificium laudis honorificabit me. Nequaquam tamen sic, ut tacentibus qui laudant, eius deficiat laus, decrescat gloria, diminuatur lætitia. In nullo itaq; diuinæ derogatur laudi, cum desint, qui laudent, sed laudatores deficiunt ipsi, quibus diuinitatis laudatio proficit ad salutem, ad meritum, ad gaudium, ad felicitatem. Vt ergo existerent, qui omnipotentis Dei laude beatificerent, ad quam proculdubio ex passionis Christi precio, ex documento sapientiæ, atq; ex fide merito peruenitur, ait sitio. Sitiebat plane angelorum redintegrationem, sitiebat etiam corporis ac membrorum unitatem, quorum caput erat ipse, omnes ad se trahere, sibiq; copulare peroptabat, insinuare cupiens illis, qualia quantaq; pro ipsis supplicia pateretur, quatenus grati pro beneficio, animati pro munere de tam immenso caritatis obsequio rependeret gratiam. Proinde sicut pendens extensis brachijs, apertis manibus, perfossis pedibus, inclinato capite uniuersos inuitabat dicẽs, sitio. Quod enim mulieri uni Samaritæ dixerat, da mihi bibere, hoc in cruce nunc

C fixus omnibus ait, sitio. Vos (inquit) uolo, uos cupio, uos corpori meo unire, uos mihi associare, sitio. Hanc uocem in spiritu Propheta audisse testificatus est, inquiens: Precium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti. Curramus igitur & nos fratres, curramus singuli, curramus omnes, & sitienti Christo in potum illi præbeamus nosipsos. Sitit nos propter nos, inebriare nos uult. Omnem abigamus moram, torporem, dubietatemq;, ne tardi inueniamur ad sitientem currere fontem. Vtrunque in Christo est, utrunq; Christus est. Fontem habet uitæ, de quo illi per Prophetam dicitur. Apud te est fons uitæ, sed etiam est fons uitæ. Porrò si non esset fons uitæ in templo minime clamasset, si quis sitit, ueniat & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Fons uitæ erat, & tamen sitiebat. Aquam promittebat, & bibere cupiebat. Sitiebat nos, & dare se nobis desiderabat. Sitit (inquam) nos, in suum nos uult mysticum traijcere corpus. Sitis hæc de ardore dilectionis, de amoris fonte, de latitudine nascitur caritatis. Nempe in cruce stat positus, propinquus est morti, & amoris uehementissimi igne exæstuans, atq; refrigerari gliscens clamat, sitio. Propine-

D mus ergo ei, non sicut Iudæi acetum felle mixtum, sed nos, quoniam sitit nos. Tales tamen simus, ut non nauseat super nos, atq; de ore euomat suo. Simus mundi à sordibus, à cupiditatibus alieni, & à delicti desiderio extranei, ut hauriat, bibatq; nos. Aquam præterea sapientiæ & puritatis ei offeramus, undam profluentem utiq; de torrente diuinæ caritatis, absq; luto mundanæ cupiditatis. Talem potum diligit Christus, talem aquam sitit sapientia. Aqua munda, anima fidelis & sancta est baptismi deputata lauacro in uerbo, aquarum uerò collectio populorum est aggregatio sacro restante eloquio. Aquæ multæ populi multi sunt. Pro salute populorum, ut per crucis patibulum eos traheret ad se, mori desiderans aiebat. Sitio. Nempe animarum succensus zelo diuinam ad pietatem uolens iustitiam flectere erecta ad cælum mente, corpore uero nudato, uulnerato, clauato, patri clamabat, sitio: hæc pro electorum salute patior, ista pro tuo honore sustineo. Ignosce igitur illis, placabilẽ te illis exhibe, pro quibus tantis me exposui cruciatibus. Verum si hæc, quæ tolero, pauca uidentur, adde flagellum flagello, appone uulnera uulneribus, lacera, ure, confige, percute, occide. Vni-

Psal. 49
Ioan. 4
Psal. 61
Psal. 35
Ioan. 7
Apoc. 17

uersa hæc & maiora toto desiderio sitio. non poterit onerosum esse, nec conquerar de eo, quod sitio. O ardor caritatis, ô amor præceps, feruide, insuperabilis, & perseuerans, quem multæ aquæ tribulationum extinguere nequiuerunt, quo affectu, quo'ue tonitru in auribus domini Sabaoth insonuisti? Nempe repleisti cælum, commouisti terrã, conturbasti abyssum. Hãc uocem audiuit ecclesia, & læta est, atq; exhilarata spe. Nõ pauet sententiam perpetuæ damnationis, quam in mediatoris sui temporali morte fatetur abolitam. In cruce percipit, unde habeat propitiationem, in hoc uerbo sitio, unde uendicet eruditionem. Eruditur plane spirituali doctrina sapientię, & paucis immẽsa comprehendit mysteria. Tãquam amica in uerbi admittitur thalamo. Lætatur quia diligitur, prouehitur, confirmatur. Porrò inde perficitur sapientia, unde scandalizatur adultera, quia ista carnem in litera, ecclesia autem sensum spiritus intelligit latẽtem in litera. Hoc mystice uesania declarat populi Hebræorum, qui omnia secũdum carnem

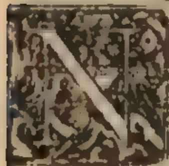
Matt. 27 sapiebant in Christo. Clamauerat quippe Hely Hely, & dixerunt Heliam uocat iste. Nunc (inquit) sitio, & illi non caritatis sed iniquitatis porrigunt poculum. Nam spongiam aceto hysopo & felle plenam arundini circumposuerunt, ut inde potarent morientem. Scripturæ sacræ cõplebant eloquia, & fidei nostræ instituebant mysteria. Perfecerunt opere, quod longe ante fuerat uaticinatum. Sic enim in persona Christi Pro-

Psal. 38 pheta prædixerat. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Crudelitatem quippe Iudæorum perfidorum expressit, sed neq; conticuit malitiã peccatorum. Quotquot sunt dediti uoluptatibus, quotquot superbiæ spiritu inflati sunt, quotquot liuoris, odij, aut nocendi ueneno referti sunt, in arundine & spongia fel do-

Deut. 32 mino porrigunt sitienti. De huiusmodi ait propheta. Fel draconum uinum eorũ & uenenum aspidum insanabile. Quemadmodum Iudæorum, ita & istorum potum obhorret sapientia. Non enim placent Deo peccatorum sacrificia. Illa respuit, illa paruipendit, & damnat. Sitim quam de nobis habere se asserit, non auferunt cogitationes malæ, neq; desideria terrena, sed cælestia, sed spiritualia, sed ignita, quæ de sanctificato prodeunt corde. Aberant hæc à Iudæis qui nocendi Christo animositate ardebant. Intus etenim malitia pleni sicuti peccatores cęteri spirituale aceti & fellis poculum domino tradiderunt. Foris autem hoc egerunt, quod nulli alij actum esse compertum est. A seculo non est auditum, ut homini sitienti, lasso, uulnerato, ac morienti pro sitis refrigeratiõe acetum hysopo & felle daretur mixtum. Excedit totius humanitatis limites ista crudelitas. Ingrati, scelesti, sine pietate, absq; misericordia, quod brutis impẽditur, sitiẽ-

Psal. 21 ti Dei filio denegarunt. Vrebantur omnia interiora eius, & præ siccitate exaruerant iuxta propheticum illud. Aruit tãquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis. Et tamen clamanti, sitio, gutta aquæ crudeliter denegatur. Debuerant plane, si qua in illis pietatis esset scintilla, ad clamorem commoueri dicentis. Deus deus meus, ut quid dereliquisti me? Debuerant etiam eorum molliri corda, cum dixit, sitio, & ad satietatem aquæ potum tribuere, sed eorum impietas pietatis aperuit fontem, atq; prophetarum prænunciatam indicauit ueritatem. Nam cum mediator accepisset acetum, inquit. Consummatum est. Multa hoc unico sermone conclusit. Sacramentum quippe humanæ redemptionis Iudæorum scelus, & quicquid prophetarum ore de illo fuerat uaticinatum, his paucis insinuauit consummatum esse atq; perfectum.

Quid in contemplantis animo meditatio passionis Christi efficiat. Cap. XX.

Nihil eorum, quæ in sacro continentur eloquio, sic humanum ualet excitare affectum, mentem erigere, temperare laborem, peregrinationis tædiũ auferre, & æternæ felicitatis spem immittere, quemadmodum redẽptionis humanæ sacrosanctum mysterium. In illo equidem diuinæ miserationis reseratur abyssus, cælorum aperitur ianua, caritatis latitudo ostendit, & quantus sit homo, apertissime manifestatur. Vile esse non potest, quod filij Dei sanguine cõparatur. Habet in illo homo unde gaudeat, habet unde tristetur. Tristari profecto debet, cum se passionis Christi intelligit reum. Nequaquam mediator Christus passionis aut mortis crucis subijsset iniuriam, si non peccator homo in Dei incurrisset offensam. Decretum quippe Dei paruipendendo deliquit, & terrena pariter ac cælestia deordinauit. Quam enim sapientia Dei in uniuerso intulerat pacem, homo inobe-

dien-

A diendo confudit. Venit igitur mediator in carne peregrinaturus in seculo, ut restauraret collapsa, illuminaret opaca, reuocaret deuia, & redimeret perdita. Ouem centesimam, descendit ut quæreret, atque in illa, quam amiserat, reponeret pacem. Hæc potissima incarnati uerbi exinanitionis extitit causa. Opus hoc perficiendum suscepit, dum carnem induit, dum uirginalis thalami secreta compleuit. Hinc contemptibilis ortus, præsepis reclinatio, stabuli diuersorium, Ægypti fuga, parentum subiectio, ieiunij prolixitas, tentationum perpessio, peregrinationis decursus, sedula prędicatio, donatio sanitatum, miraculorum ostensio, proditionis contemptus, irrisionum tolerantia, crucis ignominia, & mortis acerbitas in eo habuere principium. Ista sine humanitatis Christi fieri nequiuere labore. Proinde talium rememoratio, quoniam propter nos perpetrata sunt, compassionis ac tristitiæ nos debent mucrone transfigere. Pro tuis itaque facinoribus ò homo tristare in Christo, atque de ipsius tibi collatis beneficijs lætare in illo. Te agnosce in illo, tua in eius afflictionibus metire delicta, debita tua in Christi

B lege membranis. Vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Ipsius attritio, liuor, passio, atque interitus nostræ sunt calamitatis indices, & adeptæ pacis spirituales testes. Poterat plane homo, quandiu in mundo conuersatus est Christus, de pacis bono, quam idem perficere uenerat, dubitare, at ubi in patibulo effusus est cruor, de ipsa certificatus est pace. Hanc itaque non in membranis, non in lapide, neque in ligno, sed sanguine proprio in sua carne conscripsit. Librum hunc, ut ab uniuersis legatur, publice exposuit. Non autem sermone composito, uel humanæ sapientiæ exaratus est uerbis, sed hominum interueniente malitia digito Dei scriptus. Nempe sæuientibus gentilibus atque Iudæis depictus est foris: uirtute autem & sapientia Christi formatus est intus. Habet foris simplex & indoctus quid legat, habet spiritualis & perfectus quid intus intelligat. Innumera prorsus sub hoc carnis uelamine latent sacramenta, quæ à spiritualibus spiritualiter dijudicanda sunt. Legit simplex, & lætificatur, atque compungitur, exercitatus uerò intelligens irradiatur, atque accenditur. Quisnam nisi sapientia doctrix poterat paucis tam multa colligere? Abbreuiatam equidem legem, legalia sacramenta, caritatis compendium, perfectionis celsitudinem, uirtutum normam, & totum humanæ redemptionis modum ordinemque in hoc corporis sui conclusit uolumine. Quamobrem cum scribere complesset, nilque superesset scribendum, inquit. Consummatum est. Nihil plane particulariter perhibuit consummatum, sed absolute consummatum est ait, ut altissima & immēsa sub hac prolatione intelligas esse completa. Dedit utique formulam, & patefecit ianuam, per quam ingredientes uitæ pascua uberrima reperirent. Noluit explicare ut quæreres, noluit tibi plenius reserare, ut sapientiæ fluenta sitires. Nouerat profecto quod illa sapiunt dulcius, carius amplectuntur, & tenacius possidentur, quæ proprio, quàm quæ alieno, sunt acquisita labore. Occasione siquidem inquisitionis, dilectionis uoluit promittere fontem. Quo (uidelicet) comperto de ingrato quisque fieret gratus, de alieno propinquus, & de peregrino sanctorum conciuis. Hoc agnouerat Paulus, quando conuersis aiebat discipulis. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sancto- Ephes. 2

D rum, & domestici Dei. Abolitam omnem sciebat controuersiam, & Dei cum hominibus perpetuam in cruce per Christum pacem esse firmatam. Propterea dicebat. Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietē macerię soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorū decretis euacuans, ut duos condat in semetipso, in unum hominem nouum faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso. Porro quod Apostolus palàm per dominū Iesum completum esse commemorat, hoc idem dominus sub compendio expressit, inquiens. Consummatum est. Confixus ergo in stipite Christus tanquā propitiator optimus in nubibus eleuatus est, quemadmodum Noe sancto repromiserat, dicēs. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terrā. Cumque obduxero nubibus cælū, apparebit arcus meus in nubibus, & uidebo illū & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deū, & inter omnē animam uiuentem uniuersæ carnis, quæ est super terram. Proinde completis omnibus, quæ de aduentu, natiuitate, prædicatione, passione, & morte sua sanctis patribus testamenti ueteris in figu-

Isa. 53 | Ibid. | Gen. 9

ris & ænigmatibus uarijs fuerant præmonstrata, atq; à sanctis uaticinata prophetis, E
ait. Consummatum est. Quo dicto ad patrem preces supplicationesq; cum clamore ualido & lacrymis offerens, inquit. In manus tuas domine commendo spiritum meum. Opus quod dedisti mihi consummaui, perfeciq; omnia, quæ ad honorem tuum seu ad humanam reconciliationem spectant. Non autem ut mortem uerear, aut tartareas paueam legiones, siue defidam de te, sed ut uerum me fatear hominem, & rationalem habere animam, atq; inferiorem te esse in assumpta asseuerem natura. In manus tuas commendo spiritum meum. Præterea ne in hac ultima hora constituti, quos mihi dedisti, formident se deseri, audiant clamantem me, & se agnoscant in me, atq; orationem istam me fudisse pro se sane intelligendo non dubitent, dico. In manus tuas commendo spiritum meum. Spiritum utiq; meum in manus tuas commendo, non tantum quem gero ut homo, sed quem ut mediator & redemptor acquisiui mihi. Meum plane dixerim spiritum, membra mea, ecclesiam meam, sponsam meam, quam patiendo pro illa meam facio. Hanc spiritum meum nuncupo, quia F
adhærendo mihi unus spiritus fit & corpus unum. Nam siquis meretrici adhærendo unum efficitur corpus, quantomagis adhęrēdo mediatori Christo? Hoc testatur Apostolus dicens. Qui adhæret Deo, unus spiritus est. Huiusmodi sententiam non à seipso locutus est Paulus, sed reuelante patre, docente spiritu, & in illo loquente Christo. In illo habitabat Christus, & ipse in Christo. Perpetuo sibi inuicem erant caritatis uinculo copulati, non tribulatione, non persecutione, non fame, non nuditate, non mortis articulo separandi. Hinc roboratus spiritu fiducialiter aiebat. Certus
Rom. 8 sum, quia neq; mors, neque uita, neq; instantia, neq; præsentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura aliqua poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Sciebat quantum diligebatur à Christo, & quanti Ecclesiæ corpus æstimabatur ab ipso. Ipsum meminerat dixisse. In manus tuas commendo spiritum meum. Se electosq; omnes sub hac uoce expressos certissime intelligebat. Patris quippe affectum, pastoris uocem, & sponsi speciale connubium in hac commendatione G
cognouit. Cognouit plane, quoniam hac de causa pronunciatum extiterat. Rete-
Ioan. 17 xuit denuo, quod in conuiuio dixerat. Pater non rogo, ut tollas de mundo, sed ut serues eos à malo. Mei nanq; sunt, tibi illos commendo, atque custodiendos relin-
Luc. 23 quo, propterea dico. In manus tuas commendo spiritum meum, & inclinato capite tradidit spiritum. Quantum uoluit uixit, quando uoluit tradidit spiritum. Non enim coacte, sed sponte, & nemine cogente expirauit. Potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Sacramentum tamen maximum nobis commendatur in eo, quod dicitur, inclinato capite tradidit spiritum. Potestatem moriendi se habere indicauit, & humanæ redemptionis effectum posteris insinuauit.
Rom. 15 Non autem ab re scripta sunt. Nempe quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Scripta sunt, ut in facto mysterium, & in litera eliciamus spiritum. Vtrunq; uerum est, inclinauit caput, & spiritum reddidit. Reconciliauit nos patri, & pro nostris reatibus in cruce moriens satisfecit. Caput nanq; Christi Deus, quem-
1. Cor. 11 admodum caput hominis Christus, dicente Apostolo. Caput mulieris uir, caput uiri Christus, caput Christi Deus. Caput hoc dum passionum ludibria & mortis supplicia pro hominibus pertulit mediator, liquefecit ad misericordiam, flexit ad gratiam, & inclinauit ad indulgentiam. Quo peracto integerrimum electorum numerum & H
Luc. 23 humanitatis suæ in manus patris tradidit spiritum. Tunc uelum templi scissum est à summo usq; deorsum, terra mota est, petræ scissæ sunt, & monumenta aperta, atque multa sanctorum corpora, qui dormierant, surrexerunt, & post resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Vnde (oro) tanta cæli, terræ, creaturarumq; repentina commotio, nisi quod his nutibus conditorem suum occubuisse fatebantur? Pari modo sicut in uita, ita & in morte famulabantur eidem. Nempe cælum, quod domino moriente suum lumen obtexit, in ipsius ortu emisso angelorum inenarrabili exercitu, qui coram uagiente infante cęlestium suauissimam harmoniam promerent cantionum, solito effectum est clarius. Tellus quoq;, quæ decedente ipsius factore cōtremuit, eo nascēte ac prędicāte de suis ultimis finib. rationale germē
suum

A suum adduxit ad Christum. Hinc Propheta gratulabundus cecinit dicens. Lætentur cæli, & exultet terra à facie domini, quia uenit, quoniam uenit iudicare terram. Vtrobique claruerunt domini Iesu Deitatis insignia in cælo, in terra, & in ijs, qui aderant, quæ uniuersa lugubrem saluatoris necem conqueri uidebantur. Nam Centurionis, & eorum, qui ad spectaculum istud accesserant, plurimum compuncta sunt corda. Intuentes nanque quæ fiebant signa, percutientes pectora sua reuertebantur. Nequaquam arbitrabantur humanum aut solitum esse, ut quis moriens clamet, & ad libitum proprium tradat spiritum, ut obscuretur sol, tenebræ fiant per uniuersam terram, petræ scindantur, aperiantur tumuli, & resoluta in puluere dormientium corpora resurgant. Non immerito igitur mirabantur, atq; ex corporeis signis ædificabantur ad fidem. Verum quemadmodum illi, ita & nos compungamur, miremur, credamus. Compungamur (inquam) quia pro nobis innocens dominus crucifixus est. Miremur autem quod suæ caritatis arcanum conuicia, sputa, alapas, flagella, opprobriaq; Psal. 95
B perferendo nobis notificare dignatus est. Credamus uerò tam per ea prodigia, quæ in morte eius sunt uisibiliter facta, quàm per ea quæ post ipsius obitum spiritualiter sunt secuta miracula. Carnalia carnalibus & spiritualibus inseruiant spiritualia. Illis figuræ ostenduntur, nobis uerò sacramentorum ueritas reuelatur. Prius quod animale, deinde quod spirituale est, subsecutum est. Sane uelum templi materialis, in quo uaria hostiarium celebrabantur sacrificia, exhalante Christo per medium est scissum. Nobis sacri eloquij arcana panduntur. Est quidem scriptura diuina templum spirituale nobilissimum, toto orbe celeberrimum, quod sanctorum gestis, probatissimorum uirorum sententijs, atq; prophetarum oraculis tanquam de uiuis lapidibus constructum est. Sed sub literæ uelo ac figurarum cortice tectum. Nam sicut legitur, tenebrosa aqua in nubibus aeris (uidelicet) obscura scientia sermonibus prophetarum, adeo ut reperiretur rarus, qui ad ipsorum indaginem, & spiritualem latentem attingeret sensum. At ubi dominus prædicauit, occubuit, surrexit, sacramenta cælestia ex ipsis re- Psal. 17
C uelante desuper sapientia coruscare cœperunt. Amota siquidem litera, quæ occidit, tanquam scisso ac dirupto uelo, quod prius in latibulo erat, manifestum est. Deniq; habes in Euangelio, quod resuscitato domino discipulis suis sensum aperuit, ut scripturas intelligerent sacras. Hinc est quod uir ille Æthiops, quum prophetam legeret nec intelligeret, tam perspicue Philippo Euangelizante de diuinitate & ueritate Christi illuminatus est. Vnde (oro) tantus explanationum scripturarum profluuius totam per uniuersum orbem illustrauit ecclesiam? Ex munere profecto septiformis gratiæ prouenit, quemadmodum ipse prædixerat mediator. Paraclitus (inquit) spiritus sanctus, quē mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæcunq; dixero uobis. Donum hoc nominatissimus ille Propheta poscebat dicens. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Mysteria profunda & multa nimis odorabatur in lege latentia, quæ caligantibus naturalis intelligentiæ oculis per se minime intueri ualebat. Quamobrem sapientiæ & intellectus flagitabat lumen, quo mediante uoti sui compos existeret. Gratias igitur agamus totis præcordiorum deside- Luc. 24 Ioan. 14 Psal. 118
D rijs munificentissimo Dei filio, qui de sublimibus polorum sedibus spiritum suum in fidelium mentes immittere dignatus est, per quem nedum semoto ignorantiæ literæ uelo sacrosancta, quæ tegebantur in lege diuina, mysteria referare uoluit, uerum etiā gentilium corda fidei iugo lenificando prostrauit. Nemo equidem poterat lapideas ad credulitatem formare mentes, nisi optimus & uiuificans sapientiæ spiritus, ideo uoce præcursoris dicitur Iudæis. Nec dicatis, patrem habemus Abraham, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Optima similitudine gentes ab Israelitico populo alienas uocauit lapides, quoniam saxea, fictiliaq; adorando simulacra illis efficiebātur similes, sacro per Prophetā testante eloquio. Similes illis fiant, qui faciūt ea, & oēs qui cōfidūt in eis. Istiusmodi petræ Christi madefactæ cruore in eius morte sunt scissæ, quatenus prædicantiū uocibus aditū referātes, & ipsæ redēptionis beneficio participes fierēt. Quod prçuidēs Propheta esse futurū inqt. Annūciauerūt cæli iustitiā eius, & uiderūt oēs populi gloriā eius. Dum enim infidelitatis duritiā prędicantib. Apostolis deterscere credēdo adoptiōis gratiā, & cæleste Abrahæ promissam hæreditatē percipere meruerunt. Matt. 3 Psal. 134

ruerunt. Adhæserunt per dilectionem Christo,& uiui effecti sunt lapides, per quos cæ E
lestis Hierusalem mœnia construantur. Tanti siquidem erat meriti dominici corporis
effusus cruor,ut uirtute sua ualeret scripturarum explanare sacramenta,infidelium po-
pulorum conuertere animos,& ipsas peccantium mētes delictorum mole sepultas ad
emendatiorem uitam ueluti de sepulchri prodire gremio.Hoc impleri quotidie cerni-
mus ab eo,qui uocat ea,quæ non sunt,tanq̃ ea quæ sunt.Iacere quantos cōspicimus in
criminū fæcib.sine laudis uoce,sine sensu caritatis,& absq; boni operis motu.Hos pro-
fecto arbitramur mortuos,& à Christi mystico corpore censemus extraneos. De taliū
salute desperare poteramus, nisi assidua diuinæ miserationis erudiremur experientia.
Quæ quos uult resuscitat ad gratiā,reformat ad uirtutem,atq; habilitat ad coronā.Nē-
pe quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui,hos suo tempore uocat, atq; iu
stificat,& adducit in lucem populorum, quatenus per eosdē fiat salus usq; ad extremū
terræ,necnon honorificetur ille,qui ipsos de iniquitatum tumulo abstrahere dignatus
est.Multos in se tales sancta mater tenet ac fouet ecclesia,quorū testimonio, morib. & F
disciplina plurimi mutantur in melius,& ipsa in capite suo Christo decoratur,& floret.
Decoratur plane religio Christiana ex fidei suæ confessione.Floret autem ex quotidia
na iustificatorum aggregatione. Vtrunq; euidētissime asseruit Propheta, cum diceret.
Psal.110 Confessio & pulcritudo in conspectu eius,sanctimonia & magnificentia in sanctifica-
tione eius.Omnis quippe ætas,uterq; sexus,& qualibet hominum cōditio, credentiū
(uidelicet)& crediturorum in agnitione incarnati uerbi crucifixi & mortui nō medio
criter proficit ad salutem,quæ potissimum in catholicę fidei confessione subsistit. Hoc
mystice figurabatur in Centurione & cæteris, qui solicite dominici corporis custodie
Matt.26 bant reliquias.Ipsi equidem pari uoce,& consona ueritatis attestatione,dicebant. Ve-
re filius Dei erat iste.Hac confessione quid uerius,quid utilius ad meritum,& ad profe
ctum sublimius? Pendebat corpus exanime,turbabatur cælū,tremebat tellus, saxa mo
uebantur,tumuli patebant,& credentium audiebatur confessio,uere filius Dei est iste.
Plangebant homines,pectoraq; percutiebant sua.Sed angelorum cœtus hac confiten G
tium ac tristantium exercitatione mirifice lætabantur.Nam si unius peccatoris cōuer-
sione in cælis gaudent,quantomagis ex multorum? Stant plane sancti angeli, & singu
lorum gesta considerant,exhortantur,exercent,exigunt,attollunt, & indefesse Dei ca
stra custodiunt.Ascensus descensusq; frequentāt uices. Semper læti,semper soliciti di-
scurrunt.Nunc opera,nunc lacrymas,nunc Deo pietatis offerunt uota.Deferunt autē
de altari Dei,humanitate(uidelicet)Christi caritatis ignem,& fidei deuotionē,de san-
ctorum societate spem augent,de triumphis martyrum fortitudinem, de apertione ia-
nuæ cælestis regni seculi contemptum,de præsentia Dei reuerentiam,& de immensita
te felicitatis æternæ uirtutis desiderium.Quo magis huiusmodi ministerijs occupātur,
eo amplius exultant,& robustiores fiunt.Nesciunt quippe proficiētibus inuidere, nec
quicquam detrahere meriti,quin potius augmentant,erudiunt,& promouent.Zelant
uniuersorum salutem,& omnipotentis gloriam summopere quęrunt.Amici sunt sapiē
tiæ,& uicini uerbo,sed à miseria alieni atq; semoti.Quum in seculo hoc suum perficiūt
ministerium,nulla polluuntur labe,nullo labore fatigantur.Circumscribuntur loco,& H
Deo præsentes sunt.Ministrant hominib. & conditori suo, ignitæ laudis indeficienter
sacrificia offerunt,nec pro iniuncto officio desunt à laude, neq; pro gloria immortalis
regis in ministerio tabescunt.Exprimitur plane sanctorum angelorum spiritualis præ-
Luc.23 sentia in eo quod dicitur,quod dn̄o pendente noti eius & mulieres, quę à Galilęa eum
secutæ fuerant,ministrantes stabant à longe. Vtrunq; scriptura exposuit, rem (scilicet)
gestam,& mysterium,mysterium in angelis,& rem gestā in mulieribus ac notis. Quis
ignoret sanctos angelos in omni uita eius Christo dn̄o ministrasse,& tamen in passio-
nis ignominia eidem minime communicasse? Hoc per Prophetam dominus indicauit
Psal.87 dicens:Elongasti à me amicū & proximum,& notos meos à miseria. Erant tamen no-
ti & mulieres ibi,stabantq; à longe,nec cruci propter carnificum furorē appropiare ua
lebant,mente uerò & affectu iungebantē Christo.Iā per cicatricū rimas in cordis ingres
sæ fuerāt penetralia,ibiq; cum inhabitante uerbo pariter cohabitabāt, sed peramplius
afflicta mater & immaculata uirgo.Ipsa prorsus filij communicans passionibus in spi-
ritu

A ritu abesse non poterat. Cum spiritu unici sui abierat in spiritu, & cum corpore pendente pendebat.

Vnde excusationis peccati morbus originem sumpserit. Cap. XXI.

Quoties elatus quis alicui immani delicto (teste conscientia) se sentit obnoxium, reatus sui latebras fouet, quandiu quod egit, ignorari cognouerit, at ubi se deprehensum uiderit, ubi palàm esse didicerit, quod nequiter perpetrauit, tunc excusationis se tegit uelamine, aut materiam amouere conatur, unde ipsum deliquisse noscatur. Nempe excusatio delicti priorum parentum antiquatum est malum. Ab institutione quidem ipsorum sumpsit originem, atque uniuersam terrarum impleuit latitudinem. Letali hoc morbo Hebræorum referti erant pontifices. Porrò ut dominus Iesus crucis supplicio damnaretur, multimodas malitiæ suæ adinuenerunt excusationes. Perpetrato autem huiusmodi scelere, ne tanquam rei publice damnarentur, ad alia non minus pestifera se uerterunt iniquitatis
B figmenta. Rogauerunt etenim Pilatum, ut tam mediatoris, quàm latronum cum illo pendentium frangerentur crura, ne die sabbati eorum in cruce corpora remanerẽt. Cõfundebantur plane in seipsis, & redargutionem publicam uerebantur. Quamobrem ut de patibulis deponerentur corpora, sub legalis obseruantiæ zelo postulauere instãter. Mali utique poscebant bonum, legisque custodiam præuaricatores ipsi quærere simulabant. Minime tamen ualebant recto corde legis decreta seruare, qui latorem legis occidere curauerunt. Indignum nihilominus uidebatur, ut in solennitate præcipua inhumata corpora remanerent. nam magnus erat dies ille sabbati. Vere magnus & singularis erat dies, in quo hominum redemptor requieuit in tumulo. Sane requietiõis huius mysterium uenerandum diuina prenunciauere eloquia. Perfectis quippe cælis, elemẽtis, animantibus, & uniuersis, quæ sunt, ipsoque plasmato homine sic legitur. Compleuit Deus die septimo opus suum, quod fecerat, requieuit die septimo ab uniuerso opere, quod patrarat. Nempe si hoc de diuina dicitur maiestate, ab operibus suis quando re-
C quieuit, cũ de patre unigenitus dicat, usque modo pater meus operatur, & ego operor? Operatur Deus semper in singulis, operatur in omnibus, etiam quum per spiritualem seu corporalem naturam aliquid agit. Propterea diuinus sermo longe antè cõscriptus Christi futuram præfigurabat requiem, in qua idem mediator quum Deus esset & homo unus Emanuel, secundum humanitatis formam, & corporis susceptam substantiam, illud triduo ab omni redẽptionis opere, quod patrarat, in tumulo requieuit. Merito ad declarandam huiusmodi requietionis dignitatẽ, quæ cæteras propter uerbi personam antecedebat, dictum est. Erat magnus dies ille sabbati. Magnus (inquam) quia mysterijs magnis præditus, & multiplicibus grauidus sacramentis. Humanitatis siquidem Christi ueram requiem spiritualem à uitijs sabbatismum corpus Christi mysticum & sanctorum cum Deo regnantium æternam requiem premonstrabat. De quib. omnibus sigillatim differere, quum onerosum sit, ad eum, de quo tractare inchoauimus, domini ueniamus agonem. Obtenta itaque à præside licẽtia pontifices ad Caluariæ locum milites direxerunt. Ad Iesum igitur quum uenissent, illumque iam mortuum conspexis-
D sent, ipsius minime crura fregerunt, uerum astantium unus uibrata lãcea latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Grande prorsus inauditumque prodigium, ut de exanimato corpore sanguis exiret & aqua. Veruntñ maximũ in re hac gesta nobis uoluit Dei sapiẽtia commendare sacramẽtum, sui (uidelicet) & ecclesię unitatẽ. Huius & enim spiritualis copulæ figura præcessit, quando de latere Adæ dormientis una ex costis ipsius subtracta narratur, atque de eadem Eua cunctorum parens formata est, quæ typum gerebat ecclesiæ. Significabat tunc spiritus sanctus uerum & spiritualem Adam esse futurum, qui paracliti uirtute plasmatus dum dormiret in cruce, de ipsius latere profluentibus aqua & sanguine speciosa sponsa sine ruga & macula formaretur ecclesia. Hæc quippe sunt sacramenta ecclesiastica, per quæ totum corpus ecclesiæ abluitur, atque sanctificatur. In lauacro utique aquæ regenerationis, quod Christi morte sacratur, ab originali contagione mundatur. In redemptoris uerò sanguine nedum ab omni culpa purgatur, uerumetiam regni cælestis illi aperitur introitus. Ambo hæc in unũ effectum conueniunt, nec unum sine altero ualet ad salutem prodesse. Non enim absque

Ioan. 19
Gen. 2
Ioan. 5
Ioan. 19
Ibid.

baptismi

baptismi sacramento & peccatorum remissione potest quis futuræ beatitudinis hæreditatem percipere. Hoc ubiq; in orbe terrarũ sancta mater confitetur ecclesia, hoc multiplicibus scripturarum diuinarum testimonijs roboratur. Insuper & qui uidit de Christo aquam emanare & sanguinem, testimonium perhibuit, & uerum est testimonium eius. Nempe iste est Ioannes Apostolus & Euangelista, qui præcipuo amore dilectus est à domino. Horum quæ memorata sunt, fidelissimus extitit prædicator, & scriptor. Profecto hæc facta sunt, ut scriptura impleretur, quæ ait. Os non comminuetis ex eo. B
Ioan. 19 A domino quippe Mosi fuerat imperatum, ne in sacrificij phase in celebratione immolati agni ullum comminueretur os. In domino autem Iesu innocentissimo agno figuræ ueritas est completa. Nequaquam crura illius sunt fracta, quemadmodum duorum nequam cum eo pendentium, sed tantum illius latus apertũ, quatenus alia scriptura perficeretur, quę dicit. Videbunt, in quem transfixerunt. Porrò uulnerum cicatrices in suo uoluit dominus corpore retinere, ut sicut electis incentiuum dilectionis, ita & reprobis irrefragabile fieret testimonium damnationis. Ista omnia consummata in Christo longe ante prophetarum oraculis promulgata fuere, quatenus catholica fides tam pro se, quàm aduersus hæreticorum muniretur errores. Quum igitur esset serò, cõpletis in passione & morte Christi mysterijs uir quidam bonus & iustus nomine Ioseph audacter introiuit ad præsidem, & expetijt obnixe, ut tolleret de cruce corpus. Audacem illum atq; intrepidum magistri fecerat amor, & debitæ humanitatis officium. Minime expauit pharisæorum atq; pontificum rabiem, non præsidis crudelitatem est ueritus, neq; humile splendidi dominici corporis opus erubuit. Propterea ne sacratissimũ magistri corpus indigne tractaretur ab inuidis, illud sibi donari poposcit, sperans locupletem meritorum cumulum se in sublimibus cælorum mansionibus posse mereri. Vnde à Centurione cognito, quod expirasset corpus Iesu, donauit memorato Ioseph. Quale munus hoc, & quàm præcipuum? Vtiq; super aurum & super omnem lapidem preciosum electum. Thesauri uniuersi & cuncta seculi huius substantia in cõparatione ipsius arena uilissima æstimanda sunt. Gaude igitur ô Ioseph, & tanto lætare munere. Magni pende illud, & quasi oculi pupillã custodi. Caue ne illud à te longe patiaris abesse. Esto ubi illud, siue in domo, seu in tumulo. Line oculos tuos sanguine illius, suoq; liuore tuis medere uulneribus. Nulla esse ualet ægritudo tam ualida, nullus mœror, nullaq; tentatio, quæ non huiusmodi medicamẽto curetur. Est quippe in eo redemptionis cruor, & purgationis lauacrum mistum. Hoc forte Propheta concupierat, quando dicebat.
Ioan. 19
F
G
Psal. 50 Asperges me hysopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. De luctu gaudium, de cicatricibus salutem, & de morte, æternæ uitæ dulcedinem prægustabis.
Psal. 133 Propheticum illud agnosces in te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Mors etenim Christi, quæ Iudæis nox facta est, tibi computetur in diem. De illorum culpa ueniam, de ignorantia sapientiam, & de crudelitate fontẽ adeptus es pietatis. Si non ipsi desæuissent in Christum, munus hoc preciosissimum non haberes. Occasione illorum effectus es locuples. Discede itaq; à conspectu pręsidis, ne diabolica suggestione sententiam mutet, & reuocet quod donauit. Recede inquam, accelera, curre uelociter, ne thesaurum tuum quis diripere ualeat. Perge, & quibus sacratissimum inuoluatur corpus, linteamina eme. Iam factum est serum, iam sol properat ad occasum, mora ergo omnis tollenda est, ne impij accedant põtifices, ipsumq; deponant, ac ignoto recondant loco, tam ut ipsorum ignominiam tegant, quàm ut domini resurrectionem impediant. Tali Ioseph exhortatione commonitus lætus munere, ꝓ obsequio alacer, anxius de magistro à pręsidis secessit aspectu, atq; ocyus mercatus est sindonem, quatenus illa corpus saluatoris inuolueret. Secum etiam accito Nicodemo myrrhæ & aloes quandam pariter detulere misturam. Tu uerò ô anima mea in spiritu festina te iungere illis, ut sis tertius comes, quatenus sponso tuo hoc ultimũ ualeas humanitatis impertire obsequium. Vide tamen, ne tu uacua eas. Secum (ut cernis) Ioseph sindonem defert, in qua ut sacrata Christi caro uoluatur. Nicodemus autem, ut ungatur corpus, optimum myrrhæ thymiama confecit. Tu uerò si sapiens fueris, ex oculorum fontibus imbres lacrymarum educes, atq; ex ipsis ad lauandum corpus (prout moris est) plenum uasculum cõportabis. Hac aqua manuum, pedum, ac lateris uulne- H

A ra sufsablues redemptoris: nec non & reliquum corpus cruentatum, liuidum, dirisq; sulcatum uerberibus. Omnem hunc nihilominus congregabis liquorem: ne guttam quidem minimā perire permittas. Ex ipso igitur saluificū tibi conficies balneum ad tuorum detergenda uulnera delictorū, & ad uitiorū abolenda contagia. Securè itaq; perge cum istis. Domini quippe reperies genitricem, & sanctos cæteros patibulo circunstantes. Nimio prorsus tum pro immanitate sceleris, tum pro plebis ignorātia mœrore fatigantur. Pauent insuper ne sacrum deponatur corpus, atq; ab impijs carnificibus occultetur. His dictis unguēta pariter ac lintea deferentes, hi ambulant pietatis mysteriū perfecturi. Stabant ergo iuxta crucem beata uirgo, dilectus discipulus, mulieresq; cæteræ pauidæ atq; trementes, crudelissimū aperti lateris præ oculis spectaculū contuentes: de quo adhuc sanguis & aqua minimè stillare desierat. Dum igitur Ioseph mōti Caluariæ propinquasset, in primo intuitu sanctarum fœminarū timoris iaculo transfixa sunt corda. Consueuerunt etenim amātes & metuentes etiā in minimis esse suspecti. Vicissim colloquebātur,
B timidas mutuo cogitatiōes detegebāt: ingeminabāt uisum, atq; ab intimo cordis ad cælos usq; mittētes, alta trahebāt suspiria, diuinum inde præsidium flagitātes. Tandiu uerò in hoc mentis permansere conflictu, quādiu propius accedentes, qui essent, agnoscerēt. Tunc illis cognitis respirare cœperūt: metuq; depulso ingenti perfusæ sunt gaudio: si tamen in tantis cōstitutę pressuris uel modicā consolationis particulā admittere ualuerūt. Resumptis itaq; uiribus dilectus discipulus & iustificata peccatrix uenientibus obuiam processere. Cōperto autem, quòd ad deponendū corpus de præsidis licentia uenerant, genitrici sanctę hoc nunciare curarūt. Hoc audito intemerata mater mente lugubri, uoceq; mitissima inquit: Surgite filij, accingimini uiribus, uestra brachia roborate, atq; unici mei exequias prius, quàm aliqua persecutionis procella irrūpat, implere satagite. Tūc uniuersi, qui aderant, corpus deponentes de ligno supra lapidē propè iacentem collocarūt. Seriatim in modū coronæ tam mares, quàm fœminæ cōposuerunt se. Stabat mœrore incōparabili sauciata in parte dextera beata uirgo, & lateris uulnus cōtemplabatur
C attentè: iuxta quā dilectus residebat apostolus blādis eam satagēs mulcere sermonibus. Pedis plātas tenebat Magdalena, illosq; rigabat lacrymis, crine tergebat, & osculabatur labijs. Secū tacita suspirās, gemens, & lugens reuoluebat quāta ab eodem domino olim in amplexibus pedum perceperat beneficia. Propterea nec satiabatur amplexibus, neq; se tēperare ualebat à luctu. Nemo ibi erat, qui nō fleret uehemēter, atq; ad cælos singultus emitteret. Resonabat locus ille clamoribus, aspergebatur lacrymis, ac gemitibus cōplebatur. Cuius ferreum pectus, uel lapideum cor non emollirent ad fletum plangentium uoces, & potissimum intemeratæ uirginis uerecūdus aspectus, cuius pallebat præ dolore facies uenerāda? Rigabat planè genas illius decurrens aqua, dum nunc uultum, nunc latus, nunc dilaniatum unigeniti sui aspiceret corpus. Ingrediebatur per manuum pedumq; foramina: egrediebatur ad singula corporis membra, & ubiq; mœroris inueniebat pascua. Erigebat quandoq; ad cælum lumina nimia admiratione comprehensa: interdum etiam prorumpebat in gemitus doloris non ualens impetum sustinere. Vni-
D uersorum afflictio Mariæ cruciatus augebat. Volebāt illam consolari, nec ualebāt. Præualuerat quippe in præcordijs illius unigeniti passio, atq; animæ uirtutem penitus absorbuerat. Clarissimum passionis Christi speculum: effectum erat cor uirginis, nec non & perfecta mortis imago. In illo agnoscebantur sputa, conuicia, uerbera, & redemptoris uulnera. Conuersum erat gaudium in luctum, atq; in mœstitiam lætitia salutaris. Iam iuxta Simeonis uaticinium passionis gladius ipsius pertransierat animā. Iamq; cum ex- Luc. 2
tincto filij corpore spiritualiter expirauerat. Supererant tamē lacrymæ ac mœror: quatenus mortua uiueret, & uiuendo moreretur. Talis erat tunc Mariæ sanctæ status: talis passionis illius cōflictus. Sicut cæteros pręcellebat gratia, sanctitate, & merito: ita dolore, cruciatu, & pœna. Omnes itaq; in cōmuni lacerati corporis dilaniabat aspectus. Perdurassent profectò in huiusmodi cōpassionis negotio, nullamq; oculis flētibus, aut fatigatis corporibus dedissent requiē: nisi illos noctis prohibuisset crepusculū, & futuri diei celebranda solennitas. Quāobrem sibimet imperātibus reuerendū magnoperè domini Iesu accipiētes corpus, illudq; in linteaminibus & aromatibus cōdientes in monumento nouo, quod in petra sanctus exciderat Ioseph, deuotissimè sepelierunt. Beatus planè

præ uniuersis mortalibus iste uenerabilis Ioseph. Meruit quippe dominicũ corpus habe- E
re pro munere: meruit illud de cruce deponere: meruit in sindone, quã fuerat mercatus,
inuoluere: atq; in tumulo, quẽ pro se exciderat, sepelire. Meritò tanquã cordis sui singu-
larem thesaurũ in proprio Christi corpus tumulo collocauit: uerùm nõ in qualicũq; il-
lud monumẽto cõposuit: sed in eo, quod in petra exciderat, ut uerum se Christi fateretur
esse discipulũ: & ut quãti foret, quod habebat, ostẽderet: ingens saxum ad ostium monu-
menti aduoluit. Quis in his paucis explicet uerbis, quanta inuoluta sint sacramenta? &
quàm multa, in quibus spiritualis homo dijudicans omnia nutritur, & crescit: spiritua-
lia lateant nutrimenta? Nutritur quidem sapientia, sed dilectione crescit. Felicem dixe-
rim, cui id spiritualiter contingit, quod iusto Ioseph corporaliter cõtigisse cognoscitur.
Esto igitur talis, ut dominum Iesum merearis accipere. Iustificatus (inquam) per fidem
etiam cogitatione & actione iustus esto, atq; uirtutibus locuples, ut dignè Dei regnum
ualeas expectare. Accede præterea cum fiducia ad thronum diuinæ maiestatis, & uni-
uersorum regem pete humiliter: quatenus suum tibi dignetur retribuere filium. Hunc tu F
dum post multos labores, post uaria tentationum certamina, post plurima opera pieta-
tis, post lacrymabilis orationis instantiam fueris assecutus, ueluti pupillam oculi custo-
di, recõde corde, & charitatis brachijs amplexare. Eme utiq; tuis prius uoluptatibus ab-
dicatis mundissimam sindonem, ut in ea tuum inuoluas dominũ. Habeto conscientiam
tuam ab omni peccati uoluntarij labe detersam. Est enim purgata conscientia quædam
sindon dealbata, in qua dominus Iesus gratanter inhabitat. Huic diuersarũ adhibe odo-
ramenta uirtutũ: quatenus, si nõ uerum, saltem mysticũ Christi corpus inungas, ut cum
Apostolo dicere ualeas: Christi bonus odor sumus in omni loco. His uerò diligẽter per
fectis in petra meditando, orandoq; nouum facito monumentũ, in quo tuum possis re-
condere redemptorem. In humanitatis operibus Christi contemplare diuinitatem, atq;
in suscepti hominis infirmitate confitere domini maiestatem: sicq; soliditatem petræ ui-
riliter penetrabis. In huiusmodi spiritualibus exercitijs effectus assiduus, quietis & pacis
tibi tumulum fabricabis. In quo fide simplici, & ignita tecum cooperante caritate spon- G
sum Christum inseparabiliter collocabis. Requiescet ille familiariter in te, si ab humanis
fueris segregatus aspectibus, & tu ingredieris in ipsius abundantiæ sepulcrum, nec erit,
qui te exterreat. Delectaberis multitudine pacis, corpusq; tuum dominico corpori so-
ciabis, & oblitus omniũ quæ foris sunt, in hoc spirituali tumulo feliciter requiesces. Ve-
rùm ne quicquam propter obstrepentes exteriores tumultus patiaris incommodi, ma-
gnum saxum ad tui aduolue ostium monumenti. Diligentem ac perseuerantem adijce
menti tuæ custodiam: quatenus tum contra antiqui hostis insidias: tum aduersus uolu-
ptuosæ carnis illecebras, quæ nunc ex fomite, nunc generantur ex sensibus, tuum secu-
rus ualeas possidere thesaurum. Interim uerò dum resurrectionis adueniet hora, com-
punctionis atq; deuotionis aromata para: ac in pilo pectoris tunde, ut inde unguentum
facias optimum: quo idem dominus plurimum delectatur. Est quidem unguentum hoc
pietatis lenire ualens infirmantium mentes. De ipso etenim Timotheo Apostolus ait:
1.Tim.4 Exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas uerò H
ad multa, promissionem habens eius uitæ, quæ nunc est, & futuræ.

Qualiter homo delinquendo liberi arbitrij amiserit dignitatem. Cap. XXII.

VNiuersa quæ ad sui gloriam Deus creauit in seculo: conditoris contenta le-
gibus ultra nil appetunt. Suis nanq; firmata limitibus supra se in magnis, aut
mirabilibus minimè ambulare contendunt. Insinuant quippe omnia à sum-
mo bono bona esse creata: sicut sacer proloquitur sermo: Vidit (inquit) De-
Gen.1 us cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Ea uerò sola, quæ cætera in natura & donis
præcellit creatura: ab hoc uniuersitatis ordine deuiauit. Dum enim dignitatis suæ prin-
cipatum contempsit, naturæ suæ ornamenta amisit. Factus equidem est in contradictio-
nem sibimet, quum obedientiæ statuta neglexit. Longè nimium abijt à se, quum à patre
recessit. Se etiam cui noluit, subdidit: quãdo cui debuit se submittere paruipendit. Hinc
libertatis priuatus arbitrio, quo non uult, ducitur, trahitur, cathenatur. Hinc sapientiæ
& scientiæ cæcatus lumine densissimas spiritualis noctis tenebras patitur, & ignorat. O
quàm sæpe ponendo lucem tenebras, & tenebras lucem dicis malum bonum, & bonum
malum.

A malum. Nempe tādiu tali errore illuditur, quādiu gratificātis gratiæ irradiatus splendore se ubi sit, agnoscat, & doleat. Vtrūq; in hominis reformatione necessariū esse affirmo. Porrò nec sine cognitione dolor, neq; absq; dolore ualet perfecta esse cognitio. Poterit ne nō dolere, cui amissi inest sciētia boni? qui onerosi exactoris iugo nō ignorat se premi? qui diaboli astutias & tētamēta eius aduersum se nouerit esse innumera? qui in mortali corpore cōstitutus intelligit se peregrinari à domino? qui propriæ infirmitatis certamina, ac pereuntis seculi indeficiēter discrimina patitur? Horū omniū notitiam præstat cælestis gratiæ lumē, & diuinæ sapiētiæ iucunda serenitas: quibus quicunq; caruerit, errare atq; cadere cōpellitur uel inuitus. Quo nanq; quisq; plenus est spiritu, eodē impulsu frequentius agitatur. Possidet planè Dei spiritus bonus & rectus quædā priuata opera, effectusq; uirtutū: sicut nequā spiritus suas. De utriusq; spiritus operibus inquit Apostolus. De operibus quippe carnis, quæ nequam spiritu instigāte peragūtur, ait: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, Gal. 5

B ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. De spiritus sancti operibus quid dicat, attende. Fructus autem spiritus sunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, & castitas. Proinde quemadmodum ex fructibus arbor: ita ex operibus, quo spiritu quisq; sit plenus, agnoscitur. Ad quod probandū hinc inde innumera patent exempla. Nempe sancti patres, ecclesiæ doctores, & Christi discipuli, qui spiritu sancto erant pleni: Deo extitisse noscūtur amabiles, patientia præditi, conspicui sanctitate, dilectione feruidi, sapientia ornati, locupletati uirtutibus, compassione accensi, seculi cōtemptores, atq; indefessi bonorū omnium sectatores. Cuncta hæc laudabilia ideo possidebant: quia Dei spiritu ducebantur. Ecōtrariò pōtifices Hebræorū contemptores Dei, amatores sui, superbia inflati, cupiditate anxij, uoluptatibus dediti, nocendiq; auiditate intenti, maligno exagitati spiritu iniquitatis suæ artem aduersus mediatorem Christū perficere conabantur. Diaboli siquidem

C membra effecti in autorem omnium desæuire quæstū maximum æstimabant. Illum profectò nedum uiuum, uerumetiam defunctum persequi studuerunt. Occiderunt quippe corpus, & ipsius opinionis memoriā de cordibus hominū eradicare moliti sunt. Quamobrem altera die, quæ est post parasceuen, ipsi homicidæ, atq; diuini nominis inimici ad Pilatū accessere, dicentes: Domine recordati sumus, q; seductor ille dixit adhuc uiuens: Matth. 27
Post tres dies resurgam. O dementati principes, ô uenenatū os, & lingua uaniloqua. Seductorem ne esse dicitis Dei filiū, qui salutem maximā operatus est in medio terræ? Seductorem asseritis illum, qui humanū genus antiqui hostis fraude deceptū sapienter erudiuit: fouit misericorditer, fideliter pauit, & potentissimè liberauit. Delicta illius, opera mala, eiusq; seditiones proferte in mediū, ut & nos credētes in ipsum agnoscamus, ne seducamur. An fortè illum arbitramini sectatorē, quia leprosos mundauit, illuminauit cæcos, fugauit dæmones, & exanimata corpora reuocauit ad uitam? Nemo sanè uestrûm Ioan. 8
(dicente illo) quis ex uobis arguet me de peccato? quicquā criminis illi obijcere ualuit.

D Inueteratus iste liuor est latens malitia, loquacitas subdola, & uelata hypocrisis. Seductorem nuncupatis eum, ne uos præsidem seducere uideamini. Nempe seductores uos estis, qui Dei sapientiā obnubilare, atq; mediatoris gratiā exterminare nitimini. Ipse ipse est, de quo Psaltes canit egregius: Apud dominū (inquit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Quarum alteram apud se solam stare non patiens uniuersum tunc Psal. 129
illam effudit in orbem, quum bonitatis suæ aperiens uiscera ex alto oriens in tenebris sedentes, & mortis umbra misericorditer uisitare dignatus est. Alteram uerò idem prærogauit hominibus: quando pro nobis factus maledictum de maledicto legis, atq; dira exactoris tyrannide redemit nos. Non igitur seductor, sed munificentissimus redemptor, atque insuparabilis propugnator existit. Propterea sicut mortuus est propter delicta nostra, ut redemptor fieret uerus: ita resurget propter iustificationem nostram, ut gloriosus triumphator appareat. Illum morientem uidistis, eundem etiam præstolamini resurgentem. Resurget planè (prout prædixit) post tres dies: non à uobis, sed à suis discipulis uidendus, palpandus, agnoscendus. Vobis autem uiuens in se: uiuificans suos mortuus erit tanquam sol cæcis non lucens oculis. Suæ utique diuinitatis splendorem

uestris occultabit obtutibus: quandiu corda uestra infidelitatis uelamine deprimentur. B
Quod quum fuerit ablatum, agnoscetis apertissime, quoniã ipse est, qui est. Interim uero præsidi, quod dicere inchoastis, explete: quatenus dominicæ resurrectionis testes adhibere ualeatis: qui testificantes aduersus uos suo nos erudiant testimonio. Intulerunt
Matth. 27 itaq;. Iube ergo custodiri sepulcrũ usq; in diem tertium: ne fortè ueniãt discipuli eius, & furentur eum, dicantq; plebi: quia surrexit à mortuis, fiatq; nouissimus error peior priore. Prudenter quidem, si id declarandæ ueritatis occasione dixissent. Illis quippe tanquã in populo primis, & supra quorum fidem cæterorum erat superædificanda confessio: congruebat experimẽto certo nosse dominicæ resurrectionis seriem: ne per errorũ abrupta futuri præcipitarentur fideles. Locuti sunt recta nõ rectè sapientiæ tenebrati splendore. Quod enim ex caritate debuerant, liuore protulerunt. Illos nanq; irrogata contra dominum conuicia arguebant. Nam manifesta inimicitiarum indicia etiam synceram in aspicientium oculis commaculant caritatem. Quis istos paulò antè persecutores acerrimos nũc arbitraretur amicos? Inimici erant eo crudeliores, quo magis sub pietatis uelamine suam conabantur palliare malitiam. Poscebãt, ne à discipulis raperetur corpus, & F
falsò ipsum resurrexisse dicerent, ut sepulcrum officiosissimè custodiretur. Custodes tamen ipsos pecunia corrumpere præsumebãt. Illos (inquam) præses fastidio plenus inuectione aspera affatus est, dicens: Iniustè quidem aduersus illum irritastis me, atq; clamoribus uestris in necem autoris fecistis irrumpere. Cur cor meum mœrore respersum cõtra eum concitare nitimini? Satisne uobis illum peremisse uidetur, nisi ut etiã extinctum obseruem? Quare scelus scelere augere in me uultis? Vtinã uestris minimè uociferationibus paruissem: meq; impollutũ ab huius sancti nece seruassem. Nunquã dolendis do-
Ibid. lẽda, atq; delictis delicta adijciã. Nolo in tumulo defunctũ obseruare recõditũ. Vos ipsi habetis custodiam: ite, militibusq; adhibitis sepulcrũ custodite, ut scitis. Illi autẽ ab aspectu præsidis cum gaudio discessere, atq; ad sepulcrũ properantes signato lapide, ibiq; relictis custodibus abierũt. O sacerdotes impudici, & stolidi quid egistis? quid contra redemptorem seculi cogitastis? Laborastis frustra. Facere ne poteritis, ut qui dormit, non G
adijciat, ut resurgat? Resurget planè de sepulcri gremio gigas fortissimus: sicut prædixit, atq; de ipso à sanctis uaticinatum est patribus. Eadem prorsus facilitate, qua defunctos resuscitauit cæteros, excitabit seipsum. In carne manet uerbum, & in humanitate diuinitas, cui subest omnia posse, quum uult. Qui potuit de incorrupto uirginalis uteri procedere thalamo: ualebit equidem de clausi antri exire sepulcro. Non præualebit aduersus sapientiam nequitia uestra, neq; de industria adhibita custodia. Cedent contra naturam saxa domino resurgenti. Conticescent nimio terrore prostrati custodes: terræ fundamenta quatientur, elementaq; omnia proprio famulabuntur autori. Signate igitur miseri lapidem, serisq; firmissimis sepulcri ostia obstruite: quatenus diligentia uestra clamet aduersum uos. Adhibete uiros, qui totam peruigilem ducant noctem, ut ipsi testes resurrectionis dominicæ ueridici fiant. Planè illis referentibus, quæ audierint, quæ & uiderint, uestra prorsus erit confusa uesania. Vtinam uel tunc credatis, & furor conquiescat uester, atq; persequendi rabies repercussa conticeat. Veniã utiq; merebimini & laudem, si ex corde credetis: pro confessione quidem ueniam, & pro generis dignitate laudem: utrunq; autem ex fide humili, ex deuotionis innocentia, & ex Christi gratia donabitur. Porrò istiusmodi persuasiones dum increduli audiunt, & obstinatissimo animo in sua perseuerant perfidia: inuictissimus Christianæ militiæ propugnator relicto corpore exanimato, in tumulo multorum uallatus agminibus angelorũ, ad tartaream descendit inferi mansionem: quatenus uniuersos patres in illa regione umbræ mortis positos de ergastulo tyrannicæ seruitutis eriperet. Non autem pro adiutorio quasi apostaticos expauesceret spiritus: sed pro gloria humanitatis assumptæ angelicas uoluit secum descẽdere potestates. Vbiq; prorsus, siue quũ iaceret in præsepio, siue quum fugeret in Ægyptũ, supernorũ ciuiũ cœtus comitabãt eundẽ. Nẽpe ab illo nullo discessere momẽto, quin ipsius intenderẽt ministerio. Quod si cõseruis suis ministrãt mortalibus, quãto magis Deo suo uniuersorũ & domino? Magni quidẽ æstimabãt, si quãdo humanitati illius quicquã impendissent obsequij. Quamobrẽ tum pro summi regis honore, tum pro gaudio captiuorũ exultanter cum Christo perrexerũt ad inferos. Horum siquidem glorio-

A sum aduẽtum: mox ut ianitores tartareæ regionis agnouerũt in spiritu: eorum regi cursu rapidissimo nunciare curarunt. Hac quippe relatione expauit cor principis, ne fortè iste esset, de quo Citharœda sanctus uaticinatus erat, dicens: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperũ, & humiliabit calumniatorẽ. Et iterum: Liberabit pauperem à potente, & pauperem, cui non erat adiutor: parcet pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Fit itaque repentè clamor in loco, omnesq; indicibilis mœror inuadit. Conueniunt singuli ad auxilium propria intermittentes officia. Se quisq; immanissimi regis repræsentat aspectui, se cuncti in omnibus offerũt parituri. Inito igitur cõsilio clauduntur ostia, seris ualidissimis obstruuntur, ferreis uectibus firmantur: deinde disponuntur, qui repugnẽt, qui custodiant, ordinantur, & eliguntur, qui pulsantibus uerba respõdeant. Astat in iniquitatis solio Lucifer innumerabilium dęmonũ societate uallatus, qui omnes nõ ense, non clypeo, nõ uisibili armorũ genere muniti ad resistendum Christo in uno prauitatis assensu uenerãt glomerati. Non enim angelis uirisq; probatis sponte, sed B subijciuntur inuiti: quippe quũ & ipsi Deo coactè famulentur. Renituntur diuinæ, quãtum præualent, maiestati uoluntate, nõ opere. Coguntur (uelint, nolint) cælesti subesse imperio: contra quod, si possent, cupiunt accipere potestatem. Sæuirent utiq; crudelitate nimia in autorem omnium, ac uniuersi machinam redigerẽt in fauillam. Hinc eorum pœna grauis efficitur: hinc ipsorũ mœror intolerabilis esse cognoscitur, dum quod nolunt, sustinent: & quod uellent, pessimè agere nequeunt. In hoc itaq; quod nunc celebratur certamine spirituali, ne subijciantur angelis, ne ad redimendas captiuorum animas saluator introeat, ne amittant repentè, quod pacificè tanto tempore possedere, totis uiribus elaborant. Stant singuli in excubijs suis, & si quem fragorem aduentantium audiant angelorum, uigilanter obstruãt. Ex his uerò quæ in pœnarum patres sancti agnoscebãt fieri locis, mediatorem Christum præsentem esse minimè dubitabant. Nouerant enim prænunciante Ioanne ipsum in carne uenisse, prædicasse pœnitẽtiam, regnũ promisisse, passionis ac mortis suæ cõmemorasse supplicia, atq; triumphalis resurrectionis promul C gasse insignia. Quamobrẽ ardore eum nimio cernere cupiebant, quẽ liberatorem suum fore sancto spiritu reuelante cognouerãt. Qualis ibi tumultus? qualis mœror? qualia uota iustorum? Etenim quidã illorũ clamabãt corde: Veni ad liberandũ nos domine Deus uirtutũ, & ostẽde faciem tuam, & salui erimus. Alij uerò: Domine præstolamur aduentũ tuum, ut citò uenias, & dissoluas iugum captiuitatis nostræ. Nõnulli autẽ: Illuminare ijs, qui in tenebris & in umbra mortis sedent ad dirigẽdos pedes nostros in uiam pacis. Huiusmodi uociferationibus spiritualibus beati illi ad eorum ereptionem dominũ aduocabãt. Econtrariò nequam spiritus uirtute, qua poterant, ne saluator intraret, reniti moliebantur. Propterea nunc se inuicem hortabantur: nunc super captiuos fremebãt in spiritu: supra quos etiam pugnæ transacto articulo, supplicia duplicare sperabant. Liuore quippe incredibili urebantur intuentes eos solito lætiores, utpote ab ipsorum tyrãnide liberãdos. Cuncta hęc sine strepitu in spiritu agebantur. Nullus ibi sonorus clamor, nulla corporalis actio, nil uisibile humanis obtutibus mouebatur. Dum igitur in eadem re D gione magnum silentium tenerent omnia, & tenebrarum princeps cum suis intentissimè expectaret: ecce præ foribus innumerabilis angelorum aduenit exercitus in diuinitatis solio Christi anima triumphaliter residente: de quorum profectò glorioso cõsortio angelus prosiliens Gabriel coruscus lumine, uirtute cõspicuus, caritate feruidus, atq; autoritate terribilis, ianuis appropians ait: Attollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex glorię. Decebat planè, ut qui uirgini Verbũ nunciauerat incarnandum: eundem quoq; patribus liberandis insinuaret adesse. Debuit prorsus Christi uictoriã, qui Dei fortitudo interpretatur, angelis superbiẽtibus intimare, ut dies diei eructaret uerbum: & ob hoc nox nocti ipsius uerbi indicaret præsentiã. Audita hac Gabrielis uoce, qui aderant, mœstitia ac pauore nimio tremuerunt. Nullus tamen fugere, nullusq; (nisi cui indictũ fuerat) respondere præsumpsit. Tunc ille iam penè prostratus audaciam fingens, inquit: Quis est iste rex gloriæ? Locus iste luctus & tormẽtorum, incendij & mœroris, tenebrarum & mortis est, hic requies nulla, nullusq; ordo, sed sempiternus horror inhabitat: proinde non læti, neque beati ad nos consueuerunt ingredi: nouum utiq; sonat in auribus meis. Inaudita res est, ut quisquam rex gloriæ, ad tantam

Psal. 71
ibid.
Psal. 79
Luc. 1
Psal. 23
ibid.

ignominiam, quæ hic esse cognoscitur, descẽdere uelit, quamobrem edicito mihi: Quis E
est iste rex gloriæ? Cui Gabriel: Dominus est (inquam) fortis & potens, dominus potens in prælio. Cur sic te asseris ignorare? quare te exhibes alienum? quare quis sit dominus fortis & potẽs te nescire dissimulas? Ex te ipsius fortitudinem atque potentiam discere potuisti. Experimẽto sciens quòd fecerit potentiam in brachio suo: dum dispersit superbos mente cordis sui: nec non exaltando humiles, de propria potẽtes deposuerit sede. Quis tyrannicum uestrum imperium ualeret conterere, nisi hic dominus fortis & potens? Nempe ipse est, qui uobiscum pugnauit in eremo, & palmam uictoriæ reportauit. Pugnauit (inquam) cum hominibus, pugnauit cum uitijs: pugnauit docẽdo, fugiendo, patiendo, moriendo: ubique gloriosissimè triũphauit. Descẽdit quoque nunc huc, ut alliget fortem, eiusque uictoriæ diripiat spolia. Iustorum penes uos copiosus est numerus, qui regis huius præsentiam concupiscit. Ad hoc itaque ad uos descendere dignatus est, ut illos de potestate uestra, atque tenebrarum eruat loco, & in gloriæ regni sui transferat claritatem. Hoc autem dicto conticuit. Siluerunt etiam dæmones loqui minimè audentes. Fa- F
Psal. 23 cto uerò aliquantisper silentio, eadem quæ prius Gabriel asseruit, repetit dicens: Attollite portas principes uestras: & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Porrò eloquia hæc tanquam grande tonitru in auribus dæmonum sonuere, scientium certissime nõ posse ultrà resistere postulanti. Verum interrogare denuò præsumpsere, dicentes: Quis est iste rex gloriæ? Et illico angelus zelo Dei succensus, potestate præditus, & cælesti fultus auxilio in impetu spiritus sancti inquit: Dominus uirtutum ipse est rex gloriæ. Vix uerba finierat, & ecce repentè inferni ostia reserãtur, & uniuersæ spirituum immundorum legiones diuino uerbi repercussæ splendore disparuerunt. Nequaquã tanti luminis ualẽtes sustinere fulgorem, mox euanuerũt: quemadmodũ nix solis radijs cale-
Psal. 67 facta liquescit. Hoc futurũ Propheta præsenserat in spiritu, quũ dicebat: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius: & fugiant qui oderunt eum, à facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei, & iusti epulentur in conspectu Dei, & delectẽtur in lætitia. Tolerabilius illis fuit se stagno ignis & sul- G
phuris immergere, quàm tam gloriosi exercitus præsentiam sustinere. Fugatis itaque spiritibus depelluntur tenebræ, uincula soluuntur, educũtur captiui, ut corã immortali rege proni adorent. Fit lætitia magna, & concors angelorũ hominumque conuentus. Ibi ignitæ resonant laudes, & gratiarum ineffabiles actiones. Certatim hymnidici angelorum chori caritatis præconia efferunt, uota orationũ promunt, uenerationis & gloriæ, gaudij atque iubilationis attollunt carmina. Procedũt quoque in medium ante Iesum patriarcharum, prophetarum, omniumque iustorum lætissimi comitatus: qui desideriorum longanimitate fatigati cum humilitate nimia procumbẽtes Saluatoris in spiritu deosculati sunt uestigia. Nempe nõnulli inter eos præcipui uidebantur, tãto honorabiliores præ cæteris apparebant, quãto clarius redemptionem sui & aliorum prophetauere uenturam. Singuli denique in suas facies proruentes uiuentem in secula seculorum officiosissimè laudabant. Nullus profectò illorum defuit electorum, qui non pro maiestate, pro triumpho, pro redemptione, pro præsentia immensas Dei filio persolueret laudes. Porrò locus il- H
le prius tenebrosus & squalidus, delectatione plenus, luce præfulgidus, atque delicijs effectus est opulentus. In eo diuina maiestas primum hominibus conspicua facta est. Nam æterna uita non in carne, sed in uerbo manifestata dignoscitur. Tota equidem diuinitatis essentia, sicuti est, nõ minus clarè, minusque gloriosè sanctis illis apparuit, quàm etiam nunc electis omnibus fulget in cælo. Tantæ etenim simplicitatis, tantæ incircunscriptibilitatis, tantique decoris diuinitatis probatur esse substãtia: ut nec augeatur locis, neque tẽpore uarietur: sed semper eadem & ubique tota subsistat: ita ut ibi sit perfecta beatitudo, & sempiterna fruitio: ubi in puro se suo fonte reuelat. Eapropter sancti illi eadem tunc percepere comprehensionis gaudia, quæ in seculorũ suscepturi sunt fine, excepta duntaxat corporis glorificatione, quæ ex animæ unione, atque redundatione gloriæ ipsius prouenire cognoscitur. Data est illis Verbi uisio facialis, & sanctæ trinitatis perspicua cõtemplatio. Prærogatum quoque est ipsis, ut angelis sint similes, æquales in gloria, regni cohæredes, corpus Christi, & cælestis aulæ perpetui ciues. Quod sempiternaliter possessuri sunt, inchoauere tunc firmiter. Verbum quippe Dei complectentes in se ineffabili sunt
satietate

A satietate refecti. Experimento tunc cognouit Propheta, quod dixerat: Satiabor quum Psal.16
apparuerit gloria tua. Hoc ipse, hoc patres percepere, & cęteri, quū se illis uerbum essen
tialiter propalauit. Nusquam totum illud erat triduo, quod in tumulo corpus remansit
exanime: anima uerò unita discessit. In ipsa utiq; regione pœnarū eo usq; sustinuit, quo-
adusq; dispēsationis suæ profluxerat tēpus, in quo resumpto humanitatis corpore prorsus immortalitate uestito, illud in perpetua æternitate proueheret. Interim igitur expectemus & nos, quatenus refecto spiritu, atq; passibili corpore recreato auidius ipsius sacrosanctæ resurrectionis modum & ordinem degustemus.

De resurrectione domini, & futura mercede iustorum. Cap. XXIII.

INter mirabilia opera, quæ assumpto homine Dei sapientia exhibuit mundo, resurrectionis eius mysterium præcipuum sortitur locum. Non enim natura patitur, nec usus docet, neq; attingit ratio, ut corruptibilis caro effecta exanimis amplius moritura resurgat. Quis (oro) absque fidei admi-
B niculo astruere audeat, ut corpus passibile corruptioni obnoxium, atque ad interitum per singula momēta decurrens ita reformetur ad uitam, ut sine alimentorum suffragio, defectione sui, atq; progressione ætatis immortale persistat? Humanum hoc obhorret ingenium, hoc uiuendi consuetudo refugit, atq; carnis prudentia renuit confiteri. Nempe quisq; negligit credere, quod non percipit ratione, at experimento nō discit, seu sensibus non agnoscit. Quamobrem increata sapientia humanam speciem ex originalis culpa delicti plurimum deterioratā cognoscēs, illam ut resurrectionis informaret ad fidem: eandem in multis notificauit argumentis. Est etenim crudelitas hæc saluti illius admodum necessaria. Superuacuus planè omnis censendus est labor, quū futuræ mercedis abigitur spes. Qui arat, in spe colligēdarum segetū serit: qui certat in stadio, in spe brauij obtinendi, dimicat cum fiducia: sed & qui nauigat sub spe perueniēdi ad lucrum, marinis se fluctibus exhibet. Nemo absq; retributionis spe cuiquā se exponit negocio. Hoc præcipuus Vates de se domino affatus est, dicens: Inclinaui cor meum ad fa Psal.118
C ciendas iustificationes tuas in æternū propter retributionē. Expetebat quidē pro diuinis iustificationibus faciēdis nō temporalem retributionē, sed æternā mercedem. Alibi quid quæreret, expressit ita: Portio mea sit in terra uiuentium. Quæ uerò, quantaq; esset Psal.141
hæc portio, euidentius insinuās inquit: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Psal.72
Deo quippe sciens nil melius: imò præter Deum nihil bonum ac delectabile noscens, ipsum sui laboris præmiū, suę retributionis instituit finem. Nos quoq; suo hortans exemplo, ait: Quęrite dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper. Semper facies Psal.104
domini quęrenda est, sed in spiritu: quoniam (sicut legitur) spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Nempe si in spiritu, etiā in spe quærēdus est. Spes enim quæ uidetur, nō est spes. Quærēdus est igitur, ut uideatur, hic quæritur, ut alibi uideatur. Ipsa uisio inquisitionis est merces. Quū ad mercedem fuerit peruentum, cessabit inquisitionis fatigatio: quoniam uidebimus eum sicuti est. Interim dum peregrinātes à domino mortalis ac corruptibilis carnis tegumento induimur: nequaquam quærere desinamus: neq; à la-
D bore uirtutum & bonorū operum fœcunditate deficiamus incredulitate laxati: scientes 2.Cor.5
quòd si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ædificationē ex Deo habemus, domum nō manufactam, sed æternam in cælis. Ad roborandā igitur spem hanc in suorum cordibus fidelium Dei & hominū mediator corpus suum, quod exanime iacebat in tumulo, uoluit suscitare post triduum, atq; suæ resurrectionis gloriā, quæ nostrę est causa, in multis argumentis ostendere, nec non à diuersi temporis testibus prędicari: quatenus fides catholica inanis non uideretur & uacua, quæ tam ueridicorum testium autoritate fulciretur. Quemadmodū enim postquam perfecta est, celeberrimè prędicatur: ita prius quàm fieret, prænūciabatur futura, atq; multimodè pręfigurabatur implenda. Hinc est, quòd Ionas propheta dum à facie domini fugiens in Tharsis nollet Niniuitarum euersionem (sicut dominus mandauerat) prędicare, dimersus in undis statim marinæ beluæ cibus efficitur, tandemq; post diem tertium uiuus euomitur. Quæ res cur in diuinis sit scripta uoluminibus, aut quare acciderit, Saluator disseruit, dicens: Sicut Matth.12
fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ. Samson quoque sanctificatus in utero dominicæ resurrectionis figuram prætulit.

Quum enim Gazam Philistinorum urbem fuisset ingressus, atq; ab inimicis, ut caperetur, maxima cum industria custodiretur, intempestæ surgens noctis silentio fugam arripuit, ablatas ciuitatis ferreas ianuas super montis uerticem asportauit, ac de obseruantium se manibus illæsus euasit. Qui legit, intelligat: quia uerbum mysticum est. Sub figurarum profectò uelamine Hebræorum populo narrabantur futura: quatenus ex ipsis ædificaretur ecclesia, roboraretur fides, & nutantium corda ad ueri Dei manuducerentur notitiam. Addita sunt figuris Prophetarum oracula, ut quasi rota uideatur in medio rotæ, cuncta hæc sancto disponente spiritu, qui diuidit singulis charismata, prout uult. Nam quum in donis sit multiplex: unus tamen est in substantia, simplex in natura, in gratia locuplex, atque in machina artifex uniuersa. Nempe omnium est artifex omnem habens scientiam, omnem habens uirtutem, prospiciēs omnia. Ipse prophetarũ ora compleuit, ut certa ueritatis scientia tanquã præterita futura prædicerēt. Non enim (teste Apostolo) uoluntate humana allata est aliquãdo prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, quibus non sine grandi conscientiæ contradicitur detrimento, quum re uera nõ illorum, sed ipsius qui per eos loquebatur, omnis sit iniecta calumnia. Oportet igitur cum humilitate maxima eorum sermonibus syncerã credulitatis adhibere reuerentiam, potissimũ quum agnoscamus impletũ, quod implendũ esse uaticinati sunt. Sũt etenim eloquia tanquã lucernæ in caliginoso seculi loco ardētes atq; lucentes, donec uerus Lucifer, qui nescit occasum, in cordibus oriatur fideliũ. Tunc ipsius sapientiæ splendor sibijpsi sufficit ad illuminandũ de se, quanquã & ipsa in oraculis fulgeat prophetarũ. De fonte quidem sapientię idem spiritus haurit, quicquid per suos loquitur uates, sicut eiusdem sapientiæ eruditione instruimur dicētis de spiritu: Non enim loquetur (inquit) a semetipso, sed quæcunq; audiet, loquetur: & quæ uentura sunt, annunciabit uobis. Annũciat utiq; ueritatis spiritus, quę uentura sunt: dum introrsus mentes sanctorum replens reuelando futura manifestat. Annunciãt & ipsi per spiritum, quæ uentura prænoscunt, quando quæ corde percipiunt, uerbis aut scriptis insinuare non desinunt. Hoc modo eorum oracula peruenerunt ad nos: quæ nedum præteritam, uerumetiam pręsentem confirmant catholicam ueritatem. In ipsis de domino Iesu quæ facta sunt, futura leguntur. Prædixerũt Prophetæ, quòd de uirgine nasci, quòd pro hominibus pati, flagellari, cõspui, crucifigi, moriq; debuerat. Nequaquã etiam texere silentio, qualiter ueraciter resurrecturus, atq; cum ingenti gloria ad cælos fuerat ascensurus. De his in persona eius Citharœda sanctus sic loquitur: Tenuisti manum dexteram meam: & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Et alibi: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi: quia dominus suscepit me. Tanto siquidem Propheta memoratus ueritatis lumine radiabat, ut futura quasi præterita nunciaret. Nec tantùm hic solus, sed quotquot eodem spiritu imbuti sunt, fecere similiter: sicut apostoli Petri uoce dicitur. Nam à Samuele (inquit) & deinceps qui locuti sunt, annũciauere dies istos. Aduentum (uidelicet) Christi, natiuitatem, prædicationem, passionem, resurrectionem, ascensionem, & per emissionē spiritus gentium uocationē. Præcones suos præmisit ante se Deus, prophetas (scilicet) sanctos, qui promulgarēt futura. Voluit quoq; testes habere idoneos, quorum uiuæ uocis oraculo corpus muniretur ecclesiæ, quę uno uiuificatur spiritu, unaq; fidei confessione saluatur. Non enim alium spiritum, neq; fidem aliam habuere patres, qui Christi pręcesserunt aduentũ, quàm qui eundem secuti sunt. Nõ multi, sed unus est spiritus, per quē datur sermo sapientiæ atq; scientiæ, fides, discretio spirituũ, gratia sanitatum, genera linguarum, & sermonũ interpretatio. Neq; plures fides, sed (sicut ait Apostolus) unus Deus, una fides, unum baptisma. Vnde alio in loco de fide patrum dum loqueretur, expressius differens, ait: Habentes autē eundem spiritũ fidei, sicut scriptũ est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur, scientes quoniã qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & cõstituet nos uobiscum. Nã tēpora uariata sunt, nõ fides. Illi uenturũ, & nos uenisse credimus. Illi capitis resurrectionē prædicebãt: nos illã cõfitemur factã, & membrorũ prædicamus esse futuram. Nã una eadēq; est capitis & membrorũ resurrectio, quãuis nõ uno tēporis celebret momēto. Quid de hoc Apostolus loquatur, aduerte: Qui conresuscitauit (inquit) & cõsedere nos fecit in cælestibus in Christo. Adhuc quũ ista diceret, mortalis erat, adhuc in
terra

[Margin notes: 2.Pet.1 (at "tia locuplex"); Ibid (at "centes, donec"); Ioan.17 (at "quitur uates"); Psal.72 (at "his in persona"); Psal.3 (at "& in uoluntate"); Act.3 (at "dicitur"); Ephe.4 (at "cut ait Apostolus"); Psal.115 (at "scriptũ est"); Ephe.2 (at "momēto"); section letters E, F, G, H in right margin]

A terra inter homines uersabatur: & tamen se resuscitatũ in Christo, secq; sedere in cælestibus fatebatur: non utiq; corporaliter: sed per mysteriũ unitatis capitis & corporis, quod est ecclesia fidelium in Christo rectè credentium. Æqualis igitur est autoritas uaticinantium resurrecturum Christum, & resurrexisse prędicantium. Nam Christum resurrecturum Dauid longè antè prænuncians, ait: Prouidebam Deum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear: propter quod dilatatũ est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe: quoniam nõ derelinques animã meam in inferno: nec dabis sanctũ tuum uidere corruptionem. Propheta ergo quũ esset, & sciret, quia iureiurãdo iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi: quia neq; derelictus est in inferno, neq; caro eius uidit corruptionẽ. Audiuimus ueridicum Vatem: audiamus & fidelem testem Christi resurrectionem prædicantem. Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium: quoniam sicut per hominem mors: ita & per hominem resurrectio mortuorum: & B sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Prophetarum etenim, euãgeliorum, sanctorumq; patrũ uolumina plena sunt autoritatibus, quæ Christi resurrectionem pronunciant esse completam. Nos itaq; habentes tantã autoritatem, deponentes omnem infidelitatis caliginem curramus simpliciter ad dominũ Iesum, qui semper uiuit, & est in dextera Dei ad interpellandum pro nobis. Ipse planè sicut mortuus est propter delicta nostra: ita & resurrexit propter iustificationes nostras. Resurrexit (inquam) non angelico fultus præsidio, nec humano confortatus auxilio: sed uirtute propria, & diuina uerbi præditus potestate. Corpus quod inclusum iacebat in tumulo, resumpsit: non in substantia aut forma, sed in sola natura mutatum. Nempe quum prius mortale esset atq; passibile, impassibile ac immortale est factum, decore, fortitudine, & uirtute indutum. Nequaquam de reserato exiuit sepulcro: sed clauso, signato, custodibusq; munito. Quemadmodũ nec dæmones, sic neq; custodes tumuli egredienti illi resistere ualuerunt. Excitauit templũ post triduum, atq; reformauit in melius, quod Iudai- C ca impietate fuerat resolutum. Excitauit (inquam) quia tãquam uerus dormierat homo. Quoniã igitur uerus est Deus & homo: ideo in manu potenti & brachio extento expoliauit infernũ, secum asportãdo omnem ueteranorũ patrũ numerositatẽ in sinu Abrahæ quiescentiũ: non autẽ uniuersos inferi habitatores abstulit: sed prędestinatos tantùm, ad quos ipsius redemptio pertinebat: de quibus Prophetæ uoce illi dicitur: Tu autẽ in sanguine testamenti adduxisti uinctos, qui erant in lacu sine aqua. Vinctos igitur, nõ damnatos eduxit: sicut Prophetæ uoce alibi idem testatur, dicens: Ero mors tua, ô mors: & morsus tuus inferne. Dum in temporalem æternã mortis mutauit sententiã, mortem moriẽdo occidit: uerum infernũ momordit, dum de tenebrarũ locis solos liberauit electos. Vtrũ autẽ in glorificatis corporibus, aut in extremo iudicio glorificandis resurrexerint, ambiguũ est. Hoc tamẽ quod sermone didicimus euangelico, fatendũ est quòd (uidelicet) multorũ corpora sanctorũ qui dormierãt, resurrexerũt cum illo, & introierũt in sanctam ciuitatẽ. Non igitur omniũ sanctorũ corpora: sed multorũ surrexisse leguntur, illo- D rum pręcipuè, quorũ testimonio Christi fuerat resurrectio cõprobanda. Isti uerè surrexerũt cum Christo, utranq; carnis sumpsere naturã, quę iamdiu in puluerẽ redacta, iamq; à uermibus fuerat corrosa. Duplicibus nanq; uestiti sunt tanquã sanctorũ cõciues angelorũ, & domestici Dei, atq; cõsortes Christi. Neq; enĩ fas erat, ut in capite solo resurrectionis fulgeret gratia. Debuit planè in quibusdã (etsi nõ in omnibus) apparere mẽbris, quatenus cæteris pręstolãtibus firma fieret resurrectionis spes, & incõcussa expectatio futuræ beatitudinis: nec nõ & indubia similitudo humanitatis Christi: de qua Apostolus ait: Donec occurramus omẽs in unitate fidei, & agnitionis filij Dei in uirũ perfectũ, in mẽsurã ætatis plenitudinis Christi. Hæc nãq; est electorũ merces, ut Dei filio efficiãtur cõformes: & sic cælestis Adę in se portẽt imaginẽ: quemadmodũ portauere terreni, atq; ita agnoscanẽ resurrectionis Christi esse socij, sicut passionis fuerũt. Hoc Apostolus Petrus prospectãs inquit: Cõmunicãtes Christi passionibus gaudete, ut in die resurrectionis eius exultantes gaudeatis. Neq; enim esse potest, ut qui Christi adhæserint corpori, & per fidei dilectionem eius fuerint membra effecti non simul cum eo gloriosè resurgant, dicente Apostolo, quod suprà memorauimus: Christus resurrexit à mortuis primitię dormientium

Psal. 15
1. Cor. 15
Zach. 9
1. Cor. 5
Matth. 27
Ephe. 4
1. Pet. 4
1. Cor. 15

mientium: quoniã sicut per hominẽ mors, ita per hominẽ resurrectio mortuorũ. Vnusquisq; igitur in suo ordine, primitiæ Christus: deinde qui sunt Christi, qui in aduẽtu eius crediderũt: deinde finis, quũ tradiderint regnum Deo & patri, quũ euacuauerint omnẽ principatũ, & potestatem, & uirtutem: nouissimè autẽ inimica destruetur mors. Destruetur, inquã, quãdo absorpta fuerit mors in uictoria, quãdo læti cantabimus: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Interim uerò donec fiat de firmamento uox, canit tuba, & angelorũ ministerio uniuersalis fiat resurrectio mortuorum: teneamus pollicitationem spiritus, & firmissimè credamus Christi & sanctorũ quorundã resurrectionẽ iam factam, atq; omnium futurã: propter quod nõ deficiamus in tribulationibus & tentationibus per Christũ, sciẽtes quoniã labor noster nõ est inanis in domino. Quomodo inanis esse ualet, quæ tam gloriosum remunerationis affert fructũ? Taceo de anima, quę Dei in se gestans imaginẽ deificatur tota, quũ Dei unita uerbo dilectione, cognitione, & cõprehensione replebitur. In ipsa autem quam expectamus, corporum resurrectione totam fatemur carnis naturam in melius esse reformãdam. Nam quemadmodum quum F

1.Cor.15 concipitur homo, seminatur corpus in corruptione, ita resurget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, resurget in gloria: seminatur in infirmitate, resurget in uirtute: seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Totũ autẽ hoc, quod decoris, quod agilitatis, quod impassibilitatis, quod spiritualitatis carnis naturę donabit, à capite Christo defluet gloriosè. In ipso quippe singula corporis glorificabuntur membra in caritate compacta, & conuiuificata. Ipse uero est, qui per spiritum suum corpus uegetat, quod est ecclesia prædestinatorum, quam sanguine suo mundauit & lauacro, ut sine ruga & macula carissimam illam sibi exhiberet in sponsam. Necdum tamen quid sit, & quid futura sit, in hac claruit parte. Sub mortalitatis, ac passibilitatis uelamine tegitur omnis

Psal.44 pulcritudo eius dicente Propheta: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis circundata uarietatibus. Et bene uarietate: quia etsi retributionis denarius unus sit: differt tamen in gloria: Nam alia est solis claritas, alia lunæ, alia stellarum: attamen etiam stella differt a stella in claritate. Ibi nanq; copiosior erit claritatis redundantia, ubi caritatis ardentior fuerat affectus, & amoris riuulus purior. Aderunt præterea ornamenta quædam perlucida non omnibus communia: sed quibusdam particulariter elargita, ad decorum (uidelicet) possidentium & aspicientium gaudium. Sine liuoris deformitate quisq; lætabitur, dum habebit in proximo, quod deerit in se. Nemo satis explicat uerbis, quanta exuberent electis bona in illa regione uiuorum, & quàm multa glorificationis G

Psal.30 sint reseruata cõmercia. Ista in mentis excessu Propheta effectus considerans, ait: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te: perfecisti autem eis, qui sperant in te. Abscondisti utiq; hic, sed alibi perfecisti. Nam imbecillis est acies humana, quandiu carnis passibilis tegumento induitur, plenam corporis glorifi-

Matth.5 cationem intueri: eo amplius, quo deformius sordibus peccatorum inuoluitur. Beati tamen mundo corde, quoniã ipsi Deum uidebunt. Est enim cordis munditia habitus quidam animæ sapientiæ contubernio depuratus: per quem spiritualia atq; diuina delectabiliter contemplantur: quo quicunq; caret, phantasmatum importunitate turbatur. Qui H ueram possidet cordis munditiam, proximus est Deo, Dei in se honorat imaginem, & sempiternum in se uerbum sensibiliter ueneratur. Illi profectò se sapientia iucundè communicat, suamq; præsentiam familiarissimè manifestat. Hinc piè credendum est dominum Iesum beatæ genitrici apparuisse præ cæteris, eidemq; immortalitatis suæ stolã officiosissimè demonstrasse. Ipsa planè erat mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei: cæteris purior, sanctior uniuersis, in humilitate præcipua, in caritate feruida, honestate pudica, fœcunda uirginitate, sanctimoniam redolens, innocẽtia coruscans, suspensa contemplatione, moribus ornata, sermone facunda, sapientia pollens, & omnium spiritualium donorum prærogatiua præcellens. Ex his Deo erat carissima, honorabilis angelis, hominibus amabilis, ipsisq; aereis potestatibus ualde terribilis. Hęc post unigeniti dormitionem solitaria degens, Deo uacans, & secum habitans attentissima meditabatur cogitatione, quantas Dei sapientia contumelias, & ut acerrimos in suo agone persensisset dolores. Ista tacitè reuoluẽs secum irrigabatur lacrymis, suspirijs replebatur, nec non & amoris facibus cremabatur. Nunc sputa, nunc alapas, nunc conuicia

A uicia patiebatur in filio. Per ciuitatis plateas mēte intuebatur baiulantem crucem, nudū in populo astantem, crucis in stipite extensum, clauis confixum, subleuatum patibulo, aceto & felle potatū, & ad extremum pallescētem, exclamātem, expirātemq; aspiciebat. Denuò funeris exequias celebrabat, laceratum corpus fletibus abluebat, atq; sepulturæ traditū cum filio claudebatur in tumulo. Cum corpore nati in spiritu proprium cōglutinabat corpus, in anima cum spiritu descendebat ad inferos: & tamē corpore & spiritu in his se exercēs inhianter resuscitatū filium uidere cupiebat, minimè ipsum die tertia resurrecturum ambigebat. Tacitè igitur corde loquebatur, dicens: Est ne hora nunc, ut deuicto tenebrarū principe, omniq; mortalitate consumpta reuiuiscat filius meus? Putásne uidebo illum, quē diligit anima mea, & in quo desideriorū meorum thesauri sunt? Nunquid ad me ueniet unigenitus meus, quem mente quęro, corde aspicio, amore teneo, dilectione amplector? Veniat, ueniat dilectus meus in thalamū ancillæ suæ: ostendat mihi faciem suam, sonetq; uox eius in auribus meis: quatenus illum oculis intuear, pertractem manibus, humilitate deosculer, & refloreat in ipso anima mea: quę iam triduo cum illo iacuit in sepulcro. Hęc dum reuolueret animo immaculata mater: ecce corā se astantem agnouit filiū claritate nimia radiantē: quem mox ut uidit, humi prostrata uenerabiliter adorauit, uestigia tenuit, & pedum cicatrices ubertim lacrymis irrorauit. Non autem, ut iustificata peccatrix, repulsam patiens audiuit: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum: sed neque ut incredulus discipulus aduocata est, ut in clauorum loca digitos poneret, quatenus dubietatis illius uulnera sanarentur, quin potius audire promeruit: Surge amica mea, formosa mea, & ueni columba mea in foraminibus petrę, in cauerna maceriæ. Insonuit dulciter clamor cordis tui in auribus meis: nēpe uox tua suauis est, & facies decora. Dum igitur blandis amoris colloquijs filius cor uirginis penetraret, & mater suauiter unigeniti amplexaretur plantas, ultrà quàm dici possit, dulcedine cōplebatur. Liquefiebat prorsus cor illius, & ueluti flagrantissimus liquor è pedum uulneribus emanabat. Tota transformabatur in ipsum dilectione perfusa. Ingeminabat planè oscula, uestigia pertractabat, lacrymisq; liniendo tergebat. Ardebat desiderio, saturabatur sine fastidio, & iucundabatur sine interuallo. Veraciter tunc propheticū illud dicere poterat: Secundū multitudinem dolorū meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. At ubi sanctissima diutius sic cōmorata est, postquam manibus filij erecta surrexit, plenissimè ab eodem de sacramētis fidei, de resurrectionis gloria, de futuro ecclesię statu, de finali iudicio, de electorū felicitate, atq; de omni Christianæ professionis regula erudita est. Meritò fuerat imbuenda, ut eius uita uniuersis fidelibus fieret disciplina. Imminēte itaq; hora, qua se manifestaret hominibus, uirgini uale dicens, ab eius oculis mox lætus euanuit. Tanta ex tunc nectaris affluentia, ac amoris magnitudine exuberauit cor uirginis, ut nequeat sermonibus explicari. Insuetū prorsus erga filium concepit affectū, quo tenebatur fortiter, dulciter cremabatur, & inseparabiliter iungebatur. Quāuis enim uehementissimè prius dilexisset Christū, toties tamen mœroris transfigebatur gladio, quoties passionis illius memoria tangebatur. Non autē minus ex miseratione diuina, quàm ex dilectione unigeniti doloris de futuro crucis supplicio cōceperat habitum: quatenus eo mediante crucifigeretur mēte, assuesceret passionibus, exerceretur in pœnis, ditaretur meritis, & cōformaretur Christo. Cunctum igitur afflictionis ipsius habitum prospectæ resurrectionis aboleuit gloria. Læta nanq; effecta de filio, atq; certificata à filio de cętero dolere nō potuit. De immortalitate quippe illius, de accepta diuinitatis potentia, nec non de triumphali eius honore secura quomodo affici mœroribus ualebat? Hoc tantum singulariter gerebat in corde, hoc sæpissimè animo reuoluebat, ut filio inseparabiliter uniretur. Tali interdum succensa desiderio, ô quoties efficiebatur impatiens, ô quoties lacrymæ erumpebant, audiebātur suspiria, & desideriorum uoces in cælo resonabant: Iesu mellifluum nomen iugiter geminabat in corde, & ex ore promebat. Huiusmodi amoris præludijs aduocabat eum, sibiq; illum uisibilem faciebat. Talibus eundi ac redeundi alternationibus tandiu Dei mediator & hominum matris affectum exercuit, quandiu degit in carne passibili. Illis quippe solummodo inseparabilem maiestatis suæ præsentiam exhibet, qui deuicta omnis corruptionis molestia perpetuas cælestis patriæ sortiti sunt mansiones.

Cant. 2 — Psal. 93

Quid

Quòd uehementia amoris comprehensum animum quiescere nequeat. Cap. XXIIII. E

Vicunq; amoris magnitudine, seu desideriorum præoccupati sunt æstu: teste experientia, diu quieti esse non possunt. Nunc uotorum impulsu, nunc inquisitionis fatigatione feruntur. Istorũ omnis intentio est, ut ad id ualeãt peruenire, quod cupiũt, quo quũ attigerint, nec sic quiescũt. Nẽpe si quod concupiscitur tẽporale est, quũ habetur, fastidiũ generat: quoniã id eo modo, quo desideratur, minimè possidetur. Si uerò spirituale fuerit, magis magisq; quũ tenetur, ut augeatur, exquiritur: sin autẽ quæritur, ut teneatur. Hanc utiq; sententiã mulieres sanctæ, quæ sepulto domino ad monumentũ uenisse leguntur, suo uerã esse fatentur exemplo. Hæ nanq; magistri sui flagrantes desiderio, quem ignorabant uiuum, sedulò requirebant defunctum. Porrò quousq; humanitatis obsequium ambulanti, loquenti, manducanti impendere ualuerunt, cum ipso per ciuitates & castella pergẽtes infatigabiliter persecerunt. At ubi ab earum est sublatus aspectibus, officiosissimè ministrauere defuncto. Amoris etenim tanta impellebantur uehementia, ut uallatum custodibus F exanime corpus quærerent in spelunca: quatenus quem diligebãt, inuenirẽt, ungerent, ac tenerent. Proinde quandiu illis licuit operari, aromata parauere, percurrente uerò secundum legem sabbato siluerũt. Mox autem ut requietionis præterijt dies, ualde mane in ipso diei crepusculo sumptis secum aromatibus gradu concito, corde ignito, simplici animo, atq; desiderio ministrandi ad locum, ubi illum reconditum nouerant ardentissi-

Marc. 16 mè perrexerunt. Mutuo quippe colloquebãtur, dicentes: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? O præceps amor, ô inconsulta dilectio. In sepulcro nouerant positum saxum grande ante speluncę aditum, uiderant & signatum: & tamen absq; impossibilitatis suæ consideratione impellente desiderio, quem diligebãt, ungere satagebant. Aspicientes igitur reuolutum uiderunt lapidem, & angelum super eum sedentem. Iam enim terræmotus factus fuerat, iamq; de tumulo surrexerat Mediator. Descenderat autem angelus, ut reuoluto saxo mulieribus innotesceret de monumẽto exijsse, quem ungere cupiebant. In primo itaq; intuitu, earum repercussa est acies. Nequaquã humanus G oculus sine reuerberatione angelicam ualet aspicere claritatem. Concussus autẽ repentè animus uisione illius paulatim roboratur spe: caritate exhilaratur, atq; repletur gaudio tanquam ex sui agnitione custodis, consortis regni, & cõparticipis præmij. Non tamen spiritualem eius substantiam notum facit hominibus, sed ut capabilior fiat, corpus sibi format aereum. Spiritualem quippe corporalis non capit substantia: sed sensibilem per sensus discernit naturam. Magna ex hoc & cõmendabilis erga homines benignitas agnoscitur angelorum: dum pro ministerio suo ex pleno imbecilles non dedignãtur uideri atq; ignobiles. Hinc est, quòd Abrahę & Lot ingredientes in hospitia apposita uisi sunt comedisse cibaria. De Iacob quoq; legitur, quòd luctatus tota nocte cũ angelo fuerit, nec ab eodem potuerit superari. Verumetiam Tobiæ Raphael angelus comes fuit: neq; ab illo (nisi perfecto peregrinationis ministerio) segregatus est. Plurimis quidem scripturarum in locis similia legimus facta per angelos, quæ pro salute hominum beneuola, & propemodum infirma eorum indicant esse ministeria, quum longè dignitate & H gloria ab humana distent natura. Minus siquidem terrent, & citius erigunt, dum se illis insinuant similes, quorum se profectibus manifestãt. Hoc in diuinis uoluminibus multos nouimus egisse angelos, hoc qui mulieribus dominicam resurrectionem uenerant nunciare. Nam duo ex his humana specie consternatis fœminis apparentes in albis, ut non metuerent, hortati sunt. Quid (inquiunt) quæritis? quid laboratis aromata deferendo? uiuentem ne cum mortuis quæritis? Quãuis enim pium, quamuis officiosum sit uestræ humanitatis obsequium: superuacuum tamen est, quum illud uiuenti quasi mortuo impendere nitimini. Paulò ante hoc optimè poteratis, quum adhuc exanimis iaceret in tumulo, quum adhuc mortuus esset cum mortuis. Nunc autem surrexit, & non est hic. Porrò cum defunctis uiuit, cum patribus iucundatur, & cum angelis diem festum agit, atq; instar capreæ, aut hinnuli ceruorũ pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinẽtur umbræ. Securæ igitur estote, humanũ timorem abijcite, illiq; congaudete: quoniam deposito mortalitatis indumẽto tanquã triumphator strenuissimus resurrexit. Propius accedite, locumq; ubi positus fuerat, uidete: ut certissimè agnoscatis, quia non est hic. Ite

ergo,

A ergo, & quæ uidistis & audistis, discipulis nunciate, scientes quia uos præcedet in Galilæam. Ista quum mulieres ex ore angelico didicissent, certificatæ pro oraculo, fideles effectæ de experientia gradu concito & alacri mente eadem, prout illis fuerat imperatū, Apostolis intimare curarunt. Quibus ueluti in fide debilibus, & diuinis mysterijs minus imbutis, atque nondum uirtute Paracliti ex alto roboratis, tanquam deliramenta earum uerba sunt uisa. Accensi tamen ex ipsis duo curiositatis desiderio ad monumētum ocyus cucurrerunt, atque non comperto corpore sudarium cum linteaminib. aspexerūt, sicque relictis ibidem mulieribus ad propria rediere. Maximum plane in rebus gestis spirituale nobis innuitur documentum. Agnoscimus per hæc meritum fidei, perseuerantiæ bonum, intentionis rectæ emolumentum, & sedulæ inquisitionis sublime fastigiū. Consideremus singula. Venerunt ad monumētum Apostoli sine aromatibus, & absque ulla affectione impendendæ humanitatis, sermonum mulierum increduli, fide resurrectionis uacui, ac sola curiositate permoti. Tales quum ad tumulum accessissent, & ne-
B quaquam ibidem perseuerassent, nec angelos neque ipsum dominum angelorum uidere meruerunt. Sensibilia tantum & corporalia aspexerunt oculis, ac manibus cōtrectauerunt, & ultra nil amplius. Perrexerāt sanctæ tres fœminæ cum aromatibus & unguētis pia ardentique deuotione succensæ, non ut resuscitatum agnoscerent, sed ut ungerēt defunctum. Minime tamen ei pro quo ierant, ministerium perfecerunt, attamen non sine remuneratione discesserunt. Angelos quippe uidere, resurrectionemque iam factam non tunc inspicere, sed audire ualuerunt. Tandem illis remeantibus denuo dominico dignæ sunt factæ aspectu. Illa igitur prior quæ diligendo ardentius, perseuerauit diutius. Sic enim habes: Abierunt iterum discipuli ad semetipsos. Maria aūt stabat ad monumentum foris plorans. Eximia prorsus & admiratione digna huius mulieris perseuerantia. Venerat ad sepulchrum Petrus, qui transfigurati Christi aspexerat gloriam, siccis pedibus perambulauerat maria, innumeras sanitates ab ipso donatas nouerat, sacramenta diuina perceperat, uniuersorum regem coram se flexis genibus miratus fuerat, Ioan. 20
C & tamen ibi diu perdurare nequiuit. Nec solus Petrus, uerumetiam discipulus ille, quē præ cæteris diligebat Iesus, qui supra sacratissimum pectus ipsius in cœna recumbens arcana diuinitatis eius suauissime degustare promeruit, cui genitrix uirgo uirgini commendata est. Vtrosque fœmina hæc uenerabilis, longanimitatis uirtute superauit. Nam quæsiuit, fleuit, sustinuit, inuenit, quo autem ordine, diligenter aduerte. Stabat (inquit Euangelista) Maria ad monumentum foris plorans. Sibijpsi nempe indixerat nusquā diuertere, donec quē diligebat, ubi positus fuerat, reperiret. Propterea stabat forti animo, spe uiua, dilectione uulnerata, mœrore ebria, intentione inflexibili foris plorans. Nullam de magistri absentia consolationem recipere ualebat. Proinde discedentibus alijs stabat ipsa foris plorans, non considerabat quod mulier erat, quod sola remāserat, quod nihil uidebat. Votis ferebatur, pascebatur lacrymis, replebatur gemitibus, carebat metu, audacem illam amor & præceptoris concupita præsentia suimet fecerat contemptricem. Lacrymas quippe fundebat largiter pro mœroris solatio, pro abundātia dilectionis, & pro inquisitionis desiderio. Prorsus urebatur, consumebatur, uulnera-
D batur, cruciabatur. Locum quidem ubi requiesceret non habens in se, circunquaque si forte quem quærebat uidere posset, sæpissime perlustrabat. Amore uerò impatiens ut introspiceret, monumentum pluries repetiuit. Tandem duos sedentes angelos uidit, ubi domini positum fuerat corpus, ad quorum intuitum minime ut prius uerita est. Eorum utique uisionibus assueta quandam cum illis familiaritatem contraxerat caritatis. Illi etenim apparuerant ante, dum mente præ foribus speluncæ cum cæteris fœminis cōsternata maneret. Nequaquam itaque ipsorum uisione se temperauit à fletu, quoniam nō angelos, sed dominum angelorum uidere cupiebat. Quis (oro) angelorum duorum istorum lętitiam explicet pro peccatis sancta effusione lacrymarum? Agnoscebant qualis fuerat, quàm deformis mente, quàm impudica corpore, quàm malæ famæ, quàm plena dæmonibus. Super conuersione illius sicut super cæteris peccatoribus pœnitentiam agentibus prius exultauerant, peramplius autem nūc. Nam in habitu, in forma, in moribus, in conuersatione, in affectu, in cogitatione effecta erat dissimilis. Talis profecto erat & taliter immutata, ut ipsa merito angeli lætarentur. Lætabantur illi, lætabatur &

ipse qui fecit eam. Quamobrem sic mœrore confectam, sicq; fletib. irrigatam eandē nō est passus stare diutius. Porrò ipse eius præoccupauerat cor, debilitauerat uires, sensumq; mutauerat, ideo ex sui præsentia illā debuit reuocare. Reuocauit plane, & illā fecit dignam se, paulatim tamen, quatenus eam succēderet amplius, prouocaret uehemētius, atq; caritatis iaculo ualidius penetraret. Id enim possidetur fortius, gustaē dulcius, carius amplectitur, ac prudentius custoditur, quod ardentissime concupitum, solerter quæsitū, atq; laboriose repertum est. Hinc est quod delectabili quadā amoris peritia dilectionis magister præmisit angelos, ut suo illā instigarent eloquio, suaq; requisitione succenderent, nuncios uerò suos repente secutus est. Adhuc enim Maria cum angelis B
Ioan. 20 loquebatur dicens: Tulerunt dominum meum, & nescio ubi posuerūt eum. Et ecce superuenit, qui sublatus credebatur, seq; post tergum flentis exhibuit. Gradū quippe parumper sistens quid ageret, quid'ue diceret, diligentissime obseruabat, non tamen sine
Nem. 8 iucunditate iuxta id quod in lege nouimus scriptum: Gaudium etenim dñi est fortitudo uestra. Ingēti plane lætitia, ad mediatoris præsentiā qui sedebāt, angeli perfusi sunt, F
moxq; cōpressa uoce, uultu alacri, atq; cū exuberāti delectatiōe huiusmodi amoris certamē, & talis cōmercij spiritualis præstolabanē finē. Tacentibus itaq; angelis, & Maria flente, ac curiose se iterū atq; iterum inclinante si quo modo quē quærebat, uideret in tumulo, idē qui quęrebatur in hortulani apparens effigie submissa uoce blandoq; elo-
Ioan. 20 quio affatus est dicens: Mulier quid ploras? quem quæris? Quid inquis ô dñe? quid interrogas? ignoras cur hæc ploret mulier? aut quid quærat? an forte quum scias omnia, hoc solū ignoras? Equidem ô alma Dei sapiētia, ô uerbum per quod facta sunt omnia,
Heb. 4 scio per Apostolum tuum scriptum esse de te: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionē animæ ac spiritus, cōpagūquoq; ac medullarum, & discretor cogitationū & intentionū, ita ut nulla creatura ei sit
Ibid. inuisibilis. Omnia nanq; nuda & aperta sunt oculis eius. Nempe si cuncta nuda & aperta sunt tibi, lacrymarum istius non ignoras intentionē & causam? Non expedit, ut tibi pandat, cur ploret quid'ue quærat, ex quo cordis illius tibi penetralia patent. Dic ô domine Iesu, dic ô suauis amor super omnia diligende tuæ interrogationis causam. Ne occultes (oro) seruo tuo, quod ancillæ tuæ celatum esse uoluisti. Latere quippe illi uoluisti in uerbis, latere in effigie, latere in gloria. Aperi igitur mihi tuorū minimo dilectiōis tuæ magisterium, aperi (inquam) arcanos sapientiæ tuæ thesauros, quatenus eruditus abs te tam eloquio meo, q; exemplo illius uniuersos trahas ad te. Porrò quantū sapio, quantum capio, illam per te docuisti & nos. Nos quidem, ut amoris præludia disceremus in illa, utq; spiritualem tuam in nobis obseruaremus præsentiam, & ut æquanimiter tuam sustineremus absentiam, atq; infructuosam agnosceremus non esse perseuerantem inquisitionis industriam. Illam uerò ut ex crebra ipsius percunctatione facta de te, tuus semper in corde illius reuiuisceret amor, atq; solidius te posse reperire confideret, quæ toties ex repetita interrogatione nominare audiret. Non ergo ab re aut sine mysterio esse arbitrari debuerat, cur quid ploraret, requireretur tam sedulo. Plane etsi non ad plenum, tamen aliquantisper ex his cautior effecta fuisse cognoscitur. Quum enim audisset, mulier quid ploras? quem quæris? nequaquam ad interrogata respondit. Nō H
autem ait, quemadmodum angelis dixerat. Tulerunt dominum meum, uel tulerūt ma-
Ioan. 20 gistrum meum, sed simpliciter inquit. Si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum? & ego illum tollam. Quem illum dicis ô Maria? quempiā ne ille nominauerat tibi, aut tu illi, ut dicere deberes, si tu sustulisti eum, dicito mihi? Nullius signanter facta est mentio, & tamen dicis eum. Vtiq; pro huiusmodi responsione, & redargutione faterer te dignam, nisi amoris regula te excusabilem redderet, quæ ignorare neminē credit, quod ipsa ardentissime diligit. Quod enim dulciter uersatur in corde, frequenter delectabiliterq; profertur ex ore. Hinc in responsione excusat te amor, sed de neglecto conuincit te opere. Locuta es nanq; impellente amore, te docente, te possidente. Ad tecum uerò loquentem nec corpore neq; facie conuersa es. Nam etsi in te præualuerit amor, & mētis ac corporis præoccupauerit sensus, prorsus colloquenti tibi te reclinare debueras. Crede mihi si scires, quis est, qui post tergum astans sermocinatur tecum, si agnosceres, quis dicit. Mulier quid ploras? utiq; ante illū prostrata iaceres, Ipse est cui famulanē angeli,

A gelí,cęlorum quem collaudant ciues,& omnis pariter creatura miratur.Ipse(inquam) est,quem quæris,quē diligis,& pro quo plorare te asseris. Surge igitur,rūpe moras, respice,agnosce,quia ipse est. En ipse stat post parietē te respiciēs per fenestras, & prospiciens per cancellos.En loquit̄ tibi,ut intelligas illū,& se tibi præ cæteris manifestat. Suscipe munus,intuere præceptorē,agnosce sponsum,ne sis ingrata,& tanq̄ adultera inerudita permaneas. Dolebis quidē incōsolabiliter,si à te recesserit sic ignotus. Quæres postea(& utinā nō incassum)per plateas & uicos,quē diligit anima tua,si forte illū ualeas reperire. Donec dies est,& anteq̄ iustitiæ sol tibi occasum faciat,respice, & dominum Iesum tecum sermocinātem adora Hæc dum audisset sancta,secumq; reuolueret, ipse dn̄s,qui actus cogitationesq; eius sub silentio considerabat,& gaudio,ueluti de caritatis pharetra,ignitam amoris sagittam emittens ait: Maria (nō enim diu passus est dilectam discipulam tanto doloris & amoris cruciari incēdio.) Vnico quippe uerbo,dū in eius intonuit auribus,unicæ,dilectæ inflammauit cor proprio illam uocando nomi

B ne.Plane quo impetu feruescebat intus, eo impulsu foris affatus est amor. Mira res, dū medetur amor lacrymantem mulierem,uulnerat,dum linit,exurit, dum cōsolatur, cruciat,dum aduocat,allicit,dū erigit.prosternit.Quis sapiens,& intelliget hæc? Nō quid ageret,cur fleret,aut quomodo respondisset,sermone suo intexuit mediator, uerbū ab breuiatum locutus est,dilectione succensum,dulcedine sapidum,uirtute potens,castimonia nitidum,& sanctitate coruscum.Nam etsi non capiant omnes locutionis huius peritiam,& prolati uim uerbi,horum tamen,cui loquebatur, ignara non fuit. Mox etenim ut se nominari audiuit,expalluit facie,contremuit corpore,mente cōcaluit,exultauit gaudio,& præ amoris nimietate repleta est iubilo.Quamobrem ad se uocantē cō uersa in uocem prorupit,& ait.Rabboni.Nēpe paucis locuta est. Nam uehemēs amor intercidit sermonem,præpedit linguam,cor occupat,nescit iudicium,mēsura caret,fertur uotis,alternat cogitatus, & paucissimis comprehendit multa. Hæc iustificata mulier,& amoris discipula suo expressit exēplo. Sermone breui dulcia,ignita,sancta, lau

C dabilia protulit plurima,quæ sicut dicta,ita affectu sunt & corde rimanda. Nam humana facundia amantis affectus,cordis impetum,clamores desideriorum, amoris artem, amplexus castos,atq; diligentiū se mutuo desiderabilia non ualet explicare colloquia. Proinde non hominis quærenda sunt medio. Est nanq; sapientia, quæ rationalem erudit mentem,reuelat mysteria,& intus spiritualia cantica format. Vniuersa hæc mulier sancta didicerat,dum ad præceptoris pedes suauissime resideret,nunc autem prę ebrietate spiritus horum oblita humilitatis mensuram,quoniam seruare non potuit, tanquā indigna repelli promeruit. Porro dū Saluatoris uellet tenere uestigia, audiuit, noli me Ioan.20 tangere.Quod ne indignationis causa arbitraretur dictum, subintulit, nondum enim ascendi ad patrem meum.Carnis quidem glorificationem acceperat,mortalitatem omnem superauerat,& ad patrem,à quo nunq̄ discesserat,ascenderat,sed nō in Marię corde. Adhuc illum minime resurrexisse credebat, necdum diuinitatem eius intelligebat, atq; unum eundemq; esse cum patre non agnoscebat.Non enim uerbum in humanitate attendebat,sed tātum corpus uisibile,naturāq; palpabilem amplecti cupiebat, ideo

D audiuit:Nondum ascendi ad patrem meum. Me solum uirginis filium fateris de me,nō quæ Dei,sed quæ hominis sunt,sapis,propterea nolo me tangas, quia in te non ascendi ad patrem meum. Quod autem à te uolo,ausculta,atq; perficere satage,quæ mandauero tibi. Vade,& dic fratribus meis: Ascendo ad patrem meum et patrem uestrū,Deū Ibid. meum & Deum uestrum. Apostolos fratres suos esse commemorat, non uteri, sed adoptionis,non carnis sed spiritus. Ascensum nanq; hunc resurrectionis gloriam, & immortalitatis uitam nuncupat,quæ mutabilitati momentaneæ & corruptioni subiecta non sunt. Qui enim ueræ resurrectionis factus est particeps stabiliter tenens,quod habet,nec senescit corpore,nec mente uariatur,neq; à diuinæ contemplationis fruitione diuellitur. Adhæret ei qui semper idem habet esse, & incomprehensibiliter est, qui est, atq; cum illo efficitur unum,non futuris aut præteritis pascitur,quum præsentem possideat omnia complectentem.Nam illum uidisse uniuersa didicisse est. Tanti igitur altitudinē sacramēti notificauit dicēs: Ascēdo ad patrē meū & patrē uestrū,Deū meum & Ibid. Deū uestrū. Se his paucis Deū quū dixisset & hominē,repēte disparuit. Tūc Maria pro

pere surgens gradu concito peruenit ad comites. Pergentibus itaq; mulierib. simul ap- B
Matt. 28 paruit dñs, easq; dulci allocutione salutans inquit. Auete. Quæ agnoscentes dñm esse, pedes illius tenentes adorauerunt. Earum plane piæ deuotioni cōgaudens se tāgi, seq; pedes osculari permisit. Debuerant prorsus post labores diutinæ expectationis, quem quæsierant, uidere atq; amplecti. Pro huiusmodi itaq; familiaritate lætatę, mediatorem
Ibid. audiere dicentem: Nunciate fratribus meis, ut in Galilæam eant, ibi uidebunt me. Alacri ergo animo iussa cōplentes, quæ uiderāt, quæq; audierant, discipulis narrauere fideliter. Nam quemadmodū testes, ita dominicæ resurrectionis sunt factæ præcones.

Quàm benignus & misericors Deus appareat delinquentibus. Cap. XXV.

Vlsquis dominicæ miserationis ineffabiles uoluerit inuestigare diuitias omnino in ipsa inquisitione succumbet. Quis (oro) uerbis explicet, uel cogitatione attingat, quanta quotidie ingratis & peccatoribus Deus beneficia conferat? Eisdem quippe creaturæ omnes pro illius famulantur imperio. Non considerat quales sint, sed ut grati fiant, & mutētur in melius, sua F
illis dona communicat. Illos blanditijs allicit, muneribus ornat, premit flagellis, terret minis, exhortationibus uocat, reuocat indulgentia, caritate trahit, quoniam non uult
Ezech. 18 peccatoris mortē, sed magis ut conuertatur & uiuat. Nempe immanis non est, ut in morientium perditione lætetur, quin potius ut saluentur per pœnitentiā, hominū peccata dissimulat. Impune tamen contemptores suos transire non patitur, quo enim latius misericordiam prorogat, eo districtius delinquentibus infert irā. Hoc Apostolus insinuās
Rom. 2 inquit: An diuitias bonitatis & patientię Dei contēnis? Secundū aūt duritiā tuā, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Longanimis est quippe & patiens miserationis tempore, sed iudicij iustus & rectus. Quamdiu uitę indulget spacium, facile miseretur, quum autem iudicat, nemini parcit. Nulli plane in hac peregrinatiōe, quamuis scelesto & infideli suam funditus misericordiā denegat;
Rom. 8 neq; mercedem condignam tribuit delictorum. Iustis autē (teste Apostolo) omnia cooperantur in bonum, siue tentationes, seu infirmitates, aut persecutiones sint. Quoties G
enim pressuris flagellantur uarijs, inde uberrimā cælitus adipiscunt̄ propitiationis gra
Psal. 98 tiam. Hinc de iustificatis dño aiebat Propheta: Deus tu propitius fuisti eis, ulciscēs oēs adinuentiones eorum. Quomodo illis non propitietur Deus, cum quibus comitat̄? In tribulatione utiq; comitatur iustos, ut illos impręsentiarum eripiat, & glorificet in futuro. Comitatur (inquam) ipsos in negocijs, ne delinquant, in periculis ne cadant, in prosperitatibus ne se extollant, in laboribus ne deficiant, in dubijs ne errent, & in huius uitæ itineribus ne æternæ uitæ consolationem amittant. Hoc sanctarum autoritatib. scripturarum, hoc sanctorum patrum comprobatur exemplo. Direxit in actibus suis longæuum Noe, quem solum super terram coram se reperit iustum. Fuit cum Abrahā patriarcha, illumq; à Pharaonis & Abimelech protexit insidijs. Innocentē Ioseph ab adulteræ custodiuit amplexu, atq; Ægypto prætulit uniuersæ. In nube & igne per desertum ambulauit cum Mose, ac in ducatu populi optime roborauit. Citharœdam quoq; puerum, ne in superbi regis incideret manus, deseruit nūquam. Antiquorum patrum gesta cur referam, quum in fine seculorum nedum spiritualem, uerumetiam corporalem suis H
discipulis præsentiā exhibuerit? Illis profecto tanq; carissimis uisibiliter corporalis apparuit, atq; omnem præcipuæ caritatis præstitit humanitatem. Nemo ad plenum ualet exprimere delectabilem filij Dei conuersationem, quoad uixit in carne. Nullus ipsius erga fideles solicitudinem, familiaremq; dilectionem notificare sufficit. Tanquam unus illorum erat cum ipsis, imò eorum minimus quippe qui non ministrari uenerat, sed ministrare. Sic afficiebatur singulis, quemadmodum mater quædam unicū amat alumnū. Hunc certe præcipuum caritatis affectum post resurrectionē suam abundantius solito insinuare curauit. In ipso siquidem resurrectionis & ascensionis interuallo ita dulciter communicauit suis, ut caritatis sagitta, quòd uulneratus esset, omnino celare non posset. Nam primo resurrectionis die discurrebat huc illuc, nunc ignotus, nunc cognitus. Quandoq; prohibebat se tangere cupientem, quandoq; se exponebat, suosq; hortabatur ut tangerent, quod non nisi ex quadam redundantia superferuidæ caritatis prouenisse dignoscit̄. Nempe apparuit Magdalenæ foris ad monumentū flēti, apparuit eidē denuo,

A denuo, ac mulieribus cæteris à tumulo reuertētib. apparuit singulariter Petro, uisus est & à discipulis in Emaum pergentibus. Equidem hi duo quum graderentur simul, & de omnibus quæ acciderant, adinuicem loquerentur, nescientibus illis dominum Christū comitem habuerunt. Minime prorsus abesse patitur ab eorum qui de se loquuntur, cōsortio. Hoc ecclesiæ suæ pollicitus est dicens: Vbi fuerint duo uel tres cōgregati in nomine meo, in medio eorum sum. Quod enim spoponderat, implere studuit, sic tamē ut non agnosceretur. Solus post illorum terga incedens tanquam peregrinus credebatur esse uiator. Pedetentim quippe eorum sequebatur uestigia, audiebat eloquia, obseruabat corda, & his omnibus delectabatur non modice. Aberat, & præsens erat, uidebaē nec agnoscebatur. Nam illorum tenebantur oculi ne quis esset, intelligerēt. Differebat se manifestare illis, ut eosdem de scripturis instrueret, loquendo accenderet, & pro hospitalitatis bono largiter remuneraret. Non autem ab re, orationum uota, amantiū desideria, atq; deprecantium postulationes interdum se audire dissimulat, se ad tēpus subducit, ut opportune redeat, se non intelligere ostēdit, ut amplius illuminet, & ardētius inflammet. Experimento proprio, quod dictum est, duo ij didicere discipuli. Porrò dū de mulierum uerbis, de uisionibus angelorū, & de ijs quæ circa ipsum euenerāt, sermocinarētur mutuo, cominus appropians ait: Qui sunt ij sermones quos cōfertis adinuicē ambulantes, & estis tristes? Vniuersa utiq; quæ contulerant, intellexerat Mediator, & tñ, ueluti si ignoraret, interrogat, quatenus euangelizandi illis occasionem præbeat & ipse postmodum congrue eis scripturarū sacramenta aperiat. Illum igitur mox, ut aspexere retrorsum, fraterni profectus æmulatione succensi respondere dicentes: Tu ne solus peregrinus es in Hierusalē, & non cognouisti quę gesta sunt in illa? Solus ipse peregrinus erat, qui concupiscentiam nullam, nilq; in se coinquinatum habebat. Solus sine colluuione seminis ex traduce Adam susceperat carnem, quoniam uerò non erat incola mundi, tanq; peregrinus apparuit, atq; adeptæ resurrectionis gloriam, quæ de mūdo cōmune nil possidet, paucis indicauit, quanq; & in eorum mentibus, cum quibus gradiebatur, loquendo peregrinus existeret. Talis plane in eorum oculis uidebatur foris, qualis credebatur intus. Interroganti ergo dño Iesu, quænam facta fuissent, simpliciter annunciant Iesum ueritatem incommutabilem de uerbo instruūt ueritatis, & uitæ fonti doctrinæ aquam propinare conantur, nō autem egerunt, quemadmodum multi qui se Christi profitentur esse discipulos. Intendunt nanq; confabulationib. detractiōibus, & iocis, atq; omne penè tēpus accōmodatū illis ad profectū animæ, ad uirtutū studia, ad utilitatē proximorū, & ad uacandū sibi, cōsumūt, & lacerant. Fitq; eorū ignauia, ut inde miserabiliores fiant, unde spiritualiter locupletari debuerāt. Nēpe tanq; agricultores in campo dñico constituti sumus, quatenus opportunis temporib. fructū reddamus iustitiæ, alioquin ueluti infœcundæ arbores excidemur, & in ignem mittemur æternū. Nemo se excuset, quoniam ab huiusmodi exactione nullus liber existet. Cunctis bene operādi incumbit necessitas. Quisq; de percepto tēporis talēto rationem exoluet. Ista si interdū, qui nugis uacant, curiositati inseruiunt, ociosa sectantur, & terrenis inuigilāt lucris, reuoluerent secum, non minus cordi, q; ori suo prudentem adhiberent custodiā. Vtrunq; ad seruandam innocentiam & uitæ sanctimoniam necessarium est. Quid prodest, si omni diligentia serues cor tuum, sciens quoniā ab ipso mors & uita procedūt, & linguæ ostium absq; ullo tēperantiæ obstaculo uiatoribus patere permittas? Vel quæ utilitas est, si loquacitatem corrigas, si silentij cēsuram uiriliter teneas, & obscœnis cor tuum sinas cogitationibus fœdari? Rectissime igitur definiēdum est, quod nec cordis munditia sine taciturnitate possidetur. Nempe ille quod debet, prudēter loquitur, qui mentis exercitationem habens sub diuini timoris ferula animi sui fluctuationē restringit. Qui talis est, non sibi parcens parcit, & dum sibijpsi uidetur durus, ueniam meretur & gratiam. Imitatur qui huiusmodi est, horum de quibus loquimur, conuersationē laudabilem. Reuoluebant animo, quæ de domino Iesu audierant, & uiderant, atq; de omnibus secum tacite conferebant. Hinc est quod ex cordis abundantia sapientiæ eructabant uerba, & perambulando de ijs quæ acciderant, mutuo sermocinabantur. Quamobrem ad illorum nostramq; eruditionem idem dominus affatus est dicens: O stulti & tardi corde ad credendū in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Incredulitatis quippe

Marginalia (right): Matt. 18 (beside "Vbi fuerint duo uel tres"); Luc. 24 (beside "Qui sunt ij sermones"); Ibid. (beside "Tu ne solus"); Ibid. (beside "O stulti"). Marginal section letters (left): A, B, C, D.

eorum duritiam carpit:non ut cõfundat,sed ut emendet: atq; ad illa quæ dicturus erat, B attentiores fierent. Vigilantior etenim quisq; ad percipiendum admonitionis uerbũ fit:quum corripitur,quàm si blanditijs mulceatur. Sic ergo prosecutus adiecit. Nonne
Ibid haec oportuit Christum pati:& ita intrare in gloriam suam? Nõ autem ista domini uerba ita accipienda sunt, ut ipse necessitate compulsus acquirendæ gloriæ pati uoluerit. Ex congruo:non ex debito,aut necessitate passus est Christus.Opportunũ fuit,ut pateretur propter nos:non aũt sibi.Nobis passus est qui æternæ morti obnoxij tenebamur. Quãuis aliter saluare nos posset:uoluit tamen per crucis patibulũ reconciliari nos deo quatinus ex medicinæ difficultate pondus ægritudinis nosceretur: atq; grati efficeremur de munere,quod tanti redemptoris gratia cõdonasset. Donauit plane redemptis gratiam,largitus est & gloriam.Gratiam inquam,ut agnosceremus sapientiam,intelligeremus culpam,diligeremus iustitiam,timeremus gehennam,quæreremus uitã. Gloriam uerò,ut corporis eius essemus membra, & regni ipsius cohæredes. Iure equidem hæreditario cælorum ipse possidet gloriam,quia filius dei,& filius hominis est:ideo discipulis specialiter dixit gloriam suam,ne per passionis supplicium sibi, quod non ha-
Psal.23 buerat prius,traditum crederetur.Dominus quippe uirtutum(Propheta testante)ipse est rex gloriæ. Acquisiuit igitur nobis regnum: atq; quod proprium erat, fecit commune. Accendimur tamen per passionum tolerantiam alienam nobis gloriã uendicare,
Luc.24 quando hæc, quæ à prophetis fuerant uaticinata supplicia:Christum pati oportuit: & sic intrare in gloriam suam. Hoc commeantibus discipulis dominus insinuare curauit: quando incipiens à Mose & prophetis in omnibus,quæ de illo erant, interpretabatur
ibid. scripturis.O quale scientiæ lumen,& quantum gaudium recepere discipuli,quando legislatorẽ legis testimonia disserentẽ audire meruerunt? O beati apostoli, quibus cælorũ fabricator & dominus,non per uisiones,neq; per somnia,aut ænigmata, sed affatus est uiuæ uocis oraculo.Quomodo non beati,cum quibus Verbum,quod erat in principio deus,per quod omnia uisibilia & inuisibilia facta sunt,ambulauit? Exultent cuncti,& mirentur,sperentq; in domino, dũ Verbũ illud quod angelos in cælis illuminat: G audiunt etiam in terris homines docuisse scientiã, atq; sacramentorũ legis reserasse mysteria.Præcipuũ hoc diuinæ miserationis fuit indiciũ, ut unigenitus Dei filius immortalis per resurrectionẽ iã factus tam familiariter cũ hominibus loqueretur. Mirantur prorsus qui de deo in bonitate sentiunt: atq; de ipsa admiratione iucundantur deuotione,sapientia illuminantur,& dilectione feruescunt: quũ huiusmodi humanitatis legũt uel audiunt peracta à domino fuisse officia. Verũ si talia absentes gustant, cogitet qui potest, quanta debuerunt sentire præsentes. Arbitror uix illos se continere potuisse, quin in loquentis amplexus ruerent. Insueta tunc cordis percepere gaudia quando amore dulci æterni patris secũ loquebatur Verbum. De ipsius quippe ore quidam spiritualis intelligentiæ radij emicabant:atq; nonnulli cælestis nectaris riuuli profluebant, per quos eorum animi ineffabiliter iucundabantur. Nũc caritatis admirationisq; oculo se intuebantur mutuo, nunc suspensa mente intendebant in eum, tã propter ipsum qui loquebatur, quàm propter illa quæ proferebat eloquia.Diuinũ aliquid in domino sentiebant Iesu:tametsi eorũ tenerentur oculi,ne agnoscerent illũ.Gustabat utiq; mel- H lifluum saporẽ sapientiæ,atq; eorũ corda diuini amoris cremabantur incendio.Gradiebantur pariter,& nihil pro labore fatigabantur itineris. Temperabat enim põdus uiæ, quod iuxta se habebant pabulũ uitæ. Tamdiu igitur in hoc amoris perseuerauerunt so
Luc.24 latio,quãdiu appropinquauerunt castello,quo ibant.Illuc uerò quũ peruenissent, dominus se finxit longius ire.Nihil ad fraudẽ,nihil ad simulationem Veritas egit:sed pro significatione mysterij.Hoc profecto discipulis ostendit opere,quod Magdalenæ expresserat Verbo. Mulieri nãq;, quæ solũ corpus quærebat exanime: de resurrectione
Matt.28 incredulæ inquit:Noli me tangere. Istis aũt quia à fide erant alieni,nec cognoscebant quẽ præsentem habebant, tãquam in eorũ cordibus peregrinũ insinuauit se uelle longius ire. Significauit præterea se refectione minime indigere corporea, quoniam calcata morte iã effectus fuerat immortalis. Ex ostẽtatione igitur corporali spiritualem illis indicauit scientiã, quatinus supra passibilẽ humanitatis naturã illum prouectum iam crederent: ipsi uerò cælestium sacramentorum adhuc ignari peregrinum hominẽ dei filium

A filium autumantes, illum coegerunt introire, dicentes: Mane nobiscum: quoniã adue- Luc. 24
sperascit, & inclinata est dies. Hospitalitatis illi curam impendere satagebant, à quo sa-
lutis propriæ didicerant monita. Ingrati ne fierent, pro spiritualibus corporalia, & pro
cælestibus pietatis affectu temporalia alimenta apponere cupiebant. Internis liquidè
dapibus saginati, & caritatis ardore flagrantes, fraternæ dilectionis officia pro suo mo
dulo perficere conabantur, sperabant nihilominus ab ipso dño, altiora audire, atq; cha
rismata in conuiuio percipere meliora, ea propter auidi eloquiorum Dei effecti, ut se-
cum ingrederetur, coegerunt eum. Satisfecit ergo illis, et instruxit nos, illi uerò exẽplo
suo nobis innuunt, quo affectu, qua pietate, qua'ue opportunitate nostro peregrinos
debeamus aduocare hospitio. Non enim obhorrendi neq; contẽnendi sunt pauperes,
quãuis sordescant uestib. anhelitu fœteant, uideantur ignobiles, iaceãt infirmi, & ulce-
ribus contabescant. In ipsis considerandus est Christus, suscipiendus, atq; pascẽdus. Se
in illis in iudicio fatebitur esse receptum, dum dicet: Esuriui, & dedistis mihi manduca- Matt. 25
B re, sitiui, & dedistis bibere, hospes fui, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infir-
mus, & in carcere, & uisitastis me. Nemo ergo in paupere despiciat Christũ: inopi nul-
lus pietatis uiscera circa egenos claudat, quũ sciat se dare Deo, quod tribuit. Quisq; de
mãmona iniquitatis sibi amicos faciat, & per manum pauperũ uiaticum suum præmit-
tat cęlo. Recõdat nunc in sinu egenorũ, quod redditurus est Christus. Meminerit quos
dã propter impensum humanitatis officium sanctos angelos angelorumq; dñm susce-
pisse hospitio. Consideret quid fraterna caritas in præsenti, quid ualeat in futuro. Exer-
ce te ad pietatem (inquit Apostolus) quæ promissionem habet eius uitæ quę nunc est,
pariter & futuræ. Hoc dñs uoluit cõmendare, quum ad discipulos illum cogẽtes humi
liter introiuit. Ingressus est (inquã) non ut cibum caperet, quo nõ indigebat, sed ut affe
ctum suum erga suscipientes pauperes præmonstraret. Se quippe diligentes gratanter
uisitat, de se loquentibus, atq; recipientibus se cognoscibilẽ exhibet. Quamobrẽ dum
discumberet cum Apostolis præfatis, panem benediceret, frangeret, illisq; porrigeret,
C eorũ aperti sunt oculi, & quẽ paulo antè peregrinũ hominẽ esse credebant: Christũ re-
gem fore minime dubitauerunt. In panis fractione potius, q̃ in prædicatione agnosce-
re meruerunt, quatenus sicut egeni misertí sunt, ita misericordiã reperirent. Tunc in eis
sentẽtia mediatoris completa est, quæ ait: Beati misericordes, quoniã ipsi misericordiã Matt. 5
consequentur. Quanto igitur in uisione illa discipuli perfusi sint gaudio, nemo cõpre-
hendit. Illum autem (ut arbitror) dum tenere, atq; osculari satagerent, ab eorum oculis
repente euanuit. De qua re admiratione perculsi aliquantulum siluerunt. Prostrauerat
quippe illos gaudium cum stupore conceptum. Tandem pristino uigore resumpto de
ijs quæ sibi acciderant, conferebant, dicentes: Nonne cor nostrum ardens erat, dum lo Luc. 24
queretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Rememorabant qualis esset eius effigies,
qualis habitus, q̃ dulcia eloquia, sicq; uicissim sancto se instigabant amore, uerũ cordis
sui non ferentes ardorem suo conuiuiolo relicto hora eadem uenerunt Hierusalẽ. Tan
to nanq; caritatis accensi sunt desiderio, ut cucurrisse potius, q̃ measse censendum sit.
Trahebantur etenim uoto & gaudio. Gaudio (inquã) pro dominica uisione, uoto autẽ
D pro præceptoris resurrectione nũcianda. Ingressi itaq; in cœnaculum discipulorũ mul
titudinem repererunt, qui mutuo colloquebantur dicentes, quia surrexit dñs uere, & Ibid.
apparuit Simoni. Erat ibidem stupentium atq; lætantium tumultus nõ modicus. Cõfe-
rebant pariter sub uerborum susurrio propter metum Iudæorum. Tunc hi impetrato si
lentio, quæ sibi contigerant, narrare cœperunt, astruẽtes quomodo in panis ipsum fra-
ctione cognouerant. Fit denuo omnibus exultationis plausus, lætitiæ uox, & indicibi-
le gaudium. Singulorum mentes nouo uidendi Christum debriantur amore, tenere il-
lum, illi loqui, dilectumq; amplecti iam animo ardebant. Aderat tunc pudicissima dñi
mater, quæ grauitate plena, uoce tacita, mente suspensa discipulorum considerabat elo
quium, corporum actus, uultus alacritatem, & puritatem animorum. Iucundabatur de
unici sui resurrectione iam certa, gaudebat plurimum læta simplicitate fidelium, præ-
stolabatur tamen secum cõferens, quid super his diuina bonitas agere decreuisset.

Erat profecto cõfidens in domino, quod suum pusillum gregem
influctuantis fidei salo diu saluator agitari non sineret.

Qualiter pro conseruanda subditorum pace, se habere debeant, qui præsunt. Cap. XXVI. E

Niuersorum congregationes familiasq; regentium hoc inesse debet pectoribus, ut ita se uniformiter cōmunient singulis, quatenus uni, alteri inuidere non liceat. Sic infirmos fouere studeant, ut non negligant fortes, sicq; ministrent ualidis, quatenus salutis monita & exhortationis uerba opportuno tempore afflictis & imbecillioribus propinare non desinant. Curam gerant omnium, habeant & singulorum. In præcordijs suis cūctos caritatis uinculis ligatos teneant, ita ut apud illos nec acceptio sit personarum, neq; particularis affectio, quæ conuiuentium animos turbare ualeat, seu obtutus offendere, alioquin liuoris ac murmurij materiam germinabunt, fientq; in subditorum laqueum, qui disponēte Deo ad adiutoriū constituti sunt. Audiant qui inconsulte regunt, quid de ipsis diuinus

Sap. 6 sermo contineat Iudicium (inquit) durissimum fiet in ijs qui præsunt. Verum quemadmodum negligentibus & uitiose degentibus prælatio efficitur occasio ruinæ, ita sollicitis, & prudentibus, atq; se in humilitate seruantibus fit causa coronæ. Nempe ad utilitatem, & decorem, unitatemq; custodiendā in ecclesia constituti sunt gradus. Nō ex dignitatibus aut gradibus discernuntur merita, sed exercētur dona, nec ille apud Deum censendus est uilior, qui infimum locum tenet, sed qui uirtutibus inferior est. Nemo igitur secundum faciem iudicet, neq; ex donis apparentibus gratiam metiatur. Nō enim dona gratiam, sed gratia commendat dona. Nihil apud Deum interest, utrum quis præsit, an obtēperet. Qui obediētię iugo colla subiecit, nō reijciat illud, sed humiliter quasi Deo & nō hominibus famulet, qui uerò præsidet, nō intumescat, sed ueraciter se agnoscat, atq; subiectos diligat tanq; fratres & coæquales in Christo, eorum studeat militare profectib. nō sibi placeat, pacē habeat in se, pacemq; in suo grege custodiat, quatenus unanimes sint, & nō sit in eis schisma, aut æmulatiōis materia. Nō præferat potentiorē infirmiori, nec ignobili nobilem, nisi rationabili necessitate cogēte. Imitetur mediatorē Christū, qui propter carnis prosapiā neminē prætulit, neq; ob nataliū contēptibilitatē ullum repudiauit. Pacificauit uniuersos credētes in se, ut essent soliciti seruare unitatē spiritus in uinculo pacis. Pacē eis dedit, pacēq; abiens reliquit, pacē in opere, pacem exhibuit in sermone, absq; pacis bono suos stare passus nō est, Hoc ante passionē, hoc etiā post resurrectionis triūphū euidētissime cōprobatur. Nempe ante passionis ago-

Ioan. 14 nem discipulis in conuiuio loquēs dixit: Pacem relinquo uobis, pacem meā do uobis, pòst uerò resurrectionē discipulis omnib. congregatis apparens inquit: Pax uobis. Ap

Ioan. 20 paruerat primo ad monumentū Magdalenæ ploranti, post paululum mulieribus à sepulcro redeuntibus, à quibus se teneri, suosq; pedes osculari permisit, deinde Petro, nouissime discipulis duobus in Emaum pergentibus. Poterāt cæteri audiētes ista utcūq; spiritualis æmulationis agitari impulsu, cur specialiter illis, & non sibi, nam homines erant, nondū de cælestibus eruditi, neq; prouecti uirtutibus, nec paraclito stabiliti. Propterea ne tollendæ pacis diabolus materiam inueniret, quemadmodum prioribus, ita discipulis reliquis uoluit apparere. Quamobrem quum esset serum die illo, quo resurrexit, foresq; essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, in

Ibid. medio eorum stetit ipse dominus Iesus & ait: Pax uobis. Non enim accessisse, sed stetisse perhibetur, quatenus repentinum inopinatumq; ipsius fuisse agnoscamus aduentū. H Quoniam uerò spirituale resumpserat corpus, eadem potestate qua properauit de tumulo, ad Apostolos ingressus est in cœnaculum. Non ostium clausum, non firmati parietes illi obsistere ualuerunt. Turbatos eorum cernens animos solatij uerbum eis præbuit dicens: Pax uobis. Non utiq; pacem quæ de mundo est, tribuit illis, sed de cælo, quæ datur hominibus bonæ uoluntatis. Pax hæc bonum est optimum, electionis pignus, testimonium sanctificationis, cordis speculum, spiritualis thesaurus, diuinę filiationis præsagium, innocētię custos, deliciosus comes, contemplationis ianua, uitæ uia, perfectionis origo, directio præsentis peregrinationis, & futuræ felicitatis imago non ficta. Hanc ad tempus ex tam insolito mirandoq; prodigio amiserunt discipuli. Non enim fide neq; ratione ualebāt capere, quomodo corpus, quod paulo ante fuerat sepultum, obstructis foribus introire potuisset. Turbata igitur introrsus pace, non ipsum dominum, sed uisum se arbitrabantur aspicere. Quid (oro) egissent hi, si annunciante

nemi-

A nemine se illis dñs ostendisset? Per angelos mulieribus referentib. resuscitatum audierant, per ueridicos testes, qui cum illo se locutos fatebantur, credere ualebant, & tamẽ non ueritatem, sed phantasma se intueri suspicabantur. Verũ ob hoc nõ est commotus dñs, sed tanquam uerus animarum medicus eorũ uulnera duplici remedio sanare curauit. Occultas nanque ipsorũ cogitationes detexit ut Deus, & palpandũ se illis ueluti homo perfectus exhibuit dicẽs: Quid turbati estis, & cogitationes ascẽdunt in corda uestra? Luc.24
Videte manus meas & pedes quia ego ipse sum, palpate et uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Sicque ostẽdit illis manus & latus. Magna pro fecto fuit nostri mediatoris dignatio, & certissima factæ resurrectiõis reuelatio. Ad amputandum quippe de discipulorum cordibus dubietatis morbum se uideri atque palpari dedignatus non est. Non decorem uultus, non claritatẽ corporis, non carnis impassibilitatem, sed manuum cicatrices, & lateris fixuram tangendam exposuit. Nec ab re. Per discipulos quippe nos, illos autem erudiuit per se. Nobis igitur non est fas aliter sentire
B de Christo, quàm illi qui uiderunt oculis, & digitis tractauerunt. Eorum dubietas credulitatis nostræ magistra effecta est. Vt ergo dominicæ resurrectionis idonei fierẽt testes, non solum uerbis didicere, uerumetiam manibus Christũ perscrutati sunt in Christo. Hoc discipulus quem diligebat Iesus, in sua cæterorũque persona insinuãs ait. Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod uidimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. Eandem itaque carnẽ illud esse corpus, quod 1.Ioan.1
expirauerat in cruce, ex cicatricibus cognouerunt. Quamuis enim spirituale esset, quãuis gloriosum, erat tamẽ uisibile, eratque palpabile. Nam glorificati corporis natura hæc est, ut possit comedere, possit tangi, ualeatque uideri, quando, à quibus, & in quali uoluerit effigie, non autem lædi, non mori, nec obstaculis impediri, neque terrarum spacijs retardari. Voluntatis utique animæ pręsidentis in se in omnib. famulatur imperio. Nihil cõtrarium spiritui, nil legi Dei gestat aduersum. In uno siquidem spirituali copulati cõnubio diuinis ambo laudibus intendunt, & perpetua felicitate fruuntur. Hoc more pro-
C phetico Citharœda sanctus de se indicauit, dicens: Cor meum & caro mea exultauerũt Psal.83
in Deum uiuum. Perfecte cor exultat & caro, quum transito hoc mortalitatis statu corpore resuscitantur electi, atque in illo cælorum conuiuio cum Abraham, Isaac, & Iacob recumbentes hominis Christi ministerio delectãtur. Isto nihil melius in præsenti degũ statur exilio, nam omnem exuperat sensum, ideo Apostolus inquit: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligẽtibus se. A splendore igitur tãti luminis, & à superueniente gloria resurrectionis reuerberati Apostolorum oculi ipsius domini præsentiam perseueranter sustinere nequibãt. Gaudebant quidem præsentia, sed de uera resurrectiõe dubitabant. Quamobrẽ illis adhuc non credentibus, sed præ gaudio mirantibus, aliud exhibuit suæ resurrectionis indiciũ inquiens: Habetis hic aliquid, quod manducetur? Quumque obtulissent ei partem piscis Luc.24
assi & fauum mellis, comedit coram eis. O pietatis uiscera, ô mira descensio. Qui nullo indigebat cibo, mãducare uoluit, factus est cum infirmis infirmus ut sanaret infirmos. Infirmabatur in membris ecclesia, & ne desperaret de uita, uitæ autor pro ipsa infirmus
D apparuit, ueruntamen quod infirmũ erat eius, fortius est hominibus, ideo mystice partem piscis assi & fauum mellis appositum manducauit, ut intelligas in parte piscis assi non totum Christum, sed humanitatem solam in passionis igne fuisse assatam, & in fauo mellis eãdem resuscitatam pro hominum salute esse donatam. Nam quemadmodũ mortuus est propter delicta nostra, ita resurrexit propter iustificationem nostrã. Comedit ergo non pro se sed pro nobis, quibus conuiuij sui reliquias prærogauit. Hę etenim aspernandæ non sunt, sed summa cordis auiditate percipiendæ. Habent quippe saporẽ suauissimũ & uitalem effectum. Reliquiæ istæ de passione & resurrectione Christi cogitationes sunt intimæ, per quas exercitata mẽs hominis, & in sapiẽtia docta & in caritate fit feruida. Harũ excellentiã reliquiarũ Propheta contemplatus aiebat. Quoniam (inquit) cogitatio hominis cõfitebitur tibi, & reliquiæ cogitationũ diem festum agent Psal.75
tibi. Quis mihi det mẽsæ istius cõuiuij participem fieri? Da mihi domine, da mihi ô bone Iesu de micarum reliquijs, quæ cadunt de mensa tua, ne inedia deficiã. Fame periclitor, debilitate consumor, & reliquijs saturari concupisco, nec est, qui porrigat, meæque

succurrat inopiæ. Aperi ô pie saluator manum tuam omnibus affluentē bonis, & astan B
ti catello uel unam abundantiæ tuæ tribue miculam, ne quem plasmasti, pereat corā te cernentibus oculis tuis. Scio enim æterna sapientia, quia non mortem desideras pecca torum, neq; lætaris perditione morientium, nequaq; igitur patiaris ô amator hominū hanc creaturam tuam torqueri fame, uitamq; finire. Tua uox illa est, & prorsus tua, quę
Mat. 8 ait: Si dimisero eos ieiunos, deficient in uia, quidam enim de longe uenerunt. Ieiunus sum de longinquis partibus, & de regione umbrę mortis ego uenio ad te, ut cibum de manibus tuis accipiam, non tamen qualemcunq;, sed reliquiarum. Vis enim, & sic mādasti, ut colligantur, ne pereant. De ipsis quippe mei similes indigni præuaricatores & ingrati sufficienter poterunt sustentari. Filijs quidem lautiora dabis fercula, mihi autē reliquias, eloquiorum (uidelicet) tuorum intelligentiā, quæ super mel ori meo sapiunt. Scripturarum enim intellectum per ipsas uoluisti significari reliquias. Præstitisti nanq; apostolis tuis sapientiæ & intellectus spiritum, quatenus per te illuminati de te errantibus in tenebris scientię lumen ostenderent. Hoc minime ualuissent, nisi tuo afflati es- F
sent spiritu. Quamobrem quum reliquiarum essent saginati alimento, insufflasti in eos
Ioan. 20 dicens: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tale munus taleq; gratiā debuit ecclesia tua accipere abs te dñe sponso suo, ne per ignorantiā deuiaret à uero, & per impotentiā iaceret in imo. Erat illi clauis sciētię necessaria, ut per ipsam ualeret hęreticorū cōfutare errores, discernere uitia, agnoscere mysteria, imbuere populos, cōponere leges, prædicare regnū, seruare iura, & spiritualia carismata custodire. Non aūt minus potestatis indigebat claue, quatenus per ipsam ligandi atq; soluendi animas autoritatē acciperet. Esset proculdubio in plebibus contemptibilis sine hac, & à seculi potestatibus opprimeretur, atq; ad gubernandam numerositatem fidelium, animasq; saluandas parū inueniretur idonea. Ornauit igitur illam Christus uarietate donorum & clauium autoritate, ut sit conuersatione sancta, decora uirtutibus, moribus præclara, sublimis meritis, miraculis potēs cælesti infusione sapiens, unitate locuples, gratia insuperabilis, & in conspectu spirituum G
supernorum uenerabilis. Permisit tamen illam ex propria incuria & uoluptate uisibilium se plurimum dehonestari, atq; regia dignitate priuari, non autem absq; irreprehensibili æquitatis iudicio id illi contigisse credendum est. Quæ enim sponsi sui contēpsit imperium, suæq; pulchritudinis effecta est negligens, merito debuit & ipsa contemni, quatenus ex proprio saltem erudita pudore resipiscere, atq; ad pristinum decorem
Psal. 118 uiriliter erecta ualeat remeare. Prius quàm humiliarer (ait Propheta in eius persona) ego deliqui, propterea eloquium tuum custodiui. Non autem ad id quod fuerat congruētius, resurgere potest, quàm ex suorum cognitione facinorum, atq; deperditarum amore uirtutum. Humilitate sola quisq; ad honoris uerè culmen ascendit. Nam fortitudine corpora, sanctitate uerò mortalium corda sternuntur. Eapropter sancta mater ecclesia, quicquid amisit in membris, requirat in capite, ut fiat corpus unum perfectum in membris, ornatum in donis, atq; in antiqua gloria reparatū. Meminerit quod accepit, quatenus ex præteritorum notitia queat metiri pręsentia. Resuscitatum sciēs caput resuscitandum non dubitet corpus. Quamuis enim perenni gloria redimitum sit caput, H
non tamen adhuc laborans & gemens suum obhorret corpus. Illud tanq; proprium fouet & nutrit, ab illo se diu absentare nō patitur, quoniam iuxta illud & in illo est. Discedit ab eo ut redeat, reuertitur ut discedat. Hoc quotidie in spiritu, hoc post resurrectionem suam ad tumulum, in uia, in domo perfecisse cognouimus. In cœnaculo quoq; positus postquam se palpari permisit, postquam manducauit, & insufflando spiritum sanctum apostolis tribuit, ante illorum oculos repente disparuit. Dispensante autem illo
Ioan. 20 tūc defuit Thomas cæteris uerò eidē condiscipulis referentib. quod resuscitatū uiderāt dñm, credere renuit dicens: Nisi tetigero digito loca clauorū, & mittam manum meam in latus eius, non credā. Hoc plane nō temeritate cōmotus, neq; obstinatione detētus, sed pietate impulsus, & agnoscendæ ueritatis desiderio protulit inflammatus. Equidē pro uniuersali salute fidelium Dei sapientia electum discipulum in dubietatis scopulū impingere uoluit. Dum enim dubitando palpauit, & palpando credidit, de electorum cordibus omnem infidelitatis caliginem confitendo detersit. Complacuit autem dño

non

A non repente, sed post mysticū dierum numerum titubantem reuocare discipulū. Nam octauo superueniente die ianuis clausis, repetita salutatiōe apparuit. Occultorū igitur præscius relictis cæteris ad illum, quem errasse nouerat, ueneratq; saluandū, propriū direxit sermonē inquiens: Infer digitum tuum, & uide manus meas. & mitte in latus meū manus tuas, ne sis incredulus, sed fidelis. Nō enim quasi non posset sua sanare uulnera, retinuit mediator clauorū fixuras in manibus. Porro qui ualuit reuiuificare mortuos, atq; de tumulo excitare seipsum, poterat etiam suas cōsolidare cicatrices, quatenus earum nullum appareret uestigium, maximum tamen suæ caritatis in ipsis præbuit documentū. Suæ nanq; passionis uulnera in corpore ideo custodiuit illæsa, ut haberet quod exhiberet patri, & ostenderet nobis. Patri quippe, ut illum reconciliaret offensum, nobis uerò, ut in torpore iacentes mentes sursum erigeret. Opportune tñ satis Apostolo dubio, qui typum gerebat ecclesiæ, manus ostendit & latus, quatenus in altero creationis, in altero aūt beneficium redemptionis obijceret. Ipsius nanq; manib. cōditi sumus Ioan. 20

B dicente Propheta: Manus tuæ dñe fecerunt me, & plasmauerunt me. Verū & de ipsius latere aquam nouimus profluxisse & sanguinem, in quibus omnis redemptiōis nostræ origo subsistit. Optime ergo ad se nos eleuare desiderans tacite redemptionis nostræ patefecit indicia, per quæ sufficienter proueheremur ad uitam. Quonā modo congruētius instruimur ad salutem, q̃ conditionis nostræ meditando initia, autorē, & causam? Fecit quippe nos ex limo terræ, ut momentis singulis pro humilitate adipiscenda carnis consideremus naturam, pro sapientia agnoscamus autorem, ac pro morum disciplina intelligamus & causam. Nulla autem ratione redemptionis nostræ mediatori melius rependimus uices, q̃ si illum toto corde totisq; uisceribus diligamus. Amoris quippe debita amore soluuntur. Tanti ipsa est caritas, ut non nisi sola recompensetur caritate. Horum itaq; sacramentorum altitudinem Thomas, qui merito interpretatr̃ abyssus, percepit in Christo. Dum enim digito manuq; perscrutatus est Christū, exclamauit, & dixit. Dñs meus & deus meus. Veritatem carnis & gloriā deitatis uno cognouit ex ta- Iob. 10

C ctu. Supra illum prorsus fuit, quod sensit in Christo. Hinc est, quod admirationis & cōfessionis prorumpens in uocem inquit. Dñs meus & Deus meus. Longe plus inuenit in dño, q̃ quærebat. Cupiebat hominem solum tangere, & in homine agnouit Deum. Verbi quippe maiestatem, & æternæ candorem sapientiæ sustinere non ualens, grande ex ore suo emisit tonitru cordis indicem & gustatæ ueritatis testem. Contemplatus quidem magna, locutus est pauca, & tamen in his paucis totum perspicue complexus est Christum. Catholicæ fidei subliuniter fundamenta cōposuit, supra quæ omnis ecclesiæ structura perficitur. Laudis etenim uniuersa confessio meritū ex mediatoris Christi persona sortitr̃, ut (uidelicet) in carne uerbū, in humanitate sapientiā, & in homine ueritatis credatur Deum esse maiestatis. Hæc est fides, quæ gratificat alienos, impios iustificat, ditat pios, confirmat iustos, sanctosq; lætificat. Totū quod hominis erat, intelligendo confessus est Thomas, quum diceret, dñs meus, & Deus meus. Hac de causa ab ipso saluatore laudari promeruit. Quia uidisti me (inquit) Thoma, credidisti. Quænam uerò est Apostoli laus, qui credidit, quoniam uidit? nunquid ex uisu tātum fidei adeptus Ioan. 20 Ibid.

D est meritum? Si solum quod uidit credidit, quomodo commendari debuit, quum Apostolus dicat, fides est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparētium? Non igitur ex uisu, sed ex inuisibilium fide coronam sibi fidei uēdicauit. Vidit utiq; hominem, & credidit Deum, carnis palpauit naturam, & Dei confessus est sapientiā. Nequaquam corporis, sed fidei oculo diuinitatis cernitur altitudo. Sed neq; circūscribitur loco, quæ omnibus est in locis. Thomæ igitur fides, quæ ex uisu atq; glorificati corporis tactu roborata fuisse cognoscitur, Deo extitit grata, uerum longe illa eidem censenda est gratior, quæ nullo adiuuatur carnali intuitu. Sententiæ huic testimonium mediator perhibet dicens: Beati qui non uiderunt, & crediderunt. Huiusmodi fides ex auditu concipitur, nutritur ex gustu, sed ex aperta uisione perficitur. Perficitur (inquam) nō ut sit, sed ut consummata in uisionem transeat. Nam quemadmodū intellectus est merces fidei, illiq; tanquam spiritualis pedissequa succedit in uia, ita & in patria fides deficit, & remanet uisio, quæ perpetua fruitione solidatur. Quandiu ergo peregrinamur à dño, fide uiuimus, iustificamur ex fide, per fidē ambulamus, in fide saluamur sine fide, Heb. 11 Ioan. 20

damnamur. Teneamus itaq; fidem, in illa crescamus ascendendo à uisibilibus ad inuisibilia, à temporalibus ad æterna, donec reuelata facie Dei gloriam contemplantes à claritate fidei in agnitionis transformemur claritatem. Nullum corporalium sensuũ quæritemus in credendo suffragium memores eloquiorum Christi dicentis: Beati qui non uiderunt, & crediderunt. B

Ioan. 20

Quàm excellenter se intus exerceat, qui diuini amoris succensus est flamma. Cap. XXVII.

Qui diuini amoris ardet incendio, in bonis actibus semper occupare se cupit. Nunc interius, nunc exercetur exterius. Ocium obhorret summopere, ueluti caritatis inimicum. Proficiendi nanq; desiderio succẽsus quo magis proficit, eo amplius deo appropiare conatur. Verecundatur iacere in imis, delectari exterioribus, attolli dignitatibus, & prosperitatib. demulceri. Capiti Christo tanquam membrum nobile conformari peroptat, quamobrem ex industria se deijcit, ut humilitatem sectetur. Se exercet in arduis, ut uirtutes acquirat, se affligit in pœnis, ut animal indomesticum domet, se abscondit ab hominibus, ut ad inuisibilium contemplationem se eleuet. Deo ut amabilis fiat, non diebus, non noctibus à benefaciendo torpescit. Intus quantum ualet, desiderijs inflammatur, cogitatione roborat̃ sancta, amore pascit̃, meditatione pinguescit, atq; Deo plenus iugiter intra se diuinis laudib. occupatur. Efficit̃ utiq; tẽplum sanctum, dicatum Deo, ornatũ morib. pace refertum, intelligentiæ lumen coruscum, decorum gratia, puritate nitidũ, atq; omni ueneratione dignissimum. Vacat Deo, quũ habitat secũ, custoditur à Christo, dũ foras egredit̃, nõ aũt ut placeat sibi, aut quærat sua postponit se, sed ut eius cui se donauit, perficiat uoluntatẽ. Siue mẽte excedat Deo, siue sobrius sit hominib. semper Christi caritate cõpellitur. Tenet in penetralib. Christum, & ab ipso dirigitur, ut in illo permaneat. Quoties elongat̃ à Christo, nõ nisi ipsum quęrit in se. Quærit, inq;, sedulo, petit humiliter, & perseueranter pulsat. Pauet prorsus, ne ignorantiæ inuolutus caligine diuinæ uolũtatis efficiatur indocilis, atq; foras expulsus patrimonio cõsumpto porcorũ siliquas mãducare cogatur. Nunq; securus, nunq; quietus existit, quoadusq; redeat in idipsum. Solus ipse nouit, quid habuerit, quid amiserit, quid quęrat. Nã internarũ deliciarũ inexpertus quantis mens iusti affluat bonis, ignorat. Propterea nec pro se, neq; de alio, sicut expedit, dolere potest. Insensibilis quippe effectus sola quæ foris sunt, appetit, in solis exteriorib. occupat̃, nihil quod nõ gustauerit, ipse approbat, sensib. regit̃, sensibusq; nutritur, totũ se tribuit, totũ se diffundit in eo, quod agit. Quid sit ipse, quid uersetur in se, nescit. Alienorũ factus est seruus, qui noluit esse suus. Hinc laborib. hinc tẽtationib. uarijs fatigatur. Thesaurizat, & ignorat cui cõgreget, quoniã bonum non bene agere cõsueuit. Minime autem desperet, qui huiusmodi est, perseueret in bono, ut per bonũ discat benefacere. Non enim in bono occupatos derelinquit Deus, illos ex insperato & in nesciente caligine uisitare consueuit. Maximũ super hoc in Apostolis piscãtib. post resurrectionem elicitur documẽtum. Quum enim perrexissent piscatum, & per totam noctem nihil prendissent, eorum laboribus compatiens mediator ante illos apparuit in littore, atq; ut iterum rete iacerent, mandauit dicens. Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Nempe illos tota nocte desudare permisit, & capere nihil, quatenus in doctrina spiritus, per corporale opus eos imbueret. Docuit itaq; quid de sese credere, quid de seipsis intelligere, & qualiter in operibus laudabilibus se habere deberent. Nequaquam sine grandi sacramento actum est, ut post resurrectionem laborantib. in mari discipulis & nil capientib. ipse saluator appareret in littore. Hęreditatem profecto incorruptibilem, & incontaminatam, ac conseruatam in cælis per littus maris, in quo stetit, indicauit. Carnis glorificationẽ & perpetuæ uitæ soliditatẽ, quã acceperat, significauit ex loco. Nescit mutari ab eo, quod est, neq; quod hẽt, ualet amittere, quicũq; futurę beatitudinis factus est particeps. Segregatur à turbinib. seculi, & sempiterna pace lætatur. Quæ quoniã nõ nisi post uitę terminum possidet̃, ideo Christus in littore stetit. Stetit (inquã) solus cæteris in fluctibus desudantib. ut ex hoc agnosceremus illum solũ habuisse immortalitatem, & lucem habitasse inaccessibilem. Quis est in carne degẽs, qui non tentationibus agitetur, atteratur infirmitatibus, & doloribus fatigetur? Pressuris repleta, fraudib. periculis, & uarijs pœnarũ generibus exaggerata præsens hæc uita esse compro-

F, G, H (margin letters); Ioan. 21

A comprobatur. In ipsa superbia inflat, cupiditates accendunt, prosperitates ad lasciuiam prouocant: alienus succensus inuidiæ liuore perurit, deuastat ira, odia conturbāt, libido dominatur, blanditur gula, tristitia consumit, prosternit ocium, detractiones necāt, dissoluuntur ioca, gloria inanis attollit, popularis fauor decipit, inopinati casus feriunt, & ad extremum mors furibunda intercipit. In hoc procelloso mari, ô quàm sæpe flante secundo uento repentè tempestates insurgunt, aperiuntur abyssi, nautæq; periclitantur in undis, & qui in portus tanquillitatem arbitrabantur intrare, beluis marinis traduntur in esum. Non est in hoc pelago magno & spacioso, in quo sunt reptilia, & animalia pusilla, atq; ingentia sine numero, nauigatio tuta. In ipso per mysterium tota nocte apostoli laborauerunt, & nihil prenderunt. Nempe uacui remeassent ad propria, nisi à uerbo admoniti iterum retia laxassent. Venit uerbum, apparuit in littore mediator, & ut in nauigij dexteram mitterent retia, imperauit. Disce tu, qui laboras in nocte, qui sine Christo laxas rete, qui absq; sapientia sermonibus tuis homines conaris instruere, tuoq; cōsortio
B aggregare, quoniam nihil proficis. Absq; diuino iussu mortalium nō emolliuntur corda audientium, aures non reserantur, nec uita reformatur. Imperium uerbi prius ausculta in te: intende prosperè, procede ut capias: noli pręsumere prædicare, nisi mittaris, alioquin eris tanquam æramentum sonans, aut cymbalum tinniens. Quid propheta sanctus de se dicat, intellige: Misit (inquit) dominus manum suam, & tetigit os meum, & dixit mihi: Ecce dedi uerba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Aduerte diligenter, quoniam absq; sapientiæ dono Vates tantus prædicationis officium sumere non audebat, quāuis in gētibus se prophetā datum audiret. Nam præmiserat: a a a domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Humilitate nāq; præditus, & arcano lumine præuētus metuebat ambulare in magnis atq; mirabilibus sup se. Ob hoc potius eligebat in silētio uacare sibi, quàm sine fructu utilitatibus incumbere proximorū. Pro huiusmodi equidē humilitate diuinitus erudiri promeruit, ut animarū minister esset idoneus. Duplici itaq; exem- Hier. 1
C plo instruimur: Prophetę (uidelicet) qui prędicare renuit, nisi introrsus esset imbutus: & apostolorum, qui absq; domini mādato in mare figuraliter retia mittentes nihil prenderunt. Nam rete illud uerbi Dei prædicationem præsignabat. Sola sapientia est, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit, quæ uentis & mari imperat, & obediunt ei: quæ etiam prædicationis reti pisces rationales maris per apostolorū ministeria ad littus trahit. Nēpe dominus ipse dat uerbū euāgelizātibus uirtute multa, ut illorū institutionibus milia hominū ad littus triumphantis cōgregentur ecclesiæ. Figurā audi, ut in figura intelligas ueritatē. Audita (sicut euangelij textus loquitur) apostoli præceptoris uoce miserūt rete, & iam nō ualebāt illud trahere præ multitudine piscium. Quātum uerbū uerbi ualeat: quātumq; prædicatorū obedientia sit efficax, in piscium horū captura probatur. Vnico uerbi sermone apostolorū complētur retia: quæ nullū antè potuerāt includere piscem. Sacramentū hoc magnū est, in exordio nascentis ecclesiæ referatum. Quomodo absq; sacramēto esse censebitur, quod tāto ordine recitatur? Scribitur nume- Ioan. 21
D rus pisciū, retis integritas, & nomina piscatorū: cūcta hæc aliquid innuūt. Pisces isti electorū in Christo credentiū cōgregatio est. Porrò electi omnes spirituales sunt pisces, qui in huius seculi natāt fluctibus, & subiecti sunt Christo: de quibus ore prophetico dicit: Volucres cæli, & pisces maris, qui perambulāt semitas maris. Ipsi in aquis uiuunt, & per eius discurrūt semitas, tribulationibus affligūtur: nec deficiūt, quoniā per tolerantiā perseuerāt: moriuntur autē in his aquis, fortitudine carētes de flagello diuinæ correptionis murmurāt: aut sine percussiōis uerbere tēporaliū felicitate tumescūt. De talibus Psaltes inquit egregius: In labore hominū nō sunt, & cum hominibus nō flagellabūtur: ideo tenuit eos superbia: operti sunt iniquitate & impietate sua: ꝓdijt quasi ex adipe iniquitas eorū: transierūt in affectū cordis. Huiusmodi quādiu florent, donec prosperitatibus eleuant, patiētes esse uidētur, & nō sunt: Deo cōfitentur, quū benefecerit illis, & gratias agunt, quū prosperis successibus pollent: mox uerò quū diuinā super se sentiūt ultionē: in blasphemiæ laudis uerba cōmutāt, obliuiscūtur gratiarū, quas Deo exhibebāt, atq; Deū nō propter Deū, sed propter se dilexisse operibus protestant. Hi nimirū quāuis in carne degāt: in anima tamē mortui esse noscūtur: sicut de peccatrice uidua dicit: Vidua in de- Psal. 72 1. Tim. 5

licijs uiuēs mortua est. Pręfocati quidē in aquis tribulationū à Christo efficiuntur extra- B
nei: nō autē sic patientes, nō sic qui in electorū cōputati sunt sorte: flagellātur, & tolerāt, uirga ęquitatis plectūtur, & laudes exoluunt, se deliquisse fatētur: reatus sui pōdus pensant, & humiliter ferūt: nequaquā dubitāt se in filiorū numero cōputandos, quū tempo-
Heb.12 raliter opprimūtur: apostolicā admonitionē memoriter tenēt, quę ait: Omnis disciplina in pręsenti nō uidetur esse gaudij, sed mœroris: postea uerò exercitatus per eam pacatissimū fructū reddet iustitię. Et iterū: Quis filius, quē nō corriget pater? Quòd si sine disciplina estis, iam nō estis filij, sed adulteri. Istiusmodi spiritualibus piscibus, qui uita spiri-
Col.3 tus in Christo uiuētibus tribulationibus nō periclitabātur, aiebat Apostolus: Mortui enim estis, & uita uestra abscōdita est cū Christo in Deo. Hi apostolicis retibus capiūtur, ut trahātur ad littus, & offerātur Christo. Capiuntur quidē, nō ut in seruitutē redigātur: sed ut in libertatē transeant filiorū, & matrē agnoscāt Hierusalē, quæ sursum est, & est libera cum filijs suis. Meritò ergo numerus pisciū, qui capti sunt: centū quinquaginta tres esse perhibētur: quoniā omnes prædestinati ad regnū: per septiformis spiritus gratiā roborati: decalogi mādata seruātes in cōfessione deificæ trinitatis uitæ suæ diem claudunt F
extremū. Tales Dei uerbi reti inuoluuntur. Audiunt enim uerbū per prędicatorū ministerium, & illud corde retinēt, atque centuplum in patientia uirtutū germināt fructum. O quàm bonum uerbi Dei rete saluificū & indissolubile, non mortalis artificis manu contextum: sed sancti spiritus sapientia connexum atque compositum. Nequaquam ualet humana peritia, & hominum indocta scientia facundiæ suæ retibus peccātium animas ad prudentiam ueri reformare, reuocare ad Christum, erigere in cęlestia. Non potest cęcus cæco luminis ostendere iubar: neque per iustitiæ semitas rectum præbere ducatum. Hoc diuinæ uirtutis & paracliti proprium est opus: qui tangēdo mentem sapientiam docet: intellectus infundit lumen: reuelat consilia, fortitudinē tribuit, imbuit scientia, pietatem inserit, atque filialem domini immittit timorē. Huiusmodi uirtutibus sanctorū patrum per spiritum sanctū cōtexta sunt retia, per quæ capiuntur, quotquot ad æternā prædestinati sunt uitam. Hi nequaquā almi spiritus scindūt retia: quoniam in unitate fidei perseuerāt, G
unitatem diligūt, unitatem tota industria custodire cōtendunt: nō faciunt schismata, cōtentiones fugiunt, & discordiarū bella perhorrescūt. Dociles quippe quū sint, mites, misericordes, pacifici, corde mūdi, iustitiam sitientes, & in tribulatione patientes: sancti spiritus magisterio interius diriguntur. Nō à seipsis, sed gratia Dei fatentur esse, quod sunt: ideo tāquā ueri humiles corde, & pauperes spiritu cęlesti proteguntꝰ auxilio. Requiescit nanque Deus super humilē & quietū, sermonesque suos custodientē. Cōsueuit pręterea nō omnibus, sed apostolicis tantùm uiris eloquiorū suorū ad capiendas animas retia prębere. Quanquā etenim innumeri reperiātur, qui polluta mente, & iactantiæ causa uerbum Dei pronunciēt populis: incassum tamē laborare noscuntur: quoniam nō per spiritum, sed de suo corde loquūtur. Solùm igitur per diuinā gratiā ad prędicationis electi officiū doctrinæ cælestis fluenta audiētibus porrigūt, atque mūdanæ cupiditatis sitim exhauriūt. Animarū lucris incumbūt: Christū simpliciter annunciant: spiritualis uitæ itinera manifestant, & cuique propria rudimenta propinant. Prædicatorem eximium audi: Non enim H
1.Cor.2 (inquit) loquimur in doctis humanæ sapientię uerbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia cōparantes. Istiusmodi tradita sunt diuina eloquia, ut quemadmodum in opere: ita & in sermone potētes sint. Esto & tu talis, ut meritò tibi uerbi Dei dispensatio cōferatur. Petrum imitare apostolum, cui pręcipuè dominus in hac piscatione mādauit: quatenus referta piscibus retia ad littus traheret. Nudus quippe quū in nauicula esset, suscepta tunica, per medios fluctus perrexit ad Christum. Apostoli igitur eruditus exemplo: quisquis ad Christū per prędicationis rete alios trahere concupiscis: sta in naui, perseuera in ecclesia, & catholicæ fidei confessionē tene, ne in errorum pelago demergaris. Agnosce quoque te esse nudum, infirmitatem propriam confitere, & mētis oculo cæcitatem tuam intuere. Porrò nuditatē tuam fateberis, si diligenter discuties, qualem te Deus in natura cōdiderit: quantaque gratuita tibi erogauerit dona. In Adam te cōsidera, qui suā erubescēdo nuditatē, & latebras fouit, atque ficuū sibi perizomata fecit: caue tamē ne tu, ut ille ab aspectu domini fugias: quin potius cognito quòd in littore maneat Christus: nō arescentiū foliorū, sed perpetuę caritatis succinge te tunica, & nuditatē propriā ope-

rire

A rire studeto. Est nanque caritas indumẽtum nuptiale, quod multitudinem diluit peccatorum. Hoc quicunque uestiti sunt, beati dicuntur: quoniã ipsorum remissę sunt iniquitates, & tecta facinora. Tali tunica pręcinctus dum fueris, amore ignito in tribulationũ undas ingredi nõ expauescas, ut ad præceptorẽ tuum stantem in littore ualeas properare. Nequaquã patieris naufragium caritatis pallio coopertus, quũ scriptũ sit: Aquæ multæ nõ potuerũt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Vtique lætus effectus, ac dilectionis tunica circũdatus per maris medium tanquã per siccũ securus incedes: uidebisque per spiritũ (ut olim Hebræi corporaliter) spiritualem Pharaonẽ, ipsiusque exercitũ ueluti plumbũ demersum in aquis uehementibus. Tunc tu tam pro cõsecuto triumpho, quàm etiã pro mediatoris præsentia delectabili carminis sancti ad angelorũ, beatorumque cœtum intentionẽ dirigẽs huiusmodi laudis prorumpẽs in uocem: Cantemus domino: gloriosè enim honorificatus est: equum & ascensorem deiecit in mare. Si ista fideliter gesseris: si amoris cantica in cordis tui thalamo iugiter prompseris: si spõsi cælestis uestigia in B hoc mystico tenueris littore: proculdubio uerbi Dei mysteriũ proximis impertieris utiliter. Ministrabitur quippe tibi in fide uirtus, in uirtute sciẽtia, in sciẽtia abstinẽtia, in abstinẽtia patientia, in patientia pietas, in pietate amor fraternitatis, in amore fraternitatis caritas. Ista si affuerint tecũ, nõ uacuum, nec sine fructu cõstituent te in domini Iesu agnitione. Recipies quãdiu peregrinaberis in corpore: in hoc solido littore ueræ sapiẽtiæ, & in cõtemplatione perpetuę felicitatis, diuinitatis perspicuã scientiã, humanitatis Christi notitiã: nec nõ fraternæ æmulationis spei immarcessibilem coronã. Hęc in leuamen tuę peregrinationis, fatigationumque tuarũ auxilium tanquã primitias possidebis: dum uerò ad supernorũ patriã, quò tendis, perueneris, æternã atque ineffabilẽ horũ cõsequeris mercedem. Istã profectò, de qua loquimur, electorũ gloriã apostolis in littore cõstitutus dominus Iesus figuraliter præmõstrauit. Sic enim legitur: Viderũt quũ descendissent ad littus prunas positas, & piscẽ superpositũ, & panẽ, ut in ardentibus prunis diuinitatis notitiã: in pisce superposito mediatoris intelligentiã: & in pane apposito electorũ unitatem C expressam fuisse cognoscas. Talis est cibus, taleque conuiuiũ, quod amicis suis Dei sapientia præparauit in littore. Huiusmodi in cælorũ regno sunt discũbentiũ fercula. Dei utique uisione fruuntur: in qua totius beatitudinis summa cõplectitur. Nempe uidere Deum in se, atque uniuersa in illo, nõ per ænigmata, neque ratiocinãdo: sed in sapientiæ splendore, in ueritatis radio, in lumine gloriæ: nemo cõstitutus in corpore mortali ualet mente percipere, atque explicare sermone. Porrò hęc uisio, & uisionis admiratio uita ęterna est, de qua uiuunt, qui beatè uiuunt: per quã omni corporis & animę corruptione deposita deificantur in patria. Reformati nõ in naturæ substãtia, sed ex supereminẽti, quã prius nõ habuerant, gloria: dignitatẽ sortiuntur angelicã. Efficiuntur ęquales illis, nõ propter institutionem: sed ex merito, id uerbo in suo corpore operãte. Quamobrem tanquã grati de munere, nobilitati in corpore, de plenitudine saginati: suspẽsi pro mysterio in mediatoris specie irreuerberatos tenent obtutus. Nõ enim ualent nõ delectari illo, quẽ æqualem sibi super omnia prælatum cõspiciunt, cuius (uidelicet) uirtute sunt cõditi, gubernati sapiẽtia, D sanguine redempti, meritis sublimati. Obseruãt utique illum iucundissima amoris sagacitate: quantus in gloria, qualis in decore, quàm honorabilis sit in regia dignitate. Rapiuntur in ipsum ardẽtissimo dilectionis impulsu, & quadã intimæ caritatis ebrietate liquescũt. Se in illo diligunt, & ipsum incõparabiliter plus quàm se. Reciproca nanque caritate connexi amoris facibus pariter accenduntur. Prouehuntur illi ad summa, dum ipse inclinatur ad ima. Inclinatur, inquam, sed non à naturali & diuina dignitate degenerat. Quum se communicat, permanet in eo, quod est, quoniam in natura uerbi semper est, quod est: nullam admittit uicissitudinem, nullamque gloriæ diminutionem. Proinde in hilaritate tribuit, & abundè cælestia largitur, libentius uerò se. Se dando confert omnia: quoniam in ipso omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Meritò itaque ad patrẽ dum loqueretur, ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Hãc plenitudinẽ cõtemplationis discũbentibus discipulis promisit in littore: ideoque de illis scriptũ est, quòd nemo discumbentiũ audebat eum interrogare, tu quis es? sciẽtes quia dominus est: quod euidentius in cœnaculo recũbens aperuit, dicens: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecũ: ut uideant claritatem meã, quã dedisti mihi.

Cant. 8
Exod. 15
Ioan. 21
Ioan. 17
Ioan. 21
Ioan. 7

Qualiter mediante fide per uisibilẽ mediatoris Christi naturā homo ad inuisibilia sit prouectus. Cap. XXVIII. B

Empiternum Dei uerbum, dum in plenitudine temporis humanę mortalitatis naturam suscepisset: atque in illa peregrinaturū se mundo exhibuisset: omnē aduentus sui intentionem ad hoc direxit, ut humanam speciem, quæ per culpam ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, ad pristinā restauraret gloriæ celsitudinem: quod congruè agi nequaquā poterat, nisi homo spreto cōmutabili bono incommutabile totis uiribus quæritaret. Hoc autē facere quomodo ualeret nocens & uisibilium amore detentus, qui amissa liberi arbitrij potestate se in seruitutē redegerat uitiorum? Aliena profectò fuerat erigendus manu, qui propria uoluntate deliquerat: nec alterius quàm eius, à quo plasmatus, cuiusque transgressus fuerat legē. Missa igitur de sublimibus cælorū sedibus sapientia Dei in corpus uisibile mirabili magisterio languores curauit humanos. Ministrauit quippe inuisibilem fidem per assumptā uisibilem substantiam mundo: quatenus à uisibilibus per uisibile ad inuisibilia inuisibiliter promoueret. Hinc est, quod adhuc quū esset passibilis, in elementis & creaturis plurimis, atque in corporibus hominū miracula exercuit sine numero, ut eruditi in fide, & purgati per fidē de uisibilibus ad inuisibilia raperemur. Denique post ipsius etiā celebratā resurrectionē testibus præordinatis in multis argumētis apparuit: quatenus eorū adminiculo futurā in ipso, ac per ipsum crederent uitā, atque posteris prædicarent. Sunt etenim Christi miracula diuinitatis illius & immortalis uitæ cōspicua testimonia, quę rationalē mentē de fidei ueritate
Psal.92 sufficientissimè instruūt. Eadē nanque Propheta cōtemplatus aiebat: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Prorsus nimis: quoniā admirationis suæ splendore in diuinitatis
Psal.118 cognitione per fidei exercitationē attollūt: unde & idē alio inquit in loco: Mirabilia testimōia tua: ideo scrutata est ea anima mea. Per miraculorū itaque uisionē dirigēte fide simplicium atque incredulorū corda diuinitatis scientiā utcunque percipiūt. Hinc est, quod Paulus
1.Cor.14 ait: Signa data sunt infidelibus, nō fidelibus. Meritò igitur discipulos adhuc rudes, & in fide dubios post multa corā ipsis patrata miracula, atque resurrectionis exhibita argumen
Luc.24 ta dominū Iesum increpasse cognoscimus. Apparens siquidem illis super mōtis Oliueti uerticem (sicut legimus) exprobrauit incredulitatem illorū & duritiā cordis: quia ijs, qui uiderāt eum surrexisse à mortuis, nō crediderant. Minimè quippe arguisset eos, si tantis cōspectis prodigijs rationabiliter dubitare debuissent. Nō enim mediatorem surrexisse, uel in minimo fluctuare licebat, quibus tangendo, edendo, uidēdo, loquendo se insinuauerat uiuere. Increpauit itaque illos tanquā uituperatione dignissimos, & uirtutibus remu
Marc.16 nerandā asseruit eorū fidem, qui nil uidendo in ipsum fuerāt credituri, sic inquiēs: Signa eos, qui crediderint, hæc sequenē: in nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferū quid biberint, nō eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebūt. Quæ fidei gloriosa insignia, pręclaræque uirtutes: quoniā nō ab uniuersis credentibus fiunt: spiritualiter potius quàm corporaliter intelligēda sunt. Nēpe in saluatoris nomine credentes dæmonia eijciūt, quū persuasionibus sacris audientium corda cōpungūt, atque ad resistendū diabolo uiriliter uerbo exhortationis accendūt. Linguis loquunē nouis, dum ipsi introrsus illuminati sapientiæ dono, aut sacramentorū cælestium arcana patefaciūt: aut diuina carmina publicè, seu priuatè suaui cordis modulatione decantāt. Serpentes tūc tollūt, quādo per orationis instantiā antiqui serpētis coercent sæuitiā, ne decipiāt simplices, uel quū eosdem pijs redargutionibus ad rectioris uitæ itinera errantes reuocāt. Nō eis nocet, si quid mortiferū biberint: dum uirtute fidei roborati, atque caritatis flamma succensi calcāt oblectamenta carnalia, atque malignorū spirituum obscœnis letalibusque suggestionibus cor suum custodiendo repugnant. Super ægros etiam manus imponendo sospitatem inducunt, quū uirtutū exemplo, & bonorum operum fœcūditate delinquentiū animos ad emendationem inflectūt: atque in uitiorum squalore iacentes caritatis manu erigūt, & post Christū currere hortanē. Ista quippe sunt credentiū spiritualia stipendia. Hæc (inquā) sunt catholicæ religionis ornamenta sublimia, quæ pro speciali munere prius quàm cælos peteret Christus, suæ reliquit ecclesiæ. Voluit nanque charismatū spiritualium coronas pollicendo exponere: quatenus in uirtutum stadio pugnaturos ad cælestia arctius animaret. Talibus igitur donorū gemmis quāuis in mēbris suis decoratā esse agnoscamus ecclesiam, peramplius tamen sponsionis gratiā

A eos, quibus loquebatur, percepisse minimè dubitamus. Quum enim honorabilia essent Christi corporis mēbra: præstātioribus meritò debuere locupletari muneribus. Illis planè datus est sermo sapientiæ, & sermo scientię linguarum genera, gratia curationum, & legis prophetarumq; interpretatio. Autoritatē quoq; cōsecuti sunt calcādi omnem uirtutem inimici: ipsumq; de hominū animabus corporibusq; fugandi. Sic em̄ habes: Ecce dedi uobis potestatē calcandi serpentes, & scorpiones, atq; omnē uirtutem inimici. Hęc tam pro defensione catholicæ ueritatis, q̄ pro conuersione gentilis populi sortiti sunt. Porrò ipsis quæcunq; promiserat ascensurus, per spiritū sanctum regnando impleuit. O præceptoris solicitudo mirifica: incredulos discipulos arguit: & tamē credituris spiritualia pollicetur charismata. Vtrunq; in sui hora ascensus exhibuit & ascendit. Illos siquidē exhortando benedicens, & ad æthera scandēs à terra eleuatus est. Ex huius igitur insueti ascensus intuitu astātium discipulorum admiratione transfixa sunt corda: adeo ut sulmet obliti, quid dicerēt, ignorarent. Erat utiq; prodigium hoc ueneratione dignissimū: Luc. 10

B ab ipso usq; tunc mundi exordio minimè fuerat auditum, ut mortalium quispiam absq; uehiculo, & sine adiutorio cælorum corporaliter secreta penetrasset. Pręcesserat Enoch solus tantùm in illa generatione iustus repertus: qui angelorū fretus adminiculo de hoc seculo in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoq; in curru igneo ab aspectibus hominum legimus fuisse sublatum: sed & Abacuch prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem esse deductū. Horum neminem per seipsum, sed per angelorum ministerium id egisse cognouimus. Solus mediator noster ex uirtute uerbi alieno non indigens suffragio in beatorū mansiones gloriosus intrauit. Hōc longè antè Citharœdus sanctus cōtemplans aiebat: Exaltare domine in uirtute tua, cātabimus & psallemus uirtutes tuas. In uirtute igiť propria cernētibus apostolis, aliisq; q̄ plurimis ferebatur in cælū: patēter quidē, & pedetētim: ita ut intuētibus nulla inesset de ascēsu eius ambiguitas: sursum aūt progrediēte illo facta est in cælo lætitia singularis. Cōuenit simul uniuersus angelorū exercitus: ut ascendēti dn̄o pariter obuiarēt. Ecce (inqūt) uenit ad tē- Gen. 1

C plum sanctū suū dominator dn̄s: en gloriosissimus fideliū propugnator prostratis aduersariis redit ad propria. Ipse utiq; gloriosæ humanitatis amictus pallio, atq; captiuorū ingēti multitudine circūseptus laureatus incedit. Occurramus obuiā cōditori nostro, nullus tardet, nulliq; liceat remanere: omnes unanimiter, quantū ualēt, laudis exoluāt debitū, singuli lætētur in dn̄o, quoniā perditorū ipse restaurabit ruinas sociorū, atq; antiquæ ciuitatis nostræ mœnia reędificabit eximiè. Rūpamus igitur moras: ecce iam à terra eleuatus, iam penè ab intuentiū oculis sublatus est. Tūc ingēs oritur cū exultatiōe susurriū: fitq; apparatus citharœdorū cælestiū citharizantiū in citharis suis. Adest Michael legionū angelicarū princeps gloriosissimus, singulorū distinguens ordines: miraq; alacritate diuidēs uniuersos: præcedūt inferiores, subsequūtur cæteri iuxta naturæ pęrogatiuā, ac meritorū dignitates. Quale spectaculū, q̄ læta cōgregatio, quātus exercitus, quæ laudū carmina occurrentiū resonāt angelorū? Ista profectò nō capit sensus, intelligētia nō attingit, usus nescit, ignorat seculū, ætheraq; mirātur. Quid multis immorer? Descendētibus obuiāt ascendētes, & indissolubili colligātur cōpagine unitatis. Iam em̄ perlucida se

D opposuerat nubes, quæ ab aspectibus admirantiū ac lætantium discipulorū subtraxerat Christū. Efficitur cor unum, eadē uolūtas, par cōsensus, mutua exhortatio, æqualis operatio laudis hominū angelorūq;. Singuli absq; uocis strepitu certatim singula promunt laudationis præconia: ex alterutris aspectibus, de cōcupito cōsortio, pro ineffabili gloria cæli ciues terræq; lætāť. Vtrosq; copulabat parietes preciosus lapis angularis & summus. Ipse uerò hinc inde uallatus psallentiū uocibus beatorū maximo cum honore ferebatur in cælum. A dextris planè ipsius angelorum cunei, & à sinistris patriarcharum, cęterorumq; sanctorum instituti sunt chori, ut uicissim se inflammarent ad laudem. Tam innumerabilium fretus agminibus angelorū ueluti rex potentissimus mediator Christus pergebat ad patrem. Psallebant angeli nimia cum exultatione dicētes: Psallite Deo nostro, psallite: quibus respondebant iusti. Psallite regi nostro, psallite. Iterumq; angeli repetita laude nempe aiunt: Rex omnis terræ Deus. Et iusti. Quoniam ita est, psallite sapienter. Tunc modulatis uocibus complentes æthera pariter decantabant. Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Sicq; in hunc modum ascen- Psal. 46

dit ipse Deus in iubilo,& dominus in uoce tubæ:prout de illo sanctus prophetauerat uates.Ingrediuntur deniq; in cælum psallentibus choris, cunctisq; plaudentibus mirabiliter. Dauid ipse cum cantoribus Hierusalem citharam percutiebat: alij atq; alij organa, tympana, & milia huiusmodi suauissimè perstrepebant: omnium affectus & actus diuinis laudibus intendebãt. Porrò tota ciuitas illa festiua erat, hilaris, redolens, decora,delicijs referta, occupata in laudibus, erecta in Deum, magnificata honoribus,sanctificata meritis,prærogatiuis ornata,dilatata bonis,stabilita per secula,pace secura,necessitatibus aliena, Deo carissima, & sempiterno uerbo castissimè copulata. Per plateas quippe illius,per mansiones, & uicos ab uniuersis cantabatur alleluia. Erat præterea in illius medio miræ magnitudinis, atq; incomparabilis pulcritudinis thronus innumerabilium stellarum splẽdore coruscus : nec non & angelorum milium claritate stipatus. Hunc diuinalis aspectus,& regia dignitas,atq; indicibilis gloria perornabat. Illuc, ut ipsum tangeret,nemo appropiare audebat:uenerabantur tamen omnes illius artificis sapientiam, cælestem uirtutem, effluentem gratiam, æternumq; decorem. Equidem in principio & ante secula hic eleuatus est thronus,ut in ipso dominus Iesus solus honorabiliter resideret:quẽadmodum & factum est. Nam laudãtibus Deum cunctis,pariterq; psallentibus, ac uniuersis cernentibus in eodem gloriosissimè collocatus est. Tunc milia milium mi- F
Apoc.7 nistrantium,& decies centena milia assistentium angelorũ uocem dedere,dicentes:Benedictio,& claritas,& sapientia,& gratiarũ actio,honor,& uirtus,& fortitudo Deo nostro in secula seculorũ, amen. Verum & ipse sanctorum cœtus dulcisonis iubilationum clamoribus inquit:Dignus es domine accipere uirtutẽ,& diuinitatem,& sapientiam,& gloriam,& honorem,& benedictionem:quoniam occisus es,& redemisti nos in sanguine tuo:fecistiq; nos reges & sacerdotes,& tecũ regnabimus in æternũ.Hęc & his similia persequẽtes nimia cum ueneratione cadebãt in facies suas,& ante thronũ agni suas submittentes coronas immensas illi gratiarũ exhibebãt actiones. Se quidẽ ab admiratione & laude cõtinere non poterant.Emanabãt enim de ipsius mediatoris serena facie riuuli nonnulli bonitatis & clementiæ profluentes de uitæ fonte sanctæ ciuitatis,quorum qui G
aderant,inebriati dulcedine pia caritate languebant: sed & ipsa sapientia in Christo corporaliter habitans, de thesauris diuinitatis suæ spirituales quosdam luminis emittebat exterius radios,quibus contemplantes illustrati, intelligentiæ splendore fulgebãt. Trahebantur suauiter à Christo, ipsumq; aspicientes uberrimè delectabantur ipso. Nil planè in illis uacabat à laude: quoniam totum quod uidebatur ibi,agnoscebatur laudabile. Ingrediebantur utiq; & egrediebantur,& uirentia amoris & laudis pascua degustabant. Arcana mysteriorum affluenter patefaciebat uerbum,per quæ rediuiuis contemplationum gaudijs reficiebantur uniuersi. Nec fastidium satietas, neq; pœnam desiderium inferebat. Operabatur in illis ipsius uerbi potentia, quatenus ineffabilium bonorum capaces existerent. Se diffundebat in illos,reficiebat eos non relinquens se:ordinabat singulos in gradibus suis,omnesq; secundum merita disponebat. Non de minoritate inuidentia,nec de maioritate generabatur elatio. Omnium omnia communia erant, quoniã Deus erat in omnibus omnia. In hoc itaq; mediatoris conuiuio nuptiali exultationis & H
confessionis iucundissimus percipiebatur gustus, atq; laudantium,ac Deum benedicentium melliflua carmina personabant. Cælestibus autem canticis incumbentibus supernæ patriæ habitatoribus, diem festumq; ducentibus adhuc turba discipulorum residebat in mõte,erectisq; in cælum luminaribus mente delectabiter pascebatur.Tunc iuxta
Act.1 illos in albis uestibus duo uiri astitere,dicentes: Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cælum ? hic Iesus qui assumptus est à uobis in cælum, sic ueniet,quemadmodũ uidistis eum euntem in cælum.O mediatoris præcipua dignatio,ô caritatis uiscera prædicanda. In tãto siquidẽ honoris culmine sublimatus nũquid oblitus est stupentiũ filiorũ? Nec pro gaudij magnitudine,neq; pro locorũ distãtia fouere desijt,quos superstites in mundo reliquerat.Ita planè in cælis lætatur cum angelis, ut in terris nõ fastidiat cohabitare in hominibus(nã delicias suas cum filijs hominũ esse fatetur.)Pro amoris igitur uehementia nõ dedignatur summus ad ima descendere, ut infimos eleuet ad summa. Nisi prius descendat ipse,nũquam erigimur. Eius inclinatio nostra prouectio est. Quamobrem ipsius documento discamus humilitatem, cõtemptum seculi teneamus; caueamus delectari

A delectari infimis & caducis, ut expeditius cælestia capiamus: utraq; nequeunt possideri. Nam (teste Apostolo) quicunq; uoluerit esse amicus seculi huius, inimicus Dei cõstituetur. *Luc. 4* Moriamur ergo seculo, ut uiuamus Christo. Ille uiuere censendus est Christo, qui custodit legem, aduersatur diabolo, & mundũ calcat, contemnit uisibilia, odit se, diligit uniuersos, atq; mentis affectu bona inuisibilia concupiscit. Qui talis est, corporaliter moriendo mutatur in melius. Ponet (iuxta Prophetæ sententiam) radices deorsum, & faciet fructum sursum. *Iob. 18* Erit honorabilis angelis, amabilis Christo, lumen seculo, utilis sibi, & carissimus Deo. Seipsos nanq; deijcientes attollit omnipotens: diligentes se diligit: ipse soluit (dicẽte Propheta) compeditos, illuminat cæcos, erigit elisos, & dirigit iustos: *Psal. 145* præcipua tamẽ dilectione aduenam & peregrinũ ipse custodit: illum (uidelicet) qui ueridica oris cordisq; definitione cum Psalmographo ait: Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. *Psal. 38* Proinde à temporalium curis, & ab amore uisibilium alienus effectus in diuina lege meditatur assiduè. Cõtemplationi uacat dulciter & quie-

B ti, fugit hominum consortia, sectatur sapientiam, uirtutes possidere appetit, uigilat prudenter super se, atq; in sui latitudine cordis delectabiliter occupatus prostratus coram domino in spiritu iugiter propheticum depromit, dicens: Cantabiles mihi factę sunt iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. *Psal. 118* Quotidianis siquidem & spiritualibus in delicijs enutritus per incrementa laudabilium actionum ad maturam pertingit ætatem. Solido perfectorum utitur cibo tãquam amicus Christi, & angelicarũ uirtutum feruentissimus imitator. Sæpe impellente caritate in sponsi ingreditur interiora cubiculi, & æterni spõsi castis potitur amplexibus. Reformatur in spiritu, & in seipso iucũdissimè requiescit. In eadem autẽ spirituali reformatione irradiatur cognitione, cælestium exhilaratur dulcedine, fœcũdatur charismatibus, interna pace pinguescit, & dilectione flagrãtissima uulnerat. Sic uiuit Christo, uiuificatusq; in ipso, inquit: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrũ. *Phil. 1* Nam mortẽ carnis animæ lucrũ putat, dum relicto huius seculi ærumnoso exilio in cælestis aulæ patriam lætus possessurus ingreditur: quo Christus pro nobis

C introiuit, factus pontifex in æternum, sedensq; ad dexteram Dei in excelsis interpellat pro nobis, nosq; dulciter inuitat ad se. Pro nobis (inquam) in cælorum palatium mediator uenit Christus paterno obijciẽdo conspectui carnis nostræ naturã cicatricum splendoribus coruscantem. Nos autem inuitat ad se, ut suaui caritatis suę iugo reficiat nos adhuc peregrinantes à se: ideo grandi uoce clamat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: tolliteq; iugum meum super uos. *Matth. 11* Hortatur præterea nos, ut semotis terrenarum rerum curis per cõtemplationis ocium in ipso delectabiliter quiescamus. Ipsius quippe illa uox est, quæ ait: Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea in foraminibus petrę, in cauerna maceriæ: ostẽde mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. *Cant. 2* Vox eñi tua dulcis, & facies tua decora. Excitat etiã nos ascendere ad perfectionis fastigiũ, inquiẽs: Estote perfecti, sicut & pater uester cælestis perfectus est: *Matth. 5* quatenus cõsummato per uirtutum exercitia uitæ huius termino, in regione uiuorũ nos ducat ad patrẽ, uiuificet & coronet. Clamat itaq; de cælo, & in prę cordiorũ no-

D strorum auribus intonat uehementer. Excitat prorsus surditatem nostram, interiorẽ reparat uisum, & gressuum nostrorum semitas dirigit in uiam pacis. Se statuit ante nos, ut in ipso agnoscamus nos, & per illum accedamus ad ipsum: ne nos sine illo perire cõtingat. Non enim talis est, ut morientium perditione lætetur. Vita quippe est, sinè qua uita carnis mors est, quæ ducit ad interitum sempiternum. Quamobrem, ô milites Christi, ô amatores ueri & inconcussi boni, ô uos qui suaue iugum domini, & ipsius onus leue baiulare decreuistis, audite intelligentes, & sapientiæ uerba cordis aure percipite. Discite (oro) ubi sit sapientia, ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi sit lumen oculorum & pax. Nõ enim in hoc seculo, in quo peregrinamini reperitur, neq; in terra suauiter uiuentium, in sublimibus cælorum mansionibus habitat: solis uerò mundis corde de cælo reuelat se, paruulis atque humilibus, de quibus dicebat: Sinite paruulos uenire ad me, talium est enim regnum cælorum. *Matth. 19* Abscondit autem se à mentibus sublimium, & superborum nescientium se. Propterea, inquam, humiliamini, mundi estote, auferte malum cogitationum à cordibus uestris, ut sanctificati digna efficiamini uasa à superueniente sapientia. *Esa. 1* Obseruat diligẽter super quem requiescat, quem instruat & accendat. Secum thesauros

desert cælestes, & coronas triumphales rosarũ albescentiũ immarcessibiliumq́, ut ipsa suis amatoribus largiatur. Quum igitur sit affabilis, decora, mitis, casta, beneuola, sancta, omniumq́ uirtutum candore uestita, sibi similes suos appetit dilectores. Indignum profectò est, ut tam præcelsa & nobilis peccatoribus se cõmunicet & indignis. Ornatè itaq; uos moribus, mundate à sordibus, cõcupiscentijs carnis renunciate. Virtutes possidere nitimini, cælestia diligite præmia, si habiles uultis fieri contubernio sapientiæ. Est nanq; diuina hæc sponsa speciosior sole, & super omnem pulcritudinem stellarũ, auro fulgentior, preciosior gemmis, balsamo suauior, nectare dulcior, pudicior castitate, niue candidior, sanctior cunctis, elegantior uniuersis, firmamento sublimior, abysso profundior, mari latior, & orbe capacior. Nempe in cælo & in terra summum obtinet principatũ. In terra etenim habitabili leges condit, disponit regna, regit populos, scrutatur corda, custodit iustos, punit delinquẽtes, exhibet iudicia, elementis imperat, arcet spiritus, deprimit elatos, curuat imperia. In sublimibus uerò cęlorum sedibus angelicis spiritibus pręsidet. Nam Seraphim succendit caritate, Cherubim ueritatis illuminat sciẽtia, thronos in iudiciorum suorum contemplatione attollit: dominationibus, ut exeuntium ministeria disponant, indicit: principatus ad uniuersi regimen, regnorumq́ gubernationẽ pręfert, pro coertione immũdorum spirituum, ne ad uota noceãt instituit potestates, uirtutes in faciendis miraculis sublimat, & roborat, mysterijs cælestibus archangelos imbuit, & ad humana explendũ ministeria angelos sapientes facit. Sunt enim omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Hæc utiq; sapientia quũ incõparabiliter uirtutibus uniuersos transcendat & gloria: hominibus tamẽ familiaris existit, atq; cum illis spirituali cõnubio copulaĩ, unde ait: Delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & delicię meæ esse cum filijs hominũ. Ipsam igitur omnes pariter diligamus, ueneremur obsequijs, sequamur uotis, muneribus honoremus, efferamus laudibus, canticis spiritualibus mulceamus, placemus precibus, flectamus suspirijs, oratione uincamus, aduocemus clamoribus, desiderijs capiamus, atq; in penetralibus cordis caritatis brachijs suauiter amplectemur. In ea semper requiescat mens, amor ferueat, subsistat uirtus, intentio dirigatur, cogitatio maneat, perseueret & uita: quatenus per ipsam ueniamus ad illam, iungamur illi, illaq; beatè fruamur, quæ diuino honore coruscans, atq; immortalitatis candore refulgens in patris solio, æquali potestate, pari gloria, & inconfusa maiestate uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Marginalia: E (beside line 1); F (beside "sidet. Nam Seraphim..."); Heb. 1 (beside "humana explendũ..."); Prou. 8 (beside "familiaris existit..."); G (beside "bus, desiderijs...").

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI IN OPVSCVLVM DE INTERIORI CONFLICTV,

PROLOGVS.

Iob. 7 Militiam uitam esse hominis super terrã, tam ex quotidiano experimento, quam ex sanctarum scripturarum edocemur eloquijs. Quis (oro) H naturalis ingenij compos hoc non didicit ex se in se: si tamen interdum consueuit postpositis cæteris redire ad se? In corde prorsus sentiuntur spiritualium fragores bellorum: quoniam intus thesaurus concupitus
2. Cor. 4 possidetur, dicente Apostolo: Thesaurum istum absconditum habemus in uasis fictilibus. Hinc spes illum diripiendi hostibus nostris oboritur: hinc etiam indefessa & peruigil à nobis est adhibenda custodia, ne expoliemur illo. Grauis quippe, semperq́ lugenda ipsius amissio esse cognoscitur, quæ solum ex ipsius ignorantia prouenire censenda est. Nam tanti quodlibet æstimatur, quanti esse sentitur. Proinde insipientibus & peccatoribus uicina perditio est. Beatus planè quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum in spirituali stadio præliari. Abs te domine fortitudo, prudentia, & intellectus percipitur, quæ optimè in quotidiano certamine cõgruunt. Nemo nisi imbutus à te, tuæq; gratiæ irradiatus splẽdore, nec pseuerare in stadio, neq; uictoriæ ualet obtinere triũphũ. Tibi itaq; inhæreat, te assiduis orationibus pulset, teq; possideat in se quisquis brauij huius cupit reportare coronam. Te comitante, te pugnante, te protegente

A tegente uictor existet. Nempe per se nullus idoneus est, uel repugnare in minimis. Ab hac definitionis sententia nemo dissentit, qui nouit istius militiæ qualitatem & causam. Horum igitur ne ignari simus, agnoscendum est cum quibus hostibus nos dimicare oporteat, quibus armis muniri debeamus, & quę merces sit promissa uictoribus. Singula prout diuina donabit sapientia proprijs disserenda sunt locis.

DE MAGNANIMITATE VIRILIVM PVGNATORVM, & qualitate inimicorum, quibus humanum debellatur genus. Cap. I.

Virilium animorum, atq; Christo in spiritu militantium propriũ hoc esse cognoscitur, ut magis belli, quàm trãquillitatis tẽpus, & potius exerceri laboribus, quàm ignauia cõtabescere concupiscant. Nouerunt siquidẽ ocio mediãte robur plurimũ deperire uirtutũ, augeri uerò certamine. Verecundũ etiã arbitrantur certaminis incũbente articulo secedere; bellan-
B tiumq; declinare tumultum, atq; pugnãtibus alijs ipsos pusillanimitate succumbere. Quamobrem magnanimitate accincti & armis, in inimicorũ primas irrumpunt acies, ac dimicandi sibijpsis necessitatẽ imponũt: gloriosius esse autumantes mori, quàm fugere. Huiusmodi autẽ quãuis frequẽter uincãt, quãdoq; tamen superãtur: quoniam feruore solo ferũtur, nõ discretione: optimũ quũ sit utroq; certare. Quod aũt in corporali certamine, hoc & in spirituali sæpissimè euenire cõtingit. Quãobrem ad eruditionem pugnãtium, de interiori cõflictu exhibẽdus est sermo: quatenus ex scientię adminiculo, etiã pugnãdi feruor accrescat, & eo quisq; fiat de corona auidior, quo in dimicãdi regulis extiterit ipse prouectior. Duas itaq;, à quibus omne humanũ genus in huius uitæ cãpo militãs impugnatur, inimicorũ dixerim species, uisibiliũ, s. & inuisibiliũ. Ex ipso nõnulli sunt milites, qui uirili luctãtes animo, de cõflictu gloriosè triumphãt. Sunt & innumeri, qui uincunt, & hostiũ efficiuntur prędа, seruiq; emptitij. Nemo tamẽ est, qui certaminis necessitatẽ, siue eorũ qui uidentur, siue eorũ qui nõ uidẽtur, effugere possit. Nẽpe illorũ
C qui uideri ualẽt hostiũ, duo sunt genera, alterũ iuxta nos, alterũ sicut nos: ambo importuna, ambo ad superandũ difficillima: primũ est uisibilis hic mũdus, secundũ quilibet proximus incõpositus, & in cõuersatione indisciplinatus. Mũdus quippe ista diuersimodè, milleq; modis nos infestare nõ desinit, nequã cũ sit, & in maligno cõstitutus, nec inimicis, neq; amicis suis pacẽ præstare potest. Nã fœditate abundat, atq; iniquitate. Peccato quid turpius? aut quid iniquitate deformius? Porrò insignis Dei imago ex delicto fœdatur, naturalemq; suã dignitatẽ amittit, degenerat à suo principio, & cõsumptioni fit proxima. Quãdiu sine peccati cõtagione perstitit homo, amicus Dei, angelorũ cõsors, & cęlestis patriæ ciuis fuit: at ubi delinquendo infatuatus est, de paradiso eiectus, mũdi istius colonus effectus est. In ipso uepres reperit & spinas, iniquitates, & mẽdacia, periuria & odia, rapinas & furta, fraudes & circũuentiones, fornicationes & ebrietates, inuidias & rixas, & horũ milia aduersus rebellẽ hominẽ, & in homine germinauere peccata. Ex his quid amisit, quid inuenit, rationabiliter uoluit deplorare. Nã & plorationis locus, & la-
D crymarũ uallis nũcupatur hic mũdus: ut in illo degẽtes nullũ uerũ norint inueniri posse solatiũ. Instabilis est, & per momẽta decurrẽs, casibus plenus, periculis septus, turbinibus agitatus, fluctuationibus anxius, cladibus refertus, dissẽtionibus ingetus, mutationibus deditus, Deo cõtrarius, cælo dissimilis, uirtutibus oppositus, sanctitati inimicus, & pijs mẽtibus onerosus. Illas quantũ ualet, premit: tribulationibus insequitur, aduersitatibus atterit, nunc diripiendo propria, nunc cõcupita negãdo. Verùm si probatos nequit malis suis superare uiros, blanditijs & sponsionibus deceptorijs eosdem deprauare cõtendit: ubiq; parat laqueos, in omnibus decipulas tendit pedibus innocentũ, nunquã impugnandi iustos materia caret, Ioãne dicente: Omne quod in mũdo est, aut cõcupiscentia 1 Ioan. 2
carnis, aut cõcupiscentia oculorũ, aut superbia est uitę. Nempe per ea quę carnalem trahunt concupiscentiã, uoluptuosos: per ea autem quæ oculorũ concupiscentiã, cupidos: sed per illa quæ ad uitæ demulcent superbiã, elatos sibi sternit & tumidos. Quid de illius carnali cõcupiscẽtia Sapiẽs sub typo impudicæ senserit mulieris attẽde. De fenestra (in- Prov. 7
qt) domus meę p cãcellos pspexi, & uideo paruulos, & cõsidero uecordẽ iuuenẽ, q trãsit p plateas iuxta angulũ. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio ad capiẽdas animas garrula,

garrula, & uaga, quietis impatiens: nō ualens in domo cōsistere pedibus suis, apprehensumq; iuuenem deosculatur, & procaci uultu blanditur, dicēs: Egressa sum in occursum tuum hodie, desiderans te uidere, & reperi. Intextui funibus lectulū meum, straui tapetibus pictis ex Ægypto, aspersi cubile meum myrrha & aloe, & cinamomo: ueni inebriemur uberibus, & fruamur cōcupitis amplexibus, donec illucescat dies. Audiuimus detegentem mundi perniciosas uoluptates, audiamus & admonentem: quatenus noscamus quid agere debeamus. Sententiā quippe definiēs suā, inquit: Nunc ergo fili mi audi me, & attēde uerba oris mei, nec abstrahať in uijs illius mēs tua, neq; decipiaris semitis eius: multos eñ uulneratos decipit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea. Quid uerò de seculi diuitibus apostolus Iacobus dicat, intelligamus, ne seducamur. Agite nunc (inquit) diuites, plorate, ululate in miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimēta uestra à tineis sunt comesta. Aurū & argentū uestrū æruginauit, & ærugo eorū in testimoniū uobis erit, & māducabit carnes uestras sicut ignis. Thezaurizastis uobis iram in nouissimis diebus. Quid aūt de uitæ superbiā sectātibus Propheta cōmemoret, cordis aure percipiamus, ne inflemur. Vidi (inquit) impiū superexaltatū, & eleuatū, sicut cedros Libani: transiui, & ecce nō erat: quęsiui, & nō est inuentus locus eius. Meritò nō erat, nec inuentus est locus elati & impij: quoniā in lubrico labentis seculi pedem suum stabilire cupiebat. Quærebat possidere fugientē, & inhærere cadēti: sicq; cum eodem miserabiliter corruit. Talis utiq; amatorum mundi debuit esse finis, siue illorum qui carnis sectātur illecebras, siue illorū qui à cōcupiscentia oculorum se irretiri permittunt, seu qui nesciētes se, cōtendunt ambulare in magnis & mirabilibus supra se. Abutuntur uniuersi hi donis Dei, & creaturę inseruiūt potius, quàm creatori: atq; incōmutabili sprето bono, cōmutabili se substernūt. Quis (oro) morte eosdem nō iudicet dignos, qui tam immoderato præsentis seculi ebriātur amore, ut tēporale præponāt æterno, & cōditore neglecto, in creaturis felicitatis suæ cōstituant finē? Non eñ rerum spes, seculiq; ornatū artifex summus produxit in esse, ut rationalis creatura in ipsis delectationis suę motū figeret: sed ut erudita in spiritu, qui fecit illas ueneraretˀ & coleret, disceretq; ex uisibilibus inuisibilia degustare: hoc Apostolus insinuare uoluit, quādo ait, Inuisibilia Dei à creatura mūdi, per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius uirtus, atq; diuinitas. Tanquā purū speculū creaturarū decor offertur homini, quatenus ex earū notitia discat se, seq; quū agnouerit, cōtempletur suauiter qui fecit se. Optimus hic ordo ascendētis est, ut ex rebus uisibilibus in se, & à se trāseat supra se. Triplex funiculus iste difficilè rūpitur euētu aliquo, si tamē in ueritatis possideať lumine. Nullus uerò ad diuinitatis ualet peruenire sciētiā nisi sciat prius se. Sed neq; quis cēsendus est posse uti creaturis cōmendabiliter, si nō agnoscat se. Tua ergo, ô homo, cōsideratio se extēdat ad ea, quę facta sunt, siue quæ fulgēt in cęlo. s. sol & luna, & stellarū numerositas, siue quę per aera uolitāt, aut in aquis mouētur & uiuunt, uel super terrā reptāt, seu germinātur ex ea, aut in ea subsistūt. Et in his omnibus materiā, species, pulcritudinē, uirtutē contēplare & causam: quatenus patrociniū reperias, atq; magisteriū reuertēdi ad te. Nō ut maneas in te, sed ut metiaris te, & in speculo cōditoris intelligas te, & eum qui fecit te. Porrò quū hęc diligēter perfeceris, recognosces te uniuersis quę patēt oculis, cęterisq; sensibus pręstantiorē, ac omibus esse prælatū. Tibi prorsus famulātur ista, nedū ad necessitatis usum, uirtutisq; profectū, uerūetiā ad perpetuæ felicitatis introitū. Clamāt singula, clamāt omnia, ut cur facta sint mētis oculo percipere uelis. Nēpe nō ꝓpter angelos facta sunt, quibus ad cōsummationem beatitudinis, laudisq; iucunditatē Dei sufficit uisio: in qua perfectè naturam, creaturarumq; proprietates, seipsos, & qui cōdidit uniuersa cognoscunt. Reuelata eñ facie Dei gloriā cōtemplantes à claritate in claritatē transeūt, & delectabilis admirationis pascua inueniūt. Hinc est q̃ sensibiliū nō indigēt adminiculo, quo mediāte ascendāt supra se: nil ignorāt, dum scientē omnia sciūt, eorū uidelicet, quæ sciēda sunt. Nō eñ ineffabiles, & infinitos sapiētiæ, ac sciētiæ Dei thesauros hauriūt ad plenū, sed iuxta beneplacitū illius, qui fecit oĩa in pōdere, numero, & mēsura. Ipse sibijpsi tantū cognitus est, q̃ uidet se per se in se: neq; propter se, ipsa dixerim cōdita esse, quę facta sunt, & carnis sensib. subiacēt. Quomodo ꝓpter se arbitrādū est illas esse creatas, quū nō habeāt unde delectabiliter gaudeāt in se, aut Deo q̃ fecit illas? Nā delectatiōis lętitia ex obiecti causa

tur

A tur notitia. Tantum res quæq; diligitur, quanti æstimatur esse: quamuis gemmæ, siue aurum magnipendātur ab ijs, qui nouerunt illas: paruipenduntur tamen ab ijs, qui nullam de eisdem habuerūt scientiam. Talibus uerò si subingeras quāti sit aurum, repētè carum tenebitur quod habebat uile: hoc unde nisi ex intellectus iudicio? Tolle ab homine intellectū, & nulla erit rerū discretio, nullusq; amor. Hinc delinquētiū redarguitur uecordia, qui nescientes Deū, nec ea quę illis prodesse poterāt, brutorū more tēpus omne in carnis uoluptate cōsumunt. De ipsorū uanitate meritò dicitur per Prophetā: Homo quū in honore esset, nō intellexit: cōparatus est iumētis insipiētibus, & similis factus est illis. Patet igitur, quòd ex sola definitione rationis animæ mouet affectus, qui tunc cōmendatione efficit dignus, quū innititur ueritati, & tāti quodlibet iudicat, quāti est. Hac discretionis itaq; libra, quū (excepta natura angelica, atq; humana) uniuersę careāt creaturę, definiendum est illas minimè propter seipsas esse cōditas: illas ergo pro gloria sua, & pro hominū multifaria utilitate omnipotēs fecit. Vegetat nanq; humana caro, dum uescēdis utitur Psal. 48
B ad sobrietatē, dum spirādo uiuit, dum sustētatur solo, dum indumētis tegitur, & dum innumerabilibus eius calamitatibus subuenit. Spiritus aūt sensibus mediātibus multiplices capit illecebras: oculis nanq; aspiciēdo distinctas elementorū materias, uariasq; illorum miratur species. De his quę terra gignit, quot ualeat oblectamēta capere, nemo sufficit enarrare. In uirgultis frondosis, in pomiferis arboribus, in pratis ridētibus, in nascētibus aristis, in florū amœnitate, in rosis, in lilijs adinuenit unde gaudere ualeat. Quæq; species iuxta genus suum pro innato decore lætitiæ materiā subministrat: hoc in uolucribus, hoc in animalibus, hoc in reptilibus, hoc in piscibus inuenitur: si tamē dignetur homo considerare quod uidet. Quemadmodū igitur uisu, ita ex auditu, olfactu, gustu, & tactu reperit unde delectatione pascatur. Peramplius autē in id quod habet in se, propter quod delectat & pascitur, sine quo prorsus insipidus iaceret & marcidus: ex ipso quidē trahit delectationē ex sensibus, principatur cæteris, atq; dignitate præcellit. In hominis enī creatione sic legitur: Faciamus (inquit Deus) hominē ad imaginē & similitudinem Gen. 1
C nostrā, & pręsit piscibus maris, & uolatilibus cęli, & bestijs uniuersę terrę, omniq; reptili, quod mouet in terra. Vides ne quòd rationabiliter ex speciebus uisibiliū ad sui homo prouehatur notitiā, dum per se agnoscit illa, & delectatur in illis: eadēq; cognoscēdo, se cum exultatione uidet in se, & diligit se? Diligit (inquā) nō se propter se, sed eum qui fecit se. Cur nō se diligat propter Deū, qui se nouit creatū à Deo, & per se in creaturarū speculo illum intelligit admirabilem atq; amabilem? Rediēs quippe animus humanus ad se, seq; tam ab exteriorū tumultibus segregās, quòd à sordibus delictorū mundās, per ea quæ facta sunt, Dei magnificentiā cōtemplari conatur: ad quā nō nisi pręueniente gratia, & cordis munditia pertingere ualet. Nā quo cōtemplantis cor efficitur mundius, eo ad capessendum cælestia magis habile inuenitur, dicēte domino: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebūt. Obtutibus nanq; intelligentiæ cæli, terræ, mariumq; iuxta uirtutē suam sibi statuens machinā, quā in memorię cellario uidendo reposuit: nunc artificis potestatem, nunc disponētis peritiam, nunc prærogatā beneuolentiam meditādo miratur. Por- Matth. 5
D rò si superiorū corporum magnitudinē, decoremq; desiderat, si inferiorū numerositatē, si diuersitatem specierum, si ex qua materia, qua uirtute, quomodo uniuersa sint condita Deum patrem per uerbum suum id egisse fatetur. Nullius ut tāta faceret indiguit suffragio, nullaq; informi seu formata materia: quippe quū omnia subsit illi posse, dum uult. Hoc Propheta notificauit, inquiens: Omnia quæcūq; uoluit dominus fecit in cęlo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Quamobrē quādo illa quæ facta sunt in esse producere uoluit: dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Dixit, inquā, per quem? utiq; per Verbū suum, quod sibi simile sine initio genuit, cōsubstātiale, & coęternū: quod est ipsa increata sapiētia, quæ sic ait: Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante omnē creaturā: ego quādo cælos præparabat aderā cum eo cūcta cōponēs. Ab ipsa prorsus omnis ordo uniuersi emanare dinoscitur: pręceptū illi imposuit, quod nō pręteriuit: legēq; successionis indixit, quā à cōstitutione irrefragabiliter custodiuit. Contraria enī quū multa sint in naturis rerum, nullā in seipsis confusionem admittunt, id Dei disponente sapientia. Nā quāuis in altissimis habitet, & in paterno recūbat pectore, pręside tamē in magisterio suo, in regimine uniuersi, atq; in arte sua, singula quāquā praua, quāuis deordinata appareant, Eccle. 43 Eccle. 24.

appareant, irreprehensibiliter gubernat & dirigit. Ab illis quædam casu transire cen- B
sentur, qui iudiciorum Dei arcana non penetrāt, & luteas inhabitant domos: qui autem ad libertatem ueram filiorū attingere meruere, sapientiæ Dei altitudinē sine fatigatione collaudant. Amoto etenim carnis & figurarū uelamine, illum sicut est, uidendo magnificant. Detergunt uerò mentis aciem, qui peregrinantur adhuc, & ad quod currunt: & si non intelligendo, saltem amando perueniunt. Illuc nanq; ingreditur amor, quo minimè intellectus appropiat: hoc operāte caritate, quæ per spiritum sanctum, qui datus est nobis, in cordibus est diffusa fidelium. Quandiu igitur idem spiritus cōsiderationis nostræ actum in creaturarum speculatione attollit, se perspicuè manifestat in illis, quendā utiq; tunc bonitatis suæ in mētibus nostris infundit saporem melle ac nectare dulciorem: per quem omnia animæ interiora iubilatione complentur, dum in rebus singulis stillicidia gratiæ illius inesse perpendimus. Nam quemadmodū beatæ trinitatis quælibet creatura opus esse, ita quoq; ipsius imaginem impressam gestare cognoscitur: quantam etsi percipiamus intellectu, delectabilius tamen degustamus affectu: utrunq; autem diuinæ di- F
gnationis est munus, quæ se nobis in speculo creaturarum cognoscibilem exhibet. Per notitiam igitur horum quæ condidit, nos deducit ad nos: quatenus per eadem erudiat nos, nosq; delectabiliter erigat super nos. Beatum planè dixerim illum, qui in hac lacrymarum ualle tales in corde suo disposuit ascensiones, ut infundente benedictionem legislatore (prout possibilitas humana admittit) Deū in Siō mereatur agnoscere. Nempe ubi huiusmodi ascēsionis ordinatissimus abest modus, tumor & superbia uiget: ubi uerò adest elatio, ibi proculdubio ignorantia dominatur: quæcunq; uerò ista possederit, à quo sit, quid sit, quid diligere, quidue uitare debeat, reddit ignarum. Talis quippe quum mentis sit ratione priuatus, & sola quæ foris sunt, uideat: in carnis cōcupiscentia, aut cōcupiscentia oculorum, seu uitæ superbia, quorum hic mundus est plenus, frequenter illabitur. Nam quemadmodum mundus iste habentibus sapientiam spiritualis profectus materiam subministrat: ita non habentibus, ruinæ occasionē præbet. In seculi igitur perseueret stadio, totiusq; uniuersi assiduè cōsideret speciem: quisquis diuinæ sapientiæ ir- G
radiatus est gratia, de uisibilibus ascendat ad inuisibilia, & per ea facta sunt omniū conditorem agnoscere studeat, illumq; diligere, ac diligendo laudare: quatenus consolatione repletus & gaudio totis medullis cordis propheticum illud ualeat decantare, dicen-
Psal. 91 do: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. At uerò qui horū inexpertus est, atq; mentis obtuso lumine solùm quæ in mundo sunt corporeis nouit sensibus, ne seculi uoluatur in undis, & cōcupiscentiarum uoraginibus demergatur, ad soliditatem littoris, portusq; tranquillitatem ocyus peragrare conetur. Ibi componat mētem, affectus reformet, cohibeat cogitatus: nec inde facilè exeat antequā uirilem animi uigorem induerit, atq; futurorum bonorum refectus dulcedine, temporales discat repudiare illecebras. Taliter nanq; introrsus roboratus in Christo sine labore inimicum fugiens mundum, alacri animo propinquabit ad palmam. Maxima etenim uictoriæ portio est uoluptuosi seculi fugiendo declinare materias.

Quòd discretionis donum præcipuum sit, atq; onerosa iustis detestabilis uita malorum. Cap. 11. H

INter præcipua conditoris dona illius erogata militibus discretionis gratiā esse, asseuerare nō dubito. Facilè nanq; à uirtutis tramite deuiat, qui censura prudentiæ nescit prouidere quod agat. Hoc in terrenis negocijs, hoc in spirituali conuersatione euenire cognoscitur. Ea propter quamuis omnibus, potissimè tamen Christo militantibus prudentiæ competit libra. Semper enim in campo dimicant, nunc aduersus uisibiles, nunc contra inuisibiles inimicos. Omnis quippe eorum uita sacro testante eloquio militia est, quo se uerterint, impelluntur ut cadant: quod & faciunt nisi iuuentur à domino, habent penes se uisibilem hunc mundum laqueis plenum, atq; blandicijs, habent & proximos, cum quibus degunt. Nō mediocris deest pugna piè uiuentibus, quum ab inuidis tentantur atq; peruersis: ipsorum nanq; operibus malis, uenenato ore, ac exemplis pessimis, simpliciter gradiētibus euersionis occasionem tribuunt. O quàm damnabilis est uita malorum, quanta in scripturis sacris nouimus iustos à malis sustinuisse certamina? Abel à fratre occisus est, Noe à filio Cham illusum legimus: Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyses, Samuel, Dauid, prophetæq;

A tæq; cæteri quis enumeret, quàm multa pertulerint aduersa ab iniquis hominibus? De beato Loth Apostolus inquit: Iustum Loth à nefandissimis eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. 2.Pet.2 Mediatoris uita quàm importunè attrita sit malis Iudæorum operibus, euangeliorum uolumina clamant. Semper bonorum cōuersatio malorum persecutiones pertulit. Trituratur terra, & uomere scinditur, ut germinet: uniuersæ putātur arbores, ut fœcunditate sua alimoniam hominibus subministrent, in uite utiles purgantur racemi, ut uberiorem fructū exhibeant. Sic aduersarijs ueritatis iusti opprimūtur & tacent. temporalium damna patiuntur, & diligunt: calumniantur, & obsequia impendunt: benefaciūt odientibus, pro persecutoribus orant, se corporis Christi membra esse fatentur, consortesq; sanctorū, qui mala perferendo coronā gloriæ perceperunt. Nō enim hostibus suis irrogando mala, sed æquanimiter patiendo aduersa, de huius seculi stadio triumphaliter discessere. Prophetam quid de se dicat, attende: Si reddidi retribuentibus mihi mala, de- Psal.7
B cidam meritò ab inimicis meis inanis: persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra uitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Gloriatur munda conscientia se, nec malum reddidisse pro malo, neq; maledictū pro maledicto: quod est propriè iustorū ac perfectorum opus. Impiorum uerò est retribuere malum pro malo: interdū malum pro bono: sicut de Iudæis per Prophetā dominus ait: Re- Psal.34 tribuebāt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Huiusmodi autem persecutiones apertæ, operaq; nefanda, quanquā longè sint à congregationibus iustorū, mi- Matth.18 nimè tamen in ipsis scandala desunt, quæ dicente domino, sunt necessaria ut ueniāt: quatenus uirtus exerceatur habita, aut nondū inchoata initium sumat. Nō enim illa quæ inter iustos scandala cōsueuerunt accidere, ex peruersa dixerim uoluntate contingere, sed potius ex suggestione diabolica, ac fragilitate humana, naturarūq; diuersitate, atq; simplicitate cōuiuentium. Occasione talium oritur persæpe solicitior cura caritatis, suimet scientia clarior, & cōuersandi cautela prudentior. Quamuis enim mēs pia de malo pro-
C ficere norit, est tamen scandali uitandum offendiculum, ne de bono ueniat malum, præcipuè dum ueritas dicat: Væh autem homini illi, per quem scandalum uenit. Maximam Ibid. uerò illum arbitror scandalorū præcidisse materiam, qui in collegijs, & cum hominibus degens linguam suam compescere potuit. Est nanq; magnū malum lingua loquax, plena mortifero ueneno. In ipsa benedicimus Deum, & homines maledicimus, qui ad illius Iac.3 imaginem sunt. Ab ea utiq; detractione, susurrationes, blasphemiæ, stultiloquia, mendacia, adulationes, falsiloquia, contentiones, & ut complectar breuiter, delictorum innumerabilia genera causantur. Proximorū autem murmuria omnino sunt à Christi militibus declinanda, quæ tanquam acutæ sagittæ audientium animas penetrare noscuntur. Aduersus detractores dominus per Prophetam profert sententiam, dicens: Detrahentē secretò proximo suo, hunc persequebar. Huius mali pondus Sapiēs considerās, inquit: Custodite uos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione percitæ linguæ, quo- Sap.1 niam sermo obscurus in uacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animā. Nem-
D pe qui detrahit, suam & audientis lædit conscientiam, atq; cui detrahit, percutit famam. O quàm multa scandala, & quàm perniciosa detractioni assuetus cōcitat bella? rixas utiq; mouet, parit odia, pacem dissipat, dirimit unitatē, caritatem extinguit, se suumq; interimit fratrem. Pestis hæc à seruis Christi omnino esse debet aliena: si habes (inquit me- Matth.18 diator) aliquid aduersus fratrem tuum, uade, corripe inter te & ipsum solum. Nō ait, detrahe, lacera, confunde, sed corripe. Non ut pro suscepta iniuria uindiceris, sed ut tuum lucrifacias fratrem. Hanc caritatis regulā multi seruorū Christi se ignorare fatētur, dum detractioni proximorum relaxant fræna eo periculosius, quod sub zeli specie id actitare uidentur. Necesse prorsus est, ut tales delinquant frequenter. Nemo sine sui detrimento postponēs propria delicta, iudicat, seu detegit aliena. Obseruet tempus, modum adhibeat, mentem purget, emendet uitam, detestetur uitia, proximos diligat quisquis dominum imitari se dicit, qui publicè in turbis Scribarum & Pharisæorum detegebat facinora. Nullus ueram alieni cordis ualet proferre sententiam: qui enim peccatorem se humiliter recognoscit, nō facilè detractioni uacabit: potius sua, quàm aliena accusabit delicta: metuat peccatū superaddere peccato, & in audientiū cordibus rancoris cōmoue-

re certamen. Ingerit nanque audientis cordi laborẽ luctandi, qui per corporis aures uerbũ B
detractionis immittit. A detractione & contentione liber existat, qui in se & in animo
proximi pacem custodire desiderat. Contingit iugiter, ut pro ueritate inquirenda ratiocinentur homines, sed paulatim incalescente ingenio introeat tumor, & contentiones
accrescant. Difficile qui humilitate caret, contentiones euitat, quæ iurgia seminant, au-
1.Tim.6 dientiumque conturbant animos. Fuge (inquit Apostolus Timotheo) contentiones. Ad
nihilum enim ualent, nisi ad subuersionem audientium. Subuertunt quidem, dum plerunque à ueritate faciunt dissentire. Ex ipsis nanque hæreses & opiniones exortæ sunt falsæ,
cordis hoc suadente tumore. Qui uerus est Christi discipulus tanquã humilitati oppositas disceptationes effugiet: non garrulis cõtendet uerbis, non clamabit, nõ pertinaciter
contradicet, magis alieno, quàm suo iudicio credet: circuncidet os suum, ne cuiquã cadendi offendiculum ponat: non solùm impudica & detractoria, uerumetiã & inanes fabulas, scurrilia & ociosa obhorrebit eloquia, tacebit usque ad tempus, & tantum quod ædificare ualeat auditoribus propinabit. Nouit amator sapientiæ quãtum incompositus F
sermo dissoluat mẽtem, cõpunctionem dissipet, sensum euertat, mentẽ fœdet, fiduciam
Psal.38 propellat, & Deum offendat. Ista egregius Psaltes intelligens orabat, dicẽs: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis, suam cæterorumque concupiscens pacem, quando sermonem proferre deberet, humiliter scire postulabat. Timebat
prorsus ne linguæ suæ occasione alijs delinquendi fomitem ministraret. Consueuerunt
quippe sancti de proximorũ salute esse soliciti. Hinc multa quamuis eis liceat, quia non
Matth.5 ædificant, agere desinunt: domini sententiã retinent in corde dicentis: Luceat lux uestra
coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrũ qui in cælis est. O quanti pereunt aliorum exempla sectantes. Nocet plurimum conuersatio in-
Matth.15 composita deducta in publicum. Quisque sibi licere putat quod uidet in altero: & tamen
si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Nempe quemadmodũ bonorum multis proficua, sic & perniciosa cognoscitur esse uita malorũ. Duplici pœna mul-
1.Cor.15 ctabitur, qui exemplo suo proximos prouocat ad peccãdum. Sicut enim bonos mores G
corrumpunt colloquia mala: ita humiliter conuersantium corda deprauant exempla nõ
bona. Quamobrẽ solerter utrunque Christi miles cauere studeat. Verbis nanque noxijs &
inutilibus nunquam accommodet aures, laudabilius autem semper. Magis consideret
quid audiat, quàm à quo: nam proficua & domini eloquia (etiam si à malis proferantur)
audiẽda sunt, atque opere perficienda: perniciosa uerò & impudica (quãuis bonus loquatur) uirili repudiẽtur animo. Tunc quippe bonus nõ est, quũ mala pronũciat malè. Qui
enim malo libenter auditũ præstat, efficitur malus: & qui imitatur delinquẽtem, diuino
iudicio se reum facit. Iniquorum ergo consortia sunt uitanda. Quid sapiẽs loquatur, ad-
Prou.1 uerte: Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, si dixerint, ueni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendicula cõtra insontẽ frustra, omnẽ preciosam substantiã reperiemus, implebimus domus nostras spolijs: fili ne ambules cum eis, prohibe
pedem tuum à semitis eorũ: pedes enim eorum ad malum currunt. Non euadet peccatũ,
qui socius esse uoluerit peccatorum. Quum ergo nemo à peccato immunis sit, omnesque H
freq̃uẽter delinquãt sermone & opere, salubre cõsilium est, ut quisquis militãs Deo, interdum cõuersationem hominũ secedendo deuitet. Obhorret quidem humana natura,
nec uiuendi necessitas patiĩ, ut quis semper solitarius sit. Est eñ homo sociale animal, &
similibus sibi sociari desiderat. Temperãter itaque huiusmodi est cohibẽdus affectus. Cordi, ori, & sensibus imponẽda est lex: præsideatque in unoquoque prudẽtia, quæ mentẽ Deo,
& carnẽ subijciat rationi: propulset a domo mẽtis cogitatus noxios mox ut apparuerint,
Psal.100 Prophetã meminerit dicentẽ: In matutino interficiebã omes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate dñi omes operãtes iniquitatẽ: proximorũ sibi illatas iniurias æquanimiter toleret, malorũ exempla sequi formidet: prolata uerò inutiliter uerba audiẽdo nõ
audiat: linguæ suæ moderamina ponat, corde discutiat quod prolaturus est ore: curiosi-
Gen.8 tati autẽ sensuum statuat regulã: (Nam ab adolescẽtia homines semper proni ad malum
sunt) nũc hominũ, nũc seculi lenocinia quærũt, & graue dominãti ratione excitãt bellũ,
cõfœderãtur eidem, & mẽtis arcẽ simul deprædari conãtur. Nequaquã itaque nisi mediãte fuga, & uirtute prudentiæ superare ualebimus uisibiles, de quibus loquimur, hostes.

De

A *De duplici oculo homini prærogato, nec non carnis ac spiritus diro certamine.* Cap. III.

N principio quando primus plasmatus est homo, duplicem percipit oculum: unum carnis, quo uisibilia cerneret: & alterum rationis, quo spiritualia agnosceret atq; diuina: unum ut exerceretur in imis: alterum quo delectaretur in summis. Per illum carnis, ut uisibiles posset hostes aspicere: aspiciendo cognoscere: cognoscendo uitare: per illum autem rationis, ut spirituales nequitias spiritualiter decertantes superare ualeret. Præuidens nanque Deus hominis casum antequam fieret, contra uisibiles & inuisibiles hostes armis congruentibus roborauit. Illum quippe in huius uitæ campo militaturum instituit, atq; lege proposita sicut uincenti gloriam, ita uicto utriusque hominis interitum repromisit: sed heu in primo pugnæ congressu homo seductus pestifera suggestione occubuit. In sui igitur pœnam peccati mũdum istum, quem tanquam conditoris acceperat speculum, sibi sensit aduersum. Factaq; est humana species sibijpsi contraria, quoniam autori omnium no
B luit esse subiecta. Hinc quoq; ex carnis propagine cõcupiscentiarum germen excreuit: atq; carnis & spiritus bellum sumpsit initium. Laboriosa prorsus, & ad superandũ difficilis est carnis illecebra, quæ die noctuq; spiritui infesta sentit: foris habet cui adhæreat, & contra quẽ sæuiat intus, propagatur in carne, coalescit in tempore, enutritur in uitijs, neglecta roboratur, & quũ dominatur, interimit: nunquã rationis legibus cedit, nunquã superata quiescit, semper floret, semper uiget, semper sua importunitate decertat, serpit cõtinuò ut cancer: sæuit ut ignis: rugit ut leo: tumet ut coluber: insidiatur ut latro: cœno uolutatur ut aper: sat nunquam dicit ut infernus: cõmaculat naturã, & inflammat totum corpus natiuitatis inflammata à gehenna, libidinum pruritus excitat, concupiscentias mouet, fugat pudicitiã, castitatem impugnat, derogat honestati, laudat adulterium, stupra suadet, parat incestus, atq; immaculatũ thorum uiolare conatur, confœderatur uentri, uacat iocis, lautiora fercula cõcupiscit, amat crapulam, saturataq; esuriem patitur: honoribus attollitur, seducitur laudibus, lacessitur iniurijs, mundum diligit, seculi oblecta-
C menta sectatur, societates quærit, læta cupit, & aduersa naturaliter perhorrescit, effrenis semper & incomposita est: de qua criminum milia ebullire noscuntur. Quid de eadem Apostolus scribit, intellige: Manifesta (inquit) sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, adulterium, immunditia, impudicitia, auaritia: quæ est idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Vides ne quàm insuperabilis hostis sit carnis illecebra? Latitat in carne, accendit carnem, & carnis ministerio utitur: nunc introrsus debellat mentem noxiarum cogitationũ immittens iacula: nunc importunis moribus corporis medullas libidinis mouet incendio: nunc sensibus abutitur obscœna ac delectabilia quæritando. Sæuissimus planè tyrannus est caro, & concupiscentiarũ munitus exercitus. Quis (oro) est, qui dominationis illius à se reiecerit iugum? Quis tam sobriè, tamq; pudicè uixit, ut in eo crudelis hæc nõ haberet imperium? Quis carnẽ suam adeò ieiunijs attriuit & fame, ut ipsius carnis illecebrã possideret emortuam? Nemo sanctior Paulo:
D & tamẽ de ea conqueritur, dicens: Non em̃ quod bonũ uolo, hoc ago: sed quod odi, hoc operor: nam uelle mihi adiacet, perficere autem bonũ nõ inuenio: uideo aliam legem in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Captiuus planè ducebatur, dum nõ uoluntariè, sed coactè legi seruiebat peccati. In eo adhuc carnis cõcupiscentiæ uigebãt, sed à mentis repercussæ lege minimè dominari ualebãt. Quamobrẽ fiducialiter aiebat: Si enim quod nolo, illud facio, nõ ego illud operor, sed quod inhabitat in me peccatũ: mẽte em̃ legi Dei cõsentio, & carne legi peccati. Si conflictũ hunc patiebatur in se Apostolus, qui usq; ad tertiũ cælum raptus, arcana, quæ homini loqui minimè licebat, fuerat contemplatus. Quid nos miseri de nobis existimare debemus, quos ira superat, liuor occidit, inflat superbia, captiuat ambitio, inflammat libido, uincit gula, cupiditas excæcat, & principãdi desideria premũt? Si certabat electionis uas, carnẽ suam diuersimodè affligẽs, ne spiritui noceret, quid nos acturi sumus? qualiter in stadio aduersus carnis cõcupiscentias dimicauerit, audi: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nouerat beatus Apostolus carnis insolentiam, & quàm importunè contra spiri-

Gal. 5

Rom. 7

1. Cor. 9

tum rebellis existat. Ne igitur indignũ indebitumq; sibi uẽdicaret imperium, castigatione prudẽti, seruituti illam subdere satagebat. Quid (oro) indignius, q̃ ut sine ratione caro rationali spiritui dominetur? Aut quid magis incõgruum, q̃ ut ille cui principãdi datus est honor, inglorius maneat, & ancilla petulanti elatione imperandi ministerium sumat? Detestanda prorsus & perniciosa est talis abusio. Non enim natura hoc docet, neq; sic instituit Deus, qui omnia in sapientia cõdidit, fecit ipse ut caro spiritui, & spiritus obtemperaret sibi. Verùm deordinatio, quam in hominibus intuemur: ut spiritus carni inhærens carnaliter uiuat, non de conditoris, sed de peccati lege manauit. In originali siquidem delicto concepti homines, de peccati semine traducem ducunt, fiuntq; prius damnati, quàm nati. Accepta nanq; anima carnis contagione dum infunditur corpori rea efficitur & infirma. Rea quippe ob priorum parentum culpam: infirma uerò ex corporis indiuidua copula. Hinc planè hominis cõcupiscentia habet originẽ, quæ in carne originaliter, sed in anima, quæ uitij & uirtutis susceptibilis est, tanquã in subiecto, formaliter manet. Porrò ex huiusmodi cõnexione carnis, anima esse agnoscitur infirma ad resistendum motibus: fœda dum maculam trahit ex prurigine carnis, & semper ad delinquendũ prona. Doleat igitur quisq; pro se, gemat pro cæteris, cum legi peccati uelit nolit se nouerit esse substratum. Hoc Apostolus considerans flebili uociferatione inquit: Infelix homo, qs me liberabit de corpore mortis huius? Libertatẽ spiritus anhelabat naturalẽ, quã nõ ad uotũ, neq; in pręsenti peregrinatione, sed in futuro per mediatorẽ Christũ, habiturũ se credens mox intulit: Gratia Dei per Iesum Christũ dominũ nostrũ. Quãobrem in spiritu propter resurrectionis spem exultãs alibi ait: Quũ autẽ hoc mortale induerit immortalitatẽ, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Tũc planè quicunq; uictoriæ istius, beatę uidelicet resurrectionis, participes erũt, delectabiliter dicẽt: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Patet omnino conspicuè, q in resurrectione iustorũ, quũ tradiderit dñs Iesus regnũ Deo & patri ueram animæ & corporis consequentur electi pacem. Nõ erit cõcupiscentia cõmixtionis ibi: quia homines angelis similes nõ nubent, neq; nubentur. Non erit fomes peccati, qui cupiditatis ignẽ foueat in carne: Non animæ infirmitas suscepta ex carne, neq; deordinata uoluntas corrupta per animã, sed perfecta libertas, libera sanitas, sanata uoluntas, uoluntaria seruitus, & iucunda laudatio. Interim autẽ donec hoc fiet, & quandiu in hoc passibili corpore militamus, ad resecandũ carnis concupiscentias adhibẽda est cura peruigil, ne fortè si neglectæ permanserint aduersus spiritũ supra modũ desæuire cogantur. Semper rediuiua parant certamina, nisi mox ut surgere cœperint, disciplinæ fuerint uigore consumptæ. Corruptæ carnis hoc semper est proprium, ut concupiscentiarum indesinenter pruritum emittat, per quẽ laboriosus animæ excitetur conflictus: diuinæ sentẽtiæ istud nouimus esse suppliciũ, uti sacra testãtur eloquia: sic enim primo homini delinquẽti est dictum: Terra germinabit tibi spinas, & tribulos. Nõ solum de hac elementali terra, uerumetiam de humano corpore perhibetur, cui post peccatũ dicitur: Terra es, & in terrã ibis. Hæc profectò terra quantũcunq; uirtutibus excolatur, quantũcunq; animi censura purgetur, in ea quod euellitur, exoritur. Hinc in sudore uultus utriusq; panis homo uescitur alimento. Dum enim noluit custodire, quod gratis acceperat, cum laboris difficultate inuenire cogitur, unde pascatur. Hoc quippe (ait Propheta) labor est ante me, donec intrem in sanctuariũ Dei. Labor nempe talis uel maximus est, & intolerabilis multis. Potius uolunt sub temporalium curarum desudare fasce, & exteriorum incumbere negocijs, quàm abdicatis cogitationibus noxijs cordis sui exercere custodiam. Sicut labore, ita huiusmodi munditiæ, ac puritatis mercede se priuant. Præcipuum quidem & Deo acceptabile opus est cordis, uacare munditiæ, omnesq; in ipsarum primordio resecare illecebras. Beatus (iuxta Prophetę sententiam) qui tenebit impollutum mentis habitaculũ, & allidet paruulos suos ad petram. Ad hoc autẽ quis reperitur idoneus? Quis spirituali euaginato gladio sibimet impugnator & defensor existit? Quis uoluntarium contra se bellum indicit? Hoc profectò magnarum est mentium, quæ pro adipiscendis uirtutibus ultrò se exponunt periculis, atq; uirili animo ingenitas, adultasq; uoluptates diuinæ legi subigere moliuntur. Non enim blanditijs, sed uirtutibus carnis lenocinia superantur. Nempe si immoderatius foueatur, rebellis efficitur. Facilius autem si laboribus

Marginal notes: Rom. 7; 1. Cor. 15; Matth. 22; Gen. 3; ibid.; Psal. 82; Psal. 136. Margin letters: E, F, G, H.

A bus frangatur, spiritui famulatur. Est tamen rationabili castigatione domanda: ut hostia uiua, sancta, Deo inueniatur accepta. Neque nobis, ut illam perimamus, sed ut mūdemus indicitur, mundetur à uitijs, uirtutibus calcetur, retrahatur à noxijs: & ne post concupiscentias eat, salubriter refrenetur. Illam quotquot Christi sunt facti discipuli, cum concupiscentijs crucifixere & uitijs. Amor itaque est amore uincēdus, pro mensura caritatis carnis concipitur odium: ubi abest caritas, ibi carnis dominatur perniciosa libido, iacet spiritus, uirtus abijcitur, & uitia regnant. Duplici ergo se cingat affectu, qui concupiscentiarum carnalium cupit reportare triumphū. Flagret utique amore uirtutis, & corde caritatis pinguescat dulcedine: uirtus etenim, quum uis sit animæ bene dispositæ, quæ ad agēdum honesta, & Deo grata aggreditur ardua: & æquanimiter aduersa patitur: omnino ad supprimendas concupiscentias esse necessaria comprobatur. Nequaquam mediocris dicenda est uirtus, quando spirituales hos hostes in carne concretos, adultos ex fomite: atque cōsuetudine roboratos, debellare sufficiat. Proficientium quippe est istiusmo-
B di peritia certaminis, qui in spiritualis uitæ attriti negocijs, de inimicorum spolijs locupletantur assiduè. Porrò dum perseuerando proficiunt intimæ caritatis habitu efficiuntur digni, quę perfectorum nuptialis est uestis. Hæc quidem quum perfectè absorbuerit mentem, carnalium uoluptatum fastidium parit. Nam quemadmodum solis præsente splendore opacæ noctis propulsantur tenebræ, ita coruscante anima caritatis incendio, omnis ab ea caligo uoluptatis abigitur.

De excellentia diuinæ bonitatis, quæ uerbo reuelante cognoscitur. Cap. IIII.

Diuinæ bonitati hoc proprium singulariter inesse cognoscitur, ut solitaria omnino esse nō ualeat. Quod habet absque remunerationis intuitu præstat abūdè: semper desiderio flagrat, ut se dignos inueniat, caret liuore, & parilitatem nō metuit: ideo sua sine disceptatione largitur. Tantū tribuit, quantū unumquenque suorum capabilē persenserit esse donorū: minoribus quidem minora, & excellentioribus potiora ministrat. Sic tamē cuncta prudētissimo cōsilio re-
C git, ut nihil in ea uacuū, nihil in ijs quæ agit cōfusum appareat. Porrò utrunque capit mēs cælestis sapiētiæ erudita magisterio. Nempe siue ascēdit in cælum, siue descendit in ima, diuinæ bonitatis uestigia quęrit: ingreditur & egreditur, & uberrima amoris reperit pascua: nō quæ temporū uolubilitati subiaceant, sed quę æternitatis uiriditate pinguescāt. Horū suauitatis dulcedinē nequaquā carnalis ualet attingere homo. Supereminet quicquid uidet oculus, & auditus percipit, & humanum agnoscit cor: diuina tātum istud reuelatione penetratur. Quis (oro) sine infusione superna generationis uerbi indaginē penetrare sufficiat? Quis secretorū Dei arcana, quæ æternaliter in uerbo subsistunt, nisi eodem reserāte edicere potest? Quicquid de ipsis locuti sunt homines, quicquid angeli sapiūt, illo manifestāte sentiū. In eo nanque quū essentialiter sint thesauri omnes sapiētiæ & scietiæ Dei, diuinitatis suæ magnalia insinuat, quibus uult: habet ēm sacramentorū cęlestium clauē: unde illi docere hominē scientiā, cōcessum est. Est quoque candor æternæ lucis, & pręclarissimū speculum sine macula, in quod qui aspicere effecti sunt digni omniū Col. 2
D quæ sunt merētur obtinere notitiā: nam quæcunque facta uel futura sunt, in ipso uita sunt. Ipsum igitur uidisse, uniuersa didicisse est. Illius nempe uisio creaturarū omnium præbet scientiā. Parum est quod dico, matutina ista lux est, tribuit matutinā, & meridianā tribuit lucē: utrunque in uerbo, utrūque uerbū est. Cū ēm principales rerū formas, quę in diuina intelligētia cōtinentur, in electorū ui rationali exhibet, illos matutino splendore irradiat: quū uerò eosdem essentiali & faciali uisione sua nobilitat, meridiana claritate illuminat. Hāc lucē in Canticorū canticis spōsa aspicere cōcupiscens aiebat: Indica mihi quē diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Vtranque porrò uerbi lucē ad tertium cęlum Apostolus raptus fuerat cōtemplatus. Vnde cōuersis discipulis scribēs inquit: Multifariè olim loquēs patribus in prophetis: nouissimè locutus est nobis in filio: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substātiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, sedet in dextera maiestatis eius in cælestibus. Est igit̃ figura substātiæ eius, & portat om̄ia uerbo uirtutis suæ: ita nempe est paternæ gloriæ splēdor, & imago substātiæ illius, ut nulla omnino sit inter patrē & filium nisi personalis discretio. Tanta siquidem est amborū parilitas, in identitate gloriæ, in sublimitate maiestatis, in conformitate diuinitatis, in potesta-

Cant. 1

Heb. 1

tis celsitudine:ut qui uidet filiũ,uideat & patrem, quemadmodũ ex ore filij nouimus esse prolatum. Gignendo quippe dedit ei pater,ut illi sit coæternus,cõsubstantialis,atq; cõsimilis. Bonitatis suæ in ipsum refudit plenitudinẽ,ei totum cõmunicando quod est. Nã sicut est splendor diuinæ maiestatis,ita(sicut legitur)imago est bonitatis illius:ipsius ergo uisionis clara contemplatio æternæ felicitatis est consummatio, & perpetuæ pacis tranquilla possessio:quę nõ in passibili corpore militãtibus ad fruitionẽ datur,sed super sydereas mãsiones cum angelis triumphãtibus. Illis tanquã spiritualibus,& puro intuitu spiritualia ac diuina contemplari ualentibus, uerbi in quo paternæ bonitatis plenitudo subsistit, patet matutina atq; meridiana lux. Peregrinãtibus uerò, quibus carnalis uisionis adhuc suffragium cõgruit,uespertina prærogatur lux, quæ in creaturarũ cognitione præstatur. Est etenim mũdus speculum,& quoddã spirituale uestigiũ,per quod & si ipsa bonitas in originali suo fonte percipit: bonitatis tamen suauissima stillicidia degustant. Vniuersa quippe quæ sunt,bonitatẽ sui protestãtur autoris. Bonus bona cõdidit omnia suæ magisterio bonitatis. Qualia eadẽ possidebat in se propriæ potestatis arbitrio produxit in esse,singulis singula dona cõmunicans. Sic nanq; post uniuersi cõstitutionem sa-

Gen. 1 cra fatentur eloquia. Vidit Deus cuncta quæ fecerat,& erant ualde bona. Vnde aũt tãta deordinatio in ijs ualde bonis rebus sit,quæ à summo bono sunt facta:nõ nisi à uoluntate mala dixerim prouenire,quã nõ fecit Deus:hæc nõ à Deo,sed à maligno traxit originem. Hic angelus profugus dum in ueritate stare noluit, dum cõditorem suum supra se humiliter agnoscere renuit,mali cõmentor fuit. Quãdiu autẽ in id,quod creatus est,stetit,nec malum perpetrauit,nec sciuit. At ubi auersus est ab illo qui bonus est,& ipsum fecerat bonum:effectus est malus,mendacij pater,malorumq; incentor. Nequaquam nisi deserto bono malus esse ualebat. Malus igitur effectus mala multa reperit, quæ donec malus erit,cuitare nõ poterit. O quàm beatus futurus erat,si in naturali sua dignitate perstitisset: cõditus nanq; fuerat pręclarus forma,plenus scientia,& cunctis angelis honore

Ezech. 28 prælatus. Sic eñ ad illũ dominus per Prophetã dicit: Tu signaculũ similitudinis plenus sapiẽtia,perfectus decore,in delicijs paradisi Dei fuisti:omnis lapis preciosus operimentum tuum, aurũ quoq; decoris tui, & foramina tua in die qua cõditus es præparata sunt: tu Cherub extentus & protegẽs,& posui te in mõte sancto Dei in medio lapidũ ignitorum: ambulasti perfectus in uijs tuis à die cõditionis tuæ,donec inuenta est iniquitas in te:quoniã uerò suũ à quo tãta perceperat, neglexit autorẽ iniquitatis suæ mercedẽ promeruit De naturæ siquidẽ cecidit puritate,de luce in tenebras,de scientia in ignorantiã, de innocẽtia in culpã,de felicitate in pœnã: liberi quoq; arbitrij facultatem amisit, unde ad pristinũ beatitudinis statum reparari nõ potest: secum etiã tot traxit ad inferos, quot

Esa. 14 angelos in iniquitatis consensu habuit socios:Sedem suam ad aquilonem ponere,super astra cęli,& nubiũ altitudinẽ uolare cupiens:atq; similis esse altissimo,miserabiliter cum fautoribus suis æternis in tartarũ est mancipatus supplicijs. Ex hoc in Deum odij ardore succensus tota uirtute se cõtra hominem armauit, qui diuinam in se gerebat imaginẽ. Doluit planè, ut illuc ille ascenderet, unde ipse superbiendo descenderat. Vtraq; igitur liuoris peste repletus, scientiæ atq; diuinitatis altitudinem homini malè suadendo promisit. Factus itaq; homo est malus,dum uoluntate mala malo consensit in malũ. Nempe qui paradisi fuerat ciuis, effectus est mũdi: perpessus est ærumnas in seculo,de terra spinas & tribulos,cõcupiscentias in carne,& multiplices defectiones in spiritu. Quis sufficienter explicet utriusq; hominis calamitates innumeras? Quis animi & sensus illius edicet miserias? Horum omnium mala uoluntas est causa. Hæc planè naturam corrupit, aboleuit legem, deiecit angelum, prostrauit hominem,cælum orbauit, cõsudit uniuersum,irritauit altissimũ,& cõpleuit abyssum. Hæc prorsus lites excitat,parit odia,rapinas facit,homicidia perpetrat,intorquet blasphemias,supplantat innocentẽ,opprimit pauperem,extollit diuitem,eleuat superbũ,cõtemnit humilem, cõturbat quod pacis, quod iustitię,quod unitatis,quod uirtutis,quod sanctitatis:ubi dominatur illa,abest caritas,elongatur sapientia,ignota permanet ueritas:ibi cõsilia mala, infatuatum cor,cogitationes nefariæ,immoderati affectus, terrenorũ amor,principandi libido, mentis confusio, carentia luminis,nescientia fraternæ dilectionis,odium sui,& implacabile bellum:nam quemadmodum protestantibus angelis pacatissima pax bonæ uoluntatis prærogatur homini-

A hominibus: ita malæ uoluntates perturbationis infelicitas. Secum dessident mali, cupidi tatum certamina patiuntur, uitiorum tentamenta sustinent, atq; immũdorum spirituum spirituales nequeunt euitare insultus. Factæ quippe sunt iudicãte Deo inter angelicam quæ cecidit, humanamq; naturam, inimicitiæ irremissibiles, quæ ex malæ uoluntatis seminario prodire noscuntur. Sic enim deceptori angelo Deum dixisse cognoscimus: Ponam (inquit) inimicitias inter te, & semen illius. Illa conteret caput tuum, tu insidiaberis calcaneo illius. Huius igitur draconis quisquis cupit conterere caput, reiecto prauę uoluntatis indumento, efficiatur bonus: bonum diligat, sectetur bonitatem, cordis custodiat innocentiam: quatenus maligni fraude calcata propheticum illud præ suauitatis abundantia ualeat decantare: Quam bonus Israel Deus ijs, qui recto sunt corde? Gen. 3 Psal. 72

De impiorum miseria, & multifarijs dæmonum infestationibus. Cap. V.

Vemadmodum unaquæq; res ex solis calore uitam trahit, ac lumen percipit, adeò ut absq; illo, nec fœcunditatẽ habere ualeat, nec decorẽ: ita & spiritualis B natura rationis effecta particeps, nec uitã spiritus, neq; fœcũditatẽ possidere potest, uel speciem, nisi diuina mediãte bonitate. Est quippe ipsa bonitas immortalis summa, suiq; per omnia cõmunicatiua, perfectè simpliciterq;: qua q caret, mortuus cẽsendus est, inutilis, atq; deformis. Nullũ uitalẽ habet motũ, sensumq; perpetuitatis nullũ. Iacet in se confusus, ignarus, ac mortis fluctuationibus obuolutus sterilis est, & siccitate cõbustus: quoniã cęlestis roris stillicidia minimè suscipere meretur in se. Totus deformis, totus maculosus, & teter opacæ noctis, & inextinguibilis gehennæ habitator est factus. Hoc nequã homines, hoc maligni spiritus suo testant exẽplo. Ipsi etenim æter nę mortis sunt filij, & ad interitũ pręde stinati. Quis malorũ hominũ, & potissimè immũdorũ dęmonũ calamitates enodare sufficiat? Nẽpe auersi à luce sapiẽtiæ, & à dulcedinę diuinæ bonitatis alienati retrorsum impœnitẽtes effecti sunt, obdurati in insipientia, in malo obstinati, excęcati à uero, deordinati in bono, in uirtute infirmati, & à Dei cõtemplatione exclusi, impia eorum uoluntate, atq; peruersa impellente inuidia ad hominum C damnationẽ toto conamine uacant. Hinc Dei permittẽte iustitia furore bacchãtur, fraudes parãt, tentationũ sagittas indeficienter intorquẽt: si quo modo inermes uiros trãsfigere queãt. Nemo plane eorũ insidias euitaret, nisi bonitatis ac ueritatis clypeo muniretur. Protegitur igitur quisq; iustus iuxta Prophetæ sententiã ueritatis scuto: ut à timore nocturno nõ paueat, nec à sagitta tangatur, quæ uolat in die. Aut inuoluatur à negocio perambulante in tenebris: uel subuertatur ab incursu & dæmonio meridiano: ueritatis suffragio nõ humanæ temeritati talis ascribẽda uictoria. Imbecillis per se cognoscit homo, ut tam procacis aduersarij ualeat superare insultus. Mortalis tunicæ, & putrescentis carnis quũ sit cõfusione uestitus, quomodo incorporeum spiritũ debellare pręsumeret? Nullo prorsus ipse diabolus molis corporeæ grauatur onere, nullis parietũ carcerũmue præpeditur obstaculis: nulla ad tentandũ fatigatiõe lassatur, sed semper paratus, semper accẽsus, semperq; nocẽdi auiditate procliuus est. Calliditate ad deceptionẽ hominũ utit nimia, & fucata arte decertat. Multifarijs illusionũ generibus, diuersisq; tentationũ phã- Psal. 90 D tasmatibus per momenta singula, Deo permittẽte, mẽtis impellit domũ, rationisq; ostia intrare conat, ut arbitrij libertate in seruitutẽ redigat: nũc terroribus pulsat, nũc uerbosis clamoribus minat supplicia, hoc ut perficiat ualidius, formas hominũ, reptiliũ, iumentorũq; uarias fingit: in quorũ primo aspectu humana infirmitas plurimũ deterretur, sed crucis signaculo Christi inuocato nomine liberat. Nẽpe queãdmodũ fluit cera à facie ignis, sic dęmonũ argumẽta pereũt ab inuocatiõe nominis Iesu & mediatoris nostri. Obscœna præterea illius cõtra Deũ in humano corde plata eloquia, & cõtra sanctos, sacramẽtaq; cęlestia qs enodare ualeat? Maledictiõis & blasphemiæ uerbis simpliciũ ac sapientiũ flagellat mẽtes, si quomodo eosdẽ in desperatiõis pręcipitet baratrũ: uerũ huiusmodi cõtẽptu, atq; animi magnanimitate superãt. Blãdis interdũ suasiõibus, ,pmissionibus multis, dolosis rationib. ac simulato sermõe iustorũ animas ad cõsẽsum nitit inclinare delicti. Nũc misericordẽ Deũ, nũc piũ patrẽ, nũc placabilẽ asseuerat iudicẽ. Cõsueuit frequẽter uenenatus hic coluber se in lucis trãsfigurare angelũ: quãdoq; per uisibilẽ speciẽ, aliquãdo p uisibilẽ suggestionẽ. Nouimus scripturarũ eruditiõe innumerabilẽ populorũ multitudinẽ diabolo diuinũ exhibuisse cultũ in cęremonijs, in sacrificijs, in obsecrationibus

tionibus, atque illi in oraculis accommodasse fidem, mentienti se Deum. Plurimos insuper ab ipso mūdi exordio usq; nūc scimus ab arce iustitiæ, quā tenebāt cecidisse, preciosum ignorātes separare à uili. O quàm iugiter etiam iustorū proficientiumq; seducit mētes, uitia sub uirtutū tegendo uelamine. Magnus coram domino, atq; perfectus censendus est ille, q casum huiusmodi interdū nō patit, qui ut Paulus diaboli astutias nō ignorat, q introrsus uerbi Dei tāta familiaritate potit, ut uirtutū censurā, uel in minimis nō relinquat: semperq; euaginatū discretiōe sic tenet mucronē, ut nascētia in corde absq; pietate uitia resecet. Felicem planè dixerim, quicunq; iustitiæ zelum sine indignatione & crudelitate exercet: pximo cōpassionē absq; priuato amore exhibet, abstinētię sobrietatem absq; inanis gloriæ macula custodit, quietiq; sanctæ sine errore uacat. In his quę spiritualia uident & bona cōsueuit tortuosus latitare serpēs: atq; tētationū tēdere laqueos, quos nullus ad plenū sufficit euitare. Amicos etē suos Dei sapiētia eorū occasione in humilitate nutrit: quatenus discāt quid ex se, quidue ex diuino munere ualeāt. Nā qui in minimis infirmus & infidelis existit, in magnis & spiritualibus per se quomodo stabit? F
Oculos igit cordis queādmodū elatio claudit, ita humilitas reserat. Rex superborū diabolus: sed humiliū inhabitator est Christus. Nemo aūt antiq hostis fallacias (nisi præuia humilitate) in sapiētiæ cognoscit lumine. Ipsa splēdore suo fugat tenebras, tētationes detegit, humanæ mēti abdita pādit, sibiipsi hominē cognoscibilē reddit, atq; structoriā mali angeli lucē manifestādo reprehēdit. Dei itaq; sapientiā possideat Christū, in humilitatis thalamo quisquis diaboli fraudes superare desiderat, lumē cordis indeficiēter foueat, ut penetret abdita, futura pspectet, & simulata cognoscat. Multifariè malignus spiritus, milleq; modis certat, ut uincat. Se sicut Deum in lucis trāsfigurat angelū, se interdū totis conatibus opponit certātibus cōtra se, dedecus ppriū arbitrans ab hominibus superari, nōnunquā etiā fugā simulat, & tanquā superatū secessisse uidet, qd pugnādi genus paucissimis notū est. Heu quoties miles Christi belli tēpore luctat uiriliter, inimicos insequitur, uitia resecat, præuidet laqueos, atq; uirtutum reportat trophæū. Fit p uictoria lętus, efficit de pace securus, deponit arma, rigorē tēperat, & à sui lāguet custodia: Deo aūt permittēte sępe cōtingit, ut repētè irruētes super se sentiat hostes, illisq; succūbat: quoniā nō sicut decuit suū honorificauit autorē, seu de se prǽsumēdo refriguit. Quis (oro) ingratus fuit, & spiritualibus est locupletatus diuitijs? Quis, inquā, p sibi irrogatis muneribus intumuit & stetit? Comitant ut plurimū superbia & casus. Deiecisti (inquit Propheta ad dominū) eos dū alleuarent: hoc utiq; didicerat ex se, queādmodū alio testat in loco, dicēs: Priusq; humiliarer, ego deliqui. Quoniā uerò ante ruinā exaltat cor, quitūq; stare cōcupiscit, efficiat humilis, uigilet in se, & timoris sancti maceria sepiat se, super sui custodia oculos apertos habeat, ut certantem diabolū aduersum se in lumine fidei cernere queat. Prorsus cōtra leonis huius sæuitiā maxima est adhibēda prudētia. Pugnat quātū potest per se, pugnat per creaturarū illecebras. Princeps quippe mūdi quū sit, heu quot, quos per se nō ualuit, per mūdi seduxit blāditias? promittit felicitatē diuturnā, diuitias multas, lōgæuum tēpus, carnis uoluptates, deliciarū affluentiā, honorū culmē, prolis fœcunditatē, possessionū fertilitatē, uitæ præsentis gloriā, & exitus securū finē. Nempe huiuscemodi H
sponsionibus carnalium mulcet animos, atq; cupiditatis uinculo post se captiuos trahit. Virtutū autē uiros aliter atq; aliter impugnat, nunc malorū animos cōmouet, nunc etiā bonorum mentes sub boni zelo, irritatur cōtra illos: fitq; diuina disponente clementia, plerunq; iste sic cōfusus conflictus, ut neq; qui impugnatur, neq; qui infestus est, ministerium iniquitatis agnoscat. Prosternūtur in hoc certamine multi, inimici fallacias nesciētes. Nam uisibilis quis, inuisibiles sub uisibilium specie agnoscit laqueos? Hoc ex sancti spiritus possidetur dono, qui spirituales facit uiros, ut dijudicēt omnia interiora, uidelicet & exteriora, & ipsi à nemine iudicent. Quicunq; tales sunt (quāquā nō semper) astutias diaboli nō ignorāt. Proinde in nullo illi cedere satagūt, siue dū per uisibiles species, seu dū per carnis inuisibiles pugnat illecebras. Meritò hi luctatores eximij in perfectorum censendi sunt numero, atq; sanctorū ascribēdi cathalogo, qui calcātes uisibilia, & à proximis illatas iniurias superātes, contra ipsum omnium diabolum incentorem malorum, atq; corporis uoluptates spiritualibus muniti armis uiriliter prælíātur. Nullo prorsus temporis momento uacant à studio pugnādi, sicut nunquam hostes suos dormitare persen-

Marginal notes: B (top right); G (beside "efficit de pace securus"); Psal. 72 (beside "tumuit & stetit"); Psal. 118 (beside "Priusq; humiliarer").

A persentiunt: Illuc certandi intentionem dirigunt, unde inimicorum acies agnoscunt irruere: in mentis sublimitate consistũt, uentura prospectant, ex præteritis metiuntur præsentia: sicq; fit, ut ex usu prudentiam, ex certamine uirtutem, ex successu prospero spem, atq; ex tentationum multiplicitate spiritualem sortiantur triumphum. Beati planè quos sic tu erudieris domine, ac de multiformi cõflictu docueris eos: quatenus in tuo lumine cognoscant uirtutum profectum, uitiorum dominatum, tentationumq; uictoriam percepisse abs te: ex quibus suaui quadam cordis modulatione humilitatis carmen ualeant decantare, dicentes: Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. *Psal. 17*

De spiritualium armorum generibus in interiori conflictu necessarijs, & commendatione prudentiæ. Cap. VI.

IN superiori tractatu tenuis ingenioli nostri eousq; laborauit intentio: ut debellantium nos hostium diuersitates agnoscantur & fraudes. Casso siquidẽ labore desudat, quisquis certaminis introiens campum, ignorat cum quibus B debeat habere cõflictum. Verum ad uictoriæ profectum sicut utile est scire quis certet, ita necessarium censetur armorum nõ ignorare præsidia. Horum quippe duo sunt genera: quædam uidelicet defensiua, & quædam offensiua. Vnum quo Christi præliator sui utitur ad munimen: alterum quod tenet inimicus, ut feriat. Altero nanque aduersariorum effugit ictus: per alterum uerò eosdem uulnerando insequitur: primum quidem interiorem defendit hominem ne cæsus cadat, secundũ autem spirituales reprimit hostes, ne appropient sæuiendo: horum profectò singula speciali sunt declaranda sermone, ut eorum decore inspecto, quicunq; Christi sunt militiæ dediti, terrenis facultatibus abdicatis, se ad eadẽ possidẽda excitẽt. Nemo etenim absq; armorum protectione bellatorũ cuneos tutus ingreditur. Nemo inermis perseuerat in stadio. Christianæ igitur militiæ se muniat armis quisquis de aduersarijs cupit reportare triumphum. In huius itaq; peregrinationis cãpo pugnãtibus prudẽtiæ uirtus præ cæteris necessaria esse probatur. Reliquæ nanq; interioris hominis statũ ex parte defendunt: ista autẽ totũ cor- C pus munit & ornat. Est quippe prudẽtiæ uirtus lorica quædã spiritualis & ferrea, quæ rationalẽ mentẽ undiq; cõplectendo circũdat: adeò ut nullis eam inimicorũ ictibus patere permittat. Antè eñ & retro, à dextris, & à sinistris extendens se: in omni aduersariorũ insultu rationalẽ spiritũ facit esse uictorẽ: futura nanq; prospectãs maturiorẽ animæ reddit incessum. Quãuis etenim mẽs cælestiũ amore flãmescat: quãuis ad brauiũ supernæ uocationis ascẽdere uelit, quãuis perfectiõis apicẽ conetur attingere: operãdi tamẽ modũ imponit prudentia, & proficiẽdi legẽ indicit. Quis (oro), ꝓprio nõ circũuenit uoto? quis uirtutis nõ allicitur pulcritudine? quis gustato deuotionis poculo nõ magis magisq; inardescit cupiẽs dissolui, & esse cũ Christo? Verũ omi spiritui docet prudẽtia nõ credere: anteriora præuidet, ut perseuerãtiæ triũphũ obtineat. Nouit innumeros ex immoderato præcipitatos impulsu. Quãobrẽ uirtutũ arcẽ anteq; ædificare præsumat iuxta magisteriũ sapiẽtiæ sedet, ꝓprias metit̃ uires, operis difficultatẽ cõsiderat, diuturnitatẽ finis attẽdit, tentationũ certamina futura meditatur, ne fortè & inopinatis tribulationũ euẽtibus in- D choatum cogatur intermittere opus. Nautarũ quoq; more priusquã tẽpestates insurgãt ad prudentiæ se transferũt portũ, donec pacato æquore tranquillitate potiantur optata. Ascendit profectò mens prouida sui cacumẽ ingenij, perlustrat eminus, ac diligenti indagatione reuoluit secum, utrum uirtuti parentur insidiæ, lateat in cogitatione dolus, intentionis simplex sit oculus, atque longanimitatis in ea sit robur. Hæc quisquis considerare neglexerit, obuiantibus sibi aduersarijs se opponit inermis, discet proculdubiò hic talis post casum, quàm incõsultè egerit, dum noluit nouissima prouidere. Nempe uniuersorũ artifex Deus in humano corpore instituit luminaria, quæ naturali suo officio membris cæteris præmonstrarẽt uiam, gressus dirigerent, & pericula præuiderent. Quis enumeret quanto careant solatio, quantisue subiaceant calamitatibus, qui corporali priuati sunt lumine? Disce igitur tu, ô rationalis homo, ad Dei imaginem conditus, quanti æstimare debeas discretionis tibi iudicium prærogatum. Caue diligenter, ne illud tibi euertat inimicus, ne superbiæ perniciosæ fumus, seu illecebrosæ carnis uoluptas, aut delictorum opaca nox auferat, quod tibi donauit omnipotens. Intuere igitur nunc quod supra te præsidet bonũ, nunc quod agendũ est contra te, nunc quod uersatur in te. In his

prorsus

prorſus omnis diſcretionis cenſura conſiſtit. Non ergo dormitet oculus, ne fortè ex in- E
curia pes animæ in lubrico poſitus totũ ſpirituale proſternat corpus. Facilè enim adeſt
caſus, ubi prudentiæ deeſt conſilium. Ex præteritis planè prudens futura metitur. Neq;
enim ſapiens arbitrandus eſt, qui aut ſine diſcretione futura diſponit, uel abſque diſcuſ-
ſione obliuioni præterita tradit: utrunq; cõgruit ſapienti, ex magiſterio experientiæ fit
cautus, atque ex cautela efficitur prudens. Erat beata uirgo de omnibus quæ audiebat,
ſeu uidebat in Chriſto conferens in corde ſuo. Nil prudentiſſimæ matri de propheta-
rum oraculis, aut iuſtorum eloquijs, quæ pertinebant ad dominum, prçteribat indiſcuſ-
ſum. Ad perfectionem itaq; prudentiæ ſpectat tranſacta minimè obliuiſci, ſedulaq; co-
gitatione recolere impenſa à Deo beneficia, tentationes prçteritas, ſuperata diſcrimina,
& multimodos caſus delinquentium. Nempe ingratus quiſq; diu ſtare nõ ualens relin-
quitur ſibi: ut ſciat poſt ruinam conditorem cognoſcere proprium. Diſcat igitur miles
Chriſti in belli ſpiritualis acie conſtitutus Deo gratias agere: quatenus contra aduerſa-
rios uirtutem, in agendis prudentiã, & de cæleſtibus donis ſemper potiora mereatur ac- F
cipere. Diſcat etiã ex iuſtorũ præuaricatione prudentiã. Plurimũ etenim confert ad eui-
tanda propria, aliorũ errata cognoſcere. Porrò ſpiritualis qui iudicat omnia, peccãtium
foueas intuet̃ & gemit, agnoſcit eorũ culpã, & in humilitate ſe deijcit, cõpatitur alienis,
& de ſua infirmitate fit pauidus. Gradus quippe in corde ſuo diſponens ex aliorũ occa-
ſione in ſui regimine efficitur prudẽs, Deo humilis, & in cuſtodia diuinæ legis filiali im-
pellente timore deuotus. Accẽditur huiuſmodi bonorũ exercitijs ad profectũ, ſecumq;
habitans laudabiliter cuncta cõponit, futura præuidet, ut declinet mala, præteritaq; re-
cogitat, ut in ſuo certamine prudentior fiat. Nouit equidẽ dæmonũ fraudes, & q̃ perti-
naci animoſitate cõſueuerint circũuenire improuidos. Hinc ſe ad perferendũ proſpera
& aduerſa præmunit, quæ nũc à dextris, nũc à ſiniſtris inſidiãtur, ut feriãt. O quãtos quo-
tidie intuemur felicibus ſucceſſibus eleuatos, repẽtè ad ima deſcẽdere? Blãdiunt̃ quidẽ
proſpera inſipientiũ animos: qui ſolũ uiſibilia poſſidere peroptant, & ſui amore ſuccen-
dũtur. Mẽtiũtur fucata arte poſſe præſtare quod nequeũt, tẽporis diuturnitatẽ, diuitiarũ G
opulentiã, præeminẽtiam dignitatũ, uoluptatũ ſaturitatẽ, gaudiũ mẽtis, beatitudinis ar-
rham, & fruitionẽ quandã deſideriorũ ſuis dilectoribus pollicẽtur. Talibus ſpõſionibus
filios hominũ trahũt captiuos poſt ſe, tãquã irrationabilia animalia, inaurato ſuo pocu-
lo eoſdẽ inebriãtes heu q̃ crudeliter necãt. Hoc prorſus minimè ualerẽt, niſi quos peri-
mũt prius à ſui cognitione diuellerẽt. Nunquã ſpõte homo ſeculi uanitati ſe ſubderet, ſi
in ueritatis lumine mẽtis oculos apertos teneret. Principalis igitur iactura diſcedẽtium
à Chriſto, & mũdi huius ſectãtium uoluptates hçc eſt, naturalis rationis cenſurã amitte-
re, & falſum pro uero illuſoria delectatione percipere. In hoc profundo dum inciderint,
carnis cõcupiſcentiã, oculorũ appetibilia, uitæq; ſuperbiã, quibus mũdus eſt plenus, nõ
fatigãtur inquirere: Fiũt permittẽte Deo incorrigibiles, ignoti ſibi, ſalutis ꝓpriç inimici,
ueritatis aduerſarij, uirtutũ detractores, infideles apoſtatæ, mẽdacij teſtes, dæmonũ imi-
tatores, uitiorum mũdi ciues, à ſanctorũ collegio alieni: atq; flagitiorũ omniũ uoluntarij
ſectatores. Temporaliũ ſiquidẽ proſperitate elati, nec Deũ timent, neq; ſancta cælorũ a- H
gmina uenerãtur. Quũ igit̃ in labore hominũ nõ ſint, nec cũ hominibus flagellẽtur: ideo
tenet eos ſuperbia, opertiq; ſunt iniquitate & impietate ſua: quoniã uerò quaſi ex adipe
proſperitatis humanæ iniquitates eorũ prodeũt, tranſeunt in affectũ cordis, meditãteſq;
nequitiã impudẽter in excelſo loquunt̃. Iſtiuſmodi planè ſunt germina felicitatis pereũ-
tis exilij, talia imprudẽtium eſſe noſcũtur opera, qui ebriati ſenſibilium uoluptate, cçle-
ſtium gaudiorũ dedignãtur amare ꝓmiſſa. Spiritualiũ uerò proſperitatũ bona (quæ bo-
na utiq; dixerim) quoniã ad profectũ boni ab eo q ſummè bonus eſt, prærogata credũt:
humanũ affectũ alliciũt, ſenſus paruulorũ ſapido ſuo illapſu ab uberibus lutoſç carnis e-
uellunt, excellẽtiæ diuinæ bonitatis lumẽ infundũt, & cõuiuantium in cælorum regno
reliquias deguſtare cõcedunt. Prudentibus quippe & corde humilibus ſapiũt: Internos
nanq; earũ animarũ ſenſus nutriunt ad amorẽ, roborãt ad uirtutes, cõponunt ad mores,
mentes eleuant, depurant affectus, Deo ac hominibus amabiles reddunt, frequẽter de-
clinãt in humiliũ thalamos, ſuamq; in illis collocãt manſionẽ. Gratis etenim cum à Deo
donentur, grato ſuſcipiendæ ſunt corde. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis,
ad

A ad guttam minimam diuinæ dulcedinis, quæ præstatur amantibus. Quamobrem quicunque illa effectus est dignus seductorijs spiritibus interdicat aditum, ne umbram sub ueritatis tegumento recipiat. Ipse planè Satanas in lucis se transfigurat angelum: si quo modo uacantibus Deo, deuotionis auferat fructum. Duplici nanque laqueo illos irretire conatur. In sanctitatis quidē imagine, tumorem superbiæ, & adulteræ consolationis miscet cœnum: tanquam pro singulari uita præcipuum, & commendatione dignissimum ostendit incautum. Cæteros moribus, deuotione, & merito præcellere dicit, quatenus honoris cathedram, seu pastoralis infulæ primatum, uel saltem summum gradum appetat in cælestis regni discubitu. Hoc draconis antiqui seminarium est: hæ, inquam, sunt immissiones factæ per angelum malum: illum uidelicet, qui procaciter contra suum cōditorem erectus aiebat: Supra astra cæli exaltabo solium meum, in monte testamenti, in lateribus aquilonis, & ero similis altissimo. Nam quemadmodum humilitatem Deus, ita elationem diabolus subministrat. Beatus humilis, quoniam si disponente Deo ceci-
B derit ex qualicunque mentis inflatione non collidetur: quia dominus illi supponet manū, ne funditus pereat. Superbis enim resistit, & humilibus dat discretionis gratiam, ut sciāt sobriè, & cum prudentia spiritualium gaudiorum tractare affluentiam. Cum prudentia quidem, ne elationis aura illa illecti, in magnis aut mirabilibus supra se diligant ambulare. Sobriè uerò, ne diuinæ consolationis refecti pabulo, propriam cogantur diabolica fraude decepti pręterire mensuram. Temperanter etenim spiritualis est sumenda dulcedo, ne ex immoderato gustu fastidium generet. Hoc sapiens insinuans inquit: Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne cogaris euomere. Non igitur ad satietatem spiritualis est sectanda deuotio, ne ex familiaritate nimia contemptum, aut ex assiduitate imprudenti tædium generet. Quis sapiens intelliget hęc, domini mandata custodiens: utrarunque deceptionum effugiet laqueos præeunte prudentia. Nam & per humilitatem cordis, superbiam, & per discretionis libram, tepiditatis spiritus collidet decipulam. Latus planè dextrum muniet in prosperis, ne bono utens malè, efficiatur malus. Muniet & sinistrū, Pro.25
C ne fatigatus aduersis, contra salutem propriam repugnare uideatur. Optimum nanque salutis præsidium, sunt diuinitus irrogata flagella: quemadmodum apostolico ore dominus testatur, dicens: Ego quos amo, arguo: Purgantur electorum palmitum infœcundi rami, ut uberem agricolę procreent fructum. Nam qui inculti remanent prorsus suo exciduntur tempore, & in ignem mittuntur. Maximū itaque miserationis diuinæ munus, ac præcipuum humanæ spei solatium est, temporaliter cum Dei filijs aduersitatibus exerceri: quatenus discat qui patitur compati patientibus, non insolescere successibus secundis, labentis seculi non inhærere delicijs, peregrinationem non amare propriam: & se supra cæteros non inflare. Difficile dilectionis lege contentus est, qui alios prosperitate præcellit. Consueuit autem qui tribulationibus fatigatur sectari humilitatem, priuatam non appetere gloriam, potentium deuitare consortia, salutis monita libenter audire, sanis consilijs acquiescere, & diuinam legem operibus custodire. Bonum (inquit Propheta) quia humiliasti me, ut discā iustificationes tuas. Improbus igitur cēsendus est ille, qui Heb.12 Psal.118
D eruditus uerbere impatienter tolerat. Vide fili (ait scriptura sacra) ne fatigeris, neque contradictionis prorumpas in uerbum, quum flagellaris à domino. Quis enim filius, quem non corrigat pater? forti equidem animo illata sunt toleranda conuicia, sed hilariter paterna sunt sustinenda flagella. Verùm patientis infirmitas prudentiæ semper est munienda suffragio. Rationi quamplurimum cedit humana debilitas, erigitur beneficijs, mercede solidatur. Debita itaque delictorum, bonorum omissio, gratiarum numerositas, sanctorum exempla, & promissæ felicitatis sedulo ruminanda sunt præmia. Istiusmodi etenim cogitationibus humana mens in pœnis fit hilaris, & in omni probata uirtute sublimis. In arce quidem prudentiæ constituta futura prospiciens, & præterita secum pertractans, quemadmodum prosperitatibus eleuari non ualet, ita ab irruentibus nequit aduersitatibus superari. Regio nanque decorata fulgore in se humilis, terribilis hostibus, in electorum oculis honorabilis, atque diuino conspectui ex uarietate prudentiæ amabilis extat. Heb.12

Qualiter per corporales sensus, rationalis spiritus proficiat, atq; de ipsius spiritus nobilitate præcipua. B

Cap. VII.

Sicut uniuersa animatá corpora, quæ uegetantur in terra hominis corpus dignitate præcellit & forma, ita inter eiusdem corporis mẽbra naturali nobilitate supereminet caput: sensuũ nanq; pulcritudine decorat, per quos corpus omne nutritur & regit. Sine oculorũ adminiculo, quàm multa patiũtur incommoda? Illo quicunq; caruerit, plurimũ deficit cognitione eorum quę in cælo fulgent, uolitant per aera, in aquis natant, mouẽtur in terra, seu gignuntur ex ea. Nam corporea hęc per oculorum cernuntur intuitum: per aspectum uerò eorum decor agnoscitur. Quod enim de oculorũ officio dicitur, hoc idem de aurium, narium, ac oris ministerio patet. Sũt nanq; hi sensus quidam spirituales pædagogi rationis: per eosdem quippe rationalis spiritus optimè prouehitur, nedũ ad naturalium scientiã, uerumetiam
Rom. 1 ad diuinitatis præclaram notitiã, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. F
Conspiciuntur itaq; & percipiuntur per sensus corporeos quæ facta sunt, & habent corpus, sed intelliguntur per mentem & rationem. Subministrant enim sensus carnis interiori homini intelligẽdi materiam. Ipse uerò sensuum corporalium perficit dignitatem. Vicissim sibi inuicem famulantur, neq; absq; partium detrimento, ualet ab alterutris separari. Sacramentũ hoc magnum est, & cõsideratione dignissimũ, ut superior natura ab inferiori iuuetur, quemadmodũ à superiore inferior. Est planè corporalis natura longè inferior spirituali, & actu, & dignitate, & fine. Valet sine corporali spiritualis natura subsistere: absq; spirituali uerò corporalis minimè. Tolle à corpore animam, & quid erit corpus? Vtiq; cadauer fœtidissimum, corrupta materia, uas horrendum, & instrumentum inutile. Cesset uirtus, & ministerium proprium rationalis spiritus in humano corpore constituti, & uidebis hominem deformem, creaturam iumentis insipientibus similem, brutisq; animantibus æqualia opera facientem. Nempe omnis hominis pulcritudo, cuncta elegantia humanæ speciei, nõ ex corporali, sed ex spirituali eius natura prouenit. Quod enim datũ est in prima ipsius institutione, ut uidelicet pręesset piscibus maris, uolatilibus cæli, & bestijs terræ propter rationalem illi prærogatum est spiritũ: huius prælationis gradum ideo amisit, quia legem conditoris præuaricãdo deliquit. Retinuit quidem in se naturę nobilitatem, in discretionis iudicio, in amoris priuilegio, in utriusq; merito, in immortalitatis dono. Perdidit autem autoritatem imperandi, præsidendi decorem, libertatem operandi, Deumq; interpellandi fiduciam. Profectò nisi cõferat gratia, reparet uirtus, & uitæ sanctitas mereatur, nunquã recuperare ualebit. Peccante itaq; homine, nec peccatũ, neq; peccati pœnam euadere potest: sicq; auxilio indiget alieno, ut in id quod fuerat, reuertatur: reuertitur autem si per uiam alterã in eam unde cecidit, redire uoluerit regionem. Humiliet ergo se, & legem Dei obediendo custodiat, ut efficiatur amicus Dei, angelorum consors, dominus mundi, possessor sui. Nunquã in inferioribus principatũ acquiret, nisi superiori suo fuerit uoluntate subiectus. Nempe meriti sublimitate priuatur, quisquis Deo extiterit necessitate impellente submissus. Redde, H ô homo rationalis superiori tuo, quod ab inferiore tuo requiris. Sicut inferiorẽ, ita superiorẽ te habere cognosce. Inferior tuus utiq; sub te, & iuxta te est. Sub te quippe est, quicquid fulget sub cælo, siue aurum, siue argentũ, siue preciosi lapides: quicquid in aquis natat, quicquid de terra gignitur pulcrũ uisu, gustui dulce, odoratui suaue, & tactui blandum ac molle. Iuxta uerò te, teq; inferior est, corruptibile corpus, infirma caro, sensualitas tua sine ratione, & absq; discretionis iudicio: cui præes ac principaris, tanq; caput in corpore, & ueluti superior inferiori. Superior autem tuus supra te est, sed non longè à te: quanquam immortalitatem habeat, & lucem inaccessibilem habitet: tecum tamen si assensum præbueris habitare concupiscit. Noli igitur illum spernere, noli abijcere, nec uelis illi cordis tui ianuam pulsanti repudij libellum dare, quod nõ ad eius, sed ad tui interitum fieret: illum agnosce, illum uenerare, illiq; obtemperare stude. Per ipsum quippe illi famulando antiquam recipies dignitatem. Quicquid enim honoris, quicquid solatij te delinquente deperijt, præstantius per ipsum in melius reformabitur. Nec mireris
Col. 2 in hoc. Apud ipsum nanq; & in ipso sunt sapientiæ thesauri, atq; scientiæ diuitiæ imprædabiles,

A dabiles, deliciæ spirituales, honores regij, potestas æterna, incorruptibile regnum, gaudia perpetua, opulentissima refectio, exuberans pax, florida & nũquam deficiẽs ætas, societas sanctorum, angelorum consortia, præclarissimæ mansiones, iucunditas sine fine, puritas sine labe, æternitas sine terminatione, beatitudo uera, cognitio certa, cõprehensio immediata, laus sonora, perfecta iubilatio, cõmune præmium, bonũ summum, omniumq; desiderabilium conuiuium defæcatum. Hæc uniuersa, & his multa præstantiora, suis dilectorib. impertitur. Illum itaq; ama, illiusq; te spõte tribue famulatui, ne cogaris inuitus. Nam uelint nolint oẽs ipsius obsequuntur imperio. Gratãter tñ accipiet, gratiamq; rependet, si hoc sponte perfeceris. Dabit enim tibi sua, & libẽtius se. Te nãq; exigit à te, ut se donet tibi habitetq; in te, non propter se, sed propter te, cui hoc proficit ad solatium prouenit ad meritum, suffragatur ad præmium, communicatur ad gaudiũ. Quomodo (oro) non gaudebis, quum illum qui fecit te, agnoueris requieuisse in te? se reclinasse in te, ut te eleuet ad se? & hoc unde? quibus meritis? quo interpellante? quo

B teste? quo modo? quo fine? cuncta hęc amantibus suauiter sapiunt: quoniã in ipsis sunt amoris præludia, & diuinæ caritatis sacrosancta commercia. Abiecto igitur onere prægrauantis cupiditatis proprijs accede pedibus. Accede (inquam) & superiorem tuũ agnosce, sicut inferiorem agnouisti, quatenus ita ille præsit tibi in te, quemadmodũ tu inferiori tuo præesse desideras. Suscipe superiorem tuum, ut inferior tuus suscipiat te. Nũquam inferiori dominaberis, nisi tibi superior dominetur. Tantum tu illi, quantum iste tibi. Optimus ad regiæ potestatis ascensus est, ut qui seruitutis obsequium ab inferiori cupit, id ipse superiori suo exoluat, præcipue quũ hoc exposcat dignitas, ratio suadeat, cogat seruitus, clamẽt beneficia, necessitasq; compellat. Ista profecto nulli nisi Deo cõueniunt. Nemo te ô homo nisi Deus superior est. Te præcellit dignitate, gratis te fecit, à seruitute redemit, beneficijs ditauit, & uolũtate uiuificat. Nõ dedigneris tanto, taliq; subesse, non spernas illum, quia non spreuit te, sed misericorditer descendit ad te. Excelsus dñs, omnipotens dñs qui in altis habitat, humilia respicit in cælo & in terra. Respe- Psal. 137

C xit plane in cælo sancta illa angelorum agmina, qui superbienti Lucifero minime consentientes in humilitatis uirtute firmiter perstiterunt. Respexit quoq; in terra, qñ uerbũ suum de regalib. sedibus mittens, naturam nostræ mortalitatis ut assumeret uoluit, quatenus seminecem, uulneratum & nudum sanando redimeret, se tunc cognoscibilem fecit homini, quum factus est homo. Qñ uerò factus est homo, factus est frater, magister, sponsus, mediator, redemptor, & caput. Caput igitur tuum ô rationalis homo agnosce, ut corpus tuum agnoscat suum. Hoc quomodo fiat Apostolũ audi. Caput (inquit) mulieris uir, caput uiri Christus, caput uerò Christi Deus. Nempe mulier hæc sensualitas tua, quæ rationis regimine indiget, quoniam non ualet per se. Huius tu constitutus es caput, ut per te instruatur, per te ducatur, per te cohibeatur ab ijs, quę non licent sibi, & dñi lege prohibentur. Hæc habet appetitus suos quæ diuinæ uoluntati aduersanẽ. Hos comprimere debes, & propter hoc principatum super illam adeptus es, tanq; in corpore caput, alioquin abuteris dono tuo, tuaq; dignitate priuaris. Ascende igitur super tribunal tuum rationale, & inordinatis carnis desiderijs impone legem, quam te iubente, 1. Cor. 11

D te custodiente præterire non audeant. Hanc utiq; si errare non uis, disce à superiori tuo & à capite tuo, ut mulier audire dignetur abs te. Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam in mente tua habeto, & in te ipse tanq; in propria sede resideat. Nam teste eloquio diuino anima iusti sedes est sapiẽtiæ. Tibi ipse dñetur, te doceat, tecum loquaẽ, caputq; tuum ueluti spiritualis galea salutis ab inimicorum protegat iaculis. Hac quippe galea si fueris decenter ornatus corporis animæq; tuos custodies sensus, nõ poterit mors habere ingressum, ubi uita suum collocauerit domicilium, ubi præsidet sapiẽtia, ubi rationalis spiritus à uerbo instruitur hostium spiritualium non præualent insidię. Interiores nanq; sensus dirigit, & exteriores à tentatione custodit. Aurium etenim sepit auditum, ne per illum detractionis uirus obscœnorumq; uerborum introeat lãguor, & mẽtis cõmaculet puritatem. Oculorum quoq; reprimit curiositatẽ, ne uisibilium inspecto decore concupiscentiarum carnalium sagittis cor penetret. Odoratus etiam lenocinia cohibet, quatenus uirili censura seruata ad exteriora blandimenta non defluat. Gustum demum componit, & linguam, ne sub temperantiæ legib. constitutæ discretiõis metas ir- Sap. 7

rumpere possint. O quam diligenda galeæ huius fida protectio, quæ dum in mentis sublimitate seruatur, utriusque hominis tentamenta dissoluit. Interiorem siquidem pacem amabili spiritus suauitate custodit, atque inoffenso gressu se diligentem tollit in altum. Veritatis etenim lumine irradiata mens nec inutiliter profluit, neque in elata cogitatione tumescit, plus sapere quam oporteat nolens & in corde humilis, & opitulante gratia fit sanctitate sublimis. Ibi plane sine strepitu erudit à uerbo, atque incerta & occulta diuinę sapientię eloquia spirituali percipit auditu, cælestium cantionum modulatione lætatur, ac diuinæ laudis aspersa dulcedine futuræ felicitatis odore pinguescit. Caritatis namque referta amœnitate post concupiti sponsi currit odorem, tenet quem diligit, currit ut capiat, amplectitur ne fugiat: ut placeat laudat, atque ne deficiat in idipsum semper exorat. O quanti gemitus, ô quam crebra suspiria promit? Amoris enim concremata incendio, & deuotionis nectare saginata medullatum laudis exoluit incensum: sicut Deo acceptum, sic sibi ualde salutificum. Hinc repletur os laude, cor eleuatur in iubilum, dilatatur uotis animus, & mens æternæ lucis candore uestitur. Efficitur utique læta pro munere, uirtutib. fœcundatur, rapitur in cælestibus, sponsique castis amplexibus demulcetur. Hæc sunt ô dñe Iesu mentium te diligentium interna solatia, hęc (inquam) sunt te possidentium beata studia, per quę te dirigente teque seruante, & in spirituali certamine uincunt, & ad culmen affectionis ascendunt. Te quippe in illis præsidente ut dñs ab immundis spiritibus eorum interiora pariter & exteriora defendis. Tuo nanque ueluti spirituali galea muniti præsidio, nec tentationibus sensuum cedunt, neque carnis uoluptatibus acquiescunt. B F

Quòd detrimenta plurima ex ignorantia causantur, & de concupiscentiæ luctu, quæ per fidem superatur. Cap. VIII.

Animarum quisquis salubriter uult mederi languoribus, morbi naturam cognoscat & causam, hæc si quis scire neglexerit ægroto nō sospitatem, sed uitæ finem inducit. O nescientiæ quanta sunt mala, sub ipsa iacet ratio, discretio periclitatur, fluctuat mens, fugatur humilitas, uirtus deperit, fugatur pax, ordo confunditur, disperditur gratia, & desideria sancta concepta frigescunt. Studete igitur ô Christi milites scire quid expedit, propriæ infirmitatis agnoscite causas, quatenus inimicorum uestrorum ualeatis præcauere insultus. Vbi dñatur ignorātia ignauia præualet, ubi dormitat custos, ibi aduersarij utique irrumpere solent. Quamobrem singulos Apostolus de his admonere nos uolens inquit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Improbum plane ualdeque uerecundum est aduersarijs irruentibus dormitare. Quoniam uerò quamdiu sumus in corpore, militamus in acie, euigilemus animo, ut in spirituali prælio uiriliter perduremus, sedula intentione quæramus spiritualis belli causas, hostiumque nostrorum insidias. Hæc ex quo dño Iesu militare curaui, mecum conferendo agnoscere studui, quanquam in me præualente secordia easdem minime debellare potuerim, quoties turbatus est à furore oculus meus, quoties cor meum dereliquit me, toties ab ijs turpiter superatus inuenior. Heu persæpe agnosco quid debeam, sed effœminatus animus, ac detestāda consuetudine deprauatus, sibiipsi subesse compellitur. Video utique legem aliam in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuumque me ducentem in lege peccati, quæ est in membris nostris. Hanc spiritualium passionum dixerim causam, hanc cunctis uitijs fomitem ministrare asseuerare nō ambigo. Hinc spiritualis pugna sumit originem, hinc triumphandi contra nos inimicorum nostrorum roboratur audacia. Tolle concupiscentiam ab homine, & omnia pacata reperies. Vnde lites, unde contentiones, rapinæ & æmulationes, & talium millia? nōne ex concupiscentijs quę militant in nobis? Custoditur lex, pax seruatur, nutritur cōcordia, sufficiunt propria, nequaquam aliena diripiuntur, subest caro, ratio dñatur, diliguntur cęlestia, & fraternus amor augetur, si concupiscentiæ defuerit languor. Ipso autem uigente ac præualente deordinantur omnia, siue corporalia siue spiritualia sint. Quamobrem omnis disciplina Christianæ professionis non in miraculis faciendis, non in futura prædicendo, non in eloquio cōposito, scripturarumque explanatione, sed in resecandis concupiscentijs cōmendatur. Quantum Christum quis diligat in hoc spirituali certamine recognoscet. Reperiuntur quamplurimi qui sua tribuunt indigentib. corpus abstinentia macerant, peregrinantur pro dño, laborib. se exponunt atque periculis, & tamen proprias concupiscentias relinquunt G Eph. 5 Rom. 7 H

A linquunt indomitas: nihil laboriosum arbitranť esse: quod sua uolūtate perficiat. Qui uult post me uenire (inquit dñs) abneget semetipsum, & tollat crucē suam & sequatur me. Nempe nil aliud est abnegare seipsum & crucem tollere, ꝙ carnalib. desiderijs quę aduersus animam militant reluctari. In nobis igitur & omnino cōtra nos pugnare nos docet, si cælorum æterna cupimus habere promissa. Non alienus quærendus est qui feriatur: non bellandi extrinsecus est quærenda materia. Intra nos armatus est hostis, ad renitendum utiq; semper accensus. Si coronam cupis reportare uictoriæ certā, spiritualiter certa. Adest in te qui uideat, iudicet & coronet. Nempe quemadmodū spirituales hostes sunt cum quib. confligimus: ita spiritualia arma. Apostolum audi loquentē: Arma (inquit) militiæ nostrę non sunt carnalia, sed spiritualia & potentia à deo: qm̄ nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Hinc est quod tam pauci reperiuntur, qui in huiusmodi ualeant perdurare certamine. Re nanq; Luc. 9 2. Cor. 10

B uera arduū est, ut quis cum inuisibili hoste inuisibiliter uelit habere congressum. Quis quod non uidet amat? quis oculis clausis pergit ad pugnā? & tñ sine uisibili lumine reluctari oportet. Habere aūt te decet lumē ut uideas: absq; lumine omnino superaberis. Lumen quippe hoc cordis non corporis, mentium non oculorū est. In hoc lumine spirituales inimicos conspicis: spiritualem te uincente coronā percipis. Deus est spiritus: ideoq; in spiritu decertandum est, ut placeat ei qui uidet in spiritu: hoc ut cōprobes uerum esse quod dicitur, quid Propheta dicat attende: Spiritus ante faciē nostram Christus dñs. Non est hora neq; temporis momentum, quo te nō cernat deus tuus. Caue ne segniter dimices, ne corā tanto iudice astantib. ministris angelis succumbas, & triūphi amittas palmā. Nam sicut gloriosa uictoria, ita ignominiæ plenum est esse deuictū. Duplici quippe pœna mulctatur, qui ex ignauia hostib. cedit: damni etenim detrimentum patitur, & sensus dolore transfigitur. Quomodo non doleat qui dæmonū captiuus effectus elongatur à Christo, & ab unitate separatur ecclesiæ? Tanꝗ inutile membrū prę Ioan. 4

C ciditur, & iustorum omnium caret suffragio. O ꝙ lugēda iactura est nesciri à dño & cōtubernio priuari sanctorum. Estote (eia) nunc bellatores Christi fortes in prælio: & nedum cum antiquo serpente, uerumetiā contra concupiscentias uestras uiriliter decertate. Sumite armaturā dei, loricam uidelicet prudentiæ, salutis galeā, & scutum fidei: quatenus aduersariorum ignita ualeatis extinguere tela: hoc tenete scutū: hoc inimicis semper opponite. Nusꝗ amoueať, nusꝗ à latere uestro discedat, fide state, fide certate. Est plane scutum fidei impenetrabile, aureum, & nunꝗ deficiens. Nempe si absq; fide uiuitis, mortui estis. Si sine fide certatis ilico uicti estis. Est enim fides donum dei cælitus Christi militib. prærogatum ad diripiendum cælorum regna, debellādumq; aereas potestates. Sic apostolus Petrus fideles exhortans inquit. Sobrij estote & uigilate: quia aduersarius uester diabolus tanꝗ leo rugiens circuit quęrens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Maxima fidei defensio, quæ contra dæmonum fremitus protegit bellatores, & à uisibilib. ad inuisibilia rapit. Nempe nil diabolica figmenta sic reprimit, euadit pericula, tentationes superat, tolerat aduersa, spernere facit seculum, dissoluit lites, Eph. 6 1. Pet. 5

D dona debita, proximum facit deo: sicut fides quæ per dilectionem operatur. Non illa quæ credit deum, uel credit deo, sed quæ credit in deum. Prima quidem & secunda dæmonum est & malorum: tertia uerò iustorum obtemperātium Christo. Ista (inquā) patiens est, ubiq; secura, semper gaudens, erecta in deum, & uniuersa creata transcendēs. Concupiscentia nanq; uisibilibus pascitur. Fides autem inuisibilibus & futuris, ima despicit, & eleuatur in summa. Magnanimitate sua nec mortem metuit, nec cruciatib. cedit: quin potius naturam uincit, uisibilia calcat, præsentemq; uitam exilium arbitratur. O fides catholicæ religionis ornamentum, diuinæ legis custodia, sacramentorū clauis, uirtutum genitrix, perpetuæ felicitatis ianua: amica angelorum, mundi interuētrix, laudabiliumq; operum merces, ꝙ gloriosa dicta sunt de te, & ꝙ præclara sunt tuæ dignitatis præconia. Tibi dei & hominum mediator, uerbum utiq; sempiternū, & patri coęterna sapientia perhibuit testimonium. Te patriarcharum & prophetarum oracula multipliciter prædicant: super te sanctarum scripturarum eloquia sublimiter operante paracleto fundata subsistunt. De sacrosancto diuini consilij arcano progrediēs in electorū

illaberis corda, ut de sacramentorum cælestium ueritate illos introrsus erudias. Nemo quippe (nisi præuia luce tua) intelligere ualet diuinæ maiestatis celsitudinem, bonitatem & gloriam. Nullus (inquam) abs te resurrectionem futuram, uirtutum cælestium gradus, eorumq; ministeria, dona spiritus, & scripturarum uirtutem percipere potest. Quid uerò de cælestibus loquar, quum nemo sine te de se ualeat habere notitiam? Gerit quisq; in se rationalem quandam, spiritualemq; substantiam, cuius dignitatē nequaquam intelligit, nisi per te: hāc qui nouit diligit. Qui uerò nouit prius credidit, prorsus nunquam sciret si non crederet, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Quapropter quicunq; abs te sunt, non intelligentes se, diligūt uanitates & insanias falsas seculi huius, per quas uenundati sub peccato, pergunt ad interitum sempiternum. Tuo siquidem priuati splendore, per effusas uitiorum tenebras circunducti cupiditatum irretiuntur laqueis. Minime profecto caperentur, nisi se prius alienarent à te. Quāobrem amatores Dei, quotiescunq; diabolica contra se iacula intorta prospiciunt, scutum tuum uiriliter opponentes, perseuerant illæsi. Si quando lutosæ carnis illecebra mētem eorum impulerit: si temporalium inferiorum honorum appetitio fragilitatem humanæ cupiditatis illexerit: si corporalium sensuum petulātiam uisibilium rerū attraxerit species, ilico clypeo tuo protecti uictores existunt. Ingeris enim illis æternorum notitiam, per quam suauiter recreati concupiscentiarum letalium uenena reijciunt. Sola quippe scientia tua futurorum certitudinem præbet. Diceris nanq; & es sperandarum substantia rerum, argumentumq; non apparentium. Per te igitur fidelis quisq; efficitur uictor: quoniam sine delectatione & cognitione cælestium, nequaquam uerus tēporalium contemptus acquiritur.

(Margin: Esa. 6 — beside "nunquam sciret si non crederet"; Heb. 11 — beside "rum substantia rerum"; B, F — section letters in right margin)

Quales esse debeant, qui in spirituali pugnaturi sunt stadio, & de liberi nobilitate arbitrij. Cap. IX.

IN uisibili conflictu, sicut usus docet nullus qui aut cōfectus senio, uel ætate puerulus, seu ægrotus corpore, siue inermis pugnaturus progreditur. Tales prorsus obhorret certandi peritia. Nempe si eorum quibus nil deest, quod ad militarem pertineat artem pereunt multi: quid de ijs, quibus multa superaddita adsunt incommoda arbitrandum sit, iudicet sapiens. Porrò inuisibilis certaminis uisibile bellum gerit imaginem. Et eadem in isto quę in illo competunt necessaria esse censentur, eo perfectius quo in spiritualibus iactura est grauior, pœna prolixior, uerecundia manifestior, morsq; immanior. Quid (oro) tēporalium damna (etiam si omnium mundalium amissio fieret) æternis diuitijs comparantur? Quid momentaneæ pœnæ inferni supplicijs coæquātur? Quid æstimandum est erubescere in conspectu hominum, æquiparatione pudoris, quem in conuentu omniū hominum, angelorumq; perpessuri sunt reprobi? Postremo interitui corporis quis animæ mortem non dicet esse dissimilem? His igitur diligenter attentis, cuncti mortales euigilent: taliaq; ad sui defensionem habere conētur, qualia in spirituali bello opportuna esse decernunt: uniuersos quippe in hac mortali carne degentes, luctandi impellit necessitas. Nullus excluditur, nullus ab ista liber efficitur. Seruus & liber, diues & pauper, nobilis & ignobilis, doctus & indoctus, senex & iuuenis, masculus & fœmina, fidelis & infidelis in suæ uitæ primordijs lacessitur ad pugnandum: inimicitiarum nanq; secum fomenta deportans, hostes suos aduersus se promouet ad certandum. Horū plane sæuitiam formidandam nullus euaderet, nisi gratia cælestis protegeret bellaturos. Agit itaq; erga unumquenq; diuinæ bonitatis ueneranda dignatio, ut & aduersarios compescat ne noceant, & facinoribus omnibus infra discretionis ætatem commissis indulgeat. Hoc quippe exigit censura iustitiæ, ut cui merendi deest copia sensus, in futuro iudicio desit & pœna. Ex libero hominis arbitrio, præmij seu damnationis pendet causa. Qualis fuerit singulorum uoluntas, talia prærogantur stipendia meritorum. Verum illa tantum dicenda est libera, quæ rationis sociatur examini. Est inquam uoluntas tunc libera, quum sponte conditoris subijcitur legi, quum malitiæ seu doli ueneno priuatur, quum uitiorum nexibus absoluta per amoris studium tendit in Deum. Cæterum quum discretionis caret iudicio, quum peccatis tenetur obnoxia, quum uoluptatibus dedita carnis sectatur illecebras; sicut nec sana, ita neq; esse censenda est libera.

(Margin: G, H — section letters in right margin)

Adultis

A Adultis ergo qui liberi arbitrij frui ualent dignitate, quemadmodum certaminis labor indicitur: sic triumphus debetur & gloria. Quamobrem quisquis rationis est compos uoluntati suæ imponat legem, ne per cupiditates seculi labentis effrenata discurrat. Affectus inquam animæ tanquam spirituales pedes dirigat in uiam pacis, & in amorem uirtutum, ut non aduersariorum suorum irretiatur laqueis, & duplici morte depereat. Habet enim anima pedes suos, quibus persequi, atque spirituales potest aduersarios declinare. Affectibus quippe anima mouetur non locis. Hostes proculdubio tūc suos insequitur, quum pijs affectibus depurata, atque composito immissiones malas reluctando disperdit. Eosdem uerò tunc declinare decernitur, quum delictorum materias fugiendo contemnit. Sunt igitur spirituales ij pedes deuotionis ac lacrymarum lauacro detergendi, ne polluti amoris cœno fœdati cęlestis sponsi displiceant oculis. Sūt etiam calciamentorum honestate tegendi, ut in certaminis expeditione sint proni. Nemo plane gratanter nudis plantis pergit ad stadium. Quamobrem quisquis absque fa-
B stidio pugnare uoluerit, duplici desiderio tanquam duobus calciamentis se muniat: quatenus ueprium aculeos, lapillorum punctiones queat inoffensis pedibus peragrare. In sinistro uerò uitiorum semper anhelet fugam. In dextro autem cupiat indeficienter uirtutum sectari gesta. Huiusmodi calciamentorum ornamento sponsam decoratam fuisse cognoscimus, quando sponsi uoce ei in Cantico dicitur canticorum Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. Ornant quippe & muniunt. In altero quippe dilecti alliciunt oculos. In altero uerò à bestiarum morsibus, & tentationum liberant offendiculis. Nemo diabolo insidianti calcaneo caput conterit, qui istis caruerit. Studeat itaque à corde suo uitiorum resecare illecebras, qui pugnat ut uincat: peccatorum obhorreat causas qui diuinis cupit placere obtutibus. Fœdat prorsus & cupiditatum compede astrictum tenet animæ pedem uitiorum blanda uoluptas. De hac quicunque fugerit gloriosissime triumphabit: innumeros hæc temeritate armatos debellando prostrauit. Terga uerò uertentibus uix tenuiter manus iniecit. Cant. 7
C Fugite (inquit dominus) de medio Babylonis. Nouimus iustum Loth non nisi fuga mediante de Sodomorum fuisse erutum incendio. Libidinis fuga, castitatis amore perficitur: humilitatis gressibus superbiæ laquei declinantur. Iracundiæ fremitus mansuetudinis moderamine coercetur. Gulæ utique inordinata uoracitas sobrietatis delectatione compescitur. Inuidiæ letalem morbum, sine caritate quis superat? Ambitus cupiditatis, & temporalium sitis, cælestium prælibatione sedatur. Verum & futuræ retributionis certa fiducia ignauiæ torporem expellit. Vitiorum igitur fuga uirtutum amore perficitur. Ambo cohærent, nec ab alterutris separari queunt. Nam nec uitium sine uirtutis desiderio superari, nec uirtus absque uitiorum contemptu ualet adipisci. Hæc desideria duo sunt animæ pedes, quibus omnes utuntur, qui in stadio spiritualis certaminis currunt, ut incorruptibilem coronam accipiant. His currebat Apostolus non quasi in incertum, sed corpus proprium uirtutum studijs edomabat, ut abdicatis uitijs spiritui subderetur. Nempe ad perfectionis fastigium, quod triumphus est pugnæ, uirtutum desiderio impellente pertingitur. Isto nihil utilius bellaturis, in ipso prærogatur gratia, spiritualis latet dulcedo, dimicandi subsistit peritia: per ipsum quoque additur robur, aduersariorum debilitantur uires, uirtus augetur, spe erigitur animus, patentque cælestia. Nemo uirtutis ualet reserare præconia, atque meritorum ipsius propalare commercia. Semper uirtutis concupiscentia grata est Deo, angelis amabilis, iustis proficua. Ista præcedente ac concomitante sancti naturam uicerunt, superauerunt dæmones, debellauerunt mundum, subegerunt seipsos, carnis lenocinia contempserunt, diripuerunt cælum, coronasque perpetuas possederunt, imitatores facti sunt Dei: nam dominus uirtutum ipse est rex gloriæ. Quid referam amplius? uirtutis desiderium præcellit miraculorum operationem, prophetiæ donum, linguarum genera, interpretationem sermonum, sanitatum gratiam, naturalium scientiam, & cognitionem cælestium: multi talibus ornati perierunt: uirtutibus autem nemo. Semper uirtutum desiderio munitus incedat, qui ui cælorum conatur diripere regnum. Non lassescet, non deficiet, nō dormitabit uirtutis amator. Currunt in spirituali hoc stadio multi, sed solus hic perfectionis accipit brauium. O quàm beatos dixerim amantium pedes, qui per uirtutum Hier. 51
D

itinera feliciter gradientes cælestis patriæ delicijs perfruuntur, has post agonis spiritualis consummatum opus percipiunt dapes. Non enim eorum est labor inanis in domino. Si igitur ô Christi milites intimæ caritatis concupiscitis pace potiri: si supernæ uocationis gloriam festinatis arripere: si imprædabilibus thesauris ditari concupiscitis: si immundorum laqueos uos euitare delectat, spirituales animæ uestræ pedes ab omni immoderato affectu excutite, interioris desidiæ uincula soluite, & seruilis onera timoris abijcite: quatenus superatis hostibus, gradu concito ad alta tendentes, amoris hymnum domino cantare possitis: hoc quippe Propheta futurum in se sperabat quum
Psal. 30 diceret: Deus dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum, & super excelsa mea deducet me uictor in Psalmis canentem. Ceruorum itaque & uos pedes habete, si uictoriæ carmen in excelso caritatis monte cordis cum iubilo decantare nitemini. E

De diuersis speciebus orationis sanctæ in duplici statu: quietis uidelicet, & pugnæ. Cap. X.

Icturus de cætero de ijs quæ ad offendendum instituta sunt armis: de sagittis spiritualibus præsens sermo percurret. Hoc quippe genus in diuinis uoluminibus iugiter nominatur: nec ab re. Eminus nanque ferit, acute transfigit, celeriterque emittitur: hostem debellantem propius non sinit accedere: equum & ascensorem frequenter unico prosternit ictu. Extēsum quis non paueat arcum? Sagittariorum quis non declinet exercitum? Spiritualis hic arcus sanctæ orationis est opus. Sagittæ autem contra aduersarios hoc loco directæ ignita sunt orationis desideria, & importuna supplicationum uota, quæ à Christi militibus in cælum corde tacito destinantur. Nempe orationis uirtus, qua mentis intentio ad Deum dirigitur, quamuis unum nomen sortiatur, diuersis tamen effectibus exercetur. Alia nanque quiescentium, atque alia oratio noscitur esse pugnantium. Quiescentium autem quis status enumeret, intelliget studia, uota capiet, ascensus intuebitur, & meritorum gratiam metietur? Solus ista nouit qui rimatur corda, pensat desideria, ac uniuersa prospectat. Diuersimode tamen singuli uacāt Deo: prout sancti spiritus magisterio ducuntur, & suaue conditori suo orationis sacrificium exhibent. Eorum etenim quidam prosternati suorum recordatione facinorum ueniam postulantes, compunctionis gemitus & lacrymarum fundunt riuulos: quatenus diuinæ iustitiæ seueritatem flectant, et prope fiant qui exigentibus culpis longe esse uidebantur. Nonnulli uerò secum tacite pertractantes quanta perceperint dona, siue ex creaturarum obsequio, siue ex ministerio angelorum, Deo gratias agere non desistunt. Sunt etiam plurimi qui restaurationis humanæ mysterium meditando, cernentes internos sensus spirituali delectatione reficiunt: dum ima summis & summa imis caritatis uinculo copulata cognoscūt. Reperiūtur quoque ex ipsis qui hominum consortia fugientes, cordis sui secreta custodiunt, diuinam in se uenerantur potentiam, adorant maiestatem & colunt gloriam. Propterea efficiuntur corde læti, amore feruidi, ac delectatione iucundi: propheticum illud depre-
Psal. 15 hendunt in se quod de se idem pronunciauerat uates. Prouidebam (inquit) dominū in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear, propter hoc lætatum est cor meum & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Vacant plerique Deo per orationis studium, cęlestium eloquiorum sacramenta scrutantes. Percipiunt ij scientiæ lumen, & scripturarum sanctarum notitiam perspicacem: intellectu nanque uisibilia supergredientes gratiæ præeunte splendore in lumine fidei perspiciunt lumen. Inueniuntur quoque aliquot in terra, quāuis in numero pauci, qui corde diuini amoris sagitta transfixi suauiter, concremantur delectabiliter, iugiter supra se feruntur in Deum, laudis obsequium frequenter exoluunt domino iubilatione permixtum. Cantant & gemunt, clamant & laudant, quiescendo tacent, & uociferando discurrūt: tenent & quęrunt, atque amoris brachijs sponsum amplexando liquescūt. Istiusmodi autem: quoniam hoc non licet habere semper, impellente caritate propheticum illud di-
Psal. 41 centes ingeminant. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum: quando ueniam & apparebo ante faciem Dei? Præcellunt nouissimi in gratia, & dignitate priores: quanquā & interdum permittente Deo primi nouissimi fiant. Quāobrē nemo sibi arroget quod accepit. Hunc omnipotēs cōpunctione humiliat, & illū caritatis exaltat remigio. Nūc plan-

A planctum pœnitentiũ conuertit in gaudiũ, nunc laudantiũ uota ariditate dissoluit. Sui aduentus atq; discessus inquiescentiũ mentib. alternat uices: quatenus nullus erga proximos pro perceptis munerib. insolescere audeat. Qui stat igit̃ ne cadat, uideat, atq; in humilitate iacentiũ admonitione firmet̃. Nouit dñs omniũ finẽ: frequenter cecidit qui stare uidebatur. Et qui quatriduanus fœtebat in uitijs, ilico resuscitatus à dño euigilauit ad uitam. Opus itaq; suum perficiant quiescentes, neminẽ iudicent, se nulli præferant; ut dilectam Deo orationis suæ exhibeant seruitutem. Gaudeant se à cõturbationibus dæmonum, & à fragorib. spiritualium bellorum esse remotos. De ipsis arbitror Prophetam cecinisse qui ait. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à cõturbatione hominũ: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictionib. linguarum. Hinc eorum orationis puritas, uitæ innocentia, contẽplatio læta, deuotionis opulentia causatur. Non autẽ sic qui in tentationum agone cõtendunt. Istorum oratio à quiescẽtium est longe contemplatione dissimilis. Est nanq; quiescentiũ oratio humilis, cõpunctione lachrymosa, gra- Psal. 30
B tiarum actione referta, exultatione iucunda, Dei cognitione corusca, amoris flãma succensa, & in diuinis laudib. delectabiliter occupata. Pugnantium uerò, qm̃ ijs uacare nõ congruit quæ ad pacẽ sunt, importuna esse cognoscitur, gemitib. plena, desiderijs ignita, postulationib. crebra, ornata fide & superbiæ tumore uacua. Nequaq; se ualet extollere qui alieno se nouit indigere suffragio. Immundorũ quippe spirituũ importunitatẽ sentiens preces ingeminat, propriam necessitatẽ detegit, imminens periculum narrat, quatenus cæleste placet iudicẽ, & celerẽ de persecutorib. ultionẽ exposcat. Tot nãq; sagittis inimicos ferit, quot desideriorũ preces repræsentat altissimo. Læua etenim fidei scutũ ad defensionẽ sui erectũ tenet, & dextera ignita contra hostes iacula intorquet. Ad momentũ uix intermittit pugnã, ne uel cedat hostib. aut oratiõis præsidiũ intermittat. Nil profecto sic terret Leuiathan, sicut orationis crebra instantia, atq; deprecantiũ deuota suspiria. Aeque orationis quemadmodũ gehennæ cremat̃ incẽdio, fugit ab orãtis facie, atq; liquescit, sciens corã illo non posse subsistere. Dei quippe in illo præsentiã
C uidens pugnanti ilico terga conuertit. Non enim abest dñs ab oratione bellantium, eorum laborib. compatiens atq; periculis. Sic enim per prophetam pollicitus est dicẽs: Inuoca me in die tribulationis, eruam te: & honorificabis me. In mentis igitur arce constitutus clamet ille qui patitur, ut ab aduersariorũ incursionibus liberatus adiutori suo honoris & laudis exhibeat debitum. O mira conditoris nostri caritatis effusio, qui nec in tribulatione deserit, neq; supplicantium uota cum indignatione repellit. Nunc uulneratis occurrit ut foueat, nunc sagittas præbet ut feriat. In pugnæ siquidem interdum periculo prægrauati ad orationis negligimus properare suffragium: efficeremurq; tunc inimicorum præda, nisi ducis nostri præuenti munere & uiribus firmaremur in prælio, & ad orandum informaremur in mente. Ipse nanq; opportune militibus suis & uirtutem standi tribuit ne deficiant, & orandi affectum ingerit ne succumbant. Vtrunq; scripturarum testimonio comprobatur. Propheta quippe sanctus Dauid casus sui periculum & diuinæ miserationis commendare uolens auxilium inquit: Impulsus euersus sum ut caderem & dominus suscepit me. De orationis uerò affectu Aposto- Psal. 49 Psal. 117
D lus ait. Spiritus postulat pro sanctis. Nescimus autem quid oremus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nemo igitur de uictoria diffidat quum Dei secum manum habeat præliantem, & eius spiritum pro se præsidium flagitantem. Se erigenti quisque tantum manum præbeat, & orandi desiderium non amittat. Assuescat ad refugium, implorationis accurrere, quoties inimicorum suorum insultus patitur. Emineat super se & de sublimitate cælorum orationis arcu ignitas contra hostes sagittas intorqueat. Diuinum bellatorem sic facientem attende. Olim in prælio stabat populus Hebræorum Amalech debellaturus: Moses uerò solus orabat in monte: orante nanque illo Dei populus præualebat: preces autem intermittente propheta, superabantur Hebræi. Clamabat uotis ad Deum, & in terra certantium roborabatur uirtus. Erant profecto orationes Mosi, tanquam sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs. Suis orationibus aduersarios sternebat, auxiliabatur suis, honorificabat Deum, excelsisq; præconijs orationis merita commendabat. Vatis huius testimonio, disce qui pugnas implorare altissimum: disce non armis uisi- Rom. 8

bilibus sed oratione certare. Inuisibiles nanque inuisibiliter superantur. Falleris omnino si corporis fortitudine, si uirtute propria, aut dimicandi arbitraris te posse triumphare peritia: diuino uincis fretus auxilio, animi uirtute, & ex orationis instantia inimicos in B
Psal. 43 sequeris. Prophetam confitentem ausculta: Non enim (inquit) in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me, sed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio uultus tui utique saluabit me ab inimicis meis. Ecce Dei potentiam, prærogatam gratiam, & infusum affectum ad orationem suauiter impellentē. Sta itaque in tui cognitione qui certas ne de te confitendo diffidas, prudentiæ lorica, & salutis galea, atque fidei protectus clypeo aduersariorum fallacias & eorum perniciosa tentamēta deuita. Orationis uerò arcu desideriorum intorque sagittas. Tibi prorsus appropiare non poterunt: quoniam testimonium propheta perhibēte, desiderium pauperum exaudiuit dominus, & præparationem cordis eorum audiuit auris tua domine. Qui enim orandi præbet affectum, nequaquam orationis meritum pugnæque triumphum negat.

Quòd utile sit diaboli non ignorare astutias, & de præconijs longanimitatis Christo militantibus opportunæ. Cap. XI. F

IN spirituali certamine, diaboli non ignorare astutias plurimum proficit ad salutem. Cæco nanque in stadio desudanti nulla adipiscendæ coronæ ingeritur spes, si cum uidente pugnare contingat. Opportune quippe bellatoribus donatur à Christo, ut interiori mentis intuitu spirituales ad capiendum animas percipiant laqueos. Si enim ijs qui uident, euadendi magnus labor incumbit, lumine quicunque carebit, quomodo insidias deteget? intortos declinabit ictus? agnoscet quem feriat? Petat igitur qui pugnat ut uideat, cor secum habeat, ne antiqui hostis circumueniatur anfractibus: iuxta domini sententiam per prophetā dicentis: Populus meus seductus est non habens cor: abijt colonus in terram alienam. Grande prorsus periculum est, non habere cor. Sine corde adolescentior filius, qui peregre proficiscens consumpto patrimonio siliquis porcorum inediam suam saturare desiderabat, fuisse cognoscitur. Patris quippe gratiam, stolæ primæ indumentum, in manibus anulum, & uituli saginati minime degustasset edulium, nisi ad cor rediens cordis G
sui dominium possedisset. Nempe ubi non est cor, deest consilium, non reperitur prudentia, intellectus hebetatur, iacet affectus, fortitudo succumbit, & longanimitatis tolerantia deficit. Est nanque longanimitas amica uirtutum, gratiæ aduocatrix, religiositatis domicilium, fidei speculum, testimonium sanctitatis, ornamentum catholicæ ueritatis, Dei imitatrix, interemptrix uitiorum, tentationum medicamentum, persecutrix dęmonum, & spiritualis lancea inimicorum arma transfigens. Hæc Christi militibus necessaria esse probatur. Tolle longanimitatem bellatori, & ilico timore comprehensus, terga aduersarijs dabit. Si hac operari quisque caruerit intermisso opere repēte deficiet. Sanctorum longanimitatem aduerte tu qui pusillanimitate purgaris. Eorum in tribulatione constantiam, si diligenter attendas efficieris patiens, & in diuinæ gratiæ expectatione robustus. Ipsos imitare quos diligis, ut ad illorum gloriam pertingere queas, uirtute præuia felicitatis eorum consequeris fastigium. Tibi labore pœnitentiæ, in uigiliarum pernoctationibus, in maceratione carnis, in cōtemptu seculi, in orationis assiduitate, in pudicitiæ sanctimonia, in laborum perseuerantia longanimitatis exempla proponunt. Sępe nanque inuisibilium sustentati uiriliter temporalium perferebant H
incommoda. Nouerant esse Deum in promissione ueracem, & se sustinentibus amplissima dona præstare. Mentis quoque oculos in æternitatis contemplatione leuantes breue prorsus æstimabant omne quod transit. Nemo igitur æquo animo præsentis uitæ tolerabit aduersa, nisi fidei magisterio futura prospiciat. Aratro terram scindit agricola, congregata spargit iam semina, messium fertilitatem fideli expectatione peroptans lōganimitate fit patiens, ad anteriora se extendendo, efficitur in labore prouidus, in promissione Dei stat mente securus. Austri regina Hebræorum condemnabit generationem: quoniam à finibus terræ longanimitate promota Salomonis regis sapientiam cōcupiuit audire. Seculi huius incolæ terrenarum rerum lucra sectantes marinis se exponunt fluctibus, alienas perlustrant urbes, Barbarorum inhabitant oras, montium cacūmina transeunt, uastarum solitudinum ardores ferūt, latronum se exponūt periculis, fe-

rarum

A rarum antra perquirunt, insomnes deducunt noctes, ciborum parcitate tabescũt frigore & nuditate pene pereunt, hominum efficiuntur uoluntate captiui, mortis atrocitatẽ non metuunt, quatenus assequi ualeant quod spei longanimitate desiderant. Hæc sunt testimonia, quæ in extremo iudicio aduersus Christi milites conclamabunt: istorũ plane inconstantiam arguent, accusabunt teporem, condemnabunt uitam, pro paruis magna, pro spiritualibus corporalia, pro æternis temporalia commutantium. Flebilis res est, & cum cordis mœrore dicenda, intueri Dei filios ad cęlorum regna uocatos, gratiã paruipendere, promissa negligere, & Dei gloriam non amare. Hinc adeo refriguit caritas, & religionis elanguit uirtus, ut uix ex famulantibus Christo unus reperiatur ex mille, qui uoluptatibus abdicatis, carnem spiritui, & mentem uelit subigere Deo. O quàm multi in ipso diuinæ seruitutis initio suaue iugum reijciunt caritatis, irritam faciẽtes cælestem fidem, & professionis sanctæ scita spernentes. Tales ueluti canes ad propriũ uomitum redeuntes, & tanquam immundi sues in luti uolutabro denuo reuoluti, cælestiũ se 2.Pet.2
B priuant delectatione bonorum. Manum siquidem ponentes ad aratrum, seque retrouertentes, iuxta dñi sententiam, regno Dei efficiuntur inepti. Melius profecto fuerat illis Luc.9 ueritatis non agnouisse uiam, quàm post agnitã abire retrorsum. Sunt quoque innumeri, qui propositum religionis arripiunt, mundum deserunt, obedientiæ colla subijciunt, deuotionibus uacant, in deique itinere laudabili exercitatione percurrunt, perseuerãt in eo quod cœperunt ad tempus, quandiu interiori suauitate pascuntur, irruente autem tẽtationis articulo, quando nec de cælo iustitiæ sol radios suos mittit in terram, neque eorum cor consuetum deuotionis germen effundit, ad spiritualia studia, & ad suimet consequendũ uictoriam remissiores fiunt: Relaxant oris sui custodiam, morum deserunt grauitatem, mentem incultam perniciosa ociositate relinquunt, uirtutum habitus, & perfectionis culmen obtinere se posse diffidunt: Sat esse arbitrantur, si perseuerent in claustro, si delicta priora non repetant, si aliena non rapiant, si in aperto opere mortaliter non delinquãt. Quamobrem orationem negligunt, abhorrent pugnam, fugiunt sanctitatem. Interdũ
C ij priorib. deteriores sunt. De talibus dñs in Apocalypsi loquitur dicens, utinã esses calidus aut frigidus, sed quia neque es calidus, neque frigidus, incipiã te euomere ex ore meo. Apoc.3 Huiusmodi tanquam ij qui reuertuntur ad seculũ lõganimitatis sustinentiam perdiderũt. Nempe ignauiæ torpore compressi, & caritate frigidi, & in spirituali prælio sunt infirmi. Nullo aduersarijs uirtutis repugnant zelo, quoniam nec gehennæ metũ, neque æternæ uitæ degustant præmium, sola ducuntur consuetudine, & plerunque necessitate, atque sui rubore compulsi, tam illa quæ ad diuinum cultum pertinent, quàm ea quæ utilitatib. inseruiunt proximorum remisso peragunt corde. Vtinam saperent, & intelligerẽt, ac nouissima prouiderent: Forte timore compuncti, uel promoti dilectione ab insensibilitatis statu resipiscerent, fierentque in Dei seruitio promptiores. Detestandũ prorsus est hoc hominum genus, qui sanctitatis præferentes imaginem, nec Deo militant, nec mundi blandimenta perquirunt, spiritualis pugnæ ingressi sunt stadium: Christianę militię gestant insignia, corpore currunt cum cæteris, cum re uera strenuis bellatoribus sint lõge dissimiles, securitate torpescunt: suique custodiam deserunt, arbitrantes pacem ubi non
D est pax. At uerò qui hominis uitam militiam in terra cognoscunt esse, qui diaboli astutias non ignorant, qui domesticum animal subigere nituntur rationi, qui adultas cõcupiscentias deprimere satagunt, nunquam deponunt arma: nunquam contra dæmonum tormẽta dormitant: Omni quippe tempore sedula mente uigilant, ne repẽtino incursu inimicorum diripiantur in prædam: Longanimitatis uibrantẽ semper habent lanceã, ne sub discretionis uelamine rigoris assumpti censura deficiat. Nẽpe hæc dolosa tẽtatio seducit multos, euertit incautos, debilitat uires, uirtutes supplantat, aufert gratiam, extinguit ignem, obnubilat uisum, claudit cælum. Hanc præ cæteris suspectam habeat quisquis Deo placere concupiscit, mentis propositum illæsum teneat, pugnandi affectum uigilem seruet, nec carnis suasionibus cedat, rationis iudicium diligenter examinet, conscientiæque speculum purgatum custodiat. Hæc utique diabolica machinamenta destruunt, fallacias detegunt, & Christi militem uictorem faciunt. Horum autem inexpertus atque indoctus crebro prosternitur, & ante pugnæ terminum uulneratus abscedit. Sibi nanque compatiens carnis suggestionibus credit, mortem diligens

elongatur à uita, admittens tenebras à luce deseritur, pacem contemnens fragores ten tationum patitur, orationis tranquillitatem fugiens penè in agibilibus naufragatur se culi deuotionis carens suffragio corporis debilitate tabescit, sensuum deductus illecebris extra se uagatur ut profugus, spiritus oblectamenta non habens uentris sectatur ingluuiem, futuræ uitæ non gustans gaudia præsentib. uoluptatibus frui desiderat. Corporis resolutionem semper metuit, quã ad incorruptionis dulcedinem meditando nunquam assurgit. Istiusmodi nanque itinera sunt discedentiũ à Christo, deserẽtium uirtutes, nescientium se, dubitantium in fide, & corde deuiantium, & retrorsum abeuntiũ. Optimum est igitur ô commilitones Christi longanimitate stabilire cor, & ad tolerandũ aduersa se uiriliter præparare, perseuerare in acie, & hostium sæuitiam non timere. Ferrũ, ignem, carceres, mortemque pro Christo gratanter excipite: Spe sursum animos erigite, & quanta uincentibus sint in cælo bona promissa sedulo cogitate. Conseruos uestros iam regnantes aspicite, & angelorum dñm pro uobis interpellare minime dubitate. Ecce attrita est uia, debilitatus est fomes, ligatus est coluber: exactoris iugum cõputruit, templi uelum patet, pœnitentia peccata donantur, agni caro comeditur, redẽptionis precium ministratur, prærogatur gratia, spiritus exuberant dona, discurrunt angeli, uota offerunt, reportant merita, reseratum est cælum, uictoriarũ coronæ paratæ sunt. Clamat in cælo sapientia, in terra, & in præcordijs hominum dicẽs. Vsquequo paruuli diligitis infantiã? & stulti quæ sibi sunt noxia cupiunt? & imprudentes odibunt sapientiã? Conuertimini ad correptionẽ meã: En proferã uobis spiritum meum, & ostendã uerba mea. Monentis itaque uocem nolite negligere, nec præceptoris iugũ reijcere: fortes estote in bello, in tribulatione patientes, & in aduentus dñi expectatione lõganimes: quoniam ueniens ueniet & non tardabit. Egregium psaltem ad longanimitatis tolerãtiam Christi tyronem exhortantẽ attẽdite. Expecta inquit dñm, uiriliter age, confortetẽ cor tuum, & sustine dñm. Vox hæc in mente maneat, uersetur in ore: ut lõganimitatis hasta transfixis aduersarijs pro adepta uictoria lętitię carmẽ æterno regi suauiter decãtetis.

Marginalia: Pro. 1 — Psal. 26 — B — F

Quantum animi fortitudo, & prudentiæ lumen spirituali expediat bellatori, ad supplantandum Leonis ac Draconis diaboli sæuitiam. Cap. XII. — G

EOrum qui in corporali stadio dimicant quidam fortitudine, quidã uerò ingenij calliditate hostes sibi subigere moliũtur. Aliqui nanque facilius fortitudine: alij uerò facilius arte sternuntur. Nempe cui ambo hæc suppetunt exigente necessitate nunc uno, nunc utitur altero. Plurimum in bellãdi peritia deficit quicunque tm̃ altero se semper exercet. Eandem itaque regulã fore arbitror opportunam in spirituali certamine, quæ in corporali superius memoratur. Vt habeat fortitudinem opus est, qui de inimicis triumphare desiderat, habeat & calliditatẽ ingenij. Difficile uictoriam consequitur si caruerit altero. Nempe aduersarij cum quib. conflictus initur utroque pollent. De fortitudine quidem illorum in beati Iob uolumine sic scriptũ est. Non est potestas super terram quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret, omne sublime uidet, ipse est rex super omnes filios superbiæ. De calliditate aũt in libro Geneseos habes sic: Erat serpens callidior cunctis animantib. quę erãt in terra. Propter fortitudinẽ uocatur leo, sicut apostoli Petri uoce dicitur. Aduersarius uester diabolus tanquam leo, &c. Propter calliditatem uerò draco denominatur, dicente propheta Draco iste quem formasti ad illudendum ei. & Apostolus. Timeo aũt ne sicut serpens Euã seduxit astutia sua, ita & sensus uestri corrumpanẽ, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Vides ne quantum uirtus sit necessaria? quantumque prudentia? Nempe si uirtute sola certare uolueris sine prudẽtia uersutus hostis calliditate deijciet te, si uerò calliditate tm̃ leonis rabies superabit te. Vtrunque habeto. Esto fortis cõtra leonis huius sæuitiam. Esto prudens aduersus dolositatem serpentis. Fortitudinẽ ipsius quis nõ metuat, quando rugitu suo & cauda tertiam partem stellarum (sicut in Apocalypsi legitur) traxit in terram? Calliditatem autem quis non expauescat, qui protoparentes de uoluptatis loco in peregrinationis huius depulit regionem? Nemo ergo præsumat de se, aut per se illum posse prosternere. In eo confidat, illiusque flagitet auxilium leonis, qui de tribu Iuda secundum carnem exortus uicit in morte, & resurgendo triumphauit. Serpentis quoque illius utatur prudentia, qui serpentem antiquum crucis suspendit

Marginalia: Iob. 41 — Gen. 3 — 1. Pet. 1 — Psal. 103 — 2. Cor. 11 — Apoc. 12 — H

A spēdit in ligno. Ipse ipse prorsus est qui gratiam fortitudinis, & sagacitatem prudentiæ præstat. Vtrunq; præcipuus uates intimauit, de fortitudine inquit: Dñs fortitudo plebis suæ & protector saluationis Christi sui est. De prudētia & sciētia ait: Qui docet hóminem scientiā. alio quodā loco utrunq; cecinit sentētia unica. Dñs inquit illuminatio mea & salus mea, quē timebo? Apostolus etiā hæc eadē testificatus est dicens Christū Dei uirtutē & dei sapientiā. Igitur contra dei uirtutē quis sustinebit? uel aduersus dei sapientiā cuius malignantis poterūt insidiæ præualere? Inhæreat itaq; dño Iesu: fidei brachijs ipsum astrictū teneat, qui de hostib. suis uult reportare coronā: Infirmitatibus nostris semper propitiaẽ, nostros sanat lāguores, in nostris certaminib. nobiscū est, ut succumbentib. nobis præbeat opē, atq; pugnantib. uincendi præsidia subministret. horū expertus propheta aiebat: Dñs mecum est tanq; bellator fortis: Nec diffidas de eo qđ dicitur, cum corporalē deum minime presentia uideas. Adest ipse dñs nobiscū potētialiter spūaliterq;, quēadmodum ipse in euangelio ait: Ecce ego uobiscū sum omnib. die- *Psal. 27* *Psal. 93* *Psal. 26* *Hier. 20* *Matt. 28*

B bus usq; ad consummationē seculi. Nēpe secundum carnē ambulas si dei tui corporalē uis habere presentiā: Infideliū prorsus & terrena sapientiū est ista cogitatio. Memento qm̄ deus spūs est & eos qui illum uident atq; adorant, in spiritu & ueritate ipsum uidere atq; adorare oporteat. Quāobrem spūalia ab eo spiritualiter suffragia quere: atq; illū intus tecum loquentē teq; docentē intelligere stude. Loquitur equidē ad cor hominis dum erudit illum, & reuelat se. Non super montis uerticē, non in tēplo: non in aperto cāpo, stellis, cæloq; patente se manifestat deus: sed intus rōnale cognitionis ueritate illumināś: atq; concupiscibile amoris delectatione succendens. Ista dum percipis in te, locum tuum uide ne deseras, sed solerti diligentia, ac humillima familiaritate ad cor tuū conuersus audi quid tunc in te loquatur dñs. Facile uocem illius intelliges, nō in spū, nec in cōmotione, neq; in igne, sed in sibilo auræ tenuis: in aspiratione, uidelicet interna: exultatione humili, & uoluntatis suæ apprehēsione. Hoc modo multisq; alijs olim deus loquebatur patrib. & prophetis nouissimisq; dieb. istis quibusdā etiā fidelib. lo-

C quitur gratis. Cæterū cū multis incerta, pluribusq; ignota sit huiuscemodi locutio, aliā præstitit planiorē, in qua erudit doctum & simplicē, peccatorē & iustū, fidelē & infidelē, infirmum & fortem: hæc pædagogus tuus sit: hæc spūale speculū, hæc potissime aduersus aereas potestates gladius tuus ex omni parte acutus. Hunc prorsus habeto gladium in spūali tuo certamine. Nunq; à latere tuo, nunq; à tuis amoueatur manib. Gladius iste diuina eloquia sunt, quib. aduersarij nostri concitanẽ in fugā, & usq; ad internecionem sternuntur. Per ipsa nobis loquitur deus, & nos de omni catholica imbuit ueritate. Nullum prorsus dubietatis argumentū est, quod non sacrę scripturę autoritate soluaẽ. Nulla fraudis diabolicæ decipula est: nullus tentationis insultus, qui nō diuini eloquij medicatione uincaẽ, dicente propheta: Super inimicos meos prudentē me fecisti mandato tuo quia in æternum mihi est. Si qñ blandiatur caro, si arrident prospera, si sæuit mundus, si conciteneẽ bella, si insurgāt aduersa, si maledicāt homines, si tēporalia desint, si elementa turbentur, si pestis immineat, si infirmetur corpus, si mortis atrocitas intenteẽ, præsto sunt in uoluminib. sanctis apta remedia, quib. imminentes soluanẽ lan- *Psal. 118*

D guores animarū. Verbi quippe sunt uerba nos erudiētis de ijs quæ ad salutē, seu institutionē, siue ad fidē, seu ad diuinā pertinent cognitionē, imperitorum & simpliciū corda per eadē spirituali lacte, & delectatione plana nutrit historiā, per quā efficiuntur fortes in prælio, & ad perferendos huius peregrinationis labores alacres, adeo ut inimicis spiritualib. obuiare non trepident. Gladio accincti & ense sanctorū exēplis roborātur & dictis, solo nanq; literæ contenti suffragio argumenta subtiliora ultra nil quærunt. Idē nanq; profectus ad salutem excipitur, quemadmodū ense, ita hostē iugulasse palea. Verū hoc est in sacra pagina ualde mirabile ac omni ueneratione dignissimū, ut in una eademq; narrationis serie doctus acutus ingenio pariter pascatur & simplex. Simplex quidem literam, doctus uerò spiritualē sensum perscrutatur in litera. Illectus quippe sacramentorum dulcedine, & allegoriarum locutione perpulchra profundos non desinit effodere fontes. Sibi nanq; & posteris sapientiæ fluenta exhaurit quatenus carnalis illecebræ sitim extinguere possit. Cæterum spirituali etiam se mucrone præcingit, quo irruente tentationis articulo aduersarijs uirili ratione repugnare sufficiat. Nō enim

enim humana ratio per se uersutias ualet superare diaboli. Quamobrẽ diuina precipue B
honoranda clementia nobis scripturarum sanctarum præbuit rudimenta, ut ueritatẽ si
dei suo declararet eloquio, in quo cælestis esset qua nutrimur autoritas, & uirtutũ omnium quam sequamur perfecta moralitas. Nõ igitur alienorum Christi discipuli magisterio indigent, ut discant morum disciplinã, cum totius mortalitatis habeãt præceptorem, qui illam uerbo docuit & exemplo. Hanc quicunque scire uoluerit euangeliorũ apices legat, intelligetque per Christum quod naturam transcendat hominum, philosophorumque scientiã. Fecit plane quod docuit, docuitque quod proficeret, quod saperet, quod erudiret, quod eleuando accẽderet. Decuit prorsus sempiternũ uerbũ talẽ ecclesiæ suæ prærogare doctrinã, per quã humana mẽs, quæ per originale delictũ deformata ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, alliceretur exẽplis, erigeretur per fidẽ, reformaretur in moribus, & diuinæ cognitiõis sapiẽtia cõpleretur. Quadrifario utique hoc sensu catholica sunt referta uolumina, adeo ut in eis nil desit, quod ad sanctitatẽ, seu uirtutẽ, seu sciẽtiæ pertineat ueritatẽ. Dei nãque uerba penetrãt profunda, rimantur abdita, futura prospectãt, prætérita narrãt, pãdunt mysteria, certificãt de promissis, contẽplantur diuina, disponũt humana, dãnant uitia, declarãt dubia, & hominum ad Deum reuocant corda. Tanti sunt, quoniam sancto promulgata sunt spiritu de thesauri ipsius sapientiæ, eadẽ referente quæ ait:
Ioan. 17 Nõ enim loquetur à semetipso sed quæ audiet loquetur, & quæ uẽtura sunt annũciabit uobis, de meo (ait) accipiet, & annũciabit uobis. Audiẽdus est igitur fideliter sapientiæ sermo, qui per spiritũ suũ loquitur siue gesta, siue mysteria, siue moralia, siue diuina, unicuique iuxta sui captũ ingenij tribuẽs intelligẽtiæ pabulũ, ad internos nutriendũ sensus pro di-
Psal. 118 scretione boni & mali, atque ad imbuendũ in spirituali certamine in se credẽtes. Nẽpe testante propheta declaratio sermonũ illius illuminat, & intellectũ dat paruulis. Idẽ etiã
Psal. 117 de se dicit: Bñdictus dñs Deus meus qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos ad bellũ. Quiescentes igitur replet sapientia & intellectu, cõsilio & sciẽtia, pietate & timore: Certantes uero fortitudine roborat, & erudit magisterio dimicãdi, illis prębẽs ad ultionẽ inimicorũ, gladiũ spiritus quod est uerbũ Dei. Teneat qui contẽplationi uacat G
in corde suo diuinorũ eloquiorũ doctrinã, quatenus in ipsa tanquam in speculo præclarissimo se aspicere introrsus ualeat, cognoscere mysteria, atque meditãdo degustare diuina, luce nãque illius præuia minime errare poterit. Verũ qui in spirituali cõflictu laborat, ad sui munimẽ hostiũque perniciẽ, sermonis Dei præcingat se gladio, illũque euaginatum gerat, ut præ manib. paratũ habeat quo aduersarios irruẽtes feriat. Hoc plane usi sunt cuncti Christianæ militiæ strenui bellatores, præcipue tñ dux noster dñs Iesus prout euãgeliorũ sacra narrat historia. Quũ em post baptisma deserti secreta petisset, atque post quadragenariũ ieiunij dierũ expletũ numerũ esurisset, tentante illũ diabolo ut de lapidib.
Deut. 8 panes faceret, rñdit. Nõ in solo pane uiuit hõ, sed de omni uerbo quod procedit ex ore
Deut. 6 Dei. Denuo dicẽte diabolo mitte te deorsum, rñdit. Scriptũ est non tentabis dñm Deũ tuum. Postremo eodẽ diabolo ostendente atque pollicente uniuersam mũdi gloriam, si
Ibid. procidens adoraret illũ, ilico ait. Vade Satana: Scriptũ est enim dñm Deũ tuũ adorabis & illi soli seruies. Vides ne quib. præceptor & dux tuus in certamine suo usus sit armis? Valebat potestate, poteratque illum rationib. cõfutare: Nõ arcu & sagitta, nõ iaculo uel H
hasta, sed hoc spirituali maluit ipsum gladio iugulare. Quãobrem & tu, qui certas in stadio, regis tui fretus exẽplo, hoc sanctarũ scripturarum utere gladio. Non abs te componas quod obijcias inimicis, de fontib. saluatoris indeficiẽter scientiã hauri, memoriæque reconde, qua aduersariorum queas retundere peruicaciam. Prophetã in hoc imitare, et
Psal. 118 rñdebo (inquit) exprobrantib. mihi uerbum, quia speraui in sermonibus tuis. Timent prorsus neque spiritus spiritualia tela, contra quæ norunt se præualere non posse. Proderunt utique tibi diuina eloquia in mente seruata, & persequentur aereas potestates, proximorum utilitati inseruient, & cordium secreta perlustrando mundabunt. Est nanque
Heb. 4 Dei sermo (dicente Apostolo) uiuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarũ, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Tali igitur gladio uerbi Dei semper munitus incede, si perfectionis triumphum in præsentis uitæ stadio adipisci, atque consummato uitæ termino immortalitatis gloriam in futuro obtinere desideras.

A *Quàm probatum directorem habere studeant, qui peregrinationis huius gradiuntur iter, si uolunt feliciter peruenire quò tendunt.* Cap. XIII.

Vemadmodum ad perficiendũ itineris sui cursum uiatoribus cõfert, si prouidum directorem habeant: ita & desudantium in militaribus negocijs ad consequendam uictoriæ palmam animum roborat, si experto in prælio sub duce decertẽt. Primus quàm sæpe errandi laborem euitat. Secundus autem plerunque corporális exitus euadit pericula: horum uerò carentia errorem pariter inducit & mortem. Hæc quippe quũ uera sint, studeant mortales rationis dignitate capaces, tam peregrinationis suæ directorem, quam etiam certaminis sui ducem habere probatum. Nemo prorsus ab hac necessitate secernitur. Vniuersi quandiu sumus in corpore peregrinamur à domino: per fidẽ ambulantes, non per speciem. Si per fidem ergo in lubrico, quia fides argumentum est nõ apparentum. Si autem in lubrico, ergo in ignorantiæ tenebris, in laqueis peccatorum, in mortis umbra, in seculi naufragio, in incredulitatis scopulis, & in inuio præsentis exilij. Ecce pericula, ecce cur probatissimo directore indigemus. Prophetam super hoc audiamus quid sentiat: Omnes nos (inquit) sicut oues errauimus, unusquisq; declinauit in uiam suam. hoc Psaltes egregius in seipso agnoscens ait domino: Erraui sicut ouis, quæ perijt, quære seruum tuum. Nempe si uates hic tantus utique secundum cor Dei diuinitus assumptus ad regnum se uelut ouem errasse fatetur, quid nos peccatores imbecilles & cæci de nobis æstimare debemus? Clamemus ex corde singuli: clamemus & omnes cum Propheta memorato, dicentes Erraui sicut ouis, quæ perijt, quære seruum tuum domine. Si errauerũt omnes, si uniuersi peccauere, quis reuocabit nos in uiam rectam, ut eamus ad habitationem ciuitatis nostræ Hierusalem, quæ sursum est? Porrò in hac uasta solitudine pertranseunt feræ syluarum, & catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à Deo escam sibi: has quomodo uiatores effugient, gradientes in opaco noctis silentio, per huius peregrinationis deuia, & ruinosa itinera? Vtiq; propter noctis tenebras, luce: propter uerò incerta uiarum itinera peritissimo indigent directore. Vtrunq; autem spiritualiter intelligendum est. Corporaliter enim quomodo accipiendæ sunt tenebræ, quæ ex quotidiano solis uisibilis ortu fugantur atq; deficiunt? Aut quomodo localiter erramus, dum uiuimus, quũ testante domino: Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos, atq; homines singuli proprias habeant ciuitates & domos ad cohabitandum pariter? Sunt particularia, sunt etiam hospitia communia, in quæ noctis tempore conuenientes homines sopori ac quieti se tradũt. Quamobrem, quoniam ex rediuiua uisibilis solis luce noctium tenebræ propulsantur, & mortales singuli certas mansiones possidere noscuntur, quod superius dictum est, nõ corporaliter, sed spiritualiter debet intelligi. Sunt equidem spirituales tenebræ feræ inuisibiles, & intellectuales errores, quibus plenus est mũdus. Ista tantum illi euadent, qui æternę lucis illustrantur splendore: atq; in ueritatis & pacis itinere deducũtur. Hoc Propheta longæuus & sanctus poposcit, dicẽs: Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Porrò utrunq; Christus est, quem quisquis in ueritate possidet, nec ambulare in tenebris, neq; in erroris deuiatione periclitari potest. Est quippe lux quæ minimè istis corporalibus uidetur oculis, quoniam spiritualis & diuina est. Est etiã uia, quæ nec ipsa carnis pedibus ualet calcari, quũ sit tota spiritualis: queãdmodũ ipse ait de se: Ego sum uia, ueritas & uita. Et ne quisquã uiam ipsam secũdum sensum carnis acciperet, intulit: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Lucem igitur spiritualem intelligamus esse dominum Christum, quæ suo meridiano splendore supernam illam patriam, omnesq; illius habitatores, angelicos uidelicet spiritus, & beatorum animas irradiat, lætificat, & accendit. Nõ solùm autem illos, qui in æternitates perpetuas transiere, uerumetiam omnem hominem uenientem in hunc mundũ: non autem mundũ ipsum, sed homines tantùm illuminat, qui luminis illius perceptibiles sunt, quoniam intellectualis est. De hac quippe luce Propheta loquens, inquit: Populus gentium qui habitabat in tenebris uidit lucem magnã: Sedentes in regione umbrę mortis lux orta est eis. Non autem oritur in se, sed cum cordibus manifestatur fidelium oriri dicitur, dicente Propheta: Lux orta est iusto, rectis corde lætitia. Quum enim illa occasum in se nesciat, quomodo oriri potest? Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula:

Marginalia: B; C; D; Heb. 11; Esa. 53; Psal. 118; Matth. 8; Luc. 1; Ioan. 14; Ioan. 1; Esa. 9; Psal. 96

splendorq; diuinæ maiestatis, in se neq; oritur, neq; occidit, sed in nobis. Nobis quidem E
occasum facit, quum uoluntariè delinquentes peccatorum inuoluimur tenebris: & ex
lucis filijs noctis & tenebrarum efficimur serui. Hunc sensum Apostolus iustificatis pec
1.Tess.5 catoribus aperuit dicens: Non enim estis filij noctis & tenebrarũ, sed filij Dei: ut inuol-
uat uos dies domini. Oritur autem quando gratiæ ipsius infuso nobis lumine: nota no-
2.Cor.4 bis in ueritate fiunt spiritualia atq; diuina. De hoc etiam Paulus inquit: Qui autem dixit
de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus uestris ad illuminationem fidei. Lux
igitur hæc nullam cum tenebris societatem habet, illamq; tenebræ comprehendere ne-
queunt. Fugat prorsus ipsas, arguit & dissoluit: ipsi nanq; opposita sunt. Non enim pos-
sumus lucis huius esse participes, & opera diligere tenebrarum, sicut neq; duobus serui-
re dominis. Si enim tenebrarum uolumus gesta sectari, proculdubio tanquam oues er-
ramus per deuia sine luce, absq; duce, & sine pastore. Verùm si obhorremus tenebras, &
bestiarum spiritualium per easdem discurrẽtium pauemus incursus: utiq; præeunte ipsa
diuina luce, animæ pedes dirigemus in uiam pacis. Nequaquam sine hac luce in semitis F
iustitiæ, & in uiam ueritatis, quæ ducit ad uitam, introire ualemus. Hanc profectò uiam
Psal.85 Propheta peragrare desiderans, orabat inquiens: Deduc me domine in uia tua, & ingre-
diar in ueritate tua, lætetur cor meũ, ut timeat nomen tuum. Hęc nanq; uia ab omni pol-
lutione est mũda, ab omni offendiculo libera. Est nanq; ab innumerabilium angelorum
custodita pręsidio, obsequio famulata, uenerata affectu, & laudibus decentissimè orna-
ta. Ascendunt utiq; per illam & descendũt nimia cum exultatione lætantes. Nullus pla-
nè per eam immundus ingrediens diu perseuerare ualet. Sui nanq; rutilatione splendo-
ris obtutus illorum reuerberãs, ueluti irrationabilia iumenta, & indigna à se rejicit atq;
expellit. Quamobrem quicunq; illam parambulare decreuerit, sordida deponat indu-
menta, ueterem uidelicet hominem, & mundis pedibus semitas eius gratanter incedat.
Delectabitur prorsus in decore illius, & fragrantissimo odore respersus, atq; interius iu-
Psal.118 cundatus, solito promptior effectus, cum Propheta canet & dicet: Viam mandatorum
tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Innumeris quippe uia hæc est decorata uer- G
nantibus atque coruscantibus uirtutum gemmis, nec non uarijs strata est redolentibus
mandatorum floribus: adeò ut qui per illam graditur, errorem pati nequeat, nec fœto-
rem. Præceptorum nanque Dei obedientia introrsus refectus quadam spiritus suauita-
Cant.1 te nutritur, spõsæ illud memorabile dicẽs: Trahe me post te, in odorẽ curremus unguen-
torum, id est, præceptorum tuorum. Cæterùm de uirtute etiam transiens in uirtutem tan
quam de claritate prouectus in claritatẽ spirituali domini meretur ditari præsentia. Ca-
ueat prouidus omnino uiator, ne in dexterã partem declinet uel læuam: sed præuia sem-
per luce à uirtutum disciplina, & mandatorũ integritate non deuiet. Ista planè sunt spiri-
tualis uitæ præclara itinera cælitus uiatoribus demonstrata quatenus quà pergant suffi-
cienter edocti falsitatis minimè labantur in tenebras. Nemo igitur mercedẽ poterit ob-
tinere uictoriæ, qui per uirtutum callem ambulare neglexerit. Est planè uirtus peregri-
nationis magisterium, qua peruenitur ad præmium. Cupis consequi præmium? uirtutis
studia relinquere noli. Proponitur tibi merces, proponitur & uirtutis labor. Absq; uirtu H
tis annixu superuacuè curris ad præmium. Virtutis tuæ pręmium in hoc tuæ peregrina-
tionis itinere Christus est. Quemadmodum ipse tibi factus est uia uirtutum documenta
præbendo: ita factus est terminus, ad quem debeas accedere diligendo. Viam ergo noli
Ioan.18 deserere, donec attingas quò pergis. Præceptorem tuum audi: Qui sequitur me, nõ am-
bulat in tenebris: sed habebit lumen uitæ. Superius audisti quid sit lux, quidue sit uita.
Disce igitur humilitatem, quam Christus uerbo docuit & exemplo: disce obedientiam,
quam patri suo exhibuit & matri: disce caritatem, quam animam suam pro te ponendo
seruauit: uirtutesq; cęteras ut uitæ lumen in te ualeat possidere: Christũ sequere, Christũ
imitare, ut ad ipsum peruenias. Nempe si peruenies, ipsum consequeris in pręmiũ: intra
Phil.1 tamen lætus de mercede effectus, securè cum Apostolo dices: Mihi uiuere Christus est,
& mori lucrum. Diem festum ages tu & omnis familia tua: quoniã ingrediente luce fu-
gatæ sunt tenebræ, introeunte gaudio carnalis cõsumptus est mœror, infundente se ca-
ritate omnis seruilis abscissus est metus. Tenebis illum brachijs amoris astrictũ, & dices:
Tenui eum, nec dimittã, donec introducam illum in domũ matris meæ, & in cubiculum
genitricis

A genitricis meæ. De cætero si in ueritate hoc fuerit, lux spiritualis semper fulgebit in habitaculo mentis tuæ, caritatis oleo nutrita, Dei tui iugiter exultabis in laudem, profectibus prioribus oblitus semper ad altiora conscendens. Corporis resolutionem reputabis ad uitam, atq; intimæ caritatis flamma succensus cælestis sponsi semper præsentiam concupisces. Hæc utiq; spiritualis est merces, quæ certantibus uiatoribus prærogatur. Hoc est solatium spirituale, quod post uirtutum palmam in huius prærogationis leuamen exhibetur, Christum uidelicet in pręcordijs possidere lætanter, Christiq; castis amplexibus refoueri. Qualis uerò consummato istius uitæ agone uictoribus in futuro parata sit merces, sequens sermo percurret.

Quāta dux noster dominus Iesus sit usus peritia, ut uniuersum sibi per milites suos subigeret orbem. Cap. XIIII.

QVi præsunt populis, & regni solium tenēt, quoties pro adipiscendis prouincijs, seu pro recuperādis urbibus iam amissis, bella cōmouere disponūt, præcones cōsueuerunt circunquaq; dirigere: stipēdia larga tribuere, & ampliora
B dona promittere: quatenus militū ad se trahāt cateruas, ut cōgregato exercitu meditata ualeant inire certamina. Sicq; dominū nouimus egisse Christū, quū ad redimendum captiuum hominē cōtra aereas potestates mūdi huius campū pugnaturus intrauit. Se quippe ad concitandū bellum uenisse indicauit, dicēs: Nolite putare quòd pacem uenerim mittere in terrā, sed gladium. Veni enim separare hominē aduersus patrē, & filiū aduersus matrē, & nurū aduersus socrū suam: & inimici hominis domestici eius. Propterea ad roborandū militū animos, ut in prælio fortes, & in subdendis hostibus essent fideles, missa prius per totū orbem apostolica legatione pugnaturis plurima erogauit, auri argētiq; talenta, ac plura multo spopōdit, duntaxat in agone sibi proposito uiriliter decertarēt. Neminē repellit, neminem quāuis debilem, uel pauperē, claudū uel cæcum respuit pugnare uolentē. Singulis iuxta eorū qualitates & uirtutes præbet stipendia, officia impartitur, ac dona promittit. Nullius personā discernit, nullius dignitatem præponit: sed tantum pensat merita, uota remunerat, & mentis probitatem attollit. Deniq; unicuiq; iniungit gradus, negociaq; disponit: quatenus scire quisq; ualeat quid acceperit, quidue agere debeat, non ignoret. Nouit equidem probatissimus nostræ militiæ cāpi ductor, quod nihil sic nocet exercitui prælianti, illumq; cōuertit in fugam, sicut deordinatum aciei habere congressum. Nam quemadmodum ordinem dimicandi, ut plurimum uictoria sequitur, ita confusionem parit inordinata progressio. Ducis nostri in disponendo exercitum uis audire peritiam? Apostolū referentem ausculta: Qui descendit (inquit) ipse est, & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia. Et ipse dedit quosdā quidē apostolos: quosdam autē prophetas: alios uerò euangelistas: alios autem pastores & doctores ad consummationē sanctorū, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omes in unitate fidei, & agnitionis filij Dei: in uirū perfectū, in mensurā ætatis plenitudinis Christi. Nō ab re igitur dominus dicitur exercituum, quū tam ordinatissima sapientiæ lege, & angelorū ministeria in cælo, & officia hominum dispenset in terra, ut nihil in ipsius exercitu cōfusum appareat. Verum si quid in
D illo indecorū, seu incompositum est, non ex imperātis imperitia, sed ex inobedientium progreditur uitio. Qui enim creaturarū uniuersitati legē indixit, potuit & homini absq; alicuius redargutione defectibus. Sed ex pręuaricatione hominis naturalis ordinis pulcritudo deperijt: ut exigente iustitia rebellionem sentiret in imis, qui Dei sui noluit obtemperare mādatis. Disponit igitur spirituale certamen exercitui electorū, illiq; propria singulis spiritualia officia diuidit: ita ut nemo sit, qui nō aliqualiter sublimetur. sicut officia peculiaria cōmunicat: sic etiam specialia dona cōcedit, tanquam catholicæ religionis pręclara stipendia, quatenus eorum suffragio prouecti consummatæ uictoriæ queāt celebrare triumphū. Porrò ad utilitatē spiritualiū gratiarū stipēdia donat, ut pugnantiū quisq; habeat unde principē seculi debellare sufficiat. Hæc qualia sint Apostolus manifestās inquit: Alij quidē per spiritū datur sermo sapiētiæ, alij sermo sciētiæ secūdū eundē spiritū: alteri fides in eodē spiritu: alij gratia sanitatū in uno spiritu: alij operatio uirtutū: alij prophetia: alij discretio spirituū: alij genera linguarū: alij interpretatio sermonū. Hęc omia operaī unus atq; idē spiritus singulis militū diuidēs prout uult. Diuidit plane singulis ut dimicēt, uincāt, coronētur, & regnēt. Qualiter ꝓprio munere sanctorū quilibet

Matth. 10 — Ephe. 4 — 1. Cor. 12

ordo pugnauerit mẽtis cõsideratione noscamus. Nẽpe apostolorũ chorus ex infuso sibi sapiẽtiæ & sciẽtiæ dono, mundũ uniuersum sanitatũ gratia cooperãte, iugo Christi subigere potuerũt. Loquebãtur magnalia Dei gustu sapiẽtiæ ebriati. Scripturarũ sacramẽta reserabãt scientiæ claue, quibus nemo mortalium resistere ualebat, reuelata ueritate illis testimoniũ perhibẽte, & sequẽtibus signis. Quod eñ uoce ueridica prędicabãt, miraculorũ autoritate roborabant. Hinc factũ est, ut in omnẽ terrã exiret sonus eorũ, & in fines orbis terræ uerba eorũ. Cõstituti igi' sunt principes super omnẽ terrã, quoniã cunctarũ gentiũ natiões ad Christi obedientiã perducere meruerũt. Quid uerò de martyribus loquar? Nõne per fidei donũ, q̃d specialiter perceperũt, uicerũt regna? adepti sunt repromissiões, an nõ obturauerũt ora leonũ? extinxerũt impetũ ignis? fugauerũt aciẽ gladij? fortes facti sunt in bello, castraq; uerterũt exterorũ? quomodo tantã stragẽ inimicorũ egerũt? nũ corporis fortitudine id potuerũt? minimè. Fide certauerunt, fideq; uicerũt. Nã ludibria & uerbera experti sunt, insuper uincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Ipsa prorsus corporis morte interueniente aduersarios superãtes, ad fidem, quã confitebãtur, innumeros perduxere. Extiterunt præterea alij propugnatores eximij ad defensionẽ Christianæ religionis diuinitus ordinati, sancti uidelicet doctores & uenerabiles patres, qui operatione uirtutũ, & generibus linguarũ, atq; interpretatione sermonũ sublimiter decorati, hæreticorũ erroribus ecclesiam mundauerũt. Ii planè pręfatis charismatibus insigniti librorũ multa uolumina cõplentes, callem ueritatis, morũ probitatẽ, & uiam uitæ hominibus insinuare studuerunt. In ecclesiæ quippe firmamẽto ueluti luminaria cælestia uerbũ uitæ in se cõtinentia, fulgẽtes exemplo & doctrina sua, maximã populorũ multitudinẽ à uarijs erroribus liberantes, unitati aggregauerũt fideliũ. Postremò robustissimus anachoritarũ missus est numerus, qui seculi blãdimẽta calcãtes, eremi deserta penetrarũt. Discretionis nanq; spirituũ armati dono, & singularẽ pugnã cum principibus tenebrarũ habere curauerũt. Superabãt insuper animi passiones, carnis edomabãt illecebras, spirituales fraudes detegebãt: nõ propriã, sed æterni regis gloriã quæritãtes. Incumbẽtes quippe orationi, uigilijs insistẽtes, precibus ac gemitibus cęlũ pulsantes, se pro muro fidelibus opponebãt, arcebãtq; aereas potestates, ne tẽtationibus suis humanũ euerterẽt sensum, mactarẽt & perderent. Rex itaq; noster Christus pręnominatorũ militũ cõgregato exercitu, aduersus principes & potestates mũdi, cõtra rectores tenebrarũ harũ acies suas dirigẽs, ligauit illos, & omniũ munitionũ, quas possidebãt, diuisit spolia, abstulit regnũ, cepit ciuitates, turresq; subuertit, & uinctos quos tenebãt, restituit libertati, atq; ignẽ copiosissimũ circunquaq; disseminãs, terrena succẽdit habitacula. Factus est igi' principatus sup humerũ eius, & uoca' Deus fortis princeps pacis, & pater futuri seculi. Cœpit aũt regnare super duo regna, uidelicet super mõtes Israelitarũ, & super colles peregrinantiũ, quos acquisiuit dextera eius. Meritoq; nõ solũ uocatus est Deus fortis & potẽs, dñs potens in pręlio, uerùm etiam dñs uirtutũ & rex gloriæ. Illi nanq; omnis uictoriæ ascribi' laus, quoniã ipse prior pugnauit, & uicit pro omnibus, atq; in omnibus ipse certabat. Quomodo nõ certabat in oñibus sine quo poterãt nihil? Audi strenuũ militẽ cõfitentẽ: Nõ possumus (inquit) cogitare aliquid ex nobis, sed sufficiẽtia nostra à Deo est. Alibi quoq; de se ait: Scio esurire, scio abũdare, & penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat. Cõfortat utiq; uerbo, confortat exẽplo, cõfortat donis, cælestibus etiã cõfortat promissis. Prorsus deficerẽt in prælio, si nõ exhortarent' uerbis, prouocarent' exẽplis, roborarẽtur donis, nutrirẽturq; promissis. Nouit ipse dux militũ imbecillitatẽ, laboremq; certaminis, propterea eos sustẽtat donis, & pascit promissis. Hinc dilectione feruidi, deuotione saginati, beatitudinisq; expectatione exhilarati, ferrũ nõ timẽt, castra nõ metuũt, præsentia damna nõ sentiũt, æternorũ pręmiorũ delectatione succẽsi. Eorũ siquidẽ suauitate gustata, affectus incalescit, eleua' mens, spiritus exultat in Deo salutari suo. Cupit sanè q̃ percipit illud apprehẽdere quod uidet, illic interesse quo trahi', id semper habere quo gaudet. Oculo nanq; fidei cõtempla' ex parte, & in ænigmate regis Christi potentiã, regni magnificentiã, regnantiũ gloriã, ciuitatis illius opulentiã, festiuã lætitiã, cõmunem gratiã, iucũditatẽq; perpetuã. Verum eñ mutatus in alterũ propter supereminentẽ maiestatis Dei agnitã claritatẽ, in uocem exultationis prorũpens, ait: Quàm dilecta tabernacula tua dñe uirtutũ? cõcupiscit

Marginal notes: 2.Cor.3 (beside "quo poterãt nihil"); Phil.4 (beside "ex nobis"); Psal.83 (beside "cem exultationis"). Margin letters: B, F, G, H.

&

A & deficit anima mea in atria domini. Cõcupiſcit, inquã, ibi eſſe, ubi angelorũ & archangelorum gaudent chori: ubi uirtutũ & poteſtatũ exultant ſpiritus: ubi principatus & dominationes diuinæ intendũt uiſioni: ubi thronorũ Cherubim ac Seraphim ſancta agmina Deo omnipotẽti ſuauiſſimũ laudis exoluunt ſacrificiũ: ubi glorioſorũ militũ animæ angelicis admixtæ ſpiritibus pari uoto, conſona modulatione cęleſtia promunt cantica ante thronũ Dei, & ante ſedẽ agni, gratias ſemper agẽtes ei, qui illos in admirabile lumẽ claritatis ſuę introire cõceſſit: delectabiliter quantũ ualent, laudãt, & laudãdi inardeſcũt deſiderio. Deficit proculdubio à ſeipſo quiſquis per cõtemplationem cœtibus admittitᷣ beatorũ, & admirãs ait: Quãdo ueniam ego, & apparebo ante faciẽ Dei? Magno prorſus affectus deſiderio clamãt omnia interiora, quãdo ueniam? Nõ poteſt nõ cõcupiſcere, cũ agnoſcit quod ſummũ, quod beatũ eſt. Gemit ſe eſſe ubi eſt, & amãdo deficit ſe nõ eſſe ubi adeſſe ſuſpirat. Cupit diſſolui, & eſſe cũ Chriſto: eo ardẽtius, quo clarius, eo fortius, quo ſępius: eo dulcius, quo purius. Sic nanq; affectus amoris ubertim lacrymas fun
B dit: effundit cor, infundens ſe in eum quẽ diligit, & uidere cõcupiſcit. Quãtus tunc ibi ſit gemitus, quàm alta ſuſpiria, quale incendiũ, quot caritatis ingeminatæ ſonent uoces: nemo nouit, niſi qui accipit, nemo accipit, niſi qui uiriliter pugnat, humiliter orat, & infatigabiliter perſeuerat. Hic ſolus (quamuis innumeri currant) accipit brauium in cælo uictoribus repromiſſum. Gratanter quidem ſe laboribus ſubijcit tam pro acquirendis uirtutibus, quàm pro proximorum neceſſitatibus, quũ perpetuam præſtoletur pacatiſſimã habiturum ſe eſſe quietẽ: dicẽte Propheta: Si abſtuleris de medio tui catenã, & deſieris loqui quod nõ prodeſt: quũ effuderis eſurienti animã tuam, & animã afflictã repleueris, tunc orietur in tenebris lux tua: & tenebrę tuæ erunt ſicut meridies: & requiem tibi dabit dominus Deus tuus ſemper, & implebit ſplendoribus animam tuam, & oſſa tua liberabit. Eſa. 59
Hanc requiem ſe habiturum pſaltes Dauid confidebat, dicens: In pace in idipſum dormiam & requieſcam. Compunctionis mœrorem uoluntariè ſuſcipit domini ſui poſtmodum intraturus in gaudium. Temporalibus bonis ſua ſponte renunciat, hęreditario iure Pſal. 4
C poſſeſſurus ueri honoris culmen, impræďabileſq; diuitias perhibente Propheta: Quum dederit (inquit) dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini. Corruptibilis corporis ſe exuit indumento immortalitatis ſtolam percepturus in cælo: mundũ totum uolenti animo dereliquit: cęleſtium manſionũ futurus ciuis & incola: nullus profectò explicet uerbis, quanta ſit in cęlis electis repoſita merces. Quod oculus (inquit Apoſtolus) nõ uidit, nec auris audiuit, ne in cor hominis aſcendit, quę præparauit Deus diligẽtibus ſe, & certantibus pro ſe. Præparauit utiq; regale cõuiuium, & epulas ſempiternas, nõ ad corporũ refectionẽ, ſed animarũ. Nulla enim neceſſitate electorũ tunc fatigabũtur corpora, impaſſibilitatis dote, claritatis fulgore, agilitatis munere, & ſpiritualis naturæ uirtute decenter ornata. Mutabitur prorſus ipſa hominis natura in alterã: eadem tamen remanente quod eſt. Seminatur (ait Apoſtolus) in corruptione, reſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, reſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, reſurget in uirtute. Seminatur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Ecce altera, ecce ipſa, per ſubſtantiã ipſa: altera uerò per gloriã. Idem erit corpus poſt reſurrectionẽ, eadem mẽbra, ipſa caro, carniſq; ſubſtãtia, dicente Iob: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea uidebo Deum ſaluatorem meum, quem uiſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Noſſe uis ipſius corporis gloriã? Fulgebũt iuſti (inquit diuinus ſermo) ſicut ſol, & tanquã ſcintillæ in arundineto diſcurrẽt: atq; in perpetuũ uiuent in cælis angelis coæquati. Nunquid habet hoc humanũ corpus à natura? Prorſus minimè, ſed principaliter ex affluẽtia capitis, deinde ex redundãtia animæ corpori cõmunicans, quod honoris, quod gloriæ, quod plenitudinis, quod felicitatis ex diuina uiſione percipit. Ipſa nanq; eſt, quæ ſempiterno Dei uerbo copulata iucũdiſſimis amoris nutritur delicijs, introducitur in admirabile, ineffabileq; diuini luminis arcanũ, in quo de patris æternitate, de uerbi generatiõe, de ſpiritus proceſſione, & amborũ oſculo eruditur, & efficitur ex fruitione beata, ex cognitione ſapiens, & ex caritate ignita & amans. Hinc tranſcendit ſupra ſe, omnemq; humanum limitem ſupergrediens, in ſolo conditoris amore quieſcit, amat dulciter, ardenterq; quod intuendo cõtemplatur: quod uidet, laudat: quod laudat, tenet: quod tenet, amplectitur: quod amplectitᷣ, in eo deficit:

Pſal. 126 · 1. Cor. 2 · 1. Cor. 15 · Iob. 19 · Sap. 3

atq; deficiendo liquescit. In illo quippe nunc admirando ascendit, nunc laudādo exultat E amoris fertur desiderijs. sapientiæ splendore fit lumen, Dei adhæsione fit laudans, uerbi comprehensione fit sponsa. Ingreditur & egreditur, & semper fœcundiora caritatis inuenit pascua. Experimēto scit quàm magna multitudo diuinę dulcedinis sit, quam Christus dominus exhibet electis atq; dilectis suis. Aspicit etiā quàm magna est domus Dei ingēs locus possessionis eius, luminosus, & uniuersis delectationibus repletus: de uisione pacificatur: de communicatione ditescit: de societate lętatur: secura gaudet, assumpta miratur: astricta ebriat: deificata laudat: quod olim credidit, uidet: quod superauit, tenet: quod concupiuit, amplectitur: cucurrit, & comprehendit: pugnauit, & uicit: pulsauit, & ingressa est: non egredietur amplius ad labores, nuptiali digna facta conuiuio: non exhibebit ultra pugnam gloriæ diademate coronata: de cætero non fatigabitur in uia angelorum sanctorum aggregata consortio. Hæc est merces quærētium dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Hæc, inquā, est triumphalis uictoriæ corona perpetua, quæ certantibus promittitur, sed perseuerantibus prærogatur. Pro hac, ô bellatores Christi pugnate strenuè, ut ipsam percipere ualeatis. Currite donec perueniatis: currite, inquam, F uergente sole ad occasum, ne præoccupati tenebris inuoluamini, propositam uobis mercedem intuemini procul: quatenus in concupiscentia illius flagret cor, & totus uirilis coalescat uigor. Talis est & tanti, ut meritò pro amore eius, homo relinquat omnem mundi substantiam, deserat patrem & matrem, ac cunctam carnis progeniem: renunciet uniuersis uoluptatibus, & fugitiuis illecebris. Exponat se laboribus, & iugo Christi se sponte subijciat. Ipse est qui oneratos reficit, peregrinantibus comes est, auxiliatur pugnantibus, clamantes audit, exaudit deprecantes, afflictis compatitur, compeditos soluit, reuocat errantes, quiescentes pascit, fouet infantes, amantes diligit, coronat uincentes Iesus Christus dominus noster, qui uiuit & regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

BEATI LAVRENTII IVSTINIANI G

OPVS DE COMPVNCTIONE ET COMPLANCTV

Christianæ perfectionis inchoatur.

Vis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarū, ut mœrore congruo militantis ecclesię damna deplorare sufficiā? Adest prorsus maxima & manifesta causa mœstitię: quum mentis consideratur intuitu, quid olim fuerit, quidue nunc est. Filiorum est aucta numero, & depauperata uirtute. Extendit palmites suos à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarū suas dilatauit propagines, & à proprio naturali decore est plurimum deformata. Lugeant igitur unà mecum cuncti, qui diuini honoris zelum habent: sumantq; lamentum, & dicant: Quomodo denigratum est aurum? immutatus est color optimus? dispersi sunt lapides sanctuarij in medio omnium platearum? Quæ enim affluebat delicijs, diuitijs abundabat: efferebatur honoribus: fulgebat uirtutibus, sanctitate pollebat, uigebat intus, foris radiabat, donis spiritalibus cumulata erat: miraculis coruscabat, sapientia supereminebat: eloquia differebat mystica: linguis gentium loquebatur: discernebat spiritus: cælestia penetrabat, degensq; in terris H super cælorum conuersabatur alta: nunc iacet in imis: languet in membris: in sceleribus uolutatur. Erat profectò talis, ut ueneraretur ab angelis, coleretur à sanctis, diligeretur à Christo. Quomodo non diligeretur, quum esset unica, tota formosa, sine macula, auro uestita, ac margaritis ornata? illius pulcritudine Dei filius affectus de regalibus sedibus descendens in hoc exilium uenit, ut sibi illam copularet in spōsam. Copulauit, inquā, & facti sunt duo in carne una sacramento ineffabili & diuino. Hinc effecta sublimior meritis, nobilitate excelsior, claritate locupletior tanquam sponsa lætabatur in capite: & ueluti honorificata mater decorabatur in membris. Gemit autem & ipsa, quod fuerat, quando adolescentiæ ipsius tempus recolit, quantum delicata in gustu, & quàm cara in delicijs habebatur. Erat prorsus tunc ignita plurimum, lætabunda, & gaudens, utpote de sponsi cellario nuper egressa. Secum nanq; detulerat multa ornamenta, & amplio-

A ra illi promiserat sponsus: quatenus nec egere posset, nec despici, neq; inuidorum paueret insultus. Pręstitit utiq; illi spiritum adoptionis: tribuit claues regni: uoluit ut in membris suis perfecta fieret, seruili timore deposito. Quamobrem solicita erat seruare unitatem spiritus in uinculo pacis: ita ut nullum in membris suis schisma esset: quemadmodum legitur: Erat illis cor unum, & anima una. Ex hac unitate caritatis inuicem se diligebant, se fouebant, exhortationibus accendebant: tanquam in uno compacti corpore, & spiritu uiuificati. Primitias quippe spiritus habuere tunc, & recentè sacri cruoris effusione respersi spiritualiter, sacramentaliterq; Christum manducare quærebant. Frangebant enim circa domos panes, & sanguinem uuæ bibebant meracissimum. Quo inebriati poculo in populis clamitabant, linguis loquentes uarijs: ita ut ab infidelibus musto ebrij putarentur. Erant quidem ebrij, sed amore, sed spiritu, sed feruore: propterea effundentes, quod infuderat spiritus, hominum multa milia sancto calefacientes igne unitati matris & fidei aggregauere sanctorum. Cœpit tunc fructum Christo exhibere spiritualis gratiæ, quam acceperat, & congregata disperdere, ac dispersa congregare. Congregare (inquam) studuit Dei filios, qui dispersi fuerant, pręualente sermonis Dei fame, & antiqui serpentis perfidia: illosq; spirituali cibo, & fidei alimento nutrire, quoadusq; coalescerent, fierentq; robusti ad perferenda seculi aduersa, quæ mũdus ipse parabat irrogare fidelibus. Metuebat quippe suaui iugo colla substernere, quæ ueluti indomitum animal per abrupta dimiserat uitiorum. Quamobrem sicut sæuiens lupus se armabat ad extinguendam nouam fidelium militiam: ita & hæc beata mater congregatos à Christo curauit per orbem disperdere uniuersum. Destinauit illos utiq; sine sacculo, sine pera, & absq; calciamentis: solùm Christianæ militiæ armis protectos. Erat profectò speculum mirabile inermes & belligeros uiros intueri fide & eloquijs sacris, atq; morum grauitate potentiam sæuientis seculi sternere, calcare eius gloriam, contemnere seipsos, & autoritate maxima Christum constantissimè prædicare. Mirabantur proculdubio sanctorum angelorum agmina, eorum magnanimitatem, copiosam gratiã, mutationemq; dexteræ excelsi: uasa uidelicet prius contemptibilia, facta in honorem & gloriam, & imbuta esse repentè omni sapientia & doctrina. Factum est abs te domine hoc, qui uocas ea, quæ nõ sunt: tanquã ea quæ sunt, ut non glorietur omnis caro in se, sed in te, qui pręstas affluẽter quibus uis. Lætabatur, inquã, cælestis curia, etiam mater ecclesia: quũ prolem nouã sibi quotidie aspiceret aggregari nõ sine sudore & filiorũ corporali interitu. Debuerat planè tristari: quum quos genuerat Christo, cerneret uelut oues laniari, persequi, & occidi. Dolebat prorsus, quia materna gerebat uiscera: cõsolabatur autẽ de resurrectione ipsorum effecta secura. Nouerat rudem terrã sine labore scindi nõ posse, ut fructũ germinet: nouerat absq; agone duro cæleste brauiũ acquiri nõ ualere, præ oculis sponsi sui habẽs passionem. Nolebat ergo, ut uulnerato capite membra illæsa persisterent. Quamobrem quos dilexerat, apostolicos approbatosq; uiros hortabatur, ut persisterẽt in bello, opus perficerent, perseuerarẽt in cruciatibus, prædicarent Christum: & quos poterãt, reuocarent ad se, quatenus & ipsa illos suos exhiberet sponso. Factumq; est adiuuãte domino, operante gratia, suadente matre, ut mundus ab idolorum seruitute redemptus crederet, confiteretur q; Christi deitatem perpetuam. Veruntamen non sine magna sanguinis effusione hoc actum est. Fide nanq; certantes athletæ sancti corpora exponebant, testificabanturq; per tormenta, quod uoce nunciabãt. Fiebat autem permittente Deo maxima fidelium strages, effundebaturq; sanguis innoxius, qui clamabat, ut olim Abel prò persecutorum indulgentia. Pręualuit ergo oratio sanctorum. Nam unde irasci pro morte iustorum debuit Deus: se flexit ad ueniam pijs interpellantibus precibus. O mirabile diuinæ dignationis opus: qui peccatorum non desiderat interitum: sed potius ut cõuertantur, corrigantur, & uiuant. Sęuiebat mundus, nomenq; sanctũ, adoptionis filios, germen iustum, sanctificata uasa subuertere cupiebat. Hinc minas, hinc blanditias, hinc inferebat tormenta: ut quos à fide uno non poterat auertere argumento, ageret alio. Quid agis, ô munde? quid baccharis in perditione sanctorum? Conaris frustra, & iniqua perficis. Prius quàm sæuias, eorũ discute merita, agnosce uitã, suasiones audi, causasq; discerne. Nihil quærunt abs te, de tuis nil uolunt: te cupiunt, te quærunt, te de interitu sempiterno eripere moliuntur: ignorantiæ compatiuntur tuæ: tuis laboribus cõsulunt: salutis

Act. 4

B, C, D (marginal section letters)

iter tibi reserare cõtendunt:ubi sis,quà pergis,quò accedere debeas,insinuare uolunt,te diligunt plus q̃ se,dum se exponũt pro te.Quãtum uis crucies, quãtum uis spernas,quã tum uis oderis:nõ discedent à te,nisi audiantur & uiuas. Resipisce igitur,cohibe furorẽ, manum retrahe,compesce linguam,uirum aduoca tuum, & sta in te, ut audias loquẽtes tibi. Nunquã amicos habuisti tales fideles & rectos. Cæteri tua quæsierunt à te: isti autẽ te. Crede mihi,quoniam post eorum cædes, post duritiã tuam redibis ad te, sano cõsilio accõmodabis aurem, fiesq; de infideli fidelis : ac lues postea quæ agis : patieris tu quoq; similia eo animo, quo isti, quoniã eodem spiritu imbueris. Tunc lugebis noxias tuas,& de sacro sanguine condigna persolues. Sicq; factũ est. Nam patientibus orantibusq; sanctis repentè uox in Rama,audita est,ploratus uidelicet prędestinatorũ,&fidelium ululatus, qui fidei irradiati splendore errore agnito proprio conuersi sunt : nunciantes quod damnauerant prius.Hac de causa diaboli exarsit inuidia,doluit se cõtemni,& Christum coli. Amissis igitur uasis iniquitatis,quibus Christianos insequebatur,ad callidiora se argumenta conuertit. Varijs totum penè mundum maculauit erroribus. Quamobrem ecclesia mater pro filiorum salute solicita,timens nimium ne simplicium & neophytorum macularẽtur corda,relinquerẽtq; arreptum salutis propositum,ad eorum robur patrum probatissimorum copiosum direxit numerum: qui latratu suo tanquã rationales canes, ferales arcerent lupos à grege ouium dominicarum : illasq; quasi matres fouerẽt,hortarentur atq; nutrirent. Matres utiq; erant consolationis propinantes lac ijs,quos Christo genuerant & in Christo.Neq; enim nutrix aliqua tam sedulò curam gerit infantis,quàm memorati exhibuere patres.Peruigiles erant super eorum salute, quemadmodum Apo-
Heb.13 stolus inquit:Obedite pastoribus uestris : ipsi enim peruigilant tanquam rationem reddituri pro animabus uestris.Nunc lactis,nunc cibi solidi,prout eorum profectibus congruebat, animarum alimoniam tribuebant. Nunc instigabant ad præliũ, nunc certaminibus locũ dare docebãt.Præmonebant de periculis,illis futura prędicebant:quandoq; læta,aliquando eisdem tristia prædicabãt. Verè in omnibus ueluti martyres se habebãt, nihil proprium quęrentes,sed subiectorũ commoda.Hinc nouerant gaudere cum gaudentibus,& flere cum flentibus,id ipsum quemadmodũ corporũ matres sentientes. Eo-
2.Cor.2 rum unũ audi,quid dicat:Quis infirmatur(inquit)& ego nõ infirmor?Quis scãdalizatur, & ego nõ uror?Operabatur utiq; hoc in illis caritas,quæ nõ quęrit,quæ sua sunt,sed cõpatitur corde, docet ex corde, laborat ex corde. Quamobrẽ tam exuberãs & spiritualis per illorũ studia exortus est fructus. Nõ enim infructuosum esse ualet, quod sancta Dei caritas operatur. Accendebatur utiq; plebs fidelium eorum orationibus & uerbis ad fugam uitiorum,ad contemptum seculi,ad uirtutum studia, ad tolerantiam passionum,ad tentationum certamẽ,ad dilectionem proximi, ad cognitionem sui,& ad capessendam felicitatem ciuium supernorum.Eorum utiq; nonnulli reperti sunt, qui tanto proficiẽdi utebantur zelo:ut cõmunem conuersationem socialemq; uitam deserentes solitariè degerent:quidam ut indefessè pugnarent cum aereis potestatibus : quidã ut omni se terreno priuarent solatio:aliquanti ut seruato animi uigore secum facilius habitarent: nõnulli ut carnis abdicatis illecebris illã spiritui subigerent: alij uerò diuino amore flagrantes, ut contemplationi cælestium cõmodius die noctuq; uacarent. His atq; alijs de causis habitabiles facti sunt eremi,mõtiumq; deserta famulantium Christo repleta sunt: quemad-
Psal.64 modum egregius uaticinauerat Psaltes. Pinguescent (ait) speciosa deserti,& exultatione colles accingentur. Erant planè tunc felicia tempora, quamuis tentationibus uarijs agitata:in quibus feruebat caritas seruorũ Christi cõplens pręcordia. Inerat ardor martyrij,& zelus fidei:uigebat fraterna æmulatio,& proficiendi amore cõtemnebatur mũdus amore cælestium, fulgebat uirtutum perfectio , & bonorum omnium spiritualium exuberabat cumulus. Ab hac plenitudine gratiarũ emanauere collegia cœnobitarum, quorum patres digni memoria, ut multis prodesse possent, studia particularia deserentes cõmunem actitauerunt uitam. Sufficiebant prorsus sibijpsis : sed ut plurimorum inseruirent utilitatibus,regulariter uiuere studuerũt,scientes proculdubio hanc uitam debilibus ac robustis proficiẽtibus ac perfectis esse cõmunem. Zelãtes igitur honorẽ Dei proximorumq; salutem repleuerũt orbem totum trahẽtes ad sui imitationẽ aspicientiũ animos,& audientium corda.Quis (oro) nõ mutaretur in melius uidens diuersæ ætatis uiros?

A uiros: alienarum nationum, naturarum cōtrariarum simul uiuere: eundem cibum sumere: eodem animo, eademq; conuersari sub regula? Prorsus humana studia ista transcendunt: diuino totum agebatur munere: qui iuxta Prophetæ uocem habitare facit unanimes in domo. Minime id perficere potuissent, nisi uno directi fuissent spiritu: uno ligati caritatis funiculo: in uno mystici corporis fœdere copulati, atq; simul in uno capite sanctificati. Erat in illis ipse Christus caput ecclesiæ, qui nobiliora & ignobiliora membra in suo pacificat corpore: ita ut non sit in ipsis schisma, sed concordia delectabilis, dulcis amor, solicitudo continua: communicatio sine murmure: dona sine disceptatione, & unitas absq; discretione. Nempe nec maiori inuidet minor: neq; maior minorem cōtemnit: uicissim sibi famulantur: & quod unus patitur, cuncti pati arbitrantur. Fouent utiq; robusta debilia, & contemptibiliora abundantiori honori habentur. Hoc nisi fieret, esset discordia, nec simul perseuerare ualerent. Hinc uerè colligitur, quòd pacis infestator, & qui inter fratres iurgia seminat, non est in corpore: quoniam nō diligit unitatem, quæ B corporis huius compago est. Segregatus autem à corpore, non de eodem spiritu uiuit: nec meritorum ipsius efficitur particeps. Detrimenta hæc metuens quisq; fidelis, & sapientiæ capax sic conuersari conatur, ut non scandalizet uel unum pusillum membrum credens in Christo. Sic sui adhibet cordis custodiam, oriq; imponit legem, ut non excidat à caritate Dei, & ab unitate ecclesię, quod est corpus Christi: quin potius sanctorum præcedentium, quātum illi fas est, uestigia imitari studet: qui tanquā præstantiora membra donis fulgebāt: eminebant uirtutibus, & infimos quosq; caritatis fouebant affectu. Taliter nanq; cōuersantes honorabilem coram principibus & potestatibus seculi in turbis, & populis reddebant ecclesiā: adeò ut illam magno uenerarentur affectu: illius censuræ se spontè subigerent: illam donis ac muneribus copiosis efferrent, priuilegia ei dantes, protegentes ipsis libertatem, & omnia quæ ad augmētum religionis, ad fidei defensionem, ad bonum pacis prodesse poterant præstantes. Erat utiq; tunc florida, decora in membris, in charismatibus copiosa, deaurato tegmento induta, quod mira uarietas uirC tutum uenustabat. Emittebat prorsus quandam boni odoris redolentiam de uestimentis, quæ uniuersos replebat suauitate mirifica. Erat Christi bonus odor in omni loco ad Dei gloriam. Sua fragrantia in solitudinibus, in mōtibus, in speluncis, in cauernis terræ, in ciuitatibus, in castris, in ecclesijs, in domibus perspicuè sentiebatur. In testimoniū sanctitatis ipsius, puritatis internæ, immaculati thori, contemplationis mundæ, orationis ignitæ, uigiliarum assiduarū, lacrymarum humilium, & uirtutū cæterarum uelut nemus erat fertile: omnium aromatū copiosum, in quod iugiter sponsus descēdebat, ut uideret poma cōuallium: etsi mala punica floruissent. Illud equidē perlustrās, illiusq; pulcritudinis captus amore in ipsius aiebat laude: Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus malorū punicorum cum pomorum fructibus: nardus cum croco, fistula, & cinamomum cum uniuersis lignis Libani: fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Delectabatur planè sponsus Christus fœcunditate uirtutum, iustorum illorū singulorum singula considerās D gesta. Obseruabat conscientiarum munditiam, orantium frequentiam, lugentium compunctiones, præsidentium humilitatem, solicitudinem pastorum, subditorum obedientiam, conuiuentium pacem, pugnantium cōstantiam, amantium suspiria, proficientium sudores, laudes perfectorum, peregrinantium affectus, & præcipuè erga se, mentium caritatem. Istiusmodi spiritualibus allectus studijs penes illos cōmorabatur inseparabiliter delicias suas arbitrans esse cum filijs hominum. Hinc eorum profectibus animatus aperiebat manum suam, implēs eorum animas benedictione, præerogabat affluentissimè talenta gratiarum: utpote multiplicanda in centuplum. Nam sicut auarus est pigris, ita feruentibus cognoscitur esse munificus: prębet libentius, quàm retineat: quæritq; cui ad lucrum tribuere possit. Illos igitur, de quibus loquimur, quorum præsentia ætas nostra digna non est, aspiciens rectos corde, humiles spiritu, in augmento promptos, amplissimè ditabat muneribus spiritualibus, qui eadem disseminantes caritatis incendio à fundamētis orbem cōmouerunt uniuersum: beatius fore existimātes dare, quàm accipere. Factūq; est in diuino opere calescētibus illis, ut in breui erigeret tabernaculū fœderis diuinæ miserationis indicium. Intenta quippe erat offerentiū multitudo, ut perficeretur opus

Cant. 4

opus inchoatũ. Offerebant enim aurum, argẽtum, æs, ferrũ, lapides onychinos, coccum bis tinctum, purpurã, byssum, caprarũ pilos, cedrina ligna, cupressina, abiegna, & huiusmodi huic operi necessaria, singuli iuxta propriã facultatẽ. Nec quisquã prohibebatur offerentium. Erat utiq; tunc lætitia maxima in cælis, in cõuentu omnium angelorũ, mutuoq; dicebãt: Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus: & habitabit cũ eis: & ipsi populus eius erũt: & ipse cum eis erit eorũ Deus. Exultabãt prorsus supra modum illa beatorum spirituum agmina in huius spiritualis structuræ fabrica. Viderãt per multa annorum curricula cultum uerum, honoremq; diuinum obliuioni traditũ: illumq; dæmonijs ac simulacris manufactis, argenteis, lapideis, deauratis ab hominibus exhiberi: qui Deũ summa cum ueneratione debuerãt honorare, diligere, colere, & laudare. Viderãt præterea drachmã deperijsse decimã: nuperq; repertã in sterquilinio delictorũ, & in cœno mũdanæ cupiditatis. Quãobrem cõgratulabãtur mediatori Dei & hominũ Christo, qui illã quærere ac reperire dignatus fuerat. Gaudebãt & restauratione futura ipsorũ per illos, quos iustificari quotidie cernebant. Deponebant utiq; controuersiam omnẽ aduersus hominem de zelo susceptam. Nõ enim poterant illam contemnere speciem, quã assumpserat uerbum sempiternũ, ut redimeret, ut pacificaret, glorificaretq;: redimeret per sanguinis sui effusionem: pacificaret Deo per sui corporis immolationem decreti chirographum cruci affigendo: glorificaret autem secum corpus suum mysticũ prouehendo in cęlestes mansiones illi ante mundi cõstitutionem paratas. Neq; ualebant nõ diligere ciues suos, æternique regni secum cohęredes. Erat tunc iucundum ualde in spiritu intueri: quibus intelligentiæ lumen datũ erat agnoscere: Deũ habitare cum hominibus: angelos cõgaudere hominibus: hominesq; amotis inimicitiarũ obstaculis Deũ diligere: ꝓ ipsius honore, uoluntariè, lætãterq; se morti exponere: simul cum angelis religionis & laudis debitum soluere: fraternã salutem, ut propriam, cõcupiscere. Factũ profectò erat cælum nouum, & terra noua, cælestia cantica ex tũc resonare cœperũt. Adorabatur omnipotẽs pater in spiritu, quærebatur in spiritu, amplectebatur spiritu: & in his talibus lætabatur, iuxta Propheticum illud: Gaudium etenim domini est fortitudo uestra. Non autẽ gaudebat propter nos, quasi efficientes gaudium illud: sed utiq; de se non recenter, tãquam si nouũ aliquid accidisset: sed quod æternaliter prius quàm essemus, de nobis in se præuiderat, atq; esse uoluerat. Nisi uoluisset, nõ fuisset hoc. Omnia quæcunq; uoluit ipse, fecit. Ipso igitur iubente melliflui facti fuerant cæli. Rorauerunt enim desuper, & nubes pluerãt iustum, apertaq; terra germinauerat saluatorem: quem pater ob nimiam caritatem, qua humanũ dilexerat genus, miserat in similitudine carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatũ in carne sua, cum quo prorsus ipse: qui miserat, pater uenit, ut secũ gratã apud illos, qui diligebant Christum, eiusq; custodiebant mandata: faceret mansionẽ, prout idem prædixerat mediator. Missus pręterea fuerat à patre in nomine filij, spiritus sanctus amborũ amor & osculũ: quatenus credentium sancto igne mentes accenderet, erudiretq; de omnibus, quæ ad salutẽ congruebãt eorum: ac postularet pro eisdem gemitibus inenarrabilibus. Neq; enĩ paraclitus hic spiritus uacuus uenit. Donauit nanq; ipsæ ecclesiæ, suisq; diuisit in filijs sapientiæ donũ: ut quod de cælestibus credebant, affectu sapido degustarent, atq; in illius concupiscentiam perurgeret. Dedit intellectũ, ut arcana scripturarum agnoscerent sacramenta: & per patientiam & consolationem earũ spem haberent obtinendi, quod nouerãt. Cõsilij pręstitit munus, ut agnito bono & malo, meliori & optimo saniorẽ partem eligerent, & ad perfectionis culmen ascenderẽt, quod in cõsiliorum impletione cõsistit. Prærogauit fortitudinis donum, cuius adminiculo ualerẽt illatas iniurias, irrogata flagella, potentũ blãditias, & seculi promissa oblectamẽta respuere. Scientię eos insigniuit charismate, ut luce ipsius præuia exteriorũ negocia prudenti circũspectione ministrare sufficerẽt: ne sibi uel proximis minimũ scandali offendiculum anteponerent. Pietate eorũ impleuit uiscera, ut se diligerent mutuo, ministrarẽt sibi inuicẽ: atq; pro dilectionis custodia alter alterius onera portarent. Tribuit timoris filialis donũ: quo mediante legem Dei seruarent, seq; agnoscerent, quid essent, nõ se extollerẽt, ne superbientiũ & delinquentiũ supplicia paterentur. Inhabitat & ipse almus spiritus corpus ecclesię, & singula fouet mẽbra. Sanat illi quod est sauciũ: flectit quod est rigidũ: fouet quod est frigidum, & regit quod est deuium. Cadenti supponit manum: mœstum lætificat, iustum

Margin notes: Apoc. 21 (beside "tuoq; dicebãt: Ecce tabernaculũ…"); Neem. 8 (beside "pheticum illud…"). Section letters E, F, G, H in right margin.

A stum docet, & pascit famelicum. Prorsus deficeret ecclesiæ corpus in tribulationibus, in prosperitatibus declinaret, iaceret in arduis, & in carnis uoluptate deflueret: nisi interuentu & auxilio sancti spiritus uniretur capiti, & ipsius suauitate aspergeretur intus: & in huius peregrinationis anfractibus comitatu dirigeretur illius. Huiusmodi spiritualibus monilibus in exordio despõsationis suę peramplius decorata sancta mater ecclesia, atq; diuinæ consolationis oleo fota lætabatur in profectibus filiorum: eosdem semper reuocãs ad altiora conscendere, nolebat esse ingrata. Sciebat enim quid acceperat, quid fuerat, quid esset. Creuit itaq; in numerositate sobolis, in gratiarum augmento, in donorum multiplicatione, in lumine ueritatis, in perfectione uirtutum: quandiu hortantem, exorantemq; matrem filij audire uoluerunt. Extitit enim semper supra modum de ipsorum salute solicita: quatenus illos offerret Deo, atq; inferret cælestibus. Erat utiq;, quum obediretur à filijs: mater pulcræ dilectionis atq; timoris: eratq; pulcra ut luna: electa ut sol: terribilis ut castrorum acies ordinata. Tanquam terebinthus extẽderat ramos suos,
B sub quorum umbra ab æstu diei, à turbine, & à pluuia protegeret, quos genuerat. Laborauit quandiu potuit, in gremio suo nutriuit quos ualuit: quamuis id quotidie agere nõ desistat, eo instantius, quo à pristino feruore plures, & ferè innumeros declinasse persentit. A multis quidem annorum curriculis citra pedetentim cœpit rigor uirtutum, ac perfectionis norma languere, dietimq; fugere: unde non potest non gemere conditoris sui offensam: damna propria, atq; filiorum interitũ. Quæ enim uestiebatur coccino coccoq; bis tincto: nunc lugubrem uestem assumpsit, commutauitq; in multis membrorum suorum iuxta cõminationẽ Prophetæ: pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium: & pro fascia pectorali cilicium. Hinc se a fletu & lamentis minimè continere ualet. Orat assiduè, si quo modo ad præteritum in præsenti se possit reformare decorem, quanquam in sua penè supplicatione deficiat, impossibile arbitrãs se posse esse, quod fuerat. Nec ab re agnoscens Propheticum illud in se esse completum: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usq; ad Psal. 13
C unum. Declinauerunt prorsus omnes ecclesiæ status, qui spiritualia sunt mystici corporis Christi membra: ex quibus nonnulli alienati sunt ab utero matris suæ, & loquuntur falsa: aliqui uerò abierunt retrorsum carnis desideria sectantes, amantes seipsos, temporalia lucra quærentes, honorum cupidi, scelesti, adulteri, & miseri. Ista nanq; uigent, nedum in inferioribus, uerumetiã in mediocribus, & sublimioribus membris, adeò ut confusa uideãtur uniuersa: ut à planta pedis usq; ad uerticem capitis in hoc corpore spiritualis non appareat sanitas. Attende (oro) diligenter in turbis populorum, & in secularibus plebibus: quàm rari in eis sint, qui diuina mãdata custodiant, ecclesię sanctiones seruent: contenti sint proprijs, aliena non rapiant. Vndiq; adulteria perpetrantur, fiunt stupra, sacrilegia, homicidia, rapinæ, furta, deceptiones, & horum similia. Quid de his memorẽ? quũ diuini nominis reuerentia sic omnino neglecta esse uideatur, ut sanctus existimetur: qui Deum, sanctos, cælestemq; nõ blasphemat curiam. Superabundãt prorsus in ore hominum mendacia, periuria, iuramenta, detractiones, uaniloquia, impudicaq;
D uerba, quæ incompositæ mentis indicia notissima sunt. Nequaquam tam incontinenter mortales uiuerent, effrænateq; loquerẽtur, si in Deum crederent, eum timerent, ipsiusq; iudicium formidarent. Protestantur ex ijs operibus, quæ aduersus Dei præcepta perpetrant, mẽbra esse putrida, & à Christi corpore omnino aliena. Gemit mater ecclesia perditionem istorum, & ueluti proprios deplorat filios. Meminit se illos per regenerationis lauacrum genuisse: meminit eorum promissionum, per quas se diabolo, seculi pompis, & flagitijs omnibus renunciaturos spoponderunt. Casum igitur illorũ tanquã uera genitrix deflet: atq; illorum resurrectionem sperat consequi se posse per lacrymas. O quantus quotidie lacrymarũ imber effunditur coram domino? O quàm frequentem precum instantiam in aula cælesti per sanctorum ministeria angelorum immaculata hæc uirgo dirigit ad Christum pro spirituali peccatorum interitu? clamat in cordium cubiculis: uociferatur in angulis, publicè in ecclesijs materialibus deprecatur, ut diuina misericordia cæcos illuminet, errantes reuocet, & in delictorum cœno obrutos ac sepultos resuscitet ad uitam: erigat per gratiam, & unitatis adducat ad gremium. Quanto interno exultet gaudio, quum uiuos recipit, quos defunctos lugebat, explicari uix potest. Nempe si de

peccatorum

peccatorum conuersione pœnitentiã agentium maxima lætitia in cælo exoritur: quantum exhilarari debuit ipsa, quæ genuit? Secundum multitudinem doloris, quem de ipsorum perditione concepit in corde: ita cõsolationes in eorundem uiuificatione letificare consueuerunt animam eius. Non tamen æquè omnibus contristatur: sed iuxta singulorum qualitates & gradus. Plus, inquam, dolet in casu bonorũ, quàm malorũ: atq; in preuaricatione nobilium, quàm ignobilium. Non ut illa secundum carnem iudicet, neq; ut apud eam aliqua sit personarũ acceptio, quum uniuersos gignat in spiritu per fidem & sanctificationis aquam. Nõ enim aliud baptisma in potente operatur & nobili, quàm in infimo & ignobili: uerùm nec alia unius, quàm alterius fides esse cognoscitur: sed una omnium est, & in effectu equalis. Hoc testatur Apostolus, dicẽs: Vnus Deus, una fides, unum baptisma. Vnus Deus pater omniũ, & in omnibus, & super omnes, qui est benedictus in secula. Dolet igitur magis (ut dictum est) de preuaricatione iustorũ, quàm malorum: ac de ruina potentũ, quàm ignobilium: quoniam maiorem in membris inferioribus iacturam patitur. Debilitãtur supra modum pusilli in fide, quũ qui in ecclesia secundum utrunq; statũ aliquid esse uidebantur, redire ad uomitum cernunt, atq; malum pertinaciter cõsummare. Consueuerunt tales, qui recidiuũ patiuntur, nequius uiuere quàm cæteri, qui nunquam agnouerunt ueritatem, dicente domino: Quum immũdus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quærens requiem: & non inueniẽs, dicit: Reuertar in domum meam, unde exiui. Et quũ uenerit, inuenit scopis mundatam & ornatam: & tunc uadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitãt ibi: & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Nocẽt autem sublimiores seculi amplius, quum mali sint, & in malitia perseuerent. Quamobrem tam propter membrorum incommoda, quàm propter pereũtium potẽtum damna sancta mater gemit ecclesia: & potissimũ temporibus his, in quibus abundante malitia aucta sunt potẽtum scelera. Apud illos utiq; auaritiæ æstus uiget, superbia regnat, libido dominatur, gulę appetitus superat, inflammat inuidia, ira præcipitat, & inanis gloriæ fastus attollit. Quis non metas suæ facultatis inanis gloriæ fastu seductus excedit? Quis in magnis nõ ambulat, & in mirabilibus supra se? Dedignantur superbi apparere, quod sunt: ideo uolunt existimari ab hominibus supra id, quod sunt. Quanta ex his exuberãt flagitia, quantumq; Deo displiceat: si scirent, qui peragunt, utiq; si nõ amore, saltem timore resipiscerent. Quoniã uerò in seculo potentes & diuites nolunt intelligere, ut bene agant: ideo permittẽte Deo ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vidi (inquit Propheta) impium eleuatum & exaltatum sicut cedros Libani: & ecce transiui, & non erat: quęsiui, & non est inuentus locus eius. Hoc quum uerum sit, quũ proprijs quotidie intueantur oculis: quum Deus in auribus secularium per sanctorum admonitiones intonet, mirum uidetur, cur non ad se redeant, & celerem utriusq; hominis expauescant interitũ. Mortuos se esse fatẽtur, & fœtere in monumẽto, ut olim corporaliter quatriduanus Lazarus. Sed utinam sicut ille, ita & isti. Ille profectò non per se, sed sororum lacrymis, & fide resurgere potuit: isti uerò nec matris lacrymis, neq; gemitibus iustorum. Proinde detestabilior istorum, quàm Lazari mors esse censetur. Est itaq; mœror ecclesiæ uehemens, quũ tam innumerabilium filiorum spiritualem deploret interitum, & uix reperiantur, qui cõdoleant, & manum apponere possint. Nempe si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Mortuus etiam mortuos sepelire ualet: non autẽ erigere & suscitare. Hinc est, quòd tam pauci reuiuiscunt. Sunt autem plebium rectores innumeri, quibus ouium dominicarum particularis iniuncta est cura: qui taliter conuersantur, ut nequaquam eorum uerbis, quamuis bonis, fides ualeat adhiberi. Verbis quippe utilibus laudabilis uita autoritatem præstat. Sed (proh dolor) nec ædificationis eloquia profert moderni temporis clerus. In ipso enim clero paucissimi reperiuntur, qui honestè uiuant: rariores autẽ qui pabulum salutis gregibus ualeãt præbere fidelium. Nempe sacerdotũ clericorumq; maxima pars dedita iacet uoluptatibus: & bestiarum more quasi degentium parum ab illa secularium illorũ conuersatio distat. Incedunt quotidie per plateas, hinc inde discurrũt, theatris & spectaculis intersunt: choreis demissa omni grauitate se miscẽt: pudorem reijciunt: turpiloquijs uacant & nugis: habitu pompatico uestiuntur: crinibus crispantibus comam contra Apostolicum præceptũ, & sanctiones patrum nutriunt. Qua fronte

(oro)

Margin notes: B; Ephe. 4; F; Matth. 12; G; Psal. 36; H; 1. Tim. 2

A (oro) redarguere tales possunt delicta populorum? Quomodo errantem ad semitas iustitiæ reuocare sufficiunt? Negligentes salutem propriam qualiter super aliorum salute uigilabunt? Alteri uix bonus esse ualet, qui sibi nequam est. Corrigat sua, qui proximorum cupit errata corrigere. Isti autem, de quibus loquimur, parum de se, minusq; curant de cęteris. Tanquam a caritate extranei uineam domini Sabaoth relinquũt incultam: in qua surgunt uepres, spinæ oriuntur, & semen uerbi suffocatur, & infœcundam reddunt. Huius profectò uineæ Propheta damna deplorãs inquit domino: Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam. Vt quid destruxisti maceriam eius, & uindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur uiam? Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Verum uniuersa incõmoda hæc à cultoribus exigentur illius: quamuis ipsi palmites à toto minimè excusabiles sint. Tradentur nanq; ęterno cremandi incendio inutiles & infructuosi: eorum uerò cultores maiora luent supplicia: quoniam domini uineæ neglexerunt honorem in uinea. His uehementer dominus cõminatur, quũ in euangelio parabolam patrisfamiliâs, qui uineam plantauit, disseruit, dicens: Malos malè perdet, & uineam suam dabit agricolis, qui fructũ reddãt temporibus suis. Audiunt ista sacerdotes, legunt eadem publicè in ecclesijs: nõnulli populo pronunciant: & tamen inemendabiles permanent. Lapideum gerunt cor: obturatas habent aures: sine intellectu sunt, syllabarũ tantum proferẽtes sonum ab omni spirituali deficiunt gustu. Vtinã sibijpsis mali essent, & alijs conarentur prodesse: ut si non illorum uita imitabilis foret: essent tamen facienda, quæ dicerent. Vtroq; prorsus carent, nec uitam, neq; scientiam habentes. Sunt omnes ignari & inscij, exceptis paucissimis: & quod deterius est, addiscere non dignantur. Omne tempus doctrinæ deditum se arbitrantur amittere carnis uoluptatibus intenti: potius eligunt uagari quotidie & cõfabulari, quàm sacrarum scripturarum se lectioni dare: obliuioni tradentes, quod dicitur: Interroga sacerdotes de lege. Et illud Propheticum: Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Ipsi nec interrogare uolunt, neq; interrogari possunt, quoniam idiotæ sunt. Ad arentem fontem quis pergeret, ut aquam hauriret? Sic tales aridi non solùm malum doctrinæ imbrem populis propinant sitientibus: uerumetiam mala consilia præstant, quibus plebeculæ moriuntur. Vnde superstitiones uigent: mandata contemnuntur, peccata fiunt, nisi ex incuria sacerdotum, qui ne temporale amittant lucrum, permittunt subditis agere, quod uolunt, & contradictionis seu correctionis non audent sermonem loqui? Tanquam canes muti sunt, nõ ualentes latrare, & ueluti mercenarij inutiles uidentes lupum uenientem, domini gregẽ deserentes fugiunt. Quantũ in ipsis est, lupus oues rapit, dispergit, lacerat, & occidit. Sãguis autem earum de istorum manibus exigetur, domino per Prophetã perhibente, qui ait: Si dicente me ad impium morte morieris, & non annunciaueris ei, neq; locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia, & uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinẽ autem eius de manu tua requiram. Hæc præuidere ac præcauere nolunt, quum possent. Non uacant subiectorum profectibus, sed proprijs commodis. Ouium tondẽt uellera,

Psal.79

B

Math.21

Agge.2.
Mala.2

C

Ezech.3

D quum ualent, & de ipsis non curant ouibus: quoniam ad eos non pertinent. Sacramenta, quę gratis & uolenti animo ministrare debent, nõ sine spe aut precio tribuũt: & quod grauius est, interdum neq; sine pactione. Vęh talibus, qui Giezi imitantes, & Simonem rem sanctam uili uendunt precio. Propterea istis, nisi pœnitendo resipiscant, erit perditio. Quod enim ad animarum institutũ est lucrum, ad temporalem intorquent quęstum: nescientes quòd nil maius acquiri ualet, q̃ animarũ insudare profectibus, qui sacramẽtis mediantibus fiunt. Agunt huiusmodi mali sacerdotes talia, & tanquã purgamentũ seculi habentur exigentibus hoc clericorũ demeritis. Qui enim uenerarentur ut patres, & ueluti optimi Dei ministri diligerentur, si iuxta gradus sui uiuerent sanctitatem: despiciuntur, & inde deterius cadunt, quoniam se emendare dissimulant, & tanquam indomita animalia absq; regimine uiuunt. Agunt quod uolunt, nulla eos pręlatorũ cohibente censura. Dum igitur prælati negligunt, lasciuit clerus, & uoluptatibus deditus (permittente Deo) nullam superiori suo reuerentiam exhibet. Quis hic nõ doleat? Quis prælatorum non plangat ruinam? Facti planè sunt in derisum omni populo, canticum tota die, instituti sunt in acie exercitus domini ad cæterorum confirmationem & robur: & ipsi sunt

Primi, qui fugiunt. In eminẽtiori quoq; resident gradu ecclesię: quatenus in ipsis uniuersi lumen aspiciant. At uerò unde lux oriri debuerat, densissimæ insurgũt tenebræ. Debet prorsus omnis illorum uita omnium magisterium esse fidelium, atq; sanctitatis speculũ. Qualis autem uniuscuiusq; sit, patet: quamuis nulli specialiter derogetur, ut nullius uita
d.22 signanter ducatur in publicum: quemadmodũ diuinus nos admonet sermo, dicẽs: Prin-
A.23 cipem populi tui ne maledicas. A fructibus eorum (ait dominus) cognoscetis eos. Vnaquæq; arbor ex fructuum qualitate discernitur. Non potest, qui præest, latere, quum palàm agnoscatur. Hac potissimum de causa circunspectione prudenti eorũ componendi sunt mores, ut nil in eis reprehensibile uideatur. Debent utiq; honestate fulgere, pietate ornari, humilitate clarere, & caritate flammescere. Absque caritatis incendio quomodo
Matth.7 ouium sibi commissarum diligentem poterunt habere custodiã? Nam pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Hoc prorsus interest inter pastorem uerum, & pastorem fictum: quòd uerus pastor ouium curam gerẽs, utilitatibus earum inseruit: ab eis nõ nisi urgẽte necessitate elongatur: orat incessanter, & si opportunitas expectat, corpus exponit proprium pro gregis salute: fictus autem, quæ sua sunt quęrens, quid ad oues pertineat, fugiendo non curat. Hinc dolendũ est, atq; detestãdum, quod nostris inoleuit tẽporibus. Nam pontifices & populorum prælati, si quando exigentibus culpis plebium pestilẽtiam dominus immiserit, sunt primi, qui secedunt de loco, & in redeundo ultimi. Hæc cõsuetudo est ne pastorũ bonorum? Sapit ne aliquid caritatis? Prorsus nihil. Nunquid amicus censendus est uerus, qui quũ opem potest impẽdere, fugit? Diuina ultione percutitur populus: & qui Deum precibus reconciliari debuerãt, terga uertunt? Deuastatur plebs, & calamitatibus plena depascitur: & eius directores atq; pastores fugiunt? Nefas hoc est & grande peccatum. Egit ne fortè sic Dauid propheta, quũ cladem Deus
2.Reg.24 misisset in populũ? Nõne orabat dicẽs: Ego sum, q peccaui ego, iniquè egi. Isti qui oues sunt, quid fecerũt? Vertatur (obsecro) manus tua cõtra me, & cõtra domum patris mei. Nonne sacrificijs & lacrymis altissimi placauit iracundiam? Dominus quoq; Iesus quũ à turbis Iudęorum & militibus teneri debuit, fugit ne? An non magis inquit: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Maiorẽ utiq; de suis, quàm de se curã exhibuit. Discãt igitur pastores & prælati, quũ irascitur erga populũ Deus, non se absentare à plebe: non morientium deserere turbam: quin potius prosternant se coram Deo, & gemitibus & lacrymis diuinam placent uindictam: necessitatibus etiã subueniant moriẽtium, nec animas suas pretiosiores, quàm se faciant. Animaduertãt si dux exercitus fugerit, quid acturi sint hostes: uel quanta cæde interficiendæ sint oues, si neglectis illis nihil curauerit pastor. Meminerint (oro) qualem per Prophetam dominus pastoribus inuectionem faciat, dicens:
Ezech.34 Nonne greges pascuntur à pastoribus? Vos autẽ lac comedebatis, & lanis operiebamini: gregem autem meum nõ pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod fractũ, nõ alligastis: & quod perierat, nõ quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia: & dispersæ sunt oues meę, eo quòd nõ esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarũ, & dispersæ sunt. Propterea pastores audite uerbũ domini: Viuo ego (dicit dominus Deus) pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinã, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri: eo quòd non quæsierunt pastores gregem meum: sed pascebant seipsos, & greges meos nõ pascebãt. Propterea ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ulterà nõ pascãt gregem meum: nec pascant amplius pastores semetipsos. Redeant itaq; ad cor pastores, nouerint se pro ouibus reddituros rationẽ: taliterq; se habeant, ut diuinum ualeant euitare iudicium. Dilectionis si quid habent erga Christum,
Ioan.21 in subditis exhibeant, dum illum audiunt Petro dicẽtem: Si diligis me, pasce oues meas. Meas, inquit, quas condidi, quas proprio cruore redemi, quas tibi pascẽdas reliqui. Veri igitur pastoris dignitatem amittit, qui earum curam uilipendit, qui earum necessitatibus non ministrat. Præfecit nanq; dominus pastores in plebibus, ut subditorum animabus ac corporibus ministrarent: non autem ut dominarentur. Formam ueri pastoris uis
Matth.20 nosse? Nõ uenit (inquit) filius hominis ministrari, sed ministrare, & animã suam redemptionem dare pro multis. Attende, qui pręes, humilitatẽ Christi, iudicem imitare tuum, quum esset magister & dominus, rexq; omnipotens: nunquid potestate propria uti uoluit?

A Iuit? Nunquid dominari uoluit, & subiectos quosq; opprimere? Absit. Nūc fratres, nunc filios uocauit, ut disceres tu mensuram tuam non excedere, non insolescere, non inflari. Nempe si in ueritate præsides, quanto maior eris, humiliabis te amplius. Nam reges gen tium dominantur earum, inquit ueritas: & qui potestatē habent super eos, benefici uocantur: uos autem non sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor: & qui pręcessor est, sicut ministrator. Hæc temporibus nostris in codicibus leguntur: rari autem, qui opere perficiant. Nec mirum. Non enim in ouile intrant per ianuam, sed aliunde tanquam fures. Quomodo aliunde? Ianua humilis est, ostium Christus est. Non ingrediuntur per Christum, neq; uocantur à Christo. Vocatus est à Christo ille, cui dictum est: Sequere me. Hic secutus est Christum, quoniam uocatus est à Christo: qui autem non sequuntur Christum, quomodo uocantur à Christo? Non uocantur, sed permittuntur. Quoniam uerò non uocantur à Christo: ideo tam anxiè prælationes quærunt, dignitates ambiunt, offerunt munera, adhærent potentibus, & quod nequeunt uirtute consequi, precio exquirunt & prece. Indecorum arbitrantur sectari humilitatem Christi, qui (ut ait Apostolus) non sibi uendicauit honorem, ut pontifex fieret, sed qui uocauit eum, dicens: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nolunt uocari à Deo, sed ab hominibus, & utinam uocarentur. Infulas appetunt, uocari domini congaudēt, & quod diuinum est, ô quàm sæpe arrogant sibi? Qualem (oro) potest fructum producere corrupta radix? Mens cupida honoris auiditate dominandi accensa, nec Dei gloriam, neq; proximorū ualet utilitatibus insistere. Humana & diuina gloria simul stare nequeunt. Quamobrē propriam negligat, qui illam cōditoris concupiscit. Humilitate honoratur. Deus, fide colitur, deuotione amplectitꝰ. Errat prorsus, & Deo displicet, qui se extollit. Quomodo autem censendus est humilis, qui cathedram honoris quęrit, qui primatū diligit? qui aliis præesse ambit? Fugiendi utiq; honores sunt in hoc seculo: quoniā periculis pleni, & solicitudinibus referti. Fugit dominus, quū illum regem uellent Iudæi cōstituere: fugerūt sancti, quū regiminis pręeminentia offerebatur illis. Nouerāt esse scriptū: Iudicium durissimū fiet in iis, qui præsunt. Honoris culmen appetendū est: sed in futura uita, ubi nec adulantiū blandientur linguæ, neq; elationis ullus erit fomes. Hic autē ambo uigent, ambo dominantur: adeò ut ab istis præsidentiū nemo ualeat liberari. In præsenti igitur seculo honorabilis pręlatio est esse humilem: propriam agnoscere uilitatem: latere hominibus, ut à Deo mundior uideatur. Altus profectò est humilis, & qui se ueraciter humiliat, exaltabitur. Exaltatur humilis coram Deo: exaltatur & in mentibus rationabilium uirorum. Securæ sunt huius diuitiæ, sublimes honores, merita multa, incontaminata gloria, & lætitia cordialis. Hæc illi unde? Ex nitore conscientiæ, ex testimonio sanctitatis, ex doctrina spiritus. Spiritualis enim spiritualiter iudicat omnia: animalis autem homo sicut non percipit ea, quæ Dei sunt: sic neq; quæ spiritus. Hinc est, quòd quæ carnis sunt, sapiunt, præesse concupiscunt, & pereunt: quoniam carnis sensu ducuntur. Complacent sibiipsis, inferiores quosq; despiciunt, ui opprimunt, eis dominantur, & egenorum dedignantur subuenire inopiæ. Verbis apostoli non attendunt, dicentis: Induite uos sicut electi Dei uiscera misericordiæ, benignitate, humilitate, modestia, & patientia: supportantes inuicem, & donantes uobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & dominus donauit uobis. Patres pauperum esse recusant: quoniam indigentium substantiam attribuunt sibi. O quanta abusio est Christi ditari diuitiis, & Christo uelle nil tradere. Nonne thesauri Christi sunt facultates ecclesiæ? Vnde temporalia ecclesiis sunt prærogata stipendia? Nonne propter Christum? nōne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui præsides, retinere quod alienum est, ne furti reprehendaris in causa. Noli, inquam, inutiliter & prodigè dispensare, quod tibi Christi caritas cōcessit ad tempus. Paris nanq; periculi est facultates recondere & erogare prodigè. Clamabit contra te pauperū nuditas, fames, sitis, calamitatesq; cæteræ, quibus congruè poteras opem dare. Scitote debitorem omnium facultatum esse, quę honesto uictui tuo supersunt. Quod enim recondis in sacculo, rubigo consumet in testimonium contra te. Nolite (ait Veritas) thesaurizare uobis thesauros in terra: ubi ęrugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: sed thesaurizate uobis thesauros in cælo: ubi neq; ęrugo, neq; tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Absurdū maximè est

Luc. 22 — Heb. 7 — Sap. 6 — Col. 3 — Matth. 6

(B at "quirunt & prece"; C at "Iudicium durissimū"; D at "Induite uos")

ecclesiarum prælatos erga inopes tenaces esse: quum apostolico sublimati sint gradu. B
1.Tim.6 Nempe si diuinitus seculi Paulus Timotheo scribens, præcipit illos facilè tribuere, communicare, thesaurizareq; fundamentum bonum, ut uitam æternam apprehendant: quãto magis apostolicis uiris, qui amore cælestis patriæ terrenarum omniũ rerum debent habere contemptum? Cæterùm si proximorum salute animam suam dare tenentur: cur
Luc.11 non magis temporalem substantiam, quæ ad illorum nõ pertinet matrimonium? Date eleemosynã (inquit diuinus sermo) & ecce oĩa mũda sunt uobis. Quomodo (oro) subditis, prout debet, potuerũt suadere, ut pauperibus impertiãtur alimoniam, si ipsi immisericordes extiterint? Quemadmodũ dominus Iesus cœpit facere & docere, ita & pōti-
2.Tim.4 fices ac prælati. Argue, ait Apostolus, obsecra, increpa in omni patiẽtia & doctrina. Nũquam ualebunt, qui præsidẽt, subditos hortari ad humilitatem, si fuerint elati, nec ad patientiam, uel mãsuetudinem, si iracundię reperti sint serui: neq; ad proximi dilectionem, si inhumani erunt. Virtutibus uniuersis expedit, ut sint decorati, qui præsunt: quatenus
1.Tim.3 sine obiectione eos liceat corrigere delinquentes. Oportet (inquit doctor egregius) episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorem. Angelicam potius quàm humanam debent habere conuersationem populorum pastores: alioquin infrænabunt os suum, ne audeãt loqui. Non quod sibi libeat, sed quod ædificet, illis quærere congruit. Sint prorsus corde humiles, in habitu uiles, in moribus cōpositi, in sermonibus rari, corpore pudici, in cibis sobrij, orationibus intenti, uigilijs dediti, & grauitate sancta decorati. Hæc si adsint, optimè præsidebunt, duplicíq; sublimabuntur honore. Erunt lucernæ in domo domini accensæ: quorum splẽdore, qui intus sunt, illuminabuntur. Erunt quoq; sal terrę, quorum sapido gustu, ac eloquijs mellifluis plebs cōdietur uniuersa: alioquin non sine sui discrimine in cathedra residebunt. Præstantius illis fuisset gradum infimum tenuisse, quàm præsidere indignè. Non omnibus datum est præesse utiliter. Quamobrem solicitus unusquisq; sit de se, & quæ ad gradus sui perfectionem competunt, explere studeat. Qui præpositus est, prælationis suæ
Rom.12 solerter ministerium agat, dicẽte Apostolo: Qui præest, in solicitudine. Qui autem subditus est, obedientiæ seruitutẽ strenuè persoluat, obediatq; ex corde, non considerando cui obtemperat, sed propter quem: uidelicet propter eum, qui factus est obediens usq; ad mortem crucis. Qui uerò religiosę uitæ institutionem sumere elegit: sanctitatis regulam perficere conetur. Istis pronius tanquam magis à seculi curis liberis, atq; ab exteriorum fragoribus segregatis perfectior competit conuersatio. Nempe excusabiles sunt ex parte, qui præsunt populis, & in mũdi implicantur negocijs, si à perfectionis tramite deflectunt aliquando operis gressus: & interdũ cadunt locutione immoderata, uel in corporis ignauia, seu in quouis ueniali delicto: quoniam uicinas habent penes se peccatorum materias, quibus mũdus est plenus. Facilè merentur ueniam, operãte in illis caritate, quæ multitudinem operit peccatorum. At uerò qui spretis temporalium delectationibus sponte Dei seruitio se manciparũt, atq; religionis habitũ suscipientes in monasterijs regularibus, siue in collegijs Deo dicatis Christo famulari cœperũt: maximus incũbit pudor, si segniter uiuant. Ligatis pedibus uolẽti currere, nec ualẽti facilè ignoscitur: H
nõ autem sic expedito & libero. Hortatus est dominus homines ad mundi contemptũ, ut absq; impedimẽto ad perfectionis possent culmẽ ascendere. Sed (heu) quàm rarus in pręsenti generatione reperitur, qui cupiat esse perfectus. Sequũtur (ut plurimũ) qui nũc Christo militãt, uolũtates proprias, pręter cõmunem ac regularem institutionẽ perficere uolunt nil amplius, & utinam hanc hilari animo adimplerent. Quæ à sanctis dicta uel gesta sunt, impossibilia arbitrantur, perficere non curant, se emendare dissimulant, consuetudine ducuntur, linguam minimè cohibent, continere uentrem expauescunt, quando uolunt, socialiter conuersantur: omne eis licere putant, quod ipsis libet, uix compunguntur: ab oratione ueluti à flagello fugiunt. Huiusmodi spiritus nescientes doctrinam religionis ac sanctitatis quandam gerunt imaginem: perfectionem protendunt habitus se aspicientibus seculi renunciationem prædicant: & mente ô quàm sæpe uagantur exterius. Multiplicatus est talium numerus, sed non est magnificata lætitia: imò in luctum conuersum est gaudium. Quomodo temporibus istis religiones declinauerũt, quæ per transancta florebant curricula, optimè sentiri potest. Nec mirum de ĳs, qui palàm uota

prævarican-

A prævaricantur, nec erubescunt: quum etiam apud eos, in quibus spiritualis uitæ disciplina uigere creditur, elanguerit deuotio, feruor tepuerit, uirtusq; defecerit: paucissimi reperiuntur, qui uelint habitare secum. Onus illis uidetur importabile sensibus corporis legem indicere, atq; eorum curiositatem cohibere. Nam quemadmodum foris sunt lubrici: ita mente sunt uacui. Erogantes quippe spirituale patrimonium, porcorum cupiunt siliquis satiari. Refectionem deserentes internam, foris periclitātur fame. Hos per Prophetam arguit dominus, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè est à me. Intra nos est regnum Dei, intra nos habitare uult Deus. Ea propter segregauit nos à turbis, ut intendere possimus ei, qui intendit nobis. Nostra non uult Deus, sed nos. Qualiter autem, audi: Fili (inquit) præbe mihi cor tuum. Cor postulat nostrum, ut illud possideat, illicq; spiritualiter loquatur. Loquitur enim pacem in plebem suam, & in eos qui conuertuntur ad cor. Vidésne, quàm grande malum sit, & quanta iactura cor suum uagari permittere extra se? Vbi non est cor, neq; loquitur uerbum, nec habitat sapientia. Vbi deest sapientia, quid boni esse potest? & quid mali deficere? Hinc tentationes pulsant, impudicæ cogitationes confundunt: inutiles & sine intellectu dissipant pacem, spargunt dulcedinem, caritatem frigefaciunt, eneruant constantiam, lumen obtenebrant, odia nutriunt, animamq; debilitant. Ambulantium itaque in spiritu hæc potissima regula est, secum infatigabiliter habitare: internos componere motus: cogitationes ordinare: intentiones dirigere, atque depurare affectus. Quicunq; his uacat, pugnat contra se. Nemo igitur potest esse perfectus, nisi caritatis zelo succensus seipsum superare didicerit. Nullus absq; sui odio perfectè ualet triumphare de se. Nemo autem laudabiliter potest odisse se, si non puro corde dilexerit Christum. Is autem, in quo Christi seruet dilectio: hilaris est ad proximorū obsequia, in oratione deuotus, in aduersis fortis, in prosperis humilis, & in omni uirtute succensus. Nunc mundat se, nunc ascendit supra se, nunc fraterno amore ductus prudenter egreditur extra se. Siue mente excedimus Deo (inquit Paulus) siue sobrij sumus nobis, caritas Christi urget nos. Vidésne perspicuè uolentium in spiritu militare Christo, quàm necessarium sit interna exercitatio, & mentis indefessa custodia: quæ proculdubio carnis abdicatis illecebris possidētur? Porrò uniuersa patrum instituta, & omnes Christianæ professionis cæremoniæ ad compositionem interioris hominis esse ordinata noscuntur. His autem quicunque tantum inhæserit, spreto interiori exercitio, ligna, fœnum, stipulam superædificat, quæ repentè ab igne tribulationis consumuntur. Nam quemadmodum sine caritate hominum & angelorum loqui linguis, habere fidem, scire omnem scientiam, totam erogare substantiam, nihil prodest: ita absq; spirituali intelligentia & interiori gustu exteriores cæremonias exercendo, ad perfectionis non ascenditur culmen. Nequaquam illa damnabilia sunt, sed in spiritu exequenda. Non enim debent omitti, neq; decet illis finaliter inhærere, sed pro instrumento uti, donec homo interior coalescat, & roboretur: sciatq; ascēsiones facere in se, & habitare in Christo. Tunc sine lege quæ legis sunt, facit: & sibijpsi per inhabitantem gratiam sufficit ad profectum. Qui talis est, semper habet unde crescat, gradatimq; ascendens sine tædio certat, sine repulsa ingreditur, & absq; reflectione progreditur. Talibus profectò studijs olim ecclesia gloriabatur in patribus, & cęremonijs Deū honorabat in sacris: nunc autem specietenus fulget exterius, & corticem perfectionis ostendit. Si quid habet boni, quamuis parum comparatione præcedentium temporum introrsus latet. Nam (testante Propheta) omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis. Iutus in fimbrijs aureis gloriam suam habere perhibetur ecclesia propter eos, qui temporalis gloriæ nitorem spernentes in suæ puritate conscientię, atq; in interiori mentis arcano sua opera recondentes diuinam gloram ambiunt, & solius conditoris oculis placere concupiscunt. Hi autem intus desiderijs ignescunt sanctis, sursum feruntur in cælestia uehiculo caritatis: & suauitate quadam spiritali delectabiliter in Christo requiescunt. Istorum studia coram Deo fulgent: tametsi ab hominibus nesciantur. Sunt prorsus pauci numero, qui interiori exercitio mentis uacent: quoniam carnis operibus, atq; curiositati sensuum oppositum est. Arcta quippe est uia spiritus, quę ducit ad perfectionem, & possidere facit Christum: uerùm illa, quæ carnis uoluptatibus indulget, lata est, & innumeri per eam gradiuntur. Maxima exuberat in his multitudo eorum (scilicet) qui

Matth. 15
Pro. 23
2. Cor. 5
Psal. 44

qui renunciasse seculo, & Christo seruire uidentur. Tales nanque in se fouet ecclesia, suisque spiritualibus nutrit alimentis Illos non reijcit, quamuis tepidos: sed ueluti infirmos mulcet. Præstolaturque, si forte reuiuiscant, & sibi displiceant. Admonita siquidem à sponso Christo frumentum & zizaniam pariter sustinet usque ad tempus messis. Tunc combustis igne zizanijs triticum purum in cælorum horreis congregabit. Nunc autem sinit utraque crescere: ne triticum cum zizania eradicetur. Nunc, inquam, gemit præsentis temporis teporem & suorum petulantiam membrorum. Quæ enim consueuit innumeras Deo offerre animas: in quibus iucundissimè declinabat Christus, impræsentiarum difficile inuenit, quas offerat. Poterat nempe quadam agitari diffidentia, nisi præmonita antè fuisset à Christo. Abundauit iniquitas, inquit, refrigescet caritas multorum. Refriguit utique, & penè extincta est. Nam declinauerunt omnes, simulque inutiles facti sunt. Quamobrem ualde pertimescendum est, ne securi ad radicem adposita paterfamiliâs infructuosas arbores succidi iubeat, atque comburi. Quoniam uerò non est uoluntatis Dei mors impij, sed magis ut conuertatur & uiuat: quotidianis nos aduersitatibus pulsat: affligit languoribus: tentationibus concutit: cladibus premit: bellorumque crebris insultibus stimulat: unumquenque hortatur, ut redeat: ut non imminenti uoluatur exitio. Clamat præcipuè ad seruos suos, ecclesiæque ministros: à quibus non mediocriter per Prophetam offensum se esse conqueritur. Si inimicus (inquit) meus maledixisset mihi, sustinuissem utique: & si is qui oderat me, super me mala loquutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu uerò homo unanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum cõsensu. Iterumque ad unitatem eorum ait: Homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem. Ampliauerunt planè supplantationem ignari donorum, atque beneficiorum ingrati. Ipsi prorsus debuerant zelare honorem Christi, populorumque salutem, quibus traditæ sunt cælorum claues, & reserata mysteria, atque præcipuæ caritatis prærogata sunt signa. At uerò ubi abundauit gratia, superabundauit delictum. Nam quo est gratia cumulatior & status sublimior, eo casus est grauior & damnabilior culpa. Quæ uerò est excellentior dignitas, quàm diuino mancipatum esse obsequio, & sacramentorum Christi esse ministrum? Istis ob uocationis priuilegium, quæ secularibus leuia sunt, grauissima deputantur. Duplici iudicio quando publicè delinquunt, efficiuntur rei: & de proprio scelere, & de malo proximorum exemplo. Nam qui mundi intercessores existunt, quomodo caritatis officium complebunt, si conscientia sordida, & deprecatio fuerit remissa? Pudeat igitur nos sola corporis ostentatione militare Christo, pudeat negligenter uiuere, nullam exhibiti amoris rependere uicem. Tales simus, quales existimamur: nostraque professio exigit, non aliud habitus, & aliud conuersatio prædicet: diuinis intus placeamus obtutibus, & foris hominibus propter Deũ. Emendemus in melius, quæ negligenter, seu ignoranter peccauimus, quatenus pro reformatione nostra exultent angeli: & sancta mater, quæ torpore nostro doluit, lætetur ecclesia. Supponamus manus ruituræ domui, ne cum illa pariter obruamur. Cordis nostri habitaculum componamus, & procedamus obuiam saluatori nostro. Ad spiritualia studia mentem cum humilitate uiriliter coaptemus, ut non superuacuè Christianitatis suscepisse conuincamur insignia. Id autem quomodo perfici debeat, nedum nobis, uerumetiam singulis Deo placere cupientibus sequentia reserabunt.

Marginalia: Matth. 24 (beside "monita antè fuisset"); Psal. 54 (beside "mediocriter per Prophetam"); Psal. 40 (beside "ad unitatem eorum ait"); section letters E, F, G, H in the right margin.

Qualiter anima reformetur, & ad perfectionis fastigium prouehatur.

Voniam anima rationali in ijs, quę in hoc mũdo sunt cõdita, nihil est excellẽtius ea potissimum, quæ abdicato ueteris hominis errore in nouitate uitæ cõuersatur: Deo esse censendum est gratum animarum spiritualibus uacare profectibus. Singulare prorsus hoc est munus, paucisque concessum. In secularibus negocijs, in mundi agibilibus, in exteriorum curis sufficiunt multi: quoniã in ipsis facilè humana mens delectabiliter occupatur, siue cupiditatis impulsu, seu lege necessitatis, uel fortè inanis glorię appetitu. Ardentius quippe quisque humano fauore allicitur, quum id quod laudabiliter agit, operatur palàm, quàm quũ peragit in occulto. Rarus profectò reperitur, qui solo testimonio contentus sit diuino. Hoc probatissimorum uirorum est proprium, qui in lumine ueritatis introrsus gradientes

A Deo tantum placere concupiscunt. Talis Apostolus erat, cuius iam conuersatio in cælestibus habebatur, ideo dicebat: Mihi pro minimo est, ut a uobis iudicer, seu ab humano die: sed neq; meipsum iudico. Et alibi: Gloria (inquit) nostra hæc est testimonium cōscientiæ nostrę. Hoc idem perficiunt, qui caritate Dei & proximi dilectione suauiter accensi, omne quod faciunt, conditoris obtutibus repręsentant. Nam uerus amator illud semper conatur perficere, propter quod ualeat placere dilecto. Tanto nanq; magis quilibet diligi delectatur: quanto ardentius diligit, & eo amplius, quo diligitur, diligit. Habet enim uicissitudines amor, & absq; communicatione esse non ualet: quatenus amore reciproco nutriatur. Agnoscat igitur quisq; à Deo se diligi, ut puro eum possit amare affectu. Agnoscat, inquam, amoris illius mensuram, qualitatem, finem, & causam: quatenus ipsum affectuosissimè debere diligere non ignoret. Quis diuini amoris sufficit explicare mensuram? Dilectionis eius quis potest edicere qualitatem? Quid autem fine amoris Dei ualet esse sublimius? Nihil præterea cogitatur dulcius amoris Christi causa. 2.Cor. 4 2.Cor. 1

B Sine modo humanū genus diligit, & absq; mensura: sua (uidelicet) caritate, quæ æterna est & immensa. De hac ait Apostolus: ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundū: scire etiam supereminentem scientiam caritatis Christi. Qualitatem caritatis illius uis nosse? Vtiq; pura est, simplex & gratuita. Non pręuenerunt merita, nō interpellauerūt preces, ut diligeret nos. Non ex operibus (inquit Apostolus) iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. De caritatis fine quid dicam, quum ipse unigenitus Christus sicut principium, ita & finis sit, ipso perhibente, qui ait: Ego sum alpha & ω, principium & finis. Et Paulus: Finis legis, inquit, Christus est ad iustitiam omni credenti. Quo fine dilexerit, apostolum Ioannem audi: Quum dilexisset suos, qui erant in mūdo, in finem dilexit eos, tradens semetipsum hostiam patri in crucis ara pro expiatione peccatorum. Cur autem nos diligere uoluerit, inquit Apostolus: Mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Alibi quoq; euidentiorem causam amoris eius indicat Ephe. 3 Tit. 1 3 Apoc. 1. 2 1 Rom. 10 Rom. 4

C dicens: Qui tradidit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & faceret sibi populum acceptabilē, sectatorem bonorum operum. Et hæc in præsenti. In futuro autem quid per ipsius dilectionē consequemur, Petrus apostolus aperit, dicēs: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundū magnā misericordiam suā regenerauit nos in spem uiuā per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis in hæreditatē incorruptibilē, & incōtaminatā, & immarcessibilē, conseruatā in cælis, in uobis qui in uirtute Dei custodimini per fidē, in salutē paratā reuelari in tēpore nouissimo. Vides q̃ ꝓfunda sint caritatis Dei mysteria erga homines? Trāscēdūt intelligentiā, supergrediunē dignitatē humanā. Nempe talis est amor Christi, ut si mente tractetur, retineatē corde, & intentione sedula reuoluatur, affectū accēdat, cōponat mētem, reformet uitam, roboret desideria, uirtutes augeat, & ad reddendum amoris uices prouocet meditantē. Reddat, inquā, nō ex pari, sed iuxta posse. Ex pari enim quis amori Christi satisfacere ualeat, tam ratione affectus, quàm ratione actus? Vtrunq; potius (ut sic dicā) diuinū, quàm humanū Ephe. 5 1. Pet. 1

D est. Diuinū tamen illum esse dixerim & humanū: diuinū, inquam, propter inhabitans & dirigens uerbū: humanū autē propter hominis susceptionem. Nullus igitur hominū, sed neq; angelorū Deum diligere uel operari pro Deo potest, quantū ipse Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dilexit & fecit. Debemus tamē Deū diligere ex toto corde, totisq; uiribus, quātū nostra admittit possibilitas: & in illis occupari, quę ei nouimus fore gratissima. Porrò quū multa sint opera laudabilia, quibus delectatur Deus: præcipuè tamen ijs, quæ honorem suum & lucra concernunt animarū. Ambo hæc pariter currunt, nec in uita hac ualēt ab inuicem segregari. Honorare quippe Deū cōgruētius nō potes, q̃ in hominis anima, quæ diuinā in se gestat imaginē. Illi nāq; nec addere, nec detrahere sufficis. Reliquit in hoc seculo similitudinē sui (uidelicet) hominē, de quo dicitur: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostram: quatenus omne quod illi honoris impendere uolumus, in eius exhibeamus imagine. Nō autem sic intelligendū est, ut honorem latriæ, qui soli Deo debetur, etiam hominibus impēdamus, quod est nefas pessimū: sed ut dilectionem & honorem, quē Deo soluere cupimus, in Dei imagine demōstremus erigendo illam quātum possumus, de lacu miseriæ & de luto fęcis: tanquā si Gen. 1

quis paterfamiliâs peregrè proficiſcens unicum ſibi ſuperſtitem relinqueret domi, man E
daretq; cunctis omne humanitatis illi præbendum eſſe obſequium. Sic dominus noſter
proximos præcepit diligi ſicut ſe. Dilectionemq; ſuam & proximi unum eſſe aſſeruit,
Deut.6 dicens: Primum mandatum & maximum in lege eſt: Diliges dominum Deum tuum ex
toto corde tuo. Secundum autem ſimile huic: diliges proximum tuum ſicut teipſum. Di
lectio itaq; Dei & proximi, quemadmodum unum mādatum: ita & honoris Dei zelus,
& ſalutis animarum deſiderium unum ſunt de caritatis Dei radice prouenìens. Quod e-
nim in lucro peragis animarum, ſi puro operaris corde, ad Dei honorem perficis, qui in
ſua agnoſcitur atq; honoratur imagine. Cæterùm ſi Deum honorare conaris, non aliter
melius, quàm in hominis ſalute poteris actitare. Attende, oro, quid in aduentu ſuo fece-
rit mediator: & nihil in eo reperies, niſi paterni honoris, & ſalutis animarum zelum. Am
Ioan.8 bo hæc infatigabiliter concupiuit. Ego: (inquit ipſe) non quæro gloriam meam: ſed eius
ibid. qui miſit me. Alibi quoque ait: Ego honorifico patrem meum, & uos inhonoraſtis me.
Ignitum autem animarum ſuum zelum centum ouium, & unius perditæ atq; repertæ pa F
rabola manifeſtat. Quantam erga humani generis ſalutem curam adhibuerit, inſinua-
uit, quum hominis deſcendentis ab Hieruſalem in Hierico reſerauit miſterium. Paucis
nanque ineffabilem ſui cordis expreſſit ad homines caritatem: quam quiſquis ſufficien-
ter percunctari uoluerit, abundantius in factis, quàm in eloquijs recognoſcet. Cur ieiu-
nauerit, orauerit tam ſedulò, lacrymatus ſit frequenter, naturæ perpeſſus ſit neceſſitates,
frigoris, laſſitudinis, caloris, nuditatis, laboris, fatigationis, doloris, tædij, pauoris, & ta-
lia huiuſmodi peccati pœnæ ſine delicto: ſi quis inueſtigare uoluerit, prorſus propter
hominum exemplum profectumq; reperiet. Nam & ipſius prædicationis diſcurſus, pec
cantium compaſſio, mortuorum reſuſcitatio, languentium donata incolumitas, cæte-
rorumq; perpetratio miraculorum, uincula, uerbera, conuicia, alapæ, ſputa, flagella, ace-
ti felliſq; potatio, crucifixio, & mors nil aliud dictant. Venit tanquam fortiſſimus gigas
Esa.53 ad perferenda humani generis debita in carne ſua, prout Propheta teſtatur, dicens: Vul
neratus eſt propter delicta noſtra: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Et per eundem Pro G
ibid. phetam inquit: Propter ſcelus populi mei percuſſi eum. Venit, inquam, ueluti uerißi-
mus paſtor ad reuocandas errantes oues, eaſq; paſcendas, ſicut per Prophetam alium
Ezech.34 ait: Ego requiram oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fue-
rant: & educam eas de populis, & inducam eas in terram ſuam, in paſcuis uberrimis pa-
ſcam eas, & in montibus excelſis Iſrael erunt paſcua earum: ibi requieſcent in herbis ui-
rentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael. Congruentius quippe
aſſumptionis ſuæ nequiuit gratitudinis ſoluere debitum, ac honoris ipſius reformare
diſpendia, quàm per reparationem ſpeciei humanæ, qua mediante maxima pars eius
deperierat gloriæ, non ſubſtantialis, ſed communicabilis atque oſtenſæ. In ipſo & per i-
pſum hominem nedum redintegratum, atq; quod defecerat perfectum eſt, uerumetiam
ſuperadditum, operante hoc mediatore Dei & hominum homine Chriſto Ieſu: & in
mēbris myſtici corporis ſui optimè perficiente. Nempe quicquid operabatur Apoſto-
lus, Chriſtus operabatur in illo: quicquid loquebatur, loquebatur ipſe in Paulo: quem- H
2.Cor.13 admodum idem fatetur, inquiēs: An experimentū eius quæritis, qui in me loquitur Chri
ſtus? Sic etiā uniuerſi ſancti Dei ſpiritu feruidi, donorumq; fuere fœcundi. Erant in cor-
pore membra uiuificata eodem ſpiritu, quo corpus, capitis ſui zelātes gloriam, & mem-
brorum ſingulorū ſpiritualem profectū. Hinc membrorū uirtutibus locupletati in cor-
pore gloria & honore ſublimati ſunt. Contexuere ſibi non ut parentes primi foliorum
perizomata, ſed immortalitatis tunicam ſole ſeptemplicius refulgentem, de neceſſita-
tibus utiq; pauperum, de compaſſionibus afflictorum, de iacentium erectione, de uicto
rijs certantium, de peccatorum conuerſione, de ſudoribus proficientium, atq; de impen
ſis beneficijs, profectibuſq; iuſtorum. Talibus proculdubiò ſtudijs ſpiritualis ædificatur
turris, cuius cacumen cęlorū alta penetrat & tranſcendit. De uiuis, inquam, conſtituitur
lapidibus, in qua coędificantur, quotquot ſanctorum ſuffragijs laudabiliter in hoc ſecu-
lo conuerſantur. Excolitur etiam domini Sabaoth uinea ſpiritalis, & electi palmites in-
ſeruntur in illa: quatenus maturos ex ſe botros procreent, de quibus exprimatur uinum,
caritatis incendio cor hominis lætificare ſufficiens. Optimum itaque & acceptabile
Deo

A Deo opus est pro honore ipsius utilitatibus animarum insistere, illarumq; cõtinuum fructum spiritualem acquirere, nõ sibi, sed domino. Qui enim quicquã sibi uendicat, quod debetur Christo, fur & latro est: eo damnabilior, quo Deo cariora prædatur. Honorem suum nulli unquam tribuere uoluit, dicẽs: Honorem meum alteri nõ dabo. Quãobrem Esa. 42
in eo quod agimus, humilitatis seruanda est censura. Altumq; nil sapiamus, nihilq; ascribamus nobis, quod gratia cooperante perficimus. Amittimus prorsus laboris meritũ, quoties inflamur, & alienam diripimus gloriam. Debet nanq; qui gloriatur, in domino gloriari, ut probetur, ditetur, coronetur, probetur esse fidelis, ditetur uirtutibus, coronetur gratia. Sibi nempe coronã fabricat preciosorum lapidum uarietate decoratam, qui proximorum desudat profectibus, & Deo medullatũ exhibet caritatis obsequiũ: si tamẽ humiliter & recto cõsummauerit corde. Nõ ẽm minus odibilis est elata, quàm obliqua intentio. Vtrunq; ad ueritatis regulam cõponendum est, quatenus qui prodest alteri, conditoris munus agnoscat, & fratris utilitate cõgaudeat. In altero quidem humilitatẽ: in al-
B tero uerò diuinam in se custodiat caritatem, quæ proximũ sicut se diligere mãdat homini. Rectus hic amoris est ordo, ut nõ plus q̃ se, nec quantum se, sed sicut se, quisq; diligat fratrem: eadem (uidelicet) caritate, eadem intẽtione, eodemq; fine. Hinc uerissima diffinitione colligit̃, ut qui odit se, sicut licet, proximũ diligere nesciat. Vis audire, quis odit se? Propheta inquit: Qui diligit iniquitatẽ, odit animã suam. Nempe animã suam, seq; odisse conuincitur: qui quãuis foueat carnẽ, & ab omni se corporis aduersitate custodiat, Psal. 10
quod iniquũ est, amare cognoscit̃. Quomodo autẽ alterũ laudabiliter diliget, qui ignorat se? Discat igitur Christianus prius diligere se, ut proximũ irreprehẽsibiliter ualeat diligere sicut se. Nã superuacuè laborauit in altero, qui suimet curã negligit. Se uerò quisq; tunc diligit, quũ Deũ ex toto corde, & ex omni diligit mẽte: & propter ipsum cũcta quę diligit. Debet igitur se diligere propter Deũ, qui rectè se diligit. Legitimè caritatis regula, & sanę doctrinę magisteriũ ab unoquoq; incipiat, qui diligeret proximũ proficuè instruere cõcupiscit. Est enim uita laudabilis, & mens cõposita quidã præceptor dignissi-
C mus, qui siue taceat, siue loquat̃, semper utiliter monet. Vidésne, qualis esse debeat, qui proximorũ cõmodis inseruit? Parũ proficit sibi: quanq̃ alteri intendat, qui erga se minus sollicitus est. O q̃ multos in gremio suo nutrit ecclesia, qui adeò alijs uacãt, ut de se uix curent. Cordium aliorũ latebras quærũt, cogitationũ affectionumq; percunctãtur causas: tentationibus proximorũ remedia præbere conantur, & ad se rarò, aut nunquã sicut decet, redeunt. Talium non redarguimus studia, si recta fiant intentione. Bona faciunt, sed utinam bene: zelum Dei habent, sed nõ secundũ scientiam. Quare nõ secundũ scientiã? Nisi quia non secundũ legẽ, neq; secundũ Deum. Non intelligũt dominũ dicentẽ: Quid Matth. 16
prodest homini, si uniuersum mundũ lucretur: animæ uerò suæ detrimentũ patiat̃? Quomodo detrimentũ non patitur, qui se neglecto immoderatius iusto aliorũ curam gerit? Nullus plus de alijs, q̃ de se debet esse solicitus. Pro se singuli rationem reddent. Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi: & unusquisq; rationem reddet eorum, quæ gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Componenda est igitur causa pro- 2. Cor. 15
D pria: deinde si potest fieri, etiã aliena. Placet tantũ diuino cõspectui offerẽtis munus, quãtum ille, qui offert. Nempe si offeras Deo omnes seculi diuitias, omneq; genus humanũ cõuertas ad fidẽ, & tu ipse illi displiceas, nihil obtulisti: si autẽ præter te nõ habeas, quod offeras, plurimũ obtulisti. Quid (oro) obtulit mulier illa sancta, quæ duo æra minuta in gazophylaciũ posuit? Cur à domino plus ceteris cõmendatur? Non utiq; propter nummum, sed ob præcipuum deuotionis affectũ. Attendebãt, qui tunc aderant, offerentium munera: dominus aũt singulorũ uota: ideo illius, quę amplius sãctitate pollebat, pręlatũ est donũ. Nõ enim in nitoribus sacrificiorũ delectatur Deus: neq; per adipis uel incensi odoramenta placatur: sed per orationis instantiam, cordis munditiam, caritatis fragrantiam, & sanctitatis uitam. Non in sacrificijs (ait dominus ad Israel per Prophetã) arguam Psal. 49
te: neq; si esuriero, dicam tibi: meus est enim orbis terræ. Quo autem sacrificio honorari uelit, intulit dicens: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua: inuoca Ibid.
me in die tribulationis, eruã te, & honorificabis me. Alio etiã in loco diuinus sermo euidenter exprimit Deum magis uitam hominis approbare, quàm munus. Respexit inquit Gen. 4
Deus ad Abel & munera eius: ad Caym aũt & munera eius nõ respexit. Esto igitur talis,
ut

ut tua non repudietur oblatio. Esto, inquam, mundus & sanctus: sitque oculus tuus simplex, ut offerentis & oblati libamen suscipiat Deus. Noli de uilioribus rebus hostias offerre, sicut Caym, qui reprobatus fuit. Imitare Abel in sacrificio, ut illum imiteris in gratia. Est quippe sacrificium iuge & medullatum, quo delectatur Deus: animarum (uidelicet) lucrum. Hoc si obtuleris rationabiliter, plurimam gratiam consequeris & gloriam. A te ipso (sicut dictum est) inchoa: ex te experire, quid in alijs debeas: excole propriam uineam: infructuosos præcide palmites: fœcundos insere, ut tanquam bonus agricola patrisfamiliâs expectatum reddas fructũ. Te si spiritualiter excolueris, alios etiam iuuare ualebis. Nempe singulare conditoris est munus posse offerre Christo, quod diabolus abstulit, peccatum interemit & mors. Gratia indiget plurima, caritate feruida, & sapientia non modica, qui proximorum animas per spiritualem profectum ad uitam resuscitare conatur. Absque enim gratiæ adminiculo quis presumere audeat posse facere quicquã: dicẽte domino, sine me nihil potestis facere? Nã quãuis homo à se de se aliquid boni ualeret, nil omnino ualet in altero: quoniã libero quisque utens arbitrio suæ potestatis est assensum suadenti præbere. An nõ uerba possumus ueluti semina iactare: annunciare futuram felicitatẽ, & æterna supplicia? Minimè tamẽ corda cõpungere, animũ flectere interiorem: auditum aperire, affectũ promouere, & gratiam infundere. Hæc solius Dei sunt per cõsensum audiẽtis & recipiẽtis. Quẽadmodũ imber de cælo cadẽs terrã inebriat, & eam germinare facit: ac dare semẽ serẽti, & panẽ ad mãducandũ: sic & gratia cælestis cũ in humanũ labitur cor, rigat illud deuotionis dulcedine, madefacit cõpunctionis rore, & per sancta desideria uirtutũ atque bonorũ operũ fœcũditatẽ producit ad publicũ: quatenus intuẽtes agnoscãt nõ ex infructuosa arbore, sed de latẽte diuinę benedictionis radice uniuersa laudabilia gesta prodire. Prorsus humanus inutilis est arboris trũcus, si nõ intrinsecus Dei gratia operetur. Nemo ergo arroget sibi, quũ sermões ipsius audiũtur & germinãt: sed cõditoris sui ascribat gratię: quoniã (testãte Apostolo) neque qui plãtat, neque qui rigat est aliquid: sed qui incrementũ dat Deus. Dei enim cooperatores esse possumus, & ministri gratię illius: autores aũt minimè. Nos instruit per se, quãdo proximis bona suademus, & per nos illos: sic quod tam in agẽte, quàm in percipiẽte ipse operatur, ut nullus nisi in dño glorietur: qui singulis (prout uult) spiritualia dona partitur. Quũ ergo nõ sit uolẽtis, neque currẽtis, sed miserẽtis Dei bene agere, postulet ab ipso: quisquis proximorũ saluti cupit curã impẽdere: gratiã huiusmodi, ne inaniter elaboret. Quũque illã percepisse cognouerit, Dei uerbũ disseminet in audientiũ corde, nõ pro priuata gloria, neque pro tẽporali cõmoditate, sed pro honore dñi proximorũque profectu: ut ex caritatis fœcũditate cõsciẽtiæ propriæ horrea impleat: & imprędabilibus locupletetur diuitijs. Verũ cui talis deest caritatis affectus, se custodiat, ne à cæli uolucribus, seu à terrę animãtibus diripiatur, quod seminat: & ipse sine fructu persistat. Duplices hos caritatis affectus arbitror dominũ insinuare uoluisse, quũ binos ad prædicandũ Dei regnũ discipulos delegauit. Innotuit equidẽ neminẽ debere præsumere erudire alios, qui affectu non fuerit caritatis impulsus. Nemo ad opus hoc se debet ingerere: nullus quanquam instructus audeat sua sponte cæteris præsidere. Prius quisque mitti atque compelli se sentiat, quàm accedat. Quomodo prædicabũt (inquit Apostolus) nisi mittãtur? Mittuntur autẽ, qui accenduntur, & imbuuntur, ut pergãt. Missi prophetæ, missi etiã apostoli fuere à spiritu ad lucrandũ animas. Audi qualiter antequã mitterentur, iussi sunt in ciuitate sedere, & orare, donec induerentur uirtute ex alto. Sedẽtibus itaque illis ac orãtibus repentino sonitu facto, descẽdit super eos corporali specie spiritus sanctus, adeoque cõpleuit illorũ corda caritatis igne, ut ardoris eius uim sustinere nõ ualẽtes, prodeũtes ad publicũ maxima cum autoritate cõfluentibus ad se prædicarẽt Iesum. Illos prorsus paracletus cõpulit prædicare, quos caritate gemina decorare dignatus est. Hac quicunque caruerit, parum alijs: sibi uerò nihil proderit. Absque igne quis ignẽ accendet? & sine caritate quis caritatis officiũ cõsummabit? Ardeat dilectionis flamma semper in te: quatenus calore tuo proximorũ excutiatur tepor, imò accrescat amoris incendium: quo præteritarũ negligentiarũ rubigo deleatur. Poteris planè inflãmare cæteros, si fueris tu caritatis incendio cõcrematus. At tu si frigeas, si torpore iaceas, nullamque honoris diuini, & fraternæ æmulationis sentias famẽ, quid proferes? quid proficies? Erunt utique audientiũ corda lapidea & impenetrabilia, quẽadmodũ tuũ. Eris, inquã, tanquam æramentum

Marginal notes: Ioan. 15 (beside "dicẽte domino"); 1. Cor. 3 (beside "nãt: sed cõditoris"); Rom. 10 (beside "Apostolus) nisi mittãtur"). Section letters: E, F, G, H.

A mentum sonãs,& cymbalum tinniẽs. Habeto itaq; geminã caritatem: Dei (uidelicet) & proximi, ut eodem, quo tu, repleantur spiritu, qui erudiuntur abs te. Habeto etiã prudentiam: non carnis, quæ mors est, sed spiritus, quæ est uita & pax. Quid (oro) prodest repẽtè congregare diuitias, repenteq; dispergere illas? Multas spirituales imprudentia dissipauit opes: plurimi impertitam sibi gratiam defectu amisere prudentiæ. Nempe in reparatione nuper conuersi magis est adhibenda solertia, quoniam uirtute & experientia caret, tanquam ab uberibus abstractus matris. Inualidus quum sit ad solidum capiendũ cibum, molli ac delicato alendus est cibo. Omnibus à peccato ad Deũ redeũtibus tria generaliter congruere dixerim: ut (uidelicet) agnoscãt Deũ, agnoscant se, præsentisq; uitæ peregrinationẽ. Funiculus hic triplex quouis tentationum & tribulationũ euentu difficilè rumpitur. Nempe ubi diuina abest cognitio, seculi inest delectatio: carnis uiget concupiscentia: dominatur ignorantia, seruitusq; peccati. Quomodo non regnet delictum, quum libertatis desit spiritus? Vbi enim spiritus domini, ibi libertas, ibi cordis lætitia,
B lumen mẽtis, gratiarum actio, desideria sancta, depuratus affectus, & æternorum amor. Prȩualent profectò tenebræ, ubi Dei cognitio non est. Deus (inquit Apostolus) lux est, & in eo tenebræ non sunt ullæ. Deficiente lumine longè est Deus: absente Deo abest uita, abest gratia, abest pax, abest omne bonum. Sicq; peccatum deseri nequit, neque exerceri uirtus, per quam collata custoditur gratia. Quamobrem tu, qui cupis sub fasce delictorum sepultas animas erigere, erectasq; seruare: illas ad Dei cõuerte notitiam. Insinuare stude eisdem quàm bonus sit Deus, quàm dulcis, quàm misericors, & prȩstabilis super malitia hominum. Modicũ laborabis, si diuinæ consolationis, uel parua stillicidia degustabunt. Nempe anima, quæ sapit Deum, & caritatis illius flammulã in corde percepit, sponte, impellente nemine, trahente patre, consentiente ratione currit ad ipsum. Ipsum diligit, & uniuersa illius mandata custodit. Præcipua difficultas bene operandi in diuinæ cognitionis deficiẽtia est. Hic labor (inquit Propheta) est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam. Nõ ualet omnino præsentia cõtemnere, & inuisibilia
C amare, cui necdum datũ est per fidem nosse Deum. Per fidem dixerim, nõ per apertã cognitionẽ. Quãdiu in hoc mortali corpore sumus, ambulamus per fidẽ, uidemusq; Deũ per speculũ in ænigmate. Huiusmodi enim uisionis contemplatio quãuis amantibus & perfectis exigua esse uideatur: quoniã concupiscũt speciem: est tamen incipientibus magna, atq; prorsus necessaria. Per ipsam quippe renouatur de die in diem, & tanquã parũ adultus ablactatur à consolationibus mundi. Nutritur enim manna abscondito suaui & mellifluo, & de animali rationalis efficitur. Insuetis delectationibus pastus quàm dulcis & rectus sit dominus, experimento discit. Hinc luctus seculi conuertitur in gaudium, & interioris hominis domus: quæ negociationis, uoluptatis, & dissensiõis esse cõsueuerat, fit orationis templum, & spiritus sancti habitaculũ. Eo nanq; spiritualis superabũdat lætitia: quo agnitæ ueritatis lumẽ accrescit, & fidei clarescit notitia. Ipsa enim prȩeũte propriæ cognitionis pædagogus existit: & ingerit siue de naturali ingenuitate, seu de innata infirmitate scientiam: per quam augetur & dolor non confundens, sed corrigens: nõ
D deijciens, sed attollens. Eleuat planè sui scientia in lumine Dei percepta ad implorationem suffragij, ad emendationem uitij, ad timorem casus, ad cõuersationem laudabilem. Quæ uerò per immissionem agitur satanæ, deprimit, confundit, debilitat: & sæpissimè desperatione interimit. Optimũ est igitur in Dei lumine uidere lumen, ne obtutus naturalis caliget, & à recto itinere reflectat animũ. Reflectitur, inquã, quũ in delictis perseuerat, & in secularibus cõcupiscentijs uolutatũ, quũ carnis uoluptati habenas laxat, & præsens exilium tanquã propriam diligit patriam. Perniciosus profectò talis est amor, dum temporalis uita diligitur uelut perpetua. Præualet tunc aduersarius, dominatur uitium, subuertitur intellectus, & pene omnis sancta deprauatur intentio. O quàm detestãdum est, & ab humano sensu alienũ fluctibus superædificare uelle labentibus, & per momẽta singula inhȩrere cadentibus. Quis in secularibus negocijs nisi infatuatus & stolidus hoc agere niteretur? Quis talia nõ argueret perpetrantẽ? Nouit persæpe qui rationis est capax, damnare in altero, quod abhorret à uero, & incõsultè perficiẽ. Nouit, inquã, quisq; interdũ prudentius aliena iudicare, quàm sua. Nemo laudaret inutiliter pecunias dispergentem: sed neq; ultrò properantem ad interitũ: & tamen penè omnes hoc faciunt, & nemo miratur,

1. Ioan. 1
Psal. 72

miratur, nec reperitur qui cohibeat huiusmodi, siue redarguat. In hac uita quid preciosius tempore? Nihil æquè tam nostrum, tamque proficuum ad promerendum cælestia, quàm tempus. Misericorditer nobis indultum est, quatenus per commendabilia opera ipso mediante uitam mereamur æternam. Hoc optimè nouerunt, quicunque illud amiserunt. Videmus nihilominus apud uniuersos nil tempore tractari peius. Magni æstimāt homines, quādo infructuosè illud ualent amittere. Hinc est, quòd uacant iocis, nugis, & negocijs inutilibus. Vtinā saperent præterita, præsentia intelligerent, ac nouissima prouiderent. Veniet, ueniet necessitatis hora, quando misericordiæ claudetur fons, & operādi deerit facultas. Veniet utique properè, nec tardabit. Tunc prorsus oculos aperiet pœna, quos nunc claudit culpa. Tunc quanti sit pręsens tempus, noscetur, non ad meritum, sed ad supplicium. Complebitur quod de ipsis contemptoribus loquitur sapientia: Vocaui (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & nō inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinā, & timorē domini non susceperint: nec acquieuerint cōsilio meo. Meritò tunc sine exauditione inuocabunt, quum nunc exorantem audire negligant. Negligunt, inquam, quia agnoscere dissimulant, ubi sunt. Nempe si peregrinationem suam, & humanę decursum naturæ mentis consideratione aspicerent, omnino resipiscerent. Impellit proculdubio mortalitatis lex ad contemptum seculi, & æternitatis amorem per defectionis decretū. Vicissim sibi humanæ succedūt generationes, & more aquæ defluentis ad æternitatem pergunt. Hinc Sapiens aiebat: Quid est quod factum est? Vtique id quod fuit. Et quid est quod fuit? Id quod futurum est. Generatio uenit, & generatio præterit: terra autem in æternum stat. Ipsa igitur, quæ in æternum stat: terra mansionis nostrę iacienda sunt fundamenta. Hanc prælegerat Propheta, hanc possidere sperabat, quū diceret: Credo uidere bona domini in terra uiuentium. Et alibi: Portio (inquit) mea sit in terra uiuentium. Vt illius terræ habitatores simus, cōdidit nos Deus. In hac autem uisibili peregrinamur, laboramus, patimur, in bonis operibus desudamus, quatenus ad illam pertingere ualeamus. Per multas tribulationes (inquit Apostolus) oportet nos introire in regnum Dei, quod est uiuentium terra, & regnantiū cum Christo perpetua ciuitas: cuius participatio eius in idipsum. Hanc quæsiuere, quotquot ab initio fuere iusti: illius ineffabilia & æterna gaudia odorantes fidei ministerio. Quamobrē illius suauitate illecti mundi oblectamenta, ut stercora arbitrati sunt, desideranter cupientes felicitatis ipsius fore participes. Gustando nouerant, quid quærebāt: & quærendo amabiliter eius dilectione flagrabāt: unde eorū unus eisdem nimio amore affectus dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum: quando ueniam, & apparebo ante faciē Dei? Verùm si interrogaretur, quid ibi esset percepturus, alio inquit in loco: Replebimur in bonis domus tuæ, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Qualis autem ista sit futura repletio bonorum domus illius, ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. Ex concupiscentia torrētis uoluptatis domus illius, & ubertate iucunditatis perpetuæ, quæ in illa est, ad fontē uitæ Propheta peruenire sitiebat, sciens se debere satiari in ebrietate gustus illius, qui est uita æterna, & omnium desiderabilium perfecta fruitio. Ista prorsus in seculo futuro promittuntur, & in regione uiuorum, in terra uiuentium, in domo Dei, in ciuitate sancta spirituali Hierusalem, à qua peregrinamur, quandiu in huius pręsentis exilij uiuimus loco. Agnoscamus igitur nos peregrinos esse in hoc mundo, & anhelemus peregrinationis nostræ taliter cursum perficere: quatenus in illius ciuitatis portas feliciter intrare ualeamus. Non discedat à cordibus nostris huius ueritatis mysterium, ut nihil libeat nobis, quod in præsenti uidetur delectabile, pulcrum, seu iucundum: neque itineris nostri retardetur profectus imitantes eum, qui spiritu Dei plenus gemebunda uoce dicebat: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cum habitātibus Cedar, multū incola fuit anima mea. De facili nāque ad æternæ patriæ gaudia corda leuare poterimus: si huius uitę intellexerimus nos peregrinos esse & aduenas. Hoc hortabatur Apostolus inquiens: Obsecro uos carissimi tanquam aduenas & peregrinos abstinere uos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam: quæ utique naturaliter tendit ad summa: ad

Marginalia: Pro. 1 — Eccle. 1 — Psal. 26 — Psal. 141 — Act. 14 — Psal. 41 — Psal. 64 — Psal. 35 — Psal. 119 — 1. Pet. 2 — E, F, G, H

A ad quæ possidenda condita est. Videsne quàm opportuna sit saluandis præsidentibus & subditis: secularibus & religiosis: incipientibus atque perfectis præsentis peregrinationis ista cognitio, quæ minime haberi potest sine Dei & sui cognitione? In hac quippe trifaria cognitione omnis perfectionis fundamenta subsistunt: supra quæ non uniformiter ab uniuersis superædificandum est. Aliter namque qui secularibus negocijs deditus, atque aliter qui sub disciplina consiliorum cœlestium se Deo dicauit, habere se debet. Singuli singula statui proprio cōgruentia studeant adimplere. Nā quod uni competit: plerunque alteri oppositum reperitur. Quamobrem qui rei familiaris curæ & exteriorum administrationi intendit: quoniam nequaquam consiliorum ualet perfectionem sectari: quia diuisus est: præceptorum Dei conetur legem perficere: sine qua ad salutem non potest attingere, dicente domino postulanti: Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Nam absque obedientia hac, uana est hominis spes, & fiducia temeraria. Prorsus impossibile adulto est sine obedientia præceptorum peruenire ad regnum. Magis Math. 19. 1. Reg. 15.
B (sicut legitur) placet obedientia, quàm uictimæ. Nempe per hanc probati sunt in uoluptatis paradiso parentes primi: quam quoniam minime seruauerunt, de regione illa in hoc ærumnosum exilium fuere depulsi. Legem quoque naturæ habuerunt: qui decalogi præcesserunt legem. Legem habuit Hebræorum populus: sub lege etiam cōstituti sunt, qui in plenitudine gratiæ reperiuntur. Vnde quemadmodum nulla generatio extitit sine lege, ita saluari nequit absque legis obedientia. Ab hac nulla conditio, nullus sexus, nulla se cernitur ætas. Vniuersale est hoc decretum, cui saluandi omnes obtemperare coguntur. Diuinæ igitur legi quisque se sponte subijciat: ecclesiæ statuta custodiat: ne inordinate degens ordine exigente iustitiæ deputetur cruciandus: ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Lex quidem sancta & mandatum sanctum, & bonū est, per quod reconciliatur homo Deo: reformat seipsum, & rationabiliter uiuit: suppliciū deuitat, acquirit meritum, habilitatur ad gratiam, custoditur à culpa, & perfectioni fit proximus. Porro quando quis clarius agnoscit Deum: tanto solicitius legem perficit: ut
C magis ei placeat, quem agnoscit & diligit. Vbi enim cognitio Dei est: ibi caritas, & ubi caritas, ibi legis custodia. Hæc ab inuicem separari nequeunt. Præceptorem fidelium audi: Si quis diligit me: sermonem meum seruabit. Docet experientia neminem illi posse obtemperare, quē odit: sed neque illū diligere, quem ignorat. Da igitur agnoscentē: & inuenies illum amantem, atque uoluntarie famulantem. Non enim dissimulabit: neque præceptori contradicet suo: qui fidei illuminatus splendore Deū ueraciter diligit. Stabit utique super sui custodia, nec imperātis prętergredietur legem: & ne propriæ infirmitatis limites transeat. Nempe fraternæ caritatis, sanctæque humilitatis æmulator est: cuius exaltatum non est cor: neque elati sunt oculi, qui non ambulat in magnis: neque in mirabilibus super se. Amabilis quippe hominibus, & Deo carissimus est, qui proprijs cōtentus aliena non ambit: nemini nocet: nulli detrahit: proximū suum scandalizare seu supplantare deuitat. Conuersantibus nāque in seculo peruigil adhibenda est cura: status proprij ne mensurā excedāt: quoniam ex hoc casus innumeri fiunt. Nō enim absque tumore mētis Io. 14.
D agitur, quod conditione non congruit facientis. Quomodo censendus est humilis qui præ cæteris honorari satagit? qui sapiens in audientiū auribus uult uideri? qui cultu ornatus incedit pompatice? qui præfert diuitem? & pauperis personam despicit? qui simplicem deridet, & humilium ac mansuetorum conuersationem obhorret? Hæc & his similia sicut sine elatione fieri nequeunt: ita nec absque scandalo proximorum. Qui scandalizauerit (inquit dominus) unū de pusillis istis, qui in me credūt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris. Formidanda est ista sententia: infirmioribus (uidelicet) uerbo uel facto ponere offendiculū cadendi. Quod toties agitur, quoties improperijs, fraudibus, uerbis mendacibus, detractionibus, impudicis actibus atque operibus malis uacatur. Ex huiusmodi gestis (ut plurimum) proximi scandalizantur: si displicent: aut ad faciendum talia prouocantur, si placent. Vtroque autem modo uæh operanti: quoniam per ipsum scandalum uenit. Minime tamen qui imitatur, effugiet iudicium. Nam quæ seminauerit homo: hæc & metet. Duplicia uerò metet, qui occasionem alijs prębuerit delinquendi. Hinc seculariū quàm periculosa sit uita, percipitur, quorum conuersatio socialis est cum peccatoribus: cupidis, elatis, Mat. 9.

incompositis, & moribus effrænatis. Vndiq; illis offeruntur scandala, & scelerum mate E
riæ, quæ uix à spiritualibus & perfectis declinari ualent. O quàm sæpissime cadūt ut debiles & cæci: ô quàm frequenter ab extraneis peccata discunt, quæ ignorabant. Malitiosi efficiuntur, impudici, & discoli suasione ac familiaritate delinquentium. Vicissim
Sap.2 sibi parant laqueos, & mutua exhortatione loquuntur. Venite fruamur bonis: quæ sunt, & utamur creatura: tanquā in iuuētute celeriter. Coronemus nos rosis ante, quàm marcescant, nullū pratū sit, quod non pertransit luxuria nostra, ubiq; relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars & sors nostra. Istiusmodi uelut mortui iuxta domini sententiā sepeliunt mortuos, & in peruersitatis tandiu subruūt tumulo: donec quatriduani foeteant: quorum resurrectio prorsus desperanda est, nisi ipse mediator grandi uoce per se illos euigilare præcipiat. In hoc etenim profundum malorum ideo dilabuntur: quoniam de se nullam habuere notitiam. Poterant quidem in ipso iniquæ conuersationis exordio faciliter resipiscere: si se quāti essent, uoluissent agnoscere: & quàm facile humana fragilitas ex fomite originalis delicti seu ex inolita atq; adulta peccandi cōsuetudine gratiā atq; naturalem animę dignitatē amittat. Hęc per se in seipsis potius, quàm in libris lymphidius didicissent. Seipsos aūt quoniam intelligere neglexerunt: propterea miserabiliter perierunt. Verum quamuis talium salus non sit nisi à domino: funditus tamen desperanda non est. Pro eisdē orationibus & lachrymis eousq; insistendū est, atq; diuina misericordia imploranda: quousq; qui fuerāt mortui, audiant interius pręceptoris uocem, & reuiuiscant, & ad se redeuntes propria errata deplorent: confiteantur delicta, eademq; largis eleemosynis redimant. Nullum prorsus tam graue delictū est, quod F
Eccle.3 non eleemosynis & oratione purgetur. Nam (sacro testante eloquio) sicut aqua ignem: ita eleemosina extinguit peccatum. Fructuosa satis ad promerendam gratiam stipendia pro Christo pauperibus erogata fore noscuntur. Ipsa supplent defectus largientium, & altissimum interpellant. Absconde (ait diuinus sermo) eleemosynam in sinu
Ibid.29 pauperis: & ipsa orabit pro te. Quo mediante Cornelius gentilis mediatoris gratiam
Act.10 adeptus est: nisi eleemosynis & orationibus? Sic enim habes. Orationes tuæ & eleemo G
Matth.5 syne tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu domini. Beati plane misericordes: quoniā misericordiā consequentur. Consequentur inquā in futuro centuplū: quod hic simplum tribuunt. Cognoscens quippe dominus mortalium imbecillitatē ad bene operandum præstitit temporales facultates: quatinus per erogationē earū haberent, unde possent sibi cœlestē gloriā uēdicare. Da igitur ô homo pauperibus, & si non totū quod habes: tamē qđ potes. Noli petenti auertere manū, ne à te se auertat dominus. Noli despicere proximi necessitatē, ut & tu non despectus iudiceris à Christo. Auditurus nāq; es. Quod uni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. Nūquid in iudicio dicet: Venite be-
Matth.25 nedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi, quia ieiunastis, quia uigilastis, quia orastis, plorastis, &c? Nonne magis quoniā esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere, & hospes eram & collegistis me nudus & cooperuistis me: infirmus & in carcere, & uisitastis me? Nihil aliud qui conuersaris in seculo, exigit à te Deus, quàm ut mandata illius custodias: proximum tuum H
diligas, & pauperibus alimoniam præbeas. Eroga igitur inopiam patientibus, quod tibi præstitum est: ut in cœlo recondas thesauros imprædabiles. Peregrinationis tuę memento, & præmitte diuitias tuas, quo post paululum secuturus es. Præsto ueniet hora, in qua & tu egebis. Nam diues ille, qui Lazaro noluit dare micā panis, petijt in tormentis guttam aquæ: nec accepit. Victui igitur tuo tuorumq; quod congruenter superest,
1.Tim.6 da egentibus, & ipsis in futuro gaudebis. Diuitibus seculi huius (inquit Apostolus Timotheo) præcipe non sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum: sed in Deo uiuo, qui præstat omnia nobis abunde ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant uitam æternā. Audiant hæc diuites, quibus temporalium bonorum concessus est usus, qualiter quóue fine facultates debeant possidere. Nempe quod impertiuntur egentibus, ipsorum erit in seculo uenturo: quod autem retinebunt
Psal.48 in sæculo, erit extraneorum. Relinquent (inquit Propheta) alienis diuitias suas & sepulchra eorum domus illorum in æternum. Relinquent alienis, quod thesaurizant, &

A ignorant cui. O quanto consultius thesaurizarent sibijpsis, ut uitam ualerent consequi æternam. Mercari possunt pro paruis magna: pro terrenis cœlestia, & pro temporalibus sempiterna. Hanc profecto negociationem exercent: qui exilij sui & labentis uitæ agnoscunt statum. Hi proculdubio percipientes se diu non posse tenere: quod habent: in tuto substantiam suam recondunt loco, eo abundantius: quo uerius peregrinationis istius calamitates sentiunt. Optime sibi inseruiunt & cognitio peregrinationis præsentis uitæ, & larga ad pauperes eleemosynarũ erogatio. Nihil aliud est facultates proprias tribuere egentibus, quàm cumulare in cœlo, quod hic possidetur in terra. Beatus plane, qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio: quia in æternum non cõmouebitur, si in ipsis usq; ad finẽ pijs operibus perdurabit. Ista igitur sunt instituta diuina, in quibus Christiana mens se studeat occupare, quatinus iuxta statum suum possit ad perfectionem ascendere. Nequaquam illi deerit centesimus fructus, si in eo, quo positus est, legitime certauerit. Nam æquissimus arbiter, qui singulorum Psal. 111
B pensat merita, pro diuersitate uocationum minime uirtuti præiudicat. Non enim ex uocatione, sed ex uirtutum operatione quisque sanctificatur. Nam coram Deo una est iustitiæ libra, quamuis uaria sint statuum exercitia in ecclesia: per quæ fideles animæ quotidie reformantur & crescunt. Maneat itaq; quilibet in sui status uocatione, nec consideret, quid in altero seu quid agatur per alterum. Recipiet unusquisque (ait Apostolus) mercedem secundum suum laborem: seculo (uidelicet) deditus, & diuino seruitio totaliter mancipatus. Porro qui corpore tenetur in mundo, & exteriorum est negocijs intentus, conetur (quemadmodum prædictum est) mandata diuina perficere, proximum diligere, & peregrinationem suam agnoscere. Qui uerò mundo renuncians Christi militiæ se fecit ascribi: indesinenter elaboret, & discat nunc præesse, nunc coesse, nũcq; subesse pro actionũ & temporũ qualitate. Talibus etenim ascendẽdi atq; descẽdendi studijs poterit, & ipse ad propriæ uocationis perfectionẽ attingere: si tamẽ in eisdem perseuerare potuerit. Disce ergo tu, qui conditoris amore illectus inuisibilia Cor. 3
C bona apprehendere, & ad perfectionem ascendere satagis, id quomodo, quo ordine debeas. Parum utiq; laborabis, si horum ignarus non fueris,, qualiter præesse, coesse, & subesse debeas. Diligenter aduerte, quoniam in his omnis professionis tuæ consistit regula, & perfectionis magisterium. Nunquam coesse atq; præesse ualebis: ut congruit, si subesse neglexeris. Ab hoc primo pertingitur ad ultimum. Hoc scriptura, hoc ratio, hoc humana te docet experientia. Quum excelsam domum ædificare disponis, nũquid à culmine sumis initium? Nonne potius à fundamento? Iacis primo fundamentum: deinde superædificas, & opus perficis. Nunc serua ordinem in tua spirituali fabrica, ne flantibus auris cõtrarijs, aut inundante flumine euertatur & corruat. Stabit prorsus immobilis: si in humili subiectionis fuerit soliditate locata. Esto igitur humilis: esto subiectus, & in ædificatione tua optime prosperabis. Humilitas quippe hæc in actu sit pariter & affectu, quatinus Deo placeas, & proximis luceas. Nam exteriora homines, interiora uerò intuetur Deus. Habeto itaque humilitatem cordis: sicut docuit Christus.
D Noli te extollere de donis spiritualibus, quibus forte proximos tuos carere noscis. Noli te de naturalibus dotibus inflare, ne amittas quod accepisti, & uelut insipiẽs proprio mucrone te perimas. Præstitit tibi diuina bonitas gratis dona naturæ: ut illis utaris pro instrumento uirtutum, & augmento meritorum. Caue autem ne elatione tua auferantur à te talenta gratiæ, & in egestate deficias. Sic enim definiuit dominus: Omni habenti humilitatem dabitur, & abundabit: ei aũt qui non habet, etiam quod uidetur habere, auferetur ab eo. Detastabilis est Deo hæc pestis superbiæ, quæ in momẽto priuat hominem diuitijs prærogatis. Nulli unquam pepercit superbienti siue in cœlo siue in terra. Quod Propheta considerans dominum deprecatur dicens: Non ueniat mihi (inquit) pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi prorsus ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Quamobrem diligenter recogitet peccator homo: si angelis superbientibus non pepercit Deus: sed ruderibus inferni detractos in tartarũ tradidit in iudicium cruciandos reseruari: quid perpessurus est ipse, si aduersus conditorem cordis sui ceruicem leuauerit? Humilitatem itaq; sectetur mentis Dei sui munera pertractet humiliter, ut prestantiora percipiat, & abundet. Exteriorem Luc. 19 Psal. 35

nihilominus humilitatē portendat in actu, quatinus in omnibus placere possit in domino. Sit habitu uilis: modestus in uerbo, circunspectus in moribus, in illatis contumelijs patiens, mitis in gestis, in conuersatione benignus, & in actuum suorū honestate conspicuus. Talis esse debet humilitatis disciplina intrinsecus atq; extrinsecus in ijs, qui militant Christo, quæ eo amplius subiectū se exhibet possidentē, quo fuerit perfectius custodita. Quodā caritatis uinculo pariter astringuntur, ita ut ab alterutris nequeant superari. Humilitas enim sicut subiectionē parit, sic subiectio humilitatē. Libertatē omnino fugit humilitas, & subiectionem fugit elatio. Importabile onus est obediētia superbienti, & humili uoluntas propria. Ille igitur ueraciter subesse nouit, q omniū se agnoscit minimū, omnibus pro Christo obtemperare conatur. Subiecti (inquit Apostolus) estote omni humanæ creaturę propter Deū: nedū bonis & modestis, sed etiam dischólis, hæc est enim gratia in Christo Iesu. Stat subiectus humilis, notus sibi, iudicatus à se, prostratus omnibus, deuotus Deo, beneuolus fratribus, nō cōtradicit, nō murmurat, non irascitur, non reddit pro malo malū, neq; maledictum pro maledicto, accusatus tacet, iniurijs lacessitus orat, tentationibus probatus sustinet, laboribus grauatus ministeria perficit. Est autem sublimis & humilis, condemnatus & iustus, uilis & carus, odiosus & dilectus, exagitatus & tranquillus, cæcus & uidens, ignotus & cognitus, ubique bonus, ubique subiectus. Discit procul dubio ex cognitione sui obtemperare alijs, & humiliare se. Nam humilitas est in lumine ueritatis infuso suimet certa cognitio. Ex quotidiana experientia efficitur humilior, subiectioni promptior, & in disponendis proprijs aliorumq; negocijs prudentior. Est namque prudentiæ uirtus, quæ amatorem sui optime coesse facit. Tolle prudentiam, & uidebis Christo famulantem, nunc prosperitatibus eleuari, nunc plus debito tribulationibus deijci, nunc feruore immoderato currere, nunc ignauia tabescere. Et quoniam prudentiæ ignorat custodire regulam, gratiam amittit multam, & proximis fit onerosus. Ad seruandam igitur unitatem charitatis, nil sic congruit, quemadmodum prudentia, quæ instruit opportune loco, tempore, & negocijs deferre maioribus, non se præferre æqualibus, atque minores compassionis & fortitudinis supportare uirtute. Proficientium atq; pugnātium hoc semper est propriū inter blanda & aspera, inter læta & tristia, inter fluctuationem animiq; tumorem, inter tentationes & gratiæ uisitationes uigilare animo, & cogitatus suos paruulos allidere ad petram spiritualem. Stant accincti gladijs super femur suum propter timores nocturnos, & tanquam ad bella doctissimi sibijpsis non parcunt, ut disperdant de domini ciuitate omnes operantes iniquitatem. In hoc siquidem laudabili conflictu eo feruentius perseuerant, quo specialius discretionis spirituum donum perceperint, sine quo in studio uirtutum nemo ualet esse perfectus. Nullus ergo sibi arroget, quando sic se exercendo triumphat. Munus est Dei ad capessendum sanctitatis brauium fidelibus accommodatum. Nō enim opus tale nouit agere humana prudentia, quæ sapit non quæ Dei, sed quæ hominis sunt. Præstat autem discretionis hoc lumen ipsa in corde humili inhabitans sapientia, & reddit illud cautum, prouidum, solicitum, ignitum, & sapiens, ut non insolescat, deficiat, cadat & pereat. Præcipue tamen de futuris erudit, & sapidum infundit gustū, quatinus currat sic, ut comprehendat, in quo comprehensum est. Hinc omne tempus illi concessum disponit ad lucrum sciens completa sua peregrinatione minime ad promerendum subsistere tempus. Beatus planè, cui per irradiationem æternæ sapientiæ prerogatū est in sensu cordis se in hoc seculo peregrinum esse. Nā quemadmodum innumeri sunt, qui in bonis languescunt, & carnis desideria perficiunt, ita & nemo eorum, qui in ueritate se in corpore peregrinari agnouerint, quamdiu in hac ueritate perstiterit mente, a gratia decidere ualebit. Nutritur ignis stipula, oleo, & lignis, & æternorū amore huius peregrinationis gustus. Quisquis hunc possidet, imis & exterioribus uitiose delectari non poteste. Affectus enim animus suauiter felicitate futurorum bonorū, quam utcunq; exhaurit, inhærere dedignatur labentibus atq; caducis. Quamobrem prudentiæ semper utens gubernaculo diaboli laqueos, seculi oblectamenta, honores fugitiuos, carnis illecebras, & quicquid detinere, seu itineris sui ualeat impedire propositū, resecat, declinat, & superat. Hinc coesse cum proximis studet, deuitat iudicia temeraria, altercationes & rixas amouet, atq; saluo interioris uirtutis ha-

Marginal notes: E; 1. Petr. 2 (beside "nimū, omnibus pro Christo…"); F; G; H

A bitu omnem singularitatē fugit exterius, per quam fraterna sæpissime dirimitur concordia,& amittitur dilectionis præcipuū bonū. Assuescit præterea coesse & habitare secū, ut mentis queat soliditatē adipisci, quæ est omniū uirtutum adminiculum singulare. Immoderata quippe gaudia & humanū atq; seruilem pellit timorē. Inanis spei leuitatē & doloris longe à se aculeū reijcit, quatenus interna possit pace potiri. Quantū ualet, mentis perornat domū, cogitationū familiā regit, motus cordis dirigit, corrigitq; quicquid est altū, quicquid deordinatum, atq; deforme. Custodes insuper peruigiles cōstituit sensibus suis propter latrunculorum inopinatos insultus. Mentis libertatē per spiritū conatur acquirere, quę proximū facit deo, expeditum in prælio, in negocijs prudentē, alacrē in uia, & in quotidiana oratione deuotū, tanquam raciocinator cupidus assidue dijudicat seipsum, & in discretionis statera opera pensat propria. Nunc cōpunctionis gemitu, nunc caritatis incendio cōsumit imperfectionis rubiginē, quæ ex infirmitate carnis accrescit in mente. Lumine insuper prudentiæ latebras in se detegit uitiorū, inimicorum B insidias dissipat, & ueluti propugnator egregius usq; ad interitionem malignos insequitur. Exhibet quidem spiritui corporis habitaculum sanctificatū, & castum, & spiritum deo purgatū & mundum. Nempe donec hucusq; perueniat: labores plurimos, & tribulationes sentit non modicas. Non enim sublimia donantur gratis, aut uili emuntur precio. Secundum multitudinē dolorum meorū in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animā meā inquit præclarus Psaltes. Per multas igitur tribulationes oportet nos in regnum perfectionis intrare. Habet prorsus spirituale regnū ipsa perfectio hominis uirtutum diuitijs refertū, gratiarum monilibus decoratū, caritate præfulgida renitens, atq; donorū numerositate insigne. In hoc uiget pax, erudit ueritas, uiuificat caritas, regnat amor, habitat sponsus, assistunt angeli, celebrantur nuptiæ, abundant deliciæ, laudes resonant, mulcent carmina, gaudet spes, exultat humilitas, oratio nutrit, regit prudentia, fortitudo dominatur, propulsatur timor, & gaudiū in spiritu sancto percipitur. In hoc nullus immundus ingreditur, nullus uitiosus appropiat eidem, sed uirtutis amaC tor, suimet impugnator, imitator Christi & huius uitę peregrinus in spiritu. Arduū prorsus est perfectionis propositū, difficilis ascensus, & beata comprehensio. Currunt multi: sed apprehendunt pauci. Hi autem ante quàm perueniant, quò tendunt, desudant in uirtutum certamine, & omnes animi passiones ac sensualitatis motus sub rationis redigunt seruitutē, ut nihil in eis indomitum, atq; indisciplinatū remaneat, quod fœdet mentem, conscientiam turbet, auferat fiduciam, affectum deuiet, & diuidat unitatē, quæ imperfectionis sunt signa, & consummandæ caritatis impedimenta. Sic itaq; ô perfectionis amator exerce te, ut his des libellum repudij, sic utriusq; hominis actus compone, ut nil ascensum tuum impediat. Nihil in te sit, quod displiceat sponso. Præcipue tamen cordis habeto munditiam, quæ ex iugi dei uisione ac familiari eius tibi allocutione proueniat. Hæc nanq; uiro inesse debent perfecto, qui in spiritu iudicij & spiritu ardoris opera sua disponit. Disponit inquam non ex naturali intelligentiæ acumine, sed ex assidua D mentis eleuatione in deum, atq; contemplationis acquisito habitu, per quem sapientiæ percipit donum, & ignitum caritatis affectum. Efficitur qui talis est, alter quàm fuerat, diuino id operante contubernio. O quàm sæpe tanquam de cellario preciosorum aromatum sponsi accensus, & doctus ab oratione egreditur? Fulget tunc mens sapientiæ splendore, & cor caritatis incendio concrematur. Vtrunq; enim diuina agitur cognitione. Hoc suo Moses testatur exemplo, cuius facies ex consortio sermonis dei adeò facta est splendida, ut minime in illum Hebræorum populus ualeret aspicere, nisi superpositum ei fuisset uelamen. Porrò si (iuxta Apostoli sententiam) qui adhæret deo, unus spiritus cum eo est, quod perhibetur, absurdum non est. Accedite (inquit Propheta) ad deum, & illuminamini sapientia, ut possitis in ueritatis iudicio disponere æquitatē. Munus quippe hoc quoniam agnoscebat esse præcipuum, dominum ut illud consequeretur, deprecabatur dicens: De uultu tuo iudicium meum prodeat. Nouerat illum errare uix posse, cuius mens ex diuino erudita colloquio aut eligeret in se, seu proferret per se sententiam: Nam inconsulta deliberatio atq; elata præsumptio plurimos prosternit in foueam. Quapropter maturæ mentis semper incedit gressu, qui secum habitans frequenter sponsi potitur præsentia. Nec mirum. Dei nanq; maiestas quamuis ex digna-

Psal. 93.
Act. 14
2. Cor. 6
Psal. 33
Psal. 16

A dijudicantur omnia: amatur omnipotens, atque cognoscitur. Hæc namque quãuis naturali excelsa sit dignitate, & dona plurima perceperit à domino, minus tamẽ prudens ex se ta cta acceptã conditoris legẽ præuaricando contempsit. Hinc delinquẽdo grauiter inimicitias aduersus propriũ conditorẽ inuenit, paradisi amœnitatẽ perdidit, creaturarũ obedientiã amisit, & in utriusque naturæ mortẽ incurrit. Cæterũ quoniã in se diuinã gerit imaginẽ, à deo diligitur, honorat̃ ab angelis, & immortalitatis dote coruscat. Tanti quippe est, ut ne periret in æternũ, uerbum factũ est caro. Descẽdit enim Deus per assumptã humanitatẽ in mundũ factus homo, errantẽ per inuiam seculi solitudinem quæsiuit hominem, quæsitũ reperit, repertumque reconciliauit patri exoluens macerię originalis delicti in carne sua, per crucis patibulũ faciens, ut qui longe fuerat, prope existeret, interpellante pro illo eiusdẽ mediatoris Christi Iesu effuso cruore. O dei mira dignatio, ô inæstimabilis dilectio pietatis. Qui offensus fuerat reconciliationis ipse intercessorẽ destinauit, quod illi debebatur, exoluit, & quẽ pro peccatis placari oportuit, prior peccatores inui
B tauit & ueniã. Inuitauit inquã ante affectu quàm uoce, & prius miseratione quàm carne. Vnde (oro) carnẽ suscipere uoluit, atque hominibus apparere uisibilis? Nonne impellente caritate, miseratione trahẽte? Prophetã longæuũ & sanctum audi dicentẽ: Per uiscera misericordiæ dei nostri, in quibus uisitauit nos oriẽs ex alto. Visitauit inquã nos tanquã ægrotos medicus donans remedia nostris opportuna languoribus, unde Propheta inquit: Benedic anima mea domino, qui sanat oẽs infirmitates tuas. Tanquã præclara uenit ueritas, ut ignorãtię nostrę depellat tenebras, iustitiæque aspicere ualeamus lucẽ, ideo hoc in spiritu Propheta supra memoratus præuidẽs ait: Illuminare ijs, qui in tenebris & umbra mortis sedẽt ad dirigẽdos pedes nostros in uiã pacis. Tanquã liberator apparuit ad eruendos nos de tyrãnico iugo diabolicæ potestatis, propterea aiebat: Venite ad me oẽs, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã uos, tollite iugũ meũ super uos, & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugũ enim meũ suaue est, & onus meum leue. Hinc Propheta domino dicit: Iugũ exactoris & onus humeri eius superasti sicut in die Madiã. Vi
C sitauit denique nos tanquã pater, ut nos reuocet ad se, tribuatque quod cõsumpsimus, & in suã nos hæreditatẽ instituat. Quamobrẽ quum nos in discipulis orare doceret, ait: Dicite. Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomẽ tuũ, adueniat regnũ tuum. Et apostolus Petrus inqt: Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundũ magnã misericordiã suam regenerauerit nos in spem uiuã per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatẽ incorruptibilẽ, & incontaminatã, & immarcessibilem, conseruatã in cœlis. His igitur multis alijsque de causis uisitare nos uoluit. Vt igitur tam singularis uisitationis beneficio nõ conuincamur esse ingrati, accedamus nunc in spiritu humiliter, si diuinæ miserationis uiscera agnoscere cupimus, uidebimusque, qualiter inhumanitatem nostram dei filius de regalibus sedibus ueniens, in uilissimo diuersorio hodierna die natus est. In alto siquidẽ, in gremio (uidelicet) paterno sine initio & ante secula genitus manifestatur angelis, glorificatisque hominibus supra alta cœlorum, quibus datur in lumine gloriæ contemplari sacrosanctę generationis illius ineffabile æternumque mysteriũ: no-
D bis uerò adhuc laborantibus & in passibili corpore peregrinantibus ab illa supercœlesti Hierusalem, in qua est angelorũ frequentia & deum collaudantiũ exercitus innumerabilis, puer hodie natus est, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerũ eius, uocaturque admirabilis, deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum ut etiam cognosceretur à nobis, ex alto ortus est, & manifestatus nobis, non utique in apparatu regio, non in sericis indumentis, non obsequentiũ multitudine uallatus, neque in imperialibus ædibus uel deauratis cubiculis, sed sub tugurio in præsepio reclinatus. Nisi doceret fides prænunciassentque prophetæ, & testificarent̃ angeli, quis crederet uagientem infantem uilibus panniculis inuolutum, iumentisque irrationabilibus societatum, & super fœnum iacentem deum esse? Bos (inquit Propheta) cognouit possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, populus autem meus non cognouit me. Ad pastores autem in ipsius natiuitatis hora ait angelus: Euangelizo uobis gaudium magnum, quia natus est uobis hodie Christus dominus in ciuitate Dauid, & hoc uobis signum, inuenietis infantem pannis inuolutum positum in præsepio. Et ne dubium unius angeli uideretur esse præsagium, facta est cum ipso multitudo militiæ cœlestis deum laudan-

Luc. 1
Psal. 102
Luc. 1
Matth. 11.
Esa. 9
Matth. 6
1. Pet. 1
Esa. 1
Luc. 2

tium atq; dicentiũ: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominib. bonę uoluntatis. E
His teſtimonijs adhibet catholica fides aſſenſum, quoniã uera ſunt. Nam iſta ideò prędicta fuerunt, quia futura erant, propterea prędicata, quia cõpleta. Quamobrẽ ô dilectiſſimi adeamus cũ fiducia, nõ ad thronũ gloriæ, ſed ad diuerſorium humanitatis eius, ut inueniamus gratiam in tempore opportuno. Ibi nãq; agnoſcemus exinanitam maieſtatẽ, uerbum abbreuiatũ, ſolẽ carnis nube obtectũ, & ſapientiã amoris nimietate infatuatã. Sanè quoniã nõ cognouit mundus per ſapientiã Deũ, placuit illi per infirmitatẽ humanitatis & ſtultitiã prædicationis crucis Chriſti ſaluos facere credentes, ut nõ in ſeipſa caro glorietur, ſed in Deo, qui omnia operatur in omnibus. Exultemus ergo, & iucundemur in domino in noua regis noſtri natiuitate, quoniã (ſicut propheta canit) hodie notum fecit dominus ſalutare ſuũ, & ante cõſpectũ gentiũ reuelauit iuſtitiã ſuã. Lætemur inquã & cordis ſuaui iubilatione modulemur, quia illuxit nobis dies redemptionis noſtræ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Apparuit lapis ille angularis, precioſus, ſũmus, exciſus de mõte ſine manibus, natus de uirgine abſq; corruptione, qui duos è diuerſo uenientes parietes copulauit in ſe. Apparente aũt illo, patefacti ſunt cœli, ablata eſt inimicitiarũ cõtrouerſia, ſtillauerũt montes dulcedinẽ, & colles fluxerũt lac & mel. De fonte uitæ ſuauiſſimæ emanauerunt aquæ, quæ imbre ſuo largifluo omnẽ terræ rationalis ſuperficiem madefecerunt, illãq; germinare fecerũt iuſtitiæ germẽ delectabile domino, atq; ſuauitatis odorẽ producere in generatione & generatione. Hodie (quem admodum egregius Pſaltes inquit) quoniã miſericordia & ueritas obuiauerũt ſibi, iuſtitia & pax in Chriſto oſculatæ ſunt, ideò ueritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpiciẽs Dei & hominũ mediatorẽ mũdi huius prouexit in lucem. Nulla igitur deinceps relinquitur nobis cauſa mœſtitiæ, nullusq; diffidentiæ locus, dũ Dei noſtri reuocamur ad pacem, ad æqualitatẽ reducimur angelorũ, & in reſtauratione mœniũ ſupernæ Hieruſalẽ tanquã uiui lapides computamur, id mediatoris noſtri humanitate agente. Longe quippe excellentius reformamur in illũ, quàm cõditi fueramus ab illo. In ipſo ergo quoniã ſpes, ſalus, & uita eſt noſtra, diligamus eũ puro corde, atq; ꝓ poſſe illius ueſtigia imitemur. Nobis factus eſt uia & in ipſa ueſtigia imitanda reliquit. Prorſus errat in uia, qui ueſtigia impreſſa non ſequitur. Perſeueremus in uia alacri animo, ueſtigia ſequamur oſtẽſa quatenus præeunte ueritate perueniamus ad uitã. Vīæ huius uis noſſe ueſtigia? Attende dominum Ieſum infantem in fœtenti ſtabulo decubantem, & intelliges illum ſeculi contemptum, paupertatem uoluntariã, carnis maceratiõnẽ, cõſtantiã patiendi, humilitatis formam, obedientiæ regulã, diſciplinã charitatis, & uirtutũ omniũ perfectiõnẽ tibi præfiguraſſe in ſe. Quũ aũt uitæ illius incrementa proſpexeris, ſublimiora ſemper in eo reperies documenta uirtutum. Sic Euangeliſta inſinuans ait: Ieſus autem proficiebat ætate, & ſapientia, & gratia apud Deũ & homines. Proficiebat quidẽ, nõ ut gratia & ſapientia indies augeretur in illo, quippe quũ ab inſtanti cõceptionis pleniſſime ſapientia & gratia cõpleretur, imò eſſet ipſa ſapientia, dicẽte ſacro eloquio: Fons ſapiẽtiæ uerbũ Dei in excelſis. Gratiãq; omnibus largiretur, ſicut legitur: Lex per Moſem data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Proficiebat tamen nobis perfectiora notificanda opera gratiarum meritorumq;. Perfice itaque ô homo actione ſedula quod in ſe tibi agẽdum eſſe inſtituit. Te ueluti magiſter perfectionis erudit in ſe. Alium ne quæras illo prouectiorem. Moſi præcipue propter te dictum eſſe memento: Omnia facito ſecundũ exẽplar, quod tibi oſtendi in monte. Mõs iſte ſublimis & ſolidus, coagulatus & pinguis, in quo beneplacitum eſt Deo habitare, Chriſtus eſt. In eo namq; omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, tametſi eundem in anguſto diuerſorio tanquam infirmum & puerum iacere cognoſcas, propter te factus eſt homo, ante te ut fiat in te, qui fecit te. Propter te factus eſt humilis, ante te factus eſt uia. Efficiatur ipſe in te pax, iuſtitia, amor, & ſapientia. Nõ enim ſecundum carnem, ſed in ſpiritu illũ cõcipe in te, ut parturias ex te. Fide illũ concipe, timore concipe, deuotione nutri. A timore tuo inquit Propheta concepimus & peperimus ſpiritũ ſalutis. Eſto deuotus ad Deum, fidelis ad proximum, timore circunſpectus in te, & concepiſti Chriſtum, nõ in utero, ſed in corde. Tunc iubilatione profuſus dices: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Natiuitati aũt illius humilitatis diuerſorium ſpiritualiter para tuę uilitatis fœno repletum:

Margin notes: Pſal. 96 (beside "mur in domino…"); F (beside "ſũmus, exciſus…"); Pſal. 84 (beside "admodum egregius…"); G (beside "quoniã ſpes…"); Luc. 2 (beside "ſemper in eo…"); Eccl. 1 (beside "me ſapientia…"); H (beside "data eſt…"); Eſa. 26 (beside "te, ut parturias…"); Eccle. 24 (beside "corde. Tunc…").

A pletum, in quo diuersarum uirtutum & spiritualium meditationum contexe præsepe, ubi requiescat Christus. Delectatur namque plurimũ cõmorari in cordibus meditantiũ assidue ea, quæ ad deuotionem euigilant. Sic enim inquit: Ego sapientia habito in cõsilio, & eruditis intersum cogitationibus. Taliter quippe menti tuæ compositæ iugiter in te dominum Iesum senties natum. Illũ tunc adora, illi famulare, panniculis inuolue & fascia, interdum etiã, si tibi amoris prętatur fiducia, illum amplectere, & caritatis brachijs astrictũ tene. Huiusmodi spiritualibus exercitijs & occupationibus pijs assiduus esto. Maximis namque exuberabis delicijs, si deuotioni reuerentiam, & humilitatẽ adhibueris pietati. Hæc ut assequaris efficatius, humilis ancillæ implora suffragium, exemplum disce, actus discute, animum contemplare. Est aũt Maria ad opitulandũ paratissima, affectu pia, & humili deuotione præ cæteris decorata, utpote quæ genuit mente & corpore Christum, & quæ ex conuersatione illius perseueranti, de omnibus quæ ad interioris hominis compositionem morumque pertinent grauitatem, informari promeruit.
B Ad præsepe igitur perge, ubi matrẽ cum filio, & filiũ genetricis ubera sugentẽ inuenies. Vtrũque postulabis, Mariã uoce, infantẽ affectu. Te nãque ore tacentẽ, uociferantem corde puerulus exaudiet Iesus. Nam etsi in mẽbris infantilibus ipsum iacere cernas: hominum tamẽ scrutatur corda, uota intelligit, desideria perficit idem Deus & homo Dei & hominũ mediator Iesus Christus dominus noster, q cũ patre & spiritu sancto uiuit, &c.

In festo sancti Stephani protomartyris.

IN huius uitæ stadio certantibus ad consequendam uictoriam suffragari cognoscitur, si illis præsidij locus ad declinandos aduersarios præparetur, in belligerandi labore prętetur auxilium, uirtutis præbeatur exemplum, & post consummatum agonem paratũ prẽmium præmonstretur. Nempe ubi deest confugium, auxiliũ denegatur, omittitur uirtus, & certaminis corona nõ cernitur, adest timor triũphi diffidẽtia, animi pusillanimitas, casus frequẽs, resistendi ignauia, cor frigidũ, & tremulæ uocis loquela. Vniuersa hæc Christianæ militiæ insupe
C rabilis dux atque legifer noster Christus dominus in suo spirituali certamine militib. præparauit suis, quos ad debellandas aereas potestates per omnẽ terrarũ direxit orbẽ. Peritiam nouerat dimicãdi, hostiũ importunitatẽ, crudelẽ pugnã, & bellatorũ segnitiẽ. Sciebat procul dubio neminẽ eorũ, quos destinabat ad præliũ, per se aduersum inimicorũ insultus posse subsistere, si non diuino munirẽtur præsidio. Quo (oro) diuerterent, siue ad latebras fouendũ, seu ad resumendas uires, si refugij carerent loco? Quis in arte belli reperit tã strenuus, ut altero horũ, quæ dicta sunt, interdũ nõ indigeat? Abscõdit se dominus Iesus á pharisæorũ insultibus, & egressus de templo secessit. Aliquãdo etiã supra mõtis cacumẽ impulsus per mediũ persecutorũ trãsiens ibat. Quod frequenter uerò ad orationis secesserit portũ, euãgeliorũ textus proloquitur, præcipue tamẽ passionis tempore, antequã discipulo proditori armatisque militib. pcederet obuiã. Ista aũt nõ propter infirmitatẽ propriã, sed pter exẽplũ nostræque imbecillitatis suffragiũ illũ egisse certissimũ est. Deus quum esset, quãdo uoluit, quantũ disposuit, qualiter præordinauit, passus
D est. Nõ est sapiẽtia, nõ est consiliũ, nõ est fortitudo cõtra dominũ. Quamobrẽ sicut spõte pati uenit, ita mensuratè hominũ cõtumelias pertulit. Hinc omnis eius actio uitæ humanæ disciplina fore probatur. Pugnauit prius, ut suis militibus prœliandi prẹberet exẽplum, præpararet præsidiũ, conferret auxiliũ, prẹrogaret & prẹmium. Hæc omnia erga protomartyrem Stephanum nouimus esse completa. Illi namque dominus nõ terrenum locauit præsidium sed cœleste. Nouimus, quàm frequenter munitissima fugientium de bello sint inuasa ab hostibus ignibusque cremata terrena præsidia. Quod uerò dominus Iesus fidelibus pugnatoribus statuit, inexpugnabile est, atque inimicis prorsus inaccessibile. In montibus excelsis supra siderũ mansiones stabilitum est. Prophetam audi, quid de illo sentiat: Altissimum posuisti (inquit) refugium tuum. In hoc planè quondam commotum est prẹlium, quoniam quidam incolarum illius aduersus regem suum insurgentes arcẽ sibi diripere moliti sunt. Qua re cõtra rebelles exercitib. missis eosdẽ abyssi dominus demersit in stagnũ. huius belli apostolus Petrus causam insinuãs & fidẽ ait: Si enim Deus angelus peccãtib. nõ pepercit, sed rudentib. inferni detractos in baratrũ tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Ex illo tempore, illo celebrato triumpho

Pro. 21

Psal. 90

2. Petr. 2

pacatissimum effectum est præsidium illud, adeò ut nullæ aduersæ potestates propius accedere audeāt. Quotquot ingrediūtur in illud, quiete potiūtur quam maxima, bonis exuberant spiritualibus, sempiternisq; delicijs. Fiūt ibi excubię indeficientes, nō expugnantiū aut defendentiū, sed laudantiū Deūq; magnificantiū. Sic enim legit: Super mu- E
Esa. 62 ros tuos Hierusalē constitui custodes, qui nō tacebunt laudare nomē domini. O quàm præclarū illud esse cognoscitur, amœnū, & placidū. In illo regnat sapientia, uiget bonitas, fulget ueritas, patet Dei maiestas, gaudent angeli, lætantur archangeli, omnisq; beatorum spirituum iubilat cœtus. Vniuersi, qui in eo sunt, diuinæ uacant laudationi. Nulla est ibi mœstitia, nullus pauor, turbatio nulla: sed beata requies, felicitas summa, perpetua salus, dulcis concordia, animorum unitas, conscientiarum pax, refectio indeficiens, fruitio sempiterna, iucunda claritas, festiua iubilatio, uisio manifesta, Dei contemplatio, Christi amabilis præsentia, sanctorum contubernium, dies sine occasu, agni nuptiæ, cantica laudum, uoces gratiarum, nec non & omne quod placet, quod sapit, quod satiat. Quicquid in eo est, diuinum est, æternum, immutabile, iucūdum & sanctū. F
Nulla profectò lingua exprimere, intellectus nullus apprehendere ualet præsidij huius soliditatem, securitatē, decorem, opulentiam, claritatem, pacem, gaudia, modulationes, unitatem, synceritatem, latitudinemq;. Hoc tantum electis patet, qui propter iustitiam persecutiones perferunt, nedū corporales, uerumetiā spirituales, dicente domino:
Math. 5 Beati qui persecutionem patiūtur propter iustitiam, quoniā ipsorū est regnum cœlorū. Hinc est, quod ad roborandos posterorū militū suorum animos in prælio, & perpessione malorum mediator noster strenuissimo bellatori suo beato Stephano in agone passionis posito istius præsidij patefecit introitum. Nam dum saxorum crepitantium ictib.
Act. 7 feriretur, attollens oculos cœlos corā se apertos intuens inquit: Ecce ego uideo cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. O mira cōditoris nostri dignatio, ô profusa regis Christi largitio. Militi suo laboranti in stadio non exhibuit temporales opes, terrenaq; præsidia, sed cœlum, & hoc utiq; apertum, quatinus plenā posset de ingressu illius percipere fiduciam, de uisione gaudium, concupiscentiam de plenitudine, & de adiutorio constantiam. Non iacentem, non sedentem uidit dominum, sed stantem, paratū (uidelicet) ad sibi impendendū suffragium. Hinc martyris sancti solidata mens, nec perturbata in se, neque aduersus persecutores est uindictæ zelo permota, quin potius superno irradiata splendore, spirituali pręcincta gladio, & uirtutum armis circumquaq; protecta, etiam percutientium rabiem orando, & immundorum spirituum æquanimiter perferendo tormenta, superauit insultus. Tota quidē cœlesti consolatione iā plena mūdum uniuersum desiderio transcēdebat. Lætabatur quippe protomartyr egregius propulsari è seculo, & in patentis cœli introducendus palatium uilissimæ carnis gratanter tentorium deserebat immortalitatis stolam adepturus in breui. Hominū quoq; uolenti animo consortio carere cupiebat, ut sanctorum angelorum inferretur cœtibus, lapidantium se æqua mente uesaniæ ignoscebat, sciens pro certo quod nescirent quid facerent. Iam enim experiebatur interius, quàm magna multitudo sit diuinæ dulcedinis, quam pro ueritate certantibus nouerat esse paratam. Gustabat inquam, quàm suauis sit dominus, quem uidebat, agnoscebat, diligebat, exorabat. Supra modum complebatur gaudio in eius uisione præclara, adeò ut iniuriarū nullo dolore moueretur. O uenerāda tollerantia martyris, quę in Dei contēplatione sic fixa permansit, ut penitus lacessi non posset. Orabat dominū, delitescentiū compatiebatur ignorantię, obliuiscebatur sui cœlestiū illectus dulcedine. Talis prorsus esse debuit miles, qui infideliū primas irrumperet acies, ut nec trepidaret in fide, nec Christum prædicaret segniter, neq; mortis sententiam formidaret. Magnanimitatis igitur quum esset uirtute prębitus, dulcis sui est imitatus uestigia, atq; certandi regulam secuturis militibus præmonstrauit. Factus est posteris exemplum patientiæ, fidei magister, uitæ annunciator, martyrum primus, hortator præcipuus, Christianæq; professionis insuperabilis defensor. Priuilegia nāq; huiusmodi nō ex se, sed ex diuino promeruit munere. Nempe prius quū alienus esset à fide, Dei pręuentus gratia lumen ueritatis & sancti spiritus sortitus est dona. Quamobrem tanta cum authoritate in concilio constitutus incredulorum sacerdotum redarguebat duritiam, legis testimonia proferebat, promulgabat Dei gratiā, confitebatur & Christum. G H

Intuebantur

A Intuebantur quippe (sicut scriptum est) omnes, qui in concilio erant, uultum eius tanquam uultum angeli stantes inter eos. Angeli merito speciem portendebat in facie, qui illorum puritatē gestabat in corde. Spiritu sancto utiq; repletus est: in uirū mutatus fuerat alterum. Concutiebatur quidem nec murmurij in eo uox audiebatur: impellebatur nec mouebatur: conterebatur nec frangebatur: euertebatur nec effundebatur. Vincebat enim patiendo, arguebat diligendo, confutabat erudiendo. Eius itaq; sanctitatem gratiæq; splendorem legis emulatores nequaquam perferre ualentes diræ mortis illum examinauere supplicio. Veruntamen diuino ille opitulatus auxilio eo maiora promeruit, quo ab inuidis pro Christo tormenta asperiora sustinuit. In sublime quippe cœli profectus præsidiū, sociatus ab angelis, proprioq; laureatus sanguine cum Christo gloriose triumphat. Non sunt procul dubio condignæ quas pertulit passiones ad cœlestem eidem gloriā prærogatam. Quamobrem ô Christi milites huius propugnatoris fortissimi prouocati exēplo uiriliter pro domino etiā nos pugnare non pigeat. Indicta nobis

B est pugnandi necessitas. Nā etsi uisibiles persecutores desint: inuisibiles tamen lōgè nō sunt. Habemus corporis proprij uoluptates: habemus uitia cōcreta in anima: habemus oblectamēta seculi: habemus aereas potestates, q̄ nunquā infestare nos desinūt. Non est (inquit Apostolus) nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarū harū, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Eiusmodi sunt aduersarij nostri implacabiles, cōtra quos spiritualia sunt arma sumenda. Corde certandum est, cordeq; uincendū. Vt uerò animosiores simus in bello: spirituale nobis propositum attēdamus præsidium: flagitemus auxiliū, imitemur exemplum, quo mediante cōsequamur & præmium. Omnia hæc nobis à Christo, imò omnia nobis Christus est. In ipso pacē habemus, uirtutis reperimus exemplū, gratiæ auxiliū, & gloriæ triumphū. In pace (ait Propheta) in idipsum dormiam, & requiescam. Idē quoq; Auxilium meū à domino, qui fecit cœlū & terrā. Apostolū autem exhortantem audiamus. Imitatores (inquit) Dei estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit Eph.4 Psal.4 Psal.120 1.Cor.4

C nos: q tradidit semeipsum pro nobis oblationē, & hostiā Deo in odorē suauitatis. Qualeuerò Propheta memoratus suum præmium esse futurum censuerit, alio inquit in loco. Tu autem domine susceptor meus es: gloria mea, & exaltans caput meū. His igitur alijsq; multis scripturarū eruditi testimonijs aspiciamus in autorē fidei, & cōsūmatorē Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē cōfusione cōtēpta. Curramusq; ad propositum nobis certamē scientes: quoniā alibi est municipiū nostrū, hęreditas nostra, & quod bene uiuendo speramus. Magnanimitate etiam accēdamur protomartyris gloriosi, qui pro Christo usq; ad mortem pugnauit, & sanguinem. Quem enim olim plurimum concupiuit, nūc uidet, quod sperauit, iam tenet. Ipsi nāq; est coniunctus in cœlo, quem in terra positus toto mentis dilexit affectu Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto uiuit, &c. Psal.3

In solennitate sancti Ioannis euangelistæ.

D Singula, quæ à Deo sunt condita, quanto magis naturalem & proprium seruant decorem: tanto amplius commendatione digna censentur. Non enim ualent proficere in melius, quàm in eo, quod à peritissimo uniuersali sunt instituta artifice. Vidit (inquit scriptura sancta) Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Si quid autem incompositum seu deforme conspicitur, nequaquam ex naturæ uel conditoris prouenit defectu: sed ex originali primorum parentum effluxit delicto. Vt autem de cæteris taceam, quales ante peccatū, qualesúe post humani generis propagationes extiterint, sacra testantur eloquia. In suæ namque creationis exordio paradisi ipse Adam delicijs fruebatur. Agnoscebat siquidem Deum: naturalium scientiam præclarā habebat: corpus spiritui subditum, & creaturas inferiores obtemperantes sibi possidebat, deputatusq; colonus fuerat paradisi, donec cōpleto diuinæ ordinationis decursu sine carnis resolutione in cœlestibus mansionibus cū angelis regnaturus assumeretur. Verū quū idē in honore positus sicut debuit, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, similisq; illis secundū carnis naturā factus est. Necessitates corporis patitur ut illi, naturę consumptionē ut illi, uitę terminū ut illi. Hoc sentiebat Sapiēs quādo dicebat: Vnus est interitus hominis & iumētorū, Eccles.3

& æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo: ita & illi moriuntur, similiter & spirant E
omnia: nec habet homo iumento amplius. Proh dolor unico peccati cõsensu immensas animæ ac corporis spirituales amisit diuitias, sibiq; cum dolore uendicat, quod gratis & sine labore perceperat. Innocentiæ quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatẽ, animæ puritatem, contemplationis dulcedinẽ, spiritus libertatem, regnum cœlorum, angelorũ contubernium, amicitiã dei perdidit, ad quæ (quanquam ex parte) maxima cum fatigatione assurgit: quemadmodũ ex inflicta sententia illi est dictũ
Gen.3. à domino: Terra (inquit) germinabit tibi spinas & tribulos: in sudore uultus tui uesceris pane tuo. Nempe in sudore uultus consolationis ac uirtutis uescimur pane, terra cordis & corporis uitiorum spinas atq; concupiscentiarum tribulos germinante. Nunquam ab hoc spirituali cessandũ est opere: nunquã à tentationũ reluctatione quiescendum. Torporis quidem tempore uitiorũ seminantur sentes, & ex exercitationis intermissione coalescunt: secum autẽ inspirationis præfocant germen, quoties mens noxio sopore deprimitur. Merito igitur ab angelis honorãdus est ille, qui diuinæ caritatis flam F
ma succensus infatigabiliter innatas concupiscentias, & adulta uitia uigore mediante uirtutum ex se eradicare conatur, atq; terram sui utriusq; hominis ad pristinũ originalis puritatis reformare decorẽ. Huiusmodi plurimũ amatur à Christo, qui innocentiæ au-
Matth.19. tor, & puritatis semper amator extitit. Sinite (inquit ipse) paruulos uenire ad me, taliũ est regnum dei. Reddit enim omni cœlesti curiæ odorem mirificũ innocentiæ baptismalis puritas: sed peramplius spiritualis exercitatiõis acquisita sudore. Hæc nanq; commendatur in terris, cumulatur meritis, donis ornatur, effertur præconijs, coronatur in cœlis. Vniuersa hæc in apostolo Ioanne completa cõprobantur. Ad apostolatus siquidem assumptus est apicem, præ cæteris fuit dilectus à Christo, dei genitricẽ suscepit in matrem: euangelij fluenta percepit in uerbo, atq; corporis resolutionẽ sine dolore sustinuit. Puritatẽ quippe puerilis ætatis usq; ad senium custodiuit illæsam, innocentiæq; nitorem seruauit in mente. Virgo utiq; electus à Christo, uirgo permansit in æuum. Carnis nequaquã cedens blanditijs uoluptates eius tenebat edomitas: sensuum lenocinia G
sub disciplina censuræ spiritualis cohibens sicut mentẽ deo: ita spiritui subdebat & carnem. Nouerat insolentiam sensualitatis: quantum uirtuti resistere assueta sit: quantumue conditoris sui legi dedignetur esse subiecta. Hinc diuinæ caritatis armatus zelo illam atterebat ieiunijs: uigiliarũ attenuabat laboribus: ne contra dominum lasciuiret. Quis (oro) neglexit pœnitentiæ subire dolores, & continenter uixit? Quis sensibus suis curiositatis frena laxauit? & mentis adeptus est puritatem? Vtrunq; ad corporis animæq; seruandam puritatem necessariũ esse cognoscitur: ut (uidelicet) carnis petulantia, pœnitentiæ maceratione, & lubricitate sensuũ temperatæ constantiæ uirtute dometur. Altero horum quicunq; caruerit, munditiæ candorẽ gustare non poterit. O beata munditia: quæ suum efficit possessorẽ beatum. Quomodo non beatus est ille, qui deum uideret?
Matth.5. Beati (inquit Saluator) mundo corde: quoniã ipsi deum uidebunt. Vident nunc per fidem cordis illustrato intuitu: uidebunt quandoq; per speciem: diuina illis se manifestante essentia. Tenent per fidem ueritatis pollicitationẽ: deficiet autem fides reuelata ueri- H
tate. Interim autem donec ambulamus per fidem: ueram in fide radicati æternorũ spem habeamus: mentis mundemus habitaculum, in quo cõmorari delectatur sapientia. Nulla terrenarũ rerum cupiditas: nulla ibi uoluptatũ carnaliũ reperiatur illecebra, quæ aduentantis sapientiæ perturbet aspectum. Candor quũ sit lucis æternæ, & diuinæ maiestatis splendor, atq; imago bonitatis illius, obhorret delictorũ sordes, ac uitiorum detestatur tenebras. Amabilis illi semper est innocens, & odiosus immundus. Hinc est: quòd amissa innocentia protoparentũ, eorum nequaquã uoluit sustinere pœnitentiam. Displicuit prorsus: quod ipse non fecerat: fœdatamq; in illis suam agnouit imaginẽ. Ipsorum utinam nos erudiamur exemplo, qui pari sententia exilij huius flagellamur ærumnis. Pristinũ innocentiæ decorem puritatisq; indumentũ nobis baptismatis unda exhibuit, atq; dei in nos reformauit imaginẽ. Cæterum lege inolente peccati carnisq; præualente tyrannide sicut ætate proficimus, sic in peccati fœtore polluimur, efficimurq; deformes
Psal.31. & squallidi: non aquis iterũ mundandi: sed flammis. Beati plane, quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Longe autẽ beatior ille, cui non imputauit dominus pec-

A nus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Talis sic mundatus & candidus uerbi lætatur contubernio cælestia meditatur: in sublime attollitur futura prænoscens: quis (oro) sanctus ascendit Ioanne altius, qui carnis ac mentis integritate fulgebat? Hic geminæ puritatis suffragio fultus tanquam spiritualis aquila spiritualiter figurata uniuersa transcendens usque ad æternũ uerbi solium pertingens inquit: In principio erat uerbũ, & uerbum Ioan.1 erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud deũ: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factũ est, in ipso uita erat. Ad indaginẽ tam sublimis tamque profundæ ueritatis nunquam attigisset, nisi tractus fuisset à uerbo, didicissetque ab eodem incerta & occulta sapientiæ diuinitatis ipsius. Didicit inquã non solum, quę sempiternaliter sunt, & humanis sensibus inuestigabilia: uerumetiã multa, quę futura sunt: id reuelante uerbo, quod uas suum agnoscens mundauerat, illustraueratque. Isto quippe apostolo prophetarum nemo de statu militantis ecclesiæ, de persecutione ipsius, de nouissimis tẽporibus, & de futura felicitate sanctorũ lucidius uaticinatus est.

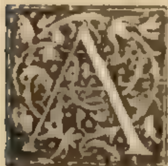
B Non ab re (sicut idem cõmemorat) à Christo plus cæteris amabatur, quum præ cæteris coapostolis uirginalis puritatis priuilegio polleret. Imitabatur plane adhuc in mortali corpore positus angelicã dignitatem, humanam transcendebat conuersationẽ, mortaliumque consuetudinẽ. Non patitur cõmunis usus, ut carnis integritatem in ætate adulta quis incontaminatã custodiat. Omnes penè perurgentibus uoluptatũ incentiuis tentationibus cedunt: dumque à carnis infestationibus liberari se putãt, petulantis ancillæ emptitij efficiuntur serui. Detestanda prorsus est ista libertas, quæ seruũ efficit uoluptatis. Illa sola uera est censenda libertas, quę pro amore Christi uirtutibus facit esse subiectos. Nempe ubi libido dominatur cõmendabilis nequit esse libertas, ubi superbia cæteraque uitia principatũ tenent: abest proculdubio gratia, abest Christus & uirtus. Simul lux & tenebræ, uirtus & uitiũ, peccatum & gratia: malitia & libertas cõmorari non ualent. In Gal.5 libertatem (inquit Apostolus) uocati estis, uidete tamen, ne libertatẽ detis in occasionem peccati. Nouerat libertatẽ spiritus perseuerare non posse quando delictum uolun-

C tarie perpetratur, dicente domino: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Si aũt seruus, Ioan.8 ergo non suus, sed eius, cuius est seruus. Ducitur enim quo non uult seruitutis alligatus loris. Nam quantũlibet reluctetur ratio: quantumcunque proclamet conscientia, nil proficit, quoniã non nisi à libero ualet quis ab huiusmodi seruitutis uinculo liberari. Hinc dominus Iesus Iudæis, qui in se crediderant, aiebat, Si filius liberabit uos: uere liberi eri- ibid. tis. Ille plane solus inter mortuos erat liber: qui nullum qualiscunque peccati contagiũ habuit, quin potius lauacro suo electorũ omnium contagia diluit: sicut Ioannes testatur inquiens: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Liberi igitur li- Apoc.1 beratoris quærat gratiã, uirtutesque sectetur: quicũque tyrannicæ seruitutis iugum à se reijcere concupiscit, peccatũ abhorreat, carnis detestetur illecebras, quæ puritati sanctę inimicari noscũtur. Erit profecto gloriosus in cœlo, & stola induetur candida, qui proprij corporis integritate seruata, inordinatos exterioris hominis sui resecuerit motus. Illos Apoc.14

D nanque comitabitur, de quibus in Apocalypsi sic legitur: Nemo poterat dicere canticũ illud: nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Nam (reuelante ibid. angelo) ij sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt, & sequuntur agnum, quocunque ierit. Magnũ utique priuilegiũ est dulcis modulationis carmẽ promere: atque quocunque ierit, imitari Christum, quod non nisi mente & corpore uirginibus prærogatur. Rara uirtus hæc est carnis superare naturã, atque libidinum incendia cohibere. Hinc uirginũ triumphus eorum supergreditur merita, qui nolentes uas suũ in sanctificatione & honore seruare, membra propria consenserunt seruire iniquitati ad iniquitatem, atque templum sancti spiritus repleuerunt immunditia ac fœtore luxuriæ. Huiusmodi nanque quamuis uirtutibus cæteris insignes sint: sequi tamen nequeunt Christum uirginem uirginis filiũ. Beatus plane hic sanctus, qui nulla illecebrosæ carnis est pollutione fœdatus. De nuptijs quippe uocatus à domino maluit spiritui militare, quam carni. Conuenienter igitur & ipse in nuptias cœlestis regis assumptus, atque immortalitatis candore uestitus immaculatorũ uirginum decantabit hymnum, eo excellentius atque felicius: quo illis sublimius integerrimę puritatis adeptus est palmã. Nam quamuis alia sit in resurrectione mortuorũ claritas solis, alia lunæ, alia uerò stellarũ: differt tamen stella

à stella in claritate. Erit planè apostolus iste tanquã sidus præfulgidũ in futuro cœlorum regno, nedũ ex merito acquisitæ uirginitatis, uerumetiã ex remuneratione infusæ scientiæ, quam non ex industria, sed per diuinam sortitus est gratiam. Hanc quippe tum pro honore dei, tum pro animarum salute cõmunicans præcipuam apud dominũ consecu- E
Dan. 12 tus est gloriam, quemadmodum de doctoribus ore Prophetico dicitur: Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Quantos hic eruditione sua euangelica atq; apostolica confutauit errores, qui in exordio nascentis pullulauere ecclesiæ? Quantos imbuit fide, atque ab anfractibus uitiorũ reuocauit ad Christum? Omnes penè Asiæ fundauit ecclesias, imò uniuersum eloquijs suis catholicis irradiauit mundum. In omnem terram sonus prædicationis eius exiuit, & in fines orbis terræ scripturarũ illius tuba concrepuit. Merito in stadio militãtis ecclesię sicut ardens emicuit facula diuini ignis accensa splendore, non utiq; sub modio, sed super eminens constituta candelabrum. Luxit etenim in se uirgineo decoratus candore, luxit proximo sapientiæ ac scientiæ ditatus eloquio, luxit & Christo martyrij examinatus incendio. Illi nanq; testimonium, quoad uixit, exhibuit. Innatas siquidem iste euangelista præcipuus corporis uoluptates ueluti robustissimus propugnator uirginitatis superauit amore, illata uerò passionis supplicia zelo magnanimitatis euicit. Verum de aliorum cordibus adulta uitiorũ desideria salutis exhortatione doctrinæ medendo fugauit. Factus est (secum dei cooperante uirtute) uirgo, martyr, & doctor. Sicq; decertando, patiendo, atq; docendo ad maximum sanctitatis prouectus est culmen. Tandem maturo confectus iam senio in defossa humo se collocans quemadmodũ à carnis corruptione extraneus, ita à mortis dolore liberrimus felici dormitione migrauit ad Christum. Triplici itaq; aureola decenter ornatus omni cælesti curiæ insignis apparuit. Nam laborum suorum mercede percepta ineffabilis iucunditatis fruitione potitur, hoc illi præstante domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat in secula, Amen. F

In festo sanctorum Innocentium. G

NEque in spiritualibus, quemadmodum in corporalibus nouimus euenire negocijs, ut nemo ad perfectionis ualeat fastigiũ scandere, nisi mediante progressu. Materialia uidemus ædificia construi nõ repente, sed paulatim & per incrementa. Pueri quoq; ab eruditoribus suis literis imbuuntur, & ex quotidiana assiduitate studendi efficiuntur docti. Quisq; iuxta ingenij proprij perspicuitatẽ aut sedulitatẽ operandi proficit in eo, quod cœpit. Humanæ nequaquam infirmitati congruit, ut immediatè operetur. Hoc tamen diuinæ cõpetit maiestati, cui uniuersa famulantur ad uotũ. Ipse nanq; omnia, quæcunq; uoluit, fecit in cælo
Gen. 1 & in terra. Legimus enim in creatione uniuersi sic scriptum: Dixit deus, fiat lux, & facta est lux, item fiat firmamentũ in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis, & factũ est ita. Et sic de cæteris, quæ enarrare longum est. Cæterum quũ illi omnia supperat posse, quũ uult. Rarissime tamen in spirituali disciplina & perfectione uirtutum quempiã consummatum efficit sine diuturna laboriosaq; exercitatione. Hoc norunt, qui Christo in spiritu militant. Quàm arcta & difficilis, quantis tentationibus & sudoribus, casibus & periculis plena sit uia, quæ ad perfectionem dirigit, nullus recognoscit, nisi expertus. Hinc tam pauci perseuerant in stadio, pauciores pertingunt ad palmã. Cunctis placet merces uirtutis, sed non æquè certaminis labor. Vtrunq; proponitur, rosa & spina, uirtus & pugna, perseuerantia operis & præmiũ laboris. Fallitur prorsus, qui alterum uult separare ab altero. Seruiuit olim patriarcha Iacob annis septem, ut speciosę Rachelis concupitis potiretur amplexibus, nolens tamen & inscius Lyam pro Rachele suscepit, audiuitq;. Non est in loco nostro cõsuetudinis, ut minores tradamus ad nuptias, imple hebdomadam dierum huius copulæ, & hanc quoq; dabo tibi pro opere, quo seruiturus es mihi septem annis alijs. Qui legit, intelligat, quoniam mysticũ eloquium est. In campũ quicunq; ad pugnandum ingreditur, arma teneat, timorem mortis amoueat, certaminis horam alacriter expectet, propositamq; concupiscat mercedem, si coronam anhelat reportare uictorię. Non coronabitur (inquit Paulus) nisi qui legitimè certauerit. Pudeat seruos dei secularium animositatis infatigabilium, mentis solicitudinum, laborum penè H

into-

A intolerabilium, famis discursus, uigiliarum, inquietudinumq́. Conuincunt profecto teporem eorum, qui Christo domino militare uidentur. Consurgent in iudicio cum generatione hac nostra, & condemnabunt eam, quemadmodũ Austri regina progeniem Hebræorum. Condemnabunt inquam, non ut in finali examine iudiciaria potestate præditi illos iudicent, sed utriusq; propalata sedulitate actionum amatorũ seculi professorum Christi solicitudo præcedet, istorumq; torporem insinuabit redargutione fore dignissimũ, quum re uera oppositum esse deberet. Nónne innata clamat ratio, & usus docet, ut tanto solicitius res unaquæq; quæratur, quanto pluris esse deprehenditur. Aurum uidemus præponi argento, argentũ plumbo, plumbum luto, gemmamq; marmoreis saxis. Et hæc unde: nisi quia pluris æstimantur? Cur autem in spiritualibus & præstantioribus eadem fieri non uidemus? Quare cœlum plus quàm terra non diligitur? Deus magis quàm creatura nõ amatur? inuisibilia & æterna amplius quàm uisibilia & temporalia? Sic cæci effecti sunt homines, sic sensum euerterunt proprium, ut sine di
B scretionis iudicio præponant magnis parua, spiritualibus carnalia, atq; caduca cœlestibus. Quodq; deterius est, uolunt absq; exercitationis promptitudine æternam obtinere mercedem. Talis quidem abusio mundi seductoribus facile indulgetur, quando qui diuino se cultui manciparunt, hanc segniter quærant. Volunt quippe sine alicuius rei inopia esse pauperes, sine tribulatione patientes, obedientes sine proprij arbitrij abnegatione, gratia locupletes sine ulla suimet uiolentia, humiles sine opprobrijs. Virtutesq; cæteras habere peroptant, ita tamen ut salua corporis sospitate & mentis iucunditate nihil molestiæ perferant. Huiusmodi pondus infirmitatis propriæ suorumq; ignorant sarcinam delictorũ. Nesciunt inquam, quàm magna sit multitudo æternæ dulcedinis, quam certantibus pro se, seq; diligentibus, præparauit omnipotens. O si amoris urerentur incendio, qui Christo deseruiunt: ô si uirtutum mente perciperent suauitatem, indicerent utiq; sibijpsis, atq; ex magnanimitatis libertate se erigerent cõtra se. Nequit uerus amor ociosus esse, neq; cor nobile iacere in imis, uel dormitare desidia. Desiderio
C fertur, proficiendiq; uotis trahitur. Se nil arbitratur agere, quamuis magna perficiat, semper est rigidus contra se, se deijcit, se insequitur, seq; contemnendo custodit. O commendabile uirtutis desiderium, ô beata caritatis flamma quàm ualide operaris, quàm uelociter curris, quàm sæpe intus uociferando pertingis, quò cupis, nunquam tibi satis est, nunquam etiam inquietè quiescis. Norunt ista, qui possident te, & possidentur à te. Nam teneris & tenes, saturitatem infers & famem, amorem & doloris causas, quietem & bellum cõmoues. Nemo sufficienter uim tuam explicat, experientia sola mysteriorum tuorũ notitiam præstat. Nam absq; gustu scientia foris relinquitur, extra te nequaquam tuam excellentiam ualet attingere. Excelsior es cœlo, abysso profundior, mari latior, temporumq; diuturnitate longior, præ magnitudine sanctitatis tuæ paucissimis cõmunicaris. Illis tantum (ut arbitror) qui se exponunt periculis, subijciunt laboribus, & cõstantissimè in spirituali perseuerant prælio. Illis inquam te familiarẽ facis, qui mundi sunt corde, mente humiles, intentione recti, cogitatione assidui, interioremq; sectan-
D tur pacem, atq; animi sanctimoniã. Cæterum his studijs diuina gratia limitata non est. Quibus enim largiflua manu sua cõmunicare atq; amplissima uult tribuere dona, repente & sine progressu id perficit. Vocauit de rubo Mosem, & suorum decretorũ conscium, Pharaonis deum, & populi sui ducem fecit. Dauid custodem ouium, prophetã, & Hebræorum regem institui mandauit. Piscatorem Petrum apostolum, & ecclesiæ pastorem fieri uoluit. De Saulo persecutore, quum illi placuit, in Paulum prædicatorẽ mutauit eximium. Verum de ijs quid memorem, qui in adulta ætate iam positi dei gratiam meruere, quũ & imbellis infantia hanc largo imbre perceperit? Quantos (quemadmodum sacra præsentis diei narrat historia) ab impijssimo rege occisos nouimus fuisse infantes? A matrum quidem diuulsi uberibus persecutorum gladijs transfiguntur. O mirandum diuinæ miserationis indicium ac pietate plenissimũ. Fugientes mulieres latebrasq; petentes cruenta lictoris manus insequitur, atq; puerorum uagientium uiscera fundit. Plorat mater, atq; uteri sui prolem amplectitur crine fuso, eiulatuq; maximo ueniam precatur, nullatenusq; consequitur. Recusat prorsus mater doloris nimietate plena carnifici filium tradere, quem sinus reciperet Abrahæ. Erat mors hæc crudelis & pia,

pœnalis & sancta, quæ sine consensu uoluntatis natura renitente donabat cœlum. O E
Dei nostri stupenda dignatio, quæ nolentes plorantesq; transmittit ad requiem. Sine pugnæ consensu hi coronantur infantes. Non interrogati occiduntur, innocentes iugulantur: auferuntur à seculo, & consecrantur Christo. Nec corde credebant ad iustitiam, neque ore confitebantur ad salutem, & tamen martyrij adepti sunt palmam. Ignorabant equidem Dei legem, cœleste regnum, quid perferebăt, & pro quo patiebantur, & nihilominus pœna illa eisdem computabatur ad gloriam. Vnde hoc? & cur hoc? Nunquid ulla præcesserunt merita? Nunquid uel matrum supplicantium interpellauere suffragia, ut talem infantes hi assequerentur gratiam? Prorsus minime. Commendare uoluit dominus in his pueris misericordiam suam. Gratis (ut sic dicam) perceperunt prauium felicitatis æternæ. Alij laborant toto uitæ suæ tempore, alij usque ad sanguinem certant, nonnulli tentationibus, uigilijs, ieiunijs, pernoctationibusq; crebris seipsos affligunt, sicq; alij, atque alij sic desudant, & patiuntur, ut regni cœlestis mereantur esse participes. Isti autem non ita. Breuissima propter Christum persecutione F
ingruente iugulati pariter & coronati sunt. Absque ulla perpessione malorum, quorum mundus est plenus, à matrum uberibus in æternitates transiere perpetuas. Beata planè paruulorum horum conceptionis hora, qui pro Christi occasione sine uoluntatis consensu pati ualuerunt. Longe his maiori mercede sunt digni, qui carnis resolutione minime interueniente illata fortiter pertulere supplicia. Multos namque nouimus examinatos extitisse in pœnis, nec tamen morte consumptos. Hi uoluntate, etsi non actu, dicendi sunt martyres, quorũ animas quamuis persecutoris non abstulerit gladius, pal-
Io.15 mam tamen non amisere martyrij. Est & tertium martyrij genus, quod actu & uoluntate perficitur. De hoc namque dicitur: Maiorem caritatem nemo habet, ut animam suã ponat quis pro amicis suis. Nempe mortis necessitudo amoris probat incendium. Contingit persæpè, ut laborare, pati & pro Christo desideremus occumbere. Cæterum mor-
Luc.23 tis interueniente articulo timoris gladio percussi resilire compellimur. Tecum (inquit Petrus ad Iesum) paratus sum & in carcerem & in mortem ire, & tamẽ ancillę unius in- G
terrogatione perterritus, quòd illum agnosceret, cum anathematizatione negauit. Discipuli præterea, qui prius mori, quàm dominũ eundem relinquere spoponderunt, quũ iniquorum uidissent eum teneri manibus fugerunt uniuersi. Spiritus igitur quoniam promptus est & caro infirma, ideò tam frequenter prætermittimus opere perficere, quod desideranter gestamus in corde. Erudimur ex hoc, nequid incosulte agamus, uelimusq; proprias metiri uires antequam Deo promittamus quicquam. Tolerabilius quidem est à uirtute sine spõsione deficere, quàm post promissionem à uirtutis deliberatio-
Psal.75 ne languescere. Vouete (inquit Propheta) & reddite domino. Laudabile procul dubio est, & mercede dignissimum desiderare pati ac mori pro Christo, dummodo mature & in sensu cordis concipiantur uota. Illi absq; redargutione congruit appetere ardua, qui nil negligit sibi possibile. Cæterum qui spernit implere parua, magna & difficilia quomodo consummabit? Facile est illi martyrij concupiscere certamẽ, qui propriam ignorans infirmitatẽ, minimè pugnare inchoauit adhuc. At quicunq; sui met sunt conscij, tre- H
pidant ambulare etiam corde in magnis ac mirabilibus super se. Verum quum impelli diuino se sentiunt spiritu ardua queq; arripere humiliter confidenterq; imperanti ac trahenti obtemperant, ne uocanti Deo conuincantur fore rebelles. Non tamen omni credunt spiritui scientes, quoniam & ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis, quatenus minus cautos supplantet & perimat. In omnibus igitur cum humilitate est adhibenda prudentia, siue in affectu, seu in opere, ne forte deficientibus uiribus compellamur incœptum præcidere opus. Hinc gloriosissimorum martyrum magnanimitatis est efferenda humilitas, qui sicut pia, ita aggressi sunt fortia, illo nihilominus eos inuitante ad prælium, qui in eorum mentibus gloriæ reuelabat triumphum. Propterea nec minis neque tormentis de uictoria certificati ualebant cedere. Pugnauere prorsus uiriliter, & immortalitatis felicem adepti sunt palmam. Merito igitur cæterorum martyrum præcellunt gloriam, siue eorum qui actu & non uoluntate, seu illorum qui non actu, sed sola pro Christo uoluntate certarunt. Stant illi (quemadmodum scriptum est) sub
Apoc.8 throno Dei, & clamant dicentes: Vsquequo Deus sanctus & iustus uindicas san-

guinem

A guinem nostrum, qui effusus est super terram? Isti autem ante thronum positi procidunt mittentes coronas suas ante sedem Dei, & agni. Illi inquam singuli singulas recipiunt stolas diuino habito responso, ut modicum sustineant tempus, isti uerò duplicia de manu domini percipiunt, utpote actu & uoluntate uictores. Verum quum eorum dispar sit in gradibus gloria, una tamen omnium est beata uisio, iucunda dilectio, & æterna comprehensio. Vna est domus, & mansiones multæ. Quamobrem ô carissimi de excellentioribus obtinere quæramus. Si temporalis ornata & speciosa nos delectat domus, quanto magis spiritualis mansio, decora, & cœlestis nostrum sibi debet uendicare affectum? Non minus in spiritualibus quàm in corporalibus reperiamur cupidi, potissime quum istæ momentaneæ & tēporales sint, illæ uerò æternæ. Libentiusq; illæ quàm istæ præstentur nobis à domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum, amen.

In solennitate circuncisionis domini.

B MEdicinæ arte imbuti quoties ad languores curandos uacant, obseruant tempora infirmitatumq; causas, quatenus opportune congrua ualeant ægrotantibus præstare remedia. Maxima recuperandæ salutis est portio, si modus in medendo custodiatur & tempus. Vbi enim discretionis deficit libra, concupitæ sospitatis desinit esse effectus. Hoc in corporibus, hoc & in curandis animabus euenire conspicimus, quod in spiritualibus à Deo collatis remedijs perspicue claret. Equidem ex originali culpa humano generi nouimus infirmitates inflictas esse innumeras. Verum (ut prætercam cæteras) hæc: quæ in conceptione contrahitur, quantum obsit, quantúmue secum ferat exitium, sancta mater noscit ecclesia nisi ista sola sanet̄, casso erga reliquas labore sudamus. Ab ipso quippe sui exordio diuina clementia eandem abolere curauit, quatenus spiritualibus alijs posset mederi languoribus. Quid (oro) prodest uniuersa uitare facinora, si originale tantum in nobis perseueret delictum? istud si amoueatur à nobis, cæterorum facile consequemur

C ueniam. Ex magisterio sapientiæ hoc absque ullo errore cognoscimus. Ipsa namque quæ mortalium genus fecit esse sanabile à mundi constitutione, quando humana cœpit propagari species, usque ad suimet in carne manifestatam præsentiam uaria aduersus hanc pestem, quæ ipsa exhibuit, mandauit custodiri remedia. Tanquam enim peritissimus doctor alia ante legem, alia sub lege, aliaq; sub gratia pro istius medicamento sacramenta instituit. Dedit quidem sacrificia, dedit circuncisionem, atque baptismatis contulit lauacrum. Seruauit prorsus in singulis modum & tempus. Cæterum quoniam sine fide impossibile est placere Deo, necesse fuit, ut fides semper operaretur in omnibus. Vbi enim deest fides, uirtus deficit sacramenti, subtrahitur donum, perdurat culpa. Quantumcunq; offeras, quamuis custodias legem, quanquam lauacri salutaris unda te diluit, si absq; fide id facis, peragis nihil. Nequaquam uisibilem tantum actū sed inuisibilis fidei à te dominus præcipue munus exposcit. Vtrumq; tamen tibi iubet, ut agas, uisibile (uidelicet) opus in testimonium fidei, & deuotionis inuisibilis cordis in

D robur perpetuæ caritatis. Nam si ad signum corporale solum attendas, sacrificium & munus Cain Deo obtulit, quemadmodum & Abel. Verum quoniam ad mentis rectitudinem & fidei synceritatem intuetur omnipotens, respexit (sicut legitur) ad Abel & munera eius, ad Cain autem & ad eius munera minime. Quamobrem recte colligitur, quod quicquid ad detergendum originalis culpæ contagium siue in sacrificijs, siue per circuncisionem, seu per baptismum mandatum est, totum ob fidei proficeret meritum: interueniente nihilominus obedientia, quæ uniuersis supereminet holocaustis. Hinc mediatoris nostri non fides, sed obtemperans commendatur humilitas. Quum igitur comprehēsor & beatus esset, nullaq; originalis peccati fœdaretur macula, uoluit tamen pro se & in se omnia, quæ pro eodem delicto præcepit Deus fieri, habere remedia. Par quippe turturum aut duos pullos columbarū pro se sacerdotibus uoluit exhiberi, ac si ut cæteri reus existeret. Voluit etiā in Iordanis baptizari alueo per manus Ioannis, ut baptizandi se omnibus formā præberet, quā utiq; ad delendū originale delictū instituere disponebat, ita ut nemo nisi baptizatus in regni cœlorum aditum introire ua

Gen. 4.

leret. De circuncisione autem sacramento quid dicā? In tenerrima quidem ætate idem E
Gen.17 qui circuncisionis mandatū dederat, circuncidi dedignatus nō est. Non enim illā cōminatoriā formidabat sententiam, qua dicitur: Omnis anima, cuius præputij caro circūcisa non fuerit, exterminabitur de populo suo. Cæterū neq; illa, quanquā uerus esset homo circuncisione indiguit. Voluit tamē circuncidi, ut ueteris legis sacramenta patribus tradita insinuaret fuisse sancta, & irrefragabiliter obseruāda. Obstruxit namq; detractoribus os loquendi aduersus Deū iniquitatem, quū legislatorē uerbo & opere aspicerēt legis mandata complesse. Quid (oro) dixissent hi, si legis diuinitus prærogatæ Christū deprehenderent contemptorem? Iustè quidem illum tanquam diuini mandati præuaricatorem persequi uiderentur. Verū quum circuncidi se passus est, calumniandi Iudæis confudit audaciam, & diabolo, ne incarnationis mysterium agnosceret, uelamen imposuit. Quum enim ut cæteros circuncisionis sciret dominū paruisse præcepto, uideretq; illum eiulatum emittere, sanguinem fundere, doloremq; pati, purum eundē esse hominem arbitratus est. Nam si illum cognouisset dominum gloriæ, nunquam crucifixisset. F
Vicit sapientia, diaboli malitiam, conuicitq; hæreticorum cōmenta, qui asseuerare non ueriti fuerunt Christum non uerum corpus de Maria uirgine sumpsisse, sed phantasticum, & corporeis tamen oculis uisibile. Nullus sane dubitare audeat corpus illud non fuisse uerissimum, quod potuit gestari brachijs, attrectari manibus, circuncidi lapideo gladio, lac sugere, cibum sumere, fatigationem sentire, plorare, incedere, dormire, famē & frigus pati, nudari, flagellari, conspui, alapis cædi, uelari oculis, in stipite figi, aceto potari, & spiritum exhalare. Verum quippe hominem induit uerbum Dei de massa Adæ absq; peccato passibilem, uisibilem, palpabilem, mortalemq;. Alioquin quomo-
Heb.2 do mediator dici posset aut redemptor, si carnem minime habuisset mortalem? Debuit planè per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad dominū, & repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus potens est
Heb.4 & eis, qui tentati sunt, auxiliari. Vnde alio in loco Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris per omnia tētatum pro G
similitudine absq; peccato. Nemo igitur scandalizetur in eo, quod Deus manens in homine hominum communicauerit passionibus, magis autem miretur, diligat, gratias agat, & imitetur. Miretur inquam sacramentum, diligat Deum, agat grates pro beneficio, imitetur exemplum. Dum circunciditur enim, tibi ô homo commendauit mysterium, affectum exhibuit, præstitit donum, mandatum iudicauit. Voluit sanè (& sic decuit) ut ille circuncideretur in carne, quatinus tu circuncidaris in spiritu. Circuncidi-
Deut.10 mini uiri Iuda (inquit Propheta) præputia cordis uestri, & non carnis. Nam secundum carnem tantùm neq; circuncisio aliquid ualet neq; præputium, sed obseruantia mandatorum Dei, secundum spiritum uerò plurimum. Nempe in spiritu carnis ac cordis, si uis, potes amputare præputiū, non aliud autem, quod tibi natura concessit, sed carnis cordisq; concupiscentiam, quæ præputij figuratur sub nomine, quæ domino imperante in spiritu omnino esse circuncidenda cognoscitur. Si ergo oculos tuos auertis, ne uideant uanitates, ne mulieris aspiciant pulchritudinem in peccati laqueum, neq; concupiscibilia quæq; intueantur, oculos circuncidisti tuos. Si autem obturas aures, ne audiāt obtrectatores, obscœnaq; carmina, si à nitore & odoramentis uoluptuosis odoratum amoues, si à potatione superflua, & à lautiorib ferculis, atq; ab omni abundantia ciborum cohibes appetitum, si ab uniuersis muneribus, cōtrectationibus impudicis, & percussionibus, & tactibus noxijs manus excutias, proculdubio in his omnibus aures, nares, os, & manus carnis spiritualiter circuncidisti. At uerò si in te didicisti non plus sapere, quàm oporteat sapere, si elationis tumorem propulsasti, si malarū suggestionum susurria non audisti, si præsentis uitæ lenocinia spreuisti, si magniloquia, stultiloquia, & blasphema spiritualia uerba non protulisti, si uisibilia & corporalia plus debito non amasti, utiq; cordis tui circuncidisti præputium, sic tamen, ut nō ob aliud quàm propter Christi dilectionem id te intelligas agere. Nam si causa fauoris humani, aut temporalis commodi, uel huiusmodi simile perfeceris talia, incircuncisus computaberis eo detestabilius, quo magis actus sanctos non sanctè tractare præsumpsisti. Verum quum uniuersa hæc pura ac syncera consummaueris actione tantum ut soli Christo placere te libeat H

A beat, perfectam necdũ circuncisionẽ percepisse te credas. Illam non in præsenti, sed in futuro assequeris, quando mortale hoc absorbebitur à gloria, & corruptio in incorruptionem mutabitur, ita ut sit deus omnia in omnibus. Hæc est prorsus uera atq; futura circuncisio, cuius hæc, quam siue in carne spiritualiter, seu in spiritu spiritualiter habere contendimus, gerit imaginem. Hinc est, quòd octauo die, per quem resurrectio figuratur, celebrari mandatur, ut scias te non in corpore, sed debere circuncidi in corde, atque perfectam carnis ac spiritus libertatem non in uia, sed te adepturum esse in patria. 1.Cor.15 Tunc fiet plenè, quod scriptum est: Absorpta est mors in uictoria. Et hoc non ex nobis, sed per Iesum Christum. Ipse nanque est primogenitus mortuorum, per quem omnes resurgemus ad uitam. Ibid. Audi Apostolum dicentem: Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Vidésne, quàm congruè fieri cultello petrino & octauo die circuncisio præ-
B cipiebatur, quatenus resurrectionem consummatam sperares per Christum Iesum? Quamobrem ut sacramenta hæc in pueri nostri Iesu circuncisione prænunciata fuisse intelligas, in ipso circuncisionis articulo uocatum est nomen eius Iesus. Nequaquam nomen hoc accepit à matre, uel ab alio quoquam mortalium, sed ab angelo prius, quàm conciperetur in utero. Non enim ab re Iesus appellatus est. Iesus idem est, quod saluator. Quis enim saluum fecit populum à peccatis eorum, nisi redemptor noster dominus (scilicet) Iesus? Ipse nanque ut saluaret per suum sanguinem populum, quemadmodum extra portam passus est, ita & in diuersorio non sine sanguinis effusione circuncisus. Illuc igitur accede in spiritu, & ex cordis intimo compatere patienti, ploranti, renitenti, atq; gementi. Vide, ne gutta quidem sanguinis eius uel minima decidat in terram. Totum collige, totum serua, & tanquam depositũ singulare custodi. Infanti quoque cruentato atque tenello, quod uales, obsequium pietatis impende. Tibi nanq; condignam retributionis prærogabit mercedem, in præsenti quidem deuotionis & gratiæ,
C in futuro autem uisionis & gloriæ. Nempe si cui ministrabis intelliges, exultabis quippe in spiritu, & delectabitur in crassitudine anima tua; ingeminabisq; in amplexibus piæ deuotionis mellifluum nomen Iesu. Senties indubitanter amœnitatem quandam spiritualem & sapidam non solum in corde, uerumetiam in ore, quoties nomen hoc sanctum à te fuerit cum deuotione prolatum. Habet enim uirtutem sibi adhibitam, quæ affectum lætificat, mentem pascit, nutrit deuotionem, disponit ad pietatem animum inuocantis illud. Quamobrem si tentaris à diabolo, si ab omnibus hominibus opprimeris, si conficeris ægritudine, si doloribus fatigaris, si supra uires blasphemiæ seu desperationis agitaris spiritu, si concuteris formidine, si dubietate pulsaris, Iesu nomen edicito, & repente lumen consequeris & gratiam. In arduis, in periculis, in terroribus, in domo, in uia, in solitudine, in fluctibus ubicunque extiteris, saluatoris profer nomen. Neq; enim aliud nomen datum est hominibus sub cœlo, in quo oporteat saluos fieri credentes. Illud autem pronuncia non ex ore tantùm, sed etiam ex corde adhibi-
D tis deuotione, fide, & pietate. Nam si literarum tantummodo promas syllabas huius diuini nominis, nihil proficies. Cæterum si dixeris dominus Iesus in ore tuo, & in corde tuo confitearis illum uerum esse deum uerumq; hominem in unitate personæ, suauitatis eius fragrantiam senties, & pro hac confessione saluus eris. Rom.10 Nam (Apostolo testificante) corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Cordis igitur tui prius domino Iesu affectum præbe, ut recte eidem labiorum tuorum confessionem exhibeas. Illum saluatorem tuum, redemptorem tuum, deum & dominum tuum, interpellatorem & fratrem tuum, amicum & sponsum tuum esse cognosce, uenerare, & lauda. Eius nomen tuo non recedat ex ore, ex corde dilectio, ex memoria passio, ex mente præsentia, ex cogitatione dignatio, atque ex intentione tuitio. Sic nanque introrsus dispositus circuncisus eris per petram, & Israelitico populo sociatus. Videbis utique nunc deum dilectione operante per fidem, donec consummato huius peregrinationis cursu illum per speciem contemplari sufficias. Tunc quippe circuncisione uera spiritualiter completa non solum huius nominis Iesu gustabis dulcorem, sed & ipsius domini Iesu reuelata maiestate uidebis decorem, qui cum

patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum. Amen. E

In Epiphania domini.

INter præcipua opera, quæ in temporis uolubilitate diuina maiestas condere dignata est, uerbi incarnatio summum sortitur locum. in ipso siquidem mysterio angelicis spiritibus mirando magnalia dei continentur innumera ueneratione dignissima. Nempe si dei patris omnipotentia consideretur, ibi profecto elucet, ubi inuincibilis est uictus, inclinatus est summus, atque placatus omnipotens, si autem sapientiæ diuinæ inuestigentur arcana, ubi (oro) perspicatius, quàm in illo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi, contemplantur? Cæterum si æternæ bonitatis communicatio & spiritualis dulcedinis abyssus exquiritur, ubi (quæso) abundantius degustatur, quàm in hoc sacrosancto diuinæ humanæq́ue naturæ connubio, in quo paulominus ab angelis minoratum est uerbum, & supra uniuersam angelicam dignitatem, atque supra omne quod nominatur, non solum in hoc seculo, uerumetiam in F futuro exaltatus est homo? Idem nanque est, qui eleuatus est, & ipse qui minoratur, deus (uidelicet) & homo in unitate personæ, unus Emmanuel, unus dei & hominis filius, unusque dei & hominum mediator amabilis atque colendus, in quo uerissime omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, & omnis gratiæ plenitudo subsistit propter excellentiam singularis personæ, unionis, & capitis. Equidem uniuersalis est illi à deo prærogata potestas in cœlo & in terra, ita ut omne illi genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, omnisq́ confiteatur lingua, quoniam ipse dei filius est, & hoc per singularitatem personæ, quæ in ipso est. Percepit insuper propter uerbi unionem omnem scientiæ plenitudinem supra omnem principatum, uirtutem, dominationem, & cherubim, ita ut in uerbo sibi unito nihil, quod sciat deus, ignoret habituali intelligentia, actuali autem præterita ac futura tanquam præsentia contempletur. De plenitudine autem gratiæ capitis quid dicam, quum uniuersa perceperit, sapientiæ (uidelicet) & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ pietatis ac timoris sancti charismata? Ipse quippe est, qui in ecclesiæ mystico corpore ueluti uerum atque spirituale caput præsidens quibusdam membris dedit, ut essent apostoli, quibusdam & euangelistæ, alios uerò doctores fecit, aliosq́ pastores, & hoc donec sanctorum numerus & ministerij ecclesiæ consummetur opus, ut his perfectis occurramus illi in unitatem fidei & agnitionis illius, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis ipsius, fiatq́ capitis & corporis copula perfecta, consummata unio, & gloria sempiterna, comprehendat etiam corpus totum in membris singulis, capitis sui gratiam & diuinitatem, quemadmodum comprehensum est, & in uerbi sacratissimo thalamo collocatum. Interim autem donec perficiatur, quod ex parte geritur, & agnoscitur per speculum in ænigmate, per itinera fidei sub spei pollicitationibus, & cum caritatis incendio in hac peregrinatione gradiendum est, atque mentis intuitu capitis nostri Christi delectabilis facies requirenda, orientalium regum laudabilem solicitudinem imitantes. Isti nanque (sicut sacra euangelij narrat historia) de remotis terræ re- H gionibus inflammati desiderio fulgentissima illos præeunte stella uenerunt ad Christum. Scripturarum arioli Balach oraculo eruditi (non tamen sine gratiæ splendore) Num.24 ignotum regem de Israelitica stirpe progenitum quærere studuerunt. Sic nanque pronunciauerat ille, & celebri diuulgabatur memoria, quòd orirertur stella ex Iacob, & surgeret homo de Israel, qui dominaretur gentium. Introrsus quippe afflati diuinitus gentilis regis crudelitatem nequaquam ueriti natiuitatis Christi palàm agnita confessi sunt sacramenta. O beata magorum horum fides & commendabilis percunctatio sapientium ore prophetico prædicata, quæ Christum meruit uidere infantem. In psalmis nanque sic legitur: Reges Tarsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona Psal.71 adducent, & adorabunt eum. Reliquerunt etenim reges hi propria, & ad exterorum transiere nationes, ut quem ex reuelatione & signo didicerant nasciturum, corporali præsentia etiam aspicerent natum. Nullum sanè uiderant ab eo miraculum fieri, nullum illos exhortantem audierant, & tamen ex ducatu stellæ maxima cum itineris fatigatione

A tione Christum regem natum uidere atq; adorare cupiebant. Ingerebat prorsus noui sideris claritas spirituale in eorum cordibus lumen, cuius illecti dulcedine atq; docti gratia trahebantur ad Christū. Verum diuina actum est dispensatione, quatenus regiæ ciuitati appropinquantibus illis stellæ uisæ præsentia ab eorum dilaberetur obtutibus. Prophetarum uerò ex hoc innotescentibus Iudæorum principibus magi imbuti uocibus præcurrente sidere ad stabulum, in quo iacebat dominus, adiere. Prostrati igitur solo humillime deum adorauere in homine, sapientiam in carne, atq; in imbecillitate infantis dominum maiestatis. Suam demum credulitatem muneribus protestantur; Regi nanq; obtulerunt aurum, thus deo, mortali autem myrrham. Vnde (quæso) tanta fides? unde tam clara diuinitatis beatis istis effulsit cognitio? Minime ibidem regius apparatus, non ornatus thorus, non deaurata palatia, non famulantium turba, sed puerulus uagiens, panniculis inuolutus, fœnum aridum, arctum præsepe, fœtens stabulum, & iumenta irrationabilia astantia conspexere. Porrò intus operabatur gratia, lo-
B quebatur uerbum, se manifestabat diuinitas, propterea cognouerunt, prociderunt, adorauerunt, & ab angelo in somnis admoniti per uiam aliam ad propria redierunt. Clamat prorsus contra nos istorum fides gentilium. Absentem quæsierunt, & nos præsentem contemnimus. Hominem regnaturum super Israel agnoscere atq; adorare uoluerunt, nos autem præsidentem in cœlo & in terra, nec aspicere, neq; illi famulari dignamur. Respicite ô mortales, redite ô præuaricatores ad cor, currite affectu non corpore; uotis non pedibus, ut regem uestrum in præsepio inueniatis Christum. Mysticas uerò munerum species deferre uobiscum, quatenus eidem spiritualia stipendia impendatis. Non terreno eget auro, qui thesauros condidit uniuersos, uestris nequaquam cupit locupletari diuitijs, qui uoluntariam paupertatem elegit, & docuit. Thus deniq; uestrum minime cōcupiscit uel myrrham, cuius orbis est terræ & plenitudo illius. Cæterum qua ratione odoramentis, quæ producuntur ex humo, indigere credatur, quum de ipsius spiritualibus indumentis (Propheta perhibente) myrrha, & gutta, & casia largissime Psal. 44
C profluant? In eius siquidem suauitatis odore filiæ regum adolescentulæq; currentes nimio sunt caritatis incendio concrematæ. Spirituale utiq; obsequium atq; spiritualia diligit munera, quemadmodum uos etiam spiritualiter trahit ad se. Trahit inquam intus per gratiam quæ immutat, per lucem quæ informat, per manifestationem quæ tangendo lætificat. Nempe ubi deest gratia, iacet homo obuolutus in fœtore facinorum, ubi autem non irradiat sapientia tenebrarum spiritualium caligo dominatur, uerum ubi nō erudit fides, mens oppressa tabescit. Est nanq; gratia gratum faciens quædam matutina stella præfulgida, quæ electum quenq; præcedens corde ducit ad Christum. Absq; hac procul dubio humanus prostituit animus, & sui nunquam iure est compos, nunquam amator sapientiæ neq; fidelis in domino. Per hanc uerò rationalis mens efficitur sapiens de cœlestibus eruditur, & fide imbuitur, quæ ad Christum in ueritate pergentibus prorsus necessaria fore noscuntur. Quamobrē quisquis ad diuinam desideras peruenire notitiam, deprecare deum, ab illoq; assiduis postulationibus flagitare ne desi-
D nas, quatenus interioris tui cordis obtutu spiritualem gratiæ suæ conferat lucem, quæ te in huius peregrinationis anfractibus per opaca uitiorum ac infidelitatis deuia minime aberrare permittat, quin potius ipsius præeunte splendore te regat per inuia, in dubijs doceat, custodiat in aduersis, teq; tam diu comitetur in spiritu, quàm diu pertingas ad Christum, atque possidearis ab ipso. Tunc de illius spirituali uisione lætus effectus iugi mentis modulatione immortali regi spiritualia uota persolues. Exhibebis quippe in eius laude ignitum aureæ rutilantis caritatis affectum, quem concupiti sponsi tui amabilis formabit præsentia. Hoc planè preciosum est aurum, ignitum, atque probatum, quo locupletatus, qui possidet, gratissimum mediatori suo munus exponit. Nempe quicquid sine caritate obtuleris, nec acceptabile deo, neq; tibi poterit esse proficuum. Habeto igitur caritatem, quæ uirtutes cæteras sua dignitate præcellit. Hæc tuum inflammet affectum, informet mentem, uitam componat, atque erudiat ad orandum. Est namque oratio thus ualde proficuum, si tamen amoris sancti fuerit inflammatum incendio. De imo quippe descendens ac suauiter redolens ante thronum dei in cœlorum regnum conscendit. Huiusmodi thuris ut ad deum ascensus fieret,

ret, Propheta nominatissimus dominum flagitabat dicens: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Cæterum quemadmodum thus, quamuis in se sit optimum atque præcipuũ, nullam ex se refundit odoris fragrantiam, nisi injiciatur igni, ita nec orationis incensum deo acceptabiliter præsentatur, si non caritatis extiterit flamma consumptum. Iacet prorsus oratio, & in sui torpore dormitat, nisi dilectionis desiderio subleuetur. Vtrunque etenim opportune conueniunt. Nam & ad orandum docet caritas, & in ipsa oratione caritas flamma nutritur. Sit ergo orantis animus propriæ infirmitatis cognitione repletus, atque ad edomandas carnis concupiscentias solerter intentus, quatenus humillimum dominum auri, thuris, & myrrhæ spirituali oblatione lætificet. Nempe rubigine caritatis consumptum est aurum, & orationis fœtet incensum, ubi carnalis dominatur affectus. Ne igitur tepescat caritas, ne orationis repellatur intentio, corporis omnino sunt resecandæ illecebræ, atque myrrhæ amaritudine condiendæ. Diuina nanque fiet uisione dignissimus, quisquis in hac extiterit triplici exercitatione perfectus. Ex quotidiana denique inspiratione admonitus per mentis eleuationem assiduam & singularem deuotionis affectum cœlestis patriæ cœtibus contemplando iugiter inseretur. In hac profecto Hierusalem, quæ ædificatur ut ciuitas, conuersabitur desiderio, donec deposito mortalitatis indumento inseparabiliter æterni sponsi Christi castis fruetur amplexibus. Sic nanque per aliam uiam ad suam redibit mansionem, in qua una cum sanctis omnibus felicitate gaudebit, id perficiente domino nostro Iesu Christo ecclesiæ sponso, qui uiuit & regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti deus, &c.

In conuersione sancti Pauli apostoli.

Singulare diuinæ miserationis opus ante mentis nostræ oculos sancta hodie exhibuit mater ecclesia, per quod maximum spei præsidium attulit, dum iustificationem persecutoris impij nobis uoluit recitari. Vniuersos peccatorum multorum nouit fascibus esse oneratos, per quos in desperationis merguntur facile profundo. Hinc exemplo unius innumeros erigere curauit ad spem, quatenus animi fluctuationem & metum fiduciæ firmaret anchora, atque labentem & languidum sua exhortatione reuocaret ad Christum. Nempe in ipso spei nostræ omnis est locanda intentio, omniumque meritorum illi est arroganda uictoria. Ex ipso prorsus nedum pendet, quod sumus, uerumetiam quod laudabiliter perficere ualemus. Non quòd sufficientes simus (inquit Apostolus) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex deo est. Porrò si nostra sufficientia ex deo est, & nõ ex nobis de nobis omnino diffidere debemus, confidere autẽ in deo, qui singulis singula impertitur dona uirtutum. Nemo gratiarum illius expers est. Ad lucrum exerceamus spirituale, quod gratis à deo accepimus, ut potiora semper percipere mereamur. Superuacue magna quis petit, qui parua neglexerit operari. Iuxta sibi iniunctam gratiam quisque se studeat exercere, & desperationis medebitur morbo. Conditoris sui largifluam frequenter manum meditetur, & uix poterit diffidentiæ tabescere tædio. Horum quæ percepisti à Christo ô homo, assidue memorare, & inde fiduciæ sanctæ cõcipies robur. Qui fecit te sine te, nunquam te damnabit ex se. Creauit quidem te per se, ut te reuocaret ad se. Noli ergo te auertere ab eo, noli dorsum factori tuo conuertere, ne iustè iudicatus intereas. Esto de gratia gratus, ut non ex te damneris ingratus. Vide ne mitissimo domino ultionis debitæ aduersum te proferas gladiũ. Non enim suo, sed te tuo percutiet ense. Tua te corã illo accusabunt opera, tua te conscientia iudicabit. Non alterius sed tuimet contra te æquus arbiter testimoniũ quæret. Aduersarius conscientia tua tuus est constitutus à domino, ut clamet aduersus te, arguat te, & te quoties delicta perpetrare conaris, ab interitu eripiat sempiterno. Esto igitur cõsentiens aduersario tuo, dum es in uia, ne forte tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandũ. Aduersatur tibi cõscientia tua ad bonum, zelat profectum tuum, ne in malo deficias. Beata prorsus anima, quæ aduersarij huius redargutiones non patitur, quæ persuasionibus eius assensum præbet. Talis erat Paulus, quando dicebat: Nihil mihi conscius sum. Verũ nunquid hoc dicere potuit semper? Minime. Postquã uerò iustificatus fuit, postquã aduersario cõsensit suo, hæc retulit. Secũ dei cooperante gratia in uirũ mutatus extiterat alterũ, non quidem secundum

Marginal notes: 2.Cor.3 (beside "lemus. Non quòd sufficientes…"); Matth.5 (beside "trare conaris…"); 1.Cor.4 (beside "Talis erat Paulus…"). Margin letters: E, F, G, H.

A cundum naturam, sed secundum conuersationẽ & sensum. Idem perseuerauit in essentia, nequaquā autem idem in uita. Fuerat aliquando sæuissimus persecutor, Christianæ religionis impugnator, & sanctorū fidelium rabidus oppressor. Nō enim poterat mellifluum Christi audire nomen, professorumq́ suorū sustinere præsentiam. Hinc tanquā lupus rapax acceptis à sacerdotū principibus & Iudæorum magistratibus epistolis in Damascum ad synagogas pergebat intrepidus, quatinus uinctos in Hierusalem perduceret, quotquot huius nominis fore nosceret insignitos. Quis (oro) innocentium non formidaret istius persecutoris animositatem? Quis furenti, liganti, trahenti, percutienti non expauesceret obuiare Paulo? Proh dolor adhuc aspersum sanguinẽ protomartyris Stephani gestabat in uestibus, adhuc sanctum lambebat cruorem, & tamen sitiebat adhuc. Tenuerat lapidantiū indumenta, saxa porrexerat, omniumq́ manibus lapidauerat, & nihilominus sceleribus istis grauiora addere peccata durabat. Talia illo agere molienti ingenti luce perfusus affuit dominus Iesus, uoceq́ tonanti affatus est dicens: Quid a-
B gis ô Paule? Cur niteris sanctis necem inferre? Vt quid diuinū nomen conaris extinguere? desine (oro) desine perpetrare talia. Sufficiat tibi, quod hactenus pertinaciter peregisti. Lapidem durissimū nuda manu frangere cōtendis. Me utinam audisses dicentẽ: Qui ceciderit super hunc lapidẽ, confringetur, cōminuet autem, super quem ipse ceciderit. Me nosse studeto, doctrinæ meæ ueritatẽ, autoritatem miraculorū, uitæ innocentiam, atq́ gratię plenitudinẽ, quatinus me diligas, & in me credas, uel forte siquid in me redargutione cognoueris dignū, tuam excuset sæuitiam. Porrò inconsulte agis, & ignoranter insequeris me. Legis (oro) reuolue uolumina, prophetarū scrutare oracula. Patriarcharum rememorare promissa, & sub literę uelamine me latentẽ inuenies. Exultauit Abraam, ut uideret diem meum, uidit, & gauisus est. Prophetę omnes de aduentu meo uaticinati sunt, quorū dicta retexere uniuersa nimis prolixum est. Per legem quoq́ intelliges meam promulgatā fuisse præsentiam. Ne (quæso) uelis maxime tu, qui ex sanctifica to procreatus es genere, negligere gratiam, quam patres tui tanto cupiere cum gaudio.
C Clamabat quidam eorū, domine mitte quem missurus es, alter uerò, utinā cælos dirumperes, atq́ descenderes. Vnde & desiderio fatigatus aiebat: Manda remāda, expecta reexpecta, modicū ibi, modicum ibi. Alius aūt: Ostende (inquit) nobis domine misericordiam tuā, & salutare tuum da nobis. Nempe quem illi prænunciantes futurū aspicere cupiebant, tu uerò præsentẽ cur denegas aduenisse? Veni (inquam) iuxta pollicitationẽ exhibitam patribus, ut soluam iugum captiuitatis uestræ, & congregem oues, quæ perierunt domus Israel, inter quas annumeratum te esse cognosce. Patris igitur beneuolentiam percipe, pastoris uocem ausculta, uocanti te auditum præbe, te iustificare uolenti assensum tribue. Eris utiq́ omni redargutione dignissimus, æternisq́ cremandus incendijs, si gratiam hanc spreueris, si non resipueris à uesania persecutionis, quam perficere niteris. Hæc ut audiuit Paulus, prostratus solo expauit, contremuitq́, & quis sibi loqueretur, secum tacitè conferebat. Locutus est deus (aiebat sibijpsi) facie ad faciem Mosi, & ueluti amicus amico, locutus est Abraæ, Isaac, & Iacob, locutus est Samue-
D li, multisq́ patribus. Nunquid & nunc loquitur mihi? Magna prorsus est eius uocis autoritas, præclarus splendor, uirtusq́ perualida, quæ sic prostrauit, deiecit, & lumine priuauit me. Cæterum scio, quoniam nequaquam insequor deum, quin potius dei zelo accensus Nazareos persequor: qui contra dei legem & patrum fidem nouam conantur sectam inserere mentibus hominum, atque diuina abolere decreta. Hos tanquam temerarios horūmque conuenticula dissipare contendo, gratum arbitrans ob hoc deo exhibere obsequium. Verum quia dei iudicia incomprehensibilia sunt, & plerunque quod humanis oculis rectum esse censetur, obliquum est, sciscitabor loquentem ad me, quis sit. Nempe si ludificatio ista erit, opus peragam cœptum, ut honoris dei & paternarum traditionum uerus æmulator existam, si uerò reuelatio cœlestis hæc fuerit diuino acquiescam consilio. Supra modum excederet limites, si sub pietatis imagine deo repugnare satagerem. Equidem nouit dominus, quoniam propter eum arma suscepi, illi potius cupiens placere quàm mihi. Hinc fiducialiter interrogabo, atque agnitæ ueritati inseparabiliter adhærebo. Non minis cedam neque blanditijs, quin opus dei perficiam. Pristino igitur resumpto uigore inquit: Quis es do-

Matth. 21

Ioan. 8

Esa. 28

Psal. 84

es domine? Vocem tuā audio, cōminationis ac exhortationis eloquia tua percipio, te B
autem necdum agnosco. Quamobrē deprecor te domine, ut mihi, quis sis, digneris edi-
Act. 9 cere. Cui dominus clara uoce ait: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Prorsus durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et Paulus: Domine quid me uis facere? Introrsus nanq; est diuino eruditus eloquio, quis esset, quē persequi auderet: propterea ultra repugnare non ualuit. Expertus est in se, quàm itidem dei uerbum sit potens. Non per milites, non armis, non uerberibus strauit hunc incredulorū ducem, quatinus sciret, quòd dei sermo est uiuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus: Nempe si totus insurrexisset mundus, Pauli minime ualuisset animositatē flectere, euertere sensum, intelligentiamq; conuincere. uerum ut cor illius tetigit uerbum, emolliuit mentem eius, sedauit furorem, placauit crudelitatem, mutauit propositū, naturam reformauit, docuit rationem, lumine circumuenit, atq; sapientiæ totum nectare saginauit. Nam recuperato, quem amiserat, uisu baptismiq; sanctificatus lauacro Christum, quem persecutus fuerat, publicę prædicauit. In Synagogas F
etenim Iudęorū ingressus legis testimonijs & autoritatibus scripturarū uniuersos confutabat affirmans, quoniam hic, qui uenit in carne, prædicauit pœnitentiā, promisit re-
Act. 6 gnum, in cruce pependit, à mortuis resurrexit, ac ad cælos ascendit, est Christus in lege prophetatus. Nemo autem poterat resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur in Paulo. Repleuerat enim illum Christus sapientia, intellectu, consilio, fortitudine, scientia, pietate, sanctoq; timore, adeo ut cuncti, qui eum audiebāt stuperent, & mirarentur pro tam repentina conuersione. Viderant eundem paulò antè quasi rapacem lupum mane prædam capientem: nunc uerò ueluti ad uesperum escas diuidentē. Erat nempe grande miraculum hoc, ut blasphemus & persecutor effectus esset eximius prædicator. Cuius nanq; opus est tale, nisi mutatio dexteræ excelsi? Nullus sane mortaliū mutandi liberū arbitrium sibi ualet uendicare potentiā, nisi tu deus, in cuius ditione uniuersa sunt posita, nec est qui tuæ queat resistere uoluntati. Tu enim ô domine Iesu, qui uerbo tuo sempiterno cuncta prænoscis quæ futura sunt, prius quàm fiant, propugnatorē hunc Pau- G
lum delegisti in laudem gloriæ nominis tui, ut portet nomen tuum corā regibus & principibus & gentibus, & filijs Israel. Vas tibi electionis fecisti, quatinus per illum notificares diuinitatis tuæ maiestatem seculo ignoranti & futuris generationibus. Notus in Iudæa tantum esse uidebaris, & in Israel magnū nomen tuum palam profitebatur. Vt igitur etiam gentibus, quæ infidelitatis uinculis tenebantur astrictæ, atq; per superstitionē idololatriæ à dæmonibus ludificabantur, tuam reuelares gloriam, ueluti de pharetra Satanę, & de ignorantiæ depressa caligine hunc eduxisti in lucē earum: quatinus ipso mediante salus fieret æterna de Iudææ finibus usq; ad extremū terrę. Non plebem tuam, utiq; tuam, & non dilectā per ipsius prædicationis altisonā tubam tuam uocari sanxisti. Hinc est quòd tam infatigabiliter terrarū spacia, maris latitudinē, montium solitudinē, urbium, prouinciarumq; peragrabat itinera. Te nanq; impellente, te dirigente, te in illo loquente ministerij sui cursum implere curabat. Conuertisti plane ô domine Iesu plan- H
ctum ecclesiæ tuæ in gaudium, quando hunc ab infidelitatis errore reuocasti ad fidem, atq; de Saulo Paulū fecisti. Lugebat quotidie eius interitū, perferebat laboriose immanitatis illius sæuitiam, compatiebatur paruulis suis, quos ipsa tibi genuerat, dum latibula peterent, speluncas petrarumq; cauernas ob ebullientem persecutionē metu inhabitarent martyrij. In cunctis patiebatur utpote uera mater, quæ illos genuerat, nutrieratq; Genuerat (inquam) non ex uoluptate carnis, neq; ex uoluntate uiri, seu corruptibili semine, sed ex fœcunditate spiritus, quem perceperat abs te sponso suo castissimo & immaculato. At uerò quū placuit tibi mœrori eius lachrymisq; finem imponere, atq; prodigum filium insanientē ad sinum reducere illius, te illi insinuasti per lucem dans uocē
Act. 9 desuper tonantem & dicentē: Saule Saule quid me persequeris? Mirum plane loquendi genus hoc extitit. Persequebatur Paulus tuos, non te: quid autem me persequeris aisti? Noueras intentionem Pauli qui professores tuos neci tradere desudabat. Tui nanq; minime habebat notitiā, & tamen tu de te non de tuis conqueri uideris. Sacramentum maximū his paucis insinuare uoluisti. Est enim ecclesia tua, quæ per unitatem fidelium congregatur, corpus tuum mysticū, & sponsa carissima, quam ut pudicissimo tibi copu-

lares

A lares amore, temetipsum tradidisti in mortẽ: illam (uidelicet) mundans lauacro aquæ in uerbo tuo patri coæterno, per quod facta sunt omnia, propter quod sunt duo in carne una, & in spiritu uno. Quamobrẽ tui corporis membra amicos (scilicet) tuos & seruos teipsum nuncupari dignatus es. Quicquid enim illis siue boni siue mali impenditur, tibi irrogatum esse fateris. Nimis utiq; honorati sunt amici tui deus, quos deos ac tuos filios constituisti, dicente Propheta: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes. Huius charitatis *Psal. 81* zelo permotus sanctis tuis ne Paulus noceret ad libitum, eundem percussisti, atq; sanasti. Talem profecto illum fecisti, ut bonitatis tuæ speculum omnibusq; ad delictorum suorum ueniam promerendũ incentiuum existeret salutare. Hoc ipse testatus est dicẽs: *1. Tim. 1* Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiã suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in uitam æternã. Nullus igitur quamuis innumeris sit reus B criminibus, de tua miseratione desperet. Omniũ quippe misereris domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Dissimulas peccata hominum, ut pœnitentiam agant, & resipiscant ab operibus suis malis. Persecutoris huius & conuersi pœnitentis animetur exemplo, quem de mortis eruisti faucibus, tuæq; incolumem donasti ecclesiæ egregiũ doctorem, ac toti mundo prædicatorem celeberrimũ illum instituẽs. Tibi nanq; domine Iesu ob hoc & pro uniuersis miserationibus tuis mortalibus prærogatis ineffabilis ac sempiternus honor debetur & gloria, qui uiuis & regnas cum patre, &c.

In festo purificationis beatæ Mariæ uirginis.

QVemadmodum solis claritas incõparabiliter distat à tenebris, ita & à peccatoribus mens pia iustorũ. Semper ad malum procliui sunt mali, propriæ uoluntatis appetitu ducuntur, & tanquam iumenta indomita per uitiorũ præcipitia colliduntur. Maiorum sanctionibus derogant, uirtutũ paruipendunt semitas, & conditoris lege contempta, diuino imperio se renuũt esse subiectos. Et gran C de malum hoc unde? Vtiq; ex tumore animi, ex ignorãtia sui, ex ueri nescientia, atq; ex futurorum insensibilitate bonorũ. O si animaduerterent quàm properè sempiternus illis superueniet interitus, profecto resipiscerent, moribusq; mutatis conuerterentur ad Christum. Sed nolunt (heu miseri) intelligere, ut bene agant, quoniam sibijpsis uolunt omne posse licere, quod libet. Non autem sic iustorum ac deum metuentium animus. Propriam nanq; elationem euacuare, motusq; suos inordinatos sub rationis redigere conantur imperium, se erigunt contra se, quatenus sibijpsis subijciãt semetipsos, deum puro uenerantur affectu, sanctorũ angelorũ honorant agmina, sanctos cum Christo regnantes iugiter interpellant, proximos suos diligunt, uirtutes sectantur, spernunt mundum, uitia obhorrent, & mandata uitæ sedula cordis intentione custodiunt, necnõ decreta ecclesiæ ac patrum statuta humili obseruatione perficiũt. Mediatoris siquidem eruditi exemplo ad perfectiora semper affectu feruntur & actu. Nam idem legislator minime constitutus sub lege legalia propter nos in se uoluit præcepta seruare. Comple D to quippe quadragenario pòst sui ortus dierum numero (sicut sacrata præsentis solennitatis narrat historia) ad templum maternis uoluit manibus deportari, auiculis redimi, & grandæui Simeonis brachijs sustentari. Hoc ipse, hoc eius mater immaculata uirgo perfecit. Venit & illa ad templum, ut purificatiõis mysteria celebraret. Nequaquam in hac parte tenebatur sub lege, quippe quæ non ex uirili semine, sed de spiritu sancto conceperat prolem. Sic nanq; præceptum fuerat in lege: Si mulier suscepto semine conce- *Leuit. 12* perit filium, quadraginta diebus immunda erit. Nequaquam semen susceperat uirgo, sed spiritu fœcunda conceperat redemptorem, ideo purificari non eguit, quæ purificantem hominum sordes genuit. Vt autem deum ueneraretur in lege, formamq; humilitatis ex hoc præberet per legem, legem uoluit purificationis implere. Venit igitur ad templum, & secum, quem genuit, gestauit infantem. Ibi planè prophetarum est edocta oraculis, ac de futura nati passione præmonita, necnon sanctorum testimonijs in fidei ueritate roborata. Quod enim ex scripturarum autoritate, seu ex reuelatione didicerat, & memoriter retinebat, senis admonitione percepit, quatenus de mysterio fieret certa, de unici filij sui manifestatione iucunda, atq; de gentium uocatione deuota. Conferente au

tem secū Maria de omnibus, quæ legendo, audiēdo, uidendo cognouerat ô quantū crescebat in fide, augebatur meritis, sapientia illustrabatur, magis magisq; caritatis cremabatur incendio. Ex rediuina siquidem sacramentorū cœlestium reseratione promota complebatur lætitia, spiritu fœcundabatur, admirabatur nimiū, dirigebatur in Deum, & humilis custodiebatur in se. Tales prorsus diuinæ gratiæ sunt profectus, ut de imis eleuent ad summa, & de claritate in claritatem transforment. Beata planè mens uirginis, quæ per inhabitantem spiritum ac magisterium uerbi dei semper in omnibus parebat imperio. Non sensu proprio, nō suo ducebatur arbitrio, sed quod intus sapientia innuebat ad fidem, foris hoc corporis ministerio peragebat. Decebat utiq; diuinam sapientiam, quæ sibi ad habitandum domum ædificabat ecclesiæ, ut de legis custodia, de purificatione mentis, de humilitatis norma & de spirituali oblatione Mariæ sanctissimæ medio uteretur. Erat profecto ipsa talis & tanta, ut illi minime reperiretur similis. Erat (inquam) corpore uirgo, carne incorrupta, prole fœcunda, uirtute perfecta, moribus composita, sanctitate redimita, honestate conspicua, mente pura, corde ignita, animo suspensa, gratia plena, sapientia perfusa, Deo coniuncta, uerbo propinqua, mysterijs diuinis imbuta, angelorum consortio custodita, & à spiritu sancto absq; temporis interuallo possessa. Sibi nanq; ipsam in sponsam delegerat sapientia, in matrem, in suam interuentricem mundus, angeli in dominam, & æternus pater in filiam. O honor fœminæ, ô excellentia Mariæ, cuius meritorum celsitudine & gratiarum opulentia stupet cœlum, natura miratur, & sancta beatorum spirituum uenerantur agmina. Non enim capit polus, non concludit orbis, neq; attingit creatura, quod Maria suscepit mente, concepit in corpore, gestauit in utero, nutriuit lacte, portauit brachijs, fouit in gremio, & est amplexata in carne. Super angelorum archangelorumq; transcendit gratiam, quòd de Mariæ carne uerbum factum est caro, quòd integritate custodita uirgo generat, fœcundat spiritus, deum parit fœmina, quòd sit mater & filia, ancilla & domina, supra legem & sub lege. Nempe supra legem illam fecerat gratia, sed sub lege humilitas. Virile minime in se susceperat semen, & tamē ueluti immunda legi uoluit esse subiecta. Hinc est, quòd ascendit in Hierusalem, introiuit in templum, portauit filium, & iuxta domini præceptum redemit infantem. Quem? quare? pro quo? Infantem (inquit) illum de quo Propheta ait: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & uocabitur admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Illum (uidelicet) qui de paterno sinu egrediens sine cōmistione uirili & absq; ulla cōtagione delicti se mortalitatis nostræ natura induit, ut (scilicet) à dæmonum seruitute, & lege peccati, atq; damnatione perpetua humanum redimeret genus, quatenus de peccato damnaret peccatum in carne sua, fieretq; omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ, & legi daret testimoniū, quod esset sancta, concessa diuinitus, & spiritualiter intelligenda, dum per signum uisibile gratiam inuisibilem prærogabat, offerentium id fide operante. Obtulerunt nanq; (euangelio testante) pro eo parentes eius par turturum aut duos pullos columbarum. Non aurum, non gemmas obtulerunt pro rege cœlorum, sed animalia munda, uiua, atq; uolantia, ut mysterium hoc intelligerent esse, qui legerent. In turture quippe sanctæ ecclesiæ per amoris sacrosanctum connubium Christo copulatæ castitatem intellige, in columbæ uerò specie unitatem caritatis credentium, quibus est cor unum, & anima una, præfiguratam agnosce. Quæ (uidelicet) per exhortationem mutuā sacramentorumq; collationē quotidie sponso suo spiritualis prolis fœcunditatem parere non desistit. Hanc oblationē mysticā sub ecclesiæ typo beata Maria pro suo Deo obtulit unigenito. Ipsam tu ô fidelis anima imitare. Vt enim spiritualiter purificeris, & à delictorū ualeas emundari contagijs, in templum cordis tui ingredere. Ibi omnis cogitationis noxiæ atq; inordinatæ affectionis sedato tumultu Deo per orationis studium ac contemplationis ocium uacare contende. Castis illi inhære amplexibus, deuotionis gemitus emitte, amoris prome carmina, & ignitæ laudis sacrificiū exolue. Eris tunc proculdubio pudicissima turtur cœlesti copulata sponso, eo speciosior oculisq; illius gratior, quo purius frequentiusq; memoratis amoris præludijs inhærebis. Tui etenim caritate uulneratus inquiet: Vox turturis, quæ diuinum utiq; mulcet auditum, suauemq; omni electorum multitudini iucundæ laudis exhibet concentum, in terra no-

Margin notes: E (beside line 1); F (beside "posita, sanctitate redimita…"); G (beside "in se susceperat semen…"); Esa. 9 (beside "ptum redemit infantem"); Luc. 2 (beside "perante. Obtulerunt"); H (beside "duos pullos columbarum"); Cant. 2 (beside "Tui etenim caritate").

A ra nostra audita est. Verum si huiusmodi uocem minime proferre didicisti, si contemplationis delectabilem gustum necdum mente percepisti, saltem uel columbarum custodi unitatem, puritatem cordis, atque laudabilium operum perseuerantiam. Eris procul dubio columba speciosa, si fraternam seruaueris caritatem, nulli malum pro malo, uel maledictum reddendo pro maledicto, sed benedicendo maledicentibus, orando pro persequentibus, atque odientibus benefaciendo. Hoc quippe modo in petræ foraminibus nidificando frequentes dabis gemitus, etsi non amoris ac deuotionis, certè compassionis & pietatis ex corde patiendo delinquentibus & afflictis. Hi sunt columbarũ pulli gemini compassionis (uidelicet) & actionis, quos fidelis quisquis deo acceptabiliter offerre debet, quatenus à delictorum sordibus purificatus ac redemptus deuotæ seruitutis oblationem ualeat præstare gratissimam. Signanter tamen par turturum aut duos columbarum pullos parentes domini obtulisse pro illo diuinus sermo proloquitur, ut rectè intelligas & contemplationis & actionis domino placere cõmercia. Singu-
B li etsi nequeunt omnia simul, singula offerant, meminerintque Mariæ Marthæque sororum dominum Iesum opera cõmendasse. Affectum in cunctis, quæ agimus, Deus potius attendit, quàm opus. Quamobrem siue per contemplationis studium mente excedimus Deo, atque uacamus, seu per uirtutum incremẽta & cõmendabilium negociorum opera proximis nostris sobrij esse satagimus, id taliter perficiamus: ut tantum Christi caritas urgeat nos. Hæc planè est spiritualis purificationis accepta oblatio, quæ non in manufacto, sed in cordis persoluitur templo id quod dominus Christus gratanter ingreditur. Istud seruorũ Dei in se quisque ædificet, emundatum maculis præparet Christo, atque associatus Simeoni puerili Iesu præstoletur aduentum. Veniet nanque, si dispositam reperiet mentem (quemadmodum uaticinatum est) ad templum sanctum suum dominator dominus, non in potestate maiestatis, sed panniculis inuolutus, maternis deportatus in brachijs. Aduentante autem Maria cum filio obuiam eisdem occurrat in spiritu, atque ministerium piæ deuotionis exhibeat. Prouectę ætatis senem & prophetissam Annam pu-
C dicitia ac sanctitate decoratam de infante Iesu multa narrantes cordis aure percipiat, dijudicet singula, & sedula cogitatione uniuersa perlustret. De figuris ueritatem eliciat, & de uisibilibus ad inuisibilia contemplando transcendat. Suscipiat demum syncero puritatis affectu in spirituales cordis sui ulnas uagientem infantem, & dicat: Suscepi Deus misericordiam tuam in medio templi tui, propterea secundum nomen tuum, ita & laus tua in præcordijs meis, & usque ad fines terræ. In his igitur amoris præludijs fidei irradiatus splendore, caritatisque suauitate refertus, necnon mentis iubilatione debriatus agnito diligentissime, quem tenet in brachijs, probati senis canticum assumat inquiens: Nunc post desideriorum meorum fatiscentẽ ardorem dimittis ô domine seruum tuum *Luc. 2*
agnoscentem, confitentem, diligentem, amplectentem in pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum, illud (uidelicet) quod grandæuus patriarcha Iacob aspicere concupiscẽs aiebat: Salutare tuum expectabo domine. Illud inquam, quod Psaltes egregius feruentissimo amore poscebat dicens: Ostende nobis domine misericordiam tuam, & saluta- *Gen. 49* *Psal. 84*
D re tuum da nobis. Planè uiderunt oculi mei luminis tui illustrati munere salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, earũ (scilicet) de quibus nominatissimus Propheta inquit: Gentium populus, qui habitabat *Esa. 9*
in tenebris, uidit lucem magnam. Sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis, non qualiscunque sed iustitiæ & ueritatis, quę unigenito tuo ô alme pater plurimum metuendæ apparente in carne credentibus emicuit uniuersis, quatenus infidelitatis errore fugato ad agnitionem deitatis tuæ & catholicæ unitatis uenirent ad sinum. Abs te profecto factum est hoc domine, qui facis de tenebris lucem splendere, & uocas ea, quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Tu nanque gentium numerositatem per filium tuum conuertis ad gratiam, eundemque manifestas ad gloriam plebis tuæ Israel, illius quippe, quã non ex carnis & sanguinis propagatione, sed ex sanctificatione spiritus, & gratia adoptionis atque sacramentorũ regeneratione tuę maiestatis acquisisti in laudem. Illi etenim ô misericordiarum pater & Deus totius consolationis ad maximam peruenit gloriam, ut per eam uerbum tuum caro sit factum, atque per sanguinis aspersionem lauacro aquæ eodem mundata in uerbo sine macula & ruga affecta sit sponsa, tibique angelicis aggre-

gata uirtutibus,& sempiterno tuo copulata uerbo laudis sacrificium exhibere non ces- E
set, qui cum unico filio tuo & spiritu sancto uiuis,&c.

In solennitate sancti Matthiæ Apostoli.

Vemadmodum solis radios in sereno meridie rutilantis quicunque intueri uoluerit, retrusus à lumine potius cæcatur, quàm uideat, ita & qui diuinorum iudiciorum conatus fuerit indagare secreta, ad eorum nunquam ualet peruenire indaginē. Caligat prorsus humanæ acies intelligentiæ degentis in carne, quoties ineffabili diuini splendoris claritate attollitur, atq; arcanas iudiciorū Dei rationes comprehendere molitur, quum omnino inuestigabilia sint, dicente Apostolo:
Rom. 11 O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles uiæ eius. Venerandum utiq; est, quod nequit attingi, atq; cum honore colendum. Congruū procul dubio est,& æternę Dei sapientiæ dignissimū, ut agat quædam, quæ sint ignota mortalibus, & angelicis etiam sint miranda spiritibus. In hoc quippe rationalis natura maiestatē diuinam intelligentias sapientia sua præcellere uniuersas compellitur confiteri, quoniā inaccessibilem lucem ipsius nemo nisi admissus, ua- F
Eccl. 1 let attingere. Hoc in excessu mentis raptus Sapiens contemplatus est dicens: Omnis sapientia à domino Deo est,& cum illo fuit semper, & est ante æuū. Arenam maris,& pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinē cœli, latitudinem terræ,& profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei præcedentē omnia quis inuestigabit? Vnus est altissimus creator omnium, omnipotens rex, potens, & metuendus nimis, sedens super thronū illius, & dominans Deus. Ipse creauit illas spiritu sancto, & uidit, & dinumerauit,& mensus est,& effudit illam super omnia opera eius. Secundū datum suū præbet illam diligentibus se, nempe sapientiæ celsitudinē sempiternā, naturalisq; intelligentiæ imbecillitatē. Rationalis spiritus ac prærogatū sapientiæ donū luculentissime his paucis innotuit. Discat igitur rationale animal cōstitutū in carne pro intellectus sui non inflari acumine, quū ex diuino sortitus sit munere, quod rectè intelligit. Discat sibi minime arrogare, quod alienū est, agnoscat donum conditoris, ne repercussus à lumine G ignorantiæ tenebris inuoluatur. Nam quemadmodū humilibus sapientiæ tribuitur gratia, ita negatur elatis. Esto ergo humilis ô homo in oculis tuis, noli plus sapere, quàm oporteat, neque uelis secretorum iudiciorum Dei rimari causas, ut non intelligendo intelligas,& desipiendo, quod iustum est, sapias. Hic nanq; in scientia diuinitatis rectissimus noscitur esse profectus, ut quanto magis intelligis, minus te scire cognoscas, quum incomparabiliter excedat, quod scire non ualeas, id quod tibi innotescit esse sciendum. Quis (oro) percipere sufficit, quantus & qualis sit Deus, quum sit ineffabiliter bonus, incomprehensibiliter sapiens, insuperabiliter potens? Ipse solus seipsum perfecte in-
Luc. 10 telligit per se sine errore & absque initio. Nemo (inquit Veritas) filium nouit nisi pater,& neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Reuelat planè fi-
1. Ioan. 3 lius patris gloriam, diuinitatem, maiestatemq;, non quid est, sed sicuti est, & quod est, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus, scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quia uidebimus eum sicuti est (uidelicet) H reuelata facie & cognitione beata. Interim autem donec diuina nobis se reuelet essentia, non per speculum, neque in ænigmate, sed facie ad faciem flagrantes desiderio uidendi speciem humiliter ambulemus per fidem, & non in magnis aut mirabilibus super nos, ne forte ueluti indignissimi repellamur. Veneremur in nobis opera dei, quæ nequaquam percipiuntur à nobis. Iuste factum esse arbitremur à domino, quod
Psal. 103 intelligere nequimus, scriptumq; nouerimus: Omnia in sapientia (id est in uerbo) fecisti. Si in uerbo & per uerbum facta sunt omnia, quis dubitet uniuersa rationabiliter & absque personarum acceptione hominum etiam electionem esse perfectam? Ele-
Eph. 1 git (inquit Apostolus) nos in ipso (uidelicet in uerbo) ante mundi constitutionem. Elegit inquam non ex operibus iustitiæ, quæ nondum feceramus, neque ex ratione humana, quæ nihil scit, aut ualet cogitare ex se, sed in uerbo suo, in sapientia sua, in seipso. Et hoc non in temporis uolubilitate, quando factus est homo, sed ante mundi constitutionem, quando non erat homo, quatenus quicunq; gloriari uoluerint, nō in seipsis, sed in domino glorientur. Hæc prorsus uera est gloria, si gloriemur in domi-
no

A no, non in nobis. In nobis uel de nobis in quo gloriabimur, quum nec benefacere, neq; bene cogitare ualeamus à nobis? Libenter (inquit Apostolus) gloriabor in infirmitatibus meis. In infirmitatibus suis gloriabatur in se, ut de collatis donis seu acquisitis uirtutibus gloriaretur in domino. Nouerat quid ex se, quid'ue prærogatum illi fuisset à domino. Dicebat se in infirmitatibus gloriari, non quòd gloriam commendabilem de infirmitate adipisci posse se crederet, sed ut infirmitatis comparatione manifestaret, quantum in se dei illucesceret gratia. In hoc potissimum dei gratia commendatur in homine, quoniam absq; ullis præcedentibus meritis cõceditur gratis. Cæterum si bonis præcurrentibus operibus datur superuacue gratia nuncupatur. Gratia ideo dicitur, quia tribuitur gratis. Quid (oro) meruerat Iacob Esau natu potior, ut electionis gratia germanum præcelleret suum? Iste dilectus, ille autem est à deo contemptus. Tale etenim oraculum mater ipsorum audiuit, dum abortiuos inter se certantes sensisset in utero. Maior (inquit) seruiet minori. Hinc successu prospero adeptus est primogenita, & paternam fratri præripuit benedictionem. Verum & per Prophetam dominus contestatur: Iacob dilexi: Esau odio habui. Nequaquam calumnianda, sed est hæc domini ueneranda sententia. Nihil prorsus Deus abstulit Esau, quum illi suam præstare noluit gratiam. Miseretur cuius uult, & quem uult, illi gratiam non communicando indurat. Tanquam uerus figulus de humani generis massa aliud uas in honorem, aliud in contumeliam facit, & tamen nemo est, qui de illo iuste conqueri ualeat, dum æqua iustitiæ lance iudicia sua uniuersa disponat. Hoc præclarissimus Psaltes contemplando aiebat: Principium uerborum tuorum ueritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. Nempe dum unum præponit Deus alteri, nemini derogat, & æquissime agit sua in se, id ordinante sapientia, hominibus quidem ignota, Deo autem ipsi sine ambiguitate notissima. Elegit Dauid adhuc puerulum ad regni solium cæteris neglectis fratribus dicens Samueli: Inueni hominem secundum cor meum. Adolescens erat, & nil præcipuum pro domino eousq; perfecerat, & tamen secundum cor Dei esse memoratur. Futurorum dominus præscius, qualis futurus erat, prædicabat, prædicando eligebat, eligendo autem arcana eius iudicia palàm exhibebat. Proposuimus electionem Matthiæ, eam proferamus in medium. Electi ab apostolis sunt Barsabas, qui cognominabatur iustus, & Matthias, ut eorum alter subrogaretur pro Iuda, qui dominum Iesum prodendo uendiderat, atque suspendens se, crepuerat medius. Diuinum autem implorantes suffragium orauere dicentes: Tu domine, qui corda omnium nosti, ostende: quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerij & apostolatus, de quo præuaricatus est Iudas, ut abiret in locum suum. Datis autem sortibus cecidit sors super Matthiam, & connumeratus est cum undecim apostolis. Ordinatissimus fuit iste electionis ordo. Iuxta faciem iudicantes apostoli secernunt iustum Barsabam & Matthiam. Iustus merito fuerat eligendus, & Matthias, qui donatus domino interpretatur, ut ad apostolatus unus illorum assumeretur apicem. Iudicanti igitur secundum cor proposuerunt electionem, quatenus ille, qui amborum nouerat corda, quem elegisset, ostenderet. Elegerat profecto Matthiam ad hunc gradum dignitatis antè, quàm darentur sortes, & prius quàm fieret mundus. Declarauit autem uisibilis sors Dei electionem inuisibilem. Non enim æternum ualet peruerti iudicium, quin fiat quod futurum esse delegerit. Quis non prætulisset ex his iustum cognomento & uita? Et tamen aliter iudicauit omnipotens, cuius iudicia longe ab humanis dissimilia sunt. Sicut exaltantur cœli à terra, ita exaltatæ sunt uiæ meæ à uijs uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris, ait dominus per Prophetam. Non enim elegit Deus Barsabam, sed Matthiam, atq; in apostolatus ordine fecit duodecimum, prius prædestinatione, deinde sorte. Quem elegit prædestinatio, perfecit sors. Nemo tamen hoc apostolorum exemplo ad Dei uoluntatem cognoscendam in dubijs utatur sortibus. Christianis omnino exhibitæ sunt, tametsi in ueteri permissæ fuerint lege, & sub gratia ab apostolis usæ. Solerter igitur animaduertendum est, quoniam eo tantum tempore sortes exercuerunt apostoli, quo aberat corporaliter dominus, & spiritus sanctus nedum fidelium corda imbre suo repleuerat. Illis adhuc minus perfectis & uoluntate Dei non certificatis sortium concessus est usus: at uerò ueniente spiritu & electorum corda donis sapientiæ intellectus, consilij, & scien-

2. Cor. 12
Gen. 25
Mal. 1
Psal. 118
Act. 13
Act. 1
Esa. 55

A ut pareret Deum. Nouerat opus suum ille, qui fecerat & quale futurum erat, certissimè agnoscebat. Hinc est, quod uirginem ipsam tam largo imbre spiritus irrorauit. Erat planè sicut à carnis colluuione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea. Degebat quidem in carne, conuersabatur supra carnem, carnisq; molestias nesciebat. Talis profecto erat, ut nulli usui seruaretur, nisi diuino. Quamobrem quum temporis plenitudo uenisset, in quo uniuersorum conditor humanum genus redimere statuerat, hāc prae cæteris reperiens sanctiorem sibi præcipuam delegit in sponsam, ipsam mente, ipsamq; corpore custodiuit intactam, ut esset, de qua uerbum fieret caro, ac mulieris pudor per eam deleretur & culpa. Ad hanc utique uirginem in ciuitatem Nazareth à Deo missus est Gabriel, quatenus incarnationis uerbi eidem tempus nunciaret & modum. Ad uirginem quippe missus est angelus, quoniam angelis semper est cognata uirginitas. Illos puritate imitatur & merito. Ipsis per uirtutis studium conformari nititur, ut eandem, quantum possibilitas humana admittit, sibi in uia adipiscatur puritatis innocentiam,
B quam cum angelis habituram Christus illi repromisit in patria dicens: In futuro regno homines non nubent, neq; nubētur, sed erūt similes angelis Dei. Interim tamē est beata uirginitas, quæ uenturi seculi & æternæ felicitatis primitias prælibat, mortalis naturæ trāscendēs limites, & summorū spirituū uestigia sequens, est planè grata Deo, uicinaq; angelis. Merito igitur angelus ad uirginē mittitur, ut nouā gratiam noui partus noua salutatione differeret. Visitationis enim aderat tēpus, in quo liberaretur reus, sapiētia corporaret, deleretur culpa, atq; cœlestis Hierusalē reædificarentur mœnia. Quamobrē lætus paranymphus effectus pro officio: exhilaratus ꝓ gratia, pro obsequio expeditus, insolito fulgore uestitus in humana effigie descēdit ad uirginē. Didicit sanè ex præsagio, quāta qualisq; erat, ad quā dirigebat salutādā. Aue (inquit) gratia plena, dominus tecū. Tecum in mente, tecū in uētre, tecū in thalamo, tecū in præsidio. Cæterum hoc non habet abs te, sed ab illo, qui fecit te, ut nasceretur ex te, pasceret à te, permaneret in te, atq; gratia sua fœcundaret te. Repleuit enim te, ut fieret in te, possesq; ueraciter dicere, quod
C lōge antè Sapientis ore uaticinatum fuerat de te. Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Magna profecto Mariæ gratia exuberans, atq; completa, quæ cœlis dedit gloriam, terrisq; genuit Deum, gaudium præstitit angelis, seculoq; pacem refudit. Fide docuit gentes, uitijs finem imposuit, humanæ uitæ instituit ordinem, atq; spiritualem edidit moribus disciplinam. Quomodo non est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena gratia, quæ effecta est mater Dei, paradisi scala, cœli ianua, interuentrix mundi, dæmonum fuga, peccatorū spes, naufragātiū portus, maris stella, cōfugiū piclitantiū, solamē laborantiū, fluctuantiū robur, Dei & hominū uerissima mediatrix? Ipsius gratiæ plenitudinē cœlestis nūcius ꝑsensit, cognouit, manifestauit, et dixit: Aue gratia plena. Salutat illā tāq; sibi dominā, honoreq; dignissimā, ac à Deo singulariter electā, atq; dilectā. Nec aliunde quàm à salutatione debuit inchoari, quando per hanc nouæ salutationis gratiā saluatoris mūdi prænunciabatur aduentus. Ad huius igitur angelicæ salutationis uocē expauit cor uirginis, & in seipsa turbata est, non ex aspectu angelico, quasi insolito,
D quippe quū iugiter uisitabatur ab illis, sed ob excellētiam diuini præsagij, quòd propria merita præcellere uidebatur. Consueuit namq; humilitas sicut semper stare sub se, ita difficile fidem accommodare ijs, quæ supra eam esse censentur. Huius igitur prærogatiua uirtutis specialiter decorata Maria ut se tam officiosissime salutari, se plenā gratia dici, se præ cunctis mulieribus ex domini præsētia sublimari audiuit, tacita secū exagitatā cogitare cœpit, qualis esset ista salutatio. Reuoluebat uirgo animo singula nuncij cœlestis uerba, seque metiebatur in se, paruitatem suam, Dei altitudinem, profusam illius bonitatem, matura consideratione pensabat, nihilq; tanti oraculi dignum sibi inesse cernebat unde magno cogitationum æstu intus urebatur. Hoc autem Deo reuelante ut agnouit Gabriel, humillimo eam demulcens affatu inquit: Ne timeas Maria de ijs, quæ à me dicta sunt tibi. Præcipua quidem sunt, & humanæ conditionis transcendūt metas. Verū quoniam domino disponente hæc dixit, uide ne paueat cor tuum. Inuenisti gratiā apud Deum, nō qualemcunq;, sed à seculis inauditam, cūctis mirandam, efferendam supra modum, quæ hominem & angelorum præcedit gratiā. Ecce concipies in utero, & paries filium, uocabisq; nomen eius Iesum. Vide unde tibi

Matth.22
Luc.1
Eccl.24
Luc.1

tanta proueniat gratia, ut prolem concipias, quæ salutem afferat, præstet ueniam, lucē infundat, remedia conferat, uitam donet, & cœlorum patefaciat uiam. Erit namq;, quē paries, magnus, & filius altissimi uocabitur. Erit plane magnus meritis, magnus potestate, dignitate præcelsus, incōparabilis sapiētia, sanctitate conspicuus, decorus forma, honore dignissimus, & omniū charismatū largitate perfusus, ita ut filius uocetur altissimi. Istud enim nouū nomen recentemq; dignitatem nequaquā sortietur ex patre, quū sit illi filius coæternus, Deus de Deo, imago substantię, gloriæ splendor, uerbumq; incommutabiliter manens in patre, sed eidem tribuetur ex gratia per humanitatis naturam, quā assumet ex te. O præclara sanctissimæ mulieris huius constantia, ô fides inconcussa super humilitatis petram fundata. Plenam oraculo angelico Maria præbuit fidem sciens omnia Deum posse, quum uult. Prius quantulumcunq; fuerat turbata atq; perterrita impellente ac discernente humilitate metuens ambulare in magnis aut mirabilibus super se, nunc autem ex uerbis nuncij specialius erudita, necnon caritatis concremata dulci incendio pro communi omnium utilitate requisiuit dicens: Quomodo fiet istud, ut concipiam in utero, & filium pariam, quoniam uirum nunquam agnoscere me duplici ex uoto constrinxi? Nouerat sanè irrefragabile mentis suæ propositum, nouerat neminem Dei bonitatem deserere benefacere simpliciter cupientem, nouerat ista nunciantem nullo modo posse mentiri. Prolatam ergo sententiam, & animi sui propositum sibi opposita sciens non dubietatis causa modum miraculumq; tanti præsagij audire desiderans inquit: Quomodo fiet istud, quoniam uirū non cognosco? Eius nāq; percunctationis occasione Christianæ religioni quammaximam fidei autoritatē contulit. Sciscitata est modum, qualiter uirginitatis mentis & corporis custodito signaculo, id quod asserebat, fieret, quatenus ex narratione angelica plebs futura fidelium erudita de mysterio omnipotentiam sui conditoris agnosceret, disceretq; in quem crederet, cuiusúe testimonij roboraretur adminiculo. Nempe in hoc sacrosancto incarnationis filij Dei sacramento interuenit totius trinitatis summa dignatio, patris uidelicet mittentis autoritas, sancti spiritus ueneranda operatio, & ab ipso uerbo humanę naturę susceptio. Interfuit etiā cœlestis nuncij uera assertio, & uirginalis pudicitię illibata cognitio. Quis certior esse ualuit de se, quàm ipsa, quæ mysterium spiritus experiebatur in se? Sentiebat gratiam, & incarnati uerbi agnoscebat præsentiam. Quamobrem irreprehensibilis est testificatio uirginis, prærogatiua sanctitatis ornatæ, & gratiæ plenitudine fœcundatæ, cuius asseuerationis oraculo non minus quàm angelico est adhibenda credulitas. Merito igitur tanquam prudentissima debuit uelle certificari de singulis, ut quod sibi specialiter inferebatur ab angelo ad fidei profectum, omnibus postmodum fieret notum. Hinc factum est, ut referente illa, quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco? Illico audiuit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. (Luc. 1) Non enim ô Maria de uirili semine concipies, quemadmodum consueuerunt cæteræ, sed de spiritu sancto, tuo duntaxat interueniente cōsensu. Superueniet planè paraclitus in te suo placidissimo illapsu, nō corporeis capabilis sensibus, sed sicut pluuia in uellus, & sicut stillicidia stillantia super terram. Veniet inquam idē, & obumbrabit tibi, senties gratiam, nec amittes pudicitiam, suscipies filiū, qui non uiolabit signaculū, requiescetq; in utero tuo tanquam sponsus in thalamo suo. Eris quippe mater & uirgo, immaculata & nupta, impolluta & prægnans, quoniam quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei, non per adoptionis gratiam, sed per naturam. Illum Dei filium esse uerissime confitebitur fides testificata à lege & prophetis, quam ideo reuelauit pater, ut uenisse credatur pręsens, sicut uaticinatum fuerat esse uenturum. Nihilq; noui astruat fides, quū eundem credit in temporis plenitudine apparuisse, qui in lege prisca extitit promulgatus. Nam unus Deus, unus Dei & hominum mediator, qui in ueteri testamēto promissus patribus in nouo insinuabitur omnibus, & uocabitur filius Dei. Cæterum ad eruditionem fidei tuæ futurorumq; credentium, quod è uicino contigit, conceptus senioris sterilisq; tibi pādo mysteriū, quatenus nihil fore esse impossibile cognoscas. Talia ut spiritualiter affatus est Gabriel, Mariæ præstolabatur assensum. Tunc ad Deum totum est conuersum cor uirginis, noua irradiatum luce, insolito caritatis desiderio liquefactum atq; repletum syncero piæ deuotionis affectu. Solo igitur mente ac corpore prostrata humillimè

A humillime inquit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. O abbreuiata uerba de cellario uirginis sub cōpendio eructata, quàm profunda sunt, quàm sancta, quàm dulcia, quàmue diligentissime meditanda. His paucis perfectionem notificauit. Non est in sermonum superfluitate diffusa, neq; in gratiarum multiplicitate elata. Sciebat sub disciplinæ censura labia esse frænanda, nouerat quoq; sanctæ humilitatis uberē esse mercedē, utrūq; propterea optime custodiuit. In paucis namq; multa, & in magnis expressit humillima dicens: Ecce ancilla domini. Isto unico responso compleuit cœlū gaudio, angelis omnibus exultationem præbuit, captiuo seculo spem dedit, dæmones uniuersos exterruit, astantem lætum fecit nunciū, ac detentis in inferno patribus libertatis gratiam repromisit. Affectu quippe auido, extensis in cœlum manibus, propatulo cordis auditu huiuscemodi præstolabantur responsum. Erat nempe illis præ libertatis amore diuturna nimis expectatio, pauidaq; obseruatio, ne ob humilitatis uirtutem reniteretur uirgo, consensumq; negaret. Verum ut datum á Maria percepere respon-
B sum, omnes pariter prorumpentes in laudes domino decantauere dicentes: Benedictus dominus Deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. Respondit itaque Maria, quod obtemperanti congruebat humiliter. Neque enim propter humilitatis affectum obedientiam, nec ut obediret alacriter, humilitatis decuit præterire censuram. Vtriusque igitur uirtutis constituta in medio demisso inquit eloquio: Ecce ancilla domini diuino paratissima famulari imperio. Non renuit gratiam, non contradicit oraculo, non ultra exigit informari de modo. Ecce se offert, se subijcit, se prosternit altissimo, non filiam, non sponsam, non facturam, sed domini se fatetur ancillam. Quamobrem ut ad sui gloriam suæq; dignationis mysterium ad libitum corpusculi huius uti ualeat instrumento: inquit, Fiat mihi secundum uerbum tuum (uidelicet) prælatum ad te. Fiat inquit mihi, ut concipiam sine semine, pariam sine dolore, permaneamq; uirgo absque pudore, secundum uerbum illud, per quod pater cœlum creauit & terram, dixitq; ut fieret lux, & facta est, secundum uerbum illud dico, quod in Luc. 1
C principio apud Deum erat Deus, per quod facta sunt omnia, & sine ipso nihil. Tantum siquidem altissimo uirginis huius consensus placuit, ut mediante ipsius prolatione uerborum repente sancti spiritus percurrente uirtute uerbum fieret caro, & uirgo Dei existeret genitrix, ut (uidelicet) immensus caperetur, impassibilis pateretur, & incircunscriptus teneretur. Tunc planè completa sunt præambula figurarum, documenta scripturarum, atque desideria prophetarum. Tunc sine manibus de monte excisus est lapis, qui totius orbis superficiem occupauit. Tunc perfecit Deus, ut mulier circundaret uirum, quod se facturū longe antè per prophetam promiserat. Tunc Aaron uirga floruit, & flos de radice eius ascendit, super quem requieuit spiritus sapiētiæ, & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis atq; timoris domini. Nempe tunc rorauerunt cœli desuper, & nubes pluerunt iustum, apertaq; est terra, ut germinaret saluatorem, quem prænunciauerunt prophetæ, prædixerat angelus: Maria crediderat. Descendit inquam uerbum de paterna sede diuinitatis suę (nusquam tamen
D recedens) in uterum uirginis, hominibus ut appareret uisibilis, & spem daret laborantibus, peccantib. indulgentiā, diligentibus pacem, atq; expectantibus mercedē, quemadmodū propheta longè ante poscebat dicens: Da domine mercedem sustinētib. te, ut prophetæ tui fideles inueniantur. Tunc deniq; magnū diuinæ pietatis consummatū est sacramentum, quod postea manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria, ubi cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In paßione domini.

Vdite hęc omnes gentes, auribus percipite uniuersi, qui habitatis orbem, quiq; terrigenę filij hominum, simul in unum conueniant diues & pauper iustus atq; peccator, quoniā miserationes Dei loquetur os meū, quatinus benedicere ualeat omnis caro nomē sanctū eius in seculū & in seculū seculi. Accedite inquā nō corpore, sed spiritu, expediti tā ab onerib. delictorū, q̄ ab exteriorū fragorib. ut patulo cordis auditu redēptionis humanę intelligere possitis modū & causā. Ad uniuersorū q̄ppe ꝑfectum huiusmodi est ꝑferēda materia, q̄ compunctionem

punctionem exaggeret, excitet in fletum, immittat lumē, in gratiarū promoueat actiōnes, conferat gratiā, & ignem diuinæ caritatis uehemēter accēdat. Huiusmodi ô homo spirituales ꝓfectus excipies, si humili meditatione frequēter reuoluas animo captiuitatis tuę ęrumnas, tibiq́ꝫ impensa per crucis patibulū beneficia redēptoris. Nōne quoties in amaritudine animæ tuę cogitabis, qualē te tuus cōdidit creator, qualemúe te tuorū fecerit culpa parentū, cū Propheta clamabis & dices: Misericordiæ domini quia nō sumus consumpti, quia non defecerunt nobis miserationes eius. Merito misericordiæ diuinæ ascribendum est, quòd post Adæ præuaricationem nequaquā natura est consumpta humana, quippe quę in cœlo & in terra dispositionē diuinam deordināndo deliquit. Se enim sponte sub mystici Pharaonis ad conficiēdū lateres paleasq́ꝫ colligendū exposuit dominatu, Dei in se dehonestando imaginē, se mūdi huius ciuē fecit, seq́ꝫ uilissimo terrenarū actionum cōmercio tradidit, ac si ultra nil quęreret. Hinc inolente cupiditate adeò spirituales inualuerunt tenebræ, ut sola uisibilia hominis affectū allicerent. Proh dolor quanta deformitas, ut rationalis spiritus spreto conditoris imperio neglectisq́ꝫ cœlestis patriæ defæcatis conuiuijs, brutorum more fœtidissimæ carnis se subderet uolup tati. Tali prorsus debuit pœna mulctari, contempto genitore ac originalis dignitatis hæreditate consumpta, qui futurus erat angelorum ciuis, cœlorum incola, & ineffabilis felicitatis possessor perpetuus. Compatiebatur tamen Dei clementia homini se ignoranti miserrimo, suamq́ꝫ dolebat in illo deperire imaginem. Quamobrem suadente pietate, humana se offerente miseria, sanctorumq́ꝫ interpellantibus angelorum agminibus misit Deus uerbum suum, ut sanaret homines, & eriperet eos de interitionibus illorū. Descēdit itaq́ꝫ ab Hierusalem in Hierico Samarita pijssimus, expoliato & uulnerato homini opportuna remedia præbuit, atq́ꝫ proprio iumento imposito seminecem ecclesiæ perduxit in stabulum. O mediatoris nostri ueneranda dignatio, ô pietatis uiscera conditoris, nec cōturbatus iniuria, nec labore deuictus, neq́ꝫ ulcerosi horrore detentus, quin potius caritatis transfixus telo languentis uoluit communicare doloribus, útq́ꝫ ardentius eundem alliceret ad amorem, ab illo pro quo patiebatur, passus est horrenda ludibria. Clamant igitur sputa, claui, lancea, irrisiones, & uerbera, ut ipse toto corde totisq́ꝫ uisceribus diligatur, qui pro dilectione tanta ac talia perferre dignatus est. A suo quippe discipulo argenteis triginta uenundatus est, à turbis uallatus, atque sacerdotum principi prę sentatus ut reus. Non fugit, non latuit, neq́ꝫ secessit, sed tanquam bel
Ioan. 18 lator fortissimus ultrò persecutoribus obuiam procedens ait: Quem quæritis? Nouerat planè, quem quærerent, uoluit tamen eorum audire sermonem, quatenus cognita diuinitate eius ex seipsis promouerentur ad fidem, miraculoq́ꝫ erudirentur. Cæterum peruersa mens in sui obduratione persistens nec ratione mollescit, neq́ꝫ flectitur ad pietatem uisione prodigij, sed quadam obstinatione damnabili renititur ueritati, more aspidis surdæ obdurantis aures suas, ne incantantium audiat uoces. Veluti probatissimus medicus dominus Iesus phreneticantium infirmorum uesaniā perferebat, propter ea sacerdos accusatus, irrisus, alapaq́ꝫ percussus æquanimiter pertulit. Non enim iudicare, sed pro peccatoribus & à peccatoribus uenerat iudicari, atq́ꝫ delinquentes potius mansuetudine quàm superare iustitia. Sic namq́ꝫ decebat, ut qui de cœlorum throno pro omniū salute descenderat, fieret uirtutum uniuersarum magister, nō tam uerbo erudiendo quàm opere, quatenus omnib. eum imitantibus illiq́ꝫ obtēperantibus esset
Heb. 4 disciplinæ forma, & causa salutis æternæ. Hoc Apostolus considerās inquit: Non enim habemus pontificē, qui non possit cōpati infirmitatib. nostris tentatum per omnia pro similitudine absq́ꝫ peccato. In eo namq́ꝫ, quod tentatus est, ualet laborantes à tentatione eripere. Tentatus est inquam, nequaquam autem tentationibus cedendo, seu assensum præbendo deliquit quin potius superando triumphauit. Nempe in deserto positus à diabolo multipliciter lacessitus permansit inuictus. Impiorum quoq́ꝫ datus in manib. præsidiq́ꝫ oblatus quāta perpessus sit, quis enumeret? Flagris quippe est cæsus, uociferationib. exprobratus, coronatus spinis, purpura indutus, sceptro arundineo illusus, spretus à rege, remissus ad iudicem, necnon uti homicida adiudicatus est morti. Illi profecto, qui uiuorum & mortuorum constitutus est iudex, ille inquam, qui paulominus minoratus ab angelis quū esset Dei filius, seruilis naturæ forma se induere dedignatus nō est. Ipsa

A est. Ipsa namque mediante caritatis suæ patefecit affectum. Est prorsus humanitas illa liber patens, in quo uniuersi rationis compotes percipere ualent, quãto nos Deus cõplectatur amore. Sola interueniente dilectione æterni patris unigenitus ludibrio se passionis exposuit. Nã nemine cogente se patri exhibuit hostiã, se ut olim Isaac sacrificiũ fecit, ille ligna cõscissa gerẽdo, iste crucis baiulãdo supplicium. O amoris uehemẽtia, ô inextinguibile caritatis incendium: quantũ in Christo præualuit, quantaúe pro hominis redẽptione sustinuit? Contẽplare (oro) mentis oculo fabricatorẽ polorum, angelorum dominum, uniuersique rectorem per ciuitatis medium paschalis solẽnitatis tempore, quo omnis cõcurrebat prouincia, usque ad montem Caluariæ crucem proprijs humeris deportantem. Ibi nudatur uestibus, solo supinus extenditur, cõfigitur stipiti, eleuatur in aera, ut uniuerso uisibilis appareat populo. Ad hoc spectaculum singulare pauet cœlum, mirantur angeli, cõtremiscit tellus, obscurat sol, natura cõpatitur, infernus gemit, captiui expectãt, lacrymantur iusti, Mariæque animã doloris pertransiuit gladius. Erumpant igitur oculi
B nostri lacrymarũ fontem, mœrore sautientur corda, ex intimo pectore alta trahantur suspiria, nemo à gemitibus nullusque à fletu se contineat. Ab humanitate prorsus alienũ est sine dolore & planctu humanitatis fontem considerare pendentem. Pependit utique in ligno, ut præuaricationis uetiti culpam aboleret, damnationisque auferret chirographum, quod Adam gustando descripserat. Eius itaque pœna omniũ salutis extitit causa, dũ ab iniustis iniuste innocens percepit indigna. O quàm indignũ fuit, ut illuderet Deus, maiestas conspueretur, ligaretur uenia, iudicaretur creator, denudaretur gloria, in cruce poneretur dominus, cum sceleratis deputaretur mediator, felle potaret sapientia, uita moreretur? Hæc cuncta Christo pendente cõpleta sunt. Tale quippe exhibitę indulgẽtiæ dedit indicium, per quod peccator speraret misericordiam, fidelis gratiã, sanctus gloriã. Proflua caritate nos diligẽs tribuit magna, atque ampliora spopondit. Se nãque crucifigentibus remisit culpã, eorumque orãdo excusauit ignorantiã. Stabat enim in cruce, cordeque uoceque clamabat ad patrẽ, Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Nesciebant planè
C Nam si cognouissent dominum gloriæ nunquã crucifixissent. Voluit tamen Deus latere in carne, atque hominibus esse ignotus, ut pateretur, colaphizaretur, damnaretur, occideretur. Quid igitur ô homo retribues Deo pro omnibus, quæ pro te excepit in homine? Quid rependes pendenti? Quid respondebis iudicanti? Interrogabunt te uincula, sputa, uerbera, conuicia, decoloratus sol, terræmotus, petræ scissæ, Aperta monumenta insensibilitatem tuam arguent, passionis insignia producta in publicum uoces suas dabunt aduersum te, diuinæ miserationis testimonium perhibentes. Ipse quoque latro, qui pẽdebat ad dexteram doloribus plenus, morti proximus, pro sceleribus damnatus tuæ infidelitatis duritiam arguet. Quamuis enim uti malefactorem Christũ confixũ aspiceret, quamuis Iudæorũ illum blasphemantium contumelias audiret, capitaque mouentiũ irrisiones intelligeret, orauit tamẽ deuotus in fide dicens: Domine memento mei, dum ueneris in regnum tuum. O fidelis confessio, ô deuota supplicatio, inter latrones crucifixum interpellat, opprobrium hominum & plebis abiectionem factũ regem uocat. Mo- Luc. 23
D rienti ait: Memento mei, dum ueneris in regnum tuum. Dicere ausus non est: Da mihi regnum, fac me participem tuæ esse gloriæ, sed tantũ memẽto mei. Indignum esse arbitrabatur, ut homo peccator, corde pollutus, alieni raptor in regnum introiret æternum ubi Christum reuelante gratia triumphaliter regnare cognouit. Prædonis huius sancti ô catholicæ ueritatis professor imitare exemplum antè quàm uenias ad iudiciũ. Corde pẽdenti domino assiste humiliter, fideliter pete, illũque deuote alloquere, & dic: Memento mei, non tantum ut ueniã in regnũ tuum, uerumetiã ut doloribus cõpatiar tuis, tuæque cõmunicẽ passioni. Incongruũ est nempe, ut te patiente, te languente, te moriẽte ego à cruciatib. illæsus efficiar, potissimè quũ tui sim causa mœroris. Ego enim sum, qui deliqui, ego qui meis exigentib. culpis uindictã merui, iustitiam Dei irritaui. Conturbaui namque cœlum, angelos despexi, præuaricatus sum legem, diabolũ lętificaui, offendi sanctos, promissa uilipendi, Deoque semper aduersus fui. Tu horum nil egisti, quũ sis agnus innocẽs, sanctus Dei, à facinorib. immunis, patri obtẽperans, hominũque singularis amator. Tędet prorsus me uitę meę, terret me conscientia, trepidare me cogunt perpetrata delicta, dum te regẽ gloriæ, decorem regni, unigẽitũ Dei, angelorũ gaudiũ in cruce

penè expirare conspicio, aspernari à perfidis audio, mea perferre supplicia cognosco. E
O me felicem, si pro te mihi daretur interimi domine mi Iesu. Flendo & mœrens olim
2.Reg.18 ibat Dauid dicens: Quis mihi det, ut moriar pro te fili mi Absalon? Absalon fili mi? Et ego ubertim coram te plorans & gemēs aio: Quis mihi det, ut moriar pro te domine mi Iesu? Iesu domine mi? lumen oculorum meorū, & baculus infirmitatis meæ? Planè mihi tolerabilior esset mors, quàm te intueri coronatum spinis, facie consputū, rubricatum sanguine, oculis liuidum, tabe confectum, manibus ac pedibus perforatum, deputatum cum sceleratis, letoq; propinquum. Nempe angelicus in te ille decor deperijt, regius aspectus emarcuit, diuina autoritas recessisse uidetur. Vt sol olim facies tua resplēduit, & nunc in te ô domine species nulla apparet. In monte post deuictum triumphatumq; diabolū tibi ministrauerunt angeli, & modo tibi obscœna ab infidis intorquentur conuicia. Scio, & certissimè scio, quoniā super te & propter te cœlorum regē natum nume
Luc.2 rosus exercitus cœlestis militiæ officiosissime decātauit dicēs: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Vnde nunc opprobria exprobrantium tibi F audio, & blasphemantium te in auribus meis personant maledicta? Nonne tu es, qui in solio diuinę præsides maiestatis, uniuersiq; machinā perpetua ratione gubernas, atq; inter angelorum hymnidicos choros ueneraris ut Deus? Tuq; idem es, qui factus es nouissimus uirorum, uirq; dolorū pro sceleribus populi tui attritus uehementissime. Porro cōtra te uidetur turbari cœlum, denigrari sol, tellus moueri, prouocari homines, dæmonia insultare, quodq; his maius est, genitorem tuū omnipotentem dominū cruciatus
Ioan.19 negligere tuos, dum te clamantem percipio, Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me? Sic percussus es, oneratus doloribus, contumelijs lacessitus, ac in miseriarum uoraginibus demersus, ac si non esses inunctus lætitiæ oleo, nec à cōtagione delictorū alienus, neq; unigenitus Dei filius. Nempe omnipotentis manus tetigit te, illiusq; sagittæ transfixerunt te. & indignatio ipsius ebibit spiritum tuū. Cęterum & hoc est admiratione dignissimū. Clamauit enim olim propheta lacus constitutus in medio, & à leonū liberatus est morsibus, orauerunt tres pueri in fornacis ignem coniecti, & in nullo eos G læsit incendium, ingemuit Susanna presbyterorum testimonio condemnata, & sancto adolescente pro se decertante corā omni plebe pudicitiæ cādore enituit. His ne probaris inferior, qui te relictum esse fateris? Sanctis omnibus in tribulationibus constitutis cœleleste minime pręsidium defuit, tibi aūt in huius passionis articulo ereptionis suffragium denegatur? Inundauerunt planè tribulationum aquæ usq; ad animam tuā, raucæ
Ioan.19 factæ sunt fauces tuæ præ siccitate & lassitudine, & propterea dixisti, Sitio. Nunquid sitit satietas? Sitit ne, qui sitientiū ardoribus refrigeriū præstat? An uitę fons sitire ualet? Potest inquam, quoniā uult. Sitit utiq; pereuntiū salutem, animarū diuinū sitit honorē, inebriatus amaritudine adhuc duriora sustinere desiderat, in spiritu sitit caritatis flāma succensus, sitit etiā ut uerus homo, passibilis, mortalisq;. Quod sitit, de tuo est, quod saturat sitientes, de suo. Agnosce tuū, uenerare suum, & lauda gratias agēs. Quod tuū est, in illo dignationis & potestatis est, quod uerò suum est, maiestatis & gratiæ. Dignationis dixerim esse, quod natura tua se induerit, inter homines conuersatus sit, carnisq; ne- H cessitates sponte pertulerit, ac passionis ludibria uoluntarie subire dignatus sit. Volun
Ioan.10 tariè prorsus non coactè, quemadmodū idem ait: Potestatem habeo ponendi animam
Esa.53 meam, & iterum sumendi eam. De hoc & Propheta: Oblatus est (inquit) quia ipse uo
1.Petr.2 luit. Et Petrus: Quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non cōminabatur. Tradebat aūt se, iudicanti se iniustè. Tradebat (inquit) se, ut illius passionem agnosceres fuisse spontaneam. Porro si inuita, non sic Deo grata, tibiq; non extitisset proficua. Verū ut eius muneris intelligas esse, quod patitur, se quærentibus exposuit, se per-
Esa.50 cutientibus maxillam præbuit, unde idem per Prophetam dicit: Faciem meā non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Hac dignatione quid dulcius? quid sublimius? quidúe esse ualet amabilius? Deficit planè sensus, succumbit ratio, mens stupet, incalescit affectus, quum exinanitam cogitat maiestatem Dei, & filium cruci esse confixum. Transcendunt ista humana merita, hominum dignitatem, atq; intelligentiā angelorum. Hinc est quod pereuntibus infidelibus uerbum crucis stultitia est, dum uoluntariè patitur, sed ijs qui salui fiunt, gaudium, honor, gratia, & uita perpetua est, quoniam diuinæ

A diuinæ miserationis donum, dilectionis pignus, iustitiæ debitum, culparum indulgentiam, sanctificationis sacramentum, redemptionis precium, caritatis incendiū, cœlorū regnum, sacrosanctum connubiū, & locupletē sapientiæ thesaurū in ea pura mentis cōsideratione latere percipiunt. Quamobrem ardentissima cōfessione inquiunt: Nos aūt gloriari oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, per quē nobis animarū indulta est salus, resurrectio futura promissa, & uita prærogatur æterna. Merito in illo gloriandum est, qui in ultima uitæ suæ hora pro hominū redemptione cōstiturus in ligno cōsummatis legalibus sacramentis, prophetarūq; oraculis cum lacrymis & clamore ualido patri spiritū reddidit. Abijt quidē ad patrē corpus resumpturus post triduū, ut spōsæ suæ felices mansiones pararet in cœlo. Ascendit inquā subactis hostibus tanquā robustissimus triumphator ad patrem, à quo & nunquā descēdedo discesserat. Venerat enim ut potestates debellaret aereas, & eorum diriperet prædam, spolia diuideret, captiuorumq; animas imperiali dominatione reuocaret ad superos. Hæc planè fuit passionis tuæ causa B domine Iesu, ut Dei filios errantes sicut oues, reduceres ad te unicum pastorem uerum. Pro ipsis namq; obijciendo humanam formam, quam gestabas, ab ipsis sæuiente diabolo es suspensus in cruce, in qua exposito redemptionis precio, ac deleto dānationis chirographo in seruitutem illos tibi uendicasti perpetuā. Decebat prorsus, quatenus tu in hominibus dominatū solus acciperes, qui illos gratuita feceras caritate, manibus plasmaueras, proprioq; cruore redemeras. Hinc ô formator & reformator noster immensas tibi debemus semper exoluere grates, infatigabiliter famulari, exhibere reuerentiam, tuum zelare honorem, concupiscere gloriam, laudes reddere, prædicare magnalia, beneficia meditari, in spiritu astare frequenter, teq; tota mente, totisq; uiribus, ac fragrantissimo amore diligere, qui pius es pater, Dei & hominum mediator, æternitatis ostensor, immortalitatis uitæ largitor, fidelium custos, prædestinatarum ouium reparator, restaurator cœlorum, mortuorum primogenitus, ecclesiæ sponsus, lux mundi, seculi iudex, uia tuta, præclara ueritas, sapientia diuina, incommutabile uerbum, splendor C inaccessibilis, bonitatis Dei imago, unigenitus patris, coæternus genitori, cū quo unà cum sancto spiritu regnas in æternum. Amen.

In resurrectione domini.

VRbium prouinciarumq; consueuerunt populi, quoties quicquam singularis gaudij mundanæq; prosperitatis principibus suis emerserit causa copiosa lætitię portendere signa quatenus ex corde siue ex sola tantum exteriori ostentatione eisdem congratulari noscantur. Nam caritas uera atq; syncera affectio hoc semper habet proprium, ut ex animo studeat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Id planè ubi ueraciter inest, agit indubie, ubi autem abest, hoc idem frequenter arte componitur. Hinc est, quod pręsens seculū iniquitate superabundans utrū fideliter diligat, sæpissime ignoratur. O q̄ iugiter fingit, & sanctę caritatis tegmēto se uestit. Quū reuera priuata affectione ducatur, uidemus quātoties inter cognatos, affines, & notos ista uigere, adeò ut uix reperiatur, qui proprio amore careat, noritq; lætari ex D caritate cū lætis, atq; plorare cum flentibus. Hæc præcipua fraternæ dilectionis regula penes sacrosanctam matrē uiget ecclesiā. Habet namq; perfectionē suā in membris singulis iuxta donorū qualitates diffusam, & est ipsa immaculata atq; perfecta, quoniā uiro suo Christo per spirituale connubium copulata effecta est nupta, mater, & uirgo. Virgo quidem propter excellentem sanctitatis suæ munditiam, mater aūt ob spiritualē fœcunditatē prolis, nupta uerò ex singulari uinculo caritatis. Didicit planè in membris & capiti cōformari suo, ita ut in ea sit cor unū, anima una, eadē uolūtas, dona cōmunia, & inuicē sentiendi æqualis intentio. Facta est omnia omnibus, ut unico suo unicè dilecto lucrifaceret uniuersos, & esset corpus mysticum perfectū in membris, ac capiti suo copulatum atq; connexū. Hinc est, quod omnino hoc sentit in se qđ in Christo Iesu ipsius sponso cœlesti. Illiq; prout humana admittit fragilitas, in membris peregrinantibus per omnia se coaptare conatur. Hoc agit in spiritu, hoc euidentibus indicijs perficit foris. Quamobrem in eadē mos inoleuit, ut secundum temporum statuta, in quibus eundem mediatorem Christū per naturā humanitatis assumptā mirabilia egisse cognoscit, eadē in cęremonijs atq; in diuinis officijs rememorare nō desinat, quatenus debilia mēbra

 mediantibus

mediantibus exterioribus signis ad sui reuocet cognitionem autoris. Istiusmodi piæ de- E
uotionis studio cum nascente puero efficitur puer, infantem in cunabilis adorat cum magis, & mysticas munerũ ei offert species. Illum cum genitrice comitatur ad templũ, uolucrib. mundis redimit, & cũ Simeone sene sanctissimo in ulnas spirituales suscipiẽs uagientẽ exultat & laudat, atq; modulationis delectabile carmen decantans ait: Nunc
Luc. 2 dimittis seruum tuum domine secundũ uerbum tuũ in pace. Quid multa? In cũctis pro perceptorum recordatione donorum ad exhortationem fideliũ & proficientium, robur, perfectorũq; lætitiam sponso suo nititur non esse dissimilis. Nempe ad præsens sermo denunciat, hodierna declarat solennitas. In ipsa siquidem obortum humano generi nouum est gaudium. Eapropter concinunt lætantes chori, organa concrepant, ministri altaris uestiuntur albis, in filijs toto orbe terrarũ diffusa sancta mater exultat ecclesia, & per uniuersas plateas & uicos ab omnibus alleuia cantatur. Nullus nisi infidelis & mortuus ab huiusmodi alacri solennitate secernitur. Gaudent singuli, cuncti uicissimq; lætantur & dicũt: Hæc dies, quã fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. Hęc utiq; est dies F
præclara & celebris, excelsior cunctis, sanctior uniuersis, in qua mundi conditor ab inferis resurgens in corpore uictor gloriosissimus remeauit ad superos. Hodie inquã mortis deletum est antiquũ chirographũ, & originalis delicti culpa laxata. Nempe quod seminatur in carne, resurgit in spiritu, & humanæ naturæ ignobilitas mutatur in gloriã, in uirtutem transit infirmitas, & pro corruptione incorruptionis excellentia prærogatur. Quid ergo ô homo retribues domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Te Deus tuus reuocauit ad pacem, te duxit ad patrem, te prouexit ad gloriam, te decore induit, teq; immortalitatis dote uestiuit. Corpus quippe tuum renouauit in spiritum, ut spiritum tuum reformaret in se. Angelorum gloria te hodie fecit esse consortem, & cœlestis patriæ tibi tradidit principatum, pristinæ te restituit libertati, & dignitatem originalis conditionis commutauit in melius. Quid inquam retribues domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Mentis tuæ excelsa conscende, & cunctis, quæ inferius sunt, oblitis, diuinis intende laudibus. Est enim sacrificium iuge, in quo plurimum delectatur omnipotens, G
Psal. 49 & seruitutis debitæ honorem admittit. Sic namq; per Prophetam inquit: Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. De quo (oro) quia iam æternæ felicitatis adepti sunt gloriam, delectantur amplius, quàm in diuinæ maie-
Psal. 83 statis laudatione iucunda? Beati (inquit Propheta) qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Illis ergo in hac præcipua resurrectionis solennitate studia tua spiritualia coæquare contende, quatenus ita eorum gaudijs cõmunicare ualeas, quemadmodum beneficijs participare cœpisti. Exultatione igitur exhilaratus & iubilo curre, discurre, & omnibus redemptionis beneficia confitere. Festino insuper gradu mentis non corporis susceptis tecum aromatibus preciosis dominicum uisere cura sepulchrum. Ibi lachrymas deuotionis effunde, nec usquam diuertas, donec resuscitati domini uestigia teneas, contrectes manu, ac lenias osculis clauorum gloriosa foramina. Illum audi loquentem, agnosce uiuentẽ, dilige diligentem. Dies iste tibi solennis existat, in qua habita dominum tuum pertractandi licentia fide locupleteris & gratia. In hoc H
spirituali amoris præludio humiliter perseuera, quám diu euanescat à te, ut in Emaum duobus peregrinantibus discipulis tertius efficiatur comes. Dilecti autẽ tui inebriatus præsentia, tumulum relinque uacuũ, & absentem sponsum sedula animi meditatione perquire. Age itaq; in spiritu, ut post ambulantium discipulorum terga submisse incedas, dilectumq; tuum illis iam associatum aspicias, sermocinantium uerba ausculteś, & Dei sapientiam sub peregrini effigie scripturas differentem intelligas. Tunc sicut & discipulorum tuum amoris face cor ardeat, & eloquiorũ ignitorum illius sagittæ te feriãt. Porro si fueris eruditus in spiritu ex repentina innouatione mentis, ex caritatis incendio, ex suauitate sermonis, atq; ex intelligentia scripturarum sponsum tuum agnoscas esse, qui loquitur. Illum autem etsi necdum tanquam dominum, tamen uelut peregrinum in cordis tui hospitium compelle, ut intret, & cum exultatione speciali liquescente præ dulcedine anima humilitatis illi mensulam para. Non enim mercede interiori
Mat. 9 priuaberis, si illum cum dilectione suscipies, iuxta ipsius pollicitationem dicentis: Quicunque recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & quicunq;

A cunque recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti acipiet. Discumbentibus quippe cunctis in illo præcipue considerationis obtutus fige, mores eius obserua, eloquia meditare, & prius quàm panem apponas, tecum confer, & dic: Est ne iste spõsus meus, & Deus meus? Numquid in habitu peregrinantis, ne agnoscatur, apparuit? Cæterum si peregrinus est & aduena, unde illi tam præclara sapientia? Quomodo in illo tanta redolet sanctitatis fragrãtia? Cur illo mediãte tam uehemens mihi prærogata est amoris flãma? Reuixit planè spiritus meus, & omnia interiora mea ad sermocinationẽ ipsius completa sunt iubilo. Præter humanam consuetudinem hoc in me actum esse fateor. Quantos quotidie peregrinos intueor, quod homines mira prudentia, atque incomparabili eloquentia prędiros audio, & tamen neminẽ unquam talia proferentem comperi, nunquam huiusmodi exultationem corde percepi. Hæc prorsus mutatio est dextræ excelsi. Equidem scio, quod soli Deo mortalium corda famulantur. Cæteris residentibus foris sibimet ipse ingrediendi egrediẽdiq; retinet potestatẽ. Spirat ubi uult, & quibus placet, nec est, qui suæ ualeat reniti maiestati. Sentiri quippe potest, eius uerò spiritualis præsentia minime intueri. Quamobrem mirũ non est, si carnales nostros nunc tegit oculos, nec agnosci queat, si dominus est, quũ id etiam frequẽter spiritualibus agat. Nempe uox illius dilecti mei uox est, aspectus autem hominis peregrini atq; ignoti. In tali uerò ambiguitate constrictus scio, quid faciam, ut mihi cognoscibilis fiat. Consueuit namq; in refectione prius quàm cibum capiat, apposita benedicere, panẽ frangere, ac simul discumbẽtibus impertiri. Panem igitur humanitatis causa afferam, & qualiter se habebit, solerter obseruabo. Hoc mihi notissimum præsentiæ illius indicium erit. Allatum itaq; panem suscipiens mediator manibus benedicendo fregit, apposuit, atque apertis discumbentium oculis lætus euanuit. Hęc tecum iucundo animo meditando reuolue, te præsentem in spiritu exhibe, agnoscentem, loquentem, contrectantem, gaudentem, mirantemq;. Verum ut omnis hæc dies tibi festiua pertranseat, & (iuxta Prophetam) uespere, mane, & meridie contemplando sponsi tui suaui præsentia potiaris

C quemadmodũ mane sepulchrũ, ita meridie sole iam ad occasum uergẽte relinque mensam, & gradu concito cum socijs regredieris Hierusalẽ. Perges autem ad domũ, ubi Maria cum cæteris residet, quatenus agnoscant & ipsi te referante, quod uideris. Tunc noctis incumbente crepusculo lætãtibus uniuersis in medio cœnaculi foribus clausis dominum contemplare astantẽ. Dubietatis omnino caliginem abige, ut resurrectione celebrata ualeas gaudere, atq; cum ipso domino delectabiliter fari, palpare manus, uidere faciem, cicatrices tangere, pacẽ suscipere, & cum eo omnibus interioribus tuis iubilantibus in spiritu epulari. In his exuberantem consequeris deuotionis dulcedinẽ: si corde mundus, & spirituali fueris resurrectione renatus. Prima namq; resurrectio est peccatorum euasisse tenebras, atque futurorum bonorum desiderio inflãmari, dicẽte Apostolo: Si cõsurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Verus ergo dominicæ resurrectionis est cultor, qui per uirtutis studium, & pij amoris incẽdium mediatori Christo Col.3

D inhærere concupiscit. Huiusmodi mystico Christi coniunctus in corpore iam resurrexisse spiritualiter, iamq; cum illo ad cœlos ascendisse cognoscitur, sicut Paulus insinuãs inquit: Qui resuscitauit, & considere nos fecit in cœlestibus cum Christo. Quamobrem ô fideles, qui de domino in bonitate sentitis, atq; gratię illius participes fieri meruistis, toto deuotionis affectu reuertimini ad uos, ut congruo ordine exultetis in domino. Canite tuba in Sion, uocate cœtum, congregate populum, ordinate senes, uberaq; sugentes. Egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo, quatenus omnes uoce consona & pari modulatione oris & cordis carmen iucunditatis & lætitiæ præcinatis dicentes: Hæc est dies, quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. Exultemus inquam, quia resurrexit ipse, lætemur autem, quoniam resurgemus & nos. Nempe gigas ille fortissimus uigilans de sepulchro ablatis Gazæ ciuitatis Philistinorum ianuis medię noctis silentio futuræ resurrectionis ascendit in montem. Mortis quidem calcauit imperium, & inferorum claustra propria uirtute momordit, propter quod læta hodie ubiq; mater promit ecclesia: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Capitis etenim decore uestita quam resurrectionis gloriam accepit in paucis, hanc in Eph.2

extremo tempore nequaquam dubitat se habituram esse in omnibus, quemadmodum B
Ezech. 37 ore prophetico dominus pollicitus est dicens: Ecce ego aperiam tumulos uestros, & educam uos de sepulchris uestris populus meus, & inducam uos in terram Israel, & scietis, quia ego dominus quum aperuero sepulchra uestra, & eduxero uos de tumulis uestris populus meus, & dedero spiritũ meum in uobis, & uiuetis, & requiescere uos faciã super humum uestrã, & scietis, quia ego dominus locutus sum, & feci. Spe igitur futuræ resurrectionis exhilarati carissimi ad propositum nobis ad incorruptionis brauium percurramus, aspicientes fidei oculo in autorem & consummatorem Iesum, qui in diebus carnis suæ certamine pro nobis inito mortem suscepit & uitam. Semel quippe ad euacuanda multorum delicta pro peccatoribus moriens atq; resurgens á mortuis ultra nõ moritur. Proinde uiuorũ testis, & primogenitus mortuorũ, atq; regum terræ princeps effectus, prædestinatis omnibus resurrectionis gratiã donauit & gloriam. Igitur (iuxta
Psal. 94 Prophetæ exhortationẽ) exultemus in domino, iubilemus Deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei, qui est sponsus ecclesię, F & rex benedictus in secula seculorum. Amen.

In solennitate sancti Georgij martyris.

QVotiescunq; ad agenda ardua quæq; inducimur, opitulamur optime ad id perficiendum, si ratione instruimur, uel prouocamur exemplo, seu condigna mercede allicimur. Nempe mercenarius mercede, exemplo rudis, sapiens uerò ad aggredienda difficilia ratione compellitur. Vocem mercenarij Pro-
Psal. 118 phetam exprimentẽ audi: Inclinaui (inquit) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Exemplo discipulos suos adhuc rudes magistrum
Io. 13 excitantẽ uis nosse? Dominũ Iesum obserua dicentẽ: Si ego laui uestros pedes dominus & magister, ita & uos debetis alter alterius lauare pedes, exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodũ ego feci, ita & uos faciatis. De ratione aũt quid dicã, quũ propterea homo rationale animal dicitur, quoniã ratione dirigitˀ, ratione flectitˀ, ratione cõuincitur? Porro si homo rationi nõ acquiescit, aut ea nõ utitur, rationalis improprie nuncupatur. G
Psal. 48 Hoc Propheta insinuans ait: Homo quũ in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Iumẽtis ideò assimilatur homo, quia appetitu solo trahitur sensuum, rationis in se iudicio dormitante, per quod appetitus sensualis debuerat regi. Subuertitur quippe ex hoc autoris imperium, qui rationem sensualitati præesse instituit. Rectum namq; condidit hominem, quamuis ipse in multis se irrationabiliter immiscuerit. Fecit enim Deus illũ sic in naturalibus bene cõpositũ, quatenus ad obtemperandum creatori suo naturali etiã traheretur impulsu. Casum præuidẽs eius uoluit exurgendi præstare remedium, atq; obediendi dare suffragium. Porro sola obedientia est, quæ iacentẽ erigit, custodit iustum, dirigit innocentem. Vnde (oro) casus in homine? Nonne ex trãsgressione pręcepti? Comedit uetitum, quod, ne manducaret, acceperat in mandatum, & factus est reus, amisit innocentiam, perdiditq; iustitiã. Non igitur nisi obedientia mediante fuerat erigendus. Hinc est, quod mediator noster sicut nouus homo in mundo apparuit, ita noua præcepta induxit hominibus, quæ quamuis ardua, rationabilia tamen esse probantur. Arduum quippe est crucem quotidie tollere, & H post dominum ambulare. Arduum est odisse patrem & matrem, fratres & sorores, propinquos & filios, adhuc etiam & animã suã. Difficilia profecto sunt ista, & humanum uiuendi transcendunt usum. Hoc antiqua nescierunt tempora, quoniam naturæ supergrediuntur ordinem. Gratiæ conueniunt statui, in quo manifestantur diuina, promittũtur cœlestia, atq; præcelsa exhibẽtur. Latorẽ attende gratiæ, & consiliorũ pręceptorẽ, quid dixerit, quidúe in se ipse perfecerit, diligenter obserua. Illum uis nosse? Ioannem eidem
Io. 1 testimonium in euangelio perhibentem audi: Lex (inquit) per Mosen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Hic est qui in spiritu ueniens spiritualia mandata instituit, docuitq;, ut renũciaremus omnibus, si eius cuperemus esse discipuli, uerum ut quod instruebat uerbo, etiã indicaret exemplo, quicquid docuit ipse perfecit, atq; ratione firmauit. Egit prudẽter, uti diuinã decebat sapientiã, quę in carne ideò uenerat, ut repararetur hominem, & reformaret per gratiam, quod per culpam erat amissum. Nouerat opus suum ipse, quod fecerat, quàm pronũ esset ad lapsum, quàm cæcũ ad lumen,

A quàm tardum ad rationem, quamúe reniteretur ad bonum. Hinc illum mercede allexit, prouocauit exemplo, atq; erudiuit sapienter, ut præceptoris minime negligeret obtemperare mandatis. Erudiuit inquã per fidem, per passionis tolerantiam prouocauit, atq; hominis concupiscentiam ex cœlestium promissione illexit. Cunctorũ aũt Deum esse fides docet. Nisi fides infaueret, hoc ratio denegaret humana. Propterea peritorum fuere quàm plurimi, qui asseuerare sunt ausi mundum æternum esse, atq; ex nihilo non posse fieri aliquid, quod commentum sancta ab initio anathematizauit ecclesia. Fatetur utiq; uerum esse, quod legitur: In principio fecit Deus cœlum & terrã. Et illud, quod Gen. 1
per Euangelistam dicitur: In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deum, & Deus Io. 1
erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. Nihil exclusit dicens, omnia per ipsum facta sunt, prꝫter id, per quod facta sunt. Cœlum, solem, lunã, stellas, angelos, aerem, & quicquid spirat per eum, aquas, & omne, quod natat in illis, terram, & uniuersa quæ producuntur ex ea, uegetant, uiuũt, & mouentur in ea, in ipsum etiam hominem, de cuius creatione mentio specialis habetur, ne inaniter eleuetur supra id, quod est, uelitq; plus sapere, quàm oportet. Sic enim B
habet: Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in illum spiraculũ uitæ, & factus est homo in animam uiuentem. Narrat diuinus sermo Deum formasse hominem de limo terræ, ne alium corporis sui quàm Deum ueneraretur autorem, discerétq;, quid esset, ne de se superbiẽdo præsumeret, qui se de limo uilissimo sciret esse plasmatum. Ipse quoq;, qui corpus condidit, animã inspirauit, quæ (uidelicet) ipsum uiuificaret corpus, rationeq; polleret, per quam opificem agnosceret suum, diligeret, coleret, laudaretq;. Clamat igitur innata hominis ratio, ut illum ex toto corde & ex tota anima diligat, eidemq; totis uiribus famuletur, à quo gratis non solum est conditus, uerumetiam reformatus, atq; redemptus. Factus quidem est per gratiã, reformatus per aquã, redemptus aũt per sanguinẽ. Hic est (inquit Ioãnes) qui uenit per aquã & sanguinẽ Iesus Io. 5
Christus, nõ in aqua tãtum, sed in aqua & sanguine. Dedit enim homini, ut esset & hoc
C sine prꝫcedentibus meritis. At quoniã quod perceperat homo, delinquendo amisit, nõ (uidelicet) esse naturæ, seu gratiæ, illũ reformauit per aquã baptismi seu spiritus sancti, Gen. 2
de qua legitur: Dabo uobis (ait dominus) aquã mundã, & mũdabimini ab omnibus in- Ezech. 36
quinamentis uestris. Atq; redemit per sui effusionem cruoris, dũ penderet in ligno, quatenus certissimè sciret illius spõte se debere mãcipari obsequio, à quo percepit, nedũ ut esset, qui non erat, uerumetiã ut reficeretur, & qui perierat, redimeretur. Erraui (inquit Psal. 118
Propheta) sicut ouis, quꝫ perijt, quære seruum tuum. Quæsiuit errantem ad auram post meridiem, & in medio luporum reperit, repertũq; lauacro regenerauit aquæ, & sanguine consecrauit. Hic est funiculus triplex connexus à Christo, qui ingratitudine sola dirumpitur. Isto rationales homines trahit ad se. Quum exaltatus fuero (inquit) à terra, Io. 12
omnia traham ad meipsum. Et per Prophetam: In funiculo Adam, in uinculis caritatis Ose. 11
attraxi te miserans tui. Recogita igitur ô homo, quis te fecit, refecit, perfecit, & affluentissime sapientiam, exemplũ adinuenies atq; mercedem. Sapientiam utiq; mysterio,
D exemplum in ligno, mercedem autem in cœlo. Hinc ad obedientiam arduorum alacer, ad tolerantiam aduersariorum fortis, nec minus ad contemptum uisibilium eris accensus. Hæc mentis intuitu sancti aspexere martyres, propterea spreuerunt seculum, passiones calcarunt, & imitati sunt Christum, qui usq; ad mortem crucis pro nobis obtemperauit patri. Ex illis Georgius propugnator eximius extitit unus. Terrenæ namq; abrenunciauit militiæ, ut Christi miles efficeretur egregius, facultates quas habebat dispersit pauperibus, ut diuitias perennes possideret in cœlo, suam quoq; animam odiuit in mundo, ut in uitam illam custodiret æternam. Repererat preciosam margaritam latitantem in agro, per quod distractis omnibus mercatus est eam, dominum dixisse audierat, nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus Luc. 14
Prætulit discipulatum Christi opibus, honoribus, uoluptatibus, corpori, & temporali uitæ, ideò intrepidus, armatus, & nudus secutus est Christum. Non carceres, gladios, fustes, uincula, aculeos, tortores, ignem, tyrannos expauit, nec mortem. Nudus nudum Christum attendebat in stipite, illius accendebatur exemplo, eiusq; passionis doloribus angebatur. O beata mens martyris, quæ nec tribulatione, nec angustia, nec plagis,

nec laboribus, nec præsentibus, neq; futuris à Christo ualuit separari. Viuebat in carne, E
Gal. 2 & corde cum Christo iam pendebat in cruce, ideoq; dicebat: Christo cruci confixus sum, uiuo ego, iam non ego, uiuit autem in me Christus. Longè excellentius Martyr sic mortuus uiuebat in Christo, q̃ si feliciter florens alienus esset à Christo. Est planè quędã beata mors, & quędã uita miserrima, nedum in futuro, uerumetiã in præsenti seculo nequã. De futuro nãq; sic habes: Preciosa in cõspectu domini mors sanctorũ eius. Et alibi
Ioan. 115 Psal. 33 Mors peccatorũ pessima. Pessima propterea peccatorũ mors dicitur, quia cruciatibus uiuit, nutritur flãmis, desperationis mucrone transfigitur, mortisq; acerbitate nõ moritur. Sanctorũ aũt ob hoc preciosam esse mortẽ noscitur, quia miserijs finẽ exponit exilij, perpetuæ felicitati præstat aditũ, immortalitatis tribuit stolã, coæquat angelis, & electos quosq; coniungit Christo. Impræsentiarum nempe detestanda spiritualis quædam mors est, quæ eo minus in corpore probatur perniciosior esse, quo prosperis magis successibus pollet, abũdat delitijs, facinoribusq; replet. Iacet prorsus tũc anima delictis oppressa, & defuncta in sepulchro malæ cõsuetudinis cæcata tenebris, conscientiæ onere F
Iohel. 1 grauata, fœtens in uoluptatib. carnis, sicut de talibus ore prophetico dicitur: Cõputruerunt iumenta in stercore suo. Putrescentes illos appellat nõ mortuos, ut post mortem eosdem etiam putruisse denunciet. Mortis huius horrendæ figurã Lazari quatriduani fœtentis in tumulo denunciabat conditio, quæ à sanctis ideò sororibus plangebatur, quia spirituali carebat uita. Spiritualis namq; & uita uera Christus est, quẽ qui possidet mundo mortuus esse censetur, & uiuus Deo. Hos Apostolus fidelibus discipulis perhibuit dicens: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. Verum ne istam secundum carnem, uel semper eosdem appellasse mortuos arbitraretur
Col. 3 quis adiecit: Scimus quod quum Christus apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. Vides quam locuples talis sit mors, quæ uitam cum Christo præstat æternam. Sic planè mortuus erat beatus Georgius uiuens in Christo. Mortuus quippe erat uitijs, mortuus erat seculo, mortuus erat & sibi. Nisi taliter fuisset mortuus, minime Christo uiuere potuisset. An non mortuus erat seculo, qui oblatas dignitates G
& gaudia pro amore Christi & spe æternæ mercedis repudiauit ut stercora? Nonne uitijs erat defunctus, qui laboribus, abstinentia, paupertate, uirtutibusque cæteris corpus quotidiana maceratione domabat? De talibus Pauli uoce dicitur: Qui autem sunt
Gal. 5 Christi, carnem suam crucifixere cum uitijs & concupiscentijs. Quomodo uerò sibijpsi uixisse sanctus iste dicendus est, qui uerbum Dei circumquaque disseminans Christo gloriam audientium auribus insonabat? Quos ualebat auferre diabolo, lucrabatur Christo. Magnanimitate namque præcinctus, & caritatis dono suffultus coram regibus & terræ principibus Christum libera confitebatur uoce. Hinc factum est, ut carceri manciparetur, uirgis & scorpionibus cæderetur, lampadarum ustionibus cremaretur, laniaretur, torqueretur, perimeretur. In his quoniam uiuebat in Christo, se exhibebat ut mortuum. Nulla planè in illo quærimoniæ resonabat uox. Nullus repugnandi motus, nulla intolerantiæ seu murmurij eidem inerat cogitatio, sed lætus corde, intentione immobilis, deuotus animo, menteq; tranquillus laudabat Deum, carnificibus cõpatiebatur, se odiẽtes diligebat. Erat prorsus hoc grãde prodigiũ intueri hominem hilari uultu, religiosis sermonibus intrepido corde gaudere supplicijs, & morti se H
sponte subijcere. Cuius hæc immensa ô Deus esse fatenda sunt opera, nisi tua, qui facis mirabilia magna solus? Qui enim cœlũ pugillo contines, & terram metiri palmo sancti tui Georgij possidens animã ueluti insensibilem illum faciebas in pœnis. Exhibuerat seipsum tibi hostiam uiuentem, sanctam, atque uirtutes redolentem. Istius sacrificium innocentis Abel oblationibus (ut arbitror) prætulisti, quoniam de suis ille, iste autem holocaustum suum exoluit ex se, quanquã & ille seipsum innocenter uiuendo donauerit tibi. Ambo tamen iusti, ambo tibi gratissimi. Ille fratris liuore, iste autem pro tui nominis gloriosa confessione occubuit. Ille decimas & munera tibi fideliter offerebat, iste uerò totũ, quod possidebat, distribuens, egenos & uiduas diuitiarũ suarum fecit esse hęredes. Veneratione prorsus dignus est, qui ut expeditius ambularet post dominũ, terrenarũ facultatũ reiectis oneribus ad martyrij uiriliter certamen aggressus est. Nouerat duobus dominis seruire non posse. Illum præposuit, illiq; famulari elegit, cuius iugum suaue

A suaue est, onusq; leuissimũ. Domino nanq;, cui obtemperari decuit, amoris quem in tolerantia passionis exhibuit, rependere curauit uices. Tanquam bellator præcipuus arbitratus est fore incongruũ, ut patiente rege atq; pro animarũ occũbente salute ipse segniter uiueret, & sine certaminis exercitatione deficeret. Frequenter animo illud euangelicum reuoluebat: Maiorẽ caritatem nemo habet, ut animã suam ponat quis pro amicis suis. Quãobrẽ dilectionẽ quã habebat ad dominũ, factis maluit ostẽdere, quàm uerbis. Redemptorẽ utiq; suum non ingratus de munere est imitatus in morte, de quo ait Propheta: Sicut ouis ad occisionẽ ductus est, & tanquã agnus coram tondente uoce obmutuit non aperiens os suũ. Obmutuit planè iste, & os suum nisi orando aperuit, quatenus hostia Deo patri acceptabilis fieret. Nec illi in longanimitate patiẽtiæ inueniretur dissimilis, qui in crucis perpessione supplicij, eloquiũ nullum contradictionis emisit. Hinc gestum est, ut domini sui sicut socius extitit pœnæ, ita particeps illius efficeretur gloriæ, qui in cœlesti regno cum patre, & spiritu sancto triumphat in secula. Amen. Esa. 53

B *In festo sancti Marci euangelistæ.*

PEragrantibus nobis in huius uitæ ærumnoso itinere eo maior accrescit fiducia pertingendi ad patriam, quo solidioris autoritatis catholicã munitam agnoscimus esse ecclesiã. Vbi enim uiæ dubietas est, procul dubio ibi est & gradiendi tarditas. Verũ aliqualem ambiguitatẽ in orthodoxa fide inesse dubitet nemo, hanc qui fundauit non super arenam, neq; super arentem locauit terrã, sed super durissimã petram (uidelicet) super se, de quo ait Paulus: Petra autẽ erat Christus. Nedum stabiliuit illam in se, uerumetiã scripturarum testimonijs, oraculis prophetarũ, apostolorum prædicationibus, portentis miraculorũ, martyrum innumerabilium sanguine, atq; iustorũ omnium assertione muniuit. Tali eam instituit robore, ut nullus diffideret id cõfiteri, quod ipsa. Summæ etenim dementiæ est aut prophetarum uocibus, aut apostolorũ testimonio repugnare. Repugnare dixerim, etsi nõ uocibus, tamẽ uita. Sunt planè, qui fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Huiusmodi quãuis uera proferant, mendaces tamẽ sunt, nõ ueritati, sed sibi. Veritas enim nullius testimonio indiget, habet testimonium in se, cui neq; malus neq; iniustus ualet obijcere quicquã. Dat uoces suas in cordibus omniũ ratione utentium, conuincit illos, & legibus suis (uelint nolint) facit esse subiectos. Ipsi nanq; ueritati peruersi homines non ratione, sed sola uoluntate resistunt. Est enim humana ratio arbiter quidã æquissimus eruditus per legẽ ueritatis, quæ lumine suo neminẽ facit exortem, sed lucet super bonos & malos, & se infundit super iustos, atq; iniustos. Hæc uniuersos complectitur, seruos & liberos, Scythas & barbaros, mares & fœminas Iudæos & Græcos, fideles atq; gentiles. Lege quippe sua ueritas non solũ, qui sub lege sunt, sed etiã qui sine lege esse creduntur, absq; errore dijudicat. Illos sibijpsis insinuat, atq; conscientiæ propriæ facit esse notissimos. Clamat pro ueritate cõscientia ipsius irradiata splẽdore in cordibus mortaliũ, atq; iuxta qualitates operum gloriã pollicetur, siue minatur ipsa suppliciũ. De hoc Apostolus inquit: Quum enim gentes, quæ legẽ non habent, naturaliter quæ legis non sunt, faciunt, eiusmodi legẽ non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentiũ, in die quum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangeliũ meum. Vnde (oro) qui sine lege sunt, sibijpsi sunt lex? Vtiq; per rationem conscientia ipsorum iudicante, quę in arcano à ueritatis eruditur lege. Nam conscientiam aliud nil esse arbitror, quàm rationis iudiciũ in ueritatis lumine pro palatum atq; discussum. Hinc rectè colligitur, quod qui conscientiæ bonę carent usu, & conditoris abutuntur munere naturali, introrsus quidem ueritatem percipiunt, nolunt tamen intelligere, ut bene agant, eorum (scilicet) malitia seu uoluptuosæ carnis illecebra subuertente arbitrium. Hinc peccati serui & liberi efficiuntur iustitiæ, taliaq; perpetrant, de quibus merito pòst erubescant. Beatus planè, cuius naturalis ratio uehiculo ducitur ueritatis, eiusq; pulchritudine semper allicitur. Porrò non extinguetur in nocte tentationis lucerna illius, neque in huius peregrinationis tabescet itinere. Talis profecto fuit gloriosus euangelista Marcus, cuius miræ sanctitatis præconia, & diri agonis felicem exitum ubique hodie extollit ecclesia. Iste nanque de tenebris ueritatis

(marginal notes: 1. Cor. 10 at "Petra autẽ erat Christus"; C at "Huiusmodi"; Ro. 12 at "De hoc Apostolus inquit"; D at "ciunt, eiusmodi")

uocatus ad lucē. Eiusdē ueritatis testis est factus & præco. Nemo sanè sufficiēter edicit, B
quanta per hunc erudimenta uirtutū, fidei sacramenta, dona gratiæ, futuræ uitę indicia,
stupenda saluatoris gesta, ueritatis testimonia sancta perceperit ecclesia. Iste etenim est,
Apoc. 14 quē Ioannes mysterialiter præuidens ait: Vidi alterū angelum uolantē per mediū cœli,
habentē euangeliū æternū, ut euangelizaret illud sedentibus super terrā. Angelus ideò
nuncupatur, quia degens in carne angelicā ducebat uitam. Quāuis enim cum hominibus conuersaretur, humana pertractaret negocia, & corporalis uitę sustentaretur alimo
Phil. 3 nia, mente tamen & desiderio iugiter ferebatur in cœlū, ita ut cū Apostolo diceret: Conuersatio nostra in cœlis est. Nam quod sperabat implendū, contemplando atq; diligendo gustabat, ex parte tamen. Nam quamdiu sumus in corpore peregrinamur à domino per fidem ambulantes nō per speciē. Volasse aūt perhibetur, ut undiq; illum euangeliū sanctū annunciasse ostenderet. Nempe in omnē terrā sonus eius euangelij cōcrepuit, et in fines orbis terræ uerba prædicationis ipsius manifestata noscuntur. Magnus uolatus iste est, qui per climata mundi alas suas extendit. Habet alas quatuor hic angelus noster F
euāgelista Marcus, & facies totidē quemadmodū per Prophetā sub animaliū quatuor
Ezech. 1 figura dicit: Similitudo quatuor animaliū quatuor facies, & quatuor pennæ uni, similitudo aūt uultus eorū facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorū quatuor, facies autē bouis à sinistris ipsorū quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorū quatuor, & facies eorū & pennæ eorū extentæ desuper. Mira prophetę huius uisio in euāgelistis perfecte completa. Singulis nanq; euangelistarū quatuor facies inesse declarat, siue propter eorundē cōformitatē in narratione gestorū saluatoris, quoniā quod unus affatus est, disseruerūt & cæteri, siue propter spiritualē intelligentiā facierum atq; pennarū, quæ in unoquoq; eorū perspicue claret. Per humanā quippe faciem susceptionē disciplinæ, quæ moribus ac uirtutibus decorat, per leonis uerò effigiē rugitū prædicationis, quæ doctrina euangelica mediante perficit, per bouis aūt uultū tolerantiā pœnę, quę in carnis maceratione percipit, atq; per aquilæ similitudinē contemplationē præcipuā, quæ per mentis eleuationē exhibet, agnosce. Sancto nanq; huic sicut & cæteris euangelistis prærogata est G
spiritualis disciplina uirtutū, credita sunt diuinorū eloquiorū præcelsa rudimenta: donatum est crucē quotidie baiulare post dominū, necnon secretorū cælestiū ueneranda mysteria cōtemplando rimari. Hinc notitia ueritatis, caritatis ardore, reuelationis aspiratione, operationis perfectione decenter ornatus humana trāscendebat, & tanquā quibusdam spiritualibus pennis ferebat in cœlū. Absens ab angelorū consortio erat corpore, sed spiritu præsens. Quotidianis laboribus exercitatus ueluti sidus splendissimū refulgebat. Dilectus planè Deo & hominibus erat, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorū, magnificauit eum in conspectu gentium, ducemq; sui instituit populi. Nempe eundem meritis & dignitate dominus ostendit illustrē. Duplici sanctus iste insignitus est stola. Habet in ecclesiæ tabernaculo locum non infimum, apostolatusq; cathedra cum patribus sublimatur in terra, atq; in cœlorum regno angelorū
contubernio sociatur. Vbiq; est potens, ubiq; est magnus. Potens in miraculis, magnus H
in donis, potens uirtute, magnus honore. An non potens est, qui tanta quotidie beneficia poscentibus præbet? Inuocat illum oppressus, & leuamen sentit, eius implorat auxilium infirmus, & sospitatem recipit, in mari, in solitudine, in periculis inter latronum acies exoratur, & iuxta fideliter poscentium suffragatur uota. Offert enim Deo orationes ad se clamantium atq; gementium, ut beneficia conferat. Intercedit & obtinet, compatitur & sua interpellatione defendit. Suo nunquam frustratur uoto, quoniam ardenter, quoniam recte, quoniam precatur humiliter. Felices dixerim, qui tanto propitiantur patrono, taliq; gubernatore reguntur. In sancto hoc quemadmodum & in cæteris commendat Deus gratiam suam. Per illum enim exhibet beneuolentiam, gratificat munera, preces suscipit, largitur ueniam, manum porrigit, delinquentes sustinet, tribuit uitam. Nemo sanè est, quamuis sanctus, quamuis sit iustus, qui sanctorum non indigeat patrocinio. Per se quis est, qui sufficiat sibi? Quis est, qui non frequenter ruat? Erret sæpe? Orandi interdum fiduciam non amittat? Quid sibi expediat, non ignoret, auxiliòue non opus habeat alieno? Istis spiritualibus de causis atque alijs quàm plurimis suffragia sunt quærenda sanctorum. Nónne temeritati ascribendum est, ut inter

A ter medias inimicorum acies inermis solus & tutus incedas? Sanguini tuo tui insidiantur hostes, thesaurum quem geris, diripere moliuntur, & sine sanctorũ uis progredi comitatu? Certè si robustus esses & prouidus, minimè hoc audire debueras, quanto minus quum infirmus sis, ignores astutias satanæ, & tuæ peregrinationis itinera nescias? Sano igitur consilio utere, & salutis monita diligenter attende. Seruos Christi, & altissimi amicos, potissime autem eos, qui præsentis auxilij euasere naufragia, & æternæ patriæ applicuerunt ad portum, tuos intercessores habere studeto. Ipsi adminiculo suo te protegant, ne extollaris in prosperis, neq; frangaris aduersis, ne securitate torpescas, nec desperatione intereas. Poteris innumera corporis & animæ euitare dispendia, si sanctorum fueris deuotione affectus. Poterunt equidem, quum resolutio aderit tua, patrocinari uehementer. Tunc ut nosti omni humano destitutus auxilio Deo permittente aduersus dæmonum insultus, qui illo tempore acrius sæuire consueuerunt, tibi orationum suarum interuentu opitulari ualebunt. Beatorum igitur interim amicitia B fruere, qui imperturbabili caritate Deo coniuncti sunt. Illos uotis aduoca, deuotionibus uenerare, præconijs effer, precibus pulsa, flecte lachrymis, conuince gemitibus, ut itineris tui sint socij, teq; ambulantem, quiescentem, errantem, delinquentem, laborantem, non deserant morientem. Marcum uerò euangelistam inter cæteros præcipue habeto deuotum. Magni namq; meriti, maximæq; est autoritatis, utpote insignis doctor, præcelsus euangelista, sanctissimus uir, gloriosusq; martyr. Tibi suis poterit auxiliari orationibus, te scripturis instruere, exhortationibus inflammare, atq; clamoribus euigilare ad uitam. Non enim ab re inter sancta animalia, quæ spiritu fuere pronunciata prophetico, euangelista iste Leonis gerit imaginem. Quamuis enim siue quoniam à Ioannis prædicatione euangelij sui exordium sumpserit, siue quia cæteris clarius ipse dominicæ resurrectionis mysteria reserauit, Leo figuraliter nuncupetur. Merito tamen ob rugitum uocis suæ, qua docet pœnitentiam agere, deserere uitia, repugnare diabolo, futurum deuitare iudicium, atq; æternæ gloriæ desiderare triumphum, speciem de- C signatur habere Leonis, cui propter animositatis audaciam, & roboris uirtutem ac uociferationis impetum inter quadrupedia tribuitur principatus. Confidens igitur istius sancti implora suffragium aduersus aereas, quæ te infestare non desinunt, potestates. Nam cõminationibus ac beati Marci orationibus propulsare tranquillitate poteris optata. Tunc ore cordeq; diuinam laudabilis clementiã, quæ euangelico mediante præsidio fugauit tenebras, confudit hostes, sedauit tentationes, atq; in omni contrario euentu humiles ad se confugientes consueuit eripere. O Dei nostri colenda benignitas, quæ peregrinationis nostræ fautores & socios nedum beata angelorum agmina, uerumetiam sanctos in æthera dirigit triumphantes. Hinc spirituales Deo promendæ sunt laudes, gratiarum actiones soluendæ, ac iugiter sanctorum ueneranda memoria, quoniam supernorũ ciuium interueniente ministerio mentis excutitur torpor, dubietatis scinditur uelum, cœlorumq; patefiunt arcana, quatenus peragrantibus nobis cursum præsentis exilij uia efficiatur planior, tolerabilior pœna, amabilior gratia, & ani- D mus in omni calamitate hilarior, mediatoris nostri nihilominus operãte atq; cooperante clementia, quæ laboranti sponsæ suæ ecclesiæ præstat gratiam, pollicetur q; gloriam, in qua cum sanctis omnibus collætatur magnifice æterni genitoris sui laudans bonitatẽ uiuentis in secula. Amen.

In festo sanctorum apostolorum Philippi & Iacobi.

Mpensi beneficij hæc cõmunis est ratio, ut nunquam condigna debeat priuari mercede. Aequa ministerium & merces sunt semper lance pensandæ. Nempe si mercenariũ requisieris, illi iniunxeris opus, & post cõsummatũ laborẽ debitũ, eidem stipendiũ negare uolueris, diuina te increpabit lex, innata arguet ratio, propriaq; conscientia aduersum te acclamabit uehementer. Non allegabis (inquit Dei sermo) os boui trituranti, dignus est operarius mercede sua. Discis procul dubio ex ijs, quæ extra uel circa te fiunt, quid de Deo præsumere, quid ue debeas ab illo percipere. Habet agrũ, habet uineã, quã tibi tradidit excolendã. Ager iste spiritualis ecclesia sancta est. Agri huius fertilitatẽ grandæuus patriarcha Isaac & sanctus caligans corpore, mente uerò longe prospiciens cõtemplando dicebat: Ecce odor filij mei sicut odor

1. Cor. 9
Gen. 27

odor agri, cui benedixit Deus. In ipso ô quanti redolent uirtutũ flores, quàm multæ fœcundæ arbores, & quot insertæ sunt uineæ. Porrò in hoc agro caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, molestia, continentia, Castitas, sobrietas, fortitudo, humilitas, obedientia, iustitia, puritas, rectitudo, tẽperantia, spes, seculiq; contẽptus inæstimabilis fragrant odore, adeò ut in eruditis mentibus eum colentium concupiscentias excitet sempiternas. Sunt iusti quiq; & sancti patres diuersi (scilicet) generis spiritualia arbusta in illo erecta ad sidera semper uirentia, folijs diuinorum eloquiorũ amœna, pietatis & misericordiæ operibus fœcunda, quę nequaquã inutiliter terrã occupant, sed iustitię producunt ex se fructũ, alia trigesimũ, alia sexagesimũ, alia uerò centesimũ. In Christo quoq; innumerę plantatæ sunt uineæ singulę (uidelicet) fidelium animæ, quæ ratione unitatis nunc uinea, nunc particularitatis consideratione uineæ nuncupantur. Vtrunq; in Canticis exprimitur canticorũ: Descendi (inquit sponsus) in hortum meum, ut uiderem poma conuallium, ut inspicerem si floruisset uinea, & germinassent mala punica. Alio quoq; in loco idem ait: Ficus protulit grossos suos, uineæ florentes dederunt odorem suum. Merito electorũ animæ uineæ uocitantur, dum Christo cohærentes uberes proferunt botros. Christi uniuersæ sunt animæ. Illi quippe electorum tantum insertæ sunt animæ, reproborum uerò alienæ, quamuis propriæ. An non omnes animæ ipsius sunt, quas creauit, & corporibus infudit, quũ uoluit? Per Prophetam quid ipse loquatur, attende: Omnes (inquit) animæ meæ sunt, ut anima patris, ita anima filij mea est, & tamen anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatẽ filij. Ac si aperte diceret: Propriã animã singulis tradidi excolendam. Quę enim fructũ exhibuerit permanebit in me, infœcunda uerò & inutilis tolletur, ejicietur foras, & in ignem mittetur, quoniã meam neglexit uineã, quã illi præstiti ad operandũ. Ex operibus igitur suis suã ualet quisq; metiri mercedem. Aequus arbiter dominus Christus est, & debitã operarijs singulis remunerationem impendit. Bonis quidem cœlorum gaudia, sceleratis uerò gehennę supplicia. Neq; enim bonis semitas iustitiæ deserentibus, & in malo decedentibus ante acta bona opera prodesse, quemadmodũ conuersis peccatoribus & perseuerantibus in bono pręterita delicta obesse non poterunt. Sic dominus per Prophetã pronuncians ait: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatẽ, ponam offendiculũ corã eo, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius, quas fecerit. Sed etsi peccator conuersus fuerit à uia sua mala, feceritq; iudicium & iustitiã, uita uiuet, & non morietur. Iniquitatum quippe illius, quas operatus est, non recordabor. Hac prophetica sententia admonentur uniuersi, ut timeãt, & stabiliter in bono perduret, qui bonus est, qui uerò malus, resipiscat à malo, & quod bonum est, faciat. Qualem enim unumquemq; uitæ reperiet terminus, talem iustitiæ statera pensabit. Quamobrem indesinenter uigilandum est, ne imparatos nos interitus repentinus excipiat, ne ex desidia torpentes paterfamiliâs in uinea sua inueniat. Horrendum sanè est incidere in manus Dei uiuentis, atq; fructum negligere spiritualium uinearum, quas dextera altissimi plantauit in agro ecclesiæ, sanguinis sui emit precio, angelorumq; sepiuit custodia, propter ferarum siluestriũ atroces insultus. Tanto siquidem cum studio illas munit, protegit etiam excoli debere imperat, ut non sine mercede deficiant, qui in istiusmodi instituti sunt agro. Omnes profecto ad hoc opus perficiendum inuitat, quosdam tamen ut solum propriam, quosdam uerò ut non neglectis proprijs etiam exerceant alienas. Vnicuiq; agricolæ uinearum dominus secundum suum laborem remunerationis impertietur præmium, dummodo labori operis caritatis coæquet affectũ. Est namq; caritas retributionis modus, cũ quo laborantiũ mensurantur sudores. Non enim æqualiter, sed iuxta caritatis gradus felicitatis æternæ prærogatur denarius. Hinc est, q̃ in terra uiuentiũ omnipotentis patris est domus, nõ una, sed mansiones multæ esse perhibent̃, quatenus ex mansionũ diuersitate electorũ gloria dispar fore cognoscat̃. Optime aũt & absq; errore aliquo singulorũ scit Deus merita, & quid quantúmue quisq; percipere debeat, pensat. Cæterũ quẽadmodũ malis supplicia citra condignũ, ita & bonis ultra congruũ largitur & pręmia. Ardentius tamẽ coronat, q̃ dãnet. Sicut per Prophetã dicit̃, quantũ distat ortus ab occidẽte, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quõ miseret̃ pater filiorũ, misertus est dñs timentiũ se, quoniam

Marginalia: Cant. 6 (beside "uineæ nuncupantur"); Cant. 2 (beside "germinassent"); Ezech. 18 (beside "phetam quid ipse"); Ezech. 3 (beside "terita delicta"); Heb. 10 (beside "liâs in uinea"); Ioan. 14 (beside "domus, nõ una"); Psal. 102 (beside "tamẽ coronat"). Section letters: B, F, G, H.

A quoniã ipse cognouit figmentũ nostrũ. Opportune plurimũ uolens Vates memoratus diuinę miserationis cõmendare affectũ, patris ad filios miseratione͂ expressit, quum nemo ignoret erga filios patre͂ sæuire non posse. Verũ si contra filios parentes odiose irasci nequeunt, ualebit Deus, qui uerus & naturalis est pater? Per Prophetã quid idem loquatur, aduerte: Nũquid (ait) potest mater obliuisci infantis uteri sui? Tame͂ & si illa oblita fuerit, ego tui nõ obliuiscar. Qua ratione eorũ obliuiscetur, quos uoluntarie genuit uerbo ueritatis suæ, condidit gratis, passione redemit? Nempe nequaquã obliuiscitur, etiam quũ irasci uidetur. Sic nanq; legitur: Quũ iratus fueris, misericordię recordaberis. Nam quę ira ab insipientibus nuncupat̃, in Deo misericordia esse cognoscitur. Flagella quippe quę irrogãtur peccatoribus, quamuis de indignationis fonte emanare credant̃, prodeunt tamen de radice caritatis. Ego (inquit dominus) quos amo arguo, & castigo. Hoc uerbere se emendatũ fuisse Propheta cõmemorans ait: Castigans castigauit me dominus, & morti nõ tradidit me. Quãobre͂ siue dominus nos feriat, siue muneribus mulceat, ad emendatiore͂ uitam semper nos prouocat, ut non quod puniat, sed potius in nobis reperiat quod coronet. Coronat inquã gratissime uniuersos timentes se, sanctis uerò suis duplicia pręstat. Attende (oro) quid tibi hodie proponit ecclesia. Sanctorũ utiq; apostolorum Philippi & Iacobi merita cõmendat & gloriã. Horum apostolorum præcelsa sunt merita, quibus per spiritum datus est sermo sapientiæ atq; scientiæ, genera linguarum, sermonumq; interpretationes, & dona cætera, quæ ad conuersionem infideliũ necessaria esse probantur. Erant plane tanquã luminaria magna perlucida uerbũ uitę in se continentia, ac in opaco seculi huius loco radiantia. Non enim uisibile corporeis oculis exhibebant lumen, sed mentibus rationabilibus fidei & sapientiæ agnitione͂ præbebant, neq; in persuasibilibus humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus ipsorum erat prædicatio. Annunciabant dominũ Iesum illiusq; aduentus causam eius miraculis confirmando eloquia. Faciebant procul dubio gaudium magnum omnibus audientibus inferendo eorũ auribus mellifluum nome͂ Iesu, ipsiusq; erga homines dilectionem præcipuam. Conuersatione sancta & religiosis moribus ad uirtutum studia credentium ædificabant animas. Erat nanq; admiratione ac imitatione dignissimũ aspicere uiros sapientia decoratos, sanctitate sublimes, faciendorũ miraculorum uirtute insignitos, amicos Dei, Christi discipulos, cœlestis regni præcones, angelorum conciues, sordescere uestibus, temporali indigere substantia, esurire, sitire, penurias pati, uolenti animo perferre contumelias, sponte pro honore Dei & animarũ salute uerbera, plagas, carceres, uincula, exilia, aculeos, ferrum, ignes, gladios, uaria tormentorum genera, ipsiusq; diræ mortis subire supplicium. Quippe quum possent unico consensu sublimari honoribus, diuitijs ditari, temporali pace potiri, abundare delicijs, & in hoc seculo (iuxta humanæ uitę consuetudinem) florere feliciter. Delegerunt tamen ob amorem Christi ac testimonium fidei te͂poraliter pati, ut futuræ gloriæ mererentur esse participes. Nouerant prænominati apostoli duobus dominis seruire non posse, neq; licere utriusq; seculi uoluptatibus frui. Propterea sedula intentione orationi uacabant, emittebant suspiria, lacrymas ubertim fundebant, ieiunijs atterebant corpora, domabant carnem uigilijs, super nuda cubabant humo, æstu diei urebantur, & noctis afficiebantur gelu, peragrabant per solitudines, penetrabant nemora, per prouincias ambulabant & urbes, marinis se committebant fluctibus, per fluminum uada transibant, latronum piratarúmque se periculis exponebant, quatenus calcatis mundi illecebris placerent Deo, cœloq; labores præmitterent suos. De gemitibus insuper egenorum, de pauperum inedia, de compassionibus oppressorum, de lacrymis uiduarum, de conuersione peccantium, de confessione iustorum, atque de animarum salute in ciuitate domini uirtutum superna (uidelicet) Hierusalem spirituales sibi diuitias aggregabant, quas non consumit ærugo, nec demolitur tinea, neque fures fodiunt uel furantur. Hinc istorum apostolorum quanta sint merita, luculenter apparet. Nam ipsorum die martyrij iura silent, quiescunt iudices, fora clauduntur, artificia cessant, aperiuntur templa, ecclesiæ laudibus resonant, concurrunt populi, uigiliæ celebrantur, omnesq; sanctorum triumphis congratulari uidentur. Veridica in eis Vatis probatur esse sententia, quæ domino decantans ait: Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus

Marginalia: Esa. 49 — Tob. 3 — Apoc. 3 — Psal. 117 — B — C — D — Psal. 138

patus eorum. Nimis planè, quoniam non minus in cœlo, quàm in terra laudum efferuntur præconijs. O si posses mentis attollere oculos ad ea, quæ sancti percepturi sunt à domino, mirareris utiq;, quomodo quum sit homo putredo & uermis, ad tam sublime gloriæ ualeat euolare fastigiũ. Nempe corporis natura non patitur, ut eleuata in cœlum, atq; choris sociata angelicis uiuat in æternum. Hic esurire, sitire, fatigari, cibum sumere, somnum capere, lassescere, infirmari, moriq; compellitur. Horum autem nulla ibi prægrauatur molestia. Delicijs animæ nutritur corpus, Christi iucundissima uisione lætatur, fraterna societate congaudet, atq; sensuum amœnitate relectum nihil est, quod ul B
Apoc. 21. tra iam timeat. Absterget quippe Deus (quemadmodũ legitur in Apocalypsi) omnem lachrymam ab oculis sanctorũ, & mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quæ prima abierũt, & dixit, qui sedebat in throno, ecce noua facio omnia. Noua dominus omnia non ab re se post resurrectionem pollicetur esse facturum. Nam immortalitatis, agilitatis, spiritualitatis, & claritatis dotibus humanum uestietur corpus, & septempliciter sole splendidius erit, anima uerò ad æqualitatem transibit angelorum, eadem Dei beatifica uisione fruetur, qua ipsi pari generationis æternę uerbi Dei cognitione gaudebit, atq; de ipso diuinæ bonitatis fonte hauriet suauitatis dulcedinē, F
Psal. 35 delectabilisq; amoris abundantiam, sicut & illi. Inebriabuntur planè sancti ab ubertate domus Dei, & de torrente uoluptatis illius potabunt, atq; in eius lumine inaccessibile & ineffabile uidebunt lumē. Erit eisdem perenne gaudium: læta comprehensio, facialis uisio, secura tranquillitas, libera possessio, atq; imperturbabile bonum carens malo, labem nesciens, timorem non sentiens, sed intima caritatis exultatione fœcundum. Non
1. Cor. 2 uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ in illo futuro cœlorum regno præparauit Deus diligentibus se. Ex parte tamen illa in carne dum uiuerent, perceperunt apostoli, Christo illis reuelante per spiritum Quamobrē eorum speciositate illecti atq; succensi ultrò se martyrio tradiderunt. Desiderabant utiq; flagrantissime exire de compedibus cœnosæ carnis, & transire ad Christum, unde uterq; eorum singuli cordis uociferatione propheticũ illud decantabat dicens: Educ ô domine de custodia ani-
Psal. 141 mam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti, donec retribuas mihi tu, qui es Deus benedictus in secula. Amen. G

In festo ascensionis domini.

Aelitus prophetæ sancti afflati in spiritu quemadmodũ percipere meruerunt, ita redemptoris nostri mysteria, quæ ad humanitatē attinent pro fidelium eruditione, sub compendio insinuare curarunt. Non enim humano studio, sed à Deo didicere per spiritũ, neq; pro se tantum, sed ut posteris generationibus fidei notitia, atq; exhibitæ caritatis præclara pateret cognitio. An non ædificatur plurimũ fides, quũ ea, quæ facta cõspicimus, prænunciata longe antè fuisse cognoscimus? Hinc futura prius monstrata sunt, ut suo tempore cõpleta cre
Eccl. 36 dantur. Da (inquit unus prophetarũ) mercedē sustinentibus te, ut prophetæ tui fideles inueniantur. Nempe nulla est alia expectantiũ merces, quàm ut quod præstolantur, excipiant. Prædicabant uates dominũ Christum in carne uenturũ, & de spirituali seruitute erepturũ esse populũ Israel. Ob hoc plebiũ accendebantur corda illum uidere, & beneficiorũ eius participes fieri. Quis non merito inardesceret agnoscere Deũ uerum & hominem conceptũ sine semine, natum de uirgine, adoratũ à gentibus, præsentatũ in templo, baptizatũ in fluuio, faciendorum miraculorũ potestate præditum, uerbũ uitæ, prædicantē turbis, à discipulo traditũ, illusum, coronatum spinis, confixum ligno, felle potatum, mortuũ, resuscitatum post triduũ, cœlosq; ascendisse post modicũ? Huic planè tanquam humani generis redemptori omniũ prophetarum uoces testimoniũ perhibēt. In hunc omniũ patriarcharum figuræ concordant utpote promissum cœlitus, & in temporis dispositione ostensum. Quid prophetæ de ipso Christo uaticinati sint (oro) diligenter attēde, ne de accepto pignore in fide dubius uel inueniaris ingratus. Conceptũ quip H
Esa. 7 pe uirginis & ipsius partũ eorum unum differentē audi: Ecce (inquit) uirgo cõcipiet, & pariet filiũ, & uocabitur nomen eius Emmanuel. Gentiũ ergo seruitutē Christo fidelem
Psal. 71 agnosce prænũciatã in psalmo: Reges Tharsis (ait Psaltes præcipuus) & insulæ munera offerent, reges Arabũ & Saba dona adducent, & adorabunt eum oẽs reges, oẽs gentes

seruient

A seruient ei. Cœlestis patris testimoniũ super ipsum baptizatũ si scire concupiscis, obserua Prophetã dicentem: Vox domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus super aquas multas, uox domini in uirtute, uox domini in magnificẽtia. De prædicatione & miraculorũ exhibitione audi, quid idem per Prophetã dicat: Spiritus (inquit) domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos, remissionẽ prædicare captiuis, cæcis dare uisum, dimittere confractos, prædicare annũ acceptũ domino, & diẽ retributionis. Quòd à discipulo sit traditus, ipse in psalmo dicit: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationẽ. De illusione enim sic legit: Illusio factus sum populo huic, canticũ tota die. Quòd spinis esset coronandus, per Prophetã idẽ inquit: Spinis peccatorũ suorũ circundederunt me populus hic. De crucifixione eius Propheta inquit: Vinxistis me, nõ sicut patrẽ liberaui, qui uos de terra Ægypti, clamantes ante tribunal iudicis humiliastis me suspẽsum in ligno, tradidistis me. Quòd felle potatus sit, ait Psalmographus: Et dederũt
B in escam meã fel, & in siti mea potauerũt me aceto. De morte ipsius in libro sapientię habetur: Dixerunt impij, mittamus lignũ in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentiũ, & nomen eius nõ memoretur amplius. Quòd resuscitatus sit, inquit Dauid: Nõ derelinques animã meam in inferno, nec dabis sanctũ tuum uidere corruptionẽ. Ipse autẽ in psalmo dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi, quia dominus suscepit me. Ascensionẽ quoq; ipsius Propheta memoratus apertissime pronunciauit inquiens: Ascendit Deus in iubilatione, & dominus in uoce tubæ. Signanter tamen illũ ascendisse perhibuit, ne sublatũ ut Enoch, uel curru igneo ut Heliam raptũ fuisse putares. Ascẽdit planè nõ angelico fultus prǽsidio, sed potestate propria, quemadmodũ ore prophetico dicitur: Exaltare domine in uirtute tua, cantabimus, & psallemus uirtutes tuas. Ascẽdit inquã hodie nonnullis ex beatis spiritibus mirantibus atq; dicentibus: Quis est iste, qui uenit de Edom tinctus uestib. de Bosra, formosus in stola, gradiens in multitudine uirtutis suæ? Mirabantur non modicũ, quonam modo humana natura delicto priorũ paren-
C tum deprauata, uulnerata, ac de cœlorũ exulans regione illuc tanto cũ honore conscenderet. Neminẽ mortaliũ eousq; ascendisse perspexerãt, tametsi præcessissent multi, quorum uitã gratissimã Deo extitisse cognosceret. Verũ ut dominũ intellexerũt esse Iesum, festiua cũ exultatione eidẽ obuiã processere dicentes: Benedictus, qui uenit in nomine domini. Nemo aũt dubitet supernorũ ciuium uniuersa agmina angelorũ (uidelicet) archangelorũ, uirtutum, principatuũ, potestatũ, dominationum, thronorũ, cherubim, & seraphim domino occurrisse, illumq; ineffabilibus spiritualiũ canticorum extulisse laudibus, atq; usq; ad diuinitatis sacrosanctũ comitata esse solium. Hanc profecto mediatoris nostri sublimẽ gloriã propheta cõtemplatus aiebat: In excelso throno uidi sedere uirum, quẽ adorabat multitudo angelorũ psallentium in unum. Ecce cuius imperij nomẽ est in æternum. Psallebant utiq; pariter, & cœlestẽ aulam dulcisona modulatione replebant, eorũ tamen singuli uota propria & præconia specialia depromebant. Nouũ planè illic exortum est gaudiũ insueta celebrata solennitas, pax reformata antiqua, regiũ para-
D tum cõuiuiũ, munera prærogata amplissima, atq; iubilatione q̃ maxima hominũ & angelorũ ore cõpleta. Erat omnium una laudandi uoluntas, cõcors caritatis affectus, eadẽ contemplationis uisio, simul fruitio maiestatis, atq; interminabilis causa lætitię. Verum quoddã hominibus spirituale tripudiũ infundebatur amoris, dum supra cunctã cœli militiam propriã in Christo naturã intuebantur euectam. Hinc Christum amplius degustabant in Christo, atq; præcipuo eidem dilectionis uinculo inhærebant. Ingrediebantur quippe nunc ad cõtemplandas inenarrabilis uerbi delicias, eius diuinã generationem, & patris & filij sacratissimũ osculum. Nunc supereminentẽ plenitudinẽ gratiarũ ipsius percipiebant in anima, uerbi unionẽ, capitis excellentiã, prærogatiuã singulis personę, præcelsam sibi traditam potestatẽ, amoris uehementiam, parilitatis scientiam, gloriam deitatis, & dona quædam præcipua, quæ obtutus nequit humanus attingere. Egrediebantur autem interdum, & delectabiliter intuebantur humanitatis illius elegantiam, præclaram formam, radiantem faciem, imperiale decus, & honorabilem statum. Sicq; amoris, admirationis & gaudij melliflua in eo inueniebant pascua. O quanta illic singulis lætitia inerat, quàm læti ducebantur chori, quantus exultationis personabat concentus,

Psal. 28 | Luc. 4 | Psal. 40 | Psal. 78 | Matth. 22 | Psal. 68 | Hier. 11 | Psal. 15 | Psal. 3 | psal. 46 | Psal. 20 | Esa. 63 | Ioan. 12

tus, qualis sit harmoniæ cœlestis illabebatur gustus. Ipsorum nanque uociferatio laudis erat sicut citharœdorũ citharizantium in citharis suis. Vniuersorum etenim præcipuũ opus existebat Deum honorifice magnificare & colere, benedicere & laudare, illique medullitus ac syncero uenerationis affectu ignitas gratiarum exhibere actiones, copiosius tamen mediatori ipsi, pro quo hæc celebritas tam solenniter agebatur. Nam quemadmodum cæteros dignitate excedebat & gratia, ita eius speciale sacrificium plus reliquis in conspectu redolebat altissimi. Omnem quippe locũ replebat fragrantia, singulosque suauitate reficiebat & contemplationis iubilo. Dies ille factus est præclarior cæteris, sanctior uniuersis, sine occasu, sine mœrore, & absque uicissitudine. Facundia profecto explicare non suppetit, humanus non attingit sensus, non capit oculus, neque ingenium penetrat, huius diei quanta sint gaudia. Coniuncta sunt ima summis, & humana sunt copulata cœlestibus. Factus est unus hominum & angelorum paries in Christo Iesu angulari lapide precioso atque perfecto. Nempe in hoc die tota ciuitas cœlestis Hierusalem rosis coronata est, respersa odoribus, floribus redimita, ornata monilibus, decorata gemmis, auro depicta, & circumquaque septa cantoribus, adeò ut per omnes uicos, & plateas, atque super ipsius muros dulcisonæ laudantium perstreperent uoces. Tantus siquidem exultationis in eadem effundebatur sonus, ut etiam discipulorum Christi corda compleret. Quamobrem pro tam insolito prodigio & insueto iubilationis gaudio admirantes stupebant, ita ut mutuo sibi loqui non possent. Præpedierat quippe linguæ officium, delectationis internæ nimietas, & mista cũ admiratione lætitia. Porrò in persona istorum Citharœda egregius decantando dicebat: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini, cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Merito propter utriusque hominis glorificatã in Christo naturam cor & caro exultasse perhibentur. Vt igitur omnia in omnibus fieret Christus, tota hominis deificata est species, atque super omnem principatum & potestatem feliciter sublimata. Istiusmodi autem diuini operis irradiata splendore sancta hodierna solennitate undique mater canit ecclesia: Omnes (inquit) gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Vniuersos in hac domini ascensione iubilationis inuitat ad plausum, quatenus illi gratulentur, & se agnoscant in ipso, atque quò ille, festinent ascendere. Ipsi sanè congratulandum est, qui in huius peregrinationis campum pugnaturus adueniens post mortalis corporis necessitates perlatas, post usquequaque uerbi Dei diffusum semen, post ignominiosæ passionis perpessum agonem, post tenebrarum principis triumphum exhibitum, postque gloriosissimæ resurrectionis consummata mysteria, uisibilibus oculis in cœli palatium perenniter regnaturus intrauit. Quantum autem rationalis spiritus percipiat gaudiũ, quum suæ considerationis in Christo figit obtutus, nemo sufficienter explicat uerbis. Se quippe uidit in illo, naturam suam excellentius, quàm in prima conditione fuerat condita, reformatam agnoscit in melius, dona cumulata, additam gratiam, & supererogatam sibi cum exultatione fatetur gloriam. Hinc gaudet in spiritu, corde tripudiat, caritate flammescit, exoluit grates, occupatur in laudibus, depuratur mente, meditatione pinguescit, illucque festinat ascendere, quò sponsum suum ascendisse nõ dubitat. Ascendit inquam in huiusmodi castissimi amoris præludio, ubi Christus est in dextera Dei sedens, non corpore, non uehiculo, non humano suffragio, sed spiritu, sed cogitatione, sed desiderio, sed intentione, sed corde. Per se nanque concupiscentia impellente, ferente uoto, sponsoque trahente rapitur super se. Rapitur quidem interdum ex superaffluente gratia, ex feruore spiritus, ex suauitate amoris, ex abundantia luminis. Ascendit autem frequenter uirtute corroboratus & gratia per spirituales internosque gradus, ut eius quem diligit, ualeat delectari præsentia. Istiusmodi studia spiritualia Propheta considerans atque cõmendans aiebat domino: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum in loco, quem uoluit, etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Vidésne, quàm rationabiliter in corde per dispositos uirtutum gradus ad Dei ualeat uisionem ascendi? Verùmne pro ignorantia te, quòd non ascendas, excuses, præceptorem cœlestem in montis uertice cum discipulis residentem perfectionisque monita proferentem, audi quàm diserte quosdam spirituales instituerit

Marginalia: B (beside line 1); F (beside "rusalem rosis coronata est"); Psal. 83 (beside "sona istorum Citharœda"); Psal. 46 (beside "lennitate undique mater canit"); G (same line); H (beside "dibus, depuratur mente"); Psal. 83 (beside "di studia spiritualia Propheta").

A fuerit gradus. Aperiens quippe os suum inquit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, beati qui lugent, quoniã ipsi consolabuntur, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Ascensionibus istis eousq; peruenit, ut diceret, beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Propheta quoq; ait: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disponit in ualle lachrymarum. Nempe ab illo uidebitur Deus deorum in Sion. Optime Propheta & dominus prophetarum quoniam uno loquebantur spiritu, in eadem cõueniunt sententia. Quamobrem si recto cupis ad cœlum scandere ordine, humilitatis iace fundamentum, quatenus à domini timore initians terram uiuentium hæreditario iure per mansuetudinem & pietatis affectum ualeas possidere. Disce etiam præsentis exilij deplorare ærumnas, atq; diabolicæ fraudis agnoscere laqueos, ut lumine in te præeunte scientiæ assuescas esurire & sitire iustitiam. Hoc dum tu diligenter perfeceris, diuino fretus consilio non solum aduersa perferes fortiter, uerumetiam misericordiæ uiscera indues, per quæ gaudere cum gaudentibus, atq; ueraciter poteris flere cum flentibus. In his exercitatus, intellectus percipies donum, per quod internos omnes animi tui compones motus, & arbitrium tuum subijcies rationi, fiesq; pacificus, & patris tui cœlestis depuratam, quemadmodũ eam sortitus es, habebis imaginem. Tunc planè sapientiæ diuinæ tibi suauissimus exhibebitur gustus, tunc sacramentorum cœlestium arcana pandentur, atq; immortalis sponsi spirituali potieris præsentia, quæ purgato cordis prospicitur intuitu. Beati procul dubio mundo corde, qui per spirituales ascensus prouecti super sidera immaculati agni spiritualiter intersunt nuptijs, & inamabili ipsius delectantur aspectu. Istiusmodi ô quantis exuberãt delicijs, qualibúsue fruuntur gaudijs? Expertum audi: Prouidebam (inquit) dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear, & propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Et hoc illi unde? quo studio? qua intentione? In matutino (inquit) interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Cordis insinuauit se uacasse munditiæ, dum in exordio perniciosæ uel noxiæ cogitationis se reluctatum esse declarat. Hinc planè beatus erat, quoniam sui cordis tenebat custodiã, & paruulos suos allidebat ad petram, non sinens interioris hominis obtenebrare obtutum. Hinc etiam ad supernam patriam se ascensurum esse sperabat. Quamobrem alio in loco quasi requisitus, quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, sententiam protulit dicens: Innocens manibus & mundo corde. Istius igitur Prophetæ eruditus oraculo, atq; prouocatus exemplo peruigilem cordi tuo adhibeto custodiam, ne curis seculi, ebrietate grauetur & crapula, ne inordinato ille deprauetur affectu, ne maligni seducatur fraude, ne uitiorum labe fœdetur, neque carnis subuertatur illecebris. Cœlestem quippe quo hodie Christus ascendit, corde conscendes in arcem, si mundum ab ijs, quæ dicta sunt, mentis tuæ seruabis intuitum, mediatoris nostri nihilominus suffragante clementia, qui humanitatem nostram importauit sideribus, eandemémque beatæ trinitatis collocauit in solio, in qua uiuit & regnat gloriosus in secula seculorum. Amen.

Matth. 5 — Psal. 83 — B — Matth. 5 — Psal. 15 — C — Psal. 100 — Psal. 23 — D

In solennitate Pentecostes.

Aturalis lucis quicunq; uoluerit considerare profectum, ab ipso sui ortus primordio usq; ad meridiem tam in lucis candore, quàm etiam in feruore caloris eandem semper augmẽtari cognoscet. Eo nanq; efficacius uim uirtutis suæ infundit inferius, quo in sphæra sua proiecerit altius. Optimè æternæ lucis hoc gerit imaginem, atq; per ipsius uisibilem speciem de inuisibilis diuinitatis operatione nos docet. Sunt quippe creaturarum species humani quidam pædagogus ingenij, & conditoris earum speculum singulare. Hoc Apostolus expressit dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas. Vehiculo igitur hoc utatur præclaro, quisquis cupit ad summi Dei peruenire notitiam. Se per ea, quæ uidentur, erudiat, Rom. 1

donec coalescat, & ad spiritualem capessendum cibum effectus idoneus per se supra se E
ascendere norit. Nempe quemadmodum primus debilium ac neophytorum, ita secun-
dus perfectorum est consuetus ascensus. Spiritualis enim quum iudicetur à nemine, spi
ritualiter dijudicat omnia, animalis uerò, quæ Dei sunt nequaquam percipiens, sensi-
bilium suffragio interdum ad summa prouehitur. Amoris remigio spiritualis quisq; in
æternorum contemplatione erigitur, diuinæ cognitionis luce uestitur, ueritatis splen-
dore allicitur, ac desideriorum cœlestium delectabili suauitate pinguescit. Hæc autem
non ad libitum, sed ad uotum disponentis, trahentis, ac miserantis Dei perficiuntur
in illo. Neq; uniformiter operatur in singulis, sed per uicissitudines & diuersimode suis
agit in membris per uerbum suum coæternum sibi iuxta eorum gradus, congruitates,
& merita. Quæ igitur memorata sunt, perfectorum spiritualis est cibus, eorum (uideli-
cet) qui pro consuetudine ad discretionem boni & mali interiores exercitatos habent
sensus. Incipientes uerò & necdum introrsus adulti spiritualis lactis sunt dulcedine nu-
triendi, atq; uisibilium & sensibilium exercitatione manuducendi. Rei huius uis nosse F
mysterium? Restaurationis humanæ magisterium contemplare. Misit Deus uerbum
suum in mundũ, quatenus per uisibilem, quam assumpserat, naturam homines tanquã
paruulos de conditoris sui notitia rudes, ignaros sui, tentationum inexpertos erigeret,
atq; firmaret. Hoc primum amabilem humanitatis suæ illis exhibuit conuersationẽ, spi-
ritualis disciplinæ instituit formam, diuinorum eloquiorum præstitit pabula, ac miracu
lorum eosdem ostentatione illexit. Cæterum ut ipsos ad altiora proueheret, & de carna
Ioan. 16 libus spirituales, atq; de initiantibus perfectos faceret, discipulis in uniuersorum perso-
na dicebat: Expedit uobis, ut ego uadam, quatenus me deinceps non carnaliter, sed spi-
ritualiter diligatis, si enim non abiero, paraclitus non ueniet ad uos, si autem abiero, uisi
bilem amouendo formam mittã eum ad uos, ut ipsius eruditione promoti ad ueritatis
perspicuæ scientiam, necnon perfectæ caritatis experientiã pertingatis. Nempe quod
inchoaui ego, ipse perficiet, atq; præstantioribus donis, quàm hactenus percepistis, idẽ
uos dignos efficiet. Verum ut agnoscas hunc iustitiæ solem abundantius bonitatis suæ G
radios effudisse in hominibus ascendens ueluti in meridie resedit in cœlo, quàm quum
conuersaretur in terra, quod apostolis spoponderat ore, compleuit effectu. Illis nanq;
paraclitum mittendo, ut dixerat, potiora quàm prius spiritualium donorum charissima
ta prærogauit. Hæc est solennitatis hodiernæ præcipua causa, hæc inquam est, unde tan
ta consolatoris præsentia sancta per orbem terrarum exultat ecclesia. In apostolis tan-
quam mater & in filijs dilectionis sacrum hoc munus se admisisse congaudet, atq; præ-
Act. 2 terita quasi præsentia cõmemorans aduentus almi spiritus modum insinuans ait: Dum
complerentur dies pentecostes, essentq; omnes discipuli pariter in eodem loco, factus
est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam
domum, ubi erant sedentes, apparueruntq; dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditq;
super singulos eorum. Diligenter uniuersa obserua. Nihil à mysterio uacat. Descendit
spiritus super unanimes sedentes atq; orantes. Venit inquã sonus sicut ignis, & tanquã
linguæ. Diligit hic spiritus unitatem, amat pacem, diligit etiam concordiam. Hunc si H
suscipere cupis, noli dissidere cum fratribus, noli diuisus esse in te. Cõcordet in te uolun
Matth. 18 tas & ratio, caro & spiritus, & quicquid postulaueris, impetrabis dicẽte domino: Si duo
ex uobis cõsenserint super terrã de omni re, quamcũq; petierint, fiet illis à patre meo. Di
rime à te lites, cõtentiones, detractationes, rixas, animositates, inuidias, odia, & his simi
lia, in quibus amor fraternus offenditur & deperit. Nempe conglutinat spiritus iste hæ-
rentia membra, & mysticum Christi efficit corpus. Quæ uerò sibi dissentiunt, spernit &
deserit. Vt igitur huius corporis efficiaris membrum honorabile, & almus hic spiritus
uiuificet te, custodi unitatem, & apud te quietus sede, præstolare eius aduentum corde
peruigili, ut te ad se suscipiendum paratum inueniat, turbas fuge & publicum, conuer-
sationem declina, dum uales, tumultuosaq; secularium rerum & temporalium faculta-
Esa. 66 tum deuita negocia, quatenus amabiliter paraclitus ueniat, & requiescat in te. Super
quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem
& quietum? Esto humilis coram Deo & proximo, esto quietus in te, secretum dilige, so
litudinẽ quære mœroris amicã, & placito suo illapsu sanctus spiritus descendens ad te,
te ele-

A te eleuabit ad se, atque dignanter habitabit in te. Propheticam super hoc attende sententiam: Sedebit (inquit) solitarius, & tacebit, quia se eleuabit supra se. Et hoc unde nisi per orationis exercitium? Optimè sibi conueniunt quieta remotio, & orationis instantia. Nam sicut publicum corporalis actio, ita solitudinis secretũ exigit contemplatio. Quĩ cõtra aduersarios pugnaret Moses, ascendit in montem, quũ diuino fruebatur eloquio, montis residebat in uertice, nec cœlestium sacramentorũ rudimenta percepit, nisi post solitudinis ingressum. Disce igitur solus orare, disce ostio clauso cubiculi patrem deprecari cœlestem, quatenus ad te paraclitum dirigat, non ut discedat, sed ut tecum in æternum permaneat. Apostolorum te prouocent gesta, illis prærogata te ad hoc accendant charismata. Eis nanque cohabitantibus in unũ, residentibus, atque orantibus aduenientis spiritus factus est sonus, non ut terreret, sed ut insinuaret mystice, quòd in omnẽ terram audiendus est sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ oris ipsorum uerba fuerant diffudenda. Ignis etiam exhibuit speciem, & linguæ figuram detulit, quatenus cor- Trm. 3.

B dibus igneis ignea promerent eloquia, omniumque linguarum generibus loquerentur. Nónne diuini amoris flammã gerebant in corde, quando isto calore succensi à pontificibus Iudæorũ grauissimè cæsi gaudentes ibant à conspectu concilij, quoniã pro nomine Iesu digni fuerant contumelias pati? An non uniuersarũ gentium etiã diserte sermonibus loquebantur? Sic etenim de illis scriptũ legimus: Stupebant omnes, & mirabantur dicentes: Nónne ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt, & habitant Mesopotamiam, Iudęã, & Cappadociã, Pontum & Asiam, Phrygiã & Pamphyliã, Ægyptũ & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proseliti, Cretes & Arabes? Audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Nõ enim humanæ hoc industriæ esse poterat, ut uiri Galilæi idiomatis hebraici tantũ gnari sine tẽporis interuallo, & absque doctore aliquo cunctarũ nationũ loquerentur eloquijs. Illius procul dubio magisterij erat, de quo in sapientiæ uolumine continetur: Spiritus (inquit) domini repleuit orbẽ terrarũ, & hoc quod cõtinet omnia, scientiã habet uocis. Ex repentino Act. 5 Act. 2 Sap. 1

C igitur profectu apostolorũ huius spiritus diuinitatis uirtutẽ intellige. Non enim per interualla erudit, quũ sit Deus, & uniuersa possit, quæ uult. Quamobrẽ cor hominis illum tetigisse docuisse est. Nẽpe dum dona sua infundit, dum humanæ menti illabitur, mutat in uirũ alterum, & Deo reddit amabilẽ. Carnalem siquidẽ depellit metũ, & filialẽ immittit timorẽ, crudelitatẽ amouet, & pietatis erga proximos inducit affectũ, præbet in administratione temporaliũ & naturaliũ cognitione scientiã, eminus propulsata quæ præcipitat imperitia, facit aduersa cuncta & ardua tolerare uiriliter, ita ut nec ipsam, qui illo sunt pleni, contremiscant mortẽ, discretionẽ iudicij, & sana in dubijs ac repentinis euentibus cõsilia tribuit. Porrò intelligentiã præstat, ut profunda scripturarũ sacramenta, spirituales insultus dæmonũ, & interni animæ motus claro cernantur intuitu. Attollit demum animũ ad diuina cõtemplanda atque cœlestia, & grato illapsu sapidũ spiritualis deuotionis sibi obtẽperantibus largitur affectũ. Certè quicquid uirtutis, quicquid gratiæ, quicquid scientię, siqua prudentia, si quod ualeamus bonũ, ipso paraclito donante, ipso

D auxiliante perficimus. Fugat nanque tenebras, frangit odia, lites dirimit, cõponit mores, disponit negocia, cogitationes regit, purgat affectus, futura prædicit, discernit præsentia, agnoscit utilia, donat errata, reuocat ad gratiã, perducit ad gloriã. Per illum insuper (Paulo attestante) datur sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, genera linguarũ, interpretatio sermonũ, & gratia sanitatũ: hæc omnia sine personarũ acceptione singulis diuidit, prout uult. O quàm uenerandus quamque colendus est artifex iste omnẽ habens uirtutem, uniuersorũ scientiã, & cuncta prospiciens. Intuere cœlos, si scire desideras huius opificis dignitatẽ, operandi potentiã, diuinitatis gloriã, atque gubernandi prudentiã. Ipse nanque cœlos ornauit sideribus, decorauit luminibus, uirtutibus stabiliuit, dicẽte Propheta: Verbo dñi cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorũ. De ecclesiæ aũt firmamento quid memorẽ, quũ idem spiritus stellarũ rutilantiũ illud speciositate repleuerit? Quot iustos & sanctos habuit, tot stellis emicuit. Sic enim legit: Stellæ dederũt lumẽ in custodijs suis, uocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus. Et luxerunt cum iucunditate ei, qui fecit illas. Attende in hoc sacramento Abel innocentiã, puritatẽ Enoch, Noe iustitiã, fidẽ Abrahæ, simplicitatẽ Isaac, longanimitatẽ Iacob, Ioseph pudicitiã, mansuetudinẽ Mosi, 1. Cor. 12 Psal. 32 Bar. 3

Samuelis sanctitatē, humilitatē Dauid, Heliæ autoritatē, Elisei zelum, prophetarū cæte B
rorū uirtutes, apostolorū caritatē, patientiā martyrum, doctorū sapientiā, præsulum so-
licitudinem, anachoritarū austeritatem, continentiā confessorū, uirginū munditiā, con-
stantiam continentium, atq; iustorū omnium laudabilem uitā. Hi uniuersi spiritualia si-
dera præfulgida operationē almi huius spiritus protestantur. Cæterū quāuis hoc pateat
semper, peramplius tamen in exordio nascentis claret ecclesiæ, in quo gratia profusior,
stellarū numerus copiosior, manifestior splendor, & gloria agnoscitur eminentior. Ne-
quaquā tantum proficere ualuisset, nisi sancti spiritus autoritate id fieret. Est enim spiri-
tus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex, subtilis, modestus, amabilis, disertus, incoin
quinatus, certus, suauis, amans bonū, qui nullum uetat benefacere, humanus, benignus,
stabilis, securus, omnē habens uirtutē, & uniuersa discernēs. Meritò igitur illi subest om
nia posse, quū uult. Operatur in singulis, operatur in omnibus, ita ut nō sit qui se abscon
dat à calore eius. In animabus se iustis infundit per generationes & generationes, & eas
Deo reddit amabiles. Nempe nullus à Deo ualet esse alienus, quem iste repleuerit, nul- F
lus amicus, quē deseruerit ipse. Vasa propria agnoscit, & illa inhabitando nobilitat. Ne-
minem prorsus, nisi se contemnentē relinquit, nullusq; (quantum in se est) gratię suæ cu
pit se esse exortem. O quantos in delictorum uolutabro prostratos quotidie erigit? ô
quàm multos auersos à Deo filios facit? Ipse profecto iustificat impios, defunctos susci-
tat, reducit erroneos, cæcos illuminat, pascit famelicos, sanat ægrotos, accendit remis-
sos, duros emollit, erudit inscios, damnat ingratos. Optimè humanum, quem inhabitat,
Ro. 8 ad orandum informat affectum, Apostolo perhibente, qui ait: Quid oremus nescimus,
sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Verū quoniā quid nobis ex-
pediat, ignoramus, implorandum est paracliti huius suffragiū, atq; ex omnibus medul-
lis cordis dirigenda est ad illum interioris hominis cuncta intentio, quatenus uoce pari
ter & affectu humiliter clamet, & dicat: Veni sancte spiritus, & emitte cœlitus lucis tuæ
radium. Veni pater pauperum, ueni dator munerum, ueni lumen cordium. Tu nanq; es
in labore requies, in æstu temperies, in fletu solatiū. Quamobrem ô lux beatissima reple G
cordis intima tuorū fidelium. Illabere igitur ad mentes te suppliciter flagitantium, ne in
præsentis seculi salo naufragium patiantur, & diripiantur in prædam exactorum crude-
1. Cor. 6 lium. Descende utiq;, & tuum utriusq; hominis posside templū. Nam teste Paulo, cor-
pora nostra templum tuum sunt. Sed & caritas Dei, quæ tu es, per te in cordibus diffun-
ditur nostris. Te quippe habemus per te, qui uoluntarie descendis ad nos, ut nos manea
mus in te, diligamusq; te, ac castissimis tuis fruamur amplexibus. Cæterum quod posci-
mus, ut ad tui gloriam impetremus, fac nos ô amator hominum esse solicitos, seruare u-
nitatem spiritus in uinculo pacis, quemadmodum discipulos egisse cognouimus; qui
dum essent pariter in eodem loco, sederent unanimes, & orarent, ut tuo efficerenē digni
consortio, hodie per uisibilem formam meruerunt percipere te. Præstolamur igitur &
nos, atq; ardentissimo desiderio ac prece pura tuam amabilem imploramus clementiā,
ut uenias ad nos, & dissoluas iugum captiuitatis nostræ, desq; nobis uirtutis meritum, sa
lutis exitum, necnon perenne præmium in regno cœlorum, ubi cum patre & unico filio H
eius triumphaliter dominaris in secula seculorum. Amen.

In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ.

Vemadmodum ambulantibus in tenebris & opaca noctis caligine lux ma-
terialis necessaria esse cognoscitur, ita & in hac peregrinantibus uita, quæ
Luc. 1 merito tenebrę nuncupatur (dicente Propheta, illuminare ijs, qui in tenebris
& umbra mortis sedent) omnino est spiritualis habenda. Discurrunt nanq;
in ipsa latrones inuisi & sæui, qui retiacula tendūt pedibus innocentum, ut illos in inte-
ritum rapiāt sempiternum. Sunt & discrimina innumera animarum, quæ nisi spiritualis
luminis cernantur intuitu, in foueā immanium obruūt delictorū. Tentationibus quoq;
Sap. 14 est plena, sacro testante eloquio: Tentatio est uita hominis super terram. Tentatio uita
hominis esse perhibetur, ut scias in ea nihil mundum, nihil tutū, nihilq; conspicuū, quæ-
rasq; ex hoc lucis adminiculū, quo mediante ualeas securius incedere, euitare pericula,
superare latrones, & felicitatis possidere decorē. Est enim lux uera, quæ radios suos mi-
sit in orbem, ut omnē hominē proprio illustraret splēdore. Lucet quidē ex se uniuersos
illumi-

A illuminare sufficiens, quanquã innumeri sunt, qui lucis ipsius splẽdore se priuent. Obtunditur plane in aspectu illius delinquentium acies, & tenebrescit à lumine, quoniam nõ sicut debuerũt, eandẽ glorificauerunt in se. Verum nequis ob nimiũ lucis huius fulgorem excusationis propriæ de contẽptu eius latebras quæreret, binas spirituales eadẽ lux lucernas ardentes instituit, quæ ambulantiũ pedibus uitæ huius iter perlucidũ exhiberent. Prophetam igitur audi, quid de earum altera fateatur: Lucerna (inquit) pedibus meis uerbũ tuũ, & lumẽ semitis meis. Psal. 118 Ardens enim lucerna uerbũ Dei est, præclara, atque conspicua, tanquam ab æternæ ueritatis irradiata splendore. Hãc tibi præstitit Deus, ut illius tibi præeunte lumine intellectualiũ bestiarum declinares insultus. Diuinorum igitur eloquiorũ utere speculo. In ipso enim aduersariorũ tuorũ deprehẽdes uestigia. Documentis plena sunt, quoniã uerba sunt uerbi, atque æternæ stillicidia sapientiæ, quæ arentia corda ualent humectare mortaliũ ad proferendũ Deo delectabile iustitiæ germen, misericordiæ oleum, caritatisque suauissimum botrum. Quomodo amoris sancti face nõ
B accendent cor tuum, intelligentiãque præstabunt, quũ ignis esse noscantur & lumẽ? Nunquid alio igne ardebant discipuli, cum quib. ipso die resurrectionis suæ gradiebatur dominus, sensumque panderet scripturarum? Nonne inquiunt, ardens erat cor nostrũ, quũ Luc. 24 loqueretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Psal. 118 Huius ignis sentiebat incendiũ Propheta, quum diceret: Ignitum eloquiũ tuum uehemẽter, & seruus tuus dilexit illud. Dilexit plane, quum in ipsius lumine, æternũ aspexit lumen, per quod inflammatũ cor gerens carnis concupiscentias, oculorũque, ac uitæ potuit oblectamenta contẽnere. Dũ enim futura bona nunciat, quæ non uidit oculus, nec auris audiuit, neque in cor hominũ superborũ atque tumẽtiũ ascendere ualent, amoris nimietate penetrant cor, & pro æternorũ concupiscentia suadent calcare præsentia. Vides, quã opportune Dei sapiẽtia hãc lucernã accenderit, ut euersa interiori domo dragmã perditã reperiret? Fugauit quippe de rationalis mentis habitaculo spirituales tenebras, ut homo incarnationis suæ perciperet sacramẽta, fidei rudimẽta cognosceret, & promissionũ cœlestiũ contẽplãda plurima et arcana.
C Caritatis insuper ignẽ ingessit, quatenus sancto affectus ipsius arderet incẽdio, omnisque terrenæ delectationis cõsumeret fæx, ac inferiorib. spretis rediuiuo amore iugiter ad superiora cõscenderet. O æternæ sapiẽtiæ uenerãda dignatio, quæ lucernæ huius mediante mysterio spiritualem restaurauit domũ, ignorantiæ detersit caliginẽ, iacentem excitauit affectũ, uirtutũ itinera patefecit, deformatã reformauit imaginẽ, rebellemque hominẽ reuocauit ad gratiam. Istius ergo lucernæ agnosce dona, beneficia uenerare, contemplare lumen, sacramenta perquire, imitare documenta, promissa dilige, atque mandata custodi. Tuo non discedat ab ore, neque elongetur à corde. Ipsa cogitatus instruet tuos, intentionem diriget, amorem accendet, componet sensus, moribus instituet formam, pedibus dabit lumen, negocijs imponet modum, salutis aperiet aditum, & cœlorũ te perducet ad regnum. Illam tanquam oculi pupillam conserua, in illa meditando assiduus esto. Tibi illam dedit Deus in sociam peregrinationis tuæ, tibi eam præstitit in augmentum uirtutis, tibi ipsam ad eruditionem & robur spei exhibuit, dicente Apostolo: Quæ- Rom. 15.
D cunque scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt, ut per patientiã & consolationẽ scripturarum, spem habeamus. Illã inquã tibi contulit, ut te de exilio ad patriã, & de morte excitaret ad uitã. Tibi igitur non sibi sacri eloquij lucernã contulit. Hãc quidẽ tibi, sibi aũt exhibuit alterã. Lucernã etenim sibi parauit nõ ad lucẽ neque ad solatiũ, sed testimonium, suique aduentus præsagiũ, atque diuinitatis indicium. Paraui (inquit pater per Prophetam) lucernã Christo meo. Psal. 131 Lucernæ huius uis habere notitiam? Dominum Christũ de Ioanne Baptista, cuius hodie natalitius solenniter celebratur dies, referantem obserua. Ille ait: Erat lucerna ardens & lucens. Ioan. 5 Et euangelista Ioãnes inquit de eodem: Hic uenit in testimoniũ ut testimoniũ perhiberet de lumine (uidelicet) Christo. Ioan. 1 Lucerna Ioannes esse dicitur ob suã præcipuã humilitatẽ suique cõtemptũ. Quũ enim tantæ esset uirtutis, ut à populis Christus crederetur, cõfessus est Christũ, & se minime negauit, quis esset. Qui post me (inquit) uenit, ante me factus est, cuius nõ sum dignus soluere corrigiã calceamẽti. Ioan. 1 Alibi etiã: Qui habet spõsam spõsus est, amicus autem sponsi foris stat, & gaudio gaudet propter uocem sponsi. Ioan. 3 Noluit plane Ioannes se extollere supra se, ne ueritati aduersaretur, & à gratia conditoris excideret. Verum quoniã in humilitatis se soli-

ditate firmauit, dona cumulatiora promeruit. Nam quemadmodum Deus superbis resi- E
stit, ita gratiā suā præstat humilibus. Humilis erat Ioānes & caritatis igne succēsus. Quo
nam modo tepere poterat, quum illum gratum faceret gratia, eleuaret humilitas, san-
ctitas cōmendaret, prædicaret uita, & deuotionis excitaret affectio? Ipsum in benedi-
ctionibus dulcedinis præuenerat Deus, quum adhuc in materno teneretur corpusculo.
Nam antè fuit sanctificatus quàm natus, priusq; prænunciatus quàm genitus. Hinc est,
quod diuinæ gratiæ perfusus splendore ad redemptoris nostri latentem præsentiā ma-
tris suæ exultauit in utero, magno tripudiauit gaudio, & quod nondū ualebat uoce, ex-
ultatione perfecit. Grāde prorsus hoc extitit diuinæ miserationis indiciū, ut infans uen-
tris cōstrictus ergastulo suū agnosceret dominū, tenellis ligaretur in mēbris, solēq; uide
ret in nubilo. Tunc planè ad æternæ lucis aspectum lucerna hęc diuinæ caritatis perce-
pit incendium, tunc ueri luminis est irradiata fulgore, atq; gratiæ liquore cōpleta. Quā-
obrem de ipsis plenitudine mater eius accipiens spiritum fœcundata prophetico incar
nationis uerbi sacramentum in utero Mariæ consummatum agnouit, exclamauit, & di- F
Luc. 1 xit: Et unde hoc mihi, ut mater domini mei ueniat ad me? Vera fuit ista cōfessio, humi-
litate nitens, deuotioneq; grauida. Non enim inquit, unde hoc mihi, ut ueniat dominus
meus ad me? sed signanter, ut ueniat mater domini mei ad me. Non enim ad Helisabeth
Christus, sed Maria in Montana eandem uisitatura perrexit. Venerat autem ad Ioannē
Christus in matre, ut præco iudicem, paranymphus spōsum, seruus dominum, miles re-
gem, & Baptista suū intelligeret redemptorē. Propterea eruditus in spiritu illū ostēdit
digito, baptizauit in alueo, prædicauit populo, & per mortis suppliciū confessus est mū
do. O præcursoris humilitas, ô rationalis lucernæ inextinguibilis flāma. Non enim hu-
manis est extincta feruoribus, neq; temporalibus cruciatibus tepefacta, quin potius eo
uehementius ardebat interius, quo exteriori amplius agitabatur impulsu. Ardebat sa-
nè sibi Christo autem lucere curabat. Hinc est, quod circūstantibus turbis quū Iordanis
Ioan. 1 staret ad ripā, illū digito præmonstrauit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata
mūdi. In carcere etiā cōstitutus duos ex discipulis suis mittēs requisiuit, an ipse esset, qui G
erat uenturus, an alium expectaret? Non quia illum ignoraret, hoc sciscitatus est, sed
quemadmodum mundo, ita & ijs qui in inferni claustris uincti habebantur, eius descen
sum nunciare satagebat. Vtrobiq; diuinitatis ipsius gloriam notificare cupiens præcur-
sorij sui ministerium implere uolebat, ut luceret Christo, plebemq; ei pararet perfectam
Matth. 3 Eapropter clamabat: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim uobis regnum cœlo-
rum. Verum existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioāne, ne forte ipse esset
ibi. Christus, respondit: Ego quidē aqua baptizo uos, ueniet autem fortior me post me, cu-
ius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorū. Ipse baptizabit uos in spiritu san
cto & igni, cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit areā suā, & congregabit triti-
cum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Vidéne, quanta ue
ritatis luce perfusus erat? Detegebat quidē præsentia, & futura de Christo prænūciabat
preconia quatenus perficeret, qd̄ ꝓphetico oraculo dominus de eodē declarauerat di H
Malach. 3 cens: Ecce ego mitto angelū meū, qui præparabit uiā ante faciem tuā. Lucebat igitur lu
cerna hæc, & tanquā sidus clarissimū propinquū soli testimoniū perhibebat. Lucebat
inquā, adeo ut fieret humilitatis speculū, magisteriū pudicitiæ, uirginitatis decus, sapien
tiæ lumē, æternæ uitæ nūcius, innocētię forma, norma uirtutū, disciplinæ doctor, præco
ueritatis, continentiæ exemplar, paupertatis specimen, contēptor mundi, perfectionis
ostensor, caritatis liber, uitæ uia, martyrū decus, patiētiæ fastigiū, & pœnitentiæ propa-
lator. Hāc planè quemadmodū suasit uoce, ita exhibuit opere. Sub annis quippe imbe-
cillis ętatis ad deserti secreta Deo militaturus intrauit, ibiq; hirsutis camelorum pilis in-
dutus, locustarum ac mellis syluestris usus est cibo, atq; aquę contentus haustu super nu
da decubabat humo. Ioanne quis sanctior? Illius uita quæ austerior? Matris fuerat san-
ctificatus in utero, & ab initio natiuitatis suæ custoditus à domino, & tamen eremi ha-
bitator effectus multimoda corpus suum atterebat inedia. Omnibus etenim uirtutibus
Matth. 11 quum esset insignis, talem à Christo promeruit laudem, inter natos (inquit) mulierum
non surrexit maior Ioanne Baptista. Merito nemo in natis mulierum illo dicitur maior,
qui fuit mente & corpore uirgo, passione martyr, doctor prædicatione, ex reuelatione
uates,

A uates, conuersatione sanctus, atque imitatione angelus. Nempe ex diuino est conceptus oraculo, de parentibus infœcundis, longæuis, & iustis, atque ab eodem, quo Christus prænunciatus est, angelo. Humanæ prorsus dignitatis transcendere uidetur merita, dum commendatur à Christo, spiritu sancto repletur in utero. In ueteri præfiguratus est lege. Lucerna factus est iudicis, seculi interuentor, prophetarum finis, uox uerbi, & totius medius trinitatis. Istius itaque spiritualis lucernæ flammigerum imitare splendorem, quæ te æterni uerbi producit ad lucem. Esto corde humilis, fraterna dilectione succensus, laudabilique conuersatione decorus. Conditoris tui gratiam, tuæque infirmitatis agnosce miseriam. Te ultimum in sensu cordis fatere uirorum, quatenus infimo discumbens in loco nuptiali merearis sublimari conuiuio. Ortus tui interdum meditare exordia, uitæ decursum, pondera delictorum, atque resolutionis corporis futuram necessitatem. Disces proculdubio ex his non inflari, non magna appetere, neque inaniter ambulare in mirabilibus super te. Eris humilis, diuinoque frueris consortio, quoniam mentem humilem omnipotens dignanter inhabitat. Te quoque
B inflammabit de se, sui te amore replebit, te iugiter eleuabit ad se, suam tibi amabilem exhibebit præsentiam, te reficiet lætitia in luminis sui glorioso aspectu, te pro suo beneplacito iubilatione reficiet. In eorum profecto computaberis numero, de quibus Propheta gratulabundus aiebat: Beatus populus, qui scit iubilationem, domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Tunc diuina in te operante uirtute lucerna efficieris ardens & lucens. In eius quippe iustitia humilitatem, in nominis ipsius exultatione feruorem, atque in serena uultus eius contemplatione percipies lumen, illud (uidelicet) quod de uitæ fonte procedit, qui apud patrem cum spiritu sancto inebriat triumphantes, & regnat in secula. Amen. *Psal. 88*

In solennitate sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

QVamuis in uniuersi constitutione diuinæ caritatis profusio clareat, quippe quum perlucidis repleuerit corporibus cœlum, aerem uolucribus, piscibus mare, terramque quadrupedibus, reptantibus, serpentibus, arboribus pomiferis, diuersis uirgultis, ac uernantibus & redolentibus floribus, præcipue tamen
C in iustificatione hominum cælestis operationis supereminentia patet, eorum (uidelicet) qui uel generis carent nobilitate, uel delictorum sunt sarcina prægrauati. Nulla in his acceptio cernitur personarum, nulla operum laudabilium fœcunditas, per quæ ad miserendum diuina se uoluerit inclinare maiestas. Virtutum nostrarum minime Deus indigere cognoscitur, quum dominus uirtutum sit & rex gloriæ. Non nobilitatem quærit prosapiæ, non seculi fastus, non naturalis acumen ingenij, non eloquentiæ ornatum, neque auri, argenti, ac gemmarum locupletem substantiam, quoniam ipsius est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo, unde Psalmographus canens inquit: Conserua me domine, quoniam speraui in te, dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quamobrem quum nullius suffragio egeat, dum quempiam iustificat, hoc ipsum gratis facere censendus est. Verum quia nonnunquam quod Dei est, humana sibi *Psal. 15*
D præsumit arrogare temeritas, in iustificatione mortalium (ut plurimum) ignobiles peccatores eligere Dei bonitas uidetur, & pauperes. Hinc est, quod ad nuptiale conuiuium cæci, debiles, claudi, eliguntur & inopes, quodque his maius est, etiam introire coguntur. In hanc Apostolus concurrens sententiam Corinthijs scribens aiebat: Videte uocationem uestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes & infirma & ea, quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in domino glorietur. Hac potissimum de causa non sapientes, nobiles, neque sanctitate præditos Dei sapientia ad sternendum sub iugo fidei seculum omne uoluit habere discipulos, ne religionis gratia humanæ potius quam diuinæ ascriberetur uirtuti, contemptuique haberetur reuelatæ fidei præclarissimum munus. Dum enim ad prædicationem euangelij peccatores uocantur & rudes, cælestis in illis commendatur gratia, fidei celsitudo, euangelij ueritas, diuinæque uirtutis autoritas. Illeque merito honoratur, qui per instrumenta tam uilia præcelsam ecclesiæ suæ potuit construere domum. Hoc Propheta contemplatus in spiritu dicebat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem. *1. Cor. 1* *Psal. 8*

Optime

Optime laudem suam perfecit Deus, ut diabolum debellaret & seculum, quando simplices & peruersos erudiuit in spiritu, atque præcipuos regni cœlestis uoluit esse præcones. Quis Petrus quisue extiterit Paulus, quorum celebris hodie memoria colitur (oro) diligēter aduerte. Nonne piscationis arte Petrus humanæ uitę alimoniam quæritabat? Pauper erat, non splendore nobilitatis insignis, non scripturarum gnarus neque ingenij acumine pollens, & tamen sancti spiritus dono præuentus legem docuit, prædicauit euangelium, miraculis fulsit, atque sacerdotalis dignitatis tenuit arcem. De Pauli uerò conditione quid memorem? Crudelis quidem fuit persecutor ecclesiæ, Christianorum oppressor & hostis. Hic talis uocatus à domino doctor factus est gentium, necnon apostolatus promeruit gradum. Tantoque per ipsum amplius glorificatus est Christus, quanto magis immanium delictorum fuisse agnoscitur reus. Quamobrem fidenter loque- E
1.Tim.1 batur: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, sed ideò misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiam suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in uitam æternam. Sicque in Dei laudi- F
ibi. bus prorumpens inquit: Regi autem seculorum, immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen. Ambo igitur gratis iustificati à domino, ambo dum apostolatus adepti sunt apicem, Dei gratiam in se exhibuere laudabilem. De imis siquidem ad summa prouecti gloriosi fidelium omnium effecti sunt principes. De
Psal. 44 ipsis quippe Psaltes nominatissimus longe antè uaticinatus fuerat dicens: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Merito oraculo diuino uocati sunt principes, qui Christianam plebem aduersus potestates aereas pro honore conditoris cœlorumque regno certare docuerunt. Vt autem eorum magisterio & tu erudiaris ad prælium, sacra ipsorum monita diligenter obserua: Sobrij (in-
1.Petr.5 quit Petrus) estote & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei,
Eph.6 quæ in mundo est uestræ fraternitati fieri. Alter uerò inquit: Fratres confortamini in domino & in potentia uirtutis eius, induite uos armatura Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, con- G
ibi. tra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. State igitur succincti lumbos uestros in ueritate, & induti lorica iustitiæ, & calciati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Vides quàm prudenter & compendiose spiritualia indixere certamina. Cæterum quemadmodum alios exhortati sunt ad bellum, ita & ipsi usque ad carnem & sanguinem dimicauere uiriliter. Carnem quippe suam atterere ieiunijs, uigilijs domare, fatigare laboribus, attenuare inedia, atque cum concupiscentijs & uitijs crucifigere studuerunt. Hinc est,
2.Cor.11 quod ipse Paulus de se refert inquiens: In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in labore & ærumna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Sanguinem autem in agone martyrij pro ueritate fuderunt, ideoque testes ueri effecti sunt. Testes autem illos dixerim fuisse ueraces, quoniam de Christo, quæ testificati sunt uerbo, hęc uisione, reuelatione, per- H
1.Ioan.1 ceperunt & sensu. Sensuū testimonium audi, quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitā ęternā,
1.Cor.15. quę erat apud patrem, & apparuit nobis. Nam & Paulus de domino inquit: Nouissime omnium tanquam abortiuo uisus est & mihi. Testimonium reuelationis uis nosse?
Gal.1 Notum uobis facio (inquit Paulus) euangeliū, quod euangelizatū est à me, quia nō est secundum hominem. Nō enim accepi illud ab homine, neque didici, sed per reuelationē
Matth.16 Iesu Christi. Petro aūt ait dominus: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. De Christi diuinitate & scientia fidei per uisionem

A uisionē eruditus est Petrus, quando in monte transfigurati domini gloriā uidit, patrisq; uocem allatam à magnifica gloria in nube audiuit dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paulus uerò de se ait: Scio hominem huiusmodi raptum in paradisum, & audisse arcana, quæ nō licet homini loqui: propterea confidenter dicebat: Certus sum enim, quia neq; mors, neq; uita, neque angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neque altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Suo igitur testimonio catholicæ ueritatis fundamenta iecerunt, super quæ omnis spiritualis structura crescit in templum sanctum in domino, unde legitur: Iam nō estis hospites & aduenę, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum. Felices hos nuncupauerim, qui mœnia cœlestis patriæ fundauerunt confessione, fabricauerunt moribus, sanguine dedicarunt. Merito ob sanctitatis priuilegium de ipsis dictū est: Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia an
B te dominum, & habent potestatem claudere cœlū nubibus, & aperire portas eius, quia linguæ eorum claues cœli factæ sunt. Oliuæ esse perhibentur, candelabra lucentia ante dominū, & cœli claues. Aduerte singula, & diuinæ excellentiā gratiæ recognosces in illis. Oliuæ sunt naturales, nō in oleastris cōtra naturā insertę, utiq; amœnæ, uirentes, uberes & fœcundæ. Amœnitatem foliorū in uerbis & scripturis eorū attende, uiriditatem in desiderijs cœlestibus, quibus flagrabant, excipe, ubertatem in deuotionis pinguedine, qua intus nutriebantur, intellige, fœcunditatem aūt in Iudęorum ac gentiū cōuersione mirare. Quis (oro) in epistolarum elegantia istis fuit amœnior? quis in concupiscentia æternorum uirilior? quis uberior in contemplatione cœlestiū, quísue fœcundior in aggregatione fidelium? Nempe totam ecclesiæ terram suis irrigauerunt doctrinis, decorauerunt exemplis, ampliauerunt miraculis, & uirtutibus perfecerunt. Hinc candelabra merito nominantur aurea, ductilia, atq; ornata. Sapientia quippe tanquam auro fulgentissimo rutilabāt, unde Paulus: Sapiētiā (inquit) loquimur inter perfectos, sapientiā
C uerò nō huius seculi, neq; principū, q destruuntur, sed loquimur Dei sapientiā in mysterio, quæ est abscondita, quam prædestinauit Deus in gloriā nostrā, quā nemo principū huius seculi cognouit. Propter sapientiā quoq; eis infusam cœlitus dicebat dominus: Vos estis sal terræ, uos estis lux mundi. Sale naq; doctrinæ & sapientiæ luce infidelitatis tenebras fugauerunt, & sapidū spiritualis deuotionis exhibuerūt hominū gustum. Non tamen illos percepisse donum arbitrādum est frustra. Dei namq; nō proprio spiritu ducebantur. Diuinæ enim uoluntati obtemperabant in omnibus, se despiciebant, se uiriliter sic abnegabant in se, ut eorū singuli dicerent: Viuo ego, iam non ego, uiuit autem in me Christus. Beatus planè, cui sanctæ obedientiæ tantus inest amor, ut propriam uoluntatem in omnibus suspectā habeat, omniq; humanæ creaturæ propter Deum subiectus sit. Subesse gaudet, pręesse refugit, alieno potius quàm suo cedit iudicio, illiusq; conamine toto uestigia imitatur, qui patri suo pro nobis usq; ad crucis suppliciū est effectus obediēs. Tales erant, de quibus loquimur, sancti, propterea septiformis gratiæ affluen-
D ter in se susceperant largitatem, utpote templa Dei mundissima, cunctaq; uirtutū perfectione decenter ornata. Verum quoniam ab eo, qui est, dona spiritualia sibi prærogata sciebant, ideò illi subijciebantur humiliter, obtemperabant fideliter, atq; perseueranter inhærebant agnoscentes ipsum esse datorem munerū, susceptorem delinquentiū, necnon & naufragantium refugium. Cœlo insuper ueritatis accensi ac diuina autoritate suffulti linguis suis & orationū interuentionibus, quum immineret necessitas, clamauerūt ad dominum, & exauditi sunt. Quamobrem multos sanctę religioni aduersantes in carnis dederunt interitū, quosdam pro eruditione credētiū, aliquos ut eorū spiritus fieret saluus, nonnullos aūt ne à fide debiliū auerterēt corda, abirentq; retrorsum. Merito igitur clauium cœlestis regni potestate præditi ligandi animas atq; soluendi pōtificio fungebantur ipsius à quo tanta perceperant tantùm gloriā quæritantes. Eia nūc sancta mater ecclesia exultationis & gaudij, iubilationis & laudis conuentū age, quæ tātorū principū protectione muniri, & doctorū taliū institutione erudiri, tanquā duorū radiantiū luminum meruisti coruscari splendore. Non enim ultra ab hostium incursionibus pauere, nec hæreticorum fallacijs cedere, neq; per uitiorū tenebras ualebis errare. Horum itaq;

Matth.3
2.Cor.12
Rom.8
Eph.2
Apoc.11
1.Cor.2
Matth.5
Gal.2

itaq; patrum imitare uirtutes, acquiesce consilijs, sententijs crede, tene sanctitatem, suffragia posce, atq; protectionibus gaude. Sic singula inter se exerceant mēbra, ut quemadmodum hi, ita & ipsa oliuæ sint uberes, amœnæ, atq; fœcundæ, quatenus propheticum illud ualeant decantare dicentes: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sint candelabra ualde lucentia nedū intus per caritatis incendium sapientiæq; nitorē, uerumetiā foris pro ædificatione conuiuentium atq; uidentiū. Claues quoq; sint cœli, quatenus orationū interpellatione assidua possint defunctis uitam, nutantibus robur, lætitiā mœstis, necnon languentib. animæ præstare salutē, æterni sponsi tui benigno super hoc interueniente præsidio uiuentis in secula seculorum. Amen. B

Psal. 51

In festo sanctæ Mariæ Magdalenes.

Diuinæ miserationis quicunq; uoluerit inuestigare diuitias solis claritatem ægris oculis intueri conatur. Prorsus incomprehensibiles sunt, & humano intellectui inscrutabiles. Percipiuntur tamen ex parte tanquam solares radij in montiū cacuminibus & locis eminentioribus apparētes. Has quippe quū cōsiderare uolumus, nō in seipsis sed in sanctis & iustificatis peccatoribus agnoscamus. Quāuis enim iuxta prophetæ sentētiā miserationes eius super omnia opera illius diffusæ sint, perāplius tamē in sāctis & amicis Dei, in quib. locupletiorib. donis miseratio diuina effulsit. Cæteros nāq; sicut sanctitate præcellūt, ita & gratia, q̄ misericordię cōditoris præsagiū est. Maximā ex his in partem in Christi corpore & in cōgregatione nouimus esse fidelium. Verū & in omnibus unū præcipuū miserationis exēplū in hodierna celebritate sacrosancta mater nobis anteponit ecclesia, peccatricis (uidelicet) mulieris & sanctæ. Hæc nāq; quū esset mente cæca, à dæmonibus possessa, onerata sceleribus, famosa peccatrix, cœlesti irradiata splēdore, ad discumbentē dominū misericordiæ fontē iustificanda cucurrit. Cucurrit inquā, quoniā trahebatur interius. Ipse profecto illā trahebat in corde, q per Prophetā loquit dicēs: In caritate perpetua dilexi te, & attraxi te miserans tui. Quomodo nisi traheretur, accedere ualuisset, quæ tot funibus erat constricta, quot delictis obnoxia? Sunt enim peccata spiritualia uincula, quibus tenetur anima, ne libertate propria potiatur. An non his uinculis quatriduanus fœtens in tumulo legitur fuisse constrictus? Ligatum quoq; atq; gratia diuina solutū se fatetur Propheta extitisse, quū dixit: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiā laudis. Non igitur humanū est opus peccatorū uincula soluere, sed diuinū: quanquā & homo homines soluat, ipso domino imperante atq; potestatē tradente. Imperauit namq; discipulis, ut soluerent resuscitatum & institis circumligatum. Verum & Petro atq; successoribus Petri ait: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlis, & quodcunq; solueris super terrā, erit solutū & in cœlis. Soluūt igitur & ligāt homines cōpedes delictorū, illorū uidelicet, quos soluit prius dominus, & gratia diuina præuenit. Superuacue prorsus peccatori manus imponitur, si nō fuerit munere diuino solutus. Nempe ubi deest compūctio, cordis contritio, peccati odium, ibi nihil operatur ligandi atq; soluendi autoritas. Hinc est, quod impœnitenti & adhuc peccare uolenti non est tribuenda absolutio, alioquin qui talē conatur absoluere, seipsum propria autoritate transfigit, ac per hoc absq; profectu alterius sibijpsi plurimū nocet. Quisq; ergo ecclesiæ minister attendat, ut cooperator gratiæ esse uelit, nō tributor. Illis tantū imponat manum, ut soluat à uinculis, quibus ueræ contritionis prærogatum est munus. Quem enim Deus soluit interius, humane suscipiat, post confessionem exhibitā manū imponat, uino & oleo uulnera tergat, quatenus utriusq; iudicis benedictione percepta ad propria peccator redeat suscitatus & liber. Talis prorsus in peccatorū solutione seruandus est ordo, ut nō ligandi atq; soluēdi collata potestas sacerdotibus uertatur ad pœnā. Quemadmodū igitur solius est Dei laxare facinora, ita est etiā solutū attrahere. Verbi huius uis nosse mysterium? Veritatis magistrū loquentem ausculta: Nemo (inquit) uenit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Hoc quid clarius? quidue manifestius? Illū uerò pater trahit ad filium, cui unigeniti sui diuinitatem insinuat, atque sapientiæ & bonitatis suæ reserat fontem. Nonne hoc Maria uidere promeruit? nonne pater illā traxit ad filiū? Traxit inquā pater, illa aūt ubi ipsum cū peccatorib. agnouit discūbere, accessit ad filiū. Stetit retro

Margin notes: F; Psal. 144; Hier. 31; G; Psal. 115; Matth. 6; H; Ioan. 6

A retro secus pedes domini Iesu, quos (uidelicet) ubertim rigauit lacrymis, crine detersit. Sicq; patiēter sustinuit, donec suorū perciperet ueniā delictorū. Maxima profecto fuit huius mulieris fides, uehemēs amor, uera cōpunctio, humilitas sancta, manifesta cognitio, perseuerantia cōstans, obedientia uelox, magna gratia, & interna attractio. Nēpe ut agnouit dominū, propriū scelus obhorruit, ad peccatorū liberatorem accessit, cōuiuantes nō erubuit, nō iussa intrauit, lacrymas fudit, pedes tersit. Quamobrē ueniam, quam postulauit, iustificata suscepit. Accessit namq; ad medicū ægra, & recessit sana, ingressa est conuiuij domū innumerabilibus delictis obnoxia, & regressa est libera, introiuit impudicitiæ fœtore infamis, & exiuit caritatis priuilegio commendata, abijt demū cōpunctionis mœrore transfixa, redijt aūt pro remissione percepta exultationis securitate perfusa. Erat quippe ipsa, sed altera, per essentiā ipsa, & per gratiā altera. In melius illā reformauit gratia, quàm natura condiderat, per naturā in peccato concepta &, cōsuetudine mala fuerat infecta famosa peccatrix, per gratiā uerò aboleuit utrūq;. O bona gratia, ô
B mutatio dextræ excelsi, qui saluū fecit Paulum, & de persecutore doctorē & publicanū apostolum. Ille impudicā exhibuit castā, alienam discipulam, publicè delinquentem in conuiuio lacrymantem, & in uolutabro carnis olim fœtentem caritatis suauitate fragrātē. Cuius hæc sunt opera nisi bonitatis tuæ ô domine Iesu, qui miserationis oculo, quemcunq; respexeris, absoluis à crimine, reconcilias patri, donas ecclesiæ, reples gratia, reddis sibi, renouas sanctitate? Nunquam emendatus peccator ualeret conuerti ad te, nisi manu tua erigeretur, aut tuo erudiretur flagello, seu tuo tangeretur amore, uel tuo te uideret in lumine. Vniuersa hęc abs te Maria didicit, & probauit in se. Hinc est, quod post spiritualē suā resurrectionē tam inseparabiliter inhæsit tibi, tuaq; est persecuta uestigia. Præsentiæ namq; tuæ capta dulcedine, tui uulnerata amore, eloquiorumq; tuorum auditione accensa à te diutius se absentare non poterat. O quoties quum sederet penes te, & sermones tuos suspensa mente perciperet, propheticum illud ingeminando canebat: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Iterumq;, Ignitum elo- *Psal.* 118
C quium tuum uehementer, & seruus tuus dilexit illud. O quàm frequenter uerbi tui inebriata dulcedine à corporalibus sensibus aliena se deserens habitabat in te, tibiq; suaui modulatione piæ deuotionis amoris carmina depromebat dicens: Defecit cor meum *Psal.* 72
& caro mea Deus cordis mei, & pars mea Deus inæternum. Ista nāq; & huiusmodi plurima præludia caritatis, quæ nemo intelligit, nisi expertus, nullus experitur, nisi amoris castissimi sit sagitta transfixus. Hæc sancta dum diceret, fundebat lacrymas, emittebat gemitus, desiderijs cremabatur, rapiebatur supra se, & in Christi pectore quiescebat. Ibi spiritualem sibi construxerat mansionem, in qua tumultus hominum declinans, & exteriorum fugiens actiones iugiter residebat. Ibidem quippe illam fuisse tunc arbitror, quum interpellanti sorori, & de ipsius ocio conquerenti dominus inquit: Mar *Luc.* 10
tha Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessariū. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ex illo tempore omni cordis intentione studuit habitare secum, locumq; in se domino præparare, quatenus sicut ipsa in illo, ita
D ille in ipsa requiei thalamū reperire ualeret. Qui enim cum filijs hominum suas dicit esse delicias, interioris hominis hospitium quærit fide compositū, puritate nitidum, diuinæ caritatis cæterarumq; uirtutum uarietate decoratum. Nempe tale quum uidet, diligit, illuc sępe ingreditur, in eo mysteria loquitur, sedem suam collocat, & sanctę dilectionis portendit insignia. Beata planè iusti anima, quæ sedes effecta est sapientiæ, quæ ait ex corde, qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, atq; pro amoris uicissitudine illud, quod in Canticorū cantico legitur, ueraciter inquit: Ego dilecto meo & ad me con *Cant.* 6
uersio eius. Talis profecto erat Mariæ olim impudicæ anima, quæ toto corde, tota intētione, omniq; uirtute post perceptā suorum remissionem facinorū se conuertit ad Christum ignita id in se operante caritate. Quamuis enim lacrymis domini rigauerit pedes, crine terserit, frequenter osculata fuerit, minime tamē pro his promeruit indulgentiam, sed pro dilectione tantum, dicēte de illa domino: Remittūtur ei peccata multa, quoniā *Luc.* 7
dilexit multū. Hanc igitur de qua loquimur mulierem cuius etiā hodie natalitia memorantur, tota debemus deuotione suscipere, quæ nobis facta est occasio spei, conuersionis speculum, magisterium pœnitentiæ, deuotionis exhortatrix, & caritatis forma. In-

uenit peccator in illa quod agat, iustus uerò quo gaudeat. Quamobrem ô peccator qui E
emendatioris uitæ uiã conaris arripere, imitare Mariam, ne differas de die in diem con
uerti ad Christum, quin potius quum intus uocaris a domino, eum admonentem au-
Esa. 1 dias: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, subuenite pupillo, defendite uiduam, & uenite & arguite me, quoniam si fuerint peccata uestra sicut coccinum, quasi lana alba erunt, & si fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut nix dealbabuntur, si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Gradu concito perge ad Christum, mente tamen, non corpore, neq; pedibus sed affectibus. In ecclesiam ingredere, ubi Christus discumbit, pro te tuumq; præstolatur aduentũ, atq; in spiritu humilitatis & in animo cõtrito te pedibus prouolue domini Iesu, illos laua lacrymis, capillis exterge, osculis leni, manibus contrecta, confitere scelera, deterge uulnera, reatum accusa, sponde conuersionẽ, pete ueniam, ut plenam consequaris indulgentiam. Cuncta hæc fideliter facito, corde simplici, mente deuota, flentibus oculis, & perseueranti animo. Nempe si his assiduus F
fueris, si Mariæ ueteris exemplo, & si non ęqualem gratiã, tamen consequeris ut illa. Pro
Ezech. 18 mittentem audi: Si impius (inquit dominus per Prophetã) egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit uniuersa præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor, in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij (ait dominus) & non magis ut cõuertatur à uijs suis prauis & uiuat? Exhortantis igitur acquiesce consilio, ne te iudicantis sententia feriat. Dissimulat nãq; hominum peccata, ut conuertantur & uiuãt. Non conuersos autem ex dilatione durius premit. Te ergo ad emendationẽ prouocet expectãtis longanimitas, te trahat ad Christum ipsius ostensa bonitas, te peccatricis cita conuersio, fletus exuberans, impensa deuotio compungat ad luctum, erudiat ad lamentum, repleat gaudio, inflammet affectũ, atq; perducat in iubilum. Prius tamen te purget dolor, mundet confessio, emendet gratia quatenus te sapientia diuina possideat. Equidem secundũ multitudinem dolorum G
tuorum in corde tuo illius consolationes lętificabũt te, teq; sibi familiarẽ exhibebũt. Mi raberis tunc prorsus quid fueris, quid acceperis, quid eris. Nimiũ igitur exhilaratus interius, & intima caritate perfusus magnificabit anima tua dominum, & exultabit spiritus tuus in Deo salutari tuo, qui est gloriosus rex, amator hominum, pœnitentumq; susceptor Deus benedictus in secula. Amen.

In festo sancti Iacobi Apostoli.

SAcro nos erudiente eloquio nouimus contigisse persæpe probatissimos uiros, sanctitate cõspicuos in ignorantię errorem esse prolapsos, ex quo nonnunquam magis criminibus se fecere obnoxios. Hoc non ad eorũ damnationem, sed ad humilitatis profectũ, posterorumq; eruditionẽ accidisse profiteor. Illorum namq; repentina resurrectio pręlatæ sentẽtiæ autoritatẽ pręstat. Cecidit Moses infidelitatis uelo detentus ad petrã Oreb, qui correptus à domino delicti sui promeruit ueniam. Duplicis concupiscẽtiæ iaculo percussus est nominatissi- H
mus propheta Dauid, sed diuino per prophetã edoctus oraculo proprij sceleris factus est cõscius. Quamobrẽ emissis cõpunctionis gemitibus, humilitate prostratus gratiam, quam peccãdo amiserat, adinuenit. De apostolo uerò Petro quid referã, qui magistrũ suum se scire negauit? Intuitu autẽ Christi reuocatus ad se obhorruit, facinus amare fleuit, atq; dominum deprecatus ex corde indulgentiã, quã poscebat, obtinuit. Longe tales peccãdo profecerũt in melius, quàm fuerint ante delictũ. Nouit dominus opus suũ, quod condidit. Nouit inquã, quàm prona ab adolescentia sit hominis natura ad malũ, q̃ ad elationẽ procliua, & q̃ lubrica ad capessendã uoluptatẽ ex sensib. Hinc est, q amicis suis, ut humilitatis materiã subministret, permittit aduersa contingere, & interdũ in grauium incidere foueã delictorum. Agit cum illis ut pater, dispensat ut sapiens, corripit ut iudex, emendat ut dominus, erigit ut misericors. Nemo igitur quũ flagellatur exagitetur ira, se desperet quũ cadit, de se præsumat dum stare uidetur. Nulla prorsus habilior decipula inuenitur ad casum, q̃ elationis cogitatio, q̃ aliquãdo quod non habet, se habere præsumit, aut proprijs se meritis arbitratur habere, qđ habet, uel alios despicit, qui uidentur

A dentur non habere, quod ipsa. Hi uenantiũ spirituales sunt laquei, & uerbũ Deo odibile in cordibus superborũ. Huiusmodi namq; laqueos euadunt humiliũ mẽtes Deũ timẽtium, proximos nõ irridentiũ, amantiũ puritatem, formidãtiũ ruinã, sectantiũ pacẽ, atq; ad perfectionem anhelantium. Hæc iuxta Prophetæ sententiam est generatio quærentium dominum, quęrentiũ faciem Dei Iacob. De taliũ numero post sui admirationẽ erroris apostolum nouimus extitisse Iacobum, cuius hodie festiuitas celebratur. Memoratus siquidẽ apostolus quãuis sanctus, quanquã Christi discipulus, per inordinationẽ in petẽdo deliqt. Istũ plane dominus redarguẽdo cõpescuit, nosq; ipsius occasione cõmonuit. Huius enim apostoli cõmunis est error. Quis (oro) tanta sanctitate, tãtaq; cõsideratione est pręditus, ut frequenter in postulatione incõsulta nõ proruat? Quis igit̃ propria affectione seductus malũ nõ arbitret̃ bonũ, & bonũ malũ? Hinc iustorũ in petitionibus nascitur error, hinc supplicationũ instãtia persępe reijcitur. Orantiũ qppe iudiciũ quoniã boni ac mali nesciẽtia uiget, ô quoties fallit̃? Petitis (inquit apostolus Iacobus) Psal. 23 Iac. 4

B & non accipitis, eo quòd male petatis. Nemo credat Dominũ utiliũ postulationum denegare consensum. Petite (inquit ipse) & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Ipse est exhortator & redditor. Inuitat ad precẽ, & petitionẽ se exhibiturũ spondet. Veritas est, & nescit fallere: bonitas est, & quod proficuũ est, negare nõ potest, propterea quũ petimus, & nõ accipimus, noster esse cẽsendus est error. Petimus inquã, quod nocet, quod nondũ licet, qđ nõ decet, qđ minime expedire cognoscitur. Istæ postulantium seductiones uidẽtur esse cõmunes, quemadmodũ scripturarũ autoritatibus cõprobatur. Non Iacobus, de quo nunc loquimur, & germanus illius Zebedei filij, amboq; apostoli interpellãte pro eis matre postulauere, ut alter ad sinistrã, alter uerò eorũ collocaretur ad dexterã? Non enim memoriæ cõmendauerãt dominum dixisse: Quũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, iudicaturus seculum, oues quidẽ ponet ad dexteram, hœdos aũt ad sinistrã, & ijs qui ad sinistram sunt, dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quoniã uerò quod illis perniciosum Matth. 7.

C erat, flagitabant, audiere à domino, nescitis quid petatis, neq; exaudiri meruerunt. Illos nempe exaudisset iratus, si quod petierant, tradidisset. Negat igitur misericorditer electis suis, quod se postulanti nocere cognoscit. Nõ audire præterea dissimulat postulantem, quũ immature quod cõcupiscit, exposcit. Erat namq; Helyas (sicut legimus) uir bonus & sanctus, atq; tunc prophetarum eximius. Iezabelis aũt hic non ferens iniurias ab aspectibus hominũ persecutiones atrocitate perterritus se repente subduxit, subter unã sedit iuniperum, dominũ petiuit, ut moreretur, & ait: Sufficit mihi domine, tolle animã meam, neq; enim melior sum, quàm patres mei. Nõ tamẽ exauditus est, quamuis iustus & magnus, quoniã quod futurũ erat, affectus tędio, rogabat ut fieret. Distulit quidẽ, sed non euasit mortem. Quis est homo, qui uiuet, & nõ uidebit mortem? eruet animã suam ab inferis? Longe excellentius pro Dei gloria suæq; profectu gratiæ sublatus est de seculo, & in deliciarũ paradiso locatus, quàm uti poposcerat, quiescit in domino. Sua tũc ille quęrebat non domini, & ut euaderet mortẽ, mortis cupiebat subire sententiam. Ma

D iora de ipso quàm uellet dominus disponere cogitans, eidẽ omnino negauit, quod minime licebat adhuc. Non igitur ad postulantis libitũ, sed id ad dominantis imperiũ fiet in fine. Qui enim in pondere, mensura, & numero uniuersa disponit, sicut utilia pręstat, ita perniciosa nõ tribuit. Hinc est, quod quemadmodum prophetam, quæ necdum licebant, repulit exorantem, sic apostolorum principẽ, quod non decebat, exaudire noluit flagitantem. Dum enim in montis cacumine esset cum domino, trãsformatiq; gloriam conspexisset spirituali inebriatus dulcedine inquit: Domine bonum est nos hic esse, si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Mosi unum, & Heliæ unum. Incõgrua fuit prorsus ista petitio. Quomodo dicens fuerat, ut mediator noster, qui redemptionis nostræ opus completurus aduenerat, qui euangelizaturus regnum, sanitates daturus, moriturus pro populo, resurrecturus post triduum, atq; relictis cæteris ad uotum Petri collis resideret in uertice? Dominicæ namq; claritatis iucunditate illectus apostolus delicias suas arbitrabatur esse magistri. Socialis immemor boni, uniuersorumq; salutis caritatis mutuæ transgressus est limites. Grande etenim malum priuatus in Petro operabatur affectus. Nondum autem paracliti uirtute indutus ex alto, nec gratiã nouerat, neq;

sciebat, quod diceret. Sua igitur petitione frustratus cum domino descendit ad ima. De Paulo autem quid referam, qui quod petijt obtinere non ualuit? Vas quippe electionis erat, usque ad tertium cœlũ raptus arcana Dei, quæ homini loqui nõ licet, audierat, quod prædicabat euangelium, Christo reuelante didicerat, & tamen reuelationum magnitudine, ne supra se eleuaretur inaniter, carnis propriæ colaphizabatur aculeis. Istos adeo dõ pateretur inuite, ut ab his liberaretur, ter deprecatus est dominum. Suum igitur non auditus ad uotum, quoniã eidẽ sic expedire sciebat, Iesum sibi dicentem audiuit: Sufficit tibi Paule gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur. Disce qui oras, non indignari contra dominũ, si non exaudiris, dũ postulas. Apostolorũ utique & prophetarũ erudiris exemplo, qui quamuis amici Dei, quanquã essent sanctitate conspicui: tamẽ quod incõsulte petebant, accipere nequierunt. Orationũ ergo tuam formet necessitas, humilitas

Esa. 66 dictet, & spiritus flagitet. Triplex funiculus iste difficile rumpitur. Nempe humilitatẽ inducit necessitas, humilitas uerò spiritũ parit. Super quem requiescet (inquit dominus) spiritus meus nisi super humilẽ, & pauperculũ, & trementẽ sermones meos? Delictorũ necessitas publicanum direxit ad templum, qui humilitate repletus ad cœlum oculos leuare nolebat, sed suadente spiritu pectus suum percutiebat dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Tuam igitur & tu paupertatem attende, scelerum qualitatem, eorumque numerositatem inspice, omissionis pœnam examina, quatenus consequendæ indulgentiæ necessitate compulsus dominum depreceris humiliter. Illi namque humiliũ ac mansuetorum semper complacuisse probatur oratio. Humilis sis corde, & à tua nunquam mente recedat. Nam etsi temporalibus locupletatus sis bonis, si naturaliũ excellẽtia polles, si spiritualiũ gratiarũ multiplicitate exuberes, noli altum sapere, neque alienis te eleuare diuitijs. Iugiter attende quid fueris, ne ignorantię tui seducaris errore. Superborum te casus terreat, atque humilium te decor alliciat. Sublimis est Deus, & humilia respicit, alta autem à longe cognoscit. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ, ut illam fœcundaret gratia, cumularet meritis, gloria sublimaret, disceretque humana temeritas, quantum Deo grata sit sancta humilitas. Cæterũ quamuis ubique sit humilitatis censura seruanda, amplissime tamen quum nostras Deo preces effundimus. Quis tremendam diuinæ maiestatis non ueneratur præsentiam, quam angelorum agmina uenerantur & colunt? Quis delictorum fasce depressus iudicantis faciem intueri non paueat? Publicani humilitas orationi tuæ magisterium præstet. Esto corde humilis, & caritate sublimis. Pharisæi uitato tumorem, ne pari sententia damneris ut ille. Non honoris cathedram, neque terrenum cupias à domino obtinere primatum, ne tanquam indigna

Math. 6 repudiata uilescas. Primum (inquit ueritas) quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Non auro, non gemmis, non decoratis palatijs, non agrorum fertilitate, sed humilitate cœlorũ poscendum est regnũ. Alibi sic te dominus erudi-

ibid. uit, ut diceres: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum

Rom. 14 tuum. Non enim regnum Dei (ait Apostolus) est esca & potus, sed iustitia & pax. Vis

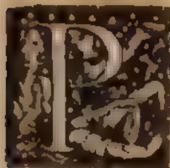
Psal. 111 regnum obtinere cœlorum? Habe pacem, sectare iustitiam, sciens quoniam (dicente Propheta) in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Malus namque

Math. 25 auditus est, quem non metuit iustus, quod iniquis in fine dicturus est Christus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Regnum igitur cœlorum non primatum regni postula, quemadmodum iste concupiuit apostolus. Ab humilitate prorsus alienum est cæteros uelle honore præcellere. Quum inuitatus fueris ad nuptias, in nouissimo recumbe loco, ait sapientia patris. Omnium & tute minimũ arbitrare, quatenus ab elatione oratio tua sit libera, & conscientia tua à suimet sit æstimatione secura. Tunc inuocabis dominũ, & exaudiet te, clamabis, & dicet adsum. Inuocabis inquam, necessitate cogente, & humilitate suadente, & sic exaudieris. Clamabis autem spiritu interpellãte pro te, & dominus aderit. Parum utique in tua postulatione proficies, si interuenientem pro te in te non senseris spiritũ, qui pro sanctis intus intercedere con-

Rom. 8 sueuit. Quid oremus (inquit Paulus) nescimus, spiritus autẽ postulat pro nobis gemitib. inenarrabilibus. Vides quoniã spiritus sancti adiutorio indiges, ut postules, quod non noceat, sed quod deceat, quodque expediat, ipse nãque spiritus orantib. nobis nostros erudit cogitatus, informat actus, inflammat affectus, ut non nisi quod liceat, postulemus.

A mus. Hanc deprecandi regulam post susceptionem spiritus apostolus didicit Iacobus. Hinc est, quod illius assiduitate caritatis incendio flagrans contempsit seculum, prima tum spreuit, tormenta calcauit, bibit calicem, mortem subijt, peruenit ad gloriam, ipso auxiliante, cui illæsam apostolus fidem seruauit, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat. &c.

In solennitate beati Laurentij martyris.

PLurimum quidem animi magnanimitate erigimur, ac spei uirtute solidamur, quoties sanctorum martyrum celebramus insignia. Quid enim aliud solēnia martyrū, quàm exhortationes martyriorū sunt? Illos nouimus homines fuisse, ut nos, de eadem massa conditos, pari conditione formatos, conceptos, & genitos. Naturam non alteram carnis habuere, quàm nos Senserunt utiq; carnis aculeos, innatas concupiscentias, corruptibilitatem corporis, diaboli tentamenta, oblectamenta seculi, inordinatos motus, impudicitiæ ardorem, & B huiusmodi milia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt. Vnde autem illis tam gloriosa uictoria, magnanimitas tanta, atq; inexpugnabile robur? Non utique dixerim aliunde, quàm ex illuminatione fidei, ac ueritatis agnitæ scientia certa. Fidei siquidem irradiatione edocti uicerunt seculum, spreuerunt regna, tormenta calcarunt, superauerunt hostes, non exhorruerunt carceres, non ignem, non gladium, non pœnam, nō mortem. Poterant in fidei lumine futuris metiri præsentia, atq; in æternorum concupiscentia flagrare uehementer. Quis rationis compos non commutaret lutum pro auro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tentoria uilia? Quis inquam, ut immortale acquireret regnum, momentaneam potestatem non fugeret? Quis ut spirituales delicias possideret, uoluptuosas carnis non obhorreret illecebras? Deum planè quisquis agnosceret, amori illius uniuersa postponeret, paruipēderet uisibilia, laudabiliterq; odiret se. Quemadmodum ex ignorantia summi boni terrena delectant: ita ex cognitione uilescunt. Da agnoscentem Deum, & inuenies diligentem. Agnoscentem dico non ex cō-C fessione labiorum, neq; ex persuasione uerborum, sed per illustrationem gratiæ, ex attractione superna, fide intus operante formata. Hæc namq; est, quæ naturalis intelligentiæ tergit caliginem, fugat tenebras, dubietatem tollit, mētem purgat, depurat sensum, pandit cœlū, reserat inuisibilia, futura demonstrat, lites dirimit, ordinat cogitatus, erigit animum, inflammat affectum. Est inquam immortalitatis præcursor, beatæ uitæ præco, inextinguibile lumen, indeficiens gaudiū, fluctuantium fundamentū stabile, peregrinātium auriga, Dei nuncius, & beatæ trinitatis ostensor. Non enim corporis ualetudine, non nobilitate prosapiæ, non diuitiarū opulentia, non calliditate ingenij, aut quauis affluentia naturalis doni prærogatur, sed gratis diuinitus, quia gratia uocatur. Habilitatur aūt ad id capessendū mēs, quæ ne delinquat, est cauta, ad proximos est beneuola, in ipsorum necessitatibus pia, diuino cultui dedita, timori ipsius submissa, & spei cōceptu solicita. Non in fortitudine equi (inquit Propheta) uoluntatem habebit, neq; in tibijs uiri *Psal. 146*
D beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eū, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Hanc prorsus formatę fidei claritatem sancti habuere martyres per quam (ut ait Apostolus) lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, errantes utiq; in solitudine, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terrę. Fide namque certauerunt, fide uicerunt. Certauerunt utiq; scientes, cui crederēt, quid sperarent, quid acquirerent. Efficiebantur pro diuinitatis notitia in dilectione fortes, pro spei certitudine alacres, pro mercedis magnitudine in labore constātes. Nunquam præsentis uitæ lætitiam tanta magnitudine calcassent, nisi alteram beatiorem esse certissima definitione sentirent. Futurorū etenim amore succensi, præsentiū facile contēpsere blanditias, atq; atrocium tormentorum iucūdo animo pertulere sæuitiā, dulcedine immortalitatis debriati. Nempe supra naturā operabantur in corpore super cœlestiū mansionū felicitate illecti. Passionis quippe amor resolutionis desiderium naturæ transcendit limites. Neq; usus docet, nec hortatur ratio, ut pro spe promissionum inuisibilium uelis desinere esse quod es. Nemo uolūtarie relinquit, quod possidet, nisi pollicitatione firmissima teneat longe in melius se esse cōmutaturum, quod deserit. Hinc sanctorū martyrum probatur

(*Hebr. 11* in right margin beside "per quam (ut ait Apostolus)...")

fides, magnanimitas cõmendat, ac uirtus accrescit. Poterãt unico uerbo illatas pœnas E
euadere, præcelsis dignitatibus attolli, carnalibus frui delicijs, & diuitijs abundare terre
nis. Vniuersa tamẽ hæc, ut lucrifacerẽt Christũ, fierentq; perpetua, quã nouerãt, felicita-
te participes, arbitrabantur ut stercora. Pręclara igitur nimiũq; credibilia facta sunt testi-
monia martyrũ, qui catholicã fidẽ prædicauerũt, uerbis approbauerũt, uirtutib. sangui-
ne subscripserunt, cõfirmauerũt morte. Magnus prorsus horũ testiũ effectus est nume-
rus, & propugnatorũ fideliũ gloriosus exercitus. In ipso siquidem honorabilẽ primatũ
obtinet leuita Laurẽtius, cuius hodie meritò solẽnia colimus. Hic incõparabilis extitit
sãctitate, amator Dei, imitator Christi, sãctorũ uestigia sequẽs, pater pauperũ, egenorũ
defensor, seruorũ Christi seruus, & bonorũ omniũ sectator præcipuus. Ætate nãq; quũ
esset iunior, sensus tamen canos gerebat in corde. Non enim carnis secutus est petulan-
tiã, non terrenarũ facultatũ opulentiã, nõ sacerdotalis honoris gradũ, quin potius cor-
pus ieiunijs atterebat, uigilijs edomabat, laborib. affligebat, nullã indulgens sibi requiẽ
sumebat, sed tanquã athleta fortissimus in pœnitentiæ quotidianæ se stadio exercebat, F
quatenus gloriosum posset triumphum obtinere martyrij. Cupiebat sane Deo reddere
quod acceperat, seq; uiuentẽ, sanctã, placentemq; hostiã offerre altissimo. Huiusmodi
namq; desiderio affectus quũ Romanę sedis ad suppliciũ traheretur antistes, grãdi post
tergũ proficiscẽtis uociferatione clamabat. Quo progrederis sine filio pater? quo sacer
dos sancte sine diacono properas? quid in me displicuit paternitati tuæ? nunquid dege
nerẽ me probasti? Experire certe, utrũ idoneũ ministrũ elegeris, cui cõmisisti dominici
sanguinis dispensationẽ. Cui cõsummãdorum consortiũ sacramentorũ credidisti, huic
sanguinis cõsortiũ negas? Nẽpe sanctus hic perspicuo cœlestis patrię irradiabat̃ splen
dore, dum impellente nemine, nulloq; interrogãte, seipsum carnificibus spõte pãdebat.
Fidelis quippe inuẽtus in modico, præstãtiora à domino accipere cupiebat. Preciosam
in agro domini repererat margaritã, quã ut sibi uendicaret in propriã distractis omnib.
emere satagebat. Hinc est, q ecclesiæ thesauros, quos erogãdos pauperibus acceperat,
dispersit abunde, quatenus expeditius proficisceretur ad pugnã, eiusq; iustitia maneret G
in seculũ seculi. Nouerat edoctus in fide, q quicquid donatur pro domino, per egenorũ
2.Cor.9 manus defert̃ in cœlũ. Sciebat inquã dixisse Apostolũ: Qui parce seminat, parce & me-
tet, & q seminat in benedictionib. de benedictionib. & metet. Optimus qppe terrę cul-
tor fuit, illã bonorũ operũ seminib. replẽs, atq; cõcupiscentiarũ purgans aculeis, ut cẽtu
plicatũ in ęterna patria reciperet fructũ. Qui enim hic laborare neglexerit, nec spiritua-
libus in præsenti, neq; perpetuis in futuro poterit locupletari diuitijs. Nã etsi nõ sint cõ-
dignę passiones huius tẽporis ad futurã gloriã, q̃ reuelabitur in nobis, à nobis tamẽ for-
ti animo tolerãdę sunt. Indignũ nãq; est, ut gratis merces sempiterna donet̃. Si enim qđ
momẽtaneũ est, periculis emitur, ac laboriosa solicitudine possidet̃, qđ caret fine, & hu-
manũ supereminet sensũ, atq; beatũ est, torpentib. tribuetur? Pudeat prorsus Christianũ
crucifixo domino militantẽ absq; sudore certaminis triumphũ reportare pugnãtiũ. Du
cẽ suum aspiciat, eius cicatrices tangat, utriusq; hominis dolores agnoscat, passionis in-
telligat causam, quatenus euigilet ad gratiam, animetur ad bellum, roboretur in pœna, H
eleuetur à carne, conuersetur in spiritu, sequatur exercitum, perueniat ad coronam. Le-
uitæ quoq; Laurentij imitetur exemplũ, qui pro sui cõditoris amore probatus fuit in ui
ta, uisitatus à gratia, exanimatus in pœna. Militis huius quis sufficit enarrare præconia?
Caritatis eius quis ualet explicare feruorem? Iam enim manens in carne, carnis nil sapie
bat in mẽte. Totus ferebatur desiderio ad ea, quæ uidebat in fide, cõtẽplabatur animo,
dilectione gustabat, spe tenebat, amplectebat̃ amore. Hic tãto cũ studio martyrũ circu-
ibat cryptas, sanctorũ lauabat pedes, cæcorũ aperiebat oculos, lucrabatur animas Chri
sto, atq; flagrabat ardore martyrij. Sicq; desiderij sui compos effectus est, à militib. ten-
tus, carceri mancipatus, distentus aculeo, fustibus cæsus, laniatus uerberibus, assatus in-
cendio. O martyris constantia omni honore colenda, quæ tanto uigore emicuit, tantaq;
uirtute profecit, ut immanissimis nequaquam supplicijs cederet, nec atrocibus flecte-
retur pœnis. O beata mens sancti, quæ se odiendo dilexit, se perimi permittẽdo salua-
uit. Odiuit animam suam, quatenus in uitam illam custodiret æternã. Trahebatur pror-
sus fide, impellebatur caritate, propterea ignem igne, & amorem sui conditoris supe-
rabat

A rabat amore. Flammis quippe iniectus feruentissimo flagrabat affectu. Vehementius namq;, longeq; suauius caritatis quàm materialis ignis urebatur incendio. Habet enim calorem suum diuinus amor, qui nulla ualet aquarum inundatione extingui, quemadmodum in Canticorum legitur cantico: Fortis est (inquit) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammarũ, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, neq; flumina obruent illam. Hic planè ignis almus est, quem Christus misit in terram cupiens uehementer accendi, qui super discipulorum illapsus est corda, mundumq; totum suo calore compleuit. Huiusmodi Laurentius accensus est martyr, cuius nimio ardore calescens exterioris ignis non lædebatur incendio. Sic enim in craticula positum ipsum dixisse cognouimus: Disce miser, quia carbones tui, mihi refrigeriũ præstant. Tantis siquidem ueræ dilectionis ferebatur uotis, tamq; ignito patiendi pro Christo desiderio angebatur, ut pro illatis supplicijs refrigerium percepisse se diceret. O præceps amor, ô caritatis uehementia, quam nostra ignorat ætas, penetralia nostra non sentiunt. Iste à cordibus nostris alienus est syncerus affectus, uiget in nobis ô quoties cupiditatis flamma, æstus libidinis, & furoris incendium, quibus igniculus nostræ caritatis excutitur. Volumus planè exuberare diuitijs, carnis abundare delicijs, atq; passionum nostrarum motibus assentire. Non sic nos docuit Christus, suo nequaquam sic erudiuit exemplo. Beatos dicit pauperes spiritu, pacificos, nec minus corde, quàm corpore mundos. Cupiditatis itaq; flammam miles Christi quisque fidelis eleemosynarum largitione compescat, sensualitatis petulantiam carnis maceratione castiget, censura uerò uirtutum incompositos animi restringat impulsus. Insigne quippe martyrij genus est uitiorum cohibere motus, atq; cupiditatum resecare pruritus. Beatus (inquit Propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Stet igitur in sua custodia mens, omne quod aduersatur Deo, ex se eradicare conetur. Poterit namq; facile corporis superare supplicia, si sibimet uendicauerit dominatũ. Nam quemadmodum mentis, quàm corporis laboriosior est pugna, ita gloriosior apud Deum censetur esse uictoria. Vtroq; autem modo certando immortalitatis coronam Laurentius adeptus est martyr. Ipsius igitur sicut concupiscimus gloriam, triumphum colimus, miramur constantiam, sic imitemur & uitam, quam etsi non ualemus ad plenum, nec passione possumus, sequamur tamen uotis. Nobis pius aderit dominus, qui uires pensat, atq; remunerat desideria Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Cant. 8 · Matth. 5 · Psal. 136 · B · C

In assumptione beatæ Mariæ uirginis.

N hoc labenti discriminosoq; peregrinantes seculo ecclesia sancta materno semper nos fouet affectu, quippe quæ sponso suo immortali per regenerationis nos genuit lauacrum, & acceptabilem fecit populum bonorũ operum sectatorẽ. Nouit planè ipsa, quid fuerit, & ex sui experientia membrorum debiliũ infirmitatẽ agnoscit. Extitit aliquando illa longe à Deo, à gratia aliena, exclusa à regno, atq; à sanctorũ angelorum segregata cõsortio, sed abluta est, sanctificata est, ac per pacis fœdus sponso copulata cœlesti. Quãobrẽ nõ ignara sui, nec ingrata Deo, neq; perceptę miserationis oblita, quantũ ualet, artis laborat ingenio, ut delinquentiũ corda resipiscãt, corrigantur metu, uel dilectione trahantur, seu æterni præmij magnitudine excitẽtur. Hinc est, quod resolutionis corporis, uisionis dæmonũ, futuri iudicij, inferni cruciatus, gehennæ inextinguibilis, desperationis ueniæ, perpetuæq; mortis terrorẽ ingerit delinquentibus. Non quidem ut confundat, quos diligit, sed ut emendet moribus, exhibeat sanctitati, restituat gratiæ, conuersos reddat, atq; ad sensum reuocet spiritus, ac deuotionis gustum, qui solo carnis ducuntur affectu. Verũ quoniã nequaquã hęc semper, neq; omnibus uniformiter prosunt, diebus singulis rememorare nõ desinit, quanta humanũ genus omnipotens pater diligat caritate, qualiterue ob nimium sui amorem unigenitum suum in similitudinem carnis peccati misit in mundum, quatenus de peccato damnaret peccatũ, & per crucis patibulum amicos faceret, quos in obedientia originalis culpæ constituerat inimicos. Etenim quũ hoc supra naturæ meritum ultra opinionem humanam, angelicisq; spiritibus mirandum esse cognoscat, propterea tamen frequenter proponit ecclesijs, populis recitat, & audientium au-

D

ribus infundit, quatenus eorũ corda sancti amoris urantur incendio. Quę (oro) dilectio B
ne nõ accendat mediatoris exhibita caritas, & assumptæ humanitatis profusa benignitas, atq; perpessę passiõis incõparabilis cruciatus? O syncere amor, ô affectus spõtanee, ô amabilis dilectio redemptoris. Hæc planè spiritualia salutis sunt semina, quæ in agro humanæ terrę sparsisti inculto, ut tibi & laborantibus pro te iustitię fructificet germen. Hæ inquã sunt accensæ faces ignis Sion, cuius caminus est in Hierusalem, quem in memoratã misisti terrã, ut fortiter arderet. Hoc igne interiora nostra cõple, ut os repleatur laude, cantetq; tota die magnitudinẽ tuam, & gloriam tuam. Cor aũt iubilatione perfusum amatoria uota admirationis & exultationis sine intermissione depromat, isto utiq; calore sancto ure renes nostros, carnisq; incendium, quatenus tibi cœlesti placeamus sponso, teq; diligamus, sicut nos amare iussisti. Sanctos quoq; tuos, & eorum contubernium, necnon illorum age, ut concupiscamus & gloriã, quemadmodum & sponsa tua, mater (uidelicet) nostra nos quotidianis exhortationibus animatur. Ipsa nempe est, quę nos in te tenerrime diligens rediuiuã spiritualium gaudiorũ materiam subministrat. Iu F
giter sanctorũ nobis proponens solennia, quatenus eorũ uita excitati & meritis eosdẽ nõ pigeat imitari, quos colimus. Inter pręcipua igitur festa, quæ sancta ueneratur ecclesia, hodierna noscitur esse celebritas, in qua gloriosa Dei genitrix carnis relicto tẽtorio ad sidereum cœli prouecta est palatium. Maximã prorsus ingerit de hac solennitate lætitiam, dum illa, quæ nobis edidit saluatorem, tantam salutis consecuta est gratiam. Quãuis enim iucundissimis quotidie delitijs spiritualiter pasceretur, tametsi donis cœlestibus incõparabiliter ditaretur, his supereminet, quod accepit, quippe quæ ambulabat per fidem, meruit speciẽ, & quæ in passibili corpore peregrinabatur in terris, hodie cum ingenti gaudio triumphauit in cœlis. Porrò quod concupierat uidit, quod quæsierat tenuit. Vidit inquã non per speculum in ænigmate, neq; mortali carne uelatum, sed facie ad faciem immortalitatis candore uestitũ. Tenuit autẽ cordis brachijs, & pij amoris amplexibus, quẽ quæsierat mente naturali impellente affectu, habita conuersatione excitante, ac spiritu interius dirigente. Nam nullus (ut arbitror) ardorẽ uirginis sufficit G
explicare, quanto desideriorũ cremabatur incendio, quàm crebris suspirijs angebatur, quàmue suauissimis cogitationibus exercebatur. Detinebatur tantũ in seculo corpore, affectu aũt & mente cõmorabatur in cœlo. Ibi erat uotis, ubi unicum suum filium esse nouerat, ubi fruitio eius habetur in idipsum, ubi beatorũ spirituum frequentia in laudẽ conditoris intendit. Nec ab re. Censendum est iugiter nedum angelica, uerumetiam filij uirginem fretam esse uisione, atq; exultasse colloquio, tanquam sanctitate præcipua insignitã, diuinaq; caritate succensam, ac continua supra sementis contemplatione prouectam. Illi etenim cœlestis uisio debebatur, cui incõparabilis gratiæ inerat plenitudo, plena deuotio, ardor continuus, ac puritatis delectabile bonum. Quamobrẽ resolutionis carnis imminente articulo, sicut ab omni mentis & corporis corruptione extitit libera, ita & à mortis dolore aliena. Nequaquam habuit, quod metueret. Non adfuit qui se illi opponeret inimicus, nullusq; terreni amoris impulsus, qui uirginis egredientẽ animam retardaret. Quomodo formidare poterat, quæ genuit Deum, pacem præstitit mundo, H
& gaudium immensum intulit cœlo? Totus quippe (ut creditur) festiuus angelorum, archangelorum, cæterarumq; uirtutum Deo famulantiũ eidem occurrit exercitus. Ibi planè, ubi uirgineum corpus exanime iacens dormitionem acceperat, suauis cõcentus, iucunda laus, harmonia cœlestis, exhortatio mutua, cõgratulatio hilaris, obsequia sancta, insuetæ atq; honorabiles celebrabanẽ exequiæ, ad quas minimè duodenus apostolorũ defuit chorus, patriarcharum cœtus, numerus prophetarum, & cum cantoribus Hierusalem egregius Psaltes, qui uniuersi modulatione quàm maxima, ac exultatione iucunda citharas percutientes puritati uirgineæ dulcisona carmina proferebant. Aderat præcipue Gabriel cœlestis paranymphus fulgens & lætus, qui Marię desiderãtissime intendebat honori. Totus quidem ignitus & feruidus, supra modum exultans & plaudens, undiq; discurrens uniuersos hortabatur ad uirginis festum, ut occurrerent ei, susciperent, uenerarentur & colerent. Nouerat in illa candorem uirgineum, priuilegium sanctitatis, gratiæ plenitudinem, & fœcunditatem prolis. Sui in ipsa pudicitiæ uenerabatur thalamum conditoris, suumq; in ea laudabat dominum. Vniuersi deniq; filio deferentes

A rentes matrem, qua poterant, uirtute colebant. Supernorũ igitur hæc uirgo ciuium uallata præsidio cœlestis patriæ læta domum ingreditur. Eadem quippe sic feliciter ascendente assistentium angelorum factus est sermo admirantium, atq; dicentium: Quænam est ista, quę candidatorũ agminum fulta comitatu ascendit ad nos, quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Nulla præter eam, quæ humani generis protulit redemptorẽ, de qua uerbum caro factum est, tali honore noscitur digna. Illi prorsus, quæ uentris sui fœtum mortalium Deo reconciliauit speciem, & antiquæ ciuitatis Hierusalẽ collapsa restaurauit mœnia, numerumq; redintegrauit nostrũ, singularis illa debetur sedes, quæ maximè gloriæ irradiata fulgore omnem angelicam supereminet dignitatem. Hanc tanquã uirgulam fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij ascendentem, delicijsq; spiritualibus affluentẽ honoremus pro posse, illiq; procedamus obuiam, ac gratiarum actionis debitum persoluamus affectum. Genitricem mox ut filius ascendentem uidit, eam officiosissime
B salutans inquit: Veni de Libano mater mea, columba mea, immaculata mea, formosa mea, suauis & decora tanquã Hierusalem. Coronaberis de capite Amana de uertice Senir & Hermon, quoniam olim uulnerasti cor meum soror mea, & sponsa in uno oculorum tuorum, & in crine colli tui. Veni inquam, & paratum tibi ab origine mundi percipe thronum. Me quidem suscepisti in te, me concepisti, & genuisti de te, tuo me lacte nutristi, mihi piæ deuotionis affectu humanitatis obsequia præbuisti, tuæq; mentis templum impolluto decore seruasti. Quare & tu ingredere nunc in unici tui gaudium, agnosce quem peperisti filium, contemplare diuinitatis meæ gloriam, sublimitatis excellentiam, & humanitatis, quam abs te habui ineffabilem gratiam. Thronum paratum conscende, coronam gemmis ornatam suscipe, stolaq; immortalitatis te indue, ut merito sublimeris in me, quę me præcipuo dilexisti caritatis affectu. Equidem uolo ubi ego, ibi & tu, eademq; fruaris gloria, quanquam aliter. Satis uota tua distuli, satis te à regno meo abesse permisi. Nõ ut te negligerẽ, neq; ut desideria tua contemnerẽ, sed ut cumu-
C larem merita, affectum ascenderem, posterisq; in te exemplum patientiæ demonstrarem. Nunc autem certaminis tui feliciter consummato agone, ideò humanitatis uolui ut redderes debitum, quatenus uenires ad me, amabiliq; genitoris mei te exhiberẽ præsentiæ. Ipse enim pater amat te, te singulari caritate cõplectitur, æterniq; imperij sui potentiam tibi reuelata uisione insinuare dignatur. Et uirgo: Vnde hæc (inquit) mihi, ut Deus & dominus meus tanto cum honore ueniat ad me? Quid merui? quid egi? Quo interueniente, quo interpellante factum est hoc? Fœminei sexus supereminet dignitatem, humanæq; naturæ transcendit metas. Nunquid Abraam patre nostro, cæterisq; patribus maior sum, quum illorũ nemo in transitu suo talia noscitur percepisse obsequia? Sufficiebant prorsus humilitati meæ abs te olim impensa beneficia. Sufficiebant saltem nunc angelorum solatia, ut ipsi me assumerent, tuoq; offerrent conspectui. Vt quid ad ancillam dominus, & ad creaturam creator accedere dignatus est? Nam etsi tibi ex me carnis substantiam ministraui, quamuis humanitati tuæ famulata sim, alimoniæq; cor-
D poralis uictum præbuerim, tuæq; iuxta paruitatis meæ uirtutem in cunctis obtemperauerim maiestati: te tamen Deum meum, plasmatorem meum, redemptorem meum, regem meum, & dominũ meum, quanquam semper, nunc uerò ardentius, humiliusq; confiteor, ueneror, atq; adoro. Feci olim, quod debui, & ultra meritum recepi. Certè si omnes artus mei uerterentur in linguas, si creaturarum uniuersitas, ipsaq; angelorum agmina exhibitæ in me caritatis pro me gratiarum actionis uota persoluere conarentur, debito minus agerent, quoniam, quòd in utero meo sis conceptus, à me alitus, creditus mihi, mecum conuersatus, obedientiæq; meæ subiectus, omnem humanum ac angelicum supergreditur sensum. Cæterũ ad culmen perfectæ dilectionis, gloriæq; triumphũ, nunc quoq; in præclaras mansiones cœli tanto cũ honore me prouehis. Quid igitur retribuã domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Consuetæ utiq; humilitatis abs te erudita eloquia sumã. Non reclamabo, nõ renitar, sed reuerendo quodam mentis assensu uoluntati tuæ annuens, eademq; quando te genui, protuli uerba, nunc repeto dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Factum interim erat silentium magnũ in Luc. 1
cœlo, dum filius ad matrem, & mater loqueretur ad filium. Vniuersorum intendebant

aures,

aures, ſingulorũq; admiratione ſuſpenſa habebatur intentio ſcire cupientiũ, quales ſpi- B
rituales amborũ eſſent ſermones, quidúe de cætero ageretur de filio. Nõ enim huiuſmo
di locutio per corporis organũ ſeu linguæ officium, ſed per ſpiritum in ſpiritu ſpirituali
ter proferebatur. Vix ſancta Dei genitrix uerba finierat, & ecce honorabiliter, & cum
exultatione cunctorũ exaltata eſt ſuper choros angelorũ in cœleſtia regna. Supra om-
nem inquã principatum, & poteſtatẽ & uirtutẽ eleuata eſt uirgo, tantoq; dignitate cæ-
teris eſt effecta excellentior, quanto propinquior erat uerbo. Tunc una omniũ in cœlo
Apoc. 7 uox eſt facta lætantiũ atq; dicentium: Benedictio, claritas, ſapiẽtia, & gratiarũ actio, ho-
nor, uirtus, & fortitudo Deo noſtro ſedenti ſuper thronũ & agno, qui genitrici ſuæ in-
comparabilis pulchritudinis cathedram prærogauit. Porrò pro honore ſanctiſſimę uir-
ginis tota ciuitas illa repletur gaudio, dies lętitiæ agitur, nullusq; à uirginis laude reperi
tur extraneus. O qualis admirationis iubilus, quantus amoris clamor, quàm ignitus ue-
nerationis affectus compleuerat uniuerſos per plateas & uicos Hieruſalẽ. Mariæ præ-
dicabantur præconia, innoteſcebat gratia, patebat gloria, ac nomen perſonabat. Nemo F
inuidebat illi, quoniã ab eius beneficijs nullus reperiebatur immunis. Fructus quippe
uentris Mariæ ciuitatẽ illam fundauerat ſanctitate, exultatione, & iubilo, adeò ut ſicut
lætantium omnium ipſa habitatio fieret. Meritò quicquid honoris, quicquid felicitatis
habebatur in ſingulis, totum exuberabat in uirgine. Hauriebat enim de fonte uitæ uer-
biq; cellario, in quod introducebatur ut ſponſa, nonnulla contemplationis ſolatia, quæ
angelos cunctos latebant & ſanctos. Hinc ſanctorũ admiratio de Maria. Hinc angelo-
rum cõgratulationis affectus effundebatur ad uirginem, ſicq; eadem quemadmodũ in
omnibus, ita lætabatur in ſingulis domini inenarrabili iubilatione collaudãs. Nos itaq;
in hac lachrymarũ exulãtes ualle pia cum deuotione clamemus ad uirginẽ. Ipſam in e-
ius celeberrima ſolennitate proſequamur uotis, ſociemus in canticis, laudibus efferа-
mus, quatenus agnoſcat mater filios, libera captiuos, delicijs cœleſtibus impinguata fa
melicos. Conuertat miſericordes obtutus ſuos ad miſeros, deprecetur ueniam, & offen
ſi filij iuſtitiam flectat ad gratiã, donet filius matre pro nobis interpellante iuſtitiam, ſpei G
præſtet fiduciam, ſpontaneæ ſeruitutis amorem conferat, & pium præroget ſynceræ ca
ritatis affectum, quo dirigente & deducente pertingamus ad ipſum, qui hodie genitri-
cem ſuam immortalitatis ſtola, & diuinitatis ſublimauit honore. Hoc facilè obtinere ua
lebimus, ſi interuenientibus eius meritis illius ſectati fuerimus puritatem mentis, & cor-
poris pudicitiam, ſanctimoniam uitæ, & fraternitatis amorem. Iſta ſunt, quæ placent
Deo, reformant mores, homines immutant, eleuant de imis, & collocant in excelſis, u-
bi uirgo uirginum lætatur cum filio, gloriatur in filio, & pro uniuerſa eccleſia filium
deprecatur Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit
& regnat in ſecula. Amen.

In ſolennitate ſancti Bartholomæi Apoſtoli.

Eregrinantibus nobis, & ad culmen perfectionis anhelare debentibus
ſummopere uigilandum eſt, quatenus ſpiritualibus reiectis oneribus feſti H
no gradu ad deſtinatum nobis propoſitum pertingamus. Facile quidem I
corpore ſuccumbit & mente, qui grauatus ſarcinulis petere alta conatur.
Sunt etenim onera quædam ambulantibus in ſpiritu ualde contraria, quæ
Matth. 19 omnino abijcienda ſunt, atq; uitanda. Magiſtrum ueritatis audiamus dicentem: Si uis
perfectus eſſe, uade & uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ueni ſequere me,
& habebis theſaurum in cœlo. Quo autẽ modo, quóue affectu eundem nos imitari de-
Luc. 9 ceat, inquit alibi: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam,
& ſequatur me. Equidem his paucis aſcendendi ordinem, omnemq; perfectionis in-
ſtituit regulam, adeò ut aliunde nil inueſtigare expediat. Hæc ſola militantibus Chri-
ſto Deo appropinquare uolentibus inſideat menti, informet affectũ, componat actus,
& profectum ſapientiæ intelliget inſtruentis. Habet quippe penes ſe perfectionis peri-
tiam, quã optimè nouit in uerbo, & conſummauit exemplo. Vtrunq; ſyncero congruit
eruditori, ut ſanam (uidelicet) doctrinã auditoribus proferat, atq; proficiat opere quod
uerbo reuelante didicerit. Ad hoc aũt quis idoneus? Quis tanta præclarus ſanctitate, ut
nihil agere prætermittat horũ, quæ agenda eſſe cognouit? Multi prorſus multa faciẽda
ſciunt,

A sciunt, pauci quæ nouerunt, consummare conantur. Nullus aũt cuncta bona, quæ rectè intelligit, ualet implere. Omnes (inquit Propheta) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ, non est usq; ad unum. Cæterũ ut uniuersos sub uno agnoscas, prædicatorem audi eximium, qui alijs uerbum admonitionis pronuncians, ne efficeretur reprobus, corpus suum castigabat, & in seruitutem spiritus redigebat, quid de seipso dicat: Nam uelle (inquit) adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. Non enim quod uolo, bonũ hoc facio, sed quod nolo, malum hoc ago: condelector enim legi Dei, secundũ interiorem hominẽ, uideo aũt aliam legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantẽ me mihi lege peccati, quę est in membris meis. Quãobrẽ hanc suæ infirmitatis impotentiã ingemiscẽs ait: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nemo igitur tam eruditus agnoscitur, tamq; perfectus, ut opere ualeat exercere, quod didicit intus. Hanc solus inter homines prærogatiuã meruit mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, qui quãuis carnẽ sumpserit de Adam, non tamen traducẽ habuit de Adã. Iste de spiritu sancto absq; uirili cõceptus semine nec in carne habuit, quod rebellaret spiritui, neq; quicquã in spiritu, quod resisteret Deo. Totus fuit sanctus, totus mundus, ac mundans immundos. Omniũ perfectam possedit scientiam, nilq; quod Deo placeret esse faciendum, agere desijt. Porrò magister summus fuit & doctor, qui quęcunq; audiuit à patre, nota fidelibus fecit, ipsiusq; uoluntati semper in omnibus obediuit. Solus itaq; magisterij tenet arcem, qui omnem perfectionis disciplinam uerbo insinuat & actu, unde & discipulis ne falsum seu imperfectum docendi nomen appeterent, inquit: Nolite uocari Rabbi, unus est enim magister uester Christus. Vnus quippe, quia unice plenam instruendi sufficientiam adeptus est. Propterea eodem baptizato prius quàm prædicationis initiaret officiũ, cœlis apertis, descendenteq; spiritu uox desuper patris intonuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Illum igitur audiamus & nos, qui peregrinantes in corpore etiã à domino peregrinamur in spiritu, quatenus opere peragentes quod docet, abijciamus onera deprimentia & labores noxios, pertingamusq; ad patriam nostram cœlestem Hierusalẽ, ubi noster uerus est pater, lata possessio, lætitia sempiterna, summa tranquillitas, grata societas, beata fruitio, & ineffabile bonum. Illuc planè nemo temporaliũ depressus amore ualet ascendere. Proinde dominus, quũ ascendisset docturus in montem, uelletq; cœlestis disciplinæ instruere normam, non aliunde quàm à contemptu terrenorum exorsus est dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cœlorũ. Bona quippe paupertas est, quæ diuitijs replet, libertatẽ pręstat, imitatur Christum, peregrinantes comitatur, perfectionis reserat iter, atq; cœlorum regna meretur. Nullus sine paupertate spiritus perfectionis brauium possidebit. Hanc si obtinere desideras, uende quæ habes, egentibus tribue, ut Christum absq; retardatione sequaris. Grauem prorsus à te reijcies fascem, si temporalium administratione carebis. Verum si hoc minime potes, earum affectione te priua, ut expeditus mente gustum paupertatis spiritus assequaris & gratiam. Cæterum si perfectionis nequis inchoare primordia, cursum illius quomodo consummare ualebis? Si quod à te alienum est, non uales abijcere, teipsum qualiter abnegabis? A te diuitiæ & quibuscunq; temporaliter uteris, aliena noscuntur. Disce igitur parua deserere, ut etiam ualeas magna. Expeditius tuis renunciabis, quàm tibi: utrunq; si cupis esse perfectus, tibi mandatur à domino. Relinque propria, ut abneges te, & suaue temetipsum Christo exhibeas sacrificium. Maius domino non poteris offerre libamen, quàm si teipsum syncero corde obtuleris. Tribue igitur Christo, quod percepisti ab illo, imò longe præstantiora ab eo accepisti, quàm exigantur à te. Nempe qui tibi ipsi creando te præstitit te, etiam pro te moriendo largitus est se. Apostolum ista recolentem audi: Apparuit (inquit) gratia saluatoris nostri Dei omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria sobrie & pie uiuamus in hoc seculo expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui tradidit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Repende igitur uices ei, qui dedit se, ut te reuocaret ad se, qui fecerat te. Verùm si nunquam seipsum tradidisset pro te, nunquid non illi debes teipsum, qui condidit te?

Psal. 13 — Ro. 7 — B — Matth. 23 — Matth. 3 — C — Matth. 5 — D — Tit. 2

Tuum

Tuum nil præstas, quum donas te. Reddis nanque depositum suum domino, quod tibi prærogauit ad tempus. Da gratis atque uolenti animo, quod (uelis nolis) dabis in posterum. Nunc quidem pro dato mercedem accipies, in futuro autem reprobationē perpetuam. Porrò cōmutabis in melius, quod tribues sponte, indeque uitam consequeris æternam. Felicius quoque teipsum abnegando possidebis in Christo, quàm si te tibi custodire uolueris. Cæterum quomodo te conseruare sufficies, qui sensu cares, uirtute deficis, & à te boni quippiam cogitare non uales? Tempora discute præterita, & qua sanctitate quáue puritate mentis & corporis te tuo redemptori seruasti, metire prudenter. Nempe eo magis degenerasti à patre superno, te elongasti à patria, te hostibus subdidisti, quo solicitius tui iuris esse uoluisti. Memento (quæso) adolescentis filij, qui petito patrimonio se absentauit à patre, ut libertate propria frueretur, quid acciderit ei. Nónne hæreditate consumpta atque inopiam passus porcorum siliquis se saturare quærebat? Ad se igitur reuersus humiliter desijt esse, quod fuerat, se abnegauit prudenter, genitorisque se B
Luc. 15 substrauit imperio dicens: Peccaui in cœlum & coram te, non sum dignus uocari filius F tuus, fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Vidésne quantum libertas, quantum ei obfuit possidere seipsum? Nempe quum abnegare se cœpit, stolam primam, in manibus anulum, calciamenta in pedibus, & saginatum in conuiuio uitulum habere promeruit, sicque ad se reuersus factus est proprius, qui eousque longe progrediens extiterat alienus. Quamobrem adolescentuli huius eruditus exemplo assuesce redire ad te, atque habitare tecum. In te spiritualis est lucta, in te certamen geritur, in te sentitur & gratia. Nunquam abnegare perfecte te poteris, nisi tecum delectabiliter habitare didiceris. Tuas quomodo concupiscentias abnegare ualebis, si nescieris, uel tecum cōmorari neglexeris? Verum si horum neutrum perficere quibis, qua (oro) uirtute tolles crucem tuam, ut sequaris & Christum? Gradus quosdam spirituales tibi construxit sapientia, quatenus per eosdem ad perfectionis cōscenderes arcem. Ascensionis huius initium est, ut relinquas tua, quo quietius habites tecum. Tecum autem habitare uoluit, quatenus in te spiritualiter discas abnegare teipsum. Hoc nempe si peregeris diligenter, interioris pacis atque G uirtutis illectus dulcedine magni æstimabis crucem tollere, & ire post Christum. Hæ sunt ascensiones in corde spiritualium hominum in hac lachrymarum ualle peregrinantium positæ, quæ perducentes de uirtute in uirtutem perfectum efficiunt ascendentem, ac dei uisione dignissimum. Per istos gradus apostoli apostolicique peragrarunt uiri, qui cōmunes hominum semitas deserentes, uia regia imitati sunt dominum. Horum unus beatus extitit Bartholomæus. Porrò quum temporalium diuitijs, corporis uoluptatibus, dignitatis celsitudine posset affluere, contempsit omnia, ut uerus Christi efficeretur discipulus. Cælestes quippe terrenis & caducis æterna præposuit. Sic enim expeditus in seculo facultatibusque nudatus præceptoris sui famulando imperijs utroque homine secutus est illum. Tanta siquidem dilectionis eidem inhæsit constantia, ut nullo persecutionis emergente articulo se ab illo segregare ualeret. Hinc à Christo commenda-
Luc. 22 tus audiuit: Vos estis (inquit) qui permansistis mecū in tentationibus meis, & ego dispono uobis, sicut disposuit pater meus regnum, ut edatis & bibatis in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. O fidelis saluatoris promissio, ô re- H muneratio locuples conditoris. Reliquit apostolus iste, quod possidere non poterat, & cœlorum consecutus est regnum, honoris primatum in seculo habere neglexit, & iudiciariam in seculi fine sortitus est sedem. Tantam denique æterni regis sortitus est gratiam, ut in sui solennitate martyrij omnis fidelium cōuentus exultet in domino. Hodie nanque in uniuersa ecclesia iura silent, lites quiescunt, artifices uacant, panduntur templa, concurrunt populi, chori concinūt, pauperum turbæ lætantur, nulli seruili operi intendere licet, quatenus omnibus liceat gloriosum sancti huius celebrare triumphum. Nunquā tantum illi præstare potuisset hic mundus, quantum eidem moriendo pro fide largitus est Deus. Hoc in spiritu Propheta prænoscens iucunda modulatione affatus est dicens:
Psal. 138 Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nimis prorsus iste honoratus est sanctus, qui de innumerabili hominum multitudine electus à domino apostolatus adeptus est gloriam, factusque est lux mundi, sal terræ, ecclesiæ fundamentū, iudex seculi, ueritatis præco, discipulus Christi, & ad se confugientium interuentor

A uentor optimus. Vbicunque inuocetur, exorantē audit, uotis annuit, præbet suffragium, impetrat ueniam, sanitates donat, & beneficia confert, ipso nimirū præstante talia, qui in suo honoratur apostolo. Non enim in apostolo auxilium imploramus apostoli, tanquam sit ipse, qui tribuat. Omne datum optimū (inquit Iacobus) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. A Deo utique cōsequimur, quicquid utile & sanctum est, atque saluti nostræ proficuum, pro nobis tamen interpellantibus sanctis. Intercessores nostri sunt ueluti amici Dei coniuncti uerbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Christo. Facilius pro nobis ualent impetrare, quàm nos qui coinquinati sumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in scelere, iugiterque decidimus à salutis itinere. Quamobrem omnino sanctorum patrociniis indigemus, eorum præcipue quos elegit Christus, cōmendat gratia, suscepit & gloria. Ad te igitur ô Bartholomeæ apostole confugium facientes tuam precamur sanctitatem, ut uota nostra admittas, impetres ueniam, ut ualeamus adipisci indulgentiam. Nempe imbecilles sumus, & ad id promerendum minus idonei. Pauet conscientia, spes fluctuat nostra suorum conscia delictorum. Cæterum caligat internus obtutus, nec in lumen maiestatis audet aspicere. Quem enim agnoscit contempsisse patrem, formidat iudicem. Eapropter ô sanctissime fraternitatis amore permotus, diuini honoris zelo succēsus, pro nobis precator accede. Accede inquam antequā misericordiæ sol occidat super nos, & inuoluamur in tenebris, deficiatque salutare præsidium sedentibus in regione umbræ mortis. Nempe exitus nostri præoccupante nos termino quis aderit? quis nos reuocabit ad sensum? excitabit ad compunctionem? & sicut decet, reformabit ad gratiam, quum penè in horæ illius articulo languente corpore iaceat mens, periclitetur spes, & omnino torpeat affectus? Consueuerunt etiam tunc tartareæ potestates insistere persuasionibus, fraudes componere, terrores immittere, cōmouere certamina, quatenus egredientes de campo ualeant secum rapere, mactare, & occidere. Horum igitur ut superare possimus insultus, atque resolutionis corporis anticipare terminum, tu ô apostole Bartholomæe pro nobis gratiam imprecare, ut mutemus in melius, quæ ignorantes deliquimus, atque mellifluam nostri redemptoris agnoscamus largitatem, quæ nos trahat ad se, suscipiat, & accendat, quatenus syncero corde famulemur ei, qui nos cōdidit propter se, dignosque nos faciat tuis interuenientibus precibus uiuere sibi, & occumbere pro se, qui propter nos mori dignatus est Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

Iac. 1 (margin)

In natiuitate gloriosissimæ uirginis Mariæ.

PEriti consueuerūt artifices post diuturnam artis suæ exercitationē, præcipuū ac singulare aliquod fabrefacere opus ad perpetuam magisterii sui memoriam, quatenus quod nō ualeat lingua, inspecti operis elegantia manifestet. Indirecte quidem etiā scelesti homines immortales fieri concupiscunt. Hinc est, quod posteritatem sobolis habere uolunt, ampla ædificia construunt, ponunt signa sua signa, ut in generationibus sibi succedentibus, eorum (si fieri possit) memoria celebris habeatur. Decipiuntur prorsus hi, quoniam super labentem aquam ædificare conantur. Audiant, id qualiter perficiatur, Prophetam dicentem: In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Iustitiā igitur pro diuinitatis amore sectetur, qui in cœlorum regno cupit esse perpetuus. Nam quemadmodum cadenti quisquis inhæserit, ut corruat, necesse est, ita qui adhæret ei, qui semper idem est, quasi diuinus factus caritatis uinculo, ac perseuerantiæ longanimitate deperire non ualet. Quomodo deficere dicendus est, qui cum Deo unus factus est spiritus? Hac quippe perfectæ stabilitatis copula sublimatus nequaquam per carnis resolutionē deficit, sed longe mutatur in melius. Verum tunc soliditate uera potitur, tunc metu recidiuandi efficitur liber, quum reuelata facie Dei gloriam contemplatur, quum angelorum cœtibus infertur, quum in ciuitatis sanctæ Hierusalem tanquā uiuus lapis collocatur structura. Nullo enim queunt euentu perceptæ beatitudinis sublimitatem amittere, qui diuinæ uisionis fruitione pascuntur. Hoc nanque iusti peregrinantes in corpore Deum in lumine fidei cognoscunt. Renuunt prorsus thesaurizare sibi super terram pereuntes facultates, uel suam posteris cōmendare memoriā. Se in humilitate deiiciunt, & tamen caritatis efferuntur affectu, dumque cōtemnunt nominari in seculo, indebiliter conscribuntur in cœlo. Alienam sibi

Psal. 111 (margin)

gloriam procaciter uendicare expauescunt, propterea quum humanæ eisdẽ laudes offe E
runtur, contremiscũt corde, auribusq; audire repudiant. Non priuatum, sed conditoris
1.Cor.1 honorem appetunt, scriptũ esse scientes: Qui gloriatur, in domino glorietur. Solus nem
pe est laudabilis, gloriosus, & superexaltatus in secula, qui habet immortalitatẽ, & lucẽ
1.Tim.1 habitat inaccessibilem, unde & Apostolus inquit: Regi seculorum immortali & inuisi-
bili soli Deo honor & gloria. Inaniter itaq; laborat, qui laudem captat humanam, quo-
1.Cor.4 niam de alieno nõ de suo laudari concupiscit. Quid enim habes (ait Paulus) quod non
accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Superuacue siqui-
dem, damnabiliterq; te extollis, quum temporalibus, siue naturalibus, seu spiritualibus
gloriaris bonis. Agnosce in cunctis, quæ tibi alijs præeminere uidetur, uniuersorum
conditoris gratiam, eiq; da gloriam, quatenus potiora merearis accipere. Omni quip-
Psal. 18 pe ueneratione solus est dignus, cuius maiestatis celsitudinem uniuersi species prote-
Psal. 23 statur. Cœli (inquit Propheta) enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat
firmamentum. Alibi quoq; idem dicit: Domini est terra, & plenitudo eius orbis terra F
rum, & uniuersi qui habitãt in eo. Singula igitur eorũ, quæ facta sunt, omnipotenti Deo
naturaliter laudis præconia exhibent, eoq; perfectius ac peramplius, quo præstantiora
atq; cumulatiora gratiarũ munera perceperũt. Hinc beatę uirginis, cuius natalitius dies
hodie in uniuersa Christi celebratur ecclesia, excellentia fulget, hinc laudis ipsius holo-
caustum cõmendatur. Sanctificationis quidẽ priuilegio, uirtutũ meritis, uirginitatis ho
nore, prolis fœcunditate, humilitatis decore, atq; donorũ plenitudine mortales supere-
minet uniuersos. Omniũ quippe referta cumulo gratiarũ cunctis in se Deũ fecit esse lau
dabilem. Quis Deũ non honoret in uirgine, qui uirginẽ Dei uoluit fieri genitricẽ, repa-
ratricẽ seculi, lucẽ mundi, speculum sanctitatis, fidei magisteriũ, peregrinationis solatiũ,
immaculatũ templũ, & fœderis arca diuinis manibus fabricata? An nõ Maria testamen-
ti arca uerissima, quæ auro uestita mundissimo, uirtutũ gẽmis ornata, ac imputribilibus
lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentẽ uirgã, & suauissimũ in se manna
cõtinuit? Hæc omnia in Christo, imò hæc omnia Christus, qui uirginalis pudicitię habi G
tauit in utero. Ipse nẽpe uerus Deus fuit & homo, ueramq; carnẽ traxit ex uirgine. Hoc
namq; suauissimũ est manna de cœlo missum ad spiritualẽ refectionẽ, uitãq; iustorũ. Nul
lam utiq; in se corruptionẽ admittit, nullum de se spiritualiter manducantibus fastidiũ
parit, quin potius præstat uitã, uires præbet, infundit gaudiũ, & de imis constituit in ex-
Ioan. 6 celsis. Qui manducat (inquit) meam carnẽ, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego
in illo. Vidésne, quantũ proficiat, qui Christi carnẽ spiritualiter sumit? Quid excellẽtius
quàm manere in Christo, & Christum habere in se manentẽ? Accede igitur, manduca sa
cramenta cœlestia, mentis pertracta affectu, ut latente illius merearis saginari dulcedi-
ne. Proficies parũ, si id carnaliter quæras. Spiritus (inquit Dominus) est qui uiuificat: ca
ro aũt non prodest quicquã. Prorsus quicquã non prodest caro Christi carnaliter nõ spi
ritualiter manducata. Spiritus ante faciẽ nostrã Christus dominus se spiritualiter sumen
dum exhibuit. Hoc utiq; manna, quod in utero Mariæ repositũ, tibiq; expositũ, atq; ap-
positũ est, frequenter utere ad salutẽ. Vteri huius uenerare pudicitiã, & arcæ huius my- H
sticæ gratiam cõtemplare, quæ tale excepit munus, talemq; genuit prolem, quæ te cor-
poris sui manna reficeret, inebriaret cruore, passione redimeret, morte saluaret. Dece-
bat prorsus, ut immaculata esset mẽte, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples,
uirtutum uniuersarũ uarietate decorata, quæ de cœlo suscepit uerbum fide, concepit fi-
lium, conuersatione illustrauit mundum, manna pauit turbam fideliũ, obumbrante spi-
ritu circundedit uirum, ex se nobis protulit hominem Deum cum honore uirginitatis,
cum integritate carnis, & fœcunditate prolis. Nempe quem Maria genuit, Deus uerus
& homo erat, patri æqualis secundum diuinitatem, conceptus de matre secundum hu-
manitatem, carnem ueram de eadem suscipiens, rationalemq; animã habens ut homo,
factus nobis a Deo, sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. In illo siquidem se-
cundum interiorem hominẽ tanquam in duabus tabulis spiritualibus omnis legis per-
fectio, omniumq; charismatum plenitudo consistit. In intellectu namq; omnis ueritatis
scientiam, in affectu autem plenitudinem bonitatis Dei digito signatã conspicies. Por-
rò in affectus animæ Christi latitudine, ueluti in prima tabula triplicem affectionem re-

A periesscriptam,amoris,uidelicet,dilectionis,& caritatis.Per amorem quippe naturaliter seipsum,per dilectionem autem proximum diligebat,unde dilectio quasi duo ligās, sed per caritatē Deo insolubiliter inhærebat. Nam caritas cara unitas, siue carum Deo faciens dicitur.Iste utiq; affectiones trifariē tam ex uerbis,quàm ex ipsius mediatoris optimè comprobantur operibus.In intellectus uerò eius cādenti planicie tanquam in secunda tabula sancti spiritus dona septem inuenies, de quibus Propheta loquitur dicēs: Esa.11 Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet,& requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis,spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Vides septenarium numerum septiformis gratiæ sancti spiritus in Christo per Prophetam fuisse expressum, ut non dubites tabulas illas lapideas,in quibus decalogi præcepta Dei digito exarata erant, mediatoris nostri rationalem præfigurasse animam, quem utiq; mediatorē sanctissima Maria nouem mensibus in utero gestauit.Repletus est igitur idem spiritu timoris non seruilis nec mercenarij, sed filialis,ut patris alacriter in omnibus pareret imperio.Pietatis ut descendenti ab Hierusalem in Hierico homini expoliato, uulnerato, semiuiuoq; relicto compatiens languoribus mederetur. Scientiæ ut peregrinationis huius ærumnas agnoscens mystice super Hierusalem flens homini insinuaret esse plangendum: Fortitudinis, ut calumnias,flagella,sibiq; illata fortiter perferendo conuicia fideles suos ad tribulationum tolerantiam erudiret:Consilij,ut ecclesia sancta optimis institutionibus imbuta,saluberrimis eius consilijs cōmodaret assensum: Intellectus,ut diuinorum eloquiorum referatis per illum mysterijs fidei iugo humana corda sternerentur:Sapientiæ, ut qui à domino se peregrinari norunt,internam consolationem non in ijs, quę super terram,sed quæ sursum sunt, sapido caritatis quærerent gustu.Istæ nempe ueræ sunt tabulæ,quas in arcano corpusculi sui Maria suscipiens tibi suo tempore produxit ad publicum, quatenus disceres in illis, quæ sit uoluntas Dei beneplacens,atq; perfecta, affectuq; te impellente consummares eam.In ipsis igitur lege assidue,ac iugiter meditare,ut mentis tuę renouatus spiritu nouum induas hominem, qui secundum Christum formatus est. Tunc spirituali perfusus lumine ablato à te seruili timore uirgam uirtutis Christi, quę uirginali Mariæ requieuit in utero, sufficienter intelligas, scies profecto quòd uerbum,quod erat in Ioan.1 principio apud Deum, per quod facta sunt omnia,& in quo uniuersa,quæ facta sunt,in thalamo uteri Mariæ de carne uirginis factum est caro.Exinaniuit quidem seipsum serui formam suscipiens, non tamen amittens diuinitatis gloriam, potestatem maiestatis, æqualitatem patris,uerbi æternitatem,candorem sapientiæ,atq; splendorem inaccessibilis lucis.Nam potestas illius æterna est,quæ non auferetur, & regnum quod non corrumpetur. Præfiguratę uirgæ huius excellentiā audi Prophetam suo uaticinio cōmendantem: Sedes tua Deus in seculum seculi uirga directionis uirga regni tui. Hac utiq; Psal.44 uirga mediante fecit nominatissimus Propheta signa & prodigia in Aegypto coram Pharaone,& seruis illius uniuersis.Hęc mare diuisit rubrum,ita ut per illud Israel filij sicco transirent uestigio.Hæc non sola,sed cum manna & duabus testamenti tabulis operante spiritu sancto ad posterorum memoriam,atq; profectum Mariæ gestatur in uentre.Disce igitur,qui de Christo in bonitate sentire desideras, Deum ipsum & hominem cōfiteri necnon naturas tres,corporalem(uidelicet) spiritualem,atq; diuinam, in unam mediatoris Dei & hominum sine confusione earum conuenire personam. Hinc itaque Mariæ prærogatiuę celeberrima prædicatur,quæ non hominem tantum,sed Deum nobis & hominem generauit,quamobrem rectissime Dei genitricis nuncupatur. O beata inter fœminas,cuius gratia hominum ac angelorum transcendit naturam,propterea angelicus nuncius de cœlo missus ad uirginem tam officiosissimè eam salutauit dicens: Luc.1 Aue sanctissima Maria,gratia plena,dominus tecum.Gabrielis ergo nos eruditi oraculo, quanta qualis'ue sit, quæ hodie nata est, salubriter agnoscamus. Nempe in eius ortu lætati sunt cœli, decantauerunt angeli laudes Deo, promulgata est pax, humanæ speciei cœpit aboleri opprobrium, atq; fugatis tenebris, quæ totum occupauerant orbem,radios suos rutilans aurora perfudit. Solis quippe iustitiæ utcunq; irradiata fulgore placidum in se aspicientibus præbebat affectum. Quæ enim sanctificata in utero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente

perceperat, protendebat exterius. Illam profecto adhuc in matris utero decubantem adamauit uerbum, sibiq; in genitricem elegit utpote superabundanti iam benedictione præuentam, iamq; sancti spiritus magisterio deputatam. Ipsam idem spiritus custodiuit à carnis colluuione immunem, à libidinis delectatione expertem, à seculi amore alienam, atq; ab uniuersorum criminum contagione immaculatam. Tota pulchra, absq; delicto, sine mentis & corporis deformitate, Deo & hominibus amabilis habebatur. Sanctitatis etenim perlucidum erat speculum, pudicitiæ ornamentum, uirginitatis gloria, humilitatis forma, honestatis riuulus, exemplar continentiæ, sapientiæ thronus, magistra uirtutum, decus hominum, lætitia angelorum, mundi interuentrix, & æterni patris filia prædilecta. Nullus planè mortaliũ, quamuis donorum cœlestium numerositate sit præditus, huic ualet uirgini coæquari. Patriarcharum utiq;, prophetarum, apostolorum, martyrum, omniumq; sanctorum merita Maria beata transcendit. Hanc uniuersa supernorum ciuium multitudo ueneratur, colit, & laudat. Quamobrem tota per orbem terrarũ diffusa sancta mater exultet ecclesia, quæ huius uirginis est hodie illustrata natali. Nemo à laude illius secernitur, nullus ab istius diei festiua iubilatione excluditur. Alternatim itaq; psallant chori, uirginum turba lætetur, plebs fidelium gaudio repleatur in domino, diuinæ in ecclesijs resonent laudes, solennis cæremoniarum exhibeatur cultus, & ubiq; Mariæ uirginis præconia prædicentur. Nos igitur ad honorem huius uirginis præcinamus in confessione, deoq; nostro psallamus in cithara. Ipsum ueneremur in matre, & matrem honoremus in filio, utrisq; uota nostra fideliter exoluamus, quatenus filium genitrice interpellante pro nobis uincamus mundum, diabolum superemus, tentationibus renitamur, consequamur gratiã, adipiscamur coronã, atq; in regnum introeamus æternũ. Vniuersa autem hæc ut facilius mereamur, tu ô beata dei genitrix, uirgo fœcunda, cœli porta, delinquentiũ spes pro nobis interuenire digneris. Non te repellet, qui nasci uoluit ex te, honorauit te, requieuit in te, teq; collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

In festo exaltationis sanctæ Crucis. G

Er primorum præuaricationem parentum (sacro referante eloquio) eosdem cum uniuersa posteritate in huius uastitatem exilij relegatos esse cognouimus. Inde autem exteriori homini corporis languores innumeri, labores continui, necessitates quamplurimæ, & carnis ineuitabilis resolutio subsecutæ sunt. Interiori uerò operandi infirmitas, de qua Apostolus: Video inquit aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in lege peccati, quæ est in membris meis. Item ueri ignorantia & falsi, boni & mali. Concupiscentia ex carnis ac sensuum lenocinio generata, atq; nutrita, necnon & malitia, quæ instigante maligno & arbitrio cõsentiente perficitur. Sicq; factus est homo suis exigentibus demeritis huius mundi incola, profugus, & uagus super terram, contrarius sibijpsi, & auersus à Deo. Ipsius profecto est lugẽda calamitas, eo amplius quòd se ignorat esse plangendũ. Fecit de exilio patriam, naturaliq; amissa dignitate temporalẽ quæsiuit momentaneã & non suam. Semper proficeret in deterius, atq; redigeretur in nihilum, nisi diuino sustentaretur auxilio. Noluit enim Dei miseratio, quatenus id ex iustitiæ rigore congrueret, ut humana species funditus deleretur, aboleretur q; sui conditoris imago, qua in sua fuerat insignita origine. Hæc potissima incarnationis uerbi causa fuit, quatenus per assumptum hominẽ documenta saluberrima tribueret Deus, quibus peccator homo amissa recuperaret dona, deformatã reformaret imaginem, & cœlestẽ à qua longauerat multũ, remearet ad patriam. Hinc eloquia sunt ab ipso mediatore prærogata diuina, ut rationalis mens in omni ueritatis ac uirtutis instrueretur sciẽtia. Sacramenta sunt etiam instituta cœlestia, ut ex prælibatione spiritualis dulcedinis interioris hominis sanaretur infirmitas, restauraretur uirtus, & concreta malignitas tanquam cera liquesceret. Voluit præterea ignominiosæ passionis subire patibulum, ut illecebrosa affectione detersa, concupiscibilis uis in redemptoris sui transiret affectum. Allicitur quippe humanum cor, & caritatis succenditur flamma, quoties cogitatione peruigili agonis huius modum meditatur & causam. Quamobrem ut tanti beneficij memoriale in cordibus iugiter resideret fidelium, mater ecclesia exaltationis sanctæ crucis an-

numm

A nuum diem celebrari instituit. Hanc siquidem summa cum ueneratione adorat & colit, in qua abolitum est originalis culpæ chirographum, atq; mutatum decretum damnationis æternæ. Sapienti etenim saluator noster usus consilio, per lignum crucis uetiti ligni delicta donauit. Agnosce igitur ô homo amissam, per lignum scientiæ gratiam, & duplicis mortis exceptam sententiam, quatenus gratias pro accepta uenia Christo exhibeas, qui reatus tui debitum crucis exoluit in ligno. Disce inquam crucis sanctæ uirtutem, in qua restaurationis humanę sunt consummata mysteria. Pependit uita, & mors fuisse occisa cognoscitur. O bona crux, quæ decorē de membris domini suscepisti, quas tibi laudes, qualitérue tua digne ualeam manifestare præconia? Per te namq; nobis apertum est cœlum, antiquæ legis sunt reserata sacramenta, protoparentum est ablatum opprobrium, diuinæ caritatis prærogatum indicium, donatæ pacis signum ostensum, atq; amoris Christi testimonium declaratum. Mediatoris equidem in te operante uirtute fugantur per te dæmones, liberantur ægroti, mortui reuocantur ad uitam, fides B augetur, pusillanimitas propulsatur, roboratur uirtus, spesq; utcunq; collapsa erigitur. Tu enim Christianæ religionis decus, tu ornamentum sanctitatis, tu militum Christi incentiuum quammaximum, & munimen inexpugnabile. Tu ducis nostri uexillum gloriosissimum, triumphi signum, immundorum spirituum terror, clauis inferorum, bellantium fiducia, certaminis stadium, uictoriæ testis, thesaurus amabilis, lignum uitæ, in medio paradisi plantatum, amœnum, immarcessibile, saluificum, atque fœcundum. Ascendam (inquit sponsa de te) in palmam, apprehendam fructus eius. Nempe sub umbra tua ab æstu diei protegimur tempestate, turbine, & à pluuia. Ex quo humani generis redemptor extensis manibus ac pedibus in te affixus est, potatus aceto & felle, illusus, blasphematus, uulneratusq; lancea. Es honorata ab angelis, à sanctis adorata, à regibus & seculi principibus, & ambulantibus in spiritu uenerata, prædicata à doctoribus, magnificata in populis, in ecclesijs & plateis exhibita, & monstrata. Fuisti deniq; à prophetis prænunciata figuris & ænigmatibus, in lege ueteri præsignata, sub- C limata à Christo, ab apostolis testificata, à pontificibus exaltata, & ab omni plebe fidelium officiosissime glorificata. Qui te agnoscunt, te colunt, ad te suspirant, per te præsumunt, in te iucundantur, de te mirantur, tibiq; honoris exoluunt latriam. Aspiciunt in te mentis oculo, qui pro se pependit in te, suoq; te cruore rigauit. Radios namque amoris, caritatisq; sagittas emittis de te, quæ amantium corda transfigunt. Es quippe plena dulcedine, luce perfusa, dilectione redundans, imitationis exemplar, patientiæ speculum, referta mysterijs, & sacramentis grauida. Altitudine siquidem tua mediatoris Christi locupletata meritis transcendens cœlos, profunditate autem, qua captiuos patres de locis pœnalibus eruisti, abyssos penetras, tua uerò longanimitate, qua delinquentium peccata toleras, mundum circuis uniuersum. De latitudine autem tua quid memorem? In sinu enim tuæ latissimæ caritatis iustorum foues animas, & ab exitio liberas damnationis æternæ. Per te namq;, & in te spiritualis noster Noe mystice humanum genus de aquarum diluuij inundatione saluauit. Tua quoq; percussione de du- D rissima petra lateris Christi largissimæ regenerationis emanauerunt aquæ, quæ concupiscentiæ originalis ardorem temperant. Tua demum immersione amarissimæ lymphæ tribulationum præsentis exilij dulcorantur adeò, ut in amore earum perfectorum inardescat affectus. In te tanquam in iudiciario throno uiuorum ac mortuorum iudex salutis, atque interitus sententiam dedit, documentaq; maxima nostræ redemptionis exhibuit. Nempe pro crucifixioribus suis exorauit patrem, dilecto discipulo matrem uirginem commendauit, latroni credenti & confitenti largitus est regnum. In necessitatibus diuinum nos docuit implorare auxilium. Salutis nostræ sitim indicauit, ueteris testamenti promissa, humanæq; redemptionis mysteria consummauit, atque genitoris sui proprium spiritum in manibus commendauit. Quamplurima sunt & alia uirtutum tuarum excelsa præconia, quæ tenuis ingenioli mei sensus non potest attingere. Imitatores nanque tui, & contemplationi cœlestium utcunq; uacantes, quoniam frequenter in thesaurorum sapientiæ & caritatis Christi ingrediuntur arcanum, sciunt te. Tuæ etenim ueritatis claritate irradiati, tuoq; spiritualis gustus debriati nectare, ignominiā tuam suam ipsorum gloriam esse fatentur. Ex his unum audiamus, quid dicat: Absit Gal. 6

(inquit) mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. O fidelis seruus & opprobriorũ Christi uerus amator, cui uiuere Christus erat, & mori lucrum, qui Christum crucifixum gentibus prædicabat, quàm sublimiter crucis mysteria agnoscebat in Christo? Hinc discipulos suos cupiebat comprehendere cum omnibus sanctis, quæ esset crucis huius latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum, necnon & supereminens scientia caritatis Christi, quatenus horum agnitione Christo conformarentur crucifixo. Nouerat equidem Apostolus uberem esse dilectionem, meritisq; locuples crucis mysterium. Ipsum quippe dominum dixisse nouerat: Quũ exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Trahitur profecto suauiter, efficaciterq; meditantis animus; quoties suspensa cogitatione domini Iesu crucifixi passionem considerat, pendentis (uidelicet) affectum, intentionem patientis, passionis modum, acerbitatem supplicij, personamq; mediatoris. Cuius (oro) tam ferreum pectus, quod redemptoris effusus cruor, lachrymarum irriguus fons, exprobrantium approbria astantium Iudæorum, indicibilis cruciatus patibuli, ualidissimus clamor uulnerati & confixi, exanimati corporis rigor, incomparabilis dolor aspicientis uirginis unigenitum suspensum in ligno, non emolliant ad compassionem, prouocent ad lamentum, inducant ad planctum, ad deuotionem excitent, & caritate succendant? Sunt prorsus hæc omnia amoris faculæ, & preciosissimæ gemmę in spiritu militantium Christo. Horum quicunq; inexpertus est, cæcus quum sit, & corde hebetatus, eadem uilipendit, & dedignatur mentem in talibus occupare. Nec ab re. Nam animalis homo nõ percipit ea, quæ Dei sunt. Huiusmodi (heu) quantum plangendi sunt. Solum quæ carnis sunt, sapiunt, Dei magnalia non intelligunt, soli æterni illustrati splendore non uident, uocati non audiunt, excitati non euigilant, & affectuosissime dilecti nõ diligunt. At uerò qui sunt Christi, omnia arbitrantur ut stercora, ut ipsum lucrifaciant, carnemq; suam cum uitijs & concupiscentijs crucifigunt, seculi illecebris consolari renuunt, quatenus Christi passionibus ualeant communicare facilius. Hæc sapit crux sancta, dum non ad ligni attendunt materiam, sed ad spiritualem sensum, ad arcana mysteria, ad fructum uitæ, ad redemptoris excellentiam, ad exuberantem gratiam, futuramq; gloriam. Quotidiano siquidem filiorum nutriuntur alimento, & saginati uituli in cruce assati proficiunt in affectum. Fit autem nonnunquam, ut in eorum meditatione sancti ignis adeò inardescat flamma, quatenus euecti supra se, reuelata facie gloriam Dei speculentur, de claritate trãsformentur in claritatem, hoc domini spiritu cooperante in
2.Cor.5 eis. Talibus illud congruit Apostolicum: Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Sibi de ligno crucis contexerunt scalam, per quam ordinate ascendentes spirituali in Christo iucunditate fruuntur. Non enim repente conscendunt, sed pedetentim humiliterq; introrsus illos dirigente spiritu domini Iesu. Humana siquidem hoc nõ agitur uoluntate, sed diuino munere, per quod singulis impertiuntur singula. Precibus igitur insistendũ est, & Dei suffragium flagitandum, quatenus quotidie nobis semper potiora donentur. Contingit enim persæpe, ut quod nequeunt merita, desideriorum interpellationes largiantur. Delectatur quippe dominus orationibus supplicantium, ut eorum uotis annuat, si tamen corde simplici fundantur, humiliq; mente ac deuotione fideli. Nempe si tria hæc cõueniant in orante, de omni re, quãcunq; petierit secundum Deum, fiet illi à patre luminum, eiusq; filio domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat, &c.

In festo sancti Matthei apostoli & Euangelistæ.

IVdiciorum diuinorum atq; uocationis iustorum quisquis uoluerit inuestigare diuitias, eo magis deficiet, quo sibi profecisse uidebitur. Caligat prorsus omne naturale ingenium, & inquirendo succumbit nimietate repercussum splendoris. Quis iudiciorũ altitudinẽ ualet attingere, quũ angelicis spiritibus inaccessibilis sit? Quis diuinæ miserationis sufficit profunda nudare, atq; electionis sanctorũ inuestigare causas? Clamat horũ inscius Apostolus
Ro.11 & admiratione repletus: O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum dñi? quis consiliarius eius fuit? aut si quis prior dedit illi, & non retribuetur ei? Nempe cui

uoluerit

A uoluerit, miseretur, & quem uult, indurat, ita tamē ut nullius personam accipiat. Nā etsi quē eligit ac præuenit in benedictionib. dulcedinis, id nō ex operib. agat iustitiæ, neq; ex præcedentibus meritis, sed nimirum ex sola gratia atq; beneplacito suo, q; quos prædestinauit uocat, & iustificat ut glorificet. Quos autem non uocando indurat, sine indignatione, & absq; ulla perficit iniustitia. Nūquid iniquitas est apud Deum? aut secundū hominē operat? Tu aūt (inquit diuinus sermo) Deus noster suauis & uerus es, patiēs & in misericordia dispoēs omnia, etenim si peccauerimus, tui sumus scientes magnitudinem tuā, & si nō peccauerimus, scimus, quoniā apud te sumus cōputati. Recto igitur inscrutabili atq; ineffabili iudicio disponit Deus regimē uniuersi, atq; in spiritualib. & corporalibus creaturis irreprehensibiliter operat. Tanquā opifex optimus uasa sua quedā in honorē, quedā uerò facit in cōtumeliā sempiternā. Horū siquidē uelle rationes pquirere, prsus temerariū est, quū uenerādæ potius, q̄ percunctādæ sint. Est ne arbitrādū quē piam summorū spirituū naturali acumine ad indaginē æternæ sapientiæ posse pertinge

B gere, atq; oculo suo intueri inaccessibile lumen ipsius, quod in se possidēdo inhabitat? Quod si non illi, quomodo id actitare ualebit homo puluis & cinis, qui domū habitat luteā, & terrenū habet fundamentū? Ecce ego (inquit) sum Deus, qui nō immutor, egò occidam, & uiuere faciā, percutiā, & ego sanabo. Occidit quippe, & misericorditer percutit. Quotquot sanat á culpis, & uiuere facit ad gratiam uita spiritus. An occisus & uiuificatus est Paulus, percussus atq; sanatus? Nunquid ad uitam Matthæus non est erectus apostolus, atq; sanatus à crimine? Nam quemadmodum persequēdi crudelitas est extincta in Paulo, ita auaritiæ cupiditas occisa in Matthæo deperijt. O felix hæc mutatio dexteræ excelsi, quę de publicano apostolū, & de persecutore doctorē eximiū fecit. Quis nō miretur, exultet, & laudet? Hæc planè præcelsa diuinæ miserationis sunt opera hæc præclara sunt æternæ bonitatis testimonia, quibus nos ad pœnitentiā inuitat, indulgentiam suadet, immittit spem, & dilectionē ostendit. Nulla prorsus in illis laudabilia nouimus fuisse acta, ut talem sortirentur electionis gratiam. Erat namq; Matthæus, cu- Deut. 32

C ius hodie celebritas solenniter colitur, publicanus & turpis lucri publice negocijs intentus, alienus à fide, & à sanctorum segregatus consortio, temporalia quęrens, paruipendensq; cœlestia. Hic utiq; talis gratis uocatus à Christo audiuit: Sequere me. Signa non uiderat, salutis non intellexerat monita, nec familiaris Christo extiterat, & tamen ad unam uocantis uocem corde compunctus, mente mutatus, irradiatus fide, atque caritatis transfixus iaculo, repente relictis pecunijs, familia, possessionibus, ac seipso præceptoris obediuit imperio. Propterea illius fuit mutatio, atq; laude dignissima prætermissa rei familiaris cura, abdicatis Thelonei ministrationibus, se inuitanti dexteram dedit. Agnouit equidem in spiritu, quid egerat, quis uocaret, quantàue illi promitterentur in cœlis. Minime habita deserere ualuisset, & si horum caruisset notitia. Gratus igitur effectus pro munere redemptorem suo lætus excepit hospitio. Beata planè domus, quam Dei sapientia uiserē dignatur, felix inquam anima, ad quam descendit uerbum, ut illam reficiat. Vtinam in cordis mei habitaculum domino meo introire compla-

D ceat. O si merear uidere illum, loquentem audire, suscipere admonentem, exhortantē intelligere, & diligere me diligentē. Scio equidem, si ad seruū suum declinare dignabitur, q; habitationis meæ eliminabit sordes, fugabit hostes, tenebras illuminabit, sedabit rixas, tentationes dissipabit, atq; cōcupiscētiarū imbre suo mitigabit ardorē. Fiet domus confusionis, orationis domus, templū oblationis, locus pacis, thalamus sponsi, & altare laudis. Propelletur dolor, pacabitur conscientia, exultabit spiritus, feruescet affectus interiora iubilabunt, omniaq; ossa mea clamabunt, & dicent: Domine quis similis tui? Quando sic adipe & pinguedine replebitur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum? quando, inquam, pro præsentia regis mei, Dei mei, & redemptoris mei reiecto uiduitatis indumēto nuptiali induar ueste, atq; mutato corde lapideo in carneū cātabo lætitiæ canticū, carmen Deo meo, qui se inclinabit ad me, ut me erigat ad se, ostēdat se mihi, accendat ad se? Erit profecto dies ille singularis, celeberimus, sāctus, iucundus, nunquam à memoria abolendus, nullis pro aduersitatibus obliuioni tradendus. Veni igitur ad me domine, insinua te mihi, sonet uox tua in auribus meis, nā uox tua dulcis est, & facies tua decora, adeò ut in ipsam angeli prospicere concupiscant, adimple præ-

cordia mea lætitia cum uultu tuo, præbe gratiæ tuæ riuũ superius & inferius, quatenus E
solenne tibi, corporiq; tuo spirituali ualeam præparare conuiuium. Id nãq; ad tui gloriã
tuorumúe profectum uilitas mea conatur perficere. Superuacue tamen nititur, nisi
subministraueris materiam, prebueris gratiam, deterseris caliginem, donaueris q; constantiam. Quum igitur omnis sapientia abs te sit domine, atq; postulanda à te, mitte illam (obsecro) de sede magnitudinis tuæ, ut mecũ sit, & mecum laboret. Ipsa etenim quibus libenter uesceris, & quæ tuo mystico corpori competunt, apponendas delicias largietur. Cæterum (ut arbitror) tu de nobis in nobis, corpus uerò tuum eloquiorum tuorum dulcedine saginatur. Verumq; (ni fallor) te dixisse profiteor de corpore quidẽ tuo
Deut. 8 diabolo tibi suadente, ut de lapidibus panes faceres. Aisti: Non in solo pane uiuit ho-
Pro. 8 mo, sed de omni uerbo, q̃d procedit ex ore Dei. De te autẽ inquis: Deliciæ meæ sunt esse cum filijs hominum, nõ cum qualibuscunq;, sed potissime cum pauperibus, mitibus, lugentibus, esurientibus, ac sitientibus iustitiam, misericordibus, pacificis, mundis corde, & pro iustitia persecutiones patientibus. Hi nãq; præcepta tua opere perficientes iusti dicũtur, & sunt, propterea tua illos mansione nobilitas, dicẽte scriptura, Anima iusti sedes est sapientiæ, tuo alis cibo, lacte nutris, eloquio roboras, ac communicatione foecundas. Hinc seipsos exhibent tibi humiles, alacres, immaculatos, ignitos, sapientes, & castos. Talibus profecto delectaris uirtutibus, huiusmodi studijs, spirituale tuũ operatur cõuiuium, ibi recumbis, ubi apponũtur ista, non ut nostro indigeas alimento, sed
Nee. 8 ut de nostra exercitatione læteris. Lætaris planè, sed in te de te, dicente Propheta: Gaudium enim domini est fortitudo uestra. Attamen ut uerum fatear, tuãq; confirmẽ sententiam, etiam in proximis pasceris, & quicquid illis recte impenditur, tibi collatum esse non dubito. Quamobrem si quid humanitatis, si quid molestiæ irrogatur sanctis, infertur tibi domino meo, quemadmodũ tuo probari potest eloquio. Tibi itaq; sicut meipsũ tanquam spirituale exhibeo cõuiuiũ, & utinam in synceritate cordis, & in conscientiæ nitore, in amore uirtutis, in flamma caritatis, in holocausto laudis, in mentis puritate, in delectatione sapientiæ: ita corpori tuo mystico propter te diuini sermonis mensulã pa- G
ro, hoc te excitante, te instruente, & ministrante per te. Nosti ô æterna sapientia imperitiam meã, paupertatem multam, uirtutem modicam, & profundam miseriam, neq; eadem abscondisti à me, quatenus munus agnoscam tuum, & gloriari discam solum in te Maximẹ utiq; esset dementiæ in tam pręclara mei sciẽtia mihi arrogare, q̃d tuũ est. Scis domine in te coram te loquens, quia non mentior, quanquam forte ex ijs, qui iudicant secundum faciem, quidam sentiant aliter. Mea tantum interest obtemperare, tua autem palàm ueritatem facere, propter quod quamdiu in hoc corporis habitaculo conuersatus fuero, operã dabo uiuere tibi, & perseuerare in te, tuisq; ministrare propter te, prout ipse mandaueris. Confido equidem, quoniam abscondes me in abscondito faciei tuæ à cõturbatione hominũ, proteges me in tabernaculo tuo à cõtradictione linguarũ, respõdebisq; exprobrantibus mihi uerbum illud, quod in Matthæi conuiuio Pharisæis mur-
Math. 9 murantibus, cur cum publicanis & peccatoribus manducares, dixisti: Euntes discite quid est, misericordiam uolo & non sacrificium, non ueni uocare iustos, sed peccatores H
ad poenitentiam. Non enim dedignari debent isti, quemadmodũ Pharisæi, si pro peccatoribus homo factus peccatorum minimo supra ipsius meritum gratiæ quantulumcunque conferre digneris. Tibi utique detrahunt quicunque donis tuis minime derogare uerentur. Tu namque es, qui mutorum aperis ora, & linguas infantium disertas facis. Tu, inquam, si per subiugale animal Prophetæ uesaniam corripuisti, mirum non est, etsi per rationalem creaturam, quamuis uilissimam non obhorres fari. Est tamen antiquatum malũ liuoris morbus, quod etiã apud iustos uigere utcunq; consueuit. Aequanimiter autem tolerandum est, intuendumq; in te, atq; conscientiæ testimonio gaudendum. Veruntamen tuo sanctorumq; tuorum, qui piè uiuentes in te persecutiones pertulerunt, exemplo utendum est, necnon & apostoli huius gloriosissimi, qui quanquam obloquentium audisset eloquia in corporali refectione, quam fecit, minime tamen ab humanitatis resiluit proposito, sed ardentius spirituale fidelibus tuis conuiuium præparauit. Nonne quoties in ecclesijs euangelium recitatur, quod scripsit, toties corpori tuo salutarem alimoniam subministrat? Pascis equidem animas esurientium te, atque

pinguescit

A pinguescit in fide, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, sollicitudinem, fatigationem, passionem, mortem, resurrectionem, ascensionemq; earum insinuat auribus. Magnum prorsus ac solenne hoc dicendum est esse conuiuium, quod in toto orbe terrarum noscitur esse diffusum. Rediuiuis semper nobilitatur alimentis, quoniam nunquam Dei uerbum inueteratur, corrumpitur nunquam, quin potius erogatum multiplicatur, prędicatum crescit, gustatum nutrit, accendit meditatum, agnitum cõcupiscitur, expositum, integrum, & intelligentiæ faucibus mansum, permanet incorruptũ. Nec immerito. Quomodo corrumpi potest, quod æternum est? Quomodo simplicissimum diuidi, obtenebrari lumen, immensum minui, spirituale concludi, bonitas turbari, infatuari sapientia, & uita labefactari ualet? Nam quamuis literarum sonitus transeat, quamuis uox syllabarum prætereat, quanquam illud proferentes deficiant, integrum tamen incorruptũq; perseuerat in se uita spiritus uiuificans, ad quem transit, & in quo mansionẽ facit, minime nihilominus deserens prædicantem, nisi ipse derelinquat illud. Hinc est,
B quod diffunditur per generationes & generationes, & in nullo detrimentum patiens sempiternum manet. Trãsfert se, & perlustrãs omnia, nullãq; uicissitudinẽ admittens in se semper est, quod est. Hoc nimirum prophetarum & apostolorum autoritatibus comprobatur: Omnis caro (inquit Propheta) fœnũ, & omnis gloria eius tanquã flos fœni, flos transit, & decor eius deperit, uerbum aũt domini manet in æternum. Et Propheta alias ait: In æternum domine uerbum tuũ permanet in cœlo, in generatione & generationẽ ueritas tua. Paulus uerò dicit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum, & intẽtionum cordis. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Vidésne, quàm excellens, quamúe spiritualiũ deliciarum uberrimũ apostolus Matthæus corpori Christi conuiuium prærogauerit? Præcellit quippe ex sui dignitate honoris seculi terrenas facultates, carnales illecebras, temporalia gaudia, uisibilia cuncta, atq; uniuersa, quæ humanis sensib. esse subiecta noscuntur. Meritò igitũ illũ sacro
C sancta colit ecclesia, cæremonijsq; effert, interpellat precibus, celebritate commendat, atq; præclara martyrij eius ueneratur insignia, per quem talia tantaq; diuinorum eloquiorum percipere rudimenta promeruit. Nequaquam erga ipsum deesse debet reuerentiæ cultus, qui & seipsum exhibuit Deo, & sermonis sacri pro communi omnium profectu studuit esse minister. Ad rependendum itaq; sancto huic debitum gratiarũ actionis obsequium festiua hodie exultatione lætemur in terris, illũ humiliter uotis prosequamur & precibus, quem de carnis erutum ergastulo angelorum cœtibus nouimus esse permistũ. Ipsius prorsus est autor præmij, qui eius extitit causa martyrij Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

Esa. 40
Psa. 118
Heb. 4

In solennitate sancti Michaelis archangeli.

D Diuina sapientia quando in mũdi exordio hominẽ condidit, duplices uoluit ut haberet oculos, carnis (uidelicet) & mentis: per carnales quidem, ut aspiceret mundũ & creaturarũ species, quę in ipso sunt: per spirituales uerò, ut agnosceret se, & per se in Dei contẽplatione eleuaretur supra se. Vtroq; etenim modo magnã de cõditore suo poterat captare notitiã. Nẽpe ꝑ creaturarũ decorẽ in cognitionem ualebat uenire factoris ipsum contuendo per speculũ. De hoc suo nos Propheta erudit exẽplo, quum inquit: Delectasti me domine in factura tua, & in operib. manuũ tuarũ exercebor. Nõ ait, delectauit me domine factura tua, sed tu in illa delectasti, q talẽ ipsam fecisti, ut decore suo te mihi insinuares in illa, & delectarer in te. Non mediocrẽ menti benè cõpositæ delectationẽ cõfert huius uniuersi ꝓspectio, qppe quũ uestigiorũ æterni opificis plenũ sit, sitq; exẽplar ꝗ optimũ trinitatis deificæ. Viluit tamẽ ex assiduitate uisionis apud homines, qui & ipsi caligauerũt introrsus in eis delictorũ pręualentibus tenebris. Abutuntur utiq; eo cõuertentes ad usum uoluptatis, quod illis prærogatũ est ad suffragiũ cognitionis. Fit aũt permittente Deo, suisq; demeritis exigẽtibus, ut magna ex parte mẽtis careant lumine, amittantq; sui ac Dei cognitionem, qui ex dono sibi præstito per mundum renuunt intelligere Deum. Nempe quiq; dum extolluntur infatuantur, & dicentes se sapientes esse efficiuntur insipidi, mente profugi, animo infręnati, & à se alieni. In honore siquidem constituti, & non intelligentes cõparantur iumẽtis insipientibus,

Psal. 91

insipientibus, & illis efficiuntur similes. Tam diu autem errant per tenebras, & casso labore desudant, quàm diu gratia nouo fidei irradiatur splendore. Tunc reuelante fide intuentur perspicue, quod prius per naturale ingeniũ palpando didicerãt. Est nãq; fides sola, quæ de inuisibilib. & cœlestibus scientiã præstat. Neq; diuinam essentiã, nec felicitatẽ perpetuã, neq; naturã sciremus angelicam, nisi fides imbuerit. Vt aũt de reliquis taceam, quæ humiliter credenda sunt, beatos esse spiritus quis naturalis perciperet intellectus, si non suaderet fides? Est autem spiritualis angelorum natura in cœlo, quæ in ipso mundi exordio ab autore omniũ condita est, non beata, sed beatificanda, intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, immortalitatem suscipiens secundum gratiã, non secundum naturam, in qua (uidelicet) est essentię subtilitas, intelligentiæ perspicacitas, liberi arbitrij facultas, atq; discretio personalis. Habet propterea in operando uirtuositatem, officiositatem in ministrando, & post electionem siue in bono siue in malo immutabilem firmitatem. Ad quod enim se uertit, inflexibilis est. Hanc Deus condidit mirabiliter, & iuxta incommutabilis sapientiæ suæ legem distinxit per ordines, & singulis ministeria propria, actusq; diuisit & nomina. Non enim ut singulatim agnoscantur, specialia sunt sortiti uocabula, quippe quũ seipsos alijs uicissim insinuent, sed hoc utiq; propter nos, qui ob intelligentiæ imbecilitatẽ per sensus erudimur & nomina. Nempe angelorum nouem sunt ordines, & hæc uocabula singulorũ (uidelicet) seraphim, cherubim, & throni. Dominationes, principatus, & potestates: Virtutes, archangeli, & angeli. In primis namque deus amat ut caritas, in secundis noscit ut ueritas, in tertijs sedet ut æquitas, in dominationibus dominatur ut maiestas, in sequentibus regit ut princeps, in potestatib. tuetur ut salus, in uirtutibus operatur ut uirtus, in archangelis reuelat ut lux, & in angelis mittit ut spirans. Ex his autem Deo quidam eorum assistunt, & diuinæ contemplationi inhærendo nullatenus pro explendis ministerijs egrediuntur foras. Quidam uerò ad diuina peragenda mysteria exeunt, ita tamen, ut nequaquam uisione priuentur, quoniam etsi ijdem beati spiritus circunscribantur loco, ipse Deus, qui illorum beatitudo est, circunscriptus non est. Vbiq; etenim quum præsens sit, & ubiq; totus, ibi se offert, ubi rationalis spiritus illum uidere dignus Luc. 23 efficitur. Nam & latroni secum pendenti inquit: Hodie mecum eris in paradiso. Impleuit autem, quod spopondit, quia diuinitatis suæ essentiam ei fecit esse uisibiliem. Nempe quod in latrone egit, hoc in ministrantibus angelis perficit. Nihil enim in ipsis est, qđ illos à fruitione ualeat retardare diuina. Nec minus esse Deo censendi sunt grati, quum exeunt, quàm quum assistunt, quoniam utroq; modo conditoris sui caritate replentur. Miro itaq; ordine ministeriorum suorum dispensant negocia, diuini honoris & humanæ salutis zelo succensi. Hoc quoq; uniuersum tanta moderatione disponunt, ut nihil inconsultum, nihilq; inordinatum in ipso pertranseat. Vnde (oro) hæc elementorum tanta concordia? Vnde corporib. cœlestibus indicta lex tanto magisterio perseuerat? Nónne ex ministerio angelorum? Ministrantium utiq; ordinibus iniunctum est particulare hoc regimen uniuersum, ad quod perficiendum nec tabescunt tædio, nec labore succumbunt, neq; seducuntur errore. In lumine quippe sapientiæ, & per superiorum reuelationem eisdem cognoscibilia sunt cuncta, quæ faciunt. Nunquam humano regimini tam sapienter intenderent, si non erudirentur à uerbo, quippe quum hominum cogitationes omnino ignorent. Solus illas nouit, cui omnia nudantur, & patent. Hoc Apo- Hebr. 4 stolus insinuans inquit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, cum conpagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, ita ut nulla creatura inuisibilis sit ei. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Hoc quũ ita sit, potest angelicam erudire naturam de ijs, quæ ad regimen pertinent uniuersi, cuius maxima portio homo est. Hinc est quòd innumera mala cohibentur, ne fiant, dæmonũ malitia cohercetur, ne ad libitũ noceat, bonorũ uita custoditur, ne deficiat, bella, seditiones, clades, & huiusmodi milia diriguntur, ne species humana depereat, id per angelorum ministeria Dei operante prouidentia, quę quandoq; per se, interdũ per suos exercet ministros. Quis explicare sufficit, quantum reuerentiæ, honoris, seruitutis, dilectionis, laudis gratiarumq; actionis Deo nostro debeamus obsequium, qui cæteris omissis beneficijs, angelicam

A angelicam nobis custodiam prærogauit? Vtique humana deperiret uita, uirtus deficeret, iaceret animus, repelleretur oratio, si non angelico esset fulta suffragio. Veneremur igitur sed in domino ciues nostros, fidelissimosque adiutores, & militiæ nostræ propugnatores egregios. Cooperatores eorum simus pro nobis, ne superuacue in nobis laborasse uideantur. Gaudium etenim illorum est fortitudo nostra. Gaudent planè, quando post lapsus pœnitentiam agimus, dicente domino: Gaudium est angelis Dei super uno peccatore, pœnitentiam agente. Peramplius uerò si stamus, & impertitam nobis gratiã custodimus, atque salubria eorum monita seruamus. Nempe nos instruunt in dubijs, protegũt in periculis, sustentant in aduersis, in prosperis humiliant, orationes perferunt, reportãt gratiam, cumulant merita, & erga nos infatigabiliter ministeria sua exercent. Illos itaque amemus ut nos, pro posse imitemur, & ueneremur ex corde. Cæterum quamuis omnes cœli milites maximo cum honore debeamus excolere, præcipue tamen gloriosissimum Michaelem cœlestis exercitus primatem & ducem. Veneremur in illo sublimem Luc. 15
B gratiam, prærogatiuam singularem, præstitum ministerium, insuperabilem uirtutem, cõditoris beneuolentiã, ipsiusque bellatoris constãtiã, in eo tamẽ qui ipsum fecit & nos. Multę siquidẽ autoritatis corã Deo inter beatos spiritus esse cognoscitur. Nouimus enim in exordio supernæ ciuitatis sanctæ Hierusalẽ præliũ ibi extitisse nõ minimũ. Temeratio quidẽ ausu cõtra dominũ Lucifer in corde suo se erigẽs diuinitatis honorẽ, principãdique dominiũ cõcupiuit suimet immoderato amore deceptus. Sibi enim pro munerib. cõditoris incõsulte cõplacuit. Nam cæteros spiritus in naturæ puritate, intelligẽtię perspicacitate, & speciei præcellebat forma. De ipso enim sic ore prophetico dicitur: Tu signaculũ similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti omnis lapis preciosus operimentũ tuũ, tu Cherub extentus & protegẽs, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tuæ: donec inuenta est iniquitas in te. Pulchritudinis igitur suæ consideratione illectus, atque cæcatus priuatum dilexit bonum, propriamque excellẽtiam sine meritis am- Ezech. 28
C biuit ex se, quam fuerat habiturus à domino. Vniuersorum autem angelorũ primatũ sibi uendicare desiderãs maximam in cœlis diuisionem effecit. Ex hoc pugnæ causa, ruina illius, & dæmonũ exortus est lapsus, dum suasione pestifera spiritibus cunctis cupiditatis suæ reserauit arcanũ. Intellectualis quidẽ fuit ista locutio, uoluntarius uerò consensus. Quamobrem quotquot incommutabili deserto bono spõte cõmutabili inhæserũt, è cœli sunt regione depulsi. Tunc planè in cœlo exortũ est prælium, tunc cœlestes spiritus nõ clypeo, hasta, uel ense, sed uoluntate tantũ certauere uicissim. Sanè in huiusmodi spirituali conflictu cæteris spiritibus sanctis prælatus est Michael, quemadmodũ Lucifer malis. Sacro igitur referente eloquio factum est præliũ tunc magnum in cœlo, Michael & angeli eius pręliabãtur cũ dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & nõ prę ualuerunt, neque inuentus est locus eorũ amplius in cœlo. Sibijpsis quippe derelicti, qui Lucifero adhærendo deliquerãt, quomodo diuinæ ualerẽt reniti potestati, quæ magni- Apoc. 12
D fice cooperabatur in bonis? Tunc a luce diuisę sunt tenebræ, atque à peccatoribus sancti, tunc Lucifer effectus est coluber, & maximam stellarũ partẽ cauda sua secũ detraxit ad inferos, unde illi per increpationẽ obijcitur à propheta: Quomodo (inquit) de cœlo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terrã, qui uulnerabas gẽtes, qui dicebas in corde tuo: In cœlum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meũ, sedebo in monte testamẽti in lateribus Aquilonis, ascendã super altitudinem nubium, & similis ero altissimo: tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & quasi cadauer putridum, polutus & obuolutus cum ijs, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta lacus. Ceciderunt utique apostatici spiritus (Michaele in eis præualente atque uincente) de stabili bono ad fluxibilitatem, de luce ad tenebras, de scientia in ignorantiam, de innocentia in culpam, & de naturæ puritate, atque liberi arbitrij facultate in supplicium sempiternum, quemadmodum de ipsis per Iudam dicitur. Angelos uerò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei in uinculis æternis sub caligine reseruauit. Sic prorsus sic debuere mulctari, qui uniuersorũ conditore neglecto elato animo alienũ sibi conati sunt usurpare imperiũ. Cæterũ qui suo se humillime factori sternẽtes cõtra nequã spiritus repugna- Esa. 14

uere

uere uiriliter, non immerito confirmandi maximoq; fuerant honore donandi. Ex libertate igitur arbitrij, qua Deo subsistere delegerunt, in gratiæ & gloriæ repente cōfirmati sunt bono, Dei beata fruitione percepta. Hinc sanctorū angelorū sublimata sunt merita, hinc præcipue gloriosissimi Michaelis principatus est auctus, & per uniuersum orbē illius nomen effectum est celebre, adeo ut supra omnes beatos spiritus singulari ac intima à fidelibus ueneratione colatur. Non autem ab re illum sacro sancta mater honorat ecclesia, quē sui specialem & proprium nouit esse custodem, intercessorem assiduum, curiæ cœlestis principē, atq; animarū electorū sedulū suceptorē. Quamobrē agnoscāt singuli, agnoscāt omnes protectorē suū, illū laudibus efferāt, frequentent precibus, uotis amplectentur, deuotione inclinent, & per emēdationē uitæ lætificēt. Nō enim poterit orantes despicere, repellere cōfidentes, declinare amantes, quippe quū defendat humiles, pudicos diligat, dirigat innocentes, custodiat uitā, regat in uia, perducat ad patriam, ubi sponsus regnat ecclesiæ Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c. F

In solennitate beatißimi Hieronymi doctoris & confessoris.

VEmadmodum reges gentium, quum habitationis suę construere uolunt palatia, locato prius fundamento columnas erigere consueuerunt marmoreas, super quas cætera structura firmetur: ita & mediator noster egisse cognoscitur. Ædificauit namq; sibi domum pulcherrimā ad habitandū, nō utiq; de sectis ac quadratis lapidibus, sed de uiuis & fulgētib. preciosis margaritis, quas nec rubigo fœdaret, nec uetustas cōsumeret, neq; uentorū impulsus infringeret. Talem prorsus decuit æternā sapientiā sibi fabrefacere mansionē, q̄ quotidiana nō indigeret reparatione. Tale inquam habitaculū Dei filius habere debuit, cuius latitudo repleret mundū, humanum eius species affectum alliceret, innumerabilem illius capabilitas cōtineret plebem. Hoc quis nō contēplando miretur & gaudeat? Quis in eo mansiunculā nō concupiscat habere, in quo iuge celebratur conuiuiū medullatorū pinguium, atq; uindemiæ defecatæ. In ipso namq; saginatus uitulus, occisus & assus apponitur discumbentibus, uinum quoq; meracissimū, quo astantiū lætificantur corda, ibidē abūdare cognoscit. Nō desunt ibi tympanū & lyra, psalteriū & cithara, quorū modulatione sonora cōuiuantiū mētes suaui delectatione pascūtur. Has profecto delicias nullus percipit, nisi sit mūdus, nemo intelligit, nisi purgatus. Spirituales q̄ppe quū sint, spirituali oculo atq; spirituali sumendæ sunt gustu. Beati mundo corde, quoniam domum hanc ingredi, ipsiusq; pulchritudinem aspicere meruerunt. Hanc à longe Propheta prospectans aiebat domino: Domine dilexi decorem domus tuæ, & locū habitationis gloriæ tuæ. Munda igitur cor tuū, absterge delictorū sordes, ueste induere nuptiali, ut ingressus in eā pacis suscipiaris ad osculum, admittaris à sponso, & cū cōuiuantibus pariter conuiueris. Scito tamē prę noscens, quod quisq; pollutus spiritu, peccandi uoluntate deformis, indumento nudatus, seu ueste conscissus à dominico segregatur conuiuio. Nam etsi corpore cum cæteris intrasse uideatur, spiritu tamen ac mente secernitur. Mortificati quippe membri gerit imaginem, quod sine uita hęret in corpore, & nullo corporis spirituali uegetatur alimento. Habitaculi huius, de quo loquimur, uis nosse mysterium? Vidi (inquit Ioannes) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Deinde: Et audiui uocem de cœlo dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis, & ipsi populus eius erūt, & ipse cum eis erit eorum Deus. Vniuersamq; in Christo multitudo congregata fidelium nunc domus, nunc ciuitas, nunc templum, nunc ecclesia, nunc corpus, nunc Dei tabernaculum nuncupatur. Iuxta significationis exigentiam nominis sortitur uocabulum, quum eadem res in ueritatis sacramento subsistat. Istius spiritualis ædificij fundamentum Christus est, dicente Apostolo: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos superædificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Illud quippe gemmis preciosissimis decorauit, prout regię competit dignitati. Columnas insuper eius (sicut in Canticis legitur canticorum) fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media illud propter Hierusalem filias, caritate constrauit. Quamobrē quisquis diuinorū eloquiorū uult

Margin notes: Matth. 5 (beside "sumendæ sunt gustu"); Psal. 25 (beside "Domine dilexi"); Apoc. 21 (beside "mento. Habitaculi"); Eph. 2 (beside "stus est, dicente Apostolo"). Margin letters: G, H.

A uult habere notitiã, harum columnarũ inhæreat firmitati. Nã eloquia domini casta argẽ Psal. 11
tum igne examinatum. Si autem cœlestis cõtemplationis desideras uacare dulcedini,
turbarum conuersationem euita, quietis reclina in thalamũ, sapientiæ splẽdore nitentẽ.
Thesaurus quippe desiderabilis (sicut refert sapiens) requiescit in ore sapientis. Verum Sap. 21
si perfectiora conaris apprehendere, apostolorum, Martyrumq; sectare uestigia, mundi
gloriã tuis substerne pedibus, corpus propriũ pro honore Dei uniuersis expone peri-
culis, atq; quadam animi magnanimitate te eleues super te, quatenus uirtutibus omnib.
decenter ornatus, corã uniuersorum rege purpuratus appareas. Demũ si nil horũ actitã
re præsumis, duplicis caritatis planũ iter incede, ut inoffenso pede cũ filiabus Hierusalẽ
in regno cœlestis aulam introeas. Vidésne quàm decenter tabernaculum suũ sapientia
Dei construxit in terris? Singulis iuxta impensi muneris qualitatẽ propria & specialis
prærogata est mansio, ut illud ingredi atq; superædificare desiderent. Alios namq; (Pau
lo attestante) fecit apostolos, alios euãgelistas, alios pastores, atq; doctores ad consum- Eph. 4
B mationem (uidelicet) sanctorum, & in opus ministerij tabernaculi sui, qđ ipse cõposuit.
In hoc itaq; tabernaculo spirituali gloriosus Hieronymus summum sortitus est locum.
Merito quippe illum colit ecclesia, qui eam scientiæ munimine custodiuit, protexit, &
docuit. Erat profecto columna argentea, erecta, fulgens, & solida. Tanquã columna su-
per bases aureas fundata mens illius erigebatur in cœlum, cœli alta penetrabat, ut lumẽ
ueritatis intueretur in lumine. Nunquam tamen imbrẽ potuisset ex se proferre doctrinę
nisi in cœlestib. & ipse fuisset imbutus. Fons nãq; sapientiæ uerbũ Dei in excelsis est,
& ingressus illius mandata æterna ad illũ diligendo propinquans sapientiæ fluenta per
cepit. Nam secundũ datũ & beneplacitũ ipsius præbet illã Deus diligentib. se. Nõ enim
talis est illa, de qua loquimur sapientia, ut humano ualeat uendicari ingenio. Impetratur
precibus, cordis puritate suscipitur, humilitate custodit. Nempe in maleuolã animã nõ
introibit sapiẽtia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Tumorẽ euacuet, criminũ
fęces abluat, gemitibus dominũ deprecetur, qui diuinæ sapientiæ cupit ueritatem agno
C scere. Quantis (oro) hic sanctus exhortationibus, quãtis profluuijs lachrymarũ, quan-
tis uigiliarum laboribus, quantáue humilitatis uirtute mentis suæ mundabat hospitiũ,
ut dignus sapientię contubernio haberetur? Nẽpe illã concupiuit, quæsiuit, inuenit, &
tenuit, atq; castissimis illius est potitus amplexibus: unde tanquã amicissimo sibi incer-
ta & occulta eloquiorum sanctorum mysteria reserauit innumera. Factus planè erat ex
assidua meditatione scripturarũ templũ Dei, sapientiæ sedes, paracliti minister, uas mũ-
dũ, æterni luminis ostensor, scientiæ magisteriũ, atq; angelorum imitator. Corpore nãq;
tenebatur in terris, re aũt uera mente conuersabatur in cœlis. Scalam nãq; sibi constru-
xerat spiritualẽ, cuius cacumẽ tangebat cœlos, per quã ascensus frequentabat & descen
sus. Ascendebat utiq; contemplando cœlestia, ac meditando diuina. Descendebat aũt,
quũ exigente causa sibi indulgeret & proximo. Talibus quippe studijs assuetus singu-
lari inter homines emicuit sanctitate ueluti lampas accensa, atq; perlucida omnẽ domũ
illustrauit ecclesiæ. Vbiq; bonitatis illius radiãte splendore nominatissimus habebatur.
D Quis in ecclesiæ gremio Hieronymi non est eruditus scientia? Quis uitæ illius non est
ædificatus exemplo? Quis non est ipsius implorationibus roboratus? Effectus est com
munis pater, lux mundi, annunciator regni, seculi interuentor, speculum sanctitatis, uir
tutum forma, & fidelium robustissimus propugnator. Nempe sine sanguinis effusione
gloriosum martyrij triumphum obtinuit. Quod enim carnificis mucrone non pertulit,
hoc in seipso castitatis amore compleuit. O quoties ego (inquit) in eremo constitutus,
& in illa uasta solitudine, quæ horridum monachis præstat habitaculum, Romanis me
putabam interesse delicijs. Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram. Horrebant
sacco membra, deformis & squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obduxerat. Quoti-
die lacrymæ, quotidie gemitus, etsi quando repugnantem me somnus imminens op-
pressisset, nudæ humo uix ossa hærentia collidebã. Ille igitur ego, qui ob gehẽnæ metũ
tali me carcere damnauerã, scorpionũ tantũ socius & ferarũ, choris intererã puellarum.
Vidésne quanta animi soliditate uiriliter pugnauerit cõtra se? Sibi minime pepercit, ut
parceret. Dum enim cõtra se factus est crudelis & rigidus, suimet effectus est triumpha
tor egregius. Hoc etenim est singulare trophæum carnem spiritui, spiritumq; subigere

cōditori nūquā Deo qs poterit esse subiectus, q mēti suę imperare nequiuerit. Hinc est, E
q amator Dei debet prius amator esse uirtutis. Dei nãq; dilectio in uirtutis stadio cōpro
1. Cor. 13 batur. Tolle à corde uirtutē, & caritatis ędificium collabet̃. Caritas (inqt Apostolus) patiēs est, benigna est, nō agit perperā, nō est ambitiosa, nō inflatur, non cogitat malū, nō gaudet sup iniquitatē, cōgaudet ueritati, omnia potest, omnia sperat, omnia credit, omnia sustinet. Caritas nūquam excidit. Æmulemur itaq; dilectissimi caritatē, quā iste, de quo loquimur, ęmulatus est sanctus. Per ipsā quippe fuit mūdo sublimior, diabolo prudētior, seipso robustior, morteq; fortior. Hac pręcipue decoratus tentationib. nō cessit, nō est lacessitus iniurijs, nō ęmulationibus fractus, nō carnis prostratus illecebris, nō infatuatus honoribus, non elatus laudibus, neque laboribus fatigatus, sed permansit corde mundus, humilitate excelsus, puritate conspicuus, castitate insignis, fortitudine insuperabilis, autoritate erectus, mente deuotus, omniumq; uirtutum candore uestitus. Totus planè uitæ illius decursus Christianæ religionis est speculum. Iugum etenim domini ab ipsa ineunte ætate portauit, literarum sanctarum sectatus est studia, ita ut scientia incomparabilis haberetur, aridum mundum calcauit cum flore, domum, patriam, parentes relinquēs, Roma egressus eremi deserta penetrauit. Nemo illo in diuinorum eloquiorum explanatione utilior, nullus contra corpus proprium ipso austerior. Quis in corrigendis sceleribus fuit eo audacior? ignorabat prorsus homines mulcere blanditijs, nesciebat uitia palliare silentio, nimio diuini amoris zelo succensus. Erat profecto sicut malorū, ita & sui acerrimus insectator. Nam & minima delicta adeò lacrymis rigādo tergebat, ut si quis non agnosceret illum, peccatorum maximum Hieronymum esse fateretur. Denique omne uiuendi tempus indultum sic fideliter consummauit, quasi esset quotidie moriturus. Pugnauit quippe fortiter, uixit temperanter, conuersatus est iustè, & prudentissimè perdurauit. Bonum religionis sanctæ certamen certauit, cursum peregrinationis suæ laudabiliter uiuendo consummauit, fidem rectam domino Christo perseuerando seruauit, sicq; in senectute bona, plenus dierum, meritis locuples, celeberrimus sanctitate obdormiuit in domino, appositus ad patres suos, associatus angelis, coronatus à Christo ecclesiæ sponso, qui est Deus super omnia benedictus in secula seculorum. Amen.

F G

In festo sancti Lucæ Euangelistæ.

Varias, quibus mortalium corda possidentur, affectiones esse eorum, qui rectè sapiūt, dubitat nemo. Sūt nãq; uoluptuosæ, naturales, atq; spirituales. Voluptuosę quippe affectiones magna ex parte generātur, atq; nutriūtur ex sensibus, naturales in homine pariter originem ducunt, ac inseparabiliter perseuerant: spirituales uerò gratis donātur à Christo. Nec est, qui earū quicquā uirtute propria sibi uēdicare sufficiat. Crescūt quidē ac minuūtur iuxta possidentiū solicitudinē, siue torporem gratiæ Dei libero cooperāte arbitrio. Nullus ad perfectionē uirtutū repēte cōscendit. Quamuis sine pœnitentia sint dona & uocatio: minime tamen absq; liberi consensu arbitrij & exercitatione sedula spiritualē quis sortitur affectū. Multis qppe raptu quouis prærogat̃, & trāsit. Hoc q̃ sæpe ex percipiētis contingit ignauia, dum cœleste paruipēdit munus, & uili æstimat, qđ preciosum esse cognoscit̃. Merito aūt cōmendandus est ille, q spiritualis affectionis beato calori ardēti, materiā subministrat. Ignem H
Luc. 12 (inquit dominus) ueni mittere in terrā, & qd uolo, nisi ut ardeat? Caritatis etenim ignē cordibus hominū terrena sapientiū saluator ingessit, quatenus eius purificati incendio discerent amare cœlestia. Ignē repercussit igne, & carnem conuertit in spiritum, si tamē humana fatuitas nō resistit. Valet enim sicut assensum præbere, ita gratiæ repugnare diuinæ. Magna profecto liberi arbitrij uirtus est, quæ salutis seu propriæ damnationis efficitur causa, unde reprobationem ex se meretur & laudem. Da igitur operā tu, qui gratię cœlestis effectus es particeps, ne tepescat spiritus, obtenebrescat lumē, excutiatur flamma, mens deuiet, reflectatur intentio, intermittatur opus, domitet custodia, mutet̃ affectio, diminuatur gratia, & proficiendi laxetur propositū. In his si incautus fueris, facile resilies, & decides, spirituq; mutatū in carnem possidebis, prout quibusdā Apostolus
Gal. 3 admonēdo dicebat: Videte, ne quū spiritu cœperitis carne cōsummemini. Tunc quidē spiritus transfertur in carnē, quādo spiritualis affectio, q̃ animæ gratia mediāte largitur,

A quæ sic spiritualib. studijs nutriri debuerat, deficiēdo captat ex sensibus. Dulcis prorsus est carnis illecebra, & naturæ copulata solatio. Sēper spiritui inimicatur, donec & ipsa spiritus suauitate pascatur. Tunc spiritualis effecta pari modulatione iucundū Deo persoluit obsequiū. Hoc in se Propheta persentiens inquit: Cor meū & caro mea exultauerunt in Deū uiuū. Perfectorū hic cibus est solidus, eorū (uidelicet) qui diuini amoris fame succensi ex uisibilib. nouerunt inuisibilia degustare. At uerò qui adhuc infirmus est, deuotionis tātum fouēdus est lacte. Cæterū qui sua se prædominātę ignauia, proprioúe seducente tumore spiritualis affectionis ab arce ceciderit in regionē longinquā abiēs, patrimonio distracto carnis petulantiā porcorū more sectatur. Istiusmodi congruit, qđ ore Prophetico dicitur: Homo quū in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumētis insipientib. & similis factus est illis. Se nāq; in honore positū nō intellexisse cōuincitur, qui suaui domini interiore iugo reiecto tāquā canis ad uomitum seculi uoluptates, quibus renūciauerat, denuo nō feretur appetere. Exigua talium salutis est spes, qui resiliunt Psal. 83 Psal. 48

B ab eo, quod laudabiliter inchoauere, ꝓposito. Fiunt enim horū posteriora (domino perhibente) peiora prioribus. Nā præstantius illis fuerat uiā domini non agnouisse, q̄ post agnitā abire retrorsum. Veruntamē de ipsorū nequaquā resurrectione funditus desperādum est, quamuis difficillimè corrigantur. Quis (oro) desperet de uenia, quando quatriduanus mortuus est reuocatus ad uitā? Misericors & miserator dominus late pietatis sinu suscipit pœnitentes. Quanquā innumerabiliū quis præpeditus sit onere delictorū, si ex cordis cōpunctione clamauerit, admittetur ad gratiā. Quoties (inquit per Prophetam dominus) ingemuerit peccator, iniquitatū ipsius minime recordabor. O amplectēda, omniq; ueneratione caritatis Dei nostri colenda diffusio, quæ tā facile ex corde contritis præbet indulgentiā, pollicetur gratiā, propriamq; obliuioni mandat iniuriam. Verus quippe ipse est pater, qui pœnitētibus filijs sic propere relaxat facinora. Ratum esse fatetur, quod prophetico affatus est ore: Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, & non magis ut conuertatur, & uiuat? Quomodo interitū ualet concupiscere peccatorū, Luc. 11 2. Petr. 2. Ezech. 18 Ibid.

C qui pro peccatorib. dignatus est pati? Auersi igitur à domino, & à spirituali collapsi dulcedine, ad dominū conuerti non differant minime gratiā diffidentes posse recuperare priorē. Ad hanc utiq; non repente, sed præuia mentis exercitatione ac uirtutis proposito per incrementa proficient. Non enim adipiscitur gratis quod ex animi torpore deperijt. Iuxta igitur prophetæ oraculum euellant, destruant, dissipētq; uitiorum innata germina, necnon sensuum immoderatā lasciuiam, quatenus gratiæ interueniente suffragio pomariū ualeāt inserere atq; plantare uirtutū. Prius tamē mentis est ędificanda maceria pro syluestriū coertione ferarum, quæ per opacas noctis tenebras proprijs desertis lustris, discurrere consueuerunt. Sui igitur met nemo custodiā negligat, quoniā sponsi, ad quē declinat, est hortus, atq; cœlorū ibi est regnū. Dicti huius uis nosse sententiā? Hortus (inquit sponsus in Canticorū canticis) cōclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuę paradisus malorū punicorū cum pomorū fructibus. Spon- Cant. 4

D sam uerò eadē repetētem attēde: Veniat (ait) dilectus meus in hortū suū, & comedat fructū pomorū suorū. Alibi quoq; inquit: Omnia poma noua & uetera seruaui tibi dilecte mi. Cordis igitur nostri habitaculū sponsi hortus esse perhibetur, qui custodiendus atq; solerti excolendus est cura. Naturaliter quidem fœcundus est, & ad sponsum suscipiendum idoneus, si tamen neglectus non maneat. Tanquam ab opifice summo conditus bene semper naturaliter tendit ad bonum, quanquam ab adolescentia hominis ad malū pronus appareat. Cæterum hoc nō ex natura, sed ex colluuione originalis cognoscitur emanare peccati. Naturalis siquidē affectus capax est gratiæ, uirtutis amator, caritatis receptaculū, cellariū deuotionis, hortus spōsi, paracliti minister, atq; consolationū cœlestium degustator. Spirituali etenim quamdiu prudenter exercetur industria, efficitur purior, dilectione ardentior, sublimior uotis, Deo propinquior, intentione perfectior, caritate profusior, gratia plenior, atq; securitate alacrior. At uerò si ex incuria uagetur exterius, si uoluptuosæ ac lutosæ carnis connubio fœdetur, mox sensuum lenocinio fretus concupiscentiarum repletur uepribus, mundi ciuis & seculi amator efficitur, quærit carnē, præsentibus delectatur, honores ambit, facultates cupit, sectatur uitia, uirtutes obhorret, cœlestia negligit, sibimet insidiator existit, ignorat Deum, odit se, pu- Cant. 5 Cant. 7

dicitiam damnat, atq; malorũ omnium ex uoto proprio reus esse cõuincitur. Hic igitur F naturalis affectus inter uoluptuosum ac spiritualem medium sortitus est locũ, quatenus ingeniti arbitrij libertate potitus, mortis ac uitæ haberet imperiũ. Hinc est, quod quisq; sibi ipsi efficitur iudex & testis cogitationibus sibi inuicem accusantibus, atq; in die domini defendentibus. Summopere igitur uigilandum est, ut rationis cooperante suffragio naturalis affectus semper erigatũ in Deum, deuotionisq; nutriatur dulcedine, nequãdo effectus insipidus ueluti effrænum animal uoluptati carnis intentus, profugus uagetur in terra. Quamobrem orationis, necnon & sanctarum scripturarum alendus est pabulo, quo eruditus in spiritu quid agere, quidúe uitare debeat, nõ ignoret, unde, in Cãticorũ canticis sponsus sponsam alloquitur dicens: Si ignoras te ô pulcherrima mulierũ, egredere, & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorũ. Pastorum etenim tabernacula, prophetarum, apostolorumq;, ac euangelistarũ uolumina sunt, in quibus alimenta uirentia, atq; uberrima animarũ pascua cõtinentur. Horum unum sanctum Lucam nouimus esse pastorum. Hic quippe fraternæ dilectionis ęmulatione permotus, medicus quũ esset quám optimus, spiritualia nobis prærogauit antidota, per quæ affectionum humanarũ mederetur languoribus. Meritò iste uenerãdus est sanctus, qui salutis monita, atq; cœlestis uitæ pabula ministrare non desijt. Porro triplici affectioni nostræ trifariã nobis medicinã exhibuit. Quis uoluptati deditus, atq; corporalium sensuum superatus illecebra non ualeat resipiscere, quũ euangelistã hunc qualiter ad iudicium uenturus sit Christus narrantem audierit? Hortatur utiq; ad pœnitentiã delinquentes, quoties futura supplicia atq; iudiciũ denunciat esse propinquum. Nam timore tantum uoluptuosa coercetur affectio. Disce igitur, quicunq; carnalẽ sectaris affectum, ineuitabilem mortis esse sententiam, incertã horam, euẽtum dubium, seueritatẽ iudicis, perennitatẽ sententiæ, horrendũ chaos, tartarei carceres, edacitatẽ inextinguibilis flãmæ, pauendũ aspectũ dæmonũ, atq; inconsolabilia inferni fore tormenta. Ista nempe si cogitabis assiduè, immoderatũ uoluptatis noxiæ temperabis ardorem, uoluptuosumq; in naturalem cõmutabis affectum. Tunc etenim rationalis effectus euangelistæ G nostri Lucæ eruditus eloquio, uirtutũ semitas gradieris intrepidus. Ipse namq; contemptum suadet seculi, necnon præsentes illecebras docet esse calcãdas. In aduersis præterea constantiã, humilitatẽ in prosperis, spiritus paupertatẽ, sitim iustitiæ, mansuetudinẽ cordis, morum probitatem, atq; uirtutum disciplinam in omnib. hortatur esse seruandã. Non ab re igitur per Prophetam plenũ oculis animal esse describitur, quandoquidẽ prę uidenda futura, reminiscenda præterita, atq; prudentiæ intuitu disponenda docuit esse præsentia. In his uirtutis magisteriũ ac ædificium moralitatis erigitur. Efficitur animus seipso sublimior, mundo locupletior, diabolo fortior, amator sapientiæ, Christi discipulus, angelicarumq; uirtutum fidelis amicus. Meretur siquidem, gratiæ diuinæ comitante suffragio gustum suauem obtinere cœlestium, atq; spiritualẽ mentis affectum induere. In uirũ quippe transit perfectum, & in mensurã ætatis plenitudinis Christi, dum eiusdem mediatoris uitæ incrementa considerat. Reperit namq; in illa miræ suauitatis fragrantiam, exuberantemq; fœcunditatem spiritus, quæ in contemplantis animo concupiscentias parturit æternas. Est enim ager plenus, uernans, & floridus, omniumq; uirtu- H tum nitore perfusus, qui internos nutrit sensus dilectione, cognitione, & gaudio, adeò ut in illo mentis exercitatione perãbulãs, nec labore deficere, neq; ualeat tentationũ nimietate succũbere. Hũc quippe benedixit Deus benedictione maxima, atq; imbre cœlesti desuper infuso madefecit uberrimè, ita ut ab æstu securus sit, necnon à turbine, & à pluuia. Talis nobis debetur terra fœcunda, amœna, & pinguis, quæ esuriem nostrã sua posset fertilitate auferre, fœtoremq; nostrum suauitatis proprię odore repellere. Huiusmodi donũ euangelicũ nobis Lucas exhibuit, quod noscitur esse medicina languentibus, debilibus robur, periclitantibus salus, peregrinãtibus solatiũ, mentiũ cibus, sine macula speculũ, sine deformitate pulchritudo, gaudiũ sine mœrore, & absq; defectibilitate, beatitudo perpetua. Horũ etenim bonorũ minister fuit nõ autor. Non enim à seipso, sed spiritus loquebatũ in illo, de quo propheta uisionem animaliũ atq; rotarũ, quæ pari significantũ sensu, insinuãs inquit: Quũ ambularent animalia, ambulabãt pariter rotæ iuxta illa, & quũ eleuarẽtũ animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ, quocũq; ibit spiritus,

Cant. 1

Ezech. 1

A illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eũ, cum euntib. ibant, & cum
stantib. stabãt, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, quia spiritus uitæ erat in rotis.
Hinc gloriosissimi Lucæ cęterorumq; euangelistarũ autoritas præclara ostenditur, qui
quæcũq; de domino cõpilauere Iesu, spiritu sancto reuelãte, fecerũt. Nã quamuis multi
(prout idẽ sanctus in exordio sui narrat euãgelij) conati sint ordinare gesta dictaq; me-
diatoris nostri, ipse tamẽ prælectus à spiritu, tertiũ in animaliũ numero sortitus est lo-
cum, uidelicet uituli, quoniã sacerdotij legalis dignitatẽ asseruit esse abolitã, nouo appa
rẽte sacerdote Christo Iesu, de quo Propheta ait: Tu es sacerdos in æternũ secundũ ordi *Psal.109*
nem Melchisedech, priscasq; oblationes in spirituales esse mutatas. Ipsum itaq; imitãdo
colamus, cuius laus est euangelij per omnes ecclesias. Illius scripta debito cũ honore le-
gamus, quẽ spiritus sanctus nobis præstitit doctorẽ eximium. Id aũt studeamus actitare
eo feruentius, quo de domini Iesu moribus, doctrina, gloria, necnõ & de nascẽtis eccle-
siæ uniformiter cõtinetur exordio. Nouerat quippe spiritu in eo reuelãte mysteria ni-
B hil ad eruditionẽ fidei ac disciplinã morũ cõgruere melius, q̃ de ijs, q̃ caritatẽ nutriũt, in-
sinuant gratiã, cõponunt uitã, fidẽ adaugẽt, Dei dilectionẽ cõmendant, in præsenti pari
ter & in futuro ꝓficiũt inferre colloquiũ. Sanctũ igit̃ hũc uotis efferamus & laudibus,
quẽ orbis totus hodie ueneratur & colit. Tribulationib. quidẽ multis exercitatus, nõ fra
ctus cursum suæ prædicationis expleuit. Diebus nãq; plenus & meritis in Bithynia feli
ci fine dormiuit in domino. In eius aũt cõsummatione laudabili exultantibus angelis, a-
postolorũ ac sanctorũ martyrũ admissus est choris, quoniã pari carnis mortificatione
pro gloria domini martyrij adeptus est palmã, ipso nihilominus dimicãte cũ illo, q eidẽ
perseuerantiæ gratiã & ineffabilis iucũditatis coronã prærogauit æternã, Iesu Christo
domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In festiuitate sanctorum apostolorum Simonis & Iudæ.

DVplicem nouimus legem institutã esse mortalibus, timoris (uidelicet) & a-
moris. Illã quippe timoris seruus, illã uerò amoris exhibuit dominus. Quæ
C enim seruili coercebat metu, in clangore tubarum, fragore tonitruorũ, & fu
migatione montis est data, quę autem ex dilectione operatur, in spiritu san
cto, in multiplicitate donorũ, & reuelatione cœlestiũ fuisse prærogata co-
gnoscitur. Clamat in lege timoris dominus per Prophetã: Videte, uidete, q ego sim so- *Deut.32*
lus, & nõ est alius præter me. Ego occidã, & uiuere faciã, percutiã & ego sanabo, & non
est, qui de manu mea possit eruere. Erudit in lege gratiæ unigenitus Dei patris, ut quũ
oramus, dicamus: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomẽ tuũ. Præcepit Hebræo *Matth.6*
rum populo Deus, ut ad montẽ, in quo ipse cum Mose loquebatur, nemo accederet ne
moreretur. Inuitat in euãgelio Christus, & dicit: Siquis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flu *Ioan.7*
mina de uentre eius fluent aquæ uiuę. In lege literæ mandat per Mosen dominus dicẽs:
Maledictus homo, qui non permãserit in lege uoluminis huius. In euãgelio ait Veritas: *Deut.27*
Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Cõputruit planè iugũ à facie *Luc.5*
olei, abolita est legis duritia prę dulcedine caritatis indulta. Hinc Petrus Israelitis, & ad *Act.15*
D huc iudaizare uolentibus inquit: Quid intentatis imponere iugum super ceruices disci
pulorum, quod nec patres nostri, neq; nos portare ualuimus? Sed per gratiam domi-
ni Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Hinc etiam ueritas ingentem sarcinam
intuens, hominum ceruicibus esse impositam materno permota affectu aiebat: Venite *Matth.11*
ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, tollite iugũ meũ super
uos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde & inuenietis requiem animabus ue
stris. Quæ (oro) genitrix uteri sui filijs laborantibus tam blandè loqui posset, ut illos re-
uocaret ad se, & ab oneribus liberaret, sicut æterni patris sapientia? Ipsa utiq; mater est
nostra honorificata & sancta, quæ uerbo suo nos genuit, in utero aluit, produxit ad lu-
cem, fouet gremio, & nutrit spirituali pabulo. Ipsa (inquã) eadem est, quæ sicut olim,
ita nunc filios suos hortatur redire ad se. Quid enim olim? Nunc (inquit) filij audite me: *Pro.8*
beati qui custodiunt uias meas, beatus qui audit me, qui uigilat ad fores meas quotidie,
& obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à do
mino. In præsentiarũ aũt, Venite (ait) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego *Matth.11*
reficiã uos. Vtraq; sapientiæ uox est inuitantis & admonentis. Quisq; igitur pro se stu-

deat obtemperare exhortanti, ne audiat subsannantem. Illius quippe sententia est, qui
Prouer. 1 dicitur: Vocaui, & renuistis, extendi manum meã, & nõ fuit, qui aspiceret. Ego quoq; in E
interitu uestro ridebo, quũ uenerit super uos repentina calamitas. Talis merito contem
ptoribus sapientiæ debetur pœna. Qui neglexerunt gratiã, abiecerunt matrem, disper-
serunt dona, & paruipenderunt cœlestia. Nempe noluerunt intelligere, ut bene agerẽt.
Noluerunt (inquam) intelligere terminum ad quem, statum à quo, causam propter quã
eos ad se gloriosissima mater inuitat. Precamur autem nos te ô inclyta mater pulchræ
dilectionis, magnitudinis, & sanctæ spei, ut nobis te audire uolentibus, tuisq; manda-
Psal. 118 tis obedire cupientibus latius planiusq; tuorum referes uim uerborum, quoniam paruu
li sumus, & lactis cibo indigemus. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intelle-
ctum dat paruulis. Paucis enim multa concludis, & suauissima quadam sub breui polli-
citatione metiris. Quantum enim ingenioli mei tenuitas capit, uenienti ad te promittis
satietatem refectionis, tollenti iugum tuum leuitatem oneris, discentiq; inuentionem
quietis. O domine domine, quis te promissore fidelior? tuoúe iugo quid suauius? necnõ F
tua requie quid felicius? Allicis quidẽ paterno affectu nos, ut ueniamus ad te. Nõ enim
gradimur ad te motu corporis, aut loci circunscriptione, sed mẽte, sed affectu, sed inten
tione, sed uotis. Quanquam maiestatis tuæ præsentia totus ubiq; sis, nulloq; concluda-
ris in loco: elatis tamen semotus humilibusq; propinquus es. Iuxta est dominus (inquit
Psal. 33 Propheta) ijs, qui tribulato sunt corde. Alibi quoq; idem ait: Excelsus dominus & hu-
Psal. 112 milia respicit, & alta à longe cognoscit. Humilias te ô homo? Propinquus efficeris. Su
perbis? Discedis supra modũ. Accedis igitur humiliando te, superbiendo elongas. Esto
Matth. 11 humilis, & accede securus ad eum, qui in euangelio clamat: Discite à me, quia mitis sum
& humilis corde. Intrepidus factus uilis in oculis tuis perge ad Christum. Te agnoscet,
te suscipiet, ad te declinabit, in tui cordis thalamo dulciter requiescet. Super quem (in-
Esa. 66 quit per Prophetam) requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietem, & tre-
mentem sermones meos? Senties prorsus in te exinanitam maiestatem propter te, si cor
de extiteris humilis, quietus moribus, affectu pauidus, si non erexeris ceruicem, si non G
ambulabis in magnis, ac mirabilibus super te. Te inquam docet natura, impellit gratia,
conuincunt munera, allicit beneuolentia, hortãtur exempla, ut humiliatus in te accedas
ad eum, qui quum sit sublimis Deus in se, homo factus est humilis propter te. Propter
te, non propter se factus est quod tu, ut te cognoscas in illo, nec metuas seruiliter illum,
qui humanam assumpsit naturam, tuam gessit imaginem, tuis communicauit infirmita-
tibus, tuos sanauit languores, & tuis reatibus satisfecit. Vocibus suis clamant uniuersa
hæc beneficia, & innumerabilia alia his pręstantiora, ut alacri animo, ignito affectu, mẽ
te simplici, deuotione fideli, cordisq; cum iubilatione sonora ad dominum Iesum adea-
mus, qui nos inuitat properare ad se. Non utiq; nostro indiget obsequio, ut tam dulciter
nos hortetur. Nostris condolet passionibus, nostrisq; laboribus suffragium impenden-
do dignatur occurrere. Vult enim ut reiectis oneribus grauibus, quibus indeficienter
atterimur, ipsius suaue iugum nostris ceruicibus imponamus. Cæterum hæc mira res
est, & contemplatione dignissima. Iugum quippe dicit suaue esse & onus leue. Contra-
ria sibi ista uidentur, possetq; in his dubitare humanum ingenium, nisi hæc assereret H
Dei sapientia, secundum carnem sapientibus opposita, sed secundum spiritum manife-
stissima censentur. Iugum etenim Christi non corporale est, neq; materia ulla confectũ,
sed spirituale diuinitus prærogatũ. Hinc nec premit corpus, nec fatigationẽ præbet. Iu-
gum namque hoc caritas est, & amor uirtutibus exhibitus. Nemo asseuerare pręsumit
graue esse amoris onus, quippe quum in omnibus laboribus tẽporalibus necessarius in
dicetur. Tolle laboranti amorem mercedis, peregrinanti affectũ repatriandi, seu curiosi
tatem noua cernendi, pugnandi amorem uincẽdi, & horum neminẽ perseuerare cõspi-
cies. Nempe sua trahit unumquẽq; uoluptas. Verum si tantũ potest temporaliũ immo-
derata ac cæca affectio, ut corporales spiritualesq; fatigationes sentire uix sinat, quantũ
ualebit erga Deum concepta dilectio, quæ incomparabiliter momentaneam excedit
dilectionem? Da amantem, & intelliget, quæ dicuntur. Vnde (oro) martyrum constan-
tia, confessorum exercitata uirtus, uirginum præclara pudicitia, apostolorum insupera-
bilis magnanimitas, sanctorumq; omnium cõmendabilis uita? Vtiq; nõ aliunde, quam

operante

A operante atq; cooperante caritate, de qua in Canticorum canticis legitur: Fortis est ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Hanc aquæ multæ extinguere, & flumina obruere nequiuerunt. Hæc tormenta æquanimiter tolerat, tentationes uincit, labores non metuit, contemnit præsentia, futura prospectat, corporis uitam non diligit, carnis resolutionem non refugit, quoniam cœlestium bonorum secura promissione lætatur. Maximum prorsus caritatis est donum, per quod utriusq; uitæ intratur in requiem. Iuxta caritatis gradum pacis ac fruitionis requies prærogatur. Vbi deest caritas, abest pax mentis, & spes certa remunerationis æternæ. Est quidem mentis tranquillitas suaue quoddam iucundumq; bonum, per quod conscientia impolluta seruatur, propulsatur mœror, abijcitur diffidentia, erigitur in contemplatione animus, suimet possessor efficitur, propinquus fit Deo, lætus in se, amabilis proximo, atque præcipue dilectus à Christo. O beata requies, ô cordis delicata tranquillitas, quam nescit mundus, carnis non experitur prudentia, & penitus peccator ignorat quàm suauis es, & quàm gloriosa dicta sunt de te. Cordi meo precor illabere, quoniam tui amator sum, tuumq; contubernium habere concupisco. Vtinam qui per te æquo moderamine uniuersa disponit, tribuat te mihi. Scio equidem illius dignatione mediante & gratia te consequi me posse, non aliter. Ipse namque ait: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos, tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc saluberrimam sapientiæ exhortationem gloriosissimi apostoli Simon & Iudas, quorum dies natalitius hodie in ecclesia festiue celebratur, mente & corpore audire meruerunt. Seculi quippe blanditias, carnis lenocinia, terrenas facultates quomodo spernere potuissent, nisi corde & corpore accessissent ad Christum? Nunquam labores peregrinationis, iudicum minas, tormenta carnificum, martyrij superassent agonem, si non caritatis iugo interioris hominis colla strauissent. Defecissent absq; dubio in itineris medio, & ingruentibus cõtra se persecutionum turbinibus naufragium pertulissent, nisi tranquillitas animi flante caritatis uento ingressi fuissent in portum. Verum qui illos per se uocauit ad se, fecit dignos se, præstititq; eisdem tolerantiæ uirtutem, animi magnanimitatem, lumen fidei, caritatis gustum, & perseuerantiæ bonum, per quæ sanctimoniæ prærogatiuam, integritatem uitæ, conuersationis specimen, principatus honorem, atq; triumphum percepere martyrij. Minimè autem ad tale per se ualet humana infirmitas conscendere gloriæ fastigium, nisi prouehatur à Christo. Potest quum uirtute animi nititur contra se, secum nihilominus cooperante gratia, quantulumcunq; sibi perfectionis meritum uendicare. Nequaquam tamen faciendorum uirtutem miraculorum, prophetiæ donum, æternorum suauem ebrietatem, & præcelsum sanctitatis gradum. Hæc quibus uult sine personarum acceptione largitur omnipotens. Per Prophetam apostolos audi confitentes: Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris, elegit nobis hæreditatem suam speciem Iacob, quem dilexit. Duplicia igitur non pro peccatis suis, sed per mediatoris gratiam percipere meruerunt, principatus (uidelicet) & martyrij. Vtrunq; præcipuum conditoris est munus, & insigne erga se diuinæ caritatis testimonium. Quamobrem omni ambiguitate propulsa, intimo dilectionis ac deuotionis affectu hos, quos colimus, honoremus apostolus. Ipsos nobis Christus tanquã duo perlucida luminaria exposuit pro suffragio, exemplo, & gaudio. Suis quippe orationibus suffragantur nobis, ne exilij huius periclitemur in uia. Exemplis nos prouocant, ut uirtutis ac ueritatis per semitas gradiamur, laborem suum insinuantes nobis inanem nõ fuisse in domino. Hinc replemur exultatione & gaudio, interiori considerantes obtuitu, ad quantum humanitas nostra sublimata in sanctis ascendat æternæ retributionis culmen. Concipimus ex his operandi constantiam, spei robur, amoris igniculum, futuræq; beatitudinis desiderium, cupientes corpore dissolui, & esse cum Christo, lætari cum angelis, congaudere sanctis, eorumq; iucundissimo aggregari consortio. Hoc autem quoniam ad uota obtinere non possumus, sanctorum apostolorum horum patrocinia imploremus. Erunt planè illis interpellantibus exaudibiles preces nostræ, si non diffisi fuerimus, si duplici ad orandum non incesserimus corde. Repellunt enim dubietas & simulatio supplicantium petitiones, nec usque ad præcelsæ maiestatis Dei sinunt præsentiam pro-

Margin notes: Cant. 8 (beside "Fortis est ut mors dilectio"); B (beside "sa dicta sunt de te"); Matth. 11 (beside "Venite ad me omnes"); C (beside "ritatis uento ingressi"); Psal. 46 (beside "Subiecit populos nobis"); D (beside "conditoris est munus").

perare, quoniam languent in se, & spiritualium carent alarum remigio. Discat igitur fideliter credere, discat ambulare simpliciter, qui intercessione sanctorum concupiscit gratiam obtinere & gloriam, non utiq; momentaneam, sed æternam, quam gratissime præbet diligentibus se Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c. B

In solennitate omnium sanctorum.

INter oblectamenta præcipua, quæ à Deo sunt prærogata hominibus, socialis est conuersatio. Per hanc plurimum leuaminis percipitur, dum mutuæ caritatis onera portantur. Afflicto etenim quid confert amplius, quàm æstus cordis sui innotescere proximo? Hinc sana cōsilia, hortamenta salubria, dulcia colloquia, sancta monita, & iucunda confabulatio. Optimū planè dixerim esse præsidium ad tolerandos huius peregrinationis labores, & perferenda seculi mala socialiter degere. Tolle conuersationē fraternam, & periculis uitam hominis intelliges esse re-
Eccl. 4 fertam. Væh soli (inquit scriptura) quoniam si ceciderit, nō habet subleuantem. Nempe F
Matth. 18 ubi unitas fraternitatis, ubi caritas socialis, ibi dominus. Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum, dicit Veritas. Nonne super congregatos discipulos descendit spiritus? An non in cœnaculo ipso resurrectionis die fidelibus adunatis apparuit Christus? Diligit unitatem, nec à fraternitatis elongari potest collegio, quippe quum sit bonitas, & bonitatis suæ munera cōmunicare desideret. Quamobrem corpus uoluit habere mysticum, ut membris suis spiritualia impertiretur dona. Munificus quum sit, spiritualia stipendia proprijs cupit erogare militibus eo abundantius, quo illos paratiores reperit. Aggregatam igitur illum in cœlo & in terra nouimus habere militiam, quarum alteram concupiscere, alteram uerò tenere debemus. Porrò ad concupitam nunquam attingemus, si quam habemus, custodire negligimus. Nam quemadmodum gradientes per uias rectas peruenimus, quò tendimus: ita peregrinantium unitatem seruantes, regnantium felicitatem consequimur. Vtrunq; nos docet celebritas hodierna, quam colimus. Hæc namq; pro ueneratione sanctorū turbis Christi templa compleuit, eosq; ad exoluendum cæremoniarum cultum fecit unanimes. Debuit planè fidelium plebs syncero deuotionis affectu sanctorum omnium celebrare triumphos, debuit etiam congaudere regnantibus. Quis (oro) enumerare sufficit, quanta professoribus Christi per sanctos omnes sint collata suffragia? Documentis namq; suis & eruditionibus sacris ignorantiæ nostræ depellunt tenebras, diabolica figmenta detegunt, nosq; erudiunt Deum colere, amare Christum, honorare angelos, dona diuina agnoscere, detestari uitia, uirtutes imitari, cordis nostri latebras quærere, errata corrigere, atque concessa seruare. Conuersatione uerò sua laudabili nobis suadent mundū spernere, contemnere diuitias, carnis petulantiam declinare, ieiunijs macerare corpus, frequentare uigilias, orationi incumbere, fraternitatem diligere, miserorum calamitatibus compati, subuenire oppressis, mœstos consolari, docere inscios, errantes reuocare, cibare famelicos, uestire nudos, uisitare ægrotos, & cætera pietatis opera consummare, quæ iudicandis omnibus propositurus est dominus. De orationū autem sanctorum adminiculis quid referam? Ipsi prorsus sine intermissione interpellant pro nobis, utpote astantes corā domino, & agnoscentes longe clarius, quàm nos discrimina præsentis peregrinationis, diaboli fraudes, quotidianos labores, in quibus premimur & inuiti. Experimento proprio nostra didicerunt incōmoda, ex quo singularē erga nos gerunt compassionis affectum. Quomodo non compatiantur nobis tenerrime, quum induerint perfectæ caritatis uiscera, Dei ac proximi dilectione flammescant, uideantq; nunc nos fluctuare in dubijs, in tentationibus agitari, nunc casibus deijci, inflari prosperis, & seculi blanditijs irretiri? Mentē utiq; haberent ferream, si nō pietate flecterentur, & diuinam propter nos misericordiam exorarent. Deprecantur planè pro nobis deum, H
Apoc. 5 quemadmodum in Apocalypsi legitur: Et quum aperuisset librum, quatuor animalia & seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas
Apoc. 8. odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Alio quoq; in loco sic habes: Et uenit angelus uidelicet Christus, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium de manu angeli co-

A li coram Deo. Magni consilij angelus uocatus est Christus, per quem esse delatæ referuntur sanctorum orationes, quoniã (sicut per Paulum dicitur) per ipsum accessum habemus ad Deum. Et alibi: Per ipsum offerimus semper hostiã laudis Deo. Ipso igitur mediante, ipso gratificante, & offerente corporis sui suaue orationum incensum, placatam erga nos diuinam reddit iustitiam. Nec mirum, si interpellent pro nobis sancti, sanctorumq; orationes Christus Deo patri exhibeat, quũ ipse etiam pro nobis interuenire dignetur. Sic enim per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Aduocatus est apud patrem pro nobis mediator noster exhibendo eidem, quam pro nostræ propitiationis instrumento humanitatem induit, cicatricum uulneribus decoratam atq; fulgentem. Hinc est, quòd omnipotens misericordiarum pater, & totius consolationis Deus est factus, unigenito suo illum reconciliante, atq; exorante pro nobis. Quamobrem maxima ex his nobis est prærogata fiducia, quum iudicem nostrum intercessorem nostrum B esse sciamus, agnoscamusq; sanctos omnes pro nobis infatigabiliter exorare. Ciues igitur nostros, fratres, & coadiutores ueneremur, & solennem cæremoniarum impendamus honorem. Nostræ solicitudini congaudent, nostrisq; deuotionibus delectantur utiq; propter nos, quibus proficit ad meritum, quum honorantur in terris. Singuli namq; singulas iam suscepere stolas iuxta mensuram donationis Christi, & caritatis eorum. Has prorsus sibi contexuere, dum uiuerent, de gemitibus pauperum, suffragijs orphanorum, profluuijs lachrymarum, orationum instantijs, pernoctationibus uigiliarum, ieiuniorum attritionibus, cæterarumq; uirtutum spiritualibus ac corporalibus studijs. Quamuis enim ex præuenientis gratiæ munere sint prædestinati atq; glorificati: non tamen absq; eorũ exercitatione peruigili ad sanctitatis apicem peruenerũt. Non esurient (inquit discipulus dilectus à Christo de glorificatis sanctis) neq; sitient amplius, neq; cadet super illos sol, neq; ullus æstus, ut subintelligas, quemadmodũ esurierunt, sitierũt, & reliqua, quæ enumerare longum est, sustinuere incommoda. De ipsis etiam per eun-C dem dicitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; ullus dolor, quæ prima abierunt. Qualis eorum, dum peregrinarentur in corpore, extiterit cõuersatio, Apostolus exhortando manifestat dicens: Exhibeamus nos (inquit) sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in sciẽtia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate nõ ficta, uerbo ueritatis, in uirtute Dei per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, quasi morientes & ecce uiuimus, ut castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, tanquã nihil habentes & omnia possidentes. Huiusmodi uirtutum gemmis fabrefacta est corona sanctorum. Talibus prorsus exhortationibus ipsorum est stola cõtexta, atq; meritorum uarietate depicta. Iuste namq; (si fas est dicere) contemnentibus mundũ largitur cœlũ, uoluntarie se crucifigentibus angelorũ gloria prærogat. Totũ quod possidet, dantibus eis ad D fruitionẽ perennis gloriæ tribuatur, qui omnia possidet. Iniustus enim nõ est ille, cui militauerunt sancti, ut laborũ suorum debeat priuari mercede. Certauerunt eorũ quidam pro ueritate usq; ad sanguinẽ, corpora exposuerunt flagellis, perpessi sunt uerbera, uincula, & carceres, insuper lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui uerbo Dei testimonium perhibentes, nonnulli exhibuerunt se hostiam uiuentem, sanctam, rationabilẽ, acceptabilemq;, ut facilius triumpharẽt pro adoptione uirtutũ. Sicq; singuli ipsorũ ut Deo placerent, fierentq; futuræ uitæ participes, iuxta sui gradus congruentiã, spiritualia omnipotenti domino munera obtulerunt. Horum quoniã oblatio immolata cõplacuit, immortalitatis coronã feliciter perceperunt. Quã tametsi acquisierint decertando: gratis tamẽ ipsam accepisse fatentur. Hoc Propheta de se cõmemorãs inquit: Benedic anima mea dño, qui redimit de interitu uitã tuã, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Hoc idẽ Ioannes expressius indicauit, quando sanctos ante thronum Dei, & agni coronas submittentes retulit. Illorum igitur nemo sibi sed gratiæ Dei ascribit, quod habet, cuius dono taliter uiuere potuit, ut præmiũ cõsequeretur æternum. Quando (oro) tantum promereri poterat humana fragilitas, ut ad æqualitatem pertin-

Eph. 3
Heb. 13
1. Ioan. 2
Apoc. 7
Apoc. 21
2. Cor. 6
Psal. 102

pertingeret angelorũ, essetq́ ciuitatis sanctę Hierusalem, cuius Deus est artifex, perpetuus habitator? Vnde (obsecro) prouenit homini, qui iudicari debuit, ut angelorũ futurus sit iudex? An nescitis (ait Apostolus) quoniã angelos iudicabimus? Iudicabunt planè sancti angelos, de quibus per Iudam apostolum dicitur: Angelos uerò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domiciliũ, in iudicium magni Dei in uinculis æterni sub caligine seruauit. Iudicabunt inquam etiam homines sicut ore Prophetico dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in gutture eorũ, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam uindictam in narrationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis iudicium conscriptũ. Et dominus, In regeneratione inquit: quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc est, quod sub altare Dei tanta cum autoritate clamare dicuntur: Vsquequo Deus sanctus & iustus non iudicas, & uindicas sanguinẽ nostrum, qui effusus est in terra? Clamat prorsus aduersus præscitos ad interitũ sempiternũ, ut fiat iudiciũ, quatenus de gloria manifestetur, ipsiq́ secundum Prophetæ pollicitationem ualeant uestiri duplicibus. Quamuis enim singuli stolas albas perceperint, responsumq́ diuinum audierint, ut sustineant tempus adhuc modicum, donec confratrum suorum numerus compleatur: desideranter tamen corporum suorum gloriam concupiscunt, quatenus totus glorificetur homo, sitq́ ecclesia sancta, quam Christus sibi elegit in sponsam coram sponso suo sine ruga & macula. Vt igitur singuli transeant in uirum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi, atque omnia sit in omnibus Deus, tanto cum ardore futuram carnis suæ resurrectionem exposcunt. Hanc utique interioris & exterioris hominis consummatam gloriam sanctis suis dominus repromittit inquiens: Comedetis uetustissima ueterum, & nouis superuenientibus uetera abijcietis. Dominum itaque in sanctis eius laudemus, quibus tam præcipua munera prærogauit. Propter ipsum quoque ueneremur & sanctos, quibus traditum est triumphale regnum, iudiciaria sedes, angelorum consortium, corporum immortalitas, beata uisio, Christi conformitas, stellarum claritas, secura mansio, grata societas, iucunda fruitio, & diuini luminis sempiterna comprehensio. Quomodo nõ ueneremur illos, quos tanto Christus sublimauit honore? Illos planè ueneramur angeli, quanto magis & nos? Vide (inquit angelus se adorare uolenti) ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorũ, qui seruant uerba libri huius, legem (uidelicet) Dei sub caritatis compendio & sacramentis figurarum breuiatã. Nos itaq́ iuxta modulum paruitatis nostræ honore congruo sanctorum omniũ solennia celebremus, ut qui ob temporis præsentis angustiam, eorumq́ numerositatẽ singulis non ualemus specialem cultum impendere, saltem uniuersis persoluere studeamus eo alacrius, quòd ipsorum multitudo nos prouocat. Magnifice prorsus exultationis nobis materia ministratur, quũ re diuiua sanctorum gloria celebranda proponitur. Illisq́ nitimur sociari in terris, quibus æternarũ sedium in cœlis collata est sublimitas. Hæc lætitiæ nostrę sit causa, ut possimus syncero deuotionis affectu congaudere regnantibus, illucq́ quo gaudent, peruenire feliciter. Nos igitur carissimi illos imitari non pigeat triumphos, quos celebrare delectat. Tunc etenim ueraciter sanctos colimus, quum eorum uitam conuersando imitamur. Imitemur inquam uiuendo quos colimus, quatenus præstante mediatore nostro ad ipsorum perenne gaudium pertingere mereamur, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

Margin notes: 1. Cor. 6 · Iud. epist. · Psal. 149 · Matth. 19 · Apoc. 8 · Pro. 31 · Leuit. 26 · Apoc. 19. 22 — section letters B, F, G, H

In festo sancti Martini episcopi.

MAgna pietatis nobiscum dispensatione agitur, quoties sanctorum patrum solennia celebranda occurrunt. Excitant utiq́ torporem nostrum, fidem ædificant, uirtutũ trophæa erigunt, & ad adipiscendã cœlestis patrię gloriã notitiam tradunt. Facilè quippe à ueritatis reflectitur calle, qui sine ducatus adminiculo peregrinationis huius audet peragrare itinera. Verũ si in seculi agilibus pędagogus exquiritur, ut de ignotis erudiat, quãto magis in spiritualibus studijs eadẽ est adhibenda solertia, ne à benefaciendi cõtingat deuiare proposito? Eo igitur diligẽtius opportuna in præceptis custodiendis diuina sunt quærenda suffragia, quo in his explendis duriora ac periculosiora tentationũ insurgunt certamina, atq́ grauior

A gravior in eorum prævaricatione iactura sentitur. Non enim ô homo terrenam, quum delinquis amittis substantiam, non caducos honores, non felicitatē labentem, neq; huiusmodi simile, sed Deum, sed gratiā, sed pacem, sed uitam. Ista dum perdis, efficeris miser, plenus inopia, peccatorum compeditis uinculis, priuatis lumine, spiritualibus expoliatis donis, & à sanctorum excluderis contubernio. Hęc autem quoniā spiritualia sunt, minimè ab insipientibus præcauentur, fitq; ut glorientur, quū malefecerint, & in rebus exultent pessimis, plangendi rideant, gaudeant dolendi, atq; eleuentur in temporali felicitate, damnandi. Vtinam huiusmodi quales sunt saperent, quàm despicienda sit secularis prosperitas, intelligerent, atq; nouissima reproborum supplicia prouiderent. Reatus utiq; corrigerent suos, repentinum super se iudicium formidarent, imparatum euitarent exitum, ut æternæ calamitatis euaderent damnum. Quis (quæso) sapiens intelliget hæc, & domini mandata non sponte custodiet? Custodiet plane sapientię admonitione permotus, quæ suis cōtemptoribus inquit: Vocaui & renuistis, extendi manum meam, Pro. 1

B & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo, quum uobis quod timebatis euenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quum ueneri super uos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. In custodiendis autē illis de uirtute transibit in uirtutem, atq; spiritualium delectationum retributione multa ditescet. Sublato namq; gehennę metu, alacri corde legis decreta seruabit, sanctorum gesta sectabitur, uitę præsentis calcabit illecebras, ut futuris ualeat participare delicijs. Nemo enim sine æternorum gustu, terrenarum uoluptatū potest esse contemptor, neq; patrū ualet quis imitari uestigia, qui superni eorū ignarus est præmij. Hinc nobis proponuntur colendæ ipsorū annuæ celebritates. Hinc laudabilia illorū acta in ecclesijs recitantur palam, quatenus nos imitari nō pigeat, quos tam solenniter honorare delectat. Exemplo quippe suo per huius exilij caliginosum nos dirigunt iter. Tuo facile ô homo poteras errare iudicio, cōcu

C piscentijs tuis laxare habenas, atq; fluctuantis seculi perire naufragio, si non te sanctorū erudissent eloquia, informasset uita, tueretur oratio, & merita prouocassent. Age igitur gratias Deo, qui sanctorū tibi præstitit lumen, cōmendauit gratiam, manifestauit & gloriam. Mirare in illis splendorē scientiæ, conuersationis excellentiā, miraculorū insignia, dona spiritus, contemptū seculi, animarum zelum, uirtutū profectus, caritatis incendiū, & resolutionis corporis desideriū sanctum. Isti planè sunt preciosorū lapidum ordines nouē prophetico sermone descripti, quibus profectionis corona cōponitur. Hac honorabiliter sanctus Martinus insignitus est pontifex. Perfectionē quippe illius sufficiēter quis ualet edicere? Quis sanctitatis eius reserare præconia? In ipso ætatis suę primordio cōtemptor factus est mūdi, egenorū pater, amator pauperū, religionis cultor, professor Christi, pietatis magister, fidei pręco, humilitatis discipulus, ac perfectionis ostensor, unde & angelis Christi meruit cōmendatione laudari. Nempe per operum bonorū quoti-

D tidie incrementa proficiens, corā Deo & hominibus factus est magnus. Nonne ille esse censendus est magnus, qui terrenis omnibus uoluptatibus spretis, carnisq; calcatis illecebris, mente ac desiderio conuersatur in cœlo? Magnus erat Martinus animo, etsi exiguus corpore, qui cœlestium amore succensus iugi cogitatione ferebatur in Deum. De eo namq; sic legitur: Oculis ac manibus in cœlum semper intentus, inuictū ab oratione spiritū non relaxabat. O beati uiri mens, quę toto Christū diligebat affectu, quæ nec pastorali cura detenta, nec negociorum secularium administratione distracta, neq; uitę pręsentis necessitatibus occupata, à Dei poterat amore diuelli. Intendebat semper in illum, cui se deuouerat, quem in præceptorem sibi delegerat, protectorem, & sponsum. Omnes cordis sui æstus, tentamenta uniuersa, & cuncta illi emergentia aperiebat discrimina, non ab hominibus, sed à Deo opportunum flagitando suffragium. Hinc nec à diabolo superatus, nec labore laxatus, neq; tribulationibus fractus refriguit spiritu, uel animum à proficiendi intentione reflexit. Insinuabat manibus, oculis aspiciebat in cœlum, ubi cordis sui repositum sciebat esse thesaurum. Est enim Christus dominus humilium thesaurus, pauperumq; diuitiæ, quas non rapit fur, rubigo non consumit, nec tinea demolitur. Thesaurum hunc agnouit Martinus latere in agro, propterea distra-

ctio patrimonio, erogatisq; facultatibus emit illũ, quatenus ipso mediante locuples fieret in æternũ. Thesaurum hunc si & tu reperire desideras, humilitatis mercare agrũ, ibiq; eundẽ defossum inuenies. Esto humilis corde, in moribus mitis, suauissimus in uerbis, B
Matth. 11 subditus uniuersis, & thesauri huius repertione gaudebis. Magistrum audi: Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Opportune in istius possessione thesauri promisit requiem, quam terreni minimè præstare queunt. Non enim requiem, sed perturbationem temporales thesauri tribuunt, mœrorem animi, indeficientem solicitudinem, sitim inextinguibilem, præsentis uitę amorem,
1. Tim. 6 uoluptatumq; libidinẽ. Qui uolunt (ait Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationẽ & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Quantam uerò possideant pacem, quę in suis penetrabilibus amplectuntur Christum, humana non ualet propalare facundia, unde Paulus de eadem
Phil. 4 inquit: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras in Christo Iesu domino nostro. Experimento autem certo discimus, quod quisquis gratia diuina præuentus Christum simpliciter interiori suo admittit hospitio, ambire terrena desinit, erogat propria, possessa largitur. Insuper exuberantium pascitur dulcedine spiritualium uoluptatũ. Et hoc unde? Vtiq; ex acquisitione thesauri, ex adepta requie, ex ueritatis agnitione, ex nuptiali arra, ex promissione cœlestium, quam habet in corde, qui possidet Christum. Hanc proculdubio hic uir beatus custodiebat in mente, propterea corporis non formidabat mortem, quia tenebat uitam, temporalium egestatem non timebat, quum diuitias secum haberet perpetuas. Nempe inopia abundabat, in persecutione gaudebat, se deijciebat in prosperis, se confortabat in arduis, seq; in honoribus deprimebat. Non enim in pontificali gloriatus est infula, neq; de perceptis elatus est donis. Idem perseuerauit in gestis, in utilitatis habitu, in sui contemptu, in compunctione cordis, in assiduitate orationis, quod fuerat, quin potius quum in oculis omnium honorabilis esset, ipse sibimet habebatur uilis. Hæc prorsus hæc uera humilitatis est regula, quæ nunquam fallit. Quo enim amplius humilitatis professor ascendit, eo magis ipse descendit, & quanto magis diuino appropinquat lumini, tanto perspicacius gratiam præstitam & infirmitatem agnoscit propriam, percepta dona, & occulta facinora. Occulta dixerim alijs, ipsi uerò notissima. Ex infuso quippe ac inhabitante lumine interioris domus suæ perscrutatur latebras, motus inordinatos obseruat, latentia uitia detegit, cogitatus pensat inutiles, & quicquid aduersatur uirtuti, peruigili consideratione deprehendit. Super his propriæ cognitionis fundamenta locat, indeq; humilitatis structuram ædificat, quam humani fauores, dæmonum impulsus, tribulationum inundantes procellæ euertere nequeunt, quoniam in imo sunt posita. Siue enim laudibus attollatur humilis, siue pressuris exerceatur, seu spiritualibus charismatibus uisitetur, semper se in humilitate custodit. Expertus nouit, quanta bona, quot gaudia, quales profectus humilitas conferat, propterea pulchritudinis ac amoris illius illectus dulcedine, ab eius se non ualet absentare præsentia. Beatus planè quem regina uirtutum humilitas sancta inhabitat. Ipsum efficit amicum Christi, propinquum cœlo, altissimi filium. Quamobrem in suis tentationibus adiuuatur, in actionibus eruditur, exauditur in precibus. Clamauit Martinus ad dominum, & de imminentibus sibi est erutus exitijs. Zelo Dei accinctus succidit lucos, euertit templa, dæmonum fregit simulacra, eorumq; cultores stare fecit immobiles. Orando autem restituit debilibus gressum, incolumitatem ægrotis, & defunctis redonauit uitam. O beatum pontificem uirtutibus insignem, meritis locupletem, rebus pauperẽ, in miraculis gloriosum, quem colit mundus, uenerantur angeli, cœlum possidet, honorat ecclesia. Ipse autem sacerdotum extitit gemma, ueritatis defensor, propugnator fidelium, pontifex uerus, iustitiæ tenax, speculum humilitatis, pietatis exemplar, religionis cultor, contemptor seculi, amator cœli, imitator Christi, orationis forma, decus continentiæ, sanctorum collega, & martyrum consors, cuius animam etsi gladius persecutoris non abstulit: palmam tamen martyrij non amisit. Quomodo martyrij gloriam ipsum non habere censendum est, qui flagrans amore martyrij pro fidei testificatione catholicæ terrenorum principum nec expauit potentiam, neq; hæreticorum sæuitiæ cessit, quin constanter ueritatis propalaret regulam,

A regulam, eorumq; confutaret errores. Magnum prorsus est hoc martyrij genus ultrò se pro Christi honore dare periculis, quum secedendi etiam sanctis à domino facultas tribuatur. Contempsit sanctus hic fugam, malens gloriose occumbere, quàm ex passionis metu humaniter occultari. Toties igitur martyrij promeruit palmam, quoties se inimici fidei disputando opposuit. Perditioni namq; illorum compatiens, pietatis telo transfixus, unitatis eos conabatur reuocare ad gremiū. Erat planè & hoc singulare martyriū, ut cum infirmantibus in fide, pariter infirmaretur, & cū se scandalizantibus ipse quoq; compassionis uteretur affectu. Audi sine ferro martyrē ex sola caritate morientē: Quotidie (inquit Paulus) morior propter gloriam uestram fratres, quæ est in Christo. Alibi etiā aiebat: Cupio impendi & superimpendi pro salute uestra. Merito itaq; sancto huic martyrij non est deneganda corona, qui ecclesiarū curā gerens, ac proximorū salutē zelans nec mori timuit, nec uiuere recusauit. Vnde in resolutionis corporis articulo constitutus flentibus cunctis, qui aderant, ac dicentibus, cur nos pater deseris? aut cui nos B desolatos relinquis? ait: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso pro eis subire laborem, fiat uoluntas tua. O pontificis sancti diligens cura, ô propugnatoris eximij insuperabilis uirtus nec labore uicti, nec morte uincendi. Gloriā quippe propriam tam pro honore Dei, quàm pro populi salute postposuit. Aeque moriēdo persecutoris in se accepisset gladium, quemadmodū pro caritate præsentis uitæ minimè refugit subire incōmoda. Huiusmodi dilectionis affectum nostra (heu) omnino ignorat ætas. Laudabilia sanctorum acta non in uiuis, sed in mortuis tantum codicibus agnoscuntur. Reliquerunt uenerandi patres uirtutum suarum exempla, pastoralis officij tradiderunt formam, sed uix reperitur, qui eam dignetur aspicere. Quærunt penè omnes quæ sua sunt, prouentibus insistunt temporalium, delectantur honoribus, delicijs affluunt, & tanquā si futura uita non esset, amore uisibilibus hærent. Nulla eis inest cura, quis in uico iaceat, quis fame pereat, quis scandalizetur, quis ecclesiæ statuta cōtemnat, quis aliena rapiat, quis dupliciter moriatur, ac si pontificali ministerio nullū onus, nullumq; innecteretur C periculum, sic segniter, sic pompatice conuersantur. Grandis prorsus, nec sine mœsticia ad loquendum se offert materia, quæ sub silentio prætermittenda est, ne detractioni potius, quàm assertioni ueritatis pagina præsens uideatur incumbere. Verum talis est uita pastorum, ut per se populis ipsa sit nota, atq; despecta. Hoc autem omnino non fieret, si antiquorum patrum imitarentur exempla. Nequaquam frustra hi ad sanctitatis prouecti sunt culmen, neq; sine causa illorum conuersationem colit ecclesia, quippe quum in omnibus se exhibuerint tanquam Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute Dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatē, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, sicut ignoti & cogniti, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egentes multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Ista D namq; sunt, in quibus ministrorum Christi elegantia comprobatur. Hæ sunt spirituales margaritæ pontificum, quibus hic sanctus emicuit. Reuolue omnem uitæ illius decursum, & uix ei reperies similem. Cæterum quantæ humilitatis, quantæq; perfectionis extiterit, in exitus ipsius hora percipitur, in qua non in ornato cubili, nec in molli stratu, sed in cilicio decubuit & cinere. Nam & diabolo sibi apparenti respondit: Quid hic agis cruenta bestia? Nihil in me omnino funestum inuenies. O uirum ineffabilem, nec antiqui serpentis aspectu territum, neque conscientiæ punctione transfixum. Non enim accusatorem timuit, nec iudicis faciem intueri refugit, quin potius totus ignitus & feruidus erectis ad cœlum luminibus sibi astantibus atque poscentibus, ut corpusculum lateris mutatione releuarent, sinite inquit, sinite me fratres cœlum potius respicere quàm terram, ut suo iam itinere iturus ad dominum spiritus dirigatur. Iam enim de æterna retributione securus, diuina iam claritate perfusus cœlestia contemplando, ingenti cum gaudio de ergastulo carnis exire cupiebat. In tali igitur delectabili corporis agone cōstitutus, tandem solutus à corpore beatum deo reddidit spiritum. In ipsius autem felici transitu apostolorum cecinit numerus, patriarcharum & prophetarum læ-

1.Cor.15
2.Cor.12

tatus est cuneus, martyrum sanctorumque cunctorum gauisus est coetus, angelorum exultauit chorus, omniumque uirtutum coelestium psallentium eidem obuiauit exercitus. E
Suam dominus saluator sententiam perfecit in illo. Eo namque gloriosius cum beatorum iubilatione ingressus est in coelum, quo humilius per sanctae conuersationis studiũ emicuit mundo. Praecelsa nempe ipsius apud altissimum merita crebra, quae per illum fiunt, proclamant miracula. Vitae itaque ipsius insignia, humilitatem (uidelicet) praecipuam caritatem ignitam, seculi contemptum, indeficientem orationem, lachrymarum riuulos, pietatis uiscera, rectitudinis animositatem, rerum penuriam, dilectionem proximi, caeterasque uirtutes infatigabiliter pro posse sectemur. Interuenient proculdubio orantibus nobis coram Deo ipsius grata suffragia, quae nos efficient in bello fortes, assiduos in prece, pudicos corpore, mente humiles, mundos corde, sanctitate cõspicuos, Dei caritate accensos, conciues sanctorũ, & domesticos Iesu Christi domini nostri, qui immortalis est rex, angelorũ gaudium, lux mundi, ecclesię sponsus, patris unigenitus, cum quo perenniter uiuit & regnat in secula seculorum. Amen. F

In festo sancti Andreae Apostoli.

Miserationis diuinę nemo est, qui ualeat indagare profundum, quantáue caritate uelit Deus omnes homines saluos fieri, & ad suae ueritatis peruenire notitiam. Hinc est, quòd multimode eos inuitat uenire ad se, non quòd illorum obsequio egeat, sed ut boni summi, quod ipse est, faciat esse participes. Inuitat inquam uniuersos, etsi non uniformiter, alium quidem sic, & alium sic. Rari autem sunt, qui illius uoces audire dignentur. Clamat ad omnes innata ratio, quae conditoris intellectualis uox est, ut illum ex toto corde omnique uirtute diligant, ipsiusque famulentur imperio, à quo creati sunt. Toties autem quisque reatui inobedientiae obnoxius esse conuincitur, quoties uel ad bonũ suadet ratio, quod non perficitur, uel de perpetrato scelere conscientia urget. Hae uocationes uniuersales sunt, ita ut non sit qui à clamoribus earum alienus inueniatur. Sunt & uocationes aliae, quae inuitant, ut pulsanti aperiatur domino. Vocatus est Saulus tonanti uoce de coelo, qui & G
claritate circumfusus corporis lumen amisit. Eruditus igitur de uerbere, & ab oraculo
Act. 9 admonitus inquit: Domine quid me uis facere? Quanti quotidie flagellis & tribulationibus attriti uocanti introrsus obaudiunt, & rectioris uitae mores arripiunt? Vocatus fuit ille atque compulsus, qui prius, quam praeceptoris assentiret imperio, sepeliendi patrem poposcit inducias. De caecis & claudis quid referam, qui in nuptiale coacti sunt in-
1. Cor. 1 trare conuiuium? Horum sanè magnus est numerus, quoniam (testante Aposto) ignobilia, & contemptibilia, & ea, quae non sunt, elegit Deus, ut confundat fortia, nequis glorietur nisi in domino. Sunt etiam multi, ad quorum cor loquitur uerbum, eosque nunc exhortando, nunc suadendo, nunc alliciendo sponte ad se suscipiendum inuitat. Fuere autem nonnulli, quibus tam per oraculum uocis, quàm per aspirationis mysterium locutus est dominus. Ex his nouimus apostolorum fuisse quamplurimos, qui ad unius praeceptoris uocem imitati sunt illum. Hoc quemadmodum uocationis genus est nobile: ita & obedientiae cõmendabilis uirtus. Hanc obeditionis formam sanctus, quem H
colimus hodie, cõmendauit Andreas. Vocatus quippe à Christo ad unius iussionis eloquium naue relicta & retibus secutus est dominum. O magna sancti uiri fides, ô obedientia omni ueneratione colenda. Necdum miracula uiderat, scripturarum minimè intellectum acceperat, & tamẽ promptus & alacer totum quod habuit, dereliquit. Dereliquit utique deordinatam familiam, facultates proprias, nauem & retia, quatenus in auditu auris uocanti annueret. Omnes abstulit moras, excusationem nullam adhibuit, nec pro piscationis se labore subtraxit, quin potius oblitus infirmitatis propriae, difficultatis obedientiae, asperitatis poenitentiae, praesentis uitae illecebrae uocantis se humiliter substrauit imperio. Conuincit planè sancti huius promptitudo ac uoluntarius famulatus torporem nostrum: surditatem nostram excitat, imprudentemque nostram confundit prudentiam. De alto uocat nos dominus, promissionibus coelestibus inuitat ad se, aditum regni aeterni aperuit, proficiendi uiam strauit, uirtutum semitas patefecit, bene uiuendi formam indicauit, parauit nuptias, in quibus saginatum uitulum ac meracissimum discumbentibus apponit uinum, & (heu) introire negligimus, pro impossibilitate

A bilitate excusationes facimus in peccatis, dilationes petimus, occasiones quærimus, quibus catherizata conscientia conquiescat. Magna hæc fraus dæmonum est, & perniciosa deceptio, quæ ideo agitur, ut incautos ad interitum rapiat sempiternum. Nonne improbanda est ista dementia, qualiter uelis homo securus habitare sub tecto, cuius ædificij structura te adnoscente teq; aspiciente, uelis nolis, quotidie labitur? Attende (quæso) incolatus tui conditionem, carnis præcipue corruptionem, defectibilitatem corporis, decursum temporis, breuissima horarum spacia sibi uicissim sine intermissione succedentia, incertum finem, ineuitabilem mortis necessitatem. Et hæc uecordiam condemnabunt tuam, temerariam securitatem accusabunt, dum differs conuerti ad dominum, qui te uocat ad se. Certè exhortationis illius nequaquã deberes uerba negligere, si prosperitatibus floreres ad libitum. Securus à mortis esses periculo, & post indultum tempus promereris & gloriam. Sed contra. Quum tribulationibus incessabiliter atteraris, animæ & corporis subiaceas periculis, difficile erigaris à gratia, difficiliusq; pertin-
B gas ad gloriã, cur non resipiscis? quare non te corrigis, & saluberrimis sapientiæ multifarie te inuitantis non acquiescis consilijs? Vnde (oro) quũ contradicis quis sis, quidúe iuste ex hac tua reluctatiõe expectes? Cõditori sanè repugnas tuo, qui te fecit ex nihilo, sua te insigniuit imagine, multiplicib. te ditauit donis, creberrime ab irruentibus te protexit periculis, & his longe præstantiora tibi promitit, dummodo suasionibus eius sanctis annuere uelis. Qua fronte, quo animo id agas, obserua. Obtemperat illi cœlum, angeli famulantur, elementa obediunt, & uniuersa quæ sunt, uiuunt, & sentiunt, sibi ab illo instituta mandata custodiunt, & tu solus ô homo uermis & puluis, ac abominanda putredo iugo ipsius spernis colla subijcere? Nonne te natura conuincit, concludit ratio, exempla promouent, ut ei obedias, qui sine te plasmare dignus est te? Redite igitur ô præuaricatores ad cor, mentis dispersiones coadunate in unum, quatenus quid hactenus fuistis, intelligere ualeatis. Considerate facinora uestra, quanta omiseritis bona, neglectam gratiam, cæcam fiduciam, elatam contradictionem, perditos dies, acquisita
C supplicia, uilipensaq; præmia. Aduocastis utiq; aduersum uos cœlum & terram, sanctos & angelos, abyssos & dæmones. Fecissentq; satis legi iustitiæ, nisi Dei bonitas obstitisset. Iam uos oppressisset interitus, infernus obsorbuisset, ignis & sulphuris excecepisset chaos, si non pro uobis pia mediatoris nostri supplicasset humanitas. Ipse planè est, qui non uult peccatoris mortem, sed ut magis conuertatur & uiuat. Hinc est, quòd assumpsit carnem, sustinuit dura, indigna pertulit, ac mori uoluit. Vestram itaq; emolliat duritiam, erectamq; cordis flectat ceruicem exhibita caritas redemptoris, impensa beneficia, suspensa uindicta, expectata cõuersio, & prærogata indulgentia, ne (quod absit) apostolica uos Deus sentetia feriat, quæ erga unumquemq; contemptorem est expressa, quum dicitur: Existimas ô homo, qui facis ea, quæ non licent, quia tu effugies iudicium Dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ longanimitatem cõtemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem Ezech. 18 / Ro. 2
D tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die irę, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuiq; secundum opera eius, ijs quidem qui secundum patientiam operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus uitam æternã, ijs autem qui sunt ex contentione, & non acquiescunt ueritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Excipiet utiq; reuertentes, pœnitentibus occurrere, dari primam stolam, in manibus anulum, calciamenta mandabit in pedibus, atq; solenne supernis ciuibus celebrabit conuiuium, qui de conuersione peccantium consueuere lætari. Quamobrem moras omnes abijcite, malarum consuetudinum rumpite uincula, ut expeditis gressibus pergatis ad dominum. Andreæ apostoli, cuius natalitia colitis, sectamini uestigia, qui uocantis se gratiam absq; ulla cunctatione percepit. Non autem illi consensit ad tempus, sed in ea semper perseuerando profecit. Super petram conuersationis suæ structuram composuit, Christoq; sic adhæsit ex corde, ut euentu aliquo penitus moueri non posset. Nec ab re Eloquijs namq; sapientiæ erudiebatur assidue, ex miraculis quotidianis augebatur in fide, pro disciplina uirtutum in præceptoris amore crescebat. Hinc factum est altissimi cum eo cooperante uirtute, ut nec pontificum Iudæorum terreretur minis, neq; pro

illatis flagellis à nominis Christi prædicatione cessaret. O beata mens sancti, quam patris & filij inhabitabat diuinitas, fœcundabat gratia, erigebat fides, sapientia imbuebat & cœlestium contemplationum impinguabat infusio. Nemo sufficienter potissimum post immissionem paracliti, eius spiritualem ualet exarare profectum. In uerbi quippe prædicatione adeò fuit intentus, ut de eo totam prouinciam repleret Achaiæ. Nam amoris illius nimietate illectus, penitus silere non poterat. Est enim inquieta res amor, non contenta limitibus, singularitatem non patiens, nunquam dormitans, semper operans, euidentissimis per se manifestata indicijs, quæ nescit modum personarum, qualitates non iudicat, temporum statuta non seruat. Nutritur quidem per se in se, ex seq; diffunditur, & in ipsa sui diffusione multiplicatur. Semper mouetur, donec sedem reperiat propriam, hanc quum inuenit, tunc potentior efficitur in opere, in gustu delectabilior, promptior in beneficijs, in conuersatione frequentior. Vilescunt ei omnia, quæ uotis non concordant suis, ac de amoris fonte non exeunt. Non timet hostes, labores refugit, ferrum, ignem, carceres, opprobria, famem, sitim, tormenta, horrenda supplicia, ipsamq; mortem non metuit, quemadmodum in Canticis legitur canticorum: Fortis est (inquit) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Cæteris prætermissis in beato Andrea hanc ueridicam comperimus esse sententiam. Facibus namque caritatis succensus, nunquid sacrilegi iudicis minas expauit? An forte crucis recusauit subire supplicium? Prorsus minimè. Magnanimitatem huius robustissimi ducis, imperterritam mentem, passionis desiderium, spiritualeq; lumen ipsius ex sermonibus eius attende. Quum enim duceretur, ut crucis imponeretur patibulo, eandem à longe prospiciens exclamauit dicens: O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens uenio ad te, ita ut tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te. Salue ô bona crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex eius membris tanquã margaritis ornata, accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit. O præcelsa caritas, uirtutum radix, nutrix gratiæ, sanctitatis magistra, religionis speculum, statera meritorum, nuptiale indumentum, filiorum hæreditas, cæli clauis, animæ pabulum, dulcedo mentis, fortitudo certantium, corona gloriæ, uitæ lumen, socia ueritatis, consors sanctorum, angelorum gaudium, legis compendium, paradisusq; deliciarum. Tu decus regium, præceptorum plenitudo, prophetarum finis, fuga uitiorum, dæmonum terror, cœleste donum, omniumq; delectabilium delectabile summum. Nempe sine te humana deficit uirtus, naturale hebetatur ingenium, animæ pes claudicat, fides deperit, præsumit inaniter spes, & fraternæ dilectionis unitas dissipatur. Te interpellante, te adiuuante, te custodiente, te promouente efficitur homo in tentatione securus, humilis in prosperis, robustus in aduersis, in arduis magnanimus, ac insuperabilis in tormentis. Nónne hoc in Andrea patet apostolo? Lætus nanque & glorianter ibat ad crucem. Ad illam ascendit intrepidus, de qua tanquam de spirituali cathedra prædicabat populo, illosq; rogabat, suum ne uellent impedire martyrium. Iam enim spreto seculo proximus erat cœlo, & æternæ uitæ degustabat delicias: Iamq; diuinæ sapientiæ lucem mentis contemplabatur obtutu, propterea præsentis exilij recusabat remeare ad tenebras, corporisq; fatigati perferre incommoda, cupiens dissolui & esse cum Christo. O felix anima, quam Dei compleuerat caritas, irradiauerat fides, immortalitatisq; erigebat fiducia, pendebat in cruce, & inimicos suos uincebat. Patiebatur, & in illatis pœnis gloriabatur, moriebatur, & intus à domino coronabatur. Planè Apostolicum illud in corde dulci modulatione ingeminabat dicens: Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Certauit, inquam, & dirum passionis agonem uiriliter pertulit, carnalesq; uoluptates subegit spiritui, & spiritum Deo, ita ut diceret: Viuo ego iam non ego, uiuit autem in me Christus. Hinc seruando fidem, uitæ suæ cursum feliciter consummauit non in molli stratu, neque in corporis delicijs, sed coram maxima populorum numerositate constitutus in stipite. Generosus discipulus cœlestem est imitatus magistrum, parem ignominiosæ crucis ut ille pertulit pœnam, & tanquam athleta fortissimus in certa-

Margin notes: Cant. 8 (beside "legitur canticorum"); 2. Tim. 4 (beside "dulatione ingeminabat"); Gal. 2 (beside "luptates subegit"). Margin letters: E, F, G, H.

A certaminis occubuit stadio. Quemadmodum annunciator, ita factus est possessor Christi, seculi iudex, fundamentum ecclesiæ, æternitatis ostensor. Longe excellentius docuit exẽplo, quàm uerbo, qualis esse debeat Christianus, quàm uera sit catholica fides, quámue præcelsa fidelium merces. Hunc igitur propugnatorem egregium efferamus laudibus, attollamus, operibusq; sequamur. Non nos pigeat pati, neq; pro domino pertimescamus mori, quoniam quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, ut in sublime pondus gloriæ operetur æternę. Mentis nostrę oculum fidei adminiculo eleuemus ad sidera, contemplemurq; supernæ ciuitatis illius sanctę Hierusalem, in quam apostolus Andreas triumphaliter introiuit, quanta sint gaudia, qualis in ea angelorum frequentia, quæ societas sanctorũ, & quàm delectabilis eius sit claritas. Nempe ibi erudit sapientia, regnat caritas, ueritas fulget, uiget æternitas, & immortalitas prę rogatur. Ibi sine mœstitia, absq; interuallo, & sine fine festiua solennitas celebratur. Vna hominũ angelorumq; est exultatio, fruitio eadem, iucunda societas, perfecta libertas, B indissolubilis caritas, imperturbabilis pax, serenitas sine nube, puritas sine labe, diuturnitas sine corruptione, uita sine defectione. O Dei ciuitas quàm gloriosa dicta sunt de te: ô regnum pacatissimum, id quod ingreditur nullus qui doleat, nemo qui noceat, nullus qui pereat. Omnes in eo securi sunt, cuncti læti, atq; beati. Vniuersorum ora repleta sunt laude, corda iubilo, intelligentia uisione, & delectatione uoluntas. Beati (iuxta prophetæ uocem) qui habitãt in illo, quoniam in secula seculorũ laudabunt Deum, & dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor & gloria, laus & potestas, uirtus & imperium nunc & semper, & in æternum. Amen. *Psal. 83*

In festo sancti Thomæ apostoli.

RAtio suadet, testantur exempla, & regiminis exigit ordo, ut nonnunquã alius erudiatur pro altero, & nocẽs pro innocente damnetur. Hoc nequaquam agitur, ut depereat iustitię lex, & personarum exhibeatur acceptio, quin potius ut perficiatur utrunque. Patitur ægrotus, antidoti asperitatem perferre non ualet, consulentis medici renuit obtemperare manda- C tis, paucissimis inclinatur, & ex his quædam negat, quibusdam assensum præbet. Nunquid huiusmodi desperandus est? Nunquid deserendus? An forte illi ministrantium sunt detrahenda obsequia? Hoc si fiat, periclitatur caritas, occumbit languidus, scandalizantur qui hoc sciunt, & fratris anima in desperationis impellitur foueam. Commutatur aurum pro luto, quadrati lapides pluris æstimantur, quàm gemmæ. Verum si pro una tantum anima totum, quod est in mundo, appendas, aurum, argentum, metallaq; cætera, sardium, topacium, carbunculum, smaragdum, & margaritas omnes, prædia, possessiones, palatia, supellectilem, urbes, & castra, ipsumq; mundum, nihil in eius comparatione dedisti. Prorsus corporalia & sensibilia uniuersa transcendit. Quod dicitur, si ex te nequis attingere, disce ab eo, qui creauit cœlum, terram, maria & cuncta, quæ in eis sunt, qui noscit singula, quãti sint, quoniam singulis impertitus est, quicquid habent decoris, quicquid uirtutis, quicquid æstimationis & precij. Fecit omnia per se in pondere, numero, & mensura, & sine ipso factum est nihil. Iste docebit, quanti sit ani- D ma hominis, rationalis uidelicet spiritus. Illum ipse magnipendit, qui opus suum agnoscit. Pro eruditione eius uniuersi fecit hanc machinam, ipsiusq; eam subiecit imperio, sicut per Prophetã dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Subiecit inquam, non ut inhæreat illi, fruitionemq; captaret ex illa, sed ut eruditus per illam ascenderet ad notitiam eius, qui fecit omnia, illum diligeret, illi inhæreret, illiusq; quandoq; uisione beata frueretur. Hoc parentes nostri considerare nolentes, inferiori bono inhærere cupierunt, summo neglecto. Porrò degenerarunt nimium ab ea, in qua sunt nobilitate creati. Appetentes enim quod eis minimè licebat, non solum non consecuti sunt, quod quærebant, uerumetiam magna ex parte, quod perceperant, amiserunt, atq; adeptione pollicitationis boni incõmutabilis sunt omnino priuati. In illius interminatæ sententię dilapsi sunt pœnam, qua eis à domino dictum est: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno aũt scientiæ boni & mali uide, ne comedas. In quocũq; enim die comederis ex eo, morte morieris. Comederunt, & duplici sunt morte dãnati. Nemo *Psal. 8* *Gen. 2*

sane sufficit prævaricationis huius detrimenta narrare. Vniuersa quæ eorum posteritas E
incommoda patitur, ab ipsius emanauere radice. Obtemperasset mundus homini, & ca
ro spiritui, si spiritus ipse suo obedisset autori. Cæterum quoniam idem inobedien-
Psal. 118 do deliquit, confudit omnia, & genitoris æterni iram incurrit. Qui extiterat prope, fa-
ctus est longe, ita ut diceret: Erraui sicut ouis, quæ perijt, quære seruum tuũ. Merito po-
Esa. 53 stulat, ut quæratur, qui errãdo perierat. Quis autem illum quæret, cum Propheta dicat,
omnes sicut oues errauimus, unusquisq; declinauit in uiam suam? Neminem excludit,
nullum excipit, omnes errasse dicit atq; perijsse. Ille plane errantes, cuius erant, quæsiuit
oues, ille inquam, qui centum possidens dimissis nonagintanouem in montibus excel
sis, ubi uberrima & amœna sunt pascua, descendit, ut errantem quæreret, inueniret per-
ditam, suisq; illam humeris reportaret ad própria. Quæsiuit eam sedulo tanquam bo-
nus pastor, reperit illam quoniam mediator, suis uerò humeris reportauit, quia redem-
ptor. Ipso autem remeante cum oue, conuocatis amicis, & uicinis, spiritibus (uidelicet)
Luc. 15 beatis illis inquit: Congratulamini mihi, quia ouem, quam perdideram, inueni. Nempe F
hic uerus est pastor, qui errantem quærendo reperit ouem, ne morsibus pateret lupo-
Ioan. 10 rum siluestriumq; ferarum. Ipsius pastoris uocem audi dicentem de se: Ego sum pastor
bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meã pono pro oui-
bus meis. Singula (quæso) diligenter obserua, quatenus à mercenario pastorem uerum
agnoscere queas. Ego (inquit pastor) cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, &
animã meã pono pro ouibus meis. Audite hæc ô pastores, auribus percipite ô uos, qui
animarũ præestis regimini, quid pastor bonus loquatur, quid dicat ille, cuius uicẽ geri-
tis. In terra pastoralis officij formam præbet, quam sequamini, exemplum ostẽdit, quod
imitari debeatis. Dixit enim: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & agno-
scunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Forma igitur pastoris ueri est,
ut cognoscat oues, & cognoscatur ab ouibus, exemplum uerò est, ut quoties opportu-
num fuerit, animam suam exponat pro ouibus. Vnusquisq; eorũ, qui pastoralis oneris
curam agit, intelligat, quòd pastor bonus singulas nominatimq; debet oues agnoscere, G
non ut tondeat sicut mercenarius: sed ut pascat eas sacris monitis atq; eruditionibus scri
pturarum. Sciat, quantum singulæ proficiant, quantumq; deficiant. Sicq; eorum saluti
inuigilet, ut omnino se pro illis exponat opportune seruatis loco & tempore. Non ali-
unde exemplum captet, quàm ab ipso pastorũ pastore domino Iesu, qui perditas quæ-
siuit & reperit oues, suoq; à seruitute peccati illas cruore redemit, unde Petrus aposto
1. Pet. 1 lus hoc retexens inquit: Non enim corruptibilibus auro uel argento redempti estis de
uana uestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi immacula-
ti & incontaminati agni Iesu Christi. Tali nos uoluit redimere precio, per quod diffu-
sum nobis suæ caritatis insinuaret affectum, illumq; toto diligeremus corde, cui nos to-
ti multipliciter obligamur. Nulla igitur ad cognoscendum deum præstãtior forma per
cipitur, nullum ad animarum regimen, uirtutum disciplinã, scientiam sui, caritatis pro-
fectum, morumq; probitatem efficacius inuenitur exemplum, quàm id quod nobis do-
minus prærogauit Iesus. Quis unquam sic regiminis propalauit artem? quis ut ille pa- H
storalis curæ formam exhibuit? Noscit omnes, noscit & singulos tanquã pastor bonus
oues proprias. Quantum in ipso est, cunctos uult saluos fieri, uniuersis sanitatis uult præ
bere remedia. Attende (oro) sacramenta, & quæ ad salutem pertinent animarum. Vllã
ne distinctionẽ fecit bonorũ à malis? An unius fides melior est quàm alterius? Prorsus
Eph. 4 minime. Vnus deus (ait Apostolus) una fides, unum baptisma, unum omnibus datur
baptisma, eadem fides cunctis credenda exponitur. Cur non proficiant uniformiter o-
mnes ex nobis contingit, qui uocantis admonitionem exaudire contemnimus. Reci-
tatur euangelium in ecclesia, mandata dei publice promulgantur, sacramenta confe-
Ioan. 7 runtur gratis poscentibus. Clamat dominus, siquis sitit, ueniat ad me, & bibat. Ge-
nerales exhortationes hæ sunt, & communia dona redemptoris nostri exposita uolen
tibus. Nuptias fecit, uniuersale conuiuium in ecclesia instituit, omnes inuitat, ut in-
grediantur, discumbant, & comedant. Nunquid patrisfamiliâs imputandum est, quòd
se excusauerunt multi? Commune beneficium prima inuitatio fuit, speciale autem
ipsa introeundi compulsio. Inuitat quidem præscitos, sed prædestinatos uocando com
pellit.

A pellit. Quos prædeſtinauit, illos & uocauit, quos aũt uocauit, illos & iuſtificauit, quos
uerò iuſtificauit, illos & magnificauit. Omnes iſti ſunt oues, omnes uocem paſtoris au- Rom. 8
diũt, ipſeq; cognoſcit ſingulas, & pro eiſdẽ animã ponit. De his curã gerit, ne pereãt in
ęternũ, tametſi earũ multas ad tempus errare permittat. Errant utiq;, & alienorum ſe-
quuntur uocem, ſed non ſemper. Suo tempore reſipiſcunt, & ueri paſtoris uocem au-
diunt, atque ad nuptias compelluntur intrare. Compelluntur inquam, & uoluntariè in-
trant. Trahit enim ſua unũquenq; uoluptas. Nẽpe attractio hæc ſpiritualis impulſio eſt,
attamẽ uoluptate ſe mouente, uoluntas efficitur. Hoc inſinuare uoluit dominus dicens:
Nemo uenit ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eũ. Veritas namq; agnita intellectũ Ioan. 6
trahit, inſpecta pulchritudo boni delectabilis trahit affectum. Quem (oro) non trahat
uerbum, patris incarnata ſapientia, Deiq; prouidentia, quæ orbem terræ & filios homi-
nũ iudicat in æquitate, & regit in iudicio ac iuſtitia? Cæterum ſi creaturarũ ſpecies, bo-
nũ cõmutabile, inferiorũ delectatio cõcupiſcentiã allicit, & trahit poſt ſe, quid (quęſo)
B aget creatoris deguſtata pulchritudo, ſummum & incommutabile bonũ, atque cœle-
ſtium contemplata dulcedo? Audi prophetam utrumq; perhibentem: Defecit (inquit) Pſal. 118
in ſalutare tuum anima mea, & in uerbum tuum ſuperſperaui. Euidentius efficaciusq;
apoſtolus Petrus, quando trãſfiguratũ ante ſe uidit dominũ, expertus eſt hoc. Ex agnitio
ne quippe & claritatis ſpecie, quã uidit in Chriſto, effectus prę dulcedine ebrius ait: Do- Mat. 9
mine bonum eſt nos hic eſſe, ſi uis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ, Moſi unũ, &
Heliæ unum. Sane nullo impellante, nemine ſibi ſuadente attractus eſt. Audiuimus pro
oſtenſa gloria ſine ulla uocis exhortatione, qualiter Petrum ad ſe traxerat dominus. Au
diamus nunc, quomodo per humanam uocem, ſuiq; corporis exhibitionem ad ſui agni
tionem reuocauerit Thomam, cuius ſolennis celebritas hodie colitur ab eccleſia, qua
tenus inueniret errantem, ac erudiret & nos. Errant in ipſo reſurrectionis die apoſtoli
ſimul, deerat coapoſtolus Thomas. Illis clauſis ianuis apparuit dominus, & ſui corporis
cicatricibus oſtenſis, eoſdem de ſua reſurrectione commonuit. Hoc Thomę referentib.
C cæteris ipſe, niſi clauorum loca & lateris apertionem tangeret, ſe minime crediturum
aſſeruit. Octo poſt hæc dierum euoluto ſpacio, omnibus ſimul reſidentibus ſe Chriſtus
indicauit, & omiſſis reliquis uocauit Thomã, & dixit: Infer digitum tuum huc, & agno- Ioan. 20
ſce loca clauorum, & mitte manum tuam in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fi-
delis. Obtemperauit ille, exclamauit, & dixit: Dominus meus, & Deus meus. O paſto- ibid.
ris ueneranda ſolertia, ô mediatoris noſtri ſolicitudo non pigra? Thomam uocauerat
ſemel biſq; prius uocatione communi, deinde ſpecialiter ad apoſtolatus culmen, & ta-
men ſe auertit, paſtoriſq; ſui oblitus uocem per infidelitatis latitudinem iam errare
cœpit. Agnouit hoc paſtor, quæſiuit errantem, reperit, & ad unitatis reduxit gremium.
Agnouit paſtor ouem ſuam, & ut agnoſceretur ab illa, inquit: Infer digitum tuum huc,
agnoſce paſtorem, agnoſce dominum, agnoſce redemptorem. Non illi exhibuit fa-
ciem, non uoluit cognoſci per uocem, ſed cicatrices oſtendit uulnerum, per quas ſuæ
redemptionis emiſit precium. Ex obliquo illo intulit: Ecce foramina clauorum, ecce in
D dicia paſſionis, quam pro te ſuſtinui. Ex hoc recole, quid pro te dedi, qualiter pro te ani
mam meam poſui. Acceſſi, ut hoc tibi inſinuem, teq; reuocem ad me, ne pro infidelitate
malè pereas ſine me. Quamobrem aſpice, contrecta, immitte manum, infer digitum, cer
tum te redde, quatenus meis aſſertionibus credens fidelis efficiaris, & non in dubietate
perſiſtas. Recole me dixiſſe: Qui non credit, iam iudicatus eſt. Nolo ut pereas, nolo ut à Ioan. 3
ſiniſtris conſtituaris cum hœdis. De ouibus meis es, te agnoſco prædeſtinatum in me
ante mundi conſtitutionẽ, propterea uocaui te olim. Nunc acceſſi, ut iuſtificatus ex fide
tẽpore congruo glorificari merearis. O ſyncere amor, ô magiſtri ſapientia, quæ in apo-
ſtolo iſto paſtoralis officij inſtituit formam, atq; per illius infidelitatẽ innumeros erudit
ad fidem. Vtrumq; ſufficientiſſimè nouerat, & magiſterium fidei & prælationis miniſte
rium. Infirmis per ſe indicauit dominus, qualiter foueri debeant, qualiterq; errantes quę
ri, reperiri, atq; baiulari oporteat. Hoc ad paſtoris regimen, hoc ad magiſtri ſpectat in-
geniũ. Maximo artis ſuæ ſtudio Dei permiſit ſapientia, ut hic electus apoſtolus dubius
erraret in fide. Non tamen minus ad aliorũ quàm ad ipſius fuit profectũ. Nouerat enim do-
minus quam difficile homo abſq; cuiuſpiã teſtimonio credulitatem ſuã adhibeat ad ea,

quæ ad finem pertinent. Nouerat inquam, futuræ resurrectionis quanta sit altitudo, quæ omnium humanarum rationum transcendit limites. Hanc per argumenta quàm plurima approbare curauit. Videri namque uoluit, cum suis discipulis manducare & loqui atque ab eisdem palpari & tangi, quemadmodum sacra euangeliorum narrãt uolumina, quorum testimonio sancta ecclesia innititur. Minime namque dubitare fas est, quod tantorum testium assertionibus confirmatur, eorum uidelicet, qui audierunt, uiderunt, comederunt, & tetigerunt resuscitatum atque uiuentem. In his præcipuè credulitatem roborat fidelium Thomæ inquisitio: Ipse enim ob communem profectũ non acquieuit argumentis exhibitis, quibus rationabiliter crediderunt cæteri, sed perscrutari uoluit manu & digito lateris ac manuum fixuras, quatenus nulla omnino remaneret ambiguitas, B

Ioan. 20 quin ipse esset, qui in ligno pendendo expirauerat. Tetigit quidem & exclamauit, dominus meus & Deus meus. Exclamauit utique, ut cunctis notificaret se, quod quæsierat, reperisse. Ipsum uerum hominem ac uerum Deum esse confessus est. Hominem tetigit, & credidit Deum. Cæterum propter unitatem personæ, quæ in Christo est, utrũque & tetigisse & credidisse fatendum est. O mira nostri autoris dispensatio ac diligẽda benignitas, quæ euidentissimis testimonijs per unius incredulitatem uniuersam uoluit erudire ecclesiam. Hinc Thomæ non est redarguenda dubietas, quæ illum inquisitorem fidei nostræ fecit esse solicitũ. Per ipsum quippe consummatæ resurrectionis & ueræ diuinitatis in Christo certã sumus assecuti notitiã. Quemadmodũ illi, ita eius scrutiniũ profecit F

Ibid. & nobis, quibus non licet tangere, sed solum credere, unde post fidei suæ confessionem audiuit apostolus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nõ uiderunt, & crediderunt. Illi simpliciter dictum est, quia uidisti me, credidisti, nobis autem beati qui non uiderunt, & crediderunt. Sanè commendabilius est ex sola cordis credulitate confiteri Christum, quàm aurium, oculorum, seu tactus adminiculo fidem habere. Verumque tamen

Ioan. 6 munus est Dei infiniti meriti, opusque omnipotenti patri gratissimum, sicut idẽ dominus Iesus inquit: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit. Hæc planè est fides, quæ iustificat impios, extraneos reddit gratos, atque beatos facit, sine qua nec placere Deo, nec in spiritu uiuere, neque pertingere quis ualet ad uitam. Inter mortuos, qui ista caret, cõputatur, & tanquã putridũ à Christi corpore præcisus est membrũ. Nam quemadmodum qui in Christo credit, etiam si mortuus fuerit, uiuet: ita & qui uiuit nec credit, omnino est mortuus, quoniã non pertinet ad eũ, qui uiuificat mortuos, & uitã in se credentib. præstat æternã. Magna prorsus est uirtus fidei, & merces illius multa nimis. Vnde (quæso) fiũt miracula, orationes exaudiũt, insensibilia & irrationabilia obtẽperãt, tẽporalia despiciũtur, diligũt æterna, atterũt ieiunijs & uigilijs corpora, martyria perferunt, calcatur mũdus, diabolus superatur, odiũque animæ habent propriæ? Nõ aliunde quàm ex uirtute fidei, qua in Christum creditur. Merces autem ipsius, quam in præsenti consequuntur G

Esa. 6 fideles, ueritatis notitia atque intellectus est lumen, dicente propheta: Nisi crediderítis, non intelligetis, in futuro uerò Deus. Nam fidei succedit uisio, illa (uidelicet)

1. Ioan. 3 de qua Ioannes ait: Dilectissimi, filij Dei sumus, & nõdũ apparuit, quid erimus, scimus quoniam, quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Duplicem hanc apostolus Thomas huius fidei est adeptus mercedem. Dum enim in Christo perscrutatus est Christum, ad celebratæ resurrectionis, & ad uerbi peruenit intelli- H

Ioan. 20 gentiam, unde ait: Dominus meus, & Deus meus. Tantum quippe in illo fides ista conualuit, ut post consummatum cursum apostolicæ prædicationis, post innumerabilium conuersionem populorum ad triumphalem palmam perueniret martyrij, quo mediante immortalitatis stolam, perpetuæ uitæ gloriam, angelicam dignitatem, & beatæ trinitatis reuelatam uidere promeruit maiestatem. Hæc est fidei perfecta merces, brauium perseuerantium in Christo, corona uictoriæ, resurrectio futura, uita æterna, consummata felicitas, hæreditas promissa, imperturbabilis pax, perpetuum regnũ, & nuptiæ agni immaculati Iesu Christi domini nostri ecclesiæ sponsi, & summi patris unigeniti uiuẽtis in secula seculorum. Amen.

In solen-

A *In solennitate S. Hugonis episcopi Lincolniensis.*

Anctorum confessorum Christi enarrare præconia, fratres dilectissimi, honorificũ est, eorũ præcipue, qui pontificali fuerunt infula sublimati. Hi nanq; magnanimitatis dum uiuerent uirtute præditi, sanctitate decorati, fraternæq; dilectionis zelo succensi, in cœlis nunc ineffabili gloria perfruuntur. Decet prorsus ut cæteris honore emineant, qui sanctitatis merito mortalis naturę limites transierunt. Excelsa, quã isti adepti sunt perfectionis est uia, suiq; met gloriosus uoluntarius probatur esse contẽptus. Hæc nemo apprehendit, qui temporalium rerum neglexerit esse contẽptor. Quis (oro) terrenarũ facultatũ oneratus sarcina ualet expeditis gressibus ad alta conscendere? Videte (inquit Veritas) ne corda uestra grauẽtur in crapula & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat perfectionis magister quantũ immoderata temporalium cura mentis sensum atterat, laudabiles dissipet cogitatus, intentionem rectam diuertat, & omnem interioris hominis importunitate sua debilitet Luc. 21
B statum. Nouerat, inquam, neminem Deo posse adhęrere perfectè, qui perituraram diuitiarum amator extiterit. Excelsus quippe dominus & in altis habitans ab ijs, qui libertati sunt traditi, potest apprehendi. Hinc est, quod ab eodem Mosi rubo appropinquanti dicitur: Solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Exod. 3
Planè religionis habitacula & sanctæ conuersationis loca, quæ à seculi contemptorib. incoluntur, terra sancta esse perhibetur, quoniam in ea, die noctuq; diuinis insistitur laudibus, puritatis custoditur candor, & quantum fas est, cœlestis uitæ præferuntur insignia: Fitq; auxiliãte Deo, ac decertantibus qui in illa morantur, ut quædam angelicæ formæ imago eluceat, ita ut propheticum illi merito coaptetur eloquium: Quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei? Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Nónne Psal. 86
recto lætantur ordine, quibus donatum est domino famulari, terrena despicere, abhorrere uitia, delicta plangere, calcare mundum, & per amoris incendium ac sanctæ contemplationis ociũ fieri proximos cœlo, & angelicis nõnunquã misceri spiritibus? Hęc
C sanè sunt seruorum Christi spiritualia studia, hæc abrenunciantiũ seculo pia solatia, qui eo lętiores fiunt, quo relictis temporalibus curis, spretoq; pereuntis uitę gaudio suimet delectabilius uigilantiusq; cupiunt esse contemptores. Et hoc nõ ab re esse censuerim. Habet quippe corruptibilis caro concupiscentiæ suæ aculeos, habet mortalitatis ineuitabilem legem, quæ legi Dei renuit esse subiecta. Quamobrem tam importune aduersatur spiritui, bellumq; illi quotidianum indicit, ne uirtutis propositum teneat, ne pœnitentiæ lamenta suscipiat, ne compunctionis lacrymas fundat, quibus rediuiua quadam resurrectione reformetur in melius, atq; ingenitæ dignitatis sibi præripiat principatum, quem ipse spiritus minime ualet apprehendere, nisi cœlestis dulcedinis imbre perfusus, renitentis carnis retundat insultus, actus regat, stimulosq; compescat, & magnanimitate animi, caduca spernendo cœlestia diligat. Cæterum magnanimum illum esse denuncio, qui renũciat seculo, carnis lenocinia calcat, perfectionis arcem conscendere nititur, atq; pro sui conditoris amore crucem suam infatigabiliter baiulare nõ ces-
D sat. An nõ magnanimus ille dicendus est, qui solo corpore conuersatur in terris, & contra aereas potestates certamen nequaquam ueretur assumere? Stat magnanimus, imperterritus corde, desiderio accensus, lætus animo, fide fundatus, spei consolatione repletus, uirtutumq; protectione munitus, ut ignea inimicorum tela excipiat, immoderatos corporis sui reprimat motus, uarios rerum euentus superet, seipsumq; sibijpsi subijciat, quatenus obtutibus possit placere diuinis, iudicisq; mereatur gratiam cũcta cernentis. Hinc sanctitatis aggreditur uias, perfectionis peragrat semitas, renouatũ spiritu, atq; caritatis uinculis alligatus, Deum toto corde totisq; uisceribus intra suæ mentis secretum conatur amplecti. Quamobrem beatum illum iuxta prophetę oraculum esse cẽsuerim, quem dominus misericorditer seculi elegit ex tenebris, & assumpsit in filium, quoniam in suis atrijs ipsum habitare faciet, replebitq; bonis suis sempiternis, atq; felicitate perpetua efficiet dignum, quum (uidelicet) peregrinationis huius compleuerit cursum, ac momentaneę uitæ consummauerit terminum. Interim uerò quoniã hominis uita militia est super terram, ut uarijs tentationibus agitetur, necessarium est. Quis (quæso) Dei filio sanctior? Quis à delictorum contagionibus illo immunior? Quis uirtutibus locupletior?

locupletior? atque meritorum omnium sanctitate sublimior? Et tamen impiorum homi- E
num est passus insidias, eorum pertulit uerbera, dæmonumque tormenta sustinuit, unde
Heb. 4 Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatũ, pro similitudine absque peccato. Proinde in eo, quod tentatus est, ualet eos qui tentantur, à tentatione eripere, restituere libertati, atque gratiæ condonare. Nemo igitur quũ tentatur, desperet, & à propriæ salutis languescat fiducia. Tentatũ nullus obhorreat, quoniã ex tentatione perficitur uirtus, augetur merces, probatur anima, ac crescit scientia, magnanimitas exercetur, homo interior roboratur, purgãtur uitia, & me-
Iac. 1 rita cumulantur. Ista Iacobus apostolus considerans inquit: Beatus uir, qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus
Rom. 5 diligentibus se. Tribulationum & tentationum utilitatem Paulus quoque pronuncians ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uerò spem, spes aũt non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Gradibus ergo suis quemadmodum consummatur uirtus, ita coo- F
perante Deo quisque efficitur sanctus, atque perfectus. Hoc sacrarum pronunciãt eloquia scripturarum, hoc sanctorum præcedentiũ commendat & uita. Quod ut clarius elucescat, sanctissimi Hugonis episcopi Lincolniensis, cuius hodie solennia celebrantur, per currente calamo uitam proferamus in medium. Hic etenim quum adhuc esset puerulus, senile cor gerens, post regularem canonicorum institutionem, in qua strenuè conuersatus est, ut amplius placeret altissimo, sanctæ religionis Carthusiensis iugo, ardentissimo pro fide studio colla substrauit. Contempsit quidem seculum, reliquit prædia, opes erogauit egenis, omnemque mundi gloriam commendabili magnanimitatis uirtute calcauit. Præterea corpus suum ieiuniorum, uigiliarum, & exterioris operis exercita-
Rom. 12 tione castigãs, ipsum prorsus spiritui seruire coegit. Apostolica siquidem admonitione edoctus, semetipsum hostiã uiuam, sanctam, Deo placentem exhibuit. Nouerat plane uberem pœnitentiæ esse mercedem, delectabilẽ uirtutis fructũ, & puritatis donũ esse conspicuũ. Quamobrem fidei constantia fultus, ac Dei sapientia repletus tanquã nego- G
ciator eximius lutum commutauit in aurũ, spreuitque præsentia futurorũ illectus amore. Hinc ad debellandas corporis passiones ad perferenda pro Christo conuicia, ad libidinis extinguenda incendia se, contra se, uiriliter armauit ad pugnam. Quod utique dimicandi genus illorum est proprium, qui indomitas carnis uoluptates pro diuinitatis a-
Gal. 5 more sub censura uirtutũ conantur restringere, de quibus per Paulum dicitur: Qui autẽ sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & cõcupiscentijs. Illorũ inquam est proprium proficiendi desiderio omnẽ cordis sui intentionem, ut à supernæ uocationis brauium perfectionisque attingant fastigium, in anteriora protendere. Huiusmodi syncerae caritatis poculo sanctus noster debriatus, atque spiritualis deuotionis alimonia quotidiana depastus, de uirtute in uirtutem semper proficiendo scandebat gloriosis intus uictoriarum laureatus triumphis. Quónam (quæso) modo in spiritualis certaminis campo aduersus immundorum spirituum numerosum exercitum, contra innatas adultasque corporis passiones decertare suffecisset, si non cœlesti extitisset fultus præsidio, H
ac castissimi amoris repletus incendio? Minime etenim per se in hoc agone ualet mortalis infirmitas, quoniã aduersarijs suis impar est uiribus. Quamobrem Dei pia clementia militibus suis quemadmodũ præstat pugnandi ausum, ita tribuit uincendi præsidiũ. Agnoscat igitur homo in tali conflictu propriæ infirmitatis inertiam, inæqualem cum inimicis uirtutem, minusque probatam experientiam. Attollat quoque considerationis suæ oculum ad Deum, à quo uincendi sortitur auxiliũ, totisque medullis cordis, quoties
Psal. 113 uictor existit, propheticum illud decantando pronunciet dicens: Non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Iterumque: Impulsus euersus sum, ut caderem, & dominus suscepit me, fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Hæc sanè uerè humilitatis est recta confessio, hæc inquam est pugnantium atque uincentium commendanda cognitio, ut quisque sicut bene operandi à Deo accepit gratiam, ita in singulis actibus suis eidem studeat exhibere gloriam. Hanc profectò diuinæ laudationis regulam sanctus didicit Hugo. Nunquam enim sic proficere ualuisset in gratia, nisi sedula mentis exercitatione humilitatis creuisset in forma. Nam (sacro testante

eloquio)

A eloquio) sicut Deus superbis resistit, ita cõsueuit humilibus prestare gratiam. Ex profectu ergo gratiæ humilitatis uirtus, atq; ex quotidianis casibus elationis agnoscitur esse mẽsura, quod Saulis regis ac sancti huius certo probatur exemplo, qui ambo humiles, amboq; Deo placentes ad regimen sunt populorum euecti, uerum nõ eodẽ progressu, neq; pari uterq; sunt fine directi. Oblitus quippe propriæ uilitatis ac pristinæ humilitatis rex eleuatus in consilio, contempto æterni regis imperio, se inaniter erigens supra se factus est ex dono deterior, qui debuit esse humilior, non autem sic se Hugo pater noster exhibuit. Eruditus namq; in regulari conuersatione omnium perfectione uirtutum effectus est in episcopali dignitate deuotior, habitus uilitate despectior, erga sui custodiam uigilantior, atq; pro salute proximorum feruentior. Subditorum quippe crimina plangebat ut propria, eorum de ecclesia patrimonio subleuabat inopiam, afflictis compatiebatur ex corde, debiles hortabatur ut pater, sicq; singulis sibi commissis misericordiæ impendebat auxilium, ut illud beati Iob ueraciter dici posset: Benedictio peri- *Iob. 29*
B turi super me ueniebat, & cor uiduæ consolatus sum, oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & mœrentiũ cõsolator, flebam quondã super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ex his & huiusmodi fraternæ dilectionis studijs fulgentem meritorũ cœlestium sibi coronam contexit, per quam nedum Deo gratus est factus, uerumetiam in ecclesiæ domo tanquam matutina stella sanctitatis priuilegio supra multos enituit. Eius siquidem uita uirtutum odore respersa, immensis miraculis claruit, atq; bonorum operũ opinione refulsit. Vbiq; gloriosum nomen resonabat Hugonis, undiq; bonitatis illius clarebant insignia. Ipsum reges uenerabantur ut patrem, clerus ei obtemperabat ut pastori præcipuo, ægris sanitatis remedia præstabat ut medicus: sicq; factus erat omnia omnibus, quatenus omnes Christo lucrari ualeret. Verum quoniam Deum puro ex corde dilexit, similem illum fecit in gloria sanctorum, magnificauit eum in timore inimicorũ, & in uerbis suis monstra placauit, glorificauit eum in conspectu regum & principum, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius
C sanctum fecit illum, & elegit ex omni carne. Audiuit quoq; uocem ipsius cum depreca retur eum, & induxit illum in nube, & dedit illi cor ad præcepta, & legem uitæ & disciplinæ, ut doceret populum suũ mãdata ipsius, errantesq; reuocaret ad uiam salutis, religionis, & pacis, ut nouam creatori suo progeniem acquireret, per quam laus diuina accresceret, uirtutum norma luceret, plebs Christiana proficeret, atq; future uitæ appareret imago. Propter hæc non delebitur memoria eius de ecclesia Christi, & nomen ipsius requiretur à generatione in generationem. Ista profecto ò domine Iesu est prima stola, quam in hac peregrinatione sanctis tuis tribuis famulantibus tibi in ueritate, & propter te usq; ad mortem se humiliando certantibus honorabiles illos reddis, & sapientia reples, facisq; coruscare miraculis, ut gratia, quam perceperũt abs te, nota fiat omni populo tuo, glorificentq; te habitantem in illis, atq; eos imitentur in bonum, quatenus donorum ipsorum mereantur esse participes. Es namq; pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui adoptionis filios bonitatis tuæ foues in gremio, singulis gratia-
D rum tuarum impertiens munera, prout necessarium cuiq; esse decernis. Non enim uniformiter illos trahis ad te, neq; omnib. omnia præbes, sed pro libito uoluntatis tuę dona largiris, qui lege sapientiæ tuæ cuncta facis in pondere, numero, & mensura. Hanc quippe gratiarũ tuarum distributionem Apostolus tuus denunciat dicẽs: Diuisiones gratia- *1. Cor. 12*
rum sunt, idẽ aũt spiritus, & diuisiones ministrationum sunt, idẽ autem dominus, & diuisiones operationũ sunt, idẽ uerò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nã unicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatẽ, alij quidem per spiritũ datur sermo sapientię, alij uerò sermo scientiæ secundũ eundẽ spiritum, alij fides in eodẽ spiritu, alij gratia sanitatũ in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, hæc autẽ omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Ex huiusmodi siquidem uarietate ecclesiæ sponsæ tuæ uestis deaurata conficitur, quæ à dextris tuis astare perhibetur, & coram te sponso suo rege & domino meritorum diuersitate decorata desulget. Lætatũ quippe in singulis, quos sanctificationis generat lauacro, nec ex unius abundantia in alterius diminutionem stringitur, quoniã in omnib. omnia possidet tanquã bona mater, & unica spõsa fœcunda

cunda & uirgo. Nō aūt sibi, sed tibi acquirit filios, neq; in se, sed castissimo caritatis affe- B
ctu gloriatur in te. Proinde gaudet in omnibus, atq; iucundat̃ in singulis, laboratq;, ut crescant in uiros perfectos, & in mensuram ætatis plenitudinis tuæ, perueniantq; ad te, qui super sydereas mansiones cū patre & sancto spiritu regnare cognosceris. Tunc tua illis propalante se gloria erit lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, fulgebuntq; tanquam sol in meridie illuminati abs te, qui uera es lux, quæ omnem illuminat hominem accedentem ad te, & credentem in te, tibiq; adhærentem. Tunc inquam uniuersi, qui tecum erunt, duplicibus uestientur, ut Deus, ut sis Deus omnia in omnibus, ut ipsi tecum sint unum, sicut tu es unus cum patre tuo Deus.
Ioan. 17 Hoc planè quum adhuc in carne esses passibilis, patri locutus es dicens: Volo, ut sicut ego & tu unum sumus, ita & illi unum sint mecū, tu in me, & ego in illis, ut simus cōsummati in unum, qui es beatitudo uera atq; perfecta regnantium in te, qui es Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

In dominica de Ramis palmarum. F

QVemadmodum hodierna die sacri euangelij patefecit historia, Hebræorum populus domino Iesu descendenti de mōte Oliueti, ut ingrederetur Hierusalem, cū ramis oliuarū spatulisq; palmarū occurrit obuiam clamans, & dicens:
Matth. 21 Osanna filio Dauid, benedictus q̃ uenit in nomine domine, osanna in excelsis. Hoc sanè nō fortuitu, neq; humana est actū industria. Nusquam in scripturis diuinis tale quid simile legit̃, per qd̃ erudiretur hi. Inusitatū prorsus hoc erat, ut reges huiusmodi sublimarentur honoribus, talibusq; susciperentur præconijs. Propterea (sicut iā dictū est) non casu id gestū est, sancto præmonēte spiritu, qui ubi uult spirat, & quib. uult, reuelat mysteria. Porro nouo regi nouæ uenerationis debebantur obsequia, quatenus qui excellebat cæteros dignitate, ab uniuersis etiā discerneretur specialis reuerētiæ forma. Nō enim rex gloriȩ, & dominus uirtutū tēporalibus, ut cȩteri, debuit ditari muneribus,
Psal. 23 quum imperio liberrimo uniuersa possideat, dicēte Propheta: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarū, & uniuersi qui habitant in eo. Sed neq; simpliciter ab hominibus honorari, quoniā illi omnes angeli, omnis cœlestis exercitus famulabatur militia. Illi igit̃ talis debebatur honor, qui cōgrueret Deo, taliaq; spiritualia obsequia, q̃ regiæ ipsius merito cōformes fierēt dignitati, quoniā Deus et rex Christus dominus est. Est qppe Deus uerus de Deo patre genitus cōsubstātialis, coȩternus illi, quemadmodū idē pa- G
Psal. 109 ter p̱ Prophetā testat̃ dicens: Tecū principiū in die uirtutis tuæ in splendorib. sanctorū,
Esa. 53 ex utero ante luciferū genui te. Quā utiq; generationē diuinam alius propheta intuens & annuncians ait: Generationē eius quis enarrabit? Est etiā Christus dominus spiritualis & uerus rex, unctus nō uisibiliter, neq; materiali oleo, sed spiritu sancto, quemadmo
Psal. 44 dum de eo per Prophetā dicitur: Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ cōsortib. tuis. Vtrumq; etenim propalante paraclito memorati intellexerūt homines. Deū nāq; uenerabātur in homine, quando tota men
Matth. 21 tis intētione clamabāt, Benedictus qui uenit in nomine domini, osanna in excelsis. Re-
Mar. 11 gem uerò eundē esse fatebantur, quū præmittebāt osanna filio Dauid. Marcus aūt hoc H
apertius eos dixisse declarās inqt: Osanna benedictus q uenit in nomine domini, benedictū qd̃ uenit regnū patris nostri Dauid, osanna in excelsis. Sane rex est Christus, non utiq; militari stipatus honore, nō indutus purpura, neq; aureo diademate coronatus, sed ineffabili decoratus gloria, & angelorū innumerabilium comitatus exercitu, qui omnibus illius obtemperant iussis. Hoc suæ ministrationis officium celebrato aduersus dia-
Matth. 4 bolum triumpho, ostenderunt in monte, sicut de eo legitur: Tunc recessit diabolus ab
Matth. 26 eo, & angeli accesserunt, & ministrabant ei, unde proximus passioni Petro ait: An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones angelorum? Se quoque idem dominus regem esse Pilato confessus est
Matth. 27 dicens: Rex sum ego. Verū ne illū talem regē arbitraretur, quales mortales reges sunt, q in præsenti seculo ad tempus imperāt, inquit: Regnū meum non est de hoc mūdo, si aūt ex hoc mundo esset regnū meum, ministri mei utiq; decertarent, ut nō traderer Iudæis, nunc aūt regnum meum non est hinc. Non ait regnū meum non est in hoc mundo, sed signanter dixit de hoc mundo, id est qualia sunt regna istius mundi, quæ uicissitudine

A sura, perturbationibus, & anxietatibus plena sunt. De ipsius uerò regni qualitate Propheta ait: Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnũ illius, quod nõ corrumpetur. Regnat tamen etiã in hoc mundo, dum regit, quos condidit, sibiq; subiectos suum deducit ad regnum, ac reges facit, quemadmodum per Ioannẽ in Apocalypsi dicitur: Et fecit nos reges, & sacerdotes, & regnabimus in æternum. Venit igitur rex noster humilis sub carnis fragilitate obtectus in hunc mundi campũ cũ diabolo pugnaturus, ut illi diriperet dominatum, quẽ in hominibus eo permittente tyrãnica temeritate tenebat, noluit aũt illum per diuinitatis imperium, sed per æquitates superare censurã. Hinc se ab illo passus est persequi, tentari, flagellari, crucifigi, occidiq;. Quamobrẽ iustitiæ exigẽte decreto dũ iustũ peremit iniustè, iniusti principatus, quem sibi in hominib. usurpaverat, amisit imperium. Hoc igitur aduersus aereas potestates celebrato triũpho regis nostri spiritualis uictoriæ sunt propalata insignia, præconesq; directi per orbẽ, q̃ eadẽ uniuersis notificarẽt populis, quatenus suũ spiritualẽ agnoscerẽt regẽ, illiq; fidelis confessionis tributa præstarent. Dan.4 Apoc.1

B Totũ hoc mysticè significatũ hodie fuisse cognoscimus, quoniam futura erat ecclesia cõgreganda de gentibus, quæ uestimenta sua spiritualia regis nostri Christi fuerat prostratura uestigijs, atq; oliuarum frondibus sanctæ deuotionis ubertate fœcundis trophei ipsius celebratura mysteriũ. Hoc inquã quod ab ecclesia mysticè agitur, debet ab unoquoq; fideliũ spiritualiter exhiberi, si tamen non aliter uiuere uolunt, quàm eo modo, quo Christianæ religionis testatur professio. Nostra igitur ô fratres uestimenta deuote sternamus in uia, si gratum cupimus Christo laudis offerre obsequiũ. Verũ quoniam omnes duplicibus uestiuntur, non indumentũ simplex, sed uestimẽta Christi sunt subijciẽda uestigijs. Est quippe corporis, & est animæ indumentũ, quo fidelis quisq; Deo militans, se debet exuere. Est namq; terrena substãtia corporis uestimentũ, ex qua pascitur, nutritur, & tegitur. Hoc planè liberali affectu exhibendũ est pedibus Christi, uidelicet pauperibus, qui in Christi corpore, quod est ecclesia, contẽptibilia membra esse noscũtur. Hoc aũt qualiter spiritualiter suscipiat dominus, & q̃ ueraciter

C se percepisse fateat, qđ pro eius amore erogatur egentibus, in iudicio dicturus est iustis: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, qđ uobis paratũ est ab origine mũdi. Esuriui & sitiui, & dedistis mihi mãducare et bibere, hospes erã, & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & in carcere, & uisitastis me. Nã qđ uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vidésne q̃ ardenter dominus tuũ abs te cupiat recipere indumentũ, non qđ suos nequeat aliũde nutrire egentes, sed ut inueniat in te, unde tibi bona sua ualeat præstare cœlestia? Propter te nãq; requirit à te, qđ præstitit tibi, quatenus per ea possit tibi quãdoq; etiã tribuere se. Da ergo tua, ut illũ qui te fecit, merearis accipere. Te aũt nequaquam uolo, ut lateat, q; non omnis ab omnib. est erogãda substantia. Debet nãq; qui matrimonio deditus est, de proprijs facultatibus educare liberos, sustentare familiã, mundiq; exercere negocia, ac ex opibus sibi concessis iuxta possibilitatẽ cõmunicare egentibus. Meminerint tamen huiusmodi dixisse Apostolũ: Hoc autẽ dico fratres, tem- Matth.25

D pus breue est, reliquũ est, ut qui habẽt uxores, tanquã non habentes sint, & qui flent, tanquã non flentes, & qui gaudẽt, tanquã non gaudentes, & qui emũt, tanquã non possidẽtes, & q utũtur hoc mũdo, tanquã nõ utantur. Præterit enim figura huius mũdi, uolo aũt uos sine solicitudine esse. Ista profecto est apostolica disciplina, quã in seculo uiuẽtibus tradidit. Per ipsam quippe illis minime prohibeẽ tẽporaliũ facultatũ proprietas, sed immoderatus coercetur affectus, quatenus sic terrena bona possideant, ut tẽporalib. semp̃ ęterna præponãt. At uerò quicũq; renunciantes seculo sanctæ religionis ac paupertatis uolũtariæ se uoto strinxerunt, nihil omnino proprium possidere ualent in terra, quippe quum illis cœlestis hæreditas spondeatur. In horũ siquidẽ persona Propheta cõgratulãs ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatẽ meam mihi. Non enim amittitur, quod ob amorẽ relinquitur conditoris ipso promittente, qui ait: Omnis q relinquerit patrẽ aut matrẽ, filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam ęternam possidebit. Disce itaq; ô religiose, nihil proprium habere in seculo, ut cœlestem hæreditatẽ consequi merearis in cœlo. Disce inquã nedũ temporaliũ facultatum reijcere sarcinam, uerumetiã à te illarum abdicare affectũ, ne irrita censeatur esse professio tua, ut Iudaico animo iterũ repetere uidearis Psal.15 Matth.19

Ægyptum. Sat tibi sit monasterij communis substantia, de qua unicuiq; necessaria mini E
strantur abunde. Ditior prorsus eris, si cõtempseris omnia, q̃ si pecuniarũ & gẽmarum
Act. 5 milia possidebis. Memento (quæso ô monache) qua sententia mulctati fuerint Ananias,
& uxor eius Saphira, qui agri uenditi sibi uoluerunt retinere particulã. Sic Ananiæ locutus est Petrus: Cur tentauit Satanas cor tuũ mentiri te spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nonne manẽs tibi manebat, & uenũdatus in tua erat potestate? Quare po suisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Parua cõcupierũt hi, & grauem in se mortis percepere sententiã, ut scias, quoniã nõ pecuniarũ numerositas, sed immoderatus affectus in ijs, q apostolicę perfectionis regulã ꝓfitentur, damnat à Christo. Prębe igitur totũ, q teipsum dare uoluisti. Vt implearis cœlestibus, temporaliũ in te affectũ euacua. Porro ridiculũ est specietenus & in ecclesiæ facie renũciasse terrenis, & cuiuscunq; substantiæ inhęrere solatijs. Nunquã cõsolationem quis poterit (ut decet) sentire diuinam, dum quãtulæcunq; rei fuerit inordinato amore detentus. Minime prorsus religioso congruit quicquã dicere suum, ubi omnia omnibus cẽsentur esse F
Act. 4 cõmunia. Nõne in exordio nascẽtis ecclesiæ legitur uniuersa ijs, quib. cor unũ erat, & anima una, fuisse communia? Huius itaq; fraternę unitatis regularis obseruãtia gerit imaginẽ, q̃ diuitẽ nõ discernit à paupere, ac generosum non præponit ignobili, sed singulis necessaria impertiri iubet, ne liuoris quicquã in Deo famulãtibus, seu contradictionis germen insurgat. Rerum quippe usum tribuit, sed priuatũ damnat affectũ. Quamobem præuaricatores professionis, q habẽt propria, uel alienãt cõmunia, seu absq; superioris licentia mutuo tribuunt cõcessa, tã dure arguit, tã districtè corripit, atq; ab unitatis gremio excommunicando abscindit. Magna siquidem peritia utitur, dum putridũ abscindit membrũ, ne exemplo suo corrumpantur & cætera. Ouem quoq; morbidã ab ouili reijcit, ne totius cõgregationis cõmaculet gregẽ. Pertimesce igitur, quisquis per excõmunicationis censuram ab ecclesiæ unitate alienus efficeris, ne in eadem sententia corporis & animæ patiaris interitũ. Paue sæuientiũ bestiarum incursus, q̃ foris errãtes diripere consueuerunt. Scito te toties esse alienum à Christo, quoties per religionis tuæ statuta G
excõmunicaris à præsule. Noli (quæso) pro paruis magna, atq; pro terrenis commutare cœlestia. Noli, inquam, pro peritura substantia participatione carere fideliũ. Omniũ bonorum, quę in ecclesia fiunt, communicatione te priuas, si excõmunicatus in cordis obduratione persistas. Nam quemadmodũ abscissum membrũ nullo modo uegetatur in
Psal. 118 corpore: ita inhærens uiuificans spiritus nutrire non desinit. Hoc Propheta insinuans inquit: Particeps ego sum omniũ timentium te, & custodientiũ mandata tua. Redi igitur ô excõmunicate ad gremiũ, propriũ fatere delictũ, expone propria, ostende cõmunia, libros, pecuniã, & omne quod habes in cella abijce, & ante pedes te statuæ præsidentis, humiq; prostratus ueniã pete, & impositũ pœnitẽtiæ onus amplectere. Elige potius in cõuentu fratrũ, q̃ angelorũ ruborẽ accipere. Quid tibi proderit, si tuũ uolueris celare delictum, cũ in iudicio palã futurũ sit omnibus? Dic tu iniquitates tuas prius, q̃ conuincaris in crimine. Age sponte, qđ quãdoq; patieris inuitus. Prophetico admonitus oraculo cõfessionis medelã assume, detrimentũ ut nõ patiaris æternũ. Dixi (inquit ille) confite- H
Psal. 31 bor aduersum me iniustitiã meã domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Nunquã nisi cõfessione mediante remissionẽ percipies peccatorũ. Si deliquisti, cõfitere, quoniã exinde ueniã consequeris & gratiam. Solue uincula colli tui ô monache, fasciculos reijce deprimentes, proprietatem prohibitam tibi habere noli, omnibusq; (quemadmodũ promisisti) ex corde renuncia, ut Christi seruus fidelis existas. Hoc sane si recte perficies uestem unã ante tui uestigia proijcies redẽptoris. Cæterum si carnem tuam pœnitentiæ flagello mactabis humiliter, strauisti & alteram. Admonentẽ apostolum audi: Obsecro
Rom. 12 (inquit) uos fratres per misericordiã Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentẽ, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium uestrum. Obsecrat corpus exhiberi in laboribus, in ieiunijs, in uigilijs, in fame & siti, in frigore & nuditate, ut esse ualeat hostia uiua, sancta, Deo placens, atq; perfecta. Nouerat excellentissimus doctor, quàm petulanter aduersus spiritum lasciuiat corpus, quantumcũq; uirtutis renitatur bono, si absq; pœnitentiæ eruditione permaneat, propterea hortatur, ut sub temperantiæ coerceatur iugo, ipsiusq; immoderata refręnetur uoluptas, ne sibimet ruina efficiatur & animæ.

Hoc

A Hoc proculdubio pœnitentiæ magisterium conditori nostro gratissimum est, adeo ut ab illo suæ prædicationis exordium sumpserit dicens: Pœnitētiam agite, appropinquauit in uos regnū cœlorū. Hoc inquā pœnitentiæ exercitium commune est omnib. sanctis, qui oculis diuinæ maiestatis dum placere desiderant, carnē suam, quā naturaliter diligunt, præter necessitatem ultimam fouere refugiunt. Per Hebræorum igitur turbam, de qua euāgelicus hodie sermo proloquitur, significatū hoc fuisse cognoscimus. Vestimenta illi lana linoq; contexta deponūt, sancti aūt omnē terrenarū rerū proprietatē affectūq; reijciunt corpora sua in redemptoris redigentes obsequiū. Illi inquā oliuarū ramos frondesq; palmarū gestabāt in manibus, hi aūt deuotionis uirentē gustum tenentes, in corde pro quotidianis triumphis in gratiarū semper actione cōsistūt. Hinc sanctę spei caritatisq; refecti dulcedine iucundū in spiritu carmen piæ modulationis exoluūt. Huiusmodi iubilationis cantico repleri Propheta cupiebat, quum diceret: Repleatur os meum laude, ut cantē gloriam tuā tota die magnitudinem tuā. Quicūq; carmen istud B didicerunt promere, quantū intimæ caritatis abundēt delicijs optime sciunt. Quamobrem non semel tantum bis uel ter, sed die integro id frequenter desiderant. Non enim ualet inferre fastidium, quod amore cōplet uiscera, replet cor lumine, deuotione inebriat mentē, spiritū exultare cōpellit, ipsamq; uenire dilectā in castos sponsi trahit amplexus Tunc plane nihil uacat à gaudio, nil pauidum sponsæ miscetur affectui. Omnis interioris domus lætatur familia, atq; cuncta q̄ agitur sapit actio, cordis affatim redundāte dulcedine. Talia interpellante oratione Propheta fuerat expertus, qui ait: Cor meū & caro mea exultauerunt in Deum uiuū. Porro tunc in Deū uiuum cor & caro rectissime exultare perhibētur, quū infuso desuper diuinæ cognitionis splendore amore cor tangitur, sponsiq; præsentia adesse sentitur. Ex qua etiam exterior homo participans spiritui famulatur: diuina perficit iussa, atq; misericordiæ operibus gratāter instruit. De ijs qui ad memoratā internæ dulcedinis attigerunt perfectionem, inquit Propheta: Domine in lumine uultus tui ambulabūt, & in nomine tuo exultabūt tota die, & in iustitia tua exalta C bunt, quoniā gloria uirtutis eorū tu es. Disce igitur quisquis es, q cōcupiscis huiusmodi amoris experiri prçludia, temporalia cuncta affectu deserere, & corporis uoluptatib. repugnare. Disce inquam iugiter redire ad te, & mentis exercitatione insistere, per quam formata oratio deuotionis subministrat gustum, atq; contēplationi aditum pandit. Ista profecto tunc irreprehēsibiliter (ut arbitror) complere ualebis, quū post uitiorum dura certamina, post immundorū spirituū importunos insultus pro adeptis uirtutib. atq; sapientię infuso splendore gratias redemptori tuo exhibere studebis, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Matth. 3

Psal. 70

Psal. 83

Psal. 88

Sermo exhortatorius ad conuersionem & ad emolliendā obdurata corda.

CONuertimini ad me, inquit propheta, imò dominus per prophetā, in toto corde uestro, in ieiunio, & fletu, & plāctu scindite corda uestra, & nō uestimenta uestra. Auersis itaq; & peccatorib. loquit, ijs uidelicet, qui spreto cōditoris sui imperio, neglectisq; diuinę legis institutis ambulant post deside D ria cordis sui, & nolūt se cōuertere, ut salui fiāt. Illos admonet anteq̄ feriat, illos reuocat ad sensū intelligētię, ne cōtemptores iuste dānet. Nō est talis, ut lætet in perditione morientiū, neq; uult peccatoris mortē, sed potius ut conuertatur & uiuat. Diligit facturā suā opus manuū suarum, amatq; imaginem suā non sculptā in marmore, nec in parietibus pictā, sed quā impressit in anima, sicut ipse ait: Faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostram. Hanc in perdita oue centesima relictis nonaginta nouē in montibus requisiuit. Hanc & in dragma decima abscōsa dilexit, propter quā reperiēdam lucernam accēdit, euerrit domū, omniaq; cōmouit. Solicitudinē omnem exhibuit, ut quod amiserat, inueniret. Nouerat ipse, qui fecerat, quanti esset, quod perierat. Proinde nō est passus, ut sub aggere terrenarū uoluptatū lateret, delitescēdoq; periret homo, quē sua similitudine decorauerat, atq; ad suā condiderat gloriam, quatenus illum agnosceret, agnoscendo diligeret, & diligendo ad ipsum quandoq; ueniret futurus de sui uisione beatus. Nam per illum statuerat ut angelorum, qui contra Deū superbiendo ceciderant, redintegrareť numerus, ac supernę Hierusalē collapsę restaurarenť ruinæ, quemadmodū Propheta dominū deprecatus est dicens: Benigne fac domine in bona uolun-

Ioel. 2

Gen. 1

Psal. 50

tate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem. Egit aūt hoc nō necessitate compulsus, B
quin aliter q̄ per hominē id posset perficere, cū omnipotēs sit, illiq́; suppetat omnia pos-
Psal. 113 set, dū uult, sicut Psalmus ait: Omnia quęcūq; uoluit dominus, fecit in cœlo & in terra, in
mari & in omnib. abyssis. Absurdū profecto est credere Deū speciei indiguisse humanę
ut angelorū reformaret ordines, q antequā ipsam plasmaret, uniuersa creauit ex nihilo,
atq; ad sui ministeriū numerositatē cōdidit angelorū, sicut per Paulū dicit, Nonne om-
Heb. 1 nes (inquit) administratorij spiritus sunt in ministeriū missi propter eos, qui hæreditatē
capiūt salutis? Hoc igitur nō defectu egit potestatis, sed ex mera sua ipsius liberrima ca
ritate, q̄ de largifluo æternæ bonitatis fonte absq; suæ gloriæ detrimēto sua suis non de-
sijt dona concedere. Verū quum homo idē in paradiso uoluptatis locatus fuisset, sedu-
ctoriq́; angelo præbuisset assensum, in huius peregrinationis exulauit loco, ubi in latro
nes incidit, qui exuentes eū immortalitatis tunica ac maxima ex parte naturalib. & gra
tuitis donis, plagis multis impositis illū semineсē reliquerūt. Hūc illac præteriens uidit
quidā sacerdos, qui legis typū tenet, atq; nullo medicamento eidē adhibito pertransijt, D
Heb. 7 quoniā (Apostolo teste) nihil ad perfectū adduxit lex. Si enim data esset lex, q̄ iustifica-
re posset, iam gratia nō esset gratia. Potuit enim lex ægrū agnoscere, inter leprā & leprā
discernere, illi cōpati, eum uerò minime sanare. Hæc in porticu Salomonis figurata est,
q̄ languētes in se tenere poterat, nequaquam uerò curare. Eundē quoq; ægrū uidit leui-
ta quidem illac transitum faciens, qui prophetarum in se figurabat autoritatem, & nul-
lo impenso curationis auxilio præterijt. Potuerunt namq; prophetæ iustorū merita pec
catorumq́; denunciare supplicia, sed ueniam nullo modo delinquentibus dare, quoniā
Esa. 53 & ipsi peccatores erant, & Dei misericordia sicut cæteri indigebant. Vnum eorū consi-
Psal. 13 tentem audi: Omnes sicut oues errauimus, unusquisq; declinauit in uiam suā. Alius ue-
rò ait: Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut uideat, si est intelligens aut
requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bo-
num, non est usq; ad unum. Postremo Samaritanus pijssimus, qui & ipse ab Hierusalem
descenderat in Hierico, mox ut languidū istū intuitus est, super eius misericordia com- G
passione permotus, appropinquās ligauit uulnera illius infuso desuper compunctionis
uino, atq; misericordiæ oleo, suoq́; illū imponens iumento, ecclesiæ duxit ad stabulum
mandans rectoribus ecclesiarum, quatenus diligentē erga eum curam adhiberent, do-
nec conualesceret, spōdensq́; se illis redditurum, quicquid pro eius supererogauerint ua
letudine. Qui legit intelligat, quoniam hęc parabola restaurationis ac redemptionis hu
manæ modum declarat & ordinem. Descēdit Dei filius per carnis susceptionem in hoc
ærumnosum exilium factus hominum custos atq; redemptor. Agnouit iacentis utriusq;
hominis calamitatem, fouit sacramentorum remedijs ulcera ipsius, portauit super se in
Esa. 53 cruce pendens omnium iniquitates, sicut per Prophetā dicitur: Verè lāguores nostros
ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos reputauimus eum quasi leprosum &
percussum à Deo & humiliatum: ipse aūt uulneratus est propter iniquitates nostras, at-
tritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrę super eū, & liuore eius sanati su-
mus. Solus igitur Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus humani gene- H
ris ualuit mederi languoribus, qui peccatū nullū fecit, neq; in ore ipsius inuentus est do
lus. Quamobrem quia solus inter mortuos ab omni culpa extitit liber, rationabiliter po
tuit infirmi uulnera curare, ipsumq́; pristinæ restituere libertati, quemadmodū in euan-
Ioan. 8 gelio ipse ait: Si filius liberabit uos, uerè liberi eritis. Nā & per ꝓphetā inquit: Ego sum,
Esa. 43 qui deleo iniquitates tuas. Per Esaiā quoq; causam aduentus sui ad nos, & effectū denū
Esa. 61 cians ait: Spiritus domini super me, eo quod unxit me dominus, ad annūciandum man
suetis misit me, ut mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam, &
clausis apertionem, ut prędicarem annum placabilem domino, & diem ultionis Deo
nostro, ut consolarer omnes lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Sion, &
darem eius coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœ
roris. Vidésne ô homo, quid à Deo per mediatorem tuum perceperis? Agnosce quæso
quantū ipse custos te dilexerit & redemptor, qui tanti te æstimauit, ut pro tuorum mede
la facinorū sanguine suo antidotū faceret, quo tuis uulneribus apposito sanareris. Hoc
autem egit, quando pro te mori dignatus est effuso in redemptione præuaricationū tua

rum

A tam proprio cruore, per quam nedum redimeret, uerumetiã potaret te, suoq; inebriaret amore, quo hausto lætificatus clamares & diceres: Calix tuus inebriãs quàm præclarus est domine. Quid igitur retribues domino pro omnibus, quæ tribuit tibi? Quid inquã proprio rependes autori, qui te quæsiuit, inuenit, atq; à dæmonum morsibus te in humeris suis baiulãs redimẽdo saluauit? Poterisne continere te, ut nõ eius admonitionib. obtemperes, qui te tam sedulo hortatur, ut redeas, & cõuertaris ad ipsum? Noli (obsecro) ad uocem ipsius obsurdescere, quemadmodũ populus Hebrçorũ per annos quadraginta fecit in eremo, propter quod offensus dominus omnẽ generationẽ illam peremit in deserto, prohibuitq; (exceptis duobus) ne quisquã eorum, qui obdurauerunt corda sua, in repromissionis ingrederetur terram, patribus eorũ longe antè promissam. Prius uerò quàm illos percuteret, signa ingentia propter ipsos in Ægypto exhibuit, mare rubrum ante eos diuidendo siccauit, insequentes omnes pariter suffocauit in aquis. Manna de cœlo prębuit, de quo eos annis quadraginta cibauit, quatenus ex perceptis beneficijs B uisisq; miraculis erudirentur ad fidem, diuinis in præceptis implendis promptiores, atq; ad tolerantiam aduersorum existerent fortiores. Nam Dei clementia consueuit (ut plurimum) antè electos suos beneficijs ad se trahere, quàm terroribus, quoniam potius amari desiderat, quàm timeri. At uerò post collata munera, post reiteratas exhortationes si obtemperare neglexerit homo, illum terroribus pulsat, flagellis percutit, uarijsq; calamitatibus premit, demumq; obtenebratum atq; obstinatum damnat, quemadmodum Pharaoni & exercitui eius euenisse cognoscimus. Quamobrem ô præuaricatores redite ad cor, ut possitis audire sonitum pulsantis sapientiæ, & ad uos introire cupientis. Reuertimini ô contemptores ad correptionem, uos, inquam, qui à Deo auersi estis, & obduratum habetis cor atq; impœnitens. Exorantis & exhortantis ipsius sapientiæ uerba mentis aure percipite, monitisq; eius saluberrimis assensum præbete, quæ ait: Nunc ergo filij audite me, beati qui custodiunt uias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus uir, qui audit me, qui uigilat ad fores C meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino. Quanta dilectione uos inuitet ad ueniam, intelligite, quãtis suis spiritualibus donis uos locupletare desideret, considerate. Emolliat (quæso) lapideum cor uestrum illius amoris flamma, beneuolentia reuocet, pulchritudo alliciat, promissa erigant, & erogata accendant. Erumpant absq; dilatione oculi uestri lacrymarum flumina, ingeminentur suspiria, uestriq; gemitus compunctionis indices cœlum compleant. Omnis etiam à uobis propulsetur duritia, & perniciosa desperatio repellatur, quæ misericordiæ fontem euacuat, paradisi ianuas claudit, diuinę pietatis exiccat uiscera, indulgentiæ obturat semitas, spei fiduciam adimit, atque bonorum omnium plenitudinẽ perdit. Parobolæ patrisfamiliãs memẽtote, qui contemptus ab ijs, quos ad suã inuitauerat cœnam, seruo suo mandauit dicens, Exi citò in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos compelle intrare, ut impleatur domus mea. Niniuitarum postremo uos inuitet pœnitentia, informet humilitas, confirmet & gratia. D Porro apud Deum nulla est irremissibilis culpa, quum ex cordis synceritate humiliter postuletur uenia. Quid (oro) in peccatrice iustificata fuit, nisi lacrymarum effusio, animiq; compũctio? Fleuit post negationem Petrus, & pristinæ restitutus est gratiæ. Compleuit dominus in his duobus, quod prophetico prædixerat ore: Quotiescũq; ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarũ. Quid delinquẽti hac promissione dulcius? Quid desperato, & uniuersorum flagitiorum pleno amabilius? Quidue ad emendationis bonum dici potuit efficacius? Gemat peccator ex corde, pœniteat ex corde, deprecetur ex corde, & exaudietur. Nulla ueniæ interueniet mora, ubi compuncta est conscientia, quoniã Dei misericordia est paratior ad ignoscendum, quàm ad puniendũ, dicente Psalmographo, Quoniam ira in indignatione eius, & uita in uoluntate eius. Nũquid uolũtatis meæ est mors impij (ait dominus) & nõ magis ut conuertatur & uiuat? Benignus planè est & præstabilis super malitia uestra, duntaxat nõ sit uoluntaria neq; ex studio perpetrata. Huiusmodi nullo modo meretur indulgẽtiã, quoniã quãdiu uiget in animo, diuinę aduersať bonitati. Cęterũ si illius pœniteat hominẽ, parcit Deus, si uerò perseueret in ea, punit tanto grauius, quanto magis patienter tolerat. Nam graui

Marginalia: Psal. 22; Psal. 115; Prouer. 8; Luc. 14; Ezech. 18; Psal. 29

tatē supplicij lōganimitatis expectatione cōpensat. Quamobrē ô tu, q̄ hactenus in tuis B
Rom.2 extitisti sceleribus obstinatus, ne differas conuerti ad dominū, à quo auersus es. An diuitias longanimitatis & bonitatis eius contemnis? Hoc si agis, secundū duritiā tuā & cor impœnitens, thesaurizas tibi irā in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Thesaurizas tu tibi irā, quū despicis diuitias bonitatis Dei, q̄ ad pœnitentiam te inuitat, quam minime ualebis effugere, si neglexeris pœnitere. Nam si iuxta apostoli Petri sententiā Deus
2.Petr. angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudiciū cruciandos reseruari, tibi ne parcet uermiculo & in proximo morituro? Quæ est (oro) dementia tua, ut indignationem Dei non uerearis incurrere, gehennæ metum non habeas, mortē secundā nō expauescas, teterrimūq; inferni carcerē sempiternaliter inhabitare non trepides? ubi uermis eorum, qui aderunt, nō morietur, neq; eorum extinguetur ignis, sed stridor erit dentiū, horrida dæmonum uisio, palpabiles tenebræ, fœtor sulphuris, irreuocabilisq; sententia. Experire (quæso) utrum materialis huius flāmæ uel ad momentū possis sustinere incendiū, si mutilationē membrorū, si carceris squallorē, F
si cætera quæ damnatitijs irrogantur, supplicia. Ista dū certo experimento cognoueris esse intolerabilia, dira, atq; humanæ naturæ inimica, resipisce, plora, de tuis emenda te criminibus, & fructuosam age pœnitentiā, ut nō te inuoluāt peccatorū tenebræ, repentinus nō te inuadat interitus, neq; iudex omniū oris sui uirga percutiat. Tunc clamabis, & non exaudieris, inuocabis, & nō erit qui te liberet. Tibi clausum erit cœlum, à te suffragia fient aliena sanctorum, super te minime lucebit misericordiæ sol, neq; pietatis lucerna illuminabit te, quoniā dū poteras, repulisti eam, teq; gratia ipsius exhibuisti indignū. Aequalē cū uirginib. fatuis excipies sentētiā, q̄ nuptiarum obseratis ianuis sancto caritatis oleo neglecto, nemineq; pro eis interpellāte, ante fores positæ ingeminātes di
Matth.25 cent, Domine domine aperi nobis. Hæc aūt uniuersa deuitabis incōmoda, si sponsi uo-
Matth.24 cē dicētis audieris: Vigilate itaq;, quia nescitis diē neq; horā. Quamobrem redire ad te suadeo tibi, qui hactenus cor impœnitens habuisti, & uigila (quæso) à grauissimo somno præteritorū facinorū. Excute omnē à te torporē, ac manu quadā sanctæ spei desperationis uincula solue, ut facilius possis uolare ad Christū, q extēsis in cruce brachijs ad te G
amplexandū, aperto latere ad te suscipiēdū, inclinatoq; capite ad te deosculandū tuū nimio cum amore præstolatur aduentum. Accede igitur ad eū in spiritu humilitatis, & in animo contrito ad ipsius te uolue uestigia, eius pedes lacrymis laua, exterge capillis, ac
Luc.15 deuotionis unguento liniens dic: Pater peccaui in cœlum & coram te: iam non sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Inde autem nullatenus recedas, donec placatum senties patrem, recipiasq; stollam primam, in manibus anulum, calceamenta in pedibus, atque saginati uituli pascaris edulio. Tunc confusionis & mœroris lugubri indumento deposito, nuptiali uerò ueste ornatus exultationis
Psal.93 & confessionis carmen decantabis & dices: Nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. De cætero autem effectus iustior charismata
Psal.72 meliora percipies, per quæ ex quotidianis eruditus profectib. senties quàm bonus sit Israel Deus ijs, qui recto sunt corde, qui est Deus benedictus in secula seculorū. Amen. H

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI DE CHRISTI CORPORE
Sermo deuotissimus.

HVmanus affectus, quamuis in singulis naturaliter uigeat, est tamen semper ne tepescat, seu deficiat funditus, beneficijs nutriendus. Nā quemadmodū materialis ignis incēdiū pedetentim, nisi unde nutriri ualeat frequenter superadijciatur, minuitur, ita & mutuus mortalium amor, si non crebris beneuolentiæ exerceatur officijs. Sarmentis & oleo accensa perseuerat flamma, & dilectionis affectus humanitatis obsequio eóque dulcius se diligentes conglutinat, quo crebrius præstantiora uicissim fuerint prærogata seruitia. Hinc redemptoris domini nostri Iesu caritatis patet sublimitas. Nam ex impensis beneficijs, quotidianisq; muneribus ignitæ dilectionis ipsius agnoscitur uehementia. Dignare igitur ô homo redire ad te, tacitaq; consideratione perscrutari, quanta tibi Deus tuus conditor & redem-

A & redēptor prærogauerit dona, quatenus ex ipsis intelligas quo te amore diligat, quóue te pietatis amplexetur affectu. Hoc ex numero, hoc luculenter ex beneficiorum qualitate percipies. Nempe si autoris tui dona dinumerare uolueris, arenam maris, guttas pluuiarum, & multitudinem reperies superare stellarum. Si autem qualitatem attēdas, tuam omnino conditionem, tuaq; transcendunt merita. Quippe quum uniuersa ex largiflua opificis summi bonitate proueniant. In huius itaq; tuæ meditationis fronte te statue ante te, ut corporis tui originem, ac animæ rationalis sublimitatem agnoscas. Quis (oro) te condidit? quis antequam fieres, te produxit ad lucem? Nunquid humano fuisti procreatus arbitrio? tuorumq; parentum conceptus atq; formatus ingenio? Erras prorsus, & à ueritatis limitibus nimium deuias, si taliter opinaris. Qui enim nequiuerūt se, te quomodo facere potuerunt? Qui enim uerbo suo sempiterno condidit omnia, illos pariter fecit & te. Prophetam confitentem audi: Manus tuæ, inquit, domine fecerūt me, et plasmauerunt me. Fecerunt utiq; prius de limo, deinde plasmauerūt in utero, quatenus Iob.10
B notificarent uniuersorum deum esse autorem. Vtrunq; diuina testantur eloquia. De institutione nanq; primi hominis sic legitur: Formauit igitur dominus deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animā uiuentē. In persona uerò cunctorum quid beatus Iob loquatur obserua: Memento quæso, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me. Nōne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnib. uestisti me, ossibus & neruis compegisti me. Ipsum quoq; dominum per Prophetam eadem perhibentem attende: Priusq; te formarē, inquit, in utero, noui te. Signanter ait te formarē in utero, ne aliū q̄ ipsum tui corporis crederes esse factorē. Te igitur deus de humano ac uilissimo semine matris tuę formauit in utero, corporis organum distinxit per partes, diuisit artus, sensus disposuit, singulisq; propria indixit ministeria, ut non esset schisma inter eos, sed compago indissolubilis, amoris uinculū, unitatis exēplum, dilectionis forma, decus sapiētię, & corporis ecclesiæ similitudo uel optima. In ipso aūt corruptibilis corporis uasculo, per quod plurima uales elicere rudimēta uirtutū, rationalē infudit spiritū, qui nō solū corporis uegetaret organū, uerumetiā conditorem propriū intelligeret, atq; diligeret. In ipso dei fulget sapientia, quoniam illius præclaram gerit imaginē, quam in creationis suæ sumpsit initio. Quum enim totius trinitatis cōsilio plasmari debuisset homo, dictum est: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Non de corpore ipsius ex limo cōposito dicitur, sed de intellectuali spiritu, qui immortalis effectus est, spiritualis naturæ insignis, beatitudinis capax, æternitatis amator, corpora omnia, siue terrena, seu cælestia ingenta dignitate transcendens. In hac parte idem homo cæteris est prælatus animantib. quæ superficiem habitant terræ, uel in aquis & aere sentiendo uiuūt. Hoc diuinus perhibet sermo, qui homini formato inquit: Crescite, & multiplicamini, & replete terrā, & subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuersis animantib. quę mouentur super terram. Hinc insolentia damnatur mortalium, qui in hominibus cōtra conditoris legem, & iura naturæ uolunt sibi uendicare primatum, quum animantib. so- Gen.2 Iob.10 Hier.1 Gen.1 Ibid.

D lum irrationabilibus prærogatiua dominandi eisdem concedatur ex munere. Ceterum quia necesse est, ut etiā in hominib. sint, qui pręsint, et alijs imperent, ne fiat cōfusio, quę ex inordinatione causatur: Sic præesse debent, quibus regiminis onus iniungit̄, quatenus humilitatis & humanitatis minime prætergrediant̄ limites, sed mortales delictorū fasce obrutos, passionib. deditos se esse agnoscant, illisq; similes, quib. prælati sunt & si nō officio, seu ministerio, certe tamen natura & conditionis ordine. Non enim aliā calcant terrā, alium spirant aerē, altera solis perfruunt̄ luce, alium ue deū isti habent, q̄ illi qui gradu inferiores sunt. Persæpe aūt contingit, ut coram deo meritis præcellāt, & præstantiorib. donis spiritualibus fulgeant, qui famulantur, q̄ qui imperare uidentur. Non personarum acceptor est deus, nec cuiuspiam cōsiderat dignitatem, carnis prosapiam, & honoris præsidentiam, sed uirtutes, sed desideria, sed cordis simplicitatem, sed innocentiam uitæ. Quamobrem nullus se extollat de munere, nemo ex prælatione intumescat. Studeat uerò quisquis primatus recte cupit honorem, absq; honoris concupiscentia alijs sublimior esse uirtutibus, & cæteris sanctitate præcellere. Huiusmodi principādi ardor gratissimus est Deo, nec tamen hominibus onerosus, qm̄ qui sic præeminet, se

cunctorum arbitratur esse minorem, seq; ex humilitate interius deijcit, & si non semper E
Sap. 6 exterius. Nouit quidem periculum præsidendi, eloquio dicente diuino: Iudicium durissimum fiet in ijs, qui præsunt. Nouit, inquam, infirmitatem propriam, humanam conditionem, elationis iacturam, humilitatis gratiam, ipsiusq; fastigium. Sciens igitur quoniã ante ruinam exaltatur cor, & abominabilis est deo omnis mente sublimis, magnopere honoris refugit cathedram, alijs imperare formidat: seq;, ut honorabiliter eleuetur, humiliat, concupiscitq; ex corde abiectus esse coram dño, & in oculis hominum, magis q̃ ex elatione damnatus in fascibus dignitatum, habitare in tabernaculis peccatorũ. Verũ istiusmodi, etsi ex imposito pastoralis curæ regimine, contingat nõ habere in terra, præsidentem sibi uniuersis nihilominus dominantem deum fideliter ueneratur in cælo, intelligẽs proculdubio, nedum quod habet, uerumetiam ab illo percepisse quod est. Honora itaq; ô homo conditoris tui, quam in te gestas, imaginẽ, spirituale ipsius excole tẽplum, quatenus in te suam depuratam similitudinẽ diligat, reformatam agnoscat imaginẽ, atq; unà cum patre suam delectabiliter apud te instituat mãsionem. Ad hoc quippe F
fecit te, teq; ideo dñs deus tuus præstitit tibi, nõ ut tuus, neq; alterius, sed ut esses suus, tecũq; inseparabiliter habitaret. Sane sibi de te retinuit principatũ, ut semper eum, à quo factus es, decenter honorares: illum timeres, qui supra te est, ipsumq; toto corde diligeres, à quo non solum creationis excellentiam, sed & uniuersi famulatum suscepisti. Corporum nempe cælestium, solis uidelicet, lunæ, stellarumq; tibi splendorem exhibuit, tribuit ministerium, obsequium præstitit, & eorum tibi delectabilẽ satis prærogauit aspectum, quatenus tot amoris facibus tuum accenderet cor, quo radiantium syderũ decore tuum oblectaret obtutum, terræ fœcunditatem, pomorũ species, amœnitates nemorum, herbarum uirtutes, uernantium rosarum fragrantem suauitatẽ & florũ, concentus auicularũ harmonicos, diuersa quadrupedũ genera, proprietates eorũ. Et quicquid natat in flumine, uiuit in aquis, mouetur in gurgite, seu æquoris profunda perlustrat, instituit, ut tibi in alimentum essent corporis, tuæ fierent peregrinationis adminiculũ, solatium uitæ, impensæ caritatis exemplum, tuimet documentũ, honoris tui indicium, atq; G
omniũ conditoris speculum ualde perlucidũ. Bona igitur naturæ, creaturarũ munere, & uniuersi ordinẽ beneficiũ tuũ esse cognosce. Illo utere ad salutem, ad profectum exerce, cõtemplare pro gaudio. Te usus doceat, suadeat ratio, uisibilia, & inferiora sui famulatus tibi testentur finem, quatenus in illis dona tui plasmatoris intelligas, ipsumq; intẽtione assidua laudare non desinas. Dedit itaq; inferiora, dedit & superiora, corporalia & spiritualia, ut ministrent tibi. Sic enim de spiritualibus, id est angelicis spiritibus Pro-
Psal. 103 pheta loquitur, dicens: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentẽ, facit (inquit) spiritualem naturam angelos suos, uidelicet nuncios, & ministros in præ-
Heb. 1 destinatorum obsequium. De hoc & Apostolus ait: Nõne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Nequaquã autem propter se diriguntur, quoniam eorum nequeunt augeri merita, neq; minui, sed ob salutem illorum, qui per gratiam regni cælestis hæredes sunt facti, & perpetuæ felicitatis percipiunt donum. Istis specialiter angelorum impenduntur ministeria, ne Satanę H
seducti astutia, siue carnis illecti blanditijs aberrẽt, & à ueritatis semita gressus reflectãt mentis. Hinc est quòd eos in huius peregrinationis naufragio, ne periclitentur, protegunt, præbent consilia salubria, deprecantium orationes perferunt, coram deo offerũt uota, supplicationes impetrant, reportant gratiam, torporem excitant, de ignotis erudiunt, instruunt ad certamen, spirituales arcent nequitias, excitant ad uitam, atq; indeficientem imbecillitati humanæ custodiam exhibent. Cuncta ergo quæ creata sunt, siue cælestia, siue terrena homini ad profectum sunt præstita, ipsiusq; esse censentur. Vn-
1. Cor. 3 de Apostolus hoc denuncians ait: Omnia uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cæphas, siue mũdus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura. Omnia uestra sunt, uos autẽ Christi. Perpendis ne, quàm honorabiliter sublimatus sit homo, cui uniuersa sunt tradita? Cælum, tellus, maria, flumina, elementa, & omne quod graditur super terram, ex illa gignitur, aut spirat in lymphis, uel uiuit in cælis, ut sunt angeli, archangeli, uirtutes, principatus, & potestates. Vniuersa hæc hominum saluti, & præcipue prædestinatorum inseruiunt, tametsi spirituale ex his ignorent elicere commodum. Nam quemadmo-

A admodum sol, quum radios suos diffundens per orbem non minus lucem mortalibus subministrat, dum ab illius splendore se sponte subducunt, quàm quum ipsa delectabiliter perfruuntur, ita nec creaturarum numerositas à proprio deficit ministerio, quando rectus earum negligitur usus, sicut quum ad gloriam dirigitur conditoris. Nempe quæcunque facta sunt, impositum sibi exercent ministerium ea, qua sibi ab autore indictum est, lege: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit misericordiæ suæ imbrem super iustos atq; iniustos. Nemini subtrahunt iniūctum pietatis officium, nullumq; discernunt peccatorem nec sanctum, sed omnibus uniformiter prodesse uelle noscuntur, quamuis electis tantum proficiant in caritatis augmentum. Reprobis uerò ad ingratitudinis eorum iudicium, eorumq; iustæ damnationis testimonium. Quamobrem sicut legitur, pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Pugnabit (inquam) ministerij sui obijciendo dona, eorumq; abusus improperando delicta. Tantorum igitur criminum illos reos esse conuincet, quantorum beneficiorum eosdem inūB nuabit extitisse ingratos. Cæterum si creaturis male utendo damnabiliter delinquunt, quid (quæso) arbitrandum est, quando proprium repellunt autorem? Præmeditetur itaq; peccator & malus, quid in iudicio suo sit responsurus factori, qui tam præcelsa, tamq; innumera illi creaturarum prærogauit obsequia. Habebit aduersum se creaturarum spirituales uoces, habebit angelorum archangelorumq; ministeria. Illum accusabunt dæmonia, arguent scelera, damnabit conscientia, Christiq; iudicabit humanitas. Ipsa est quæ irreprehensibilis æquitatis lance quemadmodum ad æternæ patriæ mansiones prouehet iustos, sic ad interitum sempiternum demerget iniustos, qui illius neglexerunt gratiam, contempserunt membra, beneficia conculcarunt. Quāquam enim ex creaturis homo immensa caritatis ac beneuolentiæ perceperit dona, peramplius tamen ab ipso mediatore dei & hominum Christo humanitate mediante suscepta. Porrò quum deus esset Verbum apud patrem, sine initio genitum, coæternumq; gignēti, propter homines factus est homo, utiq; uisibilis, passibilis, mortalisq;. Non amittens quod C erat, factus est quod non erat, ut quod perierat, inueniret, sanaret semineccem, illuminaret cæcum, discordemq; conditoris sui reuocaret ad pacem. Quāobrem in eius ortu infantilibus mēbris, quum uilibus adhuc inuolutus esset in pannis, exultātes angeli decātauere, dicentes: Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In Luc. 2
signum ergo fœderis sempiterni humanam, quæ inobediēdo deliquerat, in unitate personæ absq; peccato assumpsit naturam, per quam uniuersæ mortalitatis aboleret culpā, esset concaptiuus, fieret & redemptor. Redemit plane nos de seruitute diaboli, nō corruptibilibus auro uel argento, sed precioso suo sanguine, quē abunde pro peccatis nostris effudit in ligno. Sic quippe dilexit nos, ut tanti nos emeret, atq; de alienis amicos, & de auersis faceret filios, suoq; corpore pasceret, ac proprio cruore potaret. Quod autem susceperat propter nos, in peregrinationis solatium, in dilectionis signum, in mysterium credulitatis, in testimonium miserationis, in pignus fœderis, in fraternitatis uinculum, & in precium nostræ redemptionis exhibuit. Se nanq; uisibilem, se in altaris mēD sa manducabilem fecit. O preciosum conuiuium, ô sacrosanctum mysterium omni admiratione dignissimum, in quo uerus deus & homo continetur Christus, manducatur, & bibitur. Manducatur (inquam) nec laceratur, bibitur, & minime mutatur, sed ipse perseuerat, ut est. Nullum diuinitatis, seu humanitatis suæ patitur detrimentum, quum dentibus premitur, attrectatur manibus, loco circumscribitur mortali copulatur corpori, diuersisq; in ecclesiis consecratur. Est enim idem in numero, ipse in gloria, non mutatus in essentia, non minoratus in forma, non multiplicatus in specie, neq; passibilitati, dum percipitur, est subiectus in carne. Totum quod in eo est, diuinum est, quoniam creata cuncta transcendit. Illud corporis non capit sensus, ratio nō concludit humana, neq; mortalium penetrat intellectus. Operatur in eo Verbum, non per angelorum, sed per mysterium sacerdotum, mediante fide, ecclesiæ seruata forma, in panis uiniq; substātia, eum sacramentalium prolatione uerborum. Frequētatur autem in ecclesia, ut iustis gratiam, peccantibus ueniam, debilibus robur, lætitiam mœstis, diligentibus exultationem, nutantib. spem, credentibus pacem, uictoriā certantibus, captiuis libertatem, atque defunctis conferat requiem. In ipso autem thesauri reperiuntur plurimi, munera

copio-

copiosa, spirituales deliciæ, mirabilia maxima, sacra mysteria, Dei hominisq; persona. E
Non aliud accipit malus, quàm bonus: nec iniustus, quàm iustus, sed aliter sumit. Neq; enim spiritualiter, sed tantum sacramentaliter malus. Bonus autem utroq; modo percipit Christum. Tantæ siquidem dignitatis, tantæq; excellentiæ esse probatur, ut in eo ipsa etiam angelica natura miretur, ueneretur sub accidentibus Christum, diuinam in sacramento maiestatem colat. Gaudeatq; uehementer esse cum hominibus deum. Ecce, inquiunt inter se, tabernaculum dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum deus. Est plane nobiscum deus, remotus tamē per speciem, propinquus uerò per fidem, & presens per sacramentorum sui corporis et sanguinis ueritatem. Remotum in eo per speciem dixerim deum, quoniam aliud uides, aliud autem in ipso est. Vides accidentia sine subiecto, quum ibi sit ueraciter Christus
Eph. 3 dei & hominis filius. Quod uerò per fidem propinquus sit, audi habitare, inquit Apo-
Act. 17 stolus, Christum per fidem in cordibus nostris. Alibi quoq;: Nō enim est Deus lōge ab unoquoq; nostrum. In ipso sumus, uiuimus, & mouemur. Quid uerò præsentius esse po F
Matth. 28 test eo qui ait: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem secu
Matth. 26 li? eius præsentiam uis in hoc sacramento cognoscere? Accipite, inquit, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Ne igitur errares in fide, & à ueritatis semita deuians male de Christo in hoc sacramento sentires, se dedit in cibum, quum adhuc esset passibilis, quum uideretur, quum tangeretur, quum agnosceretur, quum præsens loqueretur. Non aliud quàm corpus meum, inquit, uobis trado, non in aliam mutatum speciem, neq; immortale, aut impassibile effectum, sed de substantia uestra assumptum, quod pòst paululum impiorum tradetur manibus ad ligandum, flagellandū, conspuendum, crucifigendum, occidendumq;. Hoc utiq; corpus in hoc sacramento percipimus. Cæterum ad roborandum credulitatem fidelium nullum præter se huius institutorē uoluit fieri sacramenti. Non prophetam, non patriarcham, non iustum, nō angelorū quēpiā, siue de inferiorib. siue de medijs, siue de superiorib. Ipse plane illud instituit, qui semetipsum tradidit, cuius eloquia uerissima sunt, cuius sapiētia falli nullatenus po G
Mar. 13 test, cuius ue sententia mutari nequit, ipso perhibente, qui ait: Cælum & terra transibūt, uerba aūt mea non præteribunt. Quo nam modo esse ualet, ut falsum loquatur ueritas,
Mal. 3 derideat sapiētia, immutetur deus, qui per Prophetam ait, Ego sum deus, qui nō immutor. Hoc est corpus meum inquit deus sapientia & ueritas. Nulla igitur humanis mentibus inesse debet infidelitatis ambiguitas, quando deus solus istud perficit mysterium. Nempe qui uerbo suo potuit uniuersa creare ex nihilo, ualet corpus suum absq; sui detrimēto præbere in cibum, quatenus in ipso maiestatis suæ insinuaret potentiā, dilectionis affluentiam, sapientiæ suæ thesauros, misericordiæ uiscera, delectabilemq; humanitatis suæ præsentiam. Tale profecto munus decebat, ut tribueretur ecclesiæ, quæ summæ innititur ueritati, ardenter diligit, sperat promissa, inuisibilibus pascitur, futura credit, quærit cælestia, atq; sempiterno dei uerbo fidei ascensum præbet, quemadmodum
Psal. 17 de ea per Prophetam dominus inquit: Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. In auditu auris obediuit mihi. In solo quippe auditu auris Verbo obedit sancta ecclesia de H
gentibus congregata, quum hoc sacramentum simpliciter credit. Non enim ex uisu, gustu, odoratu, uel tactu percipitur fides, sed ex auditu tantum. Auditus autem per Ver-
Matth. 26 bum Christi perhibentis: Hoc est corpus meum. Habet itaq; in sacramento hoc fides fundamentum stabile, autoritatem diuinam, uirtutem Verbi, oracula prophetarum, figurasq; legales, in quibus credulitatis suæ spiritualem superædificat domum. Quamobrem nequaquam ambigere fas est, ubi tantorum testium commendatur assertio. Cæterum si in ore duorum uel trium testium mortalium, qui ualent ficta, aut falsa proferre, stat omne uerbum, iuxta diuinæ legis eloquia, quanto magis in asseueratione cæle-
Ioan. 5 stium testium, qui nequaquam mentiri possunt? Tres sunt (inquit Ioannes) qui testimonium dant in cælo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Tota siquidem beata trinitas, quum institutioni sacramenti huius testimonium perhibeat, ipsius pariter sacrificij ueritatem cōmendat. Memorare, quæso, quid in euangelio sancto pater de cælo clamet, quid ue apostolis dicat de filio suo, dn̄o uidelicet Iesu. Hic est, in-
Matth. 3 quit, filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. His paucis nedū sacramen-

A cramento uenerando, uerumetiam Christi operibus, cunctisq; sermonibus ipsius omnipotens pater testimonium præbuit. Verbi autem testimonium est, quando illud passioni proximus instituit, quando accepit panem in manibus, fregit, & ait: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Quando etiam per benedictionem sanctificato uino, quod in calicẽ fuderat, ait: Hic est sanguis meus noui & æterni testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Spiritus uerò sancti uis nosse testimoniũ? Ex uaticinijs quippe prophetarũ, & priscæ legis figuris id sufficienter inuenies. Verum si in exordio nascentis ecclesiæ obserues qualiter post spiritus sancti aduentum sacramentum hoc frequentari cœpit, proculdubio ipsius paracliti illud testimonium fuisse percipies. Sic enim habes: Quotidie quoq; perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panes sumebant cibum cũ exultatione, & simplicitate cordis collaudantes deum. Experientia igitur deuotionis sanctæ, & exultatione spiritus, quæ in sacramenti huius perceptione gustatur, notissimum Matt. 26 Act. 2

B almi spiritus noscitur esse testimonium. Porro dum Eucharistiam accipis, accidentia uides, panis ac uini saporem sentis. Vnde, oro, si panis & uini substantia est, & nõ corpus Christi, ex hac cibi modicitate & potus tanta in anima & corpore prouenit fortitudo, interioris hominis innouatio, caritatis diuinæ feruor, spiritualis suauitatis iucunda libatio, intimæ pacis affluentia, æternorum amor, desideriũ proficiendi, uirtutũ cõcupiscẽtia, & gratiarũ actionis ignita exhibitio? Ex huius sumptione deuota cessant odia, contentiones sopiunt, dirimuntur lites, uitia displicent, diligitur pudicitia, terrena uilescũt: efficiturq; homo alius, non per naturam, sed per gratiã, mutatusq; totus in melius. Cõpescit linguam, amat silentium, orationi uacat, fraternitatis custodit unitatem, cordis sectatur munditiam, & quicquid deo placere cognoscit. Istiusmodi spirituales profectus non aliunde proueniunt, quàm ex sancti spiritus bonitate, Christiq; amabilis pręsentia, qui in sui corporis sacramento tam mirifice operatur, non tamen uniformiter, sed iuxta dispositionem uniuscuiusq; sumentis, ipsiusq; miserẽtis Christi. Et hic dixerim iustis &

C sanctis, qui à mortali contagione immunes sunt. Nam immundi ac scelesti, quoniam à Deo alieni existunt, horum nil sentiũt, quin potius ex communione sancta deteriores fiunt, quod Apostolus considerans singulos quosq; fideles ad congrue sumendũ hortatur, inquiens: Probet autẽ seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus dñi. Iudicium sibi non dño manducat iniquus & malus, dum ex incuria, seu mentis cæcitate à cæteris cibis non discernit corpus Christi, dum pręsentem dñi maiestatem in sacramento hoc minime ueneratur, dum incredulus, & pollutus præsumit contingere sancta atq; immaculata mysteria. Iudã imitatur huiusmodi, qui percepta panis intincti buccella sceleratior factus à conspectu ueri luminis se absentando fugit ad tenebras, quatenus conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indigne præ cæteris delicta grauiora committũt, & pertinaciores in malo, atq; ad emendationẽ uitæ tardiores sunt. Quónã modo in sceleríb. non excellũt alios, dum regẽ gloriæ, atq; uniuersorũ 1. Cor. 11

D conditorẽ contẽnunt, & irreuerenter tractant? Nẽpe qui tales sunt, si sacramenta cælestia, Christi corpus uerũ, eiusq; sanguinẽ esse non dubitãt, qua temeritate, qua ue impudentia, tremendã in se nequaq; uerentur percipere maiestatem? Scelus hoc grãde est, & nefas pessimum. At si increduli sunt, deumq; in sacramento negant esse pręsentẽ, quem in cæremonijs colere uidentur, uerbis fatentur, circumstantibusq; adorandũ exhibent, utiq; diabolo peiores censendi sunt, & supra modum peccant, dum diuinitatis honorẽ, modicitati panis, & uini, quãtum ex ipsis est, populis impẽdere faciunt. Prophani quippe sunt, & membra diaboli, qui ob altissimi contemptum idololatrię ritum instituit, per quod totum penè humanum genus à ueri Dei cultura subduxit. Propterea horum (nisi resipuerint) erit dãnatio, & in inextinguibilis gehennæ mittentur incendiũ. Porro tales obduratum habentes cor, obtusumq; mentis auditum, quamuis admoniti, quanquã comminatione perterriti, seu etiam utcunq; deuotione gustata prouocati, difficile corriguntur. De ipsis potissimum qui diuinam sortiti gratiam tepefacti sunt, & insensibiliter sacrosancta tractant mysteria infideliterq;. Apostolum arbitror dixisse, quando ait: Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæleste Heb. 6

&

& participes facti sunt spiritûs sancti, gustauerunt nihilominus uerbum dei bonum, uir- B
tutesq; seculi futuri, & prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam, rursus crucifigen-
tes sibimetipsis filium dei, & ostentui habentes. Attamen neq; huiusmodi funditus de-
sperandi sunt, quoniam diuinæ bonitatis ac misericordiæ thesauri immensi sunt, incom-
prehensibiliaq; iudicia. Vocatus est Saulus sæuissimus persecutor, & factus est Paulus
eximius gentium prædicator. Publicanus Leui alieni raptor electus à domino euange-
licæ dignitatis atq; apostolatus adeptus est gradum. Mulier quoq; immunda & famosa
peccatrix suorum scelerum maculas detergendo carissima discipula effecta est Christi.
Quamobrem nemo de misericordia dei desperet, neq; pro uenia consequenda diffidat.
Cæterum nullus de se præsumere audeat: nec de omnipotentis dei bonitate delitescen-
do confidat. Vtrunq; malum est, deoq; odibile: deserta uidelicet humilitate confidere,
atq; neglecta iustitia uelle in sui conditoris miseratione respirare. Regium autẽ iter est,
quo ad æternę felicitatis conscenditur gaudium cum spei fiducia diuinis semper obtẽ-
perare mandatis. Nam spes (prout à senioribus definitum est) certa expectatio est futu- F
Psal. 36 ræ beatitudinis ex dei gratia, proprijsq; proueniens meritis. Spera (inquit Propheta) in
domino, & fac bonitatem. Iterumq;: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domi-
Psal. 4 no. Superuacue igitur in Deo sperare conuincitur, qui sine operum bonorum exercita-
tione diuina se credit posse fruitione lætari. Ista duo, bene scilicet agere, & sperare, quã-
uis omnibus, præcipue tamen sacerdotibus congruunt, qui sacris altaribus iugiter assi-
stẽtes, sacrificium uituli saginati altissimo immolant medullatum. Infidelitatis pręterea
à se excutiant albuginem, carnalisq; concupiscentiæ detergant maculam, ne gratissimũ
munus Deo offerentes ipsi displiceant. Conscissis uestibus, & aspersis sanguine, quæ in
combustione erunt, uenerandis altaribus appropiare formident, ne ultionem domini
promerentes, escam uitæ manducent ad mortem. Impunis etenim esse nõ poterit, quis-
quis mysteria diuina polluta mente tractauerit. Sacro nanq;, sicut nouimus, referẽte elo
2. Reg. 6 quio dira animaduersione percussus est Oza, qui temerario ausu inclinatæ fœderis ar-
cæ manum præsumpsit extẽdere. Porro si à domino imperatum est Mosi, ut bestia, quæ G
montem tangeret, obrueretur lapidibus, diuinum ualebit euitare iudicium, quicũq; be-
stialiter degens ad spiritualem Dei montẽ minime formidabit accedere. Est plane Chri-
stus mons excelsus & uerus, coagulatus & pinguis, in quo Deo optimo inhabitare cõ-
placuit. Cui milia milium angelorum astare, & decies centena milia ministrare perhi-
bentur. Est etiam altare, super quod sacrosanctum Christi corpus mystice immolatur,
mons spiritualis, sublimis, atq; præcipuus, in quo patriarchæ Abrahæ filium suum offer-
ri iubetur. Quanta autem circa eundem, maxime tempore quo sacrificiũ memoratum
conspectui præsentatur altissimi, sit angelorum archangelorumq; frequentia, mortaliũ
nemo ualet edicere. Lætantur quidem tunc plurimum, si sumentis ac ministrantis men-
tem agnouerint non hæsitantem in fide, neq; conscientiæ onere prægrauatam, sed ele-
uatam in excelsis, humilem in se, ab euagationibus alienam, caritate feruidam, deuotio-
ne refertam, exorantem pro populo, Deum laudantem, iubilantem in spiritu, & suauita-
te quadam pij amoris super suum innixam dilectum. Congratulantur, inquam, sponsæ H
sponsi thalamum introgressę, foris absq; inuidentia ulla persistunt, & domini sui pręsto-
lantur discessum. Venerantur sacrum illud spirituale connubium, dignationemq; mirã-
tur sponsi, & pro collata sponsæ exultant gratia, quoniam eidem perfectæ dilectionis
uinculis colligati illius proprias arbitrantur fore delicias. Nullum equidem liuorem in
se ualent admittere, quantumcũq; delectabiliter se hominibus communicet Christus,
quippe quum nihil detrimenti de percepta iam gloria patiãtur, sed absq; intermissione
beatifica uisione fruantur. Cæterum quemadmodum gaudio replentur & pace pro de-
uota celebratione iustorum, illosq; ut suos conciues diligunt: ita proculdubio contra
eos indignantur, qui sine sui probatione cum ariditate cordis, & mentis dubietate do-
mini Dei sui audent sacramenta contingere. Equidem à talium se auertunt consortio,
ipsorumq; orationes despiciunt, utpote Deo odibiles, ac sibimetipsis contrarias. Stu-
pent tamen, & diuinam super eos glorificant patientiam, protelatãq; iustæ animaduer-
sionis sententiam. Nec ab re. Si quis enim dicente Apostolo templum Dei uiolauerit,
illum destruet Deus. Quid de his arbitrandum est, qui sceleribus onerati absq; ulla de-
uotionis

A uotionis ueneratione ad dei & domini sui mensam spiritualem audet accedere, corpus ipsius sumere, pollutis interioris hominis manibus, atq; animo infrunito & irreuerenti mysteria sacrosancta tractare? Redeant huiusmodi præuaricatores ad se, & cum maxima cordis humilitate se defleant. Sic plorent errata præterita, ut de cætero lugenda nõ agant. Carnis & spiritus sui renes iuxta domini sanctionem continentiæ cingulo complectantur, desiderijs cælestibus, ac pio deuotionis affectu animæ suę pedes, ut calceati sint, muniant, dominicam passionem, quæ in sacramẽto hoc mystice celebratur, memoriter teneant, laudabilis compunctionis emittant gemitus, atq; ad boni operis perseuerantem exhibitionem, perfectionemq; uirtutum ignito amore se parẽt. Sic quippe azimos panes cum lactucis agrestibus manducantes, atq; calceamenta in pedibus, baculosq; habentes in manibus, antiquum paschæ olim mandatũ in lege solenniter celebrarunt. Sic, inquam, expurgato omnis malitiæ fermento ueteri cum profectu suo, & angelorum beneuolentia agnum sine macula anniculum comedent. Sane ex iniuncta percipient gratia, quàm bonus Israel deus sit ijs, qui recto sunt corde, quanq; suauis & mitis, multæq; misericordiæ omnibus se in ueritate poscentibus. Tunc eorum luctus conuertetur in gaudium, in meridiem nox, atq; in dulcedinem sanctam ariditas cordis, adeo ut festiua exultatione referti diuinis intendant laudibus, & sua ardẽtissimo amore deo uota persoluant. Efficiuntur isti nonnunquam qui erant nouissimi, primi. Quoniam quẽadmodum in ipsis delictorum abundauit malitia, ita superabundat gratia. Hæc plane sunt miserationis tuæ laudabilia opera domine Iesu, qui neminem, quamuis letalib. criminibus obnoxium perire desideras. Hinc tua mediante gratia, nedum defunctos simpliciter, uerumetiam quatriduanos in delictorum tumulo iacentes, atq; fœtentes ad spiritualem uitam reuocas, tuaq; illos participatione sacra efficis dignos. Te nanq; illis in animarum & corporum refectione pio amore communicas. Quid autem melius te dare potuisti, qui summum es bonum, quo nil præstantius, nihil probatur esse perfectius? Es quippe sempiternum Verbum, in quo uiuunt omnia, per quod elementa cũcta subsistunt, dei unigenitus, patris sapientia, splendor gloriæ, & inuisibilis imago bonitatis ipsius, fons uitæ, creaturarum principium, angelorum conditor, hominum plasmator, atq; redemptor. Tua etenim prouidentia gubernãtur, quæ in cælo, & quæ in terra sunt, quoniam abs te artifice peritissimo sunt facta, nõ tamen de materia aliqua informi, seu formata, sed per te in sinu patris felicissime quiescentem. Quiescẽtem, inquam, nõ post laborem ad captandam requiem, neq; ab uniuersi regimine cessantem, sed in ipso genitore tuo, quemadmodum ille in te, essentiali ter permanentem. Vnum siquidem cum illo es, unus deus, una substantia, una diuinitas, maiestas una, in personis diuisa, sed in potestate, æternitate, bonitate, sanctitate, identitate æqualis. Aequalem te patri & spiritui sancto dixerim, beatam consubstantialem et indiuiduam trinitatem, quia nec pater, aut paraclitus maior te, neq; pater uel tu spiritu sancto dignior, nec paraclitus genitore seu genito noscitur esse posterior. A patre sine initio secundum diuinam naturam es genitus, dicente Euãgelista: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & deus *Ioan. 1*
D erat Verbum: Hoc erat in principio apud deum. Et pater per Prophetam: Eructauit, inquit, cor meum Verbum bonum, dico, &c. De matre autem secundum humanitatis su- *Psal. 44*
sceptam formam in temporis plenitudine homo perfectus es natus. In ea quippe natura, qua æqualis es patri, inuisibilis, impassibilis, & immortalis agnosceris, nullius egẽs, nullum pateris detrimentum, quoniam tuæ cuncta obtemperant uoluntati. Præcellis uniuersis, concludis omnia, abdita penetras, remota prospicis, profunda rimaris, attingis à fine usq; ad finem, fortiter & suauiter uniuersa disponis. Cæterum secundum naturam assumptæ mortalitatis esuristi, sitisti, doluisti, fleuisti, tentationes, contumelias, flagella, sputa, alapas, mortemq; perpessus es. Illud quippe corpus, quod recubuit in pręsepio, Mariæ requieuit in gremio, uerissime in hoc tuo sacramẽto percipimus. In propria quidem natura, sed sub alia specie, non autem absq; maximo sapientiæ tuæ mysterio. Quis hominum non expauesceret humanam carnem, eiusq; cruorem manducare & bibere? & potissimum dei, & domini sui innocentis et sancti? Huiusmodi escam mortaliũ perhorrescit natura. Dedit igitur ipse dominus carnem suam, & sanguinem sub eisdem speciebus, quas humanus appetit gustus. Atq; conficiuntur ex multis, quatenus non so-

lum sacramentum, sed & res sacramenti ibidem figurata noscatur, quæ est corpus Christi mysticum ex fidelium numerositate compactum. Ibi nanque est sacramentum tãtum, species uidelicet uisibiles, atque palpabiles. Est & res tantũ, corpus scilicet mysticũ, quod est prædestinatorum ecclesia, quæ ad corpus Christi pertinet. Verum sacramentum, & rem sacramẽti dixerim esse uerum corpus Christi natum ex uirgine, quod sumimus ad salutem, si tamen pertinemus ad illud, sumusque membra ipsius sensificata, & uegetata à spiritu eius. Opportune igitur satis sub panis & uini specie accipimus sacramentũ hoc, & rem ipsam, id est, corpus Christi, ut merita aggregentur fidei, quæ argumẽtum est nõ apparentium. Videt qui sumit aliquid, & aliud credit, quo nil excellentius, nihil esse potest maius. Intuetur, inquam, uisibiles species panis & uini, & sub ipsis inuisibilẽ credit deum, quòd corpus suum nedum in solatium, & præsidium peregrinationis nostræ exhibuit, uerumetiam in cibum, precium præmiumque. Cibum utique in sacramento, preciũ in cruce, & in cælo præmium. O ineffabilis dignatio conditoris. O stupor indicibilis caritatis. Quis non contremiscat? quis non cum exultatione miretur sub accidẽtibus modici panis & uini fideles deum & hominem manducare & sumere? Sanę nunquam ausus fuisset homo talia petere, sed neque cogitare, quoniam hoc misericordiæ opus omnẽ mortalium supereminet dignitatem. Equidem donum istud Propheta longe ante con-

Psal. 110 siderans modo consueto cum admiratione dicebat: Memoriam fecit mirabiliũ suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Misericors utique dominus in se, & nostri miserator, corporis sui sacramentaliter escam præbens suorum quæ præcesserant, mirabilium specialem nobis uoluit exhibere memoriam. Nónne mirabile caritatis indicium extitit, quòd Israeliticus populus ex Aegyptiaca seruitute exiturus per esum agni, percutientis angeli euaderet cladem? Quòd in deserto idem populus constitutus per annos quadraginta quotidiano mãnæ pabulo nutriretur? Quòd Mosi uirga percussa bis petra largifluæ adeo emanarent aquæ, ut sitientis populi ardorẽ extingueret? Quòd Propheta subcineritium comedens panem in fortitudine cibi illius dierum quadraginta perageret iter? Mirãda prorsus hominibus, quę deus nationi exhibuit Hebræorum, munera extiterũt, ut per ipsa agnosceretur, coleretur, diligeretur: & tamẽ umbræ fuerũt, quas miramur. Peramplius igitur ueritatem miremur, cuius illæ umbræ fue-

1. Cor. 10 runt, quatenus credamus, ueneremur, & laudemus. Apostolum de his disserentem audiamus: Nolo (inquit) uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes baptizati sunt in nube & mari: & omnes eandam escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberũt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Eandem ait, manducauerunt escam, & potum biberunt noui & ueteris testamenti patres, quanquam in umbra ueteres, & sub gratia fideles. In ueritate plane umbra erat, quod egressurus de Aegypto populus Hebræorum à domino per Mosem in mandatis accepit, ut familiæ singulæ sumerent agnum anniculum sine macula, illumque assarent, atque de eius sanguine utrumque domorum suarum linirent postem, ne percutiente angelo primogenita Aegyptiorum cum eisdem pariter interirent. Vmbræ uerò huius uis agnoscere ueritatem? Agnus iste anniculus absque ulla contagione delicti Christus est dominus, Dei &

Ioan. 1 hominũ mediator, cui Ioannes testimoniũ perhibuit dicẽs: Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Hic acerrimo passionis igne in crucis stipite assatus fuit. Hunc per iugem meditationem, ac dilectionem piam habeto in corde. Hunc imitare in opere, quatenus utriusque hominis spirituales postes eius sint liniti cruore. Ipsum autem cum festinatione manducas, si caritatis adustus incendio eundem spirituali atque sacramentali comestione percipis. Neque tibi percussor angelus nocere ualebit, si agni istius fueris saginatus edulio. Protegent te sancta mysteria, & inter medios seculi fluctus ante mystici Pharaonis faciem, gradieris illæsus. Illum itaque in intellectuali pelago suffocatũ aspicies constitutus in littore. Tunc lętitiæ initiato carmine magna cordis cũ exultatione clamabis:

Exod. 15 Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & assessorẽ proiecit in mare. Porrò si iustificatus in spiritu cordis tui assidue tenueris solitudinem, non corruptibile manna, sed incorruptum domini corpus suauiter habebis in escam. Est autem caro Christi suauissimum manna de coelo hominibus pęrogatum ad uitam, in quo omne delecta-

A delectamentum, omnisq; saporis satietas continetur. Hoc cibo sanctificato, hoc cælesti utere pane, ne peregrinationis huius lassescas in uia, neq; spiritualis mortis succumbas articulo. Pollicitationis domini memento dicentis: Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uere est potus, qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Hunc igitur utroq; modo manduca, hunc assidua supplicatione, ut tibi cælestis tribuat pater, exposce dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Signanter dictum est hodie, quatenus scias te quotidiano illius indigere suffragio. Non enim sufficit, ut illum semel accipias. Nam quemadmodum quotidie in altari pro delictis tuis mystice immolatur, quotidieq; delinquis, ita & tu, & si non sacramentaliter, tamen & spiritualiter quotidie manducare non dubites, duntaxat peccandi in te minime dominetur affectus. Nempe si ipsum simpliciter credis, si absq; mortali peccato uiuis, illumq; super omnia diligis, spiritualiter comedis, membrum effectus es mystici corporis ipsius, & in corpore copulatus es capiti, nutririsq; de eodem spiritu, quo corpus, & pertines ad caput, atq; honoraris in capite, quandiu perseueras in corpore. Verum si te diuidis, si unitatem membrorũ contemnis, amittis gloriam capitis, & cum præcisis à corpore, ac membris mortuis cõputaris, quoniam non uiuis in corpore de spiritu capitis. Tunc quidem etiam manducãdo non manducas, & similis illis efficeris, qui comedentes tantum corporaliter manna, gustus ipsius repleti fastidio, contra dominum murmurauere dicẽtes: Quis dabit nobis ad uescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones, porri & cæpe, & allia. Anima nostra arida est. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Te proculdubio cælesti dono facis indignum, & salubris sacramenti huius priuas effectu, si corde insipido hoc cęlicum manna manducas. Sic igitur uiue, quatenus sano cordis palato hoc tibi sapiat, & quotidiana eius refectione pinguescas. Cæterum ut manna in deserto patribus præstitũ corporis Christi scias gessisse figuram: Prophetam audi dicentem, Et pluit illis mãna ad mãducandum, panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Nusquam Hebræorum populum legimus angelorum manducasse panem, sed tantum coturnices, & manna. Verum neq; angeli mannæ illius uescebantur cibo, quippe quũ pro refectione datum fuerit corporum, quibus illi carent. Sed Christus dominus angelorum dictus est panis, non quòd illum sacramentaliter, sed spiritualiter comedunt. Sane quum humanitatis ipsius excellentiam, gratiarum affluentiam, gloriæ sublimitatem, unionem personalem, potestatem traditam, & capitis prærogatiuam contemplando mirantur, & diligendo fruuntur, eundem spiritualiter edunt. At uerò homo, qui per fidem ambulat, toties angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit sacramenta. Nam quãuis non eodem modo, quo illi, eundem tamen mãducat cibum. Vnus enim deus, unus dei & hominum mediator homo Christus Iesus. Illis quidẽ reuelata facie se præbet, hominib. aũt per fidem. Veruntamen queãdmodum de ipsa humanitate Christi excellentius lætañ angeli, q̃ homines fideles & iusti, ita familiarius Christiana plebs dei utitur cõtubernio, atq; præstantiori uescitur alimento, q̃ pop. Hebræorũ. Hebræis tanq̃ carnalib. & sine spirituali gustu datum est manna, quod quanq̃ è cęlo plueret, corrumpebañ tamen, si in alterũ seruaretur diẽ, fidelibus aũt incorruptibilis agnus, & immaculata caro. Illis esca, per quã sustentarentur corpora, istis panis uitę, nedum ad roborandũ corporalẽ ualetudinem, uerumetiã ad multimodũ animarum profectũ. Illis concessa est umbra, istis ueritas. Illis alimentum de cælo, istis cælorum fabricator, & rector. Illis sapida atq; uisibilis esca, istis inuisibilis & dulcis dñs. Illis solũ figura, quę de ueritate instrueret, istis ueritas ipsa sub accidẽtib. tecta, quæ ad ipsam reuelatam prouehat ueritatem. Illi per umbram erudiebantur, ut intelligerent quod percipiunt hi, isti autem in sacramento tenent ueritatem, quatenus se exercendo fideliter tandẽ eadẽ sicut angeli aperta uisione fruañ. Vides ne q̃ sapientissima dignatione iuxta singulorum qualitates & status, angelis, hominibusq; se cõmunicet Christus? Vno cibo uescuntur oẽs, quãquã aliter, atq; aliter. Audisti, inquã, uerum esse, quod ait Apost. quoniam patres oẽs noui, ac ueteris testamẽti sub nube fuerunt, eundemq; spiritualem cibum manducauerũt. Audi nũc quoq; qualiter eundem spiritualem biberunt potum, quatenus luculenter intelligas ex mysterio corporis & sanguinis sui dominum suorũ, quæ olim fecit sub lege,

Ioan. 6
Matt. 6
Num. 11
Psal. 77
1. Tim. 2
1. Cor. 10

memoriam egisse mirabilium, ut dies diei eructaret uerbum, & ex sacramentis gratiæ li B
teræ sacramenta detegeret. Erat populus Iudæorum in eremo fatigatus ex itinere, & sitis ariditate lassatus, adeo ut ipse, eorumq; iumenta deficerēt. Aduersus Mosem, & Aaron propter hoc tumultuosum exortum est murmur, quorum clamorem Propheta nō ferens, prostratus coram domino ipsum deprecatus est, ut periclitāti populo, ac murmuranti tribueret aquam. Tunc imperante domino, Propheta percussit bis silicem, & repēte largifluæ emanauerunt aquæ, ita ut ex ipsis cunctus populus biberet, & iumēta. Hoc umbra fuit, & præsagium futurorū, quæ in mediatore nostro consummata sunt, atq; perfecta. Quo uerò modo aduerte. Venit Verbum in carne, factus homo prędicauit euangeliū, cæcis reddidit uisum, surdis auditum, gressum debilibus, multisq; languentib. sanitatem donauit, Iudæorum reprehendit scelera, legis doctorum, & maxime sacerdotum dolosa argumenta confudit. Illius autem increpationes perditi homines sustinere nolētes, neci tradiderunt uitæ autorē, suspendentes in ligno. Verum quum adhuc exanimis penderet in cruce cuiusdam militis lancea percussus in latere, sanguis exiuit, & aqua. F
Aqua uidelicet in lauacrū originalis culpæ: & sanguis in preciū redēptionis humanæ. Hic plane, quem sacramentaliter sumis, noui & æterni testamenti est sanguis, quem pro te redemptor tuus effudit abunde. Vt igitur uerum esse credas, quod dicitur. Sacramēti institutorē obserua quid dixerit: Accepto nanq; calice & benedicto ait: Hic est ēm sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionē peccatorum. Nōne conspicis eundem esse cruorem, quem tradit in potum, & asseuerat pro remissione delictorum multorum esse fundendum? O caritatis uehementia, ô inaudita dignatio, ô impreciabile precium. Dederat corpus suum in cibum, dare etiā uoluit sanguinē suū in potū, simul & precium. Considera quæso diligenter ô homo, quanti te deus tuus æstimauerit, qua ntūq; dilexerit. Nēpe tu contra decretū deliqueras cōditoris, perieras uelut ouis ignorans quòd pro tuis fueras damnandus sceleribus, atq; æternis incendijs cruciādus. Tuus itaq; redemptor & dominus medullari caritate permotus, ne tu perires in finē, dato pro te precio, quam tu debueras mortis excepit sententiā, & quod non rapuit, exoluit in ligno. Quid ergo exhibebis domino? quid rependes altissimo? Equidem non minus pro sanguinis poculo, q̄ pro redemptionis debes precio. Vtrunq; tamē præcelsum est munus dei, caritatis indiciū, tuæq; salutis antidotū. Semel pro te datum est precium, sed poculum quotidie consecratur, tibiq; apponitur, ut bibas. Bibas, inquam, ut inebrieris, non uino, in quo est luxuria, sed amore, sed exultatione, sed iubilo. Inebriat profectò calix iste sanguinis dñi, & ex toto corde diligentē alienat à se, & copulat Christo, quem sumit. Ipsum dominum audi per Prophetam dicentem: Et calix meus inebrians, q̄ præclarus est? Fœcundum nanq; sapientia, fœcundū uirtutib. moribus redimitū, & sanctitate conspicuum reddit cum dilectione bibentem. Quamobrem in Canticorū cāticis ad saluberrimam eius sumptionē sponsus fideles suos inuitās, ait: Comedite amici, & bibite, & inebriamini carissimi. Amici illi nuncupantur, qui diuini timoris lege cōstricti, cōditoris sui conantur obtemperare mandatis. Aliena non ambiunt, sobrie utuntur cōcessis, miserentur cum hilaritate, atq; cælestibus terrena postponunt. Carissimi uerò sunt dicti, qui spreto seculo, calcatis carnis illecebris, toto mentis annixu perfectionis itinera gradientes, cælestis sponsi castis fruuntur amplexibus. Hi internis delicijs abundantius locupletati q̄ primi, caritatis dulcedine frequentissime debriantur, dum sacramētali copula sponso sunt iuncti. O q̄ beata ab amantibus hora illa censetur, in qua personaliter sponsus Christus cordis ingreditur thalamum. Nam etsi nō manifeste, descendit tamē, & sine ambiguitate sentitur, eo efficacius ac dulcius, quo ardētius diligitur, magisq; cū deuotione percipitur. An non horam illam dixerim esse beatam, in qua diuina maiestas inclinatur ad hominē, se illi cōmunicat, ipsum pascit & potat, non alio cibo, q̄ corporis sui, neq; potu alio, q̄ proprij sacrati cruoris? Hoc longe ante Propheta conspiciēs cum admiratione aiebat: Constituit eum super excelsam terram, ut comederet fructus agrorum, & hircum cum medulla tritici, & sanguinem uuæ biberet meracissimum. At uerò numerositatem maximam Christianæ plebis, & potissimū sacerdotū, diuinis sacramentis abusurorū esse prænoscens, eius præuaricationē subintulit dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit deum factorem suum,

Matt. 26 (margin, beside "guis meus noui testamenti")

G (margin, beside "to pro te precio")

Psal. 22 (margin, beside "sumit. Ipsum dominum")

H (margin, beside "sis, miserentur cum hilaritate")

A suum, & recessit à deo salutari suo. Dereliquit utiq; non diligens, ac dei mandata contẽnens. Recessit autem negligens deuotionis affectum, & sacramentaliter tantum sacrosancta mysteria sumens. Et hoc unde? Quoniam incrassatus est stipendijs temporalib. impinguatus delicijs, honoribus dilatatus. Huiusmodi sunt qui sacerdotij gradum quęrunt, non ut in spiritu ministrent dño, sed ut hic acquirant cathedras in ecclesiis, infulas in clero, de præbendis redditus uberes, & primatus in populis. Ista dum sortiuntur, quoniam quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi, ideo quemadmodum dictum est, incrassantur, impinguantur, dilatantur. Replẽt marsupia, cellaria, horrea, pecunijs, frumẽto, uino, & oleo de patrimonio non suo, sed Christi, eiusq; membra debilia sinũt ructuare fame, atq; periclitari inedia. Sane absq; sui essent periculo, si quod uictui eorum honesto & parco superest, prout debent, communicarent egenis. Non enim possessores, sed ecclesiasticarum facultatum dispensatores sunt. Apostolum audi: Sic nos, inquit, existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorũ dei. Hic iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Dispẽsatores proculdubio sunt prælati, plebium præpositi, sacerdotes, & omnes quotquot clericalem sibi delegerũt statũ. uniuersi hi prius in se studeant ministri esse idonei, quatenus ministeriorum dei dispensatores reperiantur esse fideles. Qualis aũt minister Christi existere debeat, Paulus denuncians ait: Exhibeamus nosmetipsos, sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in lõganimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei, per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatẽ, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, sicut qui ignoti & cogniti. Quasi morientes & ecce uiuimus, ut castigati & nõ mortificati, quasi tristes semper aũt gaudentes, sicut egentes, multos aũt locupletantes, tanquã nihil habentes & omnia possidẽtes. Hæc plane sub cõpendio probabiliũ ministrorũ Christi est regula, ut orationi uacent, diuinis die noctuq; intersint laudib. aduersa mũdi æquanimiter perferant, dñi uoluntatẽ infatigabiliter cõpleant, eius concupiscãt præsentiam, honoriq; ipsius in cunctis quæ agunt, intendant, atq; sic uiuant, ut quantum in ipsis est, irreprehẽsibiles sint. Sic utiq; sic mysteriorũ dei, sacramentorũ uidelicet cælestium sacri eloquij, & thesaurorũ pauperũ, quos illis Christus acquisiuit in cruce, dispẽsatores erũt fideles. Illis profecto fidelis dispẽsationis incũbit necessitas, qm paterfamiliâs, qui singulis talẽta impertitus est propria, lucrũ de talẽto requiret, & ab unoquoq; minutissimã exiget rationẽ. Hac de causa graue ministris ecclesię est appositũ onus, grauissimaq; desidiosis & malis præparata supplicia, humilib. uerò & sanctis incõprehẽsibilia præmia. Nã quãto uniuscuiusq; maior est status, tãto perniciosior est ruina, eorum maxime, qui sacrosancta corporis & sanguinis Christi turpiter mysteria tractãt. Quãobrẽ apostolica oẽs exhortatione admoniti introrsus redeãt, se statuãt ante se, ac diligẽtissime probẽt, mẽtis detergãt, si quas inuenerint, maculas: deplorẽt facinora, quatenus sacramẽtalis panis sumptione sint digni. Meminerint se grandem præsentis exilij esse per agraturos uiam, in qua ne deficiant, reuerenter subcineritiũ accipiant panem, quem angelus dñi mysterialiter ad caput Prophetæ fugientis apposuit. An non subcineritius panis est Christus, qui quum in forma dei esset, semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinẽ hominum factus, & habitu inuentus ut homo? Deformitatem & squallorem panis istius subcineritij Prophetam retexentem ausculta: Ascendet, inquit, sicut uirgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, & nõ est species ei, neq; decor, & uidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimũ uirorũ, uirũ dolorum, scientẽ infirmitatẽ, & quasi abscõditus uultus eius, unde nec reputauimus eũ. Quantæ aũt fortitudinis sit, quam ùe proficuus sit, subintulit dicẽs: Ipse aũt uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eũ, & liuore ipsius sanati sumus. Panis igitur huius noli despicabilitatẽ spernere, neq; refectionẽ obhorrere. Illum in mentis faucib. meditando reuolue, & intelligentiæ dentibus mande. Nam spirituale tibi præbebit robur, per quod usq; ad montẽ dei Oreb gradieris alacriter. Nunquam cibum istum fastidies, si illum purgato corde percipies. Mentis itaq; receptaculum ab omni cogitatione & affectione noxia munda,

Marginalia: 1.Cor.4 (B); 2.Cor.6; 3.Reg.19; Esa.53; Ibid.

atq; cum humili deuotione domini sacraméta manduca. Tunc ex spirituali ualetudine, ex diuina dulcedine, ex cognitione tui, ex feruore spiritus, ex interiori cantico, atq; desi derio resumendi profectum eius elicies. Nequaquam ualet esse inutilis, quum illum tibi præstiterit deus. Præbuit nanq; se, ut te eleuaret ad se, te nutriret de se. Nec aliũde cor dis tui famem, æstuantemq; caritatis ardorem refrigerare quæreres, q̃ ex ipso qui uerus est agnus, immaculata uictima, manna incorruptibile, meracissimum poculum, panisq; angelorum & dominus. Exhibuit, inquam, se, ut tuæ sit peregrinationis comes, ignorãtiæ tuæ lux, infirmitatis tuæ remedium: Tecum habitet, de te lætetur, suis tecum delicijs perfruatur, quemadmodum in sapientiæ uolumine testatur dicens: Et deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Nõ quidem, inquit, ut suas à filijs hominũ captet delicias, sed ut cũ filijs hominum cõmunicet proprias. Nequaq; imprudenter arbitrandũ est, q deus ullã ab angelis seu hominib. lætitiæ percipiat causam, quũ eosdẽ spiritualib. et æternis faciat exuberare delicijs. Ipse etenim sibijpsi gaudiũ est, beatitudo perennis, sempiternę essentialesq; deliciæ. Verũ ob præcipuũ quem ad homines gerit, dilectionis affectũ illis impartiendo proprias eorũ suas asseuerat esse delicias. Nonne merito suas apud homines esse dicit delicias, propter quorũ salutẽ de regalib. sedibus paternæ gloriæ ueniens, eorũ naturã in unitate personæ sibi copulare dignatus est? Talem profecto caritatis exhibitionẽ, huiusmodiq; exinanitionẽ maiestatis ignorauit seculum, generationes præteritę ne scierunt, stupet cælum, ipsa natura miratur, uenerantur angeli, honorant sancti, iusti adorant, dæmones contremiscunt, quoniam totum quod in ea est, sanctum est, inscrutabile, atq; diuinum. Nunquid diuinum nõ est quod Verbum caro factum, quod fieret, per quod facta sunt omnia, habitaretq; in nobis, qui ex primorum parentum præuaricatione filij eramus gehennæ? Quod enim deus factus sit homo, & sapiẽtia humanata, sacramentum est magnum. Hoc in ipso mundi exordio uaticinatum est dicente Adã de muliere, quam ex costa illius dormientis formauerat deus. Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carne una. Reliquit homo Christus Iesus patrem, quando Verbum carnem assumpsit ex uirgine, exinaniuitq; maiestatis formam mortali natura suscepta. Reliquit matrem, uidelicet synagogam, de cuius patribus secundum humanitatem natus est, & adhæsit uxori, ecclesiæ scilicet, de gentib. congregatæ, quam sibi annulo fidei desponsatam coniunxit in sponsam. De hoc spirituali connubio Apostolus loquẽs ait: Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiã, qui tradidit semetipsum pro ea mundans lauacro aquæ in uerbo, ut exhiberet sibi sponsam ecclesiam non habẽtem maculam, neq; rugam, aut aliquid huiusmodi. Huic castissimę sponsæ nedũ in uirginali adhæsit utero, ut essent duo in carne una, uerumetiam in corporis & sanguinis sui sacramento, quatenus sint duo in uno spiritu: si tamẽ spiritualiter manducẽt, qm̃ qui adhæret deo, unus spiritus fit cum eo. Eia igitur nunc lætare mater ecclesia, & cũ uniuersis filijs tuis exultationis & gaudij conuentũ age, qm̃ meruisti fieri mater & filia, nupta & uirgo, fœcunda & casta, ita ut qui fecit te, nascerẽt ex te, & habitaret in te, adeo ut cum omniũ admiratione ueraciter diceres: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Meruisti, inquam, dei & dñi, præceptoris & sponsi, fratris & redẽptoris tui saginari carnibus, & sanguine debriari cum sobrietate spiritus, & amoris temperantia. Quamobrẽ de te Psaltes eximius sponso Christo cecinit dicens: Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ, filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. In circuitu plane mensæ altaris filij tui, quos per uerbũ ueritatis genuisti deo, sacratissimi corporis dñi pascuntur edulio tam pie, tam deuote, ut in uoce psalmi, in exultatione mentis, in fidei confessione, epulantium festiuus in aula cælesti concrepet sonus. Singulare prorsus dilectionis accepisti pignus in huiusmodi participatione mysterij, certamq; de spõso tuo præsentiam, cui optime tui amoris æstus aperire, uota persoluere, fundere orationes, gratias agere, decantare hymnos, ingeminare preces, exhibere laudes, atque suauissima uales piæ deuotionis depromere carmina. Equidem ex quo tanto adhæsisti sponso, corpusq; tuum corpori eius associatum est, effecta es speciosa & suauis in delicijs, decora & ornata in uestibus, uenusta & grata in moribus, ignita & sancta in desiderijs, prudens & sensificata in cogitationibus, fœcunda & locuples in filijs, sic dilecta,

Marginal notes: Prouer. 8 (beside "perfruatur"); Gen. 2 (beside "liere"); Col. 5 (beside "ait: Viri"); Eccl. 24 (beside "omniũ admiratione"); Psal. 127 (beside "de te Psaltes"). Section letters in right margin: B, F, G, H.

A lecta; ut Dei filius affectus de te Canticorum illud clamet, & dicat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: uulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorũ tuorum, & in uno crine colli. Quàm pulchræ sunt mãmæ tuę soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera tua uino, & odor uestimentorũ tuorũ super omnia aromata. Fauus distillans labia tua spõsa, mel & lac sub lingua tua, & odor uestimẽtorum tuorũ sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea spõsa, hortus cõclusus, fons signatus. Emissiones tuę paradisus malorum punicorũ cũ pomorũ fructibus. Hinc meritò exultationis tuæ exurgit causa, ꝙ tam elegãtis, tãꝗ potentis, & immortalis regis amore facta sis digna, plurimis te idẽ cõmẽdauit præconijs, immẽsis ornauit monilibus, cruoreꝗ suo interiores tuas rubicundas effecit genas. Quamobrẽ & tu reciproco amore illius transfixa medullitus, toto corde, tota mente, totisꝗ uiribus ipsum dilige, uenerare, & lauda. Illi omni tẽpore incolatus tui famulare fideliter, atꝗ in cũctis q̃ agis placere cõcupisce. Nullus te debilitet labor, nulla te frangat aduersitas, tẽtatio nulla supplan Cant. 4

B tet, ut ab illius te subducas imperio. Verũ qm̃ oniã in medio tui habitare desiderat, spirituale eidem cõstrue tẽplũ, nõ de sectis marmoribus, nec quadratis lapidibus, neꝗ de parietib. pictis, sed de uiuis & fulgentibus gẽmis, aureisꝗ laminis, quas rubigo non tãgat, nec denigret puluis, sed caritatis purget ignis, morum disciplina detergat, & uirtutũ decoret uarietas. Te ipsam deniꝗ exhibe pudicam & castã, in tribulationibus probatam, stabilem in fide, eruditã in scientia, in lõganimitate constantẽ, diligentem bonũ, pacẽ sectantem, custodiẽtem unitatem, cõpatientẽ ex corde, ambulantem in spiritu, spernentẽ seculũ, cœlesti anhelantẽ, filiosꝗ tuos in uniuersa morũ probitate regentẽ. Nempe quãtũ spõsum tuũ diligas, eruditio insinuat filiorum. Illorũ profectũ diligẽtissime exquiret à te. Tibi nãꝗ illos ideò cõmendauit, tibi tã pręcipua prærogauit dona, quatenus eosdẽ in religione instrueres, excitares ad bonũ, erigeres ad cœlestia, atꝗ exerceres in prælio, ne tãquã ignari & inexperti periclitẽtur in delicijs, in honoribus insolescant, deficiãt in uia, tabescãt fame, & per incuriam pereant. Esto igitur in mẽbris tuis sic in caritate cõpa

C cta, ut capitis nõ amittas decorẽ, atꝗ non expolieris de munerib. iã perceptis. Sãctifica quoꝗ teipsam, & à sordib. delictorum emũda, ne (qđ absit) illi, cui placuisti, displiceas sponso. Zelo quippe tui captus est, & abs te se absentare nõ patitur. Hinc se nascendo fecit socium, tuæ peregrinationis uoluit habere consortiũ, atꝗ præsentis exilij innumeras pariter perferre ærumnas, quatenus ex se tui disceret misereri. Hoc cõspicue Apostolus denuncians ait: Non enim habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatib. nostris per omnia tẽtatũ ꝓ similitudine absꝗ peccato. Nã ex ijs, q̃ passus est, obediẽtiã didicit, ut fieret omnib. obtemperantib. sibi causa salutis æternæ. Mira diuinæ sapiẽtiæ dispẽsatio, miraꝗ prudẽtia, ut illius tentationes à tẽtatione te liberẽt, eius te sanet infirmitas, ipsius obedientia te obtẽperantẽ faciat, te uiuificet mors, te spiritualẽ eius efficiat caro. Quid igitur retribues domino pro omnibus q̃ retribuit tibi? Vtiꝗ nil habes ex te, ut beneficiorum illius debita recõpensare sufficias. Verum siquid unde exoluere beneficia ualeas, habere te sentis, ab ipso prorsus recognosce, à quo sunt, quæcunꝗ sunt sancta, Hebr. 4

D quæcunꝗ amabilia, quęcunꝗ proficua, quemadmodum Apostolus Iacobus perhibet, dicens: Omne datũ optimũ, & omne donũ perfectũ desursum est descendẽs à patre luminũ. Hoc crede, hoc feraciter cõfitere, quatenus credulitas hæc ad iustitiã, & ista confessio tibi sit ad salutẽ. Cæterũ quamuis facere, aut cogitare nihil possis à te, tacebis ne? dormitabis præ tædio? seu deprimeris ignauia? Surge, consurge filia Sion, euigila, & expergiscere filia Hierusalem, excute iugum de collo tuo, solue fasciculos deprimentes, & puluerem pedum tuorum absterge. Non quiescat pupilla oculi tui amoris & compunctionis erumpere lacrymas per diem & noctem. Non taceãt labia tua Dei tui mirabilia prædicare, laudare magnalia, & sapientiæ ipsius ueneranda enarrare præconia. Diuinę, quantum uales, intende laudationi. Ipsa est, unde pro tuis potes delictis satisfacere, pro perceptis muneribus euadere liber, placare iudicẽ, placere dilecto, imitari angelos, sanctis coæquari, conuersari in cœlestibus, euitare laqueos, hostes superare, acquirere gratiam, introire in gloriam, Dei in te ornare imaginem, illumꝗ in se honorare magnifice. Hoc unico præ cæteris omnipotens delectaᵗ obsequijs, sicut per Prophetã ipse testaᵗ, Sacrificiũ (inquit) laudis honorificabit me, nõ utiꝗ labiorum, sed cordis. Parũ proficis, Iac. 1 Psal. 49

Esa.29 si uoce non corde Deū laudare conaris. Illos imitaris, de quibus per Prophetā conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor aūt eorū lōge est à me. Perfectæ laudis regulam si scire desideras, audi Citharœdā uatem ex se te laudare dicentē, Lauda anima Psal.145 mea dominū, laudabo dominū in uita mea, psallā Deo meo quandiu fuero. Modis omnibus & cuncta, qua ualet, uirtute Deū se uelle laudare fatetur, corde uidelicet, uoce, & moribus. Nouerat qppe uitā sine uocali benedictione & exultatione cordis, & sonorā uerborū laudationē absq; mētis eleuatione, & cōuersatione ,pbata atq; interioris sacrificiū laudis sine operib. sanctis, & oratione expressa minime placere altissimo. Hæc tria sibi cohærent tāquam funiculus indissolubilis. Hæc (inquam) ministris ecclesiæ omnino conueniūt, qui sacris altaribus assistentes, iuge Deo laudis impendunt obsequium. Sane nullo alio sacrificio honorificentius laudatur Deus, quàm per altaris immaculatam hostiam, quam præcipue ob diuinæ laudis exhibitionem cōplendam, ecclesiæ suæ Christus offerendam instituit. Ipsius namq; passionis, & humanæ redēptionis in ea mystice celebrantur mysteria, hoc ipsum domino propalante qui ait: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Memoria etenim in oblatione hac agitur illius, quam in sua passione Dei filius excellentissimæ nobis caritatis notam fecit. Qua nulla maior, nulla utilior, nulla amabilior, nullaq; oculis diuinæ maiestatis est gratior, dum honorē Deo, angelis contubernium, exulibus cœlum, religioni cultum, iustitiæ debitum, normam sanctitati, obedientiam legi, gentibus fidem, lætitiam mundo, credētibus gaudiū, unitatem populis, sacramentis legalibus finem, initium gratiæ, uirtuti robur, hominib. pacē, lucē mentibus, spem laborantibus, peregrinantibus uiā, & peruenientibus tribuit speciem. Nempe dolores mediatoris nostri, irrogata conuicia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorū & lanceæ uulnera ex rediuiua sacrificij huius celebratione memorantur. Offertur ęterno patri nati assumpta humanitas, quatenus agnoscat ipse, quē genuit, quemq; pro hominum salute misit in terras, ut interuentione ipsius delinquentib. ueniam, lapsis manum, & iustificatis pręroget uitam. Clamat idem redemptor ad patrē, corporis sui cicatrices ostendens, quatenus ab æternis supplicijs sua homines interpel- G
1.Ioan.2 latione custodiat. Aduocatū (inqt Ioannes apostolus) habemus apud patrē Iesum Christum iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris aūt tantū, sed etiā pro totius mundi. Vides perspicue nullū acceptabilius Deo posse offerri sacrificiū ad exoluendū laudes, siue ad exhibendū gratias, seu ad impetrādū indulgentiā, uel ad gloriam promerendum, quàm corporis & sanguinis Christi sacrosanctum mysteriū. In cuius oblationis hora, quantum fas est credere, aperiuntur cœli, mirantur angeli, sancti laudant, exultant iusti, captiui uisitantur, compediti soluuntur, infernus luget, sanctaq; in spiritu mater beata lætatur ecclesia. Quamobrem recte colligitur, quanta cum ueneratione ibi debeat astare sacerdos, cui cōsecrandi hostias, offerendum incensum, atq; intercedendi pro populo est impensa autoritas. Mediationis igitur gerit officiū, propterea delinquentium omniū debet esse precator. Hinc expedit, ut diuinę sit laudis amator, religiosus in se, humilis corde, & erga proximorum errata cōpassione cōpunctus, quatenus non minus pro se, q̄ pro cęteris omnipotenti Deo rectę placationis ualeat immolare mysteria. Hanc sacerdotū regulā Apostolus insinuans, ait: Omnis nāq; pontifex ex H
hominibus assumptus, pro hominibus constituitur pro ijs, quæ sunt ad Deū, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit ijs, qui ignorāt, & errant, quoniā & ipse est circundatus infirmitate, & propterea debet quemadmodū pro populo, ita etiā pro semetipso offerre pro peccatis. Magna prorsus & admiranda sacerdotum est dignitas. Maxima illis est collata potestas. Sua namq; prolatione eloquiorum cœlestium, & ad eorum penè libitū corpus Christi de panis transubstantiatur materia, descendit de cœlo in carne Verbum, & altaris uerissimè reperitur in mensa. Hoc illis prærogatur ex gratia, qđ nusquā datū est angelis. Assistunt Deo, illū cōtrectant manibus, tribuunt populis, in seq; suscipiunt. Verū angelorū siue astantiū seu ministrantiū, quoniā uice funguntur, potius angelicā, q̄ humanā debent conuersationē habere. Hinc ab esu agni excludebātur in lege incircuncisi, alienigenæ, atq; immūdi. Nec ab re hoc iubebant à domino, nequaquā enim cōgruit, ut qs sordescentib. indumētis, lepra perfusus, mutilatus membris, seu amēs effectus regio debeat ministrare cōuiuio. Cæterum si mortalis quispiam

A pſam honoris dignitate ſublimatus famulantium ſibi, infirmorũ, & pauperum obhorret obſequia, quod (quęſo) regnũ omnium ſpiritualiter acturus eſt rex? Obſeruat equidem uniuſcuiuſq; ſibi miniſtrantis uitam, mentem diſcutit, intentionem penſat, dijudicat affectus, deuotionem uidet, rimatur cogitatus, atq; iuxta interioris hominis diſpoſitionem exhibitæ miniſtrationis gratificat munus. Hoc dixerim, non ut ex miniſtri meritis huius ſacramenti beneficia pendeant, quippe quum in myſterio iſto Dominus Ieſus ipſe ſit ſacerdos & hoſtia. Nã quemadmodũ ipſe eſt, qui per miniſtros eccleſię baptiſmi tribuit ſacramentũ, ſicut Ioanni dictũ de illo eſt: Super quem uideris ſpiritũ deſcendentẽ atq; manentẽ, ipſe eſt qui baptizat, ita & per eoſdẽ miniſtros ipſe eſt, qui corporis & ſanguinis ſui cõficit ſacramenta. Plurimũ tamen in oblatione altaris cõferre ſacerdotis ſancti ſuffragia aſſeuerare non ambigo, tametſi eius dignitati detrahere, ſiue addere nequeat quicquam. Accedat igitur ſacerdos ad altaris tribunal ut Chriſtus, aſſiſtat ut angelus, miniſtret ut ſanctus, populorum offerat uota ut pontifex, interpellet pro pace *Hebr. 5*
B ut mediator, pro ſe autem exoret ut homo. Eximia ſunt hæc, & admiratione digniſſima, quæ ſolum hominibus congruunt ambulantibus in ſpiritu, ſanctificatis corde, & prælectis à domino. Quamobrẽ nemo bresbyterij ſibi honorẽ uẽdicet, tãtiq; ſacramẽti ſe propria uoluntate miniſtrum exhibeat. Chriſti Ieſu humilitatem in hac parte ſectetur. Non enim ſemetipſum clarificauit, ut pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum in alio loco dicit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Verum ſi Chriſtus dominus quum eſſet ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, atq; cœlis excelſior factus, minime põtificem ſemetipſum inſtituit, quid nocẽtes, infirmi, & inſcij agere in hac cauſa debeant, prudens quiſque conſideret. Hinc quorundam clericorum temeritas confutatur, qui nullo ſuadente, nemineq; imperante ſacerdotij gradum aſſumunt. Altitudinẽ miniſterij huius utinam ſaperent, & intelligerent, forſitan ad illud etiam uocati atque *Pſal. 109*
C impulſi ſe acclamarent indignos, non minus Dei, quàm conſcientiæ propriæ iudicium formidantes. At uerò quoniã cæci ſunt, tanti officij onus diſcutere neſciunt. Nónne qui ſuimet cognitione carent, arbitrandi ſunt cęci, tanquã ij, qui carnis hebetato intuitu propinqua nõ cernũt? Quid autem unicuiq; ſe ipſo propinquius? Habet profecto quilibet multa in ſe, cõtra quæ propria uociferat cõſcientia, q̃ uerus eſt teſtis & iudex. Nẽpe ubi conſcientia damnat, ratio iudicat, accuſat uita, humilitas debet adeſſe cenſura. Refugit uerò præeſſe humilitas, atq; ſacerdotali officium ſubire formidans, ſe ſtatuit ante ſe, & quis, cui, qualitérue miniſtrare debeat, penſat. Talia conſiderando compungitur, & gradu huiuſmodi ſe indigniſſimum arbitratur. Propterea nemo niſi ex ſuperioris obedientia, ſeu ex Dei ſibi notiſſima uoluntate compulſus, ordinationi præbere ualet aſſenſum. Iſta utiq; præſumptuoſi, utpote infirmitatis propriæ ignari, atq; diuino cultui ex deuotione minus idonei non cogitant. Immoderato affectu gradum hunc ſacerdotij concupiſcunt. Illũ per ſeipſos, interdũ fucata arte procurãt per alios non interpellente pietate, quæ humilitati coniuncta eſt, ſed elatione, ſeu cupiditate trahente. Hoc ſi contingat
D aſſequi non poſſe, quod quærunt, indignantur, dolent, inuident, detrahuntq;. Non autẽ palàm prorumpunt in uoces, ne ſuperbiæ uitio ab auditoribus rei iudicẽtur huiuſmodi, magis humanas facies, q̃ Dei iuſtitiã perhorreſcunt. Debuerant equidẽ iudicis cuncta cernentis formidare præſentiam, qui hominum corda ſcrutatur, & renes, atq; obliquam m entiũ ſuarum compeſcere uoluntatem, potiuſq; diuino, quàm proprio ſubeſſe examini, quippe quum æquiſſima caritatis lance ſingulorum gradus, officiaq; diſponit. Debuerant (inquam) priuatas affectiones habere ſuſpectas, quæ animarum frequenter noſcuntur aduerſari ſaluti, dum ſub ſanctitatis imagine, quæ ſua ſunt, quærunt. Hinc humiles corde, & Deum timentes, quorũ mentes diuinæ ſapientiæ ſunt irradiatæ ſplendore, quoties repudiantur in talibus, lætantur introrſus, maximum humiliationem ſui arbitrantes quæſtum, quoniam alios magis uirtutibus, q̃ dignitate præcellere gaudent. Hi quãuis ambitioſis inferiores ſint gradu, nequaquã tamen meritis. Et ſi uideantur cõtemptibiles eſſe exterius, plurimũ tamen corã Deo ſublimantur interius. Iuxta id qđ legitur; *Luc. 14* quia omnis qui ſe humiliat, exaltabitur. Humiliẽt igitur ſe ſacri altaris miniſtri, & ad eccleſiaſticos tanquã Aaron uocẽtur gradus. Non præeſſe, ſed ſubeſſe deſiderẽt, atq; ſanctitate non

te non honore cæteros præire desudent. Meminerint se æterni regis uocatos esse ad nu E
ptias, proinde superioris discubitus in se appetitum supprimant, nouissimũq; cum patiẽ
tia locum teneant, quatenus cum honore superius ascendere queant, scientes quòd non
qui ab hominibus honorabilior habetur, ille est sanctior, sed qui est corde humilior, fer
1.Cor.4 uentior spiritu, ac uirtutibus locupletior. Mihi (inquit Apostolus) pro minimo est ut à
uobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico, qui aũt iudicat me, domi-
nus est. O mens sancta sapientia referta, & humilitate decorata, quæ humanam uilipen-
dens laudem, diuino se deijciendo subdebat examini. Nil fauorabilem loquentium po-
pulorum æstimabat gloriam, nolens super defluentẽ aquã cœlestis ædificij fundamen-
ta locare. Nouerat nullius pro altero ante Deum sufficere testimonium, ideoq; aiebat:
2.Cor.5 Omnes ante tribunal Christi stabimus, & sic unusquisq; pro se in die iudicij rationem
reddet. Beata planè, plurimũq; beata humilitas, quæ damnatiõis minime ueretur sentẽ-
tiã: in suis nãq; negocijs proprio se priuat iudicio humilis. Causas suas cõmittit alteri, &
nõ quotlibet, sed qđ cõmendatur ab alio, implere conat̃. Tunc securus incedit, atq; fu- F
turo intrepidus astabat iudicio. Nempe uilis est sibi, & magni æstimat̃ à domino. Tem-
porale obhorret culmẽ, & sortitur æternum. Israeli est prælatus Saul, nõ quia staturæ in
1.Reg.15 uentus est proceræ, sed quoniã repertus est humilis. Quum esses (inquit ad eum Prophe
ta) paruulus in oculis tuis, nónne caput in tribubus Israel factus es, unxitq; te dominus
in regem super Israel? Excelsus quũ sit dominus, humilia respicit, ut exaltet, & spirituali
bus fœcundet donis. Respexit utiq; humilitatem ancillæ suæ, propter qđ omnes genera
tiones illã prædicauere beatã. Quamobrẽ sectemini uos ô milites Christi, & præcipue
cœlestium sacramentorũ ministri humilitatẽ, resecetur q; in uobis per uos omnis ascen-
dendi ambitio. Vestro intendite ministerio cũ pietate deuotionis, & humilitate cordis.
Nullam prorsus maiorem ualetis acquirere dignitatem, quàm corporis & sanguinis
domini tractare sacramenta. Hoc uobis satis sit, etiam si honoris gradum, atque tran-
seuntis gloriæ culmen appetitis, quod reliquis prẹeminet dignitatibus. Peruigile tãtum
circa mysterium hoc studiũ adhibete, atq; pro uiribus laborate, ut mysteriorũ Dei ido- G
nei dispensatores sitis. Ex hoc utiq; duplici honore habebimini digni, præsente uideli-
cet & futuro. Honorabunt uos populi, uestros obseruabunt mores, imitabuntur uitam,
temporaliaq; stipendia erogabunt tanquam patribus suis, animarum rectoribus, inter-
cessoribus mundi, & altissimi sacerdotibus. Venerabuntur (inquam) uos angeli uelut
Christi ministros, ecclesiarũ duces, sanctorũ cohæredes, cœlestisq; regni præcones. Hi
sunt honores, qui sanctis sacerdotibus exhibentur, quorum hæreditas temporalis & ę-
Psal.15 terna Christus est, dicente Propheta: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei tu
es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Recta igit̃ adeptio terrenę dignitatis atq; per
petuæ est honoris fuga, contẽptus temporaliũ, morũ probitas, & æternorũ amor. In his
quantũcũq; profecerint sacerdotes, quamuis præcelsa polleant sanctitate, minime inso
lescãt, quoniã presbyteri adhuc indigni sunt ministerio. Nã si ad hoc angelica inferiora
sunt merita, quid æstimabuntur humana? Transcendit, quicquid est, quicquid uirtutis,
quicquid sanctitatis non capit sensus, non scrutatur ratio, mens non attingit humana, H
quomodo Deus & homo Christus Iesus sub panis & uini speciebus sacerdotum attre-
ctetur manibus, & corporali haustu altaris percipiatur in mensa. Nec immerito. Est
namque hoc diuinum opus notissimum futuræ felicitatis indicium, ac diuinę miseratio
nis præsagium certum omni ueneratione colendum. Aeque in altaris sede, quemadmo
dum in cœlo colitur Deus, quamuis aliter. Hinc altaris sacri quanta sit dignitas, opti-
me comprobatur in quod præsentialiter descendit Deus, & in quo sacramẽta cœlestia
cõsecrentur. Illius quippe excellentiam olim patriarcha Iacob præuidit in spiritu. Quũ
enim Mesopotamiam pergeret, lapideq; capiti supposito obdormisset in uia, uidit in
somnis erectam scalam tangentẽ cœlos, atq; angelos ascendentes per eam, ac descendẽ
tes, dominumq; scalę superinnixum. Quamobrem expergefactus, & præ magnitudine
sacramenti admiratione comprehensus ait: Verè dominus est in loco isto, & ego nescie
bam. Pauensq;: Quàm terribilis est (inquit) locus iste. Non est hic aliud, nisi domus Dei,
& porta cœli. Vidésne quàm longe antè sacri altaris patriarchæ huic sint reuelata my-
steria? Equidem (ut iste ait) terribilis est altaris locus, in quo angelorum, archange-
lorumq;

A lorumq; milia domino descendente assistũt, quemadmodũ mystice Propheta declarat, dicens: Currus Dei decem milibus multiplex milia lætantiũ, dominus in eis in syna sancto assistunt planè fruitione beata lætantes, & per scalam, quæ in Christi humanitate signatur, nunc in uerbi contemplatione ascendũt, nũc in ipsius assumpti hominis iucũda cõsideratione descendũt. Nullus uerò præter dominũ, eidẽ scalę innixus esse perhibetur, quatenus intelligas mediatoris personã in felicissimo trinitatis solio triumphaliter residere. Quamuis enim secundũ naturã assumptæ mortalitatis patri ipse sit minor, est tamẽ uerbum, quod caro factum est, æqualis gloriæ cũ patre, eiusdẽ naturæ, parisq; potentię, ita ut nõ sit posterior tempore, nec uirtute inferior, sed per omnia similis, sicut idem ait: Ego & pater unum sumus, & iterum: Qui uidet me, uidet & patrem. Meritò igitur in altaris sacri loco, quando diuina tractantur mysteria, dominus est, non figuraliter, sed uerè, essentialiterq;. Hinc loci huius euidentissimè percipitur, quanta sit dignitas, quantumúe colendus, ubi domus est Dei, porta cœli, dominus uniuersorum, innumerabiliumq; angelorum honorabilis frequentia. Deliciarum spiritualium affluentiam loci istius Psaltes egregius contemplatus aiebat: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deum uiuũ. Vnde exultauerat, inquit: Altaria tua domine uirtutũ rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorũ laudabũt te. Hinc etiã dominici altaris qualis debeat esse minister, claret perspicue. Nequaquã iuxta fragilitatis humanæ mensurã loco debet esse dissimilis. Sit itaq; pudicus corpore, omni tempore secundum Prophetæ admonitionẽ uestimenta impoluta custodiens. Sit corde humilis, ut super eum tanquã in proprio habitaculo spiritus domini requiescat. Per uatẽ nãq; suũ pollicetur: Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ, & quietem, & trementẽ sermones meos? Sit cõuersatione sanctus dicente domino: Sancti estote, quoniã ego sanctus sum. Sit tẽporaliũ cõtẽptor facultatũ, & à terrenorũ solicitudine liber, quatenus Deo ualeat uacare. Sit deuotione assiduus secũ habitare desiderãs. Tumultus hominum, & maximè sceleratorum euitet, ne eorum conuersatione fœdata mens puritatis decorem amittat, & phantasmatum colluuione depressa, solo corpore Deo assistendo ministret. Improbum etenim est, atq; indignum altaris ministrum ea uidelicet hora, qua sacramentorum cœlestium immolationi incumbit, passim per uitiorum, ac cogitationũ inutilium uagari campos, qui tota animi intentione debuit in Deũ esse suspensus. Spiritualis est ista iactura, per quã pietatis dissipãtur sparsa iam semina, uirtutũ arbusta siccãtur, & sancti spiritus dona paulatim decrescunt. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ, & aufert se à cogitationibus, q̃ sunt sine intellectu. Totus igitur sacerdos, quũ ministraturus est sancta, se reducat in se, omnẽq; cordis hebetudinẽ, tumorẽ animi, ac mẽtis fluctuationẽ deuotionis pro posse cẽsura cõpescat, quatenus in spiritu Deo spiritualiter inhærẽdo deseruiat. At uerò hoc nũquã perficere poterit, nisi assuescat ambulare in spiritu, passionũ impulsus, ac exteriorum cohibere fragores. Talia profectò esse debent sacerdotũ studia, ut ex eorum exercitatione eleuentur ab imis, cœlesti caritate flammescant, sapientiæ pinguescant gustu, scientiæ magisterio polleant, atq; interioris unitatis iura custodiant. Hæc quamuis sint ardua, ministrantibus tamen Christo omnino conueniũt, illis propterea iuxta patrũ decreta inhibetur aduersus hostes uisibiles arma arripere, secularibus se implicare negocijs, lucrisq; insudare terrenis, ut liberius diuinarum eis liceat studijs intẽdere scripturarũ, uacareq; per contẽplationis ociũ, & uidere q̃ suauis sit dominus, necnõ per spiritualem disciplinã cunctam interioris suæ domus familiã in obsequiũ reformare uirtutum. Hinc domino iubente mandatur in lege, quatenus sacerdotibus tẽpliq; ministris, quorum Deus est portio, decimæ frugũ, ac cæterarum rerum, quæ ad usus hominum sunt, tribuantur, atq; primitiæ, ut à tẽporaliũ curis absoluti sacri altaris, seu uerbi Dei, uel animarũ regiminis fructuosius ministerio occupentur. Si nos (inquit Apostolus) uobis spiritualia seminauimus, non magnum est, si nos carnalia uestra metamus. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari seruiunt, cum altari participantur? Ita & dominus ordinauit ijs, qui euangeliũ nunciant, de euãgelio uiuere. Hac lege solutio indicitur decimarũ, q̃ nullo modo prætermittenda est. Nã damnabiliter delinquũt, quicũq; illas soluere cõtemnunt,

Margin: Psal. 67 — Ioan. 10 — B — Ioan. 14 — Psal. 83 — Esa. 66 — Leuit. 19 — C — Sap. 1 — D — 1. Cor. 9

temnunt, quoniam nō solū de iure positiuo, uerū etiā de iure diuino mādant. Quamob F
rem in solutione hac nō ministri, sed instituentis est attendenda autoritas, qui simpliciter huiusmodi legem indixit. Læto itaq; animo erogādæ sunt facultates egētibus, ecclesiæq; ministris: Non enim disperditur quicquid pro Christo tribuitur, sed reconditur, ut
1. Tim. 6 centuplicetur in cœlo. Diuitibus huius seculi inquit Apostolus: Præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operib. bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Dum igitur sacerdotibus, ac Deo famulantibus corporalis alimoniæ necessaria impenduntur, summopere utriusq; hominis & ipsi deuitent ocium, ne terrenarum omnium, quas percipiunt, facultatum debitores fiant. Perniciosa quippe res est tabescere ignauia Deo dicatos, atq; piorum substantiam uel congregare cupide, seu inutiliter dissipare. Nam corporalia alimenta etiam ad suum manducat iudicium, quisquis in bonis actibus se occupare recusat. Vt ergo ministri altaris conscientia libera, atq; syncero F
corde assistant altissimo, ardenti desiderio in spiritualibus die noctuq; insudent profectibus, orationi uacent, delectentur in Domino, Deo libentius famulentur, quàm seculo, spiritui potius intendant, quàm carni, quatenus officij sui, ac ecclesiastici gradus sortientes effectum sacri altaris participatione sint digni. Dominici quoq; corporis & sanguinis sacrosancta mysteria maxima cum ueneratione frequentent, non ex consuetudine, sed suauitatis illius illecti dulcedine. In his conueniant gradus & uita, gustus & quæstus, pietas & scientia, fides & caritas. Ista si adsint, diligentur à Deo, sublimabuntur à Christo, protegent ab angelis, uenerabūtur à populis, uisitabūt in spiritu, ditabunt donis, cōplectent à gratia, beatorū sociabunt agminib. interdūq; in cœlestib. rapietur. His & huiusmodi amoris foti præludijs, præsentis seculi uada pertrāsibūt, terrāq; promissionis introibūt, in qua iā non absconditū manna, nō sacramentalis agnus, neq; sub accidētib. percipitur uelata maiestas, sed amoto uelamine, cessantib. figuris, subtractoq; speculo facie Deus uidebitur ad faciē, qd est summū bonū, beata fruitio, uita æterna, gloriæ G
triumphus, palma uictoriæ, ueris repromissa fidelib. per Iesum Christū dominū nostrū, qui cum patre, & spiritu sancto immortalis est Deus in secula seculorum. Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI PROTOPATRIARCHAE Veneti, in Librum de Vita solitaria,

PROLOGVS.

Vemadmodum nullus à natiuitate cæcus, quamuis naturalis ingenij acumine polleat, non nisi opinatiue ualet de coloribus iudicare, ita neq; de spiritualibus potest ad plenum sensum proferre, quisquis eorum extiterit inexpertus. Nam & si aliorum assertionibus eruditus pronunciet ueritatem, erit tamen qui loquitur, tanquā æramentum sonans, aut cimbalum tinniēs H
Hinc opportune satis quorundam impudentium est arguenda loquacitas, qui absq; experimento interioris dulcedinis præsumunt solitarie degentium lacerare uitam, arbitrātes eos penitus esse inutiles, quoniam foris minime uagantur, neq; se curis tēporaliū implicant ut cæteri. Quibus hos dixerim similes, nisi cæcis, qui lumine priuati, importunis sermonibus conantur uidentium acta damnare, atq; recte gradientum subsannare itinera? O si interioris hominis sui haberent notitiam, scirent utiq; solitariæ uitæ excellentiā, quanta eius sint lucra, quàmue in se sit decora, secura & gaudens. Verum cum ignorent se, mirū non est, si etiam remotæ cōuersationis nequeant indagare mysteria. Hac de causa illam despiciunt, sequi negligunt, atq; obtrectationibus laniare non uerentur. Hoc quoq; agunt, quoniam ad ipsius assequendam perfectionem non se uident idoneos, tametsi illam sanctorum autoritatibus & uita norint esse probatam. Tantum quod illis libet laudant, quodq; intentioni eorum congruit, præconijs cōmendare non cessant. Status uniuersos præter proprium detestantur, ac si illorum tantum esset Deus, & nō etiam aliorum. Non enim statuum aut personarum acceptor est Deus: sed omnes qui simplici corde

A ei corde legis mandata custodiũt accepti sunt illi. Meminerint huiusmodi detractores, domini tunicam fuisse inconsutilem, atque desuper contextam per totũ. Meminerint, inquam, omnem gloriam filiæ regis ecclesiæ esse ab intus in fimbrijs aureis, circumamictã uarietatibus. Est etiam spiritus multiplex propter diuersitatem statuum conditionumque mortalium. Proinde dominus, qui electorum suorum nouit naturas & mores, uarios distinxit in ecclesia gradus, quatenus quod cuique proprium est, tribueret singulis, faceretque corpus suũ, quamuis discretũ in statibus, in uniformitate tamẽ intentionis caritate cõpactum. Desinant itaque qui solitariæ uitæ derogant unitatem scindere, & auratam uestem uarietate decoratam lacerare ecclesiæ. Omnes Christo regi seculorum immortali, & inuisibili famulantes uenerentur & colant, Deum in sanctis suis laudent, qui conuersantes cum hominibus protegit ne cadant, certantes adiuuat, ne succumbant, atque remotæ degentes uisitat, ne tepescant. Hos peramplius quàm cæteros, spiritualibus consolationibus uisitari credendum est, utpote qui pro diuinitatis amore contẽpserunt humanas.

B Non igitur paruipendendi sunt, quos Deus ab hominibus segregatos interno nutrit pabulo. Verum quamuis uideantur ignoti, & per exteriorem exercitationem corpori ecclesiæ minus proficui: illi tamen multifarie prosunt. Ipsum quippe continuis orationibus uegetant, à tentationibus defendunt, pro delinquentibus deprecantur, suisque exẽplis temporalia docent esse spernenda. Eadem autem contemnunt, conuersationes fugiunt, atque remote uiuunt, non ducti ignauia seu inedia compulsi: sed conditoris sui illecti desiderio. Vnde in eorum persona propheta ait: Elongaui fugiens, & mansi in solitu *Psal. 54* ue. Expectaui eum, qui saluũ me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Est itaque eorum fuga commendabilis dum declinant noxia, pericula præuident, delictorum euitant causas, æterna desiderant; Deoque inseparabiliter adhærere concupiscunt. Hinc solitudinis secreta perlustrant, ut Deo uacantes, ab humanis cõturbationibus diuina sint protectione securi. Quemadmodum de ipsis psaltes domino cecinit dicens: Abscõdes *Psal. 30* eos in abscondito faciei tuæ, à turbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à

C contradictione linguarum. Quoties per mentis eleuationem contemplationi intendũt cœlestium, ab hominum conturbatione teguntur. Cæterum cum per sui custodiam mũditiæ cordis & puritati conscientiæ inuigilant, à linguarũ fiunt contradictione securi. Duplici ex hoc testimonio solidantur, spiritus uidelicet & conscientiæ. Ipse namque spiritus (dicente Apostolo) testimonium reddit spiritui nostro, quòd filij Dei sumus. At ue- *Rom. 8* rò beatus ille, ueridica uoce inquit: Gloria nostra hæc est testimonium conscientię no- *2. Cor. 1* stræ. Secure igitur, & cum exultatione spiritus in solitudine perseuerandum est. Nõ pertimescendæ sunt oblocutiones malorum, neque dęmonum formidandi insultus. Quoniã de corporali remotione ad requiem, & de spirituali quiete, consummato huius peregrinationis cursu transitur ad patriã, si tamen utraque usque ad finem laudabili exercitatione teneatur. Quamobrem, ut hoc solitudinis professores facilius assequantur, pro eorum eruditione, exhortatione, & gaudio, opitulante domino, de uita solitaria præsens componendum est opus. Verum cum ad id perficiendum imperitia mea omnino non supe

D tat, flexis cordis poplitibus, humiliter sapientiam exposco diuinam, quatenus ad sui gloriam, seruorumque suorum profectum, uilitati meæ lumen dignetur infundere, quo mediante non ueritatis semitas deseram, neque quod ipsa donauerit, delitescendo reticeam. Aperi igitur ô sempiternum uerbum sapiẽtiæ tuæ diuinum fontem, infunde (quæso) in cor minimi serui tui intelligentiæ spiritualem gratiam, ut solitariæ conuersationis ualeã reserare mysteria, atque donorum ipsius propalare arcana. Erit equidem cum istud per me ritè perfeceris, quemadmodum in eadem tibi famulantibus stabilimentum maximum, ita largifluæ bonitati tuę perpetua laus & gloria.

E

QVOD EX DVLCEDINE INTERIORIS QVIETIS, ET DESIDERIO DIVINAE contemplationis, solitaria appetenda *sit uita.* *Cap.* I.

Psal.54 CLAMAT propheta in Psalmis, contemplationis desiderio succensus, & ait: Quis dabit mihi pennas sicut colūbæ, & uolabo & requiescam? Amantis & quietē sitientis eius sunt uerba. Minime quidem propter quod requiem quęreret, ubiue quiescere cuperet expressit, & tamē affectu anxio amoris prorupit in uerba. Nempe si ob auri, argenti, gemmarū, prædiorū seu temporaliū facultatū, uel prætereuntiū uoluptatū cupiditatem hoc diceret, id facile exprimere ualuisset, quoniam res sunt, quæ humanis propinquæ, ac notæ sunt sensibus: sed ardoris quietis suæ non detegens causam, præcelsum & maximū indicauit esse, quod pio gerebat in pectore. Beata quippe huius mēs F uatis, quæ temporale nil ambiens, consequi optabat, quod meritò diligeret, uideret sine fastidio, atq; in pace interiori omni semoto timore possideret. Nouerat in exterioribus bonis pacem non esse, sed perturbationes noxias, innumeras curas, desiderium insatiabile, solicitudines anxias, ac dolorem non modicum. Hinc bonum agnoscens præcipuum obtinere posse interius, quod omni caret malo, & bonis exuberat uniuersis, anhelo ad id consequendum desiderio trahebatur. Hoc autem esse quid dixerim? Illud proculdubio quo nihil habetur melius, iucūdius amatur, delectabilius tenetur, securius possidetur, amplectitur dulcius, fruiturq; felicius. Non est de terra neq; de cœlo, sed his omnibus dignitate præeminet. Nam cuncta, quæ in eis creata sunt transeunt. Quædam ut
Matt.13 non amplius sint: nonnulla uerò, ut mutentur in melius. Cœlum (inquit dominus) & terra transibunt, ignis utiq; incendio concremanda. Mutabuntur tamen, quemadmodum per Ioannē dicitur: Fiet cœlum nouum & terra noua, propterea, quoniam uniuersa, quæ sub sole sunt transeunt, propheta memoratus flagrantissimo desiderio anhelabat istis potiora percipere, q̄ nec transire cogerētur, neq; reformarētur in melius. Nam G quod transit, infirmum est, quod uerò reformatur, imperfectum. Est autem aliquid maximum atque præcipuum, quod horum nil patitur, nec deterioratur transeundo, neque proficiendo reformatur. Quid de hoc tam præcelso propheta expresserit audi. Deo
Psal.101 namq; ait: Opera manuum tuarum sunt cœli, Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentū ueterascent, & uelut amictum mutabis eos & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Vtiq; idem ipse est, quia nō mutatur, neq; de
Iac.1 trimentum ullum patiens uariatur. Sicut per Iacobum dicitur: Apud quem non est trāsmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Et hoc unde? Quoniam bonum incommutabile est, bonum sempiternū, bonum summū, bonū à quo omnia bona, & sine quo nihil est bonum. Boni huius cognitio concupiscentiā excitat, concupiscentia delectationem, delectatio satietatem, satietas fruitionem, fruitio pacem. Pacem inquam, non qualē dat H
Phil.4 mundus, sed illam, de qua Apostolus ait: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligētias uestras. Quomodo aūt pax ista omnē superemineat
1.Cor.2 sensum, idem alio inquit loco: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Verum ut hoc ostenderet perceptibile esse, intulit: Deus nobis reuelauit per spiritum suum. Equidem in præsentiarū reuelauit per fidē donec manifestet speciem. Tunc non erit reuelatio, sed uisio, sed fruitio, sed reformatio. Nunc uerò hæc ipsa reuelatio ex parte fit, quoniā per fidē ambulamus, per fidem instruimur, per fidē cognoscimus. Et hoc quādiu? Donec peregrinamur à domino, & mortali hoc sumus in corpore. Hinc est q̄ laboramus quærēdo, in credendo proficimus, quotidie perspicacius cognoscimus, magis magisq; ardēter diligimus, ut pertingamus ad id quò tendimus, & cōprehēdamus in quo cōprehensi sumus. Hāc laboris ui
Psal.82 cissitudinē, quā in proficiēdo patimur, propheta insinuare uoluit dicens: Hoc labor est ante me donec intrem in sanctuariū Dei, & intelligam, nō per speculū aut in ænigmate,
1.Ioan.3 sed facie ad faciem. De qua intelligentia Ioannes Apostolus ait: Carissimi nūc filij Dei

sumus,

A sumus, & nondum apparuit quid erimus: Scimus quoniã cũ apparuerit filius, similes ei erimus, qm̃ uidebimus eũ sicuti est. Interim ergo dũ in carne uiuit̃ interiori exercitationi, & cõtẽplationi cœlestiũ intẽdẽdũ est, quatenus pspicacius in agnitione summæ ueritatis, semper proficiat ratio, & in diuinæ bonitatis delectatione affectio. Hæ planè duæ sunt pẽnę spirituales deargẽtatæ colũbæ, cuius posteriora dorsi eius in pallore auri terminari describũt̃. His pẽnis spiritualis uolatus agit̃, quò puenit̃ ad requiẽ & ad Dei delectabilẽ gustũ, ipsiusq; fitit̃ præsentia. Quemadmodũ ,ppheta de se testat̃ dicẽs: Sitiuit anima mea ad Deũ fontẽ uiuũ, quãdo ueniã, & apparebo ante faciẽ Dei? Sitis hæc uolatus est, nõ localis, nõ sonorus, neq; uisibilis, sed interior, & spiritualis, refertusq; dulcedine, p quẽ quotidie renouat̃ anima, & de claritate trãsit in claritatẽ, nõ à se ipsa, sed tanquã à domini spiritu erudita atq; directa. De huiusmodi uolatu audi quid animalib. uolãtib. per mediũ cœlũ scriptura sacra testet̃. Nõ habebãt (inqt) requiẽ die ac nocte, sed clamabãt. Sãctus, Sãctus, Sãctus dñus Deus exercituũ. Talis ,pfecto Dei est gustus, ta- Psal. 41 Apoc. 4

B lis est cognitio cœlestiũ, ut eo efficacius interiores uirtutes moueat, quò elucescit clarius, dulciusq; sentitur. Mentẽ quippe efficit in ingstione solicitã, sitibundã in gustu, in amore feruidã, & in contẽplatione erectã. Quęrit nãq; ut inueniat, cõcupiscit ut teneat, diligit ut crescat, eleuatur ut quiescat hucusq; dũ peruenit, delectatione nimia circũfusa clamat & dicit: Hæc requies mea in seculũ seculi, hic habitabo, qm̃ elegi eã: Boni nãq;, quo fruitur, affecta dulcedine, illud nunquã amittere, nunquã minorari desiderat. Verũ ne quis propria sui æstimatione fallatur, nouerit, ista ueræ contẽplationis, atq; diuini gustus, qui in sinu quietis interioris sentitur, absq; ambiguitate signa existere, prouidentiã uidelicet habere in moribus, menti uigilẽ adhibere custodiã, coadunare cogitationes, intentionẽ recto fine dirigere, studia spiritualia sectari, Dei præsentiã spiritualiter cõcupiscere, ipsum humili corde diligere, illius sup omnia cõtubernio lætari, in cœlestib. inardescere, atq; amabiliter interna pace potiri. Qui talis est, à Dei regno alienus non est. Quinimo illud secũ habet iuxta domini sentẽtiã dicẽtis: Regnum Dei intra uos est. Hu- Psal. 131 Luc. 17

C iusmodi caueat ne inflet̃, ne tepescat, ne quẽ iudicet, ne cuiquã calũniã inferat, ut non amittat donũ præcipuũ qđ accepit: facile etenim spiritualẽ iacturã patit̃, q sui neglecta custodia, alienę uitæ curiosus inquisitor existit, qui per exteriora diffundit̃, atq; immoderata negocijs tẽporalib. occupatur. Sũt igit̃ spiritualia exercitia, sedula cordis intentione coalenda, ne fauorib. auræ extinguantur impulsu. Sunt etiã corporis sensus salubriter coercendi, quatenus pes mentis eorum occasione terrena minime ualeat colluuione fœdari, necnon & immoderato carnis amore animi eneruari constantia. Quamobrem solitudo ab his, qui contẽplationi uacare desiderãt, maximo est amplectenda cũ studio, atq; indefessa stabilitate seruanda. Quoniam tranquillitatis est portus à seculi fragoribus alienus, delictorum fuga, gratiarum nutrix, cœli ianua, orationis locus, compunctionis mater, discretionis cathedra, meditationis incentiuum, & contemplationis sanctæ auxilium singulare. De hac itaq; quoniã uberrima fandi se offert materia, de eadem inchoatæ narrationis sermo percurrat.

D

Quid sit solitudo localis, & quàm proficua, quantùmue onerosa, si non uoluntaria esse contingat. Cap. II.

Acris uoluminibus eruditi duplicem solitudinem esse cognoscimus, Localem uidelicet, atq; spiritualem. Est nãq; localis solitudo remotionis locus, ab hominum conuersatione penitus alienus. Huiusmodi quamuis corporalibus delectationibus careat, seculi ignoret blanditias, carnem fouere non ualeat: habet tamen unde releuetur spiritus, cumulentur lucra, & mens in sui reformatione proficiat, dummodo uoluntaria sit, diligatur ex corde, & ueritatis agnitione seruetur. Cæterum si desint ista, carcer est horridus, ignauiæ uolutabrum, noxiarum cogitationum sentina, impatientiæ domus, ferarum spiritualium habitaculum, & præsentis uitæ dissipatrix permaxima. Stat qui localis incola est solitudinis, & ipsius delectabili caret gustu, inclusus corpore, sed mente uagus, profugus super terram, extraneus, sibi uiuus & mortuus. Mortuus esse censetur mundo, & uiuit illi. Illum quippe concupiscit, de ipso cogitat, ipsumq; inhianti sectatur affectu. Amatores eius beatificat, tanquam fruentes naturæ bonis, & creaturarum concessis muneribus, atque iuxta domini sententiam:

In uultus sui sudore panis uescantur alimento. Nunquid solitariorum tantum est Deus inquiunt? Nonne & secularium? planè & secularium. Quippe quum misericordiæ uacare possint operibus, cibare famelicos, potare sitientes, uestire nudos, ministrare ægrotis, aduenas suscipere hospitio, sepelire defunctos, ac in compedibus constitutis exhortationis præbere solatium: Iacentes quoque in peccatis admonitionis uerbo erigere, consolari mœstos, inscios docere, consulere dubijs, cęterisq; insistere actibus, in quibus fraternæ dilectionis exhibentur officia. De istis in extremo examine interrogatio fiet. Quid nos iudicati domino responsuri sumus, qui nulli horum intendimus? In solitudine ueluti animalia indomita uiuimus, corporalium sensuum penè caremus usu, humanam conuersationem fugimus, caritatisq; obliti, nobisipsis singulariter uacamus. Vt quid datus est uisus, auditus, loquela, olfactus & tactus, si eorum negligimus usum? Equidem in solitudinis hoc loco deest humana societas, confabulatio mutua, ac fraterna
Ecclef.4 exhortatio. Solitudinem nostram sacra uidentur damnare eloquia, quū dicunt: Væh soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantem. E diuerso conuersationem & cohabita- F
Prouer.18 tionem plurimum commendant, dum aiunt: Frater, qui adiuuatur à fratre, tanquam ciuitas munita est. Istiusmodi alijsq; innumeris cogitationibus fluctuantes, animo impatientes fiunt, dormitant præ tædio, & spiritualem solitudinis suæ amittunt fructum. Crucem quidem baiulant, nec moriuntur. In regis paratissimo discumbūt conuiuio, & fame tabescunt: quoniā minime experiuntur quantæ sint solitudinis spirituales deliciæ. Porro si æqua lance quantum inter urbium ac solitudinis habitationem distet, appenderēt, non talia corde uersarent. Vbi (oro) componuntur fraudes, iurgia fiunt, iustitia deprauatur, pietas perit, adulteria perpetrantur, opprimitur innocens, supplantatur sanctus, peccator laudatur, dominatur ambitio, inanis pollet gloria, uniuersaq; regnāt delicta? nonne in ciuitatibus, in quibus unusquisq; cæteris appetit esse potentior, facultatibus locupletior, opinione uulgi famosior, & æstimari prudentior? Hinc lites, hinc detractiones, hinc pompæ uigent, quoniam uix reperitur, qui non præesse desideret. His omnino caret solitudinis locus, quia sanctitate affluit, & cœlestibus exuberat donis. Equidem nil aliud dixerim monasteria in solitudinis remotione Deo dicata, quàm castra Dei, & refugia munitissima, ab incursibus intellectualium bestiarum ualde secura. Ad ista ut plurimum, adulti confugiunt, qui seculi oblectamenta despiciunt, carnis obhorrent lenocinia, facultatibus renunciant temporalibus, cœlestium amore flagrantes. Superna siquidem gratia præuenti, atque diuino irradiati splendore turbarum declinant strepitus, delictorumq; materias, & solitudinis secessus quærunt, quatenus margaritam preciosam, cœlestemq; ualeant aptius custodire thesaurum. In ea quippe, si laudabiliter conuersantur, semper potiora percipiunt, ac Deo per amoris uinculum propinquiores fiunt: se namq; abunde communicat degentibus in solitudine, quemadmodū multis patet exemplis. Vbi (quæso) propheta ille, qui erat mitissimus omnium hominū, qui tunc morabatur in terra, diuinā allocutionem primum audire promeruit? Nunquid in Ægypto, aut in regalibus ædibus? Minime: Sed prorsus in eremo, quo hominum deerat accessus. Sic enim legitur: Quum autem Moyses minasset gregem ad interiora deser- H
Exod.3 ti: uideretq; quod arderet rubus, nec combureretur, admirans ait: Vadam & uidebo uisionem hanc magnam, quomodo rubus ardeat, & non comburatur. Quum autem pergeret illuc, se dominum ex nomine proprio uocantem audiuit. Quumq; respondisset adsum, intulit: Solue calceamenta de pedibus tuis, locus in quo stas, terra sancta est. Meritò prophetę à domino mysticè mandatur, ut pedū calceamēta deponat, tacitè innuēs, ut quicūq; solitudinis locū habitare desiderat, immoderato temporalium rerū se priuet affectu, quatenus mortuorum operibus nequaquā terram polluat sanctā. Quæ est enim participatio lucis ad tenebras? sanctitatis ad immunditiam? Sanctus quoq; solitudinis locus esse perhibetur, in quo propheta oraculum cœleste ad se factum excepit principatum populi, faciendorum signorum uirtutem, præcepta legalia, cæremoniarum scientiam, decreta iudiciorum, futurorum notitiam, familiaritatem Dei, atque beatificę uisionis promeruit donū. An non est sanctū, quū in eo figuraliter oues nonagintanouem fuisse dimissæ legātur, donec q̄ perierat, inueniretur à domino? nonne rectè sanctus asseritur, in quo Hebręorū populus per annos quadraginta typicè cœlesti est alimento nu-

tritus?

A tritus? Sic enim habes, panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Quod enim populus ille non habuit in Ægypto, est consecutus in eremo. Qui aũt legit intelligat. De Helia uerò propheta quid memorẽ? Angelico nãq; ministerio bis panis buccellã accepit, atq; in solitudine positus, corui unius est sustentatus obsequio. Verũ quũ uehiculo igneo esset transferẽdus è seculo, non in urbibus, sed cum discipulo pergebat in eremo. Disce igit̃ qui solitudinẽ habitas, quãta in eadem exuberent beneficia. Disce etiã q̃ facile ex eremo transitur ad cœlum. Prorsus impossibile est quenpiã posse perire, qui eo quo debet modo solitudinis habitator existat. Recole præterea quãta de Ioãne deserti incola sint dicta præconia, q̃ sub annis teneræ ætatis se ab hominũ subduxit aspectib. ne uel saltẽ leui delictorũ macularetur cõtagio. In eremo idẽ constitutus reuelationes percepit innumeras, uerbi Dei populis ad se uenientib. semina sparsit, Christũ agnouit in spiritu, monstrauit digito, atq; Iordanis baptizauit in unda. Nullus pfecto quemadmodũ iste eremi amator fuit. Quãuis enim impellente spiritu, & gratia comitante hoc ageret: sanctorũ tamen multorũ & prophetarũ, q̃ B præcesserant, fuerat eruditus exemplo. De quib. Apostolus inquit: Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quib. dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes, & in mõtibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Talibus institutionibus sacris imbuta ecclesia anachoritarum multitudinem direxit ad eremum. Completum quidem est, quod propheta lõge antè prophetauerat dicens: Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. In ipsis memoratis patribus quàm locuples extiterit gratia, spiritus multiplex, fœcundæ uirtutes, præclara scientia, uita probata, celebris eorum fama pronunciat. Lucebant in solitudinis firmamento tanquam cõspicua luminaria, adeò ut opacam laudabilium operũ suorum splendore seculi huius irradiarent noctem. Verum quoniã ingenioli mei supereminet uires, cuncta posse perstringere, quæ sacris in uoluminibus sanctorumq; gestis, de hac dilecta solitudine esse exarata noscuntur, quanta per ipsam euitentur mala, quantáue immensa proueniant cõ C moda, iuxta sibi indultam gratiam, tenuis sensus noster elucidet stylus. Erit proculdubio hoc, nedum illam tenentibus perseuerantiæ causa, uerumetiam adhuc in mundo degentibus, ad ipsam capessendã exhortatio pia. Quoniam boni notitia, uehementer concupiscentiæ uirtutem accendit.

Ioan. 6 — Heb. 11 — Psal. 64

Quòd solerter à corde temeraria sint resecanda iudicia. Cap. III.

Ltisona diuinæ sapientiæ tuba Apostolus Paulus exhortatur dicens: Nolite fratres mei ante tempus iudicare, quoadusq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordiũ, & laus erit unicuiq; à Deo. Hoc propterea sanctus iste aiebat, quoniam nouerat q̃ facile de factis alienis cõsueuerint iudicia fieri. Nouerat, inquã, Deo esse odiosum, mentiũ proximorum uelle secreta rimari. Cæterum qui ad plenum ignorat se, atq; sui interioris latebras penetrare non ualet, quomodo poterit detegere occulta aliorum? Imprudentiæ ac temeritatis signum notissimũ est, quempiã uelle æstimare se scire, quod inuestigare non licet. Quamobrem audite omnes, qui iudicia temeraria agere D consuestis, ęterni iudicis præconem, qualiter uos admonẽdo coerceat, quáue sententia audaciam repercutiat uestrã, & ad sobriã humilitatem, sanaq; consilia reuocet. Quis (inquit) hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est? Quis (queso) nõ erret in iudicãdo occulta proximorũ, quũ frequentissime fallatur quisq; in proprijs? Quorundam hominum peccata (ait Apostolus) sunt præcedentia ad iudicium, quorundam uerò subsequuntur. Porrò illa delicta præcedere dicuntur iudicium, & absq; ambiguitate iudicari possunt, quæ manifesta sunt. Verbi gratia. Si uideris ebriosum, fornicarium detrahentem, & liuore blasphemantem, aliena rapientem, opprimentẽ innoxios, ijsq; similia facientem, quæ omnino damnabilia sunt, & recta nequeunt intentione agi, horum iudiciũ nequaquã temerariũ est, quoniã talia per se nota sunt iudicata ex se, atq; damnata per legem. Huiusmodi facinora præcedunt iudiciũ, eademq; damnare reprehensibile nõ est. At uerò ubi opus ambiguũ est, & quo fiat animo, ignoratur, definitũ iudicium euitandum est, ne efficiatur homo temerariæ sententiæ reus, dum quod rectum

1. Cor. 4 — 1. Cor. 2 — 1. Tim. 5

Esa.5 est,arbitratur esse obloquium. Tales propheta arguens ait: Vaeh qui dicunt malum bo- B
num,& bonum malum,ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Deo itaq; cordiũ
sunt reseruanda iudicia, qui solus scrutatur omnia, occulta penetrat, alijsq; ignota co-
gnoscit. Nihil enim oculis maiestatis ipsius ualet esse inuisibile, quemadmodum de eo
Heb.4 Apostolus inqt: Viuus enim est Dei sermo,& efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti,
pertingẽs usq; ad diuisionem animae,ac spiritus,compagũ quoq; & medullarũ,& discre
tor cogitationum, & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspe-
ctu eius: omnia enim nuda & aperta sunt ante oculos eius. Dei igitur gloriã deprędari
uidetur,quicunq; humanarũ mentiũ assuescit arcana perquirere. Ipsi soli hominũ cogi-
Sap.1 tationes sicut notę sunt,ita iudicandae ab illo. Quemadmodum legitur: In cogitationib,
impij erit interrogatio:sermonũ aũt illius auditio ad Deũ ueniet, & ad correctionẽ ini-
quitatis illius,quoniam auris zelus audit omnia, & tumultus murmurationum non ab-
scondetur. Idcirco à cordibus famulantium Christo proximorum sunt resecanda iudi-
cia, quae commaculant puritatem animae, interioremq; perturbant oculum, qui ideò F
custodiendus est mundus, ut syncero intuitu queat contemplari coelestia. O q̃ difficile
ascendit supra se, quisquis operibus temerarie iudicando grauatur alienis. Caeterũ & spi
ritualiter iudicare se nescit, qui mentium curiose percunctatur arcana. Suimet opinione
inflatus, extraneorum damnat errata, qui humilitatis censura debuit propria. Sane per-
timescit humilis perscrutari mentium proximorum ignota cõsilia, sibiipsi utiliter uacãs.
Stat infatigabili cura super sui custodiam, ut motus mentis insurgentes agnoscat, om-
nemq; interioris suae domus componit familiam. Semetipsum etiam laudabiliter dam-
nando, dijudicat, quatenus tremendum aeterni Dei ualeat non formidare iudiciũ. Apo-
stolica siquidẽ edoctus sententia, seipsum ne iustè iudicetur, examinat, euaginatumq; te
net spiritualis censurae gladiũ, ut aestimationis propriae cogitatus interficiat noxios, atq;
humiliando se oculorum insolentiam premat. Hinc est quòd sibi intendens, caeterorũ
minime perquirit errata: negligitq; dũ plangit propria, aliena iudicare delicta. Beatus
planè humilis, qui omniũ arbitratur se esse minimũ, seq; cunctorũ uoce ueridica uilissi- G
mum esse fatetur. Iacet in imo, & per gratiam eleuatur in summis, atq; semetipsum uili-
pendendo despiciens, Deo & hominibus efficitur carus. Inflari quippe nescit, obhorret
detrahere, fratresq; suos iudicare formidat. Caeterum ut memoratos effugiat laqueos,&
caritatis mutuae irreprehensibiliter iura custodiat, solitudinem diligens secedit sponte,
incedit soliuagus, hominumq; consortia fugit. Nouit enim nauim, quae absq; interuallo
fluctibus marinis exponitur, crebrisq; procellosi aequoris agitatur turbinibus, detri-
mentum suimet perferre notissimum. Huiusmodi itaq; instructus exemplo, tutissimum
solitudinis frequẽter petit portum, quatenus more peritissimi nautę, si quod in exterio
ri opere detrimentum pertulit, se intus humiliter componendo resarciat. Est plane soli-
tudo pacatissimus timentium Deum portus, qui opportunè à perturbationum fragori
bus, contentiosisq; disceptationibus, quę ex proximorum conuersatione emergunt, ad
se confugientem eripit, & reddit hominem sibi, ac libertati donat ingenitae, ut ualeat,
prout expedit Deum quaerere, passionibus repugnare, spirituales debellare nequitias, H
atq; futurae felicitatis corde degustare primitias. O amabilis solitudo ab amatorib. Chri
sti, sectatoribusq; uirtutum ardenter concupita, quaesita sedulo, dulciter amplexata. Eo
efficacius, quo lucidius thesauros agnouere tuos, atq; sapido cordis palato perceperũt,
quàm suauis est dominus, & quàm magna sit multitudo dulcedinis illius, quam abscon
dit seruiliter timentibus se, perficit autem eis, qui syncero caritatis affectu sperant in se.
Quis (quaeso à te) nouit arcana coelorum? Quis adeptus est prudentiam spiritus? Haec
sane te praeparante, te suscipiente, sempiternum uerbũ reuelare dignatur. Quemadmo-
Ose.2 dum per prophetã testatur dicens: Ducam eam in solitudinẽ, & loquar ad cor eius. Du
citur equidem uerbi sponsa exclusis temporalium curis, tentationum importunitatib.
atq; molestijs uitiorum in solitudinem spiritualẽ, ut audiat sponsum sibi nunc reuelantẽ
mysteria, nunc amatoria loquentem, nunc futura praedicentem, nunc referantem super
na. Ex hac igitur allocutione uerbi, sapientiaeq; eruditione praeclara, efficitur anima in
agendis prouida, fortis in certamine, in aduersis secura, certificata in dubijs, in spiritua-
libus

A libus læta, atque interiori pace referta. Ob hos itaque spirituales adipiscendos profectus, qui ex singulari dignatione prærogati sunt sponsæ Christi, quibusq; militibus congruit interdum è certaminis secedere campo, & solitudinis captare suffragia, quatenus ex rediuiua reformatione mentis, robustiores effecti, contemnant seculum, uitia reprimant, temeraria deuitent iudicia, compescant linguam, iurgia fugiant, ac detractionum uenena perhorrescant, quæ potissimum ex iudicandi occasione proueniunt.

Quòd prudenter proficientes debent uitare contraria, & potissimum linguæ intemperantiam cohibere. Cap. IIII.

Ex mandat prudentiæ, ut quisque rationis compos iuxta sibi indultã gratiam, adeptamq; uirtutem, proficiendi debeat à se mouere contraria, ne ex incuria, ascendendiq; contemptu, pullulantibus in se uitijs, cogatur nõ sine detrimento descendere, atq; peccatorum effici seruus, qui potuit fieri iustitię liber. Christi autem dilectoribus ad perfectionis alta tendentibus, B plurimum linguæ ministerium cognoscitur aduersari: quæ (ut Iacobus apostolus ait) ignis est, uniuersitas iniquitatis, quæ maculat totum operum nostrorum spirituale corpus, & inflammat totam natiuitatis nostræ, inflãmata & ipsa à gehenna. Nam quemadmodum si censura uirtutum cohibeatur, est membrum ualde perutile: ita si eidẽ intemperantiæ fræna laxentur, inquietum est malum, mortifero plena ueneno. Ex ipsa in ecclesiis diuinæ persoluuntur laudes, lętantes concinunt chori, gratiarũ exhibentur actiones. Sacra eloquia populorum inferuntur auribus. Benedictiones fiunt, & alia quàm maxima proueniunt bona, quæ Deum timentibus, silentiumq; custodientibus minime latent: at si ex incuria neglecta permaneat, horis singulis delictorum exaggerat fascẽ. Frequenter enim prorumpit in uerba blasphemiæ, maledictionis, contradictionis, impugnationis ueritatis agnitæ, defensionisq; culparum, quæ legis diuinæ attestatione damnantur. O quot nugas, quot ociosa uerba & scurrilia profert. Ista & si non perimũt animam, tamen infirmam reddunt, mẽtem dissipant, puritatem fœdant, phanthasmata C pariũt, & Deo loquaces homines debitores efficiunt: dicente domino, De omni uerbo ocioso quod locuti fuerint homines, reddent rationẽ in die iudicij. Verum si de ociosis sermonibus, qui necessitate, & pia utilitate carent, in extremo examine interrogatio fiet, quid de blasphemijs, detractionibus, mendacijsq; futurum sit, prudens quisq; consideret. Sane ubi ociosa & iocosa abundant eloquia, frequentissime audiuntur quoque mendacia. Quàm uerò à professoribus ueritatis aliena debent esse mendacia, perspicue claret. In eorum namque sermonibus debet esse simplicitas copulata prudentiæ, ut non aliud lateat in corde, quàm sonat in ore: debet etiam inesse ueritas sapientiæ sale condita, quatenus nedum pro ueritatis assertione ædificare, uerum etiam ualeant ex sapientiæ rudimento instruere. Neutrum horum mendaces diligunt. Refugiunt quippe uenire ad lucem, ne redarguti à lumine, deprehendantur in scelere. Latebras quærunt, imitantes illum, qui fuit mendacij primus inuentor. Is quoniam in ueritate non stetit, in eo minime ueritas est. Prophetæ comminationem audiant mendaces, di- D centis deo: Perdes (inquit) omnes, qui loquuntur mendacium. Nec ab re. Quantum enim in ipsis est, immortalem, & æternã ueritatem (quæ deus est) destruere moliuntur. Hoc uerò dum agunt, illam in nullo lædunt, illi nequaquam detrimentum inferunt, sed perimunt se, quemadmodum in sapientiæ uolumine continetur. Sic enim habes: Os autem quod mentitur, occidit animam. Resipiscant igitur ab hac nefaria consuetudine, desinant loqui falsa, desuescant hominibus suadere mendacia, ut ueritatis ac gratiæ præsidio fulti, recidant etiam uerba inutilia atque iocosa. Cohærent sibi uitia, & uicissim copulata sibi famulantur in malum, adeò ut absq; altero unum esse nõ possit. Porro quicunq; ab ociosis sermonibus minime linguam compescit, sæpissime turpiloquia, mendacia, blasphemias, ac detractoria fatur. Qui autem detractor existit, mendax, periurus, ac stultiloquus est. In una siquidem malignitatis catena, cõfœderata sunt uitia in animarũ ruinam, ab immundis spiritibus fabricatã, atq; contextam. Ista multitudinẽ magnã illaqueãt, ut secũ ad interitũ rapiãt sempiternũ. Linguę aũt occasiones, quę detractioni est ꝓna, quãtos quotidie dolositatis suæ seruos faciũt esse emptitios? Grãde ꝓfecto

Iac. 3
Psal. 5
Sapi. 1

malum est proximorum oblocutio, perniciosum atq; commune, adeò ut illorum, qui F socialiter uiuunt, uix reperiatur qui liber existat. Nam facilius quisq; aliorum potius quàm propria damnat errata, sibiq; mitius indulget quàm cæteris. Aliena prorsus à caritate detractio est. Qui proximum sicut seipsum diligit detrahere nescit, neque de- Sap. 1. tractoribus libenter præstat auditum. Custodite uos (clamat sapientia) à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in uacuum non ibit. Impium procul dubio est, oblocutionibus intendere, & rabido ore absentium lacerare uitam. Mandat dominus ut qui delinquit seorsum corripiatur, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum solum. Nusquam autem præcipit ut detrahatur eidem: quoniam detractio spirituale homicidium est. Quod enim in corpore materialis agit gladius, hoc in anima detrahentium perficit lingua. O quàm frequenter in cordibus murmuria audientium proximorum, quæ optime uigebat in Christo extincta est fama? Equidem triplici scelere detractor efficitur reus. Absentis quippe famam interimit, audientisq;, ac propriam occidit animam. F Hinc dominus aspera inuectione detractores se insecutum fuisse commemorans ait: Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Circuncidenda igitur sunt labia, Psal. 100 atque eloquia murmurij, ne contra detractores diuinam exaggerent ultionem. Consueuit sane hoc uitiũ etiam uigere in bonis, atq; sub zeli specie iugiter captiuare improuidos. Innumeri sunt, qui potius in alijs, quàm in se zelare diuinum honorem uidentur. Zelum Dei habent huiusmodi, sed non secundum scientiam. Rectus autem & commendabilis zeli iste est ordo, ut quisq; prius se, deinde corripiat cæteros. Verum qui sibimet iudex est uerus, nequaquam erit solicitus aliorum iudicando damnare delicta. Quamobrem ô detractor, qui fratris tui obloquendo scelera detegis, ad te nunc meus est sermo. Quis te (quæso) uitæ iudicem constituit alienæ? Quis te fratrum tuorum accusatorem fecit? Quid tua interest proximorum propalare facinora? Verum si delinquat frater, nunquid te offendit in aliquo? Nunquid honori derogat tuo? Quale (oro) ius habes in proximum, ut tuis uelis illum arguere uocibus, atque obtrectatio- G nibus lacerare? Desine utiq; detrahere proximo, superiorem enim habet, qui illius uniuersa, siue bona seu mala discernit. Suo quippe domino cum bene agit, stat, cum uerò delinquit, non tibi, sed suo domino cadit. Tu igitur quis es, qui tam improbe, tam manifeste, tam procaciter seruo detrahis alieno? Noli (quæso) fratris tui reprehensibilia acta detegere, sed potius edicito tua. Redi ad te, & discute te, iudica te, in statera humilitatis appende. Et cum te multis agnosces obnoxium, hoc tunc age in proximo, quod cupis ut fiat in te. Aduerte diligenter, cui delinquentium errata manifestes. Hoc autem tu dum agis, loquelæ tuæ modum impone, ueritatem perhibe, mentis motus restringe, passionibus animi legem indic, ne uitium sub uirtutis te premat imagine. Falleris omnino, & à semita caritatis elongaris, si te ad obloquendum iam suscepta propellit iniuria, si trahit liuor, si te temeritas suadet iudicandi. Consultius tamen facies si linguæ lora instituas, si sermonibus prudentiam addas, & cum Propheta dominum depreceris & dicas: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs H Psal. 38 meis, ut non declinem cor meum in uerba malitiæ. Optimè prophetica erudiris sentententia, custodiam adhibere loquelæ, ut non prorumpas in eo quod minimè fari licet. Disce igitur præmeditari, quomodo loqui debeas. Disce, inquam, eloquia tua cum discretionis lance pensare, potissime dum de absentibus proximis sermo occurrit in medium, ne te locutum esse pœniteat. Esto (iuxta Apostoli Iacobi memora- Iac. 1 bile dictum) uelox ad audiendum, quæ ædificent te. Tardus autem ad loquendum quod non expediat. Et ad detrahendum tardior aliorum famæ. Virtutes proximorum omni cum alacritate propalare non cesses: uitia uerò non nisi necessitate impellente, aut suadente utilitate. Alioquin eris fraternæ diruptor caritatis, atque detractionis reus. Beatus planè qui proximum non offendit uerbo, nec facile opprobrium accipit aduersus fratres suos. Qui loquitur ueritatem in corde suo, & de bono cordis thesauro semper profert bona. Iste (ut Propheta testatur) habitabit in tabernaculo tuo, & requiescet in monte sancto tuo ô domine. Alio quoque in loco Propheta

A memoratus ait: Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquātur dolum. Maximum itaque salutis indicium est, cum censura discretionis sermones proferre, esseq; in loquela rarum & ueracē. Plurima etenim euadit scelera, qui æquo moderamine loquendi ministerium peragit. Nam quemadmodum præcisa radice arboris moles ruit, fructus & ornamenta decidunt foliorum: ita si compescatur lingua, uniuersa, quæ ab ipsa proueniunt mala conquiescunt. Fœdat quippe uerbosi mentem garrula lingua, tepefacit ignem, lachrymarum exiccat fontem, pacis dissoluit fœdera, compositas cogitationes turbat, fraternitatem dirimit, fingit mala, mentitur iugiter, assidue detrahit, adulationi intendit, occupatur in nugis, amittit tempus, lites concitat, dissеminat odia, contentiones parit, extinguit compunctionem, dominiq; timorem euacuat. Verum nulla effræno ad loquendum sunt potiora remedia, quàm remotæ solitudinis sectari quietem, amare silentium, hominum & præcipue loquacium declinare consortia, delectari in domino, assiduaq; illius spirituali allocutione gaudere, necnon supra suimet uigilare custodiam. Difficile etenim per locutionis immoderantiam à diuina excidit gratia, quicunque in cognitione propria humiliter conquiescit. Psal. 33

B

De plasmatione humani corporis, & qua de causa rationali spiritui aduersum sit. Cap. V.

IN uniuersi constitutione, humanum corpus à deo plasmatum esse, atque rationalem spiritum in eodem legimus fuisse infusum, ut illud animaret, regeret atque nutriret. Nihil enim per se ualebat sibi, sed prorsus erat inutile. Cæterum quamuis fuisset formatum ex limo defectibile atque mortale: opus tamen erat mirabile, & per mediatoris gratiam suo tempore diuino honori donandum, atque in dignitatem angelicam reformandum. Equidem superiori tamdiu famulatum est, quamdiu idem obtemperauit altissimo. At uerò ex quo per peccati consensum præuaricatio diuinæ legis inualuit, corporis tota est deordinata cōpago, factaq; est nedum sibiipsi grauis, uerumetiam rationali spiritui aduersa, adeò ut caro pugnet contra spiritum, & spiritus aduersus carnem, absque pacis ulla concordia. Nam caro suo naturali impulsu infatigabiliter trahit ad ima, cōmoda tēporalia quærit, corporalibus uoluptatibus delectatur, uisibilibusq; inhærēdo fouetur: spiritus uerò cū sua ingenita dignitate perfruitur, corporis sibi uendicat dominatum, semper appetit se se, præesse desiderat, proficit spiritualium cognitione uel gustu, immortalitatem diligit, cælestis gloriæ culmen sitit, & deo ut coniunctus sit, semper exquirit. Caro igitur & spiritus dum singuli concupiscunt propria, inimicantur inuicem. Verum hęc merito lugenda res est, paucisq; conspicua, uixque inuenitur, qui uelit aduertere, cur facilius spiritus carni, quàm caro spiritui obtemperet. Debuit prorsus spiritus qui dei in se gestat imaginem, & ad corporis institutus est regimen, dedignari operibus se substernere carnis, quum famulatu perpetuo eandem acceperit ancillam. Debuit, inquam, solerter custodire suæ prælationis imperium, quatenus conditoris lege seruata, & indulta gratia, eousque reformaretur in melius, quo beatæ uisionis fieret dignus. Sed (proh dolor) in honore positus, quoniam non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Factus est in traductionem inimicorum suorum, datusq; in prædam spiritualium bestiarum. Nempe tanquam subiugale animal captiuus effectus per abrupta uitiorum huc illucq; deducitur. Carnis curam heu, quàm sedulo ministrat officio, quàm diligenter perficit, quantoúe peragit compassionis affectu, illam fouet, & nutrit delicijs, quantum ualet preciosis exornat uestibus, sublimat honoribus, diuitijs terrenis locupletem facit. Omnis eius intentio, cunctaq; cogitatio in carnis uoluptate uersatur. Equidem obliuiscitur qualis sit, quid agat, cui deseruiat, quid amiserit, quid inuenerit, extra se insensibiliter totus effusus, quo tendat ignorat. Captiuitatem namque propriam nescit, ærumnas suas non sentit, internam paupertatem minime uidet, carnis obuolutus in cœno, quodq; his deterius est, se admonentem spernit, corripientem fugit, exhortantem despicit, seq; reuocantem ad se audire dissimulat. Hinc iocis uacat, intēdit fabulis, uoluptatibus operā præbet, obscœnis delectatur actibus, gaudet dum malum perpetrat, & in rebus exultat pessimis. Non reproborum terretur supplicijs,

C

D

cijs, neq; præmijs afficitur beatorum. Futura siquidem negligit gaudia, præsentium insipientiũ illectus amore, corruptibilis ac fœtidæ carnis calice debriatus, naturam spiritus turpiter peruertit in carnẽ. Huiusmodi prorsus debuit pœna mulctari, qui incõmutabili spreto bono degeneris materiæ effectus est seruus, atq; adulteræ blanditijs assensum tribuens, cœlestẽ nequaq; ueritus est repudiare sponsum. O prævaricator æterni cõsilij. O diuinæ irrisor sapientiæ redi ad cor tuũ, reuertere ad iudiciũ. O, inquã, rationalis spiritus, qui æterni regis nobilem in te geris imaginẽ, resipisce aliquantulũ, euigila à letali, quo depnmeris somno, auditum sanis para monitis, ne obstinatione detentus, pereas in æternũ. Quamdiu dormis? Vsq; quo piger & ingrate dormitabis? Surge (ad te
Ephe. 5 clamat Apostolus) qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Vt quid à tua ingenita nobilitate degeneras? Cur te inferiori prostituis fœdissimo uidelicet cadaueri immunditia pleno, cõcepto in sceleribus, scatenti fœtoribus, uermiumq; escæ futuro post modicum? Tibi datum est principandi imperiũ, regimen mundi, intelligendi fastigium, perpetuitatisq; decor. Tu carni præsidere debes, non illa tibi, ex te honorem illa consequitur. Immortalitatem resurrectionis non ex se, sed habebit illa per te. Tu caput illius, sicut Christus est tuum. Tu spiritualis naturæ insignitus es dote, illa corpus est fragile, onerosum, atq; mortale. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, ut illis te sternas, qui angelorum consortia, & beatæ uitæ possessurus es gaudia? Non te (quæso) alliciat carnis illecebra. Non te luxuriæ fœtor illaqueet. Non te uentris uoluptas absorbeat, neq; terrenarum rerum te decor emolliat. Cœli pulchritudinem inspice, syderum contemplare splendorem, Solis ac Lunæ famulatum aduerte. Omnibus quæ sub cœlo sunt te prætulit Deus. Te quidem fecit per se, se insinuauit per te, propter te descendit ad te, atq; per se te eleuauit ad se. Tui itaq; redemptoris gratiam, tui redemptionis precium, & salutis donum iugiter meditare. Ista te erudient de te, te reformabunt in te. Tibi interna allocutiõe notificent, quid quærere, quid sperare, quidúe ex corde debeas diligere. Nemo de te melius instruet te, quàm ille qui gratis sine te fecit te. Nouit optimè ipse facturam suam. Meminit, inquam, quanti emerit, ut illam à diabolica seruitute erueret, ac libertate donaret. Ex conditore quidem tuo intellige qualis es. Ex precio autem prærogato pro te redemptoris tui agnosce munus, tuæq; præuaricationis pondus. Te quæsiuit solicite, qui errabas sicut perdita ouis. Te redemit non corruptibili auri uel argenti precio, sed suo precioso cruore. Te mundauit baptismatis lauacro in uerbo suo sempiterno, ut te sibi exhiberet in sponsam absq; ulla ruga aut macula. Te sibi desponsauit in fide, quemadmodum ore prophetico pollicitus fuerat dicens: Et spon-
Ose. 2 sabo te mihi in sempiternum. Et sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia, & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego dominus. Te de-
Ose. 11 mum sibi amoris uinculo copulauit, sicut per Prophetam commemorans ait: In funiculis Adam, & in uinculis caritatis attraxi te, miserans tui. Diligentem igitur te dilige, uocanti responde, aperiq; pulsanti. Caue summopere, ne legitimum despicias sponsum, & te exponas adultero, illiq; efficiaris similis. An ignoras, quòd quemadmodum qui adhæret Deo unus spiritus fit cum eo, ita & qui meretrici adhæserit, unum cum ipsa corpus efficitur? Quamobrem da honorem Deo, reddeq; te illi qui tibi præstitit te, ut non reperiaris ingrata, & cum extraneis adultereris, pariterq; damneris cum illis. Adulterabis profecto si te prostitueris carni, permiserisq; tibi ancillam dominari. Cæterum ut non declines cor tuum in uerba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, sordidoq; infatuatus amore, dicas te odisse non posse carnem, quam dominus fecit, ut tecum sit, uiuat simul ac pariter conuersetur, tuo dirigatur consilio, tuisq; ditetur meritis, atque esse impium eidem naturalia denegare solatia. Apostolum attende sic dicen-
Rom. 12 tem: Obsecro uos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium uestrum. Te quàm prudenter instruxerit oro diligenter obserua. Illius monita nullatenus negligere debes, quoniam te docent, qualiter tuum tibi ualeas hostem subigere, gloriosumq; de illo reportare triumphum. Carnem igitur tuam per ieiunij, ac uigiliarum maceratione, uiuam offer hostiã, ut spiritui repugnare non possit. Erit autem tunc sancta, quum pudicitiæ candore fulgebit. Verum ex morũ probitate composita, absq; dubio, Deo efficitur placens. Sic uerò

pruden-

A prudenter hæc uniuersa perficias, ut rationabile tuũ coram domino sacrificiũ semper appareat. Hoc equidem tũc laudabiliter cõsummare ualebis, quũ ab hominũ tumultibus fueris segregatus, cùm spreto seculi luxu, certam quæ ad uitã ducit peregeris uiam, ac disciplinę uirtutũ sensibus tuis indixeris legẽ. Maximã etenim de obtinenda uictoria consequeris fiduciam, si spõte renunciaueris mundo, remotioris conuersationis loca delegeris, tibiq; tecum habitare libuerit.

Quòd dominus Iesus exhortationis uerbo, atq; remunerationis promisso præsens seculum docuit esse spernendum. Cap. VI.

Sciens dominus Iesus uisibilem hunc mundũ in maligno positũ, innumerabilibus laqueis uitiorũ refertũ, & laudabiliter Deo uolentib. uiuere esse contrariũ, ad ipsius contemptum fideles suos sicut exẽplo, ita exhortatus est duplicis remunerationis promisso. Illũ contempsit, atq; contẽptibilem esse indicauit. Nullã prsus eius dignatus est habere substãtiã, nõ agros, nõ uineas,
B non oliueta, non prædia, non possessiones, nũ aurũ, non gemmas, neq; ad commorandum habitacula, adeò ut diceret: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi reclinet caput suum. Tanquam peregrinus in eo uixit & accola, paruissimo tantum usus est cibo, uiliq; coopertus pallio, necnon exanimis factus alieno extitit humatus in tumulo. Nullus illo pauperior, nullusq; illo ditior, paupertatem audisti, illius quoq; diuitias audi: Domniest terra & plenitudo eius (inquit Propheta) orbis terrarum & uniuersi, qui habitant in eo. Quum igitur possideret omnia, essetq; uniuersorum dominus: noluit tamen per regiam dignitatem uel honoris cathedram, insinuare quis esset, quatenus imitatoribus suis, humilitatis seculiq; contemptus præberet exemplum, & nullus ambire præsumeret, quod ipse despexerat habere. Se regẽ instituere cupientibus declinauit à turbis, perrexitq; suis crucifixoribus obuiam. Neglexit igitur cum mũdo contrahere fœdus, lætiferas illius contẽpsit blanditias, atq; nefarias ipsius fraudes sic prædicando detexit, ut capitale contra se excitaret odium. Meritò
C Christum mundus amare non poterat, dum malis eius operibus uerbo testimonium exhiberet & facto, atq; ex eodem secerneret uiros, per quos uniuersarum in nationibus gentium uerbi Dei diffunderetur semen, & sanctæ ecclesiæ quotidie area repleretur, horreaq; cœlorum. Vnde Apostolis ipse dominus aiebat: Non uos me elegistis, sed ego uos elegi de mundo, ut eatis, & fructum multum afferatis, & fructus uester maneat. Cæterum ut spiritualis hæc messis uberior fieret, & auditorum uigor accresceret, locupletem contempti huius asseruit esse mercedem dicens: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut fratres aut sorores, aut filios, aut propinquos, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Duplicem sponte renunciantibus seculo insinuauit dominus esse mercedem, in præsenti centuplum, & uitam æternam in futuro. Cuius in tali promissione non euigilet animus, ac naturalis non accendatur affectus? Currite huc omnes qui terrenas dignitates concupiscitis, quiq; diuturnam uultis uitam, & diligitis dies uidere bonos. Currite, inquam, & uos
D qui temporalibus rerum facultatibus ditari desideratis, & æternæ sapientiæ pollicitationes maximas cordis aure percipite, mente retinete, atque tota animi intentione diligite, humilitatem sectamini, labentis temporis felicitatem spernite. Vendite quæ temporaliter possidetis, & pauperibus erogate, quatenus uobis thesauros congregetis in cœlo, ubi rubigo non consumit, nec demolitur tinea, neque fures effodiunt uel furantur. Insuper habeatis uitam æternam. Sponte relinquite, quod in morte deseritis inuite. De necessitate uirtutem elicite, & de uoluntatis libertate mercedem. Nolite (iuxta Ioannis Apostoli salubrem admonitionem) mundum diligere, neq; ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut est concupiscentia oculorum, aut est superbia uitæ, quæ non sunt ex patre. In eo indomitæ feræ tartareæ legionis pertranseunt, catuliq; leonum rugientes discurrunt, ut rapiant, & quærant escam sibi. Insidiantur planè animabus innocentium, & deceptionis multifariæ laqueos parant, nunc suasionibus blandis, nunc falsis promissionibus, nunc terroribus uanis, ut imprudentium deludant mentes, gressusq; supplantẽt, & eorum disperdant gratiã, atq; perpetuæ addicant neci. In ipso itaq; uisibilis mũdi stadio uisibiliter

Matth. 8
Psal. 23
Ioan. 15
Matth. 19
1. Ioan. 2

uisibiliter piratæ discurrunt per æquora. Latrones uiatoribus bona diripiũt. Irrumpunt habitacula fures, potentes opprimunt ui inopes. Supplantant dolosi simplices, inuidi bonos æmulatione lacessunt. In eo nihil rectum, nihil est sanctum, in quo perit iustitia, negatur ueritas, pax confunditur, soluitur lex, societas dirimitur, præcipitat furor, inimicitię uigent, nutriuntur odia, iurgia fiunt, sæuit crudelitas, impudicitia regnat, cõmittuntur adulteria, stupra miscentur, dominatur ambitio, superbia extollit, crimina euertunt. Inopinati casus premũt, infirmitas atterit, fames cruciat, coercet frigus, frangit egestas, dolores dilaniant, carnisq; uitam mors furibunda præcidit. Totus siquidem quũ sit turbinibus plenus, ille uere censendus est felix, qui Dei gratia præuentus aridum mundũ spernit cum flore. Illius obhorret amicitias, atq; remotæ solitudinis monasteria sancta inhabitat. Porrò huiusmodi sic segregatus à populis, bellorum fragores non sentiet, malorum non patietur insidias, non seculi atteretur angustijs, non extolletur in prosperis, non deprimetur aduersis. Nullis mundi euertet̃ illecebris, nullis honoribus inflatus incedet: sed dilectę solitudinis parietibus septus, securus stabit, diuinas lætus exoluet laudes, pacificus sedebit in cella, atq; per contemplationem erectus, sponsi admittetur in thalamum, eritq; tanquam mundo mortuus, & uiuus Deo, quemadmodum quibusdam conuersis fidelibus Apostolus ait: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. Sanè illi spiritualiter iudicandi sunt mortui, qui mundi delectationibus, uoluptatibus carnis, ac uisibilibus cunctis renunciantes ex corde, & remotiori solitudine soli Deo uiuere decreuerunt. Horum etenim uita quamuis à mundi dilectoribus infructuosa esse censeatur, & mortua utpote in seculi agibilibus minus intenta, est tamen perutilis atq; fœcunda. Latet quidem in terræ uisceribus arboris radix, corporeisq; oculis quando uidetur, apparet contemptibilis atq; deformis: & tamen ex eadem prodijt ligni duritia, asperitas corticis, foliorũ amœnitas, redolentia florũ, fructuumq; dulcedo. Quamdiu hæc uiget, arbor germinando fructificat. Ipsa autem arescente radice, omnis arboris pulchritudo marcescit, lignumq; infœcundum efficitur, flammarum incendio concremandum. Quicquid autem radicem diximus inuisibiliter operari in arbore, æquè anachoritarum, deoq; militantium agere in Ecclesia arbitrandum est uitam. Monasteriorũ quippe secessus petunt, in cellularum speluncis latitant, & seculo uidentur ignoti. Alieniq; cum sint ab occupationibus mundi, & ab illius delectationbus sequestrati, delinquentiũ tamen peccata orando sustentant. Nam die noctuq; diuino assistunt conspectui, compassionis emittunt gemitus, lachrymas deuotionis effundunt, fraternæ caritatis offerunt uota, quatenus placabilem erga proximorum errata iudicis seueritatem reddant. Fit autem orantibus illis in peccãtes æquanimior Deus, ad præstandum indulgentiam pronior, gratior ad susceptionem pœnitentium, ad erogandum dona hilarior, atq; ad gloriam condonandam latior. Sunt igitur intercessores mundi, seculi lumen, uirtutũ exemplar, speculum sanctitatis, religionis norma, fidei disciplina, angelorum socij, amici sponsi, altissimi filij. Si tamen concordent professio & uita, conuersationis synceritas, seculiq; contemptus. Eia nunc ô milites & imitatores Christi, & christianæ ueritatis ostensores præclari, qui per temporalium abrenunciationem, & remotiorem uitam famulari domino decreuistis, perceptam cœlestis gratiæ prærogatiuam agnoscite, munusq; uobis impensum (quæso) diligentissime custodite, intus seruate quod foris exhibetis. Ex corde relinquite, quæcunq; despexistis in opere, ne deaurata sitis monumenta, parietes dealbati, atq; hypocritarũ imaginem teneatis. In eo quod laudabiliter inchoastis, perseuerate uiriliter, quoniam minimè labor uester esse poterit inanis domino. Reperistis preciosissimam margaritam in solitudinis agro reconditã, atq; humilitatis abiectione sepultam. Læto igitur animo, flagrantissimoq; amore uendite quæ possidetis, omnem carnis à uobis abdicate illecebram, ut thesaurorum illius ualeatis esse participes. Laborabitis procul dubio quousq; eius speciem interiorem obtutu cernere, atq; suauitatis ipsius dulcedinẽ gustu sapido percipere efficiamini digni. Tunc uerò cœlestibus locupletati diuitijs, ac spiritualibus delectationibus pasti, iucũdissima uobis de cætero remotio solitaria fiet. Nam quemadmodum ipsius cõmoratio se inhabitantes à plurimis redimit malis, ita custodita prudenter internis facit exuberare delicijs.

Col. 3. [margin]

Quòd

A *Quod corporales sensus habere debent edomitos, qui quietem eiusq; spiritualem cupiunt gustare dulcedinem.* Cap. VII.

Olens dominus Deus Hebræorũ populũ in hæreditatis introducere locũ, terrã uidelicet promissionis lacte & melle manantẽ, mandauit ut prius regionis illius debellarent gẽtes, sibiq; subijcerẽt, quatenus urbes eorũ, & castra iure hæreditario pacifice possiderent. Illorũ etenim admonitione nos docuit, qui solitariæ cõuersationis loca (terrã utiq; lacte & melle manãtẽ) incolere elegimus, ut sciremus neminem in solitudinis ariditate pacifice posse quiescere, eiusq; suauitatem gustare, si nõ ante per uirtutũ censurã didicerit sibi carnaliũ sensuũ subiugare petulantiã. Isti spiritualem terram, quæ nobis diuina pollicitatione debetur, occupant, nec sinunt illã fructũ germinare iustitiæ. Diripiunt namq; sæpissime gratiarũ semina immissa per angelos, ne fructificent laudabiliũ operũ germen delectabile domino, omnibusq; cœlestis curiæ beatorũ agminibus. Euertunt quidẽ mentis sensum collu B uionibus suis, & ueluti profugam in hac regione umbræ mortis, atq; captiuam ducunt, sicq; insensibilẽ & alienã efficiunt, ut nequaquã saluberrimis monitis intendere queat Quis (quæso) reserare sufficiat ad perfectionis fastigium attingere cupientibus, & spirituali in stadio spiritualiter certantibus, quanta impedimenta, quótue tentationes horis singulis corporalibus excitentur ex sensibus? Fenestræ quippe animarum sunt, per quas sæpissime ex incuria, animiq; torpore letale uirus infunditur. Nónne quoties obtrectantibus damnabiliterq; loquentibus, ac suggerentibus impudica & noxia aures accommodamus, toties in cordis penetralia diræ mortis fœtor ingreditur? Cæterum si fabulis scurrilibus, iocosisq; uacatur eloquijs, patuloq; auditu uerba suscipiuntur in animam. Nunquid non uarijs cor phantasmatibus occupatur, & tanquã diuersis commotum flatibus, huc illucq; impellitur, atq; passionum inuoluitur uoraginibus? De oculorum autem quid memorem sensu? An non decoræ mulieres, ornatæ ut similitudo templi, auri, argenti, gemmarumq; aspectus, excelsa prædia, depicti parietes, uestes purpu- C reæ, nitentia lerta, preciosa monilia, pomiferæq; arbores concupiscentiã excitant oculorum? Vidit (inquit sermo diuinus) mulier lignum, quod esset pulchrum uisu, & gustu delectabile, & comedit, deditq; uiro suo, atq; amborum aperti sunt oculi in culpa, qui innocentiæ candore clausi tenebantur. Equidem si non aspexisset Eua, minime concupiuisset. Verum quoniã impudice & incaute uidit, cõcupiuit, comedit, & corruit. Nõ igitur intueri licet qđ nequaq̃ licet cõcupisci. Vidit quoq; Propheta, homo secũdũ cor Dei mulierẽ deãbulans in solario, atq; immodico de illo exardescens amore, uoluptatis passione prostratus, homicidium pariter & adulterium perpetrare non timuit. O quantis concupiscentiarum sagittis, ex inordinato oculorum aspectu, imprudentis transfigitur cor? Transmittũt utiq; effrẽnati intuitus ad animam corporearum formas rerum, atque concupiscibilium qualitatem imagines, suaq; importunitate internam diuidunt unitatem, sanctos dissipant cogitatus, animi rigorem debilitant, tepefaciunt caritatem, compunctionem minuunt, deuotionem fœdant, pacis tranquillitatem turbant, & terre- D ni pulueris insufflatione rationalem caligant obtutum. Porro ubi incontinentes & effrẽnati sunt oculi, cogitationum inordinatio adest, phantasmatum numerositas, polluta oratio, dormitans intentio, proficiendi defectus, concupiscentiæ amor, mentis euagatio, indisciplinatio morum, leuitatis abundantia, quæ est notissimum incontinentiæ signum. Libidinis quippe spurcitias beatus Iob metuens, quæ ex incontinenti proueniunt aspectu, sibi pudicitiæ indixerat legem, unde & aiebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut non cogitarem de uirgine. Nouerat uir sanctus callidi hostis insidias, quam frequenter per exteriorem speciem consueuit mentis fœdare puritatem, intemperantiam membris adducere, atque castimoniæ uiolare decorem. Hinc aduersarijs obstruxit aditum, & concupiscentijs frænũ imposuit, quatenus cor non deflueret turpiter in eo, de quo absque iactura cogitare uix posset. Vates quoq; sanctissimus oculorũ lubricitatem periculosam nimium esse intelligens, obnixe dominum deprecatus est dicens: Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem, in uia tua uiuifica me. Humana uix ualet explicare facundia, quantam interiori homini corporalis uisus iacturam inferat. Quò enim se diffundit latius, pluraq; in se ac diuersa percipit, eo magis nocet, si absq; horta-

Gen. 3

2. Reg. 11

Iob. 31

Psal. 118

tionis censura permaneat. Nam quantumcunque uideat noua, decora aspiciat, intueatur multa, minime se refrænando quiescit. Non satiatur (inquit sapiens) oculus uisu, nec auris impletur auditu. Cæteri autem sensus quemadmodum facilius satiantur, quàm hi, quos memorauimus, ita & minus perniciosi sunt. Quamobrem uisui audituiꝗ; solertior est adhibenda custodia, ne pereffluant, & spirituales hebetēt sensus. Hinc optimè ad eorum edomandam lasciuiam, remota congruit solitudo, quæ noxijs carnalium sensuum caret fomentis. Nequaquam pecuniarum affluentia, neq; pompaticus uestimentorum apparatus, uel concupiscibiles corporeis oculis reperiūtur species, quę intentis ualeant damnabiliter affectū allicere. Verū nec scurrilitas nouitatum emergentium, non obtrectantiū uerba, neq; impudici inutilisq; sermonis prolatio in auriū concrepat sensu. Desunt etiam cæterorū sensuum uoluptuosæ materiæ. Non enim in solitudinibus inueniuntur diuersorum odoramentorum lenocinia, quæ excitant pruritum libidinis, non lautiora sunt fercula, non saporum uarietas, quib. uentris sectari potest ingluuia, atq; reprehensibilis intemperies gustus, neq; proprij seu alieni corporis immoderatus attactus. Quū potius diuinæ præsentiæ assuetus spiritualiter animus, nihil priuate perpetrare sinat, qđ non etiam in publico liceat. Circunscribitur ergo in cella oculus, & crebro in terrā defigitur, quatenus originē & finē suum rationalis homo ex ipsa consideret. Auertitur denique ab omni strepitu sonoro auditus, ut in desideriorū suorū clamoribus mens ipsa attentius à domino ualeat audiri. Cæterum in quietis eadem cōstituta silentio, potest delectabiliter audire, quid illi loquatur sapientia, quoniā frequentissime loquit̃ pacem in plebē suā, & super sanctos suos, præsertim tamen in eos, q̃ ob dulcedinē diuini gustus cōuertunt̃ ad cor. Non enim in tumultib. hominū se cōmunicare consueuit, sed his qui remoti sunt, sicut sacrarū erudimur testimonijs scripturarū, Erāt quippe (prout legimus) apostoli, cæteriq; discipuli post domini ascensum in cœnaculi secreto inclusi, sedentes pariter, assidueq; orantes, super quos spiritus sanctus largo gratiarū imbre in linguarum, ac ignis splendore descendit. Hoc namq; paraclitū propterea egisse legimus & cognoscimus, ut disceremus quantum eidem fraternitatis unitas, silentij bonum, solitudinis locus, atq; orationis instantia placeat. In huiusmodi spiritualibus studijs occupatis maiestatis suæ exhibuit præsentiā, sicq; cœlestis regni, ac diuinorum eloquiorum fecit esse ministros. Vniuersos siquidem horū erudiuit exemplo, quatenus nemo procedere auderet ad publicum, atq; docēdi explere officium, nisi post exercitationem quietis, orationisq; secessum. De hac proficiendi regula, prophetico in psalmis admonemur oraculo: Vanum, inquit, est uobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Eandem in seipso Saluator manifestauit. Ad Iordanis quidem fluenta perrexit, baptizatus ex aqua ascendit, atq; deserti uastitatem cum diabolo pugnaturus intrauit, demum celebrata uictoria, prædicationis sumpsit exordium dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit in uos regnum cœlorum. Sana proculdubio & salubris est ista admonitio, ut prius q̃ alios q̄squā prædicator erudiat, discat ex se quid cæteris debeat. Nec minus exemplo, quàm uerbo doceat. Contēptibilis prorsus agnoscit̃ esse doctrina, quā minime laudabilis uita decorat. Ante cœpit dominus Iesus facere, postmodum uero docere. Compungatur igitur, & à propria temeritate desiliat, quisquis ante quietis portum nauigare, atq; sine remigio uirtutū prædicationis uela ostentare uoluerit. Equidem superbiæ detentus uēto, ignominiæ collidetur in scopulos: eritq; inanis glorię speculū, qui seipsum erudiendo humiliter potuerat esse uirtutū. Optima plane humilis uiri est humilitatis doctrina, q̃ siue loquendo instruat, seu commendabiliter tacendo quiescat, semper noscitur esse proficua. De thesauro namq; suo bonorū operū, quæ gessit rudimenta pronūcians, auditorū animos conuertit ad gratiā. Cōcordat quippe eius uita cum uoce, efficaciterq; benedictio diuina sentitur in opere. Non enim sub modio, sed super candelabrum constitutus ecclesiæ, uniuersis lucet, qui in Dei domo sunt positi. Cunctis etenim cum honorabilis sit, soli sibimet ipse uilescit. Nunc igitur tacendo quieti intendens, orando iudicem interpellat pro populo. Nunc exhortationis eloquia proferens, errantia corda conuertit ad dominum. Fitq; ut, siue per orationis ocium mente excedit Deo, seu sobrie loquitur hominibus, Christi semper caritate pinguescat.

Margin notes: Eccles. 1 (line 3); B (line 1); F (line 14); Act. 1 (line 23); G (line 26); Psal. 126 (line 32); Matt. 3 (line 36); Act. 1 (line 39); H (line 39).

A Quare dominus Iesus in ecclesia, præsidentium ac prædicatorum gradus, atque cœnobitarum instituit loca. Cap. VIII.

Ostquā dominus noster Iesus Christus triumphato mundi huius principe, cœlum gloriosus ascendit, ecclesiam suam mira uirtutum omnium uarietate decorauit: illamque spiritualibus charismatibus, ac peruigili angelorū muniuit custodia, adeò ut immundis spiritib. sit ualde terribilis. Nec ab re ipsā sic uoluit undique esse protectā. Nouerat enim, pstrato duce, quanta pericula exercitui immineant uniuerso. Nouerat, inquā, quod post suū abscessū, quàm maximas persecutiones à mundi principibus, atque à potestatib. tenebrarū fuerat ipsa passura. Contra quàm humana minime potuisset prçualere infirmitas, nisi diuino misericorditer fulcita fuisset auxilio. Quis (oro) tam naturali ingenio, animi uirtute, aut prærogatiua sanctitatis est præditus, ut non absque ambiguitate succumberet, si cum antiquo aduersario, sine spirituali suffragio eidem permitteretur habere congressum? De illo namque ad
B beatum Iob à domino dicitur sic: Non est potestas super terram quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime uidet. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Vt igitur aduersus illum inuicta perseueraret ecclesia, prçclaros in ea constituit duces, qui bellatorum animos, non minus erudirent ad pugnam, quàm animarent ad prælium. Hos etenim tanquam robustissimos uiros in ipso certaminis posuit fronte, quatenus aduersus inimicos pugnarent uiriliter, exemplo suo excitarent ad bellū, suaque protegerent uirtute pusillos. Præsidia quoque erexit innumera, ad quæ formidolosi accederent, & ab incursibus intellectualium bestiarum protecti quiescerent. Ad ipsa etiam uoluit, ut lassi interdum secederent bellatores, uiresque resumerent, sicque robustius de cætero dimicarent. Minime tamen ab his laborantes & oneratos exclusit, quatenus reiectis fascibus terrenarum actionum, sub iugo ipsius interiorem requiem possiderent. Sciens itaque dominus, qui uniuersorum salutem concupiscit ut pater, arduum esse crucem tollere, & ipsum in agone passionis imitari, atque per mortem corporis, martyrij Iob. 41
C subire supplicium, leuiorem certandi instituit modum, quatenus qui mori metueret, saltem semotus à populis uitijs & tentationibus, nequaquam resistere recusaret. Hac de causa anachoritarum indixit uitam, & cœnobitarum loca fundauit, ut qui pro Christo formidaret occumbere, aduersus innatas & adultas carnis & animæ passiones, assuesceret dimicare. O Dei nostri pia dignatio: O capitis nostri solicitudo non pigra, hortatur dimicantes in prælio manifesto, eisque patiendi robur præstat, ut uincant. Certantes instruit in occulto, ut dæmonum fraudes agnoscant, atque de ipsis fortiter reluctando triumphent. Martyribus quippe futuræ remunerationis insinuat gloriam, seque gloriose reuelat in illa. Quod quidem clarè patet in Stephano, qui cum Iudæorum obrueretur lapidibus, in cœlum respexit & ait: Ecce uideo cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Cœnobitis autem seipsum manifestat in spiritu, deuotione nutrit, ne lassati præ tædio, in monasterij campo succumbant. Sane quod docuit, pertulit, & quod suasit, ipse perfecit. Mortem enim, quam pro ueritatis defensione docuit non esse timendam, uiri- Act. 7
D liter pro redemptione nostra ipse sustinuit. Obseruantiæ quoque claustralis regulam, quam sanctorum suasit mentibus optime operibus ipse compleuit. Vtrobique per uirtutum semitas milites præcessit suos, quatenus absque redargutione ueraciter diceret: Qui mihi ministrat me sequatur. Sciendum tamen est, quà illum debemus sequi, nec minus usquequo, quámue mercedem sit donaturus sequentibus. Quis (oro) sponte gradiendo sequitur, si ignoret quà? Cæterum quis sine ambiguitate sequitur, si nesciat quò? Vniuersi autem mercedis remuneratione trahuntur. Magistrum igitur audi sub compendio te erudientem de singulis, ut opere ipsum imiteris ardentius. Qui uult (inquit) uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. De mercede autem sequentium se ad patrem sic ait: Pater quos dedisti mihi uolo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, & uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me. Docet te sapientia his paucis per tui abnegationem crucem tollere, ut scias, quà: perseuerando sequi, ut non te lateat quò. Orando patrem pro te, ut eius claritatem uidere desideres, quæ futuræ felicitatis est merces. Quemadmodum alibi dixit: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nemo ab hac imita Ioan. 12 Luc. 9 Ioan. 17 Ioan. 17

tione secernitur, siue eorum qui usque ad sanguinis effusionem pugnant, seu illorum E
qui contra uitia in solitudinis agone decertant. Equidem uniuersis ministrantibus una sequendi ac certandi indicta est lex, inæquali tamen exercitatione uirtutum. Disce igitur qui solitarie degis, qualis corporalis, qualisue spiritualis tua solitudo esse conueniat, ut scias qualiter pugnare te congruat. Nam horum ignorãtia frequentissimè impellit ad casum. Disce, inquam, quid agere, quidue magis assidue debeas cogitare. Vtroq; modo utraq; solitudo perficitur. Circunscribe corpus ut iugiter commoretur in cella: nunquam uerò permitte nisi necessitate cogente, ut uagetur è claustro. Porro si solitariam uitam ducere decreuisti, tecum solus habitare studeto. Alioquin mentiris, hominibus te esse ostendens, quod prorsus non es. Scito autem quòd cæteris Deo famulantibus conuersatio humana, quæ tibi magna ex parte subtrahitur, late conceditr̃, duntaxat pudica sit, discreta & utilis. Pudica, inquam, ne carnali uel saltem sensuali affectione deseruiat. Discreta autem, ut modum adhibeat, obseruet mores, ac redimat tempus. Vtilis uerò non ociosis sermonibus uacet, non intendat iocis, non dissoluat mentem, non F
tractet noxia, neque proximorum perturbet pacem. Hæc profecto si assint, tibi etiam permittetur ad tempus temperantius tamen, quàm reliquis, quorum status fraternę cõuersationi non discrepat. Igitur prudenter aduerte, ne crebro ad publicum exeas, ut nequaquam dispergas in patulo, quod in solitudinis adunasti secreto. Facile namque amittes, quicquid gratiarum cum hominibus degens propalabis incaute. Grandis quamobrem sensibus tuis est adhibenda custodia, ne amabilem solitudinis tuæ diripiant fructum. Quoties itaq; curiositate sua mentem tuam nituntur euertere, non prorsus coercendi sunt, sed spiritualiter exercendi. Porro si te concupiscentia impulerit oculorum, cœlum aspice, lunæ stellarumq; radiantem lucem attende, creaturarum species contemplare, quatenus de corporalibus ad spiritualia, atque de uisibilibus ad inuisibilia subleueris. Est namq; uniuersi decor, conditoris speculum ualde præclarum, in quo opi
Rom. 1 ficis summi declaratur maiestas, quemadmodum Pauli uoce sic dicitur: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quę facta sunt, intellecta cõspiciuntur. Sempiterna quoq; eius G
uirtus atque diuinitas. Si aures cupiunt impleri auditu, diuinis eloquijs auditum para, atq; rationabilium, seu irrationabilium creaturarum Deum more suo laudantium, pias modulationes ausculta. Te quippe ad considerationem cœlestium cantionum excitare ualebunt. Si odoribus refocillari desideras, redolentia prata ingredere, ut uernantium florum fragrantiã sentias. Ibi plane quadam corporali spiritualiq; suauitate ille-
Cant. 2 ctus, ad eum (qui in canticis Cãticorum de se ait: Ego flos campi & lilium conuallium) clamabis & dices: Trahe me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum. Si saporum dulcedinem appetit os tuum, regis tui poculum meditare, cum in exitus sui ho-
Ioan. 19 ra, Sitio clamauit in cruce. Nempe concupiscentiam tuam sitis eius extinguete: fietq; sermonis istius consideratione maxima tibi deuotionis occasio, dum uehementiam ipsius caritatis, ex corporali siti annotabis expressam. Sitiebat quidem in carne, sed non minus salutem tuam anhelabat in corde, quam unico sermone tibi insinuare curauit. Si silentij tædio affectus linguæ fręna laxare concupiscis, dominum tuum consona H
Col. 3 uoce laudare studeto, apostolicæ admonitionis memor dicentis: In hymnis & canticis spiritualibus cantantes, & psallentes domino Deo uestro. Tecum autem in hoc de-
Psal. 148 lectabili carmine amoris, uniuersa quæ facta sunt, excitabis, & dices: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, & reliqua quæ in eodem psalmo plenius continentur. Postremo si te tactus mulcet illecebra, ut aliquid inordinate contingas, uirtutis quodam concepto uigore, plaudendo canta-
Psal. 46 bis: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Sic planè ex animali rationalis effectus, concupiscentiæ nox, quæ creatur ex sensibus, sicut dies illuminabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius erit. Huiusmodi autem spiritualia solitudinis tuæ solatia, quæ captabis ex sensibus, non semper tamen, ne forte propterea, orationis studium, & exercitia cætera quæ, opportunius fieri in cella conueniunt, postponere assuescas. Illo tantum tempore delectationi uacabis præfatæ, cum impingente sensualitate, seu discretione suadente, siue trahente spiritu, qui interdum ex corporalibus spiritualia elicit, arbitraberis esse præstantius. Cæteris

A autem horis, nunc lectioni, nunc orationi intendes, excepto duntaxat tempore, in quo operi manuum te statueris occupandum. Hæc autem prudentissima discretione perficies, ut non dæmonum decipiaris astutijs, qui sub uirtutis uelamine tentationum decipulas parant. In cunctis igitur discretionis stateram te habere oportet, ne (quod absit) ruinam patiens, nec penes te subleuantem reperiens, in desperationis corruas foueam, siue neglecta quiete, inchoatam solitudinis uitam subsannare cogare. Quamobrem, ut non hæc patiaris incommoda, horis singulis propria impertienda sunt opera: ita ut orando, legendo, atque operando, omne tempus indultum expendas. Exteriorem quippe actionem ab his, qui in solitudine degunt, nullo modo prætermittendam fore decerno.

Quòd uniuersis Deo militantibus & præcipuè solitarie uiuentibus, discretionis sit tenenda censura. Cap. IX.

B Vniuersis regi inuictissimo militantibus, atque ad Deum pergere cupientibus, & potissimum solitariam uitam ducentibus, peruigil est adhibenda custodia, ne in præsentis uitæ inuio eos errare contingat. Facile namque à ueritatis tramite deuiat, quicunque in negocijs suis absque præuio discretionis graditur lumine. (Nec ab re). Defert enim quisque secum casus materias, in ignorantiæ uoluitur tenebris, atque tenebrarum principis tentamenta assiduè patiť, fraudesq; innumeras. Has proculdubio humanę discretionis solicitudo detegit, si tamen supernæ gratiæ fuerit irradiata splendore. Ea propter qui remote uiuunt interueniente deprecatione, hanc à domino obtinere conentur, quatenus aduersus potestates aereas, & infirmitatem propriam uiriliter luctentur. Illis quemadmodum apertior ac periculosior excitatur pugna: ita prudentior dimicandi est indicta necessitas. Patent quippe spiritualium incursibus bestiarum multifariè, renitentem sentiunt carnem, nec habent ad uota cum quibus tentationū suarum patefaciant æstus, de incertis conferant, erudiantur de ignotis, suisq; casibus qui dexteram porrigant. Hinc militibus cæte-
C ris robustiores eos esse oportet, ad bellandum animosiores, feruentiores in prece, humiliores in se, in agendis circunspectiores, atque ad opera laudabilia promptiores. Nunquam illis sectandum est ocium, nusquam de prælio secedendum. Est planè solitario ocium animæ mors, perpetuus inimicus, indiuiduus comes, spiritualium gratiarum deprædator, caritatis extinctor, deuotionis prædo, orationis obstaculum, noxiarum cogitationum incentor, nutrimentum libidinis, uoluptatis genitor, solitudinis insidator pariter & amator: amat cum solitarijs habitare, illisq; insidiatur, ut spirituales eorū possit præripere fructus, quatenus ipsos pusillanimitate prosternat, tristitiæ funibus liget, atque in desperationis baratrum mergat. Sta ô solitarie perseuerans in cella, contra acidiæ spiritum arma spiritualia arripe, scutum uidelicet fidei, orationis spicula, galeā spei, loricam longanimitatis, prudentiæ gladio, ac manuum exercitatione, hostem tuum hunc pessimum iugulare studeto. Poteris undiq; sic munitus in prælio illius debilitare uires, propulsare ad tempus, nequaquam autem de ipso totaliter triumphare. In cunctis
D operibus tuis se associare conatur, tibi inimicatur acerrimè, si quo modo ab incœpto te retardet itinere, solitudinemq; tuam exhibeat onerosam. tunc maxima ex parte tui uictor effectus, ab assuetis te pedetētim retrahet studijs, suggestiones uoluptuosas immittet, secularium delectationum memoriam auget, mundi oblectamenta concupiscibilia fore ostendet, obscœnis phantasmatibus mentem polluet, sicq; confusum & mœstum derelicta quiete, te suum faciet esse captiuum. Tamdiu igitur (nisi te à uitijs emendaueris, atq; ab inchoato torpore resipueris) deludet te, donec pristinum reuertaris ad uomitum, & tanquam sus immunda uolutabri demergaris in luto. Melius tibi planè tunc fieret emittere spiritum, quàm à ueritatis retrocedere uia, sectari uitia, & carnis letalem desiderare pruritum. Longe quippe præstantius est mundi subiacere ærumnis, persecutiones pati, corporalibus languoribus flagellari, affligi inedia, cruciatibusq; torqueri, quàm amissa gratia florere in seculo, abundare diuitijs, attolli honoribus, diutinaq; prosperitate lætari. Quid (quæso) prodest cum corporali sospitate plurima annorum curricula feliciter uiuere, quando extincta uita spiritus lex contemnitur autoris?

Quid, inquam, deterius, quidue potest esse deformius, quàm neglecta uirtute tradere se uitijs, cœlum paruipendere, non uenerari angelos, inhonorare sanctos, diligere seculũ, iniquorum consortia quærere, honores ambire, gulę immoderantiam sequi, irridere iustos, opprimere innocentes, diuortiaq; habere sanctorum? Nonne hæc aliaq; maiora damna ille censendus est pati, qui proprijs demeritis exigentibus, solitariæ tranquillitatis, ac pacatissimo cœnobiorum portu relicto, fluctuantis ac procellosi maris se exponit ad undas, efficiturq; colonus mundi, qui ante extiterat conciuis sanctorum, atq; domesticus Dei? Qui huiusmodi est, de propria salute desperans omnium flagitiorum se sontem facit. De ipsis prophetam arbitror dixisse in psalmo: Conuertentur ad uesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitates. An non ad uesperã se conuertere congrue memorantur, qui deserta luce ueritatis, solisq; iustitiæ, delictorum sectantur tenebras, & qui locis filij prius nuncupabant, nunc noctis esse dicantur? Ad uesperã se conuertit Adam, quando contra præceptum conditoris uetitum comedendo deliquit. Proinde dominum inter paradisi ligna latitantem, non mane neque meridie, sed post meridiem sacra eloquia illum reperisse testatur. Optime in eo ueridicã mediatoris nostri agnoscitur esse sententiam qua dicit: Qui male agit odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Sic & isti dum male agunt, oderũt lucem, noluntq; uenire ad lucem, ne redarguti à lumine, manifestentur eorum opera mala. Refugiunt ij necdum agnosci ab alijs, uerumetiam propriam erubescunt conscientiam, quoties superno illustrantur splendore. Propterea non ualentes perseuerare in luce, densissimas se conuertunt ad tenebras, famemq; patiuntur ut canes, & circumeunt ciuitates, ut uel saltem de porcorũ siliquis suam possint auferre inediam. Hãc famẽ filius tamdiu passus est prodigus, quamdiu est elongatus à patre, ac ubi ad se rediens remeauit ad patrem, & saginati uituli promeruit escã, nullius uoluptatis sensit esuriẽ. Vides ne quàm pernicio sum sit relinquere patrem, Christiq; hæreditatẽ impudicè distrahere, ocioq; tabescere? Hinc sane circuitio curiosa non minus mẽtis quàm corporis, fames ualida, egestas cœlestis alimoniæ, societasq; porcorum euenire contingit. Ista profecto in spiritu patitur, qui cunque se retrorsum conuertens, à Christi seruorum societate, suaq; discedit uocatione. Illi autem hoc ideò accidere arbitror, quoniam intumuit corde, Deiq; amisso timore sectatus est ocium. Hæc proculdubio sunt, quæ Deo famulantibus, & præcipue in solitudinis loco degentibus, opportunam spiritualis ruinæ materiam subministrant. De superbia namque sic legimus: Ante ruinam exaltatur cor. Nam quemadmodum dona custodiens humilitas, perseuerantiæ tribuit robur: ita elatio disperdens gratiam, impellit ad casum. Quis (oro) humilitate despecta se extulit, & in delictorum fæcem non corruit? Quis inquam de perceptis muneribus elatus, diu perseuerare ualuit? nemini prorsus superbienti iustitia diuina pepercit. Per Prophetam namque homini extollenti se ait: Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petræ, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut Aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Nunquid aliud quàm superbiæ tumor extitit causa ruinæ illius, qui in corde suo præsumendo dicebat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, super astra cœli exaltabo solium meum, & ero similis altissimo? Porrò si iuxta apostoli Petri sententiam angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, quanto minus luteas inhabitantibus domos, qui terrenum habent fundamentum, & à delictorum tinea consumuntur si superbierint, non ignoscet? Noli itaq; altũ sapere, tu q ab exteriorũ es sequestratus fragorib. & sedes in cella, sed humiliter time. Tibi è uicino imminet elatio, ut labiorũ tuorũ præripiat fructus suadens tibi, quatenus te arbitreris aliquid esse, cũ nihil sis. Cæterũ si sapiens fueris, humilis eris in oculis tuis, & te omniũ creaturarũ in ueritatis speculo intelliges esse minimũ. Sensum quippe hunc cordis assequeris facillime, si cogitabis assiduè quid fuisti, quid acceperis, quid ex te, quidue sis effectus per gratiã. Nunquã igitur considerationis oculus à tui cognitione caliget, ne forte offendas ad superbiæ lapidem pedem tuum. Nunquã acidiæ te opprimat

Marginal notes: Psal. 58; Ioan. 3; Prouerb. 16; Hier. 49; Esa. 14

A te opprimat languor, ut non ocio tabescas atq; deficias. Semper quicquã exerce laudabile, ne te diabolus uacantem inueniat, operi manuũ temperanter intẽde. Erit profecto ex hoc tibi solitudo tolerabilis, dũtaxat illud cum discretiõe perficias. Humana etenim mentis imbecillis est acies corruptibilis corporis grauata sarcinula, ut spiritualibus infatigabiliter studijs non ualeat occupari. Quamobrem corporali est interdum exercitio subleuanda, ne supra uirtutem exercitata succumbat. Sanctorum quippe patrum hac in re erudimur exemplo, ipsi utiq; quamuis à uitijs purgati, quanquam die, noctuq; in orationibus essent assidui, horis tamen certis quippiam operis exterioris adimplebant, non lucri causa permoti, sed ut huiusmodi occasione exercitij, mentis deuitarent fastidium, laudabiliter indultum transigerent tempus, atq; infirmitati carnis discretissime indulgerent. Nam quemadmodum ex operis uicissitudine fragilitatis humanæ teneritudo erigitur, ita proculdubio & unius tantum assiduitate torpescit. Nunc igitur memorati patres contemplationis penna eleuabantur in cælum: nunc corporali actione tanquam cæteri descendebant ad ima. At uerò in imis positi, nequaquam desiderio

B sublimia deserebant, neq; in sublimibus euecti, humilitatis habitu despiciebant humana. In summis nãq; illos orationis prouehebat pietas: in imis autem operis custodiebat humilitas. Vtrobiq; maximo utebantur prudentiæ moderamine, ita ut alieni minime fierent à se, cum corporaliter aliquid agerent extra se. Ex rediuiua utiq; exercitatione, eorum spiritus renouabatur interius, augmẽtabatur caritas, ueritas perficiebatur, & cõtemplationis amor mentẽ uehementius perurgebat. In nullo internæ pacis dispẽdium sustinebant, quoniã feruore spiritus in ijs quæ agebant, atq; illuminatæ discretionis mouebantur impulsu, hic illorum profectus augebatur & gratia, adeo ut adhuc uiuẽtes in corpore, animo conuersarentur in cælis. Quamobrem sicut magnũ angelis de sua exercitatione præstitere solatium, sic & præclarum posteris perfectioris uitę reliquerũt exẽplum, in montibus, in cœnobijs, in solitudinibus, in speluncis, ac in cauernis commorãtes petrarum angelicam potius, quàm humanam ducebant uitam. Ieiunijs quidem ma-

C cerabant carnem, uigilijs sæpissime pernoctabant, orationib. uacabant instanter, lectioni intendebant scripturarũ sanctarum, in diuinis laudibus erant assidui, operiq; manuũ statuto tempore desudabant. Talis profecto eorum conuersatio fuit, ut sit mundi speculum, perfectionis forma, norma uirtutum, religionis decus, & remotioris conuersatiõis rudimentum ualde proficuum. Sic nanq; sancte, sic omne uitæ suæ tempus prudentissime dedicauerunt domino, ac si essent horis singulis morituri.

Quanti æstimandum sit præsentis uitæ tempus indultum. Cap. X.

Naquęq; res, eo magis diligenda est, quo pluris esse cognoscitũ, præstat quippe æstimationem rei ipsius agnita uirtus, quę tunc apparet amabilis cum primæ innititũ ueritati, & quæstu suo possessores suos locupletes esse facit in cælo. Hinc indulti temporis preciositas commendatur. Quanti autem sit, quis corde percipere, quis úe humana ualet referare facundia? Illud nouerũt optime, qui eo carent. Omnem siquidem mundi substantiam, honores prælationum, seculi pompam,

D corporis uoluptates, & quicquid sub cælo creatum est delectabile atq; iucundum, pro unius horæ spacio, si possent uoluntarie commutarent. In ipso siquidem temporis decursu breuissimo, iustitiam placarent diuinam, lætificarent angelos, horrendam damnationis æternæ euitarent sententiam, proculq; dubio adipiscerentur regna cælorum. Hi sunt quibus misericordia iam fecit occasum, qui irreuocabiliter in lacum miseriarum descenderunt, ubi nullus est ordo, sed horror sempiternus inhabitat. Istis plane deest tempus ad merendum, ita ut nec per seipsos sibi, neque ab alijs ullum refrigerationis possint captare suffragium. Et merito illis nullus locus ueniæ datur ad præsens, quippe, qui oblatam dum adhuc uiuerent, percipere noluerunt. Neglexerunt sibi prærogatam gratiam, nec ut bene agerent intelligere uoluerũt, neq; ultimi temporis necessitatẽ prędere curarunt. Se quippe dederunt uoluptatibus carnis, curam in desiderijs, cõcupiuntq; præsentis uitæ perniciosa solatia, ac si nunquã essent morituri. Illis contigit quod per beatum Iob dicitur: Tenẽt tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Hoc autem unde illis acciderit, intulit dicens: Qui dixerunt deo, discede à nobis, scientiã uiarum tuarũ nolumus. Iob. 21.

Quid est omnipotens ut seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illũ? Verum B
tamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. Qualem fecerunt commutationẽ, ut uidelicet exultarent in exiguo tẽpore, & æterno cruciarentur supplicio. Quis illorum ualet considerare iacturam? Duplicia etenim receperũt de manu domini pro uniuersis iniquitatibus suis. Damni pœna torquentur, & sensus. Amiserunt nanq; deum, cæli delicias, angelorũ consortium, merita electorum, agni nuptias, beatam resurrectionẽ, immortalitatis stolam, & beatam uitam. In his potissimum damni consistit pœna. Illis autem addita est societas dæmonum, horrendus ipsorũ aspectus, ardor inextinguibilis ignis, stridor dentium, palpabiles tenebræ, interiores lacrymæ, improperiorum uociferatio, intolerabilis sitis, sulphureus fœtor, consciẽtię uermis carcer abyssi, euadendi desperatio, & interminabilis diuinæ uisionis carentia, quę dolores supereminet uniuersos. Ista autem si saperent & intelligerent, quib. adhuc bene operandi prorogatum est tempus, impensa gratia, et dilata sententia. Equidem si nouissima sua præuiderent, non sic inaniter uiuerent, uoluptati se darent, prostituerent uitijs, indul F
gerent corpori, diabolo obtemperarent, facultates quærerent, mundiq; pereuntem cõcupiscerent gloriam. Verum quoniam futura non præcauent mala, & præsentibus inhęrent bonis, cum eisdem simul prætereunt, pariterq; deficiunt. Sic filij hominũ facti stulti, iudicantes non recte, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, malumq; dicẽtes bonum, & bonum malum. Sic, inquam, consilium negligunt sapientiæ, ueritatis subuertunt itinera, sanctorũ monita paruipendunt, abijciunt gratiam, uirtutes detestantur: uocantur, & obedire contemnunt, trahuntur, & ascensum præbere dissimulant. Heu quã mortaliũ est ista plangenda conditio, detestanda cæcitas, infelicitas fugienda? Abutuntur utiq; peruersi homines naturalibus bonis, gratuita dona dispergunt, & ueniæ tempus ociose conuersando consumunt. O si agnoscerent quanti æstimandũ sit, quod sine consideratione amittũt. Cæterũ quid preciosius tẽpore? Quid, quæso, illo fructuosius? Quid carius? Quid excellentius? Quid ue amabilius? Sed, proh dolor, pene ab omnibus nihil habetur uilius, nil tractatur inutilius, nihil indignius possidetur: nullũ tempo- G
ris momentũ præterit, in quo merita non ualeãt cumulari æterna. Cętera quæ habemus in mundo à nobis aliena sunt, tempus autem proprie nostrũ est, si tamen illo utimur ad salutẽ. Illud siquidem diuina nobis clementia contulit ad plangendum errata, ad pœnitentiã faciendam, ad promerendam indulgentiam, ad uirtutes acquirendas, ad multiplicanda merita, ad uendicandam gratiam, ad inferni supplicia euadẽda, & ad æternã gloriam consequendã. At uerò quàm rari sint, qui ueraciter agnoscant ista, atq; labentis tẽporis breuitatem fructuosa semper exercitatione dispensent. Labitur, inquã, & momẽtanea adeo defectione discurrit, ut nunquam in eo præsens inuenias. Præteritum autẽ reperies & futurum. Quónam tamen modo præsens nuncupandum est tempus, cum id quod præsens esse uidetur, tam repentina uolubilitate dilabatur, ut illud uel ad ictũ oculi retinere non ualeas? Tibi igit̃ quoadusq; mortali hoc peregrinare in corpore destruit præteritum & futurum, teq; ducit ad præsens. Nam nihil aliud est tempus, quàm mensura motus cælorum. Quamobrem nec in cælo, neq; in profundo abyssi, quo post mortẽ H
tenditur, quemadmodum nullus finitus, nullusq; mensuratus est motus: ita nullum est tempus, totum quod ibi est, siue in cælo, ubi cum Christo dei uisione fruuntur beati, siue in inferno, ubi cum apostaticis spiritibus cruciãtur reprobi, æternum est sine aliquo fi-
Apoc. 10 ne claudendum. Sic nanq; ab angelo in Apo. Ioanni dictum est: Et iurauit per uiuentẽ in secula seculorum, quia non erit amplius tempus. Hic ergo ubi est hyems et æstas, dies & nox, prolixus solis decursus & breuis, tempus esse definiendum est, præteritum uidelicet & futurum. Si tamen proprie esse dici ualet, quod aut futurum est, aut transeundo nusquam est. Mira plane res est hæc, & prudenti cõsideratione dignissima, quo ordine uitæ nostræ præterit tempus. Quod enim futurum est, nondum est: quod uerò præteritum est, nusquam est. Quod autem præsens esse creditur, sic infatigabili labitur motu, ut in eo momentũ aliqđ nequeat esse pręsens. Vitę igit̃ huius decursum ꝓpheta contẽpla-
Psal. 38 tus aiebat: Veruntñ in imagine pertrãsit homo, sed & frustra cõturbat̃. Prorsus superuacue conturbatur homo in aduersis, atq; lætat̃ in prosperis, dum quoad uiuit in imagine pertransit. In imagine, inquam, quoniam quicquid in hoc mundo est, siue boni, siue mali, ima-

A sit imago est futurorum. Sed & merito uiuens homo transire dicitur, quia nulla penitus temporis soliditate firmatur. Hoc Apostolus Iacobus asseuerans ait: Quae est uita uestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. De eadem beatus Iob inquit: Homo natus de muliere breui uiuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit uelut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Vtinam ista intelligere uellent praesentis uitae amatores, qui nunc ditari facultatibus, nunc eleuari honoribus, nunc humanis fauoribus longe lateque commendari desiderant. Vt enim celebri memoria habeantur digni, in urbibus, in castris, in aedibus, in parietibus ponunt signa sua, & minime aduertunt miseri, quod post paululum à cõspectu mortalium tanquam puluis, quem proiecit uentus à facie terrae, eorum memoria deletur & fama. Quamobrem nemo rectius gloria dignus efficitur, nullusque magis diuturnam sui memoriam relinquit posteris, quàm qui pro amore diuinitatis bonis uitę huius renunciat uniuersis, atque ex delectatione uirtutum cupit esse inglorius. De huiusmodi B per prophetam sic dicitur: Beatus uir, qui timet dominum in mandatis eius uolet nimis: Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: Gloria & diuitiae in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. & paulo pòst inquit: In memoria aeterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Merito in aeterna memoria iustus perhibetur futurus, quia memoriam suam renuit in terra nominari, quae transit cum habitatoribus suis, qui uicissim succedunt sibi, dum in ea diu stare non ualeant. Ab auditu uerò malo non timebit. quo ad interitum praescitis dicetur: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Nullatenus timebit iustus, quoniam audiuit dominum sibi loquentem in se, illique obtemperauit ex corde. Audiuit, inquam, clamantem & dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hac introrsus audita uoce reiecit sarcinam deprimẽtem temporalium rerum, & laboriosa negocia fugitiui seculi, subegitque C mentis suae ceruicem iugo Christi, ut ab illo disceret humilitatem, animaeque suę requiem reperiret. Haec est plane iusti imitantis Christum regula consummatae iustitiae, ac perfectionis brauium, per quod nomen ipsius in caelo, in libro uidelicet uitę, describitur, nullo euentu, neque aliqua omnino temporis diuturnitate abolendum. Non autem à se, nec proprijs hoc adeptus est meritis, sed diuina benedictione praeuentus, priusquam desereretur à seculo, illud reliquit ex animo, quatenus promissae quietis, demumque aeternę felicitatis fieret particeps. Nouerat utraque, mundi scilicet oblectamẽta, & spiritus gaudia simul stare non posse, propterea omne quod in mundo est, sponte contempsit, ut Christo ueraciter adhaerere ualeret & dicere: Mihi adhaerere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. Hoc quamuis uniuersi Deo legitime famulãtes proferre queãt, praecipue tamen in solitudinis remota habitatione degentibus congruit. Hi etenim nequaquam curis temporalium uacant, non hominum miscentur tumultibus, non sensuũ curiositati inseruiunt, sed expediti, sed liberi, alacres, atque deuoti, mente pariter & corpo- D re diuino mancipantur obsequio: si tamen id sunt, quod eorum professio sancta demõstrat. Huiusmodi temporis preciositatem agnoscentes, nunc mente tantum, nunc mente simul occupantur & corpore. Nullum temporis spacium (quamuis breuissimum) inutiliter transire patiuntur, scientes de illo coram uniuersorum iudice districtam rationẽ esse reddendam. Tali siquidem solicitudine, tanquam spirituali quodam stimulo agitati laudabili semper quadam exercitatione proficiunt, & in uirum crescunt perfectũ, atque in mẽsuram spiritualem aetatis plenitudinis Christi, ita ut omnia omnibus fieri possint, ac Christo domino lucrifacere uniuersos.

Luc. 4
Iob. 14
Psal. 111
Matt. 25
Matt. 11
Psal. 72

Quòd uirtutibus & sapientia rationalis spiritus se exercendo crescit, & ad perfectionem attingit. Cap. XI.

Humanum corpus per uaria mẽbra cõpactum atque distinctũ, quemadmodum si alimentis proprijs nutriatur donec ad maturã pertingat aetatẽ, uegetatur & crescit: Aeque & rationalis noster homo interior, quamuis enim ex cõsuetudine mala, atque inolita uoluptate diuersis ciborũ generib. caro pascatur, exiguo tamen alitur cibo, si eius solum quis naturali uelit satisfacere necessitati. Nam sicut

legimus

legimus uita hominis est panis & aqua. Quod ad utrunq; pertinet. His sane duobus E
alimentis materialibus penè exterioris hominis natura uegetatur. Quis pane non uescitur, & aquæ non utitur elemento? Hæc diuitibus & pauperibus, infirmis & ualidis, nobilibus ac ignobilibus congruunt, quamuis super adijciāt alia diuersis ex causis. Cæterum quemadmodum corporis alimonia potissimum, sicut dictum est, est panis & aqua: ita spiritualis animæ cibus uirtus & sapientia esse probatur. Est quippe uirtus (propheta perhibente) panis solidus, confirmans cor hominis, & ad bene uiuendum omnia interiora membra corroborans. Hunc panem mystice comedit propheta, & aquam bibit, propter quod adeo effectus est ualidus, ut in fortitudine cibi ac potus istius, quadraginta diebus, totidemq; noctibus ambularet, donec pertingeret ad montem dei Oreb. Disce igitur tu, qui ad spiritualem montem perfectionis conaris ascendere, quibus debeas uti alimentis, quatenus quadraginta dierum peragrare ualeas iter. Nunquam euāgelicæ perfectionis rudimenta & decalogi mandata perficies, si non sapientiæ aqua, & uirtutis fueris pane saginatus. Virtus etenim est bona qualitas mentis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quam solus Deus in homine operatur. Ex hoc percipe quantum debeas sine uirtute præsumere, atq; in spirituali perseuerare certamine. Panem hūc habere desidera, illumq; in tuis orationibus sicut docuit dominus exposce, dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hodie, inquam, ut scias ad uitam animæ panem omnino necessarium esse uirtutis. Verum etiam quoniam indiges sapientia, ipsam simul postulare memento. Est autem potus saluberrimus sapientiæ aqua, quæ æstū carnalis concupiscentiæ & sitim temporalium uoluptatum refrigerat & extinguit. His duobus alimentis iustum quemq; spiritualiter legimus à Deo esse refectum. Sic nanq; scriptum est: Cibauit eum pane uitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Sapidus nimirum uirtutis est panis, qui immortalitatis uitam, & intellectum tribuit bene uiuendi. Cæterum delectabilis aquæ sapientiæ gustus fore cognoscitur, quo omnia animæ interiora dulcorantur, reficiunturq;. Istis duobus spiritualibus alimonijs spiritus rationalis uegetatur & crescit, nō mole corporea, neq; quantitatis extensione, G
sed perfectione uirtutum, ueritatis scientia, ardore fidei, sapientiæ infusione, acumine intelligentiæ, & caritatis augmento. De huiusmodi incremento interiori audi quid de se dicat Apostolus: Cum essem, inquit, paruulus, loquebar ut paruulus. Cum autem factus sum uir, euacuaui, quæ erant paruuli. Proinde alio loco discipulos ad se imitandum exhortans clamabat: Os nostrum patet ad uos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & uos. Magna siquidem hoc modo efficitur anima, & parua, crescit quotidie atq; decrescit, iuxta ipsius solicitudinem ac torporem. Sane cum circa salutem propriam uigilat, cum in uitiorum extirpatione laborat, cum tentationibus dæmonum pulsata renititur, cum hominum iniurijs lacessita humiliter tolerat, cum obhorret perpetrare, quod diuina lege prohibetur: uirtutis ita dilatata suffragio crescit, & ad maturam pertingit ætatem non temporis nec corporis, sed caritatis & meriti. At uerò dum ignauia depressa tabescit, dum cordis munditiam negligit, dum uoluptatibus carnis assensum præbet, dum aduersis agitata succumbit, profecto decrescit, decoremq; amittit proprium, & nimium contemptibilis efficitur obtutibus sponsi. Quamobrem intentione debet euigilare persedula, uniuersa fugere, quæ suo obstant profectui, ne ætate prouecta, sit exigua meritis, ac minus actione perfecta. Vehementissima quippe animaduersione & asperrima inuectione fit digna, quando post religionis susceptum onus, post monasticæ conuersationis exercitium, post captum ocium solitariæ quietis & pacis reperitur paruula, & adhuc lactis poculo nutrienda, utpote ad solidum percipiendū cibum minus disposita: Apostolo uerò teste: Omnis qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ. Perfectorum autem est solidus cibus, eorū qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali. Nēpe qui lactis indiget alimento delicatus est, & ad spirituale lucrum, ac uirtutis studiū minus idoneus. Huiusmodi ad perferendum aduersa est debilis, ad aggrediendū ardua corde pusillus, in exercitatione remissus, mēte uagus, & perfectionis desiderio priuatus. Cōmoda propria, neglectis aliorū, quærit: tētari formidat, renuit pati, seipsum immoderate diligit, & salua cōsolatiōe ꝑpria deo se realiter obtēperare ꝓmittit. Proinde qm̄ debilis & delicatus existit, ne

Psal. 103 · Matt. 6 · Eccl. 15 · 1. Cor. 13 · 2. Cor. 6 · Heb. 5

A ne succumbat in prælio, ne labore attritus deficiat, ne bene uiuendi propositum deserat, opportune nunc diuini, nunc est humani lactis dulcedine coalendus. Non sic autē qui solido uirtutis pane uescuntur, horum de quibus locuti sumus supergrediuntur mēsuram, tanquam iam spirituales effecti, currunt alacri animo ad brauium supernæ uocationis, ut comprehendant in quo comprehensi sunt à Christo Iesu domino nostro. Spiritualibus nanq; locupletati diuitijs, uirtutumq; margaritis ornati, ad omne opus laudabile parati noscuntur, propterea si docent, id secundum rationem fidei agūt. Si tribuūt, in simplicitate. Si præsunt, in solicitudine. Si miserentur, in hilaritate. Si diligunt, sine simulatione. Si corrigunt cum humilitate. Si proximis humilibus inseruiunt, cum pietate. Si superioribus famulantur, cum magnanimitate. Nulli prorsus malum pro malo reddunt, neq; maledictum pro maledicto: sed econtrario benedicunt maledicentibus se, odientes se diligunt, pro persecutoribus orant, gaudent cum gaudentibus, & cum flentibus plorant, hoc ipsum scientes ex corde, quoniam non alta sapiunt, sed conantur cōsentire humilibus, ut ipsi se in humilitate custodiant. Sepiūt quoq; à detractionibus impudicisq; sermonibus auditum: Oculos auertunt à concupiscibilibus mundi, à lenocinantium odoribus claudunt olfactum: Temperantiæ frenum ori imponunt, atq; ab omni uoluptuoso amplexu continent tactum: Virtutum siquidem delectatione saginati semper ad altiora conscendunt, fiuntq; sublimiores cælo, atq; proprijs hostibus fortiores. Non parcunt sibijpsis, nullam corpori tribuunt requiem, ut uirtutum mereantur ad uolare fastigium. Hac quippe de causa secularium hominum consortia fugiūt, urbium mœnia deserunt, solitudinis secessum petunt, & cœnobitarum se collegijs sociant. In ipsis tāquam in spirituali stadio certant, corpus subigere spiritui, uoluntatem proximo, intentionem uirtuti, & mentem deo, quatenus spiritualis solitudinis queant potiri dulcedine. Tanta sedulitate ideo pugnant, quoniam perspicue sciunt, neminē nisi post uirtutum assecutam coronam, spiritualis solitudinis posse fruitione lætari. Nō enim quod spirituale est prius deinde quod carnale est datur. Neq; ante certamen corona, sed post C consummationem pugnæ, uictoriæ prærogatur triumphus. Seruiuit Iacob annis septē, ut concupitis Rachelis pulcherrimæ potiretur amplexibus, & tamē Lyæ est inscius cōnubio copulatus. Qui legit intelligat, quoniam præclarum mysterium est & contemplatione dignissimum. Nemo igitur contubernio sapientiæ efficitur dignus, si non in uirtutum antè fuerit exercitatione probatus. Hinc cœnobiorum est institutio commēdanda, eorum præcipue, quæ in solitudinibus sita, à populorum sunt segregata tumultibus, quoniam congruam Christi militibus pugnandi exhibent facultatem, & ad uacandum deo cellulæ quietem tribuunt. Nam solitaria habitatio singulariter quiescentium consequendæ uirtutis prorsus caret suffragio. Quonammodo habitatorem suum hominem ualet uirtutis efficere, cum opportuno deficiat exercendæ uirtutis ministerio? Nō enim ex desiderio tantum uirtutis perfectio consummatur, quin potius ad ipsius consummationem expedit, ut simul conueniant dispositio præparans, habitus informans, operatio præbens, & meritum coronans. Hinc recte colligitur, neminem ad perfectio-D nem posse uenire uirtutū, cui deest gratia disponens, habitus acquisitus informans, operatio laudabilis probans, & gratificatio caritatis merita nostra coronans. Superuacue igitur laborat quicunq; sine præueniente, & cooperante gratia, atq; actuali operatione, ex acquisitis informata habitibus, uirtutum se arbitratur posse obtinere candorem. Valet itaq; remota anachoritarum habitatio uirum custodire uirtutum, minime autem facere. Gymnasium autem spirituale uirtutum cœnobium est, & famulantium Christo congregata societas. Quoniam ibi uirtutum omnium materia suppetit, quæ magna ex parte anachoritis deficit. Quamobrem patres sanctissimi qui præcesserunt, extiteruntq; generosissimi eremi cultores, prudētissima definitione sanxere, quatenus nullus omnino ab hominum cōuersatione sequestratus singulariter degeret, nisi prius laudabiliter foret in monastica conuersatione probatus. Nouerant ipsi memoria digni perpetuā cellulę cōmorationē esse onerosam, atq; tētationib. creberrimis agitatā, quib. inexperti facilime corruūt. Væ, inquit scriptura, uæ soli, qm̄ si ceciderit non habet subleuantem. Eccl. 4
Proprio siquidē ductus arbitrio, ipse sibimet lex est. Potest extra cellā uagari cum uult, quiescere & mādūcare ad libitū, dū quod libet illi licere se putat. Quis, oro, casus illius tempo-

temporis amissionem, hebetudinem mentis, pollutionẽ cordis, actionis inconstantiã E
ualet exprimere? si probatæ discretionis gubernaculo caret? Nam quemadmodũ quisq; absq; gubernatore prouido, & aplustri procellosi æquoris præsumit nauigare profundum, facile præfocatur in undis: Ita qui sine consilio directoris experti, & ante uirtutum adeptam experiẽtiam, solus audet solitudinis habitare secreta. Prorsus paucorum est, qui humano destituti solatio, quoad uixerint laudabiliter queant in cella persistere. Illorum tantum esse hoc arbitror, qui paraclitum possident, atq; uirtute prudẽtiæ, ac na-
2. Cor. 2 turali pollent ingenio, qui ut ait Apostolus, non ignorant astutias Satanæ, sciuntq; esurire, abundare, & penuriam utriusq; hominis pati. Verum cui deest consolatio diuina, quæ in oratione humilibus datur, nec discernendi, neq; tolerandi possibilitas adest, corporalis solitudinis frequenter erumpit carcerem, miscetur cum hominibus sponte, & tẽporalium se occupatione diffundit. Huiusmodi nõdum spiritualis solitudinis gustauit delicias, neq; soliditate aliqua didicit habitare secum, uere quiescentium tantummodo statum profitetur, gestat habitum, protendit imaginem, & inutiliter occupat locũ. Con F sultius satiusq; egisset, si remissioris uitæ statuta delegisset, dominiq; sententiæ meminis-
Matt. 18 set dicentis: Bonum est tibi cum uno oculo in uitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Nemo igitur temerario ausu, qui mẽte sit timidus, affectione frigidus, tardus ingenio, dulcedine orationis priuatus, uirtutibus inops, diabolicarũ tentationum ignarus, suimet nescius & amator, sanctæ quietis statum prçsumat assume-
Matt. 22 re, ne in sui perniciem audiat dicentem: Amice quomodo huc intrasti non habens uestẽ nuptialem, & ligatis pedibus, ac manibus luctuosi seculi exteriores cogatur exire ad tenebras. Proinde quisquis in dei seruitio positus, diuinæ sapientiæ & puræ contẽplationis excelsam turrim construere concupiscit, adhibito seniorum consilio, secum recogitet tacitus, an sumptus opportunos ad perficiẽdum habet, ne posito localis solitudinis fundamento, si spiritualem perficere nequeat, immũdorum spirituum illusiones audiat dicentium: En hõmo iste imprudens & tepidus, cœpit ædificare, non potest consummare. Longe itaq; laudabilius est, fratrum auxilio sustentari, & in cœnobio perseueranter G obedientiç perferre martyrium, quàm in solitudinis loco singulariter ac remisse uiuere: nõ enim de status qualitate, sed de perfectione uitæ, cuiq; apud dñm interrogatio fiet.

Quare iusti tentari permittuntur, & quomodo contra uitia singula pugnant. Cap. XII.

Acratæ legis ius imperat, ut quisq; operum suorum excipiat merita. Verũ cum iuxta Apostoli Iacobi sententiam, delinquamus omnes quotidie, con-
Iac. 3 gruum omnino est, ut quilibet secundum suorum facinorũ qualitates, proprio satisfaciat conditori. Hac quippe de causa diuina misericorditer permittente iustitia renunciantes seculo, quãquam filij altissimi sint effecti per gratiam, uarijs tamen tentationum generibus agitantur. Interdum etiam diuersis lãguoribus cruciantur, quatenus huiusmodi flagellis eruditi, agnoscant quid fuerint, purgent quod delinquendo egerunt, mereanturq; per uirtutum studia redire ad gratiam, à qua per culpam inobediendo exciderant. Tergunt quippe luxuriæ maculas, pro pudicitiæ certando uirtute. Superbiæ tumorem se assidue humiliando euacuant. Intemperãtiam H gulæ uincunt, corpus attenuando ieiunijs. Aestus auaritiæ uoluntaria paupertate extinguunt. Torporis insultus solicita exercitatione repellunt. Fraternæ prosperitatis liuorẽ sedulo superant caritatis obsequio. Contrarijs deniq; contraria curãt, & uitia uirtutum operatione supplantant. Iste plane spiritualis est gladius, quem ad dirimendam perniciosam societatem & pacem, dominus Iesus in terram se misisse perhibuit. Concitauit utiq; implacabile bellum carnis & spiritus, ut ex illo interior homo eruditus in prælio, delictorum ueniam, conditoris gratiam, profectusq; uirtutum cõsequatur, & palmam. O quàm commendabilis, quamq; beata est ista discordia, quæ uirilem militem ditat meritis, ad pacem reuocat, reconciliat deo, reddit gratiæ, restituit sanctitati. Iaceret prorsus animus & diuturnæ quietis torperet ignauia, si non tentationibus pulsatus, uitiorumq; permotus aculeis excitaretur ad prælium. Fit nanq; pugnando robustior, uicinior deo, ueritatis ostensor, interuentor mundi, uirtutis præco, diabolicarum fraudum cognitor, ciuilis cæli, & perpetuus angelorum socius. Maximum est igitur ô homo tuæ salutis indicium, si inimicorum insultus pateris, uitiorum sentis aculeos, & non consentiẽdo, car-
nis

A nis te pulsat illecebra. Porro si aduersum te mundus sæuiat, latret inuidus, diabolus rugiat, obloquatur malus, insidiasq; tendat elatus, esto confidens, quoniam per sanctorũ graderis semitas. Cæterum si infirmetur caro, corpus ulceribus compleatur, caput doleat, hebetet uisus, obturetur auditus, impediatur gressus, membraq; singula contrahantur, nihilominus lætare & lauda, quoniam emendaris ut filius, flagellaris ut electus, ad uirtutum disciplinam induceris ut dilectus. Nõ enim odij sed præsagium dilectionis est ista correctio. Præceptorem tuum audi dicentem: Ego quos amo arguo. Audi gentium prædicatorem de huiusmodi correctione quid sentiat: In disciplina igitur perseuerate, tanquam filijs uobis se offert Deus. Quis enim filius quem non corrigit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis. Omnis autem disciplina in præsenti quidem uidetur esse non gaudij, sed mœroris. Postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vides ne quàm præclarum sit diuinæ caritatis signum, quam ue uberrimum dominicæ disciplinæ meritum? Videtur utiq; imperitis & peccatoribus non esse gaudij, sed mœroris dum actualiter sustinetur, renitente sensualitate, quæ delectationibus præsentibus frui desiderat. At uerò pacatissimum iustis & innocentibus exercitatis per eam fructum reddit iustitiæ, sentiente hoc rationali spiritu, atq; consentiente. Nonne pacatissimus iustitiæ dicendus est fructus, qui omnium exuberat perfectione uirtutum? Est autem iustitia communis uirtus, cæterarum ex se perferens plenitudinem, complectensq; omnia opera laudabilia simul. Nemo igitur recte censendus est iustus, qui diuinæ legis mandata uel minima, seu seniorum decreta contemnit. Cæterum si quis eleuatur corde, si mente polluitur, si absq; causa suo irascitur fratri, si illius inuidet bono, si aliena concupiscit, siue plus debito diligit propria, si crapula & ebrietate grauatur, si impatienti animo patris disciplinam, uel illatam contumeliam portat, si uerbositati assuetus est, si detractioni intendit, si qualiacunq; mendacia profert, si in aduersis fortitudinem, in prosperis temperantiam, atq; in agendis negligit habere prudentiam, iustus profecto esse C non potest. Reddit utiq; iustus cuiq; quod suum est proprium, deo uidelicet obedientiam & pietatem, sibijpsi innocentiam, & pœnitentiam, proximo autem compassionẽ liberalitatem & pacem. Disciplinam igitur patris ueri, ad quem clamamus quotidie, Pater noster qui es in cœlis, nemo despiciat, neq; per intolerantiam corde fatigetur, cum ab eo corripitur, quatenus exercitatus per illam atq; gratificatus in illa, merita omnium ualeat obtinere uirtutum. Nullus ut arbitror nisi dum sit attritus flagellis, fructum cõsummare potest germinatæ iustitiæ, uirtutumq; præcelsam conscẽdere arcem. Iustus, inquit Propheta, dominus, & iustitiam dilexit, æquitatẽ uidit uultus eius. Iustus ergo si esse desideras, mundi oblectamenta contemne, carnis cõcupiscentiam fuge, uitiorum obhorre contagia, sensuum cohibe petulantiam, malorum deuita consortia, totaq; intentione inquire pacem & persequere eam. Quoniam oculi domini dicẽte Propheta sunt super iustos, ut illos custodiat, & aures eius ad preces eorum, ut ipsos ad se clamantes de omni tribulatione eripiat. Nusquam autem conueniẽtius, quæ memorata sunt ualebis perficere, quàm in remotis cœnobijs sanctorum deo dicatis. Nẽpe si in his laudabiliter fueris conuersatus, quemadmodum multimodam experientiam tentationum, ita singularium percipies rudimẽta uirtutum. Vbi quæso melius quàm ibi misericordiæ opera, & mutuæ caritatis poteris complere officium uisitando ægrotos, docendo inscios, & reliqua quæ ad utriusq; hominis beneficium spectant peragendo? Ibi sane in gerendis aliorum oneribus, perferendis infirmitatibus, communicandis laboribus, ac tribulationib. sustinendis, optime patientiæ perficitur uirtus. De obedientia uerò quid memorẽ? cum sine illa in cœnobio nil agere liceat? Ipsa nanq; uigilijs mensuram imponit, tempus indicit cellæ, operi manuum iniungit ministerium, ori silentium imperat, diuinas inuitat ad laudes, orationi horas debitas ordinat, totumq; sic prudenter religioni cõcordat, ut humanæ saluti nihil congruentius, nihilq; securius cœnobitarum institutionibus conuenire noscatur. Quoties nanq; supra uires tentationibus impugnaris, quoties immoderato mœrore deprimeris, fraterno uales uti suffragio, quo mediante erigeris ad gratiam, exhortaris ad pugnam, solidaris in spe, ac spirituali consolatione repleris. Cæterum ex quotidianis casibus, atq; ex cõsideratione eorum, quos laudabilis uita decorat,

Apoc. 3
Heb. 12
Matt. 6
Psal. 10
Psal. 33

teipsum in humilitate custodis. Habes in eo fratres pariter conuiuentes, cum quib. one- E
ra tua impertiri uales, dum expedit. Habes & cellam, in qua optime tibi uacare potes, &
deo. De illo autem ultra quid dicam? quid in ipsius laude amplius referã? Est nanq; spiri
tualis turris Dauid angelorum multorum uallata præsidio, atq; munitissimis ædificata
Cant. 4 propugnaculis, de qua mille, sicut legitur, pendent clypei, omnis armatura fortium ad
captiuandum uitia, ad debellandum aereas potestates, ad subijciẽdum corpus spiritui,
atq; ad delectabiliter mentem deo copulandam. Est præterea mons præcelsus, fœcun-
dus, coagulatus & pinguis, in quo deo iugiter habitare complacet. In ipso mystice duas
Moyses spirituales recepit testamẽti tabulas, in quibus quicquid ad cultum dei, siue ad
fraternæ dilectionis profectum congruit sufficientissime continetur. In eo quippe sup-
petit, unde spirituale se robur exerceat, unde ue quiescẽtis mẽs semper ad altiora se pro
uehat. Porro in altero perficitur uirtus, in altera uerò sapientia fulget.

Quid sit spiritualis solitudo; & deinceps de ea narratio exhibetur.

HAec autem duo, uirtus uidelicet, & sapientia spiritualem efficiunt solitudi F
nem, quæ in lumine sapientiæ, mentis est tranquilla possessio, propter hãc
utiq; consequendam corporalis est instituta solitudo, atq; cœnobia remo-
ta cõstructa. Quid, oro, prodesse credimus corporalem tenere solitudinẽ,
si in turbarũ tumultibus, in agibilibus seculi, in obscœnisq; cogitationib.
mens uersetur humana? Non minus cordis, quàm corporis coercẽdi sunt gressus, ne ter
reni pulueris contagione fœdentur. Hinc prudentissime, cellulæ est ordinata remotio,
quatenus in illa uitiorum declinetur materia, quæ foris exuberat. Sẽsuum uitetur illece
bra, cordis seruetur munditia, qua mediãte deus uidetur in spiritu. Nempe in ea assidue
habitare, qui diligit, si ceciderit, confidat: quoniam nõ collidetur, dominus enim illi mi-
sericordiæ supponet manum, ne conteratur & pereat. Nemo ad plenum narrare sufficit
cellæ præconia, quanta ueniunt bona, quantaq; per illam amoueantur incommoda. Est
nanq; cella sponsi reclinatorium, uirtutum custos, tranquillitatis portus, additamẽtum
pacis, medela uitiorum, contemplationis locus, tabernaculum fœderis, nuptialis thala- G
mus, hortus irriguus, paradisus deliciarum, cæli ianua, schola scientiæ, consciẽtiæ cathe-
dra, magistra silẽtij, & spiritualis scala, usq; ad polorũ alta pertingens. In ea si quis absq;
torpore persistit, fugit lites, nescit odia, detractioni nõ uacat, temeraria iudicia minime
facit, obhorret ocium, nec ueretur mortem. Eia nunc Christi milites, qui uosmet deo uo
uistis, & pro amore cælestium eremi uastam solitudinẽ atq; deserti antra incolitis, ut soli
tariæ uitæ perfectionem apprehendere ualeatis. Cellulæ habitationem diligite, illã te-
nete, illam amplectimini, de ea nisi urgente necessitate rationabili, seu corporis impel-
lente infirmitate, uel fraterna suadente caritate exire nolite. In ea sint uestræ spirituales
deliciæ, atq; interna solatia. Ad ipsam si contingat uos egredi, reuertimini quàm totius,
ne detrimentum aliquod patiamini moram protelando ad publicum. Reuertimini, in-
quam, post iniunctum completumq; exterioris operis ministerium, siue captatam suble
uationem fragilitatis humanæ. Equidem si ex labore corpus attenuatum, si mens ex im
portunis fuerit tentationibus fatigata, tribulationibusq; depressa, proculdubio cõgruẽ H
tem in cellulæ secreto reperietis pacem. Verum post adeptam requiem, post interioris
solitudinis gustatam dulcedinem, demumq; refecti ex lectionis orationisq; delectabili
ocio, eritis prudentiores, quàm prius in opere, fortiores in prælio, in diuinis laudibus ar
dentiores, necnon in arrepto sanctæ religionis proposito promptiores. Ipsa dextera ac
læua pugnare uos instruet, uosq; reuocabit ad uos, & in uobis, ut per uos scire noscatis,
quæ sit uoluntas dei beneplacens atq; perfecta. Experimini igitur & gustate, quàm bo-
Psal. 132 num, quam ue iocundum sit, nedum sicut Propheta commemorat, ex rationabili prudẽ
ti honestaq; conuersatione proximorum fratres habitare in unum, uerumetiam in cellu
læ remotione quieta per cordis uigilem custodiam habitare hominem secum. Optime
utrunq; ad perfectionis ascensum militare cognoscitur, duntaxat modus debitus, ordo
seruetur & tempus. Nempe ex conuersatione mutua perficitur uirtus: sapien-
tiæ autem additamentum ex interiori inhabita-
tione sentitur.

Quid

A *Quod triplicem deus condiderit spiritum, & de singulorum proprietatibus.* Cap. XIII.

Diuino nos erudiente eloquio, triplicē nouimus deū spiritū condidisse: angelorū uidelicet, iumentorū & hominum, singulū singula propria possidentem dona. Angelorū siquidē spiritus est substātiæ spiritualis, ex natura mutabilis, sed contemplatione immutabilis factus, animo impassibilis, mente rationalis, felicitate securus, futuri iudicij præscius, mittendus corpora aerea sumit, in cælestib. cōmoratur, dei uisione sine intermissione fruitur. In ea substātiali beatificatione nō amplius crescens, iussus quoq; mundū regit, cælos mouet, elemēta concutit, nequā spiritus arcet, populos tuetur & regna, facit miracula, futura prænunciat, humanāq; speciē multimoda actione custodit. Hæc quippe dum agit, nō labore fatigatur, nō indignatiōe impellitur, non tædio lassatur, quin ministeriū suū perficiat. Qm̄ siue contemplationi insistat, siue circunquaq; discurrendo ministret, reuelata semper sui conditoris uisione lætatur. Iumētorum autem spiritus ad hoc tm̄ creatus est, ut subiectū sibi corpus uiuificet &
B regat. Nullum omnino præter id quod habet, sperat bonū, nullūq; formidat malū, simul cū corpore moriens atq; deficiens. Hominū uerò spūs factus est ut corpus uiuificet, regat & uegetet. Ex natura utiq; immortalis est, ratiōalis, passibilis, atq; mutabilis. Ex gratia & exercitatione proficit, & quotidie in cognitione crescit. Nō beatus factus, sed beatificandus per gratiā, & liberū arbitrium. Cruciandus aūt per peccati cōsummationem atq; consensum. Resumpturus corpus sibi deputatū, ac cum Christo uicturus æternaliter, aut ad gloriā, aut ad suppliciū, iuxta operum suorū merita atq; demerita. Porro quāuis cæteras creaturas, præter q̄ angelicā, quæ illū naturali excellentia antecedit, idē humanus spūs dignitate emineat: ualet tñ licet nō substantialiter, effectiue quandoq; proficere atq; deficere. Sane quū in medio constitutus sit, angelis uidelicet naturali nobilitate inferior, iumentisq; superior, ex affectionū, & operū qualitate se mutans, seipso qnq; (ut sic dicā) præstantior efficitur atq; deterior. Quoties sincera ratiōe mouetur in expeditione uirtutū, supra se contēplatione attollit̄, cælestia appetit, & deo præ amoris im-
C mēsitate uniri cōcupiscit, ipsumq; spirituali iubilatione laudat, ueneraт̄ & colit, proculdubio angelis coæquatur ex parte. Cæterū quum immoderato affectu carni inhęret, uoluptuosa quærit, uisibilibus tm̄ trahitur, sectatur uitia, & sensu suo solo regit̄, utiq; delitescendo descendit, & brutis animalib. efficitur similis. Queadmodum ore prophetico illi per increpationem sic dicitur: Homo quū in honore esset non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Merito irrationabilibus est æquiparandus iumentis, qñ se negligens carni prostituit, & uoluptuosa rerum trāseuntiū oblectamenta desiderat, atq; quod debet deo, impudēter tribuit alienis, suāq;, quam intus gerit, male uiuendo deformat imaginē. Profecto diuinis tūc placet obtutib. quū legis decreta custodit, seruatq; in corde munditiā, sanctimoniā in morib. in corpore pudicitiā, in intentione rectitudinē, pietatem in cultu, in affectu caritatē, atq; in cogitationib. studet habere prudentiam. In his quandocunq; uoluntarie deuiat, alieni efficitur iuris, qm̄ ab eo, propter quod conditus est, declinat bono. Factus quippe est, ut rectus esset, innocenter
D uiueret, socialem custodiret unitatem, dn̄m diligeret, ipsum ardēter quæreret, illius quādoq; fieret fruitione beatus. Quæreret, inquā, non in manufacto templo, sicut Hebræi, neq; in excelso mōte, ut Samaritæ, neq; in loco aliquo, tanq̄ circūscriptus esset, sed quēadmodū scriptum est: In simplicitate cordis quærite illū. Diligeret aūt ex toto corde, in intellectu uidelicet sine errore, ex tota anima in uolūtate sine contradictiōe, ex tota mēte in memoria absq; obliuione. Frueret̄ uero resolutus huius mortalitatis uinculo reuelata ipsius gloria, quam non uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ uniuersorū bonorum cōtinet affluentiā. Hæc est utiq; uita illa beata & æterna, quę predestinatis, uocatis, iustificatis tribuit̄, & glorificatis. In hac igit̄ peregrinatione non alibi q̄ in secreto cordis cubiculo à fidelib. quærēdus est deus, sicut nec alibi adorādus. Ibi requiescere diligit: in illud ipsum reclinare delectat. In euangelio idē sic perhibet dicens: Si quis diligit me sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eū, & ad eū ueniemus, & māsionē apud eum faciemus. Cernis ne quid ualeat erga dn̄m exhibita caritas? Quantūq; proficiat sermonū illius custodia? Meret̄ id obtinere, quo nil melius esse potest, nihil gustatur dulcius, nihilq; carius possidetur. Excedit incomparabiliter uniuersa

Psal. 48

Ioan. 14

mundi oblectamēta, preciosas margaritas, probatum aurū, & quicquid in cęlo fulget, E
uel sapit in terra. Esto igitur talis, ut ad te descendat pater, in teq; mansionē facere digne tur sapientia. Sit cordis tui habitaculū mundū, ornatū, dilatatum, & clausum. Mundū, in quā, sit à sordibus polluti amoris, ornatum uirtutū floribus, caritate dilatatū, prudentiq; clausum custodia. Vicissim sibi ista cōueniūt, & humanū cor ad susceptionē dei in se efficiunt dignum. Qua aūt ratione hoc dictum sit, quo ue ordine fiat, diligenter obserua. Est nanq; cordis munditia spiritualis cōscientiæ nitor lætificans possidentē se, reddēsq; interiorem domum securam atq; pacatā. Huiusmodi munditiæ decorē Propheta agno
Psal. 50 scens, ut illam consequeretur, dominum deprecatus est dicens: Cor mundum crea in me deus. Nouerat imaginem dei in homine sine hac clarere non posse. Nouerat prorsus im brem munditiæ non corporis, sed cordis, non uestimentorum, sed conscientiæ esse mer cedem, ita ut absq; ullo obstaculo ascendere possit in montē domini, atq; sine repulsione stare in loco sancto eius. Propterea in ipsius cōtemplatione suauiter admirās, eiusq; donum concupiscens dicebat: Cor mundum crea in me deus. Illud plane mundum cor F
dicitur, quod caret malitia, superbia euacuatum est, delectatur de deo, puro illum contē platur intuitu. Nihilq; admittit in se, quod lædat caritatem, cōscientiam fœdet, à uero de uiet, obtutum mentis obnubilet, turbet pacē, dissipet unitatē, & internam commaculet puritatem. O beata cordis munditia, quæ animæ oculos spirituali replet lumine, & co-
Cant. 1 gnitione cælestiū. Quid de hoc in laudib. spōsi spōsa dicat in Cāticis audi: Oculi, inquit, eius sicut columbæ, super riuulos aquarū, quæ lacte sunt lotæ, & residēt iuxta fluēta ple nissima, uidelicet scripturarū. In quibus duplex oculis binis notitia percipit̄, dei scilicet & sui. Nā est cognitiōe dei, deuota anima uerbi spōsa effecta, se uirtutib. ornat interius, morib. uerô ex propria cognitione se cōponit exterius, ut illi placeat, quem per mundi tiā cernit in spiritu. Quanto enim præclarius sponsi sui agnoscit elegantiā, quæ filios ho minū præcellit uniuersos, ipsiusq; miratur celsitudinem, quæ angelorum omniū superexcellit dignitatem: tanto magis illi se conformare desiderat, agitq; iuxta suam possibilitatem, ut in ea nihil deforme appareat, quod dilecti sui offendat aspectū. Hinc uarijs G
uirtutibus quasi diuersis uernantibus ac redolentib. floribus, undiq; cordis sui aspergit cubile, quatenus ad secum morandum, concupitum sponsi affectū alliciat. Gratis quip pe ipse sponsus hospitium cordis ingreditur, dum illud persenserit uirtutum adorib. redimitum atq; ornatum. Veni igitur ô dn̄e Iesu pastor bone. Veni, inquam, ô angelorū gaudium, beatorum lumen, periclitantium salus, peregrinantium uia, diligentium amor, & dulcedo quiescentium, & reclina in habitaculum serui tui humiliter inuocātis te. Iam domine apud illum aduesperascit dies, & ad occasum sol uergit. Iam domus ipsius ruinam minatur præ uetustate præteritæ conuersationis atq; sordescit. Sordescit utiq; ex intemperantia amoris, ex fœtore facinorum, ex adhæsione luti, ex deordinatione mentis, ac etiam ex originalis colluuione peccati. Sentiat quæso domine suauissimā unguentorum tuorum fragrantiam, quæ uniuersorum aromatum odorem uincit, adeo ut ubicunq; se sparserint in anima, concupiscentias excitent sempiternas. Horum delectatione sponsa affecta, atq; in se percipere concupiscens, sponso aiebat in Cāticis: Tra- H
Cant. 1 he me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum: trahe quoq; me ô dulcissime, & amantissime domine, & si non ad te, ut uidere ualeam gloriam tuam & magnitu dinem tuam, quam exhibes triumphantibus atq; regnantibus: saltem trahe me post te, ut tua imitando uestigia, non reflectam gressus meos à semitis tuis, & ab itineribus sanctorum tuorum, qui tibi deo suo placuisse probantur. Tunc quidem si te mihi communicando traxeris me post te, mundatus corde, ornatus uirtutibus, caritatisq; dilatatus affectu, curram in odorem, nedum unguentorum tuorum, uerumetiam mādatorum tuorum, quemadmodum Propheta se cucurrisse commemorat dicens: Viam mandatorum
Psal. 118 tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Porro si dignatione tua fuero dilatatus, corde curram non segniter, neq; claudicando, sed uelociter, recte, ardenter, perseuerāterq;, caritatis aureo stimulo perurgēte. Caritas nanq; est sola, quæ tepefactum, gelatumq; ac cendit cor, attollit, atque dilatat. Accēdit dilectione, attollit in cælestibus, & desiderijs dilatando amplificat. Quid, oro, ualet ardentius inflammare quàm caritas, de qua dicit̄, lampades eius lampades ignis atq; flammarum? Quid attollere potest sublimius, quā

A deus ipse sit caritas? Quid uc dilatare perfectius, quum desiderijs cor replendo dilatet? Sunt quippe desideria sancta scintillæ ignitæ de caritatis erumpentes incendio. Ea procul dubio si quis fuerit uehementer accensus, præ amoris nimietate & desideriorũ æstibus uritur, & solidatus mente tribulationum dilatatur impulsu, ita ut penitus cadere nequeat. Audi uirum flamma diuinæ caritatis accẽsum. Iacebat in craticula, ignitis carbonibus suppositis cremabatur, & sic ardebat interius, ut intrepidus diceret: Disce miser quod carbones isti refrigerium mihi præstant. Attende & alium meritis nõ inferiorem hoc tribulationibus affectum nec commotum. Vsq; in hanc horam inquit, esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & stabiles sumus. Maledicimur & benedicimus, persecutionem patimur & sustinemus, blasphemamur & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi sumus, omnium peripsema usq; adhuc. Idem autẽ alibi: Quis nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an nuditas, an fames, an periculum, an gladius? O præcelsa caritas, quàm dulciter accendis, quàm sapiẽter attollis, quàm uehementer dilatas? Attingis à fine usq; ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter. Nempe à summo cælo egressio tua, & occursus tuus, usq; ad summũ illius, propterea non est qui se abscondat à calore tuo. Descendis misericorditer, & gloriose ascendis, uirtutũ cælestium candore uestita. Hinc de te, ut arbitror, legimus scriptũ: Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circũdata uarietate. Proinde filiæ regis æterni in honore tuo delectabiliter intendentes, tuoq; decore affectæ, te ambiunt, te concupiscunt, te uenerantur, te laudant, te indesinenter quærunt, tibi inhærere, tuisq; castissimis desiderant frui amplexibus. Agnoscentes, quanquã ex parte, quantæ in te sint spirituales deliciæ, delectationes immensæ, iucunda gaudia, refectiones mentis, amoris carmina, modulata cantica, allocutiones internæ, iubilationum uota, cælestesq; diuitiæ. In te est quod placet, quod sapit, quod mulcet, quod nutrit, quod beat. Omnis profecto simul pulchritudo, omnisq; gloria tua intus est. Quãobrem quotquot tuo irradiati sunt lumine, te in te, te quærunt in se, & per se requiescunt in te, tanto dulcius, quanto secretius. Non enim amas publicum, neq; apprehenderis palàm, sed in cubili cordis per speculum. Ideoq; quicunq; te cupiunt agnoscere, te tenere, tuoq; potiri solatio, in suo interiori thalamo optime te reperire ualebunt.

Marginal notes: 1. Cor. 4 — Rom. 8 — Psal. 44. Marginal letters: B, C.

Quòd solerti custodia sub humilitatis censura spiritualia dona debent seruari, ne ab immundis diripiantur inimicis. Cap. XIIII.

Nemo intelligentium recte, ambigit ibi maius imminere periculum latrocinij, ubi manifestior cognoscitur esse thesaurus. Excitant nanq; naturaliter prædonum concupiscentiam propalatæ diuitiæ, eo uehementius quo præstantiores sunt. Verum quid clarius, aut pluris æstimandum est, quàm gratia diuina, donaq; spiritualia, quæ sunt mediantibus uirtutũ acquisita sudoribus? Ista quippe ut rapiantur, indeficienter nobis potestates insidiantur aereæ. Ipse etenim tanq; implacabiles latrunculi peregrinationis nostræ obsident iter, quo properamus ad patriam. Quamobrem maxima peruigilq; nobis est adhibenda custodia, ne bona nobis præstita, seu acquisita furentur, nosq; mactẽt & perdãt. Hinc intra arcanũ pectoris nostri collata recondenda sunt munera, atq; sub humilitatis protectione tegẽda, quę cæterarũ uirtutum est mater & custos. Super quẽ, inquit dñs per Prophetam, requiescit spũs meus, nisi super humilẽ, & quietũ, & tremẽtẽ sermones meos? Requiescit profecto amabiliter in humilitatis thalamo humilis dñs, qui humilia respicit, sicut propheta meminit, in cælo & in terra. Hãc humilitatis uirtutẽ quẽadmodũ exhibuit in se, ita fideles suos eam sectari docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si uis perspicue scire quod dictũ est, attẽde humilitatis discipulã, quę uniuersos tam ex gratię plenitudine, quàm ex donorum magnitudine ac numerositate præcellit mortales, ex humilitatis adeptione quid consecuta sit. Postq; angelo nunciante, uerbum carnẽ assumpsit ex illa ut Emanuel fieret, postq; officiosissime salutauit Elisabeth, conditoris sui prorũpens in laudes inquit: Magnificat anima mea dominum: Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo, quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatã me dicent oẽs generationes. Non ait respexit uirginitatẽ, nõ innocentiã, nõ uirtutes cæteras, sed humilitatẽ tñ, ut manifestaret quantũ pręemineret reliquis, quãtũ ue deo placeret humilitas.

Marginal notes: Esa. 66 — Psal. 112 — Matt. 11 — Luc. 1. Marginal letter: D.

Tāti quidē est, ut si oēs facultates tuas erogaueris, si corpus tradideris flāmis, si peregri- B
nādo totū lustraueris orbē, si infirmis ministraueris, & uestieris nudos, si pro defensione
catholicæ ueritatis usq; ad sanguinis effusionē certaueris, postremò si totā legem cōple
ueris, & in hac sola offenderis, factus es omniū criminū reus. Nā sicut absq; caritate, ita
sine humilitate nemo saluus efficit. Cæterū iuxta humilitatis mēsurā prærogat dñs suis
dilectorib. dona, suāq; ostētat præsentiam. Vbi enim reclinare disponit, obseruat prius
utrū sit pñs humilitas, quā cum uiderit atq; cognouerit, hilariter uisitat, suaq; lætā facit
præsentia. Illā protegit, illā regit, & tanq; familiarissime se cōmunicat illi. Protegit, inq;,
ne tentationib. à diabolo fatigata deficiat, uel à proximo contumelijs lacessita maledi-
ctū pro maledicto respōdeat, aut flagellis ab ipso erudita, in murmurationis uerba pro-
rūpat. Regit aūt, ut non ignorātiæ tenebris inuoluta cadat, seu fraudib. seducta deuiet,
uel seculi blāditijs irretita inhæreat. Quantū uerò se illi benignū exhibeat, quā ue ipsam
indulgēter diligat, soli humiles nouerūt, qui sapiētię cōtubernio effecti sunt digni. Esto
igitur mitis in moribus: esto in cogitationib. humilis, ut non inflatus cadas, sicut ille qui F
Esa. 14 ausus est dicere: Sedebo in monte testamēti, in laterib. aquilonis, super astra cæli exalta-
bo soliū meū, & ero similis altissimo. Eris plane tunc humilis, si ori tuo custodiā, & cor-
di adhibueris prudentiā. Est aūt lingua membrū paruū, & magna exaltat, de se pompati
ce loquit, nunc inania, nūc scurrilia profert & falsa. Illā optime cōpescit humilitas, quæ
silentium diligit, fugit mēdacia, oēmq; obhorret tumorē, atq; solo cōtenta testimonio,
cælestis gratiæ respuit propalare secreta. Se etenim prudēter examinat, cordis occulta
rimat, discernit singula, uniuersa dijudicat, eoq; sibijpsi efficit uilior, quo infirmitatis ꝓ-
priæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati tēperantiæ loris legē indicit, ne ipsius occa
sione mens effluat, dissipent cogitatus, turbetur pax, & interioris domus pacata familia
lasciuire cogat, quæ moderāte prudētia humilitatis iura custodit. Sic igit anima erudi-
ta in spū, sicq; assueta habitare secū spiritualis solitudinis ꝑfectū sentit. Propterea secre-
tū diligit, quęrit latebras, mētis tribunal iugiter ascendit, indeq; repellit noxia, allidit im
portuna, sectat utilia. Hoc aūt sine motu corporis, & absq; labiorum perficit uoce. Eius G
spirituale studium solus ille cognoscit, qui renes scrutatur & corda. Quamobrem ex hu
militatis habitu, & adepta puritate, ex decore conscientiæ, atq; ex cordis radiante mun
ditia, deo efficitur grata, amabilis uirtutibus cælestibus, & sempiterno dei uerbo sponsa
Cant. 4 carissima, ita ut præ dulcedine amoris illius in eius laudē prorūpat dicens: Quàm pul-
chræ sunt māmæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera tua nino, & odor uestimē
torū tuorū super omnia aromata. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cōclusus,
fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum, cum pomorū fructibus.
Merito hortus conclusus, atq; signatus fons anima esse perhibetur, quæ cubiculi sui spi-
ritualis secreta perlustrans mundat sordes, reatus plangit, collapsa erigit, regit affectus,
insurgentes aduersus rationē cōponit motus, immundos arcet spiritus, suosq; adeo pru
denter internos custodit sensus, ut eorū nulli liceat ambulare post carnem. Nonne con-
clusus hortus & signatus quisq; fons dicitur, in quem descendit uerbū, & tanq; in sede ꝓ
pria residet sapiētia, ipsum de omnib. imbuēs, quæ ad religiōis cultū, ad fraternę dilectio H
nis officiū, ad uirtutū decus, ad morū ꝓbitatē, & ad spūalis regiminis attinet profectū?
Sobrietatē quippe, sicut legitur, docet, & sapiētiā & iustitiā, & uirtutem, quibus utilius
nihil est in uita hominibus. Docet, inquam, non per opus sensibile, neq; ꝑ sonorā, & trā
seuntem uocem, sed aspirādo agendorū scientiā, infundendo ueritatis lumen in cordib.
se possidentiū, per q; lætificati atq; roborati ualeant cōsummare, quod salubriter norint
esse faciendū. Claret itaq; perspicue, illum rectissime horto cōcluso atq; signato fonti as
similari, quē humilitas custodit ne cadat, atq; ne delinquēdo erret, sapientia inhabitādo
erudit. Equidē in ipso spūali horto, desideriorū redolent flores, & uirtutum plātaria, san
ctarū cogitationū fructificant germina, in quibus optime delectat sapientia, quēadmo
Pro. 8 dū ipsa perhibente cognoscimus. Ego, inquit, habito consilio, & eruditis intersum cogi
tationibus. De ipso quoq; fonte nō aperto, sed signato, dulcissimæ diuinorū eloquiorū
erumpunt aquæ, more exuberantis fluminis, quæ audientium mentib. inferunt saturita
Psal. 45 tem & gaudium. Vnde per Prophetā de huiusmodi dicitur: Fluminis impetus lætificat
ciuitatē dei. At uerò ne quisquā temere sibi arrogare præsumeret, quod gratis accepit à
domi-

A domino, idem uates admonendo mox intulit: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Non enim abs te habes ô homo, ut possis cogitare sancta, seu proferre utilia. Ipsa profectò quæ per gratiam tecum est sapientia, te ad humilitatem monet interius, tuosq; format cogitatus, ne inflatus elatione proruas in delectationē cōsensumq; peccati. Te præterea instruit, ut loquaris quod rectum est, & audientes ædifices. Utrumq; apostoli testimonio comprobatur: Non quòd idonei simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Alio in loco de se inquit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Caue ergo prudenter, ne conditoris tui donis abutaris, tibiq; arroges, quod diuinum est, tecum sit humilitas, quæ se ignorat extollere, ut cordis tui custodiat aditum, quatenus inanis gloriæ formica non intret, quæ bonis uniuersis insidiari consueuit. Adsit etiam sapientia, quæ suo præeunte splendore te educat, conducat, atq; perducat. Educat quidem de tenebris uitiorum: conducat autem per semitas iustitiæ. Et perducat ad portum tranquillitatis, unitatis & pacis. In quem prospere ingressus confitearis nomini domini unà cū cæteris iustis atq; perfectis. Porrò ad hūc gradum minime peruenire ualebis, si non tecum affuerit humilitas, & comeauerit sapiētia simul. Hæ ambo optime concordant, & adeò in una fœderantur compagine, ut alteram nequeas segregare ab altera. Nam si humilitatem absq; sapientia habere uolueris, facile in desperationis præcipitium rues. Cæterum si sine humilitate sapientiā te posse tenere credideris, prorsus desipies, & euectus in altum ignorātię, relinqueris in tenebris. Te itaque de te imbuat humilitas. De Deo autem illuminet sapientia, quatenus per humilitatem reuoceris ad te, atque de te per sapientiam eleueris in Deum. Te erigit ista, ne coinquineris in seculo. Illa uerò infirmitatem tuam manifestando aperiet, ne prēsumas. Super soliditatem igitur humilitatis spiritualem domum sapientia in te ædificare nō desinat, in qua nuptialem ualeat construere thalamū. In ipsa siquidem humilitate omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctū in domino. Cohæret quippe cum ipso summo angulari lapide Christo Iesu domino nostro, qui humilitatis & sapientiæ præceptor est optimus. Utrūq; ab illo didicimus, quoniā utrūq; est ipse. Est enim sicut ait Apostolus, Dei uirtus & Dei sapientia, per humilitatis uirtutē te eleuat de imis, & per sapientiæ gustū collocat in excelsis. Noueris tamen q; nō absq; labore maximo, tentationūq; certamine, diuina nihilominus cooperante gratia, uirtus possidetur humilitatis. Sapientiæ uerò gustus precū interpellatione donatur. Sacra (qd̄ dictum est) testantur eloquia: Cōtēdite, inqt, incarnata ueritas intrare per angustā portā. Arcta eñ est humilitatis uia, q̄ ducit ad uitā, & pauci ingrediuntur per eā. De sapientia aūt Iacobus Apostolus ait: Si quis aūt uestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluēter, & non improperat, & dabitur ei. Quamobrē si uiriliter certare uolueris, cōsequi poteris humilitatem, si uerò orare iugiter, sapientiā. Optimè igitur ad impetrandū qd̄ poscitur, cordis suffragatur humilitas. Nam humilium & mansuetorū orationem Deo semper placuisse probatur. Tanto itaq; ad consequendam sapiētiam tua efficacior erit oratio, quanto in oculis domini inuentus fueris corde humilior.

[Margin: 2.Cor.3 / 2.Cor.13 / B / C / 1.Cor.1 / Luc.13 / Iac.1 / D]

De duplici modo orandi, & quibus singularis specialiter cōgruat. Cap. XV.

Nihil his, qui corporalem seu spiritualem solitudinem assequi conātur, sic expedire cognoscitur, quemadmodum orationis actus, non qualiscunq;, sed eius quæ mente perficitur. Nam illa, quæ ex sola uocis prolatione agitur, communis cum sit, & ab omnib. exercenda, illis pręcipue cōgruit, q exteriorib. implicant̄ negocijs, & cū hominib. cōuersant̄, quorū mens horis pene singulis per diuersa distrahitur. Quæ aūt in spiritu cōsummatur, illorū tantum est, qui socialem fugientes uitā, ambulare uolunt in spiritu, & mūdū cor Christo domino exhibere conantur. Isti etenim uigilanter corporalē solitudinem quærunt, qua mediante liberius ac mundius orationi queant insistere. Hoc autem non ex se peragunt, sed exemplo pariter, ac mediatoris nostri erudiuntur oraculo. O quoties ille desertis populis relictisq; discipulis, ut oraret solus, subijt in montem? O quàm frequenter, sicut legitur, ipsum in orationibus Dei pernoctasse cognoscimus. Hoc tamen egit, non ut captaret suffragium, quo puriores ad patrē preces funderet, sed ut orandi præberet exemplum, orationis institueret formam, solitudinem commendaret, faceretq; quod ipse docuerat. Dixerat namq;: Tu autem cū

Matth.6 oraueris intra cubiculum tuũ, & clauso ostio ora patrem tuum, & pater tuus, qui uidet E
in abscondito reddet tibi. Sanè omnem spiritualis orationis regulam hoc mystico insinuauit eloquio. Non enim materialis domus tantum, sed cũ orare desideras, cordis tui debes introire cubiculum, atq; cogitationibus tuis portas obstruere, ne eis liceat uagari exterius, ac mentem ab orationis intentione diffluere. Ibi namq; solus in secreto sic positus patrem tuum orabis in spiritu. Spiritus quidem quum sit Deus, illũ in spiritu & ueritate adorare oportet. Tales profectò adoratores quęrit, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus. Taliumq; uota libenter exaudit, se illis offert, se eis amabiliter manifestat in spiritu, eosq; cognitionis suæ luce irradiat, exultatione replet, accendit desiderijs, ac deuotionis nutrit dulcedine. Interdum etiam ne torpore depressi iaceant, uel dubietate confusi resiliant, orantium infirmitatem adiuuat. Nã quem
Rom.8 admodum Apostolus ait, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Proinde ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Magna prorsus impetrandi tunc est habenda fiducia, cum idem spiritus, qui postulat pro sanctis, pro nobis etiam in spiritu orare di F
gnatur. Disce hunc orandi modum, qui ex spiritus sancti inhabitatione perficitur. Disce ubi ueræ orationis sit locus, quid petere, qualitérue debeas postulare. Ista si scire neglexeris, nunquam orabis in spiritu, neq; ad amabile cõtuberniũ peruenies sapientiæ. Tũc quippe oras in spiritu, cum repulsis phantasmatibus, inutilibus cogitationibus, mentẽ puram offers Deo, ita ut absq; repercussione conscientiæ, precum tuarum exhibeas sacrificium. Tunc, inquam, oras in spiritu, cum desideriorum cœlestium calore cor ęstuãs, diuinis totum occupatur in laudibus, gratiarumq; actionum uota persoluit, propter qđ interdũ iubilo ineffabili cõpletur & gaudio. Huiusmodi sanè orandi modus perfectorũ est, qui sanctificati per gratiam, atq; per caritatis habitum reformati in spiritu, terrena omnia, nunc orando, nũc meditando transcendunt. Desideriorum siquidem subleuati remigio, sapientiæ intima delectatione pascũtur. Ipsa sola est, quæ orationis magisteriũ docet, orandi multiplicat uota, diuinitatis tribuit gustũ, suauitate affectum inebriat, futuræq; felicitatis pandit arcanum. Ipsa, inquam, est quæ inuitat cor hominis, sensum de- G
prauatum illuminat, prostratam erigit spem, omnemq; interioris domus habitatorem reformat in Deum. Porrò infinitus est sapientiæ thesaurus, mellifluus haustus, amplexus iocundissimus, fructus dulcis, delectabilis amicitia, hæreditas perpetua, sanctum connubium, immaculatus thorus, quo qui bene usi sunt, participes facti sunt gloriæ Dei. Se namq; tribuit quærentibus se non ficte, seq; diligentibus caste humiliter ardenterq; ostendit, & tanquam honorificata mater se illis beneuolam facit. Non autem amat sontem, non cupidum, non ebriosum, non inuidũ, non iracundum, non impudicũ, non elatum, non corde duplicem, neque inania cogitantem. Sic namq; de illa scriptum
Sap.1 est: Spiritus sapientiæ disciplinę effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Gratissime uerò mansionem suam collocat apud pauperem spiritu, moribus mitem, propria aliorumq; lugentem facinora, esurientem ac sitientem iustitiam, misericordẽ in proximos, corde mundum, atque mente pacificum. Nec immeritò. H
Nam in ea nihil est coinquinatũm, nihil sordidum uel curuum, siue deforme, quin potius est speciosior sole, & super omnem stellarũ dispositionem, luciq; comparata inuenitur prior. Illi sanè non succedit nox, neque eam occupat caligo obnubilans, quoniam candor est lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Imago, inquam, non expressa alicubi, nec formata ex aliquo, sed per aspirationem generata, coæterna & per omnia similis ei, qui genuit illam sine temporis ini-
Prouer.8 tio, sine sui detrimento, & absque cuiusquam suffragio. Quemadmodum ipsa de se inquit: Dominus possedit me in initio uiarum suarum, antequam quicquã faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequã terra fieret, necdũ erant abyssi, & ego iam cõcepta erã. Cæterum & per ipsam omnia facta sunt, siue quę super cœlos sunt, ut angeli, archangeli, throni, dominationes cæteriq; beatorum spirituum ordines, agminaq; iustorum, seu quæ in cœlo fulgent sicut Sol, Luna, ac radiantes stellæ, siue quæ uegetantur in elementis & uiuunt, uniuersa per illam condita sunt. Sicut eadem ait: Quan
Prouer.8 do præparabat cœlos aderam, cum eo eram cuncta componens. Quod autem ipsa
Psal.103 de se, hoc Propheta testatur dicens: Quàm magnificata sunt opera tua domine, omnia
in

A in sapientia fecisti, uidelicet in uerbo tuo sempiterno, quod genuisti ante secula ex te, per te, in te, prout in psalmis legitur dixisse patrem: Eructauit cor meum uerbum bonũ, uerbum utique non compositum ex literis, uel syllabis, uel uoce prolatum, sed semper manens, cum illo cuncta disponens, nulliusq; egens, quoniam unum cum patre est dicente ipso: Ego & pater unum sumus. Tanta siquidem gignentis, & geniti est similitudo, tantaq; parilitas, ut certissime qui uidet filium, uideat & patrem, quia unius est naturæ cũ illo, unius substantiæ, uniusq; potestatis, unius maiestatis indiuiduæ, & inconfusæ. Veruntamen alia est persona patris, atq; alia filij, quamuis par gloria, una eademq; sit amborum confitenda diuinitas. Pater autem Deus, sed non de Deo, quia à nullo est. Filius uerò Deus, de patre Deo, non tamen minor, neq; inferior, sed coæternus, & consubstantialis ei, qui illum genuit. De quo Apostolus ait: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Propter humanitatis namque assumptam naturam, filium ad patris dexteram sedere perhibuit, non propter naturam uerbi, quoniam Deus spiritus est, incorporeus simplicissimusq;. Nam unus est Deus, unus idemq; Dei & hominum mediator, homo Christus Iesus. In eo siquidem natura qua homo est corporeus, uisibilis palpabilisq; esse cognoscitur. Sed in ea qua Deus est æternus, incorporeus, immensus, atque inuisibilis fatendus est, carnalibus uidelicet oculis, qui de solis ualent iudicare corporeis sensibus sibi notis. Rationali igitur ac intellectuali spiritui intelligibilis atque captabilis est. Quoniam uerbum est Dei uirtus & Dei sapientia. Quemadmodum per quendam sapientem dicitur: Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Vnus est altissimus creator omniũ omnipotens, rex potẽs, & metuendus nimis, sedens super thronũ illius, dominans Deus. Ipse creauit illã spiritu sancto, & uidit & dinumerauit, & mensus est, & effudit eã super omnia opera sua. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Non inquit secundum merita præbet eam, sed secundum datum suum, id est, secundum beneplacitum uoluntatis suæ, quatenus non ex operibus tuis, sed præcipuè ex dantis misericordia illam consequi te posse confidas. Alioquin gratia non esset gratia, si ex operibus præberetur. Gratia autem propterea dicitur, quia gratis datur, & secundum beneplacitum largientis. Quamobrem ut datum illius gratiam esse cognoscas, sic ait Apostolus Iacobus: Si quis indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Hanc igitur ut accipere mereamur postulemus in fide. Postulemus, inquam, ut non solum per fidem in nobis habitare dignetur, uerumetiam donum, & inextinguibile lumen ipsius, quo mediante ad ipsam pertingere ualeamus. Non enim ad illius cognitionem uenimus, nisi ipsa se nobis insinuante ac dirigente nos. Insinuat namque se nobis, non per speciem aliquam, neque per formam corporalem, sed cordibus nostris infundit quoddam ineffabile lumen, spiritualemq; dulcedinem, & suauitatem internam, cuius gustu lætificatur percipientis mens, & amore illius uehementer accenditur, adeò ut cuncta, quæ illi prius placebant, displicere incipiant, uilescant omnia, quæ ante cara uidebantur. Nec ab re talis efficitur. Facultates quippe temporales ac preciosi lapides in æstimatione illius nihil sunt. Omne quoque aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & tanquam lutum arbitrabitur argentum in conspectu illius. Soli preciositatem eius nouerunt, qui illa facti sunt digni. Hinc uniuersa contemnunt cuncta, quæ in hoc mundo possident sponte derelinquunt, abnegant se, ut contubernio ipsius mereantur esse participes. Tanti namq; est, & tam decora specie, ut agnita despici nequeat, quin potius gustantis, & uidentis in se rapit affectum. Nonne amore regiæ dignitatis ipsius is captus fuerat qui dicebat, Super salutem & speciem dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius? Hanc utique amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius, quoniam doctrix est disciplinæ Dei, & electrix est operum illius. Si diuitiæ appetuntur in uita, quid sapiẽtia locupletius, quę omnia operatur? Si autem sensus optatur, quis horum quæ sunt, magis quàm illa est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent uirtutes, & si altitudinem scientiæ quis desiderat, sapientiam habet, quæ scit præterita, &

Margin notes: Psal. 44 (at "Eructauit"); Ioan. 10 (at "Ego & pater"); Heb. 1 (at "Qui cum sit splendor"); 1. Tim. 2 (at "Nam unus est Deus"); Eccl. 1 (at "Fons sapientiæ"); Iac. 1 (at "Si quis indiget"). Section letters B, C, D mark the margin at "ptam naturam", "placitum uoluntatis", "cipiant".

ta & de futuris existimat, scit uersutias sermonum, signa & monstra antequã fiant, & euentus temporum & seculorum. Speciosissimam insuper huius elegantiam gloriosi cõtemplati sunt martyres, qui uenusto illius electi uisu, gustuq; depasti dulcissimo, tam alacriter tamq; constanter, omnium tormentorum minime formidarũt subire supplicia. Fateor quoniam regina austri consurget in iudicio, cum præsente generatione ingrata & tepida, ac damnabit eam. Quæ relicto regno uenit de finibus terræ audire Salomonis sapientiam, hominis mortalis & peccatoris. Quid (oro) dicturi sumus in extremo examine, quando ipsam sapientiam negligimus agnoscere, ac in cordium nostrorum suscipere penetralia? Illa audito rege inquit: Maior est sapientia tua, & opera tua, quàm rumor quem audiui. Beati uiri tui, & beati serui tui, qui sunt coram te semper, & audiunt sapientiam tuam. Nos autem minime dignamur opera mirifica aspicere sapientiæ, quæ fulgent in cœlo, & in terra. Nam uniuersi decor, in quo ipsius elucet potestas, bonitas, uirtus, atque diuinitas, tanquam clarissimum intellectui nostro obijcitur speculum, ut ipsam cognoscamus in illo. Obturamus quoque mentis auditum, ut non saluberrima eius monita percipiamus introrsus. Hinc est quòd per uitiorum anfractus, & ignorantiæ deuia erramus ut cæci, quoniam locutionum ipsius nescimus mysteria. Dominus autem solus est, qui docet hominem scientiam, quemadmodum scriptum est: Nemo potest scire sensum domini, nisi ipse sapientiam dederit, miseritq; spiritum sanctũ suum de altissimis, qui de his, quæ grata sunt ei, erudiat illum. Erudit plane humanum cor, illiq; manifestat incerta & occulta sapientiæ ipsius, duntaxat uocem inuitantis ac pulsantis audire non spernat. Cuncti igitur, quibus ad intelligendum est datum cor docile, studeant redire ad se, & in se spiritualem ędificent solitudinem, ut in ea frequenter inhabitent. Orationi uacent assiduè, in diuinis meditentur eloquijs, creaturarum contemplentur speciem, & potissimum discant agnoscere quæcunq; illis in spiritu loquitur sapientia. Ne forte (quod absit) in sui perniciem cogantur audire sententiam, quam per Salomonem suis minatur contemptoribus dicens: Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo, cum uobis, quod timebatis, aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quòd exosam habuerint disciplinam, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersæ correctioni meæ.

Prouer. 1

Quantum sit necessarium spiritualem solitudinem sectantibus, discretionem habere spirituum. Cap. XVI.

Ptimè ad consequendam, custodiendamq; spiritualem solitudinem, optatur discretionem habere spirituum, quæ sapientiæ spiritu operante percipitur. Non enim ualet humani acumen ingenij per ipsum penetrare, quæ spiritus sunt, dicente sic sacro eloquio: Cogitationes quippe mortalium timidæ, & incertæ prudentiæ uestræ. Quoniam corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Cæterum si difficile existimamus, quę in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore, quæ in cœlis sunt, & in uerbi latent arcano, atq; operatur spiritus, quis inuestigabit? Apostolus hoc insinuans ait: Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Id solum autem potest ipsa sapientia, quæ propter sui munditiam attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Quamobrem idem Apostolus dicit: Spiritus scrutatur etiã profunda Dei: alibiq;: Validum est uerbum Dei & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; & medullarũ, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. In eo igitur q scit omnia, & cordiũ occulta rimatur, absq; uelamine ualet proculdubio, quibus uult, & quando uult humanarum, naturalium, atq; spiritualium rerum præbere scientiam. Nemo itaq; alium de horum, quæ illum latent, quærat habere notitiam, quàm ab eo, cui uniuersa sunt aperta & nuda. Reprehensibilis & correctione ille dignissimus est, qui ab alio quàm à Deo, qui per spiritum suum mysteria loquitur, occulta manifestat, reuelat futura, inuisa cognoscit, & dijudicat spiritualia, spirituum discretionem arbitratur se posse percipere.

Sap. 9 — 1. Cor. 2 — Ibid. — Heb. 4

pere.

A pere. Omnes profecto opinando loquuntur, qui de his, quæ per immissionem, uel per reuelationem, seu per infusionem aguntur in homine fari uolunt, nisi per sapientiæ donum discernendorum spirituum cognitionem habuerint. Nam quemadmodum nullus hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in illo est: ita & quæ Dei sunt, nemo cognoscit, nisi spiritus Dei. Quis enim (inquit Paulus) cognoscit sensum domini, nisi spiritus domini, qui instruit eum? Hinc est quòd tantũ homo spiritualis, qui discretionis donũ percepit ex munere, dijudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Proinde dat sana cõsilia, fraudes spiritũ detegit immundorũ, & propria singulis tribuit salutis monita, hoc in nullo spiritus operãte scientia. Quamobrẽ Apostolus (qui ob multorum eruditionem specialiter donum hoc fuerat consecutus à domino) confidenter aiebat: Nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparãtes. Magni ergo ex hoc periculi res esse cognoscitur, quempiam spiritualis solitudinis studia, absq; discretione hac, siue directore perito uelle sectari, præsertim cũ nunc immissiones, nũc reuelationes, nunc infusiones fiant in nobis. Infusiones uidelicet per spiritũ, reuelationes per angelos, & immissiones per spiritus nequã, quemadmodũ scripturarũ euidẽtissime testimonio cõprobatur. Patet nãq; perspicuè, quoniã à Deo per spiritũ infusiones fiũt, ex quibus futura & occulta noscunt. Sic enim per prophetã dominus loquitur dicẽs: Et erit post hæc: Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. Iuuenes uestri uisiones uidebunt, & senes uestri somnia somniabunt. Dominus ipse in euangelio ait: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, aut quò uadat. Quòd autem reuelationes per angelos perficiantur, multis in locis scripturarum sanctarum narrant uolumina, ut claret in Abraham, Lot, Iacob, Mose, Iosue, Iepte, Manue, Petro, Ioanne, & in alijs quàm plurimis. De immissionibus uerò quę per dæmones fiunt, ait Ioannes in euangelio: Et cœna facta cum diabolus

Rom. 11

B

Iohel. 2

Ioan. 3

Ioan. 13.

C iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Scariothis. Et in psalmis propheta inquit: Misit in eos iram indignationis suæ. Indignationem iram & tribulationẽ immissiones per angelos malos. Cuncta igitur hæc, quæ memorata sunt, quoniã non palàm, sed in spiritu ac inuisibiliter peraguntur, difficillime agnoscuntur, & ut arbitror à nemine ad plenum neque perfectè. Quis (quæso) mortalium intelligit, quando immissiones facit diabolus, quandóue ad cor angelus loquitur, cum ambo in spiritu id pari modo perficiant? Nónne frequentissime ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis, falsum pro uero insinuans, ut imprudentes decipiat, atque incautos? O quantos quotidie legimus, audiuimus, nouimus corruisse à proposito sanctitatis, quoniam antiqui hostis minime agnouere insidias? Suadent ipsi maligni spiritus interdum prolixa ieiunia, immoderatas uigilias, opera manuum, corporalem solitudinem, conuersari assidue, inepte gaudere, contristari supra modum, zelum sine prudentia, compassionem absque iustitia, innumeraq; alia, quæ de bonorum sunt genere, cum intentione fallendi. Sciunt

Psal. 77

D namque quòd nihil prodest bonum agere, nisi etiam fiat bene. Eo uidelicet modo, ea mensura, eo tempore, eaq; intentione, qua uirtutis nequaquam prætereat limites. Cæterum si ieiunaueris immoderatius debito, si erogaueris pauperibus nõ ut expedit, si proximis te exposueris inconsulte, uel boni quippiam perfeceris imprudenter, nil proficies, quin potius delinquẽdo deficies, erisq; inimicis tuis ridiculus, neglector tui, & gratiæ aspernator, dum bonum agens male, lux tibi computatur in tenebras. Ista igitur ut sapienter euites incommoda, utque euadas uenatorum spiritualium laqueos, indesinenter dominum deprecare, ut discretionem spirituum tibi impertiri dignetur, prudentiæ lumen, donum sapientiæ, humilitatis affectum, ac timorem sui. Ista prorsus suum nõ sinũt Dei gratia cadere possessorẽ. Cæterũ quousq; q̃ dicta sunt, percipias efficaciter, sensum propriũ fuge, altũ sapere, curiositatis impetũ, tui fiduciã, proximiq; contemptum, quoniam sapientiæ dono, quod discernit spiritualia, hæc aduersari noscuntur. Nam testante Apostolo Iacobo, quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis cõsentiẽs, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Habet planè ipsa sapientia uirtutum omnium aggregatio-

Iac. 3

nem Dei gratiam, lumen præclarum, quod omnem abigit ignorantiæ caliginem, quæ sa B
luti inimicatur animarum. Ipsius igitur sapientiæ implora suffragium, donũcq; illius sedu
la oratione deposce, dominus quippe solus est, qui præbet sapientiam infunditq; humi
libus discretionis scientiam. Quamobrem accede frequenter ad eum, ipsiusq; ineffabi-
Sap.9 lem clemẽtiam ex totis præcordijs exora & dic: Deus patrum nostrorum, & domine to
tius consolationis & gratiæ, qui sempiterno uerbo tuo perfecisti uniuersa, & sapientia
tua ad imaginem tuã creasti hominẽ, illumq; constituisti, ut dominaretur creaturæ tuæ,
quæ à te facta est, quæso da mihi sediũ tuarũ assistricem sapientiã, ut ipsa mediãte dispo-
nam uitam meã, cunctaq; interiora mea secundũ te, & in directione cordis iudicium fa
ciam & iustitiam. Obsecro mi domine, mitte illã de sede magnitudinis tuæ, ut me in ad-
uersis protegat, regat in deuijs, erudiat in dubijs, atq; in prosperis ne extollar, custodiat.
Adde nihilominus huic postulationi tuæ, obseruationẽ mentis, & discussionem peruí-
gilem, quatenus assuescas agnoscere prudenter, quæcunq; uersantur in te. Si enim absq;
examine, cogitationibus tuis accõmodabis assensum, proculdubio delinques assidue, F
& ad discretionis donum nunquã attinges. Nequaquã immediate charismata spiritua-
lia largiri consueuit omnipotens, sed ut plurimum ex precũ importunitate, exercitatio-
ne laudabili, atq; concepto amore uirtutũ. Optime tamen opitulatur ad consequendũ
discretionis lumen interdum collationem habere cum patribus, atq; maiorũ subesse iu-
dicio: eorum uidelicet, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionẽ
boni & mali. Non enim omnes ætate longæui, aut confecti abstinentia, ad præbendum
consilium idonei sunt. Senectus autem uenerabilis non diuturna, neq; annorũ numero
computata, cani quippe sunt sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata. Illorũ
igitur adhære consilijs, eorumq; imitare prudentiam, qui propria edocti experientia, se
cum cooperãte gratia, iudicare ualent quæ sit uoluntas Dei, dæmonũq; fallacia. Beatus
profecto qui per infusum lumen adeptã humilitatem, iniunctãq; gratiam diaboli mini-
me ignorat astutias. Beatior aũt ille, cui ex contubernio sapientiæ, ex familiaritate Dei
prærogatum est internas reuelationes atq; spirituales infusiones agnoscere. Has quis- G
quis nescit, ô quàm sæpe sanctorum angelorum monita spernit, ac utilibus exhortatio-
nibus resistit incautè? Ipsi etenim angeli spiritus ex indicto sibi ministerio introrsus no-
bis loquuntur salubria, & de occultis erudiũt, prout expedire cognoscũt. Excitãt quoq;
nos, ut oremus iugiter, Deo assistamus in spiritu, atq; alacriter psallamus, & dicunt: Psal
Psal.46 lite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite sapienter. Verũ cũ uiderint nos nu-
gis, iocis, delectationibus uacare, & fabulis, pulsantes clamãt ad cor, conscientiamq; re-
darguunt, ut resipiscamus, quatenus ad emendatiorẽ uitã nos reuocent. At uerò si nos
torpentes aspexerint, agnouerintq; diabolicis immissionibus præbere consensũ, in faci
noribus turpiter delectari, mente defluere, rixari corde, concupiscere temporalia, atq;
alienari à Christo, terribiliter intonant, & resolutionis corporis, extremi iudicij, inferni
supplicia, ac æternæ calamitatis inferũt cruciatus. Cæterum si nos persenserint feruẽtes
spiritu, domino seruientes, in tribulatione patientes, fratrum necessitatibus cõmunican
tes, ex corde gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, supra modũ lætantur, do H
minumq; laudant. Tunc uota nostra altissimo offerunt, orationes perferunt, ascendunt
& descendunt, hortantur & docent, erigunt & protegunt, præcedunt & custodiũt, reue
lant & admonent nos caritate feruida, æmulatione sancta, intentione pia, exercitatio-
ne indefessa, dilectione iucunda, atq; communicatione syncera. Vniuersa hæc agunt in
spiritu disponente patre, uerbo insinuante, dirigente paraclito, trahẽte pietate, gratiaq;
cogente. Quis sapiens mente conspiciet hæc, & intelliget misericordias domini? Maxi-
mum profecto diuinæ miserationis indiciũ est, ꝙ cœlorũ ad nos destinauerit dominus
Heb.1 ciues, qui nos in huius uitæ naufragio periclitari non sinant. Omnes, ut ait Apostolus
ministratorij spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt sa
lutis. Quamobrẽ opportunum satis & cõgruũ esse arbitror, ut sancta illorum angelorũ
agmina ueneremur ex corde, obseruemusq; illos, quando suum circa nos exhibent mi-
nisterium, quatenus operũ eorum non simus ignari & ingrati. Gaudeant & ipsi mini-
me erga nos in uacuum laborasse, seu cucurrisse. Noli igitur ô homo tale conditoris tui
negligere munus, noli, inquam, custodis tui angeli beneuolentiam spernere, paruipen-
dere

A dere ministerium, suffragium abijcere, & ignorare cõsilium. Sta super custodiam tuam, Et dum oras, legis, sedes, ambulas, loqueris, uel aliud agis, attende diligenter quæcunq; uersantur in te. Tibi assistunt angeli, à dextris boni, à sinistris mali. Eorũ singuli, ut te rapiant ad se, illisq; consentias. Boni nanq; semper suadent bona, ad orandũ prouocant, excitant ad compunctionẽ & fletum, Dei scientiam ingerunt, timorem filialem docent pacificant mentem, cogitationes ordinant, spei infundunt dulcedinẽ, occulta pandunt, custodiunt unitatem, legis instruunt seruare mandata, obtemperare Deo, subesse maioribus, pacem diligere, humilitatẽ sectari, & cuncta odisse, quæ norũt repugnare uirtuti. Mali autem ad hoc uigilant, ut confundant rationẽ, tepefaciant affectum, fœdent mentem, eneruent propositum, intentionẽ polluant, dissipent cogitationes, seu cogitatus, deuotionem auferant, bonas impediant actiones, confusionẽ faciant, impellant ad casum, & pertrahãt per elationis tumorem ad interitũ sempiternum. Proinde in omnibus quæcunq; meditaris uel facis, ut malorum angelorũ fallacias superes, pertingasq; ad bo-
B norum consortia, noli altum sapere, sed humiliter time. Est quippe humilitas discretionis magistra, quæ te de uniuersis erudire ualebit, quę uersabuntur in te, atq; ad secretum uerbi introducere cubiculum, in quo dignante ipso sapientiæ eius poteris arcana percipere, sanctiq; amoris experiri præludia.

Quòd spiritualis gustus sapientiæ, omnem precellit delectationem, quæ ex creaturis percipitur. Cap. XVII.

Vemadmodum Solis claritas Lunę syderumq; præcellit lucem, ita sapientiæ suauissimus sapor, omnem quæ ex creaturis sentitur supereminet corporalem, seu spiritualem dulcedinẽ. Illa etenim, quæ per creaturas percipitur, quamuis humanum affectũ mulceat, cordisq; palatũ delectet, nequit tamen plenam satietatẽ afferre. Vicissitudine quippe sua amantis inquietat animum, qui naturaliter eo quod diligit, frui sempiternaliter concupiscit. Merito igitur quicquid Deus non est, quoniam imperfectũ est, dilectori suo consummatã lętitiam
C præbere nõ ualet. Nam humanus affectus naturaliter potiora se appetit, cupitq; semper ad altiora eousq; conscendere, quousq; pertingat ad id, quo nihil est melius. Quis quæso mortaliũ eorum uidelicet qui diuino carent gustu, temporalia ambire desijt, atq; cupiditatibus suis terminũ posuit? Alius quidem sicut uidemus terrenis facultatibus, ut locupletetur desudat: alius labentibus dignitatibus attolli quærit: alius uerò uoluptatibus carnis saturari desiderat. Sunt etiam innumeri qui scire uolunt, omneq; indultum tempus in arcana elementa huius mundi, siue præteritorũ patrum decreta, uel naturaliũ inquisitionẽ expendunt. Horum aũt nemo ad satietatẽ apprehendit, quod quærit, neq; ualet peruenire, quò tendit. Nam si quis omniũ mundanarum literarũ scientiam habuerit, si quis uniuersas seculi assecutus fuerit uoluptates, adhuc in animi sui egestate laborat. Quoniã illo unico & summo caret bono, in quo cunctarũ delectationum suauitas, omnisq; scientiæ exuberat plenitudo. Possunt utiq; creaturæ quandam temporalem, ac momentaneã amatoribus suis delectationẽ conferre, satiare autem affectum minimè:
D non enim ualet uasculum haurientibus se aliũ quàm eum continet, præbere liquorem. Omnis autẽ creatura sit siue terrena siue cœlestis, in eo quòd creatura est, sibijpsi omnino nõ sufficit. Verum si non sibi, cæteris qua ratione sufficiet? Propria siquidẽ egestate quæq; impulsa, semper in motu est, semper apprehẽdere nititur, quod cõcupiscit, quatenus à concupiscentiæ suæ motu conquiescat. Nam sicut oculus non satiatur uisu, nec auris impletur auditu: ita neq; humanũ cor cognitionis ac dilectionis affectu. Quærit anxie, ut reperiat in quo delectabiliter requiescat. Cæterũ si cogitando mare perlustret & aridam, cœlũ rimetur & astra, cœlestiumq; spirituum uniuersam contempletur militiã, nec sic inueniet, quo rite fruatur, qualemcunq; in horum consideratione, quamuis non plenã admittit dulcedinẽ. Tantũ quippe iocundatur in istis, quantũ eidem ueritatis interlucet serenitas, quoniã iuxta cognitionis mensuram spirituale præstatur & gaudiũ. Nõ enim ualet quis quicquã diligere, nisi id quod diligendũ esse censuerit. Trahit̃ prorsus humanus affectus ex ueritatis agnitione, eo feruentius, quo intuetur clarius. Hæc est inquit dominus uita æterna, ut cognoscãt te solum Deũ & quẽ misisti Iesum Christũ. Ioan. 17
Non ait hæc est uita æterna ut diligant te, sed ut cognoscant te. Nouerat dilectionẽ ue-

ram sine conspicua cognitione esse nõ posse. Hinc est quòd ipse prius uenit in carne, mi B
racula edidit, & diuinitatis opera præmonstrauit insignia: deinde paracletum misit, qua
tenus ascendendi ad dilectionem iure seruato, antè erudiretur ad fidem, demum intelli-
gendo qui deberet merito diligere, amoris ureretur incendio. Iuste itaque peccatorũ dam
natur affectio, dum negligunt prius rationabiliter considerare quid diligant. Sensibus
corporis credunt, carnis uoluptates sectantur, quoniam discretionis recto carent exa-
mine. Cumque solo uisibilium ducuntur affectu, omnia sibi arbitrantur posse licere, quæ
libẽt. Huiusmodi omnino fallũtur, & propriæ affectionis satietate priuantur, molientes
ex arente fonte aquæ salutaris haurire liquorem. Redeant igitur tales ad se, desinãt bea-
titudinem quærere ubi non est, agnoscantque nullam creaturam sibijpsi ex se posse suffi-
cere. Quæque autem non per se, sed gratia sui conditoris secundum propriam naturam fit
locuples. Non ergo riuulorum dulcedinem quærat, qui satiari desiderat, sed fontis illius
Psal. 35 uidelicet de quo propheta canit in psalmis: Quoniam apud te inquit domino, est fons F
uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. Si potum uitæ & spiritualis suauitatis delecta-
bilem gustum cupis haurire ex fonte, præcedat te lumen, tecum sit sapientia, sciens pro-
Eccl. 1 certo quòd non nisi præeunte lumine pertingere ualebis ad fontem. Comitantur simul
lumen & fons, sicut legitur: Fons sapientiæ uerbum dei in excelsis. Fontem quippe illũ
Psal. 16 esse dixerim, qui iustitiam sitiẽtibus, & felicitatem ac perpetuam satietatẽ præbet. Quã
utique propheta percepturum se cõmemorat dicens: Ego autẽ in iustitia apparebo con-
spectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Dei igitur uisio, cælestis gloria, uer
bum patris, reuelata maiestas, ueritas absque uelamine conspecta, fons est uitæ, & torrẽs
uoluptatis æternæ. De ipso indeficientes & limpidissimæ sapientiæ emanãt aquæ, quæ
uniuersum irrigant paradisum, non illum de quo per inobedientiam expulsus Adam,
sed ipsum in quo triumphaliter post resurrectionem ingressus est Christus, ubi angelo-
rum archangelorumque concinunt chori, ubi uirtutes, dominationes, potestates regnãt,
& Cherubim: ubi thronis & potestatibus associati sunt Seraphim: ubi patriarcharum et G
prophetarum aggregatus est numerus: ubi Apostolorum, Martyrum, & Confessorum
gaudet exercitus: ubi pariter omnium electorum animæ iocundissima dei uisione læ-
tantur. Ibi plane cuncti, qui assunt, affluentissime de eodem fonte potati inebriantur ab
ubertate delectationis illius, & quadam uoluptatis inundatione pinguescunt, adeo ut
præ nimietate exultationis & gaudij sine ulla intermissione conditoris sui intendãt lau-
dibus, caritate flammescant, admiratione suspirent, iubilatione tripudient, & consona il
lum cordis modulatione glorificent. Non capit sensus, oculus nõ uidet, auditus nõ per-
cipit, neque uiatoris attingit animus quanta sit eorum beatitudo, bonum ineffabile, sem-
piterna fruitio, dilatata possessio, pacata requies, exuberans gaudium, interna refectio,
spiritualis dulcedo, amorisque uehementia. Equidẽ in illa regione diei non succedit nox
securitatem non perturbat metus, neque felicitatem commaculat luctus. Diem quippe il
lum illuminat iustitiæ sol, qui nescit occasum: securitatem autem eius dei uisio collata
confirmat. Fruitio uerò ipsius regnantium felicitatẽ facit esse perpetuam. O quàm glo- H
riosa dicta sunt de te regio sancta: Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Ad te sa
ne suspirat cor meum. In te requiescit spes mea: te ambit affectus meus. Quoniam in te
deus meus, amor meus, satietas mea, hęreditas mea, lætitia mea, pręmium meum, redem
ptor meus, dux meus, lux mea, pax mea, propitiatio mea, dominus & saluator meus.
Qui profecto es indeficiens lumen, sempiternum uerbum, sapientia patris, angelorum
decus, præclarissimum speculum, imago dei, inuisibilis animarum sponsus, lucerna in-
extinguibilis, hominum mediator, atque æternæ uitæ almificus fons, de cuius meatu pu-
rissimo irriguum superius, atque irriguum emanat inferius. Superius quidem ut satieta-
tem & uitam, unitatem & requiem, lumen & pacem, immortalitatem & præmium, in-
corruptionem & gloriam, necnon perpetuitatem in cælo triumphantibus afferat & co
ronam. Inferius uerò ut tribuat certantibus robur, oneratis auxilium, leuamen mœstis,
peregrinantibus spem, præsidium lapsis, consolationem paruulis, humilibus gratiam,
fluctuantibus fidem, naufragantibus salutem, mercedem sustinentibus, euangelizanti-
bus uerbum, uirtutẽ ministrantibus, cohabitantibus concordiã, obedientibus gaudiũ,
erudientibus scientiã, atque æternorum contẽplationi uacantibus gustũ. Iuxta singulorũ
capacitatem

A capacitatē illabitur de superioribus in corda credentiū, & se manifestat in lumine, nō utiq; naturali, sed spirituali atq; infuso. Quosdā aūt ex sui benignitate replet sapientia, nōnullos scientia, aliquos fide, quosdam spirituū discretione perornat. Quis (quæso) tentationes uarias, & seductorij spiritus posset euitare fallacias, nisi discernendi gratiā perciperet desuper? Verū quis mortaliū præsentis exilij ærūnas, uel carnis a se posset abdicare illecebras, si nō formata fides futuræ uitæ insinuaret arcana? Cæterū dono deficientes scientiæ, nōne superuacue tradita diuina fuisse uiderētur eloquia? Postremo si aliena ab hominibus fieret sapientia, quonāmodo cōtemplando raperemur in cœlū, & in spiritu promissę felicitatis primitias sentiremus? Equidē de ipso, de quo mysticę loquimur fonte, ad instar illius, q in paradiso deliciarū est positus, spiritualia quatuor, quę memorata sunt, emanāt flumina, quæ uniuersam interioris hominis perlustrant terrā, eamq; desiderioru cœlestiū floribus, uirtutū germine, ac bonorū operū fructib. faciunt esse fœcundā. Nequaq̄ tā uberē humana mortalitas ualeret iustitiæ afferre messem, si nō uerbi Dei stil
B licidijs impinguaret interius. Nā quēadmodū nix descendens de cœlo terrā inebriat ac germinare eā facit, datq; semen serenti, & panē ad manducandū tribuit, ita & uerbū, qđ ex ore patris omnipotentis egredit, cū se mortaliū infundit cordibus, ad illū qui eum genuit, nō reuertit uacuū, sed in se suspiciente fructificat affatim. In incipientibus quidē tricesimum, sexagesimū in proficientibus, at uerò centesimū in perfectis exhibet fructū. In primis, nanq; uernantē & redolentē producit florē, immaturū fructū gignit in medijs, uerum in ultimis & uisu pulchrū, & gustu suauissimū reddit, atq; uberrimū. Deuotionis quippe sanctæ super illos imbrē infundit, ac sapientię suæ luce clarificat, ut nec ignorantiæ uoluantur in tenebris, neq; spiritualis siccitatis ariditate tabescant. Huiusmodi sanè sunt opera tua dñe Iesu sapientiæ clarissimū, ac inextinguibile lumen, atq; diuinæ dulcedinis uiuus ac indefectibilis fons. Tua nanq; præsentia delectabili & sancta, fugas tenebras, noctē repellis, aereas potestates coercēdo cōfundis, dulcescit cor, deuotiōis fluūt aquæ, animus caritate liquescit, exultat spiritus, inardescit affectus, amor eleuat, iubilat
C mens, resonant laudes, uota reddunt, omnisq; spiritualis animæ uigor lætat in te. Lętat inquā, reperisse quē diligit, & in se sponsum suscepisse, quē colit. O quātus amor, q̄ ignita desideria, qualis locutio, q̄ pudicus exhibetur amplexus, cū descendit spiritus, obumbrat paracletus, altissimus illuminat, adest uerbū, sapiētia loquit, & cōplectitur caritas. Tunc quippe templū Dei efficit anima, sapientiæ sedes, pudicitiæ habitaculū, arca fœderis, tabernaculū sanctitatis, sponsi thalamus, spirituale cœlū, benedictionis ager, mysteriorū domus, sponsa carissima, amœnus ortus, nuptiarū locus, atq; multis uirtutibus consitus paradisus. In quē uidelicet descendit dñs angelorū, & rex gloriæ, non ut ambulet ad aurā post meridiē, quæratq; præuaricatores latitantes inter condensa lignorū nuditatē propriā erubescētes, sed copulet sibi charissimā sponsam, amore languentē, desideriorū floribus fultā, atq; malorū punicorū uirtutibus stipatā, præstolantē dilectū suū, atq; elegantissimi sponsi obseruantē aduentum. Conscientiæ siquidē puritate refulgēs, pudicitię candore uestita, ac bonarū actionū margaritis ornata nequaquā rudicis formi
D dat aspectū, sed cōcupiti sponsi desideratā anhelat intueri faciē, quā contēplari æstuant angelorū ipsa beata agmina. Castissimo uerò illius cōtubernio fungens, quid ab eo percipiat, quid in corde sentiat, q̄ uehementer inardescat, quō ingeminet amoris carmina, amatoriaq; prorumpat in uerba, sola quæ experit nouit. Sentiri quidē possunt, proferri aūt minimè, quoniā spiritualia arcana atq; diuina sunt, quę non licet loqui, ne sponso displiceat, qui zelotypus est, cordisq; diligit inhabitare secretum.

Quare Dei dona non sint propalanda, & quæ sint exercitia mentis, in quibus se occupant qui spiritualem possident solitudinem. Cap. XVIII.

Xperientia insinuante hoc nouimus, q singula quāuis sint magna quantūq; preciosa, formosa & sancta, immoderatius tamen debito prolata uilescunt. Hinc spiritualia sunt silētio dona tegēda, ne uilipendant ab ijs, qui solū quę carnis sunt, sapiunt. Sunt præterea alijs occultanda de causis, ne uidelicet inimicis nostris nota fiant, illaq; nobis conentur diripere. Néue insolescat animus, seq; gloriādo inaniter bonū quod intus percepit, amittat. Iacturā quippe hāc nō patitur humilis, neq; is quē simpliciter secū habitare delectat. Quoniā congregatas secū spiritua-

 les por-

Esa. 46 les portat diuitias, atque in latissimo cordis secreto imprędabilis perseuerat. Prophetæ E
admonitionem perficit dicẽtis: Præuaricatores redite ad cor. Pastoris etiã uocẽ, intror-
sus qui ait, Illius præsentiam ueneratur in spiritu, eiusq; exhortationis iussa nõ negligit.
Propterea cunctã mẽtis suæ familiam in obsequium redigit Christi, nullã foris sine cau
sa uagari permittit, nullãq; ocio uacare interius. Maxima proculdubio pace potitur, dũ
cogitatus suos prudenter ordinat, repellit noxia, compescit lubrica, obhorret indigna,
admittit gratiam, suspirat ad regnum, renouatur frequentissime iuxta apostoli doctrinã
spiritu mentis suæ, nouum induit hominẽ, qui secundum Christũ formatus est, cupit to
tis uiribus cordis tenere munditiam, liberumq; à temporaliũ curis satagit possidere af-
fectum. O quoties cælum pulsat gemitibus, lacrymas amoris fundit, desiderat corporis
resolutionem, concupiscit beatã requiẽ, angelorũ postulat associari agminibus, cæle-
Psal. 83 stisq; patriæ gloriam cõtemplando miratur dicẽs: Quàm dilecta tabernacula tua domi
Psal. 25 ne uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Iterumq;: Domine dilexi F
decorẽ domus tuæ, & locũ possessionis gloriæ tuæ. Sane in his spiritualibus studijs de-
lectabiliter occupatus, ô quàm sæpe rapitֹ supra se, quãta mẽtis iubilatione lætatur. Bea
tis interdum spiritibus copulatur, regis gloriã, regni magnificentiã, cõuiuãtiũ lætitiam,
affluentiã deliciarũ, ciuitatis meditatur decorẽ illius supernæ Hierusalem, quę plena est
laude, coruscat lumine, magnitudine dilatata, & undiq; exultatione profusa, quẽadmo
Tob. 13 dũ de ipsa sic legitur: Portæ Hierusalẽ ex saphyro, & smaragdo ædificabũtur, omnis cir
cuitus muri eius ex lapide mũdo, & cãdido. Oẽs plateæ eius sternentur auro, & per ui-
Psal. 83. cos eius Alleluia cantabitur. Hoc idẽ psaltes egregius contẽplatus aiebat domino: Bea
ti qui habitant in domo tua domine, in secula seculorũ laudabũt te. In huius igitur ciui-
tatis gloria, dũ trahitur amantis affectus, ineffabili illustratur lumine, clarificatur fide, io
cundatur in spe, caritate flammescit, semperq; ibi cupit assistere, ubi nouit absq; con-
turbatione aliqua sempiternaliter debere in domino lætari. Ibi tũc cogitatione tenetur,
amore pascitur, desiderijs æstuat, debriatur dulcedine, deuotione liquescit, superabun- G
dat gaudio, & incredibili quadã suauitate perfruitur, lacrymas interdũ sine strepitu fun
dit, sine uoce gemit, currit sine motu, & absq; carnis ulla colluuiõe fœdatur. In huiusmo
di sanctæ caritatis præludio, omniũ quę foris sunt, obliuiscitur, nullã existimat corporis
necessitatẽ, nõ sentit tentationũ molestias, nec ullã appetit delectationẽ seculi, neq; ali-
quos patitur inimicorũ insultus: sed maxima pacis tranquillitate, ac animi iubilatiõe re
pletus, flagrantissimo amore, quantum possibilitas admittit humana, semper in eo con
cupiscit perseuerare quod est. Equidẽ præ dilectionis uehemẽtia unionisq; solatio, om
nis mora illi uidetur breuissima, delectatio exigua, affectio parua, gustus modicus, re-
mota inhæsio, uotis (ô quam ignitis) fertur in deũ, quibusúe facibus incenditur carita-
tis? Tacet lingua, conquiescit auditus, cæteriq; sensus sopiuntur, dũ amoris hæc festiua
solennitas rationaliter celebratur in cælo. Verũ dũ post gustatã suauitatẽ, affectus relin
quitur sibi, cogiturq; redire ad sensus, quantus lacrymarũ profluat imber, quàm crebra
erumpant suspiria, quãq; exuberans dolor animũ cõplectatur, amãtis minime humanũ
eloquiũ ualet exprimere. Nã iuxta mensurã præceptæ delectationis gestatur & mœror H
neq; aliunde ullã cõsolationẽ admittit, nisi quòd sperat iterũ in illud redire, quod fuit.
Hac de causa solicite secessus quærit & angulos, hominũ cõsortia fugit, ut totus ad se re
dire ualeat, secũq; tacita cogitatiõe reuoluere, quàm magna sit multitudo spiritualis dul
cedinis, quã ipsi dominus reuelare atq; cõmunicare dignatus est, quãta illius dignatio,
quamúe prerogatiua extiterit singularis, quę hãc in se ipse percepit. In meditatione aũt
hac, amoris exardescit ignis, gratiarũ resonant actiones, deuotionis ardor accrescit, hu-
militate interiora cõplentur, atq; propheticũ illud pia modulatione cantatur: Quid ẽm
Psal. 72 mihi est in cælo, & à te quid uolui super terrã? Defecit caro mea & cor meum deus cor
dis mei, & pars mea deus in æternũ. Beati plane, quemadmodũ in psalmis pronũciat ua
Psal. 31 tes, quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorũ tecta sunt peccata. Non tamen minus ani-
ma quam dominus Iesus ex dilectione præcipua sibi elegit, & assumpsit in spõsam. Cuili
bet nãq; iusto per cõpunctionẽ cordis abolẽtur delicta, atq; per caritatis donũ multitu
do operitur facinorũ, utrunq; uerò supergressa est sponsa: lauit lectũ suũ per noctes sin
gulas, lacrymisq; rigauit mentis suæ stratum, propter ea à peccatorũ sordibus facta est
munda,

A munda & super niuis candorē dealbata est, adeò ut ex hoc aspectibus sponsi effecta sit grata, nedū ex candore mūditiæ, uerū etiā ex flagrantissimę caritatis incēdio, per quod scelerū scoria uniuersa deposita, aurū facta est mundū, ignitū, probatū atq; perfectū. Caritatis siquidē erga sponsum telo transfixa amoris suauissimū uulnus gestat in corde frequenter clamās & dicēs: Vulnerata caritate ego sum: urget me caritas de caritate loqui, cogitare atq; clamare. Nemo facile illius animæ quæ sortita est gratiam, ut sponsa cēseatur & sit, ualet amoris uehemētiā exprimere, puritatē retexere, ac perfectionē sequi. Studet quippe grauitatē custodire in moribus, innocentiā seruare in corde, fraternitatis tenere unitatē, cōpassionē exhibere afflictis, loquacitatē taciturnitate cōpescere, edacitatē sobrietate restringere, elationē humilitate superare, se odientes diligere, inimicis benefacere, pro persecutorib. exorare, nullo inuidiæ morderi aculeo, nocere nemini, nulli detrahere: sed uniuersos tanquā se dulci cōplecti dilectionis affectu. Quāuis enim multi seruorū Christi spirituales diuitias congregent: ista tamē supergredit uniuersos, ita ut

B ei merito illud Cantici congruat canticorū, quod sponsi uoce dicitur: Saxaginta sunt reginæ, & octoginta cōcubinæ, & adolescentularū nō est numerus. Vna est colūba mea, perfecta mea, una uidelicet, quia unice diligens, uniceq; dilecta, sic ut ueraciter dicat: Ego dilecto meo, & ad me cōuersio eius. Reciproco quidē, sed nō pari amore dilectū diligit. Nullus quāuis ardēter, quāuis fortiter, dulciterq; Christū diligat, quantū ab ipso diligitur amare ualet. Vltra humanū affectū fideles suos diligit dominus, & præter usitatū diligendi modū. Quis unquā (quæso) tantū amicos suos dilexit, ut pro illis se tormentis exponeret, perferret contumelias, traderetur leto? Cæterū tametsi pro amicis quis audeat mori, pro inimicis tamen nullus. Commendat in hoc caritatē suam Christus in nobis, quia cū inimici essemus, recōciliauit nos deo per sanguinē suū, quē pro redemptiōe nostra abunde fudit in ligno. Istud dum secū tacite sponsa considerat imitatur, exultat & laudat, atq; rediuiua amoris flamma succenditur, magis magisq; amare desiderat, ac spōso suo quantum ualet conformari peroptat. Hinc delectatio oritur patiendi, ardor flagrat martyrij, mortisq; concupiscentia uiget. Hinc quoq; ex dilectione pœna, necnō ex amandi delectatione concipitur dolor, dum caritatis actus est uotis inferior, & amantis affectus seipso est minor. Huiusmodi sunt solitariorum spirituales deliciæ, eorum uidelicet, qui non solum localiter, uerum etiam spiritualiter solitarij sunt. Qui exercitatione mentis absq; interuallo, & sine ulla fatigatione intendunt. Hi tam pro amore conditoris, quàm pro dilectione uirtutis, omnem solicitudinem in sui interioris hominis cōpositione disponunt, ne scilicet eorum tepescat spiritus, ne à ueritatis limite deuient, ne inspirationi diuinæ negligant præbere consensum, ne in proximorū dilectione offendāt, ne conscientia onerata peccatis spiritui commoueat bellum, ne uel in minimis sponsi amabilem caritatem offendāt. Sanè in istis atq; huiuscemodi studijs spiritualibus solitudo cōmendatur interior, qui custodita fideliter auget meritum, uirtutes parit, nutrit gratiam, componit mentē, regit sensus, negocia ordinat, intentionem dirigit, fouet affectū, cumulat dona, coæquat angelis, copulat Christo. O solitudo deo dicata, quàm amabilis

Cant. 6.

D es, & quam ardenti desiderio concupita ab his, qui nouerunt te, teq; illis delectabilē reddiderunt. Tu nanq; humilitatis es speculum, tu diuini amoris custos, tu propriæ cognitionis magistra, tu scientiæ schola, testis cōscientiæ, futuræ fœlicitatis imago, accusatrix scelerum, uitiorum detectrix, ueritatis amatrix, innocentiæ decus, secretorum cælestiū cognitrix, contemplationis pręuentrix, origo compunctionis, cæli scala, latitudo maxima, orationis portus, tranquillitatis habitaculum, passionum spiritualium interēptrix, peruigil mentis custodia, non dormitans affectio, prudentiæ comes, discretionis oculus, latens profectus, dulcedo cordis, spei fons, sponsi cælestis receptaculum, Dei & hominum mediatrix. O quàm præcelsa sunt præconia tua, solitudo sancta, tutæ diuitię, laudabilis actio, successus lætus, securą possessio, conuiuium iuge, ac delicata cibaria. Frequentissime sapientiæ illustraris radijs, gaudio perfunderis, eleuaris in cælum, & pace repleris. Sinum quippe tuum dilatas, & iocūdissime suscipis humiles, mente pacificos, orationi instantes, deuotionis auidos, atq; gusto sapido diuina gustantes. Suscipe, quæso, etiam me errantem ouem ecclesiæ filium, adolescentem prodigum post dissipatum patrimonium, post conuersationem fœdam, post egestatem nimiam reuertentem ad te.

Ne me patiaris uagari foras, ociosis inutiliter cogitationibus occupari, defluere per uitiorum deuia, coinquinari in uanis, atque affectu immoderato uisibilibus inhærere. Noli obsecro, despicere clamorem meum, fœditatē meam horrere, contemnere nuditatem, uilitatemque abijcere. Noli, inquam, hilarem faciem tuam auertere à me, tanquam ab indigno & alieno, neque subtrahas te, mihi, quoniam semper amator tui fui, te concupiui, te quæsiui, te tenui, teque quantum licuit complexus sum delectabiliter ardenterque. Nam & si te minimè custodiui ut debui, nequaquam tamen debes repellere redeuntem ad te, proprium agnoscentem errorem, atque se emendare uolentem. Aperi igitur mihi ô amica mea decora tanquam Hierusalem, suauis in delicijs, plena uenustate & gratia, sanctitate & pace, splendore & gaudio, iucunditate & iubilo, securitate & spe, dilectione & meritis. En sto ad ostium tuum, pulso quotidie gemens & lachrymans, ut aperiatur mihi. Ingrediarque ad te, tuis castissimis ut fruar amplexibus. Equidem scio quòd extra te perstrepunt bella, tempestates insurgunt, insidiantur latrones, sæuit draco, catuli leonum rugientes discurrunt, ut rapiant, & quærant escam sibi, fiunt rixæ, pariuntur discordiæ, seminantur odia, & uniuersa perpetrantur facinora. In te autem est pax multa, delectabilis mansio, præclaraque uirtus. De te psaltem arbitror dixisse in psalmis: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes præuaricationes odi. Non adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Maximis his paucis te commendauit præconijs, atque per id quod intus agebat, opera tua Deū diligentibus indicauit, ut illos erudiret habitare in se, pugnare contra uitia, mentisque resecare superflua, quatenus ex hoc agnoscerent fructum tuum, thesauros tuos, & spiritualia bona, quibus affluenter exuberas. Tu uerò illos proueheres de tenebris ad lucē non corporalem, sed spiritualem, atque diuinam, quæ illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundum. Illuminat planè lux ipsa quantum in se est omnes, quanquam tenebræ eam non comprehendant, quoniam ab illa auertunt se, sicque in propria cæcitate perdurant. Cæterum quotquot eam recipiūt, lucis uidelicet ipsius gratia participantes, filij Dei efficiuntur & lux. Non autem in se, sed in domino. Quemadmodum Apostolus quibusdam fidelibus, & sanctis ait: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Quamobrem, ô Fratres dilectissimi, ambulemus & nos in luce hac, ut nos tenebræ minimè comprehēdant. Ambulemus, inquam, sicut propheta commemorat, in innocentia cordis nostri, discutiamus mentium nostrarum motus, cogitationes quales sint intelligamus, animarū nostrarū perlustremus latebras, ne ignorantiæ propriæ caligo inuoluat nos. Inuoluit utique simul ignorantia pedes ambulare cupientium, nec illos sinit accedere ad lucem, ne forte redarguti à lumine resipiscant, & fiant lux. At uerò frustra iacitur rete huiuscemodi, ante oculos pennatorum, eorum scilicet, qui supra suā uigilant custodiā, ne interior ipsorū oculus dormitet, neúe in imis mēs iaceat, quæ ex ingenita dignitate semper appetit summa. Hi etenim spiritualē in semetipsis ædificant solitudinem, ut quietius residentes uerius ualeant iudicare se, atque ex se facilius ascendere supra se, cunctaque despicere, quæ defluere uiderint sub se. Tali siquidem exercitatione prouecti, quamuis eorum exterior homo naturæ passibilitate corrumpatur, & necessitatibus atteratur: interior tamen renouatur de die in diem ob profectum uirtutum, orationem assiduam, mentis munditiam, spiritualem gustatam dulcedinem futurarumque gloriam, quam promisit certantibus pro se, & quiescentibus in se, atque in sapientiæ lumine contemplantibus se, sponsus amabilis, sempiternum uerbum, mediator uerus Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto Deus regnat in secula seculorum, Amen.

Psal. 100 · Ioan. 1 · Ephe. 5

E F G H

D. Lau-

A D. LAVRENTII IVSTINIANI IN Opusculum de contemptu mundi, per capita XXI. diuisum

PROLOGVS.

ACRIS literis eruditi, propter Adæ lapsum humanũ genus de paradiso uoluptatis, in huius mũdi exilium, didicimus fuisse depulsum, in quo exterior homo esurit, & sitit, ęstu urit̃, cõstringitur gelu, laborib. fatigatur, debilitate lassatur, infirmitatib. multifarijs dissipat̃, antiquitate senescit, demũq; mortis superueniente articulo in originis suæ lutũ cõuertitur. Interior uerò nũc inani erigit̃ spe, nunc seruili deijcit̃ metu, inordinato interdũ exhilarat̃ gaudio, nimio quãdoq; mœrore deprimit̃, ad horã æqua discretionis lãce agẽda dijudicat, & post paululum densissimis ignorãtiæ inuoluitur tenebris. Fitq; ut nũq; sit stabilis, neq; in eodẽ uirtutis permaneat statu. Ex huiusmodi siquidẽ uicissitudine, quib. sanę intelligẽtię datus est sensus, optime agnoscũt sui exilij damna, suæq; peregrinationis ærũnas, adeò ut ꝓpheticũ illud iugiter flẽdo decãtẽt: Heu mihi, q̃a incolatus meus ꝓlõgatus est, habitaui cũ habitãtib. cedar, multũ incola fuit anima mea. Quis, oro, nõ deploret ex corde, se effectũ esse ciuẽ mũdi, iumẽtorũ cõsortẽ, atq; custodẽ, cũ meminerit hominẽ ad hoc fuisse creatũ, ut fieret angelorũ collega, & incola cœli? O q̃ gemenda est ista mutatio, meritoq; plãgenda, q̃ diuina exigẽte iustitia super Adę filios euenisse cognoscitur. Æquissime prorsus pro omnib. scelerib. suis de manu dñi recipere duplicia, utpote q spreto incõmutabili bono, adhærere mutabili, q̃d innata ratio, impensa beneficia, ꝓmulgata lex fieri omnino obsistũt. Hoc aũt præ cæteris delictũ est grauius, q cũ ita peccauerint, tantisq; miseriarũ sint attriti generib. minime reatũ suũ uelint agnoscere, atq; ad pacẽ pristinã redire nõ curẽt, quũ offensus ipse sit paratus ignoscere, ac recõciliationis nuncios delegare non cesset. Quid ꝓphetæ, quid apostoli, quid sanctæ ecclesiæ doctores, ac prædicatores sunt, nisi pacis nũcij, præcones Christi, & summi regis legati in orbẽ uniuersum missi, ad emolliẽdũ corda populorum, quatenus Ægypti regione relicta, ad supernã Hierusalẽ lacte, ac melle manãtẽ assentiãt ꝓperare, ꝓmissam? Vnũ eorũ audi quid dicat: Pro Christi, inquit legatione fungimur tanq; Deo exhortãte p nos. Obsecramus ꝓ Christo, recõciliamini Deo. Alibiq;: Quid est Paulus, quid est Apollo? Ministri Dei per quos credidistis. Omnia igit̃ ꝓphetarũ oracula, omnia euãgeliorũ, & epistolarũ scripta, omnia doctorũ uolumina, atq; pręedicatorũ uerba, hortamẽta sunt Dei inuitãtis ad pacẽ, uitiorũ fugã, mũdiq; cõtẽptũ. Maxima ꝓfecto, ac uenerãda est omnipotẽtis Dei ista dignatio, ut qui præueniri à peccatorib. precib. debuerit, ipse præueniat, dona tribuat, legatos dirigat, per quos pœnitentib. ueniã, gratiã confitentibus, humilib. pacẽ, pulsantib. aditum, atq; de peregrinatione redeũtib. pollicet̃ & gloriã. Et hoc unde? nisi quia benignus, & misericors est, atq; præstabilis sup malitia hominũ, eorũ pręsertim, qui propriũ agnoscẽtes reatũ, fideliter cõuertunt̃ ad cor, dolẽt & gemunt, atq; ab operib. malis retrahũt pedem suum, ut in semitis iustitiæ de cætero gradiantur, & efficiantur prope, qui fuerant longe. Cæterum quid remotius esse censendum est, q̃ sui carere notitia, atq; distractis naturalibus, ac gratuitis donis, gratiæ egestate tabescere, huc illucq; per abrupta uitiorum, pro carnis saturanda libidine uagari inaniter, more adolescentis filij, qui peregrè proficiscens, dissipato patrimonio, ob perficiẽdam impudicitiæ uoluptatẽ, porcorum siliquis uentrẽ implere quęrebat? Optime quidem, quod in hoc prodigo actum est filio, peccatorib. singulis conuenire uidetur. Talium totus repletus est mundus, qui deserto genitore cœlesti, atq; consumptis spiritualibus donis, conuertunt̃ ad uesperã præsentis exilij, famẽq; carnaliũ uoluptatũ patiuntur ut canes, nec tamẽ saturari merent̃. De eadẽ uerò nequaq; redimũtur inedia, nisi mundi istius abdicatis illecebris, ac spreto peccatorum consortio, compuncti, atq; mutati in melius, ad patrem cum humilitate remeare festinent. Tunc iustificationis gratiam, ornamentum fidei, diuinorum eloquiorũ intellectũ & gustũ, atq; immaculati agni sacrosancta mysteria in caritate percipiũt, eo abũdãtius, quo ardẽtius cõuertuntur ad Christum, coaptant̃ ad bonũ, euãgelicæ prædicationis currunt ad brauiũ. Ingens ꝓrsus ab angelis in cœlo fit pro illorũ conuersione lætitia, cõgratulantib. Christo, qui

Margin: B (beside "neat statu"); Psal. 119 (beside "iugiter flẽdo"); C (beside "pacis nũcij"); 2. Cor. 5 (beside "legatione fungimur"); 1. Cor. 3 (beside "Deo. Alibiq;"); D (beside "semitis iustitiæ").

isto, qui perditā ouē ecclesiæ reportauit ad stabulū. Pro horū quoq; emendatione, atq; profectu, eruditissimi desudauere patres, necnon innumera librorū uolumina conscripserūt, in quib. uiuendi regulā, uirtutū formā, doctrinā fidei, perfectionis disciplinā, atq; de exilio redeundi ad patriā, modū, ordinēq; posteris generationib. prudentissime tradiderunt. Istorū siquidē sanctorū patrū prouocatus exēplo, & humanæ cæcitatis cōpassione, iā diu, ac frequēter impulsus, quamuis seruorū Christi sim minimus, exiguus meritis, imperitus sermone, atq; sciētia, & tum pro honore Dei, tū pro cōmuni utilitate fideliū, opusculū de cōtēptu mūdi exarare proposui. Quamobrē naturalis ingenij, ac humanæ scientiæ primum reiecta fiducia, paruitatis meæ oculos fusis precib. attollo ad dominū, à quo laboris mei suffragiū prouenire cōfido. Quoniā uerbū sempiternū est patris, & indefectibilis sapientiæ fons, qui clauē habet scientiæ, reuelat mysteria, facundiam tribuit atq; spiritualis intelligentiæ lumen præstat humilibus.

QVANTVM RATIONIS IVDICIVM, CAETERA NATVræ dona præcellat. Cap. I.

Nouimus inter præclara ornamenta naturalia, q̄ diuina bonitas mortalib. præstare dignata est, rationis iudiciū, ac discernēdi acumē arcē tenere. Est quippe donū quo cęteris utimur ad salutē, uirtutū, pfectū, delectationē uitæ, gloriā cōditoris, cumulū meritorū, decorē naturæ, fraternę caritatis unitatem, & ad omne q̄d est utile, q̄d delectabile, q̄d honestū. Tolle ab homine rationē, & erit tanq̄ nauis in medio ęquoris, absq; gubernaculo, ac directore. Flatib. etenim nauis impulsa, nūc impetit scopulos, nunc illidit̄ undis, nunc iactat̄ in littore, sui semp patiēs detrimentū, quoadusq; omni ipsius dissoluta cōpage, efficiat̄ inutilis, amittatq; ppriā formā, trāsfretandi usum, utilitatēq; cōmercij. Verū ad hoc demū redigitur ut tota dissipata, atq; distructa, uel putrescat in littore, uel cōburendi tradat̄ incēdio. Vniuersa hæc mala (si diligenter perspexeris) reperies in homine, q rationis abutit̄ dono, tātoq; deterius, quāto deordinatio agnoscit̄ maior, iactura grauior, atq; detestabilior finis. Nauis finis est, ut expleto suo ministerio dissoluat̄, hominū uerò sine ratione degentiū, est interitus sempiternus. Non tñ talis est ipsorū naturalis finis, neq; originaliter instituta cōditio. Ad hoc quippe plasmatus est homo, ut proprium cognoscat autorē, agnoscendo diligat, atq; diligendo sic uiuat, ut quādoq; illo fruatur, ipsiusq; ineffabili fruitione beatus existat. Cæterū quū ad ipsum cognoscendū ex se nequaquā idoneus sit, quippe cum Deus sit spiritus, substantia inuisibilis, inaccessibile lumen, appositū est scientiæ speculū, quatenus ex assidua meditatione eius ad eū, qui fecit illū, ratiocinando trāscendat, agnoscat & diligat. Hac, inquā, de causa, specialiter homini discretionis pręrogatiua est usus, ut tam ex creaturarum consideratione, q̄ ex intelligentia scripturarū, ad uniuersi conditoris attingat notitiā, & quantū ea q̄ facta sunt, dignitate pręcellat, minime ignoret. Vides ne q̄ præcelsa sit rationalis intelligentiæ uirtus, pficuus usus, delectabilis fructus, finisq; præclarus? Equidē, ppter rationē homo æquat̄ angelis, illisq; bene uiuendo efficit̄ similis, tametsi ipsius excellētia necdū in hac parte resplēdeat. Corruptibilis quippe naturæ rationalis spūs, pōdere grauatus, nequit ad libitū se ad cœlestia cōtēplāda erigere. Sic enim legit̄: Corpus q̄d corrūpit̄, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitātē. Nihil simile patit̄ angelus. Cū enim spiritualis naturæ sit, ab omni est labe corruptionis extraneus, præcipuo intelligēdi ornatus acumine, necnō effectus ex Dei uisione beatus. Porro nil naturalis excellētię amittit ex tēpore, nō fatigat̄ ex usu, à Dei uisione nō præpeditur ex loco, neq; per elationis uitiū intumescit ex meritis, sed ex quotidiano intelligēdi usu semper pficit, illiq; spiritualiū accrescit scientia, per quā rediuiua in Deum semper cognitione lętat̄. At uerò rationalis spiritus mortalis corporis opprimitur sarcina, originalis culpæ colluuione infirmatur, ac uisibilium oblectatione retrahitur, propter q̄ secundum naturę suæ institutionē, nequit eleuari in Deū. Hinc laborat inqsitione ueritatis, & in cælestiū cōtēplatione caligat. Verū & si de Dei notitia apprehēderit qppiā, repercussus à sensibus, siue ppriæ infirmitatis detētus obstaculo, cōpellit̄ remeare ad se, & calamitatis suę deplorare ęrūnas, ac dicere: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nullam prorsus in hoc lacrymabili exilio maiorem

Marginalia: B (beside "isto, qui perditā…"); B (beside heading); C (beside "tātoq; deterius…"); H (beside "efficit̄ similis…"); Sap. 9 (beside "gere. Sic enim legit̄"); Rom. 7 (beside "culo, cōpellit̄ remeare")

A maiorem percipit lætitiam, quàm φ ab his necessitatibus, quib. in utroq; homine grauatur, inuite se quãdoq; erudiendum esse non dubitat. Hanc siquidem spem, tam ex pollicitatione domini, q̃ ex sacrarũ scripturarũ sibi uendicat dictis. Sic nãq; apostolus ait: Vanitati creatura subiecta est nõ uolẽs, sed propter eũ q subiecit eã in spe, quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorũ Dei. Vanitati creatura rationalis (uidelicet spiritus) non uolens subiecta esse perhibeť, qm̃ naturali suo impulsu in Deum tendens, dedignatur uolutari in imis, fœtẽtis corporis curam gerere, irrationabiliũq; iumentorũ opera sectari. Ista aũt incõmoda æquanimiter tolerat, propter eũ qui illã subiecit in spe, ne diuinæ legi, & ordinatissimæ dispositioni cõditoris, contrariã do damneť. Qui ideò illã iustè uanitati subiecit, qm̃ impositæ obedientiæ in primis parentib. noluit esse subiecta, spe tñ sola erigitur, dum firmissime credit, φ cõsummato huius uitæ spacio, ipsa creatura uanitati tunc subiecta non uolens, per mediatorem Dei, & hominũ liberabitur ab ipsa seruitute corruptionis, & prouehetur in libertatẽ glorię filio- Rom. 4
B rum Dei, scilicet angelorum, qui glorificatæ libertatis felicitate fruuntur. Hanc libertatem angelorũ, saluator in euangelio pollicitus est dicens: In regno cœlorũ non nubent, neq; nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Hanc ex parte adepti sunt sancti, qui triũphato mundi huius principe in æternitates mansionũ cœlestium transiere. Receperunt singuli stolas primas, post resurrectionem duplicibus uestiendi. Fidè igitur rationalis spiritus imbutus, ac spei subleuatus remigio per amoris uinculum copulatur Deo, non tamen sic, ut non moueatur de cætero. Ascendit namq; ad Deum quoties aperto cœlo, uocem intellectualem de firmamento sibi audit loquentẽ, seu quũ de cœlorum secreto, stillicidia diuinæ dulcedinis super eum cadunt, faciuntq; amoris, iubilationis, & gaudij, ex illo erumpere germen. Tunc uerò cõpellitur descendere, quũ clauditur cœlũ, nubes prohibentur pluere desuper, rosq; siccatur, qui terram madefacere consuerat. Nempe quemadmodũ ascendẽdo lætať, ita descendendo laborat, atq; in sudore uultus sui spirituali uescitur pane, qm̃ rationis gressibus incedit super aridã, qui prius affectionis uehi- Matth. 22
C culo amabiliter ferebatur in cœlum. Pergit gemens & rugiens, ut quærat à Deo escã sibi, reuoluens animo quantis solitus erat spiritualib. exuberare delicijs. Redditus ergo sibi, ne spirituali fornicatione prostituatur, sciẽtiæ & potissimũ diuinorum eloquiorũ cogiť quæritare suffragiũ. Est quippe scriptura sacra, optimũ præsidiũ, ad exercendũ, erudiendũ, erigẽdũq; in Deũ humanum spiritũ, qui utiq;, prout memoratum est, mole carnis deprimiť, cõpelliturq; iacere in imis. Quis (oro) tantæ scientiæ, tãtæq; cõtẽplationis fultus est munere, ut post delectabilẽ cõsiderationem naturaliũ siue spiritualiũ, non descendat inferius? Naturę siquidem opera, & diuinarũ scripturarũ sacramenta, quãdiu in meditandis intelligentia fulgent, sapiunt, & rationis suauissimo nectare palatũ mulcẽt. At uerò dum nube teguntur, nec adest sapientia, quæ arcana reserat, & occulta manifestat, fatigatur inquirentis animus, lassatur prę tædio, huc illucq; diffunditur, & more languentium tẽporalis delectationis umbracula petit. Qui nisi diuini timoris cohibeatur
D loris, facile in immane præcipitium proruit delictorum. Ex hoc infirmitatis suæ fit conscius, & quanq; ex se erudiatur de se, sanctarũ tñ agnoscit egere adminiculo scripturarũ, quatenus per ipsas, & in ipsis discat quid sit sibi in hac peregrinatione proficuũ, atq; meditãdo intellectus acumẽ exerceat, qui naturaliter semper sciendi curiositate allicitur.

Quòd à fidelibus debet agnosci, quid utilius debeat sciri. Cap. II.

QVoniam ex gratuito cõditoris munere, naturaliter insitũ est homini scire, congruũ profecto est, ut fidelis quisq; uelit nedũ scire, uerũ etiam prudenter agnoscere, qd utilius debeat sciri. Nã & seculi negociatores semp inuigilant qualiter cõmercia sua utilius agant. Nempe scire optimũ dixerim, dummodo non quòd curiositatem pascat, sed sciatur, quòd ordinet uitam, componat animum, cõscientiam ædificet, proximoq; proficiat. O quam multi fuerunt, & sunt, qui aut turpis lucri causa, uel curiositatis morbo, seu tumore superbiæ scite uoluerunt, suamq; posteris studuerũt commendare sciẽtiam. Horũ profecto labor, & si alijs prodesse ualuit, autorib. tamẽ minime. Perceperunt huiusmodi temporalem mercedẽ, & prorsus nil ultra, dum fauores hominũ delectabiliter quæsiere, ostenderunt se esse scientes, & apostolum non intellexerunt dicentem: Scientia inflat, caritas uerò ędificat. 1. Cor. 8

Inflat

Inflat per se scientia sine caritatis adminiculo. Caritas ædificat propriam, & aliorũ con- E
scientiã. Quamobrẽ primũ à doctoribus, & eruditis, scientiæ eliciendus est fructus, dein
de cum beneuolentia cõmunicãdus est cæteris. Quid enim prodest homini (inquit dñs
Matth. 16 Iesus) si mundũ uniuersum lucretur, animæ uerò suę detrimentũ patiatur? Sanè detrimẽ
tum patitur, quicunq; alijs deliciosa parat fercula, & ipse tabescit inedia: debet ergo qui
Matth. 15 docet, ex abundantia propria impertiri audientibus, solerterq; inspicere, ut quod eroga
tur, magis prodesse ualeat, q̃ obesse. Nam si cæcus cæco ducatum præstet, nonne ambo
in foueam cadunt? Cæcus aũt ille censendus est, qui ex imprudẽtia, seu elatione, amisso,
aut neglecto æternę sapientiæ splendore, per abrupta deuiat uitiorũ, iustitiæ deserit se-
mitas, suimet caret cognitione, atq; uerbis suis nescit legem indicere. Nã qui sibi nequã
est, cui bonus esse poterit? Nemo igitur nisi in lumine supernæ ueritatis scire ualet quid
ipse agere, quidúe alios debeat docere. Possunt multi multa scire. Aliqui de gubernatio
ne reipublicæ, dispositione regnorum, & ordinatione familiæ. Quidam de motu cœlo-
rum, stellarum cursu, elementorum qualitate, uirtute herbarum, naturis animalium, pro F
prietateq; rerum. Nonnulli de elemẽtis mundi, loquendi regulis, diuisionibus numero-
rum, dimensionib. cœlorũ, musicarum cãtilenarũ rationibus. Alij de statutis ciuilibus,
ac decretorũ definitionibus. Quidã de differentijs uirtutũ, distinctionib. angelorũ, atq;
1. Cor. 13 cœlestium secretis plurima didicerunt, & indicauerunt cæteris. Verum hæc quid, quę sci
scientib. prosunt, si absq; caritate permaneant? Si linguis hominũ loquar, & angelorum
(ait Apostolus) caritatẽ aũt nõ habuero, factus sum uelut æs sonãs, aut cimbalũ tinniẽs.
Et si habuero omnẽ scientiã, & nouerim mysteria omnia, nihil mihil prodest. Noli itaq;
ô homo simpliciter laborare ut scias, sed illa præsertim, q̃ te caritate repleant, & in carita
te custodiant, atq; ad summę & æternæ ueritatis notitiã prouehant. Imprudentiæ arguẽ-
dus est ille, qui quũ ualeat ex opere suo lucrari multa, laborat incassum. Nã & qui domũ
ædificare desiderat, obseruat prius, quo in loco fundamenta iaciat, ut secutura structu-
ra flatibus uel undis impulsa, perseueret illæsa. Alioquin labefactata facillime corruet.
Cæterum si huiusmodi peritia utitur, quicunq; ædem materialem cõstruit, hãc qui spiri- G
tualem ędificat negligere debet? Prorsus minime. Nã homini ad hoc rationalis accõmo
datus est sensus, ut spretis inutilib. salubria, uilibusq; contẽptis, semper præstantiora eli
gendo discernat. Istud equidẽ solitũ, imperturbabile, perpetuũ, iucundũq; fundamentũ
scientiæ dixerim, quatenus quisq; id sciendum eligat, quod non tentationib. cedat, non
fortuitis casibus concussum cadat, non per momenta transeundo deficiat, neq; imprudẽ
ter aggressum pœnitudinis dolorẽ immittat. Quod enim inconsulte agitur, ut plurimũ
mœrorẽ ingerit, prospero caret successu, & cõtrario fine cõcluditur. Quamobrẽ beatus
qui sano cũcta facit cõsilio, qui nec obliqua affectione trahitur, neq; corrupta intẽtione
seducitur, qui non q̃d libet, sed quod sibi licere nouit, opere perficit. Hoc aũt, ut arbitror
nemo implere ualet sufficiẽter, qui tã scientiæ, q̃ cõsciẽtiæ caret dono. Verũ si duo hæc
in uno cõsentiãt rationis iudicio, in omni negocio suo, Deo placebũt, q̃m scientię, ac cõ
sciẽtię est ipse largitor. Vtræq; uno ex fõte emanãt, dũmodo in sua naturali puritate sub
sistant. Vicissim sibi famulãr scientia & cõscientia, & in uno caritatis cõnexæ sunt uin- H
culo, adeò ut sine alterutrius dispendio ab inuicẽ separari nequeant. Conscientiam opti
me erudit scientia, quã ne præcipitet, & à ueritatis tramite deuiet, cõscientia dirigit. Por
ro ubi absq; conscientia adest scientia, fiunt fraudes, obscœna meditantur, superbia præ
sidet, dominatur cupiditas, ueritas agnita impugnãr, subuertuntur iudicia, dolose leges
interpretantur, fucata abundãt eloquia, & grauissima multifarie facinora perpetrantur.
At uerò ubi sola est conscientia, frequentissime error præcipitat, tentationes pręualẽt,
seducit caro, immittunr phantasmata, cõfundit dubietas, & in angelum se iugiter lucis
transfigurat, ut euertat sensum, & simplicitatis inuadat semitas. Vtrumq; quemadmo-
dum innumeris claret exemplis, ita sanctarum scriptutarum testimonijs comproba-
tur. Quis (oro) scientia ac conscientia ornatus, damnabiliter cecidit? Quisue seductus
gratiam Dei amisit? Equidẽ hincinde uallatus, peregrinationis huius uiã pergit intrepi
dus, hostiũ spiritualiũ castra securus ingreditur, multosq; uiriliter sternit quisquis scien-
2. Cor. 10 tiæ, ac cõscientiæ accinctus est armis. Arma (inquit Apostolus) militiæ nostrę non sunt
carnalia, sed spiritualia, & potentia Deo, ad destructionem munitionũ euacuantes per
conscientiæ

A conſcientiæ rectitudinem, omnem altitudinem, extollentem ſe aduerſus caritatem Dei & redientes per ſcientiæ lumen omnen intellectum in obſequium Chriſti. Nullus ergo Chriſtianæ religionis campum pugnaturus introeat, qui horum caret munimine. Aduerſus ſpirituum immũdorum ſæuitiam, & contra impiorũ hominum fraudes, quónam modo præualere poterit, qui ſcientiæ priuatus eſt lumine? Verum ad debellandum concupiſcentias carnis, ad reluctandum uitijs, ſeculiq́ blanditijs, euaginatus ſemper conſcientiæ tenendus eſt gladius. Non qualiſcunq; conſcientiæ, ſed eius quæ rectitudinis, ac caritatis eſt illuſtrata fulgore. Hęc quippe ſola eſt, quæ à Deo meretur laudē. Cæterũ ne quis ignorantiæ ſeducatur errore, ſuæ tantum cõſcientiæ iudicio credens, de conſcientiæ uarietate, in medium proferendus eſt ſermo.

De diuerſitate conſcientiarum, earumq; proprietatibus. Cap. III.

Ad æternã uitam pertingere cupientibus utiliſſimũ eſſe ſatis arbitror conſcientiarũ diuerſitates agnoſcere, quoniam nõ omnis conſcientia comẽ-
B dabilis eſt. Eſt perturbata. Eſt erronea. Eſt obliqua. Eſt damnabilis, & eſt recta conſcientia. Perturbatam illam eſſe dixerim cõſcientiã, quæ tentationum eſt agitata procellis, & phantaſmatum illiditur undis. Semper enim fluctuat, ſemper eſt dubia. Nunc meditata approbat, nunc laudata condemnat. Huiuſmodi nulla introrſus pace potitur, nulla ſtabilitatis uirtute ſolidatur, dum cui debeat inhærere fundamento, penitus ignorat. Erronea aũt illa dicenda eſt conſcientia, q̃ diſcretionis non habet regimen, nulloq́ prudentiæ pollet cõſilio. O quoties ſupra uires nitiſ, atq; perfectionis ſemitas ingredi conatur, ſed propriæ infirmitatis repercuſſa mucrone mœrore repletur, efficitur anxia, de ſalute dubia, in omnibusq́ ſuſpecta, adeò ut etiam ſibi ipſi ſit grauis. Quamobrem deſperationis propinquat ad foueam, diffidit de uenia incurrit in lapſus, tabeſcit deſidia, atq; inchoata uirtutũ opera impefecta relinquit. Conſcientia uerò obliqua illa eſſe cenſenda eſt, quæ ſpiritualibus paſſionib. ſeducitur, ſibiq́ facit licere, quod libet. Hæc namq; ſub zeli ſpecie detractioni uacat, abſentũ dilacerat
C famam, pręſentes abſq; ulla compaſſione redarguit, & ſi percutere liceret, minime pertimeſceret. Sub diſcretionis quoq; uelamine iocis uacat, & inania ſine cohibitione ꝓfert eloquia. Senſualitati parcit, rationiq́ blanditur, ut illam ſubijciat ſibi, & faciat ſecum in uno conuenire cõſenſu. Proinde ut fictã reperiat pacẽ, ac diſcretionis repercutiat ſtimulos, quærit angulos, ſibimet rationes fingit, atq; intus reclamante gratia, ut bene agat intelligere negligit. Difficillime iſta corrigitur, quoniã ut plurimũ ueritatem agnoſcendo delinquit. De damabili uerò conſcientia, quid memorem, quũ propria ipſa ſit reprobatæ iudicio? Noſcit delictum, ſe peccare fatetur, & tamen uitiorum ſerua effecta emptitia in omnem deſperationis ſe præcipitat foueã. Nullius ad ſui perditionẽ ſuffragio indiget dũ totis uirib. carnis deſideria conatur perficere. Nullo mortis terretur metu, futurũ nõ pertimeſcit iudiciũ, atq; inferni ſupplicia nõ uereť. Pręſentia appetit, præſentia diligit, hiſq́ tanquã famelica, & incompoſita repleri concupiſcit immemor, & incredula futurorum. Hæc profecto niſi ſpeciali cœleſtis gratiæ præueniatur munere, uſq; ad finem in
D corrigibilis perſeuerat. O quantũ à recta conſcientia eſt iſta diſſimilis, quoniã ad malũ iſta, illa uerò ad bonũ ſemper agnoſcitur eſſe procliua. Nam recta perhibetur eſſe conſcientia, quando irradiata diuino ſplendore ſincero rationis examine facienda, ac non facienda diſcernens ſemper potiora ſectatur. Dei ſiquidem timore, ac internæ pacis tranquillitate ſnffulta, regia graditur uia, ſpirituſq́ libertate dirigitur, adeò ut nec propriæ confidentiæ tumore dilatata pręcipitetur, nec puſillanimitatis ſtimulis coarctata deliteſcendo ſuccũbat. Nulla igitur recta conſcientia cenſenda eſt, quã non informat charitas, nõ cõfirmat gratia, nõ dirigit ſapiẽtia. Porro bona cõſciẽtia ſaluat hominẽ, ſpirituale ingerit gaudiũ, ſpei dulcedinẽ roborat, ſerenitatẽ mẽtis facit, aſpirationis ſupernę aſſenſum præbet, obtẽperat Deo, fraternã unitatẽ cuſtodit, obhorret uitia, fugit ſcelera, bonũ diligit, ſtudet proficere, præmiaq́ cœleſtia cõcupiſcit ardẽter. Eſt quippe gratuitum donũ, electionis præſagiũ, teſtimoniũ diuinæ miſerationis, atq; iſtius peregrinationis iuſtis ſingulare ſolatiũ. Sine pœnitentia accipitur, & abſque ullis præcedentibus meritis condonatur. Hanc qui habet teneat, diligenter cuſtodiat, quoniam ipſa eſt quę gratam exhibet animam Deo, ornat hominem, ſerenat mentem, & ſpiritualem reformãt

mat imaginem. Eo namq; quisq; fit locupletior meritis, deuotioni aptior, propinquior contemplationi, quo est conscientia mundior, uirtutibusq; ornatior. Tolle hanc ab homine, & inutilis ad merendũ efficitur sibijpsi inimicus, à Deo auersus, affectione pollutus, cogitatione dissipatus, dissolutus in opere, in sermone incompositus, à sanctorum congregatione alienus, uirtute priuatus, dubietate plenus, fluctuationibus anxius, obtenebratus corde, circũplexus mœstitia, caritate tepidus, ac spiritualis dulcedinis quia expers insipidus. Iuxta additamentum gratiæ, sanctitatisq; profectum, conscientiæ candor elucet, distinguitur gradibus, & ex mentis perfectione clarescit. Exculta quidẽ per disciplinã uirtutum, & infusę gratiæ irradiata splendore, internæ aspirationis fit docilis, receptaculũ efficit̃ uerbi, domiciliũ spiritus sancti, nuptialis thalamus, domus conuiuij, deliciarũ locus, atq; thesaurorum cœlestiũ depositoriũ imprędabile. Ipsum custodit humilitas, illustrat sapientia, decorat pudicitia, componit prudentia, complectitur caritas, atq; filialis timoris obfirmatũ uectibus, sacrosancta inhabitat trinitas. Nẽpe ubi bona est conscientia, adest paracletus, spirituales allocutiones frequenter fiũt, cõsolatio diuina sentitur, exhortationesq; percipiũtur angelicæ. Verũ quoniã ineffabilia sunt dona ipsius, immẽsæq; diuitię, ac laus omnis inferior sermoni imponẽdus est finis, ne ex laudãtis imperitia, illius derogetur præconijs. Dabitur quoq; ex silentio nobis disserẽdi facultas, quo nam modo ad ueræ scientiæ queat peruenire notitiam.

De multiplicitate scientiarum, & præcipua commendatione diuinorum eloquiorum. Cap. IIII.

Vemadmodum nõ omnis apud Deũ cõmendabilis est cõscientia, sed tantũ illa, quæ per gratiã erudita, eligenda eligit, & spernenda contemnit, ita & de scientia absq; ulla ambiguitate definiendum est: sunt enim quædã, quæ & si quicquam contineant boni, & ad aliquid laudabile ordinari ualeant, minime tamen à prudentibus sunt sectãda. Multiplices nouimus esse facultates, in quib. humanus exercetur intellectus, elaboratq; peruigili studio, ut ad scientiæ perfectionẽ ascẽdat, q̃ sub uniuersali nomine multa cõcludit. Quãuis etenim unũ sit sciẽtiæ generale uocabulum, omnes nihilominus cõplectitur facultates, uerbi gratia. Est sciẽtia humanarũ rerũ. Est sciẽtia naturaliũ. Est sciẽtia liberaliũ. Est sciẽtia legaliũ. Est sciẽtia moralium. Est & spiritualiũ atq; diuinorũ scientia. Harũ siquidẽ singulæ innumeras in se conclusiones cõtinent, q̃ omnino sciendæ sunt ab his, qui in ipsis proficere concupiscunt. Verũ sacra pagina tanquã cœlitus per spiritum sanctũ inspirata, uniuersarũ scientiarum, in se ubertimè cõplectitur ueritatem, atq; de Deo, & de his quæ ad salutem necessaria sunt, notitiam præbet. Cætera autem, quanquam curiositati humanæ delectabiliores esse uidentur, quia (sicut scriptum est) Aquæ furtiuæ dulciores sunt, quamuis falerato sermone ornatiores appareant, à fidelibus tamen à Deo in spiritu militare uolunt, atq; ad agnitionẽ diuinæ ueritatis peruenire contendunt, postponendæ sunt, ne lutum auro, & fauo mellis cõmisceatur absinthium. Quæ conuentio est lucis ad tenebras, uel quæ æquiparatio humanæ ad æternã sapientiã? Sapit nãq; ista, mysteria loquit̃, docet de cœlestib. imbuit de fide, eleuat de imis, collocat in excelsis. Aliæ aurib. pruritũ faciunt, inflant supra modum, se ostentant inaniter, simplicitati sanctæ plurimũ aduersantur, sensumq; euertunt à fide, ne cohęreat Christo, & per contemptũ mundi salui fiant credentes. Ad euitandos igitur huius inductæ humanæ sapientiæ laqueos, prophetarum oraculis, apostolorum scripturis, atq; eruditionibus sanctorũ, ab uniuersis ratione utentib. syncera est impẽdẽda credulitas, monita, instituta seruãda, atq; saluberrima sunt sectanda cõsilia, quoniã nõ illi loquebantur ex se, sed ille loquebatur in ipsis, q omniũ est artifex, omnem habet uirtutem, omnẽ nouit scientiam, nec non diuinitatis suæ luce uniuersa prospectat. Apostolum cõfitẽtem audi: An experimentũ, inquit, quæritis eius, qui in me loquitur Christus 2.Cor.13 Porrò si Christus loquebatur in Paulo, cæterisq; sanctis illis tanquã Christo adhibenda est fides, qui uerbum est sempiternum, patris sapientia, præclara & infallibilis ueritas. O quanta est diuinarum scripturarum autoritas, quantaq; sub literarũ uelamine obtecta manet ueritas. Tota sancta, tota sacramentis grauida, tota decorata sententijs. Nihil in ea sordidum, nil obliquum, nil uacuum, nilq; reperitur ueneratione indignum. Fulget in se, intelligentib. sapit, facit credentes, amãtes nutrit, dirigit peregrinãtes, nescientes docet,

A tes docet, lætificatq; sperãtes. Nã quæcunq; scripta sunt, ad nostrã doctrinã scripta sunt, ut per patientiam & consolationẽ scripturarũ spem habeamus. Quoties itaq; sacras literas legimus, quoties tractantes audimus, Deum intelligamus loquẽtem nobis, dummodo non aliter quàm continet ueritas, loquantur. Nam qui inepta proferunt, & quodà sanctorum autoritatibus dissentit, prorsus audiendi non sunt, quoniam ex se fantur, & mendacium dicunt, quia omnis homo mendax. Propterea quicunq; non ex proprio sensu loquuntur, uerba sua concordant autoritatibus scripturarum, in quibus catholicę fidei fundamenta sancta, incorrupta & incontaminata subsistũt. Domini igitur præceptum est, ut saluandus quisq; testimonijs se subijciat scripturarum, credatq; indubitanter uerum esse, quod in eis asseritur, quamuis arduum, quamuis difficilè sit, illiq; ratio humana nulla consentiat. Nam iustitiæ rectus ordo exposcit, ut quemadmodum ex scientiæ concupiscentia Deo primus homo displicuit, ita ex nescientia fidei eidem homines placere conentur. Voluit quippe ille scire quod crederet, nosq; credere debemus quod
B etiã ratio humana nõ penetrat, quoniã ut apostolus ait: Fides est sperandarũ substantia rerum, argumentum nõ apparẽtium. Non igitur intelligamus, ut credamus, sed credamus primũ, ut postea quæ credimus, intelligere mereamur. Nõ enim fides intellectus, sed intellectus est merces fidei. Credidi (inquit propheta) propter qđ locutus sum. Crede igitur & tu, ut intelligendo loquaris. Quomodo aũt ualebis syncera mẽte deprome re, quod uerũ esse diffidis? Corde nãq; sicut creditur ad iustitiã, ita ore cõfessio fit ad salutẽ. Tuum est credere, qđ in sacris continetur eloquijs, Dei aũt intellectũ præstare. Credes aũt si te humiliaueris. Nã quemadmodũ sine fide de Deo nequit haberi uera notitia, ita absq; humilitate formata nõ potest obtineri credulitas. Ambo cõueniunt, nec ab inuicem elongari ualent, quatenus inde resurrectionis spiritualis medicina proueniat, unde prę uaricationis accidit casus. Ex diuinis ergo scripturis, eo uberius disponente domino, ueritatis erumpunt stillicidia, quo credendo percipiunẽ humilius. Humilitate inuestiganda sunt, & pronuncianda humiliter, quoniã elatũ fugiunt, & ab eo qui se procaciter iactat, elongare noscuntur. Nã sicut Deus superbis se ocultando resistit, ita humilib.
C dat intelligentiæ gratiã. Quod propheta indicauit dicens: Declaratio sermonũ tuorũ illuminat, & intellectũ dat paruulis. Nã quãtũ ex se illuminat qm̃ lumẽ est sicut dicit̃: Mãdatũ lucerna est & lex lux, sed sui intellectum prę stat humilib. Agnoscant igit̃ homines sacram paginã, nequaq; humani opus esse ingenij, prophetas quicq; ex se potuisse prędicere, sed hoc sui speciale munus esse autoris, prout p̃ Petrũ sic dicitur: Nõ enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti homines Dei. Discãt quoq; q in ea eruditi sunt, nõ inflari, nõ se præferre nesciẽtibus, nõ abuti concessis, nec sibi arrogare, q̃d à domino percepere, à quo omnis est sapiẽtia, & cum quo fuit semper, & est ante æuũ. Prodest utiq; scientia, si humilitatis, si fidei, si caritatis, si prudentiæ sale condiat̃, alioquin insulsa erit, nec ad aliud ualebit, nisi ut mittat̃ foras, & ab hominib. cõculcetur. Non enim obesse ualet ex se, q̃d à Deo ad bene uiuendi instructionem, recte discernẽdi, salubriterq; loquendi, est prærogatũ mortalibus. E-
D quidẽ omnia munda mundis, immundis autem & peccatorib. qui maculant munda, nihil est mũdũ. Quamobrẽ mũda te ô homo ab infidelitatis caligine, à fumo superbię, & à delictorum sordibus, quatenus in lumine diuinorum eloquiorũ, ueluti in præclaro speculo erudiaris, non solũ de naturalibus uel humanis, aut diuinis, uerumetiam mundum agnoscere, seculi illecebras spernere, tẽporales dignitates, diuitiasq; calcare, carnis oblectamenta fugere, expansos in hac peregrinatione præuidere laqueos, præsentis uitæ pericula deuitare, scire ubi sis, quid possis, & horis singulis deficiẽdo quò tendis. Hęc profecto non est ignoranda scientia, quam diuina probat autoritas, sanctorum cõmendant eloquia, mater immaculata sectatur ecclesia, experientia laudat, fides cõfitetur, amplectitur caritas, spiritus protestatur, approbat ratio, gustus concupiscit, propalat sapientia, euangelia clamant, & seruorũ Christi circunquaq; profusa collegia imitantur. Hanc proculdubio discere ualet eruditus & indoctus, seruus & liber, diues & pauper, masculus & fœmina, debilis & fortis, ingeniosus & hebes, ignobilis sicut & nobilis. In propatulo est proposita uniuersis, neglecta à multis, à peccatoribus despecta, irrisa à potentibus, sed uenerata à iustis, à fidelibus agnita, & in corde humilium, Deumq; timentium,

Marginal notes: Heb. 11; Psal. 115; Rom. 10; Luc. 4; Psal. 118; 2. Petr. 1

tanquam cœlestis thesaurus collocata. Quamuis aũt hęc ex seipsa maximis uirtutum sit decorata monilibus, atq; probatissimorum uirorum sublimata præconijs, nunquam tamen ipsius occultanda sunt præmia, nunquam eius reticendæ sunt laudes, quatenus illius excellentia, ac utilitate inspecta, ad mundi contemptum animus fidelium accendatur, in quo perfectionis regula, & consiliorum Christi disciplina consistit. E

Quanta sit Christianæ perfectionis, & consiliorum euangelicorum authoritas. Cap. V.

Voniã multifaria sunt itinera mortaliũm in hac uita degentium, atq; scientiarum documenta innumera, illa pręstantiora arbitranda sunt, quę uberiorem non temporalium facultatum, sed cœlestium meritorum secum afferunt fructum, eoq; ardẽtius sectanda, quo maioris sanitatis, sublimiorisq; excellẽtiæ earum est author. Hinc Christianæ perfectionis, & consiliorũ euangelicorum elucescit authoritas, quæ imitatores suos æternorum bonorum locupletes facit, & ab ipso conditore omnium, domino Iesu sumpsit exordium, qui uerus est Deus, Dei filius, de Deo genitus, sine initio cõsubstantialis, & coæternus ei, qui genuit: ante secula uerbum sempiternum manens, factus in fine seculorum homo perfectus, hominũ mediator, atq; redemptor, quatenus humanum genus, diabolica fraude deceptum, reuocaret ad gratiã, à culpa redimeret, erudiret in fide, necnon sapientiæ supernæ illustraret splendore, sicut F

1.Cor.1 Apostolus ait: In ipso uos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, sanctificatio, & redemptio. Nouus igitur apparens in assumpta humanitate præceptor, nouæ religionis rudimenta instituit, ac nouæ uitæ mandata proposuit, ut abolitis consuetudinibus antiquis, expoliatoq; uetere homine, cum actibus suis, noua fierent omnia, & in nouitate uitæ incedere inchoarent mortales, qui eousq; solo carnis, ac naturalis rationis ducebantur impulsu. Equidem quod consuluit sapientia, suasit uerbũ, atq; consummauit in opere idem Dei, & hominum mediator, carnalis sensus, rationalis intelligentiæ, naturalis ordinis, socialisq; uitæ supergreditur limites. De contemptu mundi ingessit scientiam, exemplum præbuit, formam dedit, atq; præmiorum illius sublimi-

Matth.19 tatem indicauit dicens: Vos qui secuti estis me in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, aut agros propter nomen meũ, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Maxima prorsus, & mortalitatẽ nostram excedentia pollicetur, quoniã nouerat arduum esse perfectionis ascensum, naturæ uincula soluere, cõsuetudinẽ uitæ mutare, quotidie crucem tollere, in hoc mundo nihil possidere, quod sensualitatẽ mulceat fugere, nullam terrenam dignitatem appetere, desineretq; homo per nouæ conuersationis studiũ esse, quod fuerat, ut inciperet esse, quod nõ erat. Porrò ista, quæ præcesserant, nesciuere ętates. Cupiebant procreare liberos, possidere prædia, abundare diuitijs, præeminere honoribus, posteros in prolis successione relinquere, necnon pro suorum mercede laborum tantũ terrena sperare. Carnales erant homines tunc, & carnaliter, quæ sub figurarum uelamine dicebantur, percipiebant. Non autem sic professores Christi ambulantes in spiritu. Sensum spiritualem latentem in litera, siue cõtentum in lege, seu prophetarum promulgatum oraculis, uel in euangelio repromissum à domino, spiritualiter intelligunt, spiritualiter implent. Nec ab re. Nam in eorum cordibus paracletum possident, qui per timoris donum instruit eos diuina mandata perficere, per pietatis, diligere proximum, illiusq; indigentiæ subuenire, per scientiæ, sacras literas absque errore intelligere, per fortitudinis, quæque aduersa æquanimiter tolerare, per consilij, discernere dubia, alijsq; rectitudinis callem salubriter indicare, per intellectus, spiritualia dijudicare, & motus animi euidenter inspicere, & per sapientiæ, caritate flãmescere, atq; cœlestia delectabiliter gustare, prorsus languida, & impotens ad sectandum consilia Christi species iaceret humana, si non huius spiritus roboraretur uirtute, charismatibusq; fœcundaretur. Verũ suffragata ab ipso, & erudita per ipsum, aggredit̃ ardua, præsumit magna, credit promissa, concupiscit æterna. Hinc est q tam copiosissimus fidelium numerus utriusq; sexus, cuiuscunq; conditionis, qualiscunq; ætatis, contempto mundo, spretisq; carnalibus uoluptatibus, Christianæ fidei, ac euangelicæ perfectioni colla substrauit, quemad- G H

Act.4 modum in exordio nascentis ecclesiæ claret. Sic enim legitur: Multitudinis credẽtium

erat

A erat cor unum, & anima una. Nec quisquã eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia cõmunia. Hoc autem nequaquam attentare ausi sunt, nisi post sancti spiritus emissionem, quem dominus Iesus missurum pollicitus fuerat, antequã cœlos peteret. At uerò succrescente spiritus feruore, auctoq; credentium populo extiterunt innumeri, qui his minime contenti, altiorem perfectionis gradum apprehendere gestiuerunt. Quamobrem respuẽtes omnia, honores, uoluptates, prædia, conuersationeq; socialem, uitã suã duxerunt in montibus, in speluncis, & in solitudinib. uastis, quatenus cõmodius illis soli Deo uacare liceret. Nõnulli uerò humano timore deposito, neglectis iussionib. principum, se pro defensione catholicæ fidei, ad perferendũ rerum damna, exiliorum incõmoda, squalores carcerum, eculeorum tormenta, carbonum incendia, adustiones lampadum, lapidum ictus, flagrorum uerbera, ludibria populorum, membrorũ mutilationes, & abscissionẽ capitis magnaniniter tradiderunt. Præcessit insuper maxima multitudo credentium, qui construentes cœnobia, ordinantesq;
B collegia, semoti à turbarum fragorib. simul uiuere delegerunt. Horum sicut unum erat cor, ita intentio una, habitus similis, communis uictus, eadẽq; professio. Qui diuinis die noctuq; occupabãtur in laudibus, sacris lectionibus uacabant, orationib. instabant, mutuisq; exhortationibus se ad uirtutum profectum accendebant. Hi omnes sanctarum scripturarum imbuti scientia, fidei gratia perfusi, caritatis debriati dulcedine, necnon & ꝓmissionũ Christi allecti magnitudine, facti sunt cõtemptores mundi, testes fidei, præcones immortalitatis, atq; pro præmiorũ adeptione cœlestiũ insuperabiles bellatores.

Quòd in præsenti non desunt, qui sanctorum præcedentium uirtutes imitentur. Cap. VI.

MAgnarum uirtutũ ecclesiã in præteritis generationibus habuisse uiros, qui seculum nõ esse diligendũ operibus & uerbis cõtestati sunt, multipliciter eloquia diuina proclamant. Cæterum in præsentiarũ eorum imitatores non desunt, quanq; pauciores sunt numero, & in donis spũalibus pauperiores, qui ut illi solitariã ducũt uitã, cœnobiorũ custodiunt regulas, martyrijq; spiritualis fatigantẽ
C agone. Nam & si personalis minime persequutor appareat, nõ tñ deficiunt à diabolo, hominib. nec à sensualitate illatæ molestiæ. Ab his nemo iustus liber existit, adeò ut uerum esse probetur (quod ait apostolus) Omnes qui piè uiuere uolũt in Christo Iesu, persequutiones patiuntur. Equidẽ tentationib. uarijs insequitur diabolus sanctos, ut eos auertat à Christo, & ad facinoris consensum trahat. Porrò ab hominib. inferuntur rerum damna, homicidia, detractiones atq; conuicia. Cupiditatib. ac uoluptatib. blanditur caro, ut seculi sectentur illecebras, quod est dirum persequutionis genus. Omnib. quippe his pro amore diuinitatis repugnare uiriliter, martyrij perducit ad palmã. Mentiũ nãq; inspector Deus, non solum laborẽ operis, uerum etiam affectum uoluntatis in retributione cõpensat. In mẽbris igit̃ suis spiritualibus, semper triũphat ecclesia, & ad ꝑfectionis nititur aduolare fastigium. Habet enim secũ inhabitantẽ sponsum, per quẽ uegetet ut crescat. Sane mysticum Christi corpus, q̃d est ecclesia electorum, à spiritu ipsius uiuificatur, & copulatur ipsi Christo per fidem, nõ qualemcunq;, sed q̃ per dilectionem ope- 2.Tim. 3
D ratur, tanq; uiua & uegetata à spiritu illius, ex cuius fide uiuit. Quonã uerò modo uegetetur apostolum audi: Habitare Christum inquit, per fidem in cordib. uestris. Quamdiu ergo fidẽ rectam quis seruat, in corde illius habitat Christus, manet gratia, uita uegetat, uiuificat spiritus, & est mẽbrum corporis ecclesiæ, quam sic dilexit Christus, ut traderet semetipsum pro ea, mundans prius illã lauacro aquæ in uerbo, quatenus mũdata ab omni sorde originalis delicti, sibi exhiberet in sponsam, nõ habentẽ maculã neq; rugã. Habet etiã inhabitantẽ paracletũ, quemadmodum Paulus ait: Caritas Dei diffusa est in cordib. uestris ꝑ spm̃ sanctũ, qui datus est nobis. Ipse profectò spũs, corpus ecclesiæ inhabitando uiuificat, uirtutum profectib. reformat, & aucta quotidie numerosa credentiũ sobole, mysticis renouat incrementis. Interna siquidem aspiratione, catholicæ unitatis trahit ad gremiũ, & copulat Christo, quotquot cœlesti sunt benedictione participes, quæ comes est gratiæ, uirtutum socia, index prædestinationis, æternæq; felicitatis præuẽtrix fidelis. Trahit, inquã, non uiolenti impulsu, sed metu, sed dilectione, sed præmio. Nonne quoties transactarũ mens ducitur in consideratione culparũ, meminitq; quàm innumera, quàm enormia aduersus Deum errata perfecerit, toties timoris transfigitur gla- Eph. 3 Ep. 5 Rom. 5

dio, conscientia trepidat, spes fluctuat, omniaq; interiora mœrore complentur? Secum E
enim pertractat ineuitabilem mortis sententiam, pauendam exitus horā, formidabilem
aspectum irati iudicis, dæmonū tetras species, inferni barathrum patens, inextinguibilē
ignem, immortalem uermem, fœtorem intolerabilem, interminabileq; supplicium carentiæ
uisionis diuinæ. Ex huiusmodi meditatione cōturbatur, compungitur, cōteritur,
uociferatur & dicit: Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me: Mi
Psal. 6 serere mei domine quoniā infirmus sum, sana me domine quoniā conturbata sunt ossa
mea: Et anima mea turbata est ualde, & tu domine usquequò: Cōuertere domine & eripe
animam meam, saluum me fac propter misericordiā tuam: Quoniā non est in morte
qui memor sit tui, in inferno aūt quis confitebitur tibi? In mortis igitur ac gehennæ diu
cogitationibus fatigata, absq; ulla retardatione, disponit mutare uitam, mores reformare,
opera exteriora corrigere, à mendacijs, detractionibus, eloquijsq; scurrilibus linguā
compescere, sensus corporeos temperantiæ fræno cohibere, ab inanibus uoluptuosisq;
cogitationibus cor restringere, animæ affectum ordinare, atq; interioris hominis uni- F
uersos moderari excessus. Hæc nónne admiranda operatio est sancti spiritus, atq; laudabilis
mutatio dexteræ excelsi, quæ uertit impios ut non sint, suscitatq; de puluere humilitatis
egenos, & de delictorum stercore eleuat pauperes, ut post emendationis, conuersionis
perseuerantem famulatū cū principibus in nuptiali cōuiuio desideant, & teneāt
stabilitate perpetua solium cœlestis gloriæ beatorum spirituum agminibus sociati? Beata
plane mutatio hæc almi spiritus, quæ de attritis contritos, de peccatoribus iustos, de
alienis filios, & de lugentibus per disciplinam timoris lætos facit. In persona talium in-
Psal. 26 quit Propheta: A timore tuo domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Per
quem utiq; tanta dilectionis perfunduntur dulcedine, ut à Dei nequeant laude cessare.
Nam ex huiusmodi mutatione, iustificati hominis efficitur animus iucundus, exultans
spiritus, mens deuota, affectio sancta, recta intentio, cogitatio pia, ignitum cor, pudica
caro, castificatus sensus, prolataq; eloquia prudentiæ sale condita. Et qui prius timoris
funibus trahebatur astrictus, nunc caritatis uinculis feliciter ligatus tenetur. Experitur G
talis, qđ peccatrici animæ, & cōuersæ ueraciter se facturū per prophetā, dn̄s pollicitus
fuerat dicens: In funiculis Adam, in uinculis caritatis attraxi te miserens tui. Hoc olim in
muliere peccatrice, de qua septem dęmonia eiecta fuisse euāgelicæ ueritatis sermo pro
loquitur, impletum fuisse cognoscimus. Idipsum etiam quotidie Christum agere minime
dubitamus. Multos (ô quàm frequenter) intuemur ante conuersionis gratiam uoluptuosi
amoris pollutione fœdatos, sola quæ mundi sunt quærere, terrena appetere, honores
ambire, lucris temporalibus insudare, lautioribus sępe interesse conuiuijs, obscœnis
actibus operam dare, æterna bona negligere, & tantum amare præsentia. Post conuersionem
syncerae caritatis flamma succensos, renunciare seculo, transitoria cuncta despicere,
humilitatem sectari, sibi pro illatis cōtumelijs lætari, erogatis omnibus paupertatem
diligere, sobrie uiuere, corporis alimoniam quotidie mendicare, castimoniam animæ
& carnis, tota intentione seruare, affectum suum ad futura gaudia transferre, atq;
mūdo crucifixos in Christo perfectè lætari. Qui munus tale per operationem sancti spi H
ritus, perceperunt à Christo ab inde citra, relecta seruilis metus sarcina, ac letalium criminum
fasce deposito, ex sola caritate obtemperant, amore currunt, dilectione trahuntur,
& quod illis ad perferendum intolerabile uidebatur, leue efficitur, & corde dulcescit.
Quoties recogitant quid delinquendo fuerint, quid amiserint, quid per gratiā perceperint,
quid sint, plorant præ gaudio, delectabiliter gemunt, gratias agunt, uota fun-
Psal. 115 dunt, & laudis iucundum sacrificium exoluunt dicentes: Quid retribuam domino pro
omnibus quæ retribuit mihi? Nempe hi mortui erant, & reuixerunt, perierant, & reperti
sunt. Pro quorum resurrectione beata lætatur mater ecclesia, lætantur & angeli congratulantes
Christo, qui errantem ouem reduxit ad gregem, & prodigum
filium porcorum siliquis indigentem suscepit ad gratiam, stola
induit, decorauit anulo, atq; saginati uituli refecit
conuiuio.

Quód

A Quòd humanus affectus ad operandum plurimum excitetur spe præmij. Cap. VII.

HVmanus quamuis affectus, metu, seu dilectione (prout suprà notatū est) trahatur, peramplius tamē (ut arbitror) ad peragēdū opus mercedis remuneratione accenditur, adeò ut nemo reperiatur (quanq̃ sanctus & rectus) qui ea carere uelit. Vocas mercenariū, illi præmiū polliceris, opusq́ iniungis, quod ut perficiat, nunc gelu constringitur, nunc caloris nimietate uritur, nunc labore lassatur, atq; tamdiu incūbit operi, donec ad finē illud deducat. Postponit cūcta, deserit ꝓpria, exponit se sciens nisi cōsummato exercitio, ꝓmissam nullomodo obtinere posse mercedē. Hoc in mercenario claret, q ad operādū mercede sola cōducit. De seruo aūt tuo quē pecunia cōparasti, siue de filio quē genuisti, quid dicā? Nunq̃d ipsi absq; mercedis affectione laborāt? prorsus minime. Iniūgis emptitio tuo qualecūq; opus, nihil ei promittis, nō pecuniā, non uestē, non cibaria, nō requiē, neq; aliud huiusmodi, illi tm̃ minaris uerbera, si laboret segniter, si ante perfectionem, opus intercidere

B audeat. Desudat ille, quantū ualet agit, inchoatū nullatenus uult relinquere opus, nō ut non amittat preciū, sed ut euadat flagellum. Similiter ut filius tuus, dū iussionē tuā audit moras rumpit, ut uoluntatem tuam peragat, mandatum perficit, & prompto animo libenter obedit, quamuis uniuersam quā possides substantiā suā futurā esse nō ambigat. Pluris æstimat genitoris beneuolentiā, q̃ facultates ipsas, dilectionēq; patris maximā laboris sui arbitratur esse mercedē. Serui igitur retributio, est remissio supplicij. Remuneratio uerò filij, paternæ caritatis custodita dulcedo. Clarius igit̃ q̃ meridiana lux patet, q; singuli, siue serui, seu mercenarij, siue sunt filij sustētantur retributione mercedis. Hāc si abstuleris omnia confusa erunt. Non erit qui agriculturam exerceat, quoniā qui arat, in spe arat colligendi fructus. Non erit qui transfretetur maria, nec qui ad pugnam pergat, nec qui negocietur, nec qui sui uel aliorum eruditioni uacet, neq; qui reipublicæ iudicia tractet. Vniuersi isti ducuntur affectione mercedis, non tamen uniformiter, sed iuxta quem finem se intentio operantis extendit. Hinc est quòd non eandem neq; æqua-

C lem mercedem, qui laborant accipiunt, quoniā nō eundē in opere suo constituunt finē. Qualis intentionis est finis, tale proculdubio stipendium retributionis erit. Pro temporali tēporalis, pro spirituali spiritualis, & pro cœlesti, retributio cœlestis impēditur. Videat quamobrē quisq; diligēter operādo, quid quærat, quid amet, quid expectet à dn̄o, ne in cordis intentione delusus istius uitę quid ambiat, ut non in fatuarū uirginū numero cōputetur, q̃ sine caritatis oleo, & absq; mentis rectitudine decedentes, dū diuinā misericordiam implorarent, ex obliquo dominū audiuere dicentē: Amen dico uobis nescio uos. Illū quippe Deus ignorat quē reprobat. Reprobat aūt omnes q intentione peruersa, seu affectione corrupta, quicquam temporale, plusquā ipsum diligunt, atq; in laboris sui præmiū habere desiderant. Fertur igitur quilibet uotis, trahiturq; delectatione mercedis. Nam quemadmodū sine spe pręmij iacet & tabescit animus, ita expectatione retributionis erigitur, & ad opus perficiendum accēditur. Prophetā audi dicentem: Inclinaui cor ad faciēdas iustificationes tuas in æternum, propter retributionē. Mercedis Matth. 25

D ergo cōsideratio, nedū laboris onus tēperat, uerumetiā prębet uim corpori, atq; spiritui tolerātiā lōganimitatis. Hinc est q̃d dn̄s infirmitatis humanæ conscius, quū dixisset Abrãę: Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & ueni in terrā, q̃m mōstrauero tibi. Ne ob asperitatē nouitatēq; pręcepti, hæsitādo ad obtēperandū piger existeret, ilico intulit: Faciāq; te in gentē magnā, & benedicā tibi. Benedicā benedicentib. tibi, maledicā maledicētib. tibi, atq; in te benedicent omnes cognationes terrę. Quo audito egressus est, eoq; ad obediēdū effectus est prōptior, quo de ꝓmissione diuina factus est ex remuneratiōe securior. Moysen quoq; quū Hebræorū populū ab Ægyptiaca decreuisset seruitute redimere, affatus est dicēs: Vidi afflictionē populi mei in Ægypto, & clamorē eius audiui, propter duritiā eorū, qui pręsunt operibus, & sciēs dolorē eius descendi, ut liberē eum de manib. Ægyptiorum. Et educā de terra illa, in terrā bonam & spaciosam, quæ fluit lacte & melle. Hic scripturarum oraculis eruditi, ad seculi animamur contemptum. Improperium nobis est, si non pari affectu, eademq; cordis hilaritate, illa perficimus, quæ ipsi, quum proculdubio etiam arctiora agere debeamus. Ipsi quippe audierunt angelos, nos Dei filium præceptorem habemus. Ipsis terrena, nobis pro-

Psal. 118

Gen. 12

Exod. 3

bis promittuntur cœlestia. Nobis, inquam, sempiternum uerbum de regalibus cœlorũ sedibus ueniens, mandauit dicens: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynã & habebitis thesaurum in cœlo, sacculos non ueterascentes. Iterumq;: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Illum sequi, eidemq; in omnib. famulari debemus, etiã absq; ulla spe premij, quoniã ipsius factura sumus regenerati per gratiã in ipso, atq; ad uitã prædestinati æternã. Hoc apostolus Petrus insinuans ait: Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundũ magnã suã misericordiã regenerauit nos in spem uiuã per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatẽ incorruptibilẽ, & incõtaminatã, & immarcescibilem conseruatã in cœlis. Attende, quæso, qua ratione, quo pacto, quóue debito, Deo obtẽperare cogaris. Fecit te quũ nõ esses, sua te decorauit imagine, regenerauit te per baptismatis lauacrũ, & sancti spiritus sanctificationẽ, ut reformaret in sui similitudinem per peccatũ deformatã, tibiq; tribueret hæreditatẽ, quã nequiter uiuẽdo amiseras. Cæterum ut te sua largitate accenderet, tibi præstitit se, factus est naturæ tuæ cõsors, comes peregrinationis, tribulationũ particeps, intercessor criminum, animæ cibus, præcipuus mediator, robustissimus adiutor, præceptor eximius, amator castissimus, atq; liberalissimus redẽptor. Nõ enim pro te dedit aurũ, nõ gẽmas, nõ prædia, nõ mundum neq; cœlũ, sed propriũ cruorẽ, in crucis moriendo patibulo. Sua quoq; bona post huius peregrinationis terminũ, se tibi donaturũ spopondit nõ caduca, nõ terrena, nõ transitoria, sed diuina, sed cœlestia, sed ęterna. Magnũ igitur arbitrari noli quũ omnia sponte deseris, & te ipsius mancipàris obsequio. Nihil tuũ tribuis, nihil propriũ derelinquis. Totũ quod possides, siue in pecunijs, siue in preciosis margaritis, seu in domibus, aut alia quauis facultate, illius sunt, qui ea condidit. Nã domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarũ & uniuersi qui habitãt in eo. Ergo de alieno est, quod tuũ esse arbitraris. Depositum reddis, exoluis debitũ, restituis donũ, quum etiam nihil tibi reseruando uniuersa pro Christo disperdis. De tuo autem quid dicam, quum tu minime sis tuus? Quomodo tu tuus dicendus es, quum tu non feceris te, neque ad staturam tuã adijcere ualeas quicquam, neque uitæ tuæ uel horæ unius spacium augere? Tu tibi nec formam corporis dedisti, nec rationalem tuam animam infudisti, neq; uitæ terminum statuisti. Hoc si potuisses, esses proculdubio forma elegantior, genere nobilior, sublimior dignitate, sospitatẽ hilarior, corpore fortior, uita prolixior, prudentior consilio, perspicacior intellectu, uirtutibus uberior, incomparabilior scientia, loquela facundior, præclarior sanctitate, excelsior meritis, naturalibus & spiritualibus bonis, quàm sis longe ornatior. Horum nihil addere uoluisti, quoniam tu nequaquã tui author existis. Ille profecto sine te fecit te, qui solo iussu, siue terrena, siue cœlestia formauit omnia, singulis propriam tribuens speciem, donaq; distincta. Cuncta ergo quæ habes, & id quod naturaliter es, sicut munus ita tui opus est conditoris. Quamobrem si sponte tribuis omnia, si exponis te, non solũ simplici famulatui, uerũ etiam laboribus, carceribus, tentationibus, necessitatibus, exilio, cruciatib. & morti pro Christo, ad hæc omnia obligaris ex debito, agisq; quod meritò facturus es, dicente domino: Quum omnia feceritis, dicite serui inutiles sumus, quod facere debuimus fecimus. Nihil exemit qui dixit omnia. Hoc ait Dei filius, hoc ipsa loquitur ueritas. Nec aliter esse potest, quàm quod eadem sua asseueratione cõfirmat. Quum igitur uitæ præsentis incõmoda, carnis molestias, tentationũ flagella, persecutionũ importuna odia, ac irrogata cõuicia perferre, nec nõ opib. mũdoq; sicut supra dissertũ est, abrenũciare pro Christo tenearis ex debito: prouida nũc cõsideratione aduerte, qua rõne opera tua grata sint Deo, quóue iustitiæ meritò præmia à Christo tibi promissa perueniãt.

Luc. 13 · Luc. 18 · 1. Petr. 1

De proprietate & dignitate liberi arbitrij. Cap. VIII.

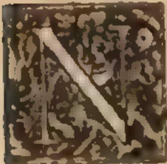
Operum nostrorũ merita ex gratia Dei, liberoq; nostro arbitrio procreari, sanctorum patrum probat authoritas. Liberum aũt arbitriũ esse dixerim facultatẽ rationis & uoluntatis, qua eligitur bonũ gratia existente, hoc aũt tãtum nostrũ propriũ esse noscamus, cętera aũt siue naturalia siue gratuita, Dei sunt munera nobis collata, tam pro salutis adminiculo, quàm pro Dei circa nos dilectione propalanda. Præstitit quippe dñs liberam boni uel mali eligendi facultatẽ, qua mediante, mercedem iustus, improbus aũt meritò cõdignũ habeat de mali perpetratione supplicium.

A plicium. Nemo igitur quũ malus est, esse potest excusabilis. Se male eligendo fecit malum, luci tenebras & bono præferens malũ. Tantæ siquidẽ efficaciæ liberũ arbitriũ esse discernitur, ut meritorũ, ac demeritorũ sit statera æquissima, in qua singulorũ opera, ab omnipotente & iusto iudice pensantur, redditurq́; unicuiq; quod iustitiæ censura diiudicat. Noli itaq; ô homo quũ delinquis, bonitatẽ damnare diuinã, quod suam tibi minimẽ prærogauit gratiã, quod ad peccatũ impulerit, & bene agendi tibi negauerit potestatẽ. Inique cogitas, dum talia meditaris. Nũquid scelerũ author est Deus? An forte peccatorum fauet uoluntatib. malis? Nõne potius illas insequit̃, iudicat, punit & damnat? Vult (quantũ in ipso est) oẽs saluos fieri, & ad agnitionẽ ueritatis uenire: quatenus in omnib. reperiat quod coronet. Planè nihil eorũ quæ fecit odit, quoniã quicquid cõdidit siue in cœlo, siue in terra, seu in mari bonũ est. Vidit Deus (inquit scriptura) cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Non poterat bonitas nisi bona facere. Quod uerò inter bona quæ facta sunt, uidemus malũ, nõ utiq; illud bonus fecit sed malus. Nam quemadmodũ *Gen. 1*
B à bono bona, ita econtrario à malo proueniũt mala. Vis scire quis bonus, quisúe sit malus? De his sapientiã Dei te erudiẽtẽ audi: Nemo (inq̃t) bonus est nisi Deus. Mali auten inuentor diabolus est, propter qđ effectus est malus, incentorq́; malorũ, adeò ut ab ipso lucifero, mali corruptela prodierit. Mali q̃ppe uenenũ in angelos fudit, sibiq; cõsentientes apostatas fecit & malos, ac per hoc omne emanauit malũ, etiã in hominib. malis, q̃ eis per liberũ arbitriũ cõsentiunt. Vis nosse quantũ ab eodẽ lucifero effluxerint mala? In cęlis etenim per ipsum, angelorũ ruina, in paradiso primorũ parentũ delictũ, & in mundo per complices eius uniuersa perpetrata sunt mala. Ipse aũt unde malus? forte quia factus est malus? Minimè. A bono cõditore sicut cætera factus est bonus. Verũ à seipso factus est malus. Quo uerò modo sapientiã attẽde dicentẽ: Ille homicida erat à principio, & in ueritate nõ stetit, quia nõ est ueritas in eo. Quũ loquit̃ mendaciũ, ex ꝓpriis loquit̃, quia mendax est, & pater eius. Homicida erat à principio, ante uidelicet q̃ homo fieret, quãdo tertiã partẽ stellarũ suggestione sua traxit de cęlo. Qm̃ uerò in ueritate nõ stetit, *Matth. 19* *Ioan. 8*
C ideò ueritas in eo nõ est. Hinc est q̃d quũ homini suadendo uetitũ, mendaciũ loquutus, ex propriis locutus est, quia mẽdax est pater eius. Ex quo igit̃ in ueritate nõ stetit factus est malus. Nam à seipso sine bonitate quis esse potest bonus? Aut absq; ueritate quis ualet esse uerax? Nã queadmodũ ex auersione à bonitate quisq; efficit̃ malus, ex ueritatis fit mendax, ex sapientiæ amens: ita ex cõuersione, atq; participatione ueritatis efficit̃ uerax, ex bonitatis bonus, ex sapiẽtię sapiens, ex iustitię iustus. Sicq; de aliis, quę cõmendatione sunt digna, ꝑ quib. gratiã meret̃, & pręmiũ. Omnia aũt ista Deus, nedũ ipse bonus est, sed ipsa bonitas, iustitia, ueritas, sapientia, & incõparabiliter melius, ac excellentius quàm dici, uel cogitari possit, nõ accidẽtaliter, sed substãtialiter, sed naturaliter, sed effectiue. Propterea sicut diabolus à Deo discedẽs factus est malus, mendax, tenebrosus, & iniustus, sic & homo: q̃ em̃ amplius elongat̃ à Deo, eo efficit̃ peior, & gehenna dignior. Elongat̃, inq̃, nõ coacte, sed sponte. Quõ aũt nõ sponte, quũ intus reclamet cõscientia, cõdemnet ratio, dissuadeat custos, retrahat gratia? Cæterũ qm̃ libero potit̃ arbitrio pec- *Ibid.*
D cato cõsentiens, rescindit cõscientiã, rationẽ subuertit, spernit angelũ, reiicit gratiã. Iusto itaq; Dei iudicio agit̃, ut ꝑpetrato scelere, q̃ prius liber extiterat, efficiat̃ seruus. Cuius? Qui facit, inq̃t dñs, peccatũ seruus est peccati. Ante peccatũ liber erat, post peccatũ uerò seruus. Mala seruitus quę libertatẽ subuertit arbitrii, priuat meritis, naturalia dona uulnerat, intellectũ obnubilat cognitione ueri, affectũ tepefacit in operatione boni, gratuitis spoliat, animã maculat, amaricat conscientiã, insensibilẽ reddit, fomitẽ excitat, ad peccatũ trahit, ad pœnã obligat, à gloria retardat, Dei amicitiã tollit, & gehenę filios facit. Mala, inq̃, hęc seruitus, quę cõcupiscẽtiã accẽdit, captiuat mẽtẽ, aufert gratiã, ꝑimit uitã. Hinc est q̃ bonũ, q̃d auditus ꝑcipit, hõ suadet, scriptura cõmẽdat, iubet Deus, discernit ratio, nequaq̃; uolũtas asseqũt, qm̃ amissa arbitrii libertate, facta est serua, tot uinculis ligata, q̃t peccatorũ funib. tenet̃ astricta, iacet uelut mortua, torporis sp̃ualis quadã depressa ignauia, a qua nisi Dei opẽrãte uirtute liberari nõ ualet. Nec ab re. Quę em̃ spõte cecidit, ex ꝓprio arbitrio nõ potest exurgere. Implorãda tũc est diuina clemẽtia, ꝑcib. flagitãda, flectẽda lachrymis, placanda gemitib. piisq; operib. aduocãda. Merito hm̃õi detestabili seruitute mulctat̃ peccator, q̃ cõditoris sui spreuit gratiã, dilexit culpã, ꝓstitutus est ho-

sti, pręcepta trāsgressus est, uilipēdit cōsilia, irritauit Deū, angelos inhonorauit, despexit sāctos cōfudit, quicquid religionis est, quicquid honestatis, quicquid decoris, quicquid uirtutis, dū pulsanti ad cordis ostiū aperire noluit, seq; uocātē sapiētiā audire neglexit. Poterat equidē uocatus respondere, annuere & obtēperare, fieretq; iustus, magis magisq; iustificatus. Iustus dum consentit gratiæ, iustificatus autē magis ex aggregatione uirtutum, ex cumulo meritorum, quæ ex liberi arbitrij assensu creantur, dei nihilominus cooperante uirtute, quæ liberū arbitriū adiuuando perficit. Ex liberi itaq; arbitrij electione peruersa, quemadmodū homo delinquit, ita ex electione laudabili efficit iustus, & ad promerendū idoneus. Nā secundū arbitrij electionē gratificatur opus. Vnde in euāgelio ueritatis inquit: Si oculus tuus simplex fuerit, totū corpus tuum lucidū erit, si aūt nequā, totū corpus tuū tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint. O quàm salubre cōsiliū hoc, per sapientiā hominibus prærogatū. Vide (ait) ne lumē naturale discernendi, uel lumē gratificātis gratiæ tibi impensum, per liberi arbitrij consensum, tenebræ sint, quoniā omne corpus operū tuorum tenebrosum erit. At uerò si rectū & nullam habuerit partem tenebrarū, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Illuminabit, inquā, propter æternum lumē diuinæ uisionis, quæ tibi debetur in præmium. His paucis uales percipere, unde uirtus generetur merendi. Nō utiq; quia ieiunasti, fleuisti, uigilasti, laborasti, peregrinatus es, neq; quia uestisti nudū, pauisti famelicum, uisitasti compeditum, ministrasti ægroto, suscepisti hospitem, sepelisti mortuum; sed quoniā suadente gratia, liberoq; tuo arbitrio consentiente, ista ex corde complesti. Ex corde, inquam, quia uoluntarie, libere, simpliciter egisti, ut soli deo placeres, ut obtēperares illi, ut meritum consequereris, non temporale, sed æternum, sed ineffabile, sed immensum, quod tibi dei ueneranda maiestas polliceri dignata est.

Luc. 11. F

De excellentia gratiæ gratum facientis. Cap. IX.

NEmo mortaliū credat aliunde humana opera Deo esse accepta, quàm per ipsius gratiam, ac liberi arbitrij consensum. Non tamen qualemcunq; gratiam, sed per eā quæ iustificat impiū, illumq; facit gratū deo. Hanc profectò dixerim, principaliter esse deo efficiente, per quā pro sua laudabili bonitate, influere nō cessat creaturæ rationali uitā spiritualē, ut bene sit illi ita esse gratiæ, quā penitus habere nō potest sine ipso deo largiēte. Porrò gratia ista in scripturis sacris, nūc donū diuinū, sine quo nullus potest mereri, nec in bono proficere, neq; ad gloriā peruenire, nūc caritas nuncupatur, quā Apostolus definiēs ait: Finis aūt præcepti caritas, de corde puro, cōscientia bona, & fide nō ficta. De hac alio in loco inquit: Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctū, qui datus est nobis. Datur, inquam nō pro merito, nō ab hominib. neq; pro suscipiētis arbitrio, sed per spiritū sanctū, qui ubi uult, in quibus, & quādo, uult spirat. Quāobrē nullus glorietur, nemo pręsumēdo dicat, se hāc ex proprijs operib. percepisse, quoniam (attestāte Paulo) sine pœnitētia sunt dona, & uocatio. Quare sine pœnitētia? quia nullus ex suis illā assequitur meritis. Valet proculdubio quis uocatus à deo, gratiā gratificantē mereri ex congruo. Ex cōdigno aūt nunquā. Cur uerò nō ex condigno? quoniā bonū quod ex gratia prærogatur, summū est, inenarrabile, sempiternū, atq; immēsum, pro quo uidelicet adipiscēdo, si dederit homo uniuersam mūdi substantiā, si immanissimis corpus suū tradiderit cruciatib. & exposuerit flāmis, si spōte se afflixerit ieiunijs, uigilijs, laborib. frigore, æstu, fame, siti, inopia, & nuditate, pene nihil agit, quoniam quicquid facit, & omne quod patitur, momētaneū est, leue, breuissimūq; in recōpēsatione retributiōis æternæ, quēadmodū apostolus ait: Nō sunt cōdignæ passiones huius tēporis ad futurā gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Cæterū omne quod perficit laudabile, omne quod perfert durū, si quid aggreditur arduū, si quid ueritatis, si quid laboris, si quid deuotiōis, si quid pietatis exercet, totū tenetur ex debito. Hoc tibi ô homo suadet ratio, hoc ipsa natura fatetur, si uelis aduertere à quo, qualis, & propter quid cōditus sis. Nēpe qui te creauit dn̄s est, nō unius ciuitatis, nō unius prouinciæ, nec unius tantū regionis, sed totius orbis, maris, & fluctuum, quadrupedū, uolucrū, serpentū, hominū, angelorum, archangelorū, cæterorumq; spirituū beatorū. Dn̄s quippe uniuersorū est. Fecit aūt te secūdū rationalē animā, ad imaginē & similitudinē suā, ut esses ratione sapiēs, uita innocēs, dominio potēs, ut uidelicet præesses piscibus maris, uolatilib. cæli, & animantibus uni-

1. Tim. 1
Rom. 11
Rom. 8
G H

A bus uniuersæ terræ. Subesses uerò sibi scilicet Deo, & tanquã cætera quæ plasmauerat eidem præberes famulatũ eo fidelius, eo ardentius, eoq; solicitius, quo amplius, quàm creaturæ reliquæ accepisti. Nam innata naturæ lex clamat, ut cui plus donatũ est, abundantius exigat ab illo. Tantũ etenim ex iustitiç regulis quis debet quantũ percepit: totũ igitur quod habet homo, & id quod est, quoniã accepit gratis, totum debet. Hæc sanè ratio potissima est, ut ex cõdigno nemo mereri sufficiat nedũ uitam æternã, uerũ nec temporalem, quã cum alijs à domino sortitus est donis. At uerò si de ijs quæ quisq; in semetipso consecutus est, nequaquã satisfacere ualet, nec pro eisdẽ mereri quicquã ex cõdigno, quid asseuerandũ est de beneficijs, quę ab uniuersitate creaturarũ quotidie accipit, quo ab eis famulatur illi iubente dño, nutritur ex eis, per ea eruditur, ex earumq; cõsideratione de Dei cognitione imbuitur, sicut scriptũ est: A magnitudine speciei creaturarũ, facile earũ creatio agnoscitur. De spũalibus uerò quid memorẽ, quæ pro sui numerositate, dignitate, continuitate humano intellectui omnino incõprehensibilia sunt? Pro ipsis nequit satisfacere

B re mortalis infirmitas, quãuis ad id perficiendũ, utroq; homine sine intermissione laboret. Cæterũ si pro cæteris, quæ prænotata sunt ad repẽdendũ gratias esset idoneus, minimè tamẽ de sacrosanctę redẽptionis beneficio specialiter sibi impẽso. Ad eius indaginẽ nõ solũ hominũ, sed & angelorũ obstupescit obtutus, atq; tacẽdo exultat affectus. Tãtę siquidẽ sublimitatis, tantaq; est gratia diuina perfusum, ut ipsius manifesta cognitio uitã cõferre noscatur æternã, dicente domino: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solũ Deũ & quẽ misisti Iesum Christũ. Luce itaq; clarius patet neminẽ ex cõdigno uitã posse mereri perpetuã. Illã tamen meretur ex congruo mediantibus operibus, quæ ex obedientiæ merito cõsummantur. Id aũt quõ fiat, diligenter aduerte. Duplex quippe bonũ Deus præparauit hominibus, unũ uidelicet tẽporale, alterũ æternũ. Pręstitit primũ. Secundũ promisit. Quamobrẽ duplex præceptũ primus homo habuit, unũ naturæ ad custodiendũ bonũ datum, alterũ disciplinæ ad promerendũ bonum promissum. Quod quidẽ bonũ melius non poterat mereri, quàm per purã obedientiã, quæ tunc mera est quando pręceptum ex se obligat, & non ex alia causa. Hoc aũt præceptũ dicitur disciplinę, quia per Ioan. 17

C ipsum discitur quanta sit obedientiæ uirtus. Lex ergo obedientiæ, quæ a Deo in paradiso primis est iniũcta parẽtibus, & quæ per Moysen iubẽte Deo est instituta Hebræis, & quę per Christũ est prærogata fidelibus, facta est merendi seu demerẽdi occasio, obedientiæ disciplina, liberi arbitrij doctrix, index cogitationũ, amoris testis, desideriorum cordis propalatrix, & custodita perennis uitæ brauium. Hæc, inquã, lex, tametsi per diuersitatẽ temporũ nomina uaria sortiatur, unũ tamen habet effectũ, idemq; merendi institutũ, excepto quòd legẽ naturæ, atq; decalogi in hoc præcellit lex gratiæ, quòd obseruatorẽ suum transmittit ad cœlos. Cæteræ aũt minimè quoniã iusti qui in ipsis militauerãt Deo præstolabantur Christũ in carne uenturũ, qui futurus erat primogenitus mortuorũ, ecclesię caput, Dei & hominũ mediator, redemptorq;, ante quẽ nemo dignus fuit transferri cœlo, utpote absq; participatione effusionis sanguinis ipsius redemptoris, ad id consequendum nequaquã idoneus. At ubi idem uerus Deus & homo apparuit, euangeliza-

D uit, occubuit, resurrexit, ascendit, cũ illo quàmplurimi ascenderunt, quemadmodũ scriptũ est: Ascendens Christus in altũ captiuam duxit captiuitatẽ. Post cuius admirabilem, & gloriosum ingressum, cunctis fidelibus legem Dei perficientibus cœlorum reseratus est aditus. Non tamen sine disciplina obedientiæ quis illuc intromittitur, quã ipse Christus quũ esset Dei filius ex his quæ passus est didicit, & cõsummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Hanc siquidem obedientiã experimento operis didicit, hanc consummatus in cruce compleuit. Propter quod (ut ait Apostolus) Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomẽ, quod est super omne nomẽ, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestriũ, & infernorũ, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Proinde quisq; christianus discat à Christo iussa diuina perficere, & sancto sibi tradito obedire mandato. Discat, inquam, quantum Deo obedientia placeat, quantæ sit excellentiæ, quantæ uirtutis, quantæ gratię, quanti meriti, quàm locuples, quàm honesta, quàm cõgrua, quàm proficua, quàmue saluandis hominibus necessaria. Hãc instituit Deus, scriptura cõmendat, promulgauit Christus, perfecit opere, cõmendauit exemplo. Non aliunde spiritualia charismata cõferuntur, uirtutes cre- Ephe. 4 Philip. 2

scunt,

scunt, dona cumulantur, perficitur lex, gratificatur anima, unitas custoditur, patefiūt my- B
steria, natura reformatur, augetur gratia, promittitur gloria, quàm ex obedientiæ meri-
to, per quam innocētiā custodiuit Abel, ab hominibus transfertur Enoch, à diluuio est
seruatus Noe, constitutus pater multarū gentiū Abraā, ditatus Iacob, Ioseph Aegypto
prælatus, electus dux populi dei Moyses, Dauid unctus in regē, eruditi prophetæ, clari-
ficatus Christus, honorati apostoli, Martyres coronati, uniuersiq; glorificati fideles, eo
excellentius, quo perfectius ipsam peragunt. Hæc potissimū in adultis salutis est causa,
comes gratiæ, mater & filia. Hæc ambo pariter currūt, sibi inuicē famulanť, uicissim sua
dona cōmunicant, & tanq; riuuli limpidissimi ad irrigandū fœcūdandūq; animæ spiri-
Ioan. 6 tuale pomarium, de latissimo diuinæ caritatis emanant fonte. Dei sapientiā hoc attestā-
tem aduerte: Nemo inquit, uenit ad me (Ecce obedientia) nisi pater qui misit me, traxe-
rit eum: Ecce gratia. Verum ille per obedientiam uenit, quem gratia dei præuenit, sicut
Psal. 58 propheta de se cōmemorans ait: Misericordia eius præueniet me. Præuenit utiq;, & libe-
rum arbitrium ad obtemperandum trahit, non inuite, sed sponte, quia liberum est. Quo- F
modo autem trahit pater, & sponte trahit? Nempe insinuando dilectionem filij, qua se
pro hominibus morti dedit, propalando per fidem diuinitatem illius, in qua æqualis &
coæternus est sibi. Innotescendoq; sublimitatem præmij, quod idem filius repromisit fa-
mulantibus sibi. Ista dum mens percipit, dum spe se obtinere confidit, alacri affectu non
solum seruare præcepta, uerum etiam contempto seculo consiliorum perfectionē cona-
tur apprehendere. Ecce libera uoluntas. Ecce uoluntaria seruitus. Ecce uiolentus cur-
sus. Ecce gratuita attractio, per quam à patre ad filium trahitur anima. Ad patrem uerò
tunc trahit filius, quum obtemperantibus sibi spiritualia dona, dignitates præcelsas, &
Matt. 19 præmia spondet æterna. Filiū promittentē audi & trahentē: Vos qui secuti estis me, in
regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super
sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem, aut
matrem, fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, cen-
tuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. G

Quòd dominus imitatoribus suis ea promittit, quæ naturaliter appetuntur. Cap. X.

Diuinam prorsus decebat, quæ à patre descendens, ideo in unitate personæ, naturam uniuersæ mortalitatis assumpsit, ut hominū genus, quod per trāsgressionem præcepti à dei gratia, & ab ingenita dignitate ceciderat, obediendo resurgeret, & ad gratiā proprij conditoris ascenderet, quatenus in sui institutione mādati magna promitteret, & talia, quæ obtemperare sibi cupientibus naturaliter appetibilia forēt. Quæ enim magna & præcipua sunt, humanā ad se alliciunt cōcupiscentiā. Et quæ concupiscibilia, naturalē post se uiolenter trahunt affectū. His duobus specialibus ostensis, sibi promissis, quisq; accēdiť ad currendū, quū uidelicet illi eximia pollicenť, & quæ naturaliter intuentis affectū mulceāt. Nā quæ par-
ua sunt, & uilia, parū mouent, quoniā naturali instinctu quilibet cōcupiscit magna, ut-
Psal. 81 pote à deo cōditus magnus. Audi quàm magnus: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omes.
Dn̄s etiā quū discipulos, & per ipsos fideles uniuersos erudiret ad orandū (inquit) Vos H
Matth. 6. aūt quū orabitis dicite: Pater noster qui es in cælis. Quæ oratio fiducialiter pronūciatur
ab omnibus credētibus, adeò ut nullus uereatur patrē uocare deū. Cæterū quid maius,
quidúe excellētius, prærogari hominib. potuit, quàm ut fierent dij, atq; excelsi filij? Nō
tamē naturaliter, sed participatione. Equidē in eo q; participamus per gratiā, quod ipse
deus habet per naturā, merito nūcupamur dij. Verū quū dei perficimus uolūtatē, quū di-
uinā in nobis per uirtutū studia custodimus imaginē, rectissime filij excelsi sumus. Pro-
pter hāc utiq; spiritualē generationē, qua omnipotēs pater uolūtarie genuit nos uerbo
ueritatis suę, ut simus initiū aliqđ creaturę ipsius, magni ꝓculdubio sumus, ad alta tēdi-
mus, supernaq; desiderātes cælestis generationis dignitatē seruamus, dedignamurq; re-
munerari paruis, sentiētes nos naturali impulsu ad excelsa proficere. Quāobrem quum
quosdam aspicimus huius seculi uilia ac terrena appetere, anxie quærere, hisq; infatiga-
biliter laborando ditari concupiscere. In huiusmodi per peccatum natura corrupta est,
& ab originali sublimitate delinquendo degenerant. Et effecti sunt homines, sectan-
do uitia, qui per uirtutum incrementa, erant futuri dij. Quosdam apostolus intelligens
degene-

A gens degenerasse, specialiter redarguens ait: Quũ sit inter uos zelus, & cõtẽtio, nónne homines estis, & secundũ hominẽ ambulatis? Homines etiã phibent̃ qui temporalium lucris insistũt, qui uoluptati ac carnis impudicitiæ detestabiliter se spõte ꝓstituũt, qui delictorũ onerib. prægrauati se nequeũt sursum erigere, necꝗ diuina, ꝓut expedit, penetrare mysteria. De talib. alio in loco idẽ Apostolus inquit: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spũs Dei, qm̃ stultitia est illi, at uerò spiritualis omnia diudicat. Cæterũ quemadmodũ detestabile est ambulare secundũ carnẽ: ita econtra excellentissimũ est secundũ spũm cõuersari. Nã degere secundũ carnẽ, mors est: secundũ spũm uerò, lætitia, pax & uita perennis. Ex amborũ quippe effectib. quisꝗ semetipsum metiri ualet, utrũ in carne, an in spiritu militet. Quos apostolus euidentissime cõmemorans ait: Manifesta sunt opera carnis, quę sunt fornicatio, immũditia, impudicitia, luxuria, idolorũ seruitus, ueneficia, inimicitiæ, cõtentiones, æmulationes, iræ, rixę, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, qm̃ qui talia agũt, regnum Dei nõ cõsequẽtur. 1.Cor.3 1.Cor.2 Gal.5

B Fructus aũt spũs est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Ex his luculenter apparet, quantum intersit, inter esse homines, & esse deos, atꝗ filios excelsi. Secundũ carnẽ conuersant̃ homines, carnisꝗ perficiũt uoluptates. Dij aũt incedũt secundũ spm̃, ꝓpterea carnẽ suã crucifigunt cũ uitijs & cõcupiscẽtijs. Homines terreni patris gerunt imaginẽ: dij uerò cœlestis. Homines tm̃ uisibilia quærunt, tẽporalia ambiunt, uoluptuosa cõcupiscunt. Excelsi aũt filij ad sublimia mente conscẽdunt, spiritualib. delectant̃, cœlestia desiderant, ac per hoc tanto maiores sunt, quanto ardentius ista corde pertractant, & affectu sitiunt. Veniens igit̃ in carne Dei sapiẽtia, & uidens in hominib. Dei deformatã esse imaginẽ, ut illã reformaret, atꝗ ex hominib. faceret deos, tribuit salutis pręcepta, ac perfectionis pręcelsa consilia, per quæ proficientes qui crederent de uirtute, irent in uirtutẽ, atꝗ ex animalib. spirituales efficerent̃, & sancti. Quos ut ad obtemperandũ uehementius accenderet, ea illis spopõdit in præmiũ, q̃ eos naturaliter sciebat appetere.

C Naturali (quæso) quis nõ cõcupiscit instinctu honoris culmen, diuitiarum affluentiã & diuturnitatẽ uitæ (si tm̃ mente sit integer, rationis cõpos, & ætate adultus) Quanꝗ cõcupiscentiæ fomes uigere etiã noscatur in pueris, qui aurũ argento pręferunt, & preciosis uilia indumẽta postponũt. Iste proculdubio cõmunis est lãguor, uelle ascendere, ac facultatibus locupletari terrenis. Si ruricolarum, si ciuiũ, si militum, si regum affectum perscrutari uolueris, semper inquietum reperies, curis anxium, cogitationib. perturbatũ, dũ dilatare cupiunt terminos suos, aggregare pecunias, dominari infimis, præire æqualibus, ęquari maioribus. Quoniã uero cupiditatis ardẽt incẽdio, eo magis tẽporales diuitias sitiunt, quo ignorantes præstãtiores & ueras istis ditantur amplius. Nã cupido nõ minus deest q̃d habet, q̃ q̃d non habet. Cæterum si hac terrenarum cupiditate carere uideantur egeni, inest tamen eis fomes, qui quandiu nõ excitatur materijs, extinctus esse putatur: atsi quãtulumcunꝗ plus solito tẽporalis illis augeatur substantia, repente euigilat, & tanquã coluber tortuosus erecta ceruice in cordis penetrali

D bus huc illucꝗ distendit̃. Contingere quoꝗ cõsueuit quàm plurimum, ut qui prius gradu inferiores erant, atꝗ rerũ abundantia parciores, si præferantur cęteris, & prosperitate polleant, cæteris proteruiores fiant, necnõ in cumulandis diuitijs promptiores. Istos hydropisi morbo laborantibus similes dixerim, qui quanto magis sitim patiendo bibere differunt, tanto amplius repertis lymphis bibũt, eoꝗ auidius sitiunt, quo licentius bibunt. Porro si fluminis impetum ne naturali meatu defluat, cohibere uolueris, hoc uale bis ad tempus, demum autem uniuersis euersis obstaculis, necesse est, ut consuetum peragat cursum, ac maris quietet̃ sinu. Maxima prorsus naturę uis est, quæ nunquam pacẽ tribuit, nisi propriũ, & sibi institutũ attingat finem. Quamobrẽ (ut prætermittã cętera) nunquam ambitioso, quemadmodum nec cupido, poterit cupiditatis deesse anxietas. Qui & si cunctis dominetur populis, atꝗ uniuersas mundi possideat gazas, nec sic ambire desinet, quoniam naturaliter his maiora concupiscit. Verũ de diuturnitatis uitæ appetitu quid referam? De hoc apostolus inquit: Nemo unquã carnẽ suã odio habuit, sed magis eam fouet & nutrit, uticꝗ ut diutius uiuat. Hoc nedũ hominib. uerum etiam naturaliter agnoscimus inesse pecoribus. Vniuersa quippe animantia uitã propriã solerter Eph.5

custodiunt,

custodiunt,& ne fame deficiant,seu uiolentia cuiusquã intereant,nunc reluctando,nũc E
fugiendo,nunc latebras petẽdo solicita sunt. Nullũ est animal,quod esse propriũ negligat,siue paruũ,siue sit magnũ.Nec mirũ,quũ & ipsa natura sedulo uegetabilia quæq; ne frigoris nimietate arescant,terræ fouet in gremio. Quamobrem si arbusta,pisces,uolucres,reptilia,quadrupedia,quæ rationem nõ habent, & quantę dignitatis sit esse,penitus ignorant:uiuere tamen naturaliter desiderant:uilipendet ne homo,qui ista præcellit tam intellectus acumine,q̃ nobilitate naturę? Cæterũ quanquã extiterint multi,qui desperationis furore ꝑmoti se suspẽderint laqueis,præcipitio dederint,pręfocauerint aq̃s, ferro iugulauerint,ac diuersorũ suppliciorũ occiderint uiolẽtia, minime arbitrandũ est huiusmodi odisse uitã.Nõ enim se peremerũt quia obhorrerẽt uitã,sed quia inuite patiebanť pœnas.Detestandũ ꝓfecto est tale hominũ genus,sine fide,sine Dei scientia,absq;
Eccles.2 pietate,absq; misericordia,& ab omni uirtute fortitudinis alienũ.De q̃b.diciť: Veh his q̃ perdiderũt sustinẽtiã.Putarũt se à diabolo illusi,tẽporalẽ ex repẽtino interitu effugere cruciatũ,& incurrerunt ęternum.Nõ aũt sanctis martyrib.sic contigit, tametsi occu- F
buerint sponte, ardentissimæ siquidẽ caritatis telo salubriter uulnerati, præsentis seculi abdicatis illecebris, necnon corporalibus passionib. strenue superatis, alacri animo ad futuram uitã se transferre studuerunt,præstantiores honores,atq; preciosiores æstimantes diuitias,improperium Christi mundi istius quibuscunq; thesauris. Aspiciebant quip
Heb.12 pe interiori oculo in authorem fidei & consummatorẽ Iesum, qui spreto præsentis uitæ gaudio,sustinuit crucem confusione contempta.Intuebantur namq; in remunerationẽ cœlestem,quam renunciantibus seculo idem dominus polliceri dignatus est.

Qualis esse debet,qui consiliorum Christi cupit esse sectator. Cap. XI.

Onsiliorũ Christi ista lex est, ut quisquis ea implere uoluerit, omnino stu-
Luc.9 deat abnegare q̃d est.Sic ipsum dominum dixisse in euãgelio legitur:Qui uult uenire post me, abneget semetipsum,tollat crucem suam & sequatur me.Desinat huiusmodi per obediẽtiæ censurã desiderare præesse,& humilis Christi imitatione cõtẽtus,pro adipiscẽdis bonis cœlestib.eligat in hoc G
mundo esse inglorius.Hanc humilitatis regulã quemadmodũ docuit uerbis,ita insinua
Matth.11 uit exemplis ipse,qui ait:Discite à me,quia mitis sum,& humilis corde.Propterea uolentibus eũ super se Iudæis instituere regẽ,se occultauit à turbis, cunctis præbens singulare humilitatis exemplum,quatenus nemo in hoc seculo cuperet esse sublimis. Cęterum redarguens pharisæorum superbiã,qui in cœnis primos accubitus tenere cupiebant,uniuersos ad sectandã humilitatem erudiuit dicens:Quum inuitatus fueris ad nuptias,non
Luc.14 discumbas in primo loco,ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & tũc ueniẽs is,qui te,& illum uocauit,dicat tibi,da huic locum, & tunc incipias cũ rubore nouissimum locum tenere.Sed quum inuitatus fueris,uade & recumbe in nouissimo loco,ut quum uenerit,qui te inuitauit,dicat tibi:Amice ascende superius,& tunc erit tibi gloria coram simul discũbentibus: Quia omnis qui se exaltat humiliabiť, & qui se humiliat exaltabiť.
Psal.130 Hac disciplina lõgè ante propheta imbutus cõfidenter aiebat: Dñe nõ est exaltatũ cor meum,neq; elati sunt oculi mei,neq; ambulaui in magnis,neq; in mirabilib.super me.O H
præclara humilitas,quæ professorẽ suũ excelsum facit,eoq; amplius illũ exaltat in spiritu,quo magis se contemnendo humiliat.Si tamen non ficte,sed corde sit humilis. Sunt nempe quamplurimi,qui extrinsecus tantum signa humilitatis protendunt in demissione uocis, accusatione sui,uilitate habitus, ac restrictione sensuum, quorũ interiora plena sunt dolo,cogitatio ficta, polluta affectio, atq; obliqua intẽtio. Tales fauores hominũ quęrũt,sanctitatis opinionẽ appetunt,honoris dignitatẽ, prout illis licere uidẽt, cõcupiscunt. Horũ fucatã nequitiam ignorat ars Christi, qui cordis humilitatem insinuat esse sectandam,omnẽq; fugiendã hypocrisim,quæ cœlesti ostensorẽ suum mercede defraudat.Quid,quęso,prodest ꝓximorũ uoce laudari,& corã Deo fœtere luxuria? Flore
2.Cor.4 re ad tẽpus,& reprobari in seculũ? Mihi ꝓ minimo est (inq̃t humilis Paulus)ut à uobis iudicer aut ab humano die, sed neq; meipsũ iudico, qui aũt iudicat me,dñs est.Porrò sicut Deo abominabile est omne cor arrogãs, ita humiliũ eum corda delectant, uota suscipit,deprecationẽ exaudit,uias ꝓtegit,spiritualiq; ne superenť, defendit in pręlio.Sup
Esa.66 quẽ requiescet spiritus meus(ait dñs per ꝓphetã)nisi super humilẽ & quietũ ac tremẽtẽ
sermones

A sermones meos? Hoc psaltes considerans, atque in humilitatis sinu collocasse se gaudens dicit: Custodiēs paruulos dominus, humiliatus sum & liberauit me. Esto ergo humilis, non minus in oculis tuis, quàm in oculis hominum, quoniam in faciem homines, deus autem intuetur cor. Proinde altiora te nunquam quæsieris, memineris que sedulo qualis sis, ut non tua te perdat opinio, fallat ue sciētia, faciat que te præcipitari superbia. Si te prudenter inspexeris, discusseris, agnoueris, nunquam te insipienter eleuādo superbies, gloriam terrenam non cupies, temporalem dignitatem nequaquam desiderabis, sciēs in sacro scriptum esse eloquio: Durissimum iudicium fiet ijs, qui præsunt. Nōne temeritatis notissimum est signum, te momētaneum ambire honorem, atque uelle gratis multorum baiulare onera, quum nequeas propria? Sat tibi uideatur de te rationem reddere, & noli te periculis ingerere, præsidendi seductus affectu. Ignoras ne quanti sit ponderis, humilitatis uirtute contempta, nomen suum iactanter attollere, famam sibi uēdicare in terra, & uelle ab hominibus uocari Rabbi? quū dominus dicat: Nolite uocari Rabbi. Nun *Psal. 114* *Sap. 6* *Matt. 23*

B quid non percipis quàm difficile sit, ut in honoris culmine possideatur humilitas? Hoc attendens dominus, discipulis inuicem contendentibus quis eorum esset futurus maior, ait: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici uocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in uobis fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Hinc etiam à cordibus fidelium studens præsidentiæ cohibere impetum humiles commendauit dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Pauperes spiritu nuncupantur humiles, deum timentes, non habentes inflantem spiritum (quanquam & rerum temporalium pauperes censendi sunt esse beati.) Vnde beati? quoniam ipsis promittitur regnum cælorum. Fruūtur nihilominus in præsentiarum ea felicitate, quam mundi amatores apprehendere nequeunt, dum omnem cogitatum necessitatum corporalium iactant in eo, qui illos nutrire dignatur, iuxta Petri admonitionem dicentis: Omnem solicitudinem projcientes in eum, quoniā ipsi cura est de uobis. Habent enim incorruptibiles opes, thesaurum indeficientem, quē *Luc. 22* *Matt. 5* *1. Pet. 5*

C non consumit rubigo, tinea non demolitur, fures non effodiunt, nec furantur. Eo nanque ditiores sunt, quo in deum confidētiores, qui prouisor est optimus, locupletissimus bonis, ac in promissione uerissimus. Sic pollicetur: Nolite soliciti esse quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Scit pater uester cælestis, quoniam his omnibus indigetis. Primum quærite regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adjciētur uobis. Vides quàm diues sit uoluntaria paupertas, quàm secura, quàm libera? Non timet latrones, famis inopiam non ueretur, frigus non metuit, protectoris sui promissione munita. Vbicunque sit, proprias secum defert diuitias, plena horrea, opportunos nummos, ac utensilia necessaria. Si perambulet prouincias, ciuitates perlustret, ingrediatur castra, perquirat prædia, alimentorum prouisores inuenit. Non uidi, inquit propheta, iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, id est, pane deficiēs. Si uolatilibus cæli alimoniæ copiam præstat deus, negabit ne sperantibus in se? Prorsus minime. Tentat tamen nonnunquam illos, non ut deserat, sed ut fidem probet, spem augeat, & spiritus libertatē au- *Matt. 6* *Psal. 36*

D geat, quæ ex imminentis necessitatis prouisione causatur. Nam quemadmodum ex adhibito remedio ægroti, medici peritia agnoscitur, ita interdum ex occurrēte inopia, miserentis dei prouidentia sentitur. Salubris profecto est ista penuria quæ longanimitatē adjcit, caritatis dei lumen infundit, corpus attenuando reficit, & iusti animam mundo celsiorem facit. Felix, inquam, inopia, quæ interiores uires roborat, seculi contemptum parit, facultates cælestes tribuit, expeditum uiatorem facit, suumque possessorem humilitatis uirtute redimitum ostendit. Cohærent simul uoluntaria paupertas, & cordis humilitas, & optime sibi famulantur. Paupertatis siquidem camino iustus examinatus atque probatus efficitur præclarior scientia, à uitijs mundior, deo propinquior, sanctitate ornatior, & corde humilior. Nam sicut paupertas humilitatem, ita econtrario diuitiarū affluentia tumorem gignit. Hoc considerans Apostolus Timotheo scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in deo uiuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruēdum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamētum bonum in futurum, ut apprehendant uitam æternam. Bona igitur egestas, non rerū, sed spiritus, uo- *1. Tim. 6*

luntaria, non coacta, quæ pro Christi amore suscipitur, cui pollicetur regnum cęlorum, B
& uictus necessaria non negantur. Huius dominus Iesus institutor fuit, qui contemnen
Luc.14 darũ opum consilium dedit, dicẽs: Nisi quis renunciauerit omnib. quæ possidet, nõ põt
meus esse discipulus. Omnibus esse renunciandũ ait, ut nemo discipulorũ suorũ quicq̃
eorum, quæ possidet, sibi retinere præsumat. Interdixit proprietatẽ, prohibuit habendi
affectũ, quatenus perfectionis amator, mẽte & spũ cælorũ alta penetraret expeditus &
liber. Plurimũ quippe retrahit ascẽdentis animũ solicitudo tẽporaliũ, quę cũ carũ uber-
Luc.21 tate cõnectiť. Proinde dñs suos admonẽs, inquit: Videte ne corda uestra grauentur cra
pula, & ebrietate, & curis huius seculi. Erudiuit pręceptor eximius imitatores suos hu-
militatis regulã, præbuit paupertatis formã, perfectionisq́ uiã indicauit, quę ducit ad ui
tã. Ex huiusmodi institutionib. ambitiõis tẽperauit æstũ, uoluptatũ impulsus repulit, cu
piditatis extinxit ardorẽ, iracũdię sedauit fluctus, liuoris uenena sustulit, impudicitię da
mnauit illecebras, & torporis ignauiã magnanimitatis uirtute docuit esse calcandã. Hi
profecto sunt spũales ascẽsus, quos euãgelicis uiris in hac lacrymarũ ualle disposuit dñs F
quatenus subactis uitijs, de uirtute, in uirtutẽ, ascẽdere queãt, donec reuelata facie intue
ri mereanť Deũ deorũ in Siõ. Hos quisquis delegit ascẽdere, ad seculi aduersa ac diabo
li tẽtamenta perferẽda se pręparet, ne forte improuisus accedẽs ad prælium, dũ dimicare
cœperit, fatigatus se retro cõuertat, & tanq̃ uxor Loth, salis conuertať in statuã. Memi
Luc.9 nerit iste dñm dixisse: Nemo mittẽs manum ad aratrũ & respiciẽs retro, aptus est regno
dei. Ille etenim retro respicere dicitur, qui ex tribulationũ perpessione, pusillanimis fa-
ctus, animũ suũ denuo ad mundi retorquet illecebras, ueluti canis ad uomitũ rediens, et
sicut sus iterum in luti reflexa uolutabrum. Quamobrem mortuus mũdo arbitrari se de
bet, qui uerus domini Iesu cupit esse discipulus. Non enim spiritualiter uiuere potest in
Christo, qui pati renuit aduersa, negligit repugnare diabolo, ac seculi trepidat oblecta-
menta respuere. Sane mors hæc, quæ nos Christo uiuere facit, uita est certa, abscondita
salus, & resurrectio sancta atq; iucunda. Qui sic moritur, uiuit. Moritur, inquam, mũdo,
Col.3 sed uiuit deo. Apostolum audi. Mortui, inquit, estis, & uita uestra abscondita est cum G
Christo in deo. Sed nunquid semper? Absit. Scimus quum apparuerit Christus uita ue-
stra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria.

De duplici resurrectione, animæ uidelicet & corporis. *Cap.* XII.

Diuinis imbuti uoluminib. duplicem scimus esse resurrectionẽ, unam corpora-
lem, alteram spiritualem. Corporalis quidẽ uniuersalis erit, & in fine celebra-
1.Cor.15 biť seculorum, qñ traditurus est Christus regnũ deo & patri, de qua Aposto-
lus ait: Ecce mysterium uobis dico. Oẽs quidẽ resurgemus, sed nõ oẽs immu-
tabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Canet eñ tuba, & mortui qui in
Ioan.5 Christo sunt, resurgent primi, deinde nos immutabimur. Et dñs in euangelio, inq̃t: Ve-
niet hora, in qua, oẽs qui in monumẽtis sunt, audiẽt uocẽ filij dei, & procedent qui bona
fecerunt in resurrectionẽ uitæ, qui uerò mala egerunt, in resurrectionẽ iudicij. Spiritua-
Ioan.16 lis aũt quotidie agiť per dñm Iesum, qui utriusq; est author, sicut ipse ait: Ego sum resur-
rectio & uita. Sane utrãq; resurrectionẽ præcedit mors, qm̃ nemo resurgere diciť, nisi q̃ H
1.Cor.15 prius fuerat mortuus. Hoc Apostolus suo confirmans testimonio, inquit: Insipiens tu,
quod seminať, non uiuificať nisi prius moriať. De morte corporali nullus dubitat, quã-
uis de corporũ resurrectione innumeri. De morte animę pauci credũt, q̃ profecto si cre
derent homines formidarent, eãq; euitare conarenť, eo solicitius, quo deterior est ista,
q̃ illa, eoq; prudẽtius, quo ista gratia cooperãte, caueri potest, quũ illa prorsus ineuitabi
Iac.1 lis sit. Porrò spiritualis mortis causa peccatum est, dicente Iacobo Apostolo: Concupi-
scentia, inquit, parit peccatum, peccatum uerò quum cõsummatũ fuerit generat mortẽ.
Quoties itaq; homo uolũtarie peccat, moritur. At uerò si gemit ex corde, ipsumq; uerẽ
Eph.5 pœnitet deliquisse, resurgit. Surge q̃ dormis, ait gentiũ p̃dicator, & exurge à mortuis, et
illuminabit te Christus. Est tñ mors morte perniciosior, queadmodũ est scelus unũ alte-
ro grauius. Tãto nanq; spiritualis mors lamentabilior est, quanto reatus est maior. Cęte
rũ sicut stella differt à stella in claritate, ita in iniquitate peccator est à peccatore dissimi
lis. Sũt qui peccant in corde per cõsensum uoluntatis, & resurgunt in corde per cõpun-
ctionẽ facinoris. Nondũ isti elati sunt, nondũ hominib. apparẽt mortui, & nihilominus
resu-

A resuscitantur inuisibiliter ab eo, qui non facies, sed iudicat corda. Talibus ait propheta: Quæ dicitis in cordib. uestris, & in cubilibus uestris cōpungimini. Ab hac morte latēte quō perimatur anima dominus indicauit dicens: Qui uiderit mulierē ad cōcupiscendū eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Hæc mors in archisynagogi filia figurata est, quā dominus Iesus resuscitauit adhuc in domo iacentē. Est aūt alia mors spūalis ista deterior, quum uidelicet quis consentit in corde, & conceptum facinus cōsummat in opere. Negauit Petrus cum anathematizatione dicens quòd non agnoscebat Christū, post quod intuitus à dño & cōpunctus, foras egressus fleuit amarè. Hoc genus mortis filius uiduæ designauit, qui extra ciuitatē elatus in feretro, minime uerò sepultus est, & resuscitatus à Christo, ac lugēti genitrici restitutus. De muliere aūt peccatrice famosa quid memorem, quæ in delictorū uolutabro mortua iacebat atq; sepulta? Hęc est mors pessima, quæ delinquentem sub consuetudinis mole obrutum tenet, facitq; omne salutis consilium sibi prærogatum despicere, sicut legitur: Impius quum in profundum malorum ue- *Psal. 4* *Matt. 5* *Prou. 18*
B nerit, contemnit. Hanc lachrymabilem mortem, cæterisq; damnabiliorē mystice Lazarus quatriduanus in monumento fœtens denunciauit. Hunc quum suscitare uellet dñs, ut insinuaret, quàm difficulter huiusmodi corrigūtur, uoce magna clamauit: Lazare ueni foras. Vt igitur nemo desperet de uenia, nullusq; præsumat de cuiuspiam uocatione diffidere, hos tres mortuos à saluatore nostro, tā corpore, quàm spiritu resuscitatos fuisse sacra euangelij narrat historia, quatenus in ipsis omne peccantium genus insinuaret posse saluari. Spirituali itaq; resurrectiōe quisquis resuscitatus perseuerauerit uiuus, immutabitur, & gloriosus erit in resurrectione secūda. In qua (quamuis uniuersi electi immortalitatis tunica uestiendi sint, atq; honore sublimandi perpetuo) per amplius tamē seculi contemptores, qui illuminatæ fidei calore succensi, pro Christo se mundo crucifixerunt lætanter. Istis equidem utpote perfectioribus in resurrectione secunda, iudiciaria in uniuersali examine promittitur sedes, centuplicata merces, & uita perennis. Hinc clare colligitur, quod qui pro Christo cuncta despiciunt, non amittunt quod deserunt, *Ioan. 11*
C sed his longe præstantiora suscipiēt. Nempe pro humilitate quam amplexi sunt, gloriā, pro ægestate imprædabiles diuitias, pro mœrore inenarrabile gaudiū, & pro despectu mundi, felicitatem consequentur æternam. O quàm felix est ista mutatio, q; locuples remuneratio, quam úe redemptoris nostri profusa largitio. Suadet ut sponte renūciemus paruis, ut percipiamus immensa, perferamus dura, ut delectabilia sortiamur, abijciamus uilia, ut expectemus preciosa, temporalia relinquamus, ut fruamur cęlestibus, calcemus uisibilia, ut inuisibilibus nutriamur, transeamus affectu pręsentia, ut sempiternaliter possideamus æterna. Quamobrē ô amatores seculi ad uos meus nūc sermo dirigit. Vos, inquam, conuenio, uos alloquor, qui præsentis uitæ gaudia uotis omnib. sectari nitimini. En uobis pronunciabo utilia, insinuabo præcelsa, quę supra modum humanum affectū alliciunt, naturalemq; mortalium reformāt imaginem. Si igitur regijs delectamini sedibus, si honoris cathedrā concupiscitis, iuxta æternę consilium sapientiæ, humilitatē diligite, humilitatē apprehendere satagite, ut exaltati regnetis in perpetuum. Si diuitiarum
D affluentiā desideratis, ad tēpus terrena & caduca despicite, & omnib. in cælis locupletabimini bonis. Si humanarū, seu naturaliū scientiā appetitis, cordis simplicitatē tenete, et sapiētię dei exuberantib. replebimini delicijs. Si sospitatē corporis, & uitæ diuturnitatē obtinere uultis, crucem Christi sponte suscipite, quæ perennē uobis suauitatē conferre ualebit. Non enim ut mundi, Christi sunt gaudia. De ipsis quippe sic legitur: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligētibus se. Superant incomparabiliter omne quod pulcrescit uisui, gustui dulcescit, mulcet auditum, olfactum reficit, lenocinatur attactū. Replebimur, inquit propheta, de ipsis, in bonis domus tuæ. Quomodo non replebūtur bonis, qui in ea erunt, quando inebriabuntur ab ubertate domus, & potabuntur torrente uoluptatis diuinę? Nihil in illa domo erit deforme, nihil triste, nil lubricum, ut uicissitudine uarietur. Erit ibi abundantia pacis, dulcedo caritatis, fraternitatis dilectio, communicatio felicitatis, immortalitatis decor, diuinæ uisionis reuelatio, contemplatio uerbi, ueritatis pręclara cognitio, fruitio deitatis, maiestatis illius comprehensio, non quanta est, quæ sibijpsi tantum est nota, sed sicuti est, dicente Apostolo Ioanne: Carissimi, filij dei sumus, & nōdum apparuit, *1. Cor. 2* *Psal. 64* *1. Ioan. 3*

quid erimus. Scimus quoniã quũ apparuerit similes ei erimus, quoniã uidebimus eum E
sicuti est. Hoc planè est omne bonũ, quod se ostensurũ Moysi Deus pollicitus fuerat inquiens:
Exod. 33 Ostendã tibi omne bonũ. Hæc est, inquã, uita æterna, quã seculo renunciãtibus
Matth. 19 mediator Dei, & hominũ homo Christus Iesus promittit dicẽs: Omnis, qui reliquerit patrẽ, aut matrem, uxorẽ, aut filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomẽ meũ, centuplũ accipiet, & uitã æternã possidebit. Porrò uita hæc caret fine, doloris est nescia, mutabilitatis ignara, à quacunq; necessitate, seu infirmitate aliena, quoniã omne quod in illa est, totũ lucet, totũ placet, totũ sapit, totũ reficit. Cæterũ qui ea facti sunt digni, quicquid habent sine perturbatione possident, absq; diminutione cõmunicant, sine inflatione tenent, & absq; ullo fastidio in præcordijs suis reuoluendo custodiunt. Cõtemplando esuriunt, esuriendo manducãt, manducando reficiunẽ, refecti eructant, nõ ex intemperantia corporis, neq; ex repletionis fastidio, sed affluentia gaudij, ex nimietate dulcedinis, supereminentia caritatis, ex redundantia perceptæ suauitatis, sicut propheta cõmemorans ait:
Psal. 144 Memoriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabũt. Quid aũt? Gratiarũ utiq; actiones, cantica laudis, amoris carmina, iubilationis uota, præconia maiestatis. Nẽpe ineffabilis claritatis Dei manifesta cognitio replet scientia, cõfert gaudiũ, satietatẽ præstat, donat pacẽ, exultationẽ parit, tribuit uitam. F
Ioan. 17 Hæc est (inquit ad patrẽ sapientia) uita æterna, ut cognoscant te solũ Deum, & quẽ misisti Iesum Christũ. Huius almæ cognitionis desiderio flagrãs sponsa in Canticis canticorũ ait:
Cant. 1 Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie.
Cant. 2 Porrò inter lilia pascitur, sicut dicit sponsa: Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia, sed in meridie cubat. Quæ (oro) ista sunt lilia inter quæ pascitur sponsus? aut quæ meridies in qua cubare perhibetur? Accubitus iste ut arbitror, sinus est patris, generatio uerbi, æqualitas gignentis & geniti, potestatis amborũ identitas.
Ioan. 14 Filiũ confitentẽ audi: Philippe qui uidet me, uidet & patrẽ meum. Nõ credis quia ego in patre, & pater in me est? Accubitus iste sponsi pacatissimus est, & nulli ad plenum notus. In hoc sacrosancto accubitu nulla est transmutatio, nulla uicissitudinis obumbratio, quoniã Deus lux est, & tenebræ in eo nõ sunt ullæ. Vnde & per Paulũ dicitur: G
1. Tim. 6 Solus potens, rex regũ, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, & lucem habitat inaccessibilẽ. Propter inaccessibilem ergo lucem accubitus hic in quo cum patre & in patre filius requiescit, meridies nuncupatur. Ad hunc quantulumcunq; appropiari potest, minimè tamen ingredi. Appropiantibus autem illi, multa collata sunt gaudia, atq; perspicua de Deo prærogatur notitia, quemadmodũ ipse filius inquit:
Ioan. 17 Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecũ, ut uideant claritatẽ meam, quã dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi cõstitutionẽ. His paucis ubi in meridie cubet filius indicauit nobis. Nunc uerò qualia ipsa sint pascua, in quibus inter lilia idem Dei filius, & sanctarũ animarũ sponsus pascitũ, prout poterit, explicabit sermo pauperculus.

Qualia sint spiritualia pascua, in quibus sponsus inter lilia pasci perhibetur. Cap. XIII.

Dicturi de pascuis, in quibus sponsus inter lilia pascitur, ad intelligendũ ea, carnalis, ac literalis prorsus abigendus est sensus, quoniã (ut ait apostolus:)
1. Cor. 2 Animalis homo nõ percipit ea, quæ sunt spũs Dei. Absurdũ quippe & improbũ est, credere dñm Iesum Dei filiũ in pascuis habitare uirentibus, in quibus irrationabiliũ iumentorũ greges pascuntur, atq; inter lilia pasci, quæ ad tẽpus florent, & ad tẽpus marcescunt, ut esse desinant. Non enim in manufactis habitat Deus, neq; in excelsis montibus, nec in amœnis pratis, sed in cœlis, non tamen circunscriptum loco, sed manifestatus in loco, sicut propheta inquit de electis: H
Esa. 33 Videbunt regem in decore suo. Cœlum itaq; Deus sibi delegit in sedem, sicut legitur:
Esa. 66 Cœlum mihi sedes est, in quo angelici spiritus circunscribuntur, nisi in ministeriũ dirigantur. Nam ipsi angeli administratorij spiritus sunt in ministeriũ missi propter eos, qui hæreditatẽ capiunt salutis.
Heb. 1 Sic autem mittuntur, ut minimè à Dei uisione deficiant. Præsentem enim ubiq; habent illum, qui nusquam deest, & se quibus uult, ubi, quando, & qualiter uult, reuelata insinuat maiestate. Hoc si non fieret, quandoq; beati essent angeli, aliquando non, quod utiq; confiteri nefarium est, & à catholica ueritate damnatũ. Siue igitur angeli assistant Deo, siue ministrent hominibus, nunquã à Dei clara uisione diuelluntur, quoniã ei qui semper ubiq; est, amoris uinculis indissolubiliter uniti noscuntur. In cœlo sicut sunt conditi, ita in eodem

A dem sunt æternaliter cōfirmati, ut effecti sui cōditoris uisione beati, illū amabiliter laudēt sine fine dicētes: Sāctus, Sāctus, Sanctus dñs Deus exercituū. Verū qm̄ ex eorū numerositate, maxima multitudo superbiēdo collapsa est, de humana restauranda est specie. Illuc ergo hominū tot ascēsuri sunt numero, quot cōfirmati remāserunt angeli, quatenus quemadmodū pares numero, & æquales in gloria, ita cōsona modulatione alternatim diuinā non desinant sempiternaliter laudare essentiā. Hos etenim parietes duos lapis ille angularis, excisus de monte sine manibus, de quo scriptū est: Ecce ego ponam in Sion lapidem summū angularē, electū, preciosum, copulauit, pacē faciens per suum sanguinē ijs, qui lōge, & per se restaurās eos qui prope, ut fiat paries unus inexpugnabilis, cōgregatio una, ciuitas una, de uiuis & electis lapidibus ordinata, atq; cōstructa, de qua uates cecinit dicens: Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Et iustus illuminatus ait: Hierusalem ciuitas Dei confitere Deo in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, ut reædificet in te tabernaculum suū, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas in omnia secula seculorū. Luce splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te. Nationes ex longinquo uenient ad te, & munera deferentes adorabunt dominum in te. Portæ Hierusalem ex saphiro & smaragdo ædificabuntur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: ex lapide candido, & mundo omnes plateæ eius sternentur, & per uicos eius alleluia cantabitur. In hac ciuitate tam præclara, tam magna, ô quanta sunt pascua amœna, uirentia, uberrima, redolentia, atq; iucunda? In ea quocunq; te uertas, aspicies dealbatas oues, cādentia lilia, atq; pascentia. Equidem in singulis angelorum ordinibus (si diligenter attendes) propria reperies pascua. Tot igitur sunt pascua, quod angelorum ordines. Vt autē uerius fatear tot sunt, quot angelorum spiritus animæq; sanctorum: totidemq; pascentia lilia, qm̄ quod in commune ad fruēdum datum est omnibus, proprium singulorum est gaudium, & quod quisq; singulariter percipit, uniuersale esse cognoscitur bonum. Non enim aliquid potest ibi esse priuatum, quod nō fiat cōmune ubi tanta est unitas, syncera dilectio, perfecta pax, inuidentia nulla, eadem refectio, idem lumen, beatitudo ipsa. Nam unus est uitæ fons indeficiens, de quo potantur singuli: una est præclarissima lux, quæ omnem regionē illā suo splendore irradiat: unus idemq; cibus suauissimus, q̄ electos reficit uniuersos. Nō de alio alius bibit fonte, nec de alia luce illustratur alter, neq; de esca alia quis alitur, sed sicut in uno omnia, & omnes per unum, ita ab uno omnia & in omnibus unū. Nō plures uerbi, sed unum est uerbū in principio apud Deū, Deus sine initio & fine, & tn̄ ipse initium est finis, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Vnus quoq; Dei & hominum mediator homo Christus Iesus, qui pascit & pascitur, potat & sitit: Pascit quidē diuinitate, quoniā sapientia sua cunctos replet Dei cognitione. Nam candor est lucis ęternæ, & speculū sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Pascitur autem, inquantum homo assumptus, dum ex uerbi unione cognitionis luce perfunditur, comprehēdens habituali comprehensione, quod actualiter cognoscit Deus, per quā utiq; cōprehensionē beatus efficitur, percipiens omniū quæ facta sunt, siue futura sunt, perfectā scientiam adeò ut omnia nuda & aperta sint ei. Sitire etiā dicitur, qm̄ immenso caritatis incendio, qua præ cæteris repletus est, uehementissimè honorē patris, diuinā laudē, hominumq; salutē cōcupiscit. Hanc sitim in cruce positus ostendit, qn̄ inquit, Sitio: Ostendit & in cœlo dū pro nobis patrem interpellare non cessat, propter qd̄ rectissime aduocatus nuncupatur. Aduocatū (ait Ioānes apostolus) habemus apud patrē Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio ꝑ peccatis nostris. Non ꝑ nostris aūt tātū, sed etiā pro totius mūdi. Potat uerò, quia fons est & uerbum est, sicut legitur: Fōs sapientiæ uerbū dei in excelsis, ex cuius affluentissima irrigatione cœlestia pascua germinant, & delectabilem pascentib. in illis præbēt dulcedinē. De hoc ipso fonte figuraliter scriptum est: Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradisum. Profecto in omnibus & omnia Christus. Ipse etenim uoluptatis est fluuius, uitæ fons, salutis poculum, sitiens caritate, sitientesq; inebrians. Ipse, inquam, sempiternū est uerbū, increata ueritas, patris sapientia, stella matutina, iustitię sol, meridiana lux. Ipse deniq; angelorum est pabulum, grādium cibus, flos campi, lilium conuallium pascens inter lilia, & liliorum pascua, atq; ouium pastor. O quàm innumera, quàm fœcunda hic pastorum

Marginalia: Apoc. 4 (beside "dēt sine fine dicētes"); Esa. 28 (beside "lapis ille angularis"); Psal. 121 (beside "in idipsum"); B (beside "omnes captiuos"); C (beside "inuidentia nulla"); D (beside "tura sunt"); Ioan. 19 (beside "inquit, Sitio"); 1. Ioan. 2 (beside "qd̄ rectissime"); Eccle. 1 (beside "tū, sed etiā"); Gen. 2 (beside "scriptum est: Et fluuius")

summus pastor possidet pascua? Habet quippe in montibus pascua cęteris cunctis ube- B
riora, in quib. cũ angelis & electis pascitur. Habet & in solitudinibus, in ciuitatibus, &
in toto orbe terrarũ, liliorũ ac ouiũ uberrima pascua, aquis irrigua, foecunda arboribus,
floribus amoena, folijsq; uirentia. In ipsa descendit quãdoq; ut pascat in lilijs, & lilia col-
ligat, aliqñ ut uideat si florẽt uineæ, si fructus flores parturiunt, nonnunq; ut introducat
oues, easq; ab æstu & bestiarũ incursib. protegat, accubare faciat, atq; spirituali reficiat
Ezech.34 alimonia, quemadmodũ p prophetã ait: Ego uisitabo oues meas, & liberabo eas de cũ-
ctis locis, in qbus dispersæ fuerãt in die nubis & caliginis, & educã eas de populis, & cõ
gregabo eas de terris, & introducam in terram suam, & pascam eas in mõtibus Israel, in
riuis & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excel-
sis Israel erunt pascua eorum. Ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pingui-
bus pascentur super montes Israel. Vides quàm præcipua sint montium pascua, illorum
Psal.148 uidelicet de quibus dicitur: Et cantabunt montes & colles laudem. In ipsis angelorum,
archangelorũ uirtutũ, potestatũ, principatuũ, dominationũ, thronorum, cherubim, se- F
raphimq; beata agmina pascuntur, & omnipotenti Deo iucundissimas exoluunt lau-
des, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, doctorum, confessorũ, uir-
ginum, omniumq; sanctorum sociata choris: hæc proculdubio cæteris uberiora sunt
securiora magisq; læta, quoniam & si sponsus reliqua interdum uisitat, ab his nunquam
subtrahit præsentiam, qui pascuntur in illis, quin potius se præbet beneuolum, illos pa-
scit, atq; inter eos tanquam inter lilia ipse potatur & pascitur. Tam foecunda tamq; præ-
clara sunt ista montium pascua, ut pascentium in inferioribus ouium, earum quædã non
nunquam ad superiora cõscendant, quatenus epulis lautioribus saginent. Tamdiu aũt
hanc uicissitudinẽ ascendendi, ac descendendi agũt, donec cõsummato uitæ huius ter-
mino, purgatisq; delictorum sordibus, pascuorũ cœlestiũ digni efficiantur habitatione
perpetua, in quibus beatitudo perfecta percipit, & uitæ pabuliũ æternaliter ministratur
Ioan.10 (sicut dñs ait) Ego agnosco oues meas, & uitã æternã do eis. Verũ quoniã peregrinan-
tibus ouibus ad libitum ad superiora non licet ascendere (ne fame deficiant) pascua etiã G
in inferioribus ordinauit, ut habeant & ipsæ unde nutriantur, lassitudinem subleuẽt, ac
caloris sancti uigorẽ acquirant. Angelicis itaq; spiritibus, & in ęternã requiẽ iam assum
ptis hominibus, quemadmodum perpetuę felicitatis suauissimũ pabulum tribuit, ita &
ijs, q in hac uita sunt positi, ad reficiendũ eorum animas, spiritualia pascua præbet, nõ ta
2.Cor.5 men tã delectabilia, q̃ illa quæ in montib. sunt cõstituta, qm̃ (dicẽte Apostolo) Quãdiu
in hoc passibili sumus corpore, peregrinamur à domino, per fidẽ ambulantes, non per
speciem. Ambulantib. ergo nobis per fidẽ figuris pascimur, promissionib. sustentamur,
& scripturarũ erudimur eloquijs. Bona pascua sunt prophetarũ oracula, euangeliorum
uolumina, apostolorũ dicta, & sanctorũ patrũ scripta doctissima. Sane in earum medita
tionib. rationalis reficitur spiritus, Dei & sui cognitione imbuit, apprehendit mysteria,
Psal.118 repletur lumine, atq; deuotionis internæ inebriat dulcedine. Tali experimento ppheta
edoctus ait: Quàm dulcia faucib. meis eloquia tua sup mel ori meo. Nõ solũ spũs erudit
scientia, uerum etiã amoris incalescit incẽdio. Sic enim aiebãt, quib. (loquẽte domino) H
Luc.24 scripturarũ apertus est sensus: Nónne cor nostrum ardẽs ẽrat in nobis, quũ loqueret in
uia, & aperiret nobis scripturas? Nec mirum si diuinorum eloquiorũ reserata sacramen
ta, q̃ sub uelamine literę teguntur, illuminãdo accẽdunt, & reficiendo dulcescũt, quũ ab
ipso æternę sapiẽtię erũpãt fonte, in quo uniuersæ suauitatis atq; intelligẽtiæ origo sub-
Eccl.1 sistit. De hoc qppe sic scriptũ est: Omnis sapiẽtia à domino Deo est, & cũ illo fuit semp,
& est ante æuũ. Porrò si sanctarum scripturarũ arcana obseruabis humiliter, non huma-
na eloquia, sed uerba Verbi esse persenties. Apostolus suo hoc testimonio probãs, ait:
2.Cor.2 An experimẽtum quęritis eius, qui in me loquitur Christus? Si igit in Paulo, si in Petro,
cęterisq; sacrę legis doctorib. loquit Christus, te eorũ dicta legentẽ, teq; audientem eru
dis Christus, qui Verbum est, & patris sapientia. Te autẽ illo docente poteris ne esse in-
sipidus, poteris esse ignarus, seu ab amoris Dei calore alienus? Apostolus Petrus elo-
Ioan.6 quiorum Christi alimonia assuetus inquit: Domine ad quem ibimus? uerba uitæ æter-
næ habes. Quid mirum si uerba uitæ ęternæ Christum habere confessus est, quum uita
ipsa esset æterna, uelata in carne, sed credentibus, ac diligentibus manifestata in spiritu.

A Vnum eorum qui uidit & testimoniũ perhibuit audiamus q̃d dicat: Quod fuit ab initio (inquit) quod audiuimus, q̃d uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ cõtrectauerunt de uerbo uitæ. Et uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uitã æternã, quæ erat apud patrẽ, & apparuit nobis. Quamobrẽ siue cũ per se hominibus uerbũ loquebatur in carne, seu quũ per ministeriũ carnalis linguę, aut per syllabarũ formas in codicibus exaratas hominibus loquit̃, ipsum audiendũ est uerbũ, & ab eo monita sunt percipiẽda salutis. Ac per hoc si quis ueritatis interlucet sensus, si qua spũalis suauitas gustat̃ in corde, si quid diuini amoris sentit̃ in pectore eiusdẽ munus est uerbi, atq; inuisibilis opus sapientiæ, quæ rationalẽ animã, ueluti ouẽ ꝓpriã introducit ad pascua, quæ ipsamet plantat, rigat, fœcundat & uegetat. Non enim ualet humana facundia, quę in superficie literæ placet, quoniã ornatum foliorũ est toto contexta, internam audientibus præstare dulcedinẽ, neq; sacramentorũ cœlestiũ præbere notitiã, quę tactu suo hominis uitã immutat. Cæterũ si quid ueri in eadem seculari scientia lucet, in B ipsis tunc æterna sapientia fatur, quæ quum uult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Nemo igitur sanctarum scripturarum tribuit pascua, rationales intro ducit oues, & pascit, nisi ille qui de se ait: Ego sum ostium ouium. Per me si quis introierit saluabitur, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet.

1. Ioan. 1 — Esa. 58 — Ioan. 10

Quantum æternæ sapientiæ gustus, & Dei cognitio operetur in anima. Cap. XIIII.

Antę siqdẽ efficacię suauissimus æternę sapiẽtię gustus, & uerbi Dei reuelata cognitio esse decernit̃, ut si quis absq; deceptiõe in se illã percepit, ulterius mũdo uiuere, eiusq; blanditias esurire & sitire nõ ualeat. Hoc suo apostolus probat exẽplo dicens: Quũ aũt placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meę & uocauit per gratiã suam, ut reuelaret filiũ suum in me, ut euangelizarẽ illum gentibus, cõtinuo non acquieui carni & sanguini. Nam quemadmodũ oriente sole noctis caligo depellitur, ita se in humani cordis penetralibus diuina luce fundente præteritorum uitiorum fugantur tenebræ, & naturalis puritatis dies serena refulget. Ex huiusmo C di gratię nouo splendore reformatur mens hominis, & uirũ mutatur in alterũ. Displicet ei quod ante placuerat, omnia mundi oblectamenta uilescũt, prædia, possessiones, diuitias, honoresq; maxima arbitrat̃ incõmoda. Carnis insuper curã uoluptuosa cibaria, for descẽtis impudicitiæ uoluptates, ornatus uestiũ preciosarũ, conuiuiorũ, cõuiuantiumq; lasciuiã, choreas & obscœna histrionũ ioca, & si quid est aliud, q̃d ad istius seculi pertineat illecebras, alacri animo cõtemnit ut stercora, quoniã infiniti ponderis absconditũ lętat̃ reperisse thesaurũ. Quid (oro) preciosius Christo, in q̃ oẽs thesauri sapiẽtię & scientiæ Dei noscunt̃ esse absconditi? Porrò si illi æquiparaueris argentũ, si aurũ, si gemmas, si mundũ, si ea quæ in mundo sunt, si cœlũ, siue ea quæ super cœlos sunt, prorsus omnia nihil æstimabis in cõparatione ipsius. In eo quippe inuenies opes immẽsas, quæ nunq; deficiũt præcelsas dignitates, quæ inflare nõ sinunt, delectationes spũales, quæ fastidire nequeũt, uitæ diuturnitatẽ, senectutis, ac corruptionis ignarã, sonora carmina cœlestiũ gaudiorũ, splendidissima cõuiuia ciuium supernorũ, preciosaq; monilia internarũ gra- D tiarum. Omniũ profecto desiderabiliũ frueris abundãtia, si ipsum in cordis tui hospitio habebis absconditũ. Reficiet namq; te dulcedine, replebit sapientia, irradiabit splendore, exuret caritate, deuotione cibabit, lætificabit spe, fide imbuet, ditabit uirtutibus, humilitate attollet, tibiq; adeò se familiarẽ exhibebit, ut uix te permittat separari à se: tecũ illum senties gradientẽ, tecum stantem, te alloquentẽ, te custodientẽ, te erudientẽ, te dirigentẽ, teq; dilectione castissima complectentẽ. Equidem experimento cognosces uerum esse quod ait: Et deliciæ meæ esse cum filijs hominũ. In tali utiq; sancti amoris præludio iocundatus, exultans & laudans, tui oblitus & omnium, quæ foris sunt, raptim festinus & feruidus in dilectum trãsiens, corde uociferaberis & dices: Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore langueo. Et illud memorabile psalmographi: Defecit caro mea & cor meum Deus cordis mei & pars mea dominus in æternum. Alia atq; alia ingeminabis amoris eloquia, plena gaudio, desiderio ignita, ac spiritus suauitate referta, quæ nemo fari præsumeret, nisi informaretur interius per inhabitantem spiritum domini Iesu, de quo Apostolus inquit: Quid enim oremus, nescimus. Spiritus autem postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quonam (quæso) modo auderet uermicu-

Gal. 1 — Pro. 8 — Cant. 2 — Psal. 72 — Rom. 8

lus homo diuinæ maiestati, quā uniuersa angelorū archangelorumq́ militia ueneratᷓ & colit, tā simpliciter tāmq́ familiariter inhærere, si nō alliceretur, traheretᷓ, introduceretᷓ? Nā animæ quā sibi delegit in sponsam, cunctis tremēdā omnipotentiā suā occultat, ad hoc tm̄, ut ipsa accedat securius, familiarius alloquatur, amplectatᷓ dulcius, amabilius q́ fruatur. Perfecti quidē amoris gradus nescit modū, mensurā ignorat, reuerētia caret, sui obliuiscitur, ad hoc solū est intētus, ut eius quē diligit, fruatur præsentia. Ad huius amoris uehemētiā minime dubitandū est peruenisse animā illā, quæ re, nō nomine tm̄ spōsa dicitur, ob specialē puritatis suæ candorē, sanctitatis specimē, solicitudinē actionū, gratiarum abundantiā, successumq́ uirtutū, de qua scriptū est: Multæ filiæ cōgregauerūt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Nec ab re. Spōsi etenim assueta præsentiæ nouis quotidie muneribus animatᷓ ad cursum, crebris sapiētiæ uisitata splendoribus euigilatur ad præmiū, utpote in pascuis amoris Christi introducta uirētib. Nō aūt aliunde, quàm per Christū ad Christum ingreditur, in quo reperit satietatē spiritus, caritatis latitudinē, ingrediēdi & egrediendi propalatū aditum, nō quidē alienū ab ipso, sed in ipso. Nā quod ab ipso alienum est mors est, quod uerò in ipso uita & salus. In illo igitur ingressus & egressus ad ipsum. Sanè ex ijs quę memorata sunt, erudiuit nos sponsa: qualiter per ipsum ingrediatur ad ipsum, qualiaúe amoris, deuotionis, & laudis, inueniat pascua. Nunc eadē nos doceat, quō per ipsum egrediatur ad ipsum, & in ipso permaneat. Fas nequaquā est credere, ut quæ tam præcipua dilectiōe fouetur à Christo, minime etiā in amoris exercitio proficere debeat, quū rationabiliter plus illa, quàm cæteri, quoniā est in caritate prouectior, ac uerbo propinquior. Cæterum & hoc indubitanter asseuerandū est, q̄ uaria iuxta introeuntium in se dispositionē contineat pascua, alia fœcundiora alijs. Nā sicut in domo patris mansiōes multæ sunt, æque de pascuis spiritualibus, quæ in ipso sunt ambigendum nō est. Alio quippe pastu nutriendi sunt nouiter introducti, alio tentationibus probati, atq́ alio in amore perfecti. Nā quemadmodū cibus est grandiū, ita & paruulorum lac. Audi dicentē: Sinite, inquit, paruulos uenire ad me, talium est enim regnū cælorum. Quoties igitur sponsa (de cuius amoris perfectione nunc agitur) est introducta in pascua ob contubernium spōsi quē unice diligit, maximo caritatis exultat tripudio, spiritualibusq́ introrsus iocundatur delicijs. In his aūt dum debriata lętatur repēte elabitur, & quē cordis dulciter amplectebatur in thalamo se occultando efficitur lōge, nō prorsus, ut deserat, sed ut ex carentia dilecti probata ardētior fiat. Ex hac quippe substractione, quā agit sponsus profluuiū subsequitur lacrymarū, discessus à sponsa causa perquiritur, & uicissitudinis huius damna animo uersat. In huiusmodi meditatiōe amoris ignis accenditur, inseparabilisq́ dilecti præsentia uotis omnibus concupitur. Quæ quū in hac peregrinatione obtineri non possit, quoniā triumphantibus prærogatur in præmium, totis medullis cordis sponsa orādo ingeminās ait: Sitiuit anima mea ad Deū fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem dei. Tunc eidem sic affectæ præsentis uitæ incolatus onerosus existit, cupitq́ dissolui, ut incipiat esse cum Christo. Talium nanq́ desideriorum eleuata remigio angelicis associatur choris, ciuitatisq́ supernæ Hierusalem quanta sint gaudia, quam læta societas, iugis solennitas, perfecta libertas, beata fruitio, atq́ sponsi imperturbabilis unitas contemplando rimatur. Equidē ista dū cogitat fit hilarior solito, amore profusior, cælo sublimior, uicinior deo, spōsiq́ dilectione feruentior, quoniam præclariori diuinitatis illius est irradiata notitia. Vnde apostolicum illud fidenter ualet edicere: Et si nouimus Christum secūdum carnem, sed iam non nouimus. Istiusmodi profecto sunt pascua sponsæ, per Christum egrediētis ad Christum. Istiusmodi, inquam, sunt sacri connubij ueneranda cōmercia, quę qualia sint, quàm casta, quàm iocunda, quamúe præcelsa & sancta nemo scit, nisi quem experientia magistrum fecit. Sponsę quippe sunt pascua, & perfectorū cibus, qui pro consuetudine exercitatos habens sensus ad discretionē boni & mali. Ad ista nemo accedit, nullusq́, nisi per uirtutum incrementa ingreditur. Quamobrem Christi uestigia quisquis proficiēs imitetur in Christo, quoniam ipsius ista sunt pascua, quę sicut uirtutum respersa sunt floribus, ita tentationum repleta sunt spinis. Has si proficiens de corde sui secreto eradicare non desierit, deliciarum paradisus, ortusq́ efficietur conclusus, ad sponsi susceptionem conuenienter idoneus.

Marginalia: Prou. 31 (beside "tiarum abundantiā"); Matt. 19 (beside "paruulorum lac"); Psal. 41 (beside "præmium, totis medullis"); 2. Cor. 5 (beside "apostolicum illud"); section letters F, G, H in right margin.

A *Qualis esse debeat bonus animarum pastor.* Cap. XV.

BOni pastoris hoc semper est propriũ, ut sibi creditas oues pinguia introducat ad pascua, easq; solerti cura ab incursibus syluestriũ custodiat bestiarũ. Verum & si contingat quampiam illarum relicto grege per nemorũ deuia singulariter incedere, ipsam arcere, ut societur cæteris, ne forte luporũ sequẽtium dentibus, uel latronũ manus incurrat. Hãc proculdubio memoratã solicitudinẽ erga rationales oues uerus exhibet pastor, ille utiq; q ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Nec immerito circa ouiũ suarum salutẽ inuigilat, quippe quũ pro ipsis de cœlis ad terram descenderit, atq; in crucis patibulo non recusauerit mori, quemadmodũ ipse ait: Ego sum pastor bonus, & animã meã pono pro ouibus meis. Maxima prorsus pastoris huius est gratia, & non sicut cæterorũ. Quis (oro) est qui nolit de ouiũ suarum fructib. sustentari, atq; honoris priuati ab eisdẽ quæritare mercedẽ? De hoc Apostolus ait: Quis plantat uineã, & fructum eius nõ edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? De honore autem priuato inquit: Quæ est gloria mea, nónne uos ante dominum? Hæc uerò quamuis (si recta agantur intentione) reprehensibilia minime sint, pastor noster non quærit ab ouibus: non enim cupit habere aliena, quum affluentissime eroget sua. Honorem quoq; non priuatũ, sed patris ab ouibus exigit, & hoc ad earum profectũ. Nullis quippe eget Deus. Proinde non facultatum munera, nõ sacrificiorum cęremonias, non honoris temporalis seruitutem, neq; terrenũ aliquid à mortalibus propter seipsum optare cognoscitur, quemadmodũ per Prophetam testatur dicens: Si esuriero non dicam tibi: meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Vide autem quid sequatur, & quid propter te, ô homo Deus requirat à te. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Laudis non bestiarum sacrificiũ approbat, & orationis implorationem humilem libenter exaudit. Optima prorsus sub pastoris huius protectione sentitur securitas, cui nemo tribuere quicquam ualet nõ suum, nullus inimicorum appropiare audet, nequicquam de ipsius eripere manu. Habet nãq; munitissima castra pascuis uberrimis plena, angelorum multitudine circunsepta, in quibus segregatas à seculi rumoribus recondit oues, quas omnes ipse cognoscit ex nomine. Nempe hæc castra de uiuis & electis lapidibus sunt constructa, tentationib. & pressuris, ac pijs operibus expolitis. Huiusmodi spiritualia castra, non alia esse censuerim, q̃ congregationes sanctas conuentusq; fidelium, Deum timentiũ, in quibus uiget religionis obseruantia, mandatorum Dei custodia, animorum unitas, probitas morũ, atq; euãgelicorum consiliorum laudanda perfectio. Ista sunt ouiũ Christi receptacula tuta, ista inquam, sunt electorum præsidia, ad quæ delectabiliter declinat omnipotens, sicut ipse ait: Vbi fuerint congregati duo uel tres in nomine meo, in medio eorum ego sum. Ad consolationẽ quippe ouium, earumq; protectionẽ in medio se stare perhibuit. Quomodo aũt illas protegat, audi Apostolũ dicentẽ: Fidelis, inquit, est Deus, qui nõ patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentũ, ut possitis sustinere. Sęuiat leo, insidietur serpens, aduersarius circũeat, tamẽ superuacue laborabit. Nam & si totus insurgat mundus, persecutiones excitet, minetur mortem, ouibus Christi nocere nil poterit, illis utiq; quorum nomina in libro uitæ sunt scripta, de quibus inquit Apostolus: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est qui condẽnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculũ, an gladius? Certus sum enim, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro. Cernis ne quanta gratia, quãtaq; uirtus, collata sit ouib. sub famulatu Christi degẽtibus? Nõ aũt ex eis, sed immobilitas hæc illis ex pastoris caritate prouenit, q eas redimit ne pereãt, tuet̃ ne cadãt, cõsolat̃q; ne delitescẽdo in uia deficiãt. Cõsolationũ siquidẽ spiritualiũ refectione pascũt, atq; præpositorũ exhortationibus erudiuntur quomodo orare, legẽ meditari, operari debeant, donec conualescant, & ad maturam spiritus pertingant ætatem. Congruentissime enim in conuersationis

Marginalia: Ioan. 10 (beside "bonus, & cognosco"); ibid. (beside "bulo non recusauerit"); 1. Cor. 9 (beside "Quis plantat uineã"); B (beside "Quis pascit gregem"); Psal. 49 (beside "per Prophetam"); C (beside "nullus inimicorum"); Matth. 18 (beside "Vbi fuerint congregati"); 1. Cor. 10 (beside "Fidelis, inquit"); D (beside "Sęuiat leo"); Rom. 8 (beside "Quis accusabit").

conuersationis suæ primordio, molli nutriendæ sunt cibo & humanitatis Christi meditationibus sacris, quæ Neophitorum est lac, gustu quidem delectabile, & suauissimum haustu. Istiusmodi consolationibus prudentissime refouentur, ne eis contemptus seculi difficilis & pœnitentiæ solitudo ad peragrandum intolerabilis uideatur, atque pusillanimes effectæ rursus ad mundi laboriosa commercia redire cogantur. Quoniam absque interna consolatione, penè impossibile est militiæ Christi perseuerare in stadio. Hæc proculdubio post uocationē è seculo pastoris nostri prima & specialis est gratia, ut famulantibus sibi uerā de se fiduciam præbeat, ut gustando uideant quàm suauis sit dominus, quámue magna sit multitudo dulcedinis eius, quam abscondit seruiliter timentib. se, perficit uerò eis, qui sperant in eo. Talibus profecto, qui nutriuntur pabulis, ad aduersa toleranda robusti fiunt, alacres ad bonum, fraternitatis amatores, deuotionū

Psal. 1 auidi, in oratione assidui, contemptores mundi, atque inuisibilium dilectores. Sunt plane, quemadmodum de illis Propheta loquitur, Tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur. Verum quoniā imbre cœlesti iugiter ab ardore uoluptatū uitæ præsentis exiccari non possunt, sentire quidē ualent car-

Psal. 117 nis incendia, necnon pro mundi istius tentari illecebris, minime uerò superari, quia inhabitantis & cooperantis in se gratię suffragio muniuntur. Horū in se formā Psaltes expressit dicēs, Impulsus euersus sum ut caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Hinc facile cōsiderari potest, quàm formidandus, quamque perditionis procliuus sit secularium status, eorum præsertim, qui peregrinationis suæ ignari, prętereuntis uitæ oblectamenta sectantes, peccati mortalis sunt funibus alligati. Quorum uidelicet opera quantumlibet iusta & pia esse uideātur, nihil tamen eis ad æternæ uitæ proficiunt meritū. Porrò si ad angelicā uitam monasticę conuersationis uocati, tam acerrime à carnis petulantia, mundi fallacia, atque ab humani generis aduersario infestantur, ut uix eorum laqueos euadere queant, quid de his qui seculi luctuosa negocia tractant, se immoderate diligunt, hostiumque suorū prorsus ignorant astutias, arbitrandum sit, sapiens quisque dijudicet. Cæterum si sub directore probato pergentes ad pugnam armorumque munitione protecti frequētissime prosternuntur, interdum etiam iugulati intereunt quonāmodo inermes & imperiti certaminis, ducisque

Luc. 13 carentes præsidio inimicorum iacula deuitabunt? Nemo igitur se decipiat, nullusque inanis spei seducatur fallacia, putans in seculo facile se posse saluari. Contendite, inquit, incarnata ueritas, intrare per angustā portā, qm̄ arcta est uia, q̄ ducit ad uitā, & pauci sunt qui intrāt per eā. Spaciosa aūt est uia, quæ ducit ad perditionē, & multi sunt, q ingrediūt per eam. Nō ait, intrate per angustā portā, ne planus iudicaretur esse ingressus, sed signāter inquit: Cōtendite, ut sanæ mentis quisque cōsideret admodum laboriosum esse aditū, per quem ad uitā accessus habetur. Hac seductoria cogitatione ô quàm innumeri quotidie decipiuntur, differentes de die in diem cōuerti ad dominū, arbitrantes ad libitū pœnitentiæ posse captare remedia. Qua de causa indulta tēpora ad emēdationē prorogāt, pulsantique ad cordis ostium domino aperire dissimulant. Hos etenim ut plurimū repentinus inuadit interitus. In mortis siquidem deprehensi articulo, atque languoris nimietate afflicti, penè nihil aliud quàm de se cogitare sufficiunt, reuoluentes animo sedulo quib. remedijs suis ualeant mederi doloribus, protelare exitum, recuperare uires, atque optatæ restitui sanitati. Fit aūt persæpe, ut circa talia occupati interitus salutis ꝓpriæ minime recordentur, & absque ulla ueræ cōpunctionis dispositione deficiant. Nam ęquissime percutitur hac animaduersione peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei. Ad correctionē igitur delinquētium unicuique dominus horā mortis uoluit esse ignotā, quatenus impudentię securitate reiecta, quisque se bene uiuendo cōponat, ne imparatus & nudus ante uniuersalem iudicē præsentari cogatur. Quid, quęso, magis pauendum est, atque cauendum, quàm de huius seculi ærumnoso exilio, relicto carnis ergastulo exire coactus, necnon de cunctis perpetratis scelerib. singillatim rationem exoluere? Quid, inquā, mūdi amatoribus ęstimandum est fore acerbius, quàm in momento temporis deserere facultates, corpus, familiam, affines & liberos? Vniuersa hæc & quicquid possidetur in seculo morte interueniente surripitur.

Quod

A Quòd ignorantia futuræ uitæ apud mortales uiget, sicut explicari non potest, ita nec reticeri debet. Cap. XVI.

QVanta apud mortales de ijs, quæ ad futuram pertinent uitam, quæ uidelicet nescienda non sunt, ignorantia uigeat, nullum ualet indagare ingenium, nullaq; quantũcunq; prudentis, sufficienter referare facundia. Sed nunquid silẽdum est? prorsus minime. Fandum utiq; est, et si non ut materiam decet, tamẽ prout potest humani ingenij indocta rusticitas, quæ dum humiliter, ac recta cordis intẽtione nititur explicare, quod sentit, nequaq; laborum suorum congrua remuneratione carebit. Nã si quis sitiẽti aquæ frigidæ præbuerit potũ, iuxta dñi policitationẽ, mercedẽ non perdet, amittet ne qui sapientiæ salutaris aquã proximo suo minime ministrare neglexerit? Quicunq; igitur gradienti cæco amouerit offendiculum, ne ruat in foueã, tanq̃ fraternæ caritatis æmulator uita uiuet, nec penitus morietᷣ. Nam queãdmodum pluris est anima q̃ corpus, ita quod pro animarũ salute impẽditᷣ apud altissimũ, maioris est B meriti. Quãobrẽ nemo gratis prætermittat impertiri proximis, quod ipse cognoscit eisdẽ fore proficuũ. Nõne ab omni lege caritatis alienus existit, qui quẽpiam perire intelligẽs exhortatiõis uerbo, quũ ualeat, ab interitu illũ nequaq; reuocare studuerit? Per Prophetam audi quid dominus dicat: Si dicente me ad impium, morte morieris non annunciaueris ei neq; loquutus fueris, ut à uia sua impia auertatᷣ & uiuat, ipse impius, in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requirã. Porro si in præteritas generationes iustus quilq; muto ore transire potuit impune, nõ loquendo populis salutis monita, utiq; non modo. Nam adeo in præsentiarum futuræ uitæ succreuit ignorãtia, ut in cordibus mortalium, fere parietis more densescat. Quis oro est qui præuidere dignetᷣ quæ seu bona, siue futura sint mala? Omnes pene præsentib. intenti sunt bonis, uolũtq; temporali ditari substantia, honorib. sublimari, exuberare delicijs, ac carnis uoluptatib. debriari, quęstum maximum arbitrantes transitoria posse felicitate florere. Vniuersi hi, cæci sunt, meritoq; plangendi, eo amplius, quo magis momentanea seculi prosperitas C eisdem succedit ad uota. Vnde istos lugendos dixerim, sanctus Iob indicat dicens: Quare impij uiuunt, sublimati sunt, confortatiq; diuitijs? Semẽ eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, domus eorum securę sunt & pacatæ, & non est uirga dei super illos. Tenent tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Lætantᷣ huiusmodi quum male agunt, & exultãt in rebus pessimis, prorsus ignorãtes quo male uiuẽdo tendunt. Vtinã, iuxta propheticã deplorationẽ, saperẽt & intelligerẽt, ac nouissima prouiderent. Prouiderent, inq̃, nouissima, quæ peccatorib. sunt reseruata supplicia. Ipsa plane sunt quæ timeri debent, solertiq; cura caueri. Si enim tam solicite corporalis fugitᷣ mors, ut nemo mori uelit, quantũ fugi debet æterna? Cæterũ si momẽtanea rationabiliter sunt euitanda tormẽta, quæ finẽ habent, quo animo omni fine carẽtia? Ista proculdubio futurorum gerunt imaginem, non æqualitatẽ, quũ finiti ad infinitũ nulla sit cõparatio. Ex istis erudimur de illis. Propterea quisq; sapiẽs, quũ quouis siue corporali, seu spi- D rituali dolore torquetur, cõsiderationẽ suã minime tardet erigere ad illos cruciatus, qui in alia uita damnatis pro sceleribus inferuntur. Quos quum intolerabiles esse persenserit, resipiscat ab iniquitatib. ac sibimet transactarum culparũ ultionẽ instituat, sicq; facinora præterita diluat, ut de cætero ultra non peccet. Alioquin derisor non pœnitẽs esse censebitur. Assuescant itaq; seculi amatores, eo diligentius futura prospicere, quo ardẽtius præsentia quærũt: meminerintq; utriusq; uitæ gaudijs neminem frui posse. Hoc sanctorum, hoc, inquam, incarnatæ sapientiæ probat authoritas. Ait nanq;: Væh uobis diuites, qui consolationem habetis in hoc seculo, quia in futuro plorabitis & flebitis. Ecõtrario: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Iacobus quoq; Apostolus inquit: Agite nũc diuites, plorate ululantes in miserijs uestris, quæ adhæserunt uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium uobis erit, & manducabit carnes uestras sicut ignis. Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus, epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda uestra. Audite ergo nunc audientes, & cordis aure percipite, qui consolari temporaliter concupiscitis, quid per ora sanctorum, spiritus almus

Ezech. 3
Iob. 21
Deut. 32
Luc. 6
Matt. 5
Iac. 5

almus de uobis pronunciet. Conuertimini quęso ad correctionem, antequam ueniat su- E
per uos repentinus interitus, & in abyssi baratrum demergamini. Vbi proculdubio nulla à cruciatibus datur requies, sed dolor sentitur intolerabilis, ignis urit inextinguibilis, uermis conscientiæ uiget immortalis, fœtor sulphuris affligit importabilis, interiores absq; consolatione ulla sunt lachrymæ, horridus aspectus dæmonum, improperiorum ipsorum clamor intonat uehementissimus, teterrimus est carcer, indissolubilia uincula, sitis exæstuās, dentium stridor, timor supplicij, iudicij tremor, peccatorum inordinatus pudor, hebetudo animi, ignorantia profunda, ponderositas corporis, membrorum lassitudo, mortis concupiscentia sine morte, inuidiæ tabes, discerpens ira, odiorum ardēs facula, omnis spei perpetua extinctio. Et quod his omnib. peius est diuinæ uisionis æterna carentia. Huiusmodi supplicia longeq; maiora, ad reproborum ultionē, in locis pœnalibus auerni instituit deus. Quæ sunt iugiter meditanda, sedulaq; intentione fugiēda. Neq; fas est ambigere de ijs, quæ sacrarum literarum multipliciter pādit authoritas. De quibus singillatim disserere ociosum est, quum eadem esse sancta indubitanter fatetē ec- F
clesia, domini Iesu testimonijs erudita. Qui de ipsis futuroq; uniuersali iudicio, luce clarius loquens ait: Quum uenerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cū (Matt. 25)
eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gētes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Et statuet oues quidē à dextris, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex ijs, qui à dextris erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum uobis paratum à constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes erā, & collegistis me: nudus, & operuistis me, infirmus, & uisitastis me, in carcere, & uenistis ad me. Dicet & ijs qui à sinistris erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & nō dedistis mihi bibere, hospes eram, & non collegistis me: nudus, & nō operuistis me, infirmus, & in carcere, & non uisitastis me. Et ibunt hi in supplicium æternū. Iusti autem in uitam æternam. Sane nil apertius, nil uerius dici potuit. Resecuit lites, infidelitatem abstulit, palā G
prænunciauit quod facturum se nouerat. Vnde dicebat: Amen dico uobis non præteribit generatio hæc, donec hæc omnia fiant. Cęlum & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt, quin uidelicet compleantur. Huius quoq; diei iudicij acerbitatem ueritatemq; Propheta in spiritu cōsiderans inquit: Iuxta est dies domini, iuxta, & uelox nimis. Vox diei domini amara, turbabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris, in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia cōsummationem cum festinatione ipse faciet cunctis habitantibus terrā. De ipso iudicij die propheta alius ait: Dominus manifeste ueniet, deus noster, & non silebit. Ignis ante ipsum exardescet, & in circuitu eius tempestas ualida. Aduocauit cælos, uidelicet angelos desursum, & terram, id est, sanctos discernere populum suum. Nullus ergo dubitet, quemadmodum Apostolus inquit, omnes nos exhiberi oportere ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quamobrem reuoluat H
peccator quilibet interdum intra se, quid in illo est acturus iudicio, quātusq; erit pauor, quum desuper aderit iratus iudex, subtus inferni patēs Chaos, coram positi testes angeli, dæmonia accusantia, manifesta scelera in libris conscientiarum compēdiosissime scripta, elementaq; turbata. Nam sicut latere nemini erit possibile: ita damnandis apparere intolerabile. Equidem tunc euacuabuntur principatus seculi, potestates principum, dignitates regiæ, pontificales infulæ, opiniones hominum, fauores populorum, & omne quod altum atq; decorum est, quoniam de solis operibus singulorum disceptatio fiet, quemadmodum in Apocalypsi per Ioannem dicitur: Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est uitæ. Et iudicati sunt mortui ex ijs, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorū. Quid ergo in illo tremendo examine acturi sunt reges, duces, potentes, & nobiles, qui uiolenter oppresserunt subiectos, & pauperes, sibiq; omne licere uoluerunt quod libuit? Tot quippe aduersus eos insurgent testes, quot perpetrauerunt scelera, quotq; damnauerūt ac spoliauerunt iniuste. Quid, inquam, responsuri sunt diuites, qui erga egenorū inopiā pieta-

Marginal notes: Matt. 25 (at "rius loquens ait"); Matt. 24 (at "prænunciauit"); Abdie 1 (at "mis. Vox diei"); 2. Cor. 5 (at "modum Apostolus"); Apoc. 20 (at "quemadmodum in Apocalypsi").

A pietatis uiscera claudentes, nihil ad se pertinere, putant quis egeat pane, quis potandus, quis induendus, quis hospitio recipiendus, quis uisitandus, quisúe sepeliendus sit? Nullius necessitatem sentiunt, nulliꝗ compati nouerunt, dũmodo ipsi delicijs affluãt, abundent diuitijs, preciosisꝗ indumentis ornentur. Huiusmodi cum diuite, qui induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide, pari sunt plectendi sententia. Caeterũ de ijs quid memorẽ, qui carnis uoluptatibus dediti omnem impudicitiã, immũditiã, ebrietatemꝗ sectantes, uentrẽ sibi cõstituerunt deũ, obscœnaꝗ corporis oblectamẽta felicitatẽ perpetuã? Nunquid & hi diuinã effugient uindictã? Recepturi profecto sunt duplicia de manu domini, animae uidelicet & corporis damnationem aeternã. Nedũ aũt ipsi de quibus specialis facta est mẽtio, uerumetiã uniuersi, qui dei neglexere praecepta, & ambulare studuerunt post desideria cordis sui in concupiscentijs interminabili cremabuntur incendio. Tunc nullum intercessorem habituri sunt, nulloꝗ precio redimendi.
B Quid igitur illis agendũ est, quibus adhuc poenitentiae tempus praerogatum est, atꝗ ueniae locus indultus? Redeant utiꝗ ad se, reatus suos agnoscant, propria deplorent facinora, diuinam humillime implorent clementiam, sanctorumꝗ suffragia, atque seculo sponte renuncient, quatenus futurorum bonorum pollicitatione accensi perseuerãtes in stadio, quae malis parata sunt, ualeant euitare tormenta. Verum qui matrimonio copulati, seu carnis, uel spiritus infirmitate depressi, nequeunt cũcta despicere, apostolicã doctrinam, quae in seculo degentibus exhibita est, obseruare conentur. Sic namꝗ legitur: Hoc autem dico fratres, tempus breue est. Reliquum est ut qui uxores habent, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam nõ gaudentes: & qui emunt, tanquã non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tãquã nõ utanť, quoniam mundi huius figura singulis horarum momentis praeterire non cessat. *1. Cor. 7*

Quòd ualde mirandum sit, cur credentes alteram esse uitam, conuersationem suam non mutant. Cap. XVII

C Mirari prorsus non desino quonam modo fiat, ut ij apud quos per fidẽ constat alteram esse uitam, in qua iustis ineffabilia gaudia, & peccatoribus intolerabilia irrogantur supplicia, non compungantur iugiter, conseruationemꝗ suam laudabiliter ducant, non qualem cõmendat mundus, sed quã approbat deus, praesertim quum decurrẽte tempore absꝗ interuallo quotidie agnoscant se appropinquare leto, atꝗ astare iudici, qui falli non potest, quum sapientia sit, nec terreri, quum sit omnipotens, nec subuerti muneribus, quum sit ditissimus, nec flecti blanditijs, quum aequissimus sit, neꝗ illi quicquam occultari, quũ omnia nuda & manifesta sint ei, qui nullius personam accipit, nullũꝗ delictũ impunitũ relinquit, sed cuncta hominum errata districta examinatione dijudicat, singulis merita condigna retribuens. Porro cui sic concessum est uiuere, ut nulli sceleri reperiatur obnoxius, minime tanti iudicis debet formidare aspectũ, qui solũmodo deordinata & legibus suis auersa puniendo insequitur. At uerò quis est adeo suimet ignarus, qui tantam sibi innocen-
D tiam in hac uita arrogare praesumat, in qua sicut Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatũ non habemus nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid de hoc Propheta sentiat, quidúe protulerit, audiamus: Dominus, inquit, de caelo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usꝗ ad unum. Quum omnes declinasse asserat, exclusit neminem quamuis sanctũ, quãquã multipliciter donis spiritualibus decoratum. Nam sicut scriptura commemorat, omnes peccauerunt & egent gratia dei. Si gratia Dei indigent, egeni & peccatores sunt. Meminerimus, quàm seuere dominus in Apocalypsi, de propria se extollentem iustitia redarguendo feriat: Dicis (inquit) diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, & caecus & nudus. Quisꝗ igitur quamdiu in hoc exilio est mortalitatis carne uestitus se peccatorem agnoscat, delicta sua confiteatur, deploret & corrigat. Non se tegendo excuset, non se iustificet, neque sibi de propria applaudat iustitia, sed fidei oculo futurum prospectet iudicium & dicat: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sic humiliter deum deprecetur fidelis, ut non iudicetur damnandus. Nam infidelis iam iudicatus est. Quo-

1. Ioan. 1. *Psal. 13* *Rom. 3* *Apoc. 3.* *Psal. 142*

modo autem iudicatus? Vtiq; quia non credit in nomine unigeniti filij dei, quem pater E
æternus, uiuorum ac mortuorum instituit iudicem. Ex se ergo iudicatus non iudicatur denuo. Huiusmodi à fide catholica alienus futurum negat iudicium, dei iustitiã destruit, quæ unicuique reddit iuxta opera sua. Quamobrem iste tanquam semel iudicatus uitæ præsentis quantum ualet oblectamenta sectatur, & effreno animo terrena concupiscit, uelletq; nunquam de hac uita migrare, utpote alteram fore non credens. O quam multos titulo Christianitatis, tantum nomine, insignitos in suo gremio tenet ecclesia, qui apud se uniuersale iudicium, futuram corporum resurrectionem, inferni pœnas, & paradisi gaudia fabulas arbitrantur. Nam & si uoce uel cæremonijs exterioribus confitentur se deo credere, factis tamen & cogitationibus negant. Tales proculdubio nefarij, infideles & desperati sunt, ac deum esse non credunt. In quorum persona Propheta
Psal. 9 ait: Dixit insipiens in corde suo non est deus. Optime insipiens appellandus est ille, qui non esse deum, neque alterã uitam asseuerare præsumit. Dicendo uerò sic, negare audet quod gentiles confitentur. Quæ (oro) natio est tam aliena à cultu religionis, tamq; carnis uoluptatibus dedita, quæ non credat deum esse, futuramq; uitam? Omnes communiter sectę concupiscentias suas arbitrantur alibi abundantius se perfecturas quàm hic, ubi desideria sua minime implere posse se uident, quanquam & quæ in futuro fallaciter habituros se fingant, non eadem, neque uniformia fore censeantur. Aliqui lactis & mellis flumina, atque obscœnis impudicitiæ actibus operam daturos se sperant. Quidam in cælum ascensuros se putant, ibique choreas ducere, consummare connubia, & cætera agere, quæ pertinent ad carnis illecebras. Illa quippe autumant sibi parata in cælo, quæ incontinenter amant in seculo, nolentes corporis uoluptates amittere, sed augere peramplius. Fuere uerò nonnulli, memoratis omnibus prudentiores, qui crediderũt post corporis resolutionem in cælis se adepturos perpetuas mansiones, ibiq; cõtemplationi uacare debere, quanquam quid sit contemplatio uera penitus ignorarent. Hi tamen quoniam ratione corporis resurrectionẽ minime ceperunt, illam negare ausi sunt. Sane nimis esset difficile singularum sectarum, seu hæresum opiniones enarrare, in quibus alij sic, & alij sic, crediderunt futurum. Sed illi cæteris insipiẽtiores ac uiliores sunt, qui aliam esse negant uitam, quàm istam, pecoribus, iumentis, hominibus pariterq; cõmunem. Supra modum degenerant ab eo, quod conditi sunt, & se irrationabilibus ani
Psal. 48 mantibus æquales faciunt, sicut per Prophetam dicitur: Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quo modo autem non e[...]iuntur iumentis similes, quum nisi uisibilia cogitare nesciant, & tanquam syluestres feræ tãtum quæ carnis sunt sapiant, quoniam quod in homine præcellit coæquant corpori, quod per resolutionem suam in eandem de qua plasmatũ est, materiam redit. Nonne mortalium cadauera terræ cõdita post paululum putida futura in terræ materiam rediguntur? Excipiunt namq; condignam præuaricationis suæ merce-
Gen. 3 dem. Nam post perpetratum inobedientiæ scelus homo primus audiuit: Terra es & in terram ibis. Sane qui animæ immortalitatem, atq; aliam uitam ista præstantiorem impudenti temeritate non esse concertant, nefarij, atq; blasphemi sunt, inhonorantes dei sapientiam, ipsiusq; iustitiam, dum uniuersa confundenda contendunt, negantq; retributionem bonorum & malorum, quæ in præsenti seculo nullo modo perficitur, quoniam alibi complenda seruatur. Sæua prorsus ac detestanda est horum opinio, qui animæ & corporis finem uno eodemq; momento temporis fieri arbitrantur, quemadmodũ per
Eccle. 3 sapientem, non definiendo, sed ratiocinando dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo, ita & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Quis scit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum? Quod si esset, proculdubio destrueretur quicquid religionis est, quod fidei, quod pietatis, quod uirtutis, quod gratiæ. Dei præterea euacuaretur consilium, hominum salus, statera æquitatis, & omne quod ad uitã sempiternã pertinere dinoscitur. Porro fatuitatem suam à ueritate fidei alieni, in tormentis positi confitebuntur, quũ sola uexatio dabit intellectum. In quorum persona in sapientiæ uolumine continetur sic:

Tunc

A Tunc stabũt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstu- *Sap. 5*
lerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subita-
tione insperatæ salutis dicẽtes intra se pœnitentiã agentes, & præ angustia spũs gemen-
tes. Hi sunt, quos aliquãdo habuimus in derisum, & in similitudinẽ improperij. Nos in-
sensati uitã illorũ æstimabamus insaniã, & finẽ illorũ sine honore. Et ecce quõ ergo cõ-
putati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorũ est? Errauimus itaq; à uia ueritatis
& iustitiæ lumen nõ luxit nobis, & sol intelligentiæ nõ est ortus nobis. Quid nobis pro
fuit superbia? aut diuitiarũ iactantia quid cõtulit nobis? Transierunt omnia illa tanquã
umbra, & tanquã nuncius præcurrẽs, & tanquã nauis, quæ pertrãsit fluctuantẽ aquã, cu
ius quũ preterierit nõ est uestigiũ inuenire, neq; semitã carinæ illius in fluctibus. Sic &
nos nati desiuimus esse, & uirtutis quidẽ signũ nullũ ualuimus ostendere. In malignita-
te aũt nostra cõsumpti sumus. Talia dixerunt in inferno ij qui peccauerunt, quoniã spes
impij tanquã lanugo est, quæ à uento tollitur, & tãquam spuma gracilis, quæ à procella
B dispergitur, & tanquã fumus, qui à uento diffusus est, & tanquã memoria hospitis unius
diei prætereuntis. Sera profecto pœnitudine errorẽ suũ agnoscẽt, cũctisq; palã facient,
quando cũ ijs qui à sinistris erũt, irreuocabiliter sententiã damnationis exceperint. Cæ-
terũ mirũ nõ est si qui fidei priuati sunt lumine per uitiorũ abrupta uagãtur, & pereunt,
quũ quotidiano exẽplo discamus innumeros esse, qui ueritati catholicæ fidei assentiũt,
& naturali pollent prudentia, ueluti infructuosas arbores occupare terrã, atq; ad bene
agendũ omnino esse ineptos, quẽadmodũ de ipsis Propheta ait: Sapientes sunt, ut faci- *Hier. 4*
ant mala, bene aũt facere nescierũt. Aduersus huiusmodi, eloquia sacra & innata clamat
ratio, obtestãs ut superiori suo obtẽperare debeãt, sicut obedientiã sibi exhiberi ab infe-
rioribus uolũt. Nonne beneficia sibi à deo impensa ad perficiendũ diuinã legẽ eos im-
pellunt, ne transgressores illius dãnentur ingrati? De obedientia uerò creaturarũ quid
memorẽ, quæ ab earũ cõstitutione in nullo à cõditoris sui imperio deuiare noscuntur?
Sic de illis Propheta inquit: Statuit ea in æternũ & in seculũ seculi, præceptum posuit, et *Psal. 148*
C nõ præteribit. Quãobrẽ pudeat homines nõ esse quod deberẽt, ac repugnare altissimo,
quũ ad bene uiuẽdũ illos diuina inuitẽt eloquia, naturalis ratio, collata munera, uniuer
si ordo custoditus ab æuo, hora mortis imminẽtis ignota, peccatorib. promulgata sup-
plicia, atque cælestis patriæ iustis ineffabilia bona promissa. Ista proculdubio deberent
emollire corda adamãtina, lapideaq;, & ad morũ probitatẽ inflectere, si tamen rationis
quantulacũq; eis inesset scintilla. Adeo quippe palã effecta sunt, ut nedũ sapientibus &
peritis, uerũetiã simplicibus, & ignaris captabilia sint, dũmodo obstinato animo, ut be-
ne agãt, intelligere nolint. Tunc omnis persuasio cassa, omnisq; ratio arbitraẽ indigna,
quoniã in homine cõpletũ est, quod per quẽdã dicitur: Impius quũ in profundũ malorũ *Pro. 18*
uenerit, contẽnit. Sane ubi cõtẽptus est gratiæ, & ubi agitata impugnatur ueritas (quo-
niã omnis labor superuacuus est) sapiẽtiæ nõ sunt seminãda eloquia, iuxta admonitio-
nẽ domini dicẽtis: Nolite sanctũ dare canibus, neq; proijciatis margaritas ante porcos, *Matth. 7*
ne forte conuersi elidant uos. Proinde illis tãtummodo sunt propalãda mysteria, qui sa-
D piẽtię, cõsilijs humiliter acquiescere uolũt, propriãq; salutẽ amare noscunẽ. In eis, inquã
benedictio cælestis effulget, qui nesciũt resistere gratię, corde nõ audẽt intumescere, de
dignanẽq; presentia plus amare q̃ deum, sed mites sunt, & sacris eruditionibus simplici
corde cõsentiũt. Tales nimirũ tẽporalia possidẽtes, sic se in illis exhibẽt tãquã nõ possi-
deãt, sicq; hoc mũdo utunẽ tãquã nõ utanẽ, quoniã peregrinos in hoc seculo se esse co-
gnoscũt. Prudẽti quidẽ cõsideratiõe iugiter meditanẽ, quõ sine retardatiõe aliqua uisi-
bilia cũcta pertranseant, quæ quũ stare uidenẽ, labunẽ, sibiq; cohærẽtes collidũt & per-
dũt. Sed quæ (oro) est ista demẽtia, ut quis absq; ullo metu luteã uelit inhabitare domũ,
cuius fundamẽtũ nutet, sint debilitati parietes, putrescat culmẽ, lapides quotidie singil-
latim euulsi decidãt, & pene horis singulis totius ædificij structura ruinã minari cernaẽ?
Quis uirũ huiusmodi intuebiẽ, & nõ acclamabit eũ esse delirũ? Sed prohdolor innume
ri sunt, qui corporalis mortis periculũ dãnãt & fugiũt. Spũali uerò & æterno sine pauo-
re se ingerũt. Quid, quæso, presentis uitæ incolatus est, nisi spũalis quædã domus, in qua
ad cõmorãdũ delegati sumus à dño? An nõ quotidie & absq; interuallo domus ista cõ-
sumiẽ, ueterascit, casuiq; propinquat? Tot, ut dicã, subtrahunẽ lapides, quot prætereunt

dies. Transimus ab infantia ad adolescẽtiã, ab adolescẽtia ad iuuẽtutẽ, à iuuentute ad ui E
rilitatẽ, à uirilitate ad seniũ, à senio ad ætatem decrepitã, & tñ eousq; attingunt rarissimi. Verũ q sic efficiunť lõgęui, quot calamitatibus obuoluãtur, quot atterant lãguoribus, nemo sufficienter edicit. Horũ ꝑfecto uita sibijpsis onerosissima est, qm̃ caligat uisus, eorũ obturaŧ auditus, olfactus amittiť, gustus fathiscit, palpitat tactus, fœtet anhelitus curuanť genua, gressuũq; itinera baculo sustẽtanť, fiuntq; nõnunquã eorũ ꝓpinquis & notis intolerabiles ad uidendũ. Singuli ærumnosæ uitæ ipsorũ cõpatiunť, & carnis sine dei offensa precantur interitũ, nõ odij, sed cõpassionis permoti affectu, credentes eorũ miserijs mortẽ finẽ esse daturã. Et tñ cõtingit multis, ut de tẽporali ad suppliciũ trãseant sempiternũ. Memoratũ spectaculũ corã seculi amatoribus positũ, & heu uitæ corporalis diuturnitatẽ totis uisceribus cõcupiscũt. O cæca mortaliũ cupido uiuendi. O inueterata insensibilitas mentis, quò duceris, quò traheris? Aduerte, quæso, quid uelis, quidúe delitescẽdo exoptes. Desideras quippe nõ mori, quod nũquã obtinere ualebis. Quis est

Psal. 88 (inquit Propheta) q uiuet & nõ uidebit mortẽ? Annorũ quoq; cũ corpis sospitate mul- F

Psal. 89 ta cupis implere curricula, & minime recolis uerbũ Prophetæ dicentis: Anni nostri sicut aranea meditabunť, dies annorũ nostrorũ in ipsis septuaginta annis. Si aũt in potentatibus octuaginta anni, amplius eorũ labor & dolor, quoniã superuenit mãsuetudo & corripiemur. Experientia aliorũ te doceat neminẽ hic diu posse subsistere. Nã uelit nolit quisq; ex hac uita migrare compellitur. Noli itaq; amare quod transit, sed neq; molìaris rei illi inhærere, quæ labitur. Noli, inquã, cõcupiscere inaniter, quod nulli unquã concessum est. Non enim in præsenti seculo, sed in cælo uitæ prærogaŧ æternitas. Quamobrẽ solicitus esto, nõ ut in hac peregrinatione diutissime uiuas, sed ut mundi istius queas cum salute animæ apposita tibi deuitare pericula.

Quòd solerter studeant mortales diaboli uitare laqueos, quorum hic mundus est plenus. Cap. XVIII.

PEregrinationis huius itinera gradientes magnopere studeant uenatorũ spiritualiũ, quibus hic mũdus est plenus, declinare tendicula, quæ nemo nisi qui G
illa cognoscit, euadere potest. Verũ ad hoc quis idoneus? Quis, inquã, est q dæmonũ nõ ignoret fallacias? Vbiq; ad capiẽdas animas retiacula tẽdũt. In diuitijs, & paupertate. In sublimitate honoris, & in mundi cõtẽptu. In uoluptatibus carnis, & austeritate pœnitentiæ. In crapula, & sobrietate. In rerũ affluentia, & parcitate uictus. In loquacitate & silentio. In nitore, & sordibus. In lætitia & fletu. In administratione tẽporaliũ & remotione quieta. In libertate & subiectione. In labore & ocio. In occulto & publico. In solitudinibus & ciuitate. In debilitate, & corporis sospitate. In uigilijs & torpore. In gloria & ignobilitate. In infamia & fauoribus hominum. Et ut paucis uniuersa cõpręhẽdã, nullus est locus, nulla actio, nullaq; persona, quæ ab ipsorũ deceptiõnibus libera existat, quoniã nequeũt excludi parietibus, nec placari precibus, neq; terroribus coerceri. Quãobrẽ oculate & maxima cũ maturitate incedẽdũ est, atq; ab omnibus cũ Dei timore uiuẽdũ, & potissimũ ab his, q ob uinculũ cõnubij, seu curã ineuitabilẽ rei familiaris colligati sunt seculo, quoniã ad casum ꝓcliuiores ac propinquiores esse H
noscunť. Equidẽ ubi bellatorũ grauior incũbit insultus, solicitior ad pugnandũ debet adhiberi custodia. Cæterũ quũ æquoris intumescũt undæ, & oborta tẽpestas acrius solito desæuire cõspiciť, prudẽtius nauigãdũ est, atq; portus quæritanda trãquillitas, ne incautũ bellatorẽ interitus, & torpẽtẽ nautã marini fluctus inuoluãt. Hinc plane animaduertẽdũ est, ꝗ in solitudinibus, & in cœnobijs à fragoribus mũdi semotis propior est hominũ salus, cõuersatio tutior, minora pericula, rariores casus, & ab eorũ celerior resurrectio, ꝗ in seculo, ubi incẽtiua exurit flãma libidinis, auaritiæ cupido dominaŧ, & sũbiæ fastus attollit. Quid eñ est mũdus iste, nisi quidã spũalis uenationis locus, in quo tot tẽdunť laquei, quot immittunť tẽtationes, seu ad delinquẽdũ hominibus emergũt causę? Singula tẽtatio, singulus est laqueus. Porro uenatores infesti sunt aereæ potestates, con

Eph. 6 tra quas oẽs qui saluari desiderãt, oportet habere cõflictũ. Apostolũ audi: Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarũ harũ, cõtra spũalia nequitię in cęlestibus. Pugnãt hi hostes omni calliditate aduersum nos, ut nostrũ diripiãt spũalẽ thesaurũ, quẽ ipsi homicidæ optime

A time sciũt latere in nobis. Moliunť etiã nostrũ impedire iter, ne scãdamus ad cælum, unũ ipsi turpiter depulsi sunt. Ob illorũ ergo importunitatẽ nobis certãdi est indicta necessitas, ut uiriliter dimicemus, hortamur ad bellũ, certãtiũ nobis ꝓponunť exẽpla, uictorũ merces offerť, præliãdiq; tribuiť gratia. Aduersariorũ siquidẽ pauẽda immanitas, ac laqueorũ numerosa pericula dimicare nos cogũt. Christus nos inuitat ad bellũ, q pacem auferre uenit. & gladiũ ad prælĩadũ misit in terrã. In ecclesia quotidie martyrum sanctorũq; recitanť agones, quatenus ipsorũ animati exẽplis scutũ arripiamus fidei, gladiũ sumamus spũs, & spei galea, ac patiẽtiæ lorica ꝓtecti nullatenus hostibus terga uertamus, quin potius uiriliter reluctemur, eosq; orationũ iaculis insequamur intrepide, q̃ adusq; propulsati dispereãt, & pacatũ sentiamus nostræ mẽtis habitaculũ, atq; ad susceptionẽ ęterni regis decẽter ornatũ. Ipso quippe descendente ad nos duplici mercede ditamur. Quarũ alterã gustamus in re, alterã uerò delectabiliter tenemus in spe. Sane spei preciũ solus ille nouit qui accipit, q̃ locuples sit, quãue iucũdũ. Rẽ aũt ipsam quisquis in mentis penetralibus humili deuotione degustat, recõdit, ne nota hostibus fiat, & ob id

B grauiores patiať insidias. Res nãq; ista spũalis est gratia & syncerus pietatis affectus, q gratuita dignatione à dño prærogať certãtibus, ut robustiores, prudẽtioresq; fiãt in pręlio. Sine qua gratia proculdubio, quicũq; bellare præsumit, succũbit & deficit. In huius igiť mundi stadio cõstituti uenatorum laqueos, preciosum thesaurũ nostrũ, & qua uia pergere debeamus ad patriã, intelligere studeamus, quoniã horũ ignorãtia prorsus ruinæ nostræ occasio est. Porro sciẽtia ista cõis est omnibus, quẽadmodum & iactura. Nulli licet talium carere notitia, quoniã nemo est qui à tentationibus liber existat. Nã uniuersis uenatorum parati sunt laquei, nõ uniformiter, sed iuxta singulorum qualitatẽ & statũ. Aduersarij etenim nostri assueti in prælio spũales spũalibus, & carnales carnalibus oppugnant insidijs. Nullum eximunt, nemini parcunt, nulliusq; pertimescũt uirtutem. Verum si minime ueriti sunt ipsum mundi saluatorem appetere in quo nihil suum esse sciebant, cuiusquã ne sanctitatem formidare ualebunt? Tantæ siquidẽ uersutiæ sunt, tã-

C taq; perspicacitate naturalis pollẽt ingenij, ut cunctorũ mortaliũ facillime sensum euerterent, si nõ repercussi diuina labefactarenť uirtute. Eos quippe ne ad libitũ noceãt, prouidentia superna refellit: sicut Apostolo perhibẽte didicimus. Fidelis (inquit) est deus, qui nõ patieť uos tẽtari supra id quod potestis, sed faciet cũ tẽtatione prouẽtũ, ut possitis sustinere. Hinc est q̃ sęuitiã illorũ sentimus, bacchãtẽ furorẽ nouimus, tẽtationũq; perambulamus laqueos, & tamẽ celestinos protegẽte gratia minime superamur: qm̃ sic iuste disposuit deus, ut nõ nisi cõsentiẽtib. nobis, laqueos pedib. nostris injcere queãt. Nã spũales pedes nostri animę affectus sunt. Hos cõpedib. suis irretire cõtẽdũt. Quãobrẽ rerũ uisibiliũ amorẽ affectibus nostris conanť innectere, quatenus abdicato à nobis nostro affectu nullũ gratũ receptaculũ habitandi in nobis deus noster inueniat, qui per dilectionẽ & fidẽ in cordibus hominũ cõmorari dignať. Stupẽdũ prorsus in nobis geritur quoddã spũale certamẽ, sedula cõsideratione dignissimũ. In hoc quippe mundo, tanquã superioris inferiorisq; regiõis cõstituti in medio, ô quàm multiplicia in nobis bella

D aguntť. Nesciẽtes, ô quãtas insidias patimur, quot de supernis sedibus nobis suffragia diriguntť. Suffragať deus ut saluet, diabolus insidiať ut perdat. Cõcertãt ambo, nõ inuicẽ, sed in nobis, uolẽtes reportare uictoriã. Quãuis deus omnipotẽs sit, nullusq; ipsius possit resistere uoluntati, nõ tamẽ uoluntate, sed æquitate nobiscũ certat, nõ ut quicquã cõsequatur de nostro, sed ut nos reuocet ad se propter nos, nosq; ab interitu eripiat sempiterno. Certat, inquam, quum ad ostium cordis pulsat ut ingrediatur, spiritualiterq; mandcemus cum illo, & ipe nobiscũ. Hinc est quòd inuisibilia bona promittit, interna gaudia præstat, ut nos alliciendo trahat ad se, in se collocet, & nos de se beatos semper efficiat. Hac de causa mandatum dilectionis instituit nobis dicens: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex toto anima tua, ex tota mente tua, & ex omnibus uiribus tuis. Hoc unico præcepto, noster optime ordinatur affectus, coerceturq; ne perefluat, decipiatur, capiatur, ac delictorum compedibus alligetur. Nouerat dei sapientia, quàm dulcis sit carnis illecebra, quantumúe humana affectio uisibiliũ amori sit prona, in quibus innumerabiles occultati sunt laquei, propterea dilectionem persuasit, ac diligendi legem dedit, quatenus luctuosum amorem diuino amore compesceret, &

1.Cor.10 · Deut.6

per internum gustum ab exteriorum delectatione affectum hominis ablactaret, faceretq; ex uisibilibus ad inuisibilia, atq; ex temporalibus ad æterna diligenda transire. Ex aduerso diabolus fraudulēter suadet carnis nos debere oblectamenta sectari, amare diuitias, culmen honoris appetere, cæteraq; quærere, quæ ad perfectionem temporalis felicitatis pertinere noscuntur, non ob aliud prorsus, quàm ut euertat incautos, ac uisibilium uoluptati seruiant, inuisibilium amore neglecto. Quamobrem ô homo diligenter discute cui obtemperare uelis, uide sapiēter cui ex his duobus salubriter tuum præstes affectum. Ambo illum exigunt à te. Ambo ipsum possidere desiderant. Thesaurus tuus spiritualis est amor tuus. Quicquid amaueris, uiolenter te trahit post se, nec te sinit separari à se dicente domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Cæterum quia duobus dominis seruire nō uales, prudētissime, quæso, obserua cui, sicut dixi, merito famuleris. Vt igitur agnoscas quid eligas, diuinam eruditionem attende. Fur (inquit incarnata ueritas) non uenit nisi ut furetur mactet & perdat. Ego autem ueni ut uitam habeant & abundantius habeant. Diabolus fur nuncupatus est, qui dei honorem in homine auferre presumpsit. Furis itaq; huius consilium abijce, illiusq; agnosce fallacias. Venit ad te ut tuum furetur thesaurum, sibiq; te consentientem mactet & perdat. Mundi quoque blandimenta contemne, quoniā deceptionū illius refertus est laqueis, quos optime superabis, si pro Christi amore ipsum amare desieris. Hoc apostolica te docet autoritas: Nolite (inquit) diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo, & mundus transit, & concupiscentia eius. Ecce uenatorum spiritualiū quot sunt laquei ad capturā animarum per uniuersum orbem diffusi. Hos tātummodo euadunt qui mundum ipsum dedignantur amare, illum secedendo spernunt, eiusq; concupiscentijs abdicatis deo in spiritu militare proponunt. Nā cæteri serui emptitij sunt, & curarū seculi cōpedibus irretiti, eo arctius, quo immoderatius transitoria diligunt, eoq; miserabilius, quo minus propriam captiuitatem agnoscunt.

Marginal notes: Matth. 6 (beside "rari à se dicente domino"); Ioan. 10 (beside "leris. Vt igitur"); 1. Ioan. 2 (beside "Nolite (inquit)"). Right margin letters: E, F.

Quòd nullus illo miserabilior est, qui quum sit seruus, liberum se esse arbitratur. Cap. XIX. G

Vemadmodum nullus ægrotus eo incurabilior est, quàm qui sanū esse se putat, ita & captiuo nemo miserabilior est illo, qui arbitratur esse se liberum. Nullum iste redemptorem quærit, redemptionis precium habere nō curat, atq; captiuitatis suæ damna non plangit, ducitur, cæditur, trahiť, & insensibilis perseuerat. Quæ (oro) est ista captiuitas, quæ inuisibiliter, ac insensibiliter ita tenet oppressum, ut onus suum nō sentiat, neq; damnum proprium agnoscat ipse qui patitur, impulsusq; accedat post dominum, & sua sponte abire se credat? Sane propriæ cupiditatis peccator quisq; est seruus, a qua tenetur pressus, & perquàm iuste damnať. O quàm mala, quàm perniciosa, quamúe fortis cupiditatis est seruitus? Trahit sua unūquēq; uoluptas. Quamobrem tot funibus ligatur peccator, tot uinculis detentus trahitur, quot seculi desiderijs colligatus tenetur, eoq; grauiori seruitute atteritur, quo ampliori felicitate attollitur. Quum locupletatur diuitijs, possessionibus ampliatur, cupiditatis est seruus, dum uoluptati carnis operam tribuit, pudicitiæ libertatē amittit. Si honoribus sublimatur, intumescit interius, diaboli captiuus efficitur, quoniā sicut scriptura sacra testatur: Ipse est rex super oēs filios superbiæ. Ab huiusmodi spiritualibus funibus quicūq; astrictus est, nō nisi gratia cooperāte liberatur. Tādiu illusus ducitur, ac trahitur, quādiu hoc mortali tegitur indumento. Sed quo ducitur? uel à q̄ trahitur? Ducitur plane per tenebras uitiorū, per illecebras delictorū, per oblectamenta seculi. Nimirū cupiditate trahente, impellente uoluptate, elatione domināte. Cæterū quādiu memoratæ seruitutis ignorat tyrannidē, lætatur quū malefecerit, & exultat in rebus pessimis, præesse gaudet, quotidianisq; successibus mundi magis, magisq; florere desiderat, nec aduertit miserrimus ibi maiorem imminere ruinam ubi gradus est altior, & tanto multipliciora, atque indissolubiliora fore uincula, quanto detestabiliora in homine contigerit esse facinora. Tales (quanquā raro) difficile corrigūtur, corrigūtur tamē nōnunquā, quoniā deo uniuersa possibilia sunt, q quos uult de tenebris uocat ad lucē, & ex inimicis & extraneis amicos facit & filios. Correctio quippe ista malorūq; cōuersio agitur operante gratia, &

Marginal notes: Iob. 41 (beside "tur: Ipse est rex"). Right margin letter: H.

A ut plurimum interueniente flagello. Bona gratia quã ad iustificationẽ impiorũ largitur Deus, absq; illis cõdignis meritis, sine qua nullus infertur cœlo, & sanctorum consortio efficitur dignus. Verum diuini flagelli quis ualet enarrare præconia, ipsiusq; referare profectus? Munus est Dei, filiorum præcipuum signum, lumen mentis, peccatorum uenia, emendator scelerum, origo uirtutum, concupiscentiarum interemptor, salus animarum, nutrimentum spei, robur fidei, caritatis augmentum, præcursor ueritatis, additamentum sapientiæ, & passionum carnalium antidotum singulare. Isto deficiente multiplicantur delicta, mentis densatur cæcitas, mundi inardescit cupiditas, & superbiæ accrescit tinea. Nam quemadmodũ continuus successus temporalis indiciũ damnationis est, ita flagelli eruditio, cũ patientia, indubium prædestinationis agnoscitur esse præsagiũ. Propterea Apostolus ait: Fili mi noli negligere disciplinam domini, neq; fatigeris quum ab eo argueris: Quẽ enim diligit dominus, castigat. Flagellat aũt omnẽ filiũ, quẽ recipit. In disciplina perseuerate, tanquam filijs uobis offert se Deus. Quis enim filius Heb. 12
B quem nõ corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis. Omnis autem disciplina in pręsenti quidẽ uidetur nõ esse gaudij, sed mœroris, postea fructum pacatissimũ exercitatis per eã reddet iustitiæ. Vides ne apostolico testimonio, quàm proficuum sit diuinum in se perferre flagellum? Verum quàm perniciosum sit sine aliqua eruditione in hoc seculo feliciter uiuere, propheta indicauit dicens: In labore hominum non sunt, & cum hominib. non flagellabuntur, ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Hanc propheticam sententiã seculi amatores nunc audiant, qui prosperitatem appetunt momentaneam, nullum flagellũ uolunt perpeti, nullisq; tribulationibus erudiri. Quin potius sibi uolunt ad uota uniuersa succedere, efferri honoribus, facultatibus ditari, filiorũ dilatari propagine, esse incolumes corpore, abundare delicijs, uoluptatibus incrassari, sicq; florere, ac si nunquã essent morituri. Audiant, inquam, & corde euigilent, formidentq; nullam aliã, præterquã Psal. 72
C temporalem felicitatem quam habent, esse remunerationẽ percepturos à domino, atq; audire. Fili recepisti bona in uita. Nam sicut semel tantum pro peccatis irrogatur correctio, ita pro uirtutibus præstatur donorum retributio. Quamobrẽ redeant ad se qui prosperitatibus pollent, discantq; quàm perniciosus sit suus status, quàm breuis lætitia, quàm inanis iactantia, quàm propinqua mors, & quantis sua uita circũsepta sit laqueis, quàm sæui aduersarij, quãtum ad seducendum callidi, quamq; cupidi ad prædandum. Nã omni auiditate latentem (non quidem nostrum, sed ad custodiendum accõmodatũ nobis) moliunẽ auferre thesaurũ. Iste thesaurus non est auri, nõ argenti, neq; gẽmarũ, sed spiritualis, inuisibilis humanis obtutibus, immensiq; ualoris. De illo quippe ait Apostolus: Thesaurum istum habemus absconditum in uasis uictilibus. Verus planè, & supra modum pręciosus thesaurus est rationalis spiritus, in lutea carne inclusus, qui nobilem Dei sui in se ostendit imaginem, præcipue si non sit letalis peccati colluuione pollutus. Tanti siquidem est, ut filij Dei redemptus sit sanguine, quemadmodum per Petrum dicitur: Luc. 16 2. Cor. 4
D Scientes, inquit, quòd non corruptibilibus auro & argento redempti estis, de uana conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi Iesu. Tunc illius dignitas agnoscitur, tunc quanti sit rectè iudicatur, quum ab originalis delicti abstergitur macula, quum ingenita libertate potitur, quum gratia sanctificationis impletur, quum donis spiritualibus fœcundatur, cum reiectis mundi oneribus per contemplationẽ in cœlestia rapitur, & quum per amoris incendiũ angelicis spiritibus sociatur. Nam quamdiu in hoc ærumnoso exilio temporaliũ curis agitatur, donec amore uisibiliũ captiuus tenetur, quousq; delictorũ cœno fœdatur, atq; mortalitatis istius uinculis alligatur, illius præclara sublimitas ignoratur. Hinc est quòd amatores mundi isto uilipenso atq; neglecto, thesauros sibi cumulant temporales, amplificant prædia, rura emunt, augmentant redditus, replent horrea, & promptuaria sua exuberare lætantur. O quàm frequenter pro aggregandis his omnibus spoliant pauperes, rapinas exercent, iniusta lucra sectantur, amittunt propria, ut aliena lucrentur. Grauis prorsus est ista iactura terrenam tantum de laboribus suis reportare mercedem, ac pro adipiscendis æternis supplicijs conscientiæ euacuare marsupium. Taliũ negocia- 1. Petr. 1

torum (heu) quantus est numerus, quanta cupiditas, quantáue solicitudo. Si diligenter quæsieris ubicꝙ eos abundare reperies, adeò ut æstimetur insanus, qui huiusmodi contempserit exercere commercia. Hinc est, quòd seculo renunciare uolentibus tot obijciūtur obstacula, persecutiones fiunt, tendunt insidiæ, inferuntur minæ, lacrymę fundunt, multiplicantur preces, promissa exhibētur, uenenatæ ingeruntur blanditiæ, dolosæ adinueniunt rationes, nedū ab amicis uerumetiā à parentib. atcꝙ propinquis, ut euertant animos eorum, obnubilent mentes, intentiones mutent, faciātcꝙ illos in interitū præcipitare perpetuum. Si uerò præualent, exultant tanquam uictores capta præda, & ueluti feræ pessimæ in innocentiū sanguine. Lugenda profectò atcꝙ perniciosa nimiū est ista uictoria. Nunquid Christianæ fidei uult ista professio? Nunquid dominus Christus sic E

Luc. 14 docuit? Nonne inquit? Qui non odit patrem, aut matrem, fratres aut sorores, propinquos & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Prætulit spiritum carni, cœlum mūdo, parentibus Deum, q̄d est optimum pietatis genus. An nō quisq; magis obtēperare debet Deo q̄ propinquis? Equidē quū nō uocat nos Deus parentib. famulandū est, illisq; uitæ sunt impendēda suffragia, necnō honoris reuerētia ex F

Deut. 5 hibenda. Sic nācꝙ dominus ipse mādauit in lege: Honora patrē tuū & matrem tuā, ut sis longæuus super terram, quam dominus Deus tuus daturus est tibi. Cæterum uocante nos Deo, gratia nobis se infundente superna, etiam inuitis parentibus, confugiamus ad Christum, qui uerus est parens. Quamobrem, ô quisquis es, qui diuini luminis illustraris splendore, sentisq; ad contemptum mundi prouehi à domino, noli præstitum tibi spernere donū, noli obsurdescere aperire pulsanti. Surge ocyus, & te uolenti erigere, manū porrige. Non te lacrymantiū parentū detineat amor, non dulcedo affinium, non amicorum supplicatio, non temporalium perniciosa cupido, necꝙ seductoria mundi uoluptas. Aduerte, quæso, si mundum diligis, si in illo conuersaris, in quanto discrimine uiuas. Quocuncꝙ te uertes, concupiscentiæ ignem accensum inuenies, quem si copulari permiseris tuo, uret te, & in fauillam rediget. Fuge igitur sicut tibi suadet gratia ad montana cum Loth, & saluaberis. Fuge, inquam, ad perfectionis celsitudinem, quæ te docet renunciare seculo & omnibus pompis eius, prout in baptismatis tui professione spopōdisti. Sane quū ad illud accessisti, ut Christianæ militiæ sociareris collegio, ac nouæ gratiæ stipendia sumeres, datis fideiussoribus, diabolo, mundo, & pompis eius te abrenunciare confessus es. Vide ergo ne promissum tuum irritū facias, necꝙ fidei tuæ uota disrumpas. Habebis profectò accusatores præuaricationis tuæ, habebis ueridicos testes testificantes aduersum te, habebis iudicem, qui nullius personam accipit in suæ executione sententiæ, nulliusq; ueretur potentiā. Proinde esto consentiens aduersario tuo, dū in huius peregrinationis es uia, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus, de quorum manibus nūquam liberaberis, nisi solueris usq; ad quadrantem minimum. Aduersarius tuus promissio tua est. Quandiu spopondisti exoluis, nullam tibi molestiam irrogat, nullam querimoniam agit contra te. Ex præuaricatione tua tibi efficitur aduersarius. Noli pręuaricari promissum, & amicus erit, testificabitur pro te, teque uictorem ducet ad brauium. Redde igitur quod sponte promisisti. Nemo te inuitum duxit ad baptismum, nullus te compulit uouere, nemo te coegit accedere, necꝙ blanditijs inuitauit, libera est ecclesia, patet omnibus intrare uolentibus. Nullum abijcit, nemini contradicit, sed uniuersos, tanquam pia mater, de natorum propagatione solicita admittit confugientes ad se. Accessisti, libellum repudij recitatum coram te audisti. Requisitus an crederes, an diabolo, mundo & pompis illius renunciare uelles, uoce clara multis præsentibus consensisti, teq; promittendo debitorem constituisti. Causa tua, uox tua, confessio tua agunt contra te, & te reum ostendent, & te acclamabunt mendacem, si obseruare neglexeris, quod te facturum esse dixisti: lex utique quæ tibi obijcitur, communis est omnibus, qui Christianæ fidei assequuti sunt gratiam. Aliter neminem admitteret sancta religio, nisi palàm confiteretur, quod tuipse fecisti. Sano itaque consilio utere, cuncta despice, uniuersa quæ possides, pauperibus tribue, quatenus expeditis gressibus ad il- G H

Matth. 11 lum ualeas properare qui ait: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris: iugū enim meū suaue est, & onus meum

leue.

A leue. Requiem proculdubio reperies opulentam, si iugum illius suaue super te sponte susceperis. Non te premet, quoniam leue est, & portantem se portat. Fietq; quotidie tibi ex usu delectabile, suaue ex gustu, atque ex Christi imitatione iucundius; propterea accelera, propera, festina, & uelociter curre ad Christum, qui sibi famulantibus præmia pollicetur æterna. Te quidem de cœlo descendens sicut ouem errantem quæsiuit in terra. Te extensis brachijs, aperto latere, capiteq; demisso præstolatur in cruce. Iam debita tua soluit, iam te patri recōciliauit, ac bonitatis suæ tibi patefecit arcana. Te quoque gratanter ad suum conuiuium nuptiale inuitat, in sua te cupit aggregare familia, ut illi iugiter assistas in spiritu, laudes exhibeas, tua offeras uota, preces effundas, ipsiusq; die ac nocte delectabili fruaris præsentia. Porrò si illi mundo corde uacare studueris, si eum tota mente dilexeris, spiritualibus te locupletabit diuitijs, sublimabit honoribus, uirtutibus fœcundabit, necnon incerta & occulta sapientiæ suæ tibi reuelare dignabitur, lætaberis quippe in illo, & ipsi complacebit habitare in te. Tunc absque errore, B agnosces noxias esse mundi delicias, fugitiuos honores, extensos in mundi prosperitatibus laqueos, mortemq; uicinam. Agnosces, inquam, gratiam redemptoris tui, munus prærogatum, inuisibilia bona promissa, atque pro his lætus effectus cantabis, & dices: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur ut aquilæ iuuentus tua. Huiusmodi sacri amoris spiritualisq; deuotionis studijs eruditus, sine mœrore peregrinationis tuæ iter incedes. Sciens autem hic te ciuitatem non habere manentem, futuram quæ in cœlis est, tota intentione requires. *Psal. 102*

Qualiter conuersationem suam ordinat, qui in hoc seculo peregrinum se esse cognoscit. Cap. XX.

C QVisquis sapit, quod à uerè fidelibus opportune sciendum est, minime ambigit se in huius uitæ peregrinari exilio, in quo ex quotidiana experientia innumeris se conspicit subiacere periculis. Hinc est quòd seculum hoc amare non potest, tanquam horis singulis emigraturus ex ipso. Viatoris quippe more se præparans sarcinulas suas colligit, lauans cum propheta per singulas noctes lectum suum, & stratum suum lacrymis humiliter rigans. Porrò super sui custodiam uigilat, conuersationem suam prouida discussione gubernat, deordinata ordinat, delecta erigit, agenda disponit, sicq; prudenter uiuit, ac si de proximo moriturus existeret. Beatus qui sic uitā suam ducit innoxiè, ut æterni iudicis minime pertimescat aspectū. Beatus, inquam, qui peregrinationē suā syncera mente deplorat, & per amoris incendium iugi deuotione suspirat ad patriā, cū Propheta gemebundo corde, decantās: Sitiuit anima mea ad Deū fontē uiuū, quādo ueniā & apparebo ante faciem Dei? Huiusmodi omnia seculi oblectamenta contēnit, alta despicit, pertimescit prospe- *Psal. 41*
D ra, terrenamq; substantiā in præsentiarum possidere refugit, nolens transeūtium rerum curis, præter necessitatē oneratus incedere. Quamobrē lacessitus iniurijs patienter tolerat, irrisus iniustè interitus gaudet, spoliatus exterius ęterna prospectat, quemadmodū de quibusdam Apostolus ait: Rapinam bonorū uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem & manentem substantiam. Nam fidei perspicuo irradiatus lumine, ciuitatis supernæ cuius Deus est artifex, cupit esse colonus. Propterea p spiritualē libertatē generosius effectus, uniuersa quæ sub cœlo sunt, arbitratur ut stercora, quatenus cœlestium bonorum ipsius, fieri mereatur participatione beatus. Nempe ciuitatis illius excellentiam, angelorum frequentiam, ciuium gloriam, deliciarum opulentiam, mansionum magnitudinem, atq; desiderabilium omnium exuberantiam admirans inardescit, concupiscit, gemit, & ait: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Rursusq; defluentibus lacrymis & corde liquescente, ô quàm gloriosa (inquit) dicta sunt de te ciuitas Dei, sicut lętātium omniū habitatio est in te. Equidē exilij istius mora cōfectus eo impatientius uiuit, quo patriæ cœlestis gaudia clarius intuetur, atque in eam certius post corporis resolutionem ingredi præstolatur. Fit interdum spei in illo succrescente fiducia onerosum *Heb. 10* *Psal. 83*

omne

omne quod humanis sensibus famulatur, dum quãtum distet inter exilium & patriam, B
cœlum & terram, uitam & mortem, mœrorem & gaudium, ueritatem & umbram, aeternitatem & tempus, corruptionem & incorruptionem, felicitatem & miseriam, perturbationem & pacem, lucem & tenebras, fide propalante cognoscit. Proinde igniti desiderij anxietate permotus, propheticum illud ingemiscens dicit: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Merito prolongationem incolatus seculi istius ingemiscit quicunque ciuitatis supernae claritate inspecta exilij huius spirituales tenebras contuetur. Huiusmodi tenebras mundi nuncupauerim amatores, de quibus dicitur: Et uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrę eam nõ comprehenderunt. Non erat Christus dominus lux, quae ad hoc descendisset è cœlo, ut mundum sensibilem, & corporeum illuminaret, qui per tanta annorum curricula à sole uisibili perceperat lumen, sed spiritualis lux diuinũ in se habens fulgorem, quae rationalem hominis spiritum de inuisibilibus erudire. Hãc profecto lucem mentes peccatorum infidelitatis tenebris obuolutae minime tunc comprehendere ualuerunt, quemadmodum nec modo, sicut per Paulum dicitur in quibus (inquit) Deus huius seculi, uidelicet diabolus excaecauit mentes infidelium, ut non fulgeat eis lumen euangelij, & salui fiant. Nónne rectissime amatores seculi tenebrae uocitantur, qui Dei cognitione carentes delectationem carnalem, quae letale uirus est animae, praeponunt spirituali, illamque auidius amplectuntur? An non densissimae tenebrae sunt quando toto affectu huic uitae inhaerere satagunt, atque in ipsa, tanquam in patria florere desiderant? Quae tum ex uicissitudine temporum, tum ex successione generationum sine interuallo uergit ad occasum, more peregrinantium, qui perambulantes ciuitates & castra, nequaquam in eis nisi necessitatis causa residentes naturali impulsu feruntur ad patriam? Nam uelint nolint homines, quamdiu in corpore sunt, per hanc uitam uiuendo pertranseunt. Nec segnius incedit iacens eo qui currit. Omnes incessibus paribus gradiuntur ad mortem, quanquam non eadem hora pertingant. Plerunque tamẽ fit, ut qui futuri arbitrabantur nouissimi sint primi, & primi nouissimi. Nam quemadmodum uniuscuiusque uitae incertus est finis, ita properandi ad finem manifestus est cursus, qui nullo euentu nulliusque uoluntate ualet retineri quin defluat, & nihilominus filij hominum adeò effecti sunt fatui, ut negligant sibi itineris sui praeparare uiaticum, illaque praemittere ante se, quae eis peregrinatione completa proficiant. Non enim quae ad uitae huius usum concessa sunt ad futuram prodesse noscuntur. Porrò, uiaticum, quod peregrinantibus nobis optime congruit, est cordis munditia, conscientiae nitor, deuotionis feruor, compunctionis gemitus, pœnitentiae labor, uitae sanctitas, uirtutum merita, interpellationes sanctorum, eleemosynarũque largitio pro Christo iustis exhibita, dicente domino: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut quum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. Tale uiaticum renunciantes seculo sibi praeparare studuerunt, propterea festinatione tam alacri supernae Hierusalem pertingunt ad patriam. Habentes quippe uictum, & uestitum, hisque contenti ultra nil quaerunt. Sciunt non decere Christianum in huius peregrinationis uia, sibi thesaurizare diuitias, H
cuius cœlestis patriae à domino spondetur haereditas. Nolite (inquit dominus) thesaurizare thesauros in terra, ubi ęrugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Vbi autem thesaurizandum sit, mox intulit: Thesaurizate autem uobis thesauros in cœlo, ubi nec aerugo nec tinea demolitur, neque fures effodiunt nec furantur. Sibi itaque, non posteris in cœlo thesaurizare desudant: longe etenim quàm seculi amatores prudentiori utuntur consilio. Secum proprios perferunt sudores, diuitiasque praemittunt suas, nolentes in sua necessitate positi alienum praestolari suffragium. Caeterum proprijs thesaurizare liberis, atque nepotibus, nequaquam reprehensibile esse censuerim, dummodo thesaurizantem immoderatus cumulãdi non impellat affectus: sicque thesaurizet, ut absque delicto id faciat, quod est rarissimũ, atque difficile. Nã si delinquẽdo acquirit, insipienter agit. Quid prodest (ait ueritas) homini si mundũ uniuersum lucretur, animae uerò suę detrimentũ patiatur? Noli igitur ô secularibus curis dedite, teipsum perdere, neque animae tuae detrimentum facere, ob tuorum amorem filiorũ. Quãtis (quaeso) obsuere diuitiae à parentibus delegatae? Te aliorum experimentũ doceat, te defunctorum

Marginal references: Psal. 119; Ioan. 1; 2. Cor. 4; Luc. 16; Matth. 6; Matth. 16. Section letters: B, F, G, H.

A ctorum parentum hæredum ingratitudo erudiat, te absētium damna prudentem faciāt. Non te (oro) seducat natorum affectio, ut te neglecto, ad thesaurizandum illis omne uitæ tuę studium impendas. Verum si te illis thesaurizare delectat, tibi quoq; cum illis thesaurizare non pigeat. De his quæ acquiris, egenis tribue, eroga infirmis, pupillis, & uiduis, ut depositum tuum in cœlo accumules, prophetæ exhortationem imitare dicentis: Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Quum uideris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & anteibit faciem tuam iustitia tua. Præcedat ergo te iustitia tua, & antecedāt te misericordię opera, quatenus te decedēte, te patiēte, te postulante assint. Recole diuitis egestatē, qui guttā aquæ flagitando non meruit, quoniam esurienti Lazaro panis micam præbere contempsit. O quanta dementia est futurę uitæ congruentes sibi nō aggregare diuitias, magisq; liberos proprios amare, q̄ se? Quid (oro) prosūt defunctis temporaliū facultates, affiniumq; successus, gehennæ incendio cruciatis? Quid, inquā B solatij conferunt perlati labores pro adipiscendis dignitatibus, ac magnificanda progenie? Sic namq; uani mortales effecti sunt, ut pluris æstiment temporalem memoriam, quàm æternam. Hinc est q̄ alta construunt palatia, signa sua parietibus imprimunt, nomenq; suum in rumoribus popularibus lætantur esse diffusum. Nec aduertunt miseri in hoc ærumnoso exilio nullius famam esse posse perpetuam, quoniam cum decedentib. ipsa pertransit. Quamobrem ô præuaricatores redite ad cor, reuertimini ad iudicium, ô mundi istius habitatores & ciues, atq; desideriorum uestrorum parumper cohibete ardorem. Prudenti (quæso) examinatione intelligite errorem uestrum, & mundi quem diligitis illecebrosam fallaciam. Rationales propterea conditi estis, ut uerum a falso, & bonū discernatis à malo. Væh (inquit propheta) qui dicitis bonum malū, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Nonne malū bonum & bonū malū esse asseritis, quoties sapientiæ salubri neglecto consilio, atq; spiritualibus spretis consolationibus, quæ Deum timentibus tribuuntur, impiorū hominum uoluptuosa itinera se C ctari nitimini? Nempe tunc tenebras lucem, & lucem ponitis tenebras, quum momentaneā felicitatem sempiternis præfertis delicijs. Nunquid terrena prosperitas, quum tenetur, non fugit? nónne labitur dum stare uidetur? Speciosa quippe tanquam impudicissima meretrix apparet in facie, & intus tota est deformis, & squalida. Est nāq; in promissionib. fallax, & in fallendo ueridica. Insipientium animos blandiendo uulnerat, ardet & spoliat, ut amplectatur uocat & despicit. Sibi inhærentes attollit ad horam, honorabiles reddit, & post paululum à se abijciēs esse facit inglorios. Vidi (inquit propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quęsiui & non est inuentus locus eius. Et hoc unde? Vtiq; quoniā in lubrico posuit pedem suum, atq; peregrinationis suæ tenebras arbitratus est lucem. Eoq; turpius ad ima dilapsus est, quò immoderatius ad seculi alta conscendit. Vbi (quæso) sunt potentium minæ, imperiales infulæ, sceptra regalia, & tyrannorum gloria? Quò, inquam, Crœsi deuenere diuitiæ, magnificentia Assueri, celeberrima Salomonis fama, ac Romanæ urbis D undiq; profusum imperiū? Profecto ueluti somnium surgentiū sublimitatis illorū imago ad nihilum redacta est. Stetisset plane si in solio permanentis ciuitatis collocata fuisset. Verū quoniam creuit in tempore, ad tempus enituit, atq; cum tempore transeundo defecit. Defecit prorsus, ac si nunquam fuisset, nullam posteris benedictionē relinquēs, nisi tenuissimam in membranis memoriam. Non autem resurrectura de cætero, quoniam omnis mundi istius species ignis est concremanda incendio, quemadmodū in sui constitutione aquarum fuit deterfa diluuio. Quamobrem quisq; fidelis, qui in sanctificationis suæ lauacro Christo militare spopondit, tanquam peregrinus & aduena à carnalibus desiderijs, quæ aduersus animam certant, se potenter abstineat, perituri seculi oblectamenta despiciat, & transeuntia calcando uniuersa pertranseat, quatenus ad æterna præmia feliciter proficiendo perueniat, nihil proprium cupiat possidere in mundo, quem experientia teste innumeris calamitatibus nouit esse refertum.

Esa. 58

Esa. 46

Esa. 5

Psal. 36

Quantis quibusue præsens uita sit repleta miserijs. Cap. XXI.

Eregrè proficiscentibus tanto gradiendi labor efficitur minor, quanto uia qua pergitur, extiterit planior. Hoc unico materiali exemplo peregrinantiũ hominũ infatuata redarguitur cæcitas, q laboriosa uitæ præsentis itinera, dũ cõsiderare dissimulãt, p ipsam incessanter peragrare desudãt. Re quippe uera talis est hæc uita, ut intolerabilis debeat esse prudẽtibus, nam insipientib. sicut nulla inest discernẽdi ratio, ita neq; dolendi. Vndiq; concupiscentiarũ spinis obsita, deceptionũ anfractib. dubia, latronib. spiritualibus plena, bellorum tumultuosa fragoribus, atq; inimicorũ circũsepta fallacijs, adeò ut iustus innocẽtiã, & humilis corde suam difficillime ualeat seruare munditiam. Nonne (sicut uates cõmemorat) obseruat peccator iustũ, & quærit mortificare eũ, pedibusq; ipsius laqueos tendit, ut recta illius subuertat itinera, uel de substantia eius quicquã decipiẽdo furetur? Semper enim sceleratis & infidelibus importabilis fuit uita sanctorũ. Hinc est quòd aduersus eos coniurationes faciunt, rixas cõmouent, & maledicta disseminãt, calumniantur ipsorum operibus bonis, famam denigrare nituntur, detrahunt, dilaniãt, derogant, & contra illos etiam falsa componunt. Quis, quęso, innocens inter malos uiuere tutus potest, qñ Abel germani sui interemptus est gladio, grãdæuus Noe à filio delusus est, Esau Iacob est zelatus ad mortem, à fratibus est uænundatus Ioseph, & à Iudæorum pontificibus crucifixus est Christus? Nam quotidie frater fratrem, amicus amicum, callida æmulatione lacessit. Sicq; mortalium inoleuit nequitia, necnon terrena possidendi excreuit cupido, ut naturæ lex, affinitatis naturale uinculum, amicitiarum iura, decreta sanctorum, atque fraternæ caritatis mandata, à Christo tradita abolita esse uideantur. Vbique lites, ubiq; iurgia, in plateis, in foro, in domibus contentiones, obloquutiones, æmulationes sunt. Perijt in conuersatione simplicitas, in societate caritas, in actione iustitia, in loquutione ueritas, & in proximorum necessitate pietas, quemadmodum Propheta uaticinatus est dicens: Non est misericordia, non est ueritas, non est scientia Dei in terra. Aspexi illam, & ecce uacua erat, & cœlos, & non erat lux in eis. Vidi montes & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt: intuitus sum & ecce non erat iustus, & omne uolatile cœli recessit. Plangenda prorsus est huiusmodi bonitatis carentia, atq; præceptorum Dei neglecta custodia, quæ ex uoluntatum deordinatione prouenit. Hinc est quòd latrocinia fiunt, perpetrantur homicidia, falsa proferuntur testimonia, uiolenter opprimũtur innoxij, consummãtur adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, ueneficia, & huiusmodi. Adeoq; sunt uniuersa confusa, ut mundi finis imminere credatur: nã undiq; bella sonant, populi inter se dimicant, gens contra gentem, regnum aduersus regnũ, ciuitas contra ciuitatem, domus aduersus domum, & proximus cõtra proximum diuisionis occasiones quærit. Cæterũ quoniã temporib. nostris forte plus quàm in præteritis generationibus abundauit iniquitas, multorumq; refriguit caritas, propterea supra modũ desæuiũt clades, frequentant pestilentiæ, populorũ paulatim decrescit numerositas, urbes habitatoribus destituũtur, antiqua dilabũtur mœnia, rura inculta pertrãseunt, atq; hominum habitacula inueterata deficiunt. Humanæ præterea uitæ abbreuiatus est cursus, ualetudo defecit, deperditæ sunt uires, & multimodæ ægritudines mortalium atterunt speciem. Porrò quotidie per Dei ministros futura prædicuntur mala, diuina flagella crebrescunt, mundi incolæ uarijs tribulationibus percutiuntur, & prohdolor nulla in hominibus agnoscitur correctio, nulla transactarum culparum cõpunctio, nullumq; ad placandum Dei ferientis iustitiã captatur remedium. Quin potius peccatum peccato, scelus scelere, & iniquitate augetur iniquitas. Iam æternæ ultionis in cœlo rutilat gladius, iamq; securis ad radicem arboris est posita, ut illã succidat infructuosam effectam, ramos & folia in fasciculos ad comburendum ministri colligunt, quoniã inutiliter terrã occupat, fructum opportunũ domino suo reddere nolẽs, & tamẽ ista adhuc dissimulat uidere peccator, adhuc carnalium mentes uoluptates mortiferas ambire nõ cessant. Quid (oro) huiusmodi agerent, si (uti olim consueuerat) mũdi arrideret prosperitas, uitæ longæuitas, incolumitas corporis, populorum pax, rerũq; affluentia ad uota suppeterent? Verum quũ tribulationum aquis totus mundus exuberet, quum uitiorum usu sorde putrescat, quum labente tempore ad sui cõsumptionem sine mora percurrat,

Esa. 4

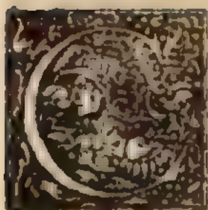
A nequeatq; ab hominibus teneri dum uolunt, tanta nihilominus in quorundam cordib. mortalium uoluptatis uiget fames, tantaq; fruitionis seculi exardescit libido, ut naturalis discretionis statera seposita, nec Dei iudicium, nec hominum faces, neq; futura sibi minata expauescãt incõmoda. Equidẽ resipiscere deberẽt, si uiuẽdi legẽ, uitæ conditionẽ, temporis fluxũ, euentus rerum, delectationis inopiã, deformitatẽ scelerũ, affectus latitudinẽ, uirtutis mercedem, affluentiã gratiæ, naturæ bonũ, peregrinationis statum, uiç terminũ, æternitatisq; uellent considerare profundũ. Euocant uniuersa hæc rationalem animã ad cognitionẽ ueri, boniq; concupiscentiã, atq; ex animali eam intellectualẽ efficiũt. Quamobrẽ inexcusabilis est quisquis seculum immoderatè diligit, negligit se, futura non præuidet, necessaria sibi in uita futura non aggregat, ac gaudia cœlestia obtinere non cupit. His de causis discretionis prærogatum est lumen, experientiæ accommodatus est sensus, necnon donum impertitum est gratiæ. Noli igitur ô homo, prudentiæ paruipendere munus, atq; cœlestis gratię erudimenta despicere. Noli, inquam, ta-
B lentum ad lucrum spirituale impensum in terrenis occultare negocijs, quatenus ex hoc nõ à Deo, sed à creaturis solatiũ tuæ peregrinationis excipias. Te solus ille delectet in se, q fecit te. Tuæ sit ipse deliciæ, cõsolatio tua, thesaurus tuus, possessio tua, gaudiũ tuũ, lumẽ tuũ, sapientia tua, finisq; tuus, in quo etiã peregrinando quiescas. Ipse nẽpe solus est, qui desideriorum tuorum ualet refrigerare æstus, laudabilia uota perficere, gressus tuos in semitis iustitiæ dirigere, animi motus componere, uitam utriusq; hominis custodire, præbere in certamine uires, conferre gratiam, largiri gloriam, tribuere pacem. Ne uelis (obsecro) à mundo ista expetere, nec labentem tenere, neq; fugientem sequi. A Deo in te quære quod diligas, quod teneas, quo fruaris, non per campos liquidos maris, non per prata uirentia, non in auro, non in gemmis, non in fabrefactis ædificijs, non ab hominibus, non ab angelis, neq; ab alia quauis creatura. In te est regnum Dei, in te est sapientiæ sedes, sponsi reclinatorium, spiritus sancti templum. Tu nãq; es orbe uniuerso latior, mari profundior, cœlo excelsior, pulchrior sideribus, pręciosior auro, sole
C splendidior, suauior balsamo, niueq; candidior, si tamen sis caritate feruidus, humilitate ornatus, meditatione deuotus, fide plenus, cogitatione rectus, desiderijs inflammatus, corde mundus, intentione simplex, actione solicitus, & morum probitate præclarus. Ista te faciunt dilectum Deo, colendum angelis, imitandum hominibus, dæmonibusq; tremendum. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, qui diuinam in te gestas imaginẽ? Quid, inquam, tibi cum mundo & uitijs, qui ad hoc conditus esse probaris, ut cœlum conscendas, atq; cum angelicis spiritib. beata Dei uisione fruaris? Sanè prælatus es omnibus, si Deo ueraciter didiceris esse subiectus. Tuam quippe excellẽtiam propheta admiratus est, dicens: Quid (inquit Deo) est homo q memor es eius, aut filius hominis, *Psal. 8*
quia uisitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eũ, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper, & pecora campi, uolucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Dedignare ergo creaturis inordinato subesse affectu, quum na-
D turalis tibi à Deo collata dignitas, te cęteris omnibus fecerit esse prælatum. Quamobrem mundum despice, terrena cuncta disperge pauperibus, ut temporali depauperatũ substantia, libera conscientia imitare ualeas Christum: qui (sicut Apostolus ait) quum *2. Cor. 8*
esset diues, effectus est pauper, ut illius inopia nos diuites esse possemus. Da (q̃so) Christo, quod etiam retinendo, diu possidere non uales. Verum quũ tua uniuersa distraxeris, minime arbitreris te magna fecisse. Deposuisti quidem onus grauissimum, reddidisti debitum, euasisti peccata multa, maxima pericula, importabilem laborem, tentationes uarias, atq; innumeros diaboli laqueos, quoniam omnia hæc cum temporalibus ac terrenis facultatibus probantur esse connexa. Vide autem renunciando seculo ne sis ingratus, insolescas in te, tabescas ignauia, & amore tepescas. Nam quum Deo obtuleris tua, te quoq; gratanter impende. Nimirum parum præstitisti cuncta erogando, si neglexeris tribuere tè. Te quippe non tua à te exigit Deus: nam ideò admittit tua, ut facilius postea recipiat te. Tuis non indiget, ut illa poscat à te. Nam si ea ipsi non dederis, nũ quid sua esse desierunt? Si esuriero (inquit per prophetam) non dicã tibi, meus est enim *Psal. 19*
orbis terræ & plenitudo eius. Cæterum te cũ tuis, & tua propter te requirit à te. Fili (ait) *Prouer. 23*

præbe mihi non aurum tuum, nõ prædia tua, non possessiones, sed cor tuũ. Abijce itaq; E
tẽporalia tua, & seculo sponte domino tibi suadente renuncia, quatenus expeditus &
Psal.117 alacer exoneratus, & gaudẽs propheticũ illud psallẽdo decãtes: Paratũ cor meũ Deus, paratum cor meũ, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, exurgã diluculo. Verũ ut huius operis finẽ faciã, nullũ isto præstãtius in hac peregrinatione poteris habere consiliũ, q̃ temporaliũ facultatũ proprietatẽ respuere, illecebrarũ carnaliũ à te abdicare affectũ, atq; diuinæ uoluntati te in omnib. syncero corde exhibere paratũ. Ex hoc triplici spirituali bono sufficientiam, pacem consequeris & lumen, quo mediante absq; exteriorum inedia, interna pace potitus, exilij istius perambulabis tenebras, perueniesq; ad illum, qui sicut scriptum est, cãdor est lucis æternę, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius, uidelicet Iesus Christus dominus noster, cui cum patre & spiritu sancto est sempiternus honor & gloria in secula seculorum, Amen.

F

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI, IN DE SPIRITVALI INTERITV ANIMAE Libellum.

PROOEMIVM.

Vm iuxta humanæ usum prudentię detestabile plurimum sit neglectis margaritis & gemmis lapidum quæ sternuntur in uia curã gerere, longe reprehensibilius esse arbitror, contempta uita animæ, in sola corporis incolumitate laborare. Verũ ad tãtã insipientiã hodiernis tẽporib. deuoluti sunt homines, ut omne intelligẽtię suæ studiũ & uniuersum illis indultũ tẽpus ad promerendũ dilectorũ suorũ ueniã, in gubernatione, & aggregatione terrenarũ facultatũ, atq; in corporis uoluptatibus, & protelatione uitæ ipsius instituisse uideanť, & (prohdolor) circa suarũ salutẽ animarũ, adeptionẽq; æternæ uitæ pene nil cogitant. Sic degunt tanquã immortales essent in hoc mũdo, nec aduertunt miseri uitæ suæ terminũ prorsus esse incertum. O cęca mortaliũ, & infatuata prudentia, cur casso labore desudas? Cur non prospicis quid pateris, quid amittis, à quo falleris, quò duceris? Redi quæso ad cor tuũ: respice paululum à uijs tuis: sanoq; dum tibi datur consilio utere, ac prudenti examinatione discute, utrum in ueritatis luce ambules, an in lubrico cordis tui posueris pedem. Recogita, inquam, si ab ipso mundi primordio, prout appetis cuiquam prerogatum sit semper uiuere. Obserua & hoc, quantũ, uidelicet singuli, concessum sit uiuere. Quomodo, qua conditione, quo fine. Multipliciter de his experientia tua te sufficienter erudiet, ita ut nullo præceptore indigeas præsertim, si mortuorum perlustres tumulos, in ipsisq; quid taceat diligenter inspicias: qui in eis sunt, fuere quod tu. Tu quoq; post modicũ, quod illi es futurus indubie. Ignoras ne quia mors nemini parcit, neminem ueretur, nullũ excipit cuiuscunq; conditionis sit, sed H
Psal.88 uniuersos sinu suo complectitur? Siue mas, siue foemina, siue nobilis, seu ignobilis, siue diues, siue sit pauper? Quis est (inquit propheta) qui uiuet, non uidebit mortem, eruet animam suam de manu inferi? Illam si pertulit, quamuis sponte, qui uictor est mortis, euadere nõ poterit, qui obnoxius est morti. Si immortalis carnis uitã, morte finiuit, illã ualebunt superare mortales? Vt quid ergo superuacuè retinere niteris, qđ singulis momentis ad resolutionem uergit? Quantumcunq; accuratè epuleris, quanquam ab omni corporali necessitate te protegas, tametsi cunctis naturalibus affluas bonis, uitæ tuæ terminum à Deo institutum præterire nequibis. Quamobrem noli magnipendere, ut mortale hoc diu uiuat corpus. Neq; fatigeris nimium, quatenus corruptibile hoc aculeos corruptionis non perferat. Circa salutem animæ tuę, quæ naturali dignitate immortalis est, uigila. Illius spiritualem uitam negligere noli. Quoniam sicut si eam contempseris, morte morietur: ita & si erga ipsius profectum sedulum adhibueris famulatum, dupliciter uiuit. Viuit etenim quamdiu cõtra uitia, & peccata luctatur, atq; per dilectionis affectum inhæret Deo, qui uera est uita. Moritur autem quoties se ab eodem auer-

A tendo per consensum uoluntatis, preuia dilectione delinquit. Quamobrem spiritualem animæ tuæ uitam, quousque peregrinaris in mundo ô homo, custodire non desinas, ut ad æternam perseuerando quãdoque pertingas. Nam quemadmodũ spirituali uita mediante, perpetuã anima transit ad uitã: sic spirituali perdurãte in morte sempiterna morte afficitur illa. Hæc igitur animæ mors, quæ à multis negligitur, à multisque non creditur, ualde pertimescẽda est, atque à mortalib. quibus corporalis mortis est indicta necessitas, modis omnib. est euitãda. Quod ut facilius perficere queant, ad ipsorum profectum, de eadem memorata iam sæpius specialis tractatus dictandus est, quatenus in illo tanquam in speculo legentium se unusquisque conspiciat. Clamet itaque ad uitam antequam finiat uitam, quisquis mortuum se esse cognouerit, ut per gratiam resuscitatus uiuat in uita. Cæterum qui se uiuere sentit in Christo, nequaquam uitæ semitas deserat, ne forte errando in uia, iustissimæ præcipitetur in mortẽ. Cum igitur operis huius materiam ex me sufficienter, ut decet, explicare non ualeam, ueritatis tuæ ô bone Iesu qui es uia, ueritas & uita,
B paruitati meæ lumen infunde, quatenus nec per errorem sermonis, neque per delicti cõsensum mortis istius uoluar in tenebris. Mei uerò laboris merces, tua sit gloria qui singulorum merita pensas & uota.

QVOD VNIVERSIS REBVS, QVAE IN MVNDO SVNT præferenda sit anima, quæ peccando moritur spiritualiter & separatur à Christo. *Liber I.*

NATVRALIS ingenij hoc censura exigit, ut tanto unaquæque res pluris æstimetur, ac diligẽtius custodiatur, quanto magis est proficua, illiusque amissio maiorẽ possidẽti iacturã facit. Plurima in hoc mundo, ut cernimus, ab hominib. possidẽtur, aurũ uidelicet, argentũ, gẽmæ, possessiones, domus, supellectilia, serui, ancillæ, & huiusmodi multa. Verũ nihil
C horũ tanti appreciandũ est, quanti rationalis anima, quę uniuersa seculi istius creata dignitate præcellit. Porrò si disperdatur aurum, si à latronibus diripiatur recuperari potest, quemadmodũ cuiuscũque cõditionis tẽporales facultates. At uerò anima si semel amittatur, & aduersum se sententiã damnationis excipiat, ulterius recuperari non ualet, nec prece, nec precio, neque alicuius suffragio, etiã si omnis electorũ pro ea interpellaret societas. Quid autem de animaduersione æternæ damnationis memorẽ, cum neque ab ipsa spirituali seruitute peccati se per se liberare sufficiat? Non enim ualet seruus proprijs uiribus seipsum, seu alios liberare captiuos: sic nec quis de immundo cõceptus semine mundare immundos. Verum si quisquam delictorum uinculis cõpeditus absoluitur, non hoc suis ascribat uirtutibus, sed bonitati illius qui ait: Si filius liberabit uos, uere liberi eritis. Non aũt à captiuo captiuus, sed seruus liberabitur à libero. Sicut Apostolus inquit: Itaque fratres nõ sumus ancillę filij, sed liberæ. Qua libertate Christus nos liberauit. Cæterum ut scias neminem nisi Dei filium Deum, & dominum nostrum ab hu- *Ioan. 8* *Gal. 4*
D iusmodi captiuitate liberum esse, prophetam audi: Omnes sicut oues errauimus, unusquisque declinauit in uiã suam. Et psaltes ait: Dominus prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens Deum: Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Quoniam igitur uniuersi tanquam oues perditæ errauerunt, & effecti sunt inutiles, in obligationes declinauere peccati. Ideo uenit ad captiuos liber euangelizare pacem, sanitatem donare, & pristinã restituere libertatem, quemadmodum longe antè prophetico ore uaticinatum est. Sic enim legitur: Spiritus domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare cõtritos corde, prædicare captiuis remissionẽ & cæcis uisum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum domini acceptũ, & diem retributionis. Descendit itaque Dei filius homo factus ad homines, qui diabolicæ tyrannidis uinculis captiui tenebantur: illosque dominationis suæ potestate liberauit. Non solum aũt captiuos liberauit, uerumetiam mortuos misericorditer suscitauit. Non, inquã, illos mortuos, qui exanimes iacent in tumulis suo tempore cum corporibus suscitandi: sed & ipsos qui adhuc in carne uiuentes in spiritu sunt defuncti. Illos uerò in spiritu dixerim *Esa. 53* *Psal. 13* *Esa. 61*

mortuos,qui ob peccati consensum peccandiq; propositũ præceptorum Dei itinera de E
relinquunt.Ipsa,inquã,mors est animæ,q̃ delinquentem à Dei caritate & sanctorum cõ
1.Tim.5 sortio efficit alienum,de qua apostolus ait: Vidua in delicijs uiuens mortua est. Verum
quamuis corporalis mors sit ex parte plangenda: spiritualis tamen peramplius,quoniã
perniciosior est,& sic mortuum sibijpsi reddit ignotũ, ut cum omnes carnis suæ exple-
uerit uoluptates,tunc arbitretur se uiuere, eo iocundius eoq; felicius, quo in uitiorum
uolutabro iacuerit magis obrutus atq; sepultus. Mirandum prorsus est hoc cum cõpas-
sione spectaculum.Intueri scilicet uirum iocis deditũ,uacantẽ fabulis, pro adipiscendis
terrenis diuitijs insudantem,non timentem Deum, nescientẽ se ultro tendere ad interi-
tum sempiternũ.Pessima profecto est mors ista meritoq; lugenda,quę euertit naturę or
dinem,bonũ aufert gratiæ,reddit hominẽ inimicum Deo, a seipso alienat peccantem,si
biq; ipsi contrarium facit,tollit merita,ab unitate diuidit, claudit cœlum, seueritatem al
tissimi irritat,repellit angelos,lætificat dæmones,& temporalem mortem, nisi interue-
niat pœnitentia,efficit perpetuam.Huiusmodi quicunq; incurrerit mortem,non nisi ex F
gratuita Dei miseratione,& interpellatione resurgit ad uitã. Quemadmodũ præfigurãt
illi tres mortui à domino suscitati,de quibus euangelica narrat historia: Iacebat quippe
puella quædam in domo exanimis, tibicinum & turbarum tumultuantium numero-
sitate stipata: cuius pater accessit ad Christum, suppliciter flagitans, ut domum suam di-
gnaretur ingredi:abijt ille & expulsis incredulis,extinctam tetigit manu,erexit, atq; ui-
tæ pristinæ restitutã obtulit genitori. Ibat præterea aliquando idem dominus in Naym
ciuitatem,& ecce defunctus efferebatur unicus filius uiduæ matris, cuius exequias co-
mitabantur multi,plangentis igitur matris,& cæterorum compassione permotus man-
Luc.7 dauit deponi feretrum & iacenti ait: Adolescens tibi dico surge: qui mox ad uocem im
perantis,coram omnibus resedit: sicq; genitrici suæ mœrenti uiuus est redditus. Fœte-
Ioan.11 bat deniq; in monumento Lazarus quadriduanus iam mortuus, ad quem resuscitandũ
pergens Saluator astantib.populis clara uoce protulit dicẽs:Lazare ueni foras,statimq;
ꝓdijt uiuus,qui fuerat mortuus,ligatis manibus & pedib.institis. Iussit aũt discipulis,ut G
illum soluerent,& abire sinerent.Sicq; factũ est. Humilis igit̃ ac fidelis postulatio patris
defunctæ filiæ uitã promeruit. Eia contemplatione lacrymarũ uiduæ matris elatus ado
lescens eidem uiuus est traditus. Ob amorem fidemq; sororũ lugentium, ipse dominus
quatriduanum fœtidum abstraxit è tumulo, quatenus indicaret uniuersis quantum a-
pud dominum supplicantis oratio prosit. Patet itaq; quòd unusquisq; ualet sponte mo-
ri,minime uerò sua uolũtate resurgere. Quonãmodo per se potest resurgere, qui uitalis
gratię uegetatione caret,& internorũ sensuũ laudabili priuatus est usu: Adeò ut merito
Psal.113.134 illi coaptet̃,q̃d simulacris gentiũ ꝑ prophetã dicit̃:Os habent & non loquent̃: Oculos
habẽt & nõ uidebunt: Aures habẽt,& nõ audiẽt: Nares habẽt,& nõ odorabũt: Manus
habent,& non palpabunt:Pedes habent, & non ambulabunt,non clamabunt in guttu
re suo.Solius ergo diuinæ uirtutis est opus, animam letali peccato detẽntam reuocare
ad uitam. Hoc uerò cum perficitur,gaudent angeli,atq; archangeli, omnisq; beatorum
Luc.15 spirituum lętatur societas,dicente domino:Gaudium est in cœlis coram angelis Dei su H
per uno peccatore pœnitentiam agẽte,magis, quàm supra nonagintanouem iustis,qui
non indigent pœnitentia.Lætatur,inquam,etiam mater ecclesia,nõ tamen ea perfectio
ne,eoq; contubernio caritatis,quo illi. Quoniam ambulans per fidem, & in corruptibi
libus adhuc corporibus degens longe meritis & dilectione inæqualis est illis, qui sin-
gillatim iustificatorum sciunt nomina,quod omnino ignorat ecclesia.Hinc est q̃d ꝓ om
nium salute solicita pro uniuersis fundit ad dominũ preces,excipiendo neminẽ,nullũq;
damnando.Nam sagenæ cõparatur,quę bonorum & malorum in se continens multitu
dinẽ,omnes ducit ad littus,quatenus boni in eo secernãtur à malis. Hoc ipsa nequaquã
ualet,quamdiu in mare præsentis seculi fluctibus agitatur. Veniet tẽpus cum & ipsa ap
plicabit ad littus,expleto uidelicet huius peregrinationis cursu, tũc mittentur angeli,&
reprobos separabunt de medio iustorum, illosq; mittent in caminum ignis ardentis,ibi
erit fletus & stridor dentium.Humili igitur freta prudentia absque personarũ acceptio-
ne cunctos amplissimo caritatis sinu suscipit confluentes ad se, in quibus rectæ fidei sit
uocalis confessio. Nam de cordis credulitate quæ iustificat hominem,nihil discerne-
re audet

A re audet relinquens huiusmodi examen ei, cui soli secreta cordium sunt nota. Hinc quorundam præsumptuosorum est redarguẽda temeritas, qui nedum proximorum opera discutiunt, uerumetiam alieni cordis se faciunt iudices. Volunt quippe iudicare quales sint hominum cogitationes, quibus ducantur affectionibus, qua intentione operentur, quoúe spiritu moueantur, quod omnino non licet. Cum nemo scire ualeat quid agatur in homine, nisi spiritus hominis qui in illo est, quanquam persæpe contingat, q̃ sibijpsi ignotus sit. Diuinam in se tales reflectunt autoritatẽ, q̃ interiorũ sola est capax, dũ intẽtionũ, cogitationũq; abdita penetrare posse se putant. De his legitur sic: Ambulabunt in tenebris sicut in meridie. Porrò quemadmodum in meridie, ita illi in tenebris ambulare dicendi sunt, qui mentium proximorum profunda consilia curiosa inuestigatione perlustrant. Et ex hoc iudicia temeraria contingentes, in nocte ignorantiæ ambulantes, meridiem se aspexisse exultant. Tales apostolus redarguẽs ait: Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Præcauenda prorsus sunt à fidelibus ista iudicia, q̃ absq; peccato fieri nequeunt, cũ ex quadã cordis, ut plurimũ, temeritate proueniant. Ipsi soli cordium sunt humiliter reseruanda iudicia, qui in æquitate iudicaturus est orbẽ. Luceq; sua singulorum hominũ latebras intuetur, & sapientia sua uniuersa discernit, adeò ut quicquam ei latere non possit, dicente apostolo: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ, ac spiritus, cõpagũq; & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionũ cordis. Ita ut nulla creatura inuisibilis sit ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Quamobrẽ sicut nemo iudicandus, ita nemo est ab homine damnandus, quantumcunq; scelestus & malus, quamdiu in hac peregrinatione subsistit. Quoniã Dei iudicia, quæ erga hominum salutẽ exercentur, incomprehensibilia sunt, adeò, ut nullus sit, qui in eorũ consideratione nõ claudicet. Nam euenire sæpe cognoscimus, ut qui heri nequam fuit, hodie efficiatur bonus. Et qui gehennæ filius existimabatur, in filiorum Dei sit numero computatus. Ad resecanda itaq; temeraria iudicia, zizaniorum nobis dominus in euãgelio parabolã posuit, in qua illos cõpescuit, qui ante tempus messem illã euellere cupiebant, dicẽs: Sinite utraq; crescere, ne forte eradicare uolentes zizaniã, pariter cum illis eradicetis & triticũ. Sic plane in iudicandis proximorũ meritis frequentissime cõtingit, ut damnetur iustus, accusetur innocens, & electus à Deo reprobus existimetur. Quid (quæso) ante conuersionem Paulus fuit? Nónne lupus rapax, persecutor sæuus, importunus insidiator, rabidusq; occisor? De illo quippe sic legitur: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Damascũ ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos pduceret in Hierusalẽ. At uerò ut prostratus est solo, corporis cæcitate percussus, uocatusq; de cœlo: Saule Saule quid me persequeris? agniculo factus mansuetior ait: Domine quid me uis facere? Quis illum gratia Dei arbitratus non fuisset indignum, cum uidisset eundem discurrere, Christianos rapere, ligare, trahere, uerberare, occidere? Nihilominus uas electionis erat præcipuum, ad prædicandum nomen domini coram regibus, & gentibus, & filijs Israel. Maximum in Paulo nobis iudicandi neminem præbetur exemplũ, qui tanta celeritate, tantaq; cum gratiarum abundantia in uirum mutatus est alterum, factusq; est præclarum lumen mundi, gentium doctor egregius, apostolorũ collega præcipuus, ac ecclesiarum solicitus gubernator. Erat priusquã uocaretur Matthæus publicanus, lucris deditus immoderatis, telonio publice inseruiens, sola quæ mundi sunt, quærens, & à sanctorum contubernio segregatus. Hunc uidit dominus, uocauit ad se, in eius domo discubuit, traxit è seculo, & euangelistam fecit. De iustificata peccatrice quid memorem, quæ inspirata diuinitus, in meliusq; mutata facinora sua deplorando correxit? Nam accessit ad Christum cum multis in conuiuio residentem, secus pedes ipsius sedit, quos lauit lacrymis, crine detersit, osculata est labijs, liniuit unguento, nec inde discessit, donec commendata ipsius fide deuota, audire promeruit, fides tua te saluam fecit, uade in pace. Nullus igitur desperet de se, neq; diffidat de altero, ueniam apud dominum posse reperire, & gratiam. Cum agnoscit de Saulo Paulum, de publicano apostolum, & de famosa peccatrice Dei sapientiam discipulam sibi effecisse carissimã. Omnes

Psal. 81 | 1. Cor. 4 | B | Heb. 4 | Heb. 4 | C | Matth. 13 | Act. 9 | ibid. | D | Matth. 9

hi uiuentes in corpore, mortui in anima erant, & tamen per gratiam resuscitati sunt lōge E
Luc. 15 excellentius, quàm prius. Vis nosse in carne adhuc degentem, in spiritu mortuum fuisse resuscitatum ad uitam? Parabolam adolescentis recole, qui consumpto cū meretricib. patrimonio, famis tabe confectus, pœnitendo ad patrē rediens humanissimè exceptus est, prima stola indutus, ornatus anulo, atq; uituli saginati est cibatus edulio, ꝓpter q̄d inuidus frater maior indignatus, atq; correptus à patre audiuit: Gaudere oportebat, q̄a frater tuus hic mortuus fuerat, & reuixit, perierat & inuentus est. O quantū est hæc gratia cōmendāda q̄ de attrito contritū, de impio iustum, & de noxio innocentē facit. Equidē huius gratiæ occasione offendūt multi & pereūt, trahunturq; ad interitū sempiternū, dum illam putant ad uota sibi posse pręstari. Attendunt quàm bonus sit Deus, quàm misericors, quámue præstabilis super malitia hominū, atq; ex quotidianis conuersionibus peccatorū. Ipsum erga pœnitentes intelligunt esse placabilem, pręsertim cū per prophe
Ezech. 18 tam pollicitus sit, dicens: Quotiescūq; peccator ingemuerit, nō recordabor amplius ini
Ibid. quitatum suarum. Iterumq;, Si impius egerit pœnitentiam ab omnib. peccatis suis, quæ F operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciū, & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. In iustitia sua, quā operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meę est mors impij dicit dominus Deus? Et nō ut cōuertat̄ à uijs suis & uiuat? His atq; huiusmodi scripturarū testimonijs per quæ ineffabilis Dei misericordia cōmendatur: nec nō ex repentina mutatione delinquentiū plurimū sibijpsis de diuina pietate applaudūt. Et q̄d in alijs actū fuisse conspiciunt, in se quoq; ad libitū futurū esse non dubitant. Hinc est q̄d tardāt conuerti ad dominū, & tanquam de cunctis facinoribus indulgentiā adepturi in fine uitæ, omni se prostituunt uoluptati. Fit uerò, perquàm sæpe ex diuino iudicio, ut inopinatis intereant casibus, & uenia careant, qui gratiam sibi neglexerunt oblatam. Quamobrem sicut non est de misericordia Dei desperandum, ita nec de gratia præsumendum. Quisq; prophe-
Esa. 55 tico sit eruditus oraculo, quo ait: Quærite dominū dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, pro seipso solicitus sit, & dum habet congruum pœnitendi tempus, G non differat de die in diem conuerti ad dominum: sed incerta mortis hora suspectus uitam suam emendet, reatus plangat, imploret gratiam, postuletq; indulgentiam: scriptumq; esse meminerit de uirginibus fatuis, quæ ante ianuam nuptiarum clausam uo-
Matth. 25 cem ingeminantes dicebant: Domine domine aperi nobis, audisse: Amen dico uobis nescio uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem neque horam. Quoniam uerò ab humanis longe distant diuina iudicia, & nemo scit utrum odio, an amore sit dignus, quilibet bonis intentus operibus, cordis humilitatem custodiat, & de propria minime præsumat iustitia, ne forte, si iustus est, præsumendo efficiatur iniustus, atq; ex elationis culpa prærogatam amittat gratiam. Studeat præterea iudicare neminem, ne ex hoc grauius ipse iudicetur, dicente domino: Nolite iudicare, ut non iudicemini, nolite condem
Matth. 7 nare, ut non condemnemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Quin potius si quempiam uiderit ueritatis luce priuatum per anfractus uitiorum deuiando effluere, ac damnabilia perpetrare delicta, eidem compatiatur ex corde, manum si uellet H porrigat, exhortationis exhibeat uerba, atq; pro illo Dei clementiā interpellare nō desinat. Si forte cōpunctus, alienoq; adiutus suffragio euigilet, & uiuus reperiat̄ in corpore, q̄ paulo ante ob peccata sua tanquā mēbrū putridum fuerat à sanctorū congregatione præcisus, & in anima mortuus. Extraneus prorsus à Dei caritate, q̄ proximū, ut seipsum mādat diligere, ille dicēdus est, q̄ proximū agnoscit in scelerib. suis iacere exanimē, nec non nisi resipuerit incendijs esse deputandum perpetuis, & nullo compassionis stimulo permouetur. Membra quippe sumus corporis Christi caritate colligata, atq; nutrita, propter quod oportet gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Nam si in corpore nostro mortali uno patiente membro compatiuntur & cætera, uno languente ministrant reliqua, quanto magis in ecclesiæ corpore debemus inuicem communicare dona, onera portare, necessitatibus subuenire, atque congaudere in prosperis? Porrò in unoquoq; nostrum dominus formam fraternæ dilectionis instituit, quatenus ipsa natura nos doceat hoc nos debere agere in ꝓximo, q̄d eadē in nobis perficit, atq; tanquam nosmetipsos scire diligere. Naturæ itaq; iura uiolat, diuinæ legis mandata

transgreditur,

A transgreditur, humanitatis dirumpit fœdera quisquis proximo detrahit, laborantē non adiuuat, cadenti non condolet, errantemq; orando seu obsecrando, siue increpando ad rectitudinis uiam reuocare cōtempserit. Nam Dei dilectionē hinc se denegare demonstrat, qui proximorū paruipendit salutē, atq; in ecclesiæ corpore inutile membrū se esse fatetur, si super mortuā fratris animā nullo mœroris agitetur impulsu. Cęterū ille omnino beatus est, qui ex intimis medullis cordis cōpatiendo cadētibus omni qua ualet, instantia eosdē conatur erigere. Nā si apud dñm digna nequaq; mercede carebit, quicūq; sitienti proximo aquę frigidæ tribuerit potū, quid accepturus sit, qui defunctæ animæ, ac sub delictorū mole sepultę, spūalis uitę gratiā à dño obtinere meruerit, sapiens quisq; dijudicet. Maxima profecto uirtus est, iuge sacrificiū, acceptabile opus, suauissimū holocaustū in cōspectu altissimi mirifice redolens, intentione recta, corde humili, & absq; sui detrimento, spūalibus proximorū utilitatibus inseruire. In hoc uera erga dñm probatur esse dilectio dicente dño ad Petrum: Si diligis me, pasce oues meas. Hinc est q; sancti Ioan. 21
B tam infatigabiliter, tamq; fideliter animarū incubuere profectibus magnū arbitrantes quæstū posse reddere emendatos Christo, quos bonorū omnium aduersarius fraudulenter abstulerat. Id uerò, ut abundantius perficere possent ieiunijs, ac uigilijs sese attriuerunt. Cum lachrymis & gemitibus in orationibus pernoctauere frequenter. Innumerabilia penè librorum uolumina condiderunt, peragrarunt prouincias, maria transierūt, urbes proprias reliquerunt, facultates, propinquos & notos. Ipsum quippe dominū Iesum imitati sunt, qui ut humani generis aboleret contagia in crucis ara confixus, proprij corporis effuso cruore, semeipsum Deo patri holocaustū fecit. Tanti siquidem fuit meriti huius sacratissimi sanginis sancta libatio, ut placaret dominū, animaduersionis æternæ mutaret sententiam, originalis culpæ relaxaret debita, dispersos Dei filios reuocaret ad pacem, æternitatis aditum deuicta morte referaret, atq; pœnitentes ueræ immortalitatis reportaret in gremium. Nec mirum, si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis uitulæ aspersus, sicut apostolus ait: Inquinatos sanctificat ad emendationem car- Heb. 9
C nis, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritū sanctum semetipsum obtulit immaculatū, Deo emundabit conscientiam uestrā ab operibus mortuis ad seruiendum Deo uiuenti? Hoc unico sacrificio fideles redemptionis percipiunt meritum, adoptionis consequuntur gratiam, & filiorum Dei annumerantur in sortē. Quotquot modi istius sunt effecti participes, alieni à Deo esse non possunt. Nam & si ab ouili Christi segregentur ad tempus, quanquā diabolicæ tyrannidis seruili iugo premantur, quamuis uenundati sub peccato se æternæ mortis reddant obnoxios, minimè tamē peribunt in fine, quoniā oues sunt illius sanguine redemptæ, qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues Ioan. 10
meas, & cognoscunt me meæ. Et animā meam pono pro ouibus meis, & uitam æternā do eis. De ipsis ouibus inquit Apostolus: Nouit dominus, qui sunt eius. Alioq; in loco 2. Tim. 2
dicit: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est, qui cōdemnet? Rom. 8
Iesus Christus qui mortuus est: imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis? Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angu-
D stia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Vides quantam efficaciam habeat in prædestinatis ouibus mors Christi, quantumq; operetur? Cernis, inquam hoc sacrificium sanguinis quantum apud Deum in cœlis ualeat, & quàm melius loquatur, quàm sanguis Abel. Ille siquidem de fratricida condignam expetebat ultionem: iste pro suis crucifixoribus indulgentiam postulabat dicens: Pater ignosce illis, quia Luc. 23
nesciunt quid faciunt. Ille reatum unius impunitum esse nolebat. Iste uniuersorum errata diluebat, quemadmodum de eo sic legitur: Gratia uobis & pax à Deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, & prin- Apoc. 1
ceps regum terrę. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ille, inquam, in delictis mortuum destinari uolebat ad interitum æternorum: iste mortuos resuscitare uolebat, restituere Deo, & coaptare ad gloriā. Nullum sacrificiū isto magis potrat esse proficuū, per quod agnus occisus ueraciter immolatur & uiuit. Occisus quip-

pe est corpore. Immolatus pro saluandis & uiuit in uerbo, ad interpellandũ pro nobis. E
1. Ioan. 2 Nam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Huius profecto uenerandi sacrificij immolati agni figura præcessit in lege, quãdo in exitu Israel de Aegypto à deo per Moysem iussum est, ut per familias singulas agnus anniculus interimeretur, assaretur igni, atq; ab omnibus profecturis cum capite & intestinis manderetur. De cuius uidelicet sanguine Hebræorũ postes ungerentur, ne transeunte angelo, qui Aegyptiorũ primogenita percussurus erat, de habitatoribus domorum in quibus esset occisus agnus, quenquã deuastare præsumeret. Quis sit iste agnus qui occisus mãducatur & uiuit, pro
Esa. 53 pheta insinuans ait: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tonden
Hier. 11. 51 te se sic nõ aperuit os suum. Ipse quoq; de seipso per prophetam alium dicit: Et ego tan quã agnus, qui portatur ad uictimam, ductus sum & non cognoui consilia eorum dicentium: Venite mittamus lignum in panẽ eius, & eradamus eum de terra uiuentiũ. De hoc
Ioan. 1 eodem agno Ioannes Baptista inquit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vi F dit coram se ambulantem dominũ Iesum: omniumq; ipsum in spiritu agnouit esse redẽptorem, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sanè agnus iste innocens, & immaculatus, qui nullum habet peccatum, tollit peccata mundi, & spiritualem uitam dat mortuis, quoniam solus inter mortuos ab omni cõtagione delicti extitit liber, adeò ut morti addictos, & in lacum miseriarum demersos, gratiæ reuocaret ad uitam. Quem-
Zach. 6 admodum propheta testatus est dicens: Tu autem in sanguine testamenti eduxisti uinctos de lacu, in quo non erat aqua. In uirtute igitur sanguinis Christi innocentissimi & ueri agni, ab Aegyptiaca dæmonum seruitute liberati sunt mortui. Et de claustris inferorum, qui illum præcesserunt educti sunt iusti, quatenus saluator & redemptor noster defunctorum resurrectio merito diceretur & uita. Illorum uidelicet, qui non æternaliter, sed spiritualiter detenti in corpore mortui sunt. Nam his qui sine uenia decesserunt, omnis prorsus resurgendi ad uitam ablata est spes. Resurgent quidem non ad uitã, sed
1. Cor. 15 ad supplicium. Omnes, inquit apostolus, resurgemus, sed non omnes immutabimur. So G li resuscitati immutabuntur, qui priusquã peregrinationis huius cursum perficerent, per gratiam & pœnitentiam resurrexerũt ad uitam, & adhæserunt corpori Christi per caritatis uinculum, quo singula compacta & connexa sunt mẽbra. Cæteri uerò minime immutabuntur: sed tantum cum corporibus suis resurgent gehennæ incendio concremã
Matth. 25 di. De quibus dominus ait: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius. Merito maledicti uocantur, qui benedictione carent cælesti, diuino suffragio, omniq; correctionis fiducia, utpote qui intelligere noluerũt, ut bene agerent, neq; iuxta eruditionem propheticam uoluerunt præuidere futura. Carnalium siquidem uoluptatum debriati dulcedine, tam effrenate uisibilia dilexerunt, ut summum & incontaminabile bonum spernerent, uocantis abigerent gratiam, seq; admonentium rudimenta despicerent. Quamobrem æternis iustissime hi sunt cruciatibus deterendi, qui æterni Dei noluerunt obtemperare mandatis. Immortalem ipsius imaginem turpissime fœdauerunt, atq; pro unius momenti saturanda ingluuie, epulas contempsere cęlestes. Taliũ H Esau gerebat similitudinem, qui modicę lenticulę desiderio flagrans, primogeniturę sibi debitę nõ expauit uęnundare thesaurũ. Vnde à fratre quoq; illius benedictione pręrepta, indulgentiam postea, quàm cum lacrymis expetijt, obtinere non ualuit. Absq; ulla igitur spe uenię & interminabili mulctandi sunt pœna, atq; immortalis patris ęquissime sunt benedictione priuandi, qui delinquendi auiditate semper accensi, pro caducis, ac uilissimis bonis præmia ęterna repudiant. O peccantium intemperata uoluptas: O mortalium cęca cupido, cur tam perniciose seduceris, quare sic uitiorum iugo deprimeris? Redi, quęso ad rationis tuę iudicium, reuertere ad correctionem cordis, & diligenter obserua à quo falleris, quà duceris, quò tendis, quidúe agere niteris. Conaris utiq; rapidissimo cursu defluentem coercere aquam, marisq; seculi istius tumẽtem sedare procellam, dum labentis temporis motum concupiscis, ut non prętereat, atq; corruptibilis carnis uoluptuosa uis fruitione lętari. Transit hic mundus & concupiscentia eius, & illum contendis tenere, ne transeat. Quot pręteritę generationes agere uoluerunt, quod tu, & minime ualuerunt? Quin potius cum defluente pariter & ipsę collapsę sunt. Hęc
lex

A lex indicta est tempori, ut cuncta post se temporalia rapiat, nihilq; firmum sub sole subsistat. Sapientem audi, quid dicat: Quid est quod fuit? ipsum quod futurũ est. Quid est quod factũ est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum. Nec ualet quisquã dicere. Ecce hoc recens est. Omnia temporalia transeunt: cuncta sub sole creata deficiunt: uniuersa quæ in terra mouentur, uiuendo senescunt. Dum igitur temporalia uis seu tempus ipsum in terris cohibere ne transeat, nequaquam percipis, quia cum habentibus tu quoq; pertransis. Nónne aduertis, quòd tamdiu in hoc desudas conflictu, ac tua eousq; cogitatione deluderis, donec corporalis resolutionis interueniente hora excipiaris de medio captiuus & nudus? Sanè tunc stare potuisses, tunc sine mutabilitate, quandoq; gaudere, si mentis tuæ obtutu temporalia cuncta transeundo, æternitatem Dei conspicere uoluisses, & in effabilibus bonis supernæ Hierusalẽ electis omnibus post istius peregrinationis cursum feliciter donandis, oblectatum esset cor tuum, atq; pro eisdem adipiscendis uniuersum laboris tui studiũ expendere delegisses. Illa profectò à suis dilecto Eccl. 1
B ribus facilius obtinentur, quàm quæ fugitiui seculi uoluptas amplectitur carius, & dulcius tenentur, ac felicius possidentur. Quamobrem ô homo si te delectat absq; ulla uicissitudine subsistere, & sine aliquo interueniẽte mœrore iocundari, dilige quod sempiternũ est, quod beatũ, quod immutabile, quod non uariatur casibus, quod non subiacet mutabilitati, nec pendet ex aliquo, nec aliquo indiget. Sed ex se æternum habet esse in seipso, gaudens de se, semper est quod est. Non capiens motũ, constituens tempus, creaturis uniuersis tribuens esse, immutabiliter mutans omnia, ubiq; præsens, cuncta cõplectens, dijudicans singula, perlustrans abdita, obliqua dirigens, puniens peruersa, collapsa erigens, remunerans merita, & gaudia superna cõmunicans. Sine cuius lumine uerum nemo uidet lumen. Sine cuius protectione nullus stare potest. Sine cuius uirtute nemo spiritibus immundis resistere sufficit. Sine cuius suffragio extensos in hoc mundo laqueos nullus potest euadere. Sine cuius gratia nemini tribuitur laudabiliter uiuere. Sine cuius uisione, nullus ualet beatus esse. Illi si concupiscis æternaliter uiuere, cari-
C tatis uinculis inhærere studeas. Alioquin si te elongaueris ab ipso, quod accepisti, amittes bonum & peribis. Sicut propheta de eo loquitur, dicens: Domine qui elongant se à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Quoniam perdantur, & ad consumptionem ueniant. Idem alio inquit in loco: Ad nihilum deuenient, tanquam aqua decurrẽs. Porrò qui se elongant à Deo, qui summum & uerum, ac sempiternum est bonum delinquunt, & peccando in nihilum tendunt. Nempe quemadmodum peccatum nihil est: ita qui uoluntarie peccat, uergit ad nihilum, & perseuerando efficitur nihil, nõ substantialiter, sed effectiue. Claret proculdubio quòd unaquæq; res tanto diutius perdurat in eo quod est, quanto solidius est fundamentum, cui inhæret, illiq; efficacius conformatur. Quamobrem sicut qui adhæret deo, unus spiritus fit cum eo, & qui copulatur uxori, caro una dicitur, ita & qui innititur nihilo, efficitur nihil. Quo nihil est infelicius, nihil abiectius, nihil turpius. Vide quàm lugenda, quámue perniciosa est peccantium conditio, qui unde stare, ac seculi uoluptatibus frui conantur. Inde miserabilius Psal. 72 1. Cor. 6
D corruunt, ut non sint, sicut propheta commemorat dicens: Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie terræ. Iustus è contrario, quoniam contemptis mundi huius fugitiuis, ac deceptorijs bonis figitur in eo, qui est & semper perseuerat in bono. Nec deficere ualet dicente domino per prophetam: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. Quodammodo potest deficere, seu commoueri, qui spiritualis suæ domus in excelso monte, & in petra durissima fundamenta locauit? Non in monte materiali, siue uisibili, sed in spirituali & æterno, de quo per prophetam dicitur: Et erit in nouissimis diebus mons domini præparatus in uertice montium, & fluent ad eum omnes colles. De eodem quoq; in psalmis sic legitur: Mons Dei mons pinguis, mons coagulatus, mons pinguis. Vt quid suspicamini montes coagulatos. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare, in eo etenim dominus habitabit in finẽ. Sane mons iste cęteris est celsior, pascuis pinguior, delectabilior amœnitate, atq; ubertate fœcundior, quoniã in illo uniuersorũ dominus inhabitare dignatur. Hinc est quòd, sicut propheta commemorat, montes reliqui omnes, uidelicet angeli, & glorificati sancti, qui ob eorum sublimen gloriam mon- Psal. 1 Psal. 124 Mich. 4 Psal. 67

tes me-

tes merito nuncupantur, in eius circuitu sunt, non ut illum protegant, cum per se muni- E
tissimus sit, sed ut ex eo percipiant unde nutriantur, & uiuant. Nam quicquid habēt qui
cunq; beati sunt, & de quo lætantur, de monte isto suauiter carpunt, ac de illo amabiliter ad satietatem sumentes æternaliter uiuunt. Verum rationabiliter in circuitu huius ideò montes cæteri stare perhibentur, quia tanquā paruuli matrum ubera sugentes contemplationis diuinæ lacte pascunt, à qua sicut diuelli nolunt, ita nequeunt. Securi quippe de gloria qua fruuntur, atq; per amoris indissolubile uinculū illi colligati, qui immortalitatem habet, & uicissitudinem nullam, semper in eo feliciter perseuerant quod sunt. Hanc profectò beatorum perpetuā gloriā, scelerati homines & uitijs dediti in lumine fidei mentis oculo percipere nequeunt mortua opera sectantes, & uoluptatibus se prostituentes, damnationis æternæ ac mortis effecti filij, qui uitæ esse debuerant. Nam potestatem dedit filios dei fieri his, qui in eo uoluerint credere. Dedit, inquā, ipsa uita unigenitus scilicet æterni patris, quantū in illo est, potestatem omnibus posse per adoptionis gratiam filios esse dei. Sed innumeri extiterūt, & sunt, qui istius peritissimi animarū medici neglexere consilium post concupiscentias suas potius eligētes incedere, quàm earum represso ardore, diuinis obtēperare mandatis. O quàm inconsulte, heu quàm perniciose, & præter omnem naturalis iustitiæ legem, rationalis creatura se subtrahit ab eo qui illam condidit. Cum aliarū erudita exemplo deberet nedum sicut cæteræ, uerum etiam præ uniuersis proprio famulari opifici. Vtpote quæ plus omnib. quę sub cælo sunt sortita est gratiam. Sed proh dolor, quæ amplius subesse debuerat, atq; solicitius imperantis iussa perficere, facta est peruicacior, adeò ut nec deū suum timeat, neq; gehēnæ incendium formidare uideatur æternū. Nempe si deū metueret, illiusq; beata uisione priuari expauesceret, nequaquā tam impudice peccare præsumeret. Nam ubi adest timor dei, abest proculdubio delinquendi uoluntas, legis præuaricatio, dominandi ambitio, præsidendi amor, odium proximorum, terrenarū facultatū immoderata cupido, & quicquid diuinæ aduersum est uoluntati. Porrò quemadmodū ex cordis tumore suiq; fiducia, inopinati eueniunt casus, scelerum nutrimenta accrescunt, ac desperationis pręparatur fouea: ita ex timore filiali & sancto uirtutū merita coalescunt, uitiorum rubigo consumitur, atq; propriæ salutis maxima concipitur spes, dicēte propheta: A timore tuo domine cōcepimus, & peperimus spiritum salutis. Quamobrē rectissime censendū est, neminem posse spiritualiter mori, in quo diuini timoris inest flamma, quæ pedetentim ignorantiæ detergit caliginem, peccatorū uincula soluit, seruilis metus excutit iugum, et ad castissimi susceptionem amoris mentem ordinat: ipso deniq; ingrediēte ad cor fugatur metus, dubietatis nox opaca clarescit, exultat spiritus, inardescit affectus, euigilat animus, omnis hebetatæ mentis pristinus uigor reuertitur, & efficit spirituali resurrectione uiua, quæ prius ex sui torporis ignauia absq; ulla spe sepulta iacebat & mortua. Quō inquam, illa non fuit mortua, quæ extrinsecus quidem seculi lætabatur in prosperis, carnis se uoluptatibus immergebat: intrinsecus uerò sui ignara & cæca, sine aliquo uirtutis gustu insensibiliter effluebat? Sanè in illa complebatur, quod de sceleratis propheta loquitur dicens: Lætantur cū malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Fœtēt huiusmodi more quatriduani Lazari in monumēto sepulti, & multorum cōpediti sunt nexibus delictorum, à quibus nisi iubente domino & apostolica interueniente autoritate nequaquā ualent absolui. Illi nanq; ligandi, ac soluendi animas, atq; regni cælorū reserandi aditum est collata potestas: dicente domino Petro & successoribus suis: Tibi dabo claues regni cælorum: et quodcūq; ligaueris super terrā, erit ligatū & in cælis: & quodcunq; solueris super terrā, erit solutum & in cælis. Vices enim suas animarū pastoribus dominus cōmisit in terris, ne ecclesia clauium destituta potentia, ad pœnitentibus salutis impendēda suffragia esset inualida. Absoluit quippe ecclesia, sed iussu domini, quos de spirituali morte ad uitam ipse resuscitat. Nam superuacue laborat, dum erigere, ac liberare conatur, quē per gratiam dominus nō uocat, cōpungit & suscitat. Hac de causa nullus ministrorum ipsius absoluere audiat quempiā, quem in peccatorum sordibus adhuc iacere delectat, quoniam non solū ligatum nō soluit, sed forte absolutus ipse se uincit. Nec immerito: absq; enim cōgruenti scientia imprudēter abutitur potestate cōcessa. Pariter itaq; in sacerdote scientia & potestas opportunæ cōueniunt, adeò ut minime

sine ani-

Ioan. 1 — F — Esa. 26 — G — Prou. 2 — H — Matth. 16

A sine animarū magno dispendio unā nequeas separare ab altero. Quid (quæso) in absolutione pœnitentium absq; potestate soluendi perficere potest scientia? Valet utiq; detegere scelera, præbere cōsilia, de lege instruere, insinuare quanta pœnitentibus præmia, quantáue impœnitentib. in futuro sint reseruata supplicia. Sua exhortatione ad cōpunctionē animare, nequaq̄ uerò cōpeditū absoluere. Rursus si adsit potestas, ignoret etiā sacerdos discernere inter leprā & leprā, nesciat qualitates criminū, quantúq; Deo displiceant sine ꝑfectu pœnitentis proprio seipsum mucrone interimit. Quamobrē sacerdos quisq; prius studeat scire q̄ posse. Q̄m in illo potestatē precedere debet scientia. Nōne ecclesię quoddā est dedecus insciū uidere præsbyterū, cui utiq; cōgruit erudire populū, & ad se cōfluentibus monita propinare salutis? Nā ꝑpterea in capite turbarū præsidet, ad hoc cathedralis dignitatis adeptus est culmē, ut uerbū Dei pronūciet plebib. errantibus sciētię ꝓferat lumē, atq; de omnib. quę ad catholicā pertinēt ueritatē, rationē cōpetentē se interrogantibus respōdere sufficiat. Ad subditos de prælatis per Moysen dicit̄: Inter-
B roga patrē tuū, & tibi annunciabit, maiores tuos, & dicēt tibi. Et Malachias inq̄t: Labia em̄ sacerdotis custodient scientiā, & legē requirent de ore eius, quia angelus dn̄i exercituū est. Hinc quantū in sacerdotib. ignorantia detestanda, quanq; perniciosa sit corpori ecclesiæ facile colligit̄. Cæterū si iuxta dn̄i sententiā, cæcus cæco ducatū præbeat, nōne ambo in foueā cadunt? Cæcus nedū ille iudicandus est, uerū etiā elatus, & tumidus, qui curis animarū antè se ingerit, q̄ sciat ea quæ ad illarum regimen minime ignorari expediunt. Sanè utrūq;, seu eorū alterum sufficit sacerdotē in interitum obruere sempiternū, quemadmodū sacra testantur eloquia. De ignorantia quippe per prophetā sic dicitur: Quia tu scientiā repulisti, repellā te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et alius inquit: Sacer- Ose. 4
dotes eius contempserunt legē meam, & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctū & pro Ezech. 22
phanum non habuerunt distantiā, & inter pollutū & mundū non intellexerūt, propterea interierūt. Quantū uerò superbus quisq; sit odibilis Deo, ipse per Prophetā insinuat dicens: Eo q; eleuatū est cor tuum quasi cor Dei, idcirco ego adducā super te alienos ro Ezech. 28
C bustissimos gentiū, & nudabunt gladios suos super pulchritudinē sapientiæ tuę, & polluent decorē tuum. Eleuatū est cor tuū in decore tuo, perdidisti sapientiā tuam in decore tuo. In terrā proieci te, nihil factus es, & non eris in perpetuū. Verū cum ab uniuersis mentis sit detestanda elatio, præcipue tamē à sacerdotibus, quibus mysteria sunt collata diuina, angelorū consortium, animarū regimen, & totius orbis principatus: Dicen- Psal. 44
te Propheta: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Ipsi nanq; propter scientię eruditionem dicuntur sal terrę. Ipsi ob sanctitatē uitę luminaria mundi, proinde q̄libet sacerdos ne ad iudiciū pergat cordis tumore deposito non dedignetur discere, quod ad sufficientiam ignorare se uidet. Humilis prius non erubescat esse discipulus, ut postmodū idoneus ualeat esse magister. Nulli profecto uerecundum est discere, prę̄sertim cui animarū exhibendū est regimen, dum conscientię suę proximorūq; innititur euitare periculum, quod ex ignorantia euidentissime prouenire decernitur. Tanquā probatus miles armis opportunis ante se muniat, quàm campū pu-
D gnaturus introeat. Clericorū quippe arma ad debellandum uitia, atq; aereas potestates diuina est lex. His cōtra diaboli tentamenta, & fraudes dn̄s Iesus usus est armis. Propheta quoq; de se cōmemorans inquit: Super inimicos meos prudentē me fecisti mandato Psal. 118
tuo, quia in æternū mihi est. De istis ait Apostolus: Arma militię nostrę nō sunt carnalia, 2. Cor. 10
sed spiritualia. Cur aūt spiritualia? quia non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ad oppugnandum igitur propria subditorumq; uitia minister ecclesiæ in diuinis semper meditet̄ eloquijs. Illi quippe parū prodest apostolica esse tantum authoritate suffultū, si sacrarum scripturarū præsidia desint. Cum ambo in sacerdote simul esse conueniant. Hinc est q; dn̄s post resurrectionē suā discipulis in unū cōgregatis aperuit sensum, ut scripturas intelligerēt, & ligandi, ac soluendi potestatē indulsit dicēs: Accipite spiritū sanctū, quorū remiseritis peccata remittunt̄ Ioan. 20
eis, & quorū retinueritis retenta sunt. Scientię igit̄ intellectū illis pariter & potestatē impendit quatenus nō ad perniciē se eleuādo de potestate intumescerēt, sed scirēt quibus, quātóue ad soluendū animas manus deberēt imponere. Ex manuū ergo impositiōe sol

uendi

uendi ac ligandi exercetur authoritas, atq; ex scientiæ intelligentia inter leprā & leprā B
discernendi habetur facultas. Hæc pauca sub compendio propterea exarata sunt, ut nō
ignoret qualis esse debeat minister ecclesiæ, q regiminis animarū incūbit officio. Ipseq;
admonitus sit, quanta ei in ligando soluendoq; congruat uti prudentia. Quoniā persæ-
pe cōtingit, tū ex defectu scientiæ, tum ex potestatis carētia, ut ligatū soluere, & solutū
ligare, uiuificare mortuū, & non uiuentē mortificare conetur. Huiusmodi per Prophetā
Ezech. 13 dominus redarguens inquit: Mortificabāt animas, quæ non moriebant, & uiuificabant
animas, quę moriebantur. Sibijpsi mentitur eorū ignorantia, nō domino, qui nequaquā
iniustitiæ fauet, sed potius illam puniendo insequitur. Solerter igitur sacramentorū cæ-
lestiū dispensator inuigilet, ut illū tantūmodo soluat, quē introrsus per cōpunctionem,
siue cōpunctionis indiciū uiuificatum à deo esse deprehenderit. Qui solus potestatē ha
Tob. 13 bet uitæ & mortis sicut scriptū est: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos
& reducit. Veruntamen quotquot in spiritu ipse uiuificat ad resurrectionis indiciū, ad
obsequium humilitatis, ad exemplū fidelium, ac perceptæ miserationis testimoniū, ac F
pro satisfactionis debito imperat, ut se sacerdotibus exhibeant, atq; per sacramentū pœ
nitentiæ denuo studeant reconciliari altissimo. Quamobrem sicut ad confirmationem
clauium apostolis mandauit soluere Lazarum: ita leproso mundato præcepit se debere
sacerdoti offerre, necnon statutum ex lege munus exoluere. Quamuis igitur peccati
lepram mundet in homine, illumq; per internam gratiam excitet de morte ad uitam, ni
hilominus ad necessitatem salutis, uult ut confessionis integræ interueniat sacramen-
tum, quod quisquis ex contemptu iuxta sanctorum patrum statuta impedire præsum-
pserit, saluus omnino esse non ualeat. Nullus itaq; de sola gratiæ infusione confidat, ne-
moq; tantum in cordis sui contritione inhæreat. Quinimo post perceptam remissio-
nem culparum ecclesiæ accedat ad iudicem, illicq; cum contritione, pudore, humilitate,
ac fletu, omnium delictorum suorum turpitudinem pandat, nullo penitus ex uoluntate
omisso. Quod si intentione recta perficiet, procul dubio ex emergente cordis lætitia,
quæ ex superuenienti dono prouenit, se esse resuscitatum ad uitam sentiet, qui paulo an G
tè in mœroris fouea extiterat facinorum nimietate obrutus. Cuius ista sunt opera, & à
quo hæc repentina mutatio, nisi tua & à te domine Iesu unico dei patris filio? Tu enim
amator es hominum conditor & redemptor, qui neminem uis perire, sed omnes ad ue-
ritatis agnitionem, & gratiæ perceptionem pertingere cupis. Charitatem quippe radiā
tis gratiæ tuæ ob hoc quotidie oriri facis super bonos & malos, necnon stillicidia cœle-
stis benedictionis pluis super iustos & iniustos, tametsi ipsorum multi indignos se faci-
ant, potius florere malentes in hoc seculo, & impudice uiuere, quàm tibi deo suo inhæ-
rere, tuisq; saluberrimis monitis obtemperare, ut salui fiant. Negligunt prorsus ô pijssi-
me pastor, animarumq; nostrarū præcipuum medicamentum & medice, cōsiderare mi-
rabilia opera tua ueneranda & sancta, quæ pro restauratione humani generis, compas-
sionis ac dilectionis zelo accensus, perficere dignatus es. Equidem humanis condolēs
miserijs, lugendis calamitatibus, & infructuosis laboribus, in quibus ad colligēdum pa
leas lateresq; conficiendum ab exactoribus spiritualis Pharaonis mortales durissime in H
regionibus Aegyptiacis premebantur. Errantes hincinde per uitiorum deuia tanquam
oues, rationales quidem secundum naturam, sed irrationabiliter degentes, non haben-
tes pastorem neque præceptorem, nec ducem, qui eos reuocaret ad ueritatis delecta-
bile lumen, dirigeret in uiam salutis æternæ, à laboribus ærumnosis subleuaret exilij, e-
riperetq; à diaboli seruitute tyrannica, dira quippe & amara ualde, de sublimibus cæ-
lorum sedibus, in thalamum uirginalis uteri, uirtutum floribus, ac gratiarum odoribus
redimitum, illapsu placidissimo descendisti. Quatenus acquisitionis populum tuis pa-
trocinijs indigentem sapientiæ tuæ irradiares splendore, facibus caritatis accenderes,
in iustitiæ deduceres semitas, & ueram reuocares ad pacem, quam ex protoparentum
transgressione amiserat, illumq; misericorditer in hæreditatem restitueres sempiternā.
O mira caritatis tuæ dignatio, ô ineffabilibus præconijs efferenda clementia. Tu enim
qui sicut per quendam sapientem dicitur, cælorum contines thronum, abyssos intueris,
terram palmo metiris, non horruisti sacratæ pudicitiæ breuissimum introire ergastu-
lum, perfectus homo factus non ex corruptibili semine, neq; ex uoluntate carnis, neq;
ex uolun-

A ex uoluntate uiri, sed per spiritum sanctum patri, & tibi coæternũ conditus, atq; plasmatus, in quo uidelicet materno corpusculo nouem mensiũ spacium perstitisti, donec compleretur egressionis tuæ præordinatum tempus. Quo decurso, non in regali palatio, nõ in sericis indumentis, nõ in deauratis parietibus, neq; fultus numerositate clientum, sed uirgineæ sedulitatis contentus obsequio, reclinari uoluisti intra angusta diuersorij, supra fœnum præsepij, ut rationabilium fieres pabulum iumentorum in medio animaliũ tibi omnipotenti Deo suo pro modulo famulantiũ, præcinentibus nihilominus hymnidicis angelorum choris altisona & melliflua cœlestis Hierusalem cantica, coram te superno rege immortali & inuictissimo, atq; mirantibus supra modum te uerbum sempiternum, incõmutabile, immensum, & incomprehensibile caro factum, ut habitares in nobis nostrarumq; fieres particeps miseriarum, quatenus disceres experientia referante obedientiam, ac nostris abundantius compatereris calamitatibus, possetq; Apostolus tuus fidelibus dicere: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmi- Heb. 4
B tatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vere tentatus per omnia ô domine Iesu, in fame & siti, in pereginatione & exilio, in paupertate & egestate, in calumnijs & opprobrijs, in persecutionibus & pressuris, in irrisionibus & flagellis, in contumelijs & plagis, in proditione & uænundatione, in potatione aceti & fellis, in perforatione clauorum & lanceæ, nec non in acerrima passione crucis, & mortis uitæ tuæ corporalis consummasti agonem. Mortem quippe dignatus es subire indebitã, ut omnes Adę filios à debito æternæ mortis erueres. O necessarius nostri redemptoris occubitus, per cuius meritum uniuersus electorum numerus, de faucibus horrendi interitus sempiternam reparatur ad uitam. Sanè sacramentũ pietatis & diuinæ miserationis munus impensum, in resuscitato mulieris Sunamitidis filio nobis Helisæus propheta indicauit: is etenim cum memoratæ mulieris ingressus fuisset domum, puerumq; in 4. Reg. 4
lecto iacentem perspexisset extinctum, clauso super se & adolescente defuncto ostio, orauit ad dominum. Et ascendit & incubuit super puerum, posuitq; os suum super os e-
C ius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri, & rursus ille deambulauit semel, huc atq; illuc, & ascendit, incubuitq; iterum super eum, & oscitauit puer septies, aperuit oculos, atq; reuixit. Puer hic mortuus humanum significat genus, quod tunc mortis in se excepit sententiam, quum contra conditoris imperium protoparentes istius uetitum comedere præsumpserunt, immemores diuini sermonis dicentis: De omni ligno quod est in para- Gen. 2
diso edite, de ligno autem scientiæ boni & mali, uidete ne comedatis: in quacunque enim die comedetis, morte moriemini. Huius præuaricationis inflictum uulnus ad uniuersos posteros transmiserunt. Cæterum ad suscitandum illos propheta magnus descendit in orbem. Ille utiq; de quo per Moysen dicitur: Prophetam suscitabit Deus de fratribus uestris similem mei. Et erit quicunq; non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. Iste super pueri tunc exanime corpus incubuit, ponens os suũ super os eius, oculos suos super illius oculos, & manus suas super manus eius, quũ natu-
D ram nostræ mortalitatis assumpsit, nostri per omnia (excepto peccato) effectus simillimus. At uerò tunc extincti pueri, tantummodo calefacta est caro, minimè autem resuscitata. Quoniam etsi incarnato Dei uerbo, nec dum spiritualis resurrectionis humana natura receperat donum, in assumente tamen uerbo hominem maximam exceperat dignitatem, ab ipso etiam angelicis spiritibus omnino mirandam. Mirandam, inquã, cum Deum hominem factum, & hominem in unione personali, ad sacrosanctum Trinitatis solium uerissime prospicerent esse prouectum. Verum post salutarẽ prædicationẽ pœnitentiæ, uirtutum, suppliciorum, meritorumq; exhibitam populis post innumerabiliũ miraculorum perpetrationem, in fluctibus, in solitudine, in ciuitatibus, in iumentis, & in hominibus, post cœlestium sacramentorum institutionem reserationemq;, incubuit iterum cum in crucis patibulo extensus, atq; confixus sponte perpessus est mortem. Equidem tunc qui mortuus fuerat, aperuit oculos, oscitauit septies, atq; reuixit. Oculos utiq; aperuit, cum introrsus fidei refusus agnouit, quòd magnus est dominus, & magna uirtus eius, & sapientiæ eius non est numerus. Agnouit quàm magna sit multitudo dulcedinis Dei, quam abscondit seruiliter timentibus, & patefecit sperantibus in se, ac se

syncera affectione quęrentibus. Oscitat autem septies, quum diuinis iugiter occupatus B
in laudibus propheticum illud ualet depromere dicens: Septies in die laudem dixi tibi,
super iudicia iustitiæ tuæ. Oscitat, inquam, septies, cũ per sancti spiritus septiformẽ gra
tiam repletur, timore dei, ad perficiendum præcepta cælestia: pietate, ad perferendũ per
compassionem proximorum onera: scientia, ad sobrie utendum, prudenterq; tractan-
dum terrena negocia: fortitudine, ad æquanimiter tolerandum aduersa & prospera. Cõ
silio, ad eligendum potiora & perfectiora sectandum. Intellectu, ad perscrutandum di-
uinorum eloquiorum arcana mysteria. Sapientia, ad degustandum cordis palato dulce
dinem sui cõditoris, qua inebriabuntur quotquot ad æternam uitam prædestinati sunt.
Reuixisse uerò tunc recte dicendus est, cum ab alto inuisibili specie descendens para-
cletus credentium corda ueritate ac dilectione compleuit. Nónne reuixerunt spirituali
ter illi qui dei & proximi tanta dulcedine feruebant, ut tormenta appeterent, principũ
iussa despicerent, atque per orbem uniuersum saluatoris mellifluum nomen salutisq;
Psal. 18 monita constantissime prædicarent, quemadmodum prophetico ore dicitur: In omnẽ F
terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Magnum autem myste
sterium & perfectæ resurrectionis notissimum indicium est, quòd non semel tantũ, nec
bis, sed signanter septies oscitasse perhibetur. Toties oscitasse dicitur, quoties delin-
quendo interijt. Nempe cunctis patet ueritatem intelligentibus septem esse letalia cri-
mina, quæ quisquis sponte perpetrauerit, procul dubio spirituali uita priuabitur, & gra
tia. Horum tanquam originale principium primatum tenet superbia, quæ est peruersæ
celsitudinis appetitus, & dominandi immoderata ambitio. Ex qua germinantur inobe
dientia, discordia, hypocrisis, animi pertinacia, inepta lætitia, nouitatum præsumptio,
peccatorum defensio, simulata confessio, & consuetudo peccandi. Hæc profecto sicut
de sublimitate cælorum deiecit Luciferum, & de paradiso deliciarum expulit Adam: ita
Luc. 1 quemlibet elatum à diuino conspectu efficit alienum, dicente beata uirgine: Fecit po-
tentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Decipula enim diaboli ad
capiendum animas, illasq; perdendum est terrenarum facultatum inordinata cupido, G
quę seruitus idolorum nuncupatur, dum fiducia & dilectio, quæ erga deum adhibenda
1. Tim. 6 est, in pecunijs cõstituitur. De huiusmodi inquit Apostolus: Qui uolũt diuites fieri, in-
cidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, & nociua,
quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Verum quid detestabilius, quàm
ut cælestibus spretis diuitijs, thesaurizent sibi mortales in hoc mundo facultates, quas
ærugo consumit, demolitur tinea, fures effodiunt & furantur. Nemo facile proferre ua-
let quot fraudes, mendacia, uiolentiæ, homicidia, oppressiones, periuria, impietates &
scelera ex hac peste proueniant. In speluncis & nemoribus sicarius latitat, ut uiatorem
expoliet. Transfretat nauta maria, prouincias peragrat negociator, se exponit periculis
bellator, sui dominium alienat mercenarius, diebus ac noctibus desudant artifices, ut
temporales sibi ualeãt aggregare opes, nec aduertunt miseri hunc laborem esse cassum,
& afflictionem pessimam uelle ultra congruentem necessitatem cumulare pecunias hę
redibus suis, qui ut plurimum illis eo deterius abutuntur, quo ampliores sunt. Est quo- H
que enorme delictum & æternæ mortis filia uentris ingluuies, quæ ex immoderatæ
gulæ appetitu prouenit. Nõ aliunde humani generis primi peccauere parentes, de qui-
Gen. 3 bus sic legitur: Vidit igitur mulier, quòd bonum esset lignum, & ad uescendum suaue,
& pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditq; ui
ro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi eorum amborum. Cumq; cognouissent se nu-
dos esse, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ex gulæ etiam intemperan
tia, primogenita sua uendidit Esau, & incestus crimen consummauit Loth. Per hanc
quippe natura corrumpitur, libidinis nutriuntur incendia, subuertitur ratio, scelera pan
duntur, homicidia fiunt, proferuntur stultiloquia, detractiones, & uerba scurrilia, he-
betatur mens, maturitas relaxatur, comessationes frequentantur & ebrietates, lætitia
inepta dissoluit, immunditia polluit, mors oritur culpæ, atq; resolutionis, corporis me-
moria tollitur. Porro ex uoraci edacitate gulæ naturæ finibus non contenta emergit pe
stilentia, luxuria quæ ex immundis desiderijs ueniens est lubrica carnis, & mentis pro-
stitutio. Hæc cum sit mors animæ multifarie perficitur, uidelicet per fornicationem,

A per adulterium, per stuprum, per incestus, ac per horrendam contra naturam pollutionem. Equidem uitium hoc adeò est detestabile, ut nedum illud perpetrare, uerum etiam de ipso particulariter loqui uerecundum sit, atque deforme. Quis non erubescat propalare obscœnas contrectationes, colloquia impudicissima, meretricia oscula, mollitiei scelera, insatiabilem uoluptatem, commixtiones brutorum, & cætera delicta luxuriæ, per quæ polluitur tellus, elementa contremiscunt, denigrantur sidera, cœlum clamoribus repletur, & in ipsa humana specie subuertitur quicquid decoris est, quicquid honestatis, quicquid rationis, quicquid meriti, quicquid religiōis inseruit gratia, acquisiuitque uirtus. Sane ab hac matre pessima nefariæ oriuntur filiæ, scilicet, cæcitas mentis, inconsideratio mortis & extremi iudicij, desideriorū, ac cogitationū inconstantia, inordinatus amor sui, præcipitatio operis, odium Dei, affectus præsentis seculi, necnon desperatio futuræ uitæ. Hæc diluuium intulit mundo, & sulphureo Sodomam & Gomorram concremauit incendio. O quanti post laudabilem cōuersationem, frequentes orationes, arcta ieiunia, diutissimam eremi habitationem, cibi potusque parcitatem, seducti spiritu
B fornicationis, deserta ac cœnobia relinquentes, atque reiecto sanctæ religionis habitu, laxantes fræna intemperantiæ gulæ obscœnis & impudicis luxuriæ actibus se immergentes, duplici interitu perierunt? Istam igitur animæ mortem illi rationabiliter euadere poterunt, qui ipsius occasiones fugiunt, principijs tentationis resistunt, carnis desideria frangunt, corporis obhorrent ocium, corporis resolutionem recogitant, & præcipue cordis humilitatem possidere conantur. Quoniam quemadmodum Deus superbis resistit, ita gratiam suam præstat humilibus. De inuidiæ autem liuore quid memorem, cum ex natura sui odium sit felicitatis alienæ? Ab ipso quippe tenebrarum princ ipe sumpsit initium, sacro dicente eloquio: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Ipsum sequuntur, qui sunt ex parte illius. Nullum profecto uitium fraternæ ita se opponit dilectioni, quemadmodum istud. detractioni semper uacat, bonis alienis derogat, cordium occulta dijudicat, dicit (ô quàm sæpe) bonum malum & lucem tene- Sap. 2
C bras? torquetur de profectibus laudabiliter conuersantium, ac de eorum aduersitate lætatur. Iste languor tenebrosus impulit Cayn, ut fratricidium perpetraret, Iacob filios, ut uænundarent Ioseph, Saulis animum, ut persequeretur Dauid, atque Iudæorum perfidiam, ut interimerent Christum. Sicut luculentissime in sapientiæ uolumine continetur. Caritatis denique fontem exhaurit, se possidentem torquet grauiter, necnon & odibilem reddit altissimo. Hoc etiam dixerim de præcipitante furore, qui est motus animi concitatus ad pœnam, atque ulciscendi libido. Cur non displiceat Deo iræ turbulenta commotio, cum ab eadem nascantur odia, rixæ, contumeliæ, clamores, blasphemiæ, indignationes, conuicia? Nam pacem dirimit, unitatis bono aduersatur, mentis oculum obnubilat, à cordis hospitio paracletum fugat, perceptæ deuotionis dulcedinem spargit, atque sui iuris hominem, esse facit alieni. Equidem ignis est urens, qui repentino suo impulsu erectam supra se subruit mentem, multosque sanctitate, ac opinione præclaros reddit inglorios. Postremo de acidia, quæ est diffidentia de proprijs uiribus cum
D auxilio Dei implendi ardua, minimè reticendum est: locum enim specialem inter uitia capitalia sortitur. Et ab ipsa tanquam à genitrice pessima procedunt, malitia, id est uoluntas machinandi malum alicui, desperatio propriorum meritorum, ac cælestium diffidentia præmiorum, pusillanimitas quoque ex interioris infirmitatis consideratione orta. Rancor qui aduersus proximos inueteratum est odium. Torpor animi cōtra præcepta, necnon mentis euagatio circa illicita. Fortes ipsa acidia deprimit uiros, & spirituali assuetos in bello frequentissime ex cordis ignauia facit dormitare præ tædio. Ab hac quisquis fuerit corde possessus, iudicium diuinum non metuit, legis mandata negligit, suamque salutem contemnere hinc uidetur. Illi non placet legere, non libet psallere, orationi uacare, celebrare ieiunia, nocturnisque fastidit interesse uigilijs. Amittit quicquid deuotionis est, quicquid spiritualis lætitiæ, quicquid futuræ felicitatis poterat in mente dulcescere. Et ueluti defunctus quodam insensibilitatis aggere agnoscitur esse sepultus. Quonammodo non iste censendus est mortuus, qui caret spe ueniæ, spiritualis uitæ deficit motu, omnique interioris exercitationis priuatus est sensu? Istæ profecto septem sunt ianuæ, per quas mors intrat & dormientem, atque ingratam interimit animam.

mam. Dormientem illam dixerim, quæ absq; ulla sui custodia huc illucq; uagatur, sui B
nescia, ignara periculorum, quibus mundus est plenus. Impauida gehennæ, inexperta
certaminis sine Dei timore, sine pudore, sine spe, sine misericordia, & absq; alicuius laudabilis
conuersationis intentione probata. Cæterum si cœlestis sibi impensæ gratiæ naturalium
gratuitorumq; donorum minimè esset ingrata, aduersum illam nunquam capitalia
uitia, ac tenebrarum principes dominatu præualerent tam diro. Nam quemadmodum
ex consensu interioris hominis animam ingrediendo necant, ita ex ipsius uoluntatis
reluctatione aufugiunt. In hominis igitur uoluntate, mors & uita sunt posita,
adeò ut ex arbitrio proprio quisque absq; ambiguitate aliqua uiuere dicatur, uel
mori. Moritur quidem si diabolicis suggestionibus, seu concupiscentijs carnalibus assensum
præbet. Viuit autem si diuini timoris præcinctus gladio, Dei secum nihilominus
cooperante uirtute, spirituales in se aduersarios insurgentes debellando interimit,
Psal. 118 Prophetæ eruditus exemplo, qui ait: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ,
ut disperderem de ciuitate Dei omnes operantes iniquitatem. In matutino inquit, F
uidelicet in primo internarum suggestionum congressu, ac corporalium uoluptatum
impulsu de cordis mei thalamo, quod domini ciuitas esse perhibetur, cunctorum uitiorum
propellebam insultus. Hæc sanè spiritualis est pugna. Hæc, inquam, est uiolentia
salutaris, quam sibijpsi iustus quisq; indicit, ut animam suam in pace possideat, uirtutum
margaritis fulgeat, perfectionis alta conscendat, atq; post consummatos pro Christo la-
Matth. 11 bores, beatorum spirituum cœtibus inseratur. De hac quippe Saluator ait: A diebus
Ioannis regnorum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Rapiunt prorsus dum
mente uigilant, corde pugnant, carnem macerant, crebris pernoctationibus orationi
insistunt, pietatis operibus uacant, conscientiam mundant, cœlum gemitibus pulsant,
perhorrescunt uitia, seculi oblectamenta fugiunt, & Dei mandata sedula animi intentione
perficiunt. Isti pro iustitia certando usque ad mortem superbiam humilitate, auaritiam
paupertate, castitate luxuriam, proximi dilectione inuidiam, sobrietate gulam,
iram mansuetudine, acidiæ tabem delectabili conditoris sui amore supplantant. G
Ecce militum Christi præclara uictoria: ecce gloriosum certamen diripientium regna
cœlorum, necnon spiritualis resurrectionis testimonium uerum: quam profectò quisquis
consequitur post compunctionis gemitum, post effusionem lachrymarum, post
integerrimæ confessionis uitale antidotum, postq; conceptam delictorum suorum remissionis
fiduciam, diuinam exultando prorumpit in laudem, Dauidicum illud decan-
Psal. 115 tans, & dicens: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Ad se
Psal. 114 quoq; conuersus, seq; humiliter adhortans inquit: Conuertere anima mea in requiem
tuam, quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos
à lachrymis, pedes meos à lapsu. Placebo domino in regione uiuorum. Maximis siquidem
gaudiorum delicijs fruitur, concepta quoq; spei pace exultando potitur, quoniam
de perceptis muneribus ingratus non est. Non sibijpsi ascribit uictoriam, neq; de
Ioan. 15 propria uirtute intumescit, dominici memor sermonis qui ait: Sine me nihil potestis facere.
Nouit certissime, quòd quamdiu in facinoribus degens iacuit mortuus, nihil ua- H
luit operari ad meritum. Eo etenim modo peccatoris anima ad æternæ uitæ meritum
languet in opere, quo exanime corpus in actione agnoscitur esse inutile. Valet profectò
opus bonum exercere peccator, nequaquam uerò ex eo proficere, quoniam sine
gratiæ humore subsistit. Nam quemadmodum ex arboris corrupta radice, nil ad humanæ
uitæ nutrimentum germinatur, ita ex anima capitalium criminum deprauata
ueneno asseuerare non ambigo. Radix quippe spiritualis, ex cuius humilitate anima
Christiana coalescit, & uiuit, caritas est. Quamdiu in anima ista perseuerat, illius opera
ullo modo infructuosa esse non possunt. Quod suo Apostolus commendat e-
Rom. 8 loquio: Scimus inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,
ijs qui secundum propositum uocati sunt sancti. Hæc autem radix caritatis, si exigentibus
culpis hominis exiccata fuerit, penitus arbor efficitur infructuosa & mortua, atque
æternis iustissimè concremanda incendijs, tametsi intuentibus uerborum folijs amœna,
aliquibúsue operibus bonis appareat esse fœcunda. Huic sententiæ opitu-
1. Cor. 13 latur, quod per Apostolum Paulum de ipsa dicitur caritate: Si linguis, inquit, hominum

A minium loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ex sola itaq; caritate singulorum merita causantur, suffragantur tamen, sed non ad æternæ uitæ meritum, cætera bona opera sine caritate, & non bene consummata. Valent enim ad mitigandum pœnam, quæ iuste & omissione, & præcepti transgressione debetur, si non fierent, præstant temporalia bona, honores uidelicet, diuitias, incolumitatem corporis, longæuitatem uitæ, terrenam felicitatem, propagationem filiorum, successusq; prosperos. Occupant hominem, nec permittunt operantem ad deteriora labi. Assuefaciunt ad bene operandum, delectant mentem, restringunt fomitem, arcent peccati fluxum, atq; ad susceptionem gratiæ gratum facientis habilitant cor. Exigua uerò
B uniuersa sunt hæc, in comparatione retributionis æternæ. Quia eo dulcius quisq;, ac abundantius perfruetur, quo caritatis affectu exstiterit ardentior, atq; simplicior. Hinc quàm lugenda sit anima caritatis uita priuata claret conspicue, quæ nedum cælestium bonorum aliena, uerumetiam gehennalium suppliciorum efficitur digna, manet in corpore mortua uiuificans illud, sed coram deo simulacris uilissimis comparatur, habet intelligendi naturale acumen, quo temporalia & humana prudenter tractat negocia, & tamen dei & sui caret cognitione, quæ prorsus saluti esse necessaria comprobantur: audit persæpe internam aspirationem clamoremq; murmurantis conscientiæ, minime uerò perficit opere diuini admonitionem oraculi. Nullum præterea pro adipiscendis inuisibilibus bonis spei sentit odorem, nulloq; futurorum malorum pauore concutitur. In administratione autem, seu præsentia sacramentorum cælestium, atq; in assistentia orationis, adeò manet insipida, ut fœtēti cadaueri pene sit facta simillima. Eoq; deterior, quòd gustando non gustat, & tremendæ maiestatis astans conspectui, sicut à de-
C uotione, ita est aliena à metu: nam torporis, atq; infidelitatis tenebris obuoluta, Christi diuinitatem & fidem sola oris confessione fatetur. In ea uidetur esse completum, quod dominus de Hebræorum populo per Prophetam uaticinatus est dicens: Excæca cor populi huius, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, ne forte cōuertantur, & sanē eos. Quamobrē spiritualibus studijs prorsus effecta inutilis ueluti à corde mortua, foras se tota præcipitat, & quicquid habet discretionis, quicquid gustus, quicquid uirtutis, in exteriorum fruitione constituit. Iam quippe agnoscens se mortuam, terrenis actionibus se obruit, gratiæ lucem & æterni solis non fereris splendorem. Propriæ demum conscientiæ condemnata iudicio, ueniam à Deo se posse obtinere diffidit. Quid agis ô anima insensata & mortua. Mortua, inquam, Deo, sed uiuens seculo. Insensata uirtutibus, & uitijs dedita. Quid (quæso) cogitas? quò duceris? quò traheris? ut quid adhuc spes superest salutis, de propria salute desperas? An ignoras quamdiu corporaliter uiuis, & si omnium criminum te feceris reum, resurgēdi tamen in spiritu, tibi à Deo
D est indicta fiducia? Nunquam serô ad dominum reuertitur, de peccatis pœnitens gemens & plorans. Semper redeuntibus indulgentiæ aditus patet latissimus. Ad hoc ut delinquentium erigeret animos per Prophetam inquit dominus: Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proijcite à uobis omnes præuaricationes uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus. Reuertimini & uenite. Alio quoq; in loco exhortans ait: Quoties peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. O diuinæ miserationis ineffabiles diuitiæ. O erga morientium animas incomprehensibilis affectus. Non præfixit compunctionis tempus, non indixit mensuram, neq; consequendæ gratiæ terminauit locum, sed simpliciter dixit: Quotiescunq; ingemuerit peccator, insinuans nullum ab eadem miserendi finem esse impositum. Noli ergo ex diffidentia tua immensæ misericordiæ dei abbreuiare manum, quæ tibi ad indulgendum, quàm tu ad poscendum ueniam paratior inuenitur. Nunquid Dauid, Petro, pec-

Marginalia: Esa. 6 — Ezech. 18 — Ezech. 18

catrici, & pendenti cum Christo latroni fuit negata indulgentia? Post perpetratum homicidium peccaui inquit Propheta, & ilico audiuit: dimissum est tibi peccatum tuum. E
1.Reg.15 Negauit Apostolus peierando, & anathematizando, quòd nō nouisset Christū, & mox ab illo misericorditer intuitus, & corde cōpunctus, egressus foras fleuit amarè. Facinorum suorum turpitudinem agnoscens impudica mulier irrupit, conuiuio recumbentis saluatoris pedes tenuit, ubertim rigauit lachrymis, extersit crine, perunxit unguento, &
Matth.9 audire promeruit: Fides tua te saluam fecit, uade in pace. Pendens in cruce latro & moriens ad dominum conuersus clamauit, dicens: Domine memento mei dum ueneris in
Luc.23 regnum tuum. Is uix dum uerba finierat quando sibi loquentem audiuit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Solum ut sui reminisceretur postulabat dominū, qui eadem die æternæ felicitatis adeptus est regnum. Pro te tibiq; similibus ista sunt scripta, ut erudiaris exemplis, discasq; pusillanimitatis coercere metum, ac desperationis à te abdicare uenenum, quo Cayn æterna morte damnatus est, & de apostolatus apice deiectus Iudas duplici se peremit interitu. Quantos audiuimus & quotidie uidemus desperatorū F more degentes resuscitari ad uitam, deserere uitia, detestari crimina, mutare conuersationem, pœnitentiam agere, renunciare seculo, religionis se uoto constringere, in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & ærumnis, se sponte atterere, atq; dignos pœnitentiæ fructus, pro suis Deo exhibere sceleribus? Fit pro eisdem cōuersis angelis Dei gaudium magnum in cœlis, qui de ipsorum propinqua perditione utcunq; gemebant, non dolendo, sed compatiendo, sed intercedendo, sed eorum emendationem anhelando. Concupiscunt plane compatiendo, & orant indeficienter pro animabus delinquentium, ut conuertantur à uijs suis, & saluæ fiant. Verum quid de ipsis angelicis spiritibus
1.Ioan.2 memorem? Cum de ipso domino angelorum & rege sit scriptū: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem iustum. Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris tantum, sed pro totius mundi. O immensa Dei bonitas, & ab uniuersis prædicanda redemptoris nostri benignitas. Parum illi uisum est pro salute hominum carnem sumere, peregrinari in seculo, uarijs tormentorum generibus cruciari, cruorem G fundere, atq; electorum omnium debitum moriendo exoluere. Superaddidit etiam, ut sedens in diuinitatis throno, eleuatus super omnem principatum, & potestatem, & super omne quod nominatur non solum in hoc seculo, sed in futuro, ab hymnidicis angelorum choris gloriosissime magnificatus nequaquam obliuiscatur nostri, nostras non perhorrescat miserias, enormia nostra non damnet facinora, quin potius misereatur nostri, patrem deprecetur pro nobis. Illi exceptas pro nobis obijciat cicatrices, flagella & conuicia, quatenus ex hoc iratum reddat ad indulgendū flexibilem illum, qui per Pro-
Ezech.18 phetam inquit: Nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Maximum prorsus & uenerandum est hoc cœleste spectaculum, pro quo mirantur angeli, omnis beatorum spirituum lætatur cōuentus, stupet cœlum, exultat terra, uniuersorumq; congratulatur turba iustorum, cum futurum iudicem suum sciunt esse intercessorē, patrem, fratrem, amicum & sponsum. Ad illum igitur peccantibus nobis confugiamus, ipsiusq; flagitemus auxilium. Sinum quippe suum expansum tenet, extensa brachia, apertum latus, reseratum cœlum ad suscipiendū nos. Redeamus, quæso, post uoluptuosam uitam, H post profectionem longinquam, post distractum patrimonium, post afflictionem inediæ ad patrem misericordiarum, patrem utiq; nostrum paratum habentem anulum fidei, internæ puritatis stolam primam, calciamenta Euangelicæ prædicationis in affectibus animæ, & ad celebrandum pro reditu nostro solenne conuiuium saginatum uitulum repositum custodientem. Tunc reuertentibus nobis inuidentibus dicturus est, epulari, & gaudere oportet: quia hi mortui erant, & reuixerunt, perierant, & reperti sunt.

LIBER

De spirituali animæ resurrectione, quæ per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum fit, gratia ipsius multipliciter operante.

HVcusque de spirituali interitu animæ, quamuis incultus sermo percurrit, nunc autem fauente Deo qualiter in unoquoque iustificato spiritualis resurrectio fiat, differendum est latius, quatenus opera Dei magnifica, quæ in uiuificandis animabus aguntur, propalata legentibus, spē ueniæ delinquentibus subministrēt. Neque fas est quempiam de diuina bonitate diffidere, cupientē maxime uias suas prauas corrigere, quū teitāte Dei filio mediatore nostro, nō pro iustis, sed pro peccatorib. de cœlis ad terras dignatus sit ipse descendere. Magni prorsus solatij, magnumque cōsequendæ salutis incitamentū est, uerbum Dei in unitate personæ naturā assumpsisse humanā, & ea pro hominibus gessisse, quæ dictante paracleto sacra euangeliorū patefacit historia. Huius equidem incarnationis mysterium insinuat quàm mirificum, quamque uenerandum sit opus
B spiritualis resurrectionis, qđ non nisi per eundē dominū Dei & hominū mediatorē perficitur, ipso perhibente, qui ait: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Exigebat quippe ratio, ac diuinæ cōgruebat sapiētiæ, ut per ipsū humanū restauraretur genus, per quē cōditū fuisse sacra testātur eloquia. Sic enim Deo patri inquit Propheta: Omnia in sapiētia fecisti. Ioānes quoque Euāgelista ait: Omnia per ipsum (uidelicet uerbū) facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Nempe si omnia per uerbū facta sunt, etiā homo per ipsum factus est, atque reformatus. Factus quidem est ab illo sicut legitur: Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in illum spiraculū uitæ, & factus est homo in animā uiuentē. Reformatus uerò per gratiam, ipsius suorumque sacramentorum uirtutem post præuaricationem decreti, & auersionem à Deo, per quam in anima subsecuta est mors, quæ profecto illam priuat, non suo esse, quum immortalis sit, sed gratia, sed uirtute, sed uita spirituali uidelicet, & æterna. Non ab re igitur dixerim hanc spiritualem resurre-
C ctionem, quæ ex iustificatione agitur impiorum esse uenerandam, quoniam in cunctis operibus uniuersi summum tenet fastigium. Nam de uniuersi creatione habes: In principio creauit Deus cœlum & terram, & dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, & cætera quæ in proprio fonte ordinatissime elucescunt. Obtemperauit itaque cœlum imperanti lucem suam diffundendo inferius. Obtemperauit mare pisces, uolatiliaque producendo ex aquis: iubente Deo germinauit terra herbam uirentem, & afferentem germen iuxta genus suum, protulitque quadrupedia atque reptilia. Nihil ergo in his quæ condita sunt, repertum est quod creatoris sui reniteretur uoluntati, dicente Propheta: Ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea inæternum & in seculum seculi, præceptum posuit & non præteribit. Non autem sic in iustificatione malorum, ob liberi arbitrij eisdem potestatem indultam, per quam ipse homo Deo posse repugnare cognoscitur. Quoties (inquit ipse dominus ad Hierusalem) uolui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? In libro quoque
D parabolarum sui contemptoribus sapientia loquitur dicens: Vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes neglexistis. Ego quoque in interitu uestro superridebo, quum quod timebatis aduenerit, quum irruerit super uos repentina calamitas, & interitus uelut tempestas ingruerit. Verum quamuis ad insinuandum hominem Deo posse resistere multis diuinorum eloquiorum ualeat autoritatibus comprobari, id tamen unusquisque sufficienter experitur in se. Quis (oro) tanta sanctitate est præditus, ut sæpissime aspirationi nō renitat internæ, aut torpore uictus, aut propria affectione seductus. O quantis clamoribus introrsus, quantisue exhortationibus sacris excitatur peccator, antequam de morte, seu somno delictorum euigilet? Sed & uigil effectus ô quot blanditijs, quot rationibus, quot promissionibus, quot exemplis, quot pulsatur terroribus, ac flagellis, priusquam peccandi uoluntatem abijciat, & syncero animo, atque deliberatione cōstanti, totus diuino mancipetur obsequio. Nec immerito, tot quippe funibus tenetur astrictus, quot sceleribus prægrauatur: tantisque spiritualibus compeditus est uinculis,

Ioan. 14
Psal. 103
Ioan. 1
Gen. 2
Gen. 1
Psal. 32
Luc. 13
Prouerb. 1

quantis caducis rebus immoderato inhæret affectu. Captiuatur itaq; consuetudine derelinquendi: retrahitur à sensualitate, quæ pœnitentiæ iugo colla subijcere recusat: repellitur suasionibus dæmonum, uisibilium detinetur amore: amicorum & affinium dissuadetur blanditijs. Ex his ergo recte colligitur, excellentiorē atq; incomparabiliter mirabiliorem esse animarum resurrectionem, quàm corporum. Et (si fas est dicere) longe amplius pro salute hominum, quàm in cæterarum rerum procreatione, atq; regimine diuinam laborasse potentiam. In creatione etenim rerum, dixit, & facta sunt, mandauit & creata sunt. Quòd uerò pro hominibus laborauerit Deus, ipsum per prophetam audi: Laboraui, inquit, sustinens. Hoc si ad naturam diuinam referas, absurdum est credere Deum quodammodo laborasse, cui per quendam sapientem dicitur: Tu autem dominator uirtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum uolueris posse. Psaltes quoq; ait: Omnia quæcunq; uoluit dominus fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Si uero ad humanam reflectas naturam, quæ unita uerbo in Christo una persona est, & laborasse & sustinuisse cognoscitur. Laborasse uis audire? Ibat, inquit euangelista Ioannes, in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob, Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem: quæ uerò, aut quanta pertulerit quis uerbis explicet? Illata opprobria, crebra conuicia, illusiones multifariæ, durissima uerbera, excepta corona spinea, dilaniatum corpus, clauis perfossi pedes, confixæ manus in stipite, fellis potus, lancea apertum latus, & crucis erectum uexillum, qualia à peccatoribus, & pro peccatoribus rex noster sustinuerit, notificant. Ex difficultate igitur actionis, iustificationis altitudo pensanda est: ex difficultate igitur actionis gratiæ dono caritatis uehementia metienda. Verum quoniam uehementissima, & inscrutabilis est Dei clementia, caritas qua Deus homines diligit, & per quam resurrectio perficitur animarū, est ab his, qui ea effecti sunt digni beneficijs cæteris præferenda. Nam quemadmodum exanimato cadaueri nil prodest ornatus uestium, diuitiarum affluentia & numerositas filiorum: ita neq; in peccatis defunctæ animæ ualent naturales uirtutes, acquisita scientia, seu aliquid eiusmodi. Quamobrem spiritualis resurrectio tanquam saluti omnimodo necessaria est à cunctis fidelibus appetenda, orationibus imploranda, sanctorum ac iustorum intercessionibus postulanda, ieiunijs, eleemosynis, ac pijs operibus infatigabiliter quærenda: quæ tamen à Deo gratis datur, dicente Iacobo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Sed non uniformiter impertitur. Nam in spiritu per gratiam, quidam suscitantur timore, aliqui flagellis, quidam luce, nonnulli diuini gustus debriati dulcedine. Qualiter autem singula operentur in sanctarum testimonijs scripturarum breuiter perstringamus. Nemo recte intelligentium ambigat penè innumeros resuscitatos fuisse, atq; quotidie ex metu mortis, seu ex timore gehēnalium tormentorum, siue futuri iudicij suscitati ad uitam. Nam si temporalis supplicij metus immutat hominem, & conuertit ad dominum, sicut Niniuitarum probatur exemplo, quid aget æterni? Quis est qui uibrante lictore gladium, seu paratis uarijs generibus cruciatuum ad se dilaniandum, ad se totus non redeat, & ut euadere possit, ueniam non imploret? Quis, inquam, est, qui deficientibus corporis uiribus, mortisq; appropinquante hora, non pertimescat, & toto corde, ut ab inferni pœnis eripiatur, dominum non precetur? Maxima prorsus timoris est uis, præsertim damnationis perpetuæ, quando uidelicet permittente Deo humanum apprehendit affectum. Omnem siquidem interioris domus euertit pacem, præsentis seculi delectationem fugat, uoluptuosæ carnis coercet stimulos, momentaneæ felicitatis blandimenta temperat, temporalemq; dolorem ad sustinendum facit esse leuissimum, dummodo ex tolerantia ipsius præcauere possit æternum. Hoc de se propheta indicauit dicens: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Tantæ etenim formidinis est damnatorum cruciatus, ut illum nullatenus intelligentia naturalis aspicere queat, horret mens, turbatur sensus, uiscera quatiuntur, quoties obijcitur animo. Quoniam supra naturam, præter usum, contra uotum,

Margin notes: Psal. 32 (beside "uit & creata sunt"); Esa. 1 (beside "tam audi"); Psal. 113 (beside "nos: subest"); Ioan. 4 (beside "cognoscitur"); Abac. 3 (beside "possit æternum"). Section letters in right margin: E, F, G, H.

A uolum, uoluntatiq; totum oppositũ est, q̃d in inferno est, non potest suadere ratio, neq; experientia mali, ut tormenta ipsa æquanimiter perferantur. Hinc blasphemiæ aduersus dominum, murmurium, iustitiæ odium, de beatorum felicitate liuor, mortis concupiscentia, furoris impetus, omnisq; consolationis, ac pacis carentia, damnatorum animabus inesse noscuntur. Ista dum quisque prudens secum tacitus cogitat, suspirat, gemit, pertimescit, ne committatur eisdem. Quod ut non fiat, ab illicitis se abstinet, potius tamen timore quàm amore. Verum quanquam ad bene uiuendum trahatur seruiliter, & si non peccati, gehennæ tamen seruus & mortis efficitur filius, atque à cœlesti regno prorsus alienus, dicente domino: Seruus non manet in domo in æternum. Quamdiu igitur quis metu temporalis supplicij, seu æterni seruiliter uiuit, à filiorum Dei segregatus est sorte. At si abiecto timore pro sui conditoris amore, siue pro adipiscendis cœlestibus bonis id faciat, quod prius egerat pro euitatione pœnarum, operante, & cooperante caritate, æterni patris efficitur filius, supernisq; sedibus di- *Ioan. 8*
B gnus. Huiusmodi mutationem dextera agit excelsi, quoties per formidinis incussionem gehennalium flammarum aliquem de attrito contritum, de seruo filium, de extraneo amicum facit, et de subiectione peccati misericorditer, ad spiritus uult prouehere libertatem. Nam eousque ipsum metus concutit, quo usque proprium agnoscat scelus, errata deploret, præteritas iniquitates horreat, & interioris hospitij maculas tergat, semper amouendo à corde, atque opere declinando, quicquid diuinæ legi nouit esse contrarium. Porrò ut in hoc bene uiuendi studio perseueret, meditatur iugiter corporis resolutionem, egressum animæ, tribunal iudicis, supplicia inferni, uermem scilicet conscientiæ, palpabiles tenebras, stridorem dentium, ultricem flammam, horridos aspectus dæmonum, perpetuum carcerem, & sulphuris ineuitabilem fœtorem. Meditatur, inquam, uniuersalis iudicij calamitatem, maximam conflagrationem mundi, elementorum collisionem, aduentum iudicis, passionis suæ insignia, accusationes dæmonum, testificationes angelorum, conscientiarum propalationem,
C atque dominum Iesum aduersus peccatores sententiam promulgantem, & dicentem: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Beatus planè cui prærogatum est in sensu cordis ista interdum cogitare, quia à regno Dei longe non est. Nam quamuis terreatur, quanquam ex formidine ipsius interiora collidantur, tandem in bonis operibus perseuerando reperturus est pacem: quoniam quemadmodum oriente sole noctis abiguntur tenebræ, ita post purgationem mœroris superueniente caritate omnis seruilis eliminatur timor, & cordis humani uniuersa interiora clarescũt, exultatq; animus dum sperat per infusam gratiam posse euadere quod urit in flammis, quod horret in tenebris, & quod inferni intolerabiliter sentitur in uinculis, Deum ex hoc amabiliter laudat, & illi iuxta possibilitatem suam gratias exhibere non cessat. Tãtoq; spirituali lætatur tripudio, quanto prius timoris, ac mœroris transfixus fuerat gladio. Experitur in se, quod de se propheta meminit dicens: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Talis *Matth. 25* *Psal. 93*
D profecto eorum est finis, quos miseratio diuina per correptionẽ metus de profunda delictorum caligine, ad agnitionis suæ lucem atq; de mortis faucibus spiritualem reducit ad uitam. Illos ad horam percutit, ut saluet in seculum, & in præsentiarum reformet in melius. Hanc uicissitudinem caritatis, quam dominus in saluandis agit electis, Anna Samuelis mater expressit, dicẽs: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit, suscitans de puluere egenum & de stercore eleuat pauperem, ut sedeat cũ principibus, & solium gloriæ teneat. Huiusmodi timoris eruditione correcti, ô quàm salubria concipiunt desideria, consilia prouida, sanctos cogitatus, affectus pios, uota castissima. Ex quibus pariunt laudabilia opera uirtutũ, germina morũ, fragrantissimos flores, & spiritus uberes fructus, de quibus apostolus inquit: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, spes, modestia, continentia, castitas. Vides quàm fœcundus sit huius sancti timoris domini conceptus, quamq; fructuosus exitus, per quem anima placens efficitur Deo, commendabilis proximo, utilis sibi? In sui quippe exordio doloribus est admixtus, subnixus seruitute perturbatis cogitationibus plenus, intentione obliquus, ac terræ proximus. At uerò *Tob. 13* *Gal. 5*

infundente se gratia paulatim liquescit, tanquam cera à facie ignis, & reddit hominem sibi, qui paulo ante iuris extiterat alieni. Quamobrem sanis admonitionibus assensum præbens erigitur ad uitam, qui perniciosi exactoris iugo grauissimo premebatur, atque prima resurrectionis ornatus stola, & sanctorum desideriorum fortitudine roboratus, per mandatorum Dei itinera gratanter incedit. Huius beatæ resurrectionis donum se propheta percepisse commemorans ait: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Nempe ut ex timore restringitur cor, & in semetipso torpore frigescit, æque ex caritatis pinguedine dilatatur & uritur, propter quod habilius efficitur ad currendum. Currit plane eo uelocius, quo ardentius diligit, incedit simplicius, cœlestiaque perspicacius intuetur. Qui experimento ista cognoscit, quod habet teneat, percepta custodiat, anteriora prospiciat, & bene operando semper ad æterna festinet, ut perfectæ caritatis attingat ad brauium. Quæ caritas eorum, qui timoris urgentur stimulis, & resurgunt in spiritu, rectus est finis. Quoniam in ipsa caritate, ac per ipsam omnium mandatorum perfectio continetur atque perficitur. Quemadmodum psaltes ait: Omnis consummationis uidi finem latum mandatum tuum nimis. Meritò mandatum caritatis latum nimis esse perhibetur, quia cætera præcepta complectitur, amicos & inimicos diligit, propinquis, & extraneis beneficia impendit, ardua aggreditur, aduersa æquanimiter tolerat, seculi oblectamenta prudenti reluctatione contemnit. De hac latitudine caritatis inquit apostolus: Caritas patiens est, benigna est: Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: Caritas nunquam excidit. Beatus igitur sicut propheta cecinit, qui timet dominum, in mandatis eius uolet nimis: potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Verum non minus illum beatum dixerim, qui à domino corripitur. Quoniam si patienter pertulerit, resurgere atque in filiorum Dei numero computari & ipse merebitur. Quis enim filius (inquit apostolus) quem non corrigit pater? Corrigit planè, sed cum misericordia, & mensura. Cum misericordia, inquam, quoniam quos in filios recipit, illos per flagella ab eorum reatibus emendat, ut pater. Cum mensura uerò ne supra uirtutem grauati deficiant, uel contra sui conditoris iustitiam per intolerantiam murmurent. propter hæc discipulos suos, apostolus hortatus est dicens: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Hinc satis rectè colligitur quis filius, quisue adulter sit. Filius namque flagellis atteritur creberrimis, in tribulationibus uarijs eruditur, ut ad se redeat, à prauitatibus suis resipiscat, & delictorum obliqua itinera derelinquat, quæ deducunt ad interitum sempiternum. Adulter autem qui ab æternorum bonorum hæreditate repellendus est, aut à flagelli disciplina immunis existit, aut si percutitur per correctionem uitam à proprijs facinoribus minime emendat. Vtrumque claret sanctarum testimonijs scripturarum. Fleuit dominus Iesus (sicut euangeliorum narrat historia) super Hierusalem, quæ florebat delicijs, diuitijs, & pace, & ait, Si cognouisses & tu, utique fleuisses, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi. nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lætabatur Hierusalem, & lætatur quisque peccator, cum illi ad uota prospera cuncta succedunt, ac temporali pace potitur. Atque ut bene agat intelligere omnino dissimulat, quoniam ignorat, seu animaduertere negligit, quæ calamitates in futuro illi infligendæ sint seculo: quas profectò si sciret fleret, uias suas corrigeret, ne cum pereuntibus pariter & ipse periret. Verum cum solum præsentia appetit, contemnitque considerare quanta qualiáue supplicia delinquentibus reseruentur in posterum mundanæ felicitatis debriatus dulcedine, se sperans diu in eo posse perseuerare, quod est ueluti sine consilio, & absque prudentia, flagitijs indesinenter studet aggregare peccata. De huiusmodi inquit propheta: In labore hominum non sunt, & cum impijs non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate, & impietate sua. Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Quid (quæso) de diuite in inferni baratro demerso dicitur; Nisi quia affluebat

temporalibus

Marginal notes: Psal. 118 (Viam mandatorum); F; Psal. 118 (Omnis consummationis); 1. Cor. 13; Psal. 111; G; Heb. 12; Luc. 19; H; Psal. 72

A bat temporalibus bonis, induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendidè, & mendici Lazari misereri noluit? Nonne Salomon rex Israel, qui omni uoluptati se dedit, nihilq; carnalis illecebræ sibijpsi negauit, ex abundantia terrenæ felicitatis corde subuersus, atq; alienigenarum mulierum uoluptuoso amore illectus, cultu relicto diuino, dijs gentium sacrificia nefanda exoluit? Nihil sane infelicius felicitate peccantium, quibus tãquam desperatis ęgrotis, quanquam contrarium & morbo incongruũ, nil negatur quod libeat. Cæterum & nullum tam euidens perpetuæ damnationis indicium est, quàm continuis transitoriæ prosperitatis pollere successibus, per quos homo in hac miseriarum ualle finem suum instituit, nolens ueluti peregrinus, & aduena, sed in hoc mundo cupiens cõuersari ut ciuis. Hinc laboriosis seculi istius negocijs, lenocinijs corporis, edacitatibus uentris, obscœnis impudicitijs, fallacibus honoribus, puerilibus iocis, cæterisq; operibus carnis ardenter tendens, angelorum consortio, spiritualibus donis, ac naturali excellentia se facit indignum, dicente propheta: Homo cum in Psal. 48
B honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. An non iumentis ratione carentibus esse censendus est similis quisquis incommutabili spreto bono incontinenter degens commutabile quærit, atque proprio conditore neglecto, creaturis inordinato conglutinatur affectu? Huiusmodi quoniam concupiscentiarum fere innumerabilium irretiti sunt funibus, difficilius conuertuntur ad dominũ, quàm ij qui diris flagellati uerberibus nullum sceleribus suis finem imponunt. Vtrorumque tamen (nisi resipuerint) propera noscitur esse perditio. Nam quemadmodum quicunq; prosperitatibus abundant, & uarijs charismatibus decorantur scientes, q; ex perceptione munerum debitorum etiam accrescit cumulus, largitori suo infatigabiliter obtemperare coguntur: ita ex temporalis perpessione flagelli, ut æternum ualeat euitare supplicium, quisque ad coercenda delicta præterita debet esse solicitus. Porrò præsentium calamitatum afflictio futurarum gerit imaginem, quæ tanto formidolosius, tantoq; prudentius præcauendæ sunt, quanto acerbiores, diuturniores atque
C intolerabiliores existunt. Hæ etenim quanquam ex originalis pœna peccati cæterorumq; purgatione delictorum iustissime sint inflictæ mortalibus, sua tamen experientia erudiunt obhorrere perpetua. Nemo igitur in impatientiam proruat, dum patitur, neq; fatigetur, cum à Deo corripitur, quoniam punitur citra condignum, tametsi incõmoda multa sustineat. Aequa discretionis lance, & in statera iustitiæ appendat, hinc ærumnas, quas perfert, inde delicta quæ fecit, & luce clarius agnoscet misericordiam in se affluentissime superare iudicium. Poterit prorsus ex hoc commoueri ad tolerantiam mali, atq; ad meritum discet extorquere uirtutis, quod ad supplicium sceleris sibi intelliget esse inflictũ. Maxima planè diuinæ pietatis miseratio est, dũ quoquo modo à Deo fidelis quisque percutitur: si iustus est, iustificatur adhuc: si peccatorum fœdatur sordibus, tribulationis conflatur in igne, quatenus animæ resoluta rubigine cœlestis regis conspectibus purgatus appareat. Soli ergo illi merito plangendi sunt tanquam mor-
D tui, qui nec terrentur minis, neque uerberibus emendantur, de quibus per prophetam Psal. 34
dicit dominus: Percussi eos, & non doluerunt, attriui illos, nec compuncti sunt. Nam quos præsentia flagella non corrigunt, ultrix flamma æterni comburet incẽdiũ. O quantos quotidie ultio diuina flagellatos & impœnitentes damnat. O quot ex disciplina patris rebelliores & deteriores fiunt, dum quod illis datur ad conuersionis adiutorium, sibi per intollerantiam letale conuertunt in poculum? De talibus per prophetam dicitur: Væh ijs qui perdiderunt sustinentiam. Plane illi sustinentiam perdidisse dicendi sunt, qui nulla fortitudinis uirtute suffulti, flagellantur, & murmurant, quibusue manet æternum incendium, quia iniustè iustissimum Dei iudicium minime calumniari uerentur, ignorantes quicunque per temporalem correptionem non emendantur, duplicibus uestientur pœna uidelicet transitoria, & æterna. Sic namque propheta perhibet dicens: Duplici contritione contere eos domine Deus noster. Verum quid miserabilius, quàm in præsentiarum æternæ damnationis inchoare supplicia, & beatæ uitæ nullam expectare mercedem? Hinc aperte colligitur quantum patientiæ uirtus prosit, per quam animæ fidelium custodiuntur, ne aduersus suũ murmurent conditorem. Congrue itaq; (iuxta domini sententiam) iustus quisq; in patientia animam

Eccl. 2

Hier. 17

suam

Ioan.8 suam possidet, quoniam sui iuris est, quamdiu patiens est, qui profecto ab arce men- B
tis, cũ per intolerantiã corruit, iuris efficitur alieni, domino attestante, qui ait: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Qui aũt alterius est seruus, suus prorsus esse non potest. At uerò quicunq; suus nõ est, non seipsum possidet, sed possidetur, trahitur, captiuatur, uænundatur, occiditur. Quamobrem quicunq; animã suam possidere desiderat, patientię uirtutem inconcussam teneat, & contra Deũ omnem murmurij commotionẽ à corde suo diuellat. Non quid patitur, sed à quo & propter quid patitur diligenter examinet. Nullus profecto percutitur, nisi uolente Deo, seu permittente: nempe si uoluntarie punit, purgat, sanat, uiuificat: uerum si permissiue, hoc agit iustè, quamuis occultè. Quis (quæso) diuina audeat damnare iudicia, quæ tametsi perscrutari non liceat, uenerari ta-
Psal.18 men debent, quoniam æquissima sunt, dicente propheta: Iudicia domini uera iustificata in semetipsa. Iustificantur quidẽ in semetipsis, quanquã nos minime ipsorum profunditatẽ penetrare sufficimus. Vis nosse q; si permittente Deo flagellaris, id Deus tuis ex
Tob.3 igentibus culpis iudicio iusto irreprehensibiliter facit? Prophetã audi: Omnia, inquit, F
quæcunq; fecisti nobis, in uero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis nõ obediuimus. Nunquid redarguendus est iudex, qui latronum & homicidarũ punit scelera? Nonne magis foret increpandus, si impunita desereret? Laudamus ciuiles leges, decreta imperialia & humana iudicia, quæ condignam malefactoribus retributionem iubent impendi, & iustitiæ Dei detrahimus, iudiciaq; damnamus, si nos delinquentes insequitur, si nostris non parcit flagitijs. Quodq; deterius est, persæpe qđ in altero æquissimũ esse fatemur, per impatientiam reprehendimus, si perficiatur in nobis. Sic fatui sunt filij hominum iudicantes non recte, dicentes malum bonũ, & bonum malũ, ponẽtesq; tenebras lucẽ, & lucem tenebras, dum nõ quod iustum est, sed quod illis placet commẽdant, quod displicet damnant. Non autem ita agunt, qui recti sunt corde, & in quibus Dei sapientia habitat: detestantur quidem scelera, & quicquid diuinæ aduersatur iustitiæ cum non minus prospiciant in se quàm in alijs, imò frequenter peramplius in se. Iu-
Prouerb.18 stus (inquit scriptura) in principio accusator est sui. Verum quantum iustitia hæc Deo G
Psal.31 placeat, quantumq; iustificet confitentem, propheta de se testatus est dicens: Dixi confitebor aduersum me in iustitiam meã domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Sane qui in spiritu humilitatis se peccatorem cognoscit, non se fallit, nõ se occultat, non se excusat, non se iustificat, sed proprium confitetur delictum, cordis sui latebras ipse perscrutatur in se, & palàm per confessionem facit, quod deforme uidet intus, & diuinæ legi agnoscit esse contrarium quatenus suorum ualeat percipere indulgentiam criminũ, quæ iustificatis magis, magisq; iustificandis debetur humilibus. Porrò huiusmodi, quoniã suæ infirmitatis est conscius aduersus Deum, cum percutitur, minime se turbare audet, iustitiæ conuictus iudicio, qua gratis effectus est iustus. Cæterum nec dum iustificatus quisq; peccator facile per impatientiam proruit, & iustæ iudicantis Dei sententiæ derogat, si pro scelerib. flagellatur, proclamans se iniustè damnari. Cæcitatem quippe iniustitiæ suę, eo maiorem esse manifestat, quo uerberibus se minus fatetur dignum. Equidẽ si flagellati cuiuspiam iusta censenda esset querimonia, illius tantum foret arbitranda, H
qui nullum prorsus commisit delictum. At uerò quis tam temerarius, & tam cæcus est,
1.Ioan.1 ut audeat dicere, nullum se habere peccatum? Hoc qui asseuerare præsumit, Ioannem apostolum audiat dicentem: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipsos sedu-
Psal.13 cimus, & ueritas in nobis non est. Propheta quoq; inquit: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Porrò si absq; contagione delicti, cursum huius peregrinationis complere possemus, superuacue docuisset
Matth.6 dominus nos orare, & dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debi
Psal.50 toribus nostris. Deniq; quis Dauid propheta sanctior? aut beato Iob mundior? Nã propheta ait: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuã, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meã, amplius laua me domine ab iniquitate mea, & à delicto meo mũda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &
Iob.33 peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui & malum coram te feci. Sanctus uerò Iob inquit: quid faciam tibi ô custos hominum? quare me posuisti contrariũ tibi, & factus sum mihimet ipsi grauis? cur nõ tollis peccatum meũ, & quare non aufers

iniquitatem

A iniquitatem meam? Paulus quoq; dicit: Christus uenit in hunc mũdum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Vera igitur est illa sententia, quæ ait: Omnes quidem peccauerunt, & egent gratia Dei. Si peccauerunt omnes, nullus euadere potest iustitiam Dei peccata punientis. Insipienter itaque agit quisquis de diuina percussione turbatur. Nec ualet esse iustus, qui iustitiæ aduersatur. Præterea merendi non solum facultatem amittit, uerum etiam grauior illi præsens efficitur pœna, & ęternum (nisi resipuerit) minime poterit deuitare incendium. Nullus proinde flagellis eruditus cordis sui calcaneum contra Deum eleuare præsumat, sed magis humiliter toleret, & gratias agat, gaudeatq; se in filiorum numero computari, qui frequentissimis tribulationibus fatigantur. Flagellantur, inquam, filij iustificati quandoq;, ut adeptas uirtutes exerceant, quæ pugnandi desuetudine decrescere consueuerunt, interdum ut ex uerberibus promptiores fiant, torporemq; abijciant, qui in prosperitatis nutriuntur abundantia. Corripiuntur insuper, sed non in furore, ut de commissis sceleribus satisfaciant patiendo, utq; illis delinquendi tollatur occasio. Verum qui necdum per gratiã iustificati sunt, ideò uarijs tribulationibus feriuntur, quatenus ad se redeant, proprias culpas agnoscant, defleant & relinquant. O quantos nouimus abundasse diuitijs, & earum occasione in maximum mentis decidisse tumorem, ac horrenda perpetrasse flagitia, qui domino disponente pauperes effecti, facti sunt humiles? O quot reprehensibiliter, & damnabiliter, sine pudore degentes, post perpessionem disciplinæ, sanctæ conuersationis facti sunt speculum? Incedebat Saulus tanquam leo rugiens, spirans minarum & cædis in discipulos Christi, ut si quos Christianæ religionis reperisset uiros ac mulieres ipsos perduceret in Hierusalem. Iste dum animo nocendi pergeret circumfusus lumine, terræ prostratus, cæcitate percussus, atque correctus inquit: Domine quid me uis facere? Vides quantum illi profuerunt uerbera? meruit gratiam, recepit lumen, repletus est sapientia, factus est prædicator, qui paulo antè extiterat persecutor. Consueta sæpissime ad conuersionem, resurrectionemq; animarum ars Dei est flagellis multifarijs

1. Tim. 1

Rom. 3

Act. 9

B

C delinquentes percutere, rationabilis quidem, minime uerò necessaria. Quis enim est qui diuinæ ualeat resistere potestati? Nihil ex necessitate operatur Deus, cui subest omnia posse cum uult. In sapientia sapienter uniuersa disponit: nam si folium arboris absque Dei nutu non cadit, fiet ne conuersio hominum, præsertim cum ipsa gratuita sit, & ab ineffabili uenerandaq; illius prædestinatione proueniat? Quos enim prædestinauit, hos & uocauit, & quos uocauit, illos & iustificauit: si prædestinauit, hoc non egit in tempore, sed ante mundi constitutionem, neque ex operibus, sed per merã suam misericordiam, quemadmodũ apostolus, Nõ ex operibus (inquit) iustitiæ, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit. Prędestinauit, inquã, sine ullo medio, nõ aũt sic iustificauit, siue uiuificauit. Multifarie aũt quamuis id agere cõsueuerit Deus qualiter animã mortuã per flagella iustificet, uiuificetq; exigente materia succinctus sermo percurrat. Quẽ enim diligit Deus corripit, flagellat aũt omnẽ filiũ quẽ recipit, nunc in terrenis facultatibus, quandoq; in carorũ extinctione, in corporum uerò infirmitate

Rom. 8

Tit. 3

Heb. 12

D sæpissime. O quàm salubre animæ medicamẽtũ est inopia tẽporalium rerũ cũ patiẽtia? Quis explicare sufficit, quãta ex diuitiarũ abundantia perpetrent̃ flagitia? Qui uolunt (inquit apostolus) diuites fieri, incidũt in tentationes, & in laqueum diaboli, & in desideria carnis, quæ demergũt animã in interitum sempiternũ. Si diuitiarũ cupido in tentationes, & diaboli impellit laqueos, quid facient habitæ? Ipsas ut plurimũ si expendãtur, comitantur apparatus uoluptuosus cõuiuiorum, histrionũ ioculatorũq; cõcursus, impudicitiæ, ornatus superfluus indumentorũ, fastus inanis gloriæ, mentis elatio, & alia multa quib, carent, qui ad sufficientiã tantũ diuitias possident. Verũ si tenaciter cumulent̃, secũ habent diffidentiam diuinæ prouidentiæ, insatiabilẽ aggregandi cupiditatem, timorem anxium depauperandi, necessariorũ ad uictũ parsimoniam, impietatẽ erga inopes, rapinas, fraudesq;, amorem seculi, resolutionis corporis odium, in hac uita perseuerantem cordis affectũ, dicente domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuũ. Porrò cupidus, seruus efficitur diuitiarũ, idolorum cultor, contemptor sui, atq; futuræ beatitudinis prorsus ignarus: hanc si agnosceret utiq; contemperaret, sibiq; in illa per eleemosynarum erogationem thesaurizaret thesaurum, quem nec demolitur tinea, nec rubigo

1. Tim. 6

Matth. 6

consumit, neque fures effodiunt uel prædantur. Vænalis quippe est illa beatitudo cœlestis, & tanti ualet, quantū quis potest expendere. Hanc per egenorū susceptionē sibi uēdicauit Abraham, Iob per miserorū compassionē, Tobias per defunctorum exequias, Zachęus per distributionem dimidij bonorum suorū: uidua duobus minutis, alij uerò pro calice aquæ frigidæ, & euangelici uiri omnia tribuendo. Sicque (ut dictū est) tanti ualet quātum quisque cum synceritate mētis pro amore diuinitatis impertitur pauperibus. Sane his omnibus beatiores ęstimandi sunt pauperes spiritu, qui cū nihil habeant, possident uniuersa. Nam à solicitudinibus effecti liberi, alacri animo, ac fide non ficta expeditis gressibus ad perfectionis nituntur euolare fastigium, quo mediante sublimiorem cæteris in illa cœlesti patria gloriæ adipiscantur gradum. Nempe si humilitas copulata sit commendabilis est ista cupido cœlestium, imprædabiliumque diuitiarum, quas nō humanæ negociationis solicitudo anxia, sed uirtutum sibi acquirit studiosa perfectio, quę omnem terrenarū facultatum damnat affectum, ueluti sibi reprehensibiliter aduersantem. His proculdubio caducis diuitijs facile inclinatur humana cupiditas, tanquā quotidiano uictui omnino necessarijs. Cæterum dum diuini timoris careat fræno, cum maximo animæ dispendio, ac Dei offensa illis abundare concupiscit homo, cum quib. post paululum in immane præcipitium labitur, uel inuitus. Hac quippe de causa totis uiribus laudandus est Deus, atque de salute propria cōcipienda est spes, cū ab amatoribus mūdi temporales auferuntur diuitiæ: quoniam onus tunc permaximū & delictorum perurgens abijcitur materia, efficiturque homo hæres Dei & cohæres Christi, dūmodo diuinæ uolūtati se spōte subijciat. Fit aūt superna opitulāte clemētia, interueniēteque uolūtatis cōsensu, ut rerum carētia, quæ prius credebatur esse onerosa, fiat læta, atque iocunda, dū ad ea possidenda cœlestia erigitur mens, latētemque gratulatur reperisse thesaurum. Veridica in hac
Heb. 12 mutatione apostoli probatur esse sentētia, de qua dicitur: Quod omnis disciplina in prę senti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem exercitatis per eam pacatissimum fructum reddit iustitiæ. Hoc sanè in amissione temporalium rerum, hoc iugiter experitur in subtractione carorū, quod non sine ueneranda Dei prouidentia geritur, & potissime in his, qui saluandi sunt, atque de spirituali interitu ad uitam animæ reparandi. Nam quemadmodū qui compediti sunt, ut quò illis libuerit, gradiendi habeant facultatem necesse est, quatenus à uinculis absoluantur: ita & ab immoderato sunt retrahendi affectu quicūque ad dominum rectis gressibus appropinquare peroptāt. Quis nesciat amorem parentum, & potissime filiorum maximum impedimentū esse Deo seruire cupientibus? O quàm innumeros natorū affectus in profundū demersit abyssi? Extitere penè supra numerū arenæ maris. Videmusque quotidie plurimos adeò amentes, & carnali inebriatos amore, ut deliberato animi consensu, potius damnari eligant, quàm filios suos post se in egestate relinquere. Huiusmodi scelesti homines æquè perniciose liberos suos diligunt sicut & se: qui enim sibi nequā est, cui bonus esse poterit? Sibijpsi illi nequā esse censentur, qui Dei gratia, & regno cœlorū spōte se priuant. Nō aūt ualet seipsum diligere, qui Deo seu proprię saluti pręponit quicquam. Nā clamat lex, eloquia sacra imperant, creaturæ uniuersæ testātur, & innata hominis ratio suadet, Deum super omnia esse diligendū. Verū ne ob amorē cuiuscunque rei negligendū est animæ bonum? prorsus
Matth. 16 minime. Quid (inquit dominus) prodest homini si uniuersum mundū lucretur, animæ uero suæ detrimentū patiatur? Aut quam dabit homo cōmutationem pro anima sua? Nihil rationabili anima preciosius, nihilque possidendū est carius, quę Dei est ornata imagine, Christi redempta sanguine, atque sanctorū angelorum felicitate ditanda. Hanc quisquis semel amiserit ulterius recuperare non ualet, etiā ex ipsa omniū intercessione sanctorū. Quamobrē imprudentissimi omnino censendi sunt, qui plus formidant corporalē natorum penuriā, quàm æternū suæ animæ cruciatū. O si sapere possent, quàm intolerabilis, quāmuis uehemēs sit, utique resipiscerēt, & affectionis suæ intentionē reformarēt obliquam. Relinquunt (proh dolor) his diuitias suas, qui uix ab inferis illos gutta aquę ad superos reuocarent. Hæc clarent ex suffragijs, quæ pro defunctis fiunt. Verum iusto id agitur Dei iudicio, ut ille obliuioni tradatur à propinquis & liberis, qui ob eorum inordinatum amorem non erubuit perpetrare flagitia, exercere rapinas, fraudes facere, expoliare egenos, illicita tractare commercia, miserijs inopum pietatis uiscera claudere,

A atque per fas & nefas aggregare pecunias. Merito igitur post mortem in angustijs constitutus, ille ab hominum memoria tollitur, qui Deum male uiuendo contempsit, plus carnem amauit, quàm spiritum, atque munerum largitore neglecto, munus ipsum toto corde dilexit. Donum quippe Dei est propagatio prolis, filiorum incolumitas, prosperitas amicorum, necnon carnis præclara progenies. Insipienter prorsus agit quisquis carorũ affectum præfert Deo, qui gratis eos tribuit, ualetque nullo sibi resistente illos ab hac luce surripere. Cæterum claret perspicue quod maximum recte uiuendi infert impedimẽtum propinquorum carnalis affectio, quam ipse Dei & hominum mediator modificare uoluit dicens: Qui amat patrem aut matrẽ plus quàm me, nõ est me dignus. Sane huiusmodi affectionis antidotum saluberrimum corporalis mors esse probatur, quæ inordinate amantem temporaliter punit. Voluptuosi amoris dissoluit fœdera, atque carnis amoto uelamine, rationalẽ spiritũ Dei uisione efficit dignũ. Quãobrẽ nullus aduersus Dei sapientiã quoties per carnis resolutionẽ carorũ suorum priuatur præsentia, murmurare *Matth.10*
B præsumat, neque q̃d ignorat arguere audeat, quin potius acceptũ pignorum amicorũque depositũ humiliter reddat, discatque cordis sui affectum colligere, & illũ tota animi intentione diligere, q mori nõ potest cũ ipse sit uita. Ridiculũ profecto est, ut quis rẽ qualemcunque uotis omnibus amplectendo retinere conetur, quã per momenta singula amittere ualet. Nempe diligendi sunt propinqui, & liberi tanquã res aliena, nõ propria. Ne forte si repetantur, mens abundãtiori absorbeatur mœstitia, per quã Deo possit displicere qui petijt. Meminerit quisque orbatus liberis, ac terrena nudatus substantia, sancti illius, qui audita direptione omnium facultatum suarum, atque decem filiorum extinctione cognita, tonso capite, conscissa ueste, mente immobili, & cordis seruata innocentia, in terram corruit dicens: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factũ est, sit nomen domini benedictum. Porrò huius constantissimi uiri uerba hi absque reprehẽsione ulla proferre queunt, qui in omni cuiuscunque tribulationis euentu cuncta diuina nouerũt uenerari iudicia, & suorũ cõscij delictorũ minus q̃ quod merentur, se pro sceleribus *Iob.1*
C suis uerberatos esse fatentur, atque sub paterna correptione humiliores facti, ex his quæ tolerant, agnoscunt quàm fallax sit mundus, quàm uana spes hominum, quàm multiplices improuisi casus, quàm breuis temporalis consolatio, & quàm perniciosa, nisi prudẽtissime regatur, sit pręsens prosperitas. Vides ne quàm fructuosa sit tribulationum uexatio, quæ æquo animo aduersa patientib. tã præclarũ tribuit intellectum, suimetque contẽptum? Hinc est q excitati per eam non solum damna rerũ interitumque affinium magnanimitate sustinent: uerũ etiam proprij corporis cruciatũ alacri animo perferre noscuntur. Tolerabilior quippe est terrenarũ amissio facultatũ morte liberorũ: at uerò proprię carnis cruciatus præcellit utrumque. Pellem pro pelle, & omnia quæ possidet (sicut scriptum est) dabit homo pro anima sua, id est pro corpore suo. Quid (quęso) prosunt homini opes congregatæ, multiplicataque progenies, si doloribus afflictus his frui nequeat? De nullo ualet exteriori bono quod possidet, solatium capere qui pœnaliter uiuit. Nam qui sibijpsi onerosus sit, cui potest esse benignus? Cęterũ cuius uita laboriosa est, de quo *Iob.2*
D rum poterit felicitate gaudere? Recuperari possunt diuitiæ perditę, obliuioni traditur subtractio propinquorum, nunquam uerò actualis languor corpus attenuans. Cæterorum facile obliuiscitur præterquam sui quisquis infirmitate depressus iacet. Optimũ medicamentũ ad saluandũ animas ægritudo corporis esse comprobatur. Nẽpe innumera aufert incitamenta peccandi, delinquenti suimet cognitionem præbet, errantẽ mentem ad sensum reuocat, cor prius insensibile deuotum facit, dum Deum iugiter interpellare cõpellit. Maxima denique salus ægritudo est corporis, quę compungit animũ, superbiendi tollit affectũ, impudicitię extinguit ardorem, cupiditatis sitim temperat, appetitum edacitatis frænat, litium contradictiones amouet, liuoris consumit rubiginem, atque seculi istius interdicit amorem. Nullum isto acceptabilius est sacrificium, si tamen patiendi desiderio concremetur. Facile largitur omnia, qui seipsum offerre non renuit. Disce igitur qui infirmaris in corpore, in doloribus gratias agere, quatenus uirtus animæ perficiatur, accrescat salutis spes, augeantur merita, & spiritualis gratia in te locupletior fiat. Disce, inquam, quantum Deo culpa displiceat, quantumque noceat delinquenti. Ex his etiam quæ pateris, erudiri poteris de futuris, quæ nullo fine claudũtur. Noli (quæso)

abijcere disciplinam domini, neq; fatigeris cum ab eo corriperis. Si ferrum es, infirmitatis coniectus in ignem, uitiorum amittes scoriã: si argentum es, uarijs doloribus examinatus splendidior fies: si uerò aurum, post purgationem uirtutum decoraberis gemmis. Ne contristeris, cum multifario languore torqueris, sed potius gaude sciens neminem adultum, absq; tribulationum incommodis ad perfectionis alta posse conscendere. Intuere Christum in cruce pendentem, irrisum, blasphematum, felle potatum, ut in passionis ipsius consideratione tuum ualeas linire dolorem. Tecum similiter martyrũ tormenta reuolue, equuleos, uerbera, ignẽ, ungulas, carceres, exilia, quatenus in comparatione eorum parua agnoscas esse quæ pateris. Demum si potes diuina flagella humiliter sustinentibus promissam in cœlo contemplare mercedem, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, q̃ nec in cor hominis ascendit. Quamobrẽ si à carnificib. dilanietur corpus, attrectetur uerberibus, ardentib. facibus cõburatur, cõspergatur ulceribus, exaretur, excorietur, suspẽdatur, trãsfigat̃, perimaturq;, nec sic huiusmodi cruciatus cõdigni erũt ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Cæterũ si ob nimietatem infirmitatis præ dolorib. contrahantur nerui, debilitẽtur gressus, uisus hebetetur, obturetur auditus, omneq; corpus à planta pedis usq; ad uerticem capitis repleatur uulneribus, uermesq; scateant, cum etiasq; languoribus fatigetur, tolerabilia sunt, propter supereminentem felicitatem, quæ iustis in futura resurrectione promittitur. Quoniã perennis est gloria, & momentaneus
2.Cor.4 dolor. De quo uidelicet dolore momentaneo apostolus inquit: Quod enim momentaneum est, & leue tribulationis nostræ in sublime pondus gloriæ operatur in nobis contemplantibus nobis, quæ non uidentur, non quę uidentur. Quoniam quę uidentur, temporalia sunt. Quæ uerò non uidentur, æterna. Lætemur igitur quoties per amissionem transeuntium & periturarum rerum, seu per defectionem carorum, siue per temporales languores, manus domini erudit nos: scientes quod non odij, uel destitutionis, sed præcipuæ dilectionis indiciũ est. Præsertim cum post correptionem uitę sequitur immuta-
Deut.32 tio. Ego (ait dominus per prophetã) occidã & uiuere faciã, percutiã & ego sanabo. Pius namq; pater de emẽdatione nostri, solicitus, nũc peccandi occasiones amouet, nũc per flagellorũ irrogationem facinora perpetrata detergit, quatenus expeditius regni illius mereamur esse consortes. Agit quippe per tribulationes, q̃d spõte agere deberet quisq; fidelis. O q̃ acceptabilis, quantumq; cũ ueneratione excipienda est ista correptio, quæ humiliter exhibet amicum Deo, & gratia mediante restituit animæ uitã, quã letalis abstulerat culpa. At uerò cum proficuę sint infirmitates & damna, ac ex eorũ effectib. reddant tolerantem sibiipsi emendatum, atq; compũctum, atq; per easdem diuina clementia gratia sua & spirituali uita quotidie efficiat dignos, non tamen isto semper remedio ad bene uiuendum suorum trahit animas electorum. Nã quemadmodũ multis terrenis curis, ac carnis uoluptatibus intendẽtes per internam uocationem mediãte flagello de mortis faucibus dominus reducit ad uitam: ita quàm plurimos, qui cor non habent elatum, ueritatis suæ splendore irradians ex gehennæ filijs regni sui gratia cooperante facit esse hæredes. Bona plane domini disciplina est, quæ delinquentium emendat errata, sed melior est diuina lex gratificantis gratiæ comitata calore, quæ pristinæ ignorantiæ de notitia Dei repellit caliginem. Illa cũ dolore, hęc cum admiratione gaudio copulata percipitur. Vtraq; tamen donũ est Dei, sed istud diuinæ lucis præstantius. Quoniam efficacius impellit ad Deum, rationabilius allicit, nutrit amplius, & dulcius meditando re
Psal.118 uoluitur. Lumen hoc sibi à domino tribui Propheta poscebat, quum diceret: Intellectũ
Gal.1 da mihi & uiuã. Illud se accepisse Apostolus fatebatur inquiens: Quũ autem placuit ei qui me segregauit ex utero matris, & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret in me filiũ suum, continuo non acquieui carni & sanguini. Equidẽ cuiuscunq; illud excipientis eo celerior est conuersio, quo gratiæ huius lumen est clarius, ac delectabile, sicut legitur est lumen oculis, & rationali spiritui fulgentissimæ ueritatis agnitio. Est quippe istius ueritatis uespertina, est matutina, & est meridiana lux, quã ipsa sapientia Dei patris, quæ candor est lucis æternæ, speculum sine macula, & splendor diuinæ maiestatis, prædestinatorum, & iustificandorum infundit mentibus, quatenus perspecta ipsa ueritate euigilent, ac resurgant. Hæc enim spiritualis lux non uniformiter mentes illustrat, tametsi ab unico æternæ claritatis fonte emanare noscatur. Quidã nãq; quamuis pauci sint in suæ

conuersionis

A conuersionis exordio meridianæ, plerique matutinæ, nulli uerò uespertinæ lucis irradiantur splendore, per quem lucis efficiuntur filij, & in domino lux, atque delictorum opacas perhorrescunt tenebras, ipso eos præcedēte, ac comitāte iustitiæ sole, qui claritatis suæ præsentia omnē spiritualis noctis fugat nebulā. Porrò illā uespertinā lucem esse nuncupauerim, quæ mundanæ fallaciæ, & temporalis illecebræ cognitionem tribuit atque contemptum. Hac proculdubio omnes priuati sunt, qui ecclesiasticę secularis dignitatis honores ambiunt. Et quotquot in explendis uoluptatibus carnis, siue in aggregandis diuitijs inardescunt cæci sunt isti, & in tenebris ambulant, ac ueluti irrationabilia iumenta malrū cupiditatum cathenis, atque inueteratæ cōsuetudinis funibus irretiti trahuntur. Talium adeò multiplicatus est numerus, ut paucissimi in comparatione eorū reperiantur, qui spirituali libertate ducantur. Pertracta (quæso) tecum ô homo, & diligēter mortalium intuere studia, & uerum esse intelliges quod dicitur: Difficillimè diebus nostris inuenies, quem non delectent humani fauores, & alijs imperandi potestas. Omnes B penè præesse cupiunt, propter quod humanis potius quàm diuinis formidant displicere conspectibus. Quærunt homines placere hominibus, nō considerantes Apostolum dicentem: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus nō essem. Et prophetam quoque qui ait: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placēt. Ille profectò seruus hominum comprobatur, qui fauores hominum concupiscit, & ab ore illorum testimoniū quærit. Huiusmodi domus impulsa facile collabitur, quoniam caret fundamento petrę, quæ ędificandorum ædificiorū spiritualium stabilimentum est optimum. De quo apostolus ait: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculū Dei in spiritu sancto. Et dominus per Prophetam: Ecce ego ponam in Sion lapidem angularem summum, electū, preciosum. Propterea Apostolus Petrus fideles hortatur dicens: Vos tanquā lapides uiui superędificamini domos spirituales. Sanè qui super hanc ædificant petram, quæ Christus est, impulsi tentationum turbinibus, persecutionum in C undationibus agitati, prorsus euerti non possunt. Ab hominibus quoque nolunt habere mercedem, quæ temporalis est, inanis, Deo odibilis, & perniciosa. Quam qui desiderant mente arbitrandi sunt cęci, dum ad horam exultantes in lumine inextinguibilium lampadarum ueræ lucis despiciunt radios. More quippe uirginum fatuarū in laudibus hominum, quas amauere confisi, sine oleo obuiam procedere spōso, atque nuptialis conuiuij domum pulsare, ut sibi aperiatur minime erubescunt. Maximæ profectò dementiæ argumentum est in trāsitorijs quempiam honoribus delectari, & credere frui posse cœlestibus. Nam momentaneus honor & laus mortalium, superborum est merces, gloria uerò sempiterna humiliū. Non enim præesse, sed subesse humiles concupiscunt. Humiles autem illos appellauerim, qui sibijpsis uilescunt se cæteris inferiores arbitrantes, honorem primatus uoluntarie fugiunt. Quomodo aliena onera præsidendo desiderabunt ferre, qui supra modū proprijs grauati, gemunt? Aspernantur equidem ueri humi D les omne quod est altū, quod honorabile, quod decorū, quod laudis, quod excellētiæ, quod transitoriæ opinionis est, ualetque humanū mulcere affectum, quoniā diuinis se intelligunt semper astare obt[illegible]ous, quibus etiam antequam fiant nota sunt omnia. Meritò proinde illis debentur æterna, qui temporalia calcant, eliguntque in hac peregrinatione magis esse abiecti & inopes, quàm habitare in tabernaculis peccatorum, ac eorū dignitatum sublimari fastigijs, necnon terrenis pariter locupletari diuitijs. Despiciūt quidem prudenter ad tempus ea, quæ cum tempore transeunt, ut gloriam, illasque obtinere queant diuitias, de quibus in psalmis legitur: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Hæc profectò, quemadmodum mentis oculo per fidē cernunt, ita corde concupiscunt, ac uotis omnibus possidere cōtendunt. Nam superuacue ista spiritualia & ęterna appeterēt, nisi uisibilia & peritura despicerent. Bonum lucrum, & beata est ista cōmutatio, recondere in sinu pauperum terrenas opes, ipsasque postmodum centuplicatas, & in gazophylacio reperire cœlesti, ubi minime rubigo consumit, latrones non rapiunt, neque illas possidentem ullus amittendi conturbat metus. O felix paupertas, uoluntarie pro diuinitatis amore suscepta, quàm locuples, quàm læta,

Gal. 1
Psal. 52
Eph. 2
Esa. 28
1. Petr. 2
Psal. 111

quàm iucunda es, quamq; secura, latronibus occurris intrepida, egestatem non metuis, B
humilitati sponte obsequeris, cum illa ad æternam pariter graderis uitam. Vnum est amborum præmium, una societas, unus dominus, una professio, unaq; perfectio. Qui uos abinuicem conantur diuidere, uestras ignorant uirtutes, atq; dulcedinem uestram nequaquam experti sunt. De uno siquidem fonte liquor uester spiritualis erūpit, & ad
Matth. 5 eundem diuertit finem, dicente domino: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Porrò pauperes spiritu humiles, non inflatos, ac timentes Deum, nominat qui terrenarum facultatum nil ambiunt. Merito humili regnum debetur cœlorum, quoniam toti mundo renunciat, omnesq; carnis suæ à se abdicat uoluptates, necnon sub rationis imperiū redigit quicquid diuinæ legi aduersatur. Iste proculdubio cœlesti fultus præsidio, à tenebris migrauit ad lucem, atque de mortis faucibus per gratiam, de morte transiuit ad uitam. Agnouit quippe uespertino introrsus illuminatus splendore mundi prosperitatem esse fallacem, temporales facultates caducas, momentaneos honores laqueis refertos, atq; carnales uoluptates supra modum esse F
letiferas. Quamobrem ipsas ex corde despexit tanquam Deo contrarias, ac saluti humanæ pernoxias: despexit, inquam, eo liberalius, quo clarius intellexit inuisibilia bona Deum diligentibus in cœlo esse parata. Bona profectò lux est, quæ de peccati morte resuscitat animam, & seculo cunctisq; pompis illius renunciare compellit. Melior tamen illa censenda est, q̃ radio suo nedū ignorantiæ propulsat tenebras, uerūetiā penetralibus cordis caritatis ignem accendit. Vespertina etenim lux exteriorum præbet scientiā, contēptumq;. Matutina uerò collatorum beneficiorū intellectū præstat, & gustum. Nam propterea matutina nuncupatur, quoniā præcedet meridianam, quæ in Dei cognitione subsistit. Quemadmodum enim lux uisibilis de solis claritate generata eundem solem proximum esse denunciat in ipso diei primordio: ita & beneficiorum Dei propalata scientia, ad manifestam diuinæ bonitatis prouehit notitiam. Sic quidem connexæ sunt pariter, ut quāquam diuersa uocabula sortiantur, una tamen atq; eadem
Iac. 1 sit lux. Quis (quæso) corporalium seu spiritualium author est munerum, nisi is, de quo G
Iacob. ait: Omne datum optimum, & omne donū perfectū desursū est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio? Quid
1. Cor. 4 enim habes (inquit Apostolus) q͛d non accepisti? proinde quicquid habes non est tuū, sed accepisti. A quo aūt audi. Gratia Dei (inquit idē Apostolus) sum id quod sum. Gratia igitur lucens est radius, à throno Dei procedens, illuminans cor, & diuinæ uoluntatis pandens arcana. Deus uerò ipse est Sol, non temporaliter factus, non uisibiliter lucens, neq; materiali localiq; cursu peragens diem, sed æternus, per quē facta sunt omnia, inuisibili luce corporalia & spiritualia, terrena atq; cœlestia, uniuersa perlustrans, immutabili prouidentia sua mutabilia cuncta disponens. Idem planè gratuita sua bonitate matutinam lucem in quorundam iustificandorum cordibus oriri facit, quatenus ex cognitione munerum intelligant quanta à Deo caritate diligantur. Singularis profectò est ista uocatio, quæ in beneficiorum cœlestium agitur speculo, per quam rationalis spiritus à suo torpore surgere, ac Deum suum toto affectu diligere cogitur, tot facibus spiritualibus irradiatur accensis, tot amoris casti stimulis agitatur, quot sunt dona H
quæ à domino sibi noscit esse impensa. Magna prorsus insinuatæ huius ueritatis est uis, & præpotens istius lucis est uirtus, quæ repentino suo splendore mentis dissoluit torporem, interiores propulsat tenebras, gratiam simul confert & uitam. Quocunq; considerationis suæ diuertit aciem, quisquis illa effectus est dignus, reperit quo nutriatur, & à quo trahatur erectus. Nutriunt equidem meditantis exhibita à Deo beneficia, eo suauius, eoq; dulcius, quo frequentius animo reuoluuntur, & in memoriæ armario reconduntur. Manu quoque quadam spirituali iacentem erigunt, & gratitudinis funiculis ad Deum trahunt, à quo eadem percepisse cognoscunt. Nequaquam (ut arbitror) in peccati morte diu iacere ualet exanimis, cuicunque ex infuso lumine donatum est beneficiorum numerositatem tractare secum & corde gustare. Vocibus namq; suis introrsus clamant, ut homo ipsum Deum à quo diligitur, toto corde totisq; uiribus diligat, illiq; omni qua potest intentione, obediat, ex cuius imperio ei uniuersa famu-
lantur.

A lantur. Famulantur, inquam, hominibus non minus cælestia quàm terrena. Nemo sane fidelium dubitet angelos hominibus ministrare, dicente Apostolo: Omnes administratorij spiritus sunt, & in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Heb.1
Et dominus in Euangelio, Videte (inquit) ne contemnatis unum de pusillis istis. Dico Matt.18
enim uobis quod angeli eorum in cælis uident semper faciem patris eorum qui in cælis est. Vident quippe ita faciem patris, ut ab hominis minime retardentur obsequio, atque sic in eodem ministerio occupentur, quatenus à diuinis nequaquam ualeant remoueri amplexibus. Horum altero deficiente, aut ad plenum nondum beati essent, aut mysterium suum, prout congruit, consummare non possent. Vtrunque uero falsum esse diuinorum eloquiorum potest autoritate probari. In uisione itaque patris felicitate fruuntur beata, & in caritate constituti perfecta nil prætermittunt, quod saluti hominum sciunt esse proficuum. Beata gens (inquit Propheta) cuius dominus Deus eorum, & ego beatum Psal.32
populum illum esse nuncupauero, quem dominus per angelorum ministerium in hære
B ditatem est prouecturus æternam. Maximam profecto reuerentiam nostris debemus exhibere custodibus, qui tam sedula nobis caritate ministrant, continuis fouent præsidijs, spiritualibus exhortationibus excitant, suis orationibus protegunt, suoque ministerio dæmones arcent, ne ad libitum noceant. Quis (quæso) nisi angelico fultus esset auxilio, tam immanissimorum hostium ualeret superare rabiem, effugere laqueos, tentationes uincere, fraudesque detegere? Custodia siquidem sua uias nostras sapiunt, ne in lapidem offensionis & petram scandali spiritualem animæ impingamus pedem. Quemadmodum de quolibet iusto Propheta testatur dicens: Quoniam angelis suis mandauit Psal.9
de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quum igitur ad profectum nostrum beatorum spirituum numerosos exercitus militare noscamus, mirum non est si etiam terrena nobis inseruiunt. Quod utique non ex humano merito, sed de exuberantissimo diuinæ largitatis fonte emanat, quæ sic illa instituit, ut hominibus debeant esse subiecta, dicente Propheta: O-
C mnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uo Psal.8
lucres cæli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Quid igitur ô homo retribues domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? In ministerium tuum deputauit angelos, archangelos, uirtutes, principatus, & potestates. In solatium tuum fecit corpora cælestia, solem uidelicet, lunam, & stellas. In obsequium & uictum tuum concessit tibi pisces maris, terræ quadrupedia, aeris uolucres, & quicquid humus germinat, seu de arboribus procreatur. Sic enim legitur: Omnes pisces maris manui uestræ traditi sunt, & om Gen.9
ne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum, quasi olera uirentia tradidi uobis omnia. Iterumque: Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem semen super terram, & uniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint uobis in escam. Cernis quanta in creaturis elucent beneficia conditoris, quæ te non minus exemplo suo, quam obsequio prouehunt ad Dei notitiam, in qua animæ uita subsistit, gratia in præsenti, & gloria in futuro. Hæc plane agit matutina lux, quoties de superna cælorum sede huma-
D nis iustificandis pectoribus proprios infundit radios. Cæterum si tantum ualet matutina, quid operabitur ipsa meridiana? Quis (quæso) potest sustinere calorem eius? Quis illius sufficit intueri splendorem? In ipsa calor immensus est, & inaccessibile lumen. Accendit profecto, & lucet, hic sub nube, & in cælo reuelata maiestate. Quare hic sub nube? nisi ob mentis imbecillitatem? Infirma quippe quum sit, & inualida diuinum nequit, sicuti est, contemplari splendorem. Quod in Apostolo Petro notissimum apparet, qui in monte constitutus, nequaquam ualuit transfigurati domini perferre fulgorem. Nam ad ipsius aspectum (quemadmodum legitur) mente pariter, & corpore consternatus in terram cecidit. Verum quando ad hanc lucem agnoscendam erit idonea? utique quum deuicta omni corruptione, omnique delictorum labe detersa, in immortalitatis gremio, diuina illi manifestante se gloria, secura requiescet, sicut Ioannes perhibet dicens: Carissimi Dei filij sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quod quum 1.Ioan.3
apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Vt igitur hæc meridiana lux conspicua, & captabilis esset hominibus, quæ angelicis spiritib. & animabus glo

rificatis reuelata est, se sub assumptæ carnis nubecula texit, & se hominibus insinuauit, B
non omnibus, sed multis, quibusdam minus, quibusdam uero amplius, fide id operan-
Act.15 te, & gratia. Nam absq; fide & gratia, nullus lucis ipsius perceptibilis est. Fide quippe
deterguntur corda, ut deum uidere mereantur, sicut per Petrum dicitur: Fide purificãs
corda eorum. At uerò tantum quisq; ex fide deformi credit, quantum in ipso coopera-
tur gratia. Quamobrem nemo quum per fidem agnoscit deum, sibi credulitatis arroget
Abac.2 donum, neq; glorietur in se, sed in domino, à quo gratiam consequutus est, ut credat, &
credendo uideat, atq; uidendo uiuat in spiritu, non sibi, sed ei ex cuius fide uiuit. Nam iu
stus ex fide uiuit. Porro iustus quisq; propterea uiuit, quoniam credit, credit autẽ, quia
uidet. Reciproce famulantur sibi ista, nec abinuicem separari ualent. Nam fides lux est
spiritualis, quæ inter deum & rationalem spiritum posita ipsum deum manifestat, nõ ta
men reuelata maiestate, qui uidelicet in hac peregrinatione nequaquã nisi fide median
te cerni potest. Hanc tamen fidem formatam de qua loquimur, nullus assequitur, nisi
per gratiam, quoniam supra humanum ingenium est, & de inuisibilibus, sicut ait Apo- F
Heb.11 stolus, ipsam esse sperandarum substantiam rerum, & argumentum non apparentum.
Sane illam Deus tribuit quibus misereri uult, quoniam testante Paulo: Non est uolen-
tis, neq; currentis, sed miserentis Dei, ut quis credat, & uiuat. Quamobrem fidei recta
regula, quæ ad bene uiuendum humanum format affectum ex Deo est, qui illam do-
nat ingratis, ut faciat gratos, & agnoscant eum, à quo sunt. Sine isto lumine quis (quæ-
so) gratificari ualet in lumine, quum scriptum sit, & in lumine tuo uidebimus lumen?
Psal.35 Videbimus equidem ipsum lumen sicuti est, quanquam etiam impræsentiarum ex par
te uideamus obtectum, quemadmodum Apostolus inquit: Videmus nunc per specu-
1.Cor.13 lum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc ex parte cognosco, tunc autem co-
gnoscam sicut & cognitus sum. Hoc uerò quod ex parte cognoscimus, quamuis in fi-
de sit lux, tamen meridiana est nobis futura, angelis præsens: quoniam ex quo confir-
mati fuere ipsius lucis reuelata præsentia sunt effecti beati, nec per tempora aut per
agnitionis incrementa ad ipsam prouecti sunt, quemadmodum electorum societas, G
sed in prima sui deliberatione arbitrij gratiæ Dei in illis irradiante candore. In fide igi-
tur se nobis lux ipsa manifestat, non repente, nec tota, sed per profectus, iuxta creden
tium perfectionem fidei, & caritatis affectum. Porro crescente fide, & incalescente cor
de diuini amoris igne clarificatur uisus, & meridianæ luci mens propinqua efficitur,
eo amplius, quo purius credit, & ardentius diligit. De huiusmodi uisionis progressu
2.Cor.3 Apostolus de se atq; perfectis uiris loquitur dicens: Nos autem reuelata facie gloriam
Dei speculantes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. O
quam iucunda est ista uocatio, quæ per meridianam agitur lucem, cæteris nanq; tan-
to est efficacior, quanto est dignior. Per hanc uocatus est Moyses, quando pascens gre
gem ad interiora deserti, in flamma rubi dominum se uocantem, ut ad Pharaonem per-
geret, audire promeruit. Hac eadem luce dum properaret Damascum, ut Christo cre-
dentes, uinctos Hierusalem duceret circumfusus atq; uocatus est Saulus. Quales uero
ambo fuerint, quanta úe in eis operata sit lux, eloquia sacra testantur. De alijs autem H
Apostolis, qui ab ipsa meridiana sunt luce uocati tametsi in carne uelata, quid memo-
rem? Tanta siquidem sunt cognitionis perfusi gratia, ut lux mundi ab ipsa æterna luce
sint dicti. Vt igitur sub compendio istius uocationis, seu spiritualis resurrectionis enar
rem gratiã, quotquot de excellentia capitis & corporis mystici, de sacramento unionis
dei, & hominis Iesu Christi dñi nostri illuminati sunt, à luce meridiana sub nube uelata
uocati sunt. Cæterũ si qui in speculo diuinæ essentiæ (sicut uiatoribus datur cõtẽplari)
illuminari meruerint, ij nimirũ simpliciter, & immediate ab ipsa luce meridiana sunt re-
pleti, reformati, resuscitatiq;. Post hãc gratiæ perceptionẽ nõ licet resuscitato de cætero
Exod.33 carnaliter uiuere, iuxta eloquium dñi dicentis: Non uidebit me homo, & uiuet. Quonã
(quæso) modo ualet mũdo, carnis illecebris, uel uiuere sibi, qui in præcordijs suis sempi
ternũ uerbũ excepit, quatenus apud illũ perpetuã faciat mãsionẽ. In ipsa siquidẽ spiritua
li cohabitatione cor ueritatis agnitiõe ita refundit, ut de fallacijs seculi, de lenocinijs ui
tiorum, de tentationibus spirituum immundorum, de naturalibus & gratuitis donis,
atq;

A atque de uniuersis, quæ ad salutem animæ, & bene uiuendi propositum spectant, erudiatur abunde, faciatque quod nescitur à multis, illi esse notissimum. Quamobrem huiusmodi potens est opere & sermone instruere cæteros, utpote diuina luce illum comitante, atque regente. Vnde propheticum illud depromere ualet & dicere: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Illustratus quippe scientia dei, in offenso gra ditur pede, currensque uiam mandatorum & cõsiliorum Christi, proficit quotidie de uirtute in uirtutem, tanquam à domini spiritu informatus, atque deductus. De isto illique similibus Psalmographus admirans, inquit: Domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabunt, nec immerito. Nam deiformem quandam gerit imaginem mens meridianæ lucis huius assueta fulgoribus, propter quod ipsis etiam angelicis spiritibus ualde agnoscitur esse mirabilis. Vnde de ipsa uicissim aiunt: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Surgenti quippe auroræ comparatur, propter uespertinam lucem, quæ exteriorum omnium talem præbet notitiam, ut ab eorum minime ualeat subuerti blanditijs. Pulchra uerò ut sol à Deo esse perhibetur, quoniam matutinæ lucis perfusa radijs, beneficiorum Dei exultat in lumine. Ob perspicuam autem ueritatis scientiam, atque ex concepta familiaritate uerbi Dei in intimis penetralibus habitantis congruentissime electa ut sol dicitur. At uerò propter meritorum cumulum, perfectionemque uirtutum terribilis ut castrorum acies, esse denunciatur. Cernis ne per lucem quanta qualia ue Deus operetur in homine, per quam illum de morte peccati resuscitat ad uitam, donans ei claram interiorum & exteriorum, corporalium & spiritualium, cælestium ac diuinorum sacramentorum intelligentiam? Verum per hanc lucem, & ad memoratam mysteriorum spiritualium notitiam, non omnes uocat, quos primæ resurrectionis uult esse participes, sed illos tantum, quos ante mundi constitutionem per se prædestinauit in se, ut conformes sint imagini filij sui, qui candor est lucis æternæ, & ipsi sint lux. Igitur quemadmodum superius dictum est, quosdam metu, nonnullos flagello, plerosque etiam interna luce, aliquos uerò spirituali consolatione inuitatos, & gratiæ suæ facit esse consortes. Nam unus quum sit spiritus Deus, ô quàm multipliciter operatur in anima? Nempe quum timorem incutit siue flagellat, irascibilem ipsius animæ sanat uim, cæterum quando ueritatis suæ lucem infundit, fugat tenebras, & rationalem instruit, si uero delectationem & spiritualem dulcedinem præbet, concupiscibilem ad se trahit uirtutem, & hanc diuersimode, uidelicet aliquando per sensum, quandoque per uirtutem, interdum per cælestium præmiorum sapidum gustum, prout idem spiritus unicuique cognouerit expedire. Congrue igitur satis anima per sensuum delectationem ad dominum trahitur, & conuertitur de malo ad bonum. Nec mirum est, quod quamuis rationis sit capax, & ratione dirigatur, mouetur tamen ad creatoris sui dilectionem per carnales corporis sensus: nam prius quod animale, deinde quod spirituale factum est. Eruditur (quemadmodum nouimus) anima per sensus de naturalibus, & de spiritualibus etiam plura percipit per eosdem. Nonne (dicente Apostolo) inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus, atque diuinitas? Cæterum si tantum præualet mors, ut per sensus ingrediatur ad animam, dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Nonne multo magis per ipsas introibit uita, quum potentior sit uita quàm mors? Vsitatus quippe modus est, ut animalis homo qui nequit percipere ea quæ Dei sunt, eleuetur, & moueatur per delectabilia sensibus. Hinc est quod docente spiritu sancto, in ecclesia Dei instituta sunt organa, hymnorum & Psalmorum cantica, sacerdotalia indumenta, ornamenta altarium, uasa aurea & argentea, ac cæremoniarum multifarius cultus, quatenus per hæc catholica commendetur fides, magnifica diuina laus appareat, atque carnalium & infirmorum mentes euigilent, & ex uisibilibus discant inuisibilia capere. Equidem sensibilia omnia, aut speculum sunt, aut instrumentum, quo mediante animalis homo utens bono naturalis ingenij proficit, crescensque in uirum perfectum rationalis efficitur. Porro quemadmodum abutentes intellectus dono, sensibilia ista ad carnis lenocinia flectunt, ita & bene utentes ad Dei delectationem impellunt, sicut Propheta de se testatur dicens: Delectasti me domine, in

Marginal notes: Psal. 118 (beside "Lucerna pedibus"); Psal. 88 (beside "Domine in lumine"); Cant. 6 (beside "Quæ est ista"); B (beside "paratur, propter"); C (beside "quosdam metu"); D (beside "ne (dicente Apostolo)"); Rom. 1 (beside "inuisibilia Dei"); Hier. 9 (beside "Mors intrat")

Psal. 91 in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Nam & ob hoc sunt condita, E ut in illis, & per ea nos delectet ipse, qui fecit illa, alioquin mortis, & peccatorum nobis materiam exposuisset deus, non magisterium æternorum. Cuncta enim quæ facta sunt, bene, à bono, & ad bonum sunt creata: tametsi malus utatur male, quod non instituenti, sed oblique utenti ascribendum est. Nam ipsa mens hominis prius per inordinatũ affectum efficitur mala, & postea peruerse utitur bonis concessis. Non est malum aurum, & tamen auarus quisque uel prodigus bono isto abutitur. Vnus plus debito diligendo, alter uero inutiliter dispergendo. Hæc non ex malo auri, sed eueniunt ex male disponente aurum. Omnis creatura, quæ pulchrescit uisui, mulcet auditum, olfactui redolet, sapit gustui, attactuique mollescit, siue in cælo fulgeat, seu natet in undis, aut moueatur in aere,
Gen. 1 uel sit in terra, bona in se est, & ualde bona, sacro hoc attestante eloquio: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Bona igitur quum sint pro sui conditoris gloria, & ad profectum animæ rationalis sunt facta, quatenus per corporalia ad spiritualia assurgat, & quæ iacet in imis, uisibilium adminiculo progrediatur ad summa, atque ex F animali spiritualis fiat. Rectus iste ascendendi modus est uidelicet, à corporalibus ad spiritualia, & à spiritualibus ad cælestia. Nunquam (ut arbitror) ad usum, perfectionemque poterit quis euolare uirtutum, qui exteriora temperanter tractare neglexerit, prudenter agnoscere, deumque ex ipsis laudare frequenter. Gradus isti sunt, quos Propheta com-
Psal. 83 memorat dicens: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Signanter inquit: Beatus cuius est auxilium abs te, ut nullus sibi arroget, sed auxilio Dei, qui benedictionem tribuit. Quoties ascendit, corde meditando transcendit de uirtute in uirtutem, deumque laudando in mentis excessu contemplari meretur. Quis (quæso) famem patiens & per accurata cibaria transiens manducare non appetat? Porro sensus corporei uisibilium, & sensibilium insaturabilem patiuntur famem. Sacro hæc pronunciante eloquio:
Eccl. 1 Non satiatur (inquit) oculus uisu, nec auris impletur auditu. Quamobrem quod ocu- G lus uidens pulchra non concupiscat, auris uoluptuosa audiat, & non lenocinetur, gustus suauia mandat, & temperantiæ metas non transeat, manus pertractet mollia, nec caro ferueseat, diuini muneris est officium non humani. Præsertim post Adæ lapsum, per quem fomes peccati semper uiget, indeficienter pullulat, & infatigabiliter concu-
Rom. 7 piscit, quemadmodum Apostolus de se ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Vnde tali onere grauatum se sentiens ingemiscendo clamat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia (inquit) Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Non usus, non ratio, non uirtus, non scientia ad plenum superare potest hanc peccati legem, quæ est in membris & sensibus humani corporis in originalis delicti colluuione concepti. Hoc solum ualet gratia in præsenti ex parte, sed ex to-
1. Ioan. 3 to in futuro, quando complebitur quod dictum est: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam H
Rom. 8 uidebimus eum sicuti est. Apostolus quoque dicit: Omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc, & non solum ipsa, sed & nos primitias spiritus habentes intra nos gemimus adoptionem filiorum, redemptionem corporis nostri. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem filiorum Dei. Interim uerò quandiu peregrinantes à domino per fidem ambulamus, & caro ipsa repugnat aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, uirtutum exercitatio ad debellandum opera carnis, & ad coercendum uoluptates sensuum necessaria est. Hoc proculdubio uirtutum usu quicunque caret, seruus efficitur peccati, reus transgressionis diuinæ legis, iumentis similis, alienus à Dei regno, & gehennæ filius. O bona uirtus, quæ cælorum regno uim facit, illudque sibi dimicando acquirit. Vbique & in omnibus uirtus commendabilis est, & sine qua commendabile nihil. Nempe si corpus ieiunijs domes, si tota nocte peruigiles, si ægrotis ministerium pietatis impendas, si cunctas facultates tuas tribuas egenis & orphanis, si peregrinando super terram incedas uagus & profugus, si temetipsum sponte subijcias, si ores assidue, si frequenter gemas, si lacrymas inde-

desi-

A desinenter fundas, uel aliud quippiam sine uirtute agas, nihil ad meritum beatæ uitæ facis. Non autem illam uirtutem de qua loquimur, nuncupauerim, quæ in multitudine armatorum, uel in robore consistit corporis, sed in qualitate mentis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quam solus Deus operatur in homine. Nam tanto uirtus locupletior est, tantoq; delectatione fœcundior, quanto in homine profusior est gratia. Porro riuus gratiæ cœlestis uirtus est, quoniam in uirtutum exercitatione ipsa cognoscitur. Cui prærogatur gratia, recte uiuendi tribuitur uirtus, quæ in mentis cathedra residens fine laudabili exteriora uniuersa disponit. Hoc ualet homo ex se, sed adiutus à domino, qui sapientiam præstat & gratiam. Dominus ipse est, qui præbet sapientiam & scientiam, per quas ordinatur operantis animus, ne prætergrediatur discretionis limites, & reperiatur esse uitium, quod sæpissime ab imprudentibus uirtus esse censetur. Idem, inquam, dominus etiam infundit gratiam, qua mediante homo perficiat, quod ratio iudicat esse faciendum. Altero horum deficiente desinit uirtus. Quonammodo quisquam uir poterit esse uirtutum imitator, si ex carentia sapientię ignoret quid secundum Deum agendum sit, seu ex gratiæ priuatione, si consummare nequeat, quod perficiendum esse commendabiliter ipse discreuerit? Nam probata uirtus potiora semper eligit, & bonum discernit à malo. Nihil in illa obliquum est, nil confusum, nihilq; damnabile, sed iter medium tenens secura graditur, cœlesti luminis illustrata splendore, iucunde quoque dirigitur in Deum, illi tribuens debitum honorem, & gloriam, à quo non ignorat percepisse quod habet gaudij, quod scientiæ, quod delectationis, quod meriti. Equidem eo abundantius uirtus delicijs spiritualibus affluit, atque præmijs fœcundatur æternis, quo ardentius per caritatis flammam, ac intentionis rectitudinem, frequentius innititur super dilectum. Nam & anima uirtutum gemmis decorata ad dominum conuersa, illud Canticorum canticum iugiter concinit dicens: Omnia poma noua & uetera seruaui tibi dilecte mi. Poma quidem uetera habitus, noua uerò actus dicit esse uirtutum. In his duobus quasi in duplici ligno contexitur scala uirtutum, per quam ad perfectionem conscenditur. Hæc proculdubio per illam scalam, quam in somnis cõtemplatus est sanctus Iacob, figurata fuit, in qua uidelicet ascendentes & descendentes angelos, ipsumq; angelorum dominum scalæ uidit esse innixum. Porro in uirtutum scala spirituali non semper ascendunt uiri sancti, sed neque descendunt, sed alternatis uicibus nunc ascendunt, nunc uerò descendunt, quatenus ex descensione illis se extollendi de ascensu auferatur materia, necnon per ascensum amplius proficiendi eorum incalescat affectus. De ascensu igitur promptiores, & ex descensu humiliores fiunt. Quis (quæso) est inter mortales tam alacer, tamq; in uirtutum exercitatione perfectus, ut interdum non intepescat, frequenter interiorem non remittat rigorem, iugiter ex diuina dispensatione non relinquatur sibijpsi, ignoretq; nonnunquam quæ sit uoluntas Dei, beneplacens, atque perfecta? His præcipue modis descensus spiritualis agitur, per quem ad tempus uirtutum impeditur profectus, tametsi probatis hominibus eadem impedimenta ascendendi causam ut plurimum subministrent, quoniam (Apostolo teste) omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum uocati sunt sancti, ut sciamus non semper perfectos uiros debere uocari sanctos secundum actum, sed secundum propositum, quamdiu in caritatis perseuerant radice, quæ hominem efficit sanctũ. Caritas ergo quæ cæterarum uirtutum est mater, unumquenq; sanctum facit, eoq; sanctiorem quo feruentiorem ipsum exhibet in actione uirtutum. Nam regnum Dei non est in miraculorũ perpetratione, nõ in prænunciatione futurorum, neq; in sublimitate sermonis, sed in uirtute, quemadmodum fatetur Apostolus: Nonne ex documento ueritatis incarnatæ nouimus multos in iudicio reprobandos esse dicturos: Domine nonne, in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa signa fecimus? Quisquis itaq; cum Christo regnum uult obtinere cœlorum, ex laudabilibus actibus habitus studeat habere uirtutum, quæ diuinam in nobis indicant gratiam, nostramq; ad Deum caritatem commendant, uestem sibi contexat deauratam, quatenus in discubitu nuptiali ornatu fulgeat regio, sicut illa de qua figuraliter psaltes inquit: Astitit regina à dextris tuis, in uestitu deaurato, circundata uarietate. Merito illa anima in cœlo uarietate uestita esse perhibetur, quæ quoad uixit in carne cum utriusque hominis laboribus,

Marginal notes: B; Cant. 7; C; Rom. 8; D; 1. Cor. 4; Matth. 7; Psal. 44

laboribus,ac sudoribus,per pietatis opera sobrie, temperanter, iusteq; uiuendo, multiplicium uirtutum sibi composuit indumentum,non ut gloriam captaret humanam, sed ut æterni regis grata esset aspectibus. Talibus profecto ornamentis cælestis sponsi affectus allicitur,qui non in sericis cooperimentis,non in deauratis uestibus, non in gēmis, uel preciosis monilibus delectatur,quibus mortales reges,mundi principes,atq; amatores seculi decorantur,sed in puritate animæ,in cordis humilitate, in synceritate fidei, in nitore conscientiæ,in spei longanimitate,in rectitudine mentis,in promptitudine obedientiæ,in feruore caritatis,in magnanimitate tolerantiæ aduersorum,in despectu mundi,in contemptu sui,in proximi dilectione non ficta,in assiduitate orationis,in deuotionis desiderio,in miserorum compassione,in unitate spiritus,& indissolubili uinculo pacis. Nempe in harum uirtutum exercitatione quicunq; sollicitior est, in regno cælorum erit locupletior meritis,spiritualibus indumentis ornatior, & cælesti sponso acceptior. Qui nullius personam accipit,carnis prosapiam non attollit,terrenam dignitatem non præfert,sed sanctitatem uitæ,morum probitatem,perfectionēq; uirtutum. Quos enim in uirtutum studio perfectiores esse dominus intuetur,spiritualis dulcedinis,& cælestiū præmiorum abundantiori lætificat gustu. Illis nedum in futuro bona ineffabilia pollicetur,uerumetiam in præsenti interna dona largitur. Quis ualet explicare sermone quàm dulcia,quàm magna,quàm iucunda,quam úe delectabilia sint iustorum secreta,mentis conuiuia,potissimum eorum, qui pro adeptione uirtutis animas suas obtulerunt Christo,& se exposuerunt tētationibus,laboribus,periculis,passionibus,& morti? Vos estis (inquit dominus talibus) qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono uobis sicut disposuit pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meā in regno meo,& sedeatis super sedes iudicantes duodecim filios Israel. Sane æquitatis censura hoc exigit,ut qui totum deo tribuit,deum totum habeat. Hinc est quod sancti martyres,qui se realiter diuino mancipauere seruitio,spirituali debriati dulcedine,tanta ualuerunt perferre supplicia,futurorum siquidem bonorum primitias prælibantes. O q̃ læto animo uniuersorum percurrebant genera tormentorum,perlustrabāt solitudines, & horrida nemorum antra,solis syluestribus feris habitabilia,ibiq; degentes,ieiunijs, orationibus,uigilijs,alijsq; cruciatibus carnem redigebant in seruitutem spiritus. Verū quū pro confessione catholicæ ueritatis certaminis hora incumberet,nulla eius pœna uidebatur grauis præ amoris magnitudine,& consideratione cælestium,tradebant carnificibus corporis membra,& mente copulabantur deo,imprædabilem intus possidebāt thesaurum,Christum dominum reconditum habebant in pectore, propter quod insensibiles esse conspiciebantur exterius. Quisq; prudens ex se metiatur quanta fuerit martyrū, confessorum,cæterorumq; sanctorum uirtus, quantaq; sit strenue militantium Christo lætitia,qui pro solo diuinitatis amore calcant uisibilia,uoluptuosa respuunt,blanda contemnunt,seq; crucifigentes seculi huius uniuersa despiciunt. Ista nunquam ualerent perficere,nisi in ipsis consolatio diuina infusa præcelleret pœnam, & inuisibiliū gustus dulcedinem sensibilium superaret. Quis,quæso,præsentem contemneret uitam,si non alteram beatiorem esse certissima definitione sentiret? Hinc ex sanctorum & Christo famulantium testimonio fides Christiana probatur esse uerissima,qui pro amore futuræ uitæ, uniuersa quæ in mundo concupiscibilia sunt paruipendēda arbitrati sunt ut stercora. Sane uita ipsa quanti æstimanda sit Apostolus insinuans inquit: Non sunt condignæ passiōes huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis. Iterumq;, Quod oculus non uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit,quæ præparauit deus diligentibus se. Hæc quippe,quæ in uita futura reseruata sunt prædestinatis ad gloriā, oēs claro fidei cernunt intuitu,ut quotquot seculo & cūctis pompis eius sponte renūciant, & tanquam incolæ & peregrini in ista conuersantur uita, minime prorsus tam arduum uirtutum arriperent propositum,si non ueritatis perspicua irradiarentur luce, & internæ dulcedinis amabili refectione pinguescerent. De qua Propheta inquit in Psalmo: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine,quam abscondisti timentibus te,perfecisti eis qui sperant in te. Abscondisti,ait,timentibus te seruiliter, & perfecisti eis, qui ex prægustata delectatione sperāt in te. Merito eadem dulcedo spiritualis tribuitur ijs, qui sperāt,quoniam sicut ex spe gustus,ita ex gustu spei perficitur certitudo. Nemo igitur

Margin notes: E (line 1); F (line 13); Luc. 22 (line 20); G (line 27); H (line 42); Rom. 8 (line 45).

A tur diffidens ualet gustare & uidere quàm suauis est dominus. Atq; nullus sine prælibatione diuinæ bonitatis laudabiliter sperare potest cælestia gaudia, quæ repromisit deus diligentibus se. Absq; uero exercitatione uirtutum ad utrunq; nemo pertingit. Post uirtutum itaq; palmam, post tentationum ac uitiorum consummatum agonem ueræ spei suauitas infunditur, necnon æternæ beatitudinis mysteria arcana panduntur, quæ pro sua immensitate contemplantis absorbent affectum, illumq; replent gaudio, exultatione & iubilo. Porro nil sic delectabiliter humanam afficit mentē. Nihil eam sic à curis & laboribus huius exilij subleuat, quemadmodum futuræ felicitatis in sensu cordis sperare mercedem. Nam etsi dilatio mœrorem, spes tamen lætitiam diligentibus præstat, hominemq; in cælestia frequenter attollit, eo altius, quo magis sperat, plus diligit, perspicacius contemplatur. Quibus datum est nosse mysteria regni cælorum, ô quantis amoris utuntur facibus, splendoribus replentur spiritualibus, caritatis alligantur uinculis, & desideriorum efficacia dilatantur. Nullus (ut reor) nouit, quid sit gaudium in spiritu

B sancto, qui futurorum præmiorum necdum expertus est gustum. Cætera spiritualia bona quamuis amabilia sint, quanquam cordis delectent affectum, ipsumq; totum exhibeant sibi, minus tamen lætificant, & reformant. Nam communicata bonitas tanto uehementius accendit, quanto purius à suo fonte percipitur, eoq; lumen clarius lucet, quo abundantius sine medio ab ipso æterni solis splēdore coruscat. Hinc est quod, qui dei uisione iam facti sunt digni, consummata felicitate fruuntur, quoniam sicut immediate ab ipso æternæ uoluptatis fonte hauriunt potum, ita in lumine diuino inspiciunt lumen, hoc attestante qui ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. Quanto igitur quisq; huic fonti uitæ fit propior, tanto in præsenti uita sapientiæ luce efficitur clarior, dei & proximi dilectione feruentior, in expediendis negocijs promptior, atq; in exercendis spiritualibus studijs fortior. Et profecto iste est (sicut propheta commemorat) tāquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & foliū eius non defluet, & omnia quæcunq; faciet, prosperabuntur. Suo (inquit) tempore fructum dabit, inchoatum uidelicet in præsenti, sed in futuro perfectum. In futuro quippe cum completo prædestinatorum numero uniuersalis facta fuerit resurrectio, postquam electi omnes in æternitates perpetuas inferentur, tunc nihil erit in homine, quod diuinis non occupetur in laudibus, quoniam ipse deus erit omnia in omnibus: rationi utiq; plenitudo lucis, uolūtati multitudo pacis, & memoriæ fruitio deificæ maiestatis. Interim uero dum peregrinatur in luce ambulat, & in eadem proficit, dum ratio scripturarum sanctarū nutritur in pascuis. Sūt enim diuina eloquia spiritualia pascua, in quibus humanus intellectus assuetus naturalium, ac diuinarum rerum saginatur scientia, & per quotidianos successus crescit in uirum perfectum, sensum literæ commutans in spiritum, per quem cum iudicetur à nemine, ipse tamen spiritualis iam factus iudicat omnia. Hoc agens non solum ipse per ueritatis notitiam sapiens, uerumetiam naturalis affectio per cognitionis redundantiam efficitur læta potissimum quando in eisdem scripturarum pascuis comperit quàm magnus sit dominus, & laudabilis nimis: & quanta, qualia ue sint in cælis reposita præmia ijs, qui ex toto corde, totoq; affectu diligunt. Non potest non diligere illum, qui potestate sua ineffabili omnia creauit, non ex materia aliqua, neq; per alicuius ministerium, sed ex nihilo per uerbum suum, quod non transit sonando, sed manet in seculum seculi. De quo scilicet uerbo per Ioannem dicitur: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Merito per illud uerbum facta sunt quęcunque sunt, in quo erant priusquam fierent, sicut idem Euangelista commemorat: Quod factum est, inquit, in ipso, uita erat. Erant in illo & tamen per illud facta sunt. Erant in arte dei, & in materia & forma quæ sunt, per uerbum facta sunt. Deo igitur qui fecit omnia nihil est nouum, nihil ignotum, nihilq; difficile, quippe cum sola uoluntate uniuersa operetur. Omnia, inquit propheta, quæcunq; uoluit dominus fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Paulus uero cūcta illi esse notissima asserit dicens: Viuum est dei uerbum & efficax, & penetrabilius omni gladio ancipiti pertingens usque

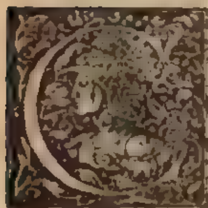
(Margin: Psal. 35; Psal. 1; Ioan. 1; Ibid.; Psal. 113; Heb. 4)

ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionũ cordis, & nulla creatura inuisibilis est ei, omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Cæterũ quod nihil illi sit nouũ propheta declarat quando ait: Qui fecit, quę futura sunt, & alibi dicitur: Qui fecit omnia simul. Ista multaq; alia dum mens in se ratiocinando de deo cogitat, ipsum summum quoddam intelligit esse bonum, æternum, ineffabile, incomprehensibile, immensum, communicabile, delectabile, perfectumq;, quod laudare, amplecti, frui, & cognoscere uita æterna est. Quemadmodum ipse perhibet dicens: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum deum, & quem misisti Iesum Christum. O quanto caritatis igne etiam in hac peregrinatione meditantis affectus accenditur, cum sapientiæ luce irradiatus mentis oculus uidet illum, in quem intuentes angeli facie reuelata magis magisq; prospicere concupiscunt. Quanta, inquam repletur dulcedine anima, dum illum complectitur amoris brachijs, in quo sunt omnia desiderabilia, delectabilia, amabilia, dulcia, atq; suauia. Inardescit profecto, & caritatis quodam uehiculo fertur in cælestia. Ibiq; angelorum, archangelorum, patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, omniumq; sanctarum animarum & spirituum beatorum miratur gloriam, cupit consortium, felicitatem ueneratur, ac implorat suffragium. Sane in hoc cõtemplationis ocio iucundatur lumine, repletur caritate, attollitur desiderio, iubilatione pinguescit: quoniam totum quod uidet, quod sentit, quod possidet, dulcissimũ, concupiscibile, atq; iucundum est. Nam tanta spiritualis locupletatur gratia, ut tunc solo corpore in terris, mente uero ac desiderijs commoretur in cælis: uelitq;, si fas sit ei, semper in eo esse quod est, quod dum nõ ualet redditur sibi ut agnoscat se, amplius operetur, conuersetur prudentius, ardentius diligat. Hinc est etiam quod humiliter petit, ut accipiat, quærit sedule, ut inueniat, pulsat importune, ut sibi aperiatur denuo, & intret in gaudium domini sui, ubi se fuisse cõmemorãs, reuoluit animo quàm magna sit domus dei, & ingens sit locus possessionis eius, non habẽs consummationẽ, magnus & immensus, quantaq; illorum ciuiũ sit cõcordia, pax, lętitia, unitas, beatitudo perennis. Hoc siquidem modo quod memoriæ recondidit, tanquã mundum animal ruminando degustat, nõ tamen eo modo, eaq; delectatione qua prius. Reliquijs perceptorum alimentorũ spiritualiũ pascitur, & quibusdam stillicidijs sapientiæ potatur, experiturq; uerum esse quod per prophetã dicitur: Quoniã cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festũ agent tibi. Porro in huiusmodi spiritualibus studijs, tanto quisq; incũbit frequentius, quanto feruentius diligit, gustat suauius, apertius intuetur, sanctius uiuit, familiarius trahitur, secretius introducitur, castius amplexatur. Nunquã, teste experientia, cælestes epulæ fastidium ingerunt, quin potius affectum prouocant, & ad rediuiuam refectionẽ sui hominis interiora accendunt. Quãobrem quicunq; deuotione salutari nutritur, semper famẽ edẽdo patitur, semperq; uberiora desiderans inquit: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ex suo igitur desiderio pascitur, suis uotis trahitur, interna delectatione tenetur, ne perefluat, & uoluptuosis seculi istius cibarijs saturari desudet. Bonus plane deuotiõis est gustus, per quem homo elõgatur à seculo, ablactatur à uanis, resurgit in spiritu, renouatur in mente, roboratur in uia, animatur ad inuisibilia, allicitur ad cęlestia. Ex hoc discit quid credere debeat, quid quęrere, quid sperare, quid diligere. Nam deuotio proprius est amantium cibus, donum humilium, mansuetorum merces, ros cælicus, absconditum manna, inuisus thesaurus, refectio salutaris, iucundissimum bonum, spirituale commerciũ, ac futuræ beatitudinis pręcursor egregius. Hanc qui tenet teneat, diligentissimeq; custodiat, ne ex suimet incuria, uel malignorũ spirituũ fraude amittat. Illi quippe supra modũ insidiantur aereæ potestates, agnoscentes minime posse perire, qui illam humili exercitatione seruarit. Nam per ipsam filialis timor cõcipitur, & coalescit, à Deo, uel hominibus flagella irrogata strenue perferuntur, custoditur puritas, ueritas intelligitur, dei caritas gustatur, sapientiæ lumẽ percipitur, dulcedoq; cælestis in suo fonte potatur. Hoc nihilominus perficiente, ac ministrante domino nostro Iesu Christo, qui redemptor est noster, ecclesiæ spõsus, electorum caput, certantium robur, corona uincentium, perseuerantium gloria, cui cũ patre, & spiritu sancto est honor, & gloria, laus, & imperium, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Marginal notes: Eccl.18.43 (beside "Qui fecit, quę futura sunt"); Ioan.17 (beside "Hæc est uita æterna"); Psal.75 (beside "Quoniã cogitatio hominis"). Section letters E, F, G, H in right margin.

A

DIVI PATRIARCHAE LAVRENTII IVSTINIANI IN LIBRVM DE INSTITVtione & reginine prelatorum, Prologus.

Vm innumera mortales quicq̃ à ſuo conditore percipiant dona, dignũ profectò eſt, ut ſinguli gratiarum referant actiones, & ad illius qui gratis contulit gloriam, eadem munera accepta miniſtrent. Horum uerò altero deficiente, tam uitio ingratitudinis efficiuntur rei, quàm etiam æterno ſupplicio digni. Hac igitur conſideratione præmoniti ſtudeãt ſinguli ſemper deo gratias agere iuxta præſtitorum ſibi menſuram beneficiorum, ut eſſe non deprehendãtur ingrati. Nullus prorſus excipitur, nemo ab hac
B debiti exhibitione agnoſcitur alienus. Quis, oro, ualet ueraciter dicere ſe nihil accepiſſe à domino, unde nec debere illi gratias referre ſe credat? Cæcus quippe eſt & de collatis ſibi merito priuandus muneribus, qui hoc ullo pacto uel etiam cogitare præſumpſit. Nam ex quo quiſq; habet eſſe, uiuere, & intelligere, per quod cæterorum capax efficitur beneficiorum, huius uel ſaltem debitor eſt muneris. Qui enim non eſt, nõ uiuit, neq; diſcernit deo non ualet gratias agere, quoniam unde id poſſit, nequaquam accepit. Nemo itaq; eſt, qui non debeat iugiter creatori ſuo exoluere gratias, ſiue iuſtus, ſiue peccator, ſeu fidelis, ſiue omnino ſit alienus à fide, ſi tamẽ rationis eſt compos. Nam quiſquis ex ætatis, aut naturæ defectu nequit cogitare quæ ipſe accepit, minime obligatur altiſſimo reddere grates. Pro talibus utiq; ſupplet eccleſia, cum tam frequenter in diuinis officijs, in celebratione miſſarum, in eccleſiaſticis cęremonijs ingeminat deo gratias. Hoc (quæſo) breui ſermone quid profertur dulcius, quid auditur ſuauius, quid cogitatur utilius, quid ue rectius in omni actione perſoluitur? Signum quippe ſubiectiõis eſt, cogni
C tionis indicium, uerbum dilectionis, ſolutionis obſequiũ, & ſacrificium deuotionis internæ. Equidem his omnibus caret bonis quicunq; dedignatur, aut negligit factori ſuo gratias exhibere ex corde. Ex corde, inquam, quoniam uocis prolatio abſq; intentione cordis ſuperuacua ſeu inutilis fore cognoſcitur. Hoc ore prophetico dominus inſinuãs ait: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Hoc idẽ phariſæus, *Eſa. 29* de quo in Euangelio legitur, teſtatur: Qui ore exoluebat gratias, & tumeſcebat intus dicens: Gratias tibi ago domine, quia non ſum ſicut cæteri homines auari, raptores, adulteri, aut ſicut publicanus hic. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. *Luc. 18* Corde itaq; humili & uoce deo exhibendæ ſunt gratiæ pro perceptis ab illo muneribus eademq; ad illius miniſtranda ſunt gloriam. Sane qui aliud quàm gloriam & honorem dei de ſuo quærit opere, mercenarius eſt. Qui uerò gloriam propriã & uulgarem famã, fur & latro exiſtit. Quamobrem noſtri conditoris exercenda ſunt dona, atq; ipſius prom pterea propalanda ſunt munera, ut ille ſolus honorificetur qui contulit, quemadmodũ
D ipſe perhibet inquiens: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra, *Matt. 5* & glorificent patrem ueſtrum, qui in cælis eſt. Erubeſcat ergo humana ſuperbia, quę in hoc ſeculo famam concupiſcit & gloriam, necnõ de collatis ſibi beneficijs humanos captat fauores. Confundantur, inquam, uniuerſi, qui animi leuitate commoti, ſeu tranſitoriæ laudis delectatione cæcati, ponunt ſigna ſua, nomenq; ſuum undiq; diſſeminare per optant, aliqui corporis robore mediante, quidam ex lepore eloquentiæ, alij ex diuitiarum aggregatione, nonnulli ex ambitione atq; actu imperandi, ſicq; alij quidem ſic, alij uero ſic. Hos autem omnes propheta increpãs ait: Dominus diſſipabit oſſa eorum, qui *Pſal. 52* hominibus placent, confuſi ſunt, quoniam dominus ſpreuit eos. Merito confuſi ſunt, & deus ſpreuit eos, quia gloriam quæ ſoli deo debetur, ſibi arrogantes, de ſe mundo idola fabricare conantur, ſacri eloquij immemores, ubi dicitur: Confundanẽ omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis. Quod quidem hominibus deteſtabile eſſe debet, ſupra modum uerò eſt odibile altiſſimo deo. Non enim congruit ſeruo ſe ſuo præſumere domino coæquare, neq; honorem appetere, quem dominus naturaliter habet. Agnoſcat ergo ſe ſeruum ſeruus, natum ſub peccato uænundatum, atq; à domi-

no suo redemptum, ut non se extollat supra se, & superbiendo cadat. Suo contentus sit gradu, suaq; humiliter seruitute utatur, quatenus efficiatur liber. Nam qui uere seruus est Christi, prorsus est liber, filius, & dominus. Liber, inquam, à peccato, quo perpetrato illius quisq; fit seruus, dicente magistro ueritatis: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Filius autem dei, per adoptionis gratiam, dominus uero uitiorũ, & sui. O bona seruitus, quæ obtemperantem humiliter Christo liberum facit, regni cohæredem, & principem, eo sublimiorem, quo humilius abiectiusq; famulatur, atq; eo gloriosiorem, quo ardentius uoluntarie se hominibus ostendit inglorium, ut non sibi uendicet quod omnino suum esse non potest. Porro huiusmodi gloriam cõtemnendo gloriosus efficitur, seq; sponte deprimendo securus exaltatur. Non enim mentiri ualet dei sapiẽtia, quæ ait: Qui se humiliat exaltabitur, humiliat, inquit, hic, in hoc uidelicet ærũnoso exilio, in hac peregrinatione, ubi caro aduersus spiritum concupiscit, ubi aereę potestates thesaurum iustorum deprædari moliuntur, ubi adulatores carnalium demulcent aures, & in errorẽ mittunt, ubi reges gentium & populorum principes dominantur & pereunt, ubi alternis uicibus prospera sibi ac aduersa succedunt, ubi abũdant superbia, cupiditas atq; uoluptas, ubi pax nulla firma, securitas nulla, sed perturbationes, anxietates, rixæ, contentiones, fallaciæ exercentur, & prælia. Exaltabitur proculdubio in futuro, cum tradiderit filius regnum deo & patri. Tunc quippe sine animæ periculo, sine offendiculo proximi, sine uirtutum detrimento, & absq; ullo prorsus inimicorum obstaculo exaltabũtur, qui se sponte & propter deum humiliter subdiderunt, atq; consideratione non ficta sibi metipsis uiluerunt. In præsentiarum igitur intendat unusquisq; humilitatem cordis acquirere, quæ in uilitatis propriæ cognitione subsistit. Studeat, inquam, in omnibus gratias agere, gloriam maiestatis illius concupiscere, ipsumq; in uerbis, in moribus, in conuersatione & cunctis operibus suis exhibere laudabilem. Plane nullum hoc sacrificium maius, nullaq; oblatio est ista acceptior. Per hanc utiq; sancti homines spiritualibus charismatibus decorati, deo placere studuerunt, ipsius gloriam, & honorem nominis eius mercedem propriam arbitrantes. Quamobrem prædicationibus, exhortationibus, scripturarum explanatiõibus, pastoralisq; curæ quotidianis ministerijs incumbẽtes ipsum laudabant in se in hymnis, in canticis spiritualibus, animasq; Christo lucrifacere satagẽtes, lapidibus electis & uiuis dei ecclesiam ædificabãt. Omnis illorum actio, totaq; cordis intentio omnipotentis dei gloriam, atq; proximorum utilitatem mirifice personabat. Quisquis itaq; recte uiuit in fide catholica, nedum debet deo de muneribus iam acceptis gratias agere, sed & oportet illum erga proximum, quod accepit fideliter ministrare. Vnde & iustissimum esse arbitror ad sanctorum hominum imitanda uestigia, me de curæ pastoralis officio aliquid scribere, quàm uidelicet sublime sit, quàm utile, quàm periculosum, qualis esse debeat qui præsidet, qualiter se exercere, quá ue intentione opus sibi creditum ministrare. Scio equidem me prolaturum multa, quę testimoniũ perhibebunt aduersum me, cum negligam opere plurima, quæ doceo adimplere. Sed forte dignabitur dei clementia etiam me emendare per me, dum ex aliorum eruditione redire curabo ad me, me agnoscere, me redarguere, meq; corrigere. Cęterum cum hoc minime ualeam ex me ipso, diuinam humiliter sapientiam implorabo, quatenus ipsa, quæ misericorditer mundo subuenire dignata est perdito, uilitati quoq; meæ gratiam suam impertiri dignetur. Ad te ergo ô in altissimis habitans in paterno gremio residens æterna sapientia confugio corde humili, affectu pio, oratione deuota, tuum semper in inchoando opere flagitando suffragium. Intelligis utiq; profunditatem ignorantiæ meæ, sermonis imperitiam, uirtutum carentiam, bene agendi inertiam, morumq; meorum deformitatem maximam, quæ uniuersa ad huiusmodi peragendum opus, efficiunt me indignum. Veruntamen tu ô meridiana lux, quæ tuo angelicam humanamq; naturã splẽdore lætificas, instruis & informas, emitte de sede maiestatis tuæ lucem, & ueritatem tuam, ut illuminet tenebras meas, tribuatq; paruitati meæ castorum eloquiorum tuorum intelligentiam, quatenus ualeam reserare, qualem esse oporteat, qui pastoralis officij gradum, ouiumq; tuarum ministerium exercere desiderat. Tibi enim ô alma mater hoc debetur magisterium, quæ pro libito tuo aperis ora mutorum, & linguas infantium disertas facis, Nam cum tibi subsit omnia posse quæ uis, poteris etiam per uilitatem

Ioan. 8 — Luc. 14. 18 — E F G H

A tem meam glorificare te,& propalare nõnullos ad eruditionem imperitorum.Hoc autem non ideo dixerim, ut quos elegeris imbuendos, illos instruere nequeas per te ipsam,quasi ministerio indigeas alieno,cum pateant tibi omnia,tuoq; uniuersa famulentur imperio.Ipsi quippe beatorum spiritus erudiuntur abs te,& de tuis hauriunt thesauris, quoties ad instructionem nostri per te diriguntur ad nos. Verumetiam quicunq; aliquid recte sapiunt, te docente sapiunt. Reflecte,quæso,igitur pietatis tuæ oculos in me,& stillicidia gratiæ tuæ irrora in arentem animam meam ancillam tuam, ut reuiuiscat in te,& proferat ex te germen sanctum uerbi tui ad gloriam tuã,ecclesiæq; tuæ profectum.Non enim poterit non prodesse,quod tu fari iusseris per me instrumentum,utique contemptibile atq; uilissimũ.Da itaq; mihi, oro, sensum uerum, cor docile,mẽtem piam,humilem sapientiam, sermonemq; rectum & bene sonantem, ut te erudiente, te promouente,te accendente,te cooperante,uniuersi qui in ouili tuo congregati sunt tibi,tam pastores,quàm rationales greges,audiendo intelligant,intelligẽdo diligãt,monitaq; tua diligendo perficiant,ad laudem,& gloriam semper tuam,qui pro eisdem oui-
B bus tuis,temetipsum obtulisti sacrificium salutare, in odorem suauitatis deo patri, qui regnas in secula.

Quòd principandi ambitio in cælo sumpsit exordium. Cap. I.

EX uniuersorum institutione conditoris,cum singula quorũcunq; animantium genera sibi similia appetant,ac cum eisdem pariter uiuere pacẽq; seruare uideantur,mirum profecto est,unde tanta inter ipsum hominum genus sit discordia,tamq; multæ lites,atq; dissidia.Nã in ipso sui exordio germinauit æmulatio,seminata sunt iurgia, & bella commota. Adeo autẽ in hominibus pedetentim creuerunt odia hominum , ut difficile inueniri ualeat,ubi uera sit pax.Intuemur quippe quotidie regnum insurgere contra regnum, ciuitatem aduersus ciuitatem,familiam contra familiam,filium aduersus patrem,fratrem cõtra fratrem, & amicum aduersus proximum suum.Et hoc unde,nisi ex ambitione(ut plurimum di-
C xerim)principandi?Nempe si diligenter inspicias, raro inuenies qui subesse desideret, præesse autem innumeros.Sane præsidendi hæc pestis in cælo sumpsit originem. Ab illo utiq;,de quo per prophetam dicitur:In cælum conscendam,super astra cæli exaltabo solium meum,sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium,similis ero altissimo.Agnouit nanq; potestatem dei esse maximam, Esa.14
illam superbiendo concupiuit,& concupiscendo cecidit.Sic plane, sic debuit è cælorũ sublimitate deijci,qui ad æqualitatem altissimi uoluit coæquari.Quę,oro,hac superbia potuit esse maior,quæ perniciosior,quæ impudentior,quæ postremo damnabilior?Detestabilis prorsus fuit ista præsumptio, quando creatura uirtute propria suo attentauit assimilari autori.Non inquit da mihi domine,ut quemadmodum cæteris spiritibus prætulisti me pulchritudine,cognitione,ordine & dignitate,ita quoq; pręsim uniuersis.Ex hoc quippe apparebit gratia tua profusior,& gloria maior.Sed quid ait: Ascendam super altitudinem nubium,& ero similis altissimo.Ego ego ipse potestate mea,& uolun- Ibid.
D tate mea ascendam,ego ambitione mea similis ero altissimo. Nõ deferam factori meo, non expectabo promotorem mei,non inuocabo deũ meum,à quo habeo,& sum quod sum,sed egomet sublimabo solium meum,ostendam potentiam meam, insinuaboq; excellentiam meam,ne imperfectus uidear,& auxilio indigens alieno.Concepit iniquitatem,principatum ambiuit,cæterorumq; requisiuit consensum,ut detestandæ suæ impietatis sortiretur effectum.Quid agis ô scelestissime,quid niteris,quid pręsumis?Ignorasne,quia non est potestas,non est sapientia,non est consilium contra dominum? Memẽto miser quid acceperis,& à quo,propter quid.Nempe gratis tibi collatum est,ut sis forma speciosior,natura generosior,donis locupletior,cunctisq; spiritibus dignitate sublimior,quemadmodum propheta de te perhibens ait:Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia,perfectus decore,in delicijs paradisi dei fuisti.Omnis lapis preciosus operimentum tuum,sardius,thopatius,& iaspis,chrysolitus,onyx & berillus,saphirus,carbunculus & smaragdus.Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es,præparata sunt.Tu cherub extentus,& protegens,posui te in mõte sancto dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tuæ,donec in-

uenta est iniquitas in te. Quod autem habes non utiq; à teipso, sed à deo patre per uerbū B
Gen. 1 suum spiritu sancto cooperante & faciente te, & uniuersa quæ sunt, sicut scriptum est: In principio fecit deus cælum & terram & reliqua, prout ibi ordinatissime continet. Fecit nanq; te sine te, non ut permaneres in te, neq; ut te erigeres inaniter supra te, sed ut ipse te traheret ad se, collocaret in se, repleret & beatificaret de se, nō propter te, sed propter se, quoniā misericordia, bonitas & caritas est. Tu uerò ingratissime horū immemor præsumpsisti eleuare cor tuum, & molitus est deprædari gloriā omnipotentis & æterni dei, quod minime licebat tibi. Merito igitur corruisti, atq; animaduersionem diuinæ ultiōis
Ezech. 28 accepisti, sicut dominus per prophetā testatur dicens: Ego eieci te de monte sancto dei, & perdidi te ô Cherub protegēs de medio lapidum ignitorum, & eleuatum est cor tuū in corde tuo, perdidisti sapientiam tuā in decore tuo. In terrā proieci te, ante faciē regū dedi te, ut cernerent te. In multitudine iniquitatū tuarum polluisti sanctificationē tuam. Producam ego ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium uidentiū te. Verum utinā tu, sicut inexpiabilis author fuisti sceleris, ita & solus rueres. Sed proh dolor, te superbiente, te suadente, te cadente, numerositatē cælestium spirituum quàm maximam traxisti post te, filiosq; gehennæ illos fecisti, quemadmodū & te. Deformasti utiq; cælum syderibus, uastasti muros ciuitatis sanctæ Hierusalē, ipsam ruinis labefactasti, cū cælestē patriam habitatoribus minorasti. Factus igitur es ex hoc horribilis qui eras pulcherrimus, tenebrosus qui eras in lumine, tortuosus qui eras rectus, infirmus qui eras ualidus, seditiosus qui eras pacificus, blasphemus qui eras simplex, miserrimus qui eras gaudens, æternaliter cruciandus qui futurus eras beatus. Ad hoc quippe te superbię pertraxit reatus, ut fieres auersus à deo, alienus ab angelorum consortio, contemptor gratiæ, dissipator donorum, pater mendacij, insidiator iustorum, criminū incentor, corruptor animarū, iniquorū caput, seductor innocētium, origo peccati, peccatorum primus, inimicus pœnitentiæ, pereuntium cruciator, desperationis pelagus, cōfusionis princeps, tentator fideliū, implacabile malū, uirus mortiferū, mortis filius, Christianorū aduersarius, & primorum parentū ad delinquendū impulsor. Liuoris siquidē face succensus ipsorū protoplastorū felici innocētiæ statui inuidēs, ambitiōis uenena in eos callidissime profudisti. Porro eodē iaculo, eadēq; præsumptionis cogitatione, qua tu teipsum, illos quoq; perimere studuisti: nā quū mulieri dixisses, cur præcepit uobis deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi, illaq; respōdisset, de fructu lignorū quę sunt in paradiso, uescimur, de fructu uerò ligni quod est in paradisi medio, pręcepit nobis deus ne comederemus, ne forte moriamur, ilico fraudulēter ai-
Gen. 3 sti: Nequaquam morte moriemini. Scit enim deus quod in quocunq; die ex eo comederitis, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, sciētes bonū & malum. Tu profane & mēdax dixisti in corde tuo: Ero similis altissimo: illis uerò suggessisti, eritis sicut dij, sciētes bonum & malum. Hac plane falsa persuasione, hac cupiditate illecti, atq; serpētis deceptionibus irretiti, neglecto dei præcepto qui ne comederent imperarat, consensu pariter interierunt & gustu. Nempe ante ruinam istorū exaltatum est cor, proprięq; mortalitatis immemores, sibi contra dominum diuinitatis uoluerunt uendicare honorem. Factum est autem iudicante deo, ut quemadmodum diuinis legibus & continentiæ mādato obtemperare noluerūt, sibi ipsis se repererūt auersos. Quamobrem subsecuta est trāsgressionis culpa, nuditatis erubescentia, laborandi necessitas, spinarum & tribulorum germina, indicibilium deliciarū amissio, inhabitatio præsentis exilij, corporalis fames, membrorum debilitatio, frigoris & caloris afflictiua successio, mentis hebetudo, ueritatis ignorantia, discernendi tarditas, tepiditas diligendi, internæ dulcedinis carentia, diuinæ contemplationis obnubilatio, creaturarum inobedientia, languores innumeri, postremoq; mortis ineuitabile uulnus. Sic profecto, sic mulctari debuit humana præsumptio, quæ boni & mali tanquam deus ambiuit scientiam, singularisq; præeminentiæ fastigium concupiuit. Effecti sunt itaq; diuinæ iustitiæ speculum, ac posteris non superbiendi magisterium singulare, dum inaniter alta petendo, se cum dedecore inuenerunt in imis. Nemo igitur primatum cupiat, nullusq; alijs pręesse desideret. Cęteris quippe negocijs magis periculosum est regimen animarum, atq; ad illud, prout oportet, ministrandum difficillime quisq; reperitur idoneus. Verum si quis pro seipso rationem

reddere

A reddere nequaquam sufficit, quanto minus pro se sibiq; commissis? Omnes (inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi reddituri proculdubio rationem de collatis muneribus, omissis bonis, perpetratis criminibus, & de ministerio credito. Cæterum ad hoc quis sufficiens est, quis securus, qs à redargutione reperitur immunis? Iudiciū durissimum (inquit sapiens) fiet ijs, qui præsunt. Nempe si hoc homines considerarent, minime ambirent præesse, neq; ecclesiasticæ dignitatis cathedram tanto cum studio quæritarent. Temporibus uerò istis eorum uidetur esse infatuata cupiditas, dum assiduis precibus, corporalibus laboribus, pecuniarum precio, adultione uerborum, simulationibus uanis, mercenariorum commercio, amicitijs fictis, & quod horrendum est dicere, etiam cum corporis periculo, & interitu animæ honoris primatum adipisci desudant. Huiusmodi propria affectione seducti, ignorantes propria uulnera, dicunt se uelle aliena curare: in interiori quidem cordis cubiculo ægroti iacent, & curare quærunt extraneos. Medere, quæso, qui talis es ulcera tua, exterge cordis tui scaturientem saniem, tu- 2.Cor.5

B mescentem cogitationem, & fætens coram Deo desiderium principandi, ut tu sanatus ualeas languentibus, teste experientia, spiritualem præbere medicinam. Alioquin dictum contra te esse censebitur, quod scriptum est: Medice cura teipsum. Quamobrem noli altum sapere, sed depone æstimationem tui, & ne audeas præsumere te alijs sufficienter posse præsidendo mandare. Equidem clamat aduersum te ignorantia tua, dum hoc arbitraris de te, quod nequaquam licet tibi. Nō licet, inquam, tibi concupiscere præposituram, non congruit testante magistro de cœlis, desiderare cathedras in synagogis, salutationes in foro, primos accubitus in conuiuijs, prælationes in ecclesia, & uocari ab hominibus rabbi. Sunt namq; hæc quædam fomenta superbiæ, & imprudentes facillime ad casum quædā impellentia. Nunquid præceptor noster appetere talia docuit? Nonne humilitatem potius uerbo insinuauit & opere? Discite (inquit) à me, quia mitis sum & humilis corde. Tantæ siquidem humilitatis ipse fuit, ut quamuis splendor esset paternę gloriæ, & figura substantiæ ipsius, omniaq; portaret uerbo uirtu- Luc.4 Matth.11

C tis suæ, semetipsum tamen exinaniuit, formam serui accipiens, & in similitudinem hominum factus, propter homines hominibus subesse non renuit, quemadmodum euangelista perhibet dicens: Descendit cum illis Maria uidelicet & Ioseph Nazareth, & erat subditus illis. Meritò igitur non principandi, sed obediendi, seq; humiliandi, dedit in conuersatione sua homini normam, imitandiq; uestigium. Suasit quoq; in doctrina sua non primum appetere locum, sed ultimum tenere, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias recumbe in nouissimo loco, ut dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Conclusit autem sic: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Quamobrem his eruditionibus informati pugnam debemus uiriliter assumere contra nos, maximamq; cogitationibus nostris adhibere custodiam, ne nos inaniter trahant supra nos. Quoties enim immissiones præsidendi nobis fiunt per angelos malos, uel suasiones fiunt per homines bonos, aut ex concupiscentia carnis, & uitæ huius immoderata affectio- Luc.2 Luc.14

D ne, cogitationes in nobis formantur, ad propriæ recurramus infirmitatis examen, ad pauendumq; extremæ animaduersionis iudicium, & omnino desiderium fugabitur dominandi. In illo quippe die nequaquam erit securior, qui fuerit potentior, siue maior erit, qui fuerit honoratior, quin potius qui extiterit corde humilior, rebus sponte pauperior, conuersatione sanctior, & hominibus contemptibilior ille prorsus erit in conuentu iustorū sublimior, iudicāti domino propinquior, gloriæ cœlestis cādore splēdidior, atq; diuinæ fruitionis contēplatione beatior. In hac quippe peregrinatione uia tutissima per quam ad patriam supernam pergitur, est humilitas, cognitio sui, atq; contemptus. Per hanc quicunq; incedit, occasiones peccandi, atq; diaboli effugit laqueos, qui ab aduersario ex imperandi ambitione parantur. Nempe qui in uno est positus loco, quāuis impellatur, tametsi in lubrico pedem ponens labatur, funditus perire nō ualet, dicente propheta: Humilis cum ceciderit, nō collidetur, quia dominus supponit manum suam: at uerò qui in altum conscendit, etiam nullo impingente, si lapsus fuerit, cōteretur. Pacatissimus ergo atq; securus est humilitatis locus, quoniam habitatorem suum à casu protegit, disponit ad gratiam, & quanquā in prę sidētiæ sublimitate cōstitu- Eccl.13

tum prorsus periclitari non sinit. Quamobrem quicunq; humilitatis celsitudinē adipisci desiderat, prælationis fugiat cathedrā, & ambitionem imperandi corde perhorrescat, prælatorumq; conuersationem pro posse, nō condemnando declinet, quatenus in iudicio humilis dñi securus appareat. Latissimo quippe sinu caritatis imitatorem suscipit suum, honoris infulas aspernantem. Porrò humilitatis magister & forma, dominus uidelicet Iesus sciens humanam infirmitatem ignorantiæ caligine obuolutam, semper alta cupere, & potius præesse, quàm subesse ambire, seruis suis ac fidelibus uniuersis indicauit, q̄ periculosum sit, principum regimē, quamq; prælatorum onus graue. Nam irruentibus turbis, & ut ipsum sibi in regem præficerent, ad se uenientibus delitescendo fugit, seq; ab eorum aspectibus occultauit, non quidem ut honoris propter se magistratum formidaret, sed ut in illo discerent cæteri quanta sit in prælatione anxietas, quam laboriosum pondus, quantúmue periculum manifestum. Quanta quidem sit in regimine animarum anxietas, quis, oro, enarare sufficiat, cum ad bene regendum oporteat illum qui præsidet, uniuscuiusq; scire mores, affectiones & uitā, quib. tentationibus exagitetur, quibusq; passionibus superetur, quatenus ualeat nedum cōgruentem languētibus spiritalem præbere medicinā, uerumetiā infirmātium afflictionibus cōpati? Debet quidem prælatus gaudere cum gaudentibus, & idipsum sentiendo flere cum flentibus, atq; peruigilem de sibi commissis adhibere custodiam. Sanè supra modum laboriosum est prælationis pondus, atq; intolerabile, nisi desuper cōstantiæ & cōpassionis proximorū infundatur gratia, atq; zelo salutis animarū præsidentis accendatur affectus. Equidem hoc posse perficere nō est uolentis, neq; currentis, sed tantum miserentis Dei. Ipse quippe est, qui animas fidelium replet compassione, fortitudine, compunctione, cognitione, dilectione, & pace. Nam absq; his donis nequaquam (ut decet) peragi ualet ministerium pastorale. Quisquis itaq; curam proximorum gerens his caret, intelligat, quæso, in quam magno uersetur periculo. Nempe si errantem perspexerit ouē, nec illi compassus fuerit, si de damno ipsius compunctus nō orauerit pro ea, si dilectionem erga illam exhortādo, admonēdo, suadēdo, increpando, obsecrando, nequaquam ostenderit, rationem proculdubio de ipsa redditurus est domino. Tales utiq; pastores ipse dominus per prophetā arguēs, inquit, Pastores audite uerbum domini: Viuo ego, dicit dominus Deus. Quia pro eo q; facti sunt greges mei in rapinā, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarū agri, eo q; non esset pastor. Neq; enim requisierūt pastores gregē meū, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant, ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra nō pascant gregem meum, & liberabo gregem meum de manu eorū. Ex huiusmodi increpationibus colligitur, quanti periculi sit regimen animarum, pro quo pastor subiectorum salutem negligens, tāta inuectione corripitur, tātaq; cum redargutione damnatur. Nec ab re: nam quicunq; sibimet suadens insufficientiā propriam de se præsumendo metiri negligit, & alieni ꝓfectus mercede priuatur, & proprio mucrone ipse se perimit. Nam unde ex ouium sibi commissarum debuit exercitatione ditari, inde ex torporis, atq; præsumptionis culpa ad magnam spiritus transit inopiam. Rem quippe bonam huiusmodi ministrando non bene, omni se facit confusione dignissimum.

Ezech. 34

Quòd quicunq; ad regimen uocatur animarum, prius rectæ intentionis in se fundamentum instituat, quo mediante spiritualis ædificij in Deum structura proficiat. Cap. II.

Vemadmodū peregrinantibus, si contingat per syluestria incedere loca, in quib. uel indomitæ latitēt feræ, seu latrunculi uiatores deprædari cupientes obsideant, maxima, ut securi cœptum iter peragere possint, adhibenda est prudentia: ita & q ad regimen uocanť animarū, summa cū diligētia obseruare debēt, à quo uocēť, quóue ad illud moueanť affectu, qm̄ ministeriū difficillimum accepturi sunt, ad q̄d utiq; non elate ꝓ adipiscenda gloria, nō lætāter pro adimplendis uoluptatibus, non cupidè pro aggregatione diuitiarum accedendum est, sed humiliter, sed pauidè, sed deuotè. Prius quippe humilis considerationis, atq; intentionis rectæ sunt iacienda fundamenta, quatenus præsidentis animus in exequendo ac perficiendo ministerio sibi credito, sit liber, sitq; solicitus. Fūdamentū nāq; huius spiritualis

A tualis operis, considerationem humilem, atq; intentionem non obliquam esse dixerim:
quæ profectò nedum in hoc præclaro negocio, uerumetiam in cæteris actionibus no-
stris, in quibus siue priuatum, seu commune subsistit bonum, debent formam adhibere
uirtutis. Nemini quippe illorum qui Deo in spiritu placere peroptant, hanc licet igno-
rare regulam, ut non superuacue laborasse deprehendantur, cum coram tribunali æquis-
simi iudicis domini Iesu astare contigerit, more utiq; illarum fatuarum uirginum, quæ
ornatis accensisq; lampadibus, obuiam uenienti sponso absq; oleo ire præsumpserunt.
Porrò si testante ipso cœlesti sponso oculus noster simplex fuerit, totum corpus no-
strum lucidum erit, si uerò nequam, totum corpus necesse est ut tenebrosum fiat, con-
sideret quisquis ad officium curæ pastoralis uocatur, quàm uigilanter, quamq; pru-
denter oculos intellectuales apertos tenere debeat, ut uidelicet ad tam periculosum ne
gocium in ipsius exordio non seducatur affectione blanda, uel præsidendi obliqua in-
tentione fallatur, totumq; corpus ministerij huius efficiatur opacũ, odibile, & reproban
B dũ. Saluberrimũ itaq; consilium hoc est, ut summo cũ studio omne prælationis desideriũ
resecet à quocũq; Deo placere cupiẽti, siue doctus, siue bonus, siue sit prudens, cũ non
liceat alicui hominibus imperare. Non enim natura, sed infirmitas & superbia fecit ho-
minẽ hominib. dominari. Nam quale imperiũ, qualéue dominiũ Deus dederit homini,
diuinũ super hoc oraculũ audi: Dominamini (inquit Deus primis parentib. nostris) pi- Gen. 1
scibus maris, uolatilibus cœli, & bestijs terræ. Nusquam quippe reperies, q; Deus man-
dauerit, ut hominib. dominarẽtur homines. Verũ ut homo homines regeret, hoc in diui
nis freqũtissime claret eloquijs. Aduerte (quæso) quid sacra ueteris testamẽti narret hi- Exod. 3
storia: Erat Moyses in deserto pascens oues Ietro cognati sui sacerdotis Madian. Vidit
autem quòd arderet rubus, nec combureretur, & ait: Vadam & uidebo uisionem hanc
magnam, quomodo ardeat rubus, & non comburatur. Cumq; appropinquasset rubo, se
uocantem de rubo audiuit dominum atq; dicentem: Vidi afflictionem populi mei in
Ægypto, & clamorem eorũ audiui, propter duritiã eorũ qui præsunt operibus: & sciẽs
C dolorem eius descendi, ut liberarem eum de manibus Ægyptiorum. Sed ueni mittam
te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Israel de Ægypto. Cernisne, quòd
nõ ad dominandũ populo, sed ad ducatum regiminis missus est Moyses? Nec mirũ: re-
gere quippe caritatis est opus, dominari uerò superbiæ. De ipso quoq; domino nostro
Iesu Christo, qui princeps uerus erat & rex per prophetam inquit Deus: Et tu Bethle- Matth. 2
hem terra Iuda nequaquam eris minima in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui
regat populum meũ Israel. Porrò unus solus est dominus, qui per prophetam clamat di-
cens: Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem Esa. 45
& creans malum. Ego dominus faciens hæc omnia. De ipso etiam per quendam sapien
tem dicitur: Tu autem dominator domine, cum tranquillitate disponis nos. Tibi namq; Sap. 12
subest omnia posse cum uis, cæteri autem qui præsunt, eius ministri sunt. Quamobrem
qui non ministrare, sed dominari uolunt in clero, non proprie domini, sed raptores &
tyranni sunt, dum non subditorum, sed propria quærunt commoda, diuitiarum uide-
D licet, uoluptatis, honoris & famæ. Sanè tales abominatur dominus tanquam raptores
honoris sui, à proximi dilectione alienos, imitatores diaboli & gratiæ contemptores.
Vnde nec ipsos sibi astare permittit elatione inflatos, quemadmodum per beatam uir-
ginem dicitur: Fecit (inquit) potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cor- Luc. 1
dis sui. Ab hac siquidem ambitione dominandi, quum inter apostolos contentio facta
esset, quis eorum uideretur maior, compescuit eos dominus dicens: Reges gentium do- Matth. 20
minantur eorum, & qui potestatem habent inter eos, benefici uocantur. Vos autem nõ
sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sit sicut minister. Hu-
milis quippe dominus humilitatem subiectionis docuit, atq; imperãdi affectũ prorsus de
testatus est. Erudiuit utiq; apostolos, & in ipsis uniuersam ecclesiã suam, fideles scilicet
omnes, ut non desiderent honoris primatũ, neq; regiminis cathedram quærant, sed po-
tius subesse cupiant, & propriæ uacare saluti. Cæterum si ad aliquid regiminis ministe-
rium illos promoueri contingat, hoc nullatenus ex eorum uoluntate, seu industria fiat
sed tantum disponente Deo, & præsidentis autoritate ad hoc se sponte inclinante,
quemadmodũ in Actibus patet apostolorũ de septẽ diaconibus, quos elegerũt creden Act. 6
tes, con-

tes cõfirmaueruntq́ apostoli, ut ministrarẽt mensis, sic nihilominus spũ sancto ordinan te atq; uolẽte. Siquidẽ in ueteri testamẽto, quũ põtificalẽ uellet Deus instituere dignitatẽ, cæterorũq́ ministrorũ suorũ distinguere gradus, ait ad Mosen: Applica Aarõ quoq; fratrẽ tuum ad te cũ filijs suis de medio filiorũ Israel, ut sacerdotio fungat̃ mihi, faciesq́ uestẽ sanctã fratri tuo in gloriã & decorẽ. Verũ quũ idem Aaron cõpleto ministerio sui sacerdotij iubẽte Deo pergeret ad patres suos, dñm sibi loquẽtẽ audiuit Moses, atq; dicentẽ: Tolle Aaron & filiũ eius, & duces eos in montẽ Hor, quũq; nudaueris patrẽ ueste sua, indues ea Heleazarum filiũ eius, & Aaron colliget̃ & moriet̃ ibi. Sic Finees, sic Samuel, sic patres cęteri, q Deo placuerũt, nõ ex ambitione, sed ex uocatione diuina, ad ecclesiasticas dignitates, & ad animarũ assumpti sunt regimẽ, prout apostolis dñs dicit: Ego elegi uos de mundo, & posui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat. Hinc est q tantã animarũ messem ad areã congregauerũt ecclesiæ, tantũq; populũ adduxerũt ad fidẽ. Nõ aũt ipsi per seipsos talia agere ualuerũt, sed ille operabat̃ in illis, & loquebat̃ per ipsos, q ait: Sine me nihil potestis facere. Erãt prorsus ipsi instrumentũ, p q̃d perficiebat opus suũ Dei sapiẽtia, ad gloriã quippe suã & ꝓfectũ illorũ, p quos qui credebãt erudiebãtur, exhortabãtur, dirigebãtur. Nouit planè dñs quos prædestinauerit ad opus præcipuũ, & laboriosum prælationis ministeriũ assumendũ. Quamobrẽ nullus percipere sibi præsumat honorẽ hunc, neq; precibus, adulatione, uel precio gubernãdę plebis onus quęrat assumere. Solicite custodiat quisq; cor suũ ab omni tumore superbiæ atq; pręsidẽdi amore, sibimet ipsiq; cũ silẽtio uacet. Taliter uerò uitã, moresq; cõponat suos, ut in ipso habitare dignet̃ Deus, atq; per illũ tanq; p instrumẽtũ idoneũ, suã perficere gloriã, quoties, qualiter, & qñ illi libuerit. Infructuose quippe ministeriũ hoc, nõ uocãte Deo exercere conat̃ quisquis in ecclesia præsidere uidet̃, atq; honorẽ Dei arbitrio suo celare se putat. Quonã, quæso, modo Deũ honorare ualet, q ex obliquo, & nequaq; se Deo uocante, rationabilib. ouibus præesse desiderat. Ipsum dominum audi dicentẽ: Qui nõ intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro. Quare fur & latro dicitur? Profectò quia non per ianuã, sed per maceriam ad oues festinat accedere. Quis uerò intrat per ianuam? Vtiq; qui intrat per Christum, uocatus à Christo. Quamobrem quicunq; uocatur à Christo, & per Christum ad oues ingreditur, ipsum oues audiunt, ipsiq; bene uiuendo obtemperant. Nec immeritò. Nam in illo pastorem uerum inhabitantem sentiunt, atq; eundem in ministerio prædestinato & uocato audiunt loquentem, docentem, hortantem, allicientem, complectentem. Nemo igitur aliunde præsumat fructificare in ecclesia immarcessibilem iustitiæ fructũ, animarumq; profectum, quàm ingrediendo in ouile per ianuam, quemadmodum ipse dominus qui ianua est, testatur dicẽs: Ego sum ostiũ per me si quis introierit, saluabitur, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur utiq;, ut accipiat internorũ sciẽtiam, spiritualium sacramentorum gustum, sui cognitionem, caritatis donum, proximorum compassionem, & ad tolerantiam aduersorum, constantiam. Totus uerò charismatibus munitus, & confortatus in domino, egredietur foras, missus à Deo ad curã & regimen animarum. Cernisne q nullus arbitrio suo administrationi tãti regiminis se debet exponere, nisi prius sit ipse uocatus à domino? dicente Apostolo: Nec quisquam sumat sibi honorem, utiq; pontificalem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. Non aũt mirũ est, si Aaron, quãuis iustus & sanctus, nõ præsumpsit sibi uẽdicare summi gradũ sacerdotij, quũ de ipso unigenito Dei filio sic legitur: Sic nec Christus semetipsum clarificauit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. O quantæ redargutionis, quantorúmue suppliciorum esse censendi sunt rei, qui nullo eos quærente, nemineq; uocante, primatum pontificalis officij ambiunt, & præsulatus honores adipisci peroptant, nequaquam attendentes, q supra modum ab itineribus ueræ humilitatis deuiant, & ab exemplo per summum pontificem dominum Iesum exhibito uniuersis exorbitant. Qui quum uerus sacerdos & constitutus à Deo honorabilis esset pontifex, transeuntis dignitatis præeminentiam, atq; temporalis cathedræ honorẽ respuẽs, tãq; singularis reuerẽdissimus præsul, crucis tribunal semetipsũ immolaturus ascendit. Indicauit profectò ipse dñs, quale sit põtificis ministerium,

Marginal notes: Exod. 28; Leuit. 8; Ioan. 15; Ioan. 15; Ioan. 10; Ioan. 10; Hebr. 5; Psal. 109. Section letters: E, F, G, H.

A rium, qua intentione, quóue affectu illud suscipere debeant qui uocant. Oportet siquidem illum qui animarū præsidendo uult curam gerere, utiq; intrare per ianuā ministrando, laborando, orādo, & si necessitas coegerit, etiā moriendo animā suam dare pro ouibus, quemadmodū bonus Iesus dominus & magister docuit & perfecit. Docuit, inquā, dicens: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Perfecit uero, sicut ipse ait: Filius hominis nō uenit ministrari, sed ministrare, & animā suam dare redēptionē pro multis. Et Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, uobis relinquēs exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui peccatū nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Paulus quoq; dicit: Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam qui tradidit semetipsum pro ea, mundās lauacro aquæ in uerbo. Tale itaq; debet esse pastoris animarū ministeriū, talis intentio, talisq; affectus, ut sine intermissione, absq; fastidio, imo alacri animo, & si non actualiter semper habitualiter tamen se pro salute subditorum exponat, & tanquam Deo redditurus rationem, peruigilē supra dominicū gregem adhibeat custodiam, ipsiusq; procuret profectum iugiter uersando in corde, quē fructū ualeat de suo

Ioan. 10. Matth. 20. 1. Petr. 2. Eph. 5

B corā Deo ministerio reportare. Quamobrē pro suę conuersatonis forma teneat sanctorum laudabilem uitā, eorū potissime, qui regendarū animarum sortiti sunt curam. Porrò in ipsis consideret zeli rectitudinem in ministrādo unicuiq; iustitiam, magnanimitatis constantiam in perferēdo labores pastoralis officij, exhortationis assiduitatem in reuelando pusillanimes, autoritatis fiduciam in corripiendo delinquentes, liberalitatē temporalium in tribuendo egentibus, & ardorem caritatis in animarum salutem concupiscendo. Vnum ex ipsis audi dicentem: Instantia mea quotidiana solicitudo omniū ecclesiarū. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Ideóq; Quotidie (inquit) morior propter gloriam uestram fratres, quæ est in Christo Iesu. Tantam siquidē huiusmodi sancti uiri sitim salutis pertulerunt animarū, ut proprij corporis contemptis commodis, usq; ad exaltationem spiritus in ministerio sibi credito deseruirent. Hinc quippe factum est, ut Dei proximi dilectione succensi, Deum in suo glorificarent corpore, suarū mundum replerēt odore uirtutum, innumerabilium credentium

C populorum sanctam fœcundarent ecclesiam, atq; sibiipsis indicibilem in cœlis acquirerent gloriam. Non enim sempiterna ualet carere mercede, quod pro amore Christi utilitati impenditur proximorum.

Quòd sicut ex ministerio humani corporis rationalis spiritus agnoscitur uirtus: ita in ecclesia corpore sancti spiritus claret præsentia. Cap. III.

HVmani corporis quicūq; prudēter uoluerit cōsiderare ministeriū, maximum spūalis eruditionis poterit reperire arcanū, quo mediāte fraternę caritatis discet seruare unitatē. Nā & si in creaturis uisibilibus, q̄uis in uoluminib. sacris plurima de proximi dilectione sint documenta sublimia, perāplius tñ hoc in humano claret corpusculo. Mēbra siquidē quū in eo sint multa, uariūq; inter se sortiant effectū, atq; formæ inæqualitas in ipso agnoscat esse maxima, quadā tñ dispositione mirabili, omnia unū unitatis & pacis deducūt ad finē. Sunt plane in ipsis humani corporis

D mēbris quędā, q̄ ignobilia & cōtēptibilia esse uidēt, quędā aūt mediocris æstimationis, nōnulla uero nobiliora præ cæteris. Nūquid pes, q despicabilior reliquis esse apparet, q a adhęret terræ, & sine reluctatione aliqua uersat in luto, totiusq; corporis pōdus sustinet, ab alijs despicit seu cōtēptui habet? Similiter & manus quāuis nō pemineat in corpore, tāetsi in cūctis penè ministerijs corpori necessarijs occupet, nū a cæteris minus diligit mēbris? Prorsus minime. Quin potius teste apostolo, q̄ uidēt esse corporis mēbra ignobiliora & cōtēptibiliora, his abūdantiorē honorē circūdamus. Nā q̄ honesta sunt nullius egent. Quamobrē oculus, qui alijs mēbris uidetur præclarior esse atq; superior, uigilat & pericula præuidet, ut in offendiculū aliquod non impingat pes, ut non se sauciet, totumq; pauimēto prosternatur corpus. Stat quoq; auris in sublimi, & diligentissime obseruat, si forte quid audiat, q̄d cæteris membris possit esse obnoxiū. Nullū pfecto membrū ab hac intentione reperit alienum. Pes quippe cæterorū mēbrorū absq; reclamatione ulla incōmoda ferēs, ambulādi peragit ministeriū. Manus aūt p reliquorū bono intēdit operi. Oculus uisui, & auris auditui. Omnia siquidē unanimiter mutuoq; consensu, naturali cōfœderata sunt uinculo caritatis. Se quidē in ijs, q̄ aduersari uidētur illis

pariter

pariter tuentur, se diligunt, sibi uicissim deseruiunt. Singula quoque uniuersorũ bonũ cupiunt, malum uero declinant, necnõ de communi cõmodo tanquã de proprio collætantur. Non enim labore attrita, non infirmitate lassata, neque cõfecta senio, mutuæ affectionis intermittunt opus. Siue igitur unum gaudeat membrum, congaudere noscuntur & cætera, siue aliquod horũ patiatur, cõpatiuntur & singula. Connectunt utique se, fouent se inuicem, & super omnia unitatis separationẽ nimium perhorrescunt. Quamobrem si accidat, ut naturaliter, uel ex casu fortuito ipsorũ unum infirmetur, repente uideas adesse & reliqua, & ut sic dicam, illud inter ea cẽsetur fore beatius quo mediante remedium adhibeatur ægroto. In illis nullũ inuenitur, quod recuset laborem, quod renuat se exponere, quod patienti membro negligat famulari. Cuique etsi desit possibilitas, inest nihilominus uoluntas promptissima ministrandi. Magnum profectò est mysteriũ, & dignissimum ueneratione spectaculũ, intueri uidelicet in hoc terreno figmento tot membra in officijs diuersa, dissimillima in forma, atque omnino à ratione aliena, tam sedulo, tamque sibi inuicem ministrare, tantaque se diligere caritate. Verum hoc quare? Vel hoc unde? Nõ quid propter seipsa, aut à seipsis perficiunt istud? Prorsus minime. Est plane spiritus inuisibilis & rationalis, qui humanum uiuificat corpus, & illi tanquã dominus præsidet, cuius utique imperio uniuersa corporis membra famulantur, ac cunctum ministerij sui peragunt cursum, quo proculdubio absente omnia iacent, atque ad opus aliquod insensibilia inualidaque redduntur, utpote directore ac ductore carentia. Experire, quæso, quũ corpus iacet exanime, quamuis oculi, manus, cæteraque corporis mẽbra sint integra, & absque ulla læsione, utrum ualeãt audire, uidere, gustare, ambulare, atque palpare. Nam etsi uociferaueris tota die, si uellices, totumque dilanies corpus, non erit qui sentiat & obtemperet tibi. Est quippe corpus idem eademque membra, quæ prius sentiebant, mouebantur, operabantur, famulabãtur. Vnde uerò hęc tam repentina mutatio? Profecto ex rationalis absentia spiritus, qui corpus ipsum uiuificabat, informabat, mouebat, regebat, instruebat, quique manus operi, oculos coaptabat uisui, aures que auditui, & olfactui nares, atque pedib. uirtutẽ præbebat ambulandi. Per seipsos utique hi sensus inutiles sunt, & possunt nihil. Instrumenta quippe sunt rationali accommodata spiritui, quibus mediantibus ualeat agẽda perficere, mutua proximorũ præstare obsequia, corpori impendere necessaria, mundique istius, prout expedit, pertractare negocia. Per ipsos, inquam, sensus spiritualẽ internumque explicat mentis cõceptum, uirtutũ auget meritum, diuinorumque eloquiorũ pandit arcana. Sane quicquid cõmendationis, quicquid boni, si quid uirtutis, si quid meriti spiritus rationalis agit in hoc, & per hoc luteum atque humanum corpus, æque spiritus sanctus Christi cõplet in corpore. In ipso siquidẽ corpore Christi q̃d est ecclesia, præest ipse spiritus sanctus, singulaque regit membra, atque opportuna diuidit ministeria, non pro postulantiũ uotis, aut arbitrio præsumẽtiũ, sed ex sua largiflua placidaque benignitate, ne quis de se inaniter glorietur, & supra se elatus quod accepit, amittat, ac tanquam membrum putridum & corruptibile in sui perniciẽ præcidatur à corpore. Quamobrem quicunque munus quodlibet spirituale meretur administrare, ab eodem proculdubio spiritu illud se recepisse cognoscat, ad gloriam utique Dei, & ædificationem ecclesiæ Christi, atque ad meritum suscipientisque profectum. Apostolum Paulum hoc attestantem audi: Vnicuique datur, inquit, manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritũ datur sermo sapientiæ, alij aũt scientiæ secundũ eundẽ spiritũ, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonũ. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Porro ubi conspicis huiusmodi esse charismata, spiritum sanctũ illic præsentem esse nequaquã dubites, membraque spiritualia uiuificare, custodire atque dirigere. Econtrario quoque ubi idem spiritus deest, non potest esse uera sapientia, scientia infusa, formata fides, conuersatio sancta, uitiorumque carentia. Nam ex ipsius absentia supra modũ carnis exuberant opera, quæ Apostolo perhibente sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia ebrietates, comessationes, & his similia. Vt igitur plenam horum quæ dicuntur, ualeas habere notitiam, eundem Apostolũ fructus, operationesque spiritus differẽtem agnosce: Fructus

1.Cor.12 · Gal.5

A Fructus,inquit,spiritus est caritas,gaudium,pax,patientia,longanimitas,bonitas,benignitas,mansuetudo,fides,modestia,continentia & castitas. Sanè quemadmodũ ex fructibus arbor,ita ex his quæ dicta sunt,indubitater intelligitur præsentia spiritus,& sicut absq; anima non uegetatur aut mouetur corpus, corporisq; membra inutilia sunt,æque sine spiritus sancti præsentia nullus mortaliũ in ecclesię corpore ualet spirituali uita subsistere,nec gratia uegetari,neq; ad meritũ æternæ remunerationis proficere,tametsi exteriores quosdã actus uideatur exercere uirtutũ. Quamobrẽ quisq; fideliũ ex hoc optimã eruditionis ad acquirendã humilitatẽ ualet percipere formã,ut si quid uidelicet boni peragit,non sibi arroget,sed inhabitanti spiritui,quo promouente atq; dirigente,deo gratum perficitur opus. Non igitur simpliciter spiritualia dona,sed ipsum sanctum spiritum largitorẽ atq; custodẽ donorum debemus tota animi intẽtione cõcupiscere, & ad cordis nostri penetralia orãdo iugiter aduocare quatenus illuminati ab ipso, & eruditi p ipsũ opera illius absq; ullo errore possimus agnoscere. Aliter quidẽ in ecclesia, & in B unaquaq; fideliũ præsidet congregatione,atq; aliter mẽbra singula regit & protegit. Equidẽ in ecclesia præest ut rex potẽs uirtute,charismatib. locuples,ubiq; pręsens,diuinitate omnia uegetãs, cũcta plustrãs,uniuersa cõplectẽs,singula dijudicãs,ita ut illũ nil lateat,illi nihil resistat,quippe quũ sit omniũ artifex, omnẽ habeat scientiã,omnẽ uirtutẽ, atq; prospiciat uniuersa. Pręsidet,inquã,ut eruditissimus paterfamiliãs,mẽbrisq; singulis impertit dona,ministeria diuidit,gradusq; distinguit,quemadmodũ Apostolus phibet dicẽs: Quosdã quidẽ in ecclesia posuit deus,primũ apostolos,secũdò prophetas,tertiò doctores,deinde uirtutes,deinde gratias curationũ, opitulationes, gubernationes, genera linguarũ,interpretationesq; sermonũ. Sanè mẽbra singula fouet,in tentationib. roborat,declarat in dubijs,humiliat in psperis,protegit in aduersis,nullũq; despicit clamantẽ ad se,ac cõfidentẽ de se. Verũ ne schisma fiat in corpore, quosdam ex mẽbris instituit pastores atq; rectores ad cõponendũ credentiũ mores,& dirigendũ eorũ gressus in disciplina uirtutum,ac semitis mãdatorũ cœlestiũ: nõnullos uerò inferiorib. coaptat C ministerijs, ut uidelicet assistant laborantibus, egentibus alimonias parẽt, infirmis deseruiant,maiorib. obtẽperent, ambulent in simplicitate,corpusq; propriũ exponant laboribus, usq; ad mortem pro uirtute certando. Porrò tam ex ijs qui regunt, q̃ ex ijs qui reguntur,unũ efficit corpus Christi, sicut Apostolus ait: Vos aũt estis corpus Christi & membra de mẽbro,in quo fulget gloria dei,uiget fraterna caritas,singulorũ membrorũ clarent dona, uirtutum perficiuntur merita, atq; cœlestis patriæ elucet imago. Vicissim itaq; qui præsunt, & qui obsequendo ministrant, in uno dilectionis uinculo & unitate spiritus sibi cohærent,& inuicem coadiutores sunt à deo,ut nequeant ab alterutris separari, nec ualeant qui præsunt sine inferioribus, nec inferiores absq; rectoribus iniunctũ laudabiliter complere officium, quippe quum sint membra in corpore, sint etiam caput & corpus. Mẽbra quidẽ sunt fideles omnes,tam qui regunt, q̃ qui reguntur,corporis Christi,quod est ecclesia,cui ipse dominus Iesus Christus præest,tanq; uerum & summũ caput. Ratione uerò ministerij,q regiminis sortiti sunt curã, caput,& qui subiectio- D nis adepti sunt meritum congrue mysticũ uocandi sunt corpus,cui uidelicet pręsidet in spiritu dominus,quamuis exterius præsideat homo. Cæterũ quemadmodũ in humano corpore cæteris caput supereminet mẽbris, & sensuum fulget dignitate, eorũ uidelicet quorũ ministerio totũ corpus ornat̃, custoditur & regitur: ita in corpore Christi mystico,& in qualibet congregatione fidelium qui præsidet,præ cunctis ornatior esse debet moribus,uirtutibusq; locupletior,ideo ut quãtũ caput differt à mẽbris,tm̃ prælatus debet subditos in pfectione pręcellere. Vnde oportet,ut nõ insolescat de collatis sibi gratijs,nõ extollatur aduersus inferiores,nõ dirimat unitatẽ dominici gregis, sed potius illam exhortationib. nutriat, prudentiaq; conseruet. Equidẽ propter seruandã unitatem præsidentium ministeriũ in ecclesia necessarium esse cognoscitur, tanq; caput in corpore,sine quo prorsus cõgregatio quæq; confunditur,diuiditur & deperit. Nempe ubi deest qui regat,uniuersa cõfusa sunt,deest reuerentia mutua,procul est pax,legis negligit̃ custodia, postponitur ordo uiuendi,morũ disciplina deseritur,abijcitur norma uirtutũ propria dominatur uolũtas,atq; proprio unusquisq; ducitur sensu, quo nihil est detestabilius in conuersatione religiosa, nihil ad cõpaginẽ caritatis custodiendã dãnosius diri

Marginal notes: ibid. (beside "Fructus"); 1. Cor. 12 (beside "bet dicẽs"); ibid. (beside "reguntur,unũ")

mendamq́ reperitur habilius. Et hoc quare? Profectò quia tota natura lăguet humana, B
Psal. 13 nulla in illa est sanitas, nullũq́ in homine bonũ, & nullus bonus. Dñs (inquit Propheta) de cœlo prospexit super filios hominũ, ut uideat si est intelligẽs aut requirẽs Deũ. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ, non est usq; ad unũ. Verum quoniã omnes infirmi sunt, & passionibus pleni, q̃d per se nequeunt, expedit ut sub alieno dirigãtur ducatu. Nam sicut ægrotus corpore, si proprio relinquatur arbitrio, semper saluti contraria appetit, & ipse suæ mortis est causa, æque de spirituali censendum est languido. Cæterum ut hoc clarius elucescat parũper, quæso, cõsidera, quãtis ipsa natura humana, atq; eius interior homo sit attritus infirmitatibus, spũalibusq; passionib. inuolutus. Nũc quidẽ inaniter gaudet, nũc dolorib. fatigatur, interdũ casib. tristatur aduersis, futurorumq́ periculorũ timore cõcutitur, quãdoq; tabescit ignauia, ac graui liuore deprimitur, nõnunquã uana hilarescit spe, atq; his, de quibus ex corde flere deberet, omni postposita grauitate lætatur. Hunc (prohdolor) ô quàm freqũter accedit ira, superbia inflat, detorquet ambitio, ignorãtia pręcipitat, tenet cõfusio, cupiditas trahit, necat uoluptas, æmulatio dehonestat, desperatio deprimit, frangit metus, supplãtat tentatio, & decipit inimicus. Totus quippe languet, incessanter delinquẽdo cadit, iugiter sibi letalia concupiscit, sæpissime sub omni spe fallitur, frequentissime per inconstantiã à bono opere iam inchoato reflectitur. Sanè tanq; nauis in pelagi medio constituta, uanis perniciosisq; cogitationib. huc illucq; impellitur, nũc attollitur prosperis, nũc uerò aduersis deijcitur, nõnunq; etiam carens omni gubernaculo rationis, per delectationem atq; peccati consensum lugendæ mortis naufragiũ patitur. Huiusmodi & mille uarijs infirmitatibus laborantem peritissimo medico, atq; experto quis dubitet spirituali indigere ductore, quatenus ad pacem portũq; supernæ ciuitatis Hierusalẽ queat peruenire incolumis? Hac prorsus de causa quãdiu mortali hoc peregrinamur in corpore, habemus opus ductore peruigili, cuius sano cõsilio, cuiúsue circunspecta prudẽtia, aduersariorũ spũaliũ agnoscamus insidias, emergẽtia euadamus pĩcula, casus uitemus noxios, carnis fugiamus uitia, adhortemurq; quotidie ad studia, actusq; uirtutũ. Quis, oro, G absq; directore uiarũ discrimina inexpertus ualet peragrare securus? Quis, inquã, sine præceptore disciplinã spũalis militię addiscere potest? Errat proculdubio, atq; de se pręsumit inaniter, quicũq; proprio neglecto prælato arbitrio, iudicioq; suo uult cũcta pagere. Quãobrẽ nullũ regnum, nulla ciuitas, nullus exercitus, nulla cõgregatio, nullaq; familia, sine rectore esse debet, quo uidelicet mediãte corrigant delinquẽtes, instruantur indocti, euigilent desides, pusillanimes foueãtur, dirigantur simplices, humiles cõplectantur, reprimãtur superbiẽtes, atq; de uirtute in uirtutẽ proficientes exerceantur. Hoc quidem experientia docet, hoc sanctarum eruditio insinuat scripturarũ. Certe quũ dñs de Ægyptiaca seruitute Israeliticũ populũ liberare decreuisset, Moysem illi præfecit in ducem, ut ipsius prouida gubernatione usq; ad terram eum repromissionis adduceret. Poterat planè absq; angelico ministerio uel humano, pollicitationẽ patribus factã per semetipsum perficere, quemadmodũ cœlesti plebem suam ualuit alimento nutrire. Poterat, inquam, etiam ipso legislatore defuncto Iosue non uocato hæreditatem tribubus H distribuere uniuersis. Voluit tñ homines hominibus esse prælatos, tanquam in corpore caput, ut non fieret schisma in membris, sed ut ille glorificaretur in corpore, qui spiritualiter caput regit & membra. Porrò si diligenter aduertas, post exitum de Ægypto, nunquam defuit qui populum Dei gubernaret. Fuerunt quippe in populo iudices, extiterunt principes tribuum familiarumq;, quorũ ducatu prudentissimo plebs ipsa dirigebatur ad bella, consumptionẽq; inimicorum & prædam. Et hoc quidem quantum attinebat ad temporalium regimen. Cæterum pro illorum salute animarũ ex eodẽ populo sacerdotes ordinauit atq; pontifices, qui in cæremonijs, in sacrificijs, & in legalibus institutis exhortarentur ad cultum Dei, illiusq; timorem, ac cunctorum obseruantiã præceptorum, quatenus ex ijs operib. sanctis diuinam promererentur gratiã, diuturnã uitam, de hostibus uictoriã, frugũ terræ abundantiã, multiplicationẽ sobolis, pacẽ per circuitũ, & requiem sempiternam. Verum de illo antiquo Hebræorũ populo ultra quid memorẽ? Nonne & ipse dominus Iesus humilitatis speculũ atq; magister in ecclesia sua ad pascẽdum, dirigendũq; rationales oues apostolum Petrum, ac cõdiscipulos cæteros pontificali

A ficali decorauit officio? Ipsos siquidē tanquam duces militiæ instituit Christianæ, ut adhortationib. suis, omnes in certamine perdurantes, ad æternitatis proueherēt brauiū. Ipsi deniq; apostoli spiritus sancti magisterio cōfirmati, urbibus episcopos, atq; dominicarum ouium instituere præpositos, quatenus illas ab incursibus intellectualium protegerent bestiarum, instruerentq; easdem seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, quam profecto unitatem, quicunq; dirimere præsumit, duplici sciat se morte plectendum.

Quantam erga ecclesiam suam dominus Iesus solicitudinem gerat, quantaq; pro illius sit operatus salute. Cap. IIII.

PRudētis patrisfamilias hoc semper est propriū, uniuscuiusq; sibi subditi curā gerere, singulorūq; necessitatib. prouidere, nullū spernere, nulli cōmoda opportuna subtrahere, quin potius omnes corporali pabulo alere, uniuersos salutari doctrina imbuere, cūctosq; iuxta singulorum necessitatē ac qualitatē, ut filios caritatis brachijs astrictos tenere. Porrò in nullo ea quæ dicuntur, sic elucent,
B quemadmodū in ipso capite uero patrefamilias domino nostro Iesu Christo. Ipse plane in domo sua, sancta uidelicet ecclesia, tanquam pater omnem solicitudinē habet, uniuersos nutrit alimēto corporis sui, sapiētiæq; suæ aqua potare dignatur. Vocat quidē illos ad se, ut suarū ipse deliciarū faciat esse participes. Transite (inquit per Sapientē) ad me omnes Eccl. 24
qui cōcupiscitis me, & à generationib. meis adimplemini. Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea sup mel & fauū. Qui me edūt, adhuc esuriēt, & q bibūt me, adhuc sitient. Equidē in euāgelio ipsemet hoc euidētius insinuans ait: Misereor super turbam, Mar. 8
quia ecce iam triduo sustinent me, & si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. In templo quoq; semel existēs, ad plebem clamabat dicēs: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flu Ioan. 7
mina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Plane si totius uitæ illius decursum consideres, potissime ex quo inchoauit se manifestare ad populū, eundem reperies ueluti peritissimum medicum, patrēq; pijssimū proximorū calamitatibus opem nunquam impertire desiuisse. Quot (oro) cæcis uisum reddidit, surdis reserauit auditū, claudis ambulādi tribuit
C facultatē? Quot item languentes sanauit, paralyticos curauit, mundauit leprosos, à dæmonibus obsessos liberauit, erexit curuos, mortuosq; suscitauit. Nullum quippe in miseria positum contempsit, neminē ad se fugientem repulit, nullius postulationem humilē seu lachrymas sine effectu esse permisit. Nam Chananæam post se fideliter uociferantē exaudiuit, lacrymas uiduæ nequaquā spreuit, atq; Lazari sororibus lacrymantib. pariter & ipse lacrymatus est, pro ciuitatis quoq; euersione fleuit, uidensq; illius ad conuersionē inflexibilitatē ingemiscens ait: Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodū gallina cōgregat pullos suos sub alas, & noluisti? Sane per ciuitates, uicos & castella Luc. 13
uerbū Dei seminādo infatigabiliter ambulauit, ut dispersas q perierāt domus Israel colligeret oues, & in pascua uirētia duceret, fidei luce pfunderet, spei caritatisq; dulcedine refoueret. Verū ut omnes ad se alliceret, & sua dilectione attraheret, filiosq; Dei q circūquaq; erāt diffusi, colligeret, & gloriæ suæ faceret esse cōsortes, dignatus est à discipulo uēdi, iniquorū manib. tradi, colaphis uerberari, deturpari sputis, à militib. illudi, durissime
D flagellari, coronari spinis, iniustè damnari, affigi in cruce, aceto & felle potari, deputari cū sceleratis, morte turpissima occidi, atq; lācea crudeliter uulnerari. Ista pfectò præclarissima sunt testimonia immensæ caritatis dñi Iesu, quæ uniuerso notissima facta sunt orbi, & pro generis humani redēptione cōpleta, queādmodū omniū prophetarū lōge antè fuerant pronūciata oraculis. Hæc quippe quāto uehemētius ad cōpunctionē deuotionēq; iustorū emolliunt corda, tāto amplius aduersus ingratitudinē obduratāq; iniquorū malitiā, ad Deū iustitiam uociferari non cessant. Quis, oro, impune tam maxima necnō ineffabilia sui cōditoris ualet gratis præstita cōtemnere dona? Veniet proculdubio, ueniet tēpus, qñ ipsa Dei sapiētia iudicij soliū eriget, & sceleratis, atq; ingratis hominibus prærogata beneficia, & sui cōtemptum irridendo obijciet dicens hoc, qd in illius persona scriptū est: Vocaui & renuistis, extendi manum meā, & non fuit qui aspiceret. Prouerb. 1
Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum uobis qd timebatis, aduenerit, quū irruerit super uos repentina calamitas, & interitus quasi tēpestas ingruerit, qñ uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & nō

inuenſēt me, eo ꝙ exoſam habuerint diſciplinā, & timorē domini nō ſuſceperint, nec ac E
quieuerint cōſilio meo, & detraxerint uniuerſæ correctioni meæ. Quamobrē redeat u-
nuſquiſq; preuaricator ad cor, recogitet annos ſuos in amaritudine animę ſuæ, corrigat
uias ſuas prauas, emendet iuxta ꝓphetæ conſiliū in melius, q̄ uoluntarie ſeu ignoranter
deliquit, lacrymis tergat, gemitibus diluat, atq; humili confeſſione quotidiana conetur
abolere facinora. Diſcat, inquam, die ac nocte in lege domini meditari, reuoluat fre-
quenter animo ſui opera redemptoris, illiq; ſedulum deuotæ ſeruitutis impendat famu-
latum, & ſpiritualis laudis atq; gratiarum actionis perſoluat debitū, exhibeat ſacrificiū,
offerat holocauſtum. Studeat demū omni ſua induſtria mētē purgare, & habitare ſecū,
quatenus ipſi diuina cooperante clementia nedū generalia beneficia, & q̄ cunctis fide-
libus notiſſima propalata ſunt munera agnoſcere ualeat, uerumetiā ſpecialia & occul-
ta, q̄ ipſe dn̄s Ieſus paterfamilias operat̄ in corde, mereat̄ experiri myſteria, necnō amo-
ris guſtare præludia. In his proculdubio eruditur anima, q̄ hucuſq; uehitur ab eodē Dei
filio, intelligere, q̄ magnus ſit dn̄s, qualiter colendus ſit Deus, quam fortiter omnipotēs F
diligendus ſit pater, quàm dulciter cœleſtis amplectendus ſit ſponſus, quàm ſuauiter in
cordib. humiliū ſanctus requieſcat ſpiritus, quàm ineffabile ſit in patre uerbū, quam ar-
cana ſit in iudicijs ſapientia, quàmue ſit beata in ſemetipſa, laudanda atq; glorificāda tri
nitas. Nēpe iſta docere, interius hominis affectū accēdere, diuinæ bonitatis officiū eſt,
1.Cor.3 non operis humani. Nā teſte Apoſto. neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui
incrementū dat Deus eſt. Ipſe ſolus eſt qui poſſidet corda, mutat, replet, & ſatiat. Poſſi-
Pſal.72 det, inquam, ut Deus, ſicut propheta clamat dicens: Defecit caro mea & cor meū, Deus
cordis mei & pars mea Deus in ęternum. Mutat aūt de peccatorib. iuſtos, & de inimicis
amicos faciens. Replet luce, caritate, exultatione & iubilo. Satiat uerò ſeipſum manife-
ſtans per fidē, & promittens ſpeciem, in qua uidelicet ſpecie erit homini plena atq; per-
Pſal.35 fecta ſatietas, ſicut propheta ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uo-
luptatis tuæ potabis eos. Cæterū ad regendum eccleſiam ſuā, & ad decorē ſapientię ſuę,
necnon ad ſuorum profectū fidelium, ſingulis corporis ſui membris diuerſa impertitur G
miniſteria, ſecundū beneplacitū uoluntatis ſuæ in laudē & gloriā gratiæ ſuæ, quemad-
Eph.4 modū Paulus inquit: Vnicuiq; noſtrum data eſt gratia ſecundū menſuram donationis
Chriſti propter quod dicit: Aſcendēs in altū captiuā duxit captiuitatē, dedit dona ho-
minibus. Dedit quidē quoſdā apoſtolos, quoſdā aūt prophetas, alios uerò euāgeliſtas,
alios autē paſtores & doctores in cōſummationē ſanctorū, in opus miniſterij, & in ædi-
ficationē corporis Chriſti. Et hoc quādiu? Vtiq; donec occurramus omnes in unitatem
fidei & agnitionis filij Dei, in uirū perfectū in menſurā ætatis plenitudinis Chriſti. Dn̄i
itaq; Ieſu opus eſt propriū introrſus regere, gradus atq; officia diuidere, hominum uerò
impenſum miniſteriū fideliter exercere, potiſſimè quib. datū eſt pręeſſe ouibus eius. Ma
ximū quippe diuinæ dignationis eſt munus paſtorali officio, ac dominici gregis regimi
ni deputari. Porrò dominari in populis, ciuitates poſſidere & caſtra, aurū, argentū & gē
mas acquirere, domos, prędia habere & nemora, filios ꝓcreare & filias, ancillas guber-
nare & ſeruos, dona ſunt Dei, quæ proculdubio uniuerſa præcellit cura ac regimen ani H
marū. Temporalia quidem bona ſunt illa, defluentis aquæ more labentia, bonis maliſq;
cōmunia, iſtud uerò ſpirituale eſt donum ſupraq; modū proficuum, ſi tamē, prout decet
humiliter pertractetur. Quid utiq; in hoc mundo carius Deus poſſidere uidetur, quam
hominū animas? Non enim Deus pater unigenitū ſuū miſit in mundū, ut principatum
ſecularē acciperet, non ut imperij monarchiam teneret, nō ut nomen ſuum celebrare fa
ceret, nec ut populorum haberet fauorem, neq; ut quicq; terrenū ſibi uendicaret, ſed ut
genus perditum recuperaret humanū, & animas hominū originalis delicti letali collu-
uione fœdatas, atq; diabolica fraude deceptas inſtrueret uerbo, informaret exēplo, mū-
daret lauacro, & cruore ſaluaret. Omnē etenim ſolicitudinem ſuā, omnē laborem, cun-
ctūq; ſtudium ſuū, quādiu ipſe Dei & hominū mediator cū hominib. conuerſatus eſt, ꝓ
ſalute exhibuit animarū. Hoc utiq; lucrū ſuum, hoc gaudiū ſuū eſſe teſtatus eſt. Propter
hoc oues nonagintanouem reliquit in deſerto, ut unam ſolā errantē inueniret & perdi
tā, qua profecto reperta conuocatis amicis & uicinis, uniuerſis uidelicet ſpiritibus ange
Luc.15 licis, illoſq; ad lætitiam ſecū inuitāns ait: Cōgratulamini mihi, quia inueni ouem meam,
quam

A quam perdideram. Hãc quippe ouẽ, uniuersã scilicet ecclesiã, quia simul quum adscẽdit ad patrẽ secũ ferre nõ ualuit, eãdẽ pastorib. spiritualib. traditã recõmisit, quatenus ipsius curã haberẽt, recepturi absq; ambiguitate ulla ab ipso domino locupletẽ in cœlo remunerationẽ, si diligẽter erga illã suũ perfecerint ministerium, si uerò perniciose ac segniter, supplicia sempiterna. Iustissime quidem quicũq; pro proximi sui salute sedulo ex caritate occupatur obsequio, mercedem in futuro percipiet copiosam, quoniam diuinę legis pręcepta seruauit, & Christo domino ministrare curauit. Nam quicquid proximo impenditur, hoc ipsi domino Iesu sine dubio præstatur, eodẽ perhibente qui ait: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quamobrem si quis esurientẽ pauerit, sitienti potum dederit, uestierit nudum, egenos & uagos humanitatis causa introduxerit in domum suam, ægrotantem uisitauerit, in carceribus constitutos aluerit, & defunctorum corpora tradiderit sepulturæ, quæ omnia exhibentur corporibus morituris, si talis, inquam, domino famulari dicitur, & in cœlesti patria fœnore perpetuæ immortalitatis ditatur, quantã qualemq; felicitatis gloriã in regeneratione promissam adepturus sit, qui doctrinæ pabulo & sanctarum eruditione scripturarum famelicam cibauerit animam, fluctuantem sano consilio roborauerit, errantem ad ueritatis uiam reuocauerit, consolatus fuerit mœstam, tẽtationibus ac calamitatibus oppressam subleuauerit, in desperationis profundo iacẽtem erexerit, delictorum mole obrutã ac mortuã ad uitam lacrymarũ orationumq; suffragio suscitauerit, cogitare quis potest? Tantorum siquidẽ meritorum huiusmodi efficietur particeps, quantarum laudabilium actionum ipse extiterit causa. Hinc animaduertendum est, quãtæ sublimitatis, quantũq; ad cœlestẽ promerendũ beatitudinem habile sit pastorale officiũ, tametsi multi periclitẽ in illo, q̃d utiq; nõ dispẽsatori aut officio imputandũ est, sed illo male utenti. Nã quemadmodũ, si medicus saluberrimã ęgroto cõferat medicinã, & ille medici neglecto cõsilio, atq; nullo medicinæ susceptæ cõgruẽte ordine seruato à uita deficiat, nõ medico, sed languido obijcienda est culpa, ita nõ Deo disponẽti, ac tribuẽti regimẽ animarũ, sed prælato abutẽti omniũ criminũ inde sequentiũ est inferẽda calũnia. Vinũ quippe bibere nõ est malũ, illud uerò intẽperãter sumere usq; ad ebrietatẽ hoc perniciosissimũ est. Possidere quoq; diuitias, quæ ꝓ possidẽtiũ egenorumq; necessitatib. à Deo impertitæ sunt, minime peccatũ est. Verũ si inueneris diuitẽ pecunias sibi pręstitas histrionib. erogantem, in superfluitate uestimẽtorũ, in ciborũ lauta epulatione, in uoluptatib. carnis, in numerositate seruorũ, in cantatorum cãtatricũq; modulationib. illas prodige dispergentẽ, audebis ne dicere Deũ male egisse, q̃m huiusmodi uiro terrenas impertitus est facultates? Bonę sunt diuitiæ ad suffragium diuitũ peccatorũq; redemptionem misericorditer prærogatæ, quibus qui male utitur, bonum nõ bene tractãs efficiẽ malus, delictorũq; multorũ obnoxius. Sic quippe cura animarũ bona est in se, ab ipso summo instituta & præordinata bono, ad laudẽ utiq; suã, ad mutuã exercendã dilectionẽ, ad profectũ uirtutũ, ad meritorũ additamentum, ad decorem fidei, ad perfectionẽ corporis sui, & ad singulorum mẽbrorũ unitatẽ seruãdã, quã ꝑfecto curã quicunq; ꝓut decet, administrare neglexerit malus est, & pœne innumerabiliũ criminum esse cẽsendus est reus, q̃m preciosum dñi thesaurum nedũ multiplicare despexit, uerumetiam illum dispersit, atq; furibus, homicidis, & ipsius dñi inimicis, quãtum in ipso fuit, diripiendum exposuit. Accepit, inquã, uineã, ut uepres ex eadẽ euelleret, infructuosas arbores eradicaret, illã coleret, sepibus propter spiritualiũ incursus ferarum circundaret, in illa plantaret uineas, fructuosas insereret arbores, & semen uerbi Dei spargeret, ut ꝑduceret spirituale germẽ delectabile dño, sed prohdolor ex ipsius incuria delictorũ sentes profert, inculta manens, & latronibus diripientibus patet. Vnde de ipsa merito dñs per prophetam dicit: Expectaui ut faceret uuas, fecit autem labruscas. An non malus & nequã, qui pastorale officium indignus pręsumpsit accipere, illudq; negligenter exercuit, non Dei gloriã, nec animarum profectum, neq; uel saltem propriam salutem quærens, sed tm̃ priuata cõmoda, & de prælatione honorem temporalem? Debuerat profecto formidolosam illam cõminationẽ aduersus pastores animarũ prolatam corde retinere, qua dicitur: Væh pastoribus Israel, qui pascunt semet ipsos, lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod cassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmũ fuit non consolidastis, & quod ægrotũ nõ sanastis,

Matth. 25

B

C

D

Esa. 5

Ezech. 34

sanastis, q̃d fractũ fuit nõ alligastis, & q̃d perierat nõ quæsistis, sed cum austeritate impe- B
rabatis eis, & cũ potẽtia. Et dispersæ sunt oues meę, eo q̃ nõ esset pastor, & factæ sunt in
deuoratione omniũ bestiarũ agri, & dispersæ sunt. Errauerũt greges mei in cũctis mõti
bus, & super omnẽ faciẽ terræ dispersi sunt, & nõ erat q requireret. Propterea pastores
Ezech. 34 audite uerbum dñi: Ecce ego ipse (ait dñs super pastores) requirã gregẽ meũ, ne pascãt
amplius pastores semetipsos. Et liberabo gregem meũ de ore eorũ, & nõ erit eis ultra in
escam, nihil itaq; periculosius, q̃ regiminis animarum onus suscipere, & terrena lucra ex
eodem solũmodo quæritare. Perdit qui talis est animã suã, & suorum (quantũ in eo est)
animas subiectorum, negligentia utiq; sua, exẽploq; suo, ac abusione temporalium. Pla-
ne oportebit illũ supra gregem sibi cõmissum solicite excubare, & non minus salutẽ eo-
rum quorũ exercet curã, quàm propriã anhelare. Nam nihil aliud est pastorale officiũ,
quàm pro ouib. sibi cõmissis animã ponere. Debuerat, inq̃, sanctitatis & laudabilis cõ-
uersationis exemplũ ostendere, quatenus q̃d non ualebat uerbo, instrueret facto, humi
litatem, patientiã, caritatem, proximi dilectionẽ, seculi contemptũ, despectum sui, cæte- F
rasq; uirtutes, quib. fides Christiana decoratur in terris. De temporalium uerò admini-
stratione quid memorẽ? Nam ouiũ Christi pastores terrenarum utiq; sunt dispensato-
res facultatũ, quas uiui tribuunt cum pietate, defuncti autẽ reliquerunt pauperibus ero
gandas, ut exinde aliquod suffragiũ cõsequi possent. Clamãt igitur pauperes aduersus
dispensatores malos, ostenduntq; domino nuditatẽ suam, alimentorum inopiã, frigoris
afflictionẽ, calamitates plurimas, & in excelso in auribus diuinæ iustitiæ quin ascendãt
illorum uoces nemo dubitet. Vociferantur pariter & defuncti, sitibunde expectantes
orationum refrigeria egenorum, quibus impertiendæ sunt eleemosynæ, quæ profecto
quũ minime sentiant, querelantur coram Deo ad exterminiũ ecclesiasticas dispergen-
tium facultates. Hinc summopere animaduertendum est, quàm sit odibile Deo, frater-
næq; dilectioni contrarium, necnon prẽsulibus perniciosum temporales redditus habẽ
re opulentos, & ipsos clausis uisceribus pietatis tenaciter possidere, qui sibi de redem-
ptione captiuorum, de pupillorum sustentatione, de miserijs inopum, & infirmorũ ne- G
cessitatibus potuissent coronam gloriæ, ac perpetuę immortalitatis intexere. Taceo de
illis, qui bona pauperum in pompis superfluis, in uanitatibus seculi, in phaleris equorũ
in uasis argenteis & deauratis, in uestibus preciosis, in conuiuijs opulentis, & his simili-
bus, quæ moderate tamen congruunt regibus ac principibus secularibus. De istis pro-
fecto grandis & ad loquendũ profusus occurrit sermo. Sub silentio autem prẹterire ista
nunc uolo, ne quis arbitretur me potius detractioni, quàm uitiorũ detestationi uel legẽ
tiũ audientiumq; profectibus insistere, quanquã ista talia sint, q̃ ipsamet nemine aduer-
sum se testimonium perhibente in condẽnationis contra se uoces erumpant. Quoquo
2. Cor. 5 autẽ modo sit uerum est, quod dicit Apostolus: Omnes, inquit, stabimus ante tribunal
Christi, & unusquisq; recipiet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum.

De duplici iudicio generali uidelicet, & particulari. Cap. V.

Vplex esse futurũ iudiciũ generale uidelicet, & particulare nullus eorũ qui
catholice uiuit & recte credit, ambigit. Quod aũt generale sit futurũ iudi- H
Psal. 95 cium, noui ac ueteris testamenti plurima oracula confitenẽ. Dauid quippe
ait: Iudicabit dominus orbem terræ in æquitate, & populos in ueritate sua.
Esa. 3 Esaias (dominus inquit) ueniet ad iudiciũ cum senatoribus populi sui. Da-
Daniel. 12 niel quoq; dicit: Multi qui dormiunt in puluere terræ euigilabunt, alij in uitã æternam,
alij in opprobrium, ut uideant semper. Ipse uerò dñs Iesus iudex & testis, de quo iudicio
Matth. 25 nullus apertius locutus est, ait: Quum uenerit filius hominis in sede maiestatis suæ, &
omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur
ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicẽ, sicut pastor segregat oues ab hœdis.
Et statuet quidem oues à dextris, hœdos aũt à sinistris, & dicet rex ijs qui à dextris erũt:
Venite benedicti patris mei possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi:
Esuriui enim & dedistis mihi manducare, & cætera. Concludensq; ait: Et ibunt ij in sup
2. Tim. 4 plicium æternum, iusti autem in uitam æternã. Paulus similiter Timotheo scribẽs dicit:
Testificor corã Deo & Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos & mortuos per aduentũ
ipsius & regnum eius. Sũt & alia penè innumera testimonia, quæ de hoc futuro loquun

tur iu-

A tur iudicio, de quo profecto dubitare nequaquam fas est, imò qui illud non crederet, sal
uus esse non posset. Vnus quippe est ex articulis fidei saluti prorsus necessarius.. Sic eñ
uniuersa in toto orbe terrarũ cantat ecclesia: Ascendit ad cęlos, sedet ad dexterã Dei pa
tris omnipotẽtis, inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Quòd igit̃ hoc iudiciũ fu
turũ sit, certissimũ est, qñ uerò, omnino ignorat̃. Sic eñ ait dñs: De die aũt illo nemo scit, Mar. 13
neq; angeli, sed pater solus. Iterũq;: Sicut erãt (inquit) in diebus Noe ante diluuiũ come Matth. 24
dentes, & bibentes, & nuptijs uacantes usq; ad eũ diẽ, quo intrauit Noe in arcã, & nõ co
gnouerũt, donec uenit diluuiũ & tulit oẽs, ita erit & aduẽtus filij hominis. Apostolus e-
tiam: Dies, inquit, domini quemadmodũ fur in nocte ueniet. Voluit autem hunc homi 1. Thess. 5
nibus esse ignotũ, ut ad uigilandũ singulas cautas faceret generationes. Fiet igitur hoc
uniuersale iudiciũ antequam prætereat generatio hæc, dño testimoniũ perhibente, qui
ait: Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Quod ut efficacius confirmaret, Matth. 24
intulit: Cælum & terra transibunt, uerba aũt mea non præteribunt. Particulare aũt iudi- Ibid.
B cium quotidie agitur. Nam quamprimũ quis de corpore egreditur, fit de illo iudiciũ, &
condignã operum suorũ recipit mercedem, sicut in Apocalypsi dñs per Ioannẽ inquit: Apoc. 2
Ego sum scrutans renes & corda, & dabo unicuiq; uestrũ secundũ opera uestra. Et hoc Hier. 17
de ijs, qui credũt. Qui enim infideles sunt, minimè iudicantur, quemadmodũ dominus
noster Iesus Christus ait: Qui non credit, inquit, iam iudicatus est, quia non credit in no
mine unigeniti filij Dei. Quũ igitur sine fide impossibile sit placere Deo, claret procul-
dubio, quòd infideliũ opera, grata Deo esse non possunt, sed sunt per semetipsa damna-
ta, quamobrem nõ indigẽt discussione, sed supplicio. Illorum itaq; in hoc particulari iu
dicio iudicanda sunt acta, qui legem habuerunt, & persttterunt in fide. Audi Apostolũ
testificantẽ hoc: Quicunq; enim sine lege peccauerũt ait, sine lege peribunt: & quicũq;
in lege peccauerũt, per legẽ iudicabuntur. Iudicandus itaq; est unusquisq;, nõ ex alieno
testimonio, sed ex conscientiæ propriæ, & ineuitabili uerissimoq; operũ suorũ testimo-
nio. Tanta siquidẽ cuiq; est innata naturalis æquitas, ut ipse sibi ipsi uerus sit iudex & te-
C stis. Nam etsi in hoc corruptibili corpusculo quamdiu uiuit̃, in multis esse uideatur alie
na, nõ tamen penitus est extincta, præpeditur utiq; ex immoderata affectione, tegiturq;
ex emergentibus delictorũ tenebris eo amplius, quo grauiora sunt, & legi Dei magis
contraria. Ab hoc quippe priuato & particulari iudicio, nemo excludit̃, siue infidelis,
siue fidelis sit. Infidelis nanq; sine suorũ operũ discussione damnat̃, naturę legis æquita-
te conuictus: fidelis uerò opera producuntur ad mediũ, & scriptæ legis testimonio, aut
approbantur secundũ Deum facta, aut reprobantur. De hoc utiq; iudicio discretionis
inquit Propheta: Iudica me Deus & discerne causam meã de gẽte nõ sancta. Hoc quip- Psal. 14
pe iudiciũ futuri est tẽporis, nõ præsentis, quando uidelicet quisq; cõsummato huius pe
regrinationis decursu, condigna operũ suorũ assecuturus est præmia. Tũc sanè iustis ag
gregata in cælo merita tribuentur, peccatoribus aũt perfecta iustitię lance supplicia ex-
hibebuntur æterna. In hac aũt peregrinatione nõ sic. Nam frequentissime iustis uiris, &
diuinæ legis præcepta seruantibus, se continentibus à uoluptatibus carnis & uentris, à
D rapinis, lucris prohibitis, & diuitiarum cupiditatibus, nulli reddentibus malũ pro malo,
neq; maledictũ pro maledicto, seq; ab omni mendacio, linguæq; detractionib. cohiben
tibus, eleemosynam facientibus, orationiq; uacantibus, permittente Deo aduersa eue-
niunt multa, infirmitates uariæ, damna creberrima, adeò ut ipsorum iustitiæ obliuioni
traditæ esse uideantur. Econtrario, ô quot sunt scelesti & nequissimi homines, elati cor
de, moribus incompositi, auari, raptores, pauperum oppressores, absq; compassione,
sine misericordia, susurrones, mendaces, maledici, uaniloqui, impudici, incontinen-
tes, gulæ dediti, Deo odibiles, mandatis diuinis non obtemperantes, neq; ecclesiæ sa-
cerdotibus obedientes, quibus penè ad uota prospera cuncta succedunt, ac si eorum
uita altissimo semper esset accepta. Sanè quum bona bonis, & mala debeantur malis, o-
mnis uidetur periclitari iustitia, quando mala bonis, & bona à Deo irrogantur malis, &
hoc apud illos qui secundum carnem sapiunt, & humana æstimatione Dei iudicia me-
tiuntur, opinantes bonum diuinæ eruditionis flagellum malum, & malum terrenæ feli-
citatis esse bonum. At uerò quibus inest mens sana, qui claritate fidei illuminatos ha-
bent oculos, mundoq; cordis intuitu futura, & æterna prospectant, aliter arbitran-

tur. Nempe huiusmodi quum intuentur peccatores florere honoribus, facultatibus abundare, & temporalibus bonis pacifice frui, nequaquam Dei reprehendunt sapientiã, neq; felici eorum inuident prosperitati, quin potius contemnunt, atq; despiciunt illa tanquã exigua bona transitoria, periculosa, atq; uilissima, quę profecto ut plurimũ iniquis, quibus in regione uiuorũ nulla est portio, pro suorum tribuuntur mercede meritorum, quemadmodũ beatus Iob testatur dicens: Quare ergo impij uiuunt? sublimati sunt, confortatiq; diuitijs? Semen eorũ permanet corã eis, propinquorũ turba & nepotũ in conspectu eorũ. Domus illorum securæ sunt, & pacatæ, & non est uirga Dei super illos. Tenent tympanum & citharã, & gaudent ad sonum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, qui dixerunt Deo, recede à nobis, semitã uiarum tuarum nolumus, quis est omnipotẽs, ut seruiamus ei, & quid prodest nobis si orauerimus eum? Cæterũ sicut iusti ad contemptum erudiuntur seculi considerata prosperitate malorum, ita ad tolerantiã accenduntur tribulationũ, quoties intuentur iustos diuersis aduersitatibus uapulare, memoriter in corde retinẽtes, quod legitur: Aurũ probat fornax, homines aũt receptibiles examinatio tribulationis. De quo etiam Sapiẽs ait: Fili mi noli negligere disciplinã domini, neq; fatigeris quũ ab eo argueris. Quẽ enim diligit dominus castigat, flagellat aũt omnẽ filium quẽ recipit. Saluberrima igi͞t est iustorũ disciplina, per quã sua purgant facinora, exercentur ad uirtutes, à carnalibus uoluptatibus ablactantur, proteguntur à casibus, & à tentationibus liberantur, discuntq; Deum diligere, calcare terrena, promissa sperare, & amare cœlestia, eo ardentius, quo uehementius flagellantur, quoniã impijs temporalia, Deũ uerò timentibus bona pro suis laboribus præstantur æterna, quod utiq; luce clarius in Euangelio de parabola diuitis epulonis & ulcerosi patet egeni: Fili (inquit Abrahã ad locupletẽ) recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Hîc aũt hic consola͞t, tu uerò cruciaris. O utinã terrenarũ rerũ amatores, atq; illecebrarũ sectatores carnaliũ per fidẽ & ueritatẽ saperẽt q̃ perniciosa sit præsentis uitæ prosperitas, ac in lumine sapientiæ intelligerẽt q̃ reuerenter humiliterq; suscipienda sit disciplina eruditionis paternæ, nec nõ quàm diuersa bonis & malis sint in futuro seculo meritorũ stipendia reseruata præuiderent. O, inquã, utinam perciperẽt ignorantiæ suæ errorẽ, temporalem utiq; successum tanquã bonum cui inhærendum sit, nequaquã appeterent, neq; correptionẽ tribulationis, quamuis asperã suscipere formidarent, reminiscentes potissime Apostolici sermonis dicentis: In disciplina (inquit) perseuerate, tanquã filijs offert se Deus. Quis enim filius quẽ nõ corripit pater? q; si extra disciplinã estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo non estis filij, sed adulteri. Omnis quidem disciplina in præsenti nõ uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructũ pacatissimũ exercitatis per eam reddet iustitiæ. Porrò ea quæ dicta sunt, si sano cordis palato gustarentur, profecto nec extollerentur in prosperis, neq; deficerent in aduersis, sed regio quodam graderentur itinere, futuroq; seipsos iudicio præpararent, atq; more prudentium uirginum accensis lampadibus suis uenienti sponso obuiã pergerent. Beatus seruus (inquit dñs Iesus) quẽ quũ uenerit dñs eius inuenerit uigilantẽ. Et ego beatũ similiter illum nuncupauerim seruum, qui nedum de propria, uerumetiã de proximorũ suorum salute est solicitus. Illum dico, quẽ constituit dominus super familiã suam, quasi pastorẽ super gregem suum, & toto posse sibi cõmissorum spiritualibus incumbit profectibus, quatenus absq; terrore ruboreq; iudicis ualeat astare conspectui. Nam cuicunq; pastori de ouibus sibi creditis interrogatio fiet, si uidelicet illas corripuit, si instituit, si direxit. Corripere quippe debet pastor subditos suos, quoties delinquunt, nõ tamen pariformiter, sed iuxta mensurã delicti, secundum qualitatẽ personarũ, seruato nihilominus modo & tẽpore, interdum cum mansuetudine, quandoq; cũ autoritate. Hanc utiq; correptionis uicissitudinẽ Paulus Timotheo scribens insinuat, dicens: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Tito aũt inquit, Loquere, exhortare, & argue cũ omni imperio. Equidẽ in istis duobus discipulis rectores docet animarũ, quanta cum discretione redargutionũ oporteat uerba proferre, quam profecto qui seruare negligunt, unde medelam uulneribus apponere debent, inde frequentissime animabus letale uulnus infligũt. Debet igitur pastor spiritualis sic prudenter corripere, ita gregem dominicum sapienter instruere disciplinã regularis conuersationis, legalis obseruantiæ, grauitatis

Marginalia: Iob. 21 · Heb. 12 · Luc. 16 · Heb. 12 · Matth. 24 · 2. Tim. 4 · Tit. 2 · E · F · G · H

A tatis morum, uitæq; laudabilis ne ullum quidem ex ignorantia aberrare contingat. Omne postremo illius studium sit oues rationales dirigere, ut domino seruiant in synceritate mentis, in cordis humilitate, in caritate non ficta, in cõscientiæ puritate, in amore uirtutum, in aduersorum tolerantia, & in irreflexibili perseuerantia boni. Horum pastoribus congruit omnino habere notitiam, ut ex se erudiant subditos, illorumq; sine relaxatione quærãt profectus, quatenus absq; querela summo pastori assistant intrepidi. Admoneat igitur pastor, terreat, mulceat, feriat, instruat, cõsulat, diligatq; domini gregem, ut sufficientem cõmuni iudici de sua uillicatione persoluat rationem. Nam quantum in ipso est, si operari non desinat & monere, coram uniuersali domino liber erit à crimine, totumq; iudicij pondus transmittet ad oues, quemadmodum ad personam boni pastoris dominus per prophetã loquitur, dicens: Si nunciante te ad impium, ut à uijs suis conuertatur, & non fuerit conuersus à uia sua, ipse in iniquitate sua morietur, tu uerò animam tuam liberasti. Væh autẽ pastori, qui ouium Christi curam abiecerit, ipsasq; ex Ezech. 3.
B ignauia sua periclitari permiserit. Morientes morientur oues, illasq; dominus de manu peccatoris requiret. Sic enim legitur: Speculatorẽ (inquit dominus per prophetam ad pastores) dedi te domui Israel. Si me dicente ad impiũ, impie morte morieris, & non fueris locutus, ut se custodiat impius à uia sua, ipse impius in impietate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Iustus dominus utrunq; damnat, pastoris uidelicet taciturnitatẽ, & ouium negligentiã. Nam pastorem circa regimen animarũ tepescentem & mutum, iustitiæ gladio ferit, sanguinemq; pereuntiũ de manu eius requirit, & nihilominus ipsas oues (etiam eorũ tacente pastore) minimè ab interitu liberat. Duplici quidem cõtritione atteritur pastor, duplicisq; iudicij efficitur reus, sui uidelicet, & ouiũ perditione, præsertim earũ, quæ ex ipsius cõuincuntur perisse incuria. At uerò quælibet ouis propriũ portabit iudiciũ, cũ intelligere nõ uult, ut bene agat. Habet quippe quæq; ouis intus se exhortantẽ ad bonum, tametsi qui pastoris gerit uices sileat, & nullam erga salutem ouium solicitudinẽ præstet. Est utiq; unus uerus & summus pastor, qui nunquã Ezech. 33.
C dormitat, nunquã ab ouium fatigatur custodia, quẽ se daturum per prophetã longe ante dominus pollicitus est, dicens: Et suscitabo super oues pastorẽ unũ, qui pascet eas, seruum meũ Dauid. Ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorẽ. Ego autem dominus ero eis in Deũ, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Ego dñs locutus sum. Pastor iste de quo loquitur sermo diuinus, non est ille Dauid, qui ad tempus ut homo regnauit super Israel, functusq; officio suo requieuit in pace, sed dominus noster Iesus Christus. Ipse est spiritualis Dauid, pastor uerus, immortalis princeps, rex gentiũ, uniuersorumq; dominus, qui manu forti pugnauit contra diabolum, & qui tyrannicam potestatẽ exercebat in mundo, illũ eiecit de solio, uulnerauit acriter, eius abstulit arma, spolia diuisit, & cathenis uinctum tetris inferni carceribus mancipauit. Per prophetam quoq; idem loquitur sic: Ego pascam oues meas, & accubare eas faciam. Quod perierat requiram, quod abiectum est reducam, quod confractum fuerit alligabo, quod infirmum erit consolidabo, quod pingue & forte custodiam, & pascam illas in iudicio. De semetipso in e- Deut. 18 Ezech. 34 Ibid.
D uangelio idem sic ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscũt me meæ, & animã meam pono pro ouibus meis, & uitam æternã do eis. Nullus à pastoris huius secluditur cura, quoniam unumquemq; paterna dilectione requirit. Ipsum in Apocalypsi audi dicentẽ: Ego sto ad ostiũ scilicet cordis, & pulso. Si quis aperuerit mihi, cœnabo cum illo, & ille mecum. Hanc profectò internã pastoris uocem, hanc spiritualem admonitionẽ qui spernit moritur, qui uerò audit uiuit, pascitur, & protegitur ab æstu, turbine, & à pluuia. Quamobrem in ouium arbitrio positum est aperire, & non aperire, pastorẽ imitari uel eum contemnere, proficere in spiritu aut deficere, adeò ut quælibet inexcusabilis sit ouis, etiam illa quæ non habet præceptorem exterius, qui eam dirigat, corrigat, & doceat. Maxima ex hoc (quod dictũ est) colligitur summi cura pastoris, necnon contemnentium ouium graue periculum, quæ cordis obturantes aures exhortantem in spiritu præceptorem audire dissimulãt. Quid, oro, responsuræ sunt domino, uel quam de contemptu gratiæ quæ offertur illis, excusationem habebunt? Nempe eruditę sunt per legem, tam quæ de cœlo data est, quam per innatam cõmunem omnibus. Deputatæ sunt sub cura pastorum, introrsus per aspirationem, & foris per euangelium, Ioan. 10 Apoc. 3

Matth. 11 gelium. Illas ad se uocat sapientia, & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est & onus meum leue. Quid domino nostro benignius? quid ista sua exhortatiõe utilius? Promittit quidem pro laboribus temporaliũ negociorum se daturum requiem, & pro oneribus carnalium uoluptatum animabus sibi famulantibus spiritualem exhibiturum refectionem, dummodo tollant super se suaue iugum obedientiæ ipsius, discantq; ab illo in moribus esse mites, & corde humiles. Ista plane salutis, pacis, & uitæ monita quicunq; à se repellit, certissimum est quòd æterno appropinquat interitui. Propterea audiant uniuersi, resipiscant singuli à facinoribus perpetratis, reijciant quoq; à ceruicibus suis importabile exactoris iugum, lætissimoq; corde pijssimi pastoris uestigia imitẽtur, ipsius suauissimum accipiant iugum, & leuissimum onus portent, neq; quamdiu uixerint ab illius inhæsione deficiant, quatenus exilij huius quotidiano certamine ualeant etiam ipsi cum sanctis angelis & electis iustis in cælesti patria, & loco pascuæ uoluptatis æternæ felicissima fruitione lætari, quemadmodum ouibus suis polliceri dignatus est, dicens: Ego liberabo oues meas de cunctis locis, in quibus dispersæ fuerant, & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguibus pascentur in sempiternum. F

Ezech. 34

De affluentissima atq; Christi bonitate excellentissima. *Cap.* VI.

Diuinæ bonitatis clementiam, affluentissimamq; redemptoris nostri largitatem nemo est qui enarrare sufficiat, etiam si hominum & angelorũ loquatur linguis. Omnem quippe humanum supereminet sensum, omne iustorum transcendit meritum, omnemq; angelicam præcellit uirtutem. Nam uniuersa quæ facta sunt, siue uisibilia, seu inuisibilia esse habent ab illa, terminantur in se, atq; præordinatam mensuram possident, At uerò ista de qua loquimur, profusa Dei & redemptoris nostri bonitas, se in cũctas latissime transfundit generationum generationes, semper nihilominus in semetipsa absq; sui in aliquo diminutiõe integerrima, atq; beatissima perseuerans. Quamuis enim lucidissimos suæ claritatis in cordibus filiorũ hominum emittat radios, quãquam iucundissimos dulcedinis suæ riuulos in prædestinatos ad uitã indeficienter distillare non cesset: cõmunicatione tamen nullatenus decrescit, non fatigatur actu, neq; sibi famulantium, seq; laudantium numerositate efficitur gloriosior. Equidem seipsa per seipsam & in seipsa disponit singula, nullius indigens suffragio, nulliusúe consilio. Nam etsi pro explendis æterni consilij legibus quosdam dignetur habere ministros, nequaquam tamen cogẽte id agit necessitate, sed propria semetipsum gratuita inclinante clementia ad laudem utiq; & honorem nominis sui, & ad profectum tam illorum, quibus ministerium impertitur, quàm etiam eorũ quibus ministratur. Quamobrem siue beatissima agmina spirituum beatorum, qui ad protectionem, instructionem, exhortationem, gubernationemq; eorum sunt missi, qui æternæ hæreditatis adepturi sunt gloriam, seu rationabilium ouiũ Christi pastores atq; rectores, quibus totius ecclesiæ distributũ est regimen, oẽs ordinati sunt in ministerio ab ipsa, per quam cælestia ac terrena, corporalia & spiritualia, temporalia sempiternaq; facta sunt, & sine qua prorsus nihil. Nullus igitur insolescat, nemo proprijs arroget meritis, suæq; ascribat uirtuti, quum ad hoc Dei perficiendum assumitur opus, sed diuinam bonitatem, suiq; gratiã in se recognoscat autoris, & dicat: Gratia Dei sum id quod sum. Et uere: Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Prodinde qui pastoralis officij sortitus est regimen, non infletur honoribus, nec de se præsumat, quoniam uidet se cæteris esse prælatum, quin potius humilior fiat, mentemq; suam ad percipiendum opportuna ministerij sibi crediti dona toto disponat conamine. Quid, oro, prodest cathedram honoris accipere, & nullum ex illa meritum, sed solum sibimetipsi iudicium uẽdicare? Quid, inquam, in hora exitus proderit aspectibus mortaliũ fuisse honorabilem, si Deo fuerit odibilis? In hac quippe peregrinatione non seductorios honores, neq; fallaces debent sibi fideles thesaurizare diuitias,

1. Cor. 15 · Iac. 1

A diuitias, sed tantum uirtutes, quibus præmia retribuuntur æterna. Hic igitur laudabili
insistendum est actioni, hic ut placetur Deus, totis elaborandũ est uiribus, hic nempe ut
cuiq; augeatur gratia, multiplicentur dona, accrescant merita, orandum est iugiter, in-
terpellandum gemitibus, pietatis actibus obtinendum. Quapropter qui fideliũ popu-
lorum præsunt regimini, non pro accepto glorientur beneficio, sed ex eo quærant fru-
ctum non temporalem, & periunctoriũ, sed uerum, sed iucundum, sed imprædabilem,
sed æternum. Omni insuper qua ualent industria, à se abdicent, quæ sibi aduersantur, al-
tum uidelicet sapere, æstimationem sui, proximi contemptum, mentis hebetudinẽ, dele
ctationem præsentis uitæ, metum mortis, immoderatamq; terrenarũ rerum curam. Ista
profecto sunt, quæ præsidentium in captiuitatem redigunt mentẽ, nec patiuntur, ut de-
cet, credito illos intendere ministerio. Verum ut de his quę dicta sunt, prætermittam cæ
tera, quid (oro) est indecentius prælato, quidq; perniciosius, quàm ex inordinato affe-
ctu, spiritualibus postpositis studijs, & neglecta animarũ cura, temporalibus uacare lu-
B cris, & terrena tantummodo negocia corde uersare? Videte (inquit dominus) ne gra- Luc. 21
uentᷓ corda uestra crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat ipse saluator, quan
ta cordibus hominum inordinata temporalium solicitudo inferat, detrimenta, quæ pro
fecto esse debent munda, ut Deum uideant, agnoscant se, seq; possideant in se. Proinde
fidelibus suis, ac seruis suis illum per arctã perfectionis uiam imitari cupiẽtibus clamat Luc. 12
dicẽs: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.
Hortatur quippe, ut uendant uiuersa quæ habent, distribuãt egentibus, quicunq; illũ læ
to animo, mundo corde, ac liberis mentis gressibus, sequi desiderãt ad ardua uirtutũ cer
tamina, atq; sublimia euangelicę perfectionis consilia, quę procul dubio statui cõgruũt
prælatorũ. Ipsi planè tanquam ueri discipuli Christi, ueritatis præcones, apostolici uiri,
mundi luminaria, contemptores seculi, debent in ecclesia sine redargutione conuersa-
ri, exemploq; suo præbere formam cœlestis conuersationis, spiritualis uitę normam, ac
humanis moribus disciplinã, ita ut dominico gregi cui præsunt, fiant imitatione digni,
C quod quidem agere nequeunt, nisi se in altum mentis per abdicationem temporalium
facultatum constituant, quatenus sicut dignitate, & loco præeminent cæteris, ita men-
tis puritate, ac libertate spiritus sibi cõmissos præcellant uniuersos. Nempe indignum
est, ut qui ad eruditionem correctionemq; institutus est aliorum, habeat ipse reprehen-
sibile aliquid, unde sit merito corripiendus. Nam oportet (inquit Apostolus) episcopũ 1.Tim. 3
irreprehensibilem esse. Quonam, quæso, modo poterit, sibi creditos ad mundi adhorta-
ri contemptum, à lenocinijs abstrahere uitiorum, atq; à cupiditate temporalium diuelle
re facultatum, si ipse amator extiterit seculi, si uitijs deditus, terrenisq; negocijs inuolu-
tus? Sublimis profecto prælatorum est status, qui sibi congrue ministrantes à curis exi
mit exteriorum, & diuinæ illos dedicat seruituti. Cæterum si indigne tractetur, nihil il-
lo periculosius, nihilq; deformius. Periculosa res est aliorum curam assumere, pro pec-
catoribus se fideiussorem constituere, & ministerium negligere, lucra animarum non
quærere, mercenarijs proprias uices cõmittere, se absentare ab ouibus, nec curare quæ
D erret, quæ infirmetur, quæ pereat, quæ deuoretur à feris, quæue asportetur à furibus.
Periculosa, inquam, res est, ut in prælationis culmine positus, qui totius sanctitatis de-
bet refulgere decore, atq; grauitatis morum insigne præferre, ipse perefluat in exte-
rioribus, in aggregandis diuitijs inhiet, in colendis possessionibus, colligendisq; fru-
gibus intendat, & tanquam paterfamiliâs, cui incumbit regimen uxoris, liberorum, ser-
uorum, gregum ouium ac iumentorum, tota die huc illucq; discurrat per plateas & nun
dinas, per agros & nemora. Decet prorsus eum qui regimini præest animarum, mun-
dana negocia fugere, occupationes superfluas uitare, propria relinquere, sibi præ-
stita pauperibus erogare, quatenus diruptis terrenarum actionum uinculis, ualeat
ab exteriorum tumultibus subtractus redire ad se, dispersas cogitationes reuocare in
unum, amissas reparare uires, flere delicta, omissa lugere, uitiorum diluere maculas,
mundare conscientiam, mentis faciem ornare, cordis cubile cœlestium desideriorum
odore respergere, & sacris meditationibus caritatis ignem accendere, sicq; gemitibus,
suspirijs, ac uotis deprecari Deum, atque omnium agminum spirituum beatorum in-
terpellare suffragia, ut suis orationibus sapientia repleatur ad sibi commissam diri-
gendum

gendum plebem, ad discernendum inter bonum & malum, uerum & falsum, ad fugiendum laqueos tentationum, deceptionũq; fallacias, quæ præparantur ab ijs, qui per fas & nefas nituntur obtinere quæ uolunt, & ad resistendum diabolo, pompis seculi, & uoluptatibus carnis & uentris. Nam si qui sibijpsis tantum uacant, cum difficultate emergentes euadunt casus, quid in uarijs innumerabilibusq; occupationibus illigati faciẽt? iudicet qui recte intelligit. His itaq; rationibus prorsus arbitror præsidentibus alijs fore necessarium, se interdum ab exteriorum fragoribus elõgare, orationiq; deuote instare, quatenus liberi ipsi in se, libere utilitatibus inseruiant proximorũ atq; de limpidissimo & pacatissimo interioris hominis fonte, saluberrimã diuinorum eloquiorum ad se confluentibus aquam ualeant propinare, recte consulere, agendaq; iudicare prudenter. Nã quemadmodum quum turbatum est mare, procellis concitatum & uentis profundum illius, & quod in ipso mouet, humanus nequaquã ualet perlustrare aspectus: ita quoq; accidit menti mundialibus negocijs, curisq; exterioribus immoderatius debito inuolutæ. Porro frequentissime agitatur, impellitur, disperditur, anxiatur, obtenebratur, captiuatur, perturbatur, sicut sanctissimæ mulieri hospitalitatis ministerium sedule perficienti, ac de sorore eius quę minime illam adiuuabat, conquerẽti, saluator notificauit dicẽs: E F

Ioan. 10 Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessariũ. Equidẽ in ipsis perturbationibus & solicitudinibus, plusquam in rebus honestis ac pijs animæ densatur obtutus, & nõ ualet, prout expedit, se homo agnoscere, motus internos discernere, cohibere passiones, ac errata corrigere, quæ omnia proculdubio ut fiunt præsidentibus in promptu & actu, sunt necessaria. Ipsorũ quippe officiũ est, spiritualibus subditorum mederi infirmitatibus, atq; eorũ uitã pro posse reformare in melius, quod nequaquam mali agere sufficient, nisi id prius discant ex se. Sane quũ Apostolus, qualis quantaq; perfectionis esse debet episcopus Timotheo scribens, inquit inter cætera: Domus

1. Tim. 3 suæ bene præpositũ. Intulitq;: Qui aũt domui suæ pręesse nescit, quomodo ecclesię Dei diligentiã habebit? Quod utiq; nõ minus spiritualiter, quàm corporaliter intelligendũ est. Nempe ad hoc spirituale regimen sicut decet exemplũ, opus est diuinæ opitulationis & specialis gratiæ habere præsidiũ, ocium etiã ab exterioribus ad tempus, in agẽdis prudentiã, in uitãdis periculis & excessibus præmeditationẽ, mentis tranquillitatẽ humilitati innixam, & spiritualis profectus æstuantẽ affectum. Expedit, inquã, in regimine constituto, ut uitã suam honeste & sine scandalo ducat, gregi sibi credito ecclesiastica sacramenta libenter ministret, pudicitiã diligat, nulli pro posse noceat, proprijs cõtentus nullius substantiã concupiscat, nemini malũ pro malo reddat, debitũ diuinæ laudis tam publice, quàm priuate soluat, necessitatibus corporalibus cõtẽtus, nec uoluptuosa neque prohibita quærat, proximorũ pacem nutriat, deo magis quàm hominibus placere peroptet. Sufficiũt quippe ea quæ dicta sunt, diuina cooperãte misericordia ad salutẽ eorũ, qui curæ pastorali sunt dediti, si eadem opere peragant, nõ tamen perfectos efficiũt. Perfectorum nãq; exercitia, illorũ uidelicet, qui in prælatione sunt positi, & pastorali officio sine redargutione intẽdũt, sublimia sunt, humanãq; transcendũt uirtutẽ. Huiusmodi siquidẽ Apostolorũ, sanctorũq; patrũ uitã in omnibus imitantur. Contemnunt quippe omnia, & cuncta quæ habere possunt, impertiuntur egenis: corpus suũ attenuant ieiunijs multis, prolixis uigilijs, orationibus assiduis, creberrimis pernoctatiõibus, fame, siti, frigore, nuditate, laboribus, egestate: sibi cõmissis ouibus infatigabiliter uacant, & ut illis prodesse ualeant, seipsos postponunt: uerba uitę colloquendo, exhortãdo, prędicando, disseminare non cessant, ut animas Christo lucrifaciãt dño: cũ autoritate & fiducia ueritatẽ annunciant, facies regũ & huius seculi principũ minime formidantes, pro eadẽ etiã seipsos periculis exponentes, parati subire carceres, exiliũ, tormenta, dãna, & mortẽ, quoniã illis uiuere Christus est, & mori lucrũ. Maledicuntur & benedicũt, persecutionẽ patiuntur & obsecrant, opprobrijs, irrisionibus, cõtumelijs lacessuntur & ęquanimiter sustinent, memoriter Christi pollicitationẽ retinentes, quæ ait: Beati eritis quũ G H

Matth. 5 maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malũ aduersum uos mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cælis. Sane tanquã strenuissimi æterni regis milites sibi cõplacent in necessitatibus, in tribulationibus, in seditionibus, in carceribus, in plagis pro nomine Iesu, intus quoq;

A Dei caritate flammescunt, & proximi compassione uruntur, adeo ut pro præuaricatiōe delinquentiū, pro egenorū afflictione, pro oppressione innocentiū, & pro calamitatib. miserorū gemant, lugeant, crucienturq; eo acrius, quo amplius diligunt, agnoscunt uerius, ac frequentius audiunt. Se nanq; Christo cōformantes in proximo cū gaudentib. gaudent, flent cū flentibus, cū infirmantib. infirmantur, affligunt cum afflictis, & cū periclitantib. pariter periclitari uident, quotidie uiuentes moriunt, & moriendo uiuunt, hoc cū illis Dei cooperante caritate, cuius inspirationib. afflati, nunc per suaue contemplationis ocium mente excedunt, & sensibiliū phantasmatib. à memoria ipsa fugatis assistunt Deo, diuinas in se depromunt laudes, iucunda modulatione canētes: Quàm dilecta tabernacula tua dñe uirtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria dñi. Psal. 83 Repetentesq; proclamāt: Quēadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te Deus. Psal. 41 Sitiuit anima mea ad Deū fontē uiuū, qñ ueniam & apparebo ante faciē Dei? Nunc uero sponso castissimis pij amoris inhęrētes amplexib. toti delectatio

B nis nimietate liquescunt, singulis pene horis ipsius amabilē in spiritu uenerant præsentiam. Internum aūt infusa repente gratia noui luminis irradiant splendore. Nonnunq; etiam humili exultatione lætantur. Fitq; ut alternatis ascendendi in Deū, & descendendi ad utilitatē proximorum uicibus nec tepescant in opere, neq; à mentis exercitatione deficiant, sed ascendendo transformentur de claritate in claritatē, ac de desiderio in desideriū, descendendo aūt proficiant de uirtute in uirtutē tanq; à dñi spiritu in utroq; edocti, directi & pasti. Hoc uerò agit non ex arbitrio suo, sed illo moderante atq; disponente, qui docet hominē scientiā, dirigit in ueritate sua, seq; diligētes delicijs pascit supercælestibus, donans singulis prout uult, cui nequaq̃ fas est dicere, quare fecisti sic? Omnia nāq; quæ facit, in sapientia & æquitate ordinata sunt, ideoq; laudanda summaq; cum ueneratione colenda sunt, quin potius ille in eis, qui per uerbū suum sibi coæternum cōdidit uniuersa, qui nunc attollit, nunc humiliat, nunc exercet ambulantes in spiritu, ut crescant in uirū perfectum, ualeantq; instruere cæteros, & ueluti luminaria in firmamento

C ecclesiæ apparere lucētia, quēadmodū lōge ante per Prophetā uaticinatum est sic: Qui Dan. 12 aūt docti fuerint, inquit, fulgebūt quasi splēdor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, tanquam stellæ in perpetuas æternitates.

De spiritualibus luminaribus, quibus illustratur & decoratur ecclesia. Cap. VII.

QVoties quis in tenebris ambulātibus uult præbere solatium, uiarum insinuare discrimina, accensa luminaria in sublime statuit, eademq; exponit in publicum, quatenus inoffenso pede ualeant peragrare, quò tendunt. Hoc per semetipsam in humanitate assumpta, hoc per Apostolos, doctores, & prædicatores suos, coæterna Deo patri perfecit sapientia, atq; quotidie id agit in spiritu. De corporali quidē illius pręsentia per Prophetā dicitur sic: Populus qui erat in tenebris, uidit Esa. 9 lucē magnā, sedentib. in regione umbræ mortis lux orta est eis. De spirituali autē quid? Erat, inquit Euangelista, lux uera, quæ illuminat oēm hominē uenientē in hūc mundū. Ioan. 1 Quotquot enim illuminati sunt, & agnitionē percipiunt ueritatis, ab ipso ueritatis lumi

D ne illustrant, sicut quibusdā cōuersis Paulus ait: Fuistis aliqñ tenebræ, nūc aūt lux in do Ephes. 5 mino, ut filij lucis ambulate. Ad suos etiā discipulos ipsa ueritas & sapientia inquit: Vos Matth. 5 estis lux mundi. Vtiq; illustrati ab eadē per spiritū sanctū, atq; in excelso ecclesiæ gradu cōstituti, tanq; spiritualia sidera in firmamento micātia ad illuminandū eos, qui in ignorantiæ tenebris ambulant, quemadmodum de seipso Apostolus dicit: Mihi, inquit, omnium sanctorū minimo data est gratia hæc, in gentib. euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramēti absconditi a seculis in Deo, Ephes. 3 qui omnia creauit, ut indicat principibus & potestatibus in cælestibus per ecclesiā multiformi sapiētia dei secundū pręfinitionē seculorū, quā fecit in Christo Iesu dño nostro. Alio quoq; in loco fidelib. ait: In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis Phil. 2 tanq; luminaria in firmamento, uerbū uitæ continentes. Hęc quippe luminaria spiritualia, sanctos uidelicet Apostolos, doctores, & pastores ecclesiæ ipse dñs Iesus Dei uirtus & Dei sapiētia nō in imo neq; sub modio, sed posuit super candelabrū, ut luceāt omnib. qui in domo sunt, nō minus doctrina q̃ uita. Decet profecto doctores & dominici gregis pastores stare in alto, & doctrinā ueritatis prębere cūctis audire cupientib. & hoc tā

Esa.40 mente quàm corpore. De talibus per Prophetã audi quid dicat: Ascende, inquit, super B montẽ excelsum tu qui euangelizas Siõ, clama in fortitudine qui annuncias Hierusalẽ. Dominus quoq; ipse cũ plurimas ad se uideret cõfluere turbas, ascendit in montẽ, ibiq;
Matt.5 sedens docebat eos dicẽs: Beati pauperes spũ, qm̃ ipsorũ est regnũ cælorũ. Hoc quippe suo exẽplo insinuauit expresse pastores cõstitutos esse debere in sublimi uirtutum, atq; plebem sibi creditã de ijs quæ ad illius salutẽ pertinent, diligenter instruere. Porro altero horũ deficiẽte, ad explẽdũ, sicut decet, pastorale ministeriũ, minus reperiunť idonei. Nam ubi deest doctrina, hortamenta ut plurimũ desunt cælestia, consilia sana, & diuinarũ monita scripturarũ. Cæterũ cui præsto est scientia plurima, & sacræ legis intelligẽtia perspicua, desitq; illi bonitatis opinio, uirtutũ experientia, Dei ac proximi flagrãtia, pa
1.Cor.13 rũ sibi & cæteris proficit. Si linguis hominũ, inquit Apostolus, loquar & angelorũ, caritatẽ aũt non habuero, factus sum uelut æs sonans aut cymbalũ tinniẽs. Et si habuero prophetiã, & nouerim omnia mysteria, & oẽm scientiã, caritatẽ aũt non habeam, nihil sum. Quantam uerò autoritatẽ præstet doctrinæ uita laudabilis & experientia diuturna uir- F tutũ, insinuat mũdi cõuersio, & numerositas aggregata fideliũ. Non enim per eloquentiã profunditatẽq; humanæ scientiæ, sed per uirtutũ exempla, contẽptum uidelicet terrenorũ, uoluntariã paupertatẽ, parcitatẽ uictus, uestiũ nuditatẽ, tolerantiã tormentorũ, & pro salute animarũ, laborũ perpessionẽ assiduã, Apostoli dñi successoresq; illorũ fundauere ecclesiã. Sane fragrantissimũ odorẽ sanctitatis ipsorũ lignis sequentib. diuina nihilominus cooperãte clementia orbis uniuersus Christianæ religionis iugo colla subegit. Parũ profecto profuisset uerborũ falerata facũdia, nisi in prædicatorib. Christi concurrisset & uita. Nõ aũt minus ædificãt bonorũ operũ exẽpla, q̃ uerba. Cæterũ ubi cõueniũt sanctitas uitæ & ueritatis prædicatio, ibi multiplex animarũ exuberat fructus. Quãobrem quicũq; utiliter gregi dominico præesse desiderat, prius conuersationem suã uirtutib. ornatã habere studeat, sicq; uerbũ Dei cũ omni fiducia loquať ad plebem. Prius, inquã, cõuersationẽ habeat sanctam, quæ illi ad salutẽ necessaria esse cognoscit, postea uerò eloquia diuina pronunciet. Nã sine prędicatione possunt saluari qui pręsunt, absq; G uita uerò lauda bili minime, quanq; etiã approbata cõuersatio, & irreprehensibilis uita prędicatio efficacissima esse censenda est. Sermo siquidẽ sapientiæ & sciẽtię, quo ad populũ fit exhortatio, donũ est spũs sancti, ornamentũ prælatiõis, munusq; specialiter impensum, tã ad profectũ accipientiũ, q̃ etiam audientiũ, quo profecto quicunq; caret, sic tamẽ laudabiliter uiuere coneť, ut ipsius cõuersatio cũctis sit incitamentũ bene uiuẽdi, præclarũq; uirtutis exẽplum, quatenus testenť opera, quod nõ ualet lingua, quãuis præsulis lingua à colloquijs diuinis nullatenus tacere debet, quominus ueritatẽ ad se cõfluẽtib. annunciet uniuersis, & si nõ publice, saltem priuate. Ab hac utiq; priuata prędicationis forma, ac uerbi Dei pronunciatione, de qua in cõsequentibus dicebať, pręsul nullus excipiť. Quisquis igitur regimini præsidet animarũ, & catholica est imbutus sciẽtia, curet summopere, ne talentũ ad lucrũ sibi præstitũ in terra recõdat. Caueat, inq̃, ne taceat, ne ue silentio tegat, quod ad proferendũ in publicũ prærogatũ est illi. Sibi quippe per
Esa.58 prophetã dictum esse non dubitet: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocẽ tuã, & annũ H cia populo meo scelera eorũ, & domui Iacob peccata eorũ. Clamare utiq; nõ desinat ad plebem, atq; admonere ipsam, ut agnoscat conditorẽ suum, de perceptis donis gratias agat, delicta commissa defleat, & lugenda non faciat, et hoc quidẽ nõ in persuasibilibus humanæ sapiẽtię uerbis, sed in doctrina spiritus, ut Christo lucrifaciat animas, quas proprio ipse cruore redemit. Sunt nanq; multi uerbũ Dei adulterantes, qui non, sicut decet, corde humili, intentione recta, desiderio salutis animarũ, studioq; insinuandæ ueritatis sermocinantur ad populũ, sed ut quanta sciant notificent audiẽtibus. Hi profecto superbiæ inflati spũ, dũ fauores transitorios quærunt, laudes hominũ cõcupiscunt, sapiẽtesq; uocari gloriaň, tanto magis corã Deo efficiuň inglorij, quãto amplius humanis commẽdationib. delectaň. Odibilis plane Deo res est ex sermonib. sacris uulgarẽ famã appetere, Christoq; neglecto quẽpiam in affectib. mortaliũ se uelle imprimere. Talis utiq; spiritualis adulter est, sui conditoris raptor gloriæ, & animę suę crudelissimus interemptor. Porro ab ijs qui erudiunt populos, prædicãdus est Christus, atq; mentib. fideliũ inserenda sunt, annunciãdaq; uniuersis quãta pro humani generis redẽptione ueneranda

perpes-

A perpessus sit Dei & hominũ mediator, paupertatẽ uidelicet in ortu suo, fugam illius in Aegyptum, tentationes in eremo, fatigationes in prædicando, uigilias in pernoctãdo, uenditionem à discipulo, irrisiones, alapas, sputa, flagella, conuicia, falsa testimonia, spineam coronam: aceti & fellis potationem, uulnera clauorũ & lãceæ, sacratissimæq́ crucis mortem turpissimam, quatenus ex horum cõsideratione agnoscãt, quantũ Deo peccata displiceant, quæ tantis fuerunt expiationibus purganda, & compuncti ad emẽdationem uitæ redeant, intelligantq́ꝫ sint ab ipso domino ardẽtissima affectione dilecti, qui ab æterna dãnatione illos sua morte redemit, & facib. amoris accensi diligentẽ toto corde se diligant. Nihil profecto in prædicationib. debet agi frequẽtius, quàm opus redẽptionis humanæ memoriæ cõmendare fidelium. Isto equidẽ nihil meditanti & amanti sapit dulcius, nil pœnitentem ad lamenta & lacrymas trahit efficacius, nilq́ ad æquanimiter huius mũdi aduersa tolerandũ accendit fortius. Est quippe spũalis cibus & supercęleste manna, quod cuicũq; statui, & cuicũq; congruit personæ. Hoc sane alimento

B Paulus Apostolus refectus aiebat: Nõ enim arbitratus sum me scire aliud inter uos ꝙ Iesum, & hũc crucifixũ. Idẽq́: Cruci, inquit, Christi cõfixus sum, uiuo aũt ego, sed nõ ego, uiuit aũt in me Christus. Hinc est ꝙ in epistolis suis & in prædicationib. tam creberrime ingeminat nomen domini Iesu, cõmemorans ipsius passionẽ, mortem, resurrectionẽ & gloriã. Porro in exhortationib. suis insonabat aurib. cordibusq́ audientiũ inferre nitebatũ magnũ sacramẽtum pietatis Christi, quod manifestatũ est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentib. creditum est in hoc mũdo, assumptũ est in gloria. Sane quod pronunciabat, non ad sui iactantiã, sed pro Dei gloria & audiẽtiũ proferebat utilitate. Non de fabulis poetarum, neq; de philosophorũ codicibus, sed de præclarissimo prophetarũ hauriebat fonte. Hoc idẽ Apostolus egit Petrus, hoc coapostoli eius cæteri, atq; uniuersi doctores ecclesiæ, qui spiritu Dei afflati uerbum salutis fecerunt ad populos. Tanquã spirituales & ueri paranymphi nõ semetipsos cõmendabant, ut ipsi diligerentũ, & post se traherent oues, sed dominũ prædicabant Iesum, qui

1. Cor. 2
Gal. 2

C legitimus est sponsus, solusq́ præ omnibus diligẽdus ueluti pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus est. Hæc profecto intentio prædicatorũ & uniuersorũ quibus animarũ legata est cura, debet inesse cordib. ut honorẽ Dei quærant, debitũ suum soluant, profectũq; spũalem ex ministerio suo altissimo offerant. Quod quidẽ ut efficacius peragant, non ex proprio sensu, ut hæretici, nec curiose tanquã elati, neq; tẽporali commodo sicut mercenarij, sed sanctarũ suffultam autoritatibus scripturarum humiliter, plane, efficaciter, & recte sanam proferant doctrinam, quæ utiq; ualeat promouere auditorum mentes ad amorẽ Dei, præbere intelligentiam sacramentorũ Christi, informare uitam ad imitationẽ sanctorũ, aperire sensum ad indaginem disciplinæ spiritualis, erudireq́ fidem ad cognoscendã ueritatẽ eorũ, quæ in futuro expectãda sunt seculo. In his tota lex pẽdet & Prophetę, omnisq́ ecclesiastica doctrina subsistit. Si diuinorũ quidẽ euangeliorũ uolumina, si sacrorum canonum instituta, si orthodoxorũ patrum reuoluantur scripta, nihil aliud docẽt, nunc quippe palam, nunc

D uerò in mysterio. Palam nãq; propter simplices, in mysterio aũt propter eruditos, cuiq; tamen iuxta captum suum, insinuantes ueritatem, ut nullus excusabilis esse possit apud Deũ, qui uult oẽs homines saluos fieri, & ad agnitionẽ ueritatis uenire. Studeant igitur rectores ecclesiarum Christi in prædicationibus suis annunciare Christum, detestari uitia, commendare uirtutes, malignorum spirituũ detegere fraudes, & præsentis peregrinationis doceant euitare discrimina, & hoc agant non in sublimitate sermonis, neq; in ostensione uerborum, sed in doctrina spiritus, & in synceritate cordis trahente caritate, introrsus sancti spiritus cooperante uirtute, sine qua prorsus omnis facundia omnisq; scientia infructuosa esse cognoscitur: ea uerò disponẽte & regente auditores docibiles fiunt, & ipsorum ad suscipiendum uerbum emolliuntur corda, præparantur ad bene uiuendum, compunguntur ad lacrymas suorum recordatione delictorum, spretisq́ carnis lenocinijs accenduntur ad amorem uirtutum, ad contemptum seculi, ad perferendũ aduersa, ad aggrediendum ardua, ad sperandum cælestia. Prædicatorum autem lingua ipso paracleto assistente, efficitur erudita in sapientia ad loquendum uerbum Dei, sine fictione & fastu, cum omni modestia & grauitate, sicut decet sanctos, abdicando utiq; à

se omne uaniloquiũ & scurrilitatẽ, quæ colloquijs diuinis prorsus misceri non debent. H
Quæ, oro, conuẽtio est lucis ad tenebras, ueritatis ad leuitatẽ, compunctionis ad risum, Christi ad Belial? Sane reprehensibile ualde est in ecclesiis Christi & in sanctorũ locis, in quib. post sudores secularium negociorũ, post occupatiões rei familiaris, post diuersarum perturbationes actionum, post multifariam dissipationẽ mentis, post tumultuosam fluctuationem inutilium cogitationum, postq; illecebras corporaliũ uoluptatũ cõfluit multitudo fidelium ad percipiendũ ecclesiastica sacramenta, & audiendum salutis monita, tanq; ad refectionẽ spiritualẽ, & ad portum pacatissimũ, atq; ad scholas disciplinæ cælestis, ut ibi recitent̃ fabulæ poetarũ, gesta gentilium ac uaniloquia, quib. mediantibus astantes prouocẽtur ad plausum, necnõ dissoluant̃ in risum. Hoc & Apostolus Ti-
1.Tim.2 motheo scribẽs, arguit dicẽs: Solicite cura teipsum probabilẽ exhibere Deo, operariũ inconfusibilem, recte tractãtem uerbũ ueritatis. Profana aũt & inaniloquia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatẽ, & sermo eorum ut cãcer serpit. Vbiq; igitur & potissime in locis Deo dicatis tractanda sunt sancta, ac saluti animarũ utilia, & quæ tã audiẽ- F
Exod.4 tes, q̃ loquentes ædificent ad bene uiuendũ, quod utiq; figuraliter dominus Mosi mandauit, inquiens: Solue calceamenta de pedibus tuis, terra in qua stas, sancta est. Insinuãs proculdubio q̃d nihil terrenum, nihil mortuũ, nihilq; quod ad tẽporale pertineat cõmodum, seu ad mẽtis promoueat leuitatem in templo Dei loquendum sit, præsertim à prędicatorib. quorum labia esse debent mũda & sanctificata, uerba uerò matura, circunspecta, atq; ignita, quatenus (quantũ in ipsis est) ualeant auditorũ corda diuini amoris igne succendere, ac ueluti cum quadã spirituali sagitta acuta salubriter penetrare. Nã, perhi-
Heb.4 bente Apostolo, uiuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingẽs usq; ad diuisionẽ animæ ac spũs, cõpagũ quoq; ac medullarũ, & discretor co-
Psal.11 gitationũ & intentionũ cordis. Sũt pręterea (sicut propheta cõmemorat) eloquia Dei ignita uehemẽter, ideoq; ex caritate prolata ignorãtiæ fugant tenebras, & dilectiõis immittunt flãmam. Hoc discipuli duo in die resurrectionis dñi ambulãtes, secũq; dño Iesu
Luc.24 loquente testati sunt, quãdo repleti gaudio dicebãt: Nõne cor nostrũ ardens erat in nobis, cum loqueret̃ nobis, & aperiret scripturas? Hoc in actibus legit̃ Apostolorum, quãdo prędicãte Petro, quinq; millia hominũ Christo dño crediderũt. A pręlatis igit̃ et prędicatorib. de regno Dei, & diuinarũ eruditionib. scripturarum, prędicandũ est fidelibus populis, ut discant quid credere, quid agere, quo ue tendere debeant, ne in huius uitæ itinere lassati deficiãt, & errent per deuia uitiorum, incidãtq; manus hostiles, & aereas potestates, quæ furantur, mactant & perdũt. Curẽt itaq; pastores dominicarum ouium supra gregem sibi creditum uigilare, atq; loquendo in publicum, si inest eis euangelizandi gratia, plebem illis commissam admonere non cessent. Verum quoniam non omnibus tale prærogatum est donum, saltem priuate ad se accedentes informent, prout cuiq; ad salutem propriam expedire cognouerint.

Quod more medicorum qui præsunt, studeant in priuatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium præbere languoribus. Cap. VIII.

MEdicinæ artis periti hoc habent propriũ, ut nõ omnib. æqualiter, sed singulis H diuersa, prout expedire perspexerint, impertiant̃ medicamenta lãguoribus. Nũc quippe ferro, nunc cauterijs, sæpe uerò uarijs utunt̃ unguentis. Interdũ ægrotantes ciborum attenuant parcitate, nonnunq; aũt exquisita alimentorum qualitate sustentant. Naturam utiq; singulorũ attendunt & uitam, & iuxta uniuscuiusq; necessitatem remedia tribuunt, quæ ad consequendam sanitatem iudicauerint esse opportuna, non uoluntati propriæ, sed infirmantium restaurationibus consulentes. Cęterum si tanta pro redintegranda corporũ mortaliũ sospitate medicis inest solertia, quãta in sanandis passionib. animarum uigere debeat cura præsulibus? Qui legit intelligat. Quo enim præstantior est anima corpore, natura, diuturnitate, officio & morib. eo sollicitior in reparatione ipsius est adhibenda prudentia. Non plane pro sanandis corporibus, sed pro saluandis animab. Deus factus est homo, & inter homines conuersatus est, hominis passiones sine peccato suscepit, atq; hominum languores uolũtarie ipse porta-
Luc.10 uit. Hinc legit̃ quod homo quũ ab Hierusalem descẽdisset in Hiericho, & in spirituales incidisset latrones, qui eum spoliatum, uulneratũ, semiuiuũq; reliquerunt, iaceret in uia, Samari-

A Samaritanus quidam proprio eundem hominē iumento impositum portauit ad stabulum, uino oleoq; appositis, atq; prærogatis stabulario duobus denarijs ægroti curā huic mandauit. Nempe hoc dñs Iesus de se uerbo pariter insinuauit & facto. Quanta siquidem rectorib. animarum pro salute ipsarū debeat inesse uigilātia, suo quod dictū est, demonstrauit exēplo. Dedit nanq; formam, legem statuit, spiritualibusq; pastorib. quibus animarum iniunctum est regimen, indixit necessitatē, ut ipsi faciant, quod dominū suū egisse cognoscunt. Quamobrem tanq; spūalis medicus debet esse prælatus, & ijs qui ad se conueniunt, sacris eruditionib. opportuna præbere remedia. Maximo itaq; discretionis moderamine consideret mores, status, & singulorum qualitates, quatenus cuiq; ualeat loqui, q; expedit. Porro si huiusmodi discretionis caruerit libra, subiectorū augebit potius q̄ minuet passiões, fietq; iustissime ut unde ex suo ministerio debuit à Deo expectare mercedē, inde alicuius casus reus efficiat̃ & debitor, qm̄ emissa imprudēter uerbi sagitta, uulnus uulneri, & languorē addidit ipse lāguori. Quare ne insipiētiū succūbat iu
B dicio, nec plus iusto silentiū teneat, neq; ut garrulus, laxato linguę moderamine, grauitati, ac prelationi loquat̃ indigna. Igit̃ tanq; speculū uirtutis, uerusq; sapiētiæ discipulus, ac disciplinę cælestis ostensor, iuxta sancti Prophetæ postulationē, ponat custodiā ori suo, & ostiū circūstātię labijs suis, quatenus illud aperiat proferēdo q̄d decet, claudat uerò cōpescendo per discretionis cēsurā, ne loquat̃, q; uel audientiū maculet mētē, uel absentiū lædat famā. Facile nāq; in his labit̃, quisquis sermonib. suis negligit imponere fręna. Proruit nāq; huiusmodi ō q̄ frequēter in uerbis scurrilib. in turpiloquijs, in mēdacijs, in susurrationib. in detractionib. quæ obloquentiū dehonestāt famā, & corā Deo faciūt eos esse culpabiles, dicente sapiēte: In cogitationib. eñ impij erit interrogatio, sermonū aūt illius auditio ad Deū ueniet, qm̄ auris zeli audit omnia, & tumulus murmurationis nō abscōdet̃. Vnde idem infert exhortādo: Custodite igit̃ uos ait à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractiōe parcite linguę, qm̄ sermo obscurus in uacuū nō ibit, os uerò, q̄d mentit̃, occidit animā. Cæterum quū lingua prudēter exercitata, sit decor animę,
C cōscientiæ speculum, index cogitationū, caritatis uinculum, nutrimentum pacis, honor hominis, honestatis exemplar, morum decus, reconciliatrix hominum, amica sapiētiæ, spiritualis uitæ magistra, fraternæ dilectionis custodia, nulli onerosa, omnibus semper amabilis, uniuersisq; proficua, ipsam qui animarum præest regimini singulis debet gubernare momentis, quatenus nihil loquatur indisciplinatū, nihil reprehensibile, nihilq; quod sit perfectioni aduersum, sed totum ueritati innixum, consonum rationi, Christianæ religioni conforme, atq; prudenti examinatione discussum. In communi siquidē locutione studeat detestari uitia, & commendare uirtutes. Superbis quippe insinuet, quātum odibilis sit Deo elatio, hominibusq; contraria. Hæc profecto à suo conditore fecit apostatare luciferum, ipsiq; cōsentientes de cælestibus sedib. præparatis eiecit, inuoluit tenebris, gehēnalibusq; retrusit in flāmis. Sic enim legitur: Angelos, qui non seruauerūt suum principatū, sed dereliquerunt suū domicilium, in iudiciū magni Dei uinculis æternis sub caligine reseruauit. Verū si superbiētib. angelis nequaq; pepercit Deus, sed à fa-
D cie gloriæ suæ æternaliter repulit, tolerabit ne hominē contra proprium se extollētem opificē? Quæ, oro, inest homini causa eleuare inaniter se supra se, & pręter oēm iustitiæ regulam diuinū sibi uelle usurpare honorē, cum idem dominus per prophetā clamet & dicat: Honorem meum nemini dabo? Sūma hæc demētia est uolūtas reproba, sui ignorantia, intolerabile uitium, uirus pestiferū, ruina patēs, repulsio gratiæ, animæ interitus, omniumq; origo malorū. Nihil plane sic dirimit pacem, fraternum turbat amorē, introducit lites, cōmouet bella, suscitat odia, quēadmodū altū sapere, quod proculdubio necesse est, ut abdicet à se quisquis desiderat placere Deo, lętificare angelos, sanctos imitari, spiritualib. locupletari donis, ornari uirtutib. superare tētationes, acquirere gratiam, in uia Dei proficere, mādata seruare, perseuerare in sanctitatis ꝓposito, & immortalitatis gloriā perenniter possidere. Nō licet prorsus Christiano, siue pro naturalib. dotibus, seu pro successibus tēporaliū, uel pro spiritualib. charismatib. se extollere, qm̄ uniuersa hæc dñi Dei nostri sunt dona, quæ ꝓfecto ideo gratis dant̃, ut percipiētē illaq; tractātem humiliter largitori suo efficiant gratū, atq; ad promerēdum potiora magis magisq; dispositum. Nam sicut testāte Iacobo apostolo Deus superbis resistit, ita absq; ulla am-

Psal. 38
Sap. 1
Ibid.
2. Pet. 2
Esa. 42
Iac. 4

biguitate humilibus dat gratiam. Hinc exhortandi sunt elati ad deponendum cordis tu E
morem & sui æstimationem, sectandumq; uestigia humilitatis, quam humillimus salua
Matt.11 tor noster docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quā etiam pro-
Phil.2 prio commendauit exemplo, quemadmodum Apostolus de illo inquit: Hoc enim sen-
tite in uobis, quod & in Christo Iesu, qui quum in forma Dei esset, non rapinā arbitratus
est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitu
dine hominum factus, & habitu inuētus ut homo. Humiliauit semetipsum usq; ad mor-
tem, mortem autem crucis, propter quod utiq; Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē,
quod est super omne nomen. Quamobrē pudeat seruum superbire, seq; insipienter ex-
tollere supra se, quando uniuersorum regem & dominū exinanitum uidet usq; ad susce-
ptionem seruilis formæ, ut doceret seruū humilitatem, quā ex debito seruilis cōditio ser
uare tenetur. Nam idē seruus excepta naturali & perpetua seruitute, pro qua utiq; mul-
tipliciter suo famulari obligatus est dño, etiā uenūdatus est sub peccato, factusq; est ser-
uus peccati & corruptiōis, à qua uidelicet nisi per gratiā sui redēptoris minime se ualet F
seruitute redimere. Nimiū itaq; à propria cognitione, et à laudabili uirtutū studio com-
muniq; deuiat lege naturæ, quicūq; superbię inflatus spiritu renuit humiliare se Deo, i-
psiusq; præcepta seruare, cui ꝑfecto cūcta q̃ facta sunt, siue supercęlestes spiritus, thro
ni.s. & dominatiōes, principatus, potestates, atq; uirtutes, seu cælestia corpora sol, luna,
& stellæ, siue quæ uegetanť in terra, aut gradiunť super terrā, uel mouenť in aquis, obtē
Psal.48 perant, quibus omnib. perhibente propheta præceptū posuit, & nō præteribunt. Hinc
hominū contumacia, hinc merito inobedientiū redarguitur superbiæ uitium, dum crea
turis cæteris proprio autori famulātib. ipsi se extollentes eidem negligunt esse subiecti.
Igitur elatis bonus animarum pastor superbiæ detesteť uitium, humilitatisq; quantū ua
let, attollat præconia, quatenus resipiscētes à malo efficiantur humiles, & Deo homini-
busq; dilecti. Cupidis uerò & auaritiæ face succensis quantum saluti fidelium cumulan
di amor aggregādiq; diuitias sit cōtrarius, enarrare nō cesset. Est quippe auaritiæ æstus
commune malum, sitis inextinguibilis, infidelitatis filia, mater impietatis, idolorum ser G
uitus, radix criminum, & desiderium inquietū, per quod exercentur rapinę, fraudes ex-
cogitantur, committuntur furta, sceleraq; complentur innumera. E contrario diuitiarū
contemptus perfectionis est uia, cęli scala, receptaculum pacis, Christi imitatio, spes fu
turæ felicitatis, spirituale gaudium, thesaurus inuisus, imprædabilis gēma, preciosa mar
garita. Incedit utiq; paupertatis amator inter latrones securus, per deserta lætus, intra ur
bes & castra intrepidus, non aggregat nummos, nō emit olìueta uel uineas, domos nō
ædificat, torcularia non parat, neq; horrea replet frumēto, sola domini Iesu pollicitatio-
Matt.6 ne contentus, qui ait: Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid
bibemus, aut quo operiemur? Hæc omnia gentes quærunt. Scit enim pater uester quia
his omnib. indigetis. Quærite ergo primū regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia
adijcientur uobis. Pius dominus qui suorum dignatur curam habere seruorum, illorūq;
potissime, qui spretis facultatibus seculi in Deo tm̃ fiduciam habere noscuntur. Fidelis,
inquam, dominus tota animi intentione colendus, qui relinquētibus omnia, seq; sequē H
tibus in regeneratione quum ipse iudicaturus uiuos & mortuos sederit in sede maiesta-
tis suæ, sedes iudicantium populos, & centuplum pro terrenis facultatibus pauperibus
Luc.12 erogatis, atq; uitam repromittit æternam. Quamobrē idem exhortando, inquit: Nolite
timere pusillus grex, quoniam complacuit patri meo dare uobis regnum. Vendite quæ
Ibid. possidetis, & date eleemosynam. Facite uobis sacculos, qui non ueterascunt, thesaurum
non deficientem in cælis, ubi tinea non corrumpit, & quo fures non appropiant & furā
tur. Nihil plane hac exhortatione melius, nihilq; utilius, q̃ dare uidelicet Deo gratis, q̃
ad usum & ad tempus præstitum est, & ex hoc præmia tam immensa, tamq; sublimia re-
cipere in hoc seculo pariter & in futuro. Hoc nempe uere thesaurizare est, propriasq;
possidere diuitias, abscondere scilicet eleemosynam in sinu pauperis, terrenam substan
tiam erogare egentibus, frangere esurienti panem, peregrinos in hospitium ducere, ue-
stire nudum, ac necessitatem patientibus facultates hilariter ministrare. Bona siquidem
negociatio hæc est, quæ misericordem in momēto diuitē facit, & in tuto collocat acqui
sita, atq; Deum in die necessitatis & mortis reddit homini placatū. Ista profecto intelli-
gens

A gens iustus ille misericordiæ operibus semper intentus quū resolutioni corporis appropinquasset, filiū suum admonēdo dicebat: Ex substantia, inquit, tua fili fac eleemosynā, Tob.4
& noli auertere faciem tuā ab ullo paupere. Ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies domini. Quomodo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impertiri stude. Præmium namq; thesaurizas tibi bonum in die necessitatis, quoniā eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & nō patietur animas ire in tenebras. Fiducia erit magna corā Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. Nihil plane sic uitā cōmendat diuitis, & illum exhibet carum Deo atq; aptum facit regno cœlorum, quemadmodum sectari humilitatē, se cunctis prębere affabilem, pauperibus & afflictis opem sufficienter impendere, & pro his omnibus solam à domino in futuro seculo expectare mercedē. Hoc Apostolus Timotheo scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe non altum sapere, nec sperare in incerto diuitiarū, 1.Tim.6
sed in Deo uiuo, qui præstat nobis abundè, hęc omnia ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, cōmunicare, thesaurizare sibi fundamentum bo-
B num in futurum, ut apprehendant uitam æternam. Hæc, & huiusmodi, qui supra gregē domini institutus est, amatoribus, possessoribusq; diuitiarum intimare curet, ut seminando temporalia, spiritualia & æterna metant: carnis uerò uoluptatibus deditis, commendando pudicitiam, carnis uitium detestentur. Isto namq; quid turpius? Quid eo uerecundius perpetratur? Latebras quippe semper quærit impudicus, propriæ iudicio redargutus conscientiæ. Clamat utiq; aduersus incontinentem conscientia, tanquam contra transgressorem legis, contemptorem Dei, interemptorem sui, occisorem proximi, naturę corruptorem, direptoremq; honoris alieni. Poterit ne esse impunis, qui tantorum reus est criminum, & sancti spiritus templum uiolare præsumit? Nescitis (inquit 1.Cor.6
Apostolus) quòd corpora uestra templum sunt spiritus sancti? Si quis autem Dei templum uiolauerit, destruet illum Deus. Timeat itaq; huius seueritatem sententiæ carnalis sectator illecebræ. Redeat ad se, & seipsum de ijs quæ turpiter gessit, puniat de præteri-
C to, atq; corrigat de futuro. Iudicet quippe se antequam iudicetur à domino, quoniā horrendum est incidere in manus Dei uiuentis. Ipse namq; propheta scelus hoc diluuij aquas inundare fecit, per quam & in qua omne genus animæ uiuentis exceptis ijs, qui in arca saluati sunt, interemisse cognoscitur. Ipse, inquam, huiusmodi delicto detentos Sodomæ & Gomorræ, uicinarumq; urbium habitatores sulphureis flāmis inuoluit, nouas quoq; quotidie uindictas immittit, & (proh dolor) nec sic transgressores se ad se emendantem conuertunt, sed potius infatuantur, occæcantur, indurantur & pereunt, sicut propheta de talibus lamentabiliter ait: Computruerūt iumenta in stercore suo. Quod nihil aliud est dicere, quàm carnales homines iumentorū more degentes in luxuriæ fœtore uitā finierūt. Quamobrem beatus homo, qui post carnis petulantiam nō abijt, & qui Iohel.1
sacrę uirginitatis hortum cōclusum, fontēq; signatū Christo domino inuiolabiliter consecrauit. Ipse proculdubio in nuptiali & æterno sponsi conuiuio lætabundus & gaudens, cantās & laudās, agnū sequit̄ quocunq; ierit, una cum beata Maria uirgine uirgi-
D nis matre, reginaq; uirginum choris uirgineis sociata, sicut idem sponsus dominus Iesus per discipulum uirginem perhibet dicens: Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: uirgines enim sunt & sequuntur agnum quocunq; ierit. Hi empti sunt ex Apoc.14
omnibus primitiæ Deo & agno, & in ore ipsorum non est inuentū mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei. Verum huius quoq; beatitudinis generationem castam cum claritate futuram participem dubitet nemo, quæ uidelicet quia nesciuit thorum in delicto, habebit tamen & ipsa uberem continentiæ suæ mercedem, etsi non tam locupletē quàm cādidatarum uirginum exercitus gloriosus. Singulis quippe cōdigna donabit gloria pro qualitate mentis, pro mensura uirtutis, pro labore certaminis, & pro ardore caritatis. Nā apud æquissimū iudicē nostrū nulla cognoscit̄ esse personarū acceptio, sed operū singulorū retributio uera. Propterea summi regis ministri & animarū pastores cunctis ad se accedentibus in priuatis locutionibus salutis satagant rudimēta prębere, hortari uidelicet superbos ad humilitatem, honoris & præsidentiæ cupidos ad cōtemptum seculi & æternorum concupiscentiā, auaros & diuitias aggregātes ad erogādū egenis, in cœlisq; thesaurizādū, carnis lenocinijs intētos ad castitatis pudicitiam se-

ctandam

ctandam uentris & gulæ uoluptatib. deditos ad sobrietatis & temperantiæ bonum amplectendum. Prouocent insuper iracundos ad mãsuetudinem, inuidos ad fraternam dilectionem, acidiæ tabe depressos ad magnanimitatem & spem, pusillanimes ad longanimitatem, discordes ad pacem, perturbatione agitatos ad tranquillitatẽ, persecutionibus fatigatos ad tolerantiã, infirmitatibus debilitatos ad patientiã, crudeles ad misericordiã, dissidentes ad unitatẽ, dubitantes ad fidẽ, loquaces ad moderationem linguæ, mendaces ad proferendam ueritatẽ, timidos ad constantiam, præuaricatores ad obedientiam, uitiorum prauitate detentos ad emendationẽ uitæ, atq; laudabilium operum exercitatione probatos ad perseuerantiam boni, quę omniũ est corona uirtutum. Cuiq; igitur impertiatur admonitionis sanctæ medicamentũ salutare, ita ut quisq; gaudeat spiritualem de ipsorũ conuersatione habere profectum. Curẽt præterea sibi commissos ad compunctionem excitare & lacrymas, illisq; insinuãdo quàm ineuitabilis sit huius corporis resolutio, quàm incerta sit eius hora, quàm formidolosa, quàm plena doloribus, anxietatib. circundata, tentationib. periculisq; permixta, potissimũ ijs, qui dũ uiuerent & tẽpus ad promerendũ haberent, neglexerunt gratiam, seq; prostituerunt uoluptatib. carnis, repleuerunt prosperitatibus mũdi, peccatis ac uitijs uoluntarie subegerunt, quibus profectò nisi per cõtritionem ueram, & gemitus caritatis ex corde pœnitentiã egerint, sempiternus manet interitus, inextinguibilis gehennę ignis, frigus intolerabile, stridor dentiũ, fœtor immanissimus, immortalis uermis, horridus aspectus dæmonũ, teterrimus inferni carcer, amissæq; gratiæ cruciatus immẽsus. Cęterũ ne ob huiusmodi formidolosam cõmonitionem abundantiori absorbeantur tristitia, uel metu deprimãtur, studeant ipsi qui pręsunt, oues suas interdũ accendere ad futura bona, quę in cœlis promissa sunt speranda, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascẽderũt, quoniã pro sui immensitate, delectabilitate, iucunditate, suauitate, satietate & æternitate, ineffabilia, ac incõprehensibilia sunt, transcenduntq; omnem sensum carnis, omnem quoq; intellectum angelicum uel humanũ, ad quorum utiq; inuestigandũ arcana, sublimia enarrandum, atq; profundissima perscrutandũ, facundia humana nõ suppetit, scientia acquisita nõ attingit, cunctorũq; mortalium ratio innata non ascendit. At uerò quũ quod corruptibile, quod terrenũ, q̃d tẽporale, q̃d ex parte est, euacuabitur, succedetq; quod spirituale, q̃d cœleste, q̃d ęternum, q̃d perfectũ est, tunc omni prorsus mortalitate cõsumpta, omniq; ignorantiæ detersa caligine, erit de Dei clara cognitione, beata fruitio, de angelicorũ spirituũ societate iucunda connexio, de sanctorum omniũ contubernio exuberans gloriæ cõmunicatio, & de adepta perpetuæ immortalitatis corona, plenissima cum exultatione gratiarum actio, quæ uniuersa sicut nulla intermissione deficiunt, ita nullo fine claudentur. Talibus igitur sermocinationibus, taliq; disciplina sapientiæ, debet qui pręest animarũ regimini hortari bonos, arcere malos, docere inscios, mœstos solari, indisciplinatos corrigere, iacentes erigere, solidare nutantes, admonere uitiosos, paruulosq; dirigere, quatenus de singulorum profectibus, & ipse proficiat. Sic uerò officium erudiendi prudenter exerceat, ut etiam delinquentium infirmitatib. compatiatur ex corde, atq; eorum necessitatibus ex caritate subueniat.

Quòd exemplo eorum qui corporaliter infirmantur, debent spirituales pastores subditos delinquentes cum compaßione corrigere. Cap. IX.

Is qui corpore infirmantur, nihil sic cõgruit, nihilq; sic animã eorũ mulcet, quemadmodum si ipsorũ uerbis adhibeat̃ credulitas, illorũq; infirmitatib. intelligãt sibi cõpassionẽ exhiberi ex corde. Nẽpe si omnẽ circa ipsos psoluere studueris dilectionis obsequiũ, si uniuersa eisdẽ impẽsius ministraueris necessaria, parũ illis fecisti, si nõ etiã querelis eorũ lamẽtationibus, eorũq; doloribus, te erga illos cõpassione cognouerint esse affectũ. Porrò hoc illis placet, hoc eorũ dulcorat mẽtẽ, delinit dolorem, fragilitatẽq; sustẽtat. Equidẽ si incolumes existerẽt, huiusmodi suffragijs nullatenus indigerent. Cęterum quia languoribus oppressi sunt, doloribus fatigati, atq; humanis consolationibus quæ sanis suppetunt, omnino priuati, ideò exhortationib. pijs cõsolandi sunt, blandis sermonib. alloquendi, dilectionis obsequijs subleuandi, atq; cũ omni humanitate, mansuetudine, ac cõpaßione sustinẽdi, tractandiq;. Hoc quippe ægrotantium in carne exemplo, hac corporalis exercitationis

forma,

A forma, proximis insinuata pro Christo, optime animarum pastores erudiuntur, ut cum omni humilitate & patientia, cum caritate & compassione curam exerceant sibi cõmissam, quatenus tentationibus exagitatos, uel passionibus superatos, aut propriæ cõscientiæ stimulis condemnatos, seu delictorum suorum aggere obrutos, atq; desperatione sepultos ualeant uerbis cõsolatorijs erigere, exemplis solidare, saluberrimis consilijs instruere, spiritualiterq; sanare. Hanc utiq; regiminis formam pastoribus Apostolus notificans ait: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobismetipsis placere. Etenim Christus nõ sibi placuit, sed (sicut scriptũ est) improperia improperãtiũ tibi ceciderũt super me. Nẽpe pastores ueri quũ sibi cõmissos uiderint delinquere, & Dei præcepta contemnere, nequaquam dedignantur, non illos despiciunt, neq; à se repellũt, quin potius compatiuntur illorum casibus, orant pro eis iugiter, & coram Deo lacrymas fundunt. Imitantur quippe dominum Iesum, qui quum aspiceret ciuitatem Hierusalem affluentem delicijs, diuitijs opulentam, uniuersis facinoribus Rom. 15

B plenam, conspiraturam in ipsius mortem, & effectum habituram suæ peruersissimæ uoluntatis, atq; ex hoc desolationi proximam super illam fleuit & dixit: Si cognouisses & tu: & quidem in hac die quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Fleuit quoq; Lazari mortem, qui peccantium spiritualem figurabat interitum, & lacrymãtibus eius sororibus supra modũ cõpassione permotus & ipse lacrymatus est. Alio in tempore cum maximam intueretur hominum numerositatẽ se sequentẽ & inedia fatigatã, tanquã pijssimus pastor, misereor (inquit) super turbã, quoniã ecce iam triduo sustinẽt me, nec habent q̃d mãducent, & si dimisero eos ieiunos, deficiẽt in uia. Quamobrem multiplicatis quinq; panibus non minus spirituali, quàm corporali eosdẽ refecit alimonia. Nemo igitur dubitet, quin quæcunq; ipse dominus Iesus Dei & hominũ mediator gessit in carne, uel docuit uerbo, seu per apostolos & doctores sancto spiritu dictãte mundo indicauit, ad informandam erudiendamq; ecclesiam suam scripta sint. Propterea pastores qui præsunt dominico gregi, ipsum dominũ imitantes, nõ ut principes, Luc. 19

C neq; sicut domini, sed tanquã patres, & pastores ueri se habere debent, cõpatiendo cadentibus, & infirmos æquanimiter supportando, considerantes utiq; infirmitatem propriam, quoniam & ipsi uicini sunt casui, & ad omne perpetrandum facinus proni. Sic & Apostolus admonet dicens: Vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Considera temetipsum, ne & tu tenteris. Nẽpe si ipse dominus cuius uniuersæ sunt oues, cõpatitur delinquẽtibus, & ad se per pœnitentiã redeuntib. nunquã misericordiæ claudit uiscera, poterit ne substitutus & seruus cum austeritate, humanitate postposita, gregem sibi creditum disperdere, opprimere, dilaniare atq; necare? Talibus quippe cõminatur dominus per prophetam dicens: Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, sicut escam panis? Reprehensibile prorsus est, ut sub pio patre & domino dominari debeant durus seruus, scelenbusq; repletus. Nõ enim pariformiter pastores animarum, & reges gentium, ac seculares principes subditos gubernare oportet. Sane principibus cum terrore licet regere, ecclesiasticis uerò præsulib. cũ Gal. 6 Psal. 13

D caritate & lenitate. Illis tanquã dominis, istis autem ut patribus. Illis cum seueritate punire, istis uerò cum moderatione & mentis compassione corrigere. Illis iugulare & perimere, istis autem omni crudelitate semota, delinquentes reuocare ad uitam, non ut liberius peccent, sed ut emendenẽ, & uiuãt in spiritu, saluiq; fiãt. Regibus quippe atq; principibus corporum, urbiũ ac populorum data est à Deo potestas, uiris uerò ecclesiasticis animarum iniuncta est cura. Circa igitur profectum animarum, reformationem morũ, uitæq; emendationem eorũ quibus spiritualiter præsunt, pastores inuigilẽt, nunc minis terrẽdo, nũc demulcendo sermonib. blãdis, interdũ ratione persuadendo, interdũ autoritate mandando, aliquando puniendo, nonnunquã parcendo, ministerium suum perficiant, ita tamen ut non quod sibi placeat, sed quod commissis sibi sit utile, pio semper quærant fraternæ caritatis amore. Hoc profecto tunc Christi secum cooperante uirtute agere ualebunt, cum plebem fidelium in uisceribus suscipient caritatis, & unumquenq; complectendo compassionis brachijs tanquam fratrem & filium diligent, & ueluti cohæredẽ, & cõparticipem futurũ cœlestis regni fouere atq; adiuuare curabunt. Maxime uerò in hoc caritatis & compassionis affectu necesse est illis uti prudentia, ne facilitas

ueniæ subditis occasionẽ tribuat delinquendi. Nã quemadmodũ peccanti cõpatiendũ E
est, atq; humanæ fragilitati misericorditer ignoscendum, æquè sunt scelera punienda, ac
corrigẽda errata. Alioquin sub uelamine pietatis, compassionisq; specie, periclitaretur
iustitia, quæ uiriliter ab ijs qui præsunt, exerceri debet ac diligi, sicut in libro legitur sa-
Sap.1 piẽtię: Diligite (inquit) iustitiam, qui iudicatis terrã. Debent itaq; pastores animarũ sem
per misericordiam seruare in corde, & iustitiam ministrare in opere, iuxta tamẽ qualita-
tem personarum, grauitatẽ criminis, intentionis peruersitatem, conditionẽ temporis,
ac perseuerantiam mali. Sic itaq; se habere debet in cũctis, ut nec iustitia cõpassionẽ re-
pellat, neq; cõpassio iustitię regulas prætermittat. Nã iustitia sine cõpassione crudelitas
est, & compassio absq; iustitiæ rectitudine ignauia & pusillanimitas iudicãda. Ambæ
quippe cohærent simul, ambæ in præsidẽte sunt necessariæ, adeò ut si altera ipsarũ desit
illi nequeat esse perfectus. Hãc utiq; sententiã suo dominus Iesus cõmendauit oraculo,
Luc.10 quũ de homine descendente ab Hierusalem in Hiericho, & à latronib. uulnerato loque
retur: Transiens (inquit) quidã Samaritanus misericordia motus alligauit uulnera eius F
uinum & oleum infundens, per uinum uidelicet iustitiam, & per oleũ misericordiam &
cõpassionem significans. Hanc regulam apostolũ Paulũ tenuisse legitur: Tradidit nãq;
1.Cor.5 aliquando uirum, qui grauissimum perpetrauerat facinus in interitum carnis, ut iustitia
suum sortiretur effectum, & tamen paulopost eidem compatiens ex multa tribulatione
& cordis angustia cum lacrymis scribens hortatur illos, apud quos iste deliquerat, ut
parcerent illi, iniuriamq; donarent, ne abundantiori tristitia absorberetur huiusmodi,
& supra uirtutem fatigatus, illum in desperationis foueam diabolus pręcipitaret. Eandẽ
siquidem corrigendi formam imitentur prælati. Primo quippe moneãt, deinde terreãt,
postremo uerò puniãt delinquentẽ, nisi fortè peccatũ sit publicũ, q̃d prorsus palàm pu-
1.Tim.5 niri oportet, dicente Apostolo: Peccãtẽ corã omnib. argue, ut cæteri timorem habeant.
Aut si delictum sit adeò graue & enorme, q̃d omnino correptione indigeat, nulla præ-
uia admonitione facta. Quamobrẽ qui præest, maxima debet esse discretione ornatus,
taliter se in regimine habere, ut quando expedit, misericordiã faciat, & quoties urgens G
exigit causa, iustitiam exerceat, ita duntaxat, ut misericordia semper emineat, & super-
Iac.2 exaltet iudicium, præsertim propter id, quod scriptum est: Iudicium sine misericordia
est illi, qui non facit misericordiam. Sane utraq; uirtute dignũ est, ut polleat pastor, quo
Matth.5 niam utraq; à domino commendatur. Beati, inquit, misericordes, quoniã ipsi misericor
diam consequentur. Sed & beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, q̃m ipsi saturabuntur.
Misericordibus namq; futura repromittitur gloria, quando in extremo iudicio ijs qui
Matth.25 operibus misericordiæ intenderint, dicturus est: Venite benedicti patris mei, posside-
te regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi, quod utiq; regnum ex Dei mi-
seratione donatur, qui opera nostra ex largiflua sua bonitate gratificat. Vnde hoc pro-
Psal.88 pheta prospiciens in spiritu exultans ait: Misericordias domini in æternum cantabo.
Iustitiam uerò sitientibus & esurientibus, illam saturitatis in cœlo pollicetur mercedẽ,
Psal.16 de qua proculdubio propheta sanctus loquitur dicens: Ego autem in iustitia apparebo
conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Merito igitur misericordes & H
iusti cœlesti remuneratione ditantur, quoniam tanquam filij adoptionis & gratiæ,
Deum, & dominum suum imitantur, qui prorsus misericors est, & miserator, & iustus,
imò misericordia ipsa & iustitia, quemadmodum de ipso Deo & domino nostro Iesu
Luc.1 Christo eloquia sacra testantur. De misericordia namq; sic legitur: Per uiscera misericor
diæ Dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. De iustitia uerò Apostolum audi:
1.Cor.1 Ex ipso autem uos estis (inquit) in Christo Iesu, qui factus est sapientia nobis à Deo, &
iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Porro quod uerbum caro factum sit, quod idem
Deus & homo natus de uirgine in præsepio reclinari uoluerit, q; die octauo circuncidi,
q; maternis nutriri uberibus, foueri sinibus, amplexibus stringi, obtemperare mandatis,
q; peregrinari in Ægyptum, in Iordane baptizari, tentari in eremo, per omnes ciuitates
Iudæorũ euangelizare regnũ Dei, cæcis uisum reddere, surdis auditum, iacentibus gres-
sum, & mortuis uitã, totum hoc opus misericordiæ fuit. Cæterum quod ligari, flagellari,
collaphizari, conspui, crucifigi, & occidi dignatus sit, iustitiæ effectum esse dubitet ne-
mo. Præcesserunt misericordiæ opera, deinde iustitiæ in illo subsecuta sunt, sicut lon-
ge antẽ

A ge ante propheta uaticinatus est, dicens: Misericordia & ueritas præcedent faciem tuã. Psal. 88
Idemq́: Misericordiam (inquit) & iudicium cantabo tibi domine. Hoc ideò dictum Psal. 100
est, ut scias ipsum libentius ignoscere, quàm punire. Nam paratissimus semper est ad
parcendum, ad feriendum uerò (si fas est dicere) tardus, & piger, & peccata dissimulans.
Hinc est quòd antequam iustitiæ suæ rigorem effundat, præmonet, & æquanimiter delinquentiũ emendationem expectat. Hoc quippe in ueteri, hoc in nouo legitur testamẽto, hoc in nobis quotidiano claret experimẽto. Equidem priusquam diluuium inferret mundo, quanquam corrupta esset omnis terra coram Deo, & plena iniquitate, tametsi scelera horrenda, quæ ab hominibus perpetrabantur, diuinã erga illos prouocarent iustitiã, adeò ut Deum pœniteret fecisse hominem, uoluit tamen uniuersos ante multorũ annorum curricula ex arcæ fabricatione esse præmonitos, quatenus ex longanimitate hac à uijs suis delinquentes cõuerterẽtur iniquis. Nempe quum Sodomorũ & Gomorreorum scelera in auribus domini sabbaoth clamarent, & de cœlo expeterent ultionem
B (erant utiq; aggrauata nimis) antequam ipsos peccatores nequissimos insolito inauditoq́ damnaret supplicio: Abrahæ locutus dominus: Descendã (inquit) & uidebo utrũ Gen. 18
clamorem qui uenit ad me, opere cõpleuerint, an nõ est ita, ut sciã. Quãtorum oraculis prophetarũ Hebræorũ multoties præmonitus est populus, ut ab iniquitatibus resipisceret suis, priusquã sub potestate ugnundaretur gentium, inimicorumq́ suorũ daretur in prędam? Arguebat quidẽ illos, eis minabatur ut pater, ipsosq́ interdum corripiebat ut filios, ne postmodũ impœnitentes deleret ut hostes, quoniã misericors & miserator est, longanimis & multum misericors. Ipsius itaq; miserationem Propheta insinuare uolens Psal. 102
admirans ait: Non secũdum peccata nostra fecit dominus nobis, neq; secundũ iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniã secundum altitudinem cœli à terra corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, lõge fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timẽtibus se, quoniã ipse cognouit figmentũ nostrũ. Hinc etiã ipse Dei filius per carnis susce
C ptionẽ præsentiã suæ diuinitatis mundo ostendẽs, tam pie ad Hierusalem inquit: Hierusalẽ Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties uo- Luc. 13
lui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cõgregat pullos suos sub alis, & noluisti? Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dicit insuper se stare ad ostiũ, uidelicet cordis humani, & pulsare per internas inspirationes, ut sibi per consensum aperiatur. Delicias quoq; suas fatetur esse cũ filijs hominũ, & in ipsis perãbulare, atq; cũ eisdẽ esse usq; ad consummationẽ seculi, utiq; ut illos hortet ad bonũ, ut à tentationibus eruat, ut erudiat in certamine, ut à casibus protegat, & ut saluet in fine. Maxima prorsus consequendæ ueniæ, atq; adipiscendæ gratiæ oboritur causa, quãdo Dei maiestas, summaq́ potestas, quã in cœlis cum tremore & admiratione adorãt angelorum archangelorũq́ uirtutes, necnõ innumerabilium sanctorum omnium uenerantur agmina gloriosa, in terris uerò creaturæ uniuersæ omnipotentissimo illius famulantur imperio, spontanea dignatione reuerendæ bonitatis suæ tã dulciter, tãq́ familiariter se inclinat ad homines,
D nõ ut olim in Sina mõte in igne, & sonitu tubæ, ac coruscationum terrore, sed ut pater, magister, & sponsus, in syncerissima caritate, plenus benedictione, & spiritualib. charismatib. refertus semetipsum cõmunicat diligentib. se, seq́ ardentissima affectione poscẽtibus dona sua tribuit, facitq́ illos dignos se. Obseruat quidem ipse accuratissime (ut arbitror) & singulorum corda fidelium discurrendo rimatur, & quotquot uiderit carnali uoluptate polluta, aut inordinato sui amore depressa, terrenarum cogitationũ inuoluta caligine, odij uel liuoris ueneno respersa, in ea nequaquam reclinari dignatur. Verum si quę perspexerit pudicitiæ esse nitore candidata, conscientiæ puritate ornata, diuersarumq́ uirtutum florib. redimita, ac domini timoris seris obstructa, festine reclinat illuc, atq; perpetuam in illis (quantum in eo est) collocat mansionem. Sic uerò in ipsis amabiliter habitat, ut minime negligat quærere quos imparatos, & delictorum catenis astrictos præterijsse uidebatur. Nam iterum atq; iterũ cordis pulsare secreta nõ cessat, si quo modo ei aperiatur. Prius quũ sit, noluitq; mortem peccatoris, sed uitã, tanq; uerus pater & pastor rebelles flectere ad lamenta pœnitentiæ, atq; in tenebris uitiorum delitescentes ueritatis suæ lumine irradiare non desinit. Operatur siquidem ista in spiritu, ut spiritus

qui

qui iacet prostratus in carne, agnoscat in lumine captiuitatem suam, & (quanquam necessitate cogente) erubescat seruire naturæ mortali, corruptibili, atque fœtenti, quum sit ipse spiritus intellectualis, & nunquā moriturus, sed resoluto ergastulo corporis perpetua felicitate glorificandus, si tamen pro sui conditoris amore uendicare studeat ingenitam libertatē, diuinæ legis mandatis obtemperet, secularibus abrenunciet pompis, carnemque (prout decet) sibi famulari compellat. Hæc profecto, quoniam ardua & præcelsa sunt, adimplere non ualet, nisi micantis gratiæ præeunte & comitante fulgore, procedentis utique ab indeficiētissimo fonte uoluptatis ac bonitatis æternæ. Quę quidem gratia non ex mortalium meritis, sed ex Dei nostri mera liberalitate donatur, dicente Propheta, Domine in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem. Quamobrem qui necdum illa effectus est dignus, uidens se uersari in tenebris, atque uitiorum compedibus
Psal. 12 adhuc esse detentum, totis medullis cordis (quantum ualet) cum Propheta clamet & dicat: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, prævalui aduersus eum. Mitte (obsecro mi domine) manum tuā de alto, & libera me de manu filiorum alienorū, necnon ab ijs uinculis ferreis, quibus exigentibus culpis meis astrictus teneor, quatenus tibi Deo meo, & liberatori meo, corde mūdo, & impollutis labijs astare ualeam, & tam pro infuso splendore gratificantis gratiæ, quàm pro adepta libertate perceptæ ueniæ cum gratiarum actione iucunda humilique modula
Psal. 17 tione cātare & dicere: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentū meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus adiutor meus, & sperabo in eū. Cæterum qui ipsam (de qua loquimur) gratiam fugatis ignorantiæ tenebris, diruptisque delictorum catenis in animæ suæ suscepit penetralia, toto illā ueneretur affectu, omni sollicitudine nutriat, studioque custodiat. Nutriat (inquā) sacris lectionibus, deuotis meditationibus, orationibus assiduis, pijs gemitibus, desiderijsque cœlestibus. Custodiat autē infatigabiliter actibus intendendo uirtutū, exercitationi mētis, & discretioni spirituū, ne per incuriam animi cordis habitaculum spirituales irrumpāt latrunculi, spiritualiaque furtim surripiant semina, quæ cœlestis agricola ex largiflua sua bonitate suorum inspergit cordibus seruulorum. Hoc uerò ita humiliter agat, ut non inflatus in se præsumat de se, quin potius diuino sciat se indigere suffragio, atque à Deo se nedum habere q̄d habet, uerumetiam sciat se esse quod est. Nam quemadmodum ignorantia præsumptionē, & præsumptio inducit casum, ita scientia humilitatē, & humilitas augmentū parit gratiæ, additamentum luminis, perseuerantiā boni, spei delectabile gaudium, desiderium proficiendi, gustū sapientiæ, fidei constantiam, amorē patiendi, exultationem spiritus, mentis rectitudinem, iustitiæ zelum, sitimque uirtutum. Horum uerò bonorum omniū nutrix & custos est oratio munda, humilis piusque sanctæ deuotionis affectus.

Quòd per meritum reconciliationis factæ per Christum, de exilio reuocamur ad patriam. Cap. X.

Voties quis ob suorum demerita delictorum à propria exul efficitur patria, & profugus per regiones uagatur exterorum, ut securius quandoque ualeat ad eandem redire, intercessione prorsus indiget aliena, quæ tanto proculdubio efficacior, atque utilior existit, quāto qui intercedit maioris est autoritatis, sublimiorisque meriti. Hinc humanę reconciliationis ad Deum æstimari debet efficacia, ad quā utique perficiendā nō unus ex patriarchis, aut ex prophetis, neque unus ex excellentioribus choris angelicarum destinatur uirtutum, sed unigenitus Dei filius patri coæqualis, consubstātialis, & coæternus. Missi quippe ab ipso penè mundi initio fuerūt patriarchæ, missi etiam prophetæ, sed tantum ut præcones & nuncij eius, qui in temporis plenitudine erat uenturus, quatenus eorum exhortationibus sacris plebium mentes informarent ad fidem, & roborarent in spe summi Dei & mediatoris Dei & hominum, quē pro humani generis redemptione, & propitiatione ad Deum uaticinabantur esse uenturū. De cuius profecto conceptione mirabili, natiuitate, manifestatione, persecutione, fuga, baptismo, tentatione, prædicatione, miraculis, uirtutibus, moribus, passione, irrisione, cōtumelijs, flagellis, morte, resurrectione, & ascensione, tam conspicuè tamque distinctè prophetauerunt, ut non futura, sed præterita narrasse uideantur. Illorum itaque assertionibus, eorumque oraculis plenissima adhibenda est fides, quippe quum illa quæ futura pronunciabant, humano nunquā potuissent capere ingenio, per quod uix propinqua

A pinqua atq; præsentia iudicātur. Solius namq; Dei est proprium, sicut præterita, ita scire futura, & cui uoluerit reuelare, in cuius uerbo uniuersa nuda & aperta sunt, sicut ait Apostolus de ipso unigenito loquens: Qui quũ sit splēdor (inquit) gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ, purgationē peccatorum faciens, sedet ad dexterā maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomē hæreditauit. Solũ igit̄ quũ Dei hoc sit occulta & remota prædicare, quoties prophetico spiritu uētura prædicunt̄, diuinæ potius quàm humanæ autoritati est prębēda credulitas. Nam (testante Apostolo Petro) non humana uoluntate est allata aliquādo prophetia, sed spiritu Dei reuelante locuti sunt sancti prophetæ. Missi itaq; sunt sancti uiri spiritu prophetico præditi, ut dño Christo testimonium perhiberent, & animæquiorem facerent populum Hebręorũ in expectatione eius, qui ipsorũ patrib. fuerat lōge ante promissus. Ad quod utiq; declarādum, mox ut ille promittebatur apparuit, prophetarum desierunt oracula, dicente domino: Lex & prophetæ usq; ad Ioannem Bapti-

Heb. 1 · 2. Petr. 1 · Matth. 11

B stam. Missi quoq; sunt angeli, nō ut redimerent, sed ut ministrarent, notaq; facerent recōciliationis ac redemptionis opera futura per Christum. Hinc est ꝙ ante ipsius aduentũ toties patrib. ueteris testamenti locuti sunt angeli, Abrahæ uidelicet, Iacob, Mosi, Ieptę, alijsq; multis, sicut sacrarum denunciant uolumina scripturarum. Postremo ad Zachariam, atq; Mariam angelus destinatus est Gabriel, qui pariter effectus nuncius est & testis. Ad hoc quippe unus de sublimioribus à Deo specialiter missus est nuncius, ut autoritatem uenientis regis, incarnationis mysterium manifestaret & modum, diuinitatis quoq; exhiberet præsentiam atq; uirtutem. Quæ uidelicet egit, ut uirgo sacratissima fide conciperet, & Verbum caro fieret, unus Emmanuel, Deus & homo, una persona, unus Dei & hominũ mediator homo Christus Iesus. In cuius profecto ortu ineffabili audita est testium angelorum, cœlestis scilicet militiæ innumerabilis multitudo Deũ cōsona modulatione collaudantium atq; dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Merito igitur pacem hominib. annunciauerunt angeli, qñ

C Dei filium, filiũ hominis factum, cum obstupefactione maxima, in præsepio pannis inuolutum in medio iumentorum irrationabilium conspexerunt, quemadmodum Esaias prophetauerat dicens: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum eius, & uocabitur nomē eius admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Alioq; in loco: Cognouit (inquit) bos possessorem suũ, & asinus præsepe domini sui, populus aũt meus nō cognouit me, & Israel non intellexit. Hunc proculdubio esse angeli intellexerunt, quem Deus per sanctos prophetas in scripturis sanctis, humani generis promiserat Saluatorem. Quamobrem pacē in terris adesse testati sunt. Pacem, inquam illā, de qua Apostolus ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unũ, medium parietem inimicitiarum soluens in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, ut conderet in se unum nouum hominem, pacem faciens ijs qui longè, & pacem ijs qui prope. Hanc utiq; pacem, postq; per sacrosancti sanguinis sui effusionē, consummauit in ligno, satisfaciens pro delictis omnium prędestinatorum ad uitā, affigēsq; no-

Esa. 9 · Esa. 1 · Eph. 2

D strę chirographũ damnationis in cruce, & palàm aereas superans potestates triũphauit in semetipso, per uniuersum uoluit propalari orbem per legatos suos, sanctos uidelicet apostolos suos, quos spũ sancto repleuit, tradiditq; illis omniũ scientiā linguarum, quatenus tanquam ueri testes annũciarent in gentibus inter Deum & homines pacem per Christũ fuisse firmatam, & resumpta fiducia, seruilíq; ablato timore, cum gaudio reuerterentur ad patriam, quippe qui disperso patrimonio egentes ac famelici seruierant opprimentibus se, atq; per tempora longissima in regione errauerant aliena. Cæterum ut illorum prædicatio maioris esset autoritatis, acceperunt huiusmodi pacis præcones faciēdorum miraculorum eximiam potestatem, sicut illis ab ipso domino fuerat imperatum atq; promissum. Nam priusquam cœlos peteret, mādauit illis dicens: Euntes in mundũ uniuersum prædicate euangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et dominus Iesus postq; locutus est eis, assumptus est in cœlum. Illi autem profecti prędicauerunt ubiq;, domino

Mar. 16

cooperante,& sermone confirmante sequentib.signis. Vnde tum ex eruditionibus angelicis,tum ex oraculis prophetarum,tum etiam ex prędicatione,uita,& miraculis apostolorum,atq; sanctorum,ueritas Christianæ religionis,& redemptio facta per Christũ, adeo est effecta notissima,ut nequaquam testimonio aut probatione indigeat. Nam ecclesiam catholicam conspicimus post persecutiones martyrum,post falsa hæreticorum dogmata, ita super firmissimam petram in pace esse fundatam, decoratam cæremonijs, sacramentis munitam,Deo famulantium agminibus insignitam,patrumq; orthodoxorum eruditionibus & sententijs roboratam, ut fidei planum factum sit iter, ac bene uiuendi cunctis fidelibus libera sit tributa facultas.In singulis deniq; congregationib. tanquam militum duces instituti sunt pręsules,quorum exhortationibus & doctrinis eorũ corda animentur ad spiritualem pugnam, informenturq; ad cultũ ueri Dei,& legalium obseruantiã mandatorum,quibus mediantibus,cœlestis uitæ pertingant ad palmã. Instituti, inquam, sunt plebibus episcopi atq; pastores, ueluti mediatores Dei & populi, quatenus pijs suis intercessionibus, orationumq; suffragijs,diuinã iustitiam erga delinquentes faciant esse placabilem.Nam quoties populus spirituali seu corporali fatigatur in prælio,si quando diuina præcepta grauiter peccando transgreditur,quamdiu ęquissima animaduersione percutitur,ad orationis debet prælatus aduolare præsidiũ,ibiq; corde cõpunctus,prostratus corpore,compassione plenus,ignitus caritate,lacrymisq; suffusus,deprecari dominum,angelorum sanctorumq; omnium interpellare subsidium,ut eorum supplicationibus Deo ualeat plebem sibi reconciliare commissam.Porrò quum Moyses,qui prælatorũ typũ præfigurabat,iubẽte Deo debellare uellet Amalech,accepta Dei uirga in manib.ascendit super uerticẽ collis, ibiq; Iosue pugnante inferius,extẽsis ad cœlũ manib.erectisq; luminib.sine intermissione preces fundebat pro populi salute ad dominũ,nec prius ab oratione cessauit, quàm perfectũ de hostibus reportaret triũphum. Vnde ad futurorum eruditionem illi dominus tũc mandauit dicens: Scribe hoc ob monumentum in libro,& trade in aurib.populi. Iosue quoq; eiusdem Moysi successor,& ipsius populi dux,quum ciuitatẽ expugnaret Hay, uideretq; q; à uiris habitatoribus urbis cæsus Israel terga uertisset, statim corã arca domini prostratus orauit, dicens: Heu domine Deus, quid uoluisti traducere populum istũ Iordanem fluuiũ, ut traderes in manus Amorrei,& perderes? Mi domine quid dicã,uidẽs Israelẽ terga uertentẽ? Cui oranti inquit dominus:Surge. Cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & præuaricatus est pactum meum. Surge,sanctifica populum. Quo sanctificato, progressus ad pugnã,illos Iosue hortabatur ad bellũ. Verum neq; iste, sicut nec Moyses, manũ quam in sublime orãdi causa porrexerat,cõtraxit, donec urbis habitatores interficerẽtur uniuersi.Cęterum de Ezechia rege Iuda,quid memorẽ, quem Senacherib Assyriorum rex cũ ingenti pugnatorum multitudine obsideret Hierusalem assumpto secum Esaia propheta usq; ad cœlum lacrymis orando uociferatus est. Ambobus itaq; persistentibus in prece, misit dominus angelum suum, qui percussit omnẽ uirũ robustum, & bellatorem & principem regis Assyriorum, reuersusq; est cum ignominia in terrã suã. Porrò quicũq; uniuersa, quæ in sacris reperiuntur uoluminibus,& ad rem hanc pertinent,indagare uolueris, absq; ambiguitate ulla cognosces sanctos uiros in omni eorum pressura,in persecutionibus, in tentationibus, in periculis, in dubijs, in cunctis emergentibus aduersis, præuia semper comitanteq; oratione, diuinum flagitasse auxilium. Nec aliũde prorsus quàm à Deo debet quis implorare suffragium, quippe quũ creatura quælibet nequeat sibi ipsi pręstare,quo indiget,quoniam infirma est,neq; alicui quicquam tribuere quod suum est,quũ nihil habeat quod nõ acceperit ab illo, qui est, & impendit omnibus,potestq; omnia,atq; uniuersa perlustrat, quamuis abdita & ignota sint angelis seu hominibus.Ipse profecto solus colendus est,ipsi supplicandum,ad ipsum confugiendum, & in ipso tota nostra collocãda fiducia,quoniam bonus, pius, misericors & compatiens est, atq; paratissimus præbere homini quæ petit, quæ tamen sint bona, si congrua, si saluti
Math.7 suæ necessaria. Vnde hortatur dicens:Petite & accipietis, quærite & inuenietis,pulsate & aperietur uobis.Omnis qui petit(inquit)utiq; humiliter,fideliter,perseueranterq; accipit,qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Quamobrem prælatus sit in oratione assiduus,& postulet pro se ipso a Deo,qui omnib.dat affluenter,& nõ improperat,sapientiam ad

A tiam ad gustandum cœlestia, ne mens illius delectationibus terrenis inhæreat. Flagitet intellectus lumen ad penetrandum sacramentorũ arcana, immundorumq; spirituum deceptiones fallaces euitandas, ne noxiarum opinionũ labatur inuolucro. Consilij donũ exquirat, ad apprehendendum, insinuandũq; quid perniciosum, quidue proficuum sit, tam sibi quàm cæteris ad se accedentibus, ne petra efficiatur scandali, & in illã impingãt qui simpliciter gradiuntur. Fortitudinis constantiam postulet ad tolerandum persecutiones & bella, quæ à dæmonib. pariter & hominibus inferuntur ijs, qui in Christo pie conuersari desiderãt, ne pusillanimitate frangatur, & elisus succumbat. Scientiæ sensum sibi infundi deprecetur assiduè ad prudẽter tractandum sicut propria, ita & aliorum negocia, ne unde proficere ac prodesse debuit, inde damnetur. Pietatis affectum expostulet ad compatiendum, subueniendumq; calamitatibus egenorum, & periclitantiũ pressuris, ne pro ministerio fraternæ dilectionis sibi credito iudicium aduersum se ipse reportet. Timoris filialis gratiam in oratione desideret, ut non frangatur in aduersis, neq;
B eleuetur in prosperis, sed humilitatis & rectitudinis constitutus in medio, transcendendo temporalia, semper futura & æterna prospectet. Petat quoq; pro cæteris eadem dona, pro illis pręsertim, pro quorũ effectibus eidem iniuncta est cura. Oret (inquam) pro cõmuni eorum salute, ut uidelicet compuncti propria errata cognoscant, ut ignoscatur illis, ut gratiam consequantur, & conuertantur ad dominum, ut de tenebris eruantur, & transferantur ad lucem, ut de morte peccati resuscitati perseuerent in uita. Verum si fame, si gladijs, si peste plectantur, tunc sine intermissione incumbat precibus, seq; pro populo opponat ferienti, si quo modo ualeat iudicis sæuientis mitigare sententiam. Sic namq; Mosem fecisse, sic egisse Aaron, sic Dauid sacra narrat historia. Quum enim esset ortum murmur in populo Hebræorum contra dominum, quasi dolentium pro labore itineris, iratusq; dominus misisset ignem in eos, & deuorasset extrema castrorum, orauit Moses dominum, & absorptus est ignis. Alio quoq; in tempore quũ idem populus propter eos qui perierãt in seditione Choræ, Dathan, & Abiron murmurasset, uelletq; Mo
C sem & Aaron interficere, accensus & ignis domini, & deuastabat populum, quod cum cerneret Moses, compassione cõmotus dixit fratri suo: Tolle thuribulũ, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, & perge cito ad populum, ut roges pro eo, iam enim egressa est ira à domino, & plaga desæuit. Quod quum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam uastabat incendium, obtulit & thimiama, & stans inter mortuos & uiuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Dominus præterea quum peste maxima prosterneret populum Israel, Dauid in oratione positus ad dominum clamauit dicẽs: Ego (inquit) sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Vnde prophetico admonitus oraculo ædificauit ipse Dauid altare domino, & obtulit holocausta & pacifica, & repropitiatus est dominus terrę, & cohibita est plaga ab Israel In his utiq; singulare ecclesiasticis personis præbetur exemplum, ut uidelicet quum aduersus plebem irascitur Deus, non fugiant, neq; formident, sed de domini misericordia
D concepta fiducia, orationis incenso, & compassionis thimiamate, superpositis carbonibus caritatis, oblatisq; super altare sanctæ ecclesiæ holocaustis, atq; pacificis pro expiatione cæsorum, atq; delinquentium iuge sacrificium spiritualium odoramentorum altissimo offerant, reddantq; ulciscentem se iudicem sua interuentione placatum. Ad hoc proculdubio præficiuntur plebibus, ob hoc pastorale illis ministerium traditur, ut ipsas uerbo erudiant, & bene uiuendi exemplis informent, ut pro illis orent assidue, offerantq; pro earum sceleribus Deo grata libamina, quemadmodum Apostolus perhibet dicens, Omnis (inquit) pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit ijs qui ignorant & errant, quoniam & ipse circundatus est infirmitate. Et ideò debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Discant ergo qui pręsunt, quotidie obsecrare pro populo, discant (inquam) dominici corporis sacrosancta mysteria iugiter immolare pro plebe. Nihil profecto hoc sacrificio acceptabilius Deo patri pro reconciliandis peccatoribus, nihil pro expiandis sceleribus, pro captiuis fidelibus redimendis utilius in ecclesia offerri potest, quippe quum sit memo- Heb. 5

riale efficacissimum illius excellentissimæ caritatis, quam ipse dominus Iesus Christus E
in ultima cœna paschę celebraturus ostendit, quamq́ in crucis patibulo moriendo notā
fecit, & in ipso idē dominus quotidie mysticè immoletur, qua quidem immolatione à
uitiorū purgamur squaloribus, mundamur ab infidelitatis tenebris, Deo recōciliamur
per mortem filij eius, quam mysteria ipsa ueneranda testantur, gratificamur angelis per
Christi contubernium, pascimur uerò Christi corpore, potamur ipsius sanguine quo re-
dempti sumus, ditamur spiritualibus charismatibus, unimur Christo domino per amo-
ris cōtubernium, incorporamur Christi corpore mystico, perficimurq́ uirtutibus, ipso
utiq; dirigente & cōmunicante quem sumimus. Ipsis profectò pontificibus ac sacerdo-
tibus licet nō tantū semel in anno, neq; per sortes, ut olim in ueteri testamento, sed die-
bus singulis introire sancta sanctorū, & tā pro seipsis, q̄ pro populi recōciliatione offer-
re hostiam laudis diuinæ maiestatis obtutibus, in pręsentia utiq; sanctorū angelorū astā
tium & Deū pariter collaudantiū, atq; deprecantium, quum ipsa immaculata peragun-
tur sacrificia, ut quod minus ministri ipsi sufficiunt per seipsos, eorū intercessionibus ob F
tinere mereantur. Nequaquā uerò dubitandū est, eosdem beatos spiritus consortes &
cooperatores esse ministrorum ecclesiæ, tum sacramenta tractant cœlestia, si tamen fi-
deliter, si humiliter, si deuotè, si piè ministrent. Maxima prorsus ac ueneranda sacerdotū
atq; præsulum spiritualium cognoscitur esse autoritas, quibus datum est cœlum aperire
& claudere, corpus Christi conficere, immaculata Deo offerre sacrificia, orationes pro
peccatoribus fundere, ac inter Deum & homines mediare. Sublimis utiq; est hæc di-
gnitas, miranda potestas, singulare officium, donum speciale, ministeriū utile, commu-
neq; bonum iustis & sanctis, ac Deū timētibus, dominoq; intentione recta, necnō mū-
do corde famulantibus. Cæterum quemadmodum omnia munda sunt mundis, & san-
cta prosunt sanctis, ita è regione coinquinatis sceleribus, & elatis ad iudiciū ministrant
sancta. Non enim ualent mūda mūdare immūdos, domino per prophetā perhibente qui
Hier.11 ait: Quid est q̄ dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ
1.Cor.11 auferēt à te iniquitates tuas? Et Apostolus: Qui enim mādùcat (inquit) & bibit indignè G
iudiciū sibi manducat & bibit. Hinc apertè colligitur, quòd non solum quid offeratur,
sed qualis sit qui offerat intuetur omnipotēs, sicut eloquia sacra testantur, quibus dicit:
Gen.4 Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Caym aūt, & ad munera eius non re-
spexit. Grata profectò sunt munera, orationes placabiles, acceptęq́ laudes, quas quoti-
die sancta mater Deo reddit ecclesia. Verum fiunt proculdubio gratiora, si ministrorū
mens sit deuota, cor humile, affectus ignitus, sancta cogitatio, obsequium rationabile,
oculus interior rectus, custodia cordis non dormitans, loquela composita, & irrepre-
hensibilis uita. Quamobrem qui præsunt plebibus, & qui in ecclesia curam gerunt ani-
marum toto studio elaborent placere Deo, & sine querela cum hominibus conuersari,
quatenus siue orationi intendant, siue obsecrationes pro populo fundāt ad cœlum, seu
sacro altari afferant ministeria ueneranda, accepta ipsorum sint munera, postulationes
placidæ, & efficaces preces, crescantq́ eorum merita, nō minus de profectibus eorum,
quàm de suarum exercitatione uirtutum. H

Quòd ad instar eorum qui tempore belli urbium excubias faciunt, superintendant præsules dominicis gregibus, & de se perfectionis lumen exhibeant. Cap. XI.

Xperientia teste didicimus, ut quādo ciuitas aliqua obsidet ab hostibus
illicò turriū murorūq́ deputātur custodes, qui alternatis uicibus die ac no-
cte excubias celebrēt, inimicorū insidias detegant, suaq́ prouidētia aduer
sarios faciant semper esse suspectos. Horum siquidem assertionibus ma-
gna præstatur credulitas, atq; sub illorum non dormitanti prudentia om-
nis ciuium multitudo tranquillitatis bono animiq́ pace potitur. Ad nutum profectò
ipsorum innotescit aduenientium numerus, insultus inimicorum, terrentur incolæ, eui-
gilantur desides, pusillanimes confortantur, militesq́ excitantur ad pugnā. Nam etsi
pauci tales sint numero, sunt tamen primi præsidio, adeo ut absq; eorum diligentia nul-
latenus ciuitas ab irruentibus hostibus possit esse secura. Est quippe hęc mystica ciuitas
Apoc.21 ecclesia sancta fidelium in Christi nomine congregata, de qua Ioan. in Apoc. sic ait: Vi-
di ciuitatē sāctā Hierusalē nouā descendentē de cœlo, à Deo paratā, sicut sponsam orna

tam uiro

A tam uiro suo. Hæc utiq; incessanter ab iniquis hominib. fatigatur, qui tanq̃ zizania cõmixta tritico cũ iustis socialiter cõuersantur in ea. Hæc, inquam, ciuitas à malignis spiritib. implacabiliter debellañ, dicẽte Apostolo: Nõ est nobis colluctatio aduersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarũ harũ, cõtra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Ad huius itaq; urbis defensionẽ, custodiã & pacẽ instituti sunt præsules, quorum solertia, speculatione, caritate, atq; prudentia emergentia sedanda sunt scandala, ac pessimorum uirorum uitia corrigenda, dæmones uerò arcendi, propalandę eorum sunt fraudes, dolosa ac sub specie boni palliata consilia dissipanda, spiritualesq; ipsorum prædicendi insultus. Quæ profecto eo certius & rectius faciunt, quo altius cæteros mẽtis eleuatione trãscendũt, clariusq; per contẽplationis oculũ intuentur cœlestia. Ipsos quippe decet alijs hominibus esse perfectiores, atq; per diuturnæ exercitationis studium calcare uitia carnis, à se abdicare uoluptates mundi, illecebras despicere, uisibilia spernere, & ad inuisibilia toto mentis anhelare affectu, utpote Eph. 6

B qui debent iter uirtutum, uitæ ordinem, & ueritatis lumen ostendere. Nam si qui præcedere alios debent, ipsi errore falluntur, & à recto uirtutum calle, atq; spiritualis uitę deuiant disciplina, quæ cæterorũ erit conuersatio? Et si qui dati sunt, ut ueritatis lumen insinuent, ipsi sunt tenebræ, quis erit tenebras sequẽtium finis? Magna quippe prælatorum dignitas, sed maius est pondus. In alto gradu ante oculos hominum positi sunt, oportet quoq; ut in sublimi uirtutum culmine sint erecti coram oculis cuncta cernentis, alioquin non ad meritum, sed ad proprium præsunt iudicium. Quid, oro, æstimanda est dignitas commendata exterius, si ob præsidentium demerita à Deo sit reprobanda interius? Ascendat igitur sanctæ ciuitatis speculator interius, uisibilia, & temporalia calcando exterius, quatenus in excelso positus, & per se eruditus de se ualeat ijs qui in imo positi sunt, & terrenis inhiant lucris, atq; temporalibus implicantur negocijs, uiam uitæ ostendere, quam profecto inferius iacendo non potest. Quónam (quæso) animo, qua fronte, qua autoritate audebit peccantium redarguere uitia uitiorum amator? aut

C de spiritualibus loqui cupiditatum carnalium ipse sectator? Quamobrem Episcopus & quisq; spiritualis pastor, cui dominico gregi incumbit semper intendere, in sublime perfectionis maneat, agat ipse quod doceat, & de se laudabiliter uiuẽdo insinuet quod imitatione sit dignum, ut absq; ullo rubore cum hominibus conuersetur exterius, & cor de mundo coram Deo astare possit interius. Vtrunq; enim fidelis pastor exercere debet in actu, suo tamen loco & tempore, ut semper in utroq; proficiat. Diuinæ siquidem contemplationi sibi interdum uacando inhæreat, & de æternę bonitatis fonte tunc hauriat, quod postea exhortando effundat ad plebem. Porro si intus cor torpeat, si cœlestis dulcedinis gustu careat, si inutilibus cogitationibus distrahatur, si terrenarum rerum affectibus deprimatur, si tentationum turbinibus tanquam paruulus quatiatur, utiq; quod docendo profert ex se, insulsum est, frigidum est, aridum, atq; ad promouendum audientiũ mentes prorsus inualidum. Nam quemadmodum de uno eodẽq; fonte non potest effluere dulcis amaraq; aqua: ita nec insipidũ cor promere ualet uerba flãmantia.

D Cæterũ si fuerit post teporẽ sancti spiritus insperata uisitatione, caritate feruidũ, humilitate pium, deuotione fœcũdum: tunc proculdubio ignitas eloquiorum cœlestium emittit faces, sacramentorum arcana reserat, atq; ex accepta diuinę benedictionis abundantia, spiritualia quædam de ipso odoramenta prorumpunt. Tunc quippe paracletus operatur præter naturam supra uirtutem, repentino impulsu, inuisibiliq; motu, sicut saluator indicauit, dicens: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat, aut quò uadat. Tunc utiq; mente orandum est, tunc consentiendum est aspiranti, promouenti, dirigenti, sicut scriptura sacra testata: Si spiritus, inquit, potestatem habens irruerit super te, ne dimittas locum tuum, sed illi consentias. Sic enim olim spiritus cordibus insiliens prophetarum faciebat choros ducere, deserta lustrare, futura prædicere. Sic idem spiritus quum arca Dei portaretur, in iubilo sancti regis Dauid mentem complectens, fecit illum coram omni multitudine populi Israel nudatum uestibus pulsare organa, totisq; uiribus saltare ante ipsam fœderis arcam. Vnde redargutus ab uxore, quòd sic nudatus coram ancillis suis dehonestasset regiam dignitatem, eodem repletus spiritu cum autoritate respondit: Viuit dominus, quia ludam ante dominũ, qui ele- Ioan. 3 Eccl. 10 2. Reg. 6

git me, ut essem dux super populum Israel. Ludam & uilior fiam plus quàm factus sum, B
& ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo.
Sic in exordio nascentis ecclesiæ, quiescentibus apostolis pariter & orantibus, repentino de cœlo sonitu facto, descendit spiritus sanctus, repleuitque domum totam & corda astantium, adeo ut impetu suo exirent, & uerba uitæ diuersarum nationū populis cum fiducia prædicarent. Nempe hic almus spiritus quum illabitur, infundit lumen, immutat corda, delet facinora, firmat dubios, erudit ignaros, eleuat de imis, & collocat in excelsis. Huic qui præsidet in ecclesia consentiat, illique in se receptaculum paret, uenientem suscipiat, introeūtem amplectetur, quoniam sine ipso potest nihil, & cum ipso omnia, & omni qua ualet uigilantia, illius ad se obseruet aduentum. Nam quemadmodum pertransit negligentem & semetipsum deserētem, ita se desiderantem, se expectantem, se uocantem, seque met custodientem uisitat, fouet, eleuat & informat. Visitat (inquam) præsentia sua, qua nihil sentitur dulcius, suauiusque gustatur, propter quod roboratur animus ad quæque perferēdū aduersa, sicut in sanctis apostolis & martyribus credimus esse F
completum, quos nec ignis, nec gladius, nec carcer à Christi ualuit dilectione diuellere. Vnde ipsorū unū audiamus: Quis (inquit) nos separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculū? an gladius? sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oues occisionis. Sed in his omnib. superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Non enim tantam aliunde constantiam patiendi percipere ualuissent, quàm ab inhabitante in eorum cordibus spiritus sancti uirtute, prout Apostolus cōfitetur dicens: Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uerò spem, spes aūt nō cōfundit, quia caritas Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Rom. 8

ibid.

Rom. 5

Nempe hic spiritus, sicut quem sua uisitatione efficit dignum, roborat in aduersis: ita G
sua protectione fouet, ne extollatur in prosperis, neúe demergatur in uitijs. Fouet, inquam, illum quibusdam spiritualibus alis, ne ab æstu uratur libidinis, uel ab impetu rapiatur furoris, seu ab aliquo letalis absorbeatur morbo peccati. Quis, oro, in hac inuolutus fæce corruptibilis corporis, à laqueis spiritualium uenatorum potuisset euadere, si non ab hoc sancto spiritu esset eruditus & fotus, quum uidelicet quotidie humanam mentem, nunc mundi illecebra, nunc uentris ingluuies, nunc uitæ huius immoderatus tentet affectus? Suū quippe pertimescens casum, propheta inimicorū horū cōstitutus in medio, se ab hoc spiritu protegi exposcebat dicens: Custodi (inquit) me domine, ut pupillā oculi, sub umbra alarum tuarū protege me à facie eorum, qui me afflixerunt. Sane quem protegere & fouere dignatur, interdum etiam eleuat ad cœlestia, ipsum utique replendo splendore, admiratione & iubilo. Quum enim spiritu operante ad Deum cōtemplandum admittitur, quibusdamque omnipotentiæ, sapientiæ, bonitatis, æternitatis, maiestatis, & gloriæ illius irradiatur splendoribus, nō potest non mirari eo amplius, H
quo familiarius introducitur in ipsum secretum latissimū, ac clarius illustratur de ijs quæ tantūmodo singulariter dilectis cœlestibus pādūtur mysterijs, quamuis id tēpus quo talibus fruitur delicijs comparatione cognitionis, delectationis, inhæsionis, & pacis, quibus in cœlesti patria beati sunt sancti, prorsus modicum sit momentaneū, & in puncto pertransijsse uideatur, tum propter hoc corruptibile corpus, quo, uelit nolit, grauatur anima, & deprimitur supra modum, spiritualia & diuina cogitare desiderans, tū quia gustus ipse qui tunc sentitur in corde, adeo est delectabilis, atque lætificans, ut quanquā diuturnus sit tēpore, præ suauitate dum subtrahitur, iudicatur esse breuissimus. Cæterum quantumcunque prætereundo tenuiter prælibetur, gustusque idem contemplantis affectum complectendo pertranseat, replet tamen mentē iubilo & ineffabili gaudio, quo uidelicet disponente contemplantem corā Deo astare facit in spiritu, & spiritualia promere cantica, amatoria carmina, exultationis uoces, gratiarum actiones, diuinas laudes, sponsique præconia cordis iubilatione cantare. In his itaque mens supra se eleuata, & pluſquam dici possit illecta, in nuptialem cœlestis sponsi introducitur thalamum, ibique

Psal. 16

qua lia

A ibiq; qualia quantáue ab ipso sponso percipiat, nouit ipsa quæ experitur. Informat utiq; tunc de quibusdã pro se in se, de nõnullis uerò erudit pro alijs. Quædam etenim cõmunicantur illi, cæteris minimè cõmunicanda, sicut Apostolus de se inquit audisse uerba quæ nõ licebat homini loqui. 2.Cor.12 Propheta quoq; quũ multa uaticinando dixisset, nõnulla in semetipso silentio tegẽs ait: Secretũ meum mihi. Esa.24 Nequaq; prorsus dubitandũ est plura occulta mysteria quædamq; secreta cælestia sanctis uiris propalari per spiritum, quæ profectò illis manifestari nõ licet, quoniã uel ad instructionem solummodo ipsorũ, uel in signum testimoniũq; singularis ignis innotescũt dilectionis. Verũ illa quæ ædificare possunt audientes, seu Dei gloriã in hominibus accrescere, quamuis reuelent introrsus sunt (ut arbitror) cũ humilitate & deuotione dicẽda, interueniente nihilominus rationabili causa, seruatoq; congruo modo & tẽpore, ne forte transfigurante se Satana in angelum lucis, inter triticũ seminante zizania, susceptæ gratiæ fructus diripiatur ab homine. Ad huiusmodi igit euitandũ pericula, informatur mens præsidentis in cõtemplationis

B eleuatione suspensi de omnibus, quæ ad ipsius spectant salutẽ, atq; discernendorũ spirituum ornatur gratia, spiritu sancto utiq; hoc agente, atq; donante, quemadmodũ Apostolus perhibet dicens: Alij quidẽ datur per spiritũ sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, 1.Cor.12 alij fides in eodem spiritu, alij discretio spirituũ. Vnde & in alio loco inquit: Non enim 1.Cor.2 spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ qui à Deo est, ut sciamus quę à Deo donata sunt nobis. Sanè hoc speciali munere redimitũ esse decet, qui pontificali sublimatus est cathedra, & curã habet animarũ, ut siue quũ per orationis ociũ mente excedit Deo, seu quũ per iniunctũ ministeriũ proximorũ incumbit utilitatibus, sciat discernere inter lucem & lucẽ, inter lucem & tenebras, inter tenebras & tenebras. Cæterũ ad hoc nullus reperitur idoneus, nisi quẽ spiritus ueritatis intus docuerit, & repleuerit sapientia, intellectu ac consilio, feceritq; familiarẽ uerbo per casti amoris connubiũ, per depurationẽ mentis, per orationis assiduitatẽ, per iuge deuotionis sacrificium, per cordis humilitatẽ, atq; quotidianũ laudabilium actionum ascensum. Quamobrẽ expedit illi qui pastorale

C gerit officium, Dei iugiter orando astare conspectui, & nunc pie interuenire pro populo, nunc humiliter supplicare pro se, & si detur interdum Deo adhærere in spiritu, debet sua uota offerre, prout idem paracletus tangendo mentẽ imbuerit. Ipse profectò (Paulo attestante) est, qui postulat pro sanctis, facitq; interpellare Deum gemitibus inenarrabilibus. Rom.8 Deniq; qui regimini populorum spiritualiter præest, & horum quæ dicta sunt caret experientia, in suis suorumq; laboribus, dubietatibus, periculis, tentationibus, ac pressuris, ad quẽ confugiet, quẽ cõsulet, cuius se protectioni subijciet, aut à quo ualebit habere auxilium? Nam (sacro proclamante eloquio) Deus noster refugiũ est & uirtus, Psal.45 adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Auxiliũ quoq; nostrũ à domino, Psal.120 qui fecit cœlum & terrã. Porrò ista intelligens uir ille mitissimus, qui populi Hebræorũ effectus est spiritualis pastor & rector, orationis frequentissime studio astabat in monte, ibiq; insistendo precibus, & cum domino tanquã amicus cum amico, facie ad faciem loquẽs, sua uota promebat, atq; pro plebe sibi cõmissa ueniam intentissime flagitando,

D humili postulatione impetrabat à Deo, quod populi flagitia denegabãt. Equidẽ & idẽ ipsum dominũ sibi colloquentẽ audiebat, erudientẽ utiq; illum qualiter populum regeret, iudiciũ inter uirũ & uirum faceret, sacrificia ordinaret, sacerdotibus, leuitis, cæterisq; ministris deputandis officia diuideret, arcam fœderis institueret, holocaustomatũ uasa faceret mundari, uniuersaq; perficeret, quę diuino cultui ipse dñs uolebat esse disposita. Factũ quippe est, ut Dei ac populi fieret mediator, & decalogi legẽ digito Dei in tabulis lapideis exaratã accipere mereret, secuturis pastoribus transmutẽs exemplũ, ut assuescant & ipsi orationis cacumen ascendere, & in illo corã Deo astare, & pro populo diuinum suffragiũ impetrare, pro se quoq; sanctarũ postulare intelligentiã scripturarũ, atq; sapientiã ad erudiendũ regendumq; plebes sibi cõmissas. Quis enim ualet per se ipsum persoluere debitum pastoralis officij, nisi introrsus sit imbutus, in spiritu roboratus, atq; directus? Porrò quum negocium hoc humanam superemineat sufficientiam, ponant qui præsunt, omnẽ spem in dño, iactent suos cogitatus in illo, poscantq; ab eo, quod sibi ad hoc utiliter peragendũ necessariũ esse cognoscũt. Hauriãt sitibũdo corde de thesauris sapientię, orationis instantia disciplinã morũ, quã seruent, inebrienturq; ab ubertate

eius, & torrente uoluptatis illius, quatenus quadam spiritus sobrietate sic ebrij descen- E
dendo ad plana, ac proximis ministrando eructent uerbum bonū, uitæ uerba, & documenta salutis. Erunt quippe tunc sic confortati in spiritu, cōstantes ad perferendū, nedū proprios, uerum etiam aliorum labores, & ad tolerandum quæuis aduersa, atq; resistendum diabolo & tentationibus eius. Fallitur profecto quisquis opus hoc periculosum et grande absq; deuotionis pabulo, & orationis præsidio (prout decet) cōsummare se posse putat. Lassatur prorsus in opere, & in uia deficit, si ab interna maneat refectione ieiunus. Quamobrem rectores animarum summi pastoris Christi uestigia imitentur. Interdum nanq; declinent tumultus hominū, fragoresq; exteriorum actionum, quæ proculdubio distrahunt animū, & rapiunt per diuersa. Redeant uerò ad se, & subeant orare in monte, post cuius utiq; orationis exercitiū denuo reuertātur ad opus, quatenus pro spirituali consolatione percepta in labore sint alacres, sint in administratione soliciti, & in omni sua exercitatione deuoti. Vicissim quippe sibi famulantur actio corporalis, & deuotio mentis, & pariter ab ecclesiasticis debent pastoribus exhiberi. Sanè in ueteri testa- F
mento legimus Iacob geminas germanas habuisse uxores, quarum altera uidelicet Lya deformis erat, & oculis lippa, sed fœcunda. Rachel uerò pulcerrima, sed sterilis, & tamē earum uir quamuis iuniorem diligeret arctius, utrarumq; nihilominus amplexibus utebatur. In nouo quoq; testamento sorores fuisse nouimus Mariam & Martham sanctitate plurimum cōmendatas, quarum utiq; altera fideliter actionis ministerio intendebat: Maria autem deuotionis ocio inhærebat, & tamen testante euangelio ambarum opus dominus Iesus uerbo cōmendauit & facto, ut uidelicet sciat ecclesia, nec interiorem exercitationem Mariæ sine Marthæ ministerio plenam, neq; Marthæ studium absq; spirituali Mariæ gustu esse posse perfectum. Non igitur sufficit prælato & curam animarum habenti, neglecto deuotionis affectu plebis ministerio sine intermissione insistere, quū & ipse debeat sabbatizare pro se, neq; expedit illi sic intendere sibi, ut proximorum utilitatibus postponat incumbere, quum pastorale officium sit animam suam pro proximi salute exponere. Dei itaq; & proximi qui spirituali præest regimini, opus est ut sit cari- G
tate succensus, necnon interiori ac exteriori exercitatione ornatus, quatenus cōtemplationis alis per amorem Dei eleuetur ad summa, atq; per dilectionem proximi compassione motus, prudenter descendat ad ima: ita duntaxat ut in omnibus quæ laudabiliter agit, non proprium, sed diuinum quærat honorem.

Quòd graue sit crimen aliena furari, quamq; detestabile honorem Dei & gloriam hominum sibi uelle præripere. Cap. XII.

NOn mediocre inter cætera cognoscitur esse delictum, quū quis res furtiue diripit alienas: nam lex diuina prorsus hoc prohibet dicens: Nō furtum facies. Exod. 20
Leges quoq; municipales maxima cum austeritate hoc uetant, uariaq; transgressoribus infligunt supplicia. Mandāt quippe unumquenq; de eo quod possidet esse debere contentū, atq; de proprio, non de alieno, se sustentare stipendio. De labore & in sudore uultus tui (inquit sermo diuinus) & non de alieno uesceris pane tuo. Nempe de ære aliorū, non de suo uitā suam alere desiderat, qui fraudulēter aliena furatͬ, H
meritoq; duplici est cōtritione plectendus, dū diuinæ pariter & humanæ præuaricator est legis. Porrò si imperiales humanæq; leges aliena minime deprædari prohiberēt, quāta homicidia, quotue in hoc seculo oppressiones quotidie fierēt? Quis posset in laboribus proprijs esse securus? Quis sine animi perturbatione, mortisq; metu solitarius habitare ualeret? Nempe in ciuitatibus, in castris, in foro, in ruribus, in nemoribus tremenda imminerent pericula, undiq; discurrerent prædones, die noctuq; insidias pararent, ut inuaderent, diriperēt, percuterent, necarēt. Nā si legib. cōminantibus, præcipientibus, punientibus, ista scelesti quiq; perpetrare nō cessant, quid fieret, si absq; ulla impunitate homines arbitrantur sibi ista licere? Laudabili proinde à Deo, & ab hominibus æquitate sancitum est, ut nullus quoquo modo auferre aliena præsumat, quatenus facultates suas intrepide quisq; possideat. Laborare, serere, terræ fructus colligere, artificia usui humano necessaria exercere, negociationes licite facere, ac etiam incumbente necessitate mēdicare, mandāt leges atq; concedunt, ut retrahant homines à rapinis, & furtis. Nam quēadmodum grande malum est alienam substantiā rapere: ita laude dignissimū de labore proprio,

A proprio, iuxta cuiusque conditionẽ, quotidianũ uictum cum temperantia quæritare. Labores (inquit Propheta) manuũ tuarum quia mãducabis, beatus es, & bene tibi erit. Cæterum sicut magna fruitur pace, qui suis sumptibus propriaque industria uiuit, ita econtrario diuersis anxietatibus cõmunibusque terroribus perurgetur quicunque nititur rebus sublatis se damnabiliter sustentare. Habet profecto intus accusatorẽ & testẽ, qui nunquam dormitat, nunquam eum quiescere sinit. Nũc luborẽ immittit, nũc metũ, nunc laqueo, igne, ferro, nunc supplicijs illum terret æternis. Sicque fit iusto iudicio Dei, ut nec quietus, nec ualeat in se esse securus. Nec ab re. Nam uirtutis fructus gaudiũ, & uita, uitiorum aũt confusio atque interitus. Sed & modicum cum honestate acquisitũ, multæ iusto diuitiæ sunt, opes uerò immẽsæ cõgregatæ cum fraude & furto, peccatori egestas & pœna. Modicũ quidem est melius (inquit Propheta) iusto super diuitias peccatorum multas, utique cum iniquitate adeptas. Clamãt quippe eorũ scelera ad Deum, uociferant̃ uehementissime calamitates egenorũ, quia raptoribus calumnias patiunt̃, & introeunt eorũ uoces in au- Psal. 127 Psal. 136

B res domini Sabaoth, qui oppressorũ semper est consolator atque defensor, opprimentiũ uerò ac aliena diripientiũ insecutor & redditor. Insequitur enim illos conscientiæ stimulis, supplicij metu, tentationũ aculeo, infirmitatisque flagello, ut se agnoscant, cõpungãt, eousque cõuertat & puniat. Reddit aũt, non cõuersis, & in sua iniquitate perseuerãtibus, interdũ quidem temporalẽ confusionẽ, in fine uerò damnationẽ perpetuã. Cæterum si tantorum criminũ effectus est obnoxius coram Deo, duplicique pœna mulctandus, qui terrenã proximi sui substantiã furtiue surripit, uel uiolenter extorquet, quanti sceleris arbitrandus est reus, qualiue animaduersione in hoc seculo pariter & in futuro æquissime feriendus, qui diuinum furari præsumit honorẽ, & quod solius est Dei sibiipsi nequiter uendicare conatur? Sanè huiusmodi tenebrarum principem imitatur, qui testante Propheta in corde suo ausus est dicere: In cælum ascendam, super astra cœli exaltabo soliũ meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Imitatur, inquam, illum, qui dominum Iesum Dei filium Esa. 14

C dum tentare auderet, uniuersam mundi exhibuit gloriam, atque ab eodem se adorari poposcit dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Vnde ilico repercussus audiuit: Vade retro Satana, scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Illius quippe temeritatẽ repulit sanctarum autoritate scripturarũ, & quẽ adorare debeamus, cuiue nostræ seruitutis obsequiũ impendere, illum reprimendo nos docuit. Non igitur licet nobis in hac peregrinatione honorẽ appetere, non licet (inquã) gloriã temporalẽ ambire, quũ scriptum sit: Regi aũt seculorum immortali, & inuisibili soli Deo, honor & gloria in secula seculorum, Amẽ. Nempe nescit Deum, & semetipsum prorsus ignorat, qui ante oculos hominũ honorabilis apparere desiderat. Vtique si sciret Deum à quo omnia, per quẽ omnia, & in quo omnia, qui uniuersa quæ sunt, fecit ex nihilo, cuius cuncta famulantur arbitrio, & quẽ angelorum, archangelorũque innumerabilis colit exercitus ipsi soli deferri cõcupisceret, ipsumque corde uenerãdo, & ore laudando timeret. Denique si semetipsum agnosceret, profecto se humiliando deprimeret, neque præ sui cordis cõfu- Matth. 4 1. Tim. 1

D sione oculos ad cælũ leuare præsumeret, quemadmodũ publicanus ille euãgelicus, qui reatus sui cõpunctione perterritus, pectus suum percutiendo dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori. Non enim potest non gemere, neque honorem prætereuntem nõ fugere, qui propriæ infirmitatis est conscius, propriæque cõditionis est gnarus. Quomodo (quæso) ualet se continere à gemitu, qui mentis oculos in semetipsum reflectens uidet se densissimis ignorantiæ reuolutum in tenebris, diuersarum cupiditatũ irretitum uinculis, noxiarum cogitationũ agitatum procellis, uarijs tentationũ perturbatum generibus, atque innumerabiliũ delictorum uinculis astrictum. Qua, inquã, ratione humanę laudis gaudebit attolli fauoribus quisquis conditionis suæ initium cõsiderare studet & finem? Sanè homo in peccatis natus de uilissimo conceptus est semine, productusque in lucem in huius peregrinationis calamitatibus plorando se intuetur astrictum. In ipso siquidem sui ortus primordio, sicut rationis, ita usu caret sensuumque membrorum officio, adeò ut alieno in omnibus indigeat suffragio gubernari. Nullum profecto inter quadrupedia, atque reptilia ad se tuendum illo minus est ualidum, & ad se nutriendum minus est aptum, atque ad se mouendum minus est forte. Si esurit, si sitit, si Luc. 18

doleт

dolet, si patitur, si aliquo naturæ solatio eget uagiendo lacrymas fundit. Nã necessitatũ suarũ eiulatus, & fletus indices esse probantur, sicq; fit, ut pedetẽtim crescente eadẽ corporis magnitudine pariter augeať & pœna, multiplicẽtur ærũnæ, passiones crebrescãt, ingeminentur mala, incõmoda grauiora emergant, donec suprema ueniat dies, in qua (uelit, nolit) debitum humanæ conditionis exoluat. In illa quippe die, quã uana omnis corporis pulcritudo, quamq; fallax sit seculi huius prosperitas, absq; rationis ambiguitate percipitur. Nã repente corporis totius elegantia, faciei decor, flos iuuentutis, incolumitatis bonum surripitur. Caligat quoq; uisus, auditus obturatur, odoratus deficit, amittitur gustus, languet attactus, membrorũq; cæterorũ debilitať usus, atq; uno eodẽq; momento uniuersa corporis species tanquam arbor pulcerrima fructus, florumq; amœnitate fœcunda præciditur, & efficitur, quod paulo ante mouebatur, diligebatur, amplexabatur, cadauer fœtidissimum, uisui horribile, exercitationi immobile, plenum squalore, pallore respersum, non reseruationi, sed etiam ab amicis & propinquis uoluntarie sepulturæ tradendum. Porrò humani corporis conditionem, prosperitatem, & finem dominus insinuare uolens, inquit ad Prophetam, Clama, & dixit: Quid clamabo? Et dominus iterum: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exiccatum est fœnum, quia spiritus domini sufflauit in illud. Vere exiccatum est fœnum, & uere fœnũ est populus. Nempe quemadmodũ exiccato fœno marcescit ipsius fœni pulcritudo florumq; redolentia: ita deficiente humano corpore, mundana illi deficit gloria, uestimentorum cultus, gemmarum pompa, diuitiarum iactantia, generosa soboles, popularis fauor, dignitatum fastus, regni ambitio, imperandi autoritas, præsidentium eminentia, atq; dominantium honor. Tunc quippe luce clarius patet, quàm breue id fuit quod repente transiit, quàm contemptibile quod in puncto aruit, quàm detestabile qđ mors abstulit, quamúe instabile quod uelut umbra aufugit. Tũc, inquã, carnaliũ amatorib. uoluptatũ, terrenarumq; cupidis facultatũ, ac apparentiũ honorum sectatoribus innata clamat ratio, ut quandiu uiuunt, & operari licet, sapiant seculi istius uitare fallacias, intelligant quoq; qualiter Deo seruiẽdo spirituales ualeãt prælibare delicias, atq; in sensu cordis studeant, quæ præparata sunt impijs, æterna prouidere, & deuitare supplicia. Quamobrem beati proculdubio illi censendi sunt, in quorum cordibus splendor gratiæ cælestis effulgens fugat tenebras, & lumen Dei suiq; cognitionem infundit. Ii proculdubio quandiu in hoc lumine, ueritatis aspiciunt lumen, nec uitæ huius irretiuntur blanditijs, neq; cuiuscunq; dignitatis subuertũtur illecebris. Hoc quippe lumine quamuis omnes in regimine constitutos, præsertim tamen ecclesiasticæ dignitatis uiros decet esse repletos. Non enim cathedra pastoralis officium est honoris, sed oneris, non securitatis, sed periculi, non quietis, sed laboris, non terreni cõmodi, sed spiritualis, non temporalis pręmij, sed æterni. Propterea quod humanæ laudis, quod uulgaris opinionis, quod transitoriæ glorię, quod momentaneæ est consolationis ab ijs qui præsunt, forti contẽnendũ est animo, atq; honoris Dei studio uiriliter insistẽdum, priuato prorsus honore semoto. Nam fures & latrones ex ministerio sibi iniuncto gloriam propriam ex eodem uendicare conantur. Verum maxime infidelitatis indicium est in hoc ærumnosæ peregrinationis decursu de quotidianis laboribus, spreta Dei gloria, laudes expectare humanas, quum scriptum sit: Deus dissipabit omnia ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Nempe qui huiusmodi errore ducũtur, à fide alieni esse arbitrandi sunt, quemadmodum dominus Iesus Pharisæis protestatus est: Quomodo (inquit) potestis uos credere, qui gloriam abinuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis? Non enim simul conuenire potest, ut quis honorem Dei, & sui quærat. Sibi hæc omnino aduersantur. Cæterum si totus honor Deo tribuitur, cuius profecto est, quæ, oro, portio de eodem debetur homini? Attamen si forte aliquid agat, quod sit laude dignum, id prorsus non est suum, neq; ualet ex se, sed ex singulari dono ipsius, qui dedit illi, ut possit. Ipsum donorum largitorem audiamus dicentem: Sicut palmas non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Paulum quoque apostolum eadem confitentem intelligamus: Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemq;: Quid enim habes, quod non accepisti? & si accepisti,

Marginal notes: Esa. 40 (beside "minus insinuare uolens"); Psal. 52 (beside "quum scriptum sit"); Ioan. 5 (beside "(inquit) potestis"); Ioan. 15 (beside "cut palmas"); 2. Cor. 3. (beside "confitentem intelligamus"). Section letters in right margin: E, F, G, H.

A pisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Porro qui q̄d habet accepit, illi utiq; debet honorē exhibere & gloriam, à quo habet quod habet. Quamobrem non sine detrimento nostro, atq; diuini honoris præiudicio possumus quicq; tractare de nostro, quū nedum laudabilia opera, si qua nobis sunt, uerumetiam nos non simus nostri, sed illius à quo facti sumus, per quem sustentamur, in quo uiuimus, de cuius bonitatis plenitudine gratis percepimus gratiam, qua operante, & cooperante perficere ualuimus bonū, quod egimus, cuius etiam lauacro mundati, precioq; gratificati, atq; redempti, dicēte Apostolo: Empti estis precio magno, glorificate et portate Deum in cordibus uestris. Glorificate, ait, Deum, non uos. Quid uerò mirum si Deum glorificare debemus, non nos, quū ipse unigenitus Dei filius dominus noster Iesus Christus de seipso dicat: Ego nō quæro gloriam meam, est qui quærat & iudicet. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est. Et idem: Pater (inquit) uenit hora, clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te. Clarifica me tu pater 1.Cor.6 Ioan.8 Ioan.17

B apud temetipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset apud te. Nusquā reperies dominum Iesum glorificasse seipsum, sed semper gloriam referre patri, quamuis patris honor & gloria sit etiam filij, qui est coæternus, consubstātialis, & coæqualis ei, qui initialiter genuit illum. Pudeat itaq; hominem, qui est terra & cinis, putredo & uermis, se extollere, & in præsenti seculo gloriam quærere, quum ille qui Deus est, in diebus carnis suæ quandiu cum hominibus conuersatus est, omne humilitatis exemplum, uoluntariumq; honoris ac mundi contemptum in habitu, in sermone, in moribus, & in omni sua conuersatione exhibuit, ut suis daret formam uirtutis, discerentq; ab illo nō appetere honoris altitudinem, quæ elatos deijcit in profusum abyssi, sed humilitatis uiam, quę utiq; in futuro humiles exaltat in cælis. Huius itaq; spiritualis disciplinæ eruditus magisterio domini præcursor quum tātæ esset sanctitatis, ut Christus existimaretur à multis, interrogatusq; utrum esset Helias, an propheta, noluit affirmare quod illi erat honoris aut famæ, sed tantum: Ego, inquit, uox clamantis in deserto, parate uiam domini. Quid Matth.3

C hac responsione humilius? & quid uerius? Testimonium uerò domino perhibens, omnemq; illi honorem reddere uolēs, ait: Qui post me uenturus est, ipse est qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calceamenti. Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit eum, & gaudio gaudet propter uocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo uenit, super omnes est, & q̄d uidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Vniuersa quippe hæc ad gloriam & laudem Christi, suæq; humilitatis custodiam protulit. Paulus quoq; Apostolus in cunctis suis prædicationibus & epistolis, Christi non propriam annunciabat gloriam. Vnde & dicebat: Non enim prædicamus nosmetipsos, sed dominū Iesum, nos autem seruos uestros propter ipsum. Hinc est quod tanta cum autoritate tanquā seruus legitimus, ac fidelis paranymphus coram regibus, principibus, & populis non expauescens uincula, carceres, uerbera, nomen domini pręgdicabat. Quamobrem non in hono ibid. Ioan.3 ibid. 2.Cor.4

D ribus, non in hominum laudibus, non in uirtute miraculorum, non in secretorū cęlestiū reuelatione, neq; in spiritualium abundantia charismatum, sed in infirmitatibus suis gloriabatur, quemadmodū ipse testatur dicens: Si gloriari oportet, nō expedit quidem. Libenter tamē gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi, propter quod complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Totus nanq; inhærebat Christo, totamq; uitam suam Christo dedicauerat, propterea fiducialiter aiebat: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Quare absit mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Cæterum non solum Pauli, sed si omnium sanctorum gesta uel dicta percurras, neminem illorum inuenies priuatam quæsisse gloriam, aut popularia huius mundi præconia, sed tantum Dei honorem, illiusq; propagationem laudis & gloriæ, atq; spiritualem salutem animarum. Huic tamen nequaquā aduersatur sententiæ, si quidam sanctorum uisi sunt propriā zelasse famā. Id uerò minime propter se egerunt, sed prorsus pro gloria Christi, ut uidelicet in ipsis nō minueret gloria Dei, quæ aliquantulum minorari uideē in terris, quādo ijs qui ab hominibus lumen 2.Cor.12 Phil.1

esse

esse creduntur, & per iustitiæ incedere semitas, ex operibus minus rectis, seu ex oborta infamiæ macula ab illis, qui exteriora iudicant, tenebræ esse arbitrantur. Hinc est quod accuratissime sancti & amici Dei famam suam impollutam laudabiliter cõuersando custodire conantur, non (ut dictum est) pro seipsis, sed pro honore Dei, proximorumq; salute. Qui utiq; ædificant in bono, & promouentur ad bonum, considerantes commẽdabilia acta eorum, atq; diuinam laudant bonitatem, quæ præstat homini unde ipsa laudetur. Nam et ueritas in Euangelio hoc insinuare uoluisse uidetur, quũ dicit: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, et glorificent patrem uestrũ qui in cælis est. Petrus quoq; inquit: Conuersationem uestram habentes bonã inter gentes, ut in eo quod detractant de uobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operib. uos cõsiderantes glorificent Deum & patrem in die uisitationis. Claret igitur perspicue, quod omnes qui ambulant in ueritate, & Deo in cordis simplicitate famulantur, non propriã ex ijs quæ laudabiliter agunt, quęrunt gloriam, sed cõditoris sui, de cuius utiq; munere agnoscunt se irreprehẽsibiliter uiuere. Alioquin nec sancte neq; laudabiliter uiuere dicendi sunt, imò potius inique & damnabiliter, si operis sui mercedẽ in ore instituunt laudantiũ. Vnde Apostolus in se & de se detestans ait: Si adhuc hominibus placerẽ, Christi seruus non essem. Falluntur prorsus qui aliter sentiunt, tribuũtq; homini quod solius est Dei. Homo quippe boni instrumentũ est operis, artifex aũt solus est Deus. Loquebatur Apostolus Paulus sapientiã inter perfectos, sapientiã utiq; nõ huius seculi, sed in mysterio absconditam, quam nemo principũ huius mundi cognouit. Nunquid ipse? Prorsus minime. Nam instrumentum erat. Artifex uerò quis? Vera sempiternaq; Dei sapientia dominus Iesus, sicut idem Apostolus fatetur: An experimentũ, inquit, quæritis eius, qui in me loquitur Christus. Locuti profecto sunt prophetæ, locuti sunt Apostoli, sanctiq; doctores, operati etiam sunt sancti martyres & amici Dei mirabilia, & quæ humanæ uirtutis omnem transcendunt facultatẽ, sed in ipsis & per ipsos Christus, qui est Dei uirtus & Dei sapientia. Virtus, inquam, in operando, sapientia aũt in loquendo, ut uidelicet ipse sit omnia in omnibus tanquam caput in corpore, & uita in homine, quatenus qui gloriatur, in domino glorietur. Quamobrem si qua laus, si qua uirtus, si qua ueritas, si qua bonæ famæ opinio reperitur in homine, totum ascribendum est præsentiæ Christi, gratiæ, uirtuti, bonitati & sapientiæ eius, qui agit in homine, quicquid in ecclesia redolet sanctitatis odorem. Quod Paulus intelligens ait: Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco. Non autem pariformiter: nam alijs odor uitæ ad uitam, alijs odor mortis ad mortem. Vitæ, inquam, ijs quæ ædificantur, glorificant Deum, & salui fiunt. Mortis uerò ijs qui pereunt, qui scandalizantur, detrahunt, uirtutumq; opera interpretant non recte, & unde debuerant reformari ad bonum, inde deteriores fiunt. Vide, quæso, odorem fragrantissimum factum utiq; Iudæis, alijs odorem uitæ ad uitam, alijs odorẽ mortis ad mortem, dominum dico nostrum Iesum Christum. Miracula faciebat, loquebatur cælestia, & tamen alij dicebant quia bonus est, alij uerò non, sed seducit turbas. Nec mirum si hoc Iudæis contigit, qui carnales erant, & secundum carnẽ de Christo sapiebant, quando etiam discipulis id legitur accidisse. Quum enim ipse dominus corpus suum in cibum ad manducandum, & sanguinem suum in potum ad bibendum sub specie panis & uini se daturum polliceretur, multaq; de ipso sacramento altaris loqueretur, quæ spiritualiter intelligenda erant, nonnulli eorum qui audiebant, & secundum carnem sapiẽtes non credebant, scandalizabantur, sicut scriptum est: Ex hoc (inquit Euãgelista) multi discipulorum abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant. Odor nãq; bonus istis non credentibus factus odor mortis ad mortem, credentibus autem hic odor fuit odor uitę ad uitam. Vnde discedentibus incredulis, quum ad duodecim dixisset dominus, an & ipsi uellent abire, referti hoc suauissimo odore uitæ, ad uitam responderunt: Domine ad quem ibimus? Verba uitę æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. Nam quemadmodum de singularissimo odore, sacratissimoq; refectionis alimento perierunt infideles, ita qui ueris promissionibus æternæ sapientiæ cordis assensum fide præbuerunt, illius odore recreati, pio affectu, uitam in se percipere meruerunt æternam. Verum quum nemo sit tam sanctæ conuersationis, tamq; irreprehensibilis uitæ, ut non etiam de ipsius bonis operibus scãdalum patiatur, superest ut quisq; &

Marginalia: E; Matt. 5; 1. Pet. 2; F; Gal. 1; 2. Cor. 13; G; 2. Cor. 2; H; Ioan. 6; Ibid.

A & potissimum prælati, quorũ cõuersatio delata ad publicũ tanq; lucerna super candelabrũ ecclesię cõstituta, omnib. debet in exẽplum lucere uirtutis, studeant omni qua ualẽt industria, morũ grauitate nitescere, quatenus ꝓ bonis eorũ actib. Deus laudetur in illis, & dominicæ oues quotidiæ ædificentur, in meliusq; proficiant, atq; in ipsis ueluti in speculo agnoscant quid agere, quidue illas sperare oporteat.

Quòd præteritorum laudabilia gesta uirorum, plurimum proficere cupientes ad uirtutum prouocent studium. Cap. XIII.

QVantum excitent ad uirtutũ studia, uirtutum exempla eos qui Deo placere uolunt, atq; uirtutibus ornari peroptant, quisq; sapiens sufficienter intelligit Erigitur nãq; humana fragilitas, & opportunè corroboratur in opere exemplis maiorum, atq; quotidie animatur ad melius præteritorum patrum rememoratione uirtutis. Hinc factum est diuinæ dispensatione clementiæ, atq; humanę exercitatione prudentiæ, ut tam solerter, tãq; copiose probatissimorũ tradita sint memoriæ B gesta uirorum, adeò ut in quolibet uirtutis genere laudabilia reperiãtur exempla quàm plurima, quibus ad eadem imitandum plurimum exhortentur, qui audiunt. Taceo interim de ijs qui extra eccclesiæ gremium fuerunt, & de illis etiam qui unius summi & ueri Dei fide recta caruerunt, quorum eximiorũ operũ præconia ab eruditissimis, famosisq; uiris penè innumerabilia miro eloquentiæ, & narrationis ordine exarata sunt per librorũ uolumina. Quis (oro) potest calamo uel lingua exprimere fidei lumẽ, longanimitatẽ spei, ardorem caritatis, cordis innocentiã, iustitiæ zelum, hospitalitatis studium, amorẽ fraternitatis, pudicitiæ constantiã, tolerantiam laborum, animi mititatẽ, dilectionẽ inimicorum, patientiæ robur, humilitatis exẽpla, loquendi autoritatẽ, integritatem morũ, uitæq; perfectionem iustorum, qui Deo tota mẽtis intẽtione placere studuerũt? Discurre & perlege sacrarum paginas scripturarũ, & intelliges exigua & indigna eorũ laudib. esse quæ dicuntur, & sanctis illorum operib. multum imparia. Sunt namq; uenerãdę imitandæq; ipsorũ uirtutes in literis annotatæ, tanq; luminaria in opaca noctis caligine uia C toribus exposita, qua sine offenssione pergere, & ad quem suæ peregrinationis finẽ intẽtionẽ suã sistere debeãt. Quis uero per ignota itinera nocturno tempore, ferisq; ad prædã capiẽdũ discurrẽtibus, ualet absq; luce, & comite perãbulare securus? Quotquot enim nati sunt, aut quotidie nascunẽ in hac regione mortalium, ingrediuntur ut aduenæ prorsus ignari uiarũ, & rationis inexpertes, quorum uidelicet initium uitæ principiũ est peregrinationis & mortis. Nã tot passib. quisq; tendit ad mortẽ, quot dieb. & horis uegetatur ad uitã, à qua profecto lege nullus cuiuscunq; sit dignitatis, atq; conditionis excipitur. Pariter omnes crescendo decrescũt, & cõmorantes in tenebris proficiendo deficiunt. Quid (quæso) est præsens hæc uita, nisi tenebrarum locus & mortis? Sic nãq; scriptum legimus: Illuminare ijs qui in tenebris & umbra mortis sedẽt, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Beatus hic senex grãdæuus & sanctus his paucis multa complectitur. Illuminari quippe fraternæ perditionis compassione permotus postulat per cœlestis aspirationis gratiam eos, qui in huius peregrinationis degunt tenebris, atq; mor- *Luc. I*
D tis spiritualis perambulant tenebras, ut præuia sapientiæ luce, sublatoq; obice originalis delicti in uiam pacis gressus dirigere queãt. Prudentissime satis uitam istam nõ tenebrosam, sed (quod deterius est) tenebras appellauit. Nõ utiq; priuatione uisibilis lucis, sed intelligibilis ueritatis. Ex quotidiano quippe uisibilis solis ortu, & decursu ipsius ad occasum adeò illuminosa esse probatur, ut alio nequaquam indigeat lumine. Cæterum ex inordinatis hominum moribus prorsus conuincitur ueritatis luce carere. Da (obsecro) hominem nõ interno irradiatum ueritatis splendore, & perspicue intelliges ipsum esse ignorãtiæ summæ densitate repletũ. Videbis (inquam) illum gaudere, quũ prospere eidem in delictorum perpetratione succedit, quum proximũ suum callida suggestione supplantat, quum abũdat diuitijs, attollitur honoribus, uoluptatibus fruitur, popularibusq; fauorib. demulcetur. Maximũ quippe hoc spiritualis est indicium cæcitatis, quãdo quis temporalibus prosperitatibus lætus, immemor efficitur futurorum. Discute singulorum opera huius seculi oblectamenta sectantium, & proculdubio intelliges ipsos errare ut cæcos, captiuos duci ut seruos, de propria perditione nil formidare ut fatuos, atq; de futura uita nihil cogitare ut mortuos. At uerò si qui sint (quamuis pauci compa-

ratione cæterorũ (qui per uiam rectã incedant, nemini nocere studeant, perhorrescant E
scelera, æquanimiter aduersa perferant, mundi blandimenta despiciant, uisibilia cuncta
contemnãt, ignitoq; cordis affectu præmia æterna cõcupiscant. Non hoc utiq; ab ipsis
quasi ex ipsis, sed ex infuso in ipsos agitur lumine, quo uidelicet disponente, dirigẽte, &
Eph. 5 perficiente de tenebris transferunt ad lucẽ, luxq; fiunt in domino, dicẽte Apostolo: Fui
stis aliquando tenebræ, nunc aũt lux in domino, ut filij lucis ambulate. Fructus autẽ lu-
cis est in omni bonitate, & iusticia, & ueritate. Patet igitur quòd quemadmodũ uita præ
sens sine lumine solis uisibilis nox est: ita deficiente in cordibus hominũ luce ueritatis,
ipsa eorũ uita illis tenebrę, & mortis umbra dicenda est, in qua profecto quamdiu absq;
hac luce sunt, tenebræ sunt, & tenebrarũ filij, propterea nihil meritoriũ, nihil Deo pos-
sunt facere gratum. Quamobrẽ clementissima Dei maiestas, quæ ex sua insita bonitate
neminem uult perire, quin potius cupit (quantũ in ipsa est) omnes ad agnitionẽ, & lu-
cem peruenire ueritatis, quamuis ab initio creaturæ rationalis ipsam spiritualem cõmu
nicauerat lucem, peramplius tamen in temporis plenitudine, dum mediũ silentiũ tene- F
rent omnia, & nox, id est obscura ignorantia diuinæ miserationis, atq; præclarissimæ ue
ritatis totũ occuparet orbem, omnibusq; repleret iniquitatibus, ipsam lucem uerbũ &
sapientiã suam de regalibus sedibus, & throno gloriæ suæ misit in terras, ut sua uniuer-
sas tenebras de cordibus electorũ fugaret præsentia, non quidem manifestandã sicuti
est ob nimiũ suæ diuinitatis fulgorẽ, suæq; incõprehensibilis eminentiã claritatis, sed hu
manitate obtectã atq; uelatam, ut magis à mortalibus capabilis fieret. Tanta siquidem
ex ipso mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu lux miraculorum cælestium,
disciplinæ uirtutũ, spiritualis magisterij, grauitatis morũ, doctrinæq; singularis emicuit,
Esa. 9. 50 ut merito completũ esse uideretur, quod longe ante ore prophetico fuerat dictũ: Gen-
tium populus qui habitabat in tenebris, uidit lucem magnã. Sedentibus in regione um-
bræ mortis, lux orta est eis. Magna profecto lux ipsa incarnata sapientia dicta est, quæ
diuinitatis suæ splendoribus opacam cognitionis Dei, legaliumq; iudiciorũ repulit no
ctem, quæ totum caligine sua tenebrosum fecerat orbem. Magna (inquã) ipsa lux, quæ G
profecto (quantũ in ipsa est) illuminat omnẽ hominem uenientẽ in hunc mundũ. Nam
quotquot lucẽ mundo dederunt, siue per doctrinæ rudimenta, seu per conuersationis
sanctimoniã, aut ex miraculorũ exhibitione, ab ipsa incõmutabili ueritate perceperunt
Bar. 3 lumen, & ad ipsius gloriã illuxerunt, sicut scriptũ est: Stellæ (inquit Propheta) dederunt
lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt, uocatæ sunt, & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei
cum iucunditate qui fecit eas. Repleuit itaq; ipsa æterna sapientia ueritatis suæ splendo
ribus spirituale firmamentũ ecclesiæ intellectualibus stellis, atq; rutilantibus, quatenus
sanctitatis radios effundant de se in cordibus carnaliũ delictorum tenebris inuolutis, &
illis ueritatis uiam, ac iustitiæ semitas exemplis suis, salutaribusq; exhortationibus insi-
nuent, quibus mediantibus ad uitam perueniant sempiternã, atq; ad lucem inaccessibi-
lem ueritatis. Ordinatissima quippe hoc factũ est lege caritatis, ut qui ipsam diuinæ sa-
pientiæ lucem, sicuti est, nec pro infirmitate carnis, neq; pro libito uoluntatis intueri ua
lent, saltem stellarum spiritualium luce comitante per obscuram noctem præsentis ui- H
tæ gradientes, & inimicorm inuisibilium insidias, & intellectualium latebras bestiarum
euadere, atq; agnoscere queant, necnon in ipsis tanquam in clarissimis speculis pro-
prias possint infirmitates inspicere, errata corrigere, bonaq; inchoata perficere. Nam
quemadmodũ ipsa ueritas & sapientia (sicut legitur de illa) candor est lucis æternæ, &
speculum sine macula, splendor diuinæ bonitatis, & imago claritatis illius: ita sancti &
amici Dei per uinculum amoris syncerissimæ caritatis, per ipsam & in ipsa effecti sunt
lux, atq; eandem operibus imitando, speculũ quoddã perfectionis eius apparent. Verũ
ex grauitate morũ, eloquiorũ sapientia, sensuũq; puritate quidã gratiæ supercælestis, ac
infusi luminis, insitæq; bonitatis in eis splẽdor effulget, & quædã spiritualis imago futu
ræ uitę, & felicitatis æternę, quę ex interioris hominis reformatione procedit, de qua ui
2. Cor. 3 delicet spirituali reformatiõe lucis, & gratiæ inqt Apostolus: Nos aũt reuelata facie glo
riam Dei speculantes trãsformamur de claritate in claritatẽ, tanq; à dñi spiritu. Optime
igit̃ in morib. elucet sanctorũ gratia, doctrina & diuinitas Christi Dei & dñi nostri, eo
perspicacius, quo perfectius degunt. Ideoq; cõgrue satis in ipsis ueluti in nobilioribus
membris

A membris mystici corporis domini,& lucidioribus stellis ecclesiæ debemus uitæ nostræ exemplū capere, utpote qui Deo famulātur interius, nobis uerò fulgēt exterius. Illorū siquidē uirtutes & opera ad utilitatē scripta sunt posterorū,atq; rationabiliter memoriç cōmendata,quatenus testimonio ipso Christianæ religionis clarescat ueritas,atq; eorūdē exemplo nutriat incipiētiū teneritudo,& roboret soliditas perfectorū. Ex hoc itaq; factū est cūctis fidelibus singulare documētū,ut quisq; inueniat spirituale pabulū, quo uegetet & crescat. Nēpe si quis uirtutū desiderio flagrās cupit esse pfectus, apostolorū apostolicorūq; uirorū gesta cōsideret,eorū fidei cōstātiā, cōtēptū seculi, caritatis zelū, salutis animarū cōmēdabilē affectū,prædicationis autoritatē,orationis instantiā, amorēq; martyrij:& inde hauriet unde accendatur, atq; proficiat. Verū siquis corporis infirmitate attritus,uel tentationū aut tribulationū doloribus fatigatus, nec impatientia fractus,neq; animi pusillanimitate depressus est, & ex hoc magnum se corā Deo esse arbitratur,perlegat tolerantiā,& acerbissimas gloriosorum martyrum passiones, & omnino propriam deponet æstimationem,fietq; corde humilior, atq; ad æquanimiter aduersa sustinendum magis magisq; constans. Deniq; si cui placet mentis puritate,integritate corporis, pudicitięq; candore nitescere,cogitatione inspiciat sacrarum uirginum iucundos exercitus,ex ipsisq; maximam agnoscet extitisse numerositatem,quæ ignē,ferrum,bestias,uincula,pertulerunt & carceres,ne uirginalem quam Christo domino consecrauerāt,amitterent puritatē. Harum siquidē mirabilibus exemplis, honorabilibusq; triumphis excitabitur uehementer ad amorem continentiæ,castimoniæq; pudorē. Postremo si quem delectat moribus laudabilibus esse ornatum,atq; uirtutum exercitatiōe insignem, sanctorum præsulum intueatur in speculo. In ipso plane agnoscet,quō debeat seruire Deo, qualiter cum hominibus cōuersari, qua mēsura corpus atterere ieiunijs, macerare uigilijs, quibusúe studijs propriam componere uitam. Equidem in illis totius elucet forma uirtutis,caritatis flamma,puritatis decor,humilitatis norma, despectus diuitiarum,paupertatis amor,spei gaudium,fidei lumen,& quædam præcipuæ sanctitatis imago. Nihil prorsus in eorum conuersatione reperies incōpositum, nihil reprehensibile,nihilq; inordinatum. Verba quippe ipsorum plena sunt sapientia,summęq; discretionis sale cōdita. Corporales quoq; eorum sensus prudentissima sanctæ grauitatis astricti tenebantur custodia,ne per illos ad animam spiritualis introire posset interitus. Lugebant insuper tanquam ueri pastores,sicut propria: ita populorum facinora. Exhortabantur pigros ad pugnā,& desidiosos ad uirtutum studia prouocabant. Colligebant uagos,nudos uestiebant,alebant pauperes, & necessitatibus egenorū de ecclesiæ facultatibus ueluti Christi dispensatores strenui fideliter ministrabāt. Sacris præterea instabāt lectionibus,in orationibus crebro pernoctabant,& saluti animarum flagrantissime incumbebāt,studētes Christo reddere quod diabolus fraudulēter abstulerat. Porrò honoris Dei supra modū erāt cupidi,diuinis in laudibus iugiter occupati, pastoralis curæ ministerio intenti, suarūq; spiritualiū passionū accuratissimi medici. Quotidie ac cōtinue exercitabantur,& ex se erudiebantur,qualiter alios instruere oporteret. Nā ijs qui præsunt,singulare documentum regiminis est seipsos diligenter agnoscere,cōtra se introrsus uiriliter dimicare,motus animi inordinatos cōponere,& prius uelle facere,quàm alios docere. Hoc profecto in illis erat præcipuū,de quibus loquimur pōtificibus sanctis, non minus uidelicet instruere uita quàm uerbis,neq; segnius sibijpsis quàm cęteris uirtutum legē imponere. Alioquin quonammodo Deo placere potuissent, si suimet cura neglecta,alijs iugū sanctæ cōuersationis conati fuissent inferre,quod ipsi prorsus portare recusarent? Illorū quippe sanctitas,nō in opinione erat hominū, nec in fucata persuasione sermonū,neq; in simulata ostentatione operū,sed intus coram Deo subsistebat in perfectione uirtutū. Quamobrē tanquā uascula plena spiritualium gratiarū, fragrantissimarumq; referta odore uirtutum,foris spargebant quod cōmendationis, quod ædificationis,quod reuerentiæ,quod sanctitatis, quod meriti. Vnde nihil in eis perspici poterat fictum,nihil fraudulētum,nihil odibile, nihilq; redargutione dignum. In ipsorum itaq; clarissimo sanctimoniæ ac perfectionis speculo præsentis tēporis deformitas elucescit. In hoc utiq; destituta prorsus cernitur esse tota uita sanctorum, & solūmodo operum illorum excellentia reseruari in scriptis,quod (prohdolor) non est sine mœrore &

lachrymis cogitandum atq; dicendum. Quis (oro) fidele cor gerens ualet se continere à gemitu, quum intelligit inde erumpere impietatis tenebras, unde iustitiæ lumen fulgere debuerat, atq; illos per latitudinem secularium uoluptatum passim effluere, quos errantes oportuerat exemplo suo reuocare ad gratiam, suisq; admonitionibus erudire, ut per uiam incederent arctam, quæ ducit ad uitam. Quod utiq; malum longe ante futurū esse prospiciens Propheta deplorat dicens: Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Merito quidem non solum hic Propheta, qui in persona gemit ecclesiæ, uerumetiam fideles quiq;, qui mystici corporis Christi sunt membra, trahere debent ex intimo corde alta suspiria, quando illos à quibus congruit exemplum bene uiuendi, necnon salutis percipere monita, intuentur per abrupta uitiorum palàm uagari, & secularium principum ornamenta superflua absq; ullo honestatis rubore, seu conscientiæ sectari aculeo. Plane ex hoc emergit grande detrimentum ecclesiæ Dei, dignecq; lugendū. Efficiuntur namq; contemptibiles, atq; inglorij, qui summa cum ueneratione debuerant à plebibus honorari tanquam discipuli Christi, duces populi, mundi intercessores, præcones ueritatis, pastores dominici gregis, & fidei catholicæ testes. Hinc in cordibus aspicientium oritur contemptus clauium ecclesiæ, futuræ incredulitas uitæ, inobedientia ecclesiasticarum sanctionum, & sacrarum uilipensio scripturarum. Hinc pontificalis deridetur autoritas, capitis & membrorum scinditur unitas, populorumq; augentur scelera, dum arbitrantur sibi cuncta licere, quæ à superioribus suis spiritualibus agi cognoscunt, & super hæc omnia illorum uitam diffamare non desinunt. Itáne (inquiunt mutuo) sunt isti nostrarum pastores & patres animarum, quorum institutionibus & exemplis nostram debeamus uitam corrigere, quorumq; actus imitari? Talis ne fuit doctrina Christi, cuius uicem hi gerunt in terris, talisúe sanctorum patrum conuersatio, quorum isti super cathedram sedent? Illi profecto eorum attestantibus operibus ad nostri eruditionem literis commendatis paupertatis amatores fuerunt: isti diuitiarum. Illi facultates suas impertiebantur egenis, orphanis & uiduis: isti adulatoribus, attinentibus, & famulis. Illi corpus suum attriuerunt ieiunijs, uigilijs, & laboribus: isti uerò illud nutriunt somno, comessationibus, & quiete. Illi contemptores extiterunt honorum ac dignitatum: isti autem appetitores, seduliq; inquisitores. Illi humilitatem prætendebant in habitu, gestis, & moribus: at uerò isti elationem in uestibus, comitatu, ostendunt & pompis. Illi sectabantur uestigia Christi: isti autem seculi. Illi cælestia bona desiderabant: isti uerò toto (ut cernitur) corde inhærent uisibilibus, & terrenis. Nempe hæc & huiusmodi oblocutiones, detractiones, & confabulationes (& utinam mendaciter) quotidie audiuntur in plateis, ac populorum circulis, quæ prorsus in maximum redundant opprobrium clericalis honestatis, & singulare dedecus Christianæ religionis, necnon & flebile detrimentum animarum. Equidem quum hoc notissimum sit, quòd prælatis, & uiris ecclesiasticis prærogata sit à Deo potestas ligandi atq; soluendi, ministerioq; populos instruendi & corrigendi, sacramenta sancta conficiendi ac ministrandi, liquet profecto quòd illis subtracta reuerentia, & opinione bonitatis omne etiam eorum nihilipenditur curæ exercitium, quamuis non in qualitate, & uita ministrantis & offerentis, sed in uoluntate ac diuinitate domini nostri Iesu Christi sacramenta instituentis, & perficientis uniuersa ecclesiastica subsistat autoritas. Quamobrem solerter præsules animarumq; pastores studeant non minus pro alijs, quàm pro seipsis pastorale officium sine Dei offensa & scandalo proximorum explere, seq; tanquam Christi exhibere ministros, quemadmodum Apostolus hortatur dicens: Adiuuantes hortamur, ne in uacuum gratiam Dei accipiatis. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non uituperetur ministeriū nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute Dei. His paucis exposuit Apostolus qualis esse debeat minister Christi, & ministeriorum Dei dispensator fidelis. Ipse quoq; dominus Iesus prælatos, & eos qui regimini præsunt animarum instruens ad rectè uiuendum, ait: Vos estis

Tren. 4. · 2. Cor. 6 · Math. 5 · E · F · G · H

A sal terræ, quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum ualet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Iustissime quippe infatuatum sal, illi uidelicet per quos informandi & condiendi sunt cæteri, si incontinenter & contra legem Dei uiuentes euanuerint, & à perfectione suæ uocationis & ordinis deuiauerint, prorsus ad nihilū ualent ultra, nisi ut per irreuerentiam & contemptum de subditorum eijciātur cordibus atq; per detractiones ab hominibus conculcentur. Ex qua profecto eiectione & cōculcatione parū Deo grati, & hominibus efficiuntur accepti. Superest igitur, ut quisquis pastoralis officij sortitus est dignitatem, præcipue pro honore Dei, cui debet sanctitatis et obedientiæ perpetuum exhibere famulatum: deinde ob decorem & sublimitatem regalis sacerdotij, cui competit sapientiæ & bonitatis habere amictum: præterea ob profectum ecclesiæ, & maximè eorum, quorum specialis eidem cōmissa est cura: postremoq; propter salutem propriam, ad quam consequendam sicut habet gradum: ita oportet illum laudabili conuersatione fulgere, totis uiribus, summaq; cum uigilantia elaboret coram Deo mundare cor, & interioris hominis omnia reformare deformia, atq; in ecclesiæ facie illis honeste rebus utendo, quæ statui suo opportuna esse intellexerit, resecare superflua. Studeat præterea grauitatē custodire in agibilibus, in uerbis, & moribus: ita ut in eo nihil adpareat inordinatum, aut puerile, sed prorsus quædam sit uirtutum imago sanctitatis, atq; maturitatis speculum, in quo uidelicet quicunq; aspexerit, agnoscat unde ædificetur ad bonum: ipseq; laudetur in illo, qui uniuersa quæ laude sunt digna, largitur. Ita tamen cuncta quæ memorata sunt, peragat, ut corde semper sit humilis, & quū expediens fuerit, ad subiectorum profectum sit autoritate sublimis, quatenus dilectione ac ueneratione appareat dignus.

B

Quòd ex colluctatione carnis & spiritus uita hominis super terram cognoscitur esse militia. Cap. XIIII.

C Visquis rectè intelligit, uerissima definitiōe fatetur uerum esse, quod sacra testantur eloquia, militiam uidelicet esse uitam hominis super terram. Nā hoc uel quantum attinet ad disceptationes & iurgia, quæ quotidie inter se pro temporalibus rebus aut uarijs opinionibus gerunt homines, uel quantum spectat ad humanæ decursum uitæ, quæ continue labitur, & per singula horarum momenta nullo præpediente obstaculo more labentis aquæ suum decurrit ad finem, facillime probari ualet. Sed est cōtradictio alia, & quædam spiritualis pugna, quæ cōmunis est omnibus, & à qua nullus est liber masculus uel fœmina, peccator uel iustus. Hæc nāq; quāuis excitetur à carne, & uegetet per carnē, atq; agatur in carne, sentitur etiā in corde, & in corde cognoscit, maxime ab ijs qui cōuertuntur ad cor, ut illud custodiāt, mūdēt & colāt. Tales quppe sententiā ipsam esse uerā asseuerāt, edocti tā experiētia quotidiana & in corpore proprio, q̄ etiā apostolica eruditiōe, quę ait: Spiritus cōcupiscit aduersus carnē, & caro aduersus spiritū, ut nō quæcūq; uultis illa faciatis. Ista profecto licet uniuersalis sit lex, nō tñ pariformiter oēs tenet astrictos, sed diuersimode, secūdū cuiusq; mēsurā uirtutis & gratię. Sunt enī qui constituunt se uoluptatibus carnis &

D uentris, & tāquā iumēta irrationabilia reiecto Christi iugo, postpositoq; Dei timore, carnis desideria perficiūt in cōcupiscētijs suis. Hi nimirū quāquā ad tēpus lætari uideantur & corporaliter uiuere, coram tñ Deo & in spiritu mortui sunt, sicut Apostolus de uidua uoluptuosa testat dicēs: Vidua (inquit) in delicijs uiuēs, mortua est. Tāquā enim mēbrū putridū, & à Christi corpore pręcisum huiusmodi cēsendi sunt. Sunt & alij ab his dissimiles, q carnis quidē cōcupiscētias sentiūt: sed operibus minime cōsentiunt. Tales quippe certant, ne succumbant, & ueluti minus perfecti interdum superantur, quandoq; uerò uincunt. Tādiu añt isti gratia Dei secum cooperante corpus ieiunijs, & uigilijs affligentes, in hoc spirituali stadio perseuerant, donec assuescant certamini, & spiritus præualeat operibus carnis, & uirtus uitio dominetur. Proficientes utiq; uocādi sunt isti, qui cū sudore luctantur, ne opera carnis peragant, ac ne actu perficiant, quod caro male sana & rationis ignara faciendum esse blanditur. Sunt uerò aliqui, quamuis non multi numero, comparatione cæterorum, in omni uirtute probati, atq; perfecti, qui pro consuetudine exercitatos habent corporis & animę sensus. Hi quidem pugnam sentiunt, sed impugnatori nequaquam etiam in paruis uoluntatis assensum præbent, tum quia & spiritus 1. Tim. 6

ritus sancti inhabitante gratia sunt edocti, tũ quia caritatis sunt uehementissima flãma E
succensi: quæ profecto illos roborat in certamine, ad profectũ uirtutis impellit, mentẽ
trahit ad Christũ, & meritorũ coronat triumphis. Huiusmodi tametsi studeant carnẽ re
digere sub potestatem spiritus, perfectam tamen de ipsa nequeunt reportare uictoriam
quãdiu in hoc corruptibili degunt corpore, quoniam eorũ spiritus semper stimulis car-
Rom.7 nalibus perurgetur. Vnde Apostolus de se loquens ait: Video aliã legẽ in mẽbris meis
resistẽtẽ legi mẽtis meæ, & captiuũ ducentẽ me in lege peccati, quæ est in mẽbris meis.
Nam etsi spiritualis homo & sanctus mente & spiritu seruiat legi Dei, carne tamẽ cogit
uelit nolit legi subesse peccati. Quod utiq; illi nõ adscribitur ad casum seu pœnã, sed po
tius ad meritũ & coronã, atq; uirtutũ custodiã, quę præuia humilitate perficitur. Hinc est
quòd sancti uiri in spiritu ambulãtes, omniaq; sua interiora dijudicantes, in cõtinuo cõ-
flictu sunt carnis & spiritus. Nã caro semper ad ima procliuis, & proprias anxia explere
uoluptates, sola quę carnis sunt, suggerit, concupiscit, & quærit. Spiritus uerò naturali
suo instinctu cælestia & æterna appetens, Deoq; placere desiderans, carnales sub ratio- F
nis imperio cohibet passiones, & tantum quæ sunt uirtutis, honestatis, & meriti absq; ul
Gal.5 la tergiuersatione sectatur. Vnde & Apostolus dicebat: Qui aũt sunt Christi, carnẽ suã
crucifixerunt cum uitijs & concupiscẽtijs. Hæc plane militia, et spiritualis de qua loqui
mur, pugna, quæ in conspectu ueri et æterni iudicis cordis secreta cernentis geritur, fili
os Dei à tenebrarum filijs cognoscibiles facit. Nam qui tenebrarum sunt filij, carnis pro
culdubio opera perpetrant, quæ perhibente Apostolo sunt fornicatio, immunditia, im
pudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes,
iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, comessationes, ebrietates, et his similia.
Qui uerò Dei sunt filij, apprehendere satagunt fructus spiritus, qui sunt caritas, gaudiũ,
pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cõtinẽ-
tia, castitas. Nempe Dei filij tanquam strenui bellatores quodam spirituali uigore præ-
cincti, super mentis suæ uigilantes custodia, omnes animi sui inordinatos motus, singu
lasq; suggestiones immissas in eorum corda per angelos malos, uniuersasq; illecebras G
carnales impellentes ad facinus, in ipsorum initio quum se mẽtis repræsentant in specu
Psal.136 lo, reprimendo compescunt, iuxta prophetæ admonitionem, quæ dicit: Beatus qui te-
nebit, et allidet paruulos suos ad petram. Idemq; mystice inquit: In matutino interficie-
bam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes ini-
quitatem. In hoc quippe spirituali certamine tanto quisq; solicitior, tãto robustior, tan
toq; feruentior est, quanto Christi caritate ardentior, et in sui cognitione existit exercita
tior. Perfectorum siquidem est actualis ista congressio, quæ singulis fere momentis pro
mouetur interius, potissime quum non desint tentationum causę exterius. Hinc plane
prælatorũ status quàm sublimis, quantęq; sit perfectionis agnoscitur. In medio nãq; fra
gorum est populi, in clamoribus litium secularium, in perturbationibus negociorum
temporalium. In quibus utiq; comitante Dei timore, erectaq; ad cęlum mente, ac cor-
dis apertis luminibus, et collocata in profundo humilitatis cogitatione, prudentissime
semper incedendum est ad euitandum casus, atque criminum occasiones, quę annexę H
sunt illis, et pręcipitare consueuerunt incautos. Beata prorsus uera humilitas, quę in sui
iugiter cognitione uersatur. Hęc profecto si efferatur laudibus, si pręstet honoribus, si
dignitatibus sublimetur, nunquam à proprię infirmitatis cõsideratione reflectitur. Hęc
inquam, humilitas sancta est religionis stabilimentum, condimentum orationis, fomen
tum caritatis, salutis medium, compunctionis incentiuum, ornamentum pręlationis, et
totius forma uirtutis. Tolle ab eo qui pręsidet, humilitatem, et domus illius fundamen-
tum reperies in arena locatum, quod utiq; aquarum inundatione, aut uẽtorum insuffla
tione quassatur. Totam quippe ministerij sui intentationem in hominum opinione cõ-
stituit, maximumq; se pati arbitratur detrimentum, si in aliquo (etiam iniuste) ipsius fa-
ma lędatur, nequaquam intelligẽs quod parũ prodest ab hominũ ore laudari, et diuino
damnari iudicio. Hinc est quod humilis pręlatus, quãuis regiminis autoritatem exhibe
at exterius: interius tamẽ ante se iniquitates suas et errata cõstituit, quatenus earum con
sideratione uiriliter repercutiat omne quod est altum, quod blandum, quod obliquũ,
quod carnale, quod fœtidũ. Nẽpe in mentis suę cathedra sedet ut iudex, et nũc cõsciẽtię
proprię

A propriæ testimonium quærit, nunc operum suorum imperfectiones diiudicat, interdū delictorum suorum arcana rimatur, nonnunquā uerò aduersum se sententiā proferendo se deprimit, ut uidelicet humilitatē teneat, quæ est interpellatrix gratiarū, uirtutū custos, & preciosissima corona pontificū, sine qua proculdubio nullus in dignitatis culmine positus ualet esse securus. Porrò innitentem sibi sustentat, ne corruat, se quærentem consolatur ne deficiat, seq; amplectentem erudit, ne iudicando se præcipitet. Da, quæso præsulem corde humilem, ipsumq; inuenies constantem in opere, lætum in corde, in sermone eruditum, compositum in moribus, in se pacificum, iucundum in facie, in regimine prouidū, & in omni sua actione discretum. Redarguit quidem sine passione, delinquentes punit sine uindicta, & absq; ulla crudelitate terret elatos. In publico quoq; cōstitutus coram astantibus apparet ut dominus, sed ante Deum humilitate prostratus iacet ut seruus. Deniq; iniustis non flectitur precibus, nec illatis iniurijs frāgitur, neq; temporaliū promissis mouetur, sed cuncta quæ agit, matura gubernatione disponit. Habet
B quippe paracletū prēsidentē in se, dirigentem se, protegentē atq; docentem. Quamobrem ipsius fultus præsidio nullū ex eius ore profert mendacium, nullum contra consciētiæ rectitudinē facit iudiciū, nulliusq; potētis pertimescit aspectū. Sic nāq; egit Moses, qui (sicut legitur) erat mitissimus hominū, qui tūc morabātur in terra. Accepto siquidē Num. 12
Dei mandato intrepidus introiuit ad Pharaonem regē Ægypti, & dixit illi: Vsquequo Exod. 5
non uis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi: sin aūt resistis, & nō uis dimittere eum, ego inducam cras locustas in fines tuos, quæ operiēt superficiem terræ, ut comedatur id q̄d residuū fuerit grandini. Sic Helias propheta, quum enim audisset re 3. Reg. 18
gem Acab sibi improperantem & dicentē: Tu ne es Helias, qui cōturbas Israel? ilicò cū autoritate respondit: Ego non conturbo Israel, sed tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata domini, & secuti estis Baalim. Sic domini præcursor, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, Herodem arguebat inquiens: Non licet tibi accipere uxo Marc. 6
rem fratris tui. Sic Stephanus in concilio seniorum positus confidenter aiebat: Dura cer Act. 7
C uice, & incircuncisis cordibus, & auribus, uos semper restitistis spiritui sancto, sicut patres uestri, & uos. Quē prophetarum non sunt persecuti patres uestri? Et occiderūt eos, qui prænunciauerunt de aduentu iusti, cuius uos nunc proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, & nō custodistis. Profectò hi omnes, quanquam essent corde humillimi, & sanctitate præclari, opportunitate tamen exigente, & sancto spiritu introrsus concitante superborum ac principum audaciam reprimebant, nullū ex hoc humilitatis suæ dispendiū patientes, quin potius ab illius celsitudine decidissent, si se offerente materia reiecto iustitiæ zelo, sub humilitatis uelamine ueritatem reticere uoluissent. Non igitur humilitas in aliquo læditur & potissime in pastoralis officij regimine constitutis, si seruatis modo, loco, & tempore corripiendi, atq; imperandi exerceatur autoritas. Alioquin quomodo poterit censura pontificalis ministerij laudabiliter exequi, si perpetrata facinora sub silentio impunita prætereant? Decet prorsus præsulem, ut sit in corrigendis uitijs pie sęuiens, in fouendis uirtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis rigorem non deserens, atq; in humi
D litatis custodia regiminis autoritatem nō negligēs. Sane ista duo, humilitas uidelicet & autoritas in eo qui animarum est curę deditus, uicissim sibi optime famulantur. Nam humilitas sine autoritate præsulem contemptibilem reddit: autoritas uerò absq; humilitate ipsum subditis efficit intolerabilem atq; crudelē. Verum si utraq; congruo exerceantur tempore, præceptorem exhibent cōmēdabilem atq; gratissimum. Aduerte (quæso) mediatorem nostrū, qui nos singulariter humilitatem docuit dicens: Discite à me, quia Matth. 11
mitis sum & humilis corde, qualiter alternatim ista perfecerit. Quum enim frequentissime scribarum, & pharisæorum pateretur insidias, ut illum caperent in sermone, illiq; conuiciarentur, & calumniarentur ipsius operibus sanctis, asserentes q in Belzebub dæmoniorum principe dæmonia eijcerēt, nō est indignatus, neq; eos subsannando repulit, quin potius nunc ratione, nunc scripturarū autoritate, nunc fraudes eorū detegendo conuicit, & cum esset Deus uoluit tamen humiliter hominum maledicta perferre. Cæterum quum uidisset oues & boues in templum fuisse allatas, q̄d minime licebat, facto præter consuetudinem de funiculis flagello, cum autoritate maxima oues eiecit,

& boues, cathedrasq; uendentium columbas euertit, ac numulariorum æs effudit, & E
Ioan.2 ait: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negociationis. Tantæ siquidem potestatis fuit ista correptio, ut nullus ex omni ipsa multitudine repugnare præsumeret. In miraculis igitur & prædicationibus autoritatem ostēdebat ut Deus, sed in illatis sibi conuicijs, in flagellis, in persecutionibus, in sputis, in cruce exemplum perfectæ humilitatis cunctis fidelibus reliquit ut homo. Sūmum itaq; pastorē cæteri imitētur pastores. Debiles quippe in opere, infirmos in fide, in tribulatione nutantes, delictorum mole depressos, atq; cōpunctos corde cum humilitate suscipiant, instruāt in spiritu lenitatis, & caritatis cōplectantur affectu. Clamat nempe ipse pastorum dominus
Matth.11 cum mansuetudine exhortando: Venite (inquit) ad me omnes, qui laboratis, & onerati
Matth.19 estis, & ego reficiā uos. Paruulos quoq; ad se trahens, affatus est dicens: Sinite paruulos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorū. Contradicentes uerò cū superbia, & simpliciū innocentiā fraudulenter deprauare satagētes, cū autoritate qui præsunt increpēt atq; deterreāt. Nam idem dominus noster Iesus Christus mansuetus & pius scribarū & F pharisæorum malignitatem, ac hypocrisim publice arguendo damnauit inquiens: Væh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui deuoratis domos uiduarum simulantes longas
Luc.20 orationes, propter hoc maiorem accipietis damnationē. Iterumq;: Væh uobis scribæ & pharisęi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quę foris apparent hominib. speciosa, intus uerò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & uos foris quidem paretis
Matth.16 hominibus iusti, intus aūt pleni estis hypocrisi ac iniquitate. Ad populū, cauete, inquit, uos à fermento pharisęorum, q̄d est hypocrisis. Exemplo igitur domini edocti pastores sub humilitatis specie timeāt silentiū tenere, maximè aduersus ueritatis impugnatores, & cōtra illos, qui fraudulēter incedentes, sub imagine sanctitatis innocentiū animas conantur euertere, quoniā grauissimū ex taciturnitate sua iudiciū reportabūt. Nam de manibus ipsorū sanguis pereuntiū requiretur, & in numero ascribentur mercenariorū, qui uidentes lupum uenientem fugiunt, dantes utiq; occasionē illi, quatenus ex ficta humilitate sua dominicas dissipet atq; disperdat oues. Sanè aduersus huiusmodi deceptores, G ac ueritatis inimicos redargutionis est exercēda potestas, ut inuectione uerborū territi, uel etiā (si opus fuerit) flagellis edomiti resipiscāt, eorūq; emēdatione cęteri corrigātur. Porro apostolus Paulus cū Barieu magū ueritati, quā ipse prædicabat, pertinaciter repugnare cōspiceret, iustitiæ zelo accensus apostolicam autoritatem exercuit dicens: O
Act.13 plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, & inimice omnis iustitiæ, cur non desinis subuertere uias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus nō uidens solem usq; ad tempus. Cæterum si absq; ulla ipsi supplantatores, de quibus loquimur, reprehensione pertranseant, proculdubio deteriores efficiuntur, atq; ad quodq; facinus procliuiores, ita ut pedetentim incorrigibiliores fiant. Quamobrē solerti cura dū recēs est uulnus atq; sanabile, cōgruū medicamentū, & opportunū remediū præsul adhibere non cesset, & nunc leniter, nunc blande, nonnunquam humiliter, nunc rationabiliter spiritualem ęgrotum erudiat: interdum etiam si expedire cognoscit, aspera commonitione concutiat, ut uel sic reiecto superbiæ ac malignitatis ueneno spirituali resti- H
2.Tim.4 tuat sospitati. Argue, obsecra, increpa, opportune, importune, inquit Apostolus. Hinc clare colligitur, quòd non uno, eodemq; medicamento animarum sunt meden di languores, sed iuxta singulorum qualitates sunt impertienda remedia. Neq; debet semper qui pręsidet, humilitate, nec in omnibus uti autoritate, sed alternatim, nunc unam, nunc exhibeat aliam, prout cuiq; expedire censuerit. Sane cum mitibus & simplicibus se pastor humiliter gerat, quamdiu in propria simplicitate perseuerant. At uerò si suadente diabolo, aut subuertente malitia ab innatæ bonitatis itinere declinare inchoauerint, tūc & ipse qui regit, disciplinæ rigorem assumat, & regiminis grauitate seruata, errantes ad cor suum reuocare studeat, ut intelligant unde exciderint: & cum autoritate compescat, quos humilibus persuasionibus in mentis suæ synceritate custodire non ualuit. Superborum uerò uulneribus (quoniam acriora sunt apponenda remedia) iustitiæ contra eos prælatus se zelo præcingat, satagatq; illos minis, terroribus, atq; cōuicijs, pprij reatus ad cōpunctionē inflectere, admonitionisq; uerba cum cordis benignitate suscipere. Deniq; si uiderit eos ex increpatiōe mollescere, seq; accusādo districta animaduersione

mactare,

A mactare, tunc humilitatis & caritatis promat eloquia, ne forte desperationis cadāt in laqueos, qui ab aduersarijs sub compunctionis ficto uelamine tenduntur incautis. Sciat itaq; qui in ecclesia præsidet, se (causa exigente) per autoritatē attollere, sciat etiā se humiliare prudenter, ne & ipse circumueniatur à Satana, qui mille fallaciarum generibus militantibus Christo insidiari nō cessat. Beatus plane cui per sapientię spiritū datū est, illius non ignorare astutias. Hic profecto absq; ulla ambiguitate poterit propriæ, multorumq; esse causa salutis, secum in spiritu diuina cooperante clementia, quæ omnes uult saluos fieri, & singulis iuxta cuiusq; capacitatem bonitatem bonitatis suę dona largitur. Hoc quippe discernendorum spirituum munus præcipuum à Deo ille qui Christi pastor est ouium, humiliter poscat, quatenus prius semetipsum regere, deinde proximorum sine errore ualeat tractare negocia.

Quòd sicut cæci corpore propter occurrentia incommoda indigent ductore: ita & qui in regimine præsunt opus habent sapientia. Cap. XV.

B MAximo utiq; huius peregrinationis, humanæq; conuersationis carere suffragio, necnon multiplicibus noscitur subiacere periculis, quisquis oculorum priuatus est lumine. Quis inopinatos enumeret casus, atq; quotidiana discrimina, quæ cæcis consueuerunt accidere? Hac quidē de causa quū incedunt, nutant, palpant, impingūt, gemunt, nisi præsidio sustentent̄ alieno. Nam singulare cæcis remediū est, fidelem habere ductorē, quo docēte, quo prænunciante, atq; dirigente, ex parte agnoscant præsentia, deuitent pericula, pergant læti, securiq; maneant. Sanè gaudent accepisse in altero, quo ipsi priuant̄, tametsi hoc sit modicū, atq; breuissimū. Hoc Tobia sancto attestante, qui angelo dixit: Quale gaudiū erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumē cæli non uideo? Cæterū si tanta illi quibus corporale denegatū est inspicere lumen, patiuntur incōmoda: quanta sustineant, qui spūali carent luce, quis ualet edicere? Sed si directore indigēt, qui de seipsis tantummodo soliciti sunt, quanto magis qui ad animarū prælati sunt regimen? Istos profecto oportet habere du- Tob. 5
C ctorē, non uiarū sed morū, non corporum sed animarū. Istos, inquā, decet esse oculis plenos ante & retro, sicut sancta quatuor animalia per prophetā fuisse memorantur, quatenus suos suarumq; ouiū spūales agnoscant gressus. Ad hoc quippe non suppetit naturale ingeniū, nisi illustret̄ interius luce sapiētiæ, quasi quodā pædagogo & duce, & corroboret̄ per spūm ad tam sublime ministeriū peragendū. Hoc nanq; Salomon (Deo inspirante) cognouit, qui cū effectus esset rex super Israel, humiliter dn̄m deprecatus est dicens: Et (nūc dn̄e Deus) tu regnare fecisti me seruū tuum pro patre meo Dauid: ego aūt sum puer paruus, ignorans ingressum & exitū meum. Et seruus tuus in medio est populi, quē elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari nō potest prę multitudine. Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut iudicare possim populum tuum, & discernere inter bonum & malum. Errat proculdubio quisquis per se hoc perficere posse præsumit. Humiliet itaq; se, qui talis est, & cognoscat seipsum à seipso nō sufficere pro seipso, & multominus pro multis, intelligatq; sapientiæ indigere suffragio: quam utiq; non ab hominibus 3. Reg. 3
D neq; in scripturis, sed à Deo, quemadmodū (Apostolo Iacobo propalante) didicimus. Si quis indiget sapiētia (inqt) postulet à Deo, qui dat omnib. affluenter, & nō improperat, & dabit̄ ei. Hac siquidē exhortatione admonitus quisquis ad regiminis est honorē assumptus, onereq; grauatus, corporis & cordis flexis genib. sese statuat ante Deū, & humili prece deuotaq; supplicatiōe diuinā clementiā fideliter deposcat, dicēs: Deus omnipotēs pater dn̄i nostri Iesu Christi, & dn̄e misericordię, totius cōsolatiōis & spe: q fecisti oīa uerbo tuo tibi coæterno, & sapiētia tua cōstituisti hominē, ut dn̄aret̄ creaturę tuę, quę à te facta est, ut disponat orbē terrarū in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudiciū iudicet, da mihi sedium tuarū assistricē sapientiā, & noli me reprobare à pueris tuis, atq; segregare a sanctis tuis, uerisq; rationabilium ouium tuarum pastoribus, qui tibi in hoc opere placuerūt ante me. Tu enim scis (ô bonitas sempiterna, & ad te cōfugientium tutissimū refugium, & gaudiū singulare) quia homo infirmus & ignarus sum, atq; minor ad intellectū iudicij & legū. Tu uerò (domine) me elegisti in præsulem & ducem populi tui, ut ipsum à te dirigam summum pastorem: & (quantum in me est) introducam pascuis uirentibus ciuitatis tuæ Hierusalem cœlestis, tecq; laudet cum cœtibus spiri- Iac. 1 Sap. 9

tuum

tuum beatorum in æternũ. Nunc adit (dominator domine) scio atq; confiteor, quia tecũ B
est sapientia, quæ nouit opera tua, & tunc affuit, cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid placitum sit in oculis tuis, & quid directum in præceptis tuis. Mitte illam (quæso clementissime domine) de cœlis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Scit namq; illa omnia & intelligit, & deducet me in operib. meis sobrie, & custodiet me in sua potẽtia, acceptaq; erunt opera mea, & ipsa mediante disponã populum tuũ iustè, & dignus ero gratia tua, & consortio seruorum tuorũ, qui in hoc ministerio tibi laudabiliter seruierũt. Hæc & his similia nõ cum ornatu uerborũ, neq; humana hominũ æstimatione & laude, sed solũ ut placeat Deo, ut perficiat proximo, ut cõsciẽtiæ satisfaciat debito, & ut cõspectui diuino irreprehensibilis appareat, in oratione positus petat humiliter, deuote, atq; fideliter. Nempe oratio humilis quodã spirituali alarum remigio euecta, sine ullo impedimento cœlos penetrat. Deuota autem caritatis contubernio sociata summi æterni regis læta se præsentat obtutibus. Quæ uerò absq; hæsitatione in fide fundata est, nequaq; F
repelli potest, quin potius consequitur quod iuste poposcit, sicut ipsa sapientia pollice-
Mat.11 ri dignata est, dicens: Amen amen dico uobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Postulet (inquã) orando, nõ semel tm̃, uel bis, sed quotidie, sed frequenter, sed quoties fuerit opportunum. Nam quemadmodũ oportet iugiter ut præsul iudicet: ita expedit, ut sæpissime oret. Oret utiq; ne circũueniatur à proximo, ne seducatur à seipso, & ne subuertatur ab amore priuato. Hinc optime colligitur, quàm sit necessariũ prælato donum percipere sapientiæ, ut spirituales hos euitet laqueos, quos nemo effugit, qui caret sapientia & rectitudine iudicãdi. Nullus uerò arbitretur hoc, q̃d dictũ est, perfunctoriũ esse, uel leue, cũ propriũ sit eorũ, qui in animarũ sunt regimine constituti, in lumine sapientiæ reddere cuiq; quod iustum est, dãnare uidelicet reũ, & innocentem absoluere syncero libramine æquitatis. Nam qui præest, minime dubitet, quin quali mensura iudicij subditorũ gesta mẽsus fuerit, tali ab uniuersorum iudice Deo remetiatur eidem. Hoc quoq; naturæ innata lex clamat, ut id quisq; proximo suo impendat, q̃d G
sibi ab alio fieri concupiscit, caueatq; alteri facere, quod nollet ipse ab alio sustinere. Ab hoc utiq; naturali, sanctoq; iudicio nullus qui rationis sit compos, excipitur, siue fidelis,
Psal.95 siue sit alienus à fide. Iudicabit (inquit propheta) orbem terræ in æquitate, & populos in ueritate sua, tamẽ aliter, & aliter. Nam qui sub lege sunt, & qui catholicã tenent fidẽ, per legem proculdubio iudicabuntur, nedũ datam, uerumetiam per innatam. At uerò infideles qui nullo mandato, nulloq; legis ordine diriguntur, iudicabuntur quidem nõ per datam quam ignorãt, sed per innatam naturæ legem, quatenus nulli querelari liceat
Matth.16 de iustissimo reuerendissimoq; Dei iudicio, qui reddit unicuiq; (sacro testante eloquio) secundum opera sua. De hoc quippe duplici iudicio apostolus Paulus apertissime scri-
Rom.2 bit, dicens: Quicunq; enim sine lege (utiq; data) peccauerunt, sine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quum enim gentes, quę legẽ (subaudi datam) non habent, naturaliter ea quę legis sunt, faciunt. Huiusmodi legem nõ habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimoniũ H
reddente illis conscientia ipsorũ, & inter se inuicem cogitationũ accusantium ac defendentiũ in die, quũ iudicabit dominus occulta hominũ secundum euangeliũ meũ per Iesum Christum. Patet itaq;, quòd tam illi qui legem acceperunt datam, quàm illi qui sine ipsa sunt, & sub lege degunt naturæ, omnes per legem iudicabuntur à legislatore, qui legem gratiæ dedit & naturæ, ut omne os obstruatur ad excusandum excusationes in peccatis, fiatq; omnis mundus subditus Deo, si tamen uelit conditoris sui obtemperare mãdatis. Qm̃ uerò omnes errauerunt, & datã, seu innatã transgressi sunt legẽ, sicut propheta testatur dicens: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bo-
Psal.13 num, non est usq; ad unum, ideò uniuersi indigent gratia saluatoris Iesu Christi, qua uidelicet mediãte in futuro ualeant saluari iudicio, quod nullus potest, nisi luce illustretur sapientiæ. Hæc (inquã) quum ex sua naturali bonitate se per generationes, & generationes diffundat in cordibus filiorum hominũ, superest ut quisq; pro seipso Dei gratiam, & æternæ lumen sapientiæ implorare solicitus sit, quibus præeuntibus & comitãtibus internas abijciat tenebras, quæ ex propria nutriuntur uoluntate & sensu. Quamobrem

A dominici gregis pastores & qui præsunt populis, peruigilent, ne suo innitantur sensu, propriaq; non ducantur uoluntate, sed humiliter (sicut dictum est) flagitent, quatenus artifex omnium sapientia cordium eorum inhabitet penetralia, & ipsa in illis regat, & iudicet, tribuatq; eisdem intellectum, ne circumueniantur à proximo, quod præsulib. persæpe contingit, potissime ijs, qui syncero gradiuntur mentis affectu. Porro qui simpliciter incedit, & nulli fraudē meditatur inferre, hic circūueniri potest, circūuenire aūt minime. Nescit enim fingere, ignorat mentiri, non audet ueritatē tegere, neq; falsitatē argumētis fallacib. defensare. Hinc est quod fugit lites, obhorret iurgia, trahi ad iudiciū metuit, potiusq; sibi inferri uim pati, quàm ipse cuiq; irrogare uindictam, dominici memor sermonis, qui ait: Qui uult à te auferre tunicā, da ei & palliū: et qui te angariauerit mille passus, uade cum illo alia duo. Non aūt sic cupidus, non sic fraudulentus ex corde duplex. Verbis siquidem fallacibus, fucatisq; sermonibus cupidus, in negocio fratrem suum circumuenire conatur, immemor utiq;, quod est humanitatis, quod honestatis, quod naturæ, B quod legis, quod gratiæ. Alienū quippe se esse à caritate uerbis pariter & operibus protestatur. Quomodo (quæso) esse ualet in caritate, qui se legi caritatis opponit, quæ mandat, ut quisq; proximum suum, sicut seipsum diligere debeat? Quomodo esse in caritate dicēdus est, qui proximo suo satagit inferre malum, ipsiusq; dolose auferre substantiā, quum lex caritatis præcipiat, ut qui uidet proximū suum indigentem, pietatis nequaq; uiscera claudat, sed illi de propria facultate subueniat? Cupidus uerò nedum sua non tribuit, sed intentat surripere aliena, tanquam non sit Deus, qui quærat & iudicet. Desiderat siquidem auarus de ære alieno, proximorumq; sudoribus suum implere marsupium, & sitim propriæ cupiditatis extinguere, ignorans ipse cæcus & miser, quòd cum aggregatione diuitiarum affectus etiam augeatur habendi. Non enim ex cumulatione pecuniarum, sed ex dispersione & erogatione auaritię sanatur ęgritudo. O quàm detestabile malū Deo odibile, ac hominib. intolerabile terrenarum facultatum immoderata cupido. Spoliat quippe impotentem, egeno nō miseretur, esurientē fame perire sinit, inopē C & sine tecto errare patitur, non parcit uiduæ, pupillo non subuenit, languido necessaria non ministrat, oppresso opem non impendit, compedito humanitatis beneficiū nō ostendit, & semimortuo non compatitur proximo. Quid plura? Supplantat simplicem, iustitiam deprauat, subuertit iudicium, iudicantisq; animum circumuenire molitur. De uiro autem fraudulēto quid memorem? Sermonibus nāq; illius nō facile prępsul credat, dum iudicat. Consueuit utiq; aures iudicantis blandis mulcere adulationis eloquijs, pietatis inserere uerba, compassionem ostentare in gestis, quum intus sit plenus nequitia, simulatione & dolo. Obseruat quasi leo in spelunca sua, si quomodo iudicem capiat in sermone, & si illum callida locutione decipere possit. Quærit præsulis intellectum captiuare rationibus fictis, iniquitatis effectus ipse captiuus. Deniq; dum uult tenere, tenetur, & dum fraudem meditatur inferre, ipse decipitur ab eo utiq;, qui deceptionis suæ calliditate priorum parentum nostrorum abstulit gloriam, illosq; expoliauit candore innocentiæ, puritatis bono, dominio creaturarum, habitatione paradisi, ange- D lorum consortio, felicitate cœlesti. Propter quod effecti sunt inimici Dei, sibijpsis contrarij, coloni mundi, agrorum cultores, super terram profugi, delictorum obnoxij, corporis serui, iumentorum similes, uelint nolintq; mortales. Tales profecto fructus, talisq; merces est subsecuta fraudis inuentoris ac seminatoris ex fraude. Hoc siquidē letale uirus, ex quo humanū omne deordinatū est genus, antiquus coluber quotidie in cordib. iniquorum infundere non desinit, ut quod minime per se ualet, hoc per membra sibi subiecta perficiat. Nam quemadmodum sancti & iusti membra sunt Christi: ita scelerati & infideles sunt instrumenta diaboli. Hinc prudenter admonetur pastores ecclesiæ & in regimine constituti, ut fraudulentorum obseruent diligentissime uenenata colloquia, quæ ut cācer serpunt, & ueritati semper obsistunt. Porro cū difficultate talibus credēda est ueritas, nisi sit in propatulo, & ipsa sibijsi conspicuum testimoniū reddat. Tunc quippe nō fraudulento ueritatem loquenti, sed ipsi ueritati credulitas adhibetur, cui tunc resistere, & quam uolūtarie oppugnare, nihil est aliud, quàm cōtra spūm ueritatis blasphemię uerba proferre, quod utiq; delictum ipsa in carne differente ueritate, nec in hoc seculo, neq; remittitur in futuro. Quāobrē fraudulētus consideret & malignus, in quale profun- Matt. 12

dum de-

dum descenderit criminũ, & pertimescat, atq; ad se reuersus reatum suum cognoscat, suspiret, ploret, & ab errore suo resipiscat, antequã illi misericordiæ occidat sol. Nullũ quippe est tã graue peccatũ, quod non humilitate, lacrymis, & uera cõpunctione tergatur, dicẽte domino per prophetam: Quotiescunq; peccator ingemuerit (utiq; ex corde) non recordabor amplius iniquitatum suarũ. Fleuit Dauid peccatum homicidij & adulterij dicẽs: Peccaui domino: & mox audiuit: Ablatũ est peccatum tuum à te. Plorauit Ezechias fletu magno, quod perpetrauerat facinus, & meruit indulgentiam, insuper prorogatus est illi numerus dierũ uitæ eius, & de manu regis Assyriorum est mirabiliter liberatus. Benignus est enim spiritus ueritatis & sapientiæ, qui pœnitentibus libenter ignoscit, & maliloquum sibiq; detrahentem eruit à perditione, si tamẽ cõpunctus animo cõuertat maledictionem in benedictionem, impugnationẽ in cõfessionẽ, in planctum duritiã, elationem in humilitatem, maliq; propositũ in adoptionẽ uirtutũ. Recogitet ergo præsul ex his quæ dicta sunt, dum in tribunali residet iudicantis, quàm peruigilẽ, quámue prudentẽ seipsũ esse oporteat, ne à fraudulẽtis circũueniatur & corde duplicibus, qui ueritatẽ in mẽdaciũ cõmutare moliunt, & nõ quod iustũ est, sed prorsus quod uolũnt psuadere iudicib. uerborũ importunitate conãtur, quod minime licet fidelib. Deumq; timentibus. Cæterum quamuis cũctis iudicibus ministrare iustitiã poscẽtibus incumbat necessitas, perãplius tamen animarũ dixerim imminere pastoribus. Ipsis planè tanq; cæteris perfectiorib. cõgruit per regiã iustitiæ incedere uiam, nec à dextris, neq; à sinistris mentis gressus ex eadem ullatenus declinare. Decet præterea illos legalium institutionum scientia, & sanctorum patrũ eruditionib. esse imbutos, atq; iuxta earum formã suas dictare sententias. Absurdissimum siquidem esse uidetur, ut quis spreto totius æquitatis magisterio, uelit ex arbitrio suo ac sensu proprio nouas condere leges, ritus peregrinos inducere, ac si antiquorũ patrũ sit ipse magister, atq; illa corrigere, quæ sancto dictante spũ tanta cũ maturitate sunt scripta. Nam quæcunq; à prophetis, uel sanctis doctoribus, uirisq; catholicis sunt in libris memoriæ cõmendata, utiq; ad cõmunem fidelium, minusq; peritorum eruditionem sunt scripta: quatenus in dubijs habeãt quibus credant, in obscuris per quos instruantur, in aduersis cui innitantur, & in cognitis per quæ magis magisq; roborentur. Maximum quippe robur mentis exhibetur prælato, cum id quod agit, aut profert sanctarum comprobatur autoritatibus scripturarum. Tunc quidem incedit secure, operatur intrepide, loquitur confidenter. Non quærit augulos, excusationes non meditatur, testimonio non indiget alieno, cõtentus proprio. Gloria nostra (inquit Apostolus) testimonium est conscientiæ nostræ. Hinc recte colligitur, optimum & laudabilis uitæ esse indicium conscientiæ quieta possessio, quam si ab ecclesiastico pastore abstuleris, nihil eius ministerio grauius, nil laboriosius, nilq; damnabilius reperitur. Nam si quiescit urgetur, si comedit corroditur, si graditur cruciatur. Et hoc fit, si aliqua spes salutis in eo subsistit. Verum si gratiæ priuatus est uita, horum nil patitur, quin potius sibijpsi applaudit de Dei bonitate, plus iusto confidit præmia æterna, si tamen ea esse credit, absq; ulla ambiguitate habiturum se sperat, quanquam non spes, sed magis ista sit dicenda præsumptio, quoniam à diffinientibus spes dicitur esse certa expectatio futuræ felicitatis proueniens ex gratia Dei, & ex multitudine meritorum, quæ ex bonorum operũ aggregatione generatur. Gloria igitur iudicantis, & præsulis est cõscientiæ puritas, cordis mũditia, rectitudo mẽtis, uitæ innocentia, spes beatitudinis sempiternæ, quæ proculdubio ex sapientiæ cõtubernio, ueritatisq; agnitione inchoãtur, nutriũtur & crescunt. Quamobrẽ pastor animarũ deuotione humili, uotis ignitis, & assiduis precib. donum sapientiæ imploret ab ipsa Dei sapientia, atq; ad iudicium discernẽdum intellectũ & prudentiam, ut non fallatur à fraudulentis ac duplicibus, & pro ueritate faueat falsitati, quod prorsus absq; sui detrimento fieri nequit, tametsi uoluntarie nõ ipse delinquat. Debuerat quippe, quod non poterat proprio, alieno saltem inuestigare consilio, atq; intelligentiam postulare à domino, qui humilium seq; timentium supplicationes clementer exaudit. Curet præterea qui præest, conscientiã in conspectu Dei ab omni dolo & simulatione habere purgatã, corpusq; à carnalis illecebræ colluuione detersum, ut diuinæ sapientiæ inseparabili dignus habeatur cõsortio, quoniam sacro testante eloquio, In maleuolam animam nõ introibit sapiẽtia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Igitur quum

Marginalia: Ezech. 18 · 2. Reg. 12 · 2. Cor. 1 · Sap. 1 · E · F · G · H

A quum ipsa sapientia candor sit lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ bonitatis, & imago maiestatis illius, sitq; speciosior sole, & super omnẽ stellarum decorem, luciq; comparata inueniatur prior: sit etiam uapor uirtutis Dei, & emanatio quædã claritatis omnipotentis Dei syncera, nihilq; in eo coinquinatum, nihil inueniatur immundum, sed totum lucidum quod non obumbratur, totum sanctũ quod non deprauatur, totum purũ quod non corrumpitur, totũ compositũ, quod non deordinatur, totũq; laude ac ueneratione dignissimũ quod nõ minoratur, congruũ est, ut qui in præcordijs suis habitare illam desiderat, ac claritatis illius illustrari splendoribus, spiritualiq; ipsius iucundissimo delectari contubernio, atq; castissimis eius frui amplexibus, studeat mundare conscientiam ab omni fæce peccati, nec non à mentis suæ habitaculo per cẽsuram uirtutum amouere quod carnale est, quod fictum, quod cupidum, quod indisciplinatũ, quod altum: sicq; ornatus & mundus oret iugiter, illam deprecetur ut ueniat, pro ardentissimoq; affectu eius concupiscat præsentiam, atq; intenta cogitatione ipsius obseruet
B aduentum, ne forte si uocata ueniat, & non reperiat uacantem, uigilantem, expectantẽ, diligentem, indignata amplius non reuersura pertranseat. Denique si mox ut pulsauerit illi aperiatur, hilariter ingreditur, confabulatur, deliciatur, cõglutinatur eo fortius, quo ardentius excipitur, eo dulcius quo humilius tenetur, eo iucundius quo familiarius amplexatur affectibus caritatis, desideriorum uotis, sanctisq; amoris præludijs. Exultet itaq; in spiritu, lætetur in domino, gratias immensas agat omnipotenti Deo, qui tanto dignus effectus est hospite, tali conuiuio, tamq; castissimo ac uenerando connubio. Potest quippe tunc merito cum uocis modulatione, atq; cordis iubilatione cantare & dicere: Ecce quam quæsiui uideo, quam concupiui teneo, quam habere speraui astringo, illiq; sum coniuncta spiritu, quam toto corde, tota mente, omniq; uirtute dilexi. Sanè quisquis proficiendo hucusque peruenit, si in hoc ipsum frequenter redire studuerit, poterit ipsa comitante, dirigente, possidente, protegente, & docente sapientia rectũ ex ore suo proferre iudicium, suimet nihilominus peruigili seruata de cætero custodia.

C *Quàm callide diabolus persecutus fuerit Christum, & quotidie ipsius pastores impugnet ecclesiæ.* Cap. XVI.

Ntiqui hostis & generis humani aduersarij hoc habet longæua consuetudo pugnãdi, ut caput potius quàm membra, duces exercitus potius quàm militum turmas, & pastores libentius quàm ouium greges oppugnare conetur. Intelligit namq; ipse homicida quòd languente capite mẽbra quoq; cætera hebetentur, corpusq; languendo deficiat. Percipit idem tortuosus coluber, quòd bellatorum duce prostrato, mox uniuersa militum multitudo in fugam uersa passim cęsa dissipatur, atq; confunditur. Nouit, inquam, quòd pastore percusso ouium armenta exterrita per deuia quæq; sparguntur. Caput ecclesiæ honorabile quippe & summum, duxq; Christianæ militiæ, atq; rationabilium ouium præclarissimus pastor & pontifex, per cuius sapiẽtiam, dilectionem, & gratiam uniuersale corpus militantis ecclesiæ protegitur, gubernatur, & regitur, est dominus noster Iesus Christus, Deus
D uerus, Deiq; & hominum mediator. Hunc siquidẽ strenuissimũ ducem præceptoremq; fidelium dum adhuc in carne esset passibili, & cũ hominibus conuersaretur, quàm fortiter, quàm frequenter, quamq; hic seditiosus & mendax impugnauerit importune nunc per seipsum, nunc per membra sibi subiecta sacrorũ euangeliorũ narrat historia. Nequaquam ab ipsius infestatione quieuit, quoadusq; illũ in crucis patibulo crudeliter ignominioseq; uitam (ipso tamen uolente) finire coegit. Cernebat utiq; fraudulentus apostata hunc incomparabilis esse potentiæ in faciendis miraculis, irreprehensibilis conuersationis in moribus, admirabilis doctrinæ in prædicationibus, & in omnibus operibus sanctitatis laudabilis, ita ut suarum fragrantissimo odore uirtutum post se innumerabilem utriusq; sexus traheret multitudinem, singularẽ perfectionis insuetæ instrueret uitã, nouamq; Deo fideliter famulaturam aggregaret familiã. Quamobrem expauescens ne ipse esset per quem (prophetarum prænunciantibus oraculis) saluãdus erat Israel, nationes gentium ad fidem ueri Dei ducendæ euangeliũ sanctũ prædicãdum, mundus à diaboli seruitute redimendus, expoliandus infernus, aperiendum cælum, ipsum omniũ electorum ante mundi constitutionem in illo prædestinatorum gloriosa resurrectione re-

plendum, tentauit illum, persecutus est, irrisit, flagellauit, crucifixit, occiditq́, quatenus E
ipso interempto, cuncta pariter aboleret bona, quæ per ipsum & ex ipso fieri pertimescebat. Nam præciso capite, membra uniuersa prorsus inutilia & abiecta redduntur. Fefellit autem eum ipsius dolosa opinio, atq; ad nihilum redacta est illius meditata nequitia. Vnde enim per capitis extinctionē corpori etiā uoluit mortē infligere, inde per resurrectionem capitis membris & corpori maior est aucta uirtus, maius decus, amplior gloria, superabundantior gratia, diuturnior uita, & beatitudo largita perennis. Resurgente siquidem capite resurrexit corpus in spiritu, in fine etiam resurrecturū in carne, ascensurum in cælum, & cum capite regnaturū in patria. Interim uerò corpore uiuente in spiritu, & spiritualiter adhærente capiti, corporaliter autē peregrinante à capite, & militante in seculo, sicut tunc non defuerunt, ita nunc minimè desunt corpori (credentium uidelicet multitudini) quotidiana certamina. Quamobrē ad corroborandum spiritualium animos bellatorū, & ad protegendum in ouili sanctæ ecclesiæ dominicū gregem ouium rationabilium, inspirante ipso capite instituti sunt, super fideliū spiritualem exer F
citum præstantissimi duces, atq; cœlestis disciplinæ eruditissimi pastores, quorū utiq; solerti ducatu, prudentiq; magisterio aduersariorū reprimantur uires, repellatur audacia, fraudes detegantur, ac fideliū mentes eorum spirituali pabulo nutriantur & uiuant. Porrò quàm cōtinua sit hæc pugna, quàm fortis, quamq; periculosa, quis enarrare sufficiat? Sentiuntur quidam aduersarij in corde, nequaquā uerò uidentur, quoniā inuisibiles, &
Eph. 6 spirituales sunt, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. In hac quippe spirituali certamine, & aduersus huiusmodi sæuissimos hostes non armis corporalibus, sed oratione, sed fide, sed uirtutibus dimicandū est, atq; cum sobrietate uigilandū, quemadmodū Petrus Aposto-
1. Pet. 5 lus hortatur dicens: Sobrij estote & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Resistant itaq; rugientibus inimicis, qui Christianæ religionis insignia ferunt, uigilent (inquam) oues G
Christi, peramplius uerò duces atq; pastores, quoniā illis supra modum infestus est aduersarius. Totis siquidem uiribus maligni spiritus euertere moliuntur animos eorum, qui in ecclesia præsunt regimini plebium, nunc palàm, interdum uerò occulte, prout opportunum illis esse censuerint. Exterius utiq; eisdem occasiones obijciunt delinquendi, honoris uidelicet, diuitiarum, deliciarum, cupiditatis & carnis. Interius autem omnium suggestiones multifarias uitiorum aliquando uoluptuosas, & patenter malas, ut plurimum uerò dolosas, & sub specie boni atq; colore uirtutum, eo fraudulentius, eoq; subtilius, quo magis illos agnouerit ambulare in spiritu, exercere uirtutes, delectari in bono, pluribusq; prodesse. Aduersus igitur huiusmodi tentationes mens præsulis sit semper erecta, parata utiq; ad resistendum, scuto protecta fidei, atq; spirituali præcincta mucrone uirtutum, quamuis callidus hostis contra propugnatores uiriles, ac eruditos ad prælium frequenter nolit habere congressum. Sit quoq; uigilans (seruata cordis sui indefessa custodia) ut scilicet non circumueniatur à Satana, neq; à semetipso fallatur. Sed H
ad hæc quis idoneus? Profecto qui sub spiritus sancti magisterio est constitutus. Idem nanq; spiritus quem replet & possidet, docet uiriliter pugnare aduersum se, cordis perscrutari latebras, carnis concupiscentias agnoscere, internos inordinatosq; animi resecare motus, ut sicut spiritui caro, ita spiritus obtemperet Deo. Hic enim quamuis illustretur sapientia & intellectu, quanquam omnem erga se sibi possibilem adhibeat curam intelligendi quæ uersentur in se, quæue oriantur ex se, minimè tamen sufficit se ad plenum cognoscere, seq; mundare. Quis autem natus in tenebris, & relegatus in carcerem potest de coloribus iudicare? Quis, inquam, de immundo conceptus semine, & effectus immundus ualet immunda mundare? Quum igitur ex fomite originalis peccati in unoquoq; homine concupiscentiarum spinæ & tribuli germinent uitiorum, necesse est, ut quisq; quamuis sanctus, tametsi charismatibus spiritualibus decoratus, & potissimum ecclesiasticus præsul, postulet introrsus lucem spiritualem ut uideat, salutarisq; compunctionis humiliter flagitet aquam, ut quantulumcūq;, etsi nō totus mundus fiat. In sui quoq; inquisitione nullatenus deficiat, neq; in cordis emundatione tepescat.

A Quærat utiq; in luce ueritatis & sapientiæ diligentissime uulpeculas spirituales latẽter ingredientes ad cor, affectiones uidelicet blandas, carnales, atq; priuatas, quæ uiriles etiam consueuerunt eneruare animos, illecebrosos exagitare motus, obnubilare intellectum, conscientiã fœdare, regiminis authoritatẽ deprimere, corrigendi audaciam tollere, famã præsidentium maculare, scãdalaq; multipliciter pullulare. Decet prorsus pastores ecclesiæ omnes syncera affectione diligere, atq; in hominibus eorũ amare uirtutes, illosq; amplius, quos gratia cõmendat & uita. Nulla in ipsis sit personarũ acceptio, nullaq; fœdi amoris colluuio, egenũ & locupletem, ignobilem æque & nobilẽ paterna caritate suscipiant. Meminerint admonitionis apostoli Iacobi dicentis: Fratres mei nolite in personarum acceptione fidem habere domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum uestrũ uir habens aureum annulum in ueste cãdida, introierit & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est ueste præclara & dicatis, tu sede hic bene, pauperi autẽ dicatis, sta illic, aut sub scabello pedum meorum, nónne Iaco. 2

B iudicatis apud uosmetipsos, & iudices facti estis cogitationum iniquarum? Porrò si legem perficitis regalem secundum scripturam, diliges proximum tuũ sicut teipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à legẽ quasi trãsgressores. Recipiendi igitur sunt singuli hilariter, & dilectionis uinculis astringendi iuxta cuiusq; qualitatem pariter & necessitatẽ. Non præponendus est diues pauperi, quia locuples, sed quia magis infirmus, & forte minus patiens: ita tamen ut nulla fiat pauperi iniuria, nullumq; eidem inferatur scandalum, quoniam uæ homini, qui scãdalizauerit unũ de pusillis pauperibus in Christum credentibus. Aequaliter itaq; egeno & diuiti satisfaciat præsul, quia cõmunis est pater, neminemq; à se patiatur abire uacuum atq; mœrentem. Deniq; sermonẽ ueritatis caritate conditũ gerat in ore: affectum uerò fraternũ absq; ulla carnis infectione gestet in corde. Alienata prorsus ab illo omis esse debet immoderata affectio, quæ facile à iustitiæ calle deuitare compellit. Mulcet quippe amantis animum, allicit, superatq;: ita ut dilecto etiam, quod Deo minus est placitum, denegare non audeat. Sanè qui huiusmodi affectione seducitũ, legẽ sibijpsi necessitatis indicit; inordinati amoris effectus prius ipse captiuus. Caret siquidem uero rationis iudicio, in eo amore suadente, atq; uincente. Ducitur sæpissime, trahitur, catenatur, cæcaturq; conscientia intus accusante, atq; clamante, quoties plus iusto conuersatur cum eo quẽ diligit, lætatur & dolet: si uerò quod non decet importune qui diligitur ipse rogauerit, consentiendo recusat, simul conscientia dissentiente & lingua. Onerosum profecto intus certamen patitur, ratione affectioneq; inter se acriter dimicante. Interdum uult & non uult, terminat & reuocat, placere appetit & displicere formidat, cadit pariter & resurgit. Nempe si rationi assensum præbet, affectionis stimulis intolerabiliter perurgetur. Si autem reiecta ratione affectio dominetur, futurum timet iudicium, gehennæq; æterna supplicia. O graue iugum intemperantiæ, immoderatæq; affectionis super filios Adam à die exitus è uentre matris eorum, usq; in diem introitus matris omnium, quam fortiter premit, quantósue in interitum perditionis emergit? Non autem sic sapientiæ

C

D iugum. Illud quippe intemperantiæ ponderosum est, sed sapientiæ leue. Illud asperum, hoc suaue. Illud damnabile, hoc sanctum. Illud illecebrosum & fœtidum, hoc iucundum & redolens. Illud mœrorem præstat, hoc gaudium. Illud postremo interitum, hoc uerò uitam tribuit sempiternam. Et (prohdolor) abundantior est numerus eorum qui intemperantiæ, quàm qui sapientiæ iugo mentis colla submittunt. Nec mirum, quum ipsa sapientia attestetur spaciosam esse uiam, quæ ducit ad perditionem, multosq; ambulare per eam, necnon arctam esse uiam, quæ ducit ad uitam, paucosq; intrare per eam. Teste quippe experientia facilius quisq; afficitur operibus carnis, quàm spiritus, quoniam obiecta sensibus carnis uisibilia & in propatulo sunt, quæ uerò spiritus esse noscuntur inuisibilia & spiritualia, quæ per purificantem fidem mente percipiuntur. Quamobrem pastores animarum tanquam cæteris perfectiores, sapientiæq; luce repleti, nedum impudici amoris opera, uerumetiam inordinatæ affectionis motus de cordis sui debẽt resecare habitaculo, ut impollutum sit & sanctum, dignumq; ad suscipiendum in se Dei uerbum, quoties in illud eidem reclinare libuerit. Sint quoq; ad laudabiliter perficiendum ministerium sibi iniunctum expediti & liberi, ut uidelicet cum authoritate ualeãt

iniusta neganda negare, atq; honesta postulata concedere, omni prorsus priuato amo- E
re semoto. Indignum profecto esse arbitror, ut regimini, potissimum ecclesiastico dedi-
tus, cordis sui libertatem tribuat alienis, quum nullus pro se, sed per seipsum corā Deo
sit rationem ipse decredito sibi prælationis officio redditurus. In negocijs quidem com
munibus & quotidianis naturali se regat prudentia, cunctaq; disponat prout secundum
Deum, & rectum bonæ æquitatis iudicium terminauerat esse faciendum. In rebus uerò
dubijs, & materijs arduis consilio utatur alieno: ita tamen ut prius matura consideratio
ne discutiat qualis sit ille, quem consulat. Non enim omnibus recte consulendi præro-
gatum est lumen. Sunt quippe multi, qui sibijpsis tamen sufficiunt, & sunt qui sibi pro-
desse ualent & cæteris. Discernendum itaq; est, cuius sit hærendum cōsilio, cuiusúe nul-
lo modo parendum. Contemnenda siquidem sunt iniquorum hominum consilia, qui
spretis mandatis cælestibus in foueam ingentium se præcipitant delictorum. Nam (per
Eccl.14 hibente domino) qui sibi nequam est, cui bonus esse poterit? Sed & malignus & scele-
stus quomodo sana ualet alijs prębere, quum sibijpsi recte non consulat? In maleuolam F
Sap.1 (inquit Sapiens) animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito pec
catis. Liquet profecto ex hoc, quòd sicut malus & scelerate uiuens caret sapientia, simili
Prou.8 ter etiam priuatus est dono consilij: hoc eadem sapientia asserente, quæ ait: Ego sapien-
tia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus. Quamobrem pastores ouiū
Christi neglecto adulantium consilio, qui tacita ueritate uotis postulantium se confor-
mare nituntur, spretisq; dolosis, ac nequiter uiuentibus cōsulant timentes Deum, ad re-
ligiose degentes, scientes leges atq; decreta maiorum, qui à mentis rectitudine, nec pre
ce flectantur, nec precio, neq; proprio pertinaciter inhæreant sensui, sed sint dociles, &
prolatæ ab alijs humiliter acquiescant ueritati, suasq; cum modestia, animi tranquillita-
te & honestate uerborum proponant sententias, abdicatis omnino à se concertationi-
bus atq; clamoribus: quæ procul dubio insipientium arma esse noscuntur. Porrò in con
ferendis beneficijs, officijsq; impertiendis summopere uigilet, ne propria affectione fal
latur. Discutiat semper cui regiminis exhibeat onus. Non potentis personam, non clarā G
progeniem, non amicorum preces, non supplicantium adulationes attendat, sed litera
rum sufficientiam, honestatem uitæ, bonorum testimonium, conscientiæ rectitudinem,
atq; morum probitatem. Ista profecto sunt, quæ reddunt uirum ecclesiastica idoneū di-
gnitate, non quidem ad plenum, sed quantum patitur humana fragilitas. Quis enim cu-
ræ deditus pastorali ualet sine redargutione satisfacere debito, quum nullus sit qui pro
Esa.64. seipso in toto sufficiat, dicente Propheta: Iustitiæ nostræ tanquam pannus menstruatæ?
Grande prorsus onus, negocium multarū uigiliarum, pauendumq; ministerium est re-
gimen animarum, & heu penè reperiuntur innumeri, qui se ad hoc arbitrantur idonei.
Quærunt quippe illud ô quot & quales opportune & importune, per propinquos, ami
cos, & notos, quod procul dubio nequaquam facerent, si quāti est periculi, ueraciter in
telligerent. Falluntur utiq; qui hoc concupiscunt, aut sui elata opinione, uel uana hono
ris ambitione, seu immoderata diuitiarum cupiditate. Reijciendi sunt tales, & tanquam
indigni spernendi, quia cæci, fures, & prædones sunt. Cæci quidem, quoniam insufficiē- H
tiam suam metiri nescientes id attentare præsumunt, quod sancti cælestibus charismati
bus redimiti totis uiribus recusarunt. Fures uerò dum honores de re ecclesiastica appe
Matth.23 tunt, quos dominus in euangelio prohibuit dicens: Nolite uocari ab hominibus rabbi.
1.Tim.1 Non enim licet Christianum honorem desiderare, quum scriptum sit: Soli Deo honor
& gloria. Quamobrē quicunq; honoribus ac dignitatibus sublimari concupiscit, quod
tantummodo Deo congruit, spiritualis censendus est fur. Prædones autē illos dixerim,
qui ecclesiarum bona, quæ excepto honestò uictu & alijs ecclesiæ seruientibus necessa
rijs, debentur egenis, cumulare, uel attinentibus impertiri nō desinunt. Debent itaq; be
neficia iuxta sanctorum patrum decreta conferri nolentibus, onusq; illorum & infirmi-
tatem propriam humiliter agnoscentibus. Cæterum quoniam tepescente caritate fide-
lium, atq; ab antiqua perfectione gradu ecclesiastico supra modum deficiente: adeo ut
paucissimus sit illorum numerus, qui promoueri non appetant, soliciteq; id quærant,
longe autem rariores qui de se factis promotionibus renitātur: expedit eis qui præsunt
regimini, iuris relaxare rigorem, illosq; qui etiam præesse desiderant, præficere, quos in
telligunt

A telligunt propriæ animæ non omnino postponere curam. Nam qui salutem negligit propriam, saluti aliorum quomodo poterit esse intentus? Iniquis igitur & incontinenter degentibus regiminis animarum nequaquã committendum est ministerium, quantæcunq; pro eisdem interuenerint preces, quemadmodum nec lupis gregum cura mandanda. Lupi quidem corpora animalium, iniqui autem depascunt animas exemplis malis, consilijs pessimis, nefandis operibus, atq; exhortationibus impudicis ad malũ, quod utiq; horrendum est dicere, & horribilius perpetrare. Omniũ quippe horum criminum prælatus est particeps, qui scienter propria ductus affectione promouet indignum. Nõ autem sic quando falsis attestationibus fallitur, aut ostentationibus seducitur fictis. Totum siquidem tunc onus portabunt testificator & fictus, ipseq; præsul (ut reor) immunis erit à pœna, si tamen pro informatione habenda, qua ualuit, usus est diligẽtia. Nõ enim omnibus debet omnia credere, quũ mundi amatores Deum minime timentes, nec mentiri erubescant, nec simulare formident, nec blandiri desinant, neq; ut uota sua siue iusta,
B siue iniusta sint, queant perficere, peccare uerentur. Qui profecto quum pastoris mentem non possint arte mutare uel prece, hanc nituntur superare muneribus, quæ sacro te stante eloquio, iudicum corda cæcare consueuerunt. Aduersus itaq; huiusmodi machinamenta malorum constans & armatus sit præsul, ne ipsius euertatur affectio, atq; cupiditate deuictus in eo consentiat, quod conscientia nequaquam sibi licere proclamat. Nullam quippe excusationem in hoc prostratus poterit habere certamine, quum contra illum conscientia testimonium reddat, atq; cupiditas. Grande prorsus & pene inexpiabile est hoc facinus, quando uidelicet rationales Christi oues auarus pastor uænales facit, illasq; sub iniqui mercenarij tradit regimine, qui pro mãmona iniquitatis mercede conducit animas, quæ nullo ualent comparari precio, nulloq; æstimari thesauro. Quæ (oro) spes alicuius spiritualis potest haberi profectus, quãto res tanti ualoris, q̃ nõ nisi sacratissimo immaculati agni ualuit cruore redimi, pro uilissimo auri uel argenti exponitur nũmo? Quid inquã acturi, quidue domino Iesu summo pontifici, optimoq; pa-
C stori responsuri sunt ecclesiarum præsules, quando proprias in medio ouium dissipatarum ipse dominus quæsiturus est oues? Longe siquidem tunc erunt adulatores loquentes falsa, atq; familiares, propinqui & noti inania pollicẽtes. Non utiq; astare tunc poterunt, qui armis protegant, qui testificatione defendant, qui attollant laudibus, qui gratiam quærant, & qui in tantæ necessitatis hora subueniant. Nihil profecto proderunt opes acquisitę, honores habiti, prętéritæ uoluptates, apparatus superflui, numerositas seruulorum, uulgaris rumor, clara progenies, decora familia, uestimentorum cultus, uasa argentea, & deaurata supellex. Solus quisq; prælatus egressus de corpore ante tribunal Christi procedet redditurus rationem, si ecclesiastica beneficia ministris idoneis contulit, si ad sacros ordines clericos iuxta sanctorum patrum decreta promouit, si curæ animarum exhortando, arguendo, admonendo, corripiendo solicitus fuit, si iustitiam sine personarum acceptione litem habentibus ministrauit, si facultates ecclesiæ pauperibus fideliter erogauit, si afflictis, oppressis, laborantibus, ęgrotis, captiuis, uiduis, orphanis,
D & peregrinis secundum possibilitatem suam opem dedit, si exemplum bene uiuendi de se præbuit, si continenter, si parce, si temperanter, si humiliter, si modeste uixit, si corporis infirmitates, diaboli tentamenta, à proximis persecutiones, detractiones, damna, & irrogata conuicia æquanimiter tolerauit. De singulis quibusq; operibus, de prolatis sermonibus, de cogitationib. uanis, obscœnis, & pessimis, de obliquis intentionibus & nefarijs, de inordinatis, illecebrosis, uoluptuosisq; affectioib. eidẽ interrogatio fiet. Nihil prorsus totius uitæ eius decursus transibit indiscussum, atq; inultum. In hoc itaq; tam tremendo examine nihil sic præsulem exhibebit securum, quemadmodum præcedentia merita uirtutum actibus comprobata.

Quòd exemplo ducis exercitus uisibilis incumbit spiritualibus pastoribus, Dei populum spirituali gubernare in prælio. Cap. XVII. B

VSus quidem docet, ut quoties contingat duos simul dimicare exercitus, miles pro se sit quisq; solicitus, qualiter uidelicet illæsus hostes possit euadere, illos etiam inuadere, deprædari, atq; subigere. Singuli propria tractãt negocia, & pro sua laborant salute. At uerò totius dux exercitus præter suam, gerit omnium curam. Prouidet nanq; quibus ipse exercitus alatur cibis, quibusúe utatur equorum stramentis. Secum tacitus cogitat de uniuersorũ indemnitate, quomodo scilicet ualeat aduersarios decipere, aduersus illos insidias ponere, dissimulare fugam, ac superare incautos. Cæteris quippe ludentibus, prandentibus, uagantibus, dormientibusq; ipse clàm inimicorum perlustrat castra, si forte eos improuisos reperiat, inuadat, trucidet, & disperdat. Omnis profecto industria pro tuitiõe exercitus tam in instituendis excubijs, in mittendis exploratoribus, quàm in mutandis custodibus ex ipsius animi sagacitate dependet. Ad illius quoq; imperium mouentur castra, acies diriguntur, certamen geritur. F Ipse nempe in hora cõflictus hortatur trepidos, urget pigros, robustos accendit, retrogradientes impellit, deordinatos ordinat, & cũ pugnantibus desiderio, & adhortationibus pariter & ipse concertat. Quod autem de uisibili est dictum exercitu, hoc de spirituali & inuisibili censendum esse non ambigo. Porrò istum spiritualem exercitum congregationem dixerim omnium esse fidelium, qui in ecclesia tanquam in campo sub diuersis gradibus, distinctis uidelicet agminibus sunt ordinati ad bellum aduersus aereas potestates: quę profecto mille modis, occultisq; machinationibus, fraudibus innumerabilibus, & implacabili crudelitate die noctuq; Dei castra oppugnare non desinunt. Ad quorum siquidem defensionẽ, instructionem, & regimen instituti sunt spirituales duces, animarum uidelicet pastores, atq; rectores, quatenus ipsorum salubri prouisione, exercitatione laudabili, admonitione sancta, cælestiq; sapientia plebs tota credentium, quæ per se minus est ualida ad pugnandum animetur indefficienter, iugiter erudiatur, protegatur orationibus, atq; ad certaminis perseuerantiã consilijs salutaribus roboretur. G Istis prorsus incumbit cunctarum gubernatio ecclesiarum, omniumq; tradita est cura fidelium: quibus quemadmodum ascribitur ad meritum uniuersorum corona uincentium, ita eregione pereuntium de ipsorum manibus requiretur sanguis: si tamen erga eorum salutem reperti fuerint desides, atq; uitę monita eisdem insinuare neglexerint. Propheta attestante qui ait: Si non annunciaueris impio iniquitatem suam, ipse in peccato suo morietur: sanguinẽ autem eius de manu tua requiram. Ezech. 3 Ex his igitur quæ dicta sunt claret perspicue, quanta sufficientia, quantaq; in regimine animarum debeat esse solicitudo pastorum. Expedit quidem illis, ut habeant cognitionẽ inimicorũ, subditorum, & sui. Inimicorũ quippe, ut sciant cũ quib. eos certare oporteat, quum sint spiritus inuisibiles, intellectuales, callidissimi, assueti ad bellũ, pleni omni iniquitate atq; fallacia: qui profecto uincuntur, non corporis fortitudine, nõ humana prudentia, non uirtute armorum, non armatorum multitudine, non imperandi dominio, sed gratia Dei, orationis instantia, humilitate cordis, lacrymarum effusione, deuotione mentis, fidei constantia, pietate animi, & ignito caritatis affectu. H Horum planè spiritualium hostium quicunque ignorat astutias, non ualet de ipsis reportare trophæum. Quis, oro, potest inimicum superare, quem non uidet, nescitq; qua arte decertet? Ipsi quidem maligni spiritus non corporis aspiciuntur obtutu, sed mentis: impugnantq; nos non uisibilibus armis, sed minis, sed importunitate, sed promissione, sed fraude. Ista quippe si ignorent qui præsunt, quomodo subditos de ipsorum poterunt præmonere uersutijs, atque tentationibus liberare? Tanquam speculatores sunt in alto constituti prælati, ut debeant uigilare, circunquaque prospicere, motus, deceptiones, insultusq; aduersariorum cognoscere, illósque arcere clamoribus, propulsare gemitibus, orationibus debellare, & subditis eorum machinationes in imo positis reserare: quatenus & ipsi intellecta eorum fallacia, nunc fuga, nunc ualeant reluctatione eorundem infestationes euadere. Cæterum si ipsi qui cæteris lumen insinuare debuerant, mente sint cæci, nec uociferari sciant, irruent procul dubio hostes, & facient maximam animarum depopulationem ad speculatorum utique spiritualem perniciem.

A Quamobrem expedit illis, ut super Dei plebem tota mentis intentione peruigilent, ne de ipsis dictum uideatur, quod dominus per Prophetam de speculatoribus conqueritur dicens: Speculatores populi mei omnes cæci, uniuersi canes muti non ualentes latrare, uidentes uana, & dormientes, & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam, omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisq; ad auaritiam à summo usq; ad nouissimum. Superintendant igitur tã aduersus malignorũ spirituũ insidias, ut ipsas dissipare, ac alijs detegere queãt quàm etiã ut proprias agnoscant oues: quatenus sciant cuiq; oportunum prębere consilium, congruum impertiri officiũ, necessariumq; præstare solatium: quod quidem optime facere ualebũt, si spiritualis disciplinæ sint imbuti magisterio, sint quoq; uiri uirtutũ, nouerintq; ex suarũ examinatione cogitationũ iudicare de alijs. Nam (teste Apostolo) spiritualis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicat profecto recte, si sancte uiuit, si ambulat in spiritu, si uirtutes tenet habitu, & exercet actu. Nam sine uirtu- Esa. 56 1. Cor. 2

B tum experientia non ualet præsul æstimare uirtutes, neq; in regimine esse perfectus. Est enim uirtus corona pontificum, lucerna pastorum, perfectionis speculum, magisterium religionis, terror dæmonum, interitus uitiorum, ornamentum hominis, pedisequa gratiæ, spiritualis thesaurus, & bonum animarum rectoribus pernecessarium. Tolle hãc ab homine, & iumentis nequaq; erit dissimilis. Ducetur siquidem affectibus carnis, mẽtis ratione semota. Virtus quippe, quamuis cõmune sortiatur uocabulũ, tot nihilominus habet uocabula, quot sunt uirtutes. Ex quibus quædam infunduntur à Deo, & ad Deũ dirigunt: quædam uerò acquiruntur usu assiduo, & per exteriores discernuntur actus. Sed ut ueræ sint, Deoq; acceptæ, ac meritoriæ prorsus uitæ beatæ, necessaria quidem est infusio gratiæ & caritatis, qui omnium est uita uirtutum. Aliàs non formatæ, sed informes esse probantur. Quæ itaq; infunduntur theologicæ, quæ autem acquiruntur, cardinales nuncupantur. His nempe omnibus decet prælules, atq; animarum patres esse ornatos, prout seriatim inferius elucebit. Oportet profecto, ut qui alios de his quæ ad fidem

C pertinent, instruere debent, sicut ecclesiastici sunt pastores, etiam sint ipsi in fide fundati. Alioquin omnis eorum doctrina, omnisq; structura periclitabitur, & omnino corruet. Nam fides cæterarum uirtutum fundamentum est, super quod ecclesia fundatur catholica domino dicente ad Petrum, qui ipsum confessus fuerat esse Christum Dei filium: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super confessionem fidei quotquot salui fiunt, prius ædificantur. Accipit autem quotidie ædificium hoc augmentum spirituale, supposito uidelicet ipso summo lapide angulari Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. Fundamentum igitur salutis in Christianæ fidei confessione subsistit: cuius utiq; ostensores, prædicatores, & propugnatores esse debent, qui præsident. Ostensores (inquam) in contemptu mundi, in despectione honorum, in erogatione diuitiarum, in maceratione carnis, in disciplina uirtutum. Prædicatores autem ignaros erudiendo de ijs, quæ oportet credere, & ad salutem sunt necessaria: terrendo etiam superbos, futurum Math. 16

D illis insinuando iudicium, inextinguibilem flammam, uermem immortalem, interminabileq; inferni suppliciũ. Propugnatores uerò rationib. confutando, incredulos æquanimiter perferendo aduersa, atq; spirituum immundorum uiriliter tentamenta uincendo. Vniuersa quippe hæc fides docet, quæ iuxta Apostoli sententiam est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum. Sanè fides illum quem replet eleuat ab imis, ac uisibilibus, & collocat in excelsis, ubi sunt bona inuisibilia, ineffabilia, & sempiterna, quæ promittit Deus credentibus in se, atq; renunciantibus uisibilibus, corruptibilibus, temporalibus, terrenisq;. Quũ enim infundatur a Deo, & purificet corda credentiũ, dicente Apostolo Petro, fides purificãs corda eorũ, nõ potest non insinuare cœlestia. Porro quum fides manifestet gloriam Dei, quam ipse omnipotẽs, & misericors dominus præparauit fidelib. suis se diligẽtibus, conuincitur quisq; rationis capax omnia caduca & momentanea contemnere debere bõna, quæ profecto in cõparatione æternorum sunt tanquam lutum fœtidissimum, abominabilisq; materia. Est denique fides sydus præclarissimũ in corpus electorũ emissum de cœlis ad insinuandã ueritatem, quæ nisi mediante ipsius luce attingi non ualet. Hinc est q eos, quibus infunditur in ui- Heb. 11 Act. 15

ros alteros mutare uidetur, tribuens illis in corde lætitiam, scientiã in mente, exultationem in uoce, disciplinam in moribus, nouitatem in sensu, in creaturas quoq; potestatẽ, atq; uirtutem, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Magna prorsus est fidei authoritas, quæ dæmonibus imperat, cœlum aperit, placat Deum, angelos aduocat, inclinat sanctos, orationes exaudibiles facit, acquirit gratiam, meretur gloriam. Ex his colligitur, quàm multum pastoribus spiritualibus sit necessaria fides, quos oportet pro salute animarum crebris cœlum pulsare gemitibus, assiduis instare orationibus, se periculis exponere, pati pro iustitia minime formidare, mortem si opus fuerit nullatenus recusare, hilariq; animo pro æternis bonis temporalia commutare. Quamobrem qui animarum curam suscipiunt, debent totaliter se Deo committere, omnemq; solicitudinem in illo ponere, qui credentibus in se corporis necessaria ministrat, spiritualia dona communicat, æterna promittit, angelicaq; eos tuetur custodia, dicente de uiro iusto Propheta: Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Debent insuper spei gaudio esse repleti, si tamen laudabilium operum sint multiplicitate fœcundi. Nam sicut ex scelerum perpetratione in desperationis mœstitiam immergitur: ita ex uirtutum exercitatione in spei quisq; exultatione prouehitur. An non exultet in spiritu, cui accepto gratię pignore cœlestia repromissa sunt pręmia? Spes (inquit Apostolus) non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datus est enim, ut fragilitatem humanam suam roboret præsentia. Roboratur (inquam) ad perferendum omnia mundi huius aduersa, dum in lumine fidei agnoscit ipso reuelante spiritu passiones huius temporis non esse condignas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur his, qui pro Christo contra uitia uiriliter pugnant. Non enim ualet imbecillitas humanæ conditionis sine spe remunerationis aggredi ardua, seu aspera pati. Hinc est quòd dominus noster Iesus Christus quum dixisset: Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me, ne fidelium mentes tollendæ crucis, seq; imitandi asperitate aut tædio frangerentur, ilico post dies octo ductis secum super excelsis uerticem montis Petro, Iacobo & Ioanne, ante illos transfiguratus apparuit, factaq; est facies eius sicut sol splendida, & uestimenta ipsius candida tanquam nix, ut suæ claritatis fulgore manifestaret quanta in uenturo seculo se sequentium animarum & corporum futura esset gloria, quæ profecto figuraliter in candore uestimentorum, & uultus irradiatione monstrata est. Bonus dominus, qui ex sua ineffabili clementia non aurum, non gemmas, non prædia, neq; transituram gloriam istius perituræ uitæ, sed semetipsum, quo proculdubio nihil melius, nihil iucundius, nihilq; beatius est, imò sine quo nihil bonum, iucundum, nihilq; potest esse beatum, sibi seruientibus promittere dignatus est: qua uidelicet promissione futura & æterna mens iusti spe erigitur, & exultatione repletur, & gaudio eo amplius, quo dulcius deuotione nutritur, atq; interius spirituali uisitatione ad contemplandum cœlestia familiarius eleuatur. Nam æternorum gustus supernæ felicitatis spem parit & auget. Non enim amatoribus seculi, neq; delictorum oneribus prægrauatis beatæ immortalitatis delectatio pęrogatur, sed humilibus, sed Deum timentibus, sed carnis uoluptatibus reluctantibus, diuinaq; mandata tota animi intentione perficientibus. Istis quippe tanquam carissimis filijs, ac fidelibus, seruis pro suorum quadam remuneratione laborum communicantur interna gaudia promissionum cœlestium, propter quas pace, consolatione, reficiuntur & spe: quæ profecto spes est (sicut à definientibus scribitur) certa expectatio futuræ felicitatis ex Dei gratia & meritis proprijs proueniens. Quis, oro, absq; spirituali solatio uel spe retributionis præsumit perseueranter aduersum semetipsum atq; potestates aereas decertare? Nã quemadmodum sine cibo corpus debilitate languescit: ita etiã absq; deuotionis gustu anima à perfectionis exercitatione torpescit. Hinc est q; figuraliter populus Hebręorũ egressus de Ægypto, & ad terrã promissionis ꝓficiscens cœlesti alimẽto nutritur, ne lassatus

Marginalia: E; Heb. 11; F; Psal. 90; Rom. 5; G; Luc. 9; H

A fatus inedia, uel labore itineris ad Ægypti concupiscentias corpore, uel animo remearet. Nouit siquidem pijssimus pater noster & dominus quàm laboriose ad uirtutum alta conscendimus, quamq; facillime ad uitiorum profunda defluimus. Propterea donis suis frequenter nos uisitare dignatur, ut uel saltem experientia eruditi intelligamus etiã in hac peregrinatione militantibus Christo spiritualia non deesse solatia, ac per hoc nõ desistamus in boni operis studio perdurare. Nempe conuincit ex hoc diuina bonitas sectatores carnalium uoluptatum, qui spretis internis delectationibus sibi gratis oblatis exteriores ad sui perniciem cum animi anxietate quæritare non cessant. Possent utiq; iucundius delectari in domino, quàm in seculo, atq; abundantius spiritus, quàm carnis, si uellent frui delicijs. Nec mirum. In domino quippe sunt quęcunq; cor hominis delectare sufficiunt. Nam delectationes (ait Propheta) in dextera tua usq; in finem. Non delectatio una, sed delectationes in dextera (inquit) tua, ut intelligas omnes in illo esse delectationes, quæ nedum ad tempus præsens, uerumetiam satient usq; in finem. Inchoantur Psal. 15
B tur profecto hic & prælibantur ex parte: sed in æternitate perficiuntur, quando reuelata facie ipse Deus uidebitur sicut est, quod unica sententia memoratus Propheta protulit, dicẽs: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Delectare igitur ô homo, non in seculo, non in uanitatibus falsis, non in uoluptatibus lutosi corporis, sed in domino, de ipso uidelicet meditando, ipsum laudando, ipsi gratias agendo, ipsiusq; mãdata tota mentis intentione seruando, quamdiu in carne uiuis, quousque peregrinaris in corpore, & per fidem ambulas, uidesq; per speculum in ęnigmate. Delectare (inquã) in domino, quia creator tuus est à quo plasmatus es, redemptor tuus per quem reformatus es, spes tua quam concupiscas, gaudium tuum in quo exultes, corona tua de qua glorieris, merces tua de qua diteris, finis tuus ad quem suspires, uita tua per quam uiuas, lux tua per quam illumineris, uia tua per quam gradiaris, pax tua in qua requiescas, & sapiẽtia tua à qua erudiaris. Planè si sic in præsentiarum delectaris in domino, ut præter illum non sit quod desideres, dabit tibi, & ipse in quo delecteris in regeneratione futura, Psal. 36
C in resurrectione mortuorum, in seculi renouatione, & in uiuorum regione petitiones cordis tui. Nihil tunc tibi quod concupiscas, negabit, quando totaliter tibi tribuet se. Se quippe dando, seq; tibi sicuti est manifestando donabit prorsus tibi omnia, quia in ipso sunt omnia. Quicquid desiderabis, quicquid postulabis, quicquid corde conceperis, & in illo erit, ipsumq; habendo consequeris, & consequendo beatus eris. Verum antequam ad hanc pertingas beatitudinem, quæ futura est, oportet ut irreflexibiliter curras in spe comitante fide atq; ducente. Nisi ipsa tecum fuerit, teq; ad cœlestia quò properas perduxerit, nunquam illuc attinges, sed ueluti cæcus & demens prorsus per densissimas huius præsentis exilij spirituales errabis tenebras, atq; in direptionem intellectualium incides bestiarum, de quibus Propheta ait: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant escam sibi. Cæterum si ipsius fidei luce post has de quibus loquimur, tenebras illustreris in corde, proculdubio fiet tibi, quod memoratus Propheta adiecit, dicẽs: Ortus est sol, & con- Psal. 103 ibid.
D gregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usq; ad uesperam. Equidem à splendore huius cœlestis syderis uitiorum fugantur tenebræ, & spirituales aduersarij latebras suas petunt, propter quod ille qui paulo antè carebat lumine, & uinculis tentatoris tenebatur astrictus, ad opus Dei peragendum efficitur uidens & liber: in qua profecto libertate quanto solicitius operatur, tanto amplius crescit in spe percipiendi præmia sempiterna, sibi famulantibus a Deo fideliter repromissa. Ex huius itaq; promissionis ac spei gustu delectabiliter reficitur caritatis affectu: quæ uidelicet caritas quamuis in hac peregrinatione sit fidei cooperatrix & spei, cæteris tamen deficientibus duabus ipsa sola tanquam maior & excellentior perseuerat in patria.

Quantum

Quantum homo cæteras creaturas dignitate præcellat. Cap. XVIII. E

Niuersas creaturas uisibiles hominem multiplici præcellere dignitate dubitet nemo. Cum enim Deus faceret omnia, solo ea creauit uerbo, sicut scriptũ est: In principio creauit Deus cœlũ & terrã, dixitq;, fiat lux, & facta est
Gen. 1 lux, fiat quoq; firmamentum in medio aquarũ. Germinet terra herbam uirentem, & facientem semẽ, & lignũ pomiferũ. Fiant luminaria in firmamẽto cœli, & diuidant diem ac noctẽ, sintq; in signa & tempora, & dies & annos, ut luceãt in firmamento. Producant aquæ reptile animæ uiuentis, & uolatile super terrã sub firmamento cœli. Producat terra animã uiuentẽ in genere suo, iumenta reptilia, & bestias terræ secundum species suas. De homine aũt quid? Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & uolatilibus cœli, & bestijs terræ omniq; reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suã. Ad imaginem & similitudinem suam fecit illum. Et hoc secundũ spiritum rationalem & interiorem hominẽ. De corporis autem creatione sic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominẽ de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculũ uitæ, & factus est homo in animã uiuẽtem. Verum ut hominis prærogatiua ab homine nosceretur, cũ dominus fecisset Adã, uelletq; ei dare adiutoriũ, nec simile illi in uniuersis quæ Deus fecerat, creaturis inueniretur, non de alia materia, sed de ipso formatũ est. Immisso siquidem à domino sopore in Adam, & eo dormiente ablata est una de costis eius, & ex eadem formata est mulier similis decoris, paris excellentiæ, æqualisq; dignitatis. Sanè in ipso creationis suæ exordio Christi & ecclesiæ initiata sunt sacramenta, per quæ quantum cæteras (ut dictum est) gratia, dignitate, & fine transcendat, luculenter apparet. Cuncta enim quæ facta sunt, quãuis bona, & ualde bona ab ipso summo bono creata sint, nequaquam tamen ut agnoscãt quid, & à quo, atq; ad quem facta sunt, accipere meruerũt. Vt uerò de alijs taceam, uniuersa quæ fulgent in cœlo, sicut sunt sol, luna, stellæ & firmamentum, acceperunt utiq; splendorem, incorruptibilitatem, uirtutem, perpetuitatem, & nihilominus quamuis ista sint præcipua decora, atq; sublimia, minus tamen sunt, quàm si intelligerent quid, ad quem, & à quo facta sunt. Porrò non ualent gaudere de eo quod sunt, quia nequeunt intelligere à quo, & ad quem facta sunt. Facta namq; sunt non propter se, ut uidelicet delectẽtur in se de eo, quod sunt, & à quo sunt, sed ad laudem conditoris sui, & ut exerceant, erudiant, lætificent, accendantq;
Rom. 1 eos, qui ipsas intuentur, non corporali oculo, sed intellectuali, quo utiq; etiam inuisibilia agnoscuntur, quemadmodum Apostolus testatur dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; uirtus, atq; diuinitas. Nempe si inuisibilia & cœlestia per uisibilium & terrenarũ intelligentiam cognoscuntur, multo magis ipsa percipiuntur uisibilia. Facta igitur dicimus esse uisibilia & sensibilia propter hominem, ad laudem tamen & gloriã illius, qui fecit hominẽ. Non propter hominẽ (inquã) tanquã finem, scilicet ut homo earũ sit finis, aut illis utat̃ pro fine, sed ut hominẽ perducãt ad finẽ, ministrẽt homini, illũq; exerceãt. Ministrẽt quidẽ necessitati corporis, sine quibus nõ potest in hac peregrinatione uiuere. Exerceãt uerò intellectũ pariter & affectũ, quãdiu per fidẽ ambulat ipse homo, & uidet p speculũ. Equidem ad sustentationẽ corporeę infirmitatis, quæ oriuntur de terra, & procreãtur de arboribus, uel uiuunt super terram, seu uegetantur in aquis, à Deo sunt præstita, sicut scri-
Gen. 9 ptum est: Omẽs pisces maris (inquit dominus ad Noe) manui uestrę traditi sunt, & omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum: quasi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto q carnem cũ sanguine non comedetis. Claret profectò euidentissimè, quoniã corpore hominis deficiente mortali, desinet pariter & uisibilium creaturarũ usus, atq; ministerium. Quod utiq; fiet, quando corruptibile hoc corpus induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, cum mors absorpta fuerit in uictoria, lætusq; homo ipse cantabit: Vbi est mors uictoria tua? ubi est stimulus tuus? Nempe cum utroque homine beatus effectus angelorum cœtibus admiscebitur, tunc quantæ homo idem sit dignitatis, quantúmue gratia, sublimitate, & gloria cæteros præcellat uisibiles creaturas, luculenter apparebit. Ad hanc quippe gloriam futuram, & in cœlis

F G H

A & in coelis promissam non peruenitur, nisi per meritum redemptionis factæ per Christum, cooperante uirtute caritatis, quæ uirtutes informat & dirigit uniuersas. Vtrumque prorsus est necessarium ad salutem, ut uidelicet quisque saluandus redimatur gratificeturque. Redimitur siquidem per sanguinem immaculati agni Christi Iesu domini nostri, à seruitute diaboli, qua peccatorum uinculis captiuus tenetur, ipso domino dicente: Qui facit peccatum, seruus est peccati, à qua prorsus seruitute non ualet, nisi per eum, qui solus est liber, absolui. Illum uidelicet qui per Prophetam ait: Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Liber quidem à delicto, liber à corruptione, liber à debito. Hic namque liber captiuos redemit à seruitute diaboli, peccati & mortis, & spirituali restituit libertati, facta tamen prius debiti, quo tenebant astricti, satisfactione condigna. Quæ utique quamuis in se efficacissima & spontanea fuerit, suum tamen nequaquam nisi in ijs quos infusa gratos efficit caritas, sortitur effectum. Sola igitur caritas est, quæ gratum reddit hominem Deo, de qua Apostolus dicit: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Denique ad hanc acquirendam non suppetit naturale ingenium, non humana industria, neque acquisita scientia. Potest homo se ad illam suscipiendam disponere, ualet pro eadem Deum iugiter orare, illam tamen minime potens est proprijs impetrare meritis: infunditur, gratis datur, à Deo donatur, ideò gratia uocatur. Nempe non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei illam tribuere. Infundit namque eam Deus quibus uult, non per speciem aliquam, quia non est corpus, nec per uocem, quia non est sonus, sed inuisibiliter, spiritualiter, repente & uoluntarie. Hanc quippe non uidet oculus, auris non percipit, non odoratur olfactus, neque attrectat manus. Gustus solummodo eam sentit, non palatum oris, sed affectio cordis. Est profectò quidam spiritualis sapor, & quędam dulcedo maxima, quæ omnes animæ uirtutes reficit, confortat & promouet. Infunditur (inquam) placido motu, completque affectum recipientis delectatione, exultatione, & iubilo, adeò ut præ dulcedine illius fastidio sit quicquid prius placebat in seculo, & de tẽporalibus prosperitatibus arridebit. Nec mirum, nam quemadmodum diuinæ bonitatis est gratuitum donum, ita diuini amoris mellifluum præstat gustum, quo nil experitur dulcius, nil amplexatur carius, nilque familiarius possidetur. Reciprocus plane est amor iste, & præ cæteris amantem coniungit amato. Nam mutuus creaturarum ad creaturas affectus copulat se pariter diligentes corpore, conuersatione, moribus, & dilectione sibi uicissim exhibita. Caritas uerò conglutinat uoluntates, spiritus & affectus. Testimonium audi scripturarum: Deus (inquit Ioannes) caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. Non enim manet (inquit) cum Deo, quod agit creaturarum amor, sed in Deo spiritualiter amabiliterque, atque efficit unum, sicut dominus ad patrem ait: Tu in me & ego in illis, ut simus cõsummati in unum. Hinc caritatis quanta sit sublimitas, quantaque efficacia percipitur, cum Deum in homine, & hominem in Deo esse facit uinculo castissimi pijque amoris. Parum dixi cum hominem in Deo manere caritate mediante perbibui, quoniam ipsum hominem etiam Deum facit, sacro hoc asseuerãte eloquio: Ego (inquit propheta) dixi dij estis, & filij excelsi omnes. In quanto dignitatis prouehãtur culmine, qui caritatis insigniti sunt munere, quis non miretur, quando dij & filij excelsi nominantur, nõ quidem essentialiter, quia unus tñ est Deus, ex quo omnia, sed nũcupatiuè & per participationem? Nuncupantur enim filij dicente domino, cũ oratis dicite: Pater noster qui es in cœlis. Participant aũt diuinitate, & fiunt dij, qñ (sicut ait Apostolus) qui adhæret Deo, unus spiritus fit. Vnus quippe spiritus factus cum Deo, in quo habitat Deus, ó quàm excelsus & quàm potens est? Apostolũ audi: Omnia (inqt) possum in eo, qui me confortat. Valet profectò ille in quo est caritas, sine qua nõ est Deus, ignẽ, ferrum, uincula, carceres, feras superare, & mortem. Vnde (quæso) sanctis martyribus tanta uirtus, tantaque constantia? Nunquid ex se? Prorsus minime. Inhabitantem sibi habebant Deum, profusa erat in eorum præcordijs caritas, diuinoque erant amore succensi, propterea tam dira, tam diuturna, tamque intolerabilia humanæ fragilitati potuerunt perferre supplicia. Defecissent proculdubio in passionis agone, si absque Dei amore certassent, maxima siquidem est caritatis uis, quæ in martyribus dimicando naturam uincit. Fortis (inquit sapiens) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Lampadea

Ioan. 8
Psal. 87
Rom. 5
B
C
1. Ioan. 4
D
Psal. 81
Matth. 6
1. Cor. 6
Phil. 4
Cant. 8

pades eius lampades ignis, atque flammarū. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Fortis quippe ut mors esse caritas dicitur, quia quem perfecte absorbuerit, facit uitā diligendo perpetuā corporalem mortem nullatenus formidare. Ignis atque flāmarū illius lampades fore perhibentur, esse quia ignitas, quibus infunditur, efficit mentes, in quo utique salutari igne decoctę, sonorę fiunt, & solidæ, adeò ut nullius tribulationis impetu, nulliúsue persequētis impulsione frangantur, ut si impingant homines hominem flamma caritatis adustum blasphemijs, irrisionibus, persecutionibus, terroribus, minis, damnis, & morte illius mentis habitaculum super petram caritatis fundatum nequaquam euertere, neque à Dei amore diuellere queant. Audi strenuissimum bellatorem uirgis cæsum, lapidibus percussum, naufragium passum, maris profundo immersum, attenuatum fame, frigore afflictum, nuditate dehonestatū, persecutionibus attritū, sed uehementissimo caritatis ardore accensum, quid dicat: Quis nos (inquit) separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque fortitudo, neque profundū, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. O caritas sancta, quāta sunt præconia tua, quàm præclara tua sunt testimonia, quanta laus, quanta gloria, quantæ diuitiæ, quanta dulcedo, quanta uirtus, quantaque est potestas in te. Te quippe interpellante, te suadente, te impellente Deus pater filium suū unigenitum, coæternum, coæqualem, sibique consubstantialem misit in mundum, ut rationalem naturam, quæ inobediendo perierat, per assumptam mortalis carnis substantiā repararet, sicut scriptura sacra fatetur dicens: Propter nimiam caritatem suā, qua dilexit nos Deus, misit filium suū in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne sua. Ipse quoque dominus Iesus de te plenus, crucis non renuit subire patibulū, ut eos quos uinculis tuis in se retinebat astrictos, redimeret à seruitute peccati, suoque sacratissimo cruore mundaret, Ioanne hoc perhibente, qui ait: Gratia uobis & pax à Deo patre, & à domino Iesu Christo, qui est testis fidelis, & primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, et lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Porro qui te habet in se, æquo animo aduersa patitur ꝓpter te, nihil asperum arbitratur confortatus à te, nihilque amat extra te, sed omnes diligit in te, & per te proximum diligit sicut se, seque amat in te. Te gerit in corde, te amplexatur in se, per te erigitur supra se, per te requiescit in te, se exercet propter te, foris occupatus per te, & intus reficitur à te. Te syncera affectione tenentem in se comitaris ô beata caritas, tuas cum ipso existimās esse delitias, æque delectaris de illo, sicut ille de te, imò lōgē tu dulcius multoque familiarius, quàm ipse, quia tu profusius, tu iucundius, tu sanctius, tu fortius diligis. Nam amor tuus quo diligis, absque ulla est macula, & nihil habet priuatū in se. Nunquam enim deseris quem diligis, nisi ipsi prior derelinquat te, quin potius te despicientem, teque fugientem, ô quàm frequenter sermonibus pijs, blandisque insequeris exhortationibus, ac promissionibus magnis conaris illum reuocare ad te, tanquā si illo egeres, possesque eo mediante proficere? Hoc autem ex naturali tua agis clementia, qua omnes homines in latissimo gremio tuo collocare desideras, non quidē propter te, quæ uniuersis affluis bonis, sed ꝓpter illos quos trahere uis ad te, ut ipsos de te beatos facias in te. Tu enim (quantum in te est) cunctis benefacere, teque communicare nō desinis, dūmodo se non subtrahant à te, quę consueuisti de inimicis amicos, de captiuis liberos, de seruis filios, de peccatoribus facere iustos. Nulla prorsus mortalium lingua tuas sufficit explicare laudes ô sancta & diuina caritas, tu namque es corona regni, tu gloria supernorum, tu mundi reconciliatrix, tu peccatorum uenia, tu uia uitæ, tu cœli ianua, tu nuptialis uestis, sine qua nemo thalamum cœlestem ingreditur. Tu merita exquiris, tu metiris opera, tu largiris præmia. Nempe quicunque Deo placuerunt, quicunque laudabiliter uixerunt, te agente, teque cooperante id ualuerunt. Et ut paucis de te multa complectar, tu in cœlo regnas, tu dominaris in terra, tu in electorum cordibus principatum tenes. Cum igitur uniuersis Deo famulari cupientibus prorsus necessaria ipsa caritas fore comprobetur, peramplius tamen ecclesiasticorum uirorum, quibus animarum iniuncta est cura, debet inesse præcordijs. Horum siquidem officium in Dei ac proximi dilectione præcipue

Rom. 8

Eph. 2

Apoc. 1

A cipue fundatum est. In ministerio nãq; proximi, caritas Dei ostẽdit, atq; in eadẽ Dei caritate, proximi quanta sit dilectio exhibet. Vtraq; enim affectio, Dei uidelicet & proximi sibi cohæret, & de uno eodẽq; caritatis manat fonte, adeo ut nec Deus sine ꝓximo, neq; ꝓximus sine Deo recte diligi queat. Duo quippe pręcepta sunt dilectio Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, & tñ ipsa duo pene unũ sunt, dicente dño: Diliges dominũ Deum tuũ ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni uirtute tua. Hoc (inquit) est primũ & maximum mandatum. Secundum uerò huic simile est diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Non est idẽ sed simile. Nõ est idẽ in opere, sed simile: quia ambo de caritate, & in caritate. Caritas in corde, effectus uerò caritatis cõsistit in opere. Radix profecto est caritas, fructus aũt radicis est opus bonum. Sane ubi uiget radix caritatis, fructus laudabiliũ germinat actionum. Cęterũ cũ exercitiũ spũaliũ pastorum principaliter circa curam & salutem uersetur proximorum, expedit ut in eorum cordibus radix uiuat caritatis. Tolle de corde præsulis caritatẽ, & nihil reperies in illo corã Deo cõ- Deut. 6

B mendatione dignum. Quàmuis sua eroget, quanquam uerbũ Dei ubiq; disseminet, tametsi utilitatibus proximorũ incumbat, nil prorsus illi proficit ad salutẽ: qm̃ solum Deus illud approbat opus, quod de radice intelligit assurgere caritatis. Apostolũ audi: Si linguis (inquit) hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniens: & si habuero prophetiã, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam: & si habuero omnẽ fidem, ita ut montes transferam, caritatẽ autẽ non habeã, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Potest utiq; qui sine caritate est alijs prodesse, sibi uerò minime ad meritum futuræ uitæ, in quam proculdubio quisquis caritatẽ non habet, introire non ualet. Quamobrẽ pastor ut sui mercedem non amittat laboris, Deũ ex toto corde diligat, atq; pro ipsius amore ouibus sibi creditis solicitè ministrare non desinat. Pascat illas uerbo, pascat exemplo, pascat terrena substantia. Sic dominus Iesus Petro mandauit dicens: Petre a- 1. Cor. 13

C mas me? Pasce oues meas. Hoc profecto trina repetiuit interrogatione, ut ex trina confessione Petri, ter ab eodem factam aboleret negationis culpam. Voluit propterea ipse dominus & magister ex huiusmodi repetione pastoris insinuare pastoribus, quatenus ouibus sub regimine suo constitutis deberent corporibus morituris alimoniam temporalem, animabus semper uicturis doctrinam spiritualem, atq; earum moribus exemplo suo bene uiuendi disciplinam præbere moralem. Porrò qui talibus pabulis pascit gregem dominicũ, bonus est pastor, & caritatis dono repletus. Huic nisi infunderetur desuper, nõ posset ipse effundere. Nam ut effundatur, prorsus à Deo infunditur caritas, eoq; largius infunditur, quo effunditur liberalius. Si communicatur, augetur, & crescit: si uerò non erogatur, nequaq; multiplicatur, sed tepescit, & deficit. Erat tẽpore Helisæi prophetę mulier quædã uidua cũ liberis suis debitis obligata, atq; à creditoribus supra modum oppressa. Hęc ad uirum Dei accessit, omnesq; animi sui eidem reserauit angustias. De mandato itaq; prophetæ sancti accepit à conuicinis mutuo uasa non modica, seq; Ioan. 21

D cum filijs suis clausit domi. Habebat ipsa in uasculo parum infusi olei, illudq; quàm primum effudit, multiplicare perspexit, atq; tãdiu effusum à muliere creuit in dolijs, quamdiu uas in quo infunderetur, non defuit. Destitit effundere, & stetit oleum. Intelligant qui præsunt in ecclesia, quid ista significent. Discant effundere proximis, quod acceperunt infusum. Non sint auari retentores, effundant omnibus, gratis tribuant quod ad effundendum gratis acceperunt. Non timeant amittere, quod ex caritate effundunt. Hoc tantum formident, reseruare uidelicet in se, quod effundere oportebat. Equidem hoc boni pastoris semper est proprium, indeficienter scilicet effundere, & hilariter communicare. Effundere utiq; doctrinam, effundere caritatem: communicare autem sua, dare seipsum, nihilq; reseruare sibi, quod effundere possit ad lucrum. Caritas quippe ociosa atq; priuata esse non ualet. Operatur indesinenter intus, & cœlestibus flagrat desiderijs, pijsq; mouetur affectibus. Foris uerò proximorũ utilitatibus actionibusq; sanctis semper intendit. Siue mente excedimus Deo (inquit Apostolus) siue sobrij sumus uobis, caritas Christi urget nos. Vrget plane caritas amoris sibi uinculis alligatum ascendere & condescendere, acquirere & dispergere, gaudere & flere, abundare & pœ- 2. Cor. 5

nuriā pati, superari & uincere, discurrere, & qescere, sicq; omnib. omnia facere, ut Christo domino lucrifaciat uniuersos. Hæc profecto est spiritualis meta, ad quā pastores animarū, alacri animo, prudenti cōsilio, perseuerantiq; debent intentione festinare, ut perfectionis brauium apprehendere queant. Hi enim si mente sciant se transcendendo, actualiter ad Deum ascendere, atq; proximorū infirmitatibus ad tempus cōdescendere, & cætera quæ memorata sunt uoluntarie, & in sensu cordis peragere semper, poterunt (prout decet) ministerium pastorale perficere. Deniq; uniuersa quæ perstrinximus, sub compendio docet caritas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quæ quidem Deo exhibetur, si ab eodem donatur. Si exerceatur crescit, si operatur meretur, si uerò negligitur deficit. Nec ab re. Nam ipsa caritas ignis est, quem Dei & hominū mediator, misit in terram uolens ut arderet, nec consumeret. Ne igitur cœlestis iste ignis extinguatur, expedit ut diligentissime nutriatur, non quippe materialibus sarmentis, sed spiritualibus uotis, sed deuotionibus quotidianis, sed internis uirtutibus, sed operibus sanctis, quæ profecto uirtutes spiritualia sunt ornamenta pastorum. F

Quòd exterior ornatus non reddit hominem gratum Deo, sed interior, qui in uirtutum consummatione subsistit. Cap. XIX.

Visquis nouit spiritualiter dijudicare omnia, absq; ambiguitate intelligit, q exteriora ornamenta nequaquā cōmendant nos Deo. Si enim commendarent qui alij essent gratiores, quàm mulierculæ, quæ in gemmis, in tortis crinibus, in preciosis indumētis, & in millib. huiusmodi tota se animi intentione componunt? & utinā non ad sui multorumq; perniciem. Ista si Deo placerent, Propheta eadem à filiabus Israel illis intendentibus dominum ablaturum nō

Esa. 3 comminaretur, dicens: Auferet dominus in die illa ornamentum calciamentorum, & torques, & monilia, & mitras, & discriminalia, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & specula, & syndones, & theristra. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. De ornatu uerò regum, & principum seculi quid memorem? Hæc omnia ad fastum pro acquirenda G mundi gloria, & ad sectandam carnis petulantiam fiunt ab ijs, quibus sola quæ carnis sunt sapiunt, qui nihil aut parum de futura uita, & supplicijs intelligunt sempiternis. Cæterum qui fidei oculo uentura prospectant, cuncta exteriora ornamenta uariæ supellectilis, uasorum aureorum, preciosarum uestium, gemmarum fulgētium, superfluorum apparatuum, conuiuiorumq; frequentium contemnunt, tanquam minus Deo grata, uirtutibusq; contraria. Nam quemadmodum qui fidei integra de operibus bonis credunt retributionem à Deo esse faciendam, uoluptatibus, diuitijs, & honoribus spōte renunciant: ita econtrario qui post hanc uitam nullam ex actibus suis expectant mercedem, temporalia oblectamenta carnis, & mentis sedula animi intentione consequi concupiscunt. Nēpe isti uisibilia & præsentia quærunt, illi inuisibilia & futura. Isti momentanea & permixta lætitia, illi autem sempiterna, ac perfectissima felicitate frui desiderant. Isti in tempore uolubilitatis, illi uerò in consummatione æternitatis exultare uolunt. Isti mundi dilectoribus, illi autem soli Deo placere satagunt. Isti deniq; in obscœnitate uitiorum, illi uerò delectantur in adeptione uirtutum: ipsas quoq; habere student eo solicitius, eoq; perfectius, quo clarius formatę fidei splendore irradiantur, sanctæq; spei iucundius replentur, atq; ardentius facibus diuinæ caritatis urūtur. Nam tres memoratæ uirtutes à Deo gratis infunduntur in hominem, ut per hominem diuino munere perficiantur & cæteræ. Perficiuntur (inquam) non in se, sed ut per earum actus interiores habitus earundem perficiantur in homine, ipso utiq; homine adiuto diuinitus se disponente atq; agente. Dispositionem quidem ipsam in homine ad uirtutes perficiendum necessariam esse non ambigo: quam utiq; dispositionem esse intelligo, cum quis diligenti solicitudine nititur declinare à malo. Hoc autem initium est iustificati hominis cupientis uirtutum arcem ascendere, sine quo minime subsistit uirtus. Quamuis enim ex communi gratia, & ex dono naturæ bene à Deo institutæ, ualeat homo declinare a multiplici malo, & facere quædam bona moralia: meritorias tamen uirtutes, atq; perfectas, sine Dei munere singulari, & absq; maximo labore, usuq; certandi aduersus semetipsum in semetipso non potest acquirere. Nempe in corde passiones germinant

A minant atq; fructificant, sicut ueritatis magister testatur dicens: De corde (inquit) ex, Math.15
eunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Porrò expedit, ut in se his resistat germinantibus motibus, qui uirtutes adipisci desiderat, alioquin nisi reprimantur, de festucis efficiuntur trabes. In sui namq; exordio debiles sunt, in progressu fortes, sed in consummatione insuperabiles. Beatus quippe (ait propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Sanè qui mox ut pas- Psal.136
siones uitiorum in corde suo pullulare persenserit, contra easdem uiriliter pugnat, facillime superat, superandoq; exercitatior inuenitur. In exercitatione autem proficit, proficiendo uerò spirituales ascensionum gradus disponit in corde suo: per quos utiq; ascēdit quotidie de uirtute in uirtutem, donec sentiat Deum deorum reclinantem, in se colloquentem, & cohærentem secum, tanquam cum amico amicum, & cum sponsa pudicitiæ sponsum. Ad hanc profectò castissimi amoris uerbi, & animæ familiarem copulam non nisi mediantibus peruenitur uirtutibus, uidelicet tam illis de quibus iam di-
B ctum est, quàm etiam illis quas propter sui præeminentiam, atq; stabilitatem cardinales uocamus, quæ reddunt animam meritis sublimem, atq; ipsam efficiunt in se stabilē, cæterisq; uirtutibus exornatam, quoniam ab illis tanquam a stipite uniuersę consurgūt. Harum proculdubio uirtutum ornatus congruit pastoribus, qui in diuinis laudibus, & in priuatis orationibus, necnō in sacris altaribus, dum sacrosanctam dominici corporis oblationem offerunt, altissimo frequenter assistunt. Spiritualem siquidem harum uirtutum ornatum in ueteri testamēto arbitror fuisse expressum, cum dominus sacerdotales
uestes, reliquosq; ornatus Aaron pontificis mandaret ut fierent, dicēs: Rationale quoq; Exod.28
iudicij facies opere polymito, quadrangulum erit, & duplex, mensuram palmi habebit, tam in latitudine, quàm in longitudine: ponesq; in eo quatuor ordines lapidum, inclusiq; erunt auro per ordines suos. Porrò rationale hoc, quod tam prudenti artificio, miroq; ornatu mandatur ut fiat, mentem significat cuiuscunq; pontificis, quæ quadrāgula esse debet, & duplex. Quatuor scilicet cardinalibus uirtutibus, prudentia, temperan-
C tia, fortitudine, & iustitia stabilita, non minusq; opere exercitata, quàm uotis, quæ profectò in omni sua actione discretionis debet habere mensuram. Sit quoq; pretiosorū lapidum, diuersarum scilicet uirtutum, desideriorū cęlestiū, utiliū cogitationū, ac intētionum laudabilium quadriformi distinctione decorata. Qui lapides ad sui perfectionē ornatus, sint auro inclusi, id est, caritatis uirtute connexi atq; cōpositi. Talib. siquidē ornamentis fulgeant præsules in corde ante dominū, polleantq; uirtutibus, ut honorabiles appareant in ecclesia Christi ad gloriam utiq; Dei, proximi ædificationem, suiq; profectū pastoralis officij. Quod eo magis ipsis & dominico proderit gregi, quo amplius eorum uita uirtutibus irradiata lucebit. Nō quærat exteriores ornatus uestium, equorum, domorum, epularumq;, quoniam nullo horum usus est dominus. Vilibus namq; uestitus est indumentis, despecto insedit asello, discipulos piscatores habuit, panē, pisces, & fauum mellis manducasse legitur, domū nequaquam possedit propriam, quāuis ipsius terra esset, orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo. Nihil prorsus quæsiuit altū, ni-
D hil delectabile, nil pulchrum, ut humano exterius placeret aspectui, quatenus imitatoribus suis suo insinuaret exemplo, temporalia ornamenta omnino esse contēnenda, illaq; solū appetenda, quæ animā reddunt interius diuinis obtutib. gratā. Deniq; Propheta referente didicimus, quòd omnis gloria filiæ regis ab intus in fimbrijs aureis circundata uarietate uirtutum. Intus quippe est mentis puritas, cordis innocentia, conscientiæ gloria, claritas sapientiæ, pudicitiæ candor, statera iustitiæ, fidei lumen, futurorum bonorum spes, dulcedo caritatis, orationis gustus, contemplationis admiratio, amoris osculum, munditiæ decor, animi tranquillitas, tribulationum constantia, & temperantiæ regimen. Hæc plane & his similia spiritualia sunt ornamenta, quæ cōmendant nos Deo. Eiusmodi igitur ornamentis componant se præsules, cardinalibusq; præcipue fulgeant uirtutibus, ut ualeant cui famulantur placere altissimo. Porrò in eligendis utantur prudentia, temperantia uerò in utendis, in tolerandis autem fortitudine, atq; in distribuendis iustitia splendeant. Est quidem prudentia ecclesiasticis pastoribus prorsus necessaria, non minus in proprijs, quàm in subditorum negocijs. Nam prudentia bonarum rerum & malarum describitur esse utrarumq; scientia. Hęc quippe ex singulari Dei

dono principaliter acquiritur, dicente scriptura: Dominus dat intelligentiã, atq; prudẽ- B
tiam, per semetipsum illã nõ sufficit apprehendere homo. Valet quidẽ multa ex natura
li scrutari ingenio, potest plura nefãda & Deo odibilia meditari, bona uerò minime. A-
postolum audi: Non possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed suf
ficientia nostra ex Deo est. Iactet se superbus quisq;, & dicat: Sapiens sum, prudẽs sum,
nullius egeo doctrina. Valeo aliorum & mei cordis secreta rimari, agnosco fallacias
hominum, dæmonum astutias nõ ignoro, naturas rerum & abdita cœlorum penetrare
possum. Neq; si ista narrando uerum diceres, prudens esses. Sed decipit te æstimatio tui,
opinio tua mendax est, si prudens fores, in ueritate te agnosceres, te humiliares, te ni-
hil esse arbitrareris. Qui putat (ait Paulus) se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.
Intellige quia ille se seducit, qui putat se aliquid esse, cum sit nihil. Si nihil est, uideat si de
nihilo gloriandum est. Vtiq; etiam de nihilo dixerim gloriandum esse, sed in domino,
qui quoties uult de nihilo facit aliquid. Quamobrem ipsi soli gloria, qui de illo, qui se ni
hil esse arbitratur, facit aliquid. Nam qui aliquid esse se credit, seducitur à seipso, & nihil F
efficitur, quia elatus, quia cæcus, quia sui ignarus est. Profectò si prudens esset, non lon-
ge discederet à se, non se elongaret à se, perquireret se in se, & ex se etiam remota me-
tiretur à se. Quoniam uerò caret prudentia, ignorat quoq; se. Si se in se nescit, quomo
do à se remota percipiet? Qui enim propinqua, & quæ in seipso uersantur non uidet,
à se distantia qualiter intuebitur? Discat igitur qui uirtutem uult possidere prudentiæ,
se ante Deum humiliare, nihilq; se esse agnoscere, quatenus ex hac humili & uera con-
fessione, non corporis, sed intellectus recipiat lumen. Prima siquidem prudentiæ regu-
la est propriæ nihilitatis in sensu cordis, & ueritatis lumine clara confessio. Nam quem
admodum Deus superbis resistit: ita humilibus dat gratiam. Dat quippe Deus humi-
libus gratiam discretionis, atq; prudentiæ, quæ cæterarum uirtutum est auriga & nu-
trix. Sicut enim cæcus de coloribus iudicare non potest, sic neq; de uirtutibus ualet exi-
stimare imprudens. Nec mirum. Cum enim prudentia (sicut dictum est) sit bonarum
malarumq; rerum scientia, rationalem uim animæ dirigit, ut discernat inter bonum & G
malum, inter bonum & melius, inter malum & peius. Quamobrem qui prudentiam
non habet, neq; discretionem habere ualet, quæ uidelicet, cum spirituale sit lumen, igno
rantiæ errores pellit & tenebras. Secunda uerò prudentiæ regula est, iugiter habitare se
cum. Qui enim recedit à se, prorsus ignorat quid agatur in se, quidue procedat ex se.
Horum uerò ignorãtia est delictorum mater, nutrix uitiorum, uirtutum inimica, con-
temptrix gratiæ, prudentiæ aduersaria, omniũq; penè malorum origo. Prudentiæ itaq;
decoratus uirtute frequenter ad se rediens, & secum habitans, tanquam iudex amator
iustitiæ tribunal suæ mentis ascendit, diligentiq; examinatione sui cordis cogitationes
discutit, animæ affectus, intentiones mentis, & cunctos internos animi sui pensat mo-
tus, ut intelligat utrum boni sint, an mali, & ad quam declinent partem, utrum ad dexte
ram an ad sinistram: sicq; erudiente introrsus prudentia, superflua resecat, pellit noxia,
obliqua dirigit, detegit fraudulenta, obscura discutit, & uoluptuosa persequitur. Cære-
rum expulsis hostibus de adepta uictoria, ac pace suscepta iucundus effectus & lætus H
refert Deo gratias, diuinas pro modulo suo promit laudes, uiresq; resumit animi eo for-
tius, quo uerius agnoscit periculum, uirtutem diligit, munus intelligit. In tali siquidem
consistorio spiritualiter exercitatus quotidie fit in pugna sagacior, in examinatione
prudentior, in regimine doctior, ita ut ex se alios instruere ualeat de qualitate uitiorum,
de tentationum uarietate, de modo pugnandi, de certandi utilitate, de inimicorum in-
sidijs, de armorum generibus, & de præclara commendatione prudentiæ, quæ profe-
ctò nedum interiori statui hominis, uerumetiam exteriori consulit, eligendo utilia, ho-
nesta, & sancta: perniciosa uerò atq; impudica spernendo. Huius igitur laudabilis pru-
dentiæ quisquis persuasiones sequitur, à ueritatis tramite prorsus deuiare non potest,
quoniam in ea nihil coinquinatum est, nihil obliquum, nihilq; deforme, sed omnia in
ipsius luce clarescunt. Docet quippe de naturalibus, de humanis, de spiritualibus, & de
diuinis, quoniam ueritati summæ, æternæq; sapientiæ coniuncta est, atq; de ipsarum lu-
Prouer. 3 mine percipit lumen. Beatus homo (inquit scriptura) qui inuenit sapientiam, & qui af-
fluit prudentia, ut intelligas sub diuersis nominibus rem unã significari, quod expref-
sius

A flus propheta insinuãs ait: Disce ubi sit sapientia, ubi sit prudentia, ubi sit lumen oculorum, & pax. Vbi sapientia ibi dixit esse prudentiam. quanquam interdum sapientia tãtummodo pro gustu diuinarum: prudentia uerò pro rerum humanarum sumatur intelligentia. Verum in quantum omnem salubrem cognitionem comprehendit prudẽtia, sapientia & prudentia unum sunt. Hanc utiq; (de qua loquimur) prudentiam qui præsunt, habere conentur: quatenus sciant quid sibijsis, quidue alijs consulant. Sunt quippe qui sibijpsis tantum, & non alijs, & sunt qui alijs, & non sibijpsis prosunt. Vtrunq; autẽ ijs qui præsunt, & curam habent animarum, congruit. Pro salute namq; proximorum propriam non debent negligere: sed neq; sic suæ intendere, ut proximis prodesse deficiant. Sane hoc medium seruare docet prudentia, aliud insinuans tempus esse quietis & aliud laboris, aliud sibi & aliud uacandi proximo, aliud loquendi & aliud tacendi, aliud contemplationis dulcedini insistendi, & aliud de uirtutibus alios erudiendi. Horum siquidem omnium expedit præsulibus habere experientiam, pariter & scientiam, Car. 3
B si prodesse cupiunt potius quàm præesse. Prodesse namq; magni est oneris opus, plurimæ fatigationis, uigiliarum multarum, præclare uirtutis, & meriti incomparabilis: præesse uero solum honoris est temporalis ministerium, ignauiæ reprehensibilis, damnabilis ocij, carnalis illecebræ, ineuitabilisq; iudicij. O bona commendabilisq; prudentia, quæ semper suadet temperanter tenere medium, atq; in medio deliciarum corporalium honorum, & terrenarum facultatum innocenter degere. Quis (oro) ualet sine eruditione prudentiæ per temperantiam, inter uoluptates pudicitiam, inter superfluitates abstinentiam, atq; inter honores cordis seruare munditiam? Fallitur prorsus quisquis prudentiam sine temperantia, & temperantiam absq; prudentia exercere posse se credit, cum prudentia informet rationem, temperantia uerò cohibeat uoluptatem. Quamobrem non est dicendus prudens, qui concupiscentiæ appetitum refrenare non ualet, sed neq; potest temperanter uiuere, qui lumine caret prudentiæ. Mediante siquidem prudẽtia temperantiæ uirtus perficitur, quemadmodum uirtutes cæteræ. Amoue ab homine
C rationem, & erit brutis animalibus similis. Prophetam audi: Homo (inquit) cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Vt igitur non sit iumentis similis post concupiscentias suas gradientibus, prudentiã habeat, & naturali ratione utatur ad bonum, atq; per uirtutem temperantiæ inordinatos carnis & spũs restringat impetus. Nã tẽperantia à sapientibus dicitur esse rationis in libidinem, & alios non rectos animi impetus firma & moderata dominatio. Sane tẽperantia est, quæ secum comitante prudentia uoluptuosos corporis resecat appetitus, neq; illos permittit ad libitũ principari. Stat temperantia semper mucrone erecto parata ad repugnandum carni & sanguini, atq; pro castitate usq; ad mortem certare non desinit. Carnis quippe incentiua corporis maceratione castigatur, ut illã subijciat spiritui, spiritumq; uirtuti. Triũphare profecto nititur de inimicis suis cum inimicis suis, quãdo ardorem libidinis per pœnitentiæ dolorem extinguit. Virilium prorsus est mentium aduersus corpus proprium decertare, cum scriptum sit: Nemo carnem suam odio ha- Psal. 48 Eph. 5
D bet, sed magis eam fouet & nutrit. Cæterum ut huiusmodi fomenta ac blandimenta quisq; abijciat, expedit ut mentem ipsius spiritualis affectus, qui amore naturali sit uehementior, dulcior, atq; utilior, introeat, dominetur, possideatq;. Non enim potest quis superare seipsum, nisi à potẽtiori se, ipse iuuetur. Vincit quippe dilectio Christi seculum, uincit diabolum, uincit naturam. Fortis est (inquit sapiens) ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Probat hoc commendabilis uita pontificum, qui pro amore Christi contempserunt mundum, debellauerunt aduersarium, tolerauerunt supplicia, crucifixerunt carnẽ cũ uitijs, mortemq; spreuerunt. Nẽpe amator Dei, zelatorq; uirtutum continuo inimicatur sibijpsi, corpus atterit laborib. ac ieiunijs, desiderijs carnalib. reluctat, sensus coercet à lenocinijs uoluptatum, atq; aduersus aereas infatigabiliter dimicat potestates. Vigilat quoq; corde, ne seducatur à carne, quæ semper est procliua ad facinus germinatq; concupiscentiarum spinas, & incontinentiæ tribulos. Temperantiæ deniq; uirtute totam uitam suam componit, nihil indisciplinatum, nihilq; inordinatum in sermone, in habitu, in moribus derelinquens. Nam etsi corã Deo bona sibijpsi sufficiat conscientia: uult tamen etiam alijs in sua conuersatione lucere. Tanq; lucerna super cã- Cant. 8

labrum in ecclesia Dei se cognoscit expositũ, ut se imitãtibus uirtutis exhibeat lumen. B
Quamobrem licet ualeat abundare delicijs, atq; saturitati uentris fræna laxare, propriæ tamen salutis memor, aliorumq; solicitus necessitati potius quàm uoluptati satisfacere intendit. Cauet enim uentrem diuersis ac deliciosis onerare cibarijs, sciens ipsa fomenta esse libidinis. Non quod sapiat gulæ, sed sumit quod naturæ sufficiat, idq; sic moderate & parce, ut minime cor obnubiletur ex cibo, caroq; non accendatur ex potu. Nouit quidem quòd maxima ex immoderata stomachi repletione emergant incommoda. Sanè ob ipsius occasionem hebetatur intellectus, dormitat ratio, mens dissoluitur, negligitur cordis custodia, noxiæ cogitationes ebulliunt, desideria uoluptuosa inficiũt, lasciuit caro, abundat risus, contentiones fiunt & rixæ, scurrilia uerba proferuntur, & uana, detractoria, atq; elata. Tunc quippe nequaquam delectat legere, non orare, non meditari, non scribere, sed neq; placet quod sit commendationis, quod uirtutis, quod meriti. Efficitur profecto ex hoc homo contrarius sibi, inutilis proximo, legi inobediens, inimicus Dei, contemptor gratię, corruptor naturæ, pudicitiæ hostis, pelagus uitiorum, reus mortis, æternoq; dignus supplicio. Vniuersa quippe hæc mala præsul pudicitiæ ac temperantiæ amator euadet, si tamen non infletur, neq; de se superbiendo præsumat. Humiliet se sponte, ne elatus cadat, & humilietur inuitus. Compatiatur cadentibus, iacentes erigat, corrigat delinquẽtes. Studeat summopere ne carnis innitatur prudentiæ, quæ mors est animæ, & diuinæ legi nequaquam ualet esse subiecta, neq; propriæ, quæ frequẽtissime fallit & fallitur. Illam uerò habere conetur, quam Deus per gratiam infundit homini, interueniente nihilominus supplicatione assidua, cordis munditia, humilitate nõ ficta, & diuturna in uia Dei cõuersatione laudabili. Porro si hanc prudẽtiam spũalis pastor habuerit comitẽ, erit etiam temperans, & corpori suo imperabit, mentẽq; subijciet rationi, quæ uidelicet superiori illustrata splendore, de claritate quotidie trãsformaẽ in claritatẽ, hoc ipsum Deo patri coæterna agẽte sapientia, quæ (sicut legitur) est speciosior sole, & super dispositionẽ stellarũ, luciq; cõparata inuenitur prior. F
Poterit quoq; ipsius fretus auxilio, per uirtutẽ fortitudinis cuncta aduersa sibi emergentia uiriliter tolerare. G

Quantis ex comparatione uisibili qui præsidet, debeat esse fultus uirtutibus. Cap. XX.

Vemadmodum signum in sublime & ad publicum expositũ, ne uentorũ impulsum flatibus corruat, necesse est, ut funibus, aut clauis, uel uectibus firmetur: ita de unoquoq; homine in cathedra ecclesiasticæ dignitatis constituto hoc idem censendum esse non ambigo: idq; eo accuratius, quo signo insensibili preciosior est homo, casus maior, perniciosiorq; ruina. Nam si deijciatur, uel labatur signum, aliud absq; alicuius detrimento uel scandalo loco sui erigitur. Non autẽ sic de homine in regimine posito. Si enim huiusmodi suã trãsgreditur ꝓfessionẽ, aut delinquat publice, notoriũ infert ecclesiæ scandalũ, honorandæ derogat dignitati, cæterorũ præsulũ denigrat famã, adimit autoritatem regimini, uilem reddit cathedrã sanctitatis, præbetq; exẽplũ delinquendi ijs, quibus formã uirtutis exhibere debuerat. Non potest nõ peccare grauiter, qui ad aliorũ institutionẽ deditus palàm offendit. Quamobrem ut uniuersa hæc aliaq; plurima euitet mala, curet magnopere qui in ecclesia præsidet in sua se taliter conuersatione gerere, tamq; se undiq; spiritualiter solidare, ut non à catholica aberret fide, & à Christi auellatur caritate, & cadat, fiatq; opprobrium hominum, ac plebi sibi commissæ abiectio. Ad id uerò peragendum non materialia quærat instrumenta, neq; uincula ferrea, ut se constringat, sed spiritualia, de quibus dominus per prophetam peccatori iustificato loquens ait: In funiculis Adam, in uinculis caritatis attraxi te, miserans tui. Compedibus itaq; caritatis, funibusq; uirtutũ se muniat qui præsidet, & prorsus cadere non ualebit. Videat, inquam, celsitudinem ecclesiastici regiminis, imminens periculum, patensq; præcipitium, in quo collapsi sunt multi, ut non sibijpsi credat, neq; de se confidat. Timeat quia homo est, & ad casum pronus, atq; eorum qui se inaniter extollentes præuaricati sunt & perierunt, erudiatur exemplo. Consideret ubi figat pedem, intelligat quid agat, introrsus se roboret, ne tribulationis impulsus & euersus ruat. Roboret, dico, se uirtute fortitudinis, quæ (prout ab eruditissimis H Ose.11

A mis uiris diffinitur) est amor omnia tolerans, propter id quod amatur. Hæc profecto uirtutis pastoribus ecclesiæ perutilis est, his potissimum qui sanctorum uitam cupiunt imitari. Stant quippe in alto tanquam signum ad sagittam, & in medio fragorum huius seculi sunt politi ad cōmunem omnium utilitatē. Sunt etenim ueluti scopulus undarū circunquaq; impulsione collisus. Nam si quis æger est mente, si quis in dubijs fluctuat, si quis uiolenter opprimitur, si quis facultatibus spoliatur, accessum ad eum habere pro consilio atq; opportuno auxilio potest. Sane homicidiæ, incendiarij, raptores, sicarij, piratæ, proditores, uenefici, periuri, adulteri, uirginum stupratores, incestuosi, sacrilegi, filiorum oppressores, percussores parentum, uotorum transgressores, præuaricatores legum, atq; ecclesiasticarum contemptores sanctionum, spirituale ab eis quærunt præsidium, necnon ad illos tanquam ad portum tranquillitatis & pacis confugere satagunt. Non autem misero, non mœsto, non egeno, non orphano, non peregrino ueri pastoris clauditur ianua. Patet prorsus omnibus, diuitibus & pauperibus, nobilibus & igno-
B bilibus, lætis & tristibus, eruditis ac rudibus, pariterq; ignotis & notis. Cum infirmantibus mente infirmatur, cum afflictis affligitur, cum periclitantibus periclitatur, & cum mœrentibus simul ipse tristatur. De tentationibus autem dæmonum quid memorem? Illis namq; semper infesti sunt, nouasq; aduersus eos quotidie parant insidias. Nunc intrinsecus ipsis suggerunt blanda, nunc aspera. Conantur siquidem mentis eorum in administratione iustitiæ emollire rigorem. Hortantur enim ficte ad compatiendum delinquentibus, & iniusta poscentibus, ne proterui uideantur, immisericordes atq; inflexibiles. Talis quippe persuasio in causa publica, & peccato notorio fraudulenta, & perniciosa est, prorsusq; spernenda, quoniam tunc compassio caritatis in iudicāte latere debet in corde: zelus uerò rectitudinis ad aliorum correctionem est exercendus in opere. Cæterum si in huiusmodi tentatione aduersarius minime præualere se conspicit, ad alia se argumenta conuertit. Iustitiæ quidem uigorem in crudelitatem subruere nititur, quatenus omni humanitate semota ipsum tyrannica impietate percutiat. O quantos in ca-
C thedra positos nequam spiritus per incontinentiam strauit, quos ab itinere æquitatis facere aberrare non ualuit, præsertim si uideat illos uacare ocio, intendere nugis, carnis suæ curam in desiderijs perficere, nihilq; illi subtrahere in comessationibus lautis, delicatis potibus, mollibusq; stramentis. Tunc quippe sic effœminatos cernens eosdem de uictoria securus effectus persuasionibus malis, suggestionibus blandis, obscœnis cogitationibus, uoluptuosisq; delectationibus impugnare non cessat. Tanto autem facilius ipsos ad consensum sceleris, ac perpetrationem delicti trahit, quanto latius uoluptatibus dediti, atq; terrenis negocijs inuoluti sola, quæ carnis sunt, sapere gestiunt. Non enim ad libitum suum consentiendum est corpori, neq; ipsius satisfaciendum desiderijs, quin potius est ieiunijs castigandum, infrænandum uigilijs, laboribus domandum, sobrietate regendum, spirituiq; subdendum, ne in uolutabrum luti, & profundum luxuriæ proprium deijciat assessorem. Viriliter igitur resistat præsul spirituum tentationibus malignorum, & sui domestici hostis blanditias perhorrescat, atque omni peritia
D cor suum ipse custodiat. Fidei præterea scuto se protegat, caritatis lorica se induat, patientiæ ac longanimitatis se muniat galea, necnon spirituali mucrone aduersarios suos repercutiendo deuincat. Minime prorsus, quamdiu in hac peregrinatione degitur, indulgendum est carni, neq; terrenis delectationibus insistendum, quia non dormitat aduersarius, sed insidiatur callide, & præsto est, ut feriat, mactet, & perdat. Quamobrem ô pastores qui in delicijs corporalibus, quotidianis conuiuijs, carnisq; uoluptatibus enutrimini, euigilate. Expergiscimini (inquam) uos, qui in ecclesia sublimati dignitatibus, elatione inflati, ambitiosi honoribus, fama cupidi præestis animarum regimini, & antiquum insidiantem uobis, & populo obseruate serpentem. Accingimini lumbos mentis uestræ fortitudine, & corde estote parati, ut resistatis diabolo & tentationibus eius. Abijcite (quæso) superflua omnia temporalium facultatum, ut expeditiores sitis ad bellandum. Intendite uobismetipsis & uniuerso gregi: in quo (ut ait Apostolus) spiritus sanctus posuit uos episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: quatenus bonam de ministerio uobis credito possitis reddere rationem. Non enim est nunc tempus gaudij sed mœroris, nec quietis sed exercita- Act. 20

tionis, nec pacis sed pugnæ. In hoc quippe exilio tanquam aduenæ relegati estis, non ut exultetis in seculo, sed laboretis in uinea, & quotidiana uestra lugeatis delicta, atq; cælestem suspiretis Hierusalem ciuitatẽ sanctam, matrem omnium electorũ. Quamobrem quamdiu peregrinamini in corpore, si aliquod in uobis lumen est fidei, aut spei solatiũ, uel caritatis scintillá, ad præmia debetis anhelare æterna, & pro ærumnis, ac uitæ huius calamitatibus nõ tristari, uniuersaq; carnis oblectamenta tanquã perniciosa, & saluti ue stræ contraria forti animo despicere. Nõ enim potestis frui bonis præsentibus & futuris. Promisit nanq; dominus cælorũ regnum non diuitibus, sed pauperibus, non dominantibus, sed mitibus, nõ uentris uoluptatibus deditis, sed iustitiam esurientibus ac sitientibus, non gaudentibus, sed lugentibus, non obscœnis cogitationibus inuolutis, sed corde mundis, non rixantibus & superbis, sed pacificis, non temporali felicitate florentibus, sed propter iustitiam, & domini nostri Iesu Christi dilectionem, persecutionem patientibus. Erratis prorsus, & à uia quæ ducit ad uitam, supra modum elongati estis fugitiuos ambiendo honores, seculi pacem, opinionemq; uulgarem. Non enim hæc statui uestro, neq; Christianæ competunt religioni, cuius professores esse debetis, ostensores atq; factores. Quid dicent qui à uobis debent instrui, & per uos deduci ad Christum, si aliter quàm quod clamãt euangelia, uos agere perspexerint? Profecto aut sacra uera esse negabunt elóquia, aut conuersationem detestando uestram irridebunt uos, pro nihiloq; habebunt. Vtrunq; siquidem malum est, quoniam in altero est aspernatio fidei: in altero uerò uilipensio præsidentis, pastoralisq; dignitatis. Nempe horum uos rei estis malorum, & digno plectendi iudicio. Resipiscite igitur (oro) quicunq; estis, ab his, quæ uobis agere prohibita sunt. Sanctorum imitamini gesta, in quorum cathedris sedetis, suscepistis officium, nomenq; tenetis. Fient alioquin hæc in testimonium pariterq; iudicium uobis, qui prophanastis sancta, scandalizastis ecclesiam, conscientiam neglexistis, abiecistis sapientiam, animas interemistis, egenorum bona dilapidastis, fœdastisq; quod honoris, quod religionis, quod ædificationis, quod authoritatis, quod meriti, quod decoris. Quamobrem emandate (iuxta propheticam eruditionem) in melius quæ ignoranter uel leuiter, seu dolose peccastis, ne subito præoccupati die mortis, quæratis spacium pœnitentiæ, nec illud inuenire possitis. Sumite constanter cum humilitate cordis lamenta compunctionis & gratiæ, uosq; fortitudinis uirtute ad mundi huius perferendum aduersa uiriliter præparate: quoniam conuersis ad Christum duriora con sueuerunt ueritatis inimici excitare certamina, dolentes utiq; se amisisse, quod antè pacifice possidebant. Verum nihil horum uereamini habentes protectorem dominum Iesum, qui uos supra id quod potestis, nequaquam tentari patietur, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut sustinere possitis. Prospiciet quippe laborem uestrum, patientiam, longanimitatem, humilitatem, fiduciam, perseuerantiamq;, & pro his omnibus coronabit uos, si tamen uirtuti fortitudinis etiam iustitiam associare curabitis: quæ communis est uirtus, cæteras in sua exercitatione complectens. Nam à sapientibus dicitur esse habitus animi cum communi utilitate seruatus, unicuiq; suam tribuens dignitatem. Sane communem iustitia attendit utilitatem, redditq; singulis quod eorum est proprium, superiori quidem obedientiam, pari autem æquitatem, inferiori uerò disciplinam, omnibus autem ueritatem & fidem. Porrò præ cæteris eis qui præsunt, congruit amare iustitiam, quemadmodum in libro continetur sapientiæ. Sic enim legitur: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Nam præsul amator iustitiæ obtemperat legi, Dei præcepta custodit, proximum diligit, nemini nocet, cunctis prodesse quærit, dirimit lites, fugit iurgia, tollit odia, afflictis compatitur, largitur propria, aliena non diripit, simpliciter graditur, pacem sectatur, loquitur ueritatem, hominis personam non accipit, rem alterius non concupiscit, Deum colit, honorat sanctos, ueneratur iustos, parentibus defert, uniuersisq; humanitatis præstat obsequium. Nempe si iudicat, hoc agit in æquitate, si irascitur cum caritate, si punit cũ pietate, si miseretur cum hilaritate, si tribuit cum simplicitate, si se corripit cum seueritate. Vbiq; & in omnibus diuinis obedit mandatis, Deũ habens præ oculis tanquã inspectorem & iudicẽ. Quamobrẽ illi cordis deuotione frequenter intendit, illi iugiter in oratione assistit, ipsi sua exoluit uota, gratiarũ exhibet actiones, piaq; religiõe famulatur. Nam etsi ex officio imperat

A perat subditis, Deo tamen per humilitatem nititur semper esse subiectus. Ex seipso namque eruditur, quid altissimo debeat. Quam enim ab inferioribus exigit obedientiam, eandem creatori & domino suo ipse rependat, quanquam dispar sit causa, ineuitabilis urgeat necessitas, incomparabilis autoritas, summaque id requirat potestas. Fit autem iusto interueniente iudicio, ut quemadmodum Dei praecepta pastor adimplere negligit, ita & sua despiciantur à plebe. Reddat igitur qui praesidet, superiori suo obedientiae debitum: pari uerò suo aequitatis censuram ostendat, adeo ut nolit ipsum honore praecellere, aestimatione praeire, uincere cultu. Studeat tamen per humilitatem cordis, caritatis affectum, mentis deuotionem, animique constantiam, atque caeterarum exercitatione uirtutum fieri absque ullo tumore Deo propinquior, donis locupletior, meritisque sublimior. Equidem inter pares commendabilis est ista certatio, atque uirtutum aemulatio, ut alter altero cupiat esse perfectior, dummodo id prudenter, & absque ullo fraternae caritatis fiat offendiculo, neque affectu mercenario, aut priuatae gloriae cupiditate, sed solum pro honore Dei, à
B quo sumus quod sumus, atque pro proximi aedificatione, quia desiderare debemus esse quod sumus (si tamen aliquid sumus) non in nobis, sed in domino. His exceptis quae memoratae sunt causis, Dei uidelicet, caritatis & proximi, periculosa ualde est ascendendi proficiendique contentio, quoniam ut plurimum inanem gloriam aut leuitatem, siue hypocrisim sapit, quae procul omnino à cogitationibus praesulum esse debet, quos plus quàm caeteros iustitiam in corde exercere oportet & opere. Maximo quidem discretionis moderamine congruit eis se habere in omnibus, in uerbo, in conuersatione, in moribus, ut (quantum in ipsis est) nulli scandalum, neminique praebeant occasionem delicti: Apostolum imitantes, qui ait: Placete per omnia omnibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, nō quaerēs quod mihi est, sed quod multis, ut salui fiant. Pro cōmuni igitur utilitate, & ad singulorū profectū tā aequaliū, quàm minorū se pastores animarū prudēter exerceant, temperanter uiuant, tolerēt fortiter, iustitiaeque regulā ita custodiant, quatenus per ipsos honoretur Deus, ad bonum excitent proximi, ecclesia gaudeat, laetificen 1. Cor. 10
C tur angeli, uniuersusque sanctorū coetus exultet in domino. Caeterū ut haec ipsis mediantibus fiant, studeant in lumine prudētiae intelligere, quae sit uolūtas Dei beneplacēs, atque perfecta: qualiterúe sibi cōmissos debeāt regere, leges disponere, diuidere officia, dignitates impertiri, ordinare gradus, singulorū qualitates agnoscere, conuersari cum omnibus, praeuidere pericula, tentationes discernere, uitare casus, corpus proprium gubernare, uirtutes acquirere, exercere dona, & carnem rationabiliter subiugare spiritui. Sciant quoque caelestis gratiae opitulante praesidio uitam suam modeste ducere, motus animi inordinatos cohibere, carnis impetus restringere, sensualitatis petulantiā domare, uisum ab aspectibus uoluptuosis auertere, ac obtrectationibus auditum obstruere, à murmurationibus linguam compescere, tactum à lenocinijs impudicis refrēnare, cum grauitate incedere, rationabiliter loqui, sobrie cibum sumere, circunspecte conuersari, omnes interioris exteriorisque hominis actus sub disciplina moderari uirtutum. Aduersa insuper omnia, damna uidelicet rerum, parentum exitia, discrimina propinquorum, oppro
D bria, contumelias, irrisiones, uerbera, carceres, uincula, exilium, persecutiones, paupertatem, famem, sitim, nuditatem, languores, tentationes, pericula, casus, & mortem pro amore Dei, & creditarum sibi plebium utilitate strenue, fortique animo (causa tamen urgente legitima) tolerare. Postremo in cunctis operibus suis iustitiam exercentes, ad brauium mercedis perpetuae ualebunt feliciter peruenire. Haec profecto est uirtus, quae ornat mentem, conformat Deo, & uirtutes gratificat uniuersas. Prudenter quidem discernere quae agenda sunt, corpus & facultates moderate disponere, aggredi uiriliter ardua parum prodest, nisi sine debito hominis intentio dirigatur. Quamobrem ille praesul merito dicendus est iustus, qui Deo cogitationum, actionumque suarum perpetuum exhibet famulatum, atque proximo suo in omnibus honestis ac pijs necessitatibus eius sedulum praestat dilectionis obsequium: quiúe uniuersis studet prodesse in consilijs, exhortationibus, admonitionibus, & exemplis, atque in cunctis operibus suis, sine crimine transire conatur. Nempe huiusmodi ad morem est fluminis de loco uoluptatis ad paradisum irrigandum effluentis, seque in partes quatuor diuidentis. Omnis quippe cordis illius intentio, totusque eius uitae decursus in uirtutibus

Sap.8 tibus quatuor ordinatur, de quibus per Sapientem dicitur: Sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutē: quibus nihil utilius est in uita hominibus. Beatus itaq; uir pastorali fungens officio, quem tu domine in ueritatis tuæ lumine introrsus erudieris agnoscere quæ fallunt, uitare quę alliciūt, tolerare quę premunt, atq; de lege tua docueris eum, populum tuum in iudicio & iustitia gubernare. Iste profecto uita uiuet & non morietur: si tamen non insolescat, neq; propria æstimatione infletur, sed humiliter ex beneficijs sibi collatis, sempiternaliter Deo se debitorem esse cognoscat. F

Quòd grande malum sit ingratitudo, quæ maxime perfectionis retardat ascensum. Cap. XXI.

INgratitudinis uitium ascendendi ad sublimiora uirtutum impedimentū esse quammaximum dubitet nemo. Conspicimus quotidie multos honoribus decoratos huius occasione ad ima repente fuisse deiectos. Grande profus malum est ingratitudo, quæ diuinæ bonitatis exiccat fontem, hominum beneuolentiam dirimit, spoliat donis, dignitate priuat, elationem parit, infert cæcitatem, amicos despicit, conturbat pacem, disseminat scandala, detractiones fouet, nutrit iurgia, odia auget, seq; possidentem coram Deo & hominibus facit inglorium. Nónne detestabile uirus ingratitudo existit, quę aduersus benefactorē suum cordis ceruicem erigit, perceptorū obliuiscitur munerum, atq; eorum quę mereri poterat, reddit indignum? Quis (oro) cuiquam ingrato, beneficiaq; spernenti cupit aliquod humanitatis præbere obsequium? Nempe hoc ipsum usus docet, cōfirmat ratio, experientia manifestat, iura clamant, eloquia diuina testantur, natura insinuat, declarant bruta animalia, atq; singuli confitentur mortales. Confitentur, inquam, iustum beneficia denegare ingratis. Reprehendunt quoq; uniuersi ingratitudinem erga seipsos exhibitā: propriam uerò quam ipsi contra Deum exercēt, minimè saltem intelligere curant. Magnipendunt quidem exigua, quę sibi sunt illata ab alijs: maxima uerò & innumerabilia quę quotidie irrogant, nullius æstimāt, ad hoc procul dubio impellente ingratitudine, ignorantiaq; supina. Redi quamobrem ô homo ad te, & te erige contra te, quemadmodum aduersus proximum tuum. Recogita quæ præbes proximo, & quæ indesinenter tribuit G tibi Deus. Discute, inquam, diligenter quę agis contra dominum, & quę fiunt tibi, & tunc cæcitatem tuam, cordisq; tui tortuositatem agnosces. Poteris quippe sic resipiscere ab insolentia tua, atq; in semitis iustitiæ tuæ dirigere gressus, ut sis rectus corde, & iudices iudicium in æquitate, tuam ingratitudinem corrigas, necnon æqua iustitię lance causam Dei contra te, tuamq; aduersus proximum apprehendas. Noli (quæso) pluris arbitrari offensam proximi in te, quàm tuam in Deum. Et si non uis illam fateri maiorem, confitere saltem esse æqualem, quatenus talis erga Deum esse ualeas, qualem erga te proximum tuum desideras, quum lōge meliorem, multoq; perfectiorem te oporteat esse in Deum, quàm proximum in te: & hoc ratione conditionis, comparatione inæqualitatis, respectu debiti, intuitu muneris, causa numerositatis, atq; præeminentiæ. Ex his considerationibus profecto illuminabuntur tenebræ tuæ, & agnosces quàm obliquus, quàm iniustus, quàm ingratus, & quàm cæcus sis erga creatorem tuum, redemptorem, gubernatorem, & dominum. Porrò si conditionem tuam & Dei attendas ô homo, in- H
telliges quia tu uilis es, seruus peccati, uidelicet corruptionis & mortis. Ille autem ma-
1.Tim.6 gnus dominus & rex omnipotens metuendus nimis, de quo Apostolus ait: Rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Tu puluis & cinis, uermiculus plenus doloribus, fœtoribus, infirmitatibus at-
Hest.13. que miserijs. Ille uerò creator uniuersi, gubernator, atque dispositor, sicut scriptum est: Tu domine fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus uniuersorum tu es. Alibiq;: Tu autem dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum uolueris posse. Tu, inquam, debito indicibili obligatus, tum ex innumerabilium perpetratione delictorum, tum ex perceptorum dissipatione bonorum. Ille uerò solus liber, quia à nullo habet quod est, quin potius quicunq; habet aliquid, siue in cælo sicut angeli & sancti, seu in terra ueluti iusti & in bonis moribus uitam ducentes, ab ipso habent totum quod
Psal.103 est commendationis, quod honoris, quod meriti. Sic enim legitur: Omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore. Dante te illis colligent, aperiente te manum omnia

A omnia implebuntur bonitate, auertente autem te faciem turbabuntur. Auferes spiritũ eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terrę. Tu ô homo si quid tribuis seruo tuo, amico, uel proximo, parum præbes, & de alieno, nõ de tuo. Quid enim habes, quod non accepisti? Nempe nudus egressus de utero matris tuæ, sed haud dubiũ quin nudus exibis è seculo. Ille aũt totũ quod erogat, de proprio largitur, siue temporale, seu spirituale aut æternũ sit. Domini namq; est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitãt in eo. Sed & qui in cælis regnant, de ipsius hauriunt fonte uoluptatis, sicut scriptum est à Propheta: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Tu paucis obsequium humanitatis impendis, tuiq; similibus: ille uerò omnibus, bonis uidelicet ac malis, iustis & peccatoribus, infidelibus atq; fidelibus. Sic enim habes: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione. Et ipse dominus inquit: Estote misericordes, sicut & pater uester misericors est, qui solem suum oriri facit semper bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Tu uilia & caduca præstas, ille excellentissima & sempiterna. Quid enim illo excellentius? Seipsum quippe tribuit tibi in cibum & potum, ut intelligas tibi non potuisse præbere quicquam melius, aut quicquam maius. Reuolue (quæso) animo, quid in hoc spiritualis ac cęlestis cibi & potus sacramento percipias. Non enim taurorum aut hircorum, ut olim Hebræorum populus manducas carnes. Non deniq; manna de cælo missum patribus in deserto sumis, sed immaculatum agnum, innoxium, incorruptum, in crucis patibulo pro tua multorumq; salute oblatũ. Accipis (inquam) ueram carnem, & Christi corpus uerum de spiritu sancto conceptũ, ex Maria uirgine natũ, pro te traditũ, flagellatũ, & mortuũ: quod utiq; in cælo adorant angeli, archangeli, dominationes, principatus, atq; uirtutes, in terra uerò uenerãtur fideles, reuerentur dęmones, conficiũt sacerdotes, corda lętificat, sanctificat animas, corpora castificat, purgat affectus, mentes replet, informat opera, conformat Deo. Hoc plane est sacramentum unitatis, uinculum pacis, consortium caritatis, expectationis sacrificiũ deuotiõis oblatio, honoris delatio, exhibitio fidei, pabulum sanctitatis, atq; immolatio pietatis. Totum quod de illo dicitur, minus est eius laude: quoniam spirituale, supercęleste, atq; diuinũ est, & nihilominus pręrogatum est tibi ô homo in cibum, in cõsortium, in pręsidium, in remedium, in solatium, in gaudium, & post hanc peregrinationem promissum in pręmium. Quid igitur retribues domino? quid (oro) tuo repẽdes autori pro his beneficijs, quę sub compẽdio memorata sunt? Metire illa quę exhibes proximo ex his, quę à tuo suscipis conditore, & certa definitione intelliges supra omnem æstimationem illa distare, qualitate, dilectione & numero. Valebis profecto ex hoc agnoscere erga proximum insolentiam tuam, aduersus uerò Deum ingratitudinem tuam, ipsius aũt circa te ineffabilem caritatem & gratiam. Quamobrem quisq; apud se recogitet, quid illi Deus contulit, ut ualeat etiam scire, quod eidem retribuat, de quibusúue gratiarũ debeat actiones exoluere. Nemini quippe licet quid illi Deus dederit, ignorare. Talis siquidem ignorantia, si uoluntaria fuerit & crassa, nullũ excusat, nullumq; excipit, sed omnes quos possidet, iusta animaduersione complectitur secundũ cuiusq; cõditionẽ, intelligentiã, donorũq; mensurã. Hinc pręsulũ pondus agnoscitur, hinc si in uitio ingratitudinis fuerint deprehensi, claret quanta sint districtione mulctãdi. Quemadmodũ enim pręceteris sunt honore, ministerio, ac potestate pręlati: ita debito sunt maiori astricti. Grandis quippe honor eorũ est, sicut Petrus Apostolus ait: Vos aũt genus electũ, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Maxima quoq; illis indulta potestas, quũ regni cęlorũ teneant claues, ligandi soluendiq; sint autoritate pręditi, atq; totius ecclesię spirituale possideant regimẽ. Quàm uerò præcelsum eorũ sit ministeriũ, perspicue claret, quũ nequaquam in terrenis negocijs, sed in ecclesiasticis & cęlestibus disciplinis, in diuinorum meditatione eloquiorum, in animarum gubernatione & cura, in sacramentorum administratione uersetur. Nempe totum hoc illis cedit ad meritum, si prudenter, si fideliter, si humiliter pertractare studuerint. Prudenter quidem, ut sciant discernere inter lepram & lepram, ut creditas agnoscant oues, ut solerter intelligant, qui in ordinibus & dignitatibus promoueri sint digni. Fideliter autem, ut non priuatam

Marginal notes: Psal. 35. (beside "Tu paucis"); Psal. 144. (beside "Oculi omnium"); Luc. 6. (beside "Estote misericordes"); 1. Pet. 2. (beside "Vos aũt genus electũ")

Section letters in left margin: A (line 1), B ("sericordes"), C ("est sacramentum unitatis"), D ("quidem ignorantia")

tam quærant gloriam, temporalia lucra non appetant, contra equitatem & conscientię recitudinē postulantibus minimè annuāt, atq; ab incepto uirtutis proposito se nullatenus flectant. Humiliter uerò, corde uidelicet, conuersatione, & uoce. Copiosum siquidē apud Deum est præsidentis meritū, quando in sublime dignitatis euectus, honoribusq; suffultus exterius humilitatem seruat in corde, & Dei beneficia, propriamq; infirmitatē in speculo ueritatis agnoscit. Porrò ille corde censendus est humilis, qui uilitatis ac fragilitatis suæ conscius quicquid interius, atq; exterius laudabiliter agit, diuinæ totum arrogat bonitati, quæ cui uult bene operandi uirtutem impertiri dignatur. Hinc est quòd quamuis in cœlestibus meditando iugiter conuersetur, quanquā illi secretorū mysteriorum arcana pandantur, licet fulgeat consilij dono, tametsi ualeat cuncta emergentia sibi aduersa uiriliter tolerare, habeatq; diuinorum eloquiorū sufficientem scientiam, afflictis quoq; præbendo utriusq; substantiæ alimēta opportuna cōpatiatur ex animo, necnon ut filius timeat Deum, nescit tamen inflari: quoniā charissima talia ab illo se percepisse fatetur, de quo Propheta insinuans ait: Et repleuit eum dominus spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & repleuit eum spiritu timoris domini. Hoc quippe spiritualis luminis irradiatus splendore quāto præstantiora recipit dona, & quāto excellentiora peragit opera, tāto de se sentit abiectius, Deoq; se obligatiorem agnoscit, dum se uidet caritatis & impensi sibi muneris uices illi nullatenus posse rependere. Anxius siquidē reuoluit mente quid accepit, quid pręstitit, & quid ualeat. Quocūq; se uertit, miratur, superatur, & gemit. Porrò si beneficia sibi collata considerat, super arenam maris multiplicata fatetur. Miratur utiq; terram, pontum, æthera, uolatilia, quadrupedia, arbusta & de humo germinantia, ipsos agrorum cultores, negociatores, sapientes, potentes & nobiles, peccatores, pœnitentes & iustos, solē, lunam & stellas, angelos, archangelos & sanctos in suum præordinatos esse obsequiū pro tempore, pro dispositione, pro qualitate, pro necessitate, pro forma, & si non actu, habitu tamē, ministerio, & fine. Sane in hac admiratione pro numerositate, pro ordine, pro intentione, pro merito à seipso superatur & gemit, minimè inueniens unde largitori suo satisfacere queat, potissimū oculo fidei prospiciens, qualis quantusq; sit ille, qui hæc uniuersa instituit. Omnis nanq; cælorum militia, uniuersaq; creatura, quæ sub cælo est, ipsius famulatur imperio: potestas quoq; eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum, quod non corrumpetur. Nam dominatur à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarū. Regnum uerò eius, regnum est omnium seculorū, & dominatio eius in omni generatione & generatione. Sapientia autē sua pro sui claritate & gloria perlustrat abdita, cordiumq; secreta rimatur, de qua uidelicet inquit Apostolus: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingēs usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; & medullarū, & discretor cogitationum & intentionū cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. De ipsius uerò profusa bonitate quæ replet cœlum, confirmat angelos, lætificat sanctos, coronat iustos, pœnitentibus parcit, delinquētes sustinet, & uocat errantes, ô quàm dulcia, quámue suauia meditando degustat. Toties siquidem in admirationem ducitur, quoties contemplatur patris patientiam, quæ per uerbum suum cuncta creauit ex nihilo, ipsiusq; uerbi sapientiam, quę uniuersa gubernat & regit, atq; amborum dilectionē, quæ omnia uiuificando custodit. Verum in ipsa sua admiratione superatur, dum nō ualet apprehendere quem uidet, nec tenere quem diligit, neq; possidere quo frui concupiscit, quoniam supereminet quicquid uideri potest, teneri, ac capi, quanquā uideatur fide, spe teneatur, possideatur caritate, non tamen ad uotū amantium, sed ad certantium & peregrinantium solatium, atq; profectum. Gemit autē interim donec perficiatur quod imperfectū est patienter humiliterq;, præsertim suimet uilitate inspecta. Nequaquam enim ualet non gemere, qui sui interioris hominis notitiam habet, quum totus langueat, totus fœteat, totus iaceat, nullaq; in illo sit sanitas, nulla uirtus, sufficientia nulla. Nam propter sui imbecillitatē oportet ut nutriatur consolationibus, sustentetur promissis, dirigatur luce, & peruigili prouidentia conseruetur. Alioquin in tentatione deficit, cadit in scelera, errat in fide, & in spiritu morif. Vbiq; & in omnibus diuino indiget præsidio, sæpissime etiā humano cōsilio, quippe qui per se nequit

Esa. 11 · Heb. 4 · ibid. (margin)

E · F · G · H (margin letters)

A quit suffragari sibi, dicente domino: Sine me nihil potestis facere. Beatus qui huiusmodi ueritatis illustratus est lumine. Non enim lõge est à salute. Initium namq; salutis agnitio infirmitatis est propriæ. Nam quemadmodum qui corpore patitur, & ignorat quo detineatur languore, curari non ualet: ita & de animæ ægritudinibus sentiendum esse non ambigo. Quomodo (quæso) potest quis elationem mẽtis euellere, qui nescit se esse superbum? Cupiditatem quoq; terrenarum facultatum quis habilis est resecare ex animo, qui se arbitratur illicite concupiscere nihil? Gulæ etiam intemperantiam cobibere quis sufficit, si ipsius uoluptati non intelligit se esse procliuum? Carnis deniq; incentiua domare quis præualet, si impudicitiæ stimulis an impungnetur ignorat? Nemo igitur uitijs opportuna studet adhibere remedia, qui eorũdem morbo carere se putat. Hoc plane pharisæus ille insinuat, qui tumorem cordis sui non uidens, seq; præ cæteris iustum esse pronuncians, è templo condemnatus abscessit. At uerò Publicanus peccatorum suorum agnitione compunctus, sursumq; ad cœlum oculos leuare nõ audens, ex B humili iustificatus confessione, lætus remeauit ad propria. O delictorum ter beata confessio, quæ placat Deum, cœlum pandit, reconciliat impios, tergit scelera, conscientiam mundat, fugat uitia, tribuit ueniam, auget gratiam, spondet gloriam, quàm dulcis, quàm amabilis, quàm fœcunda est, si tamen sit humilis, suiq; sit conscia criminis, non facta palàm & uerbo tenus, sed in corde coram Deo, ubi tantum sunt iudex & reus. Quæ namq; solum fit uoce, seu ante sacerdotem, siue in publico parum prodesse arbitror, nisi de cordis consideratione & contritione procedat. Intus igitur fiat discussio cordis, interrogatio cogitationis, intentionis uentilatio, accusatio sceleris, compunctionisq; satisfactio, sicut Propheta hortatur dicens: Quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compũgimini. Hæc quippe confessio nedum facinora grauia à tribunali abscondit iudicis, uerumetiam leuia & minutissima, sine quibus uita hominis, quantumcunq; iusti & boni, esse non potest, sicut diuina testãtur eloquia: Non est iustus qui non peccet. Et Ioannes si dixerimus (inquit) quòd peccatum non habemus, nosipsos seducimus, & ueritas in nobis nõ est. Talis profecto confessio proprie præsulibus, animarũq; C pastoribus congruit, tanquam cæteris perfectioribus, atq; in spiritus exercitatione doctioribus, qui letalibus prorsus debent carere delictis, & solum (citra tamen cõsensum) delectatione, cogitatione, uerbo, omissione delinquere. His nẽpe de quibus loquimur, uenialia crimina apparere debent grauia, tum propter cordis munditiã, quã totis uirib. illos seruare oportet, tum propter ignitum caritatis desiderium, quo accensi iugiter feruntur in Deum: per quod uidelicet amans Deo conglutinari desiderat, à quo prorsus (nisi interuenientibus delictis) separari non ualet, quemadmodũ Propheta manifestat, dicens: Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deũ. Hinc est q̃ qui ardentius diligunt, rarius peccant, cautius uiuũt, incedunt accuratius, uelocius surgunt, clarius agnoscũt, atq; crebrius corã Deo se humiliando accusant. Non enim possunt extollere se aduersus humilem & proclamantẽ conscientiã, q̃ homines semper redarguit sanctos, q̃ sint de prærogatis sibi beneficijs ingrati, in uirtutibus quoq; acquirendis minus soliciti, actuali deD uotioni non semper intenti, curæ corporis plus debito proni, ad lapsum procliui, proximorum compassioni rigidi, & à uitiorũ carnisq; concupiscentia frequenter illecti. Quãto enim magis proficiunt spirituali exercitatione, & appropinquãt Deo, eo amplius in conscientiæ speculo deformitatẽ suã agnoscũt, illisq; apparent nuda & aperta omnia, quę uersantur in corde. Quãobrẽ prælati tanq̃ cæteris humiliores insistant puritati conscientiæ, cognitioniq; propriæ, quã profecto si diligenter inspexerint, etiã si mortuos suscitent, nullatenus se eleuare ualebũt. Intelligant quid ex gratia, quidue habeãt à natura, & quid sit per culpã. Nẽpe in his humilitatis subsistit fundamentũ solidũ, impollutum, Deoq; gratissimũ: quo proculdubio si caruerint qui præsunt, quãto maiora & sublimiora opera in oculis perfecerint hominũ, tanto amplius in lubrico sunt, & corã diuina bonitate fœtidi, quæ singulorũ corda rimatur. Sint itaq; affectu mites, & corde humiles, ut nõ de collatis sibi spũalibus donis intumescãt & pereãt, quãtiscũq; uirtutib. polleãt, quãtaue fulgeant sanctitate, etiã si prophetico sint præditi spũ, miraculorũq; faciendorũ insigniti munere, se omnino qui agunt uel proferunt bona, fateantur nõ esse, sed ipsum in illis, qui uniuersa laudabilia operatur in omnibus, sine quo prorsus nemo aliquid cõmen

Ioan. 15

Psal. 4

Eccl. 7

1. Ioan. 1

Esa. 59

datione dignũ ualet cogitare uel facere. Nouerint quoq; eo meliora illos ꝓmereri charismata, quo de se uiliora persenserint. Nã descẽdẽdo ascendũt, seq; dãnando iudicium E
1.Cor.11 diuinum euadunt, dicente Apostolo: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; iudicaremur. Beata & Deo grata humilitas sacerdotũ atq; pontificum gemma, quæ in tuto loco merita sua incontaminata custodit, atq; solius Dei fulta testimonio perituras nescit appetere laudes. Nẽpe cœlo uicina, mũdoq; sublimior, uolũtarie calcat altũ sapere, multũ posse, carnaliter uiuere, ornatè loqui, exterius apparere, dignitate attolli, aliquidq; necessitate excepta in præsenti seculo possidere. Scit etenim cui famuletur, qd speret, quà pergat, quò tẽdat, quẽ diligat, & sequat̃. Propterea perseuerat in laboribus læta, in tẽtationibus secura, pacifica in contumelijs, in dubijs fida, circũspecta in prosperis, in agendis prouida, atq; in aduersis intrepida. Luce quippe spirituali præuia graditur in hac peregrinatione semper anxia, Deum sitiens, lacrymas fundens, iugiter orans, se absq; intermissione condemnans, nulli nocens, proximoq; compatiens. Quamobrẽ non deest illi de cœlo suffragium, neq; ab homine auxilium, quoniam Deo & hominibus nititur esse subiecta. Obtemperat quidem (si ualet) omnibus, cunctos reueretur, diligit uniuersos, nescit fallere, contradicere timet, non audet detrahere, nec prǽsumit quicquam agere, quod possit alicui inficere mentẽ, propriã lædere conscientiam, fratribus inferre scandalum, diuinum maculare honorem. Deniq; hæc beata (de qua loquimur) & sancta humilitas exhibet prǽsulem possessorem sui acceptũ Deo, hominibus carum, dignũ cœlo, angelorum socium, præditum sanctitate, religionis speculum, receptaculũ paracleti, contemptorem mundi, diaboliq; uictorem. Nec ab re. Nam de omni sua spirituali exercitatione, labore, uel opere nullam temporalem gloriam, seu terrenum cõmodum, sed mercedem tantum sperat æternam. F

Quòd rationis & intellectus donum, uniuersa naturæ humanæ ornamenta præcellit. Cap. XXII.

INter præcelsa naturæ ornamenta, quæ à Deo humano sunt collata generi ratio, & intellectus præcipuum sortitur locum. Quid (oro) prodest cuicũq; regis filio in ædibus imperialibus esse genitum, gemmis auroq; ornatum, atq; delicijs omnibus nutritum, & ratione carere? Da quempiam abundãtia cunctarum affluere uoluptatum, sublimatum dignitate, honore & gloria locupletatum, possessionibus, margaritis, pecunijs, & familia, cui tamen desit discernendi iudicium, quid, inquam, ex uniuersis his consolationis excipiet? Nempe istiusmodi uiro locupletior, honorabilior, ac lætior est uir pauper & sapiẽs. Nihil prorsus rectum, nil laudabile & merito dignũ absq; rationis examine ualet homo peragere. Nam intellectus principatur in hominibus, & per eundem negocia cuncta disponuntur in terra. Equidem ipso dijudicante, & æquitatis statera pensante imperialia edicta, municipialia iura, ciuitatum leges, atq; populorum instituta sunt regimina. Per illum quoq; armigerorum diriguntur castra, ordinantur acies, certamina fiunt, capiuntur urbes, obsidentur mœnia, superantur hostes, & in captiuitatem rediguntur inimici. Nautæ deniq; ex intellectus acumine, uehiculo carinarum, se undarum tumentiũ, procellarumq; sæuientiũ exponunt periculis, exterarũ nationũ perlustrãt prouincias, ignotas regiones quærũt, Barbarorũ cõfinia petũt, multifarias negociationes exercẽt, seq; de ciuitate in ciuitatem, & de loco quæstus causa ad remotissima transferunt loca. Postremo ex ipsius industria artifices, cæmentarij, fabriq; lignorum grandia cõstruũt palatia, ædes fabricant, mansiones diuidunt, metiunt̃ spacia, cubicula collocant, magnaq; peritia uarias ædificant mansiones. Quid multis immorer? Omne quippe quod est in hoc mũdo cõpositũ, usuiq; humano deditũ, hominis adinuenit industria, intellectusq; perfecit astutia. Sibi prǽterea ratione mediante uendicare conat̃, q̃d in sua creatione delinquẽdo amisit. Redigere nãq; uolucres cœli, pisces maris, ferasq; syluestres sub suũ quotidie decertat imperiũ, quę q̃m omnino sunt rõnis expertes, partim arte, partim deceptione fallunt̃. Tanq; enim princeps in hoc mũdo, nedũ irrationabiliũ creaturis, uerũetiã in hominũ nitit̃ homo ꝓpria calliditate uẽdicare imperiũ: & (prohdolor) aliorum seruus delinquẽdo ipse efficit̃. Nẽpe uniuersa q̃ in negociationibus, in artificijs, in certaminibus, in innumerabiliũ actionũ generib. idẽ per corpus operatur exterius, prius illa præuidendo & disponẽdo exercet in corde, q̃ profecto si bona sunt, laudabiliq; ordinatione munita, etiam antequam G H

deducantur

A deducantur in actum remunerationis retributione sunt digna, si uero mala, asperrimo prorsus sunt plectenda supplicio. Nam arbiter Deus cogitationum & cordium iudex, intentionem hominis rimando dijudicat. Non solum quid faciat, sed quid agere uelit, pensat. Quamobrem in cunctis operibus suis quicunque animæ suæ salutem exoptat, intentionis suæ componat obtutum, & ad illum quem diuina lex mandat, dirigat finē, ut non casso labore desudet. Parum quippe prodest in alto dignitatum residere fastigio, populorum multitudinis præesse regimini, ardua tractare negocia, cum principibus & regibus familiariter conuersari, sanctitatis atque scientiæ celebre nomen acquirere, & obliqua intentione hoc agere. Cæterum intellectus pollere acumine, ratione multa comprehendere, naturæ secreta mente lustrare, & ex his temporalem expectare mercedem, quid, oro, in angustia necessitatis extremæ ualet præstare solatij? Nam etsi qui talibus insigniti sunt donis, transitoriaque prosperitate lętantur, hominum uentosa confabulatione laudentur, diuino tamen reprobantur iudicio, eo durius, quo facilius præ cæteris sim-
B plicioribus proprium quibant errorem agnoscere. Porrò quemadmodū mitius puniendus est ille, qui parum aut nil uidens, se inimicorum tradit manibus, quàm qui perspicue intuendo hoc agit: ita minori est deterrendus flagello, qui hebetem discretionis habens sensum, nō recta à semetipso intētione decipitur, quàm qui naturali ingenio, atque acquisita clarens scientia, reiecto à se sapientiæ & prudentiæ iugo, æternæque felicitatis retributione neglecta, præsentis uitæ momentanea oblectamenta sectatur, immemor siquidem suppliciorum, quæ piger seruus excepit, pari ut ille transgressione detentus præstitum talētum ingenij sibi prærogatum ad lucrum nequaquam occultare expauit. Nō enim rationalis ideò factus est homo, ut seculi huius fallaces diuitias, honores, uoluptates quærat, & gaudia, sed ut humiliter, temperanterque uiuens, ac diuina pro posse mandata custodiens, sempiterna sanctis prædestinata præmia possideat. In regeneratione quippe futura iustorum, præsentis exilij cursu laudabiliter consummato, decet hominē esse beatum: quandoquidē nec caro spiritui, nec spirituales nequitiæ bonis, neque mūdus
C ultra aduersabitur Deo. Quamobrem indubie decipiuntur, quicūque ante præordinatū tēpus conantur transitoria, ac perpetua pariter felicitate lætari. O quātus horum est numerus, quantaque multitudo. Porrò in huiusmodi errore, facilius prudētes labūtur quàm simplices, quod utique præter naturā esse contingit. Nā ueritatis & rationis qui perspicacitatē habet intellectus, magis est capax, quàm qui est rudis ingenij, & ad discernēdum tardus, & nihilominus ostensę sibi expeditius isti, quàm illi assentiunt ueritati. Quod profecto in his, qui diuino sunt mancipati obsequio, luculenter apparet. Hoc quippe Apostolus insinuās, inquit, conuersis ad Christū. Videte enim uocationē uestram fratres, quia non multi sapientes secundū carnē, nō multi potentes, nō multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut cōfundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia huius mundi elegit Deus & cōtemptibilia, & ea quę non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut nō glorietur omnis caro in conspectu eius. Porrò talis de qua loquimur repugnātia, ex elatione prorūpit humana. Dedignāt̄ namque, qui sibimetipsis uidēt̄
D sapientes, stulti iudicari pro Christo immemores prorsus apostolicæ admonitionis dicentis: Si quis in uobis uidetur esse sapiens, stultus efficiatur, ut sit sapiens. Et qui terrenarum facultatum locupletes sunt, erubescunt mendicare pro Christo, qui cum esset diues, egenus pro nobis factus est, ut illius ditaremur inopia. Et qui in seculo hoc honorabilis est, aspernatur opprobria, contumelias, & maledicta perferre pro Christo: qui cū malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, sed tradebat iudicanti se iniustè, æquanimiter irrisiones, flagella, sputa, & alapas sustinens. Hinc est quòd pauci sunt cæterorum comparatione, qui uelint abnegare seipsos, cruces suas sponte tollere, & Christum dominum imitari in asperis. Penè omnes qui Christiani uocantur, catholicæ religionis uti gaudent priuilegio, minime uerò student instituta perficere. Sancto præterea gloriantur insigniri nomine, ipsius autem nominis effectum habere recusant. Frui denique anhelant temporali prosperitate, seque decipientes arbitrantur consecuturos esse æternā (si tamen ipsos credere illam fore asseuerare sit licitum). Quonam (quæso) modo aliam esse uitam credere quis potest, qui præsentem toto affectu diligit, aut præmia ualet in cœlo sperare promissa, qui uoluptatibus carnis inseruit, atque

1.Cor.1

1.Cor.3

facultatibus nititur abundare terrenis? Nempe quiſquis ueraciter bona credit eſſe in- E
uiſibilia, debet proculdubio fidei ſuæ efficaciam ex contemptu oſtentare præſentium,
necnon ſi quis non ficte ſperat obtinere cœleſtia, oportet à ſe prorſus abdicare terrena
quatenus profeſſio ſuæ credulitatis, ſpeiq; ſynceritas non in nomine, ſed efficaciter in-
ſinuetur ex opere. Eia nunc anima mea ſume lamentum, fluantq; oculi tui fontem la-
crymarum, nec ceſſent plorare per diem & noctem præſentẽ militãtis eccleſiæ ſtatum.
Hæc quippe tempore pubertatis ſuæ quando afflante ſpiritu, omnemq; terrę ſuperficiẽ
uberrime irrigante ſuo cœleſti copulata eſt ſponſo, tota erat ſpecioſa, ſuauis nimis, &
rutilans, induta utiq; regalibus ueſtimentis pr̨ę nimia odorum aſperſione fragrantibus,
choris etiam comitata uirgineis glorioſorum martyrum uallata agminibus, anachori-
tarum aſſiduis protecta orationibus, uenerabilium præſulum fulta præſidijs, prædicato
rum erudita doctrinis, uirtutibus aſſociata cœleſtibus, atq; fidelium populorum reple-
ta cateruis. Erat, inquam, perfecta in fide, ſpe hilaris, caritate feruida, deuotione plena,
orationi intenta, ieiunijs & uigilijs uacans, rebus pauper, & locupletata donis, contem- F
pta aſpectibus hominum, ſed obtutibus grata diuinis. In ſe quidem cœleſtis diſciplinæ
rudimenta monſtrabat, per ſuos autem circumquaq; ſalutis æternæ, & incorruptibilis
uitæ diffundebat eloquia. Principum ac tyrannorum nequaquam formidabat im-
perium, Dei ac ſponſi ſui freta auxilio. In cunctis quæ agebat, erat in ſermone potens,
& fortis in opere, adeo ut nulla corporis pro Chriſti amore expaueſceret tolerare ſup-
plicia. Degebat quidem in carne, & conuerſabatur in ſpiritu, corpore tenebatur in ter-
ris, ſed ſponſo ſuo ſpiritu copulata & mente, cogitatione & affectu reſidebat in cœlo.
Nunc uerò impræſentiarum conuerſum eſt gaudium in luctum, ornatus in deſpectum,
in deformitatem ſpecioſitas, in uoluptatem ſobrietates, pudicitia in luxum, uirtutes in
uitia, ſeculi contemptus in pompas, in diuitias paupertas, zelus honoris Dei in quæ-
ſtum priuatæ gloriæ, guſtusq; æternorum in amorem præſentis uitæ. Facta quippe eſt
tanquam grex ſine paſtore, & ueluti populorum numeroſitas abſq; directore & du-
ce: quanquam introrſus illi præſideat uerus paſtor & dux, qui proculdubio nouit quot G
quot redemit, & præordinauit ad uitam. Porrò qui illam ex miniſterio ſibi credito rege
re & defenſare debuerãt, ipſam impugnant moribus indecentibus, prauisq; ſcandali-
zant exemplis. Quamuis enim ſint multi, qui paſtoralis officij cathedram teneant, pau-
ci tamen reperiuntur hoc tempore, qui ouium Chriſti ſunt decet, curam adhibeant. Om
nes pené quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Non ut proſint, ſed ut pr̨ęſint. Pro
moueri non dico, expectant, ſed quod deterius eſt prece, ac precio, ô quanti quærũt, ſo-
licitant, atq; mendicant? Huiuſmodi non ut paſtores intrant per oſtium in ouile domi-
ni, ſed tanquam mercenarij per maceriam perituri. Ingrediuntur utiq;, ut propria ac-
quirant commoda. Vnde mirum non eſt, ſi neglecta ouium cura priuatis incumbunt
affectibus. Ex his quippe ſunt quidam, qui honores ambiunt, aliqui diuitias appetunt,
nonnulli corporis inhiant uoluptatibus. Omnium profecto horum intentio tota obli-
qua eſt, tota damnabilis, Deoq; ſupra modum agnoſcitur eſſe aduerſa. Quomodo
namq; abſq; ſui præiudicio, atq; diuina offenſa ualet honores cõcupiſcere homo putre- H
do, & uermis quos Dei filius exẽplo ſuo ſpernere inſinuauit & uerbo? Non enim elatio
nis, ſed humilitatis magiſterium ſe ſequentibus debet præbere, qui præſidet. Ex contẽ-
ptu ſiquidẽ mũdi, & humilitatis forma Chriſti ædificatur eccleſia. Nã ideo creuit, ſuaſq;
à mari uſq; ad mare dilatauit propagines, quia præceptoris ſui & ſponſi eſt imitata ueſti
gia, qui tẽporalẽ calcauit gloriã, terrenaſq; diuitias. Hinc eſt q; apoſtoli, ſanctiq; pontifi
ces in eccleſiæ firmamento, tanquam ſtellæ rutilantes ſunt, quia extiterunt corde humi-
les, uirtutibuſq; referti. Nequaquam ut in præſentiarum ſibi aggregauere diuitias, ſed
potius ut illas cælo reconderent diſperſerunt, & tribuerunt egenis. Sciebant procul-
dubio, illas eſſe non ſuas, ſed ad erogandum pr̨ęſtitas. Nam pauperum, pupillorum, & ui
duarum ſunt eccleſiarũ redditus, quos utiq; depr̨ędanť, qui eoſdẽ in alios illicitos cõuer
uertunt uſus. Diſſueſcant itaq; ſpirituales paſtores cumulare diuitias, ſeq; uentris uolu-
ptatibus dare, quod ſibi ſuperabundat egeſtatem patientibus impertiri non ceſſent.
Subtrahant ſibi ſuperflua, ut neceſſaria miniſtrent egenis. Indignũ quippe eſt, & ab om
ni humanitate alienum, ut præſules qui miniſtri ſunt pauperũ, illorum ſibi uſurpent fa-
cultates,

A cultates, ipsiq; mendici frigore, fame, & nuditate periclitentur, lautissimis isti quotidie perfruantur conuiuijs, preciosissimisq; uestibus induãtur. Decet utiq; ipsos, qui regimini incumbũt animarum, plusquam cęteros parce uiuere, temperanter uti concessis, corpus proprium macerare ieiunijs, uigilijs attenuare, ac fatigare laboribus, ut in spiritus transeant libertatem, discantq; ex ministerio sibi impenso non quæstum terrenæ facultatis, aut inanis gloriæ lenocinia quærere, sed animarum lucrum, totius mundi thesauro concupiscibilius excellentiusq;. Desiderent igitur, non ut amatores huius seculi uulgarem famam, temporales opes, oblectamentaq; carnalia, sed tanquam spirituales uiri, & imitatores sanctorum, imperium Christi, contemptum sui, humilitatem cordis, atq; imprædabiles uirtutum diuitias. Voluptatem autem maximam arbitrẽtur usq; ad mortem certare pro iustitia, eripere animas de captiuitate diaboli, peccatores ad pœnitentiam reuocare, egenos & oppressos de manu potentium liberare, reconciliare discordes, docere inscios, lætificare mœstos, exhortari certantes, pusillanimes fouere,
B adiuuare laborantes, atq; ad brauium cœlestis patriæ currentes infatigabiliter animare. Et hæc quo ad proximi dilectionem. Deum uerò studeant ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente diligere, dominumq; Iesum in præcordijs caritatis amplecti, de ipso iugiter cogitare, in rebus arduis, in negocijs ambiguis ad ipsum mente confugere, eius consilium poscere, patrociniumq; flagitare, uniuersa præter libitum emergentia propter ipsum æquanimiter tolerare, in ipso gaudere, cum ipso ratiocinari, ad ipsum omnem cordis sui intentionem dirigere, extra ipsum nil quærere, nil concupiscere, sed solum in ipso iucunde & amabiliter delectari, propter ipsum iugum seruitutis regiminis onerosum ualde constanter perferre, nec propterea aurum, dignitates, mortalium præconia, sospitatem corporis, uitæ longæuitatem, carnisq; illecebras ab eodem pro remuneratione expetere, quæ cuncta seculi huius amatores ambiunt, sed tantum animarum anhelare profectum, honoris Dei additamentum, uirtutum augmentum, spiritualis gratiæ incrementum, & gloriæ Christi fieri instrumentũ, ipso tamen infundẽte,
C deducente, & cooperante, atq; cõsummata istius uitæ peregrinatione æternã cum Christo in cœlis habere mercedẽ. Nẽpe alienum esse debet ab omni uero pastore mercenariorum sequi affectus, qui solum quæ in terra sunt, sapiunt, optantq;, & absq; retributione faciunt nihil. Ex syncera siquidem caritate congruit ecclesiasticis rectoribus seruire, & præceptoris sui dilectionem pro laboribus proprijs affectare, plurisq; honorem Dei æstimare quàm suum. Nam Deo potius quàm sibi debent uiuere, & quemadmodũ proprium, ita & subditorum spiritualem fructũ appetere: quatenus in utroq; perfecte legẽ caritatis adimpleant. Nullum quoq; (sicut supra memorauimus) pro ministerio suo in hoc seculo expectent præmium, sed fidei oculis cum mentis deliberatione temporalia calcent, terrena despiciant, contemnant blanda, uisibilia transeant, æterna prospiciant, & cœlestia petant, intelligantq; q nequaquã Deus condiderit hominẽ, ut in creaturarũ dilectionem finẽ suũ statueret, sed ut in earũ ordinatissimo usu Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo ad illum quandoq; perueniret, qua peruentione esset ipsius
D uisione atq; fruitione beatus. Quamobrem uniuersi rationis compotes, & potissime pastores animarum, ita peregrinationis suæ cursum, atq; operum suorum intentionem dirigere studeant, ut ad huius fruitionis felicissimæ brauium, de qua loquimur, pertingere queant, quoniam quicquid in hoc mundo censetur esse gloriosum, in illius comparatione abiectissimum est, quicquid generosum cõtemptibile, quicquid decorũ deforme, quicquid preciosum uilissimum, quicquid uoluptuosum detestabile, quicquid iucũdũ lacrymabile, quicquid pacificum fluctuosum, quicquid purum coinquinatum, quicquid suaue fœtidissimum, quicquid diuturnum breuissimum, quicquid stabile momẽtaneũ, quicquid cõcupiscibile prorsus despiciendũ. Plane nec explicare lingua, nec auditus percipere, neq; intueri ualet oculus, quanta sit in ipsa fruitione lux, quantũ bonum, quanta pax, quàm magnũ gaudiũ, qualis amœnitas, quę satietas, quantus iubilus, quàm mellifluæ laudes, quantæue gratiarũ resonent actiones. Porro in illa nihil est turbidũ, nihil formidolosum, nihilq; cõtrarium, quoniã Deus cũ hominibus, homines cũ angelis, atq; cũ hominib. homines indicibili copulati sunt caritatis affectu: ipso uidelicet in angelis atq; hominib. præsidente Deo, qui est omnia in omnibus, à quo, per quẽ, & in quo

sunt, quod sunt, & percipiunt, q̃d degustãt satietate perfecta, uisione beata, felicitate cõ B
tinua, refectione suaui, desiderio ignito, amore reciproco, admiratione maxima, osculo sancto, atq; reformatione perẽni. Toti quidẽ in totũ, & singuli se diffundũt in singulos, quoniam ab uno, & de uno, necnon in uno effecti sunt unum. O cara beatorum unitas, grata societas, multiplicata fraternitas, communicata lætitia, indissolubile uinculum, & dilectionis amplexus, quàm dulciter delectaris, quàm fortiter inhæres, quàm amabiliter iucundaris, non utiq; in te, sed in illo qui creauit te, & perduxit te ad se, ut te beatificaret in se, illumq; agnosceres & laudares non per medium, nec per interuallum, neq; ad tempus, sed ipsum in ipso facialiter, actualiter, sempiternaliter. Equidem ineffabilis illa uisio, uisionisq; fruitio tibi reuelata in cœlis, nec tibi uariatur uicissitudine, neq; ipsam per speculum in ænigmate cõtemplaris, sed limpidissime sicuti est, quemadmodum Io-
1.Ioan.3 annes apostolus manifestat dicens: Carissimi, filij Dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus. Scimus q cũ apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est.
Ex hoc igitur nec de ipsius Dei uisione fastidis, nec de simul fruentium societate inui- F
diæ face succenderis, neq; fatigaris in laude, sed semper alacris, semper suspensa, semper in laudandi desiderio, perseueras. Amando quoq; concupiscis, concupiscendo miraris, admirando inebriaris, ebria uerò plus laudas in sensu, admiraris in iubilo, in idipsum requiescis in pace perpetua, secura, pacatissima, imperturbabili. O triumphantium cum Christo ecclesia sanctorum sine ruga, & macula, quãtas debes medullares actiones gratiarum, & Deo odoramenta persoluere: qui te de hoc seculo nequam gratis eripiens, fecit te dignam, se ut illius gloriam reuelata contempleris facie, illum ex toto affectu diligas, ipsiusq; diuinitatis maiestatem, quamdiu est laudando glorifices, honores, & colas, atq; de eo æterna fruitione læteris. Quamobrem in tanta felicitatis profusione locata (quæso) memor sis nostri, quia adhuc peregrinamur in uia incerti utrũ peruenire mereamur ad patriã. Preces continuas porrige pro nobis ad eum, quem laudas, ut & nos tuo digni quandoq; habeamur consortio, persoluamusq; debitum sacrificium laudis, in
conspectu summi & ueri Dei, qui eduxit de mortuis pastorem magnum, ouium in san- G
guine testamenti æterni Iesum Christum dominum nostrũ, qui cum patre & spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI

in librum de Obedientia.

PROLOGVS.

QVum mecum tacitus reuoluerem animo aliquid scribere, quo mediante gloria Dei, & animarũ exuberaret ꝓfectus, in maximo me fateor cõperisse cõflictu diuersarum cogitationũ indundatione collisũ. Hinc etenim laus conditoris, fraternus amor, impensum spiritualis gratiæ ta-
lẽtũ, & accõmodati ocij exercitatio laudabilis suadebat ut scriberẽ. In- H
de uerò repellebat ꝓfunda imperitia, ingeniũ hebes, occupationes assiduę uirtutũq; carẽtia, fluctuabã, timebã, angebar, diuina tãdẽ (ut arbitror) aspiratiõe ro-
Iac.1 boratus, atq; exhortationis apostolicę memor dicẽtis, Si quis indiget sapiẽtia, postulet à Deo, qui dat omnib. affluenter, & nõ improperat, & dabit̃ ei, cunctã pusillanimitatẽ, & omnem de corde meo abegi metum: fiduciam autem concepi in redemptoris nostri
Matth.7 proflua largitate, qua polliceri dignatus est dicens: Petite & accipietis, quærite & inuenientis, pulsate & aperietur uobis, mentisq; ad illum erexi intuitum humiliter flagitans quatenus ipse, qui quotidie in præcordijs fidelium ueritatis lumen splendescere facit, dignetur quoq; ignorantiæ meæ suæ candore sapientiæ propulsare tenebras, necnon ea recte fandi sufficientiam præbere, quæ tam legentibus quàm audientibus prosint, sine tamen elatione absq; simulatione, & sine errore: nam paris esset periculi cũ sui detrimento alios instruere, & proprio quempiam se uelle mucrone perimere, hoc excepto, quòd in altero anima, & in altero iugulatur corpus. Scio quidẽ, & optime scio, quẽ libet superuacue laborare, qui de suis uiribus præsumendo reiecto humilitatis guber-

A naculo disciplinæ spiritualis normã palam conatur ingerere. Non enim humanæ facundiæ, sed sancti spiritus hoc opus est propriũ, qui quoties uult aperit ora mutorum, & linguas infantiũ disertas facit. Ab ipso siquidẽ almi spiritus fonte sapientiæ & scientię emanant riuuli, quemadmodũ Apostolus Paulus testatur inquiens: Alij nanq; per spiritũ datur sermo sapientiæ, alij uerò scientiæ secundũ eundem spiritũ, alteri fides in eodem spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituũ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Nequaquã igitur aliunde, quàm ab ipso paracleto ueritatis lumẽ, sapidumq; secretorum cœlestiũ gustum percipere se posse quis credat, quippe quũ de eodem scriptum sit: Omnium est enim artifex omnem habens uirtutẽ, omnia prospiciens. Ipse nanq; claritatis suæ luce perfulgida prophetarũ corda repleuit, fecitq; ut futura prædicerent, mysteriorũ arcana panderent, & æternæ beatitudinis gaudia reuelarent: ipse inquã apostolorum illapsus mentibus illuminauit sciẽtia, corroborauit in fide, accendit caritate, cunctisq; perfecit uirtutibus, ita ut ab eodẽ directi procedentes ad publicũ sine timore an- 1. Cor. 12 Sap. 7

B nunciarent Christũ, diuini nominis prædicarent gloriã, sacrorũ eloquiorũ sacramenta detegerent, nascentis ecclesię fundamenta iacerent, atq; nouę cõuersationis rudimenta monstrarent, non minus uerbo, quàm opere. Deniq; quotquot ab ipso mundi exordio aliquid cõmendatione dignũ, siue de naturalibus, seu spiritualibus uel diuinis pronunciarunt atq; scripserunt, id eodem spũ intus erudiente cõfortante & comitante agere ualuerunt. Cæterũ quicunq; absq; illo hæc facere præsumpserunt, utiq; hæreses cõdiderũt, narrauerũt fabulas, & scandala seminarunt, nullã prorsus de suo labore reportantes mercedem, nec ab re. Voluerunt namq; docere alios quod minimè didicere, ad hoc illos impellente elatione, non gratia, quæ profecto datur humilibus, nõ elatis, sicut scriptũ est: Deus superbis resistit, humilibus aũt dat gratiã. Hanc quippe gratiã intelligẽtiæ scripturarum idem spũs sanctus prę̃stat humilibus, qui quantacunq; scientia polleant, nesciunt sibi arrogare qđ sciunt, sed ab illo se percepisse fatentᷣ, qui docet hominẽ scientiã, & in cordibus humiliũ mysteria. Loquiť, inquã, quia paratos eos ad audiendũ intuetur omni Luc. 4

C sibimet ęstimatione semota. Stat utiq; cor humile in sui custodia, ut spiritũ ad se uenientẽ intelligat, sibiq; in se loquentẽ agnoscat, prophetæ eruditus exẽplo, qui ait: Audiã quid loquatur in me dñs Deus, quoniã loquetur pacẽ in plebem suam, & super sanctos suos & in eos qui cõuertuntur ad cor. Vox enim eiusdem spũs dulcis est, iucunda & uera, dubietatem fugãs, amouens tenebras, altumq; sapere omnino dispergens, exultationẽ pariens, fiduciã tribuens, accendens ignẽ, lumen ostendens, & humilitate replens. Vocis ipsius auditor & eidem obtemperãs, ô quàm secure incedit, quàm frequenter admonetur, quàm iugiter cõsolatur, & quàm sæpe in se præsentiã sui uenerañ autoris. Nemo nisi expertus nouit, quantę istiusmodi sint delicię, qualia hincinde proferanť eloquia, quàm suauia ingeminenť amatoria carmina, quámue castissimi sentiãtur amplexus. Nõ enim possunt non proferri utilia, & ueritati innixa, quandoquidem idem paracletus spũs ductor est, doctor & dator. Ductor, inquã, ne à uirtutũ semitis quem possidet deuiet: Doctor aũt, ne à diuinorũ eloquiorum sentẽtijs discrepet: Dator uerò, ne à cõtubernio san- Psal. 84

D ctorũ pro donorũ inopia elatus ruat. Sua namq; præsentia mentẽ ornat uirtutib. sapientiæ cõplet splendoribus, intellectũ præbet scripturarũ, consilij discretionẽ largiť, fortitudinis constantiã prę̃stat, humanarũ rerum scientẽ facit, pietatis affectum tribuit, timoris dñi perfundit reuerentiã, atq; spiritualibus charismatibus roborat. Quamobrẽ hunc almum spiritum in suis studeat penetralibus custodire quisquis cupit laudabiliter uiuere, prudenter fari, intusq; deuotione pinguescere. Veni igiť sancte spiritus, & in corde meo emitte cælitus lucis tuę radios. Veni, inquã, & da mihi (obsecro) uilissimo seruo tuo, ut te erudiente, teq; dirigente ualeam obedientiæ sanctæ, & uoluntariæ subiectionis reserare præconia. De hoc quippe (tametsi inexpertus, & rudis sum) tractare institui, ut cognoscant tui, qui pro te illius subegerunt humiliter se iugo, quàm necessaria, quàm utilis sit, quãta cum ipsa associata sint, dona quantaq; sectatoribus eius promissa sint prę̃mia. Erit siquidem (ut reor) horum notitia sub ipsa, & pro ipsa certantibus proficua ualde, quippe quum pugna sit grauis, aduersarij multi, diuturnus labor, & incerta uictoria, Nam certare in stadio, & spiritualis militiæ ignorare modum, tempus, & inimicorum fraudes, magni periculi res est. Cæterum ad hæc quis idoneus, nisi tu in secre-

ro cordis ipsum docueris, uel repletum de te instruxeris? Tu nanque domine ad libitũ tuũ de impio iustum, & de ignaro repente & sine mora doctum facis. Abs te igitur expectabo O sanctificator animarum, ut aperias mihi thesauros sapientiæ tuę, & reueles sitienti te: quæ per me apprehendere nequaquam ualeo. Scio utique prophetam de se dixisse: Os
Psal. 118 meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Aperiam quamobrẽ & ego os meum, tu uerò clementer infunde spiritum, & mentem renoua benedictione cælesti, quatenus tibi sint grata, legentibus quoque proficua, atque inter homines honoris tui additamentum maximum.

QVAE SIT NATVRAE LEX, ET DE IPSIVS EFfectibus. Cap. I.

SACRO nos instruente eloquio triplicem legem cognoscimus à Deo prærogatam esse mortalibus: naturę uidelicet, seruitutis, & gratiæ. Lex quidem naturæ à bono conditore homini benè plasmato innata est, qua mediante, & dirigente ad bene uiuendum ipsum institueret, & ad autorem suum intelligendum informaret, atque ad proximum suum ut seipsum diligendum animaret. Hæc nanque lex naturæ nõ in lapideis tabulis, non in exaratis membranis, neque in depictis parietibus, sed in cordibus est scripta mortalium: eorum uidelicet, qui rationis capaces sunt. Hoc quippe propheta iustum uirum describens testatur: Os (inquit) iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius. Sanè ab huius legis obseruantia nullus excipitur siue Iudæus, siue gentilis, siue catholicus sit: nam omnes complectitur, omnibus loquitur, uniuersosque dijudicat: ita ut nemo qui ipsam transgreditur, excusabilis sit apud Deum, qui nullius personam accipit, sed cunctorum cordiũ secreta rimatur. Quo (quæso) modo ualeat se quis coram Deo excusare, aut uelamen ignorantiæ prætẽdere, cuius cogitationes introrsus pro illo, seu aduersus illum perhibent testimonium? dicẽte Apostolo: Quum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, quum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christũ. Porrò huius legis admonitionẽ, coerctionem, seu correctionem quisque frequenter audit in corde, quamuis audire dissimulet more aspidis surdæ obturantis aures suas, ut non audiat uocem incantantis, & ueneficii incantantis sapienter. Verum istũ aspide deteriorem dixerim, quia aspis quod agit & obturat auditum ex instinctu naturæ facit: iste uerò sanctis persuasiõibus legis ex deliberatione peruersæ renititur uoluntatis. Aspis homini, sed homo aduersatur Deo, qui per hominem in homine loquitur homini. Aspis resistit, ut propriũ tueatur corpus: homo autem repugnando suam iugulat animam. Aspis postremo sine prohibitione fugit: homo uero contra mandatum sui agit autoris. Merito igitur à seipso condemnandus est homo, qa sibijpsi & Deo factus auersus noluit in cubili cordis sui intelligere, ut bene ageret. A seipso (inquam) condemnandus est, dum ingenitæ rationis conuictus testimonio reum coram Deo, necnon naturalis legis præuaricatorem se fuisse abnegare nõ potest. Tanta siquidem huius legis est uirtus, tamque ipsius pręclara ueritatis assertio, ut nulla aduersus illam sufficiat excusatio, nullaque latebra tergiuersationis appareat. Cæterum etsi contradicit lingua, conscientia tamen aduersus transgressorem uociferatur, quod legis institutor offenditur, iustitia innata obliquatur, opus Dei à suo cõditore subtrahitur, naturæ dona dissipantur, deordinaturque quod est utile, quod rectum, quod honestum, quod sanctum. Rationabiliter itaque delinquente homine turbatur mens, urget conscientia, amittitur spes: quia non ea qua debet, graditur uia, neque ad illũ ad quẽ plasmatus est, tendit finem. Nam ideo factus est homo, ut Deum agnosceret, cognoscendo diligeret, diligendo illi obtemperaret, & obtemperando quandoque frueretur & beatus esset. Talis quoque est conditus, ut si naturæ in se seruasset bonũ, suique dona custodisset autoris, opitulante gratia per se dirigeretur ad Deum, fieretque de Dei uisione perfectus in gloria. Verum dum illi subesse renuit, dumque ipsius conditoris dona dispergit, amittit utique quod acceperat, & Dei inimicus efficitur, qui illi famulando potuerat esse carissimus,

Marginalia: B (beside line 1); F (beside "qua mediante"); Psal. 36. (beside "rum describens"); Rom. 2 (beside "stolo: Quum enim"); G (beside "dibus suis"); H (beside "bene ageret").

A mus. Abdicat quidem à se (quantum ex se est) naturæ bonum, quanquam diuina bonitas ipsum ex toto nullatenus deserat. Ad illius cordis ianuam ò quàm frequenter pulsat quàm multiplicibus eũdem allicit beneficijs, quàm assiduis inquietat terroribus, quàm asperis perturbat minis, quamúe dulcibus attrahere molitur eloquijs, sed eo durior consueuit sequi uindicta, quo benignior extitit expectantis & uocantis sapientiæ longanimitas. Hoc quippe ipsius sapientiæ uerba testantur, quæ contemptoribus sui loquens: Vocaui (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & nõ fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo quum uobis quod timebatis euenerit. Quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio et angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, neq; acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersæ correptioni meæ. Porrò nemo ab Pro. 1
B huiusmodi uocatione se excusare sufficit, quum intus clamet, & ad cor emolliendũ omnis illius dirigatur intentio. Cor quidem hominis Dei quærit sapientia, in quo amoris est sedes, illudq; poscit inquiens: Fili præbe mihi cor tuum. Nouit profectò ipse qui condidit, quoniam ex ipso mors & uita procedunt: nam quoties malas & impudicas concipit cogitationes, toties mors de ipso progreditur, hoc ueritas suo perhibet testimonio: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. At uerò si sancta & utilia meditatur, uitam proculdubio ex eodem emanare probatur. Nam & beata uirgo sedula cogitatione quę audiebat uidebatq; de filio suo, conferebat in corde suo. Propheta quoq; clarissimus, ascensiones dicit uirum iustum disponere in corde suo in ualle lachrymarum, quatenus de uirtute proficiendo in uirtutem uidere mereatur Deum deorum in Sion. Quamobrẽ omni custodia seruandum est cor ab uniuersis illecebrosis, noxijs, & ociosis cogitationibus & affectionibus mundum, atq; sub naturalis legis disciplina cohibendum, quæ profectò Pro. 2 Matth. 15
C lex duobus innititur mandatis: uni uidelicet prohibitionis, & alteri præceptionis. Prohibitionis, inquam, iuxta id quod scriptum est: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Matth. 7
Præceptionis uero, sicut dominus in euangelio innuit dicens: Quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis similiter. Hoc quippe naturalis ratio quàm optime docet, ut ex nobis ipsis instruamur, quid erga Deum, quid erga proximum agere, aut quid, ne illi offensam præbeamus, uitare debeamus, si tamen eadem ratio, rationalisq; spiritus sit liber, & à peccati seruitute alienus. Non autem à qualicunq; delicto, sed solũ à letali, per quod contra faciem delinquentis, uitæ clauditur ianua. Nam esse ab omni peccato immunem nulli datum est rationis usum habenti, sacro hoc perhibente eloquio: Quis (inquit) gloriabitur castum se habere cor, aut mundum esse à peccato? Esse uerò à reatu mortalis culpæ alienum conceditur multis: illis uidelicet quos gratia iustificationis pręuenit, comitatur, & compescit, ne post carnis ambulẽt desideria, & ne ingenitæ rationis abijciant legem, fiantq; tanquam equus & mulus, quibus non est intel- Luc. 6 Pro. 2
D lectus. Qui enim tales sunt diuinam in se agnoscant gratiam, collatum munus exerceant, potiora concupiscant, studeantq; nedum naturæ legem perficere, uerum etiam decalogi præcepta seruare, quatenus de bono transcendendo in melius præstantiora caritatis charismata percipere mereantur.

De prerogatiuis naturæ, quas per inobedientiam amisit homo, & de lege seruili. Cap. II.

IN prima siquidem humani generis institutione talis à Deo factus est homo, ut discretionis haberet iudicium, atque liberam eligendi quod uellet acciperet facultatẽ. Semen quippe uirtutis gerebat in corde, diuinæ prorsus miserationis indicium, necnon adipiscendæ gloriæ incẽtiuũ maximũ. Inhærebat nãq; illi naturæ bonũ: ipsa scilicet lex, quæ assiduis & optimis illũ suasiõibus ad sui amorẽ hortabatur autoris. Decebat ꝓculdubio Dei sapiẽtiã taliter suã insignire imaginẽ, donisq; eãdẽ decorare gratuitis, ut naturali impulsu Deũ quæreret, atq; iniũcta sibi mãdata seruaret. Nã queadmodũ cũcta quæ Deus fecerat ab initio erãt nedũ bona, sed & ualde bona: ita & homo. Hinc rectè colligitur, ꝙ in sui creatione compel-

compellebatur homo ad diligendum Deum, ipsum colendum, honorandumque tanquam bonum perfectum, summum, æternum incōmutabile, necnon & finem, ad quem naturaliter suspiraret, in quo requiesceret, quo frueretur, & de quo beatus esset. Hoc si negamus, deterioris conditionis imperfectiorisque naturæ quàm cætera quæ ualde bona sunt condita, hominem extitisse fatemur: quod quidem apud personas graues ratione utentes, sapientia ac scientia præditos asseuerare ridiculum est, potissime quum in diuinis uoluminibus legamus eundem piscibus maris, cæli uolatilibus, & bestijs terræ fuisse præ-
Psal. 8 latum. Quod quidem propheta admirans ait: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres cæli, & pisces maris qui perambulant semitas maris. Cæterum quum notissimo percipiamus experimento, ipsum hominem principandi cæteris animantibus collatum sibi amisisse honorem, non originalis gratiæ, sed inobedientiæ potius hoc intelligimus fuisse defectū, quippe qui male suadenti uxori maluit obtemperare quàm Deo. Hinc est quod in humano corpore cōmota est pugna carnis contra spiritum, & spiritus aduersus carnē. Hac proculdubio ex causa pœnaliter esurimus & sitimus, frigore atterimur, deprimimur somno, lassitudine fatigamur, uarijs, importunisque languorib. cruciamur, senio tabescimus, & postremo ineuitabili necessitudine leti deficimus. In anima uerò mœrore afficimur, timore angimur, lætitia immoderata dissoluimur, desideriorum carnalium æstibus agitamur. Caligat præterea intellectus, sensus hebetatur, affectus dormitat, interiorisque hominis rectitudo obliquatur. Sicque utriusque hominis excreuit infirmitas, ut propheticum
Esa. 1 illud in eo plenissime impletum esse agnoscatur, quo dicitur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis usque ad uerticem non est in eo sanitas: uulnus, liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Vniuersa utique mala hæc, cōflictus uidelicet carnis & spiritus, naturæ deordinatio, peccati fomes, creaturarum rebellio, intemperies temporum, elementorum immoderata turbatio, pauor mortis, malignorum spirituum insultus, tentationum iacula, corporis resolutio, atque omne quod terret, quod premit, quod urit, quod homini aduersatur, ex inobedientiæ absque ambiguitate radice proueniunt. Sanè nihil horum ante mandati transgressionem sentiebatur in terra, nihilque contradictionis uersabatur in homine, quinimo pacis dulcedo exuberabat in corde, lux diuina refulgebat in mente, pudicitiæ bonum redolebat in carne, sensuum quoque ac membrorū unitas custodiebatur in corpore. Postquam uerò conditoris sui primus homo contempsit imperium, amisit innocentiam, perdidit gratiā priuatus est pace, incidit in tenebras, carnis sensit aculeos, discordiam est perpessus in membris, atque propriæ nuditatis rubore cōfusus, Dei uocem se uocantis ferre nō ualuit. De loco igitur uoluptatis mox exclusus, atque pellicea uestitus tunica, in hoc ærumnosū spinarum & tribulorum expulsus est seculum, in quo panem in uultus sui sudore sibi uēdicare compellitur, qui prius delicijs affluebat uberrimis, quodque deterius est, sic usus delinquendi ex ipsius primi parentis pœna peccati effluxit ad posteros, ut ad libitum sibi arbitrentur licere quod uelint. Hinc mortalium malitia adeò in prima ætate excreuit in terra, ut præ scelerum immanitate opus, Deus omne hominum genus (exceptis paucis) aquarum inundatione deleret, uerum nec sic resipuit homo, neque se à sui cōditoris offensa reflexit: quin potius humana post diluuium multiplicata specie pariter est aucta iniquitas. Naturæ siquidem lege neglecta nullo legis datæ eruditus magisterio, nulloque ad bene uiuendum directus præcepto, præceps ad malum ducebatur ut seruus, post cōcupiscentias suas trahebatur ut cæcus, atque peccatorum suorum depressus ut uilissimū tractabatur mancipium. Tanta denique est ignorantiæ sui tenebris obuolutus, ut etsi non oris, cordis tamen uoces ad cælum promeret inquiēs: Est qui obtemperet, dummodo sit qui iubeat. Ne igitur sub excusationis suæ homo uelamine tegeretur, lex in tabulis lapideis exarata digito Dei exhibita est, quatenus inexcusabilis apud Deum esset, si paruipenderet mandata seruare, conuinceretur que nedum ex innata, uerum etiā ex data sibi lege præcepti, quæ profecto lex, ut non caritatis, sed ostenderetur esse timoris in fulgure, clangore, & fumigante monte repleto terroribus Israelitico prærogata est populo, qui

A qui & genere, & ritu, & fide, & habitatione à cæteris segregatus erat gentibus. Sane lex Deut. 11. ipsa quoniã non in spiritu, sed in sola litera subsistebat, sui transgressorẽ obedientiæ insinuabat fore obnoxiũ, minimè tamẽ erigebat ad gratiã. Premebat quidẽ ex sui asperitate atq; duritia cordis ceruicẽ, sed nõ adiuuabat. Terrena cupientibus, & carnẽ sapientibus tẽporalia promittebat, quẽadmodũ in Deuteronomio nouimus scriptũ: Si custodieritis (inquit dñs) mandata, quæ ego præcipio uobis, & feceritis ea, ut diligatis dñm Deũ uestrũ, & ambuletis in omnibus uijs eius adhærentes ei, disperdet dominus omnes gentes istas ante faciẽ uestrã, & possidebitis eas, quæ maiores & fortiores uobis sunt. Omnis locus quẽ calcauerit pes uester, uester erit à deserto & libano, & flumine magno Eufrate usq; ad mare occidentale erunt termini uestri, nullusq; stabit contra uos. Porrò lex eadẽ scripta notificabat quid esset faciendũ, tanquam spiritualis pędagogus, peragendi uerò quę mandabat nequaquã uirtutem & gratiã ministrabat. Plena erat intus mysterijs, & grauida sacramentis literę obtectis uelamine, Nam uniuersa illa sacrificiorum animaliũ

B uolatiliumq; præcepta, necnon oblationes turturum, columbarũ, agnorum, ouium, uitulorum, olerum, herbarum, horumq; similium spũaliter intelligebantur, quanquã ab illis quibus data est, corporaliter sensibiliterq; fieri oporteret. Carnali siquidem populo, & carnaliter intelligenti carnalium cæremoniarũ instituta sunt sacrificia, quatenus in ijs occupatus atq; detentus ad idololatriæ non efflueret scelus, propter quod frequentissime (sicut legitur) ira Dei illum est profusa in populum. Non enim sanguine irrationabilium iumentorũ delectatur omnipotens, dicente propheta: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinẽ hircorum potabo? Complacet aũt sibi de cõtritione gementium, de orantiũ deuotione, ac etiam oblatione laudantiũ. Sacrificium Deo (inquit propheta) spiritus cõtribulatus, cor contritum & humiliatũ Deus nõ despicies: idemq; ait: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sacrificiũ laudis (ait per eundem prophetã ipse dominus) honorificabit me. Ista uerò omnia unica complectens sentẽtia inquit: Immola Deo sacrificiũ laudis, & redde altissimo uota tua: inuoca me in Psal. 49 Psal. 50 Psal. 140 Psal. 49

C die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Patet quamobrẽ ex ijs quę dicta sunt, q; quicquid in lege seruili ad ritum pertinet sacrificiorũ corporalium, atq; in cæremonijs uisibilibus præceptum est populo illi, in figura, & ad eruditionẽ nostri, in quos (dicente 1. Cor. 10 Paulo) fines seculorum deuenerunt, sunt præstita, ut discamus ex corporalibus spiritualia, atq; ex sensibilibus cælestia elicere. Non enim licet nobis, qui ueram fidem confitemur, sequi occidentem legis literam, quæ (testante Apostolo) umbrã habebat futurorũ Heb. 10 bonorum, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus: qui uidelicet declarando ueritatẽ, quæ latebat in litera, atq; sacramenta adimplendo, quæ in prophetarum oraculis ignota manebant, spiritualis intelligentiæ ipsius fecit nos esse capaces. Plane hoc figuraliter ostensum est, quando in cruce mortuo domino uelum templi scissum est à summo usq; deorsum. Quamobrẽ post eius resurrectionem insufflauit in discipulos, illisq; dedit intellectũ, ut scripturas intelligerent, atq; palàm omnibus prædicarent. Hinc est quòd ipsa ueritate in carne apparente, moriente, resurgente omnis legalis

D obseruantiæ cæremonialis ritus cessauit, quatenus perspicue cognoscamus, nos à iugo seruilis conditionis esse liberatos per ipsum mediatorem noui testamenti Iesum Christum, qui per spiritum sanctum obtulit semetipsum Deo immaculatum, & mundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum in uitæ nouitate Deo uiuenti, quod Paulus manifestat dicẽs: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in Rom. 8 timore, sed accepistis spiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater. Gratias igitur agamus redemptori nostro, qui cõputrescere fecit iugum legis à facie olei, quod quidẽ minimè portare ualuerunt, qui sacrificijs insistebant legalibus, & terrenis nutriebantur promissionibus. Agamus (inquam) ex omnibus medullis cordis debitas gratiarum actiones ei, qui uniuersa præcepta legis & prophetarum compendiosissime sub legem redegit caritatis & gratiæ, quatenus tanto quisq; fiat ad illam perficiendam aptior, quanto extiterit in Dei & proximi dilectione profusior.

De lege caritatis, quæ tempore gratiæ per dominum nostrum Iesum Christum est data fidelibus. Cap. III. B

Atrisfamiliâs hoc solet esse proprium, ut alia seruo, alia uerò imperet filio. Seruo quidem dura imponit & aspera: filio autem suauia impertitur & blanda. Cum imperio dominatur seruo: sed filio cum caritate loquitur. Seruo denique pro mercede quotidiana necessaria corpori præbet stipendia: filiũ uerò omnium bonorum suorũ facit hæredem. Sanè quicquid operis, quicquid laboris aut præmij uendicat seruus, totum à patre gratis filio prærogatur. Hęc quę dicta sunt, agũt mortales mortalibus, atque carnales domini carnalibus seruis ac filijs, nõ autem sic dominus uniuersorum & pater, apud quem nulla est personarũ acceptio, nulla generis uel dignitatis est prçlata conditio, sed in illo sunt omnes creati ab ipso, gubernati, atque directi: quos quidem uult (quantum in eo est) saluos fieri, & ad ueritatis agnitionem uenire. Hinc est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & super iustos & iniustos pluere facit. Hinc etiã est, quod laborantibus in uinea singulis unũ mercedis impertitus est prçmium. Neminem gratiæ suæ Deus exortem reddit, nullum spernit, nullumque reijcit credentem in se & accedentem ad se. Nam & si iuxta temporũ qualitates hominibus diuersos sacrificiorum indixerit ritus, præcepta ediderit uaria, leges usus sit ordinare dissimiles: una tamen est instituentis intentio, ut saluentur omnes, & erudiantur singuli ad recte uiuendum, & suo famulandum autori, interueniente & cooperante nihilominus fide, non qualicunque, sed quæ iustificat impium, & per dilectionẽ o- F

Heb.11 peratur, sine qua (dicente Apostolo) impossibile est placere Deo. Porrò pro adiutorio salutis mortalium diuina clementia in eorum cordibus ab ipso suæ creationis initio legem naturæ instituit fidei fundamento subnixam, quę accedere ad Deum uolentes, seque saluare cupientes compellit credere unum Deum esse, & quia inquirentibus se remunerator sit. Verum succedentibus sibi generationibus, hominumque supra modum pullulãte malitia pene apud omnes obliuioni prorsus est tradita, adeo ut obliterata esse uideretur. Cæterum ut suorum haberet notitiam delictorum, & peccans per mandatum iusto iudicio transgressionis suæ debitas lueret pœnas, per seruũ seruilis data est lex, quæ præ G suorum multitudine mandatorum premebat, conuincebat, puniebat, nec iustificabat. Istius quoque legis onus grauissimum minime illi quibus prærogata fuit, ferre ualuerunt, quemadmodum apostolus Petrus quibusdam suadentibus conuersos ad Christi fidem

Act.15 circuncidi debere, & legem seruare Mosi, inquit: Quid ergo tentatis denuo imponere iugum super ceruices discipulorũ, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus? sed per gratiam domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Quãuis enim multi sub ipsa lege positi grati fuerint Deo, & perpetuam regni cælorum expectarent gloriam: nequaquam tamen ex operibus legis id meruerunt, sed per fidem, Apostolo hoc

Rom.4 contestante qui ait: Ei uero qui nõ operatur, credenti autem in eum qui iustificat impiũ, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. Idem quoque in alio loco euidentius declarans ait: Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum. Ex his igitur patet manifeste, omne meritum, & omnem spem humani generis Deum in suo constituisse filio, ipsumque fecisse mediatorẽ, atque ho- H

Gal.4. minum redemptorem. Quamobrem in temporis plenitudine (Apostolo perhibente) Deus pater misit filium suum natum de muliere, & factum sub lege, ut per uictimam sui corporis, & legem caritatis, eos qui sub lege erant, redimeret, sibique in adoptionis filios aggregaret. Idem quoque unigenitus condolens infirmitati hominum, cernẽsque quod ex legibus naturæ & literæ salutẽ consequi minime ualebant æternam, caritatis legem instituit, quæ nedum gratiam conferret ad promerẽdum ueniam, uerumetiã à morte æterna eriperet, atque se custodientẽ diuina fruitione faceret esse beatum. O lex sancta, & suaue mandatum gratiæ exuberatione refertum, per quod donantur debita, merita cumulantur, bene agendi subministrantur uires, uirtutes accrescunt, infernus obstruitur, & cę-

Psal.18. lorum regna panduntur. Præceptum quippe hoc domini (quemadmodũ propheta cõmemorat) lucidum est in se, mentis illuminans oculos, atque onus est non premens, sed roborans, non mœstificans, sed lætum faciens, non fastidiens, sed inebrians, non mortificans, sed coronans. Hinc est quod huius mandati ac legis lator, institutor & autor, dominus uidelicet noster Iesus Christus humanæ salutis desiderio flagrans uociferando aiebat

A iebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis sub fasce legalium mandatorũ, & ego reficiam uos: Tollite iugum meum caritatis super uos, & discite à me qua regula, quo ordine, qua mensura Deum & proximũ diligere debeatis, & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Nempe tam suaue est, ut se baiulantem non permittat sentire fatigationem: atq; tam leue, ut de se oneratũ portãdo sustentet. Morte carnis quid acerbius? & tamen de ea legimus scriptum: Fortis est ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Cant. 8 Perferre uincula, carceres, adustiones lampadarum, distensiones aculeorũ, excoriationes corporum, incisiones membrorum, exilium, opprobria, cõtumelias quis non horrendo pertimescat? Et nihilominus (sacro perhibente eloquio) aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatẽ, neq; flumina obruere illã, Cant. 8 quoniã lampades eius quæ coruscant in cordib. possidẽtiũ caritatẽ, sunt lãpades inextinguibilis ignis sancti & æterni, atq; flãmarum erumpentiũ de camino supernæ ciuitatis Hierusalem. Audi harum lampadarũ incendio cõcrematum. Quis (inquit) nos Rom. 8

B separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et paucis interiectis intulit: Certus sum enim, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Hunc profecto caritatis ignem dominus noster Iesus Christus in suo secum duxit aduentu, quemadmodum ipse fatetur dicens: Luc. 12 Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut ardeat? Hoc quippe claruit quando cõgregatis in unũ discipulis, & promissionẽ sibi factã præstolantib. ueniente spiritu sancto, qui utiq; caritas, amor & ignis est, tanq; ignis in figura linguarũ super eosdẽ apparuisse describitur. Nẽpe per ignẽ qui semper sursum tẽdit, ipsos in Dei dilectione, uehementer accẽdit: uerũ per linguarũ species eos repleuit sapientia & omniũ sermone linguarũ, quatenus proximi caritate inflãmati, electorũ animas p diuersarũ nationũ regiones usquequaq; diffusas, ecclesiæ reuocaret ad gremium. In his quippe

C duob. præceptis, dilectionis uidelicet Dei & proximi, tota lex gratiæ cognoscit̃ esse innixa. Resecauit siquidẽ ipse gratiæ legislator numerositatẽ legaliũ mãdatorũ, & sub his paucis cõpendiose cõclusit. Dũ enim aliquãdo interrogaret̃ q̃d mandatũ esset maius in lege, ipsum sic respõdisse legimus: Deut. 6 Diliges dñm Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota mẽte tua, & ex tota anima tua, & ex omnib. uirib. tuis, hoc est primũ, & maximũ mandatum: Secundũ aũt simile huic esse cõprobauit dicẽs: Diliges proximũ tuũ sicut teipsum; & intulit: In his duob. mandatis tota lex pẽdet & prophetæ. Tantæ utiq; efficaciæ, tantæq; uirtutis sunt ista duo caritatis præcepta ab ipso domino Iesu cõmendata atq; exhibita, ut absq; illis nemo saluari, atq; cum ipsis nullus ualeat omnino damnari. Quã uerò opportunum sit, quàm necessarium, quàmue utile Deũ amare & proximũ, clamat innata ratio, & lex ipsa naturæ: adeo ut nec infidelis ab hoc alienus sit debito. Nempe si legẽ scriptã inspicias, idipsum in ea intelliges esse præceptum. Porrò utraq; lex ex dilectione perficitur: quæ profecto in obedientiæ uirtute fundatur. Cæterũ obedientiæ uirtus,

D quæ ad mandatorum legalium exercitationẽ extenditur, nequaq; sine dilectione cõpletur: sed neq; caritatis affectus absq; gratiæ infusione donatur. Quamobrem lex gratiæ quæ per Christum instituitur, uniuersa præcepta cõplectitur: siue quæ naturaliter insita sunt homini, seu quæ per Mosem Hebræorum data sunt populo. Nullus itaq; ab obediẽtiæ subiectione excipitur, qui bonorum particeps cupit esse cœlestium, dicente domino: Si uis (inquit) ad uitam ingredi serua mandata. Matth. 19 Insinuat quippe tacite hanc esse quæ cõsummat legem, salutẽ præstat, & præmia largitur. Ipsa quoq; obedientia hortatur omnes, ut obtemperent conditori suo, exorat singulos ad suscipiendum iugum suum, cunctisq; suæ liberalitatis expandit. Hæc ab ipso creaturarũ primordio sedem suã collocauit in cœlo, suisq; cultoribus, angelicis uidelicet spiritibus auxit gratiam, acquisiuit gloriã, contẽptorib. uerò suis perpetui incẽdij calamitatem inflixit. In paradiso deniq; deliciarum minimè defuit, amplissima prioribus parentibus dona promittens, si suis uellẽt adhęrere consilijs. At uerò illi bene suadentis monita aspernantes, in hoc ærumnoso & mortali sunt depulsi exilio, à quo nequaquam nisi ea mediante sunt reuocati ad patriã. Nempe claues hæc habet cœlorum, & sibi obsequentibus aperit ianuas: quatenus gaudijs suo

dijs suo tempore perfruantur æternis. Clamat (inquã) in ecclesia, & in latitudine platearum: clamat etiam in cordibus uniuersorum tanquam ad filios mater, ut ad illam confugiant, & illam agnoscant, illam diligant, eidemq; famulentur, quoniam magnus est fructus eius, si tamen eo modo quo fieri debet, exerceatur in opere. E

Quare à Deo, & hominibus institutæ sunt leges. Cap. IIII.

N præcedentib. quidẽ ut potuimus: imò ut ipse dominus qui se poscentib. infundit sapientiã & paruulis tribuit intellectũ dedit, de triplici lege, naturæ scilicet, literæ, & gratiæ, quas ab ipso mundi initio dñs humano indixit generi pauca perstrinximus, ut ostẽderemus quanta ipse uniuersorũ conditor suos diligeret caritate, qui nolens aliquẽ perire, congruũ letali eiusq; morbo medicamentum apponere dignatus est. Homo siquidẽ ne de ligno scientiæ boni & mali gustare præsumeret, mandato accepto, obtẽperare recusans inobedientiæ uitio factus est reus: sicq; merito est multatus à domino, ut de uoluptatis loco, & innocẽtiæ sede deiectus, in uultus sui sudore corporalis uictus alimoniã quæreret, carnis incentiua sentiret, atq; duplicis mortis sententiã prorsus uitare nõ posset. Supra modũ igitur quũ ex inobedientiæ crimine humana sit inordinata natura, propter ipsius transgressiones innumeras, data est lex, quatenus per contrarios limites legi obtẽperando perueniret ad gratiã. Sane per obedientiã præceptorũ recõciliat̃ quisq; Deo, spũi famulatur caro, socialiter cohæret proximo, & uirtuti subijcitur animus. Tolle hãc de medio, & nulla erit erga Deũ reuerẽtia, nullus religionis cultus, nulla inter homines pax, nulla securitas, nulla dilectio, nullus laborũ fructus, nulla ciuiũ unitas, nullũq; morũ decus: sed cõtinue uigebũt lites, iurgia pullulabũt plurima, orietur q; cõtentiones, æmulationes, detractiones, homicidia, adulteria, stupra, rapinæ, oppressiones, ueneficia, cæteræq; uitiorũ pestes, q̃ Dei indignationẽ aduersus easdẽ perpetrantes acriter cõcitaré noscũt. Porrò propter has coercendas (exceptis legibus diuinitus hominibus prærogatis) tot legũ uolumina, tot sanctiones imperiales, tot ecclesiasticarũ canonũ decreta, tot statuta municipalia, tot prouinciarũ, castrorũq; ordinationes sunt cõditæ. Nullus locus, in quo habitẽt ratione utentes, nullũ collegiũ, nulla familia caret lege, ob hoc præcipue ut inordinatæ uoluntatis cohibeat̃ appetitus, & sub obediẽtiæ uirtute frænetur. Ad erudiendã quoq; hominũ ignorantiã, & in uijs manuducẽdã iustitiæ, infusa est mortalib. paucissimis sapientia, q̃ desursum est ad condendũ leges: qui uidelicet clarissimo fulgentes ingenio, quæ sit uoluntas Dei percipere ualuerunt. Nã quædã leges sanctæ & bonæ sunt, illæ utiq; quæ absq; ulla animi passione, & respectu priuati institutæ sunt cõmodi ab ijs, qui Deũ & iustitiã habere præ oculis, nihil aliud q̃ honorẽ Dei, atq; unicuiq; q̃d suum est reddere quærentes, uolentes per easdẽ pacẽ præbere hominibus, atq; inter homines eãdem nutrire, scelerilibusq; fræna imponere. Hinc præclare colligitur, q; legũ institutores cuiuscũq; cõditionis extiterint, siue gentiles, siue catholici, inquantũ ꝓtulerũt recta & iusta, inspirationẽ diuinitus acceperũt. Nã ueritas à quocunq; propaletur, ueritas est. Non enim potest corrũpi, nõ potest denigrari, neq; siue tractetur à bono, siue à malo detractet̃, ualet uiolari. Semper aũt fulget in se, semper in auditorũ recte uiuẽtiũ clarescit cordibus, semperq; in sua sede beata coruscat. Radios q̃ppe emittit suos, & ad se suscipientẽ ingreditur, seq; contemnentem in proprijs tenebris perseuerare permittit. Quamobrẽ uere colligitur, q; tandiu quisq; in uoragine mergitur uitiorum, atq; æternæ uitæ luce priuat̃, quamdiu ab ipsa ueritate se constituit alienũ. Voces impiorũ, & sero pœnitentiũ audiamus: Errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumẽ non luxit nobis, & sol intelligentiæ nõ est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus per uias difficiles. Viã aũt domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarũ iactantia quid cõtulit nobis? Transierunt omnia illa, q̃ uoluptuose gessimus tãq; umbra, & tanq; nuncius præcurrẽs, & tanq; nauis, quæ ꝑtransit fluctuãtem aquam, cuius quum præterierit non est uestigiũ inuenire, neq; semitã carinæ illius in fluctibus: Aut auis quæ transuolat in aere, & nullum inuenitur argumentũ itineris, sed tantũ sonitus alarum uerberans leuem uentũ, & scindẽs per uim itineris aerem: sic & nos nati cõtinuo desiuimus esse, & uirtutis signũ nullũ ualuimus ostendere: in malignitate aũt nostra consumpti sumus. Veritatis igitur & iustitiæ desertio, ad quẽ perditionis finẽ adducat, ex his quæ dicta sunt

F (margin, beside "...incentiua sentiret")

G (margin, beside "...habitẽt ratione")

H (margin, beside "...uiolari. Semper")

Sap. 5 (margin, beside "quamdiu ab ipsa ueritate")

A cta sunt in persona delinquentium manifestissime cōprobatur. Cohærent quippe, & sibi inuicem famulantur iustitia & ueritas. Nullus namq; esse censendus est iustus, qui ueritatis se paruipēdit intueri in speculo. Sed neq; ueritatē agnoscere ille dicēdus est, q iustitiæ æquitatem in conscientiæ suæ non uidet arcano. Veritas quemadmodū fulget in corde: ita iustitia ipsa lucem manifestat in opere, præcedit illa, ista subsequitur, insinuat illa qd, qualiterúe fieri debeat: ista uerò ueritatis sanctę erudita oraculo, nec ad dexterā, neq; ad læuam se flectens mandata sibi indicta adimplere conatur. Opus nāq; iustitiæ est obtēperare legibus, illis præcipue, quæ de thesauris prodeūt ueritatis, & ueritati subnixæ sunt. Nam quæ iniustitiā sapiunt, & æquitati aduersanť, nō utiq; leges, sed oppressiones uocandæ sunt, quoniam nihil in se cōtinent ueritatis. Hinc est q; qui populis præsunt, & suo statuta cōdunt arbitrio, domini & tyrāni nuncupātur. Hi nimirū extorquēt uiolēter egenorum & subditorū facultates, exaggerāt pędagogia, inusitataq; ac importabilia adinueniunt grauamina, ut ualeant aggregare nummos, bella gerere, dilatare do-
B minium, inimicos & conuicinos subigere, ac propria (in sui tamen quādoq; perniciem) desideria maligna perficere. Talibus (si impune agere liceat) non est acquiescendum, dummodo ex transgressione periurium, seu quauis alia Dei non emergat offensa, quæ nullatenus ex aliquo corporali, uel temporali est perpetranda commodo. Diuino quippe quæ ab iniquis inique, & contra iustitiam fiunt, sunt relinquenda examini, in quo singulorum discutientur corda, detegentur consilia, & facinora punientur, dicente Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoadusq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscōdita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc erit laus unicuiq; à Deo. Interim igitur æquanimiter potentium & malignorum oppressiones, damna & iniuriæ perferendæ sunt, quæ maximum ipsas humiliat patienter petientibus, & remunerationem æternam, quæ iustis promissa est expectantibus, offerunt fructum. Legibus deniq; diuinis atq; humanis est à Christi fidelibus obtemperandum diligenter, ut non quis inobedientiæ uitio condemnetur. Porrò nouimus ipsum Deum & dominum nostrum Ie- 1.Cor.4
C sum Christum legis doctorem atq; latorem uoluisse pro se & Petro tributum soluere, quum prorsus ab eodem debito esset liber, ne exactoribus scandalum irrogaret, suo indicans exemplo, quantum sit obedientiæ humilitatis bonum commendabile, quod ob Dei & proximi dilectionem impenditur. Nam quisq; pluris æstimare debet proximi pacem, quàm temporale lucrum: necnon Dei uoluntatem proprię præponere affectioni. Consentiendum proinde est legi diuinæ tota animi intentione, obtemperandum est etiam humanæ, si tamē sancta, si pia, si est honestati subnixa. Superioribus quoq; est præcipue famulandum alacriter, ac etiam uniuersis (si fieri cōgrue potest) quemadmodum apostolus Petrus hortatur dicens: Subiecti estote omni humanæ creaturæ, ꝑpter Deū, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad uindictam malefactorum, laudem uerò bonorum, hæc est gratia in Christo Iesu domino nostro. Magna procul dubio, & omni commendatione dignissima est legum custodia, atq; senioribus pro Deo exhibita obedientiæ reuerentia, ad quam profecto persoluendam plurimum opi- 1.Petr.2
D tulatur beneficiorum Dei assidua meditatio.

Quòd ex collatis beneficijs sibi à Deo, obligatur homo suo obtemperare autori. Cap. V.

Clamat innata ratio, ut quisq; se illi sponte subijciat, à quo habet ut sit. Humana siquidē natura quū à Deo sit condita, & per eundē actualiter in esse subsistat, ex necessario quodā iustitiæ & æquitatis debito, mādatis sui obligatur obedire autoris. Nā etsi innumera sunt homini pręrogata beneficia, quib. ad famulandum Deo astringiť: tamē ex hoc solo, q; ab illo habet esse usq; ad mortem eidem obtemperare tenetur. Hinc naturæ lex unumquenq; diuinorum præuaricatorem præceptorum conuincit in corde, hinc cogitationes accusantes sentit in conscientiæ secreto peccator, ita cōspicue & recte, ut nullo accusatore indigeat, quippe quum ipsum aduersum se sit testis, accusator, & reus. Hanc plane exactionem interni examinis, hanc conflictationem iustitiæ & ueritatis patitur & percipit iustus & nocēs: diues & pauper, pręlatus & subditus, infirmus & sanus. Quamobrem sicut nemo est, qui se abscondere ualeat à calore eius: ita nullus inueniť, qui non debeat Deo esse subiectus. Hæc profecto est sanctæ obedientiæ radix immortalis: hoc (inquam) est religiosæ

 seruitutis

seruitutis delectabile germē, q̄d quilibet eo cōplectitur carius, solicitiusq; sectat̄, quō B
lucidius Deū agnoscit, atq; deuotius beneficia sibi ab ipso collata perpēdit. Eia nunc ex
pergiscere ô homo, amoue ignorantiæ uelamen à corde tuo, excute iugū delictorū tuo
rū deprimēs te, & reuolue animo quanto uales prudētius, quantoq; particularius, q̄ ma
gna, q̄ præclara, q̄ proficua, quámue innumera dona tibi tuus contulit dominus, tuusq;
quotidie nō cessat exhibere saluator. Quāmuis enim delinquas grauiter, quanq; in mul
tis offendas frequēter, tametsi te uolūtarie ab illo auertas: nūquid suarū stillicidia gratia
rū cohibet, ne pluant super te? nūquid solis, lunæ, stellarūq; splendorē abscondit, ut non
super te luceāt, atq; radios diffundāt? Porrò terra germinat fructū suū, arbores diuersa-
rū specierū poma producunt, uirgulta quæq; ad tuū fœcunda sunt usum, & (ꝓh dolor)
intelligere dissimulas, à quo ista percipias. Tibi cuncta famulant̄ elemēta, nubes de cœ
lo imbrē opportunum spargunt, dies diei, & nox succedit nocti, ut tibi cūctisq; uiuētib.
præstent gaudium, tribuant alimentum, leuent fastidium, & præbeant exemplum, & si-
ne sensu, & absq; gustu torpescis & iaces. Postremo illo ordinante, iubente, atq; domi- F
nante tibi seruiunt angeli, ministrant archangeli, uniuersæq; cœlorum obsequuntur uir
tutes, tuam quærentes salutem, tuum cupientes profectum, tuam beatitudinem anhelā
tes, & neq; ex his te cōuertis ad illum, qui sua bonitate antequam esses se cōuertit ad te.
Nempe quum non esses, nō erat qui resisteret, obaudiret, renueret, & tamen ipse sine te
dignatus est facere te: te quoq; existente, præuaricāte, fugiente expectauit patienter, ut
pœnitentiam ageres, ut rectiores uitæ mores componeres, & ut à scelerib. tuis te uolun
tarie cohiberes. Quid plura? O quàm frequenter ad cordis pulsat ostium, ut ingrediatur
ad te, tecum maneat, in te cōquiescat, suisq; te participem faciat esse delicijs. Insequitur
quippe te, quasi tuo ipse dominus indigeat famulatu, & tāq; sine te nequeat esse beatus:
quū reuera tu absq; ipso nō dico nō ualeas esse beatus, sed neq; esse q̄d es. Nā totū q̄d ha
bes, ab illo habes, à quo est quicquid est: qui uidelicet uerbo suo sempiterno, sibiq; con-
substātiali, ac coæterno fecit uniuersa quæ sunt, sine materia, sine motu, sine tempore, &
Psal. 32 absq; suffragio, sicut propheta commemorat dicēs: Quoniā ipse dixit & facta sunt, ipse G
mandauit & creata sunt. Parū nāq; dixi te ab illo totum habere q̄d habes, addo & hoc
te ab ipso habere q̄d es. Quod enim es fecit ille qui est. Cæterum qui fecit te sine te, quæ
Psal. 15 ret ne te propter se? prorsus minime dicente propheta: Deus meus es tu, quoniā bono-
rū meorū non eges. Quærit itaq; te propter te sua illū promouente bonitate, q̄ quantū
in ipsa est, uult omnes saluos facere, & ad sui agnitionem uenire: quatenus agnoscen-
do eum illi obtemperent, & obediendo remunerentur, & beati fiant, non de alio quàm
de seipso, qui est summum bonum, incommutabile, ineffabile & sempiternum. Redi igi
tur ad te, & totis uirib. totaq; animi intentione famulare illi propter ipsum, quia bonus,
quia misericors, quia pius & clemēs est, q se tibi absq; ullo merito tuo prębet in patrē, in
sociū, in cibū, in præmiū. In patrē, inquā, qm̄ te creādo, nō qualicūq; te insigniuit forma,
sed ad suā fecit imaginē atq; similitudinem, ut ipsum diligeres ex toto corde, ex tota ani
ma, ex omnibusq; uirib. tuis, atq; ab eodē expectares hæreditatē, quā promisit diligētib.
se, quā nō uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nihil enim terre- H
nū, nihilq; carnale ꝓmittere uoluit, ut scires patrē te habere in cœlis, cui orādo fiducia
Math. 6 liter dicis: Pater noster qui es in cęlis, sanctificetur nomē tuū: q utiq; filijs sibi obtēperā
tibus, sempiternos suo dignos exhibet esse cōsortio. Quod quidē ut crederes purius, ar
dentiusq; diligeres, se tibi indissolubili caritate dedit in sociū: quū uidelicet tuā uerbum
q̄d erat à principio apud Deū, & per q̄d facta sunt omnia q̄ in cœlis & q̄ in terris sunt, in
unitate personæ assumpsit naturā, in qua utiq; nō est dedignatus esurire, sitire, fatigari,
flagellari, colaphizari, irrideri, cōspui, facie uelari, spinis coronari, felle potari, crucifigi,
& cruciatu immanissimo occidi. Non enim in sua in qua æqualis est patri, ea quæ dicta
sunt, potuit pati natura, qm̄ impassibilis, inuisibilis, & immortalis est. Tuā ergo in illo a-
gnosce naturā, tuāq; uenerare carnem, in qua factus est per te passibilis, uisibilis, & mor
Math. 28 talis: necnon tuæ peregrinationis indiuiduus comes, sicut ipse ait: Ecce ego uobiscum
sum omnib. dieb. usq; ad consummationē seculi. Hāc deniq; unionē diuinæ humanæq;
naturæ inconfusam, inseparabilē, ac inuisibilē, q̄ est in Christo in unitate personæ, sacra-
mentū quoq; spūalis copulæ Christi & ecclesiæ, diuinus sermo tibi reserare uoluit, quā-
do de

A do de Adæ latere formata mulier ostensa est illi, quã utiq; quum uidisset, ait: Hoc nũc os ex ossib. meis, & caro de carne mea. Quamobrẽ relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhę rebit uxori, & erũt duo in carne una: q̃d uidelicet Apostolus apertius declarãs inq̃t: Sacramẽtũ hoc magnũ est, dico inter Christũ & ecclesiam. Ipsam proculdubio carnẽ, quã Dei filius assumpsit de te, qñ uerbũ caro factũ est, & habitauit in nobis, eandẽ tibi præbet in cibũ, quemadmodũ ipse testatur dicẽs: Caro mea uerè est cibus, & sanguis meus uere est potus, qui mãducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, in me manet & ego in illo. O societas uera Christi & ecclesiæ, ô indissolubile uinculũ unitatis, capitis scilicet & membrorũ, ô eduliũ singulare carnẽ utiq; comedere saluatoris, atq; per illam manere in ipso, & ipsum in se habere manentẽ. Huic cœlesti alimento saginato, taliq; sociato comite quis potest nocere? quis (inquã) uim inferre, quis fraudis uenena infundere, quis mutuæ caritatis fœdera uiolare, quis pacis intimæ suauitatẽ tollere, aut reciprocæ dilectionis quis ualet ipso domino præsente ac recumbente intus soliditatẽ euertere, uel turbare? Gen. 2 Eph. 5 Ioan. 6

B Tunc quippe angelorũ spirituales celebrantur excubię, tũc fortis armatus aduersus aereas potestates, ne uiolẽter irrumpant, cordis custodit atriũ, si tñ seipsum custodiat & nõ insolescat de munere, nec torpescat ignauia, neq; ex spũali percepta dulcedine securitate pręsũpta, ab interna exercitatione deficiat. Nã queadmodũ ut ardeat semp oppor tunis fomẽtis nutriẽdus est ignis: ita ut pseueret in corde deuotis orationib. uirtuosisq; operib. Christi excitãdus est amor. Iugiter q̃ppe meditãdũ est, saluator noster quãta nos caritate dilexerit, qualia ꝓ nobis ꝑtulerit, quóue nos dignatus sit redimere precio. Hoc nãq; cõuersis fidelib. apostolus Petrus insinuare uolẽs dicebat: Sciẽtes q̃ nõ corruptibili auro uel argẽto redẽpti estis de uana uestra cõuersatione paternæ traditionis, sed preciosa sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi. & Paulus: Empti (inq̃t) estis precio magno glorificate & portate Deũ in corpore uestro. Sane ex difficultate curationis, languoris magnitudo percipit̃, atq; ex precij exhibitione spiritualis seruitutis quã sit graue onus agnoscit̃. Porrò ipse Dei & hominũ mediator homo Christus 1. Petr. 1 1 Cor 6

C Iesus nullũ aliud pro electis suis uoluit exponere preciũ, quàm gratis præbere se ipsum, ut aduerterent, quantà eos caritate diligeret. Antiquæ siquidem damnationis aboleuit chirographum decreti, q̃d erat contrarium nobis, illudq; affixit cruci, reconciliãdo nos Deo per sanguinẽ suũ, necnon expolians (sicut Apostolus cõmemorat) principatus & potestates, traduxit cõfidenter palàm triũphans illos in semetipso, fecitq; de captiuis liberos, de inimicis carissimos, atq; de alienis patris sui cœlestis adoptauit in filios. Totũ namq; hoc sui meritum effecit cruoris, quem pro prædestinatis effudit in precium, quatenus eisdem se postmodũ caritate gratuita exhiberet in pręmiũ. Non enim decebat, ut aliud quàm seipsum ꝓ hominib. offerret in pręmiũ, quatenus Deus omnia esset in omnibus, & sine quo nullatenus ualebat esse beatus. Quid igit̃ retribuet homo redẽptori & domino suo pro omnibus, quæ retribuit ei? Calicem utiq; obedientiæ salutaris accipiat, cunctisq; mandatis ipsius parere conetur, nedum innumerabilium beneficiorum astrictus debito, uerumetiam uniuersarum creaturarum eruditus exemplo. Col. 2

D *Quòd omnia quæ à Deo facta sunt, etiam quæ eidem aduersari uidentur, ipsius subduntur imperio. Cap. VI.*

DEus & dominus noster quemadmodũ sempiterno uerbo suo cuncta creauit ex nihilo: ita potestate sua uniuersa proprio regit imperio, adeo ut nulla excipiantur q̃ nõ illi famulent̃, ne ea quidẽ quæ maiestati eius aduersari noscunt̃. Sunt q̃ppe dæmones, q in cœlo cõditi aduersus illũ in ipso suo creationis exordio præsumpserũt eleuare ceruicẽ. Audi prophetã quid de eorũ principe, q donis ac dignitate eminebat cæteris, senserit. Ascẽdã (inquit lucifer) in cœlũ, super astra cęli exaltabo soliũ meũ, sedebo in monte testamenti in laterib. aquilonis, ascendã super altitudinem nubiũ, similis ero altissimo. Cordis elationẽ percepisti, casum quoq; aduerte: Verũ tamẽ ait, ad infernum detraheris in profundũ lacus, qui te uiderint inclinabũt̃, teq; prospicient. Nunquid iste est, qui turbauit terrã, qui concussit regna, q posuit orbẽ desertũ, & urbes eius destruxit? Omnes reges gentium dormierũt in gloria, unusquisq; in domo sua, tu aũt proiectus de sepulcro tuo quasi stirps inutilis & sanie pollutus, & obuolutus cũ ijs q interfecti sunt gladio, & descẽderunt usq; ad fundamenta lacus. Alium preterea Esa. 14

Ezech.28 prophetā quid de eodē per spiritum intellexerit ausculta: Tu signaculum (inquit) simili tudinis, plenus sapiētia, perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentū tuū. Tu cherub extētus & ꝓtegens, posui te in mōte sancto Dei, in medio lapidū ignitorū ambulasti, perfectus in uijs tuis à die cōditionis tuæ donec inuēta est iniquitas in te. Polluisti sanctificationē tuā, producā & ego ignem de medio tui q̄ comedet te, & dabo te in cinerē super terrā in cōspectu omniū uidentiū te. Hūc plane tenebrarū principē quotquot superbiendo imitati sunt apostatæ angeli effecti sunt, atq; æterni incēdij cruciatib. mācipati: hi nāq; quāuis natura sint immortales, ingenio acutissimi, doctissimi experiētia, & uirtute potentes, inuiti nolētesq; obtēperāt dño, nec quicquā, nisi eo permittente aut iubēte, agere queūt. Quærebāt siquidē (prout euangelista testatur) dū à dño pellerent̄ ab homine, introire porcos, quod minime (nisi prius ab eo dē potestate obtenta) cōplere potuerūt. Petijt deniq; Sathā (sacro referente eloquio) ut sanctissimū tentaret Iob, permissum est illi (eo intacto) omnē ipsius præripere facultatē. B

Quūq; in hac tētatione robustissimus athleta perseuerasset immobilis, poposcit denuo ut feriret̄ in corpore, quē profecto à plāta pedis usq; ad capitis uerticē dirissima plaga percussit. Fefellit plane diabolū ipsius dolosa temeritas, dum enim patientissimū uirum impetendo curauit euertere, eundem iusto Dei iudicio gloriosissime coronauit. Hinc antiqui hostis impotentia patenter ostenditur, hinc etiam aperte colligitur, ꝙ dum facinus aliquod mali cōtra dominū perpetrare uidentur, ipsius nolētes obsequuntur imperio, qui secreto suo cōsilio semper bonū de cōmissis excelsib. dignatur elicere. Hęc plane est diuinę bonitatis singularis regula: hæc, inquā, est iudiciorū Dei incōprehensibilis altitudo, atq; arcana sapientia, quæ ad bonū, malorum hominū, immundorūq; spirituū (ipsis ignorantibus) utitur instrumento. Quod quidē in Iuda, Iudæorū principibus, in regibus, ac tyrannis Christi ecclesiā persequentibus, innumerisq; alijs, quos enumerare longū est, manifestissime cōprobatur. Quamobrē claret cōspicue, ꝙ scelesti & peccatores non utiq; sponte, sed prorsus coacte diuino parēt imperio. Cæterum si peruersi & in F

reprobum traditi sensum proprio famulantur autori, dum illius peragunt iudicia, eiusq; iustitiā profitentur, quid de iustificatis hominibus, beatificatisq; spiritib. animaduertendum sit, qui legit, intelligat. Vna quippe omniū de quib. loquimur, est intentio, uotū simile, æqualis cōsensus, domini uidelicet uniuersalis iussa cōplere, tametsi homines nūc infirmitate superati, nūc fragilitate deuicti, nunc ignorantia depressi, interdū etiam sub uirtutis imagine delusi, legis mandata præuaricando prætereant. Velle quidē illis adiacet, perficere aūt, prout dignū est, nequaq; ualēt, captiuāte eos in necessitate peccādi lege peccati, qui est in membris eorū, quæ utiq; legi mentis & rationis indesinenter aduersari cognoscitur. Vnde merito nō illis, sed peccato inhabitanti in carne ipsorū huiusmodi ascribuntur trāsgressiones, quę potius ex infirmitate, q̄ ex uoluntate patrantur. Laborandū itaq; ab omnib. est, totisq; conatib. insistēdū diuina seruare pręcepta, si in uitā concupiscunt introire æternā. Cæterū qđ ex seipsis nequeūt aliarum creaturarū erudiāt̄ atq; accendantur exēplo. Quamobrē disce ô homo ex ijs, quæ te inferiores sunt, tuo dño famulari. Pudeat te qui es Dei insignitus imagine & ratione decoratus, ab ijs quę sensu carent & ignorāt dñm, superari. Suspice (quæso) cœlū, & intuere diligēter quāto ordine, quāta mēsura, quātáue perseuerantia cœlestia corpora, & stellarum numerositas, quæ in cæli firmamēto sunt sitę, cursum peragāt suum. Legē quippe sibi semel impositā nec paruo quidē tēporis momēto prætereūt. Sol nāq; splēdore suo decorat diē, fugat tenebras, corda lætificat, motuq; suo diuidit horas, sua uerò uirtute terra radices penetrat, easq; germinare facit, necnō uniuersa quæ in illa uegetant̄ & uiuūt, Deo iubente fouet & nutrit. Luna quoq; noctis opacitatē clarescere facit, & peregrinantib. atq; nauigātibus luce sua solatium præstat non modicū. De syderum aūt rutilantiū operatione quid memorem, quū & ipsa corporib. inferioribus multiplices diffundant effectus? Firmamēti uerò quis in hac mortali carne detentus harmoniacum ualet sustinere concentum? omni quippe inferiori mobilitate mobilius, cæterorū radiantiū corporū decore præclarius, atq; cunctorū organorum modulatione suauius, ordinatissimo motu mandatū sibi traditū præterire non potest. Hyems deniq; & æstas, autumnus & uer, dies & nox, calor & frigus, insitos ab autore suo cōplent actus. Vniuersa quidē hæc, etsi naturalē usum inter dum, G H

A dum,uel sibi indictā legem uariare uideantur,id nequaquam ex obedientię transgressione, sed ex diuina potius dispositione prouenire dignoscitur. Hinc est quod dimicāte aduersus Gabaonitas Iosue à domino obtinuit precibus, ut nequaquā ad occasum sol prius uergeret,quàm de suis se hostibus uindicaret. Hoc nanque posteris fuit memoriale maximū, quatenus discerent, quàm exorabilis sit Deus,& iustorum preces omnipotēs quàm clemēter admittat,sic enim legit̄: Stetit sol in medio cœli,& nō festinauit occūbere spacio unius diei. Nō fuit ante nec postea tā lōga dies,obediente domino uoci hominis & pugnante pro Israel.Denique quū excrescentib.supra modum in mundo scelerib.uellet dn̄s omne hominum genus aquarū inundatione perimere, præter naturæ usum cœli cataractas apertas fuisse perhibetur,quarum exuberante abundātia(exceptis ijs paucis,quos arcæ clausura protexit)omnis uiuens anima moriendo defecit.Sic Sodomitarū & Gomorreorum populi ad exercendū interitum ignis & sulphuris copiosa congeries è cęlo dilapsa, quæ omnes pariter una hora cōsumpsit.Hoc nimirū iubenti domino obtempe
B rantibus creaturis gestum est,quæ ad corripiendū impiorum facinora ad nutū suo famulantur autori,sicut scriptū est: Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Hinc plane inusitatę de cœlo tempestates,elementorum concussiones,fragores turbinū,procellarū sæuitia,maris tenebrosa commotio,euersiones urbium,terrę sterilitas,pestes hominum,iumentorumque & horum similia absque numero quę nunc generaliter in quibusdam regionibus & locis,nōnunquam specialiter(teste experientia)peccatis exigentib.prouenire noscūt̄.Dignū profecto est, ut quos diuina beneficia gratis collata nō corrigūt, hos uarietates tēporū,clades diuersæ asperitates bellorū,calamitatū pressurę, atque tribulationes multifariæ ad sui ꝑuchāt cognitionē erroris. Discātque à suis prauis uoluptatib. abstinere, necnō in afflictione positi Deū timere, quē in trāquillitate cōstituti nequaquam uoluerūt agnoscere.Idē nanque est pater & dn̄s,quemadmodū perhibet dicens: Patrē noli te uocare uobis super terrā,unus est pater uester qui in cœlis est, alio uerò in loco: Vos
C uocatis me(inquit)magister & dn̄e,& bene dicitis: Sū etenim.Nēpe quū ꝑ præueniētē gratiā,internas cōsolatiōes,insolita tribuit dona,atque ꝑ creaturarū cōtinuū famulatū humanū allicit mētē,id ꝓculdubio agit ut pater. Cæterū quū terret minis,tētationib.flagellat, premit aduersitatibus,& tā è cælo quā de terra inopinatis cōcutit signis,ista ꝓfecto operat̄ ut dn̄s. Vtrūque uerò alternatim ꝑficiēdo siue beneficijs mulceat,siue flagellis corripiat,semper diligit.Ipsum audi dicētē: Estote misericordes sicut & pater uester misericors est,qui solē suū oriri facit super bonos & malos,& pluit sup iustos & iniustos.Itēque: Si uos quū sitis mali nostis bona data dare filijs uestris,quanto magis pater uester cœlestis dabit spūm bonum petentib.se?de correptione aūt qd?Ego(inquit in Apoc.)quos amo arguo,& Paulus ait: Fili mi noli negligere disciplinā dn̄i,neque fatigeris dū ab eo argueris. Quē em̄ diligit dn̄s,castigat:flagellat aūt omnē filiū quē recipit, in disciplina aūt perseuerate, tanquam filius offert se Deus,quis enim filius quem nō corripit pater? Quòd si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & nō filij estis. Quum itaque corpora cælestia & terrestria,animata atque inanimata, peragunt insitum ac
D naturalem cursum suum,seu pro exequēda iustitia in puniendis corrigendisque peccatoribus usitatum præferre uidentur effectum: proprio obediunt conditori,& tacite hominibus innuunt,quantum & ipsi domino suo debeant esse subiecti,qui uniuersis uisibilibus præeminent dignitate naturæ, multiplicitate donorum, atque promissione cælistiū.

Iosu.10
Sap.5
Matth.23
Ioan.13
Luc.6
Apoc.3
Heb.12

Quòd occulta & ueneranda sunt Dei iudicia. Cap. VII.

SVperiori tractatu ut potuit sermo incultus, cōpēdiose disseruit,qualiter cęlestia ac terrestria corpora iussa diuina ꝑficiāt. Nā etsi quātulūcunque illi ꝑcipiant̄ esse cōtraria:iudiciorū tn̄ suorū uelint nolint pagunt æquitatē. Nihil in cælo & in terra fieri sine causa nemo ambigat. Verū quū eorū q̄ fiunt rōnes ab hominib.agnosci nequeāt, ꝓrsus uenerādę sunt, qm̄ uerę,rectę,sāctę,atque inscrutabiles ad plenū existūt.Cur floreat ꝓsperitate peccator(errās ut ouis q̄ ꝑijt)ad tēpus cōuertēdus in finē:aut quare iustus tribulationib.atterat̄ diuersis, & pusillanimis effectus iustitię se mitas deserat,qs apprehēdere ualet? Quòd unus nullo suo præcedēte merito iustificet̄, assumat̄ è seculo,& diuino māciper̄ obsequio, & alter relinquat̄ in tenebris delictorum uinculis irretitus,qs non miretur?Iudicio ꝓfecto Dei sūt ista,& millia ijs similia,ꝑposita

humanis aspectibus, quæ miranda sunt potius quã discutiẽda, quoniã in ijs caligat sensus, hebetat intellectus, ratio deficit, repercutit animus. Hoc Apostolus cõsiderans, admirãdo prorupit & ait: O altitudo diuitiarũ sapientiæ & sciẽtiæ Dei quã incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius. Quis eñ nouit sensum dñi? aut quis cõsiliarius eius fuit? aut quis dedit illi & retribuet ei? Propheta quoq; in hũc sensum deductus inquit: Iudicia domini uera iustificata in semetipsa. Nõ dicit iustificata ab hominibus, nõ ab angelis, neq; ab archangelis, sed signãter ait in semetipsa, ut scias ipsa esse recta & itreprehensibilia, iustificata utiq; apud eũ qui in uerbo suo & sapiẽtia sibi coæterna disponit cuncta priusquã fiant, nihil incognitũ, nihil indiscussum, nihilq; inordinatũ relinquẽs, sed omnia suo tẽpore præordinato perficiẽs in pondere, numero, & mensura qualiter fieri debent: quanquã aliter arbitrentur qui carnales sunt, & carnaliter Dei opera metiuntur. Qui autẽ spirituales sunt, & spiritualiter diiudicant omnia, nequaquã de ijs quæ intelligunt, scandalizant, sed Deũ in omnibus laudant, uenerant & colunt: uniuersaq; iudicia ipsius esse uera pronunciãt. Prophetã obserua cõfitentẽ: Iustus (inquit) es domine, & rectũ iudiciũ tuũ. Iustus utiq; est, quũ unicuiq; reddit secundũ opera sua. Rectũ uerò iudiciũ suum esse perhibetur, quũ miseretur cui uoluerit, & quẽ uult indurat, mortificat quoq; & uiuificat, deducit ad inferos & reducit, absq; ulla prorsus personarũ acceptione. Hinc quippe à rectis corde peruersi, à Deũ timentibus Deũ cõtemnentes, & ab impijs & iniquis iustificati discernunt & pij. Nam isti humile cor habentes de Deo in bonitate sentiunt, & in cordis simplicitate quærunt illũ: illi autẽ tanquam elati & cæci iniustũ Deũ esse opinant, & nihil eum de rebus humanis curare fatentur. Huiusmodi dæmonibus ex parte assimilant, atq; ex parte brutis animalibus coæquantur, dũ solũ uisibilia appetunt, & tantũ ea quæ carnis sunt, sapiũt. Horũ personã propheta expressit, qui ait: Dixit insipiens in corde suo nõ est Deus. Cõsidera præterea quid sapiens de talibus sentiat: Dixerũt (inquit) impij apud se non recte cogitantes. Exiguum & cũ tædio est tẽpus uitæ nostræ, & nõ est refrigeriũ in fine hominis, & non est agnitus qui reuersus sit ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus tanquã si nõ fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrũ, & spiritus diffundetur tanquã mollis aer, & transiet uita nostra tanquã uestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, & à calore illius aggrauata. Venite ergo fruamur bonis, & utamur creatura tanquã in iuuentute celeriter. Coronemus nos rosis antequã marcescant, nullũ pratũ sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Vbiq; relinquamus signa lætitiæ, quoniã hæc pars nostra, & hæc est sors nostra. Ista utiq; seculi amatores, uoluptatumq; carnaliũ sectatores intra semetipsos imprudentissime pertractantes, ac definientes demoliuntur (quantum in ipsis est) & dissipant, quod bonitatis est, quod sapientiæ, quod misericordiæ, quod æquitatis, quod gratiæ. Malorũ quoq; condigna supplicia, & præmia negant promissa iustorum. Vtinam tales præterita saperent, & intelligerent præsentia, ac nouissima prouiderent, profecto ab errore suo resipiscerent, & Deum in cunctis iudicijs & operibus suis laudarent, glorificarentq;. Qui facit (sicut scriptum est) magna inscrutabilia, & absq; numero, eorum quædam ordinans & per seipsum dirigens, multa quoq; per spiritualem creaturam inuisibilem quidem nobis, sibi autem perfecte notissimam. Ipse nanq; ad sui gloriam angelicam condidit naturam, quam utique diuisit in ordines, distinxit in species, diuersificauit in donis, & in ministerijs deputauit, dicente Apostolo: Nónne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Verum ex eorum numerositate maxima quidam exeunt ut ministrent, cæteri uerò autoris sui gloriam contemplando assistunt, sicut propheta in spiritu se uidisse testatur dicens: Millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Sic tamen exeunt qui ministrant, ut nequaquam uel ad momentum Dei careant uisione beata. Et taliter qui assistunt conditoris sui diuina specie perfruuntur, ut arcana Dei consilia quæ illis reuelanda inferioribus demonstrantur, minime ministrare desistant, quod sacrarum probatur autoritatibus scripturarum. Omnis siquidem illorũ beatorũ spirituum multitudo in nouem ordines distinguũtur, ex quibus superiores quatuor, dominationes uidelicet, throni, cherubim, ac Seraphim assistere, reliqui uerò ministrare perhibentur. Angeli nanq; hominum intendunt custodiæ,

Marginal notes: Rom. 11 (O altitudo); Psal. 18 (Iudicia domini); Psal. 118 (Iustus es domine); Psal. 13 (Dixit insipiens); Sap. 2 (Dixerũt impij); Iob. 5 (Qui facit magna); Heb. 1 (Nónne omnes). Section letters in right margin: E, F, G, H.

A ſtodiæ, eorumq́ ſaluti, ipſos erudiendo, exhortando, protegendo, & deprecationes, orationes, ac illorũ uota diuino cõſpectui fideliter offerendo inuigilãt. Archangelis aũt cura eſt hominibus reuelare myſteria, atq; cœleſtia reſerare ſacramenta, nõ ſingula, ſed excellentiora & ſublimiora, quemadmodum in Michaele, & Gabriele patet archangelis. Nam quotieſcunq; aliquid magnũ manifeſtatur faciendum, per unum archangelorum id agitur. Porrò ad declarandã Dei gloriam, & promouendam hominũ fidem, ſpirituales ſunt inſtitutæ uirtutes: quæ creberrima (domino iubente) perficiũt miracula, ex quibus diuina pandatur autoritas. Sunt præterea angelicæ ordinatæ poteſtates, ut apoſtaticos coerceant ſpiritus, illorũq; compeſcant uirtutẽ, ne fidelibus noceant, quantũ obeſſe deſiderant. Principatuũ deniq; ad hoc intentus eſt ordo: ut uidelicet cæteris miniſtrantibus ſpiritibus principentur, atq; eos de ijs quæ agenda ſunt, doceant. Diuinę ſiquidem contemplationi inhęrentes, de fonte ſapientię uerbi hauriunt ipſius beneplacitũ uoluntatis, quod ſibi ſubiectis agminibus manifeſtẽt. Per hos igitur miniſtrantiũ angelorum
B ordines, quos compendioſe perſtrinximus, Dei colendiſſima bonitas humani generis regimen, atq; ſalutem inuiſibiliter operatur miro ordine, modo ineffabili, ſcientia certa, & incomprehenſibili caritate. Mortaliũ quippe languet ingeniũ, & in diſponendarum magnarũ rerum prudentia ambiguitate caligat, niſi ſanctorũ angelorum atq; archangelorum erudiatur oraculis. In mundi quoq; huius periclitantur anfractibus, necnon & diuerſarum tentationũ immundorũ ſpirituũ ſuperantur inſidijs, ſi non per ſpirituales Dei nuncios roborenẽ. Ipſorũ nanq; miniſtrantiũ agmina beatorũ ſedulo officio, & dilectione ſyncera aſſiſtũt nobis orãtibus, intersunt pſallentibus de noſtris gaudẽtes profectib. *Pſal. 67*
propheta hoc atteſtante qui ait: Præuenerunt principes cõiuncti pſallentibus in medio iuuencularũ tympaniſtriarũ. Verum ſi quando operibus miſericordię & deuotionis ſtudio uacare nos uiderint, mira exultatione lætantur, eaſdem diuino pręſentantes conſpectui: quemadmodũ Thobię ſancto ab angelo Raphaele dictum fuiſſe legitur: Quando orabas (inquit) cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuũ, & *Tob. 12*
C mortuos per diem abſcondebas in domo tua, & nocte ſepeliebas, ego obtuli orationẽ tuam domino. Cornelio quoq; in actibus apoſtolorũ perhibetur dictum fuiſſe ab angelo: Orationes tuę & eleemoſynę tuæ aſcenderũt in memoriã in conſpectu domini: Erat *Act. 10*
enim uir timens Deũ cum omni domo ſua, quamuis gentilis, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper. Aſſidua ſiquidem uigilantia ipſi angelici ſpiritus comitãtur nos in periculis, in laboribus, in infirmitatibus, in negocijs, in itineribus: ſemper ſuadentes bona, exhortantes ad bonũ, deteſtantes malũ, protegenteſq; à malo, ſi tamen intenta cordis aure eorum ſacra monita audire uelimus. Nunquã laſſantur ab opere ſalutis noſtrę, & à profectuũ noſtrorum ſtudio nunquã deficiunt, potiſſime ſi proſpexerint nos Deum diligere, deuotioni inſiſtere, ſectari uirtutes, ſpiritualiter conuerſari, mundũ ſpernere, æquanimiter aduerſa tolerare, terrena calcare, & deſiderare cæleſtia. Tunc quippe laudant Deum, à quo bona iſta proueniunt, & congratulantur nobis tam quam futuris conciuibus ſuis, & regni perpetui cohæredibus, ſperantes miniſterij ſui o-
D pus non eſſe inane in domino. Ad hoc enim ſciunt ſe miſſos, ut diſperſos congregent, & errantes per abrupta uitiorũ rationales oues ad uiam reuocent ueritatis. Obtemperant igitur fideliter ad ſui autoris imperium, & quantum in ipſis eſt, uniuerſos ad proprij cognitionem erroris, ſuiq; gratiam conditoris prouehere cõcupiſcunt. Lauda itaq; anima mea dominũ, ipſum toto corde, omniq; mẽtis intentione dilige, illi ineffabiles gratiarũ actiones exolue: qui tam tibi immenſa, tam innumera, tam ſingularia ſine te beneficia prærogauit, tantorumq; tibi ſuffragia tribuit angelorum, quorum exemplo tuo diſcas familiari redẽptori, quorúmue auxilio ualeas præſentis exilij euadere laqueos, aduerſarios uincere, & ſalutis portum intrare. Agnoſce (quæſo) quid acceperis tu, quid donauerit ille, quantumq; tui ſpirituales tibi ſuffragentur cuſtodes: quatenus iuxta paruitatis tuæ uirtutẽ liberalitati illius rependas uices, uota exhibeas, & medullatum laudis ſacrificiũ gratãter impendas. Intuebit̃ proculdubio ille qui mortaliũ corda ꝑſpectat, deſiderũ tuũ, affectũ pium, bonũ uelle, & tuũ abſq; illo nihil poſſe. Te ꝑfecto ſi de collatis gratũ uiderit eſſe munerib. tibi utiq; potiora largiet̃. Te (inq̃) ſi ſuis agnouerit obedire mãdatis, faciet ad altiora cõſcendere; ſe nanq; inſinuabit in te, & te ſine te eleuabit ad ſe.
Quod

Quòd multipliciter humanus affectus ad obtemperandum allicitur. Cap. VIII. E

Vltifarie quidem ad obtemperandum legibus ſuperiorum, præceptis ac-
cendi humanus conſueuit affectus:nunc uidelicet minis,quãdoq; promiſ
ſionibus,interdum donis,nonnunquã rationibus, exẽplis quoq; frequen
ter.Cæterum ut proprio quiſq; cõuincatur iudicio, & nullus tranſgreſſor
ante Deũ excuſabilis ſit,idẽ dñs qui uult(quãtũ in eo eſt) oẽs homines ſal
uos fieri,& ad ſupernæ felicitatis pertingere brauiũ,indeficienter prænominatis modis
uniuerſos ad ſibi obediendũ quanquã nõ ſemper immediate per ſe,ſed opportunis me-
dijs,aduocare nõ ceſſat. Per ꝓphetã minis terrẽdo quid dicat aduerte: Si dereliquerint
Pſal.88 (inquit)filij eius id eſt Chriſti,de quo tũc loquebať,legẽ meã,& in iudicijs meis nõ am-
bulauerint,ſi iuſtitias meas prophanauerint,& mãdata mea nõ cuſtodierint, uiſitabo in
uirga iniquitates eorũ,& in uerberib. peccata eorũ. Præcurſor quoq; dñi ſaluatoris no-
Matth.3 ſtri clamat in euãgelio dicẽs: Ecce iam ad radicẽ arboris ſecuris poſita eſt. Omnis arbor
quæ nõ facit fructũ bonũ,excidetur, & in ignem mitteť. Promiſſionibus uerò ad ſectan F
Matth.5 dum uirtutes hortať quũ dicit:Beati pauperes ſpiritu,quoniã ipſorũ eſt regnũ cęlorum
beati,mites,quoniã ipſi hæreditate poſſidebunt terrã,& cętera.Petrus quoq; apoſtolus
1.Pet.1 magnitudinẽ remunerationis exhibitæ fidelibus inſinuans ait:Benedictus Deus & pa-
ter domini noſtri Ieſu Chriſti,qui ſecundũ magnã miſericordiã ſuam regenerauit nos in
ſpem uiuã per reſurrectionẽ Ieſu Chriſti ex mortuis,in hæreditatẽ incorruptibilẽ,& in-
contaminatã & immarceſſibilẽ conſeruatã in cælis,in uobis qui in uirtute Dei cuſtodi-
mini per fidẽ,in ſalutẽ paratã in tẽpore nouiſſimo,in quo exultabitis.Et Paulus:Scimus
2.Cor.5 (inquit)quòd ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ꝙ ædificationẽ
1.Cor.2 habemus ex Deo,domũ non manufactã æternã in cælis.Idemq;:Quod oculus(ait)non
uidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcẽdit,quæ præparauit Deus diligẽtibus ſe.
Donis ſimiliter allicit uniuerſos:ita ut nõ ſit ſiue fidelis,ſiue infidelis,qui ſe excuſare ſuf
ficiat. Nam ſolẽ ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.
Quis enim dinumerare ualet,quanta omnipotẽs Deus cuiq; gratis largiť beneficia?Sin G
gulis temporũ atq; horarũ momentis quiſq; diuinis utitur donis,nõ minus priuatis,quã
cõmunibus,ex quibus profecto Deo obtemperare conſtringitur:quę quoniã in propa
tulo ſunt, & humano ingenio ad intelligendum facillima,ſingillatim reſerare prætereo.
Clamat inſuper innata ratio & diſcretio naturalis,ut patri filius,ſeruus domino,creatu-
ra creatori,languens medico,& diſcipulus famuletur magiſtro. Deus quippe & domi-
nus noſter Ieſus Chriſtus ipſe uerus eſt pater,qui nos genuit uerbo uirtutis ſuę,ut ſimus
initium aliquod creaturæ eius.Dominus etiam eſt ſummus, qui ſuo nos regit imperio,
Matth.28 quod accepit à patre,ſicut idẽ perhibet dicens:Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo &
in terra.Noſtrũ quoq; eundẽ creatorem eſſe nos confiteri oportet,quoniam(teſtante Io
Ioan.1 anne)omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Quod autẽ ipſe mediator
Eſa.53 noſter uerus ſit medicus,prophetã audi quid dicat: Vere languores noſtros ipſe tulit,et
infirmitates noſtras ipſe portauit,cuius liuore ſanati ſumus.Attẽde(quæſo) mira huius
medici opera, fecit lutum ſemel ex ſputo,& cæco nato reddidit uiſum, digitos in auri- H
culam poſuit & præſtitit auditum, ſanauit paralyticos,leproſos mundauit,iacentes ere-
xit,mutis loquelam,& mortuis iuſſu ſuo largitus eſt uitã. Superfluũ poſtremo arbitror
eſſe uerbis inſinuare dominũ Ieſum ſummũ & ſapientiſſimũ eſſe magiſtrũ,quũ euange-
lia ſacra ipſius documentis ſint plena,atq; quotidie in eccleſiis per orbẽ circũquaq; dif-
fuſis illius monita populis denuncienť: quibus pro ſui reuerentia obedientiæ aſſenſum
decet impendere,atq; nullatenus contradicere.Demũ de exemplis per quę ad noſtri o-
bedientiã promouemur conditoris,quid memorẽ,quũ uidelicet tot ſint exempla,quot
creaturæ ſunt factæ,non in ſingulis ſemel:ſed multipliciter in ſingula?Taceo de ſegeti-
bus,de arboribus,de uolucribus,de piſcibus,de iumentis,de corporibus cæleſtibus, de
angelis,archangelis,cæteriſq; ſpirituũ beatorũ ordinibus:de quibus in ſuperioribus ca
pitulis diſertũ eſt,quàm ſedulo,quã efficaciter perficiẽdo opus miniſterij ſibi crediti di-
uina impleãt iuſſa,& exemplo ſuo ad ſui homines famulatũ erudiãt ſaluatoris. Proferať
itaq; nũc ad publicũ Dei & hominũ mediatoris exemplũ,qui ſicut cæteras, ita obedien
tiæ uirtutẽ dicto pariter cõmẽdauit & facto.In ipſo ſiquidẽ tanquã præclariſſimo ſpecu
lo obe-

A lo obedientiæ fulget imago, ueræq; subiectionis forma conspicitur, adeò ut nusquam pro documento mentis sit acies diuertenda, quippe quum in illo uirtutis huius reperiatur copiosa perfectio, eo affluentius, quo eius persona est dignior, uberior gratia, & meritorum numerositas locupletior. Tantus nempe ac talis est ille de quo loquimur, ut dignissime omnis ipsius prædicetur actio, & in cunctorum fidelium exponatur exemplū, quū idem sit Deus & homo in una persona. In ea profecto natura, qua Deus est consubstantialis, & coæternus est patri, genitus ante tēpora, de Deo Deus, de lumine lumen, de omnipotente omnipotens, gignenti coæqualis, sine initio, absque dissimilitudine, sine motu, cōtinens omnia, perlustrans singula, uniuersa complectens: per quē utiq; facta sunt, quæ sunt, siue in cælo siue in terra, & in quo uita sunt quæcūq; facta sunt, nō materialiter, nec localiter, neq; tēporaliter, sed essentialiter, sed incircūscripte. Nō eñ quæ facta sunt, de ipsius essentia creata sunt: sed in ipso priusquā fierent per ipsum uita erant, hoc Euāgelista perhibēte, qui ait: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, Ioan. 1
B quod factū est in ipso uita erat. In ea itaq; natura qua Deus est, nullā obediētiæ dedit formā, nullumq; subiectionis mundo reliquit exemplū, quum sit cū patre & spiritu sancto unus Deus, una substantia, una identitas, una potestas, unaq; maiestas, cui flectitur omne genu, omnis lingua cōfitetur, & omnis creatura collaudat. Verū in ea natura quā in unitate personę uerbum assumpsit: quę uidelicet natura erat uisibilis, palpabilis, passibilis, & mortalis, omnē obediētię perfectionē ostēdit: ita ut uita eius sit exēplar imitabile, obediētiæ magisteriū, norma uirtutū, subiectionis regula, & obsequēdi uia, per quā quicunq; gradit̃, periclitari nō potest, sicut ipse ait: Qui sequit̃ me, non ambulat in tenebris, Ioan. 8 sed habebit lumē uitæ. Quis enim (oro) tā fideliter, tā perfecte, tāq; perseuerāter diuinæ uolūtatis iussa peregit, quēadmodū mediator Dei & hominū homo Christus Iesus, qui peccatū nunquā fecit, & nulla penitus inobediētiæ transgressiōe deliquit? Quamobrē Iudęis fiducialiter aiebat: Quis ex uobis arguet me de peccato? Et patri: Ego (inquit) te Ioan. 8 clarificaui super terrā, opus cōsummaui, quod dedisti mihi ut faciā. Nēpe sicut patris o- Ioan. 17
C bedientiā, ita semper est zelatus honorē & gloriā, uerbo, prędicatione & opere. Porrò quū oues, boues, columbas uendentes, & nummularios stare in templo (quod minime licebat) aspiceret, flagello resticulis facto maxima cum autoritate eiecit dicens: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domū negociationis. Lazarum quoq; re- Ioan. 2 suscitaturus fremens in semetipso præmissa oratione inquit: Pater gratias tibi ago, quo- Ioan. 11 niā audisti me, ego aūt scio quia semper me audis, sed propter populū qui circūstat dixi ut credat quia tu me misisti. Ad Iudæos similiter loquēs ait: Ego glorifico patrē meū, & Ioan. 8 uos inhonorastis me. Sane si uniuersa euangeliorū percurras uolumina, luce clarius intelliges filium Dei in ea forma qua minor est patre, gloriam zelasse paternam, illāq; patefecisse miraculis, locutionibus declarasse, atq; ipsius uoluntatē in cunctis suis actionibus perfecisse. Hinc est quòd in Iordanis flumine à Ioanne Baptizato paterna uox testi- Matth. 3 monium illi perhibuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Hoc idē in colūbæ specie uisibilis spiritus sanctus insinuauit hominibus
D hunc esse innocentem: iustum & sanctum à prophetis prænūciatū, qui humani generis aboleret facinora. Id profecto per eum nequaquā fieri potuisset, si uel minimum præuaricationis habuisset contagiū. Quis enim ignorat, quòd immundus quilibet nequit mūdare immūdos? sed neq; seruus debito obnoxius ualet sibi similes reddere libertati. Venit igit̃ dominus Iesus testimoniū habens à patre & spiritu sancto, à lege & prophetis, spū, aqua, sanguine à labe peccati mundare immūdos, atq; à seruitute diaboli per crucis suę mysteriū in se liberare credētes: quatenus etiā obediētię ipsius interueniēte merito, fieret omniū electorū caput, & uniuersalis princeps, cui flecteret̃ omne genu, quēadmodū Paulus testat̃ dicēs: Christus factus est ꝓ nobis obediēs usq; ad mortē, mortē aūt cru- Philip. 2 cis, propter quod & Deus exaltauit illū, & donauit illi nomen, quod est super omne nomē, ut in nomine Iesu omne genu flectat̃ cęlestiū, terrestriū & infernorum, & omnis lingua cōfiteat̃, quia dñs Iesus Christus in gloria est Dei patris. Dignū ꝓfecto fuit, ut sicut idē homo Christus Iesus in omnibus & præ omnibus obtēperauit Deo: ita illi uniuersa famulent̃ illū colāt, & laudēt. Obediēs itaq; fuit Deo, uoluit etiā ꝓpter nos obtēperare parētib. ꝗs utiq; meritis, uirtute pręcellebat et gratia. Sic ꝗppe legit̃: Descēditq; cū illis Luc. 2

Nazareth, et erat subditus illis. Debitũ quidẽ est obedire maiori: uirtus uerò est obsequi E
æquali, sed omi est cõmẽdatione dignissimũ, quũ qs spõte inferiori se exhibet famulũ.
Nempe quamuis ratione generationis humanæ beata uirgo Maria homine assumpto esset superior, quia mater, supramodum nihilominus & incõparabiliter genitrice sua ille erat sublimior, quia Emanuel, quia mediator, quia redemptor: plenus utiq; sapientia, plenus gratia, plenus ueritate, plenus Deo: ita ut de plenitudine eius acciperent uniuersi, etiam ipsa quæ genuit. Quum igitur omnium charismatum spiritualiũ adeo esset plenissimus, ut absq; ulla sui diminutione in cunctos ipse transfunderet gratiam, dignatione tamen quàm maxima pro eruditione nostri uoluit obtemperare Mariæ. Didicit nanque (sicut Apostolus cõmemorat) ex ijs quæ passus est, obedientiam: quatenus omnibus obtemperantibus sibi fieret causa salutis æternæ. Nemo quippe ambigat dominum Iesum quum adhuc in puerili esset ætate, obsequia præstitisse Mariæ, ipsiq; Ioseph tãquã uerum hominem promouentem matrem, & uirtutes exercentem, non sibi aggregãdo meritum, sed nobis, quibus datus est, natus, atq; exhibitus. Auxit (inquam) merita in exercitatione uirtutum, non ut ex numerositate efficaciora fierent, sed ut ex difficultate atque diuersitate operum, amoris sui erga nos insinuaret uehementiam, necnon uirtutum omnium tribueret magisterium. Obediens itaq; fuit patri cælesti, obtemperauit parentibus, legis mandata compleuit: quatenus obediẽtiæ necessitatem, perfectionemq; commendaret & meritum, discerẽtq; uniuersi neminem adultum & discretione utentẽ, absq; obedientiæ uirtute posse saluari: quæ profecto qualis esse debeat, sequentia declarabũt.

Heb. 5 (margin, beside "ne tamen quàm maxima…"); F (right margin, beside "meritum, sed nobis…")

De duplici obedientia, necessitatis uidelicet & uoluntatis. Cap. IX.

DVplicem esse obedientiam, per quam quisq; saluandus regnum cælorũ ingreditur, qui recte intelligit uerissime confitetur. Est nanq; obedientia necessitatis, & est uoluntatis. Necessitatis quippe, ut sine ipsa nemo saluari ualeat. Voluntatis uerò non sic. Potest utiq; homo ad salutem pertingere sine obedientia, de qua loquimur, uoluntatis: uerum ad perficiendum eandem necessitatis obedientiam, ut meritum habeat apud Deum, expedit ut uoluntate libera G
peragatur. Nam si coactus quis aut metu compulsus obtemperet, caret prorsus cõmendatiõe, atq; mercede. Seruus quippe est eiusmodi, & seruiliter famulatur, unde minime
Ioan. 8. de suo opere meretur laudem. Dominum audi dicentem: Seruus (inquit) non manet in domo in æternum. Tolle à seruo minas, amoue flagellum, nullas aduersus eum proferas contumelias, & ilico uidebis ipsum insolescere, tabescere ocio, iniuriosa uerba promere, præcipienti repugnare, bonumq; inchoatum omittere, tamdiu operatur, quã diu sollicitudinum calcaribus perurgetur, nullo affectu trahitur, nullo beneuolentię amore cõstringitur, nulloq; caritatis uinculo alligatur: fugam meditatur arripere à conspectu domini sui, subiectionis iugum à se conatur excutere, ut libertate concupita potiatur, malumq; omne perpetrare desiderat, si ei liceat impune transire. Sanè uniuersa quæ de emptitio seruo cõmemorata sunt, illi inesse cõspicies, qui solum metu mortis, aut futuri terrore iudicij, seu horrore gehennalis incendij, aliquid boni operari uidetur. Vellet profecto (quantum in ipso est) ut non esset iudex, non lex, non pœna, non carcer, non mors. H
Quamobrem absq; affectu operis solo malignitatis exagitatus affectu, destruit totum quod est religionis, quod honestatis, quod iustitiæ, quod sanctitatis, quod uirtutis, & quod deniq; meriti. Condemnatur utiq; à semetipso qui talis est, etiam nullo aduersus eum palàm testimonio perhibente: tametsi actiones nonnullas exterius agat, quę de genere bonorum esse censeantur. Potest quippe falli homo qui uidet secũdum faciem, ne-
Heb. 4 quaquam autem Deus qui corda perlustrat. Viuus est enim Dei sermo (inquit Apostolus) & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem sunt nuda & aperta oculis eius. Quamobrem ea quæ fiunt iuxta intentionem operantis, & ipsius uoluntatem metitur omnipotẽs, æquus & uerus arbiter, redditq; singulis prout eorum interioris hominis siue ad bonum siue ad malũ ordinatur affectus. Hinc est quòd obedientia quæ dicitur necessitatis, si non perficiatur uoluntate informata caritate & gratia, Deo nullatenus placet. Habet quidem meritum, sed non apud Deum. habet (inquã)

meritum,

A meritum, non cœleste, neq; remunerationis æternæ, sed transitorium & temporale, sicu ti est propagatio sobolis, terrenarum multiplicatio facultatum, honoris fastus, præeminentia magistratus, corporalis incolumitas, popularis fauor, & successus diuturnus prosperitatis uisibilis & caducæ: interdum etiam gratiæ gratis datæ additamentum disponens homines ad percipiendum, ac promerendum gratiam gratum facientem. Hæc plane momentanea bona etsi hominibus carnaliter uiuentibus placeant, & cōcupiscibilia atq; magna esse uideantur: in comparatione tamen retributionis æternæ exigua sunt, uilissima, male utentibus perniciosa, & nullius æstimanda. Quonā(quæso) modo magnipendendum & amandū est ab homine id, quod est illo inferior conditione, dignitate, & fine: quod uidelicet amittit̃ frequentissime, inuite relinquitur, ualetq; cremari igne, à latronibus deprędari, corrūpi à tinea, atq; rubigine deuastari? Hoc uolens insinuare Saluator aiebat: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolit̃, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem uobis thesauros in cælo, ubi nec Matth. 6
B ærugo neq; tinea demolitur, & ubi fures nō effodiunt, nec furant̃. Thesaurizat profecto sibi in terra uilem & momentaneū thesaurum qui obedientiæ spreto bono timore suppliciorū superatus, uel cōmodi tēporalis amore illectus perficit ea quæ prohibet Deus, sub fucatæ colore uirtutis sibijpsi pueriliter blandiendo. Cōtingit enim persæpe, ut quis obliqua intentione deceptus bonū aliquod agat nō bene, propter quod fit ut unde se arbitretur placere Deo eidē magis ipse displiceat. Obtemperandū itaq; est Deo eiusq; parendum mandatis, illis utiq; quæ ad salutē sunt necessaria: nō segniter, nō coacte, nō seruiliter, nec mercenarie, sed corde recto, intentione nō ficta, animo uolenti, studio sedulo, alacri mēte, ignito affectu, cōstanti proposito, diuturno labore, opere indefesso, atq; solicitudine peruigili. Quisquis igit̃ hæc quæ memorata sunt, adimplere desiderat, nequaq; trāsgressoribus supplicia minata cōsideret, nō propriæ infirmitatis imbecillitatē perhorrescat, neq; præuaricantium grauissimos expauescat casus, ut nō pusillanimitate frangatur, quin potius malo eruditus alieno, se humiliter Deo prosternat, & fidei oculo
C ipsius bonitatē erga se exhibitā fidenter inspiciat, atq; iugiter reuoluat animo quāta naturalia, corporalia, spūaliáue dona perceperit supra meritū, præter uotū, & ultra condignū. A se quoq; recognoscat boni nil posse, ac rectū nil uelle. Quãobrē tota intentione, totoq; conamine confidat in dño, qui sicut posuit necessitatē in mandato, & laborem in præcepto: ita & ad exequēdū illud præbet auxiliū, uirtutē tribuit, prętat intellectū, seq; diligentibus promittit præmiū. Non eñ ignorat uilitatē figmenti nostri, & cōcupiscentiam per peccatū & pro pœna peccati nobis inflictā: qua ad uisibiliū amorē etiā nolentes impellimur. Hac q̃ppe de causa illa imperat, quib. obligamur ex debito, atq; prouocamur exēplo. Sane nō sunt impossibilia, sed neq; ualde grauia, si in peragendis illis deliberata adhibeatur uoluntas. Cæterū si qui hominibus famulantur aut necessitatis astricti uinculo, aut exiguo obligati precio, tam aspera tamq; cōtinua perferunt onera, quanta(oro) sustinere debent aduersa pro Christo homines diuinis obsequendo mandatis? Inest utiq; cunctis qui Deo obedire satagūt, necessitas, quam profecto dulcorat caritas,
D opitulatur gratia, & præcipientis leuificat autoritas. Ipsum dñm audi dicentem: Tollite (inquit) iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meū suaue est, & onus meū leue. Mira res suauitate plenissima, & ueritate suffulta: iugum enim & onus præceptum uocat, quod quidē iugum dicit esse suaue, & onus leue. Amoue dilectionē ab animo obedientis, & ilico sentiet mandatū esse iugum asperrimū, atq; onus grauissimū, & prorsus intolerabile. E regione propone legē amanti, & nullo presso onere, nulloq; tædio affectus obtēperabit alacriter. Premit itaq; obedientiæ iugū, & nullā redolet suauitatē, si absq; deuotionis baiuletur gustu: si uerò cum caritate portetur, se gerentē sustentat, fatigationē tollit, laboremq; in delectationē cōmutat. Hoc nimirum senserat qui dicebat: Cōputrescet iugum à facie olei. Quum enim caritas Dei quæ oleo comparatur, in cordibus diffunditur fidelium, quum dulcedo spiritualis replet mentem, tunc quicquid antè difficile & onerosum in mandatis uidebatur, iudicatur tolerabile, & nullius prorsus grauamenti, id agente caritate, quæ omnia sustinet. Hoc suo Iacob patriarcha exemplo indicauit, qui ut Rachelis concupito potiretur connubio, annis septem obediuit Laban. unde scri-

Matth. 11

Esa. 10

Gen.29 ptum est: Seruiuit Iacob pro Rachele septem annis, & uidebantur illi pauci dies præ amoris magnitudine. Huiusmodi quippe uiri sancti exẽplo inobedientia nostra cõtunditur, & propriæ uoluntatis nostræ tenacitas cõdemnatur. Die noctuq; ille æstu urebatur & gelu, fugiebatq; somnus ab oculis eius, ut mulierẽ corruptibilẽ & mortalẽ habere posset in cõiugẽ: & prohdolor nos ut Dei fruamur amicitia, ut delectemur cõtubernio sapientiæ, ut sanctorũ angelorũ digni efficiamur cõsortio, ut æternæ beatitudinis participes simus, atq; cũctorũ cũ Christo regnantiũ cohęredes, tẽpore spũali quodãmodo dormitãtes nec terremur minis, nec rationibus mouemur, nec beneficijs incalescimus, neq; promissiõibus perurgemur. Pudeat nos ab huius seculi amatoribus superari, qui ut sua uota perficiant, suisq; superioribus famulentur, exponunt læto animo corpus periculis, & animam proditioni. Nempe consurgent tales nobiscum in iudicio, & merito condemnabunt nos, qui secundum faciem, & non in spiritu militamus. Deducent namq; ad publicum, & obijcient nobis quos perpessi sunt labores quotidianos, animi angustias, inanem spem, & diuturna certamina. Quamobrem euigilemus corde, & mentis aciem erigamus ad dominum Deum nostrum poscentes humiliter clemẽtiam eius: quatenus solita miseratione transacta, dignetur nostra indulgere facinora, cõferre gratiam, dominantem nobis propulsare inertiam, ut tanquã aquila mente & spiritu renouati exhibeamus illi de cætero uoluntariam seruitutẽ, atq; obedientiam uerã caritatis flãma succensam, intentioni rectæ innixam, prudentiæ luce perfusam, constantię uirtute decoratam, necnon perseuerantiæ bono circunseptam. Equidem si talis fuerit, erit procul dubio acceptabile sacrificium, præcipuum munus, immaculata hostia, oblatio sancta, uictima salutaris, atq; thymiama fragrantissimũ, dũmodo nõ ignoret, cui obtẽperare oporteat. F

Quòd unum sit principium, cui obedire oportet. Cap. X.

Q Visquis rectè sapit, unum agnoscit esse principium, à quo & per quod facta sunt omnia, ipsum uero à nullo: ita tamen ipsum dixerim esse principiũ ut sit sine initio, & talem esse finem, ut omnino sit sine fine. Principiũ utiq;
Apoc.1.22 à quo omnia: & finis in quo omnia. Ipsum audi dicentem: Ego sum alpha G
Esa.43 & ω, principium & finis. Alibi quoq; idem: Ante me (inquit) non est formatus Deus, & post me nõ erit, quoniam mihi curuabitur omne genu. Curuabitur quidem quia ab ipso habet unde sit, unde rectè sapiat, & unde bene uelit. Sane sunt multæ & innumerę creaturæ quæ ab ipso tantũ sunt, nec tamen ualent recte sapere, neq; bene uelle. Huiusmodi quod acceperunt pulchrum est, delectabile, utile, recte uidelicet sapientibus & bene uolentibus, quamuis nõ sibi, & tamẽ modo suo factorẽ suũ honorant, uenerant, colũt, laudantq;, sicut scriptũ est: Laudate dominũ de terra dracones & oẽs abyssi,
Psal.148 ignis, grando, nix, glacies, spũs procellarũ quæ faciũt uerbũ eius: mõtes & oẽs colles, ligna fructifera & oẽs cedri, bestiæ & uniuersa pecora, serpẽtes & uolucres pẽnatæ. Peragũt enim uniuersa hæc id propter quod creata sunt, & suo famulant̃ autori: nullam uero de obsequio suo cõsequẽtia mercedẽ, quia ratiõis & liberi arbitrij carẽt dono, à quibus omne demeritũ procedit & meritũ. Ista quippe principiũ à Deo habẽt, ut sint, et finẽ in se, quia deficiẽte corpore pariter desinũt esse quod sunt. Sola igit̃ rationalis creatura H quæ liberã habet uoluntatẽ, potestq; bonũ aut malũ discernẽdo eligere, est cui ex æquitate iustitiæ remuneratio debet̃ & pœna. Quod ut cõgrue fiat, necesse est ut immortalis sit, & finiri nõ ualeat. Hæc quippe de qua sermo habet̃, quũ spirituales naturaliter possideat oculos, per quos uerũ à falso, bonum à malo, perniciosum ab utili, atq; lucem queat dijudicare à tenebris, debet prorsus agnoscere, cui illã obtẽperare oporteat. Hoc nãq;
Heb.11 si ignorauerit, à quo (oro) suorum sperabit mercedem obtinere laborũ? Teste aũt Apostolo: Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Decet itaq; ratione utentem credẽdo agnoscere Deum solum esse unum, cui cordis et corporis debeat flectere genua, latriæ honorem impendere, orationis gemitus fundere, desideriorum suorum uota pandere, deuotionis sacrificium exhibere, obedientiæ seruitutem exoluere: et tã pro his quàm pro cæteris alijs bonis ab eo bene gestis, repromissam ab eodem in futuro seculo expectare mercedem. Decet (inquã) illum qui Deo appropinquare, ipsiusq; mandatis obtemperare concupiscit, prius quidẽ credere ipsum esse, per quẽ omnia, et nos cũ illo, et in quo omnia, et nos in illo. Deinde agnoscere illũ

A non reuelata facie, sed per speculū utiq; creaturarum, & in ænigmate scripturarum sacrarum, in quibus præeunte & comitante fide magnā de Deo poterit habere notitiā. Nam insinuante Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur sempiterna quoq; eius uirtus & sapientia. Verum sine fide prorsus uidendo non uidebit, & nequaquā intelligendo cognoscet, sicut de quibusdam dicit Apostolus: Qui quū cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorum. Dicentes enim se sapientes stulti facti sunt. Nec mirum. Non credendo, sed ratiocinando & per Dei conati sunt agnoscere maiestatē & sapientiam, quæ non nisi credendo percipitur, dicente propheta: Nisi credideritis, nō intelligetis. Nam fides (ut ait Paulus) est sperandarum substantia rerum, argumentum nō apparentum: est etiam sydus clarissimum, & matutina lux descendens à patre luminum, & se cordibus infundens mortalium, conspicuam de spiritualibus & inuisibilibus præbens notitiam, perlustrans splendore suo B scripturarum mysteria, & cœlestium arcana sacramenta, tribuensq; de Deo intelligentiam, non sicuti est, sed quia est. Nam quamdiu sumus in corpore (sicut memoratus ait Apostolus) peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Quando autem per speciem? Quando corruptibile hoc induerit incorruptionē, & mortale hoc induerit immortalitatem, eritq; mors absorpta in uictoriam, atq; eidem insultando dicemus: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Tunc etenim ablatum erit speculum, tunc ænigmata erunt completa, tunc fides erit consummata per speciem, & spes totaliter mutata in rem. Tunc (inquam) uerificabitur quod ait Ioannes Apostolus: Carissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam quum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicut est. Interim autem in lumine ambulemus fidei, & in splendore uultus eius, ne infidelitatis & elationis uoluamur in tenebris, credamus simpliciter diuinis oraculis, & testimonijs ueritatis prænunciatis per fidem, & in eadem luculentissime declaratis. In ipsis siquidem humiliter cre- C dendo confitebimur Deum esse, illiusq; omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, simplicitatem, æternitatē, iustitiamq; laudabimus, magnificabimus, atq; colemus. Nec aliunde quàm ab ipso Deo id perficere nos posse arbitremur, qui per fidem hominum corda purificat, ut agnoscant ipsum Deum & dominum nostrum Iesum Christum, quē Deus pater ideo misit in mundum, ut humanum genus, quod per peccatum protoplastorum neglectis cælestibus & inuisibilibus, prorsus terrenis & uisibilibus inhærebat, miracula faciendo, prædicando diuina, futura prænunciando, suadendo utilia, operando sancta, aspera perferendo, & sustinendo indigna, ad agnitionem unius & ueri Dei informaret per fidem, & in fide roboraret. Sic plane erudiendus, sic homo qui iacebat in tenebris, & erat morti obnoxius, per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum fuerat erigendus, ut lumen uideret in lumine, & uitam possideret in uita. Vtrunq; enim est dominus Iesus, & utrunq; ab ipso consequi posse speramus in ipso. Est quippe lumen uerum natum de lumine, in quo uidemus lumen. Est etiam uita uitalis de uita D genitus, atq; in se credentibus tribuens uitam. Ipsum lumen audi de se dicentem: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ, & Ioannes: Erat (inquit) lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Paulus de hac ipsa luce scribēs ait: Qui quū sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ. In sapientiæ quoq; uolumine sic legitur: Candor est enim lucis æternę, & speculum sine macula, spendor diuinę maiestatis, & imago bonitatis illius. Nempe si candor lucis, si speculū sine macula, si splendor glorię, utiq; & lumen, non quidem materiale, non productum in tempore, non uariabile, nec uicissitudinis susceptibile, sed simplicissimum de patre Deo æternaliter generatū, semper idem manens quod est, propter nos tamen carnis nube obtectum, ut a nobis capabile fieret, essemusq; lumen in ipso, sicut Apostolus quibusdam iustificatis testatur dicens: Fuistis enim aliquando tenebrę, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Alio deniq; in loco exhortans ait: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus. De lumine agnouimus lumen natum, in tenebris refulgens, & tenebras fugans, in

Marginal references: Rom. 1 — Ibid. — Esa. 6 — Heb. 11 — 2. Cor. 5 — 1. Ioan. 3 — Ioan. 8 — Ioan. 1 — Heb. 1 — Sap. 7 — Ro. 13 — Ephe. 5

quo quisquis ueritatem intuetur uidet lumen. Audiamus similiter uitam de uita genitā B
mortuos uiuificantē. Ego sum (inquit ipse) uia, ueritas, & uita, nemo uenit ad patrem ni-
Ioan. 14 si per me. Idēq; alibi ait: Ego sum resurrectio & uita, qui credit in me etiā si mortuus fue-
Ioan. 11 rit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. A quo autem ha-
beat ut sit uita & tribuat uitam, obserua. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, ita
dedit & filio uitam habere in semetipso, id est, genuit filiū uitam habentē in semetipso,
sibi per omnia coæqualē, eiusdē naturæ, eiusdemq; substantiæ: ita ut sit unum cū patre,
& qui uidet filiū uideat & patrem. Nam patris & filij una est diuinitas, una maiestas, una
potestas, unaq; essentia, indiuisa, inconfusa, incōmutabilis. Cæterum quēadmodum pa-
ter genuit filium uitā habentem in semetipso, æque etiā uiuificantē mortuos. Ipsum filiū
Ioan. 5 de se pronunciantem ueraciter audi: Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat: ita et
filius quos uult uiuificat. Viuificat procul dubio gratiā infundendo, & iustificando per
fidem, & in fide copulando sibi, unde Apostolus nōnullis gratificatis, & iustificatis, atq;
Col. 3 copulatis aiebat: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cū Christo in Deo, quū F
autem apparuerit Christus uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. Quam
obrem nemo aliunde lumen diuinæ agnitionis, & uitam ueram quæ Deus est se perci-
Ioan. 1 pere posse arbitretur, quàm ab illo, de quo Ioannes apostolus ait: Quod factum est in
ipso uita erat, & uita lux hominum, & lux in tenebris lucet. Ex hoc utiq; per fidem Chri
sti gratificantem. Nam pater nō iudicat quenquam, sed omne iudiciū dedit filio, ut oēs
qui honorificant patrem, honorificēt filium. Hoc autem est iudicium quod dedit pater
filio, ut uidelicet oēs in eū credāt, & pari honore deferant filio sicut & patri, ex qua utiq;
Ioan. 3 credulitate uitam consequantur æternam. Sic enim idē filius ait: Sic Deus dilexit mun-
dum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum nō pereat, sed habe-
at uitam æternā. Eadem quippe credulitate, eadem reuerentia, eademq; obedientia de-
betur misso, quę exhibetur mittenti, potissimum quum ipse qui misit pater super bapti-
Matth. 3 zato filio de cælo clamauerit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene com
placui, ipsum audite. Est igitur dominus noster Iesus Christus ab uniuersis omni cū ho- G
nore colendus, quū ipse uerus sit Deus, cui pater & spiritus sanctus diuinitatis testimo-
niū reddiderunt, & quē Deū esse proclamarunt angeli, prophetæ prænunciauerūt, præ-
dicauerūt apostoli, testificati sunt martyres, atq; per orbē terrarū pariter omnis adorat,
laudat, ac confitetur ecclesia. Quam utiq; idem suscepit in sponsam, mundauit lauacro,
Eph. 5 sanguine redemit, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Viri (inquit) diligite
uxores uestras sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illā san-
ctificaret: mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ec
clesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta & im
maculata. Huic tanquam caput præsidet corpori mystico. Hanc fouet & nutrit, uiuifi-
cat in spiritu, regit in fluctibus, in aduersis protegit, consulit in dubijs, locupletat me-
ritis, uirtutibus replet, decorat charismatibus, & contra omnes aduersarios insuperabi-
lem facit, quoniam super ipsum fundata consistit. Tanti siquidem roboris, tantæq; auto
ritatis esse dignoscitur, ut malignis spiritibus non succumbat, mundi non cedat princi- H
pibus, quin potius eidem ipsi colla subijciant, mandatis eius obsequantur, ministris de-
ferant, & sacramentis eius indigeant, sine quibus saluari nullatenus ualent. Nam & liga
Matth. 16 re potest & soluere, cælum aperire & claudere, sicut Petro ueritas promisit dicens: Tibi
dabo claues regni cælorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cæ-
lis: & quodcūq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Nec immerito, quum ipse
& illa unum effecti sint corpus & caro una sicut sacra pandunt eloquia. Quum enim de
latere dormientis Adæ esset formata mulier, atq; eidem ut nomen imponeret delata, in-
quit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relin-
quet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori, et erunt duo
Eph. 5 in carne una, quod Apostolus declarans ait: Sa-
cramentum hoc magnum est, dico inter
Christum et ecclesiam.

Quod

Quòd Deus sit spiritus, & patribus antiquis cognoscibilem per ministerium se exhibuerit angelorum. Cap. XI.

Eum spiritum esse & non corpus diuina docet scriptura, quæ ab ipso prolata fuisse noscitur. Veritas enim clamat in Euãgelio: Deus spiritus est, & qui adorant eum, in spiritu & ueritate adorare oportet. Quamuis enim in rubo loqueretur ad Mosem & in caligine, atq; in columna ignis per noctem, & in nube per diem populum præcederet Iudæorum: non tamen corporalis, aut materialis est ignis, neq; columna uel nubes, sed spiritus simplicissimus, & corporeis oculis inuisibilis: qui utiq; per angelum loquebatur in igne, plebemq; suã comitabatur in columna & nube. Talis quippe substantiæ est Deus, talisq; naturæ, ut nec uideri, nec audiri, neq; palpari carnalibus ualeat sensibus, sed spiritualibus q̃ optimè, & in spiritu. Verba mea (inquit propheta) auribus percipe domine, intellige clamorem meum, intende uoci orationis meæ rex meus & Deus meus. Idemq;: Audiam (ait) quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. De spirituali gustu & uisu memoratus propheta dicit: Gustate & uidete, quoniam suauis est dominus. In odorem unguentorum tuorum currimus, loquitur sponsa in canticis canticorum, quod ad odoratum pertinet. De tactu dicit Ioannes: Quod audiuimus, quod uidimus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. Nempe quotiescunq; locutus est per humanam uocem Deus, aut se insinuauit per figuras, hoc per ministerium egit angelorum, uel per oracula prophetarum, in quibus & per quos suam hominibus notificabat uoluntatem. Quamuis enim quibusdam sanctis uiris per se loqueretur in corde, propter infirmitatem tamen spiritus, & carnis corruptionem, quæ spirituali aduersatur locutioni, & ab intellectuali dissentit uisione, per uates suos, & ænigmata uniuersitati effatus est. Quamobrem ipsa diuina clementia humanæ compatiens infirmitati, illiusq; perditioni opportuno uolens occurrere remedio, uerbum suum quod erat in principio apud Deum, incarnari statuit, ut uerus Deus, & homo per assumptum corpus se manifestaret hominibus, atq; per sacri sanguinis sui effusionem de perditione æternæ damnationis qua tenebantur, resuscitaret ad uitam. Deciderat prorsus humana natura per primi hominis præuaricationem in maximam Dei & sui ignorantiam, & ea quæ carnis sunt, & eius percipiuntur ex sensibus, solummodo sapere uidebatur, necnon totam se in creaturarum profuderat uoluptatem. Proinde ne semper homo erraret ut cœcus, ne pernicio se se excusaret ut infirmus & inscius, & ne semper à Deo esset alienus & mortuus, quando temporis plenitudo aduenit (sicut Apostolus cõmemorat) misit Deus filium suum natum de muliere, & factum sub lege, ut errantem per abrupta uitiorum reuocaret in uiam, quæ de se ait: Ego sum uia, nemo uenit ad patrem, nisi per me. Vt etiam imbecillem, & ignorantem ueritatis irradiaret splendore, & ut in delictis mortuum resuscitaret ad uitam, non angelos, non prophetas, sed proprium destinauit filium, ut ipsum audiremus, ipsiq; obediremus in filio. Hoc Apostolus denunciauit dicens: Multifarie multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Tam quidem sublimis, & tantæ incomprehensibilis excellentiæ est diuina essentia, ut à nemine in hoc existente mortali corpore sicuti est, agnosci queat, quemadmodum Mosi faciem suam uidere cupienti, & sciscitanti dixit: Non uidebit me homo, & uiuet. & Ioannes, Deum (inquit) nemo uidit unquam, nisi is qui est in sinu patris, & ipse enarrabit nobis. Maxima ex ijs uerbis erga homines Dei caritas, maxima apud homines, & in hominibus domini nostri Iesu Christi intelligitur esse autoritas, quando illo loquente & conuersante cum hominibus Deum loqui, & conuersari minime dubitamus. Hoc longe ante propheta in spiritu præuidendo præcinuerat inquiens: Hic est Deus noster, & nõ æstimabitur alius ad illum: hic adinuenit omnem uiam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Prænunciatum istud ideo fuerat, quia Mosi extitit ante promissum. Quum enim ardentissime posceret, ut Deus illi ostenderet gloriam suam, respondit dominus: Non uidebis faciem meam: non enim uidebit me homo & uiuet. Ecce (inquit) locus est apud me, & stabis supra petram, quumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petrę, &

Marginal notes: Ioan. 4 · B · Psal. 5 · Psal. 85 · Psal. 33 · 1. Ioan. 1 · C · Gal. 4 · Ioan. 14 · Heb. 1. · D · Exod. 33 · Psal. 47 · Bar. 3 · Exo. 33

protegam te dextera mea donec transeam, tollamq; manum meam, & uidebis posteriora mea, faciem autem meam uidere non poteris. Quoniam igitur reuelatam Dei gloriā intueri nequeunt mortales, unigenitum suum Deus pater misit in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne sua, & patrem homines uenerarentur in filio, & filium in patre similiter colerent, nec minus filio, quàm patri obedire deberent. Verum quoniam indecens erat, ut uerbi humanitas per ipsius resurrectionem totaliter glorificata, uisibilis & palpabilis commoraretur in seculo, ne ab illo arbitrarentur se homines esse derelictos, duplici eis se communicaturum præsentia est pollicitus dicēs: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Alioq; in loco: Vbi (inquit) fuerint congregati duo uel tres in nomine meo, in medio eorū ego sum. Hoc profecto absq; ambiguitate agit in spū, hoc idem in suo mystico operatur corpore, quemadmodum persequenti Saulo ait: Saule Saule quid me persequeris? Non enim Paulus Christum persequebatur in carne, qui iam regnans in cælo præsidebat & in terra, sed membra illius & corpus, quod est ecclesia, & nihilominus se persecutionē sustinere fatebatur, ob hoc quod caput & corpus, Christus & ecclesia unū sunt. Vnde qui negligit mādatis parere ecclesiæ, Christo famulari recusat. Sic enim ipse ait: Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit me spernit, & qui me spernit, spernit eū qui me misit. Omni profecto hæc unio est cōmendatione dignissima, quę mēbra cōglutinat corpori, corpus capiti, caput Deo, id nimirū peragente mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu, qui ait patri: Pater uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecū, & uideant claritatem quam dedisti mihi: tu pater in me & ego in illis, ut simus consummati in unū. Hoc quippe unum non fit per corpus in corpore, sed per spiritum corpus uegetantem atq; regentem. Nam spiritus est, qui uiuificat membra in corpore, & corpus ornat in membris, necnon membra exercet in corpore ad gloriam Dei, decorem corporis, utilitatemq; membrorum in se unitatem seruantium, donec totum corpus in membris colligatur ad caput, atq; in capite reformetur in Deum, sitq; omnia in omnibus Deus. Interim autem quamdiu peregrinatur corpus in hoc seculo, caput ipsum corpus fouet, nutrit & regit. Fouet (inquam) deuotione, atq; promissione. Nutrit sacramentorum alimento, & pabulo scripturarum. Regit uero, se spiritualiter communicando corpori, ac ministeria uaria diuidendo in membris, sicut Apostolus scribens ait: Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alij quidem per spiritum datur sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Nam ipsum caput sicut in corpore præsidet, ita singulis operatur in membris, sine quo languent membra & inutilia fiunt, dicente illo: Sine me nihil potestis facere. Hinc quanta sit unitas Christi & ecclesiæ, capitis & membrorum euidenter exprimitur, quum nullatenus sine Christo ecclesia, & absq; capite membra subsistere ualeant, sicut inquit Apostolus: Vnum corpus multa habet membra, omnia autem corporis membra quum sint multa unum corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. Et paulopost, Vos (ait) estis corpus Christi, & membra de membro. Nemo itaq; quātumcunq; sit sanctus, plenus charismatibus, & uirtutibus pręditus, ualet per se absq; membrorum communicatione stare. Quamuis enim membrum unum in naturalibus & gratuitis ac acquisitis donis sit præstantius altero, nequaquam tamen debet insolescere, & quæ sibi uidentur membra inferiora despicere, quoniam plerunq; ea quæ humanis contemptibiliora & uiliora arbitrantur esse aspectibus, Deo clariora & digniora existūt. Nō enim gradus, sed merita, uirtutes proximum Deo faciunt. Quamobrem membrum quod est gratia locupletius, erga cætera debet esse humilius, & ad ministrandum promptius. Communicatio quippe donorum, et proximorum compassio conglutinant in corpore membra, capitiq; suo gratificant. Hinc est quod dona uaria caput diuisit in membris, et spiritum unum infudit in corpore, ut non sit schisma in membris, quinpotius si patitur unum compatiantur et cætera, et si gaudet unum congaudeant et reliqua, quod ueræ unitatis et caritatis est signū notissimū. Verum ut nō cōfundantur inuicem mēbra, et dilanient corpus, quēadmodū caput per spiritū dona diuisit in mēbra, æque in corpore et in membris distinxit gradus, ut alij præsint

Matth.28 Matth.18 Act.9 Luc.10 Ioan.17 1.Cor.12 Ioan.15 1.Cor.12

E F G H

A præsint in regimine, alij laborent in prædicatione, alij ministrent egentibus, alij orationi uacent, alij superiorib. humiliter deseruiãt, hoc apostolus insinuãs ait: Vnicuiq; nostrũ data est gratia secundũ mensuram donationis Christri, & ipse dedit quosdã quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios uerò euangelistas, alios aũt pastores & doctores ad consũmationem sanctorũ, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatẽ fidei, & in agnitionẽ filij Dei, in uirũ perfectũ, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Quodadusq; igitur corpus hoc mysticum perficiatur in omnibus mẽbris suis, & occurrat capiti suo gloriosum, & immortalitatis stola uestitum, expedit ut membra quæq; ministerium exerceant sibi traditum, simpliciter & cum caritate in mẽbris egentib. & infirmantibus, agnoscãtq; se erga caput agere quod in membris exoluerint, sicut idẽ perhibet dicẽs: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nequaquam enim acceperunt membra talenta gratiarum, nisi ad erogãdum tam pro sui quàm pro proximorũ utilitate, sicut patet in seruo nequã a Deo reprobato, Eph. 4 Matth. 25

B q sine lucro pecuniã sibi præstitã dño reportauit. Voluit namq; dominus corpus suum ægrotare in terra, ut uicissim sibi mẽbra famulentur, & ipse reperiat, unde mẽbra remuneret, quæ illi fideliter seruierunt, atq; iustissime puniat, quæ id facere neglexerunt. Sũt namq; membra, quæ indigent terrenæ substantiæ & corporalis præsidij, quædam opus habent eruditione, nonnulla cõsilio, & pene uniuersa institutione atq; ducatu, propterea quæ abundant diuitijs, impertiantur egentibus, quæ conualescunt & robusta sunt, deseruiant languentibus, quę sacris imbuta sunt paginis, instruant nescientes, quę pollent sapientiæ & consilij dono, hæsitantibus & pauidis consulant, quæ uerò in regimine præsunt, subiectorum spiritualibus incrementis incumbant, subdita uerò prælatorum mandatis obtemperent. Sic quippe fiet, ut membra digniora, & quæ præcellere alia uidentur in corpore, munera sibi prærogata inferioribus participando, atq; superioribus inferiora humiliter inhærendo efficiatur corpus totum in mẽbris suis capiti gratũ, atq; per obedientiæ meritum Deo deuotum.

C *Quòd necessarium sit in ecclesia esse qui præsint.* Cap. XII.

QVemadmodum bellatorũ exercitus ad pugnam pergentium si experto careat duce, & ignoret cui obedire debeat, in derisum uertitur inimicorum: æque & castra fidelium membra uidelicet famulari Deo cupientiũ confundũtur adinuicẽ, si eis qui præsideat desit, & qui negocia opportuna præcipiat in qualibet cõgregatione deficiat. Hinc est q redemptor noster post resurrectionẽ suã, gloriosamq; ascensionem ad cælum principem in terra uicem suam gerentem uoluit habere in ecclesia, cui ligandi & soluendi, ordinandi ac dispensandi plenissima inesset potestas: quẽq; omnes uenerarentur ut præsulem, ad quẽ uniuersi confluere ualerent ut ad patrẽ, apud quẽ robur, firmamentũ, & totius ecclesiæ esset autoritas, nec non claues regni cœlorum, contra quas inferi ianuæ nullatenus præualerent. Huius siquidem apostolicæ sedis arcem, huiusq; ecclesiæ catholicæ monarchiam apostolus Petrus primus accepit, quando Dei filium esse dominum nostrũ Iesum Christum confessus est dicens: Matth. 16

D Tu es Christus filius Dei uiui. Quamobrẽ ab eodem domino audire promeruit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hãc petram ędificabo ecclesiam meã, & portę inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cælorũ, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunq; solueris super terrã, erit solutũ & in cœlis. Hanc quoq; potestatem sortiti sunt quotquot post illum electi canonice in ipsa cathedra resederunt, qui respectu cæterorum summi sunt nuncupati põtifices. Istis utiq; tanquã Christi uicarijs totius ecclesiæ est attributa facultas, conferendi uidelicet beneficia, peccata soluendi, prębendi gratias, ecclesiæ spirituales thesauros diuidendi, instituendi per ciuitates episcopos, & per prouincias metropolitas ordinãdi, cõgregãdi cõcilia, decreta faciendi, infringendi, atq; modificãdi. Ipsis profecto sũmis põtificib. omnis est deferendus honor, singularis reuerẽtia, obedientia summa. Quicquid indixerint peragendum, quicquid prohibuerint cauendum, pro lege suscipiendum est. Cæteri præsules certis deputati sunt præesse in locis, istis uerò uniuersalis ecclesiæ incumbit regimen. Magnus proculdubio honor est iste, præcelsa dignitas, autoritas ueneranda, priuilegiũ præcipuũ, uni tantũ ex omni hominũ numerositate prærogatum, sed onus

quàm maximum, officiũ laboriosum, ministeriũ uigiliarum plenũ, & sarcina pene into- E
lerabilis, necnon cura ad quã (ut expedit) peragendã humanæ non suppetunt uires. In ipsis ergo & in cæteris ecclesiæ pastoribus, sicut gradus est sublimis & singularis potestas: ita morũ grauitas, uirtutum integritas, sapientiæ & scientiæ claritas, atq; totius sanctimoniæ debet inesse synceritas. Cęterum si forte cuiquam eorum, qui in hac pastorali resident cathedra, uitæ non suppetat sanctitas, minime tamẽ est illis subtrahenda subiectio, quippe quũ non personæ, sed dignitati sit principaliter deferendũ. Christo siquidẽ in præsidente, & præsidenti propter Christum omnino obtemperandũ est, quia non à Petro petra, sed Petrus à petra sumpsit initium, cognomẽ, autoritatem, & gloriam. Ipse namq; dominus Iesus per seipsum, ipse in pastoribus ouium suarum principatum gerit: propterea nemo dedignetur subesse etiam homini malo, cui imperandi est prærogata
Rom. 13 potestas, quoniã (sicut Apostolus fateť) omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Nam malus si bonum præcipiat, & quod rectum est ab infe- F
1. Petr. 2 rioribus exigat, proculdubio eidem obedire oportet, dicẽte Petro apostolo: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro. Est hæc (inquã) gratia, ut non inspiciamus personam imperantis, sed in præcipiente dominium, cui famulari expedit, & à quo obedientiæ nostræ debemus sperare mercedem. Nam si sola præsidentis & præcipientis attendatur persona, necesse est ut obedientia claudicet, & præmium minuatur. Nempe si prælato bono & bonum mandati obediatur propter se tantum, habebit quidem obediens gratiam, sed non apud Deum, qui renum & cordium scrutator est optimus. Non enim approbat opus, quod obliqua intentione peragitur. Obliquũ uerò dixerim quicquid ob aliud principaliter quàm propter Deum efficitur: uidelicet pro affectione personæ, pro amore temporalis quæstus, pro cupiditate humanæ laudis, & pro timore inextinguibilis gehennæ. Verũ si mali pastoris etiã bonũ imperantis solummodo cõsideretur persona, interiora nequaq; deerũt iudicia aduersus pastorẽ, non reluctatio uolũtatis, neq; rationis proclamatio. Nã nec innata ratio, neq; natura patitur, ut q̃s G
scelesto se subijciat uiro, nisi coacte, seu à malo in malum. Quamobrem recte definiendum est, q; præcipua nostri cordis intentio propter Deum in prælatũ bonũ honesta mãdantẽ statuẽda est, si cõgruã à Deo de laborib. nostris cupimus reportare mercedẽ. Cęterum si nõ licet ei qui Deo placere desiderat, solã pastoris boni considerare personam, ipsiusq; exequi uoluntatem, quanto minus mali? Deo itaq; in homine & præcipiente per hominem semper cum reuerentia parẽdum est, siue bonus siue malus sit ille, qui loquitur. Nẽpe si secundũ Deum & q̃d diuina lex fieri iubet loquitur ille qui præsidet, nõ est ipse q loquitur, sed spiritus sanctus, qui ueritatẽ docet, & testimoniũ perhibet ueritati. Porrò quẽadmodũ nõ sumus sufficiẽtes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, æque nec loqui, nec facere. Dirigenda est igitur acies mentis primo in Deum, deinde in id quod præcipitur, postremo in eũ qui iubet. Deus siquidem est ille in quem, à quo & in quo finem nostrarum debemus instituere actionum, si laudabiliter ac meritorie uiuere peroptamus. Super hoc fundamento nostri operis est iacienda structura, ut domino H
1. Cor. 3 acceptabile fiat. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Ipsum diligamus, ipsum teneamus, in ipso collocemur & collocemus, propter ipsum operemur, sicut Paulus admonet dicens:
1. Cor. 10 Omnia quæcunq; facitis in uerbo & opere, in nomine domini nostri Iesu Christi facite. Obedire itaq; debemus domino nostro Iesu Christo, & hominibus propter illum, sed nullatenus contra illum. Contra illum profecto obtemperat, qui ea quæ mandatis ipsius aduersantur, obediendo complet. Non est huiusmodi obedientia commendanda, uerum neq; audiendus est qui talia imperat. Deo potius quàm hominibus obedire oportet. In re nãq; sancta, in re iusta & licita qui obedit, Deo & hominibus famulať. In opere uerò nefario, in actu prohibito & iniquo quicunq; obtemperat, hominibus
2. Cor. 11 deseruit, non Deo. Istiusmodi uiros Apostolus exprobrat dicens: Libenter (inquit) suffertis insipiẽtes quum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis uos in seruitutẽ redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cædit. Talibus obsequendum minime est, quia non in illis loquitur sapientia & ueritas. Nõ enim sunt pastores,

A pastores, sed raptores, sed deceptores, sed peremptores. Sibi obediri uolunt, non Christo Post se etiā conātur simplices trahere, & nouas cōdere leges, propriāq; gloriā in ore hominum quærere. Porrò quemadmodū mala suadentib. & q̄ aduersus Dei legē & sacra dogmata sunt, nō est præbēdus auditus, neq; adhibēda subiectio: ita è regione est prorsus obediendum humiliter ijs, quæ iubet dominus, & catholica commendat ecclesia, etiā si malus sit ille qui præcipit. Hoc saluator noster insinuat dicēs: Super cathedrā Mosis sederūt scribæ & pharisæi, q̄ dicūt facite, quæ aūt faciunt, facere nolite. Non enim qui sermonem diuinum proferat, sed quid per ministrū uerbi proponatur caute obseruandum est. Nam ueritas à quocunq; promulgetur & suadeatur ueritas est. Non potest corrūpi, non potest mutari, nec ullo modo ualet in semetipsa uariari, sed manet inconcussa, præclara, & speciosa. Proinde est diligenda pure, suscipiēda reuerēter, amplectēda dulciter, fortiter tenēda, efficaciterq; opere adimplēda. Nulli tamē dubiū est, quin ipsa ueritas placidius ingeritur, auditur attentius, & eidē obedit libētius, si à uiro bono, q̄ si præcipiatur à malo. *Matth. 23*

B Etenim qui præsulē malum loquentē aut imperantē audit, tacite apud seipsū ratiocinando dicit: Vt quid iste aliū docet, & se ignorat? Extorquet ab alijs obedientiæ uirtutē, quū ipse sit uitiorū sectator. Imponit subditis onera grauia & importabilia, & ipse more pharisæorū nō uult illa digito suo mouere. Ex ijs & huiusmodi cogitationib. obediētis animus præpeditur, ne sicut decet, obtēperet. Non aūt sic, si imperat bonus. Allicitur namq; obediens ad peragendū bonum, q̄d iubet prælatus bonus: tum amore uirtutis, tum etiā ex bonitate mandantis. Nam bonitas & uirtus naturaliter à malis diligitur impellente insito naturæ bono ad diligendum bonum, & contra malum reclamandum, quod utiq; naturæ bonum, ex sui bonitate, Deus qui fecit omnia ualde bona, seminauit in homine. Hoc quippe semen boni suffocari quidem potest sentibus delictorū, uel diaboli tentationib. ualet ne fructificet impediri, minime tamen diuelli atq; extingui. Præstitum est quidē in adiutoriū hominis, & in testimoniū aduersus hominē: ut uidelicet per ipsum trahatur ad bonū, & coerceatur à malo. Hæc est profecto gratia

C generi humano à Deo gratis data nullis præcedētib. meritis, cui quisquis obedit ex corde, cooperante misericordia redemptoris nostri, Deo gratus efficitur. Porrò huic gratiæ obedire cupientibus non est segniter dimicandū, habent enim spirituales hostes, & domesticum aduersariū insidiantem sibi. Habent (inquam) peccati fomitē, peccandi cōsuetudinem sibi cōtinue resistentē, sed nequaq; expauescāt, neq; diffidant, diuina præcepta pro posse impleant, prælatorum suorū monita seruēt, eorū præsertim qui uerbo docent & opere, & sub quorū ducatu illorū cura dirigitur. Iis namq; puro affectu obsequēdum est, quo cum uita laudabilis est, conuersatio imitāda, doctrina sancta, solicitudo indefessa, fides recta, & zelus insidet animarum. Ad hoc apostolica exhortatio inuitat dicens: Obedite præpositis uestris, & subiecti estote illis, ipsi enim inuigilant, quasi rationem reddituri pro animabus uestris. Optimum sane cōsiliū super aliorū humeros onera propria imponere, & alterum pro seipso apud Deum instituere debitorem. Omnes (ait Apostolus) stabimus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; quæ gessit in corpore, siue bonum siue malum. *Heb. 13* *2. Cor. 5*

D Ab hac prorsus discussione & huiusmodi districto examine uerus liberatur obediens, qui cuncta ad arbitrium peragit imperantis, suumq; uelle ac nolle in manu sponte statuit præceptoris. Hoc autem quale sit bonum, quātiue apud Deum sit meriti, ignorant qui secularibus sunt implicati negocijs, curæq; rei familiaris uacant, quos in cumulandis conseruandisue terrenis facultatibus quotidie desudare oportet. Istis proculdubio sufficit ad salutem prælatis suis debitum obedientiæ honorem impendere, eorumq; decreta seruare: & si quas necessitates perferunt, alacri animo ministrent. Nam dignum est, ut qui spiritualia tribuit, terrena recipiat. Sic & Apostolus ait: Si ministrauimus uobis spiritualia, non est magnum si carnalia uestra metamus. Et dn̄s: Dignus est (inq̄t) operarius mercede sua. In lege quoq; scriptū est: Tribui aūt Leui nō dedit possessionē, sed sacrificia & uictimæ dn̄i Dei Israel, ipsa est hæreditas eius. Alioq; in loco: Nō alligabis os boui triturāti, q̄d Paulus exponēs dicit: Nūq̄d Deo cura est de bubus? sed propter nos dictū est, ut q̄ annūciat euangeliū, de euāgelio uiuat. Qui enim animarū præsunt regimini, illiq; sacramēta ministrāt, necnō, & q̄ uerbū Dei prædicāt palàm, debent sustentari ab ijs, pro quorū salute uigilant. Subditorū quippe *1. Cor. 9* *Matth. 10* *Ios. 13.* *1. Cor. 9* *ibid.*

abundantia

abundātia decet, ut prępositorū impertiat inopiæ; quatenus sine tristitia ministeriū suū B
exoluāt. Exhibeāt igitur qui alligati sunt seculo, spiritualib. patrib. animarū suarū tēporalium rerū stipendium, & tanquā ministris Christi, ipsius in terra uicem gerentib. debitum præbeant obedientiæ famulatū, non quidem ut hominibus, sed ut placeant Deo, quoniā testante propheta, Deus dissipat ossa eorū, qui hominibus placent, cōfusi sunt,
Rom. 14 quoniā Deus spreuit eos. Verū si quid minus correctum aut redargutione dignū in eis perspexerint, damnare uereantur, propter id quod scriptū est: Tu quis es qui iudicas seruum alienum? si stat suo domino stat, & si cadit suo domino cadit. Displiceat illis malum quod in pastore intuentur, si tamen manifestum malum est, nec excusari potest, ecclesiasticę deferant dignitati. Eliciant ex spinis lilium, granum ex aristis, ex metallis cæteris aurum, atq; ex humanis pastoris actibus delectabile Deo obedientiæ germen. Discant deniq; ab ipso non quod facit, sed in quibus eidem obedire oporteat.

Quomodo per arcam Noe ecclesiam figuratam fuisse cognoscitur. Cap. XIII.

Sacra narrat historia, q ab ipso mūdi exordio quū cœpissent homines multiplicari super terrā, creuissetq; eorū malitia coram domino nimis, adeo ut omnis caro corrumperet uiā suam, & esset tota humani cordis intētio prona ad malū omni tēpore, atq; Deū pœniteret hominē fecisse, uelletq; aqs F
Gen. 6 diluuij uniuersam perdere creaturā, ipsum Deū patriarchæ Noe mādasse atq; dixisse: Fac tibi arcā de lignis læuigatis, in qua māsiunculas facies & tristega, bitumine liniēs, ut excrescētib undis omne semē animæ uiuētis saluetur tecū in illa. Hoc ueritatē & figuram fuisse dubitet nemo. Veritas quidē fuit opere cōpleta sicut diuina fantur eloquia, sed post multorum annorū curricula reuelāte spiritu sancto per os prophetę sanctissimi prolata. Figura quoq; extitit militantis ecclesię, quā spiritualis & præfiguratus Noe, dominus uidelicet noster Iesus Christus sanguinis sui effusione fundauit, cōgregauit, sanctificauit, atq; redemit. Extra illā quisquis fuerit, delictorū suorū subruetur in undis. Refugij ipsa est locus, requietionis portus, salutis habitaculū, delinquentiū receptaculum, uitæ ianua, remissionis diuersorium, templum orationis, sacramentorum G
domus, pœnitentiæ spes, fidei norma, magistra ueritatis, Christi spōsa, renascentiū mater, columna immobilis, hortus cōclusus, deliciarū paradisus, nuptialis thalamus, colūba dealbata, regina speciosa, immaculata uirgo, & æterni patris prædilecta filia. In ipsa siquidem tanquam in arca spirituali institutæ sunt intellectuales mansiones, diuisi sunt cohabitantiū status, distincta officia, ministeria diuersa, professiones multifariæ, dona uaria, gradusq; inæquales ad unū tendētes & in unitate cōpositi ac cōpacti, hoc utiq;
Psal. 44 caritatis obediētia faciente. Est nāq; (sicut de eadē legitur) regina astans à dextris sponsi in uestitu deaurato circundata uarietate, q̄ profecto uarietas reddit illā decoram in se, Deo amabilem, spōso carissimam, admirabilem angelis, & spiritib. nequam terribilem ueluti castrorum aciem ordinatam. Sunt quippe in illa qui conuersantur in seculo & militant Deo, qui diuino repleti timore innocenter cum hominibus degunt, Deo conscientiā offerunt mundam, temporalia bona quæ possident, sine uoluntaria sui conditoris offensa ministrant, quemadmodum Apostolus quosdam seculi curis deditos horta H
1. Cor. 7 tur dicens: Reliquum est, ut qui uxores habent tanquam non habentes sint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Horum profecto magna est numerositas discreta ab inuicem, sicut gratiarum diuersitate: ita & exercitatione uirtutum. Sunt etiam alij desiderio & uita præstantiores ijs quos memorauimus qui abdicatis à se omnib. mundi illecebris nō solū carnē suā cum uitijs & concupiscentijs crucifigere satagunt, uerū etiam uiriliter dimicant contra aereas potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū harū, cōtra spirituales nequitias in cælestibus. Omnes profecto uidelicet tam illi, qui secularib. negocijs implicantur, & cum mūdi dilectorib. conuersantur, q̄ ij qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ altissimo famulantur, oportet super se uoluntariæ obedientiæ iugum accipere, si futuræ beatitudinis cupiunt regnū intrare. Est quippe obediētia cęlestis aulę salutare & patens ostiū, per quod electus quisq; ingreditur. Cæterum quum hæc uirtus sit communis uniuersis prædestinatis ad uitam, habet tamen itinera discreta, quibus per ipsam peruenitur ad requiem.

A quiem. Alia nãq; obedientiæ lex indicitur ijs, qui possident propria, & Deo placere conantur: atq; alia proponit̃ ijs, qui uolũt esse perfecti. Vtrũq; etenim saluator noster cõmendando indicauit. Nam quum quidam (sicut euangelica narrat historia) accessisset ad dominũ eundem interrogasset dicens: Domine quid faciendo uitam æternam possideb? ilicò audire promeruit: Si uis ad uitã ingredi, serua mandata. Hæc omnia quũ se iste à iuuentute seruasse perhibuisset, mox dominus intulit: Vnũ (inquit) tibi deest si uis perfectus esse, uade & uẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Primis siquidem licet absq; immoderato affectu possidere quæ habent propria: secundis autem incumbit necessitas renunciandi proprijs facultatibus, & pro Christo abnegandi seipsos. De illorũ itaq; differendũ est statu, qui cõmorantes in seculo, ad propriæ ducuntur arbitriũ uoluntatis, nihil tamen à lege diuina prohibitum perpetrare satagentes. Talium profectò est repleta ecclesia, qui cum reprobis admiscentur tanquã cum zizania triticum. Nam simul ad ecclesiam pergunt, cohabitãt Matth. 19

B simul, & pariter sacramenta percipiũt, quãuis inæquali effectu & gustu. Hominib. quippe ignoti sunt, Deo aũt manifesti. Nam ipse nouit qui sunt eius, & qui ad interitum sempiternũ, qui uerò ad uitam sint prædestinati perpetuam. Ante enim quàm extrema ueniat iudicij dies, priusquam uniuersalis fiat resurrectio mortuorũ, permixti sunt in ecclesia electi & reprobi, sicut in arca diluuij tempore animalia immunda & munda, & sicut loliũ puro grano sociatũ. Tunc namq; quũ dominus sedebit in throno maiestatis suæ separabuntur abinuicem: tunc qui ad dexteram & qui ad sinistram collocandi sint elucescet indubie. Interim aũt unicuiq; debet inesse solertia peruigil taliter uiuẽdi, ut mereat̃ collocari ad dexterã. Quanquam enim hoc ex mera Dei proueniat gratia, dicente Paulo: Gratia Dei salui facti estis & non ex uobis. Necesse tamen est, ut in adultis interueniant opera de radice caritatis prodeũtia, ut in opportuno tempore misericordiã capiamus. Hoc testatur dominus, qui iudicaturus uiuos & mortuos constitutis ad dexterã dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ uobis regnum à cõstitutione Eph. 2 Matth. 25

C mundi: Esuriui & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes erã & collegistis me: nudus eram & operuistis me: infirmus & uisitastis me: in carcere eram & uenistis ad me. Hac de causa bonitas Dei nostri pręcepta dedit tã ueteri populo quàm sub nouo testamento posito: & ut opere impleantur indixit, quatenus interpellante iustitia quę reddit pro actibus bonis mercedem, misericordiæ nihilominus sociata quisq; saluetur obediens. Mandatorum igitur obseruantia ad beatitudinem tendere desiderãtibus est prorsus necessaria: eorũ uidelicet quæ in lege mãdantur, & corroborãtur sua autoritate à domino, atq; illorum quæ sancta in concilijs sanctorũ patrũ per pontifices summos ordinauit ecclesia. Nõ aũt omnia, sed legalia quippe pręcepta illa dixerim esse seruãda, q̃ in duab. lapideis tabulis Dei digito scripta fuere, & moralia nũcupantur. Ex his namq; tria ad cultũ Dei, reliqua uerò ad proximi dilectionem dirigũt homines. Porro ex prioribus mandatis monemur, Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mẽte diligere, sanctificare sabbatũ, atq; Dei nomen in uanũ nequaquã assumere. Ex sequẽ

D tibus aũt, uidelicet in ijs quę ad proximi attinent dilectionẽ, cõpellimur honorare parẽtes, ut simus longæui super terrã: non occidere, non mœchari, nõ furtum facere, nõ falsum proferre testimoniũ, non desiderare domũ, neq; concupiscere uxorem proximi nostri, non seruum, non ancillã, nõ bouem, non asinum, neq; omnia quæ illius sunt. Horũ siquidẽ mandatorũ quamuis obseruantia ad cõsequendã salutẽ sit opportuna: minime tamen eorum transgressio est semper perniciosa atq; mortalis. Habẽt enim gradus suos habẽt limites quos præterire nõ licet: habẽt etiã intelligentiã spiritualem & uerã, p quã operarius quisq; iudicat̃ & regitur. Hoc si non esset, nullus profectò fieret saluus. Quis (oro) ualet Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mẽte, sicut iubetur, diligere? Perficiet̃ istud mãdatũ in patria, ubi mortale corpus hoc immortalitatẽ, & corruptibile hoc induet incorruptionẽ, ubi anima Dei cognitione, dilectiõe, & fruitione beata, erit de Deo plena, in Deo cõsũmata, & cũ Deo indissolubiliter copulata. Nũc aũt cor phantasmatib. agitatur, cogitationib. uanis, & interdũ etiam perniciosis impellit̃, lacerat̃, allicitur, seducitur, prosternitur. Anima uerò fœdat̃ desiderijs noxijs, illecebrosis, terrenis atq; superfluis. Mẽs quoq; oblitis cælestib. q̃ frequentissime inhæret plus debito contra uetitum

tra uetitum,& præter honeſtum temporalib.curis,negocijs ſecularibus,& fugitiuis ho B
noribus,quæ omnia mãdati præuaricatores efficiũt,nedũ ſeculares homines, uerũetiã
ſpirituales uiri,quorũ conuerſatio debet eſſe in cælis,& eorum mens ſolũ tractare cæle-
ſtia.Quãdiu igitur lex peccati dominatur in homine, à peccatorũ labe nullus ualet eſſe
immunis,quãuis ſanctus, quãuis iuſtus ſit,atq; perfectus. Hoc propheta gemebundus
expreſſit dicẽs:Nemo mundus à peccato, etiã infans,cuius uita unius diei eſt ſuper ter-
Pſal.13 ram.Alius uerò inquit:Omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat
bonũ,non eſt uſq; ad unũ. In diligendo itaq; Deum ex toto corde ſecundum formã mã
dati,in proferendo ipſius nomen minus reuerenter q̃ deceat, in ſabbatũ ſanctificando
ſicut præcipitur,quis non inuenitur reus? Cæterũ quemadmodũ in ijs mandatis quę ad
pietatẽ & Dei pertinent cultum,omnes trãgreſſores ſunt,æque & de illis quæ ad proxi
mi ordinant dilectionẽ,abſq; ambiguitate ab uniuerſis fatendum eſt.Quis enim proxi-
mũ ſuũ eo modo,ea intentione,eoq; puritatis affectu quo iubetur diligi complectitur?
Quis,quęſo, in hoc nõ claudicat mãdato immoderata uictus affectione ſeu intentione F
obliqua ſeductus,ſiue utilitate priuata attractus? Quis,inquã,erga proximũ interdũ irę
nõ agitatur ſtimulis,uel facib. non mouetur inuidiæ,aut rancoris ueneno non tãgitur?
Magna prorſus res eſt & laude extollenda,quotidie cõuerſari cũ proximis,& iudicãdi
Gen.8 illos nequaq̃ in corde bella ſentire,maxime quũ ſcriptum ſit:Proni ſunt ſenſus hominis
Oſe.11 ad malum ab adoleſcentia ſua. O quoties in hoc mandato delinquimus & ignoramus
Delicta,inquit Propheta,quis intelligit? Et quia nemo ad plenũ id ualet, ilicò adiecit:
Ab occultis meis mũda me domine,& ab alienis parce ſeruo tuo.Cęca ſiquidẽ mens,&
quę propria infirmitate depreſſa calligat,nõ poteſt cordis ſui ſecreta rimari,neq; motus
diſcernere,ſed nec ipſos corrigere.More labentis aquæ, & tanq̃ foliũ quod à uento ra-
pitur,huc illucq; dirigitur,uult & non uult,nũc perſpicaciter intuetur, nunc ignorantiæ
inuoluitur tenebris, interdũ ſanctis igneſcit deſiderijs, & repente arctatur ignauia,ali-
quando patiens inuenitur, nedum ad rerum damna & conuicia, uerumetiam ad cõtu-
melias & uerbera: poſt paululũ uerò ita impatiẽs efficitur,ut non ſolũ aliorũ moueatur G
uerbis, ſed & ſolus ſibijpſi & aduerſum ſe turbatus exiſtat. Nõnunquã caritatis quadã
flamma ſuccenſus,dulcis uinculo dilectionis cõplectitur uniuerſos, breuis autem ho-
ræ poſtea tranſacto ſpacio neminem uidetur uelle agnoſcere,ſed neq; ſemetipſum ama
re.Sæpe roboratus interius puro affectu diligit inimicos, & pro ſuis etiã perſecutorib.
deprecatur: demũ uerò redditus ſibijpſi ſcandalizatur pro minimis, etiã aduerſus quos
tenerrime diligebat.Crebris itaq; dæmonũ impulſionibus agitati,diuerſisq; propriæ in
firmitatis paſſionibus ſuperati,qui abdicatis à ſe mundi illecebris,ſpretaq; ſeculariũ ho
minum cohabitatione mutua,Deo per internam quietem uacare nituntur,frequentiſſi
me mandati huius præuaricatores exiſtunt. Cæterum ſi Deo dicati,& cõtra ſemetipſos
ac uitia dimicãtes perfectionis arcẽ conantur aſcendere,dilectionis proximi tranſgreſ-
ſores ſunt:quid, oro,de ijs dicendum eſt,quorũ cõuerſatio cũ ſeculi amatorib.& in hoc
ſeculo eſt:in quo utiq; uigẽt adulteria,fornicationes,furta,fraudes,falſa teſtimonia,iræ,
rixæ, æmulationes, homicidia, ueneficia, oppreſſiones, periuria, oblocutiones,detra- H
ctiones,mẽdacia,irriſiones,omniũ peccatorũ genera? In ipſo ſiquidẽ abũdãt ſcelera,&
quę diuinę inimica ſunt legi.Frater ſupplantat fratrẽ,uir proximo ſuo inſidiatur,& ami
cus in negocijs circumuenit amicum.Hæc ſcelera ideò perpetrantur,quia proximi dile
ctio quæ malũ nõ operatur, deficit,& amor Dei & hominũ tepeſcit in corde.Da diligẽ
tem Deũ,etſi non ex toto,ut præcipitur,corde,tñ ſuper omnia: da etiã fratrẽ ſuũ mutua
affectiõe amãtẽ,& agnoſces enormia, q̃ prolata ſunt, in illo deeſſe peccata.Quãuis enĩ
iuſtus quiſq; in multis delinquat,& aliqñ in Deũ,aliquãdo uerò peccet in proximũ:nõ
tamen ſic efficitur reus,ut totaliter amittat gratiã,perdat iuſtitiam,& ab eccleſiæ ſe diri-
mat unitate.Sunt nãq; qui ex infirmitate, & ſunt qui ex ignorantia, & ſunt qui ex deli-
berata malitia atq; peruerſa uoluntate offendunt.Illi profecto ſoli inobediẽtiæ ſunt ple
ctendi ſupplicio,qui mandato Dei neglecto proprias perficiunt uoluntates,paſſionib.
ſuis ſcienter aſſenſum præbent, & deſideria ſua à lege prohibita diuinis iuſſionib.ante-
ponũt. Tales quippe iuſti eſſe non poſſunt,dum delectationib.ſeculi & carnis intẽti de
ſiderijs, plus ſibijpſis q̃ Deo placere conãtur.Nõ aũt ſic uir iuſtus Deũ timens & inno-
center

A center uiuens. In omnib. utiq; studet obtemperare altissimo, & sedulum eidē subiectionis ac reuerentiæ exoluere famulatū. Nunc illum precibus & donis, nunc laudib. & gratiarū actione honorificat, frequēter eleemosynis & carnis maceratione, atq; pietatis operib. insistendo illū sibi placabilē reddit. Vbiq; & in cūctis negocijs se exhibet præsentem Deo, diuina sibi proponit præcepta, & qualiter Deū, qualiterue proximū sicut se diligere ualeat, sedulò meditatur. Scit enim uniuersam legē atq; prophetas sub hac Dei & pximi dilectione subsistere. Hinc est q summopere cauet, ne aliqd proximo suo ponat offendiculū, obijciat scādalū, aut delinquēdi occasionē tribuat: q omnia latori legis caritatis plurimū aduersant, atq; saluti hominū noscuntur esse contraria. Verū si sæpissime tanq; homo uænundatus sub peccato dilectionis præcepta trāsgredit, nō hoc uolūtate pagit peruersa, sed potius ignorātiæ, uel infirmitatis, seu malæ cōsuetudinis ductus impulsu: à quo utiq; superatus queādmodū multa uenialia quæ facit delicta uitare nō potest, ita bona plurima quæ esse facienda discernit, perficere nequit. Fit aūt ex hoc ut iu-
B stus quisq; dum intelligit in mēbris suis esse legē, quæ repugnat legi mentis suæ & rationi, captiuatq; eum in lege peccati, quę est in mēbris eius, sibijpsi interdū efficiatur onerosus, ac gemebūdo corde apostolicum illud promat & dicat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? propter eum tamen qui illum nutrit in spe, etiā nolēs uolūtarie necessitatē patitur delinquendi, nō quia peccare eidem libeat, sed quoniā naturæ corruptæ stimulos nequaq; à se ualet abijcere: In hoc itaq; conflictu carnis & spūs uirtutum & uitiorum, infirmitatis & gratiæ iustus uiriliter dimicando plus iustificatur adhuc, atq; in obedientiæ uirtute quotidie crescens ad perfectionis celsitudinē perseuerando conscendit. Aggreditur namq; ardua, perfert aspera, oblitisq; præteritis se ad anteriora extendit, ut tam diuinæ legis, quàm ecclesiæ sanctæ mandata custodiat.

De duobus conuiuijs nuptialibus, in quæ non nisi per Christum fidelis omnis ingreditur. Cap. XIIII.

NVptialis conuiuij delicias gustare cupientib. opus est, ut illis aperta sit ianua qua intratur. Nam aliunde quisquis ingreditur, fur & latro esse cognoscitur.
C Est quippe conuiuiū æternę refectionis omniū deliciarum affluentissimum, qd paratū est ijs, qui in hac peregrinatione laudabiter conuersantes in bonis operib. & Deo gratis uitæ suæ terminū cōpleuerunt. In hoc (inquā) conuiuium nullus immūdus, nullus ingredit uitiorū sorde pollutus. Nam sicut in illo omnia lucēt, omnia placēt, omnia cōditorē suum laudant, uenerantur, & colunt: ita uniuersi qui recipiunt in illud, oportet ut sint sancti, ab omni delictorū macula mūdi, quatenus cōformes efficiantur cōuiuantib. cęteris, angelicis uidelicet spiritibus, qui nullo unq; se peccati coinquinauere contagio. Huius siquidē cōuiuij ianua Christus est, quemadmodū ipse perhibet dicēs: Nemo uenit ad patrē nisi p me. Est & alius cōuiuij locus, in quo exuberāt deliciæ spūales multæ, sed nō similes priorib. & æternis. Porrò reficiunt istæ ad tempus cōuiuantium mentes, minime uerò ad satietatem. Satiabor (inquit propheta de æternis) quum apparuerit gloria tua. Idemq; ad Deum in spū loquēs ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos, qm apud te est fons uitæ. De tē- Ioan. 14 Psal. 16 Psal. 35
D poralibus aūt & spūalibus inquit Sapientia: Qui me edunt adhuc esurient, & qui bibūt adhuc sitient. Hinc est q dicimus domino: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nam & māna quamuis de cœlo daretur, singulis tñ diebus opus erat ut colligeret: quatenus tacite peregrinantibus in hoc seculo, tanquam in deserto ambulantibus insinuaretur, ut sine intermissione cibum potūq; spiritualem quærerent, nequaquā de priori ac sumpto contenti. Quamuis enim gustata deuotio & sapientiæ aqua potata interiorem nutriant hominē, & à carnalib. uoluptatibus alienū faciant, nō ualent tñ ita sufficiētiam præstare famelico, ut denuo non esurire ac sitire cogatur. Nec ab re. Nā quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Deo, per fidem ambulantes, non per speciem. Quod enim in hoc præsenti apponitur conuiuio aut sub literæ uelamine, uel sub sacramentorū inuolucro, siue sub figurarū exhibetur mysterio. Quāobrē necesse est, ut id qd percipitur, meditando & ruminādo mandat, atq; gustu quodā delectabili glutiatur, nō tñ ad libitum affluenter. Iustum quippe est, ut alia sit eorum qui in hoc ęrumnoso degūtur exilio, atq; alia eorum qui cū Christo in cœlis regnant, spiritualis refectio. Illa namq; quæ conuiuantibus offertur in patria: quoniā in propatulo est & reuelata Dei uisione do- Eccles. 24 Matth. 5

natur, sumitur sine labore, necnon cũ omni suauitatis delectatione gustatur. Hinc est q̃ E
fruentis desiderium satietate repletur, admiratione mens, & affectus iubilo. Propter q̃
sine cessatione Deũ laudat, benedicit glorificatq́. Tanta siquidẽ exuberant dulcedine,
& tam ignito amore eleuatur in sui amorẽ conditoris, & spiritualiter requiescit in eo, ut
1.Cor.2 nequeat explicari uerbis, & cogitatione cõprehendi. Hoc (ut arbitror) Apostolus exprimere uoluit, quando dixit: Quod oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit dominus diligẽtibus se. Non autem sic illa quæ præbet ijs qui in hoc mundo uiatores sunt, quamuis spirituales sint, & sui conditoris præcepta custodiant. Sapit quidem quũ præsto est, & quũ subtrahitur affectuose quæritur. Si quid autem de ea gustatur, excitat potius desiderium quam quietet. Nam spiritualis dulcedo quæ à deuotis mentibus prętereundo sentitur, concupiscitur quidem ut maneat, augeatur, perficiaturq́, quoniam longe excellentiora, dulciora, ac præstantiora esse noscuntur illa quæ eos latent, quàm ea q̃ patent: hoc utiq́ reuelante fide, quæ in cordibus electorũ per dilectionẽ operať. Oportet igiť illos q̃ in carne mortali sunt & militant Deo, F
ꝑ fidem incedere, in fideq́ stare, si cupiunt prælibare quales sint spirituales deliciæ, q̃ in nuptiali conuiuio præsentis exilij Deum diligentibus apponuntur. Nempe quemadmodum nemo ad perceptionem æternorum gaudiorum dapumq́ cœlestium nisi per Christum ingreditur: ita neq́ ad intelligendum atq́ gustandum sacramenta ecclesiastica, quæ fidelium sunt latentes deliciæ, & in ecclesiæ triclinio instituta ministrantur. Audi
Ioan.10 ipsum dominum utrunq́ dicentem: Ego (inquit) sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Ingredietur, & pascua inueniet. Ingredietur utiq́ in ecclesiam per me credendo me esse Dei filium, patris uerbum sine initio genitũ, per quod facta sunt omnia, & à quo iustificantur quotquot saluandi sunt uirtute sacramentorum, & fide, & in ipsis spiritualia inueniũtur pascua. Porrò in ipsis sacramentis quemadmodum latent diuina opera: ita & delectationes immensæ, præcelsa dona, ueritates innumeræ cõmunicãtur pure credentibus, accedentibus non ficte, ardenter diligentibus, ac deuote sumẽtibus. G
Horum siquidem fructus, taliumq́ merces est, cõsummato præsentis exilij agone exire de corpore, & supernorum ciuium interesse delicijs, atq́ diuinę contẽplationis pascuis uirentibus saginari. Ad hæc uerò nullus ingrediendo admittitur, nisi qui prius in ecclesiam ingreditur, in Christum credat, sacramentisq́ cœlestibus sanctificetur, muniatur, perficiatur. Hæc enim est Christianæ religionis regula, ut quisquis saluari desiderat, credat absq́ ambiguitate uera esse, quæ per dominum nostrum Iesum Christum honorabilem, & summum cunctorum pontificum pontificem sunt instituta sacramẽta, & per episcopos ac sacerdotes eius in ecclesia quotidie ministrantur: quæ uidelicet sicut nequeũt à malis pollui, æque non ualent à bonis augeri: quoniam non in ministrantium meritis, sed in Christi instituentis uirtute subsistunt. Ipse est enim lapis uiuus, & petra angularis, supra quam spirituale ecclesiæ ædificium constructum est: in qua uidelicet ecclesia ostium, per quod ad æternam ingreditur uitam, est inuiolabiliter collocatũ. Ipse (inquã) dominus Iesus est, qui per lauacrum regenerationis saluandos purgat à crimine, reconciliat Deo, coæquat angelis, copulat ecclesiæ, transmittit ad regnũ. Huic ueritati Ioan- H
Ioan.1 nes Baptista testimonium perhibuit dicens: Qui misit me baptizare ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem & manentẽ ipse est qui baptizat, & ego uidi, & testimoniũ perhibui quia hic est filius Dei. Quamuis enim minister uisibiliter infundat aquam, proferat uerba, & corpus abluat: ipse tamen dominus inuisibiliter originalis culpæ aufert debitum, confert gratiam, nouãq́ instituit creaturam. Verbo siquidem suo, per q̃d facta sunt omnia, sanctificat aquam, & de elemento efficit sacramentum, per quod credentes & renati diuinæ fiunt consortes naturæ. Hoc quicunq́ caruerit, gloriã
Ioan.3 Dei uidere non poterit: quemadmodũ ipse insinuat dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. Quantacunq́ igitur quis morum polleat maturitate, aut operum bonorum numerositate clarescat, laborat utiq́ superuacue, & nihil ei prodest ad uitam, si non sacrosancta baptismatis ablutione mundetur, si non mandatis obedit ecclesiæ, & si non corporis, & sanguinis Christi ueneranda
Ioan.6 mysteria sumit. Ipse nãq́ ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis. Adultis quippe hæc loquiť, & ratione utentibus,
quibus

A quibus ab ecclesia indicta est lex, ut uitę percipiant pabulum, si gaudiorũ cœlestium cupiunt esse participes. O mirabilis filij Dei dignatio, ô nostri ineffabilis dilectio redemptoris, quàm dulciter, quàm fortiter, & quàm sapienter homini cõpassus es perdito. Ad abolendã utiq; originalis delicti maculã, ob quã æternæ mortis idem homo factus est noxius, lauacrũ sanctificationis sanxisti, ut omni ueteris hominis languore sanato, omniq; corrupti fermenti cõtagione detersa, fiat templum mundũ, & gratissimum tuæ receptaculũ maiestatis. Verũ ne peregrinationis huius attritus laboribus & ærumnis pręlassitudine in uia deficiat, sacratissimo corporis tui alimento satiasti. Non enim ô æterna sapientia corruptibili manna, non taurorũ aut uitulorum carnibus sicut eos qui sub lege erant, populum tuum nutrire uoluisti: sed de te agno innocentissimo animarũ cibo, & æternæ uitæ spirituali edulio. Non (inquã) semel tantum ô melliflua bonitas, sed quotidie te immolari, teq; sumi cõplacuit tibi, quatenus sicut ex culpæ debito, ac quotidianis facinorib. sine cessatione ad ima dilabitur: ita sacramento tuo refectus, tua robo-
B ratus uirtute, gratiæq; tuæ dulcedine recreatus corde & affectione eleuatur ad sũma. Merito siquidẽ per te erigitur ad te, & de se trãsit in te, dũ pura mẽte, fide nõ ficta, deuotione ignita, atq; humili pietate in se suscipit te totũ, Deum uerum, uitæ uerbum, splendorem gloriæ, beatorum præmium, angelorũ dominũ, candorem æternæ lucis, & sine macula speculum sempiternum. Qua (oro) ratione non transformatur totus in te, quũ te quem diligit, quem concupiscit, in se tenet, amplectitur, ueneratur, & laudat? Nõ cœlum tunc cogitatione ascendit, non cælestia meditatur, dum delectabili tui potitur præsentia, tua allocutione liquescit, tuo amore stringitur, tuo reficitur corpore, & tua caritate flãmescit. Tamdiu igitur ô domine Iesu tibi delictũ in hoc spirituali caritatis permittis exercere præludio, quamdiu in hoc oneroso detinetur exilio, diuinitatis tuæ eidem tegis gloriam, & tuæ potentiam tremendæ maiestatis abscondis. Quomodo enim præsumeret uermiculo uilior, te uniuersorũ dominũ cõtrectare manibus, pollutisq; deosculari labijs, quando longæuus ille patriarcha sanctissimus Deum rogaturus aiebat: Lo-
C quar ad dominũ meũ, quũ sim puluis & cinis? Dignatio quippe est ista quàm maxima, ut cũ Deo suo peccator homo tanq; cũ amico cõfabuletur, illiq; cordis sui æstus pãdat, & uota persoluat. Cõputruit plane iugũ à facie olei, cõmutatus est seruilis timor in amoris canticum, & facti sunt propè qui aliquando fuerunt longè, in hoc spirituali, iucũdissimo, & sacrosancto cõuiuio: q̃d quotidie in ecclesia à sacerdotib. ministratur. Ministratur (inquã) & diuinę offertur maiestati ob memoriã caritatis eximię, quã Dei filius pro salute hominũ in crucis patibulo exhibere dignatus est. Nullus pfecto ualet humano explicare eloquio, quàm locuples fructus, quãtáue ex huius oblatione ac perceptione sacramenti spiritualia exuberent dona. Reconciliatur quippe peccator Deo, iustus autem iustificatur adhuc, lætificãtur angeli, cumulantur merita, facinora remittũtur, augẽtur uirtutes, resecanẽ uitia, diaboli machinamenta superanẽ, sanãtur ægri, eriguntur lapsi, debiles refocilantur, famelici saturantur, & defuncti fideles istius sacramẽti liberantur effectu. Operatur quidem in membris corpori mystico cohærentibus, & in caritate
D connexis. Nam præcisis, & ab hoc corpore alienis sacramentalis ipsa susceptio, ad damnationem potius quàm ad salutem prouenire dignoscitur, dicẽte Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Quamobrem exhortando præmonuit: Probet, inquit, se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Probet utiq; se de proprijs reatibus compungendo, atq; peccatorum pura se confessione mundando.

Gen. 18 · 1 Cor. 11

Quòd efficax sit ad promerendum ueniam cordis contritio, orisq; deuota confessio. Cap. XV.

Lauamini (inquit dñs per prophetã saluandis) mundi estote, auferte malũ cogitationũ uestrarũ ab oculis meis. Non corporis ablutionẽ, sed cordis cõmendat præcipitq; munditiã. Aqua namq; corporales abolet maculas: spirituales uerò delictorũ cõfessio salutaris. Hoc propheta intelligẽs dominũ deprecabatur dicẽs: Asperges me hysopo & mundabor: lauabis me & super niuẽ dealbabor. Nouerat quippe nõ sui esse arbitrij rectã ac Deo placitam de proprijs facinoribus cõpunctionem habere, neq; innocentiæ mẽtis ad libitum obtinere candorem. Hoc speciale est munus, ad profectum & meritũ prærogatũ electis. Nã

Esa. 1 · Psal. 50

clamor uocis, motus labiorũ, uerbalis confessio, tunsio pectoris, corporis inclinatio, & plura huiusmodi sunt quæ ualet ex se corã Deo quisq; peragere, minime tñ humilitatẽ cordis, piæ cõpunctionis gemitũ, & gratũ faciẽtis caritatis possidere suspiriũ. Hoc nãq; solius Dei est opus. Præuenit enim gratia ipsius prędestinatos ad uitã, cõuertit auersos, ueritatisq; infundit lumẽ habitantib. in regione umbræ mortis. Hinc uera sui mer cognitio, hinc peccãdi displicentia, & peccati horror emergit. Nẽpe quos uocat & iustificat gratia, replet dolore, cõpunctione, & gemitu, facit quoq; ubertim lacrymas fundere pœnitẽtię lamenta ꝓferre, sanctæ puræq; cõfessionis adiumẽta suscipere. Præclarum sit quidem cęlestis gratiæ indiciũ, atq; iustificati hominis medicamentũ q̃ maximũ est delictorũ humilis & deuota cõfessio, illa uidelicet quæ pro offensi cõditoris dilectione perficit̃. Hoc ideo dixerim, quia nõ omnis est fructuosa cõfessio. Quæ enim ex solo imminẽtis mortis timore geritur, aut simulata intẽtione promit̃, inutilis esse probat̃. Sit igit̃ uoluntaria, sit recta, sit humilis, sit integra, sit manifesta, sit lacrymosa. Talis profecto si fuerit, placat Deũ, lætificat angelos, serenat conscientiã, criminũ exoluit debitũ, uenię F spẽ nutrit, seruilis metus coercet stimulos, præstat gratiã, præbet auxiliũ, immundorum spirituũ propulsat fraudes, cęlũ reserat, reuelat mysteria, eleuat de terrenis, & ꝓuehit in excelsa. Nemo plane explicare sufficit uerbis, humilis ueræq; confessionis quanta sint
Psal. 31 merita, quale gaudiũ, quãtusq; spiritualis sit in ea ꝓfectus. Dixi (inquit Propheta) cõfitebor aduersum me iniustitiã meã domino, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Nullũ quippe est tam graue delictũ, q̃d nõ contritione, atq; confessione tergatur. Negauit Petrus dominũ, fleuit amare, & ilicò restitutus est gratiæ. Facinora sua in cruce confessus est latro, & post paululum cælorum adeptus est regnũ. Corã domino mulier peccatrix ingemuit, pro reatibus suis lacrymas fudit, pedes ipsius plorando lauit, crine detersit,
Math. 9 unguento perunxit, & mox audire promeruit: Mulier remittuntur tibi peccata tua. Magnum profecto est caritatis indicium, & præcipuum salutis humanę remedium, atq; uenerandum humilis confessionis sacramentum, q̃d iubente domino in ecclesia noscitur institutum. In multis nãq; & multimode omnibus quotidie delinquẽtibus dignatus est G idẽ dominus Iesus, tanq; peritissimus medicus, paterq; piissimus, hoc singulare peccatorũ uuulnerib. exhibere antidotũ: quatenus illo uterẽt̃ fideles, quoties diuinæ legis iussa despiciendo prætereũt. Quãuis enim sola ad reconciliandũ animã Deo sufficiat cordis cõtritio, est tñ prorsus necessaria etiã oris cõfessio, quæ suo tempore, modo cõgruo, & sacerdoti uero est peragenda. Cordis siquidẽ contritio semper est exercenda post lapsum, crebrisq; associanda gemitibus, ac bonis operib. decorãda. Oris aũt pia cõfessio est perficiẽda, sicut edocta per spũm sanctũ sancta mãdat ecclesia, quã ꝓculdubio quãto quis exercuerit frequẽtius, tãto erit Deo ꝓpinquior, sui interioris hominis perscrutator clarior, ad uirtutũ exercitia alacrior, ad resistendũ peccato robustior, ad misericordiã promerendã aptior, atq; ad percipiendũ charismata meliora sine ambiguitate habilior. Porrò si amicus irrogãs amico iniuriã sibi illũ recõciliare festinat, retardabit ne homo culpã propriã accusando detegere, quũ letaliter delinquit in Deum? Peccatorum nãq; assidua confessio caritatis est index, humilitatis germen, gratiæ radius, electionis H præsagiũ, cõscientiæ decus, cõpũctionis filia, spei mater, orationis præcursor, & resolutionis corporis expectator intrepidus. Nemo quippe ualet sacramẽti huius propalare preconia, laudabiles enarrare effectus, & quantũ homini cõferat edicere gratiã. Purgat sordes, relaxat facinora, infundit lumẽ, & efficit de inimico carissimũ. Huius sacramẽti minister est homo: sed indulgẽtiæ largitor est Deus. Corporis auditũ præbet sacerdos: dominus aũt scrutator est mentiũ: iuxta doloris mẽsurã præstatur & donũ. Illũ plane soluit sacerdos, quẽ præuenit gratia, cõfessio manifestat. Fœtebat in monumẽto Lazarus quatriduanus, uocatus à domino surrexit, exijt foras, & ab apostolis solutus liber est abire permissus. His paucis uerbis erudimur, quid in hoc sacramento minister, q̃d cõfessio, quidue in spiritu summus operetur sacerdos. Ipsi quippe domino Iesu in sacerdotis persona peccatorũ sunt uulnera aperiẽda, & palàm dicẽda, nõ sub uelamine, neq; sub ficta palliatione uerborũ. Cõtritus nãq; uere queadmodũ ei displicent delicta q̃ fecit: ita cũ rubore & mœrore accusator est sui, non alteri, sed sibi culpam objicit. Ego (inquit) sum qui peccaui, ego Deum meum offendi, conscientiam propriam fœdaui, contempsi

legem,

A legem, gratiam repuli, uitijs & dęmonibus me subegi, libertatē amisi sponte, & nemine cogēte deliqui. In ijs uerbis compunctus ex corde pectus suū tundit, fundit lacrymas, emittit suspiria, preces ingeminat, orat ex corde, aduocat sanctos, angelos interpellat, ac Deo cum gemitibus errata commissa confitetur. Tantisper uerò prostratus in humili postulatione perseuerat, donec erga se dominum sentit esse placatū. Nam diuina clementia nequaquā sinit pœnitentē, & ueniam humiliter flagitantē uacuum ab oratione discedere, dicente propheta: Cor contritum & humiliatū Deus nō despicies. Quod utiq; in publicano patet humiliato, qui quum præ suorū cōfusione delictorū in cælū nō præsumeret intueri, pectus suū oculis in terram demissis percutiendo aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori: unde de tēplo iustificatus exire promeruit. Fit aūt persępe redemptoris nostri se infundente atq; cooperāte misericordia, ut post lapsū uero pœnitēti augeatur gratia maior quàm habuerat, addatur spes gloriæ, atq; præclarior largiaī eidē de Dei bonitate cognitio, ita ut impleatur q̄d Apostolus ait: Vbi abundauit delictū

Psal. 50

Luc. 18

Rom. 5

B superabundet & gratia. Hinc delinquentiū corda corroborantur in fide, & accēduntur sui dilectione conditoris, q cadētes erigit, soluit cōpeditos, pœnitētes uisitat, indulget cōfitentibus, necnō ad se humiliter redeūtes ad gratiā minime suscipere dedignaī. Hoc ipse profecto testatur, qui pro exhortatione peccantiū, seq; lacrymabiliter accusantiū, prodigi filij post cōsumptionē patrimonij ad patrem reuertentis, & pij genitoris eundē cum hilaritate recipientis, parabolā proponere dignatus est. Cuius (oro) peccatoris ferreum pectus ad cōpunctionem non emolliāt narrationis istius eloquia sancta, in quib. affluentissime elucet, quantę apud Deū sit efficaciæ sacrificium hominis culpā propriā agnoscētis, facinora cōfitētis, & indulgentiā ex animo syncero à dn̄o supplicātis. Intelligitur præterea ex eadem parabola, quàm facilis sit diuina benignitas ad ignoscendū, q̄ misericors ad cōpatiendū, & q̄ profusa ad tribuendum. Quotiescunq; (inquit dn̄s per prophetam) peccator ingemuerit, nō recordabor amplius iniquitatū suarū. Mira res, mirabilisq; misericordia Dei & redemptoris nostri. Gemit peccator intra se, doletq;

Ezech. 18

C perpetrasse delictū, & confestim placatur altissimus. Confitetur errorē suum, & ex hoc acquirit ueniam. Non præfigitur transgressorib. certum tempus ad pœnitendum, non aditus negatur ad poscendam indulgentiam, neq; numerus statuitur petitionum ad remissionis gratiam promerendum. Quoties (ait) ingemuerit non recordabor. Si semel, si bis, si decies, si centies, si millies illum peccasse pœnituerit, iniquitatū ipsius nequaquā memor ero. Hoc insinuare uoluit saluator noster, quum Petro interrogāti si usq; septies fratri aduersum se delinquenti indulgere deberet, respondit inquiens: Nō dico tibi usq; septies, sed usq; ad septuagies septies: tacite uidelicet significās, ut quoties ueniā petit, toties ignoscat. Quod aūt Petro dominus indicauit esse faciendum, hoc ipsum agere erga misericordiam flagitantes dubitet nemo. Nam ipsius domini est uox illa exhortationis quæ ait: Estote misericordes sicut & pater uester misericors est, qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quantæ autem sit misericordiæ, quantæ pietatis, quātæq; circa delinquētes sit clementiæ, q̄ lingua proferre, quisue

Luc. 6

D capere ualet intellectus? Quamobrē inexcusabilis est apud Deum quisquis uolūtarie peccat, & in delinquendo perseuerat potissime, quum Dei bonitas sit ad ignoscendum paratissima, & ad percipiēdū remissionē criminū uia effecta sit lata. Sinū nāq; suū in persona domini ad suscipiēdos omnes toto terrarū orbe diffusa sancta mater expandit ecclesia. In ipsa siquidē pro salute uniuersorū instituta sunt ab eodem dn̄o sacramēta: quædam utiq; necessaria, nōnulla uerò ualde proficua. In eadē (inquam) ecclesia sancti spūs charismata largiuntur, sapientiæ uidelicet & intellectus, consilij & fortitudinis, scientię & pietatis, atq; timoris domini. In ipsa præterea spiritualia dona diuiduntur per spiritū, dicente Apostolo: Alij quidē per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundū eundem spiritū, alteri fides in uno spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij uerò interpretatio sermonum. Verum in eadem etiam ministeria impertiuntur à domino in singulis prout expedire cognoscit. Ad ipsius utiq; ecclesiæ regimen atq; decorē quēadmodum Apostolus perhibet: Et ipse (inquit) dedit quosdā quidē Apostolos, quosdā aūt euāgelistas, alios uerò prophetas, alios autem pastores & doctores ad cōsummatio-

1 Cor. 12

nem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi. Ipsa denique est hortus deliciarum conclusus, & cœlestium militum uallatus custodia, ad quē quotidie ipse dominus ingreditur, imò in quo continue cōmoratur ut sponsus, currēs atque discurrēs, aspiciens per fenestras & prospiciens per cancellos, perlustrans corda, & singulorū cogitationes discernens, uota pensans, & acta dijudicans. Elatos quoque præteriens declinat ad humiles, mites promissionibus futuris sustentat, esurientes iustitiā laudabilium operum pabulo nutrit, lugentes errata propria spei dulcedine consolatur, mundis corde se communicando insinuat, pacificos tanquā filios caritate complectitur, patientes uerò persecutionem & perferentes aduersa cælestiū gaudiorū expectatione cōfirmat. Est postremo ipsa ecclesia domus spiritualis, quam sibi ędificauit sapientia ad habitandum: in qua columnas erexit septem argenteas, uirtutes scilicet septē in sacro eloquio multipliciter commendatas, quæ nec ueterascunt tempore, nec debilitātur onere, neque mouentur impulsu, quoniā in petræ soliditate locatæ sunt, sicut & domus ipsa, quemad- Math. 16 modum Petro dicitur: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hinc est quod flantibus tentationum uentis, impellentibus tribulationum aquis, aduersarijsque debellantibus, licet quantulumcunque agitari uideantur, in firmitate tamen confessionis suæ laudabaliter perseuerat. In hac utique domo nuptiale conuiuium quotidie præparatur, saginatus discumbentibus apponitur uitulus, & calix uino meracissimo plenus, organa insuper, & diuinorum eloquiorū cantilenę iugiter suauissima modulatione promunt̄, adeò Esa. 62 ut de illa dictū esse uideatur, quod legitur: Super muros tuos Hierusalem cōstitui custodes, qui die ac nocte non tacebunt laudare nomē domini. Quod quidē patet in nocturnis uigiliarū celebrationibus, in priuatis deuotarum orationum uacationibus, in piarū imbrib. lacrymarū coram Deo humiliter fusis, in gemitib. cælestium desideriorum inenarrabilibus frequenter emissis, & in plurimis cęremoniarum ecclesiasticarum ritibus, in quib. sacrosancta Deum laudādo, colendo, & uenerādo penè sine intermissione occupatur ecclesia. Edocta quidem à spū sancto, nūc diuino honori, nunc animarū uacat profectibus, rectis in cunctis incedens gressibus, utpote æternæ sapientiæ directa magisterio, quæ illi potestatis, & scientiæ tradidit claues. Nam per potestatē cælum reserat & claudit, seculi principib. resistit & fauet, ligat & soluit, ita ut ratum habeatur in cœlo quicquid in terra ipsa peregerit. Scientiæ quoque tanto est irradiata splendore, ut ualeat leges cōdere, statuta firmare, ritus nouos instituere, & edicta sancta mādare. Quamobrem tantæ est authoritatis apud Deū, tātique meriti, ut pari sit pœna plectēdus, qui ecclesiæ sicut qui Dei iussa uilipendēdo transgreditur. Diuinis itaque necnō ecclesiæ (quæ errare non potest) est obtemperandū præceptis, quę conferunt gratiā, dona cumulant, augent merita, & promittūt gloriam. Qui enim in mandatorū Dei obseruatione uiriliter obediendo certauerit, ad cōsiliorū perfectionē Deo aspirante proficiendo conscendet.

Quòd æquè in spiritualibus exercitijs, sicut in corporalibus necessaria sit lux. Cap. XVI.

Mbulantib. in uia per opacas noctis tenebras prorsus necessaria est lux. Nā sine luce irradiante peragrare prata floribus plena quid libet? Per semitas quoque incedere rectas, & ignorare quà pergit quid prodest? potissimū quū tenduntur insidiæ, & pericula incedentibus latent, quæ absque luce proculdubio uitari nō ualent. Hoc in corporalib. itineribus, hoc etiā in spūalib. exercitijs patet. Nā spiritualis quis sine spūali lumine effugit laqueos? quis (inquā) aerearū potestatū insidias, & fallacias innumeras inimicorū inuisibiliū agnoscit ad plenū, nisi sapientiæ sit splendore perfusus? Non sufficit naturalis acumen ingenij, si non introrsus erudiatur à uerbo. Nec immerito. Mole namque corruptibilis prægrauatus corporis, ac infirmitatis Sap. 9 propriæ obuolutus caligine, nequit spūaliter spūalia iudicare. Nā (sicut scriptū est) Corpus quod corrūpit̄ aggrauat animā, & deprimit sensum multa cogitantem. Hinc opus est ut superiori erigatur auxilio, manuducatur exēplo, & magisterio reformetur. Ista quū præsto sunt, etiam supra modum proficiendo laborat. O quā rari sunt, qui spirituales re & nomine censendi sint. Vocabulū hoc denūciatione sortiūtur multi: effectū uerò ipsius pauci. Spirituales uiros illos arbitror esse dicendos, qui carnales habentes edomitas uoluptates carnem spiritui, mentē rationi, deuotioni affectum, intentionemque animi æternę substernunt dominio sapientiæ. Hæc quippe est regula disciplinæ cęlestis, hæc, inquam est spiri-

A est spiritualis forma uirorum in carne, & supra naturã spiritualiter conuersantiũ, & quo tidie proficientiũ in idipsum. Ad hanc capessendã necesse est, assiduis macerari uigilijs, creberrimis instare precibus, orationibus penè uacare cõtinuis, suiq; cordis infatigabili uigilare custodię. Nullus ad hunc, de quo loquimur, perfectionis ascendit gradum repente, sed post sudores, post tentationes plurimas, post uaria hominũ dæmonumq; certamina, & post adeptas pro Christo uirtutũ palmas. Nam etsi sint nõnulli, qui uisitante gratia interdũ, & ad tempus in actibus aliquibus ad culmen perfectionis attingãt, in eo tamen minimè perseuerant: sibi namq; ipsis redditi fluctuant, uagantꝰ, impelluntꝰ, cadũt. Sine radice qppe uirtutũ quũ sint, & certandi experientia careãt, opus est ut ad ima descendant. Huiusmodi aũt nequaq̃ diffidant, neq; desperent. Quoties enim relabunꝰ, & cadunt uelociter surgant, desiderio proficiendi incalescãt, pugnandi animositate roborentur, orationi ardẽtius incũbant, cordisq; humilitatẽ summopere obtinere peroptẽt. Fiet namq; diuina in illis cooperante clementia, ut ex usu proficiant, ex actu cognoscãt,
B ex uisitatione diligãt, atq; ex magnanimitate perueniãt, duce semper & comitãte sapientia, sine qua humana iacet uirtus, hebetaꝰ scientia, deficitq; constantia. Ipsa utiq; est, quę apparẽs in carne exemplo suo, atq; eruditione uerissima perfectionis uiã, & sanctę religionis semitas patefecit dicẽs: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quę habes, & da pauperibus, & sequere me. Alioq; in loco: Qui uult (inquit) uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suã, & sequaꝰ me. Cõsulentis quippe, nõ præcipientis est talis ista suasio. Hortaꝰ siquidẽ eos, qui suo cupiunt digni esse cõsortio, abnegare seipsos, crucẽ suam tollere, ipsumq; pro posse uirtutibus imitari. Arduũ profecto est, ut quis uelit abnegare quod est, cunctas à se abdicare corporis uoluptates, ꝓpriã libertatẽ uendere, & alieno se realiter subdere arbitrio. Nẽpe discipulorũ Christi est ista congressio, qui cœlesti bñdictione præuenti, & spũali luce perfusi, atq; dulcedine diuina repleti, pro sui conditoris amore carnẽ suam cũ uitijs, & cõcupiscentijs crucifigere non uerenꝰ, animã suã periculis exponere non formidãt, & uoluntatis suę motus sub obedientię disciplina
C cohibere cõtendunt. Horũ propugnatorũ magnus est numerus, tametsi comparatione cęterorũ sit ualde exiguus. Nec mirũ. Humanas prorsus supergrediꝰ uires, & fragilis naturę nequaq; imbecillitas patiꝰ, ut morti sponte se quisquã subijciat. Mortẽ utiq; hanc nuncupauerim, quando homo adhuc in carne degẽs se in spũ arbitratur esse defunctũ, suamq; odit animã, ut in æternã uitam illã ipse custodiat. Pręclarũ proculdubio est istud spectaculum, gratissimũ Deo, beatissimis spiritibus omnino mirandũ, atq; ab ijs qui rationales sunt, extollendũ laudibus, operibusq; sectandũ, si tamen inuitati sunt, si adiuti, si tracti. Ad nuptiale conuiuiũ (sicut legitur) inuitati sunt multi, sed quoniã tracti minimè extitere, alius in uillam, alius uerò ad negociationẽ proficiscẽs, se excusando æterno priuauere cõuiuio. Porrò parũ est spũales inuitari ad nuptias, nisi quis adiuueꝰ atq; trahatur. Adiuuaꝰ (inquã) quũ gratis donatur uelle: trahitur aũt, quando cooperãte gratia etiã tribuiꝰ posse perficere. Magistrũ ueritatis audi dicentẽ: Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Trahit namq; pater ad filiũ conferendo gratiã, infundendo
D lumẽ, præbendo gustũ, & manifestãdo se. Ista quippe si desint, qui inuitati sunt remanẽt foris, & excludunꝰ à regno. Trahi profecto à patre nõ est uolentis, neq; currentis, sed solius ipsius miserentis. Hoc propheta insinuare uolens, de patribus ueteris testamenti loquens ait: Nõ enim in gladio suo possederũt terrã, & brachiũ eorũ non saluauit eos, sed dextera tua & brachiũ tuum, & illuminatio uultus tui, quoniã complacuisti in eis. Inuitatus itaq; quis ad nuptias gaudeat, consentiat, & oret, ut cũ effectu trahaꝰ. Inuitatus (inquã) à dño, ut omnib. quę possidet renũciet, & ut abneget semetipsum, tollat crucẽ suã, & sequaꝰ Christũ. Quanquã supra uires, supra naturã, & laboriosissimũ esse uideaꝰ non cõtradicat uocãti, nec resistat gratię, neq; trahentẽ repellat, quin potius gratias agat, assensum tribuat, crucemq; baiulando cõtra se uiriliter dimicando decertet. Agat, inquã, gratias Deo, qa gratis uocaꝰ, nõ utiq; ab hominibus, nõ ab angelis, sed à Deo, nec qualicunq; uocatione, sed sancta, spũali, sed cælesti, de qua Apostolus ait: Qui uocauit nos in sortẽ sanctorũ in lumine. Vocanꝰ plane multi ad fidẽ dicente dño, ꝙ multi sunt uocati. Illorũ tamen sic uocatorũ pauci sunt, qui huiusmodi de qua agiꝰ uocatione sint digni. Cõmunis est illa: ista uerò specialissima. Primis namq; præcipiꝰ, ut seruent mandata si uo

Matth. 19
Luc. 9
Matth. 22
Ioan. 6
Psal. 43
2. Pet. 1.

lunt ad uitam ingredi, secundis autẽ consulitur, ut uendant uniuersa quę habent, & pau E
peribus tribuant, si cupiũt esse perfecti. Primis licet uxorem habere, procreare liberos, educare parentes, familiam regere, possessiones emere, construere prædia, negociationem exercere, & pecunias moderate aggregare. Secundis uerò uniuersis istis renũciare per exhortationem indicitur, ut locupletem thesaurum sibi in cælo acquirant. Primis uita tantum æterna promittitur: secundis autem iudiciaria sedes, merces centuplicata,
Matth. 19 & gaudia pollicenť æterna, ipsa ueritate astruente quæ ait: Amen dico uobis, quòd uos qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes filios Israel. & omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorẽ, aut filios, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Maxima prorsus est ista promissio: quæ omnibus seculi supereminet dignitatibus, cunctas temporales præcellit facultates, atq; uniuersa uisibilia oblectamenta transcẽdit. Aequissimum profecto fuit, ut saluator noster Dei uirtus & sapientia nihil trãsitorium, nihilq; quod sit cõmune bonis F
& malis professoribus sui pro eorum offerret remuneratione laborum, sed quod pre sui magnitudine, delectabilitate, excellentia, & perpetuitate contemplantis & agnoscẽtis
Psal. 30 affectum alliceret. Hoc in spiritu propheta degustando indicauit dicens: Quã magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abscondisti timentibus te, perfecisti aũt eis qui sperãt
Psal. 35 in te. Idemq; expressius declarando ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrẽte uoluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. Hæc profecto sunt ô domine Iesu stipendia Christianæ militiæ. hæc, inquã, sunt donatiua, quæ spondes tuis erogare militibus, qui spreto peregrinationis huius carnali lenocinio, calcatis prosperitatibus seculi, abrenunciatisq; temporalibus diuitijs, tibi famulatu continuo ministrare non cessant. Non enim arbitrantur se amittere, quod egentibus largiuntur, nec aliquo egere pertimescunt, quũ gaudeant propter te penuriã pati. In te aspiciunt, in te delectantur, de te ditescunt, tuoq; eruditi exemplo minime uerẽtur perferre necessitates, incõmoda, opprobria, damna, uincula, exilium & carceres. E- G
ligunt quoq; affligi potius cum seruis tuis fame, siti, frigore, & nuditate, quã tẽporalis felicitatis habere iucũditatẽ, atq; meliores diuitias existimãtes omni thesauro terreno improperiũ tuum. Hoc aũt ô pie saluator nequaquã actitare præsumerẽt, nisi introrsus uocarentur, & traherenť à te: nam quos prædestinasti in te ante mundi constitutionẽ, utiq; uocas suo tẽpore, ut sint sancti, imitenturq; te, nõ corporali gressu, sed mente, desiderio, cõuersatione, & moribus. Ostendis nanq; te illis in lumine formatæ fidei, & quã dulcis, quã suauis, quámue multæ misericordiæ sis diligentibus te, te quærẽtibus ac famulãtib. tibi dona tua cõmunicãdo manifestas. Luce siquidẽ irradiati diuina atq; insueta delectatione refecti, te nihilominus illos alliciente, trahente, uinciente mutanť in uiros alteros & induunt nouum hominem, qui secundũ te formatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Hinc est quòd tuo flagrantes amore, tibiq; tota intentione placere cupientes, uoluntate spõtanea sanctæ religionis ac perpetuæ seruitutis iugũ tuũ suauissimũ assumunt, sibiq; nullatenus parcẽtes ad tẽpus, ut tuo sine fine iucundissimo & diuino fruantur aspectu. Hac deniq; de causa quotidianis conatibus aduersus proprias reluctanť uoluntates, crucẽ suã gratanter baiulant, & sequunť te præceptorẽ suũ, pastorẽ, & ducẽ. Tu uerò præsidium tutissimũ efficeris illis, tu in illis perambulas, & in eorũ præcordijs delectabiliter requiescis, quẽadmodũ Sapientis ore manifestasti dicẽs: Et deliciæ meæ esse H
Prou. 8 cum filijs hominũ. Non enim hoc asseritur, ut homines aliquas tibi ô æterna sapiẽtia ualeant conferre delicias, quippe quũ tu omnium sis origo deliciarum, affluant tibi, & effluãt abs te, sed quoniam ex naturali tua bonitate delectaris tuas cum filijs hominũ cõmunicare delicias, tanquam mater quæ unicũ diligens filium, sibi complacet in filio dũ ei blanditur, ipsum fouet & nutrit, propriasq; filij arbitratur esse delicias: sed longe dissimilis est ab humana affectione tua dilectio. Humana nanq; affectio priuata semper quærit commoda, suas satagit perficere uoluptates, præsentia lucra sectatur, difficile futura prospectat, sensibus ducitur carnis, sensibiliumq; amore pinguescit. Tua uerò dilectio ô caritas sempiterna te possidentem ijs omnibus efficit celsiorẽ. Gratuito nanque amore diligis, gratis gratum facis, temporalia oblectamenta calcanda esse ostendis, spi-

A dis, spiritualia dona tu tribuis, ad cælestia mētem erigis, atq; præmia inuisibilia superare accēdis. Quãobrē qui te suscipere merētur in se, tuis saginãtur uoluptatibus, teq; imitari desiderant, se tibi in holocaustum offerunt, atq; propter te in obedientiæ agone luctãtur, uendunt sua, suos deserunt, seq; pro adipiscendo à spiritus libertate alieno substernunt arbitrio.

Quanta perniciosa incommoda ex mala, & quàm maxima spiritualia lucra ex bona proueniant uoluntate. Cap. XVII.

Nihil excellentius homini ratione utenti proprio est cōdonatum arbitrio, si tamen sit caritatis dono formatū. Nã cælorū nosse cursus, stellarū uirtutes indagare, omniū naturaliū rerū quid prodest habere scientiã, si à caritatis munere hominis uoluntatē cōtingat esse alienã? Præceps quippe tūc per abrupta impellitur uitiorū, sibi arbitratur omne licere quod libet, suas tanquã effrēnū animal post cōcupiscentias pergit, toto Dei timore semoto. Lætatur quoq; in prosperis, supra modū B deijcitur in aduersis, exultat quū malefecerit, in suis facinoribus gloriatur, carnisq; desideria implere peroptat. Perniciosa prorsus res est uoluntas, quæ caret dilectione, & nulla uirtutis censura restringitur. Ab hac utiq; oriuntur homicidia, adulteria, fornicatiōes, ebrietates, ueneficia, iræ, rixæ, inuidiæ, fraudes, detractiones, cōtentiones, æmulationes, dissensiones, & quicquid diuinæ legi aduersatur. Hæc est quæ è cælo deiecit angelos, de paradiso expulit protoparentes, deordinauit orbem, subruit urbes, regna euertit, cōcitauit bella, lites cōmouit, disseminauit scãdala. Pro hac immissæ sunt clades, fames conualuerūt, sterilitates fuerūt, in sole, luna & syderibus frequenter apparuerunt signa. Tolle malã uoluntatē ab hominibus, & ubiq; abūdabit pax, uigebit cōcordia, florebit religio, profluet gratia, caritas imperabit. Nã quēadmodū omniū malorū seminariū est uoluntas mala: ita è regione bona cūctarū est origo uirtutū. Nō enĩ potest esse alienus à Deo neq; à cælorū regno extraneus cui inest bona uolūtas, quæ hominē amicū reddit altissimo, carū angelis, fratribusq; beneuolū. Hæc cumulat merita, acquirit gratiam, aduersa- C rios superat, fugat dæmones, tētationes uincit, tolerat dura, tēporalia spernit, sperat futura, cōcupiscit æterna. Hæc nãq; haberi nequit ad libitū, sed pro beneplacito largit autoris. Ego (inquit) ipse ad Mosem miserebor cui uoluero, & clemens ero in quem mihi placuerit. Paulus quoq; ait: Nō est uolentis neq; currentis, sed miserantis Dei. Nam cui uult miseretur: & quē uult indurat. Dilexit (sicut scriptura commemorat) Deus Iacob, Esau autē odio habuit. Indurauit etiã cor Pharaonis ne dimitteret populū, quãuis tanta uidisset miracula atq; prodigia. Et ecōtrario mulieris meretricis ad suscipiendos exploratores Hebræorum emolliuit animū. Tanquã uerus figulus & potens de eadē massa luti aliud uas in honorē, & aliud uas facit in contumeliã: ita ut nō sit qui possit resistere ei, sed neq; respondere illi. Vocat enim quē uult, & flectit ad percipiendū gratiã, & quē nō tangit relictus in propria, etsi inchoet bonū, minime perseuerat in illo. Singularissimū itaq; diuinæ clementiæ est beneficiū, quū liberi arbitrij facultas se inclinat ad bonum, & uoluntariū suo cōditori exhibet famulatū: dumq; quis nequaquã cōmuni lege conten- D tus, arduū contēptus seculi propositū non formidat arripere, & obedientiæ crucē quotidie tollere, atq; post dominum ambulare non renuit. Magnarū est prorsus mentiū ista congressio: earū uidelicet, quas in benedictionis suæ dominus præuenit dulcedine, cælestiūq; præmiorū promissione sustentat. Nouit enim ipse opus, quod cōdidit, quã sit ꝓcliue ad noxia, quàm ad casum facile, quàm ad diligēdū uisibilia pronū, quàm ad peragendū spūalia lucra infirmū, necnō ad propria perficienda desideria quã sit accensum. Quãobrē ut tãtis redēptor noster animarū remedia præberet lãguoribus, tãtisq; obuiaret periculis peccatorū, dū cū hominibus cōuersaretur in mundo, contēnendarū facultatū, fugæ seculi, parentū ac propinquorū odij, atq; proprij abdicatiōis arbitrij cōsiliū dedit, intelligēs neminē duobus posse dominis obtemperare fideliter. Teste nãq; experientia didicimus, quòd seculariū assidua conuersatio, & temporalium negociorum sollicitudo anxia, necnō libertatis effrēnatus usus occasionem maximam tribuit delinquendi, eoq; uehementius impellunt ad malum, quo ardentius diliguntur. Sunt enim terrena omnia minus caute eis utentibus spirituales laquei, & seductoria quædam oblectamenta fidelium, quæ separant à Deo, & copulant mundo. Quamobrē magister ueritatis perfectionis

Exo. 33
Rom. 9
Mal. 1
Exo. 14

perfectionis uolens insinuare itinera, atque ad se possidendum locũ demonstrare tutissimum, omnibus quæ habentur renunciandi consiliũ suasit, necnon regularis obseruantiæ obedientiam in ecclesia circunquaque indixit: quatenus seruorũ suorum animos pro uocaret ad præliũ, atque animaret ad præmium. Magna profecto fuit erga nos Dei nostri dignatio, omnique ueneratione colenda huiusmodi institutio, ad peragendũ perfectionis opus cælitus prærogata. Sciebat enim redemptor noster totius sanctitatis magister quanto cum labore uirtutũ tendit ad arcem, qui seculariũ actionum solicitudine prægrauatus iacet in imis. Nouerat (inquã) quantum afferat impedimentũ temporalium facultatũ immoderata retentio, propriæque uoluntatis inordinatus affectus. Propterea ueluti pia mater pro suorum anxia salute liberorũ formam indicauit, uiã strauit, atque religionis sanctæ rudimenta exhibuit: quatenus diruptis peccatorum uinculis, reiectisque terrenarũ rerum curis, necnon abdicatis à se propriæ libertatis motibus, fideles quique introrsus excitati Deo militarent ardentius, pugnarent fortius, expeditius currerent, atque ad concupitã palmam facilius peruenirent. His & alijs (ut reor) ex causis in ecclesia sunt instituta monasteria, ac famulantiũ Christo undique constructa cœnobia. Ipsa nempe sunt præsidia munitissima, sanctorum angelorũ uallata custodijs, ignitarumque orationum roborata suffragijs. Nemo planè explicare sufficit, quanta simul cohabitantes in eis sanctitate præfulgeant, quanta mentis pace fruantur, quanto cordis quotidie repleantur gaudio, quã secure uiuant, quàm dulciter conuersentur, quã familiariter sibi mutuo deseruiant, quàm opportunis se exhortentur temporibus, & quã efficaciter orationibus iuuent. Nec mirum. Corpus quippe unũ mysticum collegiũ unumquodque efficiunt, compactum ex membris, uiuificatũ ex capite, sanctificatum per spiritũ. Hinc est quòd uno patiente membro compatiuntur & cætera: atque uno lætante uniuersa cõgaudent. Cooperatur nanque in illis idem spiritus, qui illa conglutinat, eisdemque spiritualia largitur charismata: ad utilitatẽ utique corporis & membrorum, quemadmodũ apostolus denuncians

1. Cor. 12 ait: Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alij quidẽ per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundũ eundem spiritũ, alteri fides in uno spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarũ, alij interpretatio sermonũ. Nunquã enim posset esse tanta spiritualis fœcunditas in corpore, nunquã in membris tanta unitas caritatis, nisi gratia efflueret à capite, & per spiritũ transfunderet in mẽbra. Hoc

Psal. 132 propheta cõtemplatus ait: Ecce quã bonũ, & quã iucundũ habitare fratres in unũ? Sicut unguentũ in capite, quod descendit in barbã, barbã Aaron, quod descẽdit in orã uestimenti eius, sicut ros hermõ, qui descendit in montẽ Sion. Merito rem bonã & iucundam asserit fratres habitare in unũ, uolens cõmendare unitatẽ spiritus in uinculo pacis, per quam utique spiritualis unctio capitis descendit in barbã corporis congregati in spiritu, emanatque usque ad oram uestimenti, insinuans nullũ membrũ esse corporis uel minimum, aut extremũ, quod huius sanctæ sit unctionis expers. Quod enim uni prærogatũ est membro, cõmune fit cæteris, & quod deest uni, reperitur in altero. Diuersitate siquidem gratiarum quę sunt diffusæ in membris, efficitur corpus perfectum, ornatum uirtutibus, compositum moribus, sanctitate præclarum, & disciplina uenustum. Cæterũ hoc corpus mysticum congregatio uidelicet quæque fidelium, eo in tentationibus, quæ diabolo suggerente aut fragilitate impellente illi proueniũt robustius pugnat, atque gloriosius uincit, quo caritatis & unitatis uinculis arctius alligatur. Compago utique & unitas membrorum exhibet corpus potens: Deo amabile, & inuisibilibus aduersarijs terribile atque insuperabile, si tamẽ nõ sibi arroget quod habet, sed illi cuius dono est quod est. Nam quemadmodum confessio humilis, & propriæ infirmitatis uera cognitio Christi seruum in omni certamine fortem & securum facit: ita econtra elata iactantia, & suæ insufficientiæ reiecta scientia reddit possessorem suũ pronum ad malum, in prælio debilem, uirtutibus egenum, Deo, sibijsique ualde contrarium. Hinc clare patet, quàm securus sit status seruorum Christi in congregatione degentium, quibus unum est cor, anima una, & omnia sunt cõmunia, non minus corporalia quã spiritualia. Nã in illis si quis corporaliter ęgrotat, propriũ habet ministrũ, qui ei die noctuque deseruit. Si quis alimento seu tegumẽto indiget, habet qui illi necessaria tribuit. Si quis tentationibus uexatur, habet qui eidem orãdo, atque exhortando ex corde cõpatitur. Si quis fluctuat dubitatione ali-

A ne aliqua uel infidelitatis mucrone transfigitur, peritorũ fratrũ, & maxime seniorũ probatissimorũ rudimẽta custodiat, & liber existet. Si quis ingenij caret acumine, & ignorat futura cogitando prospicere: reperiet prorsus in illis quem consulat. Si quis diuinorum eloquiorum sacramenta per se penetrare non ualet, à Deo prius sapientiam postulet, necnon prouectiorum acquiescat sententijs, & sapiens fiet. Considerare quippe semper quisq; ualebit in altero, unde possit ipse perficere. Verum & propriæ infirmitatis diligẽs perscrutator facile agnoscit bonum, quo ędificetur in altero, atq; in se malum pro quo sibi ipse displiceat. Hoc utiq; non tam uitia quàm uirtutes operantur in bonum spiritualibus uiris: simpliciter ambulantibus, pariter conuiuentibus, & sub obedientiæ disciplina Deo in cœnobijs famulantibus. Ipsa plane futuræ uitæ imaginem tenent, dum qui in illis cõmorantur socialiter uiuunt, uicissim sibi ministrant, priuata dona communi utilitati exponunt, sub eodem habitant tecto, insimul altissimo persoluunt laudes, cibum una hora in unum congregati capiunt, exercitia cõmunia peragunt, & (quod cõ-
B mendabilius est) ad unius præceptoris imperiũ suas abnegant uoluntates. Nam quẽadmodum Deus in hoc uniuerso, & in cælo distribuit gradus, ministeria diuidit, dona sua pro libito cuiq; impartit̃, & omnia operat̃ in omnibus: ita qui præsidet in mõasterio suo modo, suoq; arbitrio cũcta disponit, nõ tamẽ pari æquitatis discretione ut Deus. Nam Deus in uerò iudicio, certa lege, mẽsura irreprehensibili, syncerissima dilectione, & immutabili uniuersa moderat̃ sapientia. Homo aũt quãuis sit sanctus, doctus & prudẽs, ô quàm sæpe in iudicãdo fallitur: lege cõtempta, quàm frequenter propria uoluntate ducitur: inordinata affectione uictus interdum passione trahitur, atq; obliqua animi intentione deceptus mouet̃. Nec mirũ: Quis enim (inquit propheta) similis erit Deo in filijs Dei? Aequari nanq; Deo impossibile est ijs, qui hominibus præsunt: illũ tamẽ eos imitari oportet sectando iustitiã, misericordiam impartiendo, exercendo prudentiã, patientiam exhibendo, atq; caritatis uiscera erga pœnitentes insinuãndo, reuocãdo errantes, inscios docendo, pusillanimes confortando, erigendo cadentes, inimicos amando, se
C omnibus omnia faciendo, ut Christo domino lucrifaciãt uniuersos. Quę quidem ut asse qui ualeant, præesse studeant cum humilitate, cum pietate conentur prodesse, necnõ sibi creditũ ministeriũ cum omni cordis tranquillitate perficiant: Dei postremo & nõ priuatam gloriã quærant, sibiq; non propter seipsos, sed propter eum cuius funguntur officio, à subditis obtemperari concupiscant. Hier. 10

Quantum eluceat Christiana religio in ijs, qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiæ degunt. Cap. XVIII.

INter cætera quæ gloriam Dei in terra prædicant, & catholicã fidem infidelibus hominibus cõmendabilem reddunt, est socialis uita fideliũ, eorũ præcipue, qui spreto perituri seculi luxu, abdicatisq; à se diuitiarũ, honorũ, & carnis illecebris in monasteriorũ claustris uoluntariæ seruitutis se perpetuo dedicarunt uoto. Quis (oro) diuinã bonitatem & sapientiam ineffabilem laudũ non extollat præconijs, quum utriusq; sexus uiros pene innumerabiles intuetur iuuentutis flore-
D re decore, corporis sospitate potiri, terrenarũ facultatum abundare affluentia, possidere agros, uineas, domos, seruos & ancillas, parentum, amicorum, affiniumq; generositate clarescere, sponte renunciare seculo, illius pompas spernere, propinquos omnes relinquere, atq; sub ignoti quodammodo uiri disciplina per obedientiæ exercitium Christo domino militare? Hoc quippe humanæ cõsuetudinis & cõmunis uitæ supergreditur limites. Non enim naturalis pignorũ affectus patitur, ut cõtemnamus eos qui nos genuere, & in hanc uisibilem mundi istius produxerũt lucem. Non, inquam, lex cordibus innata mortalium suadet, ut deserta urbe propria, uniuersis relictis consanguineis, coætanis adolescentulis, familiaribus & notis, peregrinari per alienas ædes remotas, peragrare prouincias, ciuitates, & castra non uno duobus uel tribus annis, sed toto uitæ suæ decursu, atq; spontanea deliberatione pati famẽ, sitim, frigus, & nuditatem, corpus quoq; attenuare uigilijs, macerare ieiunijs, laboribus exponere, quotidiana alimentorũ domare inedia, & quod ijs omnibus maius est, propriæ uoluntatis debellare affectus. Nam natura ipsa trahit, usus docet, impellit humana fragilitas, allicit socialis amor, mutua inclinant obsequia, dulcissimumq; domesticorum, & maxime propinquorum con-

tubernium cogit, ut quilibet rationis compos in illo, in quo natus est, habitet solo, suorum affinium fruatur consortio, propriarum opum curam & delectationem capiat, nec non arbitrij sui sectetur illecebras. Cæterum quum ijs cōtraria actitari conspicimus, aut ex metu mortis, aut ex certa cognitione prætereuntis & fallacis seculi, siue ex bonorum id agitur spe ualidissima futurorum: quē utiq; spem nemo nisi præuio fidei lumine gustare permittitur. Hæc nanq; de qua loquimur fides nequaquā ex humano arbitrio, sed ex Dei miserentis, trahentis, custodientisq; munere possidetur. Donū quippe est diuinitus prærogatū, gratificans hominem Deo, de seruo liberum, de inimico amicū, & de gehennæ filio æternorum bonorū facit esse hæredem. Hanc deniq; cōmendauit Apostolus, quando antiquorum patrum mirabilia gesta narrauit dicens: Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonū, extinxerunt impetū ignis, fugauerunt aciem gladij, fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorū, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Istius fidei gloriosissimi martyres irradiati splendore, flagrantissima caritate pro Christo perpessi sunt ignem, carceres, uincula, flagella, tormenta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam) fidei anachoritæ sancti claritate perfusi deserta repleuerunt, perlustrauerunt solitudines, construxerunt cœnobia, in quibus diuinis intenderent laudibus, crebris uacarent orationibus, operi manuū opportuno insisterent tempore, cōgregarentq; in unum Dei filios circunquaq; dispersos, atq; inuisibilium inimicorum latentes laqueos superarent. Intelligebant profecto ipsi diuinitus inspirati seculum hoc carnis concupiscentia, oculorum lenocinijs uoluptatū, & uitæ superbia esse refertū. Intuebantur quotidie homines ire per abrupta uitiorum, Dei legem negligere, eius mādata despicere, præsentium delectationum oblectamēta sectari, terrenis lucris, fugitiuis honoribus, impudicitijs perniciosis, ac secularibus curis incumbere, quæ utiq; alienum à Deo, ignotū sibijpsi, & à uirtutibus auersum, sui efficiunt amatorē. Non enim in unū conueniunt, neq; simul stare ualent lux & tenebræ, uanitas & ueritas, uirtus & uitium, dilectio Dei & seculi, opera carnis & spiritus, temporalis uitæ gaudium & futuræ. Quamobrē ut debitū pietatis cultum exhiberent Deo, ut uitiorum passiones reprimerent, quæ de peccati fomite & carnis prurigine indesinenter ebulliunt, ut proprias compescerent uoluntates, à quibus pabulum sumit omnis origo delicti, talibus pro Christi amore se mancipauere ergastulis. Hac intentione laudabili, hoc ritu uiuendi sancta illustratur ecclesia. Non enim desunt temporibus istis, in quibus abundare iniquitas, & multorum cernitur refrigescere caritas, qui sanctorum patrum (etsi non eodem feruore caritatis) uestigia imitētur. Sunt nanq; (sicut patet conspicue) diuersæ Christo domino famulantiū congregationes, quæ licet sint in habitibus distinctæ: uariæ in constitutionibus, & in cęremonijs discretæ, una tamen intentione glorificandi Deum, & proximum lucrifaciendi, unoq; fine cælestem patriam consequendi se exercendo desudant. In hac seruorum Christi numerositate permaxima, quæ toto pene terrarum orbe usquequaq; diffunditur, ô quot utriusq; sexus præcipua eminent sanctitate, quot singulari deuotione, & orationis assiduitate pinguescunt, quótue uirtutum magnanimitate decorantur? Alij nanq; humilitatis studio, aliqui patientiæ constantia, quidam mentis puritate, nonnulli zelo rectitudinis, aliqui Dei & proximi dilectione, plurimi uerò cæteros religiosę conuersationis singularitate præcellunt. Omnes ij sine æmulatione fraterna, & absq; cordis elatione, secūdum mensuram fidei, & gratiæ eisdem collatæ certant placere Deo, quotidie proficere, & talentorum sibi præstitorum lucra cumulare. Ista dum cōmendabiliter agunt, aduersus se diabolum prouocant, qui successibus laudabilibus seruorum Christi uehemēter affligitur. Hinc liuoris face accensus, noua insuetaq; diebus singulis excitat bella, tentationesq; diuersas immitit: ut illos per delectationem, consensumq; peccati cadere, uel saltem in proposito tepescere faciat, quod quidem in uia Dei est periculosissimum, atq; damnabile, sicut angelica admonitione dicitur: Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quia neq; calidus neq; frigidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Ad hanc profecto spiritualem immundorū spirituum pugnā Apostolus exhortans ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Ab ijs quippe aduersarijs inuisibilibus

Heb. 11 — Apoc. 3 — Eph. 6

E — F — G — H

nemo

A nemo liber existit, domino sic disponente, qui ut materiam præbeat promerẽdi, ut proficiendi in uirtutib. ansam offerat, et ut adipiscendi gratiam, occasionẽ tribuat in aduersis: seruos suos acriter nequam spiritus infestare permittit, non tamen ad inimicorum libitum, sed iuxta suorum uirtutem cuiusq; fidelium, dicente Paulo: Fidelis Deus qui nõ 1.Cor.10 patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentũ, ut possitis sustinere. Non autem est mirum, si ipsæ aereæ potestates milites Christi prosternere ac debellare conantur, quum è regione ipsi eosdem die noctuq; conculcare non desinant. Quid enim aliud dixerim esse religiosorum monasteria, & Deo famulantium loca, quàm stadia militaria, atq; spiritualia castra pugnantium? In illis nanq; in corpore, per corpus, in spiritu bellum geritur. In ipsis (inquam) nõ uisibilia, sed inuisibilia tela exercent. Arma (inquit Apostolus) nostra non sunt carnalia, sed spiritualia potentia Deo 2.Cor.10 ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in ob

B sequium Christi. Nonne in eisdem frequentissime deuotionis lacrymę, compunctionis gemitus, suspiria pietatis, compassionis & caritatis ad Deum incessanter effunduntur uota? quæ profecto contra hostes nostros spirituales ignita sunt iacula, per quæ eorum prosternitur uirtus, debilitatur audacia, deteguntur fraudes, & tentamenta superantur. Sanè quod religionis, quod sanctitatis, quod unitatis, quod in eisdem agitur laudis, glorificat Deum, lætificat angelos, prodest iustis, terret dæmones, patrocinatur seculo, & peccatores ad pœnitentiam flectit. Et quidem rationabiliter. Nam cuncta quæ in ipsis geruntur, redolent sanctitatem, præsentia domini saluatoris id perficiente, qui ait: Vbi Matth.18 fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Hinc est quod tãta aduersus malignos spiritus qui in monasterijs degunt, uirtute decertant, tot reportãt triumphos, tantaq; laudabilium operum multiplicitate coruscant. Ibi paupertas uoluntaria primatum tenet, atq; perfectionis ecclesiæ quam in suo exordio actitabat, præbet imaginem, de qua legitur sic: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebãt om Act.2

C nia communia, possessiones & substantias uendebant, & ponebant precia ante pedes Apostolorum, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Hæc plane est ueræ paupertatis forma, imò imprædabilium thesaurorum locupletatio maxima, eorum uidelicet, qui renunciant seculo, sua erogant, ut Christo domino liberius famulentur. Dominum pollicẽtem audi: Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut fili Matth.19 os, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitã æternam possidebit. Quid (oro) locupletius, quàm nihil habere, & omnia possidere? carere rebus superfluis, & uti necessarijs? proprium spernere patrimonium, & Christi esse hæredem? Monasteriorum quippe redditus thesauri sunt saluatoris, & eleemosynarum fidelium pia suffragia, qui deprædari nequeunt, neq; cõsumi rubigine, neq; tinea demoliri. Ii profecto communes fiunt omnibus in cõmuni uiuentibus, & impertiuntur nõ ad libitum, sed pro necessitatis competentia. Non secernitur persona diuitis, non potentis statui defertur, sed prout cuiq; expedit erogatur: quod est opus diuinum, commẽdatio

D gratiæ, caritatis officium, & naturæ exemplum. Sumit plane humanum corpus ciborũ nutrimentum, quod quidem pro singulis quibusq; diuiditur membris sine disceptatione & zelo, prout natura ipsa congruere nouit. Hoc quippe, de quo tractatur, uoluntariæ paupertatis genus reddit animum à curis secularibus liberum ad se cognoscẽdum, secumq; habitandum aptissimum, ad uacandum orationi paratum, in parcitate lætum, in cõmunicatione hilarem, in periculis securum, & in omni uirtutum exercitatione dispositum, eo amplius quòd possessorem suum eximit de mundo, à tumultibus seculariũ negociorum segregat, & sanctæ religionis reseruat in tumulo. Ibi enim illum requiescere facit ab estu carnalium desideriorum, & à tentationum eripit turbine, à uisibilium uoluptatum illecebris, à fragoribus seculi, à diaboli laqueis, & ab immanium delictorum multiplicibus casibus. Nemo proculdubio explicare ualet, quanto repleatur gaudio, quanta potiatur pace, quibus spiritualibus reficiatur delicijs, quantis sæpissime internis recreetur consolationibus, & quot diuinis quotidie illustretur splendoribus, qui deliberato animo, & cælesti inspiratione afflatus renunciat sponte seculo, secedit in claustro, & militat Deo, nihil terrenum ambiẽs, nihil temporale possidẽs, nihilq; quod amorem

suum uendicare queat omnino reseruans. Huiusmodi cooperante illi gratia carnem spiritui, mentem rationi, animum sapientiæ, & affectum subijcit Deo. Est quippe claustrum, hortus conclusus, paradisus deliciarum, thalamus nuptialis, cubile immaculatū, uirtutum schola, tabernaculum fœderis, reclinatorium sponsi, bellatorum statio, sanctitatis domus, castitatis custos, pudicitiæ firmamentum, religionis magisterium, & obedientiæ sanctæ speculum singulare. E

Quòd multi & uarij sint status, & opera famulantium Christo. Cap. XIX.

DEo placere cupientium quemadmodum diuersi sunt status: ita multifaria eorum sunt opera. Sunt enim qui coniugali uinculo copulati præcepta diuina custodiunt, sua quæ possident retinent, ex ijs partem pauperibus largiuntur, familiam suam in Dei timore erudiunt, diuinis alacriter intersunt officijs, uerbum Dei libenter audiunt, & quicquid altissimo gratum esse credunt, ex affectu cordis perficere moliuntur. Sunt & alij utriusque sexus copiosi numero, & sanctitate conspicui, qui uitam cœlibem ducentes, operibus misericordiæ ardenter incumbunt. Isti profecto egenorum curam habentes, tam de proprijs, quàm de aliorum facultatibus nudos uestiunt, esurientes pascunt, potum tribuunt sitientibus, ægrotis ministrant, carceribus detentos uisitant, defunctorum corpora sepeliunt, atque omne morituris corporibus humanitatis impertiuntur obsequium. Existunt quoque nonnulli qui æmulatione fraternæ salutis accensi solantur mœstos, erudiunt ignaros, nutantes roborant, reuocant errantes, consulunt dubijs, paruulos pabulo uerbi Dei alunt, desperatione depressos hortantur, & delictorum mole obrutos ad spem ueniæ pro posse trahunt. Reperiuntur præterea quamplurimi, qui exteriorum ministerio postposito, nunc in ecclesia diuinarum eloquia scripturarum audiendo, nunc ecclesiastica frequentando sacramenta, interdum domi secretæ sedendo orationi, meditationi, lectionique sacræ incumbentes, sibijpsis per ocium sanctum uacare student. Omnes isti quāuis Deo agnoscantur esse gratissimi, si illa quæ faciunt, pura ac recta intentione operentur, consiliorum tamen gloriam minime assequuntur, dum suarum rerum propriæque uoluntatis adhuc possessionem retinent. Quamuis enim operibus sanctis insistant, quanquam præcepta diuina custodiant, à tramite nihilominus summæ perfectionis alienos se esse intelligunt. Clamat namque totius sanctitatis dominus & magister, & dicit: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quamobrem cuidam F G
Matth. 19 qui diuina se à iuuentute sua omnia dixerat implesse mandata, ait: Vnum tibi deest, si uis perfectus esse, uade & uende omnia quę habes, & da pauperibus, & ueni & sequere me. Præcepta quippe seruare, cunctorum fidelium est, æternam uitam habere cupientium. Temporale uerò rerum dominium, & propriæ uoluntatis à se pro Christo abdicare
Matth. 19 re arbitrium prorsus est perfectorum: eorum uidelicet quibus dominus dicit: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ascensus hic difficilis est, labor multus, & sublime fastigium, sed merces maxima H
Ibi. & remuneratio sempiterna. Domini pollicitationem audi dicentis: Omnis qui reliquerit patrem uel matrem, uxorem aut filios, fratres & sorores, & agros propter nomē meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Vides quàm locupleti ditentur fœnore, qui uoluntariam deligentes paupertatem seculo renunciant, & obedientię crucem pro domino nequaquam baiulare formidant. Bonus dominus, pius pater, & præceptor summopere colendus, per se & in se contemptus seculi disciplinam exhibuit, cōmendabilis paupertatis normam præbuit, atque obedientiæ sanctæ exempla indicauit. Cæterum ne documenta huiusmodi infructuosa, & persuasio talis, ab ijs qui carnem sapiunt arbitraretur esse inutilis, sectatoribus suis ineffabilia bona spopondit. Hæc Apostolus insinuare curauit quum dixit: Quòd oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se. Ista quoque propheta in spiritu contēplatus aiebat domino: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quā ab-
1. Cor. 2 scondisti timentibus te, alioque in loco dicit: Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in tabernaculo tuo. Replebimur in bonis domus tuę, sanctū est tēplū tuū, mirabile in

A in æquitate. Talia quippe sunt, tam præcelsa, tam iucunda, tamq; cōcupiscibilia, ut mēs in eorum contemplatione deficiat, & tamen in ipsorum adeptione uehementer inardescat. Hinc ab eorum amatoribus omnis labor paruus, omne pondus leue, omnisq; diuturnitas esse censetur momētanea, iuxta exemplum Iacob, qui ut concupitæ Rachelis potiretur amplexibus, annis septem seruiuit Laban, quia (sacro referente eloquio) uidebantur illi dies pauci præ amoris magnitudine. Hinc tanta militantium Christo excreuit multitudo, hinc regularis obseruantia sumpsit exordium, atq; cœnobitarum tā multa aggregata sunt agmina, in quibus Christianæ perfectionis ueritas, consiliorum sublimitas, nil possidendi libertas, spontaneæq; subiectionis refulget magnanimitas. Nam quemadmodum in præcedenti capitulo dissertū est, quid aliud monasteria quàm robustorum uirorum aduersus seipsos dimicantium nuncupauerim castra? Ibi nanq; contra malignos spiritus implacabile geritur bellum, ibi uitiorum germinantium eradicantur sentes, ibi uirtutum omnium, & maxime obedientiæ sanctæ institutio patet. Non tamē
B in cunctis reperitur monasterijs, sed solum in illis, in quibus sacræ religionis perficiūtur uota. Sunt quippe multa cœnobia (& utinam non numerosior pars) quæ non sanctorū habitacula, sed latronum sunt dicendæ speluncæ, spectacula dæmonum, & officinæ uitiorum. Vbi enim quisq; priuata quærit commoda, pecunias cumulare non desinit, nec curat utrum quis fratrum suorum patiatur famem, frigore crucietur, infirmitate langueseat, dūmodo ipse abundet superfluis. Ibi proculdubio religionis destructus est cultus, ubi, inquā, uiget impietas, & negligitur fraterna dilectio, ubi impellente cupiditate fiūt sacramenta uænalia, rapinæ clam exercentur, disseminantur rixæ, iurgia frequentātur, concipiuntur æmulationes, detractiones, oblocutiones & mendacia proferuntur, ibi prorsus deest timor Dei, zelus animarum, caritatis bonum, proficiendi desideriū, contemptus sui, orationis gustus, religionis delectatio, dulcedo uirtutum, conscientię pax, æternorum spes, & futuri iudicij metus. Non enim simul conueniunt gehēnæ pauor & seculi uoluptas, certa præmiorum cælestium expectatio & uitiorum letalis illecebra, di-
C uinæ legis operosa affectio & celebratæ professionis spontanea præuaricatio, desiderium possidendi nil proprium & marsupium plenum habere nūmorum, præceptis profiteri se uelle obtemperare maiorum & indesinenter desideriorum suorum incubare libidini. Falluntur prorsus qui sine operibus de solo habitu & religionis sibi applaudunt nomine. Non enim de titulo professionis, nec de dignitatis fastigio, neq; de sanctitatis imagine, sed de mandatorum obseruantia, de obedientia regulæ, de perfectione uirtutum, de cordis munditia, de actione laudabili, de ministerio pietatis, & de gratiarū Deo exhibita solutione ante tribunal æterni iudicis cuiq; religioso & ecclesiastico uiro interrogatio fiet. Aduersus inobedientes Christi ministros defunctorum eleemosynæ, monasteriorum redditus, sanctorum patrum instituta, commendabilis secularium uita: ficta bonitatis ostensio, consummato huius peregrinationis termino uehemētissime acclamabunt. Non erit tunc fructuosa pœnitentia, non compunctio salutaris, non locus ueniæ, non merendi tempus, sed discussionis, sed iustitiæ, sed iudicij, sed ultionis. Tunc
D quippe aperientur singulorum libri, tunc conscientia erit testis & iudex, tūc religiosus inobediens, auarus & petulans sero intelliget quid omiserit, quid contēpserit, quid egerit, quid perdiderit. Torquebitur utiq; indicibili mœrore se prętermisisse benefacere, & opere neglexisse implere quod uouit, dicente propheta: Vouete & reddite domino Deo uestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Psal. 75 Conscientiæ quoq; immortali uretur uerme, quum reuoluet secum quàm impudenter conditorem suum, præcepta cęlestia, oblatam gratiam, & admonitionem salubrem paruipēderit audire fraternā. Mœroris insuper toties confodietur gladio, quoties facinorum suorū meminerit, obscœnitatis atq; uoluptatis carnis, edacitatis uentris, cupiditatis temporalium facultatū, cæterorumq; uitiorum ob momētaneam delectationem uilissimum se fecerit seruū. Hinc supramodum cruciabitur animo se propter nefandissima carnis opera amisisse uisionem diuinam, contubernium angelorum, sanctorum cōsortium, ecclesiæ suffragia, meritorum iustorum participationem, naturæ dona, adiutorium gratiæ, & fructus dignos pœnitentiæ. Cæterum ad suæ damnationis cumulum uidebit iudicem cōtra se iratū, dæmones ad se rapiendum paratos, atq; inferni gehennalis flammam ordinatā ad se, æter-

 naliter

naliter concremandum. Tunc plane confusus & miser percipiet damnũ suũ, unde præ confusione, præ desperatione & metu nequaꝗ̃ oculos audebit leuare ad Deũ, sciẽs misericordiæ prçterijsse tẽpus, quod ociose, uoluptuose, pernicioseq́ꝫ uiuendo cõsumpsit. Ad uos igitur nunc ô ministri ecclesiæ, & claustrales uiri meus sermo dirigitur, qui solo habitu, soloq́ꝫ nomine Christo dño militatis, qui facies uestras ostentatis hominibus, & terga uertitis omnium conditori, & uestro. Satis uobis uidetᷣ quod delicta uestra mortalibus lateant, non magnipendẽtes quod sunt Deo notissima, qui singulorũ iudicabit
1. Cor. 4 errata, dicente Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoadusq́ꝫ ueniat dñs, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuiq́ꝫ à Deo. De uobis dominus Iesus sententiã promebat, quum hypocrisim pharisæorum
Matth. 23 increparet dicens: Væh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominib. speciosa: intus uerò sunt plena ossib. mortuorũ, & omni spurcitia. Cultũ quidem religionis in cæremonijs, per quas minus illuminati irretiunt, exhibetis foris, cũ intus uigeant desidię, ęmulationes, iurgia, elationes, & sectæ. Quæ (oro) uobis consolatio esse potest, testimoniũ ab hominibus quærere, & habere, qui profecto iudicant secundũ faciem, & quæ foris sunt, cum introrsus aliter con-
2. Cor. 1 scientia clamet? Gloria nostra, ait Paulus, non est hominũ, sed testimonium consciẽtiæ nostræ. Fatuæ uirgines quæ secum oleum minime detulerunt, nonne cum redargutiõe depulsæ sunt? Nihil illis conscientiæ testimoniũ profuit alienæ, sua illis contra se uociferante. Non alienũ os, sed uestra Deo gratificent opera. Abijcite, quæso, tenebrarũ opera quãdiu dies est, deponite onus grauissimũ proprietatis, spopondistis paupertatẽ, exoluite, sufficiat uobis habere ad necessitatẽ indumẽta & uictus. Fiduciam uestrã erigi
Matth. 6 te in eo, qui pollicitus est dicẽs: Nolite soliciti esse animæ uestræ quid manducetis, neq́ꝫ corpori uestro quid induamini. Scit enim pater uester cælestis, quia ijs omnibus indigetis. Primum igitur quærite regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Nam quemadmodum est liberalis promissor: æque est fidelissimus redditor. Fiet iu-
Mar. 13 xta ipsius sponsionem, si tamen uerbis illius adhibeatis fidẽ. Cælum, inquit, & terra trãsibunt, uerba autem mea non prætenbunt, uidelicet ut non fiant. Considerate diligenter qualiter quod promisit perficere inchoauit. Monasteriorum prouentus sparsim per orbem fundatorum quid sunt nisi bona Christi seruis proprijs facultatibus renunciantibus necessaria: illis propterea præparata, ut diuinis commodius ualeant uacare obsequijs, interesse laudibus, orationibus instare, curis secularibus omnino semotis? Ablata est à uobis omnis proprietatis excusatio, quum sit uobis communis & fraternus uictus oblatus. Gustate, obsecro, & uidete, quàm sit bonum & iucundum fratres habitare in unum, esse unanimes, omniaq́ꝫ omnibus esse cõmunia. Gustate, inquã, nedum quàm sit bonum nihil possidere, uerumetiam quàm sit delectabile continẽter uiuere, seq́ꝫ pro ut Deo uouistis, ab omni carnis pollutione mundare. Hęc quidem continentię lex quã uis cunctis sit indicta fidelibus, uobis tamen peramplius, quibus gradus est altior, statusq́ꝫ perfectior. Carnem quippe à sordibus, contagionibus, & illecebris, mentem autẽ à noxijs, uoluptuosis, morosisq́ꝫ cogitationibus, atq́ꝫ affectionibus blãdis, peruigili cura & incontaminata seruare debetis: quatenus corpore & corde castimoniæ mundati, ac pudicitia ornati, Deo astare intrepidi, Deũq́ꝫ puro intuitu cernere ualeatis, ipso hoc
Matt. 5 asseuerante, qui ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, & in alio loco sermo diuinus ait: Mundamini qui fertis uasa domini. De obedientia uerò quid memorem, supra quam uniuersa religionis est fundata perfectio? Hanc profecto contemnitis, huic libellum datis repudij, ac si esset perniciosa, & saluti uestræ contraria. Ipsam esse incipientium institutionem: ipsam pro regula nouijtijs asseritis esse tradẽdam. Quod uobis libet, quod iudicio uestro discernitis, hoc uobis licere arbitramini. Lex uestra uoluntas est propria, non conscientiæ rigore formata, sed abusu malo, consuetudine per-
Psal. 35 uersa, & utinam non etiam ignorantia crassa, de qua propheta dicit: Noluit intelligere, ut bene ageret. Quod quidem est nefas pessimum, insanabilis languor, abiectio gratiæ, & perditionis æternæ indicium. Resipiscite ô præuaricatores, redite ad cor, reuertimini ad correctionem, omnes uos qui abiecto obedientiæ sanctæ iugo propriæ uoluntati fręna laxatis, nequaquam agnoscentes, quod in præcipitiũ mortis properatis æter-
næ.

A næ, Vt quid nitimini contra salutem uestram? Cur uobis ipsis facti estis persecutores & hostes? Tenetis gladium quo feriamini, uenenum sumitis per quod occumbatis. Nam uoluntas propria uirus letale est, gladius bis acutus, omnium malorum radix, nutrimẽtum facinoris mali, præuaricationis origo, superbiæ nutrix, diaboli instrumentum, inimica uirtutum, subuersio cordis humani, dissipatrix gratiæ, & porta gehennæ. Hãc igitur quæ tantorum malorum est causa, atq; tam horrendus hostis, fugite quæso, odite, insequimini, & necate, non materiali mucrone, nec corporali robore, sed spirituali certamine, oratione assidua, desiderio ignito, humilitate cordis, & obediẽtia pura. Hæc quippe obedientiæ uirtus de uitijs uniuersis & uoluntate propria triumphare uos faciet, si illam, prout uestræ congruit uocationi, opere adimplere curabitis.

Quòd quemadmodum in humanis negocijs, ita & in uirtutibus dispositi sunt gradus, per quos ad earum perfectionem ascenditur. Cap. XX.

B Quemadmodum in humanis negocijs, utputa in ciuitatum regimine, in adipiscendis scientijs, in exercendis mechanicis artibus, in rebus militaribus, distincti sunt gradus, per quos ascendere oportet qui in illis proficere cupiunt: ita de uirtutibus idem censendum est. Habent nanq; uirtutes initiũ, habent progressum, habent & finem, sed tamen sine fine. Finem dixerim perfectionem earum, qui finis nunquam cessat ab actu proficiendi, ut perfectæ fiant, & in ipsa sua perfectione coalescant. Hoc insinuare uolens Apostolus ait: Fratres ego me non arbitror comprehendisse, unum autem quæ quidem retro sunt obliuiscẽs, ad ea uero quæ sunt anteriora extendẽs meipsum, ad destinatum prosequor brauiũ supernæ uocationis Dei in Christo Iesu. Quicunq; ergo perfecti sumus in Christo Iesu, hoc sentiamus. Vides ne Paulũ plenũ spiritu sancto, perfectione atq; uirtute se minime arbitrari esse perfectum? Quamobrem currebat, & se ad altiora extendebat, ac perfectiora exercebat, quatenus comprehenderet in quo & ipse comprehẽsus erat à Christo Iesu. Hac quippe eruditione sacra admonemur, ut in adeptione & usu uirtutum nunq̃ quod actũ

Phil. 3

C est credamus esse satis. More defluẽtis aquæ ex infirmitate nostra semper ad ima dilabimur, nisi sancti spiritus adiuti suffragio, facibusq; amoris illius accẽsi, atq; studiosa exercitatione uirtutũ trahamur ad summa. Hoc diuina eloquia, hoc innata ratio, hoc sanctorũ exempla, hoc diuturna experientia docet. Nemo igit̃ præsumat in uirtute sua posse proficere, sed quisq; de Dei bonitate cõfidat, cuius auxilio imbecillitas humana ad uirtutum excelsa conscendit, dicente propheta: Beatus cuius est auxiliũ abs te dñe: ascẽsiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarũ, in loco quẽ posuit. Etenim benedictionẽ dabit legislator, ibũt de uirtute in uirtutẽ, uidebit̃ Deus Deorũ in Sion. Ex diuino itaq; prouenit munere (humano nihilominus cõcurrente arbitrio) quod homo corruptibilis carnis indumẽto uestitus se erigit aduersum, & uirtutũ arcẽ apprehẽdere nitit̃. Regnũ cælorũ, inquit dñs, uim patit̃, & uiolenti rapiunt illud. Et ego uirtutũ perfectionem ex diuturno certamine & suimet abnegatiõe reor, cum difficultate tñ, adipisci posse, & obedientes usq; ad mortẽ fideliter ad illam tandẽ gloriose pertingere. Non igitur segniter

Psal. 83

Matt. 11

D agendum est, neq; leuiter progrediendum est contra se, ut uirtus iam inchoata perficiatur. Intus est hostis, introrsus parantur insidię, ut euertantur sensus, seducat̃ cor, languescat uoluntas, tenebrescat mens, & pugnandi tepescat affectus. Quamobrẽ intus certãdum est, atq; super sua est uigilandum custodia, ne dormitet intẽtio, & ne interioris hominis confundatur obtutus, nequeatq; intueri qua pergere, aut quo fine studium suæ debeat ordinare militiæ: quoniam in ijs omnium stabilitas est fundata uirtutum. Verum ut de cæteris taceam: quonam, quæso, modo obedientiæ uirtus, de qua nunc tractare suscepimus, poterit obtineri, si ipsius qualitas, initiũ, profectus ignoret̃, & finis? Alia quippe (ut differat̃ planius) incipientiũ, alia proficientium, atq; alia est perfectorũ obedientia, quanq̃ eadem esse noscat̃. Eadem utiq; est in re, in nomine, in intẽtione, in fructu: sed alia est in deliberatione, in moribus, in soliditate, in affectu. De singulis ergo, q̃uis incultus, quamuis ineruditus, quanq̃ inexpertus sermo percurrat: & utinã sicut affectus, & opus. Neophitorum & in uia spiritus inchoantium obediẽtia oportet ut sit simplex, & absq; ulla mentis deliberatione. Hoc propterea dixerim, quia sub alieno incipiens est erudiendus magisterio. Nam quum existat cæcus, & prorsus inexpertus eorũ

quæ illi agere congruit: quomodo proprio debet committi arbitrio? Nam quemadmodum in itinere quis pergens ignoto, ne erret à recto calle eget ductore: ægroto ne diuturno languore fatigatus à uita deficiat, opus est medico: adolescēti idiotę, ne in sua perseueret ignorantia, accōmodandus est pędagogus: ita & in uia Dei nouiter imbuendo, ne fallacijs Satanæ seducatur & pereat, spiritualis ei adhibendus est pater, qui discretione sit prouidus, experiētia probatus, ordinatus moribus, grauitate maturus, decoratus honestate, sanctarum scripturarum gnarus, austerus in se, proximo cōpatiens, orationi assiduus, corde mitis, eloquio uerax, & in omni (si possibile est) spirituali disciplina prouectus. Hinc facile colligitᷣ, quàm periculosus, quāue præcipitio propinquus sit status eorum, qui sine duce, sine experientia, & absq; alterius cōsilio arduū solitariæ professionis solum proprio dirigente arbitrio aggrediunť iter. Sed de istis aliàs. Incipientes itaq; in suæ conuersionis exordio ab omnium pariter conuiuentium sunt segregandi cōsortio: eorum excepto, quos præceptoris discretio duxerit concedendos. Nam facillime labitur, & difficulter informatur adolescentis animus, qui huc illucq; discurrēs diuersa cum fratribus profert eloquia, & uaria percipit documenta uirtutum: quippe quū multifarij sint humani cordis affectus, naturæ hominum difformes, disparesq; intentiones. Quamobrem ab uno tantum quilibet incipiens est erudiendus magistro: quem oportet illius qui instruendus est, habere notitiam pristinæ conuersationis, corporalis ualetudinis, naturalis complexionis, & quotidiani exercitij. Ipsum præterea latere non debet, quales ipsius sint cogitationes, quibus tentationum stimulis agitetur, quibus ue deuotionib. reficiatur. Et ita de uniuersis interioris & exterioris hominis actib. & gestis, sermonibus & affectibus illius imbutus existat, ac si essent propria. Horū etenim si spiritualis pater neglexerit habere notitiam, prorsus superuacue laborabit, & nūquam incipiens ad perfectionem sua manuductione pertinget. Sunt quidem nouitij in uia Dei tanquam arbuscularum uirgæ tenerrimæ, quæ ad possidentis libitum huc illucq; absq; contradictione flectuntur: at uerò si induruerint, nequeunt ad se conantis emollire, uotum accedere. Franguntur ut plurimum potiusquam flectantur: si uoluerit eas quis uiolenter ab innata rigiditate transferre. Quod enim prius uidebatur esse facillimum: artificis interueniente ignauia prorsus est effectum indomitum. Qui legit intelligat. Proinde magnum supra se pondus arbitror illos ferre, qui introducendorum nouitiorum suscipiunt regimen, si detenti pigritia, seu experientia minus imbuti, aut discretionis uirtute priuati eosdem neglexerint arguere, corrigere, erudire, exhortari, & nutrire. Vinea quippe spiritualis domini sabaoth est inchoātium noua plantatio, quę, ut fructum afferat, solerti est excolenda peritia. Nam si inculta remanserit, dilatat quidem palmites suos: sed nulla utiq; botrorum ubertate fœcundos. Proinde omni sedulitate exercendi sunt in religione rudes, ne perefluant, ne torpeant, ne obdurescant, ne suo innitanť sensui, proprioq; ducantur arbitrio: sed tanquā diuino oraculo suo in omnibus credant pædagogo, & ipsius in cunctis obtemperent uoluntati. Nolint discernere quare, sed quid præcipiat: illo neminem iudicent sanctiorē, prudentiorēq;: ipsum pure diligant, ipsum uenerenť: ipsi tota deuotione famulenť. Aperiāt deniq; illi simpliciter ac sine excusatione oēs cogitationes suas, intentiones, desideria, delicta, & gesta. Ad eundem accurrant frequenter, ueluti ad nutricem infans, ut ab illo doctrinæ & consolationis suscipiant nutrimenta, atq; spirituali lacte pascantur. Ab eo erudiantur qualiter, quando, & ubi orare debeant, quid meditari, quid legere, quid operari. Similiter quātum dormire, quantūq; eos abstinere liceat. In eo omnino sit eorū uelle, & nolle, atq; uniuersa (si possibile est) ad imperium peragant præceptoris. Hæc profecto si fideliter adimplebunt, lætanter incedēt, secure quiescēt: diligentur à cūctis, protegenť ab angelis, & uisitabunť à dño. Nihil illis apparebit asperū, nihil arduū, nihilq; impossibile. Sine oculis utiq; replebunť lumine, sine discretiōe ornati erūt sapiētia, sine uolūtate erūt refecti gratia, eo abūdantiori quo liberius se subijciēt, necnō pro Christi amore ardētius abnegabūt se, nihil sibi penitus reseruantes. Hęc plane est paupertas spiritus, quæ diuitē in Christo facit. Hæc est seruitus uera, quę mētis tribuit libertatē. Hęc est expoliatio ueteris hominis, quæ uestē confert nuptialē: qua quisquis meruerit esse indutus, cęlesti procul dubio dignus erit cōuiuio. Hæc (inquā) est uia regia, quæ ambulantē in se perducit ad requiē: in qua uidelicet

A uia nullæ(nisi propriæ uoluntatis)latent insidiæ, & ad quam nullis immundorum spirituum patet accessus, quoniam multorum angelorũ noscitur esse uallata præsidijs. Nam per ipsam peragranti, & currenti dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis. In manib. portabunt te, ne forte offendas ad lapidẽ pedem tuum. Beatus profecto ille dicendus est, qui in suæ conuersionis exordio simplicis obedientię fundamenta locauit, qui spiritualis patris prudenti gubernatione dirigitur, qui nullum cõtradictionis uerbum promit ex ore, nullam reluctationis cogitationem gerit in corde, nullumq; simultatis aut tristitiæ signũ ostendit in opere, qui ueridica potest assertione dicere, primũ Deo, deinde suo præceptori: Paratũ cor meũ Deus, paratũ cor meũ. Huic plane quotidianæ cumulantur coronæ, nõ florũ redolentium & marcescẽtiũ, neq; gẽmarum coruscantiũ atq; nitentium, sed meritorũ spiritualiũ, gaudiorumq; cælestium, non in hac peregrinatione percipiendorũ, sed in superna beatorum patria, quo fures non appropiant, ut deprædentur. Ibi siquidem nunc ueluti in tutissimo recõ B duntur loco, uictori de corporis carcere egredienti, postea præsentandi. Gaudeant igitur huiusmodi bellatores & exultent in domino, pugnent uiriliter, & in obedientię perseuerent agone, scientes pro certo q; eorum labor non est inanis in domino. Cęterũ nequaq; contenti sint stare in eo quod sunt. Quamobrem ut suo placeant cõditori, ut sibi creditum cum lucro talentum exhibeant Christo, ut de statu incipientium ad proficientium ualeant pertingere gradum, se prorsus humiliando coram Deo, arbitrentur agere nihil, necnon pluris quàm ea, quę faciunt, iudicent esse quæ restant.

Psal. 90

Psal. 56

Quòd comparatione amatorum temporalium facultatum serui Dei redargutione sint digni. Cap. XXI.

Terrenarum facultatum cupidus & amator quãto abundãtiores cumulauerit thesauros, eo magis in aggregando succenditur: & quemadmodum ambire non desinit, ita quoq; pecunias cumulare non cessat. Nã hydropico similis quo plus habet, eo amplius habere desiderat. Non percipit miser, quo gradi C tur, ignorat animæ suæ languores, & intelligere dissimulat, qualis sibi postmodum constituatur finis. Vtinã sacri admonitionẽ uellet audire eloquij dicentis: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis. Vtinã uel quotidianis erudiri dignaretur exẽplis. Nã forsitan resipisceret. Verũ tãtis cupiditatũ irretitus est laqueis, tantisq; temporaliũ actionũ inuolutus est curis, ut nequeat sanũ aliquod suscipere consiliũ, nullumq; de alieno damno captare profectũ. Regina austri (inquit dñs) surget cum generatione ista, & cõdemnabit eam, quia à finibus terræ uenit audire sapientiam Salomonis: & ego dico q; seculares uiri solũ transitoria bona sectantes, surgent in iudicio cũ seruis Dei, ex sua cordis ambitione, redargutione illos esse dignos ostendẽt, tanq; solicitudine & affectione inferiores se. Nec immerito. Isti namq; sibijpsis minime parcentes, se exponunt periculis, se laboribus macerant, seq; (quod est formidolosius) gehennæ faciunt filios, ut humanis attollantur honoribus, cæteros præcellãt laudibus, momentaneis fruantur uoluptatibus, atq; terrenis ditescant opibus. Illi uerò cęleste uo D cantur ad regnum, & pene adire recusant, pro acquirẽdis uirtutibus exhortantur ad pugnam, & ut plurimũ pati formidant, spiritualibus & corporalib. à domino sine interuallo reficiuntur alimentis, & nihilominus frequentissime interiori exterioriq; exercitatione languescunt. Hinc est q; tam pauci reperiuntur temporibus nostris, qui alacri animo & spontanea seruitute ualeãt, imo uelint subesse alijs, carnem uigilijs, ieiunijs, & fatigationibus affligere, se à fabulis, iocis, & infructuosis conuersationibus subducere, cor ẽ uanis & perniciosis cogitationibus, mentemq; à terrenis ac immoderatis creaturarum abdicare affectionibus, uacare orationi, lectioni insistere, cohibere linguam, & uirtutũ studio se perseueranti intentione totaliter accommodare. Sunt quippe multi, qui in primordio renunciationis uitæ secularis arduum religionis propositum uolenti accensoq; animo aggrediuntur, obedientiæ iugum humili corde suscipiunt, se despectui haberi, palàm argui, increpationibus duris morderi, necnon uilioribus exercitijs occupari lætantur. Ii nimirum quamdiu interni desiderij succenduntur igniculo, quousque deuotionis lacte nutriuntur, currunt uelociter, simpliciter obtemperant, & domino sedulo famulantur. At ubi huiusmodi spirituales uisitationes, illis dispensatione fue

Psal. 75.

Luc. 11

rint sublatæ diuina, tentariq́; cœperint ut probetur, nisi sibijpsis uirili cõcertatione uim fecerint, repente tepescũt, inchoata opera laudabilia intermittũt, paulatimq́; cõtẽnunt, conceptũ uirtutis rigorẽ exercere negligunt, corporali fatigationi indulgent, atq; mentis custodiæ incumbere minime curant. Velociori siquidem gressu q̃ ascenderant descẽdunt tales, & fiunt (si non diuina illis auxilium præstet clementia) eorum nouissima peiora prioribus: meliusq́; illis fuerat (iuxta apostolicã sententiã) uiã ueritatis non agnouisse, ac uirtutũ arduũ iter nõ initiasse, q̃ post agnitum & inchoatum retrorsum ire. De talib. quorum acta patientiæ radices nõ habent, dominus testatur, quia ad tempus credunt, & in tẽpore tẽtationis recedũt. Consultius profecto egissent mediocri deliberatione spiritualem arripuisse disciplinã, quàm resilire à sancto proposito, q̃d incipere præsumpserunt. Nempe debuerant proprias prius metiri uires, mentis experiri constantiã, & certaminis peragendi diuturnitatẽ, austeritatẽ, atq; perseuerantiæ difficultatẽ agnoscere. Debuerant (inquam) etiam se exponere mortis periculo, plurisq́; animam suam æstimare, quàm corpus, ne susceptum sponte imperfectũ omitterent Dei opus, memores Saluatoris nostri perhibẽtis: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Sunt quoq; alij (prædictis tamen pauciores) qui sicut commendabiliter incipiunt: ita & perseueranter proficiunt. Nam obedientiæ uirtutem, quã desiderio toto amplexati sunt, inconcussa mentis soliditate custodiunt. Supra petræ utiq; firmitatem domus suę fundamenta locarunt. Hinc est q; flantibus tentationũ uentis, irruẽtibus tribulationum aquis, perstrepentibus seculi istius procellis perseuerant immobiles. Probantur quidem sed minime superantur, flagellantur & non deficiunt, urunt nec scandalizantur, uitijs impelluntur & uiriliter reluctantur. Intelligunt namq; suadẽte experientia, & innata acclamante ratione, q; nequaq̃ ualet coronari miles, nisi legitime dimicauerit, atq; uirtus nequit perfici, si nõ infirmitate exerceatur. Norunt profecto esse scriptum, Aurum probat fornax, uiros autẽ receptibiles examinatio tribulationis. Alibi præterea legitur: In paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos. Sanctorum & patrum præteritorum, ac diuinorũ eloquiorum instruũtur oraculis: neminem uidelicet ad perfectionis fastigium absq; spiritualis desudatione conflicti uitiorumq́; subacto exercitu posse conscendere, suorum Deo ad coronam hoc permittente seruorũ, qui ideo sinit ipsos uarijs uexari tribulationibus, nõ ut de illorum delectetur pœnis, sed potius ut earum occasione de hostibus suis uictoriã obtinendo triumphent. Horum siquidem cõflictu uitiorũ, horumq́; spiritualium inimicorũ aculeis nequaq̃ uult pius dominus & magister incipientiũ corda pulsari, ne tædio aut pusillanimitate prostrati, siue aduersariorum calliditate delusi, more uxoris Loth retro aspicientes salis transformẽtur in statuã. Illos quippe insueto gaudio primũ, & inexperta spiritualis lactis nutrit dulcedine, quatenus gustato cœlestium deliciarũ pabulo dediscant seculi istius nequã oblectamenta diligere, atq; alliciantur illa solũmodo toto mentis affectu quærere bona, quę cordis tangant penetralia, & eadem ueritatis perfundant luce, delectatione repleant, inferant satietatem, securitatẽ præbeant, tribuantq; salutẽ. Difficile siquidem relinquitur q̃d in hoc mundo sensibiliter ac delectabiliter possidetur, si non potiora illis q̃ ante habebantur, percipiantur oblectamẽta. Hac potissimũ de causa spiritualib. incipientes, & in uia Dei nouitij reficiuntur cõsolationibus, & deuotionibus recreantur, nõ tamen uniformiter, neq; ad recipientium libitum, sed prout bonitas diuina ipsis expedire cognoscit. Ablactantur autem tempore suo à cibo paruulorum, ut proficiant, & in uirum perfectũ crescãt, quamuis ipsi reluctẽtur, seq; in eisdẽ q̃ sentiunt, uelle remanere proclament. Nec ab re id actitare arbitrandi sunt. Quis (oro) tranquillitati mentis, spirituali dulcedini, sponsi præsentiæ, cęlestium uisitationum gustui, atq; æternorum assuetus prælibationi præmiorum, non eadem cum mœrore, & nolens derelinquat? præsertim cum manifeste cognoscat, ipsum oportere crucem tollere, tribulationum calicem sumere, tentationes diuersas perferre, dura & aspera sustinere atque abnegare quod est, ut esse incipiat quod nec dum est. In hac deniq; probatione certaminis uitiorum, ac adeptione uirtutum transit seruus Christi strenuus, & in obebientiæ agone constitutus, de statu incipientium ad proficientium gradum, necnon

2. Pet. 2 — Luc. 8 — Luc. 9 — Sap. 3 — ibid.

F — G — H

A necnon uiriliter dimicando de animali rationalis efficitur. Nã teste Apostolo, Prius q̃d animale, deinde q̃d spirituale & rationale est. Animalem ideo nuncupauerim incipientem obedientem, qm̃ absq; discretionis rationisq; iudicio alieno dirigitur arbitrio, alienoq; consilio utitur, præuẽtus utiq; à Deo gratis protectus gratia, præmunitus spiritualis patris orationibus, exhortationibus, eruditionibus, & exemplis. Qui si uel Dei permissione, uel ex industria, antequã rationis usum habeat, & pugnandi quantulumcũq; incipiat, assuescatq; internæ dulcedinis pati esuriem, facillime tepescit, ac pedetentim reflectitur ad cõmunem uiuendi habitũ, id suadente diabolo, qui prosperis nostris semper inuidet successibus, & carnis cõcupiscẽte illecebra. Cæterum si comitante & Dei cooperante gratia præceptoris mandatis obtẽperet, non multo interiecto tẽpore proficientium poterit associari agminibus, qui prorsus carnem spiritui, mentem rationi, animum uirtuti indesinenter subigere moliuntur. Hic est spiritualis conflictus, qui Christi militem efficit gloriosum, & in quo proculdubio abolentur facinora, purgantur uitia, B affectus probantur, clarescunt uirtutes, & merita cumulantur. Optimũ etenim ad detergendũ scelera medicamentũ est, quũ quis, ne peccato consentiat, pœnitentiæ laborem suscipit, & compunctionis emittit lacrymas, renuitq; de cætero perpetrare quod ipsum postea dolendo pœniteat. Luctatur quidem diuinæ obtemperare legi, ne iterũ labatur in crimen, & fit cœlesti concomitante præsidio in eodem certamine, ut suorum liber nedum efficiatur cõpedibus delictorũ, uerumetiã purgetur à uitijs, quæ uoluptuose uiuẽdo aduersus salutẽ propriam ipse contraxit. Huiusmodi nãq; purgatio, hęc pugna, q̃ de propriorũ delectatione gignitur uitiorũ, quãuis laboriosa & periculis circunsepta atq; diuturna esse uideatur: maximũ tñ (si æquanimiter toleretur) iustitiæ affert fructũ, dum mẽbra quæ consueuerant seruire iniquitati ad iniquitatẽ, exhibeãtur seruire iustitiæ in sanctificationem. In hoc, inquam, memorato agone experitur proficiẽtis affectus utrũ pro seipso, aut pro priuato cõmodo uel amore suum diligat cõditorẽ. Porrò subtractio temporalis utilitatis, siue gustatæ deuotionis insinuat homini, quo domino suo famule C tur affectu. Sic enim Iob sanctus probatus est, dicente Sathan: Nonne uallasti domum eius, & omnem substantiã eius per circuitum? sed tange cũcta quæ possidet, & uidebis nisi in faciẽ benedixerit tibi. Sic Tobias pijssimus cæcitate percussus, & postea sospitate, diuitijs, & generis posteritate ornatus. Sic etiã quotquot Deo placere meruerũt tentati sunt, de quib. longũ est de singulis eorũ perstringere. Probatũ se fuisse Propheta manifestat dicens: Probasti cor meũ, & uisitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuẽta in me iniquitas. Tentatione itaq; quemadmodũ proficientis declaratur affectus: ita & perficitur uirtus. Quamobrẽ inaniter profecisse in uirtute se arbitretur, qui tẽtationũ experientia caret. Verum & uirtus sicut aduersitatib. lacessita roboratur: ęque sine exercitatione languescit. Exercet utiq; uirtutẽ à Deo permissa aduersitas, quæ eandẽ tanto exhibet clariorẽ, quãto robustior in uitiorũ reluctatione cõsistit. Bona igitur & amplectenda tribulationis est pugna, quæ uirtutũ coronam intexit, Paulo perhibente qui ait: Tribulatio patientiã operatur, patientia probationem, probatio uerò spem: spes aũt nõ D cõfundit, quia caritas Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Vides ne quot ex hac tribulationis radice uirtutum germinant fructus? Amara quidem in sui uitio esse censetur tribulationis experientia, sed locupletem in illa examinatis præstat mercedem, unde Apostolus: Omnis autẽ (inquit) disciplina in præsenti quidem uidetur non esse gaudij, sed mœroris: postea uerò fructum pacatissimũ exercitatis per eam reddit iustitiæ. Iustitiæ quippe fructus uirtutum sunt opera, quæ tribulatione ac uitiorum impugnatione mediante perficiuntur. Quæ uidelicet eo fructuosiora, & Deo magis redduntur grata, quo uirtutes perfectiores existunt. Equidem omnium uirtutum, quæ laboriose, & cum difficultate peraguntur, maxima radix est obedientia sancta, caritatis dono decorata. Quæ profecto caritas ut Deo hominem gratũ faciat, gratificatumq; custodiat, eundem cõscientiæ stimulis incessanter impellit ad obseruantiã diuinę legis mandatorũq; cælestiũ, ad debellandũ uitia, ad resistendũ diabolo & suggestionibus eius, ad uirtutũ perfectionẽ cõsequẽdã, & prorsus ad uitandũ uniuersa, quæ Deo intelligit esse odiosa, atq; opere complendum cuncta, quæ maiestati eius amabilia esse dijudicat. Hæc est spiritualis proficientium disciplina: hoc, inquam, est

stadium

1. Cor. 15
Iob. 1
Psal. 16
Rom. 5
Heb. 12

stadium intellectualis certaminis, eorum qui obedientiæ accensi desiderio, atque caritatis iaculis uulnerati ad perfectionis brauium conuolare festinant. E

Quanta bona caritatis uirtus operetur in homine. Cap. XXII.

Col. 3 Aritas quippe quũ apostolo perhibente perfectionis sit uinculũ, proculdubio quos replet ad unitatẽ prouehit, nec esse ualet caritas, ubi uiget dissidiũ. Nam de discipulis cæterisque fidelibus, post aduentũ sancti spiritus quos dñs perfuderat caritate quid dicit? Multitudinis aũt credentium erat cor unũ & anima una, nec quisquã eorũ q̃ possidebat aliquid suũ esse ducebat, sed erãt illis omnia cõmunia. Cæterum antequam caritatis donũ illis tribueretur, persæpe ab inuicẽ dissentiebant. Nam quadã uice (sicut legit̃) quũ duo ex eisdem postulassent, ut unus ad dexterã, alter uerò in regno Christi ad sinistram collocaretur, & hoc ad cæterorũ deuenisset notitiam, grauiter de duobus istud petentib. scandalizati sunt. Iterũ facta est (sicut textus declarat euãgelicus) inter ipsos apostolos contẽtio quis eorũ esse maior uideretur, propter hoc magister optimus eis præcipuã tradidit humilitatis formam dicens: Qui uoluerit inter uos esse maior, erit omniũ seruus. Ex his claret manifestè, quãtum ad unitatem caritas, & quantum caritatis priuatio ad diuisionem inflammet. Colligit quidem caritas, & sibijpsi reddit mẽtem, ordinatque hominem ad illũ propter quem creatus est finẽ, eo uerius, sublimius, atque perfectius, quo uehementius urit, replet abundantius, conglutinat efficacius. Verum priusquam ad ipsum perueniat finem, frequenter humanus languet affectus, intellectus obtunditur, obliquatur intentio, uirtus deficit, caligat ratio, sibique ipsi homo efficitur grauis. Quærit oh quoties lucẽ, & incurrit tenebras, desiderat operari magna, & succumbit in minimis, aggreditur ardua, & post pusillum eadem imperfecta relinquit? in tẽtationibus fluctuat, formidat in dubijs, in aduersis cadit, gloriatur in donis, eleuatur in prosperis, & ueluti harũdo uento exposita huc illucque raptatur, requiem quærens, & ipsam nusquã reperiens. Nec mirũ. Caret enim perfectione sua, ad quam nisi pertingat, quietam nequaquam habere ualet, & ad quã dum peruenit, pacẽ possidet & satietatem, atque extra illam nõ est q̃d ultra concupiscat. Nempe perfectio hæc, & finis iste, de quo loquimur: Deus est. Ipsum audi: Ego (inquit) sum Alpha & ω: principium & finis. Principium utique per quod, & finis in quo, & ad quem. Omnia (ait Ioannes Euangelista) per ipsum facta sunt. Per quod ipsum? prorsus per uerbum, q̃d erat in principio apud Deum. In principio namque erat Deus uerbum, & uerbũ principiũ erat. Non in principio tantum erat, sed ipsum principium erat, per quod facta sunt quæcunque sunt, siue uisibilia, siue inuisibilia, seu cælestia, seu terrena. Quicquid igitur factum est, per uerbum principium factum est. Verbi testimonium de se perhibẽtis agnosce: Ego (inquit Iudæis) principium qui & loquor uobis. Principium quippe sine initio est uerbum, per quod, sicut legitur, fecit Deus cœlum & terrã: nõ tamen eo uerbo usus est tanquã instrumento materiali, sine quo nõ posset formare Deus ea quæ condidit, sed neque sicut qui coadiutoris indiget, sed per ipsum quod est uirtus eius, sapientia eius, imago eius, splendor gloriæ eius, & figura substantiæ eius, fecit Deus quæ facta sunt. Quid de se per sapientẽ dicat aduerte: Dominus, ait, possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret à principio: necdum erant abyssi & ego iam cõcepta eram, & post modicum: Quando præparabat cœlos aderam, qñ certa lege uallabat abyssos, qñ æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarũ, qñ circundabat mari terminũ suũ, & legẽ ponebat aquis ne transirent fines suos, qñ appendebat fundamenta terræ cũ eo erã cuncta componens. Erat profecto cum patre coæternus cũ æterno, cum genitore genitus, Deus uerus cum Deo uero, cõponens omnia, propter quod principium dicitur. Dicit̃ etiã finis, in quo sunt oẽs thesauri sapientiæ Dei absconditi, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & in quo capiũt̃ omnia & sunt, tanquam in arte opificis pfectius, excellẽtiusque, q̃ in seipsis. & ad quẽ tẽdere, & suspirare debet quisquis rationis est capax, cupitque esse beatus. Non enim beatitudinem ipsam aliunde obtinere posse se credat, q̃ in eo, & ab eo, qui est fons sapientiæ, uerbum utique Dei in excelsis. Fons, inquam, uitæ, de cuius torrente uoluptatis inebriantur quotquot perpetuæ felicitatis esse cti sunt digni, nedũ illi qui iã peruenerũt: uerumetiã & qui adhuc peregrinãtur anhelare debent ad illũ pertingere fontẽ, sicut propheta de se perhibet dicẽs: Quẽadmodũ desiderat

Marginalia: Col. 3; Matth. 20; ibid.; Apoc. 1; Ioan. 1; Ioan. 8; Prouerb. 8; Psal. 41. Section letters: E, F, G, H.

A siderat ceruus ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deũ fontẽ uiuũ, qñ ueniã & apparebo ante faciẽ Dei? Ipsum quippe totis uisceribus desiderare fontẽ, ad ipsũ infatigabiliter cũ exultatione mẽtis currere festinent, q in hoc mortali degunt corpore, & per fidem ambulant, quatenus ex illius gustu carnaliũ uolu ptatũ in ipsis tẽperetur æstus. Præbet nãq; potestatib. se satietatẽ quandã ineffabilẽ, quę mũdi huius illecebras sitire nõ sinit. Sic nãq; mulieri Samaritidi spopõdit dicẽs: Qui bi- berit ex aqua quã ego dabo, non sitiet unq;, sed fiet in eo fons aquæ salientis in uitã ęter nam. Da mihi (quæso) ô dñe Iesu haurire, ac percipere aquã sapientiæ salutaris de te ui- tæ fonte, ut ultra seculi istius oblectamẽta non sitiam. Cõple mi Saluator & Deus inte- riora mea saturitate tua, pace tua, ueritate tua, sapientia tua, bonitate tua, iucunditate tua, caritate tua, splendore tuo, ut te solum uidere, te tenere, teq; amplecti cupiam: tibi placere, tibi famulari, tibiq; in omnibus obtemperare desiderem, non perfunctorie & segniter, non seruiliter & mercenarie, ac propter me, sed propter teipsum, sicut illi qui fa Ioan. 4

B cie ad faciem contemplantur te, & de te beati sunt: & quemadmodũ qui peregrinantur abs te, & tñ in lumine fidei perfecte quærunt te. Ii nimirum non sensu carnis ducti, neq; uitiorũ impugnatione promoti tibi obtemperant, sed in humilitate cordis, in feruore spiritus, in desiderio animæ, in orationibus crebris, in quotidianis ieiunijs, in laboribus plurimis, in corporis castitate, in puritate mentis, & in omnium strenua exercitatione uirtutum. Nempe huiusmodi tanq; perfecti uiri renouantur singulis pene horis spiritu mentis suæ, & induunt nouũ hominem secundũ Deũ formatum. Progrediuntur quoq; de uirtute in uirtutem, transformanturq; de claritate in claritatem, quatenus quantum possibile est, configurentur imagini increatę, ad cuius imaginem creatos se esse cogno scunt. Horum siquidem conuersatio, quanquam inter homines esse uideatur, affectu ta men & cogitatione frequentissime in cœlis est. Nam etsi opportune tractent humana negocia, quãuis corporis necessitatib. tẽperanter deseruiant, spũ nihilominus diuinæ cõtẽdunt se exhibere præsentiæ, prophetã imitãtes, qui dicit: Prouidebã dñm in cõspe Psal. 15

C ctu meo semper, qm̃ à dextris est mihi ne cõmouear. Student præterea toto posse habi- tare secum, noxiarum inutiliũq; cogitationũ uitare tumultus, motus animi inordinatos componere, affectus mentis erigere, intentionẽ ad Deum dirigere, nihilq; intra se indi scussum relinquere, intelligentes cuncta cordis sui penetralia diuinis patere obtutibus, quemadmodum Apostolus notificans ait: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetra- bilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animę ac spiritus, compagũ quoq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem sunt nuda oculis eius. Virtutum de niq; habitus in proficientium concertationibus iam adeptos exercẽt actu. Minima e- tiam delicta arbitrantur maxima præ amore & proficiẽdi desiderio. Hinc nullam sibiij- psis præstantes requiem, nullum pene temporis momentũ inutiliter prætereuntes, nũc Deo, nunc proximo, nunc sibi uacare nituntur. Vbiq; grauitatem prætendũt in mori- bus, hilaritatem in facie, discretionem in factis, in sermonibus sapientiam, in sensibus di Heb. 4

D sciplinam, ita ut redoleant sanctitate, sintq; quoddã religionis speculum, in quo quisq; simpliciter intuendo merito ualeat ædificari in bono, atq; animari ad bonũ. Ex affluen tia postremo gratiarũ eisdem collatarum, ex diuina allocutione, quã in oratione positi quotidie agũt, atq; ex cordis munditia per quam lætificantur, & Deum laudant, se aspi- cientes replent gaudio, & ad se diligendũ alliciunt. Nec sine causa. Quos enim Dei sa- pientia ueritatis suæ splendore illustrat, quósue spiritus sanctus inhabitando cõsolatur, charismatib. ornat, fœcundatq; uirtutibus, non possunt non amari, uenerari, & coli, pręsertim quũ in humilitatis soliditate collocati nesciant inflari, nec sibi arrogare ualeant quippiam boni, quũ uerissime intelligant nõ à se, sed Dei gratia esse quod sunt. Quam- obrem se in cordis contritione deijciunt, semper se accusant, se debitores Deo faten- tur, tum pro quotidianis excessibus, tum etiã pro bonorũ amissionibus, & pro acceptis corporalibus spiritualibusq; muneribus. Hinc quoq; pro rependenda uicissitudine ca ritatis à domino multipliciter sibi exhibitæ, se occupant in bono, se accendunt in spiri- tu, sibiq; minime parcunt, ut conditoris sui obtemperent uoluntati, quã non in codicib. quærunt, neq; ab hominib. sciscitãtur, sed per internã aspirationẽ, per familiaritatẽ uer- bi, per

bi, per contuberniũ sapientiæ, & per irradiationes cælestes, in lumine ueritatis, in con- B
scientiæ puritate, & in purgati intellectus percipiunt speculo. Isti profecto, de quibus loquimur, spirituales & perfecti uiri, quemadmodũ incipientes, & proficientes præcellunt in numerositate donorũ, in gratia largiori, in prolixiori experientia, in sanctiori cõuersatione, & in perspicaciori cognitione: ita & in obedientię perfectione, quamuis in exteriori actione, non sicut primi uideantur esse subiecti. Non enim in motu corporis, nec in operũ multitudine, neq; in æstimatione humana, sed in feruore caritatis, in rectitudine intentionis, in discretionis mensura, & in obsequendi desiderio, uirtutis obediẽtiæ, ueluti & cæterarum perfectio commendatur. Hoc autem solerter considerandũ est quòd uiri sancti atq; perfecti non pariformiter, neq; in uno, eodẽq; perfectionis gradu semper insistunt. Interdum quippe Dei moderante sapientia in quosdam decidunt lapsus, & ab arce perfectionis dilabunt in transgressiones inchoantiũ, quatenus propriæ infirmitatis eruditi experimẽto, se solicitius in humilitatis & obediẽtiæ cẽsura coerceant.

Quòd operum Dei arcana mysteria minime sint curiose scrutanda. Cap. XXIII. F

Perum omnipotentis & ęterni Dei quisquis curiose indagari præsumpserit causas, & arcana mysteria, tanquam temerarius retundetur, sacro attestante
Prouerb. 25 eloquio: Quòd scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam humano sen-
Eccles. 19 sui prorsus inscrutabilia sunt, hoc Salomone perhibente qui ait: Deus solus iustificat, & manet inuictus rex in æternum. Quis sufficiet enarrare opera eius? Quis enim inuestigabit magnalia illius? Quum igitur incomprehensibilia sint, pudeat uermiculum homunculũ illa discutere, atq; perquirere quæ in uerbo Dei sibi coæterno, & in secretissimo sapientię eius latent consilio, & tantum ipsi sunt nota, & quibus idem reuelare uoluerit. Sufficiat homini credere ipsa esse iustissima, atq; omni cum ratione dispo-
Psal. 103 sita, dicente Propheta: Omnia in sapiẽtia fecisti, tametsi eadẽ minime percipere queat. De cæteris uerò ut taceã operibus mirabilibus. Quis (oro) ualet rimãdo intelligere, cur iustorum quidã ad tempus permittãtur cadere, & in criminibus maximis ruinã facere, quorũ conuersatio apud Deũ cõmendabilis, & corã hominibus irreprehensibilis cen- G
Num. 12 sebatur? Erat profecto Moyses mitissimus omnium, qui tunc morabantur in terra, uniuerso populo Hebræorum prælatus, secretorũ Dei cognitor, ita ut facie ad faciem cum domino loqueretur, legis diuinę lator, Dei & plebis Israeliticę mediator, inter prophetas nominatissimus, & nihilominus hic tantus & talis cum germano suo sacerdote summo in infidelitatis proruit foueam, hoc diuino permittente suo secreto, ineffabiliq; iudicio, unde dominum aduersus se iratum audire meruerunt. Quoniam non credidistis mihi ut sanctificaretis me corã filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, quã dabo eis. Erat quoq; Dauid omniũ excellẽtissimus prophetarũ, uir utiq; secundum cor Dei, de cuius semine per repromissionẽ ipsi factam nasciturus erat Christus. Hic ex Dei permissione iustissima, hominibusq; ignota, unius mulierculæ illectus cõcupiscentia adulterium & homicidiũ nequaquam perpetrare formidauit. Quid multa? Negauit ter apostolorum princeps dominum suum unius ancillæ uoce perterritus, oblitus magnaliũ quæ ab illo conspexerat fieri, immemor etiam humanitatis sibi præ cæteris exhibitæ. Metu H
deniq; mortis reliqui prostrati apostoli magistrum in sæuissimorum manibus deserentes inimicorum nemine persequente fugerunt. Horum siquidem, & illis similiũ præuaricationes sunt profecto documenta fideliũ, sunt etiam diuina potius ueneranda, quàm perscrutanda iudicia. Eruditur tamen quilibet catholica insignitus religione de se minime debere præsumere, quamuis spiritualibus ornatus sit donis, uirtutibus clarescat, sciẽtia polleat, miraculisq; coruscet. Discat præterea nõ altum sapere, sed timere, quum Deus
Iacob. 4 (quemadmodum legitur) superbis resistat, & humilibus præstet gratiam. Nam si Lucifer in cœlo factus, charismatibus maximis præditus, nulloq; suadente in elatione se eleuans, pariter cum omnibus qui ipsi adhæsere, in malum è cælo expulsus in lacus profundissimum baratrum deiectus est: quid de homine uilissimo puluere, & putrescẽte cadauere post paululum in nihilum redigendo, si se erexerit supra se, uolueritq; sibi diuinam usurpare gloriam, se aliquid esse arbitrando, quum per se & ex se nihil existat, faciendũ sit, iudicet qui ista legit, & audit. Quãobrẽ experientia alieni imbutus mali qui stat, aut stare se putat, ruinam pertimescat, & eo magis casum metuat, quo præ cæteris potiora

se intel-

A se intelligit percepisse charismata, quoniam qui ex eminentiori corruit gradu, uehementius alliditur, grauiusq; delinquit. Timeat postremo quisq; de se, ne ex repentino tentationis impulsu, seu ex diuturno spirituum immundorũ insultu eneruetur mens à sui stabilitate propositi, & deseratur sibi: discatq; ex propriæ infirmitatis lapsu præuaricantibus cõpati, atq; de sublimi uirtutũ fastigio diuina permissione ad ima fluentibus. Nihil enim sic à diuinorũ operum, iudiciorũ cælestium, fraternæq; trãsgressionis, curioso scrutinio superbum retrahit animũ, quemadmodũ debilitatis propriæ manifesta cognitio, quæ profecto nõ sinit mentẽ extollere, neq; de alterius casu gaudere. Proinde suadente Apostolo qui stat, uideat ne cadat, cadenti compatiatur ex corde, pro illo orationẽ fundat, exhortatiõis manũ ei (si ualet) porrigat, seq; stabilientẽ in bono, ac custodientẽ à crimine laudet iugiter, & ipsi totis uiribus gratias agat, quoniã laudabiliter uiuere non est uolentis, neq; currentis, sed solius miserentis Dei, qui cui uult miseref, & quẽ uult indurat. Indurat quidẽ non impellendo ad facinus, sed gratiã cõtinendo, per quã pe:ficiť uirtus, & omne opus cõmendabile consumať. Itaq; sicut nõ licet ei qui fratrẽ suũ, aut probatum uirũ cadere conspicit iudicare: æque nõ decet delinquentẽ grauiter, uel palã desperare, & à spe diuinæ miserationis se alienũ facere. Nempe nihil hac desperationis confusione detestabilius, nihilq; ad promerendũ ueniã perniciosius. Superbiæ nanq; filia est, diuinæ bonitatis inimica, indulgẽtiæ dissipatrix, cõpunctionis aduersaria, meritorũ interemptrix, uitiorũ nutrix, spũalis profectus impedimentũ, recõciliationis obstaculũ, & malorũ multorum additamentũ q; maximũ. Incipientes quoq; interimit, uulnerat proficientes, & cõturbat perfectos. Aduersus igiť hanc spũalem pestem se Christi muniãt milites, quoties ex improuiso aliquod enorme cõmittũt crimẽ, uel in tentationibus repente deficiunt, aut ab incœpto feruore languescunt, seu forte ab assueto deuotionis gustu totaliter permittente Deo alieni fiunt. Tunc quippe fortitudine, & prudentia egent nõ modica. Fortitudine, inquam, ne pusillanimitate frangantur, atq; ex hac prorsus desperatione superati, in uniuersorũ scelerum se immanitatẽ præcipitent, & insanabiles fiant.

Ro. 11
1. Cor. 10

B

C Prudentia uerò quatenus propriæ fragilitatis non sint immemores: cuius uidelicet obliuio hominem ad quodcunq; facinus facit esse procliuum. Se deniq; tunc prudenti examinatione dijudicent, si aliquod occulte perpetrauere delictum, si ex collatis sibi à Deo muneribus eorum intumuit cor, & in sui æstimatione complacuit, quod quidem peccatum spiritualis est causa ruinæ, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit) exaltur cor. Et quemadmodũ propheta de se narrans, ait: Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquiũ tuum custodiui. Misericorditer enim dominus fideles suos erudiens, uarijs eos sinit tentationibus agitari, interdum etiam nonnullis criminibus irretiri, quatenus quàm infirmi sint se agnoscant per culpam, necnon proprias uires metiantur in prælio, atq; experimento edocti discant non inflari, sed semper Deum timere, ac de se abiecte humiliterq; sentire. Hæc nanq; cognitio humilis, diuino associata timori, amissam reparat gratiam, confitentem reconciliat Deo, ad indulgentiã erigit lapsum, spe roborat animum, pœnitenti cœlum aperit, certanti subministrat uires, intermissas

Prouerb. 16
Psal. 118

D germinare facit uirtutes, replet gaudio, caritatem accendit, ueniam tribuit, compunctionem parit, conscientiæ tranquillitatem ingerit, aggregat merita, atq; ad bene operandum se possidentem euigilando disponit. Confidat humilis, quoniam si permittente Deo ceciderit, non collidetur, quia dominus illi supponet manum suam, nec ipsum diu patietur iacere prostratum. Cæterum si à spiritibus fuerit uexatus immundis, nequaquam desperet de gratia, neq; de auxilio sibi affuturo diffidat, propheta perhibente, qui ait: Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Verum si ab usitato proficiendi calore tepere se senserit, inchoata uirtutis opera minimè peragere negligat, memor propheticæ exhortationis dicentis: Expecta dominum, uiriliter age, confortetur cor tuum, & sustine dominum. Postremo si ab inimicis, & peruersis hominibus iniurias, contumelias patiatur & damna, æquanimiter perferendo, præsidium opportunum præstoletur à domino, iuxta oraculum Psalmographi concinentis: Salus iustorum à domino, & protector eorum in tempore tribulationis: & adiuuabit eos dominus, & libera-

Psal. 90
Psal. 26
Ibid.

bit eos, & eruet à peccatoribus, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo. Quamobrem in omni uicissitudine diuinæ dispensationis, in omni repentino emergente casu, atque in uniuersis, quomodo libet, irruentibus aduersitatibus, Christi seruus, & quisque propriæ salutis amator, ad dominum tota intentione confugiat, seque accusando ut sibi auxiliũ præbeat, ipsum humiliter deprecetur. Nam in afflictione positos Saluatoris nostri celeriter consueuit exaudire clementia. Ipsius quippe uox illa est per prophetam dicentis: Inuoca (inquit) me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Summopere uero in obedientiæ agone constituti, & in tribulationis camino examinati caueant retrocedere, & incœptum exercitiũ spirituale deserere, ne aereis potestatibus, ac intuentibus hominibus ridiculum fiant, cunctorumque præteritorum laborum amittant fructum. Nautarum ipsi erudiantur exemplo, qui spumantis æquoris, flantiumque uentorum impetum formidantes, nequaquam ab inchoato nauigationis itinere intentionis suæ reflectunt obtutum. Nam procellarum tempore irruente, imminentia student uitare pericula, classemque à naufragio eripere, & seipsos à pelagi uoraginibus liberare. Nempe pacato mari, prosperis spirantibus uentis, deperditas resumunt uires, securi efficiuntur, & alacres gratiarum pro transacto discrimine Deo referunt actiones. Debilitatos denique reficiũt artus, exultationis & gaudij promunt uoces, atque priorum incommodorum obliti terroribus optatum tranquillitatis portum captare festinant. Quod enim nautę corporaliter hoc Christi milites in agone probati spiritualiter actitare conētur. Assuescant utique intus abundare delicijs & penuriam pati: esurire & gustare quàm suauis est dominus, gaudere in domino, & tristari propter dominum, temperanter tamen omnia & cum sobrietate spiritus, ne pretergresso uirtutis medio imperfectionis labantur inuolucro, & inde descendere cogantur ad ima, unde ad summa aduolare debuerant. Beatus plane ille dicendus est uir, qui sapientiæ spiritu redimitus & gratia, sic quum probatur & examinatur tribulationis incendio, diuinæ conformis est uoluntati, quemadmodum quum interna consolatione perfunditur, & cui prospera, & aduersa pariformiter militant ad profectũ. Hic profecto cũ Apostolo Paulo fiducialiter in domino gloriari potest ac dicere: Quis me separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum enim quia neque mors, neque uita, neque angeli neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instātia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundũ, neque creatura alia poterit me separare à caritate Dei, quę est in Christo Iesu domino nostro. Hæc est perfectionis meta, ad quam pertingere decertent qui famulantur altissimo, & obedientiæ brauium assequi concupiscunt, ut uidelicet in omnibus diuinæ conformes sint uoluntati, atque in nullo deliberatione spontanea ab ipsius dispensatione dissentiant, nihilque ab eodem procedente uelint curiose ratione discutere, sed uniuersa tanquam æquissime gesta humili deuotione percipere: ita ut ueridica assertione propheticum illud promere possint: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Psal. 49 · Rom. 8 · Psal. 72

Quibus indicijs Dei seruus merito commendetur. Cap. XXIIII.

Quemadmodum in humanis negocijs ex exterioribus signis, ut plurimum fiunt nota interiora quæ latent: sic in spiritualibus exercitijs euenire dubitet nemo, possunt quippe fieri multa simulata intentione, quæ aliud apparent extrinsecus, aliud uerò introrsus existunt, aliterque ab humano, atque à diuino aliter censentur esse facta iudicio. Veruntamē huiusmodi gesta, imò talium autores operum diu latere non ualent, dicente domino: Nihil opertum quod nō reueletur, & occultum quod nō sciatur. Ex hac utique præmissa admonitiōe erudit quisque fidelis, pudice uiuere, simpliciter cōuersari, cordis simulationē fugere, & nō minus Dei quā hominũ præsentiā expauescere. Nō enim potest uoluntarie delinquere, qui diuinā corā se meditatur adesse maiestatē. Quis (oro) tam superbus, tantoque insano captus esset amore, ut ante sibi assistentem iudicem ipsius præsumeret iussa contēnere? statuta uiolare? decreta negligere? Hinc humana quanta sit redargutione digna temeritas, patenter aduertitur. Vbique siquidem & absque ulla dubietate præsens est dominus, singulorũ acta intuetur, cordium secreta rimatur, cogitationum, affectionum & intentionum perlustrat arcana, atque uniuersa sine errore aliquo perspicacius, ac excellētius ipsi sunt nota quàm

Luc. 12

A quàm eis in quorũ mẽte uersantur, & nihilominus miseri mortales cupiditatis uoluptate illecti, infidelitatisq; caligine obuoluti, minimè formidant ipsius diuinitatẽ offendere, potentiã despicere, indignationẽ incurrere, iustitiã prouocare, uilipendere legẽ, preuaricari mandata, sicq; impudenter delinquere, ac si abolita esset iustitia, deesset iudex, cunctaq; facinora remanerent inulta. Porrò grauiter peccant, & tamẽ lætantur quũ malefaciunt, & exultant in rebus pessimis. Cæci sunt, & ad interitum pergunt, & nihilominus arbitrañt se ambulare in luce, & facillime peruenire ad uitam. Temporalibus uoluptatibus, & æternis sperãt se frui posse delicijs, necnõ queadmodũ in hoc seculo, ita post hanc peregrinationem credunt florere in cælo. Ista mortalium perniciosa opinio, illusione plena, ignorantiæ caligine circunsepta ô quot fallit, quot interimit, quótue ad æternum suppliciũ trahit? Spondet deniq; huiusmodi cogitatio falsa, ut uera diripiat, pro ponit carnalia, ut spiritualia auferat, corpori suadet illecebras, ut animæ surripiat gratiã. Hoc totum ex ueritatis ignorantia, ex defectu fidei, ex caritatis priuatione, ex carentia

B deuotionis, interdum ex suggestione diaboli, atq; ex obedientiæ transgressione accidere perspicuũ est. Da summæ ueritatis splendore illustratũ, da formatæ fidei gratia purificatum, da perfectæ caritatis nuptiali indumento uestitum, da deuotionis sanctæ suauitate refertum, da discretionis spirituũ dono redimitũ, da postremo obtemperantẽ Deo, & cœlestia, atq; superiorũ præcepta seruantem, & agnosces huiusmodi mundũ spernere, carnis oblectamenta uitare, necnon obhorrere quod tẽporaliter arridet, quod est honoris, quod gaudij, quod uoluptatis, & quod seculi. Omnia quippe hæc paruipendit, & arbitrañ ut stercora, ut lucrifaciat Christũ, in quo cũctis his meliora abundãtius, delectabilius, fructuosiusq; se percepturũ esse nõ dubitat. Quamobrẽ seipsum humiliat, se compungit, se conterit, seq; tanquã seruum emptitiũ facit, ne dum superioribus atq; æqualibus, uerumetiã ex corde obediendo minoribus, iuxta Apostoli exhortationẽ dicentis: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Hæc profecto est Christianę disciplina militię: hoc (inquã) est ueræ dilectionis ad Christũ notissimũ signũ: seculi uidelicet illecebras fugere, humilitatẽ non minus mente quàm habitu exteriori sectari, Deo *1. Petr. 2*

C atq; hominibus seruitute uoluntaria famulari, & hoc quidẽ non ad tempus, neq; in prosperitatibus tantũ, sed in tentationibus, in aduersitatibus, in persecutionibus, in longanimitate usq; ad mortem. Talibus si quos perspexeris ornatos uirtutibus, atq; moribus spiritualibus decoratos, hos uenerare, cole & dilige, tanquam Dei seruos, imitatores Christi, spiritus sancti habitacula, uasa sanctificata, angelorum consortes, cæli ciues, paradisi incolas, cælestis præcones regni, intercessores seculi, mundi luminaria, micantes stellas, ueritatis ostensores, amatores sapientiæ, oppugnatores diaboli, uitiorum inimicos, zelatores uirtutũ, contemptores sui, euangelici testes, salẽ terræ, necnon Dei & hominum mediatores optimos. Precibus quippe suis, lachrymis, gemitibus, ieiunijs, uigilijsq;, die noctuq; pro Christiano interpellant populo, & diuinam placant iustitiam, quę ob scelera maxima ac horrenda crimina: quæ uidelicet in cõtemptum Dei & perniciem animarũ, tam palam, quàm occulte perpetrantur, quotidie ad iracundiã prouocañ. Ne-

D quaquã enim humani generis iniquitates tam æquanimiter sustineret omnipotẽs, si nõ sanctorũ intercessionibus flecterer. Prętermitto quàm exodibilis, quantęq; sit efficacię mediatoris nostri actualis oratio, de qua sic testatur Ioãnes Apostolus: Si quis (inquit) peccauerit, aduocatũ habemus apud patrẽ Iesum Christũ iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nõ pro nostris aũt tantũ, sed pro totius mundi. Taceo quantũ sit utilis catholicę plebi supplicatio indesinenter Deo oblata sanctorũ, qui cõsummato feliciter huius uitę cursu assistunt illi, ipsius actuali fruitione beati. Nõ (prout fas est credere) sine intermissione iuge pro nobis domino orationũ exhibent sacrificiũ, quemadmodũ in Apocalypsi Ioannes insinuat dicens: Et quũ aperuisset librũ, quatuor animalia & uigintiquatuor seniores ceciderunt corã agno, habentes singuli citharas & fialas aureas, plenas odoramentorũ, quæ sunt orationes sanctorũ. Quis (oro) explicet uerbis, quantũ prosint ecclesię Dei preces iustorũ, qui adhuc in hoc mortali degentes corpore, peregrinãtur à domino: eorũ potissimũ qui renunciãtes seculo, sui redẽptoris se mancipauerint obsequio? Hi nimirũ diuinis dum intersunt laudibus, in oratione frequentissimis pernoctationibus incumbentes, iustitiæ Dei rigorẽ in dulcedinẽ pietatis immutant. Horum ne *1. Ioan. 2* *Apoc. 5*

ne (quæso) poterunt repelli suffragia, quorū conuersatio Deo acceptissima est? quorū obsecrationibus delectatur dominus? quibúsue indissolubilibus caritatis uinculis connexus est Christus? prorsus minime. Nam quemadmodū ipsi accepti sunt Deo: ita eidē eorum sunt supplicationes gratæ, tanquā cohæredum Christi, spiritualiaq; ipsius mystici corporis membra. Adhærentes siquidem illi per compaginē caritatis, & unum cū ipso effecti contemni nequeunt, neq; ab illius gratia propulsari, tametsi mundus aliter arbitretur. Non enim quanti sint meriti, quantúq; apud Deū eorum approbata sit uita percipere ualet: quippe qui solū quæ carnis sunt sapiat, ignoretq; secundū spiritum iudicare. Nempe testante domino sicut non potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala fructus bonos facere: æque mundi amatores nō ualent spiritualia opera spiritualiter discutere atq; discernere. Hinc est q̄ eorū, de quibus loquimur, conuersationi detrahunt, uilipendunt personas, societates erubescunt, quietis ocium damnāt, fugamq; illorum e seculo, ac renunciationē affinium & propinquorū derident, ipsos arguentes tanq̄ ignauos, inutiles, pusillanimes, & uiles, & quasi non præsumentes posse uictum sibi necessariū ex industria uendicare. Verū si recte saperent, atq; prudenter discuterēt, prorsus intelligerēt seruos Christi maxima appetere atq; difficiliora, q̄ ea quæ in seculo agere contempserūt, aggredi opera. Insuper eosdē nequaq; ex animi imbecillitate, sed ex sola cordis magnanimitate domum, parentes, facultates, carnis illecebras, & omnia mundi oblectamenta relinquere. Ob hoc siquidem renūciant seculo & uoluptatibus eius, ut facilius expeditiusq; regnum consequantur æternū: q̄d utiq;, perhibente dn̄o, à diebus Ioannis baptistæ uim patitur, & uiolenti diripiunt illud. Abijciunt præterea cuncta terrena quæ possident, quatenus diabolo robustius cum quo dimicaturi sunt, resistere queant. Sciunt enim Apostolū dixisse: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Postremo à curis secularibus ideò se elongant, ut quietius, ac liberius uacare Deo, sibi ipsis uigilantius intendere, necnon carnis desideria ualeant cohibere: quæ profecto singulis pene horarum momentis in corde germinant, & spiritui aduersantur. Sic enim legitur: Spiritus repugnat aduersus carnem, & caro aduersus spiritum. Hæc autem inuicem aduersantur, ut non quæcunq; uultis, eadem faciatis. Tanquam igitur Christi ueri discipuli magistro cælesti obtemperant, qui ait: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Idemq; perhibet dicens: Qui uenit ad me, & non odit patrem suum & matrē, uxorem & filios, fratres & sorores, adhuc aūt & animā suam, nō potest meus esse discipulus. Nam ipse dn̄s & magister q̄d uerbo docuit, perfecit & opere. Contēpsit etenim mūdū, & uniuersa quæ mundi sunt, quum sua essent, ualeret illa pro libito sine delicto disponere. Non est usus honore regio, quū uerus esset rex regū, & dominantium dominus: quin potius serui formam, habitū ministeriūq; suscepit, quemadmodū Apostolus narrās ait: Qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit semetipsum, factus est obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Non utiq; domum propriam habere uoluit, nō agros, non possessiones, non ancillas, nō seruos, sed tanquam peregrinus in hoc seculo nasci elegit in stabulo, reclinari in præsepio, in Ægyptum fugere, esurire, sitire, fatigari, tentari, persequi, à discipulo uenundari, diutissime uerberari, colaphis ignominiose cædi, coronari spinis, sputis deturpari, in stipite affigi, aceto potari, in cruce mori, & lancea uulnerari. Omnia mundi huius aduersa perferre dignatus est, & respuere prospera, quatenus exemplo suo erudiret homines, quid diligere, quidue spernere deberent. Deniq; ipsum admonentem quid dixerit audiamus: Beati (inquit) pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: beati mites, beati qui esuriūt & sitiunt iustitiam: beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, & beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Non commendauit diuites, neq; amplectendas ait esse terrenas facultates, sed potius abijciendas, non appetendas dignitates, non gaudia uana quærenda, non corporis uoluptates sectandas, non ambiēdos dominandi fastus, nō generis nobilitatē ꝑpalandā, neq; tēporalē felicitatē docuit esse tenendam.

Marginalia (left): Matt. 7; Matt. 11; Eph. 6; Gal. 5; Luc. 14; ibid.; Phil. 2; Matth. 5. Marginal letters (right): B, F, G, H.

A nenda. Vniuersa quæ mundi amatores possidere concupiscunt, uilipendenda esse monstrauit, atque illa quę ipsi pati formidant, alacriter toleranda esse monstrauit. Errare siquidem nō ualuit quū sapientia sit, nec mentiri potest quū ueritas æterna sit: sed neque fallere quū summa sit bonitas. Merito itaque nō irridendi, sed prorsus uenerandi sunt serui illius, qui adhærentes ei, ipsiusque imitantes uestigia, mundo renunciāt, & à se abdicant secularia negocia, atque sub obedientię se iugo prosternūt, quatenus quæ ex propriæ radice uoluntatis emergunt deuitent incōmoda, necnon qualis, quantusque delectationis & pacis ex eadem obedientiæ uirtutis exuberet fructus, percipere queant.

Quòd innumeri sunt, qui falsa delusi opinione delinquunt. Cap. XXV.

PRæter cætera à Deo collata munera hoc etiam bonū naturaliter est insitū homini, uniuersa uidelicet obhorrere pœnalia, utilia uerò semper desiderare & læta, potissimū si qualitatē earum gustu didicerit. Sunt tamen innumeri qui naturalis rationis paruipendentes donū, ac pecudū more degen-
B tes sectanť noxia, & à lege Dei prohibita quæ æterno sunt plectēda incendio, proficua uerò & sancta despiciunt, quæ pacē præstant & uitā. Hi carnis opera perficientes in cōcupiscentijs suis, arbitrantesque iuxta prophetæ sententiā malū bonū, & bonum malū, ac ponētes tenebras lucē, & lucē tenebras: ignorantię detēti caligine, pœnitentię detestanť bonū, & se perniciosorū criminū tradunt illecebris. Suadēt nāque huiusmodi sibijpsis, etiā diabolica suggestione delusi, ut delinquāt liberius, mandati trāsgressionē graue nō esse peccatū: sed facile remissibile, atque posse pro suo beneplacito quū uoluerint, redire ad ueniā. Ignorāt prorsus q tales sunt, quāti sit ponderis peccare in Deū, ipsiusque præcepta negligere, quodúe facinus opereť in homine, necnō quanta exigente iustitia ex suo reatu delinquēs plectendus sit pœna. Vtinā (inquit sanctus propheta de talibus) saperēt, & intelligerēt, ac nouissima prouiderent. Ex horū nescientia primus circunuētus est homo, dū ex ligno uetito de quo ne comederet præceptū acceperat, gustare pręsumpsit. Pluris quippe ęstimauit uxori displicere quàm Deo, diuināque bonitatē ad rea- Deut. 32.
C tus sui indulgentiā iudicauit facillime esse flectendā. Hoc ideo arbitratus est, quia nondū iustitiæ rigorē expertus fuerat, nondū quantū omnipotēs Deus inobedientibus aduersareť agnouerat, nullā adhuc reluctationē in carne, nullā ab ipsis creaturis cōtrarietatē persenserat, proinde in sui suæque posteritatis exitiū factus est ad delinquendū procliuis, quid ex hoc secuturū esset ignorās. Consensit itaque, gustauit, & perijt. Pro hac siquidē diuini præuaricatione præcepti penè deordinata sunt omnia. Hinc enim de optimo uoluptatis loco expulsus est homo, & ferarū effectus est socius, mūdi istius incola, terræ procreantis spinas, & tribulos cultor, & duplicis mortis obnoxius. Hinc etiā hebetata est memoria, affectus refriguit, caligauit ratio, multiplicatę sunt ærumnæ, infirmitates auctæ, conualuerunt passiones. Hinc denique spiritui reluctatur caro, ipsius crebrescunt stimuli, cōcupiscentiæ pullulant, tentationes germinant, bella geruntur in corde, & sibijpsi supra modum homo factus est grauis. Hac quoque de causa diluuij inundauerunt aquæ, ignis de cœlo descendit, pestilentiæ sunt immissæ innumeræ, plurimæ ciuitates e-
D uersæ, prouinciæ per orbem dilaniatæ, populi circunquaque dispersi, sanguis uelut torrēs effusus est. Et ultra quid memorē? Omnia profecto quæ diuinę legi aduersantur, ab hoc inobedientię fonte emanare noscuntur, quæ uidelicet Apostolus sub appellatione operum carnis enumerans ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia. Non ualet explicare sermo, non humana proferre facundia, neque intellectus percipere, quanta mala ex primi hominis præuaricatione emerserint. Nempe quicquid deformitatis, quicquid flagitij, mœroris, & incōmodi humanum patitur genus, ex inobedientiæ delicto prouenisse conspicuū est: pro quo utique corporis & animę uita intelligitur esse priuatū. Sub hoc proculdubio damnationis uinculo uniuersi ex Adæ semine propagati cōcepti sunt, adeò ut prius efficiantur damnati quàm nati, quemadmodum in persona omniū de se propheta perhibet dicens: Ecce enim iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Sanè sicut ab hac animæ fœditate nullus est liber, ita nemo tam sanctus, tam innocens, tamque acceptissimus Deo, qui cor- Gal. 5 Psal. 50

Psal. 88 poris resolutionẽ euitare ualuerit, prout propheta euidentissime meminit dicens: Quis est homo qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam de manu inferi? Necessitas hæc communis est, lex irrefragabilis, & æquissima complectens omnes, & neminem ab ipso mundi initio usq; ad finẽ excipiens. Ab istiusmodi tamen necessitatis improperio, & ab hac pœna peccati solus mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Quamuis enim ex Adæ secundum carnem procreatus sit semine, nequaquam tamen in iniquitate cõceptus, nec in peccato mater eius genuit ipsum. De spũ quippe sancto interueniente fide, maternoq; obedientiæ sanctæ consensu in uirginali conceptus est utero, plenus gratia, plenus sanctitate, plenus sapientia, plenus diuinitate. Nam in ipso (sicut ait Apostolus) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Col. 2 Non aũt ad hanc plenitudinem per uirtutum exercitia, nec per incremẽtum corporis, neq; per interualla peruenit temporum, sed in uno eodemq; momento homo perfectus formatus est, à uerbo in unitate personali assumptus: ita ut Emmanuel ueraciter nuncuparetur, & esset æqualis utiq; patri secundũ diuinitatẽ, licet secundũ susceptã humanitatẽ omnino esset inferior. In ea siquidem forma qua minor est patre tanquã uerus homo, & ueram carnẽ habens, erat proculdubio passibilis atq; mortalis, nõ impellente necessitate ut cæteri, sed spõte ac uoluntarie. Quod enim esuriuit, quod fleuit, quod doluit, quod tristitiã pertulit, hoc ex mera sui egit dignatione, ut quãtũ nos diligeret, quanti delicta nostra essent põderis, qualis & quàm magna nostra esset infirmitas ex remedij difficultate notificaret. Esa. 53 Voluit nãq; (sicut Propheta commemorat) nostros ferre lãguores, & infirmitates nostras sine culpa portare, quatenus nos gratos suo faceret patri, nósque sibi copularet in fratres, atq; suo qualiter nosmetipsos exhibeamus sacrificiũ Deo, erudiret exemplo, quod minime posset, si pati ipse recusaret. Passus est igitur increpationes duras, cõtumeliosa uerba, flagella durissima, opprobria turpissima, cruciatus asperrimos, excogitata ludibria, insuper & ipsum ignominiosum crucis patibulum, quod solũ sceleratis ac uilissimis hominibus debebatur. In his itaq; passionis agonibus constitutus non contradictionis eloquium protulit, non redargutionis uerbum, non impatientiæ aliquod ostẽdit signum, sed quẽadmodum Propheta insinuat, Sicut ouis ad occisionẽ ductus est, & quasi agnus corã tondẽte se obmutuit, & non aperuit os suũ. Esa. 53 Alio quoq; in loco idẽ propheta de ipso mediatore in propria eius persona, opprobria uolũtarie ab eodẽ percepta exprimere uolẽs inquit: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus: faciẽ meã non auerti ab increpãtibus & cõspuẽtibus in me, & ideo non sum confusus. Esa. 50 Alius deniq; propheta hoc insinuans ait: Et ego quasi agnus mãsuetus, qui portat̃ ad uictimã, & nõ cognoui cõsilia eorũ aduersum me dicentiũ: Venite mittamus lignũ in panẽ eius, & eradamus eũ de terra uiuentiũ. Hier. 11 Porrò quod ultrò se nemine impellẽte obtulerit, sed solo salutis nostræ desiderio, & patris trahẽte obedientia, qui illũ miserat, ut mũdo ꝓpalaret ueritatẽ, sicut ipse dicit: Ad hoc quidẽ natus sum, & ad hoc ueni in mũdũ, ut testimoniũ perhibeã ueritati. Ioan. 10 Idẽ de se declarãs ait: Potestatẽ habeo ponẽdi animã meã, & iterũ sumẽdi eã. Iterũq;: Ego (inquit) sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animã meã pono pro ouibus meis. Ibid. Nẽpe quũ passionis tẽpore sacerdotũ principes cũ multitudine armatorũ uenissent, ut illũ caperent, interrogatiq; fuissent quẽ quærerent, & respõdissent Iesum Nazarenũ, & ipse diceret, Ego sum, ceciderunt retrorsum in terram, uocis illius tonitruum nequaquã sustinere ualentes. Poterat tunc proculdubio (si uellet) abscedere, sed noluit, quia uenerat hora quam prædixerat, in qua gentibus traderetur ad illudendũ, flagellandum, & crucifigẽdũ. Luce igitur clarius patet tam exemplo eius, sermonũq; ipsius testimonio, quàm prophetarũ oraculis, & assertionibus sanctorũ, quod ipse redẽptor noster nulla urgense necessitate semetipsum omnibus persecutionibus, contumelijs, & neci exposuit, sed ex sua pura dilectione, ut uidelicet nos reconciliaret Deo patri, ac pro nostris iniquitatibus satisfaceret, nos quoq; ad cælorum proueheret regnum, atq; nobis recte uiuendi modũ præberet & formam. Tanta siquidem apud Deum illius assumpti hominis fuit autoritas, sicq; eiusdẽ summæ maiestati cõplacuit obedientia, tãtiq; ipsius passio extitit meriti, ut humanũ genus redderet iustificatũ Deo, quod originale primi hominis delictũ æternę mortis fecerat esse obnoxiũ, dicẽte Apostolo: Rom. 5 Si enim in unius (inquit) delicto

A ᴄto mors regnauit per unū multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in uitā, regnabunt per unum Iesum Christū. Igitur sicut per unius delictū in omnes homines in cōdemnationē: ita & per unius iustitiā in omnes homines in iustificationē uitæ. Sicut enim per inobedientiā unius hominis peccatores cōstituti sunt multi: ita & per unius obeditionē iusti cōstituūtur multi. Cōstat ,pculdubio, ꝙ quemadmodū ex primi inobedientia, & trāsgressione parentis emanauit peccatū, & mors in mundū: æque ex obediētia & sanctitate mediatoris Christi collata est gratia, iustitia & uita. Quāobrē idē memoratus Apost. alio in loco dicit: Sicut per hominē mors, ita & per hominē resurrectio mortuorū: & sicut in Adā oēs moriūtur, ita & in Christo omnes uiuificantur. Hinc profecto colligit̄ aperte, quāta humano generi prerogata sint beneficia ꝑ dn̄m & Saluatorē nostrū Iesum Christum, quē Deus pater misit in mundū, ut eriperet nos de potestate tenebrarum, & transferret in regnū gloriæ claritatis suæ, seruata tamē prius æquitate iustitiæ, & prȩuaricationis Adæ debito satisfacto, qui æternæ mortis & apostatæ angeli cum omni sua posteritate perpetuum se fecerat seruum. In huius itaq; captiuitatis ærumnam tunc incidit, quū de ligno uetito contra sui mandatum conditoris gustare præsumpsit. A qua profecto seruitute per semetipsum nequaquā se ualebat eruere, quoniam arbitrij proprij merito se libertate priuarat. Quāobrem quum alieno indigeret auxilio, nec quispiā de illius inueniretur semine, qui ad pristinam ei donandā libertatem esset idoneus, quippe quum singuli damnationis huius uinculis essent astricti, tantisper ipsum humanum genus sub exactoris pessimi iugo iacere oportuit, donec Deus in carne appareret & homo, qui à peccati debito omnino esset immunis, possetq; delicta aliena soluere, & merita propria largiri. Dum igitur (sicut legitur) medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens Dei uerbum de regalibus sedibus ueniens, mortalitatis indumento obtectū, in huius uitæ ac peregrinationis campum cum antiquo serpente pugnaturū ingreditur. Hūc namq; hominem Christū quū ipse Leuiathan cæteris mortalibus sanctiorem esse conspiceret, illumq; perciperet carnem habere passibilem, tentationibus eum aggressus est plurimis, quatenus certo probaret indicio, utrū Dei an hominū existeret filius. Explorauit siquidem interrogationibus, scripturarum sanctarum persuasit autoritatibus, seculi quoq; illum allicere blanditijs uoluit, & nihilominus sapientiæ splendoribus repercussus, delusus, atq; superatus abscessit. Quid in multis immorer? Prædicationum deniq; regni cœlestis, miraculorum diuinorū, irreprehensibilis conuersationis, incomparabilisq; sanctimoniæ illius non ferens præconia, eundem tandē uociferantibus turbis tanq̄ reum mortis suspendit in ligno. Hinc factum est, ut exigente iustitia ipse qui primum captiuum tenuerat hominem, hominis Dei efficitur ipse captiuus. Pro hac siquidem quam iniustissime idem Deus & homo euangelizando regnū cœlorū, sanādo lāguidos, ignaros erudiēdo, & patri suo æterno obtemperādo perpessus est mortē, tale absq; ulla ambiguitate promeruit præmiū, quale priusquā pateretur minime possideret. Alioquin sine causa, aut absq; mercede aliqua gratis crucis suppliciū pertulisse uideretur. Non enim illum à diaboli seruitute per sanguinis effusionem, & meritū passionis erui decebat, qui ab ipsius erat omnino potestate liberrimus, sed neq; ab originalis culpæ, uel cæterorum delictorū fuerat uinculis absoluendus, quum ab omni reatus macula prorsus esset immunis, propter quod ab æternæ damnationis sententia, quæ peccatoribus ex Adæ semine procreatis infligebatur, nequaquā illum eximere oportebat. De beatitudine uerò supernæ felicitatis quid memorē, qua à suæ conceptionis initio fruebatur in uerbo? Horum itaq; quæ perstrinximus, profecto idem de quo loquimur, Dei & hominum mediator nullius indigebat, quum omniū donorum & gratiarū locupletissimus esset. Voluit tamen ut ea quæ sibi ex æquitatis debebantur cēsura, suæ traderētur ecclesiæ, quam sibi fœdere & caritate perpetua associarat in sponsam, sicut Apostolus narrat, dicens, Viri (inquit) diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nō habentē maculā, neq; rugam, aut aliqd eiusmodi, sed ut sit sancta atq; immaculata. Accepit itaq; ecclesia sancta, q̄ est omniū fideliū & prædestinatorū cōgregatio, de manu spōsi, domini, & redemptoris sui orna

Margin notes: 1. Cor. 15 (beside "Quāobrē idē memoratus Apost."); B (beside "apostatæ angeli"); Sap. 18 (beside "possetq; delicta"); C (beside "spiceret, illumq;"); D (beside "retur. Non enim"); Eph. 5 (beside "tur ecclesiæ").

menta spiritualia, charismata preciosa, donaq; cælestia, pro signo exhibitę pacis, pro in dicio traditæ libertatis, pro testimonio syncerissimæ caritatis, pro solatio ærumnosę peregrinationis, & pro pignore futurę glorificationis. Ex his siquidem & eorum effectibus in tentationibus roborata, in infirmitatibus adiuta, refrigerata in pœnis, in persecutionibus consolata, erudita in actionibus, consulta in dubijs, in prosperis custodita, atq; in omni negocio temporali ac spirituali imbuta, sponso suo, mente & corpore, obedientiæ, deuotionis, & laudis uespertinum offerens sacrificium, deseruire non cessat. Quoties enim secum meditando pertractat quid fuerit, quid meruerit, quidue perceperit, repletur gaudio, amore succenditur, afficitur desiderijs, & in gratiarum actione pinguescit. Nititur deniq; pro posse tantæ caritati, tantisq; multifarijs beneficijs uices rependere. Cæterum quum, prout cupit & intelligit, perficere ad plenum nequaquam ualet, se in membris suis humiliat, se accusat, se damnat, se subijcit, ut uel saltem sic iustificata illi placeat, cui perpetuo famulatu se tota deuouit.

Quòd meritò commendatione sint digni, qui in obedientiæ agone perseuerant. Cap. XXVI. F

Vum Christianæ perfectiōis, atq; obedientiæ sanctæ propositū sit onerosum & arduū, meritò illi colēdi sunt, q illud perseueranti mentis rigore tenere decertāt. Quāuis enim interdum ex animi fragilitate, seu cordis tepore labant, minime tn̄ arbitrandum est, eosdem cōgressus sui coronā amittere uolūtatis deliberatione in ꝓprio robore persistente. Angelorū quippe cōditio est, nō posse peccare, qm̄ apostatantiū spirituū cōfirmati post lapsum, à summi boni fruitione nō ualent declinare obtutū: cuius uidelicet aperta contemplatio perfectæ beatitudinis, & imperturbabilis securitatis est certa possessio. Hominum uerò natura, quum sit corruptibilis carnis indumento uestita, originalisq; delicti colluuione fœdata, quamdiu peregrinatur à domino, semper est procliuis ad malum, in uirtutum censura instabilis, ad casum facilis, corporalibus spiritualibusq; infirmitatibus circunsepta, sibiq; ipsi effecta omnino contraria. Sæpissime namq; cōcupiscit noxia, obhorret utilia, perniciosa amplectitur, labenti inhæret, umbramq; insequitur, ueritate contempta. O mortalium lugēda conditio, quæ quum sit exul à patria, exultat in uia, quum ignorantiæ sit tenebris obsessa, se arbitratur ambulare in luce, quum delictorum sit funibus irretita, ac ignobili seruitute depressa, libertatis se putat bono potiri. Hinc profecto est, q tam anxie desudat abundare diuitijs, attolli honoribus, uulgari fama laudari, uoluptatibus frui, tanquam si altera præter hanc, nō esset uita, neq; facienda esset malorū & bonorū retributio digna. Hic Profecto morbus, & huiusmodi inoleuit cōsuetudo delinquēdi, ex carētia formatæ fidei, & suimet inordinato amore, ex priuatiōe caritatis Dei, ex usu peruersæ cōuersationis, ex perceptorum ignorantia beneficiorum, atq; ex insensibilitate humanæ redemptionis per dominum Iesum Saluatorem nostrum exhibitæ. Porrò si fidei lumen, si contemptus sui, si caritatis donum, si sapientiæ grauitas, si gratiarum notitia, & operū Christi gustus in cordibus uigeret mortalium, iugiterq; meditando eorundem uersarētur in mente, excitarent utiq; torpentium animos, elatos prosternerent, cohiberēt cupidos, uoluptuosos terrerent, & à peccandi uolūtate cōpescerēt uniuersos. Semina quippe æternitatis sunt hæc, uitæ pabulū, animarū medela, cęleste manna, liber ueritatis, paradisus deliciarum, in quem introducuntur qui spretis seculi pompis, & abdicatis à se carnis illecebris, per obedientiæ uirtutem se Deo sacrificāt, nō semel tantū, sed quoties se offert materia, repugnat uoluptas, uoluntas impellit. Hoc namq; est q̄d Saluator noster indicauit, dicēs: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucē suā quotidie, & sequatur me. Magna profecto res est abnegare se, tollere quotidie obedientiæ crucem, & sequi Christum. Excedit siquidem humanas uires, atq; paruitatis nostræ supereminet facultatem. Quamobrem nemo istius pugnæ ingrediatur stadium, nullusq; abnegationē proprij arripere pręsumat arbitrij, nisi sit pręuētus à gratia, introrsus sit deuotione nutritus, sanctisq; afflatus desiderijs, & constantiæ dono roboratus, ne forte cani ad uomitum redeunti efficiatur similis, q̄d quidē nosciť esse perniciosissimū dicente domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Quāobrē ad hoc non uocatus certamē propriæ cōscius infirmitatis, secedat humilis, miretur, ueneretur q; pugnantes aduersus semetipsos, tanq; contra capitales hostes,

nullam

A nullam sibi prorsus impertientes requiē, ut obedientię perfectionē (quantū imbecillitati posse datur humanæ) assequi ualeant. Vocatus aūt nō repente assensum præbeat, sed prius certificari de ipsa uocatione conetur, utrū à Deo sit infusa an aliūde immissa. Ipse nãq; Satanas frequēter se lucis transfigurat in angelū, quatenus imprudentes & minus cautos sub uirtutū specie illudat atq; prosternat. Non enim omni spiritui est credendū, neq; cuncta desideria q̃ bona in se esse censent, sunt opere perficienda. Probate (inquit Apostolus) spiritus si ex Deo sunt. Hanc quippe discernēdorū spirituū regulā nequaq̃ contemnãt: qui ad mundi contemptum, & ad obedientiæ gloriosum uocantur conflictum. Verum neq; ipsi eãdem se habere confidant. Rara utiq; uirtus est, & paucissimis collata, illis uidelicet, ut arbitror, qui sunt corde humiles, mente puri, atq; tentationibus uarijs diutissime probati. Donum quidem Dei est, & à sancto prærogatum spiritu, non minus ad aliorum quàm ad recipientiū utilitatē: Apostolo hoc insinuante qui ait: Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatē. Alij quidē per spiritū dat̃ sermo sapientiæ 1.Ioan.4 1.Cor.12

B alij sermo scientiæ secundū eundē spūm, & post pauca. Alij discretio spirituū. In rebus igit̃ arduis, & præsertim in renunciatione seculi, & in arripienda institutione noua nullus sibi in re propria credat: sed eorū acquiescat cōsilio, qui ex diuturna colluctatiōe uitiorum, & adepta uirtutū corona (spiritus in se nihilominus operante sapientia) discretione pollent, ac proximorum dilectione flammescunt, atq; religiosorū morū grauitate clarescunt. Porrò qui tales sunt, errare uix possunt, quum uidelicet non nisi oratione præuia, & considerata personarum qualitate, spiritusq; sancti directione sententiā suā proferãt. Ipsi etenim tanquã ueri humiles, & sub paracleti disciplina eruditi, nolūt ex ꝓprio sensu loqui, sed q̃d diuinæ iudicauerint esse placitū uoluntati: quã utiq; exclusa affectione priuata, interuenientibus quoq; ignitis precibus, intelligere ac perscrutari conantur. Hoc quippe Propheta figuraliter expressit, quū diceret: Et quū fieret uox de firmamēto, animalia submittebãt alas suas, ut uidelicet perspicacius, atq; quietius internę aspirationis effectū intelligere ualerēt. Nã qui à semetipso loquit̃, frequēter sententias Ezech.1

C proferēdo præcipitat, sibiq; cohærentes errare facit. Quãobrē oportet neophitū, & ad seculi contēptū uocatū seniorū se mancipare consilio, eorū scilicet, qui sint opere & eruditione ꝓbati, q nequaq̃ ꝓpriæ religionis cōmoda seu augmentū, sed animarū lucra requirãt. Ipsis nãq; cūcta sui cordis arcana patefaciãt ante deliberationē de se faciendã. Ipsis (inq̃) referēt corporis ualetudinē, mentis cōstantiã, desideriorū ęstus, propositi perseuerantiam, & uniuersa quæ ad utriusq; hominis attinēt qualitatē, q̃ profecto cōsultorē grauem, & idoneū minime latere cōueniūt. Hæc ideo dixerim, ut cum omni maturitate cōsultatio fiat, q̃ ueluti spiritualis ædificij fundamentū solidissimū esse decernit̃. Nã status & nouæ institutionis inconsiderata mutatio cōmēdabilē raro sortit̃ effectū, profectusq; singularis maxima in illo cū difficultate colligit̃. Porrò si in illa status mutatione q̃ accuratissima, & cū probatissimorū uirorū consilio atq; exhortatione peragitur, tentationū impugnationes, & spirituū immūdorū non desunt insultus, & pericula innumera, ex ea quæ præcipitanter ac incōsulte perficitur, quid rationabiliter sequatur, prudēs

D dijudicet lector. Nō igitur uocatus per spūm & internã gratiã ad seculi contēptū, mundialiumq; facultatū renunciationē opus hoc grande nequaq̃ pręsumat arripere, ne retro aspiciēdo, ut olim insipiēs mulier, salis uertat̃ in statuã. Curet diligēter facinora cōmissa deflere, totisq; uiribus desinat letalia perpetrare delicta, atq; diuinæ legis, & mandatorū ecclesiæ sit obseruatione cōtentus, memineritq; pollicitationis dñi dicentis: Si uis ad uitã ingredi, serua mandata. Et illud: Bonū est tibi debilē uel claudū ad uitam intrare, q̃ duas manus uel duos pedes habentem mitti in ignem æternū. Vocatus autem aspiratione cælesti, absq; cunctatione renunciet uitijs, ac cōsuetudinibus malis. Perseuerãte uerò gratia, & incalescente desiderio, necnō ad cordis ostium pulsante dño (patrū spiritualium nihilominus interueniente consilio) sanctum diuini famulatus, & obediētiæ regularis aggrediatur propositum. Ea utiq; intentione, eoq; decreto, ut in eodē usq; ad uitæ terminū perdurare cōtendat. Pueriles quidē deponat mores, animiq; lubricitatē à se abdicet, quatenus tentatus & spirituali exercitatus in bello, mediante perseuerãtia, ualeat coronari. Est quippe perseuerãtia triumphus pugnantiū, laborantiū merces, caritatis indiciū, uirtutum palma, scala cęlorum, paradisi porta, meta currentium, tribulation um Matt.19 Matt.18

lationũ finis, spiritualium interemptrix ferarũ, inimicorũ ruina, miserorum spes, miseriarũ terminus, initiũ uitæ, religionis decus, Christianæ perfectionis testimoniũ, & æternę salutis imprædabile brauium. Huius siquidem uirtutis dono quisquis caruerit, gehēnæ filiũ se esse insinuat, dũ opus sanctũ perficere negligit, & plus se q̃ Deum diligere notificat. Nēpe super omnia diligendus est Deus, & incolumitati corporis, ac propinquorũ amori, atq; uniuersis seculi istius illecebris præferēdus. Nihil prorsus Christo dño famulanti difficile, nihil arduũ, nihilq; æstimandũ est asperũ. Non ab eodem tentationes sunt formidandæ diaboli, non inopinati casus, non principum minæ, nō carnis incōmoda, nō languores corporis, non uictus aut indumentorũ inopia, non postremo ipsa mors, quæ præsentis uitæ terminũ ponit. Cuncta nãq; hæc menti bene cōpositæ, & militi spirituali legitime certanti optima sunt instrumenta uirtutũ: in quib. probatur caritas, animi declaratur constantia, sancta perficiuntur desideria, cumulantur merita, debita soluuntur, & humani pectoris arcana panduntur. Nam qualis apud se seruus Christi maneat perseuerantia manifestat. Perseuerantia (inquã) tribulationũ, pressurarum, iniuriarum, infirmitatum, perpessionisq; malorum. Quæ enim ex cordis ignauia, seu temporalium necessitatum seruatur metu, ab hominibus quidē qui exteriora iudicãt qualēcunq;, sed à Deo nullã meretur laudem. Spontanea utiq; esse debet, fide irradiata, accincta fortitudine, cōfœderata caritate, spe roborata, & cęlestis gratię rore suffulta: quę uidelicet nec pertimescat pati, nec aduersa refugiat, neq; præsentia bona immoderate diligat, sed interiori oculo inuisibilia solũ, & æterna prospectet. Huiusmodi namq; exercitatione laudabili coalescit, & tribulationibus indesinenter erudita perficitur, quemadmodũ ignis qui eo uehementius accenditur, quo apertius uentorum est expositus flatibus. Tali siquidem perseuerantis constantiæ affectu, taliq; ardore caritatis gloriosissimi martyres decorati fuisse noscuntur, qui attriti uerberibus, cōpedibus constricti, mãcipati carceribus, flammis exusti, dilaniati equuleis, ferarum morsibus traditi, diuersorũq; tormentorum generibus cruciati, sanctæ propositum fidei minime reliquerunt. Pari quoq; magnanimitate spũs, quamuis cōflictu dissimili, uenerandi patres, qui in cœnobijs degebant, certauere uiriliter. Hic quippe obedientiæ iugũ humili corde suscipientes, illud nullis aduersitatibus fracti constantissime baiularunt. Intelligebant enim uirtuosum opus condigna prorsus carere mercede, quod nequaquam perseueranti fuerit studio consummatum.

Quòd nullus (nisi ex ordinato progressu) ad perfectionem cuiuscunq; artis attingere ualet. Cap. XXVII.

NEminē ad cuiuscũq; perfectionem artis uel operis, nisi præuio ordinatoq; progressu posse peruenire, & humanus uiuēdi usus, & quotidianus naturæ decursus, atq; diuina pariter testãtur eloquia. Quis (oro) in corporalib. operibus, ministerijsq; uisibilibus ad plenũ arte sua eruditus efficitur, si nō diuturno exercitio in eadem occupatus, ac etiam prouectione alterius magisterij fuerit ante præmonitus? Quis (inquã) nisi cũ labore proximo, infatigabiliq; assiduitate legendi, & iugiter meditando quę legerit, necnō cũ eiusdem facultatis professoribus conferendo, ad fastigium scientiæ, perfectionemq; philosophiæ ualet attingere? Equidē & tempore, & studio, & industria, & perseuerantia mediãtibus humanus acuitur intellectus, & efficitur sapiens. Solus quippe Deus, cui subest omnia posse quũ uult
Psal. 113 (de quo etiam Propheta ait: Omnia quæcunq; uoluit dominus fecit in cœlo & in terra in mari & in omnibus abyssis) absq; temporis interuallo studio uel industria, docet pro sui beneplacito hominem scientiam, & eruditissimum facit. Hoc profecto quod dicimus, in apostolis claret, qui quũ essent naturali rudes ingenio, humana priuati facũdia & acquisita ignari scientia, repente in illis spiritus sancti operante uirtute diuinarũ scripturarum, linguarum omnium, cunctorumq; mysteriorum cælestem plenissimam habuere notitiam. Hoc idem patet in prophetis, quibus ad libitum suum insiliens spiritus Dei, faciebat illos futura prædicere, & secreta reuelare magnalia domini. Quod
2. Petr. 1 Apostolus Petrus euidenter perhibet dicens: Non enim humana uoluntate aliquando est allata prophetia, sed spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines. Et
Sap. 9 Sapiens inquit: Sensum tuum ô domine quis nouit? nisi tu dederis sapientiã, & miseris spiritũ sanctũ de altissimis? Diuinæ utiq; potētię nulla imponit lex, nullusq; operandi terminus,

A terminus, quemadmodũ in liber Hester legiẽ: Domine domine rex omnipotẽs in ditione tua cũcta sunt posita, & nõ est qui tuæ possit resistere uoluntati. Tu fecisti cælũ & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dñs omniũ es, & nõ est qui resistat maiestati tuæ. Nã ꝗd supra memorauimus, iuxta cõmunem uiuendi cursum actitari perhibemus, seruata semper gloria æternæ maiestatis, quæ per spiritũ suũ qñ uult, & quib. uult, absq; mora aliqua, sapientiæ scientiæ sermonem, linguarũ genera, interpretationes sacrorũ eloquiorum, discretionemq; spirituũ impertitur. Viros siquidẽ quos ad perfectionis fastigium, atq; singularem sanctitatis prærogatiuam eligere dignaẽ, abundãter spũalibus replet donis, multiplici perfundit gratia, cælesti decorat sapientia, & laudabili cõuersatione sanctificat. Cæteros uerò sibi famulantes permittit per incrementa proficere, & paulatim uirtutum actib. nõ sine labore insigniri, iuxta illud: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Quamborem solerti studio & solicitudine indefessa, ab ijs qui diuinę sunt dediti seruituti, & ardẽter cupiunt ad uirtutũ perfectionẽ scandere, necnon obedientię B coronam adipisci, uiriliter propulsandum est ociũ, mentis detergenda inertia, atq; abijcienda pusillanimitas patiendi, quatenus læto animo, & ignito corde, perseuerantiq; constantia inchoatum Dei opus, ac certamen inuisibile assumptum gloriose ualeant consummare. Porrò cogitationibus rectis humana est exhortanda fragilitas, & deuotis orationibus, operibus bonis, desiderijsq; cælestibus assidue confouenda: ne uidelicet tepescat in uia, ne deficiat in laboribus, ne in tentatione succumbat, ne carnis superetur illecebris, ne seculi huius uoluptatibus irretiatur, ne fallacibus promissionibus euertatur, ne curis inutilibus implicetur, atq; præ omnibus ne incœptũ obsequium spiritualis militiæ deseratur infectũ. Quid (oro) prodest uelociter cucurrisse in stadio, & statutum metæ terminum ab inchoato itinere declinasse? Quid, inquam, utilitatis confert domus profunda iecisse fundamenta, murorũ parietes erexisse, tecti culmina collocasse, & ipsi operi non expleto finem imponere? Iactantur in terræ glebas semina, germinant, florent, fructus edunt, sed usui nequaquam prosunt humano, nisi ad cõpletam ge C neris sui maturitatẽ attingant. Reuolue, quæso, tecũ, discute singula, & diligentissime perscrutare quæ uel naturaliter producuntur ex humo, aut uegetantur in aquis, seu per aera uolitant, & perspicue intelliges, uniuersa per quendam insitũ à suo conditore progressum ad propriũ decurrere finem. Nẽpe uirtutum finis quibus homo in hac exerceẽ peregrinatione, ut placeat Deo, & ad Dei reformetur imaginẽ, prorsus caret fine. Propterea quamdiu idem homo mortalis naturæ est indumento uestitus, necesse illi est, ut uirtutum non deserat actus, ne qñ ipsos intermittendo, retro prospiciendo pereffluat. Habent tamen uirtutes ipsæ gradus suos, per quos spirituales uiri earundẽ zelatores incessanter ascendunt, habent etiam incremẽta propria, in quibus tanq; in speculo intueri ualent utrũ proficiãt, anúe deficiant. Proficiunt aũt eo uerius, eoq; perfectius, quo ardentius currunt, prudentius conuersantur, solicitius uiuunt, intelligunt clarius, habitãt secũ frequentius, Dei bonitatẽ degustant suauius, de seipsis quoq; sentiunt uilius, atq; in ijs, quę memorata sunt, spiritualibus studijs perseuerant efficacius. Quamobrem in D huiusmodi agone, ac uirtutum usu (sicut dictum est) usq; ad mortem incumbẽdum est, atq; in eodem magnanimiter persistendum, quoniam solum in illo perseuerantibus uictoriæ corona donatur, quemadmodum beatus Apostolus de se scribens testatur: Bonum (inquit) certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex. Pro adipiscendis igitur uirtutibus, & præcipue, de qua loquimur, obedientiæ uirtute certandum est, quæ profecto possessorem suum efficit gratum Deo, hominibus carum, animo lætum, regno cœlorum aptum, spirituali expeditum in pugna, & ab onere uoluntatis propriæ omnino liberum. Hęc nãq; uoluntas propria est, q̃ euertit rationis iudiciũ, lites excitat, nutrit odia, pacẽ dirimit, naturæ uincula soluit, mutuę dilectionis fœdera rumpit, contemnit leges, mandata transgreditur, & dissipat pariter quod Dei, ꝗd gratiæ, quod honestatis, quod meriti, quod uirtutis. Propria siquidem uoluntate nil arbitrandũ est esse deterius, nihilq; illa homini perniciosius. Ipsa namq; semper ad peragendum uetita procliuis est, necnon indeficienter uitiorum germina parit, fouet, & perficit, nisi obedientiæ falce resecentur, & per uirtutũ censuram à cordis habitaculo depellanẽ. Quod quidem

Hest. 13

2. Tim. 4

quidem magnarum est mentium, earum uidelicet, quæ ex diuino munere, ex lumine in fuso, ex dimicandi usu, ex puritatis affectu, & ex lõganimitatis cõstantia internos exercitatos habẽt sensus ad discretionem boni & mali. Horũ siquidem spiritualiũ studiorũ carent experiẽtia, q carnis sunt uoluptatib. dediti, curæ familiaris extendũt actionibus, reipublicæ uacant regimini, atq; mundi istius cõpediti sunt nexibus. Illorũ tantũmodo exercitiũ est, ista spiritualia tractare cõmercia, qui pro sui amore conditoris, & pro perfectione cõpellenda uirtutũ, mente renunciantes seculo, & ab eodem se etiam corpore elongantes, diuino mãcipantur obsequio. Vnde in taliũ persona Propheta exclamat dicens: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine, expectabam eum qui saluũ me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Audiant itaq; hæc pauperes spiritu, euangelij æmulatores, religionis professores, & contemptores sui, & lætentur. Obedientiæ suaue iugum teneant, & amplexentur leuissimum Christi onus: solitudinis quoq; asperitatem deuotionis degustatione lenificent. Assumptum deniq; pro domino rigorem seruent, & sanctorum præcedentium patrũ imitentur uestigia. Exiguus erit eorũ labor, breuis uia, conatus facilis, sed quies pacatissima, opulẽtus fructus, & copiosa merces. Intueãtur (quæso) tales, de quorũ statu tractatur, nauigantium diurnos nocturnosq; sudores, tumentis æquoris procellosarumq; tempestatũ uoragines, discurrẽtium hincinde sæuissimorũ piratarũ discrimina, quæ singulis pene horarum momẽtis more suo uicinã mortẽ esse denunciant, & nihilominus spe futuri incertiq; lucri accensi, propositum nauigãdi corde conceptũ inchoare atq; perficere minime uerentur. Hoc idem bellatores strenui pro acquirendis inimicorũ spolijs, & pro obtinenda certaminis uictoria actitare noscũtur. Id ipsum etiam honoris temporalis, ac dignitatũ ecclesiasticarum cupidi, ut uotorũ suorum sortiantur effectum insatigabiliter agunt. Nam serui nõ erubescunt fieri hominum, ut hominibus dominentur, necnon se in uilibus & abiectis humiliant rebus, ut in conspectu hominum exaltentur, atq; obedientes extrinsecus uidentur in opere, ut imperare cæteris ad tempus queant. Quod autem ipsi, de quibus locuti sumus, peragunt homines, hoc idem mercatores pro aggregandis diuitijs: hoc demum cuiuscunq; generis cæmentarij pro addiscendis artibus exercere desudant. Sæpissime uerò euenire consueuit, ut indesinenter laborent, & tamen operis sui fructum minime assequantur. In lubrico quidem prosperitatis transitoriæ mentis pedem figere molientes, semper anxij desideriorum suorum finem quærunt, nec inueniunt. Vmbram quoq; positam corã se pro ueritate tenere se sperant, quæ profecto absq; ulla cessatione dilabitur. Fit autẽ permittente Deo, ac suis id delictis exigentibus, ut sic uana affectione delusi, non nisi in eorum uitæ termino ultimo constituti, proprium fateantur errorem, quæ utiq; cognitio sicut impellente infirmitate anxia percipitur esse & trepida: ita etiam æternæ salutis est dubia. Non autem sic qui Christo domino famulantur. Nam etsi laborant quamdiu uiuunt, sciunt tamen non esse condignas huius temporis passiones ad futuram gloriam, quæ reuelanda est eis. Si carnis renunciant uoluptatibus, spiritualibus quotidie reficiuntur alimentis. Si propinquorum amicorumq; delectabile contubernium spernunt, domini promissionibus consolantur dicentis: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, uxorem uel filios, fratres & sorores propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Si demum proprias cum difficultate pro Christo abnegant uoluntates, interna proculdubio pace fruuntur, exuberante in eorum cordibus uirtutis dulcedine, quæ possessorem suum absq; fructu esse non patitur. Suauissimus plane est obedientiæ sanctæ fructus, non marcescens per tempora, non deficiens ex usu, se diligentem non grauans ex actu, sed potius roborans in aduersis, confortans in arduis, in pœnis lætificans, & in tentationibus muniens. Nã & gustus eius ardorem extinguit libidinis, affectum comprimit humanæ laudis, tumorem elationis elidit, iræ inordinatos refrænat motus, auaritiæ desideria resecat, liuoris supprimit faces, & acidiæ letalem infirmitatem sanat. Nemo siquidem (quamuis uenusto sit disertus eloquio, quanquam scientia acquisita sit præditus, tametsi naturali clarescat ingenio) huius uirtutis obedientiæ ualet narrare præconia, utilitatisq; illius sufficit propalare affluentiã, atq; dulcedinis eius potest reserare arcana. Est quippe mãna abscõditũ, signatus fõs, cõclususq; hortus, in quo cæteræ coalescũt uirtutes, Dei gratia inuenitur, spiritualia dona cumulantur,

Psal. 54 · E · F · G · H

A cumulantur, bonorum operum augentur merita, præsentis uitæ ærumnis præsidia multa prærogantur, atque futuræ beatitudinis spes certa donatur.

Quòd diuina beneficia humano nequeant explicari eloquio. Cap. XXVIII.

Diuinæ bonitatis beneficia humano generi collata quisquis ad plenũ pandere conatus fuerit, similis esse censendus est illi, qui latissima maris fluenta in uase minimo cõcludere moliretur. Vtrumque enim quamuis impossibile hominibus sit, facilius tñ (si dicere liceat) æquoris undæ cõcluderentur in uasculo, q̃ innumerabilia Dei dona humano ualerẽt promulgari eloquio. Cæterum quamuis ex sui multitudine, magnitudine, & incomprehensibilitate ineffabilia sint: nequaquam tamen sunt aut tegenda silentio, seu præ propalandi impossibilitate spernenda. Confitenda quippe sunt ore, corde ueneranda, atque religione colẽda, prout paruitati datur mortalium: qui etsi non sufficiunt explicare uerbo, pio tamen eadem, & dilatato cordis fateantur affectu. Ipsa siquidem æterni nostri conditoris summa clementia non quid ualeat homo, sed quid agere concupiscat, approbare cognoscitur. Non enim in actu tantũmodo operis, uerumetiã in desiderio apud altissimũ iustorum merita subsistunt uoluntatis. Prohibet namque imbecillitas corporis, & carnis corrupta substantia aggredi ardua, & peragere laboriosa negocia, tametsi spiritus prompto desiderio etiam difficillima attentare præsumat: quod & dominus Iesus testatus est dicẽs: Spiritus quidem promptus est, caro aũt infirma. Quamobrẽ propter carnis infirmitatẽ cũ discretionis moderamine perficienda exteriora sunt opera, ne lãguescat corpus, ipsiusque consumpta uirtute imperfecta remaneãt. At uero spũs rationalis, q nec senescit tẽpore, nec motu fatigatur, neque exercitatione corrũpitur, quemadmodũ non debet in se torpere ocio, ita minime carere prudentia. Proinde semper incumbat studiose, aut utilia & honesta cogitare, aut spiritualia & cælestia concupiscere, siue quæ agenda uirtutũ censura moderari. Nihil incompositũ, inconsultũ nihil, nihilque (si possibile est) intra se relinquat neglectum: ne uidelicet naturæ bonũ contemnat, ne gratiã merendi amittat, ne ad proficiendum tempus indultum perdat, ne sibimet detrimẽtũ inferat, cogaturque postmodũ deplorare miseriã suam, & nuditatẽ erubescere propriam, quã sibi ipse ingessit. Quamobrem infatigabiliter ad Deũ semper, dum ab exterioribus uacat, est erigendus, & quæ Dei sunt ad meditandum est iugiter cõpellendus, quatenus ex solicitudine ad cognitionẽ, ex cognitione ad amorẽ, ex amore ad gustũ, ex gustu ad amplexũ, ex amplexu trãseat ad fruitionis affectũ, atque ex effectu quãdoque perducatur ad actũ. Ii profecto spirituales sunt gradus, quos in hac lacrymarũ ualle spiritualis homo in corde suo statuere debeat, & per eosdẽ nunc ascendere, nuncque descendere, iuxta exigentiã tẽporis, causarũ, dispositionisque. Nã nec ascendere pro libito semper, neque descẽdere licet. Nempe grãdęuus ille & sanctus patriarcha Iacob contẽplatus scalã in spiritu, cuius summitas cælos tangebat, uidit angelos ascẽdẽtes & descẽdẽtes per illã. Ascendunt utique ipsi beati spiritus, quũ Dei præclara uisione fruuntur. Descendũt uerò, dũ ea quæ nobis ad salutẽ sunt necessaria, & ad nostrum regimen proficua peragunt, dicente apostolo: Nónne omnes administratores spiritus sunt in ministeriũ missi, propter eos qui hęreditatẽ capiũt salutis? Sic tñ ipsi angeli ministrãdo descendunt ad nos, ut nunquã à diuinæ maiestatis cõtẽplatione discedãt. Humanus aũt spiritus quantacũque agilitate ascendat, quãtalibetque delectatione pascatur, opus illi est ut descẽdat, corporis corruptibilitate grauatus, corporaliũque necessitatũ nexib. præpeditus. Quod sapiẽs sua autoritate denũcians inquit: Corpus, q̃d corrũpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitãtẽ. In hoc itaque agone inuisibili, homo quãdiu est cõstitutus in carne, & pegrinatur à dño, illũ luctari oportet, ut uidelicet ascẽdẽdi semp teneatur affectu, quanque id minime ualeat perficere actu, atque descẽdẽdo nusque à uero deflectatur iudicio, nunque tepescat à bono, sed indeficiẽter diuinã cõcupiscat peragere uoluntatẽ. Ascẽdat utique ad Deũ per orationis studiũ, necnõ meditationis & deuotionis affectũ: proximorũ uerò utilitati atque necessitati insistẽdo descẽdat, quãuis talis descensus (si per caritatẽ fiat) ascẽsus censendus est magnus. Hãc profecto ascẽdendi ac descendẽdi regulã Paulus de se insinuans ait: Siue mẽte excedimus Deo, siue sobrij simus uobis, caritas Christi urget nos. Porrò impellente Christi dilectione ualet spũs, spiritualisque homo (seruato uirtutis rigore, & obediẽtię

Marginal notes: B; Matt. 26 (beside "Spiritus quidem promptus est"); C; D; Heb. 1 (beside "Nónne omnes administratores"); Sap. 9 (beside "Corpus, q̃d corrũpitur"); 2. Cor. 5 (beside "Siue mẽte excedimus").

sanctæ proposito) ascẽdere infatigabiliter, atq; descẽdere. Vtrũq; enim mandaᷓ à dño. E
Nam cuidã interroganti præceptorẽ nostrũ dñm Iesum q̃d esset maius legis mãdatũ, re
Deut. 6 spondit: Diliges dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni
mẽte tua. Hoc est primũ & maximũ mandatũ: secũdũ uerò est huic simile: Diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Et intulit dicẽs: In his duob. mãdatis tota lex pendet & prophetæ. Per dilectionẽ quippe Dei ascendiᷓ, & per proximi caritatem descendiᷓ. Horũ siquidem præceptorũ obediẽtia est ianua, per quã ingreditur: est etiam scala, per quã ascẽdiᷓ atq; descenditur. Porrò uerus obediens diuinę caritatis cupiẽs adimplere præceptũ, nõ potest nõ ascendere. Ascendit aũt eo scelerius, eoq; altius, quo perspicacius credẽdo intelligit q̃ potens, q̃ sapiens, q̃ bonus, q̃ dulcis, quàm misericors, quàm gloriosus, quàm liberalis, & quàm uerax in ꝓmissionib. suis sit ille q̃ præcipit. Horũ ꝑfecto cognitio, horumq; gustus ascensus est, uisio uero eius qui præcipit, uita æterna est. Hæc est (inquit filius ad patrem) uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Chri- F
1. Ioan. 3 stum. Cognoscant (inquã) non per fidẽ, aut per speculũ in ænigmate, sed facie ad faciem sicut est, quemadmodũ Ioãnes apostolus perhibet: Carissimi filij Dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus: scimus q; quum apparuerit similes ei erimus, quoniã uidebimus eum sicuti est. Hinc est diligẽdi Deum finis, qui promittitur peregrinãtibus, obtemperantibus, & diligentibus. Peregrinantibus (inquã) in carne mortali per fidẽq; ambulãtibus, donec attingant ad speciẽ. Obtẽperantib. aũt diuinæ legi, statutis ecclesiæ, & superiorum suorum mãdatis. Laborantib. uerò in euellendo, dissipando, destruendo, & extirpando de cordib. suis uitiornm germina, & delictorũ spinas, atq; uirtutũ fructuosa arbusta inserendo ac plantando. Diligentibus quoq; Deum de corde puro, cõscientia bona, & fide non ficta. Quamobrem donec ad ipsum finẽ promissum perueniaᷓ, toto corde, omniq; diligentia incumbendũ est, ut Dei caritas per gratiã inchoata, in nobis quotidie crescat, magis magisq; augeatur. Augetur aũt per sacrarũ assiduũ studiũ scripturarũ, ꝑ humilis orationis instantiã, per frequentem innumerabilium beneficiorũ Dei meditationẽ, per spiritualẽ domini creatoris nostri in corde excogitatam præsentiã, & per G
futurę gloriæ rememorationẽ, quæ electis omnib. ꝓmittitur, atq; donaᷓ in cælis. Ex huiusmodi siquidẽ meditationib. ignis diuini amoris exardescit, & uehementer accenditur, ita ut potens sit cunctã mũdialis carnalisq; affectus detergere rubiginẽ, atq; diuinã in homine clarificare imaginẽ, quæ temporalium rerũ inordinata dilectione fœdaᷓ. Cęterũ quum uiri sancti spiritualib. exercitijs intenti nequeãt prò libito se eleuare ad summa, quippe cum ex carnis passibilitate, ex sensuũ sensibiliumq; usu, ex immundorũ impugnatione spirituũ, necnon ex necessitate quotidiani uictus, etiã inuiti & renitentes, deprimantur ad ima, hoc Dei bonitate illis est præstitum, ut q̃d actualiter nõ ualẽt exercere in Deum, id propter eum sufficiant exhibere in proximo. Nã Deũ diligere & proximũ idẽ pręceptum est, par meritũ, eadẽ affectio, æqualis finis, quãuis ad hoc peragendũ diuersa sint opera. Inuisibilis eñ cũ sit Deus & spũs simplicissimus, inuisibiliter, spũaliterq;, ac in cordis simplicitate est diligẽdus, quęrendus, contẽplandus, amplectendus, atq; colendus. Proximus uerò quũ sit formę uisibilis eiusdemq; speciei qua nos, puro nihilominus ut Deus diligendus est corde, atq; illi tantũmodo ꝓpter Deũ similiter famulandũ. Est utiq; pro illo orandũ, illi cõpatiẽdũ, & cũ eodẽ in collatis sibi beneficijs gau- H
Rom. 12 dendũ, sicut monet Apost. dicens: Gaudere nos oportere cũ gaudentibus, & flere cum flentibus, idipsum inuicẽ sentientes. Est præterea exhortãdus ad bonũ, erudiẽdus de ijs quæ ignorat, in aduersis sedulo cõsolandus, consulendus in dubijs, de suis facinoribus corrigendus, necnõ de futuris periculis amicabiliter pręmonendus, tẽpore tñ congruo & sermonib. opportunis, ut dilectionis fraternæ mãdatũ perficiatur, per q̃d unicuiq; iubetur proximũ diligere sicut se. Quod uidelicet ut operib. cõprobetur, de terrenis facultatibus idẽ proximus est pascendus, potãdus, uestiendus, hospitio recipiẽdus, infirmitate, & carcerib. detentus uisitãdus, atq; corporali morte cõstrictus sepulturę tradendus. Hæc profectò tam spiritualia quàm corporalia, q̃ superius sub cõpẽdio memorata sunt misericordiæ opera uerus obediẽs obedientiæq; amator, quãuis nõ semꝑ actu, rectæ tñ intẽtionis habitu, ac pio caritatis affectu pro posse adimplere conatur. Porrò in ijs quæ Dei sunt, pro adipiscenda nutriendaq; deuotione latissimã sibi intelligit esse paratam uiam,

A uiam, pascua apposita uberrima, uaria delectabilium alimentorũ condita fercula, cælestiũ sacramentorũ ueneranda ac propalanda mysteria, atq; supernæ Hierusalẽ Deo obtẽperantib. repromissa ineffabilia gaudia. In istis namq; spiritualibus studijs iuxta possibilitatẽ suã, & quantũ sibi licere cognoscit, iniũctæ obedientiæ & peracto fraternæ dilectiõis ministerio, & exuto ꝓpriæ uolũtatis sordidissimo ac oneroso uestimẽto, sũptisq; colũbæ dealbatę deargentatis pennis ingredit̃ post laborẽ in requiẽ, & locũ tabernaculi admirabilis usq; in montẽ Dei: in quo millia milliũ ministrãt illi, atq; decies cẽtena eidẽ perhibet̃ assistere, laudãtes, & benedicẽtes eũ, q in throno maiestatis suæ residẽs gloriosus, uniuersos sibi adhærentes sua beatos facit præsentia, sapiẽtię ac ueritatis æternæ replet splendoribus, suæq; bonitatis & caritatis suauitate lætificat. In hoc siquidem mõte coagulato & pingui, in quo est angelorũ innumerabilis frequentia, atq; sanctarũ animarum, & iustorum spirituũ inexplicabilis candidatorum exercitus: in hac (inquam) superna patria ciuitatis nouæ Hierusalẽ plena gaudijs, & inextinguibili luce perfusa, se ui
B dendũ sicuti est manifestat Deus: quæ profecto manifestatio satietatem perfectam, & sine fastidio confert, quietem pacatissimam tribuit, iubilationem perpetuam ingerit, beatitudinem æternam parit, & diuinæ laudis desideria rediuiua, ac iucũda immittit. Sane ciuitas illa (sicut scriptum est) non eget sole, neq; lunæ aut stellarum claritate, qua irradietur ut fulgeat, quoniam agnus ipse qui occisus est, suo illam splendore illuminat: nec immeritò. Apoc. 21 Candor namq; est lucis æternæ, speculum sine macula, iustitiæ sol, & splẽdor diuinæ maiestatis. O ciuitas sancta Hierusalem, quàm gloriosa dicta sunt de te, quanta gaudia percipiuntur in te? Qui enim semel introducuntur in te, de te nunquam egressuri uident regem in decore suo, sine initio æternum, sine contradictione omnipotẽtem, filium illi consubstantialem, & per omnia in maiestate, in bonitate, in ęternitate, in potestate, in gloria similem, sine principio, sine tempore, sine detrimento, & sine fine genitũ, atq; spiritũ sanctũ ab utroq; procedentẽ, & utrosq; cõplectẽtem, tanq; caritatis indissolubile uinculũ, pacis suauissimũ osculum, mutuiq; amoris amplexus beatissimus. Vidẽt
C (inquam) trinitatem sanctissimam, patrẽ, uerbũ, & spũm sanctũ, Deum unum, in personis diuisum, coæternum in substantia, in potentia æqualẽ, indiscretũ in operatione, & in uolũtate cõcordem. Pro qua uidelicet uisione eorũ ratio replet̃ ueritatis lumine, eorũ uolũtas flagrãtissima exuberat caritate, eorũq; memoria actu unico illi inseparabiliter inhærẽdo qui est, beata fruitione satiatur. Huic quoq; sacratissimæ trinitatis uisioni deificæ additur illis contemplatio alia cõsimilis Dei & hominis Iesu Christi domini nostri humanæ speciei, quæ utiq; totã ciuitatẽ cælestis ipsius Hierusalẽ, cohabitantiumq; in eadem innumerabilem multitudinẽ lætificat, pascit & inebriat. De illius siquidẽ plenitudine gratiarũ, de diuinitate ipsius æterno fonte torrẽs profluit uoluptatis, quo inebriant̃ omnes usq; ad satietatẽ exultatione quadã sobria sitis perpetuæ. Introducuntur quippe ad uerbi contemplationẽ per ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapiẽtiæ & sciẽtiæ Dei, & in eodẽ admirabili cũ exultatione intelligunt rerũ causas, existentiũ proprie
D tates, assistentium gloriam, officia ministrantiũ, & ꝙ uerius, quamq; perfectius uniuersa quę sunt in ipso uiuunt, quàm in se. Se deniq; in illo aspiciũt, sicut & singula, & singuli in illo mutuo diligunt se, dilectione sancta, cõmunicatione beata, indissolubili caritate, pace perenni, non minus quàm se, qm̃ omnia in omnibus est qui est, & in ipso omnes unum sunt. Egrediuntur quoq; ad contemplandam humanæ speciei ipsius mediatoris pręclarissimam formam, supra cunctos hominum filios decorã, de qua profecto emanant clementiæ, bonitatis, dilectionis, grauitatis, uenerationis, & pacis indeficientes riuuli: necnon quidam diuinatis ineffabiles radij, atq; in æterni luminis ueritates innumerabiles, quibus omnibus reficiuntur uniuersorum affectus intuentium se, quem utiq; amoris igniti complectuntur desiderijs, efferunt laudibus, spirituali modulatione glorificant, & gratiarum exhibitione honorant, confitentes se ab ipso esse, quòd sunt ipsius iustificati gratia, redempti sanguine, caritate saluati, atq; glorificati meritis, qui est ecclesiæ sponsus, fidelium caput, certantium robur, uiæ dux, uitæ ianua, legis lator, obedientiæ forma, obedientium merces, perseuerantium corona, atq; regnantium præmium Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancti uiuit in se, & dominatur in secula seculorum, Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE IN OPVSCVlum De humilitate, exordium.

LAMAT in lege ueteri Deus per Mosem populo Hebręorũ,& in euãgelio imperat Saluator noster dñs Iesus Christus, ut quisq; proximum suum diligere debeat, sicut se. Hoc siquidẽ præcepto admoniti, cũctis impellimur prodesse, omnibusq; ex corde benefacere, atq; eidẽ nõ minus spũalia, q̃ corporalia impẽdere cõmoda. De corporalib. qppe obsequiis ꝓximis nostris præstitis uel negatis in extremo iudicij magni

Matt. 25 die uniuersalis disceptatio fiet, dicente domino: Quũ uenerit filius hominis in sede maiestatis suæ, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedẽ maiestatis suę, & cõgregabuntur ante eũ oẽs gentes, & separabit eos abinuicẽ, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet quidẽ oues à dextris suis, hœdos aũt à sinistris: & tunc dicet iis, q à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ uobis regnum à cõstitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus & operuistis me: infirmus & uisitastis me: in carcere eram & uenistis ad me. Tunc dicet & iis, qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignẽ æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & nõ dedistis mihi manducare: sitiui, & nõ dedistis mihi potum: hospes eram & non collegistis me: nudus erã, & nõ cooperuistis me: infirmus & in carcere, & non uisitastis me. Et conclusit: Ibũt hi in supplicium æternũ, iusti aũt in uitam æternam. Cæterum si tam accurate de operibus misericordię exhibitis corporib. morituris interrogatio fiet, quid de spiritualib. pro salute animarũ immortalium cõmunicatis proximis seu neglectis agendũ sit, à dño suo loco & tempore, qui legit, intelligat. His itaq; pręmissis instruitur quilibet rationis capax proximum suum diligere, illius necessitate pro posse curam impendere, facultates proprias cũ eo impertiri, eundem exhortari, consolari, docere, corrigere, ipsiusq; saluti cum dilectione ac uigilanter, quãtũ accõmodatur auditus, insistere, quatenus fraternæ caritatis præceptũ perficere queat. Huiusmodi sacris institutionibus impulsus atq; compunctus, quemadmodũ propria accusante cõscientia, & præ cõfusionis infirmitatis ac spiritualis paupertatis meæ loqui pertimesco: ita tacere non ualeo. Terret nãq; me propheticũ illud memoriale, quo peccatori à Deo silẽtiũ indicitur, ne cõtra seipsum loqua

Psal. 49 tur inquiens: Peccatori aũt dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuũ? Vt uerò uerbũ Dei confidenter pronunciẽ, idem propheta de se loquens & me & mei similes tacite hortatur dicens: Iustitiam tuã nõ abscondi in corde meo, ueritatẽ tuam & salutare tuũ dixi, nõ abscõdi misericordiam tuã & ueritatẽ tuã à concilio multo, quamobrẽ tu ô domine ne lõge facias miserationes tuas à me. Hinc talium diuinorum eloquiorum imbutus oraculis, ac etiam propriæ sufficientiæ onere depressus, inde uerò fraternæ salutis stimulis accensus, necnon pastoralis officij obstri-

Esa. 58 ctus debito, cui dicitur: Clama ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuã, & annuncia populo meo scelera eorũ, & domui Iacob peccata eorum: elegi confisus in Dei & saluatoris nostri ineffabili clementia pro cõmuni legentium & audientium utilitate potius imperitiam detegẽdo meã calamo percurrente loqui, q̃ in silentio mecũ habitãdo tacere. Loquar itaq; nõ minus mihi ipsi, q̃ cęteris. Scio enim & palàm testificor me salubri indigere admonitione, atq; efficaci opus habere medicamine: eius (uidelicet) de qua fari institui, humilitatis uirtutis, quoniã superbiæ morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, ut illud impleat ipse, qui docet hominem scientiã, & præstat intellectum poscentibus se. Ipsum quippe uolo habere præceptorem meũ, sermonum meorum institutorem, correctorem ignorantiæ meæ, meæq; lingue dissertorem, quatenus quęcunq; in hoc opere ex illa processerint, sint prolata recte, sale condita, ueritati innixa, & uirtutũ disciplina contexta. Sine ipsa qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi nec aliis prodesse ualet, quum sapientia careat, quæ de sursum est, & à solo Deo donatur, dicente apostolo Iacobo: Siquis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus

A nibus affluenter, & non improperat, & dabit ei. Per quę itaque loqui dignatur ipsa Dei uirtus & sapientia, dñs (uidelicet) noster Iesus Christus, ille sagittas immittit ignitas cũ carbonib. desolatorijs, mysteria quoque pandit cælestia, per quę rationalis potentia summæ ueritatis irradiatur lumine, atque sapientię pinguescit dulcedine. Nam eloquia illius (perhibente propheta) sunt eloquia casta, argentum igne examinatũ, probatũ terræ, purgatũ septuplũ. Propterea potens est, peccatorũ cõsumere rubiginem, cordiũ secreta rimari, immutare se in percipientium mentes, rectas bene uiuendi insinuare semitas, uitæ ianuam ostẽdere, & futurę retributionis, quãta sint gaudia, lucidissime declarare. Nec immerito. Nã (teste apostolo) ipse Dei sermo uiuus & efficax est, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ ac spũs, compagũque & medullarũ, & discretor cogitationũ, & intentionũ cordis, & nõ est ulla creatura inuisibilis ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. In sede namque sua sacratissima immutabiliter requiescens in cœlo angelorum choros, & spũs beatorũ replet sapientiæ suæ praeclarissimis splendoribus, quibus lætitia inenarrabili, & admiratione profusi consona, atque medullari iubilatione eundem, quãtũ illis datur posse, laudare & glorificare nõ cessant: in terra uerò nunc per seipsum, interdũ per angelos, ut plurimũ tñ per homines hominib. loquens ingerit in eorum corda, quæ sint diligẽda, quæ credenda, quæ facienda, quęue uitanda. Paruulos siquidẽ spiritu, lactis nutrit dulcedine, adultos uerò pane cibat uitæ & intellectus, & sapientiæ aqua reficit, inebriatque: perfectis autem diuina sacrarum scripturarum reserat sacramenta, & se cognoscibilem reddit, non sicuti est, quod reseruatur in patria, sed per fidem inuisibiliter, per intelligibiles ueritates: per quas utique Dei uenerantur pręsentiam, complectuntur sapientiam, bonitatẽ laudant, & adorant maiestatem se pro posse per amoris incendiũ transformantes in eum, qui est. In persona taliũ Paulũ apostolũ arbitror dixisse: Nos autem reuelata facie gloriã Dei speculantes transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu (uidelicet) eruditi atque directi. Hinc tanta cum fiducia idẽ Apostolus aiebat: An experimentũ quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Alio quoque in loco: Sapientiã (inquit) loquimur inter perfectos, non sapientiã huius mundi, quæ destruitur, sed sapientiã in mysterio abscunditã, quam nemo principum huius seculi nouit. Nouerat proculdubio ipse, qui donum perceperat sapientiæ & intellectus, audieratque in paradisum raptus arcana uerba, quæ non licebat homini loqui. Proferebat namque, quæ propalari agnoscebat licere, quæ uerò debere occultari silentio intelligebat, tacite reuoluebat secum, & ueluti animal mundum in oratione positus suauiter ac intẽtissime ruminabat, unde & pascebatur, roborabatur, accendebatur, renouabatur, & transformabatur. Sic Paulus, sic apostolici uiri Paulo similes in omni sapientia spirituali imbuti atque perfecti. At uerò ego puer sensu ab his memoratis sanctis, scientia, moribus, & uirtutibus longe dissimilis cælestia & diuina relinquẽs manifestare perfectis, paruulis, & infirmis de uirtute humilitatis non à meipso, sed fretus auxilio illius, qui ait: confiteor tibi pater domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapiẽtibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, insinuare studebo. Quamobrem ô domine Iesu humilitatis magister, & amator humiliũ, exaudi me uilissimũ & indignũ seruum tuũ, & da mihi sapientiæ & sciẽtiæ lumen, quo mediante accrescat, nõ in te qui semper idem es, q̃d es, sed in nobis laus tua, & gloria tua. Præbe mihi (quæso ô creator omniũ, meridiana lux, & electorũ merces) eruditam linguã, sermonem uerum intentionem rectam, sensum humilem, & cor docile, quatenus te loquente per me, teque per fidem & dilectionem habitãte in me de uirtute humilitatis, de qua tractaturus sum, instruar à te, atque in tuæ ueritatis splẽdore agnoscam me, deformitatem meã inspiciam & intelligam gratiam tuã, necnon gradiar, quoad uixero, per semitas iustitiæ tuæ subiectus omnibus propter te, displicens mihi, & placens tibi, quærens utique, non quæ mea sunt, sed quæ tua, & quæ prosint multis. Sic namque mi domine, sic mecum operante bonitatis tuæ clementia efficiar uas sanctificatum, instrumentum utile, & operarius non dormitãs, apponens gregi tuo, quem proprio redemisti cruore, de thesauris sapientiæ tuæ pascua uitæ, quæ sumentibus se perpetuam tribuunt uitam.

Psal. 111 — Heb. 4 — 2. Cor. 13 — 1. Cor. 2

QVOD PERNICIOSVM ET DEO ODIBILE SIT SVPERbiæ uitium. Et qualiter, ac quibus gloriandũ sit. Cap. I. E

Vum multa sint uitiorũ genera, quæ naturale humanæ speciei decorẽ obnubilant, præ omnibus superbiæ languorẽ id actitare asseuerare nõ ambigo. Initiũ omnis peccati, inquit diuinus sermo, est superbia. Hæc est proculdubio, q̃ aduersatur Deo, & hominẽ à suo facit apostatare au tore. Hæc aũ ab angelis exordiũ habuit, ipsosq́ in cælo bene conditos possedit, erexit, & strauit. Nã illorũ principis prophetica illa uox est: In
Esa.14 cælũ cõscendã, super astra cęli exaltabo soliũ meũ, sedebo in mõte testamẽti in laterib. Aquilonis, ascendã super altitudinẽ nubiũ, similis ero altissimo. Huius quoq́ pestifero elationis ueneno nõ solus ipse Lucifer infectus est, de quo alius Propheta ait: Tu signa
Ezech.28 culum similitudinis, plenus sapiẽtia, pfectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti, in me dio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in uijs tuis à die cõditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, uerũ etiã omnes spũs illi, q nequissimo ac damnabili superbiæ ipsius inhęsere cõsensui. Voluerũt enim sibijpsis p seipsos uẽdicare principatum regni, atq́ beatitudinis obtinere fastigiũ, ignorãtes ut cæci, quia nemo nisi humilitate & subiectione præuia ad huiusmodi perpetuę felicitatis potest triũphõ ascẽdere. Ipse namq́ cuius sunt thesauri diuitiarũ cælestiũ, sapientiæ, bonitatis, satietatis, & gloriæ solus est scala, p quã ad ipsum cælorũ scãditur regnũ. Ipse ianua, p quã ingredit̃ quisq́ pręordinatus ad uitã, in sancta sanctorũ ad uidendũ Deũ facie ad faciem, & ad cõtẽplãdã ipsius maiestatem, ęternitatem, diuinitatẽ, in quo est omne bonũ, cunctorũq́ desiderabiliũ summa
Ioan.10 fruitio. Aliunde præterquã per Christũ, qui ait: Ego sum ostiũ ouiũ, p̃ me siquis introierit, saluabit̃, ingredietur & egrediet̃, & pascua inueniet, quicũq́ intrare conatur, neces-
2.Petr.2 se est, ut cadat, sicut illi, de quib. apostolus Petrus perhibet dicens: Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Porrò isti nequam spiritus quamuis in cælo cõditi, naturali acumine ornati, gratiaq́ præuenti cordis erigentes ceruicẽ cõtra uniuersorũ dominũ ab arce cælestiũ mansionũ auulsi in incendiũ sunt demersi æternum. Quid aduersus homines superbientes acturus sit Deus, elati dijudicent. Sacro utiq́ attestãte eloquio semper Deus superborum contriuit iactantiã. In paradiso namq́ positus homo celsitudinẽ diuinitatis cõcupiuit: sciẽtiã boni et mali appetijt, quãobrẽ de loco uoluptatis expulsus innocentięq́ cãdore nudatus, huius peregrinationis factus est incola, ærũnis plenus, & gehennæ filius. Porrò uiri superbi & nequã, qui, sicut sacra narrat historia, turrim ædificare moliti sunt, quæ cęli alta penetraret, confusione referti sunt, atq́ linguarũ ita uarietate diuisi, ut nequaq̃ inuicẽ se intelligere possent. Dathan & Abyron, qui contra dñm ipsiusq́ prophetam murmurij ediderũt uoces, aperto terræ hiatu cum suis in infernũ descenderunt uiuentes. Prætermitto retexere tumorem cordis eorum, quos hac peste redarguit sermo diuinus fuisse pollutos, quantas de sua elatione luerint pœnas. Horum casum Propheta considerans, dominum deprecabatur dicens: Non ueniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. His quippe præmissis solerter animaduertendum est, quanta apud Deum humilitatis uirtus commendatione sit digna, quæ superbiæ uitio totaliter opposita esse cognoscitur. Proinde de ea loqui utilissimum est, ipsam præconijs ueris extollere honorificum, illiusq́ qualitatem, celsitudinem, ac decorem insinuare mortalibus est opus pijssimum, & Deo acceptum: eiusdem uerò institutionem & perfectionem corde custodire, & moribus usitatum uiuendi supergreditur modũ. Nã, experientia teste, pauci reperiuntur numero in comparatione cæterorũ, qui saltem naturali exagitati impulsu præesse potius non ambiant, quàm subesse, laudari magis appetant, quàm despici, atq́ plus concupiscant ab hominibus boni existimari, quam mali. Hęc proculdubio sunt superbiæ germina, hæc (inquam) elationis sunt filię, quæ nisi sedula coerceant̃ disciplina uirtutũ, ex quotidiano accrescunt usu, & ex filiab. spirituales efficiuntur matres, necnon ex tenerrimis arbustis arbores ingentes fiunt, ita ut uolucres cæli, aereę (uidelicet) potestates in eis nidificent, & proprios nutriãt fœtus.

Talis

A Talis siquidem est uitiorum natura, ut indeficienter augeantur, & in deterius uergãt, si non in ortus sui principio resecentur: antequam radicem in humano corde defigant. Quam uerò difficile sit, & quàm laboriosum: posteaquam adoleuerint, & in cõsuetudinem suos redegerint actus: eadẽ superare, & sub uirtutũ censura cõpescere optime sciũt spirituales uiri, qui iudicant omnia, & in sui cordis custodiã incessanter incũbunt. Hos utiq; Propheta laudãs ait: Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrã. Quãob rem aduersus superbię uitium eos uiriliter dimicare oportet, qui humilitatis desiderant obtinere uirtutem. Intelligant nanq;, quantum elatio sit odibilis Deo, quàm onerosa hominibus, quàm se possidenti perniciosa, quantum uirtutibus aduersetur, q̃ crebris subiaceat casib. quantorum malorum in præsenti sit ipsa origo, & quantum post hanc uitã grauissimis æternisq; sit plectenda supplicijs. Horũ siquidẽ, quæ sub cõpendio perstrinximus, quisquis certã uoluerit habere notitiã: prorsus non poterit uenenum non obhorrere superbiæ, quæ gratia Dei hominẽ reddit indignum: proprio ac naturali priuat arbi *Psal. 136*
B trio, euacuat meritis, subijcit seruituti, & gehennę efficit filium. Probat hoc diuina autoritas, hoc sanctorum oracula prophetarum: seq; supra se erigẽtium ruina notissima. Cui (oro) superbienti aliqñ pepercit Deus? quis cælestia præcepta contẽnens, & in eadem pertinacia perseuerans, ueniã promeruisse cognoscit? Nõ elatis & de se præsumentib. sed delicta sua humiliter cõfitentib. impertit Deus gratiã. Saulus quippe, qui q̃uis ignorans Dei persequebat̃ ecclesiã, & de se supra modum pręsumebat, diuina prostratus uoce, nequaq; ante erectus est, q̃ reatum suum humiliter confiteret̃, & obedientiã sponderet dicens: Dñe quid me uis facere? Nam queadmodum Deus superbis resistit: ita econtrario humilib. dare gratiã perhibetur. Non enim mirum est, si Deus superbis repugnat, cum per tumorem mentis sibijpsis, quod Dei est proprium, uendicare conentur. Multa quidem beneficia, innumerabiliaq; dona, tam corporalia, q̃ spiritualia diuinam bonitatẽ gratis hominib. contulisse perspicuum atq; notissimum est. Nusquam uero in sacris legitur uoluminibus honorem suum dominum præstitisse mortalibus. Videte (inquit *Act. 9* *Deut. 32*
C idem per Mosen) quod ego sum solus, & non est alius præter me: ego occidam & uiuere faciam: percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Per Prophetam quoq; alium audi, quid dicat: Ego dñs (ait) & non est alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego dominus faciẽs omnia hæc. Quũ igitur proprium elati cordis sit uelle præesse: humanã ardentissime appetere gloriã: sibi quod aliorum est honoris, laudis, cõmendationis, & famæ arrogare, atq; loquaci & mẽdaci interdum assertione propalare, quæ sibi ad decus & laudẽ prouenire dijudicat: euidentissime patet omnia hæc uniuersali dño eiusq; gloriæ esse cõtraria. Ipse namq; solus est extollendus laudibus, ueneratione colendus, exorandus precibus: cotidianis uirtutum exercitijs placandus, amplectendus uotis, totisq; animæ uirib. diligẽdus. Errat profecto, & ab humanitatis itinere supra modum deuiat, quicunq; concupiscit aspectibus hominum honorabilis apparere, cum Apostolus dicat: Regi seculorũ immortali, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorũ. Suo quippe nõ alieno debet quisq; *Esa. 45* *1. Tim. 1*
D gloriari. Inanis est gloria, quæ de alieno ære, indumento, seu alio quouis munere ad tẽpus collato possidentem attollit. Nam quum uoluerit ille, qui dedit, ad libitum ualet auferre. Quamobrem proprio nõ alieno dixi esse gloriandum, si tamen tale sit illud, ut merito quis debeat gloriari. Absit autem, ut de sceleribus uel de perpetratis criminib. commendari debeat homo, qui ratione dirigitur, sicut ij, quos Propheta redarguẽs ait: Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Nõ enim peccata honorabilẽ, sed prorsus delinquentem reddunt inglorium. Hæc plane est uera sententia: quãuis aliter Propheta sentire uideatur, quum dicat: Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Vtrunq; recte prolatũ est: licet inter se dissidere appareant. Laudatur utiq; peccator, quum prosperatur in uia sua, quum floret ad tempus, quum honorib. sublimatur, quum humanis effertur laudibus, quũ locupletatur diuitijs, quum uoluptatibus carnis impinguatur, & transitorijs bonis replet̃. Laudatur, inquã, sed ab ijs, qui solum ea, quæ carnis sunt, sapiunt, & qui inuisibilia esse nõ credunt, atq; alteram uitam esse negant: necnon & ab illis, qui futurorum æternorumq; bonorum spe carent, tantũmodo terrenis & inuisibilib. inhærentes. Huiusmodi profecto nõ possunt nõ laudare, q; *Pro. 2* *Psal. 9*

diligunt, quod quærunt, quod ambiunt, & quod finẽ suum esse constituunt. Horũ quippe laus quum nulli sit ueritati innixa, nulla ratione roborata, nulloq; sano directa iudicio, tanquam perniciosa, ueluti falsa, & sicuti inanis & breuissima est omnino spernenda, atq; calcãda. Quid Propheta de peccatorum sentiat gloria, audi: Vidi, inquit, impiũ E
Psal. 36 superexaltatum, & eleuatum sicut Cedros Libani: trãsiui, & ecce nõ erat: quæsiui, & nõ
ibid. est inuentus locus eius. Idemq; ait: Et adhuc pusillũ & non erat peccator, quæres locum eius, & nõ inuenies. Patet igit̃ ex his, quod peccatorũ laus uel gloria momẽtanea est, tẽporalis, atq; delenda. Laudato aũt nullam cõfert gratiam, beneficium nullũ. Pari eñ tẽ-
Psal. 9 pore laus laudatusq; deficiunt, dicẽte Propheta: Perijt memoria eorum cum sonitu. Imprudentissimum itaq; esse dixerim, de alieno quẽpiam uelle gloriari. Intelligat, ꝙ suum est, & palam cognoscet nulla dignum esse laude. Nostrum nãq; est proprium posse peccare, de nobis præsumere, tẽporalia & aliena concupiscere, à Deo mentis obtutũ auertere, & in desperatiõis baratrum nosmetipsos præcipitare. De quo aũt & in quo sit glo-
1. Cor. 10 riandum, Apostolus docet dicens: Qui gloriat̃ (inquit) in dño glorieẽ. Quare uero in F
dño? Quoniã ab ipso percipimus totũ, quod dignũ est gloria. Obserua, quæso, à quo habeas, ut sis, ut rõnalis sis, ut sis cælestis uocationis particeps, ecclesiæ mẽbrum, sacramẽtorum Dei capax, cohæres Christi, & angelorũ cõsors. Reuolue (inquã) quis innumera tibi cõtulerit bona naturæ, & gratiæ munera. Aduerte à quãta peregrinationis lauacrũ sis seruitute liberatus: quo redẽptus precio, quo cęlesti quotidie alimẽto nutritus, ꝙ meracissimo uino potatus, quo custode protectus, quo amore dilectus: quantis beneficijs spiritualibus & tẽporalibus astrictus, quãtisq; ineffabilib. promissionib. & æternis gaudijs animatus, atq; allectus. Hæc si diligẽter consideraueris, cõpunctus præ admiratiõe
Psal. 115 necnõ præ dulcedine debriatus cũ Propheta clamabis: Quid retribuã dño pro omnib. quæ retribuit mihi? Rursumq; ingeminabis ꝙ memoratus Propheta alio in Psalmo de-
Psal. 113 cantãs ait: Non nobis dñe, non nobis, sed nomini tuo da gloriã. Nẽpe his duobus breuibus uersiculis superborum atterit̃ frons, & alta sapientiũ ac de se præsumentiũ deprimitur insipientia: eorum (uidelicet) qui de alieno sibi uendicãt gloriã, & conditoris sui de G
ipsius donis nõ formidant usurpare honorẽ. Tales si recte saperent, intelligerent utiq;,
Ioan. 14 quod si quid possunt boni agere, ab illo habẽt, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Si sciunt quicquam commendatione dignum, ab eo percipiunt, qui ait: Spiritus sanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæcunq; dixero uobis. Instruit paracletus, & docet hominem scientiam, tribuit intellectũ, sapientiam, atq; consilium. Si uolunt, & desiderant, quod Deo placeat, & non aliunde, id se habere arbitrentur, quàm ab illo, qui iustificat impios, conuertit errantes, soluit cõpeditos, cæcos illuminat, elisos erigit, & resuscitat mortuos. Ipse profecto dominus est bonitatis fons, & omnium largitor bonorum: qui nemini ex debito, sed uniuersis præ-
Iacobi 1 stat gratis beneficia sua, quemadmodum Apostolus Iacobus testatur inquiens: Omne datum optimũ, & omne donum perfectũ de sursum est descendens à patre luminũ. Nã etsi nostra laudabilia remunerat opera, hoc non agit ex debito, nisi inquantum ex mera ipse se debitorem uoluit facere liberalitate: quatenus aliquid esset in homine, unde à iu- H
Psal. 103 sto iuste remuneraretur Deo. Confitentem audi Prophetam: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Coronat utiq; te, non ex meritis, aut in operibus tuis, sed in misericordia & miserationibus suis, ut agnoscas, non per tua merita tãtum, sed per suas miserationes posse saluari. Hoc
Tit. 3 & Paulus suo affirmat testimonio dicens: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Cæterum si in extremo iudicij magni Dei uidetur remunerare misericordiæ opera in proximorum necessitatibus exhibita: ipsa quippe minime absque ipsius gratia, quæ gratum facit, & caritate efficit dignum, fieri potuissent. Vt autem
Rom. 5 scias, quæ dicuntur, ueritati esse innixa, Apostoli obserua sententiam: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum: qui datus est nobis. Subintellige itaque ipsam caritatem nobis esse infusam, non ex operibus, sed per spiritum, ut gra-
Rom. 3 tia sit gratia. Si enim ex operibus (ait Paulus) iustificatur homo, ergo gratia iam non est gratia.

A gratia. Gratia ideo uocatur, quia gratis datur, si gratis datur, non ex merito recipientis, sed ex liberalitate tribuitur largientis. Vnica autoritate Apostolum confirmare ea, quæ dicuntur, necnon inanis gloriæ damnare elationem diligenter aduerte. Quid enim habes (inquit) quod non accepisti? Et si accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis? Et alibi: Non est (ait) uolentis neq; currentis, sed miserentis Dei, qui quum uult miseretur, & quem uult indurat. Et quemadmodum figulus pro libito aliud uas de eadem massa facit in honorem, aliud in contumeliam. Quum igitur ab ipso domino nedum habeamus q accepimus, uerumetiam quod sumus, illum debemus ex toto corde diligere, illi gratias agere, ipsiusq; gratiam & misericordiā confiteri. Non aūt inflari sicut Pharisæus, qui uoce gratias referebat, & corde supra Publicanū se extollebat ante Deū, qui solus cordiū secreta rimaī. Quāobrem de tēplo non iustificatus, sed potius reprobatus egressus est, quia sui munus nō cognouit authoris: se procaciter laudauit, atq; aduersus proximum suū se mēdaciter iactitauit. Multos iste suo erudiuit exēplo. Docuit enim q solerter debeamus superbiā fugere: qua humilitate Deo gratias agere, qua intētione opera quę in se sunt laudabilia, facere: nullūq; postremo (quāuis peccatorē) temerarie condemnare. Insinuauit (inquam) audientibus cæcitatem mentis propriæ, & magister effectus est salutis alienæ. Quamobrem discamus singuli, discamus omnes uitium obhorrere superbiæ, & euitare altum sapere, atq; toto conamine sectari humilitatem, quæ omnium est radix, ac magistra uirtutum. Rom. 9

B

Quòd sit superbia fugienda, & sectanda humilitas, quæ in sui uera cognitione fundata subsistit. Cap. II.

IN præcedenti capitulo, & in opusculi huius exordio (prout dn̄s donare dignatus est) tractauimus: quantū superbiæ uitium sit graue, quantū Deo odibile, q̄ perniciosum existat illud sectantib. & q solicite sit cauendū. Ex quibus profecto claret, quod istud elationis uitium quāto magis diuinæ aduersaī bonitati, & saluti hominum agnosciī esse contrarium, tanto è regiōe humilitatis uirtus est gratissima Deo, necnon cælorum regno se possidentē efficit aptum, omniumq; gratiarum susceptibilem, & dispensatorē idoneum. Hæc quippe humilitas quū sit uniuersarū radix, ac magistra uirtutum, à cunctis dn̄m metuentib. est amplectenda, ac pro totius laudabilis conuersationis est fundamento locanda: non uerbotenus, neq; ex simulatione extrinseca, sed intrinsecus in corde, ubi sedes ipsius sita est: radix uiget, magisterium exercetur, & diriguntī opera, ipso iudicante, atq; conspiciēte, qui scrutaī corda, & singulorum cogitationes, ac secreta rimatur, quē nō fallit opinio, non decipit simulatio, elatio aut potestas non terret, neq; mutat auersio. Nam per se sibijpsi sufficit, sibi placet, in se uidet omnia, per se disponit uniuersa, & æquitatis lance cuncta dijudicat: nullius eget suffragio, nullius indiget, nulliusq; cōmendatione clarescit: de se beatus est, in se plenus Deus, essentialiter bonus, sapiens, potens, iustus, & misericors. Non patiens ex alterius malo detrimentum aliquod, neq; additamentum ex bono, sed semper idem permanens, sine motu mouens omnia, sine defectu regens singula, & sine labore sustinens uniuersa, se quoq; communicans absq; diminutione, se absq; coerctione inclinans, sine perturbatione irascēs, & prorsus absq; personarum acceptione dona sua impertiens: non quærit ab hominibus pecudum hostias, non auri, non argenti munera, non incensi & thymiamatis sacrificia, non escarum corporalium abstinentiam, non rerum tēporalium penuriā, non carnis macerationē, non uigiliarū longitudinem, non indumentorū asperitatē, non prolixitatē orationis, non postremo cōtemptū sui, sed ut humiliter & in ueritate cognoscat se. Hæc quippe quæ superius memorata sunt, quamuis laudabilia sint, & quanquam de genere sunt bonorū, per se tamen non ualent, per se nō conferunt gratiam, & nequaquam per se sufficiunt ad salutem. Habilitant quidē ad gratiam suscipiendā, præparant ad obtinendū ueniam, ualent ad mitigandam Dei iustitiā, suffraganturq; ad promerendum misericordiā. Hinc profecto non sunt contemnenda, nō prætermittenda, neq; ueluti inutilia uilipendenda. Valent, prosunt, sapiūt, delectāt, si humilitatis condimento socientur. Nam quantacunq; quis uideatur sanctitate pollere, fulgere scientia, ornari moribus, cæteros humana æstimatione præcellere, minime illa debet omittere, sed potius eadem constanti perseuerantia exercere, nisi forte maturo sis

C

D

ro sit cõfectus senio, uel corporis lãguore detentus, seu nimia debilitate depressus. Tũc quidem actu intermittenda sunt, & desiderio amplectẽda, atq; ex parte pro posse sectãda (seruata nihilominus discretionis regula, necnon humilitatis censura, quæ non præsumit ambulare in magnis, neq; se ostentare inaniter in mirabilibus super se.) Humilitatis enim uirtus discretionis limites non egreditur, propriæ infirmitatis optimo erudita magisterio. Nam humilitatis diffinitio est suimet hominis certa cognitio. Hæc profecto sui cognitio est fundamentum solidissimum & stabile, supra quod humilitatis structura locata est, augetur, atq; perficitur. Hæc (inquam) est ad salutem hominis prorsus necessaria, sine qua delictorum contritio esse non ualet, quæ est indulgentiæ mater, peccatorum consumptio, delinquentium spes, spiritualis resurrectionis ianua, medicina cœlestis, animarum lauacrum, desperationis interitus, desperatorum portus, uitę fons, Dei & hominum mediatrix. Nempe qui ignorat se, nescit compungi, se humiliare dedignatur: & quum sit delictorum ulceribus plenus, incolumem se esse arbitratur: medicũ non quærit, sanitatis remedia spernit, caritatis monita non admittit, & tãdiu letali morbo deprimitur, quandiu in sui cæcitate perdurat. Auget sic perseuerans peccatum peccato, & de tenebris transit ad tenebras. Obdurescit quotidie amplius, & lætatur, quum malefacit, atq; exultat in rebus pessimis. Deridet simplices, pusillos supplantat, innocẽtes persequitur, contemnit humiles, prouocat iustos, & se pro Christo subijcientes ipse condemnat. Bonum dicit esse malum, & malum bonũ, tenebras lucem, & lucem tenebras esse fatetur. Sicq; fit, ut ipse sibijpsi efficiatur inimicus, crudelis hostis, & insidiator continuus. Impossibile prorsus est fari, quanta ex sui ignorãtia proueniant mala, quot inopinati emergant casus, quot tentationes insurgant, & quàm grauia perpetrentur facinora. Profecto qui ignorat se, ignorat Deum, & ab eodem ipse ignorabitur. Hoc in uirginibus fatuis patet, quæ cordium suorum ex sui ignorantia extinctis lampadibus pulsantes diuinæ misericordiæ ac nuptialis conuiuij ianuam audire meruerunt: Amẽ (dico uobis) nescio uos. Mira res. Qui scit omnia, illos non cognoscere se perhibet, qui ignorãt se. Cognoscit quidem eos in culpa, sed ignorat ad ueniam. Nam qualescunq; peccator latebras quærat, quantalibet spiritualia seu corporalia abdita opaca perlustret, à diuino non ualet se occultare conspectu, dicente Propheta: Et dixi (inquit) forsitã tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis: quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Latere post præcepti præuaricationem arbitratus est Adam, & tamen Deum ambulantem ad auram post meridiem audiuit dicentem: Adam ubi es? Latentem reperit, & interrogantem ubi esset, ipse intellexit. Non enim de loci tantum qualitate sciscitatus est dominus, sed nuditatis turpitudinem, & ignorantiæ suæ tenebras ex obliquo eidem delinquenti obiecit. Detentus uerò in culpa utinam uel tunc agnouisset se, utinam reatus sui transgressionem confessus esset humiliter: quoniam seipsum posteritatemq; suam liberasset ab exitio. Verum ad hoc illum sui prouexit ignorantia, ut culpæ suę occasionem impingeret domino, qui proprium simpliciter & absq; excusatione aliqua debuerat accusare delictum. Quamobrem discant, qui audiunt, & alieno erudiantur, non se, quũ peccant, defendere: neq; tergiuersatione ulla facinus proprium leuigare, sed illud coram Deo ipsiusq; uicario palàm cõfiteri, & sicut perpetratum est, pandere, necnõ sibimetipsis culpam inferre. Hæc profecto se agnoscẽtium in ueritate est disciplina optima, se uidelicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, seq; ad omne malum procliuos existere absq; ulla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuaricationem metuunt, exigua, quantum ualent, delicta deuitant, indisciplinatorũ hominũ consortia fugiũt, superborũ colloquia obaudiũt, atq; amatorũ seculi desideria uana esse nõ dubitãt: unde sic in cũctis se caute custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igit' ex his quàm operatoria, quãq; ad salutem sit necessaria cognitio sui, quæ præstat lumẽ ad cognoscẽda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos proculdubio percipere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualẽcunq;, sed ueram cognitionem habere meruerit.

Matth. 25

Psal. 118

Gen. 3

Quid

A *Quòd ex rationis recto usu cæteris homo emineat animantibus.* *Cap.* III.

Ecte intelligentibus conspicuum est, hominem propter rationis usum cætera præcellere animantia: quoniam per ipsam discernere ualet inter bonum & malum, inter maius bonum & minus bonū, inter malum & malū: quod minime possunt dijudicare, qui ratione carent. Hoc quippe donum ideo à Deo est insitum, & homini prærogatum: quatenus uero iudicio intelligat, quid sit honestū, quid illi sit utile, quid perniciosum: quid aduersum, quidue necessariū. Quę quū agnouerit, studeat tūc, quod honestū, & quod est utile, diligere: odisse uero quod est perniciosum: quod aūt aduersum est fugere, & quod necessariū sibi esse censuerit, tota intentione, totaq; animi uirtute perficere. Ista quicunq; scire aut operari neglexerit, nō rationalis, sed potius animalis nuncupādus est, dum præcipuum sui cōditoris conculcat beneficium, naturæ donū dissipat, & cognoscendi delectationē amittit. Eiusdem maxima utilitate se priuat, atq; rationis dignitate omnino alienum se facit,
B dicente Propheta: Homo quum in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumētis insipientib. & similis factus est illis. Iumentis merito cōparant insipientib. qui uoluptate seducti spreto rōnis bono, sensibus deseruiunt carnis, uisibilib. inhærent, & terrenis tm̄ inhiāt cōmodis: nequaq; cogitātes, quid pariat talis affectus, qd carnis lenocinia, quid uisibilium amor operet in homine: qualem contēnant dn̄m, cui aduersario famulentur, & quo mucrone se feriāt. Hinc per abrupta uitiorū se sponte præcipitāt: hinc per dēsissimas ignorātiæ uagantur tenebras, & in sæuissimorum hostiū incurrunt manus, qui eos deprædant, captiuos ducunt, uenales faciūt, uulnerāt, mactant & perdunt. Taliū (heu) quantus est numerus, qui se uidere arbitrant, & cęci sunt: putant quoq; se per rectas iustitię incedere semitas, & prorsus à ueritatis deuiant regula, sperātq; hic & in futuro delectabiliter uiuere seculo: minime memoriter retinentes dn̄m dixisse: Væh uobis qui nunc consolationem habetis: quoniam plorabitis, & flebitis. Abrahā etiam (perhibēte domino) diuiti epuloni bysso & purpura dum uiueret uestito dixisse legitur: Recorda-
C re fili, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem ille lætatur, tu uero cruciaris. Redēptor deniq; noster fideles accendere uolens ad contemptum humanæ prosperitatis, & æquanimiter aduersa perferendum in hoc seculo, inquit: Beati qui lugent, quoniam consolabuntur. Merito lugentes beati fore enunciantur, qui exilij huius agnoscentes ærumnas, & infirmitatis propriæ conscij nequaquam ualent gaudere, intelligentes in quibus uersentur laqueis, quibus subiaceant periculis, quantis obligati sint debitis, & quàm uarijs quotidie sint attriti laboribus. Hi profecto rationales esse censendi sunt, qui ambulant in luce, & in sui uera cognitione persistunt. Veram ideo appellauerim, quia se in splendore ueritatis intuendo cognoscunt. Nam non omnis sui cognitio apud Deum meretur laudem: sed illa tantum, quæ cælitus per gratiam à Deo donatur, custodit legem, obtemperat domino, & humilitatem parit. Sunt nanq; qui carnis se tantum agnoscunt intuitu, & in corporis sui complacent decore. Hi proculdubio quum humanis se exponunt aspectibus quantum ualent, preciosis se
D induunt uestibus, muliebri cultu se ornant, fimbrijs utuntur æqualibus, nil uolunt in eis apparere deforme, nil sordidum, nilq; agunt uirile, sed puerorum more se palpant, inspiciunt, excolunt, magnificant, & quantum sibijpsis placent, tantum ab hominibus intueri, honorari, ac laudari congaudent. Quemadmodum enim carnem sapiunt, carnis oblectamenta sequuntur, ita in his quæ foris sunt, se absq; rationis gubernatione fundentes fugitiuam tenere umbram, & flantem auram in sinu suo colligere moliuntur. Hos Propheta admonens ait: Vox dicentis clama, & dixi, quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & flos eius decidit: quia spiritus domini insufflauit in eo: uere fœnum est populus. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos: uerbum autem domini stabit in æternum. Hac comparatione quid uerius, quid manifestius dici potuit? Floret utiq; in iuuentute caro, carnalesq; uiri in incolumitate, in agilitate, in choreis, iocis, & plausibus: in conuiuijs, in cantilenis, in tympanis & organis, in uoluptatibus, in cōuersationibus, in lætis & prosperis. Toto posse debriantur in illecebris corporalibus, & præsentibus gaudijs, quasi nunquam transituris, sed permansuris ad uota. Non diebus, nō noctibus cessant indulgere lasciuiæ, quantum

Margin notes: Psal. 48 (at "dicente Propheta"); Luc. 6 (at "lectabiliter uiuere"); Luc. 16 (at "Recorda-"); Matt. 5 (at "Beati"); Esa. 40 (at "Omnis").

tum eis licet, quantum ualent, quantumq; illis offertur materia. Omne tẽpus quo in tali B
bus ipsis uacare non datur, se arbitrantur amittere: sine intellectu, ac more irrationabilium iumentorum, & tanquam effrænata animalia, atq; ueluti serui emptitij trahuntur, uænundantur, quotidieq; moriuntur. Tãdiu uerò illuduntur, & à seipsis aberrant, quãdiu sani sunt, temporalibus successibus pollent: si autem repentinus languor irrepserit, si febrium calor, si capitis, stomachi, oculorum, dentium, cæterorumq; membrorũ acerrimus superuenerit dolor: tunc prosternuntur lecto, emittuntur suspiria, audiuntur gemitus, funduntur lacrymæ, aduocantur medici, quæruntur remedia, ingeminantur clamores, pallet facies, uox rauca efficitur, debilitantur crura, iacent brachia, minuitur robur, & omnis ualetudo pristina, ac ætas florida in uno oculi nictu deperijsse uidetur. Quicquid prius mulcebat auditum, delectabat olfactum, oculos alliciebat, & gustui sapiebat, prorsus tunc in fastidio habetur. Cæterum si ad cor suum eos tunc redire conceditur, si supernæ quantulumcunq; gratiæ irradientur splendore, si naturalis discretionis utantur examine, clare & absq; ulla ambiguitate percipiunt, quàm cõtemptibilis sit gloria mundi, quàm deceptoriæ ipsius blanditiæ, & quàm illius existãt mortiferæ uoluptates. Agnoscunt (inquam) quàm fragilis sit carnis pulchritudo, iuuentus fallax, inanis lætitia, sospitas breuis, fugitiua ætas, incerta uita, & ineuitabilis mors. Dat uexatio sola intellectum, prębet infirmitas sensum, oculos aperit illata aduersitas, quos obtectos ignorantiæ caligine terrena prosperitas possidebat. Huiusmodi si contingat eos de infirmitate conualescere, diuina nihilominus suffragante clementia possunt ex animalibus rationales, & ex carnalibus spirituales fieri (uera interueniente pœnitentia, & antiquis à se criminib. abdicatis.) Sunt quoq; qui se naturali discretione cognoscunt, nec ultra progrediuntur. Discunt quippe ex usu rerum, ex humanorum agilitate negociorum, atque ex quotidiana hominum conuersatione de se habere notitiam, secum ratiocinari, in sui cordis arcano tractanda discutere, discussa iterum atq; iterum meditari, perscrutari contraria, perquirere utilia: sicq; nunc aliena, nunc propria recogitare negocia. Meditãtur quonam modo suas debeant expendere facultates, proprium ualeant augere patrimonium, agrum agro copulare, fabricare domos, prædia emere, negociationem exercere, necnon cæteros præcellere honore, uulgari fama, arte loquendi, disputãdi uersutia, calliditate ingenij, humana prudentia. Ex his utiq; qui tales sunt, maiorẽ dietim assuescunt de seipsis percipere intelligentiam, & clariorem de naturali sui conditione, affectione, uoluntate merentur habere notitiam. Hæc nanq; de qua loquimur, carnis ab Apostolo prudentia nuncupatur, & seculi istius sapientia: quæ profecto inimica est Deo, spirituali uitæ contraria, uerisq; uirtutibus prorsus opposita: quoniam caret formata fide, falsa
1. Cor. 13 innititur spe, & ab illa, quæ nũquam excidit, est à caritate aliena. Nam testante Apostolo caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt. Hæc autem de qua loquimur, carnis prudentia impatiens est ad perferenda aduersa, prona ad irrogandum mala, & maledictũ pro maledicto reddendum, æmulatione plena, iniquitate dolosa, elatiõe referta, cupida elationis, proprijs & priuatis commodis semper intenta. Hæc (inquam) carnis prudẽtia tametsi exerceatur in corde, ratione dirigatur, & exteriora opera cum discretione perficere uideatur: solum tamen ea quæ mundi sunt, sapit: præsentia diligit, carnem fouet, corporis sospitati inuigilat, cupiditati deseruit, inardescit uoluptate, gulæ appetitum pro posse sectatur, fugit tristia, læta amplectitur, uaniloquijs, stultiloquijs, scurrilibusq; insistit sermonibus, & (ut paucis multa comprehendam) exaltari inaniter, hominibus placere, temporalibus bonis abundare, carnalibus delectationibus repleri: quoadusq; illi datur in hac peregrinatione degere, nititur: immemor quid in alia futurum sit uita, quam utrum esse credant, rationabiliter ambigendum est. Nequaquam enim arbitrãdum est eos, qui huius carnis prudentiæ sectatores existunt, posse tam effrænate uiuere, si alterã iudicarent esse uitam, in qua iustis pro actionibus pijs merita, & peccatoribus pro perpetratis facinoribus condigna reddentur supplicia. Cęterum si futuram huiusmodi opinantur fore uitam, ut licentius proprias peragant uoluptates, & carnis desideria delectabilius compleant: eorum quidam inani semetipsos deludunt spe, nonnulli uerò crudeli se desperatione interimunt. Confidunt primi ad libitum posse pœnitere, atq; diui-
nam

A nam misericordiam quotiescunque uoluerint, promereri iuxta pollicitationem domini per Prophetam ex corde pœnitentibus factam. Sic enim legitur: Quotiescunque pecca- Ezech. 18
tor ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Et illud: Nunquid uolun Ibid.
tatis meę est mors impij (dicit dominus) & nõ magis ut conuertatur à uijs suis, & uiuat? Hac temeraria freti fiducia, & cæca seducti spe, indulgentiæ laxant habenas uoluptati, & omne (quantum illis fas est) suadent sibi licere quodlibet, non considerantes ignotum esse sibi mortis diem, & nullam de præsumpta se misericordia securitatem habere: necnon innumeros ob hanc optatam & minime obtentam spem absque pœnitentia migrasse de corpore. Secundi uero timoris domini à se iugo reiecto, ac consequendæ gratiæ amissa fiducia, atque de propria omnino diffidentes salute in cunctorum se precipitãt
uoraginem uitiorum: irremissibilia sua arbitrantes fore delicta. Aduersus tales Aposto Rom. 2
lus scribens ait: An diuitias bonitatis, patientiæ, & longanimitatis Dei cõtemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secũdum duritiam autem tuã
B & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secũdum opera sua. In talium numero extitisse Chaym, qui fratrem suũ
interemit, cognouimus, qui dixit: Maior est iniquitas mea, quàm ut misericordiam me- Gen. 4
rear. Vniuersi quippe siue ij qui absque mandatorum Dei obseruatione sperant temerarie in extremo uitæ suæ termino indulgentiam consequi, seu illi qui omni carent spe ueniæ, quantocunque naturali ingenio polleant, qualicunque humanarum rerum prudentia clareant, quãtalibet terrenæ facultatis, uel dignitatis, ac popularis famæ gloria floreãt: iudicandi sunt prorsus ignorare se, & nullam de qua loquimur habere de se notitiã, quę profecto à Deo largitur gratis, & in speculo cernitur conscientiæ, atque ab ijs qui gratis iustificati sunt, diligentissime custoditur.

De duplici oculo carnis & rationis, atque de luce, solis uidelicet & sapientiæ. Cap. IIII.

Duplicem oculum in sui creatiõe hominem percepisse, carnis (uidelicet) & spiritus, id est, rationis: eorum qui sane intelligunt, dubitat nemo: hoc etiam
C attestante experiẽtia, & manifesta huius ueritatis inspectione. Carnis nãque oculum ideo accepit, ut corporales & sensibiles inspiceret creaturas: rationis uero, ut uideret se: uterque autem oculus necesse est, ut perfundatur luce, quatenus ualeat exercere se ad illum finem, ad quem institutus existit. Cæterum quẽadmodum rationis oculus carnis oculo noscitur esse præstantior: ita & lux, qua illustratur rationis intuitus, incomparabiliter & supra modum eminet super lucẽ, qua carnalis irradiatur aspectus. Lux siquidem, qua mediante corporales discernuntur species, & humanum delectant aspectum, à solis hauritur splendore: ueritates aũt, quas spiritus rationalis intelligit, ab ipsius æternæ sapientiæ & uerbi fonte emanãt. Verum sicut solari deficiente luce, & ad occasum suum posita imminet noctis caligo, & tenebrescunt oculi, atque obiecta illis corpora quamuis in se sint pulchra, quanque sunt in se corusca, amœna, & placida: minime tamẽ eorum qualitates, eorumque uarietates percipiuntur & formæ: æque non se rationali creaturæ communicante sapientia ipsa per abrupta uitiorum er-
D rat, ignorantiæ inuoluitur tenebris, in discernendo claudicat, fallitur in iudicando, & in deliberãdo decipitur. Oculus carnis ut apposita sibi, qualia sint, uideat, necesse est ut sit sanus, careat albugine, puluere nõ fœdetur, nec pariete, aut aliquo occupetur obice, sed expeditus, liber: & absque ulla macula pari modo ut rationis oculus ueritatis luce sit capax, à morbo letalis culpæ debet esse immunis, à carnalis opere uoluptatis alienus, à terrenarum actionum turbinibus sequestratus, & ab omni prorsus malignitatis cogitatione semotus. Solis quippe lux quũ à cæteris corporis sensibus sit omnino extranea, oculis tamen carnalibus est capabilis, sapientiæ uero lumen rationis oculo solum est perceptibile. Lętificat plurimum aspectum corporeum solaris claritas, tanquam illi prorsus necessaria: quoniam illum naturali priuat usu, & innato hominem uidẽdi facit carere solatio:
dicente Tobia cæco & sancto: Quale gaudium esse mihi potest, quũ in tenebris sedeã, Tob. 5
& lumen cæli non uideam? Verum si à rationali oculo sapientia longe sit, infatuat utique homo, & à suo degenerat principio, atque à proprio aberrat fine. Aspicere non ualet oculus, nec etiam sibi pręsentia discernere, si non aperiatur, & consensus interueniat uoluntatis. Pari modo rationalis oculus spiritualis lucis nequaquam est capax, nisi per liberi con

sensum arbitrij se offerat, seq; subijciat. Stat sol uisibilis dum oritur, in propatulo, & lucē E
suam per orbem uniuersum diffundit, & in singulos (quantum in ipso est) suos immit-
tit radios, completq; omnes splendoribus, qui eosdem percipere uolunt. De ipsa autē
Pro.1 inuisibili sapientia, quid Sapiens dicat, audiamus: Sapiētia (inquit) foris prędicat, in pla
teis dat uocem suam, in capite turbarum clamitat, in foris portarum urbis dat uocē suā
dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, quæ sunt sibi noxia, cupiunt? Cō
uertimini ad correctionem meam. En proferam uobis spiritum meum, & ostēdam uer-
ba mea: quia uocaui, & renuistis: extendi manum meam, & nō fuit qui aspiceret: despe-
xistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoq; in interitu
uestro ridebo, & subsannabo quum uobis, quod timebatis aduenerit, quum irruerit su-
per uos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando uenerit su-
per uos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiā: mane consurgent,
& non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & detraxerint uniuersæ
correctioni meæ. In eodem quoq; uolumine ipsa sapientia omnes ad se audiendum & F
Pro.8 suscipiendum exhortationis eloquia melliflua alio in loco promens ait: Nunc ergo filij
audite me: beati qui custodiunt uias meas: audite disciplinam & estote sapientes, & no-
lite abijcere eam. Beatus uir qui audit me, & qui uigilat ad fores meas quotidie, & ob-
seruat ad postes ostij mei: qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domi-
no. Delectabilis est lux solis oculis carnis pro sui splendore atq; decore: sed longe dele-
ctabilior est ipsa sapientia, quæ candor describitur esse lucis æternæ, & speculū sine ma
cula: splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Hinc sole perhibetur esse spe
ciosior, & super omnem pulchritudinem stellarum, atq; luci cōparata inuenitur prior.
Eccl.24 De se quoq; ut uniuersos ad se diligendum alliciat, pronunciat dicens: Transite ad me
omnes qui cōcupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini: spiritus enim meus
super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum: memoria mea in generatione se
culorum. Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient: qui audiūt me
non confundentur, & qui operantur in me non peccabunt: qui elucidant me uitā æter- G
nam habebunt. In sole deniq; oculis carnalibus uisibili patent claritas, candor, & calor,
& latent uirtutes quamplurimæ. In ipsa de qua loquimur, sapientia, sole utiq; inuisibili
& æterno est spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobi-
lis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, qui nihil uetat benefacere, be-
nignus, humanus, stabilis, securus: omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, & qui
capiat omnes spiritus intelligibiles. Maxima profecto sunt huius creati solis præconia,
& effectus penè innumeri. Sapientię uerò increatæ effectus & laudes quis humana ua-
let explicare facundia, uel mente percipere? Doctrix est enim (sicut legitur) disciplinæ
Dei, & electrix operum illius. Si diuitiæ appetuntur in uita, quid sapientia locupletius,
quæ omnia operatur? Si autem sensus operatur, quis horum quæ sunt, magis quàm illa,
est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habēt uirtutes. Sobrietatem
enim & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem: quibus nihil utilius est in uita homi
nibus. Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit pręterita, & de futuris æstimat, scit H
uersutias sermonum, & dissolutiones argumentorum, signa & monstra scit antequam
fiant, & euentus temporum & seculorū. Vterq; quippe oculus, carnis (uidelicet) & spi-
ritus quamuis in se alter plurimum distet ab altero, conditi tamen sunt, ut sibi inuicē fa-
mulētur, & Deum suo modo uterq; glorificet. Nam sicut ipse Deus est principium per
quod, ita & finis, ad quem facta sunt omnia. Quamobrem merito plectendus est æter-
no supplicio, qui percepto abutitur beneficio, & inde suum offendit largitorem, unde
ipsum humiliter laudare debuerat. Sane carnalis oculus ideo prærogatus homini, ut ra
tionali deseruiat, & eidem ad cognoscendum Deum, intelligendumq; inuisibilia se in-
Rom.1 strumentum exhibeat: hoc Paulo attestante, qui ait: Inuisibilia Dei à creatura mūdi per
ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoq; uirtus eius atq; diuinitas.
Quoties igitur homo relecto rationis gubernaculo, & clauso spirituali obtutu reflecti-
tur ad ea, quæ foris sunt per aspectū carnis, ut ex ipsis uoluptatis captet illecebras, & de
linquendi oblectamēta requirat, toties contra sui legem agit authoris. Non enim ut cō
cupiscant tantus fulgor, tātus odor, tātusq; in creaturis est insitus decor, sed ut per ipsas
cogno-

A cognoscatur, & laudetur ille, qui fecit eas. Nã latitudo firmamenti, rutilatio stellarũ, solis claritas, lunæ splendor, elementorũ species, uolatiliũ genera, & in aere eorũ discursus, necnõ innumerabiles pisciũ qualitates, quæ per fluminũ & æquoris natant aquas, quadrupedia, reptilia, & iumentorũ tam uariæ formæ, quæ mouẽtur super terrã, fructiferæ pomorũ arbores, quæ in tẽporibus suis diuersos producunt fructus, suaues gustui, aspectui delectabiles, pulcherrimos in se, & odore fragrantes, herbarum uirẽtes plãtę, florũ redolentia prata, rosarum liliorũq; candentia germina, uinearũ fœcundi palmites, aquarũ fluenta, & fontiũ scaturientes riui, ex quibus terra irrigatur, ut madefacta fructificet, educatq; singulorum generibus iumentorũ, quæ mouentur, & uiuunt super eã, pabula & nutrimenta, quibusq; eorum congrua, hominibus uerò cibaria illis ad usum pręstita, quid aliud uniuersa, quæ memorata sunt, suo modo clamant, quàm sui laudẽ conditoris, qui eas propterea creauit, ut in illis cognoscibilis appareret rationali spiritui per ministeriũ carnalium oculorum, quorum aspectu manuducitur ratio, & eruditur ad intel-

B ligentiam diuinæ potentiæ, sapientiæ, bonitatisq; tanq; in pulchro ac pręclarissimo speculo, necnon in spirituali libro digito Dei conscripto? Insinuant namq; se intuentib. habuisse principiũ, non quidem à seipsis, sed ab illo qui est sine principio, imò omniũ creaturarum principium, origo, & causa, de quo legitur: In principio erat uerbum, & uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Nam quicquid fulget in cælo, uiuit in terra, mouetur in aquis, & habet esse in se, per uerbum Dei & Dei sapientiã facta sunt, quẽadmodũ ore prophetico dicitur: Quàm magnificata sunt opera tua dñe, omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua. Meritò igitur uniuersa quæ sunt sui potestatem, sapientiam, & bonitatem attestantur authoris, eiusq; famulantur imperio, qui eadem fecit quando uoluit, & qualia sibi complacuit, non ociose, non inaniter, nec sine causa. Exercet namq; intellectum per uisibiles creaturas, & de inuisibilibus instruit eum (mediante tamen fide) quæ est sperandarum substantia rerum, & argumentum

Ioan. 1

Psal. 90. 103

C non apparentum.

Quantis quibusq; medijs Dei sapientia reuocet hominem ad seipsum, ut cognoscat se. Cap. V.

IAcentem quempiam infirmum uel debilem, & in terra prostratum, qui se nullatenus per seipsum possit erigere, si quis humanitatis causa supposita manu eleuare satageret, pietatis ac religiositatis ꝓculdubio esset dignus præconio, tanq; uerus Dei cultor, & fraternæ salutis amator. Nihil enim tã piũ tãq; religiosum est, q̃ proximũ suo ꝓ Christo sicut seipsum diligere, illi in necessitatibus suis ministrare, solatiũ mutuæ conuersationis, cohabitatiõs & exhortationis eidẽ impẽdere, atq; fratris incõmoda, infirmitates, dolores, & dãna uti propria existimare. Hoc antiqua lex præcipit, hoc nouæ legis lator uerbo docuit, opereq; perfecit. Ipse namq; hominẽ seminecem (humanũ uidelicet genus) à latronibus uulneratum, iacẽtem, & omni suffragio destitutum reperit, medelam uini & olei uulneribus

D eius exhibuit, super proprios humeros tulit, stabulario ut curam illius gereret, mandauit, & si quid superogaret pro ægroti sospitate, eidem restituere spopõdit. Ipse (inquã) Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dum in carne esset passibili, languido homini ministrauit, corporis & sanguinis sui alimenta præbuit, dolores illius tulit, languores portauit, pro eo lacrymas fudit, orauit frequenter, pernoctauit iugiter, quàm sępe ingemuit, debita soluit, & ne in perpetuũ moreretur, ipse in crucis patibulo sponte occubuit. Hoc namq; quamdiu est peregrinatus in mundo, præ pietatis & amoris magnitudine, pro nomine egit in corpore, nunc uerò in spiritu quid pro eodem operetur, aduerte: Stat quidem (sicut ipse testatur) ad cordis ostium, frequentissime pulsat, ut illi aperiatur, suam cupiens exhibere notitiam. Veritatis quoq; lucem nequaq; cessat infundere, nunc palàm per creaturarum speculum, & oracula scripturarũ, nunc in spiritu per ministerium angelorum, & fidei claritatẽ, quatenus ex his medijs ipsum reuocet ad seipsum, assuescatq; habitare secum, & cognoscere se, atq; per se, & in se trahat ad se, & copulet sibi. Nouit enim ipsa artifex & doctrix sapientia, quot diuersarum tentationum foris perstrepent bella, quot intellectualium bestiarum rugientium ac sæuientium

discurrant agmina, quot concupiscentiarum carnis, & oculorum elationis in hac uasta desolata & sterili huius seculi solitudine ad decipiendas animas tensi sint laquei, nec nõ quàm cæcus, infirmus, & nudus idem homo sit, facilis ac pronus ad casum, atq; quã innumeri sine timore, sine prudentia, sine sui cognitione, & absq; humilitatis uirtute quotidie in immanium labantur foueam delictorum. Nouit (inquam) omnes hos aduersarios, quamuis sint acerrimi in dimicando, in tentando seduli, in alliciendo blandi, & in perimendo cõcordes, minime autem posse uim facere, delectationem inducere, & ad peccati consensum nolentem trahere. Valent utiq; à Deo permissi concupiscibilia quæq; imaginationi offerre, & decoras species coram illo formare, quatenus per easdem concupiscentiam accendant, euertant rationem, & superent uoluntatem, in qua liberi collocata est sedes arbitrij, uirtutum ac uitiorum finis, uitæ & mortis ianua, promerendi ac demerendi lex, Deoq; placendi uel displicendi indicta facultas. Hinc patet perspicue, quod nemo mortaliter peccat inuitus, nullusq; nisi uolens inimicorum suorum spiritualium seruus efficitur. Aequus enim arbiter Deus uiriliter certantibus proponit uictoriæ palmam, & pro suo amore aduersus obiectas uoluptates, & hostium insidias infatigabiliter dimicantibus promittit cælorum regnum, æternæq; felicitatis gloriam pollicetur, ut uoluntarium eidem exhibeant famulatum, è regione autem desidiosis, meticulosis, fornicarijs, seculi amatoribus, & uolũtarie delinquentibus stagnum ignis & sulphuris aduersarijs potestatibus paratum se daturum comminatus est. Spondet profecto præmia maxima, ut ad opus bonũ, & uirtutum studia suos euigilet: supplicia uerò sempiterna commemorat, quatenus peccatores & in se credentes à malo coerceat. Vult enim totius bonitatis dominus infirmum hominem mortalis corporis pondere grauatum, iacentemq; erigere, illuminare, allicere, terrere, ut redeat ad cor, inspiciat se, atq; intelligat extra se nil esse tutum, nihilq; liberum, sed cuncta esse laqueis plena, solicitudinibus referta, uallata tribulationibus, permista scandalis, pacemq; eundem non nisi in se posse percipere. Nam quamdiu uagatur extra se, tentatur, turbatur, decipitur, impellitur, deprædatur, uulneratur. Cæterum quum ad se tranquilla mente reuertitur, agnoscit se esse infirmum, cæcum, egenum, & nudum more adolescentis filij petulantis & prodigi, qui consumpto patrimonio, & fame confectus in se reuersus proprium humiliter agnouit errorem. Nemo plane nisi quum ueraciter redit ad se, ualet sufficienter intelligere qualia sint quæ foris sunt, sed neq; se. Potest utiq; homo per sensus carnis sonoras percipere organorum uoces, formas rerum, odorum fragrantias, ciborum qualitates, corporumq; mollities, quod quidem cætera ualent animantia, nequaquam autem intelligere, neq; de eisdem recte iudicare, nisi per se in se. In se quippe uiget ratio, præsidet intellectus, pollet consilium. In se ipse homo ueritatis illustratur radijs, & sapientiæ contubernio dignus efficitur. In se paracleti eruditur magisterio, diuinorum eloquiorum sacramenta rimatur, & cęlestium gaudiorum arcana perlustrat. In se (inquam) & per se cognoscit se. Qua profecto cognitione nil melius, nil utilius, nil securius, nil excellentius, nihilq; in sui conditoris donis æstimandum est carius. Quid (oro) prodest scire cursus syderum, herbarum uires, uim uentorum, species iumentorum, naturæ secreta, & ignorare se? Horum quidem scientia inflat, sed suimet ædificat, primum se, deinde cæteros. Valet utiq; quæ inflat scientia alios instruere, & multa quæ ab indoctis ignorantur, reserare. Sed (perhibente magistro cælesti) quid prodest homini, si per elationem cordis uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur? Non nobis præcipitur, ut propria salute neglecta, alios saluare docendo studeamus, sed proximum sicut nos iubemur diligere. Prius nos, deinde proximum amare debemus, pariter & instruere. Nam his qui alios erudiunt, & se bene uiuendo non corrigunt, audi quid Propheta loquatur: Peccatori (inquit) dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum, existimasti inique quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Non damnat diuinus sermo scientiam, sed scientem & docentem corripit, qui se contempto & inscio cæteros erudire præsumit. Laudabilis est scientia, & omnino necessaria ad seruandam iustitiam, ad componendum mores, ad erudiendos ignaros, ad corroborandum & dirigendum conscientiam, de Dei dono prouueniens,

Margin notes: F (beside "... uictoriæ palmam"); G (beside "agnoscit se esse infirmum"); H (beside "prodest scire cursus syderum"); Matth. 16 (beside "ctis ignorantur, reserare"); Psal. 49 (beside "rigunt, audi quid Propheta").

A prouenients, Deum insinuans, rationem informans, illuminans intellectum, & de seipso se nescienti notitiam præbens. Cæterum quanto in seipsa commendabilior est scientia, & nescientibus utilior, tanto ea male utentibus, illamq́ peruerse interpretantibus, & prauis moribus dehonestantibus, atque per eandem non recte agnoscentibus intelligitur esse perniciosior: quoniam ipsius testimonio conuincuntur, ipsiusq́ iudicio rei efficiuntur. Iudæis sola scientia gloriantibus Apostolum Paulum audiamus, quid dicat: Si tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti uoluntatem eius, & probas utiliora, instructus per legem cōfidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & ueritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deū inhonoras. Nomen enim Dei per uos blasphematur inter gentes: sicut scriptum B est. Discat itaque quisque scire, sed prius se, quamuis non ad plenum, ad necessitatem tamen. Necessitatis illam dixerim sui cognitionem esse, quæ cohibet à peccato, peccantem compungit, Dei timorem ingerit, peccati displicentiam parit, facit abominari uitia, & uniuersa pro posse fugere, quæ sunt in lege Dei prohibita. Hoc est donū Dei singulare, iustificans impium, gratum faciens Deo, formans conscientiā, de se homini notitiam tribuens, salutis immittens spem, & humilitatis uirtutem ædificans. Hæc utique de qua in medium ductus est sermō, sui cognitio necessitatis quamuis ex diuina proueniat gratia, nec ad libitum, neque haberi potest ad plenum. Nisi enim infundatur sapientiæ lumen, & cooperetur gratia, quis ualet cogitando cordis sui occulta rimari, quum Paulus dicat: Non possumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sufficientia nostra ex Deo est. Si enim ex Deo nequaquā pro libito habetur, uerum neq́ ad plenum. Quis (oro) est tantæ subtilitatis, tantæq́ exercitationis, ut absque interuallo, & sine ulla mentis euagatione in sui cordis ualeat uigilare custodia, intelligatq́ cogitationum suarum C immissiones, qualitates & causas, ex quibus propriæ cognitionis perfectio tota subsistit? Solus quippe Deus cogitationum, intentionum, & affectionum humani cordis scrutator est uerus, indubius cognitor, & redditor iustus. Non enim pro arbitrio nostro aut æstimatione diiudicat nos, sed in æquitate occulta nostra ueritatis suæ producit ad lucem, nosq́ nobis interdum insinuare dignatur. Quamobrem si qualemcunque de nobis cupimus habere notitiam, solerter studeamus redire ad nos, & habitare nobiscum, quatenus ualeamus agnoscere, quid uersetur in nobis, quales cogitationes, qualesq́ nostræ sint affectiones, quibus pulsemur tentationibus, quibus passionibus perturbemur, quibúsue inspirationibus promoueamur. Horum siquidem nisi irradiante rationem sapientia, ni cooperante gratia, nisi per spiritum prudentiæ dono infuso, necnon mens didicerit habitare secum, sufficienter non poterimus habere notitiam. Hæc quippe sunt, quibus humilitatis iacitur fundamentū, opus dirigitur, atq́ Deo donāte perficitur.

Rom. 2

2. Cor. 3

D *Quòd exemplo negociatorum rerum temporalium, uirtutum ac humilitatis amatores in sui debent cordis exercitatione, cognitione atq; custodia semper insistere.* Cap. VI.

Rudentium negociatorum temporalium rerum, hoc est proprium insatiabili cura secum in cordis secreto prius, quàm ad exteriorem deueniant actum, sua tractare negocia. Impellente quidem cupiditate aggregādi diuitias sæpe cogitant, quanta qualiáue sint bona quæ possident, quomodo aut quibus argumentis ualeant, quæ habent uendere, emere quæ non habent, & semper lucri causa. Circa hoc multiplicant cogitationes, accenduntur desiderijs: partem noctis insomnem ducunt, in die huc illuc discurrunt, supputant tempora, mente peragrant prouincias, obuiant periculis obiectis, atque sedula intentione inutilia secum gerunt certamina. Ordinant quæ agēda sunt, & quæ facta sunt, ut indelebiliter recondant memoriæ, & reuisere ualeant, calamo scribunt. Nemo prorsus explicare sufficit eorum cogitatus, inordinatos affectus, anxietates plurimas, occupationesq́ innumeras. Obliuiscuntur sui, & penè salutis propriæ efficiuntur immemores præ nimio amore terrenarum facultatum, quas uelint nolint relicturi sunt posteris. Istorum itaque diligentiam ac studium, etsi nequeunt superare, saltem imitari conentur nego-

ciatores commerciorum spiritualium, zelatoresq; uirtutum, & potissimum humilitatis sanctæ amatores, quibus inesse debet solicitudo maxima inhabitare secum, & super cordis sui uigilare custodia, indeq; depellere noxia & utilia custodire, resecare superflua & ingerere necessaria, terrena respuere & aduocare cælestia. In corde nanque cum sæpe immissiones fiant per angelos malos, sicut de domini proditore legitur: cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Scariothis: ab ipso quoque cogitationum fallaciæ plurimæ, ut illud euertere ualeant. Nonnunquam etiam in lucis se transferunt angelos: malum occultando sub specie boni, uitiaq; sub uirtutum uelamine insinuando. Opus est ad discernendum talia gratia Dei, atque discretione non modica. Nolite (inquit Apostolus) omni spiritui credere, sed probate spiritus, si à Deo sunt. Et Petrus: Nolite (ait) peregrinari in feruore spiritus, qui uobis ad tentationem fit. Quamobrem recte colligitur, quòd ille qui facile credit, frequenter labitur, seducitur sæpe, & caret prudentia: quæ utique debet in cordis residere cathedra, & cordi adhibere custodem, qui neminem (si possibile est) absque consensu prudētiæ introire patiatur. Cæterum cum difficillimum sit cogitationum insultus à cordis ostio pro libito abigere, earumq; importuna interdum non ferre certamina, opportunum est ualde, ut apud se quisque Deo placere cupiens inuigilet, & intelligere conetur ipsarum qualitates, originem, autoremq;. Nam cogitationes aliquando initium habent à Deo, quandoque à diabolo, nonnunquam à nobis per corporalium sensuum instrumenta percepta, quæ interdum bonæ, & sæpe sunt malæ. A Deo siquidem nunc per seipsum, nunc per angelorum ministerium suggestiones fiunt optimæ, & inspirationes sanctæ promouentes ad bonum, rationi semper utilia, & proficua suadentes: atque rationem ipsam allicientes ad cognitionem boni, delectationem, atque consensum. His quippe dum ratio assensum uoluntarium præbet, exhibet mentem templum Dei: paracleti domum, & æternæ habitaculum sapientiæ, quemadmodum per Sapientem ipsa testatur: Ego (inquit sapientia) habito in consilio: & eruditis intersum cogitationibus. Si uero infatuetur cor, & se deserens, uerbiq; relinquens magisterium, meditetur uana, perniciosa cogitet, secumq; terrena & uoluptuosa pertractet, proculdubio amittit gratiam, repellit sapientiam, & contubernio paracleti se facit indignum. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Nec mirum. Quæ enim (ut ait Apostolus) participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei uiui, sicut dixit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Quamobrem omnis est adhibenda diligentia, quoties Dei sapientia lucis suæ splendore, suaq; spirituali præsentia rationale cordis nostri replet, cogitationes format, & affectum inflammat: ut ipsa nobiscum habitet, nos possideat, nos instruat, nosq; custodiat. Nisi eñ ipsa prius deleratur à nobis, si nō uilis aut fastidiosa habeat eius pręsentia, seu intumescat cor, uel ad exteriora perefflu at, minime ipsa recedit: quippe cū esse cū filijs hominū suas dicat esse delicias. Nā etsi interdū à corde ipsa prius se absentare uideatur, nequaquā tamē id agit, ut deserat. Probat quidem, eruditq; illud: ut se agnoscat uerius, diligentiusq; custodiat, necnō ut dona, quę ante se habere sentiebat, & amisit, eadē quærat solicitius, & cū inuenerit teneat fortius, diligat ardētius, ac suauius amplexet̄. Siue ergo sapiētia Dei dignetur p̄ deuotionis gustū, ueritatis notitiā, atq; spiritualem allocutionē suam insinuare pręsentiā, seu se subtrahendo ad horā dereliquisse uideatur, semper facit, ut prosit. Nunc enim ad cōpunctionem promouet, nunc prorumpere facit in lachrymas, interdū replet exultatione & gaudio, atq; in gratiarū excitat actiones. Nonnunquam etiam insueto cor cælestiū promissionū perfundit lumine, eleuatq; ab imis, & collocat in excelsis. Aliquādo uero in tanto iubilationis tripudio affectum rapit, ut se cor continere non ualeat, quin amatoria promat carmina, cantica eructet spiritualia, sponsi mellifluum ingeminet nomen, sponsum amplectatur in corde, necnon in his castissimi amoris præludijs, effusis lachrymis, emissisq; gemitibus laudis quoq; prorumpat in uoces. Ineffabilia prorsus sunt & ueneratione dignissima ea, quæ Dei sapientia humilium, & secum habitantium, seq; custodien-

Ioan. 13 · 1. Ioan. 4 · 1. Petr. 4 · Pro. 8 · Sap. 1 · 2. Cor. 6 · B · F · G · H

A stodientiū operatur in cordibus, nō pro arbitrio uolentiū, aut currētiū, sed solius ipsius miserentis, quæ quando uult, quomodo illi placet, & quibus ipsa dignatur eligere, se cō municat, se tractabilem & gratā facit, nullum obseruans tempus, nullo circūscripta mo do, nullius coacta meritis, nullaq; lege cōpulsa. Pro suo quippe beneplacito imperat ut Deus, terretúe ut dñs, docet ut magister, cohabitat ut frater, nutrit ut mater, protegit ut custos, hortatur ut pater, blanditur ut amicus, amplexatur ut spōsus, illustrat ut ueritas, præuenit ut bonitas, se manifestat ut lux, loquitur ut uerbum, dulcorat ut sapientia, salu temq; præstat ut uita. Nemo (ut arbitror) nisi sit imbutus ab illa, illiusq; spirituali sit alli- gatus cōnubio, horum quæ dicta sunt, ualet mysteria arcana perstringere, uoces affe- ctusq; ipsius agnoscere, accessus & recessus eius causas rimari. Ad hoc intelligēdū quā- ta opus sit gratia, quàm necessaria sit prudētia, & quàm opportunū sit nō uagari extrin secus, sed habitare secū, qui legit intelligat. Nam (perhibēte Apostolo) animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, spiritualis tantū homo, qui dijudicat omnia, & ipse à ne- 1.Cor.2
B mine iudicatur, in quo habitat Christus, per spiritū scrutatur etiam profunda Dei: no- uitq; discernere, nedum quæ à Deo donata sunt ei, uerumetiam Satanæ non ignorat a- stutias. Ipse nāq; tortuosus coluber nouas meditatur fraudes, insuetasq; parat insidias, nunc fugam simulando, nunc mulcendo leniter, nūc uera dicendo: interdum quoq; mi nas infert, atq; tetras & horridas ingerit species, uerba interferendo blasphemiæ. Sępis- sime etiā se in angelum transfigurat lucis, malumq; sub tegumento boni persuadens, ut neophitorum & pusillorum euertat animum. Deceptionis nonnunquā laqueos ten dit, & tenebras (quantum illi fas est) cordi infundit, atq; rationali oculo obicem conatᵗ immittere, ne à spiritualibus uiris ipsius detegantur argumenta, præstigiaq; soluantur, sed (iuxta sapientis sententiam) frustra iacitur rete ante oculos pēnatorum, corū (uide- Prouer.1 licet) qui habitantes secum supra sui cordis uigilant custodiam, pro posse negocia ex- teriora deuitant, proximorū cōuersationem fugiunt, interiora dijudicāt, spiritualia co- gitant, & contemplantur cælestia. Horum profecto personas & studia Propheta signi- Tren.3
C ficauit dicens: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Leuant utiq; de qui- bus loquimur, solitarij sedentes & tacentes se supra se non per elationem & mentis tu- morem sicut ille, qui dixit in corde suo: Sedebo in monte testamenti in lateribus aqui- lonis, super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero altissimo, sed per cordis mun- ditiam, orationis frequentiam, meditationis studium, deuotionis gustum, atq; deside- rium æternorum, eo sublimius, eoq; securius, quo sedent quietius, orant ardentius, uisi- tantur crebrius, rapiuntur dulcius, seq; agnoscendo custodiunt arctius. Talibus siquidē exercitijs occupati ut turris efficiuntur Dauid, ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Merito tanquam turris Dauid perhibe- tur esse mens corū, qui introrsus intra cordis secreta residentes, & se supra se frequenter erigentes, semperq; uero se aspicientes, atq; mūdātes etiā ad sensum corporaliū ianuas spirituales excubias ponūt pro ipsius tuitione atq; defensione, neminem aduersariorū introire patientes, qui ualeāt eius puritatē corrūpere, obnubilare lumen, intentionem
D euertere, deprauare sensū, & uoluptuosas perniciosasq; suggestiones ingerere. Sepiunt siquidem aures suas, & firmissimis diuini timoris obstruunt seris, ne detractionum & obscœnarum uoluptatum ac blasphemiarum horribilium, secularium q; fabularū per easdem audiant uerba, & commaculetur cordis eorum puritas, repleaturq; phantasma tibus impudicis & cogitationibus immundis. Oculis quoq; apponunt custodiam, ne species intueātur, quę ad concupiscendum eas emolliant animum, pudicitiæ uirtute de coratum. Memores quippe sunt dominici sermonis dicentis: Qui uiderit mulierem ad Matt.5 concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Sunt enim aures, oculi, & sensus cæteri ianuæ, per quas, nisi diligentissime obseruētᵗ, ad animā spiritualis ingrediᵗ mors, q̄d pene innumerabiliū exemplis qui diuina sunt transgressi præcepta, necnon multa- rum probari potest autoritatibus scripturarum, quas breuitatis causa prætereo, cum e- tiam eruditis & intelligentibus uiris noscantur esse notissima. Has profecto ianuas, quicunque sub discretionis censura coercet, tentationes plurimas abigit, interioris hominis tenet munditiam, affectu sæpissime eleuatur in Deum, delectabiliter uacat si-

bi, & cordis sui cogitatus conscientiæ contuetur in speculo. In corde namque bonæ in eo dem originem cogitationes habent, & malæ. Porrò quemadmodum bonus homo de thesauro suo profert bona & malus mala: æque de cordis arcano censendum esse non ambigo. Cor quippe, in quo habitat Deus, sapientia reclinat, infusa est caritas, fides uiget, nutritur spes, cæteræque sunt radicatæ uirtutes, cogitationes proculdubio ex se parit bonas, desideria ignita, consilia uera, affectus pios, gemitus humiles, atque deuotionis dulcia uota. Hoc Propheta præcipuus exprimere uoluit dicens: Quoniam cogita-
Psal. 75 tio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Hoc
Prouer. 15 idem indicauit sapiens, quando ait: Mens iusti tanquam iuge conuiuium, in quo (uidelicet) conuiuio diuinorum eloquiorum degustantur alimenta, instituta formantur moralia, sacramenta contemplantur mystica, uirtutum meditantur magisteria, redemptionis patefiunt mysteria, supernorum prælibantur gaudia, amoris promuntur cantica, pacis percipiuntur oscula, primitiæ hauriuntur spiritus, idque interdũ sentit ex Dei munere, quod carnalis auris non ualet percipere, aspicere oculus, nec lingua diserta fari, neque humanum gustare palatum, quoniam spirituale est, præcelsum, ineffabile, atque diuinum. In hoc (inquam) humilis mentis conuiuio ô quàm sæpe discumbere dignatur sapientia, non ut ipsa alimenta in eo apposita sumat, sed ut absque sui diminutione eroget, propria delicijs plena, nectareque referta, quarum usu interni roborantur sensus, & ipsa mens renouatur de die in diem, crescit, & proficit in uirum perfectum, adeo ut eandem non sicut prius secundum carnem cognoscat sapientiam, sed uerbum in principio sine initio de patre genitum, ipsi consubstantiale, coæternum, carne passibili indutum propter nos, quatenus suo nos mundaret lauacro, cruore redimeret, morte saluaret. Huiusmodi profectò sunt quotidiana perfectorum uirorum & humilium corde fercula, eorum (scilicet) qui ambulant in spiritu, qui spirituali uerbi Dei effecti sunt digni connubio, qui immemores eorum, quæ retro sunt, se ad anteriora extendunt, & brauium prosequentes supernæ uocationis ut apprehendant in quo & apprehensi sunt, fiantque adhærentes ei unum in uno per unum. Impiorum autem & peccatorum conuiuia ab his sunt longe dissimilia. In eorum quippe mentibus obscœnæ uersantur imagines, uoluptuosa & carnalia pullulant desideria, temporalium rerum inordinatus uiget affectus, cogitationes malę generant, blasphemiæ, odia, æmulationes, ex quibus profectò fiunt homicidia, fornicationes, detractiones, rixæ, contentiones, & his similia, quæ in interitum præcipitant sempiternum. Vniuersa prorsus hæc aliena sunt ab ijs, qui secum habitant, & cordis sui innocentiæ ac puritati insistunt. Vigilant enim, discutiunt, formidant, pugnant, abijciunt perniciosas, noxias, & inutiles cogitationes procul, cum oriuntur in corde, ne Dei templum maculent, & faciant ipsum esse pollutum Prophetam imitantes, qui mistyce de se loquitur dicens: In matutino interficiebã omnes peccatores terræ, ut disperderẽ de ciuitate dñi omnes
Psal. 110 operantes iniquitatẽ. Sciunt nãque easdẽ etiã ex parua morula allicere animã ad delectationem carnis, cõsensumque peccati, atque ex inde maxima cum difficultate posse diuelli, ut non prorumpat ad actum, ex quo animæ mors ipsa subsequitur. Hunc delinquẽdi progressum Apostolus Iacob, indicauit inquiẽs: Nemo enim cũ tentatur, dicat, quoniam à Deo tẽ
Iac. 1 tatur. Deus enim intentator malorũ est, ipse aũt neminẽ tentat. Vnusquisque tẽtatur à cõcupiscẽtia sua abstractus & illectus. Deinde cũ cõcupiscẽtia conceperit, parit peccatũ, peccatũ uerò cũ cõsummatũ fuerit, generat mortẽ. Spirituales itaque, de quib. loquimur, uiri tanquam munditię zelatores, amatores uirtutum, & strenuissimi bellatores obseruant suarũ primordia cogitationũ, ut intelligant earũ qualitates & causas, quatenus totum peccati corpus in suo ortu tenerrimum spiritualis disciplinæ mucrone transfodiant prius, quàm adolescat, & ad maturam delinquendi prouehatur ætatem. Hæc itaque est discernendarum cogitationum regula, hæc (inquam) est ad se cognoscendum compẽdiosa formula, ut unusquisque ab exterioribus (quantum fas est) feriatus negocijs maneat apud se, & ueluti iudex in cathedra sedens, omni qua ualet, prudentia agnoscere studeat, quales sint cordis sui cogitationes, quales suggestiones, qui insultus, & à quibus qualesue affectiones. Nam qui hæc dijudicare ignorat, prorsus uera sui caret

notitia

A notitia, nec potest ad plenum ac sufficienter purgare se, euellere uitia, destruere aduersariorum machinamenta, consuetudines malas dissipare, & noxia à corde desideria dispendere, uirtutes uerò ædificare atque plãtare. Cum enim uirtutes & uitia simul nequeãt stare, quemadmodum lux & tenebræ, amarum & dulce, sanitas & infirmitas, mors & uita, necesse est, ut quicunque cupit possidere uirtutes, prius uitia superet, & usum eorum à se repellat: quod (uidelicet) nequaquam fieri ualet, si ambarum desit experientia pariter & scientia. In incertum profecto currit, & aerem uerberat, qui desudat in adeptione uirtutũ, & nõ assuescit habitare secũ. Sicut enim omnis gloria filiæ regis ab intus per Prophetam esse perhibetur, ita econtrario omnis deformitas, & confusio filiæ Babylonis ab intus fore dubitet nemo. Quid (oro) pulchrius, quid gloriosius iusti mente, in qua habitat Deus, abundat gratia, Dei elucet imago, & sancti spiritus suauiter degustantur fructus, quos Apostolus commemorans ait: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, mode- Gal. 5
B stia, continentia, castitas? Eregione quid fœdius, quidue contemptibilius corde peccatoris, in quo utique mansionem facit diabolus, dominãtur uitia, concupiscentiæ germinant, impudica scaturiunt desideria, cogitationes peruersæ exuberant, & opera nefaria peragi meditantur? Totum quod in eo est, obliquum est, terrenum, deordinatum, indecorum. Et si interdum conscientia motus, siue gratia præuentus redit ad se, & aliquid concipiat boni, cito euanescit, quoniam suffocatur à spinis, seu à cœli uolucribus deuoratur, siue supra petram arescit, quoniam radix caritatis in illo deest. Tanquam infructuosa arbor floret, quidem extrinsecus temporalium rerum ornata floribus, aut uerborum folijs referta, intrinsecus autem coram Deo arefacta, & inutilis est præcidenda & flammis perpetuis concremanda. Ad hoc ideo uenit, quia neglexit considerare se, & compunctionis sarculo circa cor terram fodere, atque humilitatis pinguedinem in ipsius radice collocare. Hæc utique humilitatis uirtus est, quæ decorem præstat animæ, fructũ profert uitæ, restituit hominem sibi, necnon ueram de se facit habere notitiam.

C *Quòd sicut solis splendor & calor, ita sui cognitio & humilitas uno sunt uinculo copulatæ. Et qualia diuina, qualiáue humana sunt opera.* Cap. VII.

QVemadmodum solis splendor, & calor ipsius in unum ita copulati sunt, ut ab inuicem nequeant separari: æque de sui cognitione & humilitatis uirtute identidem esse definio, his exceptis, quòd in uno corpore solari calor & splendor adeo innati sunt & coniuncti, ut unum sine altero esse ac operari nõ ualeant, quanque alius caloris, alius sit splendoris effectus. Simul sunt, uicissim conueniunt non diminutionem neque suscipientes incrementum, sed semper permanentes in uirtute, in operatione, in motu, in numero. Non separantur loco, non uariantur casibus, non deficiunt tempore, neque dissentiunt actu, eundem peragunt cursum, pari perseuerant conditione, unaque sibi à proprio conditore lege indicta contenti, sine reclamatione & absque dissidio opificis sui eo modo, quo possunt, potentiam laudant, sapientiam prædicant, insinuant bonitatem, maiestatem & gloriam. Nec
D mirum. Nam alia diuina, alia humana sunt opera. Diuina quidem perfecta sunt, in seipsis ualde bona, eisque bene utentibus proficua, concupiscibilia, admiranda, diligenda, colenda tanquam factoris sui præclarissimum speculum, forma pulcherrima, altisona uox, uestigium singulare, exemplar sapientiæ, magisterium uerbi, atque præcipuæ caritatis indicium. Humana uerò opera quis enarrare sufficit, quàm impefecta sint, defectibus plena, casibus subiecta, mutabilitatique dedita? Vult homo aliquid, & repente non uult, opinatur in agendis quid sit melius, & ipsum mox deliberasse sic pœnitet: mutat consilia, cogitatus suos pro dubietate uariat, agit interdũ quod malũ est, & optime fecisse se putat. Ignorantia siquidem plenus, corruptibili ac mortali carne grauatus, peccandi consuetudine astrictus, delictorum onere quotidie magis magisque depressus, diaboli tentationibus lacessitus, irretitus mundi illecebris, stimulis conscientiæ inquietatus, necnon ex originali culpa ad bene agendum omnino per se inualidus, quomodo potest laudabiliter operari? Immundus de immundo conceptus semine non ualet nisi infecta peragere: cæcus de sibi appositis nequit recte iudicare, sed neque homo potest opera à se irreprehensibilia facere. Prophetæ secũdũ cor Dei sententiã audi; Dominus (inquit)

(inquit) prospexit super filios hominũ, ut uideat si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Nullum excipit, neminem excludit, & usq; ad unum omnes asserit declinasse à bono, & malum facere, hominum (uidelicet) filios. Hoc quippe dicens ab hac uniuersitate hominis exemit filium hominis dominum nostrũ Iesum Christum de sola matre secundũ carnem, sine patre genitum, qui solus inter mortuos effectus liber dicere potuit: Venit enim mundi huius princeps, & in me non habet quicq;. Ipse utiq; sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior, atq; mũdior factus, cæteri uerò coinquinati, trãsgressores, infirmi, & gemebundi, procreati ex illa propagine, de qua lacrymabiliter cãtat Dauid: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hinc origo peccati, peccandi necessitas, & bene agendi emanauit infirmitas, quæ ad malum etiam inuitos & nolentes trahit, facitq; laudabiliter gesta maculosa esse atq; immunda, quod unico Propheta sermone expressit, cum ait: Iustitiæ nostræ tanquam pãnus menstruatæ. Hoc idem uerbis alijs dominus per Prophetam alterum testatus est dicens: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Sane cum tempus iudicij erit, iustitias discutiet, & imperfectiones humanarum actionum æqua lance pensabit: redderq; unicuiq;, quod gesserit in corpore, siue bonum siue malum: nunc uerò, quia tempus est miserendi, dissimulat Deus peccata delinquentium, ut pœnitentiam agant, & conuertantur à uijs suis prauis, faciantq; quod bonum est in oculis domini, & agnoscant infirmitatem propriam, ueniam semper humiliter flagitando, eo crebrius, eoq; instantius, quo clarius intelligunt uilitatem suam, & opera sua esse immunda, imperfecta, maculosa, & si amota pietate discutiantur, prorsus esse reprobanda. Et hoc rationabiliter, secum enim gestant ignem quo uruntur, gladium quo feriuntur, hostem à quo debellantur, uenenumq; quo aspersi perimuntur. Gementem Apostolũ audi: Scio enim (inquit) quòd in me, hoc est in carne mea, non habitat bonum. Nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim, quod uolo, bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo illud facio non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igit᷑ legem uolenti mihi facere bonum, qm̃ adiacet mihi. Condelector igitur legi Dei secundum interiorem hominem, uideo autem aliam legem in mẽbris meis captiuum me ducentem in lege peccati, quę est in membris meis. Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et infert: Gratia Dei Per Iesum Christum dominum nostrum. Hæc utique erat apostoli Pauli sui causa mœroris, quia bonum, quod agere uolebat, minime perficere ualebat: atq; malum, quod omnino odio habebat, nullatenus euitare sufficiebat, ad hoc impellente originalis culpæ fomite & lege peccati, quam in membris suis uigere perhibebat. Ex istiusmodi lege peccati sibijpsi aduersatur homo, inficiuntur opera, quæ per se sunt bona, spiritualia in eo geruntur certamina, hebetatur intellectus, affectus frigescit, languet uirtus, fides nutat, eijcitur animus, euigilant tentationes, & omne interioris hominis robur debilitatur, adeò ut à plãta pedis usq; ad uerticem capitis nulla in eo sit sanitas. Hoc Propheta considerans confitendo domino infirmitatem suam ipsum deprecabatur dicens: Humiliatus sum usquequaque domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Alibi quoq; per quendam scriptum legitur: Humiliatio tua in medio tui. Non inquit humilitas tua, sed signanter humiliatio tua, quatenus scias inter humiliationem & humilitatem plurimum distare. Nempe humilis quisq; humiliatus est, nequaquam autem è diuerso quilibet humiliatus est humilis. Humiliatio namque ex diuina interdum agitur dispensatione per se aliquando uerò per alios: nonnunquam ex perpetrati pœna peccati, nunc proprij, quandoq; alieni. Non ualet humani (ut arbitror) acumen ingenij, neq; disertissimus orator lingua explicare ad plenum uel calamo, quot modis, siue quibus ex causis permittente Deo humana in genere humiliata sit species, & singuli particulariter quotidie humilie᷑. Quæuis aduersitas, quęcũq; infirmitas, quælibet tẽtatio, siue à diabolo, siue à carne, seu irroge᷑ ab homine, omnis labor, omnis dolor, omnis mœror, omnisq; illata persecutio humiliationis est causa. E multis exemplum unum producam in medium, ut uera nostra esse credatur assertio, quãquam ex propria quisq; possit erudiri experientia.

Margin notes: Ioan. 14 (beside "Venit enim"); Psal. 50 (beside "infirmi"); Esa. 64 (beside "quod unico"); Psal. 74 (beside "Cum accepero"); Psal. 118 (beside "fitendo domino"); Mich. 6 (beside "scriptum legitur"). Right-margin letters: B, F, G, H.

A perientia. Paulum apostolum quantā pertulerit incōmoda, quibus humiliatus est, refe rentem audiamus: In laboribus (inquit) plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli pro Christi nomine: Nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærūna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. De donis uerò spiritualibus, & Dei reuelationibus, in quibus cæteris præeminebat, obserua, quid dixerit: Ne magnitudo (ait) reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Cęterum si, ne prę multitudine gratiarum extolleretur Paulus, qui aiebat: Nihil mihi conscius sum, & gloria nostra testimonium est conscientiæ nostræ, & in quo habitabat spiritus sanctus, & charismata exuberabant spiritualia, & per quem Dei sapientia loquebatur, humiliatio-
B nem sustinuit carnis, & tentationum certamina, quid de se cæteri arbitrari debeant, qui corpore corruptibili uestiti patiuntur (uelint nolint) in carne famem, sitim, frigus, calorem, lassitudines, ægritudines, & uexationes maximas ex quotidianis occupationibus, & naturæ necessitatibus, in mente uerò ignorantiæ, infirmitatis & concupiscentiæ aculeos perferunt? Qui legit, excogitet. Hæ siquidem innumeræ humiliationis materiæ, quæ partim ex primorum parentū pœna peccati, partim pro perpetratis sceleribus, seu uitandis, partim autem pro exercitatione uirtutum uel meritorum additamento nobis eueniunt: Deo optime dispensante, nostramq; salutē misericorditer procurante efficiuntur proculdubio nobis ualde proficua, si tamen æquanimiter & patienter eadem toleremus gratias agentes Deo & domino nostro Iesu Christo, qui mediantibus his aduersis nos erudire ac humiliare dignatur. Hunc profectum spiritualem in seipso persenserat Dauid, quādo domino psallēdo dicebat: Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Vere ex huiusmodi humiliationibus mens iusti nedū di-
C scit quàm bonus, quàm pius, quàm misericors, quàm sapiens, & quàm potens sit dominus, uerūetiam quantum ipse sit noxius, quàm debilis, q̄ uilis, quàm pauper, quàm pronus atq; propinquus ad casum. Nempe ex ipsis congruentissime cognoscit Deum, & cognoscit se. Hanc spiritualem disciplinam Apostolus didicerat, cū dicebat: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Et in alio loco ait: Propter hoc complaceo mihi in necessitatibus meis, in plagis, in carceribus, in seditionibus pro Christo. Hæc profecto est perfectorum consummata uirtus, non solū aduersa multimode ac qualitercunq; emergentia patiēter ferre, sed etiam cum gaudio, & mentis exultatione, atq; gratiarum actione imperturbabiliter sustinere, quod robustissimum militem, uirumq; sanctissimum beatum (uidelicet) Iob egisse non ignoramus. Is quippe opulentissima à diabolo nudatus substantia, orbatus filijs, & à planta pedis usq; ad uerticem capitis ulcere percussus pessimo, scissa ueste, ac capite tonsus, pronus in terram corruēs dominum adorauit, & benedixit dicens: Nudus egressus sum de utero ma
D tris meæ, nudus & reuertar illuc: dominus dedit, dominus abstulit, sicut dn̄o placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Et intulit sermo diuinus: In omnibus his nō peccauit Iob labijs suis, neq; stultū aliquid contra Deum locutus est. Saluberrima prorsus medicina diuinitus erogata ad animarum profectum est humiliatio memorata, ob quam licet peccatores & iniqui ex ignorantiæ atq; impatientiæ uitio deteriores fiant, perfecti tamen, & Deum diligentes, ac timentes dietim de uirtute ascendunt in uirtutem, meritorumq; suorum non mediocriter aggregant cumulum. Hoc apostolus Paulus suo perhibuit testimonio dicens: Omnis disciplina in præsenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea uerò exercitatis per eam paccatissimum reddet fructū iustitiæ. Minus autem perfectis, & mandata diuina seruantibus, necnon pro adipiscendis uirtutibus adhuc desudantibus, ipsa disciplinæ humiliatio est medicina quam optima, dum interiorioris hominis detegit uulnera, & ad suimet facit eundem deuenire notitiam, quæ sanitatis intelligitur esse origo, atq; ad humilitatem acquirendam medium singulare.

Marginal references: 2.Cor.11; 2.Cor.12; 1.Cor.4; Psal.118; 2.Cor.12; 2.Cor.6; Iob.1; Heb.12

Quibus modis quisq; ualeat ad perfectionis alta conscendere. Cap. VIII. E

Este experientia didicimus neminē posse ad summa conscendere, nisi per media cōgrua. Hoc in humanis negocijs, hoc in philosophiæ studijs, hoc in uirtutum certamine, hoc etiam in spiritualis patet disciplina militiæ. Discurre singula, & uerum reperies esse, quod dico. Quis cuiuscunq; operis artifex ualet esse peritus sine quotidiana occupatione eiusdem? Quis, inquam, strenuus bellatorum dux, aut liberalium artium doctor, seu spiritualis disciplinæ cōmendabilis magister efficitur absq; labore, solicitudine, ductore, atq; prudētia? Hæc quippe singulis, quę memorata sunt, recte conueniunt. Laboribus utiq; continuis exerceatur, & solicitudinis stimulis agitetur, præceptoris imbuatur peritia, necnon prudentiæ munere decorari studeat quisquis in omni cuiuslibet conditionis opere desiderat esse perfectus. Da delicatum uirū, qui corpus nutriat, laborare perhorrescat, & pati formidet, & talem percipies sub pusillanimitatis iugo pressum semper persistere. Intuere F quoq; pigrum, & in Dei opere negligentem, & intelliges huiusmodi in suis actionibus deficere, atq; uitam suā in temporali ac spirituali egestate finire iuxta Sapientis senten-
Prouer. 24 tiam, quæ ait: Per agrum pigri hominis transiui, & per uineam uiri stulti, & ecce totum repleuerant urticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidū destructa erat: quod cū uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinā. Quamobrē pigrū redarguēdo intulit dicens: Vsquequo piger dormies? usquequo de somno resur-
Prouer. 6 ges? Parum (inquā) dormies, modicū dormitabis, pauxillū manus cōseres, ut quiescas, & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi uir armatus. Cōsidera deniq; præceptoris rudimenta spernentem, & aduertes conspicue eum semper discētem, nunquam autem ad culmen scientiæ pertingentem. Postremo prudentiæ luce priuatū ambulanti cæco equo sine loris, & carinæ absq; gubernaculo similem esse nō dubites. Optima utiq; media sunt ea, quæ diximus ad perfectionis fastigium dirigentia perseuerātem in actu, si tamen ueluti fundamētum operis adsit uirtutis affectus. Sane exiguus labor intolerabilis est, solicitudo marcescit, doctor despicitur, & infatuatur prudentia, si G ab humano corde proficiendi amor absistat. Nam amāti ardenter nihil uidetur esse difficile. Fortis (inquit sapientia) est ut mors dilectio, dura ut infernus ęmulatio, lampades
Cant. 8 eius lampades ignis atq; flāmarum, aquę multę non potuerūt extinguere caritatē, neq; flumina obruent illam. Hoc quippe in peregrinantibus, in nauigantibus æquora, in bella gerentibus, in mechanicis artificibus, in literas discentibus, in negociatoribus, in cōsultoribus legum, in professoribus iuris, in animarum rectoribus, in prælatis ecclesiarū, in famulantibus Christo, in spirituali agone certantibus inesse reperies. Est namq; ignitus amor uis quædam laboranti subministrans uires, ociari non sinens, neq; permittens quiescere, aggrediens ardua, dura perferens, donec concupitæ rei delectatione fruatur, quemadmodum contigisse patriarchæ Iacob scriptura diuina cōmemorat. Hic etenim quamuis die noctuq; æstu ureretur & frigore, somnusq; ab oculis eius aufugeret, seruiuit tamen annis septem, ut Rachelis connubio potiretur, illiq; præ amoris magnitudine dies pauci esse uidebantur. Porrò in omni opere, & in omni negocio tam spirituali H quàm humano principatum tenet amor, & perseuerantiæ impertitur constantiam ad perfectionis arcem pertingere sataganti. Diligat utiq; ardenter, nec sibi parcat, uirtutū & præcipue, de qua loquimur, humilitatis amator. Currat uelociter nō gressu corporis, sed affectu mentis, atq; ab expertis erudiri non erubescat: prudenti uniuersa, quæ agit, moderatione compensans. Sciat quoq; nullatenus perfectionis coronam posse mereri, nisi legitime ipse certauerit. Regnū cœlorū, humilitatis (uidelicet) uirtus, à diebus Ioannis (inquit Dei & hominum mediator) uim patitur, & uiolenti rapiūt illud, non desidio-
Matt. 11 si, non pusillanimes, non suimet amatores, sed dimicantes intrepide, indefessi operarij, corde magnanimes, & contemptores sui eandem diligendo præripiunt. Nec ab re humilitatis uirtutem cœlorum regnum esse perstrinxi: tum quia ipsa est ianua, per quā ad cælorum introitur regnum, dicente domino, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut
Matt. 19 paruuli, non intrabitis in regnum cælorum: tum quia humilium regnum perhibetur esse cælorum, quemadmodum ore ueritatis prolatum est inquientis: Beati pauperes spiri-
Matt. 5 tu (id est humiles non habentes inflantem spiritum) quoniam ipsorum est regnum cælorum.

A lorum non ait quoniam intrabunt in regnum cælorum, sed signanter dixit, quoniam ipsorum est regnum cælorum, ut scias quàm grati sint humiles Deo, & quàm facile hæreditatem adipiscantur æternam, ad quam prius quàm migrent de corpore, ipsam possidere dicantur. Quamobrem & Saluator ait: Regnum cælorum intra uos est. In cordibus quippe humilium regnum cælorum esse narratur, quia sicut in cælo Deum non localiter neq; circunscripte, sed essentialiter potentialiterq; esse confitemur, sacro hoc per Prophetam pronunciante eloquio ac dicente: Cælum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, ita & in cordibus humilium eundem esse non ambigimus. Sic enim polliceri dignatus est dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilē, & quietū, ac tremētem sermones meos? Cernis ne q̄ sublimis, q̄ præcelsa, quàm cōmendabilis, & q̄ diligenda sit humilitatis uirtus, quæ possessorē suū efficit templū Dei & sanctitatis habitaculū, in quo tanquā in loco sibi placito uniuersorū dn̄s delectabiliter requiescit, & ad quem iucundè se humiliando declinat. Sani cum unigenitus Dei Luc.17 Esa.66 ibid.

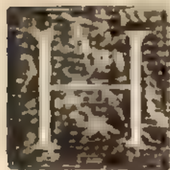
B patris filius, uerbum (uidelicet) quod erat in principio apud Deum, in beatissima diuinitatis suæ sede cum patre & in patre requiesceret, uelletq; à patre missus, & ab eo nunquam discedens in temporis plenitudine pro salute hominum naturam nostræ mortalitatis assumere, non regiam stirpem, non mentem sanctificatam in utero, non integritatem carnis, non pudorem uirgineum, sed præcipue uirtutem humilitatis adamauit in uirgine, quemadmodum ipsa Deo iam plena, uerbo fœcunda, in spiritu exultans testata est dicens: Quia respexit humilitatem ancillę suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Erant tunc mulieres multæ innuptæ, decoratæ moribus, præclaræ sanctitate, orationi assiduæ incumbentes, Deo placentes, die noctuq; altissimo famulantes, sed humillima eligitur, in cuius utero per operationem spiritus sancti sacratissima diuinæ humanæq; naturæ sunt celebrata mysteria, prophetarum completa oracula, consummatæ figuræ, & euacuata ænigmata. Porrò dum esset rex (sicut legitur) in accubitu suo, paternæ (uidelicet) gloriæ gremio, nardus semper uirens, Luc.1

C semper florens, candore rutilans suauissimum sanctæ humilitatis emisit odorem, & ad se attraxit principem maiestatis regiæ, atq; sacerdotalis dignitatis diademate insignitum, ut non ad tempus, sed perpetuam secum faceret mansionem. O mira dignatio conditoris, qui cum esset omnipotēs, summe bonus, plenus sapientia, beatus de se in se, matrem tamen elegit humilē, quatenus in illa omnes instrueret, quantum illi esset accepta humilitas. Matrem tantum unam uoluit habere, de qua carnem sumeret, & in qua tanq; uerus homo humiliter decubaret: multas cupit habere in spiritu, quę illū in se commorandū humilitate alliciant. Præsto semper est accersitus humiliter in humiliū corde recumbere, quanquam ipse sit summus. Excelsus (inquit Propheta) dominus, & humilia respicit corda, ut in ipsis requiescat, illis conferat gratiam, largiatur dona, suāq; exhibeat pręsentiam: alta uerò & elata à longe cognoscit. Non enim patitur superbos appropinquare sibi, nec secum aliquid uult habere consortium. Cognoscit quidem illos, sed à longe, ut redarguat, ut corripiat, ut emendet, & ipsi agnoscant se, erubescant Psal.112

D de se, compungantur in se, & displiceant sibi. Hoc autem quare? Quoniam non est uoluntatis eius mors impij, sed ut magis conuertatur, & uiuat. Hinc aliquando flagella ingeminat, elatis nonnunquam etiam persecutiones accedere, & languores uarios eisdem euenire permittit, quibus edometur eorum carnis uoluptas, tollatur oculorum concupiscentia, & uitæ superbia conteratur, quæ uniuersa humiliati aduersantur, & de cordis habitaculo humilem redemptorem repellunt, redduntq; animam ignobilem, contemptibilem, & Dei copulatione indignam. Dei quippe iusto cum homine iudicio agitur, ut quanto amplius per tumorem mentis se altius erigat, tanto magis in imo despicabilius iaceat. Econtrario autem eo honorabilius humilis coram Deo prouehatur ad summa, quo per uilem sui æstimationem se uilipēdēdo magis collocat in profundo, quod facile diuinarum scripturarum comprobatur oraculo. Erat utiq; Saul prius, Reg.15
quàm pręficeretur in regem, electus & bonus, ita ut in filijs Israel non esset illo uir melior: postea uerò, quàm regni suscepit moderamina, cœpit paulatim insolescere, & ceruicē cordis erigere, quamobrem diuini præcepti præuaricator effectus, à propheta Samuele audire promeruit: Nónne cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus

Israel factus es, unxitq; te dominus regem super Israel? Et paucis interpositis adiecit dicēs: Pro eo quod abiecisti sermonē domini, abijciet te dominus, ne sis rex. Cæterum cū non omnes humiles exterioribus sublimentur honoribus, atq; ediuerso superbi quiq; minime in conspectu hominum uideantur inglorij (id Dei sapientia ordinatissime disponente) elucent tamen nedum coram Deo, uerumetiam ante oculos eorum, qui spiritualiter dijudicant omnia, atq; æternæ ueritatis sunt illustrati splendore, & humilium gratiam, necnon superborum contemptum. In humilibus quippe inhabitantis spiritus Dei fulget præsentia, & redolent quandam cordis innocentiā sanctitatis odore sociatam: atq; cælestis conuersationis imaginem, in elatis autem totū oppositum est cognoscitur. Consultius itaq; est ac eligibilius introrsus per humilitatē Dei ac propriæ conscientiæ gaudere testimonio, quam exterius ad tempus per elationem humana opinione atq; temporali dignitate florere. E

Quòd sicut superbi dignitates temporales & popularem ambiunt famam: ita humiles easdem fugiunt, tam aliorum, quàm sui redemptoris exemplis & admonitionibus eruditi. Cap. IX. F

HAbent superbi & seculi amatores hoc proprium secularium dignitatum, seu (si diuino sint mancipati obsequio) pastoralis ministerij principatū ambire, præesse cæteris, omnes præcellere, uulgari fama gaudere, opera quæ agunt (siqua sunt commendatione digna) proferre ad publicum, ore proprio se laudare, interdum mendaciter, & conscientia reclamante, in præsenti seculo abundare diuitijs, carnis illecebras concupiscere, & si facultas adsit, etiam easdem opere cōsummare: quid uerò post corporis resolutionem habituri sint, nullatenus cogitare. Choreas quoq; ducunt, celebrant nuptias, delicata amici & sibi similibus parant, in iocis, fabulis, scurrilibusq; uerbis ac temporis amissione sumunt dies suos, & nisi misericordiæ manus super eos extendatur, & redeant ad se, reatusq; suos agnoscāt, atq; ipsos contra domini præcepta deliquisse ex corde pœniteat, in puncto ad inferna descendunt. Horum siquidem prosperitas quemadmodū in terrenis & momentaneis rebus est posita: ita repente labitur, & uelut umbra fugit, necnon tanquam non fuerit, G obliuioni cito mandatur, quod Propheta sua attestatione confirmans ait: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quæsiui & non est inuentus locus eius. Non autem sic humiles, & mundi istius cōtemptores. Omnem quippe quantum ualent, & corde despiciunt, & corpore atq; conuersatione declinăt huius uitæ sublimitatē & gloriam, nō considerantes honoris præeminētiam, sed in ipso exteriori fastigio aduertunt latens periculum, incessabilem curam, necessariam seruitutem, quotidianos labores, laqueos innumeros, breuitatem gloriȩ, imminētem exitum, incertum finem. Sciunt præterea de sibi impenso ministerio diuino subijciendos esse examini, & de singulis negocijs rationē reddituros corā Deo, q non potest terreri, aut flecti minis, quia potētissimus est, nec ualet seduci falsis persuasionib. uel mēdacib. uerbis, quia sapiētissimus est: nequit quoq; subuerti muneribus, seu ꝓmissionib. ullis, quia ditissimus est. Cognoscuntur insuper ab eodem uniuersa, quæ ab hominibus gerūtur, sine personarū acceptione, & absq; aliqua generis siue dignitatis discretione æqua H lance pensari, eoq; singulos duriora supplicia esse passuros, quo erga subditos crudeliores, inhumaniores circa pauperes, atq; in se per tumorem fuerint altiores. Recogitant postremo regum, principum, & tyrannorum præteritam gloriam decidisse ut arboris folium, decurrisse ut fluminis torrentem, ac defecisse ut dormientes somnium, & breuissimam apud mortales post illorum exitum remansisse memoriam, quæ profecto nil eis contulit, nil profuit, nilq; complacuit. Sui deniq; pertractant secum uitā redēptoris ab ijs, quos supra memorauimus, longe dissimilem. Ipse namq; quum uerus esset imperator, pontifex summus, princeps regum, cunctorū dominus, cæli ac terrȩ gubernator ac conditor, parētes nihilominus secundū carnem uoluit habere pauperes, apud uulgus ignobiles & infirmos, sed coram Deo locupletes gratia, decoratos uirtutibus, meritisq; sublimes. In ortu suo quāuis multitudo militiȩ cælestis mira cum iubilatione, gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonȩ uoluntatis cecinerit: reclinari tamē uoluit nō in molli stratu aut coopertorio deaurato, sed super fœnū asperrimū in prȩsepio iumentorū, in diuersorio collocatus tanquā egenus & aduena, ignotus & uilis,

quatenus

A quatenus contemptum doceret mundi, & exemplum præberet humilitatis à suis professoribus imitandum, in progressu uerò suæ conuersationis omnis temporalis dignitatis spontanea abrenũciatio, necnon uirtutis huius præclara elucet imago. Nam quũ populus Iudæorum cernens miracula, quæ in ijs quæ infirmabãtur, faciebat, super seipsum regem præferre meditaretur, latenter aufugit, insinuans per hoc regnum seculi istius nõ esse appetendũ, sed regnum Dei esse quærendũ, quod in futuro seculo humilibus pollicetur. Illos profecto honores, illasq; cathedras dignitatũ ueritas ambiri suadet, quæ carent metu, finẽ nõ habent, & absq; peccato, ac sine ulla inuidentia possidentur: ad quas non erũpit hostis, non appropiat tentator, neq; elatus ingreditur. Imitatur igit͂ humilis discipulus magistrum suum cælestem, in quo omnium fulget disciplina uirtutum, omnis religionis forma, omnis institutio sanctitatis, omneq; sapientiæ documentum, ita ut qui deuiat ab eo quod instruxit uerbo, & opere consummauit, in tenebris ambulet, gradiatur in interitum, patiatur insidias, sæpeq; tentationibus superetur. Ipse namq; lux est B indeficiens, custos non dormitans, inuincibilis uirtus, ueritas non errans, imperturbabilis pax, & sine termino uita: cui procul dubio obtemperare est debitum, famulari salus, sequi merces, uidere gaudium, laudare iubilus, atq; frui beatitudo perfecta. Quamobrem maxima dixerim redargutione dignum, æternoq; merito plectendum esse supplicio, quisquis tanto præceptori tam utilia imperanti, & tam ineffabilia præmia pollicenti obedire neglexerit, illum imitari contempserit, atq; audire dissimularit, præcipue quum Deus sit operatus in homine, Dei uirtus sit humiliata pro homine, Deiq; sapientia sit locuta per hominem, ut (uidelicet) eundem hominem de ignorantiæ eriperet tenebris, de spiritualis seruitutis excuteret uinculis, de peccatorũ solueret debitis, de uitiorum erueret retibus, necnon de mortis æternæ liberaret faucibus. Sane nihil propter se ipse dominus Iesus egisse cognoscitur, quippe quum nullius egeat, sed propter hominem, qui inobediendo perierat, atq; ab ingenita dignitate superbiendo ceciderat. Hinc se humiliando Dei filius propter hominem serui suscipiens formam, & patri usq; ad C mortem obediens factus, humilitatis monita salubria exhibuit dicens: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Discite (inquit magister cælestis & ueritas, quæ non mentitur) à me non perpetrare miracula, nõ futura prædicere, non supra mare sicco ambulare uestigio, sed mundũ spernere, carnis illecebras obhorrere, honores fugere, dignitates ac primatus contemnere, ne similes Pharisæis sitis, qui amat primos accubitus in cœnis, in synagogis cathedras, salutationes in foro, & ab hominibus uocari rabbi, quæ uniuersa habere concupiscunt seculi istius dilectores, qui ignorant Deum, præuaricant legem, nesciunt se, & præferunt uisibilia inuisibilibus, carnalia spiritualibus, temporalia æternis, atq; terrena cælestibus. Discite præterea à me tolerare aduersa, pati conuicia, opprobria sustinere, contumelias patienter audire, non reddere malum pro malo, neq; maledictum pro maledicto referre, sed econtrario maledicentibus benedicere, orare pro persecutoribus, atq; pro inimicis uestris ueniam postulare. Ego enim à meis persecutoribus eadem æquanimiter D perpessus sum pro uobis, contumelias (uidelicet) irrisiones, obiectiones falsas, flagella, sputa, alapas, coronam spineam, potum fellis, & ignominiosam mortem crucis, quia mitis sum & humilis corde. Me imitamini, uestigia mea sequimini, non eorum, qui terrena sapiunt, magna appetunt, sublimia quærunt, si mei uultis esse discipuli, moribus estote mites, & humiles corde. Hæc plane sunt instituta mea, quæ præbeo uobis: hæc exempla mea quę relinquo uobis: hæc, inquã, pręcepta, quæ mando uobis, ut ea memoriæ commendetis, & opere perficiatis, qm̃ in ipsis est exuberans iustitiæ fructus, copiosa merces, pax mea, uia ad uitam, & ianua, quæ perpetuum introducit ad regnum. Per hanc quippe humilitatis & contemptus seculi, necnon crucis baiulandæ post dominũ angustam ianuam intrare contendite, ut pertingere ualeatis ad uitam. Nam quamuis arcta in ingressus sui principio esse uideatur desidiosis, pusillanimis, & se immoderate diligentibus, patientibus tamen uoluntarie, Deum ex toto corde amantibus, proficiendi desiderio accensis, Christi imitatoribus, atq; humilibus quotidie efficitur latior, & uia planior. Nec ab re. Nam experientia sectandę humilitatis, uirtutum usus, & perferendę crucis assuefactio reddit iugum Christi suaue & onus leue præ dulcedine gustatæ deuotionis,

Matt. 11

tionis,& perceptione internæ quietis,quæ communicatũ humilibus,& pro domino uiriliter decertantibus.Non enim impius & immisericors est Deus, ut obliuiscatur laboris & fatigationis seruorũ suorum, qui singulis pene horis dimicant, ut carnem subijciant spiritui, animum uirtuti,& mentẽ Deo, oderũtq; sponte animam suam in hoc mũdo,ut in seculo illam ualeant possidere futuro. B

Quòd Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, & perseuerantibus palma uictoriæ reseruata, necnon quales sint, cum quibus oporteat eos habere aggressum. Cap. X.

QVemadmodum cum hostibus uisibilibus confligentibus duplex est apposita cõditio, pugnandi scilicet necessitas, & uictoriæ palma: ita & Christi militibus in ecclesię campo aduersus aereas & inuisibiles potestates bellãtib.eadẽ est indicta lex. Vt igitur sciamus,cũ quib. inuisibile nos oporteat
Ephes.6 habere certamen, Apostolum audiamus, quid dicat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ,sed aduersus principes & potestates,aduersus mũdi rectores tenebrarum harum,contra spirituales nequitias in cælestibus.Tales siquidẽ sunt aduersarij cum quibus inducitur nobis habere cõgressum,ut nullatenus uęlint nobis esse placabiles.Quanto enim magis conspiciunt nos desudare in bello, aut præ nimio labore, ac animi pusillanimitate in acie prælij non posse persistere, tanto amplius erga nos robusti fiunt,atq; in nostro exitio promptiores.Non cedunt metu,non terrentur minis, non spiritualibus uerberibus conquiescunt,quin potius lacessiti indignãtur acrius, repulsi contendunt accedere propius,prostratiq; nobis inimicantur uehementius,de nostris congratulantur malis,& nostris gloriantur casibus,quantum in ipsis est, omni pene hora certamina commouent,tendunt laqueos,insidias parant, tentationes inferunt, quatenus tædio affecti, seu fraude, aut uirtute superati suos nos faciant esse captiuos.Illorum siquidem importunitas,eorumq; sæuitia certandi nobis necessitatem imponit, quos eo facilius uincimus, quo ardentius de Christi bonitate fidentes contra eosdem audaciores sumus. De Dei & domini nostri Iesu Christi suffragio, & non de proprijs uiribus fiduciam habere debemus,quum hostes nostri sint fortiores nobis,callidiores & assuefactiores in prælio,sublato à nobis alieno præsidio. Nam ex nobisipsis infirmi sumus,ignari,inexperti(comparatione eorum) & ad casum proni. Quamobrem ex medullis cordis gratias agere debemus redemptori nostro,si quã in nobis est resistendi uirtus,si quod lumen eorum astutias discernendi, si quod tolerandi robur, & si
Iac.1 quod desiderium proficiendi. Omne quippe datum optimum (sicut scriptum est) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, neq; uicissitudinis obumbratio. Ab ipso quidem nedum habemus quod sumus,uerumetiã quod intelligimus,ualemus,& laudabiliter uolumus. Ipse nãq; uires ministrat, præbet auxilium, præstat desiderium,proponit precium, pollicetur & præmium.Impræsentiarum etenim profert precium,quod tribuat: in futuro autem pręmium,per quod beatos faciat.In præsenti (inquam) requiem largitur post labores: in futuro uerò beatitudinem retribuit post triumphum. Nõ coronabitur (inquit uas electionis)nisi qui legitime certauerit.Proinde pugnare nõ desinat,qui coronari affectat,
Luc.14 sed neq; humiliare se renuat, quisquis uictoriæ palmam expectat. Qui se humiliat(ait ueritas,quæ nõ mentitur)exaltabitur.Humiliat utiq; se in præsenti, exaltabitur in futuro,de imis ad summa,& de terris ad cœlos conscendet.Hæc ꝓfecto uirtus humilitatis, de qua sermo nunc agitur,uia est,quæ post peregrinationem ducit ad patriam.Hæc,in quam,est corona regia decorata gemmis,margaritis ornata,auroq; contexta:quam dominus Iesus post agones duros commilitonibus suis largiri dignatur. Non quidem segnibus, non ingratis, neq; dimicare formidantibus, sed usq; ad sanguinem decertantibus, patientibus, & perseuerantibus prærogatur. Bellatorum quippe corona est non mortalis manu artificis fabricata,sed sudoribus iustorum,necnon summi opere,ac munere conditoris. Nempe qui uerbo suo uniuersa creauit ex nihilo,hanc per sui eloquiũ uerbi dignatus est componere,ornare,atq; contexere. Quantis illam extulerit præconijs,quibúsue lapidibus associatam esse ostenderit preciosis,sedens in monte, & disci-
Matt.5 pulos docens testificatus est dicẽs:Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnũ cœlorum.

A coelorum. Locuturus enim multa de legalibus institutis, de uirtutibus moralibus, & de beatitudinibus futuris ab ipsa humilitate tanquam à radice cæterarũq; custode uirtutum exorsus est fari: Beati (ait) pauperes spiritu, uidelicet, humiles, timentes Deũ, & non habentes inflantem spiritum, cuius profecto est proprium mentem in sublime attollere, distendere, decipere, & prosternere. Non aliunde Dei sapientia, quàm ab humilitate inchoare debuit, ipsam pro aliarum fundamento uirtutũ in imo constituens. Nouerat quippe ille qui loquebatur, quòd superuacua ædificat uirtutum actus, qui humilitatis caret fundamento, atq; illam absq; hac uirtute minime posse perseuerare structuram, quę flantibus uentis, & quotidie impingentibus undis impellitur ad ruinam. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Vidéne quàm congrue, quàm prudenter & optime de uirtutibus sermonem habiturus ab humilitate sumpsit exordium, quatenus agnosceremus illam reliquarum, sicut dictũ est, B fundamentum esse uirtutũ, atq; spiritualem coronam pugnantium, in qua disponendæ essent & cęterę, prout ipsius uerbi narrationis ordo declarat? Quum enim dixisset, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum, repente intulit inquiens: Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. Mites sunt, qui detractiones, contumelias, damna, & opprobria ab hominibus illata æquo perferunt animo, non remurmurantes, neq; reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto, sed in bono uincentes malum, dominum & præceptorẽ suum imitantes, qui sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Submissa mites loquuntur uoce, humanitatis & caritatis uerba edunt, ignorant contradicere, renuunt de sibi obiectis excusari: in moribus quoq; circunsepti sunt, incessu maturi, in bonis proximorum creduli, & in obsequijs eorum semper parati, diligentes ex corde ac de humilitatis thesauro, quod gerunt in mente, amabilia atq; utilia promentes, non minus uerba quàm opera. Istis quidem peracto certamine terræ C possidenda pollicetur hæreditas, non huius quæ spinas & tribulos germinat, & quæ reptilibus ac iumentis, iustis & peccatoribus est communis: sed illius, quam Propheta uidere cupiebat, quum diceret: Credo uidere bona domini in terra uiuentium, in qua (uidelicet) nulla erit rixa, nulla aduersitas, nullusq; hostis, contra quem pugnare oporteat, sicut in hac, in qua degimus, confligimus, & ploramus: unde post mites beati etiam dicuntur qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentes beati recte humiles nuncupantur: qui enim pro amissione coronæ, aut pro illatis iniurijs, seu pro qualibet causa plorant humana, nequaquam censentur esse beati, sed infelices & miseri. Humiles uerò quũ redeũt ad se & discutiũt, quales sint, quantis sint onerati peccatis, quot astricti uinculis, q̃ multis beneficijs obligati, necnõ in quali sint detenti custodia, cõpũguntur q;, suspirant, gemunt, ubertimq; prorumpunt in lachrymas Prophetæ exemplũ tenentes, qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Lugent itaq; frequenter humiles, & interioris cubiculi stratum riD gant, ut delictorum suorum maculas tergant, & compunctione flebili debita soluant, ac malæ consuetudinis nexus dirumpant, ualeantq; cum Propheta cantare: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cæterum quum peregrinationis suæ miserias meditantur, & coelestis Hierusalem considerant gaudia, necnon ab his se abesse conspiciunt, ex humillima deuotione commoti, ac tacite resoluti in fletum ingeminant dicentes: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus: sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quãdo ueniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? Conuersiq; ad dominum inquiunt: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Merito igitur humiles taliter lugentes consolationem à Deo promissam cum exultatione indubitatæ spei expectare debent, de qua in Apocalypsi per Ioannem sic scribitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Pro hac siquidẽ degustata parumper futura consolatione refecti robustiores quàm

1.Cor.3
Matt.11
Matth.5
Psal.26
Psal.6
Psal.115
Psal.41
Apoc.21

prius erant efficiuntur in bello, & ad percipiendum charismata meliora, atque ad consequendum brauium perfectionis uirtutum humilibus destinatum, fiunt quotidie prom- E
Matt. 5 ptiores. Quamobrem congrue post lugentium studium subinfertur à domino: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nempe illi esurire & sitire iustitiam dicendi sunt, qui uirtutum afflati amore, & proficiendi desiderio animati errata corrigunt, amplectuntur ardua, & quæ retro sunt obliuiscentes ad anteriora se exercendo extendunt, corpus suum fame, siti, frigore, & nuditate conterunt, uigilijs, ieiunijs, laboribus attenuant, nullam sibi quantum eorum naturæ ualetudo admittit impertientes requiem præ sui dulcedine conditoris, & adeptione uirtutũ. Omni quippe tempore in omni negocio custodiæ suæ inuigilant, nihil indiscussum, nihil prętermittentes inordinatum, quod à uirtutum disciplina discordet. Tanquam acerrimi bellatores aduersarijs suis nunquam terga uertunt, nunc cum uisibilibus, nunc cum inuisibilibus decertantes. Esuriei namque & iustitiæ siti accensi nil se esse arbitrantur, atque nihil rectum agere, quod non sit redargutione dignissimum, tametsi quotidie proficere satagãt, sitque F
eorum conuersatio cęteris norma iustitię, religionis forma, sanctitatis speculum, & perfectionis exemplar. In eisdem humilitatis suadente uirtute, professores quo sunt ditiores meritis, gradu sublimiores, & feruentiores caritate, eo se existimant uiliores, infirmiores, atque minores. Ex hac itaque humili consideratione sui uehementius inardescunt iustitia saturari. Quod quia in hac peregrinatione obtinere sufficienter iuxta eo-
Psal. 16 rum uota nequeunt, domino depromunt cum Propheta & dicunt: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor quum manifestabitur gloria tua. Interim uerò bonis operibus ac misericordiæ actibus insistunt, quatenus promissæ mercedis adipiscan-
Matt. 5 tur gloriam. Sic enim post esuriem, sitimque iustitiæ subintulit dominus: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Optimum profecto opus est egenorum & inopum calamitatibus misereri, illis auxilium præstare, necnon in paupere Christum dominum cibare, potare, uestire, hospitari, ac uisitare. Nam seculum in extremo tempore iudicaturus postquam à dextris positis ouibus dixerit, Venite benedicti G
patris mei, possidete regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare: & reliqua, quæ in euangelio plenissime continentur con-
Matt. 25 cludet sic: Amen dico uobis, quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Magna dignitas pauperum Christi personam gerere, ipsiusque imaginem exhibere in seculo. Merito igitur misericordiam consequetur à Christo, qui Christum ueneratur in paupere, & illi humanitatis prębet officium, qui eius non obhorret sordes, personam non despicit, nec uilipendit statum, sed honorat ut dominum, famulatur ut Christo, amplectitur ut fratrem, eumque diligit tanquam regni consortem. Nempe æterni regis filij spirituales nuptiæ non de diuitibus, potentibus, regibus, principibus, doctoribus, aut nobilibus repleti fuisse referuntur, sed de personis secundum seculi opinionem infimis atque
Luc. 14 abiectis. Sic enim legitur dominum dixisse: Exi cito per uicos & exitus uiarum, & cæcos, claudos, pauperes, ac debiles compelle intrare, ut impleãtur nuptiæ meæ. Et Pau-
1. Cor. 1 lus: Videte (inquit) uocationem uestram fratres, quia non multi sapientes secundũ carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortes: & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Maximam siquidem fiduciam consequendæ misericordiæ in futuro seculo habere debent, qui cum humilitate cordis & pietatis affectu interioris sui hominis munditiam custodientes erga egenos & inopes iuxta posse, quoad uiuunt, humanitatis obsequia exhibere non cessant domini per- H
Luc. 16 ficientes mandatum, qui ait: Facite uobis amicos de mãmona iniquitatis, ut quum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula: quæ profecto sicut humilibus & misericordibus, ita & mundis corde promittuntur à domino, quum dicit: Beati mundo cor-
Matt. 5 de, quoniam ipsi Deum uidebunt. Opportune satis in hac spirituali humilitatis corona diuersarum gẽmarum, id est, uirtutum, uarietate decorata inseritur etiam cordis munditia, quæ Deum consummato feliciter huius præsentis exilij termino uidere merebitur. Nam quemadmodum in certamine ambæ copulatæ sunt, atque in eadem sede

humani

A humani cordis resident, & perficiuntur: æquè & amatores suos in regno cælorum pariter faciũt esse beatos. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: & beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, quod idem est. Nam esse in regno cælorum nil aliud est, quàm uidere Deum. Quæ procul dubio uisio atque cognitio uita æterna est, perhibente domino: Hæc est (inquit) uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti, Iesum Christũ. Munditia itaq; cordis est ipsum cor liberũ custodire ab omni cogitatione & affectione polluta, noxia, obliqua, atq; elata. In quo enim ista quæ memorata sunt, uigent ac uersantur infectum est, deforme, maculosum, & cæcum: unde minime ualet Deum cernere, qui solum propter sui fulgorem atq; cãdorem à mundis cordibus intuetur. Sicut autem in animam maleuolam nõ ingreditur sapiẽtia: ita eadẽ non cõspicitur à scelestis & superbis hominibus corda fœda & uoluptuosa gerẽtibus: quoniã illis auersa est eiusdẽ sapiẽtiæ claritas, prout solis istius uisibilis oculis ęgris odiosa est lux. Quamobrem studeat mundare cor nedum à perniciosis & obscœnis Ioan. 17

B cogitationibus, ac affectionibus: uerumetiam ab inutilibus & uanis, quisquis fructus & muneris huius munditiæ particeps esse desiderat. Cæterum quum istius uirtutis merces perfecta in futuro seruetur, sicut per Prophetã de electis dicitur: Quia uidebunt regẽ in decore suo: potest tamen in hac uita ex parte utrunq; gustari & uideri per speculũ in ænigmate fide mediante, qua purificantur corda fideliũ, & oratione assidua, quæ reddit animam præsentem Deo, atq; sedula exercitatione uirtutum, quæ faciunt ex frequenti uitiorum ac tẽtationum triumpho bellatorẽ egregium interna pace potiri: quod propriè humilium & filiorum Dei est gloria. Proinde post cordis mũditiam prudentissime additum est: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Pacifici non incongrue censendi sunt illi, qui omnes cordis sui & corporis inordinatos affectus, seu motus rationis subijciunt seruituti: semper gladium spiritus tenentes euaginatum aduersus aereas potestates: minime templum Dei maculare permittentes, corporisq; membra sub temperantiæ loris cohibentes, ne ueluti iumenta indomita per illicita uagentur, efficiaturq; Esa. 33

C mens, quæ debet esse pace referta, tumultuatione concussa. Porrò dominus noster, qui est uera pax, illamq; ex hoc mundo discessurus & ascensurus ad patrem dedit discipulis suis tunc præsentibus, & futuris reliquit: pacem diligit, & in pacificorum libẽtissime reclinat habitaculo, atq; cum eisdem morã trahens, non modicã bonorũ suorũ ipsos facit hæredes. Filijs quippe paterna debetur hæreditas, maxime humilibus diligentibus, patri obtemperantibus, & cum eo continue commorantibus. Nam filius iunior de quo euangelicus textus eloquitur, qui peregre profectus uoluptuose degens cõsumpsit patrimonium, quamdiu absens stetit à genitore, filij dignitatem amisit: quum uerò in se reuersus proprium agnouit errorem, quod perdiderat, recepit addito sibi annulo, præstitis calciamentis, & occiso pro ipsius reditus gaudio uitulo saginato, quæ uniuersa sunt gemmæ filiorum, & ornamenta pręcipua. Quamobrem beatos nuncupauerim esse pacificos, qui in hoc seculo post laborum spiritualium certamina, pacis gaudium degustant intrinsecus, tanquam hæreditatis æternæ primitias: quam utiq; hæreditatem per-

D fecte consequentur, quum peruenerint ad requiem sempiternam, & illis ueluti carissimis filijs Dei manifestabitur gloria, dicẽte Ioanne Apostolo: Carissimi filij Dei sumus, & nõdum apparuit quid erimus: scimus quòd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est. Ad hãc uisionẽ Dei filijs atq; humilibus in cælo reuelatam triumphaliter etiam intromittuntur, qui cõmunicãt Christi passionibus, & pro ueritate & iustitia persecuti lætãter occũbunt. Propterea post pacificos beatos dominus esse asseruit, qui persecutionem patiũtur propter iustitiã, quoniam ipsorũ est regnũ cælorum. Cõmendat dominus his paucis uerbis dilectionẽ, quã erga ipsum gerimus, persecutiones pro iustitia seruãda magnanimiter perferẽtes. Cõmendat insuper martyrũ constãtiã, qui usq; ad tolerantiã immanitũ tormentorũ, ac sanguinis effusionẽ pro ueritate certarunt. Beatos demum fideles quosq; esse denunciat, qui se ut à delictis & facinoribus immunes custodiãt, patiẽter Dei illata sibi flagella, diaboli tormẽta, tentamenta diuersa, & proximorum tolerant irrogata conuicia: sine quibus probationibus quãdiu domino famulantur, esse non ualent: hoc Apostolo perhibente, qui ait: Et omnes qui pie uolunt uiuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur: interdum uisibiliter, in- 1. Ioan. 3 1. Tim. 3

uisibiliter semper: de quibus uiri patiētes & humiles (fauente Christi gratia) uictoriam E
assequuntur. Beata plane humilitas sancta, & omni commendatione dignissima, quæ in se cōtinet, & Deo gratos facit, atq; de se decoros & honorabiles reddit pauperes spiritu, animo & moribus mites, lugentes laudabiliter, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes erga proximos, mundos corde, mente pacificos, & persecutiones pro iustitia patientes. Hos quidem in hac uita ad perfectionem dirigit, & in futuro seculo cum Christo domino gloriosos facit.

Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, & qualia fidelium animarum. Et de qualitate uirtutum, ac earum spirituali ascensu atq; descensu. Cap. XL.

Onsueuerunt mulierculæ minus prudentes, & solum ea quæ carnis sunt sapiētes, quum humanis exponere se uolunt aspectibus, tota se ornare industria, preciosis induere pro possibilitate uestibus, fulgentibus margaritis ac gemmis componere, unguētis & aromatibus delinire, fucatis etiam coloribus interdum facies deturpare, conātes ex hoc diuino operi superaddere peritiam, quasi qui uniuersa creauit, nescierit putrescenti humano corpusculo & uilissimo stercori cōgruentem tribuere formam: quod quidem est scelus nefandissimum, temeritas maxima, detestanda præsumptio, & delictum penè inexpiabile. Non illis sat est Dei imaginem sua uoluptuosa impudentia deformare, nisi peccato adijciant peccatū, & Dei supra se æternā aduocent ultionē. Quid enim est aliud earū dānabile opus, quàm spiritualia intexere retia, & laqueos carnales tēdere ad capiēdas perdēdasq; insipientiū animas, atq; ad euigilandā concupiscentiā dormitantē: necnō ad accendendum ardorē libidinis, qui in medullis corruptibilis corporis cōquiescit? Tantorū siquidem criminū ipsæ sunt reæ, quātorū animos ex sua petulāti uoluptate in cōsensum prouocāt carnalis illecebræ. Nō enim in exteriori tātū homine modestus & laudabilis esse debet mulierū ornatus, sed etiā in interiori, ut suo qui in cœlis est, placeāt cōditori. Apo-
1.Petr.3 stolū Petrū quid de utroq; ornatu mulieribus insinuet, audiamus: Similiter & mulieres (inquit) subditæ sint uiris suis, ut & etsi qui non credūt uerbo, per mulierū cōuersationē G
sine uerbo lucrifiāt, cōsiderantes in timore sanctā conuersationē uestrā: quarū extrinsecus nō sit capillatura, aut circūdatio auri, aut indumētī uestimentorū cultus, sed qui absconditur cordis est homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in con-
1.Tim.2 spectu Dei locuples. Hoc idē sentiēs Apostolus Paulus ait: Similiter & mulieres in habitu ornato, cū uerecūdia & sobrietate ornātes se, nō in tortis crinibus, aut auro & margaritis, uel ueste preciosa, sed quod decet mulieres promittētes pietatē per opera bona. Patet igitur, q mulieribus omnis superfluus & meretricius apparatus interdicitur, per quem ad concupiscentiā earū inflāmari ualeāt intuentiū corda. Ornare se, ut uiris proprijs placeant, cum uerecundia & sobrietate licet illis. Nam uir & mulier in matrimonio copulati, mutuo se debent diligere, atque ut inuicem sibi complaceant, se possunt ornare (cum honestate tamen & sobrietate, sicut dictum est: quia una caro sunt, prout Christus & ecclesia.) Debet quoq; mulier uiri subesse imperio, quēadmodū anima fidelis domino Iesu Christo. Indissolubiliter mulier p sacramētū matrimonij cōiungit uiro, H
Matth.19 perhibēte domino: Quos Deus cōiunxit homo nō separet: sed lōge efficacius, rationabilius, indissolubiliusq; anima per charitatis uinculū proprio cōglutinata esse cōpellitur autori: uerū si mortali uiro maculoso & peccatis onerato, ut placeat mulier, cōceditur illi se decenter ornare, quanto magis animæ Christianæ congruit, ut suo accepta sit sponso immortali, omnipotēti, omniq; dignitate ac uirtute perfecto? Cæterū qualis est iste sponsus, talia esse oportet ornamēta sponsæ: quæ profecto nequeunt esse cōdigna, nisi largiantur à sponso. Per se enim sponsa infirma est, pauperrima, ignobilis, deformis, & supra modū à sponso cælesti longe dissimilis: quāobrem sola sponsi dignatio & spōtenea illius bonitatis affectio ipsam prouehit, ut sponsæ uocabulum, gradum sortiatur & actum. Quæ uniuersa in momento amittit, si spreta humilitatis uirtute, & propriæ uilitatis cognitione neglecta de sibi collatis beneficijs superbire præsumpserit. Tunc quidem de sponsa efficitur ancilla, de carissima aliena, & de propinqua omnino remota. Hinc aperte colligitur, quantæ efficaciæ, quantúmque sublimari à Deo, & spiritualibus ditari muneribus, atque charismatibus mereatur ornari humilitas sancta, quæ

A ẟta, quæ si animæ fideli sit copulata, ipsam unigenito Dei filio coniungit in sponsam: si uerò ab eadem sit longe, repudiatam & adulteram facit. Quam enim animam quum Dei sapientia hac uirtute insignitam esse perspexerit, non potest contemnere, neque præterire, quin ad illam declinet, suamq; in eadem collocet mansionem, necnon plurimis exornet uirtutibus, quarum actu & usu nunc delectabiliter eleuetur in Deum, nũc utiliter conuersetur cum proximo: ac etiam sic per ipsas humana disponat negocia, & mores corrigat, quatenus Deo & hominibus amabilem reddat. Sunt quippe quædam quæ gratis à Deo diuinitus infunduntur, & se possidentes in uniuersorum constituunt finem, & sunt nonnullæ quæ non sine labore humanaq; industria acquiruntur, & cum ipsis atque pro ipsis certantes dirigunt ad Deum, qui est creaturarum omniũ finis. Porrò quæ infunduntur, theologicæ, quæ uerò acquiruntur à uiris eruditissimis, cardinales nuncupantur. Cæterum quamuis earum uirtutum diuersi sint actus, una tamen est intẽtio, connexio una, & idem finis: ut (uidelicet) placeat Deo, ipseq; Deus agnoscatur,
B diligatur, quæratur, inueniatur, & discessuri ab ipso in ipso feliciter maneant. Sunt namque uirtutes, de quibus loquimur, latiusq; locuturi sumus, dona sponsalia, preciosa monilia, & gemmæ cælestes, quæ in fragilitatis remedium, peregrinationis solatium, pugnæ auxilium, medium promerendi, & patrocinium triumphandi à sponso sunt prærogata huiusmodi humilibus. Nam quemadmodum ipsi humiles se deprimendo descendunt: ita uirtutum eis scala tribuitur, ut ascendant. Ascẽdunt utique postea, si tamen descendant prius. Descensus primum ad conualles fit, deinde ascensus ad montes. De cõuallibus transit anima ad montes, & de cognitione sui proficit ad intelligentiam Dei: atque de uirtutibus moralibus mediantibus infusis ad notitiam trahitur diuinarum. Quod figuraliter dominus perhibens ait: Quum fueris inuitatus ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, ut qui te inuitauit dicat tibi, amice ascende superius: & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Cur uerò ipsam proposuerit parabolam, subnectit inquiens: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Propheta quoque idem expressit, quando ait: Vanum est uobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Scala quippe hæc spiritualis, quæ impertitur humilibus, ut ascendant, septem uirtutibus quasi septem gradibus est compacta, & per eandem quotidie se exercendo perfectiores fiunt, & ad sublimiora conscendunt. Sic enim de ipsis humilibus, & de ipsis uirtutum gradibus Propheta commemorat dicens: Beatus cuius est auxilium abs te domine, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarum in loco, quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Meritò namq; benedictionem legislatorem humilibus ascensum in corde suo per uirtutum gradus in conualle plorationis ordinantibus dare perhibetur, ut sciamus ipsas uirtutes, non ex eorum operibus, sed per illius gratiam assecutos esse, qui sine pœnitentia uocat, & iustificat impios, & absque personarum acceptione cui uult sua dona largitur. Vocat (inquam) gratis: quatenus uocati pro uiribus laborantes gratificentur ad-
D huc, & mereantur semper potiora percipere, atque de uirtute transcendendo in uirtutem in speculo contemplationis digni efficiantur Deum agnoscere. Nõ aliunde igitur quàm de uirtute progrediuntur ad uirtutes, ut perfecti fiant. Nunquam uirtutis semitas deserunt: nusquã reflectunt cordis gressum, quãuis non semper æquali cursu, & eodem ignito desiderio. Nam & sanctus patriarcha non ascendentes tantum angelos per scalam quam in somnis uidit, asseruit, sed ascendentes & descendentes: quatenus indicaret uirtutũ uiros (qui angeli nõ incõgrue nuncupãtur) interdũ trahẽte gratia, & impellẽte desiderio, atq; uirtutũ suadente usu ascẽdere: corruptibili uerò aggrauãte corpore, & animæ deprimente languore, ac tribulationum turbine quatiente, necnõ humanorũ negociorũ cogente necessitate sæpissime etiam cõtra uoluntatem propriam oportere descendere. Nempe in huiusmodi alternationum ascendendi & descendendi uicibus uirtutes probantur, uirtutum multiplicantur actus, perficiuntur earum habitus, propria elucescit cognitio, atque commendanda humilitas meritis amplioribus fœcundatur. Claret itaque ex his quæ dicta sunt, uirtutum usum nequaquam esse negligendum, aut ex arbitrio postponendum, earum (uidelicet) quæ partim infundũtur, partim uerò cum

Luc. 14

Psal. 126

Psal. 83

sudore

sudore & temporis diuturnitate diuina cooperante gratia acquiruntur. Nam quemadmodum quamdiu in hoc mundo uiuitur, & donec terra nostra spinas & tribulos germinat iuxta maledictionem prioribus parentibus ob eorum præuaricationem inflictam: atque quousque expositi sumus certamini diuersarum tentationum, quarum huius exilii incolatus est plenus, nunquam deest pugnandi materia: ita infatigabiliter & maxima cum diligētia inesse nobis debent ignita uirtutum desideria. Nostro siquidem protoplasto dictum est: In sudore uultus tui uesceris pane tuo: nobis autem dicitur, ut in labore spiritus adipiscamur uirtutum panem, per quem confirmatur cor hominis, corroboratur rationalis mens, depercditę reparantur uires, augetur gratia, ueritatis infunditur lumen, atq; proficiendi semper in melius prærogatur & uirtus. B

De duobus donorum spiritualium generibus, quæ communicantur fidelibus. Et quibus gradibus perficitur uirtutum scala, quæ ad Dei cognitionem perducit. Cap. XII.

Vo esse spiritualium donorum genera, quæ fidelibus seruis & amicis carissimis dominus largiri consueuit, sanctarum erudimur testimonio scripturarum, quorum alterum ad decorem, alterum uerò pro recipientium utilitate impenditur. Priora quippe dona quæ impertiuntur ad ornatum, persuadent intuentibus & intelligentibus hominem esse sanctum, spiritualibus muneribus plenum, Deo dilectum, & cum eodem intima charitate coniunctum: posteriora uerò sanctum sui efficiunt possessorem, proprio acceptissimum conditori, meritisq; cælestibus ualde locupletem: tametsi non sit semper hominibus notum. Ad decorem namque ecclesiæ, multorumq; profectum, necnon ornatum percipientium tribuitur aliquibus ad tempus quorundam faciendorum miraculorum dona: nonnullis manifestatio futurorum, non omnium, sed aliquorum: quibusdam autem sacrorum interpretatio eloquiorum, & his similia. Hæc quidem (ut dictum est) ostendunt, sed non faciunt sanctum, & Deo carum. Nam aliquibus malis hominibus cognouimus eadem fuisse concessa, & nihilominus reprobos extitisse, dicente domino: Multi (inquit) dicēt mihi in illa die: Domine nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & signa multa fecimus? Et dicam illis: Amen dico uobis, nescio uos, discedite à me operarii iniquitatis. Prædixit quoq; multa futura posteris Balaam, & tamē reprobatus est. Prophetauit Cayphas pontifex, & in infidelitate decessit. Miracula complura fecit Iudas, & demū laqueo se suspendit. Huiusmodi hominibus nihil ad salutem profuerunt talia beneficia præstita, audientibus uero & legentibus plurimum. Admonentur quippe tacite, ut non quærant dona, quæ facile inflant, & demulcent imprudentium corda, sed potius ut concupiscant, & à Deo postulent uirtutes, quæ ædificant primum suscipientes, deinde alios, & reformant interioris hominis statum, latenterq; fructificant, foris autem ædificant (seruata tamen opportunitate modi, temporis & actionis, quæ uniuersa in ipsis conuenire debent, ut perfectæ sint.) Diuina siquidem sapientia humanam prænoscens fragilitatem, quàm prona (uidelicet) sit ad casum, & quàm procliuis ad admittendas popularis famæ leues auras, paucis impertitur curationum ac faciendorum miraculorum dona, atque prædicendi futura intelligentiam, tanquam minus ad salutem necessaria, imò periculosa supra modum, ubi deest humilitatis uirtus, quæ pro beneficiis sibi prærogatis superbire nescit. Nam donorum aggregatio quemadmodum elatis est ruinæ occasio: ita humilibus uirtutum multiplicitas efficitur perfectionis materia. Porrò reuertentibus ad dominum discipulis, & cum gaudio referentibus, quòd dæmonia illis subiiciebantur, ab eodem eruditi audierunt: Nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur uobis: gaudete autem, quia nomina uestra scripta sunt in cælis: insinuans his donis non esse lætandum, quæ possunt bonis & malis esse communia, sed illis, quæ tribuuntur electis: quibus mediantibus ad regnum cælorum peruenitur. Non enim signa facere, neque futura ante prænunciare quàm fiant, gratificat nos Deo, sed uirtutes sub humilitatis censura custodire. Verum nihil prodest nos hominibus apparere laudabiles, si proprio displiceamus autori. Quamobrem tota animi intentione studeamus humilitatem sectari, quæ cæterarum est custos uirtutum: flagitemus quoq; assiduis precibus cum omnium intercessione sanctorum nostri clementiam redemptoris, ut infundat nobis uirtutū cælestium gratiā, & potissime

Marginalia: F (beside "scripturarum"); Math.7 (beside "fuisse concessa"); G (beside "mihi in illa die"); ibid. (beside "nia eiecimus"); H (beside "faciendorum miraculorum"); Luc.10 (beside "rentibus, quòd dæmonia").

A tissime lumen non qualecunque, sed formatæ fidei: per quod ualeamus contemptis uisibilibus inuisibilia intuendo diligere. Sane absque hoc lumine amoris glutino uisibilibus inhæremus, terrena quærimus, temporalibus inhiamus, & tanquam cæci per affectum uisibiliũ huc illucque distrahimur. Sola fides est, quæ de inuisibilibus, cælestibus, & æternis notitiam præbet, & supra id, quod natura capit humana, apprehendit ratio, sensus percipit carnis, facit ascendere atque ea credendo intelligere, quæ non ualet aspicere oculus, nec auris audire, neque cor hominis penetrare. Nã ipsa fides, quæ pandit arcana, & de inuisibilibus docet, humano nequit haberi studio, neque laboribus acquiri, sed cœlitus infusa, cui uult, donatur à domino. Potest enim per sanctarum intelligẽtiam scripturarum (quæ profecto uerba sunt uerbi, & æternæ eloquia sapientiæ) cõfirmari fides, augeri, & roborari, non tamen sic, ut non ualeat quotidie in credentis corde clarior apparere. Nã donec ueniamus ad speciem, oportet nos ambulare per fidẽ, & ambulando in fide proficere. Cum uenerit (inquit Apostolus) quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. 1.Cor.13

B Quod utique est fides, quæ totaliter esse desinet, cum facie ad faciem contuebimur illum, quem in fidei lumine ex parte agnoscimus. Agnoscimus (inquam) per imagines rerum, per testimonia scripturarum, per miraculorum prodigia, per rationes naturaliũ, per sanctorum reuelationes, & per infusas ueritates inuisibiũ (non tamen sine fide) quę (sicut ait Apostolus) est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum. Nam ubi est manifesta uisio, nõ dicitur fides, sed cognitio: fides autem est de rebus remotis à sensibus, & ad quas non attingit ratio, nisi in lumine fidei, dicente Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Est itaque fides pædagogus humani intellectus, index inuisibilium, & spei comes. Nam ab eodem fonte diuinæ largitatis ambę procedunt, & pariter circa inuisibilia se exercent. Sic enim spes ipsa à sapientibus diffinitur: Spes (inquint) est certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex gratia Dei, & meritis. Absque gratia quippe Dei humana opera grata esse non possunt, sed neque meritis digna. Cæterum ubi gratia deest, & merita, spes uera nullatenus subsistit. Hinc recte colligitur Heb.1 Esa.6

C in cordibus infidelium & peccatorum spei uirtutem esse non posse, quamuis uideantur sperare futura. Spera in Deo (inquit Propheta) & fac bonitatem, ut sciamus uanam esse spem, quæ sine bonorum operum exercitatione concipitur. Quamobrem gaudeat humilitas sancta, lætentur & corda humilium, quæ ueræ ac formatæ fidei irradiata splendore, atque laudabilium operum meritis decorata futura in cęlis gaudia, nequaquam ualent non sperare promissa, concurrente simul ac cooperante charitate, quæ in eorum diffunditur corda per spiritum sanctum, qui gratis à Deo donatur electis, quam (uidelicet) Apostolus diffiniens ait: Finis autem præcepti charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Per hanc utique diligimus Deum tãquam summum bonum, ineffabile, incommutabile, sempiternum atque perfectum, & proximum nostrum sicut nos in ipso, ad quem eo ardẽtius suspiramus, & desideramus accedere, quo ipsum amamus purius, gustamus dulcius, clarius intelligimus, amplectimur strictius. Cum enim non sit longe ab unoquoque nostrum, quoniam in ipso sumus, uiuimus & mouemur: abest Psal.36 1.Tim.1

D nihilominus tepidis, infidelibus, & elatis. Sic uero ab his remotus est, ut ablato obice paratus sit accedere propius interpellante charitate, qua prius quàm essemus, dilexit nos. Porrò si diligimus ardenter, nobiscum est, & ab eo diligimur. Ait namque: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Diligimur (inquam) ut diligamus. Non enim diligeremus, si non ante diligeremur. Charitas ipsius nostræ dilectionis est efficiens causa, quemadmodum & cæterarum uirtutum, quæ nequeunt nisi illo præstante possideri, sed neque esse perfectæ, aut commendatione dignæ. Nam charitas eius, qui (sicut dictum est) per spiritum sanctum infunditur in cordibus nostris, alias informat uirtutes, & meritis locupletes reddit. Quamobrem cõstat quòd linguam habere disertissimam, futura prænunciare, secreta scire mysteria, cuncta temporalia bona pauperibus erogare, montes transferre per fidem, & corpus proprium flammarum incendijs tradere absque charitate prorsus nihil prodest. Reliquę siquidem uirtutes exercentur in uia, quemadmodũ & ista, acquirunt meritũ, proficiunt usu, & in uia deficiunt: sola uero charitas perseuerat in patria. Ex uisione namque desinit fides, ex adeptione concupitæ mercedis Ioan.14

tollitur

tollitur spes, ex comprehensione autem ac fruitione diuinæ gloriæ consummatur, atq; B perfecta efficitur caritas, nequaquã tamen augetur uel crescit, aut mereri ualet, prout a-
1.Cor.13 git in uia, in qua (perhibente Apostolo) omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: in patria uerò nihil horum perficit, sed eorum fructu pascitur, & nutritur. Hic profectò funiculus harũ trium uirtutũ, qui difficile rumpitur, compedita tenet humiliũ corda, nec patitur illa extolli, aut à uirtutũ tramite deuiare, quin potius eleuat ad summa, & coniungit Deo, facitq; gustare gaudia sempiterna pro sustentatione laborum, atq; ærumnarũ præsentis exilij, eo amplius quo magis sunt, in humilitate fundata. Vicissim enim sibi famulantur memoratæ uirtutes, & optime cũ humilitate cõueniunt. Nam fides uera, spes certa, & caritas syncera sine humilitate nequeunt custodiri, quemadmodum istæ absq; illis exerceri non possunt. Da credentem pure, & reperies ipsum esse corde humilem, animaduerte sperantem non ficte, & cognosces illum non altum sapere, postremo quære recta animi intentione Deum, & proximum diligentem, & humilitatis uirtutem in eo esse conspicies. Est quidem hæc uirtus ornamentum, & custos nedum earum uirtu- F tum, quæ superius narratæ sunt, uerumetiam illarum, quæ à catholicis, & eruditis uiris cardinales nominantur: per quas utiq; humana conuersatio laudabiliter ducitur, corriguntur mores, resecantur uitia, carnis superantur illecebræ, fortiter tolerantur aduersa, & appetuntur honesta. Quis (oro) absq; humilitate dicendus est prudens, ualetq; ad rationis normam, quę cogitat, & quæcunq; agit, uniuersa dirigere, ac nihil præter rectum uelle uel facere, cum elatio, quæ humilitati opponitur, & aduersatur, neq; Deo neq; hominibus possit esse subiecta, cupiat ambulare in magnis, principari desideret, sibijpsi applaudat, concupiscatq; talem se æstimari à cæteris, qualem se esse ipse dijudicat. Non ualet quisquam ueraciter arbitrari de alijs, qui superba cogitatione deceptus ignorat se. Virtutis prudentię hęc ordinata est regula, ut uir prudens prius discat subesse Deo, sibijpsi legem statuere, & se humiliter agnoscere, quatenus possit alios, & illa, quæ agenda sunt postea, prudenti examinatione disponere. Nam oculũ, qui debet sibi obiecta conspicere, oportet macula carere, atq; uelamine, ut lucis ipse sit particeps, alioquin tene- G bris inuolutus, frequenter errare cogetur. Nempe in lumine prudentiæ diriguntur uirtutes reliquæ, consilia cordium, motus animorum, efficiturq; mens rationalis rationis capax, nihil pœnitendum appetit, & in nullo legem moderationis excedit: sed sub iugo discretionis cupiditatem domat, quod utiq; est temperantiæ opus. Ista quippe uirtus instruit hominem, carnis fugere uoluptatem, & omnem abominari incontinentiam, diligere castimoniam, pudicitiam seruare, cohibere sensus à cunctis illicitis actibus, qui ualeant fœdare mentem, puritatem maculare, uiolare corpus, & animum ab intentione castitatis inchoatæ reflectere. Hinc gulæ appetitum refrænat, ciborum abundantiam resecat, delitias uentris odit, & in conuiuijs conuiuantium lasciuiam detestatur, tribuit naturę, quod satisfaciat necessitati, cõmunibusq; contentus alimonijs exquisita non quærit fercula, coquorum arte condita, quæ oris palatum liniunt, uentrem replent, inducunt crapulam, hebetant intellectum, euertunt sensum, sospitatem auferunt, & interimunt castitatem. Qui hac uirtute est prædituus, nescit inflari, neq; quod Dei est, H sibi inaniter arrogare ualet. Honorem tribuit Deo, cuius dono effectus est continens, legem imponit uoluptati aduersus se uiriliter dimicando, nec minis territus inimicorum, nec carnis seductus illecebris, neq; de proprijs confisus uiribus, arduum uirtutum certamen aggreditur, sed quadam animi magnimitate præuentus, & gratia, blanda & aspera aduersa simul, & prospera fortitudinis uirtute tolerare contendit (seruata cordis humilitate, quæ cognoscit diuino semper se indigere suffragio) Humilis siquidẽ suæ infirmitatis nõ ignarus, quamuis sit uirtutis fortitudinis accensus desiderio, moliaturq; toto conamine cælum diripere, seipsum uincere, subigere uitia, laboriosa cuncta emergentia constanter pati, atq; pro sui conditoris amore, ac uirtutum zelo paratus sit perferre ignem, ferrum, carceres, persecutiones, cõtumelias, opprobria, irrisiones, damna, flagella, & mortem, frequenter tamen coram Deo in oratione prostratus auxiliũ flagitat ab eo, & robur ad resistendũ diabolo, ad pugnandum fortiter, & in agone ad magnanimiter perdurandũ. Quemadmodum enim humilitas pauidum, & oratio securum, ita & fortitudo per orationẽ humilem adepta militem Christi facit esse audacem. Nam

& domi-

A & dominus noster Iesus Christus corde humillimus cum uellet ad certamen passionis accedere prius humiliter diutissimeq; ut calix, qui illi ad bibendum tradebatur, transferretur orauit: deinde tanquam bellator robustissimus persecutoribus suis se ultro obijciens, uerbera, conuicia, crucisq; supplicium constanter excepit. Suo magister ueritatis & redemptor noster nos erudiuit exemplo, quatenus in arduis, in onerosis, & in difficillimis negocijs nostræ fragilitatis humiliter memores ad tutissimum orationis portum confugientes diuinum imploremus præsidium, cuius gratia, cuiusq; adiutorio nedum ad perferenda aduersa & grauia fortiter, uerumetiam ad iuste uiuendum, & cuiq; quod suum est, alacriter tribuendum salubriter promouemur, quod utiq; agit iustitiæ uirtus humilitatis uinculo copulata. Nulla etenim uirtus rectius efficaciusq; exhibet honorem Deo, proximo dilectionem, & culpam sibi, quàm humilitatis uirtus. Humilis namq; uilitatis & paupertatis suæ optimæ conscius si quod agit bonum, si quod rectũ cogitat, si quod concupiscit honestum aut cõmendatione dignum, totum gratiæ Dei B ipsiusq; bonitati adscribit, cuius munere intelligit se esse, q̃d est, necnon per se ualere nihil, dicente domino: Sine me nihil potestis facere. Hoc credere, hoc cõfiteri est Deum laudare, honorare, & colere: proximo uerò reddere debitum est ipsum diligere sicut se, non tamen quantum se: pro ipso orare, ipsi humanitatis in necessitatibus suis obsequiũ pro posse impendere, relaxare ei debita, nequaquam illi scandali occasionem præbere, non de ipso uindictam expetere, non illi detrahere, nec quicquã mali eidem ex deliberato consensu irrogare, quæ profecto omnia sunt humilium & mansuetorum uota, qui nolunt quenquam uel in minimo lædere, nec irridere, neq; supra aliquem se extollere, sed delectabiliter alijs subesse, atq; famulari. Nam suimet pondere grauati cæterorũ recusant sarcinas ferre. Hinc suadente humilitate propriam infirmitatem statuit ante se, delicta fletu & compunctione diluunt, & aduersum se exoluunt pœnas, quatenus de perpetratis facinoribus satisfacere queant. Hoc quippe facientes iugiter iustitiæ disciplinam tenent, fortiter contra uitia decertant, temperanter degunt, prudentiæ regu- C lam seruant, & in profundam humilitatis uallem se accusando descendunt. Descendũt (inquam) in se per hos uirtutũ gradus, quos sub compendio inculte perstrinximus, atq; per fidem, quæ spei innixa ex caritate operatur, humilitatis scalam percurrendo ascendunt ad Dei contemplandam uisionem in fide, quæ pugnantibus uiriliter promittitur in cęlo futura in specie. Quãobrẽ humilitatis dulcedine atq; utilitate illecti, omni, qua ualent, industria elaborant uirtutem ipsam cõgruentibus medijs proficiẽdo possidere. Ioan. 15

Quibus considerationibus humilitatis uirtus nutritur, & crescit. Cap. XIII.

ADepturus quis thesaurum grandem in sublimi collocatum arce, ad quem obtinẽdũ difficilis sit accessus, & aduersarij multi, uti opus est magna prudentia & labore non modico. Thesaurus quippe, de quo loquimur, humilitatis est uirtus, quę profecto licet sit parua apud seipsam, & humanis oculis cõtemptibilis esse uideatur, oppugnatoresq; habeat plurimos, atq; crudeles, in excelso tamen uirtutum est sita, & ad ipsam maxima cum difficultate pertingi- D tur. Ad illam utiq; capessendam non ualet elatus ascendere, non curis temporalibus præpeditus, nõ letaliũ peccatorũ uinculis astrictus, neq; huius seculi immoderato amore detentus. Libera namq; cum sit, expeditos quærit habere possessores, quæ inferioribus nequaquã contenti superiora & æterna concupiscant, necnon per eandem studeãt descendendo ascendere. Ad ipsius quidem humilitatis contubernium quisquis peruenire desiderat, eiusq; familiarem præsentiam in secreto cordis sui thalamo indissolubiliter custodire, illa inhianter facere conetur, quæ sunt humilitati copulata atq; connexa. Discat ante omnia humilitatis amator proprię infirmitatis habere notitiam, & frequenter habitare secum. Hæc incipientium, hæc proficientium, necnõ & perfectorum communis est regula, quã qui sectari neglexerit, uerus humilis prorsus esse non poterit. Nã quemadmodum ad sustentandũ corpus humanum necessarius est cibus, ad transfretanda maria opportuna est nauis, necnon ad discernendum colores & corpora expediens est lux: æque ad adipiscendam cordis humilitatem suimet debet cuiq; inesse cognitio, quę non raptim aut per longa considerationis interualla, sed per iugem secum commorandi habitum (Dei cooperante gratia) possideatur in mente. De hac quidem materia

quoniam longo sermone superius disertum est, in præsentiarū decreui nil scribere. Patet quippe ueritas ista, & ab intelligētibus ac in spiritu ambulantibus negari nō ualet. Est enim luce clarior, & sole splēdidior, atq; ita rationali creaturę nota & propinqua tanquā si contrectaretur manu, digitoq; perscrutaretur. Expertus profecto uim dijudicat uerbi, propterea corde credit, ore confitetur, & palàm uoce pronūciat, unde de hoc satis. Assuescat igitur humilitatis discipulus, necdū propria infirmitate agnita, habitare secum, uerumetiam peccatorū suorum frequenter cogitare, quàm innumerabilis sit numerus, q̄ graue pondus, quantisq; sint tempore suo purganda supplicijs. Quis (oro) in hac consideratione suspensus non metuit? quis nō cōpungitur? quis non emittit gemitus? lacrymisq; repletur? quis (inquā) mentis suæ cōpos reuoluēs secum quanto tēpore quib. modis, qua intētione praua, q̄ uoluptuose, quámue ardēter deliquerit spreta Dei pręsentia, q̄ ubiq; adest, & singula intuetur: contēpta ipsius lege quæ prohibet perpetrari illicita atq; nefaria, neglecta eius iustitia quæ nihil prætermittit inultum, oblita iudiciorū illius præteritorū seueritate tremēda non cōtremiscat, nō se humiliet, humiq; salutem corde, prostratus non petat ueniā, misericordiā nō imploret, emendationē nō spōdeat, atq; pro agenda pœnitentia uiuendi inducias humillime nō requirat? Insipientiū prorsus desperatorum infideliumq; est nolle ista cogitare, quæ uerissima sunt, diuina autoritate roborata, digito Dei conscripta, sanctorum testimonijs cōfirmata, prophetarū oraculis promulgata, & multis tam iustorū, quàm peccatorū exēplis propalata, atq; digesta: humiles uerò hæc scribunt in corde, de ipsis sæpissime meditantur, ac memoriter tenent percipientes ex ipsis fructū spiritualē nō modicū, Dei & sui clariorē notitiā, humilitatisq; singularem profectū. Non enim possunt se extollere, ac mētis ceruicē erigere, qui innumerabilium obscœnorūq; criminū ex præterita cōuersatione reos se esse cognoscunt. Quamuis misericordem sciant se habere patrem, intelligūt tñ eundem esse & iustum, misericordem utiq; humilibus, elatis uerò iustū. Vt ergo iudicis seueritatē effugiāt, facinora anteacta fletibus, gemitibus, & humilibus acclamationibus aduersum se prolatis diluunt, quotidianisq; pœnitētiæ operibus tergunt. Verū ut paternæ benedictionis assequantur gratiā, quę prærogatur humilibus, præstita sibi beneficia recogitare frequentāt. Pertractant quippe assidue secū diuinæ bonitatis ineffabilem caritatē erga se gratis ac nullis meritis præcedentibus exhibitam. Nā ipsis minime existentib. credunt, & confitentur se ad conditoris sui formatos esse imaginem, rationales, beatitudinisq; capaces, aqua & spiritu regeneratos, necnō in filiorū Dei numero aggregatos, fideles de fidelibus & cū fidelibus nutritos, Christi carne cibatos, ac sacratissimo cruore potatos, sacramētorum ecclesiæ participes effectos: de fide & Dei regno imbutos, atq; ad nuptiale cōuiuiū esse humanissime inuitatos. Rememorātur præterea in immane delictorū præcipitiū sæpissime decidisse, indeq; Dei munere repente fuisse erutos. O quoties experti sunt diuina gratia extitisse præuētos, eleuatos post casum, atq; ne caderēt eruditos, sui cordis dño pulsante ad ianuam. Dignat̄ enim, quemadmodū ipse testat̄, stare ad ostium interioris domus, & ut sibi aperiatur pulsare assidue. O mira clementia redemptoris, ô inenarrabilis dilectio pietatis, inclinat se medicus ad ægrotum, ad seruum dñs, summus ad infimū, creator ad creaturam, diues ad pauperē, pater misericodiarū ad miseriarū filium tabe inediaq; cōsumptū, ut iacentem erigat, reficiat famelicum, cæcū illuminet, reuocet errantem, recōciliet prodigū, & mortuū reuiuiscere faciat. Taceo proferre in medium ea, quæ uerbū Dei per assumptam humanitatē egit in carne, quę profecto sunt dilectione plena, caritate ignita, uirtutib. fœcunda, humilitate conspicua, necnon admiratione dignissima. Prætermitto sigillatim dicere, quanta per angelicos spūs Heb. 1 cælorumq; uirtutes humano generi sint prærogata obsequia. Ipsi nāq; (Apostolo perhibente) sunt administratorij spiritus in ministeriū missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Ascendunt quippe à nobis ad Deū, nostras orationes perferūt, offerūt uota, opera nostra denunciāt, gratiā ampliorem impetrant, & quantū ualēt, nos Deo gratificant: descendūt uerò alacres & festiui ad nos fructū deprecationū nostrarū deportātes secum, atq; actionū laudabilium condignam mercedē. Nos hortantur, nos instruūt, nobis consulunt, cautosq; nos reddunt, non loco, non tempore ab inchoato uacant ministerio, nostrum semper desiderantes profectum, ac Dei gloriam infatigabiliter quęritantes.

A ritantes. Nedum aũt beatorũ spiritus caritate, sapientia, & salutis animarũ zelo, prędiri nostræ (sicut dictum est) utilitati deseruiunt, uerumetiã creaturæ cæteræ his interiores gratia, dilectione, & opere, suo etenim modo à Deo institutæ famulantur nobis diuino obsequentes imperio, nostram quoq; reprehendunt elationem, qui negligimus cõsiderare creatoris nostri bonitatẽ, donorũ numerositatem, ac utilitatem nostram (uidelicet) quis, quid, & quibus. In hac quippe triplici meditatione mẽs rationalis intẽta prorsus stupet, atq; in humilitatis uirtute solidatur. Nempe si diligenter largientis autoritatem inspicimus, præ admiratione deficimus. Ipse namq; est, qui uniuersa suæ potentiæ iussu creauit ex nihilo, & sapientiæ suæ consilio gubernat, & ordinat, necnon bonitatis suæ dulcedine sustẽtat, & souet. Ipse, inquam, est, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quo nihil est dulcius, nil maius, nil speciosius, nihil cognoscitur fortius, gustatur iucundius, tenetur carius, ardentius cõcupiscitur, amatũ purius, delectabilius possidetũ, amplectiturq; suauius, cuius deliciæ nunq; fastidiũt, diuitiæ nõ decrescunt, thesauri nõ B deficiunt, dona nõ minuũtur, nec gloria finitur: quem diligere gaudium est, laudare iubilus, intelligere salus: in quem credere uita est, in quem sperare æterna merces, quem sicuti est inspicere existit beata fruitio. Hunc de quo loquimur, nõ capit sensus quia spiritus est, non profert lingua quia ineffabilis est, nõ percipit intellectus quia lux inaccessibilis est, non angustat terminus quia immensus est, non includit locus quia in circũscriptibilis est, sed neq; uariant casus quia immutabilis est, semper idẽ est, quod est, sine initio æternus, sine fine omnipotẽs, absq; cõparatione summus, sine uicissitudine beatus, sine falsitate uerax, sine crudelitate iustus, sine blanditijs misericors, & absq; sui detrimẽto bonus. Præstat siquidem beneficia sua iustis & peccatoribus, bonis & malis, fidelib. & incredulis, amicis & inimicis, adultis & infantibus, electis & reprobis, adeo ut nullus donorum eius participatione ualeat esse immunis, quorum utiq; nõnulla sunt communia uniuersis, & intelligentibus sunt in propatulo atq; notissima, quædam uerò sunt specialia prærogata non omnibus, sed multis tam bonis quàm malis, de quibus particu C lariter retexere & enodare singula laboriosum prorsus esset atq; difficile, aliqua sunt singularia data unicuiq; plus & minus pro beneplacito tribuentis, dicente Apostolo: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarũ, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Quid quantumq; quisq; ab uniuersorum percipiat domino, solum notũ ei est, qui præbet, cui nuda & operta sunt omnia, & ex parte illius cui donum impẽditur. Audeo namq; dicere, neminem esse corruptibili carne uestitum, qui ad plenum intelligat, quid ipse admiserit, tum ratione incomprehensibilitatis excellentię largientis, tum etiã respectu multitudinis beneficiorũ atq; recipientis paruitatẽ, quę omnia humanum superexcedunt intellectum. Nam quo tribuentis persona est dignior, eo sumẽtis persona est obligatior, oportetq; erga benefactorem suum esse humiliorẽ. Quamobrẽ redeat homo D ad se, & oculo fidei intueatur, quantus sit Deus, à quo habet, quæcũq; amabilia, utilia, & honesta possidet, ad cuius cũ repercussus indaginẽ à lumine pro suæ gloriæ diuino splendore attingere negat ad id, quod quęrit, se quantũ ualet humiliet, utilitatemq; propriam confitendo ipsum laudet, ueneretur, & colat, non solum pro seipso, qui omni dignus est laude, uerumetiã in donis suis maximis & præclaris, quæ sibi indignissimo ac cõtẽptibili sunt collata uermiculo, suãq; excedunt mensurã. Quę enim cõparatio creatoris ad creaturam? & Dei ad cinerem & fauillam? Quid est autem Deus? Bonum utiq; summum, incommutabile, ineffabile, & æternum. Quid uerò homo? Prorsus putredo, puluis, & uermis. Si attendamus in primo homine ad eius originem, nónne de limo terræ plasmatus est? Sic enim legitur: Fecit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in eo spiraculũ uitæ, & factus est homo in animã uiuẽtẽ. Verum si ad communem cæterorũ hominum procreationem inspicimus, quid illo uilius? quid despicabilius? De uilissima quippe est conceptus materia, in carcere uteri materni conclusus cũ dolore parientis & nascentis periculo, non sine uagitu & lacrymis in huius mũdi productus exilium, atq; eodem temporis momẽto, quo inchoat uiuere, mori incipit. In istius utiq;

1.Cor.12

uitæ decursu ad mortem quantas quotidie patiatur calamitates, quot sustineat passiones, quibus corporis subiaceat periculis, quàm uarijs & inopinatis sit expositus casibus, humano non ualet explicare eloquio. Taceo de ægritudinibus febriū, dolorū uulnerum, cæterorumq́ membrorum afflictionibus, ex quibus alternatis languoribus singulis pene horarū momentis cruciatur, atteritur, flagellatur: ita ut præ nimijs diuersisq́ pressuris uita hominis merito appellanda sit mors, eo uerius eoq́ flebilius, quo idē homo, qui uiuendo occumbit, & in miserijs uersatur gaudēs, necnō quid patiatur, ignorat more eorū, qui transeuntes per nundinas, plateas, & ioca ad extremū lętanter suppliciū pergunt nihil cogitantes, neq́ formidantes, quàm durus eos post paululū maneat cruciatus. Lugenda prorsus est mortalium ista conditio. Dissimulat enim homo intelligere, qualis sit, quò peregrinetur, quid patiatur incommodi, non minus in se quàm extra se, quò tendat, quídue de illo futurum sit, ut ualeat in hac uita absq́ contradictione lætari. Nauigat per hoc mare magnum & spaciosum, expositus est periculis intellectualiū piratarum, tument procellosi æquoris undæ, naufragiumq́ minantur, mortemq́ imminere denunciant, & infelix homo indultum sibi ad bene operandum tempus amittit insipiēter, post tergum reijcit, & obliuioni tradit se mortalem esse, & citissime moriturū, atq́ ante æquissimi tribunal iudicis domini nostri Iesu Christi esse statuendum, excepturumq́ sententiam aut damnationis æternæ, aut salutis perpetuæ: q̄d quidē formidolosum est, & supra modum tremendum solūmodo cogitare, præsertim cum (sacro perhibente eloquio) nemo sciat utrum odio an amore sit dignus. Certus quippe est uniuscuiusq́ finis, incertus uerò terminus, & sententia dubia, utrum à dextris an à sinistris in futura uita & regeneratione facienda, est quisq́ locandus. Propterea beatus ille censendus est, qui semper est pauidus, & qui omni qua ualet industria corde uigilat, & per interiorem considerationem frequenter tractat secum nedum illa, quæ superius memorata sunt, uerumetiam per exteriorem conuersationem atq́ actuum suorum disciplinā se exercere uirtuose studet, necnon ueraciter humiliare conatur. B F G

Quòd rationalis homo debet præmeditari finem, ad quem operum suorum intentionem dirigat, & quis uerus sit finis. Cap. XIIII.

PEregrinantes in hac præsentis uitæ uastissima solitudine oportet nos non ignorare quò tēdimus. Nam ambulare quotidie, non præmeditato nostri itineris fine, imprudentissimum est. Hoc quidē irrationabiliū iumentorū est ꝓpriū, sensu (uidelicet) carnis nō ratione moueri, pergunt utiq́, & ignorāt quò. Illis aūt indulgendū est, nobis uerò minime. Carēt quippe discretione & iudicandi instrumento, nō corporali, sed spirituali. Quod eis natura, imò institutor naturæ, & conditor nō dedit, exercere non possunt, homo uerò nō sic. Rationalis est factus, cæteris prælatus creaturis, ęqualis angelis secundū interiorē hominem, Deo tn̄ incōparabiliter, & omnino inferior: quāuis ipsius sit insignitus imagine, atq́ similitudine decoratus, quā profecto tunc honorat & diligit, cū uirtutū est imitator ac cultor, operaq́ sua ad ipsum, quem suadet ratio, uirtus exigit, cōpellit debitum, pręcipit Deus, deducit finem. Non aūt illū dico finem, quo perficiuntur opera, & cōplentur, ita ut eis nil desit: sed neq́ ipsum assero finem, in quo uniuersę cōsummanē uirtutes, de quo Apo- H
1.Tim.1 stolus ait: Finis aūt pręcepti est caritas de corde puro, consciētia bona, & fide non ficta:
Psal.118 de quo (uidelicet) Propheta narrans inquit: Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis. Est uerò alius finis uerus, perfectus, & nō habens finem, quemadmodum nec principium. Finis iste immensus est, & nulla consummatione coarctatur, quin potius in ipso cōsummantur omnia, continentur, & uiuunt, quia est omnium uita cuncta uiuificāt potentialiter & effectiue, ut sint, quod sunt. Finis hic Deus est, qui
Apoc.1 de se testatur dicens: Ego sum alpha & ω: principium & finis. Ad hunc utiq́ finem, qui Deus est, debet homo uniuersa opera sua dirigere, non quòd horum indigeat, sed ut ei placeant, approbentur ab illo, mercedeq́ munerentur æterna. In hoc (inquam) fine mentis est erigenda intentio, consideratio formāda, statuendus amor, collocanda spes, fides roboranda, metiendæ uirtutes, retributio quærenda, & beatitudo optanda. Nam aliunde hanc sperare uanum est, & in incertum currere, atq́ ad concupitam rem nunquam pertingere. Ipse profecto est uia, ipse finis, ipse merces, ipse retributor, ipse gloria.

A Omnia siquidē in ipso, omnia ab ipso & uniuersa ipse, quē siquis possidet habet omne bonū, & ad quē q simpliciter tendit, ipso duce, directore, gubernatore, ac adiutore peruenit. Vox quippe illius est: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Alio quoq; in loco: Per me siquis introierit (inquit) saluabit, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Vides finē, ad quem suspirare debeas, cernis & ostium, per q̄d ingredi te oporteat, ne fur & latro esse deprehendaris. Optimus est finis, & ostiū patens. Curre uelociter, propera, festina, & omnem rumpe moram, ingredere donec dies est, & lucet tibi meridiana lux. Si piger fueris, si infidelitatis somno depressus ambulare neglexeris, caue ne contra te, quemadmodum aduersus fatuas uirgines, claudatur ianua, & serò ingeminando clames, domine domine aperi mihi, audiasq; cum mœrore: ignoro te. Finis itaq; ad quem pergere oportet, sicut dictū est, Deus est: ostium uerò, per quod introitur Deus, Dei & hominū mediator est homo Christus Iesus: uia uerò per quā inceditur, ipse idem est, qui & ostium, utrūq; se esse asseuerat. Ego sum (inquit) ostiū, ego sum uia. Nunq; intrabis
B per ostiū, si per uiā incedere cōtēpseris. Via enim ad ostiū dirigit, & per ostiū ad finē ingredit, in fine uerò pax, gaudium, beatitudo, & satietas percipitur. Satiabor (inquit cęlestiū contemplator) cum apparuerit gloria tua. Via qua pergit, humilis est, humilitatem insinuat, humilitatēq; cōmendat. In ipsa humilitate, quæ reperit in uia, & quā imitari debemus, nihil est altum, nihil curuū, nihil illecebrosum, nihilq; q̄d carnem sapiat, q̄d mundo placeat, q̄d terrenum aliquid concupiscat, sed totū quod in illa est, glorificat Deum, redolet sanctitatem, intuentes ędificat, & seculi contemptum docet. Porrò istius uirtutis professores eruditi ab ipsa omnem fugiunt dignitatem, omnem obhorrent fastum præsentis uitę, & quicquid potest allicere humanum affectum ad delectationem transeuntis gloriæ, eligentes cum propheta potius abiecti esse in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. De se namq; suspecti sunt, de se diffidunt, & de se formidant agnoscentes se esse infirmos, in tentationibus debiles, ad lapsum faciles, & ad elationem pronos. Hinc est, quòd honorari renuunt, laudari metuunt, necnon & conuer-
C sationem potentium, ecclesiasticorū prælatorum, seculi huius sapientum, & eorū quos uulgaris fama, multitudo diuitiarum, officia magistratuum extollūt, & felices esse ostēdunt, quantum eis licet declinant (seruata nihilominus erga ipsos subiectione & reuerentia congrua, scientes apostolum Petrum fidelibus sic scripsisse: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad uindictam malefactorū, laudem uerò bonorū, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro). Deferunt quidem dignitati, & pręsidenti in illa obtemperant, uerum ut saluti propriæ consulant, ipsorum potentum societatē, colloquia crebra, lauta conuiuia, & mores deuitant, arbitrātes ex talium frequentatione puritatem suam facillime posse corrumpi. Fugiunt quippe humanam gloriam, & temporalem sublimitatem, quam eis non licet neq; ambire nec quærere. Futuri seculi sempiterna gaudia, ineffabiles uoluptates, & honorabiles dignitates expectant, propterea præsentis exilij prosperitatibus sponte renunciant. Sciunt namq; præsentis atq; futuri seculi neminem frui
D posse delicijs: quamobrem se macerant, se affligunt, seq; humiliāt domini Iesu imitātes uestigia. Ipse etenim præceptor cælestis in omni cōuersatione sua humilitatis exemplū præbuit. Vt igitur prætermittā cætera, nusquā legimus ipsum familiaritatē habuisse cū regibus, principibus, uel mundi magistratibus: neq; eorū interfuisse conuiuijs, quin potius abdicatis à se illorū cōsortijs, turbis, ac populis, mediocribus & infimis, & utriusq; ætatis uerbū Dei prædicasse, corporis alimoniam tribuisse, potentiæ suæ exhibuisse miracula, atq; cum eisdem regnum æternum denunciando peragrasse ciuitates, uicos, castella, deserta & maria: sed neq; prohibuit ad se succedere debiles, claudos, pauperes, cęcos, surdos, leprosos, uexatos, & pueros. Omnes cōfugientes ad ipsum suscipiebat ut filios, uniuersisq; impertiebatur uitæ uerba, salutis monita, sanitatū beneficia, & præclara documenta uirtutum. Humilis præceptor & dominus humiliter amplectebatur paruulos, abiectos, & mœstos. Non solum admittebat ut alienos & aduenas, uerumetiam horum similes in discipulos elegit & socios. Porrò si apostolorum ante uocationem illorum considerentur gesta, genus, & mores, cognoscuntur fuisse pauperes, ex manuū industria uictum quæsisse, natione secundum carnem extitisse ignobiles, sine genealo-

Ioan. 14
Ioan. 10
ibid.
Psal. 16
1. Petr. 2

gia, absq; literis, rudes ingenio, incompositos moribus & tales quos mundus pene de- B
dignabatur aspicere, aut nominare. Huiusmodi Dei sapientia elegit in discipulos, ut se-
1.Cor.1 culi sapientiã, & superborum elationẽ per eosdẽ prosterneret, atq; conuinceret. Quod
suo Paulus conuersis scribens confirmat testimonio: Videte (inquit) uocationem ue-
stram fratres, quia nõ multi sapientes secundum carnem, nõ multi potentes, non multi
nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, & infirma mun
di elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit
Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in cõ
spectu eius. Vocauit itaq; mediator noster Deus humilis & redemptor, sicut euangeli-
ca narrat historia, apostolos uiros per omnia ad mundi conuersionem, & seculi conuin
cendos errores, per seipsos inhabiles, ut ipse qui elegit, eorum operum autor esse crede
retur. Sucedentib. aũt temporibus usq; impræsentiarum inglorios pro maiori parte, &
ignobiles à communi hominum segregat conuersatione, & suo mancipat famulatui,
necnon diuersis ornat uirtutibus, quatenus ipsi intelligẽtes quid fuerint, in humilitate F
se sternant: intuentes uerò eorũ cõmendabilem uitã non uocatis, sed uocanti tribuent
gloriam. In hoc siquidem sectatorum Christi comprobatur humilitas (uidelicet) si ipsi
quemadmodum eorũ dominus, declinant potentiũ ac superborũ conuersationẽ & ge-
sta, & adhærentes humilibus in moribus, actibus, atq; uestitu conformes fieri nituntur
eisdem, humilitatis siquidem possessores, in moribus sunt modesti, circunspecti, tracta-
biles, mites, compositi in sermone, omniq; honestate redimiti: in uestitu uerò superflui-
tates cunctas resecant, muliebremq; ornatum omnino deuitãt, per ipsum agnoscentes
carnis nutriri petulantiam, & Christi seruis nequaquam congruere, in quibus mũdi de-
bet elucere contemptus. Nam preciosus indumẽtorum apparatus ad hoc repertus est,
ut ad concupiscentiã seu ad humanam alliciat gloriam tam deferentiũ quàm intuentiũ
animas, quæ creaturarum decore atq; sensuum carnalium uoluptate pascũtur. Ad igno
miniam quippe & tenacitatis uitium sibi adscribi anbitrãtur nobiles secundum carnẽ
diuites, & elati, si non prę cæteris sumptuosius uestiantur & eminentiores atq; laude di G
gniores æstimenť, non intelligentes q; uerus cultus hominis in uirtutum splendore sub
sistit. Caro namq; preciosis ac deauratis indumentis cooperta, monilibus ornata, ser-
tisq; præclaris cõposita quid aliud est, quàm caro foetida, corruptibilis, necnõ ex omni
corporis meatu scaturiens in saniem, fœtorẽ horridũ, & corruptã materiã, quam nõ ua-
let sustinere uisus, olfactus percipere, neq; ipsa hominis natura perferre? Talis cum sit,
necessarijs est tegenda indumentis, pro qualitate & statu personarũ, modeste nihilomi
nus, ut arceatur illius necessitas, & superfluitas præcidatur, tollaturq; ambitio & inanis
iactantiæ gloria. Porrò si indumentorum fastus non esset damnatus, de epulone diuite
purpura & bysso uestito, ac in inferno sepulto Saluator noster nequaquã in prædicatio
nibus suis intexuisset parabolam: econtrario quoq; non cõmendasset Ioannem, qui de
pilis camelorum tegumento utebatur. Claret proculdubio, q; quemadmodũ indumen-
ta preciosa & uana superbiam, ita & uilia atq; abiecta humilitatem pariunt. Nemo cũ
sordidis uestibus, & concisis procedit ad publicum, uel cæteris conuersationibus com H
Matt.11 miscetur nobilium, ut ex ipsis gloriam captet humanam. Nam (perhibente domino)
qui mollibus induuntur, in domibus regum sunt. Vilis habitus & incultus sponte dela-
tus approbatum est humilitatis indicium, in ijs (uidelicet) qui carnalibus à se abdicatis
illecebris, seculi contemptum in sua conuersatione portendunt, quorum utiq; uitia ita
debet irradiare uirtutibus, ut nihil in eis dignum redargutione appareat. Quadam de-
cet eos esse mediocritate contentos, atq; discretionis libra uniuersos actus, habitus, mo
res, sermonesq; discutere, quatenus singularitatis exterius effugiant notam, & humili-
tatis censuram in corde custodiant. Congruit quippe, ut uerus humilis, quantum huma
nę fragilitati fas est, sit in omni uirtute perfectus, interiora sua coram Deo sic ordinet,
ut proximum etiam sua exteriora ædificent. Nam præter illa, quæ superius memorata
sunt, oportet humilem labia habere circumcisa, ueracem linguam, disciplinataq; elo-
quia. Nihil profecto sic decorem humilitatis euacuat, quemadmodum effrænata lin-
Luc.6 gua oblocutionibus procacibusq; assueta sermonibus. Bonus homo (inquit magister
ueritatis) de thesauro suo profert bona. Et ego dico, quòd uir humilis uerba profert sa-
le condita

A le condita ueritati innixa, pudica, cōposita, utilia, māsueta & dulcia. Nēpe in illo nō inuenitur duplicitas, nō fraus, non meditata calūnia. Quod gerit in corde, & fari licet, simpliciter profert ex ore sine uerborum phalera, & absq; ullo mendacio, nequaquā detractionibus uacat, nō contentionibus insistit, nō fabulis, nō nugis, neq; sermonibus scurrilibus intentus est. Nouit utiq;, quòd ex his uanis collocutionibus frequētissime offenditur Deus, præuaricatur lex, scādalizatur proximus, dissoluitur animus, coinquinatur mens, frigescit charitas, tēpus amittitur, hebetatur intellectus, tepescit oratio, emergūt iurgia, oriuntur lites, ueritas impugnatur: silētij cōtemnitur rigor, & custodiæ interioris domus fræna laxantur. Porrò amator Dei, uirtutū zelator, & humilitatis cultor omnem sui cōditoris, quantū ualet, declinat offensam cogitationis, delectationis, locutionis, & operis. Quamobrem ori suo (iuxta Prophetæ sentētiam) peruigilē adhibet custodiā, ut non delinquat in lingua sua, & ex illa in quæ non licent, uerba prorumpat, & potissime iactantiæ, quæ profectò in loquentis ore sordescunt, cōmaculant conscientiā, & opera Psal. 38
B laude digna deturpāt. Alienū (inquit Sapiēs) non tuū os laudet te. Extraneū prorsus ab humilitatis extat uirtute propriæ cōmendationi insistere, & alienæ laudis operum suorum expectare mercedē. Qui enim à Deo cognoscit pcepisse bonū quod habet, largitoris muneris, & nō suimet debet cōcupiscere gloriā, alioquin alienæ rei deprędator esse cōuincitur: & inde p culpā suppliciū meretur, unde gratiā ualebat adipisci & gloriā. Beata plane humilitas, quæ solius Dei cōtenta testimonio, quod honoris, quod cōmendationis, quod gratiæ, quod uirtutis, quod glorię, habere se cōspicit totum suo tribuens redemptori, non minus uoce, quàm corde, cum Propheta depromit dicens: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Pro. 27 Psal. 113

Quòd perniciosa sit ingratitudo, & de diuersis speciebus fucatæ humilitatis. Cap. XV.

C EXperientia teste, necnon innata ratione suadente didicimus, nihil sic aduersari cupiētibus in uirtutum exercitatione, atq; in omni laudabili bono proficere, quemadmodum ingratitudo: quæ ignorat debitas Deo persoluere laudes, charismata percepta agnoscere, & se in propriæ uilitatis æstimatione humiliter custodire. Quod enim Dei est, quodq; gratis accepit, arrogat sibi tanquam si esset proprium, & à seipso, quod est. Obliuiscitur, qui ingratitudinis letali morbo tabescit, dominici sermonis: quem ad inserendam humanis mētibus humilitatis uirtutem ueridico protulit ore, cum ait: Sicut palmes nō potest fructum ferre à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites: qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Priuate quidem quum uult ingratitudo de alieno laudari, renuens cōsiderare quid sit, & quid possit à se: merito quod sibi donatum est, amittit: necnon & ijs quæ nondum accepit, se reddit indignam. Disperdit utique repentè aggregatas cum sudore maximo spirituales diuitias: obstruit contra se ostium diuinæ bonitatis, misericordiarum Dei exiccat fontem, & charismatum cælestium communicatione se priuat. Non Ioan. 15
D autem sic humilitas uera. Nam quo amplius potiora admittit beneficia, & quo magis se ditari cognoscit ex munere, eo ardentiores gratiarum Deo exhibet actiones, eoq; solertius se fatetur ingratam, & cordis sui diligentius secreta rimatur. Nouit quidem erudita per gratiam, multifarias sub tegumento humilitatis latere insidias, multosq; hac occasione fuisse deceptos. Non omnis qui in ore aut in exterioribus gestis humilitatem ostendit, humilis est: sunt enim quidam uiri elati & subdoli, qui humilitatem portendunt in facie, & adulantia uerba promunt ex ore: quorum interiora plena sunt fraude, atque odij respersa ueneno. Hi profectò quāto magis se humiliare uidentur, tanto deteriores sunt, cautiusq; uitandi. Ad hoc quippe humilitatem fingunt, ut suspicionis ab audientium animis amoueant cogitatus, & possint ualidius simplicium corda mollibus penetrare eloquijs, quò sub humilitatis uelamine eadem purius prolata esse credantur. Loquūtur (inquit Propheta de talibus) pacem cū proximo suo, mala autē in cordibus eorum. Hac fucata humilitate, machinationibus prauis, dolisq; referta, ô quoties aduersus Dei sapientiam humana est usa malitia? O quàm sæpe scribæ & Iudæorum Pharisæi liuoris flamma succensi uerbum, quod erat passibili carne uestitum, in quo utiq; omnes Psal. 27

thesauri sapientiæ & scientiæ Dei latebant absconditi, meditati sunt fallacibus interro- B
Prouer.21 gationibus in sermone deprehendere, ac ueraciter accusare: sed (sacro perhibente eloquio) non est sapientia, non est prudentia, neque consilium contra dominū. Parabant insidias, & detegebantur: componebant fraudes, & elidebantur: interrogabant dubia & erudiebantur: testimonia proferebant ex lege, & confutabantur. Repercussi quidem a lumine uerbi non ualebant ferre splendorem. Quando enim ambulantes in tenebris, & malitia occęcati sufficerent circuire sapientiam, quæ propter sui mūditiam pertingit usq; ad diuisionem animæ & spiritus: scrutatur cogitationes & consilia cordiū, latebras penetrat mentium, & desideriorū arcana perlustrat. Arguebātur, cōfundebantur, repellebantur, nec corrigebantur: quoniā ueritatē ipsam falsis obiectionibus deliberato animo oppugnare nitebātur: quod iuxta eiusdē sentētiā sapiētiæ est peccatū irremissibile, necnon inexpiabile scelus. Huiusmodi homines dolo ac simulatione repleti, qui ut cōmodius suū supplantent proximum, humilitatis uirtutē ostentare conantur, difficile emendātur: uerūtamē apud Deū nihil impossibile esse probatur. Est & aliud hominū genus, qui sub imagine humilitatis sanctitatē fingunt, Deo autē latere nō possunt. Omnē F
isti adhibēt diligentiā, quatenus humiles esse appareant, seculi cōtemptores, sectatores uirtutū, orationi dediti, paupertatis amatores, ieiunijs macerati, attenuati pœnitētia, & corpore ob spiritus nimium feruorem confecti. Laudes hi tales dum quærūt humanas, æternę remunerationis efficiuntur expertes. Pro breuissima & inani uoluptate delicias commutant perpetuas. Insipientes prorsus huiusmodi sunt, qui absq; fructu carnem affligunt, & sine spe ueniæ gratiā se percepisse insinuant. Mentiuntur hominibus, sed non Deo, qui nouit eorum cogitationes esse uanas. Istud de quo loquimur hypocritarum genus, plus quàm cæteros insecutus est dominus: eorum cauterizatā conscientiā patefecit populis, atq; æternum supplicium illos manere testatus est, dū trāsitoria sunt mercede contenti. Sepulchris deauratis, dealbatis parietibus, nubibus sine aqua, infructuosis arboribus, cæcis errātibus, exclusis à regno, & à proprio cōditore ignoti assimilati sunt isti. Nam aliud ostentant in facie, aliudq; gerunt in corde. Fingunt quod non sunt, atq; G
à semetipsis delusi cęteros fallere arbitrantur. Quamuis enim hi damnatione sint digni, minus tamen sunt perniciosi, quàm primi. Reperiuntur & alterius conditionis uiri, qui per interualla tēporis, magna uidentur esse humilitatis uirtute suffulti, & nihilominus absque perseuerantiæ radice subsistunt. Diuina siquidem dispensante sapientia, isti de quibus sermo prorumpit in medium, si aliqua aduersitate probentur, repente mutari esse uidentur in melius, frequentant plus solito ecclesias, monasteria uisitant, à seruis Christi orationum suffragia postulant, abiecto induuntur habitu, in loquela, in uoce, in moribus humilitatem insinuant, non fictè, sed ex corde: non utique ex uera humilitatis uirtute prostrato, sed ex tribulationis nimietate attrito. Huiusmodi quum solido fundamento careant, tempore aduersitatis credunt, succedente uerò prosperitate ab inchoata humilitate recedunt. Tanquam immundi canes ad uomitum redeunt, & ueluti irrationabilia animalia luctuosæ carnis obscœna opera, nequaquam repetere erubescunt. Fiunt (ut plurimum) talium gesta nouissima peiora prioribus, atque difficilius, quàm cæteri ad humilitatis itinera diriguntur. Nequaquam tamen eorum est desperanda salus, Dei ad ipsorum corda interdum pulsante clementia: quæ omnes homines uult saluos fieri, & ad proprij agnitionē erroris humiliter peruenire. Neminē enim pœnitentem repellit, nullum cōfitentem respuit, nulliq; cum humilitate cordis ueniam postulanti misericordiæ uiscera claudit. Ipsius quippe est uox illa Prophetæ dicentis: H
Ezech.18 Nolo mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur & uiuat. Toties namq; Deus præteritorum obliuiscitur facinorum, quoties homo aduersus conditorem suum se deliquisse humili confessione fatetur. Est & alius hominum penè innumerabiliū status, qui solo exteriori signo qualemcunq; protendunt humilitatem, ignorātes prorsus uirtutis huius excellentiam. Hi secundum seculi cōditionem sunt infimi, genere ignobiles, possessionibus & domibus nudi, pecunijs & rebus pauperrimi, industria & manuum suarum labore se ac familiam propriam sustentantes. Dignitates non ambiunt, honoribus sublimari non inuident, sibi æqualibus sine rubore sociantur, uilibus teguntur indumētis, suis facultatibus, quamuis exiguæ, contenti: nesciunt alienas concupiscere opes, arbitran-

A arbitrãtes tantū uictui suo necessaria sibi posse sufficere. Quãuis autē isti apud seculi amatores nullius uideãtur esse momēti, nulliusq; ualoris, regimini tamē uniuersi prorsus necessarij sunt, quod conficitur & gubernatur per diuersarum qualitatum utriusq; sexus uiros: quemadmodum ex membrorū uarietate humanum cōpactum est corpus. Nam si totum corpus oculus esset, qui est cæteris mēbris nobilior, ubi auris, manus, uel pes? Æquè si totum auris, ubi (quæso) esset os, oculus, aut reliqua membra, & sic de cæteris? Temperauit uerò summus artifex humanum corpus, & per membra distinxit, impertitusq; est unicuiq; eorum ministerium proprium, ad suam ac cæterorum utilitatem: ita ut nullum ipsorum ex dignioribus ualeat dicere inferiori se: tui non indigeo, neq; ministerium tuum opportunum est mihi. Copulauit enim mēbra omnia, & in uno amoris glutino adeò coniunxit, ut quicquid molestiæ infertur uni, cæteris omnibus (teste experiētia) illatum fuisse uideatur. Nempe in hac republica uniuersi huius uisibilis decet omnino, ut eadem sit uarietas hominum in ipsa degentium. Si omnes intenderent regimini
B ciuitatum, si cuncti uacarent negociationi, quis artificia usui necessaria humano perageret? Præterea si uniuersi insisterent doctrinæ, seu negocijs militaribus se aptarent: quis (oro) nauigationi ac maris periculis se daret? siue in agriculturæ operibus, pro colligēdis segetibus, spargendisq; seminibus desudaret? Disposuit quippe per sapiētiam suam Deus mortalium genus, & per gradus exercitia, studia, & conditiones multimodas ita ordinauit, ut sibi mutuo famulentur absq; liuore, & se inuicem diligant, tanquam unius corporis membra, & sub uno capite Christo existentia, atq; nullatenus despiciant superiores minimos, iuxta ipsius capitis domini Iesu sententiam dicentis: Videte ne contemnatis unum ex his pusillis, qui in me credunt: dico enim uobis, quòd angeli eorum semper uidēt faciem patris uestri, qui in cælis est. Docet itaq; cælestis magister, nequaquam spernendos esse pauperes & pusillos huius mundi in ipso credentes: tum quia sub angelorum sunt dediti custodia, tum quia alieni minime à Dei sunt regno. Nam tales facile oblatam sibi admittunt gratiam: carentq; (ut plurimum) multis uitijs, quæ in diuitibus Matth. 18
C & in huius uitæ prosperitatibus se extollentibus abundare consueuerunt. Si enim in rebus transitorijs potentibus dispares esse cēseantur: natura tamen, fide, promissionibus, & gloria consortes & comparticipes illis sunt. Non temporalis potestas, nō terrenæ facultates, nō humana laus, neq; quæ inflat scientia, sed charitas, quæ ædificat, & Deo gratum facit: humilitasq; cordis, quæ profectò exaltat, & in cælum dirigit, necnon uirtutes reliquæ, quæ à domino probatæ sunt, suo hominem commendant autori. Est denique maxima multitudo uirorum ac mulierum (memoratis tamen superioribus paucior numero) quæ ueræ humilitatis in multis imaginem gerit: minime uerò eandem cum affectu assecuta est. Ipsi quippe, de quibus sermo nūc agitur, quadam naturali insigniti sunt lenitate, & ad bonum proni, tranquilli existunt in se, pacem diligunt, dissensiones fugiunt, atq; alicui malum inferre perhorrescunt. Huiusmodi pro maiori parte naturaliter sunt rudes ingenio, ad discernendum cogitationes, affectiones, ac negocia tam aliena quàm propria tardi, & minus idonei. Naturæ quoq; donis (nisi corrumpantur, & seducantur) utuntur ad bonum, non tamen bene: quemadmodum faciunt ueri humiles, qui
D scienter & in sensu cordis, tanquam spirituales dijudicant interiora sua: ita ut penè nulla indiscussa præterire patiantur. Ducuntur superius memorati ad id quod honestū est, potius impulsu naturæ, quàm uirtutis gustu. Propterea etsi apud homines mereãtur laudē, dum non se extollunt supra se, nequaquā tamen apud Deū adipiscūtur humilitatis palmā, quæ certãtibus magnanimiter donaſ à Christo, qui cordiū & animorū scrutator est uerus, atq; in misericordia & miserationibus suis opera nostra coronat. Coronat, inquā sudores & labores nostros, quos patimur abnegantes nosmetipsos, nostrumq; ueterem hominem cum actibus suis expoliantes, ut ipso qui secundum Deum creatus est, nouo induamur in iustitia, sanctitate & humilitate. Non enim ualemus in nouum reformari hominem, nisi abiecto uetere, qui sola quæ carnis sunt, sapit, cupit & quærit. Quæ cuncta humilitati aduersantur, quæ utiq; humilitas, quod est Dei, quod spiritus, quod sanctitatis, quod uirtutis, sentit, desiderat, sectatur cum uitijs & concupiscētijs carnē ipsam in crucis spiritualiter affigendo patibulo. Hanc quippe spiritualem luctā, & hunc dimicandi modum ignorãt, qui non uirtutis studio, sed naturæ instinctu ac munere humiles

esse

esse arbitrantur ab ijs, qui tantummodo carnis obtutu acta exteriora metiuntur. Nō autem in cultu extrinseco, aut in corporis motu, sed in arcano cordis, humilitatis uirtus radicata subsistit. B

Quòd per speculum creaturarum rationalis spiritus, de spiritualibus sufficientissime eruditur, dummodo prius discat cognoscere se. Cap. XVI.

Vltæ sunt res uisibiles, atq; corporeæ à Deo creatæ: ex quarum consideratione rationalis spiritus, de spiritualibus & inuisibilibus sufficiēter imbuitur. Nec mirum, quum ipsa creatura uisibilis speculum quoddam inuisibilium esse noscatur, in quo elucet quædam imago cælestium, & sui potētia, sapientia & bonitas autoris, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mūdi per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius uirtus, atq; diuinitas. Cęterū si fide mediāte cęlestia & diuina, quę remotissima sunt, in hoc & per hoc intuētur creaturarū speculo: quāto magis spiritualia, quę nobiscū & in nobis sunt, intelligi poterūt? (si tamē interioris oculi mūda sit acies.) Per sensus enim corporis eruditur animus: & quotidie fit doctior dirigēte experiētia ratione, quæ absq; alterius adminiculo prorsus iacet, nec ualet se eleuare ad summa. Quāobrem oportet ut rationalis homo ex ardua exercitatione (nō tamen sine labore) ad spiritualiū perueniat intelligentiā sacramentorum, incipiat uerò à se. Nā si ignorauerit se, cui nil ppinquius, qualē de absentibus & remotis poterit habere notitiā? Discat igit̃ scire se: quatenus de cæteris habita postea uera sciētia assuescat nō inflari, neq; se erigere supra se, & amittat lumē qualecūque quod percepit, sibiq; ipsi cōtrarius fiat. Qui autē absq; humilitate, quæ de ppria gignitur cognitione, uniuersarū scientiarū est imbutus peritia: prope nihil dicēdus est scire, quoniā ueræ sciētiæ caret fundamēto, quod in humilitatis uirtute locat̃. Quid (oro) prodest scire multa, & de eadē inaniter eleuari sciētia, ipsumq; ignorare, à quo eruditus es scire quod sis? Omnis sapiētia (inquit Sapiēs) à dño Deo est, & cū illo fuit semper, & est ante æuum. Omnis, ait sapientia, ut agnoscas totū ab eo accepisse, quod sis. Quid enī habes (inquit Paulus) quod nō accepisti? Si autē accepisti, quid gloriaris, quasi nō acceperis? Sūmæ prorsus est signū demētię, supbiæ uitiū, atq; iudiciū graue, sibijpsi Dei gloriā uēdicare, necnō de alieno intumescere. Quod quidē agit, qui ignorat se, & est humilitate nudatus. Omnis proinde industria, omneq; studiū inesse debet scire uolētibus: ut (uidelicet) cognoscāt primū se, & nō altū sapiāt, neq; in sua sibi cōplaceāt sciētia, sed timeāt, donū cōfiteantur, & largitori gratias agāt, & dicāt: Gratia Dei sum, id quod sum. Ista si ignorauerit sciētiæ amator, aut ex cordis tumore cōfiteri paruipēderit, quāto plus fuerit instructus sciētia, tāto acriori dignus erit iudicio: quoniā scriptū est: Sciēti bonum et nō faciēti, peccatū est illi. Et merito. Si enī delinquit peritus, si legē trāsgreditur, si post cōcupiscentias suas defluit, reclamāte cōscientia hoc facit: quæ scientiæ illustratur lumine, & gratiæ præuenitur splendore. Nā ignorans si peccat, maxima ex parte suę excusatur nescientię, dummodo non sit supina & crassa: quoniā tunc prorsus inexcusabilis est, & ignorantē facit ignorari: sciens autē & doctus nulla tergiuersatione absoluitur, quoniam bene agere omnino non uult. Ab hoc profecto morbo, & ab hac sentētia eripitur humilis, & securus fit, tantoq; humilior efficitur, quanto est doctior. Scientia siquidem humilitati associata, ornamentum est hominis, religionis decus, præclarum lumen, stabilamentum fidei, magistra uirtutū, cælestis regni præco, lucerna in tenebris, dux in uia, ueritatis index, errorum detectrix, spei incentiua, charitatis comes, & ad omne opus bonum procliua & ductilis. Quemadmodum enim humilis totaliter non potest esse ignarus: ita & superbus non ualet esse eruditus. Potest utique scire multa, sufficit instruere plurimos: sed quia non agnoscit se, atque contemnit ueritatis scientiam, quam intelligere odisse conuincitur. Hoc Propheta testatur, quum dicit: Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Quonam (quæso) modo superbus peccator dicēdus est eruditus, qui disciplinā ex prauis moribus, quos agit, deprehenditur odisse uirtutum, necnon eloquia diuina à se abijcere ac repellere? Quid de talibus pronūciet Sapiens, audiamus: Stulti usquequo oderint sapientiā? Hinc clare colligitur hominē clatū & nequā nullatenus esse posse sapientē, quod euidētius alio in loco ex-

Marginal notes: Rom. 1 (beside "sapientia & bonitas autoris"); F (beside "intelligi poterūt"); Eccle. 1 (beside "es scire quod sis"); G, 1. Cor. 4 (beside "habes (inquit Paulus)"); H (beside "niam bene agere"); Psal. 49 (beside "ligere odisse"); Pro. 1 (beside "talibus pronūciet"); Sap. 1 (beside "ligitur hominē").

A co exprimitur sic: In maleuolam animam non introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Verũ ne quis causetur, & dicat aliud esse sapiẽtiã, & aliud de qua loquimur, esse scientiam. Sapientis sententiã intelligat, dum ait: Si enim sapientiã uocaueris, & inclinaueris cor tuũ prudẽtiæ, & quæsieris eã quasi pecuniã, & sicut thesaurum effoderis illã, tunc intelliges timorẽ domini, & scientiã Dei inuenies: quia dñs dat sapiẽtiã, & ex ore eius sciẽtia & prudẽtia. Vna quippe res, quæ qualẽcũq; quãuis uideatur significationẽ habere diuersam, ex unius tamẽ diuinitatis ore emanare perhibeť. Nempe quicqd spirituale intelligẽdo sapimus, si quid rectũ prudẽter discernimus, omne quod uerũ ratiocinãdo scimus, ab illo haurimus fonte, de quo scriptũ est: Fons sapiẽtiæ uerbũ Dei in excelsis, & ingressus illius mãdata æterna. Vnus est altissimus, omnipotẽs, creator, rex potẽs, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominãs Deus: ipse creauit eã spiritu sancto, & uidit, & dinumerauit, et mensus est, & effudit illã super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secundũ datũ suũ præbet illã diligẽtibus se. Pa- Prouer. 2 Eccle. 1

B tet cõspicue, q; omnis ueritas, siue sit cogitãdo reperta, seu orãdo infusa, aut sciẽter prolata, ab ipso procedit, qui per Sapientẽ testatur de se dicẽs: Meũ est cõsilium & æquitas: mea est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum doctores iusta decernunt. De ipso quoq; Apostolus Paulus ait: Non quòd sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quocunq; enim nomine nuncupetur ueritas, à Deo infunditur, siue sapientia, aut prudentia, seu sciẽtia nominetur. In sacris tamen uoluminibus tria hæc sapientiæ, prudentiæ, & scientiæ uocabula inueniuntur uarios inter se & contrarios habere affectus. Nam de sapientia, inquit Apostolus: Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiã uerò huius seculi, neq; principum huius seculi, qui destruuntur: sed sapientiam loquimur in ministerio, quæ abscõdita est, quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. De prudentia uerò dicit: Nã prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus, uita & pax. Alioq; in loco: Prudentia carnis inimica est Deo: legi Prouer. 8 2. Cor. 3 1. Cor. 2 Rom. 8 ibid.

C enim Dei non est subiecta, nec enim potest. De scientia denique idẽ Apostolus asserit dicens: Qui autem secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui uerò secundũ spiritum sunt, quæ sunt spiritus, sentiunt. Alibi præterea expressius ipsius sciẽtiæ differẽtia prænotatur: Bonitatem (orans Propheta dominũ ait) & disciplinam, & scientiam doce me. Et Sapiens: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest sciẽtia Dei. E regione Apostolus dicit: Sciẽtia inflat, charitas uerò ædificat. Colligitur itaq; ex his uerã & commendabilem sapientiam & scientiam nullatenus habitare posse in mẽtibus tumidis, sed solum humiliũ. Sic nãq; in Prouerbijs legimus scriptũ: Vbi fuerit superbia, ibi erit & cõtumelia: ubi autẽ humilitas, ibi & sapiẽtia. Nõ est gratiæ & sciẽtiæ capax elatus: quoniã illis ad sui abutitur perniciẽ: tametsi alijs reserando ueritatẽ prodesse uideatur, quam in codicibus nouit esse descriptam. Doctrinam utiq; salutarem, & cælestia monita etiã ab hominibus malis prolata mandauit dominus esse audiẽda, inquiẽs: Super cathedrã Mosis sederunt Scribæ & Pharisæi, quæ dicunt, facite: quæ autẽ faciunt, facere nolite. Nequaquã polluitur ueritas, etiã ex impij ore manifestata. Ideo à quocunq; prædicetur, cũ reuerẽtia suscipiẽda est, quanquã à uiro iusto promulgata, maioris esse uideatur efficaciæ. ibi. Psal. 118 Sap. 13 1. Cor. 8 Prouer. 11 Matth. 23

D Nõ enim à quo, sed quid proponatur nobis, animaduertẽdum est. Qui quod rectũ & catholicũ est, audit: nõ hominẽ, sed Deũ ad se loqui arbitretur. Aliud quippe est Deũ loqui p hominẽ, & aliud Deũ habitare in homine. Potest fieri, & sæpissime cõtingit, ut ueritas & sacrarũ scripturarũ secreta pãdantur mysteria, ut dubia & obscura dilucidentur, ut cõfutentur errores, ut uirtutũ perfectiones declarẽtur, & ut futura patriæ cęlestis gaudia, per elatos & iniquos uiros ueridica assertione narrentur. Quãuis enim quæ uerissima sunt, superbi proferãt, per eosdẽ tamẽ loquitur Christus, qui est ueritas, & superbi remanẽt. Queadmodũ sapientia & ueritas per peccatores & scelestos promulgata nõ coinquinatur: ita neq; ex eadẽ prolatione sola ipsi, qui loquũtur, digni efficiũtur, & iusti. Regnum Dei (inquit Apostolus) non est in sermone, sed in uirtute. Et dñs: Non omnis qui dicit mihi, domine dñe, intrabit in regnũ cælorũ, sed qui facit uoluntatẽ patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Valet elatus fieri instrumentum Christi, sapientiæ præco, magister humilitatis, uirtutum denunciator, et morũ cõ- 1. Cor. 4 Matth. 7

mendator

mendator bonorum: & nihilominus Christi carere gratia, insipiens & elatus existere: B
nō autem sic, in quo habitat Deus, commoratur sapientia, & paracletus requiescit. Porrò qui per gratiam meretur templum Dei fieri, prorsus necesse est, ut sit humilis & obediens, ac Deum diligat, dilectionemq; suam non per uerba, neq; per exteriora signa, sed per uirtutum opera, & laudabilia gesta insinuet: quemadmodum mediator noster testa-
Ioan. 14 tus est dicens: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Constat igitur inobediētes & superbos non diligere Deum, nec ipsius mandata seruare, neq; ipsum Deum apud illos facere mansionem. Quomodo (quæso) digni illius fieri possunt præsentia qui contem-
Matth. 11 nunt obtemperare dicenti: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde? Nam exhibitio operis ueræ dilectionis, & sanctæ humilitatis indicium est certum. Qui enim humilitatem respuit, ipsam præcipientem despicit: ex cuius contemptu conuincitur esse superbus, & prorsus ab illius consortio alienus. Porrò sicut nequeunt simul cōuenire lux & tenebræ, amarum & dulce: ita nec inobedientia & dilectio, superbia & humilitas. F
Quamobrem necesse est, ut qui cupit adhærere Deo, Deumq; possidere in se, eidem se subijciat, ipsum diligat, uirtutesq; operando exerceat: patientiam, obedientiam, pietatem, dilectionem, longanimitatem, & humilitatem: quam signanter ipse nos docuit, sectetur ex corde. Quem enim Deus perspexerit humilitate decoratum, spiritum suum in
Esa. 66 eo quiescere facit, prout per Prophetam ipse fatetur: Super quē (inquit) requiescet spiritus meus, nisi super pauperculum (uidelicet) humilem, & contritum corde, atque trementem sermones meos? Requiescit, inquam, spiritus sanctus libenter in cordibus humilium, illisq; communicat sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui donum: ipsos quoq; efficit templa sua munda, impolluta, sancta in quibus delectabiliter recumbit, & sapientiæ ac scientiæ reuelat arcana, atq; per eosdem audientibus insinuat ueritatem. Huiusmodi probati sapientes sunt humiles, Dei habitacula, & sapientiæ cælestis nuncij, nihil humanæ laudis sibi arrogant, sed Dei gloriam ex suo ministerio humiliter quærunt: quod procul dubio agere ignorant terrena G
inflati sapientia atq; scientia. Annunciant quidem & isti prudenter ac composite eloquia sapientiæ, sed oblique, & alia intentione quàm primi. Qui utiq; diuino imbuuntur oraculo Christi, Dei uirtutem & sapientiam prædicant, salutē animarum proximorum suorum cupiunt, necnon quod commodi, & honoris est proprij, ab ipsorum prorsus cogitatione & affectione depellunt. Secundi uerò, & qui sapientiæ seculari ac prudentiæ carnis, quæ destruuntur, inseruiunt: siqua cælestia ueritati innixa, & audientibus proficua promunt eloquia, nō ut glorificetur Deus, nec ut prolata propter se agnoscatur ueritas, neq; ut proximus ædificetur, & corrigatur, uerbum Dei insinuant plebibus, sed se affectantes captare ex hoc transitoriam laudem, fauores mortalium, temporalia lucra, & commoda propria. Talis eorum sapientia stultitia est apud Deum: propterea (experientia teste) parum fructuosa est & utilis: aures astātium replet, dum promulgatur, delectat: quoniam uerò non est charitatis igne succensa, non sufficit de auditorum mentibus teporem spiritualem excutere. Nequaquam tamen est contemnenda: sed prorsus H
suscipienda, ueneranda, perficienda tanquam sermones Dei, sapiētiæ uerba, & spiritus sancti sagittæ acutæ, quæ quamuis sint ab elato & carnem sapienti emissæ, atque prolatæ, ualent nihilominus simplicium & humilium emollire ac ædificare animos ad bene agendum. Nam hoc humilibus est insitum: uerbum (uidelicet) salutis libēter audire, retinere memoriter, & opere consummare.

Quòd aliter pueri & rationales uiri, & aliter spirituales res æstiment, atq; de multiplici utilitate humilitatis. Cap. XVII.

Onsueuit humanus affectus, unamquanq; rem eo ardentius diligere, eoq; sollicitius, ut ipsam assequatur quærere, quo clarius quanti eadem sit precij, quātæ utilitatis, & quantæ cognouerit uirtutis. Insensati quippe & pueri, quoniā discretionis carent iudicio, nec fulgorem auri, neq; gemmarum caripendunt ualorem. Similiter herbarum proprietates, & morum grauitatem, ac sciētiæ lumen pro nihilo ducunt, quia ignorant quid in eis lateat commēdatione dignum. Rationales uerò uiri, & ætate adulti, quibus harum inest ex parte scientia rerum, atq; dijudicādi rectitudo,

A tudo, magnipēdunt singula, illisq; tanto amplius afficiuntur, quanto magis intelligunt, ea esse proficua. Falluntur tamen isti quàm sæpe immoderato amore seducti, & preciosiora minoris, pluris autem uiliora æstimantes, non diligenda plus diligunt, amāda contendunt, temporalia interdum spiritualibus, terrena cælestibus, & diuinis humana præponunt: dicuntq; (iuxta Prophetæ oraculum) malum bonum, & bonum malum: amarum dulce, & dulce amarū. At uerò spirituales uiri, qui sapientiæ, quæ de sursum est, pudicæ, pacificæ, modestæ, suadibilis, bonis consentientis, & iudicantis sine simulatione sunt discretione ornati, & in quibus ipsa uera sapientia Dei per sapientē perhibetur habitare in consilio, & eruditis interesse cogitationibus, difficile decipiūtur: quia pene omnia discutiunt, & probant interiori examine quæ admittenda, & quæ sunt depellēda. Nonnunquam autem (quamuis raro) dispensante ipsa commorante in illis sapientia ad eorum profectum, necnon maiorem proprię cognitionis & humilitatis occasionē permittuntur in eligendo potiora errare, atq; dubitare quid melius: nequaquam autem totaliter deseruntur. Nam repente redeunt ad se, ac se in spiritu coram domino humiliter prosternentes suam fatentur ignorantiam, & se deliquisse accusant. Quāobrem apud se humiliores fiunt, in discernendo prudētiores, prōptiores in orādo, & in puritate seruanda cautiores. Despiciunt quoq; ex animo cuncta exteriora, quæ sibi blādiri & arridere uidentur, ut adipiscantur thesaurum in cordis agro latitantē. Vilipendunt super fallacē mundi gloriam, fugitiuos honores, facultates terrenas, carnis illecebras, sociale gaudiū, & omnes corporis uoluptates: quatenus attētius uacent sibi, quietius habitēt secum, & facilius humilitatis preciosissimā margaritā quærendo inueniāt, repertamq; possideāt. Agnoscunt quippe ipsam incōparabilis esse precij, utilitatis immensæ, donorū spiritualium locupletē, gratiarumq; cęlestium refertā. Hæc nāq; uirtus se possidentiū orationes Deo facit esse gratissimas. Nequaquā enim ualet repelli deprecatio, quæ est humilitatis sale cōdita: ascendit sursum fragrantissimo odore respersa, usq; ad conspectū maiestatis æternæ, per angelorum ministerium delata sanctorum: sicut per Ioānem in Apocalypsi legitur scriptum: Et habebat phialas aureas plenas odoramentorū, quæ sunt orationes sanctorū. Nam & orationē atq; sacrificiū patriarchæ Abrahæ, qui præditus humilitatis uirtute se esse puluerem & cinerē fatebatur, odoratus est dominus in odorē suauitatis. Publicanus deniq;, qui præ suorum cōfusione delictorum, & humilitate cordis oculos ad cælum minime audebat attollere: sed orationē fundens, pectusq; percutiens aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori, in domum suam lætus rediens de tēplo discessit iustificatus à domino. Humiliū supplicationē Propheta cōprobare uolens asserebat: Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorū. Pro clariori uerò cōmendatione promulgatæ ueritatis ilico adiecit: Scribātur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominū. Iudith præterea sancta in oratione ꝓstrata dicebat: Nō est in multitudine uirtus tua domine, neq; in equorū uiribus uolūtas tua: nec superbi placuerunt tibi ab initio, sed humiliū & mansuetorū tibi semper placuit deprecatio. Magna prorsus est efficacia orationis humilium, quæ nullo peccatorū cōpedita uinculo, nullo aduersariarum potestatū retenta obstaculo penetrat cælū, & cælestis curiæ lætificat ciues, atq; diuinę bonitatis meretur adire præsentiā: quā (uidelicet) rogat humiliter, fidēter loquitur, ac importunè postulat spiritus sancti impulsa suffragio: qui pro sanctis gemitibus inenarrabilibus interpellare perhibetur. Nunquam enim humiliū mens, quę semper accusatrix est sui, præsumeret tā familiariter in oratione cōferre cū domino, tamq; dulcia fari eloquia charitate accensa, suauitate melliflua, fiducia plena: si non promoueretur à spiritu, erudiretur à uerbo, traheretur à patre. Quum autē trahitur, & in secretum casti amoris introducitur thalamū, nō ut ancilla cū domino, neq; ut amica cum amico, sed tanquā cum fratrueli carissima, & spōsa iucundatur cū spōso: qui utiq; locutionis modus, atq; affectus nō cōgruit creaturæ peccatrici, debitrici, languidæ, & peregrinanti erga Deum dominū creatorē & iudicem suū, qui omni ueneratione, honore, laude & actione gratiarum est dignus. Nam ineffabilis & super humanum intellectum est inæqualitas ista: perditi (uidelicet) ad redemptorem, iniquissimi ad summum bonū, ignorantis ad sapientiā: & nihilominus, ut humilibus ausum præbeat postulandi, ut cōfidentiam tribuat appropiandi, & ut occasionem præstet diligendi atque sperandi: non

Marginal notes: Esa. 5 (at "amarum"); B (at "taliter deseruntur"); C (at "æternæ"); Apoc. 5 (at "legitur scriptum"); Luc. 18 (at "Deus propitius"); Iudic. 9 (at "Nō est in multitudine"); D (at "lo, nullo aduersariarum").

uult insinuare quod est. Se quippe occultat, speciem suam tegit, maiestatis suę potētiam celat, seq; sub seruili forma exinaniendo humiliat: quatenus pusillos foueat, nutriat in spiritu paruulos, & amplexetur humiles, ipsosq; in omni sua tribulatione exaudiendo custodiat. Exaudit, inquam, Deus humilium preces, eosq; protegit, ne ab inimicorum iaculis uulnerentur, atque custodit, ut non in tentationibus constituti deficiant. Permittit tamen illos nonnunquam diuersimode tentari, & interdum in momento ruere: minime autem perseuerare post casum, sed repentè exurgere, sicut Propheta de uiro iusto testatur dicens: Quum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. Huiusmodi tentatio non permittitur fieri ad mortem, sed potius ad eruditionem & humilitatis augmentum: quoniam ipse dominus gratiæ suæ adhibet manum, quatenus cadens se compungendo euigilet, & humiliando resurgat: quod beato Petro Apostolo contigisse Actuum Apostolorum narrat historia. Quum enim se iurando, & anathematizando, suum negasse præceptorem agnosceret, ab eodem misericorditer intuitus, & ad se ex mœrore reuersus, reatum proprium humiliter intelligens foras egressus fleuit amare. Ex hac igitur tentatione, & ex hoc casu Apostolus didicit, de se non prę sumere, didicit proximo afflicto compati: didicit & aduersum seipsum sapienter irasci. Qui enim antequam tentaretur, ignorabat se, optime post lapsum non solum Dei bonitatem erga se, uerumetiam quàm infirmus & debilis esset, cognouit. Quamobrem dixerim, nequaquam perniciosum esse tentari, sed tentationi consensum præbere, atque in eodem animo obdurato persistere. Tentatus est Abraham longæuus & sanctus, & per multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Ioseph, sic Moses: necnon & uniuersi qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transierunt fideles. Difficillimum prorsus est absque tentationis probatione humilitatem seruare: quum prosperitatis successus potenter ad elationem impellat. Si hoc non esset, minime Dei clementia, quos diligit, tam sedulo tribulatione mediante argueret. Istud Paulus percipiens Hebræis scribens, aiebat: In disciplina perseuerate tanquā filijs offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Intulit uerò post modicum, quantæ sit utilitatis erudiri per tribulationes à domino. Omnis, inquit, disciplina in præsenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris: posteà uerò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Fructus hic pacatissimus, de quo loquitur Apostolus, Virtutum confirmatio est, atque adeptio. Efficitur namque per disciplinam exercitatus, corde humillimus, mente robustus, spe lætus, charitate feruidus, spiritus sancti secum cooperante præsentia, quæ non spernit humilem, neque derelinquit disciplinam domini æquanimiter perferentem. Hoc Apostolus Iacobus considerans dicit: Beatus uir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Non ualet quis humano explicare eloquio, quantæ sit utilitatis, quanti meriti, & quàm sit Deo gratum non altum sapere, tribulationes irruentes perferre fortiter, illatas contumelias tranquilla mente pati, & humiliter emergentia quæque aduersa proprijs peccatis adscribere. Nam humilis semper se arbitratur duriora mereri, quàm patiatur: quamobrem patienter aspera sustinet, gratias in tentationibus agit, soluit per pœnitentiam debita, errata per fletum diluit, contemnit ex deliberatione præsentia, & fidei oculo futura prospectat. Considerat utique suorum immanitatem facinorum, spiritualium inimicorum sæuitiam, iudicis irati sententiam, & præparata reprobis æterna supplicia. Ista dum cogitat, suspirat, gemit, dolet, compungitur corde, consternatur mente, resoluitur in lachrymas, & domino supplicat humiliter dicens: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Equidem humilitati semper est copulata compunctio, quæ de suorum gignitur memoria delictorum. Nequaquam enim ualet, non compungi humilis, quoties reuoluit animo, quàm grauiter peccauit: quibus modis, quàm obliqua intentione sui transgressurus est mandata redemptoris, obscœna & turpia cogitando, infructuosa & uana meditando, concupiscendo terrena ac noxia diuina lege prohibita: amittendo in his tempus, mentem dissipando, repellendo, atque conscientiam reclamantem contra salutem propriam temerarie

Psal. 36 · Matth. 26 · Heb. 12 · Iac. 1 · Psal. 50

B · F · G · H

A merarie obdurãdo. Porrò dum ad ſe & ſecum tacitus meditatur indulta tẽpora ad promerendam ueniam, ad agendam pœnitentiam, ad ſubigenda uitia, ad reſecanda ſcelera, ad augenda merita, & ad gloriam conſummato huius peregrinationis curſu conſequendam, gemitus compunctionis & humilitatis lamenta ex intimis medullis cordis emittit. Dum enim deuotiſſime in talibus occupatus lachrymatur ubertim, ac humiliter orat reconciliationem quam poſtulat, efficaciter obtinere confidit, rememorans illud propheticum dictum: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Saluberrimam quoque Iudith mulieris pudiciſſimæ exhortationem pertractat ſecũ, quæ ait: Humiliemus illi animas noſtras, & in ſpiritu cõtrito & humiliato ſeruientes illi dicamus flentes domino, ut ſecundũ uoluntatem ſuam ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuam: & ſicut conturbatum eſt cor noſtrum in ſuperbia eorum, ita etiam de noſtra humilitate gloriemur. Tamdiu uerò in hoc exercitio ſpirituali humilis ac deuotæ compunctionis inſiſtit, donec pacem in conſcientia ſentiat,

B mens repleatur lætitia, & exultent cũ Propheta in domino oſſa humiliata. Meritò quippe poſt perceptam indulgentiam criminum, poſt ſalutarem compũctionis mœrorem, poſt abolitam culpam tranſactæ nequitię per confeſſionem humilem, & poſt deterſam fœditatem interioris hominis per lachrymarum affluẽtiam humili redditur pax, donatur trãquillitas, fiducia præſtatur, corq; illius exhilaratur, gaudet animus, gratias agit affectus, accreſcit deuotio, lumen infunditur, & luctus in exultationem mutatur: quemadmodũ Propheta decantat, dicens: Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent: euntes ibãt, & flebãt mittẽtes ſemina ſua: uenientes autẽ uenient cum exultatione, portãtes manipulos ſuos. Sanè iuxta mẽſurã cõpunctionis & charitatis tribuitur humilis remiſſionis peccatorũ certitudo, additamentum gratiæ, lætitiæ abundãtia: prout Propheta memoratus perhibet de ſe, inquiens: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Non ſinit Deus humiles diu in mœrore tabeſcere, teſtante Paulo, qui ait: Qui cõſolatur humiles, conſolatus eſt

Pſal. 50 · Pſal. 125 · Pſal. 93 · 2. Cor. 7

C me in aduentu Titi. Ipſos profectò uiſitat ne deficiant, erudit ne deuient, cuſtodit ne pereant, & liberat ne ſuccumbant. Cuſtodiẽs (inquit Propheta) paruulos dominus humiliatus ſum, & liberauit me. Beati planè ueri dicẽdi ſunt humiles, qui diuina protecti clemẽtia, innumeros intellectualium euadũt laqueos uenatorum in huius peregrinationis itinere contutatos, ſuorum reponentes theſauros meritorum in abſcondito cæleſtis patriæ cellario: quo fur non appropriat, ut effodiat, & furetur eos. Nouerũt ſiquidem inter latrones, auro & gemmis onuſtos peragrare minime poſſe ſecuros.

Pſal. 114.

Quales eſſe debent comites itineris, & de authoritate Chriſti & eccleſiæ, quantumq; Chriſti ſeruis ſit neceſſaria humilitatis uirtus. Cap. XVIII.

AMbulantibus in hac umbræ mortis regione, in qua diuerſarum ſpecierum uenenata diſcurrunt ſpiritualia animalia, ut opportunos ſibi rapiãt cibos, nil tutius, nilq; ualet eſſe utilius, quàm itineris ſui comitẽ habere fidelem, atq; peritum. Horum deficiente altero, ſocietas quæq; cognoſcitur eſſe ſu-

D ſpecta & dubia. Quid (oro) commeantibus poteſt eſſe ſolatij, quũ mutua inter illos deeſt dilectio, quæ prorſus ex ſimul pergẽtiũ alterutrius cõcepta infidelitate ſopitur? Quam (quæſo) ſpem ualet habere pertingendi, quo cupit accedere, qui uiarum ignarus inexpertum peregrinationis, qua gradiendum eſt, habens comitem per ſingulas penè horas, an rectè incedat, dubitare compellitur? Maximum profectò impedimẽtum pertingendi ad finem in quocunq; negocio eſt ipſa dubietas, quæ operandi adimit uires, robur debilitat mentis, cogitationibus fluctuationem ingerit, errãdi parit metum gradiendi retardat affectum, & inopinati inſultus ſuſpicionem ambulanti immittit. Cęterum quod in uia materiali contingit pergentibus, hoc in ſpirituali uita degẽtibus euenire diffinio: in qua propter inflexibilis ueritatis ęternum fundamentum in ea locatum cuncta, quæ tam ex cauſa infidelis, & imperiti ductoris, quàm etiã occaſione dubietatis emergunt contraria, tolluntur è medio. Nulla planè in cõfeſſione catholicæ religionis, & in ſoliditate Chriſtianæ fidei perſiſtẽtibus debet ineſſe erroris hæſitatio, nulluſq; infidelitatis metus: quippe quum eccleſia ipſa ſupra firmitatẽ petrę duriſſimę ſit in ueritate fundata, atq; diuinæ autoritatis, & innumerabiliũ penè ſanctorum exiſtat atteſtatio-

ne suffulta. Ipse namq; Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus quum eo E
interrogante, quem illum esse dicerēt homines, respondissetq; pro omnibus Petrus: Tu
Matth. 16 es Christus filius Dei uiui, ilico adiecit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Vide quanti sit roboris, & quantæ firmitatis ecclesiæ fundamētum. Pater reuelauit Petro confessionem diuinitatis Christi: idē uerò Christus suam super hanc Apostoli cōfessionem, ecclesiam se fundaturum esse asseruit: cuius testimonio nihil est, quum sit æterna, quæ nullatenus errare ualet. Liquet igitur Christianam religionem, quam credit, colit, ac confitetur ecclesia esse uerissimam, & quicquid agit, uel prædicat, prorsus indubitabile esse, quoniam plurimorum est circūsepta assertionibus testiū. Fides nāq; catholica sanctorū, est prænūciata ac fulta oraculis: qui nisi sancto afflati fuissent spū, nequaq; potuissent futura tanq; præterita, tā euidēter edicere. Ab apostolis q̄q; est prędicata, necnon innumeris roborata miraculis. Beatorū F
insup miliū martyrū utriusq; sexus, cuiuscūq; ætatis, diuersarū nationū, atq; statuū uariorū est sanguinis effusione, & horribiliū tormētorū ꝑpessione cōfirmata. Virorū deniq; probatissimorū, qui paracleti magisterio erāt imbuti, sapientia & scientia illuminati, & uirtutum exercitatione perfecti, est attestationibus declarata. Quis (oro) sufficit enarrare, quot millia anachoritarum, monachorum, religiosorumq; uirorum, ac mulierum, qui sponte seculū spreuerunt, carnis calcarunt illecebras, & Christi crucē usq; ad mortē infatigabiliter baiularunt, huius fidei definitionibus consenserunt? Quamobrē temerarium ac redargutione dignissimum est uelle rationibus humanæ sapientiæ, aut dubijs infidelitatis cogitationibus improbare fidem: necnon ecclesiæ decreta cōtemnere, quę tantorum sanctorum testiū sunt autorizata sententijs. Christianis itaq; uiris nulla debet prorsus inesse errandi ambiguitas, cum ecclesiæ mandatis obtemperat, quæ (ut ait Apo
1. Tim. 3 stolus) est columna & firmamentum ueritatis, in qua uia est habilis, lata, secura, & fulgida, quæ ducit ad uitam. In ipsa præterea ministrantur, & percipiuntur sacramēta salutis, G
animarum medicamēta, infirmitatum spiritualium remedia, peregrinationis huius subsidia, remissionis peccatorū dona, & æternæ uitæ pabula instituta, & prærogata per dominum Iesum, Deum uerum, sacerdotem magnum, pōtificem summū, gratiarū largitorem, mediatorem pium, fidelissimum comitem, atq; itineris huius peritissimum ducem: quem profecto quisquis sequitur, deuiare non ualet, nō ambulare in tenebris, nec carere indulgentia, nec in uia deficere, neq; uita priuari. Propterea gaudeāt & omnes in domino, exultent fideles, & præsertim serui Dei, ac diuino mācipati obsequio: quoniā datum est illis sub tali tantoq; duce & principe militare. Iste proculdubio est ille inuictissimus propugnator, qui armatum fortē (uidelicet) diabolum atrium possidētem in pace superauit, illius diripuit spolia, arma in quibus confidebat, abstulit: eundemq; cū rubore nimio de sua sede eiecit. Iste, inquā, ille est dux strenuus, qui morte sua debellauit aereas potestates, & nos absoluit de uinculis tenebrarum & mortis, transtulitq; in regnū clari-
Eph. 2 tatis suæ, de quo Apostolus dicit: Et uos cū essetis mortui in delictis, & in præputio carnis uestræ, conuiuificauit, cōdonans uobis omnia delicta, delēs quod aduersus nos erat H
chirographum decreti, quod erat cōtrarium nobis, & illud tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphās, illos in semetipso. Equidem ad aspectū illius ducis mota est terra, fugati sunt aduersarij, curuati montes, colles inclinati, prostrati superbi, humiles sublimati, subditus mundus, & spoliatus est tartarus. Nullus hostis, nulla potestas: nullum regnū praualuere potest aduersus eum. Agit quicquid uult, indurat, quos disponit sine passione deserere: & ut sibi placet, illorum miseretur, quia opus est, in promissis fidelis, & in iustitia rectus. Delinquentibus quoq; cōpatiens est, pœnitentibus parcēs, redeuntibus ad se latissimū charitatis & indulgentiæ aperiens sinum, nutantibus spem tribuens, stantibus spiritualia beneficia impertiens, atq; in eo perseuerantibus prēmia æterna promittens. Quamobrem ô Christi milites, & Deo famulantium uniuersa agmina pugnate uiriliter, resistite fideliter, perseueranter state: nulla uos demulceat uoluptas, nullus superet labor, tentatio nulla deterreat, iter uestrum non retardet aduersarius, propositum uestrum non immutent minæ: fidem uestram carnis non supplantet infirmitas: cursum uestrum terrena-

rum

A rum actionum non impediant, uincula, magnanimitatémque uestram, nulla prorsus frangat aduersitas: imitemini ducem uestrum, sequemini præceptorem: saluberrimis eius obtemperate monitis, uotis annuite, exhortationibus assensum præbete: profectum utique uestrum quærit, salutem concupiscit, renouationem expectat: ut quemadmodum exhibuistis olim membra uestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc iuxta Apostolicam doctrinam exhibeatis eadem seruire iustitiæ in sanctificationem. Nam uobis non licet de cætero curam carnis facere in desiderijs, non affectum alligatum tenere in diuitijs, nec fructum mortalitatis anhelare in liberis & propinquis: neque sublimitatem terrenæ gloriæ appetere in honoribus, quæ omnia gentes, quæ ignorant Deum, & futuram esse uitam derident, possidere peroptant, quin potius oportet uos sectari iustitiam, misericordiam, pietatem, obedientiam, patientiam, paupertatem, mansuetudinem, & humilitatem potissime, quæ uirtutes uniuersæ elucent in capite & duce uestro: ab ipso etiam commendatæ sunt uobis, atque præceptæ. Non est æquum, ut per B aliud iter princeps gradiatur exercitus, & per aliud milites (si tamen desiderant immortalitatis & gloriæ coronam percipere, quam iam assecutus est dux, & suis commilitonibus pollicetur.) Nempe propter pugnam datur uictoriæ palma, quæ profecto eminet super laborem certaminis, dicente Apostolo: Non sunt condignæ passiones huius Rom. 8 temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Præcedit quippe conflictus, subsequitur uerò triumphus. Non coronabitur (inquit Apostolus) quis, nisi legitime 2. Tim. 2 certauerit. Quamobrem imprudens iudicandus est, qui absque pugna sperat obtinere uictoriam. Audi dominum dicentem: Qui se humiliat, exaltabitur. Pugna siue sta- Luc. 14 dium certaminis est humilitas, merces uerò humilitatis est exaltatio, non impręsentiarum, quo tempore usque ad mortem est pro humilitate, & cum humilitate pugnandum, sed in futuro. Equidem in hoc seculo nihil reperitur tam preciosum, quod pro congrua remuneratione Christi sit militibus erogandum. Et meritò. Si enim sponte renunciant seculo, ac blãditijs eius, & relinquunt uniuersa quę possident, necnon abnegant semet- C ipsos, quid ultra expectare debent pro sui mercede laboris? Alibi proinde ipsorum est reseruata exaltationis corona: de qua utique (concedente domino) suo loco dicetur. Ad uos igitur ô Christi milites, meus iterum sermo dirigitur. Dimicate (quæso) uiriliter aduersum inuisibiles hostes, & contra uos humiliemini, nedum sub potenti manu Dei, uerumetiam sub omni humana creatura, propter Deum: ut uos exaltet in tempore uisitationis. Vobis profecto competit humilitatis uirtus, uos utique decet esse subiectos. Professio uestra, status uester, uestra professio quid aliud, quàm humilitatem insinuat? Habitationes uestræ in communi à secularibus domibus segregatæ, cellularum carceres angusti, incompositi, & pauperrimi in stramentis, ac utensilibus prorsus uos ad humilitatem inuitant. Vile indumentum ab ijs, quibus utuntur mundi amatores, omnino dissimile: pannus rudis, sordes in uestibus, inculta cęsaries, pallor in uultu, demissum supercilium, uox tenuis, communis refectio, & in omnibus obedientiæ disciplina, uos humiles esse debere proclamant. Denique opera exteriora, exercitia D contemptibilia, ministeria fratrum, iniuncta officia, officinarum mundatio, detersio sordium, & cætera his similia, quæ seruis Christi facienda occurrunt, & prætermitti nullatenus licet: humilitatis proculdubio instrumenta existunt. Taceo quàm magnũ sit humilitatis incentiuum in diuinis officijs, & in quotidiana refectione, atque in mutuis collationibus seniorum domini nostri Iesu Christi admonitiones audire: & perfectionis exempla, sanctorum gesta, ac anachoritarum certamina legere, martyrum passiones, omniúmque secundum euangelicam uitam patrum regulas, & fidelium laudabiliter conuersantium institutiones recolere: atque eorundem actibus & dictis, cum animi deuotionę fidem accommodare. Prætereo postremo narrare diram ac formidabilem sententiam, quam in sacris uoluminibus legimus inflictam fuisse superbis. Non enim Lucifero, non apostaticis spiritibus, denique primis parentibus minime indultum est. Omnes pariter uno iustitiæ mucrone tranfixi, de honorabilibus suis sedibus propulsi sunt. Porrò si superbientibus ac peccantibus angelis non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, euadere ne ualebunt clari homines, qui luteas habent domos, terrenum inhabitant fundamentum,

& ueluti à tinea quotidie cōsumuntur? Prorsus minime: quin potius eo maioribus quisque iuste supplicijs est plectēdus, quo plura ac præstantiora percepit beneficia, & sublimiori est exaltatus fastigio, necnon efficaciori ad se humiliandum impulsus est auxilio. Facile (ut reor) indulgendum est secularibus uiris, & potissimum illis, qui clara secundum carnem fulgent progenie, diuitijs & facultatibus locupletantur terrenis, ampla ac generosa sunt decorati familia, atque magistratus & dignitatum sunt honoribus sublimati: si ad se extollendum proni, & ad humiliandum se uideantur esse difficiles. Materijs huiusmodi urgentur maximis ad præsumendum de se, ac extollendum se: cum quotidie procedant ad publicum, cum grauibus & honorabilibus conuersentur personis, atque negocia tractent ciuilia & secularia, quę ex sui natura & usu, intellectus obnubilant aciem, concupiscentiæ accendunt ardorem, & præire, & cæteros ambire faciunt animos infirmorum. Cæterū cum ab his omnibus Christo famulantes sint liberi, illisq́; non liceat discurrere per plateas, deambulare per forum, nobilium inuisere palatia, negociationes agere, ociosorum interesse nugis: sed potius habitare in claustro, prout status & professio eos inuitat: residere (dum licet) in cella, in exercitijs se occupare utilibus, silētij custodire rigorem, diuinis uacare laudibus, orationibus communibus & priuatis insistere, compunctioni & contemplationi operam dare, super cordis uigilare custodia, profectui proximorum, & potissime cohabitantium (moderate tamen, & absq; sui detrimento) intendere, reprehensibile & perniciosum est illis spreto sui conditoris exemplo, oblitisq́; præcedentium sanctorum moribus, exhortationibus, atque uirtutibus uanam appetere gloriā, dignitates ambire, & relicta humilitatis regula se in se, necnon etiam supra cæteros imprudentissime superbire, & ex hoc laborum suorum fructum amittere, in Dei indignationem incurrere, ac seipsos ęterna mercede priuare. Cōsiderent serui Christi, & qui in spiritualium uirorum sorte se esse arbitrantur, quale iudicium, & quàm graue pondus super se gerant: si non sint coram Deo in corde humiles, & in ueritate agnoscant se. Merebuntur profecto audire, quod in Canticorum Canticis, sponsus per exprobrationem sponsæ se nesciētis protulit, dicens: Si ignoras te ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Merito qui diuino est mancipatus obsequio, & cui inesse debet sui cognitio, tanquam persona quæ quotidie in se diuina tractat eloquia, & spiritualia præ cæteris in sua uocatione percepit charismata, atque superno lumini propius mente accedit: à seipso est eijciendus foras, necnon in secularium hominum est consortio deputandus: ut pascat hœdos suos, cogitationes (uidelicet) & affectiones suas, iuxta tabernacula, non pastoris Christi, sed pastorum: qui lucris terrenis & secularibus negocijs, ac proprijs insistunt commodis, nihil de futura uita penitus cogitantes. Ne uerò qui domini Iesu sunt seruitio dedicati, parui arbitrentur esse detrimēti: quòd se ignorantes foras, ad pascendos hœdos suos exire cogantur, reminiscantur adolescentis filij, qui patris præsentiam negligens, atque in regionem longinquam peregre proficiscens (quod utique est se elongare à se) consumpto distractóque patrimonio uoluptuose degendo egere cœpit, ac periclitari fame: quam profecto expellere non ualuit, nisi se humiliando rediret in se, proprium reatum agnosceret, patrisq́; prostratus uestigijs ueniam humiliter flagitaret. Discant igitur singuli Christo famulantes, discant fideles omnes, qui Deum timent, ex hac parabola saluatoris nostri domini Iesu Christi eruditi de se non præsumere, nec foras extra se uagari inaniter, sed sedulo habitare secum: se absque deceptione agnoscere, cordis humilitatem diligere, ipsam opere & cogitatione sectari, eandemq́; nullo tempore, & nulla ratione deserere, (seruato semper ueræ discretionis moderato libramine.) Nam uirtus hæc, quemadmodum & cæterę distinctos habet in se gradus, quorum aliqui congruunt incipientibus, quidam uerò proficientibus, nonnulli autem noscuntur conuenire perfectis: de quibus, quantum dominus donare dignabitur, legentibus insinuare curabo.

Quæ

A Quare in mundo exorta sit diuersitas linguarum, & quòd per humilitatis uirtutem ad Deum ascenditur. Cap. XIX.

N diuinis legitur uoluminibus, q cum Deus ob immaniũ multitudinẽ delictorũ, quæ excreuerãt in terra, corruperantq; omnem carnẽ, ita ut abiret unusquisq; post concupiscentias suas, delesſetq; aquis diluuij cunctũ humanũ genus, excepto Noe, & qui erant de familia eius reclusi in arca, quidam uiri increduli, superbi, & pessimi de orientali religione uenerunt, qui temerario ausu præsumpserunt turrim excelsam construere, quæ præ nimia sublimitate cælorũ cacumen attingeret, quatenus ipsa mediante ante quàm per uniuersas diuiderẽtur regiones, nomẽ suũ celebre facerẽt. Horũ quippe superbiã immissa in eos confusione linguarũ, ut nequaq; se intelligerẽt mutuo, cõtriuit omnipotẽs, atq; prostrauit, quatenus discerent posteri nõ se extollere cõtra dominũ, sed potius se humiliare, & in omnibus diuino subesse imperio: conarenturq; nõ per uisibilem turrim ex terrena substan-
B tia, & elata hominũ uoluntate compactã, atq; fundatã, magis uerò per inuisibilẽ turrim humilitatis sanctæ à Dei filio cõmẽdatam uerbo opereq; confectã cæli alta penetrare. Nam quemadmodum nõ in manufactis habitat Deus, quia spiritus simplicissimus est: ita neq; per materiale ædificiũ, neq; per gradus corporales ad ipsum ascendit̃, sed in spũ & per uirtutes gradatim, ascensusq;, quos Dei clementia cooperãte seruorũ Christi in corde suo unusquisq; cõponit, sicut Propheta sanctus in psalmo testat̃ dicẽs: Beatus, inquit, uir cuius est auxiliũ abs te dñe, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarũ in loco, quẽ posuit: etenim benedictionẽ dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutẽ, uidebit̃ Deus deorum in Sion. Vides q̃ cõspicue & patenter Propheta memoratus asseuerat nequaq; per sensibiles gradus, sed per uirtutes, q̃ in corde disponũtur, ad Deũ esse ascendendum, non localiter aut corporaliter, sed spiritualiter. Nempe transierunt umbræ & futurorũ imagines, quæ fuerãt à sanctis prophetis prænunciatæ in lege, postquam ueritas de terra orta est, & spiritus ante faciem nostram Christus dominus factus *Psal. 83*
C est homo inter nos uerbum cũ patre æternaliter permanens ante nos. Quãobrẽ nõ est opus ascendere Hierusalem, neq; in excelsum montem, ut simus uiciniores Deo, & ab eodẽ orationes nostræ & uota audiri efficacius mereãtur. Excelsus namq; est dominus (sicut scriptum est) & humilia respicit. Propterea quanto quisq; coram Deo inuenitur esse humilior, tanto illi intelligitur esse propinquior: tametsi in imo iaceat, & in infimo resideat loco. Non enim ubi maneat corpus, sed ubi requiescat & se collocet cor, intuetur Deus. Valet utiq; se homo in pauimento prosternere, potest se uestire cilicio, & cubare in cinere, ac compunctionis eiulatus emittere, pectus tundere, seq; peccatorem fateri, & nihilominus corde intumescere, altum sapere, & ante oculos iudicis cuncta cernentis inaniter superbire. Vniuersa hæc quæ perstrinximus, in se bona sunt, & ad exteriorem pertinent hominem, possuntq; fieri tam obliqua quàm intentione recta, atq; bonis & malis esse communia. Bona quippe censentur, cum syncera immaculataq; aguntur intẽtione, ut, uidelicet, placeant Deo, ad compunctionem emolliant, necnõ ut *Psal. 137*
D torpentẽ euigilent mentem, ac etiam ut humilitatis uirtutem conferant: mala uerò tunc existimanda sunt esse, cum peruersa & obliqua perpetrantur intentione, ut, scilicet, humana ex ipsis captetur opinio, & transitoria laus, ut temporale obtineatur commodum, atq; ut timore impellente gehennæ supplicium euitetur æternum. Quacũq; enim parte ipsa interioris hominis dirigatur intentio, eadem opera aut uituperationem à Deo meretur, aut laudem. Hoc humilitatis præceptor insinuare uoluit dicens: Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Hæc ideo dicta sunt non ut improbentur, & exteriora redarguantur gesta, sed ut operantis animus efficiatur prudens & doctus, uelitq; componere affectum suum, ac mentis oculum eleuare ad Deũ pure & recte, dũ agit bonũ, ne perpetua remuneratione priuet̃, dño perhibẽte de talibus, Amen quippe dico uobis, perceperunt mercedẽ suam. Quamobrem obseruent incipientes diligenter, quæ dicta sunt, & prudenti cõsideratione discutiãt quomodo, quáue intentione iaciant fundamenta humilitatis: quæ licet sint in cordis collocanda secreto, debet tamen eiusdem structura uirtutis apud illos in exteriori exerci- *Matt. 6* *ibid.*

citatione clarere, cum sint adhuc rudes spiritu, careant experientia, lipposque habeant oculos, & ad discretionem boni, ac mali minus agnoscantur esse idonei. Non enim quae proficientibus, congruunt & perfectis, sed illa quae statui suo competunt, initiare debent & facere. Nam quemadmodum immaturus fructus arboris & ante tempus euulsus nec sapit, nec nutrit: ita neque opus sine modo & tempore peractum augmentum ualidum potest praestare uirtuti. Omnia igitur cum discretione & mensura facienda sunt opera, ut laudabili fine claudantur. Quamobrem oportet, ut incipientes qui ad capessendam humilitatis uirtutem sunt amore succensi, in suae conuersionis exordio, & priusquam ad maturam proficientium spiritualem pertingant aetatem, obedientiae colla subijciant, ipsamque pure & absque ulla discussione perficiant. Nihil enim sic humilitati aduersari cognoscitur, sicut propriae uoluntatis ambitiosa libido, quae profecto euertit hominis sensum, & intellectus claudit oculos: illosque nequaquam intueri permittit, quod est uerum, sanctum, honestum, ac utile. Facit utique rationis praecipitare iudicium, dum ad id, quod libet, concupiscentiam trahit more irrationabilium iumentorum, quae sine loris & moderatione ducuntur, quò naturalis impellit instinctus. Hanc quippe propriam uoluntatem humilitatis amator compescere studeat, hanc resecare conetur obedientiae cooperante censura, ut non insolescat, & ex usu peruerso inueterata & ad extirpandam illam omnino impossibile esse uideatur. Nam sicut in primordio spiritualis certaminis facillime uincitur: ita ex progressu consuetudinis maxima cum difficultate superatur. Beatus proinde dicendus est ille, qui ipsam, ne lasciuiat, tenet obedientiae disciplinam alligatam, eamque humilitatis uirtute affectus uiriliter allidit ad petram, ut non paruuli ex eadem procreati aduersus conditorem suum praesumant eleuare ceruicem. Optime quippe simul conueniunt, & uicissim sibi inuicem famulantur obedientia & humilitas, adeo ut humilitas sine obedientia, & absque obedientia uera nequeat esse humilitas. Ambae uirtutes istae, quàm opportune in nostro mediatore conuenerint,
Phil. 2 & quàm efficaciter easdem exercuerit, Paulus exhortando manifestat inquiens: Hoc enim sentite in uobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo: humiliauit semetipsum factus obediens usque ad mortem crucis. Caeterum ut earundem uirtutum fructum exprimeret, & quantum Deo placerēt, notificaret, intulit: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium, & infernorum. Tantae siquidem autoritatis exemplo eruditi incipientes, ut humiles efficiātur, obedientes esse studeant, denique operam abnegare, quod sunt. Non enim superuacue laborabūt, si harum uirtutum usui etiam spontaneum suimet cōtemptum addiderint. Porrò humilitatis praecursor & obedientiae consocius est rudis & abiectus exterior habitus, atque despecta & uilia laetanter exercere obsequia: quae profecto ad sui hominem adducunt cognitionem, ac etiam humanae laudis irrisorem efficiunt. Verum cum nullus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, induere ualeat, nisi prius cum suis actibus expoliauerit ueterem, expedit ut Christi tyrunculis, quaecunque sibi honorabiliora & pulchra esse uidebātur in seculo, pro Christi dilectione & assecutione humilitatis arbitretur ut stercora. Nō enim simul conglutināt, neque stare possunt antiqui mores & in Christo noua cōuersio, quoniam supra modum sibi inuicē aduersantur, & cōtrarij sunt. Hoc saluator noster figurali-
Matt. 9 ter expressit, cum diceret: Neque mittunt uinum nouum in utres ueteres, alioquin rumpuntur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt: sed uinum nouum in utres nouos mittunt, & ambo conuersantur. Vtres quippe ueteres, in quibus uinum nouum imponi perhibetur, sunt antiqui mores ex carnis concupiscentia & seculari conuersatione procreati, ex quibus, uidelicet, protrahuntur, ac generantur malae uitiorum soboles, ut sunt ornatus, cultus, elatus incessus, seculariū adhaesio, conuersatio indisciplinatorum, linguae procacitas, detractio frequens, contentiones & iurgia crebra, comessationes & crapulae, seditiones & rixae, & his similia: quae proculdubio non de-
Gal. 5 bent misceri, nec queunt copulari cum fructibus spiritus, quos Paulus enumerans ait: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas,

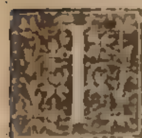
A benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, & castitas. Nulla prorsus congruē tia est inter opera carnis & fructus spiritus, quem dominus per Prophetas suos ante aduentum suum credituris fidelibus mittere pollicitus est tanquam uinum nouum & feruidum in utres nouos atq; idoneos. Sic enim legitur: Post hæc effundam spūm meum (dicit dominus) super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri & filiæ uestræ, sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Quæ omnia apertissime & palàm in exordio nascentis ecclesiæ post ascēsum Saluatoris nostri, sicut ipse promiserat, completa sunt, & quotidie succedētibus sibi fidelium generationibus peraguntur, tametsi non sint per signa uisibilia manifesta, elucent tamen in conuersatione famulantium Christo, quemadmodum per Prophetam alium idem dominus testatur dicēs: Effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio uestri. *Iohel. 2* *Ezech. 36*

B Patet sicut meridiana lux, ꝙ ea, quæ uatum oracula prænunciauerunt, per dominū prophetarum cōsummata fuerunt, & dietim perficiuntur, non in omnibus, sed in ijs tantū, quos tanquam utres nouos uino nouo replet, atq; lætificat. Ii profecto abiecta uetustate secularis uitæ in nouitate uitæ ambulant in spiritu, & per uirtutū opera pristinos mores satagunt reformare in melius. Hinc est, ꝙ inchoantes uiam Dei pro adipiscenda ac obtinenda humilitate laboribus se subijciunt, se exponunt periculis, seq; cum gaudio ęgrotantium corporaliter impendunt obsequijs, amant quoq; lætanter perferre opprobria, sustinere contumelias, audire conuicia, & interdum etiam uerbera pati, scientes pro certo, quòd quemadmodum frumenti granum non ualet separari à paleis, nec olei pinguedo ab oliua diuelli, neq; congelatus humor à stomacho languido absq; sudore amoueri maximo: æque humilitatis uirtus obtineri nequaquam potest sine labore ac spirituali certamine, quippe cum opus ipsum supra naturam esse intelligatur. Naturam, inquam, non quam author noster condidit ualde bonam, sed quam deordinauit inobe

C dientia, uicit concupiscentia, deiecit elatio. Nempe supra naturam est superare cupiditatem, & totum, quod possidetur, pauperibus erogare, concupiscentiam carnis cohibere, & pudicitiam mente & corpore custodire, uentris ac gulæ appetitum restringere, & corporis uires parcitate ciborum & ieiuniorum censura domare, iræ impetum compescere, & mansuetudinis tranquillitate animum ad pacem coaptare, superbiæ fastum repellere, & humilitatis uirtutem in cordis sui penetralibus efficaciter retinere. Hoc utiq; est incipiētiū crucem tollere, dominum Iesum sequi, & abnegare, quod sunt, quatenus quod necdū sunt, esse incipiant. Hoc, inquam, est (iuxta apostolicā sanctionem) expurgare fermentum uetus, & nouam conspersionem immittere, quod, uidelicet, fieri minime ualet, nisi cum solicitudine, tolerantia mali, & perseuerantia boni: quę proculdubio necessaria sunt incipientibus ut attingant, ad quem currunt, humilitatis finē. Iste est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, quoniam in unum optime cōueniunt. Quis, oro, impiger præ solicitudine esse potest, si nesciat emergentia mala æquanimiter sustinere, atq; in bono inchoato constanter insistere? Vel quis est tanto affectus desiderio patiē *1. Cor. 5*

D di, ut non in aduersis frangatur, si non sit perseuerans in bono, & in assumpto opere desit esse solicitus? Postremo quis audeat ad cuiuscunq; uirtutis culmen posse conscendere, si sit dormitans & piger, & aduersa fortiter patiendi amore frigescat? uniuersa ergo quæ superius narrata sunt, studeant incipientes exercere in opere, si cupiunt in humilitatis uirtute ad proficientium percurrere gradum.

Quòd uita hominis super terram cognoscitur esse militia, necnon quibus signis incipientiū, quibúsue proficientium agnoscatur humilitas. Cap. XX.

IN longinquā & alienā peregrinantibus regionem, atq; ad propriam redire cupientibus, ut sui sint desiderij compotes, opus est magna constantia. Porro ubi conflictus & inimicorū uiget sæuitia, ibi inesse debet animi fortitudo, quæ ꝓculdubio præbet robur corporis, & certātib. uires affluentissime subministrat. Nā uitā hominis esse militiā super terrā sacra testātur eloquia, fides docet, & experientia manifestat. Quantæ in huius exilij peregrinatione sint pugnæ, quot aduersariorum acies, quot insidiarum genera, & quot spirituales extensi sint laquei, nemo ualet explicare sermone. Apost. Ioannē, quid de hac re dicat, audiamus: Nolite, inquit, *1. Ioan. 2*

fratres

fratres diligere mũdũ, neq; ea, q̃ in mundo sunt, qm̃ oẽ, q̃d in mũdo est, aut cõcupiscẽtia E
carnis est, aut cõcupiscentia oculorũ, aut superbia uitæ. Quales uerò sint hostes, cũ qui
Ephes. 6 bus oporteat habere conflictũ, Paulus apost. notificans ait: Nõ est nobis colluctatio ad
uersus carnẽ & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tene-
brarum harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cęlestibus. De qualitate pugnæ sic legitur:
Gal. 5 Caro repugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicẽ ad
uersantur. Propheta quoq; laqueos intellectualium uenatorum ad se capiendum exten
Psal. 56 sos fuisse cõmemorat inquiens: Laqueos parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt
animam meam, foderunt ante faciem meam foueam, & inciderũt in eam. Equidem ab
huiusmodi laqueis idem Propheta se à domino erutum fuisse perhibet dicens: Quoniã
Psal. 90 ipse liberauit me de laqueo uenãtium, & à uerbo aspero. Et in alio loco: Anima inquit
Psal. 123 nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantiũ, laqueus cõtritus est, & nos liberati su
mus. Ad effugiendas quippe horum impugnationes hostium, ac spirituales laqueos, di F
uino indigemus auxilio, mentisq; constantia, cum certe aduersarij nostri sint implaca-
biles, certamen continuũ, & inuisi laquei. Quamobrẽ nullatenus intermittendus est di
micandi usus, nec relaxanda animi constantia, neq; propellenda uincendi fiducia. Hæc
namq; præstant pugnandi robur, perseuerandi desiderium, atq; audaciam triumphãdi.
Formidolosus uero & pusillanimis, quisq; in primo progressu certaminis meditatur fu
gam, pauet umbram, perstrepentium foliorum timet motũ, efficiturq; sibijpsi ex ꝓpria
pusillanimitate cõtrarius. Istiusmodi difficillime & raro uictoriæ pertingũt ad palmã,
maximoq; cũ labore perdurãt in stadio. Tales quemadmodũ in sacris uoluminib. conti
net) aduersus Madianitas coercuit dominus proficisci ad bellũ, atq; notificauit eosdẽ
corde esse degeneres, necnon tanquam tepidos ex ore dñi esse uomẽdos. Hos utiq; dñ
aereæ potestates aspiciunt, secum uelle inire certamẽ derident, & subsannãt, peneq; de
dignantur cum illis habere congressum, ad libitum præsumentes cũ illis futuros esse ui
ctores: nõ aũt sic, dũ contra constantẽ uirum arripiunt conflictũ. Intuentur quippe ipsi G
maligni spũs dolo pleni, arte præliandi instructi, & experięntia docti cõditionẽ certan
tis, pugnandi audaciã, exercitationis prudentiã, & præcipue humilitatẽ cordis. Porrò si
ex signis exterioribus, uel spiritualibus immissionibus, seu alio quouis modo, aut indi-
cio in alijs iam experto perceperint Christi militem, sine orationis suffragio, prudentiæ
gubernaculo, & absq; mentis consilio de se præsumere, & proprijs uirib. confidere, uel
seq; repente ad alta conscendere, audaciores fiunt, & ad confligendum promptiores: in
telligentes debilitatem hostis, certandi imperitiam, temeritatem animi, & ignorantiam
sui. His etenim considerationibus eruditi, tentationum crebra intorquent iacula, parãt
insidias, tendunt laqueos, & ad illos impellendum ad casum nouas fraudes ac decepto
ria meditantur argumenta, nunc palàm, nunc sub boni & fucato colore uirtutum. Non
autem impugnando multum laborant, cum ipsi, contra quos decertant, sibijpsis aduer-
si sint, secumq; gestent insidiatores & hostes. Nam mentis elatio & confidentia sui præ
Prouer. 16 uaricationis nõ mediocris est causa, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit)
Psal. 118 exaltatur cor. Et Propheta de seipso: & in persona incipientium fatetur dicens: Prius q̃ H
humiliarer (utiq; per casum) ego (superbiendo) deliqui, propterea (eruditus abs te: &
humiliatus in me) eloquiũ tuum custodiui. Equidem incipientes, & necdũ per sui agni-
tionem instructi per transgressionem uirtutũ mentis aperiũt oculos, & de fragilitate ac
propria infirmitate doctiores effecti humilitatẽ sibi esse necessariam arbitrantes ipsam
amplectuntur desiderio, & exercent in opere, tametsi sustineant tentationes, labo-
res, & lapsus se interdum eleuando inaniter supra se, atq; plus debito præsumendo de
se. Nõ igiť mirũ est, si diabolus sagittis suis ignitis impetit eos, si pusillanimes facit, si e-
uertit ad tempus, & si cũ eisdem libenter congreditur. Nã quemadmodũ gaudet certa-
re cum paruulis, ac de propria uirtute fidentibus: æque trepidat habere conflictum cũ
adultis in spiritu, & de se humiliter sentientibus: quorum utiq; spes superandi inimi-
cos suos & perseuerandi magnanimitas tota in Dei bonitate locata est. Huiusmodi e-
tenim in proficięntium adscribendi sunt numero, qui omnem animi sui intentionem diri
gere student in Deum, atq; ueraciter intelligere se prorsus nihil posse ex se iuxta salua-
Ioan. 15 toris nostri sententiam dicentis: Sicut palmes, inquit, non potest facere fructum à se-
metipso,

A metipso, nisi manserit in uite, sic & uos, nisi in me manseritis. Hinc qualecunque sanctæ humilitatis inchoant uidere lumen, & sufficientiæ propriæ abijcere pondus, ex quotidiana eruditi exercitatione pugnandi experiuntur pro certo, quid ex se, quidue ex diuino ualeant munere. Experientia quippe tentationum mentis associata constantiæ optima est magistra uirtutum, speculum infirmitatis propriæ, & humilitatis mater, sine qua nemo potest ad perfectionis fastigium peruenire. Per hanc proficientes acquirunt decertandi habitum, assuescũt habitare secum, atque discretionis spirituum gratiam promerentur accipere, dum alternatim multimodis uexantur agitationibus, terrentur periculis, passionibus impelluntur, deseruntur ad tempus, erigũtur per gratiam, corroborantur in fide, & deuotione pascuntur. Cæterum cum uirtutis certamen laboriosum sit, & tentationi propinquus sit lapsus, magnanimiter tamen reluctandum est, quoniam mediante exercitatione huiusmodi spirituali miles Christi in pugnando fit cautior, in humilitate prouectior, in sui cordis custodia uigilantior, atque in propriæ debilitatis con
B sideratione feruentior. Nequaquam enim sicut incipientes, sed longe perspicacius, uerius, & humilius proficientes agnoscunt se. Incipientes quidem post casum de se initiantur habere notitiam. Nam dum labuntur in tentationes, dum à suis passionibus superantur, & dum in antiquis ac perniciosis consuetudinibus reflectuntur (præter maiorum consilium, & perficiendi desiderium) tunc nemine illis insinuante atque docente palàm intelligunt quales sunt, non tamen ad plenum. Oculos quippe eorum, quos clauserat elatio & ignorantia sui, aperit culpa. Sic parentes primi post præuaricationem mandati & uetiti esum propriam agnouere nuditatem, ac de se erubescentes latebras petierunt, ex quibus, nisi reuocati fuissent à domino, egredi minime præsumpsissent. Per manifestam itaque transgressionem, & certamina notissima, necnon frequentes lapsus incipientes humilitatis fundamenta iaciunt, & quantum illis necessaria sit uirtus hæc (experientia teste) perpendunt, quæ nec fallitur, neque fallere nouit. Hoc unico, iuxta consilium meum, utantur remedio, si cupiunt ascendere, & in uacuum non labora-
C re, desperationem fugiant, & pusillanimitatem abijciant, (etiam si decies, uel centies in die caderent). Toties repetant pugnam, & animositatem resumant, atque progrediendi concipiant audaciam, quoties delinquũt. Pius enim cum sit dominus & misericors, militum suorum compatitur laboribus, & in eorum bonis complacet desiderijs, eosdemque (si perseuerauerint in bello) auxilium flagitantes diu desudare non sinit. Ipsum per Prophetam iusto in angustia constituto audiamus dicentem: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Iterumque: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cũ ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Crebro itaque diuinæ misericordiæ pulsent ad ianuam, frequenter in oratione coram Deo se statuant, effundãt tam cordis quàm oculorum lachrymas, uulnera interiora detegant, proprios confiteantur reatus; quales sint, conditori suo se offerant, & in suis quotidianis concertationibus ac tentationibus opportunũ de cœlo implorent præsidium. Hæc profecto est incipientiũ lex, uita tuta, doctrina cælestis, spũalis medicina, & experientia certa, quæ non solũ ini-
D tiantibus congruit, uerumetiã proficientibus est ualde utilis. Quis est enim qui nõ tentetur, quamuis perfectus esse uideatur, atque sæpissime non labatur saltẽ in uenialibus criminibus, quæ prorsus euitari non possunt, perhibente Ioanne, si dixerimus quod peccatũ non habemus, nosipsos seducimus, & ueritas in nobis non est? Quãdiu in carne corruptibili sumus, carnis incentiua patimur, carnis aculeos perferimus. Possunt utique cohiberi, ne procedant ad opus, ualent etiã restringi, ut non in delectationis consensum trahãtur, nequaquã uerò totaliter propulsari queunt, ut quantulumcunque inficiant, quæ profecto macula seu infectio magna proficiẽtib. atque perfectis est humilitatis occasio. Perfectum audi uirum (Paulũ dico confitentẽ, ac cõquerentẽ.) Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hoc autem ut proprijs non arrogare uiribus, repente intulit: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Se igitur ex actibus exterioribus & passionum impulsibus atque manifestis lapsibus incipientes metiuntur, se considerant, quales sunt, seque humiliando atque accusando prosternunt. Proficientes uerò ex moribus cordis, ex animi affectibus, ex innatis infirmitatibus, & ex reluctantibus naturæ necessitatibus hoc idẽ, quod de initiantibus dictũ est, peragunt. Sentiũt utique

Psal. 49 Psal. 90 1. Ioan. 1. Rom. 7

utiq; (uelint nolint) legem in membris suis eos captiuantem in lege peccati contra uo E
luntatem legis mentis suæ & rationis: quæ, uidelicet, lex mentis per gratiã Dei & usum
uirtutum delectatur in lege Dei, in cordis munditia, in pudicitia corporis, in moribus
sanctis, in diuinis eloquijs, necnon in omni disciplina spirituali, & exercitatione lauda
bili. Aduersus eandem legem peccati ipsi proficientes semper erecti sunt, indefessi inui
gilant, ut illius stimulos reprimant, germina resecent, carnis illecebras superẽt, quod mi
nime facere ualent, nisi assueti sint habitare secum, & discernendorum spirituũ discipli-
na prouecti. Hos exprimere uoluit sermo diuinus, cum in Canticis canticorum uoce ec
Cant. 3 clesiæ in laude sponsi dicitur: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex for
tissimis Israel, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi, uniuscuiusq; ensis super
femur suũ propter timores nocturnos: sane opus hoc memoratũ magnarũ est mẽtium,
earum utiq; quę proficiendi quotidie flagrant desiderio, & sibi ipsis nequaquã onera la
boriosa imponere formidant, ut placeant Deo: cui militant, & de ciuitate domini, cor- F
de, uidelicet, suo disperdunt omnes operantes iniquitatem. Ad hoc peragendum sem-
per sunt in procinctu dimicandi, & se armis spiritualibus muniunt. Nam iuxta apostoli
Ephes. 6 cam admonitionem succingunt lumbos suos in ueritate, iustitiæ loricã induunt, pedes
suos muniunt in præparationẽ euangelij pacis, scutũ fidei sumunt, in quo ualeant ignea
inimici tela extinguere, galeamq; salutis percipiũt, & gladium spiritus, quod est uerbũ
Dei: ita ut per omnẽ orationem & obsecrationem orantes in omni tẽpore in spiritu &
in ipso uigilantes semper in omni instantia, eo solicitius, quo uerius agnoscunt per sei-
psos in hoc interiori agone perseuerare non posse, nisi eis gratia diuina subministret ui-
res, infundat lumen, accẽdat affectum, deuotionẽ ingerat, augeat caritatem. In tali con-
flictu positi nequeunt infirmitatem propriã negare, quam profecto sensibiliter intelli-
gunt sibi inesse tam in carne, quàm in mente: ex cuius experientia se coram Deo ex cor
de humiliant, & in sui æstimatione uilescunt ante se, habitum quoq; quendam ueræ hu-
militatis paulatim & per tempora acquirunt, per quem duce gratia Dei perfectorũ sta- G
tui appropinquant, in arrepto spirituali proposito perdurantes, considerantes assidue,
nedũ quid sint, uerumetiã quid desit illis, quod apostolum Paulũ egisse cognoscimus,
Phil. 3 quando aiebat: Quæ quidẽ retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo ad brauiũ
prosequens supernæ uocationis. Porrò in hoc ueritatis lumine, ad quod minime appro
piant insipientes, patens pelagus & humilitatis pãditur iter, quod nullo clauditur fine.
Quis namq; ualet apprehendere, quid spiritualis exercitationis, quidue uirtutis humi-
litatis desit illi, cum ambæ usq; ad uitæ terminũ infatigabiliter custodiendæ sint, & quæ
libet earum semper sit ascendendi præparata materia, atq; in eisdem nõ profecisse defe-
cisse sit? Proficientes igitur ad perfectionis fastigium percurrentes nequaquã ijs, quas
habent contenti uirtutibus ad illas quas necdũ adepti sunt, incessanter anhelent. In opę
ratione siquidem illarum uirtutum, quas Christi athleta proficiens se dijudicando habe
re discernit, pro humilitatis studio prudenter preciosum à uili, ab obliquo rectum, & à
laudabili reprehensibile separans, preciosum utiq;, rectum, & laudabile attribuat Deo,
reliqua uerò ueraciter adscribat sibi. Verum in earum assecutione, quibus se carere cõ- H
spicit, omnẽ adhibeat diligentiam, ac cunctum cordis sui apponat conatum, quatenus
efficiatur ipsarum participatione dignus. Nouerit tamen, q̃ quanto certius agnoscit se,
tanto amplius à uirtutum perfectione intelligit se esse remotũ, hoc in illo humilitatis o-
perante effectu: quæ profecto uirtus quo magis augetur in homine, eo facit de se iudi-
care abiectius. Hinc est, q̃ semper accusator est sui, arbitratur sibi plurimum deesse per-
uenire, quò tendere nititur. Hinc etiam fertur uotis, amoris stimulis perurgetur appre-
hendere satagens humilitatis decorem, margaritam absconditã, thesaurũ inuisum, atq;
quoddam singulare bonum, quod, uidelicet, intuetur mente, contrectatur manu, affe-
ctu complectitur, unde fit ut bonũ, quod possidere concupiscit, illi appareat remotius,
quo ut ipsum teneat, currit uelocius, agnoscit clarius, diligit uehementius. Mira res &
consideratione dignissima. Quotidie solicitius se exercet, & nihil agere putat se, profi-
cit de bono in melius, & in deterius se declinare fatetur, donis spiritualibus dietim locu
pletior efficitur, & pauperrimum se esse uidet, mentis libertate fruitur, & sui corporis
ac uitiorum seruum se esse proclamat. Hoc autem de se confitetur non animi leuitate
impulsus,

A impulsus, nec ignorantiæ caligine obuolutus, neq; tentationis uel desperationis nimietate superatus, sed ueritatis splẽdore illustratus, atq; humilitatis disciplina imbutus. Nã quamuis bona nõnulla se agere cernat, & mala quàm plurima uitare conspiciat, totum tamen hoc diuinæ tribuit maiestati, quæ ex mera propriæ bonitatis clementia sui operis efficit instrumentum, cohibetq; ipsum per gratiam, ne in immanium scelerum præcipitium ruat, qm̃ per Prophetã de se scriptũ esse reminiscitur: Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Psal. 93 Beata profectò humilitas sancta, quæ quoties compellit proficientem redire ad se, notificat illi ipsum procliuum esse ad omne facinus, nihil eum agere, quod redargutione careat, si amota pietate iudicetur, nihilq; boni posse à se, sed semper Dei indigere auxilio. Docet postremo illum rogare Deum, & cõdemnare se, obliuioni tradere perpetrata bona preterita, & se solicitius ad futura agenda extendere, atq; nullatenus in seipso confidere, si tamen desiderat à patre luminum charismata meliora percipere.

B *Qualis sit uirtutum amator, & quàm sedule Christum imitari conetur, cuius uita omnium uirtutum est speculum.* Cap. XXI.

Virtutum amore inflammatus quo magis in illis proficit, eo amplius proficere studet, labores quippe non metuit, fatigationes nõ sentit, non magni pendit damna, iniurijs lacessitus gaudet, contumelijs affectus exultat, nec non quassatus interdum exterius, quandoq; interius pacem habet, impingitur quoq; ut cadat, & robustius solidatur, maledicitur & benedicit: persecutiones patitur & se exhibet Deo hostiam mundam, rationabilem, atq; uiuentẽ. Imitatur siquidẽ, hæc agens præceptorẽ suũ redemptorẽ, & dñm Iesum, de quo per apostolũ Petrũ scriptũ sic legitur: Christus, inquit, passus est pro nobis, uobis relinquens exẽplũ, 1. Petr. 2 ut sequamini uestigia eius, qui quũ malediceretur, nõ maledicebat, quum pateretur, nõ cõminabatur. Tradebat aũt iudicãti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignũ, ut peccatis mortui iustitiæ uiuamus, cuius liuore sanati sumus. Ipsius C domini exemplo pro imbecillitatis suæ posse se conformare nititur, illius uirtutum uestigia imitari omni, qua ualet, intentione desudat. Non prophetarum ad id peragendũ quęrit oracula, non apostolorum rudimenta cũctatur, neq; martyrum gesta meditatur. Tenet ante se redemptoris sui apertum codicem, in quo legendo assidue, & meditãdo frequenter uirtutũ uniuersarũ reperit disciplinã. Est namq; uita dñi Iesu liber uitę, exemplar uerũ, perfectionis speculum, forma recte uiuendi, perlucida uia, religionis magisterium, cunctarũq; norma uirtutũ. In ipso utiq; fulget paupertatis uirtus, quã adeo constanter in exemplum fidelibus præbuit, ut non agros, nec domũ, neq; pecunias possideret, quin potius tanq; peregrinus in seculo & nudus uiator nasci uoluit sub tugurio alieno, in præsepio reclinari, ac uilibus uagiendo inuolui pãniculis. Mori insuper uoluit nõ in domo propria, nõ in molli stratu inter manus discipulorũ, sed in crucis asperrimo stipite, in medio duorũ latronũ, atq; eo defuncto corpus in sindone aliena opertũ, etiã in monumentũ non suũ delatũ est. Porrò si percurras uitæ eius statũ, hanc uirtutẽ ipsum p D fecte seruasse perpendes, unde dicebat: Vulpes foueas habent, & uolucres cęli nidũ: filius aũt hominis nõ habet ubi reclinet caput suũ. Luc. 9 Nẽpe in illo si obedientia quærit̃, ipsũ patri æterno obedientẽ usq; crucis patibulũ extitisse clarescet, non solũ cælesti patri, uerumetiã parẽtib. secundũ carnẽ: Marię (uidelicet) & Ioseph obtemperauit plenissime. Sic enim legitur: Et descẽdit cũ illis Nazareth, & erat subditus illis. Luc. 2 Verũ si mãsuetudo inspicitur, illo nullus mansuetior fuisse cognoscitur, in cuius persona Propheta cõmemorat dicens: Et ego, inquit, quasi agnus mansuetus, qui portat̃ ad uictimã, & non cognoui consilia eorũ aduersum me dicentiũ: Venite mittamus lignũ in panẽ eius, & eradamus eũ de terra uiuentiũ, & nõ memoret̃ nomen eius amplius. Tantę siquidẽ fuit mãsuetudinis, ut se à diabolo tentari permitteret, & ab eodem portari super templi pinnaculum, & super excelsum montẽ ferri. Cęterũ quum ascenderet Hierusalem, & à turbis illi obuiam cum ramis oliuarum & palmarum frondibus procedentibus clamaretur, Osanna filio Dauid, benedictus q uenit in nomine domini, nõ in equo phalerato, neq; armigeris aut seculi potentibus stipatus incessit, sed asello paruulo insedit, quemadmodũ lõge ante de ipso fuerat uaticinatũ. Sic enim scriptũ esse nouimus: Noli timere filia Zach. 9

Ioan.12 Hierusalem, ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super pullum asinæ & filiũ subiu E
galis. De misericordiæ autem uirtute quid memorem, quũ Propheta in psalmis præci-
Psal.110 nuerit de ipso, inquiẽs: Memoriam fecit mirabiliũ suorum misericors & miserator dñs
escã dedit timẽtib. se? Meritò quippe misericors & miserator esse perhibetur, qui utrãq;
hominis substantiã, corporalem, uidelicet, & spirituale, quotidiano reficit almẽto. Ipse
namq; est, qui (sicut in euãgelio legitur) turbas hominum corporali cibauit pabulo, ad
insinuandam utiq; suę diuinitatis potentiam, suęq; humanitatis ineffabilẽ misericordiã.
Vniuersum uero mortalium genus cæterorumq; animãtiũ species quis nutrit, nisi ipse,
Psal.144 de quo Propheta sic testatur: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illo
rum in tẽmpore opportuno: Aperis tu manum tuã, & imples omne animal benedictio
ne? Quod autem in se credentes spiritualiter reficiat, in sacramento sui corporis & san-
Ioan.6 guinis, quotidiana traditione patet. Caro, ait, mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè
est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meũ sanguinem, in me manet, & ego in
illo. Amplissimam quoq; misericordiam suam notã facere curauit, quũ parabolam ho- F
Luc.10 minis descendentis ab Hierusalem in Hierico & latronibus uulnerati prædicauit, quẽ
profectò motus misericordia suscepit, ipsius uulnera adhibito illi uini & olei medica-
mento alligauit, atq; suo superposito iumento perduxit ad stabulum mandans stabula-
rio, ut ipsius curam gereret opportunam. Prætermitto breuitatis causa, quantam præ-
buerit misericordiam super ijs, quos testantibus euangelistis à diuersis languoribus eri
puit corporaliter, quantosq; quotidie iustificando spiritualiter gratos Deo efficiat. Pa-
tientiæ uerò si quis uult erudiri uirtute, ipsius mediatoris nostri meditando discurrat ui
tam, & potissimũ illius acerbissimæ passionis agonẽ. Intelliget namq; omnes martyres
ipsum hac uirtute præcellere. Caritas uerò quantũ in illo eluceat, redẽptionis nostræ in
dicat effectus. Ipse quidem languores nostros tulit, infirmitates portauit, & nos suo li-
uore sanauit. Cæterum ut ab æterno, quos ad uitam prædestinauit perpetuam, liberaret
incendio, corporaliter mori dignatus est, non qualicunq; morte, sed turpissima morte
crucis, quæ solũ scelestissimis hominibus debebatur. Hanc caritatis suæ uehementiã in G
sinuare uolens inquit: Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, ut animã suam ponat quis
Ioan.15 pro amicis suis. Alio quoq; in loco ait: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos, & ani-
mam meam pono pro ouibus meis. Humilitatis aũt sanctæ affluentissime in illo resplẽ
det perfectio, ita ut humilitatis eius cæterorum mortalium nullatenus sit coæquãda hu
militas. Humilis fuit Abraam, qui quũ loqueretur cũ angelis, se esse puluerẽ ac cinerem
nominauit. Humilis etiam extitit Moses, de quo legitur, q; fuerit mitissimus omniũ, qui
Psal.130 tunc morabãtur in terra. Dauid præterea singulari humilitate emicuit, qui dicebat: Do
mine non est exaltatũ cor meũ, neq; elati sunt oculi mei, neq; ambulaui in magnis, neq;
Psal.24 in mirabilib. super me. Et in alio psalmo: Vide (inquit) humilitatẽ meã & laborẽ meũ,
& dimitte uniuersa delicta mea. Iterumq;: Vide, ait, humilitatẽ meam, & eripe me, quia
legem tuam non sum oblitus. Mariæ uerò matris ipsius redemptoris & domini nostri
quanta fuerit humilitas, humano nequit explicari eloquio. Nam quo præ cæteris fuit
plena gratia, aucta meritis, & ornata uirtutibus, eo extitit humilitate præcelsior, ita ut H
plus cunctis diligeretur à domino, & ab omnibus beata prædicaretur, quemadmodum
Luc.1 ipsa de se perhibuit dicens: Quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ, ecce enim ex hoc bea
tã me dicent omnes generationes. Digne prorsus beata prædicatur à cũctis, ab uniuer-
sis honorifice cõmendatur, & maximis effertur laudibus, quæ humilitate sua genitricẽ
Dei meruit nũcupari, & esse. Nam lucẽ sempiternã edidit mundo, hominibus præstitit
pacem, peccatoribus genuit uitã, pœnitentibus tribuit ueniam, iustis auxit gratiam, ui-
tijs finem posuit, uirtutibus præbuit disciplinam, & antiquis patrib. patefecit gloriam.
Hæc profectò immaculata mater & uirgo, quanquã incomparabilis fuerit sanctitatis,
necnõ plus cæteris humilitate pręfulserit, humilitati tamẽ Christi æquiparata deformis
Cant.1 esse uideť & squalida, sicut uoce sponsæ in Canticis canticorũ ex persona ipsius expri-
mitur: Nolite, inquit, me cõsiderare, q; fusca sim, quia decolorauit me sol. Nẽpe ipsa uir-
go beatissima, & reliqui sancti ac iusti, qui hac humilitatis uirtute claruerunt, spũales ex
titerũt lucernæ accẽsę, illuminatę utiq; per gratiã quantulãcũq; lucẽ de se micãtes. Dñs
uerò noster Iesus Christus sol est iustitiæ, & splendor æternæ lucis, non illuminatus ad
tempus,

A tempus, neq; interpollatim propter uerbi præsentiam rutilans, aut accidentaliter coruscans, sed ex patre genitus, lumen sempiternum de lumine, sine initio, semper fulgens, nunq; diminutionẽ sentiens, neq; detrimentũ ullũ admittens. Cæteri deniq; sancti (quẽ admodũ dictũ est) propter humilitatis uirtutẽ lucernæ esse memorantur, intus quidẽ ardere caritatis flãma, foris aũt ob maximã uirtutũ prærogatiuã lucere denunciantur. Ardẽt quippe, sed nõ à se. Nisi enim se humiliẽt, & ad percipiendã gratiã per humilitatẽ se præparent, nequaq; ardere intrinsecus ualent. Porrò quanto amplius uilescunt apud se, & magis cõtemptibiles ostendunt se, tanto ad suscipiendum oleum, per quod caritatis uirtus exprimitur, capaciores fiunt, atq; eo profusius lucent, quo abundantius caritatis fomento exuberant. Ardent siquidem: sed non semper, calescunt insuper, minime aũt ꝓ suę libito uolũtatis. Exponũt interdũ ad flatus tẽtationũ, & ad turbinũ ac tẽpestatũ fragorẽ, per quos nonũq; (secũ Dei cooperante gratia) accendũtur uehemẽtius. Sæpe uerò (permittente dño) tædio, seu importunitate tẽtatoris, uel procellarũ nimietate ad tẽ
B pus extinguuntur: ita ut ad dominum clamare cogantur, ac dicere: Saluũ me fac Deus, qm̃ intrauerũt aquæ usq; ad animã meã, infixus sum in limo profundi, & non est substãtia. Illudq;: Vre renes meos & cor meum dñe. Est nãq; caritas spiritualis ignis, quo mediante ad dilectionẽ Dei & proximi, & ad uirtutũ amorẽ humanũ accenditur cor, necnon in aduersis ad tolerantiam roboratur. Nam in Canticis cãticorũ de ipsa caritate sic legitur: Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Lampades eius lampades ignis atq; flãmarũ. Aquę multę nõ potuerũt extinguere caritatẽ. Nẽpe his lãpadib. caritatis inflãmati extiterũt sancti in cordis sui secreto eandẽ humiliter collocantes, ac etiam humilitatis cæterarumq; uirtutũ nutrimento fouentes. Quamobrẽ sicut amoris igne coram Deo arserunt in se: æque morũ disciplina pro ædificatione proximorũ utiliter coruscarunt. Religionis quippe præclarum speculum ac diuini cultus quandã portendebant imaginẽ, per quam ad bene uiuendũ alliciebant cõsiderantes illos, tãto uehemẽtius, quãto ardẽtius proficere cupiebãt. Equidẽ in hoc perlucido speculo, & uita
C sanctorũ pfecti uiri frequẽter se inspiciũt, & pro cõsequẽda humilitate se illis diligẽter æquiparant, opera sua metiunt in ipsis, & quid deformitatis, quidue imperfectionis habeant, perscrutantur, & optime diiudicant sacrarũ eruditi magisterio scripturarũ, & sanctorum ipsorum exercitatione irreprehẽsibili, necnõ experientia propria, quę nequaq; profecto falli potest, si absq; passione affectionis discernat, q̃d raro in uiris spiritualib. ac perfectis cõtingere cõsueuit. Nam gratiæ Dei & donorũ cælestium locupletes sunt, spiritu quoq; Dei aguntur, dirigũturq; ab inhabitãte in eis uerbo, necnõ discretionis lumine illustrati singula, quæ in illis uersantur, uident, etiã minima atq; leuissima, dicente Apostolo: Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Alio præterea in loco id expressius ipse manifestat inquiẽs: Perfectorũ aũt est solidus cibus, eorũ qui ꝓ cõsuetudine exercitatos habẽt sensus ad discretionẽ boni & mali. Hoc ideo cõgrue ac prudenter facere ualent, quia difficulter rarissimeq; cogitationes suas extra se uagari patiuntur. Nã nec amoris magnitudo, nec cõscientiæ rectitudo, nec uirtutũ usus, neq;
D concupiti pręsentia dilecti, qua perfruũtur habitu, & actu frequenter degustant, dispersionem ipsam nullatenus fieri sineret. Sciunt nãq; quantum ambulantib. in spũ noceat, & quantum displiceat sponso, qui in latitudine, & cordis munditia cubare delectatur. Quod, uidelicet, perfecti intelligentes uiri per caritatis dulcedinem sua dilatant corda, atq; per mentis suę custodiã internę insistunt munditiæ agnoscẽtes pro certo, ꝙ quemadmodum omne malũ & quodcunq; uitiũ, ita ecõtrario omnis uirtus & omne cõmendabile bonum originem sumit à corde, sacro hoc perhibente eloquio ac dicente: Omni custodia serua cor tuum, qm̃ ab ipso mors & uita procedunt. Quamobrem prima eorũ intentio, necnõ studium singulare est habitare secum, puritati mẽtis uacare, & ambulare in lumine non solis uisibilis humanis aspectibus, sed illius, de quo legiť: Vobis timentibus nomen meũ orietur sol iustitię, sine cuius lumine, nec Dei, nec sui, nec ueri ac falsi, neq; uirtutis aut uitij certam possunt habere notitiã. Hinc est, ꝙ tã solerter lucernas spirituales superius memoratas proponunt sibi, se per easdẽ illustrãt, se agnoscũt, seq; corrigendo humiliant, quatenus æterni solis fiducialius se pręsentent aspectibus. Ipse quippe sol nequaquam patitur sibi astare elatos, sed suo ilico repercutit lumine, suosq; illos

Marginal notes: Psal. 68; Psal. 25; Cant. 8; 1. Cor. 2; Heb. 5; Prouerb. 4

ſplēdore obnubilat, humiles uerò bonitate ſua trahit ad ſe, & ſua claritate irradiat, adeò B
ut per hanc participationem lucis & ipſi efficiantur lux, non in ſe, ſed in domino, quem
Ephes. 5 admodū quibuſdā iuſtificans fidelibus Apoſtolus inſinuāter ait: Fuiſtis aliquādo tene-
Matth. 5 bræ, nunc aūt lux in dño. Et dñs noſter. Vos eſtis (ingt apoſtolis) lux mundi. Hæc profe
cto lux humilitatis uirtutē parit, & exhibet hominem propinquū Deo, & tāto amplius
reddit illum humilem, quanto per ſui cōmunicationem clariorē facit. Reciproca ſiquidem familiaritate ſibi deſeruiunt humilitas & lux. Nam humilitas ſe cognoſcit per lucem, & in luce manifeſta ipſi fiunt uniuerſa, quæ latent: ob quam profecto detectionē humilior quiſq; efficitur. Lux uerò ipſa quo magis infunditur intellectui & rationi, eo efficacius euacuat altum ſapere, propriam reſerat infirmitatem, & Deum perſpicacius cognoſcibilem exhibet: quæ procul dubio cognitio ueram gignit humilitatem, nutrit & perficit. Porrò in hoc lumine cōſummatę humilitatis percipitur lumē, & eo fit quiſq; in humilitate perfectior, quo per cordis puritatem eſt huic luci uicinior, atq; per caritatis dulcedinem Deo familiarior. Sane cooperante humilitate Dei contemplando glo F
riam per lucem in fide transformatur de claritate in claritatē in uia, donec in patria pertingat ad ſpeciem, in qua utiq; ſolis gloriam in ſuo eſſentiali ſplendore contuendo, & non quantus, ſed ſicuti eſt, uidendo cognoſcet etiam humilitatis ſublimitatem præclariſſimam, & præcelſam, quæ non niſi in lumine glorię ad plenum intelligi poteſt.

De diuerſitate & unitate corporalium ſenſuum, necnon de utilitate & effectibus corporalis & ſpiritualis lucis. Cap. XXII.

IN humano corpore, Dei poteſtate & uoluntate de limo terræ plaſmato diuerſos patet ineſſe ſenſus, qui quamuis uarios in ſe effectus habeāt, in uno tamen naturalis amoris conueniunt uinculo, ſibi inuicem obſequuntur, mutuaq; uiciſſim ſibi dilectione famulantur: quod quiſq; habet propriū facit commune, & quod priuate poſſidet, ad cæterorum impertitur utilitatē ſine perturbatione, abſq; liuore, & omni amoto odio, ita ut ſibijpſi facere arbitretur id quod agat in altero. Nam quanquam unus ſit præſtantior altero, efficiuntur nihilominus ſingula eorum dona cōmunia omnibus, hoc diſponente uniuerſorum authore, qui G
nullo modo uult, ut fiat ſchiſma in corpore, ſed ſi patitur unum, compatiantur & reliqua, atq; cuncta gaudeant, ſi unum lætatur. In ſolo quippe actu diuiſa ſunt, in pari uerò fine copulata. Aliud namq; eſt officium auriū, aliud autem oculorum eſſe cognoſcitur, necnō narium, guſtus, & tactus. Delectatur quidem tactus mollitie corporum, guſtus uerò dulcedine & ſuauitate ſaporum: odoratus aūt ab odoramentorum fragrantia ſatietatem admittit, auditus in uocum ſonoritate & concentu harmonico cōquieſcit, ſed uiſus in creaturarum decore & ſpecierum uarietate infigitur, lucis id operante medio, ſine qua prorſus iacet in tenebris, infructuoſus permanēs atq; inutilis. Per ſe quippe ipſe oculus nihil uidet, nihilq; diſcernit, tametſi præſentes illi ſint formæ pulcherrimę, & cōcupiſcibiles ſpecies. Hoc igitur ſenſus iſte præ cæteris ſenſibus indiget medio, hoc inquam, ut ſuo fungatur officio, opus habet ſuffragio. Tolle lucē ab oculo, & toto corpori offendiculum pones, quam ſi in tenebris conſtituto exhibueris, reliqui mox reficientur & ſenſus. O bona lux in te decora, per te amabilis, ex te deſiderabilis, quis tuas ualet H
explicare laudes, tuaq; enarrare præconia? quis tuas poteſt uirtutes pandere, necnon tuos multiplices reſerare effectus? Te namq; abſente diſcurrunt latrones, domos inuadunt fures, ſylueſtres feræ luſtra propria deſerunt, catuli leonum per nemora & ſolitudines deābulant rugientes, ut quærant eſcam ſibi, homines uerò ratione utentes in ſuis recluduntur habitaculis, & ueluti inutiles conquieſcunt, ſi tuo careant medio. Porrò ſine te proditiones fiunt, perpetrantur adulteria, & ſcelera nefandiſſima peragūtur, te uerò coruſcante, te claritatem tuam per orbem diffundente, patent omnia, agnoſcuntur ſingula, uniuerſaq; more ſuo exultare uidentur, iter inchoatum uiatores arripiunt, ſpem ægri aſſumunt & uires, egrediturq; unuſquiſq; ſecurè & intrepidè ad opus ſuum uſq; ad ueſperā, ſocialiter uiuit, fiducialiter conuerſat, hilariter ſe manifeſtat, & procedit ad publicū, palam loquitur, & tanq; rationale animal negocia ſua pertractat. Equidē q̄d per ſenſum carnis uiſibilis ac materialis lucis perceptibilē agi perhibetur, hoc per rationalem ſpiritū lucis intellectualis capabilē perfici dubitet nemo, eo excellentius, delectabilius,

A bilius,& utilius,quo spiritualis actus, & spiritualis lux præcellit corporalē atq; uisibilē. Sanè quū rationalis mēs æternæ sapientiæ,& supernæ ueritatis illustratur splendore,repente immundorū spirituum deteguntur fraudes, tentationū cognoscuntur laquei, ac conscientiæ arcana clarescunt:agnoscit homo se,inuisibilia credit,sperat promissa,diligit sempiterna,discernit dubia,eloquia diuina intelligit,sacramenta ueneratur,mundū spernit,calcat uoluptates, corpus domat, odit scelera,uitia perhorrescit, uirtutes amat,& omne quod est simplex,quod rectū,q̄d utile,& q̄d Deo gratū.Profecto mediante lumine spiritualia gustat,spernit carnalia,temporalia paruipendit, & cōcupiscit cælestia. Hac luce nil dulcius,nilq; amabilius, q̄ fugat uitia,hostes superat, depellit tenebras,rationē informat,restituit mētē sibi, & illā facit Deo esse propinquā. Nō enim ualet quis nisi per lucē agnoscere se,qualis sit apud se,sed neq; appropiare dño, qui est(sicut legitur)lux,& in quo nullæ sunt tenebræ,quin potius ipse illuminat tenebras,dicente Apostolo:Qui enim facit de tenebris lucē splēdescere,ipse illuxit in cordibus nostris.Lucet 2.Cor.4
B quidē in tenebris,quāuis interdū eandē minime intueri queāt ipsam repudiantes, & illius participatione se exhibentes indignos. Verum quotquot ipsam humiliter susci-piūt,coruscare facit lumine,germina procreare uirtutū,uitæ uerba edere,uisibilia transcendere,& inhærere cęlestibus.Hæc profecto sunt perfectorum opera,hæc spiritualia uerè humiliū studia,qui non per lapsus nec per affectus impellentes ad casum,neq; per imperfectiones laudabilium actionum,sed in splendore æternę lucis,& in mundissimę speculo ueritatis dijudicando se,& se prudenter inspiciendo humiles fiunt, eoq; humiliores,quo efficiuntur uiciniores uerbo. Nam istiusmodi per amoris copulam,per simplicitatē cordis, & per contemptum sui illuminātur à uerbo, & in uerbo percipiunt lumen,q̄d difficillime ualet extingui. Adhærendo siquidē illi,in quo sunt omnes bonitatis sapientiæ & sciētiæ thesauri,quonā modo possunt relicto lumine uersari in tenebris, quū ab eodē lumine trahantur ad lumē?Trahunt̄ quippe ad lumē,sed nō in lumine,q̄d utiq; præ sui immēsitate, claritate,& decore inaccessibile est mortalib. peregrinātibus,
C gementibus,& in corpore corruptibili habitantibus. Famulo nāq; suo Mosi, qui lucē ipsam,sicuti est,in propria claritate uidere poscebat,insinuauit dicens:Non uidebit me Exod.33
homo,& uiuet.Nempe uisio ista,& huiusmodi ingressus in lumine ineffabili,ęterno,ac beato reseruatur in patria,& humilibus Deo fideliter obtemperantibus repromittitur, quemadmodum idem ait: Euge serue bone & fidelis quia in pauca fuisti fidelis, supra Matt.25
multa te constituā,intra in gaudiū domini tui.Nam lux ista,quæ communicatur uiatoribus ad diligendū,& possidendum, & illa in qua cōprehensores ingrediūtur ad fruēdū, una est,quāuis diuersimodè se manifestet.Eadē ꝓfecto est sapientia,quæ ait: Ego sapiē Prouer.8
tia habito in consilio,& eruditis intersum cogitationibus. Et illa,quæ dicit:Ego in altissimis habito,& thronus meus in columna nubis.Quæ enim se testatur habitare in cōsilio,& eruditis interesse cogitationib.agnoscit̄,& a uiatoribus contuetur per fidē, & gustatur in corde, cæterum quæ se perhibet in altissimis habitare, uidetur per speciem,& aperta uisione conspicitur.Non est altera & altera, sed ipsa & eadem,aliter tamen se pe Eccles.24
D regrinantibus exhibet,& aliter regnātibus propriam reuelat gloriā,iuxta uniuscuiusq; statum & captum se tribuens contemplandam. Quoniam uerò ipsa (sicut ait Apost.) 1.Tim.6
habet immortalitatem,& lucē habitat inaccessibilem,ideò uiatoribus,quibus inualida ad cernendum lumen gloriæ ipsius est acies mentis, quæ utiq; in substantia sua candor est lucis ęternę,& speculum sine macula,splēdor diuinæ maiestatis,& imago bonitatis ipsius patris,se præbet cognoscibilē per creaturarum species,& per sacramenta scripturarū,& per figurarū ænigmata,non sicuti est,sed quod est. Declarat aūt Ioannes Apostolus quando & à quibus uidebitur,sicuti est: Filij(inquit)Dei sumus,& nōdum appa 1.Ioan.3
ruit,quid erimus.Scimus q; quum apparuerit, similes ei erimus, quoniā uidebimus eū, sicuti est.Apostolus uerò Paulus tam peregrinantium quàm triumphantium lucis huius uisionem notam facit,quum ait: Videmus nunc per speculum in ęnigmate,tunc aūt 1.Cor.13
facie ad faciem:nunc cognosco ex parte,tūc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Prima quidem uisio præsentis temporis est,secunda futuri:prima communicatur in uia tanquam donum & medium,quo pertingatur ad secundam,quæ promittitur in patria. Sanè quæ dat̄ in uia,nō palàm exponitur, neq; uniformiter prærogat̄, sicut solaris lux,

quæ misericorditer communis est bonis & malis, ita ad usum sicut ad usum, ita profe- B
cto lux, de qua sermo agitur, tãtum impertitur electis, quatenus eadem præeunte & comitante pertingant ad patriam, reprobis uerò aliquibus præstatur ad tempus, nequaquam autem perseuerat in finem, non ex defectu aut diminutione lucis, sed exigentibus demeritis eorum, quibus ipsa facit occasum. Stat namque ad cordis ostium parata ingredi, dummodo aperiatur ei. Nempe qui per deliberatũ mentis consensum ipsius digni sunt contubernio, irradiantur splendore eius, & erudiuntur de multis & præcipue de se, plus tñ & minus iuxta beneplacitũ illius, & suscipientiũ dispositionẽ. Nã quamuis in se æterno & ineffabili corusca sit lumine, & nullũ sui pati ualeat detrimentũ, aut uicissitudinis obumbrationẽ, diuersimode tamẽ, sicut prætactum est, lucis suæ radios manifestat. Quibusdam enim præbet notitiam de apertis, insinuans illis quod fallax sit mundi gloria, perniciosi honores, opes contemnendæ, paruipendenda prosperitas, uita quod sit breuis, certa mors, & mortis hora incerta. In hoc utique lumine compellitur homo redire ad se, se errãtem agnoscere, se corrigere delinquentem, se exitui carnis propinquum humiliare, & F
se cõditori ac iudici suo cum cordis compunctione prosternere, atque abdicatis à se cunctis seculi huius illecebris diuino se perpetue mancipare obsequio. Aliquibus uerò de ĳs, quę latent, & in diuinis sub uelamine literæ sunt occultata eloquĳs, infundit lumen, quarũ intelligẽtia humano nequit hauriri ingenio, nisi ille (qui habet clauẽ Dauid, aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit) reserauerit, quemadmodum discipulis post re-
Luc. 24 surrectionem in unum congregatis egisse legitur. Sic enim habes: Et aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Idem profecto est, qui docet hominem scientiam in momento, quum uult, & paruulis humilibus tribuit intellectum, reuelat mysteria, & sacrarum scripturarum pandit arcana, nec non producit ad lucem, quæ mystici sermonis latent inuolucro. Per hos namque instruit plebem suam, dæmonũ manifestat laqueos, atque iuxta prophetæ testimonium, ambulantibus in regione umbræ mortis, ut gressus suos dirigant in uiam pacis, ostendit lumen. Non potest congruo explicari sermone, quanta documenta moralia, quot allegoriarũ sensus, quàm multa sacramẽta cælestis patriæ, G
quæ in uoluminib. sacris obtecta sunt, per sapientiam uerbi loquentis in humilium cordibus patefacta clarescant. De oraculis prophetarum quid memorem, quæ plena sunt oculis, sacramẽtis grauida, figuris inuoluta, ac referta ænigmatibus? Quæ profecto uniuersa ipsi Vates nisi diuino illustrati splendore dicere non ualuissent. Futura enim reuelante spiritu ueritatis tanquam præterita intuentes, interdum etiam præterita ac si præsentia recolentes ad eruditionem fidei, & ad corroborandos in spe pusillorum animos insinuare curarunt. Quodque est admiratione dignissimum, nõnulla eorũ, quæ narrãt, & in superficie plana sunt ad intelligendũ, & profundissimæ ueritatis in se cõtinent lumẽ. Ex qua re paruuli historiæ lacte nutriuntur, & intelligentes atque doctissimi nequeũt ad
2. Pet. 1 plenum spiritualem in eisdem latentem sensum elicere. Nec mirũ. Non enim (ut ait apostolus Petrus) uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto illuminati locuti sunt sancti Dei homines. Quamobrem ex eorũ dictis augetur fides, accrescit reuerentia, irradiatur ratio, nutritur mens, affectus accenditur, sacrorum eloquiorũ H
clarescit autoritas, & humilitatis uirtus in sapientiæ luce perficitur. Sunt & alĳ fideles corde humiles, & huius æterni luminis splẽdore perfusi, quamuis illiterati & rudes, quibus omnipotentis Dei clemẽtia interdũ secretorum cælestium præbet notitiam potius experiẽtiæ gustu, quàm rationis indagine. His etenim nũc sub uelamine figurarũ, nunc per internã cognitionem reuelat plurima sapientiæ suæ occulta mysteria, partim ad aliorũ utilitatem, partim ad recipientium cõsolationem atque profectum. Verbum hoc non latet omnino eos, qui orationis & contemplationis exercitio die noctuque intenti sunt. O quoties huiusmodi diuina se illis cõmunicãte bonitate per excessum mẽtis, & deuotionis abundantiã eleuantur supra se, præter corporalium sensuum usum, & in cælestium cõtemplationẽ rapiũtur, atque in speculo fidei cum admiratione, exultatione, & gaudio cõsiderãt, ut possunt, cælestis regis potentiã, æternitatẽ, bonitatẽ, & gloriã, regni magnitudinem, claritatem, pacẽ, regnantiũ unitatem, mutuam cõmunicationem, fruitionem & lucẽ. Sane sicut spirituali splendore, ita iubilatione in hoc arcano mẽtis excessu replẽtur, qui tali gratuito digni effecti sunt dono, adeò ut minime se ualeãt cõtinere. Quamobrem

A obrem exultante spiritu secum promunt, & dicunt: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Psal. 83

De diuina uerbi generatione, & excellentia Dei & hominis Christi, quæ humano ad plenum non potest explicari eloquio. *Cap.* XXIII.

Q Visquis increatæ lucis ad plenum conatur decorem naturalem promere, seu præconia illius excelsa narrare, prorsus superuacue laborare conuincitur, ac si maris arenam dinumerare, uel æquoris undas in paruulo uasculo concludere niteretur. Quum enim ambæ res apud homines impossibiles esse uideātur (fas est dicere) facilius numeraretur arena, & maris undæ coarctarentur in uase, quàm increatæ lucis effectus, & laudes humana possent referari facundia. Limitato siquidē numero arena, termino quoq; & mēsura Deo notissima institutæ sunt aquæ. Diuina uerò lux & sapientia Dei sine initio, absq; ulla mēsura, ac fine de B paterno splendore summi conditoris est genita: de lumine lumen, & de Deo Deus, gignenti per omnia coæqualis, in potestate, æternitate, bonitate, & diuinitate. Vnde quēadmodum ille, qui genuit, est ineffabile bonum, inaccessibile lumen, insuperabilis uirtus, incomprehensibilis maiestas, diuinitas summa, miranda ęternitas, ita & filius ab eodem genitus, qui ait: Ego & pater unum sumus, & qui uidet me, uidet & patrem. Nam Ioan. 10 ipse in patre, & pater in illo tanquam splendor in igne, & lumen in sole: quanquā longe incōparabilius & excellentius. In sola differunt persona, quia alia patris, & alia filij persona, & tamen amborum est una substantia, par gloria, ęqualis potestas, eademq; essentia. Et licet pater à nullo, filius uerò à patre sit genitus: non tamen anterior est pater filio tempore, nec autoritate maior, neq; sapientia sublimior: quum in illa summa inenarrabili, & sempiterna generatione non sit motus temporis, sed incommutabilis æternitatis permanentia, non sit maioritas uel minoritas: sed diuinitatis æqualitas, substantiæ identitas, potestatisq; parilitas. Non cognitionis aut scientiæ gradus, sed perfectissima C notitia, una amborum sapientia: unum lumen, idem actus. Quod enim agit pater, operatur filius: & quod disponit filius, perficit pater, sicut filius inquit: Vsquemodo pater Ioan. 5 meus operatur: & ego operor. Nā testante Apostolo: filius est Dei uirtus, & Dei sapien 1. Cor. 1 tia. Quamobrem quemadmodum Deus pater absque uirtute & sapientia agere ualet nihil, æquè & sine filio, qui est illi similis, & per omnia æqualis, prout Paulus perhibet dicens: Multifarie, multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime Heb. 1 locutus est nobis in filio: quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis. Ex his declaratur filij præeminentia, in operando potentia, cū patre coæternitas, coæqualitas, coessentia, quam proculdubio carnis non capit sensus, disertissima nō exprimit lingua, non attingit humana ratio, neq; ulla creata ualet ad plenum percipere intelligētia, tametsi prout potest, totis uiribus illam conetur agnoscere, de ipsa loqui, & in D eadem in spiritu delectabiliter requiescere. Nā sibijpsi illa summa & æterna essentia est nota, capabilis, accessibilis, & reciproca: beata in se, de se, à nullo habēs quod est: permanens in se non localiter, sed essentialiter: se cōmunicans sine diminutione, se diffundens sine dispersione, seq; infundens sine contagione. Equidē totū quod dicitur de illa, quod cogitatur, quod agnoscitur, est hausisse de tota maris latitudine, & profunditate paruissimam guttulam in comparatione sublimitatis, latitudinis, longitudinis, & profundi illius, quod prorsus est inscrutabile, atq; immēsum. Dignatione igitur sua inenarrabili, et bonitate sua sempiternaliter ueneranda, recolēda, atq; mirāda, quod est mortalibus inuisibile et incomprehensibile, fecit Deus pater ex parte esse uisibile, atq; intelligibile, quādo uerbum, quod in principio erat apud patrem, caro factum est, et habitauit in nobis, sicut Propheta insinuat dicens: Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius ad eū. Psal. 134. Hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, et dedit illam Iacob puero suo, et Israel dilecto Bar. 3 suo. Post hæc in terris uisus est, et cum hominibus conuersatus est. Hoc idem Ioannes apostolus pronunciās ait: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod oculis perspeximus, et manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitę, et uita manifestata est, et apparuit Ioan. 1 nobis.

nobis. Erat siquidē in principio uita occulta in patre & lumine, postea uerò ueniēte tē- B
poris plenitudine, per humanū reuelata est corpus, & in passibili est agnita carne, tāquā
per lucernā lumen, & in speculo facies: factaq; est uisibilis, cognoscibilis & palpabilis.
Nec aliunde clarius, neq; in re aliqua manifestius percipitur ipsa uita ac increata sapien
tia, q̄ in ipso mysterio incarnati uerbi, & in persona eiusdē Dei ac hominis, atq; Dei &
hominū mediatoris hominis Christi Iesu. In hanc quidē personam duæ conueniunt na-
turæ, ambæ distinctæ, ambæq; perfectæ: una (uidelicet) diuina, altera humana. Diuina
utiq; ex patre sine matre æternaliter genita: humana uerò de matre sine patre in tēpore
nata sine cōmixtione uirili, & absq; colluuione peccati. Vna quippe persona in duab.
Col. 1 naturis plena Deo, plena gratia, plena muneribus. Audi Apostolū de his disserētē: Gra
tias (inquit) agentes Deo patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & trāstulit in re-
gnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissionē peccatorum,
qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso cōdita sunt om
nia, in cælo & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue princi- F
patus, siue potestates omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & in
ipso cōstant omnia: & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principiū, primogenitus
ex mortuis, ut sit in omnib. ipse primatū tenens, qui in ipso cōplacuit omnē plenitudinē
diuinitatis habitare corporaliter, & per eum reconciliari omnia in ipsum pacificans per
sanguinē crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Quid (oro) excellētius de
ipso Deo & homine Christo Iesu, aut quibus uerbis plenius, uel à quo efficacius profer
ri potuerunt hæc, quæ superius memorata sunt, q̄ ab apostolo Paulo, qui per reuelatio-
nem habuerat, quæ prædicabat, & in quo ipsa Dei sapientia loquebatur: qui etiā usq; ad
tertiū cælum raptus diuinā, sicuti est, contēplatus est essentiā, atq; arcana meruit audire
uerba, quæ nemini loqui licēt? Nullum profecto maius est testimonium ac credibilius,
quàm illius, qui ex certa sciētia fatur. Sanè dn̄o nostro Iesu Christo testimoniū perhibet
Matth. 3 pater, cū dicit: Hic est filius meus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Ipse quoq; fi G
Ioan. 14 lius de se tā uerbo, q̄ opere, quis sit, fatetur dicēs Philippo: Philippe qui det me, uidet &
patrem meū. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? De operibus uerò Iudæis
Ioan. 5 inquit: Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me.
Quòd si mihi nō creditis, operibus credite saltem. Spiritus aūt sanctus domino Iesu tūc
testimoniū reddidit, cū eo baptizato in columbæ specie super illū descendit, & māsit. In
die uerò pētecostes palā in sono, in igne, & linguis apparens personam mediatoris Dei
& hominum, mundo uniuerso indicauit. Ioannes deniq; Baptista, testimonium Christo
Ioan. 1 exoluens ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi, ipse est, de quo dicebam uo-
bis: Qui post me uenit, ante me factus est, quia prior me erat: & qui misit me baptizare
in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem & manētem, ille est,
qui baptizat in spiritu sancto. Et ego uidi, & testimonium perhibeo, quia hic est filius
ibid. Dei. Ioannes postremò euāgelista, quid de ipso promat, audiamus: Et uerbum (inquit)
caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti à pa
tre, plenū gratiæ & ueritatis. Hæc ꝓfecto memorata testimonia cōmendāt personā Dei H
& hominis Christi, in qua naturæ erāt duę, uerbi (uidelicet) & hominis, ita unitę atq; in-
dissolubiles, ut una nullatenus separari posset ab altera: & nihilominus sic distinctæ, ut
uerbū operaretꝰ, q̄d uerbi est, & homo ageret, q̄d hominis erat, nec uerbū sine homine,
neq; faceret quicq; homo sine uerbo. Remaneretq; uerbū in sui natura impassibile, im-
mortale & inuisibile, homo uerò passibilis, mortalis atq; uisibilis. Cōmunicabat q̄ppe
se uerbū homini tanquā in supposito: ipsumq; replebat gratia, sapiētia, lumine & donis
quantū possibile erat creaturę suscipere creatorē, quolibet eorū in propria persistēte na
tura, proprietate & actu. Totū enim se exinaniuit uerbū, totū se infudit, quū hominem
assumpsit, ut fieret Deus, essetq; Deus & homo unus Christus, una persona, unus Emma
nuel, unusq; Dei & hominū mediator incōfusus & inseparabilis: in quo ꝓfecto copula
ta sunt uerbū, anima & caro. De patre quidē sine initio uerbū est genitū: quēadmodum
Psal. 44 ipse pater per Prophetam ait: Eructauit cor meum uerbum bonū. Anima uerò est crea-
ta de nihilo passibilis, cōpatibilis, rationalis, immortalis, & ex uerbi unione beata. De
uirgine autem immaculata & sacratissima operante spiritu sancto, formata est caro in
uirum

A uirum perfectum, passibilem, uisibilem, palpabilem & mortalem. In ea igitur parte, qua erat passibilis & mortalis, tanquam uerus homo est reclinatus in præsepio, pannis inuolutus, lacte nutritus, materno fotus in gremio, circuncisus in carne, præsentatus in templo, Simeonis exceptus in ulnas, fugatus in Ægyptum, parentibus subiectus, baptizatus à Ioanne, à diabolo tentatus, quadragenario ieiunio confectus: esuriem, sitim, lassitudinem passus: à discipulo traditus, colaphizatus à Iudæis, consputus in facie, flagellis cæsus, spinis coronatus, illusus & afflictus, extensus in cruce, clauis confixus, aceto & felle potatus, damnatus cum impijs, lancea perforatus, atq; effectus exanimis in sepulcro est conditus. Hæc Propheta contemplatus in spiritu, tanquam præterita prophetico more futura narrans ipsum esse passurum, inquit: Ascendet sicut uirgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, & non erat ei species, neque decor: & uidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum nouissimum uirorum, & uirum dolorum, & scientem infirmitates: & quasi absconditus uultus eius, & despectus, un- Esa. 53
B de nec reputauimus eum: uerè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum tanquam leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum: ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus: oblatus est, quia ipse uoluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, de angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit: quoniam ablatus est de terra uiuentium? Propter scelus populi mei percussi eum, & dabit impios pro sepultura, & diuites pro morte sua, eo quòd iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore eius. Et dominus uoluit conterere eum in infirmitate pro eo, quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus exorauit. In hoc (inquam) humano corpore, quod uisibiliter apparebat, & per illud uerbum sempiternum, quod latebat in carne, dedit uirtutibus formam, uiuendi modum, uitæ ordi-
C nem, moribus disciplinam. Docuit profectò quid ab hominibus amandum, quid timēdum: quid imitandum, quid fugiendum, quid quærendum, quidue sit cōtemnendum. Nihil quippe humanæ saluti est necessarium, quod non in Christi humanitate resplendeat. Quamobrem quicunque uult instrui, qui perficere concupiscit, qui desiderat scire, quæ sit uoluntas Dei bona, beneplacens, atque perfecta, intelligat doctrinam Christi, & in ipsius humanitatis intueatur speculo se, illi conformis fiat: & prorsus nec errare, neque perire ualebit. Institutio namq; est lex uitæ, & omnis uirtutis ac religionis exemplar ab uniuersis mortalib. imitabile: quēadmodum dn̄s Mosi in persona omniū mandauit dicēs: Omnia facito secundū exēplar, quod tibi ostēdi in monte. Non solū ab ipsa uisibili corporis forma, de moralib. imbuimur disciplinis, uerūetiam de ijs, quę pertinēt ad fidei rudimēta, ad diuinitatis cultū, ad perfectionis celsitudinē, & ad uitæ æternæ meritū. Erat siquidē illa humana species, & forma tractabilis, instrumentū inuisibile & rationalis spiritus, qui ipsam uiuificabat, informabat, dirigebat. Proinde non ualebat Exod. 25
D agere, uel loqui, nisi imperante & mouēte spiritu, qui principabatᷓ in illa, ipse uerò spiritus obtēperabat uerbo: q cū unigenitus erat à suæ creationis immediato initio, & à quo omni fuerat repletus gratia, uniuersaq; sapiētia decoratus, & uirtutib. ornatus. Ex suarū quippe abundātia gratiarū in corpus suū mysticū, q̄d est ecclesia, & in membris sibi per charitatis uinculis cohærentib. spiritualiū charismatū stillicidia infundebat, sicut & nūc unicuiq; eorum iuxta mensuram donationis ipsius tribuēs gratuita dona ad utilitatem non tantum recipientiū, sed etiam membrorū participantiū pro gloria Dei, & ornamēto, ac cōsummatione corporis sui, quod est prędestinatorū ecclesia. Nam idem spiritus, qui ex mera gratia nullisq; in eo præcedentib. meritis, gratiā singularis personæ capitis, & unionis perceperat à uerbo, cui unitus erat, ut Deū glorificaret in assumpto homine, de collatis beneficijs gratus existeret, corpusq; suum ad cælos prouehendo ascenderet. Hinc est, q tantā dilectionē, & tot præclarissima charitatis indicia insinuauit hominib. ipsorū anhelando salutē, & sibi prærogata dona, ac merita per seipsum acquisita, cū eisdem cōmunicando, necnon diuinæ uisionis gloriā, qua ipse iucundissime fruebatur in uerbo, liberalissime promittebat. Fouebat siquidē corpus suum mysticū, infirmātib. cō-

patiebatur

patiebatur mēbris, dispersa colligebat in gremiū, iacentia erigebat ad gratiā, mortifica- E
torū lugebat exitia, & mala perferētium sustinebat incōmoda tanquā pia mater, uerus
spōsus, redēptor præcipuus, diligētissimus mediator, gloriosusq; cōprehēsor. In uerbo
nāq; uidebat omnia, agnoscebat singula, seq; unum effectū esse cum illo humillime gau
debat. Gaudebat, inquā, quū in corpore esset passibili in ea parte superiori, in qua uiget
intellectus, ratio dominatur: queadmodum & nunc cū omni mortalitate consumpta in
dextera Dei patris sedet uniuersa corruptione deuicta. Non enim post ascensionem est
auctus in gloria, quippe quum reuelata illi deitatis essentia, ueluti comprehensor perfe-
ctus esset, etiam in carne passibili ex ipsius uisione beatus, hoc excepto: q corpus illud
& idem spiritus in ea parte, qua poterat pati, omnino impassibilis est effectus. Per resur-
rectionis itaq; gloriam cuncta rationalis spiritus passibilitate detersa assumpsit corpus
incorruptibile, spirituale, gloriosum & impassibile. Prærogata deniq; est illi assumpto
homini iudiciaria autoritas, atque creaturarum omnium plena potestas, queadmodum
Matth. 28 ipse testatur: Data est (inquit) mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ex his ergo uni- F
uersis euidentissime colligitur, quantas homo idem dominus noster Christus Iesus in
unitate personæ à uerbo assumptus assumenti Deo laudes & benedictiones exoluat,
quantum honorem & affectum exhibeat, uel quas gratiarū ineffabiles, ignitas, immen
sas, humillimasq; referat actiones, quum se in diuinitatis uideat throno residere, cunctis
præesse angelis & archāgelis, atq; ab eisdem officiosissime adorari, uenerari & coli: nec-
non ex ipsius donorum plenitudine spiritus singulorum participare beatorum. Pro hu-
iusmodi beneficijs & alijs quàmplurimis, quæ humanus intellectus etiam lumine glo-
riæ perfusus non ualet attingere, uerum neq; archangelorum quisquam ad plenum: sed
solum Deo & ipsi sunt nota, quanta sit idem homo humilitatis perfectione præditus,
quàm humillime Deo sit reuerētiæ timore subiectus, implicite ac sub nube aliquid mo-
dicum ratione percipitur. Queadmodum enim præ cæteris creaturis est donis locuple-
tior, sapientia clarior, felicitate sublimior, & Deo propinquior, in cuius utiq; lumine o-
ptime se cognoscit esse, quod est: ita est in humilitate excelsior. Quę profecto humilitas G
(ut sæpe dictum est) in uera sui cognitione subsistit.

Qualis sit elationis fructus. Et quanta humilitatis sanctæ, tam in præsenti, quàm in futuro sit merces. Cap. XXIIII.

Vmilitatis magister cæterarumq; uirtutū perfectissimus insinuator & au-
tor dominus noster Iesus Christus, fideles quosq; ad detestationem elatio-
nis, quæ omnium uitiorum est nutrimentum & caput, atq; humilitatis san-
ctæ ad sectandum uestigia instruere uolens, utrarumq; elationis (uideli-
Luc. 14 cet) & humilitatis fructum manifestare curauit & meritum dicens: Qui se
exaltat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vis scire se extollentium qualis sit
Pro. 16 fructus? Ante ruinam (ait Sapiens) exaltatur cor. Superbiæ quippe fructus est casus.
Esa. 14 Prophetam audi, quid de superbientis Luciferi commemoret lapsu: Quomodo cecī-
disti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris: corruisti in terram qui uulnerabas gentes, qui
dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, H
sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nu-
bium, & similis ero altissimo. Non ob aliud idem angelus profugus cum ijs qui adhæ-
serunt illi, de proprijs expulsi sunt sedibus, nisi quia se temerarie extulerunt, & aduer-
sus conditorem suum superbiæ leuauere calcaneum. Horum casum Propheta conside-
Psal. 35 rans tremefactus & humiliatus dominum deprecatur inquiens: Non ueniat mihi
pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur ini-
quitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Hoc ipsum notificare uoluit Dei humilis
Luc. 1 ancilla & mater, quum ait in cantico: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit super-
Luc. 14 bos mente cordis sui. Veridica igitur est saluatoris nostri sententia, qua dicitur: Qui se
exaltat, humiliabitur. Cæterum hoc non repugnat à uero, quamuis multi & penè in-
numeri uideantur elati & superbi ad tempus florere in seculo, dignitatibus & honori-
bus sublimari. Non ualet mentiri ueritas, neque aliter fieri potest, quàm quod ipsa te-
statur. Non enim ait: qui se exaltat, humiliatur, quod est præsentis temporis: sed humilia
bit, quod est futuri, quāquā ipsa exaltatio momētanea sit: humiliatio maxima, quæ etsi
ab ho-

A ab homnib. carnalib. ſic minime eſſe iudicet̃, patet tamẽ Deo, à cuius cõſpectu omnis
arrogãs repellitur, & in proprio ſuperbiæ fœtore iacet proſtratus & ſordidus. Hęc pro-
fecto humiliatio eo deterior, atq; inſanabilior eſſe cognoſcitur, quo eſt occultior, & illũ
latet, qui humiliationis illius faſce deprimitur. Nã ignotus lãguor etiam inſanabilis eſſe
cõuincitur. Quãobrem ſicut qui ſe exaltat inaniter, & in præſenti (quẽadmodum dictũ
eſt) & in futuro humiliabitur: ita ecõtrario iuxta domini pollicitationẽ, qui ſe humiliat,
exaltabit̃. Æquale nãq; opus pari ſtatera pẽſatur. Audeo autẽ dicere, ꝙ diuina clemẽtia
pronior eſt ad ignoſcendũ, q̃ ad puniendũ, dicẽte Propheta: Quoniã ira in indignatio- *Pſal. 29*
ne eius, & uita in uolũtate eius. Nẽpe naturale & propriũ Dei (ſacro teſtãte eloquio) eſt
miſereri ſemper & parcere: necnon miſericordia eius iudiciũ ſuperexaltat, atq; excedit.
Hinc eſt, ꝙ ipſe affluẽtius humiliter poſcẽtibus largitur dona, q̃ delinquẽtibus ſuppli-
cia irroget. Teſtimoniũ ſcripturarũ ſacrarũ audi: Quoties peccator ingemuerit (inquit *Ezech. 18*
dominus per Prophetã) nõ recordabor amplius inquitatũ ſuarũ, & ueritas ipſa in Euan
B gelio: Petite (ait) & accipietis, quærite, & inuenietis, & pulſanti aperiet̃. Propheta quo- *Math. 7*
que dñi miſerationes propalare uolẽs, ait: Vulgo dicit̃, ſi dimiſerit uir uxorẽ ſuã, & rece
dẽs ab ea duxerit uirũ alterũ, nunquid reuertetur ad eã ultra? nũquid non polluta & cõ-
taminata erit mulier illa? Tu autẽ fornicata es cũ amatoribus multis, tamen reuertere ad *Hier. 3*
me (dicit dominus) & ego ſuſcipiam te. Per Prophetam etiam alium hoc idẽ ipſe domi-
nus indicat dicens: Nunquid uoluntatis meæ eſt mors impij, & nõ magis ut cõuertatur
& uiuat? Ex his & alijs q̃ plurimis diuinorũ eloquiorũ teſtimonijs, & autoritatib. colli- *Ezech. 18*
gitur paratiorẽ eſſe Deum ad indulgendum, q̃ ad errata puniendum, atq; liberaliorem
ad beneficia conferendum, quàm ad illa tenaciter retinendum. Lætentur itaq; mãſueti
moribus & corde humiles, necnon in domino abſq; dubietate confidãt: quoniã non ſo-
lum in futuro exaltabuntur ab uniuerſorũ cõditore & principe, uerũetiam impræſentia
rum, nõ temporali exaltatione aut honore uiſibili, ſed ſpirituali & intrinſeco, qui eſt ſe-
curior, delectabilior, locupletior, quietior, ac diuturnior. Nã exaltatio apparens & mo-
C mẽtaneus honor, qui bonis & malis ualet eſſe cõmunis, quis poteſt explicare ſermone,
quãtis ſit ſolicitudinib. circũſeptus, ſuperfluis agitatus curis, periculis inuolutus, onera-
tusq; peccatis? Internus uerò ab omnib. cõtradictionibus, quæ memoratæ ſunt, prorſus
eſt liber. Nã humiliũ honor & eorũdem exaltatio eſt gratiarũ cumulus, additamentum
donorũ, cõſcientiæ pax, cognitionis lumen, exultatio ſpiritualis, orationis munditia, re-
ctitudo mẽtis, fidei cõſtantia, cõpaſſionis affectus, cõpunctionis ſtudiũ, ſpei robur, cha
ritatis incẽdium, internorum guſtus, proficiendi deſideriũ, uirtutũ ſitis, & futurorũ prę-
miorum expectatio certa. Hi proculdubio ſunt imprædabiles humilium theſauri, pre-
tioſiſſimæ gẽmæ, indeficiẽtes diuitiæ, honores ſublimes, præclariſſimæ dignitates, arca
næ deliciæ, ſpõſi munera, ornamẽta nuptialia, & ſpiritualia ſpõſæ cellaria: in quæ nõ in-
trãt ſuperbi, deſides nõ admittuntur, nõ ingrediuntur immũdi. Sanè per hęc tanquã per
ſpirituales ianuas ſpõſus accedit intro ad ſpõſam, ipſam inſtruit, illicq; cõmunicat pręſen
tiam ſuã, nõ per corporalẽ ſpeciẽ, neq; ſicuti eſt, ſed per lumẽ fidei, per irradiationẽ intel
lectus, per deuotionis guſtũ, per exultationis iubiliũ, per amoris tripudiũ, ꝑ pacis oſcu-
D lum, per dilectionis amplexũ. Tunc quidẽ propter ipſius ſpõſi præſentiã illuc nõ appro
piat aduerſarius, nec miſcetur extraneus: quoniã multorũ uallata eſt mens excubijs an-
gelorũ. Tunc, inquã, humilis anima effecta eſt Dei tẽplum, ſedes ſapientię, thronus uer-
bi, paracleti domus, thalamus nuptialis, arca fœderis, propitiatorium deauratum, taber
naculum ſanctitatis, locus requietionis, paradiſus deliciarum, concluſus hortus, fons ſi-
gnatus, terrenum cælum, habitatioq; cæleſtis. Mirãtur equidem ipſi beatorũ ſpiritus di-
gnationem Dei ſponſiq; dilectionẽ: qui ob ſponſæ conſolationẽ exuto diuinitatis can-
dore, & exinanita (ut ſic dicã) ſempiterna uerbi gloria ſe in fragili uaſculo habitare incli
nat, non ut rex potẽs: nec ſicut uniuerſorũ dominus, neq; tanquã uiuorũ & mortuorum
iudex, ſed ueluti cũ infirma infirmus, cũ parua minimus, humillimus cũ abiecta, & cum
pauperrima egenus. En (aiunt mutuo) quæ diſparilitas hæc Dei (uidelicet) & hominis,
creatoris & creaturæ, domini & ancillæ, diei & noctis, ſapientiæ & ignorantiæ, uerbi &
animæ. Supereminet prorſus iſta ſpiritualis copula humanũ intelligere, propriũ uelle,
ſociale uiuere. Nam munus eſt cæleſte, gratia redemptoris, beneuolentia ſponſi, amoris
prærroga-

prærogatiua,& præcipuæ charitatis priuilegium singulare:quod quidem pręstatur humilibus corde,se in ueritate agnoscentibus, se contemnentibus, & qui tanquam infructuosæ arbores,mancipia uilissima,uasa inutilia,cadauera fœtida se esse arbitrātur. Hęc proculdubio anima, ad quam tam officiose, tam humiliter, & tam delectabiliter noster ingressus est dominus,nisi esset humilitatis uirtute decorata,puritatis nitore uestita,cælestium desideriorum flammis accensa,orationis assiduitate corusca, & erga suę mentis custodiam indeficienter intenta,nequaquam spirituali & arcano uerbi digna esset connubio:quod utiq; donum non prærogatur omnibus ipsi uerbo famulantibus,non multis,sed rarissimis:quemadmodum in Canticorū Canticis sponsi uoce perhibetur: Sexaginta (inquit) sunt reginæ, octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus:una est columba mea,perfecta mea,una est matri suæ,electa genitricis suę:uiderunt eam filiæ Sion,& beatissimam prædicauerunt,& reginæ laudauerunt eam. Vna dicitur esse columba,tum propter paucitatem animarum ad hunc pertingentium statum, tum quia talis anima sicut unice diligit:ita à spōso unice diligitur. Quamobrem illum audit sese introrsus uocātem: Surge propera amica mea,formosa mea, columba mea in foraminibus petræ,& in cauerna maceriæ:sonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis,& facies tua decora.Ipsa uerò allocutione illius effecta languida prę amore dicit:Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur: botrus cyperi dilectus meus in uineis Engaddi. Sponsus autem sponsæ laudes ingeminans,ut peramplius dilectionis flamma succendat, ait: Fauus distillans labia tua soror mea sponsa,mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorum super omnia aromata:hortus cōclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus,fons signatus,emissiones tuę paradisus malorum punicorum,cum pomorum fructibus. Et illa dulcedine plena non capiens,inquit: Dilectus meus candidus & rubicūdus, electus ex milibus:teneo illum,nec dimittam.Sanè in hoc contubernio castissimi amoris sponsi & sponsę,non nisi mutuæ proferuntur colloquia charitatis,dilectionis carmina,præludia sanctitatis, quæ humana non consueuit auris audire, oculus uidere sublimium,nec in cor carnaliter sapientis ascendere. Humilium sunt quippe delicię,absconditum manna,mel in fauo,& cum lacte uinum mixtum: quo hausto lætificantur corda sumentium,& interna deuotione recreantur: quatenus eisdem tolerabiles huius peregrinationis labores fiant.Facile namq; in uia deficerent,si nō spirituali interdum reficerentur pabulo,lacte nutrirentur,roborarentur uisitatione,erudirentur alloquio, & delectabili reciproci amoris uinculo tenerentur.Cęterum pro augmento fidei,pro spei ampliori capienda fiducia,pro charitatis reliquarumq; sustentatione uirtutum,ô quàm sæpe huiusmodi rapiuntur supra se,& introducuntur per excessum mentis in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domum Dei,ut & intellectu percipiāt, & degustent affectu, quàm magna sit multitudo dulcedinis domini,quæ abscōdita est elatis,& seruiliter metuentibus,atq; promissa sperantibus in eum,humilibus perseuerantibus, & Deum puro corde diligentibus. Hæc siquidem est hæreditas filiorum, quæ certantibus in hac lachrymarum ualle in cælo tribuitur post triumphum, ubi reuelata facie Dei gloria contemplatur:quod profecto est summum bonum,gaudium sempiternū, inenarrabilis lætitia,perfecta satietas,imperturbabilis pax,uera libertas, secura fruitio, refectio indeficiens,actualis iubilus,& interminabilis laudatio,quam non intermittit casus,non tollit inimicus,nec alternat tempus, neq; adimit actus: quoniam firma,stabilis & æterna est. Nam quicunq; glorię illius effectus est particeps,non habet quod metuat,unde doleat, de quo dubitet,& ultra quod speret:quoniam semper fruitur præsentia illius,quem laudat,quem diligit,quem colit,quem amplectitur, quem cognoscit. Nempe eius cognitio uita ęterna est,amplexus illius beatitudo maxima:ipsius dilectio delectatio summa, eius laudatio ineffabile gaudium,atq; pręsentia ipsius cunctorum bonorum firma possessio. Ad hanc quisquis introducitur,ingreditur in pascua uirētia, quæ non marcescūt, in delicias suaues,quæ nunquam deficiunt,in sapientiæ thesauros: qui non depereunt, in ueritatis splendores,qui nequaquam obnubilantur,in regionem uiuorum Deum incessabiliter laudātium,in ciuitatem Hierusalem æterni solis illustratione præfulgidam, & in sanctam Sion mille milium angelorum agminibus decoratam: necnō sanctorum omnium

Cantic. 6 — Cantic. 2 — Cantic. 4 (marginal references); section letters E F G H in right margin.

A omnium choris decenter ornatam: qui uniuersi una uoce, pari modulatione, intentione consimili Deum ignito affectu, quantum ualent, laudant, dicentes: Benedictio, claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, uirtus & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen. Coronas suas singuli submittentes ante ipsius maiestatis perpetuum thronum. Id etenim, quod honoris, quod uenerationis, quod laudis offerunt conditori, plenum est charitate, humilitate subnixum, admiratione permixtum, satietate perfusum, & fruitionis auiditate feruidum. Bibunt quippe & sitiunt, saturantur, & esuriunt, superabundant, & repleti concupiscunt. De ubertate siquidem uoluptatis æternæ inebriantur delectabiliter, sapienter & sobrie haurientes de uitæ fonte diuinæ dulcedinis potum, & de lumine beatificæ uisionis inextinguibile lumen: quemadmodum Propheta commemorans confitetur domino: Inebriabuntur (inquit) ab ubertate domus tuæ, & torrēte uoluptatis tuæ potabis eos: quoniā apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. O beata ebrietas sobrietate referta, quæ pro sui exuberatione & gustu sumentem eleuat in Deum: & coniungit Deo, ut fiant unum in idipsum. O fons uitæ, qui apud Deum esse denunciatur: de quo utique uniuersi, qui in cælesti sunt prædestinati cōuiuio: absque ulla ipsius fontis diminutione percipiunt ad satietatem beatam atq; perfectam. Hunc enim fontem idem Propheta ardentissime cupiebat, quum diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei? Expressius autem qualis iste sit fons, sapiens indicauit, quando ait: Fons sapientiæ uerbū Dei in excelsis. De hoc uerò uerbo Ioannes euangelista testatur: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non ab re igitur tāto cum desiderio de ipso uerbi fonte Propheta inebriari poscebat. Sciebat nāque ultra sitire non posse, quisquis ex illo uitæ fonte potaret: sed neque ambulare in tenebris, qui in uerbi splendore aspiceret lumen. Quamobrem in Canticorum Canticis sponsa eodem spiritu, quo Propheta repleta ait: Indica mihi, quem diligit anima mea: ubi pascas, ubi cubes in meridie. Meridies iste est manifesta uisio, & diuinæ essentiæ aperta cognitio: quæ (perhibēte domino) est electorum perpetua merces. Hæc est (inquit dominus & redemptor noster) uita æterna, ut cognoscāt te solum Deum, & quem misisti, Iesum Christum. In hoc meridie cognoscitur in uerbo pater, in genitore filius, & ab utroq; emanatio, processio, & amplexus, in tribus (uidelicet) personis una substantia, una deitas, par gloria, æqualis potestas, & indiuisibilis unitas pater, uerbum, & spiritus sanctus: unus Deus sine initio, æternus, immensus, beatus. Hanc quippe cognitionem summæ & indiuiduæ trinitatis & unitatis pollicitus est dilectoribus suis: qui non ex necessitate, neq; coacte: sed scienter, uoluntarie, & cum charitate se agnoscendo humiliant. Sic enim ait: Qui autem se humiliat, exaltabitur. Vtiq; in regno cælorum eo altius, eoq; gloriosius: quo se cognouerint uerius, purius humiliauerint, abiecerint amplius. Audiant humiles, corde percipiant, & exultent in spiritu: quum intelligunt quàm præcelsa, & quàm maxima præmia in futuro illis repromissa sunt seculo: si tamen in inchoato perstiterint opere. Studeant quotidie in hac humilitatis uirtute proficere ipsum imitantes regem, qui abiecto onere carnalium, & regalium indumentorum, coram domini arca nudatus, exiliens & exultans uxori sibi obijcienti respondit: Ludam & uilior fiam coram domino: qui elegit me potius, quàm domum patris tui. Prouocentur denique pro exemplis, pro beneficijs animentur, & pro muneribus trahantur. Sanè innumerabilia penè sunt exempla sanctorum, qui uerbo uirtutem hanc commendauerunt, & opere: horum namque primus & singularis est Christus, qui deposito diademate regio, atq; maiestate exinanita diuina, sub seruili forma, ac natura mortali in omnibus, quæ egit & docuit, perfectæ humilitatis exhibuit regulam, disciplinam præbuit, & exempla monstrauit: ita ut nullus repertus sit illo humilior, māsuetior moribus, ad perferendum contumelias, & opprobria promptior: necnon ad contemptum mundi, & sui ardētior. Quamobrem sicut se humiliando, ac despiciendo superauit incomparabiliter uniuersos: æquè honoris, sublimitatis & gloriæ super omne nomen illi donatum est nomē, cui cælestium, terrestrium & infernorū humiliter flectitur omne genu. Porrò quod dignitatis, quod exaltationis, quod prę mij præcessit in capite, iuxta cuiusque humilitatis &

Apoc. 7
Psal. 35
B
Psal. 41
Ioan. 1
Cant. 1
C
Ioan. 17
Luc. 18
D

charitatis mensuram cæteris sequetur in membris. Perseuerantes namq; in unitate corporis pariter, cum corpore exaltabuntur in capite. Quum corpus ipsum in suis perfecte fuerit membris: tunc cum capite & sponso suo glorificata ecclesia, atq; sine macula & ruga effecta introibit in nuptialem thalamum: & in cælestis regni mansionem clarissimam, æterni solis illustratam splendoribus: necnon angelorum agminibus decentissime perornatam, quatenus agnoscat, quanta sit gloria, & quàm Dei & sponsi sui sit tremenda, honoranda, atque laudanda maiestas, quæ illam tam sacro sancto dignam fecit esse connubio: per quod cum sponso unum facta est corpus, & caro una, sicut primus homo testatus est. Nā quum de una ex costis ipsius Deus mulierem plasmasset: illamq; Gen. 2 eidem, ut nomen imponeret, obtulisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, & erunt Eph. 5 duo in carne una. Quod Paulus declarans quid significet, inquit: Sacramētum hoc magnum est, ego dico inter Christum & ecclesiam. Innuit enim Apostolus Christum & ecclesiam cooperante fide, & mediantibus sacramētis ab ipso mediatore institutis, unum corpus mysticum factum, & carnem unam: tum propter duarum naturarum, diuinæ (uidelicet) & humanæ indiuisibilem copulam: tum propter redemptionem per sanguinis effusionem in cruce consummatam, ipso pendente exanimo: ex cuius latere tanquam dormiente Adam, sanguinis & aquæ sacramenta fluxerunt. Hāc siquidem sacramentalem unionem atq; glorificationem Christi & ecclesiæ post modicum futuram idem re- Ioan. 17 demptor passioni proximus patrem alloquens insinuauit dicens: Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: ego in me, ut sint cōsummati in unum. Hæc utiq; clarificatio, quam dominus Iesus suæ fatetur dedisse ecclesiæ, inchoatur in hac peregrinatione per fidem in iustificatis credentiū cordibus, augetur uerò in membris singulis post consummatum huius uitæ agonem: quum defæcata omni labe peccati beatorum cœtibus inferuntur: perficietur autem in toto, quum in resurrectione futura ecclesia mater & sponsa, absq; ulla macula, tota formosa: & iucunda, atq; in suis filijs perfecta sponso suo Christo associabitur: ut sit caput & corpus unum in idipsum plenum decore, immortalitate uestitum, claritate præfulgidum, fruitione beatum, confirmatum in gloria, in charitate, in ueritate, in æternitate, in pace, in laude, in exultatione, in admiratione, in gratiarum actione, in lumine, in quo quisq; Deum quo agnoscit uerius, eo intelligit clarius, se nihil esse ex se, sed ab eo, & in eo esse, qui est omnia in omnibus, & in singulis totus, Deus & uniuersorū dominus, qui est uita perennis, indeficiens lux, incōmutabile bonum, uirtus insuperabilis, præclarissima sapientia, cōmunicabilis bonitas, ueritas infallibilis, superamabilis charitas, qui gratuita dilectione humilium uota respicit: deprecationes exaudit, inhabitat corda, labores pensat, & coronat merita, pro eisdem interpellante ecclesiæ sponso, humilitatis præceptore, & humilium gloria Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

DIVI LAVRENTII IVSTINIANI VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE IN OPVS CVI TItulus *De perfectionis gradibus,*

PROOEMIVM.

Rationalis creaturæ (uidelicet) hominis, hoc à uere intelligentibus noscitur esse propriū, ut semper proficere appetat, & nunquam ab inquisitione torpescat. Ducitur eṁ ad huiusmodi proficiēdi solicitudinē naturali impulsu, quo mediāte pertingat ad sui cognitionem finis, atq; in eodem delectabiliter conquiescat. Ad hoc namq; ipse homo est conditus, ut potiora semper obtinere cōcupiscēs, perueniat quandoq; ad id, quo nihil est melius, quod est ipse Deus: in hac quidem peregrinatione per fidem, & in futura uita per speciem. Propterea quandiu hoc mortali & corruptibili est constitutus in corpore, nequaquam ocio debet torpere damnabili, aut tabescere mentis inertia: sed sine intermissione iuxta fragilitatis humanæ uirtutem operi intendere: non qualicunq;, sed

A ſed neceſſario, congruo, atq; proficuo: interdum corpore, prout negocij opportunitas exigit, expoſcit: qualitas, requirit tẽpus: ſemper uerò mente, nunc intẽtione recta, nunc cogitatione ſancta, nunc affectione interueniente ignita. His quippe medijs laudabile quodcunq; ac gratiſſimum Deo perficitur opus. Nam actio, quę per corpus fit, niſi memoratis, ſeu quibuſdã eorum agatur medijs, quãuis mortalium approbetur iudicio, parum aut nihil prodeſt. Nam quemadmodum arbor ſi uireſcat folijs, flores redoleat, ſiue immaturis fœcunda ſit fructibus, & amœna in ſe eſſe uideatur: radicem uerò uegetãtem minime habeat, infructuoſa eſſe cẽſenda eſt: ita & opus quodlibet ſi interna uirtutis ac charitatis directione informatum non eſt, æternæ uitæ prorſus merito caret. Nempe in corde ueræ uirtutis formatur habitus, præuia nihilominus intentione, cogitatione & affectione laudabili, cooperante pariter charitate: quæ eſt donum Dei, uirtutum forma, norma iuſtitiæ, laborum merces, mentium decor, aduerſa tolerantium robur, peregrinationis huius ſolatium, atq; in bono perſeuerantium palma. Tolle hãc, & nulla eſt uirtus.
B Non prodeſt martyrium, non fides, etiam ſi montes transferat, nõ omnium erogatio facultatum: non poſtremo abſq; ipſa promeretur apud Deum laudem prophetia atq; cæleſtium ſecretorum ſcientia. Cæterum ſi adſit charitas, efficit cor mundum, conſciẽtiam bonam, rectam intentionem, cogitationem diſciplinatam, & affectum pium. Hæc quippe omnia aguntur intus in mente, ſectatore Deo, erudiente ſapientia, conſcientia iudicante, & dirigente prudentia. Equidem ex his quæ memorata ſunt, uerũ eſſe colligitur, quod per Prophetã de anima eccleſiaſtica proficiendi amore ſuccenſa perhibetur: Omnis (inquit) gloria eius filiæ regis ab intus. *Pſal. 44* Foris namq; uirtutis imago cernitur humanis ſenſibus nota: intus uerò habitus uirtutum, charitatis incendium, & perfectionis diſciplina ſeruatur. Quamobrem quiſquis in ſpirituali exercitio cupit perfectionis culmẽ attingere, iuxta Prophetæ admonitionem, aſcenſionis ſibi in corde ſpirituales cõponat gradus, per quos de uirtute proficiens in uirtutem ipſum Deum ex parte comprehẽdere ualeat, à quo pleniſſime comprehenſus eſt. Id autem nequaquam uiribus proprijs agere
C ſe poſſe arbitretur. In illo fiduciæ ſuæ iactet cogitatum, qui docet hominem ſcientiam, dat intellectum paruulis, præſtat inuocantibus ſe auxilium, certantibus tribuit fortitudinem, & perſeuerantibus gloriæ brauium pollicetur. Hi ſiquidem ſpirituales aſcenſionis uirtutum gradus, quoniam nequaquam noti ſunt omnibus, illos diſtinguere atq; ordinare curabo, non ut per eoſdem ad perfectionis alta peruenerim: quippe quũ ſim delictorum grauatus oneribus, peccandi compedibus alligatus, ignorantiæ obuolutus tenebris, & plurimorum defectuum conſuetudine depreſſus: ſed ut iuſtitię ſemitas alijs inſinuando, ex aliorum profectibus gratiam merear obtinere à domino: necnon redire & ego ualeam ad me, ac in conſcientiæ ſpeculo deformitatem meam agnoſcere: errataq; corrigere, & erubeſcere de me: qui non ſum talis, qualis eſſe deberem, qualemq; me eſſe arbitrantur, qui ſecũdum faciem hominum merita metiuntur: quum ſolius Dei ſit proprium cordium ſecreta rimari, atq; arcana diſcutere, ex quibus mors & uita prodire noſcuntur. Hoc utiq; opus, quod inchoare propoſui, omnes meas ſupergreditur uires, ſuf-
D ficentiamq; paruitatis meæ prorſus excedit. Quamobrem ad te ô ſapientiæ fontem, & Dei uerbũ, quod in paterno diuinæ maieſtatis lumine habitare illocaliter crederis, mẽtis attollo aciem, preces offero, ac recte loquendi, & de tua bonitate pie ſentiendi flagito gratiam, quatenus nihil obliquum, nihilq; quod ſempiternæ tuæ ueritati ſit auerſum proferam inconſultum. Hoc profecto peragere ualebo, ſi tuæ ſplendore ſapientiæ irradiaueris me, & dignum me feceris conſortio ſpirituali gratuito atq; diuino. Nam abſq; te, nec initiatur, neq; inceptum laudabiliter perficitur opus. Aggrediar igitur tuo fretus auxilio propalare mediante calamo, quod corde te aſpirante concepi. Tu uerò domine eſto dux uerbi, ſermonis autor, & ſcientiæ largitor præſidendo in me, meq; amabiliter collocando in te, quatenus te per gratiam tuam habitante in me, & loquente per me glorificeris à te: hoc inutili & uiliſſimo mediante inſtrumento, quod prorſus nihil commendatione dignum agere poteſt ex ſe, niſi moueatur à te, qui quemadmodum bonorum omnium es origo & cauſa: ita omnis tibi honor debetur & gloria.

QVO LVMINE MENTIS OCVLI IRRADIANDI SVNT, ne obdormiant in morte peccati. Cap. I. E

Propheta sanctus Dauid gratia Dei afflatus, tam in persona sui, quàm etiam omnium à Deo in hac miseriarum ualle peregrinantium, in oratione positus, clamat & dicit: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eũ. Illumina (inquit) ô domine Deus meus, non lucernarũ aut stellarũ, uel solis lumine, sed ueritatis ac sapiẽtię tuę splẽdore oculos meos, nõ carnis, sed mẽtis & rationis, ne unquã obdormiã in morte. Nouerat idẽ uates hoc uisibile lumen, quod patet iumẽtis, cæli uolatilib. uniuersisq; mortalib. nõ esse plurimũ appetendũ ab ijs, qui abhorrẽt obdormire in morte: quippe quũ p ipsum minime somnus mortis corporalis ualeat euitari. Nã nec mortẽ, neq; uitã lux ista corporalis & uisibilis afferre potest. Intelligebat idem Propheta aliã esse lucẽ incõprehensibiliter hac clariorẽ, ac utiliorẽ: quæ quãuis, quantũ in ipsa est, omnẽ hominẽ in hũc mundũ uenientẽ illuminet, paucis tamẽ esse prærogatã. Hãc siquidẽ diligebat, hãc totis uiscerib. sibi dari à dño orãdo poscebat, sciens q ad eandã cõsequendã suis ipse nequaquã uirib. sufficiebat. Flagitabat aũt eam à domino, à quo omnis est sapiẽtia: etiã ante æuum, nõ ut sapiẽs uideretur ab hominibus: sed ne peccati obdormiret in morte, & delictorũ detineretur in laqueis, atq; in eisdẽ uitæ suæ terminũ consummaret. Quod quidẽ sapientiæ luce carentibus (ut plurimũ) euenire cõtingit. Ipsi enim mente cæci, captiui uitiorũ, & insensibilitate pleni quẽadmodum ignorant se: ita nesciunt, in quo profundo malorũ iaceant, & in quo dirę ac lugendæ mortis sepulchro obdormiant. Hac de causa euigilare negligunt, se excitantem minime quærũt, atq; ab huiusmodi letali sopore, ut resurgãt, exhortantẽ audire cõtemnunt. Vtinã apostolicã insonantem tubam corde perciperẽt, quæ ait: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Insinuauit idẽ Apostolus his paucis uerbis dormientẽ, & mortuũ, & qualiter surgere ualeat. Nempe somnus mortis peccatum est, nõ qualecunq;, sed quod cõsummatũ est, & generat mortẽ: per quod cordis obturãtur aures, rationis amittitur lumẽ, deuotionis adimitur gustus, charitatis extinguitur ignis, merẽdi aufertur gratia, & æternæ uitæ clauditur ianua. Ab hoc uerò exitiali sopore, nemo euigilare potest, nisi Christus, qui est taliter dormiẽtiũ resurrectio, mortuorum uita, ac sedentiũ in tenebris, & mortis umbra, spiritualis lux. Nam (perhibẽte Propheta) ipse est, qui soluit cõpeditos, erigit elisos, & illuminat cæcos. Illuminat quippe gratiæ suæ splẽdore mẽtis oculos, ut cognoscãt, quib. uinculis tenentur astricti: qualiue delictorũ sint sarcina prægrauati. Huiusmodi namq; notitia saluti prorsus necessaria est primus proficientiũ gradus, spiritualis uitæ initiũ, stabile uirtutum fundamentũ, & assequẽdæ gloriæ mediũ singulare. Nempe ubi est peccati cognitio, ibi est spes ueniæ, & cõpunctionis origo. Tolle hãc ab homine, & in illo esse recognosces ignorãtiam crassam, dominantẽ uoluptatẽ, cupiditatẽ indomitã, mẽtis hebetudinẽ, Dei contẽptũ, sui odiũ, proximorũ offensam, timoris sancti absentiã, charitatisq; carẽtiã. Hæc Propheta in spiritu longe prospectãs dominũ deprecabatur, ut interiorẽ animę obtutũ sapientiæ suæ irradiaret lumine, ne in cognitione peccati obtenebratus, atq; insensibilis effectus in uitiorum omniũ immanitate efflueret, fieretq; captiuus perditionis & mortis: quod totũ ex peccati ignorãtia emanare certissimũ est. Quãobrẽ beatũ dixerim, cui datũ est nosse quid sit peccatũ, quid operetur in homine, & ad quẽ in eo perseuerantẽ deducat finem. Peccatum quidẽ nulla est substantia, ut res aliqua: sed est uolũtas retinendi & sequendi, quod iustitia uetat. Est etiã prçuaricatio legis diuinæ, & cælestiũ inobediẽtia prçceptorum. Per hoc enim homo fit alienus à Deo, interemptor sui, gehẽnę filius, cõfusionis domus, diaboli seruus, dissipator naturæ, gratiæ illusor, gloriæq; cõtemptor. Nã & peccatum dona naturalia uulnerat, spoliat gratuitis, animã maculat, amaricat conscientiã, cor indurat, insensibilem hominẽ reddit, ad alia peccata trahit, bona quæ fiunt, infructuosa esse facit: stultũ hominem esse ostendit, & ipsam animam possidendo interimit. Nemo prorsus referare ualet, quàm perniciosum sit peccatum, & quanta homini per eundẽ inflicta sunt mala. Vnde (quæso) pestilentiæ, fames, bella, deprædationes, furta, rapinæ, rixæ, æmulationes, contentiones, flagitia pessima, horrenda crimina, stupra, incestus, adulteria,

Marginalia: Psal. 12 (beside "tione positus"); F (right margin, beside "utiliorẽ"); Eph. 5 (beside "temnunt"); G (right margin, beside "tum est"); Psal. 144 (beside "pheta"); H (right margin, beside "radiaret").

A adulteria, homicidia, ueneficia, proditiones, blasphemiæ, sacrilegia, & idololatriæ proueniunt, nisi ex fomite & radice peccati? Vnde (inquã) aeris intemperies, inundationes aquarũ, grandines, tẽpestates, fragores æquoris, euersiones urbiũ, prouinciarum incommoda, strages hominũ tã crebro emergũt, nisi occasione peccati? Nã ex ipsius pœna in humanis corporibus uigẽt febres, dolores capitis, obturationes auriũ, oculorũ & luminis amissio, fœtor anhelitus, cruciatus uentris, stomachi repletio, humorum ebullitio, libidinis ardor, lepra, scabies, podagræ, iliorum, cordis, pulmonis, & iecoris passiones, & pœnæ innumerabilia morborũ horũ similiũ genera, quæ profecto uniuersa minime accidissent, si peccatũ esse desiisset. Postremò corporis resolutio dira, gehennale incendiũ, dentiũ stridor, incõsolabilis fletus, palpabiles tenebræ, dæmonũ horridus aspectus, desperatio ueniæ, cruciatus perpetuus, uniuersale iudicium: extremaq; animaduersio iudicis, nequaquã esset facienda, & præcepti transgressio defuisset. Pro eodem deniq; deordinatum est cælum, ceciderunt angeli, de paradisi amœnitate expulsi fuere primi parẽ-
B tes, inundauerunt diluuij aquæ: in fauillam redactæ sunt Sodoma & finitimæ ciuitates. submersus est in mari rubro Pharao: in seruitutem sæpe traditi sunt filij Israel: crucifixus est dominus, atq; in diuersis tẽporibus iudicia facta sunt maxima. Nihil profectò in hac uita sic metuendum est, quemadmodum peccatum: quod nequaquã uitari ualet, nisi de illo ipsiusq; speciebus habeatur notitia. Cæterum quum de illis ad profectum legẽtium & audientium aliqua perstringere uelimus, sciendum est, quòd aliud est peccatũ originale, aliud mortale, aliud uerò ueniale. Peccatum quidem originale illud esse dicitur, quod ab opere nec à natura, sed contrahitur ex uitio, & priorum transgressione parentum, transfunditurq; in carnem & animam: in carnem quidem materialiter & originaliter, in animam uerò formaliter, & tãquam in subiectum. Ab hoc quippe originali delicto nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi saluatorem: unde gemens Propheta aiebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater *Psal. 50*
mea. Et alio in loco scripturarum legitur: Nemo mundus est à peccato, etiã infans, cu- *Iob. 25*
C ius uita unius diei est super terram. Per hoc efficitur quisq; obnoxius æternæ damnationi, sicut Apostolus perhibet dicens: Eramus & nos filij iræ, quemadmodum & cæteri. *Eph. 2*
Sed neq; ullus ualet ab hac ira liberari, nisi per gratiam mediatoris Christi interueniente fide, & regenerationis mediante lauacro. Porrò ex huius occasione delicti dupliciter homo fit reus, & sui debitor conditoris, culpæ (uidelicet) & pœnæ. Culpa siquidẽ, quæ macula est, totaliter (sicut dictum est) per baptismi aboletur sacramentum: pœna uerò, quæ fomes siue peccati pronitas, uel lex peccati appellatur, remanet post baptismum quantum ad actum & motum cõcupiscentiæ testante Apostolo, qui ait: Nõ enim quod *Rom. 7*
uolo bonũ, hoc facio, sed quod odi, hoc ago. Si eñ quod nolo, illud facio, iã nõ ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Condelector enim legi Dei secũdum interiorem hominem. Video autem aliam legẽ in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis. Aduersus hãc peccati legẽ oportet nos infatigabiliter dimicare, ne in hoc quod gerimus, mortali regnet
D corpore, & trahat nos ad consensum mortalis culpæ. Nam peccatum mortale est cõsensus in delectatione motuum carnis, qui ex deliberatione oritur rationis. Est etiam consensus in opus illicitum & in ea, quæ sunt diuina lege, necnon ecclesiæ sanctione prohibita. Patet igitur ex his mortale peccatum non posse consummari, si non interuenit uoluntarius cõsensus rationis. Ipse nãq; consensus interioris hominis obtinet principatũ, & eundẽ aut iustitiæ, aut peccati efficit seruum: hoc domino insinuãte, qui ait: Si oculus *Luc. 11*
tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidum erit: si autẽ nequã fuerit, etiã corpus tuum tenebrosum erit. Ad quã itaq; partem se flexerit huiusmodi cõsensus, post se trahit animæ libertatẽ. Si enim ad bonũ se uertit, ipsam animã facit Dei tẽplum esse, gratiæ receptaculũ, & sanctorum cohæredẽ: si uerò ad concupiscentiã carnis, ad amorem seculi, & ad illecebras uitiorum se prostituit, eandẽ reddit captiuã diaboli, mortis filiã, & gehennæ stipulam. Hoc paucis Sapiens indicauit, inquiens: Omni custodia serua cor tuum, *Pro. 4*
quoniã ex ipso mors & uita procedunt. Porrò si à tali cõsensu cor custoditur impollutũ, nunquam sinet animam peccati obdormire in morte. Quamobrem quisquis letalẽ hũc soporẽ euadere concupiscit, stet supra sui cordis custodiam, & obnoxias suggestiones,

quæ nunc à diabolo, interdum à fomite: qui uiget in carne, initium habent, gladio spiri- E
tuali interimat, ne ex ipsis delectatio uoluptuosa ebulliat, quæ ex sui mora inficit mentem, & ad consensum obortis infidelitatis, & insensibilitatis tenebris rationem impellit. Hinc seruus efficitur homo peccati, alienus à Deo, diuisus à sorte sanctorum, semotus ab unitate fidelium, expers thesaurorum Christi & ecclesiæ, sibimetipsi contrarius, atq; ad promerendum omnino inhabilis. Equidem in hoc genere mortalis delicti non facile labitur, neq; in eodem repentè ruit, ut ab illo captiuus teneatur, quisquis ab eo liber existit: quoniam tentatum de illo gratia adiuuat, reclamat cõscientia, monet custos angelus, commendabilis uitæ consuetudo renititur, terret gehennæ metus, contradicit ratio, sceleris minatur obscœnitas, & in futuro iudicio peccata manifestãda confundũt. Non autem sic ueniale peccatum, quod non malitia, nec animi deliberato cõsensu, sed (ut plurimum) ex ignorantia, & sæpissime ex fragilitate, atq; delinquendi consuetudine perpetratur. Nam ueniale ideo dicitur, quia facile meretur ueniam. Hominem quip- F
pe quamuis usq; ad reatum perpetuæ mortis non grauet, meretur tamen pœnam. Ideo namq; puniri meretur, quia semper est à uoluntate mouente, uel permittẽte, seu nõ prohibente. Cæterum etiam in hoc differt à mortali, quia peccatum ueniale est libido, siue uoluptas in creatura citra Deũ: mortale uerò est libido, aut uoluptas supra Deum, seu æquè Deo. Porrò licet ueniale delictum se perpetrantem æternæ mortis, nequaquam faciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentias animæ in bonis operibus debilitat, retardat à gloria, & sæpe fit peccati mortalis occasio (uidelicet) ex conscientia: quia quicquid fit contra conscientiam (etiam erroneam) ædificat ad gehennã. Ex dispositione quoq; labitur facile quis in mortale. Dum enim homo per frequentem lapsum absq; ullo timore uenialia peccata committit, disponitur ad mortalia. Quamobrem quisquis cupit placere Deo, & per uirtutum studia anhelat ad perfectionis culmen ascẽdere, omni qua ualet industria conetur nedum mortalia, uerumetiã uenialia uitare peccata: tametsi sine delicto ueniali, nemo diu persistere queat. Cæterũ G
cum spirituales uiri Deum timentes, ipsiusq; mandata seruantes cooperante in illis gratia possint absq; peccato mortali degere: oportet tamen eos semper sub uirtutum disciplina incedere, cum (sacro attestante eloquio) nullus sciat: utrum odio uel amore sit di-
Eccl. 9 gnus. Quod utiq; Propheta confirmans dominũ deprecatur inquiens: Delicta quis in-
Psal. 50 telligit? ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Restat itaq; fidelis quilibet frequenter ac precibus humilibus à Deo postulet lumen sapiẽtiæ & intellectus: quo mediante ualeat delictorum sufficientem, ac necessariam habere notitiã, quatenus inoffenso animæ pede spirituales effugiat intellectualium uenatorũ laqueos,
1. Ioan. 2 quorum hic mundus est plenus, dicente Ioanne: Nolite diligere mundũ, neq; ea quæ in mũdo sunt, qm̃ omne q̃d in mũdo est, aut est cõcupiscẽtia carnis, aut cõcupiscẽtia oculorũ, aut superbia uitæ. Isti etenim cõcupiscentiarum laquei quãto cognoscũtur clarius, tanto odio habentur efficacius, displicent amplius, atq; ardentius impugnantur.

Quantum sit detestabilis uoluntarie delinquentium cæcitas, & in qualem peccatorum miseriam dilabantur. Cap. II. H

Vemadmodũ ex cuiuscunq; rei bonitate ac utilitate agnita amor, & ipsam possidendi affectus accenditur: ita econtrario ex insita prauitate atq; mortifera eius conditione inspecta odium ad eandẽ generatur & rancor. Hinc apertè colligitur, quanta sit uoluntarie peccantiũ ignorantia, & quàm ma-
Pro. 2 gna illorum ac perniciosa sit cæcitas, quãdoquidem secundum Prophetæ oraculum, gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et in psalmo le-
Psal. 9 gitur: Quoniã laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicit. Sanè si huiusmodi haberẽt cor docile, & in eis æternæ ueritatis claresceret lumẽ, prorsus debuerant peccãdo & post cõsummatũ scelus cõtristari, lugere & gemere: qm̃ nihil sic humanæ aduersatur saluti, à Deo separat, & dirimit à societate sanctorũ, quẽadmodũ delictorum immanitas, atq; indisciplinata consuetudo peccandi: quam totis uiribus, & cũ omni prudentia debet fugere amator Dei, uirtutis sectator, gratiæ cupidus, cælestium contemplator, & propriæ salutis zelator. Nam uoluntaria consuetudo delinquẽdi inhabilem reddit hominem ad bene agẽdum, procliuum ad malum facit, exhibet culpę obnoxiũ,

A noxiū,& deordinat naturæ bonū,dona gratiæ,uirtutū merita.Quid(oro)hac seruitute infelicius? quid grauius? quid perniciosius? quidue deterius? Nā omniū ipsa est incentiua criminū, uniuersorū uitiorū nutrix, atq; capitaliū peccatorū rea. Superbiā quippe auget,inanē fouet gloriā,cupiditatē accendit,impudicitiā cōplectitur,blanditur gulæ, faces inuidiæ parat, iræ impetum promouet, necnō laudabiliter operandi propositum calcat,obhorret totum, q̄d est uirtutis,q̄d cōmendationis, quod compunctionis,quod honoris, & quod gratiæ. Præceps delictorum ruit in foueā,effrænis ducitur post carnis concupiscentias,contemnit maiorum admonitiones sacras,patrū decreta subsannat,& iniquis æterna supplicia præparata non metuit.Insistit iocis, fabulis delectatur,& plausu manuū mentis leuitatem ostendit,& quantum ei licet,iucūda uoluptate potitur. Caret quoq; grauitate, non utitur consilio, pericula non præuidet, præsentia bona diligit incredula futurorum.Hinc tota intentione & omni,qua ualet,industria, qui ab hac uoluntaria delinquendi consuetudine possidetur, imitari conatur detestabilē impiorū ho-
B minum conuersationē,de quib. in sapientiæ uolumine sic legitur: Dixerunt impij apud se nō recte cogitātes: Exiguū & cū tædio est tēpus uitæ nostræ, & nō est refrigeriū in fine hominis,& nō est,q agnitus sit reuersus ab inferis,quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus,tanq̄ nō fuerimus,quia extinctus cinis erit corpus nostrū,& spūs diffundetur tanq̄ mollis aer, & transibit uita nostra tanq̄ uestigia nubis,& sicut nebula dissoluetur,quæ fugata est à radijs solis,& à calore illius aggrauata: & nomen nostrū obliuionē accipiet per tēpus,& nemo memoriā habebit operū nostrorū. Venite ergo,& fruamur bonis, q̄ sunt,& utamur creatura tanq̄ à iuuentute celeriter, uino precioso & unguētis nos repleamus,& nō pręthereat nos flos temporis, coronemus nos rosis, anteq̄ marcescāt,nullū pratū sit quod non pertranseat luxuria nostra, ubiq; relinquamus signa lætitiæ nostræ,quoniam hæc est pars nostra,& hęc est sors.Profecto ex his patet,q̄ quicūq; hac uoluntaria & deliberata peccandi consuetudine possidetur,nec Deum metuit,nec ullo pudore detinetur,nec indulta tēpora ad peragendā pœnitentiam carpendit, neq;
C extremum uitæ suæ considerat diem,sed arbitrans sibi totum licere,quod uult, mortiferas ac proprias nititur perficere uoluptates,tanquam equus & mulus,quibus non est intellectus. Vtinam corde retineret apostolicam sententiam, quæ ait: An diuitias bonitatis Dei,& patientiæ, & lōganimitatis eius contemnis? Ignoras, q̄m benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autē duritiam tuam & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddit unicuiq; secundum opera eius. Ad hanc utiq; delinquendi necessitatem impellitur huiusmodi contemptor diuinæ misericordię,quia intelligere dissimulauit,quantum Deo sit odibile peccatum, quantaq; mala infligantur animæ propter illud in præsenti, & quàm magna in futuro sint reseruata supplicia. Sibijpsi deniq; blanditur compunctionis gratiam suadens sibi se posse obtinere ad libitum, immemor diuinorum eloquiorum dicentium: Vigilate, quia nescitis,qua hora dominus uester uenturus sit, sero, an media nocte, an gallicantu,an mane, ne cum uenerit repente, inueniat uos dormientes. Quod autem uobis di-
D co,omnibus dico,uigilate. Et illud: Scitote, quoniam si sciret paterfamiliās, qua hora fur ueniret, uigilaret utiq;, & non sineret perfodi domum suam. Ideò estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Tantopere ueritas Dei his uerbis hortatur ad uigilandum, & singulis horis in bonis operibus persistendum: sciens quòd nihil sic reddit hominem tardum ad bene operandum, atq; in sceleribus perdurantem, quemadmodum ad beneplacitum consequendæ ueniæ subdola & uana fiducia. O quantos decepit hæc pestis, quantosq; huiusmodi inconsulta spes deiecit in tartarum. Dei bonitatem semper arbitrantur esse paratam ad impertiendam pœnitentibus misericordiam,sicut ipsa per prophetam pollicetur inquiens: Quotiescunq; peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Vera prorsus est ista sententia (uidelicet) quando compunctionis commendabilis ad Deum synceri emittuntur gemitus, & amplius non peccandi inest homini deliberata uoluntas, quæ præculdubio ex cognitione delicti, necnon ex peccati displicentia Dei cooperante gratia sumit originem. Hac deficiente displicentia non uerus pœnitens, sed censendus est esse quisque derisor. Nam Deo gratus pœnitens, & ex corde compunctus

Sap. 2

Rom. 2

Matt. 24

Ezech. 18

lacrymis, gemitibus, orationibus, ieiunijs, & carnis multimoda maceratione præterita nititur abolere delicta: & omni, qua ualet, uirtute atq; prudentia cordi suo peruigilem adhibet custodiã, ne turpibus, perniciosis, uanisq; polluatur cogitationibus, noxijs ac terrenis occupetur affectibus, efficiaturq; templũ coinquinatũ & sordidũ, quod esse debuerat mundum, atq; sanctificatũ, tãquam uerbi Dei receptaculũ, nuptialis thalamus, & sapientiæ thronus. Ori quoq; & sermonibus suis modum ponit, & sub discretionis censura se refrænat, non ut semper taceat, sed ut quod expediat, ædificetq; loquatur, grauitatem summopere studẽs tenere in uerbis, in moribus, & in operibus singulis, ac si diuino astaret conspectui: sciens pro certo nedum de magnis & letalibus sceleribus, uerumetiã de uenialibus & minimis criminibus ab omnibus iudicandis rationem in ultimo examine esse reddendam: iuxta Saluatoris sententiam dicẽtis: De omni uerbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Ex hac siquidem consideratione uerè pœnitens cõpungitur sæpe, corde conteritur, & interdum etiam prorũpit in fletũ, ac renouatur in spiritu suæ iuuentutis delicta rememorans, intelligẽs quàm multa fuerint, quàm obscœna, quàm Deo odibilia, sibiq; contraria. Fit autem ex hoc diuina in eo aspirante clementia, ut aduersum se sanctæ humilitatis lamenta suscipiat, pœnas sibi inferat, & sibijpsi displiceat eo uehementius, eoq; laudabilius, quo clarius ac humilius agnoscit infirmitatem propriam, conuersationem præteritam, suam pronitatem ad lapsum, amissam gratiã, & materias præparatas ad culpam. Nempe in hoc ueritatis speculo se intuendo facile præ confusione ac desperatione deficeret, nisi ex aduerso cogitaret quàm pius, quàm misericors, quàm suauis, & quàm præstabilis super hominum nequitia sit dominus, qui neminem pœnitẽtem, confitentem, se accusantem, humiliantem, seq; corrigere cupientem despicit uel repellit. Ex hac profecto cõsideratione exhilaratus corde & deuotionis perfusus dulcedine rectioris uitæ semitas atq; cõmendabilioris uitæ instituta aggredi de cętero meditatur, ne ingratitudini obnoxius, sibiq; à Deo derelictus transactarum culparum iterũ labatur in foueam. Non enim ambigit à domino ueniam mereri post casum, si puræ confessionis cum compunctione animi, & mentis deliberatione, ac cordis humilitate exceperit sacramentum, iuxta Prophetæ oraculum dicentis: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod si displiceat, nõ oris confessione tergatur.

Matt. 12 — Psal. 31 — (margin letters: E, F, G)

Quibus de causis Dei filius carnem assumpsit, & per sacramentorum institutionem quanta sit operatus pro salute hominum. Cap. III.

Diuina clemẽtia, q̃ ex sua naturali bonitate, quantũ in se est, neminẽ uult perire, cõpatiens humanæ naturæ, quæ, uidelicet, per Adæ lapsum ab ingenitæ dignitatis sublimitate exciderat, eandẽ sua dignata est subleuare prçlentia. Veniens quippe uerbũ in tẽporis plenitudine de regalib. sedib. à patre missum, cooperante spũ sancto & immaculata ac sacratissima cõsentiente uirgine, carnem ex eadẽ assumpsit mortalẽ peccati quidẽ expertem, omnisq; corruptionis immunem. Apparuit utiq; inter homines uerus homo, passibilis, palpabilis, uisibilis, & mortalis, habens in se oẽs sapiẽtiæ & sciẽtiæ Dei thesauros, atq; totã diuinitatis plenitudinẽ corporaliter inhabitantẽ, tanq; uerus Deus à patre æternaliter genitus, quatenus mediãte doctrina sua cęlesti, miraculis innumeris, sacris moribus, spũali disciplina, ac institutione nouæ legis, & insuetæ cõuersationis perfectione mortalium illuminaret corda, agnoscerentq; in speculo fidei (& experientia teste) peregrinationis suæ ærumnas, infirmitatem propriam, animæ uulnera, dirã exactoris diaboli tyrãnidẽ, & onus grauissimum damnabilium delictorum. Intelligerent præterea ubi iacerent, quid paterentur, quò tenderent, quid amiserint, quid diligere, quidue quęrere, ac desiderare deberẽt. Nam rari & cęterarum comparatione paucissimi reperiebantur (nec ij sine illustrante gratia) qui ea, quæ memorata sunt, in sensu cordis & in luce perciperent ueritatis. Venit igitur dominus noster Iesus Christus Dei filius ac Dei & hominum mediator tanquam doctor summus, ueritatis magister, & flagrantissimus zelator animarum secum deferens gratiarum cælestium inundantes riuulos, atq; donorum spiritualium fluenta plenissima, ut arentia hominum irrigaret corda, emolliret ad pœnitentiam, & dirigeret

A rigeret ad salutem. Venit, inquit, sicut peritissimus languentium animarum medicus, confecitque medicamenta spiritualia, ecclesiastica (uidelicet) sacramenta, quatenus fideliter ac digne illis utentes ex gehennæ atque iræ filijs efficeret Dei filios, & sibi perpetuos cohæredes. Languidi quippe erant cuncti mortales, & incurabili laborabant morbo, atque ad occasum mortis æternę sine cessatione uergebant, tametsi exterius sibique ipsis & incolumes esse, & spiritualiter uiuere arbitrarentur; quod quidem infirmitatis & mortis lugendum est genus. Hoc nempe dominus pharisæis loquens insinuare curauit inquiens: Si cæci essetis, utique apud uos non haberetis peccatum, sed quia dicitis, quoniam uidemus, peccatum uestrum manet. Propriæ siquidem infirmitatis conscius medicum quærit, medicamenta opportuna sanitati concupiscit, contraria odit, ut ualetudinis ualeat consequi bonum. Vis scire quantis calamitatibus, quantisque languoribus spiritualibus uniuersum humanum genus teneatur astrictum? Omnes (inquit propheta Dauid) declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Alius quoque propheta ait: *Ioan. 9* *Psal. 13* *Esa. 56*

B Omnes nos errauimus, unusquisque declinauit in uiam suam. Hinc est, quod nemo inueniebatur, qui auxilium de cælo flagitaret, & peteret, exceptis paucis cæterorum comparatione, qui introrsus per gratiam illuminati, & spiritu diuino afflati proprios agnoscentes morbos suos medicum poscebant tam pro se, quàm pro populis, ut descenderet, & eorum sanaret languores, quorum testimonia sunt in diuinis uoluminibus præclara atque notissima. Quamobrem ut nullus sibi suisque meritis & medici aduentum atque medicamentorum spiritualium impertiendam cælitus arrogaret gratiam, in temporis plenitudine soli Deo nota propria impulsus bonitate, misericordia & pietate ex insperato uerbum Dei, quod erat apud patrem, descendere, humanamque naturam assumere dignatum est, sacro hoc perhibente eloquio: Dum medium silentium teneret omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus à regalibus sedibus uenit. Silebant prorsus cuncti, & idololatriæ mortalis pestis atque ignorantiæ caligo totum pene occupauerat orbem, quando iustitiæ sol ex alto oriens, bonitatis ac claritatis suæ radios super uniuersam effudit ter- *Sap. 18*

C ram, dissoluens teporem mentium, & infidelitatis fugans tenebras, atque animarum uulneribus necessaria secum ferens remedia, non incredulis, sed profutura fidelibus. Porrò ad medendam originalem culpam baptismatis instituit sacramentum, medicamentum optimum, & tanquam cæterorum fundamentum, fidei signaculum, lauacrum salutiferum, & æternæ uitæ ianuam, absque quo nullus illuc ingreditur, ipso domino attestante, qui ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. Ad quotidiana uerò crimina detegenda pœnitentiæ sunt collata remedia. Cæterum ad corroborandam debilitatem interioris hominis per pœnitentiam iam sanati, corporis & sanguinis sui alimonia idem dominus noster Iesus Christus Dei & hominum mediator impertiri dignatus est: reliqua autem sacramenta in ecclesia instituta sunt ad confirmandum, ad præseruandum, ad erudiendum, & ad futuram uitam pręparandum. Tria siquidem sacramenta, quæ prius memorata sunt (uidelicet) baptisma, pœnitentia, & eucharistia humanæ saluti prorsus necessaria esse probantur. Omnibus quippe saluandis baptisma aut sanguinis, seu flaminis, siue fluminis suscipere expedit. Nam quamuis tria baptismata esse uideantur, unum tamen effectum sortiuntur, & unum *Ioan. 3*

D sunt, dicente Ioanne apostolo: Tres sunt, qui testimonium dant in cęlo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres unum sunt. Adultis uerò & ratione utentibus pœnitentiæ & corporis Christi sacramenta negligere non licet, si saluari desiderant. Cęterum baptismatis sacramentum semel assumptum nullatenus reiterari licet, quoniam originale delictum per id ipsum abolitum nequaquam ultra contrahitur. At uerò mortalis seu uenialis culpa, in quam ob fragilitatem & innatam concupiscentiam facile quisque impellitur, atque collabitur, quoties acciderit, toties per pœnitentiæ medicamentum ab anima amoueri potest. Per Prophetam dominum exhortantem audi: Quoties (inquit) peccator ingemuerit per ueræ lamenta pœnitentiæ, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Altaris autem sacrosancta mysteria non frequenter ad libitum, sed sanctitatis interueniente mundicia semel tantum in die ualent assumi. Nam quotidianus cibus est, unde & in oratione dominica dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Non enim hoc petimus, ut ipsum sacramentaliter quotidie nos accipere oporteat, sed ipsius effectum, & quod est spiritualiter significatum *1. Ioan. 5* *Ezech. 18* *Matt. 6*

in eo,

in eo, plus uerò & minus. Frequentius ac rarius iuxta cuiusq; fidei magnitudinem, con B
scientiæ puritatem, actualem deuotionem, gratiæ affluentiam, atq; ignitũ caritatis affe-
ctum percipi cõgruit. O beata pœnitẽtia ad salutem interioris hominis diuinitus impẽ
sa, quãta est uirtus tua, & q̃ efficax est medela tua? Nullũ planè est tã graue, tãq; enorme
facinus, q̃d nõ deleat effectu. Te enim unigenitus Dei filius in exordio suę prędicatio-
Matt. 3 nis cõmẽdauit dicẽs: Pœnitẽtiã agite, appropinquauit ẽm regnũ cęlorũ. Te præcursor
illius, quo inter natos mulierũ (insinuãte ueritate) nullus surrexit maior, uerbis similib:
hominibus prædicauit. Tu es refugium humiliũ, contritorũ leuamen, ueniç porta, spes
indulgentiæ, propriæ agnoscendę infirmitatis magistra, terror dęmonũ, uirtutũ nutrix,
gratiarũ custos, orationis incentiuũ, lacrymarum origo, consequẽdæ misericordiæ præ
cursor, amica angelorũ, & spũalis disciplinæ norma præcipua, si tñ interioris & exterio
ris operis sis exercitio decorata. Duplex nãq; es, & duplici studio cõsummaris, ut pos-
sis esse perfecta. Aliqñ ẽm interius, aliqñ exterius, associata nihilominus interiori exer- F
citio operaris. Interiorẽ nãq; pœnitẽtiã illã esse dixerim, q̃ est de iure naturali, & fit corã
Psal. 4 Deo in arcano cõscientiæ, Propheta perhibente, q ait: Quæ dicitis in cordib. uestris, &
Psal. 31 in cubilib. uestris, cõpũgimini. Alio quoq; in loco idẽ propheta inquit: Dixi cõfitebor
aduersum me iniustitiã meã dño, & tu remisisti impietatẽ peccati mei. Hęc utiq; & si nõ
actualiter, habitualiter tñ inesse debet homini iustificato, cui semper expedit displicen-
tiam habere peccati. Exterior aũt pœnitẽtia illa, quæ ꝓprie sacramentũ est, oris confes-
sione agitur corã sacerdote, & ad ipsius arbitriũ imponit̃, adhibita (uidelicet) contritio-
ne cordis & satisfactione operis. Nam parũ homini cõfitẽti delicta sua esset utile se pec
catorem acclamare, si absq; animi mœrore id faceret, si ulterius, nõ peccãdi ꝓpositũ nõ
haberet, si iniunctã sibi satisfactionẽ negligeret adimplere. Funiculus enim hic triplex
quẽadmodũ difficile rũpitur, si studiose seruetur: ita caret uirtute & gratia, si ex incuria
diuidatur. Verus quippe pœnitens ex cognitione atq; peccati odio conteritur in se, eru
bescit ꝓ scelere, se corã Deo humiliãdo accusat, sacerdotis genib. se prosternit, facinora G
perpetrata promit, modũ exprimit, cordis intentionem detegit, tẽpus cõsummati deli-
cti & numerũ confitet̃, atq; peccatorũ suorũ turpitudinẽ nõ abscõdit. Quũ enim nõ ho
mini sed Deo, cuius personã gerit sacerdos, astare se credit, nihil ualet occultare, q̃d fe-
cit sciẽs ꝓ certo, q̃ nullatenus dignus est uenia, si nõ reiecto pudore palàm, & prout de-
liquit, peccata sua euomuerit. Clamat profecto intus rõ, cõscientia urget, impellit cõpũ
ctio, per custodẽ angelum hortat̃ gratia, ut purè, simpliciter, integrè, apertè, & distinctè
confiteatur, ut nõ superuacue laboret, currat inaniter, & absq; delictorũ remissione tri-
stis abscedat. Nam quemadmodũ ficta & scienter celato scelere imperfecta oris cõfes-
sio parit in corde mœstitiã, aufert indulgentiæ spem, & confusionem immittit: ita econ
trario humilis, integra, uerecunda, & compunctione referta animum replet gaudio, agi
litate quadam lętificat confitentem, de Dei bonitate fiduciam prębet, ulterius non pec
candi desiderium gignit, orandi accendit affectum, gratiarum ad Deum ingeminat a-
ctiones, satisfaciendi subministrat uires, & ad eucharistiæ sacrę sumptionem acuit gu-
stum. Conuenienter quidem post cõfessionem delictorum integerrime factam, & post H
adeptam per eandem puritatem, lucem, & pacem sacramentalis refectionis subsequi-
tur fames. Nam non nisi per internã munditiã cælestis panis percipitur sapor. Sumitur
enim hic uitæ panis sacramentaliter etiã à peccatorib. atq; criminibus oneratis, nequaq;
tamen sentitur ab ipsis, quàm magna, quàmue delectabilis, ac suauissima sit illius mãdu
cationis dulcedo. Panis angelorũ est iustis, sed mãna absconditũ peccatoribus. Quoti-
die qui per gratiã sunt iustificati: reficiuntur, mũdãturq; à sordibus delictorũ, & crescũt
in spiritu, qui uerò in cœno carnis se uolutantes cælestia sacramenta edere ac frequen-
tare præsumunt in sui perniciem quotidie deteriores fiunt, dicente Apostolo: Qui e-
1. Cor. 11 nim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus
domini. Non autem uoluntarie delinquentes mundãtur ex huius sacratissimi receptio
Hier. 11 ne sacramenti, sed potius grauantur, Propheta hoc perhibente, qui ait: Quid est q̃d dile
ctus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent à te ini-
quitates tuas? Prorsus minime. Quamobrem quicunq; festinant ad perfectionis alta-
conscendere, interioris hominis sui per compunctionis gemitum, cõfessionis medica-
mentum,

A mentum & amoris incendium, maculas tergãt, adhibita nihilominus corporalibus sensibus indefessa custodia.

Quot generibus spiritualium inimicorum, & quot tentationum laqueis sit hæc uita referta. Cap. IIII.

Peregrinationis uitæ huius quisquis uoluerit indagare discrimina, inimicorũ genera, tẽtationũ species, numerositates laqueorũ, & peccatorũ lapsus, prorsus necesse est, ut in sua consideratione deficiat, pręcipue cũ uita hæc horũ uniuersa sit plena. Horis quippe singulis in cũctis actibus, in omnib. negocijs, & in quibusq; locis (si diligenter inspicias) reperies quid cauere, quid metuere, qd respuere, & cũ quib. hostib. pugnare te oporteat. Equidẽ intra nos uigẽt cõcupiscentiæ, bella gerunt, aduersarij sunt spũales, hebetatur mẽs, obnubilat intellectus, cogitationes perturbãt, cõsilia desunt, alternatur intentio, frigescit affectio, deliberatio nutat, interdũ quæ displicebant, placẽt: & post paululũ, quæ grata erant, odio habentur, sicq; interior homo tanq; nauis in medio pelagi constituta, diuersarũ procel- B larũ impulsionibus agitata, naufragioq; propinqua obtunditur, deprimitur, attollit, & periclitatur. O quàm sæpe malignorum spũum deceptionibus circũuenit, blãditijs fallitur, fictisq; rationib. superatur. Nec mirũ, quũ (attestante Apostolo) ipse Satanas trãsfigurat se frequentissime in angelũ lucis, se cõtegendo quis sit, tentationũ laqueos cõtu- Cor. 11 tando, ac malũ sub specie boni suadendo. Nemo prorsus, nisi sapientiæ irradiatus splendore, & spũs sancti magisterio eruditus, gratiæq; Dei uirtute roboratus ualet hostes huiusmodi debellare nequissimos. Aduersus hos exhortando ad pugnam fideles Paulus Ephes. 6 inquit: De cætero fratres confortamini in domino, & in potentia uirtutis eius. Induite uos armatura Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate, & induti lorica iustitiæ, & calciati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutũ fidei, in quo possitis omnia tela C nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Hæc profecto arma nedum contra aereas potestates, uerumetiam aduersus singula, quę superius interiora sunt memorata certamina, optime congruunt, dummodo prudenti utantur consilio, & humilitatis censura teneantur, intellectis nihilominus inimicorum insidijs, passionum motibus, ac tentationum qualitatibus. Extra nos uerò quot sint decipulę impellentes ad casum, quot laquei extensi, quantaq; delinquẽdi materia, quis narrare sufficiat? Porrò multitudo deuiantium ab itinere ueritatis, propriasq; sectantium uoluptates insinuant, qualis iste mundus, quantis refertus periculis, & quibus aduersariorum generibus circũseptus, paucis uerbis Ioannes apostolus insinuauit inquiens: Nolite diligere mundum, neq; ea, quæ in mundo sunt, quoniã om- 1. Ioan. 2 ne, quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ, quæ non sunt ex Deo. Ista quippe uisibilia, quorum hic plenus est mundus, humanis se obijciunt sensibus, qui ueluti quædam animarum sunt ianuæ, per D quas uel mors ingreditur uel uita. Quum enim mentem hominis ad concupiscentiam sui alliciant, & ad delectationẽ peccati trahant atq; consensum, mors per has proculdubio ianuas intrat ad animam. Cæterum si earundem uisibilium ac corporalium rerum intellecta atq; gustata dulcedine in sui laudem mens eleuetur conditoris, tunc uita per ipsas ianuas introisse cognoscitur. Ad hoc namq; uisibilia ipsa sunt creata, ut deseruiant homini, illumq; excitent ad laudẽ, atq; sui agnitionẽ opificis, q̃d apostolus Paulus eui- Rom. 1 denter manifestat, cum dicit: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus atq; diuinitas. Magna proinde & infatigabilis corporalibus est adhibenda custodia, atq; sub uirtutum sunt censura regendi, præsertim cum in propatulo multa sint, quæ ipsos prouocent ad malum, facileq; idem in exteriora pereffluant, & transitoriæ delectationi inhærere naturaliter appetant. Qui enim pro suo libito, & absq; Dei timore, ac delinquendi metu eosdẽ patitur euagari, plurimorũ criminũ prorsus efficitur reus. Quanta ex incontinentia oculorum proueniant mala, quis ualet explicare? Concupiscentiæ utiq; incentiuum ac libidinis fomes oculorũ est petulãtia. Aspexit Eua uetitam arborẽ, fructum illius cõcupiuit,

comedit,

comedit, & perijt, nec transgressionis suæ malo contenta, quod inobediendo gustauerat, tradidit uiro, sicq; ambo æternæ mortis nedum effecti sunt filij, uerumetiam uniuersos præuaricationis suæ pœnam transmiserunt ad posteros. Hinc fames, sitis, ægritudinum innumerabilium afflictio, carnis aduersus spiritum & spiritus contra carnem insuperabiles pugnæ, mortis corporis ineuitabilis necessitas, perpetuęq; damnationis animarum supplicia habuere principiũ. Hinc quoq; bellorũ tumultus, ciuiũ dissidia, subuersiones præliorum, deuastationes urbiũ, regnorum transactiones, regum insidiæ, & (ut paucis multa concludã) totius orbis calamitates emanasse noscũtur. Nempe si ipsa Eua cunctorum genitrix procaciter suadente serpente lignũ scientiæ boni & mali contra uetitũ nõ fuisset intuita, nequaq; obedientiæ decretũ damnabiliter prætérijsset. Propheta deniq; sanctus & homo secundũ cor Dei, qm̃ absq; disciplinę gubernaculo oculos suos effluere permisit, intuens mulierẽ cum proprio uiro ludentẽ, uesano amore correptus, atq; libidinis ardore superatus, adulterij & homicidij iaculo spirituali se morte peremit. Non aũt sic Dei seruus beatus Iob, cui similis tẽporibus suis minime reperiebatur in terra, egisse cognoscitur: Pepigi (inquit ipse) fœdus cum oculis meis, ut nõ cogitarem de uirgine. Intelligebat quippe homo sanctus sapientia & uirtutib. plenus impudici aspectum oculi noxijs cogitationibus cor maculare, & delectatione inficere, atq; sæpissime ad peccati consensum impellere. Quamobrẽ ut mala hæc omnia superaret resistendo uirtutis censura, ac etiã diuini timoris studio corporalium luminum procacitatẽ coercebat, quæ semper uiget, frequenter etiam affectum cõtinentium uirorum euertit, & in impudicitiæ præcipitiũ trahit. Mẽbrum est oculus lubricum, instabile, semper noua inspicere cupiens, & inspecta repetere, huc illucq; reflectitur curiositatẽ suam implere uolens nec ualens, uacãtis animi sibi cõnectit ignauiã, atq; in propatulo rerum expositus, mẽtis intentionem rapit, dissipat prudentiam, cogitationes sine intellectu reddit, nisi subijciatur sapientiæ iugo, & intẽtæ cõsiderationis refrænetur arbitrio. Meritò igitur ille cõmendandus est uir, qui uigilanti cura ita se utiliter exercet in mẽte, ut nedũ insaturabilẽ oculorũ appetitum grauitatis uirtute substernat, uerumetiã auriũ auditum à noxijs uerbis auertat. Sunt namq; reuera hi duo sensus, uidelicet, auditus & uisus ad recte gubernandum difficiliores cęteris, quoniam, sacro perhibente eloquio, nec oculus saturatur uisu, neq; auris impletur auditu. Cæterũ nemo dubitat, quin ubi importunior est hostis, ibi proculdubio resistentia esse debeat ualidior, uigilantiorq; apponenda custodia. Nam, experientia teste, cum aures absq; ullo obstaculo pateant, & homo sociale sit animal, necesse est ex quotidiana conuersatione ut audiat sermocinationes colloquentium uirorũ ac mulierum, quæ (ut plurimum) sunt uanæ ociosę, scurriles, impudicæ, permistæ mendacijs, adulationibus, priuatis laudibus, detractionibus, blasphemijs, fraudibus, plausibus, & iocis. Porrò ex deprauata consuetudine & inordinata mente reperiuntur pauci in comparatione cæterorum, qui linguæ suæ legem ponant, eloquijs familiaribus prudentiæ mensuram adhibeant, & ædificationibus sermones proferant. Nam qualia sunt à loquentibus uerba prolata, tales in audientiũ mentes formantur cogitationes. Nempe si sancta sunt, si casta, si utilia, si prudentiæ & sapientiæ splendore clarescunt, nõnunquam compungunt auditores, & inducunt ex sui cognitione ad fletum, interdum ipsi replentur gaudio, ueritatis luce irradiantur, & deuotionis suauitate pascuntur. O quàm sæpe fide illuminantur, exhilarantur spe, & caritatis stimulis perurgentur. Nec mirum. Quum enim eloquium domini, iuxta Prophetæ testimonium, sit uehementer ignitum, dignũ profecto est, ut humiliter intenteq; audiẽtium corda faciat esse ignita. Hoc experti sunt dicipuli illi, cum quib. post resurrectionem gradiente domino Iesu atq; sacrarum scripturarum, quæ de se loquebantur, mysteria pandente mutuo sermocinantes cum exultatione dixerunt: Nónne cor nostrum ardens erat, cum loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas? Verum si incomposita, si impudica, seu detractoria, uel uana, quæ audiũt, sunt uerba, à Dei lege ac bonorum morũ grauitate aliena, proculdubio inficiunt animum, uirtutis rigorem emolliunt, diminuunt gratiam, mentis lumen obnubilant, & conscientiæ puritatem commaculant. Ob hoc itaq; nobis Deus tribuit auditum, quatenus ipso mediante corde intelligeremus eloquia diuina & sancta, & per eadem instrueremur de ijs, quæ ad salutẽ pertinẽt reijciendo inepta uirtutibusq; contraria.

Margin notes: E; F; Iob. 31; G; H; Psal. 17; Luc. 24

A contraria. Quod aūt de uisu & auditu dictum est, hoc de cæteris arbitrandum est sensibus, tametsi non sint ita procliui ad lapsum, neq; adeo ad coercendum regendumq; difficiles. Non enim onerosum nobis ualde est carere odoramentis, quæ perfunctorie satis mulcent odoratum, & cito afferunt fastidium, dum ad libitum haberi & hauriri nequeūt. Non aūt sic gustus, quo mediāte humanitas nostra nutritur & uiuit. Quotidie nāq; cogimur cibū sumere, & alimētis corporalibus (etiā inuiti) saturari, quæ profecto alimenta si palato sapiunt, auidius percipiuntur. Hinc reperta sunt tam uaria ciborū fercula, saporūq; genera miro studio & arte cōposita, quæ ualidis & sanis prorsus arbitror esse prohibita, infirmis uerò atq; ualde debilibus, quibus ob corporis intemperiem omnis oblatus est gustus, talia temperanter sumpta licere non dubito. Quū enim tunc naturaliter appetat noxia, & sibi opportuna fastidiant, congruum est, ut illis indulgeatur, & lautiora tribuantur cibaria, quoadusq; restaurentur, & incolumes fiāt. Non enim parum corporum & animarū aduersatur saluti effrænata exquisitorum ciborū uoluptas,
B quotidianusq; eorundē usus, quē comitantur frequenter languores crebri, cōtemptus abstinentiæ, immoderata delectatio gulæ, uentris repletio, iugis crapula, carnales motus, cogitationes impudicæ, morosæ delectationes, libidinosi cōsensus, pollutiones nocturnæ, colloquia inhonesta, & alia quamplurima uitia, quæ religiosis uiris ac morum grauitate decoratis omnino debent esse aliena. De tactu uerò quid memorē, cū idē sensus singulis pene horis propria libertate potiatur? Sensus quippe iste cæteris sensibus imò toto corpori famulatur, semper præsto est, ad obsequendum paratus, in motu continuo & ad bonū & malum quemadmodū & alij pronus. Proinde tēperātiæ est uirtute cohibendus, gubernandus prudentia, & Dei timore frænandus. Penes se uoluptatis habet materiā, die noctuq; certandi patitur stimulos (teste Deo, quē nihil latet, & cōscientia sola) ignem secum gerit & gladium, confusionem & laudē, coronā & pœnā, mortē & uitam. Beatus plane est ille, qui huic sensui nouit legem imponere, ipsius petulantiā compescere, atq; in his tantum quæ necessaria sunt, eius usum cōuertere. Opportunum
C namq; auditorium ac salubre remediū est ad perficiēdū ea quę memorata sunt, custodis sui angeli spiritualē meditari pręsentiā, necnō adipiscēdarū uirtutū sustinere esuriem.

Quòd necessaria sint dona spiritus sancti in adeptione & perseueranti exercitatione uirtutū. Cap. V.

Omnis uita quādiu huius mortalis naturæ tegitur indumento, eādē super terrā esse militiā sacrarum scripturarū eruditus oraculis & cōprobante experientia optime nouit quisquis rationis est cōpos, ac recte iudicādi decoratus est dono. Nā etsi ad cognoscēdā ueritatē humanus intellectus est capax, minime tñ illā absq; paracliti munere operādo sufficit adimplere, dicēte Apostolo: Nō q; sufficientes simus cogitare aliqd à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Alio quoq; in loco ait: Nō est uolētis, neq; currentis, sed miserētis Dei. Quātos nouimus naturali pollere ingenio, terrenarū rerū prudēti cōsilio tractare negocia, urbiū præesse regimini, suæ reipublicæ præuidere pericula, regib. ac prouinciariū principib. salubria præbere monita, & tñ per abrupta uitiorū præcipitia sine Dei
D timore uagari? Quātos, inquā, cōspicimus quotidie scientiæ secularis singularē habere notitiā, antiquorū in arcano cordis memoriter gesta reuoluere, proferre lingua, & percurrente calamo disertissime promulgare, & nihilominus quia superbiæ inflati sunt spiritu, à ueritatis itinerib effecti sunt longe? Non in sermone, sed in uirtute apost. Paulus regnū Dei esse testat. Scientiā quoq; per seipsam absq; caritate inflare, caritatē uerò per se solā ædificare idē Apostolus suo cōmendat eloquio. Quæ profecto caritas nequaq; proprio labore acquirit, nec humana calliditate percipit, neq; illam habere cupientib. pro libito datur, sed diuino gratuitoq; munere prærogatur. Sic enim ait Apost. Scientes q; tribulatio patientiam operat, patiētia probationē, probatio uerò spē, spes aūt nō cōfundit, quia caritas Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritū sanctum, qui datus est nobis. Non inquit, extorquetur uiolenter, nec solicitudine hominis reperitur, sed diffunditur ex alto in cordibus electorum, quoties & quando eidem spiritui placet, qui (domino perhibente) ubi uult, spirat: audituq; uox eius, ignorat tamen, unde ueniat, aut quò uadat. Porrò spiritus iste sanctus quēadmodū est potens in opere, in sermone efficax, in dilectione feruidus: ita est in consolando promptus, in exhortando intentus,

Marginalia: 2. Cor. 3 — Rom. 9 — 1. Cor. 4 — 1. Cor. 8 — Rom. 5 — Ioan. 3

1.Cor.12 & in se cōmunicādo munificus. Apostolū qd de hoc spū ipsiusq; cōmunicatione loquatur, aduerte: Alij (inquit) per spūm dat̄ sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundū eundē spūm: alij gratia sanitatū in uno spū, alteri fides secundū eundē spūm, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonū. Hæc aūt omnia operatur unus atq; idē spūs diuidens singulis prout uult. Nedū uerò pro sua ineffabili clementia tribuit dona fidelibus, uerumetiā se possidentiū cooperator efficitur in sermonibus, in laboribus, in operibus, in cogitationibus, & in amplectendis perficiendisq; uirtutibus. Vnde (quæso) in contēnendis mūdi huius prosperitatibus, in abijciendis ac erogandis cunctis opibus? in principum huius seculi calcandis terroribus, in perferendis tormentis ignium, bestiarum, carcerum, exiliorū, contumeliarum, flagellorum, equuleorum, singulorumq; præcisione membrorum, sanctis martyribus ueritatis testibus, tanta patientiæ uirtus est præstita, nisi ab eodem, de quo loquimur, spiritu? A quo (quæso) fonte emanauit futurorum præscientia reuelata prophetis, seu diuinorum eloquiorum mysteria sapientiæ fluenta melliflua, supernæq; ciuitatis Hierusalem iucundissima gaudia per doctores ecclesiæ sanctos propalata fide- E F
Sap.1 libus? Nōnne ab illo, de quo in uolumine sapientiæ scriptum est: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod cōtinet omnia, scientiā habet uocis? Omniū est enim artifex, omnē habens uirtutē, omnia prospiciens. Quamobrem quicunq; cupit linguā habere disertam, quisquis scripturarum sanctarū quærit sacramenta in eisdem latentia intellectu percipere, huius almi spiritus imploret auxilium. Non aūt aliunde ꝙ ab ipso pręstoletur donū obtinere sapientię, quo mediante ualeat gustare, quàm suauis est dñs, & quàm magna multitudo sit dulcedinis eius: quā utiq; abscondit seruiliter timentibus se. Manifestat uerò per spūm in illo rectè sperantibus. Ipse nāq; est qui robur tolerantiæ tribuit in aduersis, atq; laudabilium uirtutum laboriosa studia perseuerantiæ perducit ad palmam. Hæ quippe uirtutes sunt, quæ Christi militem probant in prælio, in stadio dirigunt, & consummāt in opere. Nempe ex ipsarū quotidiano usu efficitur quisq; perfectus. Nequaquam autē illas appello uirtutes, quæ in pugnatorum militum numerositate aut congregatarum diuitiarū, & aliorum qualiūcunq; bonorū temporaliū felicitate, siue in corporis uel membrorū omniū sospitate, fortitudine, & agilitate subsistūt, sed quę in hominis rationalis mēte formāt̄, & opera cōcepta interius atq; exterius inchoata laudabili fine persistunt. Sic enim uirtus, de qua hic tractatur, à sapientib. esse diffinitur. Virtus (inquiunt) est bona qualitas mētis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quā solus Deus in homine operatur. Ipsę profectò uirtutes hominē efficiunt rationalē, & à cūctarum dirimunt sorte bestiarū. Illę solo sensu ducunt̄ carnis, & naturali impelluntur instinctu. Homo aūt uirtutis amator & gratiæ cooperator ratione trahitur, caritate informatur, boni & honesti delectatione allicitur, bellū quoq; sibijpsi indicit, diuturnumq; certamē aggreditur, in quo nō licet inimicis terga uertere, neq; in propria uirtute cōfidere. Nam in primo congressu est abdicanda fiducia sui, & propria cognoscenda infirmitas pusillanimitate reiecta, quę certandi debilitat uires, spem tollit, & aduersarijs audaciam præstat. Ad Deū itaq; uirtutū sectator mente confugiat, auxilium de cęlo poscat, robur perseuerādi ab eo imploret, qui huius certaminis inspector est, adiutor, coro- G H
Psal.17 nator, & merces. Prophetā aduerte, quid dicat, quid cōfiteat̄, & quē prædicet: Diligam (inquit) te dñe fortitudo mea, dominus firmamentum meū, & refugium meū, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eū, protector meus, & cornu salutis meæ. Laudans inuocabo dominū, & ab inimicis meis saluus ero. Quàm elegāter, quàm apertè, & quàm uerè Propheta iste homo utiq; secundum cor Dei insinuat uirtutū dilectoribus, quem suum debeant defensorem intueri, in quem sperare, & ad quem cōfugere, & de cuius bonitate præsumere. Superuacuè prorsus pugnando desudat, qui pro acquirendis uirtutibus ac superandis hostibus absq; spe cælestis suffragij & humilitatis
Psal.43 uirtute ad spirituale certamen cōgreditur. Memoratum quoq; Prophetam Dei bonitatem in patribus ueteris testamenti confitēdo & laudando quid dicat, audiamus: Deus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerūt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum & in diebus antiquis: manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos, afflixisti populos, & expulisti eos. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & gladius

A dius eorum non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio uultus tui, quoniam complacuisti in eis. Idem aũt alio in psalmo quid de humilitate loquatur, intellige: Custodiens (ait) paruulos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Oret igitur in spiritu frequenter, & de propria uirtute se humiliando diffidat, quisquis de inimicis suis triumphare desiderat. Aduersarij siquidem, qui nos infestant, diabolus & caro sunt. Isti suis nunquam desinunt nos oppugnare insidijs, nusquam desunt iaculare sagittis. Quanta aũt importunitate diabolus nos superare ac mactare conetur, apostolus Petrus fideles hortãdo ad pugnã perhibet inquiẽs: Sobrij estote, & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiẽs circuit quærẽs, quẽ deuoret, cui resistite fortes in fide. De lucta uero carnis contra spũm Paulus admonet dicẽs: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, ut non quæcunque uultis, eadem faciatis. Porrò ipse diabolus & angeli eius spiritus neque, qui nos impugnant, & ueluti rugiẽtes leones nos deuorare, secumque ad gehennæ incendia rapere moliuntur, acerrimi bellatores

Psal. 114

1. Petr. 5

Gal. 5

B sunt: assueti sunt ad prælium, inuidiæ liuore succensi, nocendi nimia malignitate referti, non diebus nec noctibus (Deo nihilominus permittente) nos suggestionibus malis, allocutionibus blandis, cogitationibus noxijs, inuisibilibus laqueis, falsis promissionibus, terroribus insuetis, atque crudelibus minis Christi, sanctorumque eius nituntur nos priuare consortio. His itaque uiriliter resistere debemus, nosque spiritualibus armis munire uirtutum, iuxta Apostoli Pauli hortamenta dicentis: Accipite fratres armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate, & induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelij pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, & in ipso uigilantes. Valent utique memorata arma uirtutum (Dei pro nobis & in nobis cooperante gratia) nedum defendere ab incursibus ac tentationibus spirituum immundo-

Ephes. 6

C rum, uerumetiam ab obscœnis & perniciosis operibus carnis, quæ (eodem præfato perhibente Apostolo) sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, comessationes, ebrietates, & his similia, quæ prædico uobis, sicut & prædixi. Hæc profecto omnium peccatorũ sunt germina, uitiorũ occasiones, & eadẽ peragentiũ damnationis æternæ testimonia certa. Hæc, inquam, alienant animã à Deo, priuãt gratia, auferũt merita, diuinæ dulcedinis tollunt gustũ, conscientiæ quietẽ turbãt, fugãt spẽ ueniæ, desperationis foueã parant, sapientiæ obtenebrãt lumen, opera de se bona cõmaculãt, delinquentẽ dirimunt ab unitate fideliũ, gehẽnæ efficiũt filiũ, & cælestis regni faciunt esse exortẽ. Ista igitur qui Christi sunt, intelligentes carnẽ suã cum uitijs & cõcupiscentijs suis crucifigentes, ieiunijs attenuãt, domant laboribus, uigilijs terũt, fame, siti, frigore, & nuditate debilitãt, uirtutũ flagellis uerberant, cõcupiscentiasque suas sibi dominari non sinunt. Plurimũ denique quũ laboriosus sit iste cõgressus, diuturna pu-

Gal. 5

D gna, & bellatores rari qui huius spiritualis luctæ uelint perseuerare in stadio, ab ijs qui cupiunt esse uictores, diuina, ut superius dictum est, sunt imploranda suffragia, necnon de uiribus suis propria abdicãda fiducia, quæ radix est criminum, superbiæ filia, fomes uitiorum, inimica uirtutum, gratiarum dissipatrix, & sanctæ humilitatis prorsus aduersaria. Cæterum cum difficillimum sit, iuxta domini exhortationẽ, quotidie crucem tollere, seipsum abnegare, carnis illecebras sternere, desideria illicita uincere, motus inordinatos cohibere, cęlibem uitam ducere, sanctorum imitari uestigia, & secundũ spiritũ ambulare in spiritu (pro consequendis tamen sempiternis, & inuisibilibus gaudijs, quæ præparauit Deus diligentibus se) ab ijs qui Christo militant, & fide formata futura prospectant, onerosa nequaquam sunt arbitranda, sed leuia. Nam, attestante Apostolo, nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Labor quippe magnus, merces uero laboris prorsus maxima. Virtutum itaque spiritualem patiatur esuriem, certare mente & corde non cesset, se debellanter & audacter impugnet, quisquis de uirtute proficere in uirtutem, & ad perfectionis nititur alta conscendere, atque Deum per cordis munditiam uidere peroptat.

Rom. 8

Quòd spiritualis lux sit necessaria ad cordis munditiam consequendam, deq; illius excellentia & effectu. Cap. VI. E

Quemadmodum cõmeantibus in nocte per ignotas regiones, seu difficiles semitas, uel itinera à latronibus occupata, atq; circunsepta periculis, prorsus necessarius est dux: ita peregrinantibus in regione umbrę mortis (uidelicet) in hac uita, quæ tentationibus, spiritualibus laqueis, ignorantiæ tenebris, & diuersorũ inimicorum insidijs est referta, opportuna est lux, non illa quę naturalibus fomentis nutritur, ut ardeat, sed neq; illa quæ solis, lunæ, aut stellarum splendoribus irradiat terram, corporeisq; inspicitur oculis, atq; cõmunis est pecoribus, uolucribus, & hominibus, sed quæ rationali communicatur creaturæ, fide percipitur, mentis puritate cernitur, gratis à Deo infunditur, & desuper uerbo inspirante donatur. Nam (dicente Iaco
Iac. 1 bo apostolo) Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendẽs à patre luminũ. Quamobrẽ quũ ipse sit lumen, & æterni genitor luminis, merito ab ipso, & nõ ab alio spiritualis lucis percipit lumen, quisquis uere illuminatur, nec quantũ in ipsa luce est, quenquam sui participatione facit expertem, quemadmodum Ioan- F
Ioan. 1 nes apostolus insinuans ait: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominnm uenientem in hunc mundum. Non enim imputabitur illuminanti, quũ quis memorata caret luce, sed eandẽ minime recipienti, atq; à se repellenti, qui illius contubernio sancto seipsum reddit indignum, dum cordis oculos auertit ab illa, & delictorum delitescit in tenebris,
Ioan. 3 ipsas tenebras magis diligẽdo quàm lucẽ. Lucem ipsam audi dicentẽ: Omnis qui male agit, odit lucẽ, & nõ uenit ad lucẽ, ut nõ arguatur opera eius, quia mala sunt. Nempe sicut ægris oculis corporalibus odiosa est uisibilis lux: æque animæ peccatrici & peccatorum in delectatione obrutæ sapientiæ diuinę onerosum est lumen, quoniã radiorum
Sap. 1 illius fulgentium capax esse nõ ualet. Sic enim legitur: In maleuolã animã nõ introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Hoc idem Ioannes apostolus insi-
Ioan. 1 nuare uolens inquit: Et lux in tenebris lucet, & tenebrę eam non cõprehenderũt. Proinde necesse est, ut scelerum obhorreat tenebras, delinquendi occasiones deuitet, & iniquorum declinet consortia, mundet præterea cor nedum à perniciosis & noxijs cogitationibus, uerumetiam à uanis & inutilibus, quicunq; concupiscit æternę sapientiæ irradiati splendoribus. Nam semper præsto est & parata se cõmunicare poscentibus, omnes quoq; pręuenit donis, excitat clamoribus, & pręoccupat promissis. Sic enim habes G
Prouer. 1 de illa scriptum: Sapientia foris prædicat, in plateis dat uocem suam, in capite turbarũ
ibid. clamitat, in foribus portarum urbis profert uerba sua dicens: Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes oderint scientiam? Conuertimini ad correctionem meam, en proferã spiritum meũ uobis, & ostendã uer-
Mat. 23 ba mea. In euangelio quoq; inquit ad Hierusalẽ: Quoties uolui congregare filios tuos,
Apoc. 3 quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? In Apocalypsi etiam quid ipsa sapientia loquatur, obserua: Ego (ait) sto ad ostium, utiq; cordis, & pulso. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. O sapientia æterna, incommutabile uerbum, & splendor paternæ gloriæ. O, inquam, meridiana lux, in qua nullæ sunt tenebræ, in qua contemplantur, quæcunq; facta sunt, & essentialiter uniuersi existunt sapientiæ & scientiæ Dei thesauri, quã profecto inspicere felicitas est, quam cognoscere uita beata est, cui inhærere perpetua requies est, quam laudare ineffabile gaudium, quam ex toto corde diligere summum bonum, cui famulari est semper uiuere, cuius pulchritudinem intueri est sempiterna fruitio, iucunditas plena, perseuerans iubilus, suauitas immẽsa, perfecta lætitia, immortalis uita, & consummata satietas. Quis apprehendere ualet, & enarrare sufficit, quanta erga hominũ salutẽ tua sit caritas, solicitudo indefessa, peruigil cura, ac materna cõpassio? Equidem parum tibi fuit pro illis mortalem naturam sumere, humanitatis perferre incommoda, esurire, sitire, flere, laborare, peregrinari, pati contumelias, sustinere opprobria, deturpari sputis, spinis coronari, flagellis cædi, iniuste damnari, configi clauis, aceto potari, cum sceleratis deputari, & postremo in crucis patibulo morte turpissima uita priuari. Cęterum ut indicibile tuæ dilectionis insinuares arcanũ, & ad te per amoris uinculum & beneficiorũ cumulũ per abrupta uitiorũ, & dẽsissimas H

delictorum

A delictorũ tenebras errantiũ mortaliũ attraheres corda, quotidie per aspirantẽ gratiã, & ueritatis lumẽ, atq; internam uocẽ quã nemo intelligit, nisi qui audit mente, & secũ habitare conatur, necnõ per spirituale experimentũ cũ Propheta ueraciter potest dicere, Psal. 84
Audiam quid loquatur in me dominus Deus, qm̃ loquetur pacem in plebẽ suam, & super sanctos suos, & in eos qui cõuertũtur ad cor. Interioris hominis pulsas ad ianuã nõ propter te, qui nullius eges, sed pro illius bono, qui sine te nihil agere potest boni, nec esse bonus, neq; summi boni, quod tu es, habere consortium. Quamobrem tibi pulsanti per obedientiæ uirtutem spiritualis habitaculi sui patefaciat aditum, quatenus pro libito tuo ingredi ualeas. Pulset nihilominus & ipse ad ostium tuum per orationis instantiam, æternorumq; desiderium, necnon per tuam in spiritu iugiter meditatam præsentiam, atq; per cordis dulcem gustatam munditiam. Hæc plane est thesaurus intus absconditus, hæc, inquam, est preciosa margarita cum solicitudine & sudore reperta, pro qua custodienda debet sapientiæ amator & perfectionis cupidus distractis facultatibus uniuersis, ac etiam abdicatis à se illecebris carnis, ipsam in interioris hominis habitaculo collocare, & omni, qua ualet, industria possidere. Est enim ipsa cordis munditia iuge conuiuium, deliciarum internarum ianua, hortus conclusus diuersarum uirtutum arboribus consitus, præclarum speculũ, in quo cognoscuntur animarum maculæ, defor mitates uitiorum, tentationum laquei, inimicorum insidię, peccatorum põdera, lapsus criminum, & dispositiones singulorum. Per eandem donum cordis munditiam percipere ualet homo, quantum in uia Dei proficit, quantum deficit, quid potest per gratiã, & q; nihil sufficit boni operari ex se. Diuina præterea intelligit sibi gratis collata fuisse beneficia, discitq; pro eisdẽ Deo gratias agere, Deũ laudare, orare frequenter, mentẽ ad cælestia sursum erigere cõditori suo, ac sibijpsi intendere, sanctarũ scripturarũ mysteria prælibare, infusionum spiritualiũ arcana sentire, futuræ uitæ promissa sperare, supernorũ ciuiũ cõcupiscere gaudia, atq; cũ eisdẽ per amoris incẽdium, cordis iubilũ, pacis osculum, & caritatis indissolubile uinculũ cõtemplando misceri. Nemo prorsus explicare
C ualet quanta bona, quanta charismata spiritualia, & quot gaudia ex munditia ipsa proueniant. Dat quidẽ pacẽ, securitatem tribuit, fiduciã coram Deo præstat, pacatam reddit conscientiam, eleuat de terrenis, prouehit in cælestia, & ad bene operandum, recte uiuendum, & utilia cogitãdum se possidentẽ excitat. Nequaq; sinit ipsum uagari extra se, nõ meditari inania, nec superflua appetere, neq; innoxijs immorari. Supra modũ aũt obscœna desideria & uoluptuosæ carnis perhorrescit incendia, atq; mulierũ illecebrosa phantasmata, quę siue per immissiones immundorũ spirituũ, seu ex corruptæ sensualitatis emergunt petulantia, abigit repente à se, & manu sancti desiderij mox, ut cordi se offerunt, ualide allidit ad petram. Non enim permittit aliquid pollutum aut immundũ in mentis suæ penetralia ingredi, ne inficiatur, & perdat pudicitiæ nitorẽ, corporis castitatem, & animæ angelicam puritatem. Hinc quoq; sensibus peruigilem adhibet custodiam, auribus quidem obturat auditum, ne turpia & uana percipiãt eloquia Apostolicæ eruditionis eruditus sententia, quæ ait: Corrumpunt bonos mores eloquia mala. 1. Cor. 15
D Oculis imponit legẽ, ne aspiciant, quod illi minime licet cõcupiscere. A lenocinijs odoramentorũ auertit olfactũ, & à multitudine ac uoluptate ciborũ per sobrietatis regulã coercet gustũ, sciens ex faturitate & crapula libidinis æstuare pruriginem. Tangere postremo deuitat omne q̃d mulcet tactũ, ut non uoluptatum carnalium labatur in foueã. Grauia deniq; delicta nedũ ei perpetrare non libet, uerumetiã leuia & minuta, sine quibus mortalis uita non ducitur, solerter declinare conatur, agnoscẽs ꝑ certo q; nemo criminibus prægrauatus ad perfectionis ualet euolare fastigia. Intelligit præterea q; uiri sancti uenialia paruipendendo consummare peccata paulatim prolabuntur in grauiora, & à uirtutum tepescunt usu, quotidieq; procliuiores efficiũtur ad casum. Quamobrem illum arbitror esse beatum, qui quamdiu à dño peregrinãdo degit in corpore, per censuram disciplinæ spiritualis omni custodia seruat cor suũ, & in cunctis negocijs suis interius disponendis, uel peragẽdis exterius in lumine fidei, & sapientiæ splendore Dei pręsentiam meditatur in spiritu: Prophetamq; imitatur, qui ait: Prouidebam dominũ in Psal. 15
conspectu meo semper, qm̃ à dextris est mihi, ne cõmouear, propter hoc lætatũ est cor meũ, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Nihil quippe reor

esse sic efficax ad internã adipiscendã munditiã, & ad uirtutũ arcẽ conscendẽdã, necnõ ad conterendas carnis delectationes, quę aduersus animã militare noscuntur, quemadmodum cogitare se astare semper ante oculos iudicis cũcta cernentis. Tali profecto studio & huiusmodi frequentata meditatione acquiritur cordis mũditia, tenetur, possideturq́, cooperante nihilominus diuina misericordia, & mediatoris gratia, quę ꝑficit opera nostra) illa gratificat in se, ut placeant sibi. Nam absq; ipsa languet uirtus nostra, tepescit affectus, hebetatur intellectus, interiores caligant oculi, & omne mentis robur aufugit. Hoc ueritas ipsa testatur, dum dicit: Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in uite: ita & uos, nisi in me manseritis. Hoc idẽ Paulus suo confirmat eloquio: Non q̃ sufficiẽtes (inquit) simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Flagitet itaq; à Deo cordis munditiã, siquis caret illa, eandem uerò qui habet, ut oculi sui pupillam custodiat. Verum ut ipsam illęsam & incontaminatam seruet, omni cum diligentia secum habitare peruigilet. E

Ioan. 15

2. Cor. 3

Quòd propter aduersariorum calliditatem & cordis nostri infirmitatem, debet in Christi militibus peruigil inesse constantia. Cap. VII. F

Militantibus Christo, & ad uirtutũ perfectionẽ attingere cupientib. magnanimitatis oportet inesse cõstantiã. Vbi enim sunt hostes infesti, necnon & lucta penè continua, ibi esse cõgruit solicitudo nõ dormiẽs, prudentię lumen, pugnãdi audacia, desideriũ patiendi, mẽtis puritas, & cooperãs gratia. Quantæ fortitudinis, quantæq́; calliditatis sint aduersarij, qui nos impugnãt, declarat dñs ad Iob loquens: Non est (inquit) potestas quæ cõparetur ei super terram, qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime uidet, ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Calliditatem quoq; suã in primorũ nostrorũ debellatione parentũ insinuauit, quũ dixit ad mulierẽ: Cur præcepit uobis Deus, ne comederitis de omni ligno paradisi? & mulier respõdisset, de fructu ligni, q̃d est in medio paradisi, pręcepit nobis Deus ne comederemus, neq; tãgeremus, ne forte moriamur. Ilicò subintulit: Nequaq; moriemini, scit em̃ Deus q̃ in quocũq; die comederitis ex eo, aperiẽt oculi uestri, & eritis sicut dij sciẽtes bonũ & malũ. O calliditas maxima. Diuinitatis honorẽ, boni maliq; sciẽtiã insipiẽti mulieri fallaci ac mendaci persuasione ꝓmittẽs ambos innocẽtię cãdore priuauit, interiori expolliauit gaudio, de paradisi amœnitate expulit, tẽporalis & æternę mortis aduersus eos illata sentẽtia huius ęrũnosę peregrinationis fecit esse colonos. Non est passus ipse mendax, ac mendacij pater, elationis atq; seductionis inuẽtor illuc eosdẽ ascẽdere, unde superbiẽdo miser miserabiliter ipse ceciderat. Foras nãq; de paradiso uoluptatis utriq; eiecti corpus ꝓpriũ sibi hostem effectũ esse senserunt. Hinc aduersus captiuã animã carnis concupiscentiæ pugnare cœperũt, hinc pro huius transgressione inobedientiæ sibijpsi rationalis spũs hominis factus est insidiator & hostis. Amisso nãq; scientiæ lumine, & creaturarũ cognitione ꝑfecta, ignorãtia Dei & sui repleta est tenebris, & quæ cæteros præcellebat dignitate & gratia, uitiorũ effecta est serua, inanis, profuga, omniũq; infirmitatũ spiritualiũ contagione oppressa, ita ut propheticum illud dictum spiritualiter eidem congruere uideatur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis usq; ad uerticem capitis non est in eo sanitas, uulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Verum ut de cæteris infirmitatibus illius quæ innumerabiles sunt, taceam, quid humano corde fugacius? quidue (nisi sit diuina bonitate adiutus, præuentus gratia, & uirtute roboratus) illud ualet ratione subigere, à sentibus uitiorum mundare, & noxiarum cogitationum tentationibus liberare, quum dominus dicat: De corde enim exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ, quæ omnia coinquinant hominem? Hoc quippe humanum cor appetere atq; euertere conatur diabolus illusionibus malis, immundis phantasmatibus, suggestionibus blandis, & uoluptuosis delectationibus, ut ad consensum delictorum impellere queat. Sic utiq; ꝓstrauit cor Iudę, & de apostolatus sublimitate deiecit, egitq; arte sua, quatenus cupiditatis sagitta uulneratus cũctorũ uilissimo p̃cio uenderet dñm, atq; desperatiõis ueneno debriatus suspendẽs se laqueo miserabiliter interiret. Quamobrẽ cũ omni diligentia custodiendum est cor, & timoris diuini obstruendum est seris, necnon casti G H

Iob. 41

Esa. 1

A casti amoris est alligandum uinculis, ne lasciuiẽdo perefluat, & per sensus carnis se circũquaque diffundens nullatenus ad se redire sufficiat. Quum uerò difficile sit idipsum impollutum seruare, norunt, qui ambulare uolunt in spiritu. O quantis sudoribus, quàm crebris uiolentijs, quantaque solicitudine illos laborare oportet? Nempe quum tenetur elabitur, quum custoditur aufugit, quum quęritur uix reperitur, & quum ad se considerandum inducitur, repentè se uertit ad alia, more aspidis surdæ obturantis aures suas, ne audiat incãtantium uoces. Discurrit per creaturarum numerositatem, delectatur in earum decore, illecebrisque ipsarum inhærere concupiscit: & nisi consideratione repentinę ac insperatæ mortis, aut infernalis gehennæ terroribus agitetur, efficitur uelut equus & mulus, cui ad cognoscendum periculosi sui status errorem non est intellectus, neque suppetit uirtus. Equidem hinc inde per loca arida, & inaquosa perambulans, ut optatã suæ uoluptatis adinueniat requiem, illamque minime reperiẽs ad se, etiam cum rubore redire compellitur. Imitatur utique filij prodigi formam, qui accepta quę illi contingebat patri-

B monij portione longe discedens à patre, longiusque recedens à se omni prorsus incontinenter uiuendo facultate consumpta, post ualidæ famis inediam, & post siliquarũ porcorum concupitam escam, nec ad saturitatem habitam, ad genitoris sui gratiam corde compunctus, & lachrymarum imbre perfusus se prosternendo, propriumque delictũ humiliter confitendo clamauit: Pater peccaui in cælo & coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Nulli quippe sit dubiũ, quin quoties peccatrix anima reatum suum agnoscens, & compũcta de cætero ex corde nõ peccare disponens, ad Deum per confessionem humilem ueniam flagitando conuertitur: benigne suscipiatur, amplectatur misericorditer, spei stola præcingatur, annulo fidei desponsetur. Intelligensque pro salute sua uitulum saginatũ fuisse occisum supra modum se confundendo exultet, seque increpando lætetur, & omni qua ualet, deuotione Dei erga se exhibitam dilectionem laudare, illique ex intimo cordis affectu gratiarum actiones offerre non cesset. O quàm efficax est ad promerendam gratiam, ad assequẽdam indul- *Luc. 15*

C gentiam, ad pacem obtinendam, ad moderandam Dei iustitiam, atque ad illius in se paternam charitatẽ gustandã, delictorũ propriorũ certa cognitio, detestatio criminũ, ac etiam ad se renouãdũ in spiritu detestabilis, & deliberata intẽtio. Hoc proculdubio nequaquam fieri potest, nisi peccator Dei misericordia præueniatur: & per liberi arbitrij spõtaneum cõsensum ad se redire nõ tardet. Porrò neque semel aut bis egisse hoc sufficit: sed toties id faciẽdum est, quoties homo aliquo enormi crimine senserit se esse grauatũ. Ad se itaque redeat, lapsum suũ recogitando defleat, sibijpsi displiceat, ut Deo placeat, & corde cõpunctus cũ Propheta clamet ac dicat: Miserere mei Deus secundũ magnã misericordiã tuã, & secundũ multitudinẽ miserationũ tuarũ dele iniquitatẽ meam: Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper. Meretur quidem indulgentiã obtinuisse à dño, si humiliter orabit iuxta ipsius pollicitationem per Prophetam dicentis: Quotiescunque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Ex gustu siquidem perceptæ ueniæ, ex dulcedine pacatæ conscientiæ, necnon ex propo- *Psal. 50* *Ezech. 18*

D sito de cętero non delinquendi nedum assuescet per mœrorem cõpunctionis redire ad se: uerumetiam per internam exercitationem delectabitur habitare secũ, quod quidem necessarium est in uia Dei proficere cupiẽtibus. Nam quẽadmodum qui extra domum corporalis habitationis nulla in eadẽ relicta custodia per nũdinas & plateas uagatur, uariasque cum amicis cõfabulationes peragit, facillime latronũ patitur insultus, rerumque suarum quæ in ea sunt, absque ullo obstaculo sustinet prædam: æquè quicunque mentis suę domicilium sine spirituali examinatione foras per inanes obscœnasque cogitationes uagando deserit, non mediocre damnum incurrit. Vanum est cor hominis & inscrutabile (inquit sermo diuinus) & quis cognoscet illud? Ego (ait dominus) sum, qui scrutor renes & corda, & qui reddo unicuique secundum opera sua. Porrò si inscrutabile est cor, etiã ab illis qui spiritualiter iudicãt omnia, quomodo scrutari poterit ab eis q omni uirtutũ neglecta censura, per exteriora quæque inutilia cogitando discurrunt? Qui legit, intelligat. Quamobrẽ quicunque desiderat ad perfectionis culmen p uirtutũ gradus ascendere, quantum hodierno tempore patitur humana fragilitas, atque delectabiliter & hu- *Hier. 17*

militer in spiritu habitare, secum exteriores actiones, & potissimum secularia negocia, B
seculariúq; conuersationẽ, quantũ ei licet, absq; scandalo proximi & obediẽtiæ sanctæ
detrimento deuitet. Sensibus præterea corporis & eorũ cõcupiscentijs, quę supra modum humanã alliciunt mentẽ, impellunt, & euertunt, peruigilem adhibeat cõtinentiæ censuram, ne petulanter naturali abutatur impulsu, & insatiabili quodam trahatur affectu. Cogitationibus deniq; nedum uoluptuosis ac noxijs, uerumetiam inutilibus, leuibus, & irrationabilibus ita legẽ imponat, ut dicat malis, recedite, & recedant: bonis uerò, uenite, & ueniant. Quod si hoc ad libitum posse difficillimum sit, & penè impossibi-
Ro.7 le, sicut Apostolus de se fatetur inquiens: Video aliam legem in mẽbris meis repugnantem legi mẽtis meæ, & captiuãtem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Decertet tamen toto conatu easdem diutius non morari in se, quatenus ex prolixa mora delectationem non pariant, & ad peccati consensum impingant. Nam queadmodum igniculus paruus, si nõ extinguatur, ualet magnam lignorum comburere syluam: ita neglectæ cogitationes, quæ uel ex concupiscentijs, uel ex operib. pullulant carnis, seu ex immundorum spirituum immissionibus admittuntur, nisi de cordis habitaculo in earũ primo congressu propellãtur, inficiunt, & in peccatorum seruitutẽ imprudentẽ, & dormitantem animam pertrahunt, ipsamq; spiritualib. per tẽpora aggregatis diuitijs priuant. F
Expedit itaque secum habitare uolenti, ut omni studio, omniq; prudentia intelligere assuescat, quales cogitationes ipsius uersentur in corde, quæ intentiones uoluantur in opere, & quæ affectiones in usu, & quotidiana exercitatione possideant mentem. Hæc qui ignorat, aut cõsiderare dissimulat, si compungatur ex charitate, uel ex cõsuetudine aliquid boni agat: saluari quidẽ potest, nequaq; uerò ad pfectionẽ ualet ascendere, neq; diu secum laudabiliter commorari. Institutus est Propheta à Deo, ut prius euellat, destruat, disperdat, & dissipet: deinde ut ædificet, & plantet. Superuacue prorsus ædificare nititur, ac plantare uirtutum pomiferas arbores, & uirẽtium herbarum odorifera gesta, qui uitiorum & concupiscentiarum sentes & germina, de cordis sui agro non conatur extrahere. Domini namq; sententia est, quòd exortæ spinæ seminatum in corde suffocant uerbum, illudq; fructum debitum procreare non sinunt. Vigilet ergo super custodia sua, considerationi propriæ cognitionis intendat, deuotioni deniq; secum habitando uacet, quisquis per humilitatis uirtutem, & uilitatis suæ agnitionem uult in spiritu proficiendo ascendere. G

Quòd perniciosa sit mentis elatio, & quòd ad obtinendam humilitatem incipientium, proficientium, & perfectorum quotidiana sint studia. Cap. VIII.

Vum multa sint peccatorum genera, quæ illa operantes alienos à Deo, & perpetuæ gehẽnæ efficiunt filios: superbiæ tamen uitium principatum tenens primum obtinet locum, tanquam radix, & uniuersorum criminũ po-
Eccl.10 tissima causa, sacro hoc attestante eloquio ac dicẽte: Initium omnis peccati est superbia. Hæc quippe exordiũ habuit in cælo, nõ ex suggestione uel alicuius impulsu, sed ex suimet in mente Luciferi ambitionẽ germinans imperãdi. Intelligens nãq; ipse nequissimus se à Deo cõditum, atq; præ cæteris spiritibus angelicis donis, ac pulchritudine esse insignitum, dominandi etiã cõcupiscẽs celsitudinẽ similis uoluit esse altissimo. Nam Prophetæ præclarissimũ ac singularẽ ipsius decorẽ narrãtis, de- H
Ezech.28 tegentisq; illius superbiam, ac suppliciũ perhibentis ista sunt uerba: Tu signaculũ similitudinis, plenus sapiẽtia, & perfectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimẽtũ tuũ. Sardius, topatius, iaspis, chrysolitus, & onyx, berillus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus, aurum opus decoris tui. Tu Cherub extentus & protegens posui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum: ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tui, donec inuenta est iniquitas in te: & eieci te de mõte sancto Dei, & perdidi te ô Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, & eleuatũ est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapiẽtiam tuam in decore tuo: producam ego ignem de medio tui, qui comedat te: & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium uidentium te. Quemadmodum enim ipse præ cunctis creaturis pro sibi à Deo multiplicibus gratis collatis beneficijs, factori & largitori suo gratiarum innumerabiles actiones exoluẽdo se humiliare debuerat: ita è regione ab autore uniuersorũ dorsum suum

auertit,

A auertit, & amore principandi ipsius ambiuit honorem, cæterosq; spiritus uoluit habere subiectos, ac uenerari ut Deus. Sic enim superbiæ tumore inflatus (Propheta perhibente) locutus est: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, Esa. 14 similis ero altissimo. Mox autẽ idem Propheta condignæ retributionis temeritatis huius maximæ subintulit supplicium inquiẽs: Verũtamen ad infernum detraheris in profundum laci: qui te uiderint, ad te inclinabuntur, teq; prospicient. Nunquid iste est qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertũ, & urbes eius destruxit? Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & sanie pollutus. Se quippe erigens superbiẽdo nedum aduersus Deum, uerumetiã contra seipsum de propria sede cum dedecore & iactura quàm maxima effectus est diabolus æternæ damnationis filius, gehennæ stipula, incentor criminum, hominum insidiator, apostasiæ principium, & apostatantium spirituum caput & causa. Quod enim conceperat nequiter, B persuasit cæteris. Verum quotquot illi adhęserunt, consentiendo in momento cum eodem pariter perierunt. Sic namq; debuit mulctari spirituum immundorũ elata pręsumptio. Sic (inquam) diuinam decuit æquitatẽ à conspectu clementiæ, & glorię suæ propulsare ingratos, propriæq; conditionis ignaros, quatenus ex inflicta sibi damnatione & irreparabili casu fierent omnibus non superbiendi exemplum, nec se supra se in magnis ac mirabilibus erigendi, neq; se inebriare desiderio principandi, quæ profecto quũ sint elationis germina, nequeunt inulte transire. Nã (perhibente apostolo Petro) Deus 2. Petr. 2 angelis peccãtibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Quãobrem discant, qui luteas habent domos, & corruptibile ac mortale corpus inhabitant eruditi ex ruina spirituum immundorum, non altum sapere, non dignitates ambire, honores non quærere, nec desiderare præesse: sed potius subesse, & ministrare alijs magis, quàm uelle sibi ab inferioribus ministrari. Quum enim difficillimum sit in statu mediocri, & infimo superbiæ opera fugere, & C per humilitatis uirtutem contra ambitionis cogitationes, ac stimulos reluctari: imprudentissimum esse arbitror, ultro quempiam se uelle periculis apostatandi à Deo exponere, aliorum oneribus se neglecto subigere, cathedras pastoralis officij optare, seculares magistratus precibus mendicare, & popularem famam. Sententia namq; incarnatæ ueritatis appetẽtiam præeminentiæ detestantis, humilitatemq; docẽtis hæc est: Quum Luc. 14 inuitatus (inquit) fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, ut qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Alio quoq; in loco: Discite (ait) à me, quia mitis sum & humilis corde. Humilis siquidẽ Matth. 11 magister humilitatem insinuauit in uerbis, in operibus, in moribus, in miraculis, in responsis, in contumelijs, in iniurijs, in opprobrijs, in uerberibus, in flagellis, in passione, in cruce, & in morte. Nempe in omnibus ubiq;, & in omni tẽpore humilitatis exẽplum præbuit, ut innotesceret cunctis, quantum uirtus ipsa placeret Deo, quàm utilis & necessaria esset hominib. saluari uolentibus, cupientibusq; in spirituali exercitatione pro-D ficere. Incipientibus prorsus, proficientibus atq; perfectis congruit inesse humilitas, sine qua istorum quilibet in uanum currit, ac superuacue elaborat. Cognoscuntur tamen ad ipsam uirtutem acquirendam, exercendam, & conseruandam, aliæ esse incipientium cogitationes & opera, alia proficientium certamina, atque alia spiritualia perfectorum studia. Hi namque gradus quamuis ascensionis in corde distinctas habeant actiones, sub eodem nihilominus humilitatis militant duce, una cælestis gratiæ indigent luce, una'que æternæ felicitatis fruuntur mercede. Nempe ad adipiscendam de qua loquimur, humilitatis uirtutem nouis, & rudibus Christi tyronibus inesse congruit per desiderium & usum seculi contemptus, & sui, despectus habitus, uilitatis amor, incultus sermo, redargutionum sitis, spiritualis patris reuerentia, & præcipue obediendi ignita affectio. Nihil enim sic humilitati aduersatur, quemadmodum sibijpsi credere, superiori suo uerbo, & cogitatione contradicere, propriæ uoluptati applaudere, illamq; actu uelle perficere. Hæc quippe est, quę nutrit superbiam, facit hominem altum sapere, caligat mentis aciẽ, ne ueritatis lumen aspiciat, compunctionis initia perturbãdo deuastat, repellitq; ascendere cupientem,

pientem, ne se humiliando proficiat. Qui uerò spiritu Dei aguntur, roborantur gratia, E
& consequendæ uirtutis desiderio flagrant, incedunt simpliciter, se exponunt laboribus, contumelijs, & uerberibus nullam sibi dantes requiem, nullamq; exterius consolationem quærentes: lucrum arbitrantes magnum crucem tollere, carnem macerare, aduersum desideria illicita pugnare, concupiscentias emergentes cõterere, & seipsos abnegare quod sunt, ut reformati in melius incipiant esse, quod necdum sunt. Tandiu uerò eos oportet in hoc spirituali oneroso ac quotidiano perseuerare conflictu, donec diuinæ lucis irradiati splendore uirtutis percipiant gustum, & proficiẽdi amore flammescant proficientium sectando uestigia: qui toto conamine intra se collecti per quotidiana uirtutum exercitia spiritu, & ratione ducuntur. Hæc siquidem sunt incipientium studia, atq; laudabilia opera, quę humilitatis uirtutem pariunt, mentemq; parumper ad sui cognitionem excitant. Quæ profectò cognitio sanctæ humilitatis est optimum & stabile fundamentum, prout (domino concedente) inferius apparebit. Hanc uerò de qua sermo tractatur, humilitatis uirtutẽ ut apprehendere proficientes, tenere, & in ipsa pro- F
ficere queant, totis uiribus contendunt habitare secum, quatenus ex assidua cõsideratione motus cordis, mentis latebras, cogitationum qualitates, desideriorũ affectus, immissionum impulsus, intentionem rectitudinis in operando, pondus uerborum in loquendo, grauitatis circũspectiônem in conuersando discernere & cognoscere ualeāt. Non enim infirmitatis proprię possunt esse eruditi, neq; in humilitatis perfectione multũ proficiendo ascendere, si ea quæ supra memorata sunt, scire aut opere cõplere neglexerint. Nam quemadmodum medici corporum si ægrotãtium infirmitatum ignorauerint qualitates & causas, nequaquam ualent sanitatẽ conferre languentibus: ita non intelligentes initia, & passionum impetus, quæ uel ex innata infirmitate, seu ex continua delinquendi consuetudine de peccati lege dominante in carne uersantur in mente, sufficiunt uirtutum medicamenta in spiritu præbere certantibus. Sapientem Christi militem exhortantem ad suæ mẽtis cognitionem internarumq; passionũ indefessam inda- G
Pro. 4 ginem, quid loquatur, aduerte: Omni (inquit) custodia serua cor tuũ: quoniam ex ipso mors & uita procedunt. Nemo igitur animi torpore depressus, qui secum habitare paruipendit, ad uirtutum sublimiora fastigia conscẽdere ualet. Viriliũ animorum opus est istud, qui aduersarijs dedignãtur uertere terga, qui pugnare nõ metuunt, certãdi peritiã norunt, sciuntq; nullum (nisi legitime dimicantem) pro uirtutum adeptione posse coronari. Quæ profectò uirtutes formãtur in corde, coaluntur in corde, & cõsummantur in corde (ipso utiq; cernante & coadiuuante, qui cordium & intentionũ scrutator & coronator est solus.) Stat quippe dñs tanquã explorator callidus, & singulorũ seruorũ suorũ inspicit corda, atq; quo affectu quisq; ducatur, qua deliberatione, ut illi placeat, moueatur: quóue studio exerceatur, ut crescat in spiritu, ut perseueret in stadio, ut efficiatur humilior, ut uirtutibus cæteris sit locupletior, ut ad resistẽdum uitijs prõptior, & ad percipiendum charismata meliora paratior, paterno intuetur affectu. Nec mirũ. Nam profusior est ipsa diuina clementia ad sua hominibus erogãdum spiritualia dona, q̃ ad eadem admittẽdum ipsi sint proni. Hinc est q eosdem allicit beneficijs, promissionibus trahit, H
dilectione tuetur, angelorũ ministerio roborat, sacro erudit eloquio, suaq; apud illos cõ
Ioan. 14 morãdo lætos facit præsentia, ipso perhibẽte, qui ait: Si quis diligit me, sermonẽ meũ seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mãsionem apud eũ faciemus. Hoc namq; pro maximo uiri sancti munere arbitrantes, perfectæ humilitatis currentes ad brauium ipsius in omnibus pro posse meditantur præsentiã, Prophetico etiã edocti
Psal. 15 oraculo, qui quãtũ ex hoc ipse profecerit, insinuãs inquit: Prouidebã dominũ in cõspectu meo semper, quoniã à dextris est mihi, ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meũ, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Equidem incipientes ex exterioribus actionibus, in quibus occupãtur, humilitatẽ se posse apprehendere cõfidunt, proficiẽtes uerò infirmitatẽ suam, ex perfectione uirtutũ, necnõ ex quotidiana uitiorum impugnatione metientes, uilitatem propriam sibijpsis celare nõ ualentes, se coram Deo humiliando prosternunt, sua accusant facinora, atq; se filios gehẽnæ esse fatentur, si Dei ab illis remota pietate iudicentur. Ex hac proculdubio humili cõfessione se condemnando minime iudicantur, descendendo in hac miseriarum suarum cõsideratione

A deratione ascendunt, fiuntque, quo se uiliores agnoscunt, humiliores: dumque se arbitrãtur deficere, absque elationis contagione proficiunt. At uerò perfecti, quorum impræsentiarum exiguus est numerus, iam mundo ex corde mortui, quib. etiam crucifixus est mundus, quãuis operentur magna, aggrediantur ardua, perferant aspera, innocenter uiuant, uirtutibus polleant, coruscent miraculis, terrena despiciant, inhiantique affectu concupiscant cœlestia: ueritatis tamen lumine illustrati se nihil ex se esse proclamant, atque ex Dei gratuita bonitate, si quid sunt, syncera humilitate fatentur esse, quod sunt. Norunt siquidem se conditoris uniuersorum esse instrumenta electa per gratiam, quæ proculdubio nisi exercerentur à domino, tanquam cæteri iacerent interiori habitu uacui, memoriter retinentes quod dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Illud quoque Apostoli Pauli dictum, omni commendatione dignissimum crebro reuoluunt animo: Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemque: Qui putat se aliquid esse (inquit) quum nihil sit, ipse se seducit. Hinc est, quòd

Ioan. 15 *2. Cor. 3* *Gal. 6.*

B tanquam ueri humiles nequeunt se extollere, tum quia in omnibus quæ laudabiliter agunt, Dei non priuatam quærunt gloriam, Deoque gratiarum exhibent actiones, qui in illis, & per illos operari dignatur, huic ueritati eorum conscientia testimonium perhibente, tum etiam quia præteritorum sanctorum cum Christo regnãtium acta & mores assidue meditantes, in eorum comparatione se uilissimos arbitrãtes, seruosque se inutiles ex corde iudicantes, præ humili confusione, ad cælum oculos leuare non audent. Considerant namque ignitam illorum charitatem ad Deum, synceram dilectionem ad proximum, humilitatem in prosperis, in aduersis patiẽtiam, in orationibus instantiã, magnanimitatem in laboribus, paupertatem in abundantia, in agendis prudentiam, in cõsilijs sapientiam, in illatis iniurijs pacem, in tentationibus constantiã, in bene operando perseuerantiam, sibique minime in omni commendabili exercitatione parcentes, ut Christo lucrifacerent uniuersos. In huiusmodi quippe meditationib. seipsos, quales sint, metiẽtes non parum in humilitate proficiunt, peramplius tamen quum in uitæ Christi immaculato

C speculo interioris hominis aciem figunt. In tali utique speculi Christi contemplatione omnium apparet reprehensibilis conuersatio, sanctorum imperfecta perfectio, uirtus infirma, exigua gratia, laus indigna, & uita culpabilis. Eo nãque qui perfecti nuncupantur, se existimant nequiores, & ab humilitatis, cæterarumque uirtutum perfectione remotiores, quo frequentius actu & habitu reuoluunt mente, qualis fuerit ipsius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, cum hominibus forma uiuẽdi: quæ profecto ex sui singulari excellentia, exemplaritate, perfectione, & gratia illam contẽplantes replet admiratione, perfundit iubilo, exhilarat spe, in fide roborat, succẽdit dilectione, erudit de moribus, de agendis informat, decorat prudentia, atque per propriæ infirmitatis cognitionem certam, humilitatis sanctæ celsitudinẽ insinuãdo prouehit ad coronam. Fit uerò ex huiusmodi consideratione, ut sibijpsis displiceant, & se aliquid fuisse existimasse erubescant, nihilque commendatione dignum omni tumoris elatione euacuata testentur. Hinc quoque ad capessendam humilitatis perfectionem efficiũtur lætiores, ad imperfectionis propriæ notitiam clariores, & ad uniuersa tolerãdum aduersa pa-

D ratiores, proculdubio intelligentes humilitatis uirtutem, absque patientiæ exercitatione nullatenus esse posse perfectam.

Quantum detrimentum inferat ocium, & dissuetudo corporaliter ac spiritualiter dimicandi. Cap. XI.

Virilium pugnatorum nihil sic dignoscitur eneruare uirtutẽ, torporisque inferre ignauiam: quemadmodum diuturna quies, & hostium nullam expectare molestiam. Nempe ex hoc hebetatur animus, tepescit audacia, certandi euanescit peritia, magnanimitas patiendi amittitur, languet fortitudo corporis, cunctorumque membrorum aptitudo marcescit. Sicut enim aqua, quæ caret decursu, & iacet in foueis, putrescit, & humano usui aliena efficitur, repleturque animalibus uenenatis & noxijs: ita & corpus ocij tabe confectum, concupiscentiarum ac uoluptatum carnalium parit, & nutrit insaniam. Hoc sic esse naturalis suadet ratio, experientia quotidiana testatur, atque antiquarum rerum gesta, & Romanorum pandunt historiæ. Idem namque quandiu aduersarios, cum quibus confligerent, pertulerunt, donec

qui eos ad bella lacesserent, habuerunt, uiriliter dimicantes cunctarum gentium meruerunt esse uictores: ut ubi defuerunt, qui eos irritarent ad pugnam, pariq; uirtute arcerent in prælio, ueluti feræ indomitæ, & uenenata animalia soporata ad tempus bella excitauere ciuilia: in quibus omni naturali pietate semota, omniq; amicitiarum lege turbata, atq; confusa, proprij cruoris effusione effecti sunt rei. Ex ocio quippe & dissuefactione certandi intestinum exortum est prælium: per quod utique dominandi est debilitata potentia, priuata regnandi est introducta tyrannis, ipsorum circunquaq; est dilaniatum imperium, euersio facta est urbium, prouinciarum dissidium maximũ, ciuiumq; Romanorum strages innumeræ. Porrò ad corroborandum ea quæ dicta sunt, Hebræorum gesta, quę diuinorum eloquiorum autoritate suffulta sunt, proferantur in medium. Liberati siquidem Hebræi ab Ægyptiaca seruitute, transitoq; mari rubro pedis sicco uestigio, ut promissionis terram patribus pollicitam, & à peccatricibus gentibus occupatam hæreditate perpetua possiderent, ne ignauia tabescerent, seq; ipsos prauis moribus interimerent, gladijsq; consumerent: alienigenarum gentes, per quas exercerentur ad pugnam, secum degendo funditus (Deo disponente) exterminatæ non sunt. Ad propellendam igitur corporis segnitiem, custodiendamq; certandi peritiam, & nutriẽdam audaciam redigendi aduersarios in seruitutem, necnon ad insinuandum per hos corporales congressus, uisibilia bella & certamina, quæ inuisibiliter & spiritualiter populo Dei credituro ex gentibus, & in ecclesia congregando, tam cõtra aereas potestates seculiq; potentiam, quàm etiam aduersus uitia, carnisq; concupiscentias fuerant excitanda, reliquias Chananæorum, Amorræorum, cęterarumq; gentium à Dei cultu omnino alienarum in medio Israelitici populi cohabitasse descriptum est. Hoc Apostolus suo
1.Cor.10 confirmat eloquio: Nolo (inquit) uos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerũt: & omnes mare transierũt, & omnes in nube & mari baptizati sunt. Et post paulum: Omnia (ait) illis in figura contingebant. Scripta autem sunt ad correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt. Quamobrem sicut illi populo quęcunq; acciderunt in ueritate, & sub figura contigerunt: ita in nobis quotidie peraguntur, diuina hoc dispensante sapientia, quæ ea quæ futura sunt, & audientes possunt instruere, nunc palàm, nunc per figuras, & ęnigmata reuelare dignatur. Ad erudiendam igitur & exercendam plebem suam, quam effuso proprio cruore redemit, Israelitæ genti populum alienum à fide (prout memoratum est) uoluit esse infestum, quatenus discerent se humiliare, discerent in necessitate constituti auxilium de cælo poscere, discerent aduersarios reluctando debellare. Porrò quęcunq; in diuinis uoluminibus scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum spẽ habeamus. Carnalis ille populus uisibiles & carnales patiebatur hostes, & pro rebus uisibilibus pugnare cogebatur: nos uerò quibus spiritus est ante faciem nostram Christus dominus, spiritualiter cum inimicis spiritualibus pro rebus inuisibilibus, & æternis cer-
Eph.6 tare oportet: quemadmodum Apostolus nos admonet dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cõtra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Alibi autem ar-
2.Cor.10 mis, quibus nos contra præfatos hostes muniri condecet, rememorans ait: Arma militiæ nostræ non carnalia: sed spiritualia potentiæ à Deo. Quamobrem sicut impugnatores nostri inuisibiles uisibilibus sunt robustiores, nequiores, callidiores, & ad nos subigendum promptiores: æquè ad resistendum eisdem congruit nos esse cæteris dimicantibus corporaliter uigilantiores, magnanimiores, & ad obtinendam uictoriam fiden-
Psal.26 tiores, non ex nobis, sed propter illum, de quo Propheta inquit: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus defensor uitæ meæ, à quo trepidabo? Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Et quemadmodum spiritualium & diuinorum, amissio prędiorum, eorumq; iactura est maior, quàm qualiumcũq; rerum temporaliũ ac uisibiliũ: ita ad repellendum aduersarios decet nos esse spiritualibus armis (uidelicet uirtutibus) insignitos: fidei clypeo tectos, prudentię lorica munitos, humilitate decoratos, & patiendi amore accensos, atq; proficiendi desiderio roboratos. Verum quum lucta hęc sit diuturna, & laboriosus congressus, ab hoc certamine amouendi sunt pusillanimes, meticulosi,

A meticulosi, elati, desides, seculi amatores, sectatores uoluptatum, & terrenarum faculta tum possessores. Inimicorum siquidem reliquię, quę ad erudiendum, & ad lacessendum nos ad cõflictum nobiscumq; habitare permissę sunt, atq; alterna uicissitudine nunquã sinunt nos esse securos: aliquæ sunt ante nos, aliquæ iuxta nos, nonnullæ nobiscum inse parabiliter copulatę: quędam uerò intra nos sunt insatigabiliter infestę. Porrò ante nos est hic mundus laqueis uisibilibus & inuisibilibus plenus, perhibente hoc Ioanne apostolo, atq; dicẽte: Omne quod in mundo est, aut est cõcupiscentia carnis, aut cõcupiscẽ tia oculorũ, aut superbia uitæ, quę non sunt ex Deo. Iuxta nos est quotidiana proximorum cõuersatio, quæ sicut in multis est delectabilis & proficua: ita ediuerso est onerosa & damnabilis, interuenientibus sæpissime detractionibus absentium, præsentium scandalis, altercationibus plurimisq; alijs peccandi speciebus, quę Deum timentibus notissimæ sunt. Nobiscum autem & inseparabiliter, quoad uiuimus, colligata est corruptibilis & laboriosa sarcina mortalis corporis, quod aggrauat animam, & deprimit sensum B multa cogitantem. Hoc quidem corpus quantis ægritudinibus, doloribus, necessitatibus, & ærumnis atteratur, & per ipsum anima fatigetur, quotidiana & cõmunis docet experiẽtia: de qua particulariter loqui, quoniã in propatulo & nota est omnibus, uidetur esse superfluũ. Intra nos uerò est fomes originalis culpæ, & lex peccati, quæ uiget in carne, & per carnem pugnat aduersus spiritũ. De qua quidem lege peccati Apostolus inquit: Video aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in mẽbris meis. Hæc profecto quãtis indesinenter pungat spiritum cõcupiscentiarum aculeis, quãtis uoluptatum carnalium tentet illecebris, quantis desideriorum inordinatorũ alliciat motibus, optime norunt qui secũ habitant, & sui cordis uacant custodię: qui ambulant in spiritu, & uirtutum perfectionem apprehendere moliũtur: & qui cũ uitijs & cõcupiscentijs carnem crucifixere propriã. Huiusmodi sciunt, q; necessaria sit in hoc conflictu patientiæ uirtus, & perseuerantia dimicandi. Sed nequaquam miles Christi suiq; redẽptoris imitator formidare debet, neq; è bel- C lo cum rubore secedere. Ad tolerãtiam quippe inflammatur domini nostri Iesu Christi eruditus exẽplo: qui à suæ conceptionis exordio quoadusq; in cruce confixus patri reddidit spiritum, nunquam pati desiit, non sicut cæteri, sed incomparabiliter supra uniuersos: longe tamen efficacius in anima, quàm in corpore perpessus est dolores maximos, actuales cruciatus, spirituales gladios: persecutiones ab hominibus, à suis ciuibus, ab alienigenis, & à sui generis secundum carnem domesticis, & contribulibus: contra quos nullum inconstantiæ ostendit signũ, nec acclamauit, neq; contradictionis protulit uerbum, sed tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Verum nequis intolerãtiæ suæ excusationem obijciat, dicatq; dominum Iesum ideo sustinuisse patiẽtissime pœnarũ immanissima supplicia plus cæteris hominibus: quia Deus & homo erat, uiator atq; comprehensor: poteratq; ex potestate diuina animam ponere, & illam iterum pro libito sumere, augere cruciatus & mitigare, patiq; quãtum & quãdiu illi placebat: ad sui uerecundiam & impatiẽtiæ confusionẽ præteritorum sanctorũ, & præ- D sertim gloriosorum martyrum secum gesta recenseat, qui tanquam inuictissimi regis Christi Iesu probatissimi milites, ac uerissimi testes Christianæ religionis non coactæ, nec uicti precibus, aut seducti muneribus, quin potius ediuerso ista respuentes, ex libera uoluntate, sua sponte, ex mera dilectione, & fidei ardore, ac alacri magnanimitate, mentisq; tripudio in corporibus suis, omnium perpessi sunt genera tormẽtorum: adeò ut constantissime insultarent regibus, iudicibus, & tyrannis: ipsosq; tortores hortarentur ad se cruciandum, quod apud infideles incredibile uidebatur: penes uerò Christicolas, Deiq; mandata sectantes admirabile, omniq; ueneratione dignissimum, potissimum quum in hoc congressu uictores extiterint cuiuscunque conditionis, diuitum (uidelicet) & inopum, potentium & infirmorum, sapientum & simplicium, senum & puerorum, seruorum & liberorum, marium & fœminarum, coniugatorum & uirginum. Hi namque aduersus seipsos supra naturam, præter consuetudinem, contra suasiones, lachrymas, blanditias affinium, & principum minas robustissime dimicantes (iuxta Apostoli sententiam) per tolerantiam & fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones: obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,

1. Ioan. 2

Rom. 7

Hebr. 11

fugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum: alij distenti sunt non suscipiẽtes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem, alij ludibria & uerbera experti, insuper & uincula, & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuerunt in melotis, & in pellibus caprinis: angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis & in cauernis terræ. Istis quippe exemplis quasi innumerabilibus atque notissimis ad perferenda quæcunque aspera & grauia, cum alacritate & gaudio congruenter promouere ualerent fidelium animos, nisi tepiditatis ac incredulitatis uincti compedibus tenerentur, necnon huius præsentis uitæ fallacibus illecebris inebriati, seruilis captiuitatis iugo grauissimo premerẽtur. Hinc futurorũ bonorũ ignari, & à ꝓmissionũ cælestiũ gustu prorsus alieni, se per exteriora nũc cogitatione, nũc affectu, interdũ breuissima ac permixta delectatione diffundũt quærentes satuitatẽ, pacẽ, securitatem, iucunditatem, & temporalium affluentiam, quam proculdubio reperire non ualent. Non enim in hac peregrinatione, ex qua emanauit peccatum, & terra ex pœna delicti primorum parentum spinas & tribulos germinare inchoauit, cœpitq; homo in sudore uultus sui corporalem alimoniam quæritare, ista suppetunt commoda: sed alibi superabundant, & tribuuntur. Hic planè æterna præmia, quæ electis pollicentur, intuentur per fidem, spe amplectuntur, & in charitatis osculo cursim ac tenuiter prælibantur. Hic, inquam, quandiu corruptibili indumento tegitur homo, oportet pati famem, sitim, ægritudines, persecutiones, tentationes, & calamitates uarias, quæ uniuersa quanquam non simul, tamen alternatis uicissitudinibus & casibus dispensatione irrogantur diuina ad exercitationem uirtutum, uitiorumq; rubiginem detergendam. Nam simul illata imbecillitatem humanam prorsus opprimerẽt, per interualla uerò temporum Dei bonitate misericorditer agente euenire permissa æquo possunt animo sustineri. Hoc Apostolus insinuare uolens aiebat: Fidelis Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Tanquam pius pater erudit nos uerberibus & flagellis, ut emendet, excitet, exerceat, custodiat, compescat à malo, ac in bono enutriat. Nouit cordis nostri uulnera, carnis petulantiam, pronitatem ad peccandum, in bene operando inconstantiam & ad seculi oblectamenta sectanda nos semper esse paratos. Quamobrem ueluti indomitis animalibus, nos tribulationum loris infrẽnat, terit oneribus, minis terret, promissionibusq; sustentat, quatenus apertis interioribus oculis, infusoq; fidei lumine intelligamus discrimina nostra, infirmitatem propriã, & præsentis exilij ærumnas, uertamur ad patrem, atque aduersa cuncta perferamus patienter, humiliter, alacriter, & perseueranter: scientes, & ex corde confitentes, quòd in comparatione demeritorum, scelerum nostrorum (interueniente Dei iustitia) uniuersa quæ patimur, quamuis intolerabilia esse censeamus, parua sunt, tum ratione diuinæ æquitatis, quæ iuxta criminum grauitatem infert condigna supplicia, tum etiam ex cõsideratione retributionis æternæ, quam patienter aduersa tolerantibus Deus sua bonitate promittere dignatus est. Sic enim ait: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, utique in tribulationibus pro iustitia persecutiones sustinendo, centuplum accipietis, & uitam æternam possidebitis. Idem: Beati eritis, quum maledixerint uobis homines (inquit) & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniã merces uestra copiosa est in cælis. Paulus quoque Apostolus ueritatis præco, & tuba altisona Christianæ religionis fideles adhortans ad perferenda æquanimiter præsentis uitæ mala clamat dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Alioq; in loco ait: Omnis disciplina in præsenti quidem nõ uidetur esse gaudij, sed mœroris: posteà uerò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Quod enim patimur, temporale est: quod autem expectamus, æternũ. Quod toleramus, sine interuallo labitur & deficit: sed quod nobis spondetur, absq; timoris uicissitudine, æternaliter perfruemur. Promissor noster Deus non potest fallere, quia ueritas est: nec ualet retractare aut negare quod ex sua mera liberalitate pollicitus est, quia charitas & iustitia immutabilis est. Cælum (inquit) & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. Gaudeat igitur Christianus, iucundetur in domino, quisq;

[Margin notes: B; F; 1. Cor. 10; G; Matth. 19; H; Matth. 5; Ro. 8; Heb. 12; Luc. 21]

A quisq; catholicæ religionis professor, quum tribulationis igne probatur: memineritq; scriptum esse per Iacobum apostolum spiritu sancto dictante: Omne gaudiũ existimantes fratres mei, quum in tentationes uarias incideritis, scientes quòd probatio fidei uestræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Et post paululũ infert: Beatus uir qui suffert tentationẽ, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam repromisit Deus diligẽtibus se. Quum itaq; corona uitæ promittatur in tentatione & tribulatione laborantibus, & Deum diligentibus: superest, ut quilibet fidelis & Christo militãs, læto animo perferat, quæcũq; illi emerserint aduersa, siue sint à Deo permissa, siue à proximo illata, seu à nequam spiritibus promota, aut à carnis uel spiritus sint infirmitate generata, sperans se in regeneratione futura, cum angelis & sanctis omnibus copiosissimam habiturum remunerationem post triumphum. Non autẽ uiribus suis præsumat id posse percipere, instet precibus assiduis, gemitib. synceris, quotidianis lachrymis, & operibus bonis. Nequa-
B quam enim repelli poterit, si fide integra in oratione perseuerando, spretisq; uniuersis negocijs secularibus, diuino se totum mente & corpore mancipari obsequio. Iac. 1

Quòd consulte renunciandum sit seculo, & consiliorum iter initiandum: & qualis forma ueræ peregrinationis sit per Christum fidelibus insinuata. Cap. X.

AGgressurus quis quoddam arduum opus, utrũ ad id perficiẽdum esse censeatur idoneus: etsi non ualet proprio metiri, consilio debet alieno. Nã magni periculi res est, grauis iacturæ, & confusionis nõ modicę initiatũ opus ante consummationem imperfectum deserere. Huiusmodi documentum ab ipsa Dei sapientia pronunciatum fuisse euãgelicus textus proloquitur: Quis (inquit eadem) uolens turrim ædificare, nónne prius sedens cõputat sumptus, qui necessarij sunt, si habet ad perficiendũ ea, ne postea quã posuerit fundamentũ, & nõ potuerit perficere, omnes incipiant ei illudere dicẽtes: hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit consummare? Turris quippe hæc spiritualiter ædificanda contẽptus est seculi men-
C te, & corpore pro Christo assumptus, necnon uirtutũ perfecta adeptio. Porrò terrena cuncta despicere, esurire, & penuriam pati, post diuitiarum & delitiarum affluentiam toto uitæ suæ tempore crucem tollere, & pro consequenda uirtutum perfectione, quotidianum sibijpsi bellum indicere, uelleq; nedum præceptorum, uerumetiam consiliorum Christi hortamenta sectari, prorsus opus est arduum, maturaq; deliberatione inchoandum, atq; inceptum, nulla ratione, nulliusq; persuasione (excepta duntaxat necessitate manifestissima) deserendum, stante incarnati Verbi sententia, quæ ait: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Hanc formidolosam magnipendendamq; sententiam multi tædio uicti, aut inconstantia superati, seu fallaci confidentia decepti pro minimo ducentes, initiatam Christi militiam ex toto refecto suaui iugo sapientiæ retrorsum aspicientes, tãquam immundi canes ad uomitum redeunt. Sunt etiam plurimi primis numero non pauciores, qui retẽto pristino religionis habitu, suiq; inordinato amore prostrati, spreto rigore uirtutum, necnon amisso spi-
D ritus feruore, ipsis diuinitus elargito remissioris conuersationis itinera gradiuntur: sibi sufficere arbitrantes, si ex sola præceptorum obseruatione, uitam ualeant obtinere perpetuam, iuxta domini pollicitationem dicentis: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Hi profectò mente frigidi, corde cæci, deuotione uacui, nequaquã considerare uolunt, quantum amiserint gratiæ bonum, & quàm inconsulte primitias spiritus pro nihilo duxerint pro exiguo torporis ocio, & breuissimo certamine patiendi, nequaquam intelligentes, quòd grauiores ac periculosiores perferunt tentationes, qui in uia Dei negligenter uiuunt, quàm qui cum feruore spiritus aduersarijs resistendo luctãtur. Nam (experientia teste) nemo libenter cum milite audace congreditur: potissimum spiritus nequam, qui optime norunt, quàm sit uiriliter bellantium crebra uictoria, & quantis preciosis monilibus illorum sit ornata corona. Suffodiuntur quoque rubore non modico, dum ipsi maligni superantur à carne gubernata per spiritum, & inuidiæ liuore succensi minime patiuntur, quantum in ipsis est, per uirtutum gradus quotidie proficientem esse perfectum. Hac quippe de causa sæpe intermittunt pugnam, ut cesset uictoria, & bellatorum tepescat magnanimitas. At uerò generosi milites quamuis non decertent

Luc. 14 (sic: Luc. 9) Matth. 19

actu: habitu tamen & desiderio semper sunt ad pugnā parati. Deficientibus quidem spiritibus immundis in stadio, minime tamen desunt concupiscentiarum aculei, aduersus quos gladium spiritus euaginatum tenent: necnon mentis intentionem erectam atque peruigilem, quatenus nascentes paruulos in sui ortus primordio potenter allidant ad petram. Denique in hoc congressu, ut ad perseuerandum reperiantur idonei, secundum Saluatoris nostri consilium relicto proprio & naturali solo, spretis parētibus & amicis, erogatisque pauperibus uniuersis facultatibus suis, tanquam athletæ robustissimi exonerati ab omnibus, nudi ac spiritu ebrij Christum amplectuntur in cruce confixum. Nec mirum. Si enim Propheta David diuino repente afflatus spiritu corā omni populi multitudine in conspectu ancillarum suarum reiectis regalibus indumentis, & toto nudatus corpore non erubuit ante arcam fœderis saltare, fabricatam ex ligno & purissimo obtectam auro in futurorum figuram: quāto magis seruus Christi sanctæ religionis cultor, charitatis facibus inflāmatus, & spiritus sancti uirtute impulsus abrenunciatis cunctis carnis illecebris, humanarumque rerum affectione nudatus, fidei oculo & puro mentis intuitu contemplando dominum nostrum Iesum Christum coronatum spinis, uerberibus flagellatum, deturpatum sputis, potatum felle, sanguine aspersum, absque specie & sine decore in crucis stipite confixum, totoque corpore denudatum: non sicut patriarcha Noe, qui ex uini immoderato haustu temulentus effectus, detectus aspectibus filiorum pudenda exhibuit, sed tanquam Dei & hominū mediator pius, pontifex summus, sacerdos uerus, & innocentissimus agnus obtulit corpus suum Deo patri hostiam uiuentem, sanctam & immaculatam in ara crucis pro reconciliatione humani generis: quod delinquēdo & inobediēdo perierat, ueluti ebrius amore se totum pro sui redemptoris dilectione humiliet, & cuncta præsentis uitæ oblectamenta sponte respuat, & aduersa sustineat suum imitando præceptorem, qui mortem crucis pertulit confusione contempta. Talis quippe decebat ad insinuandam perfectionis, & seculi contemptus disciplinam uniuersis credentibus, ut esset præceptor, talisque ad detergenda generis humani facinora: & ad exhortandum æquanimiter, & cum gaudio pati contumelias, persecutiones, supplicia, & mortem propter iustitiam congruebat: ut esset nobis pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior factus: qui non haberet necessitatem quotidie offerre, quemadmodum sacerdotes: prius pro se, deinde pro populo. Hoc enim ipse dominus Iesus Christus fecit semel se offerendo. Quamobrem quum idem dominus noster Iesus Christus sacerdos & pontifex, tantę sit autoritatis, tantique meriti, ut penetrarit cælos, & sedeat à dextris Dei semper uiuens, ad interpellandum pro nobis: teneamus spei nostræ confessionem, adeamusque iuxta Pauli Apostoli exhortationem, cum fiducia ad thronum gratiæ eius, & misericordiam cōsequamur, & inueniamus gratiam in auxilio opportuno. Non enim talis est, ut non possit compati infirmitatibus nostris: quoniam quum in carne esset passibili, & cum hominibus conuersaretur, fuit tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. Hæc quippe est consequendæ ueniæ nostra fiducia: tum quia optime cognoscit figmentum nostrum, quoniam puluis sumus, spiritus uadens & non rediens: tum etiam quia experimento didicit, quàm laboriosa est hæc uita, quàm onerosa caro, quàm periculosi laquei, quàm infesti hostes, quàm facilis descensus, atque ad uirtutes quàm sit difficilis ascensus.
1. Ioan. 2 Ipse, inquā, est omnis spes nostra: quoniā (sicut Ioannes ait) si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris: & nō tantū pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Habētes igitur in cælo dominum Iesum Deum nostrum redemptorem aduocatum & iudicem, erigamus nos toto affectu ad ipsum precibus & gemitibus, ipsius suffragium postulantes. Habemus etiam eundem in hac
Matth. 28 peregrinatione itineris nostri consortem, quemadmodum ipse testatur: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi, quanquam aliter & aliter. Regnantibus namque cum illo est præmium, quo fruuntur, & per quod beati sunt: peregrinantibus uerò speculum est, & omnium bonorum exemplar: & præcipue ad perfectionis alta attingere anhelantibus, sicut Mosi perfectorum personā tunc gerenti
Exod. 25 dictum est: Omnia (ait dominus) facito secūdum exēplar quod tibi ostēdi in mōte: non utique lapideo uel ligneo, sed quod fuit excisum sine manibus: impleuitque uniuersam latitudinem

A tudinem terræ: de quo Propheta inquit in psalmo: Mons Dei, mons pinguis: mons Psal.67
coagulatus & pinguis: ut quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et ne quicquam materiale suspicaretur de hoc monte tam eximie commendato, adiecit: Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium, dominus in eis in Sina in sancto. Porrò ad ascensum huius montis, Propheta alius omnes hortatur, dicens: Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos uias suas, & ambulabimus in semitis eius. Nequaquam Esa.2
super montem alium ascendendum est, quàm super hunc: in quo est cunctarum forma uirtutum, morum decus, & disciplina perfecta uiuendi. Nam quicunque perfecte renunciare uult seculo, & tanquam peregrinus in hoc mundo conuersari & esse desiderat, imitetur exemplar exaratum in monte hoc, in humanitate (uidelicet) Christi. Ipse namque mediator, non agros, neque domos uoluit possidere in terra: sed tanquam aduena pauperrimus sustentari dignatus est ære, & eleemosynis alienis. Hospi-
B tium nullum habuit, ita ut diceret: Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos: fi- Luc.9
lius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Quamobrem nunc in istam, nunc in illam ingrediebatur domum, ut panem sumeret: non tamen gratis. Accipiebat corporalem cibum, & spiritualem impertiebatur animæ alimoniam. Percurrebat per ciuitates, uillas & castella, Dei uerbum circunquaque disseminans: nullum per hoc tribuens humanitati suæ refrigerium, nullum in labore solatium, nullumque ad peragendum opus Dei & patris exequendam uoluntatem temporis interponeret spacium. Vnde quum ex itinere fessus quadam die sederet super fontem, expectaretque discipulos, qui in ciuitatem perrexerant, ut non aliquid refocillationis, sed tantum ut panes emerent, dixissentque ad eum: Rabbi manduca, respondit: Ego alium cibum Ioan.4
habeo manducare, quem uos nescitis. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me. Cibus uerò quem esuriebat, & manducare cupiebat, erat salus animarum crediturarum Samaritanorum, quos sciebat ex relatu mulieris de ipso testimonium
C perhibentis uenturos esse ad se. Nempe quemadmodum ceruus sitiens desiderat fontes aquarum: ita & incomparabiliter efficacius, idem mediator singulis horis salutem sitiebat animarum. Hinc est quòd tali uacans operi non dedignabatur cum publicanis & peccatoribus conuersari, & cibum sumere: quanquam Pharisæi & Legisperiti, cæci & inuidi talia detestarentur conuiuia. Malebat enim diuinorum eloquiorum medicinam præbere languentibus, quàm carnalium & incredulorum, & se persequentium scandala & oblocutiones euadere. Omne siquidem illius studium erat reddere ægrotantibus sanitatem, cæcis mente & corpore lumen, & ignorantibus præclara salutis monita: quibus mediantibus peccare desinerent, & ad Dei ac sui cognitionem uenirent, præsentis uitæ blandimenta respuerent, & æternæ felicitatis gaudia peroptarent. Ad hæc uti exequenda nunc de regno Dei, nunc de futuro iudicio, & æternis supplicijs, interdum palàm, aliquando & plurimum in parabolis, de uirtutibus, de moribus, & de uitijs loquebatur: non solum erudiens tunc audiētes, sed futuros in illum credituros tāquam sui mystici corporis membra: & hoc in die quando cū hominibus con-
D uersari licebat. Decurso uerò die in oratione pernoctabat patrem pro peccatoribus exorando, uigilijs prolixis corpus atterendo: ita ut sibijsi pro perficienda humani generis redemptione nullatenus indulgeret. Postremò autem ut se in hoc mundo aduenam esse ostenderet, atque peregrinantibus de se exēplar imprimeret, non in ciuitate, aut propria domo, uel inter cognatos nasci uoluit, sed in aliena patria, in stabulo iumentorum habitaculo, & super fœnum cubare præsentibus boue & asino, prout fuerat per Prophetam præcognitum, qui ait: Bos cognouit possessorem suum, & asinus præsepe do- Esa.1
mini sui. Post paululum uerò Herodis declinans immanitatem, qui ipsum necare moliebatur, ut homo purus à parentibus est in exilium deportatus: ibique tanquam ignotus peregrinatus est tempus non modicum, non sine rerum penuria: quemadmodum alienigenis pauperibus euenire consueuit. Quale uerò exemplum in morte reliquerit, mortalium non ualet apprehendere sensus: quum in cruce ueluti reus, blasphemus, & latro lacessitus iniurijs, opprobrijs saturatus patri spiritum reddere uoluerit. Totus itaque uitæ illius decursus nihil aliud est, quàm irreprehensibilis, & perfectissima quædam

omnium perfectionum forma, necnon magisterium Christianæ religionis optimum, B
atque tutissimum exhibitum peregrinantibus uniuersis agnoscentibus, se hic ciuitatem non habere manentem, sed per fidem & dilectionem futuram quærentibus. In hoc igitur præclarissimo speculo ueræ peregrinationis, perfectionisq; uirtutum se cognoscendo proficientes & ascendentes inspiciant: cōponant & corrigant, imitenturq; non de pari, sed pedetentim, & quantulumcunque nostri uestigia redemptoris: quærāt quæ sursum sunt, ubi ipse est in dextera Dei sedens: sapiant quæ Dei sunt, non quę super terram, si sectatores illius esse affectant, & peregrinatores non fictos, parati semper inueniantur ad euadendum huius procellosi æquoris formidolosa naufragia: obliuiscantur præteritorum, & se ad anteriora protendant prosequentes cursum peregrinationis suæ perseueranter, ut ad brauium supernæ uocationis attingere queant, rejciant à se cuncta terrena quæ possident, ueluti ad regionem longinquam peragrantibus periculis, & laboribus ualde refertam, diuinæ se totaliter subjciant uoluntati, siue aduersa emergāt, siue prospera. Nam maximum impedimentum est ad perfectionem ascendere cupientibus, proprio incumbere sensui, propriamq; uelle perficere uoluntatem, quæ persæpe F
priuata affectione seducitur, inconsulta deliberatione fallitur, & ab regio itinere obliquatur. Suo uelle, & suo renuncient nolle, quatenus Propheticum illud ualeant ex corde cantare: Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Hæc autē quæ memorata sunt, ut possint cum effectu proficiendo peragere, obedientiæ se iugo prosternant, quæ uere peregrinantium cognoscitur esse indiuidua comes.

Psal. 72

Quòd sit necessaria prudentia ad cæteras uirtutes adipiscendas, & de obedientia ac ipsius quibusdam gradibus. Cap. XL

Vicunq; ascensum difficilem inoffenso pede peragrare disponit, non inconsulte, neque præcipitanter, sed paulatim & per gradus interiecto temporis spacio conatur ascendere: alioquin debilitantur corporis uires, tremunt genua, anhelitus deficit, importabilis existimatur gradiendi labor, & ad peragendum inchoatum iter, etiam animi fortitudo languescit. Nam G
sicut moderatus labor cum discretione susceptus potius roborat corporis uires, quàm eneruat: ita & animus inordinati feruoris stimulis agitatus, unde propere ad sui finem desiderij se posse peruenire lætatur: inde retrogrediendo labitur, & affectus tædio inceptum opus intermittere cum rubore compellitur. Hac utique ratione manifeste colligitur, quàm necessaria in uia Dei proficere cupientibus sit prudentia: non carnis & terrena, quæ inimica est Deo: sed quæ desursum est, quæ profectò est pudica, modesta, pacifica, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & operibus bonis: iudicans sine simulatione, & ad rationis normam, quæ cogitat & quæcunque agit, uniuersa dirigens, & præter rectum nihil faciens aut uolens: quoniam diuinæ sapientiæ illustratur candore. Hæc quippe agenda moderatur, & ex præteritis metitur præsentia: & futura præuidendo disponit, atq; spirituales per quos ascendere ad uirtutes proficiendo ualeat, sibi in corde componit gradus. Nam quemadmodum qui corporalem qualemcunque altitudinem nituntur attingere, materialem sibi contexunt scalam H
gradibus plurimis distinctam, atq; compactam: per quam securius atq; cōmodius proficisci ualeant: ita & hæc prudentia quæ optime intelligit neminem repente ab imis ad summa in spirituali militia absq; congruo medio posse conscendere. Scala namque hęc disciplina catholicæ religionis est spiritualibus decorata uirtutibus, quę amatores suos prouehunt ad regna cælorum. Huius uerò scalæ gradus singularum uirtutum, diuersi sunt actus. Non enim pariformiter exercentur uirtutes, sed unaquæque propria habet media, & sibi conuenientes actus, qui nequaquam ab earum professoribus ignorari debent. Quum autē uirtutes ipsę consistant in medio, prorsus deluduntur: qui cordis pusillanimitate depressi, uel inordinato feruore impulsi, uirtutum neglecto hoc medio ad earundem perfectionem peruenire posse se putant. Bonum est sal (ait incarnata Sapientia) si tamen infatuatum non fuerit, & ad omnem penè rem condiendam
Matth. 9
perutile. Bona est similiter prudētiæ uirtus, & in quocunq; opere opportuna. Moderatur nāq; uirtutes reliquas, & earum est adiutrix congrua. Humanū insuper informat intellectum, ut nolit plus sapere, q̄ sapere oporteat, sed sapere ad sobrietatē. Irreprehensibile

A sibile deniq; esse insinuat ita intelligere nil uelle, quemadmodū curiose scrutari, q̄d scire minime prodest. Vox illius est: Altiora te ne quæsieris, & sublimiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimet à gloria. Hæc postremo uirtus intellectū dirigit & illuminat ad disponendos cæterarū uirtutū gradus. Obediētia uerò uolūtatē ordinat & coercet, excitatq; mentē in doctrina spūs & possessione uirtutū (hoc nimirum suadēte prudentia.) Vtrunq; eñ obest militantib. Christo, & indiscretus ac indisciplinatus proficiendi amor, necnō hebetata & ascendēdi tepefacta uoluntas. Vtriq; huic spirituali morbo medetur obediētia sancta uoluntarie pro Christi caritate suscepta. Nā obediētia est uoluntatis propriæ abnegatio, proprij sensus impugnatio, atq; alieni arbitrij deliberata subiectio. Hæc nāq; quæ memorata sunt, quāuis negligētibus & tepidis grauia, & quasi impossibilia esse cēseantur, Deo tñ placere satagentibus, atq; ad consequendā uirtutū palmā dilectione flagrātibus delectabilia esse credunt. Hæc quippe notificare uoluit dñs Iesus omnium uirtutū præceptor & actor, quū fideles suos exhortādo dicebat: Venite ad me oēs qui sub fasce propriæ uoluntatis laboratis & onerati estis, & ego exemplo meo, dulcedine mea, auxilio meo, & promissionibus meis reficiā uos: tollite iugū meū (uidelicet) obediētiæ, q̄d pro uobis pertuli super uos, discite quoq; à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiē animab. uestris: iugū enim meū suaue est, & onus meū leue. Mira res, quomodo dicatur iugū esse suaue, q̄d premit, & cum labore fertur, & onus quod ex se graue est, pronuncietur esse leue. Nisi ueritas, quæ mentiri non ualet, hoc promeret, prorsus incredibile cēseretur, sed sententia hæc Saluatoris nostri si prudenter cōsideretur, uerissima est, & absq; ulla ambiguitate laudāda. Interroga (quæso) pigrū seruū, qui opus Dei facit negligenter, quid de hoc sentiat, & mox respondebit obedientiæ iugum esse importabile, & onus grauissimū, quū nullā det homini requiem, nullam tribuat discurrendi libertatem, nullamq; explendarum uoluptatum naturalium seu carnalium præbeat facultatem. Da uerò amantem & in uia Dei proficere anhelantem, & clamabit ex corde: Nihil hac locutione uerius, nilq; potuit proferri suauius, q̄m iugum hoc propriæ deterit petulantiam uoluntatis, & onus istud portat se amabiliter baiulantem. Nempe qui præsentis exilij oblectamenta sectatur, & carnis curam in desiderijs explere conatur, iugum ipsum tanquam grauissimū, & ab omni trāquillitate alienum reijcit à se, illiq; nullatenus uult esse subiectus. Qui uerò renūciat cūctis quæ possidet, & fidei intuitu futura præmia, quæ promissa sunt imitantibus Christum, prospicit cum spiritus alacritate, illud complectitur ex quotidina fructus ipsius suauitate refectus. Laborem quippe omnem exiguum & breuem arbitratur prę cōsideratione ineffabilis magnitudinis cælestiū gaudiorū, quæ in futuro obedientibus pollicentur, & consolationibus spiritualibus, quæ illis in hac peregrinatione donantur. Erudítur deniq; & accenditur apostolicis eloquijs, quæ Christi obedientiam commendando sic aiunt: Christus factus est pro nobis obediens usq; ad mortem: mortem autem crucis. Quantam autē remunerationem contulerit Deus humanitati illi à uerbo susceptæ pro obedientia ipsa, ilicò indicauit dicens: Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, q̄d est super omne nomē, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestium, & inferorū, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus in gloria est Dei patris. Magni prorsus obedientiæ uirtus apud Deum est meriti, dummodo sub ipsa sponte ac uiriliter militetur. Nemo ab illa secluditur, nullusq; eorum qui animæ suæ salutē desiderat, ab eius seruitute efficitur alienus, omnes recipit, omnes fouet, omnibus se diligentibus materno congratulatur affectu, personam nō respicit, ætatem nō spernit, conditionem non secernit, cuiuscunq; sit generis statum sibi famulantiū nō improbat, sed singulos pura affectione commendat. Alia siquidē uiris secularib. rei familiaris curam gerentibus mandata proponit, alia religiosis, qui ex uoluntaria professione diuino, quoad uixerint, se manciparunt obsequio, atq; aliam uiris probatis atq; perfectis, qui ex diuturna & commendabili conuersatione exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali, obtemperandi Deo & hominibus statuit obedientiæ regulam, singulis autem iuxta cuiusq; caritatis gradus perpetuæ felicitatis præmia pollicetur. Accessit quidam ad dominū Iesum Christum diuitijs & possessionibus locuples, typū secularium gerens (sicut euangelica narrat historia) & requisiuit, dicens: Domine quid

Marginal notes: Prouer. 25 [beside "Altiora te ne quæsieris"]; B [beside "bat: Venite ad me"]; Matt. 11; C [beside "ri suauius"]; Phil. 2; D [beside "nauit illi nomen"]

Matt. 19 faciendo uitam æternã possidebo? Et dominus: Si uis (inquit) ad uitã ingredi, serua mã data, nedũ diuina & in tabulis lapideis digito Dei scripta, uerũetiã ab ecclesia spũ sãcto dictãte sancita subintelligitur. Pari nãq; modo delinquũt, qui legis & ecclesiæ transgrediũt præcepta. Talibus cõceditur licite pecunias, agros, & familiã possidere, atq; cum Dei timore & absq; rectæ cõsciẽtiæ læsione tã priuata, quàm publica tractare negocia. Obtemperẽt præceptis diuinis, & ecclesiasticis obediãt institutionibus, & ab eis ultra nil petitur: excepto q; secundũ suarũ abundantiã facultatũ portionẽ cõgruã impertiãt
Matt. 5 egenis. Istos similiter dñs hortatur ex persona omniũ, uni sic dicens: Esto cõsentiens aduersario tuo, dum es in uia, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandum. Aduersarius iste sermo diuinus & lex est. Huic consentimus, quũ ea quæ iubet, opere obediendo perficimus, ita ut non habeat, de quo nobis coram uniuersorũ iudice querelã transgressionis obijciat. Hæc utiq; mandatorum obseruantia sub cõpendio dicta est lex obedientiæ fidelibus secularibus tradita, & saluti eorum prorsus necessaria, sine cuius adimpletione nemo faciem Dei sibi placatam uidere merebitur. Religiosis autem & ijs, qui F nequaquã mandatorum Dei seruata lege contenti sublimiora & perfectiora charismata apprehendere moliuntur, tanquam uiris magnanimis, & caritatis iaculis transfixis asperiora & fortiora præcepta nõ præcipiendo, sed potius consulendo proponuntur.
Matt. 19 Ipsis namq; sub persona unius à domino perhibetur: Si uis perfectus esse, uade, & uende uniuersa quæ habes, & da pauperibus, & ueni, & sequere me: & habebis thesaurũ in cœlo. Excelsa (quamuis rara) uirtus est, quæ spretis mundi diuitijs, calcatis honoribus, & uoluptatibus abdicatis lætum facit sectatorem suum, subditum Deo, fide insignem, in tribulatione patientem, in aduersis gaudentem, humilem in prosperis, contemptorẽ uisibilium, & ad inuisibilia capessenda currentem. Porrò uirtutem hanc nemo assequitur, nisi qui quanta sit multitudo diuinæ dulcedinis in seculo uenturo Christi imitatoribus fideliter repromissæ syncero deuotionis gustat affectu. Nullus (inquam) id quod supra naturam esse cognoscitur, & præter cõmunem uiuendi usum perseueranter adimplere ualet, nisi Dei gratia præueniatur, & à patre trahatur ad filium, & à filio trahatur G ad patrem, quemadmodũ filius ipse testatur: Nemo uenit ad me: nisi pater, qui misit me,
Ioan. 6 traxerit eum. Idemq; filius alio in loco ait: Nemo uenit ad patrem, nisi per me, ostendẽs patrem & filium unius esse naturæ, unius substantiæ, uniusq; potestatis: patrẽ quoq; nihil operari sine filio, & filium absq; patre nihil agere, sicut multarum probari potest testimonijs scripturarũ. Trahũt utiq; à patre ad filiũ consiliorũ sectatores, quũ ipsi mediatori homini Christo Iesu, quanta sit prærogata autoritas, potestas, claritas, gloria, & ineffabilis gratia, fidei manifestatur in speculo, ex qua profecto insinuatione accenduntur facibus caritatis, & desideriorũ stimulis impellũtur ad imitãdũ illũ, & ipsi obtemperandũ in omnibus, ut felicissimo digni habeantur aggregari cõsortio, mereanturq; cõsummato huius exilij laborioso certamine, promissionum ipsius cęlestiũ esse particeps. Quamobrẽ præceptoris & spiritualis patris se subdũt imperio, & ꝓfessionis sanctæ (obedẽtia mediãte) iugo se spõte obijciũt. Hinc propriæ uolũtatis abnegationẽ pati, famẽ, nuditatem, irrisiones, cellularũ carceres, tentationes, & siqua sunt humanitati eorum cõtraria, dura, & noxia, pro nihilo ducunt, scientes laborem ipsorum momentaneum inanem H nequaq; esse in domino. In hoc igitur agone pugnãtes spiritualibus locupletanť donis, ita ut gratia Dei & experientia duce nedum sibijpsis sufficiant legẽ imponere aduersus animi passiones, insultus dæmonum, & hominũ prauorũ insidias, uerumetiam alijs saluberrima præbere monita, sana præstare consilia, atq; infirmis, tentatis, & rudibus spiritualia alimẽta tribuere. Huiusmodi si ad regimen ꝓmouenť animarũ, obediẽtiæ regulã nõ minus solito tenẽt, patrũ & seniorũ decreta custodiũt, religionis cæremonias seruãt, orationi, lectioni, operi manuũ, silentio, & cæteris laudabilibus ordinationibus, necnõ fraternæ conuersationi temporibus congruis ita uacant, ut habitus uirtutum in se possideant. Foris earundẽ exerceant actus ad ædificationẽ intuẽtiũ, fiãtq; exẽplũ religiõis, sanctimonię, & imitationis simul uiuẽtib. & remotis, non ut per hoc honorificentur ab hominibus, sed ut glorificetur in illis & per illos Deus, qui eis gratis donauit esse, quod sunt. Ista quæ memorata sunt, obedientiæ instituta religiosis prærogata si diligenter perficiantur ab eis, non solum in obedientia, sed etiam in reliquis uirtutibus faciẽt illos proficere,

A proficere,& quotidie fieri meliores, clariores fama, uiciniores Christo,& utiliores fil i. Perfectorũ uerò obediẽtia & eorũ,qui prælationis funguntur officio, est mandatorũ Dei & ecclesiæ indefessa custodia,uirtutũ omniũ usus(pro qualitate tñ psonarũ,negociorũ, & tẽporũ)præesse ex ministerio alijs, & uniuersis ex cordis humilitate subesse, sic facere omnia omnib.ob cõpassionis & pietatis zelũ,ut oẽs lucrifaciãt Christo,sua facere cõmunia egenis,captiuis,& orphanis:sup omnia aũt & in cunctis uelle intelligere quæ sit uoluntas Dei,quid sibi intus influat sapientia,quid recta suadeat cõscientia, & quid boni dictet ratio,atq; illa exercere in opere,quæ suo cognouerint placere autori, & uirtutibus minime esse cõtraria:corpus deniq; subigere spiritui & mẽtẽ Deo,ita ut iuxta conatum humanæ fragilitatis ualeant syncero caritatis affectu dicere: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Hęc ut complere possint, orationi uacẽt iugiter, insistãt precibus, deuotionis effundant lacrymas, gemitibus mundis diuinæ bonitatis & clementiæ pulsent ad ianuam perseueranter atq; humiliter, meminerintq; pollicitationis Eccl. 24
B domini dicentis: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Omnis enim qui petit accipit,& qui quærit inuenit,& pulsanti aperitur. Matt. 7

Quòd quilibet homo quamdiu in humanis degit, alieno suffragio indiget, & de utilitate,deq; orandi modo, atq; orationis sublimitate. Cap. XII.

Vmanã quisquis diligenti consideratione uoluerit indagare miseriã, eandẽ proculdubio alieno semper intelliget indigere suffragio. Quis,oro,tanto naturali pollet ingenio,ut interdũ dubietate perplexus,fraterno nõ clarificet consilio? Quis,inq;,tã robustus corpore,& mẽbris incolumis,ut opus nõ habeat alieno obsequio? Intuere,quæso dignitate fulgentes, potestate inflatos,pręclaros dñio,& regia seu imperatoria maiestate insignes,& reperies huiusmodi eo prę cæteris amplius sibi ministrantiũ indigere famulatu,quo maiori sunt sublimati honore,ampliori q; sunt regimine occupati:fitq; diuina disponente ac permittẽte sapiẽtia ad ipsorũ eruditionẽ,& superbiã deterrendã,ut subiectorũ suorum in aliquo
C sint subditi,& sibi obsequẽtiũ ipsi sint serui. Ordinatione itaq; Dei,q sapiẽti cõsilio & irreprehensibili lege cuncta gubernat, sic cũ hominib.actũ est, ut nullus quamuis potẽs, diues,aut naturalib.donis ornatus existat,sibijpsi ita sufficiat,ut ualeat ueraciter dicere: Ego nullius egeo auxilio,neq; alicuius cogor sustentari adminiculo. Oportet eñ & sic impellit necessitas,& caritatis lex imperat,ut aliena onera compatiendo ex corde &(si ualemus)impertiendo pręsidiũ nostra esse arbitremur,ut mutuæ dilectionis iura seruemus. Paulo hoc perhibẽte,qui ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Ad hanc legẽ perficiendã quotidianis instruimur documentis:scripturarũ testimonijs conuincimur, & mẽbrorũ corporis nostri hortamur exemplo. Patet quippe q́d unũquodq; mẽbrũ sicut est distinctũ à cæteris:ita habet propriũ à reliquis discretũ officium. Videt oculus,aures audiũt,olfaciunt nares,os gustat,palpãt manus,& pedes ambulãt. Quãuis dignior sit oculus pede,in superiori & præstãtiori corporis loco positus, & à multis periculis tutus:pes uerò in inferiori & uiliori,calcet lutum,impingat in lapi- Gal. 6
D des,& oẽs corporis pondus sustẽtet & regat, nũquid inter illos est æmulatio aliqua,aut contemptus,uel priuata elatio? Præuidet oculus,ne pes in quoquam offendatur obstaculo,ne labatur in foueam,seu aliquid patiatur incommodi: pes autẽ oculo pari famulatur affectu. Porrò quod de oculo & pede dictum est,hoc de cæteris sentiendũ est mẽbris. Omnia se diligunt,omnia sibi inuicẽ obsequunt,nobilius ignobilius non despicit, neq; abiectius honorabiliori inuidet, quin potius si contingat aliquod ipsorum incommodum pati,reliqua exponunt se iuxta cuiusq; officium, quatenus pro posse languenti subueniant. Nemo se eximit,uel excusat. Pes quippe currit ad ministrandum,manus ad opus opportunum peragendum & contrectandum,oculus ad inspiciẽdum, quid sit utile,auresq; ad remedia proficua, & percipiendum quæq; noxia intenta esse noscuntur. Non diebus non noctibus mutuum sibi intermittunt præbere auxilium, tanto sunt naturalis amoris uinculo colligata. Ex hoc miro & laudabili corporis nostri spectaculo erudimur ad seruandam unitatem spiritus in uinculo pacis, atque ad nos inuicem diligendum, ac in omnibus adiutorium tribuendum singulari hortamur exemplo. Nam quemadmodũ in humano corpore membra sunt multa,quæ diuersos habent

actus:

actus, ita quicq; fideles in ecclesia congregati unũ mysticum corpus efficiunt in Christo Iesu, & singuli alter sunt alterius membra. Quamobrẽ congruũ & ualde opportunũ est, ut uicissim seruiamus nobis, & cõmunicemus dona, quæ ad utilitatem proximorũ no-
1.Cor.12 bis à Deo per spũm prærogata sunt, perhibente Apostolo: Vnicuiq; (inquit) daẽ manifestatio spũs ad utilitatẽ: alij quidẽ per spũm daẽ sermo sapientiæ, alij sermo sciẽtiæ secũdũ eundem spũm, alteri fides in eodẽ spiritu, alij gratia sanitatũ in uno spũ, alij operatio uirtutũ, alij ꝓphetia, alij discretio spirituũ, alij genera linguarũ, alij interpretatio sermonum. Hæc aũt operaẽ unus atq; idẽ spũs diuidẽs singulis, prout uult. Si igiẽ charismata spiritualia impertiũẽ nobis à Deo, ut illa participemus cũ proximis, magno prorsus est plectẽdus supplicio, quisquis eandẽ nõ habentib. cõmunicare neglexerit, præsertim cũ corporis huius, cuius membra sumus, caput sit Christus tam honorabile & tam sanctũ, qui (uidelicet) corpus suum uiuificat, regit, & nutrit, atq; singulis iubet membris, ut proximos suos tanq; sui corporis membra diligant sicut se, & in necessitatibus suis cõpatiẽdo ministrent. Cæterum cum fideles quilibet, qui sunt membra corporis Christi, q̃d est ecclesia, suffragio (quemadmodum memoratum est) indigeant alieno, & nullum membrorũ ualeant proximo suo impendere, nisi q̃d perceperũt à capite Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & omniũ gratiarum abundat plenitudo, superest, ut quisq; in necessitatibus incumbentibus recurrat ad illum, & oratione mediante opportunum poscat auxiliũ. Orauit Moses in montis cacumine cõstitutus, & orationis armis dimicando, Amalechitarũ populum superauit. Oratione sua Iosue solẽ firmauit, ne ad occasum uergeret, donec Gabaonitarum uictoriã cõsummaret. Precibus suis Anna sterilis Samuelem prophetam & sanctum impetrauit in filiũ. Iudith pudicissima mulier post precum instantiã capta fiducia crudelissimi Holofernis caput abscidit. Hester humilis & deuota oratione præmissa Hebræorum populum ab incumbenti tunc liberauit exitio. Dauid sanctissimus dum pestilentiæ clades angelo percutiente acriter desęuiret in plebe, humiles ad dominũ supplicationes effundens, perpetrati sceleris ultionem mitigare promeruit. Ezechias rex Deo acceptus cum ipsum corporaliter mori oportere audisset, maximo lacrymarũ imbre effuso interpellantibus precibus uitæ suæ prorogationẽ obtinuit. Helias quoq; Dei zelo succensus, extinctũ puerum ipsiusq; orationibus suscitatũ merenti genetrici tradidit incolumem. Daniel ætate iuuenis, sed grãdæuus moribus, & spiritu plenus supplicatione emissa atrocissimos leones mãsuescere fecit. Tres pueri manibus ac pedibus compediti ardentis fornacis coniecti in medium Deum laudantes pariter & deprecantes per eandem deambulauerũt illæsi. Ne autem in multis immorer probatissimorum uirorum retexendo exempla, omnes sancti in proprijs & aliorum angustijs, tentationibus, periculis, & negocijs publicis ac priuatis, & in quocunq; euentu semper ad orationis tranquillum portum accurrunt de cęlo poscẽtes auxilium, indeq; assequuntur, quod indubia postulant fide. Sic enim pollicitus est
Mar.11 dominus dicens: Amen dico uobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Magna prorsus est orationis uirtus diuino conspectui oblata per angelos (si tamen sit caritate ignita, fide plena, intentioni rectæ subnixa, humilitate sociata, à delictorum sordibus impolluta, bonisq; operibus decorata.) Hæc placat Deum, lætificat angelos, redolet sanctos, penetrat cœlos, postulata reportat, terret dæmones, aduersarios superat, immutat homines, uires reparat, roborat mentem, cor illuminat, propinquam reddit animam Deo, deuotionem parit, deprecantem complet dulcedine, dispersas cogitationes & se frequentantem secum delectabiliter habitare facit. Nullus perfecte enarrare sufficit, quàm potens sit assidua iusti oratio, quàm necessaria cunctis, & quantũ ad pfectionẽ uenire anhelãtib. omnino sit congrua. Audeo etiã dicere, neminem absq; illa posse ad salutem pertingere, cum salus ipsa ex Dei misericor-
Psal.65 dia & oratione mediante donetur: Psalmista hoc insinuante, qui ait: Benedictus Deus, qui non amouit orationem meã, & misericordiam suã à me. Præuenit enim gratia eius & misericordia, quæ gratis iustificat impiũ, quem utiq; prędestinauit Deus ante mundi constitutionem. Ex sua igitur mera bonitate anteq; essemus, prædestinauit & gratificauit nos in dilecto filio suo, uocauit per gratiã, & iustificauit in misericordia, ex qua profecto iustificatione acceptabilis efficitur oratio nostra. Totum itaq; bonum nostrum

operan

A operandi bene & orandi, sicut decet, misericordiæ Dei adscribēdū est, & nō meritis nostris, quæ absq; gratia eius nihil sunt, Apostolo hoc de se attestāte, q ait: Gratia Dei sum id q̄d sum. Et ad Timotheum scribēs: Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundū misericordiā suā saluos nos fecit. Oratio igitur sine gratia languet & iacet, coadiuta autem à gratia prodest multum, auget gratiam, corroborat iustificationē, & impetrat misericordiā, qua obtenta oratio fit purior, & frequentius exercetur. Ista nouerunt, qui orationis gustum & deuotionis affectum percipere meruerūt. Hoc ideo dico, quia non omnis, qui orat, ad orationis altitudinem peruenit. Habet enim gradus, per quos spirituales uiri ascendunt, & Deo cari & propinqui fiunt, non corpore, sed mente. Corpore nāq; Pharisæus Deo propinquus erat in tēplo orans & se iactans: corde uerò longinquus quia superbus. Publicanus autem, qui præ humili confusione oculos ad cælū erigere non audebat, seq; pectus tundēdo peccatorem esse fatebatur, Deo propinquus ac pręsens erat. Nam Deus se deprecantiū siue uoce siue mente cordis humilitatē intue

1.Cor.15 2.Tim.1

B tur & approbat. Itaq; non locus, sed affectus ad orandū est eligēdus. Verborum quoq; ornatus in oratione uocali, quæ Deum obsecrandi primum sortitur gradum, non est appetendus, sed cordis munditia, syncera fides, prolatio postulationum simplex, deuotio pia, diuinæ præsentiæ cōsideratio certa, & obtinendi, q̄d petitur, indubia spes. Hęc profecto sunt spiritualia ornamenta orationis non minus mentalis quàm uerbalis, quę astātiū coram Deo & sua offerentiū uota debent inesse pectoribus, ut acceptabiles efficiantur & grati. Sunt namq; qui prolixas obsecrationes uocales faciunt, & quid proferant, nequaquā intelligunt, cum diuersarū cogitationum distrahantur inuolucro. Hos per Prophetam sub figura populi Hebręorum dn̄s redarguit dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Insinuat quippe dominus, ut quemadmodū in oratione mouetur labia, uerba formantur, & sancti spiritus promuntur eloquia: ita intendat mens, affectus euigilet, & alienæ excludantur cogitationes, quatenus tam interior, homo quàm exterior laudabiliter diuinis occupetur in laudibus, ualeatq; cū A-

Esa.29

C postolo dicere: Psallam spiritu, psallam & mente, orabo spiritu, orabo & mente. Quasi dicat: Lingua promulgabo cælestia uerba: sensus uerò latentes in litera, & sacra mysteria mentis intelligentia gustabo. Equidem utroq; modo ecclesia orationis & laudis sua Deo uota persoluit, suosq; filios ad id peragendum proprio hortatur exemplo, ac blanda eruditione inuitat, dum mellifluis hymnis, choreizantium psalmodijs, deuotissimis cæremonijs, solennitatibus sacris, sacramentorumq; frequentationibus pijs, & die noctuq; diuinis occupatur in laudibus. Ex quibus omnibus per exteriorem actum & organorum sonum auditorum demulcet aures, ac per hoc infuso deuotionis nectare mentes eleuat ad cœlestium cōcupiscentiam gaudiorum, necnon ad consequēdam societatem ciuium supernorū. Cōmendabilis prorsus & supra modum cognoscitur experimento certo esse perutilis uocalis oratio, quæ ianua est, & manuductrix ad degustandam mentalem, & in spiritu exhibitā orationem, de qua dominus mulieri Samaritanæ ait: Mulier crede mihi, quia uenit hora, & iā nūc est, q̄n ueri adoratores ado-

1.Cor.14

Ioan.4

D rabunt patrem in spiritu & ueritate. Nā & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Hic plane orandi modus totus spiritualis est, & coram Deo ex cordis affectione formatus, nō ex industria, quē proculdubio spiritus sanctus in obsecrantis mente infundit, & ad postulandū instruit, quemadmodum Apostolus manifestat dicens: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Spiritus aūt postulat pro nobis gemitib. inenarrabilibus. Qui aūt scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum Deū postulat pro sanctis. Quicquid in hoc orandi modo petitur, faciliter obtinetur spiritu sancto cooperante in corde supplicantis, & eundem erudiente, & absq; ulla dubitatione ad obsecrandum impellente. Cæterum cum interdum (non tamen sine dispensatione diuina) orantis mens effecta deuotione sterilis relinquitur sibi, expedit, ut ipsa se erigat, & ad Deum deprecandum excitet, nō semper uniformiter, sed diuersimode, prout trahi se sentit. Interdum nāq; ex suorum rememoratione delictorū in oratione compungitur, & præ cordis compunctione prorumpens in lacrymas nunc interiores, nunc uerò exteriores, conteritur in se Deo humiliter ueniam flagitando. Nam iste orandi modus

Rom.7

di modus etsi nõ habet deuotionis dulcedinẽ, habet tñ humilis confessionis fructũ, & B
emendationis desiderium, de quo persæpe oboritur gratiarum exhibitio sancta, quę nequaq; absq; delectatione perficitur. Nõnunquã aũt orantis intentio allicitur ad considerandũ, quæ & quãta percepit à suo cõditore, naturalia, corporalia, & spiritualia beneficia, quæ pfecto ex sua multitudine innumerabilia, & ex sua magnitudine incõprehẽsibilia esse noscuntur. In hac quippe exercitatione meditantis affectus caritatis ardore succenditur, compelliturq; corde semper, interdũ uerò uoce in laudem Dei & gratiarum actiones sui prorũpere largitoris. Nec mirũ est. Nam si ad dantis respicit diuinitatem, bonitatem, caritatem, & gloriam nõ ualet non mirari, laudare, & dicere: Vnde hoc mihi uilissimo & omnium creaturarum minimo? & quare tanta tam præclara, tamq; singularis actualiter per se & per creaturas suas rationales & irrationales ipso iubente & ordinante gratuita largitur dona? Longe quoq; plura & multo his præstantiora, excellentiora, & beatiora in futuro firmissima asseueratione pollicetur (si tamen usq; ad uitæ meæ consummationem in ipsius timore & dilectione perseuerare curabo.) Verum si F
ad propriæ uilitatis, ignorantiæ, & ingratitudinis profunditatem horrendam considerationis suæ reflectit intuitum, se gehennæ filium & omnibus supplicijs proclamat esse dignissimum. In desperationis uerò baratrũ prorsus irrueret, nisi diuinæ pietatis & immensæ misericordiæ illius, qui neminem uult perire, nutriretur præsidio, per quod spe roborata & repleta gaudio gratias referendo sui conditoris debriatur amore. Nullus prorsus explicare ualet in hoc castissimi amoris præludio, & in hoc speculo beneficiorum Dei, quanta puritate mens in oratione posita, & in eorum consideratione intenta se coram Deo humiliando prosternat, quantum sibi uilescat, & se accuset, quámuis frequenter de perpetratis criminibus, omissis bonis, neglectis inspirationibus, dissipatis muneribus, & consumpto tempore ad promerendam ueniã, augendam gratiam, & cõsequendam gloriam gratis sibi impenso indulgentiam & misericordiam desiderando ex intimo contriti cordis deposcat affectu. Inscrutabile quippe est ad cogitandum, & omnino ad loquendum inenarrabile, quãtis modis, quibus eloquijs spiritualibus, quãtis splendoribus ueritatis, quantaq; deuotione, dulcedine, ac delectabili familiaritate G
animæ Deo assistenti & oranti in spiritu æterna se communicet sapientia ad ipsius ani-
Prouer. 8 mæ profectum & gaudium. Nec ab re. Nam eiusdem sapiẽtiæ illa sunt uerba: Et delectabar (inquit) per singulos dies ludens coram illo omni tempore, ludens in orbe terrarũ,
Cant. 2 & deliciæ meæ esse cum filijs hominũ. In Canticis quoq; canticorũ animam sibi caritatis uinculis alligatam quàm dulciter inuitet accedere ad se, & secum cohabitare, sic legitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, immaculata mea, & ueni columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis, uox enim tua dulcis, & facies tua decora. In his deniq; allocutionibus sacris animæ præ nimio amore languenti à uerbo prolatis in corde interdum fit, ut humillimæ deuotionis ipsa suauitate referta, ac sponsi sui delectabili inebriata præsentia, quem in secretissimis præcordijs desideriorum tenet astrictum, ô quàm sæpe prorumpit in fletum, ô quantas ad spõsum promit laudes, & gratiarum actiones emittit, quàm H
mellisflua profert amoris cantica, nõ ex industria meditata, sed ex flagrãtissima caritate prolata, spiritu suggerente, nõ carne, in quibus reciproci amoris amplexibus copulata nonnunq; ineffabili quodam ita repletur iubilo, ut sopitis corporalibus sensibus, & cũ sponso unum effecta in spiritu, abundantissimaq; pacis & gaudij iucunditate profusa secum tacitè cãtet, & dicat: Vulnerata caritate ego sum, quoniam quem diu quæsiui, iam uideo: & quem concupiui, teneo, nec dimittã. Ad sponsum uerò cõuersa, & ante ipsum
Cant. 4 corde prostrata nõ minus humiliter & uerecunde, quàm cõfidenter ait: Vulnerasti cor meum dilecte mi, uulnerasti cor meum, non in uno oculorũ tuorũ, sed in pręsentia maiestatis tuæ, & in decore uultus humanitatis tuæ, q̃ est plena gratiarũ, gaudiorum, splẽdorum, & delectationum: in qua desiderãt angeli prospicere, & quam laudare, honorare, ac illos glorificare delectat. Vnde (quæso) mihi, & quare mihi, qui sum puluis & cinis, caro fœtida, & uermium esca, peccatis onerata, priuata lumine, ingratitudine referta, supplicijs digna, & à te meritò repudianda? Tamdiu igitur in his & huiusmodi sacris collocutionibus, amatorijs canticis, uenerandis amplexibus, mutuisq; aspectib. cũ spõ

so sponsa

A so sponsa tripudiat, iucundat, iubilat, exultat, & laudat, quãdiu repente sponsus illabit, & ipsa mœrore sauciata relinquit sibi destituta solatio, priuata gaudio, & lacrymis madefacta uberrimis, gemitibusq; associata creberrimis, cui profectò nihil aliud tũc libet, quàm flere, & secũ uoluere, ac meditari, quæ audiuit, quæ uidit, quæ gustauit, & quæ dixit: sicq; ex reliquijs cogitationum diem festũ ducit, pręcipue considerãs, siquo modo posset redire in idipsum, q̃d paulo ante fuerat, q̃d quidẽ breuissimum extitisse & citissime trãsijsse uidetur. Intelligit aũt nequaq; hoc per se assequi ualere, perhibente Apost. Non est uolentis neq; currẽtis, sed miserentis Dei. Qui profectò iuxta beneplacitũ sapientiæ ac bonitatis suæ nunc humiliat, nunc exaltat, prout cuiq; expedire cognoscit. Quantũ uerò in ipso est, disponit sic uiuere, sic se gubernare, sic orationi instare, & precibus sponsi pulsare ad ianuã, quatenus importunitate quadã laudabili iterũ in nuptialem thalamũ introduci mereat. Cæterũ cũ sciat uota sua ex nulla congruentius alia uirtute, quàm ex Dei & ꝓximi caritate posse perfici, Apostoli fultus testimonio, q de ipsa **Rom. 9**

B caritate eximia præconia narrãs ait: Si linguis hominũ loquar & angelorũ, caritatẽ aũt non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniẽs: & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia: & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferã: & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & si tradidero corpus meũ, ita ut ardeam, caritatẽ autem non habuero, nihil mihi prodest: Deum toto corde, tota mente, totisq; uiribus, & proximũ suum sicut seipsum diligere orando & operando instituit, sperans indubie oratione mediante, quæ caritatis spiritualis est nutrix, posse proficiendo attingere, & ad quod concupiscit ascendere. **1. Cor. 13**

De prærogatiuis animæ per uirtutum exercitationem ad perfectionem tendentis: necnon de excellentia caritatis Dei & proximi. Cap. XIII.

C Saltes egregius & propheta clarissimus (uidelicet) Dauid rex Israel & Dei spiritu plenus cum cõtemplatus fuisset multa, & futura more prophetarum tanq; præterita narrasset, inter cætera statum & prærogatiuã deuotę animæ proficientis, & ad perfectionẽ per uirtutũ exercitiũ ascendere satagentis, & appropinquãtis paucis manifestauit inquiẽs: Omnis gloria eius filię regis ab intus in fimbrijs aureis circũamicta uarietatibus. Magna ꝓfus huiusmodi animæ sunt ista pręconia, gradus sublimis, honorabilis decor, & prolatio uera, nõ ꝑ corporalẽ exhibita speciẽ, sed per spũalẽ ornatũ expressa, neq; hominibus, q secũdũ carnẽ iudicãt, nota: sed manifesta, qui cordium secreta ueritatis & sapientiæ suæ luce rimatur, hoc Paulo attestante, qui ait: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingẽs usq; ad diuisionem animæ ac spũs: cõpagũq;, & medullarum, & discretor cogitationum & intentionũ cordis, & nõ est ulla creatura inuisibilis in cõspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Istius animæ de qua habẽdus est sermo, admiranda est laus, tum quia regis filia nuncupatur, nõ qualiscunq; temporalis & mortalis regis, sed illius, qui pro sui singulari excellentia & diuinitate in sacris uoluminibus uocatur (& est) rex regum & dominus dominantium: diciturq; solus habe- **Psal. 44** **Heb. 4**

D re immortalitatem, & inaccessibilẽ inhabitare lucem, de quo etiã sic legitur: Vnus est altissimus creator omnipotens, rex potens & metuendus nimis, sedens super thronũ illius, dominãs Deus: tum etiã quia insinuatur gloriã ipsius intus latere in corde, quo nõ ualent latrones uisibiles irrumpere, & thesauros absconditos deprædari, neq; inuisibiles (nisi permittente Deo) inuadere: tum demum quia uarietate circundata esse perhibetur. Cæterum si anima una tantũ dote & prærogatiua decorata cõmendabilis esse censenda est, quantomagis hæc omnium prædictarũ ornata fulgoribus? Quid, oro, dignius? quid ue honorabilius eidẽ cõferri potest, quàm esse æterni regis filiam, cui ex patris liberalitate necnon ex uinculo atq; affinitate spũalis generationis, de qua apostolus Iacobus: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initiũ aliquod creaturæ eius: paterna debetur hæreditas, quæ est ineffãbilis, opulentissima, imprædabilis, incorruptibilis, in cælis conseruata, atq; reposita? (si tñ per reciprocam dilectionẽ filialẽ ipsa præbuerit reuerentiam, paternisq; in omnibus pro posse obtemperauerit iussionibus.) Porrò si filia est, debet cordis aures paratas tenere, & audire, iuxta ꝓpheticã admonitionẽ, quid ei loquatur pater, quid iubeat dñs, & quid prohibeat iudex. Nam obseruantibus **Iac. 1**

filiū frequēter per ministros, interdū ad se loquitur ad cor tanꝙ bonus pater, dn̄s & magister, quatenus horū exhortationibus ad ꝑfectū spirituale̅ eos incitet & ascēsum. Nō enim congruit paternæ dignitati filios habere degeneres, ingratos, & desides, qui sicut ille adolescens luxuriosus & prodigus neglecto patris consilio, honorabiliq; cōsortio peregre proficiscentes, cōsumpto patrimonio uoluptuose degentes, fame ac labore attriti ad genitoris beneuolentiam cum rubore redire cogantur. Oportet nāq;, ut hæc anima, de qua loquimur, quæ summi regis est filia, dona naturalia & spiritualia sibi prærogata ad sui patris gloriam propriūq; profectum exerceat, & decorē internū, cōscientiæ candorem, atq; puritatem mentis, cordisq; munditiā uigilanti obseruatione custodiat, in quibus proculdubio omnis ipsius regię dignitatis gloria subsistit & laus. Nam quemadmodū in exterioribus grauitate morum & irreprehensibili decet illā conuersatione esse redimitam: ita in arcano cordis sui thalamo ornatiorem illam congruit esse cæteris, qm̄ non exteriora opera tantum, quæ bonis malisq; communia sunt, sed habitū mētis dn̄s intuetur & cor, cupitq; illud auro mūdissimo, caritate, uidelicet, pręclara, ac preciosissimis uirtutū margaritis, cogitationū sanctarū floribus, atq; desideriorum cęlestiū odoramentis esse perornatū, non ut huiusmodi pulchritudo illi quicq; conferat, qui est omnium bonorū uniuersarumq; gratiarū possessor, largitor & dator: sed ut ex hoc occasionem habeat pręstantiora eidem prærogare charismata, atq; receptaculum reperiat mundatū & cōptum, ad q̄d precibus & caritate inuitatus accedat. Delectatur nāq; animas dilectione sautiatas, & suū callide obseruantes aduentum, necnō æternorū gaudiorum contemplatione iugiter intendentes, sibiq; uacantes uisere in spiritu, ac placido ac repentino lætificare illapsu, atq; diuinorum uerbi sui thesaurorum eisdem pro beneplacito suo ac singularum captu dispositione & gradu mysteria reserare secreta. Non enim pro libito amantium & poscentium fit irradiatio talis, & tunc communicata dulcedo,
2.Cor.12 ne ex assuefactione uilescant, seu ex nimia familiaritate se extollant, sicut Apostolus de se testatur dicens: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, qui me colaphizet. Quanto siquidem reuelationes infusæ & deuotiones collatæ crebriores & maiores sunt, si in anima, cui illa cōmunicatur, desit humilitas, quæ omnium gratiarum atq; uirtutū est custos, ex sui natura eleuant, & minus stabilem ac incautam mentē ad casum elationis impellūt. Quamobrem regis filia, de qua agitur, erudita per spiritum omnē gloriā suā, cunctas diuitias, uniuersa cātica amatoria laudis, & quicquid est delectabilis familiaritatis cum sponso, q̄d deuotionis, quod gaudij, quod gratiarū actionis, q̄d exultationis & pacis degustat, totum intus nedū recondit in corde, ut sint ignota hominibus atq; aereis potestatibus, quæ thesauros publice ostensos, seu imprudenter custoditos deprædari, uel saltem inficere consueuerunt: uerumetiam in abditis præcordijs sui igniti pectoris & in fimbrijs aureis, quibusdam, uidelicet, cogitationibus flagrantissimæ caritatis solum Deo & sibi notis, ex quibus secum tanquam rationale animal ruminando in ipsius dulcedine suauissima conquiescit. Talibus siquidē spiritualibus depasta alimonijs, huiusmodiq; quotidie orando & meditando interioribus exercitijs occupata, atq; uerbo se illi castis communicante amplexib. cælestia etiam interserendo colloquia nuptialem sibi contexit uestem diuersarum uirtutū: necnon multiplicum gratiarum mira uarietate decoratā, qua mediante induta, ac sponsi oculis grata effecta omni seruili pauore deposito in nuptialem thalamū cunctorum cum admiratione supernorū ciuium læta introeat, atq; cum recumbentibus in illo opulentissimo & sacro conuiuio, Deumq; iucundissime & sine fine laudantibus, altissimum magnificādo, sponsumq; suum uenerabiliter cōplectendo & ipsa recumbat nullatenus ex illo egressura per æuum. Interim autem dum peregrinatur à domino, dum corruptibilis naturæ indumento contegitur, dumq; tentationibus, infirmitatibus, ac uarijs aduersitatibus, & procellis laborare compellitur, circa exercitia sancta uirtutum se absq; intermissione occupare non cessat. Caritatem uerò, quæ reliquarum uirtutum cognoscitur esse regina, mater, ac nutrix, totis astringit uisceribus, omniq; studio possidere desiderat, sine qua carnem macerare ieiunijs, corpus tradere flammis, ministrare languentibus, cibare famelicos, sitientes potare, uestire nudos, hospites colligere, carceribus intrusos uisitare, & defunctos efferre sepulchris prorsus nihil proficit ad salutem. Hæc profecto

caritatis

A caritatis uirtus est, quæ fidelem animã facit proximam Deo, copulat angelis, coæquat sanctis, diuinis illustrat splendoribus, spiritualibusq; replet muneribus. Ista (inq;) uirtutes gratificat, cœlum aperit, orationes exaudibiles reddit, & diuino exhibet acceptas conspectui: fidem parit, roborat spem, cor lætificat, præcepta custodit, onerosa ex se leuia facit, tribulationes cum gaudio perfert. Nempe morte est fortior, adamante durior, melle dulcior, nectare suauior, sole splendidior, pulchrior astris, cælo sublimior, abysso profundior, terra latior, & omni temporis uolubilitate anterior. Sublimitatẽ, dignitatẽ, & gloriã illius nullus ualet sermo explicare: nullus intellectus capere, nulliusq; mẽs ipsius arcana penetrare. Nec mirum, cum Ioannes apostolus de ipsa sic dicat: Deus caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. Hoc quippe, quod dicitur: Deus caritas est, de ipsius substantia dictum est, quia caritas Dei & Deus unum est, quoniam totum, quod in Deo est, Deus est, sed aliud est Deus secundũ essentiam, aliud dona ipsius, quæ rationali communicat creaturæ. Secundum essentiam ipse seipsum sibijpsi communicat in generatione & processione. Pater namq; cum generat filium, se communicat filio in ipsa generatione ineffabili, diuina, coæterna, & sibi consustantiali: pater uerò & filius in processione spiritus sancti, qui amor patris, & filij: osculum & amplexus amborum, suo se cõmunicat spiritui, qui est idem, quod pater & filius in substantia, essentia, bonitate, potentia, sapientia, æternitate, & maiestate: nõ tamen in persona. Nam quamuis pater, filius, & spũs sanctus unus sit Deus inseparabilis, inconfusus, & immensus, non autem una persona, quoniã alia est patris persona, alia filij, alia spiritus sancti, non tamen una anterior tempore, altera, aut posterior, nec maior uel minor, neq; fortior seu debilior est, sed per omnia sibi æquales sunt, ita ut totæ tres personæ unus sit Deus uerus, omnipotens, summus, perfectus, pater, filius, & spiritus sanctus, cõcordes in uoluntate, pares in omnipotentia, clementia, uirtute, & caritate. Quod enim operatur pater, operatur filius, & spiritus sanctus: & quod scit filius, scit pater, & spiritus sanctus: quod autẽ uult spiritus sanctus, similiter uult pater & filius. Nempe in hoc C distat pater à filio & spiritu sancto, quia pater à nullo est, filius uerò tantum à patre est genitus: spiritus autem sanctus ab ambobus procedit. Hæc est beata trinitas, pater, & filius, & spiritus sanctus, non tres dij, sed unus Deus: quem in cęlo adorant omnes angeli, throni, principatus, dominationes, atq; uirtutes, uniuersi quoq; prædestinati in libro uitæ, scripti, redempti, ac glorificati laudant, benedicunt, & gratias agunt sanctus, sanctus, sanctus pari & consona uoce clamantes: à quo, per quem, & in quo facta sunt omnia uisibilia & inuisibilia, spiritualia & corporalia, temporalialia & æterna, & sine quo factum est nihil. Quamobrem sicut creaturæ omnes ab ipso factæ sunt: ita & nos non solum ab ipso facti sumus, quod sumus, uerumetiã quia diligimus. Nequaq; enim diligeremus, nisi diligeremur. Diligimus (inquã) quoniam ipse prior dilexit nos. Nam caritas, qua Deum diligimus, ab ipso est, & ipse illam nobis tribuit per spiritum suum, quemadmodum Apostolus fatetur inquiens: Caritas autem Dei diffusa est in cordib. nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Infunditur igitur ab ipso, ut illum diligamus, non qualicunq; dilectione, sed de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: neq; ex parte, ut aliquid cum illo diligamus, uel quantum illum, sed illum propter illum, & cætera per illum, & in illo, & minus illo, quod fieri nullatenus ualet, nisi illum (iuxta pręceptum nobis in lege prærogatum, & ab ipso domino in euangelio confirmatũ) diligamus ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus uiribus nostris. Hæc profecto est forma, qua Deum diligere debemus, uidelicet, ut cogitatio nostra semper intenta sit cogitare de illo, nec usquã se diuertere ab illo contra illum impudica, noxia, facinorosa, inutilia, & à lege prohibita cogitando, & in eisdem immorando uoluntariè & ex corde. Nam ex fragilitate, uel infirmitate, seu ex neglecta mentis custodia in talibus inclinari non amittitur caritas, sed tepescit, & ad casum efficitur prona, erigitur autem, & ad priorem redigitur statum, cum interior homo gratia Dei præuentus recogitans reatum suum compunctione uulneratus ubertim lacrymas fundit, & ueniã à Deo ex humilitate deposcit. Ex hoc itaq; contritæ mentis sacrificio totus reuiuiscit spiritus, qui ex mœrore languebat: atq; ex superuenienti paracliti dono, gaudio, & caritate perfusus (experientia teste) uerum esse cognoscit, quod de seipso Propheta cecinerat dicens: Con-

[Margin notes: 1. Ioan. 4 — Rom. 5 — Deut. 6 — Matt. 22; section letters B, D]

Psal. 38 cens: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Ad se denique rediens & Dei bonitatem in se operantem rememorans totus eleuatur in Deum, ac omni, qua ualet, affectione coniungitur Deo, ita ut desiderio pij amoris ignitus, & unus cum illo ex huiusmodi adhæsione spiritus eius effectus, diuinæ insistat cognitioni, diuinisque occupetur in laudibus. De Deo namque plenus, necnon ex Dei in se lætificatus præsentia non nisi ea quæ Dei sunt, potest tunc cogitare, diligere, gustare, atque percipere. In his profecto caritatis assuetus affectibus, & ab huiusmodi delectabilibus uinculis frequenter astrictus, quendam habitum amoris Dei acquirit, per quem impellitur amabiliter cogitare de Deo, puris & inenarrabilibus Deum exorare gemitibus, ipsum totis uiribus in suis retinere præcordijs, nullisque ab eiusdem castis amplexibus separari aduersis. Verum quum in suo nequaquam resideat arbitrio Dei sui iucundissima ac concupita spirituali frui præsentia, ad proximi dilectionem cordis sui intentionem reflectit: præsertim cum interrogatus dominus, quod esset maximum mandatum in lege, & respōdisset: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis: intulissetque, Secundum huic simile est: Diliges proximū tuum sicut teipsum, conclusit sic: In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.

Rom. 13 Et Apostolus: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non occides, nō mœchaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dixeris, & si est aliud mandatum in lege, in hoc uerbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Plenitudo autem legis est dilectio. Mandatum quippe diligendi Deum, & præceptum diligendi proximum dominus simul esse perhibuit, quoniam amborum transgressio est omnino damnabilis. Nemo uerè potest Deum diligere, qui proximum non diligit sicut se, sed neque absque Dei dilectione ualet quis rectè p̄ximū amare. Cohærēt utique sibi dilectiones istæ, nec queunt ab inuicem separari. Nam quamuis Dei caritas proximi dilectione uideatur esse dignior, non tamen est utilior, quoniam pari cursu tendunt in Deum, parique remuneratione clarescunt. Veritate hoc attestante, quæ in extremo examine electis dictura est:

Matt. 25 Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi: Esuriui eñ, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, & reliqua misericordiæ opera, quæ in euangelio continentur. Adiecitque: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Insinuans eundem caritatis Dei & proximi esse fructum, eandemque mercedem. Cæterum cum dicatur præceptum dilectionis Dei & proximi esse simile, non tamen eadem intentione, neque æquali mensura diligendus est proximus, qua diligendus est Deus. Proximus namque à nobis amandus est, quia est eiusdem naturæ ac speciei, qua nos, creatus ab eodem patre, consecutus eandem fidem, consors futurus eiusdem gloriæ: particepsque factus eiusdem gratiæ, & ad ipsius dilectionem nos coercente mandato. Deus uerò propter seipsum amādus est, quo nil melius, nihilque est excellentius, cum nedum ipse sit bonus, uerumetiam sit ipsa bonitas, potentia, sapientia, iustitia, caritas, pax, dulcedo, pulchritudo, æternitas, beatitudo, & gloria. Ipse (inquam) omnium est origo bonorum, cunctorum largitor munerum, gratiarum distributor, fons luminum, cordium scrutator, formator corporum, creator animarum, eorum uita, salus, sanctificator, redemptor, protector, custos, amator, principium, finis & merces: quam non intuetur oculus, auris non percipit, nec cuiuscunque mortalis attingit intellectus. Quas ob res & innumeras alias, quas humani imbecillitas nulla tenus capit ingenij, non sicut nosmetipsos, prout proximum diligere iubemur, sed plus quàm nos: imò nos propter ipsum sine modo, absque mensura, sine interuallo, & pure ac simpliciter absque propriæ consideratione mercedis. Nam maxima prorsus & omniū laborum nostrorum opulentissima remuneratio est caritas sola, qua diligimus Deum nostrum, nostraque illi est grata dilectio, quoniam & quod sumus, & totum quod ualemus intelligere, & laudabiliter operari, pati, & concupiscere, ab illo habemus: illique etiam si milia annorum uiueremus, ex debito ordinatæ iustitiæ, continuum & solicitum, etiam usque ad sanguinis effusionem, & omnis perpessionem generis tormentorum eidem obligamur impendere famulatum, & ultra ab ipso nil petere. Hoc quippe dominus & redemptor noster ad humilitatem exhortari nos uolens expressit dicens: Quū omnia feceritis, dicite, quia serui inutiles sumus: fecimus enim, q̄d facere debebamus. Igiť siquid

boni

A boni agimus, si qua beneficia, si aliquam remunerationē, temporalem uel spiritualem, seu æternam pro operibus nostris recipimus, totū bonitati, liberalitati, & charitati eius adscribendum est: qui sponte & ex mera dilectione, ut ad bene agendum nos inuitaret, se pro gratijs & donis, gratis nobis ab ipso collatis, nostrum facere uoluit debitorem. Clamemus itaq; omnes, clament & singuli ex medullis cordis, & ex desiderijs flagrantissimæ charitatis, & cum Propheta dicant: Quid retribuam domino pro omnibus, quę retribuit mihi? Calicem utiq; salutaris accipiam, perferamq; pro amore illius, qui tātum dilexit me, labores, tētationes, languores, illusiones, uerbera, uincula, carceres, & quęq; mihi poterūt infligi aduersa. Scio em̄ q; nihil horū (Dei mei in me perseuerāte charitate) ualebit me separare à dilectione Christi. Certus deniq; sum, quia ipso me protegēte, dirigente, atq; fouente, neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; latitudo, neq; profundum, neque creatura aliqua poterit me segregare ab amore ipsius: quoniam (sacro perhibente eloquio) Fortis est, ut mors dilectio, dura ut internus æmulatio. Lampades eius, ut lampades ignis atq; flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. His & huiusmodi ignitis affectibus charitatis anima, quæ prę nimio sui cōditoris amore Christi spiritualis effecta est sponsa, atque ad perfectionis celsitudinem inhiādo de uirtute proficit in uirtutē, ualetq; quæ superius memorata sunt, secura mēte depromere, necnō cū Propheta cantare: Diligam te dñe fortitudo mea, dñs firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Nam diuinis intus occupata in laudibus, hymnis & spiritualibus canticis: foris uerò in proximorum exercitata necessitatibus, igni charitatis Dei & proximi indeficienter fomenta cōgrua non cessat infundere. Nam Deum contemplatur in Deo, spōsum autem suum contuetur in proximo, cuius amore mellifluo ipsa uulnerata charitate languescit.

Psal. 115 · B · Cant. 8 · Psal. 17

C *Quòd ex consideratione creaturarum, & in scripturarum speculo summi artificis claret peritia, & qualiter Deus operatur.* Cap. XIIII.

Q Vum ex uniuscuiusq; artificis opere eiusdem peritia agnoscatur, quæ quāuis ex exteriori ministerio intuentiū clarescat aspectibus: longe tamen excellentius in operantis mēte enitet, quid de Deo nostro summo, & uniuersorum opifice perfectissimo sentiendum sit, facillime comprehendit, quisquis fabricam uisibilium creaturarū carnis oculis, necnon inuisibilium formas & species intuetur, quæ in lumine fidei, & sacrarum speculo scripturarum parumper elucent obtutibus rationalis animæ, quæ secum ratiocinando spiritualiter sibi obiecta dijudicat. Nam quod mortalis artifex agit extrinsecus, quanquam peritissimus in arte sua esse censeatur, imperfectè tamen operatur: quemadmodum & ipse imperfectionibus plenus existit. Quod uerò operatus est Deus, & indesinenter perficit, tam uisibiliter, quàm inuisibiliter, omni perfectione, omniq; bonitate ornatum est, sicut scriptum est: Et uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Non solum in mundi exordio, quando ex nihilo creauit omnia, eaq; tunc fecit: uerumetiam illa quæ agit, ualde bona esse noscuntur, quoniā per uerbum & sapientiam suam uniuersa operatur non indigens materia, neq; forma aliqua: quia uoluntas sua sufficiens illi est materia, & ipse pulcherrima sibijpsi est forma. Voluntate namq; agit omnia, Propheta insinuante, qui ait: Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Alio quoque in loco sic legitur: In uolūtate tua domine, uniuersa sunt posita: & non est qui tuæ possit resistere uoluntati: tu enim fecisti omnia, cælum & terram, & uniuersa quæ cæli ambitu continentur, dominus uniuersorum tu es. Quomodo autem dixerit, & per quem fecerit omnia, Propheta declarat, inquiens: Verbo domini cęli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorū. Per uerbum igitur suum, filium utiq; suum, quē genuit ęqualem sibi ante secula, per quem fecit & secula, & creauit uniuersa, de quo Apostolus scribens ait: Multifarie multisq; modis, olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio: quem cōstituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: portansque omnia uerbo uirtutis suæ: purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maie-

Gen. 1 · D · Psal. 32 · Hest. 13 · Psal. 32 · Heb. 1

statis in excelsis. Patet itaque Deum cuncta operari per uerbum suum, sapiētiam suam, potentiam suam, uoluntatem & bonitatem suam (uidelicet) per seipsum: non ex materia aliqua corporali & corruptibili per alium, quàm per se facta. Nam etsi in materia aliquid operatus est, uel operatur: etiam ipsa ab illo ex nihilo creata est, quoniam (perhibente Ioanne Apostolo) Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et in principio Genesis sic scriptum est: In principio, id est in uerbo, fecit Deus cælum & terram, utique ex nihilo. In illo plane principio, qui in euangelio ait: Ego principium, qui & loquor uobis. Cæterum quemadmodum ad creandum uniuersa quæ facta sunt, ipse (sicut dictum est) sufficiens est sibi materia: ita est etiam irreprehēsibilis, & speciosissima forma non formata ab aliquo, nec de aliquo, nec in tempore, neque per interualla, sed sempiterna, incommutabilis, indefectibilis, perfectissima, beata permanens in se, & uiuēs in se omnium uita, sicut Apostolus supra memoratus fatetur dicēs: Quod factum est, in ipso uita erat tanquam in artifice arca, & in mente cogitatio: longe excellentius, ualdeque perfectius, coruscans & uiuens in ipso, quàm ipsa creatura in se: quæ profectò creatura est imago quædam & forma uisibilis & intellectualis, illius inuisibilis, ineffabilis, sempiternalis, & inuariabilis formæ, in qua cognoscuntur omnia, & uniuersa clarescūt, siue sint angeli, siue uirtutes, dominationes, principatus & potestates. Nam & ipsa natura angelica, & quicquid in cælo fulget, & mouetur in aere: quicquid uegetatur in terra, seu natat in aquis, uel humanis subiacet sensibus, illius formæ cælestis, quę Deus est, intelligitur esse uestigiū, opus, & speculum. Nam qui sine initio est, & à nullo habet quod est, cuncta quę facta sunt creauit in tempore: unde ipse principium est, autor, conseruator & gubernator omnium & singulorum quæ sunt. Verum cum ipse Deus sit talis naturæ, ut mortalibus in propria substantia uideri non possit: sed hoc solummodo in cœlesti reseruatum sit patria, ut interim humanus sustētetur intellectus, & de Deo aliqualem per fidem ualeat habere notitiam: obiectum est illi decor creaturarum & speculum, quatenus ex consideratione ipsarum manuducatur ad intelligētiam conditoris earum, sacro hoc referente eloquio: A magnitudine (inquit) speciei creaturarum facile earum creator agnoscitur. Et Apostolus: Inuisibilia (ait) Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus, atque diuinitas. Clamant enim uocibus suis homines, ad cognitionem Dei excitantes, & dicunt: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Verum quum ex peccato, & pœna peccati rationalis animæ caligauerit uisus, auditus obduruerit, elanguerit gustus, spiritualisque hebetauerit sensus ad capessendam inuisibilium scientiam: ualuerint quoque ipse creaturæ ex continuo & inordinato earundem abusu hominibus, ut illos Deus à torpore mentis excitaret, & de inuisibilibus, & cælestibus, per uisibilia & sensibilia erudiret ob ineffabilem bonitatem suam, & charitatem nimiam, qua humanum dilexit genus: uerbum suum, per quod facta sunt uniuersa, in temporis plenitudine misit in terras, ut fieret caro (uidelicet) ut caro, id est homo, assumeretur à uerbo, non ut uerbum mutaretur in carnem, sed esset Deus & homo, unus Christus, unaque persona, in qua habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: essentque cuncti thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi, necnon uniuersorum exuberaret abundantia meritorum & gratiarum, quantum natura creata & facta, simplicissimæ & increatæ naturæ unita capabilis existeret. Cæteris namque creaturis datus est spiritus ad mensuram, & collecta sunt gratiarum dona, atque propria in Christi corpore (quod est ecclesia) sunt distincta ministeria, prout largienti beneplacitum est Deo, quemadmodum Apostolus declarat sic: Vnicuique (inquit) nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quòd autem ascendit quid est, nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ? Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autē prophetas: alios uerò euangelistas, alios autē pastores & doctores ad consummationē sanctorū in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatē fidei, & agnitionis filij Dei in uirum perfectum, & in mensuram ętatis plenitudinis Christi. Ipsi uerò homini Christo nequaquam ad mensuram datus est spiritus, sed prorsus

Ioan. 1 — Sap. 13 — Rom. 1 — Eph. 4 — ibid.

A prorsus omnis plenitudo: ita ut natura humana, quæ propter priorum parentum, præuaricationem facta fuerat deformis, inualida, ignorans, & totaliter expulsa à gloria, per Christum digna efficeretur uniri uerbo, & esse una persona, inconfusis tamen permanentibus ambabus naturis, agente uerbo, quæ uerbi sunt, non sine homine: & faciente homine, quæ hominis sunt, non absque uerbo se communicante ipsi assumpto homini in omni plenitudine gratiæ: de cuius profectò plenitudine, & exuberantia decoratum est corpus ecclesiæ cunctarum perfectione uirtutum: ita tamen ut quod deest membro uni, reperiatur in altero: & si quid deficere uideatur in corpore, plenissime & affluentissime esse agnoscatur in capite. Non solum autem omnem gratiarũ & donorũ ipse Christus Deus & homo habuit plenitudinem, uerumetiam meritorũ indicibilem abundantiam multiplicibus rationibus. Merebatur siquidem, non tantum quia homo, sed etiam quia Deus. A tempore quoq; suæ conceptionis mereri inchoauit per habitũ perfectissimæ charitatis, & per exercitium omnium uirtutum: quod quidem meritum, non tan- *Psal. 67*
B tum sibi, sed etiam impertitus est nobis. Pro omnibus quippe operibus suis, quæ ex libero procedebant arbitrio, meruit sibi uitam æternam iam habitam, nobis autem habendam. Acquisiuit deniq; nobis ueniam delictorum, gratiã merendi, stolam carnis & immortalitatis, & cælestis gloriæ nobis introitum patefecit. Quamobrẽ totum, quod habemus, meriti, quod uirtutis, quod intelligentiæ, quod fidei, quod spei, quod charitatis, quod gratiæ, & quod gloriæ, adscribere debemus ipsi redemptori nostro, & mediatori Dei & hominum homini Christo Iesu, qui ob nostræ conformitatem & assumptionem naturæ, factus est nobis frater: quum ex natura uerbi noster sit Deus & dominus, quem toto corde, cunctisq; animę nostrę potentijs debemus diligere, colere, uenerari, laudare: cuiq; gratiarum ineffabiles persoluere actiones: necnon omnibus sermonibus, exhortationibus, & attestationibus suis indubitatam fidem adhibere, & plenissimam: quum sit uerus & fidelissimus testis, mentiri nescius: narretq; uniuersa quæ loquitur in euangelijs tanquam Deus, & Dei filius missus à patre ueritati perhibere testimonium,
C & palàm facere, quæ in prophetarum & sacrarum scripturarum uoluminibus latebant inuolucro. Ante enim quàm Dei sapientia fieret homo, & cum hominibus conuersaretur in homine, intelligebantur à paucis explicite indiuiduæ trinitatis parilitas, triũ personarum distinctio, essentiæ unitas, æqualis potestas, una maiestas, unaq; diuinitas patris & filij & spiritus sancti: incarnãdi uerbi mysterium, incarnationis fructus, redemptionis modus, indissolubilis charitatis uinculum: Christi & ecclesię sacramentum atque spirituale connubium. At uerò Dei filio apparente in carne, & per assumptum hominem loquente, ac pro hominibus passionis ludibria, flagellantium se uerbera, acerbissimæ mortis dira, & intolerabilia supplicia patiente: ista quæ sub obtectis ænigmatibus à Prophetis fuerãt propalata, ita sunt facta notissima, ut per ecclesias populis publice prædicentur, confiteantur ab omnibus, & ab uniuersis fidelibus uenerentur. Nomen insuper domini Iesu, quod penè erat ignotum, adeò effectum est celebre, & tam honorabiliter sublimatum, ut in hoc nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum: nullumq; aliud datum sit nomen sub cælo, per quod oporteat saluos
D fieri credentes, quàm hoc. Vexillum denique crucis, quod iniquis & sceleratis hominibus deputatum erat ad supplicium, ex quo idẽ Saluator pependit in illo, in tanta creuit ueneratione, ut ab uniuersis colatur Christicolis, & singulorum imprimatur frontibus: muniaturq; ex illo pectus, factum etiam sit tutamen in cunctis periculis, terror dæmonum, credentium salus, robur debilium, principum gloria, arma populorum, nutantium spes, fiducia pugnantium, clauis cæli, peccatorum uenia, occasio meritorũ, ostensor miserationis diuinæ, preciũ redẽptionis humanæ, Christianæ militię decus, patientiæ speculũ, humilitatis exẽplar, obediẽtiæ norma, forma iustitiæ, charitatis experimentum, uictorię brauiũ, lignũ uitæ Christi sanguine rubricatũ: cunctarumq; uirtutũ margaritis ornatum. In ipso quoq; Dei filio & dño Iesu Christo est fundata ecclesia mira graduum, & officiorum uarietate decorata, atq; donorum spiritualium multiplicitate insignita (prout Apostoli Pauli claret testimonio superius memorato) fides catholica propagata: aggregata populorũ turba, Deum die noctuq; cõsona uoce, pari uoto ac ignito affectu laudantiũ, laudabilibusq; operib. eidem famulantiũ, necnõ bonitati suæ gratias agentium,

agentium, qui in unigenito filio suo diuinæ consortes esse naturæ, cohæredes regni, & comparticipes gloriæ concupiscunt. Sacramenta postremò ecclesiæ, in quibus salutis humanæ est substitutus effectus, ab eodem incarnato uerbo quædam sumpsere principium, quædam autoritate ipsius roborata existunt. Quæ enim ipse instituit, uitam beatam conferunt digne sumẽtibus: infidelibus autem & indignis interitum sempiternum. Sapientiam Dei in homine loquẽtem de baptismo, quid dicat, audiamus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorũ. Cęterorum quippe sacramentorum baptismus, est fundamentum & ianua: per quam introitur in ecclesiam, & ab ecclesia transitur ad regnum. Aboletur namq; per hoc sacrum lauacrum originale delictũ: & uniuersa (si qua sunt) perpetrata facinora, facit præterea eo ablutum gratum Deo: ecclesiæ filium, sanctorum cõtubernio dignum, thesaurorum Christi participem: innocentiæ candore uestitutum, æqualem angelis, mysticiq; corporis Christi membrum uiuum. Porrò qui eo caret, palmes est pręcisus à uite nullum gratum Deo ferens fructum: sed igni perpetuo ęternaliter concremandus. Verum quod de baptismatis sacramento dictum est, hoc de eucharistiæ sacrosancto mysterio sentiendum est: de ijs duntaxat dico, qui sunt rationis capaces, & ad discretionis attigerunt ętatem: qui uel per infidelitatem, seu per insensibilitatem, & mentis hebetatum torporem panem uitæ contemnunt sumere: de quibus Saluator ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis. Pueris siquidem & discretione carẽtibus huiusmodi non est indicta necessitas. Abluti enim lauacro sancto sanctificato, per uerbum etiam absq; huius perceptione sacramenti in fide saluantur ecclesiæ. Nam quemadmodum sine materiali alimento, corpus uiuum diu permanere non ualet: ita proculdubio absq; hoc cęlesti pabulo rationalis anima charitate priuata spirituali uita, & uiuificante gratia uegetari nequaquam potest, neq; opus dignũ æterna remuneratione peragere: tametsi corpus ipsum sacramentaliter uideatur assumere, non sine animæ suæ detrimẽto maximo, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nõ iudicans corpus domini. Studeat igitur quisq; fidelis esse in corpore Christi mẽbrum uiuum per charitatem compactum atq; cõnexum, quatenus de eodem spirituali cibo, quo corpus ipsum uegetetur, pascatur, nutriatur & crescat: id capite suo cooperãte in corpore, quod est ecclesia, quam ita dilexit, ut traderet semetipsum pro ea mundãs illam lauacro sanguinis & aquæ in uerbo, ut exhiberet sibi speciosam ecclesiam non habẽtem maculam, neq; rugam, neq; aliquid eiusmodi. Illam deniq; non solum mundauit lauacro aquæ in uerbo, uerũetiam ab æterno exitio proprio cruore redemit per uerbũ. Parum quippe profuisset ei lauari lauacro aquæ in uerbo, nisi per illud uerbũ, per quod mundata fuerat, esset quoq; redempta. Per lauacrum siquidem mundationis, & per redemptionis mysterium effecta est ecclesia spõsa formosa absq; macula & ruga. Optime namq; in hoc opere sanctificationis ecclesiæ consummato per uerbũ conueniunt aqua & sanguis se in illis sancto infundente spiritu uerbi cooperatore. Nam perhibẽte Ioãne quũ penderet in cruce corpus exanime domini Iesu redemptoris nostri, fuisseto; lancea transfixum, ut ostenderetur quanti esset precij opus passionis, & qualem quantumq; in se haberet effectum, continuò exiuit sanguis & aqua, insinuans ex hoc dominus salutis humanæ mysterium esse completum. Mũdamur quidem in aqua ab omni sorde peccati, sicut per Prophetam dominus pollicetur inquiens: Effundam super uos aquam mũdam, & mundabimini ab omni inquinamẽto carnis & spiritus, & dabo uobis spiritũ nouum. Redimimur uerò per sanguinis effusionem ab omni seruitute diaboli delictorum & mortis, Apostolo Petro attestante, qui ait: Scientes q̃ nõ corruptibili auro uel argẽto redempti estis de uana uestra cõuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incõtaminati & immaculati Christi. Et Ioãnes in Apocalypsi inquit: Gratia uobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo. Luce igitur clarius patet, quòd reconciliamur Deo, mũdamur ab iniquitatibus, & à seruitute redimimur per Iesum Christum Dei filium & dominum nostrum: & per sacramenta ab ipso initiata atq; statuta copulamur, & cõglutinamur corpori eius mystico: & de spiritu eius uiuimus, efficimurq; ex inimicis amici, ex seruis

Marginalia: E (beside line 1); F (beside "Verum quod de baptismatis"); Ioan. 6 (beside "contemnunt sumere"); 1. Cor. 11 (beside "dicente Apostolo"); G (beside "bit, nõ iudicans"); H (beside "se haberet effectum"); Ezech. 36 (beside "ti, sicut per Prophetam"); 1. Petr. 1 (beside "& mortis"); Apoc. 1 (beside "ne, quasi agni").

A ex seruis liberi, ex exulibus ciues angelorum,& ex alienis filij & hæredes. Per eundem postremò fiduciã habemus accedendi ad Deum, porrigendi supplicationes, impetrandi postulata, consequendi ueniam, gratiam promerendi, & perueniendi ad gloriam. Quamobrem ipsum totis uiscerib. diligamus: ita ut corde iubilemus ei, spirituales promamus laudes & gratias,& mẽtis nostræ hospitium mundum ab omni peccati labe seruemus. Lingua insuper nostra ipsius magnificet nomen, maiestatis illius enarret præconia, beneficia sibi collata non taceat,& exhortationis uerba proximis secum cõuersantibus minime sileat. Opera denique nostra ita sint ornata uirtutibus, ut corã hominibus luceant,& per ipsa glorificetur Deus, qui operatur in nobis: & ad imitãdum etiam qui uiderint, prouocentur, nullam ex his temporalem expectantes mercedem, seu transitoriam laudem: quemadmodum hypocritæ & seculi desiderant amatores. Sufficiat nobis pro præsenti remuneratione laboris, quem in bene agendo utcunque patimur, laus diuina: profectus proximi, conscientiæ nitor, uirtutis exercitatio, uitiorum fuga, &
B futuri iudicij infusa securitas. Securus prorsus & intrepidus in extremo examine coram iudice iudicaturo astabit, qui nullam diuinæ gloriæ rapinam exercuit, nullumque in laudabiliter operando priuatum concupiuit honorem, cũ Propheta psallens & dicens: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Illi profectò honor, laus omnis debetur & gloria, qui cum in forma Dei esset, ut patri proprium exhiberet honorẽ, semetipsum usque ad susceptionem passibilis ac seruilis naturæ exinaniuit, factus eidem obediens usque ad turpissimam crucis mortem. Ob quam causam Deus illũ exaltauit super omnes angelos, thronos, dominationes, principatus, atque uirtutes: deditque illi omnẽ plenitudinem potestatis in cælo & in terra, necnõ uniuersale iudicium facere, quia Dei filius,& filius hominis est: donauit quoque illi nomen, quod est super omne nomẽ, cui cælestium, terrestrium,& infernorũ omne flectatur genu. Meritò namque eidem omne flectitur genu, uniuersaque curuantur imperia tãquam filio Dei, regi regum, ecclesiæ capiti, redemptori prędestinatorum, cunctarum largitori gratiarum,& omnium beatitudi-
C ni sanctorum: quem uniuersi (& præcipue fideles) pio debent uenerari affectu, ipsiusque desiderare frui præsentia: non per speculum in ænigmate, neque per fidem, sed facie ad faciem, ubi cum patre regnat in gloria.

Psal. 113

Quòd naturaliter homo appetat ad altiora conscendere, & quòd Dei iudicia non sint scrutanda: qualisque & ad quid homo sit conditus. Cap. XV.

MOrtalibus hęc est naturaliter innata cupido, ut semper ambiant ad alta cõscendere,& hoc unicuique iuxta gradũ proprium. Quidam enim ex aggregatione temporalium facultatum arbitrantur ex earum abundantia cæteros æstimatione præcellere: nonnulli autem ex adeptione dignitatũ & magistratuum, seu ex administratione officiorum putant se hominibus laudabiles esse: aliqui uerò ex acquisitione scientiæ & eloquentiæ fastu dantes operam, plus scire quàm reliqui, quatenus inflati & tumidi admiratione in turbis digni appareãt: alij similiter sic,& alij sic, prout ꝓprius cuiusque obliquus & inordinatus trahit affectus. Ta-
D lis profectò appetitus ascendendi rationabiliter in hominum mentibus ab autore suo insitus est: qui optimo, irreprehensibili, inscrutabilique consilio uniuersa creauit in põdere, numero & mensura: tametsi multa quæ facta sunt,& quotidie fiunt, uideãtur esse cõfusa,& ratione carere: quod quidem ex cæcitate iudicantis, nec intelligentis prouenire noscitur. Quis (oro) cognouit sensum domini? aut quis cõsiliarius eius fuit? Quis (inquam) altitudinem sapientiæ eius,& arcanas iudiciorũ Dei causas perscrutari pręsumpsit,& impune pertransiit? Sapientẽ audi quid dicat: Altiora ne te quæsieris,& profundiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Meritò opprimetur à gloria,& tenebrescet à lumine: qui secretorum Dei profunda iudicia, quę illi soli sunt nota, & quibus ex parte reuelare uoluerit, indagare atque conatur agnoscere. Nititur namque ad hoc attingere, ad quod Apostolus Paulus peruenire nõ ualuit, quum ait: O altitudo diuitiarũ sapiẽtiæ & sciẽtię Dei, quàm incõprehensibilia sunt iudicia eius,& inuestigabiles uiæ eius. Aciẽ mentis in claritate luminis sempiterni figere cupiẽs,& minime ualẽs, ilico reuerberatus, confessus est iudicia Dei prorsus esse inscrutabilia. Propheta quoque in hunc sensum deductus, inquit: Iudicia Dei abyssus multa. Admonemur

Prou. 25
Ro. 11
Psal. 36

igitur ex his quę dicta sunt, ipsa diuina iudicia potius debere uenerari, q̃ curiose aut pręsumptuose rimari: & toto corde cōfiteri eadem esse uerissima iustificata utiq; in semetipsa, Sapiēte hoc attestante, qui ait: Omnia quę fecisti nobis domine, in uero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi: & mādatis tuis nō obediuimus. In Daniele quoq; Propheta sic legitur: Benedictus es dn̄e Deus patrum nostrorū, & laudabile & gloriosum nomen tuum in secula, quia iustus es in omnib. quæ fecisti nobis, & uniuersa opera tua uera: & uiæ tuæ rectæ, & omnia iudicia tua uera. Iudicia em̄ uera fecisti iuxta omnia, quæ induxisti super nos, & super ciuitatē sanctam patrū nostrorum Hierusalem, quia in ueritate & iudicio induxisti omnia hæc propter peccata nostra. Sunt itaq; (sicut dictum est) iudicia Dei non scrutanda, sed uenerāda: opera uerò eius prorsus intelligenda, quatenus ex opere sapientiā artificis cognoscamus, cognoscendo diligamus, diligendo ad ipsum quandoq; peruenire ualeamus. Non enim frustra idem uniuersorū artifex fecit nos ratione capaces, & gloria cupidos. Per rationē quippe (mediātib. creaturis, sanctarumq; scripturarū eloquijs) ad qualēcunq; pertingimus Dei notitiam, perhibēte Apostolo ac dicente: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius uirtus atq; diuinitas. Et Propheta: Declaratio sermonū tuorum illuminat, & intellectū dat paruulis. Per appetitū autem sublimitatis & honoris impellimur ad desiderandam & cōsequendam celsitudinē cælestis gloriæ: quæ in futuro promissa est perseuerātibus in bono, laudabiliterq; uiuētibus. Cæterū quum ex carentia gustus diuinæ bonitatis, atq; ex priuatione spei æternorū præmiorū hebetata sit ratio: necnon grauata mole corporeæ fragilitatis ad inuisibilia, per uisibilia perquirēdum elāguerit, deniq; appetitus adipiscēdæ gloriæ in cælis repromissæ fidelibus, exul homo supernæ patriæ, & ciuis mundi huius effectus tanquā rationis lumine priuatus, atq; infidelitatis insensibilitate obrutus ac sepultus se ad quærēdum delectabiliterq; possidendum uisibilia bona, & tēporalia oblectamenta cōuertit abutēdo donis naturalib. & gratuitis, atq; sui cōditoris deturpando imaginē, quā gerit in anima: quæ ideo talis est facta, ut in ipsa eluceat diuinæ bonitatis affluētia: & per ipsam glorificet̄ imago Dei inuisibilis: uerbum (uidelicet) sempiternū ante omnia secula genitū ex patre, ad cuius imaginē idē homo rationalis est cōditus, quēadmodum diuina fatētur oracula. Sic enim in illius creatione Deū dixisse legitur: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Declaratur ex hoc humanæ naturę sublimitas, quū quodā in creatione sua, Deus sit usus consilio. Nam dum faceret cæteras creaturas, siue cælestes, seu terrestres, dixit: Fiat lux, & facta est lux: fiat firmamētū in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis, & factū est ita: fiat luminaria in firmamēto cæli, & factū est ita: & sic de reliquis, prout in mūdi per Mosem exordio describit̄. Quum uerò ad formādum hominē uenisset, inquit: Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostrā, insinuās ex hoc totius trinitatis in ipsius hominis plasmatione cōcurrisse consilium: dicendo siquidem faciamus, distinctionē indicat personarū, singulariter autē imaginem memorans substantiæ denūciat unitatem. Tres namq; sunt personę, pater, filius, & spiritus sanctus: una uerò essentia indiuisibilis & inseparabilis, & nō una persona, & una imago, nō tres imagines. Nā filius patris dicit̄ esse imago: & est tā propria, tā æqualis, tā similis, ut ueraciter & catholice dicatur: Qui uidet patrē, uidet filium. Ipsum filium, quid Philippo postulanti, ut eis patrē ostēderet, dixerit, audiamus: Tanto (inquit) tēpore uobiscum sum, & nō cognouistis me? Philippe qui uidet me, uidet & patrē meum: nō credis, quia ego in patre, & pater in me est? Et ad Iudæos loquens ait: Ego & pater unum sumus, quod utiq; homo dicere nequaq; ualet: quāuis ad eius sit formatus imaginē, quum aliud sit esse imaginē, aliud ad imaginē esse. Esse namq; imaginē, indicat parilitatē eandem, eandemq; substantiam ita expressam & propriā: ut non possit separari, neq; persona una esse ualeat sine alia, aut altera agnosci absq; altera. Hoc insinuare uoluit ipse unigenitus, quādo dixit: Si cognouissetis me, & patrē meū utiq; cognouissetis. Ad imaginē uerò esse cōditum, qualēcunq; indicat exēplaritatē prorsus ab essentia imaginis alienā, quāuis similem: sicut res illuminata ab illuminante lumine, & creatura à creatore. Erat quippe Ioannes Baptista pręcursor saluatoris (prout idē testatur dn̄s) Lucerna ardēs & lucēs, nō tamen lux. Apostolum Ioannem audi, quid de hac dicat lucerna: Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioānes: hic uenit in

Marginal notes: Sapien. 11 — Dan. 3 — F — Rom. 1 — Psal. 118 — G — Gen. 1 — H — Ioan. 14 — Ioan. 10 — Ioan. 14 — Ioan. 5 — Ioan. 1

A it in testimoniũ, ut testimoniã perhiberet de lumine, nõ erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. De luce autẽ intulit loquẽs de Christo: Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominẽ uenientẽ in hũc mũdum. Si omnẽ hominẽ, ergo & Ioannẽ. Quum enim dicat omnẽ hominem, nullus excipitur: ut nemo glorietur se lucẽ esse nisi in dño: quẽadmodum quibusdam cõuersis Apostolus scribẽs ait: Fuistis enim aliquãdo tenebræ, nũc autẽ lux in dño. Solus igitur dñs Iesus Dei filius lux est, qui de seipso ueraciter ait: Ego sum lux mũdi. Cæteri autẽ qui utcunq; lucẽt, ab hac luce recipiunt lumẽ. Idem itaq; mediator dñs Iesus, quẽadmodum solus est lux, quæ nescit occasum, & nullã recipit uicissitudinẽ tenebrarũ: æquẽ solus est perfectissima & æterna patris imago, de qua sic legitur: Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splẽdor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Alij quippe homines qui ad imaginẽ Dei formati dicũtur, similitudinẽ quandam ab ipsa imagine perceperũt. Hinc ratio innata homini naturaliter cõcupiscit illuminari ab ipsius æternæ sapiẽtiæ luce, quod in hac peregrinatione Eph. 5 Ioan. 8 Sap. 7

B ex parte agitur, & in futuro perficitur, perhibente Apostolo: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Quũ autẽ uenerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate, quod est ex parte: tũc autẽ facie ad faciẽ. Hac utiq; ratione appetitus ascẽdendi insitus naturaliter huic creatæ imagini trahit illã ad concupiscẽtiam uniẽdi se increatæ imagini tanquã principio, à quo, & fini, ad quem cõdita est. Ex his nãq; colligitur, q; rationalis creatura naturaliter tẽdit in Deum, neq; in aliqua re (prẽterq; in Deo) oblectari perfectè & ad satietatẽ ualet (si tamen naturæ dignitatẽ seruauerit: quã profectò quum deprauauerit, necesse est, ut per inania & trãsitoria se diffundat gaudia, quoniã absq; alicuius rei dilectione nequaquam uiuere potest.) Quãobrem immẽsas gratias suo referat cõditori, quisquis uerbi Dei & æternæ sapiẽtiæ irradiatus splendore se peregrinari in ueritate cognoscit à dño, totisq; ignitæ charitatis desiderijs flagrãtissime beatissima illius cõcupiscit frui præsentia. Nẽpe qui talis est, & ad gradum hunc (diuina sibi opitulante clemẽtia) peruenire promeruit, tanquã huius 1. Cor. 13

C seculi aduena patiẽter degens sui corporis resolutionẽ inhianter expectat, cũcta ardua & aspera æquanimiter patitur, nõ eleuatur prosperis, nec frangitur aduersis: quæcunq; tẽporalia habet, solũ ad usum & necessitatẽ possidet, & hoc utitur mundo, tanquã non utatur: si infirmatur, gaudet: si persecutionẽ sustinet, gratias agit: si ipsi maledicitur, ipse benedicit: si attollitur laudibus, humiliando se deijcit: si damnis afficitur, illud beati Iob memorabile dictũ animo reuoluit dicens: Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus & reuertar illuc: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut dño placuit, ita factum est, sit nomẽ domini benedictũ: si facultatibus abundat, cũ pauperibus impertitur: si necessarijs eget, nõ cõtristatur, quoniã cum apostolo Paulo nouit abundare, esurire, sitire, & penuriam pati: si periculis inuoluitur, ad orationis cõfugit suffragium, auxiliũ de cęlo à Deo exposcẽs: si tentationib. agitatur, reluctãdo uiriliter exultatione repletur Iacobi Apostoli exhortatione admonitus, qui ait: Beatus uir qui suffert tentationẽ, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se: si

D subtractis spiritualibus delectationibus mente efficitur sterilis, spei se magnanimitate confirmat cantans & dicens: Expecta dominum, uiriliter age, confortetur cor tuum, & sustine dominum: si ex superueniente gratia exhilaratur, animo humilitatis se grauitate corroborat: si orationi uacat, Deo in spiritu astare se putat amouendo à corde noxias & superfluas cogitationes: si diuinarum scripturarum lectioni intendit, spiritualem sensum sub uelamine literæ conatur elicere: deniq; si ex inhabitante cordis penetralia uerbi præsentia sponsi castis potitur amplexibus cõditoris sui amore flammescens: si supra se cælestia meditando attollitur, charitatis liquefactus dulcedine, supernorum ciuium concupiscit aggregari consortio, fitq; ille tunc onerosus sui corporis incolatus, dissolui cupientis & esse cum Christo. Nam etsi ipsum manere in carne utile quantulumcunq; esse uideatur, cum Christo regnare multo melius esse arbitratur. Consolatur autem seipsum, & huius peregrinationis ęrumnas forti tolerat animo memor Apostolici sermonis dicentis: Existimo enim q; non sint condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorũ Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non uolẽs, sed propter illum qui subiecit Rom. 8

eam in spe, quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertate gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quòd omnis creatura ingemiscit & parturit usq; adhuc: non solum illa, sed & nosipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectãtes redemptionem corporis nostri. Esse namq; cum Christo in patria desideranter concupiscit tanquã multo melius, sed peregrinari in carne ex deliberatione complectitur. Præponit enim diuinam uoluntatem suæ, potiusq; illi cupit placere, quàm sibi: cui in omnibus desiderat obtemperare mandatis, atq; ab ipsius nullatenus discrepare consilijs. Nouit quidem ex dilatione sui incolatus nequaquam sui posse præsentiam conditoris amittere indubitata spe propriæ salutis roboratus de Dei bonitate & fiducia, cum Paulo dicẽs: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationẽ nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes (si tamen uestiti, & nõ nudi inueniamur.) Nam & qui sumus in tabernaculo isto, ingemiscimus grauati: eo q nolumus expoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur quod mortale est à uita. Hinc est, quòd futuræ resurrectionis spe fretus in uniuersis sibi occurrẽtibus, siue prosperis, seu aduersis uirtuti coaptat mentẽ, sicq; conuersatur in carne sui cordis intẽdens custodiæ, quasi quotidie moriturus (frequẽter nihilominus propheticum illud decãtans in spiritu: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarũ, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei.) Viuit planè in corpore seruiens Deo, & ministerio sibi credito uacat exterius: interius autẽ non solum à noxijs, & inutilib. cogitationib. inordinatisq; affectib. propriã mentẽ excutit, uerũetiam quãtum illi fas est, ab occurrẽtibus necessitatib. suis, & aliorũ se liberare contendit, ut expeditus inueniatur ad meditãda quæ Dei sunt. Hominũ denicq; cõsortia, quæ ex mutua cõfabulatione mẽtis maculant puritatẽ, & uarijs replent phãtasiis, pro uirib. declinat quærẽdo solitaria loca mœroris & orationis amica diuino hortatus oraculo. Ducã (inquit dñs) eam animam (uidelicet) deuotioni instare cupientem in solitudinem, & loquar ad cor eius: non in tumultib. hominũ, neq; in fragoribus actionũ, sed in solitudine trãquillitatis & pacis. Dominus ad cor loquitur, & diuinorũ eloquiorũ cælestiũq; bonorũ arcana mysteria reuelat. Horum siquidem eruditus experientia, horũ affectus dulcedine, iuxta gratiam sibi traditã, & spiritu impellẽte, qualia sint supernorũ ciuium gaudia, quãta sint præmia, meditatur & mente cõplectitur. Nam etsi (perhibẽte Apostolo) oculus nõ uidit, auris nõ audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit Deus diligẽtibus se: tamen (reuelante spiritu) aliquo modo nostra degustantur, nõ qualia aut quanta sunt, sed quantum humana infirmitas intelligere potest, & quantũ Deo libet cõmunicare. Paulus quippe, qui usq; ad tertium cælum raptus est, & de Dei essentia, & illius gloriæ magnitudine, arcana uidit & audiuit, quæ non licet homini loqui, sic ait: Siue in corpore, siue extra corpus fuerit, nescio, Deus scit. Quid de huiusmodi gloria dicere potest, qui mortali constitutus est corpore, & in terra conuersatur, ueluti ciuis & incola? Ipse quoque Ioãnes in cœna recubuit supra pectus domini Iesu, & inde uerbi hausit generationem, quam postea eructauit dicens: In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Nihil particulariter de ipsa dixit, sed tantum quæ in futuro manifestanda sunt, nobis enarrauit inquiens: Carissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quid nos carne inuoluti, & sanguine de tanta re præsumere debemus? Si enim de ijs quæ quotidie cernimus, audimus, & manu contingimus, uix pauca agnoscimus, quid de inuisibilib. & cælestibus iudicare debemus? Qui legit intelligat. Nam quod de ipsis credẽdo cõfitemur, per scripturas sacras (docente spiritu sancto) didicimus, necnõ per unigenitũ filium Dei in sinu patris existentẽ, qui in carne apparens enarrauit nobis, nunc per parabolas, nunc sub uerborum compendio imbecillitate nostra aliter non apprehendente, eodem unigenito attestãte, qui ait: Si dixi uobis terrena, non creditis: quomodo, si dixero uobis cælestia, credetis? Ipsa ideo gloria à Deo fidelibus promissa, quãuis propter immensitatem eiusq; suauitatem, sicuti est, explicari non ualeat, tamen quid sit, taceri non debet ad exhortationem illorum, qui spernentes uisibilia

Marginal notes: 2.Cor.5 (beside "bonitate & fiducia"); Psal.41 (beside "nihilominus propheticum"); 1.Cor.2 (beside "præmia, meditatur"); 2.Cor.12 (beside "gnitudine, arcana"); Ioan.1 (beside "nem, quam postea"); 1.Ioan.3 (beside "festanda sunt"); Ioan.3 (beside "stra aliter"). Section letters in right margin: E, F, G, H.

A bilia & temporalia bona inuisibilia & cælestia, quæ omnem sensum superant, consummato huius peregrinationis agone obtinere nō dubitāt, uerbo Dei hoc pollicēte, quod ait: Cælum & terra transibunt, uerba autē mea non præteribunt. Nempe gloria illa, quę pro remuneratione laborum pro Christo in terra certantiū donatur in patria, Deus est, quo nihil melius est. Postulante namq; Mose dominum, ut manifestaret se illi, audiuit: Ostendam tibi omne bonū, id est meipsum. Non enim potuit aut rectius, aut uerius, aut efficacius diuinæ maiestatis gloria explicari, q̄ dicere: Ostēdam tibi omne bonum. Totum quod est felicitatis, quod satietatis, & quod delectationis hoc unico uerbo cōprehenditur. Bonum hoc à nullo habet, quod est, quia naturaliter est, quod est. Ab ipso autem, siqua sunt bona, cōdita sunt siue in cælo, siue in terra, non ex se bona, sed à bono bona, quia bonus nō potest nisi bona facere. Cōtemplatio igitur huius summi boni, quod Deus est, uita æterna est, beatitudo indeficiēs, & sempiterna satietas. Hoc bonum quisquis, sicuti est, intueri meruerit, ab eius amplexibus diuelli non poterit: quoniam replebitur admiratione, dilectione, sapientia, gaudio, securitate, pace & laude, dicente Propheta: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Laudabunt (inquit) & nunquam à laude tepescent, aspicientes in eum omni laude dignissimum, in quo sunt omnia laudabilia, desiderabilia, & amabilia, quoniā quod in eo est, Deus est: lex iustitiæ, infallibilis ueritatis, bonitatis indeficiens latitudo cuncta complectens, sapientia uniuersa perlustrans, & sublimitas omnia creata transcēdens: quē agnoscere uita ęterna est, quem diligere gaudium ineffabile est, quem laudare iucūdissimum est, & quo frui beatificum carēs mœrore, timore, dolore, dubitatione, uarietateq;. Nam ad hoc bonum contemplandum electus quisq; ideo sumitur, ut intrans in gaudium domini sui ultra non egrediatur foras, sed tranquillitate perpetua potiatur, dicente uerbo Dei. Volo pater, ut ubi ego sum, & illi sint mecum, & ut eos, quos dedisti mihi, nō perdam ex illis quenquam, tu pater in me, & ego in illis, ut simus cōsummati in unū. Quid maius promitti potuit? quid beatius tribui, quàm sicut pater in uerbo, ita uerbū esse uelit in nobis per annexum amoris, & uinculum charitatis, non per naturam, sed per adoptionem: qua Deus pater in filio suo nos gratificare dignatus est, regni sui cōparticipes faciendo? Hæc est hæreditas filiorum Dei patris mandata custodientium, esse (uidelicet) cum Christo, & patris præsentia potiri, ipsumq; facie ad faciem contemplari: uidere etiam Christum in patris dextera in humanitate nostra residentem, eleuatum supra omnes angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, uirtutum, cherubim & seraphim choros: cunctorumq; sanctorum, patriarcharum, prophetarum, & electorum omnium decore uestitum: ipsam quoq; ciuitatem sanctam Hierusalem suo pręclarissimo fulgore illustrantem: ita ut nullo alio indigeat lumine, quum ipse agnus Dei sit lux indeficiens, inextinguibilis, atq; perpetua: in cuius uerbi lumine singuli percipiunt lumen, Deumq; glorificant & uenerantur. Non enim possunt non laudare illum: per quem sunt creati, confirmati ac redempti. Nam ab illo confirmati sunt angeli, & electi quiq; ad tantam prouecti sunt gloriam, interueniente per effusionem sanguinis redemptione, & ipso Dei filio pro hominibus interpellante, patriq; ostendente uulnerum cicatrices, præcipuum suæ dilectionis indicium. Eadem namq; ratione, & eodem affectu Dei filius indutus, humana natura coli debet & honorari, quo pater ipse, quoniam per ipsum & in ipso sunt omnia: fiuntq; singulorum electorum gaudia, communia omnibus, & omnia singulis: & se quilibet bonum illud habere in seipso putat, quod agnoscit in alio esse propter cōiunctionem amoris, quem sibi mutuo gerunt in Christo: quorum ipse est caput. Inuicem quippe se diligunt in charitate perfecta: omni qua possunt uirtute eum collaudāt, & plus quàm possunt, laudare cupiunt: quoniam incomparabiliter longe plus quàm intelligunt, ipsum fatentur esse laudandum. Omne illorum igitur desiderium est, omnisq; actio contemplari, laudare illum, & transformari in illum, magis illum quàm se diligentes. Hinc sitiunt, & ab ubertate domus Dei inebriantur potantes ad satietatem de torrente uoluptatis æternæ: quæ affluentissime emanat de fonte uitæ, de quo scriptum est: Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis. De hoc quippe uitæ fonte scaturiunt indeficienter riuuli sapientiæ suauiores omni nectare, & omni splēdore clariores, ex quibus ipsi beati spiritus recreati quadam sobria ebrietate replentur

Mar. 13 — Psal. 83 — Ioan. 17

Marginal letters: B (at "bitur admiratione"), C (at "lit in nobis"), D (at "ptione, & ipso").

omni lumine, & superabundant gaudio, Deo sibi omnia existente in omnibus, qui est benedictus in secula. In hac profectò contemplatione cælestium præmiorum perfecti quicq; nonnunquam rapiuntur: quoniam quæ retro sunt obliuiscentes, seq; ad anteriora extendentes brauium prosequuntur supernæ uocationis, ut apprehēdant, in quo comprehensi sunt, & gustando intelligant, quæ desiderando ex Dei promissione possidere semper expectant. Qua siquidem expectatione per patientiam & tolerantiam aduersitatum emergētium efficiuntur quotidie fortiores: nunc Dei gloriam, prout possunt & illis præstatur, speculantes, nunc reluctando uiriliter de uirtute proficiunt in uirtutem, gradatimq; student ad altiora & perfectiora conscendere (expectantes nihilominus corporis resurrectionem, quatenus iuxta sua uota possint uidere in Sion Deum deorum.) Hic planè peregrinantium, & ad perfectionem per uirtutum scalam ascendentium est ultimus gradus, patienter (uidelicet) uiuere, & ad cælestis patriæ brauium ardentissime pergere: ut ad Deum possint feliciter peruenire, eumq; sicuti est uidere, qui est omnium origo bonorum, bonum ineffabile, uitæ fons, lux indeficiens, pugnantium fortitudo, corona uincentium: & cum ipso regnantium gloria, qui trinus est Deus permanens in secula seculorum, Amen.

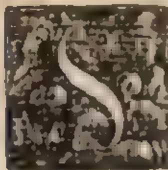
EPISTOLARVM LIBER.

EVGENIVS PAPA QVARTVS, LAVRENTIO IVSTINIANO.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Quum primum audiuimus uacationem ecclesiæ Vicentinæ, ex obitu bonæ memoriæ P. episcopi Vicentini, perspeximus aduenisse tempus, quo desiderio cordis nostri satisfieri poterit. Hodie siquidem uenerabilem fratrem nostrum. F. episcopum Castellanensem à uinculo, quo ecclesiæ Castellanensi tenebatur, absoluimus, & ad præfatam ecclesiam Vicentinam transtulimus. Te uerò in episcopum & pastorē præfatæ ecclesiæ Castellanensis de consilio fratrum nostrorum præfecimus. Hortamur itaq; ueluti à Deo uocatus tanquā Aaron huic ordinationi consentire uelis, ac pro honore Dei, ac animarum salute, & animę tuæ merito hoc onus assumere. Non enim ignoramus, quantum uerbo, autoritate, & exemplo illi ciuitati ualiturus sis: & præsertim sanctæ congregationi tuæ, prout de hac re aliàs tibi pàrticularius scribemus. Nos uerò, qui onera nostra tecum libenter partiti sumus, omni opera & industria curabimus tibi fauori & auxilio esse. Propterea ueluti obediētiæ filius, quod tibi Dei uoluntate iniunctum est, parato animo suscipe. Nam (ut inquit beatus Gregorius) sicut non licet talia appetere: ita nec uocatum ad ipsa pertinaciter recusare. Ex his enim consequeris benedictionem à domino, & gratiam à Deo salutari tuo. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo capitum principum Apostolorum, die xi. Maij, pontificatus nostri anno tertio.

Laurentius Iustinianus ad Eugenium Papam quartum.

SAnctissime ac beatissime pater, ouium Christi Iesu domini nostri uniuersalis pastor. Quanto mœrore sit oppressum cor meum, quod singultus, quódue obortæ sint lachrymæ, ex hoc quòd uilitatem meam ecclesię Castellanensi præficere intendūt sanctitas uestra, nouit ille testis & iudex, cui notissima absque ambiguitate sunt omnia. Ad quod quidem onus portādum, quum prorsus me sciam impotentem & indignum, coram sanctitatis uestræ prostratus pedibus tanquam filius (licet immeritus) à clementissimo patre postulo: quatenus parumper cæteris à corde sepositis curis dignetur sanctitas uestra patienter audire, reuoluere animo, synceraq; examinatione rationibus meis, quas sub compendio dicturus sum, accōmodare cōsensum: siqua erga uilissimū filiū inest paternalis affectio, siqua ad ulcerosum cōpassio, siqua erga onerib. consciētiæ grauatū pia miserādi intentio. Horrēt nāq; omnia interiora animæ meæ, cū materiam hāc discutio, nec ullo modo

A patitur tanto se ingerere periculo, quũ notissimũ sit me secundũ interiorẽ hominẽ priuatum esse sciẽtia, à uirtutibus prælatis congruentibus alienum, atq; à tali experientia extraneum. Secundum uerò exteriorem continuis pene languoribus laborantem, in senium q; uergentem. Quæ uniuersa pastoribus ecclesiæ nullatenus congruũt: imò supra modũ aduersantur. Quanti autem ponderis sit regimen huius diœcesis, in qua plurimũ deordinatus est clerus, uitia innumerabilia adulta, creberrima lucta, & quotidiana contradictio nobilium ac potentum, optime considerare ualet sanctitas uestra. Hinc animus diffidit, aliquam utilitatem posse perficere. Consideratis etiam persecutionibus, laboribus continuis, & modicis profectibus sanctorum præsulum, qui in domino quieuerunt: quorum utinam dignus essem deosculari uestigia. Præterea quis nõ merito scãdalizetur, cum uiderit, seu audierit Laurentium post annos triginta in monasterio sub obedientia conuersatũ cũ parcitate uictus ac uestitus sedula semper intẽtione, hominũ consortia declinasse, nunc expositum esse turbis, audire causas secularium, conuersatio-
B nem habere cum ipsis, quibus mea conuersatio omnino non conuenit, & colloquia facere, quæ seruis Christi non cõpetunt? His alijsq; rationibus uereor maius detrimentũ debere insurgere in subditos per promotionẽ hãc, quàm cõmodum. Postremo cũ attẽdo diligenter fratrum nostrorum in me amorem, coniunctionem, & synceram caritatem, ipsosq; cordis tentationes superasse, me præstantiores eos esse cõspicio. Ideoq; sanctitas uestra dignetur hoc opus iniungere alteri, qui magis quàm uilitas mea dominico gregi prodesse ualeat. Sunt enim in consortio nostro quàm plurimi, quibus cùm propter uitæ meritũ, ac scientiæ ornamentum, tũ propter abundantiam cælestis gratiæ istã cõferre poterit dignitatem sanctitas uestra, quã dñs ad sui gloriã incolumem in utroq; homine custodire digneť. Amen. Datũ Venetijs ex cœnobio sancti Gregorij in Alga.

Eugenius Papa quartus ad consortium Canonicorum sancti Georgij in Alga.

Dilecti filij salutem & apostolicam benedictionem. Tum ex literis uestris receptis, tum ex ijs, quæ dilectus filius Georgius eremita nobis retulit,
C intelleximus uos satis contristari, quòd dilectum filium Laurentium Iustinianum in pastorem & patrem dederimus eccesiæ Castellanensi, quum tamen expectaremus, ut quemadmodũ exhortati fuimus, cõgauderetis nobiscum. Si consideremus consortij necessitudinem, cõmunem perseuerantiã in opus Dei, mœrori uestro satis ignoscimus. Si amorem proximi, rempublicã, & cõmune bonum, ab his omnibus mœror excluditur. Neq; magni facimus eius corporis conditionem ad paratos labores, quoniam nõ robusto corpore, sed forti & feruẽti animo opus est. Aderunt multi præterea, qui cõmunicatos labores libenter excipient, ipsiq; in omne officium & in omne tempus auxilio erunt, ita ut nõnunquã in contemplationis bonũ se recipiat. Sæpe uerò ad Mosi exemplũ descendat ad castra, ut proximorũ necessitati consulat. Sic apostolos, sic pastores ecclesiæ, sic dominũ nostrũ Iesum Christum fecisse legimus. Quis ex hac assumpta dignitate calumniam faciet, præsertim quum uiderit pontificem sine auro, sine diuitijs, sine pompis, nihilq; quod suum sit quærere, sed
D quod Iesu Christi? Hoc iure nõ euacuabitur gloria in Christo, sed amplior reddeť. Huius rei plura ante oculos habetis exempla. Ex his non ambigimus, quin uberrimus fructus secuturus sit. Multa siquidem cõmoda in conditione personę ipsius, inter quæ fauor sedis apostolicæ, impræsentiarum se offerunt, quæ non habuerunt ante prædecessores eius. Itaq; siccate iam lacrymas, considerate quantum bonum sit apud episcopum pro multis offerre se Deo, & date illi gloriam & honorem. Datum, &c.

Eugenius Papa quartus ad Laurentium Iustinianum.

Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem. Receptis literis caritatis tuę & intellectis ijs, quę per dilectũ filium Georgium eremitam nobis dici mandasti, nihil noui de proposito tuo suscepimus. Arbitramur eñ id pręcipuũ esse mẽti tuę, ut soli ocio uacares. Sed qm̃ te in meliorẽ sortẽ dari posse cõspeximus, ex multorũ cõsilio ecclesię Castellanẽsi te in patrẽ dedimus. Cõsuluimus saluti patriæ, ex qua originem duximus: cõsuluimus & tibi in maius meritum animæ tuæ. Quũ igitur ad hoc amplius bonum à Deo uocatus sis, non satis concipimus, quomodo cũ Deo dissentire gestias. Neq; ad hoc satis faciunt, quę ꝑ te inducis.

Primum te nouimus, quantum secundum utrunq; hominem per annos triginta profeceris, & idcirco in hanc rempublicam pastorem te induximus. Neq; æstimauimus, q̃ in senium tendas, quoniam non corpore, sed animo laborandum est. Sed & multos habebis, præsertim conseruos tuos, qui in omni officio, fauori, & auxilio tibi erunt. Habebis & nosipsos, & apostolicam sedem, quorum nihil aut parum habuerunt prædecessores tui. Simulq; considera quòd non regnum suscipis, sed ministerium Christi, non honorem, sed onus: non diuitias, sed dispensationem multiformis gratiæ Dei. Neq; id existimes, quòd nonnulli (ut scribis) hoc fortasse refugerint, quoniam uaria sunt dona discipulorum Christi. Multos enim uirgines dedit, multos in solitudinem contulit, te uerò quum utriusq; uitæ participem fecerit, iure ad hoc subeundum onus te astrictum esse intelligis. Ita enim pene omniũ Castellanẽsis ecclesiæ summa expectatio est, ut te in patrem ac pastorem habeant. Qua de re uocationem tuam amodo cognosce, nec uelis ex humilitate bonum humilitatis, & obedientiæ perdere: quoniam sicut non licet te hanc rem appetere, ita non licet pertinaciter recusare. Et sic te hortamur iterum, atq; iniungimus. Leua in circuitu oculos tuos, & uide. Omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi. Super te enim orietur dominus, & gloria eius in te uidebitur, quoniam (uti indubie speramus) propitio Deo in hos ueluti in terram bonam semina sparges, & afferes fructum centuplum in patientia. Datum, &c.

Laurentius Iustinianus egregio legum doctori Madio de Madijs Veronensi.

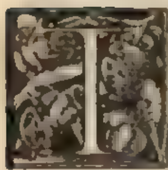
S. P. D.

Gregie & in Christo honorande maior meminisse debet dilectio uestra fere elapso biennio instanter uos flagitasse, ut paruitas mea, quicquam super psalmos, qui pœnitentiales dicuntur, uellet scribere ad animæ uestræ profectum. Cui tunc postulationi quid responderim, enarrare superfluũ arbitror. Fateor autem, quòd abinde citra semper reuerentiæ uestræ debitorem me tenui, mecum sæpe conferens, quid agere debeam, ut caritati uestræ satisfacerem. Nam ad ea, quæ poposceratis, manum apponere minime audebam pluribus retractus rationibus. Tandem conclusi, ut opusculum, quod diuina opitulante gratia nuper edidi De contemptu mundi, uestræ deberem dirigere humanitati. Hoc per præsentem latorem mitto, supplicoq; reuerentiæ uestræ, quatenus opportunum dignetur captare tempus, & illud corrigere atq; emendare, quicquid repererit emendatione dignũ. Non enim magnum est, si corrigenda in illud exarata sint, considerata uilitatis meæ imperitia. Nam correctioni uestræ humiliter subiacebo. Non renuat ergo prudentia uestra ob caritatis uinculum hoc onus assumere, sepositis interdum aliquantisper temporalium curis. Verum siquid competenter in ipso inuenietis dictum, humanitas uestra munus nostri agnoscat esse autoris, qui æque per imperitos sicut per doctos uera fatur.

Reuerentiæ uestræ seruus per Christum Laurentius se totum, qualis est.

Madius de Madijs claro uiro, & in primis reuerendo in Christo patri domino Laurentio Iustiniano. S. P. D.

Ibi magnas & ingentes habeo gratias pro incredibili dono, quo proximis diebus me donare dignatus es. Ille uerò cumulatissimas reddere dignetur: absq; cuius nutu nec folium arboris defluit, nec unus passer ad terram cadit, & qui retribuit secundum opera. Mihi credas Laurenti uir reuerende: Non ego modo, qui & mea & meipsum tibi debeo pro tuis immortalibus in me beneficijs, uerum totus terrarum orbis, & inprimis orthodoxa fides tuæ humanitati, caritati, industriæ, liberalitati indissollubili deuinctus est uinculo. Eius excellentiam muneris si explicare uoluero, potius me tempus quàm copia deseret. Illud attingam, quod prætermittere nefas censeo. Si enim tota philosophorum uita meditatio mortis est, ut doctissimi uiri censuerunt, ueram sapientiæ summam in his tuis codicillis meritò dixerim contineri. Qui illud Socraticum mortales docent, nosce teipsum, qui à corpore, id est pestiferis carnis titillationibus, & nefandis uoluptatis illecebris nos animum secernere monent, qui deniq; humanas animulas ad ueram infallibilemq; ex his uinculis & hoc carcere liberationem instruunt. Et ita instruunt, ut dum in mundo

A mũdo diuersamur, nõ in mundo, sed mundi illi cælesti uitæ similem uiuamus uitam. Et cum ad illam beatam æternamq; feremur, minus nostrorum animorum cursus tardetur. Quid huic dignitati per Deum immortalem comparandum dixerim? Alij sibi non dico habeant, sed habeantur à statuis, tabulis pictis, pateris, cælato auro & argento, quo donati sunt, quo premantur, cuius cupiditate ardeant, & perdendi metu crucientur: quo deniq; non sibi, id est rationi consulant, non proximo succurrant, sed uel locum expleant, uel uentri forte inseruiant, ut sic illud uulgatissimum audire mereãtur: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nos uerò ad salutem uera pergamus semita. Semita illa, inquam, quam tũ sacræ docent literæ, tum tui confirmant codicilli. Proinde magna te manet merces, & illa inæstimabilis quidẽ. Eos propterea à nobis abdicemus, repudiemus, redargutionibus, insectemur, abominemur, qui gloriam inanem nominis sui quæsierunt, qui Hectorẽ pugnantem, aut Socratem philosophantẽ scribendo omnem consumpserunt ętatem. Amen amen dico illis, mercedem suã receperunt. Quippe B humanam uitã ex præsenti tantũ iudicantes spes suas fabulis, animas sepulcris dederũt. Tu autem in Christo Iesu nobis amandus, colendus, & toto (ut aiunt) pectore amplectendus es, qui hisce commentarijs, hisce laboribus summis Christiana quadam caritate nos pie, sancte, religioseq; uiuere docuisti. Perge igitur, ut cœpisti, uir doctissime, & tuam, id est, cęlestem in terris uitã uiue. Pro his enim omnibus (ut superiore loco dixi) parata est merces amplissima, quã totis semper quæsisti uiribus, id est, Christus Iesus.

Hieronymus Caballus Brixianus D. Philippo Stanchario. S. P. D.

BEatus Laurentius patriarcha noster, qui in omni morũ sanctitate, quandiu uixit, uersatus est, multa (ut scis) uolumina nõ minus eleganter, quàm sapienter cõscripta moriens nobis reliquit: quæ cũ omni ex parte res sanctissimas, memoratuq; dignas contineant, existimauimus cum pro nostra in eũ deuotione, tũ mirabili eius sanctitate ac singulari doctrina nos operæpreciũ esse facturos, si curaremus, ut ea, quæ hactenus in bibliothecis nostris recon- C dita pene latuerant, nunc tandem in lucẽ prodirent ac publicarentũ, ut q̃ perpauci antea nossent, pleriq; nunc se tenere gauderent. Impressoribus igitur tradita sunt, & propemodum omnia absoluta. Sed cũ in his nõnullę existant autoritates primo aspectu quãdam inter se repugnantiã pretendentes circa materiam conceptionis beatę uirginis, te rogo obtestorq;, atq; etiam si tua, mi Philipe lepidissime, patitur caritas iubeo, & astringo, ut commemorata uolumina eo, quo soles, omnia studio inspicias atq; consideres: & quid super ijs, quæ ab eo de conceptione tractata sunt, sentias, nos per literas tuas edoceas, ne tanti autoritates uiri aliorsum fortasse ab ijs, qui suis libenter obsequuntur affectibus, accipiantur, quàm ab eo dictæ sunt. Verum quod onus tibi imponimus, id nobis profecto, gratoq; animo uendicassemus, nisi uariæ multiuagæq; occupationes, quibus nostræ congregationis (ut nosti) uniuersalis seruitutis iugum ferentes impedimur, quod conscientiæ seruata rectitudine postponere nequimus, ita nos circumuallassent, ut ad huiusmodi speculationis contemplationem nullus sit nobis omnino locus relictus. Quare, Philippe mi suauissime, cum amore domini nostri Iesu Christi, tum causa D nostra, qui te semper magni fecimus, non grauaberis, quod à te petimus, summa diligentia, summoq; studio efficere. Neq; enim quicquam nobis gratius facere poteris. Vale & me (ut facis) ama plurimum, teq; à me uehementer amari tibi persuade. Vale iterum. Datum Brixiæ ex diui Petri Oliueti claustro pridie nonas Octobres anno à natali Christiano, M. D. V.

Philippi Stancharij de monticellis Brixiani ad reuerendum in Christo patrem D. Hieronymum Caballum congregationis sancti Gregorij in Alga, Rectorem generalem responsiua epistola.

QVoniam, reuerende pater, illa tua solerti cura, qua in cunctis negocijs tuis uti soles, beati Laurentij Iustiniani patriarchæ nostri codices ad Christi Iesu gloriam & spiritualem ecclesiæ suæ sanctæ consolationem imprimi iussisti, tuis me literis oras, hortaris, iubes, cogis, ut quid ipse prænominatus patriarcha de conceptione illa benedicta matris Dei senserit, arundineo tibi significare stylo non differam. Licet enim, optime pater, eam in me sciẽtiã non esse clarissime nouerim, qua sententiarum uel apparentem dissonantiã ad concordiam

cordiam sine omni calumnia reducere ualeam, tamen quia tu mihi & congregationis nostræ uniuersitati pręsides, tuis consilijs, hortationibus, simul & præceptis nō obtemperare quasi peccatum hariolandi putaretur. Ad id quod à me tātopere flagitas, responsurus accedo. Veruntamen siquid emendandū forsitan recitabo, tu studiosa castigatione ad rectitudinis normam pro ingenij tui dexteritate dirigere poteris. Qui enim beatam uirginem Dei genitricem cum originalis peccati macula putant fuisse cōceptam, quasdam ipsius beati patriarchæ sententias ad ipsorum corroborandā opinionem forsitan assumere gestient. Primo namq; in libro, qui Fasciculus amoris inscribitur capite duodecimo, ita exaratū est. Nullus plane ab ipso mundi initio fuit, quāuis sanctus, quāuis sanctificatus in utero, qui sine colluuione peccati, & absq; uirili semine conciperet, & de intemerata uirgine nasceretur. Item in libro De obedientia circa mediū uigesimi quarti capitis. Ab istiusmodi necessitatis improperio, & ab hac pœna peccati solus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Itē in libro De humilitate haud longe à septimi capitis initio. Ipse utiq; sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior, atq; mundior factus: cæteri uerò coinquinati, transgressores, infirmi, & gemebundi. Sed his non obstantibus adhuc teneo, & dico beatum Laurentiū absq; dubitatione sensisse, ac eius mentem fuisse, q̃ beata uirgo Maria mater Dei & redēptoris nostri Iesu Christi fuerit concepta sine originali peccato, quod quidem clarissimis ipsius beati patriarchę autoritatibus ostenditur. Et primo in sermone De annūciatione ipsius immaculatæ uirginis ita dicit: Ab ipsa namq; sui cōceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atq; à damnationis aliena chirographo. Et post pauca subiungit: Erat plane sicut à carnis colluuione immunis: ita & ab omni peccati labe extranea. Præterea in libro De casto connubio uerbi & animæ circa medium septimi capitis beatus patriarcha scribit: Hæc est originalis pœna delicti, à qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, unde Propheta uoce omnium gemens ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Item in libro, qui Fasciculus amoris dicitur, non longe à fine septimi capitis: Nemo ab ipso mundi initio usq; ad temporis plenitudinem (duntaxat mediator eiusq; genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Vlterius in libro De gradibus perfectionis capite primo inquit: Ab hoc quippe originali peccato nullus excipitur, præter illā, quæ genuit mūdi saluatorem. Ecce quomodo beatus patriarcha aperto sermone loquitur, & ita clare mētem suam exprimit, ut ipsius uerba neq; glossari, neq; in oppositum sensum retorqueri ualeant. Tres uerò autoritates primæ huic sensui minime contradicunt, quoniam loquuntur de lege communi, & de eo, quod secundū naturalem conceptionem hominis naturaliter solet euenire. Et per consequēs nō præiudicant uirginis gloriosæ speciali priuilegio, quo filius Dei in matre sua prælecta hāc maculā dispensatiue præuenit: quā tota natura humana in cæteris puris hominib. incurrit. Dicunt etiam quidā sub signis distributiuis positis in primis autoritatibus sufficere, q̃ fiat distributio pro omnibus uiris naturaliter conceptis, & nō oportere distributionē fieri pro mulieribus. Posset etiam dici ad primā accipiendo eam, sicut iacet, q̃ nō sit cōtra ultimo deductas autoritates, quoniam est una hypothetica copulatiua, à qua non excipimus beatam uirginem, quum ipsa non sit de intemerata uirgine nata, sed de parētum semine concepta. Siquis autem de opposita opinione prædictis respōsionibus nō acquiesceret, posset alia responsio dari, quæ est hæc. Dato q̃ beatus Laurētius in tribus primis autoritatibus aliquando tenuerit partem affirmatiuam, id est q̃ fuerit in originali peccato concepta, licet in nulla ipsarum nominatim exprimatur beata uirgo, tamen in cęteris suis operibus oppositum tenuit, & scripsit, maxime in illo De gradibus perfectionis, qui fuit ultimus liber ab ipso beato patriarcha compositus circa finem temporis, quo in hoc mundo uixit. In quo quidem libro nominatim excipit beatam uirginem ab ipso originali peccato. Nec mirum quidem. Nam & beatus Augustinus doctor egregius post multorum librorum editionem, librum retractationum composuit, & ideo magis ultimis determinationibus standum est, q̃ primis, si aliquam inter se disconue-

A se disconuenientiam habere uideantur. Sed neq; propter hoc beata uirgo quantum ad immunitatem peccati fuit æqualis gradus humanitati Christi: quia Christus per suam propriam potestatem, quum fuerit Deus & homo, peccatum originale non contraxit neq; contrahere potuit, sicut nec damnari. Virgo autem gloriosa quamuis Dei misericordia præuenta originale peccatum nō contraxerit, quantum tamen de se fuit, ex propagatione suæ originis contrahere potuit. Cæteri uerò huiusmodi peccatum contrahere potuerunt, & de facto contraxerunt. Et sic beata uirgo infra dignitatem solius filij cōstituta, omnes alios homines magnifice præcellebat. Quæ si de spiritu sancto concepta fuisset, nulla fortasse insurgeret quæstio. Nunc autem quia per concupitum uiri, & mulieris concepta est: sicut cæteri homines ꝙ ab originalis peccati macula dicatur immunis, apud quosdam inconueniens reputatur. Sed hoc non uidetur obstare, si consideretur, ꝙ talis præseruatio fuit à supernaturali causa, habente potentiam infinitam. Posita namq; causa naturali, etiam sufficienti poterit Deus uirtute omnipotentiæ suæ suspen-
B dere effectum, ne eueniat, sicut pueri non sunt combusti in fornace Babylonis, nec occisus Daniel à leonibus. Et tota ratio huius est, quia prima causa, cuius uirtute & influxu agunt secundæ causæ, suspenderat hanc uirtutem & influxum. Ita in proposito dicimus, quòd licet ex uiri & mulieris semine concipi uideatur esse sufficiens causa, quòd quis cum originali peccato concipiatur: poterit tamen Deus sua infinita potentia illam præuenire maculam, ne eueniat ita, quòd fœtus sit purus & immaculatus. Neq; hoc negarent, qui oppositam partem sequuntur, tamen dicerent, quòd non fuisset conueniēs. Sed hoc etiam non obstat, quoniam concessa possibilitate, concedi uidetur & conuenientia, quia minimum incōueniens (ut Anselmus dicit) in Deo est impossibile. Et hęc dicta sint absq; temeraria assertione, & cum omnimoda reuerentia doctorum, qui oppositum tenere uidentur. Optime in longum ualeat reuerenda paternitas tua, quam Deus omnipotens per suam infinitam caritatem in utroq; homine: id est anima & corpore incolumen custodire dignetur. Bononiæ anno, M. D. V. quarto nonas Decembris.

D. LAVRENTII IVSTINIANI operum finis.

RERVM AC VOCVM IN HIS D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERIBVS TRACTATARVM INDEX, iuxta alphabeti ordinem conscriptus.

Apostolo-

Christum

corpus

G

generis

H

homo

O

ornatus

paupertas

ascensionis

Q

R

super-

tribu-

uirtutis

ex Vo-

INDEX IN D. LAVRENTII IVSTINIANI OPERA, SACRAE SCRIPTVRAE LOCORVM,

utut paßim elucidati sunt, interpretationes ordine Biblico tradens.

EX GENESIS CAP. I.

EXODI CAP. IIII.

LEVITICI CAP. XXVI.

DEVTERONOMII CAP. VI.

I. REGVM XV.

IOB CAP. XXXI.

PSALMORVM IIII.

3. Tem-

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGE.

pagina 65. uersu 27. lege remigare 137.42. spiritualia 145.51. gloriæ 194. 48. donec 237.21. anima 242.51. cælorum 272.21. uniuersa 295.8. aduersari 543.2. percepit 547.29. clypeo 557.46. mediantibus 602.23. laureola 623.54. gaudium 679. 42. apostolos 700. 34. hominum 721. 20. solitudine 767.33. damnabili 787.42. ornatum, tota 886.51. palmes 919. 2. uirtus 987.41. exaudibilis 988.10. fructus 990.43. tonitruum 996.52 præconia 1011.34. suum 1021.13. sane 1031.17. inuisibilium 1038.26. arbitrantur 1060.3. iustificatis 1091.54. Iidem.

BASILEAE, APVD HIER. FROBENIVM, ET NIC. EPISCOPIVM, MENSE MARTIO, ANNO NATALIS CHRISTI LX.